Ulrich Middeldorf

Harry [illegible] Totten.

[illegible library stamp]

Digitized by the Internet Archive
in 2017 with funding from
Getty Research Institute

https://archive.org/details/danielisgeorgiim01morh

DANIEL GEORG MORHOF.
1731 C. Fritzsch Sc: Hamburgi.

DANIELIS GEORGII MORHOFII

POLYHISTOR,

LITERARIUS, PHILOSOPHICUS ET PRACTICUS

CUM ACCESSIONIBUS VIRORUM CLARISSIMORUM IOANNIS FRICKII ET IOHANNIS MOLLERI, FLENSBURGENSIS.

EDITIO TERTIA,

CUI PRÆFATIONEM, NOTITIAMQUE DIARIORUM LITTERARIORUM EUROPÆ PRÆMISIT

IO. ALBERTUS FABRICIUS,

SS. THEOL. D. ET PROFESSOR IN GYMNASIO HAMBURGENSI.

CUM PRIVILEGIO SACRÆ CÆSAREÆ MAIESTATIS.

LUBECÆ,

SUMTIBUS PETRI BOECKMANNI.

MDCCXXXII.

BENEVOLO LECTORI
S. P.

UT hunc tibi ſiſterem Polyhiſtora, Benevole Lector, expugnarunt amici: extorſit illum ipſa neceſſitas potius, quam ipſe meo conſilio publicæ luci deſtinavi. Duodeviginti anni ſunt, ex quo privatis ſcholis Notitiam Scriptorum, optimorum juvenum rogatu, propoſui. Quem laborem, aliis urgentibus, poſt aliquot annos reſumpſi, ita tamen, ut alia ratione commutarem & pertexerem. Non credidi quidem fore, ut illa, qvæ mihi ſubita & fortuita oratione è memoria exciderant (optime enim id norunt, qui mihi tum auditores adfuerunt) ad quemquam extra diſcipulorum ſubſellia emanarent. Verum contra voluntatem meam & præter opinionem accidit, ut, quæ ego ad privatos paucorum juvenum uſus inſtitueram, non in hac ſolum Academia, ſed & alibi deſcripta per multorum manus ita impolita & inculta vagarentur: neque deeſſent, qui publicos de editione tergiverſanti typos minarentur. Quod cum intelligerem, metueremque, ne vel mutilum mancumqve opus, erroribus & gloſſis peregrinæ manus præterea fœdum, in lucem meis ingratiis protruderetur, vel in aliena incude â novo quodam fabro refingeretur; eo adductus ſum, ut laborem, qvi propemodum infinitus eſt, & nova ab annis incrementa capit, per partes recenſens, prælo ſubjicerem. Quod ut eo felicius procederet, effecit Vir mihi amiciſſimus, D. ACHILLES DANIEL LEOPOLDI, JCtus apud Lubecenſes nobiliſſimus, cujus hortatu conſilioque potiſſimum impulſus eſt, qui ſuis ſumptibus librum in lucem edidit. Non ignotum mihi eſt, quan-

tæ molis opus humeris meis incumbat. Oceanum enim ingreſſus ſum, in quo portum invenire difficile eſt, naufragii periculum à ſyrtibus & ſcopulis imminet. Quis enim in tanta multitudine rerum & librorum omnia exhauriret? Quis non alicubi impingeret? Quis ſalvum ab invidia caput retraheret, ac malignitatis dentes in liberiore cenſura evitaret? Præterea ut palato & guſtu differunt convivæ; ita judiciis diſſident Lectores, neque omnium idem de rebus ſenſus eſt, hoc præſertim tempore, quo plures ſunt librorum judices, quam lectores, & è lectoribus in lictores, ubique virgas & ſecures expedituros, multi degenerant. Deterrere etiam ab inſtituto poſſet, qui nunc in ſimili argumento vaſtum molitur opus, Bailletus, quem multa eorum, quæ jam pridem in privatis lectionibus adduxeram, occupaſſe non diffiteor: à me tamen hic ſuo loco notanda, ne quis à me ſcrinia ejus compilata ſuſpicetur. Verum cum mei non eſſet res arbitrii, neque ab opere incepto manum retrahere mihi amplius eſſet integrum: telam hanc, quam ſemel orſus fueram, pertexui; ita tamen, ut novum plane & multis modis auctius opus prodiret. Quod etſi multo elaboratius enucleatiusque dari poterat: neque enim, quam debebam poteramque, aliis ſæpe rebus diſtentus, impendi curam: erunt tamen in illis, utut ſubito calore effuſis, non pauca, quæ juvare juventutis ſtudia poſſunt, in quibus ſi non accuratiſſimi judicis, ſaltem boni judicis munere defungar. Scripta ſunt hæc plane eo, quo JOACHIMUS FORTIUS libros ſcribi volebat, modo. Quæ hic chartis illevi, vix interdum relecta, tabellario deportanda dedi; exſcripſit illa, ut a calamo venerant, Typographus. His ſæpe Academica & domeſtica negotia, curæ familiares ex obitu cariſſimæ Uxoris, valetudo non ſemper commoda, moras injecerunt; ut jam præcipitati, jam interrupti labores rigidiori examini & ulteriori limæ locum non reliquerint. Quo factum etiam, ut non pauca vel à deſcribentis manu, vel mea etiam feſtinatione σφάλματα, fortaſſe etiam ἁμαρτήματα μνημονικά, quibusdam in locis irrepſerint: quæ nunc, extremam manum poſcentibus nundinis, non ſollicite adeo a me conſignari potuerunt. Totum Opus à me in *tres Tomos* tribuetur, quorum primus Polyhiſtoris *Literarii*, ſecundus *Philoſophici*, tertius *Practici* titulo appellabitur. Nunc prima pars tomi primi, atque adeo duo libri, Bibliothecarius & Methodicus in lucem prodeunt, quos ceteri ſuo ordine & tempore ſequentur; & quidem in Polyhiſtore Literario liber Grammaticus, Criticus, Oratorius & Poëticus, in ceteris tomis reliquæ Philoſophiæ partes. Scribendi, ut jam dixi, rationem ſecutus ſum non anxiam & ſcrupuloſam,

-loſam, judicio ad quælibet verba ſuſpenſo, ſed ſua quadam libertate vagam, nec certis vinculis adſtrictam. Sunt, qui etiam in rebus, qvæ ornari negant, doceri contentæ, ſingula verba periodosque ad amuſſim vocant, numeroſa omnia & exaſciata volunt, nullam, quæ Romanam civitatem non ſapiat, vocem admittunt, nihil alieni Scriptoris verbis, ſed ſuis exprimunt: ut ita libellum, tanquam omnibus numeris abſolutam Paſicompſen, lectoribus ſuis ſiſtant, & velut in ſcenam aut orcheſtram producant. Has Ego formas earumqve ſpectatores non ſperno, quin potius laudo, iisque asſurgo: eſt tamen, ubi vel incomptæ Veneres & paſſo capillo horridulæ ipſa ſe negligentia commendant. Eſt, ubi præ fucata Phryne aliqua decoro vultu decolor

Sabina qualis, aut peruſta ſolibus
Pernicis uxor Appuli

non diſplicuerit. Malim & ego in didactico argumento ſermonem pulvere, ſed erudito oblitum, quam ceruſſa & pigmentis incruſtatum. Qui majorem hic à me ornatum deſideraverit, horrea me hic ſtruere meminerit, in quibus nemo marmoreas varioque opere elaboratas columnas, nemo periſtylia & porticus, nemo parietes aulæis ſuperbos, ſed pro congerendis frugibus apta ſpatia requirat. Excurſus interdum tentavi, nec a ſcopo alienos, neque viris doctis, ut puto, ingratos. Loca Scriptorum ſæpe integra adduxi; non ut chartas implerem; ſed iis ſubvenirem, qui libris deſtituuntur, & pleniorem ex ipſorum Scriptorum verbis ſenſum excuterent lectores: obſervavi, cum mea hæc relegi, nonnulla, quæ fugerem ipſe vel carmen, vel orationem, ſcripturus. Nunc in his ſubitis commentationibus æſtus meditantis & ſcribentis, addo & properantis, ſæpe abripuit verbis minus, quam rebus intentum. Adeo in omnibus oculatum eſſe non licet; neque, ut eſſem, multum laboravi. Vel ipſa libri inſcriptio *Manutii* cenſuram non effugerit, qui auctoris vocem pro ſcriptore uſurpatam non probat. *Dubitanter* quoque ea de re cenſet diligentiſſimus caſtigatæ latinitatis vindex *Cellarius*, qui non niſi teſtis ſignificationem admittit. Sed dubitare nos vetat Livii locus l. 2. c. 8. qui ita habet: *Apud quosdam veteres Auctores non invenio Lucretium Conſulem*: ubi nullo alio, quam Scriptoris ſenſu, vox illa accipi poteſt. Hugo Grotius (at quantus Vir!) cum carmen ſcriberet, omnium poëtarum genium præclarus imitator exprimebat; cum hiſtoriam conderet, cum Tacito in arenam deſcendiſſe viſus eſt. Idem tamen in Philoſophorum & JCtorum ſcholis omnia miſcuit, nec ſordidis verbis minusque Latinis, ſed uſu ſcholaſtico receptis abſtinuit,

ſtinuit, ut planius loqueretur. Porro & cum hiſtoria Scriptorum res ipſas junxi, quarum cognitionem præ ceteris juventuti utilem credidi. Nam cum multa in his eſſent, quæ ad integrorum librorum & diſſertationum argumenta deſignaveram; & vitæ ſumma brevis ſpes inchoare longas vetaret, rectius me facturum exiſtimavi, ſi in compendium hæc contraherem, quæ profutura juventuti arbitrarer, quam ſi incertæ elaborationis ſpe & me ipſum & alios fallerem, aut aliis illa, ut fieri ſolet, in prædam cederent. Ubi de exercitationibus ago, copioſior in exemplis fui, quoniam è re juventutis, cui omnis mea opera dicata eſt, fore credidi, ſi illa paulo plenius proponerem. Qua in re à peritis & æquis æſtimatoribus veniam me facile impetraturum confido. In ceteris, ſi quæ forte ſint, quæ meam fugerint diligentiam, aut in quibus, ut homines ſumus, & in re tam varia facillimum eſt, lapſus fuero; eos mihi judices velim, quos ipſi eadem in trutina poſiti non recuſent. Mihi in omni hac commentatione prora puppiſque fuit juventutis Academicæ commodum, in quo mihi, hac in palæſtra conſtituto, advigilandum ſemper duxi. Quod ſi & alii hanc induſtriam meam non adſpernati fuerint, & ad ſe quoque ejus fructus redundaturos exiſtimaverint, tanquam ἑρμαῖον arripiam, totumque in lucro deputabo. Unum eſt, de quo monitos eos velim, qui aliorum damnis ſuas ædificare fortunas conſueverunt, ne Bibliopolæ, viro optimo, honeſtum, quod ex impenſis in hunc librum factis ſperat, lucrum, nova impreſſione per malam fraudem intervertant. Præterquam enim, quod â flagitio non abſit, falcem in meſſem alienam mittere, ampliſſime cum facti, ſi auſus fuerit, pœnitebit, cum jam id agat, ut S. Cæſ. Maj. Privilegio adverſus hominum illorum ſe injurias muniat, damnumque avertat. Vale, Benevole Lector, conatibus noſtris fave, &, ſi Deus vitam valetudinemque largitur, ceteras etiam partes ſuo tempore exſpecta.

AD LECTOREM
NOVÆ HUJUS EDITIONIS POLYHISTORIS MORHOFIANI, PRÆFATIO
JO. ALBERTI FABRICII.

Multum ſemper debere me profeſſus ſum, ac profiteor libenter duumviris eruditis Germanis noſtris CASPARI BARTHIO, & DANIELI GEORGIO MORHOFIO, quorum lucubrationes evolvere me memini adoleſcentem magno cum fructu. Cum A. 1685. Lyceum frequentarem Quedlimburgenſe, moderator illius dexterrimus Samuel Schmidius in Muſeo ſuo, Barthii forte Adverſaria inſpicienda mihi dabat, quæ deinde petenti mihi cum utenda ad tempus conceſſiſſet, miratus ego in iisdem vehementer varium illum & late patentem ambitum eruditionis, illa memoriæ omnis amœna latifundia, illos receſſus ſacræ & externæ antiquitatis, illum orbem ſcientiarum, illam ſcriptorum Græcorum Latinorumque veterum & medii ævi multitudinem, principesque ingeniorum recentis memoriæ, eruditosque omnium nationum, qui in illo opere paſſim laudantur, innumerabiles. Ab iſthoc tempore, fateor, perfuſo mihi rerum pulcherrimarum, licet vix eminus ac per tranſennam proſpectarum voluptate ac deſiderio, alte in animo meo hæſit propoſitum, omnibus hoc precibus a DEO expoſcere, ac quantum poſſem dare operam, ut in virtutis inſtrumentum ac vitæ, etiam mihi daretur occaſio propius illa luſtrandi ac cognoſcendi, comparandique mihi linguarum inprimis & Logices bene ſanæ, deinde Antiquitatis & rerum omni memoria geſtarum, tum diſciplinarum utilium non pœnitendam ſcientiam, & ſcriptorum notitiam, cujus in tanto illorum numero, diverſoque genere ac pretio majorem etiam amœnitate utilitatem eſſe facile conjiciebam.

Reverſo deinde mihi in patriam meam Lipſiam, atque ſub egregiis Doctoribus, Alberto, Carpzovio, Ittigio, &, qui ſolus adhuc in vivis ſuperat, atque ut diu, precor, vivat lætus ac ſoſpes, Joanne Schmidio, ſtudia non ignaviter proſequenti, pulchre recordor novum & ingens mihi additum calcar, in lucem edito primum A. 1687. à laudato MORHOFIO Volumine primo hujus ipſius Operis, quod tertiis prælis jam recuſum Tibi, Lector Optime, offertur, & quod titulum a Solino mutuatus Auctor, potiore jure quam ſuum ille Polyhiſtorem inſcripſit. Neque vero tantum hoc lecto ſenſi admoveri mihi acriores ſtimulos induſtriæ, ut cœpta in via tanto alacrius pergerem, ſed etiam multum adjuvari eam & ad fortius eundum ſuſtineri me optimis conſiliis: cui accedebat, quod mirifice oble-

blicatorum & in Bibliothecis latentium, Tiguri 1545. fol. una cum inſecuta appendice ſive ſupplemento A. 1555. fol.. Neque Catalogi tantum vice defungitur, aut nudis titulis librorum abſolvitur præclarum hoc opus: ſed multa paſſim de auctoribus, de ſcriptis, de ſcriptorum ingenio & ſtylo in eodem oportune notantur, quæ ab epitomatoribus præterita ſunt; unde quantopere compendia ſtudiorum ſectari malint plerique, vel hoc uno exemplo inſigni perſpicue patet, quod ne ſemel quidem Bibliothecam Geſneri recudi ab eo tempore, aut pari induſtria ulterius produci, contigerit, cum avide direpti ſint ejus breviatores continuatoresque ſuccinctiores, *Conradus Lycoſthenes* A. 1551. *Rob. Conſtantinus* A. 1555. *Joſias Simlerus* A. 1574. *Jo. Jac. Friſius* A. 1583. & *Antonius Verdierius* A. 1585. in lucem editus. Sed rei litterariæ haud dubie magis interfuiſſet, non modo Geſnerianum laborem integrum magis tritum emendatumque eruditorum ſtudio, ſed & ſimili vel majori etiam diligentia ſuppletum ſubinde ac continuatum fuiſſe, ut ita plenior ad nos & accuratior ſcriptorum notitia paullatim deveniſſet, quæ nunc ante Diariorum præcipue eruditorum uſum ante hos ſexaginta annos feliciter cœptum frequentari adeo manca eſt in plerisque & hians, ut niſi in celebrioribus ſcriptoribus atque omnium communi prædicatis ſtylo ac voce, pleraque paſſim etiam doctos ac diligentes fugiant. *Jo. Jacobi Friſii* epitomen adhibuit, eique obſervationes ſuas in auctarii vicem addidit *Alphonſus Ciacconius* Hiſpanus in ſua Bibliotheca, quam circa A. 1590. cœpit adornare, cujusque partem primam, quæ ſola ſupereſt, & non procedit ultra quintam alphabeti litteram, deſinitque in Epimenide, nuper demum poſt centum quadraginta annos in lucem protulit vir doctiſſimus Franciſcus Dionyſius Camuſatus, Pariſ. 1729. fol. Pro Geſnerianæ Bibliothecæ ſupplemento haberi etiam debet *Johannis Hallervordi* Bibliotheca curioſa, Regiomonte A. 1676. 4. edita minimeque contemnenda: pro epitoma ſimul atque auctario, multorum promerita laudem & præconium Bibliotheca *Georgii Matthiæ Kœnigii*, typis excuſa Altdorffii, ubi bonas literas Kœnigius docebat, A. 1678. fol. Horum omnium longe vicerat induſtriam *Chriſtophorus Hendreichius*, ſi *pandectæ* ejus *Brandenburgici* integri in manus hominum veniſſent, e quibus ſolæ litteræ primores A & B viderunt lucem Berolini A. 1699. & non parvum majori folii magnitudine volumen implent. Breviarium autem Geſneri idemque ſupplementum copioſiſſimum, omnibus, quæ hactenus prodiere, longe præferendum haud dubie haberi debet *compendioſum Lexicon eruditorum* Germanice digeſtum auſpiciis illuſtris viri *Joannis Burchardi Menckenii*, cujus jam duæ exſtant editiones, & modo tertiis curis locupletiorem & accuratiorem adornandam parari intelligo ab eruditis Lipſienſibus. Sed & alia bina opera ſimilia exſpectare jubemur ex Italia atque noſtra Germania. Nam in Italia inuſitatæ vir diligentiæ *Alphonſus Laſor a Varea*, ſive qui ſub illo anagrammate deliteſcit *Raphaël Savonarola* in Orbe terrarum univerſo ſcriptorum calamis delineato, quod opus ordine litterarum digeſtum Patavii A. 1713. fol. in lucem edidit, p. 358. atque alibi promiſit *Orbem litterarium univerſum* ſimiliter ordine deſcriptum Alphabetico. E Germanis vero noſtris *Joannes Philippus Wernerus* Northeimenſis, Scholæ Oſterodanæ ad Hercyniam Rector fidem fecit ſe prælo paratum habere *Pandocheion clarorum litteris virorum*, ſive *Onomatologum*,

tologum, eruditos omnis ævi, gentis, ſtatus, ordinis, ſexus: eorumque vitas, fata, ſingularia, elogia, cenſuras ordine litterarum complectentem, 2 Volum. fol. Neminem etiam fugit, in Lexicis quæ vocant hiſtoricis univerſalibus, quæ certatim ab aliquot annis conduntur linguis Gallica, Germanica, Anglica, Belgica, Italica, rationem quoque haberi eruditorum, ſed eorum fere tantum, quos fama ſuper cæteros extulit, vel qui ſcribenti præ reliquis viſi ſunt memorabiles, cæteris innumerabilibus prætervectis & omiſſis.

Aliud præterea beneficium ſtudioſis hiſtoriæ litterariæ quod imputet Geſnerus habet, idem enim eſt qui non Alphabeticam modo, ſed etiam claſſicam ſive realem Bibliothecam inſtruxit primus, atque locuplete apparatu divitem, digeſtamque commodo ordine exhibuit ſub titulo Pandectarum ſive Partitionum univerſalium, Tiguri 1548. fol. Quo in opere omnium qui in priore Bibliothecæ Volumine nominantur ſcriptorum, & plurimorum inſuper aliorum lucubrationes per certas diſciplinarum & materiarum claſſes enumerantur, non titulis modo librorum memoratis, ſed capitum etiam inſcriptionibus & particularibus plurimorum argumentis. Opus totum libris XXI. diviſum eſt, quorum 1. refert ſcriptores de Grammatica & philologia digeſtos ſub titulis uno & viginti. 2. Scriptores de Dialectica. 3. de Rhetorica. 4. de Poëtica. 5. de Arithmetica. 6. de Geometria, Opticis & Catoptricis. 7. de Muſica. 8. de Aſtronomia. 9. de Aſtrologia, 10. de Divinatione cum licita, tum illicita & Magia. 11. de Geographia. 12. de Hiſtoriis. 13. de diverſis artibus illiteratis. 14. de Naturali Philoſophia & Theologia Gentilium. 15. de Prima Philoſophia ſeu Metaphyſica. 16. de Morali Philoſophia. 17. de Philoſophia Oeconomica. 18. de re Politica, id eſt Civili & Militari. 19. de Jure Civili & Pontificio, & 21. de Theologia Chriſtiana, librum enim vigeſimum qui rei medicæ deſtinatus erat, licet materiam ſatis copioſam congeſtam ſibi eſſe teſtatus edere Geſnerus diſtulit, neque quicquam illius ab eo tempore, quod ſciam, vulgavit, præter enumerationem virorum illuſtrium qui rem chirurgicam vel ſcriptis vel artis uſu excoluere, in ſylloge ſcriptorum de Chirurgia Tiguri 1555. fol. p. 393-408. Præivit igitur hac quoque in parte Geſnerus omnibus, qui ex illo tempore Bibliothecas reales Theologicas vel Juridicas aut Medicas vel etiam Philoſophicas componere inſtituerunt, atque in via illa utiliſſima hiſtoriæ litterariæ illuſtrandæ facem primus prætulit, totam amplitudinem, ambitumque univerſum illius methodi nemine uno poſt Geſnerum auſo perſequi atque illuſtrare, præter meritiſſimum eo ipſo nomine de litteris *Martinum Lipenium*, dignumque, cujus Bibliothecæ accurato virorum doctorum ſtudio recenſeantur, emendatæque ſuppleantur diligenter in communes eruditorum uſus ac continuentur.

Methodum quartam tradendæ ſive illuminandæ rei litterariæ, quam dixi Geographicam, video jam olim in mentem veniſſe Herennio Philoni, Byblio Grammatico, qui Trajani ætate floruit, & cujus libros triginta περὶ πόλεων καὶ ὓς ἑκάϛη αὐτῶν ἐνδόξους ἤνεγκε, *de civitatibus & quos ſingulæ claros viros protulerint*, Suidas memorat. Illud opus, & epitomen ejuſdem operis, quod eodem Suida teſte, tribus libris

bris compoſuerat Ælius Serenus, temporum injuria pariter interiiſſe, non minus mecum dolebunt ſtudioſi, quam velim exſtare Geographiam eruditi orbis, idoneo apparatu dignaque cura adornatam a viro aliquo docto, cum Philippi Labbei etiam libros decem hujus argumenti quos ab Adamo ad A. C. 1501. deducere inſtituerat, deſideremus, & pauca illa, quæ apud Strabonem ac Stephanum Byz. hoc de genere & in *Henrici Schereri* S. I. Atlante A. 1710. 4. edito tanguntur. Ipſa etiam B. D. *Joannis Andreæ Quenſtadii* tunc admodum Juvenis lucubratio de Patriis illuſtrium Virorum, vulgata A. 1654. & A. 1691. recuſa ſitim accendant magis, quam reſtinguant. Per partes autem multi in hac præſertim methodo ornanda deſudarunt, & ſingularum nationum, linguarum, regionum, civitatum viros doctos celebrandos ſibi ſumſere, ut vel Italorum exemplo in conſpectu theſauri litterarii Italiæ nuper demonſtravi: nec dubium, quin hoc etiam in genere locus concedendus ſingularis B. Morhofio noſtro fuiſſet, ſi quod parabat opus *de meritis Germanorum in litteris*, datum ei fuiſſet ante obitum abſolvere & ad umbilicum perducere, qui de ſua Antiquitatum etiam rerumque Germanicarum peritia ſingulari documentum non inficiandum dedit poſteris in libro vernaculo poſtumo * de lingua ac poëſi Germanorum. Univerſum autem iſtud argumentum de teſtata Germanorum in omne litterarum genus induſtria, & de diſciplinis quibuscunque per popularium noſtrorum ingenia inſigniter illuſtratis amplificatisque, ornandum præ cæteris ſibi ſumſit, & ornavit egregie commentariis pluribus, Germanico idiomate vulgatis, vir celeberrimus *Jacobus Fridericus Reimmannus*, Superintendens hodie Hildeſienſis, cujus jampridem exſtat ac multorum manibus teritur, quod ante aliquot annos vulgavit opus, cui titulus: ** Specimen Iſagoges in Hiſtoriam litterariam univerſe, ac ſpeciatim Germanorum.

Quam igitur a laudato Morhofio quintam methodum tradendæ litterariæ notitiæ præ cæteris quatuor delectam dixi Criticam, hanc ornatam ab eo primo omnium per omnes eunte rerum claſſes ac diſciplinarum præſentibus comprehenſam Voluminibus vides, cum primum prodiret, exceptam merito eruditorum plauſu. Eandem Bibliopola, vir honeſtiſſimus, diſtractis duarum priorum exemplis, tertia hac editione iterum jam offerre ſtudioſis hominibus inſtituit, cui præfationis hederam a me flagitanti, probe gnarus, quam nulla opus eſſet vino tam exquiſiti ſaporis & tam probato, nihil aliud, quod darem, potui a me impetrare, quam ſupplementum hoc qualecunque argumenti, quod tribus tantum verbis Morhofius attingit, hoc eſt elenchum brevem diariorum litterariorum, à laudati viri obitu maxime per Europam frequentatorum, quem benevolo, quæſo, animo accipe, Lector humane, & Vale. Scripſi Hamburgi, Anno 1731.

BRE-

* Unterricht von der deutſchen Sprache und Poeſie / deren Urſprung / Fortgang und Lehrſätzen. Lübeck 1700. 8.

** Verſuch einer Einleitung in die Hiſtoriam litterariam ſo wohl insgemein / als auch die Hiſtoriam litterariam der Deutſchen inſonderheit. Halle 1708. ſqq. 8.

BREVIS NOTITIA

Alphabetica

EPHEMERIDUM LITERARIARUM,

& aliorum quorundam ſcriptorum ejusmodi diurnorum, hebdomadariorum, menſtruorum, anniverſariorumque.

A*cademiæ Naturæ Curioſorum*, cujus eruditæ Medicorum quorundam Germanorum Societatis initia ad A. 1652. referre licet, *Miscellanea* ſive *Ephemeridum* Medico-Phyſicarum decades annorum tres. Francof. 1670. ſeq. in 4. & primorum annorum editio ſecunda novis exornata figuris æneis ibid. 1684. 4. & ab A. 1701. ad 1722. decem Centuriæ obſervationum, Auguſtæ Vindelicor. 1722. 4. Vide & infra, *Beughem*, & *Hiſtoria literaria Medica.*

Hiſtoire de l' *Academie Royale des ſciences* (etablie a Paris A. 1666.) depuis ſon renouvellement (A. 1699.) avec les Memoires de Mathematique & Phyſique, tirez des Regiſtres de cette Academie. A. 1699. ſeq. Paris in 4. & Amſt. in 12. Acta poſt Annum 1724. edenda adhuc exſpectantur. In *Johannis Baptiſtæ du Hamel* hiſtoria Regiæ ſcientiarum Academiæ, quæ poſt Pariſienſem editionem Lipſiæ 1700. 4. prodiit, obſervationes & acta exſtant ab A. 1666. ad 1696. Sed in altera deinde editione Pariſienſi A. 1701. acceſſerunt Acta ad annum usque 1700. *Fontenellius* autem præter Hiſtoriam ſcriptam Gallice etiam elogia Academicorum proxime vulgavit recuſa Hagæ Comitis 1731. 12. duobus Voluminibus.

Hiſtoire de l' *Academie Royale des Inſcriptions & belles lettres*, depuis ſon établiſſement (A. 1663.) avec les Memoires de litterature, tirez des regitres de cette Academie depuis ſon renouvellement (A. 1701.) Paris 1718. 1730. 4. & Amſt. 1719. 1731. 12. pluribus Voluminibus, quæ in A. 1725. deſinunt. Ab utraque harum Academiarum Regiarum diverſa eſt celeberrima & ipſa atque ætate etiam ſuperior, ad decus linguæ Gallicæ proferendum, ſuadente Richelio Cardinale, condita a Rege Ludovico XIII. A. 1635. *Academia Gallicana*, * cujus hiſtoriam ab primis initiis usque ad A. 1652. deſcripſit *Paulus Peliſſonius*, & noviſſime ad Annum 1700. continuatam dedit *Joſephus Olivetus*. Paris. & Amſt. 1730. 12.

Commentarii *Academiæ Scientiarum Imperialis Petropolitanæ*, Tomus I. ad A. 1726. Petropoli, typis Academiæ 1728. 4. & Tomus II. ibid. 1729. 4.

Fama Academica, vide *Fama*.

*Academi*ſche Nebenſtunden / oder etlicher guten Freunde Anmerckungen von beſondern zur Gelahrtheit dienenden Materien. Jen. 1717-1720. 8. Sechs Theile.

Bibliotheca Academica. Vide Bibliotheca.

Acerra Biblica A. 1705. 8. Centuriæ XI.

Acerra Philologica, oder gründliche Nachrichten aus der Philologie, Römiſchen und

* *l' Academie Françoiſe.*

Griechiſchen Antiquitæten. Halæ Sax. 1715. 8. duobus Voluminibus. Sectiones XII.

Acta Boruſſica Eccleſiaſtica, civilia, litteraria: oder ſorgfältige Sammlung allerhand zur Geſchichte des Landes Preuſſen gehöriger Nachrichten / Uhrkunden und Documenten. Königsberg und Leipzig 1730. 8.

Acta Eccleſiaſtica, in Predig-Amt vorkommende Fälle. ibid. 1731. 8. das ſechzehende Stück.

Acta Eruditorum, auſpiciis *Ottonis Menckenii τοῦ μακαρίτου* Lipſiæ cœpta colligi publicarique ab A. 1682. & poſt illum (A 1707. 29. Jan.) rebus humanis ereptum in præſens usque tempus continuata curante filio celeberrimo *Jo. Burchardo Menckenio*. Præter ſingula ſingulis vulgata annis volumina exſtant Supplementorum volumina novem, & volumina quatuor Indicum. Primum Annum 1682. vide Gallice editum Hagæ 1685. 12. hoc titulo: *Ouvrages des Savans, publicz a Leipzig*.

Deutſche *Acta Eruditorum*, ab A. 1712. Lipſiæ in 8. Etiam hæc in præſens usque tempus continuantur. Pars poſtrema earum, quas vidi, fuit centeſima & ſexageſima prima.

Fränckiſche *Acta Erudita & curioſa*, die Geſchichte der Gelehrten in Francken. Norimbergæ ab A. 1726. 8. in præſens tempus usque.

Acta Lipſienſium Academica, oder Leipziger Univerſitæt Geſchichte. A. 1723. 1724. 8. Partes XVI.

Deutſche *Acta literaria*, oder Geſchichte der Gelehrten / Lipſiæ 1715. 1716 8. Pars quinta & ultima inſcribitur: Acta litteraria antiqua, oder Geſchichte der Gelehrten / worinnen der Zuſtand der alten litteratur einzig und allein enthalten.

Acta litteraria ex MStis eruta à V. C. *Burchardo Gotthelf Struvio*, & per faſciculos edita, tomis duobus. Jen. 1703-1720. 8.

Acta literaria Sueciæ, per trimeſtria cura Rev. *Erici Benzelii* hodie Epiſcopi Gothoburgenſis, aliorumque Virorum doctorum, Upſalienſibus typis vulgata ab A. 1720. ad 1724. 4. cœpta etiam recudi typis Roſtochienſibus.

Acta litteraria Academiæ Witebergenſis A. 1720. 1722. ad 1725. 8.

Acta Medicorum Berolinenſium ab A. 1717. 8. Decades III.

Acta Medica Hafnienſia ab A. 1671. ad 1679. Hafniæ, 4. quinque Voluminibus.

Acta novæ Academiæ *Philexoticorum Naturæ & Artis*, a Martio Anno 1686. ad Februarium Anno 1687. Brixiæ 1687. 8. Hoc diarium quod ad calcem cujusque menſis notitiam librorum in Italia recens excuſorum ſubjunctam habet, mors auctoris præcipui *Franciſci Lanæ* experimentis Phyſicis ac Mathematicis celebratiſſimi abrupit.

Acta Philoſophorum, auctore V. C. *Chriſtoph. Auguſto Heumanno*. Halæ Sax. 1715-1726. 8. partes XVIII. Germanice.

Acta Semieruditorum, kurtzer Auszug ꝛc. zwey Fortſetzungen 1709. 8.

Acta

Acta Semi-eruditorum, Nachricht und Urtheile/ 1718. 8. Zwey Theile.

Neu beſtellter Agent, 3 functionen, jede 12. depeches. A. 1704-1707. 3. Volum. in 8. Eſt continuatio Diarii hiſtorico-litterarii Epiſtolarum more digeſti, quod inſcribitur: Aufgefangene Briefe ab A. 1699. ad 1703. 3. Volum. in 8. Drey Ravagen 12 paquete. Agentis continuatio lucem vidit hoc titulo: Der allzeit fertige *Secretarius* oder Briefſteller IV. Volum. in 8. ab A. 1710. ad 1721. Expeditiones XLVIII.

Theophili Alethæi gründliche Erläuterung der dunckeln Schrifft-Oerter Altes und Neuen Teſtaments: nebſt einem Bericht von den beſten Auslegern der Heiligen Schrifft. Ab A. 1714. ad 1731. Lipſiæ 8. der vier und ſiebentzigſte Verſuch.

Almanach Bibliographiqve. Paris 1709. 12.

Altes und Neues aus dem Schatz Theologiſcher Wiſſenſchafften. Witteb. 1701. 8. & deinde continuatum ſub titulo Unſchuldiger Nachrichten von Alten und Neuen/ & ab A. 1720. in præſens usqve tempus: Fortgeſetzte Sammlung von Alten und Neuen. Addendi etiam Indices ad ſingula decennia, & Venerandi *D. Val. Erneſti Loeſcheri* Annales Theologici ab A. 1701. ad 1710. & ab A. 1711. ad 1720. & qvi ſub prelis ſudare jam dicuntur ab A. 1721. ad 1730.

Altes und Neues von Sachſen und angräntzenden Ländern. Dreßden 1727. 8. erſtes Stück.

Altes und Neues aus der Gelehrten Welt. Zürich 1717. 1718. 1719. 8. XII. Theile.

Allerhand Altes und Neues vor die Liebhaber einer Gelehrten Converſation. Hamburg 1729. 4. erſtes und anderes Stück.

Theophili Amelii ſive *Petri Zornii*, Hamburgenſis, in Gymnaſio Carolino Sedinenſi deinde Eloqventiæ & Græcæ Lingvæ Profeſſoris Regii, Erörterung der ſchwereſten Schriftſtellen Neues Teſtaments. Hamburg 1711. 1712. 8. Vier und zwantzig Monathe. Ejusdem Erörterung der dunckelſten und ſchwereſten Schrifftſtellen im alten Teſtament. Francof. 1728. 8. 2. Volum.

Amoenitates litterariæ, qvibus variæ obſervationes, ſcripta item anecdota & rariora opuſcula exhibentur. Francof. ab A. 1725. ad 1731. 8. Volumina XIV. auctore V. C. *Jo. Georgio Schelhornio.*

Amœnitates Juris Canonici, per duo ſemeſtria Jen. 1674. ſeq. 4. D. Jo. Strauchio auctore.

Amœnitates Patriſticæ, Michaëlis Chriſtophili, erſte Sammlung 1718. 8.

D. Matthiæ Zimmermanni, Superintendentis Miſnenſis, *Analecta Miſcella menſtrua*, per menſes XII. Miſenæ 1684. 4.

Bibliotheque choiſie de Mr. *Jean le Clerc*. Amſtelod. ab A. 1703. ad 1713. 12. Volumina XXVII.

Bibliotheque choiſie de Mr. *Colomiés* a la Rochelle 1682. 8. & ex auctiore edit. Amſtel. 1700. quam recudi curavi inter *Pauli Colomeſii* Opera, Hamb. 1709. 4.

Nouvelle Bibliotheque choiſie Amſt. 1714. 12. duobus Volum. Auctor *Richard Simon*, ſicut etiam quatuor voluminum *Bibl. Criticæ* Gallica lingua editæ A. 1708. & Epiſtolarum ſelectarum Gallice vulgatarum Amſt. 1730. 12. quatuor Volum.

Curieuſe Bibliothec. Vide infra, Monathliche Unterredungen.

Bibliotheque curieuſe & inſtructive de divers ouvrages anciens & modernes de litterature & des arts, ouverte pour les perſonnes qui aiment les lettres. a Trevoux 1704. 1705. 2. Volum. 12.

Bibliotheca curioſa, Lond. 1710. 4. Vide ſis Diarium, Memoirs of literature T. I. pag. 60.

Bibliotheque Françoiſe, Amſt. ab A. 1723. 8. Tomus decimus quintus jam lucem vidit A. 1731.

Bibliotheque Germanique ou hiſtoire litteraire del' Allemagne, de la Suiſſe & des pays du Nord. Amſt. ab A. 1720. 8. Jam hoc anno 1731. datum fuit evolvere tomum XXI.

Hamburgiſche *Bibliotheca Hiſtorica*, Volumina ſive ſcriptorum Hiſtoricorum centuriæ recenſitæ decem, auctore B. *Johanne Hübnero*. Lipſiæ ab A. 1715. ad 1729. in 12. & 4. Germanice.

Bibliotheque Italique, à Januario A. 1728. ad Aprilem A. 1730. perlati ad nos tomi VII. Genevæ in 8.

Bibliotheca Juris publici, Jo. Jacobo Moſero auctore. Stutgard. 1729. 1730. Germanice.

Bibliotheca litteraria auctore V. C. *Joſepho Waſſe*. Lond. 1722. 4. Vide *Bibl. Angloiſe* T. X. p. 501.

Bibliotheca Lubecenſis ab A. 1725. in præſens usque tempus Volumina duodecim. Lubecæ in 8.

Neu eröffnete *Moraliſche Bibliothec*. Lipſ. 1715. 8.

Bibliotheca novorum librorum, ab Aprili A. 1697. ad Decembrem A. 1699. auctoribus *Ludolfo Kuſtero* & *Henrico Sike*, Amſtelod. 8. tribus Voluminibus.

Bibliotheque des livres nouveaux, a menſe Julio A. 1726. a Nancy, & ſe vend a Amſterdam.

Bibliotheca noviſſima obſervationum & recenſionum Sectiones XI. Halæ Sax. 1718-1721. 4.

Neue *Bibliothec*, oder Nachricht und Urtheile von neuen Büchern und allerhand zur Gelehrſamkeit dienenden Sachen/ hundert Stück. Halle 1709-1721. 8. decem Voluminibus. Zehn Nachleſen der Neuen Bibliothec. ibid. 1717. 8.

Biblio-

Bibliotheca Philologico-Hiſtorico-Theologica *Bremenſis* ab A. 1718. ad 1727. Bremæ, 8. Claſſes ſive Volumina octo, in ſingulis claſſibus faſciculi ſex. Vide & infra, *Muſeum.*

Bibliothecam Photii velut ephemeridum litterariarum ſpecimen antiquiſſimum laudant Viri docti, & ſane notitiam ac cenſuram ſcriptorum trecentorum fere continet, licet nec compoſitum ſit Diárii nomine, ſed in gratiam fratris ſui Taraſii elaboratum à Photio nondum Patriarcha, cum legationem obiret in Aſſyriam, ut notavi Tom. 9. Bibl. Græcæ p. 374. ſeq.

Bibliotheque raiſonnée des ouvrages des Savans de l' Europe, à Julio A. 1728. ad Junium 1731. vidi volumina hactenus ſex. Amſtelod. 8.

Schwediſche *Bibliothec*, Holmiæ 1728. 4. atque inde Hamburgi, auctore præclaro Viro, *Chriſtiano Nettelblat.*

Vermiſchte *Bibliothec.* Halle 1718. 1719. 8. non vidi ultra partem XXI.

Bibliotheque univerſelle, Amſtelod. ab Anno 1686. usque ad extremum Anni 1693. Amſtelodami tomis XXV. 12. & ex ſecunda editione 1688-1701. Auctores *Johannes Clericus*, & qui partem tomi XX. *Joannes Cornandus de la Croſe*, & qui tomos quinque ultimos compoſuit, *Jacobus Bernhardus.* Etiam Anglice verti cœpit, *the univerſal hiſtorical Bibliotheque.*

Der unpartheyiſche *Bibliothecarius*, welcher die Urtheile der Gelehrten von Gelehrten entdecket. Lipſ. 1713. 8. XII. Theile / einen Band.

Jo. Cinelli *Bibliotheca volante*, ſcanzie ſive plutei XVIII. additis per Sancaſſenum pluteo XIX. & XX. de quo opere non repetam hoc loco, quæ dixi in conſpectu Theſauri Italiæ p. 203. ſeq.

Boeckſaal van Europe, à Julio A. 1692. usque ad Junium A. 1700. per *Petrum Rabum.* Atque inde *Wilhelmo Sewel* auctore ad Junium Anni 1702. & ſub titulo *tweemandeliike uittrekſels* ad Octobrem Anni 1708. 8. Vide ſis etiam *maandeliike*, & *Republik de Gelerde.*

Boekſaal der Gelerde Werelt à Januario A. 1706. ad Aprilem Anni 1708. per *J. van Gavern* & per *Wilhelmum Sewel* ſub eodem titulo A. 1705. Amſt. apud Franciſcum Halmæ & *Boekſaal* à Julio Anni 1715.

Neuer Bücher-Saal der Gelehrten Welt / LX. Oeffnungen / ab A. 1710. ad 1717. Lipſiæ in 8. Continuatio Diarii, ausführlicher Bericht / de quo ſupra.

Umſtändliche Bücher-*Hiſtoria* Lipſ. 1715. 8. auctore V. C. *Jo. Gottlieb Krauſe.* Non vidi partes plures, quam duas.

Summariſche Nachrichten von Büchern in D. Chriſtiani Thomaſii Bibliotheque. Hall. 1715. 1716. 8. XXIV. Monathe / 2 Volum.

Curieuſes Bücher-*Cabinet* oder Nachricht von Hiſtoriſchen / Staats und galan-

ten Sachen. LXII. Theile oder Eingänge. Cöln 1711-1722. 8. A parte XXIV. inſcribitur: *curieuſes* Bücher- und Staats-*Cabinet.*

Curieuſes Cabinet ausländiſcher und anderer Merckwürdigkeiten / von *Antonio Paulini.* Francof. 1717. 1718. 8. Sechs Theile oder Eingänge.

Hiſtoriſches Staats- und Helden-*Cabinet.* Halle 1718. 8. auctore *Joanne Jacobo Schmauſio.*

Clef du Cabinet des Princes, vide infra, *Clef.*

Geheimes *Cabinet* von Staats- und Liebes-Intriguen, Glück- und Unglücks-Fällen vornehmer Miniſter, erſte Oefnung 1713. 8.

Kabinet der natuurlyke hiſtorien, wetenſchappen, konſten en handwerken. Januar. & Febr. A. 1719. Amſt, 8. auctore *M. V. Ranouw*, M. D.

Curieuſes Caffée-Hauß zu Venedig, beſtehend in drey Waſſer-debauchen 1698. 8.

Curieuſe Geſchichts-Calender. Ad exemplum *Vincentii Coronelli* Coſmographi Veneti, qui vitam resque geſtas Regis magnæ Britanniæ glorioſiſſimi *Wilhelmi tertii*, ordine annorum dierumqve digeſſerat, qvod ſcriptum ex Italico verſum Anglice atqve inde Germanice A. 1696. Lipſ. 8. hoc titulo lucem vidit, qvam plura inde ſimilia componi, ediqve contigit & calendariorum hiſtoricorum nomine proſcribi, de rebus Leopoldi magni Imperatoris, Regum Galliæ ex domo Burbonica, Regnorum Bohemiæ, Hiſpaniæ, Poloniæ & Lithuaniæ, Hungariæ & Principatus Tranſſylvaniæ, Ruſſici Imperii, Electorum Moguntinorum, Colonienſium ac Trevirenſium, Bavariæ & Saxoniæ, Brandenburgicorumqve ac Palatinorum, Principum Saxonicorum ſtirpis Erneſtinæ, Brunſvicenſium, & Luneburgenſium & ſpeciatim ſtirpis Gvelpherbytanæ, nec non de rebus Sileſiæ Moraviæ ac Luſatiæ, Landgraviorumqve Haſſiæ, foederatarum item provinciarum Belgii; Reip. Venetæ & Helveticæ: Sed & Prophetarum res à Moſe ad Johannem Baptiſtam, CHRISTI Apoſtolorumqve & Evangeliſtarum ſimili methodo deſcriptæ prodiere: Pontificum Romanorum item, & ſpeciatim Innocentii XI. præterea Joannis Huſſi motuumqve Huſſiticorum & Joannis Ziskæ: tum B. Lutheri noſtri & Superintendentum Dreſdenſium Lipſienſiumqve.

Catalogi librorum in nundinis Francofurtenſibus excudi coepti ſunt ab A. 1554. qvod inſtitutum utile *Georgium Willerum* bibliopolam Auguſtanum habet autorem, ut notavit Aubertus Miræus de ſcriptoribus ſeculi XVI. cap. CXXVII. Illud deinde imitati ſunt atqve etiamnum hodie imitantur Lipſienſes. *Georgii Draudii* Bibliotheca claſſica, qvæ Catalogis Francofurtenſibus plurimum debet, eodem qvoqve notata inde eſt vitio laborare, qvod interdum librorum titulos promiſſorum qvidem, ſed nunqvam editorum & exſtantium nusqvam, inter vulgatos & exſtantes commemorat.

A Catalogve of books printed in England ſince the dreadful fire of London in 1666. Lond. 1696. fol. the fourt edition.

The

The Monthly Catalogve Lond. 1715. fol. ſimiles Catalogi deinde menſtruis intervallis continuati, atqve hodie adhuc continuantur. Londini in 4. Vide & infra, *Monthly.*

Catalogus Diſputationum Univerſalis, &c.

Cenſura temporum, the good or ill tendencies of books, ſermons, pamphlets &c. impartially conſider'd in a dialogve between Eubulus and Sophronius, Volum. 3. Lond. 1708. 1709. 1710. 4. Vidi tertium usqve ad p. 96.

Cent qveſtions & reſponſes ſur differents ſujets, pour le mois de Ianvier 1704. par Mr. l' Abbé *Bordelon.* Paris 12. *Memoires de Trevoux* 1705. *Mars p.* 233. *edit. Amſt.*

Der auf Ordre und Koſten ſeines Kayſers reiſende Chineſer, Lipſ. 1721-1728. 4. LXXII. Stück.

Clef du Cabinet des Princes a Julio Anni 1704. 8. Hoc Diarium avide lectum, ita ut ad 40000. exempla diſtracta memorentur in Hiſtoria Critica Reip. litterariæ Maſſoniana T. 12. p. 428. auctorem habet *Carolum Jordanum.* Excuſum eſt magnam partem Luxemburgii, & ab A. 1717. Pariſiis ſub titulo *ſvite de la Clef*, ou Journal Hiſtoriqve ſur les matieres du tems, contenant auſſi qvelqves nouvelles de litterature & autres remarqves curieuſes. Supplementi Volumina duo, qvibus priora retro tempora ad pacem usqve Ryſwicenſem auctor perſeqvitur, prodierunt A. 1713.

Collectio Opuſculorum hiſtoriam Marchicam illuſtrantium, Berlin. 1727. 8. Germanice, 1. 2. 3. 4. Stück.

Collectio librorum rariorum nova, qvi vel integri inſeruntur, vel accurate recenſentur Halæ 1709. 8. faſciculi qvinqve.

Nova collectio variorum ſcriptorum tam editorum qvam ineditorum, rariorum etiam & recens elaboratorum, qvæ omnia integra dantur. Halæ 1716. 1717. 8. faſciculi duo.

Societas litterata *Colligentium* Hiſtorico-Theologica, propoſita à D. *Eberhardo Haubero* & M. *Jo. Antonio Strubbergio*, 1730. 8. Vide & ſupra, *Apparatus.*

Ad congreſſus Societatis *Conantium* Hanoveræ 1699. ſeq. & Helmſtadii 1711. ſeq. celebratæ invitationes 1721. 4.

Compleat library, or news for the ingenious, by R. W. M. A. Lond. 1692. 1693. 1694. in 4.

Compleat hiſtory of Europe A. 1701. 1702. vide Diarium Londinenſe, hiſtoy of the works of the learned A. 1703. p. 244.

Conferences du *Jean Baptiſta Denys.* Paris 1672-1674. 4. & Amſt. 12. Veluti ſupplementum exhibent Ephemeridum litterariarum Pariſienſium per illos tres annos.

Vertraute Conferentz derer Einwohner im Reiche der Todten über ihre im Reiche der Lebendigen gehabte fata und Zufälle. VI. Zuſammenkünffte. 1723. 4.

Luſtige und denckwürdige Correſpondente, 1698. 8. Erſte/ Andere und Dritte Staffetta.

The Craftsman, being a Critique on the times. Lond. 1727. 8.

Thomæ Crenii animadverſiones Philologicæ & Hiſtoricæ, Amſt. 1695-1713. 8. partes

tes XIX. Ejusdem X. faſciculi opuſculorum ad Hiſtoriam & Philologiam ſacram ſpectantium. Roterd. 1691-1699. 8. & faſces V. Lugd. Bat. 1697. ſeq. Theſaurus librorum Philologicorum & Hiſtoricorum 1700. 8. duobus Volum. Muſeum 1699. 8. duobus Vol. Analecta 1699. 8. Diſſertationum Philologicarum Syntagmata duo, Roterd. 1699. ſq. 8. Conſilia & methodi de ſtudiis inſtituendis. Roterd. 1692. 1696. 1699. 4. tribus voluminibus.

le Courier galant.

Critiqve des intereſſée des Journaux litteraires & des ouvrages des Savans. Hagæ Com. A. 1730. & 1731. 8. tria Volumina.

Critiſirender Juriſt.

Curious library for the ingenious. Lond. 1690. 4.

Remarquable curioſa jetziger Zeit aus Oſten / Weſten / Süden / Norden. ab A. 1715. XXIV. Lieferungen.

Curieuſes Bücher-*Cabinet* vide *Cabinet* &c.

Deliciarum nomine plura ſubinde volumina edita ſub *Miſandri* nomine Germanice ſunt a B. *Jo. Samuele Adami*, Dresdenſi, Paſtore Pretſchendorfenſi, qui A. 1713. diem obiit. Deliciæ *Biblicæ* in loca Vet. & Novi Teſt. Dresd. 1690. ſeq. 8. Volumina XXVI. *Catecheticæ*, 1704. 8. *Dictorum* Dresd. 1713. 8. VI. Volum. *Epiſtolicæ* Hamb. 1711. 8. IV. Volum. *Evangelicæ* Lipſ. 8. Volum. XIV. cum Indice, & emblematicis in Evangelia Deliciis, & Deliciis Deliciarum & florilegio Evangelico-Anglicano: *Hiſtoricæ* Dresd. 1702. 8. *Paſſionales* 1707-1708. 8. V. volum. *Pœnitentiales* 1722. 8. *Sabbaticæ*. Lipſ. 1716. 8.

Deliciæ Hebræo-Homileticæ 1705. 8. XII. Ausfertigungen.

Deliciæ Græco-Homileticæ 1710. 8.

Deliciæ Juridicæ 1702. ſeq. 8. duo Volumina.

Deliciæ Medicæ 1704. 8.

Deliciarum manipulus 1. & 2. das iſt annehmliche und rare diſcourſe von mancherley nützlichen und curieuſen Dingen 1703.

Diarium Europæum Hiſtorico-litterarium, trimeſtre primum. Paris 1703. 8. auctor *Jacobus Hommey*, Auguſtinianus.

Diarium Europæum de rebus ab A. 1657. ad 1681. geſtis. Francof. tomis XLV. in 4. Germanice.

*Diſcourſe curieu*ſer Sachen / Hermetiſch- Philoſoph- Phyſicaliſch und Mediciniſcher Wiſſenſchafften. Januar. Febr. Martius & Aprilis A. 1708. 8.

Dubia vexata Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Novi Teſt. Germanice erſter Verſuch. Zittau 1717. 8. atque continuato deinde labore usque ad A. 1720. dubia primorum quatuor ſæculorum examinata, Auctore M. Chriſtiano Gottlob Pitſchmanno.

Durchläuchtiges *Archiv.* Vier Theile. Francof. 1691-1694. 8.

Der *mediti*rende und *inventieuſe Eclecticus*, Jen. 1714. 8. Fünf Theile.

Ein-

Einleitung zur heutigen Hiſtorie / aus den täglich einlauffendem Zeitungen. Lipſ. 1707-1710. 8. XXX. Stück.

*Juriſti*ſche Hiſtoriſche *Electa*, Jen. 1726. 8. auctore *Io. Joachimo Müllero.*

Electa Juris publici, oder Staats affairen von Europa ab A. 1709. ad 1724. 8. editore Caſſandro Thucelio, ſive qui ſub illo latebat nomine, *Chriſtiano Leonhardo Leucht*, & ab A. 1712. ad 1717. laudato *Jo. Joachimo Müllero*, Archivario Vinarienſi. Volumina XX. quibus acceſſit tomus ſupplementorum A. 1726.

The Engliſhman, being the ſequel of the Gvardian. Lond. 1714. 12.

Entzücken *Marforii* in die Welt gethane Reiſen / 1705. 8. XII. Proben.

Ephemerides Eruditorum Pariſienſes, e Gallico verſæ a Friderico Nitſchio. Lipſ. 1671. 8. Anni 1665. 1666. 1667. 1668. De Gallicis infra, *Journal des Savans.*

Ephemerides litterariæ Hamburgenſes 1686. 4.

Ephemerides Savantes, a Hambourg 1686. 4. Ambæ ſtatim in herba ſuppresſæ.

Ephemerides Naturæ Curioſorum, ſupra, *Academia.*

Ephemeridi del Mondo Novelliſtico, infra, *faſti eruditi.*

Ephemerides SS. Patrum loca vindicantes & illuſtrantes. à Januario ad Majum, Flensburgi 1708. 4. auctore *D. Chriſtiano Gottlieb Kochio*, Præpoſito Apenradenſi.

Deutliche Erklärungen der Heiligen Schrifft ab A. 1713. 8. XIX. Vorſtellungen. Auctore *D. Jo. Wilhelmo Zieroldo.*

l' Eſpion dans les Cours des Princes Chrétiens, ou memoires d'un Envoyé ſecret de la Porte dans les Cours de l' Europe. à Cologne 1696--1699. 12. Sex Volumina. Præter Gallicas repetitas editiones recuſum hoc opus etiam eſt Anglice Londini.

Eſſais de litterature, pour la connoiſſance des livres, ab menſe Julio A. 1702. ad extremum Junii A. 1703. Pariſ. & Hagæ Comitis in 12. Obſervationibus *Pelheſtrii* ſibi Abbatis *Fayditi*, reſpondit auctor *Morlierius* Doctor Sorbonicus. Vide Memorias Trevoltinas anni 1704. menſe Julio edit. Amſt. p. 28. & A. 1705. menſe Februario. *Petri Bælii* animadverſiones quædam exſtant in ejus Opuſculis junctim nuper editis in fol. T. IV. p. 171. ſqq.

Eſſais hebdomadaires ſur pluſieurs ſujets importants par *Mr. Dupuy* ci-devant Secretaire au traité de Paix de Ryswick. Paris 1730. 12.

The evening entertainment. Lond. 1727.

Europe Savante, Volumina XII. ab Januario A. 1718. ad extremum A. 1720. Hagæ Comitis, 8.

*Europæi*ſche Staats-Cantzeley. Vide infra, Staats.

*Europæi*ſche Geſchichts-Erzehlung ab A. 1655. ad 1660. Francof. 8. duobus Vol. *Martino Mayero* auctore.

*Europæi*ſcher Niemand. A. 1717. 8.

The examiner. Lond. 1711. 1712. 8. & Belgice Amſt. 1721. 8.

Exercitationes ſubſecivæ. Francofurti ad Viadrum ab A. 1718. 8. Tomos III. vidi, varii argumenti.

Fama Academica, intimans Diſputationes in Academiis Germanicis ac quibus exteris habitas. Lipſiæ 1707-1709. 4. XIV. ſectiones ſive Tubæ.

Europæiſche Fama, von dem gegenwärtigen Zuſtande der vornehmſten Höfe. Lipſiæ ab A. 1702. 8. in præſens usque tempus, partes jam CCCXXXVI. Index iconum ſingulis præmiſſarum exſtat in parte CXCII.

Gelehrte *Fama* von gegenwärtigem Zuſtande der Gelehrten Welt / und ſonderlich der deutſchen Univerſitæten entdecket/ ab A. 1711. ad 1718. Leipzig in 8. LXVI. Theile.

Fama Hermetica. A. 1714. 8. Januarius & Februarius.

Luſtige *Fama* der närriſchen Welt. Hamburg 1718. 4.

*Oeconomi*ſche *Fama* von allerhand zu den œconomiſchen / policey und Cameral Wiſſenſchafften gehörigen Büchern / Projecten, Bedencken ꝛc. Francof. 1729. 8. biß 1731. das ſechſte Stück.

Schwediſche *Fama*, vom Zuſtande Caroli des XIIten / Königs in Schweden. ab A. 1711. 8. XXVI. Stück. Benderiſch Türckiſche *Fama* A. 1713. 8. Erſte / andere / dritte communication &c.

Faſti eruditi, Parmæ A. 1706. auctore *Joſepho Garuffi*, Ariminenſe.

Faſti eruditi della Biblioteca volante, colle *Effemeridi del Mondo Novelliſtico.* Foro Livii A. 1710. auctore *Joanne Peregrino Dandi.* Vide Acta Eruditor. A. 1710. pag. 178. Memoirs of literature T. 1. p. 60.

Faſti Univerſitatis Altdorfinæ ab A. 1717. ſeqq. in 8.

The Freeholder, ou l' Anglois jaloux de ſa liberté, eſſais politiques. Ex Anglico Lond. 1716. 8. Gallice Amſt. 1727. 12.

La Galleria di Minerva, Venet. ab A. 1696. ad 1713. fol. tomis ſeptem. Vide, ſi placet, quæ dixi in *conſpectu theſauri Italiæ* p. 6. ſeq.

Gazzettæ ſive diurni commentarii rerum, quæ toto Orbe geruntur, Venetiis jam ſæculo decimo ſexto conſueti publicari, & Pariſiis ab A. 1631. inde apud alias Europæ nationes quoque. *Vide eundem conſpectum, ſtatim in limine.* Atque apud Sinenſes quoque frequentari illum morem notatur in tomo XVIII. ſylloges, lettres edifiantes des Miſſions p. 434. ſeq.

Theophraſti Renaudoti recueil de Gazettes nouvelles & relations depuis A. 1631. 4.

Gazette des Savans, ou dépeches du Parnaſſe. Genev. 1694. auctore *Vincentio Minutoli.* Nouvelles de la Rep. des lettres A. 1701. T. 2. p. 162. 168.

la Gazette des Savans ab 1. Mart. 1729. ad 1. Mart. 1730. Antwerpiæ & inde Hagæ, 8.

Gazettes raiſonnées. lettres de Mr. Bayle p. 194.

Freymüthige jedoch vernünftige und Geſetzmäßige Gedancken über allerhand Bücher und Fragen. Lipſ. 1688. & 1689. 8. auctore *D. Chriſtiano Thomaſio.*

Freymüthige Gedancken. Lipſ. 1690. 8. *Jo. Jacobo. Ryſſelio* auctore.

Aufrichtige und unpartheyiſche Gedancken über die Journale, extracte und Monath-

nath-Schriften. Lipſ. 1714-1717. 8 XXIV. Stück. auctore D. *Chriſtiano Godfrido Hofmanno.*

Geheime Briefe / über notable Sachen. Drey Theile oder Cabinette, jedes in XII. Poſten. ab A. 1701. ad 1704. Lipſiæ, 8.

Gelehrte *Fama.* vide ſupra, *Fama.*

Gelehrte Welt / oder ohnpartheyiſche Conferencen von Ariſte. Francof. & Lipſ. 1700. 8. 1. und 2. Conference.

Gelehrte Zeitungen. vide Zeitungen.

il Genio de' letterati, in Forli. 1705. ſeq. in 4. Auctor *Joſephus Garuffi,* Ariminenſis.

Geſpräche im Reiche der Weltweiſen / Halle 1721. 4. VIII. Theile. im Reiche der Lebendigen. Vide infra, Unterredungen. im Reiche der Todten. 1718-1729. 4. Entrevües CXXIV. Ex hiſce dialogis ingenioſis lectisqve avide, nonnullos Gallice vertit Valentinus Jungermann ediditqve ſub titulo: *entretiens des ombres aux champs Eliſées.* Amſt. 1722. 8.

Drey Geſpräche im Vorhofe des Reichs der Todten / 4. A. 1725. 1728.

Schertz und Ernſthafte Geſpräche im Reiche der Liebe. Zwey entrevües, Francof. 1723. 4.

Giornale de' letterati in Roma apud Nicolaum Angelum Tinaſſum ab A. 1668. ad extremum Anni 1681. 4. Ab hoc diario à pag. 45. Anni 1675. diverſum eſt qvod itidem Romæ ſed nomen auctoris *Franciſci Nazari* præferens prodiit A. 1675. 1676. 1677. 1678. 4. *a ſpeſe di Benedetto Carrara, al Pie dimarmo.*

il Giornale Veneto de' letterati à d. 15. Febr. A. 1671. ad 10. Dec. 1680. Venet. in 4.

Giornale de' letterati in Parma ab A. 1686. ad extremum Anni 1690. Parmæ in 4.

Giornale de' letterati in Ferrara *A.* 1688. 1689. 4.

Giornale de' letterati in Modena. A. 1692. 1693. 1696. 1697. 4.

il gran Giornale in Forli. A. 1701. 1702. 1703. 1704. fol. Rebus litterariis etiam aliæ civiles ac bellicæ ſubjiciuntur ſub titulo: *giornale de' Novelliſti.*

Giornale de' letterati d' Italia, Venetiis ab A. 1710. ad 1729. Volumina XXXVIII. in 12.

Supplementi al giornale de' letterati d' Italia Venet. 1722. ſeq. 12. III. Volum.

Giornale de' Giornali, Venet. 4.

il gran Giornale di Europa Venet. 1725. 4. De ſingulis hiſce Italorum Diariis dicere me memini in Conſpectu theſauri Italiæ, qvem Lector, ubi viſum fuerit, conſulet.

The Gvardian, Lond. 1714. 12. duobus Voluminibus: & ex Anglico Gallice ſub titulo: *le Mentor moderne,* diſſertationes ſive ſatiræ CXLVI.

Gundlingiana darinn allerhand zur Jurisprudentz, Philoſophie, Hiſtorie, Critic, Literatur und übrige Gelehrſamkeit gehörige Sachen abgehandelt werden.

 ab

ab A. 1715. ad 1729. partes XLIV. Halæ Sax. in 8. Et poſt nobiliſſimum Auctorem D. Nic. Hieron. Gundlingium A. 1729. 9. Dec. defunctum, *Gundlingiana materia continuata*, ibid. 1731. 8. Erſtes/ anderes/ drittes Stück.

Hamburgiſche *Bibliotheca Hiſtorica*. ſupra, *Bibliotheca*.

Journal de Hamburg. vide *Ephemerides* & *Journal*.

Freywilliges Hebopfer von allerhand in die Theologie laufenden Materien Berolin. ab A. 1715. 8. XLVIII Beyträge.

Hiſtorie der Gelehrſamkeit unſerer Zeiten. Lipſ. 1721 - 1725. 8. XII. Stück. Auctor V. C *Jo. Chriſt. Clodius*, Profeſſor hodie lingvarum Orientalium in Academia Lipſienſi.

Kurtze *Hiſtorie* der vormahligen und gegenwärtigen Gelehrtheit der Heſſen von unpartheyiſcher Feder entworfen. ab A. 1726. per trimeſtria, in 8.

Hiſtoria der *Theologi*ſchen Gelehrſamkeit/ A. 1721. 1722. Tubingen, 8.

Hiſtoriſche *remarqves* der neueſten Sachen in Europa ab A. 1699. biß zu Ende 1706. Hamb. in 4. Auctor *Petrus Ambroſius Lehmannus*, Regis Polon. & Electoris Saxoniæ a Secretis Legationum, qvi diem obiit Hamburgi, menſe Octobri A. 1729.

Hiſtoriſche *Relationes* ſemeſtrales, Germanice editæ ab A. 1590. in 4. & per centum fere annos continuatæ. Vide Chriſtianum Gryphium de ſcriptoribus ſæculi XVII. p. 19.

Hiſtorie des heutigen *Seculi*, erſte/ andere/ dritte periodus. 1716. 8. vide Gedancken von Journalen T. 2. p. 726.

Hiſtoriſche/ *politi*ſche und *philoſophi*ſche Kriegs- und Friedens-Geſpräche in den Eliſæiſchen Feldern Monathlich abgehandelt. A. 1683.

Hiſtoria der Weißheit und Thorheit/ zuſammen getragen von *Chriſtian Thomas*, JCto. Halle 1693. 8. Drey Theile.

Hiſtoria Sapientiæ & ſtultitiæ, collecta a *Chriſtiano Thomaſio*. ibid. 1693. 8. tomi tres a prioribus tribus diverſi.

Hiſtoria Academiæ Pariſ. vide ſupra, *Academiæ*.

Hiſtoria litteraria Medica, ſive recenſio librorum, qvi a membris Societatis Naturæ curioſorum editi ſunt. Gieſſæ 1685. 4. & cum continuatione, ad calcem introductionis ad Philoſophiam recentem Naturalem, 1709. 4. auctore *D. Mich. Bernhardo Valentini.*

Hiſtoire litteraire de l' Europe, contenant l' extrait des meilleurs livres, un Catalogve choiſi des ouvrages nouveaux, les nouvelles les plus intereſſantes de la Rep. des lettres, & les pieces fugitives les plus curieuſes, a la Haye, in 8*vo*. à Januario Anni 1726. ad Decembrem A. 1727. VI. Volum.

Hiſtoire des ouvrages des Savans, a menſe Septembri Anni 1687. ad extremum Anni 1709.

1709. (niſi qvod A. 1707. nunqvam prodiit) auctore *Baſnagio Bellovallio.* Roterodam. 12.

Hiſtoire Critiqve de la Rep. des lettres tant anicenne qve moderne, ab Anno 1712. ad 1718. tomi XV. Amſtelodam. 12. Auctor *Philippus Maſſon.*

Hiſtoire du temps, a xv. Maj. A. 1689. ad 2. Jul. 1690. Amſt. in 12. traduite de l' Anglois.

Hiſtoire abregée de l' Europe, a Julio A. 1686. ad Decembrem A. 1688. auctore *Claudio Jordano.*

The Hiſtory of the works of the learned, à Januario A. 1699. ad Martium A. 1712. Londini in 4. XIII. Voluminibus.

Jahr Regiſter von Mediciniſchen obſervationen A. 1680. auctore *Stephano Blancardo*, & e Belgico *Latine*, *Collectanea Medico-Phyſica*, Tobia Peucero interprete. Vide Chriſtianum Junckerum de Ephemeridibus eruditorum p. 64.

Jetziger Zuſtand *Europæ*, 1. qvartal A. 1715. 8.

Journal des Savans. Pariſiis in 4. & Amſt. in 12. ab A. 1666. in præſentem usqve Annum 1731. Volumen jam continuatur XCV. præcipuum hoc diarium eruditi Orbis coepit etiam *Latine* verti, ut ſupra dixi, *Ephemerides* referens, & *Anglice*, & *Italice:* ſed non longius proceſſerunt illæ interpretationes.

Nouveau Journal des Savans, dreſſé à *Roterdam.* A. 1694. 8. auctore *Stephano Chauvin.*

Nouveau Journal des Savans dreſſé à *Berlin*, eodem Chauvino, & aliis viris doctis auctoribus. Berolini 1696. 1697. 1698. 8. tribus Volum.

Journal d' Amſterdam ſur toute ſorte de ſujets. Januier A. 1693. & Fevrier 1694. 8. auctore *Gabriele Dartis.*

Journal de Hambourg, a menſe Septembri A. 1694. ad 1696. 27. April. Hamburgi in 8. eodem *Gabriele d' Artis* auctore. Vide Bælii Epiſtolas p. 444. editionis primæ.

Journal univerſel. Amſt. 1687. 12.

Journal hiſtoriqve, politiqve, critiqve & galant. 1719. 8.

Journal litteraire, a Soleure (Paris 1705. 12.) Continuation des *Eſſais de litterature*, de quo ſcripto ſupra. Memoires de Trevoux 1705. p. 2278. ſeq.

Journal litteraire à Julio & Auguſto Anni 1713. in præſentem usque Annum 1731. Hagæ Comitis in 8. Tomi XVII.

Journal des nouveautez du chant, de Mr. Baſſilly, Paris 1678.

Journal d' antiquité, diarium à Felibienio promiſſum, lucem non vidit, ſicut nec alterum cujus p. 69. meminit Junckerus, *Journal de Copenhagven*: nec *Journal de l' Academie a Doublin*, de quo Bælius in Novellis Reip. litterariæ 1686. p. 708.

Journal des Converſations par Mr. René Bary. Paris 1675. 4.

Journaux de Medecine, envoyez a Mr l' Abbé de Roqve. Paris 1682. ſeq. 12. & Latine per Theophilum Bonetum. infra, *Zodiacus Gallicus.*

Journal of the Philoſophical Society of Oxford. A. 1684. Vide Junckerum p. 63.

Deliciæ Juridicæ, ſupra, *Deliciæ.*

Der raiſonnirende *Juriſt.* 1714. 8. drey Stück.

Nachricht von einigen auserleſenen / gröſten theils raren / alten und neuen *Juriſti-*ſchen Büchern. Erſte Lieferung. Jen. 1725. 8.

Kabinet, ſupra, *Cabinet.*

Kort begryp &c. infra, **Monathliche Unterredungen.**

Lettres ſur les matieres du temps, ab A. 1688. 12.

Lettres hiſtoriques ab A. 1692. in præſens usque tempus. 12.

Lettres ſerieuſes & badines ſur les ouvrages des Savans & ſur d' autres matieres. Hagæ ab A. 1729. in præſentem 1731. quinque tomi in 8.

Library. Vide *Compleat*, & *young Students.*

Maandliike uyttrekſels, of boekzaal der geleerden Werrelt van July 1715. tot Juny 1728. 8.

Maandliikſche berigten a Julio 1721. ad Decembr. 1728. Amſt. 1728. 8.

Annales litterarii Mecklenburgenſes, oder Jahr-Regiſter von denen Geſchäften der Gelehrten in Mecklenburg / auf das Jahr Chriſti 1721. und 1722. erſte und andere Fürſtellung. Roſtock / 8. ſammt einer Vorrede von dem Zuſtande des heutigen Journaliſirens.

Memoires de l' Academie Royale &c. ſupra, *Academie.*

Memoires pour l' Hiſtoire des Sciences & des beaux Arts par l' ordre du Duc de Maine. *a Trevoux.* 12. à Januario Anni 1701. in præſens usque tempus hæ memoriæ continuantur auctoribus Jeſuitis Pariſienſibus. Primores ex illis anni quatuor, additis quibusdam & inſertis novis capitibus recuſi ſunt *Amſtelodami* in 8. tomis novem, quorum ultimus promittit Memorias illas continuatas usque ad finem Junii A. 1705. Sed Trevoltinæ editionis ne quidem ad Junium Anni 1704. integrum refert Amſtelodamenſis editio. Definit enim in articulo XCI. Junii A. 1704. p. 1007.

Memoires Hiſtoriques & Critiques Amſt. 1722. 8. Menſes XII.

Memoires de litterature. Tome premier, 1. & 2. partie. a la Haye 1715. 8. par *Mr. le Sallengre.*

Memoires litteraires, Tome premier, 1. & 2. partie. S. D. L. R. G. (*Mr. Themiſſeul*) Tome ſecond par *Mr. de Sallengre.* a la Haye 1716. 1717. 8.

Continuation des Memoires de litterature & d' Hiſtoire de *Mr. de Sallengre.* à Paris (par *Mr. Desmolets*, de l' Oratoire) Tomi primi pars prima A. 1726. 12. vidi ad Tomum nonum usque, ſed audio plures ſive exſtare ſive exſpectari.

Memoirs for the curious Lond. 1701. vide Novellas Reip. lit. A. 1701. p. 695.

Memoirs for the ingenious, containing ſeveral curious obſervations in Philoſophy, Mathematick, Phyſick, Hiſtory, Philology and other arts and ſciences, in Miſcellaneous letters by *J. de la Croſe*, E. A. P. Lond. 1693. 4.

Me-

Memoirs for the curious, containing an abſtract of the moſt valvable things that have been publiſhed both at home and abroad in relation to arts and ſciences, with the lives of the moſt eminent men deceas'd. Lond. 1707. 1708. 4. by ſeveral hands.

Memoirs of literature, containing a weekly account of the ſtate of learning, both at home and abroad. Volum. I. A. 1710. 1711. Lond. in fol. Volum. 2. & 3. Lond. 1712. 1713. in 4. & Volumen 4. deſinens in Septembri A. 1714. ibid. in 4. auctore præclaro Viro *Michaële de la Roche*, cui priores etiam quinque tomos debemus Diarii, cui titulus: *Bibliotheque Angloiſe*, de quo ſupra. Hæ memoriæ auctore ipſo curante A. 1722. recuſæ ſunt octo Voluminibus in 8.

Memoires literaires de la grande Bretagne, par Michel de la Roche ab A. 1720. ad 1724. 12. Tomi XVI.

Memoirs of literature, containing an account of many valvable books letters and diſſertations upon ſeveral ſubjects by Mich. de la Roche. Lond. 1722. 1723. 1724. in 8. octo Volum.

New memoirs of literature, A. 1725. 1726. 1727. Lond. in 8. ſex Voluminibus, eodem laudato Mich. de la Roche auctore.

Weekly memorials for the ingenious, or an account of books lately ſet forth in ſeveral langvages, with other accounts relating to arts and ſciences. Lond. 1682. 4.

Memoriæ univerſales litterariæ, breviarii inſtar omnium diariorum litterariorum A. 1699. publicandæ Pariſiis, ſed ſtatim in partu ſuppreſſæ. *Hiſt. des ouvrages des Savans* A. 1699. *p.* 264.

Memoriæ Victorii Siri reconditæ. infra, *Mercurius.*

Ignatii Menſifacs Neuer Monath-Schreiber. ab Auguſto ad Decembrem A. 1689. 8.

Menſes reſervati in Erklärung Bibliſcher Sprüche. A. 1706. 8. XII. offerten.

Menſes Pietiſtici & anti-Pietiſtici. infra *Pietiſtici.*

Mercurius Gallo-Belgicus, variis auctoribus ab A. 1555. continuatus eſt ad Annum usque 1632. tomis XVIII. Francof. in 8.

Victorii Siri, qui A. 1685. die VI. Octobris obiit, *Memorie recondite* dall' A. 1601. ſino al A. 1640. octo Volum. in 4. Ejusdem Mercurius Hiſtoricus, *il Mercurio, overo hiſtoria de' correnti tempi*, tomi XV. in 4. variis excuſi in locis (Genevæ, Caſalii, Pariſiis, Florentiæ) tomus ultimus deſinit in rebus Anni 1655.

Mercure ſavant, Janvier & Fevrier Amſt. 1684. 12. Hoc ſpecimen neſcio cujus auctoris, Petro Bælio anſam dedit componendarum Novellarum Reip. litterariæ, de quibus infra.

Mercure Galant Pariſiis ab A. 1677. 12. in præſens usque tempus continuatur.

Mercure Hiſtorique & Politique, a Parme 1686.

Mercure Hiſtorique & Politique, Hagæ Comitis in 12. a Novembri A. 1687. in præſens tempus usque ſingulis prodit menſibus.

The Muſes Mercury. Lond. 1707. 4.

Curieuſer und Gemüths-ergötzender Mercurius von Philotechno. 1717. 8.

Athe-

Athenian Mercury, lettres de Mr. Bayle p. 371. Vide ſupra, *Athenian.*
Lacedemonian Mercury. Hiſt. Critiqve de la Rep. des lettres T. 7. p. 279.
Mercurius Latino-Poëticus G. Huberi, Hafniæ 1671.
Mercurius rhythmo-Danicus menſtruus Andreæ Bordingii, Hafniæ 1673. 4.
Mercurius Danicus menſtruus Danielis Pauli. Hafniæ 1675.
Mercurius Polonicus. Monathliche Unterredungen 1689. p. 374.
Zeitvertreibende *Mercurius.* Erfurt 1715. 8. erſte und andere Eröfnung.
le Miſanthrope A. 1711. ſeq. & ex ſecunda auctiore editione, Hagæ 1726. 12. Satiræ LXXXVII. & iter Svecicum Epiſtolis XIV.
Miſcellanea Academiæ Naturæ Curioſorum. Vide *Academiæ.*
Miſcellanea Berolinenſia ad incrementum Scientiarum ex ſcriptis *Societatis Regiæ* ſcientiarum exhibitis edita. Volumen *primum* Berolini A. 1710. 4. *ſecundum*, ſive Continuatio prima A. 1722. & *tertium*, ſive Continuatio ſecunda, A. 1727. 4.
Miſcellanea Lipſienſia ad incrementum rei litterariæ edita cum præfatione D. Jo. Franciſci Buddei, editore M. Carolo Friderico Pezoldo. Lipſiæ in 8. ab A. 1716. ad 1723. duodecim Voluminibus.
Miſcellaneous lettres published weekly, giving an account of the works of the learned, both ad home and abroad. ab Octobri A. 1694. Lond. in 4. Non vidi ultra menſem Martium Anni 1696.
The London Miſcellany, being a collection of ſcarce and valvable pieces. Lond. 1730.
Miſcellaneous obſervations upon authors, ancient and modern. Lond. 1730.
Miſcellanea curioſa, being a collection of ſome of the principal phænomena in Nature, accounted for by the greateſt Philoſophers, of this age, together with ſeveral diſcourſes read before the *Royal Society*, for the advancement of Phyſical and Mathematical knowledge. Lond. 1705. ſq. in 8. tria Volumina & tertia editione 1727. 8.
Miſcellanea litteraria Sileſiaca, Chriſtiani Rungii ſpecimina IV. Olſnæ & Uratislaviæ 1712. ſeq. 4.
Miſcellanea Tigurina, edita, inedita, vetera, nova, hiſtorica &c. A. 1722. 8. erſte / andere / dritte &c. Ausgaben. Auctor *Jo. Jacobus Ulricus.*
Monathliche Unterredungen Francof. A. 1663. 12. a Januario ad Junium auctor *Johannes Riſt*, cæterorum ſex, *Erasmus Franciſci.*
Monathliche Unterredungen einiger guten Freunde von allerhand Büchern und andern annehmlichen Geſchichten. Lipſiæ a Januario Anni 1689. ad Decembrem anni 1698. 8. auctor vir celebris *Wilhelmus Erneſtus Tentzelius*, qvi deinde Diarium ſimile literarium, ſed non more dialogorum compoſitum edidit ibid. A. 1704. 1705. 1706. 8. ſub titulo: *curieuſe Bibliothec*, oder Fortſetzung der Monathlichen Unterredungen. Tertii repoſitorii ultimus pluteus eſt nonus. Des dritten repoſitorii Neundtes Fach. Primum annum dialogorum vidi

vidi etiam Belgice editum Simone de Vries interprete. *Kort begryp en't voornaemſte margh van allerley onlanghs uytgekoomene boecken.* Utrecht 1703. 8.

Monathlicher Auszug / vide **Auszug.**

Monathliche Erzehlungen von allerhand künſtlichen und natürlichen curioſitæten. a menſe Majo A. 1689. 8. Auctor G. W. M. D. L.

Monathliche *extracte* derer biß anhero eingelauffenen Europæiſchen und auswärtigen relationen, nebſt nöthigen Anmerckungen / A. 1715. 8.

Frantzöſchen Helicons **Monaths-Früchte.** A. 1696. 8. Auctore Talandro, ſive Auguſto Boſio.

Monathlicher annehmlicher *materien* erſtes præſent, von den Juden und deren Ordnungen. A. 1715. 8.

Monathliche Nachrichten von gelehrten Leuten und Schriften / beſonders zu Jena 1726. 8.

Monathliche Geſpräche zu Garus in der Schweitz. A. 1714. Auctor Jo. Henricus Tſchudi.

Monathlicher Staats-Spiegel / Augſpurg 8. ab A. 1698. ad 1709.

Monathliche *relationes* von Staats- Krieges- und Friedens-Sachen. Hamb. 1684.

Monathliche Nutz-ſpielende Luſt-Fragen zu gelehrter und ſonderbahrer Ergötzung. Januar. & Februar. Jenæ 1692. 8. Auctor Jo. Michaël Schwimmerus.

Monathliche jedoch unmaßgebliche Gedancken. Jen. 1691. 8.

The monthly Miſcellany, or temple of Muſes, by Mentor. Lond. 1730.

The monthly Chronicle for the year 1728. 1729. 1730. 1731. Lond. in 4.

The monthly Catalogve of boocks, printed in England. ſupra, *Catalogve.*

The monthly Rembrancer. Lond. 1730.

Monumenta varia inedita variisqve lingvis conſcripta per trimeſtria duodecim, edente *B. Jo. Friderico Fellero*, Secretario Vinarienſi, qvi rebus humanis valedixit A. 1726. 15. Febr. Trimeſtre primum vidit lucem Jenæ 1714. duodecimum 1718. 4.

Neue *Moraliſten Bibliothec.* ſupra, *Bibliothec.*

Muſeum Hiſtorico-Philologico-Theologicum. Voluminis primi partes qvatuor, Brem. 1728. ſeq. 8. Voluminis ſecundi pars prima, ſecunda, tertia ſuperiore anno 1730. prodiit. Eſt hoc Muſeum continuatio Bibliothecæ Bremenſis, de qva ſupra in *Bibl.*

The Muſes Mercury, ſupra, Mercury.

Nachleſe der Neuen Bibliothec zu Halle. 1717. 8. Zehn Stück.

Unſchuldige Nachrichten/ ſupra, **Altes und Neues.**

Nachricht von einigen auserleſenen / gröſten theils raren/ alten und neuen Juriſtiſchen Büchern. Jen. 1725. 8. erſte Lieferung.

Summariſche Nachricht/ ſupra *Bibliothec* D. Chriſtiani Thomaſii.

Niederſächſiſche **Nachrichten** von Gelehrten und Neuen Sachen/ Hamburg 1731. 8. Auctore J. Petro Kohl, P. P.

Natur und *Medicin*, **Kunſt- und** *literatur*-**Geſchichte.** Breßlau. in 4. ab A. 1717. continuatum opus utile usqve ad annum 1729. qvo auctor clariſſ. D. Joannes Kanoldus diem obiit 15. Nov. Ab eo tempore continuandum illud in ſe ſuſcepit D. Buchnerus, Medicus Erfurtenſis.

Neue *Bibliothec*, **Neuer Bücher-Saal** / ſupra *Bibliothec*, **Bücher-Saal.**

Neuer Schauplatz der Gelehrten Welt/ oder Auszüge von allerhand neuen und zur Gelehrſamkeit gehörigen Schriften. Lipſ. 1713. 1714. 8. Sieben Stück.

Neueröfnetes *Muſeum*, oder allerhand dienliche Anmerckungen/ nebſt unpaſſionirter reflexion über programmata berühmter Rectorum. Lipſ. 1714-1717. 8. tria Volumina.

Neuer Unterredungen erſter/ anderer/ dritter Monath; von P. S. Q. 1702. 8. zu Lützen. (Halæ Sax. auctore Nic. Hieron. Gundlingio.)

Neuer Vorrath allerhand auserleſenen Bücher und anderer Sachen/ ſo zur Kirchen- und literar-Hiſtoria gehörig. Francof. & Lipſ. 1710. 1726. 8. Zwey Theile.

Neueſte von Hiſtoriſchen und Politiſchen Sachen/ mit hierzu dienlichen remarqven, ab A. 1711. 8.

Neueröfneter *aſſemblée* der curieuſen und Gelehrten Nouvelliſten, ab A. 1717. 8. erſte und andere Conference.

Neueröfnete **Welt- und Staats-Spiegel** / infra, **Staats.**

Neuaufgeſtandene *Fama* aus Ungarn und der Türckey A. 1717. 8. Sechs miſſiven.

Gelehrte Neue Zeitungen. infra, **Zeitungen.**

New Memoirs of literature, ſupra, *Memoirs.*

Newes

Newes from the Dead, or the monthly packet of true intelligence from the other world. Lond. 1715.

Niederſächſiſche Nachrichten / ſupra, Nachrichten.

Niederſächſiſche Neue Zeitungen / infra, Zeitungen.

Novellæ relationes Lipſienſes A. 1709 - 1712. 4. ad Colonienſium exemplum à *Conrado Petro Meiſtero*, & poſt hujus fata à *Joanne Chriſtiano Leonhardi.*

Novellen aus der Gelehrten und curiöſen Welt / darinnen die qvinteſſentz mannigfaltiger Gelehrſamkeit &c. Francof. und Gotha ab A. 1692. ad 1697. 8. auctore *Godfrido Zennero*, Altenburgenſi.

Nova litteraria maris Baltici & Septentionis, Lubecæ a Januario Anni 1698. ad Julium A. 1708. 4.

Nova litteraria circuli Franconici, oder Fränckiſche Gelehrten-Hiſtorie. Nürnberg 1725. 8.

Nova litteraria Germaniæ, publicata Hamburgi à Januario Anni 1703. ad Decembrem A. 1709. 4.

Nova Gieſſenſia, ſive Obſervationes extemporaneæ de rebus ad eruditionem pertinentibus, in illuſtri Ludoviciana factæ & collectæ a menſe Septembri A. 1729. cura *Jac. Friderici Mülleri*, Log. ac Metaphyſicæ Profeſſoris.

Nova litteraria Helvetica, collecta à Jo. Jacobo Scheuchzero ab A. 1701. Tiguri 8. continuata annis etiam inſecutis. Non vidi tamen poſt Annum 1714.

Nova litteraria Lipſienſia, A. 1719. & 1720. 4.

Nova litteraria, qvæ Latine ſolent ſubjungi novellis relationibus de rebus eruditis, itidem ab A. 1715. in præſens usqve tempus vulgari Lipſiæ ſolitis, de qvibus infra, Zeitungen.

Nova litteraria Weſtphaliæ Tomus I. & II. Tremoniæ 1718. ſeq. 8. Auctor *Reinhardus Henricus Rollius*, ex Pro-Rectore Tremonienſis Archi-Gymnaſii, Profeſſor Gieſſenſis.

Nouveau recueil de pieces fugitives d' hiſtoire, de literature &c. par Mr. l' Abbé *Archimbaud.* Paris 1717. 12. qvatuor Volum.

Nouvelles decouvertes de l' Antiqvité. Commentarios hoc titulo menſtruis intervallis in lucem dare voluit vir doctus *Jacobus Sponius* A. 1690. ſed conſilium illud in herba ſuppreſſum.

Nouvelles decouvertes ſur toutes les parties de la Medecine. Paris 1679. 1680. 1681. 12. infra, *Zodiacus.*

Nouvelles de la Rep. des lettres Amſtelod. 12. a menſe Martio Anni 1684. ad Februarium Anni 1687. auctore *Petro Balio*: & a Martio Anni 1687. ad Aprilem Anni 1689. tum a Januario Anni 1699. ad Decembrem Anni 1710. nec non A. 1716. & 1717. *Jacobo Bernhardo* auctore, qvi fatis conceſſit A. 1718. 27. April.

April. ſicut Bælius A. 1706. 28. Dec. Novellæ Bælianæ etiam recuſæ exſtant tomo primo opuſculorum ejus miſcellaneorum (*oeuvres diverſes*) junctim nuper editorum tribus in fol. Voluminibus.

Nouvelles ſolides & choiſies. Vide Bælii Epiſtolas Gallice editas p. 194. editionis primæ.

Nouvelles litteraires. ab A. 1715. 8. Tomus undecimus, qvem vidi, deſinit in A. 1720.

le Nouvelliſte ſans fard, ou le Gazettier ſans privilege, Trajecti 1724.

le Nouvelliſte du Parnaſſe. Paris 1731. 12.

Nye tidender om lärde og curieuſe ſager. Nova literaria & curioſa, Danice edita hebdomadatim ab A. 1724. in 8. in qvibus etiam notitia genealogica familiarum illuſtrium Danicarum.

Obſervationes ſelectæ ad rem litterariam ſpectantes, variis auctoribus. Halæ Sax. ab A. 1700. ad 1707. 8. decem tomis & uno tomo ſupplementorum. Auctores plerosqve ſingularum, ſchediaſmate ſingulari detectos exhibet Caſpar Henricus Starckius. Roſtoch. 1716. 8. De ſimili ſylloge Obſervationum Hallenſium Germanica, ſupra, Anmerckungen.

Obſervationum ſelectarum Tomus I. Halæ 1707. 8. auctore D. Nic. Hieron. Gundlingio, cui placuit deinde ſub Otiorum & Gundlingianorum titulis ſimiles Obſervationes publicare, de qvibus ſuo loco.

Obſervationes miſcellaneæ, infra Vermiſchte Gedancken.

Obſervationes Biblicæ oder Anmerckungen über einige Oerter Heiliger Schrift / Monathlich herausgegeben Halle 1695. 12. auctore *B. Auguſto Hermanno Franckio*, Theologo Hallenſi: deinde cum ejus apologiis aliisqve opuſculis recuſæ in 8.

Obſervationes ſacræ ad loca S. Scripturæ, Lipſ. 1716. ſeq. 8. partes 1. 2. 3. 4. *Georgio Lud. Oedero* auctore.

Obſervationes ſelectæ ad Theologiam & Hiſt. Eccleſiaſticam ſpectantes, Witeb. 1706. 4. faſciculi 1. 2. 3. auctore *D. Jo. Caſparo Loeſchero.*

Jo. Friderici Chriſtii Noctes Academicæ, *Obſervationibus* ad rem litterariam miſcellis & conjecturis expoſitæ. Halæ Magdeb. 1728. 8. Specimina tria.

Obſervationes anti-Pietiſticæ, infra, *Pietiſt.*

Obſervationes Chymico-Phyſico-Medicæ curioſæ, ſingulis menſibus continuandæ a Julio Anni 1697. Halæ Sax. auctore *D. Georgio Erneſto Stahlio.*

Der luſtige *Obſervateur*, welcher die im Schwange gehende Laſter und Thorheiten der Menſchen durchſtriegelt. 1724. 4. Zwey Stück.

Occa-

Occaſional paper. Lond. 1697. 1698. 4. number 1-10.

Occaſional writer. A. 1727.

Offenbahre Fehler der heutigen Welt / die auf Univerſitæten / Gymnaſiis, Schulen / in allen Ständen anzutreffen. Erſtes Stück.

l'Oracle conſulté par les Puiſſances de la terre. A. 1688.

D. Nicolai Hieronymi Gundlings *Otia*, erſte / andere und dritte Auflage. Halæ Sax. 1706. 1707. 8.

Ouvrages des Savans. ſupra *Acta Eruditorum* & *Hiſtoire.*

Frühling / Sommer / Herbſt- und Winter-*Parnaſs*, oder Abhandlung allezeit von XL. galant gelehrten curioſitæten / meiſt nach jetziger Zeit neueſten Begebenheiten / per ſingula trimeſtria Annorum 1692. 1693. 1694. 1695. 1696. 1697. Francof. & Lipſ. 8. auctore *Godfrido Zennero*, Altenburgenſi.

Parrhaſiana, ou penſees diverſes ſur des matieres de Critique, d' hiſtoire, de morale & de politique par *Theodore Parrhaſe.* Amſt. 1699. 1701. 8. duobus Volum. Sub Parrhaſio illo conſtat latere virum clariſſ. *Joannem Clericum.*

Theodori Alethini *Parrhaſiana*, oder freymüthige Gedancken von Theologiſchen Büchern und materien. Francof. 1722. 8.

Paſquini Staats-*Phantaſien.* 1697. 8. drey Erſcheinungen.

Paſquini geheime Brieff-Taſche zwiſchen ihm und einigen Thieren gewechſelter Schreiben vom Zuſtande der Welt. A. 1708. 1709. 1710. 8. drey Eröffnungen.

Paſquini und *Marforii* Geſpräche über die Polniſche Affairen 1707. 8. Fünf Zuſammenkünfte.

Fliegender *Paſſagier.* 1699. 8. XII. promanaden.

Der *Patriot* vom Jahre 1724. 1725. 1726. Diſſertationes Morales & ſatiricæ CLVI. Hamburgi in 4. & ex nitidiore accuratioreque editione 1728. forma majori 8. tribus Voluminibus. Pars harum diſſertationum etiam in Gallicam aliasque linguas translata, & totum opus noviſſime in Belgicam.

The British Patriot. Lond. 1731.

Der *Muſicaliſche Patriot.* Hamburg 1728. 4. auctore *Johanne Matheſonio.*

Deutſcher *Pavillon* der *Muſen.* Lipſ. 1725. 8. VII. Sammlungen.

Philoſophical transactions, ſive obſervationes Societatis Regiæ Londinenſis, de rebus Phyſicis maxime & Mathematicis, ab Anno 1665. in præſens usque tempus continuatæ. Volumina XXXVI. in 4. Numeri 420. Hiatus ab Auguſto Anni 1720.

 ad

ad Januarium A. 1721. Latina primorum Numerorum verſio auctore *Johanne Sterpino* meliorque *Henrici Oldenburgeri*, continuari deinde deſiit. Epitome autem Anglice edita a *Joanne Lowthorpio*, deſinit in anno 1700. & altera *Benjamini Motte*, in Anno 1720: prior ternis, altera binis Voluminibus in 4. Vidit etiam lucem Italice: *Saggi delle Transazioni Filoſofiche della Società Regia.* Neapoli 1729. Vide etiam ſupra, *Miſcellanea curioſa.*

Les pieces fugitives anciennes & modernes. Memoir. de Trevoux A. 1705. T. 2. pag. 1818.

Nouveau recueil de pieces fugitives d' hiſtoire de literature &c. par Mr. l' Abbé *Chancey d' Archimband.* Paris 1717. 12. IV. Volum.

Frid. Chriſtiani Bücheri Pietiſtiſche Monathe. Witeb. 1704. 1705. 1706. 8.

Bedencken über die Geſellſchafft der Verſchwiegenen. Januar. 1690. 12.

Obſervationes antipietiſticæ Gryphiswald 1709. 4. manipuli V. auctore B. D. *Jo. Friderico Mayero.*

*Poëti*ſche *Fama* von allen wichtigen Begebenheiten in der gantzen Welt 1724. 4. drey Theile.

*Poëti*ſche Zeitungen über die in den wöchentlichen Gazetten enthaltene Merckwürdigkeiten. A. 1725. 8. XLII. Stück.

The political ſtate of Great Britain, with the moſt material occurrences in Europe. Lond. 1714.

*Politi*ſcher oder Monathlicher Anrichter Neoferi Raymundi aus Novellanden. A. 1683. 8. à Januario ad Auguſtum.

In *Portugallia* metropoli Ulyſſipone, Academia Regia Hiſtoriarum condita 6. Id. Decembr. A. 1720. cujus Acta ab A. 1721. edita ſingulis annis, Voluminibus ſingulis Luſitanice in fol. *Collecçam dos documetos.* & Hiſtoria Academiæ A. 1727. 4.

The Poſt-Angel.

The Poſt-boy robb'd of his mail, in 500. letters to perſons of ſeveral qualities and conditions. Lond. 1692. 8. duobus Volum.

The Poſt-man robb'd of his mail, or the packed broken open. Lond. 1719. 8.

M. Georg. Conrad Pregitzers, Diaconi Tubingenſis, Merckwürdigkeiten vom Jahr 1718. 1719. 1720. 1721. Tubingen in 8.

The preſent ſtate of the Rep. of letters a Januario 1728. in præſentem usque annum 1731. ſingulis menſibus continuatur Londini in 8.

The preſent ſtate of Europe, or the hiſtorical and political monthly Mercury, giving an account of all the publick and private occurrences, Civil, Eccleſiaſtical and Military, that are moſt conſiderable in every Court, with political reflections. Lond. 4.

Projet pour donner au public en feüilles ou en petits livres par ſemaine, par quinzaire

ou

ou par mois, un recueil des affiches de Paris, des Provinces & des pais étrangers, extrait du 85. article des *projets litteraires* de Monſieur *du Gono*. Memoires de Trevoux A. 1715. Decembre p. 2379.

Promiſſum ſuperiore anno Diarium eruditum a clariſſimis Medicis ac Philoſophis Norimbergenſibus, & Altdorfinis, de quo *Bibl. Germanique T. XX.* p. 207. nondum ad nos perlatum eſt.

Frühling/ Sommer/ Herbſt und Winter *Quartal*, A. 1703. 8. Auctore *Talandro* ſive *Auguſto Boſe*.

la Quinteſſence. Genus quoddam relationum novellarum ſatiricarum foliis patentibus hebdomadatim vulgatarum in Belgio.

Quinteſſentz aus der Gelehrten Welt. Supra, Novellen.

Verzeichniß einiger rarer Bücher. Franckf. und Leipzig 1723. 8. Erſtes/ anderes und drittes Stück.

Recenſionum, Actorum eruditorum, aliorumque memorabilium in alma Roſtochienſi Academia, Collectio I. Roſtoch. 1725. 8.

Recherches curieuſes de literature, Diarium eruditum hoc titulo Genevâ proxime exſpectandum. *Journal literaire T. 17. p.* 490.

Recueil von allerhand *collectaneis* und Hiſtorien/ auch moral, curieux- critic- und luſtigen ſatyriſchen Einfällen. XXVI. Hundert/ nebſt einem Anhange von XIV. Hundert. Verona 1719-1724. 8.

Nouveau recueil de pieces fugitives, ſupra, *pieces*.

Reflexions hiſtoriques politiques & Critiques ſur le journal, intitulé *la Clef du Cabinet des Princes*.

Relationes Hiſtoricæ per Semeſtria edi Latine cœptæ A. 1684. Francofurti, auctore *B. Jo. Burchardo Majo*.

Relationes Hiſtoricæ, Germanice vulgatæ, ſupra, *Hiſtoricæ*.

Novellæ relationes, ſupra, *Novellæ*.

Zufällige *Relationen* von Alten und Neuen Geſchichten/ Urkunden/ Büchern/ Müntzen. Ulm 1717. 8.

Wöchentliche *Relationes* von Schwäbiſchen gelehrten Neuigkeiten. Tubing. 1721. 8.

Relationes von Gelehrten Neuigkeiten. Tubing. 1730. ſeq. in 8.

Relationes Reip. litterariæ ſive apparatus ad hiſtoriam ſcientiarum & artium. Tomus I. Hamb. 1702. 8. Auctor *Johannes Grœningius* Wismarienſis, cujus etiam exſtant tomi duo *Muſei ſacro-politici*. Wiſmariæ 1723. 8.

Hiſtori-

Hiſtoriſche Remarques; ſupra; *Hiſtoriſche.*

Remarquable curioſa jetziger Zeit aus Oſten/ Weſten / Süden und Norden A. 1711. 1712. 8. Zwölf Lieferungen.

Remarquable curieuſe Briefe / oder deutliche Beſchreibung alter und neuer merckwürdigen Begebenheiten. Lipſ. 1710-1728. 8.

Republik der Geleerden à Julio A. 1710. in præſens usque tempus, Amſtelod. Belgice in 8. *Jo. Ruytero* primum, Med. & Philoſophiæ D. & Theologiæ Candidato, deinde aliis auctoribus. ſupra, *Boekſaal.*

XII. Römiſch-Catholiſche discourſe und Geſpräche von Evangeliſch-Lutheriſchen Jubel-Jahr. Lipſ. 1718. 1719. 8. auctore D. Valentino Erneſto Lœſchero.

Saggi delle Transazioni Filoſofiche ſupra, *Philoſophicæ Transact.*

Sággi di naturali eſperienze, fatte nel *Academia del Cimento.* Firenze 1667. fol.

Samenſpraken over uytgekipte booken, Amſt. 1724. 8.

Sammlung von Natur/ Medicin, Kunſt- und litteratur-Geſchichte. ſupra, Natur.

Saxo Europæo curioſus. Lipſ. 1684. Januarius & Februarius.

Neuer Schatz der Gelehrten Welt. ſupra, Neuer.

Schediaſmata Obſervationum libris ſex digeſta & per menſium dierumqve in qvolibet menſe numerum edita ab Henrico Stephano A. 1578-1589. in tomo qvinto Lampadis Artium Gruterianæ recuſa.

Schiffbeckiſche Staats / gelehrte und ordinaire Zeitungen/ in 4.

Schlüſſel zur heutigen Hiſtorie. 1713. ſeq. XVIII. Eröfnungen.

Jtzt-lebendes Schweden A. 1715. ſq. XVII. ouverturen.

Schwediſche *Bibliothec.* ſupra, *Bibliothec.*

Der Schweigenden Societæt Görlitziſche remarqven. Halle 1726. 8.

Der mit Staats / Friedens/ Krieges/ Hof/ Literatur und Religions, wie auch privat affairen beſchäftigte *Secretarius.* ab A. 1710. 8. Supra, *Agent.*

Leipziger *Socrates*, 1724. ſq. 4. XLV. Stück.

Dreßdner *Socrates* 1726. 4. ſimilia ſcripta ſunt, der Biedermann. Lipſ. 1728. 4. Der gute Deutſche. 1724. 4. die Matrone Hamburg 1727. ſeq.

The Spectator. Lond. 1712. 1713. Diſſertationes Morales & Satiricæ DLV. Anglice ſeptem Voluminibus 12. Nonnullæ ex his diſſertationibus etiam Germanice verſæ exſtant, & major pars Gallice Amſt. 1714-1716. 12. ſex Voluminibus,

hoc

hoc titulo: *le Spectateur*, ou *le Socrate moderne*, ou l'on voit un portrait naif des moeurs de ce Siecle.

Der *Spectateur*, oder Betrachtung über die verderbten Sitten der heutigen Welt Francof. 1722 - 1725. 8. Drey Theile.

le Spectateur François de Mr. Carlet de Marivaux. Paris 1723.

Nouveau Spectateur François. a la Haye, 1725. 12. tribus Vol.

Spectateur inconnu.

Spectateur Suiſſe. A. 1726.

Diſcourſe der Mahler. Zürich 1721 - 1723. 8. Drey Theiſe.

Diſcourſe der Neuen Geſellſchaft in Bärn. 1721. 8.

Europäiſche Staats-Cantzeley durch Antonium Fabrum Francof. in 8. ab A. 1697. ad 1730. 8. LVI. Theiſe.

Monathlicher Staats-Spiegel. Augſpurg ab A. 1698. ad 1709. 8. & deinde ſub titulo: Welt- und Staats-Spiegel ab A. 1710. ad 1716. über hundert Theiſe.

Staats-*Theatrum*, infra, *Theatrum*.

Hiſtoriſcher und Politiſcher Staats-*Mercurius* ab A. 1702. ad 1705. 4.

Hiſtoriſch-Politiſche Staats-*Aſſembleen* der Curiöſen Eva. XVIII. aſſembleen. 1726.

Entdecktes Staats-*Cabinet* ab A. 1714. Ien. 1717. 8. VIII. Eröfnungen auctore B. Jo. Joachimo Mullero, Archivario Vinarienſi.

Curieuſes Bücher- und Staats-*Cabinet.*

Hiſtoriſches Staats- und Helden-*Cabinet.* ſupra, Cabinet.

Europäiſches Staats-*Archiv.* Francof. 1706. 8. Durchläuchtiges *Archiv.* ibid. 1691 - 1694. 8. Vier Theile.

The preſent ſtate of the Rep. of letters.

The preſent ſtate of Europe. Supra, *preſent.*

Staats *Gazettier.* 1715. 8. Zwey depechen.

Staaten von Europäiſchen Königreichen und Republiqven, Halle ab A. 1702. ad 1708. in 8. XL. Stück. Staaten auſſer Europa XV Stück. De utrisqve conſulenda B. Jo. Hubneri Bibliotheca Hiſtorica Centur 2. capite 100. p. 335. ſeq.

Sylloge variorum Opuſculorum, Halæ Svevor. 1727. ſeq. in 8. ſex faſciculi, auctore V. C. *Frid. Jacobo Beyſchlagio.*

The tatler, ab A. 1709. ad 1711. by Iſaac Bickerſtaf, Esqve. Diſſertationes Morales & Satiricæ CCLXXI recuſæ Anglice Londini 1713. 12. qvatuor Voluminibus, qvæ Gallice etiam cœpere promi ſub titulo: *le Babillard, ou le Nouvelliſte Philoſophe.* Amſt. 1724. 12.

A tatler revived, by Iſaac Bickerſtaf, Esqve. Lond. 1727.

Die Vernünftige Tadlerin. Halle 1725. ſeq. 8.

Thaler collection, B. Petri Ambroſii Lehmanni, VI. ſcatollen, Hamburg. 1710. 4.

Neueröfnetes Staats / Kriegs / Friedens- und Natur-Theatrum. Erfurt 1726. 4. Zwey Unterredungen.

Neueröfnetes Welt- und Staats-Theatrum. ibid. 1727. 8. Zwölf Eröfnungen.

Neueröfnetes Europäiſches Staats-Theatrum. Regenſpurg 1729. 8.

Theatri Europæi, XVII. hactenus lucem viderunt volumina, quorum primum inde, ubi Archontologia Coſmica Jo. Lud. Gothofredi deſinit, incipiens

Volum.	I.	ab	A.	1618.	ad	1628.
	II.	—		1628.	—	1632.
	III.	—		1633.	—	1638.
	IV.	—		1639.	—	1642.
	V.	—		1643.	—	1647.
	VI.	—		1647.	—	1650.
	VII.	—		1651.	—	1657.
	VIII.	—		1657.	—	1660.
	IX.	—		1660.	—	1665.
	X.	—		1665.	—	1671.
	XI.	—		1672.	—	1679.
	XII.	—		1679.	—	1686.
	XIII.	—		1687.	—	1690.
	XIV.	—		1691.	—	1695.
	XV.	—		1696.	—	1700.
	XVI.	—		1701.	—	1704.
	XVII.	—		1704.	—	1706.

Hungariſch und Venetianiſches Krieges-*Theatrum* ab A. 1716. ad 1719. Lipſiæ in 4. mit der Nachleſe. XX. Vorſtellungen. Omitto lubens theatra ejusmodi complura per vices temporis edita, qualia ſunt: Spaniſch / Italiäniſch Krieges. Theatrum A. 1718. 4. Rußiſch / Türckiſch / und Perſiſchen Krieges Theatrum 1724. 8.

Theoſophical Transactions, by the *Philadelphian Society*. Lond. 1697. 4. non vidi ultra numerum quintum.

Theſaurus variæ eruditionis ex ſcriptoribus potiſſimum Sæculi XVI. & XVII. collectus. Jen. 1710. 4. Hic titulus præfixus Bibliothecæ Antiquæ C. V. Burchardi Gotthelf Struvii, de qua ſupra ſuo loco.

Transactiones Philoſophicæ, ſupra, *Philoſophical Transactions.*

Uſefull transactions in Philoſophy and other ſorts of learning, a Januario ad Septembrem A. 1709. Lond. in 8.

Trimeſtria monumentorum, ſupra, *Monumentorum.*

Twee

Twee maandliicke uyttreckſels, ſupra, *Boeckſaal.*

Vergnügung müſſiger Stunden 1726. 8. non vidi ultra partem XX. Auctor vir præclarus Theodorus Cruſius.

Obſervationes Miſcellaneæ oder **Vermiſchte Gedancken** über allerhand Theologiſche/ Politiſche/ Hiſtoriſche ꝛc. materien A. 1713-1717. Lipſiæ in 8. XXXVI. Theile/ 3. Volum. auctore Rev. *Jo. Chriſtiano Kochio.*

Vermiſchte *Bibliothec.* Supra, Bibliothec.

Vernünftige Urtheile von Gelehrten Leuten/ und auch von alten und neuen Büchern. 1710. 8. VI. Stück. Adolpho Clarmundo, ſive Jo. Chriſtophoro Ridigero auctore.

Verſuch einer gründlichen Erläuterung der merckwürdigſten Begebenheiten in der Natur. Halle 1723. 8. Vier Stücke. Auctor *Lud. Philippus Thummigius* dignus celebris Philoſophi. *Chriſtiani Wolfii* ὀπαδὸς, cujus & ipſius merentur memorari, **allerhand nützliche Verſuche.** Halle 1721. 1722. 1723. 8. drey Theile. *Et horæ ſubſecivæ Marburgenſes*, trimeſtri intervallo editæ A. 1729. 1730. 8.

Vertraute Unterredungen der heiligen Alt-Väter über die Kirchen-Geſchichte neuen Teſtaments. Berlin 1727. 1728. 4. drey Stück.

Umſtändliche Bücher-Hiſtorie/ von Jo. Gottlieb Krauſen. 1. und 2. Theil. Lipſ. 1715. 1716. 8.

Unpartheyiſche Urtheile von Juridiſch und Hiſtoriſchen Büchern. Franckf. und Leipzig 1722. ſeq. 8. XII. Stück. Auctore Viro clariſſ. *Jo. Jacobo Moſero.* Idem auctor Bibliothecæ Juris publici, de qua ſupra, *Bibl.*

Unpartheyiſche Nachrichten von denen in der Chriſtlichen/ beſonders in der Evangeliſch-Lutheriſchen Kirche obſchwebenden Streitigkeiten und denen desfalls herausgegebenen Schrifften. im Lande der Redlichen 1730. 8. Erſtes Stück.

Unpartheyiſcher *Bibliothecarius*, ſupra *Bibliothecarius.*

Unſchuldige Nachrichten. Supra, **Altes und Neues.**

Monathliche Unterredungen. Supra **Monathliche.**

Unterredungen im Reiche der Lebendigen auf Erden zwiſchen berühmten Theologis. Francof. 1720. 1721. 4.

Unterredungen im Reiche der Todten. Supra, **Geſpräche.**

Vorhof der gantzen Jurisprudentz. Braunſchweig 1726-1728. 8. XIII. Theile.

Von dem Urſprung und Eigenſchaften der **Vorurtheile**/ erſte und andere Eröfnung. Leipzig 1718. 8.

Weekly memorials for the ingenious. Lond. 1683. 4.

Welt- und Staats-Spiegel. Supra, **Staats-Spiegel.**

Welt-Urtheile von Staats/ Krieges und Gelehrten Sachen. Lipſ. ab A. 1706-1711. 8. XX. penſeen.

Wochentliche Nachricht von Gelahrten Sachen. Arnſtad 1719. 8.

The works of the learned, or an Hiſtorical account and impartial judgment of books newly printed both foreign and domeſtick to be publiſhed monthly by J. la Croſe, a late Author of the Univerſal Bibliotheqve. Lond. 1691. 4. non vidi ultra Februarium A. 1692.

Würtenbergiſche Nebenſtunden/ oder allerhand nützliche Nachrichten und Anmerckungen. Stutgard 1718. 8. Vier Theile.

The young-ſtudents library, containing extracts and abridgements of the moſt valvable books printed in England, and in the foreign Journals from the year 1665 to this time, to which is added a new eſſay upon all ſorts of learning wherein the uſe of the Sciences is diſtinctly treated on by *the Athenien Society*. alſo a large alphabetical table comprehending the contents of all the Athean *Mercuries* and *Supplements* &c. A. 1691. Lond. 1692. fol.

Wochentliche Poſt-Zeitungen von Gelehrten Neuigkeiten. Lipſ. 1715. 4

Neue Zeitungen von Gelehrten Sachen Lipſiæ in 8. à Januario Anni 1715. in præſens usqve tempus continuantur non minore fructu legentium, qvam voluptate, additis etiam *Novis litterariis* Latine ſcriptis. Supra, *Nova literaria.*

Gelehrte Zeitungen/ Francofurti, ex Gallicis, de qvibus ſupra, *Nouvelles literaires.*

Neue Zeitungen aus der Gelehrten Welt zur Beleuchtung der Hiſtorie der Gelehrſamkeit geſammlet von Bibliophilo. Zürich 1725. 8.

Zeitungs-*Extract.* Lipſiæ in 4. ab A. 1703.

Zeitungs-*Extract*, mit Anmerckungen. Coburg 1715. 8.

Zeitungs-Schlüſſel/ Braunſchweig 1725. 4. XXI. Oefnungen.

Der geprüfte Zeitungs-Geiſt. erſte Probe/ Straßburg 1717. 4.

Erbaulicher Zeitvertreib GOtt ergebener Seelen im wahren Chriſtenthum. 1714. 8. Drey Gelegenheiten.

D. Jo. Wilhelmi Zierolds deutliche Erklärungen der heiligen Schrift aus der Emphaſi oder Macht der Grundſprache. Lipſ. 1713-1718. 8. XXIV. Vorſtellungen.

Zodiacus Medico-Gallicus, ſive ſylloge Miſcellaneorum Medico-Phyſicorum Gallicorum, recens in re Medica exploratorum, qvæ Gallice ſingulis menſibus prodierunt Pariſiis A. 1679. 1680. 1681. in 12. ſub titulo: *Nouvelles decouvertes ſur toutes les parties de la Medecine*, auctore *Nicolao de Blegny* & Latine *Theophilo Boneto* interprete, Genev. 1680. ſeq. 4.

Zufällige Anmerckungen/

Zufällige *relationen*, ſupra Anmerckungen/ *relationen.*

FINIS.

D. G. MORHOFI
POLYHISTORIS
TOMUS I.
SIVE
POLYHISTOR LITERARIUS.
LIB. I.
BIBLIOTHECARIUS.

CAP. I.
DE POLYMATHIA.

§. 1. PRæfatio adhortatoria ad polymathiam. 2. *Hominis animus* πολυμαθείας *capax.* 3. *Artium liberalium omnium inter ſe cognatio.* 4. Stoici *mechanicas etiam eò referebant.* 5. *Hippias omnes artes callebat,* 6. *ut & J. C. Bottiſanga.* 7. *Thevenotius Pandectas mechanicarum artium meditatus.* 8. *Artes liberales omnes perdiſcendæ.* 9. *Univerſalis ad illas* εὐφυΐα *datur,* 10. *quæ adverſus Bonnæum & Huartum aſſeritur eorumque objectionibus reſpondetur.* 11. *Una diſciplina, cui præ ceteris immoremur, ſeligendu eſt.* 12. *Intelligentia omnes diſciplinas peragrare, non autem opere ipſo exercere permittit humanæ mentis anguſtia.* 13. *Mediocria ingenia* πολυμαθείας *ſtudio ſæpè abutuntur.* 14. Πολυμαθεῖς αὐτοδίδακτοι. 15. 16. Αὐτοδίδακτοι *plerumque novatores,* 14. *in opinionibus pervicaces,* 16. *amœnitates in diſciplinis i. e. id potius, quod delectat, quam quod prodeſt, quærunt.* 17. Πολυμαθεῖς *iniquis calumniis impetiti.* 18. *Wouwerii Hamburgenſis laus, genus,* 19. *vindicatio à plagii crimine.* 20. *Budæi pro* πολυμαθεία *& philologiâ ſtudium.* 21. *Creſollii inſana in Melanchthonem calumnia refellitur.* 22. *Scriptores* τῆς ἐγκυκλοπαιδείας. 23. Πάνσοφοι *Academici muſtei an* πολυμαθεῖς, 24. *Horum pernicioſiſſimus furor publicè meritò coërcendus.*

1 CUm divinam & humanam ſapientiam omnem veterum monumentis
traditam ac ad poſteros propagatam habeamus, qvorum præce-
ptis ac doctrinâ intellectus noſter imbutus rerum aliqvam notitiam
ac prudentiæ ſibi vim acqvirit: in id incumbendum omnibus eſt,
ut natales ejus inveſtigent altius: primos illius autores magiſtros-
qve, ſuis qvosqve ætatibus, ſuâ docendi ratione diſtinctos exqvi-
rant; in bibliothecis latitantes in lucem proferant: ſimilia qvædam vel ad eorum in-
genium, vel nova etiam à ſe excogitata ſcribant, & aliqvem ſcientiarum complexum aut
2 POLYMATHIAM animo comprehendant. *Neqve enim ita in arctum compingen-
dus eſt animus noſter, ut intra unam aliqvam artem ſubſiſtat. Qvi enim illud faciunt,
iniqvi profectò judices, non perſpiciunt, qvantum natura humani ingenii valeat: qvæ ita
agilis eſt & velox, ut ne poſſit qvidem aliqvid agere tantum unum, ſi Fabium audimus.
Non audiendi ſunt homines imperiti, qvi humanô ingeniô majorem, vel inutilem, & rebus
3 gerendis adverſam πολυμάθειαν criminantur. *Eſt ſcilicet qvædam ſcientiarum co-
gnatio & conciliatio, unde & ἐγκυκλοπαιδείαν vocant Græci, ut in unâ perfectus dici
neqveat, qvi ceteras non attigerit. Sellulariarum, vilium & ſordidarum artium alia ratio eſt,
qvibus nulla inter ſe eſt conjunctio; ex qvarum ingenio liberales illæ cenſendæ non ſunt.
Fabrilia qvi tractat, impunè ignorare ſutoriam poteſt; at in liberalibus illis conſpirant
omnes, manusqve jungunt. In Architecto ſuo qvid reqvirat Vitruvius, novimus. Nulla pe-
nè diſciplina eſt, qvam ille non attingi velit. In Oratoribus & Poëtis, perfectis ſcilicet,
4 ea omnia, qvæ in Architecto ſuo Vitruvius, reqvirunt earum diſciplinarum Magiſtri. *Et
has qvidem ſcientias artesqve omnes ita congerendas in Philoſophum ſuum judicarunt
Stoici, ut nec mechanicarum artium rudem eſſe voluerint, ac indignum eo crediderint,
ſi aliorum miniſteriis ad vitæ civilis neceſſitates uteretur. Ut enim ille & dives, &
5 Rex, & nobilis; ita & ſutor, & faber, & piſtor ſibi erat. * Cujus elegans & feſtivum
ab Apulejo in HIPPIA producitur exemplum, qui præter eximiam artium omnium in-
genuarum cognitionem omnium opificiorum erat callentiſſimus. Nam quæ ſecum ha-
bebat, omnia ſua manu confecerat, & veſtes, & calceos, & annulum, & ſignaculum in
6 gemmâ fabricatum. * Simile, imò majus, in JULIO CÆSARE BOTTIFANGA exemplum
propoſuit Erythræus *Pinacoth. II. n.* 17., qui præter ſingularem in omnibus artibus libe-
ralibus peritiam femoralia, thoraces, ſibi ipſe formabat ſuebatque; omni inſtrumento Mu-
ſico non canebat ſolùm egregiè, ſed & illa melius, quàm quivis alius artifex conficiebat;
penicillo pictores; acu pingendo Arachnen ipſam provocabat, ut mulierculis, quæ artem
illam profitebantur, pudorem incuteret. Hos ſuo abundare ſenſu haud ægrè patimur,
facilè virum ſapientem excuſaturi, ſi in opere fabricando corpus non fatiget, qui ingenio
7 tamen operationum illarum rationes exploratas habere poteſt. * Sunt enim & Me-
chanicæ artes quaſi quædam naturalis ſcientiæ & diſciplinarum Mathematicarum pro-
pagines, quæ ornari, augeri earum beneficio poſſunt, omnesque ab hominibus ſapientiſſi-
mis inventæ. Quarum accuratior hiſtoria & notitia Philoſopho non eſt indigna, magnis
& præclaris contemplationibus occaſionem datura. Neque defuere, qui hunc quoque
fundum ſibi excolendum ſumerent. Vir illuſtris & Itinerariis ſcriptis celeberrimus inter

Gallos

Gallos Thevenotius vaſtum aliquod *de opificiis omnibus* Opus, velut quaſdam Naturæ & artis pandectas, moliebatur. Sed fata his laboribus interceſſerunt.

Veniamus ad diſciplinas elegantiores : ad quas junctim excolendas naturâ duce 8
incitamur, ut extremo viris pudori ſit in unâ aliquâ conſeneſcere. Autor non ignobilis Joach. Fortius Ringelbergius in *Encyclopædiâ* ſuâ illos in unâ tantùm arte excellere velle judicat, qvibus major corporis, qvam animi cura. *Nullæ* inqvit, *fœminæ tam ſunt à Muſis alienæ, quæ non unam diſcere qveant: imo picas id efficere poſſe intra annos viginti, qvos hæc hominum monſtra uni impendunt ſtudio, arbitror.* Veriſſime ſane ille: nam revocat ab iis ſtudiis corporis cura, qvæſtus & parandarum opum ſtudium: cui qui ſunt immerſi, ad hunc omnia ſcopum dirigunt, & illos in ſe igniculos extinguunt. Qvam cum doctiſſimus vitæ Pinellianæ Scriptor *Gualdus* cauſam adducit, qva tam multi à ſolidis verisqve ſtudiis avocentur, Vincentium illum Pinellum ſuum, at qvem virum! immenſis in cœlum extollit laudibus, qvi ſpreta omni illa nundinatione & inanibus titulis, iis ſe dederit totum ſtudiis, unde immortalis illum gloria conſecuta eſt. Illud ſcilicet eſt, qvod Lactantius lib. 1. de falſa religione cap. 1. notat: *Magno & excellenti ingenio viri cum ſe doctrinæ penitus dediſſent, qvicqvid laborum poterat impendi, contemptis omnibus & publicis & privatis actionibus, ad inqvirendæ veritatis ſtudium contulerunt: exiſtimantes, multo eſſe præclarius divinarum humanarumqve rerum inveſtigare ac ſcire rationem, qvam opibus aut honoribus cumulandis inhærere.*

Non dubium eſt, mediocribus etiam igeniis hic licere eſſe felicibus; multorum 9
etiam conatus in ipſa herba ſupprimi, vel paupertate vel invidia: ſunt vero non rari, qvi inter omnia illa obſtacula lacertos tamen erigunt, ſuo qvodam genio incitati, ſuis abrepti alis. Ineſt ſcilicet illis ὁρμὴ πρὸς πάντα μαθήματα, qvalis ingenio magno convenit, & qvale nobis Plato *lib. III. de republica* deſcribit. Eſt animorum noſtrorum, ſi ita loqvi liceat, ὕψος, qvo illi vel per naturam vel aſſuefactionem apti ſunt multa ſimul complecti, abſtrahere à ſingularibus, ſeqve ab illo humili ſtatu in ſublimem perducere. Itaqve ſe exerit in illo, qvod ἀρχιτεκτονικὸν appellare poſſumus, aut ex Stoicorum diſciplina τὸ ἡγεμονικὸν, regio qvaſi ſpiritu, & fulminis inſtar omnia penetrans, & ſua qvadam luce omnia perluſtrans. * Iſtam ad univerſalia propenſionem Græcus Topico- 10
rum Interpres, qvi Alexander Aphrodiſienſis vulgò habetur in *lib.* 8. vocat εὐφυΐαν ὅλως. Optime qvidem, ſed male illud: qvod poſtponat propenſioni ad certam diſciplinam. Qva in re tamen ὁμόψηφον ſibi *Huartum* habet, qvi *in Scrutinio illo ſuo ingeniorum*, unum hominem ad unam diſciplinam habere propenſionem naturalem exiſtimat: cum tamen & ratio ipſa totqve exempla præclariſſimorum virorum oſtendant, poſſe dari tales, qvi ad omnes artes ex æqvo excolendas pari fuerint ingenio. Qvod enim *Franciſcus Bonnæus in Tractatu de Ratione diſcendi* cauſam hujus ſententiæ illam dederit: qvaſi ſcilicet in iis, qvi ſint ὅλως εὐφυεῖς deficiat τὸ κριτικὸν, qvod tamen plane neceſſarium, ne in varios errores labantur: id falſum eſſe demonſtrari facile poteſt. Qvi enim diſtinctas rerum ideas animo tenent; modo ſibi ſubordinatas, nec confuſas; illis non imminui, ſed augeri τὸ κριτικὸν, neceſſe eſt, qvod ex conciliatione omnium partium reſultat. Major enim profecto ἀκρισίας metus eſt ab illis, qvi

circa ὡρισμένον μάθημα verſantur: qui plerumque ex illius indole, cùm ceterarum rudes ſint, omnia alia metiantur: ut ille apud Ciceronem Muſicus, qvi animæ naturam demonſtraturus, Harmoniam eſſe dicebat, extra artis ſuæ limites non abiturus. Quod de Origine ille exemplum ad ſententiam ſuam ſtabiliendam proponit, nihil quidem probat: cum ingenii illius è Platoniſmo pullulantes errores imputari τῇ φύσει nequeant. Magnum profectò diſcrimen eſt, vel Ariſtotele autore I. Met. extr. inter παιδείαν, quæ eſt περὶ πᾶν, & inter eam, quæ καθ᾽ ἕκαστον, quæ neutiquam confundenda eſt. Fit plerumqve, ut ad dijudicanda multa aptos nos eſſe credamus, ſi in uno forte vel altero ingenium & induſtriam exercuerimus: vel ſi ad multa πεφυκότες aptique ſimus, ſingula nos bene tractare poſſe exiſtimemus. Sed in earum rerum contemplatione ingenii indoles ſemper inſpicienda eſt: quæ ubi ſe firmaverit, ita in illis verſabitur, ut à ratione & judicio, quod ex ipsâ rerum penſitatione reſultat, non facilè diſcedat.

11 Neque tamen id volo, ut qui omni incubuit diſciplinarum generi, in illis omnibus ſimul habitet; nam & tempore & negotiis, aliisque impedimentis excludimur, ut fieri à nobis non poſſit. Qvare occupabimus quidem totum hunc fundum animo, affectu, impetu: ſed convenientiſſimam ejus partem quaſi limitibus quibusdam circumſcribemus, quam excolamus, & in quâ induſtriam noſtram exerceamus. Nam ſi Plutarchum περὶ παιδῶν ἀγωγῆς audimus, περιπλεῦσαι μὲν πολλὰς πόλεις καλὸν, ἐνοικῆσαι δὲ τῇ κρατίστῃ χρήσιμον. *Pulchrum quidem eſt circa multas urbes navigare, utile autem præſtantiſſimam inhabitare.* Cui geminum eſt, quod habetur apud Nicolaum Damaſcenum in *Excerptis Peireſcianis pag.* 416., & apud Suidam in voce Νικόλαος Δαμασκηνός: *Diſciplinarum orbem ſimilem,* ille ait, *eſſe peregrinationi. Nam quemadmodum iis, qui longam peregrinationem ſuſceperunt, uſu venit, ut in quibusdam diverſoriis prandendi cauſâ commorentur, in aliis pernoctent, & in nonnullis quidem locis pluſculos dies conſiſtant, alia verò obiter tantùm ac prætergredientes adſpiciant, tandem autem reverſi in ſuis penatibus degant: ita etiam eos, qui literis operam navant, in quibusdam brevius, in aliis immorari diutiùs oportere, & has quidem integras perdiſcere, illas verò duntaxat delibare, tandem ad unam, tanquam ad patriam ac lares, reverſos conſidere.*

12 Vidimus magnos Viros, qui magnos ex una ſcientiâ fructus referre potuiſſent, dum omnes ſectantur, ne unam quidem ita aſſecutos, ut inſignem ſibi ex illâ gloriam reportarint. Ut prudentiùs omninò faciant, qui ſingulis exploratis & depromtis è communi pharetrâ telis, ad unum aliquem ſcopum contendant. Excludit ipſa ſcientiarum vaſtitas hoſpites ſuos: qui nusquam habitabunt, nusquam domi erunt, ſi ubique habitare volent, aut levi tantùm percurſatione plurima attingent. Cùm enim duobus illis omnes contineantur diſciplinæ, *exercitio* & *intelligentia*; hæc quidem communicari cum aliis poteſt; ſed illud, cum in opere ipſo verſetur, totum ſibi hominem vidicabit. Intelligentiâ peragrare omnes diſciplinas ingenioſi homines poſſunt: ſed operari æquâ ratione in omnibus, mentis humanæ anguſtia non permittit: cum vel excellentisſima ingenia nunquam ita plures complexa ſint ſcientias, ut non in aliquibus defecerint: quod M. Varronis, J. Cæſaris, Plinii, Origenis, Clementis Alexandrini,

drini, Hieronymi, Auguſtini, Pici Mirandulæ, Matthæi Aquavivii, Scaligeri, Fracaſtorii, J. Baptiſtæ Mantuani exemplis *in doctiſſimâ de Encyclopædiâ Oratione* Tarquinius Gallucius probavit. Et hæc quidem omnia veriora erunt, ſi quis certo fine ſtudia ſua circumſcribat, ut vitæ neceſsitatibus conſulat: illis enim ex utilitate definienda ſunt omnia. Quod ſi cui beatior vivendi ſors contigit, ut ad illa reſpicere non debeat, & illa ingenii efficacitas ſit ac *ἐνέργεια*, ut multitudine rerum ſe non obtundat, nihil prohibet in omnes partes verſare illam animi vim liberosque ſpiritus.

Mediocribus ingeniis, neque ad tàm magna natis, autor potiùs eſſem, ut ſecum habitent, neque ea ſequantur, quæ adſequi per imbecillitatem ſuam nequeunt. Meminerint illa, infeliciter cum Gigantibus contendere Pygmæos. Illis enim affectata *πολυμάθεια* plerumque in inanem & ſtultam cedere loquacitatem ſolet. De illis verum eſt illud *Benedicti Menzini Florentini*, Viri doctiſſimi, in libello de literatorum hominum invidia c. 6. *Ego*, inqvit ille, *ſi de recentioribus, iisque, qui altero ab hoc ſeculo ſcriptores floruere, ſententiam feram, adfirmare auſim, illos pauciora, ſed melius; hos verò plura, ſed deteriùs noſſe. Et verò ſic ſe habere etiam comperi, cum congerrones novi ſcribunt tantùm farragines, quas variæ literaturæ nomine cohoneſtare didicerunt. Scribunt, imò potius exſcribunt, & Phorcidum is oculus eſt, quem mutuò accipiunt, atque omnes clariſſimæ aciei eſſe credunt, quos unius tantùm luminis uſus æquis viribus & diſpertito adjuvat beneficio.* Quò pertinet *Rolandi Mareſii*, Clariſſimi Viri, *in Epiſt. 46. lib. 1. & nonâ lib. 2.* querela, ubi multa de *πολυμαθείας* illo abuſu ſtolidâque oſtentatione diſſeruntur. Cujus doctæ frugis plenæ ſunt Epiſtolæ, & de omni re literariâ utiliſſima quæque tradunt. 13

Accedit, quod qui *πολυμαθείας* ſtudio primum ſe dederunt, ſi cerebroſiores 14 paululum ſunt & opinioſi, non facilè ad aliorum ſe conſilia in diſcendis artibus accommodant, ſed ſibi plerumque ſemitam ſapiunt. Accidit enim illis, quod plantis ſpontè provenientibus, quæ in ſylveſtrem naturam abeunt, cum nullâ culturâ coërcentur. Quô fit, ut dum aliorum contemnunt judicia *αὐτοδίδακτοι*, è pervicaciâ erroribus patrocinium quærant. Negare equidem nolim, fuiſſe feliciſſimi adeò ingenii nonnullos, ut ſine duce viam ad ſummum eruditionis faſtigium ingreſſi ſint, quemadmodum Citharædus ille Homericus *Odyſſ. 22. v. 347.* qui de ſe:

> Αὐτοδίδακτος δ᾽ εἰμί· θεὸς δέ μοι ἐν φρεσὶν οἴμας
> Παντοίας ἐνέφυσεν.
> *Ipſe autem à me ſum doctus. Deus enim in mentibus cantilenas*
> *Omnigenas inſevit.*

Nam & Heraclitus Epheſius, narrante Plutarcho, philoſophiam omnem, inter veteres, nullo doctore percepit; idemque de Manlio Eqvite Plinius, de ſe ipſo Auguſtinus gloriatur. E recentioribus Cujacio in Jurisprudentiâ, Budæo in humanioribus literis, Mureto in arte Oratoriâ, at qvibus viris! ſummam ſine Præceptoris operâ perfectionem obtigiſſe, referente in diſſertatione *de ſtudio literali* Gabriele Naudæo, miraculo propius eſt. De ſe ipſo narrat Jovianus Pontanus, magnus & Poëta & Philoſophus,

quod verſus facere, cœli curſum metiri, deſtitutus Præceptoribus didicerit, teſtante Paganino Gaudentio in ſuo *Inſt. Acad. Tit. de Promptitudine Profeſſoriâ.* Guilielmum quoque Poſtellum in linguarum penè omnium cognitione, Petrum Ramum in Philoſophiæ ſtudiis, ſine Magiſtri adjumento rem omnem confeciſſe accepimus. Qui tamen & ſuâ quâdam intemperie acti fuerunt. Tanaquil Faber *part.* I. *Epiſt.* 49. in Græcis ſe αὐτοδίδακτον eſſe, & ex eo curtam ſibi eſſe Helleniſmi ſupellectilem queritur.

15 Hærere tamen plerumque illis αὐτοδιδάκτοις ſolet, in philoſophicis præcipue, inanis perſuaſio: dum veterum dogmata non ſatis aſſecuti κυρίας δόξας, pro Junone nu-
16 bem, amplectuntur. * Solet & illud his plerumque obeſſe ſtudiis, quod ſolidas integraſque diſciplinas haurire moleſtum ſibi ducentes οἱ πολυμαθεῖς, amœnitates illarum, quod ligurientium eſt, quærere tantùm conſueverunt; de quo jam ſuô tempore Plinius. Ab illo enim amœnitates ſtudiorum vocantur, quæ ornant potius illa & communt, quam quæ ad naturam conſtitutionemque eorum pertinent. In quibus qui hærent, illud potiùs, quod delectat, quàm quod prodeſt, in diſciplinis reſpiciunt, quæ tamen conjungenda eſſe ipſa ratio dictitat.

17 Ponamus ergò, reprehendendos eſſe, qui ſuo quodam genio ducti hæc πολυμαθείας ſtudia infeliciter tractant: non committendum tamen eſt, ut impunè conviciis ſuis graſſentur homines barbari, inertes, ac faſtum inanemque doctrinæ ſpeciem pro verâ ſolidâque ſapientiâ oſtentantes, in divina pulcherrimaque ſtudia eorumque cultores. Hi cum bonæ menti optimiſque literis bellum indixerint, ſuæ ruditatis conſcii, non æquis oculis adſpiciunt, quos variarum rerum cognitione interiore locupletatos eſſe vident. Quare & ipſum πολυμαθείας nomen ipſis pro convicio eſt, pro Grammaticis raptantibus conſummatiſſimæ eruditionis Viros. Quod non facerent, ſi, qui ſub ampliſſimis iſtis titulis latitant rerum theſauri, cognitum haberent.

18 Impugnabatur his calumniis illuſtris maximique ingenii JOHANNES WOUWERIUS, qui elegantiſſimo *de Polymathia* libro & ſuam famam ultus eſt, ejuſque ſtudii dignitatem aſſeruit: de quo duo monenda nobis ſunt, in quibus erratum à Viris doctis eſt. Primum eſt, quod duo confundantur ejus nominis, Antwerpianus & Hamburgenſis Polymathiæ Autor. (*a*) Andreas Schottus hunc Belgam facit in *notis ad proverbia Græca p.* 68., ſed falsò. Lipſius in Epiſtolâ 8. Kal. Novembr. 1599. ad Antwerpianum illum ſcriptâ, utrumque probè diſtinguit: *Janus Wouwerius* inquit, *cognominis tuus, ſi non gentilis, quam bona tecum fœderatio! Optimum par, nec vel Dii dederint magis ex uſu aut voto. Modeſtiam & probitatem in eo adoleſcente ſemper amavi, & ut vidi primùm (Hamburgi id fuit, ante annos novem) unà laudatum illam indolem ivi. Vivat, creſcat, & lampada à nobis, in hoc curſu jam feſſis, accipiat: me libenter & judicio tradente.* Fuit verò noſter ille Hamburgi natus, Patre Nicolao, ob perſecutiones in Religione è Belgio profugo, Antwerpiani illius, ut rectè putat Lipſi-

(*a*) De neceſſaria duorum Wouweriorum Cognominum, Hamburgenſis ſcil. & Antwerpienſis, non à Schotto ſolum, ſed aliis etiam pluribus, confuſorum, Diſtinctione fuſius diſſerui in *Homonymoſcopia, Sect. II., c.* 7., *§.* 142. *p.* 733. 734. 735. 736. 970.

Lipſius, gentilis, illuſtri Baronum ſtirpe oriundus. Antwerpianus verò ille eſt, apud quem Lipſius Bibliothecam & ſcripta ſua teſtamento, usque dum adoleſceret heres, deponi juſſit, teſte Auberto Miræo in Elogio Lipſii. * Alterum, quod monendum 19
duxi, eſt, de plagii ſuſpicione, qua per ſummam injuriam & invidiam oneratus vir optimus à Mauſſaco, Germanus à Gallo, eſt: qui &, cum ejusdem argumenti librum editurus eſſet, Caſaubono omnem hunc laborem ſubreptum ait: qvem tamen ipſe Caſaubonus, non diſſimulaturus hanc ſibi factam injuriam, ab iſto crimine liberat. Teſtimonia illa innocentiæ ejus legas apud Cl. Thomaſium licet in præfatione repetitæ Editionis. Ex invidia profectum hoc Mauſſaci judicium Martinus Schockius *Confutatione Fab. Hamel. p. 2. c. 4.* exiſtimat. Ex ipſo autem Wouwerio multa cepiſſe, ſuppreſſo ejus nomine, Voſſium, etiam Schockius loco laudato, & Joannes Jonſius *lib. I. de ſcript. Hiſt. Phil. 10. p. 49.* teſtatur.

Multa hic à nobis de vaſtitate πολυμαθείας dici poterant, verum cum illud toto 20
libro à Wouwerio actum ſit, illuc Lectorem remittimus. Legi & ſuper hoc argumento poteſt, imo debet, Guilielmus Budæus, Vir illuſtris, Conſiliarius regius, & libellorum ſupplicum Magiſter, in libris *de Philologia*, qvos Henrico Aurelienſi & Carolo Angoliſmenſi, Regis filiis, inſcribit: ubi de ſtudii hujus amplitudine & dignitate multa agit, & inſtituto qvaſi cum Rege colloqvio illum hortatur, ut ſtudia hæc, Regno ſuo ſplendorem conciliatura, ornanda ſuſcipiat, viros illa profitentes præmiis afficiat, magiſtratum, honores ac ſacerdotia illis tribuat. Non deſtituit facundum ac illuſtrem Patronum, ipſumqve libellorum ſupplicum Magiſtrum, Philologiæ cauſam agentem optatus ſucceſſus. Apud nullam enim nationem honoratiore loco illi fuere, qvæ exempla hodieqve perdurant. Excitata hinc optima fuere ſemper ingenia, qvorum tam uberem meſſem nulla gens alia dedit.

Agit hanc inter ceteros πολυμαθείας cauſam Ludovicus Cresollius Jeſuita, 21
Vir alioqvin doctiſſimus, in *Gratiarum actione* pro Collegio Societatis Jeſu inſtaurato, qvæ Vacationibus autumnalibus ſubnectitur; ſed ita agit, ut inſanam in Melanchthonem, ut πολυμαθείας hoſtem, calumniam ſpargat (*b*). Qva nihil inſulſius ac impudentius fingi poteſt, cum nemo inter eruditos ſit, qvi Melanchtonem Germaniæ Præceptorem & verum πολυμαθείας parentem ignorare poſſit. Vocat *pag. 46. duos muſteæ factionis anteſignanos, & veluti par gladiatorum* Caroloſtadium *&* Melanchthonem, *qvi primum ſpargere in circulis atqve in cœtu adoleſcentum cœperint, doctrinarum cognitionem plus obeſſe, qvam commodi afferre ad religionem tuendam. Ex his*, ait porro, *ut exemplum potentius foret ad perſuadendum, quam Oratio, derepentè, tanquam Circeo poculo ebibito, alterum factum eſſe colonum, alterum piſtorem, ut ejusdem eſſe farinæ cognoſcerentur.* Manifeſta hæc hominis phreneſis eſt de Melanchthone, qvi in luce Germaniæ, in florentiſſimâ Academiâ, cum magna nominis ſui famâ & gloriâ vivebat, tàm horribilia & riſu digna

(*b*) Calumniam hanc in famam Melanchthonis injuriam, ante Ludov. Creſollium a Laurentio etiam Surio, Nicol. Serario, Caſp. Ulenbergio, Florim. Ræmundo, aliisque Scriptoribus Pontificiis, ſparſam, ſolide & ex profeſſo confutavit, totiusqve ſimul figmenti originem ſolerter detexit Jac. Thomaſius in Programmate peculiari, Lipſiæ A. 1678. evulgato, & A. 1693. in *Diſſertationum Academicarum* Syntagmate, Halæ Saxonum recuſo.

gna mendacia ſpargentis. Qvid Melanchthoni cum Caroloſtadio, qvi nunqvam in partes ejus conceſſit? Qvis Melanchthonem unqvam piſtorem ſomniavit, niſi Creſollius cum hâc ſuâ calumniâ in piſtrinum relegandus? Id vero ſumme ſtultum eſt, qvod ſubjungit: magnam hinc in pleriſqve Academiis ſolitudinem conſecutam, & ſcholas pene omnes textu aranearum oppletas & vacuas ſiluiſſe, cum illo tempore per Melanchthonis doctrinam vere florere ſcholæ Germaniæ cœperint.

22 Huc aliqvi etiam τῆς ἐγκυκλοπαιδείας Scriptores referrent. Nam cum illi complexum ſcientiarum uno libro proponant, πολυμάθειαν vel ſolo illo titulo ſibi vindicare poſſe videbuntur. Magna illorum librorum ſeges eſt, ab Autoribus profecta, qvibus, qva principia, qva ordinem, qvot capita, tot ſenſus ſunt. De his in *Polyhiſtore Philoſophico* agetur pluribus. Sed & illi in vaſto, qvod moliuntur, regno nimis arcte habitant, à verâ πολυμαθείας gloria omnino arcendi. Qvemadmodum enim eorum, qvi maria & terras ſpatioſis itineribus pervagati ſunt, longe major eſt peritia, qvam eorum, qvi in chartis delineatas conſpexerunt: ità, qvi vere πολυμαθεῖς, iis, qvi non niſi ex illis ſcriptorculis ſapiunt, minime ſunt comparandi.

23 Multo minus nomen hoc merentur, qvi in Academiis, peſſimo more, invento ad qvæſtum & decipiendam juventutem titulo, πανσοφίαν profitentur. Πάνσοφοι illi ſunt, alioſqve πανσοφίαν docere volunt, qvi per tres qvatuorve diſciplinas (nam mathematicæ ſcientiæ, Eloqventia, Poëſis, Hiſtoria, rerum naturalium accuratior notitia in hunc cenſum non referuntur) volaticâ aliqvâ percurſatione ſtolidos tirones circumducunt;
24 qvi ſe totum ſapientiæ Oceanum his doctoribus exhauſiſſe opinantur. * Publicâ coërceri lege hominum ille furor deberet; qvibus magiſtris patentiſſima ad ignorantiam via ſternitur; omnis ſolida doctrina evertitur; in cathedras, in forum, cruda ſtudia propelluntur; pro Philoſophis jejuni & ſtrigoſi terminorum Nomenclatores; pro Mercuriis ſtipites & trunci ubiqve in ſeculi noſtri infamiam triumphant.

CAP. II.
DE HISTORIA LITERARIA.

§. 1. *Hiſtoriæ literariæ latior, quàm Polymathiæ, vaſtitas.* 2. *Conſilia Boſii,* 3. *Baconis Verulamii de illa inſtituendâ.* 4. *Chriſtophori Mylæi univerſitatis rerum hiſtoria nimis generalis & confuſa.* 5. *Petrus Lambecius Hiſtoriæ literariæ Prodromum ſcripſit.* 6. *Promittit Syntagma univerſæ Hiſtoriæ literariæ.* 7. *Ordo in librorum catalogis â Naudæo obſervatus,* 8. *Typus Syntagmatis Lambeciani, tam Philoſophici, quàm Hiſtorici, recenſetur.* 9. *Ex Hiſtoriâ literariâ ſtatus literarum perdiſci poteſt.* 10. *Secula barbara.* 11. *Philoſophi in illis acuti recentioribus facem præferunt.* 12. *Rogerus* Baco. 13. *Richardus Suiſſet.* 14. *Scaligeri de hoc teſtimonium.* 15. παλιγγενεσία *literarum.* 16. *Magnatum ſtudium & liberalitas artes & literatos excitat.* 17. *Quorum incuria hominumque prava indole res literaria pené concidit.* 18. *Dogmatum vices & periodi ex Hiſtoria literariâ notandæ.* 19. *Carteſii philoſophia à priſcis Philoſophis hauſta.* 20. *Paralle-*

liſmi

liſmi ſcientiarum è ſerie temporum inſtituendi. 21. *Idem artium, ut hominum, eſt ortus & occaſus.* 22. *Arcana & inventa veterum cum recentioribus conferenda.* 23. *Alexandri Taſſoni liber diverſarum cogitationum.* 24. *Bibliotheca omnium artium ſunt quaſi promiconda.* 25. *Multa inventa nova etiam antiquis cognita fuêre.* 26. *Magni Pegelii inventa.* 27. *quædam horum cum hodiernis conferuntur.* 28. *Hiſtoria literaria eruditorum ſtudiis commendatur.* 29. *neque enim ab ingenio quovis tractari poteſt.*

VAſtum Polymathiæ nomen eſt, ac longè lateque extenditur, ſuis tamen ſpatiis 1
limitibusque definitum: Latius verò patet HISTORIA LITERARIA, quæ non ipſam tantùm Polymathiam, ſed & ſingularum ſcientiarum primos natales ac progreſſus ad noſtra usque tempora complectitur. Nemo eſt, qui Oceanum hunc transmiſerit; non pauci, qui littus legerunt. Hiſtoriam Philoſophicam è veteribus & recentioribus per partes aggreſſi ſunt multi; ſed omnem à natalibus ſuis Hiſtoriam literariam nemo. * Queritur de tàm inſigni defectu Cl. Bosius *Intro-* 2
duct. in Notitiam Rerump. c. 30. §. 92. *Rei literariæ, quæ magnam partem à religione pendet, hiſtoria juſta adhuc deſideratur. Facturusque operæ pretium eſſet, qui in unum volumen colligeret, quæ ſtudia in quibus locis maximè floreant, quique viri doctrina & ſcriptis illuſtres ſingulas provincias hoc ſeculo exornarint, atque etiamnum exornent: tùm quibus præcipuè locis literarum ſtudia eorumque cultores ſingulari adfectu foveantur, & magnis impenſis ſuſtententur.* Non contemnenda ſunt Hiſtoriæ literariæ illa argumenta, in quorum enarratione exerceri noſtram induſtriam cupit. Sed arctiora illa paululum ſunt, & ad pauca capita reducta, in quibus jam tùm operam poſuêre laudabilem nonnulli, neque multum tamen Hiſtoria locupletata eſt.

Majus animo opus conceperat maximi vir ingenii, Baco Verulamius, qui inter 3
conſilia de ampliandis ſcientiarum terminis, hujus quoque operis ideam propoſuit, *lib.* 2. *de Augm. Sc. cap.* 4. Absque hâc Hiſtoriam mundi ſtatuæ Polyphemi eruto oculo non abſimilem facit, cùm ea pars imaginis deſit, quæ ingenium & indolem perſonæ maximè referat. Hujus verò Hiſtoriæ argumenta ſunt 1. Scientiarum antiquitates ad mundi ætates & regiones collatæ. 2 Migrationes per diverſas orbis partes. 3. Declinationes. 4. Jacturæ. 5. Reſtaurationes. 6. Occaſiones inventionis ſingularum diſciplinarum. 7. Methodi, quibus tractatæ. 8. Exercitii rationes. 9. Sectæ celebres. 10. Controverſiæ circa illas earumque ortus & occaſus. 11. Laudes, convitia, quibus exceptæ. 12. Autores præcipui. 13. Libri præſtantiores. 14. Academiæ, Societates, Collegia, Scholæ, ſucceſſiones, ordines. Addit illis porrò 15. aliqua de populorum ac regionum indole ad artes aptâ vel ineptâ. 16. De temporum variâ fortunâ artibus propitiâ vel adversâ. 17. De Religionum miſturâ. 18. De Legum vel favore vel malitiâ. 19. De virorum illuſtrium patrocinio, qui vel opibus vel conſiliis artes juvârunt. Singulorum illorum, & ſi quæ alia his addi poſſunt, meram puramque hiſtoriam ſuis temporibus accuratè connexam deſiderat. Hæc illa palæſtra eſt, in quâ vel Hercules inveniet, quod agat. Sed facilius eſt, primas iſtius operis lineas du-

cere, quam ipſum perficere. Quod ubi quis aggreſſus fuerit, tot illum obſtacula circumvenient, ut exitum vix inventurus ſit; utut adjumento eſſe poſſint, quæ per partes aliqui ſibi tractanda propoſuerunt: quorum labores non tamen vilipendendi erant a Bacone, ac fortaſſis tum non editi omnes fuerunt, quos tempora poſteriora in lucem produxerunt.

4 Non facile dixerim, an hæc animo agitaverit olim conſilia CHRISTOPHORUS MYLÆUS, cujus extant *quinque libri de ſcribendâ univerſitatis rerum hiſtoria.* (c) In præfatione iſtius operis multa magnifica tibi promitti videas, & quædam his, quæ diximus, affinia. Sed longiſſime ab illo abeſt inſtituto; nam nihil aliud, quam Encyclopædiam continuo orationis, elegantis tamen & concinnæ, filo deductam velut in compendio proponit: nec tamen omnem illam, nec methodo illa ordinatam, quæ capi à quoquam poſſit. In quinque libros illam diſpeſcit hiſtoriam, quorum 1. de Natura 2. de Prudentia. 3. de Principatu. 4. de Sapientia. 5. de Literatura agit: Sub quibus quaſi ſummis capitibus omnium ſcientiarum & artium comprehendit argumenta. Non placet iſta methodus, quam ex ſuo Autor ingenio confinxit, ut quæ nimis generalis ac confuſa, & velut per lancem ſaturam omnia congerit, melius per ſeries ac ordines regularum ac principiorum deducenda.

5 Tentavit & noſtra ætate circa Hiſtoriam literariam aliqua PETRUS LAMBECIUS, (d) cujus in lucem quoque prodiit hoc titulo liber, Hamburgi editus: *Prodromus Hiſtoriæ literariæ, quâ continetur partim quidem generalis narratio, origo, incrementa, mutationes, interitus & inſtaurationes omnium linguarum, ſcientiarum, Facultatum & artium liberalium, ſecundum Chronologicam ſucceſsionem ſeculorum omnis ævi; partim autem ſpecialis recenſio virorum & fœminarum illuſtrium.* Sed primordia iſtius operis procul dubio utiliſſimi tantum jacta ſunt, quibus ſi opus plenum & perfectum ſuperſtruxiſſet, benè de re literaria mereri potuiſſet: quanquam tamen neque ad omnia Verulamii placita reſpexerit, aut illo ordine methodoque tractaturus fuiſſet. * Promiſſi tamen ſui memor, ſub finem lib. V. Commentariorum de Bibliotheca Vindobonenſi, denuo ſperare nos jubet Syntagma univerſæ Hiſtoriæ literariæ, diviſum in 40. ſecula ante Chriſtum, & in 17. ſecula poſt Chriſtum natum: quod XXIV. Commentariorum de Bibl. Vindeb. libris loco indicis Chronologici univerſalis ſubjungendum, ac ſimul Prodromum antea editum innumeris locis augendum. Sed ſata huic labori interceſſerunt. Quanquam ea fuit librorum, quos promittebat, moles, ut ſpes illi inchoare longas non licuerit. Optimè vero ab illo inſtitutum hoc fuit, quod Syntagma illud magni operis de Bibliotheca Vindobonenſi complementum voluerit: dimidium enim iſtius operis penè confecit, qui Bibliothecam juſto ſuo ordine concinnatam, eamque non modicam, ſed ferè univerſalem habet; qualis iſta Vindobonenſis, quæ locupletiſſima eſt, & ab Autore librorum deficientium titulis aucta.

Vel

(c) Chriſtoph. Mylæi Libri V. prodiere *Baſileæ* A. 1551. in fol. & denuo ſub Titulo *Hermetis Academici*, curante Joh. Georgiô Müllero, Noribergenſi, J. U. D. & Conſiliario Saxo-Coburgico, Jenæ 1624. in 8vo.

(d) Pet. Lambecii *Prodromus Hiſtoriæ Literariæ* Hamburg. A. 1659. in fol. eſt excuſus.

Vel ex ſolo illo ordine, quem in libris collocandis obſervare jubet Gabriel Naudæus in libro *de inſtruendâ Bibliothecâ* Gallicè ſcripto, hiſtoria aliqua educi poteſt. Notari autem iſta vult, ut 1. libri Facultatum & artium ponantur. 2. Veteres & novi Autores in linguâ, qua ſcripſere, & hinc verſiones omnes. 3. Qui partes ſcientiarum tractant. 4. Commentatores. 5. Scriptores particularium rerum. 6. Qui adverſus ſcientias ſcripſerunt, ut Sextus Empiricus è veteribus, & Agrippa inter recentiores. 7. Novatores in artibus. 8. Primi certarum rerum Scriptores. 9. Scriptores rerum variarum. 10. Præcipui Hæretici. 11. Collectores ſpecialium voluminum & Autorum. 12. Celeberrimorum virorum laciniæ & fragmenta. 13. Locorum communium Scriptores, Lexicographi &c. 14. Scriptores, qui ex communi ſeculi genio ſcripsêre. 15. Etiam minima, & quæ parvi aliis æſtimantur. Ad has Claſſes redacti Autores notiones aliquas animo ſuggerere poſſunt, ad quas idea alicujus hiſtoriæ concipi poſſit. 8.

Sed perfectior illa longeque ordinatior eſt ſeries, quam in *Philoſophicâ Bibliothecâ* concinnanda ſibi præfixit Lambecius; cujus ille typum operi ſecuturo præmiſit. Quem ut hic proponam, quoniam in paucorum manibus liber eſt, non eſt fortè ab inſtituto noſtro alienum. Primò enarrantur Philoſophorum antiquiſſimorum Barbaricorum, Zoroaſtris, Hermetis &c. opuſcula quædam & fragmenta ſuppoſititia, cum veterum & recentiorum translationibus & Commentariis. 2. Philoſophorum antiquiſſimorum Græcorum, Jonicorum & Italicorum, qui ante Platonem & Ariſtotelem floruerunt, & inprimis Pythagoræ ac Pythagoræorum opuſcula & fragmenta, cum veterum & recentiorum translationibus & Commentariis. 3. Philoſophia Academica, Opera Platonis, editiones & translationes variæ, Interpretes, Commentatores, Græci, Latini, aliarumque linguarum, antiqui & novi. 4. Philoſophia Peripatetica, Ariſtotelis operum editiones, translationes, Interpretes, Commentatores Græci, Latini, aliarumque linguarum, antiqui & novi. 5. Philoſophia Stoica, Stoicorum Græcorum & Latinorum opera, cum variorum veterum & recentiorum translationibus & Commentariis. 6. Philoſophia Pyrrhonia ſive Sceptica, variis operum Sexti Empirici editionibus & eò pertinentibus variorum Autorum Commentariis comprehenſa atque illuſtrata. 7. Philoſophia Epicuréa, variis veterum & recentiorum Autorum Commentariis atque expoſitionibus illuſtrata. 8. Philoſophiæ Eclecticæ ſive Miſcellaneæ varii Autores Græci & Latini. 9. Hiſtoria Philoſophica, ſive de origine, incremento & diviſione Philoſophiæ, ejusque multiplici ratione & uſu apud diverſos populos, ut de Vitis, Scriptis, Inventionibus & Sectis veterum & recentiorum Philoſophorum, varii variorum Autorum tractatus, partim generales, partim ſpeciales. 10. Inſtitutiones & Syntagmata generalia Philoſophiæ univerſæ, item Regulæ & Axiomata, nec non de ſtudio Philoſophico rectè inſtituendo conſilia varia & novæ methodi. 11. Lexica Philoſophica variique verborum & rerum ad Philoſophiam pertinentium indices, definitiones & expoſitiones ordine Alphabetico. 12. Philoſophiæ Theoreticæ univerſalis varia variorum Autorum Syntagmata, Enchiridia, Analyſes & ejus generis alia. 13. Logicæ Inſtitutiones generales, aliique variorum Autorum ad Logicam pertinentes Tractatus

ſpeciales. 14. Phyſicæ inſtitutiones generales, & tractatus ſpeciales ſecundum differentiam materiarum & linguarum in varias minores claſſes diſtributi: 15. Metaphyſicæ Inſtitutiones generales, & tractatus ſpeciales. 16. Philoſophiæ Practicæ univerſalis variorum Autorum Syntagmata, Enchiridia, Analyſes &c. 17. Ethicæ, Politicæ, Oeconomicæ inſtitutiones generales, & tractatus ſpeciales ſecundum differentiam materiarum & linguarum in minores claſſes diſtributi. 18. De re militari Græci & Latini Autores cum variorum translationibus, Commentariis & notis: recentiorum item Latinorum, Italorum, Hiſpanorum, Gallorum, Germanorum &c. Syntagmata univerſalia, tractatus ſpeciales, ut de iure belli, de regimine & diſciplinâ militari, de militiâ pedeſtri, equeſtri, navali, ordinatinationibus caſtrorum & acierum, de obſidionibus, oppugnationibus, defenſionibus urbium, Architecturâ militari, Pyrotechnicâ. 19. De re athleticâ antiquâ & novâ tractatus generales, & ſpeciales, Torneamentis, Monomachiis &c. 20. De arte equitandi & curâ equorum variarum linguarum tractatus. 21. De venatione Autores Græci, Latini, ſecundum diverſa venationum genera in varias claſſes diſtributi. 22. De ſaltatione, ludo latrunculorum, aleâ, variisque aliis ludis, varii variarum linguarum tractatus. Sequuntur 23. Mathematici antiqui Græci, Arabes, Latini, ſecundum Alphabeti ordinem & librorum formam, editionum ætatem cum Commentariis & translationibus, varia item opuſcula illorum collectitiis Syſtematibus edita. 24. Hiſtoria Mathematica, de ortu & progreſſu diſciplinarum Mathematicarum, de Vitis, Inventionibus, Sectis veterum & recentiorum Mathematicorum, tractatus tàm generales quàm ſpeciales. 25. Lexica, Iſagogæ, Synopſes, Syntagmata Matheſeos generalia, axiomata, ſtudii Mathematici inſtituendi conſilia, novæ inventiones, methodi, inſtrumenta. 26. Matheſis ſpecialis, ſecundum varia Mathematicarum ſcientiarum genera ſpeciesque in varias claſſes minores diviſa & ſubdiviſa, quæ illic ordine enarrata brevitatis causâ hic omittimus. Hi ad Philoſophiam omnes pertinent tituli. Sequuntur jam, qui ad *hiſtoriam* referuntur, magnâ induſtriâ notati. Recenſentur 1. Autores de Hiſtoriæ origine, incremento, utilitate, dignitate & diviſione: de veterum & recentiorum apud varios populos Hiſtoricorum illuſtrium Vitis & Scriptis: de ſtudio Hiſtorico ſecundum tempora, materiam & Autores ordinando: de arte Hiſtoricâ conſilia, regulæ & methodi. 2. Hiſtoria Geographica, comprehendens Geographos antiquos, Græcos, Latinos, ordine Chronologico ſecundum librorum formam & editionum ætatem diſpoſitos. 3. Recentiores Coſmographiæ Hiſtoricæ univerſales, ſecundum linguas diſtinctæ. 4. Recentiorum Geographiæ Hiſtoricæ Univerſalis, Atlantes, Theatra, Specula, aliaque magna Syntagmata & eorum Epitomæ & minores Iſagogæ. 5. Hydrographia Hiſtorica de orbe maritimo, inſulis, re navali. 6. Singularum Orbis partium majorum generales deſcriptiones cum ſubjunctis Chorographiis & Topographiis. 7. De arte peregrinandi varii tractatus. 8. Varia Hodœporica ſive Itineraria tàm ſparſim quàm junctim publico & privato nomine edita. 9. Hiſtoria temporum, ſive Chronologia, comprehendens Chronologos antiquos Græcos, Latinos recentiores, ſecundum ordinem temporum, formam librorum

brorum & editionum ætatem diſpoſitos, univerſales & particulares. 10. Autores de menſurâ temporum, ratione anni apud varios populos, Calendaria, Ephemerides Hiſtoricæ. 11. Hiſtoria Generationum, ſive Genealogia univerſalis, particularis. 12. De notis gentilitiis naturalibus & inſignibus varii autores. 13. Variorum tractatus de iis, qui per mendacium & fraudes in alienas familias ſe inſeruerunt. Sequitur jam 13. Hiſtoria rerum geſtarum, ſive Hiſtoria propriè dicta, & quidem univerſalis tàm reſpectu loci, quàm reſpectu temporis, tum univerſalis reſpectu loci, ſed particularis reſpectu temporis. Quò pertinent relationes hiſtoricæ certi alicujus temporis miſcellaneæ. 14. Hiſtoriæ ſacræ Teſt. Vet. & antiquitatum Judaicarum Autores, Græci, Latini, antiqui, recentiores, ordine Chronologico poſiti, cum Commentariis eorum & translationibus. 15. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Novi Teſt. Autores, antiqui Græci, Latini, cum Commentariis &c. 16. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ univerſalis & Annalium Eccleſiaſticorum Autores diverſarum linguarum & religionum. 17. De Vitâ Chriſti tractatus Hiſtorici univerſales & particulares, ut ſunt diſſertationes de Genealogiâ ipſius, tempore nativitatis, Hiſtoriâ Paſſionis, crucis, de linteis ſepulchralibus &c. 18. Tractatus de Antichriſto. 19. Hiſtoriæ Marianæ generales & ſpeciales Scriptores. 20. Martyrologia, Syntagmata antiqua Græca de Vitis Sanctorum ſecundum ordinem Menſium & uſum Eccleſiæ Orientalis. 21. Martyrologia & Calendaria Sanctorum antiqua Latina, ſecundum menſes & uſum Eccleſiæ Occidentalis, cum Commentariis, & translationibus. Accedunt varii Tractatus de Martyrio in genere, de Martyrum cruciatibus. 22. Vitæ Sanctorum Miſcellaneæ ab antiquis Autoribus Græcis & Latinis ſcriptæ & collectitiis quibusdam ſchematibus junctim editæ. 23. Vitæ Sanctorum miſcellaneæ & ſingulares à Græcis & Latinis ſcriptæ cum Commentariis & translationibus. 24. Autorum recentiorum Syntagmata de Vitis Sanctorum, ſecundum menſes, & Vitæ ſingulares ab iis ſcriptæ. 25. Exempla Hiſtoriæ Sacræ & Eccleſiæ miſcellanea antiquorum & recentiorum. 26. Autores antiqui & recentiores de Vitis Pontificum Romanorum. 27. Variorum tractatus ſpeciales, de electione, autoritate Pontificis, donationibus Pontificibus factis, de Joannâ Papiſsâ, variisque ad Hiſtoriam Pontificiam pertinentibus. 28. Hiſtoria Cardinalium variique tractatus de eorum origine, electione, ordine, officiis, autoritate, poteſtate, privilegiis. 29. Conciliorum omnium generalium & provincialium Græcorum & Latinorum acta & monumenta antiqua, à recentioribus Collectoribus junctim edita cum Commentariis, notis & translationibus. 30. Conciliorum quorundam generalium & provincialium Græcorum & Latinorum acta & monumenta ſeparatim & ſingulatim edita, cum Commentariis & translationibus ordine Chronologico diſpoſita. 31. Conciliorum omnium generalium & provincialium Iſagogæ & Synopſes. 32. Tractatus ſpeciales, de origine, autoritate Conciliorum, aliaque varia ad Hiſtoriam Conciliorum pertinentia opuſcula. 33. Hiſtoria Antiquitatum Liturgicarum Eccleſiæ Orientalis & Occidentalis. 34. Hiſtoria Miſcellanea variarum ceremoniarum, rituum, aliarumque Antiquitatum & obſervationum Eccleſiaſticarum, ſecundum differentiam materiarum in varias minores claſſes diſtributa. 35. Hiſtoria Monaſtica generalis,

ralis, de vitæ monaſticæ origine, incrementis, diviſione, regulis, & propagatione usque ad noſtram ætatem. 36. Hiſtoria Monaſtica ſpecialis, ſive diverſorum ordinum Monaſticorum Hiſtoriæ ac Regulæ ſingulares ordine Chronologico diſpoſitæ. 37. Hiſtoria variorum ordinum equeſtrium generalis & ſpecialis ordine Chronologico. 38. Hiſtoria Hæreſium generalis & ſpecialis ordine Chronologico, Vitæ Hæreſiarcharum &c. 39. Autores de Scriptorum Eccleſiaſticorum vitis, ſucceſſionibus & ſcriptis generales junctim, ſpeciales ſeparatim editi. 40. Diſſertationes de Expurgatione & Prohibitione librorum, Indices expurgatorii ſpeciales.

Atque hic τύπος eſt, ad quem Philoſophicam ſuam & Hiſtoricam Bibliothecam diſpoſiturus erat Lambecius, in quo tamen aliqua, ſi ordinem & argumenta ſpectes, vel mutari, vel augeri poſſunt, præſertim in Hiſtoriâ Civili & Eccleſiaſtica; Facultatum enim Bibliotheca alibi proponitur, ac puto, ubi in rem ipſam veniſſet, multa ipſi
9 nova δευτέραι φροντίδες ſuggeſſiſſent. * In hunc tamen campum immiſſis, quaſi per σύνοψιν & velut in tabulâ patet Hiſtoriæ literariæ ſumma delineatio: nam & ὕλη, quæ potuit, integra congeritur, nec illa tamen indegeſta, ſed ſuis locis ſedibusque diſtincta, unde per prudentiam aliquam ἀρχιτεκτονικὴν pulcherrimum illud, quod volebat Verulamius, ſtrui ædificium poſſit. Ex ipsâ illâ congeſtione & repræſentatione ſimultaneâ naſcitur illud περιςατικὸν & πραγματικὸν, ex quo judicandi illa vis ſe exerit. Quæ ſi in perpetuum continuumque Hiſtoriæ corpus compingerentur, maximi in ſocietatem civilem & rem literariam fructus inde redundarent. Non alia ipſe Verulamius ſubſidia præſcripſit: nam materiam & copiam Hiſtoriæ ejus non tantum ab Hiſtoricis & Criticis petere, verum etiam per ſingulas annorum centurias, aut etiam minora intervalla, libros præcipuos in conſilium adhibere jubet, ut ex eorum non perlectione (id enim infinitum foret) ſed deguſtatione & obſervatione argumenti, ſtyli, methodi, genius illius temporis literarius veluti incantatione quadam a mortuis evocetur. Hujus inſtituti uſus multo maximus foret. Verulamius illud intendit, ut virorum doctorum augeatur in doctrinæ uſu & adminiſtratione ſolertia, rerumque intellectualium non minus, quam civilium motus & perturbationes, vitiaque & virtutes notari poſſint, & regimen inde optimum educi, quemadmodum ex Hiſtoriæ Civilis vel Eccleſiaſticæ diligenti inſpectione prudentia illa vel civilis vel ſacra parari poſſit.

Tam vero longe lateque ſe ejus prudentiæ utilitas diffundit, ut nulla tam ſit exigua diſciplina, cui illa non faces præferat: ne quid dicam de ipſo intellectu, qui in contemplatione τῦ ὅλυ magis perficitur. Videmus hic quaſi ante oculos poſitam il-
10 lam per ſecula ſtudiorum ſucceſſionem. * Nam, ut de temporibus poſt Chriſtum natum dicam tantum, regnavit in Philoſophorum ſcholis Plato, ejusque Philoſophia cum Chriſtiana Religione commiſta, vel errores vel ſingulares quosdam ſenſus dogmatibus Theologicis invexit; Patres plerique huic ſcholæ addicti, duravitque ille rei literariæ & eccleſiaſticæ ſtatus, usque dum Alexander Aphrodiſienſis doctrinam Peripateticam reſuſcitavit, quæ per ſex integra ſecula ſtetit, varie tamen ab Interpretibus interpolata, ut ſibi ipſi eſſet diſſimillima, variis etiam caſibus ac litibus agitata, de quo Launo-

Launojus videri poteſt in libro de *variâ Ariſtotelis fortunâ.* Traxit ex ejus etiam affinitate labem aliquam Theologia, quæ Scholaſticorum commentationibus in aliam plane formam ſpeciemque mutata erat. Audiuntur paſſim virorum doctiſſimorum de his corruptelis querelæ, de quibus legi poſſunt Eraſmus paſſim, Ludovicus Vives in aureis de cauſſis corruptarum diſciplinarum libris: cujus viri diligentia ad Hiſtoriam literariam recentioris temporis conferre non pauca poſſit. Adeo ad Græcas literas & Ariſtotelis Philoſophiam tum nauſeabant omnes, ut, teſte Alexandro Nekan, libro *de naturis rerum*, Ariſtotelis libros à nemine, quam ab Antichriſto legendos & intelligendos crederent. Joann. Sariſber, lib. 1. Metalogic. cap. 2. ita de his temporibus: *Sufficiebat ad victoriam verboſus clamor, & qui undecunque aliquid inferebant, ad propoſiti perveniebant metam; Poëtæ & Hiſtoriographi habebantur infames, & ſi quis incumbebat laboribus antiquorum, notabatur, & non modò aſello Arcadiæ tardior, ſed obtuſior plumbo omnibus erat inviſus.*

Latitabant tamen non nunquam in Scriptoribus illis, horridi ceteroquin & infiIceti ſtyli, velut in ſterquilinio quodam pretioſi uniones, quibus illi, qui è recentioribus magno ſupercilio multoque orationis fuco rerum argumenta incruſtant, ſua illa commenta ornare didicerunt. Multi delicatuli nimis & faſtidioſi, cum ſuo ingenio tantum nituntur, ex ſe ut araneæ pariunt, cum longè ſolidiora invenire in veterum illorum Commentariis poſſint. In notionum illa contemplatione, in morali ſapientia, quam præclara, ex altis eruta receſſibus, traduntur! Ipſa Mathematica ſtudia & naturalia, quæ ſollicitè adeo nunc à nationalibus iſtis conceptibus purgantur, per illa ipſa principia eo usque profligarunt, ut majora naturæ arcana horum miniſterio fuerint eruta, quam nunc, cum omnes particularum particulas lynceis oculis intuemur, & naturam ipſam ad vivum reſecare nos credimus. * Cujus vel unicus teſtis, inſtar mul- 12
torum, erit ROGERUS BACO, vir ſubtiliſſimo ingenio divinam humanamque ſapientiam complexus; ne quid de aliis dicam, magnis itidem & celebratiſſimis iſtorum temporum nominibus. *Gabriel Naudæus* in ſua illa doctiſſima *de inſtruendâ Bibliothecâ* diſſertatione de nauſeabundis iſtis noſtrorum temporum ingeniis c. 4. p. 84. conqueritur, quæ fontes illos relinquunt & rivulos recentiorum ſectantur: *Sequimur*, inquit ille, *& laudamus Collegium Conimbricenſe, & Suarezium, & negligimus, opera Alberti Magni, Niphi, Ægidii, Saxonia, Pomponatii, Achillini, Durandi, Zimaræ, Buccaferrei & multorum aliorum, unde omnes illi grandes & decumani, quos volvimus & verſamus libri* αὐτολεξεὶ *ſunt transſcripti. Æſtimamus noſtri ſeculi Medicos, Amatum, Capivaccium, Montanum, & pudori nobis ducimus, ſi Hugoni Senenſi, Gordono &c. locum in Bibliotheca concedamus, & Avicenniſtis, qui rudi linguâ ſeculi vitio ſcripſere, ſed fundum tamen Medicinæ, judice Cardano, penetrarunt. Noſtri recentiores, cum non ſatis virium, ingenii, conſtantiæque habeant in iis imitandis, ſolent non nunquam illorum rationibus, ſed ad hujus ſeculi habitum reformatis, ſua incruſtare, in verborum tamen plerumque pompâ & ſuperficie linguæ hærentes, decerpunt flores & ſumma cacumina captant.* Miratur ille, adeoque indigne fert, non celari tantum & compilari, ſed plane ignorari

ignorari tùm locupletiſſimis Bibliothecis, tùm viris doctis, iſta nomina, quorum tamen eandem, quæ Manuſcriptorum ſolet, rationem haberi ob raritatem & utilitatem æquum eſſet.

13 Unius ille RICHARDI (quem alii Johannem, ipſe in Additionibus ad Hiſt. Lud. XI. Rogerium vocat) SUISSET (quod ex Anglic. *Svvinshead, os porci* corruptum) cui cognomen Calculatoris datum erat, mentionem facit: cujus Opera celeberrimis etiam Bibliothecis ſunt ignota. In cœlum propè extollunt illum hominem laudibus
14 tum Cardanus, tùm Scaliger. * Et hic quidem Exercitat. 324. *Virum* vocat, *qui modum ingenii humani exceſſerit*, & Exercitat. 340. *tàm acutè ſcripſiſſe judicat, ut à paucis plene ac pro meritis intelligatur. Tàm doctè*, inquit, *ſibi ille viſus eſt, ut cùm ſenex legeret, quæ juvenis in literas retuliſſet, ubertim fleviſſe dicatur, ſive, quod equidem puto, quia quaſi recenter frueretur veteri diligentiâ, ſive, quod paulò iniquius alii ſunt interpretati, quia quæ olim ſcripſiſſet in ætate florenti, in effoetâ minus aſſequi poſſit intelligendo. Dignus profectò, quem neque ſenem ſenium faceret, neque naturæ lex vitâ privaret, niſi meliorem vitam apparaſſet. Hæc licentius ſcribo, quia viro illo maximo multa debeo: plura debiturus, ſi per ingenii mei imbecillitatem licuiſſet. Non enim leviter in ejus campo nos exercuimus.* Nos de illo in *Polyhiſtore Philoſophico* pluribus agemus. Tàm invidendo elogio, & à tanto quidem viro profecto, quis non impetu aliquo raptus omnes Bibliothecarum angulos perreptaret, omnes forulos excuteret, ut theſaurum ſibi illum erueret, tot viris doctiſſimis ignoratum & inviſum? Sed ea eſt vel animi ſocordia, vel novitatis prurigo, ut nullam eorum curam habeamus.

15 Cùm floreret jam paſſim per Academias illa philoſophandi ratio, & ad illius ſenſum tàm Theologia quàm Medicina temperaretur, reducta in lucem Jurisprudentum veterum fragmenta, eorumque doctores novam tàm Theologiæ, quàm Philoſophiæ ſtudio faciem circumpoſuerunt: ex illo enim tempore eorum ſtudium & dignitas quanquam non ſtatim conciderit, paulatim tamen ſequentibus temporibus evileſcere cœpit. Accidit tamen poſteà, ut partim Jurisprudentiæ beneficio, Legibus Romanis Antiquitatum ſimul & Hiſtoriæ Romanæ, cumque illis aliqua veteris elegantiæ cura reduceretur; partim occaſione litium, quæ Theologiæ, tùm publicè receptæ, movebantur, & Biblia ſacra legerentur, & Hebrææ ac Græcæ linguæ ſtudia excitarentur, Patres è clauſtris Monachorum, ubi velut in ſepulchris hactenus delituerant, in muſea doctorum velut in vitam & lucem revocarentur.

16 Acceſſit magnum novæ huic literariæ periodo momentum, reſtaurata in Occidente è Græcorum exulum, captâ Conſtantinopoli, reliquiis Græcarum rerum notitia. Scholæ tùm publicæ illâ in linguâ habebantur. Vertebantur in latinam Hiſtorici, Patres Latini MS. codices è Bibliothecis promebantur, inuſitatâ Mediceæ familiæ liberalitate, cui primos illa παλιγγενεσία literaria ſpiritus debet; cui accedebat Alphonſus, Rex Neapolitanus, Matthias Corvinus, Rex Hungariæ, Ludovicus XI. Rex Galliæ, de cujus in literis promovendis ſtudio legi Gabrielis Naudæi Additio ad Hiſtoriam Ludovici XI. poteſt; obſtetricias adhibebat manus quod labores doctorum, Biblio-

polarum

polarum φιλαργυρίαν provocabat divinum Typographiæ inventum. Hinc quaſi genio quodam impellente intra paucos annos è veterno excitata ſunt doctorum ingenia: Philoſophia partim ex ipſis Ariſtotelis limpidis fontibus reſtaurata; partim nova à Novatoribus ſuper Empedoclis, Epicuri, Philolai, Pythagoræ, Democriti principiis exſtructa: Juriſprudentia veteri ſplendori, per viros, antiquis illis Papinianis, Modeſtinis comparandos, aſſerta; Philologia omnis Hebræa, Græca, Latina ſuperſtitiosè & ad invidiam reliquarum diſciplinarum exculta; omnis denique divinarum humanarumque rerum ſapientia ſibi ipſi reſtituta. Quo beneficio utinam diu frui nobis contingat!

Sed magnatum partim imperitiâ, ſocordiâ & amentiâ; partim hominum pravâ 17
indole, non niſi quæſtum reſpicientium, culpâ factum eſt; ut de veteri illâ, veràque & ſolidâ doctrina gloriâ excidant Academiæ & Scholæ, dum illa veteris doctrinæ ſenſim ſubrepit oblivio; & ipſa tandem barbaries cum corruptiſſimis ſimul moribus & flagitioſâ profanorum hominum ſapientiâ reducitur. Quo de argumento Bœcleri elegans diſſertatiuncula de fatis literariis noſtri temporis legi poterit; & paſſim aliorum querelæ habentur. Dependet plerumque à magnatibus omnis literarum fortuna: quod Plutarchus Oratione poſteriore de fortunâ & virtute Alexandri eleganter Alexandri M. exemplo expreſſit: *Exiſtimo*, inquit ille, *eos, qui tùm fuerunt artifices, non tam ætate Alexandri, quam propter Alexandrum extitiſſe. Ut enim frugum copiam bona temperies ac tenuitas aëris gignit; ita artium & bonorum ingeniorum incrementa benignitas, honor, & humanitas Regis efficit; & contra Principum invidia, ſordes, aut ſtudium contendendi iſta omnia extinguit & perdit.* Quos non Auguſti ætas viros doctos peperit? Quos non M. Antonini Philoſophi exemplo ſapientia progreſſus fecit? nam Herodiano teſte, *magnum ſapientum virorum proventum ætas illa extulit.* Notat & Gabriel Naudæus in Addit. ad Hiſt. Lud. XI. p. 76. ſub Caroli Magni, Ludovici XI. & Franciſci I. auſpiciis, plus, quàm integris olim ſeculis, profeciſſe literas. Ubi verò vel bello vel ignaviæ ſe mancipant Principes, tota concidit res literaria, nullum doctis pretium ſtatuitur, optima ingeniorum monumenta peſſum eunt. Quâ de re vide elegantem in Principes invectivam, Trochaico Carmine ſcriptam à J. Grutero, quod ille occaſione Commentarii Hofmanniani in Galenum fecerat. Reperitur inter Epiſtolas Richterianas p. 534.
* Quam gratum hoc animo accidat, illas rei literariæ periodos, ne- 18
xum, momenta, mutationes noſſe, facilè omnes intelligunt. Sed & alius Hiſtoriæ illius fructus eſt longè uberrimus; ut non facilè ſpecie novitatis nos fallant, quæ vel in ſacris, vel in quibuscunque doctrinis, oriantur ſententiarum divortia, quæve à novis Doctoribus ſcholæ inſtituuntur. Redeunt omnia humana in orbem, & cum negotiis civilibus ingenii commenta reviviſcunt. Annon hoc ſeculo omnes veterum vel errores, vel bona etiam dogmata, novis Autoribus incruſtata vidimus? Qualia nemo miratur, aut in iis pando ore hiat & ſtupet, qui ex Hiſtoria ſectarum ſucceſſiones & doctrinam habet cognitam. Plerique omnes ita animati ſunt, ut cum uni ſe addixere Magiſtro, nulla aliorum dogmata attingant, & ne illa quidem Magiſtri ſui rectè perquirant. Quotus eſt ex Peripateticorum tribu, qui habitantem in Græciâ Magiſtrum

quærat? Vel ex Interpretum ore pendent plerique, vel ex Doctoris jejuni miſerâ & compendiariâ informatione hujus Philoſophiæ campum metiuntur: de Platone aliiſ-
19 que Ariſtotelis anteceſſoribus & ſecuri & incurioſi. * Carteſium, qui novum Philoſophiæ Syſtema hoc ſeculo coagmentavit, quàm multi doctorum venerantur? & fontem tamen ignorant, unde Philoſophia illa profluxerit. Illi verò, qui Hiſtoriam philoſophicam, veterumque Philoſophorum dogmata deguſtavit, facillimum erit omnium Carteſianorum principiorum veſtigia in priſcis illis Philoſophis oſtendere. Nimirum de Philoſophis illis heri ab nudis tertius natis idem, quod olim in proverbio de Oratoribus Athenienſibus dicere poſſis: ὄφις ἂν μὴ φάγῃ ὄφιν, μὴ γενήσεται δράκων. Serpens, niſi devoret ſerpentem, nunquam erit draco. Niſi habeant, quos ſequantur, quos, ubi maxime diſſimulant, quaſi devorent, & in ſuccum ſanguinemque vertant, nunquam fiunt dracones, vel magna nomina & novarum ſectarum fabri.

20 Multa præterea quaſi ex abdito ſubminiſtrat veterum recentiorumque temporum paralleliſmus ſcientiarum arcana, quorum vix ſumma rudiſque notitia ad ἀνιστόρας illos pervenit: quæ ſi exſculpi è latebris tota nequeunt, vel ſolâ ſuſpicione induſtriam Philoſophi juvant, & in memoriæ larario repoſita, δευτέρας poſteritatis φροντίδας feliciori ſucceſſu excitabunt. Demonſtravit elegantiſſimâ de Arcanis ſcientiarum diſſertatione *Eraſmus Bartholinus*, quantâ ſollicitudine ſcientiarum ſacra texerint, qui ex iis gloriam quæſiverunt populi, & quàm illa eviluerint propalata: enarrat rerum deperditarum jacturam integro libro *Pancirollus;* quorum omnium memoriam nobis Hiſtoria conſervat, ut reſiduas è triſti naufragio tabulas, quas tamen collegiſſe non jucundum tantum, ſed & utiliſſimum eſt.

21 Patet ex Hiſtoria literariâ, eundem eſſe artium, qui hominum, qui Imperiorum eſt, genium: ortum illis adoleſcentiam eſſe, & denique occaſum. Naſcuntur artes interdum ſubitò, ſubitò extinguuntur. Elegantiſſimè hunc doctrinarum orbem depinxit Vellejus: *Aliis æmulatio ingenia, & nunc invidia, nunc admiratio, incitationem accendit, naturaque, quod ſummi ſtudio petitum eſt, aſcendit in ſummum, difficiliſque in perfecto mora eſt, naturaliterque quod procedere non poteſt, recedit. Et ut primò ad conſequendum, quò priores ducimus, accendimur, ita, ubi præteriri aut æquari eos poſſe deſperavimus, ſtudium cum ſpe ſeneſcit, & quod aſſequi non poteſt, ſequi deſinit, & velut occupatam relinquens materiam quærit novam: præteritoque eo, in quo eminere non poſſumus, aliquid in eo nitamur, conquirimus, ſequiturque ut frequens ac mobilis tranſitus maximum perfecti operis impedimentum ſit.* De his omnibus ſingulatim age-
22 re nimis hic prolixum foret. * Multa dici notarique poſſent, ſi recentiora cum veteribus illis in theatrum & in contentionem deducamus. In Hiſtoriâ literariâ velut in ſpeculo utriusque temporis faciem ante oculos poſitam videre poſſumus. Obſervabimus, in quibus antiqui ſuperent novorum temporum ingenia, in quibus illi ab his ſuperentur. Sua eſt ſingulis ætatibus ingeniorum fœtura, ſunt artium temporarii proventus, quarum meſſem Hiſtoria velut in horreo quodam congerit, ne ſpicilegium qui-
23 dem illarum rerum omiſſura. * Qui ὡς ἐν κεφαλαίῳ illa cognoſcere deſiderat,

adeat

adeat ALEXANDRI TASSONI librum decimum, Voluminis iſtius, quod *Italicâ linguâ* ſub titulô *Penſieri diverſi* ſ. diverſarum cogitationum ſcriptum eſt: ubi ille omnia diſciplinarum genera pervagando, illarum antiqua novaque oſtendit incrementa. * Eorum 24
autem omnium vel nulla ſupereſſet vel exigua cognitio, ſi libros & Bibliothecas tot theſaurorum promicondas non excuſſerimus. Non potuiſſet Plinius tàm divitem nobis rerum naturalium penum relinquere, niſi in ſubſidium Bibliothecas Romanas adhibuiſſet. Non ipſe Ariſtoteles tàm diverſa, in omni ſtudiorum, in omni philoſophiæ genere, nobis reliquiſſet, niſi à veteribus Bibliothecis adjutus, quem primum è Græcis Bibliothecam inſtituiſſe & collegiſſe volunt. Cui inter tot theſauros verſanti, ingenio illo & judicio propemodum divino, facile erat, ditare poſtera ſecula.

Multum ſcil. conducit vel ſola veterum arcanorum nomenclatura: quæ cum animo noſtro objicitur, ſtatim ad idearum talium contemplationes diſponit, ut vel eadem vel alia ad eorum ἀναλογίαν velut ex ſemine quodam producat. * Equidem 25
exiſtimo, multa illarum novitatum, in quibus ſecula noſtra triumphant, jam tùm antiquitus cognita fuiſſe, iterumque deperdita. Infinita enim ſunt, quæ ex rerum mutuis applicationibus vel per ingenium, vel per caſum produci poſſunt. Sæpè unius ſeculi, imò unius anni, diverſis & gentibus & hominibus eadem in mentem venire poſſunt artificia, quæ celata primum, vel ad alios devolvuntur poſſeſſores, vel ex ingeniorum ſimili quaſi concentu & tacitâ conſpiratione formantur. * Vivebat, ſeculo hoc in- 26
eunte MAGNUS PEGELIUS, Roſtochienſis primùm, hinc Helmſtadienſis Academiæ Profeſſor, cujus variorum experimentorum ſyllabus ſingulari libro prodiit hoc titulo: *Theſaurus rerum ſelectarum, magnarum, dignarum, utilium, ſuavium, pro generis humani ſalute oblatus.* Multa illic Autor notat ab ſe excogitata in omni ſtudiorum genere, Mechanicis, Mathematicis, Naturalibus, arcana, quorum aliqua annis inſequentibus magno cum apparatu & pompâ in lucem edita vidimus, & in quibus hodiè inveniendis laborat multorum induſtria. Non facilè tamen dixerim, quomodo factum ſit, ut à Pegelio ipſo nil eorum artificiorum in effectum deductum fuerit, vel tàm exigua ac pene nulla ejus apud alios mentio fiat. Fortaſſis & ipſi, quæ omnibus rerum novarum inventoribus, invidia & incredulitas obfuit.

Varia illic occurrunt memorabilia. Cum *p.* III. proponitur ratio Chirurgica 27
inſignis & rara homini communicans extera, quæ ipſi bona & interna multa quæ noxia avertens: cui non Chirurgiæ alicujus infuſoriæ ſuſpicio oriatur? *Paginâ* 125. de navigii aërei fabrica agit: de illo *Franciſcus Lana* in Prodromo *all' argente maëſtra* operosè egit, & ante illum quoque *Petrus Mormius* in Arcanis collegii Roſiani detectis p. 14. & 15. quædam propoſuit. *Paginâ* 125. de machinâ aliquâ memorat, quam tempore quocunque quivis ſeu fortior, ſeu debilior agitare poſſit: ſimile quid in Actis Anglicis & Gallicis deprehendimus. Ibidem de ratione, quâ ex vaſe uno liquores quotcunque diverſi effundantur, habetur; ita ut quivis inde vinum, nunc rubrum, nunc candidum, nunc aquam, nunc aliud atque aliud liquoris, quodcunque velit, genus, imo, calidos & ferventes, ſi velit, liquores depromat. Cui vero non idem hoc artificium videbi-

videbitur? quo aliquis ore evomere varii generis liquores poteſt, quod à circumforaneis quibusdam, ante annos non ita multos, cum maximâ omnium admiratione factum fuit. Quæ *pag.* 126. proponuntur artificia Archimedæa, quibus liquorum bonitas vel pravitas exploretur, illa noſtrâ ætate ſpectata fuere, & à Kirchero in *Mundo Subterraneo* exhibentur. Navigium ſubmaritimum, de quo *pag.* 127. agit, & cujus uſum prolixè recenſet, novum poſt illa tempora vel autorem vel propagatorem in Belgio invenit. Quomodo ex fundo maris & naves & res aliæ graves educi poſſint, de quo ille *pag.* 137. noſtro quoque tempore ſingularibus machinis tentatum fuit. Inſtrumentum quoque Pantographicum, de quo ille *pag.* 168. poſtea à Scheinero Mathematico ſingulari libro delineatum. Pauca illa ſunt, quæ è numero illo excerpſi: cetera pleraque inter noſtræ ætatis inventa nunc comparent, quibus recenſendis nunc ſuperſedebimus. Et fortaſſis ante Pegelium jam tùm alii fuere, qui de iisdem vel ſimilibus cogitârunt.

28 Hos ac multò plures uſus præſtare poterit Hiſtoria literaria, ad quam diligentius excolendam meritò eruditorum ſtudia conſpirare debebant. Multa illo in genere Joh. Gerh. Vossius præſtitit, ac plura præſtare potuiſſet, ſi, quæ affecta habuit, abſolvere potuiſſet. Noſtro tempore vel Conringio vel Bœclero labor ille demandari potuiſſet. Conringius certe jam tùm inſignem ejus partem in *Antiquitatibus Academicis* abſolvit. Verſatur & in nonnullorum manibus ejusdem liber ἀνέκδοτος *de Scriptoribus;* quam tamen extemporalem ego operam crediderim. Bœclerus non attigit hoc doctrinæ genus, niſi quod exiguus ejus liber in commodum tironum de Scriptoribus prodiit, qui præter Nomenclaturam Autorum & editionum nihil habet.

29 *Ceteri, qui ad hoc argumentum acceſſerunt, non iſtâ ἐμπειρίᾳ literariâ inſtructi, plane inepte in hoc negotio verſantur, & paupertinam eruditionem oſtentant. Quid enim efficiant, *qui aliena negotia curant, excuſſi propriis?* Suſcipi illa res debet ab ingenio non jejuno & imperito, ſed operi huic ſoli intento, ſed cujus magna ſit judicandi ſolertia, quodque è τύπῳ illo περιςατικῷ indagare rerum occultarum nexum poſſit.

CAP. III.

DE RE BIBLIOTHECARIA.

Et quidem I. de Cauſis erigendarum Bibliothecarum.

§. 1. *Bibliotheca* ἔμψυχος *& mortua.* 2. *Bibliothecæ nomen* πολυώνυμον. 3. *Bibliothecæ publicæ, privatæ,* 4. *Hæ cum delectu & ſine diſpendio rei familiaris inſtituendæ.* 5. *Aldi Manutii & Joannis Cordeſii ſtudium Bibliothecarium.* 6. 7. *Pinelli de ſtudio nummario judicium.* 8. *Bibliotheca Principum.* 9. *Ludovici Jacobi de Bibliothecis Pariſinis gloriatio.* 10. *Bibliothecarum inſtitutio maximè ad curam Principum & Magiſtratuum ſpectat.* 11. *Prima Bibliothecæ erigendæ occaſio & cauſa ab ACTORUM PUBLICORUM CUSTODIA.* 12. *Exemplo Ægyptiorum, Phœnicorum, Sinenſium, probatum.* 13. *Archiva olim dicebantur Athenaica vel Athenica.* 14. *Athenæum celebre Romæ auditorium.* 15.

MSt

MSti Codices, qui ad ſtatum Reipublicæ pertinent, plurimi in Bibliothecâ Vaticanâ, 16. Auguſtâ, 17. Mazarinianâ, 18. Puteanæa, 19. Pinellianâ. 20. Secunda cauſa STUDIORUM AMOR. 21. Principes Bibliothecarii. 22. Ducis Brunſuicenſis Auguſti laus. 23. Privatorum βιβλομανία non omninò reprehendenda. 24. Librorum uſu mulctari pœna maxima. 25. Tertia cauſa UTILITAS PUBLICA. 26. Bibliothecæ ad uſum publicum pateant. 27. Viri docti magnos è MStorum præcipuè lectione fructus capiunt. 28. Id exemplo Sirmondi & Salmaſii oſtenditur. 29. 30. Bibliotheca optima magnum ad eruditionem parandam eſt præſidium. 31. Principum vanitas in congerendis Bibliothecis etiam literatis prodeſt.

QUi Hiſtoriæ literariæ penetralia perreptavit, vere quod de Longino olim dicebatur βιβλιοθήκη ἔμψυχος dici poteſt: quem nemo ſibi titulum acquirit, niſi è mortuis Bibliothecis ſe ipſum Bibliothecam vivam fecerit. Utriusque Bibliothecæ quidam nexus eſt. Bibliotheca ἔμψυχος dici non poteſt, niſi qui mortuas probe excuſſerit. Bibliotheca verò mortua erit, cujus rectioni non præficiatur βιβλιοθήκη aliqua ἔμψυχος. Elegans ille luſus eſt Leonis de S. Joanne, qui ſcripſit Ideam Bibliothecæ viventis & mortuæ ad Henricum Memmium, cujus libri vel titulo tàm præclaram Memmii Bibliothecam, quam ipſum laudabat, teſte Ludovico Jacob. *Tr. de Biblioth. p. 544.* 1

Ut ad BIBLIOTHECARIAM *rem* tandem accedamus, ſciendum eſt, Bibliothecæ nomen eſſe πολύσημον, nam vel numerum librorum ſignificat, vel ipſum illum locum, in quo libri ponuntur, qui & Apotheca JCtis dicitur *l.* 12. §. 33. *ff. de inſtructo vel inſtrumento legato.* Solent & tituli librorum, uno aliquo libro congeſti, Bibliothecæ nomine ſalutari, quales Catalogi ſunt, vel libri multarum rerum copiâ inſtructi, ut Diodori & Apollodori Bibliotheca; vel multi Autores in unum aliquod ſyſtema collecti, ut Bibliotheca Patrum. Huc referri debet, quod à Monachis, aliisque ævi infimi Scriptoribus Bibliothecæ nomine Vetus & Novum Teſtamentum vocetur. Ita Durandus lib. 6. Rational. cap. 1. n. 27. *Bibliotheca à Græco nomen accepit, & eſt nomen æquivocum, ſcil. locus, in quo libri reponuntur, & volumen ex omnibus libris V. & N. Teſtamenti ab Hieronymo compoſitum.* Vid. du Freſne in Gloſſario, hâc voce. Ridicula erat Calviſii Sabini è ſervis Bibliotheca, de quo Seneca *ep.* 27. 2

Sed illa ad rem adeò non pertinent. Veniamus ad Bibliothecas ipſas, quales 3
vel privatæ ſunt, vel publicæ. * Illæ, quanquam in molem tantam non excreſcant, 4
ut publicæ: ſunt tamen etiam inter privatos viri illuſtres & opulenti, qui in libris omnis generis coëmendis nullis parcunt ſumtibus. Quorum βιβλομανίαν reprehendit Seneca *Ep.* 2. & 45. & *de Tranquill. animi c.* 9., ridet Lucianus in libello πρὸς ἀπαίδευτον καὶ πολλὰ βιβλία ὠνούμενον, & Auſon. *epigr.* 43. Sunt ita animati nonnulli, ut

- - - - - - magno de flumine malint,
Quàm de fonticulo tantundem ſumere.

cum vaſtioris Bibliothecæ minor interdum uſus ſit, quam ejus, quæ ſelectis paucioribus

bus

bus libris conſtat. Quo de argumento legatur elegans Rolandi Mareſii nona libri primi epiſtola. Ita ille eo in loco: *Ad doctrinam quidem comparandam quin lectione opus ſit, nemini dubium eſt: ſed & attenta meditatio & accurata naturæ & rerum, quæ ob oculos verſantur, quotidianorumque eventuum conſideratio non minoris forté eſt utilitatis: modò prima diſciplinarum elementa hauſeris, & optimos ſcriptores ſaltem deguſtaris: quâ in re tamen multùm peccari video: non ſatis enim apud nos meditamur, quod nihilominus facile & ubivis exercere licet; ſed omne noſtrum ſtudium in libris legendis impendimus, memoriamque variâ rerum ſupellectile ornamus, judicii nulla ferè cura: & ſolum, quod quis dixerit, retinemus, non, quare dixerit, judicamus.* Coëmendi ſunt à privatis libri, non quibus opus habent, ſed potiùs neceſſarii. Pretioſi illi, magna Volumina, ad ornatum interdum Bibliothecarum potiùs ſpectantia, ad Bibliothecas publicas referendi: minutiores, verò libri, rariores, ſingularis argumenti,
5 qui ſe oculis emptorum facilè ſubducunt, præ ceteris comparandi. * Ultra privati ſanè ſortem Aldi Manutii junioris Bibliotheca æſtimanda eſt, qui octoginta millia librorum Piſanæ Academiæ legaſſe memoratur Franciſco Schotto in *Itinerario Italico lib. 2. cap.* 10. Sed ille rem familiarem omnem in Bibliothecam imprudenter conſumpſit. Refert enim in Pinacothecâ ſuâ Janus Nicius Erythræus, adeò modicis Aldum illum fuiſſe facultatibus, ut illi neceſſum fuerit aliquot centum aureorum ad transferendam familiam fœnori ſumere; quo ex ære alieno vix unquam liberari potuit.
6 *Joanni Cordesio, Eccleſiæ Lemovicenſis Canonico, magna quoque in cumulandis libris fuit cupiditas, quam tamen ita temperavit, ut in ſtatu Eccleſiaſtico vivens, plus tamen non impenderet, quàm accepti rationes paterentur. Genium tamen ſuum defraudavit ſæpè, ne hâc voluptate excideret. Legi de eo Gabrielis Naudæi elogium
7 debet, quod Bibliothecæ ejus, Pariſiis editæ, præmiſit. * Pinellus quoque, ut Gualdus in ejus Vitâ teſtatur, non ferebat privatorum in coacervandis nummis, gemmis, naturæ rarioribus, inſaniam, opes ſuas, in fortunarum ſuarum detrimentum, exhaurien-
8 tium. *Principi & nobilibus, vel centum librorum Bibliothecam ſufficere poſſe, ad omnes artes & ſcientias, quantum ſatis eſt, addiſcendas, oſtendit Mattæus Vayerus in *Epiſtolâ* ſingulari *Scholæ ſuæ Principum*, Gallicâ linguâ ſcriptæ, ſubjunctâ, in
9 quâ de titulis rerum & legendi ratione prolixè diſſerit. * In ſolâ Galliâ, imò in Pariſinâ urbe ſolâ, plus Bibliothecarum privatarum eſſe, quàm in Germaniâ aliisque regnis, Ludovicus Jacobus dicere non veretur in tractatu ſuo *de Bibliothecis*, quem tamen paulo jactantius hic loqui crediderim; nam numerus illarum minor eſt ceterarum illarum numero, quas indiligenter tamen & ſegniter congeſſit, rudis enim illarum nomenclatura eſt; & aliorum fide transſumpta, cum in Gallicis Bibliothecis ornandis magno cum apparatu elogiorum & verborum, teſtis præterea oculatus, verſetur. Sed condonandum hoc affectui in Patriam eſt. Multi in Galliâ inter privatos ſunt regiis penè opibus, quibus facilè eſt theſauros illos librarios colligere. *
10 Sola pertinet hæc ad generoſos & beatos gloria: inter quos cum familiam ducant Principes & Magiſtratus, illis cura hæc incumbit rei proſpicere publicæ. Etenim ſi armamen-

armamentaria exſtruimus, quibus belli tempore ſe defendant adverſus injuriam cives; ſi penus & promptuaria inſtruimus, ut vitæ neceſſitatibus ſubveniatur; quidni & Bibliothecas colligamus, quibus animos paſcamus, & ad ſapientiam excolamus: quemadmodum armis ad fortitudinem corpus & nervos firmamus. Ejus inſtituti ac conſilii cauſæ cum & multæ ſint & graviſſimæ, eas hic quaſi per *σύνοψιν* diſpiciamus.

Ac prima quidem & antiquiſſima librorum colligendorum occaſio fuit ab ACTORUM REIPUBLICÆ COLLECTIONE *ac* CONSERVATIONE, quæ certo quodam in loco cuſtodiri debebant. Etenim cùm publicè intereſſet, conſervari rerum geſtarum memoriam, primum quidem negligentius in gente adhuc rudi, majori deinde cura in illam incubuerunt. Nam ſculpturis, picturis, ſaxorum inſcriptionibus, antiquiſſimâ illâ & primævâ maximeque naturali communicandi res ſuas viâ, omnia, vel denique rudibus quibusdam elogiis & hymnis ad poſteros transmiſerunt. Quod de Germanis noſtris teſtatur Tacitus, quorum carminum inquiſitionem diligentiſſimam promiſerat in Germaniæ Antiquitatibus Aventinus, ut ex ſyllabo argumentorum Operis prodromo patet. Sed nihil penè & valdè exigua eorum veſtigia in Annalibus Bojaricis deprehendas, quibus uberiora ſperare nos vetat Ciſnerus eorum editor. * Apud Ægyptios Sacerdotibus hoc negotium dabatur, ut referrent omnia in literas. Apud Chaldæos itidem hoc fiebat, imò apud ipſos Hebræos, de quo videatur Joſephus libro contra Apionem, & Maſcardus *dell' arte hiſtorica trattato* 1. *cap.* 1. *&* 2. Unica certè illa apud Chinenſium populum & prima cura fuit: nam referente Martino lib. 1. *Fuit & eſt etiamnum genti huic uſitatum, ut doctiſſimis aliquot Philoſophis Imperatoris defuncti res geſtæ conſcribendæ à ſucceſſore mandentur: quod munus apud ipſum cum primis eſt honorificum, & à ſummis quibusque viris expetitum. Hinc Hiſtoria Sinica ita ſibi ſemper ſimilis continuatur, ut, quanquam ab alio ſit atque alio ſuccedentibus annis adaucta, unius tamen auctoris eſſe opus videatur. Prima & antiquiſſima hiſtoria ſtylo ferreo foliis inciſa: poſteà verò chartis inſcripta vel impreſſa typis. Lieupangus Imperator cum Ingum viciſſet, referente eodem Martinio lib.* 7. *Siachous vir conſultiſſimus, ſpretis divitiis omnibus, quæ in manu ejus erant, muſeum ſummi magiſtratus ingreſſus, inde tabulas imperii geographicas & libros, in quibus particulatim omnia provinciarum peculiaria & munitiora loca, reditus & hominum numerus accuratiſſimè repræſentabantur, ſecum abſtulit atque ſervavit. Ex his deinde Lieupangum omnem imperii ſtatum adeò ſcienter edocuit, ut omnes, & præcipuè Lieupangus admiraretur, undè tanta rerum ei notitia: quem proin Imperator honoribus ac divitiis auxit amplioribus, quam ſi civitatis unius gazam omnem ſolus acquiſiviſſet, ditior è libris unius, quàm milites omnes à prædiis.* Vel ex hoc illuſtri videmus exemplo, his præcipuè ſcriptis, quæ ad Rempublicam pertinent, primùm fuiſſe inſtructas Bibliothecas, quæ *Archivorum* nomine poſteà dictæ fuerunt, cùm ſepararentur publica illa ab aliis rebus. * *Chartarium* ſequioribus temporibus dictum eſt, ubi ſervabantur Epiſtolæ. Olim *Athenaica*, vel, ut Salmaſio emendatori placet, *Athenica* dicebantur, in quibus reponebantur literaria monumenta, ut Epiſtolæ & Orationes Ducum Imperatorum-

que,

que, Ephemerides Principum & Senatus conſulta de Principibus facta, & alia ejus ge-
neris, ut docet nos Salmaſius in notis ad illa Trebellii Pollionis in triginta Tyrannis,
vitâ Regiliani, ubi de Epiſtolâ quadâm Claudii loquitur, *quam ego*, inquit, *repertam*
in Archivis inſerendam putavi, *fuit enim publica*. Atque ita emendatum ab ineptis
librariis erat, cum MSti Codices pro *Archivis* habeant *Athenicis*, nam Athenica in
Archiva mutaſſe videntur, inquit Salmaſius, quibus Archiva notiora, quàm Athenica;
14 quam iſtius ſeculi vocem genuinam eſſe ille judicat. * Athenæum aliàs Romæ fuit
celebre auditorium, in quo Oratores, Rhetores, Poëtæ publicè recitarent, ubi viden-
tur illa acta fuiſſe recondita. Unde vel Athenæis, vel Athenaicis, id eſt, armariis
iſtius Athenæi, vel Athenicis legendum; quod ultimum ut genuinum probat Salma-
ſius. Mihi equidem non diſplicet Athenaicis: cum hoc nomine apud Græcos multa
dicantur, quæ ad Athenas pertinent, ut feſta Ἀθηναϊκὰ, quibus poculum circumfe-
rebatur, quod παναθηναϊκὸν dicebatur. Ita & Ulpia Bibliotheca libros habebat, qui-
bus Aureliani Imperatoris quotidiana erant perſcripta, teſte Vopiſco in ejus Imperatoris
vitâ. Hoc conſilio olim Ariſtotelem Bibliothecam inſtituiſſe Conringius de Biblio-
thec. Auguſt. probat pag. 84. & de Apellicone Teio Peripatetico ex Athenæo lib. 5.
cap. 14. patet, omne illum ex civitatibus, ſi quid eſſet antiquum vel reconditum, cor-
15 raſiſſe. * Eadem & Bibliothecæ Vaticanæ fuiſſe initia ex Onuphrii Panvinii libello,
quem de Bibliothecâ Vaticanâ ſcripſit, diſcimus; Hilarius Papa primus, quod lege-
rim, Bibliothecas duas Romæ juxta fontem Lateran. ædificavit, in quibus Eccleſiæ
Romanæ ſcripta & Epiſtolas decretales Romanorum Pontificum, Conciliorum actio-
nes, hæreticorum palinodias & hæreſes, ſanctorumque Patrum libros publico uſui
Chriſtianorum conſervaret: cum eo tempore libri, ob paucitatem & librariorum ra-
16 ritatem, difficulter admodum invenirentur. * In Bibliothecâ Auguſtâ 200 MSti
Codices de *arcanis negotiis Germaniæ & aliorum regnorum*, teſte Conringio, aſſervan-
tur. Ad hunc finem reſpexiſſe cum illo Chinenſium Imperatorum Conſiliario Siachoo
viros quoque illuſtres Reipublicæ gubernandæ admotos, è Bibliothecarum Scripto-
17 ribus diſcimus. * Magnum earum rerum theſaurum in incomparabili illâ Mazari-
18 nianâ fuiſſe notius eſt, quàm ut hic commemorari â nobis debeat. * Incredibile
eſt, quot quantaque rerum Gallicarum arcana congeſſerit Petrus Puteanus, Regis
Chriſtianiſſimi Conſiliarius, de quibus volupe eſt legere in vitæ ejus deſcriptione Ni-
colaum Rigaltium. Vide illum p. 50. 51. Habuit Memorialium ſeptingenta & ſexa-
ginta quinque Volumina Puteanus, ſuâ pleraque manu ſcripta. Titulos aliquot illo-
rum recenſet à pag. 64. ad p. 71. Rigaltius, qui Catalogo hæc verba ſubjungit: *Indi-*
cavi titulos tantum & lemmata. Qui volumina conſpexerit, mirabitur talia tanta
19 *ſcripſiſſe hominem tot amicis quotidiè vacantem, & valetudinarium.* * Quam dili-
gens eorum aſſervator fuerit Vincentius Pinellus, in vitâ ejus Gualdus refert: nam quic-
quid arcanorum, relationum ad ſtatum Venetum pertinentium corradere potuit, con-
geſſit, ac per vaſtos libros digeſſit. Quod cum ſciret Senatus Venetus, cum poſt mor-
tem ejus libri Neapolin transportandi eſſent, manum MStis illis injecit, ac in Biblio-

thecæ

thecæ publicæ peculiari conclavi repoſuit cum hâc inſcriptione: *Decerpta hæc imperio Senatus è Bibliothecâ Pinellianâ.* Sua enim intereſſe exiſtimabant, ne illa ſtatûs arcana in peregrinas manus venirent. Fuere autem CCC. Commentarii. Facit & Ludovicus Jacobus, Tr. de Biblioth. pag. 498., mentionem Jacobi Amelotii, qui magnam vim tractatuum Politicorum & Memoriarum MStarum ad ſtatum Regni Gallici pertinentium congeſſerit. Hanc ob cauſam credo & Bibliothecæ cura iis, quibus Hiſtoriæ vel ſcribendæ vel legendæ munus dabatur, data eſt, ut de Academiis quibusdam obſervat Hotting. *in Biblioth. quadripartit. cap.* I. *n.* I.

Poſt cauſam, quæ ex neceſſitate videtur nata, ad Bibliothecas erigendas incita- 20
runt ipſe STUDIORUM mentisque excolendæ AMOR, & φιλοβιβλία, qualis in
Regibus nonnullis deprædicari ſatis nequit. * Inprimis verò Ptolomæorum familiæ 21
proprium id ſtudium fuit, & aliis quoque Imperatoribus, Regibus, Principibus noſtri
ſeculi, quorum hic magnum dare catalogum poteramus. * Vel unius AUGUSTI, glo- 22
rioſæ memoriæ, Brunſuicenſium Ducis, ſingularis ac incredibilis ille ardor deprædicari ſatis nequit, qui digniſſimum virtutis præconem nactus, τὸν πάνυ Conringium in Epiſtolâ *de Bibliothecâ Auguſtâ* ad Illuſtriſſimum Boineburgium ſcripta, quâ ille, nec ſine ratione, ſupra omnes Regum Principumque ſimiles impetus hos labores extollit. Septem enim illic argumenta recenſet, quæ admiranda vocat, unde Bibliothecæ illius dignitas & Autoris ſimul æſtimari debeat. Vere ille Bibliotheca mortuæ ſuæ ἔμψυχος, imò ipſa ejus anima; veruſque, quod in magnâ laude ponendum eſt, Bibliothecarius. Ipſe, quod mireris, tot librorum indices, ſpiſſa volumina, ut eò cognitiora haberet omnia, ſuâ manu ſcripſit; ipſe pulcherrimâ ſerie diſpoſuit, quæ vel privati hominis fatigare patientiam poſſint. Continuos ejus pro Bibliothecâ augendâ labores, vigiles per omnia terrarum oculos, ſtudia indefeſſa ſummis elata laudibus vide: neque
enim illa nobis recoquenda. * Ignoſci privatis debet, ſi hâc diſcendi cupiditate 23
abrepti cum rei ſuæ familiaris jacturâ hîc inſaniant. * Etenim ſi unquam, hoc cum 24
ratione inſanire eſt: quâ multos ita abductos vidimus, ut vel genium fraudarent, quo animum his deliciis paſcerent: * Aliqui vel vitam ſibi acerbam exiſtimarunt, ſi libris ſibi carendum foret, ut igne & aquâ ſibi interdici tolerabilius habuerint, quam librorum facere jacturam. Quod pœnæ genus non ignoravit Tiberius, qui referente Suetonio, *in Tib. cap.* 61. quibusdam, cuſtodiæ traditis, non modò ſermonis & colloquii uſum, verùm etiam ſtudendi ſuſtulit poteſtatem. Alphonſus Rex, teſte Sylvio *in libro de dict. Alphonſi*, ſolâ lectione recreatus è morbo convaluit. Corraſius, JCtus magni nominis, *in Epiſt. quæſt. c.* 18. omne vitæ ſolamen, vivendi deſiderium ſibi ablaturum dicit, qui libros veteres ſibi amicos adimeret. Eleganter & planè ſupra illius, quo ſcribebat, ſeculi genium, Lucas de Penna in Rubr. C. de navicular. *Liber eſt lumen cordis, ſpeculum corporis, virtutum magiſter, vitiorum depulſor, corona prudentum, diadema ſapientium, gloria honorum, decus eruditorum, comes itineris, domeſticus amicus, collocutor & congerro tacentis, collega & conſiliarius præſidentis, vas plenum ſapientiæ, myrothecium eloquentiæ, hortus plenus fructibus, pratum floribus diſtin-*

ctum, principium intelligentiæ, memoriæ penus, mors oblivionis, vita recordationis; vocatus properat, juſſus feſtinat, ſemper præſto eſt, nunquam non morigerus; rogatus confeſtim reſpondet; ſincerus conſultor, non aſſentatur; non loquitur ad gratiam, nemini parcens, quia neminem timet; nihil mentitur, quia nihil poſcit: te nunquam faſtidit, etiamſi tu illum faſtidio habeas: arcana revelat, obſcura illuſtrat, ambigua certiorat, perplexa reſolvit, contra adverſam fortunam defenſor, ſecundæ moderator, opes adauget, jacturam propulſat; puteus inexhauſtus, theſaurus immenſus, ærarium inconſumptile, paradiſus, unde ejici non potes, niſi cum volueris: amœnitas frugifera, quâ frui poſſis, quamdiu velis; doctor gratuitus, faciens tegnarum, ſi reperit ignarum. Ceterùm elogiorum illorum magnam ſilvam vide in Richardi Bury *Philobiblio cap.* 1. & 2.

25 Præter hæc UTILITAS quoque PUBLICA eſt, quæ librorum collectionem
ſuadet. Quemadmodum enim proventus & agrorum fructus congerere ſolemus; ita
ingeniorum veluti meſſes in his cuſtodire horreis debemus. Qui ſunt tàm ſtolidi po-
puli, ut patriæ ſuæ fruges reditusque perire ſinant, & ingeniorum opes reſcindant, un-
26 de maxima genti gloria, civibus commoda? * At amplas aliqui poſſident Biblio-
thecas, publicæ quoque inſtitutæ ſunt, ſed non in aliorum uſum. Nimirum quaſi ſce-
næ tot libri inſerviunt, oculos tantùm moraturi, non animos ſaturaturi. Cui bono
theſaurus abſconditus? Ergò in tinearum & blattarum gratiam tot opes impendun-
tur, tot libri colliguntur. Galli in eo liberales, apud quos vel privatæ Bibliothecæ
ad publicos uſus conceduntur. Bodleiana Oxonienſis ſingulis diebus patet. Quæ
27 tamen ſecretiores ſunt, commendatione Patronorum expugnari poſſunt. * Manu-
ſcriptorum non adeo facile copia dari ſolet. Eſt ubi invidia illam negat; eſt ubi
furti metus peregrinos arcet. Nullos ea in re præter Anglos difficiliores ſe ſen-
ſiſſe queritur in præfatione ad Polybium Gronovius. Solet verò uſus tam Manuſcri-
ptorum, quam impreſſorum, certis quibusdam legibus concedi, quæ Bibliothecis
ſingulis ſingulares eſſe ſolent; quarum aliquæ à nonnullis notatæ ſunt. Utilitatem
hanc commendatum iverunt viri doctiſſimi. Extat Anton. Sanderi diſſertatio paræne-
tica pro inſtituendâ Bibliothecâ publicâ Gandavenſi ad Magiſtratum & proceros ejus-
dem urbis, ubi argumentis omnibus rem agit. Quibus cautelis legibusque uſus Bi-
bliothecæ ſit circumſcribendus, docuit Naudæus in librô ſæpius laudatô, de Bibliothe-
ca inſtruenda cap. 9. Fructus verò hinc redundare uberrimi ad viros doctos poſſunt.
28 * Non potuiſſet tam varia, tam vaſta Opera ſcribere Sirmondus, niſi Petavianam Bi-
bliothecam ad manus habuiſſet, & rariſſimos, qui in eâ ſervantur, MStos codices ex-
29 cutere potuiſſet, teſte Ludovico Jacobi, Tr. de Bibl. p. 552. * Quantum Salmaſio
profuerit Bibliotheca Heidelbergenſis, legas in vitâ Salmaſianâ, Epiſtolis ejus præfixa;
Hæc enim prima tam vaſtæ eruditionis jecit fundamenta. Operæ pretium eſt verba Au-
toris ipſius in medium proferre: *Salmaſius admiſſus in interiorem Jani Gruteri amici-
tiam, & liberrimus ei ad locupletiſſimam Bibliothecam patuit aditus. In eam itaque ſe
condit, & evolvendos partim, partim conferendos cum editis, aut ſi editi non eſſent, &
majoris momenti viderentur, ad transſcribendos Græcos Latinosque codicis MStos ſe*

accinxit

accinxit: Atque eâ quidem pertinaciâ, ut non diem tantum, ſed & noctem, huic curæ impenderet, & ex tribus unam ſemper inſomnem duceret. Toto mane ferè una ſemper cum Grutero operam hanc navabat: à meridie per aliquot horas ambulationibus ſe invicem atque eruditis ſermonibus recreabant, ne quod otium ſine negotio abire ſibi Claudius noſter permitteret. Tum iterum Salmaſius ad penſum ſuum, Gruterus domum reverti ſolitus. Quia etiam id juris in Bibliothecam jam acquiſiverat Heros noſter, ut in Muſeis quoque, quos vellet codices, ſecum perlegendos aut deſcribendos adduceret; ita factum pauciſſimis menſibus, ut eruditionem acquireret plane incredibilem, & fama nominis ejus non Germaniam tantùm univerſam, ſed & Belgium noſtrum & Gallias pervagaretur, & pro Grutero jam Salmaſius undique de dubiis ac conclamatis apud omnis generis autores locis conſuleretur. Ille vero, jam tum eruditionis variæ admodum & diffuſæ copiis inſtructus, nunquam non pleniſſimè iis ſatisfecit, & ſupra exſpectationem quoque lautiſſimis doctrinæ & polymathiæ ſuæ epulis ſatiavit. Superſunt tùm in ipſius Muſeo, tùm apud amicos maximorum virorum literæ, quibus ſuper variis admodum & difficillimis locis in Stephani dictionario, Floro, Callimacho, Theocrito, Athenæo, Heſychio, aliiſque graviſſimis Autoribus, ſententiam rogatur. * Vel unicò hoc exemplò luce 30
meridianâ clarius patet, nullum eſſe ad meliorem eruditionem parandam præſidium, quam optimam Bibliothecam.

Ille quanquam ſemper reſpici uſus debet, ſæpe tamen potius in pompam & ad 31
magnificentiam oſtendendam inſtituuntur Bibliothecæ. Domitianus ipſe, hoſtis alias bonarum mentium & virorum ſapientum, Bibliothecas tamen incendio abſumptas impenſiſſime reparari curavit, exemplaribus undique petitis, miſſiſque Alexandriam, qui deſcriberent emendarentque. Eadem cauſa Cleopatram ad reparandam Bibliothecam Alexandrinam impulit. Sed ignoſcendum huic morbo eſt, per quem aliorum ſaluti proſpicitur. Longè enim honeſtius, ſi inſerviendum eſt magnatibus, in Bibliothecarum inſtructionibus, quam in magnificis ſubſtructionibus, ſpectaculis, epulis, & innumeris aliis perdendarum opum inſtrumentis, inſanire. Quicquid hîc impenditur, in reipublicæ bonum cedit, cum cetera, vel perituræ voluptati, vel inutili vanitati, cum civium detrimento impendi ſoleant.

CAP. IV.

DE MEDIIS ERIGENDARUM BIBLIOTHECARUM, deque earum Ornatu.

§. 1. *Integræ Bibliothecæ primùm pro fundamento amplioris Bibl. coëmendæ.* 2. *Tabernæ viſitandæ.* 3. *Familiaritates cum Bibliothecarum poſſeſſoribus eorumque heredibus contrahendæ.* 4. *Catalogi excutiendi, & vitarum ſcriptores, unde Operum ineditorum notitia habetur.* 5. *Pinelli mira ſagacitas.* 6. *Emiſſarii alendi.* 7. *Officinæ opificum, chartis & membranis utentium, perluſtrandæ.* 8. 9. *Indices Librorum publici, Francofurtenſes & alii, perquirendi.* 10. *Autoritas*

publicorum munerum libris parandis ſubſidio eſt. 11. *Exemplum Richardi de Bury.* 12. *Amicitiis virorum doctorum augentur Bibliothecæ.* 13. *Ornatui Bibliothecæ detrahendum in Bibliothecæ augmentum.* 14. *Bibliothecæ è legatis ditantur.* 15. *Oxonienſis Bibliotheca legatis magnificentiſſimis crevit.* 16. *Theatrum Scheldonianum.* 17. *Fuggeri in Heidelbergenſem liberalitas.* 18. *Veneta Cardinalis Beſſarionis legato inſigniter locupletata.* 19. *Luctuoſi & inhoneſti Bibliothecas augendi modi, per ſpolia bellica,* 20. *exemplo Vaticanæ, quæ Heidelbergenſis,* 21. *Vindobonenſis, quæ Budenſis jacturâ creverunt,* 22. *per furta, exemplo Didaci Mendozæ Venetam compilantis.* 23. *De facto illo disquiritur.* 24. *Furta Bibliothecaria nonnullorum in uſum publicum.* 25. *Typographiæ beneficio Bibliothecæ noſtri temporis longè auctiores redditæ ſunt* 26. *Ornatus Bibliothecarum.* 27. *Imagines & ſtatuæ in illis.* 28. *Optimus à chartâ & typis ornatus.* 29. *Chartæ & typorum ornatu Germania à Belgio & Italia ſuperatur.* 30. *Nimius librorum nitor non arguit librorum heluones.* 31. *Librorum nitor in Bibliothecis publicis non negligendus.*

1 VIdimus de cauſis, ob quas Bibliothecæ inſtitui ſolent: diſpiciamus jam *de* MODIS, quibus ad earum exſtructionem perveniri ſoleat. Comparantur Bibliothecæ *per emptionem*, cum vel integræ emuntur, vel ſingulares libri. Præſtat verò integras, ut fundamentum, ſubſternere noſtræ, quam ſparſos hinc illinc libros colligere. His initiis Illuſtriſſimæ Bibliothecæ ad eam magnitudinem excreverunt. Ita Franciſcus de Joyeuſe ex tribus aliis, inter quas Pithæana, ſuam collegit & confecit, teſte Ludovico Jacobi p. 524. Idem de Bibl. Auguſtâ teſtatur Conringius.
2 E Simeonis Boſii Bibliothecâ ſuam inſtauravit Cordeſius. * Ut vero cum lucro & commodo noſtro coëmantur libri, variæ artes obſervari debent: nam vel viliſſimæ tabernæ viſitandæ interdum ſunt; è quibus ipſe ſæpe, quæ non crediderain, extraxi:
3 * Familiaritas contrahenda cum heredibus hominum doctorum, præcipue indoctis; à quibus vel libri manuſcripti, vel ab ipſis ſcripti, ſed propter ſingulares cauſas ſuppreſſi,
4 ſæpe comparari poſſunt. * Tales libri multi notati ſunt in vitis virorum illuſtrium, qui latitant paſſim apud heredes, ſed in lucem rarò protrahuntur, ac ſæpe in rapaces aliorum manus incidunt. Ubi jam Nobilium Exercitationum Libri I. C. Scaligeri, quos Robertus Conſtantinus editurus erat, teſte Michaële Neandro in præfatione luculentâ, Græcæ Linguæ erotematibus præmiſsâ, pag. 222? Ubi ſunt libri Familiarium Exercitationum, quos integros dare ſe poſſe teſtatur Mauſſacus in præfatione Commentariorum Scaligerianorum, in Hiſtoriam animalium Ariſtotelis ab ſe editorum? Ubi Opus ejus in Officia Ciceronis, quod editurum ſe illic promiſit? Ubi ſunt Originum libri CXX, quos ipſe Scaliger ob molem edi poſſe deſperavit? & plura alia, quæ illic à Mauſſaco recenſentur. PINELLUS mirè in libris illis conquirendis ſagax fuit, de
5 quô in vitâ ejus Gualdus p. 41. hæc habet: * *Ut Bibliothecam ſuam, quam in oculis ferebat, quotidie locupletaret, hanc ſibi inter alias rationem propoſuerat, ut à literatorum, qui diem nuper obiiſſent, heredibus librorum indices compararet, è quibus omnia ea perdiſceret,*

*diſceret, quæ ſibi in Bibliothecam eſſent transferenda: quod tamen raro admodum accidit, cùm haud æquè dominis ac ipſi nota eſſent, quæ in cujusque Bibliothecâ latitabant. In his verò perquirendis quàm fuerit accuratus, declaratum volumus unico hoc exemplo. Vir Clariſſimus Venetus vitâ functus eſt. Libros aliquot magni nominis MStos ille diu in deliciis habuerat, quos Pinellus divenditos redemit, & cum ejusdem Bibliothecæ reliquias bibliopola neſcio quis, ſchedas videlicet, atque alia hujus generis coëmiſſet in gratiam ſalſamentariorum, re compertâ illico hic noſter nobiles illuſtrium virorum epiſtolas perire non eſt paſſus. * Emiſſarios ille habebat, quorum induſtriâ ex Orci* 6
*faucibus ſæpe ſæpius eripuit inſignium virorum literales labores. * Cribrorum, Cym-* 7
balorum & Cithararum artifices, quod non modicam vim membranarum in artificium ſuum abſumerent, ſingulis ſaltem menſibus à ſuis conveniri volebat, & id optimo utplurimum eventu. Novi Viros doctos, qui magnam MStorum Codicum ſupellectilem eodem artificio congeſſerunt, exiguis nummis; qui ſi à peritis æſtimandi, magno pretio venirent. Notum enim eſt, quanta MStorum Codicum ſit æſtimatio, de quorum caritate legi Gabr. Naudæus addit: ad Hiſtoriam Ludov. XI. p. 86. & ſqq. poteſt. Ita Sirmondus pro 50. Imperialibus magnam copiam MStorum à bibliopego redemit, ut videre eſt apud Ludovicum Jacobum Tr. de Biblioth. p. 525.

Notitia eſto præcipuorum per totam Europam librariorum, aut hominum, qui 8
noſtri cauſa omnia Bibliopolia & Typographea perreptent; qua ſagacitate nemo eundem Pinellum ſuperavit, de quo hæc in vita ejus Gualdus: *Inſtruxerat ille præclaram hanc diſcendi cupiditatem, ope multorum, qui eadem voluptate afficerentur. Hos non in Italiæ Europæque urbibus modo, ſed & in oppidis vicisque ſelegerat, quorum induſtria continenter uteretur, ad quos Epiſtolas ſchedulasque oportune miſſitaret:* catalogi omnium nationum, omnium Bibliopolarum, evolvendi & inquirendi. De la Croix du Maine à primâ juventute vaſtiſſimos catalogos, ut librorum notitiam haberet, congeſſit, ut teſtatur ipſe in præfatione Bibliothecæ ſuæ Gallicæ, & Ludovicus Jacobi pag. 673. & 674. Ita de Pinello Gualdus: *Nundinarum Francofurtenſium Venetorumque Bibliopolarum librarios, quotquot erant, indices ſedulo perluſtrabat, & ab amicis, quà Italicis, quà Tranſalpinis omnia diligenter in Bibliothecæ ornamentum percunctabatur. Si quid Romæ, Florentiæ, Pariſiis, Antvverpiæ, Auguſtæ Vindelicorum, Venetiis & alibi Pinellianâ Bibliothecâ dignum prodiret, non deerant, qui vix dum edita volumina & quaterniones aliquando è prælo recentes Pinello miſſitarent.*

Non parum etiam juvare ſolet illum librorum cumulandorum ardorem, ſi ſigni- 9
ficemus aliis noſtra Bibliothecæ erigendæ conſilia, præſertim, ſi in autoritate aliqua conſtituti ob munus publicum, vel officiis ac humanitate noſtra multos nobis devinxerimus. * Talibus ſæpe ultro offeruntur aut donantur, quæ aliis magno labore pre- 10
tioque conſtant, quod exemplo Richardi de Bury probat Naudæus. * Is cum 11
fuerit Cancellarius & Theſaurarius Angliæ, brevi temporis ſpatio rariſſimos ſibi libros collegit. Ita ipſe Richardus in Philobiblio, quod appendicis loco Epiſtolis Philologicis Goldaſti additum eſt, c. p. 8. *Succedentibus proſperis Regiæ Majeſtatis conſecuti*

notitiam, & in ipſius acceptati familiam, facultatem ſuſcepimus ampliorem ubilibet viſitandi pro lubitu & venandi quaſi ſaltus quosdam luculentiſſimos, tum privatos, tum communes, tum regularium, tum ſecularium librarios. Præſtabatur nobis aditus facilis, Regalis favoris intuitu, ad librorum latebras liberè perſcrutandas; amoris quippe noſtri fama volatilis jam ubique percrebuit, tantumque librorum & maxime veterum ferebamur cupiditate langueſcere, poſſe vero quemlibet per quaternos facilius, quam per pecuniam, adipiſci favorem. Quam ob rem ſuprà dicti Principis autoritate ſuffulti poſſemus & obeſſe & prodeſſe, proficere & officere; vehementer tam majoribus quam puſillis affluxerunt loco encæniorum & munerum locoque donorum & jocalium cœnulenti quaterni, ac decrepiti codices noſtris tam aſpectibus, quam affectibus pretioſi, tunc nobiliſſimorum monaſteriorum aperiebantur armaria, reſerebantur ſcrinia & ciſtulæ ſolvebantur. Operæ pretium eſt legere, quæ illic plura habentur rei literariæ ſtrategema-
12 ta, non nitido quidem ſtylo, ſed eruditè tamen ſcripta. * Quo ſpectat converſatio quotidiana cum diverſarum artium profeſſoribus, quos beneficio ſibi devinxerat; *Tales*, inquit, *in noſtro tirocinio commilitones elegimus; tales in thalamo collaterales habuimus; tales in itinere comites, tales in hoſpitio commenſales; & tales penitùs in omni fortunâ ſodales.* Pinelli quoque Bibliotheca vehementer augebatur libris, quos mittebant ii, quibuscum amicitia illi intercedebat; *Vidimus*, inquit Gualdus, *doctorum hominum pleroſque, egregios dico & nominis magni, ad ſuam dignitatem pertinere ar-*
13 *bitratos Muſeum Pinelli exornari commentario quoquam è ſuis.* * Facilius quoque emenuur libri, ſi detrahatur ſumptibus neceſſariis, qui ad ornatum librorum ſpectant, & ſi libri rariores, quales pretio immani ſolent vendi, non ſtatim coëmantur, ſed occaſioni commodiori reſerventur; ea quoque, quæ minus utilia ſunt relinquantur, quod pulchrè monet Naudæus pag. 112. 113.

14 Ut non ſine onere ad Bibliothecas pervenimus per emptionem, ita gratius & lucroſius eſt *per legata & donationes* bibliothecas obtinere; quomodo multæ publicæ
15 creverunt. * Bibliotheca Oxonienſis penè tota ex legatis & donationibus ampliſſimis congeſta eſt, certatim liberalitatem ſuam teſtantibus viris totius Angliæ nobiliſſimis, quorum memoria hôc beneficiô immortalis. Conſignata illa ſunt omnia ab Antonio Wood in *Hiſtoria & antiquitatibus Oxonienſibus*, ubi de Collegiis omnibus eorumque Bibliothecis agit, præcipuè lib. 2. p. 48. & ſqq. Varia illic Bibliothecæ Humphredianæ fata recenſet, quæ partim compilationibus doctorum, partim occaſione motuum in Religione, tota extirpata eſt, ut reliquiæ ejus vel in foro publico combuſtæ, vel bibliopegis, chirothecariis, ſartoribus ad uſus ſordidos divenderentur. Cui tandem ſucceſſit Thomæ Bodlæi, Armigeri, ſplendidiſſimâ liberalitate Bibliotheca, quæ ab ipſo nomen hodieque obtinet, maximis aliorum acceſſionibus locupletata.
16 * Fidem verò omnem ſuperat inuſitata Archi-Epiſcopi Cantuarienſis, Gilberti Scheldoni, magnificentia, qui ſumptu planè regio Theatro novo, quod ab ejus nomine *Scheldonianum* dicitur, Academiam hanc ornavit, cujus memorabilem hiſtoriam
17 ibidem lib. 2. p. 25. proponit. * Bibliothecæ Heidelbergenſis pretium ab Ulrici

Fug-

FUGGERI liberalitate crevit: quæ cum primum ab Ottone Henrico Electore dedicata fuerit, aucta eſt egregie ſub Friderico quarto hujus viri acceſſionibus, ut facile libris manuſcriptis, Hebraicis, Græcis, Latinis, & quidem potiſſima ſui parte authenticis, omnem provocaret Europam, teſte Jano Grutero (is enim ſub nomine Gualteri latitat) Chronici Chronicorum Politici lib. 2. ubi Academias recenſet pag. 1257. Idem lib. 2. Chronici Eccleſiaſtici p. g. 1316. *Ulricus Fuggerus, Raimundi filius, literarum literatorumque admirator unicus; qui Palatinatui præter inſignem Bibliothecam, mille aliquot voluminibus MStis Græcis, Latinis, Hebraicis ſpectatiſſimam, quindecim aureorum Rhenenſium legavit millia, inſtruendis quinque ſtudioſis.* Proceſſit hujus viri inſignis liberalitas ex inexhauſto illo ſummi arcani phyſici fundo, cujus poſſeſſorem monumenta quædam ab illo ſcripta teſtantur. * Veneta Bibliotheca legato Cardinalis Beſ- 18
ſarionis anno 1468. inſigniter locupleta eſt acceſſionibus Franciſci Petrarchæ & Hieron. Alexandri, Ludov. Jacob. pag. 133.

Atque hi omnes parandorum librorum modi legitimi: luctuoſi ſunt aut inho- 19
neſti, cum è manibus hoſtium, vel *ſpoliis*, aut *furtis* illi comparantur, è quibus non paucæ Bibliothecæ creverunt. * Ipſa Vaticana Heidelbergenſis Bibliothecæ inte- 20
græ, ut fama eſt, direptione aucta eſt. Quanquam aliqui, qui in notitiam ſecretiorum Bibliothecariorum penetrarunt, negant ejus quicquam ad Bibliothecam publicam perveniſſe, ſed per Cardinalium privatas Bibliothecas fuiſſe diviſam; ac oſtendi quidem capſas clauſas, in quibus libri reconditi dicuntur, eas tamen eſſe vacuas. * Non 21
vacat recenſere Bibliothecas, quæ bello interierunt, vel ad alios Dominos pervenerunt: ſola illa Matthiæ Hunniadis incomparabilis Bibliotheca, incomparabili univerſæ Europæ damno, partim à Turcis diſtracta, partim ad Cæſaream Vindobonenſem & Auguſtam Guelferbytanam tranſlata luctuoſiſſimum ejus exemplum præbet: niſi fortè damnum hoc ſolantur Budæ nuper recuperatæ literaria ſpolia, (e) de quibus publicis relationibus nunciatum fuit. Vix tamen perſuadere mihi poſſum, veterem illic Bibliothecam reſiduam; cum de ejus jacturâ Braſſicani Epiſtola Salviano, ab ipſo edito, præfixa abundè teſtetur. Magna exquiſitiſſimæ Bibliothecæ Pinellianæ pars in piratarum Turcicorum manus incidit, qui cum prædæ opulentioris ſpe fruſtratos ſe viderent, omnes libros mari ſubmerſerunt.

Ut Bibliothecæ integræ in ſpolia cedunt, ita per furta inſidiæ MStis codicibus 22
ſtrui ſolent, qui vel planè ſubducuntur, vel mutilantur etiam à viris doctis. Quare præ

(e) De Spoliis Literariis Budenſibus conſuli meretur Julii Pflugii, Equ. Saxonici, *Epiſtola ad Vitum Ludov. Seckendorfium, præter fata Bibliothecæ Budenſis, Librorum quoque, in ultima Urbis expugnatione repertorum, Catalogum exhibens.* Cujus, in Catalogis Nundinalibus promiſſa, cum mentionem *h. l.*, nec non *Cap. VII.* §. 29., ac *Cap. XVII.* §. 34. à Morhofio factam eſſe Autor obſervaſſet, incentivis iſtis Viri Summi animatus, Jenæ illam in 8vo, eodem, quo *Polyhiſtor* Morhofianus lucem videre cœpit, Anno 1688, edidit. Refert autem ille, Jacobum etiam Tollium, Profeſſorem Academiæ Duisburgenſis inclytum, de eadem Bibliotheca, ejusque Reliquiis, ſcriptum aliquod juris facere voluiſſe publici.

præ ceteris à rapacibus unguibus ſecretius cuſtodiri ſolent, nec facile ad eos admitti, niſi quorum explorata fides eſt. Onerat hoc crimine Didacum Mendozam, Caroli V. apud Venetos Oratorem, Schockius in *oratione quarta de libris & Bibliothecis*, cujus illic ingenioſum furtum recenſet: *Ut ornare poſſet Bibliothecam, quam animo moliebatur, legatos à Beſſarione Theſauros expilavit, & quidem tam ſubtiliter, ut jurare auſim, nunquam furem aliquem doctius furtum perpetraſſe. Ad ſuos jam redierat gratus hoſpes, antequam aut perſentiſceret Reſpublica, aut quis ex Bibliothecæ procuratoribus. Nam armaria, ex quibus MStos & membranaceos codices abſtulerat, aliis vulgaribus & ejuſdem prope molis libris replevit, ne ante deprehenderetur furtum, quam ſpecioſa*
23 *ejus ejurandi foret ratio.* * Hæc ille, neſcio cujus autoris fide, tradit: quæ tamen apud alios legere me non memini. Neſcio, an & in nomine erratum ſit (*f*): nam Didacum ille vocat, quem alii Jacobum Hurtadum de Mendoza, qui in Beſſarionis illis MStis, Venetæ Reipublicæ donatis, deſcribendis operam ſumtusque impendit, teſte Claudio Clemente in Hiſtoria Bibliothecæ Scorialenſis; cujus hæc verba: *Græcis Exemplaribus partim conquirendis in mediâ Græciâ, partim è Beſſarionis Cardinalis Nicæni Bibliothecâ deſcribendis, operam ſumtusque impendit. Navem præterea Græcis calamo exaratis libris onuſtam à Turcarum Imperatore obtinuit: moriens legavit Regi ſuam Bibliothecam, refertam plurimis & vetuſtis illis codicibus Græcis, Latinis, Arabicis, tàm impreſſis, quam Manuſcriptis.* Franciſcus tamen Schottus part. 2. Itinerarii Ital. cap. 10., Didacum Hurtadum Mendozam vocat, Cæſaris olim apud Venetos Legatum, qui nave quâdam libris MStis plenâ Bibliotheam Scorialenſem auxit.

24 * Minùs reprehendendi tamen videntur, qui publico bono interdum compilarunt Bibliothecas ab invidis celatas & ad uſum denegatas. Fecit hoc Matthias Flacius Illyricus, qui, teſte Melchiore Adami in ejus vitâ, diſſimulatâ perſonâ & habitu in Germaniâ Monaſteriorum Bibliothecas perluſtravit: quos commodè potuit, hiſtoricos clam abſtulit, atque iſto adminiculo librum, qui Catalogus teſtium veritatis inſcribitur, confecit.

25 Hactenus de modis, quibus congeri Bibliothecæ poſſunt, qui nunc hoc ſeculo feliciores ſunt & faciliores, quam olim fuerunt. Magnis enim impenſis pauca volumina deſcribebantur: at nunc Typographiæ beneficio vaſta volumina, & numero longe majore, modicis etiam ſumtibus, comparari poſſunt, ſi cum antiquis illis comparentur. Nam quanquam librorum in veteribus Bibliothecis ad aliquot centum millia excreſcat numerus; ſciendum tamen eſt, eorum molem cum noſtris minimè eſſe comparandum, quod & in Epiſtola *de Bibliotheca Auguſta* docuit *Conringius*.

26 Ut DE ORNATU aliqua dicamus; quandoquidem & illa ad rem Bibliothecariam pertinent; notandum eſt, nimium vel loci, ubi conduntur libri, vel ipſorum libro-

(*f*) Scrupulus de Mendozæ prænomine, ab Autore motus, neminem turbabit, qui cogitaverit nomen *Jacobi* Latinum, & *Didaci* Hiſpanicum, unum idemque eſſe, uti recte jam â Celeb. Tenzelio, *in Dialogis Menſtruis Germanicis*, *M. Jan. A.* 1689. *p.* 15. 16. ad *h. l.* eſt monitum.

librorum ornatum eſſe ſupervacuum; vel quod inutiles impenſæ ſint, melius in ipſos libros impendendæ, vel quod ſpecioſior ille librorum habitus non ſit ad durationem & perennitatem inſtitutus. Quod ad locum illum attinet, ubi conduntur libri, de ejus culturâ & ornatu apud veteres multa Lipſius & Conringius in laudatâ ſæpius Epiſtolâ pag. 141. & ſequentibus. * Optimus ille imaginum ornatus fuit: ſolebant enim 27
virorum doctorum effigies vel ſculptæ, vel gypſatæ, vel pictæ in parietibus repræſentari, ut corporum ſimulacra in ſtatuis & picturis, quemadmodum ânimorum imagines in libris, oculis obſervarentur: Quod vel Marci Varronis vel Aſinii Pollionis inventum meritò laudat Plinius l. 35. c. 2. Videri quoque ad hanc rem Edmundus Figrelius, *de ſtatuis in Bibliothecis poſitis*, poteſt cap. 24. libri de ſtatuis. Ineſt vel imagini & umbræ aliqua ingenii ſuperſtitis lux, quæ excitare ſpectantium oculos & animos poſſit: quos ſumptus aliqua ex parte levant, qui hodie integra volumina talium imaginum æri inciſarum in lucem dederunt. Qui vero aliis picturis ad rem literariam non pertinentibus ornatus impenſas augent, inepti ſunt; quod in Bibliothecâ Vaticanâ factum videmus, in cujus picturis enarrandis & deſcribendis Angelus Roccha & Mutius Panſa inanem operam poſuere. Qui ornatiſſimæ externo illo cultu Bibliothecæ ideam deſcriptam volet, legat luculentam illam Bibliothecæ μυριοβίβλου, omni apparatu inſtructæ, expreſſionem apud Creſollium *Vacat. autum. libr.* 1. *cap.* 6., ubi inter alia de lucernis Bibliothecariis agit. De librorum ornatu apud veteres legendus eſt Hermannus Hugo in librô de primâ ſcribendi origine, & Bartholinus libro de legendis libris diſſertat. 4. * Apud nos eorum elegantia vel à typo & chartis eſt, 28
vel ab externo ornatu. Ac verum quidem eſt, amplitudinem chartarum & elegantiam typorum multum facere ad commendationem libri, quod Eraſmus quoque notavit Chryſoſtomi edens Opera l. 28. Epiſt. 4. *Non parum conciliant gratiæ, & lectorem alioqui faſtidioſum ceu lenocinio quodam invitant. Externa ſunt iſta, fateor, ſed ea tum demum fatebor pro nihilo ducenda, ſi ſordida veſtis, illota facies, impexus capillus, nihil obſcurant bonæ formæ gratiam, ſique nihil eam commendant cultus & honeſta mundities.*

In his Germania olim noſtra curioſiſſima, quæ cum typos prima inveniſſet, 29
eos dedit quàm ornatiſſimos; cum hodie multis in locis adeò ſordida excudat volumina, ut, ſi ad chartam ſpectes, ſterquilinio videantur effoſſa; ſi typos, non impreſſa, ſed atro colore oblita credas. Dedit Italia, Belgium, & nunc Gallia, venuſtos admodum & concinnè formatos libros, quorum etiam exterior ſpecies legentis oculos oblectat. * Alioqui librorum nitor nimius poſſeſſori pudorem excuſſerit. Rectè enim 30
Eraſmus lib. 31. ep. 29. *Non hi mihi libros amare videntur, qui eos intactos ac ſcriniis abditos ſervant, ſed qui nocturnâ juxtâ ac diurnâ contrectatione ſordidant, corrugant, conterunt, qui margines paſſim notulis, hisque variis, oblinunt.* * In Bibliothecis 31
tamen publicis nitide ac â ſordibus immunes ſervandi ſunt, non tamen ita ornandi, ut videantur quaſi in ſcenam & theatrum producti, nec ad uſum quotidianum comparati. Optimus rei literariæ conſultor Rol. Mareſius *lib.* 1. *ep.* 34. vehementer nimium iſtum

cultum improbat. *Non valdè*, inquit, *afficiunt me ornamenta, nec magnoperè curo, ut volumina pellibus pretioſiſſimis & nitidiſſimis etiam magnâ ex parte unicoloribus veſtiantur, aliisque rebus exornentur, quæ cornuum, umbilicorum & bullarum vice ſint, quæ antiquitas uſurpavit; quod equidem non culpo in opulentis & principibus viris, qui ad pompam & oſtentationem omnia ferè agunt.* Inter Bibliothecas ornatas refert Ludovic. Jacobi Bibliothecam Domini de Longueil pag. 529. it. Domini de Urfe pag. 671.

CAP. V.

DE ORDINE BIBLIOTHECARUM, deque earum Everſionibus.

§. 1. *Nulla ſine ordine Bibliotheca eſt, aut eſſe debet.* 2. *Croix de la Maine ordo improbatur, ut confuſus & inconcinnus.* 3. *Mabuni inepta Bibliothecæ diſtinctio.* 4. 5. 6. *Hottingeri, Friſii, Pinelli methodus.* 7. *Naudæi ordo in Bibliothecâ Cordeſianâ laudatur.* 8. *Bœcleri Bibliotheca Politica.* 9. *Fogelii ordo in Bibliothecâ phyſicâ.* 10. *Bibliotheca Auguſta à bono Catalogorum ordine laudatur.* 11. *Bibliothecæ Thuanæ inſignis diſtributio.* 12. *Syſtema Bibliothecæ Collegii Pariſienſis Soc. Jeſu laudatur.* 13. *Dn. Bailleti induſtria ſingularis in Bibliothecâ Lamonianâ ceteris præfertur.* 14. *Angelici Apreſii Bibliotheca.* 15. 16. *Spizelii & Reiſeri deſignatio Bibliothecæ univerſalis.* 17. *Idea Petri Blanchot.* 18. *Bibliotheca Principum & pauperum univerſalis.* 19. *Everſio Bibliothecarum à furore militari.* 20. 21. *Exempla Bibliothecæ Fuldenſis, Chinenſis.* 22. *A barbarie & ruditate hominum.* 23. *A ſuperſtitione.* 24. *Hinc Peruvianorum Hieroglyphica monumenta combuſta.* 25. *Aliqua ex iis de Origine Americanorum conjectura.* 26. *Exempla plurium Bibliothecarum per ſuperſtitionem & motus in Religione exſtirpatarum.* 27. *Magna vis Poëtarum Lyricorum à Græcis Monachis Chriſtianis combuſta.* 28. *Bibliothecæ incendio fortuito ſublatæ.* 29. *Michaël Neander de Bibliothecis deperditis.* 30. *Ferretius amplum de iis librum promittit.* 31. *Julius Pflug librum de fatis Bibliothecarum molitur.* 32. *Meurſii Bibliotheca Græca & Attica.*

1 NOn juvat Theſaurus temerè congeſtus. Nam *quid habet pulchri conſtructus acervus?* Non prodeſt libros cumulare, ſi illis idoneè uti non poſſumus. Plus è cumeris modicis multi, quàm è granariis alii, depromant. Rudis indigeſtaque moles corporum nec ad ornatum, nec ad uſum eſt. Quò mihi cæmenta, tigni & lapides, ſi ex iis non ſtruatur ædificium? Quorſum in incondita hominum turba, niſi in ordines ſuos diviſa ad aciem rècte inſtruatur? Series librorum ut ſcrupuloſa nimis eſſe non debet, & in portiunculas exiguas diviſa: ſic enim memoriam non juvat, ſed diſſipat, cui unicè tamen inſervire ORDO debet; ita nec rudis & ad quamcunque deſignationem inſtitui debet. Rei, ut naturæ ipſius, communem
2 ordinem ſequamur oportet. * Laborioſum nihilque profuturum opus eſt, cum Croix

DE LA MAINE in Bibliothecâ ſuâ ideam rerum ſecutus pluteos velut Locos quosdam
communes, ſed malè ordinatos, diſponit, ſub quibus velut ſub ſuis titulis libri de ma-
teriâ iſtâ ſcribentes comparent. Hujus ille conſilii ſui luculentam deſcriptionem
Regi Chriſtianiſſimo obtulit epiſtolâ ſingulari, quâ hortatur, ut Bibliothecam publicam
ad eum modum inſtruat, quod exemplum privatorum Bibliothecæ ſequerentur. Hanc
ille ut Bibliothecam univerſalem venditat, unde unô obtutu ſolaque inſpectione com-
prehendi poſſint omnia, ſingulaque rerum ſcriptarum argumenta velut in ſedibus ſuis
habitent, & tanquam ex fodinis aurum, erui poſſint. Sed vehementer ille fallitur.
Nam quot ille pluteorum titulos confinxit, ſuo quodam ordine digeſſit, non ad con-
ſtitutionem artium & ſcientiarum inſtituto, quod memoriam gravat potiùs, quàm juvat.
Deinde ſpeciales illi tituli vel anguſti nimis ſunt, vel nimis ampli, ſub quibus librorum
inæqualis eſſet & planè deformis diſtributio. Quàm enim indecorum eſſet, majores
minoribus libris interſperſos, ut greges compelli ſolent, ſimul conjungi. Si vel ſolas
ſeptem claſſes ſummas, ſub quibus ſpeciales tituli ponuntur, inſpicias, inepta omnia
ſtatim deprehendes. Primus ordo eſt de rebus ſacris & ad illas pertinentibus. Se-
cundus eſt de Artibus & ſcientiis. Tertius de deſcriptione Univerſi tàm generali,
quàm particulari. Quartus de rebus, quæ pertinent ad genus humanum. Quintus
de viris, qui bellicâ virtute inclarverunt. Sextus de operibus divinis. Septimus de
diverſis memoriis. Quo ordine nil ineptius dari poteſt. Omnes artes &
ſcientiæ in unam Claſſem compinguntur, & quæ ad artes pertinent, ar-
gumenta temerario & inadæquato ordine ponuntur. Alibi ampla & univerſalia in
arctum compinguntur, alibi particularia per minores titulos & exiguos quaſi lanci-
nantur. Fuere & alii, qui ſuo quodam peculiari ſenſu libros diſtinxere. * *Johan-* 3
nes quidam *Mabunus*, cujus mentionem facit Naudæus, in tres claſſes Bibliothecam di-
viſit, ex verbis illis Davidicis: *Diſciplinam, bonitatem & ſcientiam docere*, quorum illa
Moralia, iſta Theoretica, hæc Aſcetica proponeret. * Diſtinguebat & *Hottinge-* 4
rus aliquando Bibliothecam in ὀνοματολογικὴν Linguarum, & πραγματικὴν rerum,
& ſub duabus illis claſſibus comprehendebat omnia. * Eſt & *Jacobi Friſii* metho- 5
dus aliqua, qui ad ordinem Alphabeticum revocat Autores, ſed tamen illos ratione ar-
tium & ſcientiarum diviſos, quem recenſet Hottingerus in Bibliothecâ quadripartitâ
part. 1. *c.* 5. * Eadem ratio à *Pinello* in Bibliothecâ ſuâ ordinandâ ſervata fuit, 6
quam Gualdus in vitâ *ejus pag.* 27. prolixè deſcripſit. Subnectit & ſuam peculiarem
Hottingerus, illis ceteris quidem longè accuratiorem, ſed ad minuta & ſpecialiſſima ſe
ultrà, quam par eſt, diffundentem, qualis in ordine librorum concinnando & operoſus
nimis eſt, & labores inquirentis auget. Faciliùs enim eſt in paucis patentioribus viis
aliquid inveſtigare, quàm in multis diverticulis. * Meâ quidem ſententiâ ordo in 7
libris collocandis obſervari debet, ſed non nimis anxius, & ſecundum ſeriem faculta-
tum & artium, partesque majores illarum utcunque inſtitutus, ita tamen, ut ratio etiam
habetur magnitudinis librorum. Cujus ordinis typum ſanè optimum & accommo-
datiſſimum dedit NAUDÆUS *in concinnatione Catalogi Bibliothecæ Cordeſianæ.* Exci-

piunt

piunt ergò juſtò ſe ordine 1. Biblici Scriptores Orthodoxi, Heterodoxi, primùm in folio, deinde in quarto, hinc in octavo. 2. Theologi Scholaſtici, Heterodoxi, itidem ſecundum magnitudinem librorum diviſi, ut & in ſequentibus claſſibus omnibus. 3. Bibliothecarii Scriptores. 4. Chronologi. 5. Geographi. 6. Scriptores Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ. 7. Hiſtoriæ generalis. 8. Hiſtoriæ Græcæ, Barbaræ & Orientalis. 9. Hiſtoriæ Romanæ. 10. Hiſtoriæ Italicæ. 11. Francicæ. 12. Belgicæ. 13. Germanicæ. 14. Anglicæ. 15. Hiſpanicæ. 16. Africanæ. 17. Americanæ. 18. Virorum illuſtrium vitæ. 19. Rei militaris Scriptores. 20. Juris Civilis Scriptores. 21. Concilia, Juris Canonici & Politiæ Eccleſiaſticæ Scriptores. 22. Philoſophi, Mathematici & Medici. 23. Politici. 24. Literatores, Oratores & Poëtæ. Ex Bibliothecæ conditione ita ille diſtinxit librorum titulos, qui ſubdiviſiones aliquas pati poſſent, ſi vaſtior ipſa Bibliotheca eſſet. Quoniam Hiſtoricorum in illa copia fuit, ideo accuratior quoque earum diſtributio. Confer cum his ejusdem Naudæi Tractat. de inſtruendâ Bibliothecâ, cap. 7. pag. 132. Si Philoſophici & Facultatum libri plures ſunt, in illis ordo ille obſervari poteſt, ut Generales ſemper præcedant particularibus, ſecundum ipſum doctrinæ ordinem. Sed nollem tamen ex iſtâ miſturâ deformem librorum ratione
8 magnitudinis poſitum. * Boeclerus *Inſt. Polit. lib. 7. cap.* 4. ordinem Bibliothecæ Politicæ inſtituendæ exhibet, ad cujus imitationem inſtitui in aliis ſcientiis Bibliothe-
9 cæ poſſunt. * *Cl.* Fogelius parvam quidem, ſed ſelectiſſimam rerum naturalium Bibliothecam, à Sereniſſimo Duce Hannoverano poſt mortem ejus comparatam, ſecundum materiarum ordinem, non habitâ magnitudinis ratione, ſollicitè ordinaverat; (*g*) Quam ob cauſam Catalogus ille commendari poteſt. Sed melius tamen eſt, ſi ordinem, quem ratione formæ habent, libri ſervent, ratione materiæ utcunque habitâ. Nam catalogus Bibliothecæ realis ſeorſim conficiendus omnia facilè compenſabit, quæ ſunt errata. Quem ſi accuratum habeamus, non refert, quô ordine poſiti ſint libri,
10 modò ita ſecundum pluteos diſtincti, ut inveniri facilè poſſint. * Vehementer laudat Auguſtam Bibliothecam ob ordinem, non tam ex certo quodam poſitu, ſed
11 beneficio Catalogi alicujus realis, ab ipſo Sereniſſimo Principe confecti. * Elegans illa Bibliothecæ Thuanæ diſtributio eſt à Clariſſ. Viris, Petro & Jacobo Puteanis, ordine Alphabetico primùm inſtituta, tùm ſecundum ſcientias & artes ab Iſmaële Bullialdo digeſta, & Pariſiis Anno 1679. à Joſepho Queſnel, Bibliothecario, edita, quæ exempluni abſoluti dare indicis poſſit: nam accuratiſſimâ ſerie in quâlibet parte libri diſpoſiti ſunt, ita ut in Theologis, Hiſtoricis & Patribus præcipuè & magnitudinis & ſeculorum, nationum quoque, habeatur ratio; quanquam & in ceteris idem, quoad fieri
12 poteſt, ordo obſervatur. * Mihi quidem ob eam cauſam accuratior videtur, quàm eſt illud Bibliothecæ Collegii Pariſienſis Societat. Jeſu Syſtema, Pariſiis, anno 1678., in quarto editum. Etſi enim illud pluribus titulis ſpecialibus copioſius ſit, tamen ſeries

(*g*) Eundem cum Mart. Fogelio materiarum ſive argumentorum ordinem, magnitudinis librorum incurioſum, in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi diſponenda, ſecutus eſſe fertur Pet. Lambecius, Verùm a ſucceſſore ipſius, Dan. Neſſelio, is eſt immutatus.

ſeries illa Bibliothecæ Thuanæ multò mihi ordinatior viſa eſt. * Superare tamen 13
omnes induſtria Dn. Bailleti, Bibliothecarii Bibliothecæ Lamonianæ, videtur, qui judiciis de Autoribus, anno 1685. Pariſ. editis, Epiſtolam de Indice hujus Bibliothecæ priore à ſe confecto ſubjunxit, quâ univerſam ordinis ſui rationem luculentè exponit: Primum ordine alphabetico omnes libros digeſſit, non omiſſis etiam illis, qui in vaſtioribus voluminibus aliis commiſti continentur. Deinde in titulis ordinem Chronologicum & Geographicum obſervavit: Titulorum materias uberiores capitibus, capita paragraphis, paragraphos numeris, numeros articulis, & hos ſectionibus diſtinxit. In Titulis Regionum primo locorum Chorographiam ac Topographiam, deinde Religionem ac mores, tùm Eccleſiaſticam Hiſtoriam, poſteâ Heterodoxiæ hiſtoriam obſervavit. Sequuntur rerum ſecularium in Republicâ geſtarum, Negotiorum civilium, Statutorum Scriptores, Hiſtoria literaria, ac denique Miſcellanea. Accuratiorem in Gallicis Scriptoribus ordinem ſecutus eſt, de quo illic plura unà cum aliis quibusdam monitis legi poſſunt. Jam alterum Indicem realem meditatur, quem quàm accuratiſſimum procul dubio daturus Autor eſt. * Quomodo Bibliothecam ſuam Angelicus 14
Aproſius, Auguſtinianus, inſtituerit, non liquet: nam nihil ejus, quod ſciam, editum eſt. Magnifica ejus & planè invidenda elogia adferuntur à Gregorio Leti Italiâ regnante *part.* 4. *lib.* 3. *p.* 377, ubi plura ejus ſcripta memorabilis ſanè argumenti, mihi nunquam viſa, è Soprano de Scriptoribus Liguriæ recenſentur. Scioppius illum librorum helluonem vocat in fine animadverſionis in Voſſium de Vitiis Latini ſermonis. Producit idem Leti ex Abbate Libanoro pag. 379, locum, quo tomus ſecundus Bibliothecæ Aproſianæ citatur, quo multi continentur ab Hieron. Savanorolâ MSti libri; quam ob cauſam aliasque ſupprimi illi libri hactenus videntur. * Deſignarat & Spizelius 15
Bibliothecam quandam univerſalem, de cujus ordine ille in præfatione libri, cui titulus: *Bibliothecarum illuſtrium arcana retecta*. Addidit quoque hujus Bibliothecæ univerſalis ſpecimen. Sed ſolum ille Alphabeticum ordinem in Autoribus recenſendis ſecutus eſt; qui quidem non improbandus, ſed non ad uſum univerſalem ſatis inſtructus eſt, quod præcipuè requiri ſolet, & in quo ab aliis laboratum eſt: neque adeò deſperatus ille, ut Spizelio quidem viſum eſt, labor eſt, ubi jam ab aliis hujus Operis fundamenta jacta ſunt. * Antonius quoque Reiserus *Hiſtoriam literariam & librariam*, ſed patriam, meditatus eſt, (*b*) cui indicem MStorum Bibliothecæ Auguſtanæ præmiſit. Sed de deſignatione hujus Operis nihil quicquam edidit, & nunc unà cum Autore ſpes illa exſpiravit. * Edidit & Petrus Blanchot Pariſiis Anno 17
1631. *Ideam Bibliothecæ univerſalis* tribus foliis ad mapparum geographicarum magni-

(*b*) Ant. Reiſerus non meditatus eſt Hiſtoriam Literariam & Librariam Univerſalem, ſed Civitatis tantum patriæ Auguſtanæ, ſicut ab ipſo Morhofio infra, *Cap. VII. §.* 26. rectè traditur. Specimen illius eſt Catalogus Librorum, a Civibus Auguſtanis, ſive è Bibliotheca Auguſtana, Typisve Auguſtanis, editorum quem *Indici MStorum Bibliothecæ Auguſtanæ*, Auguſtæ A. 1675. in 4to. edito, Appendicis inſtar ſubjunxit.

tudinem, quam hactenus videre non contigit. De Ludovici Jacobi Bibliothecâ Univerſali infrà dicetur.

18 Qui Bibliothecam univerſalem in compendium trahere velint, duobus tribusque libris ex aliquorum Conſilio illam abſolverent. *Matthæus Vayerus*, ut cap. præced. 3. §. 8. diximus, centum librorum Bibliothecam Principi commendavit. At Agrippa non niſi duos commendat. Ita enim ille lib. 3, Epiſt. 32. *Duos tibi præcipuè legendos dabo, unum Latinum Plinium, alterum Græcum Plutarchum. Hi duo (crede mihi) præ ceteris ſufficiunt ad reddendum hominem in omni ſcientiarum genere utrâque linguâ doctiſſimum.* Guido Patinus, vir lepidiſſimus ſimul & doctiſſimus, duos adjungit: ita enim in Epiſtolarum, Gallicâ linguâ ſcriptarum, ſextâ: *L' Hiſtoire de Pline eſt un des plus beaux livres du monde; c' eſt pourquoy il à eſté nommé la Bibliotheque des pauvres. Si l' on met Ariſtote avec luy, c' eſt une Bibliotheque preſque complete. Si l' non ajoute Plutarque & Seneque, toute la famille des bons livres y ſera, pere & mere, ainé & cadet,*

19 CAUSÆ EVERTENTES *Bibliothecas* vel ex hominum *malitiâ*, vel ex *ſimplicitate & barbarie*, vel ex *ſuperſtitione*, vel ex *caſibus fortuitis* proveniunt. Non facilè credat aliquis, adeò *malitioſos* eſſe nonnullos, ut in Bibliothecas graſſari velint. Quod fieri tamen ſæpè vidimus vel ab hoſtium barbarie, vel militum inconſulto furore. Quot non ex antiquis Bibliothecis profanorum manibus direptæ perierunt?
20 Quæ non in ipsâ Germaniâ noſtrâ pasſim librorum ſtrages? * Non alio fato Fuldenſis monaſterii amplisſima veterumque librorum ad miraculum plenisſima, ac totius Europæ celeberrima, ut Melchior Adamus illam in Vitâ Franciſci Modii deſcri-
21 bit, periit. * Fuit inter *Chinenſes* tàm flagitioſæ ambitionis Tyrannus *Xius*, qui ut ſibi uni & ſoli laudem quæreret, omnes librôs Sinicos exuri jusſit, ut priorum Imperatorum omnium exſtinguerentur memoriæ. Hujus tamen infamis facti aliam cauſam prætexuit, quam ſcitè expresſit Oratione *Liſuas*, Miniſter ejus primarius, ut videre eſt apud Martinum Martini *lib.* 6. *pag.* 239. ubi hiſtoriam omnem recenſet, & artificium, quo aliqui vetuſtisſimorum librorum fuêre ſervati. Anus enim quædam libros diviſis paginis ad domus parietes agglutinavit, unde poſteà, velut Hyppolyti membra, laciniæ illæ in libros collectæ, atque ita fatali flammæ ereptæ. Vidimus, & apud Romanos in libros optimos ita ſævitum fuiſſe. Hoc ſcilicet Ariſtoteles, cum de optimâ politiâ diſputat, ait proprium eſſe Principum, qui animi ſui libidine potentiâ abutuntur ſuâ: μήτε σχολὰς, μήτε ἄλλους συλλόγους ἐπιτρέπειν γίνεσθαι σχολαστικούς,
22 *neque ſcholas, neque conventus aliquos ſcholaſticos fieri concedere.* * Sæpe & *barbaries* & *ruditas* hominum evertit Bibliothecas. Quando enim gentes, nullis literis & artibus aſſuetæ, in libros incidunt, vel ſpernunt, vel ut inutilem ſarcinam
23 abjiciunt; quod ſæpè factum hiſtoriæ teſtantur. * Ex illâ ruditate, ſi pietatis colore tincta ſit, *ſuperſtitio* oritur, quæ libris ob malarum artium aut corruptelæ metum
24 internecioni fuit. * Ea Peruvianorum vetuſtisſima monumenta literis Hieroglyphicis ſcripta, cum occuparent terras illas Hiſpani, quod Monachi imperiti pro characteribus

racteribus Magicis haberent, perdidit, teſte *Ynca Garcillaſſo della Vega*, qui Yncarum
hiſtoriam, ipſe ex Regiâ familiâ oriundus, ſcripſit. Vehementer ille horum monu-
mentorum jacturam deplorat, unde omnis gentis hujus origo peti potuiſſet. * Ego 25
in illam ſum opinionem adductus, ut ex Hieroglyphicorum uſu de origine totius Ame-
ricanæ gentis judicari poſſe exiſtimem. Peruvianorum in Americâ Auſtrali, Mexi-
canorum in Septentrionali, potentiſſima gens eſt. Utraque Hieroglyphicis literis uſa
eſt. Illa ab Ægyptiis vicinioribus, olim fortè in has terras delatis, illas habuit, quod
cultus ſolis utrique genti communis ſimiliter confirmare videtur. Hæc vicinos Chi-
nenſes & Japonenſes habet, qui & ipſi hodieque Hieroglyphicis literis utuntur. Ut
ergò ex his orbis noſtri partibus totus ille novus orbis propagatus videatur. Acce-
dit optimus politici regiminis utrobique ſtatus, qualis à cultioribus gentibus deriva-
tus videtur; quodque illæ ipſæ Americanæ gentes externam originem antiquâ tradi-
tione profiteantur. Quæ barbaræ & ſylveſtres illic nationes ſuperſunt, incertis ab
illis ſedibus jam olim divagatas credibile eſt. Sed nos alieno loco allatam conjectu-
ram ulteriùs expendendam ſeponimus. Eam ob ſuperſtitionis cauſam libri Græci
Latinique ſermonis per omnem Africam ſuperſtitioſi alicujus Caliphæ juſſu aboliti,
narrante Joanne Leone lib. I. Hiſtor. Africanæ. * Quot non Religionis diſſidia 26
Bibliothecas & libros peſſum dedere! Rem enim DEO gratam facere ſe putarunt, qui
hæreticorum inſtrumenta, libros extirparent. Selectiſſima Bibliotheca Londinenſis,
Carmelitarum meris MStis conſtans, à Reformatorum tumultu periit, referente Pitſeo.
Idem zelus optimam Franciſcanorum Bibliothecam in Angliâ, & in illâ incomparabi-
les Rogeri Baconis libros abolevit, teſte Antonio Wood in Hiſtoriâ & Antiquitatibus
Oxonienſis Academiæ. In Galliâ periit per Reformatos Bibliotheca Abbatiæ de S. Dio-
nyſio, ut refert Autor antiquitatum Pariſienſium, anno 1640. editarum. Rami Bi-
bliotheca in tumultu illo Lanienæ Pariſienſis miſerè diſſipata, de quo extat querela Nan-
celii. In Ducatu Burgundico celebris Bibliotheca Ordinis Cluniacenſis, MStis libris
pleniſſima, per Calvinianos periit, teſte Lundorpio in Continuatione Hiſtoriæ Sleidani:
item Petri Montaurei Bibliotheca præcipuè Mathematicis Græcis, majorem partem
manuſcriptis, & ipſius Montaurei ſtudio emendatis, de quâ Thuan. ad ann. 1572.
* Superſtitio nobis invidit pulcherrimos illos Lyricos Græcos, quorum ſingulare fatum 27
notavit Paulus Colomeſius *in Cimeliis ſuis literariis, cap. 15.* ex Petro Alcyonio. Is
enim in libro de Exilio, quem majori ex parte transſcriptum ferunt (quod obiter indi-
cat) è M. Tullii libris de Gloriâ: *Audiebam puer* (ita loquitur apud Alcyonium Joannes
Medices, poſteà Leo X.) *ex Demetrio Chalcondyla, Græcarum rerum peritiſſimo, Sa-*
cerdotes Græcos tantâ floruiſſe autoritate apud Cæſares Byzantinos, ut integra illorum
in gratiam, complura de veteribus Græcis Poëmata combuſſerint, imprimisque ea, ubi
amores, turpes luſus & nequitiæ amantum continebantur, atque ita Menandri, Di-
phili, Apollodori; Philemonis Alexis fabellas, & Sapphus, Erynnæ, Anacreontis, Mim-
nermi, Bionis, Alcmanis, Alcæi carmina intercidiſſe: tùm pro his ſubſtitutæ noſtri
Nazianzeni Poëmata, quæ etſi excitant animos noſtrorum hominum ad flagrantiorem

Re-

Religionis cultum, non tamen verborum Atticorum proprietatem & Græcæ linguæ elegantiam edocent. Turpiter quidem Sacerdotes iſti in veteres Græcos malevoli fuerunt, ſed integritatis, probitatis & Religionis maximum dedere teſtimonium. Hæc ex illo adducere prolixius viſum eſt, cum de cauſâ jacturæ illius non conſtet omnibus.
28 * Quæ non hominum culpâ, *caſibus* ſæpè *fortuitis*, incendiis, aquis, peſſum ivere Bibliothecæ? quarum Catalogum nectere poſſemus, ſi juvet infandos renovare dolores. Recentia ſunt & noviſſima exempla Bibliothecarum inſignium, quæ incendio Londinenſi perierunt, Bibliothecæ Scorialenſis, in quâ MStorum copia maxima, privatarum etiam, ut Cl. Thomæ Bartholini, qui jacturam ejus ſingulari libello de incendio Bibliothecæ ſuæ deploravit, damnaque tàm ſua, quàm publica illic detexit; & noviſſime Hevelii, cujus tot lucubrationes & machinæ cum incomparabili rei mathematicæ damno perierunt. Recenſet & Ludovicus Jacobi in libro ſuo de Bibliothecis, p. 606. 629. 630. 631. 664. aliquas, quæ incendio abſumptæ: ne quid nunc de veteri illâ Alexandrinâ, de Conſtantinopolitanâ, aliisque dicam, quarum in omne ævum jactura de-
29 ploranda eſt. * Si quem juvat etiam amiſſorum theſaurorum infelix memoria, legat Michaëlem Neandrum, in doctiſſimâ illâ Præfatione, Grammaticæ Græcæ Erotematibus præmiſſâ, ubi inter multa alia ad rem literariam ſpectantia agit de Bibliothe-
30 cis deperditis & noviter inſtructis. * Solari etiam deſiderium noſtrum utcunque poterit, ſi in lucem aliquando prodibit JOANNIS BAPTISTÆ FERRETII, qui Muſam lapidariam antiquorum publicavit, *Bibliothecarum deperditarum Opus*, quod molitur, ut ex præfat. ad Lectorem in Muſam lapidariam diſcimus. Proponit illic, ut promittit, non Bibliothecas tantùm, ſed & perdita Opera tàm Græcorum, quàm Latinorum, in quô numerus ad centum millia aſcendit. * Fortaſſis etiam JULIUS PFLUG,
31 quem de *fatis Bibliothecarum* librum moliri Catalogus Francofurtenſis de anno 87. memorat, aliqua hujus argumenti proponet. * Meurſius Jam olim *Bibliothecam Græ-*
32 *cam*, aliamque *Atticam* ſcripſerat, (*i*) ut ille in lectionibus Theophraſteis cap. 1. & lib. de fortunâ Athenienſ. cap. 3. & 8., & præfatione Græciæ ludibundæ teſtatur; quibus Græcorum & Athenienſium ſcripta etiam deperdita recenſuit, quæ nunquam in lucem edita Opuſcula memini, neque eorum in Bibliotheca Belgica meminit Valerius Andreæ. De Bibliothecis deperditis videri etiam Spizelius poteſt in diſſertat. præliminari Arcan. Biblioth. §. 12.

CAP. VI.

DE BIBLIOTHECARIIS ET NOTITIA BIBLIOTHECARIA PARANDA.

§. 1. *Bibliothecariorum olim ampliſſimum munus.* 2. *Sacerdotes apud Hebræos.* 3. *Demetrius Phalereus, Alexandrinæ Bibliothecæ præfectus.* 4. *Ejus ſucceſſores.* 5. *Biblio-*

(*i*) De Joh. Meurſii, Senioris, *Bibliothecis*, *Græca & Attica*, utraque ἀνεκδότῳ, plura ſuggeret *Homonymoſcopia* noſtra, *Sect. IV*, c. 3. §. 6. *p.* 909. 910.

bliothecarii apud Romanos. 6. Bibliothecarii apud Francos. 7. 8. 9. Cancellarii, Notarii, Secretarii, Chartophylaces. 10. Magiſtri Bibliothecarum & Bibliothecariі differunt in Galliâ. 11. Cimeliothecæ, Gazophylacia nummorum addi Bibliothecis ſolent, quæ hodiè Muſea vocantur. 12. Notitia Bibliothecaria quomodo paranda. 13. Notatur Verdierus, qui ſtudium Bibliothecarium improbat. 14. Autores de Bibliothecis. 15. Libri & monumenta antediluviana. 16. Columnæ Sethi. 17. Liber Enochi. 18. Poſtelli de eo magnificum judicium. 19. De ipſo omnia incerta. 20. Liber in Peireſcii Bibliothecâ hoc titulô non eſt Enochi, ſed alterius autoris. 21. Ludolphi de eo judicium. 22. Boulduci temeraria aſſerta. 23. Libri antiquiores poſtdiluviani. 24. Pentateuchus, an & libri ante illum. 25. Benjaminis Tudelenſis de Bibliothecâ primi & ſecundi templi traditio. 26. Bibliotheca Abyſſina X. mille librorum fabuloſa. 27. Salomonis libri abſconditi. 28. LXX. de Cabala commentarii Esdræ. 29. Bibliothecæ Rabbinicæ. 30. Ægyptiorum magnificæ Biblicæ & ſtructuræ. 31. Chaldæorum antiquiſſima monumenta. 32. De Pſeudo-Beroſi antiquitatibus disquiritur. 33. Annius Viterbienſis, defenſus à Thomâ Mazza & Fr. Macedo. 34. Bibliothecæ Perſarum aliarumque gentium. 35. Excerpta Bibliothecaria quibusvis literatis ſuadentur. 36. Excerpta Bibliothecarum quomodo inſtituenda. 37. Collectanea de Judiciis Autorum. 38. Laus Hieronymi Welſchii. 39. Ejus libri, ad rem Bibliothecariam pertinentes.

SUbnectemus aliqua de BIBLIOTHECARIIS, qui Bibliothecæ vel curam habent, vel illi operâ ſuâ inſerviunt: quorum ampliſſima olim dignitas fuit. Deſtinabantur enim huic muneri rerum omnium interiore ſcientiâ præditi, qui & judicare bonos libros, & ex iſtis theſauris, velut è quibusdam horreis, in publica commoda multa depromere poterant, & ſui etiam ingenii locupletare divitias, reipublicæ feliciter impendendas. 1
* Apud *Hebræos* Sacerdotibus librorum ſacrorum cura commiſſa fuit. Erant in Synagogis ὑπήρεται, qui librum legis cuſtodiebant, & ex eo prælegebant; quod in Eccleſiâ Chriſtianâ faciebant ἀναγνῶσαι, qui erant è Diaconorum ordine, de quibus Grotius ad Lucam cap. 4. verſ. 20. 2
* Præfuit *Alexandrinæ* Philadelphi Bibliothecæ Demetrius Phalereus, Vir doctiſſimus, Philoſophus, Orator præſtantiſſimus, Theophraſti etiam diſcipulus, (*k*) cujus hodie aureus extat περὶ ἑρμηνείας liber, qui cum malè haberetur in patriâ: ſummâ apud Athenienſes florenti gratiâ, ut CCCLX ſtatuæ virtutis & meritorum ergò poſitæ ipſi fuerint, fortuna ita mutata fuit, ut in Ægyptum exulandum illi fuerit: ubi amicis Regis Ptolomæi adſcriptus Bibliothecæ curam geſſit, & omni rerum copiâ abundavit. Huic incomparabili Bibliothecæ ut vivus quidem præfuit, ita plures tamen admiſſi ex omnibus 3

(*k*) An Demetrius Phalereus Bibliothecæ Alexandrinæ præfuerit, verusque Libri περὶ ἑρμηνείας ſit Autor, adhuc ſub judice lis eſt. Negant utrumque Philologi inter modernos plurimi atque ἐξοχώτατοι, quorum Indicem, & Argumenta haud contemnenda, *Homonymoſcopia* noſtra, *Sect. II. c. 3. §. 22. & 23. p.* 297-303. exhibet.

bus terris viri docti, qui illic communi victu alebantur. Præfuerunt huic muneri olim
4 in *Ægypto* Sacerdotes. * Inſecuti poſtea Demetrium in iſto munere viri doctiſſimi, è quibus fuit Zenodotus Epheſius, cujus mentio fit apud Auſon. *carm.* 13, *de Profeſſoribus Burdigalenſibus & præfat. in ludum 7. ſapientum.* Callimachus Cyrenæus, Poëta inter Græcos nobilis, cujus præclarum Opus de origine & migrationibus populorum, conditoribus & legibus urbium intercidit, quique libros penè infinitos ſcripſerat. Quemadmodum ſcilicet inter pecunias & theſauros verſanti facilè ex ipsâ adminiſtratione congeruntur nummi; ita inter libros ætatem conſumenti viro docto libros non ſcribere difficile eſt, cùm tot ante oculos poſitæ ſegetes ad meſſes & ſpicilegia invitare videantur. Hic à Jonſſio *de ſcript. Hiſt. Phil. lib.* 1. *c.* 18., ubi ſeriem præfectorum Bibliothecæ Alexandrinæ recenſet, omiſſus eſt. Statim enim ille Zenodoto Eratoſthenem ſubjicit. Etiam ille Cyrenæus fuit, Callimachi diſcipulus, à variâ doctrinâ πένταθλος dictus, & Philologi ſibi nomen vindicavit, teſte Suetonio *de illuſtribus Grammaticis, cap.* 10. Præfuit & huic Bibliothecæ Apollonius Rhodius, vir ob Argonauticum carmen celeberrimus.

5 Fuere apud *Romanos*, etiam antequam Bibliothecæ ſtruerentur, quidam actorum publicorum & legum cuſtodes: aſſervabantur in æde Cereris plebiſcita ab Ædilibus plebis, à Quæſtoribus urbanis poſteà in ærario repoſita. Librorum, tabularum cenſura committebatur Ædilibus Curulibus, Triumviris executio in libros damnatos data, Cenſoribus quoque arbitrium in libros erat. Duumviri à Tarquinio creati libros Sibyllinos cuſtodiebant. Mutatâ Republicâ M. Varroni à J. Cæſare Bibliothecarum colligendarum negotium datum eſt, & Pompejus Macer ad ordinandas deſignatus. C. Julius Hyginus, ob antiquitatis notitiam Polyhiſtor vocatus, ab Auguſto Bibliothecæ Palatinæ præfectus. Videmus ergò jam ab omni ævo doctisſimis, & qui erant ὑπέροχοι ἄλλων, Bibliothecas, ingeniorum, animorum & ſapientiæ theſauros,
6 fuiſſe commiſſas. Apud *Reges Franciæ* dignitas illa non exigua erat, quam ſub Carolo M. obtinuit Gernandus. In Synodo Ticinenſi Anno 876. ſubſcribit Hilduinus, Abbas S. Dionyſii & Bibliothecarius Caroli Calvi. Fuit & Ebo, Archiepiſcopus, Remenſis, Bibliothecarius, ut patet ex Caroli C. Epiſtolâ ad Nicolaum PP. ubi ait, illum à parente, Ludovico Pio, adhuc Aquitanico rege, fuiſſe conſtitutum.

7 Qui in *Eccleſiâ Romanâ* Bibliothecæ præerat, teſte Onuphrio Panvinio tractatu de Bibliothecâ Vaticanâ, *Cancellarius* vocabatur; cujus ille munus deſcribit: Bibliothecam & omnia ejus volumina accuratisſimè cuſtodire; Bullas ſive diplomata, vel Epiſtolas decretales Pontificum, ſcribere, & ſi opus erat, dictare; Acta Conciliorum & Synodalia exſcribere & conſervare; tandemque apud Romanum Pontificem omnia præſtare, quæ ſedis Apoſtolicæ Cancellarii noſtro tempore faciunt. Erat verò olim Cancellariorum non iſta dignitas, quæ poſtea fuit; de cujus nominis primâ origine, variâque acceptione, dignitatis incrementô, legendi omninò ſunt Caſaubonus in Flavii Vopiſci Carinum loco illo: *Præfectum urbi unum ex Cancellariis ſuis fecit, quo fœdius nec cogitari potuit aliquid, nec dici;* Et Salmaſius, qui luculentius omnia

excuſſit,

excuſſit, & in nonnullis à Caſaubono diſſentit, Comparari poſſunt, qui honeſtiore
ex iis loco erant, cum ſcribis noſtratibus, aut qui à ſecretis ſunt. * Tum verò, cum 8
Bibliothecæ præerant, *Archivariis* noſtratibus ſimiles erant: nam curæ actorum publi-
corum Bibliothecæ cura acceſſit, cum illa ab uno commode ordinarii potuerit. Adea-
tur Onuphrius Panvinius ipſo illo ſæpius citato loco, ubi ait: *Conveniens viſum fuit,*
ut is potiſſimum eſſet Papæ amanuenſis, ſcilicet ſcribarum Princeps, vel à ſecretis, qui
etiam Pontificiam Bibliothecariam, quæ tunc erat, velut Cancellaria quædam, ſive, ut
nunc loquimur, ſecretaria, tractaret: noſtris vero temporibus hæc munia ſunt diviſa.
Idem Panvinius libro de Rebus Lateranenſibus Vice-Cancellarium Eccleſiæ Romanæ
ejusdem ſemper fuiſſe Bibliothecarium, & poſtremum, qui ſanctus eſt utroque officio
ſub Bonifacio VIII, Benedicto II. & Clemente V, fuiſſe Papinianum, Epiſcopum Par-
menſem. Nam *Notarii* & *Secretarii* olim illi fuerunt cum Epiſcopis pari dignitate,
de quibus Leonardus Aretinus Epiſt. *lib.* 5. *pag.* 225. ubi Secretarios honore & digni-
tate excellentiores Advocatis eſſe contendit. Poſt hunc ait nullum Vice-Cancella-
rium præfuiſſe Eccleſiæ Lateranenſi, ſed Romanâ curiâ trans Alpes in Gallias à Cle-
mente traductâ, novâque Bibliothecâ Pontificiâ Avenione conſtitutâ, Vice-Cancella-
rii munus à Bibliothecario diſtinctum fuiſſe. Demum Sixtum IV. novâ in Vaticanô
Bibliothecâ conſtructâ, officium Bibliothecarii à Sacriſtæ munere, cui adjunctum fue-
rat, diſtinxiſſe.

Fuere & ſui Eccleſiis Cathedralibus Bibliothecarii, qui libros Eccleſiaſticos cu-
ſtodiebant, & literas & diplomata Epiſcoporum deſcribebant. Extat Valentiniani,
Valentis & Gratiani AAA. conſtitutio *lib.* 14. *tit.* 9. *Cod. Theod. de ſtudiis liberalibus*
Urbis & Romanæ & Conſtantinopolitanæ, quâ Bibliothecæ cura idoneis hominibus de
Clero committitur. Sed fuit chartarum & publicarum literarum cura & olim & poſtea
diſtincta. Qui Romæ fuerint Actorum publicorum cuſtodes, notum eſt. Legendus
eſt Bonifacius de Archivis c. 8. * Vocabantur in Eccleſiâ orientali *Chartophylaces*, 9
qui & Bibliothecæ ſimul & Archivis præerant, de quibus legi poſſunt, quæ Carolus
de Freſne in Gloſſario ſuo congeſſit.

Apud *Gallos* diſtinguebantur nomina illorum, qui Bibliothecæ præerant; ſunt 10
enim in Regiâ Bibliothecâ *Maiſtres de la librarie*, & Magiſtri Bibliothecæ, viri, in il-
luſtri dignitate conſtituti, & Bibliothecarii minores, de quibus Ludovicus Jacobi, *Tr.*
de Biblioth., *cap.* 83, videri poteſt. Magiſtri Bibliothecæ fuerunt Guilielmus Budæus,
qui præterea libellorum ſupplicum Magiſter fuit, Petrus Caſtellanus, Petrus Montau-
reus, Jacobus Amiotus, Thuani, pater & filius, Hieron. Bignonius, celeberrima
nomina. Apud antiquos etiam ſervis hæc cura demandata fuit, deque illis Pignorius
in libro *de Servis p.* 108. *ſqq.* pluribus egit. De Bibliothecarii officio multa Hottinge-
rus in Bibliothecario quadripartito.

Solet quoque Bibliothecariæ curæ addi nummorum, marmorum vetuſtiorum 11
& rariorum naturæ collectio, ut omnia illa, quæ ad ingenii culturam pertinent, uno
loco congerantur. Quicquid enim vel rerum natura ſinu ſuo recondit, quicquid

 tem-

temporum & ſeculorum characterem exhibet, ut marmora & nummi, illud cum ſcientiarum arcanis, quæ libris continentur, rectè conjungitur. De nummis, cimeliis, naturæ arcanis, catalogi non pauci extant. Qui naturæ rariora collegerunt, ſub nomine *Muſeorum* illa publicarunt, quorum enarrationem univerſalem inſtituere voluit *Croix de la Maine*, teſte Ludovico Jacobi, Tr. de Biblioth. p. 674. quæ, ut puto, unà cum ejus Bibliothecâ univerſali, quam moliebatur, periit. Extant integri de naturæ rarioribus libri Calceolarii, Septalii, Aldrovandi, de quibus in phyſicis plura. Multa talia muſea notavit Ludovicus Jacobi in Tractatu de Bibliothecis, & in Itinerario ſuo Monconiſius. Eſt & Italus aliquis, qui Muſeorum & Cimeliothecarum integram hiſtoriam promiſit. Sed de his ſuo loco.

12 Procedimus ad Bibliothecas ipſas, quas accuratiùs noſſe Bibliothecarius, id eſt literatus ac Polyhiſtor, debet. Cùm enim omnis doctrina vel per mortuos, vel per vivos magiſtros, propagetur, vivi facilè intereant, mortui immortales ſint, nec niſi per ipſos vivos magiſtros habeamus, neceſſaria illarum cognitio eſt Polyhiſtori. *Tenenda* erga eſt omnis *Hiſtoria Bibliothecaria*, quæ his præcipuè abſolvitur capitibus: (1.) Cognitione Bibliothecarum priſci novique temporis, quæ olim extiterunt, hodieque ſuperſunt, publicarum, privatarum. (2.) Autorum, qui libros recenſet, collectione

13 & collatione diligenti: * Et quidem quod ad primum attinet, præmonendum eſt, inſanire illos, qui rei Bibliothecariæ ſtudium vituperant & diſſuadent, è quibus *Claudium Verdierum* nomino, Antonii filium, hominem propemodùm inſanum, qui in cenſione Autorum, audaci, ridiculâ & ſtultâ (nam in omnibus, etiam optimis, quærit, quæ notare poſſit) p. 168. miſerâ planè, & jejunâ declamatione, omnem curam Bibliothecariam, ut rem inutilem, ſtolidis ac ineptis rationibus damnat. Non eſt operæ pretium nugis illis immorari: ſunt enim non ſani hominis verba, ſed furentis *μεμεθυσμένα ῥήματα*. Extremum dementiæ argumentum eſt, omnia quæ exquiſitioris judicii viri aut invenerunt aut approbarunt, improbare. Ex hoc libro, ut ex ungue Leo, æſtimari voluit, æſtimanda ex unguiculis felis literaria.

14 Sed mittamus hominem, & quod res eſt, agamus. * *De Bibliothecis* antiqui novique temporis in univerſum aliqui *ſcripſere*, ſed ita ſcripſere, ut multa aliis poſt ſe commemoranda relinquerent. Sumſit ſibi argumentum hoc tractandum Ludovicus Jacobi, Carmelita, cujus jam ſæpiùs mentionem fecimus. Poſt illum Lomeierus, Galleſius, de quibus ſingulis peculiari capite judicium noſtrum exponemus. Propoſuerat quoque idem ſibi argumentum Joſephus Maria Suareſius, Vir doctiſſimus, cujus illa *τῶν βασιλικῶν* notitia hiſtorica extat, referente Ludovico Jacobi, Tr. *de Biblioth. c.* 87. *p.* 613. cum quo ille communicaturum ſe promiſerat, quæ in Opere illo affecta habebat. Verum negotiorum mole oppreſſus non potuit extremam huic labori manum admovere, neque quicquam earum chartarum ad Ludovicum Jacobi pervenit.

15 Qui ab ovo Bibliothecarum hiſtoriam ordiuntur, cum ipſis mundi natalibus, cumque ipſo Adamo natam librorum ſcribendorum originem ajunt. Certum eſt jam ante diluvium fuiſſe aliquam rationem conſervandæ rerum memoriæ. Nolo hic adduce-

ducere, quæ de Adamicis literis ac monumentis nobis narrant Rabbini. * Columnas 16
à Setha fuiſſe poſitas ajunt, quibus artium principia fuerunt exſculpta, quarum alteram ſuo tempore in Syriâ ſuperſtitem fuiſſe, Joſephus autor eſt, *lib.* 1. *Antiq. Judaic. c.* 4. Quod enim ab Adamo ipſo duas tabulas confectas quidam exiſtimant, quibus ſcripſerit initia creationis, lapſum hominum & promiſſionem divinam, atque has tabulas exiſtiment, tanquam templum, fuiſſe, certi loci ſignum, in quem ſolitus eſſet convocare ſuam Eccleſiam, & ubi ſacrificia facta ſunt, & recitata doctrina, illa, cum nullo autore certo dicantur, meritò inter conjecturas refert Cl. Bœclerus Exercitat. in Joſeph. Antiq. Judaic. ubi de Inventoribus primis artium, quorum apud Joſephum mentio fit, diſquiritur. Jam ante diluvium in reſpublicas coaluerunt hominum ſocietates: nam agnoverunt antediluviana imperia Chaldæi vetuſtiſſimi, & recenſentur eorum nomina à Beroſo & Apollodoro, quod fragmentum Euſebio inſeruit Scaliger. Sunt & Ægyptiorum & Arabum Monarchæ ante-diluviani, de quibus vide Rupert. Obſ. in Beſold. Synopſ. c. 2. p. 16. & Marsham. in Can. Chronologici προκατασκευῇ. Ac diſtinguitur totum illud tempus εἰς χρόνον ἀβασίλευτον καὶ εἰς χρόνον βασιλέων, tempus ſc. illud, quo nulli erant Reges, cum inter familias adhuc ſubſiſteret imperium, & illud, quo regnatum fuit. Non ergò veroſimile eſt, per tantum temporis ſpatium, totque annorum decurſum, ſine memoriis rerum actarum fuiſſe homines. Fuiſſe libros vel ex Judâ, Enochi librum citante, diſcimus. Ideoque & libri in unum collecti fuere.

Quod Enochi *librum* attinet, varia ſunt incertaque omnia, quæ de eo memo- 17
rant: nam quæ hodiè ſuperſunt fragmenta, nemo facilè genuina credet, de quibus legi poſſunt, quæ habentur apud Bangium in *Cœlo Orientis Exercit.* 1. Cun. *lib.* 3. *de Republ. Hebr. c.* 1. Druſium *in Henocho.* Dorſcheum *in diſſertatione de Prophetiâ Enochi.* Hackſpan. Diſp. *de Dæmonum Angelorumque nominibus.* Maderum *de ſcriptis & Bibliothecis Antediluvian.* Schotanum *in Bibliothecâ Hiſt. Sacræ de prim. mund. ætat. p.* 83. *& ſeqq.* Heideggerum *in Hiſtoriâ Patriarcharum Exerc.* 10. ubi νοθεία fragmenti, quod Scaliger ad Euſebium produxit, undecim argumentis oſtenditur. Memorantur autem libri ab Enocho ſcripti diverſorum argumentorum. Eſt *Propheticus*, eſt & *Phyſicus*, quem apud Æthiopes in Regno Reginæ Sabæ extare Abyſ-
ſinâ linguâ, teſtatur Genebrardus Chronol. p. 14. * Guilielmus Poſtellus, *in libro* 18
de Originibus, ſeu de variâ & potiſſimum Orbi Latino incognitâ aut inconſideratâ hiſtoriâ, in quo totius ſe Orientis myſteria proditurum minatur, ſuper Noachi & Henochi libris, ſed ipſi non inſpectis, ex interpret. Sacerdotis Æthiopis, novas & inauditas
ſententias fundat. * Non deſunt, qui mirabilem in illo ingenii vim per omnia diffu- 19
ſam agnoſcant; nam Florimundus Remondus *lib.* 2. *de Origine hæreſium c.* 15. virum maximum omnium vocat, quos ſeculum noſtrum produxit; multa quoque in ejus laudes adducit Joann. Steph. Menochius in libro, Italicâ linguâ ſcripto, cui titulus
Trattenimenti eruditi part. 3. *c.* 91. * Refert & in Peireſci, magni illius librorum 20
venatoris, Vitâ Gaſſendus: Illi ab Ægidio Lochienſi è Capuccinorum familiâ ex Ægy-

 pto

pto redeunte narratum fuiſſe *de Mazapha Einock*, ſeu Prophetiâ Enochi, idiomate Æ-
thiopico ſcriptâ, declarante ea, quæ ad finem usque ſeculi eventura ſunt, in Bibliothecâ
quâdam Orientis latitante. Ideoque Peireſcium accenſum ejus parandi ſtudio, ut
nullis parcens ſumtibus ipſum ſui faceret juris. Ejusdem libri exemplum fortè fuiſſe
21 quis credat, quo uſus eſt, ſed alio interpretante, Poſtellus. * Quanquam Ludolphus,
Vir celeberrimus, *in Hiſtoriâ ſuâ Æthiopica. lib.* 3. *c.* 5., omnem illius libri fidem fun-
ditùs evertit. Namque è Bibliothecâ Cardinalis Mazarini, in quam ille è Peireſcianâ
Bibliothecâ translatus, ejus libri exordium, medium & finem per amicum exſcribi cu-
ravit, quæ nihil de Enocho, neque prædictionibus futurorum, ſed quendam Abba-
Bahaila-Michaëlem autorem habuerunt, de myſteriis cœli & terræ, & de SS. Trini-
tate, diſſerentem. Georgium Habeſſinum, cujus fidem in relationibus ſuis ſecutus eſt
Ludolphus, Precationem Magicam vocaſſe ait, ac planè negaſſe in Æthiopiâ receptum;
Tantâ vecordiâ, inquit Ludolphus, *ſcriptus eſt, ut ſacratiſſimæ Virgini Mariæ Ora-
tiones ad filium ſuum* θεάνθρωπον *affingantur monſtrificis nominibus plenæ, quibus
plus quàm divinæ virtutes adſcribuntur:* quare à Judæis confictum exiſtimat. Vel-
lem tamen, quicunque demum ſit, à viro clariſſimo in lucem protractum, ad quem
forte reſpexerunt, qui phyſicum ab Enocho librum ſcriptum crediderunt: Phyſicum
22 enim de myſteriis cœli & terræ argumentum videtur. * Mireris ſanè quâ fronte, quâ
fide Boulducus Capuccinus, *lib.* 1. *de ſtatu Eccleſiæ ante-Moſaicæ c.* 14. pronunciare
auſit: *Noa ſcripta Enochi diligenter conſervabat, ac illa repoſuit in arcâ diluvii non
minore ſollicitudine, quàm Patris Adami & quorundam aliorum oſſa, ut qui ejus, quem
Deus rapuerat, oſſa, quæ ſervarentur, habere non poſſit, ſcripta tanquam ſacratiſſimum
pignus ac depoſitum ſibi & poſteritati cuſtodiret, quorum lectione, vel ſolo intuitu, ad
tanti autoris merita divina jugiter conſpectui præſentanda moveretur, quibus juſtè irati
Numinis in mortales miſericordiam facilius impetraret.*

23 Sed relinquamus ſua cuique commenta. * Poſt diluvium Pentateucho ni-
hil antiquius eſſe plerorumque eſt ſententia, quanquam de *Abrahami* quodam *libro*,
qui *Liber Creationis* inſcribatur, & fundamenta Cabalæ obſcurè doceat, Judæi multa
tradunt. Unde de Abrahami in Ægypto & Indiâ Scholis, ex quibus *Bramines* quaſi
Abramines dicti, multa Poſtellus, qui, neſcio quâ fide, *cap.* 15. *lib. cit.* pronunciat:
*Apud Indos latent infiniti hiſtoriarum & librorum antediluvianorum theſauri, quos
nos expectare unà cum Enochianis opus eſt, antequam claritatem abſolutam rerum Mo-
ſaicarum cernamus.* Et tamen in titulo libri origines ſuas ſe ex libris Noachi & He-
24 nochi eruiſſe venditat, quæ ἀντιφητικῶς ἀντικείμενα eſſe nemo non videt. * In
Pentateucho libri allegantur nonnulli illo, ut videtur, antiquiores, ut liber bellorum
Domini Num. 21. v. 14. Liber pacti Exod. 24. v. 7. de quibus variæ adferuntur ſen-
tentiæ, quas recenſet Lomeierus, c. 2. Quod in ſceleratæ calumniæ occaſionem tra-
hit infamis Atheiſmi propugnator, Spinoſa, in *Tractatu Theologico-Politico cap.* 8. ubi
pluribus argumentis contendit, Pentateuchum non eſſe â Moyſe ſcriptum, ſed ab alio
Autore, qui laudat illic libros bellorum Domini & librum pacti, à Moyſe conſcriptos,
quibus

quibus reſponderunt veritatis divinæ hyperaſpiſtæ. Vidèmus in ſacri Codicis libris multos alios paſſim laudari, quorum memoria nunc planè ac ipſis Judæis periit, de quibus Lomeierus cap. 3. Neander Præfat. Erot. Græc. linguæ. * Meminit & 25
Benjamin Tudelenſis *in Itinerario ſuo* Bibliothecæ librorum primi & ſecundi templi, quam extare in ripâ Euphratis apud ſepulchrum Ezechielis Prophetæ ait. Fabuloſum hunc Autorem omnes habent. Sed tamen Petrus della Valle *in Itinerario ſuo* hujus ſepulchri meminit, quod adire, neſcio quibus obſtaculis impeditus, neglexit; licet de Bibliothecâ nihil. * Magnifica multa de numeroſiſſimâ X. millium librorum Biblio- 26
thecâ, apud Æthiopiæ Imperatorem, nonnullis narrantur. Sed Ludolphus in Hiſtoriâ ſuâ Æthiopicâ, *lib.* 4. *c.* 1. ſuaviter ea ſomnia ridet, qui familiari cum Gregorii Abyſſini converſatione omnia ejus regni arcana perſcrutatus eſt; pauciſſimos illic libros nominat, è quibus 1. Gloria Regum, in quô Hiſtoriæ Reginæ Sabæ aliæque plures leguntur. 2. Chronicon. 3. Liber Philoſophiæ, cujus aliquod in Æthiopia pretium eſt. 4. Scala vocabularium. Nulla verò ex illis myſteria ſperanda Ludolphus, ex inſigni hominum in philoſophia ac medicina ruditate, probat, cujus aliquot ille documenta addicit. Non equidem negaverim, omnia ignota pro magnificis ſæpè haberi, & à multis myſteria fingi, ut mirabilia dixiſſe videantur: ſed tamen & multa in abſcondito etiam ultra hominum ſuſpiciones latere, certum eſt. * *De Salomonis li-* 27
bris alicubi eos extare fama eſt. Suidas in Ezechia illum librum ἰαμάτων παντὸς πάθους ſcripſiſſe perhibet. Joannes Picus, Comes Mirandulanus, teſtatur, ſcriptum eſſe à Salomone librum, cui titulus *Sapientia* ſit, non qui nunc in manibus ſit, Philonis Opus, ſed alterum Hieroſolymitanâ ſacratiore linguâ compoſitum, in quo ipſe Salomon, naturæ rerum interpres, omnem ſe illiusmodi diſciplinam fateatur de Moſaicæ legis penetralibus accepiſſe. Salomonis *Herbarium* Arabica lingua in pauciſſimorum quorundam manibus eſſe, nonnulli volunt, unde magna in arte medicâ miracula patraverint.
* Quanto non deſiderio multi in libros illos *LXX. Esdræ de Cabaliſticis ſecretis* fe- 28
runtur? quos alicubi tamen extare, credibile eſt. Multa ſunt in his ſcriptis Judaicis myſteria rerum naturalium ac ſecretioris Metaphyſicæ recondita, quæ imperitis hominibus, ut nugatoria, videntur. * De Rabbinicis ſcriptis legendus eſt Buxtorffius, 29
Plantavicius, Hottingerus, & qui nondum omnibus innotuit, Julius Bartoloccius, Abbas Congregat. S. Bernard. Ord. Ciſterc. Romæ in Monaſterio S. Prudentianæ, qui edidit *Bibliothecam Rabbinicam*, Opus trium voluminum, in quo maximam partem, MSta Bibliothecæ Vaticanæ Hebraica cum catalogo editorum librorum recenſet, & multa de ætate Autorum, genere ſcribendi & materiâ annotat.

Apud *Ægyptios*, quorum antiquitates non cum Græcis tantum, ſed & cum 30
Hebræis ipſis, ultrà quàm per religionem permitti poterat, contendit Marshamus in doctiſſimo Canone ſuo Chronologico, jam tùm ab omni ævo Bibliothecas fuiſſe, non temerè aliquis negaverit. Præterquàm enim, quod Joſephi teſtimonio maximam ſemper curam Actorum publicorum habuerint, quibus cura librorum ſemper conjuncta fuit, illud non obſcuro argumento eſt, quod Græcorum Philoſophi, qui præ reliquis

ſapuerunt,

ſapuerunt, ex Ægypto, à Sacerdotibus, rei literariæ ac librorum perpetuis cuſtodibus, arcaniores hauſerint ſcientias. Videndus de Ægyptiis Bibliothecis & re literariâ eſt Diodorus Siculus *lib.* I. ubi de Oſmandyæ Bibliothecâ & magnificâ operum ſtructurâ, quæ non immeritò Kircherum *in Turri Babel. lib.* 2. *Sect.* 3. *c.* 3. in admirationem rapit: *Hæc ego opera*, inquit ille, *ſi paulò penitius conſidero, auſim ſanctè affirmare, hoſce ſummi ingenii homines, uti nihil eos humanarum ſcientiarum latuit, ita earum ope humanis quoque operibus majora præſtitiſſe, cùm vel in unâ fabricâ efformandâ omnes artes & ſcientias Phyſicam & Mathematicam conſpiraſſe videam. Quis hodiè ſimile quid attentare audeat, niſi totius naturæ conſultus, niſi totius Arithmeticæ, Geometriæ, Opticæ, Aſtronomiæ, Mechanicæ, Staticæ, ceterarumque artium doctrinis eruditus!* Quod ſi ergò tanta artis perfectio in illis operibus fuit; quos non in tàm ſplendido domicilio ſapientiæ theſauros latitaſſe credibile eſt? Opera enim de magiſtris & doctrinâ, quæ libris illis continebantur, teſtabantur.

31 Apud *Chaldæos* quoque, rerum omnium curioſiſſimos homines, magnam rei literariæ & librariæ, ac antiquiſſimorum monumentorum curam fuiſſe, certius eſt, quàm ut à quoquam negari poſſit. Quæ ex illis fragmenta habemus, ceterorum hiſto-
32 ricorum tempora logè antecedunt. * Berossus, Sacerdos Chaldæus, (cujus filiam Sibyllam, quæ poſtea Cumas venit, Juſtinus Martyr in Parænef. ad Græcos pag. 34. lit. E. facit; quo tamen inſigni Anachroniſmo Montacutius in Analect. Eccleſiaſt. exercit. 4. illum liberat, ab Gloſſatore inepto illa verba interjecta judicans) paulò ante principatum Alexandri Magni *libros III. rerum Chaldaico-Aſſyriacarum* ſcripſit, quem antiqui Autores paſſim laudant. Joſephus in Antiquitatibus Judaicis paſſim ejus meminit: cui pares ſunt Manetho & Metaſthenes, vel potius Megaſthenes, Ægyptiacarum, Perſicarum, aliarumque rerum ſcriptores, quorum omnium fragmenca diligenter
33 collegit Scaliger in Opere ſuo Chronologico. * Qui libri cùm ab omnibus deſiderarentur: L. Joh. Annius Viterbiensis, Ordinis prædicatorum, Anno 1437. natus, Vir linguæ Latinæ, Græcæ, Chaldaicæ, Arabicæ eruditus, & antiquitatis ſtudioſiſſimus, quibus elogiis Neander in Italiâ ſuâ eum effert, Beroſi quinque libros cum aliis quibusdam in lucem produxit, commentariisqne illuſtravit. Sed jam dudum ab eruditis adverſus hunc Annium, ut veteratorem & falſarium, conclamatum eſt, & illa producuntur argumenta, quæ elidi nulla ratione poſſunt, de quibus legendus Tilemannus *in Diſc. Philolog. de Hiſtoricorum delectu p.* 76. & Voſſius *de Hiſtoricis Græcis lib.* I. *cap.* 22. Non deſunt tamen, qui modeſtius de hoc ſcripto ejusque autore cenſendum eſſe exiſtimant, & aliquid tamen in illo veri ſibi deprehendere videntur. (*l*) In quibus

(*l*) De Beroſo Annii notari etiam meretur judicium Thomæ Reineſii, Medici & Polyhiſtoris κριτικωτάτȣ, in Epiſtola, ad Joſ. Clauderum A 1646. exarata, quam ejusdem Epiſtolis, ad ſe ſcriptis, Joh. Vorſtius præfixit, *p.* I. 2. 3. obvium. Statuit *is, non omnia, quæ in Beroſo, licet Annius eum interpolaverit, hinc inde leguntur, eſſe conficta, ſed quamplurima conſentire cum profunda antiquitate: Beroſum verum & genuinum cum Anniano pariter incedere, & ab eo eſſe ſegregandum: latere in iſto ſterquilinio pretioſas gemmas, quas alibi*

quibus David Chytræus *lib. de lect. Hiſt.* Münſterus *lib. 5. Coſmograph. cap.* 8. qui temerarium quendam genuinis & veris Beroſi laboribus aliquid lolii immiſcuiſſe judicat, Annium verò à falſi ſuſpicione excuſat. Dionyſii quoque Gothofredi, in *præfat. Hiſtoricor. antiquor. Rom.* benignior de illis Annii Beroſianis ſententia eſt. Quæ etſi nonnullis contemnenda videntur, ac deſperatisſima Annii cauſa plerisque habetur, acerrima tamen inter eruditos viros ante aliquot annos ſuper hoc augumento excitata contentio eſt. Nam ex osſibus Annii ultor ſurrexit, ex eodem ſcil. ordine *Thomas Mazza*, qui Apologiam pro illo ſcripſit, quem tamen & alius Anonymus Nobilis, alio libro, ſed hactenus inedito, refutavit, ut ex Gregor. Leti *Italiâ regnant. part. 4. lib. 3. pag.* 329. conſtat. Quod Mazzæ ſcriptum, quanquam ſummo ſtudio quæſitum, videre nondum mihi contigit: neque magnoperè æſtimandum videretur, niſi me *Macedi*, incomparabilis omni doctrinarum genere, maximoque judicio præditi Viri, de quo alibi dicturus ſum, autoritas moveret. Ille enim adverſus Nobilis Anonymi Invectivam ſingulari ſcripto Thomam Mazzam ſtrenuè defendit, non aliâ, quam veritatis cauſâ inductus, ut ex præfatione illâ Macedi, quam Gregor. Leti eo in loco appoſuit, patet. *Suſcepi*, inquit, *defenſionem tùm ſtudio tuendi Patris Inquiſitoris, Mazzæ, innocentiam, tùm veritatem, quæ mihi ſemper cordi eſt, vindicandi.* De ipſo vero opere Mazzæ ita judicat: *Difficile aggreſſus eſt opus, quod Apologiam ſcripſit pro Annio Viterbienſi, ſui ordinis fratre, magni nominis viro, ut ejus fidem, à plerisque Autoribus in dubium vocatam, aſſereret, & ab objectis calumniis vindicaret. In quo certè mirum eſt, quantum ſtudii & operæ poſuerit, quam ſe ingenioſum & eruditum oſtendat, ut propè miraculo legentibus videatur, potuiſſe in re tàm ſpinoſâ floride, tàm obſcura nitidè, tàm ſterili facunde, tam jejunâ erudite ſe gerere: Quod ego opus cum legiſſem, magnoperè ſum admiratus.* Eodem in loco hæc habet: *Legeram anteà hunc Apologeticum, vernaculâ linguâ ſcriptum, qui mihi vehementer placuerat, tum propter novitatem operis, tùm propter ſtyli granditatem, tùm propter dictionis elegantiam, tùm præcipuè propter copiam eruditionis, eumque judicavi omnibus numeris abſolutum.* De Nobili verò illo Anonymo ait, *illum ſæpe à ſcopo & veritate aberrare, & multa carpere & ſugillare, quæ vera tamen eſſent, nec nullâ poſſent ratione impugnari.* Vix. credi poteſt, quanto exarſerim illa legendi ſcripta deſiderio, rei novitate motus; neque hactenus tamen voti mei compos factus ſum. Multa certè magnifica de illo Viro nos ſperare jubet Macedus, *quem ingens præterea opus de Hiſtoriâ veterum Gothorum moliri*, ait, *ſic ab illo explicandam, ut non mediocrem ab illius calamo ſplendorem acceptura ſit.*

Redimus ad Bibliothecas noſtras: et quidem apud *Perſas* Bibliotheca Suſiana 34
magni nominis fuit, de quâ legatur Diodor. Sic. *lib.* 2. *cap.* 32. De recentiore illâ apud Perſas Coſrois Regis legendus eſt Schickardus *in Tarich. pag.* 146. De ceterarum

alibi fruſtra quæremus; inventurum autem eas eſſe, qui judicio valet, & omne genus Antiquitatum eſt emenſus. Addit tandem ſe in Beroſo Anniano *venerandæ Antiquitatis veſtigia, & genuini Beroſi Fragmenta, deprehendere, quibus ſua Annius, vel alius ante hunc addiderit & inſperſerit.*

gentium, Afrorum, Chinenſium, Græcorum, Romanorum, antiquis ac deperditis, ac de recentioribus Bibliothecis, integris libris egerunt Autores ſuprà memorati, etſi magna nobis ſpicilegia, penè dixerim meſſes, reliquerint. Quoniam verò de Bibliothecis ſingulatim agere non eſt noſtri inſtituti, ideoque illa prætermittimus. * Id verò, antequam hoc de re Bibliothecariâ argumentum dimittamus, monemus, de notitiâ Bibliothecariâ, ſingularibus excerptis Bibliothecariis parandâ, omnibus, non Bibliothecariis tantùm, ſed quibusvis literatis, laborandum eſſe. Latiùs eorum patet utilitas, quam excerptorum ſpecialium, quæ ſub illis continentur; eorumque defectum facilè ſarcire poſſunt.
35

36 Excerpta in Re Bibliothecaria vel unô volumine, vel diverſis, inſtitui poſſunt. hottingerus in Bibliothecario, *part.* 1. *cap.* 7., quatuor indices pro Bibliothecis fieri jubet. 1. Chronologicum, quo Autores ſecundum ſeriem ſeculorum diſtinguntur. 2. Logicum, qui ſecundum materiarum, ſibi ſubordinatarum, nexum diſponendus. 3. Theologicum (nam ad Theologiam ille primariò reſpicit), qui nominibus ſuis omnes Theologos cujuscunque Religionis exhibeat. 4. Grammaticum ſ. Alphabeticum, quem duplicem iterum eſſe voluit, realem & perſonalem, & illum quidem latiorem vel ſtrictiorem, latiorem pro integris tractatibus, ſtrictiorem pro tractatuum partibus. In perſonali non nomina ſimpliciter, ſed & vitam, perſonam, actiones &c. ſtrictim deſcribi vult. His indicibus adjungit ulterius Topographicum, qui ſecundum orbis partes Autores diſponit, & Syncriticum, ſive Comparativum Autorum, editionum. Sed quantus ille labor futurus, quam etiam in multis non neceſſarius! Mihi quidem indices Hottingeriani non inutiles pro Bibliothecario, & qui commentationes Bibliothecarias parat, videntur, ſed pro viro, qui alia habet agenda, nimis operoſi. Quanquam enim Chronologicus index ſit utiliſſimus, eumque ordinem præ ceteris amplexus ſit Voſſius in libris ſuis, Topographicus etiam non exigui uſus ſit, quò labore aliquâ ex parte nos Quenſtedius levavit; exiſtimo tamen, cùm propter res ipſas omnia diſcantur, conſultius fore, ſi indices reales habeamus, non anxie ſecundum rerum ſeriem, ſed alphabetico ordine diſpoſitas, in quibus titulis ſubjiciamus ſuos Autores, connotatis ſemper variis editionibus, patriâ, tempore, ceteriſque ſcitu neceſſariis, ubi ſe ultrò ingerunt. Ac poterunt memoriæ etiam gratiâ ſine magnâ difficultate Autores claſſici & hiſtorici ſeorſum locari notarique in iis variæ editiones, ne ſemper in vaſto quærere acervo illos neceſſum ſit. Hinc Criticos potiùs, quàm Syncriticos Indices ſuper Autores parari velim, quibus colligantur judicia de Autoribus, quæ vel in lectione apud Autores occurrunt, vel quæ inter colloquia cum viris doctis ipſi notamus. Non credat facilè aliquis, quantam utilitatem res illa habitura ſit. * Eorum exemplum nobis præbent Judicia de Autoribus, ab Anonymo, quem tamen ſupra nominavimus, in Galliâ inſtituta. Nunc quoque talia Matthiæ Zimmermanni ſub prælo de Autoribus judicia eſſe narratur, quæ nondum vidi. Rudimentum talium excerptorum præbet Magirus in Eponymologio Critico, qui nunc
37

auctior

auctior prodiit liber. Ex converſatione notata judicia, Excerpta Scaligeriana & Thuanæa continent.

Omnium ut puto induſtriam facilè ſuperare in hoc genere potuiſſet Vir nunquam ſatis laudandus, GEORGIUS HIERONYMUS WELSCHIUS, Auguſtanus Medicus, 38
verum Germaniæ noſtræ decus, ſi præclara iſta Opera ſua in lucem edere potuiſſet. Mihi certè ingenium hujus Viri admirabile ſemper viſum eſt. Quas enim ille non diſciplinas, linguas, etiam Orientales, conatibus pene Herculeis exhauſit? Quod in illo judicium? quam ſanum & elegans? quantus humanioris literaturæ apparatus? Ego certè quoties triſtes illas è naufragio tabulas, affectorum Operum Indicem, perſpicio, toties ſanè hanc eruditi orbis jacturam deploro, & nunc publicè omnes, qui hujus Viri ſupellectilem literariam poſſident, obteſtor, ne quicquam illarum chartarum perire ſinant; typographos verò, ut tineis & blattis, quicquid earum ſupereſt, eripiant, neque publico bono invideant. * Habuit ille affectum Opus, ut Schrockius in vitâ ejus 39
teſtatur, *Notitiam Autorum Panglottam*, quo in ſingulis linguarum generibus veteres & probatos Autores, in ceteris meliores, non tantum nominare, ſed & præſtantiores editiones indicare, & de ſcriptis ipſis judicia ferre voluit: cujus facti initium ipſi Gerh. Joh. Voſſius ſuggeſſerat, qui tale quid olim cœperat, amicisque & auditoribus diſtribuerat; a quibus ipſe acceptum plurimùm deinde auxit, Græcis nempe & Latinis Orientales quoque addendo. Idem *Hiſtoriam Literariam Turcarum* ex MSto Conſtantinopolitano exhibiturus erat. Idem *Lipſii Bibliothecam*, *Naudæi Bibliographiam Politicam*, *Diſſertationem de ſtudio liberali*, *Lindanum de ſcriptis Medicis notis auctiores*, *Bibliothecam Medici eruditi*, *Hiſtoriam Medicorum Orientalium & Ideam Chronologiæ Medicorum* edere voluit. Sed illorum omnium ſpes cum ipſo exſpiravit.

CAP. VII.
DE MANUSCRIPTIS.

§. 1. *MStorum Codicum pretium.* 2. *Uſus eorum, qui jam typis vulgati ſunt, eximius.* 3. *Exemplo Codicis Rigaltiani Fabularum Phædri oſtenditur.* 4. *Codicum antiquitas ex characteribus deprehenditur.* 5. *Quod nondum præceptis comprehenſum.* 6. *Robortelli, Scioppii, Welſchii Ars critica.* 7. *Henr. Stephani de Criticis.* 8. *Caſaubonus de Criticis librum affectum habuit.* 9. *Salmaſii epiſtola de notis antiquitatis in MStis Codicibus integra adducitur.* 10. *Græci Codices antiqui, quemadmodum & Latini, ſine ullo vocum interſtitio ſcripti, ſine ullo accentu.* 11. *Solo verſu, ſive periodo finiebatur oratio.* 12. *Ariſtophanes primus diſtinctiones & accentus invenit.* 13. *Quos poſtea Grammatici antiquioribus Codicibus addiderunt.* 14. *Diphtongus Æ una litera notis recentiorum MStorum.* 15. *Eraſmi in MStis indagandis ſingularis induſtria.* 16. *Leonardi Aretini de Quintiliani MSto exultatio.* 17. *Monachi MStorum cuſtodes.* 18. *MSta in lucem protrahenda.* 19. *Poſſevini*, 20. *Labbei*, 21. *Spitzelii*,

lii, 22. *Ludovici Jacobi*, 23. *Caponi*, 24. *Welſchii ea in re conatus laudantur.* 25. *Senatus Auguſtani ſingulare ſtudium in oblatione MStorum ad editionem.* 26. *Ant. Reiſeri Index MStorum Bibl. Aug.* 27. *Hulder. Fuggeri Liberalitas.* 28. *Petr. Lambecii cura in MStis Bibliothecæ Vindobonenſis.* 29. *Julius Pflug de Bibl. Budenſi librum promiſit.* 30. *Thomaſinus, Angelicus Aproſius, Ludov. Jacobus laudantur.* 31. *Cl. Felleri utilisſima opera in MStis Academiæ Lipſienſis.* 32. *Multa in illâ notabilia.* 33. *MSta Orientalia.* 34. *Laur. Pignorii* παραίνεσις *ad libros MStos edendos.* 35. *Autores veteres, manu illuſtrium Criticorum notati, MStis accenſentur.* 36. *Nicolai Heinſii & Gœſii Bibliothecæ à copiâ illorum laudantur.* 37. *Libri, é MStis primum in lucem editi, MStorum fidem habent.* 38. *Libri virorum doctorum inediti ac affecti ad MStos quoque referendi.* 39. *Varia illorum fortuna.* 40. *Quomodo indagandi.* 41. *Exempla ineditorum librorum.* 42. *Etiam imperfecti eruditorum libri in lucem protrahendi.* 43. *Martini Fogelii ſcripta inedita recenſentur.* 44. *Andreæ Boſiii opera affecta.* 45. *Epiſtolæ virorum doctorum MStæ inter* κειμήλια *Bibliothecarum.* 46. *Hottingeri, Marquardi Gudii, Bibliothecæ Noribergenſis in iis coarcervandis induſtria.* 47. *Reineſianæ Epiſtolæ MStæ in Bibliothecâ Boſianâ.* 48. *MSta politici argumenti colligenda in Bibliothecis.* 49. *Bibliotheca Auguſta & Maximiliani* zum Jungen *ab eorum copia laudatur.* 50. *MSCtorum copia in Bibliothecis publicis præprimis colligenda.* 51. *MSta antiquiſſima, utut aliquâ parte vitioſa, pretium non amittunt.* 52. *Iis tanquam oraculis utimur in emendandis autoribus & mutilationibus Patrum detegendis.* 53. *MStorum nunquam editorum raritas rem ſæpè inæſtimabilem facit.* 54. *MStorum librorum catalogi an celandi, nec in publicum proferendi?* 55. *MStis locupletes ſunt Bibliothecæ publicæ, Vaticana,* 56. *Vindobonenſis,* 57. *Hiſpanicæ,* 58. *Anglicæ,* 59. *de quibus Chriſt. Arnoldi teſtimonium producitur,* 60. *Gallicæ Bibliothecæ non regiæ tantum, ſed & privatæ.* 61. *Thuana,* 62. *Italicæ,* 63. *Auguſtana, Leidenſis, Norimbergenſis, Gottorpienſis,* 64. *cujus aliqua recenſentur,* 65. *privatarum Bibliothecarum manuſcripta.* 66. *Lucæ Holſtenii MSta, ad Philoſophiam Pythagoricam & Platonicam pertinentia, enarrantur.* 67. *Illuſtris Viri, MARQVARDI GUDII, laus, ejus inſignis MStorum Bibliotheca, & opera* ἀνέκδοτα.

1 IN Bibliothecis principem merito locum obtinent MSti CODICES, quorum ſin-
2 gularis haberi cura debet. * Poſtquam enim per typos vulgari cœperunt veterum Scriptorum libri, illi quidem, qui vulgati ſunt, Typographiæ beneficio, pretio ſuo aliquatenus imminuti ſunt: olim enim multo ære comparabantur veteres illi libri, Monachorum manu deſcripti, quibus non exiguum inde lucrum accrevit; de quo videri Naud. *Add. ad Hiſt. Lud. XI. p.* 87. poteſt. Sed ſuo tamen etiamnum pretio cenſentur, qui ſunt antiquiores, ad quos velut ad oracula confugiunt, qui emendationes locorum in Autoribus quærunt. Non enim elevandus etiam illorum MStorum

uſus

uſus eſt, ut Conringio in *Epiſt. de Bibl. Aug. pag.* 108. viſum. Semper enim in vetu-
ſtis codicibus aliquid à Criticis ſagacioribus obſervari poteſt, quod illis, qui primum
ex iis libros typis promulgarunt, in mentem non venit, ut editione Fabularum Phæ-
dri mihi conſtat. * Cum enim Rigaltius ex vetuſto codice MSto has Fabulas edi- 3
derat, innumera tamen in illis menda relicta ſunt, quæ ex illo ipſo codice, qui in ma-
nus Marquardi Gudii incidit, mirabili ſolertiâ Vir ſummus reſtituit, modo exorari poſ-
ſit, ut limatiſſimas illas notas ſuas in publicam proferre lucem velit. (*m*) Scilicet
ut ingenio alii aliis feliciores ſunt, ita & in ϛοχασμῷ Critico alii aliis oculatiores, qui
in apicum illo ductu & flexu aliqua velut divinâ virgula deprehendunt, in quo fruſtra
alii ſudarent.

Neque enim leve aliquid & exiguum quis exiſtimet, cum è veteri codice MSt. 4
emendatur Autor. Plures ſunt in illa re nodi, quam quis forte crediderit. MStorum
codicum fides ex antiquitate, antiquitas ex ipsâ ejus facie, characterum ductu, flexu,
magnitudine, poſitu, colligenda eſt; ne quid de mutatione, transpoſitione, omiſſione,
interpoſitione literarum, abbreviatione verborum &c. dicam. Nam ut ipſæ linguæ
gliſcunt, ſingulisque pene ſeculis aliquid in illis mutatur; ita nec ipſa ſcribendi ratio
ſibi conſtat. Hoc è Germanicâ, Gallicâ, Italicâ linguâ patet. (*n*) Quanta hic in
verbis, phraſi, accentu, dictione, ſcriptura, diverſitas ſucceſſu ſeculorum fuit! Stulti
plane ſunt & pueriliter judicant, qui ceterarum linguarum non eadem fuiſſe fata exi-
ſtimant. * Subſiſtit illa res hactenus in ſolâ ἐμπειρίᾳ, neque ad artis regulas voca- 5
ta; * nam paucula illa, quæ Robortellus & Scioppius *de arte criticâ* ſcripſere, 6
tumultuaria ſunt, & hujus rei fundum omnem non emetiuntur. De characteriſmis illis
temporum in codicibus deprehendendis non ſatis accuratæ præceptiones habentur; cum
certum tamen ſit, ita de illarum ætate judicia inſtitui poſſe, ut ex quibusdam ſignis de
hominum & brutorum ætate judicare poſſumus. Qui à Monachis & Græculis fugiti-
vis ab excidio Conſtantinopolitano lucelli gratiâ deſcripti, illam fidem non merentur,
quam antiqui. Plura nos fortaſſis docuiſſet omnium literarum Vir, Hieronymus
Welschius, ſi edidiſſet *Artem ſuam Criticam*, Scioppianâ, ut titulus habet, brevio-
rem, auctiorem & accuratiorem, quæ per omne Scriptorum genus & linguas omnes
ſe diffundat, & *Honores Calligraphiæ*, ſive commentariolum de varietate chartarum,
ſcripturarum & typorum, in quo multa rariora & vulgo incognita recenſere & reve-
lare voluit. * Scripſerat & Henricus Stephani quædam *de Criticis*, in quibus 7
tamen

(*m*) Viri illuſtris, Marqv. Gudii, in Phædrum Notæ, ſive Commentaria Poſthuma, in Editione Mythographi hujus noviſſima, Variorum Notis aucta, quam Pet. Burmannus Amſtelodami A. 1698. *in 8vo* evulgavit, prodierunt.

(*n*) Quam inter Deſiderata Literaria hic retulit Morhofius, de Scripturæ in Codicibus Seculorum diverſorum MStis diverſitate doctrinam, magna ex parte, quod Linguam imprimis Latinam attinet, ſatis accurate eſt perſecutus, & Tabulis LX, varia Scripturarum Veterum Specimina, æri inſculpta, exhibentibus, illuſtravit Joh. Mabillonius, Theologus Ord. Benedictini Gallus πολυμαθέϛατος, in *Libris VI. de Re Diplomatica*, Lutetiæ A. 1681. *in fol.* editis.

8 tamen fruſtra illa, quæ ad artem ipſam ſpectant, quæſiveris; * niſi fortasſis hoc ſuppleturus fuiſſet CASAUBONUS, qui *Epiſtola XXI.* ad Bongarſium hæc ſcribit: *Nos de Criticis veteribus ea parata habemus, ex antiquis Hebræis, Græcis & Latinis, quæ non promit in ſuo de Criticis libello Stephanus.* Sed illa lucem non viderunt, cum, aliis negotiis occupatum in *Epiſt.* 266. *ad Elmenhorſtium*, ſe de poliendo Commentario, quem de Criticâ ſcripſerat, ne cogitare quidem poſſe, fateatur.

Sæpius ego miratus ſum, adeo neminem ex omni Criticorum familiâ operi huic
9 manus admoviſſe. * Extat de hoc argumento SALMASII *epiſtola ad Sarravium*, inter Sarravianas illas Arauſioni An. 1654. editas, p. 235. quæ aliquid plenius meliusque tradere videtur, quanquam ab illo, aliis negotiis occupato, ſcripta eſt. Rogarat illum
10 Sarravius, ut notas antiquitatis Codicum MStorum aliquas ſibi panderet. * *Video,* ſcribit ad illum, *antiquisſimos Codices Manuſcriptos Latinos & Græcos, ita exaratos eſſe, ut nullo interſtitio voces diſtinguantur, ſed uno literarum ductu invicem cohæreant. Et hæc eſt ſummæ vetuſtatis nota. Velim autem ſcire, quo ævo diſtingui cœptum ſit, quod antea confuſè habebatur. Hoc enim κριτήριον mirum in modum conduceret dijudicandæ ætati Manuſcriptorum. Si quid juvare potes Tu, qui plures iſtiusmodi libros verſaviſti, quam mortalium quispiam, fer opem & inſigni beneficio literas affeceris.* Ergo reſcribit illi Salmaſius, teſtis omni exceptione major, εἷς μύριοι. Nam qui ejus elevare fidem hac in re velit, hunc ego inſanire dixerim. Regnabat in his ſtudiis Salmaſius, ac præcipuas eruditi orbis Bibliothecas perreptaverat, libros manuſcriptos deſcripſerat, ex iis excerpſerat, ut quaſi viva MStorum Bibliotheca videri poſſet. Quam epiſtolam, cum in paucorum manibus ſint Sarravianæ, hic integram ſubjungere volui, cum magnam rei criticæ facem accendat: *Quod petis de diſtinctione librorum veterum, vellem tempore opportuniore eam mihi quæſtionem proponere inſtituiſſes. Si otio quippe majori abundarem, neque anguſtis ſpatiis excluderer, plenius hac de re poſſem tibi ſatisfacere. Nunc quæ in mentem venient, huic chartæ absque ulla meditatione illinam. Quod ad Græca exemplaria attinet, de quibus primum hic agendum eſt, ante Ariſtophanem, qui primus προσῳδίαν excogitavit & accentus invenit, nulla fuit literarum diſtin-*
11 *ctio, neque ſubdiſtinctio. * Uno ac perpetuo ductu ſine ullo interſtitio voces omnes exarari ſolebant & ſententiæ etiam continuari: niſi quod, ubi perfecta fuerat, non in eadem linea alteram auſpicabantur: ſed principium alterius lineæ, ſive verſus inchoabant. Inde nata diſtinctio per verſus, qui majores aut minores erant, prout ſententia pluribus aut paucioribus verbis abſolvebatur. Interdum quippe duas, interdum tres aut plures lineas ſinguli verſus occupabant. Græci ςίχȣς appellant. Opera autem ipſa numerabantur per verſus; quorum ſumma in fine libri ſubducta notabatur. Inde πολύςιχον βιβλίον de grandi volumine dicebant. Diu duravit hæc ratio. In veteri codice Epiſtolarum Pauli, qui penes Puteanos eſt, ad finem totius ſcripturæ ſacræ librorum ςιχομετρίαν notatam invenies. Quæſtiones Tuſculanas in antiquisſimo exemplari B. R. ita per verſus diſtinctas reperis.*
12 * *At in eodem verſu quomodo περίοδοι & κῶλα diſtinguerentur, Ariſtophanes invenit, & notas ad hæc intervalla ſignanda commentus eſt. Tres fuere:* τελεία ςιγμὴ, ὑποςιγμὴ

&

& μέση. *Primam propriè vocarunt DISTINCTIONEM Latini, ſecundam SUBDISTINCTIONEM, tertiam MEDIANAM.* τελεία στιγμὴ *punctum erat, quod collocabatur in capite vel apice ultimi elementi, in quo periodus deſinebat.* ὑποστιγμὴ *in imâ literæ parte ponebatur,* ἡ μέση στιγμὴ *ad mediam partem. Totidem igitur fuere puncta; ſed pro ſitu aliter atque aliter valentia. Puncta igitur noſtra ſingularia & virgulæ, & duo puncta veteribus prorſus ignorata fuere. Punctis ſingulis tota diſtinctio & ſubdiſtinctio librorum conſtabat, tam apud Latinos, quam apud Græcos. Nam illi ab iſtis ſumſere.* Τελεία στιγμὴ, *id eſt, punctum, in apice literæ collocatum, abſolvebat ſententiam,* ἀπαρτίζει ἀεὶ τὴν διάνοιαν; *& reſpondet planè noſtro puncto. Reliquæ duæ ſubdiſtinctiones punctis etiam ſingulis notabantur, uno ad literam mediam ultimæ dictionis, altero ad imam partem locato, Hæ oſtendebant, non integratam eſſe ſententiam, ſed adhuc manere ſuſpenſam, cum aliquâ tamen differentiâ* τῆς μέσης στιγμῆς & ὑποστιγμῆς, *quam etiam alicubi,* ὑποτελείαν στιγμὴν *vocatam oſtendi. De* μέσῃ *tradunt Technologi Græci,* οὐκ ἀπαρτίζειν τὴν διάνοιαν, ἀλλ᾽ ἀναπαύειν ἐν καιρῷ τὸ πνεῦμα. *De* ὑποστιγμῇ, *ſive ſubdiſtinctione notant,* οὐκ ἀπαρτίζειν *eam* τὴν διάνοιαν, *ſed oſtendere* τοῦ μέλλοντος εἰρῆσθαι ἀφιέναι ἤρεμον τοῦ πνεύματος ὡς ὀξὺ τὸ λοιπὸν ὅπερ τοῦ λόγου τηρείη. *In veteri inſcriptione Smyrneorum Arundelliani marmoris ſine ulla diſtinctione & ſubdiſtinctione, una ac perpetuâ ſerie dictiones omnes inter ſe cohærent: quod & in aliis antiquis Græcis inſcriptionibus paſſim invenire eſt, quæ & ſine accentibus ſcribuntur. Et certum eſt, ad hunc planè modum etiam libros ipſos ſcribi ſolitos, idque diu obſervatum poſt repertos accentus & diſtinctiones. Ab antiquariis ſecundum antiquas rationes ſcribebantur, nempe ſine accentu ullo & ſine ullâ diſtinctione. * Poſtea Grammatici, qui eos emendabant & con-* 13
ferebant cum antiquioribus & emendatioribus codicibus, non ſolum, ſi quid erat titubatum à librariis, corrigebant, ſed etiam accentus apponebant, & diſtinctiones. Vidi libros vetuſtiſſimos, in quibus apparebat planè, ſcripturam eſſe ab antiquiore manu, quam accentus. Nec ſecus fuit apud Latinos; quod colligere poſſumus ex vitâ Valerii Probi Grammatici apud Suetonium, qui de eo ita ſcribit: Multaque exemplaria contracta emendare ac diſtinguere & adnotare curavit, huic ſoli nec alii præterea Grammatices parti deditus: *Ubi vides eos Grammaticos, qui libros autorum emendabant, etiam diſtinguere eoſdem ſolitos, id eſt, diſtinctiones apponere. Quod Græci dicunt Critici* στίζαι, *Græcis Criticis hunc eundem fuiſſe morem poſſem probare Epigrammate Græco, quod nunc non occurrit, nec etiam quærendo eſt. Duplex, ut in pauca rem contraham, diſtinguendi ratio fuit, quâ voces ſingulæ invicem ſeparabantur, & quâ periodi & cola. Antiquiſſima exemplaria neutram habent, neque apud Græcos, neque apud Latinos. Tales hodie pauciſſimi reperiuntur. Nam plurimi, qui uncialibus & capitalibus literis ſcripti ſunt, voces invicem habent diſtinctas. Quoſdam tamen vidi, qui nullam fermè vocum diſtinctionem oſtendebant. Et, niſi fallor, talis eſt MS. Livius Puteanorum. At in illis, qui rotundiore & minutiore charactere exarati reperiuntur, ferè ſemper dictiones omnes diſtinctæ inter ſe apparent: ſententiæ verò abſolutæ ſolis punctis, hoc eſt* τελείαις στιγμαῖς *raræ in iis occurrunt ſubdiſtinctiones, quas tamen adhibere antiquitus ſolitos,*

& Gi-

& Ciceronis quidem ævo, patet ex Aſconii Pediani in Verrinas notis. Orientales, ut He-
bræi, Syri & Arabes, voces diſtinguere ſoliti ſunt, quia literas habent vocum finales, aliâ
formâ, quam quibus principia & prima notata ſunt. Addo nonnulla quibus dignoſci
14 *poſſit antiquitas exemplarium manu exaratorum. * Si quibus in libris MSS. diphthon-*
gus reperiatur Æ duabus literis, non in unam conditis, ſed ſeparatis, expreſſa ad hunc
modum AE, aut ae, ſcias codices illos & vetuſtos eſſe inprimis & fideli manu confectos.
Si aliter effiĉta occurrat, aut per unam literam ex duabus conflatam, aut per unicum
E, cui nota ſuppoſita ſit, hoc modo ę. qui primo modo ſcripti ſunt, paulo majorem ve-
tuſtatem redolent: qui ſecundo, ad infimum ſeculum relegari debent. Literæ capitales
non ſemper indicium habent majoris vetuſtatis. Nam & minores characteres & verè
Romani, rotundiore formâ expreſſi, ſæpe ſummam præ ſe ferunt ἀρχαιότητα. Sunt
& literæ, quæ convocantur LONGOBARDICÆ, quarum uſus fuit circa Juſtiniani
ævum, quibus libros olim vidi conſcriptos, eosque emendatiſſimos.

Hæc ego plenius hic adducere volui, cum ad MStorum antiquitatem depre-
15 hendendam facerent. * Fuit vero illa ſingularis MStorum indagandorum cura, tem-
pore παλιγγενεσίας literariæ, ut nanciſcerentur codices emendatiſſimos, e quibus
Typographiæ beneficiò in lucem ederent. ERASMUS in his omnem lapidem movit,
qui in vetuſtis libris producendis, nec ſumptui pepercit, nec ſtudio. Quare ad Colle-
gium Canonicorum Metenſium, qui inſtructiſſimam tum omnis generis Manuſcriptis
Bibliothecam habuerunt, *lib.* 10. *Epiſtolâ* 4. ſcribit: *Quoniam ex evangelicâ lege ju-*
bemur ſuum quisque talentum ſic in uſum publicum conferre, ut uſuram approbet, qui
ſortem credidit, ego ſtudium meum ad hoc appuli, ut vetuſtiſſimos autores aut in lucem
eruam, & à blattis tineisque vindicem, aut depravatos emendem. Etenim ut gravis
eſt jactura nobis, interire, quod tantis vigiliis ſummi viri prodiderunt: ita non exſtare
videtur, quod extat ſic mendis undiqune conſpurcatum, ut nec legi poſſit, nec intelligi.
Nec dubito, quin Veſtra quoque Pietas publicæ faveat utilitati, nihilque minus probet,
quam canem illam præſepi incubantem, de quo eſt in Græcorum proverbiis, præſertim
16 *cum ita liceat, illam utilitatem aliis communem facere, ut nobis nihil deteratur.* *Extat
& LEONARDI ARETINI ad Poggium epiſtola, quâ illum invitat ad libros MStos in-
dagandos. Hic cum Quintilianum illi integrum promiſiſſet, exclamat: *O lucrum*
ingens! inſperatum gaudium! Ego Te, Marce Fabi, totum integrum quando aſpi-
ciam! & quantus Tu mihi tunc eris! quem ego, quamvis lacerum crudeliter ora, ma-
nusque ambas populataque tempora, raptis auribus & truncas inhoneſto vulnere nares,
tamen in deliciis habebam. Oro Te, Poggi, fac me quam citò huius deſiderii compo-
tem, ut ſi quid humanitus impendeat, hunc prius viderim, quam è vitâ diſcedam.
Quintilianus Rhetoricæ pater & oratoriæ magiſter eiusmodi eſt, cum Tu illum, diuturno
ac ferreo barbarorum carcere liberatum, huc miſeris, omnes Hetruriæ populi gratulatum
concurrere debeant. Hos ille triumphos agit in unius Quintiliani MSto codice, atque
iſte temporum illorum ardor fuit, ut per omnes Bibliothecarum receſſus antiqui iſti
17 Autores conquirerentur, etſi non ſine magna difficultate & moleſtiis. * Nam, qui
eos

eos cuſtodiebant, Monachi, ut theſauros, ſibi ſervabant, quod non parum lucri ex eorum deſcriptione haberent; ut variis artibus ad extrahendos è clauſtris ſuis captivos opus fuerit. Videatur de his copioſe Lomeierus *Tr. de Bibliothecis cap. 9. ſect. 2.* ubi multa de libris antiquis, quomodo illi virorum doctorum induſtriâ in lucem protracti fuerint. Exſtant etiam de difficultate Typographorum graves virorum doctorum querelæ. Videatur Petri Victorii ad Camerarium eâ de re epiſtola, quæ prima eſt libri primi Epiſtolarum, ad Germanos ſcriptarum. Non eſt tamen, quod ſuccenſeamus Monachis, quorum beneficio ſervati fuerunt Codices. Etſi enim illi barbari, & quibusdam ob male tractatos codices & moroſitatem vapulent, tamen vel ideo ignoſcendum illis eſt, quod absque eorum ſuperſtitiosâ cuſtodiâ tot antiqui Autores peſſum iviſſent.

Utinam ad communem utilitatem conſpirarent, qui MSta poſſident, vel Prin- 18
cipes & Reſpublicæ, vel privati, & vel notitiam eorum publico bono non inviderent. Multæ latitant ignoratæ ſæpè ipſis poſſeſſoribus opes, quarum obtinendarum nulla ſpes ſupereſt. Qui in Bibliothecis publicis habentur codices, illi â quibusdam ſingularibus libris notati ſunt. * Laudabilem eâ in re operam poſuit *Poſſevinus*, qui 19
Catalogos MStorum Græcorum & Latinorum, ad res ſacras pertinentium, Apparatui ſacro ſubjecit: utinam & ceterorum titulos conſignaſſet. * *Labbeus* ſimili ratione 20
Novam Bibliothecam MStorum librorum, ſive ſpecimen antiquarum lectionum Latinarum & Græcarum Pariſiis An. 1653. edidit, quâ Theologi ſolùm, ſed & aliarum diſciplinarum Scriptores inediti continentur. Sed ille Bibliothecam Regiam ceterasque Gallicas præcipuè in hunc uſum adhibuit. * Manuſcriptorum hiſtoriam, qua- 21
tenus illa ex Catalogis patet, *Theophilus Spizelius* in diſſertatione præliminari, quam præmiſit ſacris Bibliothecarum illuſtrium arcanis retectis, libro Aug. Vindelic. An. 1668. edito, diligenter perſequitur. Hic oſtendit, quomodo ex omnibus Catalogis cognitis Manuſcripta Theologica, paſſim in Bibliothecis Europæ latitantia, congerenda, ejusque ſpecimen aliquod affert. Similem laborem in ceteris ſcientiis & Facultatibus promittit. Sed nec omnes Catalogos ad manum habuit, nec Bibliothecas vidit, quod neceſſarium eſt illi, qui tale Opus molitur. * *Ludovicus* quoque *Jacobus*, mul- 22
tos in Collegiis & Cœnobiis reſtare MStos Codices, teſtatur, qui omnes perluſtrandi eſſent, & in hunc cenſum referendi. * *Johannes Baptiſta Caponus*, referente Gre- 23
gorio Leti, notitiam MStorum Medicorum totius Orbis, in quocunque idiomate, promiſit. * Suſceperat & *Hieronymus Welſchius*, teſte Schröckio, hunc de Manu- 24
ſcriptis Medicis ex Catalogis Bibliothecarum editis & ineditis laborem; cui ille quidem manum admovit, ſed & hunc fata intercepere.

Laudandus inprimis *Senatus Auguſtanus*, qui Bibliothecæ ſuæ celebratiſſimæ 25
Catalogum non edi tantùm aliquoties curavit; ſed & MStos Codices, præcipuè Theologicos, accuratè notari juſſit, hac ratione additâ, ut Codices in eâ contentos, vel cum viris doctis interpretandos, vel diligentibus Typographis conferendos (modò de iis ſartis tectis ſuo tempore reſtituendis caveant) ad augenda rei literariæ commoda

communicaret. Edidit & eundem poſtea Catalogum auctiorem *David Hoſchelius* juſſu Marci Velſeri, Reip. Auguſtanæ Duumviri, qui hanc ob cauſam ejus curari editionem voluit, ut tàm, quæ in Bibliothecâ hac κειμήλια, qui notæ probæ Autores, ſervarentur, conſtaret, quàm quicunque Codex in rei literariæ commodum petenti εἰς χρῆσιν daretur, aliique βιβλιοτάφοι ad idem bene de literis merendi ſtudium incitarentur, ad cujus confirmationem hæc charactere majuſculo verba præfixa. *Quisquis Reipublicæ literariæ faves, ſive Lector, ſive Typographe, horum omnium Codicum ſive interpretandi, ſive conferendi, ſive edendi, ita tibi futura eſt copia, ſi de iis*
26 *incolumibus reſtituendis caveris.* * Edidit poſteà & *Antonius Reiſerus* hujus Bibliothecæ Catalogum MStorum uberiorem, nam præter Theologicos etiam aliarum ſcientiarum MStos Codices adjecit, ad exemplum & imitationem Bibliothecæ Manuſcriptorum Labbeanæ; quem poſtea indicem ſequeretur Hiſtoria Litera-
27 ria & Libraria Auguſtana. Sed & illa jam ſpes periit. * Neque inſigni ſuâ laude privandus *Uldar. Fuggerus* eſt, qui Henric. Stephani annuo ſtipendio aluit, ut libros Græcos ederet.

28 In Bibliothecæ Vindobonenſis MStis recenſendis ſollicitiſſimus quoque fuit *Petrus Lambecius*, qui in Commentariis ſuis, præcipuè l. 3. & 4. accuratam eorum enarrationem ubique immiſcet, ſed abruptum hunc laborem utiliſſimum fato Autoris, do-
29 lendum ſanè eſt. * Bibliothecæ Budenſis MSta, quæ nuperâ expugnatione barbarorum unguibus erepta, indicem nuper in Francofurtenſi Catalogo *Julius Pflug* pro-
30 miſit. * Italicarum Bibliothecarum theſauros MStos prodidere, *Thomaſinus* in variis illis Bibliothecarum, tàm publicarum, quàm privatarum, Catalogis, *Angelicus Aproſius de Vintimiglia* in Bibliothecâ ſuâ, quæ tamen nondum edita eſt, tùm & alii Vitarum & Elogiorum Scriptores. De ceteris Europæ Bibliothecis, quæ MStis abun-
31 dant, legendus eſt Ludovicus Jacobus, Lomeierus & alii. * Edidit ſuperiore anno celeberrimæ Academiæ Lipſienſis Catalogum Codicum MStorum Cl. *Fellerus*, optimè hâc operâ de Academiâ non ſolùm, ſed & orbe literato meritus, qui in præfatione Ca-
32 talogi ſingularia quædam & notabilia ſummatim exponit. * Reperiuntur illic libri partim planè incogniti, partim perquam rari, Patres & Hiſtorici Græci. Habetur in illis *Theophili* Monachi liber *de arte colorandi ac coquendi vitra*, quem intercidiſſe planè nonnulli exiſtimant, meritò conferendus cum illis, qui hodie de eodem argumento ſcripti ſunt. Latitant in illis plurimi veterum Germanorum libri Rhythmici, non immeritò eodem, ſi non majori, à nobis pretio habendi, quo haberi ſolent aliarum gentium venerandæ antiquitatis rudera. Nam & hic Dii habitant, & in antiquo illo ha-
33 bitu ingenium reconditur. * Orientalium librorum gazas, quarum aliquam partem tùm Bibliothecæ Leidenſis Catalogus, tùm Chriſtianus Ravius in ſpolio Orientis exhibet, elevare videtur Conringius in doctiſſimâ illâ ad Boineburgum de *Bibl. Auguſtâ Epiſtolâ p.* 111. & ſequentibus, quem tamen hic ſuâ ſententiâ non audiendum exiſtimem. Neceſſitatem MStorum Orientalium in Theologiâ oſtendit Hottingerus *Biblioth. quadr. p.* 96. in quibus magnam habuiſſe notitiam Burdelotium Ludovicus Jacobus, *Tr. de Biblioth.*

blioth. pag. 502. teſtatur, quosque magno numero in ſuâ Bibliothecâ Peireſcius habuit, & plures etiam inter barbarorum manus tenentur theſauri, quàm nos credimus.

Hic ego hanc omnibus Bibliothecarum poſſeſſoribus mentem optem, quam habuit *Laurentius Pignorius*, Vir ingenio & ſcriptis illuſtris, qui ut ipſe in Bibliothecâ ſuâ multos habuit MStos Codices, quos recenſet Thomaſinus, Epiſcopus Æmonienſis, in diſſertatione *de vita, Bibliotheca & Muſeo Laur. Pignorii*, ita omnibus illos obtulit, ſi quis vellet proferre in publicum: ita enim in Symbolarum Epiſtolicarum *lib.* I. *Epiſt.* 33. ad Johannem Thuilium ſcribit: *Non omninò inſcitè hirundines olim cygnos arguebant, propterea quod canendi artem nollent in publicum proferre, ſed pratis ſolùm, fluminibus & Zephyro canerent. Occultæ Muſicæ, vetus eſt dictum, nullum eſſe alicubi commodum, cujus ego præcepti memor, ſi quid in arculis meis pluteisve latet, id omne conſilium eſt transſcribere publico bono, ut docti homines, quos editionis fortuna deſtituit, volitent aliquando per ora virûm, & poſtuma hac fama perfruantur merito jure. Utinam verò, quod ego tenuitati meæ impero, id exequantur alii copioſi & locupletes, qui Bibliothecas (niſi Bibliotaphia malimus apellare) refertisſimas habent ineditis bonorum autorum fœtibus, eô conſiliô, ut in compedibus habeant immortalia monumenta ingeniorum, donec illa ignis fortuitus redigat in favillas, vel vis major hoſtilitatis aliò avertat. Hiſce nos precamur bonam mentem.* 34

MStis accenſeri poſſunt *veterum Autorum libri editi, manu virorum doctorum ac Criticorum illuſtrium notati.* Cùm enim ideo in pretio ſint MSti Codices, quod illorum beneficio loca corrupta emendari posſint, meritò æſtimari debent illi libri, in quibus jam tùm illæ emendationes à viris doctis ſunt inſtitutæ: ac ſi verum fateri velimus, plus ſæpè in illis utilitatis eſt, cum labore illo tædioſo inquirendi & conferendi ſublevemur, ac præterea judicium Critici accedat, qui ſuæ cenſuræ rem jam fecerit, quod potisſimum eſt. Si enim vel Scaliger vel Salmaſius fuerit, non ſunt à tali manu ineptiæ exſpectandæ. Ac fuere in Belgio hoc conſilio uſi, ut ſibi compararent Autores, manu Scaligeri notatos, è quibus adeo profecere, ut magnam ſibi è ſcriptis Criticis famam, alieno tamen ingenio fulti, acquiſiverint: quorum ego nomina intacta relinquo. Meritò ergò talibus libris idem, quod MStis ipſis pretium ſtatuitur, ac vidimus, plerumque illuſtrium Criticorum Bibliothecas eam ob cauſam, majore, quâm ſperari poterat, lucro venditas. * Magnus talium librorum numerus in exquiſitiſſimâ illâ Nicolai Heinſii Bibliothecâ fuit, cujus Catalogus vel ideo æſtimari viris doctis debet, quanquam & aliis optimis Scriptoribus affluat. Sunt & in Catalogo Bibliothecæ Goëſianæ, nuperrime venditæ, ejusdem generis libri non pauci. 35 36

Tertium à veris illis Manuſcriptis Codicibus locum occupant illi *libri, qui primum è MStis emendatis antiquioribus, à peritisſimis Typographis, curantibus viris doctis, ſunt editi*, qui magnam proinde fidem in variis lectionibus decidendis, & emendationibus corruptorum locorum habent. In his numerantur Autores, qui Romæ ab Aldo Pio Manutio, Florentiæ à Juniis, in Galliis à Stephanis, quorum vitæ & res à Theodoro Janſonio ab Ameloveen deſcriptæ, à Sebaſtiano Gryphio, cui Scaliger libros 37

de Cauſis Latinæ linguæ dedicavit, in Germaniâ à Frobenio, Oporino, Commelino &c. in lucem dati ſunt. Nam celebrium Typographorum eadem eſſe notitia debet, quæ virorum doctorum. Diligentiſſimus in horum Typographorum notitia delineandâ fuit Bailletus in Judiciis doctorum part. 1. tom. 2. ubi multa de illis occurrunt, non adeo vulgo cognita.

38 Solent & à *viris doctis ſcribi libri*, quibus illi per totum vitæ ſuæ ſpatium inſudarunt, *qui cum Editores nanciſci non potuerunt, ſæpè aliis fœtus ſuos relinquunt*, qui ſuam alieno fundo famam inædificant, modò non cum muribus & blattis illis certandum, aut ad ſalſamentarios & myropolas relegentur. MSta recentiora vocari poſ-
39 ſunt. * Dici non poteſt, quanta bonis literis calamitas ex eo naſcatur, ac ſunt profectò infelices vocandi illi viri docti, qui non ſibi ferunt, ſed aliis, ac nullos è ſuis laboribus fructus capiunt. Eorum aliqui jam abſoluti ſunt, aliqui imperfecti. Hi plerumque vel aliis in prædam cedunt, vel ut inutiles chartæ abjiciuntur. Illi nonnunquam hâc fortunâ fruuntur, ut Bibliothecis opulentiorum recepti, quaſi in tumulo recondantur, aut altero demum ſeculo in lucem mittantur. Qui jam anteà famam ſcriptis editis occuparunt, in poſtumis quoque illam retinent, ut aliquando Typographum ad editionem provocent, ſi in peritos heredes inciderint. Quanquam &, quæ præſidio fama eſt, interdum impedimento eſt: allicit enim prædones & plagiarios, vel ſaltem cupiditatem inſani poſſeſſoris auget, ut ſuum ſibi theſaurum ſanctiùs ſervet. Habent & illi in MStis locum, & à rei Bibliothecariæ peritis magno conquiri ſtudio
40 debent. * Ac publice ſanè intereſſet, ſi ipſe Magiſtratus τῶν ἀνεκδότων curam in viris doctis ſuſciperet, ut orbæ prolis: ita non interciderent & ab oblivione vindicarentur præſtantisſimarum rerum theſauri, & plagiarii ab illis arcerentur. Legi de illis Vitarum & Elogiorum Scriptores debent, qui plerumque cum editis inedita quoque notare ſolent. Excerpenda illa ſunt & ſeorſim notanda: fieri enim interdum poteſt, ut in heredes eorum primos, ſecundos, tertios, vel caſu aliquo, vel diligenti in-
41 quiſitione incidamus, unde acquirere nobis illa poſſimus. * Integram deperditorum librorum hiſtoriam promiſit Ferretus, ut ſupra à nobis dictum eſt; ſed vereor, ne & ipſa olim inter deperditos libros recenſeatur. Vide, quæ de poſtumis libris habet Bailletus in libro *de Judic. doctor. tom.* 1. *part.* 2. *cap.* 9. *pag.* 390. *& ſqq.* Bibliothecam penè integram ſola Welſchii ſcripta inedita & affecta conficerent. Libri Scioppiani ἀνέκδοτοι multi; atque inter illos ejus *Theſaurus, ſive abſolutisſimi de linguâ Latinâ Commentarii*, apud Joh. Michaëlem Pieruccium, Profeſſorem Patavinum, latitant, neque hunc in diem lucem, cum indignatione eruditorum, vident; de quibus legendus eſt Gregor. Leti *Ital. regnante part.* 3. *pag.* 325. Magna hujus libri expectatio apud literatos eſt, & qui viderunt, ita commendant, ut in illo genere nil ſimile à quoquam ſcriptum illis eſſe videatur. Apud Carolum Dati, teſte Boccone in ſuis Obſervationibus naturalibus, latitat Michaelis Mercati *Theatrum Metallicum.* Hoc ille
42 velut theſaurum aliquem cuſtodit, & orbi literato invideri Bocco indignatur. * Qui imperfecti ſunt libri, neque extremam limam ſenſerunt, & vel ruditer tantùm deſigna-

ti,

ti, cùm orbe tamen erudito communicandi eſſent, etiam contra Autorum morientium vota, qui ſibi ipſis interdum iniquiores ſunt, quam alii judices. Apellis tabulæ etiam imperfectæ in pretio fuere: ita virorum ingenioſorum Opera imperfecta ſuis autoribus dedecori non ſunt. Ac ſint in illis nævi, facilè hos excuſat non adhibita Operi ἀκρίβεια, tegunt illa & quodammodo pulchriora faciunt Opera perfectiora. Videmus enim ac obſervamus in illis tacitos mentis humanæ in judicando progreſſus. Ego cum voluptate ſæpè legere ſoleo maximorum Virorum, Hugonis Grotii & Danielis Heinſii puerilia carmina, quæ initio hujus ſeculi edita, poſtea Operibus ipſis non ſunt inſerta. Quæ etſi à virilibus illis multum diſcrepant, delectat tamen florum illa luxuries, quos tàm præclari fructus poſtea ſecuti ſunt.

Magnum hic texere Catalogum poſſem *librorum ineditorum*, vel *imperfectorum*, quorum memoria lectoribus ingrata non eſſet: ſed paucos tantùm producam è vaſto illo numero. * Deceſſerat Hamburgi Martinus Fogelius, Gymnaſii ibidem 43
Profeſſor, Vir doctiſſimus mihique amicus, qui multa in lucem edere meditabatur, quorum jam ipſe ſpem fecerat, ſed nunc illa cum ipſo tenebris demerſa jacent, quorum tamen titulos ſaltem in lucem nunc protraham, ſi ipſos libros non licet. Notabo verò, ut ipſe, cùm viveret, ad me miſit. In PHYSICIS erant: *Hiſtoria Naturalis ſelecta & hactenus præterita, cujus* 1. *pars agit de Similaribus,* 2. *de Plantis,* 3. *de Animalibus: Didactica Phyſicæ, cujus pars eſt præcipua de Experientiâ Phyſicâ: Hiſtoria Phyſicorum: Attributa corporum naturalium.* In MEDICINA: *Noſoſcopicæ Obſervationes: de Simpliciorum operationibus, cujus* ἀπόσπασμα *eſt, Commentarius editioni paratus de Turcarum Nepenthe: Diæteticæ Obſervationes: Therapeuticæ Obſervationes: Didactica Medicinæ, cujus pars præcipua jam effecta eſt, de Experientia Medica: Hiſtoria Medicorum præterita.* In GEOGRAPHICIS: *Hiſtoria Geographorum, cujus pars* 1. *fere abſoluta eſt, de Geographicis totalibus, qui totum fere orbem terrarum deſcripſere. Hujus etiam pars eſt Hiſtoria Mapparum: Iter per Germaniam, Italiam, Galliam, Hiſpaniam & Belgium: Caſtigationes in Atlantes; item in Philippi Clüveri Compendium Geographicum: Item Compendium Geographicum, ſitu omnium locorum diſtincto auctum: Hiſtoriæ Geographicæ ſelectæ: Didactica Geographiæ.* In LOGICIS: *Præſtantia Logicæ Hamburgenſis ſupra ceteras hactenus editas, aliquot demonſtrationum Euclidearum exemplis oſtenſa: eadem præſtantia aliis argumentis aſſerta: Logicæ Obſervationes.* In DIDACTICIS *Didactica: Didactica Didacticæ: Hiſtoria Didactica & Logica præterita: Lexicon Philoſophicum generale, editioni paratum.* In HISTORICIS, *præter jam dictas: Hiſtoria Philoſophica, cujus pars eſt, Hiſtoria Lyncea, à nemine hactenus edita, quæ duobus conſtat voluminibus: Primum continet Hiſtoriam generalem, ſecundum hiſtoriam cujuslibet Lyncei.* Hanc ipſe vidi, jam editioni deſtinatam, Opus elegans & curioſum: *Hiſtoria Mathematicorum præterita: Hiſtoria Heureticæ: Hiſtoria Philologorum: Opificiorum variorum Hiſtoria.* In GRAMMATICIS: *De Linguâ Finnicâ Obſervationes, ad Magnum Ducem Etruriæ pridem tranſmiſſæ: De Germanorum literæ* 𝔅. *Germanicæ Linguæ Etymoſcopia: Germani-*

manicæ Linguæ Orthographia: Latinæ Linguæ Obſervationes: Definitiones Grammaticæ: Etymoſcopia Philoſophica, quâ oſtenditur cognatio totius fere telluris Linguarum: Linguarum varietates.

Hæc de Fogelio ſperari poterant, in ſingulare hiſtoriæ literariæ commodum, quorum nunc an ſpes ulla ad editionem ſuperſit, vix dixerim. Sunt in illis eleganter
44 excogitata & laborioſe collecta, pleraque jam ad prælum parata. * Multa quoque celeberrimus JOH. ANDREAS BOSIUS ſibi edenda propoſuit, quæ nunc cum ipſo intercidere: eorum Catalogus ab amico ad me miſſus, è quo cum publicatum illum non meminerim, excerpam aliqua, lectoris notitiâ non indigna. (*o*) In his primum locum obtinent: *Emendationes & notæ in Joſephum, quæ, ut puto, cum editione Joſephi Anglicâ conjungentur.* Porro ſunt: *Theſauri Politici continuatio: Varia ſcripta, ad hiſtoriam hujus & ſuperioris ſeculi pertinentia: Georgii Syncelli & Theophanis Chronographica cum continuatione Geneſii hactenus inedita, Græcè & Latinè cum notis Jac. Goar & J. Andr. Boſii: Nicephori Chronographia Græc. & Lat. è MStis Codicibus aucta & correcta, notisque illuſtrata: Nova editio Politicorum Ariſtotelis cum prolegomenis de comparandâ prudentia civili: Vigerii libellus de Idiotiſmis Græcæ dictionis cum præfatione Boſii: Liber de natura & varietate hiſtoriæ, ſeu Introductionis in hiſtoriam univerſalem liber primus: Introductio in Chronologiam Hiſtoricam: Introductio in Geographiam Hiſtoricam: Accedit ſpecimen Geographiæ Hiſtoricæ, continens deſcriptionem ditionum hiſtoricam in Hiſpania & Italia, ita adornatum, ut ſupplementi loco eſſe poſſit ad Geographiam Cluvero-Bunonianam: Diſſertatio de Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ſtudio, noſtro præſertim tempore diligentiùs colendo, cum ſcholiis: Diſſertationes de prima librorum ſcribendique origine: de variis partitionibus temporis univerſi: de Rep. Theocratica; de Origine Imperiorum: de incrementis & decrementis imperiorum: de dignoſcenda Republica: de Scriptoribus hiſtoriæ univerſalis: de Hiſtoria pragmatica: de variis diviſionibus librorum Biblicorum: de inventione crucis Dominicæ: de vita, geſtis & ſcriptis Moyſis: de Numiſmatibus Hebræorum cum brevi explicatione: de Numiſmatibus familiarum Romanarum: de Tetracty Pythagorica: de Numiſmatibus Othonis aureis, argenteis, æneis. Accedit liber Chifletii de Othonibus æneis: de Pontificatu maximo Imperatorum Romanorum: Introductio in hiſtoriam rei nummariæ veteris: Adolphi Occonis Numiſmata cum novis additamentis: Diſſertationes in Agricolam Taciti: in ejusdem principatum Galbæ: Varia obſervata in Scriptoribus Eccleſiaſticis, Græcis & Latinis: Ratio tractandi Hiſtoricos ad uſum prudentiæ & eloquentiæ civilis: Anonymi Chronicon, primum è MStis Codicibus edendum: Scholia Græca in Sophoclem adhuc inedita: Marci Pauli, Veneti, Itinerarium, ab edito plurimum diſcrepans, cum notis Boſii: Petri Heliæ Vocabularium, carmine conſcriptum notisque illuſtratum: Orationes & Sermones Academici: Taciti, Senecæ, Plinii nova editio cum notis variorum.* An ex iis quic-

(*o*) Boſiana pleraque, *h. l.* recenſita, vix affecta fuere, nedum perfecta, uti Succeſſor ipſius atque hæres, Caſp. Sagittarius, amicos edocuit. Vid. Tenzelii *Dialogos Menſtruos Germanicos, M. Jan. A.* 1689, *p.* 31.

quicquam in lucem prodit*urum ſit, incertum, niſi forte Academiæ Jenenſis Theologus
& Polyhiſtor celebratiſſimus, Sagittarius, obſtetricias iis manus aliquando admoverit.

His virorum doctorum Scriptis ineditis accenſeri etiam poſſunt EPISTOLÆ, quæ 45
ſollicitè cuſtodiendæ ſunt. Continentur enim in illis plerumque arcaniora quædam
rei literariæ, quæ fruſtra alibi quæras. Quoniam enim commercia iſta liberè exer-
centur, judicia in illis ſæpe ingenua de rebus eruditorum ſcribuntur: præcipue ſi non
in eum finem ſcriptæ ſint, ut typis promulgentur. * In Bibliothecâ Norimber- 46
genſi multas virorum illuſtrium MStas Epiſtolas aſſervari, autor eſt Saubertus Orat.
2. de Biblioth. Nor. *Non deſunt,* inquit, *epiſtolæ MStæ virorum longe lateque celebrium,
Principum, Comitum, Baronum, Pircameri, Baumgartneri, Lutheri, Philippi maximo
numero, Spalatini, Camerarii, Scheurlii, Hectoris, Pomeri, Hornburgii, Caſp. Nüzelli,
Ulrici Hutteni, Georgii Peſleri, Pauli Eberi, Viti Theodori, Johannis Mattheſii totis fa-
ſcibus, Cratonis, Lazari Spengleri. Andr. Oſiandri, Bezæ, Rudolphi Gvalteri, P. Meliſſi,
Joh. Sturmii, Flacii Illyrici, Strigelii, Friſchlini, Fr. Raphaëlis, Carlſtadii, Joh. Agricolæ,
Islebienſis, Thomæ Müntzeri, Samuelis Huberi & plurium.* Hottingerus Epiſtolarum, â
Theologis ſub tempora reformationis ſcriptarum, ingens volumen habuit, ut ipſe in
Bibliothecario ſuo memorat, quod ille inter maximos theſauros ſuos literarios nume-
ravit. Vidi ipſe apud Virum illuſtrem, Marquardum Gudium, ſpiſſum talium litera-
rum â viris doctiſſimis, & quidem eorum manu ſcriptarum, volumen, inter pretioſa
ſupellectilis literariæ, quam habet ampliſſimam, cimelia referendum. Sunt in illis
Lutheri, Melanchthonis, Eraſmi, ſi recte memini, Jo. Caſauboni, Sarravii, Wouvverii
Manutii &c. epiſtolæ omnes ineditæ. Hujus Manutii una in illis eſt prolixa, ipſius ma-
nuſcripta, quam Reginam epiſtolarum Manutianarum vocabat, quæ in editis non ha-
betur. * Epiſtolarum ineditarum Reineſianarum multos quoque faſciculos in Bi- 47
bliothecâ ſuâ ſervavit Boſius (*p*); habuit eas, quas ad Bernh. Bertramum, Cancella-
rium in Aulâ Altenburg. Theologos Jenenſes ſcripſerat: Epiſtolas Reineſii & Majo-
ris, Vorſtii, Medicorum Germanorum, Hofmanni, Sennerti, Mœbli, Volcameri,
Schneideri, Schenckii, Volckii, Horſtii, tum aliorum Profeſſorum, Birnſtilii, Snellii,
Löſcheri, Friſchmuthi, Henr. Gebhardi, Grævii, Boſii, Thomaſii, Strauchii, Conringii,
Slevogtii, tum aliorum virorum doctorum, Langermanni, Gueinzii, Weitzii, Parei
aliorumque mutuas: in quibus multa eſſe, quibus res ornari literaria poſſit, dubium
nullum eſt, & ex editis augurari poſſumus. Sed vix erit, ut in publica aliquando luce
illas videamus.

Quemadmodum hæ in eruditorum uſum Epiſtolæ colligi debent: ita Scripta 48
politica, quæ ad ſtatum Reip. pertinent, meritò ad uſum publicum ſervanda, ſuumque
ſibi in Bibliothecis, præcipue publicis, locum vindicant. * Magnopere commen- 49
dat eorum accuratam cuſtodiam Conringius in Epiſtolâ de Bibliothecâ Auguſtâ pag.
114. ac eo nomine Guelferbytanam prædicat, quod in ea magnus illorum de ſtatu
Germa-

(*p*) Epiſtolæ Joh. Andr. Boſii & Thomæ Reineſii mutuæ, curante Joh. Andr. Schmidio, Theo-
logo Helmſtadienſi, Jenæ A. 1700. *in* 12o. prodierunt.

Germanico MStorum numerus ſervetur. Excell. Dn. Rachelius *cap. extremo Introduct. ad jus publicum Germanicum*, de eâdem Bibliothecâ teſtatur, tantam in illa rerum Germanicarum omnis generis copiam exhiberi, quantam vix ullum Germaniæ totius Archivum. Præſertim poſtquam MSti Codices Joh. Schvvartzkopfii, Cancellarii, ejus partem conſtituerunt. Eodem in loco mentionem facit Bibliothecæ Maximiliani zum Jungen, Patricii quondam & Viri Conſularis Francofurti ad Mœnum, in quâ CXVI. volumina rerum Germanicarum collecta fuerint: quo theſauro præcipue motum Cardinalem Mazarinium exiſtimat, ut ſedecim mille florenos pro illâ obtulerit, neque tamen pro illo pretio eam impetrare potuerit. De eorum ſcriptorum copiâ in Bibliothecâ Puteani & Pinelli jam ſuprà diximus.

50 Enumeravimus hactenus ſcripta illa, quæ MStis veris accenſeri ſolent, quorum utilitas quibusdam major eſſe videtur, quam ipſorum Manuſcriptorum. Conringius certè, ut jam ſupra diximus, non vult inter perfectiſſimæ Bibliothecæ notas haberi, ſi numero Manuſcriptorum vincat. Neque negari ſanè poteſt, ex cujusque ſcopo & fine ſpectandam Bibliothecam. Privatus ſibi pro ſuo genio & indole eam format. Publica ad uſum communem inſtitui debet. Etſi verò & editi libri optimi hic abeſſe non debent, tamen & facilior eorum copia, quam MStorum eſt: & vero in eô maxime Bibliothecas publicas proſpicere privatorum indigentiæ æquum eſt, ut ſubminiſtrent illa, quæ ipſi aliunde non facilè deproment. In his ergo rarioribus principem locum ſibi vendicant Manuſcripta, quæ, quò antiquiora, eo ſunt meliora, ſive jam tum typis illa vulgata ſint; ſive hactenus ἀνέκδοτα, quæ majoris pretii ſunt. Sed tamen nec illorum

51 nullus uſus eſt, ut jam ſupra exemplo declaravimus. * Etſi enim Conringius cum Toleto Fulvium Urſinum ridet, immane pretium MSto antiquiſſimo Terentii, ſed tamen alicubi vitioſè ſcripto, ſtatuentem, de quo locum è Jan. Nic. Erythræo producit: non tamen adeo abſurdè hâc in re ſenſit Urſinus. Quanquam enim accuratiùs nunc in nonnulla Terentii loca inquiſitum ſit, aliorum Codicum collatione; tamen, ſi antiquitas ſua Codici conſtat, plura è tali codice, tum, quæ ad intellectum Autoris, tum, quæ ad ſcripturam pertinent, diſci poſſunt, quæ in aliorum Codicum lectione magnam

52 nobis lucem accendent. * Multum enim in ſe reconditi habet ille antiquitatis genius, atque ubi minimè credis, ex ipſis ſuis tenebris lucem aliquam ſpargit. Quod ſi levior ille quibusdam uſus videatur in Autorum emendatione; longè tamen major ille eſt, qui è MStis Patrum libris, utut jam impreſſis, in Eccleſias & Academias promanat. Nemini ignotum eſt, quorundam fraudibus id agi, ut ea in Patribus loca, quæ minus favere receptæ apud ſuos ſententiæ videntur, aut mutilentur aut corrumpantur: quo caſu magnum in MStis Codicibus præſidium qui non agnoſcit, is profectò ſtupidus atque amens eſt. Jamdudum oſtenſum â Theologis celeberrimis ac Philologis eſt, multa talia paſſim in Patribus inveniri. Extat & ſingularis *de Latrociniis in Scriptores Publicos, præcipuè Patres*, L. Caſp. Löſcheri diſſertatio, qua exempla ejus rei proferuntur; ſed longè dari uberiora poterant. Si mutilationes illæ non ſint, vel Typorum ſphalmata, quæ repetitis editionibus creſcunt, medicam à MStis manum

num requirunt. Commendat hunc uſum qvoqve Reiſerus in præfatione Indicis MStorum Bibl. Auguſtanæ. * Manuſcriptorum nunquam editorum uſus ex utilitate 53 argumenti dependet, & ipſa raritas rem ſæpè inæſtimabilem faciet. Qui Livii & Taciti libros omnes, Plinii libros de bellis Germanicis, ac ſimiles Autores poſsideret, de pretioſisſimo ille theſauro ſibi merito gratulari poſſet. Latitare adhuc in aliqvo orbis angulo, non eſt fortè incredibile, præſertim cum mirabilia MStorum ſæpe eſſe fata ſoleant, ut de ipſo Livii codice aliisqve in diſſertatione noſtrâ de Patavinitate Livianâ notavimus.

Jam ſupra monui, excutiendas eſſe omnes Bibliothecas, publicas, privatas, ut 54 MStorum notitiam, qvoad ejus fieri poteſt, uberrimam habeamus: qvanqvam hic obſtinatum Bibliothecarum ſilentium eſſe ſolet. Solent illa κειμήλια nonnullis ita recondi, ut vix inſpectioni locus relinquatur; neqve patientur, ut qvis de illis catalogus in lucem edatur, cujus qvidem taciturnitatis cauſas non omnino nullas habent. Solent enim theſauri incogniti ab ipſâ obſcuritate aliqvod ſecuritati ſuæ præſidium petere. Qui in omnium oculis verſantur, facile prædones belli tempore alliciunt, ut triſtia ejus rei exempla ſuperſunt in Germaniâ, ubi vel fama & ſuſpicio cum periculo conjuncta fuit. Sed tamen cui bono theſaurus abſconditus? In uſum tamen hominum illi libri congeſti ſunt, &, ut eorum notitiam nobis conquiramus, cum Bibliothecariis familiaritas contrahenda, ut ad ſecretiores Bibliothecæ receſſus nos admittant, qvo artificio Salmaſius in Bibliothecâ Heidelbergenſi uſus eſt, cui plurimam in Criticis cognitionem debet.

Inſtructisſima, ſine dubio, omnis generis Manuſcriptis *Bibliotheca Vaticana* eſt, 55 præſertim poſtqvam Heidelbergenſis Bibliothecæ ſpolia acceſſerunt. (Si ulla unqvam acceſſerunt; ſunt enim, qvi de eo dubitant: neque ipſe etiam Joſeph. Scaliger magnificè adeo de illâ ſentit.) Aproſius Vaticanæ Bibliothecæ & Barbarinæ MSta conſignavit, teſte Gregor. Leti Ital. regn. part. 4. p. 399. * Huic *Vindobonenſis* ſubjungi de- 56 bet, præſertim poſtqvam Budenſis Bibliothecæ reliqviæ in illam collatæ. Vixiſſet Lambecius, illius Bibliothecæ MSta in publicam lucem protuliſſet. * In *Hiſpani-* 57 *cis Bibliothecis* multa ſuperſunt MSta; ſed, ut Dracones, opibus ſuis incubant, neqve tamen iis uti vel poſſunt, vel volunt. Incendio Bibliothecæ Scorialenſis plurima, ut puto, perierunt. * De *Angliæ Bibliothecis* Georg. Richterus in Epiſtolâ ad Arnol- 58 dum ſcribit: *Novi & expertus ſum ipſe, qvales & qvantos viros in re literariâ, qvales Bibliothecas, qvalia Manuſcripta natio iſta habeat.* * Chriſtophorus vero Arnoldi 59 ita ad Richterum (in Epiſtolis Richterianis p. 485.) ſcribit: *In Academia Cantabrigienſi Abr. Wnelocus, Arab. atqve Anglo-Saxon. linguæ Profeſſor & Bibliothecarius publicus, codices Manuſcriptos, cumprimis Græcos, perlubenter mihi impertit, ex eadem Bibliothecâ publicâ aliqvot Epiſcoporum Bibliothecis mirificè auctâ. Hujus commendatione gratiam adeptus ſum inſpiciendi illuſtres in domo Petri, Collegio Reginæ, & Collegio Joannitico, Bibliothecas, theſauris Manuſcriptorum refertisſimas. Obſtupui in Johanniticâ, cum mihi magnam ſacrorum librorum Græco-Barbarorum copiam oſtenderent, à bene-*

factore qvodam Anonymo, ſuaſione Richardi Sybbes, S. Theol. Profeſſoris, & hujus Collegii
qvondam Socii Senioris, A. D. 1628. dono oblatorum. Hic etiam libros Chinenſes vi-
dere licet, imaginibus hiſtoricisque lineamentis pulchrè diſtinctos; item Maimonidis
Sophone Torah Voll. qvatuor Venetiis in chartâ cæruleâ impreſſis, ubi plurimas inſpexi
περικοπὰς, nefariâ recutitorum manu leviter deletas. In Bibliotheca publica ipſius Aca-
demiæ Lexicon eſt Syro-Arabicum Manuſcriptum Bar Bahlull. Omnia hoc in opere
Syriaco charactere deſcripta ſunt: niſi qvod minoribus Arabica, majoribus verò Syriaca.
Celebris ille apud Anglos Philologus ſacer, Bedwelkus, eidem Bibliothecæ Lexici Arabici
volumina ſeptem, conſcripta manu ſua, una cum Typographia Arabica, legavit. In
60 Oxonienſi Bibliotheca multa haberi Manuſcripta Jameſii Catalogus teſtatur. * Gal-
licæ Bibliothecæ, Regiæ, privatæ, Manuſcriptis variis pleniſſimæ, de quibus Ludovicus
61 Jacobi legi poteſt. * Bibliothecæ Thuanæ MStos Codices antiqviores, recentiores,
quorum non exiguus numerus eſt, qui vel cum publicis nonnullis Bibliothecis certet,
62 Joſephus de Queſnel ab impreſſis ſeparatos edidit. * Italicarum, publicarum, pri-
vatarum Bibliothecarum Manuſcripta Tomaſinus, pauca tamen è vaſto numero, in
publicum protraxit; qvi tamen indices, ut novi, multum illis profuere, qvi in Italiâ
Manuſcriptos Codices indagarunt, ac feliciter iſto indicio è privatis Bibliothecis ſibi
compararunt. Jacob. Gaddius in libro ſuo de Scriptoribus paſſim citat Manuſcripta
critica & poëtica, qvæ in Italicis Bibliothecis habentur. Vide & Gregor. Leti Ital.
63 regnante part. 3. l. 4. p. 346. p. 383. * De Auguſtanæ Bibliothecæ Manuſcriptis ſu-
pra vidimus. Norimbergenſem Bibliothecam Joannes Saubertus ob Manuſcripta, qvæ
recenſet, laudat, & cum ipſis Italicis contendit, peculiaribus de illa ſcriptis orationibus.
Leidenſis Bibliothecæ Manuſcripta etiam Catalogo illius Bibliothecæ notata ſunt. Sunt
& in Gottorpienſi noſtrâ Libri MSti, præcipuè Orientales & Arabici, qvibus ſe adju-
tos tum Cl. Salmaſius, tum Bochartus profitentur. Eorum mentionem, ut puto, etiam
64 Huetus facit in lepidiſſimo illo carmine, quo Iter Svecicum deſcribit. * Sunt præ-
terea in illis, qvantum nunc ſchedæ mihi meæ ſuggerunt: Plinii Hiſtoria Naturalis, qvo
uſus Salmaſius: Corpus Juris Civilis: Hippocratis Opera Græcè. Vegetius de re milita-
ri. Martianus Capella. Virgilii & Ovidii Aliqva. Papinius Statius. Lucanus de Bello
Civili. Ciceronis Rhethorica nonnulla. Saluſtius. Ἥρωνος εἰσαγωγὴ τῶν γεωμετρου-
μένων. Heronis Geodæſia. Theocriti Idyllia. Cyrilli Lexicon Græcum. Macrobius in
Somnium Scipionis. Boëtius de Conſolatione. Hiſtoria ſacra Perſarum, Perſicè &
Latinè. Libanii Characteres. Michaëlis Glycæ Annales. Sydonii Apollinaris Epiſtolæ.
Fragmenta veterum Mathematicorum, Græcè. Perſii Satyræ. Heliodori Lariſſæi Opti-
ca. Xenocrates de Piſcibus. Vita Heſiodi, Theocriti & Oppiani, Græcè. Leonii Baſilii
Ναυμαχικὰ, Græcè. Pſelli Expoſitio in Zoroaſtr. Oracula: Ejusdem expoſitio Dogma-
tum Chaldaicorum. Demetrii Phalerei Apophthegmata. Glycæ Orationes, Græcè. Gemi-
ſtius de dignitatibus & officiis regiis tempore Romanorum. Caſſiodori tripartita Hiſtoria
Eccleſiaſtica. Papiæ Gloſſarium. Homiliæ diverſorum, qvas juſſu Caroli M. collegit Al-
cuinus. Senecæ Epiſtolæ. Demetrii Dialogus. Warnfridi Hiſtoria Langobardorum.

Cypriani

Cypriani Epiſtolæ. Conſtantini Manaſſis Chronicon. Leonis Papæ Epiſtolæ. Ful-
gentii Mythologia. Alexi vita, Græcè. Methodius de Mundi excidio. Chimica multa &
Chronica, ad res Germanicas, Hiſtorica, ad res Holſaticas pertinentia.

Privatarum quoque Bibliothecarum magna eſt à MStis æſtimatio. ISAACI 65
VOSSII, quam ipſe Hagæ-Comitis vidi ac perluſtravi, Bibliotheca laudari ob multos
Codices antiquisſimos meretur. * LUCÆ HOLSTENII Bibliotheca multa habuit Græca, 66
præcipuè in Philoſophiâ Pythagorica & Platonicâ, qvorum pleraqve in hunc diem ſunt
ἀνέκδοτα. (q) Eorum Indicem, qvem ab amico habeo, hic ſubjungam. Damaſcii, Philoſo-
phi Platonici, περὶ ἀρχῶν, ſive de principiis qvæſtionum & ſolutionum, magnum & præcla-
rum Opus, fol. Græcè: Hermii Philoſophi in Phæd. Platonis Scholiorum libri 3. Græcè, fol.
Eadem Hermiæ commentaria, Latinè, Marſilio Ficino interprete, hactenus non edita, fol.
Olympiodori Philoſophi commentaria in Phæd. Platonis, qvi eſt de immortalitate animæ,
Græcè fol. Platonis Compendium ſive ſelecta, Græcè fol. Procli lib. 6. de Theologia Platonis,
Græcè fol. Ejusdem Procli ϛοιχείωσις θεολογικὴ, ſive Elementorum Platonicæ Theologiæ
liber, CCXI. propoſitiones continens, Græcè fol. Eadem Procli Elementatio Theologica, La-
tinè, ex veteri verſione Fr. Guilielmi de Morbeka, Archiepiſcopi Corinthii, cum ejusdem
Demonſtrationibus, fol. Nicolai, Epiſcopi Methonenſis, animadverſiones in eadem Pro-
cli elementa Theologica, ne qvis eorum probabilitate ad Arianiſmum ſeducatur, fol.
Procli Lycii Philoſophi libri 3. ſingulares, ſive μονόβιβλος I. de decem dubitationibus
circa providentiam. II. de Providentia & fato, & eo, qvod in nobis, ad Theodorum
Mechanicum. III. de malorum ſubſiſtentiâ, Latinè, interprete Guilielmo de Morbeka
Archiep. Corinth. fol. Procli Commentarius in Alcibiadem priorem Platonis, Græcè, &
in eodem volumine Olympiodori Philoſophi in Alcibiadem Platonis Scholia, Græcè, fol.
Joann. Baptiſtæ Camotii in Platonis Alcibiadem Majorem Comm. libb. III., Latinè, fol.
Procli Commentariorum in Parmenidem Platonis Libri VII. Græcè, fol. Procli in Cra-
tylum Platonis Scholia ſelecta, Græcè, 4to. Procli Diſſertationes aliqvot in Remp. Pla-
tonis, hactenus non editæ, Græcè, fol. Procli vita, Autore Marino, integra, Græcè, 8vo.
Syrianus Platonicus in Metaphyſica Ariſtotelis, cujus objectionibus contra Platonem &
Pythagoram reſpondet: Græcè, fol. Herenni Philoſophi Metaphyſica, qvod eſt elegans
Theologiæ Platonicæ compendium, Græcè, fol. Nicomachi Geraſini Pythagorici Arith-
metica, cum ſcholiis marginalibus antiquis, Græcè, 4to. Joannis Grammatici Philopo-
ni commentarius in Nicomachi Arithmeticam, Græcè, fol. Jamblichi Chalcidenſis de
vitâ & doctrinâ Pythagoræ libri IV., quorum duos tantum priores infeliciſſimè edidit
Arcerius: Græcè, fol. Jamblichi de Myſticâ Ægyptiorum Theologiâ liber, qvæ eſt re-
ſponſio ad Mammonis, ſive Porphyrii eadem de re epiſtolam, Græcè, fol. Claudii Ptolo-
mæi liber περὶ κριτηρίου καὶ ἡγεμονικοῦ, ſive de principe animi parte, qvâ verum falſum-
qve dijudicamus. Albini Philoſophi Introductio ad libros Platonis. Incerti Autoris Her-
mippus, ſive de Aſtrologiâ libri II. Græcè, & liber dictus Græcis Ichnolates, Græcè, fol.

(q) Multi ex Codicibus iſtis Lucæ Holſtenii MStis, h. l. enumeratis, in Bibliotheca jam Ci-
vitatis Hamburgenſis, cui Profeſſor moribundus eos legavit, Publicè aſſervantur.

Porphyrii Philoſophi & Pappi Alexandrini Commentaria in Harmonica Claudii Ptolomæi, Græcè, fol. Sphærici aliquot autores veteres, Græcè, ſcilicet Autolicus de Sphærâ, quæ movetur, it. de ortu & occaſu. Theodoſius Tripolita de Habitationibus: item de diebus & noctibus, & Euclidis Phænomena, Græcè, fol. Heronis Geometræ Introductio ad Geometriam, Græcè, fol. cum Anatolii, Damiani & aliorum opuſculis, ad Mathematicam pertinentibus, Græcè, fol. Manethonis Ægyptii Apoteleſmatica libris VI. carmine Græco, cum Introductione Maximi, 4to. Chalcidii expoſitio in Timæum Platonis, exemplaria duo perantiqua, 4to. Ægidii, Cardinalis Viterbienſis, commentaria in primum librum ſententiarum ad mentem Platonis, quibus univerſa Theologia Platonica luculenter exponitur, Latinè, fol. Lexicon vetus Theologicum & Philoſophicum, Græcè, fol. Serapion Thmüenſis, Titus Boſtrenſis & Photius P.C.P. nus contra Manichæos, Græcè. fol. Joannis Philadelphienſis Lydi de Menſibus liber, à Photio P.C.P. no, ut videtur, in compendium contractus. S. Methodii Patarenſis Epiſcopi & Martyris Sympoſium X. Virginum, ſive de Virginitate, liber. Vita S. Syncleticæ, autore, ut creditur, S. Athanaſio, Græcè, 4to. Oppiano de Aucupio libri III. Eutemii Sophiſtæ ecphraſi in proſam orationem transformati, Græcè, fol. Simplicii Philoſophi Commentarius in Epicteti Enchiridion, Græcè, 4to. Evagrii Monachi diverſa opuſcula aſcetica, Græcè, fol. Fl. Arriani Nicodemienſis Tactica, ſive de acie militari rectè inſtituenda liber, in quo accurate de veterum Romanorum exercitiis equeſtribus agitur; & ejusdem Arriani expeditio Pontica contra Alanos deſcribitur, Græcè, fol. Julii Africani Geſtorum liber VII. qui eſt de re militari, Græcè, fol. Aſclepiodori Philoſophi τέχνη τακτικὴ, ſive, de acie arte inſtruenda liber, Græcè. fol. Incerti autoris de tolerandâ propulſandâque obſidione liber: item exempla de ordinibus militaribus, Græcè, fol. Mauritii, ſive Urbicii, de re militari libri XII. ex accurata IV. Codicum antiquorum collatione, Græcè, fol. Incerti Autoris de re militari liber, & alius de orationibus militaribus, Græcè, fol. Polyæni Strategematum libri, Græcè, fol. Phlegontis Trallianí, ut videtur, libellus de mulieribus, bellicâ laude illuſtribus Græcè, 4to. Theodori Metochitæ συμμίκτων, ſive Miſcellaneorum capita CXX. II. voll. Græcè, 4to. Dionyſii Periegeſis cum paraphraſi incerti Autoris, Græcè, 4to. Euſtathii commentarius in Dionyſium, Græcè, 4to. Joannis Tzetzæ Ante-Homerica, Homerica, & Poſt-Homerica, carmine Græco, cum ejusdem Tzetzæ ſcholiis, Græcè, 4to. Orphei Hymni & Argonautica, Græcè. 4to. Michaël Pſellus de generatione animæ in Platonis Timæo, Græcè, 4to. Ejusdem Pſelli libellus de Dæmonibus & generibus incantationum liber, Græcè, 8to. Origenis Philoſophumena, ſive de variis veterum Philoſophorum ſectis & opinionibus liber, Græcè, 4to. Moſchionis Hypothecæ, ſive monita ſententioſa, 4to. Plutarchi collectio proverbiorum, quibus Alexandrini utuntur, Græcè, 4to. Philoſtorgii Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ compendium, transſcriptum ex regiâ Scorialenſi Bibliothecâ, Græcè, 4to. Joannis Diaconi Pediaſimi declaratio aliquot difficilium locorum Cleomedis, Græcè, 8to. & Latinè 4to. Zenonis ac reliquorum Stoicorum Philoſophiæ moralis compendium, Græcè, 4to. Didymus Alexandrinus & Alexander Licopolita contra Manichæos, Græcè, 4to.

67 Prodeat nunc ultimo, ſed principe profectò loco nominanda Illuſtris & Excel-

lentiſſimi

lentiſſimi Viri, MARQVARDI GUDII, Reg. Maj. Dan. Conſiliarii Status, celebratiſſima Bibliotheca; qvam ſi privatarum omnium ego Reginam dixero, nihil ultra veritatem aut jactantiùs loqui videbor. Tanta eſt in illa Manuſcriptorum Codicum & antiquiſſimorum & rariſſimorum copia, is ſelectus, ut vel cum Regiis contendere Bibliothecis poſſit. Sunt in illa libri Græci, Latini, nusquam in luce viſi, toto orbe literato, præcipuè in Italiâ, ſummo ſtudio conquiſiti, quos vel non extare amplius multi, aut jamdudum periiſſe crediderunt. Hos emaculatos in lucem edere non annorum aliquot, ſed ſeculi labor eſſet. Cum hoc primum mihi ingredi ſacrarium daretur, in Latium & Athenas veteres reductus & in iſta rerum varietate totus mihi ſtupere videbar. Verum cum viderem, quam ipſa illa copia votis eruditorum, & labori etiam Herculeo obſiſtat, nullos ex ubertate iſtâ fructus ad orbem literatum perventuros indolui, præſertim cum illuſtris ejus Bibliothecæ poſſeſſor negotiis civilibus oppreſſus vacare eruditis curis non poſſet. Mihi tamen loco non alieno tantæ rei commemoratio minimè prætermittenda videbatur; tum quoniam publicè intereſt, non ignorari has Holſatiæ noſtræ opes; tum ut venerationem, quâ ſingulare hoc ſeculi noſtri decus proſequor, publicè teſtarer, ſimulque illum obteſtarer, ne, quæ habet in vetuſtis autoribus admirabili planè εὐστοχίᾳ obſervata, ne poëmata, quæ cum antiquis de palma contendant, ne incomparabile illud Inſcriptionum Opus, tot annos illi perpolitum, luci publicæ, poſteritati, ſuæque amplius invidere gloriæ velit.

CAP. VIII.
DE LIBRIS DAMNATIS.

§. 1. *Libri prohibiti majus deſiderium excitant.* 2. *Athei.* 3. *Liber detribus impoſtoribus.* 4. *Quis ejus autor, disquiritur.* 5. *Claudius Berigardus ex illo qvædam excerpere videtur.* 6. *Notatur Cardanus, qui ex illo libro, aut ſimili, quædam in ſuos uſus tranſtulit.* 7. *Bodini Dialogus de abditis rerum ſublimium arcanis.* 8. *Ejus Hiſtoria prolixius proponitur.* 9. *Diecmanni ſuper eo argumento Diſſertatio laudatur.* 10. *Collegium quorundam, Venetiis ſuper religionis negotio inſtitutum.* 11. *Poſtellum nec Atheum, nec Deiſtam fuiſſe, adverſus Rainaudum & alios probatur.* 12. *Heterodoxus ille tamen in multis fuit.* 13. *Galeni ἀθεότης à Caſaubono vindicatur.* 14. *Familiaris multis Atheiſmi calumnia.* 15. *Benedicti Spinoſæ peſſima pro Atheiſmo ſtabiliendo ſcripta.* 16. *Complura minuta Atheorum ſcripta recenſentur.* 17. *Vaninus.* 18. *Pomponatius.* 19. *Ochinus.* 20. *Campanellæ Atheiſmus triumphatus.* 21. *Porcius: Antonius Roccus.* 22. *Jordanus Brunus.* 23. *Judicium de autore libri, qui hiſtoriam populorum Severambes ſcripſit.* 24. *Libri Magici.* 25. *Multi falſò crediti.* 26. *Hæreticorum libri.* 27. *Indices expurgatorii.* 28. *Libri obſcœni.* 29. *Satyra Sotadica Aloyſiæ Sygææ adſcripta;* 30. *ejus nomen, ut & Meurſii mentitum.* 31. *Aloyſia Sygæa magnum feminæ pudicæ & eruditæ exemplum.* 32. *Caſtratores librorum veterum notantur.* 33. *Satyrici ſcriptores.* 34. *Regibus ipſis metuendi.* 35. *Iſ. Caſauboni Corona Regia.*

 Quemad-

1 QVemadmodum in officinis ea, quæ rariora & pretioſiora ſunt, ſeponere ſolemus, ne vel furaci manu rapiantur aut contaminentur: ita venena quoque ſuo loco cuſtodiri ſolent, ne illa, cum incautiùs tractantur, nocere poſſint. Similiter in re literariâ libri MSti, ut cimelia, aſſervantur, LIBRI DAMNATI peculiari cenſura notantur, neque omnium oculis manibusque exponuntur: qvanquam fieri ſæpe ſolet, ut, qui arctius cuſtodiuntur libri, cupiditatem & deſideria curioſorum provocent, qui majore attentione & curâ malos tum libros legunt, cum obvii & à viris doctis refutati vileſcerent. Nunc verò cum illi anxiâ diligentiâ in ſecreto tenentur, deſperatæ cauſæ ſuſpicio quibusdam pravis ingeniis ſuboriri ſolet.

2 Inter damnatos primo loco numerantur *Scriptores Athei*, qui doctrinam de Deo,
3 de Chriſto, de immortalitate animæ exſtirpatum eunt. * Princeps in his liber ille famoſus eſt *de tribus Impoſtoribus*. Illum Grotius nunquam ſcriptum eſſe exiſtimat, qvod ego nunc ſuo loco relinquo. Novi ego viros, qvorum fides minimè ſuſpecta eſt, qui ſe vidiſſe teſtantur. Dicitur & in Germanicam linguam converſus, impres-
4 ſusqve in folio latitare apud ſceleſtos Atheiſmi propugnatores. * Autor Religionis Medici *Bernardinum Ochinum* Autorem libri hujus habet, de cujus vitâ & moribus legatur Antonius Maria Gratianus, in *vitâ Cardinalis Commendoni*, *l.* 2. *cap.* 9. Thomas Campanella, referente Ernſtio, *Muretum* ejus Autorem habuit; Merſennus Comm. in Geneſin, *Petrum Aretinum*. Videantur Vinc. Placcii *annotata in Joh. Rho-*
5 *dii Autores ſuppoſititios n.* 50. * Hunc librum legiſſe, & ex eo quædam excerpſiſſe videtur Claudius Berigardus *in Circ. Piſani*, *part.* 3. *Circ.* 3. *p.* 230. ubi de calumniis in Moſen agit, ad qvas ita reſpondet: *Tot viri ſancti & Chriſtus ipſe, Moſen ſecuti, ſatis eum vindicant ab hac calumniâ, qvicqvid effutiat contrà liber impius de tribus impoſtoribus, omnia refundens in dæmonem potentiorem, cujus ope Magi alii aliis videntur præſtantiores: qvò etiam refertur illud fictum à Boccatio de tribus annulis.* Fuere & Auguſtini tempore, qvi circumferrent librum de Chriſti magia, de qvibus Auguſtinus, *de conſenſu Evang. cap.* 8. Utinam ejus farinæ libri extarent, & legi ab omnibus poſſent! Certus ſum, ex ipſis tela, qvibus eorum calumnia juguletur, nos depromturos.

6 Argumento certè hoc non exiguo eſt, extitiſſe ſimiles olim libros, ſive Aretinus ſive Ochinus illorum Autor ſit, cum Cardanus in lib. 11. de Subtilitate recitet qvædam variarum ſectarum pro ſe pugnantium argumenta, qvæ ex his lacunis hauſta videntur. Introducit in illo loco Pagani, Judæi, Mahumetani & Chriſtiani argumenta, atqve ita
7 proponit ſingula, ut Chriſtianiſmi partes ſegniùs agantur. * Planè illâ ratione Joh. Bodinus poſtea librum ſcripſit *de ſublimibus & admirandis rerum arcanis*, ubi perpetuo inter ſectas & religiones dialogo inſtituto eadem argumenta atqve eandem cramben recoxiſſe videtur; qvod indicio eſt, utrumqve ex iisdem fontibus ſua depromſisſe. Merſennus certè Commentario in Geneſin Cardanum, ut Atheum, reprehendit, monetqve in vetuſtis editionibus librorum de Subtilitate, eo in loco multa haberi, qvæ poſtea ſint in ſeqventibus editionibus vel omiſſa, vel immutata. Atqve ita ſe rem habere è Scaligeri Exercitationibus probari poteſt, qvi *Exercitatione* 258. pereuntem

Carda-

Cardanum ſecutus, hæc ejus ulcera tangit, non ſine mordaci, ut debebat, *ἐπικρίσει.* Arguunt præterea illa verba, qvæ formulam tranſitionis conſtituunt in veteri editione: *Igitur his arbitrio victoriæ relictis &c.* qvaſi dubitaret Cardanus, cui parti victoria adſignanda ſit: pro qvibus verbis in poſteriori editione legitur: *Sed hæc parum Philoſophos attinent, pro qvibus inſtitutus eſt ſermo:* qvæ & ipſa aliqvid profani ſenſus habere videntur. Sed omnia illa arguunt, diſcrepare vetera exemplaria à recentioribus.

Ut ad Bodini librum revertar, ille in ipſâ olim Galliâ rarus, nunc tamen etiam 8
in Germania in qvorundam Bibliothecis latitat. Levis ejus libri hactenus fuit notitia & ſubobſcura. In Grotii & Sarravii epiſtolis pasſim ejus mentio fit. Illius extat de eo judicium in *epiſtolâ ad Gallos* 146. *& in altera* 170. Hic omnem lapidem movit, ut, ſollicitante Iſaaco Vosſio, pro Reginâ Chriſtinâ exemplar aliqvod obtineret. Legi loca illa in Epiſtolis ejus poſſunt, p. 322. 325. 326. 335. 350. * Nunc verò plenio- 9
rem ejus libri notitiam orbi erudito ſuppeditavit Vir reverendâ dignitate & variâ eruditione conſpicuus, JOHANNES DIECMANNUS, per Ducatus Bremenſem & Verdenſem Superintendens Generalis, qvi in hac Kilonienſi Academiâ elegans hoc & eruditum diſputationis ſuæ inauguralis argumentum extare voluit: *de Naturaliſmo cum aliorum, tum maxime Joh. Bodini, ex opere ejus MSto & usqve adhuc ἀνεκδότῳ de abditis rerum ſublimium arcanis.* Ille hanc *εὐτυχίαν* habuit, ut, qvod alii tot laboribus & ſumptibus qvæſiverunt, illi ultrò in manus incideret. Nam duplex horum Dialogorum exemplar obtigit; qvorum alterum eas antiqvitatis notas habuit, ut ex primis Bodiniani operis apographis eſſe, nullus ipſe ambigat, olim ex Bibliothecâ Guilielmi Laud, Archiepiſcopi Cantuarienſis, magno ære redemptum; alterum verò recentius ante XX, cum hæc ſcriberet, annos è codice Patini feſtinanti manu deſcriptum: qvod tamen non raro lacunis Anglici Codicis ſupplendis, & emaculandis librarii vitiis, utiliter adhiberi potuit. Liber autem ita inſcribitur: *Colloqvium Heptaplomeres de abditis rerum ſublimium arcanis.* Ἑπταπλομερὲς inſcriptum eſt, non, qvod in ſeptem libros diſtributus eſſet, ut Sarravius exiſtimavit; ſed, qvod ſeptem viros, Paulum Coronæum, Frid. Podamicum, Hier. Senamum, Diegum Toralbam, Ant. Curtium, Salomon. Barcasſiam, & Octav. Fagnolam, operis inter ſe partitis, perpetuò confabulantes introduceret. Primo Pontificiorum, ſecundo Lutheranorum, tertio omnium ſectarum, qvarto Naturaliſtarum, qvinto Calvinianorum, ſexto Judæorum, extremo deniqve Muhammedanorum cauſam tutandam commiſit: qvi omnes ita de fidei controverſiis *συζητοῦσιν*, ut Chriſtiani, ſive Pontificii, ſive Lutherani, ſive Calviniani, ſuccumbant ſemper; reliqvi verò, inprimis Judæi & Naturaliſtæ triumphent. Hæc ex ipſa illa Diſſertatione adducere volui, cum accuratior ejus dari notitia neqveat.

Memorabile & hoc eſt, qvod ipſe notavit ex ſchedâ qvâdam manuſcriptâ, qvæ 10
Gudionem Patinum ex Gabr. Naudæo audiviſſe commemorabat, fuiſſe Venetiis qvatuor homines, qvi ſingulis hebdomadis inſtituendarum ſuper variis religionibus diſſertationum Philoſophicarum causâ hic convenerint; in iis Coronæum Rothomagenſem,

&

& Guilielmum Poſtellum Notarii vices ſuſtinentem, cujus chartæ poſtea ad manus
11 Bodini pervenerint, & huic ſcripto conficiendo fuerint adhibitæ. * De Poſtello Henr. Stephani narrat in Introductione tractatûs *de conformitate miraculorum antiqvorum & novorum c. 14. p. 100.* illum publicè dixiſſe, qvod, qvi bonæ religionis ſpeciem efformare velit, eam ex tribus iſtis, Chriſtianâ, Judaicâ & Turcicâ, conflare debeat. Henr. Ernſtius, *Obſervat. variar. lib. 2. c. 36.*, *Poſtellum* à qvibusdam libri de tribus Impoſtoribus autorem haberi, ait. Sed ſumma ipſi hâc imputatione injuria infertur: ego enim hunc inter Atheos vel Deiſtas referre nolim, qvod & Theophilus Rainaudus facit, qvi Deiſtarum parentem vocat, qvi Deum unum admittere contenti cetera Chriſtiana myſteria pro fabulis haberent. Nam omnia alia teſtatur liber ejus de *Nativitate Mediatoris ultimâ*, qvem inter anonymos relatum miror apud Vinc. Placcium, cum ejus nomen in fronte libelli exſtet. Hunc qvi legerit, illum à Chriſto & Chri-
12 ſtianis myſteriis univerſam rerum naturam qvaſi ſuſpendiſſe deprehendet. * Multa alioqvin habet, qvæ cum receptis in Eccleſiâ ſententiis pugnant, errores qvoqve multos in religione: paradoxæ in illo multæ ſunt doctrinæ, qvarum intuitu potius ad Hæreticos & Enthuſiaſtas, qvàm ad Atheos referendus videbatur. Qvod de formandâ religione ex Chriſtianismo, Turciſmo & Judaiſmo dixit, forte eò pertinet, qvod multa Chriſtianorum monumentorum λειψανὰ in ipſo Alcorano, aliisqve, qvi apud Orientales & Judæos extant, libris deprehenderet. In Judæorum qvoqve vetuſtioribus libris, qvos ſuppoſititios aliqvi exiſtimant, multa ille myſteria venatur, non ad infringendam, ſed potius ſtabiliendam Religionem Chriſtianam. Ille, qvem *de Etruriæ Originibus* ſcripſit, liber integra capita pro veritate Religionis Chriſtianæ inſerta habet; ut mirari ſatis non poſſim, qvid in mentem venerit Rainaudo, qvi illum Chriſtianæ religioni adverſum faciat. Sed multa ſunt in Rainaudo inepta & falſa de Scriptoribus judicia, de qvo ſuo loco. De Poſtello legi amplius poteſt Popeliniere in libro Gallico *l' Hiſtoire des Hiſtoires libr. 8. p.* 443. Ego, etſi in illo aliqva damnanda & heterodoxa, aliqva ſuperſtitioni propiora, agnoſcam; multa tamen acutè excogitata, & profundam doctrinam ſpirantia, deprehendo. Facile alioqvin eſt, apud homines imperitos & indoctos in Atheiſmi ſuſpicionem vel ex levisſimâ causâ
13 incurrere. * In Galeno qvoqve aliqvi ἀθεότητα notarunt. Sed de his Caſaubonus, *Epiſt.* 258., *Galenum vocari ἄθεον miror, virum tam aſſiduum in ſapientiâ DEI prædicandâ. Ego illum eo maxime nomine dignum laude & æternâ prædicatione ſem-*
14 *per judicavi.* * Nunc ſanè qvotidie hanc multis inuri notam videmus ab illis, qvi innoxiis ſententiis, ubi licitum eſſe poteſt divortium, Atheos ſtatim & Naturaliſtas crepant: qvâ calumniâ ut nulla eſt atrocior; ita Chriſtianam charitatem in his, qvi temere illam admittunt, planè extinguit.

Fuere qvidem tales libri inter τὰ μυστήρια τῆς ἀσεβείας & ἀνομίας publicâ cenſurâ relati, neqve in publicum prodierunt; ſed nunc libri æqvè mali, pene dixerim
15 pejores, impunè in publicâ luce comparent, & ab omnibus leguntur. * Qvid eſt Benedicti Spinosae libris peſtilentius? & hi tamen ubiqve triumphant. Annon

Tractatus

Tractatus ejus *Theologico-Politicus* omnem elevat librorum ſacrorum divinam fidem? annon miracula omnia explodit & exſibilat? Ejus *Ethica* illa Atheiſmi principia tam nude exponit, qvanqvam ſubtiliter & argutè, ut imbecillos animos facilè capere poſſit: duobus enim fulcris, Religionis & providentiæ divinæ, ſublatis, univerſum cultum divinum evertit. Tollit libertatem agendi, inductâ Mathematicâ aliqvâ neceſſitate: qvâ poſitâ nullam eſſe, qvæ de rebus noſtris diſponat, providentiam, neceſſe eſt, omniaqve mutuâ cauſalitate, à ſe invicem dependente agunt. Tollit præterea cauſam finalem, ut humani ingenii commentum: qvâ ſublatâ, nihil nobis ampliùs ſperandum metuendumve eſt. Plus ergo in illo neqvitiæ & inſaniæ eſt, qvam in ipſo illo de tribus Impoſtoribus libro, qvi tamen non omnem divinitatem evertit. In Chriſtum Salvatorem ejusqve hiſtoriam, etſi timidiuſculè, multa tamen effundit, qvæ illam labefactent: qvæ illi è Judaiſmo fortè adhuc hæſerunt, in qvo multa ejus generis ſunt, ut ex iis libris, quos ſub titulo Telorum igneorum Satanæ in lucem edidit Cl. Wagenſeilius, apparet. Non defuere tamen, qvi hujus hominis inſana dogmata retuderint, Henricus Morus, Manſveldus, &, qvi ceteris præferendi videntur, Blyenbergius & Pojeretus, eâdem, qvâ ipſe triumphos ducere voluit, mathematicâ methodo uſi. Cuperus in arcanis Atheiſmi retectis paullum languidior eſt.

Hujus generis plures alii ſunt libri, ut: *Ars nihil credendi*, qvi adſcribitur Gothofredo à Valle, hujus mentio fit apud Voëtium Diſp. de Atheiſmo: & alius, 16
cui titulus, *Cymbalum mundi*, cujus itidem Voëtius mentionem facit, & autorem ejus nominat Bonaventuram de Periers. Henricus Stephani in *Tract. præparatorio ad Apol. Herod. c.* 26. Merſennus *Commentario in Geneſin p.* 689. vocat eum de Perez. Qvi ipſe Merſennus ſuo illo in Geneſin Commentario omnia illa, quæ ab Atheis & Naturaliſtis proponi argumenta ſolent, ſummâ diligentia, collatis etiam amicorum aliorumqve virorum doctorum operis, coacervavit. Pandectas hunc librum multarum rerum curioſiſſimarum, mathematicarum, naturalium, dixeris. Extat alius liber nefarius, cui titulus: *Cur receptum ſit Evangelium*, qvi Valeo tribuitur. * Vanini *Dia-* 17
logi illud Atheiſmi virus ſub dialogorum formâ tegunt, in qvorum titulo diſertis verbis Natura Dea & Regina dicitur, qvæ in privilegio Regio, qvod mirum, repetuntur. *Amphitheatrum* ejus ſanum eſt, ac ſubtiliter pro animæ immortalitate diſputat. In illo, ut hoc obiter memorem, legi, qvod ſibi violentam mortem ex Marte in octavâ collocato prædixerit: vivicomburio enim ob Atheiſmum affectus eſt. * Præcepto- 18
rem ille habuit *Pomponatium*, ejusdem genii hominem, ſed acutiſſimum diſputatorem, cujus extat adverſus *immortalitatem animæ liber*, ab Antonio Sirmondo ex ipſis Ariſtotelis principiis, qvibus ille abuſus fuerat, refutatus. Liber ejus de *Incantationibus* multa qvoqve profana continet, ut ſcripta ejus omnia. * Ochini *Dialogi* 19
præter Polygamiam, qvam propugnant, nihil ex Atheiſmo trahere videntur. Arianum alii potius, qvam Atheum habent. * Campanella in *Atheiſmo triumphato* 20
plures nodos texuit, qvàm ſolvit. * Porcius in libro *de Mente humanâ*, Antoni- 21
us Roccus libro de *Immortalitate animæ* in eodem Pomponatii ludo inſtituti.
* Jordanum tamen Brunum huic claſſi non annumerarem; qvanquam enim plura- 22

litatem terrarum & ſolium ſtatuit in libro *de innumerabilibus* ; *ſive de univerſo & mundis*, qvod aliis qvoqve factum; manifeſta tamen in illo Atheiſmi veſtigia non deprehendo. Is tamen ignis ſupplicio, teſte Sorello, affectus fuit.

23 Pertinere & ad hanc Atheorum & Naturaliſtarum tribum videtur, qvisquis eſt, Autor libri, qvi primùm Anglicâ, hinc Gallicâ, poſtremùm Belgicâ linguâ prodiit, de populis terræ auſtralis incognitæ, qvos *Severambes* nominat. (r) Titulus Belgicus ita habet: *Hiſtorie der Severambes*, *behelzende een Beſchryving van het onbekend Zuidland.* Elegantisſimè confictus eſt liber, eaqve ſpecie ut primâ fronte incautis imponat. Ingenium Autori illi fuit, qvem κυρίαι qvædam δόξαι facilè produnt. Toto verò hoc libro nihil ille aliud agit, qvam ut oſtendat, unam eſſe Religionem, naturæ rerum conformem, qvæ Deum ſupremum, atqve ejus qvaſi vices in orbe hoc inferiori repræſentantem ſolem, veneretur: qvare datâ occaſione adverſus Trinitatem & Chriſtianiſmum diſputat. In adminiſtratione Reipublicæ Ideam qvandam non contemnendam exhibet, qvâ, ſublato pecuniæ uſu, unde omnia in Rempublicam vitia, Cives per magnas qvaſi familias diſtincti, è publico alantur & veſtiantur. Illud verò ingenium hominis in extremâ parte prodit, qvod ſtrategemata ſacerdotum gentis ejus, qvam *Stroukaros* vocat, ad miraculorum, qvæ in Pentateucho habentur, formam confinxerit: qvo manifeſtè patet, illum hiſtoriæ ſacræ illudere. Ceterum ille liber doctus eſt, magnâ cura ſcriptus.

24 Solent & inter damnatos libros MAGICI referri: qvi qvidem omnino atro carbone notandi ſunt, ſi pactum illud cum Dæmone ac malis angelis profiteantur.

25 * Sed multa hic ab ignorantia peccari certum eſt. Gravisſima ſæpe viris optimis injuria illata, qvorum ſcripta hoc crimine in ſuſpicionem venere. De Alberto M. Trithemio, & aliis, qvi non ſunt ſtultorum hominum clamores! Et hi tamen naturæ ſecretioribus adminiculis inſtructi multa vulgo miracula viſa perpetrarunt. Vidi & indolui hujus criminis reos peractos viros innocentisſimos, qvi de pulvere ſympathetico aliisqve occultioribus naturæ operationibus idealibus, qvales infinitæ ſunt illis ſemper pueris nunqvam animadvertendæ, qvædam liberiùs ſcripſerunt. Multos ab hoc crimine defendit peculiari libro *Gabriel Naudæus*. Nos de illis ſuo loco.

26 Damnari qvoqve ſacrâ cenſurâ ſolent HÆRETICORUM LIBRI, aut qvæ in
27 libris heterodoxa & hæretica videntur. * Inprimis hîc Romanis addicti ſacris operoſi ſunt: tot enim Indices expurgatorios & librorum prohibitorum Catalogos habent, ut ſibi ipſis obſtent tricasqve nectant; nam & in ſuos animadvertunt ſine cauſâ, ſi qvi fortè Pontificiæ poteſtatis prærogativam, aut ejus infallibilitatem leviter tangant, aut Eccleſiæ Gallicanæ libertatem tueantur, de qvo præcipuè Bailletus in *Judic. Doctor. tom. 2. part. 1. n.* 77. qveritur: Ubi Catalogos illos, qvi jam à Concilio, jam à Pontificibus, jam à Rege Hiſpaniæ aliisqve, confecti ſunt, ordine recenſet. Scilicet, ut partium ſtudia ubiqve regnant, ita & in his rebus, in qvibus non eadem omnibus

(r) *Hiſtoriæ Sevarambum* Autorem ſibi videri Iſaacum Voſſium, Morhofius amicis ſæpe eſt faſſus.

bus mens & ſenſus eſt, prout affectu aliqvo ducuntur Cenſores, decretoria aliqua ſententia pronunciatur. Ipſe tamen Bailletus non multum hâc ſuâ operâ proficere Cenſores fatetur. E noſtris errores & defectus horum Catalogorum nuper ſingulari libro detexit *Daniel Francus*, quem ſuper hoc argumento legere, operæ pretium erit.

Poſt illa, quæ adverſus fidem ſunt, meritò cenſuræ ſubjiciuntur, *qvæ contra bo-* 28
nos mores. In his primò ſunt *obſcœna*, qvæ lædere teneros animos ac veneno inficere
poſſunt: qvo nomine omnes illi flagitioſi libri præcipuè notantur, qvi ſacra Aphro-
diſia impudico calamo depingunt, qvales Græcia olim libros magno numero dedit,
qvorum tamen facilis felixque jactura eſt. * Inter obſcœnos noſtri temporis fami- 29
liam ducit *Satyra Sotadica*, Aloysiæ Sygææ adſcripta. (*s*) Peſſimus & flammis di-
gnus liber, niſi qvod elegantiâ latinæ linguæ ſordes ſuas ornet. * Moneo hîc, ne- 30
qvam fuiſſe hominem, qvi *Aloyſiæ Sygææ* & *Meurſio* illum librum adſcripſit: omnia
illa conficta eſſe puto. Liber ille, me judice, plane novus eſt, & ab impuro homine
ſcriptus, qvi, ut à ſe amoliretur crimen, feminæ innocentiſſimæ & caſtiſſimæ illud im-
poſuit, & Meurſium hominem doctum in criminis ſocietatem perduxit. * Aloyſia 31
Sygæa nobilis fuit femina, & illuſtri ex gente apud Hiſpanos, cujus cum ſingulari
caſtitatis laude meminit Nicolaus Antonius in pulcherrimo *opere Bibliothecæ Hiſpanicæ*: ubi cum omnia diligentiſſimè recenſet, ne γρὺ qvidem de hoc ſcripto memorat, ut certè memorare debuiſſet, ſi extitiſſet tum libellus ille, ſeu vero ſeu falſo ejus nomine cognitus: famam enim ejus procul dubio vindicaſſet; & perqviruntur ab ipſo MSti libri omnes Autorum Hiſpanorum magnâ diligentiâ. Eruditiſſima illa fuit, ac ampliſſimum ejus elogium habet Joannes Vaſæus in *Chronico Hiſpanico cap. 9.* Andreas Reſendius in Epiſtola ad Mariam Principem ita de illa:

Altera Sygæa eſt, Virgo admirabilis, unam
Qvam natura potens ideo produxit, ut eſſet
Femina, qvæ maribus vitam opprobrare ſupinam
Poſſet, & ignavos magno adfeciſſe rubore.
Nam cum ſeptenæ vix dum trieteridis annos
Computat, indefeſſa dies noctesqve Latinas
Volvere non ceſſat chartas, non ceſſat Achæas,
Moſeaqve & Solymos rimatur ſedula Vates.
Qvin per Achemenios ſcopulos Arabumqve ſalebras
Currit inoffensè linguarum qvinqve perita.

Joannes Merulus, nobilis Toletanus, vocat ſeculi ſui Minervam. Scripſit *Epiſtolas*

(*s*) Autor *Satyræ Sotadicæ*, qvæ Aloyſiæ Sigææ nomen falsò præfert, verus fuit D. Joh. Weſtrene, JCtus in Batavia Hagienſis, à Chr. Thomaſio (*in Cogitatis circa Libros Recentiores Menſtruis, Germanice A.* 1688. *editis, p.* 586.) literis nominis initialibus ſubobſcure indicatus. à Cl. Tenzelio autem (*in Dial. Menſtr. Germ. M. Febr. A.* 1693. *p.* 166. 169.) ex Hadr. Beverlandi Schedis, detectus, Conf. *Homonymoſcopiam* noſtram, *Sect. I, c. 2. p.* 35.

Latinas: Dialogum de differentia vitæ ruſticæ & urbanæ: Poëtica quædam, de quibus
nihil editum. Prolixè illa omnia recenſet Antonius, ſed de infami hoc ſcripto nec
vola nec veſtigium apparet. Alfonſus Madritenſis Archidiaconus de Alcor in Palen-
tinâ eccleſiâ, magnæ exiſtimationis fideiqve ſcriptor, in Hiſtoriâ Palentinæ urbis ſum-
mum honorificentiſſimumque Sygææ elogium ſcripſit, qvod Hiſpanicâ lingvâ produ-
cit Antonius: ubi omnes illas linguas peregrinas tam promptè ut Caſtellanam, te-
nuiſſe, easqve expeditiſſimè & loqui & ſcribere potuiſſe refert. Nupſit illa Alphonſo
à Cuevas. Immaturè obiit, hocque illi epitaphium poſitum: *Loiſiæ Sygææ Feminæ
incomparabili, cujus pudicitia cum eruditione lingvarum, quæ in ea ad miraculum usque
fuit, ex æqvo certabat &c.* Quæ omnia ſatis arguunt, injuriam magnam optimæ
feminæ illatam à nebulone illo, qvi infame hoc ſcriptum illi adſcribere voluit. Sed
nec de Meurſio fando auditum eſt, convertiſſe illum ex Hiſpanicâ linguâ tale aliquod
ſcriptum in Latinam. Sed ipſe ſermonis textus habitusque totus oſtendit, in Latio
32 potius, quam Hiſpaniâ natum eſſe hunc fœtum. * Talia ut ipſa honeſtas proſcri-
bere aut flammis addicere jubet; ita non probo moroſulos illos cenſores, qui in Lati-
næ linguæ Autoribus caſtrandis malè ſeduli ſunt, bonosque Autores mutilant, ſi quæ
in illis paulo liberiora aut parum pudica deprehenduntur: qvæ in converſatione
ipſâ evitari non poſſunt. Arceri ab illorum qvidem lectione pueri poſſunt, ſed ubi
bonis moribus ſatis firmati fuerint, parum ab illis periculi eſt. Homines ſumus, at-
qve in humanâ ſocietate vivimus, ubi talia qvotidie occurrunt. Sed ſcholam iſtarum
neqvitiarum, qvalis in Satyrâ Sotadicâ aperitur, nemo bonus feret. Sunt, qvi Teren-
tii Comœdias, librum optimum, juventuti è manibus excutiunt, &, neſcio qvem, illi
Terentium Chriſtianum ſupponunt: qvi cum illo ſuo conſilio explodendi ſunt. Satis
caſtus eſt Terentius, niſi, cum ex ingenio & moribus hominum qvædam ipſi dicenda
ſunt; qvos noſſe characteres juventuti ſummè utile eſt. Ceterum omnium obſcœno-
rum librorum hîc inire numerum nolumus. Sudet in illo ſterqvilinio alius Hercules
Coprophorus. Fortè diligentiſſimus Priapeorum Commentator Scioppius, ſi vive-
ret, hîc ſuam Aphrodiſiâ Bibliothecâ congerendâ induſtriam exercere poſſet.

33 Sunt & *Satyrici Scriptores*, in bonos mores injurii; qvo nomine hîc non in-
telligo, qvi innocentes illas in vitia Satyras ſcribunt, ſed qvi libellos famoſos. Non
34 patitur noſtri inſtituti ratio, ut eorum hic indicem texamus. * Qvi ſe adverſus
tela & arma munire poſſunt Principes, à calami tamen inſultu ſæpe non ſunt immu-
nes. Habent certe, qvos Reges metuant, cum vivunt, Satyricos; cum fatis conceſſe-
runt, Hiſtoricos. Utriqve acerrimi vitiorum obſervatores ſunt: qvi velut Cenſores
publici impunè in illos ſententiam dicunt. Paſqvini ſtatua ſæpe plus, qvam Dodo-
35 næa, fudit oracula. Qvæ non in potentiſſimos Reges Satyræ ſcriptæ ſunt! * Non
potuit Satyricorum manus effugere Jacobus, Britanniæ Rex, utut doctiſſimus & lauda-
tiſſimus Princeps: cui ſub ſpecie Panegyrici Poſthumi, à Caſaubono ſcripti, cujus
qvaſi fragmenta inter ſchedas ejus reperta, per inſignem neqvitiam, continuo mycte-
riſmo horrenda flagitia objiciuntur. Lepidè alioqvin ſcriptus liber eſt; cui titulus:

Caſau-

Caſauboni Corona Regia i. e. Panegyrici cujusdam verè aurei, quem Jacobi I. Magnæ Britanniæ &c. Regi, Fidei defenſori, delinearat, Fragmenta ab Euphormione inter ſchedas τοῦ μακαρίτου inventa, collecta, & in lucem edita: (t) Refertur in Georgii Richteri vitâ, Epiſtolis ejus præfixâ pag. 21. è Colloquio cum Erycio Puteano accepiſſe Richterum, qvod Puteanus ejus libelli autor habitus fuerit: cujus verò famam ille enixe declinans velut Apologiæ loco ſcriptum qvoddam exhibuerit, cui nomen, Perjurium RUFFI & GIBBOSI, præfatus, qvo delatorum ſuorum virulentiæ ac ſiniſteritati ſatis fuiſſe obviatum exiſtimaverit. Sed nos de Satyris alibi plura.

CAP. IX.
DE PSEUDONYMIS, ANONYMIS, &c.

§. 1. *CAuſæ librorum ſuppoſitorum.* 2. *Libri, antiqvis autoribus ſuppoſiti.* 3. *Antiqvitates Etruſcæ Proſperi.* *Leonis Allatii refutatio illarum commendatur.* 5. *Ὁμώνυμοι Autores multum turbarunt.* 6. *Curtius ſcriptor Pſeudonymus ab aliqvo habitus.* 7. *Conſolatio, Ciceroni à Sigonio ſuppoſita.* 8. *Hæreticis id olim familiare,* 9. *Piæ fraudes.* 10. *Sibyllini verſus.* 11. *Peregrina nomina ſtudio aſſumpta.* 12. *Pſeudonymi libri ridiculi.* 13. *Pedanterie Cavalliere.* 14. *Faceta Joh. Donne Epiſtola producitur,* 15. *cum Catalogo Autorum Ridiculorum.* 16. *Pſeudonymi per plagium.* 17. *Plagia, in Roberti Stephani Theſaurum L. Latinæ commiſſa.* 18. *Liber de jure Eccleſiaſtico Barboſæ ab alio ſcriptus fuit.* 19. *Illius, à ſalſamentario redempti, hiſtoria.* 20. *Villaſani Carmina furtiva.* 21. *Lauri Strena è Paſſeratii poëmatibus deſumpta.* 22. *Minutiora plagia notantur.* 23. *Scaligeri ob eam cauſam ſtomachatio.* 34. *Pſeudonymi non ſunt, qvi cauſas legitimas celandi nominis habent.* 25. *Baſilii Valentini Chymici nomen verumne, an fictum ſit, diſqviritur.* 26. *Nomina adſcititia & immutata, ſi dolus abſit, Pſeudonymos non faciunt.* 27. *Anonymi libri.* 28. *Eorum indagatio commendatur.* 29. *Verſionum magnus uſus eſt,*

SUnt & in re literariâ Falſarii, qvos noſſe è re literariâ eſt, ne illi falsâ ſpecie imponant. PSEUDONYMI ſunt, qvi nomen mentiuntur, ſive ſuos fœtus aliis, vel mortuis, vel vivis ſupponant; ſive, ut lateant, aliud nomen, vel verum, vel fictum, vel ſuum aliter immutatum, aſſumant; ſive qvod per errorum nomina ſint turbata; ſive qvod aliorum nominibus abolitis ſubſtituant, aut alienos fœtus non invitis Autoribus pro ſuis venditent. Ac primò qvidem multi ſunt, qvi libros ſuos aliis ſuppoſuerunt, vel ut fidem aliqvam ſcriptis ſuis conciliarent, vel ſententiam ſuam ſtabilirent, vel ut vanam gloriam aliqvam affectarent, aliosqve fallerent. * Multi circumferuntur tales *libri ſuppoſititii*, qvi ſub nomine antiqvorum Hiſtoricorum, Philoſopho- 1 2

(t) Satyram contra Jacobum I. Britanniæ Regem, Iſaaco Caſaubono affictam, recudi Halæ Saxonum A. 1693, in ſua *Sapientiæ & Stultitiæ Hiſtoria*, curavit Chriſt. Thomaſius.

loſophorum, Patrum, comparent, qvorum aliqvem catalogum dedit Rhodius, ac notis ſuis illuſtravit Vinc. Placcius. De fragmentis illis Beroſii, Manethonis, aliorumqve antiqvorum Hiſtoricorum, qvæ in lucem edidit Annius Viterbienſis, jam ſuprà egimus, ac plura de illis judicia Vinc. Placcius notavit in Rhod. Aut. ſuppoſit. n. 18.
3 * Antiqvitates Etruſcæ, qvæ Proſpero cuidam adſcribuntur, & in qvas Paganinus Gaudentius obſervationes ſcripſit, ab H. Ernſtio editas, ſuſpectæ etiam eruditis ſunt,
4 de qvibus videri poteſt Voſſius de *Hiſtoricis Latinis lib.* 1. *c.* 9. * Scripſit & Leo Allatius doctiſſimas ad has Antiqvitates annotationes, Pariſ. 1640. & deinde Romæ iterum excuſas: qvibus de notis falſitatis in adulteratâ ſcripturâ etiam generatim agit, eſtqve liber ille utiliſſimus ad Codicum ſcripturam vitiatam deprehendendam. Protulit vero Curtius Inghiramus hæc fragmenta è terrâ effoſſa primus in lucem, qvem hujus ſuppoſiti figmenti parentem eſſe, prolixè Leo Allatius probat. Habemus Ariſtoteli, Platoni, Hippocrati, Galeno, aliisqve ſuppoſita ſcripta. Multa etiam Homero ſuppoſita; in qvibus dignoſcendis olim Criticorum verſabatur induſtria: ac fuere, qvi ex ſtylo, pictione, phraſi, certis qvibusdam idiotiſmis, accuratum de autoribus judicium inire poterant, ut vel **νοθείαν** vel **γνησιότητα** decretoriâ ſuâ ſententiâ confirmarent.

5 Accedunt *nomina multis communia*, unde ſæpe permutati Scriptorum tituli. (*u*) Ariſtoteles fuere plures, qvorum vel triginta ac duos numeravit Jonſius. Qvam facile eſt hic in errorem incidere, præſertim ſi poſt tot ſecula demum ſcripta in lucem protrahuntur, & pluribus ejus nominis qvædam ſuperſint monumenta. Sunt in antiqvâ hiſtoriâ 28. Pythagoræ, 20. Hippocrates, totidemqve Socrates, 16. Platones, 50. Dionyſii. Qvo fine inter antiqvos Demetrius Magnus peculiari Opere ***περὶ ὁμωνύμων de ſcriptoribus homonymis*** agere voluit, qvo Opere uſum Laërtium putat Jonſius *l.* 1. *c.* 2. qvi plerumqve homonymos notare ſolet. Laudatur & eo nomine Meurſius, qvod diligenter homonymos recenſeat. Magnam qvoqve occaſionem falſi dederunt corrupta nomina, cognomina nominis vice uſurpata, qvæ deinde novo Scriptori fingendo anſam dederunt: Ellipſis nominativi, ſub genitivo latentis, cum ſubintelligitur non modo filius, ſed & pater, mater, uxor, amicus, diſcipulus, magiſter: Diverſa topica nomina, diverſos ſæpe Scriptores ex uno facientia: de qvibus ſingulis operoſè doctêqve egit Joannes Jonſius loco illo, qvem modo laudavimus.

6 Fuit nonnemo, qvod mireris, qvi Q. Curtii Rufi hiſtoriam Alexandri M. à tot oculatiſſimis Criticis pro genuinâ habitam, à nemine unqvam in ſuſpicionem vel minimam vocatam, pro ſuppoſita, & ante CCC. annos ab ingenioſo qvodam Italo confictа habuerit. Indicium ejus fecit Gvido Patinus *Epiſt.* 27. cujus ipſa verba, ut Gallicâ linguâ ſonant, producam; *Il diſoit, qve ſon livre n' etoit qv' un Romain, qve le Latin veritablement en etoit beau: mais qv' il y avoit de grandes fautes de Geographie.*

(*u*) De Scriptoribus Homonymis, illorumqve Nomenclatoribus, ac confuſione freqventi, hujusqve cauſis & remediis, fuſe, & ex profeſſo, actum nobis eſt, *in Homonymoſcopia Hiſtorico-Philologico-Critica*, Hamb. A. 1697. in 8vo excuſa.

phie. Il y en a une enorme entr' autres, dans le 7 Livre, lors qv' il parle de ces Scythes, qvi vinrent prier Alexandre le Grand de ne point paſſer le Tanais, qvi vient de la Moſcovie Occidentale, ſe jetter dans le marais Meotide, ſeparant l' Europe de l' Aſie & la Scythie Europeenne de l' Aſiatiqve. Pour prouver cette conjecture, Alexandre le Grand n' ayant pas trouvé ſon compte aprés avoir paſſé cette riviere, revint incontinent in REGIONEM SACARUM, & de la entra dans les Indes, tout cela eſt trés-éloigné du vray Tanäis. Le même Maitre nous diſoit, qve l' Auteur de ce Livre etoit un ſavant Italien, qvi le fit, il y a environ 300 ans. Qve nul Ancien n' avoit cité Qvinte Curce, & qve c' etoit un nom ſuppoſé. Qv' il etoit ladedans parlé du fleuve Indus du Gange, & autres parties des Indes, qvi etoint inconnuës à ces Anciens, qvi ont vecu devant. Ptolomée, qvi eſt le premier & le plus ancien Auteur, qvi ait fait mention de la Chine ſous le nom de SINÆ. Juvenal qvi vivoit tant ſoit peu devant a dit, QVID SERES, QVID THRACES AGANT: & Pline parle de l' Ocean Seriqve, Ces SERES ſont les habitans du Cathay, qvi eſt une tres grande Province de l' Aſie dans la Tartarie au deſſus de la Chine. An jam ex his argumentis confici παράδοξον illud poſſit, Critici viderint: nos eâ de re amplius videbimus, ubi de Autoribus Linguæ Latinæ agemus. * Fuere, 7
qui ipſi Eloqventiæ Parenti ſuos fœtus ſuppoſuerunt. Inter eos eſt *Conſolatio* illa, qvæ Sigonium autorem habet, cenſuris eruditorum multùm vexata. Multæ extant ſuper hoc negotio Epiſtolæ in Roccoboni Hiſtoriâ Gymnaſii Patavini. Aliqvi Vianello adſcribunt. Videantur notæ Placcii *in Rhodii Autor. ſuppoſit. num.* 22. Hofman. in Apol. pro Gal. l. I. c. 16. de Hotomanno JCto, teſte Scherbio refert, eum, cum offeretur illi Conſolatio illa, lectis pauculis, ſtatim indignabundum his verbis abjeciſſe: *Non eſt* Ciceronis. Adeò ſtatim illis, qvi lectioni Autoris adſueti ſunt, ſubolet, qvod non genuinum eſt. Scilicet ut è veſtigiis judicare de feris venatores ſolent: ita vel è paucis verſiculis verum Autorem Critici agnoſcunt. Certum tamen eſt, hâc voluptate mirificè affici nonnullos, qvi ſua veteribus ſupponunt. De hac ipſa Sigonii Conſolatione Menzinus libr. de invid. erudit. c. 9. *Nec laude caruit, inqvit, Sigonius qvi, dum Conſolationem exhibet ſuam, illud aſſecutus eſt, ut brevi in opuſculo, velut faciei lineamentis, Tullianam indolem ineſſe, faterentur eruditi: qvin & magnâ illum voluptate perfuſum credo, qvi vivus adhuc plurimos viderit de literis benè meritos, ad illud ſyntagma defendendum, certamina & contentiones hilari libentiqve animo ſubeuntes.* Muretus Joſ. Scaligero impoſuit Epigrammate, qvod ipſe ſcripſerat, pro antiqvo venditato. (x) Hoſpitalii qvoqve Carmina à nonnullis pro antiqvis accepta. (y)

In

(x) M. Ant. Mureti Impoſturam, qva proprium Epigramma, velut antiqvum, ſibi obtruſerat, Joſ. Scaliger Diſticho hoc ultus eſt aculeato, fugam ob Pæderaſtiæ crimen e Regno Gallico illi exprobrante:

Qvi fumos rigidæ vitaverat ante Tolbſæ,
Muretus, fumos vendidit ille mihi.

(y) Mich. Hoſpitalii, Cancellarii Gallici, *Satyram de Lite* Marcus Zuerius Boxhornius, tanqvam Poëmation Ævi Veteris, in ſuo *Satyricorum Antiqvorum Minorum* Syntagmate, Lugd. Bat. A. 1633. in 12. excuſo, edidit, & Notis illuſtravit.

8 In ſacris & olim hæc fabula acta fuit. Nunqvam defuere hæretici, qvi, ut fidem erroribus ſuis facerent, ſub antiqvorum Patrum nomine ſua commenta publica-
9 rent. * Ipſæ qvoqve piæ fraudes bonorum hominum acceſſerunt, qvi ſcripta quædam antiqvis nominibus incruſtarunt, ut ſimpliciores in ſuas ſententias pertraherent: Qvi male profecto de re Chriſtianâ meriti bonam cauſam in ſuſpicionem falſi adduxerunt. Verſatur qvadantenus in hoc argumento Joannes Dallæus, qvi de Pſeudepi-
10 graphis Apoſtolicis libros tres conſcripſit. * Notum eſt, qvid verſibus Sibyllinis factum ſit, qvibus tam præclara de Chriſto vaticinia continentur, qvæ ſuppoſititia viri ſagaces habent; etſi non deſunt viri docti, qvi eorum autoritatem tuentur, atqve Sibyllinis illis de Chriſto oraculis penè eandem, qvam ipſi Sacro Codici, fidem adſtruunt. Multus eſt hoc in argumento Iſaacus Voſſius, cujus extat præclarus *de Sibyllinis Oraculis liber.*

11 Non deſunt, qvi datâ operâ libros ſuos *ſub aliorum nomine* exire in vulgus patiuntur, ut vel latere poſſint, ſi periculoſa ſcriptio ſit, vel aliorum judicia ſecuriùs ſcrutari poſſint. De *Trajani Boccalini Relationibus* hoc aliqvi affirmant: nam Cardinalem Cajetanum earum Autorem venditant, qvi Trajani Boccalini nomine abuſus fuerit, ne ſibi fraudi eſſet, qvod ſcriberet; teſtaturqve Laurent. Craſſ. *Elog. Hom. literat. part.* 1. *pag.* 160. *ac pag.* 162. librum hunc mortem Boccalino paraviſſe: nam à qvatuor armatis hominibus ſaccis arenâ repletis vulneratus eſt, usqve dum animam efflavit. Refert & Erythr. *Pinac. III. p.* 131. J. Franciſcum Perandam ejus adjutorem fuiſſe. Ac facilè apparet è commentario Boccalini, in Tacitum Italicâ linguâ ſcripto, ab ingenio humiliore illum eſſe profectum. Circumferuntur nunc libri, qvi interiora ſtatus in Regnis qvibusdam & Rebuspublicis deſcribunt, à multis in pretio habiti, qvibus nomen tantum & fortaſſe etiam ſtylum commodavit, qvi in titulo libri legitur, Autor; aliis materiam ſuggerentibus, qvi periculoſo hoc labore defungi nolunt. Aliqvi opulentioribus, qvi ſcripti alicujus famâ celebritatem nominis ſibi parare geſtiunt, ingenii ſui fœtus non rarò vendunt, cujus multa produci poſſent exempla. Sæpe fictum nomen, vel aliqvâ ratione immutatum, vendibiliorem & gratiorem librum facit, qvàm ſi verum nomen adſcriptum eſſet. Qvomodo *Philippi de Terra nigra Loci communes Theologici* omnium plauſus abſtulerunt, rejecti, cum Melanchthonis ſub illo nomen agnoſceretur. Odia enim, qvibus Autores proſeqvimur, ipſius libri, utut optimi, pretium imminuunt.

12 Non diſſimulandum etiam hoc loco eſt, *fictos* tum *autores*, tum *libros* in ignorantiæ velamentum ab Aretalogis & Thraſonibus literariis adhiberi. Aliqvi, ut docti videantur, inauditos librorum titulos nominumqve monſtra crepant, temeraria de Autoribus judicia pronunciant, qvod viris nobilibus, & qvi ſui opinionem apud vul-
13 gum excitarunt, familiare eſſe conſvevit. * Ineptæ hoc affectationis, qvam Galli *pedantiſmum* vocant, ſpecimen notat Bailletus in *Judic. Doct. tom.* 1. *part.* 1. *c.* 14. *pag.* 99. Lepida ejus verba ſunt: *On peut dire, qve c' eſt une PEDANTERIE CAVALIERE de juger cavallierement des Livres, & de faire le procés à un Auteur dans le*

ce temps même, qv' on proteſte, qv' on n' eſt pas ſon juge, & qv'on n' eſt point connoiſſeur dans les matieres, qv' il a tractées, &c. * Præclarè hujus indolis homines exagitavit feſtivisſimi ingenii juvenis, *Johannes Donne*, poſtea Decanus Eccleſiæ Paulinæ Londinenſis, qvi epiſtolam Latinam Poëmatibus ſuis Anglicis inſeruit, qvâ conſilium ſuppeditat aulico indocto, qvomodo docti ſpecie fallere alios posſit. Excerpemus ex illâ aliqva, qvæ valde faceta. *Qvia per occupationes aulæ*, inqvit, *vacare literis non licet: (nam poſt ſomnum, non niſi poſt decimam ex more excutiendum, poſt veſtes, diei, loco, affectibus proprias indutas, poſt faciem, ſpeculo compoſitam, poſt epulas luſusque, qvota pars literis, animoque excolendo relinquitur?) & tamen doctus videri non dedignaris, ut aliquando habeas, quo eleganter & appoſitè canes Regios, conſervos tuos, posſis laudare, & quamvis ſcire, quæ alii ſciunt, non poteris, ſaltem ſcire valeas, quæ illi neſciunt: hâc ex conſilio meo viâ progrediaris: Relictis autoribus, quos vocant Clasſicos, Academicis & Pædagogis terendis, enitere per omnes, quibus ignorantiam ſecurè fateri poteris, libros, aliis inventu difficiles, exqvirere. Nec in colloquiis quid ex autoribus vulgò notis afferas, ſed ex iſtis: ut ita, quæ dicis, aut tua videri posſint, ſi nomina taceas, aut ſi minus digna ſint, & autoritate egeant, novos autores cum reverentiâ tui audiant illi, qvi omnia ſcire ſibi ante viſi ſunt. Hunc ergo Catalogum ad uſum tuum exaravi, ut his paratis libris, in omni penè ſcientiâ, ſi non magis, ſaltem aliter doctus, qvam ceteri ſubitò proſilias.* * Subjungit huic epiſtolæ Catalogum lepidiſſimum, unde hæc in guſtum dabo: *Nicolai Hill Angli, de ſexu & hermaphroditate dignoſcendâ in atomis: item de eorum anatomiâ & obſtetricatione in partubus humatis: æmulus Moiſis, ars conſervandi veſtimenta ultra 40 annos, autore Topoliffo: librum Tobiæ eſſe canonicum: ubi ex Rabbinis & ſecretioribus Theologis numerantur pili caudæ ejus canis, ex qvorum variâ retortione & invicem conjunctione, conficiuntur literæ, ex qvibus mirifica verba conſiſtunt, autore Franciſco Georgio Veneto: Pax in Hieruſalem, ſive Conciliatio flagrantisſimi disſidii inter Rabbi Simeon Kimchi, & Onkelos, utrum caro humana ex carne ſuillâ comeſtâ concreta in reſurrectione removebitur, annihilabitur, aut purificabitur, per illuminatisſimum Doctorem Reuchlinum: Pythagoras Judæo-Chriſtianus, numerum 99 & 66 verſo folio eſſe eundem, per ſuper-ſeraphicum Io. Picum: Joh. Harringtoni Hercules, ſive de modo, quo evacuabatur à fæcibus Arca Noæ: Subſalvator, in quo illuminatus, ſed parum illuminans Hugo Broughton incredibiliter docet, linguam Hébraicam eſſe de eſſentiâ ſalutis, & ſua præcepta de eſſentiâ: Manipulus qvercuum, ſive ars comprehendendi tranſcendentia, autore Raim. Secundo: Bonaventura de particulâ* non, *à Decalogo adimenda, & Symbolo Apoſtolorum adjicienda: De navigabilitate aqvarum ſupercoeleſtium; & utrum ibi ac apud nos navis in firmamento in judicio ſit appulſura, Jo. Dee autore: Edmundi Hobæi Eructationes promeridianæ, ſive de univocis, utpote de prærogativâ Regum & Chimæris, morbo Regio, & morbo Gallico: Ars ſpiritualis ineſcandi mulieres, ſive conciones ſubcingulares Egertoni: Cœpe advocatorum, ſive ars plorandi in judiciis, per Fran. Bacon: De gurgite diametrali à Polo ad Polum, per centrum navigabile ſine pixide, per Andr. Thevet.* Quis non ſuaviter in his inge-

(margin: 14 at line 2; 15 at line 19)

nii feſtivi commentis rideat? Et certum tamen eſt, adeo vanos eſſe nonnullos, ut his larvis indoctos fallere, ac ſibi nomen qvomodocunqve parare geſtiant. Solent & librorum Tituli Satyrici ab otioſis & acutis ingeniis confingi, qvi ad hanc falſi ſpeciem qvodammodo etiam referendi ſunt.

16 Pſeudonymis annumerandi & illi ſunt, qvi *aliena ſibi per plagium* attribuunt.
17 * Sunt in illis adeo impudentes qvidam, ut excuſſo veri Autoris nomine ſuum reponant; qvod in ROBERTI STEPHANI *Theſauro Latinæ Linguæ* factum, ad qvem plagiarii, velut ad cadaver aliqvod vultures, convolarunt. Toties hoc Opus ſub peregrinis nominibus recuſum eſt. Doletus ſubtiliore furto in aliam formam Opus redegit in Commentariis ſuis Latinæ Linguæ: qvemadmodum & Scapula, Henrici Stephani Theſaurum Græcum in aliam formam redigens, à plagii & doli crimine non poteſt abſolvi, etſi utilem Scholis aliqvâ ex parte operam præſtitit. Sed omnia illa perſeqvi exempla infinitum eſſet; qvorum magnam partem jam tum collegit Thomaſius in libro *de plagio literario*, moralitatem qvoqve ejus ad minutias usqve perveſtigans.

Cautiores illi plagiarii ſunt, qvi poſthumis virorum doctorum ſcriptis inſidias ſtruunt. Sæpè enim contingit, ut præmaturâ illorum morte vel non edi, vel non abſolvi poſſint eorum opera: ad qvorum pabula fuci alieni qvi accedunt, non ſibi facta mella deprædantur. Vix credi poteſt, qvàm freqvens illa fallendi ratio ſit. Vidi non ita pridem ipſe editum alieno nomine librum, qvem vir doctiſſi-
18 mus privatis ſcholis olim propoſuerat. * Pertinet huc, qvod de BARBOSA notavit Erythræus *Pinacoth. II. num* 18. Scripſit is *de jure Eccleſiaſtico univerſo* volumen, qvod Opus magno alieno labore partum in ſe ille tranſtulit, cujus hiſtoria ita ha-
19 bet: * *Die qvodam Barboſæ famulus ſalſa qvædam muriatica in prandium coëmerat, qvæ ne manus digitosque inficerent, tetroque odore imbuerent, cetarius chartis qvibusdam, ut moris eſt, amiciebat: qvem poſtea amictum famulus, domum reverſus, cum præſente Domino ac vidente muriatica illa exuiſſet, qvò in aquam injecta macerarentur, & in terram adjeciſſet, Dominus, curioſus inſpiciendi, quid chartis illis contineretur, eas ſuſtulit ac luſtrare oculis coepit; viditque elegantiſſimi doctiſſimique cujusdam operis initium eſſe; ſtatimque ſuſpicatus eſt, id qvod erat, autore, antequam potuiſſet illud impreſſum typis emittere, è vivis erepto, heredes, ignaros, qvantum in eo boni eſſet, tanquam ineptas, neſcio quas, chartas & inutiles, cetario vendidiſſe; & ſtatim magnam in ſpem venit, autore è medio ſublato, ſi librum illum qvoquo modo nactus eſſet, pro ſuo edendo, maximam ſibi ex eo gloriam poſſe contingere: ac percontari diligenter è famulo cœpit, in quonam macello, & à quo cetario, muriatica illa coëmiſſet; qui aperuit illi omnia, & ſimul ſigna & notas oſtendit, quibus ad cetarii illius tabernam ſine ullo errore perveniret. Abiit ille curriculo, quo mittebatur, librum invenit, cui pauca quædam chartæ fuere detractæ; ac vili eum pretio redemit: tum ſubrogatis iis, quæ deerant, ac pluribus etiam aliis adjectis, imprimendum pro ſuo curavit.* Hæc, ſubjungit Erythræus, *ab homine Barboſæ amiciſſimo ejusque arcanorum omnium conſcio accepimus.*

20 Alii ex variis Scriptoribus qvædam furantur, ne ſtatim deprehendi in furto poſſint, qvorum maxima qvidem pars eſt. Non poſſum, qvin inſigne hîc exemplum

afferam

afferam, Thomaſio non notatum, ut multa quidem adjungi poſſent. Edidit P. Stephanus Lambertus Villafanus, Burgundo-Sequanus, è Soc. Jeſu, & in Cæſareo Madritenſi Collegio Eloquentiæ Profeſſor, *Opera Poëtica*, in quibus pleraque ex aliis optimæ notæ poëtis ſunt congeſta, ſed ita, ut per lacinias, hinc illinc petitas carmina ſua quaſi conſueret. Ex levi eorum inſpectione ſtatim apparuit illa fraus. Nam ex Auguſtini Maſcardi, elegantiſſimi Poëtæ, ſylvis, Paſſeratii poëmatibus, & Emanuelis Theſauri Inſcriptionibus pleraque compilata notavi: quod argumento eſt, etiam cetera, quorum non illa notitia nunc eſt, furto aliunde ſubrepta. In epicediis Reg. Iſabellæ Borboniæ pleraque excerpta ſunt è Maſcardi *Sylvarum lib.* 3. de Rebus triſtibus & è Deliciis Poëtarum Gallorum. Epicedia in funere Principis Hiſpaniæ, Balthaſaris Caroli, pleraque, imò omnia, è Maſcardo conſarcinata. Illud verò Epitaphium elegans, quod in Villafano p. 289. legitur, todidem verbis in Maſcardo p. 135. legitur; niſi quod unam vocem mutaverit:

Vix matutinum ſurgebat Cæſaris aſtrum,
Lumine promittens uberiore diem:
Aſt immaturam obnubit mors pallida lucem,
Nec ſinit è medio vibret ut axe facem.
O lucem ſine luce brevem! vix Lucifer ortus
Solem præveniens Heſperus emoritur.

Quæ *p.* 286. 287. apud Villafanum leguntur, è Paſſeratii poëmatibus, quæ in Deliciis Poëtarum Gallorum habentur, *part.* 3. *p.* 156. *& p.* 171. aliquâ ex parte tranſcripta. Vafrities hujus hominis ex eo etiam apparet, quod in titulo lib. i impreſſionis annum non appoſuerit, quem tamen Cenſores libri produnt. Confuſo enim tempore incertum, quis verè plagiarius. Inſcriptiones in Principem ſuum ex Emanuelis Theſauri
Inſcriptionibus compilavit: * In J. Bapt. Lauri, Viri docti & poëtæ quoque ele- 21
gantis, quem magni fecit Urbanus VIII. epiſtolis, *cent.* 1. *Ep.* 75. legitur totidem verbis Strena illa Paſſeratii *de Nihilo*, quæ habetur in ejusdem poëmatibus, *part.* 3. *Delic. Gall. Poët. p.* 31. Quod mirum mihi ſemper viſum eſt, cum Laurus ipſe non contemnendus poëta fuerit, ut patet ex poëmate ejus *de fabricatione calcis* libris tribus ſcripto, & elogio, quod illi ſuſpendit Erythr. *Pinac. I. n.* 141. Scripſit & Theatri Ro-
mani Orcheſtram de Viris illuſtribus. * Extant Orationes cujusdam non ignoti 22
Jeſuitæ, quæ multam partem ex Italicis Panegyricis Emanuelis Theſauri depromptæ ſunt. Dum enim acutum dicendi genus, qui morbus quorundam eſt, nimis affectat, etiam ne ſententiolæ deſint, aliunde furatur. Extat cujusdam *de Opinione* Oratio, quæ præcipuâ parte è Barlæi Oratione de Ente Rationis deſcripta eſt. Bertilii Canuti multæ ſunt in Epiſtolis è Lipſio, in Poëmatibus è Lotichio, laciniæ. Novimus & è Vincentii Fabricii Poëmatibus nobili Poëtæ Gallico aliqua acumina ſublecta. (z)

(z) Autor *Orationis de Opinione*, qvi plagii in Barlæum *h. l.* inſimulatur, eſt Joh. Balth. Schuppius, Theologus Hamburgenſis; Poëta autem Gallus, qvi, e Vinc. Fabricii Poëmatis, aliqva ſublegiſſe perhibetur acumina, ipſe Æg. Menagius, qui de Furtis Poëtarum voluit ſcribere.

Sed illa minutiora ſunt, quàm ut attendi debeant. Et caſu interdum talia eveniunt, quod ſingulari diſſertatione *de furtis Poëtarum* oſtendere voluit Menagius. Legi etiam pòteſt ſuper hoc argumento Stephani Forcatuli Dialogus feſtiviſſimus, cui titulus *Prometheus, ſive de raptu animorum*, ubi alienæ inventionis prædones & ineptos
23 imitatores reprehendit. * Malè tamen habere viros doctos illæ deprædationes ſolent, ſi rerum ſuarum ſint tenaciores. J. C. Scaliger, cum à meretriculâ CCC. nummis emungeretur, eique illos vindicaturo amicus judex, quem Atticum vocat, indignâ ſententiâ illuſerat, ſtomachoſiorem & acerbam in eum epiſtolam ſcripſit; quæ eſt inter editas 63, quâ inter alia ſcriptorum ſuorum compilationes objicit: *Quare favetis furibus, niſi quia fures? quare impudicis, niſi quia ex impudicis aliquot veſtrum nati ſunt? Quid vos evexit ad illud tribunal, niſi ſororum impudicitia? Quid ad altiora provexit, niſi ea pecunia, quæ iisdem artibus comparata erat? Emiſtis magiſtratum, vendidiſtis judicia. Redde mihi Præfationes meas, dicta acuta ex infinitis epiſtolis &c. & ingratus eſto.*

24 Non accenſendi ſunt Pſeudonymis, *qui vel fictum, vel immutatum nomen aſſumunt, ſi forte ſua intereſſe exiſtiment illud celari, cum à dolo abſint.* Illud plerumque faciunt, qui arcaniora ſcribunt, vel in rebus civilibus, vel naturalibus, vel qui novas ſententias defendunt, & ſibi ipſis diffidunt, judicia hominum doctorum, ut ſtantes poſt tabulam Apellis, exploraturi. In Politicis argumentis quotidie videmus larvatos in ſcenam procedere. In rebus naturalibus, arcanis ſcilicet, Chimicis præcipuè, pleraque ficta habemus nomina, paucis exceptis. Ut enim myſteria illa Harpocratis ſigillo recondi volunt, ita eorum Scriptores, qui ἐν αἰνίγματι omnia proponunt, ipſi
25 latitare, quàm in publicum prodire malunt. * In his Basilius Valentinus, magnus hujus artis antiſtes, (ut hoc ὡς ἐν παρόδῳ moneam) quibusdam numeratur. Ego ipſe quondam in illâ fui ſententiâ, ac confirmat Raſchii teſtimonio Placcius, in *Pſeudonymorum Catalogo, p.* 159. qui nec in Catalogo Benedictinorum Provinciali Erfurti, neque in Generali Romæ, nomen hoc invenerit. Raſchius aliquem ex familiâ Johann. Tholdeni, Heſſi, ſub hoc nomine latitare voluiſſe exiſtimavit. Sed in aliam nunc ſententiam penè impellit Gudenus ipſe Erfurdienſis, qui in *Hiſtor. Erfurdienſi lib.* 2. *pag.* 129. ita ſcribit: *Eadem ætate*, ſc. An. 1413. *Baſilius Valentinus in Divi Petri monaſterio vixit, arte medicâ & naturali indagatione admirabilis.* Addit quidem Gudenus, ipſe ab his ſacris alienior: *Inſuper iis accenſetur, quos in augmentum ſpei nominant aurum confeciſſe. Sic alienâ dementiâ poſt ſecula fallit, ideo minus culpabilis, quod non niſi decipi amantes facultatibus exuat.* Verùm ut iis verbis demonſtrat, illum rerum, quas proponit Baſilius, notitiam non habuiſſe; ita ſuffragium tamen idoneum præbet, quendam ejus nominis vixiſſe in Divi Petri monaſterio. Librum tamen illum *de Incrementis & Decrementis metallorum*, qui Baſilio Valentino vulgò tribuitur, ſub cujusdam *de Solea* nomine apud amicum editum vidi, & quidem in 4to. Suſpicionem hoc *de Solea* nomen mihi movit, quoniam de Tholdeno aliorum opinio eſt, annon forte in illo Johannis Tholdeni nomine lateat. Et ſanè integrum illud

nomen

nomen *de Soleæ* in nomine *Joannes Tholdenus* occultatur: qvæ vero ſuperſunt literæ, nullum formare prænomen poſſunt, atqve nunc memoriâ mihi excidit, qvale in libro illo edito fuerit. Fortasſis aliud qvoddam aſſumpſit, eo contentus, qvod nomen qvodcunque è ſuo exſtruxerit.

Multo minùs inter Pſeudonymos referendi ſunt, *qvi certa qvædam nomina è Collegiis*, qvalia in Italiâ, nunc qvoqve in Germaniâ plura ſunt, *ſortiti*. Turbat tamen illa res & nebulas lectoribus offundit, qvibus cognomina incognita ſunt: multi ſunt à membris ſocietatis fructiferæ ſcripti libri, qvorum Autores ſub aſcititiis illis titulis ignorantur. Cui autem vacat in illos adeò anxiè inqvirere? Certè illi Collegiorum tituli vehementer diſplicuerunt Vincentio Pinello, de qvo in ejus vitâ refertur: *Cum Patavii plures clarorum virorum cœtus cogerentur, qvas Academias appellamus, Elevatorum, Occultorum, Æthereorum, nulli unqvam nomen dedit, ab ambitione & theatrali qvâdam oſtentatione procul abhorrens.* Rolandus qvoqve Mareſius, *lib.* 2. *Ep.* 43. Collegia ipſa qvidem laudat, ſed diſplicent ipſi cognomia planè abſurda & ridicula. Apud Græcos tamen cognomina qvoqve peregrina ab Autoribus uſurpata videmus, qvæ res hiſtoriam literariam intricatiorem reddit. Noſtro tempore qvoqve videmus Germanica, Gallica in Latina & Græca mutata, qvod moleſtum ſæpè eſt, & ipſis Autoribus officit. Multum in Hiſtoriâ Thuanâ Gallicorum nominum in Latina commutatio turbat. Et in omni Hiſtoriâ illa res tricas & nodos nectit. 26

Procedimus ad *Anonymos libros*, qvi vel autorem certum non habent, vel nullum profitentur. Copioſè hîc de cauſis celandi nominis agit Bailletus in *Judic. Doctor. Tom.* 1. *part.* 2. *cap.* 12. qvi ſuper illo argumento legi poteſt. * Eorum indicem dedit Vincentius Placcius, qvem ſupplementis porrò augebit. Deckerus qvoqve in libello de ſcriptis adeſpotis qvædam hujus argumenti tangit. Ac vellem ſane majore ſtudio in rem illam incumberent eruditi: nam utiliſſimus profectò labor eſt; non tàm in recentiorum ſcriptis, qvàm vetuſtis. Idem, ut puto, argumentum in Commentario de *Autoribus dubiis* tractavit Vir vaſtiſſimi ingenii, Caſpar Barthius, qvem aliqvoties ipſe in Adverſariis ſuis citat. Sed nuſqvam ille poſt mortem autoris, etſi jam abſolutus, comparuit; qvod argumento eſt, ab improbâ manu ſurreptum. De Joh. Gerh. Voſſii ſimili libro deperdito dolet qvoqve Placcius, libri ſui præfatione. 27 28

De Autorum verſionibus qvædam adderem, niſi in veterum Autorum verſionibus recenſendis iſto labore nos ſublevaſſet Vir πολυμαθέστατος, PETRUS DANIEL HUETIUS, cujus extat *de Claris interpretibus* ὁλοπόρφυρος *liber*, in qvo tamen erga Germanos paululum iniqvior viſus eſt. De Gallicis veterum Autorum verſionibus legendi ſunt Sorellus & Bailletus. Et hic qvidem Latinos qvoqve interpretes, Italos, Hiſpanos, Germanos recenſuit *libro de judic. Doct. Tom.* 3. *part* 2. *totâ*, qvi potiſſima ex Huetio excerpſit. Ceterùm & verſionum cura eruditis eſſe debet. Qvæ ex Orientalibus, Hebraicis, Arabicis convertuntur, peritiſſimos ſanè earum lingvarum reqvirunt: qui cum rariſſimi ſint, fit inde, ut non ſatis ſibi conſtent illæ verſiones. Pleriqve 29

Orientales literas diſcunt, non ut linguam vel ſcribant, vel loquantur; ſed ut Grammatici ſint. Neque mediocris linguæ cognitio hic ſufficit, ſed accuratiſſima, & ex uſu ipſius gentis firmata. Magnum quoque in Codicis ſacri interpretatione verſiones cujuscunque linguæ uſum habent, easque ad exegeſin Theologi celeberrimi cum magno ſuo fructu adhibent. Ex collatione enim illarum ſenſus ſæpe verus elicitur vel firmatur. Earum utilitatem quoque in Hiſtoricis, & quidem Taciti interpretatione oſtendit Freinshemius in illo *ſuo ſpecimine Paraphraſeos Cornelianæ*, ubi è Gallicæ, Italicæ, Anglicæ, Germanicæ, Hiſpanicæ verſionis collatione veros Taciti ſenſus indagavit.

CAP. X.

DE LIBRIS MYSTICIS ET SECRETIS.

§. 1. *Libri myſtici qvinam ſint variaque de iis judicia.* 2. *Non omnia contemnenda.* 3. *Ob incredulitatem multa ignorantur.* 4. *Libri Myſtici, Theoſophici, Prophetici & Magici.* 5. *Theurgici Gentilium libri multa ſecretioris naturæ myſteria continent.* 6. *Jamblichi de Myſteriis Ægyptiorum libri,* 7. *ex Hermetis libris congeſti.* 8. *Libri ſacri apud Ægyptios cuſtoditi.* 9. *Zoroaſtri hiſtoria & ſcripta.* 10. *Eorum aliqva Picus habuit.* 11. *Oracula Zoroaſtri.* 12. *Beroſus Annii à Poſtello defenſus.* 13. *Indi Bramines.* 14. *Orpheus & ejus ſcripta.* 15. *Etruſcorum Razi Hinui antiqviſſimam ſapientiam profeſſi.* 16. *Tarquitiani libri.* 17. *Sibyllina Oracula Romæ cuſtodita.* 18. *Sibyllina ſcripta à Noachi nuru Poſtellus deducit.* 19. *Eorum diverſitas.* 20. *Petito una Sibylla defenditur.* 21. *Druides.* 22. *Gentilium ſacra ſincera paulatim adulterata.* 23. *Hebræorum Libri Cabaliſtici.* 24. *Chriſtianorum myſtici libri.* 25. *Dionyſius Areopagita.* 26. *Theophr. Paracelſi.* 27. *Jacobi Böhmii Theologica.* 28. *De his judicia.* 29. *Prophetici libri in omnibus gentibus.* 30. *Pignora imperii ominoſa.* 31. *Vaſa cuprea Chinenſium.* 32. *Noſtradamus, Gallorum Propheta & Poëta.* 33. *Varia de ipſo & ſcriptis ejus narrantur.* 34. *Speculis qvidam uſum exiſtimant.* 35. *Vaticinium de Calviniſmo in Galliâ exſtirpando nunc impletum.* 36. *Multa alia de magnis revolutionibus prædixit.*

1 MYSTICOS & SECRETOS LIBROS dicimus, qui de rebus ſublimibus, arcanis, mirabilibus ſcripti, ſuos ſibi lectores poſtulant, neque omnibus ad lectionem concedi ſolent, neque ab omnibus intelligi poſſunt. Non idem omnibus eſt horum librorum guſtus: *laudantur ab his, culpantur ab illis.* Sunt, qui iſta ſcripta χρυσȣ̃ χρυσώτερα habent. Sunt, qui inania, ſuperſtitioſa μετέωρα, & ab otioſis ingeniis, ad fucum ſimplicioribus faciendum, inventa aſpernentur.
2 * Sed mediâ in illis viâ procedendum eſt. Ut enim nullus liber tam malus eſt, in quo non ſit aliquid boni; ita & in illis, qui myſteria & arcana ſe tradere ven-

ditant,

ditant, invenies aliqvando, qvæ vix credideris. * Non negaverim eqvidem, multa 3
à multis fingi, eſſe, qvi aliorum credulitati imponant, & ad inanes contemplationes homines, qvibus omnia ignota magnifica ſunt, abducant. Sed de omnibus eandem pronunciare ſententiam nefas eſto. Neqve ita ſuſpicionibus indulgendum eſt, ut omnia ſine diſcrimine pro fabulis & mendaciis habeamus. Qvin potius creſcat cum bonâ ſegete infelix lolium & ſteriles avenæ: veniet, qvæ illa judicet, ætas & rerum magiſter uſus. Etiam hîc profectò verum eſt, qvod Heraclytus, Plutarcho teſte in *Coriolano*, ſolitus eſt dicere τῶν θείων τὰ πολλὰ δι' ἀπιςίαν μὴ γιώσκεται, *multas divinas & præclaras res ab hominibus ignorari, ob eorum incredulitatem:* ac Plutarchus alibi vocat ἀσθένειαν ἀπιςίας, *morbum incredulitatis.* In eundem ſenſum qvoqve Theophraſtes dixit, *res mundi pulcherrimas ab arrogantia hominum ignorari, dum nihil ſtatuunt credere, niſi humana mens rationem illius perceperit.* Qvod ſi Ariſtotelem I. *Metaphyſic.* audimus, ea eſt humanæ mentis imbecillitas, ut cognoſcere neqveat veritatem, eoqve pacto καθόλȣ cernit ignorantiam omnium, nec vidit ἐν μέρει ſuam. In plerisqve naturæ rebus plus videmus fidei qvam demonſtrationi relinqvi. Niſi potiſſima pars cognitionis naturalis ab Hiſtoriâ Naturali nobis eſſet, à Philoſophiâ parum noſceremus. Et tamen is hominum morbus eſt, ut res ipſas negare malint, qvam ſuam ignorantiam profiteri. Qvoniam verò nec milleſimam partem rerum naturalium cognoſcimus, ne qvid de νοητοῖς dicam, potius credulitate, qvàm incredulitate hic peccandum exiſtimem, ne falſâ falſitatis ſuſpicione pulcherrimarum rerum ſcientiam amittamus.

Myſticorum librorum tres qvaſi conſtituere poſſumus *claſſes*, *Theoſophicos*, 4
Propheticos & *Magicos*. THEOSOPHICOS nunc eos vocant, qvi de rebus divinis abſtruſiora qvædam docent, qvales apud gentiles Theurgici dicebantur, qvibus doctrina de Deo, Dæmonibus, Geniis, deqve Ceremoniis, qvibus illi colendi, tradebatur. Alii Magiam divinam hanc Theurgiam vocant. Hæc Methaphyſica fuit. * De 5
Gentilium religione etſi magna volumina conſcripta ſunt, tamen dicere non vereor, è tam vaſto numero paucos eſſe, qvi iſtius θεογονίας & θεολογίας ethnicæ fundum rectè penetrarint. Non exiſtimandum eſt, adeo ſtolidos & ineptos fuiſſe ſagaciſſimos populos, ut, qvæ vulgo de eorum ſacris traduntur, eo ſenſu accipi velint, qvo ſe nobis exhibent, ii præcipuè, qvi eorum fingendorum autores fuere. Alii ſub hoc ænigmate ſenſus latent, myſteria ſcilicet naturæ ſecretioris, quod, ut ſuſpicione attigerunt multi, ita fuit inter tot interpretes Davos, unus alterqve hodie Oedipus, qvi aliqvid de iis prodiderit: de qvibus in ſeqventibus plura.

Theurgiæ gentilium arcana, non volaticis narrationibus ſparſa, ſed ſuis ratio- 6
nibus deducta, apud JAMBLICHUM in libro *de Myſteriis Ægyptiorum* operoſè propoſita ſunt: qvô ad Porphyrii qvæſtiones reſpondet, qvem Thomas Gale Oxonii 1678. cum notis edidit. Nam Ægyptiorum doctrina in his præcipui aliqvid habere videtur, unde in Græcos & ab his in Romanos multa derivata, ſed multis falſationibus incruſtata. * Nil verò in hoc argumento ab ullo gentilium philoſophorum huic ſimile 7
ſcriptum

ſcriptum eſt, qvod autor ille ſe ex Mercurii columnis, qvas Pythagoras & Plato in ſuam philoſophiam tranſtulerint, ex innumeris antiqvorum ſcriptis, & ex certo aliqvo libro, in qvem veteres totam de rebus divinis ſcientiam congeſſerint, item è Chaldæorum ac Aſſyriorum monimentis excerpſiſſe ait: ut proinde qvaſi compendium Theurgiæ gentilis dici posſit. Duos verò Mercurios celebrabant Ægyptii. Primus, qvem illi *Thoth* vocant, ille eſt, qvi columnas reliqvit, qvas interpretatus eſt *Mercurius ſecundus*, qvam ille interpretationem multis libris complexus eſt, ut ipſe Jamblichus docet. Notat verò Thomas Gale *ad cap.* 1. librorum illum numerum, Mercurio tributorum, ortum ex eo eſſe, qvod omnia ſua inventa uni Mercurio ex communi ſapientum concluſo inſcriberent, & in columnis & adytis ſacris reponerent: ut Pythagoræi omnia ſua inventa Pythagoræ nomine inſigniebant. Ex iis Mercurii libris unus fuit, qvi continebat τὰ περὶ Θεῶν, καὶ τῆς ὅλης παιδείας τῶν ἱερέων, cujus meminere Diodor. Sic. *lib.* 1. *c.* 16., Strabo *lib.* 15. Et eandem ob cauſam credo tot libros Hermetis ſive Mercurii nomine circumferri, qvod ſua ſcripta ſub Mercurii nomine publicare maluerint: qvanqvam & Chriſtianorum piis fraudibus aliqva, aut certè qvædam in illis laciniæ, adſcribi poſſe videntur. Opuſcula medica & aſtrologica Hermetis, in Bibliothecâ Vindobonenſi exſtantia, Lambecius notavit, *lib.* 6. *Commentarior. part.* 2., in qvibus, *compendium medicinæ*, *de mathemathicâ ſcientiâ*, *influxibus aſtrorum*, *de arcanis duodecim ſignorum Zodiaci*, *de animalibus volatilibus*, *qvadrupedibus*, *aqvatilibus*, *gemmis*, *ſeu lapidibus pretioſis*, *characteribus*, *ſive notis ponderum & menſurarum*, *de Melomantia*, *ſive divinatione ex membris humani corporis: Arithmomantia*, *ſive divinatione ex numeris*. De Hermetis Triſmegiſti vitâ & ſcriptis videri amplius poteſt Lambecii *prodromus hiſtoriæ literariæ c.* 1. §. 6. *à pag.* 134. *usque ad pag.* 443. *& Borrichius in*
8 *Hermetis ſapient. c.* 1. 2. *&* 3. * Ceterum & integras habebant Bibliothecas ſacras Ægyptii, in qvibus repoſita, qvæ occultari volebant; cum pœnâ gravi afficerent, qvi aliqva ex iis in vulgus efferrent. Calaſiris, Sacerdos Ægyptius, apud Heliodorum his verbis teſtatur: *Me dicente ea*, *quæ ſciebam*, *& quæ de hoc flumine* (Nilo) *ſacris libris perſcripta*, *ſolis antiſtitibus cognoſcere ac legere licet.* Poſtellus in Alcorano multas veteris Ægyptiorum Theologiæ reliqvias, ac plura de Chriſto ipſo teſtimonia, qvam in Judæorum libris, agnoſcit. Videri alioqvin ſuper multis doctisſimus Sapientiæ Ægyptiorum vindex, Borrichius, poteſt.

9 Inter antiqvisſimos in hoc genere Gentilium Scriptores Zoroaster recenſetur. Ejus hiſtoriam ex Albufeda aliisqve collegit Edoardus Pocockius, ubi inter alia nominatur ejus liber, qvo religionis præcepta Magis tradiderit, ac XII. voluminibus conſtiterit, qvorum ſingula corium taurinum integrum implerent. Scripſit de *pretioſis lapidibus libros V. de aſtrorũ effectis ex eorum inſpectione prædicandis ac judicandis unum; de Agriculturâ V. Plin. lib.* 30. *cap.* 1. ait, vicies centena millia verſuum à Zoroaſtre condita, qvæ indicibus explanavit Hermippus, qvi de Deorum ſacris, cultu & ritibus egerunt; item περὶ φύσεως, qvos Suidas ait fuiſſe qvatuor; qvi longum ipſius ſcriptorum enumerat Catalogum. Pythagoræ iſtos prælegiſſe Zabratum, memorat Porphyrius,

qvi

qui Zabratus Pythagoram edocuerit, τίνες αἱ τῶν ὅλων ἀρχαί. * Horum librorum 11
aliqvot Joannes Picus habuit, qvi ipſe ita ad Ficinum ſcribit: *Chaldaici hi libri ſunt, ſi libri ſunt, non theſauri. Audi inſcriptiones. Patris Ezræ, Zoroaſtri & Melchior, Magorum oracula. In qvibus & illa qvoqve, quæ apud Græcos mendoſa & mutila, integra & abſoluta leguntur. Eſt in illa oracula Chaldæorum ſapientum brevis quidem & ſalebroſa, ſed plena myſteriis, interpretatio. Eſt itidem & libellus de dogmatis Chaldaicæ Theologiæ, ac in illum Perſarum, Græcorum, Chaldæorumque divina & locupletiſſima enarratio.* Hos Ficinus poſt obitum Pici inter ejus ſcriptorum reliqvias comperit, ſed adeo depravatè exaratos, ut vix ab ipſo Pico legi poſſent. * Syrianus Ma- 12
gnus libros X. in Logia ſive Oracula Zoroaſtri ſcripſit. Notavit Thomas Gale *ad c. 2. ſect.* 1. libri Jamblichiani: magnam eſſe convenientiam inter hæc & ea, qvæ tradebant Ægyptiorum ſapientes ex libris Mercurialibus; nec non inter ea, qvæ fuiſſe Zabiorum placita & ſcripta, prodit Maimonides Doctoris l. 3. ubi hos à Magis propagatos fuiſſe notat. Legi de hoc Zoroaſtre ejusqve ſcriptis ampliùs poteſt Otto Heurnius in Barbaricæ Philoſophicæ antiqvitatibus *l.* 1. *Chaldaico p.* 28. *& in lib.* 2. *Indico cap.* 1. Ubi Oracula Zoroaſtri recenſet, qvæ Ludovicus Tiletanus cum Plethonis Gemiſti commentariis *Pariſiis*, ac poſtea Franciſcus Patricius auctiora ex Proclo, Hermia, Simplicio, Damaſcio, Syneſio, Olympiodoro, Nicephoro, *Anno* 1591. *Ferrariæ*, in novâ de Univerſis Philoſophiâ edidit, ſapientiæ divinæ pleniſſima. Adeò enim iis, qvæ ſacris literis tradita ſunt, conſonant, ut Johannes Jeſſenius à Jeſſen ab Abrahamo illum edoctum exiſtimet; qvi qvaſi compendio qvodam hanc Zoroaſtri Philoſophiam tradidit libro, qvem *Zoroaſter* inſcribit, Witteb. An. 1593. edito. Videndus de illo eſt Girald. *de Poët. Dial.* 2. *p.* 59. Ex horum familia procul dubio fuere, qvi ad adorandum Chriſtum venere. * Verum de Chaldæorum antiqvitatibus exigua nobis ſupereſt notitia, niſi qvis ad Beroſiana illa fragmenta confugere velit, qvæ plurimi ſuppoſititia habent, etſi illis ſui qvoqve defenſores, ut ſupra vidimus, & *Poſtell. libr. de Etruriæ origine*, eadem vera agnoſcat; neqve ab Annio Viterbienſi demum conficta; qvod in Germaniâ & Galliâ extiterint, anteqvam in manus Annii inciderint: qvi & apologiam pro illo ad Petrum Franciſcum Giambularium, Canonicum D. Laurentii, & Academicum Florentinum, autorem libri de priſca Etruſcæ linguæ origine, ſcripſit, qvam & Operi ſubjungit; ubi ex ipſa Armenia allatum hunc librum, & à Georgio, Apoſtolicæ profeſſionis homine, Latinum Annio datum fuiſſe ait: qvæ velim nobis paulò accuratiora aliisqve documentis firmata dediſſet: hactenus enim nil illorum innotuit. De Ægyptiorum Theologiâ, Philoſophiâ, Hieroglyphicis, Otto Heurnius qvoqve nonnulla eodem libro adduxit.

Indorum, & in his Philoſophorum Braminum, qvaſi Abraminum, ab Abrahamo 13
oriundorum, ut Poſtellus judicat, Theologia & Philoſophia ab illis Chaldæorum dogmatibus non multum diverſa fuit. Sed nullis de iis ſuperſunt libri, niſi exigua Palladii relatio, & nos infra de his plura dicemus. * Orpheus, Thracius, antiqviſſi- 14
mæ ſapientiæ dogmata tradidit, è qvo Græci Aſtrologiam acceperunt, ut teſtatur Lu-

cianus *in Dialogo de Aſtrologia.* Illum ajunt primum Deorum initia, univerſamqve Theologiam, recluſiſſe, nefariorum facinorum expiationes ac plurima morborum remedia docuiſſe. Scripſiſſe dicitur *de elementorum transmutatione, de rerum naturalium amoris efficaciâ, de Gigantum cum Jove pugnâ, de raptu & luctu Proſerpinæ, de erroribus Cereris, de laboribus Herculis, de ritibus ſacrorum Idæorum & Corybantum, de gemmis, de occultis oraculorum reſponſis, de Veneris & Minervæ ſacrificiis, de Ægyptiorum luctu ob mortem Oſiridis, illorumqve luſtrationibus, de vaticiniis, de auſpiciis, de fibrarum ſitu, de ſomniorum interpretatione eorumqve averruncatione, de expiatione inferorum, de ratione & motu aſtrorum;* qvæ tamen omnia perierunt. Nam, qvæ ejus nomine etiam olim circumlata, forte ex reliquiis ejus ab aliis concinnata, unde & Ariſtoteles non Orphei, ſed Orphica ſcripta vocavit. Qvi & Ciceroni liber, Orphei titulo, tribuitur, ſine dubio fictus eſt. Vide de illo, aliisqve ejus nominis, plura apud Gyrald. *Dial.* 2. *de Poëtis Latinis, p. m.* 52. *& ſeqq.*

15 Qvæ veteris Theologiæ in Europam ac primùm in Italiam venerunt, ceteris omnium gentium ſacris præferenda eſſent, ſi veritate niterentur, qvæ Poſtellus, libro *de Etruriæ Originibus*, magnu apparatu propoſuit. Noam enim in Italiam primùm veniſſe, ibiqve Orbis antediluviani ſacra, ritus & ſcientias reſtauraſſe, ait. Fuiſſe autem illi, ut apud omnes populos, popularum inſtitutionem, & inter ſapientiæ alumnos ſecretiorem qvandam & ab uſu vulgarium remotisſimam, à qvâ vis prædictionum, magiæ & divinioris ſapientiæ pendebat. Ab eo, ait, conſtitutos illos *Razi Hinuos* (qvod nomen Halicarnaſſeus conſervavit) id eſt, ut interpretatur, ſecretorum propagatores, qvi ſint iidem, qvi *Ethruſci* ſeu *Eturi Tuſci*, qvorum idem officium fuerit, qvod Etruriæ ſacerdotibus Cicero adſcribit. Ii præerant inſtituendæ juventuti, principum potisſimùm, ii habebant ſcientiam ſecretiorem evocandorum geniorum, alligandorumqve prodigiorum & ſignorum cœleſtium interpretandorum, qvam ſcientiam noſtro deſiderari ſeculo ait. De qvibus omnibus multa illic nova, & qvæ παράδοξα plurimis habebun-
16 tur, ſed tamen non ineptè deducta, legi poſſunt. * Laudantur & ab Ammiano Marcellino *lib.* 25. *c.* 2. Tarqvitiani libri, inqve iis titulus *de rebus divinis.* Nam Plinio & Macrobio *in lib.* 3. *Sat. c.* 7. teſtibus, TARQVITIUS libros tres *de Etruſcâ diſciplinâ, & Oſtentarium Tuſcum* conſcripſit: ut inde appareat, plures ejus generis libros fuiſſe.
17 * An ex Noachi diſciplina Sibyllina illa Romæ cuſtodita carmina fluxerint, non eſt
18 adeò certum. * Poſtellus in libro *de Originibus, ſive de variâ, & potiſſimum orbi Latino ad hanc diem incognitâ aut inconſiderata, hiſtoriâ cap.* 16. Sibyllinam doctrinam ortum habuiſſe credit à femina principe totius orientis, proxima ſanguine ipſi Noacho. Primam ille Sibyllam facit *Nimrodi uxorem, dictam Sabbathen ſive Sembethen, nurum Noachi, unde totus Oriens acceperit ſacra, donec ſenſim ſanctitate & enthuſiaſmis pleræque* Græci *ſermonis peritæ feminæ eadem tradiderint Græcis, & demum Latinis; ita, ut principio publicati nominis Romæ, id eſt, ſub Regibus, delata ſint magna volumina, quæ tantæ fuiſſe veritatis comperta ſunt, ut illis inconſultis nihil publicæ functionis ſuſciperetur.* Earum Sibyllarum complures fuiſſe omnium eſt ſenten-

tia, qvas ab illa primâ inſtitutas fuiſſe, ſed incertâ fide, refert Poſtellus. *Certiſſimum eſt*, inquit ille, *fuiſſe innumeras in univerſo, ſed ſcripta eò fuere communiora. Quis enim non admiretur illas Alirunas Francorum, Gothorum & totius Septentrionis, quæ tantâ erant non ſolum prædicendi, ſed evocandi potentiâ, ut non ſolùm clarè de futuris prædicerent, ſed ſpirituales ſubſtantias cujuscunque generis ita cogerent, ut in quâcunque formâ ſe repræſentare omnium oculis adigerent. Ejusdem generis fuere vates & ſacræ virgines ubivis gentium, tam in verâ religione optimè primum ab uxore Noachi & filiabus nuribusque & poſteris inſtituti, ad divinæ ſapientiæ laudem, quàm in iisdem religionibus ſenſim depravatis & à diabolo corruptis.* Verùm de numero illarum Sibyllarum nunqvam ſatis inter eruditos convenit, neqve de origine qvicqvam certi eſt. Qvæ enim Poſtelus hic qvaſi ex Apollinis tripode pronunciat, nullâ certâ fide nituntur. Iſaacus Voſſius, qvi *de oraculis Sibyllinis* doctiſſimam commentationem ſcripſit, nihil de numero & origine certi habet; ſaltem oracula Sibyllina fuiſſe, qvâ clariſſima de Chriſto vaticinia continentur, probat; qvæ à Judæis ex Prophetarum ſuorum oraculis ſub nomine fatidicarum mulierum, qvarum apud gentes magna eſſet autoritas, congeſta fuerint. * Ceterum magna illorum *Sibyllinorum ſcriptorum* fuit *diverſitas*. Qvæ 19
Tarqvinii regis temporibus in uſu apud Romanos fuerunt, abſumpta fuiſſe incendio Capitolino conſtat; poſtea ex Erythris & aliis Aſiæ urbibus (ubi qvædam Sibyllina ſervabantur) illa utcunqve congeſta, à prioribus tamen diverſa. Qvæ vero nunc ſuperſunt Sibyllina, ea à Chriſtianis interpolata, dubium nullum eſt. * In iis tamen tam 20
variis Sibyllinis monumentis, qvicqvid fluctuent alii, Petrus Petitus peculiari de Sibylla libro, non niſi unam fuiſſe ſtatuit, à qvâ omnis illa fama, omnia illa oracula, remotis ſuppoſititiis, promanârint; qvæ à variis locis, ubi illa vixerit, varium nomen ſortita fuerit. * *Druidum*, qvi apud Celtas & Germanos Theologi & Philoſophi fue- 21
runt, etiam cum antiqvis illis conveniunt dogmata, qvi tamen nihil ſcripturâ eorum, qvæ docebant, comprehendi voluerunt. Illorum etiam Pythagoras diſcipulus fuit.
* Verùm dubium nullum eſt, illa gentilis Theologiæ initio qvidem ſatis ſincera, tra- 22
ctu temporis fuiſſe variis ſuperſtitionibus & damnandis ritibus incruſtata. Cum enim Sacerdotes inter ſe ſecretiores haberent Magiæ diſciplinas, populum falſo cultu in diverſa actum non cohibuerunt tantùm, ſed & ultrò permiſerunt, ne in ſacra illa abſcondita involarent. Paulatim & ipſi Sacerdotes in deteriora prolapſi, occultas Diabolo inſidias ſtruente, à viâ regiâ, imò divinâ, deviarunt. Jamblichianus ille liber, qvem ſuprà laudavi, etſi multa habet ſublimia, qvæqve ex ſinceris fontibus hauſta videntur; tamen qvæ de Dæmonum cultu & conciliatione habet, illa ab iis ſegreganda ſunt. Illud verò memorabile eſt, qvod *ſectione V. cap.* 22. unum ait eſſe perfectiſſimum cultum, in qvo uno omnes ſimul colamus eſſentias & principatus: hunc ſerò admodum advenire ait, & oppido paucis; ac benè nobiscum agi, ſi in vitæ occaſu contingat. Alibi diſertis verbis ait, non opus nos habere Geniorum amicitiâ, ſi unum illum Deum ſummum, qvi omnibus imperat, amicum habeamus.

Hebræorum Theoſophici libri, qvos illi CABALÆ nomine vocarunt, longè plu- 23

rimi fuerunt, qvorum Eſdras ultra 70. collegit, non niſi ſapientibus legendos. Hos Joann. Picus ſe habuiſſe ait, unde concluſiones illas Cabaliſticas ſuas excerpſit. Neſcio, an ex illis libris ſit, vel alius quiſpiam, quô ſe Poſtellus uſum profitetur. Ita enim ille libro *de Etruriæ Origine p.* 82. *Apud Hebræos ſic fuit uſitatum interpretationis genus, ut altiſſimis referta myſteriis non niſi ore in aures transfunderentur diſcipuli, quamdiu res eorum floruerunt; paulo poſt in unum volumen, quod ad manus noſtras pervenit, ſecreta illa diſciplina, quam eò quod recipiatur auditu, & non lectione, Cabalam vocarunt, ſummum genus ſapientiæ divinæ.* Circumfertur & apud Judæos, Abrahami Patriarchæ, cui tribuitur, liber *Sepher jetzira*, id eſt, *Liber formationis*. Bartoloccius, qui Romæ Bibliothecam magnam Rabbinicam edidit, ex illo ait, quotquot de Cabala ſcripſerunt, tanquam ex turbido fonte bibiſſe, & hauſiſſe totam illam tam ſublimem & reconditam Judæorum Theologiam, quam myſticam vocant, & de qua mira jactitant. Editus eſt ille cum notis Rittangelii: extant & aliorum in illum Rabbinorum commentarii, ac clavis in illum librum à *Schephtel Horwitz*, Pragenſi Judæo, edita, ſub titulo *Schepha Tal, abundantia Roris*; neque in hunc ſolum librum, ſed in *Torah, Tikkunim & Pardes rimmonim*, qui libri fundamentum univerſæ Cabalæ continent, Hanov. 1612. Extat & *Madjen hachochma*, *Fons ſapientiæ*, liber antiquiſſimus, Amſtelod. 4. 1651. editus. Legendi de Cabaliſticis Libri III. Reuchlini, & illi omnes, quos aliquot voluminibus in folio J. Piſtorius Baſileæ 1587. edidit. Conferri quoque Henrici Mori Cabala Philoſophica poteſt, cujus examen Sam. Andr. ſcripſit.

24 Chriſtianorum jam à primis temporibus myſtici qvidam in Theoſophiâ libri
25 fuerunt. * Principem in his locum ſibi vendicant decantata illa Dionysii Areo-
pagitæ Opera *de Hierarchia Eccleſiaſtica*, *de divinis nominibus*, *de Theologiâ myſticâ*,
quem S. Pauli diſcipulum eſſe volunt, multoque rationum conquiſitarum apparatu, &
genuinum, defendit Petr. Halloix in *vitâ S. Dionyſii*, *& quæſtionibus de vitâ & operibus
ejus*. Nos illam aliis litem dirimendam relinquimus. Liber verò ille, â quocun-
que demum ſcriptus ſit, rerum divinarum profundiſſimis meditationibus plenus eſt.
Fuere omni tempore, qui hujus generis libros ſcripſere; nullum verò eorum ſcripto-
26 rum feracius eſt, quàm hoc & ſuperius ſeculum. * Inter illos numerari præ aliis
debet Vir ſummi ingenii & maximorum meritorum, Theophrastus Paracelsus,
qui & magnam rei Medicæ & Phyſicæ facem prætulit. Nam uti plerumque ſecre-
tioris naturæ & Theologiæ conjunctæ rationes iſtis ſcriptoribus fuere; ita datâ oc-
caſione in Theologicas diſſertationes dilabitur. Fuere verò poſt mortem pleraque
ejus ab aliis edita, quæ, ſi ipſe vivus edidiſſet, fortaſſe alio habitu ſe exhibuiſſent. Qua-
re nec omnia illa, quæ è ſchedis ejus publicarunt alii, â moroſis Cenſoribus ad vivum
reſecanda ſunt. Plures etiam ab illo in Theologicis libri ſunt poſthumi, quam in Me-
dicis & Phyſicis editi ſunt. Nam in Bibliotheca Iſaaci Voſſii penè in omnes Novi
27 Fœderis libros commentarios prolixos, ab eo ſcriptos, inveni. * Similis generis ſcri-
28 ptor noſtrâ ætate Jacobus Böhmius fuit, Philoſophus Teutonicus dictus. * Mi-
rabile profectò viro huic, utut plebejo, ingenium fuit, & ſingulari animi impulſu

agitatum.

agitatum. Ineptè ſuſpicioſi ſunt, qui Pontificii cujusdam techinas ſubfuiſſe ſcriptis ejus crediderunt. Ab uno homine & quidem ab ipſo profecta omnia, arguunt idem ſtyli tenor, eadem in omnibus rerum conformitas. Si exceperis nonnulla, quæ *μυςικώτερα* & intricatiora videntur, in plurimis Pythagoræa dogmata *λείψανον χρυσȣ̃ γένȣς* ſpirare videtur. Ejus Pſychologiam in linguam Latinam convertit, notisque illuſtravit Joh. Angelius Werdenhagen, JCtus. Henricus quoque Morus judicium de illo mitius, quam aſperiores nonnulli Cenſores, tulit. Pietatem viri iſtius nemo hactenus in dubium vocavit. Scripta illa ab homine literarum omnium rudi adornari potuiſſe, pene prodigio ſimilis res eſt. (*aa*)

Propheticos libros dico, qui rerumpubl. mutationes varioſque caſus prædi- 29
cunt, quales in præcipuis Rebuspublicis quidam ſervari ſolent. Sunt enim homines, qui vel ex artis Aſtrologicæ arcanis, vel ſingulari ingenii impulſu, talia prædicere ſo-
lent. * Cuſtodiuntur quædam imperii pignora, è quibus conjici futura ſolent. De 30
Urim & Thummim apud Hebræos è ſacris conſtat. Apud Romanos erant libri Sibyl-
lini, & illi Etruſci aruſpices; * apud Chinenſes vaſa cuprea novem, pro numero 31
provinciarum, tremore ſuo varios Reip. caſus ſignificantia, de quibus Martinus Martin. *lib. 2. Sin. Hiſtoriæ pag. 50.* Cui ſimilia ſunt duodecim vaſa pro totidem anni menſium numero; quorum unumquodque aliquo pulvere oppletum, ejus indolis, ut ſub finem menſis, vaſi ſuo attributi, in ipsâ luminarium conjunctione ſponte ſuâ in nihilum vaneſcerent. Ex motu ejus pulveris de futurâ totius anni tempeſtate vati-
cinabantur, de quo Mart. Martin. lib. 1. Sed talia perſequi infinitum eſſet. * In 32
Gallia celebre nomen Mich. Nostradami eſt, cujus mirabiles fuere non de Galliâ tantùm, ſed ceterorum quoque regnorum fatis prædictiones, quæ ſub forma tetraſtichorum editæ. Scripſit autem illas Anno 1555. Nominat in illis monachum, qui Henricum III. & carnificem, qui Momorancium ſub Ludovico XIII. percuſſurus ſit; quæ vix ullâ arte divinatrice indagari poſſunt, & intelligentiæ alicujus afflatum requirere videntur. De incendio Londinenſi, de Regis Caroli I. ſupplicio in illis quoque
vaticinatus eſt. * Multæ fuerunt virorum doctorum ſuper eo diſputationes: qui- 33
dam eum pro impoſtore, quidam pro mago habuerunt. Aliqui virtutem in illo propheticam deprehendere ſibi viſi ſunt. J. C. Scaliger acerbas quasdam in Hippo-
nacteis ſuis invectivas in eum ſcripſit, cum antea ipſi amicus eſſet: qua de causâ incertum; nam prædictionum ejus veritas magnum illi apud Principes nomen acquiſivit, quæ tanta eſſe videtur, ut ne Diabolum quidem ea prædicere potuiſſe crediderim. Quod ſi ille è naturalibus ſignis hæc capere potuiſſet; quid vetat Noſtradamum ex

iisdem

(*aa*) Judicium Morhofii de Jac. Böhmio, ejusque Scriptis, mitius atqve honorificum, qvod illius Fautores & Affeclæ, Frid. Brecklingius (*in Anti-Calovio*), M. Andr. Stübelius (*in Appendice Judicii Vernaculi de Scepticiſmo Speneriano Aug. Pfeifferi p. 157.*), aliiqve, certatim Adverſariis oppoſuere, partim impugnat, partim commodius explicare nititur, Eraſmus Franciſci, in den gebrochnen Spott- und Läſterpfeilen Joh. Matthæi (*ed. A. 1692.*) *p. 427-431.*

iisdem ſcire potuiſſe? Fuiſſe enim probum piumqve virum, omnes fatentur. De la Croix du Maine in Bibliothecâ ſua Gallicâ, Joannem Auratum, Poëtam non vulgarem, ejus prognoſtica notis illuſtraſſe teſtatur, eâqve fide, qvaſi ab ipſo Noſtradami genio afflatus fuerit. De illo legi poteſt Petrus Petitus *lib. 3. de Sibyll. cap. 9.* Ubi plura de ejus rebus narrat vulgo parum cognita, omnia tamen excerpta ex Apologiâ Anonymi, qvi Gallicâ lingvâ ſcripſit librum, cui titulus: *Eclairciſſement des veritables Quatrains de Maiſtre Noſtradamy, Docteur & Profeſſeur en Medicine &c.* Hic §. 6. recenſet varia ab illo prædicta, qvæ à ſolo humano arbitrio dependent, & proinde non niſi ad divinam qvandam inſpirationem referri poſſe judicat. Multa à Typographis lucripetis ipſi ſuppoſita fuiſſe narrat, qvæ occaſionem calumniæ dederunt, cum deſtitueret ea eventus. Majores habuit, Aſtrologiæ & prædictionibus omnes addictos. Aſtrologiâ autem dixit ſe uti tantùm pro medio excitandi impetus illos vaticinandi, qvi ipſi in Aſtrologicis ſpeculationibus ſupervenirent. Scripſit multa alia medica, & in lingvam Gallicam multa convertit. Medicinam ſine Aſtrologiæ cognitione parum prodeſſe judicavit. Infinita de illo narrari, ait Anonymus, qvæ cum incerto teſte dicantur, ille omiſerit. Miram ille hiſtoriam narrat, qvam à viro nobili, Florinvilla, ejusqve conjuge comperit. Cum apud eum eſſet aliqvando Noſtradamus, deambulantibus occurunt duo porcelli, candidus alter, alter niger. Animi gratiâ interrogat Noſtradamum Florinvilla, qvid fieret illis; ille ſtatim: nigro, inqvit, veſcemur nos; album lupus vorabit. Forinvilla, ut prædictionem eluderet, ſecretò album porcellum pro cœnâ curandum mandat. Paret coqvus, ſed dum præparat cibum, lupæ catulus domeſticus, abſente coqvo, porcellum adrodit. Ideoqve coqvus nigrum illi ſuccedaneum dat, ac in menſâ apponit. Ita eventus prædictionem Noſtradami comprobavit. Autor ille in hoc ſpecimine ſuo primo de rebus Henrici II. tantum agit. In præfatione ejus hæc præcipuè tractat. 1. Qvæ vera ſint Autoris tetraſticha. 2. Qvâ de re prædictiones agant. 3. Unde incipiant. 4. Qvousqve ſe extendant. 5. De origine eorum, qvi irrepſerint in hæc tetraſticha, & qvomodo corrigendi. 6. Qvâ ratione clavis & intelligentia tetraſtichorum indaganda ſit. 7. De ordine, qvo proceſſurus ſit. Promiſit autem 20. tales libros, qvi in hunc usqve diem tamen non ſunt editi. Qvinqve ſecuturis voluminibus acturum ſe de rebus Galliæ ſub Regibus Henr. II. ſeqventibus promiſit, 8. & 9. de rebus Italiæ. 10. De negotiis Imperii & Regum Septentrionalium. 11. De Hiſpaniæ & Luſitaniæ Regibus. 12. De rebus, ad Oceani accolas pertinentibus, & de regno Angliæ, de qvo multa notabilia prædicit autor. 13. De rebus Orientis, Turcis, Græcis, Perſis. 14. De Africa & Æthiopia. 15. De miraculoſis Regis Franciæ progreſſibus in propagandâ per Orientem fide Chriſtianâ. 16. De Antichriſti machinationibus adverſus Imperium Chriſtianum Gallorum in Hieroſolymis. 17. De iis, qvæ poſt annum 1655. per Europam accident, usqve ad deſtructionem Romæ per decem Reges, Antichriſti vaſallos. 18. De 7. primis centuriis, cum explicatione reliqvorum tetraſtichorum, & paraphraſi epiſtolæ ejus ad Cæſarem filium. 19. De Explicatione centuriæ 8. 9. 10. cum paraphraſi epiſtolæ ad Henr.

Henr. II., qvæ continent clavem rerum futurarum poſt nativitatem Regis Lud. XIV.
20. de aliis ſcriptis propheticis, verſibus Sibyllinis, qvi tangunt res 14. & 15. libri; ta-
bulis Imperatoris Leonis, prophetis Merlini & Paracelſi. Poſſent hi libri qvaſi Pan-
dectæ qvidem rerum futurarum videri, ſi in lucem ederentur. Sed nec ipſa Noſtra-
dami tetraſticha integra habemus. Noviſſima editio An. 1668. Amſtelodami in 12.
à Waesbergiis edita. Centuriæ in illis tantum XII. ſed non omnes integræ. Mul-
ta in ſcriniis Regiis de iis celari audio. Ex mille verò tetraſtichis & ſuprà, qvæ ille
reliqvit, nullum eſſe, Anonymus ait, qvod non duas aut tres prædictiones veras conti-
neat, rerum in Oriente & Occidente geſtarum, per omnia regna omnesqve gentes.
Allegat Anonymus *Tetraſt.* 2. *Cent.* 13., qvô agat de magno Opere Philoſophorum,
prædicitqve magnum Theologum, qvem vocat *verbum divinum* vertendo Græcam
vocem in Latinam, illud perfecturum; cum tamen ipſe manus nunqvam huic operi
admoverit. Sed illa centuria in editione Amſtelodamenſi non comparet. * Fuit, 34
qvi narravit, ſpeculis qvibusdam Aſtrologicis Noſtradamum ad has prædictiones
uſum. Nam, qvi arcaniora Phyſica & Aſtrologica cognita habent, ajunt è metallis,
tanqvam Planetis terreſtribus, eâdem configuratione, qva Planetæ in Thematibus Na-
talitiis ponuntur, ſub certis conſtellationibus ſpecula fieri poſſe, in qvibus futura cer-
nantur. Talia ſpecula non pro hominibus tantum, ſed & nationibus, urbibus, ſecu-
lis, ut illi ajunt, fabricari poſſunt. Sed de iis in vita ejus nulla vel ſuſpicio apparet.
* Id qvoqve memorabile eſt, qvod hoc in locò minimè prætereundum. Adduxit 35
Vir Cl. Borrichius in *Diſſert. ſuâ IV. de Poëtis*, Anno circiter 81. ſcriptâ, è Noſtrada-
mo duo vaticinia, qvorum alterum proximis annis impletum eſt. *Hodie* inqvit, *in*
Narbonenſi Gallia & Provinciâ nil freqventius occentatur auribus, qvam Noſtradami
vaticinia, qvæ &, cum ad tumulum nominatiſſimi vatis Salone adſtarem, pleno ore lau-
davit monſtrator ſacrificulus. Ego optarim, duo ejus fulmina vana eſſe: qvorum alte-
rum Calvinianis minatur, & hoc eſt:

En grande citò, qvi n' a pain, qv' a dimy,
Encor un couple ſaint Barthelemy.

alterum Septentrioni:

Beaucoup, Beaucoup avant telles menees,
Ceux d' orient par la vertu Lunaire,
L' an mil Sept cens, feront grands emmenees
Subjugans presqve le coing Aqvilonaire.

Cum hæc ſcriberet Borrichius, nulla de Calvinianiſmi exſtirpatione ſuſpicio erat;
Sed proximi anni veritatem hujus oraculi abundè confirmarunt. Ac concepta jam
ſanguinaria, ut qvidam narrarunt, in Calvinianos fuerat ſententia, qvæ poſtea ita im-
mutat, ut qvâvis cæde eſſet atrocior. Qvid de altero futurum ſit, Deus novit.
* Multa ille in epiſt. ad Henr. II. prædicit, magnasqve imperiorum revolutiones usqve 36
ad ſeptimum millenarium, ubi univerſalis in Eccleſia & omnibus regnis pax futura
ſit. Multa de amplificatione Imperii Gallici, ejusqve victoriis in Oriente. Habet

his

his ſimilia Poſtellus in libro *de vera configuratione ſignorum cæleſtium*, ubi ex illis imperium orbis Galliæ ſuæ promittit. Multa etiam in Germaniâ talia de futuris prognoſtica ſecreto aſſervantur, de qvibus hîc non eſt dicendi locus.

CAP. XI.

DE LIBRIS PHYSICIS SECRETIORIBUS PRÆCIPUE CHEMICIS.

§. 1. *MEthaphyſica veterum. 2. De Campanellæ Metaphyſicis. 3. Cuſani, Agrippæ, Ficini, Pici, 4. Scalichii ſcripta. 5. Libri de Magnetiſmis, Sympathiis, Antipathiis, 6. Liber Kyranidum, Hermeti adſcriptus. 7. Vera hujus libri inſcriptio, 8. & antiqvitas. 9. Liber mutilatus. 10. Democriti χειρόκμητα. 11. Petri Arlenſis de Scudalupis liber ejusqve clavis. 12. Quædam ex illo arcana proponuntur. 13. Maxveldii Medicina Magnetica. 14. Wirdigii Medicina ſpirituum. 15. Paracelſi Manuſcripta in Bibliothecâ Scorialenſi Chemica. 16. Chemiæ ſcientia. 17. Mythologia veterum ad Chemicam artem pertinet. 18. Vetuſti ejus Autores Græci, valde laceri & mutili. 19. Codex Altenburgenſis, à Reineſio emendatus. 20. Reineſii de iis judicium. 21. Stephanus Alexandrinus. 22. Heliodori poëma. 23. Pappus Alexandrinus. 24. Quis Heliodorus? 25. Theophraſtus, Hierotheus, Archelaus, Pelagius. 26. Zoſimus. 27. Oſtanis fragmentum. 28. 29. De eo disqviritur. 30. 31. Democriti liber antiqvitatem ſapit. 32. De Democrito inſignis è Cedreno locus. 33. Qvid ſit ἐννεαγράμματον. 34. Democritæa, an genuina, an ſuppoſititia? 35. 36. 37. Epiſtolæ, à Syneſio ſcriptæ, γνησιότης defenditur. 38. Dubia circa Zoſimi ſcripta, à Reineſio mota. 39. Ad ea reſpondetur. 40. Zoſimus Chriſtianus ab hiſtoriarum ſcriptore diverſus. 41. Diſſenſus ab ipſo Photio & Lambecio. 42. Anonymi liber de teſtimonio pro Chriſtianâ religione ex Ethnicis ſcriptoribus laudatur. 43. Zoſimus adverſus Reineſium defenditur. 44. Manuelis memorabile ſomnium, qvod ad artem Chimicam referendum. 45. In Zoſimi ſcriptis qvædam diverſitas. 46. Olympiodorus, Commentator Zoſimi, ejusqve ætas. 47. 48. Labbei & Lambecii dubia. 49. Cleopatræ ſcripta Chimica, 50. & Epiſtolæ à Scioppio Priapejis adjunctæ. 51. Pſellus. 52. 53. Pſeudonyma & Anonyma ſcripta recenſentur. 54. Leo Allatius Corpus Chimicorum edere voluit. 55. Qverela Borrichii votumqve noſtrum. 56. Chimica ſcripta plurima ἀνέκδοτα. 57. Aliqvot autores recentiores Rabbinici & alii.*

1 VEnio ab libros, qvos MAGICOS appellavi, non eos, qvi de Dæmoniacis artibus
ſcripti ſunt, de quibus alio loco dicetur; ſed, qvi de Magiâ naturali, & arcanas
naturæ operationes tradunt. His qvaſi viam ſternunt Cabaliſtici autores, de
qvibus ſupra egi; nam amicè conſpirant, mutuasqve operas præſtant. Metaphyſica illa veterum fuit, qvæ hodie tota in terminorum doctrinam abiit. * Hanc
2 tamen ad mentem veterum qvodammodo inſtituere mihi viſus eſt Campanella, qvi in

vaſto

vaſto opere multa de mundis, de ſeculis, de ordinibus mentalibus, de ſigillis & ideis, de vitâ divinitùs comparandâ, de actionibus mundorum ſecundum ſeriem & collationem illorum, de gradibus poteſtatum & poſſibilium, de amore, ſapientiâ & poteſtate, omnium rerum affectionibus, de maximo & minimo, de paſſionibus rerum ratione materiæ & formæ, de mutationibus earum & transformationibus, de propenſionibus corporum vel ad Syſtematis unionem, vel ad certos ſitus in corpore, (*Robertus Boylius libro de ſyſtematicis corporum affectionibus ſimilia animo concepiſſe videtur*) de configurationibus rerum & infinitis aliis agit; qvæ mihi accuratius conſideranti materiam profundiſſimis ſpeculationibus ſubminiſtrare apta videntur. Non qvidem omnia illa ſimpliciter probaverim; ſed ſunt profectò in illis cogitata, qvæ certè ſummam ingenii vim arguunt. Illis jungi poteſt liber ejus *de ſenſu rerum*, ubi libro extremò
Magiæ fundamenta jacere videtur. * Multi ſunt à multis ad hunc ſcopum libri 3
conſcripti. Nicolai Cardinalis de Cuſa opera plena ſunt reconditorum ſenſuum. Cornelius Agrippa in libris, *de occultâ Philoſophiâ*, ad Trithemium Abbatem ſcriptis, ſi qvædam ſuperſtitioſa abſint, multa ad hanc rem ſubminiſtrat. Marſilii Ficini ſcripta, ut penè omnium Platonicorum, hæc argumenta tangunt. Joannis & Joannis
Franciſci Picorum opera tota in abſtruſis occupantur. Paulus de Scala ſive 4
Scalichius, qvi è priſcâ Scaligeræ gentis familiâ originem ſuam venditabat, atqve Genealogiam Scaligeræ gentis ſcripſit, (qvanqvam illi controverſia ab adverſariis de eo mota eſt,) hujus generis varia edidit. Olim ille Ferdinando Cæſari à ſacrificio Miſſæ fuit, poſt in Boruſſia, profeſſionem Evangelicæ religionis ſimulans, intimis Principis Alberti conſiliis admotus fuit, ubi res novas moliens alios è Principis gratiâ deturbavit ipſe iterum deturbatus: qvare ad Pontificiorum partes rediens tandem Gedani mortuus fuit, de qvo legi poteſt Boiſſardus in *Iconibus virorum illuſtrium*, *part.* 3. *imag.* 9. & Hartknoch. *in Hiſt. Boruſſ. part.* 2. *c.* 2. Edidit ille *Encyclopædiam, ſive orbem diſciplinarum, tam ſacrarum, qvam profanarum, qvem Epiſtemona inſcripſit, Anno* 1559. *Baſileæ impreſſum*, cum noſtrarum ille partium eſſet; cui adduntur *Theſes Myſticæ Philoſophiæ: Eulogus, ſeu de animâ ſeparatâ ejusq; paſſione, Concluſiones in omni ſcientiarum genere* 1553. *olim Bononiæ, hinc Romæ propoſitæ, qvas* 21. *annorum juvenis ſcripſerat: revolutionem alphabetariam, ſive perfectiſſimam ad omne genus ſcientiarum methodum: encomium Scientiarum*, & multa alia adverſus Romanam Eccleſiam. Sed Anno 1571. in aliud qvaſi Syſtema hæc omnia, qvibus Eccleſiæ Romanæ ſe commendavit, compegit. In Epiſtemone Catholico, ut tum appellavit, omnium ſcientiarum omnisqve Philoſophiæ, Orphicæ, Pythagoricæ, Platonicæ &c. brevem deſcriptionem pollicetur. De myſteriis myſticæ Philoſophiæ & variis involucris, ænigmatibus, Hebræorum, Chaldæorum, Ægyptiorum, Perſarum, Arabum, Græcorum & Latinorum, de animâ ſeparatâ, de rerum ſympathiâ & antipathiâ, ſe acturum promittit. Scripſit & *libros ſeptem de rerum cauſis & ſucceſſibus, & de ſecretiore qvadam methodo, qva everſiones omnium regnorum univerſi orbis, & futurorum ſeries erui*

poſſint; item Epiſtolam, quâ omnes abditæ artes & ſcientiæ perſtringuntur, & perfectiſſima ratio prophetandi, & miracula operandi traditur.

5 In occultis naturæ operibus, qvæ in *Magnetiſmis*, *Sympathiis* & *Antipathiis* conſiſtunt, arcani ſunt qvorundam libri. Ex antiqvioribus eſt liber ille, Hermeti adſcriptus, cujus meminit Barthius *Adverſar. l.* 11. *c.* 17. Hunc Gerhardus Medicus, qvem Johannes Trithemius Gerardum Fulginatem, Raphaël Volaterranus Gerardum Suclonetam, Geſnerus & Simlerus Gerardum Cremonenſem vocat, ante qvadringentos propemodum annos è Græco in linguam Latinam convertit, cui titulus: *Liber phyſicalium virtutum, compasſionum & certationum, collectus ex libris duobus, experientiâ, videlicet Kyranidarum, Kyranni Regis Perſarum, & ex libro Harpocration's Alexandrini ad propriam filiam.* * Addit, pleraqve ejus libri, qvi Kyranni illius fuerat, eſſe Hermetis Trismegiſti, & Syriacis characteribus ſculptum fuiſſe in columnâ fer-

6 reâ. * Græcus libri titulus à Gaulmino *notis ad Theodorum Prodromum*, c. 15. producitur: Βίβλος Κοίρανις φυσικῶν συμπαθειῶν καὶ δυσπαθειῶν λαοῖς. σύνταγμα

7 Κοιράνȣ βασιλέως Περσῶν. Liber Latinus MStus extat in Bibliothecâ Paulinâ Academiæ Lipſienſis, qvem, referente Fellero, in præfat. Catalogi MStorum Lipſienſium, illuſtrisſima Dn. Eleonora, Haſſiæ Landgravia, Henr. Ellenbergero, Med. D. Anno 1609. dono dederat, qvemqve Rivinus ab Ellenbergeri filio acceptum Paulinæ intulit, & Lipſiæ An. 1637. excudi fecit. Hanc ego non vidi editionem, ſed aliam, qvæ Francofurti Anno 1681. in 12. &, ut titulus habet, iterata vice è membranis Latinis edita eſt. Nulla illic prioris editionis mentio, qvæ vel ignoratur, vel diſſimulatur. Qvod ad Græcum codicem attinet, fortè idem ille eſt, qvem in Vaticana περί φυσικῶν δυνάμεων extare, è Pamelio Barthius ait. In eo tamen & Gerhardus Cremonenſis & Barthius ipſe falluntur: ille, qvod A. C. 1168. Conſtantinopoli ex Arabicâ & Perſicâ in linguam Græcam converſam ait: hic, qvod à Græculo qvodam Monacho compilatore congeſtam exiſtimat, qui, ut fidem aliqvam libro conciliaret, nomina Arabum Ægyptiorum Perſarumqve accerſiverit, Regemqve Kyrannum Opuſculo autorem de-

8 derit. * Verùm longè antiqviorem eſſe librum Græcum, ex eo patet, qvod Olympiodorus, ſcriptor Chymicus, cujus ætatem ultra Conſtantini M. tempora producit in Vindic. Hermet. Borrichius, in commentario ſuo ſuper Zoſimi ſcripta chymica, Hermetem ἐν τῇ Κυράνιδι βίβλῳ, ac Zoſimus, ipſo Olympiodoro antiqvior, *l.* 9. *de Chymiâ ad Theoſebiam*, Hermetem in Phyſicis, qvi idem liber eſt, alleget. Titulus libri qvid ſibi velit, non ſatis vel Græcus, vel Latinus interpres, cepit. Nullus enim vel *Kyranides*, vel *Kyrannus* Rex fuit, à qvo liber ille ſcriptus. Verùm, qvod Reineſius in variis lectionibus ſuis alicubi ſatis demonſtrat, Κοίρανις vox, qvam ex Arabico, vel Perſico, retinuit interpres Græcus, nihil aliud ſignificat, qvam *collectionem* συλλογὴν, σύνταγμα. Qvoniam enim Perſæ & Arabes ex ſuorum aliorumqve Philoſophorum magiâ hæc collegerunt, *Curanon* vocarunt: qvemadmodum & Alcoranus, qvi recentioribus Græcis κοιράνιον dicitur, nihil aliud ſignificat, qvàm collectionem

9 præceptionum divinarum. * Vehementer verò dubito, an Latina illa verſio integra

gra ex omni parte ſit: multa enim in illis vel omiſſa, vel mutata ſuſpicor. Nam ut ex Gaulmini notis in Theodorum Prodromum, eô locô, qvem ſupra nominavi, apparet, hymnus ille, qvem ſingulis herbis ſubjicit, qvisqvis eſt ſcriptor vel collector, qvo illius vires, numinisqve, cui ſacra eſt, celebrat, hîc planè non invenitur. Qvod ex veterum illo ritu promanat, qvorum mos fuit in colligendis herbis hymnum in laudem illarum, vel numinis, cui ſacræ erant, recitare. ἐνθυσιῶντες μαινομένοι καὶ παιανίζοντες herbas colligebant: qvod de Druidibus, viſcum qvercinum colligentibus, etiam memoratur. De illis Andreas & Pamphilus, antiqviſſimi Medici, Gaulmino notante, librum ſcripſerunt. Ἱερὰς Θεῶν βοτάνας Galenus vocat. Gaulminus tales aliqvos hymnos ſe editurum promiſit. Sed neqve illi editi, neqve hîc in libro illo, Hermeti tributo, comparent. Multa qvoqve Barthius loco citato illo contineri narrat, qvæ in edito non inveni. * Hujus generis qvoqve illa Democriti χειρόκμητα, vel qvicun- 10
qve alius titulus fuit, cenſenda ſunt, de qvibus prolixè Salmaſius in Solinum & Borrichius.

Eſt inter recentiores Petri Arlensis de Scudalupis Opus de *ſympathia ſe-* 11
ptem metallorum, ſeptem lapidum & ſeptem planetarum, Madriti primùm, hinc Romæ in folio, ſub initium hujus ſeculi editum: qvo ſingularia continentur ſecreta, à filio per incogitantiam publicata; qvi poſtea exemplaria omnia coëmiſſe dicitur, ut nullum jam ampliùs compareat. Eſt qvidem in Galliâ illud recuſum minori formâ, ſed totum mutilum, nulliusqve pretii. Exiit tamen Pariſiis P. Conſtantii Albini Villanovenſis *Magia Aſtrologica, ſive clavis Sympathiæ ſeptem Metallorum, ſeptem ſelectorum lapidum ad Planetas, pro majore illius elucidatione editum, Anno* 1611. *in* 8. Sed ſine arcâ ipsâ clavis illa nulli uſui eſt. Qui legerunt, affirmarunt mihi, tot tantaqve libro illo contineri, ut omni auro ſit præſtantior. * Inter cetera unum ſuccurrit, 12
qvod ille in eo legerat, de vitro è cineribus cadaverum ſtrangulatorum certiqve mineralis conflando, cui lotium ægri immiſſum affectas corporis partes in ipsâ urinâ oſtendat. Aliud ex eo libro adduxit Joh. Petr. Faber in ſuo *Palladio Chymico cap.* 5. de certo pulvere tormentario. Ejus hæc verba ſunt. *Vidi aurum natura ipſa incombuſtibile in pulverem pulvere ipſo tormentario ſeu bellico combuſtibiliorem redactum, ſpiritu ſulphureo combuſtibili, terra ipſius auri fœta, qvô nefanda ſcelera committi poſſunt, in hominum inevitabile malum: terræ motus prægrandes effici qveunt, qvo domus, imò civitas integra, etſi populoſa ſit, ſusqve deqve ſubverti poſſint. Arcanum certè pulveris bellici inventi multò pejus & crudelius, cujus proclamatorem in ſuperiorem mundum beatum iri non exiſtimo, tanqvam inexhauſti malorum fontis demonſtratorem. Unde hic Harpocratis ſilentium commendatum habere licet.* Et hunc qvidem ego pulverem pyrium Sympatheticum eſſe exiſtimo, qvi in remotô etiam locô poſitus altero ſimilis generis accenſo ſimul accendatur. Multa alia ſparſim à nonnullis ſcripta, qvalia in *Theatro Sympathetico*, Norimbergæ edito, comparent, ſed nullis certis fundamentis inædificata. * Nuper Guilhelmi Maxvelli, Scoti Scriptoris, in lucem à Clariſſ. 13
Georg. Franco edita eſt *Medicina Magnetica*, cujus pars Theoretica non malè de iis

rebus philoſophatur, præcipuè vero Aphoriſmi, libro ſecundo adjecti, interiorem cognitionem arguunt. Liber III. Practicus, ſine qvo ceteri ſteriles & inanes, nondum
14 editus eſt: qvem multi anxiè efflagitant. * Commendari & in hoc genere Viri Cl. qvondam Collegæ mei honoratiſſimi, Sebaſtiani Wirdigii *Medicina Spirituum*, pot-
15 eſt. Sed de his in *Polyhiſtore Phyſico* plenius agemus. * Multa, & qvidem longè plura, qvàm edita ſunt, à Paracelſo ſcripta ſunt, qvæ hinc illinc à curioſioribus aſſervantur. Meminit in *Exercitationibus ſuis, nuper editis*, Clariſſ. Wagenſeilius Manuſcripti alicujus Paracelſici, qvod illi in Bibliothecâ Scorialenſi monſtravit Bibliothecarius, unde ille arcanum illud Steganographicum, è ſanguine humano parandum, deſcripſit: cujus ope amici, toto orbe ſejuncti, omnia animi ſenſa plenè planèqve invicem communicare poſſunt. Sed ille liber cum ceteris fortè in cineres nupero incendio redactus eſt.

16 De *Chemiæ* SCRIPTORIBUS, qvandoqvidem Chemiæ ſcientia qvaſi ſolum aliqvod omnibus occultioribus operationibus naturæ ſubſternit, nunc aliqva adnectenda videbantur: de qvibus cum ſingulari olim diſſertatione egerimus, nunc paucula *ὡς ἐν παρόδῳ* tangemus. (*bb*) Sunt, qvi totam hanc artem ideò ſuſpectam habent, qvod vel nulli ſint antiqvi Autores, vel pleriqve Pſeudonymi. Fuit illa jam ab antiqviſſimo tempore per ſapientes, non tàm ſcriptis, qvàm vivâ informatione, propa-
17 gata, & ipſius rei ſublimitas facilè à nominis ſui profeſſione autores excuſat. * Tota illâ gentilium *Mythologia* hunc ſibi ſcopum præfixum habet, qvod à Viris doctiſſimis, Michaële Mejero in Arcanis arcaniſſimis, Blaſio Vigenerio in Commentario in Philoſtrati tabulas, Joh. Petr. Fabro in Panchimico oſtenſum eſt. Commendat Nicolaus Antonius, Autor Bibliothecæ Hiſpanicæ, eo in genere Johannis Baptiſtæ Suarez de Salazar Gaditani Mythiſtoricum Aſtronomicum, ſive de Mythologiâ terreſtri & cœleſti librum, qvo arcana omnia Phyſiologiæ myſteria confictis numinum appellationibus olim apud Ethnicos adumbrata revelavit. Sed imperfectum illud Opus relictum eſt. Nuper verò egregium ejus ſpecimen Jacobus Tollius, elegantis Vir ingenii omniumqve literarum, in Fortuitis ſuis Criticis dedit: qvi ſi pleniorem illam Mythologiæ explicationem adornaverit, omnes illi concedant neceſſe eſt, qvò pleniorem
18 rem ad phyſicam experientiam eruditionem affert. * Falſum eſt, deeſſe huic arti *antiqvos autores.* Nam pro Hermetis aliorumqve ſcriptis ita militavit Borrichius, ut ſuperior ex illâ pugnâ diſceſſerit. Superſunt GRÆCI qvidem AUTORES *περὶ χρυσοποιΐας*, qvorum Salmaſius aliqvoties in ſuis *in Solinum exercitationibus* mentionem facit, & Caſaubonus ad Baron. *Anal. Exc.* I. *c.* 10. de qvibus aliqva hic notabimus. Extat Codex ille in Bibliothecâ Regiâ, unde ſua excerpſit Salmaſius. Delrius *tom.* I. *disq. Magic. c.* 5. *p.* I. *ſect.* I. in Bibliothecâ Fontis belli haberi teſtatur. Dicitur & Johannes Dee, qvi *Monada Hieroglyphicam* ſcripſit, Democriti Phyſica habuiſſe, cum ſcholiis Syneſii, Pelagii, & Stephani Manuſcriptis. Geſnerus in Italiâ alicubi latere tradit

(*bb*) Conferri merentur, qvæ Sententiæ Morhofianæ, de Chymia Secretiori ſub Fabularum Ethnicarum involucris abſcondita, *h. l.* propoſitæ oppoſuit Celeb. Tenzelius, *in Dial. Menſtr. Germ. M. Jan. A.* 1689, *p.* 45. 46. 47.

tradit. * Eſt & Codex Altenburgenſis, qvem illuſtr. Dux Saxoniæ, Johannes 19
Wilhelmus b. m. è. Cod. Bibl. Auguſtanæ fecit deſcribi Anno 1623. qvem Thomas
Reineſius perluſtravit, ſuâqve manu emendavit, mutila in illis notavit, additâ de ipſis
Autoribus diſſertatione ; cujus mihi ab amico copia facta eſt. Iidem qvoqve Autores
in Bibliothecâ Vindobonenſi reperiuntur, qvos operosè recenſet Lambecius, *Comment.
de hâc Biblioth. lib. 6. part. 2. p. 168. & ſqq.* cum qvibusdam ex iis excerptis. Dignus
ille Criticis, ſed tamen argumenti iſtius non ignaris, profectò labor eſt, in qvo illi
ingenii nervos intendant potius, qvàm in aliis. Tanta rei ſublimitas dignitasque eſt,
ut non ſuperficiaria opera impendenda ſit. Conferendi hîc eſſent omnium Biblio-
thearum Codices: nam multa in Autoribus illis per dolum ſunt mutilata, vitiosè de-
ſcripta. Deſunt in Altenburgenſi Codice, qvæ de unionibus magnis, è minutis con-
ficiendis, ex Pariſienſi citat Salmaſius, qvi & vitioſiſſimè ſæpe ſcriptus medicam Rei-
neſii manum omnibus in paginis ſenſit, etſi non cum curâ illi perlectus. Ita ipſe in
præfatiunculâ, libro præfixâ: *Emendationes, qvas hîc marginibus illitas vides, è curſo-
riâ qvidem lectione natæ ſunt, ſed qvarum rationes reddere cuivis poſſum: elueremqve
etiam reliqva* ψευδογραφήματα, *ſi id nunc agerem ; neqve enim adeò deſpera-
ta res eſſet: qvanqvam, ſi conferre liceret codicem alium, multò facilius in
viâ intritâ progredi eſſet. Sunt hîc, qvæ* πῖνον *aliqvem antiqvitatis redolent; ſunt &
ineptorum infimæ Græciæ magiſtellorum aliqva; ſed qvæ tamen ab illis, qvi ſe Chymiatros
ceu aliis medicis multò præſtantiores appellari volunt, & è furnis miracula curationum
promittunt, ſcil. qvod à verâ arte & ſolidâ cognitione ejus non ſunt inſtructi, non de-
bebant ignorari.* * De ſcriptis iſtis ita judicat Reineſius, primùm per aliqvos mo- 20
nachos aliosqve eruditos in Alexandriâ, & hinc in Conſtantinopoli, in unum qvoddam
Syſtema congeſta, unde in Italiam & Regiam Bibliothecam eo tempore pervenerint,
qvo exules Conſtantinopolitani in Italiâ recepti: ubi multa alia hactenus ignota de
Græcis Autoribus primùm innoteſcere Occidenti cœperunt. Autores ipſi, Reineſio
judice, partim Ethnici, partim Chriſtiani fuerunt, qvi Athenis circa annum Chriſti
400. & deinceps vixerunt Alexandriæ, qvæ Philoſophorum nutrix præ ipſis Athenis
fuit, ut Camerarius in vitâ Syneſii probat. Magno enim ſtudio huic arti ſub Impe-
ratore Diocletiano, in Ægypto & Perſiâ, tum Judæi, tum Chriſtiani, tum Ethnici in-
cubuerunt, ut ex Suida notum eſt. * Stephani Alexandrini, qvi univerſalis Philo- 21
ſophus vocatus ac ſub Heraclio vixit, cui ipſe aliqva inſcripſit, primus hic liber eſt, περὶ
τῆς μεγάλης καὶ ἱερᾶς τέχνης, Cardan. *l. 17. de var. rer.* in Bibliotheca Diegi Hurtadi
de Mendoza, Orat. Cæſarei, extitiſſe ait. Chriſtianus fuit. Verum eſſe hujus libri
autorem, confirmat Salmaſius *in Solin. p.* 1097. Scripſit πράξεις, qvas hodie Proceſſus
vocamus, novem. * Poſt illum Heliodori nomen legitur, cujus extat Jambus ad 22
Theodoſium Imperatorem, qvem tamen minimè genuinum agnoſcit Reineſius. *Sunt,*
inqvit, *ineptiſſimi Græculi, qvi inter ducenteſimum annum vixit, nihilqve aliud egit,
qvàm qvod Stephani ſcriptum de eâdem arte oratione ſoluta ligavit.* Heliodorum,
Hermiæ filium, Alexandriâ oriundum, Reineſius Chymicæ artis non ignarum facit,

qvi cum fratre ſuo, Ammonio Proclo in diſciplinam datus eſt, neqve verò alienum exiſtimat, illum Theodoſio M. qvædam hujus generis inſcripſiſſe, qvi & ipſe huic arti fortè addictus fuerit, qvoniam & Eugenius, qvi plurimum gratiâ apud Imperatorem valuit, qvâ tamen poſtea excidit, arti huic operam dedit, ſub cujus nomine aliqva ope-
23 ratio Chymica in codice illo Altenburgenſi f. 190. extat. * Vixit & Pappus Alexandrinus Philoſophus & Mathematicus ſub hoc Imperatore, Reineſio judice, cujus operatio Chymica ibidem fol. 189. reperitur, qvem tamen alium facit Lambecius, eâ ratione motus, qvod Pappus Stephanum Alexandrinum allegat, qvi ſub Heraclio vixit.
24 * Carminum verò horum autorem planè non agnoſcit Heliodorum Reineſius, quia non illam ſpirant, ſed infimæ ætatis barbariem, ubi verſibus, qvos politicos vocant, multa talia ſcribebantur. Hunc qvoqve Chriſtianum eſſe apparet, cum alter Ethnicus fuerit. Fuit & illo vetuſtior Heliodorus Æthiopicorum ſcriptor Chriſtianus, Emeſæ in Phœniciâ natus, hujus artis non omnino ignarus, ut ex ſcriptô illô patet, ubi plurima occurrunt, qvæ occultos habere ſenſus videntur, qvod abolere etiam cum jacturâ Epiſcopatus noluit. Ut fortaſſis illo nomine abuſus fuerit ille, qvisqvis fuit, Poëtaſter. Sed tamen eundem illum Carminum fabrum facit Lambecius: cui calculum adjicere meum ob anteà adductas rationes non poſſum. Refert qvidem Lexici *Hiſtorici* Univerſalis compilator, Hofmannus, è Cedreno, obtuliſſe Heliodorum Theodoſio M. librum de arte auri faciendi; ſed fruſtrà locus ille in Cedreno à me hactenus qvæſitus. Ac ſi vel maximè exſtaret, de qvo dubito, non tantæ fidei Cedrenus eſt Scriptor, paulum futilior, & longè junior, ut ſuâ autoritate confirmare poſſit.
25 Fluctuat & in Heliodori ætate definiendâ & in ipſis illis Autoribus Voſſius. * Ejusdem commatis Reineſio habentur illa, qvæ ſeqvuntur in Codice Altenburgenſi, carmina Theophraſti, Hierothei, Archelai, de divinâ & ſacrâ arte, omnia ex Stephano transſcripta. Dixerit qvis, Archelai veteris Philoſophi aut Oratoris iſtius nomine ſe ornaſſe, qvi περὶ τῶν θαυμασίων ſcripſit Antigono Hiſt. Mir. c. 96. & 23. citati; qvem ille Ægyptium fuiſſe & Ptolomæo miraculoſa qvædam per epigrammata narraſſe ait. De Hierotheo in eodem libro alia extat brevis commentatiuncula, characteribus Chymicis ſcripta, in proſa, qvam Lambecius adſcribit Hierotheo Monacho, cujus Iſagoge qvædam in Scalam Paradiſii in Bibl. Vindobonenſi extat: nam alterum Hierotheum Philoſophum Platonicum, Dionyſii Areopagitæ Præceptorem eſſe, veroſimile non fit. Pelagii, cujus ejusdem argumenti ſchediaſma ſubjicitur, nomen & tempus incertum. Duos ejus nominis reperio. Anaſtaſius Bibliothecarius *in Hiſtoriâ ſuâ Eccleſiaſtica* circa A. C. 366. qvendam Pelagium, Laodiceæ, Epiſcopum Orthodoxum nominat. Cedrenus *in Compendio Hiſtoriarum. p. 354. edit. Pariſ. in Corp. Hiſt. Bizantin.* Pelagium Patricium laudat, qvem Zeno interfecit, virum θαυμαστὸν καὶ περὶ ποίησιν ἐπῶν ἀξιόλογον. Nam hiſtoriam Auguſti Cæſaris verſibus ſcripſit, & Homero-centra, atqve multa alia. * Interfecit & idem Zeno cum hoc Pelagio Zoſimum, ex qvo qvis
26 conjecerit, eundem eſſe Chemicum illum Zoſimum, cujus opuſcula in eodem Codice habentur. Sed Rhetor hic eſt Gazæus, cum alter ille longè antiqvior ſit, qviſqvorundam

nundam, Zoſimo adſcriptorum, opuſculorum Chemicorum autor eſt, etſi non omnium. Qvædam enim ex illis Zoſimianis juniorem ætatem loqvuntur, ut obſervat Reineſius: Ideoque vel alium eorum cognominem autorem, vel veteri ſuppoſita eſſe oportet. Sed de Zoſimo illo poſtea plura. Incerta ergò de Pelagio omnia ſunt.

Qvod in codice Altenburgenſi habetur, *fragmentum Oſtanis* Philoſophi ad Pe- 27
taſium de eâdem divinâ arte, ſuppoſititium Lambecio & Reineſio videtur, ſi Oſtanem primum Magum, aut Oſtanem ſecundum, eo intelligere velimus. * Tertium er- 28
gò qvendam nobis Oſtanem fingit Reineſius, cum Oſtanis nomen omnibus Magis Perſarum commune factum Scaliger fateatur: qvi circa A. C. 300. in Ægypto vixerit, alterius etiam Democriti, non Abderitæ iſtius, præceptorem. * Nam Democri- 29
tum ab Oſtane edoctum, etiam antiqvi Scriptores teſtantur. Ad hanc ſententiam ipſum impellit primum, qvod tempore Regis Perſici Saporis, qvi A. C. 270. imperavit, in Perſiam iverit Democritus, artis addiſcendæ cauſâ, qvod ex Syneſio aliisque locis hujus Codicis probare vult; cum tamen illic nullius Regis, ſed philoſophi Sophar mentio fiat, cujus cum Rege Sapore confundendi cauſam nullam video: deinde qvod tamen Græca illa tùm Oſtanis, tùm Democriti antiqviorem indolem, qvam cetera ejus libri, ſpirent, licet ad ætatem Democriti Abderitæ non aſcendant. Eadem eſt Salmaſii ſententia, qvi *comm. in Solin. pag.* 1162. ita: *Democritus qvamvis ſubdititius ſit, antiqvum tamen eſſe oportet; qvippe qvem citari videam Syneſio, Stephano, ac Zoſimo, ſcriptoribus Chymicis, ac inter principes & veteres artis illius autores laudari.* Hæc, ut verum fatear, pro Democrito & Oſtane vindicando, magis militare videntur. Nam, ſi ſimili licentiâ in aliis Autoribus uti velimus, novos Amphitruones & Soſias in ſcenâ criticâ formabimus. * Eſto verò, non eſſe hæc Græca Oſtanis tempore 30
ſcripta, potuerunt illa longo tempore poſt in Græcam linguam eſſe converſa; ac fortè illa ultima verba, unde non ab antiqvo Oſtane, ſed à Chriſtiano aliqvo ſcriptum hoc fragmentum conjiciebat Reineſius, qvibus *gloria Deo & Filio & Spiritui Sancto* acclamatur, Chriſtiani cujusdam manu prioribus pietatis causâ adjecta. Rectè vero Reineſius Scaligerum reprehendit, qvi Oſtanem Democriti Myſtagogum ex eo neget, qvod Oſtanem Xerxes in Græciam comitem, (de qvo *Plin. lib.* 30. *c.* 1.) noſcere per ætatem non potuerit, cum ex Herodoto Laërtius teſtetur, Xerxem in Græciam transeuntem cum exercitu apud Democriti Patrem divertiſſe. Ceterum ad Perſas victores illam in Ægypto cuſtoditam Smaragdi tabulam, qvæ ignoratam univerſi orbis concordiam deſcripſit, & maximam Magiæ partem abſolvit, tranſiiſſe, qveritur Gaulminus, præfatione ad Theodorum Prodromum: cum Græcorum Medici divam Medicinam plebi proſtituerent, cujus interiora olim Reges & Sacerdotes ſibi vindicabant.

Seqvuntur Oſtanis fragmentum in codice illo *Democriti Phyſica & myſtica* ſeu 31
arcana, Reineſio, ut vidimus, pro ſuppoſititiis habita. Nolo hîc poſt Roſcium ſaltare: nam, qvæ Reineſius hic pro νοθείᾳ affert argumenta, qvæ omnia cum plurimis aliis à Conringio, in libro de Hermeticâ medicina, allata ſunt, à doctiſſimo Borrichio ingenioſiſſimis rationibus in Vindicatione Hermetis eliduntur. In ſcriptorum Democriti

mocriti titulis colligendis ſollicitisſimi fuere Borrichius d. l., & in ſuâ *Hiſtoriâ Phi-*
32 *loſophicâ* Abr. Gravius *lib.* 3. *cap.* 1., qvi illic legatur. * Memorabilis præterea ille locus è Cedreni *Comp. Hiſt. pag.* 121. *Ed. Pariſ.* adduci Democrito meretur, qvi ex antiqvioribus Scriptoribus omnia accepit, ſi qvis forte de Cedreno cavillari velit. Τότε καὶ Δημόκριτος ἐγνωρίζετο φιλόσοφος, ὃς ἐδίδασκε πρὸ τοῖς ἄλλοις, ὅτι δεῖ τὸν φιλοσοφεῖν ἐθέλοντα, πάντων ἀπέχεσθαι κακῶν, σωφροσύνην ἀσκεῖν, καὶ πάντα ὀρθῶς νοεῖν καὶ πράττειν, καὶ ὅτως ἐστὶ τὸ ἐννεαγράμματον μαθεῖν. καὶ ὅτως (φησὶν) ὄψει τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ λόγον, τὸν ἀπαθῆ, παθητὸν νεοφανῆ. Vertit ita Xylander: *eâ ætate Democritus innotuit, Philoſophus: qvi præter alia docuit, eum, qvi velit philoſophari, debere omnibus abſtinere vitiis, temperantiæ ſtudere, omnia recte agere & facere: ita demum licere cognitione eorum, qvæ novem literis notata ſunt, potiri. Sic (inqvit) videbis filium Dei verbum, omnis perpesſionis expers, qvod ipſum denuò perpesſionibus obnoxium apparuit.* Hîc verba illa ὅτως ἐστὶ τὸ ἐννεαγράμματον μαθεῖν, qvæ παραφράζει Xylander, aliqvid myſtici continere videntur, ut poſtrema illa de filio Dei, denuò perpesſionibus obnoxio, vel à Cedreno, vel aliundè, aſſuta videntur: qvod inter Democriti dogmata fuiſſe nemo credit, niſi per mirabilem vel προφητείαν, vel πρόληψιν.
33 * Alludit vero nomen illud ἐννεαγράμματον ad illud naturale corpus, qvod, qvanqvam metaphorico ſenſu, caput χρυσοποιΐας habetur, verſibus Sibyllinis expreſſum: qvorum initium eſt, ἐννεαγράμματ᾽ ἔχω, τετρασύλλαβόν εἰμι. νόει με. &c. *Novem literas habeo, qvatuor ſyllabas: intellige me.* &c. Sunt autem ſex verſus, & habentur *lib.* 2. *Carm. Sibyll. p.* 171. *edit Obſopæi.* Aymarus Ranconetus non malè expoſuit de Arſenico. Norunt enim artis ejus vel tirones, qvam venerabile Arſenici, neqve ſine causâ, apud Chymicos nomen ſit, ſed ſuo tamen ſenſu. De hoc τετρασυλλάβῳ ἐννεαγραμμάτῳ egit qvoqve Olympiodorus, *fol.* 167. *Cod. Alt.* & Stephanus Philoſophus in πράξει V., qvi vocat τῆς σοφωτάτης ἐννοίας τὸ πρόβλημα, & ſuper hoc ænigmate
34 longam commentationem inſtituit. * Diſcrepat Græcum exemplar in multis à Latinâ verſione Dominici Pizimentii: multa etiam in Græco trajecta & mutilata. Hiſtoriola, qvam Democritus ipſe de ſe narrat, qvomodo Magiſtrum ſuum jam mortuum conſuluerit, in Græco Codice non ſuo, ac valde alieno loco, poſita eſt, ut qvaſi adſuta videatur. In Latinâ verſione planè omiſſa eſt. In lectione verborum Græcorum magna eſt diſcrepantia iis in fragmentis, qvæ pasſim adducit Lambecius, ut vel inde pateat, multum hic laboris iſtis eſſe relictum, qvi hos Autores fortè aliqvando emendaturi ſint: & qvid de Latinâ verſione judicandum? qvæ in his variationibus lectionum ſibi conſtare non poteſt. Lambecius in illam inclinare ſententiam videtur, ut ea, qvæ hîc Democrito adſcribuntur, ejus eſſe generis dicere malit, qvæ à Diogene Laërtio hîc nuncupantur τὰ ἐκ τῶν Δημοκρίτου διασκευασμένα, ex Democriti li-
35 bris compoſita. * Non contemnendum tamen & hoc ad γνησιότητα probandam argumentum eſt, qvod Zoſimo & Syneſio aliqva ex his citentur, qvem cur Pſeudo-Syneſium vocet Reineſius, non video: nam Salmaſio ille genuinus habetur, cui & teſtimonium ejus pro antiqvitate Democritæi ſcripti non improbatur: ait enim Syneſius,

Democritum

Democritum in Perſiam profectum eſſe, ut ab Oſtane artem edoceretur: qvæ & apud Euſebium in Chronico leguntur, Scaligero ſuſpecta viſa; qvaſi à Panodoro Monacho aut Syncello conficta. Cum tamen, ut rectè reſpondet Borrichius, etiam Euſebius ea de Democrito legere potuerit, qvæ ante illum Seneca, & Zoſimus, & Syneſius, qvi Euſebio non ſunt poſteriores. * Qvæ enim idonea ratio afferri poteſt, qvod hæ 36
præcipuè laciniæ de Democrito aliisqve Chymicis aſſutæ ſint Chronico Euſebiano, cum tamen Zoſimus, qvem antiqviſſimum Scriptorem Chymicorum Conringius habet, & Syneſius de illis ſcribant? qvi Syneſius etiam Zoſimo ipſi ex eo præferendus Borrichio videtur, qvod inſcripſerit Syneſius Scholia ſua Dioſcoro, magno Sacerdoti Serapidos, florente adhuc Serapidos in Ægypto cultu, qvod fuit ante Theodoſium primum, qui Serapidos fanum evertit.

Sed & ipſis illis Syneſii Scholiis, frivolis ductus, ut ego exiſtimo, argumentis, 37
litem movit Reineſius. Qvidni enim Syneſius, qvem annos aliqvot juniorem facit Epiſcopus Cyrenæus, autor horum ſcholiorum ſit? Primò enim puerilis ille, qvem vocat, error de Oſtane Democrito, qviqve illi præcipuum νοθείας argumentum facit, ne error qvidem eſt, neqve in dubium vocari debet ob argumenta, tam à Borrichio, qvem à me hîc adducta. Deinde telum imbelle ſine ictu eſt, cum ita colligit: In toto Opere Syneſii, neqve in Epiſtola 57. qvâ omnem vitæ hiſtoriam, genus, familiam, variosqve caſus deſcribit, ulla ſit mentio vel Dioſcori, vel hujus artis: ergo falſum eſt, ejus ſcripti autorem eſſe Syneſium. Qvaſi vero, qvi illa ſacra tractant, nomen ſuum omnes furno redeuntes lacuqve ſcire geſtiant. Videmus in Villanovani ſcriptis medicis, in Alberti M. operibus, Chymica omnia ab editoribus ſecludi, qvod ſtultis qvibusdam hominibus etiam ad νοθείαν horum ſcriptorum magnum argumentum eſt, cum tamen nihil certius ſit, ab ipſis eſſe ſcripta, ſed, dum vixerunt, diſſimulata. Ita enim plerumqve fieri ſolet, ut viventes autores illa celent, nec, niſi paucis qvibusdam amicis, ſcribant: qvæ poſt mortem editores, ne ſcilicet contagium aliqvod cetera, ab iis ſcripta, trahant, omittunt, vel etiam ut μυστικώτερα ſeponunt. Non deſunt tamen aliqva hujus artis veſtigia in Epiſtolis Syneſii, ut in epiſtolâ 142. ad Herculeanum, cui qvædam propalata Philoſophiæ myſteria exprobrat. Extat & in Gallicâ & nuper in Germanicâ linguâ, tractatus, nomen Syneſii Abbatis præpoſitum habens, qviqve è Cæſareâ Bibliothecâ editus fuerit. Sed Lambecius nullum alium Abbatem, qvam hunc Epiſcopum, novit, ac præterea ille tractatus planè alius videtur. Epiſtola verò ad Dioſcorum à nondum Chriſtiano ſcripta videtur, qvod ex inſcriptione colligit Lambecius.

De *Zoſimi ſcriptis Chemicis*, qvæ non Salmaſius, ac ne ipſe qvidem Conringius in dubium vocat, Reineſius tamen ſcrupulos aliqvos injecit. Dicit, non omnes 38
illi libros adſcribi poſſe, qvia in illis mentio qvorundam ſimplicium fiat, qvæ veteribus Græcis ignota, & à Perſis & Arabibus demum inventa, ut Βελιλὲν, Νατὴφ, Θένακαρ, Τοθία, Τάλκ, Χάλκ &c. Unde colligit, demum poſt Perſarum & Arabum tempora, 900. annis circiter à nato Chriſto, cum Græci artem perditam à Perſis & Arabibus reducere in Græciam vellent, hos libros eſſe ſcriptos: qvod ſi attendiſſet

Salmaſius, caput illud περὶ ποιήσεως χαλκοῦ ξανθοῦ, qvod in Codice Altenburgenſi
59 βαφὴ τοῦ ἰνδικοῦ σιδήρου inſcribitur, Zoſimo non adſcripſiſſet. * Verum unde novit Reineſius, illa ſimplicium nomina Græcis fuiſſe ignota ante hæc tempora? Metallica illa pleraque nomina ſunt, de qvibus Græcorum Medici vulgares parum ſolliciti: Unde novit, à Perſis & Arabibus illa eſſe profecta? In ſtudiis peregrinis peregrinæ etiam voces freqventari ſolent. Quomodo tempus perditæ & recuperatæ apud Græcos artis definiet? Qvomodo caput unum ex toto libro alii autori adſcriberet Salmaſius? Nam qvod illic allegatur Zoſimi nomen, non inſolitum in illis libris eſt, qvorum celari autores ſolent. Ne qvid dicam de gloſſis marginalibus, qvæ in textum ipſum librariorum culpâ tranſire ſolent. Majoris momenti objectio illa eſt, qvod capitulo hujus libri, qvod βαφὴ σμαράγδου inſcribitur, ac Zoſimo Salmaſius tribuit, Arabici & Muhammedici Philoſophi σοφοὶ Ισμαηλιτῶν laudentur: unde appareat, non veteris Zoſimi, ſed junioris alicujus Opus eſſe: Cum Saraceni primum A. C. 640. Ægyptum ſubjugarint, ac per Caliphas ſuos 600. annis ſub imperio tenuerint, urbemqve opulentam Alcair circa A. C. 970. ædificarint. Hi Medicinam, Aſtronomiam, Chymiam, poſtqvam Perſicas opes omnes in ſe derivarunt, multis impenſis, magnaqve induſtriâ excoluerunt: præcipuè illi potentisſimi Dynaſtæ, *Almanſor*, *Hazon*, *Raſchydus*, *Alaminus*, & *Almaimon*, ipſi doctisſimi, qviqve doctos viros è Judæis, Chriſtianis, omnibusqve gentibus evocarunt, Græcorumqve libros præcipuos in Arabicam linguam converti curarunt: ut florerent tum in Ægypto omnes doctrinæ, cum craſſisſima barbaries Græciam, Italiam, Galliam, Germaniam obſideret. Neqve tamen tunc perdita apud Græcos Chymica ſtudia, ut forte Reineſius exiſtimat, fuerunt: ſed, qvod in Germaniâ, Italiâ, Galliâ vidimus, ſub ipſa barbarie clanculum illa diſſeminata. Neqve enim ex eo, qvod ſcriptores deficiunt, artis interitus inferri debet, qvæ ab antiqviſſimis temporibus, non ſcriptis, ſed potius per inſtitutionem vivi præceptoris, propagata fuit. Latuerunt illa in monaſteriis apud Chriſtianos ſtudia, unde, ſi qva in publicum prodierunt ſcripta, ut ſanè non pauca etiamnum ex iis ſuperſunt, ob barbariem & impolitiam dictionis contempta fuerunt. Verùm, ut ad objectionem Reineſianam revertamur, non illa adeo firmo talo ſtat, qvin elidi poſſit. Illud Iſmaëlitarum nomen non tum demum, ſed dudum ante illa tempora, uſurpatum; nam & Hieronymus in vitâ Malchi Iſmaëlitarum Arabum meminit. Et verò de Arabum veterum peritiâ in ſecretis doctrinis res notiſſima eſt. Fuiſſeqve apud illos Magorum nomen prius, qvam apud Perſas auditum, Conringius *de Antiq. Acad. in Suppl. 5.* teſtatur. Unde verò certiſſimis documentis oſtendet Reineſius, ſcriptorem hos tantùm Ægyptios Sophos, non alios intellexiſſe? Cum ergo in conjecturis tantum vis argumenti ſubſiſtat, nil facit ad infringendam hujus ſcripti γνησιότητα. Neqve poſſunt ſpeciales illi Zoſimi, qvi de variis metallicis agunt, tractatus adeò diſcerpi, ut variis autoribus aſſignentur. Ideo enim vel maximè Oecumenici nomen obtinuit, qvod ad varios artis hujus receſſus ſe diffuderit: qvemadmodum ille titulus primùm

Herme-

Hermeti, deinde Johanni Sacerdoti, tum Democrito, & Stephano ab Anonymo, in
libro de ratione dealbandi, tribuitur.

Fuit ergo horum librorum ſcriptor Zoſimus, ex Reineſii ſententia, Comes & 40
Exadvocatus Fiſci, & Hiſtoricus, qvi Theodoſiorum tempore vixit; ut Borrichius
vero opinatur, ætatem Conſtantini M. longè ſuperat. Reineſii verò ſententia vel ex
eo rejicienda eſt, qvod hiſtoriæ ſcriptor Ethnicus, hic vero Chriſtianus ſit, qvem
antea Philoſophum Alexandrinum dixerat, qvem à ceteris ejus nominis diſtinguere
Suidas videtur. Et Pelagius, qvi Zoſimum citat, vocat τὸν ἀρχαῖον Ζώσιμον. Ma-
gnam hîc diſputationi de Chriſtianiſmo Zoſimi anſam præbet Photius, qvi Cod. 98.
in recenſione Hiſtoriæ Zoſimi, illum paganorum religionem ſecutum ait; & in re-
cenſione codicis 170. librorum ſc. 15. qvibus proponuntur ab Anonymo teſtimonia de
Chriſtianâ religione è gentium ſcriptis, eum Autorem ἀπὸ τῶν χημευτικῶν Ζωσίμου
λόγων (*è frigidis Zoſimi libris, vertit Andreas Schottus*) multa deſumſiſſe ait. Hîc
vero intelliguntur nulli alii Zoſimi libri, qvam χημευτικοὶ λόγοι, Chymici ſermones:
de qvibus Suidas. Malè enim vertit illa Schottus, qvæ non intellexit, & vitioſa apud
Photium lectio eſt. *Ex eo tamen apparet, Zoſimum τῶν χημευτικῶν autorem 41
& hiſtoriarum pro uno eodemqve Photio habitum eſſe: niſi fortè & ille in eo erra-
verit. Lambecius, ut hæc conciliet, ait, Platonicis Philoſophis, χρυσοποιΐας arti dedi-
tis, in multis conveniſſe cum Chriſtianis. Sed iſta frigida conciliatio dubium omne
non tollit. Ego tamen in illâ perſevero ſententiâ, ut hunc Zoſimum Chymicum
Alexandrinum à Thebano Panopolita diſtinguendum exiſtimem. * Anonymum 42
verò illum, cujus codicem recenſuit Photius, eo qvoqve Chymicæ arti addictum
fuiſſe exiſtimaverim, & hujus ductu præcipuè ad illa de Chriſtianâ è Gentilibus reli-
gione teſtimonia colligenda impulſum fuiſſe: qvæ Photius, ut hujus rei omnino igna-
rus, pro fabulis & ſuperſtitioſis habuit. Nam & hodie ſunt, qvi τύπον rerum divi-
narum in his naturæ myſteriis qværunt. Fuere in his libris, Photio memorante, te-
ſtimonia locaqve integrorum etiam librorum, non modo Græca, verum etiam Perſica,
Thracica, Ægyptia, Babylonica, Chaldaica, qvin & Italica, ex iis, qvi apud ſingulas
harum gentium doctrinâ clari haberentur. Qvi liber, ſi hodie extaret, cum magno
rei Chriſtianæ fructu legeretur. * Ille tamen Zoſimus, qvicunqve tandem fuerit, 43
qvod in ipſo reprehendit Reineſius, ſuperſtitionibus Ægyptiacis & Platonicis ſpecula-
tionibus ſupra modum fuit debitus, & multa prophetica in Sacro Codice loca ad mi-
ſeram hanc artem, ut vocat Reineſius, applicuit. Sed illa nunc qvidem excutienda
non ſumam; neqve qvivis idoneus, ut opinor, de iis judex erit, qvæ ſuperſtitiones &
fabulæ, qvæ verò pro myſteriis habenda; cum externa ſpecies in his rebus minus exer-
citatum facilè fallat; Reineſius tamen miſeram artem vocat, qvam divinam & ſan-
ctam omnes, qvotqvot ſunt veri ejus poſſeſſores, dicunt; qvæqve ſi illa, qvæ dicuntur,
præſtiterit, (nam omnium gentium hiſtoricam fidem labefactare extremæ impuden-
tiæ res eſſet) illo titulo meritò appellanda eſt. Qvare non tam ſuperſtitionis, qvam
abſconditæ pietatis argumentum eſt eorum, qvi arcanis rerum naturalium, qvaſi typis

 qvibus-

qvibusdam, rerum divinarum myſteria adumbrari ſentiunt: qvod multis ad Chriſtianiſmi ſacra amplectenda profuit. Deinde non ignotum eſt, perpetuum myſticæ Theologiæ cum arcaniori ſcientiâ naturali ab ejus doctoribus ſtatui conſenſum: qvod omnia ſcripta Cabaliſtica loqvuntur: ut Zoſimus non adeo eam ob cauſam reprehen-
44 di debeat. * Qvâ occaſione venit in mentem memorabilis illius *ſomnii Manuelis*, qvod *lib.* 3. *Hiſtoriæ Johann. Cantacuzen. c.* 81. legitur, ubi per variorum animalium apparitionem & dictorum è Prophetâ Eſaia ad illa applicationem, nihil aliud, qvam varia Operis philoſophici φαινόμενα ſignificantur, qvod iis, qvi in lectione illorum librorum exercitati ſunt, facile judicatu erit. Gretſerus verò commentator, ut facilè credo, obſcura ſibi hæc eſſe omnia, neqve, qvo tendant, perſpicere poſſe, fatetur;
45 * Occurrunt in hoc Zoſimo noſtro qvædam etiam memorabilia, qvæ ὡς ἐν παρόδῳ hic etiam monet Reineſius, qvod antiqvi Prophetæ Chemmis, unde ars ipſa dicta eſt, mentionem faciat, qvod Codicem Ebræum non à multis, ſed ab uno interprete in Græcam & vulgarem Ægyptiacam linguam tranſlatum dicat, de qvo nihil apud alios dicitur, niſi fortè locum è Philonis libro de Vita Moiſis huc pertrahas, qvi de feſto die, à Judæis & Ethnicis in memoriam Verſionis Bibliorum Græcæ celebrato, aliqva memorat. Scriptorum ejus tituli plures apud Photium in Cod. 170. & in his ipſis libris citantur. Legi & de Zoſimi ſcriptis Borrichius in libro ſæpius laudato poteſt. In codice hoc Altenburgenſi aliter qvidam librorum tituli formantur, qvàm in codice Pariſienſi. Et in ipſo illo codice aliter illi citantur. Eſt & inter Zoſimi ſcripta liber περὶ ὀργάνων καὶ καμίνων, cum iconibus adjectis, qvarum aliqvas Borrichius exhibuit.

46 In Zoſimi ſcripta *Olympiodorus* commentatus eſt, cujus liber etiam in codice Altenburgenſi habetur; in cujus tamen ætate definiendâ magna ſententiarum varietas eſt. Salmaſius hunc extremis Græciæ temporibus vixiſſe ait, qvem ex eo refellit Reineſius, qvia nullam Stephani, ſcriptoris anno 620. florentis, ſed Zoſimi & Syneſii, qvi proximè illum præceſſerint, mentionem faciat, more illorum ſcriptorum, qvi in arte ſuâ anteceſſores ſemper in ore habent. Reineſius & Lambecius, uti & Conringius, Olympiodorum Thebanum Hiſtoricum, & Olympiodorum Philoſophum Alexandrinum, pro uno eodemqve agnoſcunt. Planè in eo demonſtrando operoſus eſt Lambecius. Suidas de Olympiodoro Philoſopho Alexandrino memorat, ad qvem audiendum Proclus Lycus ſe contulerit. Peripateticus ille fuit, ſed tamen & in Platonis libros commentatus eſt. De Olympiodoro, qvi rerum civilium ſtudio ſe addixit, & libros Hiſtoriarum ſcripſit, Photius Cod. 80. qvem Thebanum facit & profeſſione Poëtam, ubi per nomen Poëtæ Reineſius & Lambecius Chymicum intelligunt: illum enim Poëtæ nomen hoc tempore notabat, & ποιήσεις dicebantur operationes Chymicæ. Qvod tamen, ut incertum argumentum, rejecit Borrichius. Hiſtoriam ille ſuam ab Honorii Rom. Imperat. Conſulatu ſeptimo, & Theodoſii ſecundo, ad id tempus, qvo Valentinianus Romanus Imperator declaratus (nempe ab A. C. 407. ad A. C. 425.) deduxit. Idem Photius codice 214. de Olympiodoro agit, cui Hierocles librum de Providentia & Fato inſcripſerit. Illic profeſſione Philoſophum, philoſophiæ

phiæ non vulgaris amatorem vocat, qvem veluti Cenſorem conſtituerit Hierocles, non civilis ſapientiæ omninò rudem, qvi legationibus Romanis clarus, ac barbaras gentes Romano imperio adjunxerit; unde maximos ſibi magiſtratus acqviſiverit. Qvibus poſtremis verbis Photium ad Hiſtoriarum libros Olympiodori, Photio Cod. 80. recenſitos, reſpicere, non abſurdâ conjecturâ exiſtimat Lambecius; cum & tempora ipſa reſpondeant, & ipſe Olympiodorus illic ſe legatum ad Hunnos miſſum ſcribat. Verùm planè aliâ in ſententiâ eſt Borrichius, qvi Philoſophum Alexandrinum Chemicum alium à Thebano illo facit. Illum eſſe Chriſtianum ait; hunc Ethnicum; nam gentili religioni addictum vocat Photius; ſed Chymicum illum Chriſtianum eſſe, loco ex ejus ſcriptis adducto, probat Borrichius: qvem ante Conſtantini M. tempora vixiſſe, non contemnendis ſuſpicionibus oſtendit.

Nihil ergo certi definiri poteſt, qvo tempore vixerit Olympiodorus. Certum tamen eſt, non vixiſſe extremis Græciæ temporibus, qvod volebat Salmaſius: poſt Zoſimum tamen, Chymicum ſcilicet illum. * Nam, qvod attinet ad illum locum, 47
qvem Philippus Labbeus, notis ad Eclogas Photii de Olympiodoro, qvæ Corpori Hiſtoriæ Bizantinæ inſertæ ſunt, è Zoſimi hiſtoriarum libro 5. profert, qvo Zoſimus Olympiodori hiſtoriam citat, is ſatis benè expediri poteſt. Locus ita habet, Leunclavio interprete: *Hinc ad Ravennam (ea metropolis eſt Flaminiæ, priſca ſanè civitas, colonia Theſſalorum, Rhene dicta, qvod eam aqvæ ab omni parte circumfluant; non autem propterea, velut Olympiodorus ille Thebanus ait, qvod Remus, Romuli frater, hujus urbis conditor fuerit: hoc enim Qvadrato relinqvere debuerat, qvi de hâc urbe in hiſtoriâ Imperatoris Marci id commemoravit) ad Ravennam igitur hanc &c.* Non probo Lambecii ſententiam, qvi non ſolvit hunc nodum, ſed Alexandri 48
gladio ſecat. Operoſè enim probare nititur, totam hanc parentheſin ſcholion eſſe anonymi cujusdam Grammatici, ideoqve delendum. Non opus, me qvidem judice, tanto apparatu erat, & fruſtra hic in ſimpulo fluctus movet Lambecius. Qvare enim Zoſimus Olympiodorum teſtem vocare non poſſit, qvi eodem tempore vixerit &-ſcripſerit? Nam ſanè Olympiodori librum legere vivus Zoſimus potuit, atqve ex eo qvædam adducere; qvod ab aliis ſæpè factum vidimus.

Qvæ *Cleopatræ* tribuuntur, ars auri faciendi, ænigmaticis characteribus ſcripta, 49
& de ponderibus & menſuris excerpta, incertæ fidei viſa ſunt: cetera libri hujus poſtremi è Geoponicorum veterum libro deſcripta: extremum ejus ſchediaſmatis à recentiori aliqvo Græculo aſſutum, ut oſtendunt voculæ illæ *μόδης, κȣμȣλος*, qvas vetus Græcia ignorat. Stephanus tamen Cleopatræ cum Oſtane colloqvium adducit: qvæ per temporum rationem conſiſtere non poſſunt; niſi fortè qvemvis alium ejus nominis, qvam Oſtanem, vel primum, vel ſecundum, fingamus, aut fortè Oſtanes ſecundus arte ſuâ tam longævum ſe fecerit. Extat tamen in Regia Bibliotheca Pariſ. liber Comarii Philoſophi Sacerdotis, qvi docuit Cleopatram divinam artem. De qvo nihil omnino dicere poſſumus, genuinus, an ſuppoſititius liber ſit.
* Similis farinæ ſunt, qvas è Bibliotheca Goldaſti in inſigne Priapejorum ſuorum 50

ornamentum, digniſſimum ſanè hac patellâ operculum, Sciopius producit; Cleopatræ, Antonii, & Q. Sorani Medici epiſtolæ mutuæ, qvibus de libidine Cleopatræ, eâqve per artem medicam frenandâ, agitur. Franciſcus Philelphus *lib.* 6. *Epiſt. ad Philippum Medicum*, easdem ſubinnuere epiſtolas videtur, cum ſcribit: *Memini, cum nuper eſſes Mediolani, vidiſſe apud te vetuſtiſſimum qvendam codicem, qvi Medicorum plurium ſcripta complecteretur, ut Cornelii Celſi, & utriusqve Sorani, & Apulei & Democriti, & qvarundam etiam mulierum.* Extat & Heraclii Imperatoris epiſtola, *qvâ ad Sophoclem, vel Saphoclum Philoſophum ſcribit pro expoſitione libri inventi ad caput Cleopatræ Reginæ in ſuo ſepulchro.* Hæc enim elegans eſt Epiſtolæ inſcriptio, ab homine barbaro fortaſſis addita; ac reſpondet illi Sophocles Sophiſta, characteres occultæ ſcripturæ interpretans de fœcunditate parandâ; niſi fefellerit Heraclium Chemicos Characteres de rebus vulgaribus exponens; modo vera ſint, qvæ in epiſtolâ illâ ſcribuntur. Habet & Moriſotus *Cent.* 1. *Epiſt.* 34. illas epiſtolas, qvi tamen alias hic affert explicationes. Antonii epiſtolæ adeo nihil ætatis illius ſapiunt: Commendat tamen Scioppius, neqve invidere tam egregium κειμήλιον viris doctis voluit, *Fictitiorum licet ſint illa*, ait, *autorum, multum tamen facere ad veterum qvorundam loca intelligenda, Petronii, Martialis & aliorum, domi doctus, didici.* Ille ſcilicet magiſter didicit, diſcant jam *virtutem ex illo pueri verumqve laborem.*

51 Extat in codice Altenburgenſi amplius *Michaëlis Pſelli*, notiſſimi Philoſophi, qvi A. C. 1080. vixit, *epiſtola* ad Patriarchâm Xiphilinum de eodem argumento, qvæ & in Latinam linguam converſa extat. Fuit vir doctiſſimus Pſellus, ejusqve multa ſunt ἀνέκδοτα, notavitqve in Bibliothecis pasſim latitantia Poſſevinus. Illum reconditis artibus fuiſſe deditum, arguit liber ejus de Dæmonibus, qvem cum commentario

52 doctisſimo edidit Gaulminus. * Sunt porro in codice Altenb. Agathodæmonis & Hermetis Triſmegiſti fragmenta, Philippi cujusdam tinctura æris Perſici, qvem Lambecius exiſtimat Chryſoſtomi presbyterum, Moyſis Prophetæ & Legislatoris Judæorum ſcriptum ſuppoſititium. Non enim negari poteſt, impoſturas etiam in hoc argumento fuiſſe, ut autores celebres & antiqvi ſcriptis lucri cauſa præponerentur: Qvod, notante Reineſio, tùm freqventatum maximè fuit, cum inter Reges Ægypti, Alexandriæ & Pergami, ſtudium & æmulatio conqvirendorum librorum maximè ferveret. Cum enim antiqvorum ſcripta præ aliis expeterentur, eorum nominibus librarii abuſi fuerunt, ut eò cariùs venderent: qvod & Galenus ſibi vivo accidiſſe conqveritur.

53 *Anonymi* plures ſunt tum in codice Altenburgenſi, tum Vindobonenſi & Pariſienſi, ut, de aqvâ divinâ dealbationis Anonymi Chriſtiani experimenta Chymica: Anonymi Chriſtiani varia capita Chymica: Anonymi capita duo de aqvâ divinâ. Anonymi Chriſtiani Myſteria Chymica: Anonymi veteris arcana duo Chymica: Anonymi varia ſecreta Chymica: Anonymi Chriſtiani liber Chymicus ad Sergium de aqvâ divinâ. Ubi notandum eſt, nulla ſcripta magis eſſe mutilata, qvam qvæ de divinâ aqvâ agunt, cum illa inter μυςικώτατα hujus artis ſit. In Pariſienſi codice, qvæ notavit Labbeus in Novâ Bibliothecâ MSto-

rum

rum librorum, hæc ſunt. In codice Altenburgenſi non exſtantia ſunt: Comarii de
Lap. Phil. ad Cleopatram: Orphei fragmenta qvædam: Coſmæ Hieromonachi de
Chryſopœia: Nicephori Blemmidæ de auro conficiendo: Petri Theodorici de me-
thodo alchymiæ: Joannis Archiſacerdotis liber; Sopharis in Perſide Tractatus; Pla-
tonis, Ariſtotelis, Porphyrii, Claudiani, Sergii libelli. * Eos libros omnes edere 54
in animo habuit Leo Allatius, una cum ſuis eâ de re tractatulis, referente Labbeo, vo-
tumqve hoc addente: *Utinam tandem aliqvando, tam ſæpe promiſſus, tamdiu exſpecta-
tus, nobiliſſimus tanti viri fœtus faventem ſentiat alicubi Lucinam!* Lexicon qvoqve
Chymicum codici Altenburgenſi additur, ſed recentius, ante 270. circiter annos ſcriptum
in qvo multa corrupta & confuſa. Sed de his omnibus ſcriptis ita Labbeus part. 4.
MStorum, p. 129. *Eorum operum pleraque perierunt, nonnulla adhuc cum blattis ti-
neisque in ſitu ac pulvere luctantur in veteribus membranis Francicarum Italicarumque
Bibliothecarum, qvemadmodum de Pariſienſibus ipſi nos oculati teſtes ſumus.* Hoc eſt,
qvod Heraclitus & Theophraſtus dixerunt, per ἀπιστίαν, arrogantiam & contemptum
multas res præclaras ignorari. * Annon ſatius eſſet, his potius naturæ theſauris 55
operam impendere, qvam rebus frivolis? Juſta hæc eſt Borrichii qverela: *Si mediam
partem illius temporis, qvod Solino impendit Salmaſius, ſcriptori in pluribus fabuloſo, ut
quo ſine jacturâ inſigni carere res literaria potuit, impendiſſet reſtituendis emendandisqve
Chemicis antiqvis Græcis; ſi Scioppius bonas horas Priapejis corrigendis inſumptas; ſi
alii otium, quod in nequitiis Martialis Petroniique expiſcandis collocavere, huc vertiſ-
ſent, jam Græca illa Chemicorum dictio venuſtâ & à maculis liberâ facie orbem erudi-
torum illuſtraret.* Vellem ego hunc laborem nunc ſuſciperet ipſe πολυμαθέστατος
Borrichius, vel, qvi nuper præclaro aliqvo ſpecimine præluſit, Jacobus Tollius, non va-
riâ tantum doctrinâ, ſed & ipſis Chemiæ experimentis ſpectatus. (cc)

Longum ac propemodum infinitum eſſet, ſi ejus generis Scriptores recentiores 56
hic recenſeremus. De multis in diſſertatione peculiari egi, qvæ ſuper hoc argumento
legi poteſt. Vidi apud amicum ultra 1500. Autores veteres & recentiores. Extant in
Bibliothecâ Iſaaci Voſſii multa ejus argumenti. In Bibliothecâ Cæſarea libri Chymici
à Lullio ſcripti ἀνέκδοτοι ultra C. latitant. Rogeri Baconis in Bibliothecis Franciſca-
nis per Angliam multi ἀνέκδοτοι Chymici & mathematici, teſte Antonio Wood *in Hiſt.
Acad. Oxon.* incomparabili naturalis ſcientiæ damno perierunt. * Rabbinorum 57
antiqvorum magnum in his rebus ſtudium fuit, qvorum præclara monumenta Illuſtris
Cabalæ denudatæ editor, vir in omni non civili tantum doctrina, qvam non in umbra,
ſed in luce ipſa conſiliis & actionibus profitetur; ſed & humaniori & ſolidiſſima re-
rum naturalium ſcientiâ ſubactus & exercitatiſſimus nuper publicavit. Venit & ad
manus meas, Collegæ honoratiſſimi, I. L. Hannemanni, beneficio, *Mezahab* Epiſtola *de*
variis

(cc) Poëtarum Græcorum Chymicorum Editionem, & Ol. Borrichius (narrante Thoma Bartholino *in Diſſ. de Medicis Poëtis p.* 103.) & Jac. Tollius *teſtibus Pet. Bælii Novellis Reip. Liter. M. Nov. A.* 1688. *p.* 1279.) eſt molitus, neuter autem, ob fata immatura, in lucem proferre potuit.

variiſ auri generibus, ex ſenſu artis ſcripta. (*dd*) Imaginum Hieroglyphicarum, per varia Orbis Europæi monaſteria, templa, magna eſt copia. Et qvis hæc omnia aliquot pagellis percenſeat? Erit fortasſis plenior alibi de his dicendi locus.

CAP. XII.

DE EO, QVOD IN DISCIPLINIS DIVINUM EST, EXCURSUS.

§. 1. *Occaſio hujus excurſus.* 2. *In Methodo ipſa diſcendi aliqvid* θεῖον. 3. *Singularis ars* ὠκυμαθείας, *ab Agrippa propoſita.* 4. *Periodi artium & inventorum.* 5. Τὸ θεῖον *in literis*, 6. *nominibus.* 7. *Lingvarum concentus.* 8. *Linguæ peregrinæ hominum, ſpiritu obſeſſorum.* 9. Τὸ θεῖον *oratorium.* 10. *Singularis impetus.* 11. *Exemplum Franciſcani.* 12. *Furor Poëtarum.* 13. *Poëtæ illiterati & extemporalis memorabilia exempla.* 14. *Divinum in Muſicâ & Poëſi.* 15. 16. Τὸ θεῖον *in Philoſophia, Phyſicis.* 17. *Ad res vilisſimas cœcutimus.* 18. *Principium aliqvod in naturâ* ἄγνωστον. 19. Τὸ θεῖον *in Numeris.* 20. 21. *Vaticinatio per numerum Septenarium.* 22. Θεῖον *in Geometria.* 23. *Optica.* 24. *In ſingulis diſciplinis qvædam* θαυμαστά. 25. *Dei reſervata.* 26. *Prænotio futurorum*, 27. *Arcanum Phyſicum, & cognitio temporum.* 28. Τὸ θεῖον *in Medicina, Medicis & morbis.* 29. Τὸ θεῖον *in Moralibus.* 30. *Virtus Heroica.* 31. *Impulſus divini.* 32. Τὸ θεῖον *in Politicis, in Rebuspublicis.* 33. *Fata imperiorum.* 34. *Principum miracula.* 35. *Dei directio circa eorum actiones, varioſqve caſus.* 36. Τὸ θεῖον *Geographicum in detegendis regionibus.* 37. Τὸ θεῖον *Hiſtoriæ.* 38. *Providentiæ divinæ ſpeculum.*

Cum

(*dd*) Circa *Mezahabi* ætatem, nimius Chymiæ Amor (uti *P. II. Iſagoges ad Hiſtor. Cimbr. c. 5. §. 2. p.* 96. jam eſt monitum) Morhofio impoſuit. Scriptor enim iſte *Epiſtolæ* de *Auro Potabili* ψευδώνυμος, larvam Nominis Proprii *Mezahab* (& Cognomini ſuo affinis, & Argumento Epiſtolæ, ſi Etymon ſpectes Hebræum, congrui) e Gen. XXXVI. 39. mutuatus, non Rabbinus fuit Antiqvus, ſed Medicus noſtræ ætatis Judæus, *Benjamin Muſſaphia*, Med. D. & Practicus Hamburgenſis, Glückſtadienſis atqve Amſtelodamenſis, A. 1674. æt. 69, defunctus. Is Epiſtolam hanc Hebræo-Latinam (qva Veteribus Hebræis, æviqve Seqvioris Rabbinis, Auri Potabilis cognitionem, & Chymiæ arcanioris peritiam, ê S. Lit., aliisqve gentis ſuæ monumentis, aſſerere conatur), ſeorſim initio, ſub larva iſta, deinde autem, vero nomine præfixo, una cum *Sententiis Sacro-Medicis, ex toto V. T. collectis*, Hamburgi A. 1640. in 8vo edidit. Solus Textus ejusdem Latinus, prolixo & verboſo Joh. Lud. Hannemanni oneratus Commentario, hujus *Ovo*, qvod vocat, *Hermetico-Paracelſico-Triſmegiſto*, ſive *Tractatui de Auro*, Francof. A. 1694. *in 8vo* excuſo, eſt præfixus, adjecta etiam Appendice pro Loco hoc Morhofiano Apologetica, ſed tali, qvæ nihil ſolidi affert, ac proinde, in re præſertim adeo manifeſta, reſponſum haud meretur.

CUm hæc ſcriberemus de Philoſophiæ myſteriis, celebrabamus ejus diei in Eccleſiâ anniverſaria ſacra, quo ſupremus omnis ſapientiæ diſpenſator, optimus maximus artium Magiſter Spiritus S. ut ſemper per totum terrarum orbem opes ſuas diſſeminavit, ita tunc viſibili ſpecie univerſas in Apoſtolos effudit. Unde in ſacram hanc meditationem abrepti ſumus: ut nulla eſt, qvæ non ex hoc fonte inexhauſto promanat ſcientia, ita nullam eſſe ex toto diſciplinarum orbe, qvæ non divinum illum characterem circumferat. Qvare τὸ θεῖον, qvod in diſciplinis eſt, ἀκρόαμα hoc loco non indignum, hîc proponemus. (*ee*) Nemo paulum ſagacior eſt, cui illud non ſuboleat; qvi non ſuſpicione ſaltem & conjecturâ aliqvâ attingat. Scilicet, ut vulpes in fabulis, ſcientias tractamus. Illa pultem, vitro incluſam, cum ligurire non poſſet, ſuperficiem tamen lambit. Pellucet illud, qvod in ſcientiis divinum eſt: ſed qvoniam in ſuperficie ſemper hæremus; qvoniam inani illo ac vitreo opinionum ſplendore nos oblectamus, nunqvam pectus ſaturamus, nunqvam ad fundum rerum penetrare poſſumus. Nimis immerſi ſumus nobis ipſis & turbæ opinionum variarum. Qvod ſi animum paululùm in ſe revocaremus, Deoqve permitteremus, & ſimpliciſſimos naturæ intueremur progreſſus, expeditior eſſet ad veritatem via, & divinæ menti noſtram arctius jungeremus. 1

In ipſo illo τῆς ἐπιςήμης τρόπῳ, in rerum apprehenſione, qvæ non divina ſæpe animadvertimus veſtigia! Sunt, qvi fulmineâ ingenii vi omnia perrumpunt, qvorum animus in ſpecula poſitus uno qvaſi intuitu omnia ſimul comprehendit: qvaſi non ſenſuum miniſterio, non Syllogiſmorum apparatu ad intelligendas res indigerent, ſed geniorum inſtar omnia pervaderent qvaſi & abſorberent. Ita qvæ tardiùs aſſeqvuntur alii, longisqve præceptionibus circumducti, illi qvaſi volatu uno transmittunt, omniaqve præcipere ipſi videntur. Vidimus ad certas diſciplinas qvosdam qvaſi divinitus incitatos, ea in his confeciſſe ſpatia, ut in prodigium illa res traheretur. Fuere ad varias artes liberales, mechanicas, ſtatuariam, graphicam, poëſin, matheſin, chirurgiam, qvaſi à natura facti: ut nullis uſi doctoribus, ipſi aliàs ſimplices, plebeji ruſtici, non rarò etiam oculorum ac linguæ uſu deſtituti, ipſos in illis rebus autifices ſuperarent. Qvin & vaticinandi qvibusdam inſtinctum adeò efficacem fuiſſe accepimus, ut mera oracula fundere viderentur: qvæ omnia poteſtatem humanâ majorem & τὸ θεῖον in ipſa etiam diſcendi methodo declarant. * Teſtatur qvidem alicubi Cornelius Agrippa: *eſſe artem qvandam, ſed paucisſimis cognitam, ita informandi, exornandi & illuſtrandi fidelem & purum hominis animum, ut ex ignorantiæ tenebris repentè ad ſapientiæ & doctrinarum lumen evehatur: è contrario vero aliam facultatem immundos atque incredulos, reconditis quibusdam arcanis, eodem ſapientiæ & doctrinarum dono rurſus exuendi, & priſtinæ ſuæ ignorantiæ reſtituendi.* Qvam ſi ille alios artem docere potuiſſet, magnus ille nobis Apollo fuiſſet. Nos eam rectiùs ab ipſo illo artium omnium Parente Pan- 2 3

(*ee*) Παρέκβασις hæc de τῷ Θείῳ in Scientiis ſingulis, Feſto Pentecoſtes A. 1687, Kilonii, peculiari Programmate Academico, publico nomine conſcripto, ab Autore eſt propoſita, & inde, verbis iisdem, huc translata.

ſopho, Sancto Spiritu, qui ſuper Apoſtolorum capita ſe effudit, veri illo Duce ὠκυμαθεῖς
4 & θεοδίδακτοι, didicerimus. * Cui non deprehenduntur certæ in artibus inventis periodi & revolutiones? Noſtra ſecula divinum Typographiæ beneficium habuerunt, qvod ab omni ævo fatali qvodam ſigillo abſconditum fuit. Illa pulveris pyrii ars qvoqve nunc in lucem prodiit, qvaſi orbis extremo incendio præluderet.

5 Veniamus ad ipſas *artes & ſcientias*, & qvid in illis θεῖον videri poſſit, rimemur. Conſideamus primùm in puerorum ſubſelliis, atqve inter ipſos ἀναλφαβήτους nos teneamus, ibiqve literas ſyllabasqve aucupemur. Magnum in his miraculum eſt. Qvot habemus artes, diſciplinas, volumina, ex paucis his elementis nata omnia videmus. Eſt præterea philoſophia qvædam Alphabetaria, qvæ non pueros, ſed magnos profectò doctores exerceat. Notas literarum, ſingulis gentibus familiares, videamus, ſcribendi rationem modumqve perpendamus; & primas illis animi, indolis, ideas impreſſas deprehendemus. Ac optandum ſanè eſſet, omnium populorum nobis characteres fuiſſe ſervatos: ita vel ex eorum collatione mutuâ multa abſtruſa inveſtigaremus. Qvemadmodum ex punctis, lineis, circulis omnis producitur qvantitas, atqve ipſa corporum habitudo in iis fundatur: ita ex his characteribus, eorum ſimplicitate, poſitu, ductu, animi qvædam idoles, è convenientia qvædam qvaſi migrationes elucent. Prima mentis porta verbum & ſcriptura eſt, qvâ ſe in aurium oculorumqve ſenſus ingerit. In ipſis literis divinum qvid latere vel ex eo agnoſcimus, qvod acceſſione literæ
6 *He* Abramo divina virtus inſpirata videbatur. * Qvanta ſunt in nomine Tetragrammato myſteria! qvæ integris libris non evolvunt Cabaliſtæ. Multa de ſacris nominibus Judæi nobis narrant, qvibus mirificam illi potentiam tribuunt. Ipſe Dei Filius, æternus ille λόγος, verbi nomine vocatur, de qvo Reuchlinus mira è Cabaliſticis libris nos docet. Qvanta Cabalæ illius literariæ myſteria ſint, ii norunt, qvi ſacris illis ſunt initiati: qvibus magna volumina qvidam impleverunt. Longa eſt Jamblichi in libro *de myſteriis Ægyptiorum*, *ſect.* 7. *c.* 4. *&* 5. de divinis nominibus, eorum ſignificationibus, diſputatio. Mentionem facit Jacobus Sponius in accuratiſſimo ſuo *Itinerario lib.* 2. *pag.* 53. cujusdam Ægyptii *Check-Bouni*, qvi *de virtute Verbi divini & humani* mirabilem librum ſcripſerit, in qvo per varias linearum vocumqve figuras, perqve literarum μετάθεσιν multa curioſa deducat. Sunt, qvi è nominibus & literarum numeris ita vaticinantur, ut rarò fallant. Notarunt nonnulli infauſtorum nominum impoſitione fortunam hominum labefactari, eorum immutatione qvoqve immutari. Qvidam è tetriticis nominibus, qvos reos criminis ſuſpicati ſunt, tales qvæſtione inſtituta deprehenderunt. Ne qvid de iis dicamus, qvi verbis morbos curant, *Salutatores* dicti. Qvæ omnia cum ad ſuperſtitionem ſpectare videantur, procul ab his ſa-
7 cris abeſſe jubemus. * Mirabilis eſt ille linguarum diverſarum concentus, per qvas ſparſa primæ linguæ veſtigia, ut θεῖον aliqvid, non vanâ hariolatione venari poſ-
8 ſumus. * Vidimus ſpiritu aliqvo agitatos ignotas ſibi linguas loqvi: qvod qvanqvam Huartus ad ſingulare temperamentum; alii ad morbum melancholicum; Pomponatius, ne qvid potentiæ ultra naturam debere videatur, more ſuo, in libro *de Incantat.*

cantat. ad ſiderum influxus refert; abſurda tamen illa & παράδοξα ſunt, cum impurus ille & κακόζηλος Spiritus in illis hominibus agat, qvod in Apoſtolis Spiritus Sanctus, qui omnibus linguis τὰ μεγαλεῖα τοῦ θεοῦ deprædicabant. In illis aliqvid δαιμόνιον, ut in his θεῖον fuit.

E *Grammaticorum* Ludo ad *Oratores* tranſeamus. Qvis non in illis aliqvid 9
divini agnoſcat? Neque enim artem hanc è Sophiſtarum palæſtris natam exiſtimemus. Majus qvid in illâ elucet, erectum, glorioſum, qvod ipſos animos expugnet, præclarumqve rebus divinis ſuppeditet inſtrumentum. Non ſunt è Magiſtris hominibus æſtimandæ artes: divinæ illæ ſunt, æternæ, atqve ex eodem fonte derivatæ, unde olim in Apoſtolorum animos effundebantur: etſi hæ omnibus numeris abſolutæ. Præcepta qvæ à Magiſtris ſucceſſu ſeculorum congeſta ſunt, veritati & naturæ conformia, hos natales loqvuntur. Qvare ad divinos uſus adhibeamus, qvæ divina ſunt, & qvæ è veritatis qvaſi utero obſtetricias manus admoventes Magiſtri in lucem protulere.
* Verum illud eloqventiæ ὕψος in ſpiritu & impetu eſt. Agnovit hoc è gentilibus 10
Philoſophis Seneca, qvi in libro de tranqvillitate cap. ult. *Non poteſt grande aliqvid & ſupra ceteros loqvi, niſi mota mens. Cum vulgaria & ſolita contemſit, inſtinctuqve ſacro ſurrexit excelſior; tunc demum aliqvid cecinit grandius ore mortali. Non poteſt ſublime qvicqvam & in arduo poſitum contingere, qvam diu apud ſe eſt. Deſciſcat oportet à ſolito, & efferatur, & mordeat frenos, & rectorem rapiat ſuum, eoqve ferat, qvo per ſe timuiſſet aſcendere.* Hoc eſt illud in oratione, qvod Ariſtides vocat τὸ πῦρ: λόγων αὐτὴ πηγὴ μία, τὸ ὡς ἀληθῶς ἱερὸν καὶ θεῖον πῦρ, τὸ ἐκ Διός ἐστιν. Hippocrates, cui Deus ipſe τὸ θερμὸν ἀθάνατον, illud, qvod in homine ἡγεμονικὸν eſt, vocat τὸ θερμότατον καὶ ἰσχυρότατον πῦρ. Cicero ſic Latinè exprimit: *Nulla me ingenii, ſed magna vis animi inflammat, ut me ipſe non teneam.* Iſtud in Joanne θερμὸν, iſtud Θεῖον πῦρ antiqvi Theologi obſervarunt: quibus ille υἱὸς βροντῆς, βροντόφωνος & βροντόπους, ob incomparabilem & ſublimem eloqventiam, dictus fuit. Ex hoc impetu viſi ſunt Oratores, citra ullam meditationem, ad dicendum proſilire, in extremis periculis, in Reipublicæ neceſſitatibus. Vidimus Oratores ſacros, divino qvaſi ſpiritu ductos, extemporali eloqventiâ plus præſtitiſſe, qvam elaboratis orationibus alios.
* Talem nobis Franciſcanum illum Eraſmus *lib.* 14. *Epiſt.* 15. depingit, cujus memo- 11
rabile exemplum ab omnibus legi meretur. *Rogatus*, inqvit Eraſmus, *à me familiariter, qvibus modis præpararet animum ſuum iturus ad concionandum: Reſpondit, ſe ſolitum in manus ſumere Paulum, & in ejus lectione tam diu commorari, donec ſentiret incaleſcere pectus. Illic hærebat addens igneas ad Deum preces, donec admoneretur eſſe tempus incipiendi. Nonnunqvam ſepties concionabatur uno die, nec unqvam illi deerat ſermonis eruditi copia.* Digniſſima lectu eſt tota hæc de illo Viro Epiſtola, qvæ ideam prudentis piiqve Theologi in ejus vitâ depingit. Miraculum aliqvod iſtius temporis dixeris.

Poëtas qvi non humanâ, ſed Deorum linguâ, loqui dixit, aliqvid homine majus in illis agnovit: ſcilicet τὸ θεῖον, qvod adeo in his ſtudiis dominatur, ut ſine ἐνθουσια-

σμῷ illa jaceant frigeantqve: qvare & Vates dicuntur, ſeqve ipſos ἐνθουσιαζομένους profitentur. Qvis non de furore Poëtarum tàm apud Poëtas ipſos, qvàm alios legit? Sed illum divinum nominabat Plato, ſuntqve, qvi peculiaribus eâ de re libris agunt. Divinus ille maximè furor, cum in hymnos divinos fertur. Plato in Dialogo, qvi inſcribitur Ἴων ſive περὶ Ἰλιάδος, Poëſin omnem ab inſpiratione eſſe contendit: ὁ θεὸς inqvit, αὐτός ἐστιν ὁ λέγων, διὰ τούτων δὲ φθέγγεται πρὸς ἡμᾶς. *Deus ipſe eſt, qvi per illos loqvitur, & nos inclamat.* Et ibidem: ἐν τούτῳ γὰρ δὲ μάλιστα δοκεῖ ὁ θεὸς ἐνδείξασθαι ἡμῖν, ἵνα μὴ διστάζωμεν, ὅτι οὐκ ἀνθρώπινά ἐστι. *In hoc maximè Deus oſtendiſſe videtur, nobis diſputandum non eſſe, qvia divina potius, qvam humana ſint hæc poëmata.* Hoc, inqvit, Deus eo indicare voluit, cum de induſtria per ineptiſſimum poëtam pulcherrimam cecinit melodiam. Qvare non ineptè hic Plato annulorum magnetis contactu cohærentium exemplo hunc, à divino ſpiritu per alios poëtas propa-
13 gatum, afflatum nobis ob oculos poſuit. * Memorabile in homine ruſtico Italo exemplum ætas noſtra tulit, qvi nullis præceptis imbutus, cum legeret Torqvati Taſſi carmina, qvaſi ſpiritu qvodam afflatus elegantiſſima ſine morâ fudit carmina, qvæ vel ipſos artifices in pudorem conjicerent. *Joannes Dominicus Perus* ille vocabatur, qvi nullis promiſſis, utut ampliſſimis, à Principibus permoveri potuit, ut ruſticis ſordibus relictis in aulas & urbes concederet: beneficiis tamen plurimis affectus à multis fuit. Vivis illum coloribus J. N. Erythræus deſcribit *Pinacothec. II. n.* 27. Vidit Patavina cathedra ante non multos annos Fr. Macedum, Virum omnibus doctrinis & ſcientiis conſummatum, ex tempore de argumentis propoſitis Latina recitantem Carmina, eaqve elegantisſima, atqve omni apparatu poëtico inſtructa: qvæ cultiſſimi alii Poëtæ longâ me-
14 ditatione vix extunderent. * Poëſi affinis eſt *Muſica*, quæ ſonos moderatur, affectus incutit, incuſſos mulcet, animosque, quo vult, rapit. Eſt ſane in ſonis aliquid θεῖον, ut ad illorum contemperationem, mirabilem ſanè & myſteriis plenam, totius univerſi menſuram veteres Philoſophi inierint: quos ubi numeris ſuis Poëta ſcitè & rectè illigaverit, penè ad Orphica miracula patranda aptum dixeris. De divino illo, quod in Muſica eſt, præclarè Jamblich. *Libr. de Myſteriis Ægypt. ſect.* 3. *c.* 9. philoſophatur.

15 *Philoſophia*, quæ in contemplatione rerum conſiſtit, eo ipſo nomine divini quid inferre videtur: quid enim eſt θεωρεῖν, niſi à ſenſibilibus animum ad τὰ ἀόρατα addu-
16 cere? * Hîc principem locum naturalis philoſophia tenet; in qvâ omnia à ſublimiore principio arceſſenda ſunt, quam vulgo fit. Pecora ſunt & fungi, qui in naturæ operibus ubique præſentem DEI manum non ſentiunt. Stupida eſt atque iners natura, ſi ab illo diſceſſerit. Nullo vinculo illa continetur, niſi ille nodos ſtrinxerit. Quod cum agnoſcerent gentium Philoſophi & Poëtæ, qui *Jovis omnia plena* ajebant; quis credat, nunc reperiri homines, qui rectore deſtitutam ſibi ipſi hanc machinam permittant? Plus eſt miraculorum in naturâ, quàm vulgò credimus. Quô oculos
17 vertimus, quò pedem movemus, in illa incurrimus. * Vel in minimo inſecto divinam manum deprehendimus. Omnis illa corporum membrorumque compoſitio,

illa

illa univerſi omniumqve animalium admirabilis fabrica, intelligentiam & mentem operatricem arguit. Providentia ex omnibus elucet. Vel talpam videas: omnia in illa ad ſuos uſus comparata, oculi, aures, ungues, membra omnia. Qvod cum perpenderet Cardanus, mirè alioqvin miſereqve in illis, *qvæ Spiritus ſunt*, fluctuans, ac talpâ ipsâ interdum cæcior, hic tamen vel à talpâ oculos viſumqve recipit, cum in hunc qvaſi ἐνθουσιασμὸν prorumpit: *Palam eſt igitur, naturam in cunctis ſollicitam mirum in modum fuiſſe, nec obiter, ſed ex ſententia, omnia prævidiſſe, homineſque, quibus hoc beneficium Deus largitus eſt, ut cauſam rerum primam inveniant, participes eſſe illius primæ naturæ: neque alterius eſſe generis naturam, quæ hæc conſtituit, ab illorum mente, qui cauſam eorum, cur ita facta ſint, plenè aſſequi potuerunt.* Felices igitur meritò vocat Virgilius, qvi rerum cognoſcere cauſas potuerunt. Sed qvot illorum ſunt, qvi cognoſcunt? In nebulis toti verſamur. Cum Athenienſes verum Dei cultum ignorarent, τῷ ἀγνώστῳ θεῷ aram poſuere. * Nil temerè nos dicemus, ſi omnia 18
ignorare nos dicamus. Expedire in ipſis principiis nihil poſſumus, niſi ad ἄγνωστον aliqvod & incognitum refugiamus. Rident Lyncei noſtri eos, qvi ad Qvalitates occultas confugiunt. O boni! neſcitis, qvam vos in ipſis demonſtratiunculis veſtris nihil ſciatis? At vero, dicitis, in ipſis minutiis naturam recognoſcimus, in particulas oblongas, ramoſas, globoſas reſolvimus: nihil oculos noſtros, perſpicillis armatos, effugiet. Sed nihilo tamen ſapientiores per vos facti ſumus. Qvamdiu rerum miſtiones ignoramus, nihil omninò novimus. Propiora illa potius prenſanda ſunt, qvàm remotiora. In illis habitat natura, moratur, palpatur: In his diſperſa eſt, & à ſenſibus recedit. Ita plerumqve comparatus eſt hominum animus: *Transfugit in medio poſita & fugientia captat.* Si culta aliqua & elaborata cui offeratur oratio, isqve in illâ artificium indagaturus ſit; qvis propius ſcopum feriret? illene, qvi literas & ſyllabas numeraret; an verò, qvi in partes ſuas, qvibus proximè componitur, in enthymemata, in ſchemata, diſſolveret? nullum eſt in rerum natura φαινόμενον, qvod expedire feliciter poſſumus. Vertamus in omnes partes, ſecemus in particulas, plus, qvam κυμινοπρίσται, hærebimus ſemper, & tandem in incognito aliqvo nobis ſubſiſtendum erit. Qvod cum videret Henricus Morus, Philoſophus Anglus, principium aliqvod Hylarchicum commentus eſt; alii alia κρησφύγετα qvæſiverunt. Ac ſane θεῖον hîc aliqvod ſubeſt, verum illud ἡγεμονικὸν, qvod impellit, movet, dirigit, jungit, format corpora: qvo ignorato, omnia nobis ignorari neceſſe eſt. Videamus admirabilem illam rerum γένεσιν. Omnia myſteriis plena ſunt. Ipſa illa rerum ſemina divina manu in puncto aliqvo & centro obſignata videntur, unde qvaſi ex nihili utero procedunt corpora. Nam qvod in ſemine ἐνεργητικὸν eſt, non niſi intelligentiâ comprehenditur: cetera, qvæ oculis videmus, manibusqve palpamus, parum ad corporis compoſitionem conferunt. In vegetabilibus, ubi e punctulo frutex germinare incipit, cetera concidunt atqve, ut rejectanea, ſeparantur. Qvæ in formandâ porro corporis machinâ eſt naturæ ſolertia? qvi progreſſus? Qvos ubi attenta mente reſpexerimus, attoniti manus ſæpe tollemus, & mirabilem in operibus ſuis Deum deprædicabimus.

mus. Vidit hoc, qvi tamen omnia in fortuitis poſuit, & ſuis ratiunculis explorare tentavit, cum hos, qvaſi ἐνθουσιασμῷ abreptus, verſus funderet:

Multa tegit ſacro involucro natura, nec ullis
Fas eſt ſcire qvidem mortalibus omnia; multa
Admirare modò, nec non venerare: nec illa
Inqvires, qvæ ſunt arcanis proxima: namqve
In manibus qvæ ſunt, hæc nos vix ſcire putandum eſt.
Eſt procul à nobis adeo præſentia veri.

Nihil nunc de iis dicemus, qvi corporum μεταμορφώσεις, qvi infinitas propemodum multiplicationes inſtituunt; qvod in metallis à naturæ myſtis factum eſt; nihil de corporum magnetiſmis & ſympatheticis affectionibus, qvæ innumeræ in naturâ ſunt, unde omnis illa magia oritur. Sed arcanior illa ſcientia, in omnibus penè gentibus, à ſapientioribus qvibusdam cuſtodita eſt, ne in vulgus efferretur. Huc omnis illa Mythologia, omnia Ægyptiorum Hieroglyphica, tendunt. His enim involucris divini illi theſauri teguntur.

19 In *Mathematicis* porrò ſcientiis qvid non divini eſt? Hîc numerorum doctrina primùm ſe offert, tota merito divina vocanda. Qvantæ, qvam arcanæ numerorum poteſtates ſint, ne in hunc qvidem diem ſatis cognitum eſt. Qvod cum bene noſſet Pythagoras, non invenit commodiorem rationem, qvâ Philoſophiæ ſuæ ſecreta celaret, & intelligentibus tamen omnia panderet, qvàm ſi numeris ſuis, qvos formales rectè dixeris, abſconderet. Cum enim numeri nominantur, non intelliguntur niſi naturæ occultæ proportiones, progreſſus, operationes, revolutiones, à Deo ipſo definitæ. Qvomodo non difficile admodum eſt omnia divinæ humanæqve ſapientiæ myſteria illis adumbrare. Non credat qvis temerè fieri, ſonos ſeptenario, numeros novenario abſolvi; atqve hinc per easdem ἀνακυκλώσεις in centenariis & millenariis reduci. Illic abſtruſarum rerum typi latent, atqve iis qvaſi præfigurantur. In qvibus, velut in tenebris, palpitant, qvi tamen qvaſi per nebulas vident, Autores, qvorum de numerorum myſteriis integra extant volumina. Ἱστορούμενα tantum illa ſunt, non φιλοσοφούμενα. Radix & qvaſi pater omnium numerorum monas eſt. Prima ex illa ſurgit dyas, qvæ per triada qvaſi in conſonantiam & unitatem reducitur. Hinc illa Τετράκτυς per qvam, ut rem ſacram, non ſine causâ jurabant Pythagoræi. Qvinarius iisdem τροφὸς, item γάμος dicitur, qvod ex binario & ternario, qvaſi ex femina & mare, conflatus ſit. Divinus aliis dicitur. Hinc illa πέμπτη φύσις Ariſtoteli, imo & Platoni & Platonicis celebrata. Alii πέμπτον στοιχεῖον, πέμπτον κόσμον, σχῆμα
20 πέμπτον, ἄριστον στοιχεῖον appellant. * Septenarium omnium μυστικώτατον eſſe
21 nemo neſcit. * Mirabile eſt, qvod de ejus virtute Fluddius in libro de *Microcoſmi hiſtoriâ tr.* I. *ſect.* I. *lib.* I. conſignavit: *Ego*, inqvit, *hominem doctiſſimum novi, qvi virtute hujus numeri ſeptenarii, cujusdam qvaſi oraculi adſiſtentiâ, qvæſtiones dubias atqve ancipites reſolvere non dubitavit, atqve etiam de occultis, tàm præſentibus, qvam fu-*
22 *turis, qvodammodo divinare pollicitus eſt.* * De *Geometria* idem nobis dicendum eſt:

eſt; nam & numerorum rationes lineæ & corpora ſeqvuntur. Quare & Plato Deo
dignum opus habuit, quem ille ajebat perpetuo γεωμετρεῖν. Circuli & trianguli ar-
cana ne nunc quidem omnia exhauſta. Qvas non cruces mathematicis illa circuli
quadratura figit! Et tamen illam rerum hæc univerſitas quotidiè nobis ob oculos
ponit. Nimirum ut Deus ſummus omnium rerum Architectus eſt, qui numero, pon-
dere & menſura omnia fecit: ita illud ἀρχιτεκτονικὸν rebus inſeruit, quod iisdem pro-
greſſibus, eâdem motus ſucceſſione, ſemper operatur. Hoc perpetuum illud movens,
perpetuumque mobile eſt: in quo inveniendo quàm ſudant Mathematici! * *Opti-* 23
ca, quæ radium metitur, in ipſa quidem luce tota occupatur. Sed quamquam illa
oculis omnium patet, quamquam ejus beneficio omnia apprehendimus, ejus tamen
naturam, nemo tam oculatus eſt, qui verè indaget. Annon miraculo propius, & pro-
pemodum divinum eſt, per unum punctum omnium rerum ideas cum coloribus ipſis
transmitti. Nihil de ſpeculis & teleſcopiis dicemus, quæ omnia etiam remotiſſima
exhibeant: ſunt enim qui dari illa poſſe exiſtimant: nihil de iis Baptiſtæ Portæ ſpe-
culis, quæ rectâ lineâ in infinitum urant. * Nam etſi impugnant illa multi, ratio- 24
nibus quidem non contemnendis: tamen ut ſunt in omnibus propemodum diſciplinis
quædam θαυμαστὰ, quæ non capiunt omnes, neque ſcire intereſt; ita & hìc fortaſſis
aliqua ſibi ſummus ille Magiſter reſervavit. * Habet Deus quædam, ut ita dica- 25
mus, reſervata, ad quæ non admittuntur, niſi pauci illi, quos *ardens evexit ad æthera*
virtus. * Sunt in illis præcipua: futurorum prænotio, ſive illa à ſiderum confi- 26
gurationibus, ſive a iunde deducatur: * Summi arcani phyſici cognitio, ac tempo- 27
rum accuratæ rationes, quas ille antiqvus dierum ac Pater temporum, arcano conſilio,
hominibus voluit eſſe abſconditas; etſi ſunt nonnunquam, qui παρακύψαι in illa,
illo connivente, arcana conati ſunt. Verſamur in magnâ illâ Dei familiâ, infantes
alii & pueri; alii maturiore in ætate conſtituti: ubi illis nonnulla ſcire inutile non
ſolum, ſed & periculoſum eſt; hi verò in domeſtici regiminis ſocietatem nonnun-
quam admittuntur, ita tamen, ut occultæ rerum diſpenſationes ad ſolum Patremfami-
lias ſpectent. Ille è ſingulis ſcientiis aliquod δαίδαλμα, τέχνημα, magiſterium ſibi
ſepoſuit, quo beat interdum filios, cum cetera illa etiam τοῖς ἔξω concedat.

Qui *Medicam* artem profitentur, quotidie illud ſibi Θεῖον propoſitum habent: 28
Sive enim corporis ſtructuram oculis rimantur; nihil in illâ eſt, qvod non opificis
ſapientiam loqvatur: ſive cum morbis illis res eſt; tot ſunt illorum formæ & figuræ,
tot in illorum cauſis receſſus, ut ſæpè illis in τῷ θείῳ ſubſiſtendum: quod & Hippo-
crates vidit, & integrô librô *Hieron. Jordanus* expoſuit. Teſtantur hoc prodigioſæ,
quas aliqui congeſſerunt, Hiſtoriæ, & ſuper quibus Mericus Caſaubonus in libro, Anglicâ
linguâ ſcripto, *de credulitate & incredulitate in rebus naturalibus, moralibus & civilibus*
multa, ipſe tamen ὀλιγόπιστος, diſquirit. Eſt in ipſis remediis Θεῖον aliquid, quibus, utut
efficaciſſimis, ſæpe manum injiciunt fata. Quædam ab imperitâ & plebeiâ manu ex-
hibita ultra fidem operantur. Vilia ſæpe & contempta graviſſimos & lethales mor-
hos avertunt. Eſt ubi cœli ſiderumque influxus vires medicamenti auget, ſuſpendit,
tollit.

tollit. In medico qvoqve ipſo *τὸ θεῖον* ſingularis qvædam felicitas adjuncta teſtatur. Eſt in mediocriter doctis illa in indagandis morbis remediisqve applicandis *εὐστοχία*, qvæ doctiſſimos interdum deſtituit. Sunt qvi medicâ vi pollent in morbis per tactum curandis. Qvod cum Regibus Galliæ & Angliæ hereditarium credatur munus, fuit tamen in Angliâ *Valentinus Greatreak*, qui idem felici ſucceſſu fecit, ut ſunt de eâ re multorum fide dignorum hominum perſcripta teſtimonia. Ne qvid de viris dicamus, qui precibus à Deo ſalutem ægrotorum impetrarunt.

29 Procedimus ad *Moralem* & *Civilem* doctrinam: quæ quanquam in negotiis, ab arbitrio hominum pendentibus, conſiſtere videntur, inque eorum principiis nunc adeò fluctuant nonnulli, ut pleraque *εὐρίπιστα* illis ſint, quæ ſancta omnibus eſſe debebant; ſunt tamen in illis æterna, divina, inconcuſſa, ad quæ hominum actiones ordinandæ ſunt, vel ſi illæ evagantur, in ordinem rediguntur, aut eò diriguntur, potentiore manu, qvò divina tendit providentia. Qvoniam verò non niſi agendo virtutes no-

30 bis paramus, in ipſâ illa actione *τὸ θεῖον* ſe maximè oſtendit. * Virtus, qvæ Heroica dicitur, divino impulſu excitatur: ac fato ſæpe fieri ſolet, ut ad res magnas gerendas, ad regna firmanda, hoſtes ſubigendos, divinitus animentur homines, incredi-

31 bilia viribusque humanis majora tentantes. * Hinc illæ apud Hiſtoricos, cum memorabilia facta deſcribunt, voces: *Deo quodam aſſiduè incitante: quodam quaſi inſtinctu Deorum concitatus fecit*: *οὐκ ἄνευ θεοῦ*, *non ſine Deo.* Ipſas in nobis inclinationes, quas ſentimus, bono aliqvo genio nobis incuſſas credere poſſumus: quare nec obniti illis debemus, ſed illorum ductum ſequi. Eleganter in hanc rem Plutarchus in vitâ Coriolani: *Homerus in arduis inuſitatisque rebus, & ad qvas impetu qvodam animi ac furore qvaſi divino opus eſt, Deum proponit: non qvi conſilium noſtrum tollat, ſed moveat, neque impetus animo indat, ſed viſa & imaginationes objiciat, qvæ impetuum duces ſint: atque ita ſanè non involuntariam efficit actionem, ſed voluntati initium præbet, eamque ſpe & confidentiâ confirmat. Aut enim omnino excludendus eſt ab omni principio cauſaque actionum noſtrarum Deus: aut quisnam tandem alius ſit modus, quo hominum ille actiones adjuvet? non enim corpora noſtra effingit, manusque ad id, quod facto opus eſt, aut pedes applicat: ſed eam animi partem, qvæ ad agendum eſt diligendumque nata, principiis quibusdam & viſis, cogitationibusque objectis excitat, aut contra avertit & inhibet.* Has in Socrate occultas propenſiones, qvas ille in rerum agendarum conſilium adhibuit, genium illum, de qvo multa Plato aliiqve nobis narrant, fuiſſe, Carteſius *part. 1. ep. 15.* exiſtimat. Qvæ non malè dicerentur, niſi ipſa apud Platonem Socratis verba, qvibus vocem emiſiſſe Dæmonium ſignificat, aliud teſtentur. Qvod & Strozzius Cigogna, vel potius Thomas Garzonius (is enim verus autor eſt) in *Magiæ Theatro part. 1. l. 2. c. 2.* adverſus illos affert, qvi dæ-

32 monium Socratis de mente ejus interpretantur. * In Rebuspublicis illæ Politicis celebratæ *ἀνακυκλώσεις* ab uno ad unum redeunt, pulcherrimâ hujus univerſi & naturæ imagine: quod in Rep. Romanâ eleganter demonſtravit Machiavellus. Eas mutationum cauſas rationibus Muſicis & Mathematicis Plato *lib. 8. de LL.* deducit.

*Qvic-

* Qvicqvid in civilibus negotiis etiam moliuntur *δωδεκαμήχανοι*, & verſuti homines; 33
intercedit eorum conſiliis, ubi minime exiſtimes, Deus, & ad ſuum arbitrium omnia
componit. Non eſt, qvod hîc ancilla, ampullas, ſecures, palladia cœlitus lapſa, vaſa
Chinenſium ænea Reip. mutationes tinnitu, nullo externo motu incuſſo, prodentia, in
divinitatis probandæ ſubſidium vocemus. De Geniis tutelaribus, præſagiis, prodigiis,
oſtentis, non omnia vana ſunt Hiſtoricorum documenta, qvibus divini aliqvid ſubeſſe
res ipſa loqvitur. In auſpicio Regio qvæ non myſteria qvæſivit Böclerus! De annulo
ex auro, qvod Chriſto Magi obtulerunt, fabrefacto, qvi inter antiqva domus Auſtriacæ
cimelia fuit, Lambecius *Comm. de Bibl. Vindobonenſi Tom.* I. *part.* 1. *lib.* 1. *pag.* 25.
prodidit, qvod tempore belli inſolito fulgore victoriam portendere viſus ſit: qvâ de
re ſententiam cuiqve liberam eſſe volumus. * Miracula Principum, qvi deſperato
corporis vitio laborantes ſanitati reſtituerunt, an vera, an ficta, narrant Hiſtorici: qvi- 34
bus etſi fraudes nonnunqvam immiſtæ; tamen vel affectata illa à Principibus divina
ἀξιώματα illius *θείου* opinionem abeſſe à Republicâ non debere declarant. Legimus
rem Romanam in præcipitio ſtantem, fatorum manu ab interitu ſæpe revocatam;
qvoniam orbis imperium Romæ deſtinabatur: cui Romulus, vel arcano conſilio, vel
magica arte, ut qvibusdam creditur, præluſit, cum in meditullio urbis foſſam, cui
mundi nomen, faciendam curaret, inqve eam à peregrinis particulam terræ patriæ inji-
ciendam imperaret. * Qvoties ab extremo periculo Reges divino qvaſi monitu 35
revocati! victoriæ tempeſtatum & procellarum ſubſidio obtentæ! Genii ipſi in ho-
ſtes pugnare viſi ſunt! qvibus in rebus qvi nullas fato partes tribuit, næ is ad omnes
rerum ſenſus obſurduit, aut omnem bonam mentem ejuravit. Infinita cumulare ex
omnium temporum gentiumqve annalibus poteramus, ſi nunc rem illam ageremus.
Utinam Vir rerum Civilium peritiſſimus, Böclerus, qvi *Theatrum Fati* ſcribere voluit,
librum illum abſolviſſet, magnam huic argumento facem accenſam videremus. In
cauſis judicandis ſingularis Principum nonnullorum *εὐστοχία*, qvæ vel ſapientiſſimorum
ICtorum peritiam anteverterit, *θεῖον* juridicum nobis ob oculis ponit. Ne qvid de di-
vinis in omni gente, etiam barbara, judiciis hîc dicamus, quibus explorari reorum, de-
ficientibus teſtimoniis, vel innocentia, vel culpa conſvevit. * In terrarum ac re- 36
gionum cognitione, qvod *θεῖον* geographicum vocabimus, illud deprehendimus: certis
temporum periodis, ac fatali qvâdem lege earum notitiam mortalibus recludi, atqve
iterum inſuperabiles navigantibus obices poni, ut vel improbo labore fruſtra qværant.
Anteqvam Hiſpani in Americam Peruvianam venirent, audita è fodinis ad barbaros
operarios vox fuit, qvæ intactos pro peregrino populo theſauros relinqvere juſſit.
Viſæ è longinqvo terræ qvædam, repellentibus ſemper ventis, adiri non poſſunt.
Qvædam etiam, ſi fides itinerariis habenda eſt, detectæ, oculos hominum fugere viden-
tur. * Illius in rebus civilibus *θείου* ſtatua Mercurialis eſt, & filum qvaſi Ariad- 37
næum præbet *Hiſtoria*. Pulchrè S. Auguſtinus lib. de vera religione cap. 25. *Qvo-
niam divina Providentia non ſolum ſingulis hominibus qvaſi privatim, ſed univerſo ge-
neri humano tanqvam publicè, conſulit: qvid cum ſingulis agatur, Deus ſcit, atqve ipſi,*

cum qvibus agitur, ſciunt ; quid autem agatur in genere humano , per Hiſtoriam commendari voluit & Prophetiam. Verùm , de qvo non ſine cauſa Conringius *lib. de Civ. prudent. cap.* 14. qveritur : *perquam pauci hiſtorici illam diviniorem cauſam juſta commemoratione proſequi ſolent : qvidam de induſtria hoc videntur agere, ut excutiant lectorum animis τȣ̃ Θείȣ curam : quod tamen Machiavellus, minimè omnium cetero-*
38 *qvin religioſus, advertere potuerit.* * Sed nos tandem manum de hâc tabulâ , ad illum DEI digitum , qvi flammeis characteribus ſapientiam ſuam Apoſtolorum animis inſcripſit , intendimus. Inde nos ardentiſſimis precibus Θεῖον illud, ſine qvo ἐντελέχεια ſua deeſt ſcientiis , arceſſemus. *Sedibus æthereis Spiritus ille venit,* qvi nos ducet in omnem veritatem & per orbium cœleſtium ἐγκυκλοπαιδείαν aliqvando circumducet. Ille nos Philoſophos faciet; ſapientiam, qvæ hominibus ſtultitia eſt, profeſſos: Mathematicos, qvi longitudinem, latitudinem, altitudinem amoris divini metiantur: Politicos, qvi πολίτευμα ſuum in cœlis qværant: Grammaticos & Oratores, qvi aliqvando ῥήματα ἄῤῥητα intelligant: Poëtas & Muſicos, qvi τρισάγιον ſuum cum omnibus beatarum mentium choris inſonare nunqvam deſiſtant.

CAP. XIII.
DE COLLEGIIS SECRETIS.

§. 1. *COntinuatio ad præcedentia.* 2. *In gentibus moratioribus collegia occulta fuere.* 3. *Prima in Ægypto talia collegia.* 4. *Illic literæ Hieroglyphicæ, Fabulæ.* 5. *Menſa Iſiaca.* 6. *Orpheus ex Ægypto in Græciam occultiorem doctrinam intulit.* 7. *Lapponum incantationes, an ſylvas & feras moveant?* 8. *Qvi de Orphei doctrina egerint?* 9. *Sacra Eleuſinia.* 10. *Eumolpidarum Collegium.* 11. *Leges hujus collegii.* 12. *Samothracum collegium.* 13. *Collegium Magorum in Perſiâ.* 14. *Zoroaſter.* 15. *Ejus nomen.* 16. *Collegium Brachmanum apud Indos.* 17. *Apollonii Thyanæi cum illis converſatio.* 18. 19. *Honorifica de illo teſtimonia.* 20. *Photii præceps de Philoſtrato judicium.* 21. *An dolia ventorum & imbrium apud Brachmanes fabuloſa ſint ; neque ullâ arte fieri poſſint.* 22. *Tempeſtates per naturalia media an induci poſſint.* 23. *Exemplis & rationibus affirmatur.* 24. *Tempeſtates ſuperſtitioſis artibus diſcuſſæ.* 25. *Translatio corporum an naturali modo poſſibilis.* 26. *Mira de fulgidisſimo lapide Bononienſi hiſtoria.* 27. *Recentiores de Brachmanibus Scriptores.* 28. *Collegium Gymnoſophiſtarum.* 29. *Pythagoræorum,* 30. *Arabum,* 31. *Maurorum.* 32. *Collegium Druidum à Meiero malè omiſſum.* 33. *Illorum doctrina.* 34. *Collegium Fraternitatis Roſeæ Crucis.* 35. *Collegii Roſiani hiſtoria.* 36. *Roſii arcana recenſentur.* 37. *Arcana majora.* 38. *Motus perpetuus rectus.* 39. *circularis, igneus, aëreus, aqveus, terreus.* 40. *Ars transmutatoria* (1.) *citra gradum aureum.* 41. (2.) *Seminaria.* 42. (3.) *Projectiva.* 43. *Medicina univerſalis varia.* 44. *Arcana varia naturalia.* 45. *Arcana Mathematica.* 46. *Motus terreus deſcri-*

deſcribitur. 47. *Machina cœleſtis per ſe mobilis.* 48. *Arcana circa rem ruſticam.* 49. *Arca Piſcis.* 50. *Varia mechanica.* 51. *Occulta collegia naturæ arcanis indagandis occupata.*

1 POſt Bibliothecas & libros *de* COLLEGIIS & MUSEIS qvædam diſſertabimus. Illa enim Bibliothecis celebrioribus plerumque juncta fuere. Cui bono horrea & meſſes ſine colonis? Collegia Bibliothecis indigent. Hæ qvoqve ſine lectoribus inutiles. Fuere in omnibus gentibus moratioribus publici virorum ſapientum conventus, qui in commune de rebus naturalibus, artibus, omnique ſtudiorum genere, conferrent. Ac quoniam in doctrinis quædam ad popularem uſum referenda, quædam etiam ſecretiora ſunt, non omnibus, ob eorum abuſum aliasque rationes, propalanda, ideoque & *publica* & *ſecreta* quædam *Collegia* fuere. De his primum dicemus.

2 *Secretior Philoſophia* in nationibus plerisque moratioribus ſuas ſibi res habuit, magnâque ſollicitudine hinc profanum vulgus arcebatur: quare ænigmatibus, fabulis, hieroglyphicis, Deorum nominibus tota involuta eſt, unde poſtea Idololatria ad populum derivata, qui rerum ſacrarum non intelligens in ſuperficie hærebat. * MICHAEL MEIERUS, Holſatus, Vir doctisſimus, in Tractatu Apologetico pro Fratribus Roſeæ Crucis, c. 5. variarum nationum Collegia ſecreta recenſet, inque his primum locum meritò *Ægyptiis* tribuit: hîc enim omnium fabularum patria fuit, quibus Græci ἀεὶ παῖδες, ut pueri nucibus luſitantes, ſe delectabant; nucleum verò pauci invenerunt. Major verò hîc antiquioribus Collegiis reverentia, ubi in naturæ ſecreta magis inquiſitum eſt, quàm in recentioribus illis. Quanquam tamen & illi de iis rebus ſolliciti fuerunt. Antiquisſima illa fuere, quibus Moiſes ad omnem ſapientiam imbutus fuit. Celeberrimum & antiquisſimum collegium fuit *Thebis*, ubi Strabo obſervat, Sacerdotes plurimùm vacaſſe Aſtronomiæ & Philoſophiæ. Habuit & *Memphis* collegium. Qui in his rei literariæ præerant, vocabantur Ἱερογραμματεῖς, qui & libros Mercurii interpretabantur, & Hieroglyphicas literas, Coſmographiam, Geographiam, res cœleſtes. De his Sacerdotibus legendus eſt Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 6. Chæremon apud Porphyr. *l.* 4. *de abſtinentiâ* ait, τὸ μὲν κατ᾽ ἀλήθειαν φιλοσοφεῖν ἔν τε προφήταις ἦ καὶ ἱεροστολισταῖς καὶ ἱερογραμματεῦσι. * De occultis Ægyptiorum doctrinæ, ſub fabulis & hieroglyphicis reconditæ, legendus eſt libro citato Meierus, & in altero de arcanis arcaniſſimis. * Illa *Menſa Iſiacæ* ſymbola aliaque hieroglyphica ſatis teſtantur de occultis ſenſibus, etſi, qui hactenus immanibus libris indagare voluerunt, operæ pretium non fecerunt. De Privilegiis Collegii Sacerdotum Diodorus Siculus & ex eo præcipuè Otto Heurnius in Chaldaico ſuo p. 42. & ſqq. De variis Ægyptiorum doctrinis earumque perfectione legendus Borrichius in Vindic. Hermetis: ubi illa plenâ manu feruntur. 3 4 5

6 Ex Ægypto *Orpheus* myſteria in Græciam intulit, ut Diodorus Sic. *lib.* 4. *teſtatur*: *Orpheus in Ægyptum profectus multa ibi didicit, ita ut tam initiationibus &*

 Theo-

Theologia, qvam Poëſi & Melodia eſſet Græcorum præſtantiſſimus. Idem *lib.* 1. refert
qvod ex Ægypto aſportarit pleroſqve myſteriorum ritus, & Orgia Bacchi, & Mytho-
7 logiam de inferis. Et, ut ex ipſo Diodoro diſcimus, initia Oſiridis eadem ſunt, qvæ
Bacchi; & Iſidis ſimillima ſunt iſtis Cereris, nominibus tantum differentibus. * Cir-
ca Orphei operationes magicas, qvæ de illo circumferuntur, in ferarum & arborum
tractu per cantum, mihi incidit, qvod apud Balbin. *in Miſcellaneis Hiſtoricis regni Bo-
hemiæ l.* 13. *c.* 12. §. 3. legi, Jacobum Typotium, dum in Finlandiâ verſaretur, com-
periſſe: incantationibus Lapponum feras cicurari, terram & arbuſta moveri, rerum
naturam univerſam percelli. Quæ quidem de Lapponibus in hujus gentis hiſtoria
legere me non memini: etſi non negem, multas eſſe apud hanc gentem etiam Magiæ
8 Orientalis reliqvias. * De Orphei antiquisſima Philoſophiâ & Theologiâ Johan-
nes Franciſcus Grandis, Vir eruditisſimus, integrum tractatum conſcripſit, qvo accu-
ratisſimè veterum illam doctrinam complexum ſe eſſe dicit: Franciſcum Patricium
& Auguſtinum Steuchum primoribus tantum labris deguſtaſſe ait, in Præfatione Diſ-
ſertationum ſuarum Philologicarum. Sed librum illum non editum fuiſſe ſuſpicor:
9 Hactenus enim videre non licuit. * Verùm & ante Orphei adventum in Græ-
ciam fuere coloniæ Ægyptiorum in Græcos deductæ. Venit Athenas Erichtheus,
Ægyptius, quem regem fecerunt Athenienſes ob frugum copiam famis tempore illa-
tam. Atqve ab illo *Eleuſinia ſacra* inſtituta, in honorem Cereris, ut illa apud Ægy-
ptios in honorem Iſidis, qvæ non differre ritibus, ait Diodorus Siculis *lib.* 1. *c.* 29.
10 * Nam, referente Pauſania in *Arcad.* cum Eumolpus Thrax Eleuſiniis auxilia attulit
contra Erichtheum, pax tandem inita, ut Eumolpus ſacra faceret Cereri & Proſerpinæ.
Hinc Eumolpidæ poſtea ſacrorum præſides fuere. Sed Androtion Scholiaſtes *in So-
phocl. Oedip.* ſcripſit, Eumolpum tertium primùm myſteria obiviſſe & fuiſſe antiſti-
tem; cui tamen contrarium tradit Homerus & marmor antiquum à Marshamo *in
Can. Chron. Ægypt. p.* 252. *& p.* 261. productum. Hoc illud EUMOLPIDARUM cele-
berrimum COLLEGIUM; de cujus Myſteriis Clem. Alexandr. *Strom. l.* 5. Naturæ ar-
cana hîc doceri, teſtatur Seneca, *Nat. qvæſtion. lib.* 7. *c.* 31. *Eleuſis ſervat, qvod oſten-
dat reviſentibus. Rerum natura ſacra ſua non ſimul tradit.* & Epiſt. 90. *Hæc ejus
initiamenta ſunt, per qvæ non municipale ſacrum, ſed ingens omnium Deorum templum,
mundus iſte, reſeratur: cujus vera ſimulacra verasqve facies cernendas mentibus protu-
lit.* Nam ad ſpectacula tàm magna hebes viſus eſt. Multa per autores ſparſa de
hujus Collegii ſacris in unum collegit Marshamus, libro laudato, *pag.* 259. *& multis
ſeqventibus.* Unde facilè apparet intelligentibus, quænam hic naturæ myſteria recon-
11 dantur. * *Leges hujus collegii* complexus eſt loc. cit. Michael Meierus. 1. Ut
ſingulis annis certo die conventus fieret initiatorum. 2. Ut Eumolpidæ ſemper ibi
ſacerdotes haberentur & ſacrorum præſides. 3. Ut caſtisſimæ vitæ, vitiis immaculatæ
reciperentur in ſocietatem illam, tam feminæ, qvam viri. Hinc nec Imperatores
poſtea initiari volentes admisſi ſunt, ſi vitiis eſſent contaminati. 4. Ut perpetuo ſi-
lentio arcana ibi celebrata involverentur, juramentis præſtitis. Hinc nihil in orbe
ſecre-

ſecretius, qvam Eleuſinia ſacra habitum fuit. 5. Ut die conventus ſacro qvatuor figuræ pro ceremoniis portarentur, nempe; Dei creatoris ab Antiſtite Hierophante; Solis à facifero; Luna à miniſtro ad aram, & Mercurii à præcone ſacrorum. Habuit autem Antiſtes Eumolpida auream clavem, linguæ adaptatam, ſilentii notam. E qvatuor figuris & ex cantilena illa allegorica, de Dracone, Tauri parente, & Tauro, Draconis parente, aliisqve, qvæ hîc prolixè adducit Mejerus, facilè de arcanis ipſis inſtitui conjectura intelligentibus poteſt.

Nominatur inter ſacra illa collegia à Meiero qvoqve Samothracum Collegium, qvi Cabirorum Deorum myſteriis celeberrimi fuerunt, de qvibus Diodorus Sic. *lib.* 5. qvi ipſum Cadmum Samothraciam appuliſſe refert, & perceptis myſteriis uxorem duxiſſe Harmoniam, Jaſonis ſororem. Initiati ex illis credebantur Deos habere in periculis præſentiſſimos, & ipſos fieri ſanctiores & juſtiores. Ideo Heroës veteres & Semidei illuſtriſſimi ritibus iſtis imbuti ſunt, Jaſon, Caſtor & Pollux, Hercules, Orpheus. Tarqvinus, Demarathi Corinthii filius, Samothraciis religionibus myſticè imbutus eſt, teſte Macrobio Saturnal. l. 3. c. 4. *Cabiros*, ut Meierus hoc explicat, abſtruſum ſonat, & *Sathrax* ſeu *Samothrax* Deum incognitum apud Hebræos. Deorum nomina, qvos initiatis nominare nefas erat, hæc fuere, Axioerus, Axiocerſa, Axiocerſus. Axioerus autem Ceres, Axiocerſa Proſerpina, Axiocerſus Pluto dicebatur; qvibus qvartus addebatur, Caſmilus, qvi Mercurius erat: qvæ omnia, qvomodo ad ſacrum opus applicari debeant, oſtendit Meierus. 12

Collegium Magorum in Perſia per omnem antiqvitatem celebratisſimum eſt. Ab illis Magiæ nomen omnis occulta ſapientia adepta eſt: ad qvam cognoſcendam Pythagoras, Empedocles, Plato & alii navigarunt; quam reverſi, ut Plin. lib. 30. ait, in arcanis habuere. * Ejus autor Zoroaſter habetur, de qvo jam antea ejusqve ſcriptis aliqva dicta ſunt. * De Zoroaſtri nomine eleganter Menagius in Laertii procemium commentatur. Significat Aſtrorum contemplatorem. *Eſter* enim Perſis ſignificat aſtrum; *Schur* Hebræis eſt contemplari: unde Zoroaſter componitur. Illud verò Perſarum *Eſter* nihil aliud eſt, qvam Germanorum, Belgarum, Anglorum, *Stern*, *Sterr*, *Starr.* Diogenes Laërtius ἀςροθύτην aſtrorum ſacrificulum interpretatus eſt; Bochartus *Geograph. ſacr. lib.* 4. *c.* 1. ingenioſè ἀςροθεάτην legendum eſſe ſuſpicatur. Illa doctrina poſtea ſemper apud Perſas viguit, potisſimumqve Aſſyrios, qvi Chaldæi dicuntur, qvorum Babyloniæ per multa ſecula collegium fuit, cum qvibus Apollonius qvoqve Thyanæus converſatus fuit. 13 14 15

Fuit & apud Indos Brachmanum Collegium toto orbe decantatisſimum. De Brachmanibus, vel Braminibus, qvos ab Abrahamo deducit Poſtellus, ſuprà plura diximus. Eos occultæ doctrinæ cuſtodes fuiſſe, omnia, qvæ de illis dicuntur, declarant. In his, qvanqvam multa fabuloſa habentur, non ſunt tamen omnia illa mendaciis accenſenda. Ita fieri in rebus arcanis ſolet, ut, qvæ ignota ſunt, multis additamentis à credulis exaggerentur, à contemptoribus aliis commentis ultra fidem in riſum vertantur. In his media via ſemper tenenda ſapientioribus eſt: ſemper cogitandum, 16

17 multa eſſe naturæ arcana, quæ vel ſapientiſſimis incredibilia videbuntur. * Sola illa *Apollonii Thyanæi vita*, quam Philoſtratus reliquit, multa nobis mirabilia de his Indiæ ſapientibus tradidit. Quæ etſi ſciam, à Gabriele Naudæo in *Apologia hominum, Magiæ inſimulatorum*, pro confictis haberi, neque adeò in omnibus ab illo diſſentiam, non ſatis tamen ab illo probari putaverim, in invidiam Salvatori noſtro conflandam
18 hæc excogitata. * Superſunt Patrum ipſorum teſtimonia, qui honorificè de Apollonio ſentiunt; & è ſimili olim ſcholâ veniſſe primos illos Chriſti cultores novimus, occulto impulſu motos, & tanti myſterii, ſi fas ita loqui eſt, conſcios. Quod ſi aliqui calumniatores his ſimilibusque exemplis abuſi fuerunt, ad divinam Chriſti majeſtatem imminuendam, id ad illorum potius malitiam, quam ad innocentes referendum eſt. Mirificè in Apollonii laudes effunditur Flavius Vopiſcus *in vitâ Divi Aureliani cap.* 24. ubi de apparitione Apollonii, Aureliano civitatem Thyanam everſuro factâ, narrat: vocat eum celeberrimæ famæ autoritatisque ſapientem, veterem philoſophum, amicum verum Deorum, ſubjicitque hæc ſuæ narrationi: *Hæc ego à gravioribus viris comperi, & in Ulpiæ bibliothecæ libris relegi, & pro majeſtate Apollonii magis credidi. Qvid enim illo viro ſanctius, venerabilius, antiqvius, diviniusque inter homines fuit? mortuis vitam reddidit: ille multa ultra homines & fecit & dixit: qvæ qvi velit noſſe, Græcos legat libros, qvi de ejus vitâ conſcripti ſunt. Ipſe autem, ſi vita ſuppetat, atqve ipſius viri favori usqveqvaque placuerit, breviter ſaltem tanta viri facta in literas mittam: non, quo illius viri geſta munere mei ſermonis indigeant; ſed ut ea, qvæ miranda ſunt, omnium voce prædicentur.* De Alexandro Severo Lampridius memorat, illum in larario privato coluiſſe ſanctiores animas, Chriſtum, Abrahamum,
19 Orphea, Apollonium. * Photius vitam ejus, à Philoſtrato deſcriptam, recenſet *Cod.* 44. ut & uberiùs *Cod.* 241. Philoſtratus ipſe moratam ipſi vitam tribuit. Mirificum, ait, fuiſſe contemptorem divitiarum, ut & ſuas ipſe poſſeſſiones germano fatri aliisque ſponte conceſſerit, & à nemine potentiorum pecunias acceperit, quantumvis illi multa merenti obtruderent. Negat Philoſtratus, fuiſſe præſtigiatorem, ſed per
20 vitæ puritatem & per philoſophiam omnia dicit præſtitiſſe. * Ridet verò, ut abſurda, Photius, quæ de Indis Philoſophis narrat Philoſtratus: dolia apud iſtos plena imbrium & ventorum, quibus datum ſit regionem compluere in imbrium penuria, iterumque diſcuſſis imbribus ſiccare, dum alternis aquam ventumque è doliis ſuppeditent. *His ſimilia*, ait Photius, *dementiæ plena & alia plurima prodigioſè confingit.*
21 * Sed mallem ego in iſtis ſuſpendiſſet judicium Photius, cui nulla quidem ſuſpicio occultiorum naturæ operationum fuit. Qui in his nullum guſtum habent, facilè
22 omnia pro præſtigiis & impoſturis habent. * Ego quidem temerè falſitatis arguere nolim, quæ hîc tradit Philoſtratus. Non eſt adeò abſurdum, dari poſſe naturas ſummè humidas, ſummeque flatulentas, quæ fortaſſis arte ſecretiore chemica ita præparari poſſint, ut fermentum aliquod magnæ maſſæ elementari præſtare queant. Atque hæ aliquo ſubjecto naturali concludi poſſunt, aliis quibusdam appoſitis eliciendæ. Multæ latent in corporibus affectiones mirabiles, quæ non niſi per συζυγίαν inde
23 educuntur. * Acus ferrea ſe ad ſeptentrionem convertit; ſed tum demum, ſi

magnete

magnete illinatur: qvod, etſi tritum eſt, eſt tamen admirabile, nec ullo humano ingenio indagandum. Qvas non efferveſcentias ſalium & ſulphurum miſtiones parant? An non nitri ſulphuriſqve conjunctione excitari immanes concuſſiones & plus, qvam tempeſtates poſſunt? Hæc ſuo tempore Photius non credidiſſet. Videmus concluſos lacus, mineralibus ſine dubio turgidos, ſi lapide injecto moveantur, fermentatione momentanea in vapores, hos in imbres, tonitrua, ventos reſolvi. Nilo circa ſolſtitium æſtivum nubecula tenuis nitroſa roſcida incumbit, ut Chambræus obſervat, qvæ æſtuare totum & per omnes agros diffluere facit. De fluvio Bohemiæ Wodolanka obſervat Balbinus *in Miſcellaneis Hiſtoricis regni Bohemiæ lib.* I. *c.* 28. ruſticos, qvoties ſideratio aliqva agris ſiccitatem invexerit, aqvam hanc haurire certatim, ac in fontes & puteos ſuos, qvi exaruiſſent, infundere, certamqve eo pacto ſperare pluviam, nec ſpe falli. Addit judicium ſuum Balbinus: *Poſſunt obcœcatæ ariditate fontium venæ qvodammodo reparari, poſſunt halitus & humida qvædam effluvia concitari, poſſunt aqveo magnetiſmo nubes attrahi.* Qvodſi ergo ſpiritoſa qvædam talis ſubſtantia in naturâ latitat, ut illa exempla innuunt, qvid vetat, illam vaſe per artificium concludere, & fermenti inſtar in aërem immittere? qvemadmodum ex tenui nubecula, qvæ monti *Tafelberg* dicto in Promontorio bonæ ſpei imminet, & ob exiguitatem & ſimilitudinem *oculus tauri* dici ſolet, in fermentum & inſanas tempeſtates totius aëris vicinia conjicitur. Narravit mihi amicus, Italum ab Hungaro qvodam edoctum procellas, cum vellet, excitaſſe. De Empedocle etiam memoratur, illum magiâ naturali adeo polluiſſe, ut ventos, qvoties vellet, excitaret ſalubres, diſpelleret peſtilentes. Memorabile eſt, qvod de vorticibus illis aëris ex mari provenientibus memoratur, illos cultro in crucem ſecto diffindi poſſe, ſed additis ſacris ex Joannis Evangelio verbis, qvi abuſus tamen inſignis eſt. Teſtatur hoc Thevenotius in *Itinerarii ſui parte* 2. *lib.* 4. *c.* 3. Stephanus Luſignanus in deſcriptione Cypri memorat, à Famaguſta interitum hoc modo qvosdam Batavos avertiſſe. De eo Helmontius in Tractatu, qvi inſcribitur *Blas meteorum.* * Henricus Mundt in libro *de aëre vitali cap.* 13. alia ſuperſti- 24
tione tempeſtates compreſſas narrat. * Porrò, qvod in pluribus locis uno tempo- 25
re viſus ſit Apollonius; in memoriam mihi revocant Trithemii Abbatis, magni in arte Chemicâ myſtæ, verba, qvi in qvodam ſcripto Germanico expreſſè teſtatur, beneficio arcani ſummi Phyſici, ſed in cœleſtem planè naturam redacti, fieri illam translatio-
nem corporum poſſe: * ubi ſimul mirabilis iſtius lapidis, qvem ego arte factum & 26
hunc ipſum fuiſſe ſuſpicor, hiſtoria animo obverſatur, Regi Galliæ Henrico II. per ignotum aliqvem Barbarum oblati. Illam qvidem narrat Thuanus, in primâ illâ editione minori Pariſinâ *part.* 1, *lib.* 5. *pag.* 453. reperitur & in Francofurtenſi primâ in fol. alteraqve octavæ formæ *lib.* 6. *pag. ibi* 217. *hic* 286. ſed in ceteris editionibus verba illa, neſcio qvam ob cauſam, ſublata. Pipinus, ad cujus teſtimonium provocat Thuanus, de eo ita ad Mizaldum ſcribit: *Nuper ex India Orientali Regi noſtro allatum hîc vidimus lapidem, lumine & fulgore mirabiliter coruſcantem; qviqve totus veluti ardens & incenſus incredibili lucis ſplendore præfulget micatqve. Is jactis qvoqvo ver-*

ſus

ſus radiis ambientem circumqvaqve aërem luce, nullis oculis ferê tolerabili, latisſimè complet. Eſt etiam, (qvod bene notari velim,) terræ impatientisſimus, ſi cooperiri coneris, ſuâ ſponte & vi, facto impetu, confeſtim evolat in ſublime. Contineri vero includive loco nullo anguſto nulla poteſt hominum arte, ſed ampla liberaqve loca duntaxat amare videtur. Summa in eo puritas, ſummus nitor: nulla ſorde aut labe coinqvinatur. Figuræ ſpecies nulla ei certa, ſed inconſtans & momento commutabilis: cumqve ſit aſpectu longè pulcherrimus, contrectari ſeſe tamen non ſinit, & ſi diutiùs adnitaris, vel obſtinatius agas, incommodum affert: ſicuti multi ſuo non levi malo, me præſente, ſunt experti. Qvod ſi qvid fortasſis ex eo enixiùs conando adimitur, aut detrahitur: nam durus admodum non eſt; ſit, dictu mirum, nihilò minor. Hæc Pipinus, qvæ miranda ſunt; & ſi rem accuratiùs penſitare velimus, nulli ſubjecto in naturâ rectiùs, qvam ſummo huic arcano, conveniunt. Dixit Barbarus, ad plurimas res ſummè eſſe utilem, qvod tamen non, niſi ingenti pretio, manifeſtare voluit. Inprimis illa evolatio in ſublime memorabilis eſt, & hoc translationis arcanum, ſi qvod in naturâ eſt, continere videtur. Qvod beneficio ſagittæ aureæ Abaridis Pythagoras idem effecerit, in hiſtoria vitæ ejus refertur. In perpetuo mobili inveniendo multæ ſunt Chymicorum curæ, qvo invento non admodum difficilis illa corporum translatio foret, ut Johan. Wilkins *in Magiâ ſuâ Mathematica lib. 2. c. 9.* qvoqve colligit. * Sed
27 nos miſſis illis, qvæ ſuavibus ſomniis ſimillima nonnullis videbuntur, ad Brachmanes noſtros redimus; qvorum antiqvitus ut multa fama fuit, ita noſtro tempore plane eviluit. Palladii de iis relatio, qvam cum Ambroſii & Anonymi cujusdam ex Bibliothecâ Regiâ in lucem edidit Edoardus Biſſæus Londin. 1665. nihil adeò memorabile continet, nec Abrahami Rogeri Janua aperta ad Gentiliſmum occultum, primùm Belgicâ, nunc Germanicâ lingvâ, cum notis Chriſtophori Arnoldi, edita: ubi monſtroſis & ineptis fabulis referta omnia, niſi qvod interdum veteris Philoſophiæ ſcintillæ perluceant. Veterum Brachmanum doctrinæ, & de qvibus illi cum Apollonio colloqvia inſtituerunt, aqva auri, lapis Pantaurea, Gryphi aurum effodientes, Phœnix, & ſimilia alia, ſatis per ſe produnt, qvid intelligi his velint.

Collegium Gymnoſophistarum qvoqve arcanum in Æthiopia fuit, qvi ul-
28 tra Memnonis regionem in eminentiore colle habitabant. Etiam hos adiit Apollonius, cum illis de rerum natura & arcanis diſputans, qvibus tamen Indos potiores in omni philoſophiæ genere habuit. Cetera, qvæ fortè fuere Collegia, Ægyptiis tamen & Perſis vel Chaldæis ſuam doctrinam debent: ab Ægyptiis enim propagata omnia
29 fuere. * Collegium Pythagoræorum in magnâ Græciâ, ſive Italiâ ulteriore, fuit, de cujus Philoſophia in hunc usqve diem non omnia ſatis explorata. Qvantum tamen ex reliqviis ejus conſtat, collegit Jamblichus in *libro de vita Pythagoræ*, cujus aliqvos libros, ſed vitioſè, edidit Arcerius; plures libri in Bibliothecâ Holſtenianâ reſtabant, ut ſuprà memoravimus: Omnium, ſi recte memini, plenam & emendatam editionem, cumqve notis, pollicitus eſt Thomas Gale. Illud Pythagoræ aureum femur, ſilentium qvinqvennale, myſteria ſingularia hic latuiſſe oſtendunt. Verum de illis

illis plura dicemus in *Polyhiſtore Philoſophico*, qvæ nunc prætermittimus. * Col- 30
legia Arabum, qvæ antiqvitus fuerint, non ſatis conſtat. Illud ex confesſione Fra-
trum Roſeæ Crucis conſtat, civitatem apud Arabes *Damear* fuiſſe, ſolis ſapientibus ha-
bitatam; à qvibus primus autor Fraternitatis Roſeæ Crucis honorificè acceptus fuerit.
* Ibidem qvoqve Collegio Maurorum, qvod Feſſæ eſt, mentio fit, ubi diligen- 31
tiſſima inſtituatur arcanorum naturæ indagatio. Legi de eo poteſt Joannes Leo
Africanus in deſcriptione Africæ: cujus & de ſcriptoribus Arabicis manuſcriptus li-
ber eſt, unde aliqva excerpſit Hottingerus in Bibliothecar. qvadripartito.

Qvæ modo enumeravimus ſecretiora collegia, etiam à Michaële Meiero in libro 32
ſuprà notato recenſentur; miror tamen, ab eo prætermiſſum Druidum Collegium,
qvod ad Germanos propius pertinet, & ceteros etiam, ſi Poſtellum audimus, antiqvita-
te vincit. * Non hîc rem omnem proponemus, ſed potiora ad Diſſertationem *de* 33
Germanorum meritis literariis referemus. Illud tantum dicturi ſumus, ejusdem gene-
ris fuiſſe doctrinas, qvas docuerunt Druides, & qvas veteres Ægyptii, Magi, Chaldæi.
Pari certè cum illis ætate ſunt, ſi non majori. Poſtello ſanè judice *libr. de Etrur.
Origine p.* 233. Druidarum doctrina in toto Occidente floruit, ante ullam inter Baby-
lonios ac Græcos publicam literarum memoriam. Multa hanc antiqvitatem confirma-
re videntur, de qvibus in dictâ diſſertatione plenius. Fuere Druides Celtarum, qvibus
tàm Galli, qvàm Germani continebantur, Philoſophi, unde qvaſi coloniæ etiam in alias
gentes miſſæ. Capita ejus Philoſophiæ eadem, qvæ veterum collegiorum, fuerunt,
Theologia & Philoſophia occultior. Theologia illis conſiſtebat in rerum divinarum
contemplatione, & in voluntatis divinæ interpretatione, per varia ſigna, cœleſtia, aërea.
Diodorus Siculus *lib.* 5. *cap.* 31. vocat illos θεολόγους καὶ τῆς θείας φύσεως ἐμπείρους,
Theologos & divinæ naturæ conſcios. Sacer illis cultus puriſſimus fuit ſub dio, nullum
illis vel templum, vel idolum, animæ immortales habebantur: atqve ex eorum ſcholâ
fluxiſſe videtur, qvod de Marcomannis ait Appianus in Celticis, habuiſſe illos ſpem re-
ſurrectionis. Pietatis qvoqve indicium eſt, ſummum apud eos pœnæ genus fuiſſe,
ſacris interdicere. Naturæ ſecretioris fuit illis cognitio, unde Plinius Hiſt. nat. *lib.* 30.
cap. 1. eos vocat Vates Medicosqve. Ammianus Marcellinus *lib.* 15. ſumma & ſublimia
naturæ pandere ait: Mela *lib.* 3. *cap.* 1. motuum cœli ac ſiderum peritos ait. Aqvam
ſtatuerunt omnium rerum principium. Hinc eam ſponſæ in nuptiis ſponſis tradebant.
Aurea ipſis erant geſtamina, collo torqves, manibus & brachiis murenulæ. Viſcum è
qvercu prognatum ſumma religione colligebant, non ſine ſacrificiis & hymnis, qvi mos
vetuſtiſſimus. Ac præterea ſymbolica illa magni operis philoſophici effigies eſt, cujus
illos fuiſſe conſcios, vel ex eo colligas, qvod doctrinam ſuam literis comprehendi ve-
tuerunt, ne in vulgus efferretur. In omnibus enim Collegiis Harpocratis ſigillo arcana
eorum doctrina obſignata fuit. Dogmata eorum è variis Hiſtoricis collegit Otto
Heurnius in Antiqvitatibus Philoſophiæ Barbaricæ *lib.* 2. *cap.* 33. Fortaſſis & Janus
Cæcilius Frey in libro, cui titulus *Philoſophia Druidum*, qvi in 8. Pariſ. 1646. prodiit,
hiſtoriam eorum pleniùs propoſuit, qvem tamen videre hactenus non licuit.

34 Fuere non priſcis tantum ſeculis collegia talia occulta; ſed & ſuperiori ſeculo de FRATERNITATE ROSEÆ CRUCIS fama percrebuit. Editi ſunt de illorum dogmatibus & doctrinâ Theologicâ libelli Germanicâ linguâ, qvi multum ſtrepitus ubiqve excitarunt. Fuere, qvi totam rem pro impoſturâ habuere, aliqvi ſcriptis Apologeticis in lucem miſſis defenderunt. Literæ à multis ad illos ſcriptæ, publicisqve typis impreſſæ, ſub ſpe arcani alicujus indagandi. In Germaniâ Vir doctiſſimus Michaël Meierus cauſam illorum publico ſcripto egit, cui titulus: *Silentium poſt clamores, h.e. Tractatus Apologeticus, qvo cauſæ non ſolum clamorum, ſeu Revelationum Fraternitatis Germanicæ de R. C. ſed & ſilentii, ſeu non redditæ ad ſingulorum vota reſponſionis, unà cum malevolorum refutatione, traduntur & demonſtrantur.* Ubi multa etiam hiſtorica de hac ſocietate occurrunt. Scripſit & Robertus Fluddius defenſionem hujus ſocietatis, & Johannes Heidon Anglicâ linguâ varios de Fratrum Roſeæ crucis doctrinâ tractatus edidit, inter qvos hoc titulo unus eſt: *Infallibilia axiomata Fratrum Roſeæ Crucis, cognoſcendi præterita, præſentia & futura.* Non agitur hoc libro, niſi de mirabili vi & poteſtate numerorum, qvibus evocentur genii, & alia occulta in natura perficiantur. Sed pleraqve ex illis ſunt è ſcriptoribus de myſteriis numerorum congeſta.

35 Anno hujus ſeculi trigeſimo fama qvoqve COLLEGII cujusdam ROSIANI, per qvendam *Petrum Mormium* divulgata, libello Lugd. Batav. impreſſo, cui titulus: *Arcana totius naturæ ſecretiſſima, nec hactenus unqvam detecta, à Collegio Roſiano in lucem produntur, operâ Petri Mormii.* Occaſionem hujus libelli & notitiam Collegii hujus in libello ipſo tradit Autor: Collegium hoc inſtitutum fuit circa Delphinatus confinia à viro qvodam ROSIO, cui ſe parem ingenio ſub ſole nec vidiſſe, nec audiviſſe, ait Mormius, qvi ex Hiſpaniâ in Galliam rediens, qvanqvam ſacræ Theologiæ Doctor Philoſophiæqve publicus Profeſſor, nec obſcurâ prosâpia oriundus, obſcuro hujus Collegii rumore incitatus, ad locum illum pertendit, ſupplexqve ſenem ROSIUM rogavit, ut ſe ſocietati ſuæ adſcribere dignaretur. Sed fruſtra: Collegium enim ejus cum tribus tantum conſtaret diſcipulis, viris nobiliſſimis, noluit qvarto arcana ſua
36 revelare, eiqve extero. * Exoravit tandem Mormius, ut, ſi non ut diſcipulum, ſaltem ut famulum ſe ſuſciperet, qvod tandem impetravit, atqve illo tempore multa ex eo arcana didicit. Conceſſerat qvoqve illi Roſius, ut in utilitatem provinciarum fœderatarum converteret; qvare Hagam conceſſit, ac illuſtriſſimis Ordinibus multa propoſuit, à qvibus non auditus, pecuniâ interim deficiente, arcanorum titulos publico hoc libello divulgavit, ſi qvis eſſet è Magnatibus aut Ordinibus, qvi autori ſum-
37 ptus ad experimenta facienda ſuppeditaret. * *Tria* ſunt *arcana* majora Roſii, qvibus homo nil majus deſiderare poſſet, videlicet *motus perpetuus*, *ars transmutato-*
38 *ria*, *medicina univerſalis.* * *Motus perpetuus* aut eſt rectus, aut circularis, aut compoſitus ex ambobus. Motum perpetuum rectum, etſi per ſeptuaginta annos illi inſudaverit, Roſius non perfecit, forte qvod noluerit Deus, judicio Mormii, hominem mortalem in arcâ, etiam decem hominum millia continente, ſine ullo labore aſcendere ſupra corpus lunæ, ſolem ſtellasqve fixas, ac qvatuor plus minus ſpatio dierum ab ori-

ente

ente ad occaſum pervolare, aut utrumque polum mundi permeare, & velocius ave rapidiſſimè volante in contrarios ventos pervehi: quo motu recto homo quatuor dierum ſpatio utrosque permeare polos poſſit. Nam, cum in illo vacuo nulla detur corporis objectio, quæ curſum retardet: tantâ talem arcam velocitate ferri poſſe exiſtimat, quâ flammulas æthereas æſtate ſerenâ rapi videmus. Hoc ſuo conatu quanquam excidit Roſius, ut ſanè ipſa ratio vix admittere videtur; artem tamen ipſam celavit, ſecundum quam procedere debet, qui tali arcæ fabricandæ operam dare vellet; ne fortaſſe aliquis, ipſo ingenio felicior, eâ mediante efficeret, quod hactenus ipſe non potuit, qui omne genus hominum per univerſum orbem torquere, leges juraque immutare aut evertere poſſet: quale malum quoque à ſuo invento metuit Franciſcus Lana in libro Italico, cui titulus: *Prodromo all' arte maëſtra cap. 6.* quo per globos cupreos, aëre evacuato, naviculam velis & remis inſtructam in altum tolli poſſe exiſtimat, inductus falſo quodam de aëris & aquæ analogicâ gravitate præjudicio; cujus inventi poſſibilitatem tamen ingenioſisſimus Sturmius concedere viſus eſt. Motus ex recto & circulari compoſitus, quo tamen in altitudinem tantum montium tolli poſſet homo, Roſio negatus fuit. * Motum tamen perpetuum circularem quadruplicem Roſius 39
invenit, qui corpora annexa moveat lateraliter aut circulariter, non tamen eis tollat gravitatem: ut 1. motum igneum, quo fax accenſa, ac rotæ impoſita, ſe ipſam, & rotam, & omne impoſitum, movet. 2. Motum aëreum, per molendinum veliferum, quo vel intra domeſticos parietes, aër ſe ipſum exagitans, etſi clauſus, rotas trahat & circumagat, æterno ordine: quo uti poſſunt, qui terras ſubmerſas aquis ſiccari, aut agros fertilitatis gratiâ aquis rigare, aut frumentum molere volent. 3. Motum aqueum, qvo aqua aſcendens & deſcendens non ſolum ſeipſam ſurſum refert, ſed & corpora annexa circumducit. 4. Motum terreum, quem ceteris excellentiorem docet Mormius, quo naves in mari grandes & onuſtæ in contraios ventos cogi poſſint, tantâ celeritate, ut triremes ventis ſecundis curſu longè prævertant, nullâ hominis operâ, dummodo gubernaculo regantur. Ejusdem quoque in curribus ſuper terram uſus eſt. * Se- 40
cundum arcanum Roſianum eſt *ars transmutatoria*, & quidem I. *citra gradum aureum*, ubi eſt 1. transmutatio metallorum primi gradus, ſub quo tria, mercurius, ſtibium, biſmutum; & ſecundi, ſub quo plumbum, ſtannum, ferrum; & tertii, ſub quo chalybs, cuprum, argentum: quas artes Roſius Mormium non docuit. 2. Mercurium coagulare trium horarum ſpatio in metallum nobiliſſimum, colore inferius quidem auro, ſed accedens ei tamen, pondere æquali, ignibus reſiſtens, malleabile atque ductile: ex quo aurum perfectiſſimum poſtmodum, aquis fortibus mediantibus, Roſius dividit. 3. Stibium in regulum mutare, etiam ſine ſale petræ, ita, ut quadrantis horæ ſpatio tertia pars reguli ex unâ librâ dividatur. 4. Ex ferro chalybem facere; ita, ut per ſingulas hebdomadas decem mille libræ ferri in optimum chalybem convertantur, unius viri operâ, qui uno die omnes neceſſarias exſtruit fornaces, trium florenorum expenſis, ac pretio quatuor florenorum cum dimidio mille pondo vertit. 5. Ex cupro non exiguam quantitatem optimi argenti ſale quodam examinato producere. * II. *Ars transmutatoria ſeminaria* eſt. 1. Seminaria 41
imperfecti metalli in perfectius, quæ inutilis eſt, ſoli ſerviens curioſitati. 2. Seminaria

perfectioris in imperfectius, tam citra gradum aureum, quam intra, e.g. ſi ſeminetur au-
rum, vegetabile factum, ſeu elevatum arte ſpagiricâ, in naturam ſeminis ſolaris, conver-
tit terram, ſeu metallum inferius, terram factum, per decoctionem ſpagiricam, in quam
ſeminatum eſt, in ſuam naturam auream. 2. Seminaria ejusdem in ſeipſum, ut, cum
ſol, factus vegetabilis, ſeminatur in ſolem, aut imbibitur ſole, ut augeatur virtus ejus à
decimo gradu fortitudinis ſeminariæ ad centeſimum: ita, ut granum unum, quod prius
pollebat poteſtate tantùm in unicum granum terræ, jam polleat, potentius factum, in
decem. Ad hanc ſeminariam tria requirit: terram, ſemen, vinculum, ſeu inſtrumen-
tum, quo terra impinguatur, ut ſit pingue pabulum ſemini ſeminando, & ſemen virtu-
tem accipiat vegetandi. De his tribus arcana tenet Roſius. 1. De vinculo & Mercu-
rio, ſex hebdomadarum tempore minimis expenſis dividit tria elementa: quorum pri-
mum aëreum, quo nil dulcius, ſecundum terreum ſummè amarum, quo nil amarius;
tertium aqueum, quo nil inſipidius: ut mirum ſit, corpus unum tam diſcrepantibus
componi corporibus; quæ paucis hebdomadibus iterum fiunt unum, dum dicta dulce-
do, quæ ſpiritus eſt philoſophorum, & amaritudo, quæ anima, in corpus inſipidum re-
gredientes, ipſum potentiùs animant, quàm antea: ut ſicut antea unum erant, jam
redeant in unum. Hunc ſpiritum & animam vocat Mormius rorem Maji, acetum phi-
loſophorum, lac virginis, ſuccum lunariæ: his ſolvi, ait, corpora in ſuam materiam pri-
mam, ut fiant metalla pulvis impalpabilis ſine igne flammeo. v. g. dum ſol ita ſolvi-
tur, ut fiat ignibile violentius pulvere ſulphureo. 3. De ſemine hoc arcanum eſt, quod
42 ex eodem pulvere, conficiatur ipſum. * III. *Transmutatoria projectiva* eſt plenior &
perfectior, cum in momento faciat, quod ſeminaria temporis ſucceſſu; differt à ſemi-
naria, quod hæc transmutat per modum vegetationis, veluti dum ſemen frumenti trans-
mutat terram, aquam, aërem in ſe: projectiva verò transmutat vel per vim medi-
cam, ſi agatur de perfectiori metallo in imperfectius projiciendo; vel per vim infecti-
vam ſi contrâ agatur. Quodſi metallum perfectum projiciatur in imperfectius, ſanat
illius lepram & morbum, & facit illud perfectius, id eſt, magis ſanum. Facit & aliam
43 Transmutatoriam projectivam, cum unum aliquod projicitur in ſemetipſum. * Ter-
tium arcanum eſt *Medicina Univerſalis.* Cujus tres gradus facit. 1. Eam, quæ uni-
verſaliter omnes curat morbos, 2. quæ ab omnibus eis tuetur, 3. quæ vitam longam
efficit. E ſingulis tres aliæ oriuntur. Prima, quæ morbos ex traduce profligat,
ſecunda, quæ morbos animi: tertia, quæ morbos corporis. Præſervans vel
perditas vires reparat, vel ab animi & corporis ægritudinibus ſervat. Prorogans vi-
tam vel producit eam, qvæ ſenectutem præcedit, vel vitam profert in plura ſecula, vel
in æternum: quam ultimam prorſus ignoravit Roſius: in ceteris vero omnibus mirè
profecit. Adduxi hæc plenius, ac ipſis Autoris verbis; cum non in omnium manibus
ille libellus ſit, &, ut eò rectiùs de ſingulis judicium inſtitui poſſit. Mihi quidem
cum præſtantioribus ac præcipuis magiſtris conferenti illa de Transmutatoriâ arte phi-
loſophemata in multis nova & à viâ aliâ λεωφόρῳ ac regiâ aberrare videntur; quâ de
re peritiorum eſto judicium. Ego tamen, ut rem paucis cognitam, minimè hoc in
loco prætermittendam duxi. Seqvun-

Sequntur jam *arcana minora*, è quibus præcipua hic memorabimus. Poſſunt 44
Roſiani ex omnibus corporibus lapideis, minerabilibus, vegetabilibus, elicere tria elementa, id eſt, corpora; quorum unum reſpondet terræ, alterum aquæ, tertium aëri: ex illis ternis ſingulis ulterius alia terna, ut fiant jam novem; & ex illis novenis ſingulis alia terna, ut fiant viginti-ſeptem: miro ordine, arteque nova, quæ ſingula etiam ſuis maxime differentibus proprietatibus conſtant, ut v. g. ex roſâ viginti-ſeptem corpora diſtincta ſeparentur, q o evidentiſſimè trinitatem elementorum probare volunt: elementum enim ignis, quod vocant, nihil differre ajunt ab aëreo, quam quod ſit ſpecies ejus, aër ſc. magis excultus: qui nihilominus in ventre ſuo tria iterum diviſibilia contineat elementa. Solvunt antimonium totum in aqvam fontanam & clariſſimam, quæ leviter vomitum ciet & alvum movet; flores ex eo faciunt ſingulari methodo copioſiſſimos; amuleta contra peſtem & quævis contagia, ſomnum conciliantia. Arcana habent adverſus mortem violentam: unum defendit ab aquis, quo uti poſſunt tempore naufragii: à ſubmerſione enim cuſtodit. De tali arcano etiam Pegelius in ſuo ſuprà citato libro mentionem facit: alterum ab armis ſecurum præſtat, lorica ſcil. ſingulari modo fabricata, quæ vel ſclopeti ictum repellit: tertium adverſus famem eſt; ſi quod ſupereſt ſeminis vel leguminis, maturè ſeminetur in terram etiam intra parietes domeſticos, cujus vis vegetandi in decuplum augeatur, unde tamen pro extrema neceſſitate præſidium ſit. Poſſunt & ligna, paleas, ſtramina, ad concoctionem apta reddere, ut pultes ex iis confectæ ſufficienter nutriant. Eodem libro p. 58. agitur quoque de arborum foliis, oſſibus, lanâ, cornibus ita parandis, ut eis nutriri quodvis animal queat. Quod convenire cum illo Papiniano invento videtur, quo oſſa ſingulari coctione, in clauſo inſtrumento, intra exiguum tempus in gelatinam reſolvuntur, de quo ſingularis in Angliâ liber prodiit. In ſalis communis defectu ſalem, qui continebatur in ſanguine humano, arte ſpagiricâ reparatum in ſuam priſtinam naturam redigunt: quod pauciſſimo labore, commodo autem maximo, effici poſſit. Oleum talci conficiunt, quod vehementer commendat Mormius, ut medicinam univerſalem, tam intus, quam extus, ut ſpatio trium horarum ex libra talci quinque uncias olei eliciant. Commendat autem Mormius præ talco Veneto, quod vino ardenti non cedat, illud, quod reperitur in Aquitaniâ.

Pergit Mormius ad *arcana Mathematica*; ubi primò motum perpetuum ter- 45
tium, cujus antea mentionem fecerat, deſcribit, quem hic apponam: * Lamina lon- 46
gior decuplo, quàm lata, plumbea, tenuisſima, ſtylo tranſverſo, in formam novaculæ acutæ, pro axe, transfixa in duarum rotularum circumferentiam, pendula conſtituatur; ut minimo tactu agitari valeat; brachium ejus, tàm ſupernum, quàm infernum, in duas partes æquales notatum, excipiat in medio laminulam tenuem, longam digitum, itidem tranſverſam; ſic tamen ut dexterum tatus laminæ muniatur una, ſiniſtrum altera. Illis ex oppoſito in extremis brachiorum ſimiles eodemque ordine affigantur aliæ. Item decuplices quatuor fabricentur arcus; ita, ut arcus ſimplex alligetur medio funi alterius; & ipſe alter alteri priori; ut ex decem arcubus fiat unicus. Unus-

quisque horum figatur affabrè è regione alicujus dictarum laminularum digitalium: hinc fit, ut lamina ſuſpenſa agitata ſemel, infringens in duos eorundem arcuum, ſupernum & infernum, eâdem & majori violentiâ refringatur in alios arcus oppoſitos. Quapropter & ab eisdem remiſſa velocitate eâdem redit ad arcus, à quibus diſceſſerat; & ab eis excepta, uti prius, vicisſitudine æternâ reciprocatur in exitus & reditus nunquam quieturos. Hinc binas fabricas addit, quarum prima eſt balliſta, quæ non minori virtute projicit globum ferreum, quàm tormentum bellicum. Ita autem eam inſtituit. Fiat magna balliſta, more communi, cui loco ſagittæ aptetur alia balliſta minor; & huic eodem modo alia minor, toties multiplicando balliſtas, quoties ejus duplicare vim ejaculatoriam voles. Sic vero inſtituantur, ut, cum major laxata eſt, confeſtim, dum ejaculata minor procurrit, clavo obvio itidem laxetur; & ſic de ſequentibus; globus vero inſideat ultimæ; fit igitur, ut velocitas harum omnium balliſtarum, in unum ex multis coiens, in globum unita ſupra fidem eum deturbet in re-
47 mota. * Secunda machina planetarum curſus ceterosque mundi effectus imitatur: qualem Drebelius quidem invenit per lampadem ardentem arcæ incluſam, cui inſidebat globus. Sed Roſius per funem pendulum repræſentavit omnes cœlorum motus, pluvias, tonitrua, ventos, & ipſam cœlorum muſicam, innumerabiles denique
48 mugitus, ſibilos, vagitus, clangores, latratus, nemine tangente aut juvante. * Plura hinc ſunt circa rem ruſticam, hortenſem, campeſtrem &c. arcana. In ſingulis ſunt alienarum qualitatum inſertiones, transformationes. In qualitatis alienæ inſertione obſervavit Roſius, plantas vel ambræ, vel zibetæ, vel cujuscuque rei, odore ita imbui poſſe, ut tota herba ſemper illum odorem ſpiret, & pro vero moſco &c. in uſum venire poſſit. Cum hæc experiretur, ſequentium paradoxorum veritatem probatam invenit, quorum primum: omne vegetans nec ex aquâ nec terrâ, nec aëre ſumit ſui incrementi materiam, & per conſequens, elementa non ſunt elementa rerum. Secundum: omnis res, quatenus talis naturâ, eſt indiviſibilis: ergo, quando res creſcit, in ſeipſam repetitur, & ejus perire nil aliud eſt, quam iſtius repetitionis annihilatio. Tertium: ex nihilo fit aliquid: cum omnia, quæ fiunt, ex nihilo fiant. Hoc infertur ex præcedentibus. Ad hujus rei confirmationem vidiſſe ſe, ait Mormius, ſemina plantarum projecta in vacuum quoddam, in quo nec aër, nec aqua, nec terra, à quibus augeri potuerint, longè latèque radices circumvolvere, adoleſcere, frondere, florere & ſementurire. Niſi ſuis oculis vidiſſet, nunquam talia ſe credidiſſe ait. In exemplum adducit J. Bapt. Portam, *Mag. nat. lib. 4. cap.* 19. (quem autorem veridicum ſe in multis probaſſe ait), qui docet, farinam triticeam portentoſo proventu in infinitum excreſcere, obſervatis
49 paucis, quæ nullam evidentem creſcendi materiam ſuppeditant. * Proponuntur alia de aggeribus & vallibus diſſipandis, de terræ ejaculatione ad foſſas implendas, de meſſibus opimis ex agris exhauſtis & ſterilibus ſine fimo vulgari & aliâ culturâ producendis, de organis aquam ſurſum levantibus, de ſingulari quadam machinâ, quæ *Arca piſcis* vocatur, quia ſub aquis non ſecus ac piſcis natat, ſurſum, deorſum, dextrorſum, & prout vult, qui regit eam. Hanc ita deſcribit Mormius: Hæc curſu inſequi poteſt qvamvis navem, etiam ſecundo vento pulſam; maris abyſſos luſtrare, indeque

coralliа,

corallia, perlas, aurum, naves merſas, quærere & exportare; & pro magnitudine ſuâ centum & mille viros deportare. Idem Mormius illic ait, ſe aquis merſum ambulare poſſe, quocunque placuerit, metâ poſitâ, & in chartâ ſub gurgite ſcribere, quicquid volet, & de fundo extrahere, quod injicitur; & tormentum pulvere nitroſo gravidum ſuccendere, & tandem ſiccum emergere. * Ad ligna dividenda Roſius ſerram in- 50
venit, quæ minori faſtidio & labore plus efficit uno die, quàm quælibet alia diebus ſex. Ad ſaxa dividenda machinam invenit, quâ quæque ſaxa ſub aquis latitantia, in quæ naves alliduntur, breviſſimo tempore diſſiliant. Invenit inſtrumentum, qvod camino impoſitum fumum omnem de loco ſurſum trahit, & unâ veru carnibus aſſandis onuſtum optimè volvit, beneficio ignis, qui à ſe ipſo movetur ſurſum: item furnum portatilem, qui ſolâ lampade ſuppoſitâ breviori tempore carnes duriſſimas percoquit, magno lignorum, laboris & temporis compendio: cujus & uſus inſignis in deſtillationibus eſt. Agit porro de linguis breviore methodo docendis, de quo nos alio loco. Hæc ſunt illa collegii Roſiani arcana, in quibus recenſendis fortè prolixior, quàm par erat, fui. Putavi tamen, non ingrata lectoribus fore ob inſignem rerum & artium varietatem; quarum vel titulos noſſe, Hiſtoriæ naturalis cultoribus jucundum non ſolùm, ſed & fructuoſum eſt. * Ego vel in hunc diem latitare per or- 51
bem variis in locis talia occulta collegia crediderim, ut olim ſingulares ordines in arcanorum naturæ memoriam ſunt inſtituti, qvorum omne ſtudium in abditis naturæ cauſis indagandis verſatur; de quibus hoc loco plura non dicemus. Felices animæ, quæ divino beneficio ad hæc arcana admiſſæ! quod & Seneca agnoſcit, qui lib. 6. Nat. quæſt. *Magni*, inquit, *animi res fuit, Naturæ latebras dimovere, & in Deorum ſecreta deſcendere.* Nos jam ad cetera tranſimus.

CAP. XIV.
DE ALIIS ERUDITORUM SOCIETATIBUS.

§. 1. *MUſeorum cura ad Principes pertinet.* 2. *Hebræorum Scholæ.* 3. *Synagogæ.* 4. *Græcorum Muſea.* 5. *Prytanea.* 6. *Muſeum Alexandrinum.* 7. *Honores eorum, qui Muſeo Alexandrino recipiebantur.* 8. *Omnis generis literati in illo.* 9. *Canonicorum collegia.* 10. *Univerſitates.* 11. *Quare in Academiis exigui ſint rerum naturalium progreſſus.* 12. 13. *Judicium Verulamii & Tſchirnhauſii.* 14. *Academiæ Italicæ.* 15. *Quando inſtitutæ.* 16. *Academia Humoriſtarum.* 17. *Mancini elogium.* 18. *Lynceorum.* 19. *Cæſii elogium.* 20. *Origo hujus Academiæ.* 21. *Doctrinæ in illa propoſitæ.* 22. *Aliæ Academiæ Romanæ.* 23. *Venetæ Academiæ.* 24. *Veneta & Vinitiana differt.* 25. *Incogniti.* 26. 27. *Plures Academici Veneti & Patavini enarrantur.* 28. *Academia Furfurariorum Florentina.* 29. *Strozzæ elogium.* 30. *Academiæ plures Florentinæ.* 31. *Academia*

mia Otioſorum. 32. *Manſi elogium.* 33. *Academiæ Neapolitanæ.* 34. *Plures Academiæ recenſentur.* 35. *Academia della Leſina.* 36. *Scriptum della Leſina ridiculum.* 37. *Inepti Academicorum tituli reprehenſi.* 38. *Earum Academiarum utilitas.* 39. *Fata.* 40. *Forma & inſtitutio.* 41. *Academie Francoiſe, Pariſiis à Richelio inſtituta.* 42. *Plures Academiæ Pariſinæ recenſentur.* 43. *Fructus pro augendis ſcientiis, cur ex illis exiguus?* 44. *Societas Regia Anglica.* 45. *Abrahami Cowlei Idea collegii experimentalis.* 46. *Collegium Pſychoſophicum.* 47. *Hieroſophicum.* 48. *Samaritanum.* 49. *Tſchirnhauſii pro inſtituendo Collegio indagandæ veritatis conſilium.*

1 UBique gentium ſua fuere ſtudiis qvaſi emporia, Muſea, Collegia, ubi convenirent eruditi, deqve variis rebus literariis inter ſe conferrent, unde divinarum humanarumqve rerum ſcientia in populos mitteretur, ac in Reipublicæ utilitatem præclara ingenia educarentur. Fuit illa Principum jam ab omni ævo cura, eſſeqve in omne ævum debet, ut artes liberales foveant, earum doctoribus & cultoribus omni ope conſilioqve ſubveniant, coetus virorum doctorum publicos cogant. Hæc ſunt vera illa opera πολυχρόνια in longum tempus duratura, qvalia eſſe volebat Ariſtoteles munificentiæ opera. Eumenius Rhetor in Panegyrico rectè vocat talia Collegia ac Gymnaſia *templa Imperatoriarum Gloriarum*: in eo enim verè Deum imitantur Principes, cum bonorum fontes populis ſuis recludunt. Ab illis, ſi ipſi boni, docti, pii, virorum eruditorum amantes ſunt, naſcitur illa ſeculorum felicitas, excoluntur artes humano generi utiles; ipſiqve immortales erunt, cum inſtrumenta immortalitatis tuentur. In hunc usqve diem fruimur maximorum Heroum, Caroli Magni, Fridericorum, beneficiis; neqve ulla unqvam ætas illorum memoriam oblite-rabit. Durat illa literarum & Collegiorum per Italiam, Galliam, Germaniam, reſtauratoribus gloria, qvorum munificentiâ fructus ad omnem poſteritatem propagantur. Hi ſunt illi portus, in qvos ſe referunt fluctibus negotiorum agitati, nunqvam minus otioſi, qvam cum ſic otioſi.

2 Antiqviſſima illa Collegiorum cura eſt, & cum ipſa humanitate nata. In *Hebræorum* politia à Prophetis *ſcholæ* ſunt divino inſtinctu conſtitutæ. Illæ qvadraginta & octo urbes, domicilio ac uſui Levitarum conceſſæ, *Numeror. c. 35. & Joſ. c. 21.* ſcholæ fuere populi Iſraëlitici, in qvibus juventutem diligenter educatam, ex eo colligi poteſt, qvod Nabuchodonoſor è captivis filiis Iſraëlis deligi jubet pueros, omni ſapientia eruditos. Erat Hieroſolymæ in monte Sion nobiliſſimum Gymnaſium, à primis Regibus magnificè ornatum. Chryſoſtomus illud voat διδασκαλεῖον τῆς γῆς, *ſcholam communem orbis terrarum*, qvæ diu floruit, usqve dum ſuperſtitionibus gentium ejus gloria contaminaretur. In hiſtoriâ Regum mentio fit ſcholæ, qvam aperuit Heli Sacerdos, cujus diſciplinâ primogeniti Deo conſecrati erudiebantur. Schola Samuelis Prophetæ in Galgala, Ramatha, Najoth. Schola Heliſei formata ab Heliâ. * Synagogæ apud Judæos, poſt labefactatam diſciplinam
3 Levitarum inſtitutæ, qvibus præerant Phariſæi & Scribæ, in varias ſectas diſtincti, in

qvibus Paulus Apoſtolus ad pedes Gamalielis profecit. Erant in illis Synagogis
quoque Bibliothecæ, ad earum uſum paratæ. Videatur Lomeierus, *libro de Bibliothe-
cis, cap.* 3.

In *Græciâ*, ut omnium artium qvaſi patria erat, ita *varia* in honorem artium & 4
virorum literatorum *Muſea* inſtituta. Ipſæ Athenæ apud *Athenæum lib. V. cap.* 2.
τὸ τῆς ἑλλάδος μουσεῖον, Græciæ Muſeum dicitur. Fuit & Athenis Μουσεῖον, teſte
Pauſan. in Att. & Lacon. de qvo videatur Meurſius *Athen. Att. II.* 9. Trœzene iti-
dem erat Muſeum, teſte *Pauſaniâ in Corinth.* Stagiris, teſte Plin. *Hiſt. Nat. l.* 16.
cap. 32. De Muſeo Helicone egit Amphion, teſte *Athenæo lib. XIV. cap.* 6. Magno
ſcil. in honore apud Græcos erant non ſolùm viri docti, ſed & benè de Republicâ
meriti. * Hi in Prytaneis publico victu alebantur, quod præcipuum quidem Athe- 5
nis fuit, ſed & in ceteris omnibus Græcorum urbibus *Prytanea* fuerunt. Habebant
Tarentini, Corinthii, Rhodii, Mileſii, Tenedii, Argivi, Thaſii, Ereſii, Mitylenæi, Cyzi-
ceni, Elei, Naxii, Epheſii, Naucratitæ, ſua Prytanea. In his Veſta culta fuit, perpetui-
qve ignes magnâ religione cuſtoditi, cujus occulta qvædam ratio fuit. Sed Athe-
narum fama fecit, ut ejus urbis prytaneum cetera omnia ſplendore ſuo obfuſcaret.
Vide de his Prytaneis Caſaub. Animadverſion. in Athenæum, *lib.* 15. *cap.* 19.

Præ ceteris omnibus toto orbe ſuo tempore celeberrimum fuit *Muſeum Alexan-* 6
drinum. Deſcribit illud Srabo lib. 17. *Pars Baſilicarum ſive ædificiorum regiorum
eſt Muſeum, qvod ambulacrum & exedram habet, magnamqve inſuper domum, in qvâ
cœnaculum eſt ſive convictorium iis commune, qui ad Muſeum pertinent, & literis hu-
manioribus operam navant. Hoc collegium publicas pecunias habet, & ſacerdotem, qvi
Muſeo præeſt, olim à Regibus, nunc à Cæſare, conſtitutum.* Floruiſſe hoc Muſeum jam
tum Ptolomæi Philadelphi tempore, docet Athenæus *lib.* 5. *cap.* 8. * Non leve 7
erat hoc honore dignum haberi: nam inter eqveſtres dignitates referebatur, ait Phi-
loſtratus *lib.* 1. *de Sophiſtis* in Dionyſio. *Adrianus Dionyſium Satrapam deſignavit,
non humilium gentium, ſed inter viros ordinis eqveſtris cenſeri voluit & eos, qvi in
Muſeo alebantur. Muſeum autem erat Menſa Ægyptia,* qvæ *ex omni terrarum orbe
celeberrimos qvosqve convocabat.* Illorum honorum præcipua qvaſi capita fuere δω-
ρεαὶ καὶ δῶρα. Ita in Adriano Tyrio Philoſtratus: *Marcus*, inqvit, *Imperator Sophi-
ſtam Adrianum miratus eum magnis affecit* δωρεαῖς καὶ δώροις. Tum ſubjungit: *Voco
autem* δωρεάς, *publici victus honorarium, prærogativas, immunitates, Pontificatus & ce-
tera, qvæ viros illuſtrant;* Δῶρα *verò aurum, argentum, eqvos, mancipia, & qvæcunqve
divitiarum nomine cenſentur.* Qvibus addere poſſumus liberam & immunem terra
mariqve vehiculationem, qvam donavit Polemoni Trajanus Imperator, ut in ejus vitâ
habet Philoſtratus. Ipſi illi maximi Imperatores Sophiſtarum auditorium præſentiâ
ſuâ & muneribus cohoneſtabant. Pompejus, teſte Plutarch. in ejus vitâ, cum Rhodum
veniſſet, ſingulis Sophiſtis talentum largitus eſt. Ad Hermogenem, 15. annos natum,
facundiâ celebrem, Marcus Imperator ſumma cupiditate acceſſit; & ut Suidas ait, δω-
ρεὰς λαμπρὰς ἔδωκεν. * Erant vero omnis generis viri docti in Muſeo Alexan- 8

drino, Rhetores, Mathematici, Poëtæ, Philoſophi. De Philoſophis eſt illud apud Athenæum *lib.* 1. *cap.* 19. ſcomma: *Timon Phliaſius Sillographus Muſeum caveam dixit, irridens Philoſophos, qui ibi alebantur, & tanquam aves maximi pretii, incluſæ reti ſaginabantur.*

Permulti paſcuntur in Ægypto populoſâ,
Pugnantes libris ac ſemper digladientes
Muſarum in cavea.

Ut de verbis rixari nunqvam ceſſent. De hoc Muſeo ejusqve viris illuſtribus ſcripſit Ariſtonicus, teſte Strabone lib. 1. Scripſit & Callimachus *Μουσεῖον*, teſte Suida. Erat inter honoris titulos, *Alexandrinos* dici, qvi aliâ gente erant oriundi. Qvi enim Alexandriæ literas docuerant, vel jus civitatis erant adepti, Alexandrini dicebantur. Vide plura ejus appellationis exempla apud Jonſium, *Hiſtor. Phil. l.* 1. *c.* 2. Multa hic de Byzantino, Antiocheno, Berytenſi &c. Collegiis dici poſſent, qvæ conſulto omitti-
9 mus. * Vetuſtiſſima *Canonicorum collegia*, nihil niſi ſcholæ fuerunt, & in hunc finem inſtitutæ, ut arguunt, qvæ hodieqve mutato & profanato eorum uſu ſuperſunt, officiorum nomina.

10 Succeſſerunt, mutato per Carolum Magnum publico ſtatu, omniqve re ſacrâ & literariâ reſtauratâ, Academiæ, de qvarum origine, juribus, multa dici poſſent. Sed occupavit illud argumentum Conringius in præclaro *de Antiqvitatibus Academicis* libro. Moliebatur etiam Leo Allatius opus *de totius orbis Academiis*, ſed illud vel affectum tantùm, vel ἀνέκδοτον eſt. Scripſit & Joh. Bapt. Alberti tractatum Italicâ linguâ: *Diſcorſo dell' origine delle Academie publiche & private*, teſte Ghilino *in Theatr. Ho-*
11 *minum literator. vol.* 2. *pag.* 137. qvem tamen non vidi. * In his, etſi univerſa doctrina & rerum humanarum divinarumqve ſcientia proponitur, nam in illum finem ſunt inſtitutæ, ac *Univerſitatum* nomen ſunt adeptæ; parum tamen hactenus in rerum
12 naturalium ſtudiis ac mathematicis effectum eſt: * cujus rei cauſam Franciſcus Baco Verulamius indagat *in Cogitatis & Viſis ſuis de inventione naturæ*, ſive *Inventione rerum & operum: Cogitavit & illud*, inquit, *in moribus & inſtitutis Academiarum, Collegiorum & ſimilium Conventuum, quæ ad doctorum hominum ſedes & operas mutuas deſtinata ſunt, omnia progreſſui ſcientiarum in ulterius adverſa inveniri. Frequentiam enim multò maximam profeſſoriam primò, ac ſubinde meritoriam eſſe. Lectiones autem & exercitia ita diſpoſita, ut aliud à conſuetis non facilè cuiquam in mentem veniat cogitare. Sin autem alicui inquiſitionis & judicii libertate uti contigerit, is ſe in magnâ ſollicitudine verſari ſtatim ſentiet. Sin & hoc toleraverit, tamen in capeſſendâ fortunâ induſtriam hanc & magnanimitatem ſibi non levi impedimento fore experietur. Studia enim hominum in ejusmodi locis in quorundam Autorum ſcripta veluti relegata eſſe: à quibus, ſi quis diſſentiat, aut controverſiam moveat, continuò ut homo turbidus & rerum novarum cupidus corripitur: cum tamen, (ſi quis verus æſtimator ſit) magnum diſcrimen inter rerum civilium ac artium adminiſtrationem reperiatur. In artibus autem & ſcientiis, tanquam in metallifodinis omnia novis operibus & ulterioribus pro-*
13 *greſſibus ſtrepere debent.* * Eadem eſt querela Ehrenfriedi Waltheri von Tſchirnhaus

haus in eleganti libro, cui titulus: *Medicina mentis & corporis, lib.* I. *part.* 3. qvi in cauſas inqvirens, qvare in indagandâ veritate adeò exigui ſint progreſſus, præcipuè in Academiis, eandem adducit, qvod pleriqve homines non ſui animi inclinationes & ductus ſeqvantur, præcipuè illi, qvi in Collegiis vivunt. Ita enim ille: *Qvi ſuas inclinationes ſecuti ſunt, vel ex inſtituto, vel fortunâ ſic diſponente, magni certè viri ſunt habiti, mundoque exhibuere ſingularia. Hæc, qui magnorum virorum vitas perlegerit, optimè firmata inveniet: cum contrà tot Academiæ, tot annorum abſumpto tempore, & tot collegia virorum, ſtudiis quam enixiſſimè incumbentium, pauciſſima tantum nobis, aliorum plerumque inventa, alio ordine, aut commentariis illuſtrata, ad diſcentium uſum diſpoſita tradiderint; nihil autem, quod cum inventis illuſtrisſimorum virorum comparetur, ne dicam æquipolleat, multò minus palmam præripiat. Certe hujus rei ratio non eſt alia, quam quod plerique proprias inclinationes ob neceſſariam vitæ ſuſtentationem vix potuerunt ſequi, utut optarint maximè, vel, quod unà cum ſtudiis certo adſtricti fuerunt vitæ generi, ad quod unicè propter temporis penuriam coacti fuerunt attendere; aut quod ad ſtudia attinet, ea tantùm tractare coacti ſunt, quæ ipſorum genio directè adverſabantur. Quod adeò verum eſt, ut ex alterâ parte viderim homines admodum rudes, qui ſemper propriam animi inclinationem ab ineunte ætate ſecuti ſunt, eò perfectionis evaſiſſe, ut, quod oculis inſpicerent, id manibus feliciter efficere ſcirent; licet fuerint deſtituti ſpeciali magiſtri manuductione, non ſine omnium hæc non attendentium miratione.*

Hos defectus ut evitarent, in Collegia liberiora viri docti coivere, opes & ſubſidia ſuppeditantibus viris Principibus & Magnatibus, præcipuè in Italiâ. Magnus illic pro omni genere ſtudiorum, Collegiorum & Academiarum, qvas vocant, numerus, inqve præcipuis Italiæ urbibus, qvæ, ut certo fine fuere inſtitutæ, ita variis titulis nominibusqve inſignitæ fuerunt. Sunt verò ex his qvædam celebriores, qvædam Autoribus ſuis ſuperfuerunt; qvædam cum ipſis, & ante ipſos, exſtinctæ. Nos Academiarum Academicorumqve nomina hîc, qvoad notitia eorum haberi poteſt, congeremus, qvam partim Gregorio Leti, in *Italiæ regnantis part.* 3. *lib.* 1. partim Joanni Ferro in *Theatro Emblematum*, Italicâ linguâ ſcripto, debemus. * Si Conringium in *Antiqvitat. Academ. ſupplemento* 1. audimus, primò omnium in Italia Romæ videtur *Academiæ* vox reducta in uſum Paulo II. Pontifice, ita tamen, ut non ſignificaret ſcholam ipſam, ſed collegium illo tempore Romæ commorantium, & priſcæ doctrinæ collapſæ reſtitutionem aliqvam inſtituentium; probatqve hoc, loco ex Bartholomæo Platina in vitâ hujus Pontificis adducto, ubi memoratur, Paulum hæreticos eos pronunciaſſe, qvi nomen Academiæ, vel ſerio vel joco, deinceps commemorarent. Sed poſt illa tempora & freqventius & gratius talium Academiarum nomen fuit: de qvibus nunc agemus. 14 15

Romæ (ut ab illa incipiamus) celebres Academiæ fuerunt, 1. Humoristarum, 16
qvorum Symbolum eſt, decidens è nubibus pluvia, cum hoc lemmate: *Redit agmine dulci.* * Autor hujus Academiæ Paulus Mancinus fuit, ex ſtirpe Romana veteri ac 17

nobili proſapia creatus. Originem nominis in Hiſtoria Academiæ Franciceæ ſub initium ejus Dn. de Peliſſon recenſet, & Galliſius in *Converſations de l' Academie de Bourdelot*, Diſcurſu illo, qvi appendicis loco additur. De Mancino Erythræus *Pinacoth. I. num.* 13. *Humoriſtarum Academiam inſtituit præſtantisſimis hominum ingeniis refertam, cujus nominis fama brevi totam Italiam pervaſit, atqve Alpes conſcendens & maria transmittens, apud omnes eas nationes permanavit, ubi aliqvis bonis literis honos habetur, adeò ut hodie apud doctos viros nihil ferè ſit Academiâ illâ celebrius. Ad hanc Academiam inſtituendam impulit Mancinum Gaſpar Salvianus, homo ad amicitias & familiaritates eruditorum factus.* Hujus characterem graphicè depinxit Erythræus Pinacoth. I. num. 14. *Huic ab ineunte ætate nihil fuit antiquius, quam univerſos notitiâ comprehendere, ſingulorum genus, patriam, opes, divitias, virtutes ac vitia, noſſe, quam plurimos uſu amicitiâque ſibi conjungere, quos ita junctos haberet, opera, conſilio, labore juvare, cum eis communicare, quod habebat; adeo ut, cum pro nonnullis eorum intercesſiſſet, penè ad egeſtatem redacta ſit; ſed maximè eorum familiaritates appetebat, qui ingenii, eruditionis, doctrinæ, aut artificii cujuspiam fama præſtarent; hos colere, diligere, tueri obſequio, horum ſtudia, utilitates & commoda ſuis anteponere. Neqve alterius cujuspiam opera uſus eſt Paulus Mancinus ad Academiam Humoriſtarum congregandam, niſi illius. Nam quod erat apud omnes eruditos viros gratiâ & amore, non fuit illi magnopere elaborandum, quo unumquemque illorum in illum cœtum attraheret, &, quoties conventus ille honeſtisſimus cogendus erat, ſolus ille ſingulos adire, hortari, rogare, ut venirent, quæque domi tanquam in umbra commentati eſſent, foras educerent, & in eam clariorum hominum lucem conſpectumque proferrent; adeuntibus obviam ire, ſalutem impertiri, locum in ſubſelliis tribuere.* De hoc Paulo Mancino legi amplius poteſt Erythræus, *lib. 5. epiſt. 6.* Hujus Humoriſtarum Academiæ princeps ſuo tempore factus eſt Joh. Bapt. Marinus, Poëta Italus celebratiſſimus. Vide Erythræum, *Pinacoth. I. num.* 16. Fuit & in eadem Academia princeps Auguſtinus Maſcardus,
18 Urbani VIII. cubicularius, Poëta inſignis, teſte Erythr. *Pinac. III. num.* 36. * Fuit 2. Romæ celebris Lynceorum Academia, ut Erythræus refert, ab Angelo Cæſio, Federici filio, Duce Aqvæ Spartæ Romano inſtituta, cujus meritò plenior hîc hiſtoria proponi debet, qvò illa ceteris omnibus Italiæ Academiis majorem promerita famam eſt. Lynceorum ſibi nomen à Symbolo Lyncis ſumſerunt, ut perſpicacitatem in operibus
19 naturæ eo titulo innuerent. * Hujus Cæſii characteriſmum Erythræus nobis depingit Pinacoth. III. num. 23. *Mathematicas præ aliis diſciplinas coluit, in eisque, qua erat ingenii ſublimitate atque acumine, progreſſus maximos fecit, ut videre licet ex libris, quos edidit; & in Geometricis ac Mechanicis pleraque à nemine excogitata invenit. Præſtantisſimum etiam ingenium contulit ad rerum philoſophicarum ſcientiam, in qvibus ſummus evaſit. Ex quo excellenti ſtudio omnia egregia illa opera emanarunt, quæ cum ſumma ſingularis ejusdem ingenii admiratione leguntur. Primum, volumen illud ingens, quod Naturæ theatrum inſcribitur, unde Apiarium etiam ſuum depromſit: Tum liber de cœlo, in quo ex ſanctorum Patrum ſententia probare contendit, cœlum eſſe fluidum,*

fluidum, non autem ſolidum, ut univerſa Philoſophorum ſchola defendit: deinde prodigioſorum omnium Phyſica expoſitio, pluribus libris comprehenſa; tum cœleſtis natura, non minus multis libris expoſita; tabulæ etiam Philoſophicæ, in quibus omnium vis & natura plantarum, Mexicanarum quoque, luculenta oratione narratur. His additur Metallophytum, Urbano VIII. & Card. Barberino dicatum; Phyſica Matheſis, & univerſale rationis ſpeculum; ubi ſcientiarum ars omnium copioſe tractatur. Neqve his tantum, quantumvis latiſſimis, doctrinarum finibus ſe illa vis ingenii continuit, ſed tantum flumen, extra ripas diffluens, in alias etiam diſciplinas & ad eam Philoſophiam, quæ eſt de vita & moribus, exiit, atque Moralia, Paradoxa, Monita, & his ſimilia quam plura, in vulgus emiſit. Ad ſui aliorumque exercitationem publicam domi ſuæ Academiam inſtituit, quam Lynceorum nomine appellavit; in qua & ipſe, quoad vixit, principatum obtinuit. Autor erat Academicis ſuis, ut aliquid ſcriberent; cujus autoritas eo majus apud eos pondus habebat, quod ſuum ad illam exemplum accedebat, qui nullum ſcribendi finem faciebat. Ac, ne ad ea, quæ doctè eruditèque compoſuiſſent, in lucem edenda, ſumtuum faciendorum metu deterrerentur, pecuniam ipſe de ſuo largiebatur. Cujus honeſtiſſimæ glorioſiſſimæque liberalitatis exemplum ſi viri principes imitarentur, non tàm multis egregiis ac doctis operibus egeremus, quæ nunc, autorum inopia, in aliquem pauperculæ domus angulum rejecta, pulvere obruta ſituqve corrupta, in magnum bonarum artium detrimentum, eruditorum manibus eripiuntur: præterea eum illi ſuæ liberalitatis fructum ferrent, quo nullus, neque major, neque præſtantior, expectari poteſt ab iis, qui nihil eſſe in vita magnopere expetendum, niſi laudem & honeſtatem, exiſtimant; videlicet, ut nomen ipſorum clarum & æternum apud poſteros eſſet. Quid multis opus eſt? Eò Angeli Cæſii, in operibus eruditorum typis mandandis, liberalis ac regius progreſſus eſt animus, ut nulli neque ſumtui, neque labori pepercerit, quo Nardi Antonii Recchi novæ Hiſpaniæ rerum medicarum liber, qui antea latitabat, in hominum conſpectum exiret. Nam & ſumtus ad id neceſſarios præbuit, ac doctiſſimis ſuis Lynceorumque ſuorum commentariis illuſtravit atque auxit. Laudata eſt viri hujus principis eruditio, ac mentis acies, qua rerum omnium vim & naturam inſpexit, à Jo. Baptiſta Porta, in præfatione libri, quem de diſtillatione conſcripſit. Hæc de Principe illo Erythræus.
* Verùm ſi Auguſtinum Favoritum in Vitâ Virginii Cæſarini, qvæ Poëmatibus ſeptem 20
virorum illuſtrium additur, audimus, non Angelus Cæſius, ſed Federicus, hujus Academiæ Autor fuit; ita enim Favoritus: *Hæc Academia Lynceorum autorem habuit Federicum Principem Cæſium, literarum amatorem potiùs, quàm peritum; manſitque tamdiu, quamdiu vixit autor ſuus, qui illam quaſi ſatam à ſe arborem omni officio induſtriâque colebat. Verùm eo mortuo, cum Academici nullas haberent certas ſedes, nec ceterarum Academiarum morem ſequerentur, ſtatis diebus in unum conveniendi: ſed unico nominis ſplendore, & annuli myſterio, omnis eorum diſciplina contineretur, brevi Lynceorum memoria ita exſtincta eſt, ut eorum ad ætatem hanc noſtram vix tenuis aura pervenerit.* Incertum ergo è tàm diverſis ſententiis, cui Academiæ hujus origo, patrine, an filio, tribuenda. * Fuit verò hujus Academiæ inſtitutum, eodem Favo- 21

rito teſte, inuſitata rerum eventa, qvæ terris, qvæ cœlo acciderent, in diſputationem vocare, cauſas ſedulo indagare, & eorum obſervationibus aliisqve experimentis veterem omnem Philoſophiam, Ariſtotelicam inprimis, evertere. Præcipuè Chymica omnia excolebant, qvibus convelli doctrinam Ariſtotelis putabant: qvod Virginium feciſſe, ſedulò huic operi intentum, autor eſt Favoritus. Præclari ex hâc Academiâ viri orti; Galilæus à Galilæis, Fabius Columna, ac plures alii, qvorum hiſtoriam pleno opere, ſed inedito, deduxit Martinus Fogelius, cujus ſuprà mentionem fecimus.

22 * Plura fuere in eâdem urbe collegia: Academiam Ordinatorum Cardinalis Detus in ſuis ædibus fundandam curavit, in qvâ eruditis exercitationibus accedebat ſuaviſſimus vocum & chordarum cantus. In illâ magnam ſibi famam Octavius Tronſarellus acqviſivit; ſed in magnam cum Margarita Scarrochia, poëtria nobili, contentionem venit ſuper ſymbolo hujus Academiæ, qvod erat, ſalinum plenum ſalis, cum hoc dicto: *à Sole;* de qvâ liticulâ legi poteſt Erythræus *Pinacoth. III. num.* 36. Plures Romæ memorantur Academiæ, à J. Ferro, *Delficorum*, *Incitatorum*, *Intricatorum*, *Partheniorum*, *Renovatorum*, *Uniformium*; à Gregorio Leti *Phantaſticorum*, de qvibus omnibus, qvæ dicam, non habeo.

23 In Venetorum urbe multæ inſtitutæ fuere Academiæ: ubi primum occurrunt
24 Academia Veneta & Vinitiana κατ' ἐξοχὴν ita dictæ, *qvæ voces non unum idemqve ſignificant. Teſtis Joh. Ferrus Theatr. d' Impreſe part. 1. cap. 31. *Ne creda il Lettore eſſere la medeſima la Veneta e la Vinitiana. Percioche ſe bene queſte due voci in altro ſignificando ſono ſinonime e ſignificano l' iſteſſo, qui però preſe in ſignificatione d' Academia fanno diverſità: poiche la Veneta hà per corpo una Palificata à modo di qvelle che ſi fanno in Vinegia, qvando ſi vuol fabricare col motto.* Hinc attollere moles, *& la*
25 *Vinitiana ha la fama col verſo:* Coſi dal baſſo me ne volo al cielo. * Fuit illic Academia Incognitorum, qvam inſtituiſſe dicitur Joh. Franciſcus Loredanus, Senator Venetus, variis ſcriptis celebratiſſimus. Ejusdem Academiæ Collega fuit Angelicus Aproſius Vintimilienſis Auguſtinianus, cujus multi ſunt elegantiſſimi, pleriqve tamen ἀνέκδοτοι libri, qvorum catalogum recenſet Gregor. Leti *Ital. regnant. part.* 4. *l.* 3. *à p.* 358. *ad p.* 410. ubi & multa in illum cumulat elogia. Ejus viri *Athenas Italicas*, *Bibliothecam Aproſianam*, ita exſpectant viri docti, ut deſiderium amplius non ferant. Horum Academicorum vitæ ſunt peculiari libro Italico congeſtæ, cui titulus: *Le glorie de gli Incogniti, overe gli huomini illuſtri dell' Academia del Signori Incogniti di Venetia. Venet.* 1647. *in 4to.* cujus tamen libri verus autor ignoratur. Sunt, qvi Loredanum ipſum autorem volunt, ut Philippus Labbe in Bibliotheca Bibliothecarum: qvod meritò in dubium vocat Placcius libro de Anonym. ſcriptoribus, cum ii, qvi vitam ejus ſcripſerunt, ac libros recenſuerunt, nullam ejus mentionem faciant, neqve
26 veroſimile ſit, ipſum ſui Panegyriſten futurum Loredanum. * Fuerunt porrò in illa urbe Academici: *Allettati*, *Approvati*, *Corteſi*, *della calza*, *disgiunti Diſingannati*, *Fileleuteri*, *Immaturi*, *Intricati*, *Maritimi*, *Securi*, *Aſſecurati*, *Svegliati*, *Peregrini*, *Dis-*
27 *cordanti*, *Inſtancabili*, *Guſſoni*, *Acceſi*. * Patavii illuſtris primùm Academia eſt, cujus

cujus hiſtoriam Riccobonus ſingulari libro deſcripſit. Hinc ſunt Academici ÆTHE-
REI à Scipione Gonzaga inſtituti, cujus elogium vide apud Erythræum *Pinacoth. II.*
n. 11. ANIMOSI ab Aſcanio Martinengo Abbate inſtituti, de qvibus exſtant duæ doctæ
orationes Antonii Riccoboni, qvarum prima eſt *de primordiis Academiæ Animoſorum*,
altera *de inſigni eorum;* illa octava, hæc nona *in Volumine primo Orationum Riccoboni*,
Petavii editarum. Fuerunt illic *Anhelantes* ſive *Aſpirantes*, *Orditi*, *Incogniti*, *Conſtan-
tes*, *Elevati*, *Immaturi*, *Inflammati*, *Ricoverati*, *Sitientes*, *Sperantes*, *Affettuoſi*, *Hoploſo-
phiſti*, *Delii*, *Rinaſcenti*, *Stabili.*

Florentiæ FURFURARIORUM ſ. DELLA CRUSCA Academiæ fama orbi literato 28
innotuit, eruditisſimis ex ea ſocietate libris. Nomen & ſymbolum à furfure ideò da-
tum, qvod diſputationibus ſuis farinam puriorem, animorum cibum, à furfuribus, er-
roribus ſcilicet, ſecernerent. Præcipuè verò ad puritatem linguæ Italicæ illa inſtitu-
ta fuit. Prodiit ex illa *Vocabularium Italicum della Cruſca*, cui ſimile hactenus nulla
vulgarium linguarum habet. Collegium hoc deſcribit Monconiſius in Itinerario part.
I. p. 125. *Elle eſt* (inquit) *toute pleine de diviſes fuiſant alluſion au mot & chasque eſco-
lier prend un nom ausſi reſpondant au ſuiet. Les ſieges ſont faits en hottes on l' on por-
te le pain, le dosſier en peles dont on remüe le bled, les chaiſes en facon de grandes cuves d'
oſcer ou paille, où l' on tient le bled, les cousſins des chaiſes des Princes, ſont de ſatin gris
en forme de ſacs, & l' on met les flambeaux dans des eſtuis, qui ſemblent des ſacs de fa-
rine.* * Academia Florentiæ qvoqve fuit in Joh. Baptiſtæ Strozzæ ædibus, qvi 29
omnes ſuas opes in literas impendit, qvod ut illuſtre exemplum prædicat Erythræus
Pinacoth. II. num. 2. ac meritò hic commemorari debet. *Præclara*, inqvit, *adoleſcen-
tum ingenia, quæ natura ad omnes egregias artes tanquam inchoaverat atque dolave-
rat, excipiebat, ut expoliret atque perficeret. Erat ille Philoſophicis ac Theologicis do-
ctrinis inſtructus, Græcis ac Latinis literis doctus, poëticæ facultatis ita peritus, ut non
cum æqualibus ſuis ſolùm, ſed cum majoribus etiam natu poëtis, compararetur. Has
ille diſciplinas, in inſtituendo docendoque prudentisſimus, juventutem edocebat, & quoti-
dianis domi ſuæ diſputationibus exercebat, ac ſæpius, quod umbratili illâ inſtitutione di-
dicerat, in pulverem & ſolem cogebat educere: cujus rei magnam illi facultatem dabat
inſignis Academia, quæ ſuis in ædibus, magno literatorum omnium, qui eſſent Florentiæ,
concurſu celebrabatur. Quæ verò ingenia fortunæ culpâ, ne emergerent, oppreſſa cerne-
bat, ſuis ipſe opibus ac facultatibus, quibus erat affluens, ſublevabat; libros, veſtem, ci-
bos, habitationem, omniaque ad neceſſarium uſum illis præbendo.* Hæc de præclaro
hoc viro Erythræus, qvi in exemplum omnibus opulentis proponi debet. Nomen ve-
rò ejus Academiæ non prodidit Erythræus. * Fuere illic APATHISTÆ, qvorum 30
ſocius fuit Joh. Nardius: *Ætherei*, *Ineguali*, *Peregrini*, *Immobili*, *Infocati*, *Alterati*,
Rinovati.

Neapoli Academici OTIOSI à Joh. Baptiſta Manſo Villæ marchione inſtituti, 31
qvi generis ſplendore & artium ſtudiis clarisſimus ſummam laudem in eo ponebat, ut
honeſtis adoleſcentibus ſe ducem præberet, qvem proinde cum Strozza comparat Ery-
thræus,

32 thræus, *Pinacoth. III. num.* 13. ita tamen, ut hunc longè præferat. * *Strozzæ inſtitutio*, teſte illo, *iis tantum diſciplinis continebatur, quæ animum adoleſcentis quadam humanitate expoliunt; at Manſi in juventute erudienda induſtria multò progreſſa eſt longius: etenim non ſolum iis excultos diſciplinis efficiebat, quas diximus, eos, qui ſe ipſi commiſerant, verum etiam aliis prope centum artibus inſtructos ornatosque reddebat; equos frenis regere, ſibi dicto audientes facere, in gyrum compellere, in curſus cogere; tum ad ludendum arma ſuſcipere, ut ludicra illa armorum tractatione edocti, diſcerent, quemadmodum iis uti deberent, cum ea ad pugnandum eſſent ſumpturi; tum, ſaltare, citharizare, ad chordarum ſonum pſallere, atque ea omnia facere, quæ ſine reprehenſione à viri nobilis perſona abeſſe non poſſunt: & ideò præcipuus fuit autor, Neapoli collegium Nobilium inſtituendi, ubi adoleſcentes nobiles iis ſtudiis operam darent, quibus eos æquum erat impertiri: præterea, in eadem urbe, Otioſorum Academiæ unà cum aliquot aliis initium dedit.* Erat præterea vitæ integer, voluptatum & illecebrarum fugiens, humilis, officioſus. Qvibusdam ad rem attentior viſus eſt, ſed honeſto tamen fine: nam heredem omnium bonorum ſuorum Seminarium Nobilium reliqvit, ac qvantum in ſe fuit, cavit, ne inopiâ qvis à ſtudiis avocaretur. De hâc Otioſorum
33 Academia legendus & Craſſ. *Elog. Hominum literatorum part.* I. *p.* 310. * Fuere hic *Ardentes*, *Errantes*, *Sirenes*, *Intronati*, *Aſſetati*, *Suegliati.*

34 Fuere & ceteris Italiæ partibus ſuæ Academiæ. SENÆ; *Acceſi*, *Auvalorati*, *Corteſi*, *Deſidioſi*, *Intronati*, *Travagliati.* VERONÆ: *Conſtantes*, *Olympici*, *Refloridi*, *Temperati*, *Filarmonici.* RAVENNÆ: *Excitati*, *Informes.* BONONIÆ: *Indomiti*, *Nobiles*, *Obtuſi*, *de la Notte*, *Gelati*, *Sonnachioſi.* FERRARIÆ: *Intrepidi*, *Elevati.* In aliis Italiæ locis: *Illuſtres*, *Uniti*, *Invaghiti*, *Occulti*, *della Penna*, *Solliciti*, *Freddi*, *Addormentati*, *Innominati*, *Adagiati*, *Offuſcati*, *Caliginoſi*, *Inſenſati*, *Oſtinati*, *Raffrontati*, *Catenati*, *Immobili*, *Aſſorditi*, *Filoponi*, *Naſcoſti*, *Affilati*, *Aggiuſtati*, *Agitati*, *Ariſophi*, *Auvolti*, *Concordi*, *Confuſi*, *Coſpiranti*, *della Chiave*, *Eſtravaganti*, *Fenici*, *Filareti*, *Filomati*, *Filomeli*, *Gjoviali*, *Grandi*, *Hortolani*, *Illuminati*, *Incitati*, *Induſtrioſi*, *Ingenui*, *Intenti*, *Partenii*, *Pianigiani*, *Puliti*, *Secreti*, *Racchiuſi*, *Ripoſti*, *Riſchiarati*, *Riſvegliati*, *Rozzi*, *Sabei*, *Schiumati*, *Sicuri*, *Spenſierati*, *Sventati*, *Trapaſſati*, *Transformati*, *Unanimi*, *Uniformi*, *Uranii.* Inſtituit qvoqve Mediolani Academiam, exqviſitiſſimâ Bibliothecâ Ambroſianâ inſtructam Cardinalis Fridericus Borromeus, de qva Stephan. Menoch.
35 *Trattenement. erudite. part.* 3. *cap.* 5. * Refert etiam inter Italiæ & qvidem Florentinas Academias Johann. Ferr. *Theatr. d' Impreſe part.* 2. *pag.* 444. Academiam della *Leſina*, ſive *ſubulâ*; non dixerim, an verè, an per jocum, an per errorem: neqve
36 enim ex verbis ejus hoc colligi poteſt. * Prodiit alioqvin apud Italos elegans & facetus liber, cui titulus: *la famoſiſſima compagnia della Leſina*, ubi proponuntur varii modi, qvibus qvis per ſordidam parſimoniam diteſcere poſſit, inſtrumento hoc pro inſigni Euclionibus applicato, qvo familiari etiam ſermone tales notare ſolemus. Illic qvaſi Collegium aliqvod fingitur: dantur certa præcepta pro novitiis & initiandis, inſtituuntur conſultationes ſuper hoc argumento. In linguam Gallicam liber ille

converſus,

converſus, ac Pariſ. 1618. in 12. editus; unà cum altero, cui titulus, *la Contra-Leſine, ou*
Compagnie de la marmite graſſe, addita comœdiâ, *les Nopces d' Antileſine*, ubi præcepta
prioribus contraria de munificentiâ exercendâ habentur. Nihil ſanè lepidius fingi
poteſt. * Ridiculum alioqvin pro vera Academia inſigne, etſi æqvè inepta nomi- 37
na & ſymbola multi ſibi ſumſerunt. Multa eſt Johann. Ferri *Theatr. d' impreſe part.* 1. *c.*
22. circa horum ſymbolorum convenientiam vel inconvenientiam oſtendendam indu-
ſtria. Sollicitè enim intentiones Academicorum diſtinguit. Sumuntur enim ab actione,
paſſione, principio, conditione, imperfectione, perfectione, fine, loco, affectu, exercitio.
Disqvirit ulteriùs, qvomodo inſignia & cognomina Academicorum ſub generali qvo-
dam conceptu inſtituenda, ut qvivis ſocius ſibi inſigne & nomen ſumere poſſit, qvod
ſub generali contineatur. Nam habent & ſua ſinguli ſocii nomina & inſignia. Verum
illæ difficiles nugæ videntur, & ſapientioribus in riſum illa cognomina ceſſere. Pi-
nellum certè, Patavii viventem, ut jam ſuprà diximus, deterruerunt, ne cuiqvam no-
men Academiæ daret, qvi ab omni oſtentatione & pompâ erat alieniſſimus. * Ro- 38
landus qvoqve Mareſius *lib.* 2. *ep.* 43. cum conſilium Academiarum Italicarum pro-
bat maximè, ac Capellanum laudat, qvod Cardinali Richelio autor fuerit ad ſimilia
Collegia in Galliâ inſtruenda, titulos tamen illos, ut ineptos, rejicit. *Nihil*, inqvit, *in*
iis mihi diſplicet, præter cognomina planè abſurda & ridicula, quæ ſibi aſſumunt Itali;
quod cur faciant, prorſus ignoro: ſed utilitas ex eo manifeſta eſt, primùm, quod decla-
mando, & orationes habendo, veterum Sophiſtarum morem renovant, varia, unde libet,
argumenta deſumentes, quæ pro viribus ingenii tractent. Qua exercitatione ad dicen-
dum ſe comparant, & eloquentiam non parùm alunt: deinde Poëtarum ſuorum aliorum-
que ſcriptorum opera ſeverâ lance examinant, & quid in iis laudandum, quid vitupe-
randum, collatis ſententiis judicant. Quod ad benè de literis judicandum plurimùm
confert. Sed incomparabile commodum in eo eſt, quod illuc ſcripta ſua in medium affe-
runt, ea omnium examini ſubjiciunt, quæ quisque liberè reprehendendi jus habet. Hæc
verò emendatio eſt optima, tot eruditorum virorum judicio facta: ex qua etiam conſe-
quuntur, ut poſtea emendatius ſcribant. Nec verò quis hæc tanquam parva contemnat,
quod in linguâ vulgari fiant. Quamvis enim Latina eruditorum lingua exiſtimetur,
tamen ipſi eruditi, patrii quisque ſermonis non minimam curam habere; ſed in eo ſcri-
ptis elegantibus amplificando & exornando, multam operam ponere debent, Romanorum
exemplo & æmulatione, qui, licet ſermo Græcus uberior eſſet, tamen linguam ſuam, ut
inferiorem, deſpectui non habuerunt; ſed locupletiorem & comtiorem omni ope efficere
contenderunt. Quanquam, quid prohibet ejusmodi cœtus etiam ab eruditis viris, qui
Latinè tantum ſcribunt, inſtitui? Imò, ſi inſtituantur, utiliſſimum fore arbitror ſaltem ad
operum emendationem, quæ aliquando præcipitatâ editione, tanquam nullum amicum do-
ctum habeant, cujus conſilio utantur, inemendata emittunt.

De iſtis Italiæ Collegiis porrò tenendum eſt, idem eorum, qvod vocabulorum 39
ait Horatius, fatum eſſe:

Multa renaſcuntur, quæ jam cecidere, cadentque
Quæ nunc ſunt in honore.

40 Bononiæ è 24. Academiis non niſi tres hodie ſuperſunt. * Academicorum numerus alibi certus, alibi pro arbitrio. Sunt, in quibus non admittuntur, niſi Nobiles, electiones inſtituuntur ſuffragiis ſecretis. Admittuntur Cardinales, & exteri quoque interdum invitantur, qui meritis illuſtres. Quælibet Academia Directorem habet, principemque ſuum, ſimulque Protectorem, qui vel fundator ejus eſt, vel ex illius familiâ. Locus certus ſolet aſſignari pro conventibus, vel in ædibus fundatorum, vel alibi. Etiam matronæ larvatæ interdum accedunt: nam & illæ in poëſi ſe exercent, ſcripſitque Laurentius Legatus Muſeum Poëtriarum cum Iconibus, teſte Gregor. Leti, *Ital. regn. part.* 3. *lib.* 2. *pag.* 185. Admittuntur auditores acceptâ certâ teſſerâ. Unus Academicus in multis Academiis admitti poteſt. Suntque, qui vel 15. Academiarum membra ſunt, ſolentque viri doctrinâ inſignes ad hos honores invitari: quo enim doctiores ſocii ſunt, eo majoris famæ eſt Academia.

41 Excitarunt hæc Italorum exempla etiam Gallos, ut & ipſi Academias erigerent. Capellanus Richelio earum autor fuit. Ipſo ergo dirigente inſtituta eſt hoc titulo: *Academie Francoiſe.* Ceteri enim tituli, qui aliis placuerant, *l'Academie des beaux eſprits, l'Academie de l'Eloquence, l'Academie Eminente*, per alluſionem ad Cardinalitiam Richelii dignitatem, à Richelio ipſo rejecti ſunt. Diſplicuit illa titulorum affectatio, quæ Italis familiaris eſt, quod & innuit, qui ejus Academiæ hiſtoriam ſcripſit, Dn. de Peliſſon. Ita enim de hoc titulo: *Au choix de ce nom, qui n'a rien ni de ſuperbe, ni d'etrange, elle à tegmoigné peut-etre moins de galanterie; mais peut-etre auſſi plus de jugement & plus de ſolidité que les academies de delà les monts, qui ſe ſont piquées d'en prendre ou de myſterieux, ou d'ambitieux, ou de biſarres, tels q'on les prendroit en un carrouſel, ou en une maſcarade: comme ſi ces exercices d'eſprit eſtoient plûtot des debauches & des jeux, que des occupations ſerieuſes.* Laudat proinde Academiam Florentinam, quæ ceteris omnibus antiquior eſt ac ſimplex, quod ſine ullâ affectatione nomen aſſumpſerit. Idem autor eodem in loco promittit, ſe aliquando de Italiæ Academiis earumque cognominibus ſcripturum. De illo quoque Gabriel Naudæus, quem ille citat in Dialogo ſuo, de Maſcurat agere videtur. In hac verò Gallicæ Academiæ hiſtoria habetur 1. Origo ejus. 2. Literæ ad Richelium pro impetranda protectione cum διατυπώσει Academiæ. 3. Privilegium Regium. 4. Statuta, dies, locus, forma, conventus. 5. Inſtitutio ipſa & quæ poſt illam contigerunt. 6. Memorabilia quædam, quæ circa hoc negotium evenerunt. 7. Academicorum ſingulorum hiſtoria. Præ ceteris in hac ſocietate definitum fuit, ut elegantia & nitor Gallicæ linguæ illuſtraretur. Cui fini Lexicon ad exemplum Vocabularii della Cruſca conficiendum proponebatur. Ideam ejus Lexici adornavit Capellanus, quæ habetur *pag.* 98. ejus libri. Vaugelas & Faret huic labori deſtinati; ſed cum tarde res illa procederet, uti ſanè non eſt ille anni unius, ſed plurium labor (Vocabularium enim della Cruſca quadrageſimo demum anno abſolutum eſt) ſæpè incitatus eſt à Richelio Vaugelas, cui penſio eam ob cau-

ſam

ſam certa conſtituta fuit. Aliquando Richelius eum his verbis compellavit, *Monſieur,
vous n' oblirez pas du moins dans le Dictionaire le mot de Penſion;* cui argutè ſtatim
reſpondit Vaugelas; *Non Monſeigneur, & moins encore celuy de reconnoiſſance.* Sed irri-
tus poſtea ille labor fuit, neque unquam lucem aſpexit. Multæ ſuper Comœdia Cid
in illa velitationes inſtitutæ: editum eſt ſingulari libro de illa ab hac Academiâ judi-
cium, ab aliis iterum impugnatum. Non defuere etiam in optimum hoc Academiæ
conſilium malevolorum Satyræ. Inter alios Abbas de S. Germain, qui omnia Riche-
lii conſilia reprehendit, publicè eam impugnavit. Scripta quoque adverſus illam
Comœdia eſt, de quibus omnibus legi poteſt Autor ille p. 46. * Plures & ante 42
& poſt illa tempora Pariſiis conventus eruditorum inſtituti ſunt, quibus de variis re-
bus actum eſt, de moralibus, civilibus, naturalibus. Sed ea diſſertationibus meris tan-
tum abſolvebantur. Hujus generis eſt illa Academia *de Primaudaye, & Recueil Ge-
neral des queſtions traitées en conferences du Bureau d' Addreſſe, ſur toutes ſortes de
matieres, par les plus beaux eſprits de ce temps,* qui liber An. 1660. editus. Celebran-
tur hodieque tales conventus, quibus de variis rebus phyſiologicis, philologicis &c.
diſſeritur. Quæ ſub Directore Bourdelotio acta ſunt, à Galleſio ſunt edita ſub titulo.
*Converſations de l' Academie de Monſieur l' Abbé Bourdelot, contenant diverſes recher-
ches obſervations, experiences & raiſonnemens de Phyſique, Medicine, Chymie & Mathe-
matique. Pariſ.* 1673. *in* 12. Addit pro appendice diſſertationem, quæ quaſi Præfa-
tionis loco eſſe poſſit, quâ agit de origine Academiarum, earum utilitate, ac ſpeciatim
de Academiis Pariſienſibus. Sunt Pariſiis Academiæ pro ſcientiis, (*ff*) artibus, omnis
generis argumentis, ſunt publicæ, ſunt privatæ; ſunt, quæ multis; ſunt, quæ paucis
ſociis conſtant. Rex è doctiſſimis totius gentis aliquam conſtituit, quâ de rebus Phy-
ſicis, Medicis, Chymicis, Mathematicis agitur: Secretarius ejus Galleſius. Laudatur
alia primi Præſidis eâ diſſertatione, alia, quæ titulo Delphini inſignita eſt; ſed quæ
nunc diſſipata: cui viri præſtantisſimi interfuerunt, vehementerque Galleſius cam
ſublatam dolet, conſiliumque perfectæ Rhetorices, quod ex illo Collegio ſperabatur,
interverſum. Laudantur illi apud Juſtellum, virum doctisſimum, apud Thuanum,
Dn. de Brach, Dn. Marion, Patinum, Turnierum, Rohautium, Dn. de
Laubnay, Dn. Denis, Dn. de Fontenay, conventus. Quid in ſingulis laudari
debeat, prolixè illic legi poteſt. Præ ceteris tamen omnibus Bourdelotianam Acade-

 miam

(*ff*) De Academia Scientiarum Regia *Pariſienſi* conſulenda omnino eſt Joh. Baptiſtæ du Hamel, Socii ejus & antehac Secretarii, Hiſtoria illius Latina, in qva Libris IV. præter ipſius Academiæ Originem & Progreſſus ab A. 1666. ad 1697, variasqve Diſſertationes, & Obſervationes, 30. Annis factas, qvamplurima Inventa & Experimenta Phyſica & Mathematica in certum Ordinem digeruntur, ſatisqve accurate exponuntur. Prodiit ea Pariſiis A. 1698. & Lipſiæ A. 1700. *in 4to*, & in Tertia Editione, Pariſiis A. 1701. excuſa, Libris Qvinto & Sexto, Annorum 1697. 1698. 1699. & 1700. Geſta complectentibus, auctior comparuit. Continuare illam, qvotannis, ſed Gallico Idiomate, juſſu Regio, cœpit Dn. de Fontenelles, modernus Academiæ Secretarius, cujus Penſa Annorum 1699. & 1700. Pariſiis A. 1702. & 1703. *in 4to* lucem jam viderunt publicam.

miam commendat, cujus inſtituta, argumenta, de qvibus diſſeritur, omniaqve, qvæ illuc pertinent, magnâ diligentiâ recenſet. Cadomi qvoqve præter Univerſitatem celebrem, duas Academias commemorat Galleſius, qvarum altera Phyſica & Mathematica tractat, à Rege ipſo inſtituta; altera humaniora. Hæc à Dn. de Brieux curata fuit; illius, jam ante Regiam confirmationem, ab Hueto, Delphini Informatore, Viro celeberrimo, fundamenta jacta ſunt.

43 Magnus ex his Collegiis ſperatus ſemper fuit pro augendis ſcientiis fructus, qvod qvidem verum eſt; neqve enim credi poteſt, qvis ex ſermonibus ultro citroqve habitis, & ex converſatione eruditâ fructus redundet. Verùm, qvoniam non minus auſpiciis res illa agitur, ſed omnia in commune conferuntur, ex ipsâ tamen illâ collatione σύγχυσις qvædam oritur, qvæ magis implicat opiniones & judicia de rebus: ne qvid dicam de diſputationibus, qvæ per ſe veritati indagandæ obſiſtunt. Eqvidem non nego, magnam lucem in veritate explorandâ ſuboriri poſſe illi, qvi profundo ingenio eoqve perſpicace & ἀρχιτεκτονικῷ præditus eſt, ſi multorum ille cogitata & experimenta ſolus audiat, illa ad judicii normam exigat, atqve ex illis concluſiones ſibi formet. Ille per ἀναλογισμὸν & combinationem rerum & experimentorum ad illa pervenit ingenii ſui στοχασμῷ, in qvibus alii ſtupebunt. Officit enim in Collegiis illa multitudo ſententiarum uniformi conceptui, neqve ad certam adeò metam dirigi poteſt, niſi fortè id ſagaciorum auditorum vel lectorum ſingulari tacitoqve judicio relinqvatur; qvi ſibi ſolis ſapient, neqve in publicum illa conferent. Nunqvam, ubi communibus ſuffragiis res agetur, aliqvid boni ſolidiqve extundetur, unius viri non cerebroſi ac opinatoris aut pervicacis ingenium qvaſi lumine qvodam omnia pervadet.

44 Qvare aliter rem in Phyſiologiæ & Matheſeos ſtudiis inſtituerunt Angli, qvi novam Societatem pro excolendâ Philoſophiâ naturali inſtituerunt auſpiciis Regiis, certis qvibusdam rationibus & legibus, qvæ apud Thomam Spraat in Hiſtoriâ ejus Societatis Regiæ habentur, Anglicâ & Gallicâ linguâ edita. Jamdudum talis Collegii ideam aliqvam dederat Baco Verulamius, in elegantiſſimâ illâ fabulâ novi Atlantis, ac hiſtoriæ naturalis certam methodum in novo Organo aliisqve ſuis libris præſcripſerat. Origo Societatis ejus ex eo eſt, qvod in Academiâ Oxonienſi primùm viri qvidam ingenioſi privatum aliqvod experimentale ſtudium ſuſceperunt; inter qvos fuere Sethus Wardus, Boylius, Wilckins, Chriſtophorus & Matthæus Wrenii, Walliſius, Williſius &c. viri ingenio & ſcriptis omnes celebres. Illa cum veniret ad Gallos fama, ipſi Academiam Pariſienſem, qvæ in linguæ Gallicæ culturam inſtituta erat, ad ſtudium rerum naturalium transtulerunt. Oxonio Londinum rerum naturalium ſtudium deductum eſt, cum viris iſtis Londinum abeuntibus, ad qvorum numerum acceſſio facta à multis Londinenſibus, tàm Proceribus, qvàm Philoſophis & Medicis, usqve dum Regiis auſpiciis illa Societas Ann. 1660. excitata eſt, teſte diplomate Regio, qvod pri-
45 vilegia, inſignia, ſceptra, ſigillum iis tribuit. * Anteqvam illa omnia adornabantur, prodiit ſcriptum aliqvod ab Abrahamo Cowleo, Poëta inſigni, & in ceteris

Philo-

Philoſophiæ & Medicinæ partibus inſigniter erudito, qvo ſuppeditabat conſilia pro Philoſophiâ Experimentali propaganda: (Reperitur inter poëmata ejus Anglica, p. 43.) Benè hîc qvidem omnia comparata habebantur: ſed qvoniam is ſumtus nimios impendi volebat in ſingulos Officiales, eorumqve numerum nimis auxerat; præterea onus informationis illis impoſuerat, inconveniens illis videbatur ejus conſilium ſeqvi. Neqve enim certos reditus habet illa Societas, niſi aliqva donaria ex liberalitate Procerum, & qvæ à ſingulis ſociis, cum primum recipiuntur, & deinde in ſingulas hebdomadas conferuntur. Qvare dubito, an illa deſignatio Officialium & impenſarum, qvam dedit in *Gammarologiâ ſuâ cap.* 3. Sachſius ſatis ſibi conſtet. Ex illo tempore certatim aliæ nationes in eadem ſtudia conſpirarunt, Florentini, Germani, Dani &c. de qvibus in *Polyhiſtore Phyſico* pluribus agetur.

Multorum etiam extant de variis Collegiis conſilia. * Collegium Pſychoſophicum propoſuit ſingulari libro *de Pſychoſophiâ* Johannes Joachimus Becherus, ad commodam & tranqvillam vitam agendam. * Collegium Hieroſophicum Spizelius *in ſuo Felice Literato* pro piâ & beatâ vitâ delineavit. * Academiam Univerſalem Philadelphicam ſeu Collegium Samaritanorum pro officiis charitatis erga pauperes & afflictos præſtandis adornare voluit Juſtinianus Traulöu, in qvod conſilium annotationes qvasdam paratas habuit Hieronymus Welſchius. * Ad veritatis in Philoſophiâ naturali & Matheſi inqviſitionem ut multa Ehrenfried Walther von Tſchirnhaus proponit, ita Collegium aliqvod pro indaganda veritate ſingulari modo inſtituendum ſvadet, in *Medicinâ mentis part. 2. p.* 203. qvem huc ex illo adducam. *Si quinquaginta pluresve curioſorum veritatis amatorum, initâ concordia contribuerent, haud magni ſingulis eorum annuatim conſtaret, ut tantum conferant, quantum ſufficeret, ut quis, qui ſibi habitum ſeu facilitatem acqvirendi veritatem, nova & nova ſemper inveniendi comparavit, plus brevi tempore præſtet, quam multis ſeculis alii: proſtant quippe doctorum Virorum exempla, qui à nemine adjuti tanta etiam proprio marte ediderunt ſpecimina, quanta de noſtris anteceſſoribus fruſtra per multa retro ſecula huc usque fuerunt ſperata. Atque ita alii vitæ ſuæ negotia poſſent proſequi; & ſibi absque labore veritatem acquirere, ac ſummâ frui voluptate, quâ mens in ejus acquiſitione afficitur. Quò verò hoc negotium facilius procedat, poſſet lege ſancitâ in hoc collegio caveri, ut, ſi aliquod ejus ſocietatis membrum absque liberis & conſanguineis ad ſtudia aptis è vivis exceſſerit, definita hereditatis portio cederet bonarum artium cultoribus, pro ſocietatis arbitrio diſtribuenda. Hujusmodi plura poſſent conſtitui utilisſima: adde, quod deſiderium illud ſciendi doctorum noſtri temporis non mediocre ob tot ſingularia hoc ævo detecta in ſuſpicionem adducit, fore, ut eorum plurimi, quia otio veritatem per ſe ipſos inveſtigandi carent, id munus iis ſint neceſſariò delaturi, quos ſcient aliquid hac in re poſſe facere, haud ita à quovis alio præſtandum; tandemque ad hæc hisque ſimilia ſalutaria conſilia, acti ſciendi ardore, confugere cogentur. Si autem hac quoque ſpe fruſtraremur, non deſunt ſapienti, ſiquidem tale quid appeteret, tot aliæ viæ ſatis opum ad iſthæc neceſſariarum colligendi, etiam ab ignorantibus, ſi placet, & vulgi*

 turbâ,

turbâ. Veluti ſi is, qui primus Teleſcopia invenit, operam dediſſet, ut in celeberrimâ urbe, in qua multi habitant novitatis avidi, cuivis objecta è longinquo per teleſcopium conſpecta, ſub tam ſenſibili apparere ſpecie, celato artificio, oſtendiſſet, idque vili accepto à ſingulis pretio, haud difficulter ingentes hoc invento pecuniæ ſummas potuiſſet lucrari. Sic haud difficile foret artis inveniendi perito plurima comminiſci, quæ, tecto artificio, magis admiranda apparerent, quam omnia ea, quibus multa ſæpe lucrari videmus. Ita variis inſuper modis (quos de induſtria ſubticeo, cum viro ingenioſo, ſi ad ea ſe velit applicare, nequeant eſſe ignota) majorem opum copiam per alios poſſent colligere, quam ad eorum inſtitutum requireretur. Plura hîc de Collegiis variorum Ordinum ſacrorum & ſimilibus cumulari poſſunt. Sed illa nunc extra inſtitutum noſtrum ſunt.

CAP. XV.

DE CONVERSATIONE ERUDITA.

§. I. *DOctrina de converſatione in re civili & literariâ utilis.* 2. *Ejus quædam diſciplina datur;* 3. *hactenus non exculta:* 4. 5. *Homiletice Erudita Autoris.* 6. *Ejus lineamenta prima ex Ariſtot. Rhetor. II.* 7. *Notitia ſui præmitti debet.* 8. 9. 10. 11. *Ingenioſorum multæ παρεκβάσεις recenſentur.* 12. *Ambitioſi.* 13. *Contentioſi.* 14. *Nugatores.* 15. *Fuci, Crabrones, Apes.* 16. *Notitia aliorum ratione temperamenti, ætatis, fortunæ, gentis, conditionis, virtutum, morum, affectuum &c. conſiderata.* 17. *Regulæ in converſatione eruditorum, I. ratione opinionis excitandæ:* 18. (1.) *Honeſtatem vultu, verbis, facto exprime.* 19. (2.) *Eruditi famam aucupare, & eſto.* 20. *Eremitæ literarii.* 21. (3.) *Viros magnos venerare, mortuos & vivos.* 22. *Ciampoli inſania.* 23. *Principes eruditos honore proſequamur.* 24. (4) *Oſtentator modeſtus eſto.* 25. *Ridicula δοξομανίας exempla.* 26. (5.) *Defectus tuos abſconde.* 27. 28. *Declaratur è Verulamio & Ficheto.* 29. (6.) *Arcana tibi ſerva.* 30. (7.) *Cave contemni.* 31. *II. proponuntur Regulæ ratione impedimentorum, in converſatione tollendorum:* 32. *quarum generaliſſima eſt: Ne ſis moleſtus.* 33. *Reg.* (1.) *Ut homo eſt, ita morem geras.* 34. *Declaratur exemplis.* 35. (2.) *Obſequioſus eſto.* 36. *Diſputaces & contentioſi intolerabiles.* 37. *Exempla horum.* 38. (3.) *Affabilis eſto.* 39. *Triſtes & moroſi à converſatione alieni.* 40. *H. Cardani ridicula exceptio peregrini.* 41. *Exempla humanitatis in Pinello, Grutero & Budæo.* 42. (4.) *Garrulus ne eſto.* 43. *Ridiculum garruli exemplum.* 44. (5.) *Curioſior, quam decet, ne eſto.* 45. (6.) *In judicando præceps ne eſto.* 46. *Modus converſandi.* 47. *Converſatio magnum informationis ſubſidium.* 48. *Barboſæ converſatio cum Bibliopolis.* 49. *Colloquia Literatorum.* 50. *Perturbationes ſtudio excitatæ interdum utiles.* 51. *Pinelli modus indagandi inclinationes hominum.* 52. 53. *Ejuſdem & Pauli Sarpii modus notandi è colloquiis obſervata.* 54. *Peregrinatoribus magna è Collo-*

Colloquio doctorum utilitas. 55. Certum interrogandi artificium etiam arcana detegit. 56. Critice Socratica. 57. Converſatio per epiſtolas, 58. 59. Pinelli & Maliabecci ſtudium eâ in re laudatur. 60. Finis Homiletices Eruditæ, ſcientia & fama.

Muſea & Collegia, de qvibus ſuperiore capite egimus, eam ob cauſam inſtitui 1
ſolent, ut ex converſatione eruditorum mutuâ res literaria augmentum capiat.
Converſandi ergo ratio quædam habenda eſt, quæ ut in omni hominum
ſocietate, ita & literatorum illa, omnia moderatur, & ut in rebus civilibus indigentiam,
ita in doctrinis ignorantiam noſtram ſolatur. * Operæ ſanè 2
pretium fecerit, optimeque de orbe erudito mereretur, qui artem converſandi cum ho-
minibus ad certas regulas revocaret, & in quoddam ſuis vinculis connexum ſyſtema
compingeret. * Hactenus enim inter deſiderata referendus eſt ille labor. Etſi 3
enim habemus, qvi de officiis ſcripſere, tamen non tam latè patet illa tractatio, & ad
juſtitiam actionum tantùm refertur, non vel ad utile, vel ad decorum. In his con-
verſandi ars conſiſtit, prudentiæque civili ad latus jungi debet, quæ ſine illâ rudis fu-
tura eſt ac ingrata, & nonnunqvam ſine ſuo fruſtrabitur. * Sed illa in ſolo ςο- 4
χασμῷ conſiſtere plerisqve creditur, ac infinite vagari, ut in ordinem redigi non poſ-
ſit: qui tamen errare mihi videntur; cum ipſa negotia civilia accuratè ſatis præceptis
comprehendi poſſint. Quam diligentisſimè hic excutiendum τὸ φυσικὸν & ἠθικὸν
morum ac affectuum, in qvibus omnis rerum cardo verſatur, ex qvorum affectioni-
bus, ad perſonas, negotia, loca, tempora applicatis, illæ concluſiones formandæ ſunt.
In conſilium adhibendi Phyſiognomici Scriptores, Porta, Camillus Baldus *in Phyſiognomica Ariſtotelis*, libro *de propenſionibus hominum*, libro Italico *de Converſatione*,
Scipio Claramontius *de conjectandis latentibus animi affectionibus*, & plures alii, qvi
vel incertis, vel fugitivis diſſertationibus de hoc argumento ſcripſere: ita feliciori
pede hâc in re progredi poſſemus, & tandem artem, certis conſtantem principiis, hinc
efformare. Quæ cum ſæpe mecum perpenderem, non inglorium aut inutile opus
credidi, ſi qvis, quæ in univerſum de converſatione dicuntur, ad rem literariam appli-
cet; in qvâ poſt meditationem noſtram omne punctum fert converſatio, qvæ & ipſa
novis meditationibus viam ſternit. Pro mente excolenda laboramus; illi ut benè ſit,
etſi divinâ gratiâ & nobis ipſis præcipuè indigeamus; tamen aliorum etiam opera
reqviritur, ut ſapere rectè poſſimus; qvemadmodum ad corpus hoc ſuſtentandum ope
& auxilio aliorum carere non poſſumus. * Quare titulo HOMILETICES ERU- 5
DITÆ librum mihi ſcribendum aliqvando propoſui. Verùm cum ſpes mihi inchoa-
re longas in hac varietate & multitudine rerum, qvibus diſtringor, atque lubrica hac
mea valetudine, non liceat; integri libri materiam in paucas pagellas contraham, ſi
fortasſis illa ſtudioſa juventus, cui omnis meus labor ſervit, ſibi profutura arbi-
tretur.

Primùm qvaſi ſolum omni huic contemplationi ſubſternendum eſt, qvod ſum- 6
mus

mus rerum civilium Magiſter, Ariſtoteles, libro ſecundo Rhetoricorum nos docuit, qui Oratorem civilem formaturus ea ipſi præcepta in moribus & affectibus hominum explorandis dedit, ut non auditoribus ſuis tantùm, ſed omnibus, cum quibus converſatur, placere, eorumque, quod in ſocietate civili potiſſimum eſt, gratiam ſibi conciliare poſſit. Imprimenda ergo ſunt animo penitus, & altis quaſi radicibus defigi debent, illa de moribus & affectibus axiomata: qvæ quaſi ῥιζώματα ſunt, unde omnis hæc tractatio velut in ramos ſuos diſpeſcitur. Elegantisſimam in ſumma brevitate horum axiomatum διατύπωσιν dedit Vir Cl. Vincentius Placcius in Excerpto ſuo Rhetorico de Inventione Affectuoſæ probationis Oratoriæ; cujus ille pleniorem ἐξεργασίαν pollicitus eſt. Addi his poſſunt Theophraſti characteres, & qvicqvid in Hiſtoricis, Comicis, Satyricis χαρακτηριστικὸν eſt, & ad mores vel affectus pertinet. Præterea & ii, qvi vitas eruditorum ſcripſerunt, ſedulò legendi, quæque in illis occurrunt exempla, cum his præceptis conferenda ſunt. Quorum aliqva in ſuo Felice literato aliisqve ſcriptis collegit Spitzelius. Cui jungi poſſunt, quæ de Infelicitate literatorum Tollius, Valerianus, Canonherrius ſcripſerunt. Nam ex converſatione non rectè inſtitutâ omnis illa eruditorum infelicitas oritur, ut proinde ex alieno periculo præcepta & regulas, ut ſæpe fieri ſolet, nobis ipſis formare posſimus.

7 Ut aliquam hujus HOMILETICES ERUDITÆ delineationem demus, prima ac præcipua in notitia ſui opera poni debet. Nunqvam cum aliis rectè converſabitur, qvi ſeipſum non ſatis exploraverit: qvod, ut difficultatis plenisſimum eſt; ita, ne hac in parte nos ipſos fallamus, omni ſtudio providendum eſt. Omnis inter duos minimum converſatio vertitur, qvorum alter ita comparatus eſſe debet, ut gratiæ aliorum capax eſſe posſit; ne qvid ſit, quod animos avertat, ſed quod alliciat, & in favorem noſtrum rapere videatur. Qvare non ſolum virtutibus omnibus inſtructus eſſe debet, qui familiaritatem virorum doctorum quærit; ſed illos naturæ in ſe inſtinctus ita temperabit, ut nemini moleſtus, omnibus ſuavis deprehendatur. Omnes ergo ingeniorum morbos & defectus illum priùs exploratos habere oportet, ne ſuâ culpâ impingat; & ſicubi in aliis deprehendat, moderatiùs ferat, iisque bonis obviam ire rationibus in ſe ipſo diſcat. Ingeniorum, ut vultuum, variæ ſunt figuræ, qvæ, niſi frenis coërceantur, ac judicii cenſurâ in ordines redigantur, in ſylveſtrem naturam abeunt, ut arbores ſibi relictæ, ſi cultura nulla acceſſerit. Hic verò in ſeipſos deſcendere debent omnes, ſeqve ipſos explorare, ex Stoicorum ſententiâ, qvali genio utantur. Præcipuum hîc in ſui ignorantia erratum eſt, ſi ingenii noſtri vires vel defectus non rectè expendamus, ſi nimiâ noſtri fiduciâ viribus majora aut incongrua affectemus, ſi non in certo vitæ inſtituto acqvieſcamus.

8 Eſt ſane qvidem magna ingenii vis, ſi ſingulares qvosdam inſtinctus, qves natura nobis inſeminavit, ſeqvamur. Illa quibusdam intelligentiæ amplitudo eſt, ut nihil tam excelſum & eximium ſit, qvo non pertingat. Sed rara admodum in illâ felicitate conſtantia eſt: nam vel malè ſubductas vitæ rationes habent, vel in ſcopulum aliqvem ex improviſo impingent ingenioſi homines, qvi illos fortunis omnibus

evertet,

evertet, aut per totam vitam miſeros reddet. Quare niſi prudentia ad clavum ingenii ſedeat, μετέωρα omnia erunt & evanida. * Aliqvi, qvi ineptæ Polymathiæ 9
morbo laborant, in ſylvas & in horrida teſqva dilapſi, ſemper in labyrinthis hærebunt, nunqvam in viam λεωφόρον, nunqvam ad metam pervenient, ſimiles illis, qvi ingurgitando negotium qvidem ventriculo faceſſunt, nihil verò in ſuccum ſangvinemqve convertunt. * Aliqvi ad abſtruſa & recondita feruntur magno qvidem conatu, 10
ſed robore impari, in quibus poſtea fatiſcunt & hebetantur. * Alii nimis vaſta 11
moliuntur, de qvibus illud Horatianum dixeris: *Conantur tenues grandia, cœlum ipſum ſtultitiâ petunt*, cum vel ipſo animi, vel fortunæ pondere in terram deprimantur, aut Phaëtontæo ſupplicio inſanas ſpes luant. * Nulla eſt tetrior ingenii peſtis, qvam 12
ſi philautiâ vitioſa inficiatur. Illa in omnes vertigines & ſcopulos abripiet, ac ipſum exitium ſtruet. Etſi enim honeſta ſui fiducia non improbanda eſt, neqve ſine illâ qvicqvam præclari ſuſcipi poteſt; tamen eſſe in illa modus debet, & ne infinitè vagetur, coërcenda eſt. Eò nonnullorum excreſcit è fiducia nimia ambitio, ut ſiniſtro aliorum judicio in extremam incidant inſaniam: qvod Barlæo accidit, qvi ob prælatum ſibi Spanhemium in maniam incidit, ſeqve ipſum in puteo ſuffocavit, qvod de eo Sorbierius refert *epiſt.* 64. extatqve apud Duportum *Muſarum Subſecivarum lib.* I. de eo epigramma. Spectat & huc Vincentii Gramignæ exemplum, qvi ex pudore & verecundia, qvod ad difficile argumentum non reſpondiſſet, totius triennii ſilentium ſibi ipſi indixit, teſte Erythræo, *Pinacoth. I. num.* 44. * Infelicisſima ſemper in- 13
genia exiſtimavi, quæ ſibi ſolis ſapere volunt, atqve omnia antiqva, tot ſeculorum & ſapientum ſuffragiis probata, è ſedibus ſuis convellunt: quæ qvidem ſtrepitus movent, ſed perennes famæ plauſus non referunt; qvemadmodum cometæ oculos qvidem omnium in ſe convertunt, ſed poſt aliqvot dies vel menſes corporum ſuorum lumen abſumunt. Illis accenſeas, qvi non niſi per aliorum contemptum emergere laborant, cum magna nomina impugnant, atqve ex Heroſtratæis conatibus palmam ſibi acqvirunt. * Qvidam ita animati ſunt, ut non Junonem, ſed nubem, amplecti malint, 14
qvorum ſtudium omne non in diſciplinas ipſas earumqve verum ἔργον, ſed in περίεργα fertur. Quicqvid illi vel in maximè ſeriis rebus ſuſcipiunt, omne ludicrum & ineptum eſt, & vel in ſubtiles, vel eruditas, vel difficiles nugas reſolvitur. Qvi Hiſtoriæ ſtudium colunt, cum maximus ex ea in rem civilem fructus redundet, in inanes qvasdam rituum obſervatiunculas dilabuntur. Qvi Phyſica tractant, pro utiliſſimis & præſtantiſſimis doctrinis, in florum, concharum ſimiliumque rerum inanes ſpeculationes abripiuntur: quorum Anthomanian & Conchomanian ridet Welſchius *Hecatoſtb. I. Obſ.* 84. reduviam potiùs, qvam caput curantium. Sunt qvædam in ſingulis diſciplinis ineptiæ, ac, ut ita dicam, præſtigiæ, qvibus vaniſſima capi ingenia ſolent, cordatis prudentibusqve viris ſemper exploſæ. Sed qvi illis delectantur, doctiſſimi Fabulatoris dictum audiant: *Niſi utile eſt, qvod facimus, ſtulta eſt gloria.* Qvot ſunt, qvi incerta omnia ſeqvuntur! cum, ſi in uno ſolo habitarent, omnium ferre ſuffragia potuiſſent. Nunc verò, ſi non omnibus ridendos ſe præbent, mediocrem

15 aliqvam vel tenuem doctrinam ridiculâ pompâ oſtentant. * Non incommodè omne ſtudiis incumbentium genus cum tribus comparaveris, fucis, crabronibus, apibus. Fuci ſunt homines ignavâ operâ, philoſophia ſententiâ, compilatores vel doloſi vel inepti, vani ſcientiarum oſtentatores, agyrtæ, aretalogi. Crabrones ſunt feroculi illi, qvi ut docti videantur, aliis inſultant; cumqve prodeſſe nullâ re poſſint, ſtrepitu tantùm moleſti ſunt. Apes ſunt, qvi illud doctrinæ & ſapientiæ mel è variis floribus congerunt, & bonæ famæ fragrantia orbem eruditum implent. Hic ſe ergo ipſum qvis examinet, an inter fucos & crabrones, an verò inter apes locum ſibi eſſe velit.

16 Notitiam ſui notitia aliorum ſeqvitur; nam qvi ſe ipſum rectè exploraverit, & ad Lydium lapidem virtutum & decori examinaverit, rectiùs de aliis judicare poterit. Conſiderari ergo illi eruditi, cum quibus converſari cupimus, debent, 1. ratione temperamenti, ſunt enim melancholici, ſangvinei, bilioſi, phlegmatici. Ratione ætatis, ut juvenes, ſenes. Ratione ſexus, ut viri, virgines, feminæ. 4. Ratione fortunæ, ut divites, nobiles, potentes, ſcriptis clari, pauperes, miſeri, exules, inventores novarum rerum, ſecretorum poſſeſſores. 5. Ratione gentis & patriæ, ut Galli, Itali, Germani, Septentrionales &c. 6. Ratione conditionis, ſtatus, officiorum, ut Eruditi, Principes, in autoritate poſiti, Heroës, Literarii, Politici, Aulici, Academici, Milites, Privati, Mercatores, Eremitæ literarii & ſolitarii, Sacri Ordinis homines, Monachi, Icti, Advocati, Medici, Philoſophi, ὁμότεχνοι, Peregrini, Cives. Ratione virtutum, vitiorumqve his oppoſitorum, morum, item affectuum; ubi Ariſtotelis illa tria capita ſpectari debent: *Qui*, *erga qvos*, *qvibus ex cauſis*. Spectabimus hîc religioſos, atheos, ſuperſtitioſos, hypocritas, ambitioſos, magnificos, ſuperbos, maledicos, contemptores, adverſarios, feroces & ingenii tyrannici, luxurioſos, voluptuarios, affabiles, urbanos, moroſos, triſtes, avaros, liberales, veraces, mendaces, doloſos, aſſentatores, ſeveros, crudeles, injuſtos, invidos, calumniatores, imprudentes, intempeſtivos, garrulos, inconſtantes, moleſtos, credulos, ſuſpicioſos, diffidentes, temerarios, vindictæ cupidos, meticuloſos, obſtinatos, puſillanimes, curioſos, extemporales, ἐνεργητικοὺς, qvos activos dicere ſolemus, induſtrios, incurioſos, laborioſos, beneficos, hoſpitales, gratos, ingratos, qverulos, manſuetos, ebrioſos, cavillatores, κενοδόξους, gloriatores, modeſtos, occupatos, iracundos, φιλονείκους, varios, mirabiles, admirantes omnia, inſociabiles, gloriæ contemptores, ruſticè verecundos, in diem viventes, tergiverſatores, σκοτεινοὺς, perplexos ſubtilitatum affectatores, & ſi qvi præterea ſunt: qvorum ſingulorum ingenia ad converſandi rationem expendenda. Poſſunt enim illi mores & affectus conſiderari, vel ut per ſe tales, vel cum reſpectu ad perſonarum conditionem, unde certum qvaſi temperamentum omnis converſationis eſt. Sed nos hîc ſumma tantùm rerum veſtigia ſeqvimur, & qvoniam exhaurire argumentum hoc totum non licet, paucis tantùm axiomatibus præcipua complectemur.

17 Summum hoc in omni converſatione tenendum eſt, ut aliqvam de nobis opinionem excitemus, & nemini moleſti ſimus: qvorum alterum animos erga nos inclinat, alterum impedimenta tollit; unde tandem favor & amor conſeqvitur, cujus

excitandi

excitandi varii quoque aliàs modi ſunt generales, qui ad omnem, non ſolius eruditi, converſationem pertinent, & hîc quaſi præſupponi debent. Ut opinionem aliorum de nobis excitemus, hæc præcepta obſervanda ſunt. * I. HONESTATEM VULTU, 18
VERBIS, FACTO, EXPRIME. Nihil magis allicit animos, quam bona mens, quæ per ſe virtute ſuâ, quaſi quodam magnetiſmo, trahitur. Qui verſuti ſunt, callidi ſimulatores, tricatores, litium ſeminatores, quorum vitæ genus in iſtis rebus verſatur, quæ multum fallaciæ conjunctum habent, eos ſuſpectos plerumque habemus, cum ſemper ab aliis inſidias metuamus. Præterea homines omnes ad fucum & ad ſpeciem compoſiti, ad quæſtum intenti, peſſimæ vitæ & morum, abalienant à ſe omnium bonorum hominum animos; quibus accenſendi ſunt Athei, qui cum Deum non venerantur, nihil in humanis ſanctum habebunt, atque ab omni converſatione meritò removendi ſunt. Pietas verò & honeſtas contrà mirificè hominum favorem excitant, & ampliſſima ſæpe beneficia etiam ab ignotis extorquent. Qui magnorum arcanorum poſſeſſores ſunt, ad familiaritatem non admittent, niſi homines probos. Amabunt tales diſcipulos Præceptores, promptioresque illi in erudiendis bonis erunt, quàm in diſtortis & pravis ingeniis. Qvis non laudat illam in Salmaſio generoſitatem, qui vel ampliſſimi ſtipendii ſpe adduci non potuit, ut Richelii hiſtoriam ſcriberet, quod ipſi multa eſſent adverſus animi ſententiam & in veritatis præjudicium ſcribenda, de quo apud Patin. *Epiſt.* 2. Honeſtas illa non ex factis tantùm, ſed ex ipſo etiam vultu, geſtu & verbis elucere debet: ex his enim ſtatim de animo judicatur. Non poſſumus niſi cum faſtidio excipere illos homines, quos σοβαρὲς, ὑψηλὲς, μετεώρὲς, ὑψαύχενας, ὑποτιάζοντας Græci appellant. Autor eſt Ælian. *l.* 3. *var. hiſt.* Platonem cavillationem & irriſionem quandam in vultu Ariſtotelis notaſſe, unde ad impudentiam natum cenſuit. Eam vultus honeſtatem vel ab oratore ſuo Rhetores requirunt, Cic. l. 2. de Orat. *Ad conciliandam benevolentiam hæc adjuvant in Oratore, lenitas vocis, vultus, pudoris ſignificatio, verborum comitas.* In Pompejo Plutarchus laudat τὴν ὄψιν ὀ μετρίως συνδημαγωγῦσαν καὶ προεντυγχάνῦσαν ἀυτῦ τῆς φωνῆς, *vultum non mediocriter gratioſum, quique tacitis neſcio quibus illecebris hominum ſtudia benevolentiamq́; pelliceret, atque adeo præveniret ejus orationem.* Chryſoſtomus de S. Meletio loquens τρυφὴ ἦν μεγίστη τὸ τῆς ἁγίας ὄψεως ἀπολαύειν ἐκείνης. *Erat ſumma voluptas frui illo ſancto vultu.* Vidimus nonnunquam ſolo aſpectu perſuaſiſſe Oratores: habitat enim in vultu animus, qui, ſi bonus ac honeſtus eſt, radios ex ipsâ illâ vultus compoſitione ſpargit, qui ſe aliorum animis ingerunt. Quidni ergo in converſatione erudita idem fieri poſſit, ubi mutuis modeſtisque colloquiis animi ipſi inter ſe coëunt & miſcentur. *Omnis enim,* ut Cic. de Orat. l. 3. ait, *motus animi ſuum quendam à natura vultum habet, & ſonum, & geſtum: totumque corpus hominis, & ejus omnis vultus, omneſque voces, ut nervi in fidibus, ita ſonant, ut à motu animi quoque ſunt pulſæ.*

II. Axioma nobis ſit: ERUDITI FAMAM AUCUPARE, ET ESTO. Qui 19
eruditorum amicitiam ambit, ipſe eruditus eſſe debet: quemadmodum enim, ut Græco

 proverbio

proverbio dicitur, τέττιξ μὲν τέτιγι φιλὸς, μύρμηκι δὲ μύρμηξ, ita quoque ſunt eruditis commercia & conſortia, quæ non niſi vario doctrinæ ſapientiæque coagulo coaleſcunt. Non ſufficit inanis aliqua eruditionis ſpecies, quibus imperitis quidem imponi poteſt, viris prudentibus & doctis non item. Ipſa quoque eruditio theſauro abſcondito ſimilis; quæ niſi in publicum proferatur, ut aliis quoque de eruditione noſtrâ
20 conſtet, nos ipſi ab eruditorum orbe quaſi diviſi vivemus. * Ac ſunt nonnunquam homines, qui vel ſui diffidentiâ vel generoſitate quâdam nimiâque fiduciâ & aliorum contemptu, ſeceſſus quosdam amant, ut ſibi ſapere poſſint; vanâ aliquâ philautiâ inducti id faciant, ſive quod ad arcanorum ſapientiam admiſſi cetera vulgaria aſpernentur: quos ego Eremitas literatos dicere ſoleo, qui cum ſe ipſos ab omni hominum vel eruditorum ſocietate ſejungent, ad converſationem eruditam animum nunquam applicabunt, neque aliis, qui amicitiam eorum ambiunt, facilè aures dabunt; niſi forte iisdem moribus ſint, & ad easdem artes & ſcientias eodem inſtinctu ferantur. Ut ergo conſtet eſſe te eruditum, vel ſpecimine aliquo, quod alii tibi potius extorqueant, quàm tu aliis obtrudas, vel erudito colloquio oſtende. Sæpe uno arguto & eleganti epigrammate plus famæ quidam ſibi pararunt, quam vaſtis alii libris, in quibus multum laboris, parum ingenii eſt & judicii.

21 III. Præceptum eſt: VIROS MAGNOS ET DOCTRINA ILLUSTRES VENERARE. Non de vivis tantum, ſed & de mortuis hoc dictum puta. Infelicisſimi ingenii ſignum eſt, ſi quis viros totius orbis eruditi & multorum ſeculorum ſuffragio probatos ſuo judicio de famæ poſſeſſione deturbare velit. Sunt, qui, ut famam aliquam aucupentur, magnis & illuſtribus viris bellum indicant, Gigantum fraterculi, vel potius Pygmæi. Averſabuntur omnes hominem talem, licet interdum eruditionem non damnent, perpetuaque infamiæ macula etiam poſt fata illos comitabitur. Præterea non magnæ tantum arrogantiæ ac malitiæ hoc ſignum eſt, ſed & inſcitiæ: ſolent enim plerumque tales homines præcipiti aliquo judicio ferri, cum accuratè non legerint & expenderint omnia. Multos vidi, qui juventâ audaces impugnarunt homines illuſtres, quos
22 poſtea, etiam meliora monitos, mutare ſententiam puduit. * Erat his moribus JOANN. CIAMPOLUS Florentinus, quem Erythræus *Pinacoth. II. n. 19.* deſcribit, qui cum ab ineunte ætate magnus eſſet æſtimator ſui ipſius, & contemptor aliorum; cum multam ſibi invidiam pararet ob nimiam loquendi libertatem; ob intimas atque apertas cum iis amicitias, quorum voluntates ab iis, quorum ipſe tempori inſervire debeat, alienæ exiſtimabantur; & ob mimicam ſcurrilitatem, qua aliorum vultus moresque exprimeret; mortuis quoque & tot ſeculorum plauſu æſtimatis viris acerbè inſultavit. *Virgilium & Petrarcham eo nomine felices appellabat, quod tot ſeculis principes Poëtarum habiti eſſent, cum nihil in eis niſi humile atque vulgare inveniretur, nec comparandi quidem eſſent ad eos, qui ſua ætate florerent. Die quodam cum per urbem rheda veheretur unà cum Gaudentio Paganino, aliisq; eruditis hominibus, occaſione arrepta, cœpit ita in Virgilium & Horatium invehere, ut diceret, nemini unquam iniquiùs Poëtæ nomen fuiſſe comparatum, quam illis; etenim nullo eſſe homines ingenio, nulla eruditione,*

nullis

nullis literis, &, qvod rem attinet, nullâ inventione, ſed puerorum ſimiles, qvi tum primùm in ſcholis verſus facere diſcerent: contra ſe divino qvodam munere omnes poëtæ numeros fuiſſe adeptum, in quo omnes eæ virtutes conſpicerentur, quarum alii eſſent expertes: Qvod cùm Paganinus ferre non poſſet, ſtomachans è rhedâ ſe ejecit, neqve deinde auſus eſt eò, ubi ipſe eſſet, accedere. Plures ejus viri, utut aliàs ingenioſi, ſed obſtinati, tumidi & affectatoris, ineptias illic recenſet Erythræus. Teſtis tamen idem eſt, paulum ante ſuum è vita diceſſum totam ſuæ ſententiæ rationem mutaſſe, eosque Poëtas in veterem dignitatis locum, unde opinione ſua deturbaverat, repoſuiſſe. Solet enim idem hujus indolis hominibus fatum eſſe, quod Phrygibus, qui ſerò demum ſapiunt, per totam vitam ἀεὶ παῖδες, qui non niſi μετεώροις & inanibus rebus ac ineptis delectantur. Quod ſi idem faciant in vivis, pro fœnore inimicitias omnium reportabunt. Omnes ad viri talis conſpectum, velut ad rabidi canis occurſum, horrebunt, & cane pejus & angue vitabunt. Novi virum egregiè doctum, ſed in omnes penè hujus ſeculi illuſtres viros maledicentiſſimum: quam ob cauſam nemo illum reſpicit, neque amicitiam ejus ambit. Nam cùm nemini parcat, easdem ab illo injurias omnes metuunt. Præterea inſcitiæ ac imprudentiæ opinionem excitat: cum enim reprehendi aliquem vident, qui omnium judicio in cœlum extollitur, prudentiores hominem indoctum habebunt, qui id fecerit. Ut enim de pictore, ſculptore, fictore niſi artifex judicare; ita niſi ſapiens perſpicere non poteſt ſapientem. Inſipiens ergo, indoctus & homo malus eſt, qui bonos & doctos reprehendit. * Quod ſi ad doctrinam inſi- 23
gnem illuſtris quoque dignitas acceſſerit, major illis reverentia debetur, quo magis illi fortunas doctorum augere poſſunt. Principes eruditi enim, ſiquidem verè eruditione excellant, aut prudentes ſint, ὁμοτέχνους ſemper amabunt, eosque, ut ſuæ laudis præcones, venerabuntur. Qui eruditioni ſuæ diffidunt, alios, qui ſe ingenio & eruditione ſuperant, odiſſe ſolent, ut Nero Poëtas ſui temporis. Verum Urbanus VIII. & Alexander VII. Pontifices, Poëtæ ipſi præſtantiſſimi, ad optima munera viros ingenioſos & Poëtas vocarunt, ac cum ipſis familiariter converſati ſunt. Legimus in præfatione Epiſtolarum Patini, Magnates Patino aureum nummum (*Loüis d' or*) obtuliſſe, ſingulis vicibus orbiculo ſupponendum, quoties ille cibum unà capere vellet: quam ille tamen conditionem faſtus aulici impatiens reſpuit.

IV. Axioma hoc eſt: OSTENTATOR MODESTUS ESTO. Quemadmo- 24
dùm ſuperbia & faſtus nos ab aliis ſejungit, ut conſortium noſtrum fugiant, ita cum nimis abjectè de nobis ſentimus, per noſtram negligentiam aliis quoque negligimur. Quare non adeò improbanda eſt decora oſtentatio, ſed quæ ab omni jactantia, ab ineptiis remota ac plena modeſtiâ ſit. Quod ſi famam expertus faventem fueris, eamque fueris promeritus, non tuo tantum, ſed & virorum bonorum judicio, ſecundum Horatii ſententiam, *quæſitam meritis ſume ſuperbiam.* Eſt enim quædam honeſta philautia, quæ in ſui fiduciâ conſiſtit. Magna vero famæ in alliciendis animis prærogativa eſt: quare famam non tantùm honeſtè acupari debet, ut præcepto primo diximus, ſed & modeſtè oſtentare. Eſt quædam in omnibus negotiis, civilibus inprimis,

mis, oſtentatio, qvam ut in Mutiano laudavit Tacitus, & ab illo reqviritur, ita & erudito qvædam ſui oſtentatio neceſſaria erit. Egregia planè ſunt, qvæ de omni etiam virtutis oſtentatione agit Verulamius *l.* 8. *de Augm. ſcient. c.* 2. etiam nobis hoc in loco
25 profutura; qvæ illic legi poſſunt. * Abeſſe verò omnis faſtus & ineptiæ debent, ne vel odioſi fiamus vel ridiculi. Faſtum talem cum aſperitate conjunctum in Mottæo Vayero deprehendit Patinus, qvi de eo epiſt. 15. *autant Stoique q' homme du monde, homme qui veut étre loüé & ne loüe jamais perſonne, fantasque & capricieux, & ſoupçonne d' un vice d' eſprit dont etoient atteints Diagoras & Protagoras.* Ineptam illam δοξομανίαν aliqvot exemplis nobis Erythræus, optimus characterum in viris literatis obſervator, depinxit. In eorum genere qvi eſſe primi omnium rerum volunt, nec ſunt, Belmontes Cagnolus fuit, de qvo ille *Pinacoth. l. n.* 8. ridiculam plane hiſtoriam recenſet. *Homo gloriarum pleniſſimus ſibi perſuadebat, in toto orbe terrarum celebratum ſuum nomen eſſe; ac ſi literatus quiſpiam ipſi advenienti continuo non aſſurrexiſſet, elatus iracundiâ, hiſce hominem verbis accipiebat: Itane? Abbas Cagnolus everſæ Aquilejæ & tantorum carminum autor, tuam potuit notitiam effugere? non fit veroſimile. Et quo tempore Cardinalis à Balneo aulæ ludus erat, cum die quodam in Humoriſtarum cœtum ſe intuliſſet, & amatoria quædam carmina ab alio, ut ipſe dicebat, confecta, qui in ejus diſciplina educatus eſſet, ſenex candidisſimus recitaſſet, omnium in ſe riſus excitavit. Quamobrem ille inflammatus irâ: quid ridetis, inquit, inſani? ego ſum ille Abbas Cagnolus, omnium, qui ſunt ex hoc numero, multò antiquiſſimus, quique ex dirutæ Aquilejæ poëmate tantum mihi gloriam famamque collegi, ut nullus in terra vivat, cujus nomen ſit apud omnes illuſtrius & clarius. Quibus auditis omnes ita voces, ita palmarum intentus, ſibilos profuderunt, ut ad eos compeſcendos nihil Auguſtini Maſcardi, qui tum Academiam Princeps regebat, juſſus atque autoritas planè valeret.* Ridicula planè & miſera fuit Jacobi Claveri δοξομανία, qvam idem Erythræus Pinacoth. I. n. 3. deſcribit; *Suo tempore ſacris initiatus, mittebatur quotannis feriis eſurialibus in aliquem pagum, divinarum rerum interpres; atque etiam excipiendarum confesſionum provinciam accepit; quæ res illi conjungendæ cum multis amicitiæ cauſa fuit, utque cupiditatem laudis & gloriæ, quâ æſtuabat, expleret. Nam tribunal, unde confesſiones excipiebat, oſtiolo templi propinqvum habebat, qua diſcipulis à ſcholis redeuntibus transeundum neceſſario erat; ibi tanquam in ſtatione manebat, & quemcunque adoleſcentem ingenio præſtare audiviſſet, humanisſimis verbis excipiebat, laudibus efferebat, ſuam illi operam pollicebatur, ac poſtea in cellulam deductum juglande, melle condita, reficiebat: quibus blanditiis eò hominem adducebat, ut promitteret, ſe ejus laudes, quas ipſe ſigillatim enarrabat, vel proſa oratione vel carmine, celebraturum, ac per hanc rationem à multis, qui poſtea in literis clari & magni extiterunt, non inelegantes verſus ſuam in laudem expresſit: nec minus audacter poëtarum hujus ac ſuperioris ævi principes eſt aggreſſus, videlicet Annibalem Carum, Torquatum Taſſum, Benedictum Varchium, Julium Cæſarem Stellam, Porphyrium Felicianum; quorum ſcripta in ipſum carmina leguntur, hæc ille poſtea in duo volumina collecta edidit, quorum alterum Latina, alterum Hetruſca*

truſca poëmatia continet; & utrisque præfixa eſt ejus vita, oppido ridicula. At voluit homo cupidus laudis vivens gloriola ſua frui: quibus rebus perfecerat, ut tota urbe celebratum ſuum nomen eſſet. Induxit etiam, neſcio quem, Religioſæ ejusdem familiæ rerum geſtarum ſcriptorem, ut ſuæ ipſam hiſtoriæ ſummis laudibus ornatum inſereret. Longè ſubtilior illorum δοξομανία eſt, qui gloriam de ſpretâ gloriâ aucupari ſolent, de quo Antonin. Imperat. τῶν εἰς ἑαυτόν. lib. 12. §. 27. ὁ γὰρ ὑπὸ ἀτυφίᾳ τῦφος τυφόμενος πάντων χαλεπώτατος, *faſtus de faſtus contemptu inflatus omnium eſt maximè intolerabilis*; ubi præclaras Gatakeri notas vide. Omnis ab oſtentatione & laudis cupidine affectatio abeſſe debet, quæ in erudito omnia corrumpit. In verbis, factis, ſcriptis, converſatione & ubique ſe exerere ſolet: quam ut effugiat, omni prudentiâ providendum eſt. Vir eruditus erat Alexander Burgius, ſed unum illi objiciebatur vitium, referente Erythræo *Pynac. I. n.* 67. quod nimis eruditi famam affectaret: nam obvios in viâ amicos ſententiâ aliquâ, aut verbis, ex Ciceronis epiſtolis deſumptis, ſalvere jubebat: unde apud eos, qui eum non noſſent, pædagogi ſpeciem non poterat effugere. De hoc affectationis vitio, qvod Gallis *pedanterie* dicitur, multa eruditè Autor artis cogitandi in Diſc. primô: Recenſet nonnullos hujus vitii in eruditis characteriſmos Bailletus in libro *de Judiciis doctorum, tom.* 1. *part.* 1. §. 2. De variis in parandâ famâ artibus & præſtigiis extat elegans Johann. Comirii Oratio, Poëmatibus ejus annexa, quæ hoc noſtrum axioma mirificè illuſtrabit.

V. Axioma eſt: DEFECTUS TUOS ABSCONDE. Ut oſtentare in tempo- 26
re virtutes, ita defectus ſuos occultare, viri prudentis eſt. Ut ille Politicus omnium optimus eſt, qvi imprudentiæ ſuæ errores tegere novit; ita ille vir eruditus præ ceteris habebitur, qui defectus ſuos callidiùs celare novit. * Tres defectum late- 27
bras, ut vocat, Verulamius conſtituit: quarum prima illi eſt *Cautio*, quando iis rebus abſtinemus, quibus pares non ſumus, cum audaces ſe omnibus rebus ingerant, ac prudentiorum riſui ſe exponant. Secunda eſt *Prætextus*, cum defectibus noſtris benignâ aliquâ interpretatione viam ſternimus, quaſi aliunde provenientibus, aut aliò tendentibus. Tertia *Confidentia*, cum illa contemnimus, quæ ipſi aſſequi non poſſumus: ut mercatores, qui ſuas merces, licet ignobiliores, extollunt, aliarum pretium imminuunt. Singula hæc, ab illo prudentiſſimè obſervata, etiam in re literaria atque converſatione erudita uſum inſignem habent, quæ ſatis per ſe ſine ulteriori elucidatione intelligi poſ-
ſunt. * Idem in *arcanâ ſuâ ſtudiorum methodo cap.* 14. diligentiſſimè inculcavit 28
Alexander Fichetus, qui inter alia ſtudiorum myſteria etiam hoc proponit: *Defectus majori ſtudio tacendi ſunt. Etſi enim faſces præ modeſtia ſummittendi ſunt, prodenda tamen non ſunt apud alios, quæ videntur nocitura; notitiam enim defectuum illicò fama malum velociſſimum centum ſpargit linguis; ac ut ſunt ita comparati à natura mortales, ut aliorum ſic malis & inopia gaudeant, ut curioſitate geſtiunt ea cognoſcendi, magna famam credulitate excipiunt, magnaque deſpicientia notatos proſeqvuntur & contemptu. Neque ergo memoriæ defectus, nec difficultas componendi, nec ſtudendi moleſtia, nec capitis aut oculorum imbecillitas, nec ingenii tenuitas in medium eſt proferenda.*

Qui

Qui non habet facultatem Orationis extemporaneæ, quam in Oratore exigit Quintilianus, ille converſatione crebrâ debet abſtinere, aut domo paratas efferre in medium materias, quod etiam illi præſtant, qui pedanea in cœtibus valent eloquentiâ; ſatius tamen eſt, ut pulpito & roſtris contenti ſint, ne decreſcant, ſeque ipſis minores eſſe videantur. Ceterum nunquam in publicum prodeat diſputaturus, peroraturus, aut aliud quidpiam præſtiturus, niſi paratus eximiè, & ad concitandam admirationem inſtructiſſimus. Vel unica minus ornata minusque compta diſputatio hominem capite minuit & famâ: omnium autem maximè elaborata ſit oportet, quæ prima eſt, quia ab eâ ſucceſſus & opinio pendet. Conſeqvitur ergo ex his, qvoniam opinionem bonam imminuit defectuum imprudens revelatio, illam converſationi impedimento eſſe, ac proin ſedulò viro docto evitandam.

29 VI. Axioma eſt: ARCANA STUDIORUM TUORUM TIBI SERVA. Etiam hoc ad prudentiam in converſatione literatorum neceſſarium maximè eſt. Majori admirationi ſunt, qvorum modi & cauſæ ignorantur. In omnibus negotiis, commerciis, artibus, aliqva arcana ſunt & recondita, qvæ ſibi ſervant, qvi iſta tractant: propalatis enim illis evileſcit illorum pretium, & ſimul vel lucrum, vel honos, vel qvodcunqve illis commodum decedit. Qvare ſi tibi ſingulares in aliqvâ ſcientiâ profectus ſint, & occulta qvadam arte parati, qvam alii ignorent, eveniet, ut eâ manifeſtatâ levem rem æſtiment, qvi anteâ mirati ſunt, cum ſe eâdem id efficere ratione poſſe credant. Huc pertinet illud Alexandri Ficheti præceptum in arcan. method. cap. 10. *Magnâ arte fama ſuſtinenda, ſervandumque arcanum ſilentiariorum ope Geniorum: Nam etſi ſpecimen eruditionis ſemper ſit dandum in publico, remotâ ambitione præſtitâque humanitate, illud tamen, quo præſtas aliis, aperiendum non eſt, ne coronam tibi tuam præripiant, tuisque graculorum more plumis ſe conveſtiant: ſit tamen aliquid, quo emineas; ſit aliquid, quod ſuggeras & proferas inauditum, parcè & modeſtè, ne prodigas tua, tuisque te ſpolies: ſat eſt, ſi agnoſcant ex ungue Leonem. De Hebraicis, Arabicis, de Jurisprudentia, Medicina, Hiſtoria, & aliis arcanis, ſalis modo inſperſis, quanta lateant, ſuſpicentur. Tu verò & laudibus & argutis interrogationibus, & blanditiis erue arcana eorum, ſi potes: ſapientiæ genus eſt hoc genus doli boni. Huc etiam pertinet arcanum illud maximum, ne cuiquam adverſaria, notas & dictata tua pervolvenda permittas: ne cuiquam dixeris, quo ſtudeas modo, quâ dicas aut conſcribas arte, quos habeas arcanos libros. Nam ea, quæ latent, ſuſpicione ſemper & curioſitate inſitâ mortalibus majoris fiunt. Vidi ego virum doctum, habitum contemptui, quia feneſtris apertis ſcribebat, habendum alioquin in pretio & admiratione maximâ, ſi ſtudendi modum arcani majeſtate obvelaſſet.* Hæc Fichetus, & me qvidem judice rectè, præcipit: nam qvod de ſcriptis celandis ait, veriſſimum eſt, ac novi ego hâc ratione viris doctis multos laborum ſuorum periiſſe fructus, cum alii eorum ſylvas pro lubitu cæderent, atqve ex paratâ materia, qvæ vellent, ædificarent. Qvam enim facile eſt, in varias rem figuras convertere? ut eorum videatur, qvòd aliis manifeſtâ fraude ſubductum eſt. In ſcientiis ipſis aut earum methodo arcana diſſimulata majorem laudem conciliant.

Qvæ

Qvæ non Mnemonices beneficio prodigioſa præſtita ſunt tàm apud veteres, qvàm apud recentiores? qvæ admirationi omnibus fuere, anteqvam illa ars propalata: nunc verò poſt manifeſtata ejus artis arcana, æſtimatio qvoqve ejus rei periit.

VII. Axioma eſt: CAVE CONTEMNI. Generalisſimum hoc eſt præceptum, 30
qvod priora continet, & ſi qvæ alia ſunt, qvæ ſuperioribus non comprehenduntur. Qvi enim opinionem de ſe excitaturus eſt, is omnia illa fugere debet, qvæ in contemptum adducere poſſunt. Contemptibiles autem nos reddunt omnia illa vitia, qvæ in oculos incurrunt; ſive illa ab animo, ſive à corpore, ſive à fortuna, aut ipsâ converſatione oriantur. Qvi intellectu peccant & ideò contemni ſolent, ſunt homines ſimplices & ſtulti: reperiuntur enim etiam in eruditis, qvi non in ipſa rerum luce & actione verſantur, cetera non indocti multi homines imprudentes & ſimplices, qvalis ille fuit Marcellus Marcheſius, apud Erythræum *Pinac. I. n.* 69. Cui nauta qvidam de campanis è templo Franciſcanorum furto ſublatis impoſuerat. Ubi tamen id notandum, homines ſimplices uſui interdum ſagacioribus eſſe in rebus curandis, qvibus ipſi operam commodare nolunt. Contemptum etiam provocant illi, qvi omnia admirantur, in ſermone affectatores, imprudentes, rerum ſuarum imperiti, homines in nugis occupati, voluptuarii, ridiculè ambitioſi, ruſticè verecundi, audaces & temerarii, homines glorioſi, aſſentatores, ſuperciliosè graves, in diem viventes, & his ſimiles, de qvibus videatur ulteriùs Vinc. Placcius *Excerpto II. Rhetor. Tit.* 2. §. 6. Plura hominum, eruditorum ob ſtultitiam contemptorum, exempla vide apud Erythræum *Pinacoth. II. n.* 65. in Fortunato Scaccho, & eadem *Pinacoth. n.* 45. in Antonio Maraffa & *ibid. n.* 4. in Franciſco Balduccio. Ubi jam ergo hæc præcepta ſedulò obſervaverimus, facilè per converſationem nobis amicos parabimus: qvi multis qvoqve aliis modis parari poſſunt, qvos in libro ſuprà laudato notavit Placcius. Ita *Tit.* 2. §. 20. *num.* 2. deſcribuntur perſonæ jucundæ & delectabiles, *ibid.* §. 16. *num.* 2. Perſonæ venerabiles. *Ibid.* §. 14. de benevolentia paranda canones proponuntur, qvi optimè ad præſens applicari negotium poſſunt.

Ad alterum caput procedimus, qvo impedimenta opinionis de nobis excitandæ 31
removemus, * cujus ſumma hæc eſt: NE SIS, VEL VERBIS VEL FACTIS, MO- 32
LESTUS. Moleſtiæ verò cum multæ posſint eſſe cauſæ, qvas enucleatè ſatis propoſuit Vinc. Placcius *Excerpt. I. Rhetor. Tit.* 14. nos illa præcipuè noſtro ſcopo applicabimus. * I. Canon ſit: UT HOMO EST, ITA MOREM GERAS. Explorandi 33
ſunt omnium animi, cum qvibus converſari cupimus, ne illis disſimilitudine morum moleſti ſimus, ſed noſtros ad eorum genium temperemus. Qvemadmodum in ſonis non concinunt chordæ, niſi certis proportionibus ſint temperatæ; ita & in animis fieri ſolet. Nihil dici, nihil fieri debet, ex qvo offendatur, qvisqvis ille ſit, cum qvo converſationem qværimus. Id verò artis eſt, ut modeſtâ qvâdam & circumſpectâ colloqvendi ratione animum tuis moribus adverſum paulatim inclines. Rectè præcepit Verulamius; animum occaſionibus & oportunitatibus obſeqvi debere. Ingenium verſatile, ut politico ita & erudito, eſſe debet. * Si cum ambitioſo & ſuperbo 34

homine tibi res eſt, acerbis reprehenſionibus in furorem conjicies, ſed meliore ſermonis circumductione paulatim ejus animum compones. Memorabile eſt illud Socratis exemplum, qvi Glauconem juvenem tumidum, ad civitatis regimen aſpirantem, multis argumentis & tricis & interrogationibus eò tandem redegit, ut ſuam in illa re imperitiam agnoſceret: deſcribitur à Xenophonte *lib.* 3. *Memorab. pag.* 133. & à Schradero *Comm. in Ariſt. Rhet. lib.* 1. *cap.* 4. ut inſigne artificii Oratorii ſpecimen proponitur. Cum Politico & qvidem in rebus civilium negotiorum converſaberis; alia ſumenda perſona eſt. Hîc ἀλωπηκίζειν πρὸς ἀλώπηκας interdum opus eſt: ceremoniis & ritibus indulgendum, de qvibus alii ſolliciti non ſunt. Elegantia enim moris civilis & aulici, de qvâ Böclerus ſingularem diſſertationem ſcripſit, hîc omne fert punctum. Qvomodo cum invidis agendum, id eleganti libello nos docet Benedictus Menzinus Florentinus libro de literatorum hominum invidiâ. Præclarum extat Budæi exemplum in ejus vitâ, à Ludovico Regio ſcriptâ, qvomodo is cum adverſario ſuo Leonardo Portio aliisqve rem ſuam inſtituerit. Ferocium hominum mores utcunqve ferendi, ac illi ſibi ipſis relinqvendi ſunt. Erit, cum ſui illos mores ulciſcentur. Habent & populi ſuos mores, ad qvos peregrinus ſe componere debet, ſi illorum velit gratiam aucupari. Ita Italorum & Gallorum eruditorum mores proponit Gregor. Leti in *Italiâ regnant. part.* 3. *lib.* 3. *p.* 228. *& ſeqq.* qvorum diſcrepantiam obſervare eruditus converſator debet. Galli non adeò omnia ad animum admittunt, & faciles in amicitiis ſunt, ducente illos civilitate qvadam & libertate naturali, ſine ceremoniarum affectatione. Itali verò ad amicitiam tardiores, arctiorem ineunt amicitiam. Galli ex levi occaſione eam ſolvunt, facilè reſumpturi. Itali tardiùs ab illa diſcedunt, ita ut vel nunqvam, vel ſerò & rarò, ad eam redeant. Infinita propemodum ſunt, qvæ notari ad hoc axioma poſſint: ac inprimis vir eruditus ſibi hoc commendatum habeat, ut commendavit ſanè qvàm maximè Verulamius libro ſuprà citato. *Intereſt inprimis,* inqvit, *honoris literarum, ut homines iſti pragmatici ſciant, eruditionem haudqvaqvam aviculæ, qvalis eſt alauda, ſimilem eſſe, qvæ in ſublime ferri & cantillando ſe oblectare ſoleat, at nihil aliud: qvinimò ex accipitris potius genere eſſe, ut qvi in alto volare, ac ſubinde, cum viſum fuerit, deſcendere, & prædam rapere novit.*

35 II Præceptum eſt: OBSEQVIOSUS ESTO. Obſeqvium ſemper amicos parit. Pulchrè deſcribit hominem obſeqvioſum Terentius *Andriâ Act. I. Sc.* 1. *v.* 35. Ho-
36 mo commodus ille aliàs dicitur. * Reſpuit converſatio omnes, qvi ſunt contentioſo & diſputaci ingenio, & qvi cenſuram ſibi in alios ſumunt. Pulchrè Qvintilianus lib. II. cap. 1. *Habet mens noſtra ſublime qviddam & erectum & impatiens ſuperioris ideoqve abjectos aut ſubmittentes ſe libenter allevamus, qvia hoc facere tanqvam majores videmur, & qvoties diſceſſit æmulatio, ſuccedit humanitas. At qvi ſe ſupra modum extollit, premere ac deſpicere creditur, nec tam ſe majorem, qvam minores cæteros facere.* Qvàm ſit in rebus civilibus neceſſarium obſeqvium minorum erga majores, & qvidnam illâ arte obſeqvii effici poſſit, pulchrè docet Böclerus *diſſert. polit.* 3. Inſtitutionibus politicis additâ, & *commentar. ad lib. I. Annal. Taciti ad cap.* 2. *annotat.* 11.

Fichetus

Fichetus inter arcana ſua etiam hoc proponit cap. 10. *Adſit comitas & ingenuitas, blanda conciliatrix animorum, qvæ tamen vulneri non pateat, neqve latus nudet aliorum ſimulationi & calliditati, horum peſti temporum venenoqve converſationis. Sit ſilentium ſermone potius, niſi de ignorantiæ ſuſpicione periclitemur. Sit in audiendo patiens animus, auris benevola, laus liberaliſſima; nec vultu aut nutu lædatur amicitia, qvæ etiam pietate condiri debet. Moroſa non ſit, neqve contentioſa converſatio, ſed blanda veritati aſſentiens: moleſtiſſimi ſunt enim odioſiſſimiqve mortalium, qvi contradicunt ſemper, ut Ariſtoteles eſt effatus.* * Hanc in Petavio diſputacitatem damnat 37
Patinus epiſt. 2. qvem moleſtum, maledicum & mordacem hominem vocat, qvi nunqvam ſcripſerit, niſi alium refutaturus. Campanellæ cum Theologo diſputatio acrior omne malum accerſivit, ut prolixè recenſet Erythræus *Pinacoth. I. n.* 21. Abſit à literatis omnis ferocia, qvæ Muſas earumqve cultores non decet. Singulare hujus ferociæ exemplum in Thoma Dempſtero fuit, cujus mores graphicè Erythræus *Pinacoth. I. num.* 9. deſcribit. Sunt etiam in eruditorum genere, qvi metui malint, qvam amari. Adverſus hos feroces, opinioſos, moroſos, diſputatores, qvi contendet, ex inſanis plerumqve inſaniores reddet. Sed ſunt tamen & in illis, qvi cedendo aſperiores fiunt; ubi animos & lacertos illis objeceris, miteſcunt.

III. Præceptum eſt: AFFABILIS ESTO. Nihil magis animos allicit, qvàm 38
ſi qvis ſe omnibus placidum exhibuerit. Qvi in Græcis epigrammatis Θηροζυγοκαμψιμέτωπος appellatur, h. e. *feræ & flexijugæ frontis*, ut Themiſtius Orat. 9. Procopium deſcribit ἀεὶ συγκεκυφὼς, ἀεὶ συνεφὴς ἐφελκόμενος τὰς ὀφρῦς, *demiſſo ſemper in terram vultu, ſemper tetricus, & contractum ſupercilium habens*, is ut ab omni converſatione, ita ab eruditâ, removendus. * Sunt tamen interdum homines, præſertim 39
profundis ſpeculationibus immerſi, Theologi ſeveriores, Pædagogi; moroſiores & ſuperciliosi. Qvidam etſi per ſe triſtioris ingenii, adſcititiam tamen humanitatem in converſatione habent. Qvidam triſtiores videntur, qvàm re verâ ſunt, qvod de Vincentio Gramigna notat Erythræus Pinacoth. I. n. 44. *Triſtitia atqve ſeveritas, qvam præ ſe ferebat in vultu, dabat iis, qvi non eſſent experti, occaſionem ſuſpicandi, eum eſſe amicum minus ſuavem & commodum; ſed expertis nihil eo videbatur humaniùs & jucundius: atque amicitias, quas ſemel cum aliquo ſuſceperat, quippe quas non lucrum, non ambitio, non vitiorum ſocietas conciliaverat, ſed virtutis amor ſtudiumque conjunxerat, usque ad extremum ſpiritum integras illibatasque conſervavit.* * Singulare 40
moroſitatis, imò ſtultitiæ, exemplum Cardanus dedit; de qvo Hilarius Pyrckhamerius *in libro de ratione peregrinandi* refert, cum illum ſalutandi gratiâ adiret, interrogatum ab illo fuiſſe, num pecuniam afferret; cum ille ſe præter neceſſarios ad iter nummos qvicqvam attuliſſe negaret, reſpondit Cardanus; ſe non curare tranſalpinos, niſi nummos adferrent. Ex eo tempore, inqvit ille, non Cardanum ampliùs, ſed Κερδᾶνον, vocabam. Sed condonandum hujus hominis ingenio qvicqvam fuit, qvi, utut doctiſſimus, multa tamen alia ſtultitiæ ſuæ ſpecimina dedit. * Summa contrà fuit Pi- 41
nelli humanitas, qvâ ille viros doctos excepit: ita enim vitæ ejus ſcriptor Gualdus de illo: *Moris ipſius fuit, omnes, qvi eum venerant ſalutatum, ad infimos usqve ſcalarum*

gradus comitari, domeſticos utlibet atque familiares. Iraſcebatur quippe ineptis quibusdam, qui, neſcio cujus exiſtimationis magis, quàm amicorum rationem habentes, ſanctiſſimum amicitiæ nomen inani verborum geſticulationumque obſervatione polluunt. Addi huic debet Jani Gruteri exemplum, cujus ſingularis humanitas atqve hoſpitalitas à Balthaſare Venatore, in Panegyrico illi ſcripto, omnibus in exemplum proponitur. De Budæi facilitate, qvi ne injurias qvidem ad animum admiſit, videndus eſt Ludovicus Regius in ejus vitâ.

42 IV. Præceptum eſt: GARRULUS NE ESTO. Qvam gravis in converſatione garrulitas ſit, Horatius *Satyrâ lib.* 1. *ſecundâ* feſtiviſſime depinxit. Moleſtiſſima eſt viro docto temporis jactura, quod cum ſine fructu ſibi per garruli alicujus ineptias
43 perire videt, indignè illud feret. * Adſcribam hîc hominis garrulitate, qvamvis non indoctâ, moleſti imaginem ex *Pinacothecâ Erythræi prima, num.* 158. Erat is Angelus Angelotus ita loquax, ut, qvibuscum una eſſet, nullam ſermonis partem relinqveret. *Imitabatur*, inqvit Erythræus, *homo Camers veteres Græculos; nam quocunque in loco, quoscunque inter homines, ſive cum uno ſive cum pluribus verſaretur, ſciſcitabatur ab eis, qua de re vellent audire; neque fas erat illis recuſare, quin rem aliquam in percunctando ponerent, de qua argutiſſime diſputaret: & ubi quempiam in via convenerat, quem inter & ipſum vel levis ſaltem aliqua notitia intercederet, ſe illi invito atque aliud agenti comitem addebat, ac vim prope imponebat, ut aliquid ab ipſo percontaretur, de quo maximè vellet audire; neque antea divelli ejus à latere poterat, quam inchoatam diſputationem peroraſſet concluſiſſetque: atque olim me admodum adoleſcentem, quem ſemel cum amico colloquentem ſuo viderat, atque eadem opera, ut mos eſt urbanorum, ſalutaverat, cum feriis Bacchanalibus ſolum euntem aſpexiſſet, eſt audacter aggreſſus, atque, ô te, inquit, volebam, ut vales? quid agis? quo is? Ego, neque quid agam, reſpondi, nec, quo me conferam, ſcio: nam cum pigeret otioſum domi manere, ejeci me foras, ut ſaltem oculos hominibus perſonatis, tota debacchantibus urbe, delectarem, ac moleſtas ab animo cogitationes ejicerem; neque decretum aliquem locum habeo, quo me præſertim ire expediat. O te felicem, inquit ille, auſpicatò domo foras pedem extuliſti; nonpoteras, ſi totam urbem perreptaſſes, oportuniorem hominem invenire, qui ſuavibus alloquiis, atque eruditis diſputationibus, omnem tuo ab animo moleſtiam abſtergeret. Sed quoniam advenienti mihi ad ſiniſtram ſors eum obtulerat, id quod ego non animadverteram, advolavit illico ad dexteram, atque, demus primum, ait, operam, ne merito in ſermones hominum vituperationemque veniamus; nam quos de nobis ſermones dabimus, quos populo riſus præbebimus, ſi me, te tanto ætate majorem, &, quod refert, tanto literis doctrinaque ſuperiorem, tecum in via ad lævam incedentem adſpexerit? age vero, mihi quæſtiunculam, de qua tuo arbitratu loquar, impone; ſed illud quære, quod ſit amœnum, lepidum, jucundum, Bacchoque dignum, cui ſunt hodie Dionyſia. Ego, qui in eas me tricas deveniſſe conſpicerem, unde quemadmodum expedirer, non inveniebam, demitto auriculas, & quo aliquid reſponderem, Dic, ajo, de amore, ex Platone præſertim, quem tibi præ ceteris Philoſophis audio eſſe in amore atque deliciis.*

O ſa-

*O ſapiens, inquit ille, poſtulatum, & ætatula iſta, quam obtines, dignum: nam fit vero-
ſimile, tibi, ut ceteris adoleſcentibus, amorem in corde verſari, tuumque animum apud
aliquam lepidam, venuſtam, tuique ſimilem adoleſcentulam, cupidinis clavo defixum hære-
re; agedum, Amor ſit noſtri ſermonis materia, ſed ille purus, defæcatus, nobilis, mellis-
que fœcundisſimus, ad quam faciem cupio eſſe eum, quo ardes, non ille impurus, inhone-
ſtus, quique amarum ad ſatietatem usque aggerit. Ac cœpit primum definitionibus ex-
plicare, quid eſſet amor; tum cauſas enumeravit, unde amor ortum haberet, quos vel
conferebat in aſtrum, cujus imperio, ut Plato voluit, duo ſubjicerentur, vel ad ſtatum
cœli ſiderumque revocabat, in quo illi nati eſſent, vel ſimilitudini geniorum asſignabat, vel
ad eandem temperationem corporum aut morum convenientiam, aut ad formarum ſi-
mile in utrisque exemplar referebat, deinde alia non parum multa ſubjiciebat, plena illa
quidem doctrina, & quadam prope admirabili varietate rerum ac copia, ſed quæ
mihi, tum in variis nugis occupato, odium & faſtidium crearent.* Neque is tantum
garrulitate moleſtus, ſed in ædes per beneficium admiſſus, ut ipſi gratuita eſſet habi-
tatio, non niſi per lites aut per vim ejici potuit: quam ille hiſtoriam prolixe ibidem
deſcribit.

V. Præceptum eſt: CURIOSIOR, QVAM DECET, NE ESTO. Oderunt 44
nimis curioſos viri prudentes, obeſt quoque converſationi, & fructu, quem ex illâ per-
cipere poteramus, nos defraudat. Quò enim curioſius quis omnia inquirit, eò magis
animi ſenſa celat alter, qui ſibi inſidias ſtrui videt. Occultis hoc rationibus, non
apertis, agendum eſt. Deſcribit hoc hominum genus Phædrus lib. 2. fab. 5.

Eſt Ardelionum quædam Romæ natio,
Trepidè concurſans, occupata in otio,
Gratis anhelans, multa agendo nil agens,
Sibi moleſta & aliis odioſiſſima.

VI. Præceptum eſt: IN JUDICANDO PRÆCEPS NE ESTO. Quam mul- 45
ti in hunc ſcopulum impingunt! Cenſurâ nihil odioſius eſt, quâ maximè, etiam cum
non putamus, offendimus. Si quæ ſunt inter viros doctos lites, rectius faciet, qui in
neutram partem inclinet, aut omnibus denique rerum momentis benè perpenſis, judi-
cium aliquod modeſtè & dubitanter interponat. Accidit ſæpe, ut liberum ac temera-
rium de re aliquâ vel homine judicium injuriam ſuam alius interpretetur. Etiam à
laudatione quorundam nobis temperabimus; & à reprehenſione, niſi accuratè nobis
de ejus judicio conſtet, cujus converſationem quærimus. Atque hæc de altero capite
dicta ſunto. Verum rerum magiſter uſus plura nobis ſuppeditabit.

Procedimus nunc ad Converſandi modum, quâ ratione ſcilicet converſatio in- 46
ſtituenda. Converſamur verò cum præſentibus per colloquia, cum abſentibus per
epiſtolas. * Nihil verò ad informationem commodius eſt, quam frequens cum 47
viris doctis converſatio, quæ eſt diſciplina omnium optima, & in ſenſus magis incur-
rit, quam tædioſa illa per lectiones & meditationes via. Conſilium illud præclarum
Ficheti eſt in arcanâ ſtudiorum methodô cap. 3. *Compendium ſcientiæ unicum eſt*

Vir aliquis eruditus ad unguem, quem ſubinde conſulas ut magiſtrum, qui viam velit compendioſam, quam ſerò invenit, ut ait Seneca, tibi demonſtrare, pretioſos indicare libros, fontes aperire: ſed rarus eſt, qui hoc velit, quia plena faſtidii opera eſt; aut qui poſſit, magnis enim impenſis fit. Certè ſi quem offenderemus hujusmodi meliore metallo formatum myſtam, qui fores templi clauſas aperire velit, næ paucis menſium flexibus multorum annorum ſpatia conficeremus. Hoc de maximis arcanis eſt unum. Hunc tu hominem de meridie vel accensâ face quære & perveſtiga; hunc eme vel aureo mundo, ſi potes. Veriſſimè hæc Fichetus; nam, ut demonſtrat Campanella *Metaphyſ. part.* 3. *lib.* 17. *cap.* 1. homines eam conſequuntur vitam, quam per educationem habent; & oſtendit Tſchirnhauſius in *Medicina mentis*, *part.* 2. *pag.* 79. *& ſqq.* per converſationem in omni vitæ genere plura diſci, quam per lectionem librorum. Lectio tamen librorum non inutilis, ſi non habemus, cum quo converſemur. Ideoque vel ſola illa cum Bibliopolis & Bibliothecariis converſatio inſignem nobis uſum præſtabit.

48 * Narrat Erythræus *Pinacoth. II. n.* 18. quàm Auguſtino Barboſæ converſatio cum Bibliopolis utilis fuerit ad vaſtos libros ſcribendos, cum nullos ipſe haberet. Clenardus quoque præclarum in Informatione Grammaticâ per converſationem ſpecimen dedit, de quo *libro ſecundo* plura. Ac propoſuit Montaigne olim conſilium, quomodo civitas aliqua eruditorum inſtitui poſſit, ubi ſolo uſu & converſatione lingua Latina addiſceretur.

49 Colloquia & *συζητήσεις* literatorum ad ſcientiam multum conferunt. Ac poſſunt illæ per interrogationes bene ordinatas ita inſtitui, ut arcana interdum explorentur. Verulamius hîc prudens temperamentum & mediocritatem quandam præſcribit, in libertate ſermonis & in taciturnitate. Frequentiùs libertatem uſurpabimus, at, cum res poſtulat, ſilentium: libertas ſiquidem in ſermone etiam alios invitat & provocat, ut pari libertate erga nos utantur; ut taciturnitas fidem conciliat efficit-

50 que, ut velint homines ſecreta ſua apud nos tanquam in ſinu deponere. * Nonnunquam præter libertatem opportuna quædam importunitas aliqua extorquet, ſi nimirum vel contentione noſtra, vel ſimulatione & fictione, perturbationem in alterius animo moveamus. *Ipſa teſtatur experientia*, inquit Verulamius, *paucos admodum reperiri, qui erga arcana ſua tam fidi ſint, quin interdum ex iracundiâ, interdum ex jactantiâ, interdum ex intimâ erga amicum benevolentia, interdum ex animi imbecillitate, qui ſe mole cogitationum onerari ampliùs non ſuſtineat, interdum denique ex alio quopiam affectu intimas animi cogitationes revelent & communicent. Ac ante omnia ſinus animi excutit, ſi ſimulatio ſimulationem impulerit, juxta adagium illud Hiſpanorum: Dic*

51 *mendacium & erues veritatem.* * Ille toties nobis laudatus Vincentius Pinellus ſingularem habuit modum indagandi hominum inclinationes ex variatione narrationis. *Si quid novi accidiſſet*, refert Gualdus, *rei ſeriem amabat ab omnibus, quotquot eum inviſebant, cognoſcere, quaſi tum primùm inaudiviſſet. Afficiebatur enim varietate illa narrationis, quam ipſe callidus verborum æſtimator in ſermonis autore, cui amoris odii ve cauſæ adeſſent, deprehendebat. Neque hoc ſine fructu. Eruebat namque latitantem*

ſæpenu-

ſæpenumerò veritatem, eventusque cauſas acu, ſolerti ſcil. ratione, tangebat. Eodem con-
ſilio rumorum, ſi qvi percrebuiſſent, autores inveſtigare conſueverat, qvod hâc ratione
disqvirere ſe poſſe confideret, verine an falſi qvidqvam continerent. * Idem Pinel- 52
lus, ne fructus, qvos ex amicorum congreſſu perceperat, ulla abriperet oblivio, cum
illi abiiſſent, ſecedebat in cubiculum interius, ubi, qvæ præclara in colloqvendo ani-
madverterat, in commentarium manu ſua referebat. Imò & cum amici adeſſent,
nunqvam non illi ad manus fuit calamaria theca, ut ſumma rerum, qvæ placuiſſent,
capita, ne exciderent, annotaret. * Idem de Paulo Sarpio refert Fulgentius, qvi 53
vitam ejus ſcripſit p. 86. edit. Gallicæ. *Qvand il ſe trouvoit avec un homme eminent*
en quelq; ſcience ou art particulier, il l' interrogoit de tous les points d' icelles avec tant
de douceur, qu' il apprenoit tout ce qu' il en ſcavoit, ſans pourtant, qve ce rare perſona-
ge ſe trouvaſt importuné de ſes demandes, ny qu' il ſe pleigniſt de ſon trop de curioſité.
Qvantum ex illa cum literatis converſatione utilitatis redundet, exaggerat *epiſtola ad*
Nicol. Heinſium 43. *lib.* I. Mareſius. * Illic de peregrinatorum ex his colloqviis 54
commodo pluribus agit, atqve Heinſio eo nomine gratulatur. *Morem*, ita ſcribit, *il-*
lum veſtrum valdè comprobo, qvi Belgis omnibus & Germanis communis eſt, per cultio-
res Europæ regiones peregrinandi, priusqvam certo in loco pedem figatis, officioq; aliqvo,
vel grata matrimonii compede vos illigetis. Nam præter externarum linguarum noti-
tiam, & prudentiam, qvæ ex illo per varias provincias diſcurſu acqviruntur, aliud etiam
commodum vos Φιλομαθεῖς conſeqvimini: doctos nimirum viros, qvi ubicunq; degunt,
ſalutando, cum illis amicitiam contrahendo, eorumq; conſvetudine & colloqvio fruendo,
ex qvo nonnunqvam plus utilitatis hauritur, qvam ex librorum lectione. Qva in re tu
tibi non defuiſti: ſed qvicqvid eſt apud nos hominum eruditorum, dum in Italiam is redis-
qve, videre, alloqvi, qvin & eorum benevolentiam conciliare, cura tibi fuit non poſtrema.
Cui commodo aliud addendum eſt, vobis qvodam modo peculiare, ſcilicet Bibliothecarum
excuſſio, librorumq; rariorum, præſertim vero manuſcriptorum ſedula conqviſitio: fa-
tendum eſt enim, vos & Germanos indefeſſo præ ceteris labore in literarum ſtudiis ver-
ſari, & in emendandis reſtituendisq; ope veterum codicum bonis autoribus diligentem
operam inſumere; qvo nomine omnium ubique ſtudioſorum gratiam demeremini. Qvan-
ti ex colloqvio in peregrinatione fructus capiantur, docuit Monconiſius, in cujus Iti-
nerario multa habentur in re naturali, mathematica & aliis, elegantiſſima obſervata.
In rerum ſane naturalium cognitione multum illa converſatio lucis accendet, cum ex
plurium colloqviis, per artem, qvam vocant combinatoriam, elicere multa poſſi-
mus: Athenis olim & Romæ hujusmodi συζητήσεις freqventabantur, ut ex Gellio
& Plutarcho conſtat. Refert Petrus Crinitus Politianum Savanorolam, Picum Mi-
randulam & alios celebres viros, qvi Florentiæ tum degebant, hujusmodi συζητήσεις
freqventaſſe. * Scipio qvoqve Claramontius in libro *de conjectandis latentibus* 55
animi affectibus, libr. 9. *c.* 8. §. 5. de vi interrogationum in ſecretis extundendis agit,
qvâ arte qvoqve judices utuntur. Ita Chremes apud Terentium repetita interroga-
tione Menedemum inclinavit ad cauſam ærumnæ ſuæ aperiendam. Sunt aliqvi in-

terrogandi

terrogandi arte adeò excellentes, ut reos interrogationibus ad confitendum adigant, qvod Tranqvillus Ambroſius *de proceſſu informativo libr.* 1. *cap.* 2. *n.* 5. teſtatur. Illa vetus per interogationes diſputandi ratio fuit, qvibus ita teneri & conſtringi potuit adverſarius, ut nullo ψευδοθύρῳ elabi potuerit. Ac tradit Ariſtoteles VIII. Topicorum Dialecticam nos docere πῶς δεῖ ἐρωτᾷν. Laudabat hanc in Laurentio ſuo interrogandi ſolertiam Athenæus lib. 1. οὐκ ἀβασανίστως οὐκ ἐκ τοῦ παρατυχόντος τὰς ζητήσεις ποιούμενος, ἀλλ᾽ ὡς ἂν μάλιστα μετὰ κριτικῆς τινος καὶ Σωκρατικῆς ἐπιστήμης, ὡς πάντας θαυμάζειν τῶν ζητήσεων τὴν τήρησιν. *Neqve viles neqve abjectas ſane qvæſtiones objiciens, aut qvæcunqve accidiſſent, ſed qvemadmodum maximè convenit cum critica qvadam & Socraticâ ſcientiâ, ita, ut omnes qvæſtionum illarum*
56 *ſeriem admirarentur.* * Critica Socratica hîc ab Athenæo appellatur, qvæ in argutis interrogationibus conſiſtebat. Qvare & Demetrius Phalereus genus orationis vocat εἶδος Σωκρατικὸν, qvod eſſet per interrogationes conceptum. Hujus Critices ſpecimen in Glaucone Socrates dedit, de qvo ſuprà §. 34. diximus. De hâc Critice multa ſe in libro de Criticâ dicturum promiſit Caſaub. *Animad. in Athenæum lib.* 1. *cap.* 2. *p.* 5. qvi tamen lucem non vidit. Qvicqvid ergo ex his colloqviis nobis notatum fuerit, id ad uſus noſtros ſeponendum, qvod magnorum auſuum eſſe rudimentum poteſt. Nata illinc ſunt Scaligeriana, Perroniana, Thuanæa, Colomeſii illa opuſcula literaria, Ultrajecti apud Petr. Elzevirium An. 1669. edita; qvibus adjicitur libellus Gallico ſermone, cui titulus: *Recueil de particularités*, in qvibus multa de eruditis familiariter à Voſſio aliisqve ſuppeditata, laudato ſemper autore, vir ille effutivit, qvæ inſignis ſanè temeritas fuit. Multa tamen in his ſunt mendacia, qvale illud de Caſparo Barthio horrendum, qvi concubinam ſuam Rheno ſuffocaverit, qvod ejus cum Scriverio amores deprehenderit, & plurima alia.

57 Cum abſentibus converſamur per epiſtolas. Illa homines converſatio ſola ingenii ſimilitudine conjungit, cum ſe nunqvam viderint, qvo affectus ſæpe plus, qvam præſentium converſatione incendi ſolet. Tegit epiſtola & celat omnes illos defectus, qvi fortè in moribus aut formâ colloqventis apparent; ſolus hic animus loqvitur, ſeqve nudum exhibet. Fuit Scaligero & Caſaubono, Heroibus literariis, freqventiſſimum literarum commercium, neqve tamen unqvam ſe viderunt. Narrat Patinus *Epiſt.* 136. Caſaubonum ſæpius iter Batavum meditatum, jamqve ducentos aureos huic itineri deſtinaſſe; verùm ſemper impedimenta qvædam objecta fuiſſe. Scaliger illum ſæpè exſpectavit, atqve hæc ad illum ſcribit: *Tui erit arbitrii in mediâ hyeme venire, qvam luculento foco expugnabimus, qvi nunqvam deficiet in cubiculo, qvod tibi*
58 *adornabo: qvod tamen nullum præter te ornamentum habebit.* * Diligentiſſimus in hoc commercio literarum fuit Pinellus, cujus inſigne ſtudium, qvod exemplo omnibus eſſe poſſit, ipſis illius autoris verbis, qvi vitam ejus ſcripſit, apponam: *Inſtruxerat ille præclaram hanc diſcendi cupiditatem ope multorum, qvi eâdem voluptate afficerentur. Hos non in Italiæ Europæq; urbibus modo, ſed & in oppidis vicisq; ſelegerat, qvorum induſtriâ continenter uteretur, ad qvos epiſtolas ſchedulasve oportunè miſſitaret. Illud ſanè*

ſanè in Pinello mirandum, quânam ratione ipſi per imbecillam valetudinem liceret tot rerum meminiſſe; tot negotiis ſufficere. Et verò hanc ille ſibi præter cæteras methodum præſcripſerat, ut perlectis amicorum literis earum capita compendiaria via in codicem referret. Hunc ſibi proponebat reſponſurus ſepoſitis epiſtolis, in quarum mox tergo adnotabat nomen ejus, qui ſcripſiſſet, annum, diem, locum & negotiorum indiculum. Harum faſciculos ſingulis hebdomadis in ciſtulas transferebat. Ad literas cum demum reſponderat, ſelectas in manipulos cogi, annorum, menſium, ſeptimanarum, dierum habitâ ratione digeri, & in unum ſecludi imperabat. Conſueverat inſuper tabulas ſibi quasdam conficere, in quas referret ea omnia, quæ ipſe ab amicis, quæ ipſi ab eo viciſſim poſtularent; deſcriptisque ſummis negotiorum petentiumque nominibus, uno intuitu diſcernebat, quid actum eſſet, quid agendum reſtaret: ac confecta nomina inducebat, poſtquam reſcripta cum codice contuliſſet. * Noſtro tempore Antonius 59
Maliabeccus foris multis per totum orbem literatum virorum doctorum amicitiis innotuit; domi ex omni gente virorum doctorum concurſus eſt: de cujus inſigni humanitate, admirabili eruditione Gregor. Leti *Ital. regnant. part.* 3. *libr.* 4. *pag.* 423. * Inſignis eſt ex omni illa converſatione, vel per colloqvia vel per literas, 60
omni ex parte utilitas, atqve adeò hic de fine converſationis eruditæ tractatio ſuſcipi poſſit. Ille vero duplex eſt; nam vel ſcientiam ſolam, vel famam, venamur. Qvi ſcientiâ ſola contentus eſt, minori apparatu indiget; qvi famam etiam ambit, qvædam τεχνήματα in ſubſidium vocat. Etſi veram virtutem, &, qvæ illa fundatur, converſationem fama ultrò ſeqvitur. Multis ſola cum eruditis converſatio ad famam prodeſt, qvemadmodum Pompejo Garigliano, de qvo hæc Erythræus Pinacoth. I. n. 39. *Dicebat ſæpe in Academia Humoriſtarum, more ſuo, ex tempore, ſummâ Academicorum aliorumqve freqventiâ: inde emanavit ejus nominis fama in totam civitatem. Nemo erat Cardinalis, nemo vir princeps, nemo paulùm literarum cupidior, qvin eum videre cuperet, alloqvi, adire, qvin domum ſuam invitaret.* Adeò amplisſimum virtutis præmium ipſa virtus, & ſua ſapientiam & doctrinam fama ſemper comitatur.

CAP. XVI.

DE SCRIPTORIBUS AD REM LIBRARIAM ET HISTORIAM LITERARIAM PERTINENTIBUS.

§. 1. *Tranſitus ad Autorum enarrationem.* 2. *Ejus occaſio.* 3. *Vogleri Introductio in notitiam Autorum.* 4. *V. Placcius ejus ſupplementum promiſit.* 5. *H. Conringii Opuſcula.* 6. *MStum de eruditionis à C. N. propagatione & de Scriptoribus.* 7. *Bartholini comm. de libris legendis.* 8. *Autor Gallicus Anonymus de cognitione bonorum librorum.* 9. *Cenſura ejus.* 10. *Periculoſa de Autoribus judicia.* 11. 12. *Benjaminis Prioli aliorumqve conatus audaciores.* 13. *Photii Bibliotheca* μυριόβιβλος. 14. *Varia de eâ judicia.* 15. *Bibliothecæ hujus ſcribendæ occaſio.* 16. *Ejusdem Photii Nomocanon.* 17. *Gloſſarium MStum.* 18.

Jacobus Gaddius 19. libro de Scriptoribus non-Eccleſiaſticis majora viribus audet. 20. Labbei de eo judicium. 21. Antonii Poſſevini Bibliotheca ſelecta. 22. & Apparatus ſacer. 23. Claudii Verdierii Cenſio Autorum ſtulta & temeraria. 24. In patrem ſuum ille maledicus. 25. Scioppii cenſura adverſus illum. 26. Leo Allatius ex illo multa cepit libro de Erroribus magnorum Virorum in dicendo. 27. Recenſentur aliqua judiciorum ſtultorum de Virgilio præcipuè & Horatio ſpecimina. 28. Theophili Raynaudi Erotemata de bonis ac malis libris. 29. Bailleti. 30. & Patini de eo judicia. 31. Patinus illum malè Conringio præfert. 32. Scriptores Ephemeridum literariarum. 33. Autoris conſilium. 34. Anglorum; 35. Gallorum Ephemerides. 36. Tanaq. Fabri Cenſura Ephemeridum Gallicarum. 37. Dionyſii Medici Memoriæ & Galleſii continuatio Ephemeridum. 38. Romanæ, Florentinæ, Ephemerides. 39. Nazarii laus. 40. Venetæ Ephemerides. 41. Acta Philoſophica Germanorum & Danorum. 42. Acta Eruditorum Lipſienſia laudantur. 43. Menckenii & Carpzovii encomia. 44. Mercurii librarii. 45. Cornelii à Beughem Indices. 46. P. Bælii Excerpta Reip. Literariæ. 47. Mercure ſçavant. 48. Bibliotheca Univerſalis Hiſtorica. 59. Ephemerides Parmenſes; 50. Hamburgenſes. 51. Georgii Richteri Criſes Melanchthonianæ commendantur. 52. Elogia Thuanæa, 53. cum notis Antonii Teisſieri. 54. Tobiæ Magiri Eponymologium criticum. 55. Bailleti judicia doctorum de præcipuis libris laudantur. 56. Ejus de judicio ferendo cautiones. 57. Excerpta Scaligeriana & Perroniano. 58. Prima Scaligeriana. 59. Quibus autoribus congeſta & digeſta. 60. Excerpta Perroniana. 61. Judicia & ſermones doctorum familiares, invitis autoribus, non temerè edendi. 62. Collectio dicteriorum Ciceronis à Quintiliano. 63. 64. Melanchthonianorum dictorum à Camerario & Sibero reprehenſa. 65. Trajani Boccalini. 66. Adami Eberti, Relationes è Parnaſſo. 67. Danielis Bartoli Character hominis literati. 63. Theophili Spizelii libri. 69. Franc. Ridderi hiſtoria eruditionis. 70. Vinc. Placcii de Anonymis, 71. Deckeri de ſcriptis adeſpotis liber. 72. Conringii liber de Antiquitatibus Academicis laudatur. 73. Hiſtoriam Univerſalem Academicam inter deſiderata ponit Autor. 74. Du Boulay Hiſtoria Academiæ Pariſienſis. 75. Antonii Wood Academiæ Oxonienſis Hiſtoria, 76. commendatur ad Philoſophiæ & Theologiæ Scholaſticæ hiſtoriam. 77. Lambecii Commentarii de Bibliotheca Vindobonenſi. 78. Gabr. Naudæi Additio ad Hiſtoriam Ludovici XI. 79. Typographia Germanis à Naudæo vindicata.

1 QVæ hactenus diſſertavimus, qvaſi veſtibula & aditus ad totam hanc tractationem faciunt. Nunc ad AUTORES ipſos perveniemus, qvorum recenſionem non magnô apparatu & pompâ inſtituemus; ſed præcipua quædam de iis monebimus, quæ τῆς πολυμαθείας ſtudioſis inprimis profutura exiſtimamus. Neque enim Nomenclatoris hîc partibus fungimur, qui & vitas, & tempora, & li-

& libros Autorum juſtâ ſerie recenſeat, qvô labore alii defunguntur; ſed ad ſolum
nos uſum reſpicimus, quem in cognitione rerum ſibi præfixum habere bonarum lite-
rarum cultores debent. * Cum primùm ſcholis privatis illa proponeremus, ple- 2
raqve, qvæ in ſeqventibus de Autoribus dicimus, ex memoriâ, ſine ullo libro, com-
mentario aut operosâ meditatione, nobis deprompta ſunt, ut optimè norunt, qvi tùm
illis interfuere. Non diſplicuit ille viris eruditis, utut extemporalis, labor, qvi ejus edi-
tionem ſæpiſſimè urſere, & nunc qvidem juventutis præcipuè commodo illa publici
juris facimus; interjectis nonnullis, qvæ ſub manu, cum illa concinnaremus, nata
ſunt. Præcipuos igitur tantùm Autores enumerabimus, neglectis illis, qvi levioris
momenti viſi ſunt. Qvi enim omnem ſcriptorculorum iſtorum ſaburram colligere
velit, Heliogabalum imitari videretur, qvi, ut Romæ vaſtitatem oſtenderet, omnes è
tota urbe aranearum telas coacervari juſſit. Ampliſſimum certè negotium per tàm
vaſta Autorum ſpatia diffundi: prudentiæ præterea res eſt, ex illo numero ſeligere
optimos. Viæ deniqve compendium eſt, pro illis, qvi hæc ſtudiorum ſpatia decur-
runt, ut Hodegetas inveniant, qvi digitum intendant. Nos jam primùm de Autori-
bus, qvi ad rem librariam & literariam in genere conſideratam pertinent, agemus.
Præmittemus verò Autores compendiarios: nam ut compendia nobis faciamus, pro-
deſt aliorum compendia noſſe; & qvidem primò locò hîc ponemus

VALENTINUM HENRICUM VOGLERUM, Profeſſorem Medicum Helm- 3
ſtadienſem, cujus extat *univerſalis in notitiam cujusqve generis bonorum Scriptorum
Introductio*, Helmſtadii An. 1670. in 4. edita. (gg) Vir fuit ille doctiſſimus, & vaſtum
hoc argumentum ὡς ἐν τύπῳ propoſuit. Rudimentum ergo non ſpernendum eſt,
& qvaſi ichnographia magni operis. Generatim agit de modis, qvibus Scriptorum
notitia poſſit acqviri, & omnes inde Autores illos recenſet, qvi de Scriptoribus certa-
rum diſciplinarum, nationum, ſummariam recenſionem inſtituerunt. Sed multa ta-
men in illo deſideres. Nam in generali illâ Synopſi non omnia complexus eſt, quæ
dici poterant. * Ejus ſupplementum meditatur VINCENTIUS PLACCIUS, Gymna- 4
ſii Hamburgenſis Profeſſor, vir clarisſimus. * Id qvoqve è Voglero diſcimus è 5
cap. 5. iſtius libri, extare HERMANNI CONRINGII Opus eruditum *de univerſâ erudi-
tionis à nato Chriſto propagatione*, ejusdemqve *de Scriptoribus* commentarium privatis
lectionibus ab illo conceptum, qvi multorum commoda adjuturus eſſet, eô judice, ſi
lucem viderit. * Verùm compendiarius planè libellus ejus eſt, qvem vidi, *de* 6
eruditionis propagatione, commentariolus Chronologicus, in qvo per ſingula ſecula
qvinqve illa capita proponit. 1. De Scriptoribus Eccleſiaſticis & Judaicis. 2. De

 Scripto-

(gg) Voglerianæ *Introductionis* primæ, qvæ h. l. commendatur, & A. 1670. prodiit, edi-
tioni, præferendæ ſunt duæ poſteriores, Helmſtadii A. 1691. & 1700. in *4to* excuſæ,
ob luculentas, qvæ his acceſſerunt, Viri Summi, Henr. Meibomii Junioris, tum Præ-
fationes, tum Notas & Acceſſiones. Qvæ & ipſæ in tertia editione, poſt Meibomii
obitum, filii patriſſantis, Herm. Dieterici, cura, A. 1700. publicata, auctiores ſunt,
qvam in ſecunda.

Scriptoribus Philoſophicis. 3. De Juriſconſultis. 4. De Medicis. 5. De Hiſtoricis, Oratoribus & Poëtis: qvem ego qvidem extemporalibus ipſi diſſertationibus natum ſuſpicor, multis acceſſionibus augendum, ut eſt ipſe Vogleri liber longè locupletior. Verum de Scriptoribus commentarium nullum hactenus vidi.

7 THOMAS BARTHOLINUS alterum ab illo locum occupet, magni Vir nominis, non inter Medicos tantùm, ſed inter Polyhiſtoras & Philologos. Is ſub extremam ætatem Bibliothecæ Academicæ Hafnienſi admotus occaſionem nactus eſt, Commentarium *de libris legendis* ſcribendi, editum Hafniæ A. 1676. in 8vo, Diſſertationibus ſeptem. Parvæ qvidem molis liber eſt, ſed in qvô qvaſi conſtipata ſunt utiliſſima de libris monita & notitiæ ad multas diſciplinas utiles. Diſſertatione *prima* multa habet de Academiæ & Bibliothecarum Hafnienſium incrementis: *ſecunda* de Autoribus ſuppoſititiis, anonymis, plagiariis, de autorum patriâ & ætate, ſingularum nationum & autorum genio, vitis autorum: *tertia*, de linguis Scriptorum, Scriptoribus Mileſiorum & verſionibus: *qvarta*, de ſcribendi ratione veteri & novâ, MStis antiqvis Romanis, Danicis, Islandicis, Editionum meliorum notis, Typographis, voluminum formâ: *qvinta*, de titulis librorum, variis librorum argumentis, methodis &c. *ſexta*, de lectione librorum, de arte mnemonicâ, de Excerptis inſtituendis, Indicibus variis, Lexicis: *ſeptima*, de electione librorum, & judicio circa Scriptores, notis & ſiglis &c. Opus tamen hunc librum lecturo aliqvâ Autorum notitiâ: nuda enim nomina velut per lancem ſaturam congeſta tirones facilè morantur. Prodeat tertio loco

8 AUTOR GALLICUS ANONYMUS, *de la connoiſſance des bons livres, ou examen de pluſieurs Auteurs.* Liber ille ſine autoris nomine prodiit in 12mo Amſtelo-

9 dami 1672. * Magnifica multa promittit titulus, cum pompâ & apparatu inſtitutus; ſed exigua ſunt, qvæ in illo libro tractantur, & in cenſuram qvorundam Autorum Gallicorum deſinunt; cui fini deſtinatus ille liber videtur, eamqve ob cauſam nomen autoris omiſſum, ut invidiam à ſe declinaret. Prolixus eſt in judiciis de fabulis & Romantiis Gallorum: qvæ potiſſimam libri partem occupant. Regulæ, qvas ponit de bonis Autoribus cognoſcendis, admodum ſunt generales. Judicium ille de libris inſtituendum dicit, ratione autorum, tituli, argumenti: eâqve occaſione de qvibusdam Gallicis Scriptoribus, eorumqve virtutibus & vitiis agit, de Comœdiis, de Poëſi Gallicâ, de eloqventiâ Gallicanâ in ſtylo ſoluto & ligato. Qvibus totus ille liber abſolvitur, atqve ita in urceum exit, cum amphoram titulus promiſerit. Qvare rectè de eo judicat Bailletus in Judic. Doctor. tom. 2. part. 1. p. 169. *cet ouvrage n' a point augmenté l' eſtime, qvi le Public a conciie de ſon habilitè, ce ne ſont qve des diſcours vagues, dans lesqvels il ſemble battre l' air, ſans ſcavoir à qvoy ſ' en tenir.* Autorem hujus ſcripti nominant *Memoriæ Gallicæ*, à Dionyſio Medico ſcriptæ, *Sorellum*, qvi Bibliothecam Gallicam ſcripſit, de qvo in ſeqventibus; veroſimile videtur. Videor enim mihi in utroqve ſcripto parem judicandi ſolertiam deprehendere, & ipſe liber ſtatim in initio mentionem Bibliothecæ Gallicæ facit.

10 Præmiſſis Autoribus illis, qvi generatim de judicio circa libros inſtituendo agunt

agunt, ad ipſos illos procedimus, qui judicia de Autoribus ſcripſerunt. Hîc qvidem
ex antiquioribus occurrunt Cicero, Dionyſius Halicarnaſſeus, Qvintilianus, Lon-
ginus, qvi datâ occaſione Autorum veterum nomina recenſent, deqve iis judi-
cant. Periculoſæ plenum opus aleæ ſuſcipiunt, Qvintiliano judice, qvi de Au-
toribus judicia in publicum edunt, qvod & Rolando Mareſio *lib.* I. *ep.* 41. viſum
eſt. Meminit illic Eraſmi, qvi in Ciceroniano de ſui & ſuperioris ævi Scriptoribus
judicia dedit, non ſine ſummâ ſui invidiâ: item Juſti Lipſii, qvi Bembum aliosqve ſe-
vero examine expendit. Hoc deinqve ejus de his cenſuris judicium eſt: *Omni certè*
laude hoc proſeqvendum eſt, modò cum modeſtia fiat & in pridem functis, ſine odio & gratia:
qvorum cauſæ procul habentur, cum de iis judicatur, qvos videre, qvibusqve proinde in-
videre non licuit. Sed id in juſto opere & ex profeſſo facere, fortaſſe nimis invidioſum
ſit: nimirum ſummorum virorum qvaſi cenſorem agere. Tantum epiſtolis aut Criti-
cis operibus illas cenſuras admiſceri vellem. Qvanqvam ejusmodi judicia ſic, ut dixi,
exercita non tam cenſuræ, qvam laudationes dici debent: qvibus, qvid in unoqvoqve
egregium videatur ac laudabile, ingenuè adnotatur, obiter verò tantùm, ſi quid aliqvan- 11
do iidem peccaverint. * BENJAMIN PRIOLUS, qvi *Hiſtoriam Gallicam ab exceſſu*
Ludovici XIII. ſcripſit, in appendice iſtius libri promiſit *judicia de Scriptoribus Græcis*
& Latinis. Verùm qvæ judicia exſpectanda ab homine, qvi ipſe exiguo judicio prædi-
tus, in ampliſſimo ſuo argumento ineptè verſatur? Nihil eſt enim iſtâ hiſtoriâ, ſi dictio-
nem, ſi argumentum videas, qvod placere doctis poſſit. Ridicula planè illa operi ſubjun-
cta epiſtola vel excuſatoria, vel defenſoria. Qvàm ſtulta illa Lipſiani ſtyli affectatio:
ac paſſim occurrunt è Lipſii Politicis ac aliunde conſuti centones. * De JOHAN- 12
NE BAPTISTA CAPONO refert Gregor. Leti *Ital. regn. part.* 3. *lib.* 2. *p.* 97. moliri il-
lum libros XII. *de erroribus clarorum Scriptorum Latinorum, & alios de erroribus cla-*
rorum Scriptorum Tuſcorum, ſed poſt mortem demum edendos. Refert & Bailletus
de Judic. doctorum, tom. 7. *part.* I. *p.* 172. eſſe à Dn. *Deſ-preaux Boileau* judicia de Vi-
ris doctis conſcripta, qvæ tamen hactenus non vidi. Idem eodem loco, *pag.* 293.
mentionem cujusdam ſocietatis facit *le port. Royal,* qvæ variorum librorum cenſuram,
ſed audaciorem, inſtituerit, de qvâ hactenus nil mihi conſtat. Inter illos cenſores, qvi
aliqvam ætatis prærogativam habent, ponendus nobis primus eſt.

PHOTIUS, Patriarcha Conſtantinopolitanus. Hujus Viri magna fuit erudi- 13
tio. Vixit ſeculô poſt Chriſtum natum nonô. Ejus extat *Bibliotheca μυριόβιβλος,*
ſive lectorum à Photiô librorum recenſio; ſed non ſuperſunt, niſi 279. codices, qvos
recenſuit. Caſaubonus tamen epiſt. 164. meminit, MStum integrum extare apud
Henricum Stephani. Habentur in hôc Opere Excerpta ex Autoribus illuſtria, inter
qvæ ſunt multa deperditorum autorum fragmenta. Adjicit qvoqve judicium de Au-
toribus, qvod genus ſcribendi primus ille ſuo tempore inſtituiſſe videtur. In Lati-
nam linguam converſum eſt hoc Opus ab Andreâ Schotto, editumqve Auguſtæ Vin-
delicorum 1606. in fol. Græcus Textus ſolus cum Emendationibus Höſchelii 1607. pro-
dierat, ſuaſu Marci Velſeri; Græcè verò ac Latinè excuſum fuit Genevæ apud Paulum

14 Stephanum An. 1611. tum deinde Rotomagi. Utraqve editio in folio. * Fuiſſe Virum hunc ſuo tempore doctiſſimum, nemo Hiſtoriarum peritus ignorat: qvanqvam ab Henrico Spondanô, aliisqve Pontificiis Scriptoribus, ut homo ſacrarum literarum rudis traducatur, qvod ab invidia profectum eſt. Antonius Poſſevinus in Bibliothecâ ſuâ ſelectâ lib. 5. cap. 16. contemptim de Photio judicat: *de Bibliotheca Photii, qvam multi, & ii etiam perdocti, aut Græcam aut Latinam optarunt, nolim qvenqvam admodum angi;* & in Apparatu Sacro, ſub voce Photii, multos in illo errores notat. Notum enim eſt ex Hiſtoriâ Eccleſiaſticâ, qvæ tum lites fuerint inter Eccleſiam Orientalem & Occidentalem agitatæ. Qvoties librum illum legimus, toties inſignes periiſſe libros, qvorum ille argumenta recenſet, dolemus. Honorificè de hoc libro ſentit Lipſius *Cent. 5. Miſc. Epiſt.* 89. Heinſ. *prolegom. in Ariſtarch. ſacr.* Voſſ. *l. 2. Hiſt. Græc. cap.* 25. Calixtus in *apparatu Theologico*, immenſæ qvidem lectionis & variæ eruditionis virum vocat, ſed vitæ minus probatæ. Multa in ejus laudem Schottus *in*
15 *præfatione*, ubi Photium Hermogenis Ideas in Critice Autorum ſeqvi ait. * Occaſio hujus Bibliothecæ ſcribendæ hæc fuit: dum in Aſſyriâ legationis munere fungeretur pro Baſilio, Taraſius amicus ejus per literas à Photio petiit, ut, qvæ ſubſecivis horis legeret, ſecum communicaret: qvare in hunc Commentarium omnia illa, qvæ legit, retulit, & ad amicum ſuum transmiſit. De Photio vide Elogium apud Capaccium *lib. 2. Elogior. p.* 330. Editus qvoqve ab illo Photio eſt liber adverſus tyrannidem Pontificis Romani. Hujus Viri utinam omnia haberemus, multa nobis ſupereſſent
16 vetuſtorum Autorum Fragmenta. * Extat tamen præter hanc Bibliothecam ſcriptus *Nomocanon*; cum notis Theodori Balſamonis, & Johannis Zonaræ, editus à Jacobo Gothofredo & Bevereggio in Synodico illo magnô. Extant & *Epiſtolæ* ejus cum
17 verſione & notis Richardi Montacutii. * Scripſit qvoqve *Gloſſarium Græcum*, qvod hactenus MStum eſt, latetqve in Bibliothecâ Viri illuſtris Marqvardi Gudii, cujus editionem multi hactenus fruſtra urſerunt. Eſt & alterum MStum in Bibliothecâ Oxonienſi, cujus editionem moliuntur illic Viri docti. Magno commodo foret hoc Gloſſarium literatoribus & Hiſtoricis; multa enim ex Autoribus deperditis depromſit, qvorum laciniæ etiam venerationi eſſe debent. Qvod ad notitiam ſingularem hujus Viri attinet, legantur Andreæ Schotti in Bibliothecam ejus Prolegomena. Aliqva etiam ſummatim recitat de Hiſtoriâ ejus Böclerus, in libro *de rebus ſeculi noni & decimi, ſub Ludovico II. p.* 157. Verum Gloſſarii illius nulla apud eos fit mentio. Hactenus enim non niſi duo illa cognita ſunt exemplaria. Subjungo Photio, velut ejus ſimiam,

18 JACOBUM GADDIUM, Florentinum, Virum Nobiliſſimum, è Familiâ illuſtri
19 Italicâ. * Is Opus edidit *de Scriptoribus non-Eccleſiaſticis*, Tomis duobus comprehenſum, ſed qvi non unô tempore, nec integri, prodierunt. Tomus enim primus Florentiæ 1648. in fol. editus; Tomus II. à litera L. ad literam S. Lugduni An. 1649. eâdem formâ editus, unde difficulter illi libri junctim poſſunt comparari. Magnificus librorum illorum titulus eſt, ut ſolent plerumqve eſſe verborum prodigi, qvi rerum

ſunt

ſunt parci. Judicia interponit de Autoribus ſæpè temeraria & futilia, ne qvid de maledicentiâ ejus dicam, qvâ viros doctiſſimos ſæpè impugnat, præcipuè Germanos; ipſi qvoqve Photio non parcit, in quo taxat nimiam Plutarchi recenſionem, cum illud ſtudio fecerit autor ille. Qvæ enim non ſunt in Plutarcho notatu digna? in qvibus prolixitatem ejus nunc qvidem damnari ineptum eſt: nam ſi periiſſet ille Autor, ut
multi alii, nemo non ipſi egiſſet magnas gratias. * Abbas Ghilinus *in Theatro* 20
ſuo hominum literatorum, invidenda illi Elogia ſuſpendit: ſed Philippus Labbæus rectius de eo format judicium, vocando Sciolum Florentinum in libro ejus *de Scriptoribus Eccleſiaſticis p.* 878. qvi de rebus ſibi penitus ignotis judicium, qvo ferè ſemper caruit, ferre voluit; in quisquiliis undequaque corradendis operoſum: qui, quot verba habeat, tot propemodum mendacia. Idem integrum librum de Gaddianis aberrationibus ſe ſcripturum promiſerat. Scripſit Gaddius penè Bibliothecam librorum in vario doctrinæ genere, ut ſolent homines, quô ineptiores ſunt, eò magis eſſe πολύγραφοι, qui chartis illinunt, quicquid in buccam venit. Ejus Opera recenſet Gregorius Leti, *Ital. regn. part.* 3. *lib.* 4. Occurrunt tamen in his nonnulla ſæpe è MStis notata, aliaque curioſiora ſuperſtitioſâ diligentiâ congeſta, quæ inter tot alias ineptias ad uſus noſtros ſeponere poſſumus: ut nullus liber tam malus eſt, in quo non ſit aliquid boni. Fuiſſe aliquando mente captum, Gregor. Leti refert. Extat &

ANTONII POSSEVINI, è Soc. Jeſu, *Bibliotheca ſelecta & Apparatus ſacer:* 21
cujus Viri non eſt æqua apud doctos æſtimatio. Sunt, qui illum in cœlum ferunt laudibus; ſunt, qui illum compilatorem, non multæ curæ & judicii habent. Bibliotheca ſelecta 18. libris conſtat. Multa hîc pertinentia ad rationem ſtudiorum, & rei literariæ in univerſum, interponit judicia, in quibus multa reprehendit Jacobus Gaddius: ſed non magni faciendum eſt ejus judicium, ut qui ſæpiſſimè ineptus Autorum cenſor eſt. Verum tamen eſt, vagis & longe quæſitis excurſibus fatigare illum lectores. Sixti Senenſis Bibliothecam ſanctam paſſim vellicat, quæ tamen viris doctiſſimis
in pretio eſt; de quo nos alio loco. * *Apparatus* ejus *ſacer* majore in pretio nonnullis 22
habetur, multaque habet de Scriptoribus veteribus & novis judicia, ex aliorum ſæpe ſenſu formata. Utiliſſimum tamen ille laborem ſuſcepit, in quo aliqua condonari debent. Bailletus ſuadet, ut correctio errorum ab aliquo viro docto ſuſcipiatur. Annectit Catalogos MStorum, quæ ad res Eccleſiaſticas pertinent, magnô ſtudiô ex omnibus eruditi orbis Bibliothecis conquiſitos; cui ſi ſimiles in ceteris diſciplinis collectiones haberemus, magno profectò uſui eſſet. Judicia ejus de Machiavello magnam ipſius oſcitantiam & imprudentiam arguunt, ut oſtendit in Præfatione Principis Machiavellici Conringius. Ultima editio Bibliothecæ ſelectæ prodiit An. 1607. Coloniæ, in folio. Apparatus ſacer ibidem 1608. Referendus itaque hic autor eſt ad Scriptores rei literariæ Criticos, qualis Photius eſt, &, qui è recentioribus, Photii methodum ſequuntur Ephemeridum Scriptores. Inter illos Criticos nomen quoque, ſed invitâ plane Minervâ, profiteri voluit

CLAUDIUS VERDIERIUS, filius Antonii Verdierii, cujus extat *ſupplementum* 23

in

in Bibliothecam Geſneri, & plurima alia linguâ Gallicâ. Is librum ſcripſit exiguum
magnificô hôc Titulô: *Cenſio autorum omnium veterum & recentiorum.* Qvis non de
locuplete penu hujus Pantoſophiſtæ præclara omnia, & tanti promiſſoris hiatu digna,
ſibi ſponderet? Sed miſerè ille corvos deludit hiantes: nam ubi cenſuram ſuam exer-
cet, manifeſtam hominis phreneſin facilè deprehendas. Vel ex ipsâ libelli fronte non
falsâ metopoſcopiâ conjeceris hominis dementiam, qvi triginta circiter foliis tàm va-
24 ſtum argumentum exhaurire voluit. * Si non aliunde, vel ex eo colligas inſaniam,
qvod ipſi parenti ſuo, viro docto, in laudes filii ſui tam prolixo, non parcat. Nam
in Bibliothecâ ſuâ Gallicâ Antonius Verdierius Pater *ſub voce Claudii* filii ſui varia
carmina Gallica etiam cum elogio recenſet, & ille tamen ingratus & maledicus filius
de Patre ſuo pag. 171. ita: *Erravit fortaſſe Antonius Verdierius pater meus, qui Geſnerum
ſecutus Bibliothecæ ſupplementum fecit &c.* Porrò de eo: *Laboris hâc in re ineſſe*
25 *ſatis, qvamvis induſtriæ parum, nemo eſt, qui neget.* * Adverſus illum cenſuram
ſcripſit Caſpar Scioppius, qvi & ipſe certare cum aliis poteſt maledicentiâ; non vero
ſeorſim excuſus libellus ille, ſed additur libro, cui titulus: *Catulli caſta carmina*, ſele-
cta à Raphaële Eglino Iconio; cum ejusdem Vindiciis adverſus Joſephum Scaligerum.
26 Editus eſt liber Francofurti An. 1606. in 12mo. * Neſcio tamen, qvi factum ſit,
ut Leo Allatius diſceptatione ſuâ *de Erroribus magnorum virorum in dicendo*, Romæ
1636. editâ, non exiguas ex hujus Verdierii cenſione lacinias in hunc ſuum libellum
tranſtulerit, laudato interdum, ſed diſſimulanter, autore, interdum præterito. Nam
certè majori judicio ingenioqve Leo Allatius erat, quam ut è miſera iſta Verdierii cen-
27 ſione judicia illa emendicaret. * Si qvis aliqva ejus ſtultitiæ ſpecimina velit, dabi-
mus illa in guſtum: ſtatim in initio operis, 18. paginis multa ſunt inepta de Gramma-
ticis veteribus judicia. Pag. 43. *Romans* Gallorum ex voce Gallica *Normans* ſtultâ plane
derivatione deducit. Pag. 50. & ſqq. in Virgilio reprehendit voces barbaras, qvod-
qve utatur phraſi non Latinâ, ut Æn. 3. cum Poëta ait: *Anchiſen facio certum;* cum
dicere debuiſſet: facio certiorem. *Sceleratum* qvoqve *frigus*, & *ſceleratas faces* more
Mantuano dixiſſe Virgilium, unde in eo deprehenſa ſit Mantuanitas. O acumen omni
piſtillo obtuſius! Qvam ridiculum eſt ejus de Horatio judicium p. 57. qvod in Hexa-
metris duriuſculus ſit, & verſus plurimum inexcultè per monoſyllaba deſinere faciat,
qvo nihil ſit abſurdius, qvod de poëtica arte multa præcipiat, qvæ ipſe non obſervet;
quod Satyras ſuas Sermonum appellatione minùs idoneâ depreſſerit: Satyram enim ea
gravitate & majeſtate, qva concionator in pulpito adverſus hominum vitia, prorumpe-
re debere; cum ſermo familiaris qvædam loqvela ſit. Non novit bonus ille vir ge-
nium Satyræ, qvem nemo unqvam feliciùs Horatio expreſſit, ac de induſtria hoc illi
Carminis genus qvæſitum; neque aliam Satyris eſſe indolem, qvam qvæ ridendo & fami-
liari ſermone verum dicat, non gravitate concionatoria, qvæ cum Satyrarum Scripto-
ribus ſtultiſſimè componitur. Ejusdem commatis eſt, quod pag. 100. artem omnem
oratoriam, ut generi humano pernicioſam, damnat, & pag. 103. & 104. præclaros illos
Ariſtotelis Rhetoricorum libros cavillatur. Nihil dicam de inſana ejus in Leges &
Jctos

JCtos cenſurâ à pag. 110. usque ad pag. 132. Verum de eo judicium quoque tulit Bailletus *de Judic. Doctor. tom. I. pag. 2. & pag. 517.*

THEOPHILUS RAYNAUDUS, Vir multæ lectionis & ſcriptionis, Jeſuita: 28
nam omnes ejus libri 20. tomos in fol. complent, qui ante aliquot annos junctim editi in Gallia, teſtibus Ephemeridum Scriptoribus. Is librum inter alios ſcripſit, cui titulus: *Erotemata de malis ac bonis libris, deque juſta aut injuſta eorum conditione*, editum in 4to, Lugduni An. 1653. quod argumentum ipſi integrum volumen parere potuit, quanquam non aliter, niſi morali ratione, tractaverit. Magna ſcilicet horum hominum ſollicitudo eſt de admittendis ſive tollendis & expurgandis libris. Multæ in hôc Opere ab ipſo afferuntur minutæ quæſtiones, unde parum fructus pro literariâ notitiâ, niſi quod obiter nonnulla inſpergat. Verum ſcilicet hîc Horatianum illud eſt:

Cum flueret lutulentus, erat, quod tollere velles.

Eandem materiam ante ipſum tractavit Gabriel Puhtherbeus, cujus extat liber *Theotimi* titulo, ſeu, *de tollendis & expurgandis malis libris*, *Pariſiis* An. 1549. in 8vo editus. Sed noſter ille pleniùs tractat hoc argumentum. Inſtituit certas librorum claſſes, ut Hæreticorum, Atheorum, Magicorum, Superſtitioſorum, Obſcœnorum, Infamium, Suppoſititiorum, Furtivorum. De ſingulis multa habet, quæ disquirat. Sed ille, dum ſuâ in alios libertate cenſendi utitur, ipſe in cenſuram Eccleſiaſticam incurrit, atque in Indicem illum Prohibitorum quædam ejus Opera relata ſunt. * Et fuit 29
ſanè intolerabilis illa audacia, quâ referente Bailleto in *Judic. Doctor. tom. I. part. I. cap.* 13. *pag.* 102. cenſuram libertinam & impiam in Symbolum Apoſtolorum ſcripſit, aliosque in religionem Chriſtianam injurios plane libros: quare inter illos, quos Gallicâ voce *Chicaneurs* dicimus, refert. * Guido Patinus magnis illum elogiis 30
ornat. In epiſtola 92. vocat illum hominem prodigioſæ ſcientiæ, qvi omnia norit: nunquam ſe, ait, aperire ejus libros, qvin aliqvid ex eo diſcat. *Epiſtola* 122. Rainaudum cum Martino Schoockio & Hermanno Conringio confert, ita tamen, ut utrumqve à Rainaudo eruditione vinci contendat. * Qua in re Viri ejus judicium mi- 31
nimè amplecti poſſum. Longè enim profundior eruditio, & limatius in Conringio, quàm in Rainaudo, judicium. Quod qui diſcernere non novit, næ is vel parum judicandi ſolertia valet, vel partium ſtudio ducitur. Parum quoque aptè cum Schoockio confertur Conringius, in hâc triga principe loco nominandus.

Referendi huc quoque ſunt SCRIPTORES EPHEMERIDUM LITERARIA- 32
RUM in variis nationibus, quatenus non nudos tantum nomenclatores, ſed & Enarratores & judices ſe exhibent. (*hh*) * Jam XX. propemodum anni ſunt, cum con- 33
ſilium nonnemini ſuppeditarem, ut ſingulis ſaltem menſibus, (ut in rebus politicis fieri ſolet)

(*hh*) Ephemeridum Literariarum, ſolis, quæ decennio proximo lucem videre cœperunt, recentisſimis exceptis, omnium Hiſtoriam fuſius, diligentia ſatis curioſa, perſecutus eſt Chriſt. Junckerus, Dresdenſis, Gymnaſii jam Schleuſingenſis Conrector, peculiari, qvod Lipſiæ A. 1692. *in* 12. edidit, & Continuatione, ad hæc usqve tempora pertexenda, auctius nuper promiſit, Schediasmate.

ri ſolet) varias de rebus literariis ex totâ Europa conquiſitas relationes publicaret, uſus
eorum operâ, quibus magnum eſt cum viris celebribus literarum commercium: quod
non ad libros tantùm, ſed & ad omnia cogitata & inventa aliasque hiſtorias literarias
34 extendi vellem. * Ac factum nunc eſt, ut ſingulari quodam impulſu animi eru-
ditorum in hoc rei literariæ ſtudium acti fuerint. Sed ſcopos ſibi diverſos propoſue-
runt. Angli enim ad res Phyſicas ſe totos converterunt, nova experimenta & Auto-
res Philoſophiæ naturalis enarrando, cui fini apud illos inſtituta fuit *Societas Regia*,
cujus auſpiciis Henricus Oldenburg, ejus Secretarius, in publicam lucem protulit, quæ
illa in Societate proponebantur. Eorum pars in Latinam linguam converſa eſt: pro-
miſerat & ipſe Autor integram verſionem, cujus nunc laboribus fata interceſſerunt;
35 illam telam nunc pertexit Hoockius. * Galli non intra naturæ fines ſe continent,
36 ſed latiùs evagantur; omnis enim generis Autores novos recenſent. * Primus è
Galliâ illam operam ſumpſit Hedovillius, cujus liberiora judicia bilem moverunt eru-
ditis, ut Tanaquil Faber ſingularem librum ſcripſerit adverſus illos Ephemeridum Scri-
ptores, cui Titulus *Journal du Journal, ou cenſure de la cenſure*, in quo falſè exagitat
novos illos Criticos. Quare circumſpectè magis rem ſuam inſtituerunt, & judicio
37 omni abſtinuerunt, ſolâ recenſione contenti. * Poſtea res illa ad Dominum Gal-
leſium, ad Abbatem Roquium, ad Dominum Dionyſium, Regium Medicum, delata
eſt, quorum labores unô faſciculô comprehenſi ſunt ſub titulo *Journals des ſçavans*
prodierunt. Recuſi illi libri in Belgio fuerunt; ſed acceſſiſſe hîc quædam à falſariâ
manu, queruntur Galli. Quæ ab aliis notata in his Ephemeridibus fuerunt, legi poſ-
ſunt apud Baillet. libro toties laudato, *tom. 2. pag. 57. & ſqq.* Pars aliqua iſtarum
38 Ephemeridum in linguam Latinam converſa eſt à Nitſchio. * Cœperunt quo-
que Itali Gallicas convertere in ſuam linguam, & ipſi Gallorum exemplo tales ſcribe-
re Ephemerides, & quidem Florentini ſe exercuerunt præcipuè in Phyſicis & Mathe-
maticis. De libris apud illos nihil habetur. Sed ii jamdudum laborem hunc abru-
39 perunt; Romæ verò FRANCISCUS NAZARIUS, Vir doctiſſimus, eandem quoque
palæſtram ingreſſus eſt, de quo multa præclara ſcribunt Autores, qui ejus librum le-
gerunt. Prodiit verò etiam ille ſub Titulo: *Giornali de Letterati.* Rarò tales libri
ad nos perveniunt. Caſpar Bartholinus in Præfatione libri ſui de Tibiis veterum hoc
illis elogium ſuſpendit: *Franciſci Nazarii Ephemerides tantam librorum cujuſcunque
ſcientiæ & linguæ varietatem, tamque diſtinctam notitiam complectuntur, ut ſingularia
eorundem, quæ ipſe laborioſe ſolus perſtringit, clariùs & ſolidius ab ipſis ſeorſim Auto-
ribus haberi nequeant.* Ex illis Ephemeridibus multa transſcribunt Galli, nonnun-
40 quam etiam Angli. * Veneti quoque Ephemerides tales inſtituerunt: ſed & hæ
41 cum Romanis jam diem ſuum obierunt. * Harum nationum exemplo incitati
etiam Germani & Dani, acta quædam Philoſophica & Medica inſtituerunt, ſed intra
42 Phyſicæ & Medicinæ limites ſe continent. * An. 1682. in Academia Lipſienſi
viri aliquot docti laudabili conſilio negotium hoc ſuſceperunt, ut *Acta Eruditorum*
publicarent, quibus non libros ſolùm in omni doctrinæ genere, ex omni gente, novos

recen-

recenſerent, ſed & inventa nova phyſica & mathematica undiqve conqviſita propo-
nerent. Optimè illa res hactenus cum eruditi orbis applauſu ſucceſſit, eſtqve ejus rei
fructus longè maximus. Ego certè Germaniæ atqvè illuſtri huic Academiæ de illo
conſilio gratulor, qvod exteris qvoqve, qvibus noſtra rarò ad palatum ſunt, nunc pla-
cere incipit, ut jam in Gallicam qvoqve linguam acta illa convertantur. * In or- 43
dinem illa redigit vir non literarum tantùm famâ, ſed & ſingulari in his induſtriâ ſpe-
ctatiſſimus OTTO MENCKENIUS, manum jungentibus aliis inclutæ Academiæ
Profeſſoribus, præcipueqve Viro omni eruditionis apparatu inſtructiſſimo, Dn. CARP-
ZOVIO, urbis Senatore ampliſſimo. * Nolo hîc dicere de Mercuriis librariis, 44
qvi ſingulis menſibus in Angliâ, ſingulis ſemeſtribus in Belgio, prodeunt; qvem mo-
rem etiam Galli imitantur, qvi ſingulis Ephemeridibus Catalogos aliqvos librorum
ſubnectunt, qvibus continentur digna indigna relatu. * Neqve illud ſilentio hôc 45
locô prætereundum eſt, Batavum qvendam CORNELIUM à BEUGHEM pollicitum
eſſe *Univerſale* aliqvod *ex omnibus Ephemeridum Scriptoribus Compendium*, (*ii*) qvo con-
tinebuntur & nova inventa, & libri varii generis: qvod ubi prodierit, judicium de illo
labore formari poterit; qvi profectò non à jejuno ac proletariô ingenio, ſed à viro rerum
omnium, qvæ ibi tractantur, perito, ſuſcipi debet. Specimen aliqvod ejus rei in libro
dedit, cui titulus: *la France ſçavante, Gallia erudita*, Amſtelodami 1683. in 12. impreſ-
ſo. Sed nec ille vel titulo, vel exſpectationi aliorum, labor ſatisfecit: titulos tantùm
Ephemeridum, non materiarum ſpecialium ponens, qvod ſecundum tres claſſes, tempo-
ris, alphabeticæ ſeriei, & generalium materiarum diſtinxit. Vide de illo Bailleti judi-
cium loc. cit. Scripſit de Phyſicis, Medicis, Hiſtoricis ac Politicis libris Catalogos,
ſed qvi ab anno 50. ad noſtra tempora prodierunt, de qvibus ſeqventi capite. * Plu- 46
res hinc ad eadem rei literariæ augendæ conſilia dilapſi ſunt: nam Roterodami vir
Clariſſimus PETRUS BÆLIUS, Hiſtoriarum ac Philoſophiæ Profeſſor, edidit Gallicâ
linguâ librum, cui titulus: *Novelles de la Republiqve des Lettres*, qvem La-
tinâ linguâ ita ipſe effert: *Excerpta Reipublicæ Literariæ*. * Magno illa ſtudio ac 47
induſtria congeſta fuerunt; ſed ſine aliqvâ cenſendi audaciâ: qva laborat, qvi antea
ejusdem generis librum ſcripſerat cum titulo: *le Mercure Sçavant*, cujus duo
tantum vel tres menſes prodierunt, qviqve cum illis Bælii Excerptis vendi ſolet.
* Nunc qvoqve Amſtelodami ne hac qvoqve gloriâ excideret urbs celeberrima, viri 48
eruditi novum genus Ephemeridum inſtituerunt, ſub titulo *Bibliothecæ Univer-*

(*ii*) Univerſale illud ex omnibus Ephemeridum Scriptoribus modernis Compendium ſive Indices Librorum & Inventorum, de qvibus in iſtis eſt actum, Generales, publicæ jam luci ſiſtit Corn. a *Beüghem*, Bibliopola & Senator in Cliviæ Ducatu Embricenſis, ob induſtriam laborioſam, & bene de Hiſtoria Literaria Recentiori merendi ſtudium, laude ſua haud defraudandus: librorum qvidem in qvatuor *Apparatus* ſui *ad Hiſtoriam Literariam Noviſſimam Conſpectibus*, Amſtelodami A. 1689. 1694. 1699. & 1701. *in* 12. editis, Inventorum vero in *Syllabo recens in Re Medica, Phyſica & Chymica, exploratorum*, ibidem A. 1696. excuſo. Verum ſolos tantum titulos nomenclatoris inſtar, recitat, neqve ſic tamen ab omni errore immunis.

ſalis Hiſtoricæ. *Univerſalem* vocant, qvod qvoscunqve libros, cujusqve gentis, diſciplinæ & linguæ recenſent; Hiſtoricam, qvod ſola narratione contenti omni judicio abſtinent. Acta Lipſienſium ejus præcipuum autorem aliàs incognitum nomi-
49 nant, *Johannem Clericum.* * In iisdem qvoqve Actis Lipſienſium, Menſe Jan.
Ann. 1687. *Ephemerides Eruditorum Parmenſes*, exhibentur, è qvibus excerpta
qvædam ſpeciminis loco proponuntur. Nuper admodum prodierunt qvoqve Ephe-
50 merides, qvæ Politicam & Literariam hiſtoriam conjungunt. * Hamburgi qvoqve à curioſioribus ejus loci viris doctis nuper inſtitutæ *Ephemerides Literariæ* in ipſo ortu ſuo ſuppreſſæ, à qvibus illud memorabile præ ceteris omnibus viſum eſt, qvod Londino nunciabatur, experimentum de liqvore αὐτοκινήτῳ, ſeu de aqvâ vorticoſâ, qvæ ſe ipſam in gyrum torqvet, à R. B. Societati Regiæ expoſitum, occaſionem maximis ſuppeditare meditationibus poſſit, multumqve arcani recondere videtur.

51 Egimus de iis, qvi id ſibi propoſuerunt, ut judicia de autoribus ſcriberent. Sunt, qvi nonnunqvam judicia de Autoribus ſcriptis ſuis immiſcent, è qvibus alii excerpsêre. E ſcriptis Melanchthonis GEORGIUS RICHTERUS, Sacerdos Gorlicenſis, collectionem talium judiciorum inſtituit, libro Islebiæ 1597. in 8. edito, cui titulus: *Criſes Melanchthonianæ de eligendis optimis qvibusqve in omni diſciplinarum genere autoribus.* Erat ſuo tempore Melanchthon communis Germaniæ Præceptor, ejusqve doctrinæ longè lateqve diſſeminabantur. Qvare qvæ in illius ſcriptis de Autoribus bonis habentur judicia, magni uſui eſſe diſcentibus poterunt: nam non ſolùm de Oratoribus, Poëtis, Hiſtoricis, ſed & omnium qvoqve diſciplinarum Scriptoribus ſana & ſolida hîc colliguntur judicia, tironibus non ſolùm, ſed & Doctoribus ipſis profutura. Venerabile meritò Melanchthonis omnibus eruditis nomen eſſe debet, in qvo uno viro plus doctrinæ & ſapientiæ fuit, qvam in toto ſciolorum, multa & magna crepantium, grege.

52 Habentur in THUANI hiſtoriâ, ducente ita temporum ac annorum ſerie, varia
de viris doctis judicia & elogia, qvæ in unum aliqvod volumen cum ceteris memorabilibus Gerhardus von Stöcken in *Thuano ſuo enucleato* collegit. Illa qvoqve de viris doctis judicia ſeorſim ſub titulo *Elogiorum Thuanæorum* Londini 1671. in 8. edita. Multum illis tribui debet ob ſingularem hujus viri candorem, qvi procul ab omni par-
53 tium ſtudio fuit, & perſpicaciſſimam ejus in judicando ſolertiam. * Noviſſimè
hæc judicia in Gallicam linguam convertit Teiſſierus, ſuaqve additamenta adjecit, qvibus de vitis virorum doctorum multa monentur, & aliorum etiam de ſcriptis judicia, è variis hujus generis Autoribus, colliguntur. Editus eſt liber ille duobus tomis in 12. Genevæ An. 1683. ſed idoneis indicibus deſtitutus.

54 TOBIÆ MAGIRI, Profeſſoris Francofurtani, Viri docti, extat qvoqve *Eponymologium Criticum*, ut vocat, qvo habentur Elogia & Cenſuræ Virorum celebrium è variis Autoribus collectæ. Tenuis primùm is labor erat, & qvaſi rudimentum qvoddam, Polymnemonii ejus, libro optimo, præmiſſum, poſtea ſeorſim in 4to editum auctumve Francof. A. 1644. Noviſſimè, Anno ſcilicet 1687. curâ Chriſtiani Wilhelmi

Eybenii

Eybenii duplo, qvam antè, auctius in lucem miſſus eſt. Hoc qvaſi Indice uti poſſumus, ad qvem plura ejus generis, qvæ ſparſim apud viros doctos legimus, judicia conferri poſſunt: ſed ſeparanda ſunt Encomiaſtica à veris judiciis.

Talia cum apud omnes Autores de viris doctis judicia magno ſtudio collegiſſet ANDR. BAILLETUS, Bibliothecæ Lamonianæ Præfectus, in vaſtum aliqvod Opus labor ille ipſi ſuccrevit: nam aliqvot jam Tomi prodierunt Operis iſtius, cujus titulus: *Jugemens des ſcavans ſur les principaux ouvrages des Auteurs.* Tres primùm Tomi Pariſ. 1685. in 12. prodiêre, & nunc qvartus de Poëtis acceſſit, cujus qvinqve ſunt partes, An. 1686. editus. Omnium ille, qvi hactenus de hoc argumento prodiêre, abſolutiſſimus dici Commentarius poteſt: nâm non aliorum tantùm judicia Vir doctiſſimus magnô ſtudiô congeſſit; ſed ſua qvoqve paſſim immiſcuit, in qvibus multa ſunt egregia. Multæ qvoqve de Autoribus, Gallis præcipuè, illic habentur notitiæ, qvas fruſtra alibi quæſiveris. * Totus ille primus Tomus in præliminaribus occupatur, ubi de inſtituto ſuo & omni ratione judicandi multa & utilia & erudita proponit. Hic de libertate, neceſſitate cenſendi, de virtutibus boni judicis literarii, judicandi ſolertiâ, ſcientiâ, perſpicacitate, modeſtiâ; de vitiis in judicando, præcipitantiâ, affectatione ſive Pedantiſmo, (ut vocat,) cavillatione (*chicanerie*) malignitate, amore & odio, philautiâ, agitur, in qvibus ſingulis ad ſpecialia deſcendit. Agit deinde de præjudiciis librorum ab antiqvitate, à charactere ſacro vel profano, à dignitate Autoris, ab autoritate ejus, à titulis honorum, (qvos ſingulatim recenſet,) ab inclinationibus Autoris, à natione & patriâ: ubi de ſingulis gentibus, atque inter alios de Germanis, de qvibus ſiniſteriùs judicat. Qvam enim invidioſum hoc! *les Allemans ſont tousjours Allemans.* Qvaſi non & apud ceteras gentes homines inepti eſſent, neqve apud Germanos viri docti. Sed de his in Germanos convitiis alio loco pleniùs à me dicetur. Agitur porrò de præjudiciis, ab Autoris temperamento & moribus, ab ætate, à præcipitantiâ & lenitudine, à titulis libri, ubi multos veteres & recentiores in cenſuram, aliqvando tamen aſperiorem, vocat; à circumſtantiis, pretio & raritate, freqventi editione, remuneratione librorum. Immiſcentur variæ diſſertationes de libris poſthumis, anonymis, vaſtitate & exilitate librorum, de compendiis, de Polygraphis: qvæ omnia multum ad variam doctrinam conducunt. Recenſet hinc Typographos, Criticos, Hiſtoricos, Interpretes, Grammaticos, & tandem Poëtas magno multoqve apparatu. Sed in his adjumento illi fuêre integri, qvi de Poëtis prodierunt, à Gyraldo, Voſſio, Craſſo, Borrichio &c. libri; in qvibus nos ita procedemus, ut, qvæ aliis dicta ſunt, ſuis Autoribus relinqvamus, & digitum tantùm in illa intendamus: ea verò, qvæ à nobis ipſis notata ſunt, diligentiùs proponamus. Ubi ceteri prioribus Tomi acceſſerint, in magnam molem excreſcet liber: ſed tamen ob ſummam utilitatem commendari præ ceteris omnibus debet; etſi Autor, qvà eſt modeſtiâ, ipſe tantum pro rudimento perfecti Operis haberi velit.

55 (Talia cum apud omnes Autores …) · 56 (* Totus ille primus Tomus …)

Enarravimus judicia de viris doctis, ab aliis collecta, ſubjungemus his judicia Virorum doctorum illis ſublecta: inter qvæ referri debent *Excerpta Scaligeriana* 57

& Perroniana. Libelli hi prodierunt è Bibliothecâ Iſaaci Voſſii: fuerunt verò illa olim conſignata à fratribus Puteanis, cum in Belgio apud Scaligerum viverent, in bonos viros ac integras nationes ſæpe injurioſa. Multa illic ſunt congeſta de libris & viris doctis judicia, per ordinem Alphabeticum diſpoſita, digna atqve indigna relatu, nonnunqvam maledica & falſa: qvæ poſtea deſcripſit Claudius Sarravius, curiæ Pariſienſis Senator. Neqve enim dubito, illis qvicqvam acceſſiſſe à malignâ manu. Multa tamen illic habentur ad rem literariam Hiſtoriamqve ejus temporis noſcendam
58 utilia. * Poſtqvam primùm edita fuerunt hæc Scaligeriana Hagæ Comitis An. 1666. in 8vo, Gröningæ poſtea in lucem venerunt alia Scaligeriana, An. 1669. in 12. qvæ prima vocantur, cum præfatione Tanaqvilis Fabri, & ex ejusdem Bibliothecâ: omnia verò Latinâ linguâ afferuntur, cum altera illa intermiſta ſint multis Gallicis Diſſertationibus, prout ex ore loqventis exciderunt. Multa illic conqveritur de miſero ſuo ſtatu Faber, hiſtoriamqve primorum Scaligerianorum hanc recenſet: *Sex ſeptemve menſes ſunt, ex qvo Fr. Sigonius Juriſconſultus apud Auguſtoritenſes celeberrimus, hæc Scaligeriana manu deſcripta ad Bibliopolam miſit, ut ederentur & publicarentur. Rogavit porrò, ut inſpicerem: inſpexi; & quædam ſanè ad ea parabam ſcribere; quæ non omnibus fortaſſe nata ſunt; ſed totum id conſilii, ut abjicerem, multa fecere. Cur autem Prima vocaverim (nam hunc eis titulum feci) ubi libellum legeris, facilè intelliges; ſcilicet altera illa Scaligeriana, quæ abhinc duobus tribusve annis prodiere, recentiora ſunt. Doctrina autem in his tanta eſt interdum, tamque recondita, ut, qui meliorum literarum ſtudioſi ſunt, nullam ſatis magnam CL. Sigonio gratiam referre poſſint, qui nec operæ ſuæ pepercit, nec ſumptibus, ut ſchedas & adverſaria Vertuniani ſibi compararet & deſcriberet.* Gröningenſi editioni adduntur altera, ut vocantur, Sca-
59 ligeriana, qvæ priùs prodierant; ſed illa in non paucis interpolata. * Plenior horum Scaligerianorum hiſtoria habetur apud Guid. Patin. *Epiſt.* 154. qvi non à Puteanis Fratribus, ſed à qvodam Vaſſano hæc conſignata tradit: qvam hic integram Gallicis, ut ibi habetur, verbis apponam: *J'en ai céans un manuſcrit. C'eſt un Livre fort curieux, mais un peu dangereux. Je le fis tranſcrire il y a 30. ans ſur l'orignal que m'en prétérent Meſſieurs du Puy, qui étoient mes bons Amis & de fort honnêtes gens. Voici de la maniére que le Livre a été fait. Un jeune homme qui n'avoit pas 20. ans, nommé Jean de Vaſſan, de Champagne, Huguenot, qui avoit etudié à Geneve, prit a Paris des Lettres de recommendation du grand Caſaubon pour Joſeph Scaliger, & ſ'en alla en Hollande. Ce Jean de Vaſſan étoit néveu de Mrs. Pithou grans amis de Scaliger, qui étoit viſite toutes les ſemaines par toute ſorte de gens ſavans. Jean de Vaſſan écutoit tout ce que diſoit Scaliger & l'ecrivoit. Dela vint ce Livre qui eſt aujourdui dans la Bibliothéque du Roi. Jean de Vaſſan étant de retour de ſon voyage, fut fait miniſtre, puis par le moin du Cardinal du Perron & d'une bonne penſion, ſe fit Catholique, mais la penſion n'allant pas bien, il ſe fit Moine Feüillan, & avant que d'*
60 *y aller fit préſent de ce manuſcrit à Mr. du Puy.* * *Perroniana* per eosdem fratres Puteanos, vel per eundem forte Vaſſanum, è Cardinalis Perronii qvotidianis ſer-

monibus

monibus congeſta ſunt, in qvibus nonnulla ejusdem argumenti, qvæ melius inter ſe cohærent, ut Scaligeriana. Sunt in illis multa eximia, etſi de Cardinali Perronio contemptim judicet Patin. epiſt. 10. Eadem à Cl. Sarravio deſcripta edita Genevæ apud Petr. Colomeſium Ann. 1666. Sunt & per eosdem fratres Puteanos Thuanæa qvædam Excerpta conſignata, ſed minoris momenti; in qvibus nulla de Autoribus judicia, ſed mera Hiſtorica occurrunt. Ad hoc exemplum memini ab amicô meô fuiſſe conſignata Conringiana judicia, qvæ ille ex familiari cum ipsô converſatione notaverat.
* Malè profectò de virorum illuſtrium famâ merentur, qvi omnia eorum dicta fa- 61
ctaqve ſine ullo delectu in publicum protrudunt: ut fecit Colomeſius in Opuſculis ſuis literariis; ubi habentur qvædam relationes Gallicæ de variis doctorum rebus & inſtitutis ſecretioribus, minimè propalandæ. * Qvintilianus jam olim *lib. 6. c. 3.* 62
eos reprehendebat, qvi de jocis Ciceronis tres libros collegerant, inqve iis qvædam frigidiuſcula retulerant, qvæ tantum virum non decebant. *Utinam*, inqvit, *Qvintus & libertus ejus, Tyro, aut alius, qvisqvis fuit, qvi hos hâc de re libros edidit, parciùs dictorum numero indulſiſſent, & plus judicii in eligendis, qvam in congerendis ſtudii, adhibuiſſent: minus objectus calumniantibus foret.* * Ita Adamus Siberus *in epiſtolis* 63
p. 475. indignè fert, Manlium qvendam omnes ſermones Melanchthonis congeſſiſſe, qvos vel in mensâ, vel in ſcholâ, vel in viâ effutivit: cum delectus ei fuiſſet habendus optimorum. * Idem conqveritur in vitâ Melanchtonis Camerarius: *de iis,* 64
qui etiam dicta & ſermones quotidianos atque familiares ipſius collegerunt, & auſi ſunt cum ſuis Commentationibus divulgare, quid dicam? Iſti verò neque ſtudio, neque judicio, neque omnino conſideratione aliquâ congerentes, quæ ne audiiſſent ipſi quidem, ſed ex aliis fortuitò cognoviſſent, ſtolida ſua temeritate ſeſe quidem infamarunt inprimis; ſed & Philippi Melanchthonis nomini maculæ aliquid aſperſerunt, & multorum bonorum virorum futilem atque nugatoriam, vel indecoram quoque & indignam mentionem inculcantes, indignationem illa offenſione concitarunt. Verùm in hujus ſeculi impudente licentia hoc ſcilicet ad alia innumerabilia mala apponendum, & dandum eſt inſulſæ hominum vanitati, & exiſtimationis ſeu lucelli quoque aucupio, cùm permittantur fiantque impunè alia, cùm flagitioſiora, tum ſceleratiora. Idem de Lutheri ſermonibus judicium eſto, qvos illo invito & neſciente ediderunt nonnulli. * Fue- 65
re qvoqve, qvi Satyricâ qvâdem ratione judicia de viris doctis eorumqve actionibus propoſuêre, ut TRAJANUS BOCCALINUS in *Relationibus ſuis è Parnaſſo;* qvem tamen verum autorem multi non habent, ut ſuprà vidimus. * Hunc imitatus eſt ADA- 66
MUS EBERTUS, cujus extant L. *Relationes è Parnaſſo,* Hamburgi 1683. in 8vo editæ, ubi de rebus literatis & civilibus nonnulla per fictas illas narratiunculas proponuntur.

DANIEL BARTOLUS, Italus, Vir ingenioſiſſimus, varios libellos ſcripſit Ita- 67
licâ linguâ, cultu orationis penè nimios. Inter illos eſt liber de Literatis, eorumqve virtutibus & vitiis, qvi in Germanicam linguam qvoqve translatus eſt. Converſus eſt etiam in Linguam latinam, cum hôc titulô: *Character hominis literati.* Multa in illo arguta ſunt de ſcriptis Satyricis obſcœnis, plagiis &c. ſed ad eloqventiam magis, qvam

ad

ad Hiſtoriam ſpectant: nam belli elegantisque ingenii luſus circa ſingula capita apud illum habentur. Scripſit & alios libros, quorum in eloquentiâ Eccleſiaſticâ uſus eſt,
68 de quibus infrà plura. * De eodem argumento THEOPHILUS SPIZELIUS egit: aliquot enim libros de virtutibus & vitiis eruditorum ſcripſit, quos undique è vitarum Scriptoribus & Encomiaſticis collegit. Tituli ſunt: *Literatus, felix & infelix.*
69 * Similiter quoque FRANCISCUS RIDDERUS ſcripſit Hiſtoriam de Eruditione, ſcriptione, libris, & Bibliothecis; ſed non niſi mera illa Collectanea ſunt undique congeſta.
70 VINCENTIUS PLACCIUS *de Scriptoribus Anonymis & Pſeudonymis* egit; (*kk*) optimum fuit conſilium Viri doctiſſimi, cum hoc ſibi eligeret argumentum, quod ante eum nemo occupaverat. Extabat tenuis quædam ſcheda FRIDER. GAISLERI *de mutatione nominis*, cujus poſterior pars agit de ſcriptis Anonymis, ſed parum eſt pro hujus argumenti vaſtitate. Suſcepit idem conſilium jamdudum Bibliothecarius Bibliothecæ Oxonienſis THOMAS HIDE, à quo tamen nihil hactenus in lucem editum eſt. Nemo igitur operæ pretium fecit, præter Placcium; quanquam, ut ipſe non diffitetur, feſtinatus ille labor ſit & imperfectus, nam ipſe nunc Supplementum altero tanto majus promiſit. Augeri ſanè ille labor multis modis poteſt, & magnum habet in totâ Hiſtoriâ literariâ fructum. Multa latent ſub larvâ falſi Autoris volumina, quorum interdum tenuis notitia eſt. Admittuntur enim quandoque libri in lu-
71 cem, quorum Autores longè alii ſunt. * Referendus quoque hîc eſt JOH. DECKHERI liber *de ſcriptis adeſpotis*, jam tertium An. 1686. Amſterodami editus.
72 Ad Hiſtoriam literariam pertinent & illi, qui de Academiis ſcripſere. Hîc primò loco meritò poni debet HERMANNUS CONRINGIUS, Vir πολυμαθέςατος, qui, ut jam ſuprà indicavi, *de Antiquitatibus Academicis* librum ſingularem ſcripſit. Ejus poſtrema editio multa habet additamenta, quæ penè altero tanto ſuperant priorem editionem. Liber eſt doctus, & in hôc argumentô penè unicus: nam, qui aliàs in hoc negotio verſati ſunt, jejunam tantùm operam præſtiterunt, & in generalioribus occupati, aut in iis, quæ ad jura Academica ſpectant, præcipua tamen Hiſtorica, primasque origines ne attigerunt quidem. Hornius quidem in diſſertationum ſuarum Hiſtoricarum & politicarum 31. agit de Academiarum per occidentem inſtauratione: ſed levia illa ſunt & ſuperficiaria. Conringius quoque ipſe in ſpecialioribus deficit: Hiſto-

(*kk*) Vinc. Placcii δευτέρας de Scriptoribus Anonymis & *Pſeudonymis* Detectis Φροντίδες, quæ in volumen ingens, labore ipſius improbo, & amicorum ſymbolis, excreverunt, prælo paratæ apud JCtum πολυμαθέςατον, Gerhardum a Maſtricht, Reip. Bremenſis Syndicum, cui Autor moribundus eas commendavit, deliteſcunt, & a Bibliopola, boni rei Literariæ publicæ ſtudioſo, in lucem protrahi deſiderant. Inſtitutum Operis, 5000. circiter Autoribus larvam detracturi, exponit *Invitatio* Autoris *ad Ant. Magliabechium, aliosque Eruditos, ſuper Symbolis ad illud conferendis, Amica,* Libro *de Arte Excerpendi*, Hamburgi A. 1689. in 8vo edito, ſubjuncta. Non parum etiam Argumentum hoc illuſtravit Adr. Bailleti Tr. Gallicus, Pariſiis A. 1690. in 12. publicatus: *Auteurs Degviſez ſous des Noms Etrangers, empruntez, ſuppoſez, feints à plaiſir, chiffrez, renverſez, retournez, ou changez d' une langve en une autre.*

Hiſtoria enim ſpecialior Academiarum ab aliquo deducenda hactenus deſideratur: nam, qvanqvam Franciſcus Junius Müddendorpius de Academiis Germaniæ, alii de Academiis ſpecialibus, e. g. de Pariſienſi, Oxonienſi, Patavina, ſingularibus libris egerint; quanquam & Gregorius Leti de Academiis *Italiæ in Italia ſua regn.* non modica inſpergat, reverâ tamen omnis ille labor mancus eſt & ſterilis. * Optan- 73
dum eſſet, ut hanc operam ſibi depoſceret vir prudens & doctus, & quemadmodum Conringius generalia Academiarum, ita ſpecialiora tùm è variis de hoc argumento Scriptoribus, tùm ex ſua experientia concinnaret. Et ſanè, quemadmodum olim Ariſtoteles Rerump. hiſtoriam contexuit; quidni ſimili ratione liceret Academiarum, quæ ſunt literatorum Reſp. Hiſtoriam tùm è Politicis, tùm ex Hiſtoria literaria, principia contexere? Præclarum ſanè hoc & illuſtre argumentum, de quo nemini hactenus in mentem quicquam incidit; cui operi tamen exædificando multa poſſint ſuppeditari hinc illinc ſubſidia, modò quis prudentiam & peritiam huic rei commodet. De his Academiarum juribus & privilegiis in univerſum Autor quidam Hiſpanus ſcripſit vaſtum Volumen. * De Academiis Galliæ, ac ſpeciatim de Pariſienſi qui- 74
dem *Cæſar Egaſſius du Boulay* hiſtoriam ſcripſit, Bailleto *tom.* 2. *p.* 170. nominatam, ſex ſpiſſis in folio Voluminibus, mihi verò nunquam viſam. Ita verò de iis judicat Autor ille, multa quidem in illis haberi impertinentia, ſed utiliſſimum eſſe librum ad notitiam ſcriptorum, quæ publicarunt viri docti in Gallia; exterorum quoque, qui in hâc Academia vixerunt. Multa quoque illic memorabilia coacervari ait, quæ alibi fruſtra quærantur. De Belgii Academiis ſingulares etiam libri conſcripti ſunt, linguâ & Latinâ & vernaculâ, quorum tituli in Catalogo Thuanæo videri poſſunt. Edmundus Richerius, Vir inter Gallos doctiſſimus, *de optimo Academiarum ſtatu* librum elegantem ſcripſit, in 8vo Pariſiis An. 1603. editum. Ex his ſimilibusque Autoribus confici idoneum corpus poſſit.

ANTONIUS WOOD, Anglus, ſcripſit *Hiſtoriam & Antiquitates Univerſitatis Oxonienſis.* Liber editus eſt in folio 1674. Oxoniæ. * Qui, cum diligentiſſi- 75 76
mè recenſet antiquiſſimæ Academiæ Oxonienſis originem & progreſſum, operoſus eſt in Theologiæ & Philoſophiæ Scholaſticæ hiſtoria percenſenda. Cum enim in antiquiſſima Academia Pariſienſi hæc caput extulerit, indeque in Academias Britannicas propagata, ejus hîc hiſtoria plenius proponitur. Magni itaque uſus ad hunc ſcopum liber ille eſt, ex quo præterea cognoſcas Academiarum tum temporis in Europa ſtatum, quæ ad Pariſienſis Britannicarumque Academiarum formam inſtitutæ videntur. Inſignis ex illo notitia haberi poteſt virorum doctorum, qui vel in hâc Academia vixerunt, vel ex illa prodierunt, quorum aliàs notitia haberi non poteſt. Magna potuiſſet Conringii libro ex hoc Opere acceſſio fieri; ſed ille librum iſto tempore nondum impreſſum ad hos uſus applicare non potuit. Poteſt & his addi Bœclerus in Commentario *de Seculi* 9. *&* 10. *rebus*, qui ſub ſingulis Imperatoribus breviſſimè recenſet ſtatum literarium.

PETRUS LAMBECIUS, Vir doctus & Polyhiſtor clariſſimus, Hamburgenſis, 77

olim Gymnaſii Rector, poſtea Conſiliarius & Bibliothecarius Imperatoris, ad Hiſtoriam literariam non parum ſubſidii attulit; de quo jam ſuprà multa diximus. *Prodromum* ille quidem *Hiſtoriæ literariæ* ſcripſit, ſed vel ex titulo ipſo apparet, non niſi partem ab ipſo tractari: neque enim ſufficiebat vir unus tam immenſo operi, cujus concinnatio non unum aut alterum annum, ſed totam ferè hominis vitam, requirit, ideoque poſt primam illam Prodromi editionem nihil ulterius edidit; ſed ad *Bibliothecæ Vindobonenſis hiſtoriam*, & *Catalogos* ſcribendos, vaſtos & laborioſos, acceſſit; cujus Operis magna jam tum prodierunt Volumina, docta quidem & operoſa, ſed multis illuc non pertinentibus rebus referta, cum in excurſus abit Autor, non quidem inutiles & indoctos, ſed alii loco & tempori opportuniores. Rectisſimè de eo judicat Bailletus *Tom. 2. p.* 250. Autorem hunc vaſtos illos Commentarios in arctius contrahere ſpatium potuiſſe, ſi majorem ſumptuum, quam magnificentiæ rationem habere voluiſſet. Non diſplicet tamen ejus conſilii ratio, quod manum Hiſtoriæ literariæ ultimam imponere noluerit, quam completô Bibliothecæ Vindobonenſis Catalogo. Sed ipſe ſpe ſuâ excidit, cùm fata tam longinquo Operi interceſſerint.

78 GABRIEL NAUDÆUS, Gallus, Vir doctisſimus, Bibliothecarius Cardinalis Mazarini, inter Scriptores Hiſtoriæ literariæ recenſendus eſt, cujus extant ſcripta, magnô ingeniô & doctrina elaborata. Is Gallicâ linguâ librum ſcripſit, cui titulus: *Addition à l' Hiſtoire de Louys XI.* Pariſiis editum An. 1630. in 8vo, oppidò rarum, quo continetur præcipua pars Hiſtoriæ literariæ illorum temporum, non per Galliam ſolùm; ſed & per alias Europæ partes. Vocat *Additionem*, quoniam illic pertractat

79 partem, à reliquis Hiſtoricis intactam. * Incidit autem hujus Regis hiſtoria in illa tempora, quibus incepit παλιγγενεσία literarum per totam Europam: occaſione illâ diſquirit in originem artis Typographicæ, candidèque Germanis vindicat divinam artem, qvam Batavi ſibi tribuere voluêre per ſummam erga Germanos invidiam; qvorum argumenta illic refutat: legendus eſt *cap.* 7. Fruſtra itaqve eſt *Boxhornius* cum omnibus ſuis argumentis, qvi peculiarem *de artis Typographicæ origine* librum pro Batavis ſuis ſcripſit. Idem Vir clariſſimus *Bibliographiam Politicam* ſcripſit; ubi de Politicis Scriptoribus judicat; aliumque, cui titulus *Maſcurat*, ubi de iis ſcriptis judicat, quæ ſub Cardinale Mazarino edita ſunt.

CAP. XVII.

DE SCRIPTORIBUS BIBLIOTHECARIIS.

§. 1. *Scriptores Bibliothecarii 2. vel de methodo Bibliothecæ inſtituendæ agunt, vel hiſtoriam Bibliothecarum proponunt. 3. Richardi Buri Philobiblion. 4. Beſſarionis epiſtola. 5. Gabr. Naudæi diſſertatio de inſtruendâ Bibliothecâ. 6. Hottingeri Bibliothecarius quadripartitus. 7. Ejus Indices librarii. 8. Claudii Clementis Muſeum. 9. Juſti Lipſii de Bibliothecis Syntagma. 10. Ludovici Jacobi Tractatus*

Tractatus de Bibliothecis. 11. *Judicia de illo;* 12. *Gallicæ Bibliothecæ non ceterarum nationum Bibliothecis præferendæ.* 13. *Ludovici Jacobi plures libri Bibliothecarii recenſentur.* 14. *Lomeier de Bibliothecis,* 15. *in vetuſtis diligentior, quam in recentioribus.* 16. *Ludovicus Jacobus indiligentiâ notatur.* 17. *Jodocus à Dudinck.* 18. 25. *Mutius Panſa.* 19. *Galleſii Tractatus de Bibliothecis exiguus.* 20. *Spizelii Diſſertatio de re Bibliothecariâ.* 21. *Cardonæ,* 22. *Puteani,* 23. *Majoragii, Heinſii de Bibliothecis ſcripta.* 24. *ſqq. Bibliotheca Vaticana.* 25. *Mutius Panſa.* 26. *Angelus Rocha.* 27. *Zoilus Ardelio de Bibliothecâ Vaticanâ.* 28. *Vindobonenſis Bibliotheca à Lambecio deſcripta.* 29. *Bibliotheca Oxonienſis.* 30. 31. *Catalogus ejus à Jameſio & Hidano ſcriptus.* 32. *Quid in hoc deſiderandum.* 33. *Anglicæ Bibliothecæ ceteræ.* 34. *Bibliotheca Guelferbytana ab H. Conringio laudata.* 35. *Bibliothecæ Regiæ Gallicæ nova & pleniſſima deſcriptio laudatur.* 36. *Qui de variis Bibliothecis ſparſim egerunt.* 37. *Collegii Pariſienſis Societ. Jeſu Bibliotheca laudatur.*

CUm ſuprà *cap.* 3. *de Re Bibliothecariâ* egerimus, ac plurima ejus argumenti tetigerimus; nunc hoc loco SCRIPTORES BIBLIOTHECARIOS recenſebimus: nam, quoniam Bibliothecæ locupletis ordinata cognitio non parum facit ad Hiſtoriam literariam cognoſcendam; non immeritò Scriptores Bibliothecarios iis, qui ad Hiſtoriam literariam pertinent, ſubjungimus. 1
* Quidam ex illis Scriptoribus vel de methodo inſtituendæ Bibliothecæ agunt, vel Hiſtoriam Bibliothecarum, ſeu univerſalem ſeu particularem, proponunt. De illis primùm agemus, etſi jam tum cap. eorum quoque mentionem fecerimus. 2

RICHARDUS à BURI, Epiſcopus Dunelmenſis, & Eduardi III. Anglorum Regis, Cancellarius, & Theſaurarius Regni, librum ſcripſit, cui titulum fecit; *Philobiblion*, qvi rariſſimus eſt, & in paucorum manibus verſatur (*ll*), in quo ille rem Bibliothecariam commendat, & modos oſtendit, quibus adornari Bibliotheca poſſit. Seorſum ille editus non facile comparet in Bibliothecis; ſed iteravit editionem ejus Melchior Goldaſtus, addiditque *Centurias Epiſtolarum Philologicarum*, quas ille collectas junctim edidit Francofurti in 8vo, An. 1610. quibus multa continentur notabilia. 3
* Additur quoque Beſſarionis, Patriarchæ Conſtantinopolitani, & Cardinalis Tuſculani *Epiſtola*, ad Principem Senatumque Venetorum miſſa An. 1469. quâ Bibliothecam ſuam omnis generis libris inſtructiſſimam eidem Senatui defert ac donat. Richardi verò illius liber, etſi dictio genium iſtorum temporum ſapit, tamen eleganter ſcriptus eſt, ac multa proponit rei Bibliothecariæ arcana. 4

GABRIELE NAUDÆO nemo vixit ſuo tempore ἐμπειρίας Bibliothecariæ peritior; cujus extat libellus ad Præſidem Memmium, ſcriptus hôc titulo: *Advis pour* 5

(*ll*) Recuſum eſt Richardi de Buri *Philobiblion*, cum eadem Centuria Epiſtolarum Philologicarum, a Melch. Goldaſto collectarum, Unica (nec enim plures, ut Morhofius opinatur, edidit), Lipſiæ A. 1674. in 8vo.

dreſſer une Bibliotheqve. Multa ſunt in hoc tenui libello notabilia, tùm qvod ad erectionem, tùm qvod ad conſervationem Bibliothecæ attinet. Richardum de Buri ſæpiſſimè in exemplum proponit. Multa illic de officio Bibliothecariorum, qvalitate librorum, & ſimilia, qvæ recentiores qvidam de hoc argumento Scriptores ſtrenuè exſcribunt. Prolixus in ejus laudes eſt Mareſius *lib.* 2. *Epiſt.* 32.

6 JOHANNES HENRICUS HOTTINGERUS, Theologus Reformatorum πολυμαθέστατος, Orientali literaturâ præcipuè celebris, librum ſcripſit titulo *Bibliothecarii qvadripartiti.* Qvatuor partes hujus Operis fecit: prima agit de Bibliothecarum inſtructione, officio Bibliothecarii, aliisqve nonnullis, qvæ ſpectant ad modum contexendi Catalogos Bibliothecarios, qvorum potiſſima pars excerpta ex Naudæi ſcripto ſuprà dicto. Notanda ſunt inprimis, qvæ de Locis Communibus Bibliothecariis inſtruendis proponit. Ita enim Bibliothecam ſuam inſtitui jubet, ut ipſe ejus ordo poſſit eſſe inſtar Locorum Communium. Illic varias recenſet variorum Autorum methodos, qvibus tandem ſuam addit ἐπίκρισιν p. 79. Qvæ omnia ſic ſatis bona ſunt, niſi qvod ordo nimium laborioſus videatur, & in ipsâ Topotheſiâ li-
7 brariâ difficulter ſemper obſervari poſſit. * Præſtat itaqve, ſi Bibliothecæ eâ fermè methodô, qvâ utuntur Collegii Jeſuitici Pariſienſis Patres, in Syſtemate Bibliothecæ ab illis editô, aut qvalis habetur in Catalogo Bibliothecæ Thuanæ, diſpoſitæ bonos Indices ſubjeceris. De ejus *Indicibus librariis* plura diximus *cap.* 6. qvò lectorem remittimus. Reliqvis tribus partibus ſcripta Theologorum ſecundum certas claſſes diſponit, qvæ omnia utiliter & cum fructu legent Theologiæ Studioſi. Utilis qvoqve eſſe poteſt in primâ ejus libri parte cap. 3. Bibliotheca Anglorum Theologica contracta.

8 CLAUDIUS CLEMENS, Jeſuita, ſcripſit librum, cui titulus eſt: *Muſeum ſ. Inſtructio Bibliothecæ, tam publicæ, qvam privatæ.* Editus eſt Lugduni An. 1636. in 4to. Multa coacervat hic Autor ad hoc argumentum: eſt in alienis potiùs occupatus & generalibus, in externis, qvæ ſpectant ad ornatum Bibliothecæ, in picturis & ſimilibus. Scilicet ille phaleras tantùm, non Pegaſum ipſum curat: rectè de illo Bailletus tom. 2. p. 273. *Il y a qvelqve erudition, mais il y a trop de habil & trop de ce qve nous appellons fatras & ſ' il avoit eu plus de jugement, il auroit renfermè tout ce qv' il y a de bon dans cet ouvrage, en un fort petit livre.* Additur qvoqve deſcriptio Bibliothecæ Hiſpanicæ Scorialenſis, & ad ſtudia lectionemqve librorum parænefis.

9 JUSTI LIPSII primô locô debebat fieri mentio, ſed qvoniam in re Bibliothecariâ potiùs ungues & reduviam curat, qvàm caput, vel planè etiam omitti poterat, & ad Scriptores antiqvarios rejici. (†) Scripſit *Syntagma de Bibliothecis,* in qvô de ritibus variis

(†) Syntagma Libellorum & commentationum de Bibliothecis atqve Archivis, a Joh. Joach. Madero Helmſtadii A. 1666. in 4to publicatum, præter Editoris de Scriptis & Bibliothecis Antediluvianis Præfationem, Juſti Lipſii de Bibliothecis Syntagma, Fulvii

variis & antiqvitatibus circa rem Bibliothecariam agitur. Hunc librum poſtea unà cum aliis ejusdem argumenti excerptis antiqvariis edidit Maderus, præmiſsâ de antediluvianis Bibliothecis Diſſertatione. Eundem Lipſii librum cum inſigni auctario editurus erat maximi nominis Medicus, Hieronymus Welſchius, ut teſtatur in ejus vitâ Schröckius. Sed hujus & multorum aliorum ſpes præmaturâ hujus viri morte intercidit.

LUDOVICUS JACOBUS primus eſt, qvantum memini, qvi de Bibliothecis, 10
antiqvi noviqve temporis, aliqvid ſcripſit. Fuit Carmelita: Gallicâ linguâ librum,
Pariſiis Ann. 1644. editum, ſcripſit, cui titulus: *Traitè de plus belles Bibliotheques publiques & particulieres, qui ont eſté, & qui ſont à preſent dans le monde*, id eſt, *Tractatio de optimis Bibliothecis, publicis, privatis, quæ fuerunt, hodieque ſuperſunt in orbe.*
* Magnam hîc rem agi credideris: ſed ſi, qvod res eſt, dicendum, amphoram titulus 11
inſtituit, liber exit in urceum. Qvod ad veteres attinet Bibliothecas, plura ab aliis jam tum dicta ſunt; in novis recenſendis ultra notitias, qvas è paucis Autoribus hauſit, nihil novi affert. In Italicis Thomaſini, in Anglicis Pitſei, in Belgicis Sanderi, in Germanicis Melchioris Adami vineta cædit. Qvi Autores, ſi Thomaſinum & Sanderum excipias, ἐν παρέργῳ illa attingunt, & caſu in eorum mentionem incidunt. Nam, qvi è Melchioris Adami Vitis omnem rei Bibliothecariæ Germanicæ notitiam metitur,
ut facit Ludovicus Jacobus, è turri Achivos judicat. * Ex qvâ rerum peregrina- 12
rum incuriâ vel deſpicientiâ natum hoc ipſi judicium eſt, plures Bibliothecas in unâ Lutetiæ urbe, qvam in Angliâ, Hiſpaniâ ac Germaniâ integrâ reperiri. Scilicet & hîc verum eſt, qvod veteri verbo dicitur: τῆς Πατρίδος καπνὸς λαμπρότερος τοῦ παρ' ἄλλοις πυρός. Neqve tamen Patriæ ſuæ Bibliothecas illâ, qvâ poterat, diligentiâ recenſet, qvanqvam majorem illis curam impenderit. Joſephus Scaliger in Excerptis refert, ſuo tempore 80. perfectas Pariſiis fuiſſe Bibliothecas, cum Londini tantum 12. fuerint. Memorat de eo Bailletus *tom.* 2. *p.* 273. qvod parum diligentiæ & judicii

 in

vii Urſini, Guid. Pancirolli, Bartholom. Chaſſanæi, Franc. Patricii, Mich. Neandri & Jac. Phil. Thomaſini de iisdem, Laur. autem Pignorii de Servis Veterum Bibliothecariis, & Emundi Figrelii de Statuis Doctorum, Ἀποσπασμάτια, Balth. Bonifacii Lib. de Archivis, Franc. Schotti, Onuphr. Panvinii & Ant. Cicarellæ de Biblioth. Vaticana, Balth. Corderii & Alex. Barvoetii de Scorialenſi, ac Joh. Alex. Braſſicani de Budenſi, Schediaſmata, uno faſce complectitur. Secundæ illius editioni, a Joh. Andr. Schmidio, Theologo Acad. Juliæ πολυμαθεστάτῳ, Helmſtadii A. 1702. cum Præfat. ſua, publicatæ, Herm. Conringii de Bibliotheca Auguſta Gvelpherbytana Diſſertatio acceſſit Epiſtolica. Hanc, curante eodem Polyhiſtore, ulteriorem etiam Collectionis hujus pollicito continuationem, A. 1703. ſecuta eſt *Nova de Bibliothecis Acceſſio*, Syntagmati Maderiano adjuncta, in qva Rich. de Buri Philobiblion, Gabr. Naudæi & Theoph. Spizelii de Bibliothecis Diatribæ, & Chriſtoph. Heidmanni de Bibliothec. Acad. Juliæ Vetuſtiori, Herm. ab Hardt de Nova eiusdem Rudolphea, Caſp. Sagittarii de Jenenſi, ac Jul. Pflugii de Budenſi, Commentationes, lucem denuo junctim aſpexerunt publicam.

in Opere hoc adhibuerit; multa incerta aliorum fide credulus ipſe adducat. Inde fa-
ctum, ut numerum Bibliothecarum auxerit, qvas ille pro locupletibus venditat, qvæ
vix inter mediocres locum inveniunt. Bibliothecam S. Victoris ille ob MStorum co-
piam in cœlum extollit laudibus; ſed Scaliger in Excerptis qvicqvam in illâ boni eſſe
negat, neqve ſine cauſa Rabeleſium ſatyrico illam ſale defricuiſſe. Sed dici tamen in
ejus defenſionem poteſt, qvod ipſe in præfatione ad lectorem Autor pro imperfecto
Opere habeat. Condonandum affectui ejus in patriam eſt, qvod Pariſinas Bibliothe-
cas ceterarum gentium vincere exiſtimet. Etſi enim illic locupletes illæ ſunt, com-
parari tamen cum tot nationum Bibliothecis neqveunt, ubi non fungi & verveces ha-
bitant. Laudat tamen ejus curioſitatem Bailletus, ibid. *p.* 98. & accuratiora ab illo
13 ſperare nos potuiſſe ait, ſi ſupervixiſſet. * Edidit Idem *Bibliothecam-Pontificiam*,
in cujus primâ parte agit de libris, qvos Pontifices ſcripſêre; alterâ de iis, qvi vitas &
elogia Pontificum ſcripſêre. *Bibliothecam* qvoqve *Cardinalitiam* & *Carmeliticam*
promiſit, eodem modo inſtructam: qvæ an lucem viderint, non conſtat. Idem *Bi-
bliothecam Feminarum*, qvæ literis & libris inclaruerunt, an abſolverit, incertum. Ex-
tat qvidem in illum librum inter Epigrammata Naudæi aliqvod, qvod *pag.* 53. legi-
tur; ſed fortaſſis illud in librum, vel affectum vel ineditum, ſcriptum eſt. Præmitti
huic ſolet libro Naudæi *diſſertatio de Bibliothecâ inſtruendâ*; qvam ob cauſam factum
eſt, ut totum de Bibliothecis librum Naudæo adſcripſerit Lambecius, *Comment. de Bibl.
Vindob. lib.* I. *p.* 115. qvi tum optimi amici fuerunt, ut ex vitâ Naudæi, Epiſtolis ejus
præfixâ, patet.

14 Poſt illum *de Bibliothecis* in univerſum ſingularem librum publicavit, jam ſe-
cundum editum, JOHANNES LOMEIER, Eccleſiæ Deutechomienſis Paſtor, Vir do-
ctus qvidem, ſed cui tamen non iſte ad manum fuit apparatus, qvo opus erat de hoc
tam vaſto argumento aliqva ſcripturo; qvod ille limatius ornatiusqve nobis, qvam
Carmelita ille, dediſſet, ſi ſylvam Operi educendo inſtructiorem habuiſſet. Nam &
in ſumma illius percurſatione etiam curam qvandam & ἀγχίνοιαν oſtendit, ne Ludo-
vici quidem Jacobi ſubſidiis adjutus, cujus ille librum apud Bibliopolas Amſteloda-
menſes & Francofurtenſes fruſtra qvæſitum, nusqvam reperire potuit, ut ipſe teſtatur.
15 In vetuſtioribus accuratior eſt Lomeierus, Gallus verô ille indiligentior. * At
verò in recentioribus recenſendis parcior eſt Lomeierus; qvanqvam interdum aliqva,
16 qvæ Galli iſtius manum fugerunt, & illic apparent. * Gallus ille, ut in Biblio-
thecis, qvâ publicis, qvâ privatis, recenſendis diligentior eſt, illis præcipuè, qvæ in Col-
legiis Monachorum latitant, multas tamen, tâm publicas qvâm privatas, prætermiſit,
easqve celebratiſſimas, è qvibus nunc tantùm viciniores nomino, Auguſtam illam
Wolfferbytanam, *Sleſvicenſem* noſtram, & *Hamburgenſem*, qvæ profectô inter tot alias
recenſeri debebant: ne qvid de remotioribus dicam, & de privatis. Qvanqvam enim
hæ non ſunt perpetuæ; nam vel ad alios poſſeſſores tranſeunt, vel venditionibus diſtra-
huntur, earum tamen notitia propter ipſos libros habenda eſt. Gallus, ut indiligen-
tiam ſuam in Germanis Bibliothecis excuſare poſſit, ad fontes ſibi nobisqve incognitos

ablegat.

ablegat. *Non dubito*, inqvit pag. 226. *plures eſſe easque bonas in Germania Bibliothecas, verum cum illarum nulla mihi hactenus notitia ſit, remitto lectorem ad librum Jodoci Dudingii de Bibliothecis: qui, cum ad manus meas hactenus non pervenerit, ad rei Bibliothecariæ cognitionem nullum nobis uſum præbere poteſt.* Et ille tamen in hâc rerum ſuarum tenuitate & anguſtiâ, Germaniæ, Hiſpaniæ, Belgiiqve opes contemnere audet præ Galliæ ſuæ theſauris. * Illum verò Jodocum à Duding non niſi 17 à Catalogis & indicibus novi, fruſtra à me hactenus, utut maximâ diligentiâ, qvæſitum. Fuit verò iſte JODOCUS à DUDINCK, Canonicus Reſenſis, & Paſtor Vinenſis ad Rhenum, cujus liber Coloniæ apud Jodocum Kalckofen, An. 1643. in 8. magnifico ſanè titulo prodiit: *Palatium Apollinis & Palladis, ſive, Deſignatio præcipuarum Bibliothecarum mundi, veteris noviqve ſeculi.* Non habuit ipſum, neqve vidit Labbeus, qvi in Bibliothecâ Bibliothecarum p. 109. è Valerii Andreæ Bibliothecâ Belgicâ libri titulum cum aliis ejus Autoris recenſet. Ne mentionem qvidem ejus facit Lomeierus, ut vel ex eo, ignotum ipſi hujus viri fuiſſe nomen, appareat. Teſtatur verò Bailletus *tom.* 2. *pag.* 272. dediſſe illum Dudingium ideam Bibliothecarum præcipuarum ſuperficiariam, ut vel ex eo appareat, non viſum fuiſſe Jacobo librum, ad cujus pleniores opes nos iſte ablegat. * Addi ſuperioribus poteſt MUTIUS PANSA in 18 libro Italicè ſcripto de *Bibliothecâ Vaticanâ* Ann. 1590. Romæ in 4to edito, qvi ſuo in argumento hoſpes alibi ſemper vagatur, & reliqvarum gentium librariam & literariam rem recenſet, neutri horum, qvos recenſui, qvantum ego qvidem animadvertere potui, cognitus.

GALLESIUS, Autor Gallicus, An. 1680. librum edidit, cui titulus: *Traité de plus belles Bibliotheqves du monde.* Magnos ille titulus ſtrepitus facit; ſed pro theſauris carbones. Exiguus liber eſt, novem ſcilicet foliis conſtans in 12. Pleraqve exſcripſit è Lomeiero, qvem vix nominat: qvo in judicio ὁμόψηφον mihi video Bailletum, qvi errores qvoqve Lomeieri retinuiſſe notat. Ludovici Jacobi nomen in illo non deprehendi. Hiſtoria de impreſſis primis libris jejuna eſt & tenuis, ac longè plenior apud Naudæum in Additione ad hiſtoriam Ludovici XI. Epiſtola ejus de inſtituendâ Bibliothecâ nihil novi habet, qvod non plenius Naudæi diſſertatio proponat. In Pariſienſium Bibliothecarum recenſione fortè aliqva nova habet. 19

THEOPHILI SPIZELII extat liber, cui titulus: *Sacra Bibliothecarum illuſtrium arcana detecta:* editus Auguſtæ Vindelicorum Ann. 1668. in 8vo. De hujus 20 conſilio alibi plura dico: hôc locô tantum ejus mentio fit, qvia Diſſertationem præliminarem libro ſuo præmiſit, qvâ in univerſum de Bibliothecis agit, qvæ continet notabiliora qvædam, ex ſuprà memoratis Autoribus excerpta; qvibus addidit nonnulla, qvæ ipſe vel in peregrinationibus obſervavit, vel aliàs notavit.

Ex Nicolai Antonii Bibliothecâ Hiſpanicâ diſcimus: JOHANNEM BAPTISTAM 21 CARDONAM, Valentinum, multiplici divinarum & humanarum rerum prudentiâ celebrem, in Patribus ope Manuſcriptorum reſtituendis occupatum, libellum *de Regia Sancti Laurentii Bibliothecâ* ſcripſiſſe, ubi conſilium cogendi omnis generis utiles libros,

&

& per idoneos miniſtros fructuoſe callideque cuſtodiendi proponit; cui adnexa ſunt quædam *de Bibliothecis* ex Fulvio Urſino, *deque Vaticanâ* ex Onuphrii ſchedis: qui libellus junctus eſt ejus *de expurgandis hæreticorum propriis nominibus, & de Dipthycis*, Commentariolis, qui omnes ſimul editi Tarraconæ 1587. apud Philipp. Mey in 4to.
22 * Scripſit & Ericus Puteanus librum *de uſu Bibliothecæ*, & quidem ſpeciatim Bibliothecæ *Ambroſinæ*, Mediol. in 8vo 1606. editum, aliumque, cui titulus: *Auſpicia Bibliothecæ Lovanienſis* An. 1639. in 4to. De Petri Blanchot ideâ Bibliothecæ Univer-
23 ſalis jam ſuprà diximus. * Habentur apud *Majoragium* & *Heinſium* Orationes hujus argumenti. Extat & hujus generis Epiſtola à P. Bertio ſcripta, & Catalogo Leidenſi addita.

Subjicimus generalibus illis de Bibliothecis Scriptoribus ſpeciales aliquos, qui
24 ſcilicet ſingularium Bibliothecarum Hiſtoriam ſcripſerunt. * Inter Bibliothecas Chriſtiani orbis principatum obtinet VATICANA, cujus Hiſtoria à Scriptoribus aliquot tradita eſt; ſed ſecretiora ejus & MSti Codices nunquam patuerunt. Joſephus Scaliger, tùm in Epiſtolâ ad Gruterum ſcriptâ, tùm in Excerptis illis, quæ Fratres Puteani congeſſerunt, non magnopere æſtimat Bibliothecam Vaticanam, illique præfert Florentinam & Pariſinam Regiam; qua de re plenius agit Conringius in *Biblioth. Aug. pag.* 37. 38. 39. Illius opes creviſſe dicuntur è ſpoliis Bibliothecæ Electoralis Palatinæ: ſed alii hoc in dubium vocant, qui exiſtimant, inter Cardinales quosdam direpta fuiſſe arcaniora ejus Bibliothecæ.

25 MUTIUS PANSA, cujus jam ſuprà mentionem fecimus, Italicâ linguâ librum ſcripſit, cui titulus: *Ragionamenti della Libraria Vaticana*, quô in libro agitur de Origine & Renovatione Bibliothecæ Vaticanæ: ubi & vetus illa fabula recoquitur de Bibliothecæ primordiis à D. Petro inſtitutis, quam operoſe refutavit Conringius in libro de Bibliothecâ Auguſta. Quod ad ipſam Bibliothecam attinet, parum ab Autore illo adfertur, quod memoratu dignum: nam in Digreſſionibus totus eſt, qvæ planè ad hoc argumentum non pertinebant. Immiſcet multa de picturis hujus Bibliothecæ, de literis & Alphabetis, de literarum artiumqve Autoribus, de Bibliothecis alia-
26 rum gentium; qvibus non erat hîc opus. * Qvi ejusdem Bibliothecæ Hiſtoriam ſcripſit, ANGELVS ROCHA, cujus extat eâ de re Commentarius, Romæ Ann. 1591. in 4to editus, eodem modo procedit, totus in excurſibus & diſſertationibus, ad rem,
27 qvam tractat, non pertinentibus. * Qvis verò ille ſit ZOILVS ARDELIO, cujus meminit Janus Nicius Erythræus in *Pinacoth. I. n.* 133. dicere non poſſum: nam nomen illud fictum eſt, & teſtatur Erythræus, ipſum ſcripſiſſe *de Bibliothecâ Vaticanâ*, ceterùm hominem fuiſſe maledicum & nequam. Operæ pretium profectò fuerit, legere hujus hominis characterem; qui doctus quidem fuit, ſed ob ſummum faſtum & maledicentiam, cujus illic ridicula ſpecimina narrantur, omnibus inviſus. Adeò parum ornant literæ, niſi virtutibus ipſæ ornentur. Referri hoc exemplum ad *caput noſtrum* 15. *de Converſatione eruditâ* poteſt.

28 Alterum à Vaticanâ locum meritô VINDOBONENSIS BIBLIOTHECA tenet,

cujus

cujus magna olim fama fuit; & major nunc excitata eſt à LAMBECIO, laborioſis de illâ Bibliothecâ Commentariis. Nam ipſe penè Bibliothecam de Bibliothecâ ſcripſit, ac jam tum prodiit, ſi rectè memini, Tomus vel 8. vel 9. & vix ad mediam ejus partem pervenit, cum fata ipſius laboribus injecerunt manus. Qvousqve hactenus Lambecius pervenerit, compendio recitat Spizelius in *Diſſertatione præliminari Sacr. Bibl. arcan.* §. 13. Prolixus nimis eſt in Digreſſionibus, in Delineationibus rerum ſupervacanearum, in alienis multis ingerendis; qvæ, ut molem, ita pretium libri citra neceſſitatem augent. Ceterùm de MStis Codicibus multorum Autorum longa illic eſt diſqviſitio, qvæ prodeſſe interdum poſſunt ad notitias Autorum; interdum lectorem ultrà, qvàm par eſt, fatigant.

BIBLIOTHECA OXONIENSIS, ſive BODLEANA, à primô ejus fundatore 29
ita dicta, magni nominis eſt, & meritò qvidem, libris qvà impreſſis, qvà MStis opulenta.
Ejus Hiſtoria cum aliis nonnullis hujus Academiæ Bibliothecis tradita eſt ab Antonio
Wood *lib.* 2. *de Hiſtoriâ & Antiqvitatibus Bibliothecæ Oxonienſis*, *p.* 45. * Ejus Ca- 30
talogum dedit *Thomas Jameſius* geminum, alterum ſecundum ſeriem Bibliothecæ, alterum
ſecundum ſeriem rerum diſpoſitum. Sed magnis poſtea acceſſionibus locupletata, ultra
veteres ſuos indices excrevit; nam præter alias Seldeniana Bibliotheca, Orientalibus
ſcriptis & Manuſcriptis referta, addita eſt. * Qvare novus nunc A. 1674. prodiit Catalo- 31
gus in folio à *Thomâ Hide*, Bibliothecario, confectus, novem annorum Opus; * ſed in 32
illô nulli habentur MSti Codices, & præterea Catalogus tantùm ſecundum ſeriem Auto-
rum, non ſecundum ſeriem materiarum, formatus, ut erat vetus ille Jameſii. Reſtaret ita-
qve altera hæc pars Indicis materialis, qvi mole æqvaret priorem illum Catalogum;
ſed tamen magni uſus eſſet. Rectè judicat Bailletus in Præfatione Indicis Bibliothe-
cæ Lamonianæ: *Illa ipſa, quæ Thomæ Hidano arriſit, methodus, ut ad ſtudiorum utili-
tatem minus neceſſaria, ita nec ſola debuit adeſſe, ſed poſterior, cui priorem argumento-
rum ſive rerum ordinem, utpote longe utiliorem, præmitti oportere, nemo non intelliget:
plerique enim mortalium ad rerum ſtudia animum adjungere ſolent, ad Autorum vix
unus & alter.* Qvare in confectione Indicis Bibliothecæ Lamonianæ potiùs ad ar-
gumenta ipſa, qvam ad Autores reſpexiſſe ſe, ait Bailletus. MSti Codices Bibliothecæ
Oxonienſis numero penè æqvare dicuntur impreſſos; an illorum Catalogus aliqvando
edendus ſit, incertum eſt. (*mm*) De forma hujus Indicis plura habet Thomas Hide in
Præfatione hujus Catalogi. De ſingularibus ac memorabilibus hujus Bibliothecæ le-
gatur Monconiſius *in Itinerario*, *part.* 2. *pag.* 51. * Londinenſem Regiam ego 33
olim ipſe vidi, ſed qvæ & tum & olim negligentiùs habita. Vide Arnoldi ad Rich-

(*mm*) MStorum Bibliothecæ Bodlejanæ Oxonienſis omnium notitiam ſuggerit plenisſimam Edv. Bernhardi, Profeſſoris Scholæ iſtius Inclyti, *Catalogus Librorum MStorum Academiarum Oxonienſis & Cantabrigienſis & celebrium per Angliam Hyberniamque Bibliothecarum*, *cum Indice Alphabetico*, Tomis II. (qvorum Prior ſola Oxonienſia recenſet) Oxoniæ A. 1697. in fol. editus, Opus eximium, & vix cuiqvam in iſto Scriptionis genere ſecundum.

terum epiſtolam, inter Richterianas *pag.* 483. Scaliger in Excerptis ſuis vehementer laudat omnes Anglicas Bibliothecas à MStorum copiâ; præfertim in Hiſtoriâ; ſed eorum negligentiam accuſat, qui, cum Catalogos publicarint, decies tamen iis plura omiſerint: imò qui nunquam excudant bonos libros veteres, ſed tantùm vulgares. Quanquam nunc illi in vetuſtis Autoribus edendis cum Gallis aliisque gentibus certare velle videntur.

34 BIBLIOTHECÆ GVELFERBYTANÆ Hiſtoriam ſingulari libro perſecutus eſt HERMANNUS CONRINGIUS, ad illuſtrem Boineburgium ſcripto, ſub titulo *Bibliothecæ Auguſtæ.* Scripſerat ad Auguſtum Ducem Boineburgius, petieratque editionem Catalogi, & ad hoc negotium Hermannum Conringium depoſcebat. Hâc occaſione inductus libellum hunc ad ipſum miſit Conringius, in qvô oſtendit Bibliothecæ illius Singularia, ad ſeptem ejus, ut vocat, admiranda, de quibus legi ipſe poteſt. Bis mille in eâ adſervantur MSti Codices, & centena ſedecim millia aliorum Voluminum. Illi è ruderibus Bibliothecæ Budenſis collecti. Multa admiſcentur ad rem Bibliothecariam in univerſum pertinentia, tàm vetera, quàm recentiora.

35 Sperare nos Bailletus *tom.* 2. *pag.* 251. jubet pleniorem aliquam Regiæ Bibliothecæ Hiſtoriam, quæ è Bibliotheca Medicéa in Galliam translata primùm crevit, de quô Conring. *Biblioth. Auguſt. pag.* 24. Primùm enim novus Catalogus MStorum Codicum conficietur, longè Labbeano plenior & accuratior, atque ſingulorum exactum rigidumque examen Criticum inſtituetur. Addentur brevia eorum ſummaria, cum recenſione hiſtoricâ de cujuscunque MSti Codicis fortunâ & conditione. Spondet ille maximum ex hoc labore fructum, cum nullus hactenus illi ſimilis labor ullâ in gente viſus fuerit, ſive magnitudinem Operis, ſive excellentiam ejus ſpectemus. Quod cum ab unô perfici Opus non poſſit, duodecim vel tredecim viris, doctrinâ & judicio ſingulari præditis, totum committetur negotium, ut illi partitis inter ſe operis agant. In tria illi diſpeſcentur Collegia, quorum unum in Manuſcriptis Hebraicis aliisque Orientalibus; alterum in MStis Græcis, tertium in MStis Latinis verſabitur. Scilicet ille verus eſt aliquo Hercule Muſageta ac maximo Rege dignus labor.

36 Bibliothecarum aliarum publicarum integræ non prodierunt, quod ſciam, Hiſtoriæ, niſi quod à Scriptoribus alia tractantibus ὡς ἐν παρόδῳ inſpergantur aliqua, quæ ad Hiſtoriam hujus vel illius Bibliothecæ pertinent. Ita de Bibliothecâ Vaticanâ in *Itinerariô ſuo parte ſecundâ, capite* 10. agit Franciſcus Schottus. Eſt & Onuphrii Panvinii de eâdem Bibliothecâ Fragmentum. Item Antonii Cicarellæ de eâdem Bibliothecâ deſcriptio, quæ habetur in vitâ Sixti V. hiſtoriæ Platinæ ſubnexâ, editionis Colonienſis 1662. De Bibliothecâ Regiâ Hiſpanicâ S. Laurentii extant Balthaſaris Corderi Epiſtolæ duæ, præfixæ Cyrilli Alexandrini Homiliis XIX. in Jeremiam Prophetam, Antverpiæ editis A. 1648. Eſt & Claudii Clementis ejusdem Bibliothecæ deſcriptio, addita ejusdem Muſeo in 4to, An. 1635. edito Lugduni. Extat ejusdem Bibliothecæ Catalogus ſcriptorum ineditorum, & Manuſcriptorum Alexandri Barvoëtii: qui

qui cum rarior ſit, Labbeus in Novæ ſuæ MStorum Bibliothecæ ſupplemento tertio inſeruit, cum aliarum Bibliothecarum Catalogis Manuſcriptis. Recudi quoque Maderus cum ceteris curavit Bibliothecæ ipſius ſtructuram, ac omnia ornamenta graphicè deſcribit Monconiſius *Itinerarii ſui part. 3. p.* 46. De libris tenuiter judicat Scaliger in Excerptis, *pag.* 61. Videri quoque de eâ poteſt Spizelius *in Diſſertatione præliminari Sacr. Biblioth. Arcan.* §. 14. *& Conring. Bibl. Aug. pag.* 140. Alexandri Braſſicani de Regiâ Budenſi Bibliothecâ MStis locupletiſſimâ, miſerè à Turcis direptâ, extat Epiſtola, præfixa Salviano, ab ipſo edito. Sed nuperâ Budæ recuperatione aliquæ ejus reliquiæ receptæ, quarum Catalogum Pflugius promiſit. De Bibliothecâ Florentina Monconiſius *Itinerar. part. 2. p.* 480. Idem *ibid. pag.* 443. de Bibliotheca Vaticana, & *pag.* 291. de Bibliothecâ Electoris Palatini, ubi de cimeliis & nummis, qui in iſtâ Bibliothecâ aſſerventur. Bibliotheca Medicea â Sigismundo Regali, à Sylverio Florentino & Petro Franciſco Minozzio Epigrammatibus celebrata, quæ Lugduni prodierunt 1673. Privatarum Bibliothecarum Hiſtoriæ, quod ſciam, non extant: referas fortè huc Epiſtolam Naudæi, quam ſcripſit, dehortatoriam, de non diſtrahendâ Bibliotheca Mazariniana, cujus ſingularia recenſet Conring. *Bibl. Aug. pag.* 118. * Extat Collegii Pariſien- 37
ſis Societatis Jeſu Bibliothecæ Syſtema, quo traditur Bibliothecæ ejus Hiſtoria, Ortus, & Incrementum; eſt diſpoſitio elegantiſſima, ut ideæ loco eſſe poſſit Bibliothecam aliquam adornaturo, vel Hiſtoriam literariam ὡς ἐν τύπῳ & per Synopſin conſideranti. Certè ſola Bibliotheca illum in modum diſpoſita Locorum Communium inſtar eſſe poſſit. Quem in uſum Bailletus quoque commendat, *tom. 2. pag.* 275. qui illic Garnierum ejus Syſtematis Autorem vocat.

CAP. XVIII.

DE CATALOGORUM SCRIPTORIBUS.

§. 1. *Catalogorum notitia neceſſaria.* 2. *Variæ Catalogorum formæ.* 3. *Philippus Labbeus* 4. *& Teisſierus Indices Catalogorum ſcripſerunt.* 5. *Conradi Geſneri Bibliotheca & Pandectæ laudantur.* 6. *Adverſus acriorem quorundam cenſuram defenditur.* 7. *Æquior de eo cenſura Jonſii & Bailleti.* 8. *Scaliger illum magni fecit,* 9. *ut & Thuanus.* 10. *Varia ejus librorum compendia & ſupplementa recenſentur.* 11. *Michaëlis Neandri Pandectæ & Præfatio.* 12. *Bolduani Catalogus Hiſtoricus præ ceteris laudatur.* 12. 13. *Ejus, ut & Draudii, labores imperfecti.* 14. *Methodus Draudii laudatur.* 15. *Königii* Bibliotheca *non præſtat, quæ titulus promittit.* 16. *Martini Lipenii* Bibliothecæ *reales omnium Facultatum.* 17. *Quenſtedtii Dialogus de patriis illuſtrium virorum.* 18. *Gallorum cura in libris ſuæ gentis conſignandis.* 19. *Claud. Fauchet.* 20. *Du. de Caſa nova.* 21. *Antonius Verdierus.* 22. *Crucimanius.* 23. *Hic à primâ juventute Hiſtoriæ* Biblio*thecariæ Gallicæ ſe totum impendit.* 24. *Andr. du Cheſne ſ. Quercetani Catalogus ſcriptorum Galliæ Hiſtoricorum & Typographicorum.* 25. *Sorelli* Bibliothe-

ca Gallica. 26. Ludovicus Jacobus Univerſalem Bibliothecam Gallicam moliebatur. 27. Labbei Chiliades Hiſtorico-Chronographicæ. 28. Italorum imperfecta in Scriptoribus ſuis recenſendis opera. 29. Hiſtoria Lynceorum Fogelii. 30. Gregor. Leti de Scriptoribus Italis collectanea. 31. Hiſpanorum Scriptorum Catalogi. 32. Nicolai Antonii inſignia de gente ſuâ merita prædicantur, 33. ceteriſque in exemplum proponuntur. 34. Batavorum negligentia notatur. 35. Scriptores quidam, Sanderus, 36. Deſſelius, 37. Swertius, 38. 39. Meurſius, Miræus, recenſentur. 40. Mercurii Officinales Waesbergiani. 41. Anglorum magna in his negligentia. 42. Balei, Pitſei, Leighi, 43. Lilii, 44. Woodii imperfectus labor. 46. Dempſteri Scotorum Scriptorum recenſio. 46. Albertus Bartholinus Danicorum Scriptorum Catalogum dedit. 47. Joannis Molleri Cimbria literata laudatur. 48. Johannis Schefferi Suecia literata. 49. Staravolſcius de Polonorum ſcriptis. 50. Germanæ gentis Hiſtoria literaria deſideratur. 51. Melchioris Adami, 52. Wittenii, Spizelii labores, de vitis Germanorum. 53. Bibliothecarum Scriptores reſpectu certi ordinis. 54. Bibliotheca Ordinis Jeſuitici 55. & Ciſtercienſis laudatur. 56. Joh. Caramuelis Lobkowitz opera. 57. Certi nominis Scriptores à multis collecti. 58. Spachii Nomenclator Philoſophicus. 59. Voſſii indefeſſa in autorum recenſionibus opera. 60. Supplementa Voſſiana à variis ſcripta. 61. Scripta ſcientiarum Mathematicarum, 62. Scriptores librorum Theologicorum, 63. Juridicorum, 64. Thurmanni, 65. Cornelii à Beughem labores promiſſi. 66. Medicorum Scriptorum Catalogi. 67. Varii Bibliothecarum publicarum 69. 70. & privatarum indices recenſentur. 68. Laurentii Legati ſcripta ἀνέκδοτα. 71. Catalogi Officinales. 72. Scriptorum certi temporis. 73. Catalogi Miſcelli. 74. Cinelli Bibliotheca Volante 75. Mercurii literarii.

1 POſt Bibliothecarios Scriptores veniunt CATALOGORUM SCRIPTORES, quorum accuratior notitia ita neceſſaria eſt Polyhiſtori, ut mapparum Geographicarum cognitio peregrinaturo. De eorum utilitate & jucunditate multa Conringius ſub initium epiſtolæ de *Bibliothecâ Auguſta* differit, quibus hoc argumentum
2 præcipuè illuſtratur: & Spizelius *Diſſ. præliminari Sacr. Biblioth.* §. 11. 12. 13. * Diſponi verò ſolent Catalogi vel ſecundum perſonas, vel ſecundum materiarum ordinem. Utrique vel ſunt perpetui, qui omnes omnium diſciplinarum Autores indicant; vel temporales, qui certi alicujus temporis Autores tradunt. Perpetui vel ſunt univerſales, qvales modo diximus, omnium ſcilicet ſcientiarum & temporum; vel particulares, reſpectu vel nationum certarum, vel ordinum, vel ſcientiarum, vel Bibliothecarum, earumqve vel publicarum, vel privatarum, qvæ vel ſpectant ad viros doctos, vel ſunt officinales, vel reſpectum certi nominis habent &c. Scriptores temporarii ſcribunt de certi temporis libris, vel ordine aliquo, vel ſine illo.

3 Veſtibulum ante ipſum nobis hîc quaſi Hodegeta & Janus Patulcius excubat PHILIPPUS LABBEUS, Vir, qui in texendis Catalogis totam penè vitam conſumpſit.

Is

Is *Bibliothecam Bibliothecarum*, cujus ideam ad calcem novæ Bibliothecæ Manuſcriptorum adjecerat, ſcripſit, librum olim rarum, Pariſiis 1664. in 8vo editum, deinde auctiorem Rotomagi, noviſſimè Anno 1682. Lipſiæ in 12. recuſum, editione qvartâ, ut titulus habet, juxta exemplar Rotomagenſe. Vocat autem *Bibliothecam Bibliothecarum*, quod recenſeat omnes Autores, qvi Catalogos Catalogorum ediderunt, & de Bibliothecis, Vitis & Elogiis ſcripſerunt. Adjecit Bibliothecam nummariam & Mantiſſam antiqvariæ ſupellectilis, quæ continet Autores antiqvarios & nummarios. Huic poſtremæ editioni additus eſt Seldeni liber exiguus de nummis. Primùm Autores omnes confusè ponit, hinc ſubjicit Indices diſtinctiores eâ ſerie; Primus repræſentat Autores ſecundum artes & ſcientias diſpoſitos: Secundus Autores, qui de libris per nationes diſtributis ſcripſere: Tertius enumerat Bibliothecas ſodalitatum & collegiorum: Quartus Miſcellaneos de variis argumentis: Quintus Scriptores de homonymis: Sextus Polygraphos enumerat: Septimus recenſet nomina & cognomina Bibliopolarum & Typographorum: Octavus agit de Bibliothecis ſecundum varia cognomina. Adduntur Indices Nominum & Cognominum. Imperfectus ille labor eſt, & augeri multis modis poteſt. Illum altero tanto auctiorem ſe editurum Vincentius Placcius jamdudum promiſit. * Nunc verò *Antonius Teisſierus*, idem ſcilicet, qui Elogia 4
Thuanæa cum commentario edidit, auctiorem hunc librum dedit ſub titulo Catalogi Autorum, qvi librorum Catalogos, Indices, Bibliothecas, Elogia, Vitas, Orationes funebres, ſcriptis conſignarunt, Genevæ An. 1686. in 4to impreſſum, cui ſeqventi anno aliud auctarium acceſſit. Ille verò, cum Labbeus Autores plus, quam 800. non recenſeat, Autores plus, qvam 2050. & Vitarum & Orationum funebrium Scriptores 1200. enumeravit: patriam & profeſſionem, ubi Labbeus omiſerat, addidit; ac duos præterea Indices, omiſſis tantùm injuriis, quibus ille optimis Autoribus inſultat.

CONRADUS GESNERUS inter univerſales & perpetuos Catalogorum Scriptores principatum obtinet, Vir maximis ſuis laboribus optimè de Rep. literaria meritus. Fuit enim & vertendo & colligendo omnium diligentiſſimus, * Injurii ſunt 5 6
& ingrati in bonum virum exteri qvidam, qvi ejus ſcripta paſſim traducunt ut non ſatis accurata, & ſolô labore, nullô verò ingeniô, ſpectanda. Qvod familiare ſolet eſſe in Germanos convitium omnium exterorum; qvi, ſi non haberent à Germanis congeſtas rei literariæ opes, anguſtiùs certè ſecum habitarent. *Adeò* (qvæ Voſſii præfat. in Theolog. Gentil. qverela eſt) *laudis nihil ſperandum, quocunque etiam judicio adhibito, propter ambitioſulos iſtos in ſtrenua inertiâ & ingenii & facundiæ laudem ſolis ſibi vindicantes, aliis relinquentes duntaxat laboris gloriam, cum Arcadico, ut loqvuntur, pecore communis.* Etiam Gaddius, tenuis & jejunus Scriptor, minutam diligentiam in illo reprehendit, qui ipſe montes parturiendo non niſi mures parit. Rolandus quoque Mareſius in Epiſtolis ſuis Philologicis, Opere docto, Geſnerum alicubi, ut Locorum Communium Scriptorem, exagitat, cum Geſnerus & Geſnero ſimiles inter eos ſint, qui ſylvas ſerunt, ut habeant alii, quas cædant & excidant. Non nego quidem, nævos ineſſe & errores ejus Autoris ſcriptis, ſed illos facilè abſorbet

 impro-

7 improbus labor ac inſignis ejus utilitas. * Æquiùs de viro iſto Jonſius *Hiſtor.*
Philoſ. lib. 3, *cap.* 20. & Bailletus *tom.* 2, *pag.* 15. judicant. Conſiderandum enim, quot
qvantisqve laboribus unus vir diſtrictus fuerit, Phyſicis, Medicis, Philologicis; quanta
ſeculi iſtius ob meliorum editionum defectum imperfectio. Quin potiùs tota ipſi
poſteritas ob ſumma illa & Herculea in re literaria merita obſtricta eſt. Infinita pro-
pemodum ſunt & incredibilia, quæ vir ille nondum L. annos natus, cum moreretur,
8 in omni ſtudiorum genere perfecit. Unus penè Bibliothecam ſcripſit. * Quam
honorificum Jul. Cæſaris Scaligeri de Geſnero fuerit judicium, ex iis literis Sylvii, J.
C. filii, Scaligeri colligas, quæ in *Siberianis Epiſtolis pag.* 459. habentur, quibus ille
Geſneri amicitiam ambit, eumque rogat, ut ſuo teſtimonio paternorum ſcriptorum
ſplendorem gloriamque augeat. *Tuam*, ſcribit ille, *autoritatem tanti facio, ut nullius*
9 *amicitiam magis petam, alium magis colam neminem.* * Addi his poteſt præcla-
rum candidiſſimi Scriptoris Thuani elogium *Hiſtor. lib.* 38. qui mortem ejus omnibus
ſeculis deplorandam, ob inſignia in univerſam rem literariam merita, vocat; præterea-
que incredibilem ardorem in rei literariæ ſtudio juvando deprædicat: qui ſub extre
mum vitæ ſpiritum è lectulo ſurrexerit, ut, quæ vivus publicare non poterat, poſt mor-
10 tem ſuam edenda deſignaret. * Edidit ille *Bibliothecam, ſive Catalogum Univer-*
ſalem, Tiguri apud Froſchoverum An. 1545. in folio, ſecundum Alphabetum & no-
mina Autorum. Illum Catalogum in epitomen redactum, aliis verò Autoribus locu-
pletatum, edidit *Joſias Simlerus*, apud eundem Froſchoverum bis editum. Ante Sim-
lerum quoque *Conradus Lycoſthenes* in Compendium traxerat, quod mancum omninò
eſt, & exigui uſus; neque enim notat vel formam librorum, vel locum & annum edi-
tionis, vel nomen Typographorum, quod in Catalogorum concinnatione neceſſarium
eſt. Hinc editus eſt cum majori auctario, ſed Operis Gesneriani Compendio, per
Johannem Jacobum Friſium, Tiguri Ann. 1583. Scripſerat & auctarium aliquod, ſed
breve ANTONIUS VERDIERIUS, Bibliothecæ Gallicæ Scriptor, quô continentur Auto-
res, quos præteriit Gesnerus, quique poſt ejus tempora editi, cum Bibliothecâ Conſtan-
tinopolitanâ. In hunc notulas MStas BONAVENTURÆ VULCANI apud amicum qven-
dam meum extare novi. *(nn)* Jam olim quoque Gesnerus eundem hunc ſuum Cata-
logum ſecundum ordinem artium & ſcientiarum diſpoſuerat: qvi liber majori uſui
eſt, & Locorum Communium inſtar eſſe poteſt. Qui itaque rei literariæ & librariæ
cognitionem perfectam habere cupit, binos illos libros habeat, alterum illum ſecun-
dum Alphabetum perſonarum diſpoſitum, à *Johanne Jacobo Friſio* editum An. 1583.
& alterum ab ipſo Gesnero ſub titulo *Pandectarum* publicatum An. 1548. quem in
compendium quoque redegit Friſius. ROBERTUS etiam CONSTANTINUS *Indicem* fe-
cit *ſuper Bibliothecam & Pandectas Geſneri: Guilielmus Canterus* fecit *notas ſuper Biblio-*
thecam Geſneri, per Simlerum contractam. JOH. HALLERVORDI *Bibliotheca curioſa*
nihil

(*nn*) Notarum Bonav. Vulcanii in Verdierii Supplem. Biblioth. Gesnerianæ poſſeſſor fuit Vir illuſtris, Marqv. Gudius.

nihil aliud, quam ſupplementum Geſneri eſt, hancqve titulum in Typographi gratiam aſſumpſit.

MICHAEL NEANDER, Vir doctisſimus, & communis Germaniæ Præceptor, 11
Philippo Melanchtoni coævus, qui multa tùm in linguis, tùm in artibus ſcripſit, in Catalogo lucubrationum ſuarum, Erotematibus linguæ Græcæ addito, promiſit *Panctas variorum Autorum & Scriptorum*, quod Opus ab illo editum non eſt. Ipſe argumentorum illorum hoc recenſet: *Referuntur primò Bibliothecæ inſigniores ac inſtructiores, quæ ab initio in mundo fuerunt, & ſi quæ adhuc hodie maximè celebratæ ſunt, omneque genus ſcriptorum publicatorum, ac in Bibliothecis etiamnum ubicunque terrarum latentium, temporis etiam injuria deperditorum: eorum etiam, quorum vel nomina ſolummodo apud veteres reperiuntur. Horum omnium ſcripta ac libri referuntur ſecundum materias ac argumenta, quæ tractarunt ſecundum artes, ſcientias, profesſiones ac facultates: indicato etiam tempore, quando floruerint: ſimul etiam, quando & ubi locorum cujusque ſcripta ſint excuſa: numero quoque chartarum in plerisque indicato, quo faciliùs de pretio fiat judicium; cenſuris etiam doctorum virorum additis, ut ſciatur, quo loco cujusque ſcripta ſint habenda, omnibus ordine ſuoque loco poſitis ac diſtributis, ut in quacunq; arte ac quacunque materia ſcriptorem requiras, mox quæſito loco pro uno innumeros reperias, ut adhibito judicio potiorem, ac quem ſeu ipſe maxime probes, ſeu aliis præcipuè probatum fuiſſe intelligas, poſteà deligas.* Vel ex illa recenſione apparet, quam præclaro Opere, quod ipſo Geſneriano præſtantius fuiſſet, exciderimus. Rudimentum tamen ejus videtur doctisſima illa & prolixa Præfatio, editioni Erotematum Græcæ linguæ poſteriori præmiſſa, ubi per Synopſin & perpetuam diſſertationem omnium artium & ſcientiarum Scriptores, quà antiqvos, quà ſui temporis, recenſet. *In hac enim*, ut ipſe Autor in titulo promittit, *tum multa alia copiosè dicuntur, tum præcipuè narratio copioſa ac longa inſtituitur de* Bibliothecis *vetuſtis, temporum varia injuria vaſtatis & conſumtis: de libris deperditis innumeris ac optimis, in omnibus linguis, artibus, diſciplinis ac facultatibus. Commemorantur etiam* Bibliothecæ, *hac etiamnum ætate rara librorum MStorum ſupellectile in variis orbis terræ locis inſtructæ, ac hoc nomine celebratæ: cum indicatione autorum & librorum præcipuorum Græcorum & Latinorum, veterum ac recentium, extantium adhuc & publicatorum, diſtributis ſingulis optimo ordine ſecundum linguarum, artium, diſciplinarum ac facultatum genera: ubi de autore & argumento & orationis genere, ac quo loco quilibet autor habendus ſit, plerumque adoleſcentes admonentur.* Edita ſunt hæc Erotemata Baſileæ 1565. in 8. Invenies illic nonnunqvam judicia memoratu digna.

Poſt Geſnerum non adeò feliciter hanc telam pertexuêre nonnulli. PAULUS 12
BOLDEANUS, Paſtor aliqvis Pomeranus, *Bibliothecam librorum, ſuo tempore editorum*, confecit; ſed deſtitutus ad illam rem neceſſariis ſubſidiis, habitans quoqve loco incommodo, & ad notitiam librorum ſibi parandam non ſatis apto, è Catalogis Francofurtenſibus excerpſit, qvi nonnnnqvam mendaces, & non niſi titulos oſtentant. Præ ceteris tamen eminet ejus Autoris *Bibliotheca Hiſtorica*, bono ordine digeſta,

cujus ordinis & digeſtionis ratio ab ipſo Autore in Præfatione prolixè proponitur. Rudimentum non ſanè ſpernendum notitiæ Hiſtoricæ præbere poterit, qvod ſuppleri è Bibliothecæ Thuanæ & Cordeſianæ Catalogo poteſt, de qvibus infrà dicetur.

13 Ejusdem commatis Autor GEORGIUS DRAUDIUS eſt cenſendus, cujus extat *Bibliotheca claſſica per omnes Facultates*, itidem è Catalogis Francofurtenſibus congeſta. Solum ille nomenclatorem, & ne qvidem fide dignum, agit, in quô reperias nonnulla planè falſa; libros, qui nunquam editi, & in ipſo conceptu parturientis cerebri ſuffocati. Inepti ſunt, qui librorum Catalogos ſcribunt è Catalogis. Oculata

14 hîc fides & judicium præſens requiritur. * Laudanda tamen methodus eſt, qvâ utitur: quam ob cauſam majori eſſe uſui poteſt, quam ceteri Indices, etſi accuratiùs inſtituti.

15 GEORG. MATTHIÆ KONIGII *Bibliotheca Vetus & Recens* edita eſt Norimbergæ ab Enteris in folio, An. 1678. Non facilè memini, majori apparatu venditatum eſſe ullum librum, quam hunc; quia, ut titulus præfert, totius orbis literati opes, ab ipſis incunabulis ad noſtra usque tempora, pollicetur. Sed totus ille liber exiguâ planè induſtriâ congeſtus, è Catalogis variis undiquaque & undique corraſus. Hiſtoria, quæ breviter annectitur, nonnunquam de viris doctis falſa eſt: libri affinguntur quibusdam, de quibus nunquam fortè illi cogitarunt: omnia manca ſunt & mutila. Nam de viris celeberrimis, qui hodiè vivunt, vel nuper deſierunt vivere, leviora quædam ſcripta referuntur, præteritis dignioribus.

16 MARTINUS LIPENIUS, Scholæ Lubecenſis Conrector, ſcriptis quibusdam in lucem editis clarus, *Catalogos librorum in Jurisprudentiâ, Medicinâ, Theologiâ, Philoſophiâ*, congeſſit, ſecundum materias diſtinctos, quod à multis hactenus deſideratum. Libri omnes per intervalla in folio editi, typoque grandiore, unde moles & pretium quidem librorum augetur, ſed commoditas notandi prætermiſſa relinquitur. Reliquis tamen præſtare Bibliotheca Philoſophica & Theologica videntur. Indices Autorum Alphabetici adjecti. Utiliſſimus labor eſſet, ſi omnes Autores, veteres & novos, ſecundum materiarum titulos accurate diſpoſitos haberemus. Sed fieri vix poteſt, ut in iſtis argumentis omnibus abſolutum numeris haberi Opus poſſit: nam δευτέραι φροντίδες novique labores ſemper hîc locum inveniunt.

17 Hæc de Scriptoribus univerſalium Catalogorum dicta ſunto. * Veniamus nunc ad Scriptores Catalogorum particularium; inter quos primum locum tribuamus iis, qui certæ alicujus nationis Autores & libros recenſent. Sunt verò inter illos nonnulli, qui perſonis contenti omittunt ſcriptorum accuratam enarrationem, inter quos eſt JOHANNES ANDREAS QVENSTEDT, cujus extat *Dialogus de patriis illuſtrium virorum*, omnium ordinum ac facultatum, qvi ab initio mundi per univerſum terrarum orbem usque ad annum 1660. claruere. Non contemnendus liber eſt, quanquam non ſatis plenus, nec in recenſendis ſcriptis accuratus. Errores Geographicos aliosque in illo notat Bailletus *tom. 2. p. 25.*

Incipie-

Incipiemus à *Gallis*, quæ gens, ut præ ceteris ad oſtentationem facta eſt, non 18
omiſit hanc quoque nominis ſui gloriam, exemplo Græcorum & Romanorum, apud
quos non defuerunt, qui gentis ſuæ Scriptorum elogia editis libris celebrarint. Valdè
enim ad exiſtimationem nationis pertinet ingenii gloria, quæ libris & inventis æſti-
matur, ut patriæ ſpecimina victoriis & factorum hiſtoriis. * Provincialium Poë- 19
tarum Gallorum Hiſtoriam Claudius Fauchetus, Vir illuſtris, recenſuit peculiari li-
bro. Nam poëticâ gloriâ præ ceteris nationibus, penè in ipſa barbarie, excelluerunt
Galli; unde didicerunt & exemplum ſumpſerunt Itali. Certè apud Gallos ſingulares
ludi poëtici fuerunt inſtituti, quibus ipſe Rex præſidebat, & victores in hoc certamine
coronabat. * Horum ludorum memoriam ex ipſis Antiquitatis ruderibus pro- 20
duxit Dominus de Casa nova, Vir illuſtris & doctiſſimus, cujus extat ſingularis
de hoc argumento liber, in 4to editus: de quibus pluribus etiam egimus in Diſſerta-
tione *noſtrâ de Germanicâ Poëſi, capite de Gallorum Poëſi.* Franciſcus Petrarcha, ar-
gutiſſimus Italorum Poëta, multum Provincialibus iſtis debet. * Hujus Faucheti 21
Hiſtoriam ſuo libro inſeruit ANTONIUS VERDIERIUS, Claudii Verdierii, de quo
nos ſuprà, pater. Summâ hic curâ recenſentur libri, Gallico non ſolum idiomate
ſcripti, ſed & Latino à Gallis: quanquam parcior in his fuerit, & diligentiorem tracta-
tionem labor ille requirat. Editus eſt ille liber, titulo *Bibliothecæ*, Gallicâ linguâ,
Lugduni Anno 1585. in folio. Præfatio libri pleniùs conſilium ejus exponit. Eſt
omninò in pretio habendus; quanquam Bailletus multos in illo defectus notet.

FRANCISCUS CRUDÆUS CRUCIMANIUS, ut illum Nicolaus Antonius 22
vocat, ſive SIEUR DE LA CROIX DU MAINE, idem argumentum tractavit poſt
Verdierium, cui tamen nihil ſe debere profitetur. Habuit quidem in animo hic Au-
tor Vaſtum Opus Bibliothecæ univerſalis condere, ut patet ex Epiſtolâ ad Regem ſcri-
ptâ, quâ ideam proponit perfectæ alicujus Bibliothecæ, per pluteos ſuos inſtar Loco-
rum Communium diſponendæ; ſed methodus ejus eſt planè ἀμέθοδος, neque certa
ſcientiarum capita ſequitur: titulos enim variè inter ſe miſcet. Habuit quoque affe-
ctos alios libros Bibliothecarios de Gallicis Scriptoribus aliisque; ſed qvi nunquam
ſunt editi, & poſt mortem ejus distracti fuerunt, teſte Ludovico Jacobi in Tractatu ſuo
de Bibliothecis; ubi de Bibliothecis Gallicis agit. Fuit verò inter duos illos contro-
verſia, de ſublectis ſibi per plagium notatis ſuis: nam uno penè eodemque tempore li-
bri illi prodierunt. Crucimanius tantùm Gallicos recenſet iſto libro, qui eodem ti-
tulo editus Pariſ. in fol. 1584. Latinos peculiari libro reſervaverat, qui tamen nun-
quam editus. * Memorabile omnino eſt, quod ipſe de ſe Crucimanius in Præfat. 23
Bibliothecæ Gallicæ. *Ie diray que des l' an de mon âge dix-ſeptieſme, ſçavoir eſt, en
l' an de ſalut 1569. eſtant enuoye en l' Univerſité de Paris, pour faire profit aux lettres,
I' eſtois ſi curieux d' avoir toutes ſortes de livres, non ſeulement en Grec, Latin & autres
langues, & ſur tout en François, qu' en fin l' amas que j' en fais eſtoit ſi grand, que le
Catalogue d' iceux ſe monſtroit tenir plus d' un juſte volume. De façon qu' il me prit
dés-lors une enuie de mettre à part les Grecs & les Latins, & d' un autre coſté les*

Francois, où Autheur qui auoyent eſcrit en noſtre langue, ſans parler des Italiens, Eſpagnols & autres. Alibi dicit, ſe Commentariorum ſeptingenta vel octingenta Volumina anno ætatis 27. in omni genere ſcientiarum collegiſſe. Promittit quoque librum Gallicâ linguâ, cui titulus: *La Recherbe des Bibliotheques ou Cabinets les plus renommez de France avec la declaration des livres rares, medailles, pourtraits, Statues ou effigies, pierreries, ou autres gentileſſes, ou gentilles curioſitez, qui ſe voyent és maiſons des Princes & autres, qui ſont amas de telles magnificences.* Sed nihil poſt mortem ejus eorum apparuiſſe, teſtis eſt Lud. Jacob. p. 675. quæ fortè deſtructa & diſſipata fuere.

24 ANDREAS DU CHESNE, ſive QVERCETANUS, ſcripſit Gallicâ linguâ *Bibliothecam Autorum*, qui ſcripſerunt Hiſtoriam & Topographiam Franciæ ſecundum ordinem temporum & materiarum. Editus eſt ille liber in 8vo, Pariſiis A. 1627. & ſi rectè memini, poſt illud tempus auctior in lucem venit. Sed apud illum nihil invenias præter Gallicos Autores, & quidem Hiſtoricos & Geographos: poterit tamen inſervire Hiſtoriam Gallicam ſecundum tempora & Autores noſſe cupientibus.

25 CLAUD. SORELLUS, HiſtoriographusRegius, Vir doctus, cujus extant multi libelli ab ipſo editi, Gallicâ omnes linguâ, ut *Scientia Univerſalis*, de quâ infrà dicemus, & alius liber *de perfectione hominis*, qui in linguam Germanicam converſus eſt à Barone de Stubenberg: ſcripſit librum, cui titulus: *La Bibliotheque Françoiſe*, quô comprehendit Autores, qui Gallicâ linguâ ſcripſerunt, aut è Latinâ & Græcâ in Gallicam linguam verterunt varios Autores. Sed eorum, qui linguâ Latinâ ſcripſerunt, nulla hîc mentio, nec omnium, qui linguâ Gallicâ. Præcipuê illos tantum Scriptores recenſet, qui agunt de Eloquentiâ, Philoſophiâ morali, Poëtas, Oratores, Grammaticos & Hiſtoricos Gallicos. Ita autem verſatur in illorum Autorum recenſione, ut judicia ſua paſſim interponat. Habuit vero ille in animo, ut ex Bailleto *tom.* 2. *pag.* 168. patet, Encyclopædiam aliquam ex Gallicis tantùm Autoribus concinnatam dare, cum ſine Græcæ Latinæque linguæ ſubſidiis ad perfectam rerum cognitionem pervenire nos poſſe crediderit, quod vanum ejus merito conſilium Bailletus vocat. Ejus characterem deſcribit Patinus *epiſtola* 45. ubi multa ejus ſcripta recenſet, & pene 20. ha-
26 bere inedita volumina narrat. * Ceterùm, qui inter Gallos de omnibus Autoribus ſcripſit, nemo hactenus repertus eſt. In animo hoc habuit LUDOVICUS JACOBUS, uti diximus, qui vaſtum Opus quatuor in folio Voluminum meditatus eſt; quorum duo eos, qui Latinâ linguâ, cetera, qui Gallicâ ſcripſerant, comprehendere debebant. Ille verò Titulus Operis: *La Bibliotheque univerſelle de tous les Autheurs de France, qui ont eſcrits en quelque ſorte de ſciences & de langues*, quod ille An. 1638. inchoaverat. Jam verò eo mortuo, quid huic Operi factum ſit, non conſtat. Edidit ille quidem ſingulis annis, ab Anno 43, niſi fallor, incipiens, libros Pariſiis editos, ſub titulo *Bibliographiæ Pariſinæ*, & finit Anno 1662. quo ſcripſit *Bibliothecam Gallicam univerſalem*, id eſt, Catalogum omnium librorum per univerſum Galliæ regnum

ab an-

ab anno 50 excuſorum. (oo) Videatur Labbeus *in Bibl. Bibliothecarum.* Sed nulla illic talis Bibliotheca, quam promiſit, & quæ verè ita vocari poterat, mentio fit. Extat & quarundam regionum apud Gallos, virorumque in illis illuſtrium, enarratio. De quibusdam Bailletus *tom.* 2. *p.* 184. * Habuit qvoque in animo *Univerſale aliquod Opus* Philippus Labbeus, homo ad Lexica & Catalogos conficiendos à natura factus, teſtaturque de illo Nicolaus Antonius in Præfatione Bibliothecæ Hiſpanicæ his verbis: *Vixiſſet hujusmodi natus laboribus Labbeus, haberemus abſolutisſimam hujus gentis ad miraculum doctæ, è Chiliadibus Hiſtorico-Chronographicis notitiam.* Quod ſi continuus Scriptorum illorum Catalogus dari poſſit, non dubito, illum mole ſuperaturum ceteros omnes. Ut enim ingenioſa gens eſt, & ſcribax, ita magna, ut puto, illorum Autorum apud illos meſſis erit. 27

Gallos excipiant *Itali;* magna apud illos virorum doctorum ſemper copia, tum præcipuè, cum evigilarent iterum ex profundo multorum ſeculorum lethargô. Multæ apud illos à præcipuis viris inſtitutæ Academiæ & Collegia, de quibus ſuprà *cap.* 14. Singulis Collegiis certæ erant leges. Scribuntur à ſingulis membris libri, quorum omnium Hiſtoriam ſi haberemus, non parum prodeſſet ad rem literariam. 28
* Solam *Lynceorum hiſtoriam* adornabat Martinus Fogelius, Profeſſor Hamburgenſis, Vir doctiſſimus; ſed ille immaturâ morte abreptus ineditum Opus reliquit. Multi è Collegiis illis prodierunt egregii libri, quorum exigua, & plane nulla, apud nos eſt notitia. Extant nihilominus particulares ſingularium urbium Bibliothecæ & Catalogi, qui ſi conferantur omnes, integrum fortaſſis aliquod corpus conſtituere posſint. Nolo in illis recenſendis prolixus eſſe, præſertim cum Labbeus in ſua *Bibliotheca Bibliothecarum*, & Teiſſierus plurimos jam tum recenſuerint, ubi illorum nomina & librorum tituli legi poſſunt: nam ſingularia, quæ in illis moneamus, non habemus. Videndus quoque de iis eſt Bailletus *Tom. II. à pag.* 138. *ad pag.* 146. ubi nonnulla virorum doctorum de iis judicia habentur. 29
* Facit & Academiarum illarum & Academicorum mentionem Gregorius Letus, *in* 3. *part. Italiæ ſuæ regnantis*, non quidem perfectam planè & abſolutam, ſed tamen, quod ad noſtra tempora ſpectat, ſic ſatis accuratam. Ipſe verò, ut videtur, potiùs aliunde doctus, quam ſuâ experientiâ omnia ſcribit, ac pleraque excerpit è notitiis privatis. Neque enim omnia Italiæ loca eâ, qvâ fieri debebat, curâ indagavit, in quibusdam locupletior, in pleriſque ſtrictior & parcior. Prodeſſe tamen extero poteſt labor ille, utut imperfectus, Italiam ſtudiorum gratiâ adituro. Nam in Autorum, qui hodiè vivunt, nominibus recenſendis ſatis diligens eſt. Mallem illum omnes illas notitias & memorias, unde ipſe hauſerat, notaſſe. 30

Veniemus ad *Hiſpanos*, apud quos olim exigua fuit ſcribendorum librorum cura, niſi quod Andreas Schottus in libro *de Bibliothecis & claris Hiſpaniæ viris*, 31

(oo) Ludov. Jacobus Bibliographias annorum ſingulorum, partim Pariſinas, partim Gallicas Univerſales, edere qvidem cœpit qvotannis A. 1643., ſed ad annum tantum 1653. (non 1662) continuavit.

Francofurti in 4to, An. 1608. edito; & Valerius Andreas Taxander in *Catalogo*
clarorum Hiſpaniæ Scriptorum, Moguntiæ An. 1607. in 4to edito, aliquam in illo ar-
gumento operam poſuerunt, ſed minus accuratam. De illis videatur Bailletus *tom.* 2.
32 *pag.* 150. 151. 152. * Poſt illos tandem prodiit NICOLAUS ANTONIUS, Hiſpa-
lenſis, JCtus, Ordinis S. Jacobi Eques, Canonicus, Regiorum negotiorum in urbe &
curia Romana Procurator generalis. Is maximis laboribus congeſſit, tùm è Catalo-
gorum univerſalium Scriptoribus, tùm è gentis ſuæ nomenclatoribus, qui tamen per-
pauci ſunt & planè non accurati, Bibliothecam, cui titulum facit. *Bibliotheca Hiſpa-*
na, ſive, Hiſpanorum, qui usquam unquamve, ſive Latinô, ſive populari, ſive aliâ quâvis
linguâ ſcripto aliquid conſignarunt, notitia, his, quæ præceſſerunt, locupletior & certior,
brevia elogia, editorum atque ineditorum librorum Catalogum duabus partibus conti-
nens, quarum hæc ordine quidem rei poſterior, conceptu vero prior, duobus Tomis de his
agit, qui poſt annum ſecularem 1500. *usque ad præſentem diem floruere;* prodiit Romæ,
Anno 1672. in folio. (*pp*) Præmiſſa eſt luculentiſſima Præfatio, quæ agit de toto
hoc colligendi Autores negotio, exponit ſua & aliorum conſilia, & quaſi per lancem
ſaturam recenſet magnâ diligentia Autores omnium nationum Bibliothecarios. Li-
ber ille omnes, qvotqvot ſunt hujus argumenti, Scriptores accuratione & diligentiâ
vincit; nam & elogia addit, & libros editos adſignatô tempore & loco, unà cum in-
editis, ſollicitè recenſet. Multa enim in illo libro invenias maximè memorabilia,
ex ipſis Bibliothecarum receſſibus producta. Adjecit Indices, pulcherrimô ordine,
ſecundum diſciplinas congeſtos. Primus eſt Index Cognominum. II. Patriarum. III.
Ordinum Eccleſiaſticorum. IV. Munerum Eccleſiaſticorum. V. Munerum Secu-
33 larium. VI. Materiarum, qui ceteris amplior, & in XXIII. Claſſes dividitur. * Li-
ber ille Ideam ſubminiſtrare poteſt omnibus in aliis ſimile qvippiam tentaturis. An-
tiquiores Hiſpaniæ Scriptores peculiari libro reſervavit.
34 Dolendum eſt, adeò incurioſos eſſe in rerum ſuarum notitiâ *Batavos*, cum
apud illos plurima lucem videant, tam Latinâ, quam Belgicâ linguâ ſcripta, quorum
35 Catalogum locupletiorem texi, intereſſet publicè. * ANT. SANDERUS *de Scri-*
ptoribus Flandriæ 3. libros, *de Scriptoribus Gandavenſibus* alios tres, duos *de Brugen-*
ſibus ſcripſit. Idem *de MStis* quoque egit. Elogia uberiora virorum doctorum ſunt
36 in *Flandria ejus illuſtrata*, vaſto Opere. * VALERII ANDREÆ DESSELII *Bi-*
bliotheca ceteris omnibus in hoc genere Scriptoribus præferenda eſt, etſi in multis de-
37 ficit; * ac FRANCISCUS SWERTIUS in *Athenis ſuis Belgicis*, quædam ſibi
ſubrepta qveritur: qui hoc ſuo libro de Academiis & Bibliothecis Belgii agit. Sed
38 Valerii Andreæ liber multo accuratior eſt. * JOG. MEURSIUS eodem titulo
Athena-

(*pp*) Nicol. Antonii *Bibliotheca Hiſpana Vetus* Romæ A. 1696. in fol. curante Joſepho d' Aghirre, Cardinali Hiſpano, itidem jam prodiit. In Tomos diviſa eſt duos, quorum Priore Scriptores, qvi ab Auguſti Imperio ad A. C. Milleſimum, poſteriore autem, qvi ab A. C. 1000. ad 1500. floruerunt, fuſe, induſtria ſimul & judicii accuratione incomparabili, celebrantur.

Athenarum Batavarum uſus ſolam Academiam Leidenſem deſcribit, ejusque Profeſſo-
rum elogia & Opera recenſet. * AUBERTUS MIRÆUS, Panegyriſtes potiùs, 39
quam Bibliothecarius Scriptor, in ſolis elogiis hæret: quare & *Elogiorum Belgico-
rum* titulo liber ejus prodiit. Valerius Andreas in Præfat. Bibliothecæ ſuæ duos alios
librorum Belgicorum conſignatores nominat. Sed imperfecti eorum labores indu-
ſtriâ Valerii Andreæ obliterantur. * Nunc qvidem prodeunt *Mercurii* aliqvi *Of-* 40
ficinales librorum, ſingulis ſemeſtribus, non in Belgio tantum, ſed & alibi, editorum,
curantibus Waesbergiis, quorum diligentia merito laudanda eſt, non enim nudos tan-
tum titulos, ſed & argumenta ſimul exhibent. Sed ſera eſt illorum opera, & à pau-
cis tantum annis inchoata.

Anglica gens Batävis longè fuit negligentior in conſignandis ingeniorum mo- 41
numentis; nihil enim ab illis prodiit, qvod mereatur nominari, cum tamen ſint ex-
tentque penè innumera ingenioſiſſimæ gentis in omnibus doctrinis ſcripta, prodeant-
qve qvotidie, tam Latinâ, qvam vernaculâ linguâ, plura. * Qvod ad vetera atti- 42
net, præter JOH. BALEUM, cujus extant *Centuriæ Virorum illuſtrium Anglicorum;*
& compilatorem ejus JOH. PITSEUM, qui de ſimili argumento & de iisdem Auto-
ribus ſcripſit, pleraque deſcribendo & interpolando; & quendam EDUARDUM
LEIGH, qui populari linguâ *de recentioribus Autoribus* aliqua ſcripſit; neminem habe-
mus, niſi paucula illa velimus his addere, quæ in Actis Philoſophicis habentur. Sed
ea tantùm Phyſica ſunt & Mathematica. Baleum plerique non bonâ fide in recen-
ſione ſuâ verſatum judicant. In Pitſeo compilatore multi notantur errores: Burto-
nus in *Græcæ linguæ hiſtoria p.* 55. impudentem plagiarium nominat. * Quæ 43
GEORGIUS LILIUS *elogia Anglica* ſcripſit, exigua ſunt, & memoratu vix digna.
Fuit ille filius Guilhelmi Lilii, qui teſte Burtono p. 56. ut Græcis literis commodiùs
operam daret, in Rhodô inſula quinque annos degit. Prodeunt & ſingulis menſibus
Mercurii Officinales, qui defectu aliorum colligi & notari poſſunt. Extat etiam Ca-
talogus librorum, qui incendio Londinenſi perierunt, ex quo hunc defectum utcunque
reſarcire poſſumus. * Subſidio etiam eſſe poteſt ANTONIUS WOOD, qui in 44
Hiſtoriâ Oxonienſi commemorat libros à Profeſſoribus Oxonienſibus, omnibusque hu-
jus Academiæ alumnis, qui poſtea ad celebritatem nominis pervenerunt, editos. Ca-
talogus quoque Oxonienſis Bibliothecæ jungi his poteſt: ſed nulla tamen in omni-
bus eſt plena & ordinata Autorum Anglicorum recenſio. * Qvi doctorum Sco- 45
ticæ gentis hiſtoriam deſcripſit in *Hiſtoria Eccleſiaſtica Scotiæ* THOMAS DEMPSTE-
RUS, non ſatis bonâ fide eâ in re verſari exiſtimatur à multis, quorum judicia collegit
Bailletus *tom.* 2. *pag.* 188. Et ſanè hominem fuiſſe præferocis & perverſi animi, ex
iis apparet, quæ de ipſo narrat Erythræus *Pinacoth. I. num.* 9.

Danorum ſcripta, ſed per Catalogum tantùm digeſta, breviter conſignavit 46
ALBERTUS BARTHOLINUS, cui auctarium acceſſit à THOMA fratre. Rudes
ſunt illi labores, qui per Catalogos tantùm ordinati ſunt. Meliùs mererentur de pu-

 blico,

blico, qui ſecundum ſeculorum ſeriem omnia conſignarent, & accuratam ſimul Proſopographiam ederent. (*qq*)

47 Nunc quoque *Holſatorum*, *Hamburgenſium* & *Lubecenſium* Scriptorum hiſtoriam laudabili profectò conatu molitur JOANNES MOLLERUS, Flensburgenſis; cujus Operis deſignatio habetur in *Cimbriæ literatæ prodromo*, qvi An. 1687. Slesvvigæ editus eſt. Opus autem ipſi in 4. partes dividetur. I. Serie Chronologica exhibebit elogia fuſiora Scriptorum indigenarum. II. Elogia Scriptorum exterorum, qui apud Cimbros inclaruerunt. III. Alphabetico ordine recenſebit Scriptores minorum meritorum. IV. Aliquot ſectionibus complectetur 1. Scriptores anonymos & pſeudonymos, 2. viros doctos, ſed nullis libris editis claros, ceteris tamen nihilo inferiores, 3. indicem exterorum, muneribus publicis non admotorum, quorum monumentis Hiſtoria Cimbrica eſt illuſtrata. Præmittet V. Prolegomena, quibus continebuntur tum Scriptores Hiſtoriæ particularis literariæ, ſingularum totius orbis nationum, ordine Geographico, quorum jam numerus octuplo ſuperat Labbeanum & Voglerianum, tum Cimbrorum in rem literariam merita inſignia ὡς ἐν συνόψει adumbrata. Subjiciuntur VI. Indices, ex quibus primus Alphabetico; ſecundus vero Chronologico ordine nomina Scriptorum ſiſtet; tertius Typographicus ſuis ſingulis tum Cimbriæ locis, tùm regionibus exteris ſingulos viros doctos aſſignabit; quartus Tacticus Autores ratione munerum & ſcientiarum diſtinguet: quintus Realis, ſub materiarum claſſes ſcripta Cimbrorum revocabit, non generalibus tantùm titulis contentus, ſed & partes ſcientiarum complexus: ſextus memorabilia quævis continebit. Eâ verò ἀκρίβεια, fide, induſtriâ, in hoc Opere verſabitur, ut ceteris in hoc genere Scriptoribus palmam facilè prærepturus ſit.

48 *Sueci* quoque nuper ſuas opes in publicum produxerunt, quorum ſcripta hactenus ignorata fuerunt. Fuerunt tamen apud illos nonnulla edita, quæ magnam ſanè laudem merentur. Prodiit Anno 1680. Holmiæ JOHANNIS SCHEFFERI *Svecia literata*, (*qq*) ſive de ſcriptis & Scriptoribus gentis Svecicæ liber, cui accedit Appendix de Scriptoribus Finnicæ gentis, Opus poſthumum: ſed facilè apparet, Autoris ultimam manum operi non acceſſiſſe. Novi enim Svecos, qvi ipſi hunc vilipendunt laborem. Quæ præmittitur ad Lectorem Præfatio, affert non pauca, quæ ad notitiam rei literariæ Svecanæ pertinent, queriturque de iniquitate hujus loci in libris coë-
49 mendis & imprimendis. * SIMON STARAVOLSCIUS quoque *illuſtrium Polonorum Centuriam* edidit.

50 Utinam in *Germanâ* gente eſſet, qui hoc patriæ ſuæ pietatis officium præſtaret, colligeretque accuratam Scriptorum & Autorum ſuæ gentis hiſtoriam; certè numero

(*qq*) Alb. Bartholini *Librum de Scriptis Danorum*, a ſe plurimis in locis emendatum atqve auctum, & Joh. Schefferi *Sveciam Literatam*, cum Hypomnematis ſuis in utrumqve Scriptorem Hiſtorico-Criticis prolixioribus, & Prolegomenis de Gentium Borealium in Literas Meritis, Hiſtoriæqve Literariæ & Eccleſiaſticæ Scriptoribus, junctim denuo publicavit Jo. Mollerus, Flensburgo-Cimber, Scholæ Patriæ Rector, *in Bibliotheca Septentrionis Eruditi*, Lipſiæ A. 1669. *in* 8*vo* edita.

mero vinceremus omnes, non æquè dicam pretio. Scribunt enim multi, immò vomunt libros; quibus ut excuteretur è manu calamus, publicâ autoritate provideri deberet. Hinc contemptus noſtræ gentis apud gentes naſutiores; qui tamen, ſi rem accuratiùs penſitaveris, multum Germanorum diligentiæ debent. Id certè vel ipſe livor fatebitur, absque Germanis vix tantos in re literariâ progreſſus facturas ceteras nationes, quæ Germanos quadantenus Pædagogos nactæ ſunt: quod aliquando oſtendam Diſſertatione ſingulari *de meritis Germanorum in rem literariam*. Superſunt multi libri, tam Latinâ, quam vernaculâ linguâ ſcripti, qui in pretio haberi merentur; qui ſi notarentur accuratiùs, non parum hoc tum ad gloriam, tum ad utilitatem faceret. * Cœpit quidem MELCHIOR ADAMI aliqua *de vitis Theologorum, JCtorum, Medicorum & Philoſophorum* commentari, qui in noſtrâ gente aliquod tamen operæ pretium fecit; quanquam longè à perfectâ Hiſtoriâ abſit: in elogiis prolixior eſt, in ſcriptorum recenſione non adeò accuratus. * Eandem telam continuavit HENNINGUS WITTE, Gymnaſii Rigenſis Profeſſor celeberrimus, Vir doctus & amicus noſter, qui e Programmatibus Academicis elogia & ſcripta collegit; addidit & exterorum nonnullorum *Vitas*, laudabili quidem operâ. Sed vix uni homini tam vaſtum argumentum exhaurire licet, quod adeò operoſum eſt, & literarum commercia penè infinita poſtulat. Nunc ille *Diarium Biographicum* inſtituit, (*rr*) in quo Scriptores ſeculi XVII. præcipui concisè deſcripti. Poſtea REISERUS (*ss*) Theologorum aliquot & Philologorum è noſtratibus *Vitas* & *ſcripta* recenſuit. 51 52

• Vidimus de Bibliothecarum Scriptoribus ſecundum nationes conſideratis; locum ab his occupent, qui agunt de Bibliothecarum Scriptoribus reſpectu certi ordinis. Eorum poſſet vaſtus Catalogus texi; ſed nolumus operoſi eſſe, cum jam tum illos recenſuerit Philippus Labbeus in Bibliotheca Bibliothecarum, Indice tertio, & Teiſſierius. Legendus eſt Bailletus *tom.* 2. *à pag.* 118. *ad pag.* 138. * Præ ceteris omnibus laudanda eſt *ordinis Jeſuitici Bibliotheca*, quæ plenè & copiosè ſcripta eſt poſt Petrum Ribadeneira, à Philippo Alegambe Bruxellenſi, quæ edita eſt Antverpiæ in folio, Anno 1653. Prodiit denuò auctior illa Bibliotheca *Nathanaëlis Sotwelli* operâ, Anno 1676. 53 54

(*rr*) Henn. Wittenii *Diarii Biographici Seculi XVII*, Scriptores illius, annorum & dierum emortualium ordine, ſed ſæpius, (qvoad Scripta imprimis, parum accurate, recenſentis,) Tomus I, ab A. 1600. ad 1688, perductus Gedani A. 1688, Tomus autem II, prioris παραλειπόμενα & Continuationem ad A. 1690. exhibens, Rigæ A. 1691. in 4to prodiit. Tertium Autor addere conſtituerat, telam eandem ad finem usque Seculi pertexturum, ſed promiſſis, morte immatura d. 22. Jan. A. 1696. extinctus, ſtare non potuit.

(*ss*) Theologorum atqve Philologorum Lutheranorum Qvinqvaginta Imagines æri inſculptas, Vitas & Scripta, exhibuit, non Ant. Reiſerus, ſed Theophilus Spizelius, Eccleſiaſtes Auguſtanus, in *Templo Honoris*, qvod Auguſtæ A. 1673. in 4to prodiit, *Reſerato*. Subjuncta tamen illi eſt Reiſeri, Gymnaſii tunc patrii Auguſtani Rectoris, & Theologi deinde Hamburgenſis, Epiſtola ad Spizelium erudita, Obſervationes qvasdam de Theologis ac Philologis iisdem ſelectiores, in libro ipſo prætermiſſas, illi communicans.

1676. Romæ: plura de illo libro ſingularia notavit Bailletus, quæ hîc non repetam.
55 * Commendari quoque debet *Bibliotheca Scriptorum ſacri ordinis Ciſtercienſis*, à Carolo de Viſch adornata, cujus editio ſecunda plenior Coloniæ Agrippinæ 1656. in 4to
56 prodiit. * In hac memorabilis omnino eſt illa *Johannis Caramuelis Lobkowitz* Operum, tam editorum, quam ineditorum, recenſio, ab ipſo Autore conſignata, & hîc inſerta à pag. 178. ad p. 200. ubi multa occurrunt notatu digniſſima. Incredibile eſt, quantum Autor ille librorum ſcripſerit unus in omni ſcientiarum genere: in quibus ſecretiora etiam quædam, & vulgò non animadverſa, & ſingularia quædam cogitata continentur. De ceteris legi Bailletus poteſt.

57 Certi nominis Scriptores, neſcio quâ minutâ diligentiâ, in unum corpus collecti à multis. In Græcorum Hiſtoriâ tùm *Johannes Meurſius*, tùm *Leo Allatius* diligentes fuerunt. Ille de Alypiis, Antigonis, Ariſtoxenis, Philoſtratis, Ptolomæis, Pythagoris ſcripſit: hic de Simeonibus, Pſellis, Philonibus, Nicetis, Methodiis, & Georgiis: qui ultimus liber in corpore Bizantinæ Hiſtoriæ Georgio Acropolitæ additur, continetqve multa memorabilia de libris, ab iis autoribus ſcriptis, qui nomen Georgii habuere. Non pauca habet ille liber ad notitiam hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, præcipuè Orientalis, pertinentia. Ita de claris Jacobis ſcripſit Ludovicus Jacobi: de claris Philippis Philippus Labbeus: de claris Theophilis Theophilus Rainaudus: de claris Antoniis Sanderus.

58 Inter Catalogorum particularium Scriptores recenſendi & hi ſunt, qui de Scriptoribus, reſpectu ad ſcientias habito, ſcripſerunt. Inter eos primô locô numerabimus ISRAELEM SPACHIUM. Ejus extat *Nomenclator Scriptorum Philoſophicorum atque Philologicorum*, quo habetur ſuccincta recenſio eorum, qui Philoſophiam, omnesque ejus partes, quôvis tempore aut idiomate usque ad annum 1597. deſcripſerunt & illuſtrarunt, methodo ſecundum locos communes ipſius Philoſophiæ inſtitutâ, cum duplici Indice, unô rerum, alterô Autorum, collectus & digeſtus. Laudanda eſt Viri hujus induſtria, quam in ſequentibus temporibus adhibuit nemo. Ordo ſecundum Philoſophiæ partes commodus eſt, & magni uſus. Idem Autor ſcripſit & *Nomenclatorem Medicum*, ſimili ratione digeſtum; qui rudimentum præbuit illis, qui poſteà majores de re Medicâ Catalogos ſcripſerunt.

59 GERHARDI JOHANNIS VOSSII indefeſſa diligentia in his argumentis præferri omnibus debet. Extant ejus Opera *de Hiſtoricis Græcis & Latinis*, nunc mendosè recuſa, quem diligenter exſcripſit *Martinus Zeilerus*, qui ſecundum Alphabeti
60 ordinem Autores diſpoſuit, & aliqua de recentioribus Hiſtoricis addidit. * *Supplementa Voſſiana* ſcripſit BERNHARD. à MALLINCROT, qui prætermiſſos à Voſſio Hiſtoricos Græcos ſingulari diſſertatione adjecit: ſed in alterâ editione Voſſii pleraque, qvæ notaverat Mallincrotius, addita fuerunt. Scripſit & ſupplementum Hallervordius, & noviſſimè Chriſtophorus Sandius, libellô in Bataviâ editô in 12. Reineſius quoque ſupplementa ad Hiſtoricos Græcos molitus eſt, ut tradit Rupertus *in Epiſtolis Richterianis, pag.* 424. Teſtis quoque eſt Sarravius *in Epiſtolis pag.* 267. Ludovicum

Jacobi

Jacobi tale ſupplementum ſcripſiſſe: nam in epiſtolâ ad Iſaacum Voſſium ſcribit, ſe ipſi partem eorum transmiſiſſe, & nunc reliqua, quæ ad Hiſtoricos Græcos ſpectent, transmittere; librum enim ad umbilicum vergere: ſed nihil eorum publicè comparuit. * Idem Voſſius *de Poëtis Græcis & Latinis* libellum edidit, ſed ad recentiores ſe non demittit; editus eſt Amſtelodami Anno 1654. in 4to. Poëtas recentiorum temporum Gyraldus Dialogis duobus perſecutus eſt. De ſcientiis Mathematicis ac Autoribus veteribus & recentioribus idem Voſſius ſcripſit. Voluit ſcribere de ſcientiis & artibus, cujus ἀποσπασμάτιον eſt liber de 4. artibus popularibus. Quæ ut omnia doctiſſima ſunt, ita optandum fuiſſet, ultimam iis accesſiſſe manum. Non pauca prætervidit: recentiorum illi & exoticorum cura parcior, quæ verò ab illô ſcripta memorantur, ſollicitè ſatis examinantur. 61

Aſtrologorum Elenchum ſpecialem & ſecundum Chronologiam inſtitutum dedit Ricciolus in Almageſtô ſuô novô. * Qui perfectas ſingularum Facultatum 62 & ſcientiarum Bibliothecas & Catalogos ſcripſerint, non habemus: quanquam multi quidpiam tentarint penè in omnibus diſciplinarum generibus. Quod ad Theologiam attinet, ſunt quidam, qui Theologorum Scholaſticorum ac Moralium nomina conſignarunt; quidam, qui Interpretum Scripturæ; aliqui generatim de rerum Theologicarum Scriptoribus egerunt, tum è Pontificiis, tum è noſtris & Reformatis. *Poſſevinus & Molanus* è Pontificiis *Theologicam Bibliothecam* ſcripſerunt, & præterea nonnulli alii. E Reformatis *Voëtius*, qui multa immiſcet falſa; libri non rectè citati; interdum affingitur multis, quod ab ipſis ſcriptum non eſt; nomina pervertuntur. E Noſtris, qui ſcripſerint, vix memini, præter *Bolduanum & Draudium*: in quibus tamen id laudandum eſt, quod tàm in Theologicis, quàm in Philoſophicis, ſecundum locos materiarum collectanea ſua inſtituerint. Nunc accesſit illis *Lipenii* Bibliotheca Realis Theologica. *Calixti* Apparatus magnâ rei Theologicæ jacturâ in ipſo penè initio defecit. Ideam Bibliothecæ Theologicæ ſecundum ſeriem Autorum commodè diſpeſcere docuit *Hottingerus* in Bibliothecariô ſuô quadripartitô, ubi Autores in ordinem redigit, & potiores in ordine illô recenſet.

JCtorum libros qui in ordinem redegerit accuratum, ab ipsâ Jurisprudentiæ 63 παλιγγενεσία nullum habemus. Sunt quidem, qui Vitas nonnullorum deſcripſerunt, & libros quoque recenſent, ut *Baldus*, *Rutilius*, *Pancirollus*, *Fichardus*, *Bechtholdus*, qui ſecundum materias juris Autores diſpoſuit, quibus ultimò *Martini Lipenii* Bibl. Juridica Realis accesſit; ſed nondum ſatisfactum eſt huic negotio. * *Bibliothe-* 64 *cam univerſalem Juridicam* molitur CASPARUS THURMANNUS, qui multâ cum curâ & induſtriâ hoc in argumento verſatus eſt: nam ſecundum materias & partes Juris generaliores eam inſtruet: Bibliothecam proceſſualem, criminalem, teſtamentariam, contractuum &c. ſingularibus voluminibus comprehendet, in quibus ordinem rerum ſequetur. Qui, ſi aliquando prodierit, liber omnium ſuperabit labores. * Promiſit & CORNELIUS à BEUGHEM *Bibliothecam Univerſalem Juridicam*, ſed recentiorum Scriptorum, cujus ille ſpecimen dedit, publicatâ hoc anno *Bibliographiâ*

Juridicâ & Politicâ, quâ continentur JCti & Politici, qui ab anno 51. usque ad annum 78. in omnibus linguis ſcripſerunt. Prodiit Amſtelodami An. 1678. in 12. diſpoſitus eſt ſecundum Autores liber; hunc ille laborem per ſequentia tempora continuabit, & aliquâ parte juvabitur res Bibliothecaria hujus Viri ſtudiô, ſi aliquando in lucem producet, quos editioni ſe paratos habere libros ſcribit. Habebimus ab illo Bibliographiam Univerſalem omnium Facultatum & artium; Bibliothecam Belgicam omnium Scriptorum, qui unquam prodierunt in Belgio; Bibliothecam materiarum univerſalem; Bibliothecam Mathematicam, Hiſtoricam, & Chronologicam orbis imperantis & literati, præterea plurima alia. Videatur Syllabus, libro ejus præfixus.

66 Medicorum Scriptorum itidem arcuratum Catalogum non habemus. *De Vitis antiquorum Medicorum* in animo habebat ſcribere Clariſſimus Vir, *Johannes Heinricus Meibomius*, & eandem telam texere dicitur *Ægidius Menagius*. Meibomii liber apud filium ejus, Profeſſorem Helmſtadienſem, Virum Clariſſimum, latet, qui de hôc Opere, ſi rectè memini, publicavit epiſtolam. (tt) Eſt & in Italiâ quidam *Johannes Baptiſta Caponus*, qui *Hiſtoriam Medicam univerſalem* præ manibus habere dicitur, referente Gregorio Leto. Hujus Hiſtoriæ Univerſalis libros quinque molitur, quorum primus eſt de veteri Medicinâ; ſecundus de recentiori Medicinæ uſu apud omnes nationes; tertius de ſectis; quartus de Medicis; quintus de Bibliothecâ Medicâ cum notitia MStorum totius orbis in quocunque idiomate. Verùm vix hominis unius induſtria iſti labori ſufficere videtur. Quod ad veterem Medicinam attinet, *Conringius* in Introductione ſuâ Medicâ ſtrenuè partes ſuas exſecutus eſt, quam ſupplemento ſuo auxit nunc Cl. *Schelhammerus*. Sed nos hîc non tam de hiſtoriâ, quam de Catalogis librorum ſolliciti ſumus. Eorum aliquos dederunt *Iſraël Spachius*, *Brunsfelſius*, *Schenckius*, *Robertus Conſtantinus*, *Paſchalis Gallus*, & poſt illos *van der Linde*, Profeſſor Leidenſis, qui omnium anteceſſorum labores in unum corpus congeſſit, additis ſuis augmentis. Diſpoſitus autem liber eſt ſecundum Autores, ſuntque multi in eo errores & defectus, quorum aliquos notat Voglerus *Introductione in notitiam ſcriptorum pag.* 42. 43. 44. qui cum Autoribus prioribus, Schenckio, Conſtantino & aliis, multis in locis ipſum contulit, & non ſatis accuratum invenit. Poſt illum ſecundum materias diſponit Catalogum *Lipenius*; ſed magna ſeges reſtat recentiorum Scriptorum, quorum nulla in illo librô mentio. Scripſit & Cornelius à Beughem Catalogum noviſſimorum Scriptorum Phyſicorum & Medicorum, ſub titulo *Bibliographiæ Phyſico-Medicæ*, quæ anno 80. prodiit in 12. De ceteris, qui ratione ſcientiarum

(tt) Henr. Meibomii Junioris *Epiſtola* ad Georg. Hier. Welſchium *de Hiſtoria Medicorum ſcribenda*, qva paterni Operis faciem & Methodum adumbrat; ſimulqve ceteros iſtius argumenti Scriptores recenſet, Helmſtadii A. 1669. in 4to eſt edita. Joh. Antonidæ a Linden, Prof. Medici Leidenſis, *Libri II. de Scriptis Medicis*, in noviſſima Editione a Georg. Abr. Merclino, Poliatro Noribergenſi, continuati, & dimidia pene parte amplificati, ſub *Lindenii Renovati* Titulo, Noribergæ An. 1686. *in 4to* prodierunt.

rum habitâ Catalogos ſcripſere, plura habentur apud Bailletum *tom. II. à pag.* 189. *ad pag.* 237. & nos ſuo de illis loco plura commentabimur.

Catalogi Bibliothecarum publicarum aliquot publicati ſunt, ut *Bibliotheca Oxonienſis*, de qua ſuprà. In Belgio quoque prodierunt Bibliothecarum quarundam Catalogi, ut *Ultrajectinæ*, qui in folio editus eſt, & *Lugdunenſis*, qui in quarto; quales vix haberi poſſunt in Bibliopoliis. In hoc MSta Orientalia enumerantur. In Germania extat *Catalogus Bavaricæ & Auguſtanæ*, qui rariores ſunt. Catalogi Auguſtanæ Bibliothecæ non niſi centum exemplaria impreſſa ſunt. In illa Bibliotheca latent multi MSti Codices, adhuc inediti, quorum non pauci prodierunt, curante *Marco Velſero*, ejus Reip. Duumviro, cujus magna apud eruditos eſt celebritas. De his & Bavaricis Monachii ac Ingolſtadii Bibliothecis videatur Bailletus *tom.* 2. *pag.* 243. 244. 245. De Vindobonenſi Bibliotheca Lambecius non Catalogos, ſed Commentarios ſcripſit. Gvelferbytanus Catalogus ut ederetur, urſit olim Boineburgius, ſed fruſtra; cujus cauſas tradit Conringius in *Epiſtolâ de Bibliotheca Auguſta*, ubi multa de Catalogis Bibliothecæ ipſius Principis manu, ſingulari planè curâ & induſtriâ, conſcriptis. Non memini plures unquam prodiiſſe publicarum Bibliothecarum Catalogos. Prodierunt quidem Excerpta Catalogorum de MStis Codicibus, à Bibliothecariis vel aliis Autoribus publicata. Habemus à Thomaſino editos Catalogos MStorum, qui reperiuntur in Bibliothecis Patavinis, tam publicis, qvam privatis. Qvales Catalogi utinam plures ederentur per omnes provincias & regiones! mirè enim proſunt ad MStos Codices indagandos, qvi alias facilè pereunt in privatorum Bibliothecis, ſi illæ distrahuntur, vel ad alios poſſeſſores indoctos perveniunt; unde ſæpe ad bibliopegos & ſalſamentarios deferuntur. Hafnienſium Bibliothecarum ortus & incrementa recenſet Thom. Bartholinus in *diſſertationum de libris legendis prima*, *p.* 16. 17. 18. 19. 20. Bibliothecæ Mediceæ Florentinæ Catalogus ab Henrico Ernſtio Amſterodami A. 1641. in 8. publicatus. De ceteris nos ſuprà plura diximus. * Scriptores Catalogorum de viris doctis Italicis habet Gregor. Leti *Ital. regnant. part.* 4. *p.* 195. Parte 3. ubi Laurentii Legati libros recenſet, notat ejus Autoris *Lyceum Herculis, ſive ſcriptores Cremonenſes:* item *librum de Pictoribus, Sculptoribus & Cælatoribus Cremonenſibus*: ejusdem *Athenæum Poëtarum* tom. 4. & *Muſeum Poëtriarum* cum Iconibus; qui tamen omnes ἀνέκδοτοι.

67

68

Hæc de publicis Bibliothecis earumque Catalogis in hâc ſummariâ recenſione ſufficiant. * Venimus ad Bibliothecas privatas: earum Catalogi plures ſunt, quam ut recenſeri poſſint, neque omnes ad manus meas pervenerunt: ex iis tamen celebriores primùm enarrabo, reliquos quaſi per lancem ſaturam exhibiturus. Præcipuus inter illos eſt *Catalogus Bibliothecæ Cordeſianæ*, quam inſtituerat *Johannes Cordeſius*, Canonicus Eccleſiæ Lemovicenſis, qui omnes ſuas opes, & quicquid corradere poterat, in Bibliothecam hanc impenderat, vir doctiſſimus & humaniſſimus; cujus plenius elogium deſcripſit Gabriel Naudæus, qui Bibliothecæ hujus Catalogum ipſe confecit, & accurato ordine digeſſit Autores, ſecundum materias & formam librorum 69

illos diſpeſcens. Præcipuè hic commendari Catalogus debet ob inſignem Hiſtoricorum, præſertim exoticorum, copiam, quorum rarior apud nos eſt notitia; editus eſt Pariſiis in 4to, An. 1643. Hinc commendo *Catalogum Bibliothecæ Thuanæ*, cujus jam ſuprà cap. 5. num. 11. facta mentio eſt; & mirificè mihi placet ordo: non enim contentus ſummis tantum capitibus Autor ſub ſpecialibus titulis locavit Autores, ut ſtatim occurrant, qui de eodem argumento ſcripſerunt, quod Locorum Communium inſtar eſſe poteſt: & hujus ideam, notante Bailleto, Draudio debet. Additi quoque ſunt MSti Codices, tàm antiqui, quàm recentiores. Quâ diligentiâ Bibliotheca hæc compoſita ſit, Præfatio ejus libri docebit. Addendus quoque melioribus Catalogis eſt *Raphaëlis Tricheti du Freſne* Bibliothecæ *Catalogus Pariſ.* 1662. *in* 4to editus, ob librorum raritatem & ſelectum præcipuè commendandus. Obſervavi in illo Catalogo Scriptores, fruſtra in aliis quæſitos. Sed infinita ſunt in illo menda Typographica. Theologorum, JCtorum, Medicorum parcior hîc numerus, ſed in omni hiſtoriâ, antiquitate, variâ literaturâ, rebus naturalibus, libris, quorum nomina nunquam penè audita, inſtructiſſimus ille eſt, libri interdum non conveniente loco poſiti. Bibliothecæ ipſa Regiæ acceſſit pretio 24000. librarum Gallicarum vendita, poſtqvam ab alio 33000. libras oblatas vidua recuſaviſſet. Anni impreſſionis diligenter notati magnum habent in libris ipſis eorumqve variis editionibus conferendis uſum. Qvi vitam Pinelli ſcripſit Gualdus, diligentisſimum iteratarum editionum examinatorem eum fuiſſe prodidit.

70 Qvi jam ſeqvuntur Catalogi, ſine ordine nobis recenſebuntur. Pleriqve illorum formati ſunt de Bibliothecis, qvæ publicè per auctionem diſtractæ ſunt; eorum magnus eſt numerus, ſeligendi tamen ſunt meliores de Bibliothecis, qvas poſſederunt Viri celebres, *Scaliger*, *Salmaſius*, *Heinſius* & alii, ſi haberi poſſunt. Ex inſpectione enim talis Catalogi ſtatim patet Viri induſtria & judicium in bonorum Autorum ſelectu inſtituendo. Deinde vel eam ob cauſam aſſervandi ſunt Catalogi iſti, ut ſciamus, ubi lateant Autores, qvos viri illi manu ſuâ notarint. Sæpe enim notulæ optimis Autoribus à viris iſtis in margine adjectæ, multum lucis ad Autorum ſenſum adferunt. Hinc in Bataviâ tales libri Scaligeri, Salmaſii, aut alterius viri docti manu notati, magno pretio coëmuntur. In Amſtelodamenſi Bibliothecâ habentur *Baronii Annales*, manu *Davidis Blondelli* notati, qvos Reſp. illa magnis ſumptibus emit; qvæ notæ, ſi rectè memini, nuper ſunt publicatæ. Vidi ipſe olim in Bibliopolio Sanſonii Geographiam ſacram Capelli cum ejuſdem Blondelli notis MStis. *Bibliothecæ Scriverianæ* Catalogus, qvi Amſtelodami An. 1663. in 4. prodiit, exqviſitiſſimus eſt: conſtat enim ſelectiſſimis omnium Facultatum & artium Autoribus. *Scavenianæ Bibliothecæ* Catalogus, (*uu*) qvi Hafniæ prodiit, itidem commendandus eſt; ut & *Mule-*

(*uu*) Scavenianæ Bibliothecæ Catalogus perperam hîc vocatur Index Regiæ Hafnienſis, a Pet. Scavenio, JCto, illi præfecto, concinnatus, & Hafniæ A. 1665. in 4to excuſus. Georg. Calixti Bibliothecæ nullus prodiit Catalogus, ſed Index tantum Scriptorum ejus

Muleniana. Scaveniana Bibliotheca Regiæ acceſſit, Muleniana Academicæ: hujus Catalogum cum Præfatione & Oratione edidit Bartholinus, Hafniæ 1670. ubi multos Catalogos recenſet. Optimi Autores Græcæ & Latinæ linguæ, optimæque ejus editiones habentur in Catalogo *Pauli Junii*, qui publicatus eſt Lugduni Batav. 1670. Commendo ideo hunc Catalogum, quod tantùm Autoribus illis conſtet, & paucos alios admiſtos habeat. Si qui Chymicorum, Theoſophicorum, Myſticorum, imò & Fanaticorum quoque Scriptorum acervum velit, is inveniet in Catalogo librorum *Serrarii & Babuſii*, qui prodiit Amſtelodami 1670. Non vacat nunc omnes recenſere Catalogos. In ſola Batavia pene integram Catalogorum Bibliothecam reperies, quos omnes coacervare, ſuperſtitioſa eſſet diligentia & crambe millies cocta. Ad id tamen prodeſt Catalogorum multitudo, ut in vaſta aliqua ſylva deprehendantur nonnunquam aliqua, quæ vel in inſtructiſſimis Bibliothecis non habentur. An. 1682. *Nicolai Heinſii Bibliothecæ Catalogus* prodiit, viris doctis in pretio habendus, ob exquiſitos, qui illic recenſentur, libros, tam editos, quàm ineditos & MStos, ac manibus Scaligeri, Salmaſii aliorumque Criticorum notatos: cui jungi poteſt *Bibliothecæ Goëſianæ Catalogus*, Anno 1687. Leidæ editus; in quo non rariorum tantùm librorum, ſed & magnus nummorum apparatus eſt. Notari quoque poſſunt & comparari, ubi incideris in illos, *Calixti*, *Reineccii*, *Pavvii*, *Gothofredi JCti* &c. Catalogi. *Adriani Pavven Catalogus* Hagæ Comitis Anno 1654. & ibidem Anno 1656. editus: in quo multitudo librorum cum ſelectu certat.

Etiam Catalogi Officinales non ſpernendi, ut *Catalogus Bibliopolii Elzeviriani*, 71
qvi Amſtelodami prodiit Anno 1681. In quo multi exotici autores. Sunt & ab aliis Typographis & Bibliopolis alii publicati Catalogi, in quibus recenſendis non ero prolixus. Ii qvoqve, qvi libros impreſſerunt, typographi certos conſignare librorum, à ſe editorum, Catalogos ſolent. Extant Catalogi librorum, qvi à prelo *Manuciorum*, *Stephanorum*, *Plantinorum*, *Morelli*, *Cramoiſii* &c. prodierunt.

Sunt præterea, qvi certi temporis Bibliothecas ſcripſerunt, qvo referendus eſt 72
Leo Allatius *in Apibus urbanis*, librô, qvô deſcribit viros eruditos, Romæ tempore Urbani VIII. viventes, & eorum ſcripta recenſet. Pertinent & huc Ephemeridum Scriptores apud varias nationes, de qvibus ſuprà diximus. Sunt, qui ſuorum librorum Catalogos ſcripſerunt ut *Campanella*, *Gaddius*, *Cardanus aliiqve.*

Sunt, qvi laborem ſuſceperunt colligendi libros qvoscunqve rariores, ſine tem- 73
pore certo & ordine, prout ſe inter peregrinandum vel in Bibliothecis obtulerunt.
* Aliud inſtitutum fuit Johannis Cinelli, qvi ex conſilio Viri illuſtris Magliabechi 74
congerere cœpit libellos & ſchedas ſingulares, in qvibus nonnulla rariora continentur, varii argumenti, qvorum facilis aliàs jactura eſt. Ejus ſpecimen unum prodiit Florentiæ 1677. in 8vo, ſub titulo *Della Bibliotheca Volante*, qvi titulus ingenioſus eſt, per

ejus propriorum, a filio Helmſtadii A. 1658. in 4to publicatus. Hunc, in Muleniana Bibliothecæ Indice Catalogis Bibliothecarum immiſtum, Morhofius, illum ſecutus, incaute iisdem accenſet.

per quem intelligit minutos & hinc illinc errantes libros. Continuavit illum laborem ſequentibus temporibus Cinel.. Non eſt ſpernenda hæc opera, nec nullius uſus; ſæpè enim excidunt è memoria eruditorum, pereuntque vulgò non animadverſa. Velim tamen de contentis & ſummariis librorum accuratius egiſſet. Retulit & illic nonnullas diſputationes de materiis rarioribus in Germaniæ Academiis ſcriptas.

75 * Referri huc quoque debent Catalogi Francofurtenſes ſemeſtres, ſed qui multis imaginariis titulis referti; Mercurii Anglorum, Gallorum & Belgarum menſtrui. Quod optimum certè inventum eſt ad librorum notitiam parandam; tales ego Mercurios inſtitui velim in præcipuis Europæ urbibus & Academiis, in quibus libri non tantùm editi recenſeantur, ſed omnia nova, vel inventa vel cogitata, in re literaria: Eorum enim collectio vehementer prodeſſet ad omnis doctrinæ incrementum.

CAP. XIX.
DE VITARUM SCRIPTORIBUS.

1. *A Vitarum Scriptoribus magna in hiſtoriâ literariâ utilitas,* 2. *Ne minima quidem hic omittenda,* 3. *quod adverſus Mareſium aſſeritur.* 4. *Peregrinationes doctorum diligenter notandæ.* 5. *Character animi è minimis cognoſcitur.* 6. *Joachimi Camerarii diligentia in vitâ Melanchthonis laudatur.* 7. *Tria in literatorum vitis conſideranda.* 8. *Exemplo Philiberti de la Mare oſtenditur, ne omina quidem & ſomnia eſſe negligenda.* 9. *Memorabilis de Quarræo hiſtoria.* 10. *Vitarum Scriptores antiqui recenſentur.* 11. *Vitæ virorum Reipubl. negotiis admotorum multum conferunt ad prudentiam civilem.* 12. *Eorum aliquæ recenſentur.* 13. *Vitas ſuas qui ipſi ſcripſerint.* 14. *Commentarii, Memoires.* 15. *Scriptores vitarum veterum.* 16. *Biographos recentiores qui enarraverint.* 17. *Vita Peireſcii à Gaſſendo,* 18. *Tychonis Brahæi &c. ab eodem.* 19. *J. Vincentii Pinelli à Gualdo,* 20. *Recuſa cum adjectis vitis Budæi, Hugonis Grotii & aliorum.* 21. 23. *Pauli Sarpii à Fulgentio ſcripta* 22. 23. *ad rem literariam multum conferunt.* 24. *De Pauli Sarpii eruditione & prudentiâ multa narrantur.* 25. *Ejusd. literæ Italica lingua ſcriptæ,* 26. *Vita Petri Puteani à Rigaltio ſcripta multa habet ad rem literariam & civilem profutura.* 27. *Actorum publicorum collectanea.* 28. *Vita Ducis Valentini ſpeculum fraudum politicarum & artium Machiavellicarum.* 29. *Malorum hominum vitas explorare prodeſt.* 30. *Vita Henrici VII. à Verulamio ſcripta* 31. *ad prudentiam civilem commendatur.* 32. 34. *Vita Melanchthonis à Camerario pleniſſimè & eleganter conſignata eſt.* 33. *Melanchthonis encomium.* 35. *Camerarii Narratio de Eobano Heſſo.* 36. *Reuchlini laudes,* 37. *ejus Vita à Johanne Henrico Majo ſcripta.* 38. *Lotichii Poëtæ Vita laudatur.* 39. *Poëtarum Germanorum princeps.* 40. *Judicia de illo.* 41. *Ejus vaticinium poëticum de expugnatione Magdeburgenſi.* 42. *Forſtneri Elogium à Böclero ſcriptum.* 43. *Ameloti de Huſſaje indigna in illum cenſura.* 44. *Singularis de Thomâ Campanella*

nella & Forſtnero hiſtoria producitur. 45. *Wallenſteinii*, 46. *Bembi*, *Contareni Vita.* 47. *Gratiani liber de vitâ Commendoni & caſibus virorum illuſtrium.* 48. *Scriptores vitarum ſingularium.* 49. *Boiſſardi Vitæ & Icones.* 50. *Hanckii*, 51. *Imperialis*, 52. *Craſſi*, 53. *Gualdi*, 54. *Ghilini*, 55. *Theveti*, 56. *Bullarti* 57. *Maſſoni*, 58. *Capaccii in hoc genere ſcripta.* 59. *Qvi de feminis doctis ſcripſerunt.* 60. *Erythræi Pinacotheca* 61. *adverſus Mareſii calumnias defenditur.* 62. *Sammarthanorum Elogia.* 63. *Mareſii de illis judicia.* 64. *Patini Elogia Virorum Gallicorum promiſſa.* 65. *Vita JCtorum.* 66. *Betrandi*, *Pancirolli & aliorum ſcripta de vita JCtorum.* 67. *Leickheri opera in iis colligendis laudatur.* 68. *Peliſſonii Recenſio Doctorum Academiæ Gallicæ.* 69. *Architectorum*, *Pictorum Vitæ colligendæ.* 70. *Georgii Vaſari de iis liber.* 71. *Deſcriptio ejusmodi pluribus gentibus neglecta.* 72. *Franciſci Junii liber ἀνέκδοτος de iis.* 73. *Carolus Dati idem ſibi propoſuit.*

PRæcipuam Hiſtoriæ literariæ partem VITARUM SCRIPTORES conſtituunt: 1
cum enim duplex proficiendi in literis via ſit, altera per præcepta, altera per exempla; hæc poſterior priori præferenda omnino eſt, quo magis ipſe uſus in rem præſentem deducit. Prout enim incidimus in Vitam vel Philoſophi, vel JCti, vel Medici, vel Politici; ita multa diſcimus, quæ ad ſcientias illas ſpectant, è τύπῳ illo περιςατικῷ, ſingularia, de quibus nunquam cogitarunt, qui præcepta tantùm proponunt. Ex illis arcana quædam colligi poſſunt, quæ non ſcientiam tantùm, ſed & prudentiam hominis literati augent. Ut enim in vitâ civili, ita quoque in vitâ hominis literati, prudentiâ quâdam opus eſt in omni negotio. Converſationis ſanè eruditæ ratio è vitis virorum doctorum formari quam maxime poteſt:
* Quam ob cauſam ego vitas virorum doctorum & illuſtrium, qui vel ad literas 2
vel ad Rempublicam adhibentur, non ſuperficiariâ aliquâ & jejunâ operâ, ſed quam pleniſſimè, deſcribi velim, ut vel ipſa μικρολογία in his mihi placeat. Nam vel ex minimis rerum circumſtantiis aliqua, quæ in uſum tuum erunt, capies. * Non 3
placet ſententia Mareſii, qui *lib.* 2. *Epiſt.* 5. in Hiſtoricis minimorum recenſionem indulget, in vitarum ſcriptione illam damnat: quâ in re totus ab illo diſſentio. Ille quidem Suetonii & Nepotis exempla obtendit; at illi compendia tantùm rerum ſectantur, & ab iis diſtinguendi, qui unius vitam deſcribunt. Ipſa enim methodi ratio requirit majorem in unius vitæ ſcriptione diligentiam, quàm in plurium veluti conglobatione: & vel Attici Vitâ oſtendit Nepos, quid ſummariâ aliquâ percurſatione locupletior ac copioſior narratio præſtet. Non probat ille, ſi quis Ducis alicujus vitam ſcribendam ſuſcipit, & univerſam rerum illius tempore geſtarum, quibus ex parte tantùm interfuerit, hiſtoriam admiſceat. Germanam verò eodem libro *Epiſt.* 25. gentem laborioſiſſimam, ut per contemptum vocat, reprehendit, quod in ejusmodi elogiis multi ſint, & in eâ materiâ, ut in aliis ferè, περίεργοι. *Ex his quidam eorum*, inqvit, *parentes referunt, diem, & aliqvando horam, qva nati ſunt, & talia, qvæ in Regibus solùm & in viris maximè illuſtribus reqviruntur.* Qvaſi ſcilicet

virorum

virorum celebrium conditio idem non mereatur, & quæ ille prætermittenda judicat, etiam inter memorabilia referri non debeant. Cum enim, qui panegyricos virorum illuſtrium ſcribunt, vel ex artis præſcripto non parentes tantùm & nativitatem, ſed & majores, ac omne id, ſi memorabile eſt, quod vitam anteceſſit, oratione complecti debeant; annon ineptum eſt, eos, qui vitam alicujus ſingulatim recenſent, quorum longè uberior tractandi ratio eſſe debet, præterire ipſa vitæ auſpicia?
4 gè uberior tractandi ratio eſſe debet, præterire ipſa vitæ auſpicia? * Idem *Epiſtolâ* 44. ejusdem libri eandem cantilenam canit: *Si is*, inquit, *de quo ſcribunt*, *peregrinationem aliquam ſuſceperit: omne illud ita ſingulatim deſcribunt*, *& quos quoqve loco convenerit*, *quosqve cum qvoque ſermones habuerit*, *cum faſtidio legentium commemorant: cum præcipua tantùm*, *qvæ in vitâ contigerunt*, *referre ſufficiat*, *& quales hominis fuerint mores*, *qualia ſcripta.* *Cui vitio etiam obnoxios eſſe* ait *plerosque*, *qui vitas Ducum rebus geſtis illuſtrium hodie ſcribunt.* Ita ille ſuo ex ingenio judicat, qvi Atticiſmi etiam in dictione affectator, in rebus quoque ipſis ſterilitatem amare videtur. Sed ego, tantum abeſt, ut cum illo reprehendam hos Vitarum Scriptores, ut laude potius dignos æſtimem, qui eam negotio, quod tractant, præſtare diligentiam volunt, quam quilibet paulo prudentior ab illis requirat. Quid enim? an vitio vertam illi, qui viri eruditi vitam deſcribit, ſi peregrinationes ejus & cum viris doctis inſtituta colloquia recenſeat? unde plus ſapientiæ ac utilitatis lectori, quam ex quâvis aliâ narratione, acceſſerit. Ego, ſi omiſerit, ne excuſandum quidem exiſtimaverim.
5 rim. * In vitis verò Ducum ac virorum, rerum civilium adminiſtrationi admotorum, eo ſollicitiùs omnia recenſenda ſunt, quo magis è minimis ſæpe circumſtantiis inopinata quædam conſilia & eventus emergunt. Sed nec illa tantùm, quæ præcipua alicui videantur; ſed & περίεργα minimè prætereunda eſſe exiſtimo, ſi quid in illis notatu non indignum videatur. Nam levia illa, quæ *Junius Cordus* in Vitis Imperatorum commemorare ſolitus eſt; quoties proceſſerint, quando cibos variaverint, quando veſtem mutaverint, ac in ipſo Julius Capitolinus reprehendit, nemo cordatus Scriptor temerè notabit. Plutarchus optimus Vitarum Scriptor in Alexandro ſuo non ſemper clariſſimas quasque res, virtutes vel vitia repræſentanda ait, ſed exiguum ſubinde factum dictumque & jocum aliquem, qui citiùs ſpecimen edat morum, quam funeſtiſſima prælia. *Concedendum nobis eſt*, inqvit ille, *animi indicia ut ſcrutemur*, *ac cujusque per hæc informemus vitam: aliis molem rerum & certamina permittamus.* Auguſtin. Maſcard. de arte hiſtoricâ tract. 1. c. 3. in eâdem ſententia eſt. *Quoniam*, inquit ille, *indoles & inclinationes naturæ cognoſcuntur è rebus minutisſimis*, *è reſponſione inopinatâ*, *ex actione aliqua*, *quæ aliis parum ad rem pertinere videatur*, *ex operationibus quotidianis & ordinariis*, *non hoc indecens Vitarum Scriptor exiſtimet*, *ſi accuratam eorum rationem habeat ; præcipue in ſanctorum hiſtoriâ*, *reſpiciendo ad factum non ſolum*, *ſed & ad modum*, *tempus*, *occaſionem aliasque circumſtantias.* Qvæ, ſi in Sanctorum rebus è Maſcardi ſententiâ attendenda ſunt, in Vitâ Ducis, Principis, Miniſtri Regii, præ ceteris obſervanda ſunt, cum in iis verè τὸ πραγματικὸν lateat. Ego certè eam ob cauſam magni facio Vitam Peireſcii, à Gaſſendo ſcriptam, quo in omnes partes

partes excurrat & ſe diffundat, quam noſter ille forte in eo μικρολογίαν damnavit. * Laudandus eſt JOACHIMUS CAMERARIUS, Heros eruditus inter Germanos, quod in 6
vita Melanchthonis ne quidem ſomnia ejus notabilia, ac minima quædam præſagia, oſtenta, omina omiſerit. Etſi enim levia hæc habiturus nonnemo ſit, tamen non ſunt diſſimulanda illa providentiæ divinæ ſpecimina, quæ viris bonis & doctis in vitâ ſæpe occurrunt; ad quæ reſpicere omnino debet, qui vitæ hiſtoriam ſcribit: ac optarim ego, exemplorum talium meſſem extare quam uberrimam. * Tria ego in omni- 7
bus literatorum vitis conſideranda eſſe exiſtimo, 1. illud, quod ad ſcienias ſive doctrinas pertinet, vel θεωρητικὸν vel πρακτικὸν, in quo ego ne cogitata quidem eorum prætermiſerim. 2. Quod ad mores & converſationem. 3. Quod ad totum illum vitæ curſum, quatenus ille divinâ manu regitur: quæ pars vitæ minimè contemnenda eſt, aut leviter tractanda, ac mirificè lectores afficit. * Cum PHILIBERTUS DE LA 8
MARE, Senator Divionenſis, vitam *Jacobi Guionii* deſcriberet, non indignum ſuâ narratione exiſtimavit, quod non Guionio ipſi, ſed *Quarræo* Collegæ monitum, neſcio cujus genii, nocturnum acciderat. * Quam cum mihi hiſtoriam reci- 9
tarit vir Clariſſimus, *Petrus Axenius*, Amicus noſter optimus, antea mihi non obſervatam, qui in commentario ſuo doctiſſimo in Phædri fabulas ad illuſtrandam libri 4. fabulam 23. de Simonide per Caſtorem & Pollucem à ruinâ ædium ſervato adduxerat, hûc apponere, ut rem memoratu digniſſimam, volui. *Sed me locus admonet, ne rem inauditam hactenus, & ideo ſeculorum omnium memoriâ digniſſimam prætercam; quam, etſi haud pertinere videatur ad Guionios, non abs re tamen hoc loco referre mihi viſum eſt: ſeu, quia conſcius illius fuit ac interpres Jacobus Guionius; ſeu, quod vix apud poſteros fidem inveniet, niſi teſtium omni exceptione majorum, & illius inter alios, cui illa contigit, teſtimoniis & ſubſcriptionibus probata fuiſſet; ea tamen fuit: Fœderatorum factione plus juſto in Burgundia valente Regiarum partium Præſides ac Senatores Semurium, primarium Mandutiorum oppidum Regis nomine jus dicturi ſeceſſerant, cum Divione non liceret; ac inter eos Joannes Quarræus, qui feliciter miſcuerat ornamenta togæ artibus belli: Is IV. Calendas Auguſti MDXCIV. circa ſecundam diei horam matutinam ſibi viſus eſt motu ſubito expergefieri, & verba quædam ignota pronunciare, cum famulo propius decumbenti ſurgere, & lampadem accendere juſſo præcepit, ut eademmet verba, quæ, ne ſibi elaberentur, dentibus quaſi retinere videbatur, ſcripto conſignaret in hunc modum:* Oug apoſondes ton endon diſtiguion. *Quod famulus confeſtim exſecutus eſt, neutro eorum, Græcane illa eſſent, an Arabica, aut alia, ſciente. Quarræus quidem, quamvis abunde iis artibus excultus, quæ Viro Senatorio conveniunt, in ſuis Profeſſionum tabulis, ex quibus hæc hiſtoria à me excerpta eſt, ſcribit ingenuè, ſe Græci ſermonis planè fuiſſe inſcium. Summo demum mane pergens in Senatum Quarræus Jacobo Guionio, quicum illi conſuetudo intercedebat, obvius fit, & vix ſalutatum rogat, ut ille verba, quæ ex ſola eorum aſperitate Græca eſſe conjectabat, interpretari vellet; quæ à Guionio lecta. Græca ſtatim eſſe deprehendit, ſed minimè ex Homero excerpta, quod putavit novus quidam Philoſophus; hæc*

autem ratione deſcribenda: οὐκ ἀπωσοντες τῶν ἔνδον δυστυχίων. Quibus & interpretationem addidit verbis totidem: Non repulſuri, quod intus infortunium. *Horum verò cum diu ſenſum ſimul perpendiſſent, & ſi quid triſtius in iis lateret, deprehendere conati fuiſſent, autor fuit Quarræo Guionius, ut, quia jam ex illa domo, quam Semurii incolebat, migrare conſtituerat, quod illius fœtori recurrentem iterum iterumque cœliacum dolorem, quem paſſus fuerat, tribueret, non longiorem in illa moram traheret. Sed longè gravius exitium illa verba portendebant: ſiquidem poſt dies octo, cum Quarræus Reipublicæ cauſa Flaviniacum, Regiarum partium oppidum, perrexiſſet, domus illa à fundamentis convulſa de nocte repente concidit, fatalique, nec penitus impræviſâ Guionio ruina ſuos incolas oppreſſit: cujus rei hiſtoriam eleganti carmine (ut audio) Guionius poſtea cecinit, quo tam charum Regi & Reipublicæ caput jure merito è tanta clade ereptum fuiſſe ſibi & bonis omnibus gratulabatur, minimè omiſſa, ut decuit, Socratis & Bruti geniorum mentione.* Memorabilis hæc ſanè hiſtoria eſt, quæ, etſi ad Guionii perſonam non pertineret, occaſione tamen à Guionio data inductus, minimè prætermittendam exiſtimavit Philibertus de la Mare: atque exemplo aliis fuit, quomodò in hoc argumento ſit verſandum. De Guidone Patino refert, qui epiſtolas Gallicas edidit, in præfatione earum, adeò illum in vitis eruditorum ſagacem fuiſſe, ut ne minima quidem inexplorata reliquerit.

10 Fuere jam tum apud antiquos, qui in hoc genere laudabilem operam poſuere; quorum pauci ad noſtra tempora pervenerunt. Philoſophorum vitas aliqui, aliqui dogmata, aliqui cum vitis ſimul dogmata ſcripſere: ac fuere plures ſæpe, qui unius Philoſophi Hiſtoriam tradidere. Ita Gellius *Noct. Atticar. lib.* 14. *cap.* 3. multos nominat, qui de Xenophontis Platoniſque vita & moribus exquiſitiſſimè ſcripſerunt. Juſtinus Martyr in Παραινέσει Scriptores Pythagoricæ Vitæ & Hiſtoriæ citat. Philo Byblius Grammaticus triginta libros περὶ πόλεων καὶ οὓς ἑκάστη αὐτῶν ἐνδόξους ἤνεγκε, *de urbibus, & quos earum quæque celebres genuerit*, teſte Suida, de quo Jonſius *Hiſtor. Philoſ. lib.* 3. *cap.* 7. qui, ſi hodie extarent, illo judice, multis jam rixis de patriâ virorum illuſtrium facile remedium foret. Plures è veteribus Biographis, tàm Græcis, quàm Latinis, recenſet Voſſius in *Arte Hiſtoricâ cap.* 7. *p.* 40. & Wouvverius *Polymath. c.* 12. qui omnes temporum injuriâ interierunt. De Agatharchide, an Biographis accenſendus ſit, videatur Jonſius, *lib.* 2. *cap.* 12. Qui Biographi Philoſophici ſuperſint, notum omnibus eſt. Habemus Diogenem Laërtium, Eunapium, Heſychium Illuſtrium, de quibus in *Polyhiſtore Philoſophico* plura. Imperatorum, Cæſarum, Principum in Republica Virorum Vitas recenſuerunt ex antiquis Plutarchus, Cornelius Nepos, Svetonius, Hiſt. Aug. Scriptores.

11 * Cum ergò Hiſtoria nihil aliud ſit, quam Philoſophia exemplis utens: vitæ verò deſcriptio ſingularis hiſtoria ſit, quæ unius hominis actiones in Republica deſcribit, ideo accuratius inſtituenda eſt, quod τύπον illum πρακτικὸν, qui ex ipſis rerum circumſtantiis emergit, evidentiùs ob oculos ponat; ac ſimul nexum rerum, quæ ab uno illuſtri viro, ſi is inter præcipuos ſit, geſtæ ſunt, apertiùs demonſtrat. Tales ergo Scriptores neceſſe eſt πραγματικοὺς vel

πραγμα-

πραγματομαθεῖς eſſe, qvi uſum rerum magnum habent, qviqve *φιλοσοφεῖν πραγματικῶς* didicerunt; qvâ de re tam multa præcipit in præfatione ſuâ Polybius, in qvam legi aureus ille Caſauboni Commentarius poteſt. Eſt præterea prudentiæ non levis argumentum in iis Scriptoribus, qui ex aliorum hominum vitâ, quid ex uſu præſenti ſit, oſtendunt, aliosque officii ſui admonent. Præclarè Böclerus *in Commentar. ad Cornel. Nepotem* medium illud iter vocat, quo inter potentiorum ambitiones mediâ licet viâ pergere, nec abruptâ per ſuavitatem inceſſendi, quâ accenditur dominandi cupido; nec declivi per adulationem & ſilentium, quo Reip. ſtudium negligitur: *Obviâ*, inqvit, *morum ſimilitudine, dum alios legunt, ſibi occurrunt ipſi, & in cenſurâ exterorum, nec opinantes, ſua judicari facta intelligunt: nec timenda eſt indignatio. Vident enim vera narrari, non ludi fabularum colore: neque odio hic locus; ſciunt enim ex officio Hiſtorici fieri, quod demimus: ſolus pudor ſupereſt, & tacita conſcientiæ admonitio, quæ ut non ſemper ab incepto revocat audacia conſilia; ita cautione nonnunqvam temperat.* Hæc Böclerus rectè qvidem: ſed incidunt interdum tempora, ubi hujusmodi inſtitutum Scriptori odium & obtrectationem & vel exitum parit, ut Tacitus in *Vita Agricolæ c.* 1. 2. teſtatur. Scilicet ſchola quædam civilis prudentiæ proponitur in ejus, cujus vitam deſcribimus, exemplo, ut nulla dari plenior informatio poſſit.
* Quid non in *Vitâ Attici*, à Nepote ſcripta, civilis prudentiæ latitat, qui privatus 12
quidem fuit, ſed multum potuit in Republica? quo conſilio militi ſuo diligenter legendos ſuadet Naudæus *lib.* 2. *de ſtudio militari*, *p.* 510. eos Biographos, qui Ducum & Imperatorum bellicorum vitas ſcriptis conſignarunt. Ex *Agricolæ Vitâ*, à Tacito ſcriptâ, quid non diſcat vir rebus civilibus vel bellicis admotus: ſi *Vitam Agrippæ* vel *Mæcenatis* haberemus ab Hiſtorico veteri conſignatam, utiliſſimum eſſet ad ſtudium civile: nunc eorum res geſtas hinc illinc ſparſim collegerunt Böclerus in commentationibus de Mæcenate, & Agrippâ. *J. Cæſarem*, quem Svetonius nobis in Vitâ ſuâ expreſſit, Zevecotius eleganti commentario illuſtravit, & Stephanus Ambroſius Schiappalaria in Vitâ Cæſaris Italicâ linguâ ſcriptâ, Antverp. 1578. in 4to editâ, pulcherrimè & uberrimè ſuo ſeculo ob oculos poſuit, quid juvent aut obſint in Republ. cives potentes & locupletes, & obſtinati. Quot non habemus inter recentiores Vitarum Scriptores, unde multa diſci Politico poſſunt? *Ex Vitâ Catharinæ Medicæ*, quam multa ad res Gallicas pertinentia notari poſſunt? *Vita Villaregii* à Paſtorio in linguam Latinam converſa Miniſtro Principis proderit. Multi ſunt inter Gallos Biographi, de quibus legendus in Bibliothecâ Gallicâ Sorellus. Sunt & antiquorum à recentioribus vitæ ſcriptæ: qui ex fragmentis corpus aliquod hiſtoriæ, ſed imperfectæ neque ſatis connexæ, concinnant: qui Philologi potius, quam veri Politici & Hiſtorici, partibus funguntur. Qui Ciceronis Hiſtoriam ſcripſerunt, Corradus, Fabricius, aliique, ad intelligenda Ciceronis ſcripta utilem operam inſtituerunt. * Sunt, qui ipſi ſuæ 13
vitæ Hiſtoriam texuerunt: nam, Tacito teſte, in Vita Agric. cap. 1. apud Romanos *plerique ſuam ipſi vitam narrare fiduciam potius morum, qvam arrogantiam arbitrati ſunt. Nec id Rutilio & Scauro citra fidem & obtrectationi fuit.* Noſtro tempore

Thuanus, magnæ vir autoritatis, candidiſſimus Hiſtoricus, de ſuâ vitâ hiſtoriam ſcri-
14 pſit. in quâ multa, quæ ad ſtatum publicum pertinent: * ac referendi eò ſunt libri Commentariorum (*Memoires* Galli vocant) quos viri negotiis publicis admoti de rebus ſuis geſtis, quales olim Cæſar, noſtro tempore Galli multi, ſcripſerunt; in
15 quibus enarrandis diligentiſſimus eſt Sorellus. * Sunt & alii, qui non tam ad civilem prudentiæ uſum, quam ad Hiſtoriam ipſam reſpiciunt: quales ſunt, qui in Familiis veterum Romanorum erarrandis operam poſuere, laudabilem illam quidem, ſed quæ ad rem noſtram non facit. Hiſtoriæ illi antiquæ magnam lucem accendunt: cujus generis Scriptores cum curâ & cenſurâ ſuâ enarravit Rupertus in literis ad Albert. Richterum, quæ habentur in *Epiſtolis Richterianis à pag.* 465. *ad pag.* 470. Elogiorum quoque Scriptores propriè huc non pertinent: aliâ enim ratione rem ſuam inſtituunt. Quomodo hi à Vitarum Scriptoribus differant, pluribus oſtendit Maſcar-
16 dus *de arte hiſtoricâ, tract.* 5. *p.* 528. 529. * Nos jam ad Biographos recentiores accedimus, quorum vaſtiſſima ſylva eſt. Tot enim ſunt Vitarum Scriptores, ut integram penè efficere Bibliothecam poſſint: quorum Indicem congeſſit Labbeus *in Bibliotheca Bibliothecarum*, uberiorem dedit *Teiſſierius;* optimo ordine digeſtæ illæ ſunt in *Indice Bibliothecæ Thuanæ.* Magnum hoc ad ſolidiorem doctrinam arcanum eſt, Biographos benè habere cognitos, unde non in re literariâ tantùm, ſed & civili optima formari prudentia poteſt. Nos ex iſtâ ſylvâ aliquas, quæ majori eſſe uſui poſſunt, decerpemus.

17 Primo hîc loco à nobis ponetur VITA PEIRESCII à GASSENDO ſcripta. Magnâ diligentiâ conſcriptus eſt liber iſte, continetque varia memorabilia antiquaria, Philologica, Phyſica, Politica, quaſi per cumulum congeſta. Dum enim perſequitur omnes viri iſtius labores, occaſione iſtâ ad multa curioſa, ab illo vel inventa vel notata, dilabitur. Planè in hoc labore exercuit ingenium ſuum Gaſſendus, & dum varia Philoſophemata proponit & judicia, pulcherrimis ſubinde contemplationibus totam viri hujus Hiſtoriam illuſtrat, & ſub illâ rei literariæ tum temporis in Galliâ ſtatum. Optandum eſſet, ut ſimili diligentia illuſtrium virorum memorabilia conſignarentur, quod fieri non poteſt, niſi ab amicis & familiaribus, vel niſi ipſi Autores vivi rerum ſuarum Commentarios ſcripſerint, ut fecit Thuanus & alii nonnulli, vel ſaltem lineamenta ejus duxerint, unde perfectum deducere Opus viri harum rerum periti poſ-
18 ſint. * Idem Gaſſendus etiam *Tychonis Brahæi*, *Peurbachii*, *Regiomontani*, & *Copernici vitas* deſcripſit, in quibus multa ſingularia ad rem Mathematicam & Aſtronomicam ſpectantia.

19 JOHANNIS VINCENTII PINELLI VITA ſcripta eſt per *Paulum Gualdum*, Patricium Vicetinum. Fuit vero Pinellus Patricius Genuenſis, vir maximi nominis, Philologus, Polyhiſtor eximius, magnorum in literas & literatos meritorum, quos fovit, ornavit, ope conſilioque juvit. Continentur in ejus vitæ deſcriptione multa memorabilia & rara. Magnam habuit vir ille ſupellectilem antiquariam, ut propemodum factus fuerit ad rem librariam & literariam. Multa ſunt in illo libro arcana

de

de parandis libris & MStis. Multa habuit vir ille inſtrumenta publica & collectanea, quæ ad ſtatum Venetorum ſpectabant. Quare poſt mortem Pinelli (nam vivebat Patavii) Senatus Venetus manum injecit MStis Politicis, arcana ſtatus ſui continentibus, Bibliothecæque ſuæ publicæ addixit, ne in manus peregrinas devenirent.
* Prodiit Vita hæc Auguſtæ Vindelicorum in 4to Anno 1607. poſtea recuſa eſt in 20
Angliâ, curante *Guilielmo Batheſio*, inter ceteras virorum aliquot illuſtrium Vitas, *pag.* 314. Quod Opus Londini prodiit Anno 1681, & præter Pinelli hanc Vitam, *Budæi, Hugonis Grotii, Pithæi, Camdeni, Walæi, Petavii, Sirmondi, Petri Molinæi, Henrici Valeſii, Jacobi Uſſerii Armachani* aliorumque continet.

VITA PAULI SARPII à Patre *Fulgentio* ſcripta hîc nominari meretur. Quan- 21
tus vir *Paulus Sarpius* fuerit, non ignotum eſſe poteſt illis, qui interiorem rei literariæ notitiam habent. * Fuit ille ſacri ordinis homo, Monachus, Minorita, *(xx)* 22
ſed ſummi ingenii. Ejus extat *Hiſtoria Concilii Tridentini*, magnâ prudentiâ & ingenuitate ſcripta, ſub nomine *Suavis Polani*, quam inter abſolutiſſima hiſtoriæ ſpecimina numerat Guido Patinus *Epiſt.* 170. Totum Reip. Venetæ ſtatum moderatus fuit conſiliis ſuis. Vindicavit jura ejus adverſus Pontificem, quâ de causâ ſummè inviſus fuit Pontificiis, & in mortem ejus aliquoties conſpiratum, ut ſicariorum manibus per vim vix extorqueretur. Illum enim omnibus hæreticis pejorem habuerunt, ut qui arcanorum Pontificii ſtatus proditor erat. Spargebatur de ipſo fama, quod abitum ad Reformatos meditaretur, quæ non omnino de nihilo eſt: ſcio enim ſupereſſe epiſtolas manu ejus ſcriptas, ad Iſaacum Caſaubonum, quibus ſollicitat ipſum de gratiâ Regis Angliæ ſibi conciliandâ; ſi fortè illic fortuna iniquior ipſum abigeret. * Vi- 23
ta ejus conſcripta eſt *Italicâ* linguâ, poſtea in linguam Gallicam converſa prodiit Lugduni Bat. in 12. An. 1661. ſub titulo *La vie du Pere Paul.* Multa ſunt in hac deſcriptione memorabilia ad omnem rem literariam: habuit enim excellentiſſimum ingenium, quod per omnes ſcientias, artes, & linguas ſe diffuderat. * Promptus 24
erat conſiliô, animô ſemper præſens, extrema vitæ pericula ſummâ generoſitate contemnens, &, ut breviter dicam, ſui temporis Phœnix. Multa enim ille in Phyſicis & Mathematicis demonſtravit extemporali penè ſolertiâ, quæ deſperata aliis videbantur. Celebratam apud Medicos circulationem primus ille ante Harvei tempora oſtendit, quod cum objiceret Bartholinus Anglis, ægrè admodum tulerunt, ejus inventionis gloriam dubiam ſibi reddi. Sed dolendum eſt, omnes illius viri chartas periiſſe, ac diſtractas poſt mortem ejus fuiſſe: nihil enim horum ſeriò ſcripſit, & datâ operâ; ſed quaſi aliud agendo, cum vacatio eſſet à publicis negotiis. Illa omnia prolixiùs recenſentur in hôc libellô, ac notanda ſunt, ut videamus, quàm multæ & vulgo ignoratæ opes lateant ſæpe in ingeniis, quorum vix notitia publica eſt. Quo magis illorum induſtria incitanda eſt, qui in peregrinationibus ſuis ad talium virorum amicitias admittuntur, ut omnibus artibus è ſcriniis illorum extrahere conentur, quicquid fortè illic deliteſcit. Qualia multa ſunt per Italiam Galliamque ingenia, de quibus nulla

(xx) Paulus Sarpius non fuit Minorita, ſed Ordinis Servitarum Monachus.

25 ad nos defertur notitia. * Prodierunt Ann. 1673. ejus quædam literæ Italicâ linguâ ſcriptæ, propoſitô Veronæ fictô, ut patet, nomine; quibus continentur intimiora illa Politica ſuperiorum temporum in aulâ Cæſareâ, Pontificiâ, & Venetâ, quibus immiſcentur nonnunquam quædam literata.

26 VITA PETRI PUTEANI à RIGALTIO ſcripta, multa habet præclara. Magna fuit Puteanorum olim celebritas. Illi ſunt, per quos Excerpta Scaligeriana congeſta ſunt. Petrus Puteanus fuit Regi Galliæ à Conſiliis & Bibliothecis. Qui ejus Vitam deſcripſit Rigaltius, ad multa reſpexit, tum quæ ad rem literariam ſpectant, tum quæ ad res Civiles; quanquam intimioribus adeò conſiliis admotus ille non fuerit. Non fuit tamen facilè il-
28 lo peritior Juris publici Gallicani aliorumque Statuum. * Præcipuè magna ejus cura fuit in colligendis actis publicis. Gallica ſola quinquaginta vaſtis libris collegit, quorum titulos hic recenſet Rigaltius, unde exemplum capere Politicus poſſit, quid ipſi agendum ſit in ſcriptis talibus colligendis. Si quis enim illo modo diſpoſita habeat Imperii Romani Principum jura, quantum ille theſauſum poſſideret! Mature itaque, atque adeô ab ipsâ juventute inſtituendi ſunt tales libri Politices Studioſo, in quos vel acta ipſa referat, vel ſi haberi non poſſunt, ex ipſis potiora excerpat. Pinellus, de quô ſupra mentionem fecimus, Status Veneti arcana penetravit: Puteanus noſter Gallicana. Ita omnium aliorum ſtatuum res & jura exquiri poſſunt, ſi quis cum curâ illud agat. Hic labor præcipuè in Germanis Conringium exercuit, quibus ille initiis, vel ipſo non diffitente, tantam ſibi experientiam & prudentiam conciliavit. Recuſa eſt hujus Vitæ hiſtoria, inveniturque inter ceteros Vitarum Scriptores, à Batheſio collectos p. 660.

28 VITA DUCIS VALENTINI deſcripta eſt â *Thomaſo Thomaſi* linguâ Italicâ, editaque Anno 1655. Claramontii in 4to. Panditur hîc ſcelerum & nequitiarum officina: continentur enim in hôc librô omnes illæ fraudes & artes, quibus uſus eſt *Cæſar Borgias*, Dux Valentinus, Alexandri VI. Pontificis patris nequior filius, homo aſtutiſſimus & tyrannicus, ad imperium Galliæ Ciſalpinæ ſibi parandum, quo tamen ille conſilio excidit, fatis obſtantibus. Hujus Principis ideam Machiavellus deſcripſit. Liber enim ejus de Principe eo fine ſcriptus, ut hoc exemplo illum depingeret omnibusque ob oculos poneret. Prodiit & in Gallicam linguam converſus ille liber ante novem annos, editus in Batavis in 12. Inſpicere & in malorum hominum vitas, tanquam in ſpeculum, poſſumus: non ut diſcamus ab illis fraudes; ſed ut evitare illas ſciamus, ne planè ſimus in technis illis hoſpites. Videas hîc machinationes machinationibus, dolos dolis oppoſitos, & variè inter ſe miſtos pro ſcopô obtinendô. Hoc legenti jucundum erit, characteres cauſarum & ingeniorum noſſe, unde regulas ſibi quisque ſuas pro prudentiâ formare poterit, & vitæ rationes ſubducere, qui in aulâ conſiliis præeſt, & aliorum evertere dolos, qui res novas moliuntur, & tyrannidem
29 affectant. * Sunt quidam, qui malorum hominum vitas non putant ſcribendas, eoque nomine reprehendunt Tacitum, quod narrando facta malorum Principum parum abſit à docente: cum bonorum exempla non ſolum cognitione boni nos inſtruant, ſed

ſed etiam ad imitandum excitent. Verùm cum major hominum pars mala ſit, etiam
eorum ingenium noſſe debent boni.

VITAM HENRICI VII, REGIS ANGLIÆ à Bacone Verulamio ſcri- 30
ptam, priori ſubjungimus. Ut enim peſſimi tyranni vitam deſcriptam de-
dimus ſub perſonâ Cæſaris Borgiæ, ita optimi Principis hiſtoriam πολιτικωτάτῳ
libro complexus eſt Verulamius; quam ideo ſcribendam ſuſcepit, ut reſponderet ca-
lumniatoribus ſuis, qui ſcholæ illum & contemplationibus aptiorem exiſtimabant,
qvàm rebus gerendis, ac ut ſingularem etiam his peritiam oſtenderet. * Ple- 31
num hoc omnis civilis & architectonicæ artis opus; quô interiora tum regni ipſius
Angliæ, tum omnis in univerſum prudentiæ continentur. Invenies hîc pacis & belli
artes, in praxin ipſam deductas: nam è typo illo περιςατικῷ plus intelligitur, quàm
ex infinitis præceptis. Maximi facit hunc librum paſſim in ſcriptis ſuis Böclerus,
omnibusque commendat, ut ſanè commendari hi libri omnibus debent, in quibus
quisque deſcribitur, qualis in imperio fuerit, & qualis interior ac familiarior vita.
Nam τὸ ἠθικὸν & τὸ πολιτικὸν hîc utrumque ſpectandum eſt.

VITA PHILIPPI MELANCHTHONIS ſcripta à *Joachimo Camerario* in re 32
Eccleſiaſticâ & literariâ non exigui momenti eſt. * Quantus vir fuerit Philippus 33
Melanchthon, nemo ignorat; pluris ſanè æſtimandus, quam vulgò fit. Primus ille
in Germania diſciplinarum omnium & purioris Theologiæ cum Luthero reſtitutor,
nullum eruditionis genus intactum reliquit, ut in ſingulis habitare, non peregrinari,
videretur. Nervos in illo & impetum requirunt nonnulli, ſed tamen nec illud extra
laudem eſt. Ut enim habuit ingenium compoſitum & moderatum, & ab affectione
omni alienum; ita talem ſe quoque in omnibus vitæ actionibus & ſcriptis exhibuit.
Stylus ipſi purus & limpidus, nonnunquam humilis, nonnunquam aſſurgens: plena
tamen ingenii & prudentiæ omnia. * Ejus viri vitam deſcripſit *Joachimus Ca-* 34
merarius, vir ſuô tempore doctiſſimus, & intimioribus literis præ omnibus in Germa-
niâ excultus. Multa diſces ex illô, quæ pertinent ad ſtatum literarium & eccleſiaſti-
cum: omni enim ſcenæ, quæ tum adornabatur, vel præfuit vel interfuit Melanchthon,
nomen omnibus Germanis meritò venerabile. His addi poſſunt aliorum Theologo-
rum Proteſtantium vitæ, tum, qui ſingulatim prodiere, tum quæ ex iis excerpſit Mel-
chior Adami, è qvibus ſic inter ſe junctis multa addiſci poſſunt, quæ ad ſtatum Eccle-
ſiæ Proteſtantium pertinent, ut Melanchthonis Hiſtoria multa continet hiſtoriæ lite-
rariæ. Ejus judicia de optimis Autoribus, Patribus, Oratoribus, Poëtis, ex omnibus
ejus ſcriptis collegit unô volumine Georgius Richterus, ſub titulo: *Cryes Melan-*
chthonianæ, de qvô ſuprà diximus. * Ejus Camerarii *Narratio* extat *de Eobano Heſ-* 35
ſo, qvi fuit ſuô tempore inter Poëtas præcipuus; qvæ de compluribus aliis ejus ætatis
doctis & eruditis viris aliqva memorat. Adjectæ ſunt Epiſtolæ Camerarii & Eoba-
ni Heſſi mutuæ, omnes eruditæ, & rebus literariis refertæ.

Ad res illorum temporum ſacras & literarias plenius noſcendas omnino JOHAN- 36
NIS REUCHLINI Phorcenſis Legg. D. qui ſe Capnionem vocabat, quique Melan-
chthonis Præceptor fuit, VITA pertinet. Ille enim, excitatis Hebraicis & Græcis literis,

adverſus rabioſam Monachorum pertinaciam & Judæorum quorundam perfidiam januam aperire elegantioribus & purioribus ſtudiis viſus eſt. Ab hoc quaſi aurora eruditionis illuceſcere cœpit, unde potiùs à luce Phoſphorus, quam à fumo Capnio di-
37 cendus. * Ejus vitam Georgius Pflugerus, Joannes Murmelius, Paulus Merula, ſcripſiſſe dicuntur Teiſſiero, quos tamen non vidi. Strictim enarravit Melchior Adami: ſed nunc pleniſſimam & uberrimam dedit *Joannes Henricus Majus*, itidem Phorcenſis, & in Gymnaſio Durlacenſi Profeſſ. P. & in templo primario Paſtor: qui primùm Orationem Inauguralem de eo habuit, ſed poſtea prolixis & utiliſſimis notis illuſtravit, optime de cive ſuo boniſque literis meritus. Editus eſt liber Durlaci Anno 1687 in 8. ac multa memorabilia continet.

38 VITA PETRI LOTICHII SECUNDI per Johannem Hagium ſcripta, non
39 pauca erudita continet. * Fuit Phœnix Poëtarum Germaniæ Lotichius, omnibus
40 exteris ſi non ſuperior, certè æqualis. * Hujus tamen vel ipſis Germanis penè ignotum nomen eſt: exteri nullam ejus mentionem faciunt. J. C. Scaliger, cum cenſuram Poëtarum Germanorum inſtituit in Hypercriticô ſuô, ne verbulum quidem de hôc noſtrô, qui tamen omnibus ceteris erat anteferendus. Mira in illo ſuavitas & concinnitas carminis, & vix imitabilis, ut mihi ſuperare interdum ipſum Ovidium, ac Virgilianam in Eclogis ſuavitatem unus exprimere videatur. Multa habet vita ejus memorabilia, quæ ipſi per Italiam Galliamque peregrinanti obtigerunt; multæ in illa de viris doctis notitiæ. Dolendum, immaturo fato & in ipſo flore ætatis, anno ſcilicet 32. obiiſſe è philtri reliquiis, quod ipſi in Italia propinatum fuit. Solus inter Batavos Heinſius tam candidus fuit, ut æſtimaret ipſius ingenium *lib. 2. Eleg. 2.* quam in obitum Taubmanni ſcripſerat. Ita enim ille non minus honorificè, quam vere:

Hîc ſedet & priſcos Lotichius ardet amores.
Hoc nullum majus gens tua nomen habet.
Nec negat hoc Naſo, lateri cui proximus hæret,
Nec negat hoc Nemeſi nunc quoque junctus amans.
Nec negat hoc Veneris puer & Cythereïa mater,
In terris alium vix habitura parem.

Non ſatis pro dignitate viri judicavit Thuanus, qui illi Eobanum Heſſum præponit; quo ille non ſolùm, ſed & omnibus ceteris eſt ſuperior: qvod oſtendit cognatus ejus, Johannes Petrus Lotichius *in Promulſide Criticâ*, ſive Cenſurâ ſuper Poëtis novantiquis, Francofurti Anno 1645. editâ: ubi multis argumentis oſtendit, non Eobano tantum Heſſo, ſed & ceteris omnibus ſuperiorem eſſe Lotichium Secundum. Quâ in re, etſi nihil à vero alienum dixit, non deerunt tamen, qui vel immodeſtiam, vel affectum ejus nimium, hic reprehendant. Videndum etiam eſt Lipſii de Lotichio
41 elogium, quod legitur *tom. 2. operum p. 74. lit. B.* * Illud ſingulare in hoc viro & propemodum divinum eſt, ac plus quam Poëticum ἐνθουσιασμὸν arguit, quod in *Elegia 4. lib. 2.* ad Joachimum Camerarium ſcripta triſtiſſima obſidionis & expugnationis Magdeburgenſis fata integro ſeculo prædixerit. Res omnino notatu digna, ac

Elegia

Elegia illa pulcherrima eſt. Hæc ille aurea carmina, quod mireris, inter armorum ſtrepitus ipſe miles ſcribebat.

CHRISTOPHORI FORSTNERI VITAM, vel potius Elogium, ſcripſit Böclerus. Dignus certè tanto viro Panegyriſtes. Nam non tantùm in elegantiſſimis ſuis in Tacitum Commentariis, quantus vir fuerit, oſtendit; ſed & in luce ipſâ atque actione prudentiam ſuam declaravit. * Malignè de tanto viro judicat Amelot de Hussaje in judiciis *de Taciti Commentatoribus*, quæ Moralibus ſuis præmiſit, cum dicit, familiari illo in Germanos convicio, Forſtneri Commentarium nihil eſſe, niſi Locos Communes, exempla malè ſæpe adduci, neque quicquam conferre ad Politicam. Longè ſanius Böcleri de eo judicium eſt, peritioris in iſto negotio arbitri, quam eſt iſte Amelotius. * Ex hâc ejus Vitâ unum hoc memorabile de Thomâ Campanellâ hîc adducam. *Non prætereundum eſt*, inqvit Böclerus, *quod in Italia, cum Campanellam inviſeret, ei uſu venit. Tenebatur ille in cuſtodia, nec ad videndum niſi cuſtodibus arbitris quisquam admittebatur. Plures unà acceſſerant, & de more ævi libellos colligendis illuſtribus nominibus deſtinatos Campanellæ in cubiculo tradi juſſerant. Poſtquam inſcripſerat is, quæ voluit, admiſſos contemplatus, ſine hæſitatione Forſtnerum nunquam antea viſum nomine compellavit, manuque prehenſum de futuris honoribus & quibusdam aliis eventibus edocuit. Extitit fides prædictis: ſive ex liberali & multarum bonarum rerum indice facie feliciter conjecturam facere contigit; ſive veterem de divinatione prudentum ſententiam, ad hoc quoque præſagiorum genus, monitu exemploque Cardani referre, fas eſt. Quanquam tutius eſt in his facta ſcire, cauſam ignorare.* 42 43 44

WALLENSTEINII à GUALDO ſcripta lingua Italica, & poſtea in Latinam converſa à Joſua Arndio, ejusque notis politicis illuſtrata, multa continet præter hiſtoriam, quæ ad officium Ducis bellici pertinent. * BEMBI Cardinalis & CONTARENI VITA à JOHANNE CASA ſcripta, præter ſingularem Latinæ linguæ nitorem, quâ ejus monumenta Latina commendantur, multa ad rem literariam & civilem pertinentia tradit. * ANTONII MARIÆ GRATIANI libri de Caſibus Virorum illuſtrium & de Vitâ Commendoni ad res civiles commendari debent, quorum ſingularis etiam in linguâ Latinâ nitor eſt. 45 46 47

Multa poſſent de Vitis ſingularibus, quas Autores certi ſcripſere, dici; ſed omnes illas recenſere & operoſum nimis eſſet & ſupervacuum: ſufficiet potiores aliquas notaſſe. Si quis nomina aliorum, qui Vitas ſcripſerunt, noſſe velit, adeat Bibliothecam Thuanam, Cordeſianam, & Theiſſierii Indicem. Seqvuntur jam illi, qui vitas multorum autorum ſcripſerunt, uno volumine comprehenſas, plerumque in Elogiis ſubſiſtunt, & rarò ad ſpecialia deſcendunt. * Habemus collectas à Joh. Jacobo Boissardo *Vitas Virorum illuſtrium* cum iconibus, qui liber editus eſt quatuor partibus Francof. Ann. 1597. Imagines adjecit *Theodorus de Bry*. Breviter omnia & ſatis nervosè inde excerpſit *Melchior Adami*, ut carere, quantum ad Germanos, hôc Boiſſardô poſſint, qui Melchioris Adami Vitas habent; niſi quis iconibus delectetur, quæ tamen planè non ſunt ad vivum factæ. 48 49

50 MARTINUS HANCKIUS ſcripſit libros duos *de Romanarum rerum Scriptoribus, tam veteribus, quam novis;* atque ita ordinavit, ut primò vitam recenſeat, ſecundò ſcripta, tertiò judicia variorum Autorum. Idem *de Byzantinarum rerum Scriptoribus* librum eâdem methodô confecit, Lipſiæ editum Ann. 1677. Multa qvidem debet Voſſio; ſed labor tamen non inutilis eſt, cum ſic ordinatè procedat, & varia tamen alia miſceat. Indices adjecti ſecundum ſeriem temporum & nominum.

51 JOHANNES IMPERIALIS ſcripſit *Muſeum Hiſtoricum & Phyſicum*, ſive *Elogia Virorum literis illuſtrium* in 4to Venetiis apud Juntas 1640. impreſſa. Bonus ille liber eſt: multa continet de viris doctis memorabilia, quorum elogia non ſolùm deſcripſit, ſed & ſingularia ſæpe immiſcet. Alioquin Elogiorum Scriptores non tam plenam fidem merentur, qvam Vitarum Scriptores: aliqvid hîc interdum affectibus datur; ſed ſi citra partium ſtudium ſcripta ſint, breviter & velut in typô characterem viri literati ob oculum ponunt.

52 LAURENTIUS CRASSUS ſcripſit *Elogia hominum literatorum* Italicâ linguâ in 4to. Editus ille liber Venetiis eſt, duabus partibus 1668. in 4to. Continetque varios per orbem terrarum literatos, de quibus ille interdum nonnulla refert, quæ alibi non facilè invenias. Neſcio tamen, an ſincerâ omnia fide: credo enim multa illum ex aliorum relationibus hauſiſſe. Recenſet ille libros Autorum editos ac ineditos, & nonnulla de utrisque judicia ſæpius inſperſit. Notat etiam, ubi inveniri poſſint MSti qvorundam Autorum labores; qvod utile multis modis eſſe poteſt. De Scaligerianis & Salmaſianis ſcriptis multi illic nominantur inediti, de quibus nullam apud alios mentionem fieri vidi. Non pauca ex hoc Autore didici, quæ faciant ad hiſtoriam virorum doctorum. Adjunctæ etiam ſunt imagines. Scripſit idem Italicâ linguâ *Hiſtoriam Poëtarum Græcorum*, & qui in Græca lingua carmina ſcripſere: quæ in folio edita eſt Neapoli 1678. Alius Nicolaus Craſſus Venetorum Patriciorum Elogia ſcripſiſſe perhibetur.

53 GALEAZIUS GUALDUS PRIORATUS ſcripſit lingua Italica librum, cui titulus *Scena d' huomini illuſtri d' Italia*; qui editus eſt Venetiis 1659. in 4. qvo continentur varii viri illuſtres ex Italica gente, & doctrina & fortibus factis celebres: hos enim viris doctis miſcet.

54 HIERONYMUS GHILINUS ſcripſit *Theatrum hominum literatorum* Italica lingua, qvod Venet. Ann. 1647. in 4. editum eſt; ac penè eodem modo ac forma, qua Laur. Craſſus ſuos Viros doctos deſcripſit, libros editos ac ineditos diligenter recenſet. Hujus rei magnus uſus eſt in notitia exoticorum Autorum, qvi rariores ſunt apud nos.

55 ANDREAS THEVETUS ſcripſit *Imagines & Vitas Virorum illuſtrium Gallorum* in fol. Pariſ. An. 1648. Gallica lingua. Longè plenior eſt illic narratio, quàm apud ceteros Autores Gallos, qui Vitas popularium ſuorum deſcripſerunt: quorum omnium Elenchum vide apud Sorellum in *Bibliotheca Gallica pag.* 150. ubi & judicia de iis.

56 * Simili ratione ISAACUS BULLART librum ſcripſit Gallica lingua, magnifico titulo:

titulo: *Academia Scientiarum*, quâ Vitæ, Elogia, Hiſtorica & Imagines hominum illuſtrium, qui aliquot à ſeculis inclaruerunt, continentur. Liber editus eſt Amſtelodami in folio An. 1683. duobus Voluminibus.

JOHANNES PAPIRIUS MASSONIUS in Senatu Pariſienſi & in regiâ Advocatus, edidit Pariſ. 1656. in 8. *Elogia* ſua, inſcripta Petro Segviero, Franciæ Cancellario. Partes duas elogiorum fecit: prima Regum, Ducum & Heroum Vitas recenſet; altera Virorum eruditorum, ſed quos Gallia protulit; breviter omnia, nec ſine panegyricis coloribus. Invenies tamen nonnunquam, quæ ad rem ſeu notitiam literariam prodeſſe poſſunt. 57

JULIUS CÆSAR CAPACCIUS ſcripſit *Elogia illuſtrium mulierum ac virorum* 58
in 4to Neapoli 1608. * Ne mulierum quidem laudes celari debent, quas & olim 59
habuimus, & nunc habemus doctiſſimas. Non invidioſum viris eſſet, has ſibi adjungi Veneres. Habuimus Philoſophas, Poëtrias. Ante aliquot annos in Academiâ Patavinâ publicam Facultatis Philoſophicæ lauream reportavit cujusdam Procuratoris S. Marci filia *Elena Cornara Piſcopia*; de illa habetur in Ephemeridibus Gallicis, & apud Gregorium Letum *in Italia regnant. part. 4. lib. 1. p. 43. & ſqq.* In Theologia eandem petitura erat, niſi obſtitiſſet Cleri autoritas; indignum enim credebant, mulieri docendi in Eccleſia munus conferri, cum ſacris literis hoc repugnet. Conſilium hoc in animo habuit Capaccius, ut feminarum quoque illuſtrium memoriam celebraret; quod noſtro tempore fecit *Thomaſius:* cujus extant de eruditione feminarum aliquot diſſertationes, Lipſiæ habitæ. Vir doctiſſimus, *Otho Sperlingius* integrum in Mulierum doctarum gratiam Opus molitur, à primis temporibus ad noſtra usque productum. *Capaccius* gentis ſuæ feminas recenſuit & viros. *J. B. Fregoſus* ſcripſit de Feminis, qui doctrinâ excelluerunt, teſte Chilino *part. 1. Theatr. p. 96.* *Vincentius Placcius* de ſcriptis & Scriptoribus juvenilibus ac muliebribus librum promiſit.

JANI NICII ERYTHRÆI fictum nomen eſt; verum, Johannes Victorius 60
Roſſius, ſive Johannes Vincentius de Rubris. Magnæ dignitatis vir in aula Romana *Pinacothecas Virorum illuſtrium* ſcripſit in 8. quæ nomen quidem Coloniæ præferunt; ſed in Batavis impreſſæ ſunt An. 1643. & 1645. Exquiſitus Latinæ linguæ nitor in hoc Opere eſt. Multa memorabilia habet circa rationes vivendi & ſtudendi viris eruditis ſingulares. Multa de eorum controverſiis & diſputationibus, artibus, technis, libris; quæ omnia illic magna cum utilitate & voluptate legi poſſunt. Ut enim erat Vir & doctus & prudens, ita multa obſervat in vitis doctorum virorum, quæ non obſervarunt alii. * De illo videtur loqui Mareſius *Ep. 27. lib. 2.* *Nuper Italus tres* 61
libros de viris illuſtribus edidit, fermè omnibus Italis, qui his 50. annis vixerunt. Inter hos vix quinque ſunt in literis Latinis tolerabiles. Sed maligna hæc cenſura eſt: eſt enim optimus labor, &, quod potiſſimum eſt, characteres ἠθικὰς virorum doctorum magnâ cura proponit. Quod ſi omnes æquè fama celebres non ſunt, tamen & vulgo ignoratos noſſe intereſt, in quibus plus interdum ſapientiæ, quam in aliis, latitat.

SCÆVOLÆ ſeu GAUCHERII SAMMARTHANI & ABELII illius filii 62

extant *Elogia*, *Vitæ* & alia Opera edita in 4. Pariſ. Ann. 1633. Fuere Viri eruditiſſimi, judicio ſolido, & ab omni adulatione remoti. Verùm Oratoris potiùs, quam Hiſtorici partibus funguntur. Nihil enim de ſcriptis illorum habent, quod tamen potiſſimum hic erat. Characteres & lineamenta potiùs ducunt. Scævola ob Poëmata ſua Virgilianum aliquid ſpirantia notiſſimus eruditis. Quidam illum omnibus ſui ſeculi Poëtis præferunt. Varia de iis & Abelii Sammarthani Poëmatibus judicia collegit
63 Bailletus *part. 3. tom. 4. de Poëtis p. 166. & ſqq.* * De his Elogiis ita Mareſius lib. 2. Epiſt. 25. *Noſtrorum vitas Sammarthanus ſcripſit verſu, quam proſâ, melior, cujus ſoluta oratio etiam poëſin redolet. Eæ fere ſunt uniusmodi, & in doctorum Catalogum multos è Senatu & alios refert: qui multa ſcripta reliquerunt, quique alioquin non magni fuerunt in literis nominis.* Laudat eo loco Michaëlem Marolium Villa Lupen-
64 ſem Abbatem, qvi Vitas ſcribendas ſusceperit, de qvo nihil hactenus vidit. * Promiſit & Guido Patinus Epiſt. 133. ad imitationem Sammarthani, Elogia Gallica: *J' ay autrefois ramaſſé rien de mémoires pour faire des Eloges Latins des François illuſtres en Science, à l' imitation de Mr. Scevola de Ste. Marthe, à quoi je pourrai travailler l' Hiver prochain pendant les ſoirées mais le nombre des malades me fait peur, c' eſt ce qui fait que je n' oſe le promettre abſolument.* Et in fine Epiſtolæ hæc habet: *Si Dieu me fait la grace d' en venir la, je ferai mes éloges plus beaux, plus curieux, & plus hiſtorique que ceux de Monſieur de Sainte Marthe, auſquels ils ne céderont que pour l' expreſſion. Ie n' y mettrai que d' honnêtes gens & dont le mérite fera la dignité.*

65 VITÆ JURECONSULTORUM non ſunt plenè tractatæ. Si veterum haberemus Vitas diligenter deſcriptas, multum hinc lucis accederet Jurisprudentiæ: imprimis ſi Commentationes illorum ad leges cum curâ recenſerentur, quantum de iis haberi poſſit è fragmentis JCtorum, quæ in Pandectis habentur, & ex Oratoribus & Hiſto-
66 ricis. * Si non omnibus numeris abſolutum, ſaltem non inutilem præſtitit laborem JOHANNES BERTRANDUS, Præſes Toloſanus, cujus extant *de Juriſperitis libri duo*, Lugduni Batav. recuſi An. 1675. in 8vo. Promiſit plenius *de JCtis veteribus* Opus Vir doctiſſimus, ÆGIDIUS MENAGIUS, ut videre eſt in Præfatione illâ, quam præmiſit amœnitatibus Juris civilis, quæ nunc auctiores editæ ſunt. Quod ſi illud Opus ad finem perducturus ſit, gratulabimur orbi erudito. Cura circa recentiores JCtos quorundam exigua eſt, ut *Joh. Fichardi, Rutilii, & Guidonis Pancirolli*, qui poſtremus diligentiùs rem ſuam inſtituit. Ejus de claris legum interpretibus libri quatuor prodierunt Venetiis in 4to An. 1637. & denuo ibidem An. 1655. *Germanorum JCtorum Vitas* usque ad ſua tempora dedit MELCHIOR ADAMI. *Speciales quorundam JCtorum Vitas* deſcripſerunt CUIACIUS & BALDUINUS: qvanqvam hic *Antonio Matthæi* ut plagiarius vapulat; nam elogio Maſſonii indignatur, qvi ipſum Cujacio compararve-
67 rat. Sed de his plura aliô locô. * Nuper adeò laudabile conſilium ſuſcepit FRIDERICUS JACOBUS LEICKHERUS, qvi Lipſiæ Anno 1686. *Decadem Vitarum integrarum*, non in Compendium contractarum, edidit, ut *N. Boërii, A. Auguſtini. F. Hotomanni, B. Briſſonii, Pithæi, G. Budæi, A. Goveani, Cujacii, J. Bertrandi, G. Pancirolli*,

qvæ

quæ à viris doctis ſcriptæ, & ab illo notis eruditis illuſtratæ ſunt. Promiſit, plures ſe ita junctim editurum, quo non Juriſconſultos tantum, ſed viros doctos omnes, ſibi obſtringet. In Theologorum quoque Medicorum & Philoſophorum Vitis nihil perfectum & abſolutum eſt.

Enarravit quoque PAULUS PELISSONIUS vitas eorum & ſcripta, qui Academiæ Gallicæ interfuerunt, de quâ ſingularem ille librum ſcripſit, ſupra nobis memoratum. De hujus Academiæ conſiliis & cenſendi ratione multa monet Bailletus *Tom. II. p.* 163. 164. 165. Idem cujusdam *du Sauſſay* Epiſcopi mentionem facit, qui collectionem Scriptorum Myſticorum, qui primo ſeculo vixerunt, inſtituerit. Vocat multæ lectionis virum, ſed ſimpliciorem & exigui judicii. Eodem loco *pag.* 171. recenſentur *Lanovii Hiſtoria Collegii Navarræi.* Bonciario delata fuit provincia ſcribendi de Viris illuſtribus Peruſinis, teſte *Eryth. Pinacoth. I. pag.* 99. Anglorum, Virorum tam illuſtrium quam doctorum, aliquot Vitas deſcripſit WILLIAM WINSTANLEUS libro, cui titulus: *England's Worthies.* Proponuntur hîc Vitæ à Conſtantino M. usque ad mortem Cromvvelli. Liber Anglicâ linguâ editus eſt Londini Anno 1660. in 8vo. 68

Non omittendi quoque ſunt inſignes artifices, Statuari, Pictores, Muſici, Architecti, quorum Vitæ etiam notandæ ſunt. Diſputatur quidem à nonnullis, an eorum Vitæ ſcribi mereantur, præcipuè à Patricio *dialogo de Hiſtoriâ octavo.* Sed rectè contrariam ſententiam defendit Voſſius de *arte hiſtoricâ Cap.* 17. * GEORGIUS VASARUS, tam pennâ, quam penicillo celebris, ſcripſit Italicâ linguâ tomis aliquot *Vitas pictorum & ſtatuariorum, & architectorum illuſtrium:* qui liber editus eſt Florentiæ apud Juntas An. 1568. in 4to. De illo videatur Ghilin. *Theatr. part* 2. *p.* 117. Adeò ſolliciti etiam Itali fuerunt, ut excellentium artificum Vitas deſcriptione dignas judicarint: * quod utinam aliis quoque gentibus perſuaderi poſſet. Facit enim hoc ad conſervationem ipſarum artium & inventorum ſingularium. Habent enim plerumque ſinguli artifices aliqua, quæ ipſorum ingenio debentur: quæ ſi cum delectu & bonâ fide notarentur, magnum in vitâ civili uſum haberent. Ne quid dicam de commodis, quæ inde ad Mathematica & Phyſica ſtudia perveniunt. Turpe eſt, Germanos noſtros non eſſe eâ de re ſollicitos, inter quos magna eſt artificum induſtriorum & ſolertiſſimorum copia, quorum ipſa ſæpe cum Autoribus pereunt inventa. De Pictoribus quibusdam in Germanicâ linguâ memoriæ quædam apud Sandratum extant: ſed infinita alia poſſent colligi. * Ingens aliquod corpus & Syſtema, qvô omnium pictorum, veterum & recentiorum, Vitas comprehendit, moliebatur FRANCISCUS JUNIUS, qvi olim ipſe *de picturâ* librum edidit. Oſtendit mihi ipſi, cum eſſem in Batavis, librum à ſe ſcriptum, ſatis copioſum & vaſtum; qvi an unqvam edendus ſit, ambigo: Typographum enim, qvi ſumptus erogare vellet, invenire non potuit. (yy) Nunc fortè vivere deſiit Vir ille tum temporis octogenarius. * No-
69 70 71 72

(yy) Franc. Junii Labor iſte de Pictoribus una cum Libris ejus III. de Pictura auctoribus, Roterodami

73 * Noſtrâ ætate CAROLUS DATI ſcripſit *Vitas Pictorum Antiqvorum*, Florent. editas Anno 1667. in 4to.

CAP. XX.

DE FRUCTU OMNIS HISTORIÆ BIBLIOTHECARIÆ.

§. 1. *TRanſitio. 2. Magna Hiſtoriæ Bibliothecariæ utilitas. 3. Hinc univerſalis aliqua ſcientia ſperanda. 4. Conſilia ejus adornandæ proponuntur. 5. Quirini Kulmanni 6. & aliorum promiſſi labores. 7. Librorum ineditorum inveſtigatio publicè utilis. 8. Eorum multi veris autoribus per plagium ſurrepti. 9. Catalogi omnium autorum conficiendi methodus. 10. Inventorum & experimentorum commemoratio. 11. Ejusdem utilitas. 12. Nova Machina Urinatoria, cujus ope per aquas ambulare poſſumus. 13. Ea jam tum à Pegelio, 14. & Petro Mormio publicè propoſita. 15. Magna ex inventorum hiſtoria utilitas. 16. Inventorum ſcriptores ex antiquis. 17. Beccheri liber Germanicus, cui titulus* Stulta Sapientia, *& Sapiens Stultitia laudatur. 18. Itineraria Monconiſii, Thevenotii, Ogerii laudantur. 19. Et Epiſtolarum nonnulli Scriptores. 20. Ex Patini Epiſtolâ inventum ſingulare pro calefaciendis conclavibus producitur. 21. Joannis Pellii conſilium pro ſcientia Mathematica univerſali adornanda. 22. Idem fieri in ceteris diſciplinis poteſt. 23. Summa inde eventura utilitas. 24. Placcio aliqui in hoc argumento libri promisſi.*

1 PErcenſuimus hactenus Autores Bibliothecarios, qvi vel de Bibliothecis in univerſum, vel de Bibliothecis ſingularum Facultatum ac omni re literariâ egerunt; ita tamen, ut non omnes minutias perſecuti ſimus, indicium tamen dederimus, unde illæ petendæ: nunc dicemus aliqvid de fructu hujus laboris, ne qvis exiſtimet, intra ſolam nomenclaturam rem illam conſiſtere.
2 * Monuimus jam in ingreſſu Operis, qvantum momenti ſit in Hiſtoriâ literariâ, & qvam difficile ſit illius fundum emetiri, qvam difficultatem utilitas infinita ſolari poterit; quare fuerunt non pauci, qui conatus quosdam ad rem illam attulerunt, ſed irritos hactenus & ſpe ſuâ deſtitutos. Non verò adeò deſperata res eſſet, ſi certô ordine & probè diſpertitis operis inſtitueretur.
3 * Fuerunt, qui univerſales ſcientias methodô ſecretâ & ſingulari excogitarunt, cum crederent, ſe ſummas omnium rerum rationes animô complecti poſſe, atque ita univerſali quodam typo omnis doctrinæ abdita ſe comprehenſuros.

Roterodami A. 1694. in fol. ſub hoc prodiit Titulo: *De Pictura Veterum Libri III, tot in locis emendati, & tam multis Acceſſionibus aucti, ut plane novi posſint videri. Acceſſit Catalogus adhuc ineditus Architectorum, Mechanicorum, ſed præcipue Pictorum, Statuariorum, Cælatorum, Tornatorum, aliorumque Artificum, & operum, quæ fecerunt, ſecundum ſeriem Literarum digeſtus.* Debetur hæc editio Viro Celeberrimo, Joh. Georg. Grävio, qvi Vitam etiam Junii præfixit.

ſuros. Sed ſteriles fuiſſe hos labores jamdudum compertum eſt: ſola perfectæ omnium rerum cognitioni viam ſternit Bibliothecaria notitia; quæ, quamdiu non eſt tota exculta, non ſperari poterit perfecta & univerſalis omnium ſeculorum & artium doctrina. At verò rem infinitam poſtulas, dixerit aliqvis: imò non eſt infinita; & ſatis commodè finibus ſuis coërcebitur, modo in promptu ſint ſubſidia ad illam rem idonea. * Sunt verò ad illa ſumptus neceſſarii à Magnatibus ſubminiſtrandi; quod palmarium 4
in hôc negotiô eſt; privatorum enim ſortem & conditionem conatus illi excedunt: deinde Doctorum ad eundem ſcopum conſpirantium æqvalis propenſio, unius prudentis & docti viri auſpiciis ordinata; qvi ſi laborem illum per diſciplinas diſtinctum ſuſceperint; à pluribus aliqvot annorum curſu facilius hoc expedietur negotium, qvam ab uno homine integro ſeculo.

Seligantur ergò homines ſinguli in arte ſua & diſciplina, qvam profitentur, excellentiſſimi, qvi laborem hunc aggrediantur. Diſtinguantur primùm diſciplinæ notionales à realibus: in illis intricatior proficiendi ratio eſt, ob multitudinem ſectarum & opinionum, non tamen omninò impoſſibilis: in realibus diſciplinis, ut Phyſica & Matheſi, qvæqve illis ſubordinantur, promptiùs procedere poſſumus; in ſingulis verò peculiares quædam rationes ineundæ ſunt, ſecundum qvas inſtitui hæc tractatio debeat. * Fuit ante aliqvot annos Qvirinus Kulmannus, juvenis ingenio non 5
deſtitutus, qvi in *Prodromo ſuo qvinqvennii mirabilis*, & in epiſtolis *de arte magna ſciendi*, ſeu *de combinatoria*, magno apparatu promiſit artes magnas, ut vocat, artem nempe magnam eloqventiæ ſolutæ & ligatæ, artem magnam ſciendi, artem magnam ſcribendi, linguas diſcendi, commentandi, Critices & multa alia: qvæ ille, qvaſi divino ſpiritu edoctus, proponere hominibus voluit, ut eſſent prodigiorum ac miraculorum inſtar. Verùm hactenus præter titulos non vidimus: & fuit ille homo, utus ingenioſus, neſcio qvibus fanaticis opinionibus imbutus, qvæ infringunt omnem hujus doctrinæ apparatum. Erat verò illa non tam ſpeculatione inani, qvam lectione diligenti & attenta veterum ac recentiorum ſcriptorum autorum abſolvenda: qvam viam homo ille ſpernit in ſolis ingenii, alioqvin non vulgaris, commentis ſubſiſtens. Pleraqve enim illa, qvæ ut nova ac divinitus qvaſi inſpirata venditat, vel ab aliis jam tum deſignata fuere, vel ex re ipsâ facilè ſe produnt. * Fuerunt & alii, ut *Lullius*, *Paulus Scalichius*, qvi ſingulares rationes commenti ſunt novæ ac univerſalis doctrinæ. 6
Sed, cum vetera omnia ſpreverint, non potuerunt rectô ordine incedere. Commentitia enim omnia fuerunt, & illi αὐτοδίδακτοι, de quibus *lib.* 2. plura.

Ut itaque rectiore viâ incedatur, conficiatur Catalogus omnium Autorum 7
in ſingulis diſciplinis, atque ille exhibeat Synopſin omnium librorum ejus diſciplinæ, qui vel jam publicati ſunt, vel adhuc MSti in Bibliothecis deliteſcunt. De MStis publicâ Magiſtratus cura indagandis jam *ſuprà cap.* 7. dixi, & nunc denuo moneo: * multæ enim ſunt de ſurreptis per plagium ineditis libris virorum doctorum querelæ. 8
Legatur de hoc argumento Ritterſhuſii ad Richterum Epiſtola, quæ habetur in Richterianis p. 204. *Equidem mirari ſatis non potui*, ille ait, *tam apud veteres Græcos & La-*

*& Latinos, quàm ſuperioris ſeculi, viros magni nominis aliena ſcripta tota transſcripſiſ-
ſe, & ſine ulla immutatione aut mentione autorum pro ſuis edidiſſe. Bodinus lectiones
Turnebi in Oppianum pro ſuis vulgavit. Quid Scioppius Giphanio harpagârit, notum
eſt doctis. Hoc non æque omnibus, Davidem Origanum Mathematicum libros Georgii
Rollenhagii de Prognoſtico Calendariorum & Nativitatum pro ſuis edidiſſe. Arnoldus
Clapmarius hoc nomine accuſatur ab Eberhardo à Wethe. Optimi Piccarti noſtri p. m.
ſcripta in furaces hujusmodi manus incidiſſe, nemini hîc ignoratur: ut nec illud, ejus*
9 *lectiones in Tragœd. Senecæ hanc ipſam ob cauſam publicam lucem fugere.* * Ii-
dem Autores ſecundum tempora & ordinem annorum, quibus Opera eorum primùm
excuſa, diſpeſcantur; tertiò Catalogus exhibeatur ipſorum Operum, Catalogus ſecun-
dum ordinem annorum, atque in ſingulis ſummaria & lemmata non capitum tantùm,
ſed & eorum, quæ in capitibus continentur, annotentur. Tales Catalogi ſi inſtituan-
tur, exempli gratia in Phyſicis, primùm Autores veteres ſecundum ordinem & ſeriem
annorum eſſent numerandi: ſi illorum integra extent Opera, ea in compendium con-
10 trahenda breviſſimum; ſi fragmenta, illa etiam ſuô locô ponenda. * Hinc ad
generalem Phyſicam progreſſus fieri deberet, & ſecundum ordinem rerum notandæ
eſſent variorum Autorum ſententiæ: qui veteres conſentiunt cum recentioribus, ad
unum ordinem referendi. In ſpeciali Phyſicâ notari iſta deberent ſingula, quæ ad
praxin ipſam ſunt deducta, quæque in naturâ ipſâ ita inveniuntur, notatis ſemper Au-
toribus & annis, quibus ſinguli vel libri, vel inventa lucem viderunt: quæ ſi accuratè
ſint omnia notata, atque Indices plenè omnia repræſentent, magna inde naſcetur uti-
litas. Statim enim patebit, quid cuique vel veterum vel recentiorum circa principia
phyſica in mentem venerit, ſive nova conſtituendo, ſive vetera illuſtrando.
11 Hinc ſtatim pateret, ſi nova dogmata ab aliquo protrudantur in publicum, an
illa recocta ſint, vel per plagium alicui ſurrepta, vel novâ quâdam ratione interpolata.
Specialia quoque inventa unà innoteſcerent, ſique illa ſimul proponerentur, ex illô
analogiſmô homini ſolerti plura inveniendi ſubminiſtraretur occaſio: dici enim non
poteſt, quanta ſit conceptuum fertilitas. Sola enim commemoratio illorum experimen-
torum, & perpetua è principiis deductio ſimilia moliendi, & ex iisdem principiis dedu-
12 cendi, occaſionem ſuppeditat. * Fuere nunc, cum hæc ſcribo, qui machinæ alicujus
inventionem propoſuere, quâ non unus tantum homo, ſed integri exercitus, ſine pon-
tibus impunè per aquas ambulare, gladiis pugnare, ignes & tela jaculari poſſent. Pu-
blicis relationibus in omnium notitiam res illa venit, ferebaturque Cl. Dn. Wagen-
seilius hujus inventi artifex, de quo tamen alii ante ipſum jam dudum cogitarunt.
Quod clariſſimo huic Viro forte ignotum: neque enim illius inventum in dubium
13 voco, & poſſunt pluribus eadem ſæpe in mentem incidere. * Idem tamen, quod
nemo animadvertit, jam ſub hujus ſeculi initium Principibus & Rebuspublicis, inter
cetera ſua arcana obtulit Magnus Pegelius, cujus jam ſuprà mentionem fecimus.
Ex enarratione autem circumſtantiarum utrinque collatarum idem patet eſſe inven-
tum. Unde manifeſto exemplo videre poſſumus, quam multa in ſeculis prioribus
per

per ſocordiam hominum neglecta, qvæ alio tempore iterum in conſpectum producuntur. Ita verò apud Pegelium verba habent p. 126. *Quomodo in Naufragio quocunque ſubmerſionis ſeu interitus diſcrimen omne ſemper & ubique certo vitare liceat. Qvi item ſine ſanitatis ſeu valetudinis aut alio notabili corporis incommodo, adeoque ſine aquarum, fluctuum, procellarum, pluviarum, frigoris pernicioſo aliquo impedimento ſeu noxa ibidem interea dormire, jacere, ſedere, ſtare, cibum capere, & quocunque velis, te ipſum promovere ſeu viam dirigere valeas. Res etiam tuas, quæ mole ſeu quantitate non nimia fuerint, vel ex his, quæ tibi cariora ſunt, unà tecum ſalvare poteris: imò hominem, quem velis, alium vel plures etiam, ſi ſic efformaveris, absque ullo ullius hinc incommodo, ſimul tibi cohærentes gratos & ſuaves ſic ſocios, tibique vitam ſuam & quicquid una ſalvarint debentes, æque liberabis. Præterea medio hoc eodem, quocunque etiam extra naufragium, pro rerum tuarum firma & tuta conſervatione, & pro quiete noctu & aliàs & in navi & in curru & dōmi uti & frui licebit, ſeu conjunctim toto ſimul, ſeu parte illius una, duabus vel quotcunque volueris. Hæc omnia & ſingula omnino ſunt & perdurantia & ſumptuum faciliorum. Alias ſi capite ſeu ore ſolo aquarum immunis eſſe cupis, media occurrunt exigua & levia.* Illa Anno 1604. ſcribebat Pegelius, ſurdis narrans fabulas, neqve qvisqvam ad illius oblata arcana, ut fieri plerumqve ſolet, reſpexit,

Anno 1630. PETRUS MORMIUS in *arcanis Collegii Roſiani detectis* p. 42. Ordi- 14
nibus Belgicis ſimile inventum, qvod tamen minoris videtur effectus eſſe, qvam ſuperius illud, obtulit. Ita verò illic: *Arcanum mortem arcens violentam triplex eſt: unam defendit ab aquis, alterum ab armis, à fame tertium. Primum horum non eſt tantæ difficultatis, quin poſſit excogitari etiam ab obtuſo & præpingui ingenio: at quia non eſt apud incolas hujus patriæ uſitatum, ubi tot diſcrimina mortis ab aquis graſſantur, maritimis tempeſtatibus, aliisque fortuitis caſibus, judicavimus, nobis indecorum haud fore, ſi illud publico uſui communicandum offerremus. Facillimè inſtrumentum hoc & portari & admoveri poteſt; quo quisque mare aditurus muniri debebat; ut, ſi tempeſtas, vel nox obſcura inter ſcopulos, aut aliud periculum à nave ſubmergendâ, aut ab hoſtibus perfringendâ ingruat, eo munitus mergi in gurgitem nequeat; ſed ſaltem fluitando ſuper aquis animam Deo commendandi tempus ſuperſit; aut venti vel manuum remigantium beneficio atque pedum circa littus aliquod ferri queat, aut amica nave excipi, aut alio quopiam fortunato eventu ſervari.*

Magna profectò hæc eſt Principum & opulentorum hominum ignavia, qui 15
pulcherrima inventa, ſolâ avaritiâ ducti, perire ſinunt; cum tamen, ſi vel maximè illa non ſuccederent, comparari tamen quolibet pretio & in publicos uſus reponi deberent. Haberent fortè ſecula futura, quod ſibi elaborarent, ſi noſtrorum ſtupor illa non caperet. In tam multis unum experimentum multis congerendis opibus forte inſerviret, & impenſas largiſſimo fœnore reſarciret. Quam multi in res voluptuarias & vanas exhauriuntur theſauri, unde mera in Rempublicam & cives damna redundant, cum modicis ſumptibus immenſæ parari utilitates poſſint. Non exiguum

profectò hoc Reipublicæ arcanum eſſet, ſi qvis Princeps vel aliqua Reſpublica, certos pro novis inventorum præmiis reditus conſtitueret, quod & ingenia excitaret, & magno fructu Rempublicam bearet. Qvanta hujus, de qvo agimus, inventi utilitas ſit, qvis non videt? ſed nemo tamen hactenus, qvod ſciam, inventus eſt, qvi inventorem allicere aliqvo præmio velit. Deniqve & hoc utile erit, inventorum Hiſtoriam con-
16 ſignare, qvod olim multi fecerunt: * nam de inventis ſcripſere ex antiqvis Scamon, Cydippus Mantinenſis, Antiphanes, Ariſtodemus, Ariſtoteles, Philoſtephanus, Strato peripateticus, Heraclides Ponticus, Ephorus, Theophraſtus, Philochorus &c. de qvibus *Jonſ. Hiſtor. Philoſ. lib.* 1. *cap.* 12.

17 Hoc Joannis Joachimi Beccheri conſilium fuit, qvi in libello Germanico variorum inventorum Hiſtoriam recenſuit. Titulus eſt *Stulta Sapientia*, & *Sapiens Stultitia:* duas ergo libri partes facit, qvarum prima, cui Stultæ Sapientiæ titulus, ea continet noſtri temporis inventa, qvæ ſtulta viſa omnibus fuere, & feliciter tamen ſucceſſerunt: altera pars, cui Sapientis Stultitiæ titulus, de illis inventis agit, qvæ magno molimine & conſilio excogitata, in irritum ceciderunt. Elegans liber eſt, multaqve ſcitu digna continet, aliosqve invitare poteſt, ut ſimilem inventorum recenſum inſti-
18 tuant. * Nunqvam expeditior ad illa perveniendi via eſt, qvam in peregrinationibus. Si qvis ergo in itineribus diligenter obſervationes inſtituat, eas aliquando editurus, is bene profectò de re literariâ merebitur. Supra laudavi Monconisium; cui addi poteſt Thevenotius, qui multa apud varias gentes vel mechanica vel naturalia inventa conſignavit. Laudandus qvoqve hâc in re Carolus Ogerius eſt, cucujus extat Iter Danicum, Svecicum & Polonicum, qvod ille Legato Memmio additus Secretarius dictione Latinâ nitidâ deſcripſit. Habentur illic variarum rerum civilium, naturalium, fortuitarum, lepidæ narrationes, qvæ legentem mirificè delectant. Plerumque & illi, qvi ſuam ſcripſere vitam, ſilentio præterire non ſolent, qvæ illi me-
19 morabilia in vitâ obſervarunt. * Ex epiſtolis nonnunqvam talia colligi poſſunt, præcipuè talibus, qvæ Phyſici ſunt argumenti, qvales Bartholinus, Licetus, Sorbierius,
20 ſcripſere. Nonnunqvam etiam in aliis talia deprehendas. * Ita in Guidonis Patini Epiſtolâ 153. recenſetur inventum Itali cujusdam pro componendâ ex terrâ qvâdam compoſitâ maſsâ inflammabili, citra tamen odorem & fumum, qvâ calefieri qvaſi in momento conclave aliqvod poſſit. Verba ipſa adducere ab hôc locô alienum non eſt. *Il y a ici un Italien qui dit avoir été mandé exprés pour un certain ſecret, qui eſt d'une terre compoſée qui echauffe incontinent une chambre, ſans odeur & ſans fumée. Pluſieurs ont éte nommés pour en voir l' epreuve, dont il y a eu deux Medicins, ſavoir Monſieur Matthieu & moi Mr. Blondel, Guenaut, Brayer & Moriſſet s' y ſont auſſi trouvés. Nous avons ſigné que ces boules de terre faiſoient un feu beau & clair ſans fumée & ſans aucune mauvaiſe odeur. Il nous dit qu' il en donnera un cent pour* 10. *ſous. Chaque boule eſt plus groſſe qu' une bale de tripot.* Hæc & ſimilia colligenda omni ſtudio ſunt, inſigni aliqvando uſui futura.

21 In Mathematicis idem conſilium dari poteſt, & dedit jampridem, Joh. Pellius, Anglus,

Anglus, in ſuâ *Matheſeos ideâ*, epiſtolâ ſcilicet de meliorando ſtudio Mathematico, quæ reperitur in Collectionum Philoſophicarum Anglicarum quintâ, quæ Anno 1682. prodiit. Conſilia illic ſuppeditat, quomodo Pandectæ univerſales Mathematicæ confici poſſint, quibus colligantur ex Mathematicis libris & inventis, quæ ante nos fuere; & veluti conſectaria inde deducantur, citatis ſub finem cujusque periodi aut propoſitionis Autoribus antiqviſſimis ſeqventibusqve; omnibus nota inuſta, ubi vel in furtô deprehenſi fuerint, vel mutuati ſuppreſſo autoris nomine fuerint, vel aliorum inventa ſibi audacter arrogaverint. His Pandectis ita concinnatis pateret omnibus, qvantum ordinis, ſoliditatis & perſpicuitatis ſingulis ineſſet, qvid artifex artifici præſtaret. Magno porrò lucro cederet notitia Autorum in unum conſpectum producta, neqve anxiâ eſſet circa libros inqviſitione opus: tolleretur qvoqve inordinata illorum lectio: qvicqvid peccatur diverſis methodis, confuſionibus, tautologiis, paralogiſmis, id ſimul omne pateret, & conſtaret omnibus, in qvos lapides offendere qvis poſſit. Verum enim eſt, qvod Autor ille ait, etiam paralogiſmorum debere eſſe notitiam, & errorum, qvi à Viris celeberrimis non ſolùm, ſed & hominibus ineptis & indoctis commiſſi ſunt. Nam & ex errorum notitia veritatis patet via, & plus interdum ex illo, quod paradoxon videtur, diſcitur, quam ex ipſis præceptis, verâque illa & accuratâ methodo. Fiet enim ita, ut errores ipſi vitemus, & quid ex uſu noſtro reque ipsâ ſit, rectius percipiamus. Id non in Mathematicis tantùm, ſed etiam omni adeò doctrinâ prodeſt.
* In ceteris diſciplinis idem præſtari poſſe, quod in Phyſicis & Mathematicis, dubium 22
nullum eſt, modo res ita inſtituatur, ut veterum recentiorumque Autorum accurata inter ſe conſtituatur σύγκρισις: quod ut fiat, primum Autores omnes diligenter notari, tùm excerpta accurata ſecundum ordinem capitum diſciplinæ inſtitui debent: in iis verò excerptis ordo ille adhibendus, ut omnes opiniones veterum recentiorumque Autorum quaſi per indicem notentur, præcipua & palmaria argumenta illis ſubjiciantur. * Qui labor, ſi per aliquot annos continuetur, eò tandem rem redigere pote- 23
rimus, ut ſingularum diſciplinarum perfectiſſima Syſtemata habeamus, quæ in unum corpus compingi deinde poſſint, atque ita mirificè augeri poſſit res literaria cum maximo, tàm docentium, quàm diſcentium, emolumento: imò auſim ego vel datô pignore certare, ſi curæ iſti ſeriò inſiſterent Magnates, ſumptusque & Bibliothecas ſuppeditarent, viros deinde doctos, & ſuis ſingulos laboribus aptos huic negotio præficerent, vel uno decennio rem omnem in ſingulis diſciplinis abſolvi poſſe. Quod ſi fieret, unus liber in ſingulis diſciplinis pro Bibliotheca eſſet, ceſſarentque omnia illa impedimenta, quæ naſcuntur è confuſa tot Autorum lectione. * Fortè aliquid hujus 24
rei molitur Placcius, qui in librorum ſuorum Catalogo promiſit *Hiſtoriæ literariæ Compendium Univerſale*, migrationes artium & ſcientiarum varias ſummatim exhibens. Idem de ratione ſtatus Reip. literariæ hodiernæ, corruptela atque remediis illius, librum, & varia in Verulamii egregios de augmentis ſcientiarum libros augmenta, promiſit.

CAP. XXI.

DE LOCORUM COMMUNIUM SCRIPTORIBUS.

§. 1. *Bibliothecarum notitia inſtar Locorum Communium eſt.* 2. *Bibliotheca Thuana Locorum Communium ideam proponit.* 3. *Dasſiliandri & Johannis Ray peregrinantium diligentia in notandis viris doctis eorumque ſcriptis.* 4. *Locorum Communium ſtudium nonnullis malè contemnitur.* 5. *Mareſii* 6. *& Sorelli iniquior cenſura refellitur.* 7. *In Locis Communibus concinnandis aliquis etiam judicio locus eſt.* 8. *Ipſorum Autorum interitus à Locorum Communium Scriptoribus quibusdam creditur.* 9. *Conſtantini Porphyrogennetæ excerpta.* 10. *Defectus è nimio Locorum Communium ſtudio.* 11. *Modus in illis colligendis tenendus.* 12. *Illi per amanuenſes colligendi.* 13. *Virorum doctorum* παρεκβάσεις *non contemnendæ ſunt.* 14. *Salmaſii Opus in Solinum laudatur.* 13. *Quidam datâ operâ in unum argumentum omnes Locos Communes exhauriunt.* 15. *Eo nomine notatur Cauſinus in Aulâ ſanctâ, & Cornelius à Lapide.* 16. *Martinengi gloſſa in cap.* 1. *Geneſ.* 17. *Roſſelii Comm. in Pimandrum.* 18. *Merſenni Commentarius in Geneſin.* 19. *Veteres magnam excerptorum curam habuerunt.* 20. *Referuntur antiquorum excerptorum compilatores.* 21. *Medii & recentiores excerptorum Scriptores.* 22. *Vincentii Specula.* 23. *Zwingeri & Beyerlingii Theatra Vitæ humanæ.* 24. *Polyanthearum Scriptores,* 25. *Langius,* 26. *Gruterus.* 27. *Magirus ceteris præfertur.* 28. *J. B. Bernardi Seminarium Philoſophiæ Platonicæ & Ariſtotelicæ.* 31. *G. J. Voſſii liber de Idololatria & Phyſiologiâ laudatur.* 30. *Voëtii Diſputationes ſelectæ.* 31. *Diſputationes & diſſertationes argumenti rarioris diligenter colligendæ.* 32. *Taſſoni Penſieri diverſi.* 33. *Idem carnificis panegyriſtes.* 34. *Bonifacii Hiſtoria Ludicra.* 35. *Pontani Attica Bellaria* 36. *& Progymnaſmata.* 37. *Raviſii Officina.* 38. *Laurentii Polymathia.* 39. *Welſchii Ideæ antiqvitatum.* 40. *Ejusdem opera affecta.* 41. *Jac. Gothofredi Corpus Antiquitatum Juridicarum.* 42. *Galleotti Martii de doctrinâ promiſcuâ liber.* 43. *Ejusdem alter de rebus vulgo incognitis deperditus.* 44. *Sorbieri Epiſtolæ.* 45. *Caſparis Dornavii Amphiteatrum.* 46. *Biſciolæ Horæ ſucciſivæ.* 47. *Majoli Dies Caniculares.* 48. *Locorum Communium Scriptores titulis adſcititiis luxuriant.* 49. *Menochii Trattenimenti Eruditi.* 50. *Cœlii Rhodigini Antiquæ lectiones.* 51. *Pancirolli libri Memorabilium.* 52. *Watſoni Supplementum.* 53. *Ejusdem Unio ſapientiæ.* 54. *Conradi Lycoſthenis Apophthegmata.* 55. *Eraſmi Apophthegmata* 56. *Lycoſthenis Similia.* 57. *Ejusdem Auctaria in Officinam Raviſii.* 58. *Idem facetias Bruſonii edidit.* 59. *Emblematum Collectanea.* 60. *Giovanni Ferro Theatre d' Impreſe.* 61. *Philippi Picinelli Mundus Symbolicus.* 62. *Adagiorum Scriptores.* 63. *Adagia à gnomis differunt.* 64. *Welſchii Opus Adagiorum panglottum.* 65. *Kuhlmanni Opus Adagiorum Univerſale.* 66. *Adagialium Collectio utilis.*

utilis. 67. Eraſmi Opus de Adagiis, 68. defenditur adverſus Rhodiginum, 69. & Verdierum. 70. Jani Gruteri Florilegium Ethico-Politicum. 71 Bibliotheca Exulum. 72. Berlucii Adagia ſelecta. 73. Joſephi Langii Adagia, 74. in certos locos diſtributa. 75. Jac. Duporti Gnomologia Homeri. 76. Bogani Homerus Hebraizon. 77. Michaëlis Neandri LL. CC. 78. Philoſophici Græci, 79. Ariſtologia Pindarica Euripidis. 80. LL. CC. Philoſophici Latini, 81. Rottmari 82 & Barlandi Proverbia Virgiliana. 83. Acutè dicta veterum Poëtarum, nullius momenti. 84. Hayneccii medulla Terentiana, Tulliana. 85. Adagia Græcorum, Zenodoti, Diogeniani, Svidæ. 86. Adagia in aliam linguam an transferri posſint? 87. Apoſtolii proverbia. 88. Adagiorum ſacrorum Scriptores. 89. Hebraica Plantavitii, Druſii & Buxtorfii. 90. Vorſtii Adagia Græca N. Teſtamenti. 91. Zehneri Adagia ſacra, 92. ſimilitudines, 93. & paralipomena. 94. Detrii 95. & Novarini Adagia ſacra. 96. Italica adagia. 97. Angeli Monoſini liber de Italicâ linguâ & adagiis laudatur. 98. Julii Varini Schola vulgi. 99. Optima adagii diſponendi methodus. 100. Alii adagiographi Itali recenſentur. 101. Gallicorum adagiorum Scriptores pauci. 102. Belgica adagia, 103. Hiſpanica Nunneſii. 104. Mal Lara. 105. Commentarius in adagia Medica Hiſpanica de Rieros. 106. Anglicorum adagiorum Scriptores. 107. Jac. Howel. 108. Dictionarium Powels. 109. Sermones ex adagiis concinnati. 110. Germanicorum Adagiorum Scriptores, Franck, Agricola, Friderici, Heniſchius, Eyering, Lehmannus, Tappius, Winckler. 111. Langſtons Poëſeos Græcæ Medulla. 112. Draxii Bibliotheca Scholaſtica. 113. Plures Proverbiorum Scriptores recenſentur. 114. Freigii Ciceronianus. 115. Rivii Loci Communes Philoſophici. 116. Schielen, 117. Zimmermanni, 118. Ficheti, 119. 120. Benzii & aliorum Loci Communes.

INter præcipuos Hiſtoriæ Bibliothecariæ fructus eſt, quod jam ſupra diximus, ut 1
habeamus quaſi univerſales quosdam Locos Communes: atque ita optimæ & à præſtantiſſimis Autoribus congeſtæ Bibliothecæ inſtructæ ſunt, ut Locorum Communium quaſi imaginem quandam exhibeant. * Qvales jam ſuprà Bibliothe- 2
cas plures commendavimus, atque inter illas præcipuè Thuanam illam. Fuit in illa ingens MStorum indubiæ vetuſtatis copia, & in magnâ Autorum ſylvâ operoſus ſelectus, ad cujus ſolam librorum compactionem viginti millia ſcutatorum nummorum & amplius conſumpta ſunt. Collecta hæc Bibliotheca eſt Scaligeri, Caſauboni, Puteanorum fratrum, Salmaſii, Grotii, Sammarthanorum fratrum, Sirmondi conſilio. In peregrinationibus ſuis Thuanus apud omnes gentes Bibliopolarum angulos excuſſit, ut optimos ſecum libros adduceret, qvod à Joſepho Qveſnel in præfatione hujus Indicis prolixiùs recenſetur. Id enim in peregrinationibus eruditus præcipuè attendere debet, ut viros doctos eorumqve Opera inqvirat. * Ita *Theophilus Daſſiliander* in 3
Commentario ſuo Itinerario an. 1585. edito urbes Italiæ non deſcribit tantùm, ſed & viros doctos eorumque Opera recenſet. Ita *Johannes Ray* in Itinere per Germaniam, Italiam, Galliam, cujus hiſtoria Londini An. 1673. Anglica lingua edita eſt, præter

Obſervationes Topographicas, Morales & Phyſiologicas, qvicqvid ad viros doctos, rem literariam, ſcripta doctorum pertinet, diligentiſſimè recenſuit.
4 * Qvoniam ergo ipſæ Bibliothecæ Locos Communes præſtant, ideoqve & LOCORUM COMMUNIUM SCRIPTORES ac COLLECTORES Bibliothecariis à nobis accenſebantur. Sunt enim variæ doctrinæ qvaſi promi-condi, neqve tam contemtim habendi, ut vulgò à ſciolis qvibusdam habentur; qvi, niſi ipſi ex aliorum Locis Communibus profeciſſent, arctè profectò ſecum habitarent.

5 Sunt inter Gallos aliqui, qui omne illud Locorum Communium ſtudium ad ignavos homines ablegandum putant, è quibus *Mareſius lib.* 1. *Epiſtola* 2. alto ſupercilio nonnullos è Germanis deſpicit. Hos enim illic tangit, etſi non nominet, Plinium illis opponens, qui non ingentia Volumina ex variis Autorum locis conſuta dederit, ſed qui de universâ rerum naturâ ſcribere aggreſſus rem omnem, quæ propè infinita videbatur, paucis libris & ordine præclaro complexus ſit: cum ex recentibus quidam minimas ejusdem Hiſtoriæ Naturalis partes tot ſint Voluminibus perſecuti. *Nimirum*, inqvit ille, *Plinius autorum, qvos ſeqvitur, verba, non niſi rarò, idqve breviter, cum opus eſt, adducit: ſed ab illis deſumptæ materiæ ſtylum tantum ſuum accommodat, & opus qvaſi ſuo Marte, non hians neqve interruptum, conficit. Longe aliter iſti: qvam plurimos ſiqvidem & prolixos locos in libros ſuos conferre ſtudent: plerumqve etiam gravibus rebus, qvæ minutias omnes reſpuunt, ſpinoſas & importunas Criticæ disqviſitiones, & Grammaticas, ſi Deo placet, qvisqvilias inſpergunt: à qvibus ſplendida materies refugit, & non aliter contaminatur, ac Arretinæ violant cryſtallina teſtæ.* Sed futilis hæc profectò moroſi Cenſoris querela eſt: alia eſt Plinii ſcriptio, alia eorum, qui Locorum Communium collectanea congerunt. Plinius Hiſtoriam Naturalam continuo filo deductam ſibi propoſuerat; ſed ceteri illi Locorum Communium ſcriptores, ſi quidem partibus ſuis rectè fungi vellent, diligentius, & ut rei fides ex relatione accurata conſtare poſſit, omnia conquirere, & lectori judicanda relinquere debebant. Quod ſi feciſſet quoque Plinius, nòn laboraret in multis ejus fides. Stulta eſt verborum parſimonia, ubi rerum quæritur evidentia.
6 * Nimis in Locorum Communium Scriptores iniqvus eſt *Sorellus* libro *de Cognitione bonorum librorum cap.* 2. *p.* 61. minimè idoneus arbiter, Huarti quandam ſententiam adverſus illos pronuncians. Ille ſcilicet in Examine ingeniorum publica lege coërcendos putabat homines, magis memoriâ, quam judicio pollentes, ne illi libros ſcribant: quales ipſe locorum Communium Scriptores interpretatur.
7 * Quaſi ſcilicet nullo illis in libris congerendis judicio opus ſit; cum in ſelectu tamen rerum illud maxime requiratur, ac interdum eodem judicio præditus eſſe debeat, qui pro uſu aliorum qvædam ſeligit, quàm qui ipſe ſelectis utitur. Prævenit enim aliorum induſtriam, & quaſi ideam omnium animo præcipit, qui materiam tot rerum argumentis miniſtrat.

8 Parata & alia in Locorum Communium Scriptores calumnia eſt. Ajunt aliqui, eorum culpa tot bonos nobis periiſſe Autores: ſive enim diffuſi Autores in compendium trahantur, pro uſu vel publico vel privato; ſive centones conſarcinentur

tur ex pluribus; ſive pro arbitrio in codicem ſingularem aliquã memorabilia excerpantur; illa ἀποσπασμάτια in lucem interdum mittuntur, cum paulatim è memoria hominum dilabuntur vera illa & genuina Opera. De ſingulis illis egit Lomeierus *libro de Bibliothecis cap.* 8. circa finem, & pleniùs illa exemplis illuſtravit Bailletus *de Judiciis doctorum tom.* I. *part.* 2. *cap.* II. *à pag.* 449. *ad pag.* 469. * *Conſtantinus Por-* 9
phyrogennata ex Autorum multorum ſcriptis Politicis & Phyſicis in certas claſſes, quæ maximè utilia, colligenda curavit, ut de re omni in promptu eſſent exempla, è quibus paucula aliqua Peireſcius ſervavit, cujus beneficio in publicum illa edita ſunt. Quas ſi eclogas omnes haberemus, utiliſſima multa ex Autoribus excerpta ſupereſſent, quæ nunc cum ipſis Autoribus interierunt. Præſtat ſaltem aliqua nobis antiquorum Autorum relinqui fragmenta, quæ tamen horum Collectorum induſtriâ ſervantur, quam ut omnis illorum pereat memoria.

Negari id quidem nequit, eſſe quendam etiam Locorum Communium abuſum. 10
Nam quò quis Locos Communes magis inſtructos habet, eò minus chartæ parcit, omnia corradit, conſcribit, ut magnum librum, magnum malum, pariat. Quo nomine Germani ſæpe exteris ridentur, qui in omnes crimen illud conſuetâ ſibi maledicentiâ diffundunt. Plurimos ſanè nominare poſſem, qui eo modo libros conſcripſerunt, qui quidem gloriæ parum inveniunt apud eruditos, idque præmii loco conſequuntur, ut exſcribi ſine plagii ſuſpicione poſſint; & eatenus commendandi ſunt, qvatenus illorum inſaniâ frui prudentior aliquis poſſit. Scribunt illi, non quod ſcribi debet, ſed quod poteſt; imò quod nec debet, nec poteſt. Si ad uſum transferre velint ſtudia, plerumque hic talia ingenia deprehendas, qualia deſcribit Gabriel Naudæus in *Syntagmate de ſtudio liberali*, ſub initium. * Quare multi viri prudentes omne ſtu- 11
dium, quod in Locos Communes impenditur, ut bonæ mentis & judicii corruptelam damnant, quorum tamen ſententia probari mihi nunquam potuit. Separandus enim uſus ab abuſu eſt. Eſt etiam modus in illâ re tenendus, ac parciùs in illo colligendi labore verſandum eſſe ſuaſerim, ne labore inſano judicii vis atteratur. Rectiùs aliquis fecerit, ſi ſæpius ad exercitium & uſum, cui fini omnia congeruntur, transferat, quam ſi magnas inter opes inops eis uti ignoret. * Quare, quicquid inter 12
legendum ſine incommodo tuo breviterque tanquam per lemma (diffuſas enim deſcriptiones nihili facio) notare potes, notes velim: vel ſi opibus non deſtituaris, amanuenſes alas non ineruditos, quibus rem illam committas; ſed, qui tuo judicio in colligendo utantur. Id Salmaſius aliique viri præſtantiſſimi fecerunt.

Evenit tamen nonnunquam, ut & viri eruditi & principe inter literatos loco, 13
in Locos illos Communes uberiùs ſe diffundant, vaſtisque digreſſionibus ſcripta ſua extendant: quibus ego ignoſcendum omnino arbitror, quod utilitas ſumma eam, ſi qua eſt, culpam rependat. Multum intereſt inter indoctorum hominum & doctorum παρεκβάσεις. Hi enim ſemper utilia promunt; & lectoribus ſuis commodant, etiam cum extra oleas vagantur. * Quam ob cauſam vaſtum illud *Salmaſii in Solinum* 14
Opus, quod ego Oceanum eruditionis Philologicæ vocare ſoleo, mirificè mihi placet:

non,

non, quod non multis abſtinere potuiſſe in illo Commentario, ac per leges methodi debuiſſe Salmaſium judicem; ſed, quod ex locuplete penu, velut ex horreo quodam, liberali manu tot tantasque opes promat, magno uſui omnibus futuras. Magnus enim in illo ſcripto theſaurus & velut aurifodina latet, atque unicè penè nunc profuit illi, qui vaſtum Lexicon Philologicum nuper concinnavit, relatis ad literarum
15 claſſes commentationibus, quæ primùm ad Solini verba alligatæ erant. * Reprehendit Guido Patinus *Epiſt.* 17. hanc in *Cauſſino* & *Cornelio à Lapide* ſcribendi rationem, qui omnia cum pulviſculo converrant, & in unum librum conſtipent. Cujus hæc verba: *Celui de la Cour ſainte eſt veritablement plein de rapſodies & principalement au 3. & 4. Tome. Ce fut l' avarice du Libraire qui preſſa ce bon Pere d' augmenter le nombre de ces volumes, afin de gagner davantage, & neanmoins le bon homme étoit épuiſé. Il âvoit mis tout ce qu' il ſavoit de bon dans les deux premieres Tomes. Un autre Jeſuite nommé Cornelius à Lapide en a fait de même. Il a commenté preſque toute la Bible en* 12. *Tomes: mais il a mis plus d' erudition dans ſes deux premiers ſur les livres de Moiſe & ſur les Epitres de S. Paul, qu' il n' y en a dans les dix autres. Il eſt d' un homme Savant comme d' un ſac; quelque plein qu' il*
16 *ſoit il s' epuiſe, & enfin demeure vuide, à force d' en tirer.* * Eodem modo in unum librum omnia conſtiparunt *Aſcanius Martinengius* gloſſa magna in cap. 1. Gen.
17 ubi penè omnia, quæ ad totam rerum naturam pertinent, congeſſit; * ſimiliter *Roſſelius* Commentario in Hermetis Triſmegiſti Pimandrum, omnes diſciplinas ineptè
18 conſarcinavit. * *Marſennus* quoque comment. in Geneſ. ſylvam variarum rerum, ſed eruditam, complexus eſt.

Nos jam ad enarrationem illorum Autorum, qui collectanea & Locos Com-
19 munes ſcripſere, procedimus. * Fuere ejus generis Scriptores apud antiquos non pauci, qui in certo genere collectanea quædam ſcripſere; etſi univerſalia ab illis non
20 habeamus. * Hujus exempla in utroque Plinio, Gellio aliisque habemus, & argumento ſunt librorum excerptorum apud veteres nomina. Huc ſpectant libri commentarii, ita dicti à commentando, quod in memoriam nobis revocent, quæ lecta ſunt; Straboni Hypomnemata dicti. Gellius etiam memorias & conjectanea, quod multa in unum aggerantur, vocari teſtatur. Quæ JCti digeſta vocant, Loci Communes ſunt. Habent & Græci ſuas χρηςομαθείας, de quibus Mauſſacus in præloquio notarum ad Harpocrationis Lexicon, quod nomen Böcklerus excerptis ſuis Terentianis impoſuit, ἐκλογὰς, quas Latini electa vocant. Tales ſunt Stobæi Eclogæ, Electorum librum Plinium ſcripſiſſe accepimus, de quibus libris fuſiùs agunt Hermannus Hugo *libro de primâ ſcribendi origine cap.* 31. & Clariſſ. Schefferus *libro de Stylo, cap.* 12. Græci excerpta epigrammatum Ἀνθολογίας nomine appellabant, de quorum Autoribus, colligendi modo multa doctiſſimus Vavaſſor *Libro de epigrammatibus, cap.* 16. commen-
21 tatur. * Nunc ad recentiores Scriptores deſcendemus, è quibus generaliores illos ſeligemus: nam omnium, qui quâcunque in arte & diſciplinâ collectanea ſcripſerunt, ratio nunc haberi nequit; habebitur, cum ad diſciplinas illas pervenerimus. Fuere

jam

jam tum barbarô illô ſeculô ante παλιγγενεσίαν literarum nonnulli, qvi in omni genere collectanea ſcripſerunt, ſed cellarum fœtores ſpirantia. Hinc tot illorum ſunt ſpecula, repertoria, qvodlibeta, deflorationes, qvæ vel ipſo nomine ſuô prodûnt elegantias ſuas, de qvibus non eſt ut ſolliciti nunc ſimus.

VINCENTIUS BELLOVACENSIS EPISCOPUS primus è luto aliqvantulum emerſit. Fuit ille ordinis Dominicani, natione Burgundus. Ejus extant qvatuor ſpecula, videlicet Doctrinale, Naturale, Morale & Hiſtoriale. Vaſti illi libri ſunt, & non contemnendâ diligentiâ congeſti; ſed ubiqve perlucet iſtius ſeculi ruditas. Sub Doctrinali Speculo comprehendit dogmata Metaphyſica, Logica, Theologica: ſub Speculô Naturali comprehendit Phyſica & Mathematica; totum penè Plinium exſcripſit, & omnes Autores Geoponicos: in Speculo Hiſtoriali incipit hiſtorias ab initio mundi, usqve ad annum Chriſti 1244. qvas alius usqve ad annum 1444. continuavit. Atqve hæc cauſa eſſe videtur, qvod Vindingius in Additionibus illis ad Dekeri librum de Scriptoribus Anonymis putat, hoc Speculum Hiſtoriale totum ab alio qvodam Vincentio eſſe confectum. Ejus in hiſtoriâ non magna fides eſt; nota enim eſt Monachorum in illô genere induſtria. Eſt tamen nonnunqvam, ubi in ſterqviliniô hôc auri aliqvid apparet. Habuere illi nonnunqvam libros, aut deſcripſere, qvi ad noſtras manus non pervenerunt. In Speculo Morali habentur omnes illæ materiæ, qvæ ad philoſophiam moralem & civilem ſpectant. Variæ qvæſtiones circa hoc negotium, qvaſi per lancem ſaturam, ê Scholaſticis congeſtæ, aliqvô tamen ordine: ſed de omnibus illis libris hoc pronunciandum, qvod Horatius de cujusdam Poëtæ carminibus: 22

Cum flueret lutulentus, erat qvod tollere velles.

Profuerunt tamen hi labores illis, qvi poſtea libros ejus generis ediderunt.

THEATRUM VITÆ HUMANÆ THEOD. ZWINGERI & LAUR. BEIERLINGII vaſta exhibent Volumina, per omnes rerum titulos deducta, magis tamen ad eloqventiam, qvam philoſophiam inſtructa: qvæ enim ad ſcientias pertinent, modico apparatu proponuntur, materiæ morales & civiles, qvarum uſus in eloqventiâ præcipuus eſt, majori curâ ſunt congeſtæ. Meliùs faciunt, qvi excerpta ad diſciplinas, qvà diſciplinas, ſpectantia ſejungunt, qvarum ſingulis ſingularem ego librum deſtinari vellem. Zvvingeri Theatrum Vitæ humanæ aliqvoties editum eſt, cujus ille primus autor non fuit, nam à Conrado Lycoſthene, Virô eruditô, ab apophtegmatum & ſimilium collectaneis celebri, initia ſua accepit. Inprimis moleſta eſt tam anxia & ſollicita rerum diviſio, qvæ neſcio qvam μικρολογίαν ſapit, in hôc Scriptorum genere inutilem; diſtrahit enim animum & oculos inqvirentis. Sub eôdem titulô à Beyerlingio Antverpiæ liber ille prodiit, ſed accommodatiore ordine alphabetico, & longè auctior. Ille itaqve poſterior labor præferendus eſt Zvvingeri laboribus. 23

Theatris illis vitæ humanæ ſubjungendi ſunt POLYANTHEARUM SCRIPTORES, qvorum uſus præcipuus eſt in eloqventiâ & in Diſſertationibus ſcribendis. Continent enim gnomas, apophthegmata, ſimilia, exempla: * ſecundum qvem 24 25

ordinem Polyantheam ſuam congeſſit JOSEPHUS LANGIUS, cujus extat ſub illo titulo liber, in folio editus, non qvidem inutilis, ſed ordine illo non ſatis ad uſum accom-
26 modatus. * Hunc laborem poſtea continuavit JANUS GRUTERUS, Vir in colligendo diligentiſſimus, ut teſtantur tot ejus libri: ſeqvitur eandem methodum, qvâ uſus eſt Langius; ſuperat vero mole Langii librum, qvi gravatur nimis exſcriptione integrarum penè Orationum, qvibus integra folia complentur, qvod tamen in Catalogis τῶν γνωμικῶν fieri non debebat. Utriusqve libri extat Epitome in uſum
27 tyronum. * Illos vero utriusqve labores longè ſuperavit TOBIAS MAGIRUS, cujus extat liber ſimilis ſub titulo *Polymnemonis*, elegans & concinnus, ac pulcherrimo ordine digeſtus, qvi per ſe aptus ſit enthymemata ſubminiſtrare Orationem aut Diſſertationem aliqvam ſcripturo. Magno ſane tædio ac labore ſublevat ille qværentes, dum ſub ſpecialibus titulis adferuntur ſententiæ ejusdem argumenti. Qvo labore ſuo pene videtur aliqvâ ex parte præſtitiſſe, qvod volebat *Schraderus*, qvi peculiarem Theſium & Enthymematum Rhetoricorum librum conficiendum ſuadet, cui conficiendo vel ſupplendo mirificè prodeſſe poteſt. Id dolendum eſt, non adjecta fuiſſe poſtremæ editioni auctaria illa, qvæ Autor ille, dum viveret, libro ſuo adjecerat. Noluerunt ſcilicet Bibliopolæ ære illo redimere, qvod poſtulabant hæredes, atqve ita in lucem ediderunt nullâ additâ ſyllabâ.

28 JOH. BAPTISTA BERNARDUS ſcripſit *Seminarium totius Philoſophiæ Ariſtotelicæ & Platonicæ*, editum Lugd. an. 1599. in fol. Si titulô illius libri fides habenda eſt, opus eſt admirabile, qvod Philoſophorum Græcorum, Latinorum, Arabum, qvæſtiones, concluſiones, ſententiasqve omnes integras & abſolutas, perſpicuâ methodô congeſtas, complectitur. Non qvidem præſtat, qvod promittit titulus; eſt tamen non contemnendi uſus liber in evolvendis ſententiis Philoſophorum, tam Peripateticorum qvam Platonicorum, atqve adeò indicis potius alicujus vicem tenet, & de aliqvâ re ſcripturo ſubſidia ſuppeditat. Judicio tamen illum oportet uti ſuo, qvi ejus operâ utitur, neqve temerè illi ſoli fidere ſine collatione ipſorum locorum. Namqve in ſententiarum congeſtione ſæpe nimius eſt & tautologus, ſæpe etiam deficit. Laudandus tamen liber eſt, qvod nullus ipſi ſimilis ſcriptus eſt, ideoqve in pretio habendus. Et mihi qvidem videtur liber ille non ex lectione ipſorum Autorum, qvod fieri debebat, ſed ex eorum indicibus compaginatus.

29 GERHARDI JOHANNIS VOSSII liber *de Idololatriâ & Phyſiologiâ Chriſtianâ* inter Locorum Communium Scriptores laudari debet. Penus hic panditur variarum rerum, ut LL.CC. titulo inſigniri omninò debeat, non tamen temerè ſcriptorum, ſed optimo judicio digeſtorum, qvos ſuâ induſtriâ ex rerum univerſitate collegerit. Nam cum de idololatriâ inſcribit, videtur argumentum huic libro qvæſiviſſe, ne ſub collectaneorum titulo nomen ejus vileſceret. Qvod certè ad phyſica illa attinet, illa non aliâ occaſione ipſi nata, nec diffitetur in Præfatione operis. Qvare noctium Leidenſium titulo inſignire voluit exemplo A. Gelli, qvod tamen conſilium poſteà mutavit, atqve ſuo de Idololatriâ operi velut appendicem adjecit, qvæſito utcunqve connexio-

connexionis argumento. Liber eſt profectò totus aureus, & magno apparatu rerum refertus. Theologiæ Gentilis primordia qvanqvam jecerit Gyraldus, & alii ante ipſum, ipſe tamen longè locupletiora & accuratiora dedit illa omnia, ſuo interpoſito ubiqve judicio. Utinam poſtremam ejus partem de rebus naturalibus ita elaboraſſet, certè complexum totius univerſi liber iſte ſiſteret. De hoc libro ita Grotius judicat; Aliis qvidem titulos plus, qvam præſtat, promittere; hunc vero librum plus præſtare, qvam titulus promittit. Penè idem habuiſſe conſilium videtur hujus libri argumento, qvod habuit *Commentario ſuo in Solinum Salmaſius*, in qvem omnes ſuos Locos Communes exhauſit. Eſt enim ille Commentarius de omnium rerum nomenclatura Criticus. Optima editio prodiit Amſtelodami 1668. in fol. Simile argumentum tractant, qvod ad phyſica illa attinet, rerum naturalium Scriptores, ut *Geſnerus* in omni animalium genere, & *Aldrovandus*, qvi poſt Geſnerum ampliore theatro illa omnia propoſuit, qvanqvam plura ex ipſo Geſnero ceperit; ne qvid dicam de aliis, qvi in re metallicâ, gemmariâ ſimilibusqve ſcripſerunt, de qvibus ſuo loco.

GISBERTUS VOETIUS *in Diſputationibus ſelectis* inter Locorum Commu- 30
nium Scriptores referri potiùs debet, qvam inter Dogmaticos accuratos. Ut enim Vir fuit multæ lectionis potiùs, qvam judicii, ita magnô ſtudio cumulavit Autores in doctrinâ, qvam proponit. Habentur verò varia in iſtis libris Theologica, Phyſica, Moralia, Civilia, Hiſtorica: qvo nomine prodeſſe ad omne ſtudiorum genus poſſunt. Selegit materias non vulgares, Autorumqve locos diligenter congeſſit. Notandi ſcil. ſunt tales Autores, qvi velint, nolint, largiuntur de ſuo citra aliqvod plagii crimen: ſimiles qvippe iis, qvi aurifodinas oſtendunt, qvæ deinde ab aliis occupatæ juſtos efficiunt & bonæ fidei poſſeſſores. Qvanqvam enim, qvi paulò peritior eſt illarum rerum, facilè ſubolfacere poſſit, qvibus indiciis profecerint aliqvi, objici tamen illis crimen non poteſt, qvod in communes fontes facilè ſit unicuiqve incidere. * At- 31
qve hîc in univerſum de omnibus Diſputationibus & Diſſertationibus monere velim, eas diligenter collectas Locorum Communium vicem præſtare poſſe: ſolent enim plerumqve Autores earum in omnibus congerendis, qvæ qvacunqve ratione ad argumentum pertinent, eſſe operoſi, & maximè ſingularia congerere. Seligendæ verò ſunt, qvæ de argumentis rarioribus ſcriptæ ſunt: qvarum vaſtum numerum, ſi qvis agat, facile qvis congerat; ac velim eas accuratiùs notari, qvod conſilium Cinelli fuit in Bibliotheca volante. In juriſprudentiâ multæ ſunt exqviſitiſſimorum argumentorum Diſputationes, qvæ prodeſſe JCtis variis in rebus poſſunt.

ALEANDER TASSONUS mirabilis ingenii homo fuit, Italus, ſingularem 32
ex eo laudem qværens, qvod optima ſcripta veterum ac recentiorum communi omnium ſeculorum & hominum judicio approbata, moleſtiſſimâ & invidioſâ cenſurâ vexaret, ſemper in illis qværens, qvod carperet & reprehenderet, & nodum nonnunqvam in ſcirpo. Scripſit Italicâ linguâ librum, cui titulus: *Penſieri diverſi*, i. e. variæ cogitationes, in qvo multa notabilia & vexata problemata proponuntur, Phyſica, Moralia, Civilia, Hiſtorica, qvorum rationem indagat. Dignus liber lectu eſt.

Prodiit Venet. A. 1646. in 4to. Credo verò hunc librum natum eſſe primùm Autori ex Excerptis. Non immunis ab illius cavillis fuit *Homerus* è veteribus, cujus ineptias 500. ſententiis voluit oſtendere; non *Franciſcus Petrarcha* è recentioribus, qvem integro libro caſtigavit, ab aliis viciſſim convitiis, ut par erat, exceptus. Integras in
33 Italia Academias ſcriptis contumelioſis provocavit. * Ut oſtenderet ingenium ad paradoxa natum edito libello carnificis ſe panegyriſtèn præſtitit, quo aliquorum riſum, aliquorum indignationem incurrit, in aliquam certè infamiæ partem ipſe venit. Eriſticorum ejus ſcriptorum Catalogus habetur apud Leonem Allatium in apibus urbanis, unde deſumptus præfigitur huic libro. Inter illos libros præcipuè nominari debet, quem de *hiſtoriâ Eccleſiaſticâ* ſcripſit, in quâ paſſim Baronii Annales examinat, & eorum fidem labefactat.

34 BALTHASAR BONIFACIUS *Hiſtoriam ludicram* edidit. Vir ille penè infinita ſcripſit, ut ſolus Bibliothecam facere poſſit, diffuſæ lectionis, nec tamen nullo judicio. Scriptorum ejus Catalogus habetur in ultimò capite Hiſtoriæ ludicræ. Ipſa verò Hiſtoriâ ludicra varia habet ex hiſtoriis collectanea, & qvidem ſelecta, de qvibus non facilè cogitarint alii. Occurrunt non pauca ex naturalibus, ac multa ſubminiſtrantur de argumentis ſelectis aliqvid dicturo. Prodiit Bruxell. anno 1656. in 4to.

35 JACOBUS PONTANUS, Jeſuita doctus, *Attica bellaria*, ut vocat, ſcripſit, i. e. varia collectanea hiſtoriarum, rituum, ſalium, facetiarum, in qvibus multa occurrunt notatu digna, qvanqvam argumenta tamen vulgaria interdum immiſcentur. Poſtre-
36 ma editio prodiit Francof. 1644. in 8. * Idem *Progymnaſmata* in lucem edidit, in qvibus per rationem colloqviorum, varia proponit in uſum linguam Latinam addiſcere cupientium, ac eorum, qvi antiqvitatum aliarumqve rerum notitiam ſibi parare velint. Simili modo per colloqviorum *formam* alii collectanea varia dedere, ut *Torqvemada* in Hexaëmero ſuo, *Eraſmus Franciſci*, *Harsdorfferus* in variis ſcriptis, *Martinus Zeilerus* in Dialogis ſuis Germanicis.

37 JOHANNIS RAVISII *Officina* liber utiliſſimus eſt ad omnem doctrinam. Nam exempla vera, fabuloſa ſub titulis ſuis collegit; ſed breviter admodum, ne nimiâ mole Opus gravaretur. Ad carmen ſcribendum non parum conducit, ubi exempla fabuloſa utramqve paginam faciunt. Horum autem magna ac benè digeſta ibi farrago eſt, & ita compendioſè inſtituta, ut carere illo non poſſint, qvi exercitia oratoria & poëtica tractant. Exiguo illo libro feliciùs uti poſſumus, qvam diffuſis Zvingeri & Beierlingii libris. Ipſa illa officina dudum non amplius comparuit in officinis librariis. Ejus epitome aliqvoties impreſſa eſt. Prodiit Genevæ 1626. in 8vo. Hoc librô tanqvam Locis Communibus in hôc genere uti qvis poteſt, adjectis vel in margine, vel mundâ chartâ interpoſita, qvæ illic non notantur.

38 JOSEPHUS LAURENTIUS, Lucenſis, ſcripſit *Polymathiam*, ſive variæ antiqvæ eruditionis libros ſex, qvos ille voluit eſſe tanqvam Pandectas antiqvitatum, tam Romanarum, qvam aliarum. Placet ſanè conſilium iſtius viri: qvanqvam imperfectum Opus, & infinitis modis poſſit ampliari. Editus primùm eſt in 4to liber, ſed

poſtea

poſtea plenior in fol. prodiit Lugduni A. 1666. Collectanea illa inſtituta ſunt ſub formâ Diſſertationum de materiis antiqvariis, viris doctis, tam in, qvam extra Italiam, inſcriptarum: editio illa in 4tô præfationes habet præmiſſas, in qvibus moleſtâ κακοζηλίᾳ ſemper Lipſianizat, qvas omiſit in ſeqventi editione, qvæ loco illarum rebus auctior eſt. Præter collectanea nihil præſtat ille Autor; rara judicii apparet vis; qvintus & ſextus liber per indices & lemmata varias antiqvitates congerit; adjectis Autoribus, qvi de iis fuſiùs tractarunt. Atqve hîc hactenus intra conatus ſubſtitit Autor, qvos ſi perficere aliqvis velit aut poſſit, qvô ille bonô mactaret rem literariam! Hactenus enim mutila & inania ſunt omnia, & ipſum illud Roſino-Dempſterianum corpus, qvod in hôc genere tamen unicum penè eſt. * Habuit, cum viveret, tale 39
Opus in animo GEORG. HIERON. WELSCHIUS, Medicus Auguſtanus, mirabilis doctrinæ Vir, elegantis ingenii & judicii, & linguarum penè omnium Orientalium & Europæarum peritiſſimus, cujus ille ſpecimina dedit inſignia libris in lucem editis, de qvo nos ſuprà plura diximus. Opera ejus per omnes propemodum diſciplinas diffuſa, Hiſtorica, Medica, Phyſica fuere ſingularia. * Dolendum eſt, intercidiſſe mor- 40
te ejus præclara conſilia, qvæ nunc æſtimare pleniùs è ſcriptis jam tum editis poſſumus, in qvibus omnia eleganti ſermone ſcripta, nihil jejunum, & qvod Locos Communes ſapiat, aut eô filô contextum, qvô texere ſua plerumqve ſolent, qvi nunc ſcribunt in Germaniâ, qvi tamen apud plebem doctorum ut lumina & ſidera habentur. Operis illius, qvod *Ideam antiqvitatum* inſcribere volebat, mentionem facit, qvi ejus vitam deſcripſit *Lucas Schrökius*, ſub titulo *Memoriæ Welſchianæ p.* 71. & 72. Si qvis hoc in genere doctrinæ apparatum aliqvem inſtituere velit, ille maturè ineunte ætate librum Excerptorum Antiqvariorum conficiat, & per meros indices & lemmata excerpat adjectis Autoribus. Qvod ſi qvis conſtanti operâ continuaverit, magnum ſibi theſaurum comparare poterit, unde ſucceſſu temporis Opus aliqvod univerſale prodire poſſit. * *Corpus antiqvitatum juridicarum* olim in animo habuit JACOBUS GO- 41
THOFREDUS, JCtus conſummatiſſimus, & noſtrorum temporum Cujacius; ſed præter ideam hujus Operis nihil vidimus.

GALEOTTUS MARTIUS, Philoſophus & Medicus Italus, ſcripſit librum de 42
doctrinâ promiſcuâ elegantem Francof. editum in 12. An. 1602. Exiguus liber eſt, ſed continet multa memorabilia, Medica, Phyſica, Philologica, Mathematica. * Do- 43
lendum eſt, intercidiſſe libros ejus tres de *rebus vulgo incognitis*, qvos Matthiæ, Hungarorum Regi, inſcripſerat, à cujus Bibliothecario Braſſicano cum excudendos accepiſſet Operinus Typographus, ab Italô qvodam furtim ſubrepti ſunt, teſte Neandro in præfatione illâ, qvam de re Bibliothecariâ agentem præmiſit Græcæ linguæ Erotematibus pag. 219.

SAMUEL SORBIERIUS Hiſtoriographus Regis Galliæ, Vir variæ doctrinæ, 44
Gallicâ linguâ *epiſtolas* ſcripſit varii argumenti, in qvibus occurrunt Philologica, Philoſophica, Mathematica, Medica, Hiſtorica, Poëtica, ad varios Galliæ viros doctos perſcripta. Multos habemus Autores, qvi in epiſtolis collectanea ſcribunt: ad evi-

tandum enim Locorum Communium titulum, talem aliquam formam libri comminiſcuntur Autores, ut tamen cum aliqvo apparatu videantur tradere collectanea ſua. Multa habentur in illis, quæ ſpectant ad Hiſtoriam literariam recentiorum temporum. Ceterùm de epiſtolarum Scriptoribus, ſunt enim longè plures, qui ſub hoc titulo collectanea congeſſerunt, integro capite agemus. Liber ille prodiit Pariſiis an. 1660. in 4to. Plura ab illo viro prodierunt, de quibus ſuo loco dicendi erit occaſio.

45 CASPAR DORNAVIUS, Philoſophus & Medicus, diligens fuit in nugis, ſed eruditis. Aliàs quidem, Catullo dicente, *turpe eſt, difficiles habere nugas*, ſed pulchrum eſt habere doctas. Collegit ille ridicula rerum encomia, tam è veteribus, quam è recentioribus Autoribus, Græca, Latina, Germanica. Editus liber ille eſt Hanoviæ an. 1619. in fol. hoc titulo: *Amphitheatrum Sapientiæ Socraticæ Joco-ſeriæ.* Multa illic habentur, quæ ad honeſtam animi relaxationem faciunt, & cum voluptate legi posſunt. Scilicet juvant etiam mimi in eruditorum theatro: mallem tamen omiſiſſet qvædam ſcurrilia Germanica. Ejus exemplo in Batavis prodierunt talium argumentorum Scriptores, uno volumine collecti.

46 LÆLIUS BISCIOLA Hiſpanus fuit. (zz) Scripſit *horarum ſucciſivarum* duo volumina in fol. quæ edita ſunt Ingolſtadii, typis Adami Sartorii an. 1611. Varia continet ille liber Naturalia, Moralia, Hiſtorica; typis mendoſè exſcriptus eſt; pleraqve ex Plinio & ejus compilatoribus, Solino & Vincentio, deſumpta. Incidunt tamen nonnunquam, quæ notari merentur. Referendus eſt ad Locorum Communium Scriptores gregarios; nam non iſta judicii vis & induſtria è collectaneis illis relucet, quæ adhiberi poterat & debebat. Multos tales habemus libros, qui cramben eandem centies recoqvunt, & de charta in papyrum ſcribunt: E qvibus omnibus ſi unum aliquod conficiatur cum judicio volumen, per me quidem ſcriptorculorum illorum πᾶν ἀπώλοιτο γένος.

47 SIMON MAJOLUS ſcripſit *Dies caniculares*, ut vitaret Locorum Communium ſimplicitatem. 48 * Mirè ingenioſi ſunt Autores in titulis Locorum Communium excogitandis, per omnia ſcientiarum genera: quemadmodum Poſtillarum Scriptores, quorum facile quis integrum Lexicon confecerit. Ita CASPAR DE REIES librum inſcripſit *Campum Elyſium jucundarum quæſtionum*, cum collectanea tantum varia contineat; LAUR. RAMIREZ DE PRADO librum miſcelli argumenti Philologici inſcripſit *Pentecontarchum, ſive, quinquaginta militum ductorem, ſtipendiis Ramirezii de Prado conductum, cujus auſpiciis varia in omni literarum ditione monſtra profligentur, abdita pandantur, latebræ ac tenebræ perveſtigentur & illuſtrentur*; qvo nil ſtultius excogitari poteſt. Qvia 50. libro capita ſunt, ideo pentecontarchum inſcribit. Sunt autem omnia Philologica, non qvidem indocta, (nam Sanctium aliqvi Autorem volunt) ſed titulus, credo, ab ipſo Autore additus, Thraſoniſmum Hiſpanicum ſapit. Noſter Majolus per modum Dialogi tractat argumenta, in qvæ ſe diffundit. Olim aliqvot

(zz) Lælius Biſciola, Jeſuita, non fuit Hiſpanus (uti h. l. traditur), ſed Mutinenſis Italus. V. Nathan. Sothvvelli *Biblioth. Jeſuiticam. p.* 537.

aliqvot tomis in 4to editus erat ille liber, noviſſima editio Francofurti in fol. prodiit tomis II. Totus liber eſt qvaſi cinnus rerum variarum, filo tamen meliore textus, qvam Lælii Biſciolæ liber.

JOH. STEPHANUS MENOCHIUS edidit Italicâ lingvâ, tomis ſex, *varia Collectanea, Hiſtorica, Phyſica, Sacra, Moralia.* Primum Volumen ſub ficto nomine Johannis Coronæ prodierat Romæ in 4to. An. 1646. Titulus eſt, *le Stuore*, ad imitationem Stromatum Clementis Alexandrini conceptus. Alter tomus ibidem A. 1648. prodiit; uti & ſeqventes annis ſeqventibus ſub titulo *Trattenimenti Eruditi.* Selectiora ſunt, qvæ in his libris habentur, penè eo modo adornata, qvo *Philippus Camerarius* horas ſuas ſucciſivas adornavit, & *Petrus Mexias* varias ſuas lectiones, qvi liber ex Hiſpanicâ linguâ nunc in Germanicam converſus eſt; qvales adhuc plures habentur, qvos recenſere omnes non patitur inſtituti noſtri ratio. Sufficiat præcipuos enumeraſſe. Cum ad diſciplinas peculiares ventum eſt, non obliviſcemur illorum, qvi ſuæ diſciplinæ Locos Communes ſcripſere. 49

LUDOVICUS CÆLIUS RHODIGINUS vir fuit doctisſimus, rerum naturalium & humanioris doctrinæ peritisſimus, &, qvod non parum ad laudes ejus facit, J. Cæſaris Scaligeri Præceptor. Extat ejus liber *lectionum antiqvarum* titulo, qvô continentur multa memorabilia, tam in naturali Philoſophiâ, qvam in Medicinâ, præcipuè verò in humaniori doctrinâ. Eſt inter præcipuos Bibliothecarum theſauros, & vario modo utilis: qvæ enim per totam ille vitam collegit, vel obſervavit, in hunc unum librum videntur congeſta, ut non immeritò *Cornu copiæ* vocari debeat. Extremam editionem procuravit Beckenſteinius, Bibliopola. Prodiit verò Francof. & Lipſiæ An. 1666. in folio. 50

GUIDO PANCIROLLUS *Memorabilium* libros duos ſcripſit, qvorum prior deperditarum, poſterior noviter inventarum rerum eſt. Eos notis illuſtravit Henricus Salmuht. Multa continentur in illis memorabilia. 51 * Eorum ſupplementum ſcripſit MICHAEL WATSONUS, Collega qvondam noſter in hâc Academiâ, in libro, cui Titulus: *Theatrum variarum rerum, exhibens Excerpta & Annotata in libb. de rebus memorabilibus*, Bremæ 1663. in 8vo editum. Illic in procemio varia referuntur, qvæ ad hiſtoriam hujus libri pertinent, & ad res, qvæ illô librô continentur. 52 * Scripſit & Watſonus alium librum, cui titulus: *Unio Sapientiæ*, Bremæ An. 1658. in 12. editum, qvo habetur Synopſis totius Philoſophiæ. Eſt & ille inter Locorum Communium Scriptores referendus; nam coacervat potiùs memorabilia ſingularum diſciplinarum, qvàm dogmaticâ methodo procedit. 53

CONRADUS LYCOSTHENES vir fuit magnæ diligentiæ in variis Locis Communibus digerendis, qvibus penè immortuus fuit. Operi ejus poſthumo, ut dixi, manus injecit *Zuvingerus*, & ſub titulo *Theatri vitæ humanæ* publicavit, qvibusdam de ſuis additis. Congesſit Lycoſthenes ſub titulis *Apophthegmata Virorum illuſtrium & ſapientum*, qvi profectò utilisſimus labor eſt, optandumqve, ut aliqvis ſolidum corpus conficeret ex omnibus illis Scriptoribus, qvorum permultos in omnibus habemus na- 54

tionibus,

tionibus, Germanis, Belgis, Gallis, Hiſpanis, qvod non eſt hujus loci: pleriqve autem
ſic ſcripſerunt, ut ſecundum perſonas diſponerent, non ſecundum locos, vel nullo pla-
55 nè ordine congererent. * Præclarus eſt liber *Eraſmi*, qvi *Apophthegmata* collegit
ſecundum perſonas diſpoſita, adjectô aliqvô indice tum locorum gnomicorum, tum
characterum, qvi reperiuntur in apophthegmatibus; qvem librum Pontificii per invi-
diam tribuerant Paulo Manutio, eraſo Eraſmi nomine. Ille enim Autor legitur in
editione Colonienſi, qvæ An. 1666. in 12. prodiit. Lycoſthenis autem Collectanea
56 copioſiora ſunt, & ſub titulis ordinatiùs poſita. * Idem *Similia* optimâ metho-
dô digeſſit ſub Locorum Communium titulis, qvæ edita poſtea ſunt à Zvvingero,
unà cum additâ præfatione de methodô Similium inveniendorum. Liber utilis eſſe
poteſt ad Orationes, tam civiles, qvam ſacras: ac operæ pretium eſſet plurima talia
colligere, qvæ qvaſi ſemina ſunt argutarum inventionum. Primùm metaphoræ ſunt,
deinde ſimilia, qvæ qvaſi metaphorarum evolutiones. Hinc naſcitur ſæpe toti alicui, vel
carmini vel orationi, inventio: qvarum rerum ſi magnam ſylvam collegimus, dici non
57 poteſt, qvantum hoc ſit ad ornatum omnem in eloqventia ſubſidium. * Idem, ut hoc
obiter memorem, *Raviſii* Officinam auxit, & in ordinem commodiorem redegit, qvod
58 Opus editum eſt An. 1552. in 4to. cujus altera deinde editio prodiit in 8vo. * Idem
iſte *Luçii Domitii Bruſonii* Facetiarum & Exemplorum libros in lucem produxit. Ita-
lus ille fuit, qvi ſub hoc titulo aliqva collegit, qvæ faceta videri poterant, ſed tamen
pauca: prodiit Baſileæ in 4to, An. 1559.

59 Refero huc qvoqve EMBLEMATUM COLLECTORES; ſunt enim & illi,
qvi Similium Locos Communes nobis ſuppeditant: nihil enim aliud eſt Emblema,
qvam, qvod picturâ repræſentatur, ſimile. Cum enim Simile conſtet duabus parti-
bus, προτάσει & ἀποδόσει; ita pictura exhibet πρότασιν, lemma autem argu-
tum, qvod ipſi imponitur, ἀπόδοσιν. De ratione Emblematum conficiendo-
rum Autores infrà nominabimus, neqve hîc omnes Emblematum Scriptores nomi-
nare animus eſt, qvorum vaſta ſylva eſt; illos tamen recenſebimus, qvi in unum ali-
qvod corpus Emblemata collegerunt: qvibus qvi rectè uti norit, multum ſubſidii inde
accipiet ad poëmatum inventiones, imò ad qvamcunqve Orationem, præcipuè ſacram.
Non, qvod velim, Orationes ſacras ſemper incruſtari apparatu hôc qvaſi theatricô, ut
fecerunt nonnulli, qvi integras Poſtillas emblematicas ſcripſerunt; aut, qvi omnia ora-
tionis membra picturis illis emblematicis exornant: hoc enim, neſcio qvomodo, vi-
detur affectatum & comicum. Melius erit, ſi illis utamur, tanqvam Similibus, qvæ
apta ſunt parare argutas inventiones, cum in meditationes ſacras ſuper aliqvot argu-
60 menta incidimus. * E talibus Scriptoribus nominandus eſt GIOVANNI FER-
RO, qvi omnes Italorum *de Emblematibus* labores uno volumine congeſſit, adjectis
qvorundam Emblematum iconibus: procedit autem ſecundum ordinem rerum. Pro-
diit ille liber Venetiis An. 1623. in fol. ſub titulo: *Teatro d' Impreſe*. Illud vero uti-
liſſimum eſt in hôc librô, qvod indices varios adjecerit, qvibus tanqvam Locis Com-
munibus uti poſſumus. Primus eſt omnium Emblematum cum imaginibus & lem-
matibus: primùm ponitur imago, res ſcilicet, qvæ depicta eſt, & illi ſubjiciuntur
omnia

omnia lemmata qvacunqve ratione, per totum librum, huic ſubjecto applicata; ideoqve ſtatim videre licet, qvo in tertio illa inter ſe conveniant. Alter index, qvi ſubjicitur, eſt locorum, ſub qvibus ponenda ſunt Emblemata, ſecundum ordinem alphabeticum diſpoſitorum, & ſub illis titulis, vel virtutum, vel vitiorum, vel aliarum rerum, Primò ponuntur lemmata, lemmatibus ſubjicitur imago, unde ſtatim patet uno intuitu, qvæ qvalesqve imagines ac ſimilia uni alicui loco qvadrent. Si jam in Oratione ſacra in talem Locum Communem incidas, qvaſi ſylva qvædam dabitur Similium, qvæ novis conceptibus (ut omnis analogiſmus fœcundus eſt) anſam præbere poſſunt, qvalia Similia conglobata mirificè ornant Orationem ſacram. Legi poteſt præfatio, huic Indici præmiſſa ab Autore. Addidit deinde tertium Indicem ſolorum lemmatum, ſecundum alphabetum diſpoſitorum: adjecta ſingula lemmata ſubjecto ipſi; qvi Index in inveniendis lemmatibus Emblematum uſui eſſe poteſt. Qvæ, ut argutè ſonent, nervôsè proponantur, meditationem ſæpe longam reqvirunt; valde enim facit ad Emblematum venuſtatem. Qvarto adjecit Indicem Autorum, qui certis Emblematibus uſi fuerunt, tanqvam charactere qvodam gentilitio. Qvintò addidit Indicem generaliſſimum, tam Rerum omnium, qvam Emblematum & Perſonarum. Altera pars ejus libri, vel potius novus aliqvis liber, qvi inſcribitur *Umbræ apparentes*, ab eodem Autore eſt. Continuat idem argumentum, in qvo multa de uſu Emblematum. * Hunc laborem hujus Autoris, qvanqvam utiliſſimum, ſuperat tamen alius, Italicâ 61
linguâ ad exemplum ejus ſcriptus, qvi nunc in linguam Latinam converſus eſt. Ejus Autor eſt Abbas Philippus Picinellus, Liber itidem Italicus prodiit Venetiis An. 1678. in fol. Latina verſio Coloniæ A. 1681. iterumqve A. 1687. curante *Auguſtino Erath.* Singulare hoc habetur in illo Autore, qvod Emblematum plerorumqve lemmata, è qvibus illa Poëtis deducta ſint, oſtendat. Solent enim lemmata à Poëtis deſumi ſub hemiſtichii alicujus ſpecie. Elegantiſſimus liber, & maximè utilis, atqve alteri illi præferendus: omnium autem rerum claſſes ordine perſeqvitur, qvam ob cauſam *Mundum ſymbolicum* vocat Autor. Indices adjiciuntur qvatuor copioſiſſimi, Lemmatum, Applicationum, rerum notabilium, & locorum S. Scripturæ. Continentur verò hic non ſolum Johannis Ferri, ſed multorum aliorum, Emblemata, qvorum index præfigitur.

Qvandoqvidem ſuprà de Similium Collectoribus diximus, nunc non erit in- 62
commodum etiam de ADAGIORUM SCRIPTORIBUS dicere. Eſt enim ille labor perneceſſarius & maximi uſus. Non eſt hujus loci de Adagiorum naturâ & reqviſitis dicere: id enim pleriqve præmittunt Scriptores Adagiorum ſuorum collectioni. * At verum eſt, multa vocari Adagia, qvæ non ſunt, ſed gnomæ, ſententiæ breves: 63
contra vero longe plura latitare apud Poëtas, Comicos præcipuè & Satyricos, qvæ vel Adagia, vel Adagiorum loco eſſe poſſunt. Horum abſolutum corpus hactenus nullum habemus. * Promiſerat is, qvem ſuprà laudavi, Welschius *Opus Adagiorum* 64
Panglottum, qvod cum ipſo intercidit. * Qvirinus Kuhlmannus promiſerat 65
in *Prodromo qvinqvennii ſui mirabilis*, ut vocat, tale aliqvod *Adagiorum corpus uni-*

verſale; ſed illa fortaſſis in fumum cum aliis ejus promiſſis abiere. Meo conſilio ſi ſtandum hîc eſſet, nollem adeò ſollicitè diſtingui adagia à ceteris ſententiis argutis:
66 ratione enim uſus & finis conveniunt. * Suaſerim ego, ut qvis ab ineunte ætate Locos Communes conficiat Adagialium, qvo referat non tam adagia, qvam illa παροιμιώδη adagialia, qvæ inveniantur in Poëtis, Comicis, Satyricis, ſcriptis eriſticis, qvod hactenus nemo fecit. Qvanti verò uſus res illa ſit, deprehendent, qvi ſtylum aliqvando operi eleganti admoturi ſunt. Qvi promptuarium habent iſtis collectaneis refertum, illis qvaſi ſub manu creſcent raræ inventiones, argutæ meditationes, & ſimilia.

67 ERASMUS ROTERODAMUS primus fuit inter Adagiorum Collectores, qvod opus ipſi ſuo tempore profecto fuit difficillimum: nam credo, illum plus laboris ope-
68 ræqve huic ſcripto impendiſſe, qvam multis aliis. * Liticulam illi aliqvando movit *Cælius Rhodiginus*, qvaſi ſurripuerit ſibi aliqva circa Adagia meditata; ſed non habet, qvo jactet ſe Rhodiginus, qvod guttulâ unâ vel alterâ hunc fontem auxerit: paucula enim ſunt, qvæ in Opere ipſius *antiqvarum lectionum* habentur de qvibusdam
69 Adagiis. * Etiam *Verdierius* nugaciſſimus ille veterum & recentiorum cenſor p. 158. ungues ſuos in hoc opere figit, cui ſimilem ille ne paginam qvidem ſcribere poterat. Multæ ſunt Operis ejus editiones, Frobeniana eſt emendatiſſima. Edidit & Henricus Stephani è typographeo ſuo. Nova editio omnium eſt corruptiſſima, licet ceteris locupletior: nam adjecta ſunt Eraſmi Chiliadibus Cognati, Junii & aliorum Autorum Adagia. Liber eſt, qvô nemo carere poteſt Latinæ linguæ paululum ſtudioſior. Sufficere tamen tyroni epitome ejus poteſt, & in Germania & Amſtelodami nitidior edita. In qvâ præterea laudandum eſt, qvod Adagia ſuis ſub titulis ponantur, qvod non fit in magnô Opere, ubi index ſupplet locorum communium titulos.

70 JANI GRUTERI *Florilegium Ethico-politicum* aliqvot tomis multarum gentium Adagia complectitur. Colliguntur in hôc librô ſine ordine breves ſententiæ, & Adagia Græcorum, Latinorum, Germanorum, Italorum, Belgarum, Hiſpanorum, Gallorum, Anglorum: ſed confuſum chaos eſt, & planè non ad uſum: eſſet verò maximè, ſi ſub titulos redigerentur. Uti tamen hoc libro vel ſic poſſumus, & ſi tantum temporis ipſi impendere velimus, redigere poſſumus in ordinem. Sed multa hic habentur, qvæ vix argutæ ſententiæ laudem merentur: nam effata omnia, vel moralia vel civilia, in Adagiorum cenſum venire non debent. Notulas aliqvas breves adjecit, ubi ſententiarum ſenſus obſcurior, præſertim in Publii Mimi ſententiis, qvæ omni-
71 um ſunt argutiſſimæ. * Neqve gnomæ & jambi, qvos ipſe confecit, ſunt contemnendi, qvi & in *Polyanthea* ejus leguntur, & ſeorſim in libro, cui titulus *Bibliotheca Exulum*, habentur. Tres ejus libri partes conſtituuntur. Editus eſt Francofurti 1610, in 8vo.

72 JOH. ANTONIUS BERLUCIUS *Adagia ſelecta* An. 1632. edidit in 8vo, cum eleganti præfatione, in qva exhibetur methodus uſurpandi, imitandi ac inveniendi Adagia. Continentur in illo libro Adagia Græca, Latina, tum & hemiſtichia adagialia,

gialia, apud Poetas occurentia; ſed nimium brevis eſt in colligendis iis: multa enim obſcuriora ſunt, quam ut ſic ſtatim intelligi poſſint. Sed ab illis fortè ad Eraſmi Chiliades remitti poſſumus: tituli ſunt magna cura diſpoſiti, quod optimum in hoc libro eſt. Ceterum omnia illa referuntur Adagia & Adagialia ſine Autore & teſte, quod fieri tamen non debebat: niſi enim apud Autores rectum eorum uſum inquirere posſimus, fruſtraneus ille labor eſt, deinde dubius ſemper quis hæret, an verum ſit Adagium, quove ſenſu uſurpandum. Multa quoque afferuntur, quæ Adagiorum nomine non digna ſunt: liber interim non contemnendus, cujus telam ſi quis pertexat, atque illa, in quibus deficit, ſuppleat, præclarum ille Opus concinnare poſſit.

Collegit & Eraſmi Adagia, aliasque ſententias proverbiales, Græcas, Latinas, 73
Germanicas ſub certis Locorum Communium titulis JOSEPHUS LANGIUS, quæ Argentorati Anno 1596. in 8vo impreſſa ſunt. * Loci verò illi concepti ſunt ſecun- 74
dum ſeriem illam, quam Sturmius olim excogitavit, & in compendio ſuo Latinæ linguæ ac Theſauro Elocutionis Græcæ ſecutus eſt *Joannes Benzius*. Quorum locorum inſignis ſanè uſus eſt, ſi illa methodus in omnibus adhibeatur. Proponitur animo idea rerum inter ſe connexarum. Sed Adagia, cum ad varias actiones ſpeciales referri ſoleant, iſtis generalibus titulis non poſſunt omnia comprehendi. Subjungendi itaque generalibus illis titulis ſunt ſpecialiores, ut fecit quidem Langius: ſed illi pauciores ſunt, longèque plures requiruntur.

Dixi ſuprà, hemiſtichia aut verſus integros Poëtarum Adagiis æquiparari. Si quis iis commodè utatur, magnam elegantiam conciliat ſermoni, inprimis Epiſtolis, ac iſti dicendi generi, quod numero & periodis non moroſè nimis adſtringitur: nam
in oratione ſeriâ vel nullus, vel rarus earum uſus. * Eſt verò *Homerus* omnium 75
Poëtarum Pater & Princeps, adeoque Adagia aliqua ex illo collecta venuſtiora præ ceteris ſunt. Edidit itaque JACOBUS DUPORTUS, Cantabrigienſis, Græcæ linguæ in Academiâ illâ Profeſſor, *Gnomologiam Homeri*, Cantabrigiæ An. 1660. in 4to. Illô in librô ſub titulis certis collegit ſententias Homericas, qvarum aliqvæ Adagiorum titulum merentur; aliquæ tantum ſententiarum nomen. Laudabilis qvoqve ille labor eſt eam ob cauſam, qvod duplicem parallelismum adjecerit, unum è locis S. Scripturæ, qvibus Gnomæ Homericæ vel affines, vel non abſimiles, alterum è gentilibus Scriptoribus, Poëtis, Oratoribus: addidit paſſim Notas Criticas. Subjecit triplicem Indicem, ſententiarum, locorum Scripturæ, & vocabulorum, ideoqve non ſolùm in
eloqventiæ uſum, ſed & ad exegeſin commendari labor ille poteſt. * Qvo argu- 76
mento ſe ZACHARIAS BOGANUS, Anglus, exhibere voluit, cujus extat *Homerus Hebraizon*, qvô in librô collegit phraſeos Homericæ textusqve Hebraici & Græci in S. Co-
dice parallelismos. * Imitatus videtur MICHAELEM NEANDERUM Duportus in hoc 77
Opere, cujus extant ſuper varios Poëtas Græcos *Excerpta ſententioſa*, non ſcholarum
tantùm bono publicata, ſed & viris uſui futura. * Habemus ab illo *Locos* 78
Communes Philoſophicos Græcos, Lipſiæ 1588. à diſcipulo ejus, Johanne Vollando, editos, in qvibus ſententiæ & verſus ad moralem doctrinam pertinentes habentur;

 * item

79 * item *Ariſtologiam Pindaricam*, *Ariſtologiam Euripidis*, *aliorumque Poëtarum Græ-*
corum. Certè viro illo nemo diligentior in informanda optimis præceptis juventu-
80 te, cui multum tum temporis debuit Germania noſtra. * Idem quoque Locos
Communes Philoſophicos Latinos ſub titulo: *Ethice vetus & ſapiens veterum Latino-*
rum Sapientum & Poëtarum An. 1585. edidit, quibus adjiciuntur Verſus proverbiales
Leonini & Germanorum ſapientum ſententiæ proverbiales.

81 Quod in Homero fecit Duportus, id ante illum in *Virgilio* fecerat VALEN-
TINUS ROTMARUS, quanquam diſſimili ingenio & judicio, addo & labore; nam
imperfectum Opus eſt, & longè plura nobis dare poterat. Scripſit *Centurias V. & De-*
curias tres verſuum proverbialium. Liber editus eſt Ingolſtadii ann. 1570. in 8vo,
qui raro reperitur: ſed tamen ſperni non debet, cum ad ejus exemplum inſtitui plura
talia poſſint. Aliqua ex illo excerpſit RUDOLPHUS GOCLENIUS in *praxi artium ge-*
neralium, ubi agit de analyſi affectionum troporum, & ex Eclogis Virgilianis Rotma-
82 riana Adagialia in hunc locum conjecit. * Idem quoque in Virgilio BARLAN-
DUS fecit; cujus extant *Verſus proverbiales*, Baſil. A. 1539. in 8. editi. Spachius in
Nomenclatore Philoſophico quoque nominat HIERONYMI CLOCII *Verſus proverbiales ex*
Virgilio, Cremonæ apud Vincentium Conctum 1562. in 8. editos, quos ego non vidi.
Si quis in *Juvenalem* & *Horatium* ſimilem laborem ſuſcepturus eſſet, vel omnes eorum
Verſus adagiales ſub titulos redigere vellet, quod neminem hactenus feciſſe memini,
Promptuarium aliquod hoc in genere habituri eſſemus. Sed pauci ſunt, qui Veneres
illas intelligunt. Qui Flores Poëtarum collegerunt, non pertinent ad hanc claſſem;
nam illi ſimplices ſententias & deſcriptiones tantùm exhibent.

83 Prodiit & liber cum illo titulô: *Acutè dicta omnium veterum Poëtarum*, Pa-
riſiis An. 1664. in 12, cujus Autor non adjicitur, niſi fortè PHILIPPI BRIETII ſit, cujus
Syntagma de Poëtis, miſerum certè & jejunum, præfigitur. Magnificum aliqvid ſpi-
rat titulus: nam, ut frons libri promittit, Opus editum eſt ad uſum Sereniſſ. Ducis
Gviſii: ſed tenuis labor eſt, &, ut vere dicam, ineptus, qvamqvam titulus faciles em-
ptores allicere poſſet. Certè, cum nucleos deberet colligere, non niſi cortices colle-
git, & præterea ex omnibus Poëtis pauciſſima, qvæ nec gnomæ ſunt, nec adagia, nec
84 phraſes, nec deſcriptiones. Totus inanis ſupervacuusque labor eſt. * HAYNEC-
CII *Medulla Terentiana*, *Tulliana*, ſententias tantùm continet. Ita CHRISTOPH. DI-
BUADIUS *flores & ſententioſè dicta è Senecæ Tragœdiis* collegit.

85 *Adagia Græcorum* è Zenobio ſeu Zenodoto, Diogeniano & Suidæ collectaneis
partim edita, partim Latinè reddita, publicavit ANDR. SCHOTTUS, Antverpianus, è
Societate Jeſu, quæ edita ſunt Antverpiæ an. 1612. in 4to: liber eſt optimus & rarus,
omninò noſcendus elegantioris literaturæ ſtudioſis: collecta ſunt non ſecundum Lo-
cos Communes, ſed ſecundum initiales literas Adagiorum, Notas eruditas adjecit
Schottus, quibus partim obſcuriora, quæ non ſatis ab Autoribus explicata, expoſuit,
partim locis parallelis illuſtravit: pleraque certè illorum jam tum in chiliadas ſuas re-
86 tulit Eraſmus, ſed ſuavius eſt & utilius ex ipſis fontibus haurire. * Ac reperiuntur
tamen

tamen multa ab Eraſmo non notata, forte quod non attenderet, vel quod civitate Latinâ nondum donata; neque enim omnium gentium Adagia omnibus conveniunt; ſed eſt quidam lepor linguæ, quædam occaſio inveniendi Adagia, non ſtatim aliis nationibus cognita. Uſus omnium magiſter eſt; quanquam tamen per συμβολισμὸν ceterarum gentium effici formarique in alia lingua Adagia poſſunt. Sed delectu & judicio hic opus eſt. Imò ſi Adagiorum loco non erunt, vel ſimile aliquod aut argutam phraſin ſuppeditabunt. Adjiciuntur proverbiis illis Græca proverbia metrica, quorum loca in margine notavit Schottus, & Paralleliſmis, tùm Græcis, tùm Latinis,
illuſtravit. Adjecti ſunt indices locupletes, tàm Latinus, quam Græcus. * Mi- 87
CHAELIS APOSTOLII *Proverbia Græco Latina* à Petro Pantino cum notis ejusdem & aliorum in 4to Lugd. Batav. An. 1619. & in 8vo antea Baſileæ An. 1538. edita.

Adagiorum ſacrorum Scriptores ſegregari à plebejis & civilibus debent; ple- 88
raque enim illorum ita ſunt comparata, ut communis illa oratio reſpuat & profanum aliquod ſonent, ſi profanô ſermone temerentur; latitant ita permulta in Codice V. &
N. Teſtamenti, nondum dignè ſatis excuſſa. * *Hebraica Adagia* collegerunt PLAN- 89
TAVITIUS, DRUSIUS, & BUXTORFFIUS, qui è Rabbinis ſub titulis illa collegit, arguta
profecto & in quibus multum eſt ſapientiæ reconditæ. * *De Adagiis N. Teſta-* 90
menti Diatriben ſcripſit JOH. VORSTIUS, quæ edita eſt Coloniæ Brandenburgicæ in 4to an. 1686. Latitant in ſcriptis Patrum antiquioribus inſignia Adagia, quorum collectio utiliſſima eſt: ſed pauci ſunt, qui in hoc genere ſuam exercuerunt induſtriam.
* E noſtratibus Theologis JOACHIMUS ZEHNERUS *Adagiorum ſacrorum Cen-* 91
turias V. ſcripſit, quas ex univerſo Bibliorum Codice collegit. Editus eſt liber Lipſiæ in 4to, An. 1601. Adagia illa paralleliſmis illuſtravit, tum Patrum, tum gentilium quo-
que Scriptorum, quæ prodeſſe magnopere poſſunt ad orationes ſacras. * Scripſit 92
& *Similitudines Biblicas*, quæ Adagiis accenſeri optimè poſſunt, & ad eundem uſum
transferri. * Ultimo loco ſcripſit *Similitudinum Biblicarum* παραλειπόμενα, 93
pro ratione materiarum convenientium in Locos Communes digeſta. Addidit deinde Indicem, qvo diſponit Similia ſecundum Scripturam, qvæ prodierunt Lipſiæ anno
1604. in 4to. * Scripſit & *Adagia ſacra* MARTINUS DELRIO Hiſpanus, Autor 94
ſatis notus è Diſqviſitionibus ſuis magicis aliisqve ſcriptis. * Habentur verò il- 95
lic Adagia è Patribus excerpta; ſed imperfectus ille labor eſt, qvem qvidem *Aloyſius Novarinus* ampliorem ſuſcepit, publicato ejusdem argumenti libro, qvi tomum ultimum conſtituit Lectionum ſuarum. Prodierunt Novarini etiam ſcripta duobus tomis in folio, qvibus multa continentur curioſa ex antiqvitate ſacrâ collecta, imprimis qvod ad ritus nuptiales ſacros & hoſtias euchariſticas attinet.

Non negligendæ ſunt vernaculæ exterarum gentium deliciæ. * Habet 96
Italica lingua miras Veneres, omniumqve argutiſſima eſt in explicandis animi ſenſibus; qvod docent tum poëmata, tum diſſertationes, ab illâ natione ſcriptæ, apud qvam qvaſi in legem abiit, ut non niſi argutè efferant animi ſenſa; in qvibus ita verſantur,
ut faſtidium excitent nimiâ argutiarum copiâ. * Qvod ad proverbia illorum 97
attinet,

attinet, primò locò recenſebo ANGELI MONOSINII *florem Italicæ linguæ* libris 9. comprehenſum: in quorum quinque prioribus agit de congruentia Florentini ſermonis cum Græco Romanoque, ubi præter phraſin & Syntaxin plus mille proverbia conferuntur & explicantur. Prima itaque pars illius libri Adagiorum eſt *συγκριτική* comparativa, quæ demonſtrat, quæ Adagia Italis cum Græcis & Latinis ſint communia. In ultimis 4. recenſet peculiaria & propria Adagia, tresque illorum chiliades. Addidit Indices Adagiorum & rerum notabilium uberrimos; ſed locos communes vel titulos non adjecit. Elegans eſt & doctus liber, editus Venetiis An. 1604. in 4to. Prodiit, ſi recte memini, altera ejus locupletior editio.

98 JULIUS VARINUS edidit elegantem librum, cui titulus: *Scuola del Volgo*, qui editus eſt Veronæ An. 1642. in 12. Habentur in illo libello proverbia Italica, ſecundum actiones humanas diſpoſita, quibus ſimul per connexionem aliquam prudentia quædam moralis & civilis ex iſtis Adagiis efflorefcens inculcata, quam ego metho-
99 dum omnibus proverbiis applicatam vellem. * Cum enim illa naſcantur ex actionibus hominum, earumque circumſtantiis, è quibus has ſententias velut univerſalia colligit populus, elegantiſſimè eò referuntur. Ideoque elegans titulus eſt, quem Autor præpoſuit huic libro, quod vocet illum *Scholam vulgi:* nam vulgi hæc ſapientia eſt, ejusdemque ſchola non ſolum, ſed & ſapientum. Nam de his quoque interdum verum eſt: *Vox Populi, Vox Dei.* Non ineleganter Draxe in Præfat. Bibliothec. ſuæ ſcholaſticæ: *Veteris Philoſophiæ reliquias nobis prægustandas propinant, ſunt ingenii cotes, dotes, & indices: ſunt vitæ ordinandæ norma & amuſſis: vitia humana non tam ſalſe & ſcitè, quam cum autoritate quadam exagitant: ſunt memoriæ ſubſidia & promptuaria: declamaturis & ſubito dicturis amplum & aptum è re nata ſermonis apparatum auditoribus accommodatum ſubminiſtrant: orationem noſtram allegoricè, ironicè,*
100 *metaphoricè, & hyperbolice enunciatis voculis decorant & exornant.* * Eſt & alius quiſpiam ORLANDUS PESQUETUS, qui *proverbia Italica* congeſſit ordine alphabeticô, & in theſauro Gruteri habetur; ſed ceteri illi præferendi. Mentio etiam fit, ſi rectè memini, in poſtremis Ephemeridibus Gallicis novi cujusdam Autoris, qui proverbia Italica congeſſerit, cujus mihi nunc nomen excidit. Alii nominant *Thomaſii Buoni* Proverbia Italica, Venet. in 8. 1604. & 1606. duobus tomis edita, qvæ non vidi.

101 *Gallicorum Adagiorum* Scriptores pauci ſunt, qvantum ego qvidem memini: Bibliotheca certè Thuana, qvæ illos memorare deberet, paucos habet de hôc argumentô Scriptores, qvem tamen ex gente ſuâ collegiſſe, veroſimile eſt, qvos nanciſci potuit. Solùm illic habentur proverbia Gallica à *Joh. Ægidio Nucerienſi* edita, & liber qvidam proverbiorum Gallicorum ſine autore. Eorum aliqva collegit Gruterus, & Florilegio ſuo adjecit. Extant qvædam de proverbiis Gallicis diſſertationes, à qvodam *Fleury de Belingen* Hagæ Comitis Ann. 1653. editæ, hoc titulo: *Eſſais des Proverbes & autres queſtions curieuſes propoſée & expoſée en forme de Dialoge.* Gallus aliqvis *le Duc* ſcripſit librum: *Proverbes en Rimes, ou rimes en proverbes*, Pariſ. 12. 1665.

Belgica Adagia collegit ſingulari libello SAMUEL BRUN: inprimis autem illa, 102
quæ metrica ſunt. Habentur & apud Gruterum alii autores; ſed parcior fuit in il-
lis colligendis gens illa. * *Hiſpanica* FERDINANDUS NUNNEZ, Profeſſor Eloquen- 103
tiæ & Græcæ linguæ in Academia Salamanticenſi collegit. * Addidit JUAN DE 104
MAL LARA Proverbiorum Hiſpanicorum Centurias X. cum titulo: *La Filoſofia vul-*
gar, ubi proverbiorum explicationem prolixam ſubjungit. (*aaa*) Editus eſt liber An.
1621. in 4to. * Scripſit & alius JUAN SOROPAN DE RIEROS librum Medicum, è 105
proverbiis Hiſpanicis concinnatum, ubi proverbia Medica examinat & commentario
illuſtrat. Titulus libri eſt: *Medicina Eſpannola contenida en proverbios vulgares*
ennra lengua. Singularis ille proverbiorum uſus eſt, qui nemini aliàs in mentem ve-
nit, quo in artis medicæ doctrinam illa adhibentur. Eſt vero elegans liber, ac multa
habet ad eam rem pulchrè aptata adagia. Aliquot adagia Hiſpanica in rhythmos Bel-
gicos convertit *Conſtantinus Hugenius*, quæ inter poëmata Belgica reperiuntur.

Anglica Adagia variis Autoribus collecta ſunt, primùm à CAMBDENO in *Re-* 106
liquiis Antiquitatum Britannicarum, Anglicâ linguâ ſcriptis, (vocantur *Romains*).
Poſt illum alii quidam Autores non ſatis cogniti. * Tandem JACOBUS HOVVEL 107
παροιμιογραφίαν Anglicam edidit, ceteris omnibus locupletiorem. Ex omnibus
poſtea quidam anonymus I. R. inſtituit collectionem Anglicorum proverbiorum, hâc
methodo, ut primum ponat ſententias proverbiales, ordine Alphabeticô diſpoſitas,
deinde phraſes proverbiales, tunc ſimilia proverbialia, tum rhythmos proverbiales, quos
ſeqvuntur proverbia ruſtica, & tandem proverbia ſingulis in Angliæ regionibus verna-
cula. Si quis attente illa perlegerit, tum Italicorum & Gallicorum magnam conve-
nientiam cum Germanicis Adagiis animadvertet. Liber editus eſt Cantabrigiæ An.
1670. in 8vo. * Extat inter Anglos cujusdam POVVELS *Dictionarium Anglico-* 108
Italico-Gallicum in fol. Adjiciuntur illi Dictionario *proverbia Anglica, Gallica &*
Italica, non exigua cura congeſta. * Eorum peritiam ut oſtendat Autor, Epiſto- 109
las aliquas & Oratiunculas ex meris proverbiis in tribus his linguis concinnavit, quod
in Latina lingua fecit ingenii oſtentandi gratia FAUSTUS ANDRELINUS, cujus *epiſtolæ*
proverbiales Hemſtadii recuſæ An. 1662. ſecundum exemplar Colonienſe, quod An.
1509. prodiit. Quod & in Germanica lingua tentavit integra aliqva Comœdia,
(cujus tamen exemplum ab Italo ſumſerat) Harstorfferus in parte 2. ſeiner Geſprächs-
Spiele in fine.

Germanicorum Adagiorum Scriptores aliquos etiam habemus: inter illos ſunt 110
SEBASTIANUS FRANCK, Autor variis in Germanica lingua ſcriptis hiſtoricis notiſſi-
mus, cujus *Adagia* prodierunt Francof. An. 1541. in 8vo. non utique contemnenda.
Edidit poſtea AGRICOLA *proverbia Germanica* cum explicatione, & FRIDERICUS PE-
TRI ſingulari libro cui tit: Der Teutſchen Weißheit. qui ceteris omnibus locupletior
videtur, verum omnes ſine ordine inſtituunt: Hamburgi prodiit An. 1605. Prodiit &
à GEOR-

(*aaa*) Proverbia XXI. Hiſpanica Rhythmis Germanicis expreſſit ipſe Morhofius, ſub finem Poëmatum ſuorum Germanicorum. *p.* 467-471.

à GEORGIO HENISCHIO *Theſaurus linguæ Germanicæ*, qvem Lexici inſtar eſſe voluit, in qvo ſub ſingulis vocibus Adagia diligenter notavit. Verùm non fuit abſolutus ille liber; pervenit enim tantùm usqve ad literam H. Collegit Proverbia Germanica tribus tomis, adjectâ explicatione rhythmicâ EUCHARIUS EYERING, Islebiæ in 8vo An. 1601. edita. Titulus libri eſt *Copia Proverbiorum.* Habentur in illo ſelecta proverbia, notatu digna: licet explicatio rhythmica ad modum rudis poëſeos germanicæ ſit inſtituta. Sed tamen & in illâ multa ſunt non adeò inepta. Ex his Autoribus, adjectis qvibusdam aliis, collegit poſtea CHRISTOPHORUS LEHMANNUS *Florilegium ſuum Politicum*, cujus extant tres partes in 12. editæ An. 1643. Multa illic habentur arguta; qvæ, qvoniam ſub titulis ſunt diſpoſita, interdum argutos conceptus epigrammatibus præbere poſſunt. Exemplô ſuô hoc demonſtravit *Kindermannus* in aliqvô carmine nuptiali, & *Joh. Heyvvood* Anglicâ linguâ 300. Epigrammata ſuper 300. Proverbia ſcripſit. Schuppius aliqvô locô librum hunc adeò commendat, ut poſt S. Biblia illum legi velit. Collationem Latinorum Adagiorum cum Germanicis inſtituit ſingulari librô TAPPIUS, qvi labor non contemnendus. Ante aliqvot annos PAULUS WINCKLER, Conſiliarius Brandenburgicus, tres Chiliades Sententiarum Germanicarum adagialium collegit, ſub titulo: gute Gedancken, Gorlitzii An. 1685. in 12. editas, quæ ſunt elegantes & argutæ.

111 Mentio ſuprà facta eſt de Verſibus ſententioſis & adagialibus, eos colligi unum in volumen intereſt. Non ita pridem JOHANNES LANGSTON in lucem edidit *Poëſeos Græcæ Medullam*, Londini ann. 1676. in 8vo. qvo collegit ſecundum Alphabeti literas initiales verſus Græcos, vel Adagii aliqvid vel gnomas habentes, & eum qvidem in finem, ut memoriæ mandari poſſit à tironibus, penè eodem modô, qvo *Seidelius* portulam ſuam Græcæ linguæ edidit: melior autem hîc ſelectus eſt. Idem jam antea ediderat ſimilem in Latinâ linguâ laborem, ſub titulô: *Luſus Poëtici Latino-Anglicani*, qvi poſtea auctior prodiit: de qvo, cum hactenus non viderim, judicare
112 haud poſſum. * Alius Londini 1616. in 8vo. liber prodiit ſub titulo: *Bibliothecæ Scholaſticæ* inſtructiſſimæ per THOMAM DRAXE congeſtus, & Principi regio Carolo inſcriptus; ubi Latina, Græca, Gallica, Anglica Adagia & Verſus ſub titulis aptis reponuntur. Utilis qvidem ille liber eſt, verùm longè plenior dari apparatus poterat, ideam tamen aliqvam ſimilia tentaturo ſubminiſtrabit.

113 Atqve hæc dicta ſufficiant de Proverbiorum Scriptoribus, qvorum adhuc alii ſunt, qvos non nominavi, ac datâ operâ omiſi. Adjici etiam his poſſunt *Proverbiorum Arabicorum* Centuriæ II. cum interpretatione Latinâ & ſcholiis *Joſephi Scaligeri*, & *Thomæ Erpenii*, qvorum locupletiſſima editio prodiit in 8vo. Lugd. Batav. ann. 1623. Edidit qvoqve *Andreas Tſcherningius*, Profeſſor Poëſeos in Academiâ Roſtochienſi, ex Erpenianâ editione proverbia Arabica, qvæ in Germanicam linguam convertit, ſcholiis qvibusdam adjectis. Edita qvoqve eſt *Perſicorum Proverbiorum* centuria, collecta & verſione notisqve illuſtrata à *Levino Warnero*, Lugd. Batav. in 4to. ann. 1644. Recenſentur ab aliis Parœmiographi, qvos videre mihi non contigit. Eraſmus *lib.* 17. *epiſt.*

epiſt. 3. de omnibus Adagiorum Scriptoribus ſui temporis agit. Iſraël Spachius nominat *Hub. Suſannæi* proverbiorum Ciceronianorum Connubium, qui error eſt, & à Martino Lipenio quoque transſumptus: non enim de proverbiis, ſed adverbiis liber ille agit. Laudantur quibusdam *Ferreri collectanea proverbiorum*, Colon. 1612. *Fungeri Proverbiorum Farrago* Lugd. Batav. in 8vo 1585. & 1595. *Germbergii Proverborum Centuriæ XV.* Baſil. 8vo 1583. *Gerſchovii Centuria Locmannica* Proverbiorum Arabicorum, Diſtichis Latinis expreſſorum, Gryphisvv. 8vo 1635. *Henrici Stephani* Proverbia Epigrammatica, vel Epigrammata proverbialia. Scripſit & *Aloyſ. Cynthius* de Origine vulgarium Proverbiorum, Venet. 1526. Eſt *Jac. Mejeri* Hortulus Adagiorum, Baſil. 12. 1677. & plura alia à Lipenio diligenter congeſta: quæ cum non viderim, nihil de illis pronuncio. *Seiboldi Adagia Latino-Germanica* multa habent lutulenta & plebeja.

JOH. THOMÆ FREIGII *Ciceronianus*, Baſileæ ann. 1669. editus, etiam inter 114
Locorum Communium Scriptores referendus eſt, cujus liber hôc titulô prodiit, uſui eloquentiæ inſerviens. Concinnavit ille è ſcriptis Ciceronis quaſi Encyclopædiam aliquam, omnia verbis Ciceronis aptè inter ſe connexis exprimens; in ordine inſtituendo, ut ſolent Ramiſtæ, ſatis diligens, cujus ille typum & ſchematiſmum præmiſit. Ad Deum verò & hominem omnia retulit: hominis locos dividit ſecundum partes, cauſas, adjuncta. Sub adjunctis comprehendit omnes artes virtutesque. De rebus moralibus & civilibus diſſertaturo Loci Ciceroniani ſtatim patent, quibus exornari oratio, vel rerum argumentis vel verborum delectu poteſt. Nunquam enim penè oratio ſcribitur, quin vel tota, vel quadam ſui parte in Loco aliquo Communi verſetur: atque ſic proderit Oratori liber ille, quemadmodum ſacro Oratori prodeſſe poſſunt libri de virtutibus & vitiis ſcripti, ut *Peraldi ſumma virtutum & vitiorum*, *Creſollii Anthologia de ſelectis piorum hominum virtutibus*, de quibus infrà dicendi locus erit, cum ad Eloquentiæ ſacræ Scriptores perventum. Idem Thomas Freigius in iſto libro ſuo p. 508. Uberiores Locos Communes promiſit. *Hæc*, inquit, *hactenus ex Ciceronis monumentis, locorum communium demonſtratio fuit: vix juſtâ unius aut alterius menſis meditatione ſic nobis conſcripta, memoriâ locos ex aliis alios ſuppeditante. Equidem pleniores illos juſtioresque locos mentis quadam deſignatione jam delienatos, ex omnibus omnium temporum ſcriptoribus, poëtis, hiſtoricis, philoſophis, oratoribus, medicis, jureconſultis, theologis congeſtos, aliquando pleniùs editurum me confido. Ubi enim melius aut vitæ humanæ utilius hoc literarum otium, quamdiu mihi eo uti licet, collocabo? Interim ejus majoris operis ac laboris ſpècimen hic noſter Ciceronianus eſto, qui, qualia cetera futura ſint, æſtimanda benevolis lectoribus relinqvat.* Sed nihil ex illis, quod ego memini, lucem vidit, magnopere in multis profuturum. Eodem modo è Poëtis moralis doctrinæ locos communes *Henricus Stephani* congeſſit.

Edidit & JOHANNES RIVIUS Athendorienſis *Locos Communes Philoſophicos*, quorum tomus tantùm primus Glauchæ, ſuburbio Salinarum Saxonicarum An. 115
1580. in fol. editus eſt; qui quanquam liber utiliſſimus eſt, continet enim multa ſin-

gularia, ad Grammatices, Dialectices & Rhetorices cognitionem: generaliſſima tamen illa *διατύπωσις* eſt per tabulas, ut vulgo vocant, analyticas. Ideoque ad Encyclopædiarum Scriptores potiùs, quam ad Locorum Communium Scriptores referendus eſt:
116 proponuntur enim integræ illic diſciplinæ. * Eſt J. G. SCHIELEN *Bibliotheca enucleata*, ſive Aurifodina artium & ſcientiarum, Ulmæ an. 1679. in 4to magnifico hoc titulo edita in quâ tamen per merum Indicem citra ſummariam rerum comme-
117 morationem varia coacervantur, qvæ uſui interdum eſſe poſſunt. * Sunt ZIM-
118 MERMANNI *Analecta*, in quibus varia philologica & critica colliguntur. * Generalem aliquam Locorum Communium ideam ſic ſatis commodè inſtructam, non tamen omnino ſterilem, ſed Autoribus & materiis utcunque differtam, ſubjecit ALEXANDER FICHETUS *Arcanæ ſtudiorum methodo* Lugduni an. 1649. editæ, de quâ
119 nos ſuprà. * JOHANNES BENZIUS ſolos tantùm titulos Locorum Communium comparandæ rerum & exemplorum copiæ accommodatorum edidit, bonâ ratione ex Sturmii doctrinâ diſpoſitos, quam Sturmius è Mylæi de ſcribendâ rerum uni-
120 verſitatis hiſtoriâ cepiſſe nonnullis creditur; de qua nos libro ſequenti plura. * Sunt in Theologicis, Moralibus, Hiſtoricis, Politicis, varia promptuaria, adverſaria, ut Caniſii, Hondorffii, Dinothi & aliorum. In Gallica lingua multi libri ſub titulo Collectaneorum (*Recueil*) & diſcurſuum prodierunt, ut *Montaigne* & plurium aliorum, de quibus *Sorellus* in Bibliotheca Gallica legatur. Nos illa hîc omittimus, & quoniam plerique ad certas diſciplinas pertinent, datâ occaſione de iis dicemus.

CAP. XXII.
DE EODEM ARGUMENTO ET DE POLYGRAPHIS.

§ 1. *Locorum communium Scriptores plures recenſentur. 2. Antoninus Imperator. 3. Proclus in χρηστομαθείας Poëtica. 4. Macrobius, 5. Plutarchus, Athenæus, 6. Seneca, 7. Licetus, Parrhaſius, Pignorius, &c. 8. Referuntur varia Mellificia, Promptuaria &c. 9. Indicum Scriptores. 10. Qui allegationibus multis utuntur. 11. Quo abuſu JCti potiſſimum notantur. 12. Petrarchæ de his judicium. 13. Alii circa allegationes abuſus notantur. 14. Eraſmus, Melanchthon, Geſnerus, à Scaligero malè, ut Locorum Communium Scriptores ſugillantur. 15. Cardanus Geſnerum reprehendit. 16. De Vadiano iniqvum judicium Voſſianum. 17. 18. De Montano & Voëtio judicia. 19. Conſilium de colligendo in unum librum, quicquid eximii in aliis omnibus ſparſim reperitur. 20. Carteſii de eo judicium. 21. Polygraphi. 22. Oligographi vel Bradygraphi. 23. Multorum ſeculorum labores ab uno Polygrapho in Compendium trahi ſolent. 24. Exempla in Ariſtotele, Hippocrate, Galeno, Theophraſto, Plinio, Varrone. 25. Librorum fata ex imperiis pendent. 26. Etiam ab ingeniorum diverſitate. 27. Varii ſcientiarum gradus ratione hominum*

hominum & ſeculorum à Cardano ingenioſè deducti. 28. *Polygraphi multi apud veteres & recentiores.* 29. *Cardanus Polygraphus.* 30. *Scaligeri de Polygraphis judicium.* 31. *Campanella,* 32. *Caramuel, Polygraphi.* 33. *Joach. Fortii conſilium de multis libris ſcribendis.* 34. 35. *De Henrico Stephani Polygrapho judicium Vavaſſoris.* 36. *Mareſii querela de vitiis Polygraphorum.* 37. *Franciſci Macedo incomparabile ingenium.* 38. *Fuit* πολυγραφώτατος. 39. *Elogia ejus invidenda.* 40. *Opera & vaſta & multa recenſentur.* 41. *Collectores librorum in hiſtoriis & diſciplinis.*

MUlta ſuperiore capite de *Locorum Communium Scriptoribus* diximus, ſed longè plura reſtant, quam ut paucis pagellis illa enarrari poſſint. * In an-
tiquis ut multi ſunt, ita *Antoninus* quoque Imperator eò referendus eſt, in 1
libris τῶν εἰς ἑαυτὸν, ſive, de vita ſua ad ſe ipſum, quos excerptorum nomine 2
vocat Barthius *Adverſar. lib.* 51. *cap.* 16. & *lib.* 1. *cap.* 11. ac uberioribus collectaneis
illuſtravit Thomas Gatakerus, ut moralium ſententiarum theſaurus eſſe poſſit.
* *Procli* χρηστομαθεία *poëtica* ad hanc qvoqve claſſem pertinet, qvam edidit Schot- 3
tus Hanoviæ 1615. in 4to. * Fuere vel per dialogos inſtituta talia Collectanea, 4
quod feciſſe videmus Macrobium in Saturn. libris, * vel methodo erotematica, 5
ut *Plutarchus* in qvæſtionibus convivalibus, *Athenæus* in Deipnoſophiſtis; * vel 6
per epiſtolas, ut fecit *Seneca*, cujus Epiſtolæ non ſunt niſi ſententiæ congeſtæ, * ac 7
multi è recentioribus, qui quæſita per epiſtolam ſcripſerunt, ut *Fortunius Licetus*, cu-
jus extant multi hoc titulo libri, *Janus Parrhaſius*, *Laurentius Pignorius.* * Et 8
quis recenſeat omnia noſtro tempore Mellificia, Promptuaria, Calligraphias, Æraria, Apparatus, Parnaſſos, Scintillas, Flaviſſas, Flores, Florilegia, Miſcellanea, Semeſtria, Otia, Promulſides, Conjectanea, Varias Lectiones, Obſervationes, Dies Caniculares, Sylvas, Adverſaria, Singularia, Præcidanea, Analecta, Dies geniales (quô titulô Alexander ab Alexandro optimum librum edidit, à Tiraquello commentario illuſtratum), Stricturas, Exercitationes, Florum Sparſiones, Spicilegia, Memorabilia, Benedicta, Laudabilia, Cinnos, Politias literarias, quo titulo Angelus Decembrius librum edidit, homo doctior, quam eloquentior, quod Barthii *Adverſar. lib.* 1. *c.* 2. judicium eſt.

Referendi etiam huc Indicum Scriptores ſunt, qui & ipſi Locorum Com- 9
munium Scriptores, niſi quod titulos ſolos ponunt, & lectores ad libros ipſos remittunt; quales ſunt in Codice ſacro omnium linguarum, ut vocantur, Concordantiæ; in Juriſprudentia Brederodii & Bertachini repertoria, Doringii Bibliotheca, qui tamen ne primam quidem Alphabeti literam abſolvit; in Medicina Antonii Muſæ Index ſuper Galenum; in Philoſophicis is, quem ſupra laudavi, Bernhardus.

Omnes denique illi Scriptores huc pertinent, qui *digreſſionibus, allegationi-* 10
bus crebris in ſcriptis ſuis utuntur: quanquam ii ineptè plerumque rem ſuam inſtituant.
* In iis malè plerumque audiunt JCti, qui notiſſima quæque infinitis teſtimoniis con- 11
firmant. Ridebat hunc morem Paulus Sarpius: videatur Fulgentius in ejus Vità
p. 151, Gall. edit. * Quidam in vanam ac inutilem pompam iſtis allegationibus 12

 paginas

paginas complent, quod in Thoma Meſſanenſi reprehendit Franciſcus Petrarcha ſingulari epiſtolâ, qvæ inter epiſtolas Philologicas à Goldaſto collectas prima eſt: *Animadverti*, ſcribit ad illum, *te in ſcriptis tuis omni ſtudio, ut appareas, niti. Hinc illi diſcurſus per ignota volumina, ut ex ſingulis aliquid decerpens rebus tuis interſeras. Plaudunt tibi diſcipuli, & omniſcium vocant, innumerabilium autorum nominibus attoniti, quaſi omnium, quorum titulos tenes, etiam notitiam ſis adeptus. Docti autem facile diſcernunt, quid cujusque proprium, quid alienum ſit: & rurſus, quid mutuum, quid precarium, quid furtivum, quid è medio hauſtum, quid à prætereunte delibatum. Memoriam oſtentare puerilis eſt gloria; viro, ut ait Seneca, captare floſculos turpe eſt: quippe quem fructu deceat gaudere, non floribus. Tu verò in hâc ætatis parte venerabilis, & in tuâ profesſione clarisſimus, imò, ut non ſemper pungam, ſed interdum ungam, ſolus ſine exemplo noſtri temporis earum, quibus es deditus, literarum princeps, neſcio quo juvenili animo, dimisſis finibus tuis, in alienis pratis otioſus & vagans, inclinata jam die, interlegendis floſculis tempus teris. Placet ignota tentare, ubi ſæpe viam non inveniens aut vageris, aut corruas: placet illorum ſequi veſtigia, qui ſcientiam quaſi mercimonium aliquod ante fores explicant, cum interim vacua domus ſit. Certe tuum eſt, ad id potius niti, ut ſis aliquid plus, quam videris. Operoſa ſemper & periculoſa jactantia eſt. Adde quod, cum magnus videri voles, innumerabilia incident, quæ te non modo veram ad menſuram redigent, ſed infra etiam contrahent.*

13 Huc illi qvoqve pertinent, qvi *Autores deperditos citant*, ſuppresſis iis, unde hauſerunt, hâc ambitione ducti, ut ipſi poſtea pro veris Autoribus laudentur: de qvo artificio Thomaſius *lib. de plagio* §. 260. & §. 573. eodem à Petrarcha ſale defricandi. Defendit tamen eos Thomaſius, qvi multos eosqve ſæpe minutos Autores allegant, qvi ex aliis deprompſerunt ſua, qvàm ipſos fontes, qvi fortè non ſunt ad manus. Vide eum *libro de plagio* §. 173. Et hoc vel ideò debere fieri ille putat, ne in plagii ſuſpicionem incidamus: etſi non deſunt è Scholaſticis & Melanchthonis ſchola, qui hanc inter ſe κοινωνίαν habuere, ut citra plagii crimen verba, ſententias, mutuò transſcriberent, inque uſum ſuum verterent, quâ de re idem videatur *eodem libro* §. 192. 193. 194. Obtinuit & in allegationibus multorum morbus, qui ipſi quosvis Autores, modô ignotos, etiam cum elogiis nominant; ac ſunt alii, qui miſerè ambiunt aliorum in ſcriptis magna de ſe elogia. Hos notat Menzius in libro de literatorum hominum invidiâ cap. 8. cujus hîc verba apponemus: *Cum curioſitate non bonâ laborent invidi, altera quoque addatur nota, gloriæ ſcilicet enormis quædam cupido; literatorum enim plerosque is intus alit ſpiritus, & eò feruntur, quò ducit, imo jubet, ambitio. Hinc ſpecioſis librorum titulis eruditisſimos legimus, & doctisſimos, qvibus nec puerorum fabellas aut ſi quid levius eſt, intelligendum conceſſeris. Atque illud ſedulò curant alieno in ſcripto, cum ipſi interim deſides ſedeant, & falſo gaudeant teſtimonio. Nec longè diverſo, & quidem ridendo, utuntur artificio, qui obnixè & illud curant, ut in aliorum monumentis nomen ſuum grandioribus deformatum literis inſpiciant omnes, & majoris auxilio characteris tacitum non prætermittant. Exiliunt itaque gaudio, & penè deſipiunt;*

piunt; atque eos tantummodo libros non oderunt, qui ejuſmodi adulationis ſtigmate notentur; alios omnes, qui de illis ne verbum quidem fecerunt, utpote inſulſos & illepidos, damnandos prorſus & abjiciendos pronunciant. Hunc igitur morem, qui nuper apud noſtros inolevit, probare vix poſſum, cum, nulla habita perſonarum ratione, eos promiſcuè doctos inter & eruditos inſcribi video, qui bonas artes vix à limine ſalutarunt. Dijudicandum enim eſt, quo quis encomio dignus, imo tacendum potius, quam ridiculæ adulationis nota ſubeunda.

Negari non poteſt, hoc allegandi cacoëthes à Germanis plus, quam neceſſe eſt, 14
frequentari, unde ſiniſtra exterorum de iis judicia. Hinc Scaliger in Excerptis à Fabro editis p. 80. ubi de Eraſmo, Melanchtone, Geſnero judicia fert, ita de iis: *Hi tamen tres ſimul componendi magni locorum collectores fuerunt potius, quam ſuum aliquod in medium proferentes; quod vitium cum omnibus Germanis familiare habent. Duos tantum excipio, Georgium Agricolam & Beatum Rhenanum.* Hæc illic, ſed manifeſta maledicentia in bonos viros, jactantur. De Eraſmo improba hæc calumnia eſt, ne minus de Melanchtone & Geſnero. Non reprehendendi ſunt, quod Locos Communes ſcribere voluerunt rei literariæ juvandæ gratia, quorum tum temporis, cum renaſcerentur literæ, magnus erat uſus. Et gratiæ illis agendæ erant. Id verò Germanorum eſſe fatum ſolet, ut eorum opera & induſtria exteri feliciter utantur, quod ut diſſimulare tutiùs poſſint, convitiis & contemptu eam à ſe ſuſpicionem amoliri conantur. Ceterùm Eraſmi divinum judicium tot ſcripta loqvuntur, nec ipſa invidia diffitebitur. Ipſe quoque Scaliger alibi adverſus patris ſui acerbiſſimas invectivas Eraſmum tuetur. Sunt & Melanchtonis & Geſneri ſcripta maturo ſatis judicio & ſtylo rei accommodato adornata, de quibus jam ſupra diximus. * In Geſnero 15
Cardanus *lib.* 10. *Paralipomenon in Hiſtoria Lapid. & Metallor. p.* 525. reprehendit quidem, quod Plinio nimium addictus quædam falſa ſuis admiſcuerit, rejectis Georgii Agricolæ verioribus ſententiis; ſed magnis tamen elogiis ornat. *Cogor*, inquit, *aliquid dicere adverſus præſtantiſſimum virum & amiciſſimum, ſimulque de bonis literis & de me benè meritum; quam invitus, Dii norunt.* Videmus hic, quam diſcrepent interdum hominum judicia: ipſe enim Scaliger alibi de tribus illis honorificè judicat.
* Non diſſimile exemplum eſt de Vadiano; quem inter omnes Germanos penè uni- 16
cum commendat Scaliger in alteris Scaligerianis ſub titulo: *Les Allemans.* Sed de hujus commentariis ſuper Melam Iſaacus Voſſius dicit, quod rus & ſtivam oleant: quod ruſticum judicium ille, qui notas alteris Scaligerianis adjecit, meritò reprehendit. * Ita Montani diſſertationes laudibus effert Marcſius *lib. Epiſt.* 30. con- 17
temnit Malebranche *lib.* 2. *de inquirendâ Veritate cap.* 5. ut inter ſtultos & vanos (*les pedans*) numeret: qui quidem, ut Diogenes Platonis faſtum alio faſtu, ita Montani vanitatem & arrogantiam aliâ vanitate calcare videtur. * In Voëtio Sarravius 18
in Epiſt. pag. 158. ut & nos ſupra, tumultuarium ſcribendi modum notat: *nonnulla iſtius Viri*, inqvit, *olim legeram, in quibus ſatis multa congerere per πολυαναγνωσίαν videbatur; ſed parvo aut nullo judicio congeſta.*

 Jam

19 Jam præcedente Capite aliqva de Locis Communibus per certos *Anagnoſtas* colligendis monueram, ac ſanè magna ejus rei utilitas eſſet, Ipſi Anagnoſtæ multum in ſtudiis eos juvant, qvo ſunt audita lectis jucundiora & tenacius hærent: qva de re Scaliger *Exerc.* 308. Et hæc qvidem collectanea in hiſtoricis, politicis, moralibus, magnum uſum habebunt, non æqvè in Philoſophicis, qvantum ad doctrinas & concluſiones; niſi fortè ad hiſtoriam reſpexeris. * Qvam ob cauſam probare neqve ego conſilium illud poſſum, qvod Carteſio non nemo proponebat, de qvo habetur in
20 *Epiſtolarum ejus parte* 2. *Epiſt.* 100; conſilio ſcilicet de colligendo in unum librum, qvicqvid eximii in aliis omnibus ſparſim reperitur. Eâ de re verum ille judicium interponit: *Vereor*, inqvit, *ut poſſibile hoc ſit conſilium; nam præterquam, quod ſæpè difficillimum eſt de alienis ſcriptis judicare, & utilia ex illis deſumere, relictis inutilibus, veritates in libris huc atque illuc ſparſæ tam inconnexæ ſunt, & ab invicem independentes, ut plus induſtriæ & ingenii requiri putarem ad illas in corpus unum concinnâ proportione & ordine juxta conſilium autoris componendas, quam ad tale corpus propriâ arte fabricandum: non quod propterea ſint ſpernenda aliena, ſiquidem utilia reperiantur; ſed nequaquam puto, tempus præcipue adhibendum eſſe illis colligendis. Denique ſi quiſpiam ſcientiarum fundamento inveſtigando par eſſet, is eſſet culpandus, ſi vitam tereret in illorum particulis per Bibliothecarum angulos latentibus disquirendis; qui verò ad hunc tantum laborem idonei fuerint, neque ſcient ſagaciter eligere, neque electa ſapienter diſponere.* Reprehendit eum porrò, qvod religionem cum ſcientiis miſceat, & qvod ex his conficere velit ſcientiam aliqvam univerſalem, qvam poſſint adoleſcentes ante viceſimum qvartum ætatis annum intelligere & addiſcere. Rectè hæc à Carteſio cogitata improbantur: nam qvod in Politicis Lipſius è Centonibus ac variis Autorum ſententiis doctrinam *de principatu* congeſſerit, & in artis & præceptorum formam redegerit, non tam ex Autoribus ea præcepta & regulas collegit, qvàm antea ſibi cognita his velut emblematibus illuſtrare voluit. Atqve in his feliciùs illa tentari poſſunt, qvam in ceteris ſcientiis.

21 Ad Locorum Communium Scriptores referri qvoqve debent Polygraphi; nam & hi, cum in multa ſe diffundant, multa ipſi ex aliis coacervant, ut ſoli Biblio-
22 thecam ſcribant. Non idem eruditis ſenſus eſt. * Aliqvi annos integros trahunt in libris ſcribendis, & in eorum expolitione penè vitam omnem impendunt: aliis una nocte, velut fungi, naſcuntur libri. Utrinqve peccatur: nam & nimia cura ſæpe obeſt perfectioni Operis; eſt, ubi impetus pulchriora cogitata extundit, cum illi, qvi manum de tabula tollere neſciunt, nimiâ diligentiâ rem perdant. Media eſt inter præcipitantiam & procraſtinationem via. Qvidam cunctatores ſunt & lentuli, qvidam celeres & fulminei: utriqve, prout ingenium hominum eſt, rem vel perdunt vel reſtituunt. Judicii effectus eſt cunctatio, & qvi magna moliuntur, cunctari ſolent. Sunt tamen & torpida ingenia & teſtudinea, qvi tardo greſſu eò procedunt, qvò aqvilæ uno volatu. De utrisqve operosè egit Bailletus libro *de Judiciis doctorum, tom.* 1. *part.* 2. *c.* 11. ac multa tam ex antiqvis, qvam recentioribus produxit exempla. Nos

illo

illos Oligographos vel Bradygraphos mittimus; [& de Polygraphis, tanqvam qvi ad Bibliothecarios Scriptores propius accedunt, pauca monebimus. * Scribendorum 23
librorum nullum eſſe finem jam tum ſapientiſſimus Salomon dicebat; ac eſt reverâ res infinita: ut enim cogitationibus hominum nullus ſtatui finis poteſt, ita nec libris, qvi cogitationum partus ſunt: quibus lectores tandem deerunt, redeuntibus ſemper novis, qvi ad temporis ſui genium accommodatiores ſunt, & antiqvorum luminibus officiunt. Ita, qvod prudenter notavit Cardanus *Paralipomenon lib.* 1. *cap.* 13. fieri ſolet, ut ſingulis temporibus collectis in unum multorum laboribus unus pro multis legatur, in cujus ſcriptis omnium præcedentium ſententiæ & ſplendidius comprehendantur, ut ſeculo magis florido & à viro ſapientiore deſcriptæ. * Ita Hippocra- 24
tes majorum ſuorum ſcripta collegit, ita Ariſtoteles & Galenus. Reliquum Ariſtotelis collegit Theophraſtus; Plinius Romanorum & Græcorum ſcita coacervavit; antea feliciùs multo, ſed prolixiori ſermone, tentatum à Marco Varrone. Et hi deniqve ſuperſtites ſunt, qvos æqvare non licet ingenio aut felicitate ſeu ornatu. * In Hi- 25
ſtoria præſentia non neceſſaria multis habentur, obſoleta ſpernuntur mutatis locis, nominibus, moribus. Prima ætas hiſtoriarum eſt in imperio naſcente rudis & fabuloſa; ſecunda, dum viget & fluctuat imperium, atqve tum hiſtoriæ vigent. Ubi deciderit, & ſeneſcit imperium, linguæ mutantur, & hiſtoriæ & ſcripta ſeneſcunt. Poëtica ob figuras & numerum diutius durant, præſertim in lingua elegante. Mathematica, qvia ad rerum uſum pertinent, ac ſimul jucunda ſunt, & ſub ſenſum cadunt, durabiliora ſunt, ſemperqve per gentes & ſecula, inſtigante uſu & neceſſitate, reſuſcitantur. Qvæ vero è naturalibus & medicis diſputationi ſubjacent, ut ambiguæ fidei, ita non ab omnibus æſtimantur, aut diu in pretio ſunt. Hinc eſt, qvod tam multa Philoſophorum & ipſius Ariſtotelis ſcripta periere. Ciceronis opera cum linguæ Latinæ cultu effloreſcere cœperunt, ſiqve illa decidet, ea qvoqve intercident.

Accedit ingeniorum diverſitas, eorum vel ſublimitas vel humilitas, unde ſua 26
qvoqve fata libri habent, ſi temporum & hominum ſimul conditio expendatur.
* Extat elegans Cardani Obſervatio *lib.* 2. *Paralipom: cap.* 5. qvod hominum cogni- 27
tio circulo qvodam redeat, nec longiùs progrediatur. Humana cognitio, ſeu ad unumqvemqve, ſeu ad gentem unam, ſeu ætatem, ſeu ad univerſum genus referatur, non in infinitum procedit, ſed nec longiùs digreditur ab inſcitia, aut, ut honeſtiùs loqvar, à primis principiis: unde Philoſophi decepti ſunt latè, aut nugantur, ſi non erraverint. Omnes gentes & ſecula & ætates circa ſuam ſapientiam aut eruditionem revolvuntur, & iidem etiam homines. Parum autem diſtat hæc ſapientia à cognitione principiorum, & eorum, qvæ ſenſu acqviſita ſunt. Neqve enim tota humana natura longiùs recedit, etiamſi non impediretur calamitatibus qvia non poteſt ulteriùs procedere, qvam ſinguli homines: qvi etſi adjuti longa plurium ſeculorum ſeriei ſapientia, non tamen ſine prioribus poſteriora intelligere poſſunt; qvæ dum colligunt, meditantur, mors obrepit: & ob id qvaſi neſcientibus nobis, qværitur homo ſpectatæ fidei ac ſapientiæ, cui credere poſſumus, ut poſterius intellecta pro principiis habere

liceat,

liceat, atque ulterius diſcendo progredi. Ob hæc felici ſeculo natus illi Ariſtoteles dicitur, cum eam doctrinam amplexus ſit, quæ inter ſapientiam mediam & exactam humanam repoſita ſit. Hic ergo diagramma octo circulorum ob oculos ponit Cardanus. Centrum eorum eſt omnium iſtorum, quæ intelligi poſſunt, ignorantia, qualis in infantibus ac belluis. Qui hoc ambit circulus, eſt cognitio principiorum, velut à ſeptimo anno ad quartum decimum. Secundus circulus eſt eruditionis juxta ætatem, à quarto ad vigeſimum primum. Tertius circulus eſt eruditorum ſimpliciter; quartus eſt ſapientum regionis ſuæ: quintus ſapientum ſeculi ſui: ſextus ſapientum ſimpliciter: ſeptimus ſapientiſſimorum, in quorum ordine ille poſuit Hippocratem, Ariſtotelem, Theophraſtum, Plotinum, Euclidem, Archimedem, Apollonium &c. Octavus eſt divinorum; cujus exceſſus eſt juxta rationem centri in circulo: unde qvi habuerit in primo, parum melior erit ſapientiſſimo: ſi qvis autem in ultimo erit, velut immortalis; qvod forſan vix contingere poteſt. Qvælibet tamen hujusmodi melior eſt abſolutiſſimâ ſapientiâ humanâ. Qværunt tamen homines fructum exceſſus ſui circuli, & ob id manent adhuc monumenta clariſſimorum virorum: non ergo infinitum eſt hoc noſtrum humanum ſcire, ut à centro ignorantiæ recedit, ſed in ſe ipſum circulo revolvitur & maximè juxta mundi ætates. Id qvod qvaſi demonſtratione aliqvâ ingenioſus & εὐφαντασίωτος Cardanus ob oculos ponere voluit. Alibi *libro 16. Paralipom. cap. 1.* tria hominum illuſtrium genera conſtituit, qui ex actionibus præclaris famam ſibi acquirunt. Sunt verò illi immodici, fortunati, ſapientes: qui iterum vel bifariam vel trifariam jungi poſſunt, atque ex horum conjunctione omnem illuſtrium hominum differentiam fingit exemplis ubique adductis. Ex his, quæ diximus, apparet, omnes illos, qui maximè ſunt πολύγραφοι, atque omnia complecti animo volunt, nihil ad perfectionem ſcientiæ humanæ conferre poſſe; ſed, cum omnia in orbem redeant, ſuis finibus ſubſiſtere, & ad ipſos carceres relabi.

28 Fuiſſe multos inter veteres polygraphos ex hiſtoria diſcimus; ſed & ex errore titulorum multi Autoribus adſcripti, quos illi non ſcripſerunt, ut notat Jonſius in *Hiſt. Philoſoph. lib. 1. cap. 2. pag. 17.* Idem *lib. 2. cap. 8* de Stoicis nonnullis Philoſophis aliisque agit, quorum multi vaſtique ediderunt libri. Magnum eorum Catalogum texuit Bailletus loco ſuprà citato. In his ſunt Interpretes Sacri Codicis, librorum Juris, apud quos penè in legem abiit ſe mutuò exſcribere, & molem augere librorum. Agit hic de Triſmegiſti libris, quos 36529. nonnulli numerant, de Callimacho Cyrenæo, Ariſtarcho, Zenone, Epicuro, Chryſippo, Theophraſto, Didymo, Servio Sulpicio, Varrone, Galeno, Esdra, S. Auguſtino, Alberto Magno. Thoma, Raimundo Lullio, Wiclefo, Alphonſo Toſtato, Johanne ab Indagine, Paracelſo, Luthero, Zwinglio, Melanchthone, Calvino, Bulingero, Muſculo, Rudolpho Gualtero, Moyſe Amiraldo, Salmerone, Bellarmino, Cardinale de Lugo, Gretſero, Schotto, Suareſio, Vasquez, Lorino, Cornelio à Lapide, Sanchez, Hazarto, Nirembergio, Petavio. Theophilo Raynaudo, Labbeo, Eſcobaro, Kirchero, Antonio Diana, Petro d' Alva & Aſtorga, Caramuele, Joſepho Pellizero de Salas, Lope de Vega, Baronio, Raynaldo, Ughello,

Cardano,

Cardano, Aldrovando, Liceto, Bartolo, Cujacio, Fabro, Barboſa, Farinaceo,
Vincentio Mariniero, & quibusdam aliis, de quibus ille ſingularia quædam memorat.
CARDANUS inter polygraphos à Bailleto numeratur, & meritò: nam ipſe in- 29
ter illos numerari gaudet. Etenim *Paralipomenon lib.* 2. diſertè ait: *Atque hâc par-
te hisque duobus ſatis felix tum editis jam* 126. *libris, conſcriptis aliis penè* 200. *&* 60.
propè autores jam de nobis in ſuis libris mentionem faciunt. Qvæ, cum puerili qvâ-
dam ambitione ab illo dicantur, mirum non eſt, à Scaligero illum ob πολυγραφίας
affectationem exagitari, præſertim, cum & in libris de Subtilitate dixerit: *Generaliter
quis non habendus eſt in pretio in aliqua arte, qui non multum ſcripſerit, præterquam
in Poëſi & Mathematicis;* qvæ vellicat Scaliger *Exerc.* 341. ac adverſus illum ſuſtinet,
temeritate atque inſcitiâ compelli nos ad multa ſcribendum. Sed ille iniquior 30
in Cardanum eſt, quæque in contemptum ejus Operum adducit, meras calumnias ſpi-
rant. Fuit Cardanus ſanè magni ingenii homo, ac in pretio habendus eſt, quicquid
etiam Scaligero videatur. Etſi enim non pauca in illo ſunt, quæ neſcio quas ineptias
ſapere videntur, multa tamen in illo ſunt egregia atque admiratione omnino digna.
THOMAS CAMPANELLA, quem à Bailleto omiſſum miror, inter præcipuos no- 31
ſtri temporis polygraphos etiam numerandus eſt. Portentum ingenii fuit, & omnes
ferè diſciplinas ad ſenſum ſuum reformavit. Quæ edidit ipſe, non multa quidem
ſunt, etſi ſatis illa operoſa & ſpiſſa volumina. Ineditorum longè major numerus eſt,
ut ipſe de libris ſuis librum ſcripſerit, ubi illorum hiſtoriam recenſet. Plura de illo
in *Polyhiſtore Philoſophico.* * CARAMUELIS à LOBKOVVITZ ut multi, ita ſingula- 32
ris ingenii ſunt labores, de quibus peculiaris Index ab ipſo Autore editus eſt, additus-
que Bibliothecæ Ordinis Ciſtercienſis, quam Carolus de Viſch publicavit: verum plu-
rimi ſunt inediti. * Etiam JOACHIMUS FORTIUS RINGELBERGIUS, Vir inexhau- 33
ſtæ diligentiæ, ut inter polygraphos compareret, omnem operam impendit. Notatu
digna ſunt, quæ ex ejus libro de ratione ſtudiorum narrat Melchior Adami in ejus vi-
tâ. *Fuit ipſi in animo, ſi vita daretur mediocriter longa, opuſcula conſcribere millena,
quorum corpori univerſo inde titulus eſſet Chilias. Nullum perfecit librum, niſi, dum à
typographo excuderetur: in quo hunc obſervavit modum: Antè omnino animo concipie-
bat totum corpus operis futuri; deinde in tabulâ ligneâ maximæ amplitudinis rubricâ
titulos ſolùm capitum delineabat. Circumſpiciebat hîc diligenter, num cuncta benè co-
hærerent: ubi res viſa exigere, alios auferebat, alios addebat, mutabat, transponebat.
Titulorum capita, dum excogitatio recens eſſet, rudi oratione leviter ſingula in ſingulis
chartis depingebat: quos ordine ponebat in tabulâ, ubi titulos prius collocarat. Hos
poſtremo magnis ſcribebat typis, quò libri ordo univerſus aſpectu uno poſſet comprehendi.
Tum ſingulis diebus capita aliquot ad prælum abſolvebat: primum illis leviter deſcri-
ptis aliquid addendo vel adimendo, deinde decorè, ſuaviter, numeroſè omnia eloquendô.*
* Inter polygraphos cenſeri etiam HENRICUS STEPHANI poteſt, Vir, ſi quis alius, ad 34
juvandas bonas literas promptiſſimus. * Sed in illo, quod multorum polygrapho- 35
rum vitium eſſe ſolet, μικρολογίαν & multarum rerum inutilium conſtipationem

damnat Vavaſſor in libro de Epigrammate cap. 17. *Ex Petro Puteano*, narrat ille, *accepi quondam, Jac. Aug. Thuanum & ſæpe Stephano & vehementer autorem fuiſſe, ut libros edere veterum pergeret ſanè, quoad vellet, & quamdiu ſuſceptæ operæ non pœniteret; ſcribere ipſe libros deſineret prorſus: iſta ratione multò rei literariæ magis profuturum, magis ſibi: quod illi conſilium, ut audio, dederat antea Petrus Pithæus, vir eruditus in primis valdeque prudens. Sed quæ cauſa utrique hominem ſic admonendi? Non una, opinor: quod facilis quidem & ſolutus in ſcribendo, ſed parum caſtigatus eſſet; quod ad minuta & frivola laberetur ſæpe & adhæreſceret; nimium præcipiens, nimium emendans; omnia loqueretur de omnibus, aſſiduè de ſe; cum ſcriptorem præterire multa, & reticere, & diſſimulare oporteat, de rebus vero ſuis verbum facere nul-*
36 *lum, niſi neceſſario, ſit pars aliqua non tantum modeſtiæ, ſed etiam prudentiæ.* * Eadem quoque de vitiis polygraphorum querela eſt Mareſii *libr.* 2. *epiſt.* 9. ubi è polygraphiæ inſano ſtudio in hæc & ſimilia Scriptores abire vitia judicat, ut rarum omnino ſit, ſi quis in πολυγραφίᾳ rationem judicii & prudentiæ habeat.

37 Reperiuntur tamen nonnunquam (neque enim negari poteſt) Heroës quidam literarii, ut appellare ſane poſſumus, qui quaſi in Oceanos librorum & ſcientiarum ſe diffundere poſſunt, ſine aliqua ἀκρισίας notâ, & cum omnium etiam doctorum ſtupore & applauſu. Non poſſum hic præterire maximi profectò viri & planè θαυμαστοῦ, P. Francisci à S. Augustino Macedo, Luſitani, olim membri Soc. Jeſu, poſtea Minoritæ, Lectoris Jubilati, Publici Profeſſoris Patavini, inſignia Opera. Non adeò in vulgus nota eſt viri hujus hiſtoria, nec à quoquam plenius, quam Gregorio Leti in
38 Italia regnante, parte 3. & 4. tradita: * Quare hoc loco, ubi de polygraphis agimus, inter ſingularia ævi noſtri miracula recenſeri omnino hoc exemplum debet. Ita de eo parte 3. lib. 3. Leti: *E' un ingegno traſcendentisſimo, è moſtroſo, e ſenza di alcun dubbio uno maggiori Letterati che ſien viventi. In Roma l' anno* 1658 *per tre interi giorni tenne publiche Concluſioni di quaſi tutto lo Scibile, e l' iſteſſo qualche tempo doppo, fece perotto in Venetia. Diſcorre all' improviſo dottisſimamente ſopra di qualſiveglia materia, ſi in proſa come inverſi Latini, ed hâ dato in luce ſino ad hora piu di quaranta ſuoi Libri, molti de' quali ſono anche in foglio. Hâ poco meno di ottanta anni, ed in una età coſi grave, continuamente, ò ſtudia, ò ſcrive. E pure, vergogna del noſtro Secolo, quando morrà, ſi potrà di lui dire quello che eſſo medeſimo ſcriſſe à carte* 12. *del dottiſſimo Abate Ilarione Raneati. Et tamen, tantus hic vir domeſticis duntaxat inſignitus honoribus occubuit, & Monaſtico indutus habitu ſepelitur.* Cumulat inde plu-
39 ra elogia, quæ hic præterimus. * Pag. 209. adducit Patr. Archangeli de Parma teſtimonium, quo nihil admirabilius, quam quod de poëmate extemporali plane portento ſimile ſcripſit, atqve ita habet: *Interrogarunt & probarunt hominem innumeris quæſitis & argumentis Doctores ac Magiſtri omnium ordinum, quibus ipſe ad votum reſpondit, ac ſi præmeditata omnia habuiſſet, tanta felicitate, ut nunquam titubârit, nunquam dubitarit, nunquam hæſerit, nunquam cunctatus fuerit. Imò ſæpe accidit, ut arguentibus, quæ objiciebant, aut obliviſcentibus, aut male recitantibus, ipſe dicenda ſubmini-*

ſubminiſtraret & corrigeret: Inter quos fuit unus, qui S. Scripturæ locum malè citarat; & alter, cui locus Virgilii memoriâ exciderat; & tertius, qui nonnullos autores ſuſpectos pro ſuâ ſententiâ allegaverat. Primo igitur teſtimonium S. Scripturæ correxit: ſecundo verſus Virgilii ſuggesſit: tertio ſubtraxit ſuſpectos autores, & idoneos ſubminiſtravit. Jam verò actio novisſima de carmine extemporali admirabilis viſa eſt omnibus. Is fuit enthuſiaſmus hominis, ut plus, quam duo millia verſuum repente effuderit, & argumenta ſibi propoſita extemporali carmine reddiderit: inter quæ fuerunt duo, Gigantomachia & Furor Medeæ filios occidentis. Hæc ille vix audita ſuſcepit, & verſibus ornavit ingenti plauſu & admiratione. Faſſi ſunt omnes, nunquam ſe ſimile quidquam vel vidiſſe, vel audiſſe: nec ſibi perſuadere potuiſſe, unum hominem tot tamque diverſa genera ſcientiarum complexurum fuiſſe. Mirati & acumen, & eruditionem, & eloquentiam, & venæ poëticæ ubertatem. Terminavit actionem Epigrammate in laudem urbis Venetiarum pari omnino illi celeberrimo, ab inſigni Poëta Jacobo Sannazario compoſito: Quod, quia excellens habitum fuit, in Bibliotheca Publica S. Marci Autoris manu ſcriptum affigi juſſum, & præterea ad uſum communem typis mandatum. Itaque eum virum dignum Senatus judicavit, qui civitate Venetâ donaretur, & cui cathedra Patavina, quæ tunc vacabat, liberali ſtipendio præter conſuetudinem aucto aſſignaretur. Depingi vero eum ſuis ſumptibus curavit Illuſtriſſ. ac Excellentiſſ. Dominus Antonius Grimanus, tunc Orator ad ſummum Pontificem deſtinatus, & hodie apud ipſum Legatus. Sed pictura opus non erat ei, cuius fama futura erit immortalis. Qvis non cum ſtupore legat, qvæ alii cum ſtupore audierunt. * Neqve ſane levia & vulga- 40
ria ejus carmina fuere, qvalia qvis ab homine Scholaſticis, Philoſophicis tricis immerſo exſpectaret, ſed excelſa, ſublimia, erecta; dictione, inventione & acumine admirabili: qvale illud eſt, qvod in Reginam Chriſtinam ab illo ſcriptum habeo. Elegans in Helenam Piſcopiam, virginem doctam, Epigramma extat apud eundem Leti *part.* 4. *lib.* 1. *pag.* 71. & inſcriptio argutiſſima in Bibliothecam Baptiſtæ Nanni *pag. III.* Operum ejus Catologus integer neqve aqud Nicolaum Antonium, neqve apud Alegambium extat. Ipſe vero Catalogum ad Magliabechium ſcripſit, qvem hic è Gregorio Leti *part.* 4. *lib.* 5. apponam, ut & ingenii ſummi & inexhauſtorum laborum hic ſpecimen ſit. Scripſit in Societate Jeſu conſtitutus *Apotheoſin S. Franciſci Xaverii Epico carmine, Oliſipone ann.* 1621. *Apotheoſin S. Eliſabethæ Reginæ Luſitaniæ Epico carmine, Conimbricæ ann.* 1624. *Theſes Rhetoricas in unum volumen conjectas, Madriti ann.* 1628. *Epitomen Chronologiæ ab orbe condito ad Chriſtum natum an.* 1634. *Artem Poëticam juſto volumine. Hæc non vidit lucem. Elegias VII. Has in libris non numero. Typis mandatæ ſunt Lugduni an.* 1626. *Vitam Domini D. Ludovici de Ataide, Lingua Hiſpanica in* 4. *Madriti ann.* 1633. *Hiſtoriam recentium Martyrum Japonenſium, eâdem linguâ in* 4. *Madriti ann.* 1632. In ordine S. Franciſci hi ab illo libri prodierunt: *Apologeticus pro Luſitania vindicata, Pariſ. ann.* 1641. *in* 4. *Jus ſuccedendi in Regnum Luſitaniæ cum Hiſtoria Luſitaniæ literatæ, & Schemate Genealogico Competitorum de Regno Luſitaniæ, Pariſ. eodem anno*

in fol. Elogia Gallorum, Aqvis Sextiis eodem ann. 1641. *in* 4. *Deſcriptio Villæ Juquii, & Sanctæ Baumes, i. e. Speluncæ S. Magdalenæ, Aquis Sextiis eodem ann.* 1641. *verſibus in* 8. *Panegyricus Urbano VIII. Apes Barbarinæ, Lyra Barbarina. Roma Vetus & Nova, carmine Heroico in unum volumen conjecta, Romæ anno* 1642. *in* 4. *Honor vindicatus, Rupellæ an.* 1642. *in* 8. *Philippica Portugeſa Hiſpanice, Oliſipone* 1643. *in fol. Propugnaculum Luſitano Gallicum Pariſ. an.* 1646. *in fol. Laurus Harcourtica, Pariſiis an.* 1647. *in* 4. *Cortina Auguſtini Pariſ. an.* 1648. *in* 4. *Teſſera Pontificia pro dignitate & autoritate Papæ, Londini an.* 1652. *in* 4. *Controverſia Eccleſiaſtica inter fratres Minores, Londini* 1653. *in* 8. *Lituus Luſitanicus contra Tubam Anglicanam, Londini* 1652. *in* 4. *Mens divinitus inſpirata Pontifici Innocentio X. ſuper quinque Propoſitiones Janſenii, Londini* 1654. *in* 4*to. Scrinium Auguſtini, Londin.* 1654. *in* 4. *Domus Sadica, id eſt, Familia Nobilium Luſitanorum cum eorum geſtis deſcripta Londini an.* 1654. *in fol. Roſæ Alexandrinæ, id eſt, Electio Pontificis Alexandri VII. cum Panegyrico & Poëmatis omnis generis, Romæ an.* 1655. *in* 4. *Pallas Togata, id eſt, Regina Sveciæ ad fidem converſa, Romæ an.* 1656. *in* 4. *Encyclopædia, Romæ an.* 1657. *in fol. Vita S. Jo. de Matha, & Felicis de Valois, Fundatorum Ordinis Redemptorum SS. Trinitatis, Romæ an.* 1660. *in* 8. *De Clavibus Petri, Romæ an.* 1660. *in fol. Archigymnaſii Romanæ Sapientiæ Deſcriptio, Romæ* 1661. *in* 8. *Theatrum Meteorologicum, Romæ* 1660. *in* 12. *Diatriba de Adventu S. Jacobi in Hiſpaniam, Romæ an.* 1662. *in* 8. *Controverſiæ ſelectæ, Romæ an.* 1663. *in* 12. *Scholæ Theologicæ Poſitivæ, Romæ an.* 1664. *in fol. Aſſertor Romanus, ſive Vindiciæ Romani Pontificis, & Pontificatus, Romæ an.* 1666. *in fol. Vitæ Thereſiæ & Sanciæ Reginarum Luſitanarum, Romæ an.* 1667. *in* 8. *Concentus Euchologicus Ven.* 1668. *in fol. Vita S. Turibii Archiepiſcopi Limani, Venetiis* 1668. *in* 4. *Pictura Veneta, Venetiis* 1669. *in* 4. *Collationes S. Thomæ & Scoti ad* 2. *Sententiarum, Patavii in fol. Azymus Euchariſticus, Veronæ an.* 1673. *in* 8. *Diſqviſitio Eccleſiaſtica ſuper Azymo Euchariſtico, Veronæ* 1673. *in* 4. *Commentationes duæ Polemicæ pro S. Auguſtino &c. Veronæ* 1674. *in* 4. *Reſponſio ad Notas Critici, Veronæ an.* 1674. *in* 4. *Myrothecium ex documentis Moralibus, Patavii* 1675. *in* 4. Libri, qui perierunt: *Hiſtoria expeditionis Braſilicæ ad Bahiam recuperandam, An.* 1625. *in* 4. *Liber de generibus & differentiis ſtyli, tùm Rhetorici, tùm Poëtici, tùm Hiſtorici, tùm Epiſtolaris, Conimbricæ* 1626. *in* 8. *Vita Pii Viri Domini Joannis Laici Jeſuitæ, tùm Latinè, tùm Luſitanicè in* 8. *Scientia Rhetorica, Madriti ſcripta in fol. caſu amiſſa. Scientia Poëtica, Opus accuratiſſimum, Madriti in fol. Æmulorum fraude interverſa. Bella Hiſpanorum cum Gallis, linguâ Hiſpanicâ, Madriti in* 4. *Invenietur apud Ducem de Villa hermoſa. Deſcriptio Poëtica Heroico carmine Palatii Madritenſis ruſticani. Reperietur in Bibliotheca Comitis de Olivares* 3. *millia verſuum Epicorum. Adverſaria collecta ex omnibus operibus S. Auguſtini. Ingens tomus. Hunc Guardianus mei ordinis, qvod erat interpunctus, & ex chartis ſolutis malè compoſitus, putans eſſe aliqvod opus inutile, combuſſit, magno meo dolore, & aliqva, opinor, doctrinæ Auguſtinianæ jactura. Vita S. Roſæ Limenſis Dominicanæ, qvæ prima omnium*

ſcripta

ſcripta fuit, *ſervatur ad Miueru*, *Romæ in* 4. Libri confecti & in lucem edendi: *Hiſtoria de Bello Luſitanico*, *dudum*, *ex qvo fui in Angliam miſſus*, *interrupta; cujus libri duo*, *ad ideam Titi Livii ſunt confecti; & meam adhuc exſpectat perfectricem manum. Liber de Conciliis univerſalibus*, *& particularibus in fol. Liber Apologeticus contra Caronem & Valſium*, *Romanæ Eccleſiæ Adverſarios in* 4. *Calamitas erudita in* 4. *Diatriba de Opinione probabili in* 4. *Lucerna Macedi in* 8. *Diſſertatio de validitate Matrimonii Ethnicorum*, *præſertim Tunchinenſium Barbarorum in* 4. *Traductio Ludovici Camonii Principis Poëtarum Luſitaniæ in Latinam linguam Heroico item carmine*, *Opus magni laboris & accurationis*, *in* 4. *Continet Myriadem fermè verſuum*, *totidem Poëtæ verſibus reſpondentium. Subdit prælo tertium tomum Collationum in* 3. *Sentent. S. Thomæ & Scoti. Habet præ manibus librum inſcriptum*, *Proſper redivivus contra Narratorem* (hoc eſt, contra Patrem Noris). *Urget alium*, *cujus titulus eſt: Accipiter*, *ſive Sparaverius*, *Rafrerii plumis veſtitus*, *deplumatus*, *& viginti qvinqve errorum convictus* (Rafrerii per anagramma Ferrarii). Subjungit huic ſuo catalogo illa: *erit*, *qui velit noſſe opera vaga & ſolitaria. Hæc*, *qvod ſunt plurima*, *ægrè numerari poſſunt*, *& ægrius inveniri. Verum obiter attingam. Panegyricos dixi qvinqvaginta tres. Orationes Latinas habui ſexaginta. Laudationes*, *ſive Funebres Orationes*, *triginta duas. Poëmata Epica recitavi publicè qvadraginta octo. Elegias compoſui centum viginti tres. Epitaphia centum qvindecim. Epiſtolas dedicatorias ducentas duodecim. Familiares ſeptingentas. Poëmata Epica juſta his mille ſexcenta. Elegias quingentas. Odas centum decem. Epigrammata*, *& id genus alia plusqvam tria millia. Comœdias Latinas qvatuor. Satyram unam Hiſpanicè.* Carmina, *qvantum recolendo præterita conſeqvi poſſum*, *omnis generis*, *qvæ ſcripſi*, *ac ex tempore fudi*, *ea opinor centum & qvinqvaginta myriades poſſe conficere. Tandem animadverto*, *de multis me qvæſtionibus fuiſſe conſultum: earum Reſponſa*, *qvæ ſunt diſperſa*, *ſi colligantur*, *ingentem Tomum efficient.* Accenſet alios Gregor. Leti *Panegirico ſagro*, *del Serafico Padre San Franceſco*, *Diſcorſo Academico*, *qval goda con più diletto la Appreſentatione Comica ò Tragica*, *ò miſſa di un Palco; ſe un Cieco che ſenta*, *ò un Sordo che veda. In Padoua per il Cadorino* 1676. *in* 4. *L' Academico Umoriſta Romano*, *Ricourato Padouano*, & nonnulla alia.

Accenſendi ſunt & Locorum Communium & Bibliothecariis Scriptoribus illi, 41
qvi minutos, vel unius vel multorum Autorum labores in Volumina colligunt, ne illi intereant, ſed publico bono ſerventur. Rectè ergo etiam illos BIBLIOTHECARIOS vocabimus, cum multa Volumina colligendo Bibliothecam faciant, & Bibliothecis inſerviant. Ita in libris ſacris habemus Bibliothecas Patrum Biblia Critica: in Jurisprudentia Oceanum Juris, ſeu Tractatum Tractatuum. In Hiſtoricis medii ævi in Volumina colligendis, qvam diligentes fuere Goldaſtus, Freherus, Lindebrogius, Schardius, Urſtiſius, Reuberus, Piſtorius, Reineccius, Meibomius, cujus nepos novum nunc corpus promittit, Bangarſius, Pithœus. Laurentius Strauſſius in Theatro Sympathetico multos, qvi de Sympathia & Antipathia rerum ſcripſere, congeſſit. Gruterus

rus in Face Critica omnes Scriptores Criticos ſuorum & præcedentium temporum collegit, ſub nomine Rhanutii Gheri Poëtas Gallos & Germanos. Elzevirii & Blauii in Rebuspublicis & Atlantibus edendis operoſi fuere. Hortlederus, Lundorpius ſcripta, ad res Germanorum pertinentia, Voluminibus certis complexi ſunt. Sunt, qui Concilia & Synodos, univerſales ac particulares, Hiſtoricos Hiſpaniæ, Galliæ, earumque gentium, in unum corpus compegerunt. Habemus Theatra Chymica, artem auriferam, in quibus Chymici Scriptores continentur. De quibus ſingulis nunc non eſt dicendi locus.

CAP. XXIII.
DE EPISTOLARUM SCRIPTORIBUS.

§. 1. *Epiſtolarum Scriptores ad rem & hiſtoriam literariam multum conferunt.* 2. *Hi quid à Biographis differant.* 3. *Magna eſt in commercio epiſtolari jucunditas.* 4. *Difficultates in ſcribendis Epiſtolis ex Eraſmo producuntur.* 5. *Cum Reſponſoriis edendæ.* 6. *Epiſtolæ ſecundum ſeriem temporum ordinandæ.* 7. *Lacunæ in illis indagandæ.* 8. *Indices addendi.* 9. *Doctorum hominum literæ in unum corpus colligendæ.* 10. *Rolandi Mareſii Epiſtolæ Philologicæ laudantur.* 11. *Græcorum Autorum Epiſtolæ.* 12. *Ciceronis Epiſtolæ ad eloquentiam & cognitionem ſtatus Romani maximoperè commendantur.* 13. *Illarum præſtantia defenditur.* 14. *Ciceroniani κακόζηλοι ab Eraſmo aliisque notati.* 15. *Eraſmus inclementius* Ciceronem *tractavit.* 16. *Jul. Cæſ. Scaligeri Declamationes adverſus illum.* 17. *Sed & illæ in Eraſmum injuriæ.* 18. *Multi fuere inepti Ciceronis Cenſoris.* 19. *Ejus Epiſtolæ ad Atticum ob prudentiam politicam laudandæ.* 20. *Plinii Epiſtolæ à quibusdam Ciceronianis malè præferuntur.* 21. *Michaëlis Neandri Elogium de illis.* 22. *Seneca Locorum Comm. Scriptor.* 23. *Ejus & Pliniorum latinitas impugnata.* 24. *Patrum quorundam Epiſtolæ.* 25. *Sidonii Apollinaris Epiſtolæ ob hiſtoriam commendandæ.* 26. *Caſſiodori Epiſtolæ.* 27. *Petrarchæ*, 28. *Gaſparini*, 29. *Aretini, Philelphorum &c. Epiſtolæ.* 30. *Angeli Politiani Epiſtolæ.* 31. *Magnum Barthii de eo elogium.* 32. *Diverſum Manutii judicium.* 33. *Hermolai Barbari epiſtolæ.* 34. *Scaligeri*, 35. *Eraſmi*, 36. *Scioppii*, 37. *Floridi Sabini, Pauli Corteſii, Capaccii de Politiano judicia.* 38. *Petr. Bembi, Joh. Caſæ aliorumque Italorum Epiſtolæ.* 39. *Rudolphi Agricolæ*, 40. *Marſilii Ficini*, 41. *Joh. Pici Mirandulani.* 42. *Thomæ Mori Epiſtolæ.* 43. *Epiſtolarum obſcurorum virorum autor Uldaricus Huttenus.* 44. *Eraſmi Epiſtolarum Opus commendatur.* 45. *De ſtylo ejus judicia.* 46. *De ſtylo Barthii & Grotii judicium.* 47. *Comparatur ſtylus Eraſmi cum ſtylo Budæano.* 48. *Multa in illo Hiſtorica ſacra & civilia.* 49. *Vincentii Fabricii*, 50. *& aliorum de his Epiſtolis elogia.* 51. *Melanchthonis Epiſtolæ earumque variæ partes.* 52. *Statum illorum temporum in ſacris exhibent.* 53. *Stylus Melanchthonis.* 54. *Camerarii Epiſtolæ laudantur.* 55. *Aonii Palearii Epiſtolæ ad indolem Ciceronis ſcriptæ.* 56. *Goldaſti Epiſtolæ Philologicæ.* 57. *De*

Manutii

Manutii Epiſtolis varia elogia & judicia. 58. *Quid Muretus de Italis in univerſum ſenſerit.* 59. *Bunelli Epiſtolæ.* 60. *Mureti Epiſtolæ.* 61. *De iis judicium Erythræi & Scaligeri.* 62. *Rogeri Aſchami Epiſtolæ.* 63. *Joh. Sturmii elogium.* 64. *Bonciarii,* 65. *Reineſii Epiſtolæ.* 66. *Chriſtianii Daumii Lexicon vocum medii ævi.* 67. *Caſauboni Epiſtolæ.* 68. *Earum dictio.* 69. *Compoſitio varia aliam indolem ſtylo largitur.* 70. *Julii Caſ. Scaligeri.* 71. *Joſephi Scaligeri Epiſtolæ ab ipſo, & Gallicæ ad hunc ſcriptæ commendantur.*

1 EPISTOLARUM SCRIPTORES ad Bibliothecarios omnino referendi ſunt: ex illis enim multa hauriri poſſunt, quæ ad omnem rem & Hiſtoriam literariam pertinent, ubi à Vitarum Scriptoribus diſceſſerimus. * Biographi multa exponunt Scriptorum conſilia & arcana: elogiorum quoque Scriptores: quanquam hi in laudem proniores ſunt, ut Sammarthani, Craſſus, Ghilinus aliique, de quibus ſupra; quibus addi poſſunt Monumenta illuſtrium virorum & elogia Trajecti ad Rhenum à Zylio publicata, ac picturis Tobiæ Fendtii illuſtrata ann. 1671. in fol. Sed omnes illi teſtimonium de aliis perhibent: in epiſtolis verò ſui characterem ipſe Autor depingit. Quod ſi enim è colloquiis eruditorum proficimus, etiam ex epiſtolis, quæ colloquia abſentium ſunt, magni ad nos fructus redundabunt; præſertim cum ſecretiora in illis tractari ſoleant. * Hiſtoria vel civilis vel literaria præteritorum temporum nobis jucunda erit, quam ex epiſtolis virorum illuſtrium nobis cò pleniùs ob oculos ponere poſſumus, quò evidentior eſt in illis typus rerum & perſonarum practicus, unde perſpicaci aliquâ ſolertiâ multa eruent, qui Hiſtoriæ illorum temporum non ſunt omninò ignari. Commendat hoc Vincentius Fabricius epiſtolâ, quæ eſt inter eas, quæ cum ceteris ejus Poëmatibus noviſſimè prodierunt, ſecunda: *Quem non delectent*, inqvit, *familiares iſti, & quaſi à præſentibus habiti virorum magnorum ſermones: quorum imago eſt Epiſtola? quantum ibi jocorum; quantum etiam querelarum; &, quatenus per ludum inter amicos licet, conviciorum? Annon te felicem crederes, ſi licuiſſet annos aliquot converſari cum Politianis, Manutiis, Eraſmis, Caſeliis, Scaligeris, Lipſiis, Muretis; eorum mores, vitam, etiam cum in lætis rebus, cum in triſtibus eſſent, cum ſerio aut per remiſſionem agerent aliquid vel ſcriberent, inſpicere? Jam verò talium Epiſtolæ cum omnibus te conjungunt quodam, & dulciſſimo contubernio.* Hæc qvidem rectè Vincentius. * Sed varia ſunt in Epiſtolarum Scriptoribus conſideranda; variæ ipſis Scriptoribus difficultates in Epiſtolis edendis proponuntur, de qvibus nemo pleniùs, qvam Eraſmus in Epiſtolâ 1. unde hic adducemus nonnulla: *Ad Epiſtolas ſcribendas fortaſſe non ita valde videri poteram ineptus; verum alioqui multæ res erant, quæ me ab hoc genere deterrebant. Primùm, ſi epiſtolæ carent veris affectibus, neque vitam ipſam hominis repræſentant, jam Epiſtolæ nomen non merentur: quales ſunt Senecæ ad Lucilium, atque adeò inter eas, quas olim ſcripſit Plato, quaſque ad Apoſtolorum (ut apparet) imitationem ſcripſerunt Cyprianus, Baſilius, Hieronymus, Auguſtinus, perpaucæ ſunt, quas libros rectiùs appellaris, quàm Epiſtolas. Porrò, quos nobis reliquit, neſcio quis Bruti nomine, nomine Phalaridis, nomine Senecæ*

(Margin numbers: 2 beside "tinent, ubi à Vitarum…"; 3 beside "ſecretiora in illis…"; 4 beside "nio. Hæc qvidem…")

Senecæ & Pauli, quid aliud cenſeri poſſunt, quam declamatiunculæ? Verum autem illud Epiſtolarum genus, quod mores, quod fortunam, quod affectus, quod publicum ſimul & privatum temporis ſtatum, velut in tabula repræſentat, cujus generis ferè ſunt Epiſtolæ Ciceronis, *Plinii, & inter recentiores Æneæ Pii, aliquanto plus habet periculi, quam hiſtoria rerum nuper geſtarum; periculoſæ (ut inquit Flaccus) plenum opus aleæ. Proinde, ſi quid edendum ſit in hoc genere, nulli velim autor eſſe, ut ipſe vivus edat, ſed tyroni cuipiam hoc det negotii. Quanquam hic in edendis patroni ſui monumentis plus ſtudii, quam judicii creditur adhibuiſſe. Sive laudes, ſive vituperes aliquem, non deerunt, qui offendantur. Ut ne commemorem eſſe quosdam, qui ne laudari quidem ſuſtineant libris editis: ſive, quod dedignentur à quovis nominari, ſivo quod vereantur, ne cui veniant in ſuſpicionem* Φιλοκολακίας. *Quo magis admiror divum Bernardum Epiſtolas ſuas evulgaſſe, in quibus tot nomina carbone notantur. Nunc ſi quis Jacobitæ aut Carmelitæ meminerit, vel ſuppreſſo nomine, niſi multa cum honoris præfatione, res videtur digna lapidatione. Jam & illud eſt incommodi, quod, ut ſunt res mortalium,* ex *amiciſſimis nonnunquam redduntur inimiciſſimi: & contra, ut & illos laudatos, & hos doleas attactos. Poſtremo ne famæ quidem Autoris ſatis conſulitur, quod plerique ex una quapiam Epiſtolâ totum æſtimant hominis ingenium, cum aliquoties ſcribamus uvidi, nonnunquam dormitantes; interim laſſi, interim etiam ægroti, aut aliud agentes, nonnunquam alieno ſtomacho, frequenter ad ejus, cui ſcribimus, vel captum, vel judicium, orationis habitum attemperantes. Unde ſit, ut imperitis veniamus in ſuſpicionem inconſtantiæ, cum ea varietas, ætati, affectui, perſonis & rebus in diverſum mutatis, ſit imputanda. Hæc cum alium, quamlibet felicem, ab edendis epiſtolis meritò deterreant, me tamen illud peculiariter dehortabatur, quod, cum mihi ſemper fortuna non ſolum humilis fuerit, verum etiam conſtanter iniqua, neque is vitæ tenor, ut eam velim aut posſim ab omni crimine vindicare, non erat, cur vellem utriusque multa veſtigia ſupereſſe. Atque hæc ratio fortasſis & illos moveret, ad quos ſcribimus, qui, quod per literas velut in ſinum effutiunt amiculi, nolint omnibus prodi; cum ſint, qui nati Gratiis iratis nihil non interpretentur in pejorem partem. Sæpenumero fit, ut, quod in convivio aut inter candidos homunculos dictum gratiam habet, ſi idem loco non ſuo dicatur, atroces excitet tragœdias. Hac quidem de cauſa pauciores admiſcuimus ex his, quibus reſpondemus, & tamen aliquot adjecimus, præſertim eruditorum: partim, quod me piguerit laboris, quem Angelus Politianus ferè ſumit, in repetendo argumento Epiſtolæ,* cui *reſcribit; partim quod, ut addas argumentum, tamen aliquid lucis ac vitæ videtur deeſſe, ni prius legas eam, ad quam reſpondetur.* Hæc ex Eraſmo prolixius
5 adducere placuit. * Illud tamen ego velim, in Epiſtolarum Scriptoribus ſemper
6 reſponſorias adjungi; ita rectius de omnibus judicaremus. * Velim & tempora Epiſtolarum ſollicitè adnotari. Quæ duo non ſinè causâ deſiderat in Epiſtoliographis Thomaſius præfatione illâ, quam Boxhornii Epiſtolis à ſe recuſis præmiſit. Quare laudanda eſt Manutii, Siberi, in ordinandis Ciceronis epiſtolis opera, unde multum lucis hiſtoriæ accedit. Idem Johannes Aurifaber in Lutheri, Joachimus Camerarius in Me-

in Melanchthonis Epiſtolis fecit. Commendat eo quoque nomine Boxhornianas Thomaſius. * Reperiuntur & in nonnullis Epiſtolis lacunæ vel ænigmatica & pe- 7
regrina nomina, quorum in Scaligerianis & Caſaubonianis Epiſtolis clavem dedit Colomeſius, opuſculis ſuis literariis adjectam: qualia in Philippi Melanchthonis Epiſtolis paſſim quoque reperiuntur. Sed talia facilè è frequenti lectione detegi poſſunt, quod de ſe ait Vincentius Fabricius Epiſtolâ modò laudatâ: unde Thomaſius quoque loco citato adduxit: *Memini me non indiligenter legiſſe antehac, quæ extant, eruditorum literas, nec vero nunc, quoties otium ad eam rem fert, intermitto. Unde tantum, præter alia, profeci, ut nihil fere occultè in Lipſii, Scaligeri, Baudii, talium epiſtolis notetur, nullus carpatur, (nomen enim nunquam ferè, ut ſcis, exprimitur) quem ego non, quis fuerit, vel divinem, vel ſciam.* * Illud denique magnopere reprehendendum eſt in 8
plerisque Epiſtolarum Scriptoribus, nullum illis adjici Indicem, qui de potiſſimis literarum contentis docere poſſit. Pauci admodum Epiſtolarum libri ſunt, qui hoc nomine commendari poſſunt Eraſmi, Richteri, Boxhornii, (edit. Lipſ.) * Illud quo- 9
que ego ſuaſerim, ſi quis hanc operam ſumere velit, ut eruditorum literas, hinc illinc in-ſcriniis nonnullorum latitantes, perquirat, atque in unum corpus compingat, alioquin, niſi hoc fiat, perituras. Næ is optimè de re literaria mereretur. Nos jam Epiſtoliographos recenſebimus, potiſſimùm eos, quorum ad hiſtoriam literariam uſus eſt. Primô ergo locô nobis nominabuntur

ROLANDI MARESII *Epiſtolæ Philologicæ.* Quoniam enim ille in Epiſtolis 10
ſuis de rebus agit, quæ ad rem & Hiſtoriam literariam pertinent, meritò primô locô nobis ponitur. Gallus fuit ille, Vir doctus, cujus extant duo libri Epiſtolarum Philologicarum, ad varios, tum in Gallia tum extra Galliam, Viros ſcriptarum: ſingulæ epiſtolæ continent argumentum aliquod de ratione ſtudiorum inſtituenda. Jam enim de Grammaticis Scriptoribus, jam de Poëtis, jam de Loc. Comm. Collectoribus, de Verſionibus, de Jurisprudentia, Theologia Scholaſtica, Antiquariis eloquentiæ ſingularibus, Hiſtoricis agit. In ſingulis multa habentur de Viris doctis judicia. Prima editio primi libri prodiit Pariſiis ann. 1650. in 12. Altera prodiit poſt mortem Autoris auctior: nam Launoius & Valeſii fratres omnes Epiſtolas in ordinem collegerunt, & ſingulis breviaria ſua præfixerunt, in duos libros diſpeſcendo. Prodiit Pariſiis in 8. Ejus Elogium habet Petrus Hallæus, quod adjunctum legitur Vitæ Henrici Valeſii, ubi ſimul habentur Epiſtolæ Mareſianæ ad Valeſios ſcriptæ. Novisſimè ann. 1687. Cl. Rechenbergius Lipſiæ & Francofurti recudi fecit. Rationes hujus ſui libri reddit *Epiſtol.* 1. *lib.* 2. Idem *Epiſt.* 19. *lib.* 1. de eo agit, cur Epiſtolæ noſtrorum ab Epiſtolis veterum tantopere differant degenerentque, cujus hanc rationem dat, nos non ſecundum artem & ἀνάλυσιν Dialecticam procedere, quod Cicero aliique faciebant; ii præterea inter publica negotia ſtudia tamen ſua non omittebant, ſed ſemper aliquid ſcribebant. De Epiſtolarum variis generibus idem *lib.* 1. *Epiſt.* 1.

E Græcis Aldus olim Venetiis duobus tomis *Autorum* 177. *Epiſtolas* excudit 11
SOCRATIS, ANTISTHENIS, ARISTIPPI, XENOPHONTIS, ÆSCHINIS, PHI-

LONIS, PHÆDRI & aliorum Socraticorum Epiſtolas edidit Leo Allatius. Cujacius *Epiſtolas Græcas* uno Volumine collegit cum interpretatione Latina: quâ verſione nullam futiliorem habet Barthius *Adverſ. lib.* 40. *c.* 19. putatque illam Cujacio affingi. De ARISTÆNETI *Epiſtolis*, earumque interprete vide Barthium *Adverſ. lib.* 45. *cap.* 6. De vero earum autore idem disquirit *lib.* 55. *cap.* 8. LIBANII 40. ſunt editæ Cracoviæ: quasdam ineditas Epiſtolas Holſtenius miſit Lambecio, multaque de Ariſtæneto habet in iis Epiſtolis, quas ad ſe ſcriptas Commentariis ſuis de Bibliotheca Vindobonenſi inſeruit Lambecius. Inter recentiores habemus Budæi *Epiſtolas*
12 *Atticas*, ſingulari venuſtate ſcriptas. * Inter Latinos principem locum CICERO, diſertiſſimus ille Romuli nepotum, tenet, cujus habemus *Epiſtolas ad Familiares*, *ad Atticum*, *ad Q. Fratrem*, *Brutum*, tùm civili ſapientia pleniſſimas, tùm ad amusſim genuinæ Eloquentiæ factas: è quibus eas, quæ ad Atticum miſſæ ſunt, Viri doctisſimi rectiùs *familiares* fuiſſe nominandas cenſent, cum earum pleræque videantur genere ſermonis abrupto & extemporali ſcriptæ. CASELIUS *Libello de Ludo Literario rectè aperiendo* in tironum gratiam familiares epiſtolas deligendas ſuadet ex omnibus Ci-
13 ceronis Epiſtolis, quæ familiari filo ac epiſtolis proprio ſcriptæ ſunt. * Nam certè Epiſtolæ ad Familiares, ut Ludovicus Vives putat, non eo ſermonis genere conſcriptæ ſunt, quo domi utebatur Cicero; in multis ſunt lectisſima argumenta, ſelectis etiam verbis tractata: ſcribuntur ad Reip. Romanæ viros principes: ac indicat facilè ipſe numerus ac periodorum menſura curam illam, quæ non adeò reperitur in Epiſtolis ad Atticum, ubi multa ſunt abrupta & hiantia. *De præſtantia Epiſtolarum Ciceronis* ſingularem Diſſertationem JAC. PONTANUS ſcripſit, quâ Ciceronis eloquentiam contra novatores nonnullos, Eraſmum Politianum & Belgam quendam Anonymum, defendit, monſtratque, quam in omni epiſtolarum genere, quod adeò multiplex & varium eſt, unicè triumphet Cicero. Nam & rebus accommodare argumenta, argumentis elocutionem, elocutioni numeros & decentem illam copiam novit; ut, qui ſimile præſtiterit, è tota antiquitate inveniatur nemo, ipſo Senecâ teſte: *Compoſitio Ciceronis una eſt; pedem ſervat curata, lenta & ſine infamia mollis.* Sed ipſe in ſtylo interdum varius eſt: ſcripſit enim nonnulla juvenis, quæ ſenex improbavit; cujus exempla affert Sebaſtianus Corradus in *Quæſtura ſuâ*, libro elegantisſimo, in quo tota Ciceronis vita refertur. De *vario Epiſtolarum Ciceronianarum genere* commentarium
14 Henricus Stephani edidit laborioſum, nec indoctum. * ERASMUS, adverſus quem diſſerit Pontanus in laudata diſſertatione, junior adhuc quædam ſcripſit, non tam contra Ciceronem, quam contra malos Ciceronis imitatores in Dialogo, cui *Ciceroniani* nomen fecit. Non potuit enim ferre homo perſpicacisſimus, Longolium aliosque ſe efferre Ciceronianorum nomine, quaſi illi ſoli Latine loqui ſcirent, reliqui omnes barbaro ore creparent, cum illi vim imitationis Ciceronianæ neutiquam intelligerent, Centonum potiùs fartores, quam veri imitatores; quorum fœtus, ut judicat Vir do-
15 ctus, Ciceroni, non ut homo homini, ſed ut ſimia, ſimilis eſſet. * Sed fervore diſputationis abreptus quædam licentiùs in Ciceronem dixit, quorum tamen poſtea pœnituit.

nituit. Nam ipſe non ſemel temeritatem ſuam accuſat. * Cauſa tamen nulla 16
erat, quæ commovere Julium Cæsarem Scaligerum ad tam acerbas *Declamationes* potuerit, quas *Eloquentiæ Romanæ Vindices* appellat, in quibus miris modis lacerat Eraſmum. * Sed & ipſum poſtea ſuæ acerbitatis pœnituit, quam invidendo 17
elogio in mortem ipſius conſcripto expiavit; &, filio ejus teſte, in Excerptis Scaligerianis ſuppreſſæ ſunt illæ Orationes, aliaque, quæ contra Eraſmum ſcripſerat pater.
* Sed vetus ille error eſt, quod olim Quintilianus de Scholaſticis dicebat: *Neminem* 18
inter illos fuiſſe, qui non ſibi perſuaderet, ſe ante Ciceronem numerari debere. Id & hodie hominibus nonnullis accidit, Scholaſticis præcipuè, parum in uſu dicendi exercitatis. Viri etiam docti, ingenioſi, ſi aliam viam ingreſſi fuerint, ut ſunt hominum ingenia varia, facile abripiunt in ſuum errorem alios; qui, cum gloria ſua capiantur, non obloquuntur aliorum judicio. Lipsius quoque Ciceronem magnificis laudibus evehit, paſſim tamen in Ciceronis imitatores declamat. Non injuriâ itaque Franciſcus Vavaſſor *lib. de Epigr. p.* 163. Robertum Conſtantinum reprehendit, qui in Lexico ſuo Græco-Latino Budæi Epiſtolas ad lectionem commendat, ac Juſtum Lipſium, quod in epiſtolis Angelum Politianum Ciceroni & Plinio ſocium adjungere voluit. De variis *Epiſtolarum Ciceronianarum Commentatoribus* legi poteſt Spachius in *Nomenclatore Philoſophico.* Legi etiam poteſt *Oratio* Mureti *XVI. lib.* 2. quâ Vir ipſe eloquentiſſimus oſtendit Epiſtolarum Ciceronianarum præſtantiam. * Ciceronis 19
Epiſtolæ ad Atticum ob prudentiam politicam inprimis commendari debent: ſtatum enim Reipublicæ, qualis tum erat, deſcribunt; ita, ut quemadmodum Cornelius Nepos ait, eas qui legat, non multum illorum temporum Hiſtoriam deſideret. E Ciceronis Epiſtolis extemporalem ſe facundiam nactum fatetur Hermannus Buſchius, teſte Freinshemio, *Orat.* 4. *p.m.* 46. De Ciceronis Epiſtolis extat Sidonii judicium ambiguum, quod examinatum vide à Barthio *Adverſ. lib.* 47. *cap.* 9.

Poſt Ciceronem in Latina lingua PLINII JUNIORIS *Epiſtolæ* adeò nonnullis 20
placuerunt, ut vel ipſi Ciceroni anteponant: in quo tamen errare illos certum eſt. Rectè de illo Ludovicus Vives: *Plinius ſuccinctus & feſtivus, facetus & acutus, & frequens concinnis ſententiis, doctis atque acutis ingeniis mirificè eſt aptus, qui ſcholaſticas inter ſe mittunt epiſtolas & umbraticas, quibus oportet plus ornatus & condimenti adjungi, quando rebus non perinde utuntur.* Nam certè non elucet in illis tanta rerum varietas, tantus orationis ſplendor, qui in Ciceronis Epiſtolis, de rebus gravioribus ad viros principes ſcriptis. Sed noſtro tempore adeò delectavit dictio Pliniana nonnullos, ut normam illam dicendi ſibi proponant: à plerorumque enim ſcriptis exulat ille numerus ac juſta illa ſermonis copia, quam in Cicerone deprehendimus; argutiæ vero, breves periodi, numerus non valde quæſitus, ſententiis hinc inde & dicteriis Græcis & Latinis conſperſa ac penè obruta dictio delectant. Etenim cum Epiſtolæ ad Familiares & viros eruditos de rebus ſcholaſticis ſcriberentur, non adeò fortaſſis abſurda erat hæc ſtyli affectatio; quæ tamen in vitium incurrit, ſi ad viros graves principesve in re ſeriâ & deliberanda argumentis hoc modo ſcripſeris. * Mirè

prolixus in ejus laudes eſt Michaël Neander in præfatione Erotematum ſuorum p. m. 241. *Plinius*, ſcribens, *in Epiſtolis ſuis ita petit & commendat, ut extorqveat: ita gratias agit, ut referat: ita offert, ut largiatur: qvâ modeſtiâ laudat? qvo ardore invehitur, qvibus rationibus ſe alterumve purgat & tuetur? qvam feſtivè, qvam verè gratulatur? qvam breviter, qvam lucide narrat? qvam aptè, qvam lepide jocatur? flentem, ſi lamentatur, videas, unaqve collacrymabis; movet nemo benignius, nullus hortatur blandius: qvæ omnia vir emunctus, acutus, acer, ea verborum puritate, varietate, compoſitione veſtivit, iis luminibus, ſententiis, ſalibus adſperſit, ut nihil terſius, floridius, concinnius, nitidius, ſucculentius, acutius aut dici aut excogitari poſſe videatur.*

22 SENECA in *Epiſtolis* Locos Communes ſcripſit: ejus enim Epiſtolæ nihil aliud ſunt, qvam farrago variarum ſententiarum, in unitatem argumenti redactarum. Tota Philoſophia moralis Stoica qvaſi per lancem ſaturam in iis exhibetur: qvam, cum comprehendere non poterat Seneca juſtô aliqvô Syſtemate, aut unius libri argumento, in Epiſtolas conjecit vagi argumenti materias, qvia ſic commodius illa proponi poterant. Nihil eſt ejus ſcriptis argutius & ſententioſius; qvæ ego volvenda & revolvenda ſuaſerim, ut promptitudinem habeamus variarum rerum & argumentorum in moralibus & civilibus; addo & in ſacris ad populum Orationibus, qvibus illa mi-
23 rificè ſubvenire poſſunt. * Ad orationis corpus formandum legi non debent: nam ſic inſtituta orationis forma extra hoc argumentum laudari non poteſt. Eraſmus in Seneca ſordidas voces reprehendit, ſed defenditur â Buchnero *lib. de Com. dic. ratione cap.* 15. Sanctius qvoqve in *Minerva lib.* 3. latinitatem Senecæ multis in locis claudicare ait, qvi tamen eo deteriorem in latinitate utrumqve Plinium facit.

24 TERTULLIANUS multum Africitatis habet, judice Ludovico Vive: Aſper enim eſt, & verbis monſtroſus. CYPRIANUS mollior aliqvanto, qvanqvam ejus gentilis, uti & AUGUSTINUS; ſed minus terſus ac comtus. HIERONYMUS ardens & vehemens, ut videatur ſemper ad judices dicere causâ capitali. AMBROSIUS lenior & placidior. SYMMACHUS ſui ſeculi penè Cicero habitus eſt; ſed mirum qvantum diſtet ab Arpinate iſto. Ejus Epiſtolæ editæ ſunt ex recenſione Le-
25 ctii & Jureti. Extant & in eundem Scioppii Obſervationes. * SIDONIUS APOLLINARIS Giraldo Gallicum & Barbaricum aliqvid redolere videtur *Dialogo* 5. *de Poëtis*, qvem tamen Barthius poſt Claudianum pro optimo Poëta habet, ipſe non ſatis accuratus eorum cenſor. Epiſtolas ſcripſit ſtylo obſcuro & perplexo, multum trahentes ab infectione illorum temporum, in qvas tamen extant Commentarii doctiſſimi Savarronis & Sirmondi. Ceterum in Carmine, qvod & obſervavit Vives de tradendis diſciplinis, non adeò deprehenditur orationis ſcabrities, qvam in proſâ: numerus enim illam vel operit vel ſuſtinet. De hoc ſimilibusqve Autoribus rectè judicat Mareſius lib. 2. ep. 1. *Sidonius, qvanqvam ſcabri & moleſti ſermonis affectator, ob multa, qvæ epiſtolis inſerit, ſuorum temporum acta nusqvam alibi invenienda, ſatis in pretio eſt. Qvantumvis enim barbari ſcriptores, qvorum libri viventibus ipſis propter verborum ſqvalorem, vel qvod aliud vitium, fortaſſe negligebantur, ſi hiſtoriam ſuorum*

tempo-

temporum ſcripſerint, vel qvid hiſtoricum ſuis ſcriptis admiſcuerint, poſtea tamen recipiuntur. Hiſtoria enim qvoqvo modo ſcripta delectat, & licet inſulsè ſcriptam, tamen qvoniam notitiam temporum habere deſideramus, & nos qvidqvam, qvod usqvam geſtum ſit latere dolemus, ambabus ulnis amplectimur. * CASSIODORUS Gothica ſtri- 26
bligine totus plenus eſt: qvi omnes elegantiæ ſtudioſo ab imitatione excludendi ſunt.

Poſt illa tempora magnô intervallô, velut ſtella inter denſiſſimas tenebras, 27
emicuit FRANCISCUS PETRARCHA, qvi tamen multum trahit ex rubigine ac ſitu
temporum ſuorum. * Multo poſt primus in Italiâ aliqvid Latinè balbutire cœpit 28
GASPARINUS, cujus Epiſtolas Ludovicus Vives laudat, qvod in ſeculo doctorum
primæ. * Huic ſuccedunt LEONHARDUS BRUNUS ARETINUS, parum 29
etiam cultus, & PHILELPHI duo, pater & filius, ſententiis inanes & ſubfrigidi, POGGIUS, qvem garrulum & nugatorem vocat Lud. Vives, *Æneas Pius II. Pontifex, Silvius, Campanus, Sabellicus, Pomponius Lætus*, de qvibus judicia vide Ludovici Vivis Inſtit. Epiſt. Ceterum Leonhardus Aretinus *lib.* 8. *Epiſt. Baſil.* 1535. in 8. editis, ſingularia argumenta Philologica & Hiſtorica comprehendit, qvæ pertinent ad ſtatum illorum temporum. Nam non pauca occurrunt de artibus aulæ Romanæ; ut lib. 3. Epiſtolam habet de infelici ſtatu Romanæ curiæ; item de artibus, qvibus oporteat uti illos, qvi Epiſcopatus ambiunt à Pontifice Romano, & plura alia. Notiſſimus alioqvin ille Autor eſt: fuit enim & ille inter primos reſuſcitatores literarum in Italiâ, ac multa ex Autoribus Græcis in linguam Latinam convertit.

ANGELUS POLITIANUS, qvem Scaliger in Excerptis dicebat primum ſui 30
temporis caput extuliſſe in literis, Ludovico Vivi acumine & feſtivitate amabilis, niſi qvod laudis nimiâ cupiditate ſupra Epiſtolæ limites aſſurgit. Ludit ille non rarò, & laſcivit; multis eſt in materiâ minutâ ſui oſtentator; & dum ſelectas qvasdam voculas qværit, circumducit lectorem pluribus, tam verbis tum ſenſis, orationem onerans, qvàm erat opus. Qvod judicium Ludovico Vivi Claudius Verdierius in *Cenſione ſuâ pag.* 156. ſublegit. * Magnus eſt Politiani Panegyriſtes Barthius *Adverſ. lib.* 47. 31
cap. 5. *Inter ea*, inqvit, *ingenia, qvæ reſtaurandis literis cum favente fato præfuerunt, vel cum primis, neſcio etiam an nullo pari ſemper ego æſtimavi Angelum Politianum: tanta in eo viro dexteritas, qvocunqve literarum ſe verteret, fuit, ut nec nunc ſatis admirari dotes incomparabiles poſſit, licet nonnunqvam tanto Heroi iniqvior, poſteritas. Nec admiratus ego ſolùm hunc hominem ſemper ſum, ſed qvæ ejus in ſcribendo ſingulares Gratiæ ſunt, amavi etiam, affectu ſanè tenore; Qvare minus etiam patienter tuli ſordida pædagogorum judicia, qvi ne qvid minus in hoc, qvam aliis ſcriptis divinitati jam conſenſu docti orbis transſcriptis, ſapere videantur, neſcio qvas vernilitatis notas inuſſerunt, vel inurere certè conati ſunt, longè doctiſſimis ejus monumentis.* Idem lib. 19. Adverſ. cap. 17. de eo: *Stylus latinitate Romanos ipſos adit, Atticas Athenas ſi ita fari licet, Græcitate. Inventionum verò acumine, lectionis varietate, judicii dexteritate, ſingularis illius hominis felicitas fuit, eaqve qvo rarior in utroqve genere orationis pari laude cui contingere ſolet, eo in iſto gratior. Adde, qvod pueritia incidit in ſeculum*

lum Sophiſtis dominantibus plusqvam barbarum, qvorum dogmata etiam tamen ita callùit, ut non minimum laboraſſe dicatur ad elegantiam Latinam traducendis. His velut cumulus accedit in vulgari qvoqve Italorum nunc Idiomate rotunditas ſuaviſſima, qva plures etiam nulli alii rei ſtudentes longè poſt ſe reliqvit. Etiam Mareſio *lib.* 2.
32 *cap.* I. Politianus valde politus & elegans videtur. * Quam ab his diverſum Manutii judicium! qui ſe cum Politianis & Eraſmis miſere errantem in viam reductum à Bunello ait, ob hoc judicium reprehenſus à Mareſio *lib.* 2. *epiſt.* 4. qui cum iſtis viris errare mavult, quam cum Bunello & Manutio ſapere, quorum Epiſtolæ rerum ſint inopes, verbis canoræ. Sed non deſunt, quæ & huic reſponderi poſſunt, de
33 quo alio loco plura. * HERMOLAUS BARBARUS, cujus *Epiſtolæ*, Politianis Epiſtolis miſtæ, durus eſſe videtur, qui quoddam ſtyli genus affectavit ex obſoletis & re-
34 centibus vocabulis miſtum. * Utrumque multis laudibus effert Germanus Brixius Epiſtola ad Eraſmum, quæ eſt inter Eraſmianas libri quarti octava. Scaliger ipſe in primis illis excerptis, à Fabro editis, ait, ſe tribus inter omnes literarum ſuſcitatores invidiſſe, Gazæ, Angelo Politiano & Pico Mirandulano. Politianum Poëtam excellentem vocat, & in omnibus aliis, præterquam in Epiſtolis, quarum ſtylum imitari nolit nimis elatum & oratorium, ſed potiùs Cæſaris, Caſſii, Planci, Bruti & aliorum apud Ciceronem, maximè vero Mutii & Cincinnæ & Plinii ſecundi, qui tamen non ſit ſuperioribus conferendus, uti nec Cicero, qui non ſimplici ſtylo ſæpiſſimè utatur.
35 *Eraſmus *lib.* 12. *epiſt.* 7. in Zaſio laudat Politianicam Venerem ac delicias, cujus viri ingenio ſemper ita ſit delectatus, & nullo æquè, in quo ſumma ſit eloquentia.
36 * Reprehendit & Scioppius in lib. *de Rhetoricarum Exercitationum generibus pag.* 25. in Politiano, aliquem κοινισμὸν, quod ſcil. utatur verbis è variæ ætatis Scriptoribus diſſimillimis petitis, Ita enim: *Ab hoc vitio non ſatis Politianus cavet, etſi id eum ingentibus virtutibus aliis redimere fatendum eſt.* Atque hoc vitium ille omnes Transalpinos affectare nimis licenter ait, qui non tam judicii & elegantiæ, quam variæ eruditionis laudem ferant. Excipit tamen è Germanis *Rudolphum Agricolam*, *Joh. Rivium, Anton. Schorum, Franciſcum Fabricium:* ex Gallis *Muretum*, *Hotomannum* &c. Ex Britannis *Thomam Morum*, *Buchananum*, quem ille omnibus Italis
37 præfert. * Floridus Sabinus *pag.* 10. *Apolog.* Politiani Epiſtolas Plinianis præfert. Paulus Corteſius Ep. de imitatione in Politiano reprehendit, quod nullum imitetur, atque ita vitioſam & diſſimilem ſcriptionem inſtituat. De Politiano videatur & Capaccius *Elog. lib.* 2. *pag.* 350.
38 PETRUS BEMBUS Italus, ſi credimus Joh. Caſæ in Vita ejus, ab illo ſcripta, ad verum Romani ſermonis genium aliquid ſcribere cœpit. Jacebat tùm Cicero, & Autores illi ætatis aureæ. Solus ille illorum pretium reduxit, atque Ciceronianum quid ſtylo expreſſit. Præter enim Politianum, quem Joh. Caſa minus dulcem ac minus elegantem vocat, nemo erat, etiam ex illis, quos nominavimus, laude aliqua ſtyli dignus. Magnifaciendus itaque is Autor eſt ob honorificum adeò teſtimonium Joh. Caſæ, qui Romanæ linguæ peritiſſimus fuit, ut hodieque ejus ſcripta, utut pauca, magni æſtimentur

æſtimentur Italis. De Longolio Caſa, Bembo, Sadoleto, Lazaro Bonamico, Romulo Amuſæo Muretus agit *volum.* 2. *oratione* 16. deque iis judicat. Legendus de Bembo Capaccius *Elog. part.* 2. *p.* 263. De Sadoleto idem *ibid. pag.* 265. De Victorii Epiſtolis *ibid. p.* 267. Cujus Epiſtolas utut Latinas, ob nimias tamen ambages non probat Scaliger. Joh. Sturmius lib. Acad. ad Lipp. ita de Italis: *Bembus & Sadoletus ſcribere maluerunt Latine, quam loqui. Et quanquam Sadoletus facilior, quam Bembus; tamen Bembus plus voluiſſe, Sadoletus non plus potuiſſe videbatur.* * RU- 39
DOLPHUS AGRICOLA, Vir doctiſsimus, paucas ſcripſit *Epiſtolas*, quæ Operi ejus inſeruntur, non illas quidem indoctas, ſed Ludovici Vivis judicio in multis emendandas. Nam ſi ipſe ſua emendaſſet, maximis quoque Veterum potuiſſet comparari. * MARSILII FICINI *Epiſtolæ* rudi ſtylo de rebus philoſophicis agunt. 40
* JOHANNIS PICI MIRANDULÆ *Epiſtolæ* non deſtituuntur flore eloquentiæ purioris Latinæ, quarum aliquæ tenerâ ætate ſcriptæ, aliquæ provectiore, refertæ rebus myſticis, ut erat ille ſui temporis prodigium. Eas epiſtolas Chriſtophorus Cellarius Cizæ ann. 1682. recudi fecit, notulis quibusdam atque indice adjectis. * THO- 42
MAS MORUS, magnæ Vir autoritatis ac magnæ eruditionis, *Epiſtolas* aliquas ſcripſit, quæ inter Opera ejus reperiuntur, non quidem adeò accuratè ad genium Linguæ Latinæ ſcriptæ, ſed, quæ tamen laudem nitidi ſermonis affectabant, eo præſertim tempore, quo ſuperatâ barbarie, nova lux literarum effulgere cœpit. Tum exagitati fuere Scriptores barbari, ac perpetua inter illos & eruditos bella, quorum feliciſsimus propugnator fuit Eraſmus Roterodamus. * Barbarorum hominum ſtribliginem ele- 43
ganter depinxit ULDARICUS HUTTENUS, Eqves Nobiliſſ. in *Epiſtolis obſcurorum Virorum*: is enim verus earum Autor eſt; de quibus Eraſmus *lib.* 22. *ep.* 31. lepidiſſimas narrat fabulas, quàm ſcilicet illæ primùm magno à Monachis plauſu fuerint exceptæ, tanquam in honorem Monachorum ſcriptæ.

ERASMI *Epiſtolis* nihil eſt ſuavius & acutius. * Latinitas in illis non ma- 44
la; non quidem talis, quam ad imitandum aliquis proponere ſibi debeat, (hic enim 45
antiqui Scriptores omne ferunt punctum) ſed nativa, extemporalis & interdum aliquem ex rebus colorem trahens, quod accidit interdum Scriptoribus doctiſsimis, Grotio, Salmaſio ac aliis. Illi enim autores, prout res ſunt, quas tractant, prout in Autores ſcribunt, à quorum lectione recentiores diſcedunt, ſtylum ſuum formare ſolent. Id enim velim notet hic aliquis, viros doctos, qui multos Autores legunt, cum curâ eos emendant, aut multam Scriptoribus philoſophicis impendunt operam, vel medii ævi Autores diligentius legunt, plerumque ab illis aliquid vitii trahere, nec accuratè adeò ſcribere, quam eos, qui unum, & quidem optimum, Ciceronem ſcilicet ſibi imitandum proponunt. Quemadmodum, quibus cum variis gentibus commercium eſt, lingua nonnunquam inclinari ſolet, ita & hic fieri conſuevit cum Scriptoribus barbaris, vel non accuratè Latinis, familiariùs converſantibus. * Eam cauſam exiſtimo, quod 46
Barthius, diligentiſſimus medii ævi Scriptor, Lector & Emendator, nihil tam in ſoluta, quam in ligata oratione ſcripſerit, quod elaboratum eſſet. Grotius quoque, ut ipſe

in

in præfat. Poëmatum ſuorum fatetur, in ſtylo varius eſt. Jam enim Virgilianum aliquid, jam Statianum aut Claudianæum aliquod Carmen ſcribit. In proſa vehementer etiam variat. In libris Philoſophicis interdum barbariſmos admittit, & Philoſophorum Scholaſticorum linguâ loquitur. In Hiſtoria Tacitum non infeliciter exprimit;
47 in Epiſtolis Plinium. Salmaſio nonnunquam σόλοικα exciderunt. * Ipſe quoque Eraſmus ſtylum ſuum excuſare mavult, quam prædicare, ut in *epiſt.* 20. *lib.* 24. ubi Budæana præ ſuis extollit, doctus modeſtiâ, in quo longè aliter ego ſentio. Quam enim Budæana dictio ab Eraſmiana differat, nemo rectiùs oſtendit, quam Longolius in Epiſtolâ quâdam, quam Ludovicus Regius in Vita Budæi adducit. Vide & in Eraſmi *lib.* I. *ep.* 11. *&* 12. Scaliger in Excerptis ſuis Budæum ait nihil niſi imitando ſcribere potuiſſe, ſemperque Locos Communes Phraſium conſuluiſſe, cum quippiam ſcriberet. Joh. Sturmius in libro Academico ad Philippum Lipp. Eraſmum quoque Budæo præfert, atque ita de Eraſmo: *Eraſmus copiâ & varietate contentus Italorum*
48 *ſpernebat in ſcribendo ſollicitudinem.* * Ceterum Eraſmi Epiſtolæ propter rei literariæ multiplicem cognitionem legendæ, & velut ad Locos Communes redigendæ ſunt. Vaſtum hoc Opus eſt variarum ejus Epiſtolarum, non quidem omnium; nam multæ etiamnum ineditæ ſunt, & earum multæ MStæ in Bibliotheca Gudiana aſſervantur. Ipſe Eraſmus *lib.* 27. *Epiſt.* 42. non diffitetur, multas ſibi eſſe Epiſtolas ex tempore ſcriptas & dictatas, quarum nullum ille exemplum ſervaverat; doletque multas ex illis in vulgus emanaſſe. Cornu copiæ meritò dixeris variarum rerum. Continentur in illo libro arcana Status Civilis, Eccleſiaſtici, Literarii illorum temporum, faceta nonnunquam & jocoſa, ut ipſe fuit ingenio mirè feſtivô, e. g. cum morem oſculandi in Britannia deſcribit *lib.* 5. *ep.* 10. & jurgium ancillæ cum hera *lib.* 5. *ep.* 6. Editio Epiſtolarum illarum Frobeniana editione Londinenſi & ceteris longè melior eſt & correctior: multis enim mendis hæc poſtrema ſcatet, quanquam aliquâ parte locupletior. Index huic Operi ſubjectus utiliſſimus eſt. Lites in Theologorum palæſtris tum ventilatas, & quicquid ad illarum Hiſtoriam pertinet, illic deprehendes. Quanquam Eraſmus ſe medium ſemper geſſerit, ſtudium tamen partium non rarò deprehendes. Magna fuit ejus Viri veneratio, & meritò quidem, ingenium excellens, vaſtum, diffuſum, fœcundum, acre, promptum, ad omnia paratum, in decus & miraculum ſeculi natum. Triumphare duobus his civibus Batavia poteſt, *Eraſmo* & *Grotio*,
49 quibus pares poſtera ſecula non facile datura ſunt. * De his Eraſmi Epiſtolis ita Vincentius Fabricius epiſt. 2. *Unius Eraſmi epiſtolas cum lego, præter quandam renaſcentium diſciplinarum quaſi hiſtoriam, inprimis legentem tenent, quas circa exortum purioris doctrinæ ſcripſit. Quippe qui medius & neutrius partis, nihil gratiæ (quis enim in Epiſtola ad amicum?) nihil det odio, quid autem in iſtis ſibi placeat, in illis diſpliceat, generoſo candore exponat. In quibus tamen nihil magis, quam ſingularem viri verſutiam, qui hos ita ſibi demereri potuit, ut illos non offenderet, mirari ego ſoleo.*
50 * Multa in Eraſmi laudem Baudius *lib.* 2. *Epiſt.* 27. Multa Germanus Brixius in Eraſmi

Eraſmi Epiſtolis *lib.* 4. *epiſt.* 8. Editio ultima prodiit Londini ann. 1642. in fol. cum Melanchthonis, Thom. Mori & Ludovici Vivis Epiſtolis.

MELANCHTHONIS *Epiſtolas* illis ſubjungimus. Jam ſuprà in laudem iſti- 51
us viri multa dicta ſunt, cum de Vitâ ejus ageremus. Faciunt verò ejus Epiſtolæ non parum ad ſtatum rei Literariæ & Eccleſiaſticæ. * Ut candidum illi viro pectus 52
fuit; ita ſine fuco & ornatu ſcribit in Epiſtolis, in quibus nonnunquam multas deprehendes ejus querelas de turbato Eccleſiæ ſtatu, de pravis & ſeditioſis quorundam conſiliis Theologorum, multa quoque ſuppreſſis nominibus & per ænigmata ſcribit. Ejus Epiſtolæ prodierunt in fol. & dehinc ſparſim alia quædam Volumina Epiſtolarum ad Joach. Camerarium & alios ſcriptarum; in quibus tam candidus, ut nec neceſſitates ſuas domeſticas diſſimulet. Diverſis temporibus eas ediderunt Manlius, Peucerus, Pezelius, Saubertus, & Anonymus quidam partem earum ſextam, ut vocat, Lugd. Batav. Ann. 1647. Optat verò Thomaſius *in præfatione Boxhornianarum Epiſtolarum*, ut quis in ordinatum corpus illas congerere velit: qvi ſanè labor utiliſſimus foret. Non dubito, plures adhuc Melanchthonis latitare epiſtolas: vir enim in iſto negotio poſitus plures procul dubio ſcripſit; quæ, ut omnes edantur, rei Theologicæ & Literariæ intereſt. * Stylus in eo planus, liquidus, nec ſuis deſtitutus elegan- 53
tiis: quanquam non impetus ille ac fervor ſit, qualis in Eraſmianis, non tamen ideò culpandus; animi enim eſt character ſermo, & ex illo idem in dictionem transfertur, huic ingenio domeſticam & vernaculam. Ut enim ipſe animus moratus eſt, ita vel ἤθη paſſim elucent, vel ex ſententia, affectus vehementiores. Unde non falluntur, qui ſingulare aliquod divinationis epiſtolaris genus commenti ſunt, tum ex ipſo charactere ſermonis, tum literarum, quod argumentum ſingulari libro tractavit *Camillus Baldus*.

JOACHIMI CAMERARII *Epiſtolæ* elegantiſſimæ ſunt. Fuit ille illuſtre Ger- 54
manorum nomen, ac ſuperioris ſeculi Phœnix, cujus elogia conglobata videas à Thomaſio in *Præfatione* 75. *laudibus Joach. Camerarii.* Tot tantaque in lucem edidit ſcripta limatiſſima, ut inter Germaniæ Heroas literarios meritò referendus ſit. Hujus extat Libellus novus, Epiſtolas virorum doctorum ad ſe & alios ſuasque continens, ab ipſo vivo editus Lipſiæ An. 1568. *in* 8. Promiſerat in præfatione plures doctorum Epiſtolas, quas collecturus undique erat. Vehementer enim commendandum, & hujus viri exemplo etiam nunc à nobis faciendum eſſet. Poſt mortem ejus prodierunt Francof. Ann. 1583. libri 6. Epiſtolarum familiarium venuſtarum & delicatularum; quæ, ut ſunt eleganti ſtylo ſcriptæ, ita multa continent rerum literariarum illius temporis. Hinc Anno 1595. ibidem quinque libri poſteriores Epiſtolarum à filiis editi. Fuere ipſi commercia literaria cum pleriſque totius Europæ viris eruditis, de negotiis talibus ſcriptæ, quibus delectantur literati.

Vixit circa id tempus AONIUS PALEARIUS, cujus editæ ſunt *Orationes &* 55
Epiſtolæ, quæ feliciter adeò exprimunt Ciceronem, tùm qua dictionem, tùm qua numeros, ut dubitem, an præferendus illi aliquis ſit. Prima editio *Baſil. in* 8*vo* prodiit,

altera *Bremæ*, qvam procuravit Matthias Martinius in uſum Scholæ Bremenſis. (*bbb*) Paucis, qvod miror, etiam viris doctis & acerrimis latinitatis cenſoribus cognitus iſte Autor fuit; ſed meretur profectò inter præcipuos numerari. Hîc mihi qvis diſcrimen imitationis videat: nam longè aliter ſonat, qvod Palearius ſcribit, qvam Longolius & alii inepti Ciceronis imitatores. De Longolio videatur judicium Ludov. Vivis in Inſtit. ſuâ Epiſtolicâ. *Nimia cura imitationis*, inqvit ille, *bonam naturam corrumpit:*
56 *Verba habet Ciceroniana mira religionisne, an ſuperſtitionis obſervatione, &c.* * MELCHIORIS GOLDASTI *Epiſtolas Philologicas* jam ſuprà memoravimus. Nunc, cum de Epiſtolis agimus, cenſeri etiam inter illarum Scriptores debet. Non vero ſcripſit ipſe Epiſtolas, ſed collegit tantùm à viris doctis ſui temporis ſcriptas, varii argumenti, ſed philôlogici: centuria integra eſt, prodiitqve Francof. ann. 1610. Operæ pretium faceret, qvi talem laborem continuaret.

57 PAULUS MANUTIUS magnam aſſecutus eſt in exprimendo ſtylo Ciceroniano felicitatem, cujus *Epiſtolæ* magnâ diligentiâ ac curâ conſcriptæ ſunt, atqve, ut Scioppius nobis narrat, tanto labôre, ut menſes aliqvot uni epiſtolæ interdum impenderit. Scilicet, qvem antea laudaverat, qvod nemo, qvi ſanus ſit, ad puritatis & elegantiæ Latinæ ſummam qvicqvam Manutio defuiſſe dixerit; mox tamen colaphum illi impingens, ex nimiâ illâ curâ factum eſſe judicat, ut Manutii Epiſtolis, qvamvis elegantiſſimis, neqvaqvam ea ſit gratia, qvæ hominem, niſi valde otioſum, ad iteratam lectionem invitet. Puriſſimus ſanè Autor eſt, ac penè unicus è recentioribus, qvem ego Ciceroni jungi poſſe arbitror. Qvod Scioppius dicit, tædium lectionis repetitæ inde oriri, ſi qvid veri judicat, ex illo fortè eſt, qvod plerumqve de negotiis familiaribus ſcribat. Sed nos hîc de rebus non ſolliciti, dictionis præſtantiam commendamus. Aliqvot ejus Epiſtolarum editiones ſunt, qvas recenſet examinatqve Thomaſius in præfatione noviſſimæ editionis Lipſienſis, cui, ſi verum fateri velimus, non multum diligentiæ acceſſit. Extant adhuc aliqvæ ejus Epiſtolæ ineditæ apud viros doctos, atqve unam ejus benè longam ſervat *Cl. Gudius*, ipſius Manutii manu ſcriptam, qvam ipſe Epiſtolarum Manutii Reginam vocare ſolet. Muretus ſe Manutio minorum fatetur, & Mareſius Muretum eo majorem facit. Scaliger certè in Excerptis illis primis, à Tanaq. Fabro editis, neminem magis Romanè loqvi ait. Capaccius *lib.* 2 *Elogiorum*, bonæ latinitatis amatorem nominat, qvi tamen à ſplendido & magnifico Orationis genere abeſſe viſus ſit, dum ab humili Epiſtolarum ſtylo non diſceſſit.
58 * Muretus cum in *Orat.* 16. *volum.* 2. omnes Italos, inqve his Johannem Caſam in ſcribendo omnium politiſſimum maximeqve limatum, & ab omnibus ineptiis remotiſſimum, Manutium, Virum in ſcribendis Latinis Epiſtolis ſingulari lepore ac venuſtate præditum laudaſſet, ita tamen de iis in univerſum judicat: *Et tamen in tanto ardore animorum, tanta ingeniorum contentione atque æmulatione, tantis prapoſitis præmiis, nemo adhuc extitit, cui ſimpliciter & ſine ullâ exceptione ea laus tribui poſſit, ut bene*

(*bbb*) Noviſſima ac nitidiſſima, imo novis etiam Acceſſionibus locupletata, Orationum, Epiſtolarum ac Poëmatum Aonii Palearii editio prodiit Amſtelod. A. 1695. *in* 8*vo.*

bene Latinè ſcripſiſſe dicatur. De Caſa & Manutio ita judicat: *Hi quemadmodum illud conſecuti ſunt, ut hæc laus verè ac meritò propria Italiæ haberetur, eique ceteræ omnes nationes ſcribendi elegantia facilè cederent: ita illud negari non poteſt, multos nævos multasque maculas, quod bona omnium venia dictum ſit, illorum omnium ſcriptis aſperſas eſſe, quæ planum faciant, illos vidiſſe quidem, quid optimum eſſet, & viam, quæ ad illud ferret, ingreſſos longè proceſſiſſe: ſed longè tamen ab eo, quo intendebant, ſubſtitiſſe.* Octavianus Ferrarius in libro de Sermonibus Exotericis *pag.* 42. *Edit. Venet.* magno Manutium elogio ornat. Vocat eum *virum acerrimi & elegantiſſimi judicii, qui Romanæ laudem eloquentiæ nobis ita veſtiat hoc tempore, ut priſcos illius autores, quorum habentur in honore ſcripta, partim exæquet, partim vincat orationis genere ipſo flexibili, nitido, & ſine ſatietate dulci.* * Manutii Epiſtolis jungi ſolent BUNELLI 59
Epiſtolæ in editione illâ Pariſienſi, qvam Henricus Stephani edidit. Sunt & ſeorſim editæ. Ejus exemplô Manutius Epiſtolas ſuas ſcripſit, ut ipſe fatetur. Nam mirus in illis eſt Latini ſermonis nitor.

MURETI *Epiſtolæ* plus vigoris & ſpiritus habere videntur. Neqve enim ſolli- 60
citâ adeò imitatione ſcriptæ apparent, ut Manutianæ, qvæ dejicere qvodammodo & ſupprimere animum videntur. Cum enim in formulas & phraſes intenti ſumus (in his ſcilicet mirè fœcundus Manutius eſt, atqve ex earum variatione continuâ prima, ut ipſe fatetur, eloqventiæ fundamenta jecit,) minor rerum cura eſt, unde efflorefcere ſuâ ſponte nativa qvædam, & argumento magis conveniens, facundia ſolet. Multa in Mureti Epiſtolis occurrunt ad rem literariam pertinentia. * De Mureto Ery- 61
thræus *Pinacoth. I. num.* 5., ut ipſe peritiſſimus artifex, verè judicat: *Quis noſtrâ ætate ſermonis genere uſus eſt, adeo gravitatis, doctrinæ prudentiæque referto, & in quo præterea omnes verborum, omnes ſententiarum illigentur lepores, præter hunc? quis magis Latinè, purè, dilucidè ſuaviterque locutus eſt unquam, &, quod refert, qui oris preſſu & ſuavitate appellandarum literarum ſe magis hujus civem urbis, non peregrinum, ſignificaret?* Scaliger in Excerptis laudat, ut numeri ac periodorum ſingularem artificem.

ROGERUS ASCHAMUS, Anglus, Reginæ Eliſabethæ fuit à Latinis Epiſtolis, 62
cujus *Epiſtolas* Thuanus elegantiſſimè ſcriptas judicat. Penè unus è gente Anglica eſt, cujus ſtylus veterem latinitatem ſapit. Cum Joh. Sturmio ſingularem coluit amicitiam; cujus exemplo erectus, elegans dicendi genus ſectatus eſt. * Ac fuit ipſe 63
Sturmius Vir eruditiſſimus, non Rhetor tantùm optimus, ſed & qvi feliciter ſtylo exprimeret veteres Autores minimè fucato, ac puro, cujus & Epiſtolæ in pretio haberi merentur. Epiſtolæ ejus prodierunt Hanoviæ in 12. ann. 1610. Idem & Anglicâ linguâ libellum *de informandâ juventute ſcripſit.*

M. ANTONIUS BONCIARIUS Peruſinus, Academicus Inſenſatus atqve Mu- 64
reti diſcipulus fuit, è cujus diſciplinâ profectus totum vitæ tempus in inſtituendâ juventute conſumpſit, cujus ille ſpecimen in patre dedit; qvi, cum annos ſeptem & qvadraginta natus, uxore amiſsâ, ſe Societati Jeſu vellet adjungere, ne ob Latinæ linguæ

ignorantiam repelleretur, brevi temporis ſpatio ab illô Latinis literis imbutus eſt. Edidit ille *Epiſtolas* elegantes & terſas, aliqvoties recuſas. Editio ſecunda Marpurgi Cattorum Ann. 1604. prodiit. In Epiſtola Dominici Paſſionæi, quæ, *p.* 396. editionis hujus habetur, narratur omnis illa methodus, quâ in parente informando uſus eſt Bonciarius.

65 THOMAS REINESIUS, Medicus & Conſul Altenburgenſis, tàm in ſua arte, quam in omni literatura fuit doctiſſimus, & ſcriptis editis omnibus ſatis notus. Ejus extant variæ *Epiſtolæ* in 4. editæ, una cum reſponſoriis inter Hoffmannum, Chriſtophorum Adamum Rupertum, Chriſtianum Daumium, viros doctiſſimos & celeberrimos: (*ccc*) plures extiterunt ineditæ in Bibliothecâ Boſianâ, quas ille ad viros doctos per Galliam, Italiam & Germaniam ſcripſerat. Ejus Epiſtolæ ad Hoffmannum & Rupertum editæ ſunt Lipſiæ anno 1660. & in illis ad Hoffmannum multa habentur de re Medica & Phyſica philologemata: in iis, quæ ad Rupertum, multa, quæ pertinent ad interiorem Hiſtoriam Romanam, ad familiarum Romanarum genealogiam, & ſimilia: in iis denique, quæ ad Chriſtianum Daumium, multa ſunt, quæ ad Latini-
66 tatem medii ævi pertinent, & ad Autores vulgò incognitos. * Nam CHRISTIANUS DAUMIUS jam à multis annis hoc volvit ſaxum, ut conficiat aliquod *Lexicon copioſum*, quod exhibeat voces Latinæ linguæ corruptas & medii ævi. Omnium ille labores ſuperabit in hoc argumento. Eſt & diligentiæ ſpecimen ſordes collegiſſe, ut ſecuriores eſſe poſſimus de elegantiis. Magnum Reineſianarum Epiſtolarum ad ſe ſcriptarum Volumen in Bibliothecâ ſuâ ſervat illuſtris *Dn. Gudius.* Quod ad ſtylum attinet, familiaris iſte, argutus, ſententioſus, compoſitioni non adeo ſtudens, aut anxie affectans Tullianam grandiloquentiam.

67 CASAUBONI *Epiſtolæ* ultimâ editione prodierunt, curante Grævio, ut prima earum editio prodiit opera Gronovii; ſed poſtrema longè auctior eſt in 4to. edita
68 ex officina Beckenſteinianâ, Francofurti. (*ddd*) * Multa ſunt in illo libro ſingularia, quæ tam ad Hiſtoriam literariam, quam civilem illius temporis pertinent: ſtylus familiaribus ſcatens elegantiis & argutiis; Græcæ linguæ flores, adagia ubique appa-
69 rent. * Compoſitio quidem Ciceroniana non eſt, neque, ut ipſe fatetur, ſe multum cruciavit in verborum delectu; ſed tamen miram omnia elegantiam ſpirant. Etenim compoſitio interdum omnem ſermonis faciem commutat, cujus exemplum habemus in *Camerario*, de cujus ſtylo Philipp. Melanchthon *lib.* 4. *epiſt.* 206. ita judicat:

(*ccc*) Exſtant etiam Thomæ Reineſii Epiſtolæ ad Joh. Vorſtium Philologico-Theologicæ, Coloniæ ad Svevum A. 1667, ad Neſteros, patrem ac filium, Archiatros Saxonicos, Medicæ, Lipſ. A. 1670. in 4to, & ad Joh. Andr. Boſium Critico-Philologicæ, cum Boſianis ad ipſum, a Joh. Andr. Schmidio Jenæ A. 1700. in 12. publicatæ.

(*ddd*) Novam Epiſtolarum Iſaaci Caſauboni Editionem, Grævianâ etiam auctiorem, una cum Vitis illius, filiique Merici, prolixioribus, iſti jungendis, ante annos jam plures, expectari a ſe, in Epiſtolis ad me diverſis, juſſit Vir Doctiſſ., Theod. Janſonius ab Almeloveen, Med. D. & Acad. Hardervicenæ Profeſſor.

tat: qvod, cum antea Ciceronis verbis & phraſibus uteretur, compoſitionem verò
periodorum aliam haberet, poſtea, cum etiam hanc ad Ciceronis normam inſtitueret,
ſeipſum qvaſi ſuperarit. Qvi græcis formulis in ſcribendis Epiſtolis delectantur,
multas tùm ex Caſauboni, tum ex Reineſii Epiſtolis colligere poſſunt. Recenſentur
hîc qvoqve ſæpe arcana qvorundam eruditorum, qvorum nomina non ſunt edita, qvæ
detexit aliqvâ ex parte Colomeſius in *Clave Epiſtolarum Scaligeri & Caſauboni*, quæ
addita eſt opuſculis ejus literariis. Non tamen ille omnia notavit. Rittershuſius in
Epiſtola ad Richterum ſcribit, ſe plures habere Caſauboni Epiſtolas, p. 201. *Ipſe
jamdudum conſilium cepi colligendi magni Caſauboni literas, ad Germanos ſcriptas, εἰς
ἓν σῶμα ἤγεν σύνταγμα, quarum eſſe tantum numerum ſcis, ut juſtum corpus
queant efficere.* Ab eo, credo, impetravit plurimas Gronovius, quas editioni ſuæ ad-
jecit. Extat ad Richterum ejus de illa re Epiſtola. Ejus Epiſtolas Richterus quâ-
dam ad Gronovium Epiſtolâ Romæ combuſtas nunciat p. 240. Latitant & in Bibliothe-
câ Gudianâ multæ Caſauboni Epiſtolæ.

JUL. CÆSARIS SCALIGERI *Epiſtolæ*, ut omnia, ſummo ingenio & judicio 70
ſcriptæ. Totus nervoſus eſt & rerum plenus, vehemens ipſi ingenium, audax, acre,
judicium penetrans; nonnunquam etiam cavillatorium, ut ſolent viri etiam ſummi
aliqvâ in re labi. Adverſus Cardanum & Eraſmum virulentum ſcribendi genus inſti-
tuit; nonnunqvam in illos ſummè injurius: ſed hæc nunc extra inſtitutum noſtrum.
Ejus extant *Epiſtolæ* & *Orationes*, in qvibus multa continentur, qvæ in Hiſtoriâ lite-
rariâ tunc temporis agitabantur: multa ex illis diſcas, qvæ ad ipſius conditionem &
vitæ genus pertinent, multa de ejus libris, ſtudiis: amarulentæ illîc multæ & rixoſæ
ad alios Epiſtolæ, qvibus beneficia ſua exprobrat. Duplex illarum Epiſtolarum, vel
potius triplex editio eſt; una Toloſæ prodiit in 4. cum Orationibus adverſus Eraſmi
Ciceronianum: altera editio in 8vo prodiit Lugd. Batav.: alia editio Hanoviæ ann.
1612. in 12., ubi plures, qvam in ceteris editionibus habentur epiſtolæ. Adjectæ ſunt
Orationes elegantiſſimæ ab illo conſcriptæ, qvæ non habentur in ceteris editionibus,
ut Oratio in luctu filii, magnorum affectuum plena: item Oratio, qvâ parentat illis,
qvi in bello Turcico ad Viennam ceciderunt; fragmentum de laudibus anſeris, & lu-
culenta de verbo *Inepti* Oratio; qvâ totâ oratione illud agit, ut demonſtret Latinæ
linguæ aptitudinem in rebus efferendis præ Græca: plena eſt optimis Obſervationi-
bus. Sunt & ejus duæ epiſtolæ à Joach. Morſio Leidæ anno 1619. in 4to editæ, qvæ
non extant inter ceteras Epiſtolas.

Non minor parente filius JOSEPHUS SCALIGER, cujus & extant *Epiſtolæ*. 71
Ejus Viri maxima ſunt in rem literariam merita, qvi velut pater qvidam literarum
per univerſam Europam ſalutandus eſt. Ex ejus ludo prodierunt, qvos Batavia ha-
buit, Viri illuſtres. Ejus Epiſtolæ eruditione omnigenâ pleniſſimæ ſunt; præter di-
ctionem enim terſam & argutam proponuntur illic Philologica, Medica, Mathematica,
Chronologica, & qvæ ad Orientalem literaturam pertinent: judicia multa de Viris
doctis, de libris, qvæ legere, qvæ excerpere debent harum rerum curioſi. Ejus Epi-

ſtolarum

ſtolarum aliqva *παραλειπόμενα* in 12. à *Jac Revio*, ſi rectè memini, publicata ſunt. Sunt & Epiſtolæ Gallicâ linguâ ad Scaligerum ſcriptæ. Liber ille rarisſimus, atqve multa continet ſingularia de libris & Viris eruditis: editus autem eſt poſt mortem Scaligeri à JAC. REVIO, Hardevici ann. 1624. in 8vo, hôc titulô: *Epiſtres Françoiſes des perſonnages illuſtres & doctes à Monſ. Joſeph. Juſt. della Scola.* Habentur hîc explicationes multorum locorum in Autoribus claſſicis, conſultatur cum Scaligero de rebus plurimis. Si hæ Epiſtolæ conferantur cum ceteris, facient ad intelligentiam plurimarum rerum, qvæ obſcuræ alias videbuntur. Ceterum & intelligendis difficilioribus Epiſtolarum Latinorum locis proderit *Clavis Colomeſiana*, de qvâ ſuperiùs diximus.

CAP. XXIV.
CONTINUATIO PRIORIS ARGUMENTI.

§. 1. *COntinuatio.* 2. *Claud. Sarravii Epiſtolæ laudantur.* 3. *Earum ſupplementa cum multis aliis ejus Viri Epiſtolis latitant in Bibliothecâ Gudianâ.* 4. *In ineditis multa habentur de liticulis eruditorum.* 5. *Latini Latinii Epiſtolæ.* 6. *Fortunius Licetus polygraphus.* 7. *Summus hic Ariſtotelis Encomiaſtes.* 8. *Ejus qvæſita per Epiſtolam.* 9. *Erythræi Epiſtolæ.* 10. *Naudæi* 11. *& Reineſii diverſa de illo judicia.* 12. *Contra Reineſium defenditur ab Autore.* 13. *Salmaſii Epiſtolæ.* 14. *Pauca earum ſunt editæ.* 15. *Moriſotti Epiſtolæ lutulentæ.* 16. *In* Bartholini *Epiſtolis Phyſicæ & Philologicæ Obſervationes.* 17. *Epiſtolarum pretium plerumque neglectum.* 18. *Eobani Heſſi Epiſtolæ.* 19. *Pauli Sarpii Epiſtolæ.* 20. *Iniqvum de illo Cardinalis Perronii judicium.* 21. *Hugonis Grotii Opus Epiſtolicum πολιτικώτατον.* 22. *Quo ſtylo ſint conſcriptæ.* 23. *Qui ex illo fructus haberi posſint.* 24. *Balzazi Literæ ſelectæ Gallicæ*, 25. *Latinæ.* 26. *Howelii iniquius de Gallicis & Balzacianis literis judicium.* 27. *Gallica grandiloquentia.* 28. *Diverſa judicia de eloquentia Balzaci.* 29. *Lis Poëtica de præſtantia Vini & Cereviſiæ inter Guietum & Grotium.* 30. *Pignorii Symbolæ Epiſtolicæ.* 31. *Carteſii Epiſtolæ.* 32. *Conringii σύνταγμα Epiſtolicum è præfationibus congeſtum.* 33. *Puteani Pompa Proſphonetica.* 34. *Collectiones Dedicatoriarum ſuadentur.* 35. *Sturmii Prolegomena.* 36. *Tanaquilis Fabri Epiſtolæ.* 37. *Emendantur in illis Autorum loca.* 38. *Fabri audacia.* 39. *Ejusd. liber de unione religionum.* 40. *Calamitates domeſticæ.* 41. *Caſelii Epiſtolæ ſparſim editæ.* 42. *Ejus elogium.* 43. *Operum ejus Collectio à multis inſtituta.* 44. *Ejus epiſtolæ ad viros Principes.* 45. *Epiſtolarum ineditarum à Dransfeldio volumen procuratum.* 46. *Epiſtolæ ineditæ in Bibliotheca Gudiana.* 47. *Joſephi Scaligeri elogium de Caſelio.* 48. *Petri Martyris Angleri Epiſtolæ Politicæ.* 49. *Aliæ à Puteano collectæ*, 50. *Item Foxii & Oſſati &c. laudantur.* 51. *Stylus Epiſtolarum Civilium.* 52. *Naudæi.* 53. *Sepulvedæ*, 54. 56. *Barlæi Epiſtolæ.* 55. *De hujus Poëſi judicia.* 57. 69. *Petri Gruteri κακοζηλία Lipſiana.* 58. *Fr. Mar-*

Fr. Martini facetæ Epiſtolæ. 59. Lauri Epiſtolæ, 60. Poëmata, & cetera ſcripta. 61. Strena de Nihilo Paſſeratio ſubrepta. 62. Ejus liber de annulo pronubo B. Mariæ virginis. 63. Lipſii ſtylus. 64. De Lipſii Epiſtolis Mareſii 65. & Nicolai Heinſii judicia. 66. De imitatione ſtyli Lipſiani judicium Autoris. 67. Bertilius Canutus, 68. Puteanus, 69. Petrus Gruterus, 70. Cælius imitatores Lipſiani. 71. Centuriæ V. Epiſtolarum Lipſianarum novarum è Gudianâ Bibliothecâ edi poſſunt. 72. Zeileri Epiſtolæ Germanicæ ad LL. CC. Scriptores referendæ. 73. Coppini, 74. Philalthæi, 75. Laurentii Epiſtolæ. 76. Wouwerii Epiſtolæ 77. magnis auctariis è Bibliotheca Gudianâ amplificari poſſunt. 78. Lindenbrogii in Wouwerium maledicentia. 79. Plagii accuſat ob Tractat. de umbrâ, Jano Guilielmo ſubreptum. 80. Miltoni Epiſtolæ familiares. 81. Ejus ſolœciſmi, 82. poëmata Anglica ſine rhythmis. 83. Schickhardi & Berneggeri Epiſtolæ mutuæ mathematicæ. 84. Georgii Richteri Epiſtolæ adverſus Patinum defenduntur. 85. Quædam rariora earum argumenta recenſentur. 86. Baudii Epiſtolæ, 87. quo ſtylo ſcriptæ. 88. Baudii amores, 89. à Petro Scriverio deſcripti. 90. Bongarſii & Lingelheimi Epiſtolæ. 91. Jacobi Vectiani Epiſtolæ. 92. Italici libri raro ex Italia exportantur. 93. Joh. Nic. Saulii Carregæ, 94. Henckelii, 95. Boxhornii, 96. Patini Epiſtolæ. 97. Jacobi Howeli Epiſtolæ Anglicæ 98. cornu copiæ variarum rerum exhibent. 99. Buchneri, Calvini, 101. Theologorum Remonſtrantium, 102. Martini Ruari, 103. Chriſtiani Liberii Epiſtolæ. 104. Le Secretaire Critique du Sieur B. P. dit du Jonquier. 105. Varii Epiſtoliographi recenſentur, Calcagninus, 106. Sacratus, 107. Rycquius, 108. Cæſonius, 109. Ferrarius, 110. Cabeliavius, 111. Ramus, Becmannus, Omphalius, 112. Perpinianus, 113. Languetus, 114. Fabricius, 115. Heinſius, 116. Turnerus, Robortellus, Siberus, 117. Feminæ etiam, Olympia Fulvia Morata, 118. Weſtonia Laura, 119. Aloiſia Sigæa. 120. Principum Luneburgenſium & Joh. Val. Andreæ literaria commercia. 121. Collectores variarum Epiſtolarum, Michaël Brutus, Melchior Junius. 122. Epiſtolæ Indicæ & Japponicæ. 123. Nienhoffii Itinerarium Chinenſe ex his Epiſtolis excerptum. 124. Epiſtolæ Italicæ ab Aldo Manutio, 125. à Bartholomæo Zuchi, 126. Antonio Buleſone collectæ. 127. Aloyſii Groti cæci Epiſtolæ Italicæ, 128. Johannis Donnæ Anglicæ. 129. Medicæ variorum Epiſtolæ. 130. Epiſtolæ Eccleſiaſticæ antiquorum. 131. it. de negotiis ſocietatis Jeſu. 132. Peregrinatorum Epiſtolæ Busbequii, 133. Sorbieri. 134. Politicæ Perezii, 135. Paſquierii, 136. Viglii Zwichemii ab Aytta. 137. Petri de Vineis.

VAſtius hoc eſt, quod ſuſcepimus, argumentum, quam ut una tractatione abſolvi poſſit. Tantus enim Epiſtoliographorum eſt numerus, ut, ſi omnes recenſere animus ſit, voluminis integri, non aliquot paginarum, res ſit. Neque inſtituti noſtri eſt, omnia cum pulviſculo hic congerere: præcipuos ex illis tantum enumeramus, inprimisque illos, qui Hiſtoriæ literariæ inſerviunt; quam telam, 1

telam, quandoquidem ſemel orſi ſumus, nunc eô, quô cœpimus, filô continuabimus.
Prodeat itaque nunc poſt ſuperiores, à nobis enumeratos,

2 CLAUDIUS SARRAVIUS, Senator Pariſienſis, genere & doctrinâ vir illu-
ſtris, magnam habuit cum eruditis ſui temporis familiaritatem: hinc frequens ipſi
Epiſtolarum cum ipſis commercium ſuper varii generis argumentis. Miſcentur illic
Hiſtorica, Philoſophica, Philologica, Theologica, neque ulla illic epiſtola eſt, quæ
rerum ſterilis ſit, & ſolâ mutuâ civilitate abſolvatur. Judicia illic habentur de viris
doctis, de editionibus librorum, de locis Autorum corruptis, & plura alia; neque ſty-
lô incultô, ſed eleganti planè & terſô. Imprimis id laudandum eſt, quod plerumque
ſubjiciantur virorum doctorum reſponſoriæ: quod non ita fit in aliis, quodque deſi-
deravit vir Clariſſ. Thomaſius in *Præfat. Epiſtolarum Boxhornii.* Obſervatur etiam
accuratè ordo temporis, quod non ita in aliis. Viri autem, à quibus ad Sarravium, &
ad quos Sarravius ſcribit, longè ſunt celeberrimi, Salmaſius, Grotius, (quorum plures
illic reperiuntur), Heinſii, Alexander Morus, Gronovius, Blondellus, Voſſii, qvanta no-
mina! Ut duo memorem notabilia è magnô illorum numerô; unum eſt, quod de Bo-
dini Dialogo habet aliquot in locis, cujus jam ſupra facta eſt mentio; alterum de fra-
gmento ex Anaſtaſio Bibliothecario, de Johanna Papiſſa. Liber modicus eſt in 8vo
3 editus ann. 1654, Arauſione in Galliâ. * In editis multæ ſunt lacunæ, quibus ha-
bebantur nonnulla, quæ tunc temporis non poterant publicari. Illa nunc omnia è
Bibliothecâ Gudianâ ſuppleri poterunt: poteritque vir illuſtris tertiâ parte auctiores
dare has epiſtolas. * In illis occurrunt multa de literatis arcana, quæ non niſi in
4 aurem dici poterant; multa de Heinſio, ejusque controverſiâ cum Salmaſio habentur.
Heinſium vocat doctorem monoſyllabum; pleræque ad Salmaſium ſcriptæ. Galli-
cæ Latinis miſtæ. Ut aliqua memorem: Tenuiter de Zuerio Boxhornio judicat, quem
multa ſcribere ait, at parum conſiderate, adducendo Autorum loca, ſibi non ſatis per-
penſa. Theodoreti editionem à Sirmondo procuratam imperfectam vocat, quod 16.
vel 17. libros, qui ſunt Theodoreti, & Athanaſio vulgò adſcribuntur, verum ſub nomi-
ne Theodoreti à Photio citantur, omiſerit. Grotii de Salmaſii libris de Uſuris ac
Mutuô judicia recenſentur; ac inter alia damnat Salmaſii ſententiam Grotius, quâ *rem
alienam teſtamento relinqui poſſe* negaverat. Multa hic de eruditorum liticulis, ſtu-
diis, judicia. Optimè mereretur de literatis vir illuſtris, ſi epiſtolas impreſſas cum
ſupplementis recudi, atque ineditas addi curaret. (*eee*)

5 LATINUS LATINIUS Viterbienſis, vir doctiſſimus, magni apud Pontificios
nominis, cujus elogium videas apud Lipſium *Cent. 2. Miſcell. Epiſtolarum* 39. *&* 75,
magna peritiæ in Conciliorum hiſtoriis & in Canonibus veteris Eccleſiæ. Scripſit
Epiſtolas

(*eee*) Claudii Sarravii, & Amicorum, Epiſtolæ 275, e voto Morhofii, ſuppletis lacunis, auctiores e Biblioth. Gudiana jam prodierunt, adjectæ Gudii ipſius, & Amicorum ad eum, aliorumqve Virorum Doctorum, Epiſtolis, a Gudio conquiſitis, in Editione, qvam Pet. Burmannus, Joh. Georg. Grævii Auſpiciis. A. 1697. *in 4to maj.* curavit, Ultrajectina.

Epiſtolas multas tum Cardinalium, tum ipſius Pontificis nomine, cui ab Epiſtolis fuit; in quibus multa ſunt, quæ pertinent ad ſtatum Eccleſiaſticum & Civilem, multa quoque de Autoribus judicia, & locorum quorundam emendationes. Editus liber eſt Romæ ann. 1639. in 4to. Poſt mortem ejus ante annos aliquot prodiit ejusdem Autoris *Sylloge* aliqua *variarum Obſervationum*, in varios Autores ſacros & profanos, Poëtas, Conciliorum & Canonum Scriptores, quæ publicata è ſchediaſmatibus ejus Romæ, ſub titulo *Bibliothecæ*, in folio.

FORTUNII LICETI, Medici & Philoſophi Patavini extant multi libri magna mole congeſti & ſcripti. Jure optimo inter Polygraphos hic numerandus, quo fit, ut non usque adeo ſelecta ſemper ſcribat. Laudari tamen ob variam eruditionem meretur, quam in Medicis, Philoſophicis, & Philologicis habuit. * Totus Ariſtote- 7
licus ad ſuperſtitionem usque, quod vel ex eo patet: nam ſententiam de via lactea ut 8
meteoro defendens maluit in gratiam Ariſtotelis duplicem fingere *γαλαξίαν*, unam æthercam, alteram ſublunarem adverſus omnem rationem & veritatem, ne ulla in re falſus videri poſſet Ariſtoteles. Ejus extat quoque liber cum titulo: de *pietate Ariſtotelis adverſus Deum & homines*, totus in laudem Ariſtotelis ſcriptus, & vel æternam ipſi ſalutem pollicetur. * Miſit ille in lucem *qvæſita per epiſtolam* ſex, ſeptem, 9
in 4. ſpiſſis Voluminibus, qvibus tractantur argumenta Medica, Philoſophica, Philologica, de quibus ipſum conſuluerant viri eruditi. Sed tamen & inter Locorum Communium Scriptores tueri nomen ſuum poteſt. Janus Parrhaſius Philologus ante Licetum ſimili titulo de argumentis Philologicis ſcripſerat. Ejus extant *qvæſita per Epiſtolam* in Theſauro ſeu Face Critica Gruteri.

JANI NICII ERYTHRÆI, cujus jam ſupra toties mentio facta eſt, elegantes 10
extant *Epiſtolæ*; ſtylo cultiſſimo ſcriptæ, rebusque refertæ, quæ ad hiſtoriam illorum temporum pertinent. Multa ex illis diſcas, quid Romæ, quid in Italia tota rerum geſtum ſit; qui viri literati vixerint, quid præclari in lucem ediderint: de quibus judicia hinc illinc interſperſit. Nemo hoc tempore Ciceronem magis æquavit, & auream illam Romanorum Scriptorum eloquentiam, quam vir ille: quare & ratione ſtyli & rerum legi poteſt. Ejus Epiſtolæ editæ ſunt Coloniæ Ubiorum, (vel potius Amſterodami; locus enim falſus) ann. 1645. in 8vo. * Ejus dictionem vehemen- 11
ter extollit Gabriel Naudæus *epiſt.* 93. Ita enim ad illum ſcribit: *quæcunque proſa & verſa oratione ſcribis, ita me capiunt & delectant omnia, ut præ te uno veteres meæ deliciæ Bembi & Politiani videantur mihi illiberales eſſe & infaceti.* * Iniquius 12
eſt Reineſii de illo viro judicium, qui *epiſt.* 66. ad Rupertum, ut ex loco illo apparet, ſibi habet ὁμόψηφον. Ita enim; *Nicii Romani, quæ prodiere, omnia nunc habeo, & lego; judicium in eo deſidero & ipſe; itemque majorem Græcæ literaturæ cognitionem, à qua imparatior eſt. Ejus epiſtolis delector ideo, quod res urbanas & doctos hac ætate homines ex iis poſſim cognoſcere. Videtur hoc ſolum quæſiſſe iſto ſcribendi genere, ut, quantum Latina lingua valeat, experiretur. In Vitis multa memorabilia obſervo in Exemplis τὸ ἐπίφορον εἰς μυθάρια ſuæ ſuperſtitioni accommoda.* * Velim 13

illa judicii παροράματα detexiſſet Reineſius, qvæ ego, niſi forte in Exemplorum li-
bro, non deprehendo. Sed ea ipſe excuſat. Græcæ linguæ imperitiam ubi prodat
Nicius, non inveni, Latinè enim ſcripta ſunt omnia. Si ita graſſari judiciis velimus,
eſſent forte & in Reineſianis ſcriptis, quæ ad cenſuram vocari poſſent.

13 SALMASII *Epiſtolæ* prodierunt poſt mortem iſtius viri, doctrinâ variâ plenæ,
ut fuit ille vir diffuſæ lectionis & ingenii; ſed paucæ illæ ſunt, qvarum ego longè plu-
14 res ab illo ſcriptas eſſe exiſtimo. * In tantâ enim celebritate hominum viventi penè
qvotidianum fuit Epiſtolarum commercium, qvarum αὐτοσχεδιάσματα ipſi perierunt,
& in angulo apud viros doctos ſparſim latent. Ut enim extemporalis fuit in omni
lectione ſuâ, omniaqve, prout ſemel conceperat, in typographiam miſerat, ita vix cre-
dibile eſt, Epiſtolas illum deſcripſiſſe: dolendum tamen eſt, intercidiſſe illas, in qvibus
fortaſſe multa fuerunt, qvæ prodeſſe orbi literato potuerint. Apud Sarravium non
paucæ ejus Epiſtolæ leguntur, qvas in Opere illo Epiſtolarum non deprehendas. Re-
periuntur & in Bibliothecâ Gudianâ nonnullæ.

15 CLAUDIUS MORISOTTUS, vir doctus apud Gallos, ſcripſit *Epiſtolas* varii
argumenti. Ejus Opus eſt, qvod inſcribitur *Orbis Maritimus*, ſed, quod profectò ſpei
& voto virorum eruditorum non reſpondet. Multa illic debuiſſet agere de commer-
ciis maritimis, de bellis maritimis, & ſimilibus argumentis, de qvibus pauca admodum
& ſatis jejuna. Ejus Epiſtolæ varia continent Philologica; ſed triti & obvii argu-
menti. Tituli & capita Epiſtolarum nonnunquam magnifici aliquid minantur; ſed
tamen accidit illis, qvod Horatius ait:

turpiter atrum
Deſinit in piſcem mulier formoſa supernè.

Nonnunqvam ineptâ aliqvâ declamatiunculâ totam Epiſtolam abſolvit. Nonnulla
etiam Carmina ſua & Elegias adjecit, ut ſingulares in tædioſô & prolixô opere deli-
cias; ſed qvibus parum ineſt delicati, modo ſordibus & vitiis proſodicis immunes eſ-
ſent. Editæ ſunt in 4to. Scripſit etiam *libros Faſtorum Chriſtianorum*, ad exemplum
Ovidii, ſed nihil eſt in illis poëtici ſpiritus.

16 THOMAS BARTHOLINUS *Epiſtolarum Centurias* aliquot edidit, tum qvas
ipſe ad alios ſcripſit, tum qvas alii ad ipſum ſcripſerunt: in quibus agitur de argu-
mentis Medicis, Phyſicis & Philologicis. Bene meritus eſt vir ille de omni doctri-
næ genere, nec in ipsâ ſenectute ſuâ deſiit benè mereri, nec Epiſtolas ſuas bono publi-
17 co invidit: * qvod ejus inſtitutum utinam & ſeqverentur viri docti; multa enim
ex Epiſtolarum commercio diſci poſſunt, qvæ tamen plerumqve negligenter habentur
à viris doctis; tùm, qvod ſibi nota ſcribant & familiaria, & facilem illorum jactu-
ram habent, cum tamen illa omnia pretium ab annis capiant, & apud poſteritatem
demum illô, qvô merentur, numerô habeantur. Qvod ſi qvis in Epiſtolas tales inci-
dere poſſit, cum diſtrahuntur Bibliothecæ virorum doctorum, is tanqvam theſaurum
comparet: plerumqve enim ſpernuntur ut leviora.

18 EOBANI HESSI *Epiſtolæ* ſperni non debent. Fuit ille ſuo tempore Poëta

magni

magni nominis, magnis virorum doctorum familiaritatibus implicitus. Illius epiſtolæ à *Joach. Camerario* collectæ, vel ideò in pretio habendæ, qvod tanti viri nomen præferant: nam ad illum pleræqve ſcriptæ faceti qvidem argumenti plerumqve; ſed tamen in qvibus multa etiam reperiantur notatu digniſſima. Ejus libri jam ſuprà à nobis facta eſt mentio in *Cap. de Vitar. Scriptor.*, deſcriptio qvippe vitæ ejus præmiſſa eſt his epiſtolis. Prodiit liber Norimbergæ ann. 1553. in 8vo.

PAULI SARPII *Epiſtolæ* jam ſuprà à nobis commendatæ, cum ageremus *de* 19
Vitarum Scriptoribus. Sunt verò illæ Italicâ linguâ ſcriptæ, qvæ anno 1673. in 12. demum publicatæ ſunt; in qvibus omnia penè ſunt politici argumenti. Nam ferè de omnibus Europæ rebus, ut tùm erant, judicia inſtituit: inprimis de Statu Venetô, Pontificiô & reliqvorum Italiæ Principum. * Ineptum eſt & malignum Cardina- 20
lis Perronii de eo judicium in Excerptis illis ſuis; qvi de illo ita: *Ie ne remarquay rien d' eminent en cet homme; il a un bon jugement & bon ſens, mais de grand ſçavoir point, je ne vis rien que de commun, & un peu plus que Moine.* Adverſus ſolem hoc loqvi eſt. Qvi norunt, qvantas, qvalesqve res geſſerit Sarpius, qvibus ille doctrinis excelluerit, illi non ſupra Monachum, ſed & ſupra Cardinalem, ac ipſum hunc Perronium, ſapuiſſe largientur.

HUGONIS GROTII *Epiſtolæ* à viro maximo profectæ ſummô in pretiô eſſe 21
omnibus debent. Tot certè tantaqve vir ille ſcripſit, ut ſeculi noſtri Phœnix meritò dicendus ſit. Paucæ ejus epiſtolæ editæ primùm fuerunt, qvarum ipſum tamen magnum ſcripſiſſe numerum veroſimile eſt, tantâ negotiorum civilium mole, in tantô eruditionis apparatu. Ejus epiſtolæ ad Gallos aliqvoties editæ, ultimaqve editio Lipſiæ prodiit curante Geſſenio anno 1674. in 12. in qvâ id laudandum, qvod Indicem iis adjecerit, qvem ego omnibus epiſtolis adjectum vellem: nam & utiliſſimus eſt, & multô labore levat legentes. Nunc tandem *Opus vaſtum Epiſtolarum Grotianarum* prodiit, qvod hactenus in Bibliothecis virorum illuſtrium delituerat, qvodqve Iſaacus Gruterus à Blauio jam dudum typis deſtinatum teſtatur in qvâdam ſuper Opera nonnulla Verulamii Latina præfatione. Continentur in illis varia, ut fuit ipſi ingenium ad omnia natum, Politica, Eccleſiaſtica, Theologica, Juridica, Philologica, judicia de libris. * Nec deeſt illi orationis cultus, qvanqvam ſtylus ipſi interdum 22
ex argumentô ſordes aliqvas trahat, & ſe ad hominum, qvibus ſcribit, indolem componat. Reperiuntur enim interdum epiſtolæ ſimplici planè humiliqve dictione ſcriptæ, ac ſine ullâ moroſâ meditatione. Sed cum rem aliqvam unicè agit, nemo ipsô vel dulcior eſt Poëta, vel elegantior Orator, aut nervoſior Hiſtoriographus. Adeò ubiqve vir ille domi eſt, & velut in fundô ſuô dominatur. Qvam in Politicis epiſtolis ingeniô rerum attemperare calamum debeat earum Scriptor, ille novit, qvi in hoc negotiò verſatur; ubi verborum cura ſuperſtitioſa qvidem non eſt, ſed debent illa ad rei expreſſionem ſingulari ratione eſſe accommodata; qvod Erythræus *Pinacoth. III. n.* 27. in Franciſco Viſdomino notavit. In his Grotii epiſtolis multa ſunt, qvæ Statum univerſæ Europæ ſuo tempore denudant, qvæ aliunde difficulter petuntur.

23 * Rectè ergo, qui præfationem ad Lectorem ſcripſit, de his Epiſtolis judicat: *Ut Theologica, Philologica, & quæ ad Hiſtoriam Eccleſiaſticam, ac Jurisprudentiam pertinent, miſſa faciamus, non pauca hinc hauriri poterint ad illuſtrationem hujus noſtri ſeculi hiſtoriæ mirè conducentia. Dum enim magnô Sueciæ Cancellario Axeliô Oxenſtiernæ res in Galliâ geſtas refert, multa ſuppeditat, ex quibus de Galliæ tum temporis conſiliis artibusque ac conatibus Cardinalis Richelii, certius aliquando ferri poterit judicium, quam ex iis, qui ejus ævi hiſtoriam datâ operâ ſcripſerunt. Uti enim ex Ciceronis epiſtolis multa diſcimus, quæ fruſtra in temporum illorum Hiſtoricis requiramus, quippe quibus multa ignota fuerant, quæ Ciceroni patuerunt, qui & Virorum in Rep. Romana Principum facta, dicta, ſuſpiciones, ſuaque ipſius cogitata ſine fuco aperit: ita ex Grotianis Epiſtolis, quæ inter Suecos & Gallos agitata ſint, quæ poſt ſiparium acta, utriusque gentis artes, timores, peccata, tutius ſæpe cognoſcemus, quam ex ſcriptis, quæ eo animo edita ſunt, ut honori alterutrius Gentis conſuleretur. In hiſtoriis cavent plerumque ſcriptores eorum partibus officere, inter quos vivunt, eorum peccata diſſimulant, hoſtium vero commiſſa augent, & vividis coloribus pingunt. At in Epiſtolis candidius agitur, liberè notantur, qui aliquid vituperio dignum admiſerunt, laudatur virtus, ubicunque reperiatur. Præterea hic multa occurrent, quæ ſolent negligi ab hiſtoriarum ſcriptoribus, at ſine quibus de Principum rebus geſtis vix ſatis tutò judicari poteſt. Notum eſt nimirum, Legatos ad Principes, à quibus ſunt miſſi, vel ad eorum Miniſtros, teneri, quam ſæpiſſime poſſunt, Commentarios rerum, quæ aguntur ac dicuntur in Aulis, in quibus verſantur, mittere, etiamſi nihil habeant, quod ſcribant, præter rumores: quia ex rumoribus iſtis ſæpe, quid ſint acturi hoſtes, aut etiam, quod aliquando minoris non eſt momenti, quid de rebus judicent Principes, & ad quas inclinent partes, optimè colligitur. Imperitè ii judicant de ejusmodi Commentariis Legatorum, qui eos contemnunt, quod falſos rumores in iis annotatos aliquando deprehendant. Inter artes politicas, quibus ducuntur populi, terrentur hoſtes, animi alliciuntur vel alieniores fiunt, rumores eſſe cautè atque in tempore ſparſos, ii demum ignorant, qui ſunt omnium hiſtoriarum, imò vitæ communis, ignari. Itaque & talia noſci, & hiſtoricorum & omnium eorum, qui hiſtoriam amant, multum intereſt; id autem aliunde reſciri nequit, quam ex Epiſtolis eo ipſo tempore ſcriptis, quo evanidi rumores ſpargebantur.* Verè hæc de Opere illô Epiſtolicô prædicant, qvi ediderunt; qvi ſi Indicem rerum qvoqve adjeciſſent, optimè ſanè de nobis meriti fuiſſent: nunc in illo vaſto Opere multa latent, qvæ non niſi magnô labore erui poſſunt. Sunt tamen & ſecundum temporum ſeriem Epiſtolæ diſpoſitæ, qvod ad hiſtoriam magnoperè conducit. Putaverim ego ſanè plures etiamnum editas eſſe viri hujus Epiſtolas: ac vidi ego non paucas in Bibliothecâ Gudianâ, qvas ego in illo Opere extare non credo.

24 JOH. LUDOVIC. BALZACI *Literæ ſelectæ*, Gallicô ſermone ſcriptæ, Amſtelodami apud Elzevirios editæ ann. 1656. in 12. Apud populares ſuos varia expertus eſt judicia ob novum aliqvod dictionis genus in Gallico ſermone: eſt enim argutus, floridus, metaphoris aliqvantulum indulgens; qvæ ſcribendi ratio qvibusdam, qvi caſtiga-

caſtigatiores videri volebant, diſplicuit. Nam Satyræ adverſus illum ſcriptæ & integri libri, qvos ipſe tamen valide ſatis excepit & retulit. * *Latinas Epiſtolas* ſcripſit, qvæ raræ ſunt, in qvibus ſingularis qvidam linguæ Latinæ nitor, & Gallica qvædam facundia, optimè ad ſermonis Latini genium applicata. In Gallicis epiſtolis habentur ſingularia de rebus literariis & Autoribus judicia. * Non has tantum, ſed & aliorum Gallorum, Epiſtolas perſtringit JACOB. HOVVELIUS *in literis ſuis familiaribus*, Anglicâ linguâ ſcriptis; nam epiſtola I. dicit, viciiios ſuos transmarinos, vernaculâ linguâ ſcribentes, ſtylô uti marcidô, qvi ſimilis ſit corpori carnoſô ſine junctura & arteriis. Vocat eorum expreſſiones hecticas & meris verbis flatulentas, aranearum telas, qvæ non ſtringant Lectores. Elegantiſſimè ſonant Anglica verba: *Others there are among our next transmarin neighbours Eaſtward who write in their own language, but their ſtile is ſo ſoft ano eaſia, that their Letters maybe ſaid to be like bodies of looſe fleſh Without ſinews, they have neitheir Joynts of art, nor arter es in them; they have a Kind of ſimpering ant lanck hectic expreſſions made up off a bombaſt of words and finical affected complements only: Icannot wel away with ſuch ſleay ſtuff, with ſuch cobweb-compoſitions, where there is noſtrength of matter, nothing forthe Reader to carry away with him, that may inlarge the notions off his foul: One ſhal hardly find an apogthegm, example, ſimile or any thing of Philoſophy, Hiſtory, or ſolid Knowledge, os as much as one new created phraſe, in a hundred of them; and to draw any obſervations out of them, Were as if one went about to diſtil cream out of froth; Inſomuch that it may be ſaid of them, whad was ſaid of the Eccho, That ſhe 'is a meer ſound, and nothting elſe.* De Balzaci literis ita judicat: *I return you your Balzac, by this bearer, and when I found thoſe Letters, wherein be is ſo familiar with his King ſo flat, and thoſe ſo Richelieu, ſo peſſ'd vvith prophane hyperboles, and larded up aud dovvn dovvn vvith ſuch groſs flatteries, vvith others beſides vvhich he ſends as Urinals up aud dovvn the vvorld to lork into his vvater, for diſcovery of the crazy condition of his boydy. I forbore him farther* Verum gentili illi odio paululum hîc indulgere nobis videtur bonus Howelius. Qvæ enim ille in literis reqvirit, ad literas, qvâ literas, propriè non pertinent, ac poſſunt vel ſine his elegantes ſcribi literæ. Qvis enim apophthegmata, exempla, ſimilia, in epiſtolis, qvà talibus, qværat? Neqve enim Declamatores ſunt Epiſtoliographi. Ac vereor, ne Galli Anglis, ac ipſi Howelio, qvi prodigi in his & ſimilibus ſunt, affectationem, etſi ingenioſam, exprobrent. * Illæ epiſtolæ, qvas junior edidit, turgent metaphoris, & aliqvid Aſiatici ſonant. Maturiore ætate temperavit ſibi paululum, & qvod tumidum antea videbatur, in mollius dicendi genus commutavit. Si qvid ego judico, Gallicæ illius eloqventiæ, vel potius grandiloqventiæ, qvam genti illi familiarem in Sulpitio Severo, Eucherio aliqvi, in Budæo Eraſmus notavit, ſpecimen in illo qvoqve obſervare mihi videor. * Magna interim partium ſtudia fuerunt in Gallia adverſus hujus viri eloqventiam, aliis ut novam integris libris damnantibus; aliis ut perfectiſſimi ſermonis exemplum imitantibus. Hiſtoriam omnem ejus rei prolixâ diſſertatione complexus eſt Sorellus in Bibliothecâ Gallicâ. * In Balzaci epiſto-

25 26 27 28 29

 lis

lis notari merentur, qvæ habet de lite inter Guietum & Grotium ſuper præſtantiâ vini & cereviſiæ p. 313. Franciſci Guieti ruſticum epigramma pro vino adverſus Batavos cereviſiæ potores illic legatur. Grotii verò Phaleucus pro cereviſiâ inter poëmata ejus reperitur.

30 LAURENTII PIGNORII *Symbolæ Epiſtolicæ* plenæ ſunt bonæ frugis. L. Pignorius, Profeſſor Patavinus, varia in lucem miſit docta & laborioſa. Is Symbolarum Epiſtolicarum librum primum edidit Patavii ann. 1629. *in 8vo*, qvem plures non ſunt ſecuti; in qvibus varii argumenti multa cumulantur, præcipuè verò antiqvaria. Multa illic ſunt, qvæ ad Jurisprudentiam & Hiſtoriam pertinent. Elucidantur Autorum varia loca, explicantur Inſcriptiones veteres. Optimus eſt pro Criticis & Antiqvariis liber.

31 RENATI CARTESII *Epiſtolæ* pleræqve Phyſici argumenti ſunt. Novæ Philoſophiæ autor fuit Carteſius, qvæ tamen non ita nova eſt, ut non apud antiqvos ejus dogmata appareant, ut per ſingula capita facilè demonſtrari poſſet. Fuit, qvi illa ex Moſe deducere voluit, primis ſcilicet Geneſeos capitibus, qvod ipſi Carteſio ne qvidem per ſomnium in mentem veniſſe opinor. Ejus hypotheſes vix per ſe ſunt intelligibiles, niſi illuſtrentur vivâ doctrinâ. Mathematicas certè corporum affectiones, & qvicqvid ab iis operationum dependet in naturâ, ut ſunt permultæ, nemo profundiùs & exqviſitius demonſtravit, qvam Carteſius. Poſt mortem ejus editæ ſunt epiſtolæ in 4to, Lugd. Batav., qvæ ad viros doctos ſcriptæ ſunt ſuper dubiis Philoſophiæ ſuæ locis. Nullô itaqve ex Commentariô meliùs intelligi poteſt doctrina Carteſiana, qvàm ex iſtò, qvem præbent epiſtolæ. Multa illic proponuntur rariora naturæ φαινόμενα, in qvibus explicandis illic ſuum exercuit ingenium. Gallicâ etiam linguâ plures ſcriptæ.

32 HERM. CONRINGII *Epiſtolæ* prodierunt Helmſtadii *in 4to*, junctim editæ, qvæ prius ſparſim editæ fuerunt, & librorum frontiſpiciis præfixæ. *(fff)* Ejus enim viri celebritate commoti multi, qvi monumenta ingenii publicarunt, ipſius operam ſollicitaverunt in præfationibus Operibus ſuis præmittendis; eas in unum corpus redegit, qvo continentur multa Theologica, Hiſtorica, Phyſica, Politica, Philologica,
33 prout argumenta librorum ſe ipſi obtulerunt. * Adjecit qvoqve librorum ſuorum præfationes, qvod olim qvoqve fecit ERICIUS PUTEANUS, qvi è Præfationibus & Dedicationibus librorum, qvos ipſe confecerat, peculiare Syntagma collegit, ſub titulo, *Pompæ Prosphoneticæ*, uſui fortè futurum ſingulari illis, qvi dedicatorias epiſtolas
34 ſcribunt. * Conſilium non adeo ſpernendum, ſi qvis corpus aliqvod ſelectiorum Dedicationum ex variis Autoribus collectum conficeret. Solent enim in iis cumulari floridi

(fff) Herm. Conringii Epiſtolis addenda ſunt duo illarum, ad Ferd. Fürſtenbergium, Epiſc. Monaſterienſem, & Steph. Baluzium Syntagmata poſthuma, ob variam Eruditionem, Antiqvariam imprimis & Hiſtoricam commendanda, qvæ, cum Utriusqve Reſponſoriis, Helmſtadii *A.* 1694. *in 4to*, edidit Caſp. Corberus, Eloqv. in Acad. Julia Profeſſor, plurium ad eruditos alios, qvæ has ſint ſecuturæ, ſpem ſimul injiciens.

floridi ſtyli argumenta, enthymemata encomiaſtica, qvorum præcipuus in Orationibus Panegyricis uſus eſt; ne qvid dicam de uſu illo in argumentis librorum qvaſi ſummariâ notitiâ cognoſcendis. * Eo modo JOHANNIS STURMII qvoqve 35
Præfationes ſub titulo *Prolegomenorum* in unum corpus collectæ ſunt, Tiguriqve editæ, in qvibus, ut editor Toxites rectè ſentit, ſunt multarum artium rerumqve optimarum inſignes loci, qvarum uſus non minori cum utilitate, qvam judicio explicatur. Hic de Dialecticis, de viâ intelligendi Platonis Dialogos, de imitando Cicerone, contentione inter Eraſmum & Longolium ortâ, de verborum ἀναλύσει ac delectu, de lectione Ciceronis, de Demoſthenis atqve Æſchinis diſcrimine, de dicendi artibus, de Hiſtoriæ utilitate, multa proponuntur.

TANAQVILIS FABRI *Epiſtolæ* Philologici argumenti ſunt. Vir doctiſſimus 36
fuit, Philologus, Græcarum literarum peritiſſimus, velocis, ſed & audacioris ingenii, Salmurienſis Academiæ Profeſſor. * Multa ex ingenio ſuo in Autoribus repoſuit, 37
etſi MStis libris deſtitutus; qvæ tamen ipſi temeritas nonnunqvam feliciter ceſſit ingenii ſolertia ſæpe percipienti, qvod alii magno labore in MStis reqvirunt. * Non 38
ſemel tamen aliis ob audaciam ſuam vapulat Scriptoribus: nam corrigit ſæpe pro lubitu mendoſa loca, *deſtruit, ædificat, mutat qvadrata rotundis.* Multa ſuarum conjecturarum complexus eſt his Epiſtolis, qvarum libri duo ſunt, qvibus Autorum veterum loca adverſus omnium ſententias explicat, ob feſtivitatem ingenii & acumen magno in pretio habendus. Aliqvem Epiſtolarum illarum locum, ubi Livium reprehendit, ut qvi qvondam Latinæ linguæ vocem non ſatis intellexiſſet, ſugillarunt Ephemeridum Scriptores Gallici, qvi tamen ab ipſo probe depexi libro qvodam Gallico, cui titulus: *Journal du Journal.* * Scripſit, ut hoc obiter memorem, *de Religionum* 39
Unione librum Gallicâ linguâ, qvô nec Pontificiis nec Reformatis placuit; illorum vitia in nuditate ſuâ ſiſtens, horum vero invidiam incurrens, qvod jungere gryphes eqvis laboraret: qvi liber & in Belgicam linguam converſus eſt. * Ceterum ma- 40
gnæ fuerunt iſtius viri calamitates domeſticæ, de qvibus ſæpe conqveritur: filiam doctam habuit, qvæ hodiè libros ſcribit in gratiam Delphini; qvæ & ipſa dicitur imitari Patrem. Edidit qvoqve prima Scaligeriana, qvibus præfationem præmittit, in qvâ de fatis ſuis qveritur. De hoc viro Patin. Epiſt. 77. legatur.

JOH. CASELII *Epiſtolæ* inter Germaniæ noſtræ κειμήλια literaria, ut omnia 41
iſtius viri, merito referendæ. * Lumen ille Germaniæ fuit, Græce & Latinè do- 42
ctiſſimus, Orator, Philoſophus & omnium literarum vir, Roſtochienſis primum Academiæ, hinc Helmſtadienſis, Profeſſor, ſuo exemplo, conſiliis, præceptis totam tum temporis Germaniam pene informavit; à Principibus in conſilia, tam literaria qvam civilia, adhibitus. Huic Helmſtadienſis Academia illos progreſſus debet, qvos in ſolidioribus & elegantioribus ſtudiis fecit. Ex ejus enim ſcholâ prodierunt viri doctiſſimi, ad genium antiqvitatis & veræ ſapientiæ formati. * Ejus Opera utinam ha- 43
beremus omnia uno Volumine comprehenſa. Jam diu laboratum id fuit Sereniſſimis Ducibus Luneburgicis, ut omnia ejus Opera prodirent undecunqve collecta, ſed hacte-

hactenus res non præſtita fuit. Habuit in animo olim *Henricus Ernſtius* Opus Ca-
ſelianum conſtituere, qui Indicem ſcriptorum ejus imprimi curavit, cui tamen multa
deſunt. Beatus quoque noſter *Sperlingius* idem conſilium agitavit, in cujus Biblio-
theca pleraque ejus ſcripta aſſervata fuerunt. Magno illum elogio Grotius in epiſto-
44 la ad Gallos 154. ornat. * Præcipuæ autem ejus Epiſtolæ editæ ad viros Princi-
pes, in quibus multa de iſtorum temporum ſtatu civili & literario, multa de viris do-
ctis judicia. Illa tunc temporis Principum cura erat, quæ nunc (nam iſta ſeculi noſtri
perverſitas eſt) ad Pædagogos ablegatur. Editus ille liber Helmſtadii ann. 1619, cu-
rante Fuchtio. Editæ & aliæ quædam ejus ſunt Epiſtolæ, Vagetio curante, Hambur-
gi, & iterum aliæ ejusdem ad Victorium cum ejus reſponſoriis, quæ aliquoties editæ
ſunt, in Victorii autem Epiſtolis omiſſæ, quod, ut Böclerus queritur, tantum decus
45 Germaniæ aliqvi inviderent. * Nunc vero Anno 1687. *Opus Epiſtolicum Caſelia-
num per Justum à Dransfeld, Pædagogii Göttingenſis Rectorem, Francofurti edi-
tum eſt, exhibens Epiſtolas ad Principes nobiles, viros celebres, propinqvos, cives ac
familiares, qvæ in Fuchtiana & Vagetiana Editione non comparent, ac in XVI. libros
ex ipſius Autoris Adverſariis & MStis tributum. Præmittitur Conringii ad illum
Epiſtola, in qua de reliquis ſcriptis Caſelianis nonnulla narrantur, isque Autor ad ce-
tera qvoqve, quæ collegit, edenda impellitur: qvod ut facere velit, etiam nos obteſta-
46 mur. * Eſt & in ſcriniis Gudianis integra Epiſtolarum Caſelianarum centuria,
hactenus non editarum, niſi forte in nova illa collectione Dransfeldiana qvædam ex
iis habentur. Caſelii 37. Epiſtolæ reperiuntur in volumine Epiſtolarum *αὐτογρα-
φῶν* Blocii, de qvo Lambecius *lib. 1. de Bibliotheca Vindobonenſi p.* 55. in qvo multæ
47 aliæ ſunt *Gruteri, Camerarii, Giphanii, Rittershuſii, Sturmii &c.* Epiſtolæ. * Ma-
gnificum ſtylo Caſelii elogium tribuit Joſ. Scaliger lib. 3. Ep. 270. *Multi*, inqvit,
*Latinè, pauci Romanè loqvuntur: & ſi qvi forte Romanè; at raro illum Ciceroniani
ſeculi genium aſſeqvuntur. Qvi hunc leporem in tuâ oratione non agnoſcit* (ſcribit ad
Caſelium) *is qvid ſit Latine ſcribere, neſcit. Qvid de verſiculis tuis dicam? Qvi
qvantum ab omni fuco & ambitione remoti ſunt, tantum Romanæ illius priſcæ ſimpli-
citatis & amœnitatis habent Catulliana.* De Caſelii Epiſtolis legi poteſt Epiſtola
Vincentii Fabricii 7. ad Henr. Vagetium.

48 PETRI MARTYRIS ANGLERI, Mediolanenſis, *Epiſtolæ* Politici argumenti
ſunt. Fuit ille Protonotarius Apoſtolicus & prior Archiepiſcopus Granadenſis, &
Regi Hiſpaniæ à rerum Indicarum conſiliis. Editæ ſunt in fol. an. 1630. & Amſte-
lodami in fol. an. 1670. apud Elzevirios, cum Epiſtolis Ferdinandi de Pulgar. Totum
Opus politicum eſt, & Theſauri inſtar, continet enim arcaniora ſtatus conſilia, tàm
Germanica qvam Gallica & Hiſpanica; multa qvoqve, qvæ ad res Indicas & com-
mercia pertinent: quæ etiam cauſa fuit, qvod Elzevirii recuderent librum tam utilem.
Magnifaciendæ ſunt Epiſtolæ talis argumenti, qvæ mirificè profunt ad notitiam Re-
rumpublicarum. Vehementer illas commendat Boſius *Introductione in notitiam Re-
rump. cap.* 5. §. 11. qvi tamen, qvod miror, hujus Martyris mentionem non facit.

Politi-

* *Politicas* tales *Epiſtolas* magnâ curâ inqviſivit PETRUS PUTEANUS, & ejusdem laboris ſocios habuit *Peireſcium*, *Antonium Lomenium*, è qvibus integrorum Voluminum Bibliothecam, amplius qvadringinta, confecit (connumeratis præter Epiſtolas aliis inſtructionibus & memoriis.) Illa qvadraginta librarum millibus empta Regio Archivo inſerta ſunt. * Ejusdem Viri curâ ſervatæ ſunt epiſtolæ *Foxii* & *Oſſati*, de qvibus ita judicat Rigaltius in *vitâ Petri Puteani* poſt Pauli Sarpii Tridentinam Hiſtoriam nihil extare, unde qveant Aulæ Romanæ artes pernoſci clariùs & certiùs. Collegit & ille multas Scaligeri Epiſtolas hactenus ineditas, & Peireſcii Epiſtolarum Volumina duo grandia, qvibus continentur ad naturalis Hiſtoriæ totiusqve literaturæ notitiam Obſervationes elegantiſſimæ, teſte eodem Rigaltio *in ejus vitâ pag.* 50. Ut obiter hæc memoremus, extant Politici argumenti Epiſtolæ Æneæ Silvii, Forſtneri de negotio Pacificationis Oſnabrugenſis. * In his Epiſtolis non tàm doctrina multa, qvam rerum uſus reqviritur, ut de Lanfranco Margotio Erythræus *Pinacoth. I. n.* 71. teſtatur; qui ſine multis literis in ſcribendis Epiſtolis longè doctisſimorum hominum induſtriæ anteivit. Etenim rem, de qva ſcribendum eſſet, *videbat acutè, explicabat dilucidè, ſententias adhibebat illuſtres, quæque non tam haberent venuſtatem, quam dignitatem & pondus. Verba erant non illa quidem elegantiſſimo ſermone, ſed quæ rem maximè explicarent. Omnia ſcribendi genera noverat, eoque utebatur, quod cum ejus, qui ſcriberet, eorumque, ad quos ſcribebatur, perſonis congrueret.* Qvæ de Epiſtolis Grotianis magnam qvoqve partem dici poſſunt. 49 50 51

GABRIEL NAUDÆUS *Epiſtolas* aliqvas ſcripſit. Doctiſſimus Vir fuit, & magnæ ἐμπειρίας Bibliothecariæ, ipſe Bibliothecarius Cardinalis Mazarini, & poſtmodum Reginæ Chriſtinæ, olim Cardinalium Franciſci à Balneo & Franc. Barbarini. Epiſtolæ poſt mortem ejus editæ Genevæ ann. 1667. in qvibus extat rerum literariarum ſui temporis non exigua notitia. Multa ejus ſunt de Viris doctis judicia, in qvo tamen partium ſtudiis interdum aliqvid tribuit. Vide Epiſtolam ejus 65, in qvâ Fortunium Licetum penè in cœlum extollit laudibus, & reliqvis ſuorum temporum Philoſophis præponit, amore Peripateticiſmi ductus. Ceterum rariora aliqva ab ejus eruditione qvis exſpectaverit, qvàm illic habentur. 52

JOHANNIS GENESII SEPULVEDÆ *Epiſtolæ* multa continent memorabilia. Fuit ille Cordubenſis, Caroli V. Hiſtoriographus, Græcè & Latinè doctiſſimus, cujus ſunt præclara in rem literariam merita. Latinè vertit Ariſtotelem & Alexandrum Aphrodiſæum in libros Metaphyſicorum. Genus orationis ipſi fuſum, tractum, & cum lenitate qvâdam profluens. Fuerunt ipſi cum Eraſmo qvædam liticulæ: ſcripſit Epiſtolarum libros 7. in qvibus multa varii argumenti, Theologici, Philoſophici, Philologici, Hiſtorici, Mathematici. Habentur judicia de Autoribus. Editæ ſunt illæ cum ceteris ejus Autoris Operibus Coloniæ Agrippinæ Anno 1602. in 4to. 53

CASP. BARLÆI *Epiſtolæ* facetiis & ſalibus perſperſæ multa iſtius temporis notabilia ſæpe memorant. * Fuit Barlæus Philoſophus & Poëta præſtantiſſimus, qvanqvam à Batavis ipſis non magni æſtimatus; ingenium fœcundiſſimum & feſti- 54 55

viſſimum habuit, in Elegia, Scazonte & Phaleucis mire ſuavis & argutus, in Epico
carmine luxuria nimia pene moleſtus: quam ejus loquacitatem contemptim habuere
Heinſius aliique caſtigatiores Poëtæ. Id certè verum eſt, in delectu verborum non
multum ſe cruciaſſe, ſed primos impetus plerumque eſſe ſecutum & ingenii ſui uber-
tatem. Miſero fato periit, puteo ſubmerſus; an ſponte an caſu, incertum. De mor-
56 te ejus jam ſupra diximus. * Ejus extant Epiſtolæ, quas non adeo ob dictionem
legi velim, quam ob argutias & urbanitatem: facetiarum pleniſſimus eſt, ubique jo-
cis circumfluens; ac incidunt nonnunquam, quæ ad Hiſtoriam literariam ſui tempo-
57 ris, præcipue in Batavia, pertinent. * Lepida inter alias Epiſtola eſt 71. quam ad
Petrum Gruterum, Ludimagiſtrum, ſcripſit, hominem in ſtylo κακόζηλον & antiqua-
rium, ubi per mimeſin perpetuam eum cum ſtylo ſuo exagitat. Eſt vero Gruterus
etiam inter ſimias Lipſianas; ſed qui præter κακοζηλίαν Lipſianam mire ineptus eſt
in frigidis alluſionibus & verbis antiquatis.

58 FRANCISCI MARTINI *Epiſtolæ* Barlæanis jungi poſſunt; idem enim plane
character in illis eſt, & pene feſtivitate ſuperat Barlæum. Fuit Concionator Epenſis;
editæ ſunt Hardervici anno 1653. in 12. Dictio non contemnenda, nitida plane & flo-
rida; elegantes in illa occurrunt joci, ut de rebus vulgaribus, ita ingenio illis ſuperiore
concepti. Recenſentur interdum aliqua inter Profeſſores Leidenſes friguſcula, & ali-
qua de eorum ſcriptis judicia.

59 JOH. BAPT. LAURUS, Urbani VIII. Cubicularius, vir doctus, inter alia ſcri-
pta *Epiſtolarum Centurias* 2. edidit, quæ Coloniæ Agripp. anno 1624. in 8. impreſſæ.
Continentur in illo libro multa, ad Hiſtoriam literariam ſui temporis pertinen-
tia. Dictio in illo mediocris: magnum certe illi elogium ſuſpendit Erythræus *Pi-
nacoth. I. n.* 141. magni habitus fuit à Pontifice Urbano VIII, qui in deligendis in-
geniis magnam curam adhibuit. Edidit Autor ille, teſte eodem Erythræo, *Theatri
Romani Orcheſtram*, in qua de viris illuſtribus, Romæ verſantibus, agit, quam nondum
60 vidi. * Edita ſunt ab illo poëmata, & inter illa unum, quod inſcribitur de *fabri-
catione calcis*, ingenioſum, quod cum *Sylvis* ejus prodiit. Habentur quoque illic *lib.*
2. *Ægyptiados*, quibus agit *de Maria in Ægyptum fuga.* Adjiciuntur *Epigrammata*
61 non ſpernenda. * Reperitur inter Epiſtolas ejus *p.* 174. & inter Sylvas *lib.* 3.
Strena in Calendas Januarias, qua *Nihil* donat Amico in Epiſtolis ejus, de quo
Carmine, quid judicare debeam, non habeo; totidem enim verbis in Paſſeratii Stre-
nis legitur, in quibus multa alia habentur Carmina ejusdem commatis. De illo nos
jam ſupra *cap.* 9. §. 21. quædam diximus. Et mirum ſane eſt, in Sylvis Poëmatum
Lauri idem Carmen poni. Laurum è Paſſeratio id habuiſſe, tempus & omnia arguunt.
62 * Idem Autor *de annulo pronubo D. Mariæ Virginis* ſcripſit, in quo mirabiles hiſto-
riæ de annuli iſtius miraculis, qui cæcis viſum reſtituerit, quo temere tacto ab homine
profano digitus exaruerit, cujus goſſypium circumpoſitum tangentis temere manus
aduſſerit, & infinita alia ſuis autoribus relinquenda.

63 De JUSTI LIPSII *Epiſtolis* dici hic multa poſſunt. Conſiderari illæ vel ratio-
ne

ne dictionis, vel ratione rerum poſſunt. Vehementer ſenex à juvene diſcrepat. Cum enim in juventute ſua Ciceronianam dictionem ſequeretur, maturioribus annis pene novum eloquentiæ genus ſibi finxit, in qvo argutiæ, adagia, hemiſtichia, græcæ ſententiæ, qvorum in familiaribus inter eruditos epiſtolis uſus eſſe poteſt; tales enim epiſtolas illa ornant, in ceteris locum non habent, ubi enthymematibus agendum, & ſermo πεπλασμένος reqviritur. * Mareſius *lib.* 1.. *ep.* 7. Sermonem poëticum 64
in illo agnoſcit, qvi Statium referat ſibi pro ſummo Poëta habitum, cujus ſcriptio valde ſit adſtricta, & crebra parentheſi interrupta. Idem ibid. *ep.* 49. *ad Heinſium* in illo reprehendit antiqvorum verborum nimium uſum, audaciam in ſcribendo, dictionem parentheſibus & interrogatiunculis interruptam. * Reſpondet illi N. Hein- 65
ſius: *Non deſunt Lipſio ſuæ Veneres. Habet neſcio quid, quô lectorem trahat, & quod prorſus improbare non posſis. Ut non tam illi ſuccenſeam, quam ineptisſimis mortalibus, qui imitandum ſibi illum proponunt, idque tam præpoſtere, ut vitia ejus exprimant plerumque, virtutes non aſſequantur. Imitatus neminem Lipſius, ac proinde nemini imitandus. Memoriam ego tanti Viri ſanctè veneror. Nec negarim tamen, magna illi ex parte labem eam deberi, quam tu Belgis noſtris non immerito adſcribis. Quod niſi* ὁ θαυμάσιος *Scaliger juventuti noſtræ peſſum eunti ſalubribus ſuccurriſſet monitis, in Lipſii locum à Curatoribus hujus Academiæ opportunè ſubrogatus, futurum vix erat, ut tantam tot præclarorum ingeniorum, quæ annis quinquaginta proximis in Batavia noſtra eluxerunt, meſſem mirarentur exteri. Nec labes tamen illa ſolos Belgas & Germanos, ſed etiam veſtros, infeciſſe videri poteſt.* Magnam partem de illo vera ſunt, qvæ in Excerptis Scaligerianis dicuntur. Henricus Stephani Latinitatem Lipſii ſingulari libro notavit. * Neqve unqvam ego ſuaſerim, ut, anteqvam aliqvis robur in 66
ſtylo acqviſiverit, inexercitatus adhuc Lipſianæ lectioni adſveſcat, aut ejus floſculos in uſus ſuos excerpat. Qvi illum imitati ſunt, infeliciter rem ſuam geſſerunt: nam vel exſcripſerunt nonnulla, ac ſententias qvasdam compilarunt, vel planè inepti fiunt, dum dictionem ejus exprimere tentant, per ſe non laudabilem. * BERTILIUS 67
CANUTUS in ſuis *Epiſtolis* omnem in imitatione Lipſianâ gloriam qvæſivit, ut vel in ipsô libri titulô illam jactet: ſed ille periodos Lipſianas tantum congerit, & lacinias ex illo conſuit: * ERYCIUS PUTEANUS, Lipſii ſucceſſor, felicior qvidem 68
ejus imitator fuit, ac evitavit qvidem abruptam illam brevitatem, tot ſententiarum hiatus & præcipitia, freqventatas interrogatiunculas, alliterationes exiles & ſimilia, qvæ Lipſio familiaria vitia ſunt: ſed, dum illa vitavit, in vitium περισσολογίας & ταυτολογίας incidit. Cum enim brevitatem affectaret, id effecit, ut tribus qvatuorve periodis abſolveret, qvæ Cicero unâ periodo mediocri abſolvere potuiſſet. Scripſit Puteanus aliqvot Centurias, qvæ vivo illo editæ ſunt, earumqve plena editio Francof. 1663. prodiit. Poſt mortem ejus epiſtolarum apparatus poſthumus, in 7. Centurias diſtributus, Lovanii Ann. 1663. editus eſt. * PETRUS GRUTERUS, 69
cujus ſuprà mentionem fecimus, λιψιανίζειν in *Epiſtolis* ſuis voluit, cui à Barlæo illuſum eſt. * Longè eô ineptior eſt, qvi Lipſium imitatus, COELIUS in ſuâ *Inſti-* 70
tutione Epiſtolicâ, κακοζηλίαν Lipſianam docet, ipſe vehementer ridiculus. De his

Simiis

71 Simiis Lipſianis lege præfationem Thomaſii in Epiſtolas Manutii. * Lipsii plures ſuperſunt *Epiſtolæ ineditæ*, quæ in Chiliade illâ non habentur. Jam tùm Meurſius, Boxhornius aliique ſparſim quasdam edidere. Teſtatur Monconiſius in *Itinerario ſuo part. 2. pag.* 150. Hugenium omnes habere literas Lipſii ad ſe ſcriptas, ac Sorbierius in literis ſuis alicubi refert, Chriſtianum Hugenium oſtendiſſe ſibi aliquot Volumina Epiſtolarum, à viris doctis ad Lipſium ſcriptarum. Vir illuſtris, Marq. Gudius tot habet ejus ineditas, ut Chiliada jam editam quinque augere Centuriis poſſit.

72 MARTINI ZEILERI *Epiſtolæ Germanicæ* ad Locorum Communium Scriptores potius referendæ ſunt. Vir ille fuit πολύγραφος noſtro ſeculo, non indoctus, certe rerum multarum compilator. Scripſit autem plura Germanica lingua, quam Latina. Solum illud, cujus ſupra memini, de Geographis & Hiſtoricis, Latina lingua prodiit, è libris Voſſianis maximam partem compilatum. Ut lingua Germanica varia Itineraria ſcripſit, quibus multa memorabilia continentur, ita ſub Dialogorum & Epiſtolarum habitu complexus eſt varia argumenta naturalia, moralia, civilia, hiſtorica. Scripſit ultra ſexcentas Epiſtolas, quæ junctim prodierunt in 4to, anno 1657, Ulmæ.

73 AQVILINUS COPPINUS, Eloquentiæ Profeſſor in Ticinienſi Gymnaſio, *Epiſtolarum libros* 6. ſcripſit, in quibus occurrunt non pauca de viris doctis in Italia judicia, multa quoque rerum naturalium, quæ ipſi in diverſis Italiæ itineribus obvenerunt. Elegans inter alia eſt deſcriptio illa *lib.* 1. *p.* 29. itineris Taurinenſis. Inter alia hic meminit, ſibi viſum in montibus illis multorum gigantum mortuum efferentium imaginem, adeò expreſſam phantaſmate quodam vel nube, ut nullus pictor imitari illam potuiſſet. Quod, an ſimile fuerit *Morgana* φαινομένῳ, an vero ita ipſi viſum per ſenſuum aliquam fallaciam, nunc non disquiram. Ille alioquin in nubibus his ſpeculandis mire ingenioſus & verboſus eſt. Editæ ſunt epiſtolæ illæ Mediolani ann. 1613. in 8vo.

74 LUCILLII PHILALTHÆI *Epiſtolæ* ſcriptæ ſunt ad varios in Italia viros doctos diverſi argumenti. Continentur in illis multa illorum temporum à viris doctis acta & edita. Fuit vero ille Medicinæ Profeſſor; juvenisque has Epiſtolas ſcripſit, editas Papiæ ann. 1564.

75 JOSEPHI LAURENTII jam ſupra mentionem fecimus, ubi de polymathiâ ejus egimus. Ejus extant *Epiſtolarum Centuriæ* 2. editæ Lucæ anno 1638. Stylus in illis κακόζηλος: nam & ille Autor inter Simias Lipſianas. Apparent nonnunquam ſtricturæ aliquæ ingenii, quæ tamen iterum ineptiis deturpantur. Scriptæ verò ſunt ad viros illorum temporum celeberrimos; & in eis interdum aliquid latet, quod notatu dignum ſit. Judicia in illo multa de viris doctis & Operibus eorum; quibus tamen fides haberi non poteſt, cum Panegyriſten potius, qvam ſincerum Cenſorem agat.

76 JOHANNES WOUWERIUS, Vir doctisſimus, è Brabantiâ oriundus illuſtri ê familiâ, tandem in Holſatiam venit, magnis admotus muneribus, Conſiliarius Principis

cipis & Præfectus Gottorpienſis, cujus extant varia ſcripta, inter qvæ præcipuum eſt
de Polymathiâ. Ejus *Epiſtolæ* editæ ſunt Hamburgi anno 1608. *(ggg) in 8vo*, cum
Syntagmate de Græcâ & Latinâ Bibliorum interpretatione. Variæ hic inſtitutæ ſunt
de multis rebus literariis conſultationes & judicia: nam multa, qvæ agitabantur illo
tempore inter viros literatos, his in Epiſtolis recenſentur. Scriptæ illæ ſunt ad illu-
ſtres ejus temporis Viros, Scaligerum, Meurſium, Heinſium, Gruterum, Scriverium &
plures alios, cum qvibus non niſi erudita tractari poterant. * Epiſtolas ejus mul- 77
tas ineditas ſervat illuſtris Gudius: latitant & aliqvæ inter MSta Bibliothecæ Ham-
burgenſis. * FRIDER. LINDENBROGIUM tamen neſcio qvomodo is ſemper infen- 78
ſum habuit: ſuperſunt enim Lindenbrogii tum in Bibliothecâ Hamburgenſi, tum in
Gudianâ, Epiſtolæ, qvibus illi acerbè inſultat. Vocat illum hominem cum latrante
nomine (à baubando.) * Multa in illo plagia notat, ac in aliqvâ Epiſtolâ hæc de 79
illo habet, ejus *de Umbrâ* Tractatum inter plagia recenſens: *Quem noviſſimè edidit li-
brum tenebricoſum umbratilis ille, inter doctiſſimi optimique viri Jani Gulielmi ſchedas
repertum ajunt: in quo id tamen præſtitit, quod aliam illi veſtem induit, & ſuo more
turpavit. Nam & carmina, quæ paſſim intermixta, non adulteri hujus fuerunt, ſed
Scholæ Schleſwicenſis Rectoris, viri eruditi & probi, qui etiam nunc vivit, & id apertè
fatetur.* Epiſtola hæc ſcripta eſt Hamburgi ann. 1613. Gravis hæc in illum Virum in-
juria eſt, & neſcio qvid acerbitatis ſapit. In aliis Epiſtolis paſſim in eum invehitur,
ac plura ejus plagia notat. Nos lites illas in medio relinqvimus. De *Polymathiâ*
ejus, per plagium Caſaubono ſubreptâ, ſuprà diximus. Idem Lindenbrogius, ut ex
Epiſtolâ illâ apparet, Vitam ejus integro ſcripto divulgare in animo habuit, qvæ certè
in laudem ejus minimè concepta videtur. Ceteroqvin Vitam ejus Clariſſ. Dn. *Adamus
Olearius* peculiari oratione deſcripſit.

JOH. MILTONI *Epiſtolæ Familiares* extant libello exiguo. *(hhh)* Non igno- 80
bilis fuit Autor Miltonus, qvod è ſcripto Anti-Salmaſiano conſtat, qvem ille exagi-
tarat, argutiis & ſalibus cauſam commendans, à Salmaſio non iis, qvibus poterat,
argumentis defenſam. * Id ſingulare in illo notari poteſt, freqventem illum eſſe 81
in Solœciſmis & Barbariſmis Salmaſio objiciendis, cum tamen & ipſe ſit σόλοικος
ſæpe & barbarus, ut qvadret hîc illud Juvenalis, Sat. II.

Loripidem rectus derideat, Æthiopem albus.

(ggg) Epiſtolarum Joh. Wouwerii Centuriæ II. Hamburgi, non An. 1608. (licet hunc exem-pla qvædam Titulo indicent, qvæ Morhofio ſphalmate iſto Typographico impoſuere), ſed 1618, ſexennio poſt Autoris, A. 1612. defuncti, obitum a Geverhardo Elmenhorſtio ſunt editæ, Centuriam etiam Tertiam in præfatione pollicito. In Bibliotheca Hamburgenſi plures ducentis ſuperſunt, omnes αὐτόγραφοι, & ad ſolum Sebaſtianum à Bergem, JCtum ac Urbis iſtius Conſulem, exaratæ.

(hhh) Joh. Miltoni Epiſtolæ etiam extant Politicæ, publico Parlamenti, ſive Senatus Anglicani (cui à Secretis fuit), nomine ſcriptæ, & à Joh. Georgio Pritio Lipſiæ A. 1690. *in* 12. denuo recenſitæ, qvæ lectionem, ob ſtylum pariter atqve Argumenta, merentur.

Ejus commatis ſunt illa in præfatione: *Tuis Grammatiſtis te vapulandum propino*, & pag. 11. *populus aſſentitus eſt*, & pag. 142. *res noſtras hallucinante.* Sed talia viris doctis interdum præter intentionem excidunt, qvalia in Scaligero & Caſaubono non pauca notavit Scioppius, delicatus illarum ſordium collector, qvi ingens domi ſterqvilinium talium Obſervationum habuit, qvod publicare voluit cum titulo Herculis
82 κοπροφόρυ. * Qvicqvid tamen ejus ſit, oſtendunt Miltoni ſcripta virum vel in ipſâ juventute: qvæ enim ille adoleſcens ſcripſit carmina Latina, unà cum Anglicis edita, ætatem illam longè ſuperant, qvâ ille vir ſcripſit poëmata Anglica, ſed ſine rhythmis, qvos, ut peſtes carminum vernaculorum, abeſſe volebat, qvale illud 13. libris conſtans, *the paradiſe loſt.* Plena ingenii & acuminis ſunt, ſed inſuavia tamen videntur ob rhythmi defectum; qvem ego abeſſe à tali carminum genere non poſſe exiſtimo, qvicqvid etiam illi, & Italis nonnullis, & nuper Iſaaco Voſſio in libro *de poëmatum cantu*, videatur. Epiſtolæ ejus paucæ ſunt, in qvibus tamen non pauca de Autoribus veteribus, recentioribus, domeſticis, exteris judicia, qvæ legere & noſſe operæ pretium eſt. Editæ ſunt Londini an. 1647. in 8.

83 WILHELMI SCHICKARDI & MATTHIÆ BERNEGGERI *Epiſtolæ* mutuæ hoc in loco præteriri non debent. Præclari Viri ambo fuerunt: magna Schickardi rerum Hebraicarum & Antiqvitatum Judaicarum peritia, literis his propemodum immerſi & innutriti. Teſtantur illud doctiſſima ejus ſcripta *de jure Regio Hebræorum*, qvod nunc Commentario Carpzoviano prodiit; & alii ejus libri, exteris omnes magno in pretio habiti. Salmaſius certè in defenſione cauſæ Anglicanæ multa ex ejus fontibus hauſit, qvod & Bœclero in primo Muſei ſui ſpecimine notatum eſt. Qvis *Berneggerus* fuerit, notum omnibus eſt è Commentariis in Hiſtoricos optimos. Uterqve Mathematicis ſtudiis impensè deditus fuit, ideoqve Epiſtolæ illæ, qvæ publicatæ ſunt Argentorati ann. 1673. in 12., pleraqve Mathematici argumenti continent: Peireſcii de Schickardo ſubnectitur judicium huic libello.

84 GEORGII RICHTERI *Epiſtolæ* planè non ſunt illo loco habendæ, qvo habet Patin. *Epiſt.* 106. Maledicum eſt & falſum, qvod de illis ait: *J'ai vû les Epitres de Richterus, il y a quelques bonnes choſes, quelques-unes de mediocres, & tout l' ouvrage eſt aſſee mal fagoté.* Non facilè memini pleniores bonæ frugis Epiſtolas, qvam hæ ſunt. Fuit Richterus JCtus, Conſiliarius Reip. Norimbergenſis, ac Academiæ Altorfinæ Procancellarius, Vir undeqvaqve doctiſſimus, ut patet è paucis illis ſchediaſmatibus, qvæ edidit: neqve enim ob molem negotiorum in tam amplâ civitate vacare totus literis potuit. Magni habitus à Batavis, Gallis & Anglis, qvod teſtantur literæ ad ipſum ſcriptæ. Ipſi Heinſius diſſertationem inſcripſit *de ſervis naturâ*, qvæ adjicitur Orationibus Heinſianis, in qvâ agitur de eo, *an JCti Philoſophis contrarientur, quando illi ſervos naturâ eſſe negant, Ariſtoteles autem aliquos naturâ ſervos ſtatuit.* Ejus epiſtolæ ſelectiores editæ ſunt uno volumine in 4to. Norimbergæ ann. 1662. Ubi habentur non ipſius ſolùm, ſed & illorum, qvæ ad ipſum ſcriptæ epiſtolæ, plenæ argumentis Theologicis, Juridicis, Politicis, Medicis, Philoſophicis, Hiſtoricis, Geogra-

phicis,

phicis, Philologicis, Criticis. * Qvod titulus promittit, præſtat liber uberrime: 85
Sunt enim multa notatu digniſſima, quæ ad Hiſtoriam literariam noviſſimi temporis pertinent, in illis data occaſione notata. Multa ſane diſci ex illis poſſunt: addita ſunt præterea literarum quarundam ſpicilegia, à Profeſſoribus Altorfinis, Hoffmanno, Ruperto, Rittershuſio, Dinnero, (*habuit enim Academia hæc viros ſemper inſignes*,) & aliis viris doctis ſcripta. Sunt hic aliquot *Gruteri Epiſtolæ*, in quibus multa notabilia: eſt prolixa Epiſtola *Chriſtophori Arnoldi* ad Georg. Richterum p. 496. & ſqq. ubi multa egregia habentur de Originibus Germanicæ linguæ. Additur Index rerum & argumentorum in ſingulis Epiſtolis: judicium de Barclai Argenide prolixe habetur p. 783. ubi tota illius fabulæ compages examinatur. Habetur elegans *carmen Gruteri* trochaicum in Galenum Caſp. Hoffmanni, editioni qvidem paratum & ſummis curis & moleſtiis elaboratum, ſed hactenus, quæ invidia noſtrorum temporum eſt, nondum editum, non ſine magno rei Medicæ & Philologicæ damno: fuit enim Hoffmannus vir longè doctiſſimus, Medicus, Philologus conſummatiſſimus. Reperitur illud carmen p. 534. & ſqq. quo graphice depingit *Magnatum deſidiam in procurandis optimis artibus.* Videas & illic p. 539. miſerum Gruteri ſtatum.

DOMIN. BAUDII *Epiſtolæ* etiam in tironum manibus ſunt. Nemini igno- 86
tus Baudius, ſalibus & facetiis ubique diffluens. Vir fuit doctiſſimus, Poëta inprimis
in Jambis feliciſſimus. * Dictio ejus, ſi judicium Scaligeri in Excerptis Putea- 87
næis audimus, ſapit phraſin Neroniani temporis. Eſt enim in illo quidam flos ſermonis ad poëtiſmum aliquantum accedens, & colorem aliquem è Plauti argutiis trahens, qvi ipſi Scriptor familiaris fuit, qvem imitaretur, & ita imitatus eſt, ut non eſſet κακόζηλος. Epiſtolare enim argumentum inprimis inter familiares non reſpuit jocos &
ſales. * Vir fuit meliore fortuna dignus, ſi ipſe faber ejus eſſe potuiſſet. Habuit 88
familiaria vitia, quæ vehementer ipſi obſtiterunt ad altiora tendenti, Venerem & Bacchum; amoribus enim paulo plus, quam licebat per honeſtatem & ordinem, deditus fuit: quod occaſionem dedit eleganti illi *Centoni Virgiliano*, qvem Dan. Heinſius in
ipſum diſſimulato nomine ſcripſit, qvi reperitur inter poëmata ejus p. 426. * Ac- 89
ceſſit poſtea, vel in famam vel in infamiam Baudii, quod Petrus Scriverius ederet librum cum titulo: *Dominici Baudii Amores*, in quo ille congeſſit omnes, quæ de hoc argumento habentur in Baudio, epiſtolas; adjectis aliis ſimilis argumenti, non omiſſo etiam Centone illo Heinſiano, cui Dom. Baudii nomen ipſi præſcripſit, quod diſſimularat in poëmatibus ſuis Heinſius. Omnia in illo libro lepida, grata futura iis, qvos trahit illa voluptas; amatoribus ſcilicet, ſed eruditis. Nec mirum eſt, delectatum fuiſſe hoc labore P. Scriverium, qui & ipſe totus ad has delicias compoſitus fuit, ſi fides habenda eſt illis, quæ narrat Colomeſius in Opuſculis ſuis; illic enim mirabilis hiſtoria de illo habetur p. 101. quam illic vide.

JACOBI BONGARSII & GEORGII MICH. LINGELSHEIMII *Epiſtolæ* edi- 90
tæ ſunt Argentor. an. 1660. in 12. Erat Bongarſius vir ſuo tempore magni nominis, ſub Henrico IV. negotiis publicis ſæpe admotus, præcipue in legationibus ad

Germaniæ

Germaniæ Principes. In iis tamen negotiis multa ſcripſit erudita, & qvidem juvenis notas doctiſsimas in Juſtinum; ſenex publicavit ingens volumen *Geſtorum Dei per Francos*. Poſt mortem ejus editæ fuerunt tum hæ Latinæ epiſtolæ, tum aliæ Gallica lingua, quæ nuper admodum Pariſiis lucem viderunt. Lingelsheimius itidem, vir in publica dignitate conſtitutus, & ad Helvetios Legatus, olim Bongarſio ab epiſtolis, literas Bongarſianas una cum ſuis publicavit: fuit enim inter illos commercium literarum mutuum. Habentur in his multa, quæ pertinent ad ſtatum Germaniæ ſuperiorum temporum, ad aulas Principum, tum temporis inteſtinis malis turbatiſſimas; habentur & de rebus literariis notitiæ non contemnendæ.

91 JACOBI VECTIANI Itali *Epiſtolæ* ad varios viros doctos, Italos præcipuè, ſcriptæ. Scripſere & ad ipſum multi literas, in quibus non pauca reperias rerum Romanarum & Italicarum, tam in literis, quam in ſtatu civili. Quis ille fuerit, aut cujus conditionis, dicere non poſſum, cum liber ille, qui ad manus meas pervenit, & titulo & præfatione careat: neque locus impreſſionis conſtat. Rarum tamen Autorem eſſe oportet, cum nusquam invenerim in Indicibus & Catalogis. Notandus itaque, ſi forte ad manus aliquando veniat.

92 * Ac ſunt ſanè multi tales libri, qui in Italia editi in lucem à membris Societatum & Collegiorum, quæ illic plurima ſunt, ſed nunquam ex Italia exportantur. Vidi ego interdum Autores & Commentatores cultiſſimos in veteres Autores, quos ego nunquam nanciſci potui, quacunque etiam diligentia quæſitos. In hoc Autore noſtro multa obſervavi Italorum ſcripta paſſim laudata, de quibus nec vola nec veſtigium apud nos apparet.

93 JOH. NICOLAI SAULII CARREGÆ *libri* 3. *Epiſtolarum* editi ſunt Genuæ anno 1603. & inſcripti Joh. Vincentio Imperiali, de cujus Muſeo ſupra mentionem fecimus *in Vitarum Scriptoribus*. Editi ſunt poſtea alii libri 3. an. 1619. quos tamen non vidi. Tractantur hic ſingularia nonnunquam argumenta, in quibus totæ verſantur Epiſtolæ: magis enim ad eloquentiam oſtentandam ſcripſit Autor ille, quam negotiorum cauſa, ideoque non adeo multa ex illo diſci poſſunt de rebus, quæ ad Hiſtoriam literariam pertinent. Luculenta illa eſt *lib.* 2. *pag.* 129. quâ reprehendit populares ſuos, qui lingua Hetruſca, quam Latina ſcribere malunt. Manutius aliquas ad ipſum ſcripſit epiſtolas, in quibus illum laudat à nitore ſtyli, ut laudari revera debet.

94 BALTHAS. HENCKELII *Epiſtolæ carcerales* raræ ſunt, quas ſemel tantum vidi. Prodierunt Holmiæ ann. 1640. in 8. Fuit Henckelius Suecicus Conſiliarius & negotiorum Geſtor per Germaniam, durante bello Germanico-Suecico. Inciderat is in manus Pontificiorum & Jeſuitarum, qui illum carcere incluſum diu tenuerunt. Epiſtolæ ejus varia habent Suecorum conſilia, Jeſuitarum machinationes, & arcaniora quædam iſtius belli, quæ alibi expreſſa non facilè inveneris: ſtylus non contemnendus.

95 M. ZUERII BOXHORNII *Epiſtolæ* non carent venuſtate, quanquam pleræque familiares & extemporales. Sarravii enim judicium, quod ſupra adduximus, paulo aſperius in illum eſt. Occurrunt multa in illis Philologica argumenta. Sunt vero

omnes

omnes poſthumæ. Poëmata, qvæ adjiciuntur, acumine & elegantiâ non deſtituuntur. Recudi illas curavit Thomaſius cum luculenta præfatione.

GUIDONIS PATINI, Medici Regii, *Epiſtolæ Gallicæ ſelectæ* Pariſ. 1685. in 12. 96
editæ ſunt. Non fuit temerè, qvi audaciora & liberiora de libris & viris publicis, privatis, doctis, indoctis, judicia conſignaret. Non putârim illum editioni vivum deſtinaſſe has epiſtolas: nam poſt mortem ejus editæ ſunt. Perpetua hic in Chymicos & Pharmacopolas cavilla. De negotiis ſtatus & religionis, de rebus ſacris ſummâ παῤῥησία judicatur. Ne qvid de facetiis dicam, qvibus condiuntur epiſtolæ. Infinita in illis obſervari poſſunt, qvorum maximus in Hiſtoriâ literariâ non ſolùm, ſed & medicâ & civili, uſus eſt.

Non debent hîc qvoqve omitti JACOBI HOWEL, Eqvitis Angli & Secreta- 97
rii Regii *Epiſtolæ familiares*, Anglicâ linguâ ſcriptæ. Publicata earum qvarta editio eſt Londini in 8. 1673. hoc titulo: *Epiſtolæ Ho-Elianæ, familiar letters domeſtic and forren Hiſtorical, political, philoſophical.* * Mixta hîc ſunt negotiis civilibus lite- 98
raria, magnaqve illa rariſſimarum rerum varietas mirificè legentem delectat. Agitur hîc de rebus Anglicis, Gallicis, Italicis, Germanicis, Hiſpanicis, Belgicis, Danicis, Suecicis, unde multa ad hiſtoriam eorum temporum obſervari poſſunt. Inſperguntur nonnumqvam Poëtici ſales & facetiæ. Phyſica & medica non omittuntur. De rebus literariis disqviritur. Hiſtoriæ rariores narrantur. Characteres & lineamenta virorum illuſtrium & doctorum, tàm in Angliâ, qvàm in aliis locis, ab illo proponuntur. Elucet deniqve ex ſtylo varia & elegans eruditio. Ut pauca recenſeamus: docta eſt illa de Linguis totius orbis diſſertatio, *Volum.* 2. *epiſtolis* 56. 57. 58. 59. 60. 61. propoſita. Qvam memorabilis eſt illa *Volum.* 3. *Sect.* 6. *ep.* 9. hiſtoria de columbæ in Johannis Oxenhami omniumqve ex ejus familia morientium agone apparitione, *Vol.* 4. *ep.* 30. recenſet Epitaphium Principis Britannici, in America ante 600. annos ſepulti. *Vol.* 3 *ep.* 9. prolixè agit de habitatoribus orbium cœleſtium, *Ep.* 22. agit de vaticiniis Noſtradami & ſimilibus. Illud qvoqve notabile eſt, qvod *Vol.* 1. *ſect.* 5. *ep.* 5. obſervat inſignem ſimilitudinem vultuum Nobilitatis Holſaticæ & Anglicæ, unde colonias hinc in Angliam iviſſe auguratur. Infinita propemodum hic occurrunt obſervatione digniſſima. Qvare operæ pretium faceret, qvi has epiſtolas in Linguam vel Latinam vel Germanicam converteret.

AUGUSTI BUCHNERI *Epiſtolæ* tomis 2. prodierunt Dreſdæ ann. 1679. & 80. 99
in 8vo. Erat vir ille ad omnem nitorem literarum factus, Orator optimus & Poëta certè inter Germanos ſuo tempore princeps. Benè meriti fuerunt de orbe literato, qvi has ejus epiſtolas publicârunt, in qvibus multa ſunt de rebus literariis judicia. Emendatur nonnunqvam aliqvid in Autoribus: ſtylus elegans, qvanqvam conciſus. Formata tamen ipſi è Cicerone dictio eſt: qvantum verò ad τὸ περιοδικὸν attinet, ab illo diverſa. Qvantus ille Ciceronis æſtimator fuerit, videas ex epiſtola illa luculentiſſima, qvæ eſt *partis* 2. 32. ad *Schneiderum*, Ducis Holſatiæ Conſiliarium, qvi ipſius conſilium rogaverat de Curtio, an ſcilicet illius ſtylus ad eloqventiam Romanam

ſufficere poſſet. Sed totus in aliam partem inclinat Buchnerus, qvi Curtii declamatoriam indolem multum abeſſe judicat à puritate nitoris Romani. Solum itaqve Ciceronem illic ad omne ſcribendi genus, epiſtolare, oratorium, hiſtoricum unicè commendat. Ne quid dicam de variis rebus & judiciis, quæ habet de Autoribus, tam veteribus quam recentioribus. Inprimis elegans eſt illa ſcripti cujusdam Czarncoviani refutatio, quæ habetur *part.* 2. *ep.* 129.

100 Inter Theologos JOH. CALVINUS *Epiſtolas* nitidiſſimas ſcripſit. Extant
illæ ſeorſim editæ Lauſannæ ann. 1576. in quibus continentur multa ad ſtatum religio-
nis illorum temporum pertinentia. Stylus in illo non contemnendus: id enim ope-
ram dabat Calvinus, ut caſtigatè ſcriberet. Sunt verò tales epiſtolæ magnifaciendæ;
& jam ſupra monuimus, Hottingerum inſtar theſauri habuiſſe epiſtolas Theologorum,
101 quarum ille magnum volumen congeſſerat. * Habemus ita quoque epiſtolas
102 Theologorum, inprimis Remonſtrantium, quæ in Belgio editæ ſunt. (*iii*) * MAR-
TINI RUARI Dithmarſi (*kkk*) *Epiſtolæ*, viri quidem doctiſſimi, ſed Sociniani, in
Bataviâ editæ ſunt in 8vo; in quibus multa habentur, quæ ad hiſtoriam Socinianiſmi
pertinent. Multæ illic ſunt ad Grotium epiſtolæ, quæ ipſum Socinianiſmi ſuſpectum
faciunt: multæ etiam ad alios Theologos, quas illi fortè abeſſe inde velint. Erat
verò ille vir doctus, Græcæ Latinæque linguæ ſcientiſſimus, ac præterea omnium
illarum controverſiarum, quæ Socinianis intercedunt cum Orthodoxis, præ aliis gna-
rus, diſputator acutus, cui accedebat notitia antiquitatum ſacrarum. Primus certe fu-
iſſe creditur, qui Grotium in partes Socinianorum traxerit, ut vel inde ingenium hujus
viri conjicere poſſimus, cui tantus vir potuerit ſuccumbere. Miſerè tamen vixit, &
103 paternâ in Holſatiâ hæreditate excidit, ob religionem legibus Imperii vetitam. * Si-
milis mihi commatis videntur neſcio cujus CHRISTIANI LIBERII *Epiſtolæ*, quas nu-
per editas deprehendi: nam, quantum ex ſuperficiariâ lectione patet, itidem Socinianus
videtur. Nomen, ut quilibet videt, fictum eſt; ſed tamen acumen ingenii cum Rua-
ro non comparandum. Quod ſi idem ille eſt, qui nuper de ſcribendis, legendis &
æſtimandis libris exercitationem Paræneticam ſcripſit, ſatis arguit ipſe liber, minoris
ingenii eſſe. Inſeruit quædam in illo libello de plagio literario & Thraſoniſmo Theo-
logorum, aliisque hodiernæ μισοβιβλίας cauſis.

104 LE SECRETAIRE CRITIQVE DU SIEUR, B. P. *dit du Jonqvier*, in ſcenam etiam

(*iii*) Epiſtolæ Remonſtrantium (Jac. Arminii, Joh. Utenbogardi, Conr. Vorſtii, Hug. Grotii, Gerh. Joh. Voſſii, Sim. Epiſcopii, Caſp. Barlæi, & aliorum) Eccleſiaſticæ ac Theologicæ bis ſunt editæ, primum qvidem a Phil. Limburgio & Chriſt. Hartſoekero, Theologis Arminianis, Amſtelod. A. 1660. in 4to (qvæ editio prior, in Idioma etiam Belgicum transfuſa; ibidem A. 1662. in 8vo prodiit), deinde autem, longe emendatiores, & plusqvam 300. Epiſtolis auctiores, a ſolo Limburgio, Amſtelod. A. 1684. in fol. Hæc poſterior editio, 645. in univerſum complectens Epiſtolas, merito ſuo Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ atqve Literariæ Studioſis, non minus qvam ipſis Theologis, ob multiplicem uſum, eſt commendatisſima.

(*kkk*) Mart. Ruarus non Dithmarſus fuit, ſed Crempa, Stormariæ oppido, Holſatus.

etiam Epiſtoliographorum, ut mimus, prodeat. Autor ille has Epiſtolas Criticas ſcripſit, ut inſultaret vitiis eruditorum. Multa hîc habentur arguta & ſatyrica de literatis, de libris, & de perversâ ſtudendi methodo, qvæ legiſſe delectat & prodeſt. Habent ſcilicet omnes pene eruditi & omnes penè artes aliqvid, in qvo deliciari amant. Eſt amabilis qvædam in multis etiam artibus inſania ac intemperantia, Cenſoribus eruditis nunqvam non notata, majori cum fructu ſtudiis utilioribus impendenda, qvam ille ſale Satyrico defricat. Præcipuè Medicos & Chymicos exagitat. Prodiit illè libellus Amſterod. 1680. in 12.

Vaſtiſſimus Epiſtolographorum numerus eſt, qvos recenſere omnes non poſſu- 105
mus. * CÆLII CALCAGNINI *Epiſtolæ* doctiſſimæ & optimè ſcriptæ. PAU- 106
SACRATUS, Canonicus Ferrarienſis, ſcripſit *libros* 6. *Epiſtolarum*, Ferrariæ impreſſos, de qvibus Joachimi Camerarii extat judicium, qvod is ſuâ manu ad exemplum ſuum adſcripſit: *Conſanguineus fuit, ſororis filius Sadoleti, hic Autor, â qvo ad hoc elaboratum ſcribendi genus fuit adſuefactus: cujus exemplum utinam noſtri qvoqve homines ſeqverentur.* * JUSTUS RYCQVIUS *Epiſtolarum* duas Centurias ſcripſit, 107
qvibus continentur multa Philologici argumenti. De Epiſtoliographis ævi ſeqvioris agit Barthius *Adverſar. lib.* 9. *cap.* 19. Idem de Salesburienſis Epiſtolis, *Adverſar. lib.* 13. *cap.* 12. * DOMINICI CÆSONII *Epiſtolarum ſelectarum* centuriæ 5. Bo- 108
non. Ann. 1623. editæ non planè contemnendæ: ſed neſcio qvâ affectatione laborant, ac leviculas verborum allúſiones qværunt, cujus exemplum *ep.* 19. *Cent.* 3. * OCTA- 109
VIUS FERRARIUS, humaniorum literarum Profeſſor in Academiâ Patavinâ, *Epiſtolas* qvasdam ſcripſit, Proluſionibus ejus additas, qvi compoſitioni non adeò ſtudere videtur. * In CABELLIAVII Literis reperias qvoqve nonnunqvam, qvæ tollere velis. 110
* P. RAMI *Epiſtolæ* nonnulla illorum temporum hiſtorica tangunt, & in CHRISTIA- 111
NI BECMANNI *Epiſtolis* notatu digna occurrunt. JACOBI OMPHALII paucæ ſunt ad familiares *Epiſtolæ*, qvas ſubjecit libro ſuo de elocutionis imitatione & apparatu.
* PERPINIANI optimi Oratoris *Epiſtolæ* collectæ ſunt, ac nuper cum Vavaſſoris Poë- 112
matibus editæ, qvibus multa de locis Rhetoricæ communibus, deqve erudiendâ in Græcis Latinisqve literis juventute habentur. * LANGUETI, (*lll*) cujus elo- 113
gium ampliſſimum habet Thuanus, *Epiſtolæ* multa habent rerum civilium ſui temporis. * In VINCENTII FABRICII *Epiſtolis* nativa qvædam elegantia eſt, qvam 114
ejus qvoqve elaboratiſſima Carmina oſtendunt. * NICOLAI HEINSII multæ 115
procul dubio erunt *Epiſtolæ* ineditæ, ſed paucæ ejus in Theatro Cometico Lubienitzii exhibentur. * TOB. TURNERI *Epiſtolæ* aliqvem antiqvæ dictionis genium ha- 116
bent. FR. ROBORTELLI *Epiſtolæ* de rebus philologicis nonnulla habent. SI-

(*lll*) Huberti Langueti, Conſiliarii & Legati Saxonici, Volumen ingens Epiſtolarum, de rebus ævi ſui, ſive Seculi XVIti declinantis, Hiſtorico-Politicarum, ad Auguſtum, Saxoniæ Electorem, ejusqve Miniſtros interioris admisſionis, Secretiorum, ſub titulo *Hiſtoriæ Arcanæ Seculi XVI*, Halæ Saxonum A. 1699. *in 4to* à Joh. Petro Ludovico, Profeſſore Halenſi, ex Archivo, ni fallor, Electorali, eſt publicatum.

BERI *Epiſtolæ* elegantes & non pauca ad rem literariam pertinentia notant. Inprimis
117 illa obſervanda, qvæ in Henrici Decimatoris Sylva reprehendit. * Veniunt & in
hunc cenſum feminæ eruditæ: OLYMPIÆ FULVIÆ MORATÆ, cujus præclarum
eſt apud Thuanum encomium, *Cœlii Curionis* Epiſtolis miſtæ, non ſunt omnino elo-
118 qventiæ Latinæ gloriâ privandæ. * Habemus & ELISABETÆ JOHANNÆ
WESTONIÆ *Epiſtolas*. LAURÆ BRIXIANÆ *Epiſtolas* edidit Patavii Jac. Phil.
119 Thomaſinus. * Superſunt & ALOISIÆ SIGÆÆ *Epiſtolæ MStæ*, Nicolao Anto-
nio teſte. Hiſpanorum Autorum, qui vulgo ignoti ſunt, varias *Epiſtolas* peculiari in-
dice notavit Nicolaus Antonius *p.* 600. *Biblioth. Hiſpanæ.* Epiſtolarum, qvibus Itine-
ra Indica & Æthiopica diſcribuntur, Autores Hiſpanicos idem *pag.* 631. eodem loco
120 recenſet. * Etiam Principum *Epiſtolæ* de rebus eruditis laudari hîc merentur, qva-
les Luneburg. Principum dedit *Joh. Val. Andreas in Selenianis Auguſtalibus.*
121 Non deſunt miſcellarum EPISTOLARUM COLLECTANEA à variis inſti-
tuta; ac optandum eſſet, ut plures haberemus, qvi hanc operam orbi literato navarent.
Extant *Epiſtolæ Principum, Rerumpublicarum & ſapientum Virorum*, ſimul editæ Ve-
netiis apud Jordanum Zilettum an. 1575. Extat & aliud qvoddam Volumen, qvod
Joh. Michael Brutus collegit, qvo habentur potiſſimum Philologica: ſunt & editæ
Epiſtolæ clarorum Virorum Lugduni in 8vo typis Elzevirianis, ann. 1617. Iisdem El-
zeviriis curantibus prodierunt *Principum & illuſtrium Virorum Epiſtolæ*, Amſtelo-
dam. ann. 1644. qvo continentur Epiſtolæ, qvæ inveniuntur in Hiſtoricis Græcis &
Latinis. Ante illos qvoqve Melchior Junius ſingulare Volumen talium Epiſtola-
122 rum collegerat. * Editæ ſunt *Epiſtolæ Indicæ & Japponicæ* à Patribus Soc. Jeſu,
Lovanii ann. 1570. qvibus continentur variæ relationes de rebus naturalibus, commer-
ciis Indicis, negotio Religionis per Jeſuitas promoto, & plurima alia memorabilia; è
qvibus multa excerpſerunt, qvi poſtea Itineraria illa Chinenſia & Japponica conſcri-
123 pſerunt. * *Itinerarium* certè *Chinenſe Nienhoffii*, qvod Latinâ, Belgicâ & Germa-
nicâ linguâ prodiit, penè omnia capit ex his Epiſtolis, Trigautii expeditione Sinenſi,
124 aliisqve ejus argumenti Scriptoribus, addito tantum ſuo Itinerario. * Sunt &
variæ literæ Italicâ linguâ ad viros illuſtres ſcriptæ. Epiſtolæ illæ collectæ ſunt ab
Aldo Manutio tribus tomis in 8vo. Habentur in illo variæ *Pauli Manutii & ad
Manutium* ſcriptæ Epiſtolæ, & longè plures *illuſtrium Italorum*, qvi tum temporis
præcipuum inter Italos nomen habuerunt. Nolo illorum Catalogum hîc texere.
Sunt verò illæ rebus illorum temporum literariis refertæ, qvarum notitia homini eru-
dito prodeſſe multis modis poteſt. Eſt & civilium rerum interdum aliqva illic no-
titia. Stylus Italicus pro ratione illorum temporum cultus. Nimirum ſunt tales
Autores magnô in pretiô habendi: qvædam in illis nonnunqvam deprehendas, qvæ
fruſtra alibi qvæſiveris. Commendat talia ipſa raritas. Prodiit ille liber apud Al-
125 dum Venetiis, ann. 1554. in 8. * Editæ ſunt & Italicâ linguâ literæ ex optimis
Scriptoribus collectæ à Bartholomæo Zucchi Academico Inſenſato Peruſino, Ve-
netiis 1606. in 4to ſub titulo: *L'Idea del Segretario.* Verùm hæ in Eloqventiæ tan-

tum

tum uſum collectæ ſunt ſub titulis variorum generum Epiſtolarum, commendatoriarum, gratulatoriarum, petitoriarum &c. * Congeſtæ etiam editæqve Puteolis ſunt 126
in 12. ann 1685. *Literæ Hiſtoricæ, Politicæ* & eruditæ variorum Autorum ab ANTONIO BULEFONE, Bibliopola Puteolano, de qvibus agitur in *Actis Lipſienſibus* ann. 1686. Menſ. Decemb. p. 610. Promiſit & Lambecius Comm. de Biblioth. Vindob. lib. I. ſub finem, *Syntagma Epiſtolarum clarorum Virorum.*

Solent & in exoticis linguis elegantes ſcribi literæ, qvarum & ad eloqventiam 127
uſus eſt: In qvibus merito recenſeri debent acutiſſimi autoris ALOYSII GROTI *Epiſtolæ*, qvi vocatur *Cieco d' Adria*, Venet. 1601. in 4to editæ. Notiſſimus ille apud Italos eſt, qvi qvanqvam oculorum uſu privatus, in utraqve oratione elegantiſſimè ſcripſit: qvod præter ejus Epiſtolas *Orationes* qvoqve & *Carmina* teſtantur. * In 128
Anglicis JOHANNES DONNE, Decanus Eccleſiæ Paulinæ, Poëmatibus Anglicis & Sermonibus ſacris celebris, *Epiſtolas* Anglicâ linguâ ſcripſit, Londini editas 1651. in 4to, qvæ elegantiſſimæ & argutiſſimæ ſunt. Sed illi Scriptores huc propriè non pertinent.

Qvi certa argumenta Epiſtolis accommodarunt, longè ſunt plurimi, ac jam ſuprà eorum Scriptorum aliqvos ſparſim recenſuimus. * *Medicas Epiſtolas* ſcri- 129
pſerunt J. CÆSAR BENEDICTUS, LANGIUS, HORSTIUS, ROSSÆUS, MATTHIOLUS aliiqve. * De Epiſtolis Eccleſiaſticis antiqvorum egit FRANCISCUS BERNARDINUS, 130
FERRARIUS libro *de Antiqvo Eccleſiaſticarum Epiſtolarum Genere*, qvi liber Helmſtadii à Mejero recuſus, Ann. 1678. * P. OLIVÆ, Generalis in Soc. Jeſu ordine, 131
extant Epiſtolarum tomi aliqvot, *de negotiis Soc. Jeſu*, qvorum prior Romæ in 4to, Bononiæ in 8. 1668. prodiit, poſterior Venetiis 1683. in 4to. Integra eſt Epiſtolarum chilias, ac maximopere commendatur in Actis Lipſienſibus Anno 83. Menſ. April. & Auguſt. * MONCONISIUS & DELLA VALLE *Epiſtolis Itineraria* ſcripſerunt. Ha- 132
bemus & BUSBEQVII *Epiſtolas*. Peregrinatorum eruditorum Epiſtolæ magnam utilitatem in re literariâ præſtant; nam συλλήβδην repræſentant ea, qvæ ſero, vel nunqvam in hominum notitiam veniunt. * Laudanda in his eſt SORBIERI diligen- 133
tia, qvi in *Relatione itineris Anglici*, Gallica lingua ſcripta, multa de eruditis Angliæ, libris, inventis, memorabilia notavit, ſed liberiore cenſura in Anglorum invidiam incurrit: adverſus illum enim ſingularem librum THOMAS SPRAAT ſcripſit linguâ Anglicâ ſub Epiſtolæ formâ ad Dn. Wren. Titulus eſt: *Obſervations upen Sorbiers voyage.*
* ANTONIUS PEREZIUS *Hiſpanicas Epiſtolas* ſcripſit, omnes Politici argumenti. 134
* In Gallicâ linguâ PASQVIERII *Epiſtolæ* ſcriptæ, qvibus tumultus Pariſienſes deſcri- 135
buntur. Sunt & alii Autores, qvos vide apud Sorellum. * VIGLII ZUVICHEMI 136
ab AYTTA *Epiſtolæ Politicæ & Hiſtoricæ* ad Joachimum Hopperum ſcriptæ, & Leovardiæ an. 1661. editæ, multa rerum Friſicarum habent. * Sunt & PETRI *de* VINEIS 137
libb. 6. Epiſtolarum Hiſtorico-Politicarum Ambergæ 1609. editi.

CAP. XXV.

DE EPISTOLIS INEDITIS ERUDITORUM.

§. 1. *INeditarum Epiſtolarum præ ceteris ratio habendâ eſt: 2. præcipuè familiarium. 3. Tria Epiſtolarum genera, officioſæ, negotioſæ & familiares. 4. Syntagmata talium literarum conficienda. 5. Joh. Piſtorii. 6. & Pauli Cypræi Epiſtolæ MStæ. 7. Epiſtolæ â Zacharia Lundio, & ad ipſum, 8. & Virorum celebrium ad Meurſium ſcriptæ. 9. Quorum Virorum nomina recenſentur. 10. Friderici Lindenbrogii Epiſtolæ MStæ. 11. Fellerus & Daumius editonem Epiſtolarum nonnullarum promiſerunt. 12. Harduici Smidenſtädtii Epiſtolæ. 13. Ejusdem Loci Comm. Oratorii, 14. & Tractatus de imitatione Ciceroniana. 15. Magnus Epiſtolarum ineditarum theſaurus in Bibliotheca Gudianâ. 16. Epiſtolæ Germanorum & Belgarum apud illum αὐτόγραφοι ſuperſtites recenſentur. 17. Lepida hiſtoriola de Latino Hegingenſi ex Epiſtola Melanchthoniana. 18. Syſtema integrum novum Melanchthonianarum Epiſtolarum ad bis mille confici poteſt. 19. 20. Gallorum Epiſtolia αὐτόγραφα recenſentur. 20. Comitis Avauxii ſingularis erga Gronovium liberalitas & humanitas. 21. Ex Italorum autographis Epiſtolis recenſentur complurium Epiſtolæ Alciati, 22. Cæſaris Trivulcii. 22. 23. Locus Plinii ex eâ illuſtratus. 24. Auguſti Valdi Epiſtolæ. 25. Ejus in Plinium notæ militari furore perierunt. 26. Nizolii ad Majoragium Epiſtola reprehenſoria. 27. Majoragii in Nizolium libri Reprehenſionum. 28. Sebaſt. Corradi, 29. Calcagnini, 30. Macigni, Majoragii Epiſtolæ. 31. Ejus duæ Orationes, olim è Bibliotheca Gudiana editæ, qvæ in Orationum volumine non inveniuntur. 32. Commentarius ejusdem in Virgilii Georgica MStus. 33. Pyrrhi Ligorii, 34. Bernardi Baldi, 35. Thomæ Phædri, 36. Cardani, Palearii, Cælii Rhodigini, 37. Jani Parrhaſii, 38. Franciſci Ciceræi &c. Epiſtolæ. 39. Pauli Manutii elegans Epiſtola, 40. cujus ſcribendæ occaſio refertur, 41. & quia inter ceteras ejus non comparet, hic adjicitur.*

1 EGimus hactenus de Epiſtoliographis, ac præcipuos eorum enumeravimus, qvi
in lucem miſerunt Epiſtolas ſuas. Sed INEDITARUM EPISTOLARUM, qvæ hinc
2 illinc in Bibliothecis latitant, major nobis cura eſſe debet. * Qvoniam enim
illæ divulgatæ typis non ſunt, multa hîc abſcondi ad Hiſtoriam literariam per-
3 tinentia credibile eſt, præcipuè ſi maximè familiares literæ ſint. * Sunt enim Epiſtolæ varii generis: qvædam officioſæ tantum, & in ſolâ civilitate ſubſiſtunt; earum non eſt, niſi in eloqventiâ uſus. Neqve illæ ad nos hoc loco pertinent, etſi illarum Scriptores hic miſcuerimus, ne poſtea alio loco multa repetenda eſſent. Sunt, qvæ de negotiis domeſticis & vulgaribus agunt; qvarum exiguus hic nobis uſus eſt. Civilia negotia, relationes hiſtoricæ ad civiles uſus pertinent. Maximè verò hîc prodeſſe poſſunt literæ ſecretæ & familiares, qvas vel vivi Autores edi inter ceteras noluerunt, vel qvæ in ſcriniis virorum doctorum deliteſcentes, non eâ ſine ſcriptæ ſunt, ut publicarentur. In his enim plurima latent rei literariæ arcana.

* Illas præcipue indagare debemus in Virorum illuſtrium Bibliothecis, atque inde 4
conficere Syntagmata: quod ſi ab omnibus pari induſtriâ inſtitueretur, bono id publi-
co foret. Saltem in publicis Bibliothecis ad tempus cuſtodiri tales chartæ deberent,
ne interciderent: nam creſcit illis cum tempore pretium, & ab antiquitate major erit
æſtimatio; ac impunè tum in lucem mitti poterunt, poſtquam invidiæ locus ampliùs
non eſt.

Multa quoque diſcere è talibus epiſtolis interdum poſſumus ad Hiſtoriam pa-
triæ pertinentiâ, quorum nulla in publicis monumentis ſupereſt memoria. * Com- 5
municavit mecum vir Clariſſimus & amiciſſimus PETRUS AXENIUS *Epiſtolas Latinas*
ſuperiore ſeculo in Holſatia ad JOHANNEM PISTORIUM, Præpoſitum Eyderſtäten-
ſem, & ab eodem ſcriptas, quibus non pauca habentur hiſtorica de ſtatu provinciæ
Civili & Eccleſiaſtico. * Venerunt ad manus BALTHASARIS HELDI, amici no- 6
ſtri optimi, & diligentiſſimi veterum monumentorum indagatoris, PAULI CYPRÆI
Epiſtolæ MStæ, quibus multa de patriæ rebus memorantur. * Ejus quoque indi- 7
cio mihi innotuit, ſupereſſe apud Secretarium & Archivarium Regium DN. MOTHIUM
Epiſtolas multas à ZACHARIA LUNDIO, viro docto & inſigni Poëta, & ad eundem ſcri-
ptas: * Item magnum volumen epiſtolarum, à viris Celeberrimis ad JOH. MEUR- 8
SIUM Seniorem ſcriptarum, quod ex Bibliothecâ Seelfeldianâ ab eodem Lundiô de-
ſcriptum; nec ille, ut audio, Orbi erudito invidebit, ſi erunt, qui typis promulgare ve-
lint. * Nomina eorum, qui has literas ſcripſerunt, mecum communicavit *Jo-* 9
hannes Møllerus, Flensburgenſis, qui totum volumen 730. epiſtolas continere teſtatur,
& omnigenæ eruditionis Theſaurum, ac rei literariæ quoddam Archivum in literis ad
me datis vocat. Continentur verò hîc Epiſtolæ *Adolphi Vorſtii, Alph. Miniati, Andr.*
Riveti, Andr. Schotti, Ant. Fayi, Balth. Bonifacii, Balthaſ. Lydii, Ben. Aub. Maurerii,
Bonav. Vulcanii, Car. Paſchalii, Caſp. Barthii, Caſp. Bartholini, Caſp. Er. Brochmanni,
Caſp. Hofmanni, Gevartii, Chriſt. Friſii, Ravii, Thomæi, Chriſtoph. Coleri, Bulæi, Chr. Sig.
Donaueri, Corn. Pynaskeri, Corn. van der Myle, Conr. Rittersh. Cyr. Herdeſiani, Dan.
Heinſii, Dav. Hæſchelii, Dion. Gothofredi, Domin. Molini, Erycii Puteani, Everh. Vorſtii,
Euſtath. Svvartii, Franc. Duoſæ, Frid. Lindenbrogii, Taubmanni, Georgii Epiſcopi Can-
tuar. Georg. Lud. Frobenii, Georg. Mich. Lingelshemii, Georg. Remi, Georg. Queccii,
Gerh. Joh. Voſſii, Geverh. Elmenhorſtii, Guilh. Coddæi, Hadr. van der Burchii, Herib.
Rosvveydii, Henr. Ernſtii, Henr. Spelmanni, Hug. Grotii, Jac. Aug. Thuani, Jac. Bon-
garſii, Gilloti, Gruteri, Lectii, Monavii, Jani Gruteri, Rutgerſii, Joh. Bapt. Lauri, Joh.
Bedecheri, Joh. Brantii, Joh. Cabeliavii, Joh. Cluveri, Joh. Druſii, J. F. Gronovii, Joh.
Georg. Hervvarti, Joh. Heurnii, Joh. Loccenii, Joh. Kirchmanni, Joh. Lydii, Joh. Phil.
Parei, Joh. Polyandri, Joh. Ravii, Joh. Wovverii Hamb. Joh. Wovverii Antvv. Joh. Uten-
bogardi, Joſ. Scaligeri, Iſaaci Caſauboni, Juſti Lipſii, Lamb. van der Burchii, Lamp.
Alardi, Lucæ Holſtenii, Ludov. Contareni, Marci Velſeri, Marquardi Freheri, Mart.
Lydii, Maxim. Urientii, Melch. Goldaſti, Metroph. Critopuli, Mich. Piccarti, Nic. Fabr.
Peireſcii, Nic. Rigalti, Ol. Wormii, Olig. Roſækranzii, Otton. Heurnii, Pauli Merulæ,

Pauli

Pauli Petavii, P. Sarpii, Patritii Junii, Pet. Bertii, Pet. Caſtellani, Pet. Cunæi, Pet. Denaiſii, P. Gruteri, Pet. Pantini, Pet. Scriverii, Phil. Jac. Mauſſaci, Reg. Brederodii, Sixt. Arceri, Steph. Joh. Stephanii, Theod. Canteri, Theod. Douſæ, Ubb. Emmii, Vinc. Marme-
10 *rii.* * FRIDERICI LINDENBROGII, cujus jam ſuperiori capite mentio facta eſt, *Epiſtolæ MStæ* ad aliqvot Centurias in viri Illuſtris & Excellentiſſimi Domini REINOLDI BLUMII, in aulâ Electorali Palatinâ qvondam Præſidis & Cancellarii, Bibliotheca latitant, ut à Filio ejus *Arnoldo Blumio*, Illuſtriſſ. Comitis, Domini CHRISTIANI DETHLEFI RANTZOVII Ephoro digniſſimo, Amico & Convictore meo honoratiſſimo, narratum eſt: qvibus ego publicam lucem optarem, ſi exorari poſſet vir Excellentiſſimus, ut illas prælo ſubjiceret. Nam ex ceteris Lindenbrogianis, qvæ in Bibliotheca Hamburgenſi latitant, patet, multa in illis haberi, notitiâ Orbis literati non indigna. Jam qvædam ſuperiori capite ex illis adduxi de plagiis Wouvverianis: ac communicavit nuper mecum (ut ὡς παρόδῳ memorem) de eodem argumento nonnulla *Joh. Möllerus*, qvi ex epiſtolâ ejus ad *Pet. Puteanum* die 23. Jul. an. 1618. ſcriptâ, hæc de *Wouvverio* excerpſit: *Amo te ob communicatas Wouvverii literas: Quamvis tanti non erat, tabellarium iis portandis oneraſſe, quarum lectione nemo quiſquam vel doctior vel melior redditur: ſed nec aliud ferè quicquam ex iis diſcitur, præter hominis vaniſſimi futile ingenium & mores, ad ambitionem ac arrogantiæ typhum factos. Nam de eruditione nunc dicere ſuperſedeo, quæ ſanè parum ſupra vulgum erat, adeo ut, ni illam alienis coloribus, velut Æſopi cornicula plumis, ornaſſet, ſæpe nuda deſtituta fuiſſet: Velut in Italiâ contigit, cum Carmen ab illo in laudes horti cujusdam Nobilis Florentini exigeretur: Miratique ſunt docti, quâ ratione factum eſſet, ut qui paulò ante ob verſionem Pſalmi Davidici cujusdam, valde eleganter atque concinne numeris comprehenſi, ſummum Pontificem in admirationem rapuerat, ejus nunc vena adeò exaruiſſet, ut ne Hexaſtichon quidem ſatis dignum, horti parietibus quod adſcriberetur, extrudere potuerit. Sed ignorabant boni illi viri, hujus hunc noſtrum autorem eſſe, illius verò Carminis Baudium. Hanc ille artem norat, aliena exſcribere & interpolare, ſchema illis novum induere, & ſic pro ſuis venditare. Idcirco non magis credas, librum, quem expetis de Cognitione Veterum Novi Orbis illius fuiſſe, quam certo tibi perſuadere potes, quos de Bibliorum Interpretibus compoſuit, Caſauboni & Gelaſini eſſe. Nihil enim in Hebraicis intelligebat, imo ne autores quidem legerat, quos laudat. Geographiæ autem planè ignarus erat. Itaque aut vanidica jactantiâ fumum amicis vendidit, aut ſi quid hujus argumenti penes ſeſe habuit, id absqve dubio in Italiâ nactus fuit, ubi totos menſes Jac. Mazzonii aliorumque virorum doctorum variis Obſervationibus deſcribendis impendit, uti Aurelius Blondus Florentiæ mihi narravit. Non minus vera de aliis ejus Syntagmatibus referre poſſem, quæ tibi quoque & fratribus tuis in partem notiſſima ſunt, ad quos ſcis, quid de colligendis transmittendisque Marcilii viri doctiſſi-*
11 *mi commentariis ſcribere ſolebat.* * Narravit, neſcio qvis, etiam Cl. FELLERUM ad editionem paratas habere multorum *Virorum celebrium Epiſtolas*. Scribit & ad me amicus, CHISTIANUM DAUMIUM, Virum doctisſimum, *Epiſtolarum* à Camerario,

merario, Barthio, Reineſio, Caſaubono, Heinſio ſcriptarum, unam propediem *Centuriam* editurum.

Invenimus paſſim in vitarum Scriptoribus notatas virorum doctorum epiſtolas ineditas, qvæ cum blattis & tineis pugnant, qvas nemo reſpicit, aut in lucem educere laborat. Ita in Elogio HARTVICI SMIDENSTÆDTI, Oratoris & Poëtæ in Academiâ Helmſtadienſi, apud Boiſſardum *in Iconibus Virorum Illuſtrium, part. 3. p. 88.* memoratur, qvod prematur in Bibliothecâ ejus relictâ præſtans *volumen Epiſtolarum illuſtrium & Scholaſticarum.* Fuiſſe virum illum doctiſſimum, ex elogio Henrici Meibomii patet, aliisqve ejus ſcriptis ineditis. * Nam & eodem loco refertur, premi in ejus Bibliothecâ *Opus abſolutiſſimum, in quo totam Cyclopædiam ita in Locos Communes digeſſerit, omniumque ſcientiarum rerumque capita & tractationem ita diſpoſuerit, ut futuro Oratori, ſive cuiquam etiam ex tempore dicturo, veluti locupletiſſima Eloquentiæ Bibliotheca, quovis loco & tempore in promptu, atque in infinitum expedita eſſe queat.* Malè profecto agunt, qvi publico uſui talia ſcripta invident. Nam in eloqventiæ apparatu vehementer laboramus; neqve hactenus fuit, qvi Locos Communes idoneos in lucem dederit. Qvod ſi hujus operis ſupereſt hodie memoria, id agere deberent viri eruditi, ut ab interitu hoc ſcriptum vindicaretur, & in publicum uſum protraheretur. * Ejus qvoqve *de Imitatione Ciceronianâ* Tractatus editus, qvi exqviſitiſſimus ibidem vocatur, nunqvam mihi viſus eſt. Inter Opera Autorum, à Melchiore Adami, Laur. Craſſo, Ghilino aliisqve notata, multæ reperiuntur ineditæ epiſtolæ, qvarum omnium recenſere Catalogum nunc non poſſumus.

12

13

14

Non poſſum, qvin hîc qvaſi in publico theatro orbi literato magnum illum *Epiſtolarum Theſaurum*, qvem in incomparabili ſuâ Bibliothecâ ſervat Illuſtris MARQVARDUS GUDIUS proponam. (*mmm*) Integra ille volumina facilè complebit epiſtolarum, ab omnium gentium viris doctis ſcriptarum, qvorum αὐτόγραφα ſingulari felicitate in ejus manus inciderunt. Dixi præcedente capite, integras illum habere Centurias, Wouwerianarum, Caſelianarum, Sarravianarum, Eraſmianarum, Caſaubonianarum, Lipſianarum. Ex his Lipſianis conficere poteſt, ad Germanos Centuriam unam, aliam ad Gallos, tres ad Batavos. * Habet è Germanis & Belgis αὐτόγραφα epiſtolarum *Barthii, Baudii, Calixti, Cabeliavii, Chriſtophori Coleri, Dilherri, Elmenhorſtii, Gebhardi, Gruteri, Gronovii, Höſchelii, Heinſii, Hofmanni, Laurenbergii, Meurſii, Piccarti, Remi, Rhodomanni, Rittershuſii, Ruari, Rutgerſii, Sizmanni, Taubmanni, Velſeri, Calviſii, Foppii & Leonis ab Aizema, Starckii, Bauhini, Beati Rhenani,*

15

16

(*mmm*) Multæ jam ex Epiſtolis Eruditorum, qvas Vir Illuſtris, Marqv. Gudius, aſſervabat ἀνεκδότοις lucem aſpexerunt publicam, in Appendice ſatis vaſta, pauculis ipſius Gudii, Amicorumqve ad illum, Epiſtolis, Ultrajecti A. 1697. *in 4to* excuſis, à Pet. Burmanno, editore, auſpiciis Gravianis, adjecta. Plures tamen, ni fallor, edendæ ſuperſunt.

Böcleri, *Tychonis Brahei*, *Joachimi Camerarii*, *ſenioris & junioris*, *Theodori Canteri*, *Julii Pflugii*, *Cluverii*, *Ubbonis Emmii*, *Flemmingii*, *Caſparis Gevartii*, *Huberti Giphanii*, *Melchioris Goldaſti*, *Hug. Grotii*, *Lucæ Holſtenii*, *Joannis Secundi*, *Athanaſii Kircheri*, *Joh. Kirchmanni* (qvarum magna copia eſt,) *Johann. Kirſtenii*, *Friderici Lindenbrogii*, *Lingelsheimii*, *Lutheri*, *Mallincrotii*, (cujus extat epiſtola prolixa, qvâ inter Eraſmi & Jeſuitarum merita comparationem inſtituit) *Meurſii*, *Joachimi Morſii*, *Ludovici Nonnii*, *Johannis Oporini*, *Johann. Rhodii*, *Joannis Rivii*, *Heriberti Rosweidi*, *Iſaaci Voſſii*,
17 *Jungermanni*. * Eſt in illis lepida ad *Joachimum Rungium* Calend. Febr. A. 1560. manu *Melanchthonis* ſcripta epiſtola, qvâ bella de *Latino Hegingenſi* narratur fabula: cum Gallicus Legatus coram Maximiliano in Conventu Conſtantienſi luculentam haberet Orationem, Maximiliani filius, Philippus, ad Fridericum Saxoniæ Ducem dixit: *Friderice, hic Vir eſt eloquens.* Tum Comes Hohenzollerenſis horrendo ſono inqvit: *Domine Legate, vos debetis iterum venire poſt carnis privium.* Diſplicuit ſonus & ſtentorea vox Philippo, qvi ad Fridericum inqvit: *Quale eſt hoc Latinum?* facetè tum à ſe derivat Fridericus reſponſionem in Gregorium Lamparterum, Cancellarium Wurtenbergicum; is interrogatus ait, *Vos Principes ſcitote, hoc Latinum eſſe Hegingenſe.* Ubi, inqvit Philippus, hoc diſcitur? Oppidum eſt, reſpondet Cancellarius, hujus Comitis *Hegingen*, ubi lineæ telæ horridiſſimæ texuntur; ibi & hoc Comitis Latinum textum eſt. Abiit ex illo tempore hoc in proverbium, & *Hegingenſe Latinum* pro barbaro & ſolœco ſermone Latino uſurpatum eſt, ac ſæpe in aliis epiſtolis
18 hoc joco utitur Philippus. * Melanchthonianarum epiſtolarum, tam editarum qvam ineditarum, bis mille ad Collectionem Londinenſem ex hoc illuſtri promptuario adjici poſſunt. Obſervavi etiam inter illos *Salvii*, Legati Suecici celeberrimi, literas ad Medicum Judæum de Caſtro, qvibus illum rogat, ut librum de tribus impoſtoribus qvovis pretio ſibi comparet.

19 E Gallorum autographis epiſtolis primum locum merentur *Comitis* Avauxii,
20 Legati Regii, *Epiſtolæ*. * Magnus erat ille literarum ac literatorum Patronus, qvi pro dedicatione Livii Gronovio mille imperiales donavit. Hoc de illo memorabile narratur: cum is Daventriam tranſiret, pedes ad Gronovium, tum ibi eloqventiam docentem, ac nihil tale expectantem, ivit; cujus inuſitatam comitatem cum miraretur Gronovius, ita ad illum Legatus: *Tu eam artem doces, quam ego exerceo.* Sunt porrò *Bongarſii*, *Bourdelotii*, *Chanuti*, (ejus, qvi vitam Carteſii ſcripſit, & librum Memoriarum) *Stephani Claverii*, *Colladonii*, *Frontonis Ducæi*, *Sebaſtiani Gryphii*, *Ludovic. Jacobi*, *Caroli Labbei*, *Peliſonii*, *Perraultii*, *Salmaſii*, *Joſephi Scaligeri*, Epiſtolæ.

21 Ex Italis Andreæ Alciati manu XXX. ſcriptæ *Epiſtolæ* ſunt, qvibus multa
22 habentur ſingularia. * Eſt Cæsaris Trivultii ad Pomp. fratrem elegans epiſtola, qvâ Obſervatio aliqva proponitur circa locum *Plinii*, *lib.* 36. *c.* 5. *de ſtatuâ Laocontis & liberorum ejus à Dracone interfectorum.* Inventa verò fuit illa ſtatua in

ruinis

ruinis Titi Imperatoris, à cive, qui pro 700. nummis aureis vendere noluit Nobili Romano, à Pontifice poſtea vindicatam. Hanc ſtatuam cum liberis & ſerpentibus Plinius ex uno lapide factam eſſe prodidit. Sed ille de ea ita in hac epiſtola: *ſtatuam ipſam, quam Plinius cum liberis ex uno lapide factam prodidit, Johannes Chriſtophorus, Romanus, & Michaël Angelus, Florentinus, in urbe Roma primi nominis ſtatuarii, negant ex uno lapide confectam: oſtendunt compagines plus minus quatuor, ſed eas tam occulto loco conjunctas, tam appoſitè ferruminatas circumlitasque, ut non niſi ab ejus artificii peritiſſimis id facilè intelligi poſſit. Quare aut Plinium deceptum affirmant, aut alios voluiſſe decipere, ut opus fieret admirabilius. Neque enim tres ſtatuas magnitudinis juſtæ tot tamque mirabilibus Draconum nexibus complexas in uno tantum lapide ullis inſtrumentis potuiſſe formari. Magna eſt Plinii autoritas, & noſtri artifices ſuis nituntur rationibus; nec vetus eſt verbum contemnendum, felices fore artes, ſi de iis ſoli artifices judicarent. Sadoletus raro judicio non minus eleganter Laocoontem cum liberis calamo deſcripſit, quam illos ipſi opifices celo expoliverunt.* * Elegans hæc eſt 23
ex illa Epiſtola ad locum Plinii Obſervatio, celeberrimorum artificum judicio firmata. Nam de *Michaële Angelo de Bona rota*, cujus Vita vaſto volumine deſcripta eſt, conſtat, adeo illum artis ſuæ peritum fuiſſe, ut Veneris ſtatuam in terram à ſe defoſſam pro antiqua vendiderit. * Sunt in illis Augusti Valdi *Epiſtolæ*, viri doctiſſimi, 24
cujus pluribus fama innotuiſſet, ſi Notæ ejus in Plinium, magna cura ſcriptæ, in lucem miſſæ fuiſſent. * Nam ut de eo Pierius Valerianus libro de *Infelicitate lite-* 25
ratorum I. p. 44. ipſe cum ſuo Plinio à militibus Hiſpanis Germaniſque Romam aggreſſis, miſere cruciatus interiit. *Non minus*, ait, *crudeliter occubuit Auguſtus Valdus, Patavinus civis, qvi Romæ per tot annos bonas literas tantis ab eo vigiliis, ſudoribus, & peregrinationibus acquiſitas profeſſus erat, qvi non ſolum voce, verum etiam ſcriptis eruditionem omnifariam ab interitu vindicabat; qvam autem miſerabili mortis genere vitam finiit! Incidit enim in Romanam cladem, Hiſpanorum illam & Germanorum prædonum ſævitiam acerbiſſimam, cujus ante oculos direpta domo, in vinculis habitus, pretioſiſſimam librorum ſupellectilem, laboresqve illos ſuos, qvos præſertim in Plinium elucubrarat, coram dilacerari, & in uſum culinæ incendi conſpexit, & in eo mœrore omnibus aliis incommodis conflictatus, propter arrogantem eorum crudelitatem, qvibus nihil unqvam fuit improbius, dum modicæ fortunæ vir inſatiabilem barbarorum ſitim tributis explere nequit, qui omne ſenectutis ſuæ viaticum jam excuſſerant, è loculis, poſt cruciatus varios fame demum conſumptus perhibetur.* * Extat inter Marii Ni- 26
zolii nonnullas prolixa *Epiſtola*, manu ejus ſcripta, ſed erudita, ad Majoragium, quâ ipſum reprehendit ob *Antiparadoxa*, quæ adverſus Ciceronis Paradoxa ſcripſerat. Comminatoria illa eſt Nizolii epiſtola, quâ ipſi acerbam refutationem minatur, niſi ab his ſuis in Ciceronem invectivis abſiſtat & παλινῳδίαν cantet. Sciendum eſt, Calcagninum adverſus Ciceronem ſcripſiſſe Diſquiſitiones in ejus Officia. Ciceronem vero Majoragius defendit, eam ob cauſam vehementer à Nizolio laudatus. * Poſt- 27

ea vero, cum ipſe Majoragius Antiparadoxa adverſus eundem ſcriberet, acerbiſſimam
ad illum Epiſtolam, qvam modo nominavimus, ſcripſit Nizolius; qva irritatus Majo-
28 ragius *duos libros Reprehenſionum* adverſus Nizolium edidit, ſatis dentatos. * Cui
liti tandem interceſſit SEBASTIANUS CORRADUS, Vir politiſſimæ latinitatis, cujus illic
qvoqve reperitur *Epiſtola* αὐτόγραφος, qva conciliationem inter illos tentat. Sunt
29 & plures ejusdem Autoris. * CALCAGNINI, viri ſummi, cujus alioqvin XVI.
extant libri Epiſtolarum Criticarum & familiarium, etiam illic habentur *Epiſtolæ in-*
30 *editæ*. * Ad illum habetur ibidem qvoqve MATTHÆI MACIGNI, Veneti, *Epiſtola
reſponſoria*, qvi Macignus in ſcientiis Mathematicis excellentiſſimus fuit, multos vetu-
ſtorum Græcorum Mathematicorum MStos Codices habuit, qvorum qvam multi ho-
dieqve in Bibliotheca Gudiana comparent. MAJORAGII qvoqve non paucæ ibi in-
31 veniuntur *Epiſtolæ* terſæ, ut omnia ejus viri, & elegantes; * editæqve jam olim ex
ipſius Bibliotheca ejusdem nitidiſſimæ Orationes duæ, altera de *laudibus auri*, qva
Eccleſiaſticorum vitia ſalsè traducuntur; altera *Apologetica contra Gaudentium Meru-
lam*, in qva plurimæ ejus vitioſæ lectiones notantur & caſtigantur. Hæ inter veteres
Autoris ſchedas Mediolani primum repertæ; & Ultrajecti Anno 1666. in 4to typis de-
32 ſcriptæ. * Latet & ibidem *MStus* Majoragii *in Virgilii Georgica Commentarius*.
33 * PYRRHI LIGORII, Neapolitani, ibidem ſunt *Epiſtolæ*, viri doctiſſimi, à qvo
34 XXIV. vaſta antiqvitatum Volumina inedita ſupereſſe perhibentur. * BERNAR-
DI BALDI, ejus ſcilicet, qvi in Vitruvium notas & Lexicon ſcripſit, illic vidi
Epiſtolas. Ejus in Catalogis vidi qvoqve notatas Epiſtolas, in qvibus cum aliarum
artium præcepta, tum philoſophiæ, illuſtrare contendit, Mediolani 8. 1558. editas: ſed
35 librum ipſum non vidi. * Non deſunt THOMÆ PHÆDRI *Epiſtolæ*, qvem Pierius
de *Literat. Infelic. lib.* I. *p.* 47. vocat affluentiſſimum eloqventiæ flumen, qvo non
alius ſuo tempore clarior, neqve vehementior fuit, Romanæ cathedræ decus & orna-
36 mentum: ſed qvi miſerabili fato interiit, ut ibi prolixè deſcribit Pierius: * HIERO-
NYMI CARDANI *Epiſtolæ* ſunt, qvæ in Operibus ejus non comparent, etiam AONII
PALEARII, eloquentiſſimi viri, *aliquæ*, qvarum nullum in editis veſtigium eſt. COE-
37 LII, RHODIGINI ad Eraſmum *Epiſtolæ* habentur. * Inter JANI PARRHASII *Epiſto-
las* una eſt, qvâ de arcanis familiæ, inceſtis cognatæ cujusdam amoribus ſcribit ad La-
ſcarem, qvem rogat, ut à Pontifice veniam earum nuptiarum impetret. Scribit au-
tem literas Latinas, qvibus Græca verba, & nonnunqvam periodos immiſcet, ne ſecre-
38 ta ſcilicet proderentur. * FR. CICERÆI illic qvoqve *Epiſtolæ* ſunt, item BEMBI,
LAZARI BONAMICI, ROMULI AMUSÆI, qvorum magna ſuo tempore in Latinis literis
gloria fuit: horum enim cura & induſtria res literaria crevit; eorum exem-
plis, & præceptionibus præcipuè ad eloqventiæ ſtudia incitati ſunt, qvi poſtea ad hæc
animum applicuerunt. Sunt OCTAVII PLATI, M. ANTONII REGINENSIS ad Majora-
gium, BENEDICTI THEOCRENI ad P. Juvium Epiſtolæ; DOMINICI MOLINI ad Meur-
ſium: BALTHASARIS BONIFACII etiam *Epiſtolæ* ſunt; ſi illæ hoc loco dignæ & his
principi-

principibus miſcendæ videntur: fluit enim lutulentus illi ſermo, etſi rerum copiâ
non deſtituatur. * PAULI MANUTII cum plures ſint, una eſt longa, & valde ele- 39
gans ad *Cratonem à Crafftheim*, Medicum Cæſareum, ſcripta, cum Româ diſceſſum
pararet, plena qverelarum. * Vocatus ille Romam erat, ut illic Curæ Typogra- 40
phicæ præeſſet in editionibus SS. Patrum procurandis, cui rei argentei typi deſtinati
erant, & ſtipendia adſignata. Verum, cum res illæ non ex voto procederent, &
in rei familiaris anguſtiam eam ob cauſam veniret Manutius, Crato à Crafftheim illi
Cæſareæ munificentiæ ſubſidia obtulit: ad qvæ ſplendida promiſſa erectus Manutius,
elegantiſſimam hanc & ſvaviſſimam epiſtolam euchariſticam ſcripſit, qvâ vix elegantior
in toto Opere reperitur: nam meras Charites ſpirat, omnesqve animi receſſus effun-
dit. Scriptam autem à Manutio hanc eo tempore fuiſſe epiſtolam, ex epiſtolâ 5.
libri 9. ad eundem Cratonem ſcriptâ probari poteſt; his enim verbis finit epiſtolam:
Ad illam ſuperiorem epiſtolam, Romæ ſcriptam pluribus verbis, exſpecto, quid reſpondeas.
Hæc vero ſcripta erat Venetiis. X. Kalend. Nov. Anno 1570. Sed altera illa inedita
ſcripta eſt Romæ Idibus Juniis ejusdem anni, unde apparet, eandem illam eſſe, qvam
Manutius extremis illis verbis deſignat. * Non erit hoc, ut puto, Lectoribus in- 41
gratum, ſi illam ipſam epiſtolam, in Manutii epiſtolis ob certas fortè cauſas omiſſam,
qvam mecum vir Excellentiſſimus communicavit, appendicis loco huic Capiti, atqve
toti libro primo Bibliothecario, qvi in argumento de epiſtolarum Scriptoribus finitur
ſubnectam, purpuramqve hanc panno noſtro aſſuam.

PAULI MANUTII EPISTOLA lib. IX. Epiſtolarum ejus poſt epiſtolam IV. inſerenda.

Paulus Manutius, Aldi filius, JOHANNI CRATONI S. D. Viennam.

NIhil minus placet, quam ut, nullâ propoſitâ re, nullâ certâ ſententia, ad te ſcribam. Occurrit enim mihi tua dignitas, occurrit autoritas; cogito, quam tibi perſonam tua virtus imponat, quæ te premant onera, quæ negotia diſtrahant: nimirum, cum tuæ ſcientiæ tuoque conſilio ſalus & incolumitas commiſſa ſit ejus Imperatoris, qui multa regna, multas provincias imperio, omnes virtutes animo complectitur, graviſſimam Chriſtianæ Reip. partem ſuſtines. Cur igitur ita ſim ineptus, atque adeò tam adverſus communibus commodis, ut inani te literarum genere interpellem; & quem ſalutares illæ curæ detinent fixæ & locatæ pro publica Majeſtate tuenda, ad privatæ rei cogitationem ac ſtudium vocem? Verum

tamen, quia nec res ipſa, ut ego interpretor, privatim ad me unum pertinet, ſed aliquâ ex parte cum publica utilitate conjungitur, & ex tuis literis velle te meâ cauſâ multum, ex omnium ſermone, poſſe plurimum intelligo, male prorſus mereri videar de ſtudiis meis, ac de me ipſo, niſi opportunitatem iſtam nactus amoris officiique tui, agam tecum de ſtatu meo, quantum res ipſa poſtulat, & quantum mihi per humanitatem tuam licet, per quam licere video plurimum. Etſi enim jaceo, nec recenti, nec levi, ſed inveterato jam difficilique morbo; tamen ſi Tu, tantus Vir, ad me erigendum ac recreandum accingeris; ſi iſtam ſcientiam, iſtam artem adhibes, quæ ſæpe bonis viris in calamitate opem ac ſalutem attulit, cur dubitem, quin voluntatem atque induſtriam meam felicitas illa utrique noſtrum pariter exoptata, conſequatur? Quod ſi ſecus acciderit, ſuum tamen humanitas tua fructum non amittet: ego enim, quod volueris conatusque ſis, in tua laude ponam; quod non perfeceris, ad meam fortaſſe culpam, vel ut æquius de me ipſo ſentiam, ad meam certè fortunam transferam. Nam & præclarus artifex perfectam animo ſpeciem intuens, cum ipſe nihil in arte poſſit, opus tamen imperfectum ſubjectæ materiæ vitio relinquit. Nec tamen is ego ſum, cujus animum immoderata quædam opum honorumve cupiditas angat. Habeo magnam gratiam naturæ meæ, quæ me ad hanc inſaniam nunquam impulit, majorem etiam iis viris, quorum præceptis eruditus ad hanc diem ita vixi, itaque poſthac, ut ſpero, vivam, ut neque ſumma cupiam, nec ſumma adeptis invideam. Sed quia virtus, licet à ſe ipſa pendeat, externa tamen quædam non recuſat, propterea mediocritatem earum rerum, quæ fortunæ bona quidam vocant, nunquam contempſi, elaboravi etiam, ut conſequerer: & planè me conſecutum credidi, cum decem abhinc annis Romam veni. Quis enim aliter crederet, cum à Pontifice maximo vocarer, cum hîc vigere dicerentur, ac ſemper antea viguiſſent artes illæ, quibus ab ineunte ætate meum ſtudium dederam: cum ipſum denique nomen urbis Romæ nihil tenue, nihil anguſtum, ſed ampla & magna polliceri omnia videretur? Hoc loco non faciam, ut aut de meis ipſe meritis detraham, quod certè non debeo, non enim commiſi, ut meam in re mandatâ diligentiam, operam, fidem requirere quisquam jure poſſit, aut alios carpam, quod ab inſtitutis meis longisſime diſtat; tantum dicam, & id ipſum invitus: Neſcio, quo fato, mihi fontes aruiſſe, qui profluere ſolebant; benignitatem, quæ antea patebat, ita clauſam in me eſſe, non modo, ut nihil ejusmodi, in quo vel copia vel ſplendor ineſſet, ſed ne mediocritas illa quidem, quæ repellit incommoda, quæ honeſtatem ex parte ſaltem aliqua tuetur, mihi adhuc obtigerit. Ac vide tamen æquitatem animi mei: rei domeſticæ jacturam, quæcunque eſt, facilè fero; libenter disſimulo, do operam, ut obliviſcar; quod antiquam colere frugalitatem, quod illam parvo contentam, omnium laudandarum artium parentem altricemque, diſciplinam retinere cogar, non iraſcor; & hanc ipſam fore crederem liberis meis non contemnendam hæreditatem; At multa deſunt: Ego deeſſe mihi quidquam nego, abeſſe multa confiteor,

quæ

quæ tamen ipſa, ni fallor, ejusmodi ſunt, ut ſi largè ſuppetant, nihilo fiam melior; ſi abſint penitus, aut ſi minima ſint, ſicuti ſunt, nihilo deterior. Ergo, quod ad hanc jacturam attinet, tranquillo ſatis animo ſum: illa me dies noctesque vexat, illa mihi penitus inſidet hæretque cura, quod, ſi quem ſtudia mea fructum ferre, ſi quid poſteris induſtria mea prodeſſe poterit, id periiſſe totum ac perire quotidiè magis intelligo. Hæc ſunt mea detrimenta, optime Crato; atque utinam mea tantum eſſent, ferrem facilius, & quoquo modo quaſi foverem ac mollirem dolores meos. Nunc quod publico tamdiu commodo defuerim, quod jacere ſtudia mea per annos decem, quod ingenium languere ſim paſſus, quod denique fundamentis adoleſcentiæ præclare jactis, ætas gravior exſpectationi non reſponderit, id cum recordor, penè totus ipſe mihi diſpliceo: & quanquam culpa vacem, me tamen culpâ non libero, ſed quaſi communis cauſæ deſertorem accuſo. Una relinquitur in amore tuo conſolatio: etſi nihil præſtares aliud, hoc ipſo tamen conſolaris, quod ægritudini meæ ſociam ſe adjungat ægritudo tua, & dum tu æque doles atque ego, id efficis, ut ego non æque doleam atque ſoleo. Sed illa pars literarum tuarum, in quâ de Maximiliani Imperatoris admodum propenſa ad liberales diſciplinas voluntate ſignificas, & addis, opem ab eo ſi petam, fore, ne fruſtra petam, ea verò pars animo meo tanquam labanti quiddam, quod conſiſteret, inſtillavit. Aliis alia cara ſunt: non eodem ſenſu, non eodem omnes ingenio natura finxit: ego, quarum rerum illecebris capiuntur multi, ita pleraſque non amo, ut averſer penitus ac fugiam. Literis paſcor, his voluptatem nullam præfero, ac ne confero quidem; harum conſuetudine nihil ſuavius experior, nihil dulcius. Et quemadmodum, ſi ſolem è mundo Deus auferat, ſtatim in hoc orbis terræ communi domicilio ſummus horror, ſumma ſequatur incommoditas; ſic adempto mihi literarum uſu, plena tenebris omnia, plena moleſtiis, otium injucundum, negotium perdifficile videtur. O mi Crato! O mi, inquam, ſuaviſſime Crato! (jam enim audeo, tuâ fretus facilitate, familiariter ac planè blandè tecum agere) Tune is es, qui mihi me ipſum longo intervallo reſtituas? qui has aliquando tenebras tuo lumine expellas? cujus munere excolantur, & rurſus florere incipiant ſtudia mea? Confer huc, obſecro, opes tuas, quas intelligo eſſe maximas, ingenii, prudentiæ, autoritatis. Digna prorſus tuis officiis, digna tuo patrocinio cauſa eſt: nam ſi pro literis agitur, cur humilis & obſcura videatur? Si apud Imperat. ſapientiſſimum, veræ ſolidæque gloriæ cupidum; cur difficilis aut dubia? Merces autem recte factorum nulla præſtantior aut uberior, quam ut uſuram vitæ quam breviſſimam æternâ nominis memoriâ compenſet, poſterisque tradita, literarum beneficio, pulcherrimæ virtutis effigies amorem conciliet, laudandi voluntatem commoveat, imitandi ſtudium excitet. Præclarum ducitur quàm plurimis imperare mortalibus, gentes nationesque ſubigere, dare leges, jura præſcribere; hæc magna videntur, & expetenda inprimis; ſed hæc ipſa ſæpe motus temporum labefactat, ſæpe vis hominum convellit; ſæpe ad alienam fortuna poteſtatem transfert: urbes

urbes & oppida intereunt: veſtigia vix apparent: nomina ſimul interire, & cum aſpectu memoriam quoque tolli ſcriptorum virtus & induſtria non eſt paſſa. Decet igitur, cum tu Maximilianum vehementer ames, cum illius gloriæ maxime ſervias, id curare te inprimis, quod & maximum eſt amoris argumentum, & ad ejus gloriam maxime pertinet. Bonis enim viris, quorum excludi numero me non arbitror, & ita doctrinarum in ſtudio verſantibus, non ut ſibi tantum vivant, privata delectatione contenti, ſed ut ingenii monumenta relinquere, & poſteritati patere ſuam induſtriam velint, quæ mihi ſemper ſtudiorum ratio probata vehementer eſt, iis tu ſi otium das, &, quâ vales apud Imperatorem gratiâ, conficias; vide, quot bona conſequantur. Ipſum Imp. ornabis immortali gloriâ, probitati & virtuti amiſſam prope dignitatem reſtitues, fueris tu quoque magna laude; quanquam Te quidem hoc ſpectare non oportet, (ad eam enim laudem, quam adeptus jam es, propemodum accedere nihil poteſt) ſed tamen frueris eorum amore & obſervantia, quos tibi tua merita, tua benignitas adjunxerit. Equidem, ſi hoc per Te aſſequar, ut ex turbulento negotii genere emerſus, ad tranquillitatem perveniam, & quod reliqvum vitæ contigerit, in optato literarum portu, interpellatore nullo, vacuus omni cura degam, nulla res erit tanta, quam non & me tibi debere confitear, & libenter tua cauſa ſuſcipiam. Iſtam quidem virtutem, quæ me à moleſtisſimis occupationibus ad ſuavisſimam quietem & aptisſima naturæ meæ ſtudia traduxerit, feram in oculis aſſidue, colam animo ſemper, fortaſſe etiam futuris gentibus ignotam eſſe non ſinam, Vale. Romæ, Id. Jun, M. D. LXX.

FINIS LIBRI PRIMI.

POLY-

POLYHISTORIS LITERARII
LIB. II.
METHODICUS.

CAP. I.
DE DELECTU INGENIORUM.

1. TRanſitio ad librum ſecundum. 2. Ingeniorum delectus habendus. 3. Magiſtratuum hîc cura deſideratur. 4. Animorum notitia maxima ſcientia. 5. Sui cognitio difficilis. 6. An detur ars ſapientes gignendi liberos? 7. Ingeniorum vis ex corporis temperamento. 8. Huarti & Quilleti conſilia recenſentur. 9. Ingenia, qualiacunque ſint, excolenda. 10. εὐφυΐα, εὐμαθία, *11. Ingenium. 12.* Εὐφυΐα *theoretica & practica. 13. Quæ diſtinctio defenditur. 14. Quatuor Stoicorum perſonæ, quibus homines induuntur. 15. Hoc ipſum ad præſens negotium accommodatur. 16.* εὐμαθία *in quibus conſiſtat. 17. Ingenia quædam ſine diſciplina ſumma. 18. Rara tamen ſunt. 19. Judicii & imaginationis ratio in ingeniis habenda. 20. Judicium theoreticum & practicum. 21. Imaginationis deſcriptio. 22. Ejus operatio. 23. Ad imaginationem Eloquentia & Poëſis præcipuè referri ſolent. 24. Orator & Poëta* εὐφαντασίωτος. *25. Excellentiſſimi illi, qui Phantaſmata ſua judicio moderantur. 26. Virgilius hâc parte prævalet Ovidio & aliis Poëtis. 27. Idem in Panegyriſtis, Cauſidicis & Hiſtoricis requiritur. 28. Rejicitur ſententia Huarti, qui imaginationem & intellectum ſibi contrariari ſtatuit. 29. Falſum eſt, eos, qui linguis, calligraphiâ, eloquentiâ excellunt, intellectu ſingulari deſtitui. 30. Pueri Grammaticæ artis capaces non ſunt. 31. Notantur Grammaticarum tricarum architecti. 32. Quidam abſque Grammaticis præceptis Latinam linguam percalluerunt. 33. An pueri illi intellectu ſingulari præditi, qui Grammatices præcepta non ſatis capiunt? 34. Poëtæ & oratores ad omnia apti. 35. 36. De eorum ſingulari aptitudine ad Jurisprudentiæ ſtudia, Goëſii Tuldeni & Grotii ſententia. 37. An Concionatores eximii ſingulari intellectu deſtituantur? Phantaſiæ uſus frenandus. 39. Phantaſia pollent ingenia inventiva. 40. Illa* φοςτικὰ. *41. Hetruſcis quare capricioſa dicantur. 42. Ingeniorum quinque formæ. 43. AGILIA, ad res arduas non ſatis apta. 44. TARDA, quæ ad ſolida ſtudia magis*

apta. 45. Exempla horum recenſentur. 46. Sunt hæc illis præſtantiora. 47. ACUTA ET MEDIOCRIA, & ÆQUALI QUADAM RATIONE MISTA, 48. ac tandem HEROICA. 49. Ingenia ſecundum metalla æſtimata. 50. Signa ingeniorum accurate dignoſcenda. 51. Sex præſtantis ingenii ſigna è Tuldeno. 52. Qvæ ad qvatuor partes revocantur. 53. Ingeniorum varii affectus & defectus. 54. Hinc pari ratione diverſa ingenia haud tractanda.

1 POſtquam libro primo de re Bibliothecaria & Literaria, deque Scriptoribus il-
lis, qvi ad eam pertinent, generatim egimus, nunc ſecundo hoc libro de ME-
THODO in doctrinis inſtituenda acturi ſumus. Qvemadmodum ſcilicet,
qui ædificium aliquod parant, primum res operi neceſſarias comportant, hinc
ideam ſibi aliqvam præfigunt, quam in exſtruenda domo ſequantur; ita in libris ac
literis non veluti in rudi ac indigeſta mole verſandum eſt. Nam quanquam illa ſub-
ſterni menti noſtræ operatrici, velut chaos aliquod, debet, tamen certa ratione omnia
tractanda ac digerenda ſunt, & methodus aliqua nobis præfigenda eſt, quam ſequa-
2 mur. * Quoniam vero ſtatuario non ſufficit ad artem, officinam habere omni
genere inſtrumentorum apparatiſſimam, niſi materiam, in qua operationem inſtituit,
habilem nactus fuerit; neque enim è qvovis ligno, ut in proverbio dicitur, fit Mercu-
rius: ideoque primùm DE INGENIIS EORUMQVE DELECTU inſtituendo ſolliciti eri-
3 mus. * Nam magno hoc literis totique Reipublicæ damno eſt, nullam hic plane
eſſe Magiſtratus curam; cum in eo Reipublicæ maxime felicitas ſita ſit.
4 Felices vocabant eos Stoici, qui noſſent, quo genio uterentur, ac εὐδαίμονες
dicebantur, quibus bonus obtigerat Genius. Verum cum ea ſolertia pauci ſunt, ut
ſuum deprehendere ipſi ingenium poſſint; nam certe aliquid vulgari ingenio majus
eſt illi, quo pauci fruuntur, qui ſe ipſum ſatis explorare poſſit, ac plerumqve compa-
5 ratione ad alios inſtituta, bonique Præceptoris ope id addiſcitur. * Nobis enim
obſiſtit φιλαυτία, & inſita quædam de rebus noſtris opinio, qvæ mentis illud lumen
in nobis non raro extinguit. Aliorum ergo conſilia & judicia incorrupta ſequi opor-
tet, dandaque opera nobis eſt, ut aliorum ingenia animi noſtri ἀκριβείᾳ (quod faci-
lius eſt) diſcernere diſcamus, ac videamus, quænam quibus doctrinis aptiora ingenia
6 à natura ipſa formata ſint. * Non defuerunt, quod mireris, qui ſingularis ſapien-
tiæ humanæ rem habuerint, *ſapientes gignere liberos*; ut de Democrito narratur, di-
vinum illum & cœleſte pharmacum inveniſſe, quod fortunatos & ſapientes homines
efficeret. Qvid Democritus hoc ſuo pharmaco intellexerit, altioris indaginis eſt.
Qui de liberis conſilio quodam & arte gignendis præcepta ſcripſere, quaſi Promethei
inſtar novos ſibi homines è meliore limo fabricaturi, illi ultra naturæ opificem ſapere,
7 ac fata ipſa in ordinem redigere mihi velle videntur; * Nam, quanquam quidem
negari nequit, magnam ineſſe animis è corporis temperamento vim, ac Galenus ſingu-
lari libro, *quod mores temperamentum corporis ſequantur*, id propugnat; corpus enim
ex alimento craſſiori compactum plerumque ſpiritus ſtupidiores in liberos à ſe

genitos

genitos transmittit; magna qvoqve ingeniorum è mundi plagis, loco nativitatis, educationis, nutritione ipsâ varietas eſt; tamen extrinſecus pleraqve accidunt, & à ſublimiori principio animarum origo arceſſenda eſt.

Igneus eſt illis vigor, & cœleſtis origo,

atqve ex humili casa & ſordido rure ſublimia ingenia prodierunt, multaqve teſtantur exempla,

Magnos poſſe viros, & magna exempla daturos
Vervecum in patria craſſoque ſub aëre naſci.

* Qvare fruſtra eſt cum omnibus ſuis artificiis HUARTUS, Hiſpanus, qvi in *Scrutinio* 8
ingeniorum modum tradit, qvo parentes generare poſſint filios ſapientes, ac tali præditos ingenio, qvale id reqvirunt literarum ſtudia. Hunc præcipuè Autorem ſecutus mihi videtur is, qvi ſe *Calvidium Lætum* appellat, cujus genuinum nomen eſt CLAUDE QVILLET, unde hoc per anagramma formatum eſt, ut nos docet Bailletus *libr. de Judic. doctorum tom.* 4. *part.* 5. *de Poëtis, num.* 1511. Ille, qvi Abbas fuit, ſcripſit poëma non inelegans, cui titulus: *Callipædia, ſive de pulchræ prolis habendæ ratione.* Poëma in libros 4. diſpeſcitur, qvorum primô de ſponſorum ad pulchram prolem deligendorum conditionibus; ſecundô de legibus in concubitu ſervandis, aſtrologicis cautelis; tertiô de curâ prægnantum, viribus imaginationis; qvartô de promiſcuis ad pulchritudinem parandam præceptis agitur. Sed, ut rectè judicat Bailletus, plus, qvam decet Abbatem, & ultra, qvàm honeſtas patitur, argumento huic indulſit Autor: magis enim in illâ arte ſe Abbas, qvam Laicorum exercitatiſſimus ſe profeciſſe oſtendit, ut vel ipſi ſe naturæ magiſtrum præbuerit. Dictio qvoqve non ſatis caſtigata, & vulgaria pleraqve in carmine, longeqve à Sammarthani judicio abſunt, qvi de *Pædotrophia* poëma libris tribus diſtinctum ſcripſit, ſed elegans, in qvo genium poëticum Virgiliano proximum agnoſcas.

Verum mittamus illos animarum fabros, atqve illud mirabilis παιδείας genus: 9
& potius, cum exſpectare alia non poſſimus, qvam

Qualia nunc hominum producit corpora tellus,

ita qvoqve, qvales invenimus in pueris *partes divinæ mentis & hauſtus æthereos*, præceptis & doctrinis, ut fundum aliqvem, excolamus. Atqve hîc primùm illa ingeniorum varietas nobis conſideranda eſt, de qvâ non immeritò illud dixeris: *Quot capita, tot ſenſus.* Nam ut infinita propemodum vultuum, ita animorum, diverſitas eſſe videtur. * Neqve noſtrum hîc inſtitutum eſt, omnes animorum characteres perſeqvi: 10
illam tantùm animi facultatem indagabimus, qvæ ad diſciplinas diſcendas apta eſt, ſive εὐφυΐαν appellemus, ſive εὐμαθίαν. Sed illud latius patet nomen, & ad omnes qvoqve virtutes morales & actionem ſe extendit; hoc verò propiùs ad noſtrum ſenſum pertinet; in cognitione enim verſatur: qvanqvam nec εὐφυΐα ab εὐμαθίᾳ ſejungi debeat, ac boni mores cum omni diſciplinâ conjungendi. De εὐφυΐᾳ pulchre Ariſtoteles 3. Nic. 5. §. 41. & 42. *Appetitionem finis nemo ſibi ſuo arbitratu optare poteſt; ſed ita natum unumquemque eſſe oportet, ut quaſi lumen mentis habeat, quô &*

judicare rectè, & id, quod verè bonum eſt, ſumere atque optare poſſit. Ille item benè informatus eſt à naturâ, cui hoc illius beneficio benè conſtitutum eſt: eò quod maxima ſit ac pulcherrima iſthæc res, quamque ab alio neque conſequi neque diſcere aliquis poſſit: ſed talem obtineat quisque, qualis ipſi à naturâ data eſt, adeòque quod ipſum illud, benè & pulchrè à naturâ factam compoſitamque eſſe hanc partem, ſit perfecta & vera naturæ bonitas. Qvod Ariſtoteles de naturæ bonitate ad mores & virtutes apta
11 dicit, idem in qvâcunqve doctrinâ præſupponimus. * Niſi enim qvis εὐφυὴς ſit, & ingenium commodum habeat, fruſtra omnia erunt: Ingenium reqvirimus, qvæ vox ab aliqvibus pro ipsâ εὐφυΐα accipitur: qvanqvam in eo Piccolomineus disſentit, cum ingenium de omni ingenio, qvocunqve ſe habeat modo, dicatur; εὐφυΐα verò de bo-
12 no tantum intelligatur. * Alexander Aphrodiſ. duplicem conſtituit εὐφυΐαν, *theoreticam* alteram, alteram *practicam*; atqve ex ſuo hôc ſenſu Ariſtotelem in variis lo-
13 cis interpretatur. * Qvam diſtinctionem, etſi ſunt, qvi impugnant, res tamen ipſa loqvitur, eam ſummè eſſe neceſſariam, atqve in ingeniis ſe ſtatim oſtendere. Ut ego qvidem exiſtimem, jam tum in ipſis παιδαγωγίας primordiis probè hæc eſſe perpendenda, atqve ex illis propenſionibus omnem futuræ doctrinæ menſuram ineundam. Ex eo enim fines ſtudiorum ponendi ſunt; ac infelices omnino erunt, qvi ab hôc ſcopô, qvem natura illis præfixit, dilabuntur.

14 Scitè admodum ex Stoicorum mente à Cicerone *lib.* 1. *de Officiis* qvatuor conſtituuntur perſonæ, qvibus homines induuntur. Duæ ab ipsâ naturâ; una communis, qvâ ſumus omnes & rationis participes & præcellentes beſtiis, altera propria, qvæ ipſa eſt indoles cujusqve privata. Tertia fortuna eſt, qvam caſus aliqvis, vel tempus, vel naſcendi conditio imponit, ut ſi qvis ſit Rex, nobilis, dives: qvarta eſt, qvam nobismet ipſis judicio noſtro accommodamus, ut ſi vel ad Philoſophiam, vel jus Civile, vel Eloqventiam nos applicamus. Qvæ omnes, cum in unam perſonam coa-
15 leſcunt, ita ſe gerere qvisqve debet, ut nihil in ſingulis peccet. * Ex illis qvatuor perſonis ſecunda, qvam propriam dicunt, illa eſt, qvam hîc conſideramus; nam tertia & qvarta huic demum ſuperveniunt, qvamvis perſona illa ſecunda ex illarum coalitione aliâ qvadam ratione temperetur. Nam εὐφυΐα illa vel εὐμαθία generalis, qvæ in homine eſt, qvandam ab his limitationem capit: aliter enim illa dirigenda eſt in Rege & nobili, qvàm in privato, aliâ qvoqve ratione inſtituenda eſt, cum ad certum ſcopum ſtudia noſtra tendunt. Et tertiæ qvidem perſonæ certi præterea Characteres morum inhærent, qvi maturè in illâ ducendi ſunt, & ad εὐφυΐαν accommodandi; qvales Hiſtoriæ penicillo qvam optimè exprimuntur, & ex his qvaſi præfigurari à bonis Doctoribus debent. Lineamenta illa generalia *lib.* 2. *Rhetoricorum* Ariſtoteles duxit; ſed è lectione Hiſtoricorum, Satyricorum, Comicorum, atqve ex ipsâ obſervatione vitæ longè notari plura poſſunt. De qvibus nos in ſeqventibus plura.

16 Εὐμαθία his tribus abſolvi videtur, 1. *Celeritate apprehendendi*, 2. *Sagacitate*, 3. *Memoriâ*; adeò ut qvi tria illa conjuncta habeant, ad diſcendum ſint aptiſſimi. Sed tamen nec omnes illæ partes omnibus inſunt ingeniis. Qvosdam deſtituit memoria,

moria, cum & apprehenſione & ſagacitate valeant. Qvidam memoriâ præcellunt, ſed in apprehendendo tardi ſunt, neqve ſagacitate multum pollent. * Sunt, qvi 17
ab artibus & doctrina averſo animo ſunt, qvibus tamen ingenii gloria deneganda non eſt: nam, etſi per regulas & præcepta illis non fulciatur ingenium, ſuo tamen qvodam inſtinctu ad magna procedit. Teſtatur id Cicero in Orat. pro Archia: *Ego multos homines excellenti animo ac virtute fuiſſe, & ſine doctrina naturæ ipſius habitu prope divino per ſe ipſos & moderatos & graves extitiſſe fateor: & illud adjungo, ſæpius ad laudem atqve virtutem naturam ſine doctrina, qvam ſine natura valuiſſe doctrinam.*
* Qvæ etſi qvidem interdum occurant exempla, tamen non omnes ita comparati 18
ſunt, ut ſoli naturæ relinqvi poſſint, ideoqve εὐμαθία in illis adjuvari informatione alicujus magiſtri debet.

Intellectus hominis præcipue rectitudine judicii & imaginationis æſtimari ſolet. 19
Illud actum mentis notat, qvo illa inter res diſcernit, atqve plures inter ſe ideas componit, vel affirmando & eligendo, vel negando & rejiciendo. Utriusqve in ſingulis diſciplinis habenda ratio eſt, ſed ita, ut in qvibusdam imaginatio primas, ſecundas judicium teneat; in qvibusdam contrario ſe hæc modo habeant. Sine judicio certe omnis inanis phantaſia & imaginatio eſt, nullaqve omnino ars & ſcientia recte vel diſcitur, vel exercetur: nam ab illo qvaſi in ordinem rediguntur phantaſmata. * Judicium hoc, ſi circa diſci- 20
plinas intellectu eminentes verſetur, judicium Theoreticum voces licet, vel Ariſtotelica voce εὐσυνεσίαν; nam & illis maxime judicio locus eſt: ſi ad actionem refertur, prudentiæ nomen invenit, qva ſenes præ ceteris, ut multitudine eventuum eorumqve collatione exercitati, excellunt. * Imaginatio illa actus mentis eſt, cum ſeſe ad 21
phantaſma qvoddam ſeu veſtigium, cerebro impreſſum, applicat, ſuper qvibus ſimulacris intellectus deinde ratiocinatur; qvalis à ſenſibus plerumqve impreſſio oritur.
* Imaginatione ad inferiora dilabitur mens, & ex ſpeculatione Phantaſmatum uni- 22
verſalia colligit, cum intellectus rationes puras, ac nullis coloribus veſtitas, res divinas ſpiritualesqve comprehendit. Potentia hac imaginante, ut rerum imagines, ita & ſimilitudinem earum concipimus. * Qvare ad omne genus diſciplinarum, in qvi- 23
bus imaginatio regnat, extenditur. Inter eas principatum tenet Oratoria & Poëſis. Præcipua elocutionis vis in imaginatione conſiſtit: ut enim voces ipſæ & ſententiæ ſunt imagines rerum; ita ipſarum inter ſe ſunt imagines in metaphoris, tropis, ſimilibus, allegoriis, figuris Rhetoricis, ceterisqve ſermonis ornamentis. Ipſa illa ἤθη & πάθη ubiqve hic regnant, qvibus perpetua eſt characterum & actionum expreſſio, adeo ut, qvod pictor ſuis, id Orator & Poëta ſuis qvaſi coloribus exprimat. * Qva- 24
re ex monitu Qvintiliani & Orator & Poëta debet eſſe εὐφαντασίωτος, *qvi ſibi res, voces, actus ſecundum verum optimè fingat.* * Habet & illa ſuos gradus imagi- 25
natio, neqve in omnibus æqvali ſe modo habet. Qvidam celerius imaginantur, & velociori ex imaginatione diſciplina auditores imbuunt; ut de iis, qvi translatis bene utuntur, loqvitur Ariſtoteles. Nam cum ingenii ſolertia ſe phantaſmatibus miſcet, in omnes partes ſe imaginatio extendit; atqve ex ſe ipſa parit plura, nectens è ſimula-

cris ſimulacra, illaqve ſibi qvaſi ſubordinans, ut copia ipſa ſæpe laborent, qvi tali
phantaſia pollent; qvales ad Poëſin ſunt aptiſſimi, ut hac ſua facultate ſæpe abutan-
26 tur, ſi rationem & judicium non ſeqvuntur. * Qvo nomine Ovidius qvibusdam
notatur, qvi laxiores phantaſiæ habenas data opera ſæpe mittit: neqve enim ignora-
vit ſua vitia, ſed amavit; cum Virgilus ita phantaſiæ indulgeat, ne qvid nimis: ſum-
mum enim ubiqve judicium apparet. Non deerat etiam Virgilio ille impetus, &
concipiendi celeritas, neqve eam neglectui habebat; ut nunqvam habere debent, qvi
laudabile aliqvid ſcripturi ſunt; ſed poſterioribus cogitationibus ita expoliebat, ut
27 de 50. verſibus, uno calore profuſis, vix decem retineret. * Oratores, Declamato-
res, Panegyriſtæ, Satyrici, Cauſidici, omnesqve, qvi ſimulatione qvadam opus habent,
imaginatione præſtare aliis debent; ita tamen, ne extra orbitam illa feratur: ſic vel
ſtultitiæ, vel tandem amentiæ, propior futura eſt. Hiſtorici, etſi in deſcriptionibus,
orationibus, phantaſiæ indulgent, in ipſa tamen Hiſtoria ſecundum optimi judicii
normam inſtituere omnia debent.

28 Non poſſum hic laudare Huarti ſententiam, qvi imaginativam & intellectum
ita ſibi contrariari exiſtimat, ut, qvi imaginativa prævalet, intellectu valere non poſ-
ſit; nam planè aliter ego colligo: cum enim omnis noſtra cognitio procedat à ſen-
ſibus, atqve tantum ſciamus, qvantum illis nobis demonſtratum ſit; ſeqvitur hinc,
eum, qvi in concipiendis rerum imaginibus felix & fœcundus eſt, eò magis qvovqe
intellectu valere, cum ille, his qvaſi fundatus, in varios ſe cogitationum orbes diſper-
gat, ſiqvidem organa ipſa non ſunt vitiata, omniaqve recte ſe habent. Occultis illæ
inter ſe nexibus facultates junguntur, neqve altera alterius operam facile deſtituit:
Imaginatio qvaſi viam ſternit, & cuniculos agit, qvibus ſe non ingerere non poteſt
intellectus, eadem promtitudine hunc qvaſi typum & indicem ſuum ſecuturus.
29 * Qvare falſæ ſunt illæ opiniones, eos, qui Latinam linguam egregie noverint, vel
Calligraphia vel Poëtica excellant, inhabiles eſſe ad ſpeculativas ſcientias: qvas abun-
de refutatas vide ab Antonio Poſſevino *lib. 1. de Cultura ingeniorum, cap.* 15. 16. 17.
18. Nam ſane in Grammaticis & Linguis judicio plurima relicta ſunt, neqve phan-
taſiæ tantum hæc res & memoriæ eſt. Ego qvidem ſic exiſtimo, eandem eſſe Gram-
matices difficultatem, qvæ eſt vel Metaphyſices & Logices, atqve adeo ineptos illos
30 eſſe, qvi illius minutiis puerorum ingenia torqveant. * Nunqvam ego tam feli-
cis qvenqvam puerum ingenii fuiſſe arbitror, qvi Grammatices artem illa ætate ap-
prehendere potuerit: nam uſus & maturior ætas, qvæ ad philoſophiam apta eſt, illa
31 demum docebit. * Qvo magis miror eſſe homines, qvi tricas tricis augent, ac
novas Grammaticas Philoſophicas comminiſcuntur, qvibus expeditius, ſi Diis placet,
32 informentur pueri. * Ipſe Grammaticæ Philoſophicæ faber *Scioppius* ſtatim in
initio Grammaticæ ſuæ fatetur, ſe nullam didiciſſe Gramaticam Latinam, ſed poſt
nominum verborumqve Declinationes memoriæ mandatas ex qvotidiano Latine lo-
qventis uſu & lectione Autorum, ſex menſium intervallo, Latinæ linguæ intelligen-
tiam conſecutum. Idem de *Covvlæo*, Anglorum Poëta egregio, teſtatur in ejus Vita,

Operibus Poëticis Cowlæi præmiſsâ, Thomas Spraat, nullâ ratione inculcari ipſi po-
tuiſſe præcepta Grammatices & Proſodiæ, cum tamen in ſolutâ & in ligatâ oratione
optimè, etiam primâ ætate, ſcriberet. * Malè tamen colligit Huartus, puer ſi in 33
Grammaticis non proficiat, eſſe hoc argumentum boni intellectus; qvia in imaginativâ
& memoriâ debili eò præſtantior intelligendi vis ſit: non enim hæc idonea ratio eſt;
ſed qvia intellectus puerilis nondum capax eſt diſciplinæ Philoſophicæ per modum Sy-
ſtematis ordinatæ. Qvoniam verò in linguâ ipsâ & Poëſi ſine artis præceptis proficit,
præclari hoc intellectus documentum, cujus ſe aliqvando vis in aliis diſciplinis exeret:
* Id enim certum eſt, multisqve exemplis conſtat, poëticâ & oratoriâ facultate præ 34
ceteris inſignes omnibus ſtudiis ad miraculum usqve fuiſſe aptiſſimos. * Incidit hîc, 35
qvod in viri clariſſ. W. Goëſii Præfatione in Rei Agrariæ Autores, qvos ille notis illu-
ſtravit, legere memini. Ita verò ille: *Cum rogabar, ne favere vellem multæ eruditio-
nis Candidato, quod & Poëta & Criticus eſſet, non adeò me res ea non deterruit, ut exinde
propenſiori in eum, quàm anteà, ferrer ſtudio. Atque is ad eam, quam exoptabat, dignita-
tem promotus vel ſolus documento eſſe poſſet, quam vani ſint, qui tam ſtultis præjudiciis hæc
damnant & proſcribunt.* * Diodorus qvoqve Tuldenus, JCtus egregius, in aureo il- 36
lo, qvem de *Cognitione ſui* libro ſcripſit, *lib.* 3. *c.* 1. ita de Oratore: *Quamvis Juris-
prudentia altiorem ſpiret prudentiam, quàm eloquentia; verus tamen Orator non ingenii
tantum vi, ſed & ſcientiæ amplitudine Legulejum antecellit.* Grotius qvoqve in epi-
ſtola 179. ad Gallos; *Juriſconſulti munus*, ait, *virum magnum non faciet, niſi eloquen-
tia accedat, cujus & præcepta & exercitatio magnam diligentiam exigunt: præſer-
tim cum, ut veteres nos docent, orbem quendam diſciplinæ ea res in ſe complectatur.*
* Qvare nec illud ſimpliciter probaverim, qvod Huartus ſtatuit, *Concionatores exi-* 37
mios rarò ſingulari intellectu præditos: Etſi enim in multis, qvos vulgus præſtantiſſi-
mos judicat, hoc contingit: ii tamen, qvi veræ eloqventiæ rationes ſeqvuntur, non
deſtituuntur ſingulari rerum intelligentiâ. Non enim eloqventis titulum merebitur,
qvi intelligentiæ ſuæ documenta etiam in ipsâ Oratione non oſtendat; neqve hæc ſe-
jungi poſſunt, Et ſane illi, qvos antiqvis noſtrisqve temporibus eloqventiâ præ ce-
teris excelluiſſe vidimus, incomparabili intellectu præditi fuerunt, ejusqve multa ſpe-
cimina dederunt. Vel unus Cicero abſolutiſſimum in hoc genere exemplum dabit:
nam ſi judicium eâ de re ferendum eſt, non *οἱ τυχόντες*, ſed præſtantiſſimi in iſtis do-
ctrinis producendi ſunt. * Id tamen negari non debet, magnos accidere ingeniis 38
ob phantaſiæ exorbitantiam abuſus; qvæ niſi judicii freno coërceatur, in omnes ſe
diſciplinas diffundit. Tractari tamen hæc ingenia ita à prudentioribus debent, ut,
remotis inanibus, illa qvæ ſolida ſunt, in illis exqvirantur. * Plerumqve enim in- 39
genia phantaſiâ uberiore peccantia aliqvid ſapientiæ recondunt, qvæ in uſum cedere
publicum poſſit: qvalia ſunt, qvæ ad inventionem variarum rerum naturæ qvodam
inſtinctu feruntur. * Qvæ, etſi in ſpeculationes inanes ſæpè abripiuntur, & *φορτικὰ* 40
eſſe ſolent, atqve ut Huarti verbo hâc in re utar, *capriciosa*; indulgendum ta-
men illis paululum à prudentioribus eſt, ne fructu illo careamus, qvi vel è volaticis
illorum

illorum cogitationibus haberi poteſt. Ac verum profecto eſt in hominibus illis, qvorum ingenia dementiæ aliqvam ſpeciem præ ſe ferre videbantur, latuiſſe nonnun-
41 qvam qvædam, qvæ in iis non qvæſiviſſes, arcana. * *Ingenia inventiva*, inqvit Huartus, *Hetruſca lingua capricioſa appellantur, ob ſimilitudinem, quam in eundo inveſtigandoqve cum capris habent.* Atqve hæc aliis ingeniis jungenda ille ſuadat. *Ut providi boniqve paſtores magno ovium gregi qvandoqve dodecadem caprarum ſolent adjungere, qvæ breviore via ac gradu promtiore ad nova qvædam paſcua, & ad gramen nec dum tritum depaſtumve oves conducant: haud ſecus convenit eſſe inter literatos qvædam hujusmodi caprea velut ingenia, qvæ ovili aliorum intellectui nova naturæ ſecreta ac contemplationes nondum ante cognitas atqve exploratas pandant, qvibus exerceantur.*

42 Patet ex illis, qvæ diximus, pro varia judicii, phantaſiæ, affectuum temperie, varias eſſe ingeniorum formas, qvæ probè examinandæ ſunt. Nos illas ad qvinqve
43 reducimus. * Ac primo qvidem loco à nobis ponuntur *Celeria, excitata & agilia ingenia*, qvalia ab imaginationis promptitudine naſci ſolent; de qvibus jam multa diximus. In vulgi oculos illa incurrunt, atqve ab iis præcipue æſtimari ſolent. Non deeſt illis acumen & extemporalis oratio, ſed qvæ aures potius impleat, qvam pectus ſaturet. Joci illis in promptu & ſales: ſed, cum res ſeria agitur, cum argumenta in medium proferenda de Republica ſalutari conſilio gubernanda, omnis illa ſubtilitas ingenii retunditur, & velocitas illa ob inconſtantiam nulli uſui eſt. Solent tali ingenio plerumqve eſſe prædititi, qvos *præcoces* appellamus: nam rara eſt in illis conſtantia, niſi ſingulari ratione & divinitus excitatum ingenium ſit. In illis nihil æſtimandum, niſi qvod primum omnium excidit, id enim ingenium redolet. Si la-
44 bor & cura acceſſerit, omnia corrumpentur & in nihilum redigentur. * His ex adverſo opponuntur *Tarda ingenia*, qvæ qvidem non celeriter comprehendunt, ſed judicio pertinaci rebus immorantur, atqve adeo aſſiduitate ſua, præcipue ſi qvædam illis ſagacitas juncta ſit, iſtorum celeritatem ſæpe antevertunt: nam plures ex maturitate juſta fructus colligunt. Et illa qvidem ad Rempublicam regendam peridonea ingenia ſunt: omnia enim in ſtatu ſuo conſervare potius, qvam res novas mo-
45 liri laborant; ceterum in rebus novis excogitandis ſegniores ſunt. * Vidi ingenia, qvæ ſtupida qvis credidiſſet, ſed ſubito poſtea qvaſi è veterno qvodam evigilantia omnium in ſe oculos converterunt: nam qvaſi ex cella promtuaria, qvæ ante per ſilenlentium collegerant, depromere & ſumma judicii vi rerum intima penetrare videbantur. Ex hoc genere inter antiqvos Demoſthenes, Virgilius, Thomas Aqvinas fuere: atqve hic poſterior eam ob cauſam *Bovis* nomine appellatus fuit. Solent illi profunda diſciplinarum omnium penetrare, in civilibus ſolida inſtructi eſſe prudentia. In ſermone ſemper hæſitant, ut oratio illis non fluere, ſed ſtillare, videatur. Extemporales non ſunt in inveniendo, ſed ubi rem attente contemplantur, ad fundum omnia perſpiciunt. Verba illorum plena ſenſuum ſunt & emphatica. Qvicqvid agunt, ſerio agunt; atqve ubi aſſiduitas vel exercitatio acceſſerint, in omni doctrina palmam ferent.

Mode-

Modeſtiam ſemper præ ſe ferunt; nunquam φορτικοὶ & ſuperciliofi. Unde Huartus rectè inter ingenii excellentiſſimi notas retulit, *ſi natura humilis ſit, ſi ſua non æſtimet.* Hinc fit, ut, qui latitant eruditi, plus interdum ſapientiæ recondant, quàm qui illam in publicâ luce jactant. * Tot mihi exemplis hujus rei veritas conſtat, ut ego in 46
puero malim aliquam tarditatem, quam celeres & præcipites animi motus: Hos enim ab illis ſuperari ſemper obſervavi. Qvare & Aſtrologi, ſi qua illis fides eſt, Mercurii, qui ingeniorum director habetur, & agilitatem illis parare creditur, feliciſſimum poſitum non adeò laudant, cum Saturni benè locati tarditas profunditatem intellectus largiatur. Qvod ſi cum corporibus mentes comparare fas eſt, hi de naturâ fixi participant, cum illi ad volatilium indolem accedant. Qvo magis autem illa, quæ fixa ſunt, conſtantia ſunt & ἐνεργητικά, ita & plus roboris tales animi habent.

Medio inter hæc ingenia loco ſunt duæ eorum formæ, quarum altera *ex utrâque illâ formâ miſta*, altera *aliquid præter hæc excellentius habere videtur.* Nam cum 47
agilia ingenia naturæ magis inſtinctu agant, tarda arte & labore proficiant, illa temperata ita ex utrâque illâ indole ſunt, ut exiguo labore multa præſtent, cum ingenita vis in illis arte major ſit. Ad quasvis illa ſcientias apta ſunt, ſed tamen ultra mediocritatem non aſſurgent. In his vero & ingenii præſtantia ac agilitas cum labore maximo conjunguntur, ac natura cum arte æqualiter certat: quare inter ordinaria ingenia principatum tenent. * His denique *quintam* aliquam *formam* omnium 48
præſtantiſſimam addiderim, quæ, ut inter elementa, quaſi quintæ alicujus eſſentiæ loco ſit: quâ notabuntur illi ſeculorum Phœnices, *Heroës*, *divinô quòdam inſtinctu* ad omnium rerum cognitionem, ad novarum artium inventionem animati. Tales fuere artium & diſciplinarum inventores, imperiorum Statores, Imperatores, Eccleſiæ reformatores ſimilesque, quales vix multi uno ſeculo naſcuntur. * Comirius in ele- 49
ganti oratione *de arte parandæ famæ*, Platonem ut puto eâ in re ſecutus, hominum ingenia cum metallis comparat. Sunt in illis plumbea, ſunt aurea, ſunt vitrea, ſunt è variis metallis miſta, quorum ſingulorum ille artes & rationes in famâ parandâ recenſet. His ego adderem illa plusquam aurea, quæ etiam plumbeos homines ſuâ virtute & luce in aureos mutare poſſint.

Pro variis his claſſibus facilè à quovis ſigna vel præſtantium vel ſtupidorum 50
ingeniorum colligi poſſunt, in quibus tamen nihil temerè definiendum: ſæpè enim, quæ tarda videntur, ſucceſſu temporis, pro mutatione temperamenti in meliorem ſtatum immutabuntur, ut non paucis exemplis conſtat eorum, qui ex morbo ſingularem ingenii felicitatem conſecuti ſunt: ſæpe quoque certo naturæ impulſu ad peculiares quasdam artes feruntur, in quibus ſupra fidem proficiant, cum in ceteris planè deſipiant, ut multis exemplis Huartus probavit *lib.* 1. *cap.* 3. Sæpè à ſtudiis & lectione abhorrere quosdam videmus, qui tamen ſibi relicti plus præſtent ſolius naturæ beneficio. * Sex præſtantis ingenii ſigna Diodorus Tuldenus, JCtus doctiſſimus, in 51
præclarô illô *de Cognitione ſui* Opere *lib.* 3. *cap.* 3. poſuit, quæ hic notabimus: I. eſt juſtus ad res ſublimes inſtinctus, ut cum in Philoſophiâ ad Dei & Naturæ contempla-

tionem feruntur, à cavillatiunculis & tricis abhorrent; in hiſtoria ad factorum illuſtria
documenta reſpiciunt, non ad ritus vel fabulas, aut otioſas philologias: uno verbo,
qvæ nolunt difficiles habere nugas. II. eſt ubertas claritasqve principiorum, cum ad
illa potius, qvam auctoritates feruntur. III. felicitas in conjectura, qvando ingenium
tenuiſſima cura adjutum extendit & dilatat ſe ipſum, qvod partim ad docilitatem, par-
tim ad imitationem pertinet: cum qvo conjungi poteſt illud, qvod IVto loco poſuit:
ſagacitas conjectantium dextre rerum eventuumqve proximas cauſas. V. eſt celeri-
ter unum ex alio colligere & apte connectere. VI. eſt facile & apte imagines con-
52 cipere. * Hæc Tuldenus ſigna conſtituit, qvæ tamen ad illas qvatuor τῆς εὐμα-
θείας partes à veteribus traditas μνήμην, μίμησιν, ἀγχίνοιαν καὶ ὀξύτητα revocari
53 poſſunt. * Sed longe plura in ingeniorum delectu conſideranda ſunt. Sui ſunt
ſingulis affectus, ſui defectus, in qvibus prudenter dijudicandis præcipua magiſtri cu-
ra eſſe debet; qvod non tam præceptis & regulis, qvam ipſo uſu diſcitur. Multa de
his Autor Anglicus diſſeruit in libello *of the different Wits of men, i. e. de diverſis ho-*
54 *minum ingeniis.* * Qvare in informatione ad ſingula illa perito doctori attendendum
eſt: & conſeqvitur hinc, diverſæ indolis ingenia ab uno magiſtro pari ratione tractari
non poſſe, qvæ tamen una vulgo diſciplina conjungi ſolent. Unde fit, ut tardiores
in Scholis publicis ſint ſtudiorum progreſſus, qvam in privatis, ubi ab homine & do-
ctrina & prudentia, tam communi qvam didactica, inſtructo, qvod profecto non leve
aliqvid & exiguum eſt, longe felicior ingeniorum cultura exercetur. Sed de his in
ſequentibus plura.

CAP. II.

DE OFFICINIS BONARUM MENTIUM.

§. 1. *EDucatio Juventutis præcipua Magiſtratus cura.* 2. *Ægyptii, Spartani, eo nomine laudantur.* 3. 5. *Magiſtratuum incuria notatur.* 4. *Chinenſium hac in re induſtria.* 5. *Ludimagiſtri officium non vilipendendum.* 6. 7. *Seligendi ad id munus peritiâ & bonô judiciô præditi.* 8. *Scholaſticum munus cur optimi quique defugiant.* 9. *Impp. Valentiniani, Valentis & Gratiani de Academicæ juventutis diſciplinâ conſtitutio.* 10. *Ad horum imitationem excitantur Magiſtratus.* 11. *Præcepta Παιδαγωγίας à vetuſtis Philoſophis ſcripta.* 12. 13. *Melanchthon & Eraſmus præcipui literarum & Scholarum emendatores.* 14. *Weſtphali primos elegantiorum literarum ludos inſtituerunt, operâ Rudolphi Agricolæ & Langii.* 15. *Hinc illæ in Belgium & Germaniam diſſeminatæ.* 16. *Alexander Hegius laudatur.* 17. *Elogium Weſtphalæ Nationis.* 19. *Autores de Scholis inſtituendis.* 19. *Inter eos præcipuum locum meritò tenet Joannes Sturmius.* 20. *Malè ab ejus methodo Scholæ Germanicæ abierunt.* 21. *Enarrantur ejus ſcripta Scholaſtica,* 22. *& ab iis recesſiſſe Scholas dolet Autor.* 23. *Sunt illa ſcripta ab Henrico Strobandio in unum volumen collecta,* 24. *ſqq. Volumina III. Inſtitutionis literatæ laudantur.* 24. 25. 26. *Eorum recenſio generalis.* 27. *Diſſertationes Belgicæ de ſtudiorum ratione.* 28.

Schrevelii Palæmon, 29. *Guilielmi Mechovii Hermathene.* 30. *Emundi Richerii Obſtetrix animorum.* 31. *Mollnari Sylleƈta Scholaſtica*, 32. *Joannis Henrici Heidegeri Opuſcula de ratione Studiorum.* 33. *Et de corruptelis ſtudiorum diſpiciendum eſt.* 34. *Ludovici Vivis de tradendis diſciplinis earumque corruptelis libri.* 35. *Vogleri diſſertationes de ingeniorum delectu & hodiernis ſtudiorum corruptelis laudantur.* 36. *Cura de tollendis hiſce obſtaculis.*

DElectu ingeniorum benè inſtituto, excolenda illa probe ſunt: nam ut terra 1
etiam inhabilis culturâ perfici poteſt, ita & ingenia animiqve facultates certis
qvibusdam ſubſidiis ornari & adjuvari poſſunt, ejusqve rei cura ad eos, qvi
Reipublicæ præſunt, pertinet, neqve perfunctorie, ut nunc fit, res illa agi debet.
Neqve enim ad Parentes tantum, qvanqvam præcipue qvidem ad illos, ſed &
ad Magiſtratus educationis cura referri debet; qviqve boni Legislatoris munere olim
functi ſunt, juventutis educandæ rationem etiam habuerunt. * Apud Ægyptios 2
& Spartanos, præ ceteris gentibus, formandis puerorum animis multum operæ impendebatur.
Illi in Principibus erudiendis, & ad mores, qvales voluerunt, componendis,
diligentiſſimi fuere: hi, cum ad militiam Rempublicam inſtituiſſent, iis moribus &
ſtudiis Pueritiam & Juventutem imbuerunt, qvibus ad Patriæ defenſionem & rem
ſtrenuè gerendam opus eſſet. * Sed de moribus populi per diſciplinam publicam 3
formandis nemo nunc cogitat; & hæc cura ad ſolos parentes remitti ſolet; cum publicè
tamen & ad diuturnitatem & ad ordinationem Reipublicæ interſit, benè moratos
eſſe cives. * Soli Chinenſes hic præ ceteris gentibus nunc ſapiunt, qvi præcipuam 4
morum curam habent. * In artibus qvoqve & ſcientiis addiſcendis non ea Magiſtratus
induſtria eſt, qvalem eſſe conveniebat, & Reipublicæ intererat. Nulla eſt publica
ingeniorum & ſtudiorum cenſura, & ſi qva eſt, exigua eſt, & hominibus incuriosis
ac indoctis ſæpe permittitur. Qvâ de re juſtiſſima qverela eſt illuſtris viri
Seckendorffii de *Statu Chriſtianiſmi libr.* 3. *cap.* 9. §. 3. qvi & pietatis morumqve ſtudia
à linguis ſejungenda, & majore curâ tractanda rectè exiſtimat. * Neqve ta- 6
men nulla hic prudentia opus eſt in ingeniis dijudicandis, in admovendis informationi
hominibus idoneis, in doctrinis ordinandis, in defectibus corrigendis. * Pro 7
vili officio habetur pueritiam moderari; deliguntur ad hoc opus homines nulla propemodum
peritia & nullo judicio præditi, cum ad primam etiam puerorum informationem
eximio judicio opus ſit. Sub talibus enim magiſtris & melius proficiunt pueri,
& ſibi profutura diſcunt: ſub imperitis & fatuis vero animus ſtatim prima illa tinctura
corrumpitur, qve nihil eſt pernicioſius; ut deinde vel per totam vitam imperiti
maneant, vel majore opera dediſcenda illis ſint, ſi dediſci poſſunt, qvæ in juventute
perperam didicerunt. Videmus, ſub unius præſtantis viri diſciplina paucis annis eo
progredi pueros, qvo nunqvam alias forte perveniſſent, ut provocare etiam viros poſſint.
* Nemo præterea eſt, qvi muneri Scholaſtico admoveri cupiat, ob contem- 8
ptum, qvi illud vitæ genus comitatur, & ob exiguum ſtipendium; cum & luculenta

illis conſtituenda ſint præmia, & honore etiam afficiendi. E Scholis poſtea mali mores protruduntur in Academias, qvi illic in ſummâ libertate ferociam ſumunt. Doctrinæ olim male inſtitutæ hic ſub optimis etiam doctoribus rarò corriguntur. Hinc
9 in Republicâ & Eccleſiâ malitia & ignorantia triumphabit. * Memorabilis eſt *Imperatorum*, *Valentiniani Valentis & Gratiani*, *l.* 1. *Cod. Theod. de Studiis liberalibus Urbis Romæ & Conſtantinopolis* Conſtitutio, luculentô ab H. Conringio Commentariô illuſtrata; ex qvâ apparet, curâ Imperatoriâ dignum fuiſſe habitum negotium, ut juventus ſtudiis idoneis informaretur, neqve malos mores inferret in Rempublicam. Qvare, qvicunqve ad urbem diſcendi cupiditate veniebant, jubebantur ad Magiſtrum Cenſus provincialium judicum, qvibus copia erat danda veniundi, ejusmodi literas proferre, ut oppida & natales, & merita expreſſa tenerentur: deinde primo ſtatim introitu profiteri illa ſtudia, qvibus incubituri eſſent. Jubebantur Cenſuales inqvirere in hoſpitia eorum, tùm adventantium tùm commorantium, ut ſcirent, num Studioſus illis ſtudiis vacaret, qvæ ſectaturum ſe promiſerat; adeoqve perpetuo Cenſualium judicio committebatur totum hoc ſtudiorum ad reditum in patriam tempus, qvod ad XX. ætatis annum definitum erat. Iidem Cenſuales providere debebant, ut ſinguli eorum tales ſe in conventibus præberent, qvales eſſe debent, qvi turpem inhoneſtamqve famam & conſociationes, qvæ criminibus ſunt proximæ, fugiendas æſtimarint: ne ſpectacula freqventius adirent, aut vulgi intempeſtiva convivia appeterent. Illud vero duriusculum erat, (qvod ab Impp. freqventiora juvenilis petulantiæ exempla fortè extorſerunt) eos, qvi non ita in urbe ſe geſſerunt, qvemadmodum liberalium rerum dignitas poſcat, publicè verberibus afficiendos, ſtatimqve navigio ſuperpoſitos abjiciendos urbe domumqve remittendos. Additur porro huic Conſtitutioni clauſula, qvâ ſe ſollicitisſimos hoc in negotio oſtendunt Impp. *Verum ne hæc perfunctoriè fortaſſe curentur, præcelſa Sinceritas tua officium cenſuale commoneat, ut per ſingulos menſes, qui vel unde veniant, quive ſint, pro ratione temporis ad Africam vel ad ceteras*
10 *provincias remittendi, brevibus comprehendat.* * Utinam has curas nunc imitarentur Principes atqve Magiſtratus, atqve in unum hoc opus ſedulo incumberent, optime illi de genere humano atqve de omni poſteritate mererentur. Si honeſta doctoribus illi conſtituerent ſtipendia, in mores juventutis pravos ſeverè animadverterent, præmiis ad virtutes & ſtudia allicerent, induſtrios & ingenioſos honoribus ornarent, egeſtate preſſa ingenia ſtipendiis ſublevarent, novis & ſalutaribus inventis favore & opibus ſuis ſubvenirent; rectius illi Reipublicæ providerent, eamqve in omne ævum ſtabilirent.

11 In præceptis bonæ παιδαγωγίας ſuppeditandis jam tum ab antiqvis Autoribus laboratum eſt. Si Laërtio in vitis Philoſophorum fides habenda eſt, Ariſtochius περὶ σχολῶν ſex libros compoſuit, tum & Cleomenes Παιδαγωγικὸν ſcripſit. Ipſe qvoqve Pythagoras παιδευτικὸν ſcripſiſſe dicitur, & Ariſtoteles, Theophraſtus, Ariſtippus περὶ παιδείας, tum & Plato & Chryſippus: qvæ omnia temporum injuria perierunt. Supereſt è veteribus aureolus Plutarchi περὶ παίδων ἀγωγῆς libellus,

qvo

qvo utiliſſima de hoc negotio præcepta continentur. * Superiori ſeculo, cum re- 12
floreſcere inciperent literæ, multi fuere è viris doctis, qvi hac qvoqve parte laboranti
Reipublicæ conſiliis ſuccurrerunt: in qvibus præcipuè *Melanchthon* & *Eraſmus* mihi
nominandi, qvorum ille communis Germaniæ Præceptor de omnibus per Germaniam
Scholis benè meritus fuit, tùm qvod de inſtituendis illis præcepta daret, tum qvod
omnes diſciplinas recenſeret, & in luculentum ordinem redigeret, in ipſis qvoqve opti-
mis latinitatis Autoribus enucleandis multum temporis inſumeret: unde hodieqve
ſuperſunt tot in Ciceronis Epiſtolas, Orationes, Virgilium aliosqve Autores notulæ
non profectò contemnendæ, & in qvibus multum eruditionis latet, qvas ex ore ejus
nonnulli exceperunt. * Eraſmus utiliſſimos qvoqve de inſtituendâ juventute libel- 13
los edidit. * Sed tamen & ante hos Duumviros in Germaniâ, & qvidem apud 14
Weſtphalos, qvibus illa præcipuè laus debetur, bonarum literarum & linguarum ce-
lebres ludi fuere inſtituti, cum exemplô ſuô incitaret ex Italiâ in rura Weſtphala de-
ducens Muſas *Rudolphus Agricola*, & hæc conſilia *Rudolphus Langen*, Eqves Weſtpha-
lus doctiſſimus, urgeret. * Tum in urbe Monaſterienſi ludi elegantiorum litera- 15
rum, barbaris illis magiſtris repudiatis, inſtituti, ſtatimqve per totam Weſtphaliam
plures apertæ fuerunt Scholæ, qvibus formata ingenia: hinc per totam Germaniam
bonas doctrinas diſſeminarunt. * Daventriæ tum verſabatur *Alexander Hegius*, 16
homo Weſtphalus, Langii qvondam condiſcipulus: è cujus diſciplinâ magnus ille
Eraſmus prodiit, & ad Belgas æqve ac Germanos bonæ artes propagatæ ſunt.
* Scilicet ut ab hac qvondam gente Germaniæ virtutis gloria adverſus Romanos aſ- 17
ſerta fuit, cum illorum victricia arma non ſine inſigni clade repellerent; ita primi
humaniorum literarum tropæa in Germaniâ erexere. Majoribus poſtea paſſibus &
animis hæc ſtadia decurrerunt in Germania viri docti, ut vel cum ipſis Italis de prin-
cipatu contenderent, & magnâ cum curâ in Scholis rectè adornandis certatim à viris
doctis laboratum fuit.

Non enumerabo hîc omnes, qvotqvot de Scholis earumqve inſtitutione hoc 18
tempore ſcripſerunt. Multi enim ſunt multorum libelli & diſſertationes de hoc ar-
gumento *Camerarii*, *Chytræi*, *Neandri*, *Burenii*, *Maphæi Vegii*, *Vitruvii*, *Roſcii*, *Vergerii*,
Moſellani, *Friſchlini*, *Bilſtenii*, *Alſtedii* & aliorum. * Inter eos omnes meritò prin- 19
cipe loco nominandus eſt JOANNES STURMIUS, Argentoratenſis Academiæ Profeſſor,
cujus extant varia de Oeconomiâ Scholarum ſcripta: ejusqve conſilia Scholaſtica non
Germaniæ tantum urbes, ſed peregrinæ ſecutæ ſunt. * A cujus methodo uti- 20
nam non abiiſſent Scholæ Germanicæ, ſubſtitutis variis obſcurorum hominum com-
pendiis: ita verum linguæ Latinæ nitorem non corrupiſſent, nec à Regiâ viâ aberraſ-
ſent. Nunc cum qvilibet barbarus & incultus ſub ingenii aliqvâ & compendii ſpecie
novas ſibi rationes docendi diſcendiqve condit, protruduntur primùm in Academias,
hinc in Rempublicam, homines & orationis & rationis uſu non ſatis inſtructi; unde
certiſſima aliqvando barbaries exſpectanda. * Scripſit ſuô tempore Sturmius li- 21
brum de *literarum ludis rectè aperiendis*, qvô de ordinibus & progreſſionibus ſtudio-
Tt 3 rum,

rum, de horis, ratione docendi, de reſolvendis orationibus, de interpretationibus Au-
torum, publicis lectionibus, privatis ſtudiis, exercitiis ſcholaſticis, multa habentur.
Scripſit *Epiſtolarum Claſſicarum* libros tres, qvos *Claſſicos* ideo vocat, qvia ad Claſſium
Scholaſticarum Argentoratenſium præfectos eos dedit, qvibus rationem in ſingulas
illas informandi adoleſcentiam præſcribit. Illic qvaſi ἀνακεφαλαίωσις, deſignatio &
partitio operum habetur, qvam ille in ſuperiori libro ὡς ἐν τύπῳ delineaverat. Di-
ligenter illa legere debent, qvi Scholis præſunt; multa enim ex illis diſcent, qvæ ad
ἐμπειρίαν Scholaſticam pertinent. Scripſit *Epiſtolarum Academicarum* librum ad Scho-
larchas, & ſingularum diſciplinarum Profeſſores, qvibus de universâ in Academiis do-
cendi ratione agit. Scripſit *Scholæ Lavinganæ Oeconomiam* ad Philippum Ludovicum
& Joannem, Comites Palatinos Rheni, Illuſtriſſimi Principis Wolffgangi Filios. Agi-
tur hic de officiis ſingulorum Præceptorum, de legibus Scholæ, de lectionibus per
curias & claſſes inſtituendis: ex qvo veluti typo Scholæ inſtituendæ idea peti poteſt.
Scipſit de *Educatione Principis* libellum ad Illuſtriſſimum Principem Guilielmum,
Ducem Juliacenſium, & de Nobilium puerorum informatione librum, titulo *Nobili-
tatis Literatæ* ad Werteros fratres. De *Exercitationibus Rhetoricis* librum Academi-
cum ad Philippum, Comitem Lippiarum, ſcripſit; item alium *de amiſsâ dicendi ratio-
ne*, & qvomodo ea recuperanda ſit, ac de *Linguæ Latinæ reſolvendæ ratione*, qvibus
præclara habentur ad linguæ Latinæ facultatem parandam præcepta, variaqve affe-
22 runtur conſilia de copia rerum & verborum obtinenda. * Sæpe ego miratus ſum,
qvare à tam ſalutaribus conſiliis receſſerint, qvæ hoc ſeculo inſtitutæ ſunt, Scholæ;
cum nemo qvidpiam ſanius rectiusqve docere eo in genere poſſit, qvam docuit Stur-
mius: in cujus ſcriptis, qvæ apud recentiores Scriptores habentur, egregia pene omnia
deliteſcunt. Scripſit ille varios ad eloqventiam omnem recte excolendam egregios
libros, ut de *Imitatione, Elocutione*; ſcripſit *commentarios in Ariſtotelem, Hermogenem*
23 *& Ciceronis libros*, & plurima alia. * Sed illi, qvos modo enumeravi, libri, qvo-
niam ad rem Scholaſticam & Juventutis accuratam informationem propius perti-
nent, uno Volumine collecti ſunt, & Torunii Boruſſorum editi Anno 1586. curante
Henrico Strobandio, Conſule & Scholarcha Torunenſi, viro literato, deqve literis benè
merito; qvi in ſuæ non tantum Scholæ ſed & in omnium uſum, hæc ſcripta Sturmia-
na ſuis ſumptibus, laudabili profecto exemplo, recudi fecit, ut in Inſcriptione hujus
Operis Joanni Sturmio facta Rector & Pro-Rector ac Collegæ Scholæ Torunenſis te-
ſtantur, qvi & præfationem ad Lectorem addiderunt de ſcholis & libris Sturmianis,
qvi illo Volumine continentur, qvod illi *Inſtitutionis Literatæ Tomum primum*, & à
24 Sturmii nomine Sturmianum inſcripſerunt. * Subjecerunt Scholæ Argentinenſis,
ſive Epiſtolarum Joannis Sturmii Claſſicarum & Academicarum σχηματισμὸς à *Joan-
ne Ludovico Havenreutero* confectos, qvibus qvaſi quædam omnium librorum Stur-
mianorum ἀνακεφαλαίωσις continetur. Hinc & alios, qvi de Scholarum inſtitu-
endarum, docendi diſcendiqve ratione ſcripſerunt, invitarunt, ut ſua ad editionem
25 transmitterent. * Quare ſeqventi anno prodiit, hoc ipſo Strobandio curante

Inſtitutionis

Inſtitutionis Literatæ Tomus ſecundus, cum præfatione amplisſimâ ejusdem Scholæ Torunenſis, qvâ agitur de Miniſtris Eccleſiæ, cur Scholas, politias atqve œconomias ſibi commendatas habere debeant, qvæqve illis officia præſtare teneantur. Hôc Tomô continentur Actus tres Academiæ Argentoratenſis, 1. Claſſicorum, 2. Baccalaureorum, 3. Magiſtrorum, ſub Melchiore Junio habiti. Et in primo illo Actu de ratione examinandi & viſitandi Scholas inferiores agitur: adjiciuntur lectiones tum in Academiâ, tum in Scholis inſtitutæ, cum Orationibus nonnullis. Cetera ad ritus & ſolennia Academica in gradibus conferendis potiùs pertinent, qvàm ad rem Scholaſticam. Habentur in illô Tomô porrò Introductio novæ Scholæ Altorffinæ Norimbergenſium, expoſita aliqvot doctorum Virorum Orationibus; Auguſtani Gymnaſii ad D. Annæ conſtitutio ac docendi diſcendiqve ratio ab *Hieronymo Wolffio* delineata; & ejusdem Autoris de expeditâ utriusqve linguæ, vel privato ſtudio diſcendæ ratione, & aliæ qvædam commonefactiones. His additur ejusdem *Wolffii* de Auguſtani Gymnaſii inſtauratione deliberatio, & Somnium de expeditâ in bonis Autoribus interpretandis progreſſione. Seqvitur *Joannis Rivii* de ratione docendi libellus, & Ludi literarii Magdeburgenſis ordo, leges ac ſtatuta, autore *Godeſcalco Prætorio.* * Addiderunt ſeqventi Anno 1588. *Tomum tertium*, cum præfatione de Magiſtratus Politici titulis & officiis in reliqva tria vitæ genera conferendis. Continentur illo docta variorum ſcripta: *Jodoci Willichi* conſilium de formando ſtudio in qvolibet artium & ſacrarum & prophanarum genere, duobus commentariis diſtinctum; qvorum prior de Verborum, poſterior de Rerum copiâ agit: Harmonia de ratione Inſtitutionis Scholaſticæ à *Joanne Garcæo* conſcripta, in uſum Ludi literarii Brandenburgenſis in Marchiâ: Inſtitutio Joannis Friderici, Ducis Pomeraniæ, ſcripta per *Philippum Melanchthonem*: Ratio ſtudendi generalis *Pauli Eberi*: *Victorini Strigelii* de ratione docendi *καθόλικα θεωρήματα*: *Petri Vincentii* diſciplina & doctrina Gymnaſii Gorlicenſis: Curriculum hibernum ſtudiorum Scholæ Gorlicenſis; Oratio *Laurentii Ludovici* de ratione docendi diſcendiqve puerilia Grammatices elementa, qvæ Methodicæ appellatione continentur; Ratio adminiſtrandi Scholas triviales, propoſita à *Friderico Widebramo*, *Joanne Stöſſelio*, *Maximiliano Morlino*, *Martino Miro*, *Laur. Lindemanno*, *Luca Tangel*; Viſitatoribus Eccleſiarum & Scholarum in Ducatu juniorum Principum Saxoniæ: ordo ſtudiorum, qvalem ſibi Adoleſcentes, qvi ad Academias acceſſerunt, vel jamjam acceſſuri ſunt, præſcribi expetere ſoleant, autore *M. Stephano Prætorio*: *Σκιαγραφία* Scholæ trivialis rectè aperiendæ, conſcripta pro Gymnaſio Jutrebocenſi, & edita à *M. Joanne Grunio*, Norimbergenſi, ejus Gymnaſii Rectore: Scholæ Cremſenſis in Auſtriâ deſcripta formula, edita à *Joanne Matthæo*, Theologo & Profeſſore Wittenbergenſi; pædagogii illuſtris Gandershemii inauguratio, conſtitutio, claſſes, leges: de optimâ ſtudiorum ratione in omni ſtudiorum genere Methodus, autore *Leopoldo Dickio* JCto: *ejusdem* Chriſtianæ & Civilis vitæ Compendium. Promiſerunt iidem *quartum Tomum*; ſed ille, qvantum mihi conſtat, nunqvam prodiit. 26

* Fuere qvidem in Belgio variæ diſſertationes *de ſtudiorum ratione in ſingulis diſciplinis* 27

nis editæ, duobus in 12. libris, in quorum altero Hugonis Grotii; altero Johannis Gerhardi Voſſii Diſſertatio primas tenet. Ille ex officina Elzeviriorum Amſtelodami Anno 1643., hic Trajecti ad Rhenum Anno 1658. prodiit. Verum illi de Scholarum œconomiâ in univerſum non agunt, ſed de ſingulis tantùm diſciplinis: quanquam & hi ad Autores iſtos referendi; partem enim eorum conſtituunt. Iis vero enarrandis nunc ſuperſedebimus. Erit de iis commodior in ſequentibus dicendi locus.

De Scholis earumque inſtitutione qui generatim egerunt, præter eos, quos modò enumeravi, non adeò multi ſunt. Ex illis, quod è re ſuâ erit, petere poterunt, qui
28 bonarum mentium officinas inſtituent. * Laudari tamen etiam meretur SCHREVELII *Palæmon*, ſive *Diatribæ Scholaſticæ*, continentes tùm quæ ad laudem & commendationem Scholarum ſpectant, tùm quæ ad εὐταξίαν earum & œconomiam. Agit hic de Natura, Educatione & diſciplinâ: de tribus, quæ ſub diſciplinam cadunt, corpore, appetitu, ratione: de iis, quæ tùm reſpiciunt appetitum, tùm rationem: de Inſtitutione publicâ & privatâ: de officio boni Præceptoris: de officiô diſcipulorum: de Inſtitutione gratuitâ & mercenariâ: de diſciplinâ Scholaſticâ: de præconiis lite-
29 rariis ſeu ſcholaſticis. Ad ipſam verò docendi rationem non deſcendit. * Extat viri doctiſſimi, & Amici, dum viveret, optimi GVILIELMI MECHOVII *Hermathene*, elegans liber de rectâ inſtitutione juventutis Scholaſticæ, Francofurti 1673. editus, quô graviſſima & ſalutaria de illis rebus monita habet, maximo illis, qui Scholis ordinandis præſunt, uſui futura. Multa hîc copiosè & accuratè diſquirit de officiis Magiſtratus, Inſpectoris, Parentum, Præceptoris, Diſcipulorum; de præceptis diſciplinarum eorumque uſu, de Exercitatione, Auditione, Lectione & Interpretatione, Colloquio, Scriptione, Verſione, Imitatione, Exercitatione proprio Marte inſtituenda, Paraphraſi, Amplificatione, Variatione, Exercitiis Oratoriis, Meditatione, Ediſcendis, Retractatione, Collatione, Emendatione, Repetitione & Interrogatione, Concertatione Juventutis, Studio excerpendi, Loco ſtudiis apto, Tempore diſcendi, Ante-Scholanis, qui Scholas nondum frequentant, Amphithalamio Encycliorum, Palatio Humanitatis, Legibus Juventutis, præmiis & pœnis Scholaſticis, morbis Scholarum, Bibliothecâ literariâ,
30 Exercitiis corporis: * Qvæ omnia ad Methodum & rationem docendi pertinent, de quâ ſpeciatim nos dicturi ſumus: quanquam & huc omnes illi Autores pertinent; è quorum tamen numero unum, qui penè inſtar omnium eſt, præterire hic non poſſum, EMUNDUM RICHERIUM in doctiſſimô librô, cui titulum *obſtetricis animorum* fecit, qui Ambergæ 1608. in 12. editus eſt, ac uberrimè de omnibus illis, quæ ad informan-
31 dam juventutem pertinent, agit. * Collegit & ALBERTUS MOLLNAR varios eâ de
32 re tractatus ſub titulo *Syllectorum Scholaſticorum*, Heidelbergæ 1621. editorum; * ut & JOANN. HENRICUS HEIDEGGERUS, Tiguri Anno 1670. De Studiis inſtituendis ſeorſim ſcripta plurima ſunt, nondum in volumina collecta, ut *Hegendorphini*, *Fungeri*, *Oſiandri*, *Freigii*, *Nathan. Chytræi* &c. quæ ego voluminibus certis colligenda ſuaſerim.

33 Ad hanc claſſem referendi quoque illi Scriptores ſunt, qui de defectibus in informan

informanda juventute, & corruptelis ſtudiorum, agunt. Ut enim ad ſanitatem inter-
eſt, non ſanitatis tantum regulas præſcribere, ſed & morbos omnes noſſe & avertere;
ita & hic corruptelis ſtudiorum cognitis rectius de ipſis doctrinis judicabimus.
* Hac in re laudabilem operam præſtitit Ludovicus Vives, qui non ſolum *de tra-* 34
dendis diſciplinis, ſed & *de cauſis corruptarum diſciplinarum* aureolos planè ſcripſit
libellos, plenos bonæ frugis ac diligentiſſime omnibus doctis legendos. * In eo- 35
dem argumento verſatur Valentinus Henricus Voglerus, qui doctiſſimas *de de-*
lectu ingeniorum & hodiernis ſtudiorum corruptelis diſſertationes ſcripſit, in quibus de
cauſis agit, quæ profectus ſtudiorum in Scholaſtica & Academica informatione mo-
rantur. * Digniſſima hæc conſideratione res eſt, omnibusque, qui Reipublicæ 36
curam habent, providendum, ut, ſublatis his obſtaculis, majores in mente excolenda &
in ſtudiis progreſſus faciamus.

CAP. III.

DE FACULTATUM ANIMI SUBSIDIIS.

§. 1 *Facultates animi certis quibusdam adminiculis excitari debent. Quæ excitatio malè communiter negligitur.* 3. *Exemplo corporis & corporearum actionum.* 4. *Per aſſuefactionem inſolita in motibus,* 5. *affectibus, appetitu fieri poſſunt.* 7. *Qua ratione voluntati, affectibus, appetitui frena injicienda.* 8. *Exercitatio rectè ordinata præcipuum in facultatibus animi augendis ſubſidium.* 9. *Ejus quædam prudentia eſt.* 10. *Per eam varia in Scholis Sophiſtarum ad oſtentationem ſpecimina inſtituta.* 11. *Memoriæ narrativæ præprimis adſueſcendum.* 12. *Eraſmi Bartholini Diſſertatio de Conſuetudine laudatur.* 13. *Per aſſuefactionem & exercitationem crebram orta ars, quâ à nativitate ſurdi, ac per conſequens muti, ad loquendum inſtitui poſſunt.* 14. *Walliſii ſpecimen.* 15. *Holderi, Sibſcotæ eâ de re liber.* 16. *De illa arte Rudolphi Agricolæ teſtimonium.* 17. *Exemplum in Sabaudiæ quodam Principe.* 18. *Aliud è Digbæo prolatum.* 19. *Quidam ſola naturâ duce loquentes intellexêre.* 20. *Ejus exempla.* 21. *Bonneti liber Hiſpanicus de hoc argumento laudatur.* 22. *Quis ille fuerit?* 23. *Petrus Pontius hujus artis inventor;* 24. *quod multis teſtimoniis probatur.* 25. *Nicolaus Antonius Emanuelem Rameriſium de Carrion artis hujus inventorem conſtituere videtur,* 26. *à ſe ipſo diſſentiens.* 27. *Refellitur ejus opinio de Ramireſio iſto.* 28. *Helmontius filius aliquia de hac arte ſcripſit.* 29. *Specimen hac in re à Walliſio datum.* 30. 32. *Bonneti methodus recenſetur.* 31. *De arte pronunciandi qui ſcripſerint,* 33. *Autores de hoc argumento ad ſingularem in negotiis civilibus uſum uno volumine colligendi.* 34. *Ariſtotelis, Scaligeri & Molinæi contraria ſententia refellitur.*

1 QVemadmodum ad fruges è terra producendas ſubſidiis qvibusdam, tam na-
turalibus qvam artificialibus, indigemus; ita ad ſcientias addiſcendas admi-
niculis qvibusdam opus eſt. Ut ager fructus ferat, excitanda illa naturæ vis
eſt, qvæ terræ fœcunditatem augeat; ita ut mens in rerum apprehenſione &
dijudicatione expeditior ſit, illæ animæ facultates, qvibus illa intelligit & dijudicat,
2 erigendæ rectis qvibusdam rationibus & acuendæ ſunt. * Videmus, educatione
juvenum animos ita formari poſſe, ut labores tolerent, à voluptatibus abſtineant: ſed
ad animi facultates firmandas & augendas, ut qvis recte meditetur, ut in inveniendis
rebus celer ſit, ut memoria & judicio polleat, pauciſſimi præcepta ſuppeditant; cum
id fieri tamen multis modis poſſit. Nam vel ſolo exercitio rectaqve applicatione
illas augeri poſſe qvotidie videmus; qvemadmodum, qvi ſcopum ferire diſcunt, con-
tinuo uſu propius accedunt, roburqve lacertorum intendunt. Solet qvidem vulgato
verbo dici, *qvemlibet eſſe fortunæ ſuæ fabrum;* ſed longè hoc rectius de ingenio dice-
tur, *qvemlibet eſſe ingenii ſui fabrum:* magis enim in poteſtate hominis eſt flectere, in
qvamcunqve velit partem, ingenium, & qvi forte ſunt ejus defectus emendare, ut ap-
petitus & affectus ſuos domare qvis conſtanter perpetuaqve voluntate poteſt.
3 Qvod ſi corpora noſtra videamus, ad miraculum illa per conſuetudinem &
4 exercitationem qvotidianam in motus inſolitos impelli poſſunt: * qvod in funam-
bulis patet, qvi ſuper fune extenſo ſine ullo metu ambulant, ſaltant, in gyros ſe tor-
qvent, de turribus delabuntur, ad qvæ hiant & ſtupent earum rerum ignari, & in iis
5 inexercitati. * In doloribus perferendis videmus qvosdam adſuefactione ſtipiti-
bus & truncis ſimiles, ut Spartanorum qvondam pueri adverſus omnes dolores obſti-
nati erant, qvi ad ſanguinem, imo ad necem, cædebantur, neqve voce tamen ulla ali-
qvem ſenſum oſtendebant. Novimus vel ipſum aëris uſum, ſine qvo vivere alii non
poſſunt, diuturna conſuetudine ad bene longum tempus inhiberi poſſe, qvod in uri-
6 natoribus videmus. Qvidam rebus ignitis verſandis habiles manus fecere. * Sunt,
qui abſtinentia à cibis inediam ad aliqvot annos tolerarunt: qvi ingurgitatione crebra
helluones tricongii fiunt; continua voracitate ita proficiunt, ut vel ſoli, qvod decem
hominibus ſufficiat, una cœna abſumant: qvi frigora intenſiſſima, qvi ſitim ad ſtu-
porem usqve perferre poſſint. Cumqve hæ fieri in corporibus mutationes poſſint, non
ſecreta qvadam, ſed maxime naturali ratione, qvis non multo magis animos variarum
figurationum capaces crediderit? modo ſibi ipſis non diffidant homines, atqve ea ſe
præſtare poſſe credant, qvæ alios præſtare vident, atqve illud ſibi præfigant, qvod la-
7 bor improbus omnia vincat. * Voluntati noſtræ, affectibus, appetitui noſtro
leges vel ipſi ponimus, vel alii illis ponunt: nam vel religione, vel opinione valida,
ſive illa ex inſtitutione, ſive illa perſuaſione oriatur, vel exemplo ſimili, qvod illuſtre
ſit, & in oculos incurrat, vel affectu contrario frena illis injicimus; ſive vere hoc fiat,
ſive ſimulate. Illud Philoſophia moralis urget; hoc vero in civili converſatione
fieri videmus: ſunt enim, qvi voluntatem ſuam adeo tegere poſſunt, ut ne exigua
quidem ejus nota vix ullo vultus charactere deprehendi poſſit. Ut ergo ſimili ra-
tione

tione facultates intellectus in nobis ad expeditiorem apprehenſionem & uſum formentur, nobis laborandum eſt.

In his mediis exercitatio rectè ordinata præcipuum ſibi locum vindicat. Ex 8
eâ enim habitus formatur. * Eſt verò & in illâ prudentia quædam obſervanda, 9
ut attemperetur ingeniis & finibus, ac rectô ordine inſtituatur. Per gradus illa ſuos ducenda eſt & partes, nonnunquam obliquè, & per quandam, ut ita dicam, conſequentiam: eſt enim, ubi exercitatio plena ac perpetua magis turbat & impedit, quàm promovet, ſtudia; quare interdum quibusdam adminiculis illi ſubveniendum eſt. Ac primò quidem, ut omnia rectè fiant, opera danda eſt; hinc ut promptè & expeditè
& cum quâdam alacritate ac animi jucunditate. * Fuerunt in veterum Sophiſtarum Scholis, qui in utramque partem de omni argumentô dicere potuerunt, quod non 10
niſi continuô exercitiô factum eſt. Sunt, qui frequenti uſu omnia in ridiculos ſenſus detorquent. Quantum memoriæ, vel exercitatione vel peculiari aliqua arte, ſuccurratur, notum eſt, & de eo nos infrà plura. * Multum prodeſt ad res magnas & nego- 11
tia gerenda, ſi quis maturè adſueſcat memoriæ narrativæ, ut cum circumſtantiis temporum, perſonarum, locorum, omnia memoret & deſcribat, & quæ ab aliis narrantur, ex lectione vel auditione in ſummam aliquam contrahet. * Incredibilis exercita- 12
tionis & conſuetudinis vis, per quam non in educatione tantùm, ſed & in quibuscunque aliis rebus ſtupenda fieri poſſunt, de quo legatur doctiſſima illa *Eraſmi Bartholini* Diſſertatio, quæ eſt inter *quæſtiones* ejus *Academicas* nona.

Quanta exercitationis rectè ordinatæ vis ſit, vel ex eò patet, quod in illo, qui 13
ob naturalem ſurditatem vocis & linguæ uſum non habet, adeò intendi vis imaginativa & apprehenſiva poſſit, ut è motu labiorum, quem viſu obſervat, literas, è literis verba incredibili celeritate intelligat, & ad illa reſpondere ſciat; quod arte ſingulari & certis præceptis à quibusdam cum ſtupore audientium effectum eſt. Dixi alibi eâ de re prolixiùs, ſed nec locô hôc prætermittendum id videbatur, quoniam vel ſolo illo exemplo mirifica phantaſiæ & ingenii vis arte adjuta oſtendi poteſt. * Suſcepta 14
fuit ab Anglis quibusdam illa mutorum inſtitutio, ejusque ſpecimen *Walliſius* dedit; cujus extat prolixa eâ de re epiſtola ad *Dn. Boilium* ſcripta, in *Actis Philoſophicis Anglicis*, Num. 61. * Fuerunt & alii inter Anglos, qui integris eâ de re libris ege- 15
runt: Holderus in libro *de Elementis loquendi*, cui additur Tractatio *de Informatione muti & ſurdi*: (liber editus eſt Anglicâ linguâ Londin. 1669.) Georg. Sibscota in libro Anglico, cui titulus: *Deaf and Dumb mans Diſcourſe*, *or concerning thoſe*, *Who are born Deaf and Dumb*, edito Lond. 1670. cum additione libri *de ratione loquelæ creaturarum inanimatarum*. * Non recens natam illam artem è Rudolpho 16
Agricolâ conjicere poſſumus, qui *lib. 9. de Invent. cap. ult.* vidiſſe ſe teſtatur ſurdum à primis vitæ annis, &, quod conſequens eſt, mutum; didiciſſe tamen, ut quæcunque ſcriberet, aliquis intelligeret, & ipſe quoque, tanquam loqui ſciret, omnia mentis ſuæ cogitata perſcribere poſſet. Quod etſi in dubium vocare videtur Ludov. Vives *lib. 2. de animâ, cap. de diſcendi ratione*, nullam tamen ejus cauſam habuit,

præſertim cum fide dignus teſtis & αὐτόπτης fuerit Agricola ; nunc verò tot experi-
17 mentis res illa probata eſt : * Nam non in Angliâ tantùm Holderus & Walliſius
experimenta inſtituerunt, ſed & in Sabaudiæ quodam Principe ingenioſiſſimus Comes
18 *Emanuel Theſaurus* ſpecimen aliquod exhibuit : * ac meminit Digbæus *tract. de na-*
turâ corporum cap. 28. Sacerdotis cujusdam Hiſpani, qui fratrem natu minorem Co-
mitis ſtabuli Caſtellæ, á nativitate ſurdum, improbô labore ita crudiverit, ut modò lu-
men non abeſſet, aut tergum non obverteretur, è motu oris, labiorum aliarumque par-
tium, perfectè intelligere voces loquentium, ad interrogata reſpondere, vocabulorum
vel in incognitâ ſibi linguâ ſonum & accentum accuratè ad alterius pronunciationem
19 reddere potuerit ; niſi quod tonum vocis eundem ſervare non poterat. * Refert
& Schottus in *Phyſicâ Curioſâ lib.* 3. *cap.* 33. noviſſe ſe in Siciliâ quendam è Soc. Jeſu,
qui ſurdus erat penitus, & tamen promptiſſimè de quavis re tàm cum ſuis, quàm cum
exteris egerit, tametſi nullum perciperet verbum, dummodò labiorum motum loquen-
tium videret. Atque id non tàm per diſciplinam , quàm inſtinctu naturæ bonitate-
20 que ingenii factum eſt. * Nam & alius P. Layman ſingulari quodam caſu ſurdus
factus, ut illic teſtatur, aſſiduâ oris loquentium obſervatione didicit viſu percipere,
quod non poterat auditu. Refert & Zwingerus in *Phyſiol. Med. cap.* 25. Jacobum
Oecolampadium, cum Sacerdos Baſileæ eſſet, inter alios habuiſſe auditorem plebejum,
ſed ſurdum, qui tamen verba illius intellexerit ex eo, qvod intentis & inconnivis il-
lum oculis intueretur. Quoniam ergo naturam & ingenii indolem hic præſtare talia
21 videmus, quidni certis quibusdam regulis adjuvari natura poſſet ? * Librum in hâc
arte dudum , ante, quàm Angli eâ de re cogitarunt, ſcripſit aliquis Johannes Pau-
lus Bonnetus, ediditque Madriti in 4. Ann. 1620. ac Regi ipſi inſcripſit. Titulus
eſt : *Reduction de las lettras y arte para enſenar a ablar los mudos*, i. e. *Reductio lite-*
rarum & ars informandi mutos. Non dubitat huic Autori inventionem hujus artis
adſcribere Caramuel in *apparatu ſuo philoſophico lib.* 1. *diſp.* 2. *n.* 16. qui epigramma
22 quoddam in eam artem illic ſcripſit. * De Autore vero, quem Sacerdotem, credo
per errorem, Digbæus vocat, non ſatis certa omnia : nam ipſe ſe *Barletſervant* vocat.
Quid autem muneris hoc ſit, Nicolaus Antonius in *Bibliothecâ ſuâ Hiſpanâ* ſub hujus
viri nomine doceat : *Joannes Paulus* Bonet *Arragonius Regi noſtro à munere quodam,*
quod Burgundiæ *domus vocabulo BARLETSERVANT apud nos audit, & à tormen-*
tariæ rei miniſterio (entratenido cerca de la perſona del General de la Artilleria) *ma-*
23 *gnoque Caſtellæ Conneſtabili à ſecretis.* * Ante tamen Bonnetum Petrus Pontius,
Benedictinus Monachus, hanc artem exercuit, ut conſtat è Valeſio *lib. de Sacr. Philoſ.*
cap. 3. *Petrus Pontius*, inquit ille, *Monachus S. Benedicti, Amicus meus, natos ſurdos*
docebat loqui, non aliâ arte , quàm docens primum ſcribere , res ipſas digito indicando,
quæ characteribus illis ſignificarentur ; deinde ad motus linguæ, qui characteribus re-
ſponderent, provocando. Unde patet, pro informationis hujus fundamento ſcripturam
fuiſſe adhibitam , quod in exemplo ſui temporis etiam notarat Rudolphus Agricola.
24 * Meminit & ejusdem artis in Hiſpaniâ inventæ Stephanus Roderic. Caſtrenſis *Comm.*
in

in libr. Hippocratis de Aliment. Sect. 2. p. 247. ut mirer, Franciſcum Lanam in *Pro-*
dromo all' arte maëſtra c. 4. negare, quicquam de arte iſtâ præceptis traditum, ut ſolus
ille ac primus eâ de re forte videatur cogitaſſe; ac aliqua præcepta, ſed quæ exigua
ſunt & nullius momenti, ſuppeditaſſe. Pontius verò ille, quantum ſcitur, nihil edi-
dit, ac videtur Bonnetus illam Pontii, qui ætate Valeſii An. 1590. vixit, artem hacte-
nus occultatam, ſuo tempore Ann. 1620. publicaſſe. Ita enim Nicolaus Antonius loco
ſuprà citato: *Nempe mira hæc res, ut muti verba efferrent, in artem ivit apud nos egre-*
giâ induſtriâ viri perſpicaciſſimi Petri Pontii, Benedictini Monachi, quam videtur Bonetus
publicaſſe. Idem de eo teſtatur Nicolaus Antonius ſub nomine Petri Pontii, ubi præ-
terea Fr. Joannis de Caſtanniza Benedictini teſtimonium ex Hiſtoriâ de Vitâ S. Bene-
dicti adducit, qui & ipſe Dn. Gaſparum de Gurrea, filium Gubernatoris Arragoniæ,
diſcipulum ejus, hujus rei teſtem affert. Legi quoque de eo poteſt Ambroſius Mora-
les *in deſcriptione Hiſpaniæ fol.* 38. qui teſtatur, eum loqui docuiſſe fratres duos & ſo-
rorem Caſtellæ Conneſtabilis, de quorum altero, Petro à Velaſco nuncupato, mirum
eſſe ait, quæ & quanta intra vigeſimum ætatis annum, ad quam vixit ætatem, didice-
rit, quoniam ultra vernaculam ſuam linguam locutus fuerit, ſcripſeritque Latinam
ferè abſque ſolœciſmo, quandoque & eleganter, tum etiam Græcos characteres ſcri-
pſerit. Adducit & Morales ſchedulam manu illius ſcriptam, qua reſpondet roganti
per manualia ſigna de arte iſtâ & formâ, quam ſibi adeò utilem expertus fuerat. Ex
iis, quæ adduximus, patet, Digbæum, cum Sacerdotis meminit, qui librum talem ſcri-
pſerit, Pontium intellexiſſe, cum ars ab illo profecta fuerit, quæ à Bonneto eſt publi-
cata. * Hic vero iterum turbat Nicolaus Antonius, qui immemor eorum, quæ de 25
Petro Pontio dixerat, Emanuelem Rameſium de Carrion, Prieguenſi Marchioni Hi-
ſpanorum Magnati à ſetretis & à curâ formandi eloquii, quia mutus natus erat, In-
ventorem vel Doctorem hujus artis facit. Ita enim de illo: *Hic apud nos artem in-*
venit, aut certè ſolus exercuit ætate ſuâ literas & aliqualem uſum docendi mutos, quod
quidem in eodem Marchione, atque item in D. Ludovico à Velaſco, Fraxini Marchione,
Conneſtabilis Caſtellæ fratre, & in aliis præſtitit. * Hoc vero antè de Petro Pon- 26
tio dixerat, tùm Nicolaus Antonius, tùm Ambroſius Morales, quod Petrum de Velaſco
fratrem Caſtellæ Conneſtabilis ſuperiore ſeculo in loquendô informaverit, cum Ema-
nuel Ramirez de Carrion hoc ſeculo vixerit, & poſt Bonnetum, qui An. 1620. librum
ſuum edidit, librum Hiſpanica lingua primum 1622. hinc 1629. publicavit cum hoc
titulo: *Maravillas de naturaleza, en que ſe contienen dos mil ſecretos de coſas natura-*
les. Planè hæc inter ſe non conveniunt, neque expediri à me hic nodus poteſt. Ab
iſto ſanè Rameſio ſcriptum fuiſſe de arte illâ librum, non meminit Nicolaus Antoni-
us, & tamen quaſi ſubdubitans vel inventorem, vel certè ſolum hujus artis ſuâ ætate
Magiſtrum conſtituit; quæ manifeſtè cum ceteris pugnant. * Imò vero expreſ- 27
ſis verbis legitur in judicio illo, quod Antonius Perez, Abbas Benedictinus, Bonneti
libro præfigit, Petrum Pontium, Monachum Benedictinum, principium huic arti de-
diſſe. Quare omnino illa, quæ de inventione Rameſii ait, falſa ſunt. * Noſtro 28

 quoque

qvoqve tempore Helmontius Filius in *Alphabeto ſuo vero Naturali Hebraico* qvandam de ſurdi & muti in linguis informatione diſſertationem inſtituit; ſed horum au-
29 torum mentionem nullam fecit. * Teſtis eſt qvoqve Monconiſius *in Itinerario ſuo Anglico p.* 50. ſe apud Walliſium vidiſſe nobilem Anglum mutum & ſurdum, qvi Doctore illo tantum in legendo profecerit, ut librum Anglicum expedite legeret, atqve jam tum alterum hoc exhibuiſſe ſpecimen Walliſium, qvi præterea exiguam illi differentiam in pronunciatione τȣ B & τȣ P oſtenderit, exilem ſcilicet naſi motum,
30 cum litera B pronunciatur. * Bonnetus ad certam artem regulas revocavit: nam in primo libro agit de literarum natura & varia apud varias gentes pronuncia-
31 tione, qvæ erudita ſunt. * Sed tamen & ante illum de hoc argumento egerat Hieronymus Fabricius ab Aqvapendente libro *de locutione ac ejus inſtrumentis*, Scaliger in libro *de cauſis Latinæ linguæ:* poſt illum Mallincrotius *tractatu de libris*, & Petrus Montanus in ſingulari libro Belgico, ſed erudito, *de arte pronunciandi*, qvo neminem hactenus accuratiorem vidi. Mihi qvoqve aliqvando *de philoſophia Alpha-*
32 *betaria* qvædam ſcribere propoſitum fuit. * Libro ſecundo ad rem ipſam propius accedit, ac oſtendit, qvomodo mutus figuram & pronunciationem literariam per manualem demonſtrationem & motum oris ac labiorum doceri poſſit: hinc procedit ad reliqvas Grammaticæ partes, & orationis conſtructionem integram. Aliqva
33 etiam de cifris & lingua Græca adjecit. * Ego omnino ſvaderem, ut non Hiſpanicus tantum ille liber, ſed & ceteri, qvi in Anglica lingua ſcripti ſunt in Latinam linguam converſi uno volumine colligerentur; non in mutorum tantum uſum, ſed & illorum, qvi in aulis Principum, foro, atqve adeo in omni vitæ genere verſantes, muſſitantes etiam intelligere velint, atqve ſecreta è longinqvo rimari colloqvia; cu-
34 jus rei qvantus uſus eſſe poſſit, facile qvivis intelligit. * Nos inſigne hoc exemplum, qvo exercitationis crebræ vis in intellectu augendo confirmatur, omittere noluimus, qvo falſitas ſententiæ Ariſtotelis oſtendatur, qvi libr. *de Hiſt. Animal.* 4. c. 9. ſurdos natos vocem qvidem emittere ait, ſed ſermonem nullum: cui accedit etiam Scaliger in commentario, cum ait: *Arte & voluntate fit ſermo, itaqve docemur: Surdi autem non docentur, ideo non loqvuntur.* In Ariſtotelis qvoqve verbis argutatur, qvod vocem emittere dicat. Male qvoqve Molinæus *Phyſic. lib.* 8. c. 24. judicat: *Cæcus natus poteſt per auditum erudiri; at qvicunqve eſt ſurdus à nativitate, eſt mutus & plane indiſciplinabilis.* Et Ariſtoteles primo Metaphyſicorum auditum diſciplinæ ſenſum vocat, cum per viſum, atqve ut ita loqvar, intuitive procedere poſſe videamus.

CAP. IV.
DE SUBSIDIIS DIRIGENDI JUDICII.

§. 1. *Judicium ac memoria præcipuæ ingenii partes.* 2. *Memoriæ ſumma neceſſitas & utilitas*

utilitas. 3. Attamen memoria ſine judicio manca & mutila. 4. Judicium ſummam omnibus diſciplinis manum imponit. 5. In judicio dirigendo præcipuum ſtudium adhibendum eſt. 6. Logica dirigendo judicio ſubſidia miniſtrat. 7. Illius uſum multi parum curant. 8. Illius uſus latius patet, qvam vulgo creditur. 9. Logica eſt clavis reliqvarum ſcientiarum. 10. Verulamius qvatuor artes Logicæ ſubordinat. 11. Qvarum poſteriores è prioribus fluunt. 12. Qvibus & Didactica eſt addenda. 13. Ars inventiva artium, & examinis ſeu judicii principia ſua è Logica deducit. 14. Qvæ ex parte hactenus neglecta. 15. Generalis inveniendi & ratiocinandi regula traditur. 16. Pueri in prima ætate rerum ordinata cognitione imbuendi. 17. Böcleri ea de re ſententia: 18. Batei Janua. 19. Comenii Janua ad informandam juventutem non recte adhibetur. 20. Ad periodorum cognitionem pueri mature ducendi. 21. Scioppii Mercurius bilinguis. 22. Schola latinitatis Gothæ edita. 23. Böcleri deſiderium. 24. Autores, qvi de Polymathia ſcripſere, ad hanc rem inepti. 25. Mechovii propoſitum. 26. Mylæi univerſitatis Hiſtoria. 27. Διατύπωσις generalis rerum. 28. Comenii orbis ſenſualium pictus. 29. Qvædam in illo deſiderantur. 30. Sturmii & Joh. Benzii Loci. 31. H. Weitzii Via regia ad linguam Latinam. 32. Joh. Joachimi Beccheri Novum Organum laudatur. 33. Ejus uſus in inventione ac meditatione. 34. Beccheri Methodus didactica. 35. Ejus methodi pars I & II. edita. 36. Tertia lucem non vidit. 37. De eodem Becchero judicium. 38. Schola Naturæ, Artis & Actionum humanarum, qvomodo inſtituenda. 39. Quid per ſcholas iſtas intelligatur. 40. Beccheri Theatrum Naturæ & Artis. 41. Theatrum tale Principis ſumtibus inſtruendum magno foret uſui. 42. Methodus Mechanica practica. 43. Exercitationes Theatricæ in juventute non omittendæ. 44. De Comenii Ludis Comicis quid ſentiendum. 45. Verulamii de Theatrica actione judicium.

DUæ ſunt præcipuæ ingenii, ut ita dicam, partes, *judicium* & *memoria*. 1
* Hæc quidem plurimùm æſtimatur, nec immeritò, quod in omnibus diſci- 2
plinis maximus ejus uſus ſit: tot enim in ſingulis ſunt præcepta, tot variæ
res memoriâ comprehendendæ, ſine quibus nihil omnino effici poteſt. Philo-
ſophus univerſam rerum naturam, tot corporum, tot artium nomenclaturas & regulas
animo tenere debet; Theologus Veteris Novique Codicis libros, ac Patrum decreta;
Ctus leges ac reſponſa veterum prudentum; Medicus herbarum, morborum, medica-
mentorum nomina in promptu habere debet: * Quæ omnia & multa & magna 3
eſſe quidem fateor; verùm niſi illa eximii judicii vis comitatur, nulli humano generi
uſui illa omnia erunt. * Primùm quidem memoria inſtruenda eſt variis in omni 4
diſciplina præceptis: ut ad uſum illa transferamus, judicio opus eſt. Quamdiu in
ſcholis jura legesque diſcimus, memoriæ illa res eſt; in foro ac per uſum accedit ju-
dicium. Morborum nomina & medicinas multi accuratè ſatis cognoſcunt ope me-
moriæ, judicio multis annis & caſibus ſubacto Medici demum fiunt. * Præcipuum 5
ergo

ergo ſtudium in JUDICIO DIRIGENDO adhiberi debet, videndumque, quæ ad illud firmandum SUBSIDIA advocari poſſint.

6 Perluſtremus omnem illum Philoſophiæ orbem, inveniemus illic diſciplinam,
qvæ rationem ipſam in ordinem redigit, Logices vel Dialectices nomine ſalutatam.
Quod ſi ergo verum eſt, in illis, quæ rationis ſunt, occupari hanc diſciplinam; præ-
cipuam illam rationis partem, quæ in judicio conſiſtit, omnino illa comprehendere
debet, ac inſtrumenta omni ſcientiarum generi apta fabricare. Quare & meritò
ὄργανον & τρόπος ἐπιστήμης appellatur, & quanta fieri poteſt cura, non leviter ac
7 perfunctorie diſciplina illa excolenda eſt. * Verum, ſi quod res eſt, dicendum
eſt, plerique ita in his ſtudiis verſantur, ut, cui fini inventa ſint, parum curent. Nam
contenti rerum & notionum ſummis generibus & Syllogiſmorum tenui artificio, pa-
rum de uſu ipſo ſolliciti ſunt: ut

Si qvis emat citharas, emptas comportet in unum
Nec ſtudio citharæ, nec Muſæ deditus ulli.

8 * Cum enim ad uſum pertineat tota hæc diſciplina, atque ideo inſtrumentum vocetur,
longe major ejus uſus eſt, latiusque ſe diffundit, quam multi opinantur: ut proinde
in contemplatione hujus inſtrumenti ſubſiſtere ineptum ſit, niſi & ipſi applicemus re-
bus, quibus applicari poteſt ac debet.

9 Quem uſum cum multi viderent, ac à Philoſophis vulgo negligi animadver-
terent, reperti fuerunt, qui ſingulares aliquas artes Inventivas, combinatorias, com-
menti ſunt, qui cum his conſiliis ſuis reprehendendi nullatenus ſunt, niſi quod à Logi-
ces diſciplina illa ſua inventa ſejuncta velint, quæ ex hoc tamen fonte unicè oriuntur.
Recte quidem Verulamius *libr. de Augm. Scientiarum V. cap.* 1. *Rationales ſcientiæ
reliquarum omnium claves ſunt. Et quemadmodum manus inſtrumentum inſtrumen-
torum, anima forma formarum; ita & illæ artes artium ponendæ ſunt. Neque ſolum
dirigunt, ſed & roborant; ſicut ſagittandi uſus & habitus non tantum facit, ut melius*
10 *quis collineet, ſed ut arcum tendat fortiorem.* * Artium Logicarum quatuor Ve-
rulamius facit, diviſas ex finibus ſuis, in quos tendunt. Id enim agit homo in Ratio-
nalibus, ut aut inveniat, quod quæſiverit, aut judicet, quod invenerit, aut retineat, quod
judicaverit, aut tradat, quod retinuerit: totidem ergo artes conſtituit. Artem *Inqui-
ſitionis* ſeu *Inventionis;* artem *Examinis*, ſeu *judicii;* artem *Cuſtodiæ*, ſive *memoriæ;*
11 & artem *Elocutionis*, *ſive traditionis.* * Sed hæ poſteriores quaſi per conſequen-
tiam aliquam è prioribus procedunt, quatenus nimirum judicium conducit ad memo-
riam: nam & memoria per ſe ineſſe multis poteſt, & ſine his adminiculis excoli;
elocutio, etſi ſuis quibusdam præceptis contineatur, tamen referri etiam ad Logicam
debet, quatenus bene ordinatis conceptibus formæ argumentorum, ſchematiſmi & ver-
12 ba ipſa ſubſerviunt. * Addenda his eſt Didactica, aliqua doctrinæ de Methodo
propago, quæ ſuo quodam peculiari modo & ſecundum ſua principia conſideran-
da eſt.

13 Inter has artes, quas vocat Verulamius rationales, artem inventivam, quatenus
ad

ad artem refertur, deſiderari ait: *Inventiva*, inqvit, *ars eſt*, *altera artium & ſcientiarum*, *altera argumentorum & ſermonum:* hanc eſſe obviam ait, illam à nemine excultam. * Non nego qvidem, ſed id factum neſcio per qvam hominum illa ſtudia 14
tractantium ſocordiam: qvanqvam & non pauci etiam barbara illa ætate fuerint, qvibus his ſimilia, qvæ Verulamius proponit, in mentem venerunt. Ac ſane principia eadem Dialectica ad tales concluſiones formandas deducere poſſe, qvilibet videt. Deinde & ars illa judicii & directionis ſive examinis, qva de experimentorum ratione agitur, ex iisdem principiis promanat. Qvanqvam enim Verulamius ſpeciales qvosdam modos enarrat, qvibus tale examen inſtitui poſſit, poſſunt tamen omnes illi è doctrina cauſarum atqve è Locis Dialecticis deduci, qvod Topica illa particularia, qvæ vocat, ſive Articuli Inqviſitionis ſatis oſtendunt: in omnibus enim illis experimentorum inventionibus occulta qvædam argumentandi ratio reconditur, ex aliqvo Locorum Dialecticorum deprompta; qva de re pluribus nunc agere non poſſumus.

Generalis in meditando ac inveniendo & in omni ratiocinationis actu regula 15
eſt, qvam & Spinoſa in tractatu *de Emendatione Intellectus* poſuit, ut rerum differentias, convenientias & oppugnantias recte colligamus, qvo ideas nobis claras & diſtinctas formemus, & ex earum progreſſu, qvi ab exiguis principiis ad majora ſe axiomata & concluſiones dilatat, qvicqvid argumento noſtro conveniens eſt, deducamus.
* Qvare non male faciunt, qvi jam in prima ætate pueros rerum cognitione bene 16
ordinata imbuendos judicant, ut rerum univerſitatis ideæ illorum animis obverſentur.
* Præter alios præcipit hoc vîr Clariſſimus Böclerus in *Diſſertatione MSta de Studiis*, qvæ amici opera ad manus meas pervenit, ſed imperfecta, & intercedente viri Clariſſimi obitu non abſoluta. Ita ille: *nunc illud monebimus*, *mature ſeu poſt vulgares & primas literas perceptas dandam eſſe operam*, *ut ingenia ipſam rerum univerſitatem*, *qvo fieri commodiſſime poteſt modo*, *cognitam & in obvio conſpectu poſitam habeant. In hoc enim conſilio facile omnes convenire & congruere videmus; qvanqvam viam ingrediantur non unam. Dolendum ſane eſt*, *non eſſe in hunc diem libellum*, *huic propoſito idonea ratione inſervientem. Anniſi ſunt complures viri eruditi Dialogis rem conficere: qvibus ut alias ſuus non denegatur uſus; ita ad hunc finem nondum profecerunt. Illud autem per ſe intelligitur*, *in libris*, *qvibus univerſitas rerum qværitur*, *rationem verborum & linguæ eatenus habendam eſſe*, *ut e. g. in Latinis non niſi Latina & autoritatem habentia*, *& ſic in aliis linguis*, *adhibeantur.* * Hæc Böclerus, qvi ea 18
occaſione de Janua Comenii judicium ſuum interponit, atqve ejus loco commendat *Batei Januam*, duodecim centuriis auctam.

De *Comenii Januâ* habendum eſt, illam plane è Scholis illis, ubi Latinitatis 19
genuinæ, ut æqvum eſt, cura habetur, eliminandam. Nam ut rerum aliqva notitia ex illa haberi poſſit; tamen exigua illa eſt, nec ſatis convenienti ordine, qvod præcipuum ea in re eſt, propoſita, & vocibus ac phraſibus barbaris paſſim ſcatens, qvæ corrumpere bonam juventutis Latinitatem poſſint: qvicqvid etiam Apologia pro ſuæ Januæ Latinitate ſcripta contendat Comenius; nam & ipſa altera Apologia indigeret.

20 * Ne qvid nunc dicam de eo, ad Latinitatem tales libros] plane [commendari non poſſe, qvorum per mera axiomata proponuntur, in qvibus nulla eſt periodica conſeqventia ſuis particulis connexa, cui mature adſueſcere pueri debent. Ut eùm in finem Sturmius ſententias ex Autoribus ſecundum ordinem & qvantitatem periodorum collegerit, qvas ubi legerit didiceritqve puer, & numeri & conſecutionis idea in animo hærebit; qvod magno poſtea ad numeroſè ſcribendum ſubſidio erit; nam talia è veteribus diſci Autoribus conſultius eſt, qvi concinniorem vocum poſitum & accura-
21 tius aurium judicium habuere. * Exhibuit etiam Scioppius *Mercurium bilinguem*, de cujus methodo ille in præfatione Grammaticæ & Mercurii ſui plenius agit.
22 * Commendare etiam Böclerus *Scholam Latinitatis Gothæ editam* in hunc uſum videtur; qvæ, ut ille ait, *univerſitatem rerum cordato qvodam judicio ac contextu com-*
23 *plectatur.* * Sed pleniorem tamen ille laborem & accuratiorem deſiderat, ſuadetqve, ut è centonibus Ciceronianis tale Opus conficiatur, in memoriam ſibi fortaſſis non revocans, qvod Freigius in Ciceroniano ſuo aliqva ex parte effectum hoc dede-
24 rit. * Garzoni tamen liber, cui Titulus: *Piaza univerſale*, qvi ex Italico in Germanicum ſermonem converſus eſt, & alii Miſcelli Scriptores, *Alexander ab Alexandro*, *Cœlius Rhodiginus*, ad hos uſus non referendi: qvemadmodum nec *Polydorus Virgilius*
25 *libro de Inventoribus rerum*, qvod Lambecio viſum eſt. * De defectu Inſtitutionis in rerum cognitione etiam Mechovius in *Hermathene* ſua conqueritur *tract. 3. cap. 4.* *Neſcio, an deeſſe hic qverar juventuti libellum de rerum natura, in qvo ex optimis ſcriptoribus nonnihil de mundo, de cœlo, de elementis & de ceteris rebus, qvantum ad hanc ætatem ſatis foret, conſcripta tenerentur, ne plane inſtar hoſpitis ac peregrini in hac patria ſua tempus tranſigeret. Mihi id ſæpius in animo fuit, κοσμοπολίτας meos conſulere, ſed hora erit, ac tempus nec opinanti elabitur.* Unde tale aliqvod Opuſculum in animo habuiſſe virum doctiſſimum conjecerim, qvale è centonibus veterum Scriptorum concinnandum ſuadebat Böclerus, & qvale ille ſpecimen Ethicum in Pa-
26 rænetice ſua, optimo ſane conſilio, dedit. * Non venit etiam Böclero in mentem *Chriſtophorus Mylæus*, qvi Univerſitatis hiſtoriam non contemnendo ordine & opera in lucem edidit.

27 Verum illa omnia majori apparatu inſtituuntur, qvam in illa ætate neceſſe eſt. Sufficit generalis illa rerum διατύπωσις per ſola vocabula ac phraſes argumento convenientes determinanda: cetera enim ſupplere docendo doctus magiſter poteſt:
28 * Qvo conſilio Comenius, qvanqvam Latinitate non ſatis caſtigata, prudentia tamen didactica minime deſtitutus, ut patet è vaſtis ab illo conſcriptis Voluminibus, illum *Orbem ſuum ſenſualium pictum*, ut in ipſa inſcriptione βαρβαρίζει, edidit. Res minime contemnenda: nam ſic per imagines res ipſa oculis ſiſtitur, & vocabula ac verba
29 eo pertinentia eadem opera diſcuntur. * Sed mallem ego elegantioribus picturis talem libellum illuſtrari, atqve omnia nitidius & accuratiori ordine ob oculos poni. Ordo enim præcipue hic attendendus, ponenda omnia connexa, affinia, contraria ſub eadem ſerie, ut ea conjunctim memoriæ infigantur. Ita animo inhærebunt ſimul

fontes

fontes illi, unde vel argumenta inveniri, vel ſententiæ amplificari poſſint, eritque hoc
quaſi univerſale pro copiâ rerum & verborum inſtrumentum. * Hoc in animo 30
olim habuit *Sturmius*, ejusque diſcipulus *Joh. Benzius*, qui omnem Latinitatem locis
LXXVI. complexi ſunt; ſecundum quem ordinem primò vocabula memoriæ impri-
mebant pueri, collectanea phraſium inſtituebant adultiores, ut in Latinâ & Græcâ
linguâ peculiaribus libris *Joannes Benzius* oſtendit. Poterant & ſententiæ ac theſes,
vel politicæ vel ethicæ, ſub titulis eodem modô ordinatis colligi. Ita ad omnem
palæſtram dicendi diſſerendique inſtructus fieret, qui huic viæ inſiſteret. Nam in
methodo nihil magis turbat, quàm varietas, ac conſtantia facit, ut firmiores omnia
radices agant. * Huc quoque reſpexit H. Weizius, qui aliquot foliis *Viam Re-* 31
giam ad linguam Latinam Hafniæ Anno 1661. edidit. In cap. 1. de rebus agit, quas
ſecundum claſſes ſuas, ſerie non male ordinata, diviſit. Cap. 2. agit de modis rerum,
quo omnia in ordinem redigit, quæ ad qualitatum, relationum &c. claſſes pertinent.
Cap. 3. agit de motibus rerum, ubi actiones, paſſiones, durationes earum diſpeſcit.
Cap. 4. agit de actionibus hominis per certa objecta, diverſos ſtatus, circumſtantias
variatis. Cap. 5. de modis motuum, actionum & paſſionum. Cap. 6. de circum-
ſtantiis rerum motus aut quietis. Cap. 7. de cohærentiis rerum & actionum. Cap. 8.
de multiplicatione rerum & verborum. Atque ſic ille ſub 500. generalibus titulis
omnem vocabulorum, quibus res & actiones continentur, ſeriem non ineleganti ordi-
ne diſpoſuit: quibus uti poterunt, qui vel meditantur aliquid, vel phraſeologiam colli-
gent, aut ſimilia inſtituunt.

Simile conſilium Joh. Joachimus Becccherus *in Novo Organo pro verborum* 32
copiâ in quâvis materiâ expeditè acquirendâ propoſuit, Latina Germanicaque lingua
nunc edito; in quo pars 1. rerum actiones & paſſiones, ſeu verba continet: pars 2. re-
rum prædicata & qualitates, ſeu adjectiva: pars 3. actionum & qualitatum circumſtan-
tias & modos, ſeu adverbia, præpoſitiones, conjunctiones & interjectiones: pars 4.
habet ſermonis ſubjecta, ſeu ſubſtantias. Singulas partes ſecundum 15. titulos genera-
les phyſicos pro generaliſſima partium combinatione diſponit. 1. Subſtantiam.
2. Qualitatem. 3. Quantitatem. 4. Locum. 5. Tempus. 6. Guſtum. 7. Odorem.
8. Viſum. 9. Auditum. 10. Tactum. 11. Potentiam agendi. 12. Voluntatem. 13. Ratio-
nem. 14. Virtutem & vitium. 15. Theologica & qualitates promiſcuas. Singulos
titulos iterum dividit, atque hac ratione Syſtema integrum omnium vocum, in lingua
occurrentium, philoſophica quadam ratione ordinatum exſtruit; * Quod non co- 33
piæ tantum verborum, ſed & meditationi ac inventioni rerum inſervire poteſt. Eſt
enim inventio nil aliud, quam ut meditando conjungamus, quæ cum re conveniunt;
ſejungamus, quod repugnat: qui analogiſmus licet hic in vocibus disjunctis conſiſtat,
operatio intellectus & ratiocinatio facile ſociabit, quæ de ſe prædicare vel ſimplici
vel arguta & enthymematica oratione poſſunt. Ac profectò non omnino vana
ſunt, quæ ipſe Autor in præfatione de hoc ſuo Organo prædicat: *Ut ad ſecundarium*
hujus Organi uſum veniam, qui revera primarius eſt, & ipſum ἔργον dici poſſet, im-

menſum illum eſſe ſcias, *& ita comparatum*, *ut infallibili articulatione & conſequentia te ad tertiam connexionem deducat*, *quæ pariter in omnium rerum cogitationumque hummanarum ſtructuris locum obtinet*, *& ex cujus vero*, *claro & diſtincto intellectu*
34 *totum humanæ ſapientiæ lumen exurgit.* * Propoſuerat ſibi Beccherus tribus libris ſuccurrere juventutis informationi, & hoc ſuum conſilium prolixè enarrat in *Metho-*
35 *dô ſuâ didacticâ & appendice ejus*, libris Germanicâ linguâ editis. * Prima parte Methodi practicæ continebatur vocabulorum à primitivis ordinata deductio: cujus laboris etiam alios jam ante ſocios habuit. Pars ſecunda illo, quod jam recenſemus, continetur Organo, habetque vocabula omnia ſub illis, quos enarravimus, con-
36 cordantiarum titulis, ſecundum ſignificationes ſuas poſita. * Tertia pars ab illo promiſſa, ſed nunquam in lucem edita, dediſſet nobis concordantiarum titulos de ſubjectis prædicatos, iisdemque alligatos & combinatos. Ita enim ipſe: *In tertiâ parte combinabuntur notiones*, *prædicabunt omnes partes orationis & ſignificationum tituli de ſe invicem: ita, ut omnium ſubjectorum naturam per quindecim titulos*, *e. g. quæ dura*, *quæ levia*, *quæ alba*, *quæ ſonora omnia ſint &c. in quo corpora conveniant*, *in quo averſentur*, *ſcias*, *ita totam phyſicam practicam & omnes comparationes proprias habebis; ex quibus omnes definitiones & hypotheſes omnium ſcientiarum fluunt.* Sed hujus partis tertiæ defectum nunc utcunque ſupplet pars ſecunda, quæ, ut diximus, ad
37 hos uſus ab homine mediocriter ingenioſô commodè adhiberi poteſt. * Fuit illi viro verſatile ingenium, quod in omnia ſe diffunderet, ac ſingulari perſpicacitate comprehenderet. Ideoque virorum doctorum conſideratione digna ſunt, quæ ille in Methodo ſuâ Didacticâ propoſuit; in qua multa reperiuntur, ſummo in re literariâ uſui futura. Plura etiam nos docuiſſet, ſi *Methodus* ejus *Gnoſtica de acuendâ ratione & formando judicio*, quam promiſit, in lucem prodiiſſet. Sed de ejus Methodo Didacticâ nos infrà plura dicemus: nunc tantùm de Novo ejus Organo verba fecimus, quatenus illud directioni intellectus in apprehenſione, collatione, illatione rerum, inſervire poſſit. Neque enim hactenus habemus, qui prædicata omnia accuratiore ordine digeſſerit; ac profectò dolendum, tertiâ illâ parte, quâ applicationem prædicatorum ad ſubjecta docet, per ejus obitum nos fuiſſe fraudatos. Et ceteri illi libri, ut *Polyhiſtor Jonſtoni*, *Pexfelderi apparatus*, omnesque Nomenclatores & Januæ hunc uſum nobis non præſtant, quorum defectus accuratè ille in Methodo ſuâ denudavit. Multa quoque in Orbe iſto Picto Comenii non ſine ratione improbat, etſi imaginum ille uſus, qui ipſi non placet, non omninò eſt improbandus.

38 Sæpe ego in votis habui, ut *Schola* quædam *Naturæ*, *Artis* & *Actionum hu-*
39 *manarum* publica in juventute inſtituatur. * Per *Scholam Naturæ* intellectam velim Syſtema aliquod corporum naturalium benè ordinatum, ubi per vivam corporum demonſtrationem & vocabula meliùs memoriæ inhærerent, & ideæ de rebus intellectui ſiſterentur. Nulla enim efficacior ars mnemonica eſt, quam cum in rem præſentem veniunt diſcipuli. Per *Scholam Artis* intelligo omnia opificum & artificum inſtrumenta, quæ certis quibusdam receptaculis omnia aſſervarentur, & pueris explica-

explicarentur. * Ac poſtea in easdem cogitationes dilapſum qvoque Beccherum 40
deprehendi, qui in Methodo ſuâ Didacticâ part. 2. circa finem Ideam aliquam *Thea-
tri Naturæ & Artis* propoſuit, atque in epilogo Appendicis ſuæ inter alia talis Thea-
tri inſtitutionem promiſit. Sed ampliſſima illa promiſſa irrita fuere, neque talia
privatorum ſumptibus effici poſſunt * Id verò certum eſt, ſi Princeps aliquis 41
tale Theatrum inſtrueret, aut in Academiis, quemadmodum Bibliothecæ publicæ, in-
veniretur, major confluxus Studioſorum has impenſas facilè reſarciret: Immenſos
enim fructus illa res præſtaret, multisque laboribus, moleſtiis & impenſis ſtudioſam
juventutem ſublevaret. Alios quoque etiam illiteratos curioſiores alliceret, unde mul-
tis acceſſionibus tale Theatrum augeri poſſit, & tota rerum univerſitas in unam do-
mum compacta ſpectatoribus exhiberi. * Sed in mechanicis artibus conſultius 42
fortaſſis eſſet ipſos adire opifices. Cum enim inſtrumentorum natura ex uſu ipſo re-
ctius diſcatur, ipſa illa applicationis αὐτοψία plus informabit. Promiſerat & Bec-
cherus *Methodum Mechanicam practicam*, qua ope decem Axiomatum Mechanicorum
omnium opificiorum praxin docere velit, & brevi quidem tempore; ita ut accuratiùs
ipſis opificibus ſciant, ac intra anni tempus multas artes mechanicas ſimul diſcant Stu-
dioſi; de quibus tamen nihil comparuit. Et talis Theatri intuitu improbabat Co-
menii Orbem Pictum Beccherus, qui tamen Theatri hujus defectu ſuum quoque
uſum habet.

Atque hæc Schola Naturæ & Artis intellectui perficiendo in ſcientiis & apprehen- 43
ſione ac dijudicatione inſerviret. *Actionum humanarum Schola* ad prudentiam for-
mandam ſubſidia ſubminiſtraret, eaque per actiones theatricas inſtituenda. Moroſi enim
ſunt & inepti homines, qui juventutem ab his exercitiis arcent, aut omnem Theatri uſum,
cultioribus gentibus familiarem, è Republicâ tollunt. Ut in Republicâ Comœdia ſchola
populi eſt; ita in ſcholaſticâ juventute Schola actionum per theatricas actiones propo-
ni poteſt. Longè firmius hærent in animo exempla virtutum per actionum ſimulachra
propoſita, atque illa ipſa actio characterum moralium & civilium lineamenta in ani-
mis teneræ juventutis ducet, ne poſtea in converſatione ſtipites ſint, aut in alium ſibi
orbem delati videantur. Poſſet in his ordo quidam obſervari, ut quæ Philoſophiæ
moralis & civilis præceptis velut theoreticè exhibentur, ex hiſtoria per actiones exem-
plares in theatro proponantur. * Comenius Philoſophorum hiſtoriam hâc ratio- 44
ne diſcipulis inculcari volebat: qui & pro ſpecimine Diogenem Cynicum in theatrum
produxit. Idem quoque Januam ſuam in ludos Comicos communicavit, meritò hôc
ſuô conſiliô exploſus â Becchero: nam in rerum apprehenſione ſimplex & benè or-
dinata doctrina requiritur, ad quam Comœdia, quæ non niſi actiones repræſentare
apta eſt, nihil planè per ſe conferre poteſt. Quare prudentes Scholarchæ inter operas
Scholaſticas exercitationes illas theatricas non tantùm non improbarunt, ſed ipſi
præceperunt. * Ipſe quoque Verulamius, vir autoritate ſuâ & ſapientiâ πολλῶν 45
ἀντάξιος ἄλλων cum in libro de Augmentis ſcientiarum, de arte Pædagogicâ agit,
actionem illam theatralem *lib.* 8. *cap.* 4. vehementer commendat.

CAP. V.

DE ARTE LULLIANA SIMILIBUSQVE INVENTIS.

§. I. *Continuationis ſeries.* 2. *Cardani ars Inventiva ex Logicâ petita.* 3. *Ariſtoteles uſum Categoriarum primus oſtendit.* 4. *Raimundi Lullii ſtudia.* 5. *Lullianæ artis inventio.* 6. *An ex Arabico libro illa deſcripta?* 7. *Petri Montui teſtimonium examinatur.* 8. *Verulamius eam artem contemnit,* 9. *Berneggeri,* 10. *Keckermanni,* 11. *Hamelii,* 12. *Sorelli judicium.* 13. *Quænam arti iſti objiciantur.* 14. *Autor artis hujus olim contemtor nunc mitius de ea judicat.* 15. *Poteſt ea in quibusdam emendari.* 16. *Reſpondetur ad objecta.* 17. *In quibus ars hæc verſetur.* 18. *Artis abuſus non tollit uſum genuinum.* 19. *Artem negligere magna quandoque ars eſt.* 20. *Loci Oratorii non rarò Oratorem monent.* 21. *Suo exemplo id probat Autor.* 22. *Cardani monitum de inventione.* 23. *Typus artis Lullianæ recenſetur.* 24. *Conſiſtit in circulis variè inter ſe converſis.* 25. *Autores, qui eam defenderunt ac Commentariis illuſtrarunt, recenſentur, Alſtedius,* 26. *Joh. de Riera,* 27. *Bernhardus de Lavinheta,* 28. *Paulus Scalichius,* 29. *Jordanus Brunus,* 30. *Petrus Gregorius Tholoſanus,* 31. *Cornelius Agrippa,* 32. *Julius Pacius,* 33. *Claudius Clemens,* 34. *Sebaſtianus Izquierdo,* 35. *Petrus Hieronymus Sanchez de Lizaraco.* 36. *Aug. Nunnez Delgadillo, Petrus de Gvevarra,* 37. *Jaimus Januarius, Franciſcus Marzal, Petrus Cirvelo,* 38. *Nicolaus de Hauteville, Ivo Capuccinus,* 39. *Cornelius Gemma, Ægidius Moncurtius, Joh. Henricus Biſterfeldius, Petrus Moreſtellus, Chriſt. Kriegsmannus.* 40. *Joh. Henricus Alſtedius.* 41. *Athanaſius Kircherus,* 42. *Defectus Lullianæ artis ab illo notati.* 43. *Caſpar Knittelius,* 44. *Variæ praxes ab illo propoſitæ.* 45. *Ejusdem Analogica.* 46. *Emanuelis Theſauri Index categoricus.* 47. *Defectus ſeptem artis Lullianæ notati.* 48. *Ars Lulliana à Kirchero emendata perfectior.* 49. *Knittelii tabula combinatoria ejusque uſus.* 50. *Ejusd. variæ artes & arcana.* 51. *Jani Cæcilii Frey Via ad artes.* 52. *Uldarici Staudigl Logica Practica.* 53. *Lulliana prædicata quomodo ad prædicamenta reduci poſſint.* 54. *Jordani* Bruni *Artificium perorandi commendatum.* 55. *Alſtedii conſilium de copia rerum & verborum.* 56. *Pluribus recenſetur.* 57. *Nova Eloquentiæ methodus Anonymi.* 58. *l'Oeuure des Oeuures de Jean Belot.* 59. *Vinc. Placcii* Excerpta *Rhetorica.* 60. *Ejus de inventione oratoria judicium.* 61. *Leibnizii Diſſertatio de arte combinatoria laudatur & recenſetur.* 62. Breiſſaci *rota pro conſilio militari.* 63. *Quirini Kuhlmanni ingenium jactabundum.* 64. *Portentoſæ artes & libri à Kuhlmanno beneficio artis ſuæ novæ Combinatoriæ elaborandi recenſentur.* 65. *Idem Pandectarum juris civilis methodum artificioſam, ſubtilem, promittit.* 66. *Ejusd. de Kircheri Arte Combinatoria judicium,* 67. *it. de arca artium Kircheriana.* 68. *Magna de rotis ſuis Combinatoriis*

natoriis jactat. 69. *Arcanum Steganographicum rejicit.* 70. *ſqq. Lexicon univerſale harmonicum, & alia plura promittit.* 78. *De illis omnibus qvid tandem judicandum ſit.* 79. *Lullianos terminos ut ſibi qvis familiares reddat, non diſſuadetur.* 80. *Franciſci Pomey artificia Inventionum.* 81. *Alexandri Ficheti Conſilium de arte Lulliana.* 82. *Qvando illa utilitèr adhibenda.*

DIximus ſuperiori capite multa de Logices ad judicium dirigendum ſubſidio, 1
qvodqve ex ejus fontibus qvidam generalem rerum διατύπωσιν pro uſu tali moliti fuerint. Produximus è Verulamio, qvæ ille de arte inventiva, tum argumentorum tum artium ipſarum, veræ Logices propagine, ſed hactenus
deſiderata, propoſuit; * de qva tamen jam tum Cardanum animo qvædam agitaſſe 2
accepimus: nam *Fr. Bonnæus* in præfatione Tactatus *de ratione docendi* hæc habet: *Non me fugit, Cardanum de artis cujuspiam inventione, qvam ille Logicam appellabat, gloriatum ſæpius fuiſſe, qva poſſent omnes artes jam inventæ addiſci, ac nondum inventæ excogitari.* Ubi hæc jactet Cardanus, eqvidem non memini. In libro unico *de Secretis cap.* 9. ubi plurimos ſecretorum libros recenſet, ſecundum librum eorum agere ait de ſpecialibus modis libros conficiendi, & de propria cujusqve diſciplinæ Logica, *Confectus eſt*, inqvit, *hic à me & vocatur Dialectica.* Ea, ſed admodum brevis, extat in tomo I. Operum à Naudæo editorum. Agit hic qvidem de inventionibus artium, & qvidem ad ductum Galeni, qvi de eodem argumento aliqva ſcripſit; ſed exigua illa ſunt. De libris conficiendis pauca qvædam monet. Oſtendit etiam, qvomodo è Logica orta ſit ratio profitendi extemporanea, cujus exemplum oſtendit in textuum Hippocratis explicatione, gloriaturqve, ſe hoc munus non ſolum recte, ſed & cum non parva admiratione præſtitiſſe. Concludit deniqve, nullam diſciplinam eſſe, qvæ non ex communibus Dialectices præceptis tota poſſit reſolvi, & qvod multa ejus beneficio indagari ſecreta poſſint. *Liqvet*, inqvit, *ab hoc libro* (Dialecticam intelligit) *neqve pauciora neqve minus inſignia reſponſa petere licere, qvam à præſtanti aliqvo Dæmone. Nam homines ex ſenſibus, ſpeciebus cognoſcunt: Dæmones ex concurſu generalium affectuum, ut qvod hoc tempore, loco, conditione, qvalitate, ætate, temperatura, moribus, hæc contingunt, qvæ nulli alii evenire poterunt. Unde fœcunda eorum cognitio. Sic & ex hac arte ad ſpeciales ſubſtantias & individuas vocatas, tum effectus & eventus deſcendere licebit.* Conjungi cum hoc ejus libro Tractatus ejus *de Inventione* poteſt, qvi in tom. 10. habetur.

Ad meditandi, diſſerendi, amplificandi, uſum jamdudum qvidam aliqva exco- 3
gitarunt, qvæ è Logicorum fontibus hauſta; etſi ut novas aliqvi artes propoſuerunt. Fallor, an ipſe Ariſtoteles occaſionem illis inventis dederit, cum Rhetoricor. *lib.* 2. *cap.* 7. §. 11. agit de amplificandi beneficio, cum ita ait: καὶ περὶ ἁπάσας τὰς κατηγορίας σκεπτέον. ἡ γὰρ χάρις ἐστὶν, ἢ ὅτι τοδὶ, ἢ τοσονδὶ, πότε, ἢ τοιονδὶ ἢ ποῦ. *Ac perluſtrandæ ſunt animo omnes categoriæ: Spectatur enim beneficium re ipſâ, magnitudine, qualitate, tempore, loco.* Ex prædicamentorum enim fontibus illa διατύπωσις depromitur.

promitur. Qvare non tam ipſius *Emanuelis Theſauri*, in libro ſuo Italica lingua ſcripto *Canocchiale Ariſtotèlico, ſeu de Ingenioſa elocutione*, inventum eſt tantopere illi deprædicatus Index Categoricus, qvam ipſius Ariſtotelis. De hoc prædicamentorum uſu videatur Sturmius in libro *de reſolvenda lingua Latina*, Jodocus Willichius *libro de copia verborum & rerum*, Winckelmannus in *Horto & arbore Philoſophica* pag. 135. Sed de hoc Prædicamentorum uſu in ſeqventibus plura.

4 Videbat hos defectus in indagatione rerum vir ſuo tempore ingenioſiſſimus
variisqve occultioribus ſcientiis magnum nomen promeritus Raimundus Lullius, è
nobili apud Majoricanos familia oriundus: cumqve philoſophica ſtudia eo tempore
non adeo eſſent exculta, ac in Latina Græcaqve lingua mera barbaries regnaret, magnam tamen ille rem auſus eſt, cum hæc conſilia animo agitaret, qvæ nemini iſto
5 tempore facile in mentem veniſſent; * nam in eremum, ut ipſe ait, ſeceſſit, ut eò
melius his ſpeculationibus vacaret, divinam etiam revelationem, ut pretium rei con-
6 ciliaret, jactans. * Qvæ etſi conficta videntur, non induci tamen poſſum, ut credam, qvæ è Petri Montui libro de *unius legis autoritate lib*. 5. *cap*. 5. adducit Gabriel Naudæus in *Apologia Hominum Magiæ inſimulatorum cap*. 14. ex Arabe Abezebron manifeſto plagio omnia cepiſſe Lullium: nam Naudæus in Lullium eo in loco
7 præter rationem iniqvior eſt, ac alia manifeſto falſa de illo refert. * Qvid vero
Petrum Montuum, ut hæc ſcriberet, impulerit, ignoro. Nam hujus ſententiæ rationes nullas adductas video, neqve unius viri fide recipi illa poſſunt, qvi forte Arabica
8 non legit vel intellexit, vel plane talia confinxit; cum & ipſe Lullium totamqve illam artem contemptui habeat. * Acerbior qvoqve in Lullium ejusqve artem Verulamii cenſura eſt, qvi *de Augm. Scientiar. lib*. 6. *cap*. 2. circa finem, vocat *Methodum Impoſturæ*, qvæ qvibusdam ardelionibus procul dubio acceptiſſima fuerit. *Methodus*, inqvit ille, *ſcientiæ alicujus guttulas aſpergit, ut qvis ſciolus ſpecie nonnulla eruditionis ad oſtentationem poſſit abuti. Talis typocoſmia nihil aliud fuerit, qvam vocabulorum artis cujusqve maſſa & acervus, ad hoc, ut, qvi voces artis habeant in promptu, etiam artes ipſas perdidiciſſe exiſtimentur. Hujus generis collectanea officinam referunt veteramentariam, ubi præſegmina multa reperiuntur, ſed nihil, qvod alicujus ſit*
9 *pretii*. * Extat & prolixa in illam artem Berneggeri declamatio, Oratione *de pa-*
10 *randæ doctrinæ modis illegitimis*, qvæ eſt inter Orationes ejus ſecunda. * Parum
qvoqve honorifice de eo judicat Keckermannus in *Præcognitis Logicis Tractat*. 2. ubi de variis ſuæ & ſuperiorum ætatum Scriptoribus Logices judicat, unde pleraqve illa, qvæ adverſus eam artem dixerat Berneggerus, αὐτολεξεὶ, qvod in viro doctiſſimo
11 miratus ſum, deſcripſit. * Hamelius in *lib*. 3. *de mente humana cap*. 2. §. 3. idem
in illis locis Lullianis vitium agnoſcit, qvod in Dialectis; qvod fontes nimis generales præbeant, in qvos qvi animum intendat, non corpori proſpicere, ex Fabri judicio,
12 ait, ſed abrupta qvædam, ut forte ad manum venere, jaculari. * Sorellus in libro
de perfectione hominis tractat. 4. multa de hac arte, cujus ille ſummam recenſet, ſed ſimul demonſtrare laborat, mancam eam eſſe & mutilam, neqve illa, qvæ ſibi

propoſuit,

propoſuit, exhaurire omnia. * Qvod ſi omnium iſtorum, qvæ adverſus illam 13
artem dicuntur, ſummam colligas, ad hæc capita facilè reducuntur. 1. Qvod omni-
um ſcientiarum principia miſceantur, qvæ ad illam generalitatem non poſſunt reduci.
2. Qvod loci communiſſimi ſint, qvorum non ſit adæqvatus in dicendo uſus; cum
in qvâlibet oratione ea rem conficiant, qvæ è propioribus argumentis petuntur. 3.
Qvod ordo non ſit accuratus, & in multis ille concinnior dari poſſit.

Primùm qvidem non nego, fuiſſe & me inter illos qvondam, qvi hanc artem 14
contempſerunt, ac pro levi & futili commento habuerunt. Verum cùm poſtea non
ſpernendum ejus uſum animadverterem, multosqve, qvi Lullianam artem inſectantur,de
aliqvâ arte inventivâ generali tamen ſollicitos viderem, atqve adeò non tàm rem ipſam,
qvam Lullium, contemnere, honeſtiùs de illâ arte mihi judicandum duxi. Præſertim
cum viri magni nominis, ac Philoſophiæ etiam Peripateticæ addicti, non ſolum ſum-
mè commendarent, ſed etiam Commentariis uberrimis illuſtrarent. * Ac primùm 15
qvidem non contendam cum aliqvo ſuper eo, annon fortè in qvibusdam emendari
illa Lulliana commenta poſſint, & accuratiore ordine deduci: neqve barbarum ejus
dicendi genus negabo; non enim in elegantioribus literis illi ultra ætatem ſuam ſape-
re licuit. Qvare & Scioppius libro de ſtylo hiſtorico illum vocat *lutulentum & in-
eptum Scriptorem, ſed tamen portentoſi acuminis.* * Sed illa nunc ſeponenda ſunt, 16
neqve, ubi de rebus ipſis agitur, attendenda. Ea verò, qvæ adverſus rem totam affe-
runtur, minimè ejus momenti ſunt, ut illius inventi rationes evertant: nam principia
ſcientiarum in unum qvaſi chaos confundi, inepta qverela eſt; qvod fieri oportet,cum
tale aliqvod ὄργανον generale qværitur. Neqve confunduntur illa; ſed ſuis genera-
libus terminis ſatis diſtingvuntur. Atqve ita fieri ſanè debet, ſi ad praxin deſcendit
Logica, atqve ſuum inſtrumentum ceteris ſcientiis applicabit. Non enim inſtrumen-
tum à ſuâ materiâ divelli poteſt. Qvare & nuper recentior aliqvis Scriptor ſub *Lo-
gices Practicæ* titulo hanc artem propoſuit. * Tota hæc ars verſatur in Subjecto- 17
rum & Prædicatorum connexione. Ut verò ſubjecta per omnes diſciplinas, ita &
prædicata per illas vagari debent. Interim tamen ſuas ſibi res ſalvas habent ceteræ
diſciplinæ, qvæ ſuis qvaſi tribubus diſtinctæ, οἰκεῖα retinent principia. Neqve is hu-
jus artis ſcopus eſt, qvem nonnulli, ac fortaſſe ipſe Lullius, ineptè jactat, qvaſi una illa
Encyclopædia omnium ſit, illisqve rejectis una hæc inſtar omnium eſſe poſſit: præci-
puus enim artis hujus uſus in dicendo ſe exerit. * Eſto & hoc, ineptè in illius ar- 18
tis applicatione verſari nonnullos, qvi communiſſimis & forte fortuna oblatis utun-
tur, qvod Hamelius aliiqve objiciunt, atqve ita temerariam aliqvam loqvacitatem,
non veram eloqventiam formari; tamen nec hoc genuinum ejus artis uſum tollit.
Qvemadmodum neqve Locorum Dialecticorum uſus rejiciendus eſt, qvod illis aliqvi
non rectè uti nôrint. Ipſa illa Enthymemata Rhetorica Ariſtotelis, qvæ maximè
οἰκεῖα ſunt, & magno numero ab illo proponuntur, niſi incidant in benè ſubactum ju-
dicium, qvod delectum in illis inſtituere novit, in futilem aliqvam loqvacitatem ce-
dent. Artifex verò ea, qvæ rebus inſunt, qvæqve ὑπάρχοντα cauſæ ſunt, minimè ne-

 gligen-

gligenda ſibi & qvam pleniſſimè proponenda exiſtimat. Iis nugatoribus, qvi ad extemporalem loqvacitatem bonis præceptis abutuntur, bonam mentem precor. De
19 cetero non aliter hæc doctrina comparata eſt, ac multæ aliæ. * Multa ſunt, qvæ ad artis regulas revocari poſſe, dubium nullum eſt: ſi tamen arti nimis inhæreas, inſuavia omnia fient, & nonnunqvam inepta. Argutiarum aliqva ars eſt; ſed ſi ſecundum illam ſemper dirigantur, frigidus interdum videberis. Habet aliqvid naturæ impetus imperveſtigabile, qvod neſcio qvomodo ad regulas alligari ſe non patitur; ipſum tamen, etiamſi non obſervaveris, ad artis regulas qvam optimè factum deprehendetur. Sed natura ipſa qvaſi omni arte ſuperior per exempla & ſpecimina ſua arti regulas ſubminiſtrat. Prolixus eſt in hoc demonſtrando Autor *artis cogitandi part.* 3. *cap.* 17. qvi tamen eâ re ad locorum vel Dialecticorum vel Lullianorum inutilitatem probandam abuſus eſt. Etſi enim non ſemper ad tales locos recurrant Oratores, etſi qvidam etiam ineptè iis utantur; tamen in illis eloqventiæ perfectio efficit,
20 ut non attendant; hi inſcitiâ ſuâ artis autoritatem non evertunt. * Eſto, non cogitare Oratorem de his locis, qvemadmodum illi, qvi ambulant, non ſolliciti ſunt, qvomodo motus in articulis excitetur: eſt tamen ſæpè, ubi locus Oratorem monet, ſi forte alicubi hæreat, ut in Bibliotheca plures ſecundum ordinem rerum diſpoſiti Scriptores ſuggerunt, qvæ ſine hoc ſubſidio in mentem non veniſſent. Sed judicii boni
21 eſt ſeligere ex illo acervo, qvæ ſunt optima. * Sæpe hoc mihi evenit vel carmen vel orationem ſcribenti, ut dum ὑπάρχοντα ejus animo perpendo, infinita propemodum per omnes κατηγοριῶν & generalium attributorum claſſes eunti ſub manu naſcantur, unde pauciſſima in uſus meos excerpo: plerumqve tamen ſine operoſâ cogitatione mentisqve deductione illa mihi ſuccurrunt, ſuntqve in iis optima, qvæ prima, & ingenii
22 nii prævenientis ϛοχασμῷ citra notabilem locorum ἀναγωγὴν ſuggeruntur. * Unde verum deprehendo, qvod Cardanus libro *de Inventione* dicebat, inventionem potentiâ eſſe infinitam, actu finitam. Nam ſubſiſtendum in aliqvo præcipuo eſt, ne infinitè mens noſtra vagetur, qvod interdum ſtatim illa occupat, interdum anxiâ indagine qværit ac inveſtigat.

23 Typus hujus artis in eo conſiſtit: Primùm duos circulos ſubjectorum ponit Lullius, majorem & minorem. Ille continens & immobilis dicitur domicilium ſubſtantiarum, & generalia hæc ſubjecta ordinat, 1. *Deum.* 2. *Angelum.* 3. *Cœlum.* 4. *Hominem.* 5. *Imaginativum.* 6. *Senſitivum.* 7. *Vegetativum.* 8. *Elementativum.* 9. *Inſtrumentativum.* Subjectum inſtrumentativum conſideratur vel naturaliter, vel moraliter. Naturaliter conſideratum habet in ſe novem prædicamenta accidentis: unde efficitur alter circulus ſubjectorum, minor contentus & interdum mobilis, ſedes accidentium, in qvo 1. *Quantitas.* 2. *Qualitas.* 3. *Relatio.* 4. *Actio.* 5. *Paſſio.* 6. *Habitus.* 7. *Situs.* 8. *Tempus.* 9. *Locus.* Inſtrumentum moraliter conſideratum, prout conjunctum eſt vel cum virtute vel cum vitio, novem numerat virtutes totidemqve vitia. His terminis πάντα νοητὰ καὶ ὄντα ſubſunt. Hos ſubjectorum circulos excipiunt circuli Prædicatorum. Prædicata verò vel ſunt abſoluta, vel reſpectiva. Illa

ſunt

ſunt 1. *Bonitas.* 2. *Magnitudo.* 3. *Duratio.* 4. *Poteſtas.* 5. *Appetitus.* 7. *Virtus.* 8. *Veritas.* 9. *Gloria.* Habet verò hic circulus in pleno triangulum, in quo reſident termini generaliores, *Eſſentia, Unitas, Perfectio.* Illis prædicatis generalibus ſpecialia longo ordine, tam cognata, quam repugnantia ſubſterni poſſunt, quæ leguntur apud Petrum Gregor. *lib.* 3. *Syntax. artis mirabilis*, & Alſtedium, *in clave artis Lullianæ.* Reſpectiva prædicata ſunt, 1. *Differentia.* 2. *Oppoſitio.* 3. *Concordantia.* 4. *Principium.* 5. *Medium.* 6. *Finis.* 7. *Majoritas.* 8. *Minoritas.* 9. *Æqualitas.* Quæ & ipſa ſpeciales terminos continent, quorum non contemnendus in amplificationibus uſus eſt, qua de re ſuo loco. Additur circulus compoſitus ex quæſtionum formis, quarum beneficio ſubjecta prædicatis ſuis copulantur, ut formari ex iis concluſiones poſſint, ſuntque hæ 1. *Utrum*, referens ſe ad Poſſibile. 2. *Quid*, ad Quidditatem. 3. *De quo*, ad materialitatem. 4. *Quare* ad Cauſalitatem. 5. *Quantum* ad Quantitatem. 6. *Quale* ad Qualitatem. 7. *Quando* ad Tempus 8. *Ubi* ad Localitatem. 9. *Cum quo*, ad inſtrumentum vel modum. * Atque ex his circulis variè per rotas inter ſe converſis 24
omnia illa, quæ vel diſputando vel dicendo quærimus, eruuntur: ut in ipſis illis Autoribus, qui artem Lullianam Commentariis illuſtrarunt, prolixiùs legi poteſt. Lullius ipſe ſcripſit *Artem brevem & magnam Inventivam, Demonſtrativam, Artem mixtionis principiorum*, librum *de Auditu Cabaliſtico, Arborem ſcientiæ.*

Non defuerunt inter Philoſophos, qui artem illam ambabus, quod ajunt, ma- 25
nibus amplexi fuerunt, operoſosque in eam Commentarios ſcripſerunt, non pauci tamen ut rem anxiæ & obſcuræ diligentiæ damnarunt: è quibus Keckermannus ſupra nobis nominatus fuit, quem diligentiſſimè refutavit Alſtedius in *Clave Artis Lullianæ cap.* 4. * Extat & Joh. de Rieka Tractatus, in quo reſpondet omnibus, quæ 26
hucusque objecta ſunt doctrinæ Raimundi. Artis Lullianæ uſum per omnia diſciplinarum genera, Logicam, Rhetoricam, Phyſicam, Mathematicam, Mechanicam, Medicinam, Metaphyſicam, Theologiam, Ethicam, Jurisprudentiam, barbara quidem dictione pro ſui ſeculi genio, ſed magna tamen cura, nec ſpernendo ingenii acumine, oſtendit. * Bernhardus de Lavinheta, cujus Opera, rejectis illis, quæ ipſi aliena 27
à ſcopo hoc videbantur, Coloniæ Ann. 1612. recudi fecit Joh. Henricus Alſtedius. Variè autem à multis & interpolata & illuſtrata ſunt illa Lulliana. * Paulus 28
Scalichius de Lika Comes Hunnorum S. Theol. Doctor, ac poſtea Electoris Brandenburgici primarius Conſiliarius, inter cetera Opera *Epiſtemonis Catholici libros* edidit: ubi libro 12. agit *de revolutione Alphabetaria ſive perfectiſſima ad omne genus ſcientiarum methodo;* hanc quoque Lullianam doctrinam explicare laborat, ſed plus intricare videtur, dum Cabaliſticis ſubtilitatibus miſcet, in terminis etiam reducibilibus eorumque oppoſitis diſcrepare à Lullio aliisque videtur. * Jordanus Brunus 29
Nolanus, vir ingenioſus, ut ex ejus libro de *Univerſo & Mundis* patet, & meliore fato dignus, aliqua ad hujus artis dilucidationem ſcripſit; quæ inter eſt ejus liber de *progreſſu & lampade venatoria Logicorum* Ann. 1587. editus, & alius de *Specierum ſcrutinio & Lampade Combinatoria Lullii Doctoris Eremitæ omniſcii propemodumque divini*,

Pragæ 1538. editus: in cujus præfatione promittit, ſe propediem ſub titulo *Lampadis Cabaliſticæ* aliquid permagni momenti in lucem producturum, quod vir ille divinus ſub inſcriptionibus Auditus Cabaliſtici & Septemplicis arboris occaluerit & ob-
30 ſignarit: quod, an lucem viderit, ignoro. * Petrus Gregorius Tholosanus JCtus & Academiæ Pontimuſſanæ Profeſſor, *Syntaxin artis mirabilis* ad Lullii metho-
31 dum quidem ſcripſit, ſed de arte ipſâ nihil apud illum habetur. * Cornelius Agrippa *Commentarios* uberrimos in eam artem ſcripſit, ita tamen, ut magis intricare videatur, & in libro *de vanitate ſcientiarum* eodem cum ceteris omnibus loco habeat.
32 * Jul. Pacius, optimus ille Organi Ariſtotelici editor, libris quatuor artem Lullia-
33 nam emendavit, qui Valentiæ Ann. 1618. in 8. editi ſunt. * Claudius Clemens, Burgundus, *Prodromum Scientiarum Artiumque liberalium ſcripſit, ad Peripateticæ Scholæ & Cabaliſticæ doctrinæ* (ut titulus habet) *puriſſimos fontes revocatum, Venetiis Ann.* 1651. editum, qui tamen eo in libro intra Logicæ ſe terminos tenet. An illum Prodromum alii ſint ſecuti, ignoro. Sed hac ratione tricarum nullus finis erit, ſi ſcho-
34 laſticæ minutiæ cum Lullianis illis miſceantur. * Sebastianus Izquierdo *Pharum* quoque *Scientiarum*, vaſtum librum, edidit, in quo artis hujus campum latiſſimum oſtendit, in quo *de combinatione* aliqua addidit, quæ ingenio non deſtituuntur.
35 * Ex Hiſpanis Ann. 1613. & 1619. Turiaſone in 4to edidit Petrus hieronymus Sanchez de Lizaraco, Arragonius, Decanus & Canonicus Eccleſiæ Turiaſonenſis *Methodum generalem & admirabilem, ad omnes ſcientias facilius & citius addiſcendas, in qua Raimundi Lullii ars brevis explicatur, & multis exemplis variisque quæſtionibus ad praxin, quod nunquam factum* legitur (ſic enim titulus habet) *apertiſſime reducitur.* Idem, teſte Nicolao Antonio, *Artem magnam* ſimiliter *explicatam*, aliosque plus, quam triginta diverſarum rerum tractatus, prælo, quod propriis ſumptibus domi inſtruxe-
36 rat, propediem ſubjecturus erat, niſi mors editioni curæque interceſſiſſet. * Hiſpanicâ linguâ de hac arte ſcripſerunt *Auguſtinus Nunnez Delgadillo*, *Petrus de Gve-*
37 *vara*, & *Joannes Arce de Herrera* Apologiam pro Raimundo ſcripſit. * *Jaimus Januarius* ſuperiore ſeculo *Artem Artium Raimundi*, & *Franciſcus Marzal Artem generalem illuſtratam*, *Petrus Cirvelo itidem Artem Raimundi* ſcripſerunt. Raimundi Lullii libri ipſi cum Jordani Bruni, Agrippæ & Valerii de Valeriis *illuſtrationibus* jun-
38 ctim editi Argentorati in 8. 1617. * Gallica lingua hanc artem quoque propoſuit *Nicolaus de Hautville* libro, cui titulus: *Art, de diſcourir.* Pariſ. in 12. Ann. 1666. Ex-
39 tat & *Ivonis Capuccini*, Pariſienſis, *Digeſtum Sapientiæ* tomis 3. in folio. * Ab aliis laudatos libros, *Cornelii Gemmæ Cyclognomica* tribus tomis Antv. 1659. edita; *Ægidii Moncurtii* Typum omnium ſcientiarum in 8. Lugd. 1591. editum; *Biſterfeldii* Phosphorum Catholicum ſeu Epitomen artis meditandi; *Petri Moreſtalli* Encyclopædiam ad Artem magnam Lullii, Lugd. in 8. 1646. editam; *Chriſt. Kriegsmanni* Pantoſophiæ ſacro-prophanæ, à Raymundo Lullio in artem redactæ, ab ipſo elimatæ ac
40 locupletatæ Tabulam, Spiræ in 8. 1671. editam; nec vidi, nec legi. * *Alſtedii* Clavem Artis Lullianæ & veræ Logices, Argent. 1610. in 8. editam, jam ſuprà nominavi,

navi, qui magnus Lullii hyperaſpiſtes eſt. Idem quoque *Criticum* ſcripſit de *Harmoniâ Philoſophiæ Ariſtotelico Lullianæ & Rameæ*, Herbornæ in 8. 1610. editum. * Saltavit & in hoc theatro ATHANASIUS KIRCHERUS, centum ille doctor artium, 41
qui artem magnam ſciendi ſeu combinatoriam ſcripſit, Amſtelodami 1669. in fol. editam: Opere hoc artem illam Lullianam reconcinnare voluit, quæ & inde *Kirchero-Lulliana* dicitur. * Defectus aliquos in illo emendare, novisque exemplis illuſtrare labo- 42
rat, multa alia extemporalis eloquentiæ & poëſeos parandæ τεχνήματα venditans; quâ de re etiam alii ante illum cogitarunt. Raro enim in viâ ab aliis non tritâ ambulat: ſed hæc inepta ſunt, & ad futilem ac inanem pompam commenta, de quibus nos ſuo loco. * Compendium aliquod artis Lullio-Kircherianæ CASPAR KNIT- 43
TELIUS e Soc. Jeſu propoſuit in libro, cui titulus: *Via Regia ad omnes ſcientias & artes, h. e. Ars Univerſalis ſcientiarum omnium artiumque arcana faciliùs penetrandi.* Liber Pragæ editus in 8. An. 1682. & An. 87. recuſus. Multa in illô librô promittuntur ſingularia arcana. * Primùm de arte combinatoria agit, monſtratque, quoties 44
inter ſe numeri, literæ, res, propoſitiones combinari, & ipſarum combinationum combinationes inveniri poſſint: quod ille inventionis artificioſæ in ſcientiis humanis unicum inſtrumentum vocat. Hac arte omnes figuras earumque modos in Logicâ, omnes primarum qualitatum combinationes in phyſicis inventas ait. Eô beneficiô Kircherus *Muſarithmicam ſuam*, quâ quilibet Muſicæ imperitus ad componendi notitiam pervenire poſſit; item *Polygraphicam Univerſalem*, quâ quis uno tantùm idiòmate inſtructus cum omnibus totius orbis nationibus literarum commercium inſtituere poſſit; tùm *Arcam mathematicam*, quâ imperitus ad quævis recondita mathematica reſpondere poſſit; deinde *Artificium linguarum*, *palmari arculâ incluſum*, in quô omnes totius mundi linguæ ad unam reducuntur; nec non *Artificium rhetoricum & poëticum*, quo quisque etiam Oratoriæ & Proſodiæ rudis orationem & Carmina ex tempore ſcribere poſſit, & plurima alia, inveniſſe dicitur. Verum, quod ad linguarum artificium attinet, hujus inventi primus *Beccherus* autor fuit, qui ante Kircherum *Characterographiam Univerſalem* ſcripſit, ac artificium illud poëticum aliquis *Webbius*, Anglus, dudum ante Kircherum expoſuit; de quo nos ſuo loco. * Agit porrò 45
de arte Analogicâ, quæ ſanè non ſpernendum uſum habet. Comprehenditur illâ verò arte ea intellectus operatio, quâ, quod Subjecto convenit uni, per analogiam tribuitur alteri, ac fundamentum omni inventioni argutæ ſubminiſtrat. Izquierdo Translationem vocat. Ejus uſus magnus in artibus ac exprimentis inveniendis eſt; quod & Verulamius multis exemplis in *Novo ſuo Organo* & libro *de augmentis ſcientiarum* notavit. * Pro uſu poëtico & oratorio in meditando & argutiis adhiberi 46
commodiſſime præcepta Emanuelis Theſauri poſſunt, ejusque Index Categoricus. Agit de Hebræorum Cabala, ac Pythagoræorum prædicamentis, quæ ut obſcura ac inutilia rejecit. * Hinc de Categoriarum ſeu Prædicamentorum & Locorum Dia- 47
lecticorum uſu agit, & ad artem Lullianam procedit, cujus defectus VII. notat 1. quod per unam literam plura ſignificet Lullius (quod ego illum, nec ſine ratione, conſultò

feciſſe autumo) 2. quod memoria excellentiſſima illa vix teneri poſſint. 3. quod impoſſibile ſit, in hac arte quidpiam præſtare, niſi quis jam ante in ſcientiis verſatus ſit. (Et hoc ego non pro defectu habeo, ſed pro neceſſario requiſito præſuppono, ut ipſe Autor in ſequentibus p. 90. præſupponit: ad diſputandi enim & dicendi finem illæ artes primariò inventæ ſunt) 4. quod ars Lulliana non demonſtret, quot ſint combinationes ſeu conjunctiones poſſibiles ex terminis datis; (quod ut ſupervacuum ego conſultò prætermiſiſſe puto) 5. quod non agat de quaternariis ac de quinariis combinandis. 6. quod non rejiciat combinationes inutiles. 7. quod ſtylus Lullii bar-
48 barus. * Tandem Artem Lullianam à Kirchero emendatam ut perfectiorem proponit. Illa verò conſiſtit in eo emendatio, quod nova comminiſcatur Alphabeta, aliis literarum formis alioque ordine, quæ mihi res exigua videtur. Deinde terminos enumerat, ad prædicata tàm abſoluta quàm reſpectiva, reducibiles: ſed ad certum numerum non reduxit; quod tamen ante ipſum fecit *Petrus Gregorius Tholoſanus*, qui ſub unaquaque litera & cognata & repugnantia collocavit. Differit porrò Knittelius de hujus artis uſu, qui major ſit in libris ſcribendis, quàm in argumentatione ſubitâ inveniendâ, quæ multam exercitationem requirat; in probandis & oppugnandis qui-
49 buscunque propoſitionibus quarumcunque ſcientiarum. * Subjungit Tabulam Combinatoriam, in qua per artem combinatoriam principia tam abſoluta quam reſpectiva Lulliano-Kircheriana ita diſponuntur, ut ea, quicquid in humanarum divinarumque rerum ſcientia lateat abſconditum, erui poſſit. Ejus uſum per definitiones, diviſiones, probationes, oppugnationes deducit, variisque exemplis, Theologicis, Juridicis, Medicis, Mathematicis, Chymicis, Metaphyſicis, Politicis, Moralibus, Rhetoricis.
50 Poëticis, Mechanicis illuſtrat. * Addit ultimo varias praxes & arcana, ut vocat, quomodo de quacunque re propoſita ſtatim librum concipere & in capita dividere, de quacunque re ex tempore differere, argumentari, librum facilè memoria retinere, de quocunque themate orationem formare, orationem mentalem per horam, dies & ſeptimanas protrahere, rem quamcumque deſcribere, per apologos & fabulas proponere, Emblemata & Hieroglyphica invenire, cum Grammaticis primordiis philoſophiæ naturalis & moralis myſteria addiſcere, ingeniosè ex libris furari, de quacunque re hiſtorias expeditè ſcribere, adverſaria de quacunque re facere, majorem librum expeditè in compendium redigere, Locos Communes, tum pro differendo, tum pro memorando, quocunque propoſito themate in corpore noſtro velut ſtigmata circumferre, de quacunque materia conſilia dare, omnes argutias ad unam regulam reducere, aſſumptum thema in infinitum multiplicare, ex falſo rem demonſtrare, quidlibet per quidlibet
51 probare, poſſimus. * Quædam ex illis arcanis jam tum Janus Cæcilius Frey in *Via ad ſcientias, linguas, ſermones extemporaneos novâ & expeditiſſimâ*, libro Pariſiis primò edito, & Jenæ ac Arnſtadiæ recuſo Ann. 1674. docuit, qui & titulum libro Knitteliano commodaſſe videtur. Ejus tamen mentionem à Knittelio factam non
52 memini. * Superiore Ann. 1686. quidam Udalricus Staudigl, Benedictinus, Romæ edidit *Logicam Practicam*, quam & Nobilium Logicam vocat, ſeu omnium ſcientia-

ſcientiarum ac artium organum univerſale, cui in multis cum Knittelio convenit: nam & de arte combinatoriâ & arte Analogicâ agit, & præterea multa immiſcet, qvæ etiam à Knittelio adducuntur. Partes duas hujus ſuæ Logicæ facit, primam Theoreticam, alteram Practicam. In prima de prædicabilibus, prædicamentis, eorumqve tabulis & diviſionibus; item de enunciationibus & ſyllogiſmo agit. Parte altera agit 1. de Qvæſtionibus, 2. de Methodo, 3. de Terminis Reducibilibus ad ſua prædicamenta, 4. de Dialecticâ, 5. de arte Analogicâ, qvam explicatius Knittelio proponere videtur: conſiderat enim Analogiam per comparationem Subſtantiæ ad Subſtantiam, Subſtantiæ ad Accidens, Accidentis ad Accidens, 6. de arte Combinatoriâ. In eo tamen differt hic à Knittelio, qvod pleraqve, qvæ Knittelius ad Locos Lullianos, ille ad uſitata illa Prædicamenta deducat, atqve ſecundum eorum ordinem praxes ſuas inſtituat: qvod feliciter ſanè illi ſuccedit, & ſuprà nos ex ipſius Ariſtotelis conſiliô commendavimus, & ſuô locô pluribus eorum uſum oſtendemus.
* Ac poſſunt ſanè omnia illa prædicata Lulliana ad prædicamenta reduci, niſi qvod in 53
iis prædicamentis, ut in Qvalitate, Actione & Relatione, qvorum uſus in diſſertando latiùs patet, ſpecialiores tituli ponantur; qvi ſi per ſubdiviſiones generalibus titulis ſuis ſubordinentur, eodem res redit.

Artem hanc Lullianam, qvatenus ad Rhetoricam refertur, operoſiùs, etſi obſcu- 54
riusculè perſecutus eſt, ac nova qvædam amplificandæ orationis alphabeta invenit, Jordanus Brunus ingenioſô certè neqve ſpernendô cònatu, cujus non exiguus eſſe uſus poſſit. Prodiit liber hoc titulo: *Artificium perorandi* traditum à Jordano Bru-
no, Nolano Italo. * Edidit Alſtedius Francofurti Ann. 1612. qvi in *Conſilio ſuo de* 55
copiâ rerum & verborum, qvod cum *Sadileti* (Alſtedii) *omnium Facultatum & Studiorum Cenſurâ* Argentorati Ann. 1664. prodiit; ubi de orationis variatione per Alphabeta Lulliana agit; Schematiſmum qvoqve Alphabetorum Jordani Bruni cum
aliqvot exemplis proponit. * Primùm ille loca Enthymematum ad certa genera 56
applicata ex Ariſtotele aliisqve Rhetoribus, ſed novô qvodam modô interpolata, proponit. Pare ſecundâ de copia verborum agit, illiusqve artificium per ſex Alphabeta tradit. *Primum continet terminos generales* ſub locis 26. diſpoſitos, qvorſum omnia propemodum referri poſſunt, qvæ dici de re aliqvâ ſolent. *Secundum eſt Alphabetum Indumentorum*, qvæ vocat Autor, qvod non ſpectant ad orationis materiam, ſed tantùm ad externam formam. *Tertium eſt modorum*, qvi ſunt velut colores, qvibus indumenta imbui & exornari poſſunt. Atqve iſta duo Alphabeta, ſecundum & tertium, combinantur. *Quartum eſt Complicationis*, qvod certâ qvâdam tabulâ combinatoriâ proponit, qvæ notis per longitudinem & latitudinem ductis omnem variandi rationem ob oculos ponit: Alſtedius ſe hanc variationis meſſem ſæpe attonitum adſpicere ait. Subjungit hic duo *Alphabeta Practica*, qvorum *primum* ſecundum ſuos locos & titulos contineat formulas oratorias, *alterum* contineat terminos accidentales, ut notas interjectionis, ſubjunctionis, graduationis, relationis, differentiæ, continua-
tionis, qvæ ex prædicatis Lullii abſolutis & reſpectivis ſuppleri poſſunt. * Et hæc 57

qvidem Rhetorica praxis non eſt ſpernenda profectò, ac multum habet uſum, & *novæ eloquentiæ methodo, Rhetoricam Ariſtotelicam & Lullianam complectenti, ſimulque ſcientiarum generale ſeminarium aperienti* (ita enim titulus habet) *ab Anonymo Pariſiis Ann.* 1663. *in* 12. *editæ* præferenda videtur; nam hic tantùm præcepta Lulliana recoqvuntur leviter mutata, & qvaſi in συνόψει exhibentur, ipſa verò praxis & applicatio
58 ad artem Rhetoricam omittitur. * Fuit & Gallus aliqvis Jean Belot, qvi in libro, cui titulus: *l' Oeuure des Oeuures ou le plus parfaict des ſciences Steganographiques, Paulines, Armedelles & Lulliſtes*, Lugduni An. 1654. in 8. edito, Dialecticum & Rhetoricum artificium ſecundum artem Lullianam, aliâ qvâdam ratione interpolatam, cum mirificis elogiis propoſuit. Ejus beneficio ille orationes, conciones, citiùs qvam
59 pyrum vulpes comeſt, confici, imo ex tempore haberi poſſe, gloriatur. * Ceterum argumentorum & enthymematum omnium, qvibus ad diſſerendum uti poſſumus, fontes & locos feliciſſimè atqve uberrimè digeſſit Vir Clariſſ. Vincentius Placcius in *Excerptis illis Rhetoricarum Acceſſionum*, integrè olim edendarum, unâ perpetuâqve διατυπώσει delineans, qvicqvid vel è locis Dialecticis ad Oratorem pertinet, vel Loci Communes & proprii Rhetorici Ariſtotelis, ac deniqve ipſa illa rerum ſeries ac ingenium illi ſuggeſſerunt: ut profectò meritò gloriari poſſit, nihil apud ceteros inventionum fabros, qvantum ad argumenta, novi eſſe, qvod non ſuis illis axioma-
60 tibus contineatur: * Et rectè ſane judicat, cum ait, *ad ſcientias non tàm multitudinem quæſtionum aut probationum, quàm ſoliditatem definitionum, accuratiorum diviſionum & membrorum ſingulorum ſuis eſſentialibus & propriis attributis inſigniendorum ſubordinationem juſtam requiri: è tanto vero numero inventorum* (ut latitant multa) *utilia ſeligere ſummæ difficultatis rem fore, niſi peculiari arte utilia ab inutilibus ſecernantur.*

61 Sollicitum ea res qvoqve habuit virum ingenioſiſſimum & præ ceteris omnibus tam intricato negotio parem Gothofredum Guilielmum Leibnizium, qvi in diſſertatione *de arte combinatoriâ* Lipſ. Ann. 1666 in 4to editâ, ſubtiliſſimas de hâc arte obſervationes inſtituit. De arte Lullianâ judicat p. 33. qvod tota ejus methodus potius dirigatur ad artem ex tempore diſſerendi, qvam plenam de re datâ ſcientiam conſeqvendi. Defectus multos illic tum in terminorum numero, nominibus, combinationibus, oſtendit; qvorum medelam fruſtra à Kirchero ſperavit. Titulos ſubjectorum rectè ordinatos ait. Laudat Joh. Henrici Biſterfeldi *Phosphorum Catholicum*, ſuprà nobis memoratum; doletqve ingenioſi viri *Joh. Hoſpiniani* Steinani Prof. Organi Baſileenſis, qvem promiſerat libellum *de inveniendi & judicandi facultatibus*, in qvô emendationem doctrinæ Topicæ paraverat, locosqve recenſuerat 180. maximas 2796. inſigni rei Logicæ damno interiiſſe. In arte combinatoria ejusqve novis regulis ac præceptis inveniendis multum laborat, uſumqve complicationum ac transpoſitionum per univerſum ſcientiarum orbem oſtendit: nova qvoqve Artis Meditandi ſeu Logicæ Inventionis ſemina ſpargit. Nam in modis figurisqve Syllogiſmi indagandis, diſcernendis, miram ille ſolertiam adhibuit. Inter alia qvoqve in Beccheri

Polygra-

Polygraphias artificio, ſupra nobis memorato, defectus notavit; hocque quondam ab Hiſpano illo, cujus meminit Digbæus *cap.* 28. *n.* 8. *de Nat. Cap.* & Caſpar Schottus in *Technica Curioſa lib.* 7. conſilium fuiſſe agitatum ait: qua de re tamen apud Digbæum nihil extat. * Elegans quoque eſt illud Dn. de Breiſſac inventum, 62
quod ex Harsdörfferi *Supplementis Schwenterianis part.* 2. *ſect.* 10. *prop.* 25. recenſet, qui omnia, quæ in re bellica attendere bonus imperator debet, ita complexus eſt, ut novem rotis ex papyro concentricis & ſe invicem circumdantibus, promota quacunque leviter rota, nova quæſtio novaque complexio prodeat.

Multa nova, mirabilia, ſtupenda nobis inventa promiſerat QVIRINUS KUHL- 63
MANNUS, Juvenis ingenioſus, ſed ἐνθουσιαζόμενος, & neſcio quo impetu agitatus, mirificus rerum ſuarum præco: quæ è longè accuratiore, quam vel Lulliana, vel Kircheriana, methodo, ac divinitus inſpirata, profluxiſſe venditat: & extant quoque *peculiares* ejus *ad Kircherum de nova illa arte combinatoria Epiſtolæ.* De Lullio tamen magnifice ille ſentit. *Legimus*, inquit, *Lullium & relegimus, Lulliumque in ipſo Lullio, raro in Lulliſtis legimus. Nec mirabamur, tam paucos Lullium vix ac ne vix quidem cepiſſe, multos etiam ſanctiſſimum hominem ſeverioribus obeliſcis pupugiſſe, quia illius lectionem interpretationemque ſine afflatu lumineque divino fuere aggreſſi.* * Ce- 64
terum in illis Epiſtolis mirifica jactat, ac in *Prodromo Quinquennii ſui mirabilis* hos librorum titulos enarrat, è quibus ſunt: *Ars magna eloquentiæ ſolutæ & ligatæ*, univerſali methodo ad omnes Europæ populos directa, quæ *capitis* loco Kircherianæ Combinatoriæ poſſet inſervire; in qua innumerabilis & prope infinita verborum copia per luſum ingenii comparatur, ut quilibet de quavis re vel extemporalia carmina poſſit fundere, vel copioſe, ornate, prompte ad ſtuporem usque diſſerere: *Ars magna ſciendi*, in qua methodo plane admiranda omnes ſcientiæ proponuntur, ut aliquis hoc unico ſcripto confiſus de omnibus rebus diſſerere poſſit; quod ſcriptum Artis Lullio-Kircherianæ *pedes* eſſe poſſet, & pro materia habebit Theologiam, Jurisprudentiam, Medicinam, Philoſophiam, Philologiam cum artibus Mechanicis: *Ars magna ſcribendi*, qua via docebitur ſcientias augendi, & methodus facilis librorum, inanium exceſſum, utilium defectum cognoſcendi, illum vitandi, hunc emendandi, tanta perfectione, ut nullus mortalium librum edere poſſet, quem non iſta ars ſcribendi comprehenderet; nec ullus hominum tam inſulſo judicio præditus ſit, qui hac inſtitutione libros doctos, novos, utiles, omni rerum ſcientia plenos, leviſſima opera edere non poſſet: *Ars magna linguas diſcendi*, qua feliciſſima inſtituendi methodus in Tomis duobus docebitur: *Ars magna commentandi*, ſive commentarius, omnibus Criticis palmam gloriæ præripiens; & ad omne genus ſcriptorum Romanorum perfectiſſimus; quod unicum opus tot mille Criticos Philologosque ad unitatem reducet: *Ars magna Critices*, viam accuratam oſtendens de omnibus omnis generis Scriptoribus judicium formandi & firmandi: *Ars magna*, *ſeu Harmonia Adagiorum* omnium populorum, Ebræorum, Arabum, Græcorum, Latinorum, Anglorum, Italorum, Hiſpanorum, Gallorum Belgarum, Germanorum &c. univerſali methodo ad gloriam uſumque

omnium gentium eruta : *Ars magna Hiſtoriæ ſpecialis Hominis*, Status Politici, Eccleſiaſtici, Oeconomici Regnatoris. Tomus I. debet continere totius vitæ, h. e. ingreſſi, progreſſi, egreſſi Synopſin, arte univerſali elaboratam, omniumque vitarum & rerum geſtarum ſuarum Scriptores & imagines Cæſarum, Regum, Electorum, Ducum, Principum, Pontificum, Cardinalium, Comitum, Baronum, Nobilium, togata ſagataque hiſtoria illuſtrium, omnium populorum Europæorum, antiquorum, neotericorum, mortuorum, viventium, ordine Alphabetico concinnatorum, cum tot ſpecialibus indicibus, quot populi, ſi indices Ethico-Politico-Chronologicos excipias. In hoc autem Opere omnes Hiſtorici ad unitatem reducuntur. Tomus II. poſſidere debet compendium Eruditorum Europæorum, h. e. omnium Theologorum, JCtorum, Medicorum, Philoſophorum, Philologorum, ſcriptis Græcis, Latinis, Germanicis, Italicis, Gallicis, Hiſpanicis, Belgicis, Anglicis, Hebraicis, &c. illuſtrium, antiquorum, neotericorum orthodoxorum, mortuorum, viventium vitam, accurata brevitate narratam, libros & nominatos & judicatos, ordine etiam Alphabetico. Indices adduntur juxta materias librorum, ut uno quaſi oculo unusquisque perſpici poſſit, qua de materia quilibet ſcripſerit. Mirandum etiam hoc eſt, quod alii magnis Voluminibus deſcripſerunt, hoc unico indice longè perfectiùs hic abſolvitur, & ad unitatem reducuntur Scriptores quales quales. Tomus III. enarrat nomina, inventa, Scriptores Artificum Opificumque, in universâ hiſtoriâ ſcriptisque eruditi orbis notorum, neotericorum, antiquorum, omnium populorum, inventis egregiis ad generis humani ſalutem clarorum, methodo ante dicta. Promittit porrò *Bibliothecam Bibliothecarum*, cui cedent omnes Bibliothecæ terrarum, cum omnes in unico Volumine comprehenduntur. Nam Scriptores Theologici, Juridicii, Medici, Philoſophici, Philologici omnium linguarum, gentium, populorum ex ingenti ſua multitudine ad unitatem deperditam virtute methodi univerſalis reducuntur, generali diſpoſitione : nec de Opere illo (inquit Autor hic) perficiendo deſperaſſem, tanta judicii acrimonia à Deo inſtructus, niſi Omnipotens conſummatione ſeculi laborem abſumeret. Revocamus enim omne ſcibile ad corpus ſuum, ſingulis ſcientiis proprium, quod univerſali artificio tàm concinnè eſt conceptum, ut cunctos diſciplinæ ſuæ Scriptores poſſideat, ſolis indicibus, nedum ipſo opere, ſcriptoribus optimis præſtans. Inſtruitur ſimul ex corporibus ſingularum ſcientiarum ſpecialibus *corpus univerſale*, iterumque ex iſtis *corpus corporum Univerſaliſſimum.* Addit ad hujus libri commendationem : *Nullus noſtratium eſſet tantæ lectionis Philologus, Philoſophus, Medicus, JCtus, Theologus, qui denegare auderet, quod innumera in hoc Corpore Corporum ſibi ignorata non legiſſet ; nec aliquod legiſſet antea, cujus copia hic deeſſet. Et quanquam Corpus Corporum omnium eruditorum diligentiam provocaret, tantæ tamen facilitatis eſſet, ut adoleſcentis judicii indu-*
65 *ſtriæque mediocris captus illud caperet.* * In Epiſtola I. ad Kircherum ſub manu ſe habere dicit *Corpus Juris Civilis Romani*, cui reſtituet Pandectarum methodum, per tot ſecula deperditam, artificioſam, ſubtilem, ſimplicem, leges maximè illuſtrantem, &
66 infinitas rixas exortas finientem. * In Epiſtola altera ad Kircherum ejus artem

combi-

combinatoriam imperfectionis arguit: *Si oretenus tecum agere poſſem de arte tuâ*
Combinatoriâ, ad oculum oſtenderem, quæ tu nondum credis, in eâ Lullianæ doctrinæ
contraria, imperfecta, nimis operoſa, ſimulque tui amore paucis innuerem methodum fa-
cilem ſimplicemque, in quâ ſi Combinatorium tuum volumen ſcripſiſſes, operâ longe mi-
nore & artem diſputatoriam, quam te praecipuè intendiſſe perſpicio, generalisſimè abſol-
viſſes, & alienæ induſtriæ mille volumina diſputatoria ejusdem magnitudinis ex tua di-
geſta materia elaboranda reliquiſſes, inventoris laude in millenis his operibus te manen-
te. Nam cum arte magnâ univerſali ita comparatum eſt, ut cum numeris. Sicuti
enim ab unitate omnis numerus profluit, ipſaque omnium finis iterum exiſtit; ſic ab arte
methodicâ centrali omnes ceteræ artes pendent, & iterum in matrem ſuam ſe filiæ re-
ſolvunt. * De Arca Artium Kircheriana non ineptum fert judicium: *Video, te* 67
ciſtam confeciſſe, in varia receptacula diſtinctam, in qua omnium ſcientiarum rationes
univerſales & demonſtrativæ ad reſpondendum exhibentur. Verisſimum eſt, puerum,
impuberem, idiotamque ciſtæ tuæ aſſuetum, poſſe ex iſtâ ad tot quæſtiones reſpondere, ad
quot reſponſiones ſuggeruntur. Hæc inventio prorſus ejusdem eſt notæ, cujus illa, qua
Gallus quidam Pariſiis Arithmeticam in unâ rota 37. *circulis conſtante docuit, & Ger-*
manus quidam ad 6441. *quæſtiones de diſtantiâ urbium inter ſe, unâ tabulâ juxta*
modum Pythagoreum reſpondit. Fateris enim ipſe, hanc tuam methodum eodem mo-
do, quo Polygraphia & Muſurgia tua, conſtare, in quibus eandem inventionem depre-
hendo. Sed luſus eſt ingenioſus, Ingenioſe Kirchere, non methodus, primâ fronte aliquid
promittens, in receſſu nihil ſolvens. Sine ciſtâ enim puer nihil poteſt reſpondere, & in
ciſtâ nihil præter verba intelligit; tot profert, quot audit, ſine intellectu, ad inſtar pſit-
taci; & de illo jure dicitur, quot Lacon de Philomela: Sunt verba, prætereaque nihil.
Datur autem methodus tam facilis, tam ſimplex, tam expedita, cujus ope pueri, impube-
res, idiotæ viâ facillimâ in eruditos evadunt, h. e. in ſcientes, nunquam autem ingenio
deſtituti in prudentes & ſapientes. * Multa pasſim *de Rotis* ſuis *Combinatoriis* 68
jactat, qvibus ordinatis unus homo millies mille, imo millies millies mille ſcribas
vincat, qui tamen primarius rotarum ſcopus non eſt, ſed grandior longè reſtat: nem-
pe notitia providentiæ æternæ, orbisque terrarum motus. * De Arcano Stegano- 69
graphico Kircheri & Beccheri ita judicat: *Omnes ſuo voto exciderunt, linguarum har-*
moniam naturalem minime attendentes, maximamque confuſionem in linguas introdu-
centes. Scias, vir ſagacisſime, linguæ univerſali omne Alphabetum linguarum ex aſſe
contrariari, ejusdemque farinæ eſſe proverbiales linguarumque propriisſimas formulas.
His de cauſis omnes Steganographi, Alphabeti ordinem ſervantes, proverbialesque dictio-
nes novo artificio ſuperare neſcientes, littus arant, univerſali ſimplicique harmonia
amiſſa. * Hanc artificialem linguam, naturalem, univerſalem in *Lexico Univer-* 70
ſali Harmonico & Corpore Adagiorum Harmonico ſe traditurum promittit. * In 71
Rhetoricis inaudita nobis narrat: *Non pauca artificia Rhetorica deprehendi, à quibus*
tantâ rerum copia dicens impletur, ut ſingulis diebus ex tempore Orationem realem, ſin-
gulis diebus Solis propriam habere, & per aliquot mille annos, imo in infinitum ſic poſſet

continuare. Artificium Poëticum Kircherianum, qvod ille artificio Latinitatis Tri-
themiano ſuppar exiſtimat, ego jam ſupra ab Anglo Webbio propoſitum demonſtra-
72 vi, recte contemnit: nam *in nullis ſe ſpeciem, in omnibus rem qværere* ait. * De
Rhetorica ſua variatione in Prodromo ait: *O Tulli, Tulli: nullus Roſcius geſtibus ſuis
tecum certare auſus fuiſſet, ſi hanc varietatem ſermonis calluiſſes: non auſus fuiſſet, ſi
modo unicum noſtrum Pinacem Naturalem ſeu Phyſicum tentaſſes.* Unde patet, ea-
dem ſcilicet via, fortaſſe tamen accuratiori, qva Emanuel Theſaurus, eum uſum eſſe,
indice ſcil. Categorico. De hac ſua arte amplius ait: *Artem magnam noſtram di-
cendi ſeu combinatoriam auſpicamur, qva ad Eloqventiæ cognitionem brevi adqviren-
dam methodus oſtenditur; qvod uti inventum novum eſt, ita qvoqve ejus ſubſidio in-
ſtructus qvilibet, de qvavis re propoſita, infinitis pene verborum combinationibus diſſe-
rere poterit. Kircheri Ars magna ſciendi eſt Ars Artium; noſtra Ars magna Dicen-
di Porta illius eſt. Qvod viatori eſt Herma, ſcribæ calamus, Geometræ circulus, infanti
ſerperaſtra; id toti Encyclopædiæ Polypædiæqve circulo verborum Combinatio ſive Ars
noſtra Dicendi. Video illam (niſi fallor) cum Veſpaſiano exclamare: ego Nilus ſum,
73 haurite.* * Promittit Artem Apophthegmaticam, *in qva methodus qvædam mira-
bilis ex Apohthegmatibus Imperatorum, Regum, Electorum, Principum, Comitum, No-
bilium, & omnis generis ordinum Eruditorum eruenda, cujus ope homo Germanicæ
74 linguæ ſolum peritus, de omni ſcibili copioſe poſſit diſſerere:* * Artem Tragicam, *qvæ
XII. Tragœdias contineat, præcipuam Romanorum, Græcorum, Germanorum, Gallorum,
Italorum, Anglorum, imo Ebræorum &c. antiqvitatem Ethicam Politicamqve Aulico-
practicam concludens; Græcos, Latinos, Belgicos, Italicos Gallicosqve Poëtas Tragicos
Germanorum lingua exprimens: in qua ſimul Tragica artificia, è centro Tragœdiæ in-
75 venta, nunqvam viſa monſtrentur:* * Artem Comicam, *qvæ XII. Comœdias poſſideat,
omnium gentium amœnitates, virtutes, deliciasqve docens, qvæ Comœdiam veram Ger-
76 manicam admiranda methodo prima erit monſtratura.* * Artem magnam Poë-
ticam, Verſificatoriam, Rhythmicam, *in qva porta ad Germanicam triplicem Poëſin
aperienda, multa millia carminum genera docenda, epitheta plusqvam* 100000. *Poëtica,
virtute inventorum novorum Artis alphabetorum eruenda; verbo: in paucis qvibus-
dam tabellis methodus demonſtranda tantæ perfectitudinis, ut Teutonica lingua cum
omnibus aliis non de copia ſolum, ſed de ipſo principatu elaborationis poſſit contendere
77 facillime.* * Prætereo clavem ejus Æternitatis, Æviternitatis, Temporis, Tracta-
tum de Homine Microcoſmo, de Homine Deo, Homine Diabolo, Reſurrectione è
Natura demonſtrata; Tractatum de illuſtribus ſeculi hujus Centumviris, Artem ma-
gnam Antiquitatis, omnes antiquitates omnium urbium, gentium, populorum univer-
ſali methodo continentem: Tacitum Politicum, Theoretico-Practicum, nova, ſtu-
penda, inaudita methodo deſcriptum, cujus Tomus prior monita, poſterior exempla
78 contineat. * An crediderit aliquis, unum hominem & quidem juvenem tot labo-
ribus parem, ſi cetera omnia ſibi ſatis conſtarent? Hactenus præter titulos illos nil
videmus, qui ingenium quidem oſtendunt; ſed an eventus promiſſis reſpondere
potuerit

potuerit, ambigo. Multa ſunt illic, quæ etiam aliis in mentem venerunt, ac humano etiam ingenio ſibi relicto præſtari poſſunt, quæ tamen ille quaſi divinitus inſpirata venditat. In arte illa Combinatoria & artificio Rhetorico an aliorum labores ſuperarit, vix dixerim. Eosdem tamen fontes adire debuit, ac verum eſt de illis infinitis variationibus, plurimas illarum inanes eſſe, ac ad temerariam loquacitatem potius, quam ad veram eloquentiam ducere, niſi quis optimo conſilio & judicio moderetur, quod nullis comprehendi tabulis, etiam accuratisſimis, & *ἐκ Διὸς δέλτων* excerptis poteſt; ſed ſuo quodam arcano ductu optima qvæque & aptisſima præcipit, ac argumento ſuo applicat. Quamcunque denique in partem verſes omnem illam artem Lullianam & Combinatoriam, nihil eſt, niſi Logices quædam propago, qua continetur ars diſſerendi, ſeu inquirendi ac reſpondendi de rebus omnibus, quæ & Gaſſendi ſententia eſt in libro de *Logicæ Origine & varietate cap.* 8. ubi omnem illam doctrinam Lullianam per compendium proponit, ac nihil in illa agnoſcit, quod non etiam Logicæ tribui posſit. * Verum cum uſus ille ſit multo maximus, & ad inventio- 79
nem & verborum & rerum hodegetæ inſtar eſſe posſit, non diſſuaſerim, ut familiares ſibi terminos Lullianos quis reddat: non ut operoſas ſecundum illam ſeriem diſſertationes data opera inſtituat, ſed ut in memoriam ſibi revocet, ſi qua non ſtatim ocurrant: quemadmodum in Bucelleni *officina Epithetorum*, vocabulorum ſylva, ſub pedibus Poëticis ordinata, non commodas tantum voces, ſed & novas interdum per tacitam mentis combinationem meditationes ſuppeditat. * Ex iisdem Analogiæ & artis Com- 80
binatoriæ fontibus procedit illud *Fr. Pomey* artificium in *Candidato ſuo Rhethorices*, quo ex forte fortuna objectis ac ſubſtantivis & adjectivis, laudem, vituperium ſignificantibus, & medio modo ſe habentibus, argumenta educit.

Hoc qvoqve monitum non ſpernendum eſt ALEXANDRI FICHETI, qui in *ar-* 81
cana Studiorum methodo cap. 5. hæc habet: *Utere etiam Lulliano ſecreto; omnia de omnibus dicito, communem locum habeto, quem mutato nomine omnibus ut cothurnum tragicum aptes. Naturæ & Artis & Politicæ partes omnes ut ſpeculum habe præ oculis, & materiæ, de qua diſſerendum eſt, adſcribe illa omnia. Ita fiet, ut locupletiſſima redundet oratio. Ita Oratores Græci in Panegyricis Deiparæ, crucis, jejunii & rerum aliarum elogia, definitiones conglobatas coacervant, cœlum, ſolem, lunam, aſtra, Paradiſum, ignem, aërem, pluviam, manna, fontem, mare, terram, gemmam, aurum, arborem, phœnicem, Reginam, aulam, thronum, ſceptrum, coronam, ducem, vexillum, aciem caſtrorum, arma, victoriam, theſaurum &c. vocitantes: percurrunt ætates, puerorum, virorum, ſenum; ſtatus Regum, Sacerdotum, militum &c. provincias enumerant. Ita Juſtitiam in cœlo, in terris, & ubiqve rimabatur orator Auſpicalibus curiæ feriis.* Ita *Piſeus in ſuis concionibus aliqvid ex ſingulis diſciplinis & linguis in prata ſua ut rivos aqvarum & ſalientes derivat. De qvalibet virtute dicere licebit ea omnia, qvæ ſupra dicta ſunt, eſſe fontem bonorum, Reginam rerum, Solem orbis terrarum, virorum robur, ornamentum matronarum. De Rege dices eadem, Deum, Dei Vicarium in terris, baſim & columnam ſtatus, caput, oculos & cor imperii &c. Sic enim etiam percurruntur*

 partes

partes humani corporis & templorum, aræ, ſacra, victimæ, &c. Varietate tamen erit utundum ut larva, ne ars pateat oculis: loci interni & externi, argumenta, refutationes, motus adhibendi erunt, & figuræ; eaqve induſtria magnum dicturis viæ compendium erit complanatum: Cyprianus & Tertullianus oratione de patientia locos omnes percurrunt oratorios, efformantqve in animis dicendi modum optimum. Præter has ſerva tibi arcanam artem, qvam nulli pandas æmulo: vendita & extolle more myſteriorum merces tuas; eas tamen ne vende, ſed abſconde & ſecretum prodere noli. Hæc Fi-
82 chetus, qvi Oratori, præſertim ſacro, non malum hic conſilium ſuppeditat. * Incredibile enim eſt, qvanta incidere meditationum ac rerum varietas poſſit, ſi qvis in Themate ſacro & verbis Textus præcipue metaphoricis per artem illam analogicam procedat, qvod feliciſſime ſæpe à nobis tentatum eſt. Illud vero in his artibus qvis dictum ſibi velit, nullum earum uſum fore, niſi ſufficienti diſciplinarum notitia inſtructus qvis prius fuerit, & prompta Latinæ linguæ facultate; qvod & Alſtedius in clave ſua monuit his verbis: *nil emolumenti ad te redibit ex hac arte, niſi jam ante ſis paulo verſatus in ſtudio linguæ Latinæ. Verba ex Lullio non addiſces, ſed modum diſſerendi. Diligenter igitur excole linguam Latinam, ut eleganti paraphraſi & periphraſi poſſis tegere barbariem terminorum Lullianorum.*

CAP. VI.
DE MEMORIÆ SUBSIDIIS.

§. I. *Memoriæ in omni vitæ genere uſus eximius.* 2. *Illa vel eſt naturalis vel artificialis.* 3. *Memoriæ ſingularis exempla in Mazonio, puero Cantabrigienſi.* 4. *Phantaſia admirabilis in puero Italo.* 5. *Ut & in infante* 6. *annorum.* 6. *Memoriæ artificialis primi natales à Græcis arceſſendi ſunt.* 7. *An Cicero illa uſus fuerit.* 8. *Talis memoriæ exempla memorabilia recenſentur.* 9. *Inſigne ejus exemplum refertur in puero Corſico.* 10. *Id qvod ad Dæmonis ſuggeſtionem refert Voëtius.* 11. *Mnemonica Artis Lullianæ propago.* 12. *Jordani Bruni in hâc arte libri obſcuri & ænigmatici.* 13. *De libro, clavis magna dicto, judicium.* 14. *Obſcuritas principiorum artis hujus,* 15. *E libris Jordani Bruni monſtratur, maximè è tractatu de arte memoriæ.* 17. *Hujus partis primæ exemplum.* 18. 19. *Pars ſecunda recenſetur.* it. 20. *pars tertia.* it. 21. *recenſetur liber ejus de compoſitione imaginum, ubi novis tricis omnia permiſcentur.* 22. *Joannes Belot.* 23. *Ars hæc olim non niſi vivis præceptoribus tradita, ut tantò magis celaretur.* 24. *Roſſelii liber.* 25. *ſqq. Julii Camilli theatrum,* 26. 30. *Sturmii,* 27. 32. *Maraſioti de eo judicia.* 28. *Summis laudibus effert illud theatrum Riccius.* 29. *quod contrà Lilius Gyraldus aſpernatur.* 31. *multa cura in theatro ſtruendo adhibita, nec tamen perfici potuit.* 33. *Petri Ravennatis, Rombergii, Ludovici Dulcis, Laurentii Gulielmi, Matheoli Peruſini, Monlei, Bavelini, Alberti, Meyſſoneri, Menzingeri libri.* 34. *Alſtedii hac de arte ſcripta.* 35. *de Azevedo, Geſvaldi libri.* 36. *Hujus Cornucopiæ.*

copiæ. 37. *Pegelii artificium.* 38. *Schenckelii ars Mnemonica,* 39. *à Ravellino,* 40. *Curiot interpolata.* 41. *Joannis Auſtriaci, Maraſioti, Spangenbergii,* 42. *Autoris Anonymi,* 43. *Adami Bruxii libri.* 44. *In qvo conſiſtat ars Mnemonica.* 45. *Variæ variorum methodi recenſentur.* 46. *Schenckelii novem lectiones hujus artis.* 47. 49. *In Philoſophicis diſciplinis rarior ejus uſus.* 48. *Winckelmanni Logica Mnemonica improbatur.* 50. *Königii Mnemonica Geographica per aleæ luſum rejicitur.* 51. *In iis, qvæ ad phantaſiam potius, qvam ad judicium pertinent, ars hæc etiam in diſciplinis Philoſophicis adhibetur.* 52. *In Codicis ſacri,* 55. 56. *librorum juris,* 57. *Medicinæ.* 58. 59. *hiſtoria & in ipſa univerſali hiſtoria Mnemonices uſus.* 53. 55. 60. *Joh. Bunonis,* 54. 60. *Winckelmanni,* 56. *ac aliorum in hoc genere labores* 60. *Dieterici* 61. *& Heinlii Specimina Hiſtorico-Mnemonica.* 62. *Uſus in linguis addiſcendis contra* Beccherum *adſtruitur.* 63. *Henrici Schævii imagines pro Hebræa & Græca lingua.* 64. *Ejusdem vocabularium mnemonicum in lingua Latina.* 65. *Schickhardi & Waſmuthi Lexica Mnemonica pro Hebræa lingua.* 66. *Idem in aliis linguis fieri poteſt.* 67. *Rogeri Baconi triduana in linguis informatio.* 68. *De qva plura refert & judicat Anton. Wood. Uſus in orationibus recitandis.* 70. *Mnemonica non ſolum per imagines, ſed & alia artificia expediri poteſt.* 71. Expeditiſſime *fit numerorum per verba & literas.* 72. *qvod per exempla monſtratur.* 73. *Qva inventione ſe jactat Winckelmann.* 74. *Varia artificia in Orationibus extemporalibus.* 75. *Qvorum ratio exponitur à Jan. Cæcil. Frey.* 76. *Aliud ſubſidium in caſu neceſſitatis refertur.* 77. *Mnemonica Notaria Marcelli in Chronologicis,* 78. 80. *ejusqve opera inedita.* 79. *Uppendorffii Schematiſmus Geographicus.* 81. *Ars notaria qvid ſit.* 82. *Tironis liber de ſignis.* 83. *Ars ſignorum & Character univerſalis Dalgarni,* 81. *Caramuelis,* 84. *Friſchii,* 85. *Beccheri & Kircheri.* 86. *Wilkinſii.* 87. *Ars Tachygraphica.* 88. *Chartiludia Mnemonica.* 89. *De iis judicia Berneggeri,* 90. *Autoris.* 91. *Sorelli.* 92. *Caramuelis informatio compendiaria in linguis,* 93. 95. *& ars Mnemonica.* 94. *Berneggeri de tali informatione judicium.* 96. *Moderatus Mnemonices uſus laudatur.* 97. *Memoria naturalis exercitatione crebra acuitur.* 98. *Siniſtra qvorundam de hac arte judicia.* 99. *De* Berneggeri *orationibus judicium.*

MEmoriæ qvanta in diſciplinarum apprehenſione vis ſit, qvantus in omni vitæ genere uſus, nemo ignorat: illa enim promiconda omnis ſcientiæ eſt, ac niſi illa bene conſtituta ſit; materiamqve judicio ſubminiſtret, qvam ſubigat, diſpenſet, ordinet, ſterilia omnia erunt & inania, ceteræqve animi dotes claudicabunt. Qvi civilibus ac divinis ſtudiis, qvi etiam naturalibus animum applicuere, memoria opus habent, ut totum illud diſciplinarum vaſtiſſimarum latifundium animo comprehendant. * Illa vero duplex eſt, *naturalis* alia, alia *artificialis.* Qvibusdam naturæ beneficio ea ad miraculum & ſtuporem promptiſſima obtigit: cujus exempla multa, tam vetuſta qvam recentiora, à multis ſunt notata. * E recentioribus

ribus memoratu digniſſimum exemplum Mazonii eſt, cujus laudes in Latinii *Epiſtolis part.* 2. à Camillo Palæotto exaggerantur: quanquam dubitat, utrum per naturam, an per artem, talis illi memoria obtigerit. *Quis eſt*, ſcribit ille in Epiſtola ad Latinium, *qui vel Etruſci poëtæ Dantis vel Eurentis, qvem vocant, Orlandi non pagellas modo, ſed libros integros, memoriter repetentem audiat, non ſummopere admiretur, illique primas ea in re non tribuat? idem is qvoqve facit in Virgilio, idem in Lucretio, idem aliis in graviſſimis Latinis ſcriptoribus atque Poëtis, quorum nomen fere nunquam audivi. Ubinam igitur quæſo ſunt, qui hæc audeant, aut ab aliis audiant?*
4 * Ejuſdem rei teſtis eſt Erythræus Pinacoth. I. n. 38. *Ad omnia*, inqvit ille, *qvæ ponerentur in percontando, homo abundanti doctrina copioſe reſpondebat ex tempore, Gorgiæ Leontini more, non eadem elatione animi, qva ille; qui princeps ex omnibus, ut traditur, auſus eſt in conventu poſcere, qua de re qvisqve vellet audire, ſed ingenio ſtudioqve majore. Nullam enim rem defendit, quam non probarit; nullam oppugnavit, qvam non everterit. Neqve id incredibile videri debet in eo, cui nihil uſpiam conſignatum eſt literis, qvod non legiſſet; nihil legiſſet, qvod comprehenſum memoria non contineret, unde tanqvam ex promptuario aliqvo, cum eſſet opus, ſingula proferret, & ſuo qvæqve loco collocaret. Qvamobrem fiebat, ut in diſputationibus, cum autoritatibus decertandum eſſet, integras ex ſanctorum Patrum, Platonis, Ariſtotelis, aliorumqve doctorum hominum libris, paginas ita memoriter referret, ut ne unam qvidam ſyllabam peccaret.* Videmus in pueris interdum ſtupendæ memoriæ quaſi præludia, ut in illo quadrimo Cantabrigienſi puero, de quo Arnoldus ad Richterum in Epiſtolis Richterianis pag. 496. ſcribit: *Cantabrigiæ in Collegio Reginæ qvadrimum & vidi & audivi puerum, lotricis paupeculæ filium, qvi confabulantium cum eo ſtudioſorum opera centena aliqvot vocabula Græca & caſuum formationes prompta voce & alacri recitabat,*
5 *breviores qvaſdam locutiones facile conſtruebat.* * Simile exemplum in infante prodigioſæ phantaſiæ narrat *Monconiſius in Itinerario Italiæ* pag. 482. Sex ille annos natus, qui nec legere nec ſcribere noverat, difficillimas Arithmeticæ artis regulas reſolvere, etiam radicem quadratam & cubicam in ipſo, quo illi proponebantur, momento extrahere poterat. Quod adeo prodigioſum à multis habitum fuit, ut in ſpiritus familiaris ſuſpicionem nonnullis venerit.

6 Memoriæ naturali juvandæ artificialis inventa eſt, ac, qvantum conſtat, à Græcis primi ejus artis natales arceſſendi ſunt. Simonides, Hippias, Metrodus, Theodectes, eam excoluere, ejusque veſtigia apud Tullium quoque videmus, qua ille feli-
7 ciſſime in Orationibus habendis uſus eſt. * Prolixe de arte ea *lib.* 3. *ad Herenn.* & *lib.* 2. *de Orat.* agitur; meminitque aliorum fide Jacobus Lectius, JCtus cultiſſimus in Oratione *de Memoria*, quæ eſt inter ejus Orationes uno volumine editas octava, extare apud Florentinos Ciceronis Opus, *de memoria artificiali* inſcriptum, quod ipſi tamen fabuloſum videtur. Exempla eorum, qui beneficio hujus artis prodigioſæ
8 memoriæ ſpecimina exhibuerint, à teſtibus fide dignis narrantur. * *Carneades* omnia, quæ legit, volumina, memoriter recitare potuit. Idem in verſibus, quos ſemel audivit,

audivit, fecit *Theodectes.* *Julius Cæſar* legere, audire, qvaternas de rebus maximis epiſtolas dictare, qvintam ipſe ſcribere, ac ſi calamum poneret, ſeptenas pariter dictitare ſolitus fuit. *Seneca* 2000. nomina ſemel audita è memoria reddere potuit. D. Auguſtinus *de Anima & ejus Orig. lib.* 4. *cap.* 7. inſignem refert de qvodam ſuo amico *Simplicio* hiſtoriam, qvi qvoscunqve Virgilii verſus interrogatus recitare potuit, ac integras Ciceronis Orationes. Amicus qvidam Franciſcæ Petrarchæ omnium, qvæ legit & audivit, ita memor fuit, ut & tempus & locum, qvo illa legerit, vel audiverit, poſt multos annos ſignificare potuerit. *Joannes Picus Mirandula* audita ſemel à recitante carmina & directo & retrogrado ordine recitare potuit. Bernardus Lavinheta refert, ſe qvendam JCtum docuiſſe hanc artem, qva una nocte omnes rubricas decretalium memoriæ mandaverit. * Id vero omnem fidem ſuperat, qvod de juvene 9
qvodam Corſico refert teſtis fide digniſſimus & πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων Muretus *Variar. Lection. lib.* 3. *cap.* 1. cui cum magnam vocabulorum copiam, ſignificantium, nihil ſignificantium, barbarorum, non cohærentium, Muretus propoſuiſſet, ut ille dictando, puer, qvi illa excipiebat, ſcribendo feſſi eſſent, juvenis vero unus alacer ac recens aſſidue plura, & vel 36000. poſceret; ὁ δαιμόνιος ἐκεῖνος (hoc elogio illum ornat Muretus) fixo in terram vultu plane omnia eodem ordine, nusqvam prope inſiſtens, nusqvam hæſitans, auditoribus ſtupentibus, reddidit: deinde ab ultimo incipiens ſurſum verſus pervenit ad primum; rurſus ita ut primum, tertium, qvintum, ac ſic deinceps omnia diceret, & pro qvisqve voluerat ordine, ſine ullo errore omnia referret; atqve hæc ita animo hæſerunt, ut vel poſt annum ea recitate potuerit. Eam artem Franciſcus Molinus Patricius Venetus ab eo didicit, qvi intra ſex ſeptem dies nomina amplius qvinqvaginta ſine ulla difficultate, aut eodem, aut qvocunqve alio libuiſſet, ordine recitavit. Addit Muretus: *hæc ego vix auderem literis prodere, mendacii ſuſpicionem reverens, niſi res adhuc eſſet recens, & Nicolaum Lippomannum, Petri Alexandri filium, Lazarum Mocenicum, Franciſci filium, Georgium Contarenum, Laurentii filium, Patricios Venetos optimos & nobiliſſimos adoleſcentes, aliosqve præterea innumerabiles ejus rei teſtes haberem: à qvibus, ſi mentirer, vanitatem meam coargui nollem.* * Voëtio plane non adſtipulor, qvi hæc ad Dæmonis ſuggeſtio- 10
nem refert.

Qvandoqvidem ergo tot teſtibus & ſpeciminibus ars illa nitatur, minime illa ſpernenda videtur, qvicqvid etiam alii, qvi eam non intelligunt, judicent. * Ha- 11
betur illa artis Lullianæ qvaſi propago qvædam, atqve iisdem ſuperſtructa principiis creditur. Nam cum ordinem rerum præſupponat memoria, ars vero Lulliana de rebus omnibus ad certos ordines & claſſes redigendis ſollicita ſit, ea qvaſi per ſe ex iis conſeqvi videtur, niſi qvod alius applicandi modus forte adhibetur. Ipſe Lullius expreſſis verbis hoc innuit, ſuntque qui vel puerum ſeptennem ea methodo per omnia ſcientiarum adyta ſe circumducturum cum feliciſſimo ſucceſſu promittunt, & quædam ejus rei laudari exempla ſolent: verum tantis nebulis omnem illam artem, quatenus ex Lullio deducitur, involvunt ejus magiſtri, ut nec Oedipus ipſe conjectando

12 aſſeqvi poſſit. * JORDANUS BRUNUS ſummi ac profundi ingenii Vir, peculiaribus libris multa de hac arte promittit. Edidit enim libros tres Francofurti An. 1591, in 8. *de Imaginum, Signorum, & Idearum compoſitione, ad omnia inventionum, diſpoſitionum & memoriæ genera:* & Pariſiis An. 1582. librum *de Umbris Idearum*, implicantibus artem quærendi, inveniendi, judicandi, ordinandi & applicandi ad internam
13 ſcripturam, & non vulgares per memoriam operationes explicatis. * Refert vero in illis ſe ad alium librum, *Clavem* quam vocat *magnam*, qua omnis inveniendi ratio contineatur; quæ an edita ſit, ignoro. Sed forte & illa Clavis, ſi edita eſt, alia clave indigere videbitur; nam ita de ea ipſe Jordanus ait: *qui ex Clavi magna poterit elicere, eliciat: non enim omnibus dabitur adire hanc* Corinthum. Ille vero ſe hanc artem ad ſummum perduxiſſe gradum venditat; *nobis* inqvit, *ita ſucceſſiſſe præſumimus, ut quicquid ab antiquioribus hâc de re fuit conſideratum, præceptum & ordinatum (quatenus per eorum ſcripta, quae ad noſtras devenere manus, extat explicatum) non ſit conveniens pars inventionis noſtræ, quæ eſt inventio ſupra modum prægnans, cui appropriatus eſt liber Clavis magnæ.* Rationem addit: *nobis cum datum eſt illam inveniſſe & perfeciſſe, nec locis materialibus (verificatis ſeu per ſenſus exteriores) ultra non indiguimus, nec ordini locorum memorandorum ordinem adſtrinximus; ſed puro phantaſiæ architecto innixi, ordini rerum memorandarum locorum ordinem adligavimus.* Idem in arte memoriæ, libro de Umbris addita, p. 10. *Committe communia communibus: minus communia minus communibus; propria propriis; proprioribus atque propriisſimis propriora atque propriisſima. Hic habes conſiderandi locum, quo non modo ab omni oblivionis formidine exemptus fias; verum quoque ad perfectiores effigiandi & inſcribendi uſus, item in ordinando & methodum methodorum inveniendo promptior atque ſecurior efficiaris. Et habes iſtud modo ſuo in radicibus primis Clavis magnæ.* Idem pag. 33. ibid. de Clave ſuâ: *Modorum quoque, quibus termini adjiciuntur, plurimi & innumeri tibi occurrere potuerunt, dummodo fueris in agitatione Clavis magnæ peritus: illa quippe fons eſt omnium inventionum.*

14 Quod ad principia attinet, ea obſcuriſſimis quibusdam notionibus ita involvuntur, ut meris in tenebris verſari videatur, qui in illis methodi lucem quærit: pleraque enim allegorica, ac typici termini ſunt, unde per longinquam hariolationem mens autoris indagari debet, cum tamen nexus in illis nullus deprehendi poſſit ob defectum eorum, quæ viam apprehenſioni & combinationi ſternant, ordinem turbatum, & occultatas convenientiæ rationes. Quare in libro de Compoſ. Imaginum 2. c. 20. ita de ſe ait: *Nos quamvis non ita ſcribamus, ut ab omnibus & per omnia intelligi velimus, vel posſimus etiam, nullus tamen eſt, cui (ſi attentâ fide & fideli aderit attentione) juxta ſufficientiam cujuscunque, in quâ verſatus eſt, diſciplinæ plurimum juvare &
15 aliquâ placere ſorte non poſſimus.* * Triplex ille *Ens* conſtituit, *Metaphyſicum, Phyſicum, Logicum.* In divinis ſeu metaphyſicis eſt Idea; in naturalibus forma ſive veſtigium Idearum; in poſtnaturalibus ratio, qvæ in primam atqve ſecundam intentionem diſtinguitur, quam ille Idearum umbram appellat. In his umbris triginta

intentiones

intentiones quærit libro de Umbris Idearum, ac rotam conſtituit 30. elementis & ſignis in circumferentiâ notatam, cujus centrum eſt terra, umbram conicam ſpargens. Hinc progreditur ad triginta Idearum conceptus, primo ſimpliciter, ſecundo cum intentionibus umbrarum complexè concipiendis. Illis ſubjungit rotam idealium intentionum, iisdem elementis ac ſignis notatam, cujus centrum eſt ſol. Pauciſſima verba addit de complexione, quæ fit concurſu primæ rotæ cum ſecundâ. *Oportebit*, ait, *volentem per ſe ipſum artem generalem ad habitus intellectus, voluntatis & memoriæ captare (licet eam inpræſentiarum ad memoriæ perceptionem contrahamus) primò callere elementarium primum cum ſuis ſignificationibus: ſecundò ſecundum: tertiò ſecundum deducere per primum. Prima duo nos præſtitimus; tertium ipſius induſtriæ committimus.* * Illis ſubnectit Artem memoriæ, qua applicatio & intentionis univerſa- 16
lis contractio contineatur. * Verum illa axiomatibus proponitur adeò obſcuris, 17
ut ænigmata omnia eſſe videantur. Parte I. Axiomate XII. allegat librum Clavis magnæ, in quo habeantur duodecim Indumentorum ſubjecta; Species, Formæ, Simulachra, Imagines, Spectra, Exemplaria, Indicia, Signa, Notæ, Characteres & Sigilla; ſed duodecimum omittit: in quibus omnibus parum ego diſcriminis deprehendo.
* Parte II. agit de ſubjectis; ubi primum ſubjectum ex principiis Clavis magnæ con- 18
ſtituit phantaſticum chaos, quod ſe habere videatur quam nubes ab externis impulſa ventis, quæ pro impulſuum differentiis atque rationibus, infinitas omnesque ſubire valeat ſpecierum figuras; ita tamen, ut immaterialia ſubjecta non admittantur, de quibus ſe in *arte artium & facultate facultatum* acturum promittit. Agit porrò de varietate ſubjectorum, eorum extenſione, diſtantia (conſtipatio enim & confuſio fugienda, ut in omni ſcriptura & ſignatura non literæ ſuper literas, non ſigilla ſuper ſigilla apponi debent) de ſubjectorum repetitâ excurſione, quomodo ex conſuetudine habitus acquiratur; ut quemadmodum legentes & cytharizantes de literis & tactu chordarum non cogitant; ita ſine magnâ animi intentione è characteribus illi impreſſis; qui artem hanc callent, memorare poſſint. Inveniſſe enim, ait, viam committendi ſingulis quibuscunque ſubjectis integros quosque terminos retinendos, & majora longeque plura, ut ex arcanis magnæ Clavis videri poſſit. Conſiderat in ſubjectis affectivitatem, facultatem ſcilicet afficiendi cum aliqua varietate, quæ vel ab externâ vel internâ causâ venit, quæ per appoſititia ſubjecta exprimenda ſit. Agit deinde de Adjectis, per quæ intelligit ea, quæ ſunt ſubjecto ſive phyſico, ſive technico, ſive phantaſtico appoſita, ad aliquid per ſolertem cogitationis apparatum præſentando, effigiando, notando, vel indicando, ad picturæ ſcripturæque ſimilitudinem exprimendam vel ſignificandam. Figuram hic, ſine tamen typo, deſignat verbis obſcuriſſimis, de quâ tamen miracula nos exſpectare jubet: *Excellentiſſima pleraque alia per hanc figuram pertractari poſſunt: ſed minimè hîc locus eſt. Hoc unum dixerim, quod ſi attentius eam contemplabere cum rationibus hic explicitis, artem figurativam talem poteris adipiſci, qualis non ſolùm memoriæ, ſed & ceteris omnibus animæ potentiis, mirum in modum ſubveniendo conferet.* Illa adjecta ulteriùs explicat, & per decem categorias deducit.
* Succedit de Organo tractatio, quâ modum exponit, quô anima utitur in recolligen- 19

dis ſuis ideis, habetque multa abſtruſa φιλοσοφούμενα, ad actum imaginationis & memoriæ declarandum: ubi hoc notabile proponit, quod mora longior non faciat ad rei apprehenſionem, ſed formæ activitas; quæ, quo celerior eſt, eo magis ap-
20 prehendere faciat rem ſibi objectam. * Tertiâ parte conſiderat operandi formam, ubi ſuam præ antiquis praxin extollit. Duplicem autem habet praxin, verborum & rerum, quam per varias rotas mobiles ac immobiles proponit; quas nemo, ut nec ipſe diffitetur, ſuo ductu intelligere poterit, niſi à vivo præceptore
21 doctus. Mirè tamen hoc invento ſibi plaudit. * Ex altero illo de Compoſitione Imaginum libro nulla huic inferri lux poteſt: nam novis illic tricis omnia permiſcentur. In prima ejus parte agit de Subjectorum variationibus, conditionibus, quibus ſubjecta parantur ac diſponuntur: de atriis diverſorum generum atque campis. Atria habet, ſecundum ordinem 24. literarum, viginti quatuor, (quæ alii loca appellant) ſingula atriorum nomina ab alphabeti literâ in ordine incipiunt: ut Altare, Baſilica, Carcer, Domus, Eqvuleus, Fons, Gladius &c. Habet duodecim Adcinentium Cubilia: habet 15. campos. Parte ſecunda enarrat imagines duodecim principum, qui rerum omnium ſecundi-mediique ſunt effectores. Tertia parte tractat de triginta ſigillis. Verum hæc omnia labyrintho ſimillima videntur, unde ſine Ariadnes filo te nunquam extricaveris; ſummo enim ſtudio vir ille omnia implicuit & involvit; nos tamen recenſere quædam ex iis, etiam non ſatis intellecta, voluimus, ſi qui ſint, qui hæc μετέωρα captare, & in ſenſum ac ordinem redigere velint: qui ſi erui ex collatione librorum horum poſſet, improbus certè labor, nec tamen inutilis, ſubeun-
22 dus eſſet. * Proponit & Johannes Belot, Gallicus Autor, cujus in ſuperiore capite mentionem fecimus, *artem* ex Lullio *memorativam*: ſed & illa eſt manca & mutila, neque rectè ſecundum certa principia ordinata videtur, quemadmodum Mnemonica illa Bruniana: ſatis enim patent ejus generaliſſima principia, ſed quæ ex iis deducit, miris inter ſe nodis contorquentur.

23 Sed mittemus viam hanc confragoſam & aſperam, quam alii planiorem nec iſtis terminorum ſentibus & ſcrupis obſitam, nobis ſternunt. Diu hæc ars non niſi vivis præceptoribus tradita, nec certis comprehenſa regulis fuit, ne ſcilicet divulgato arcano illa vileſceret; vel ita involuta fuit, ut nullus inde fructus ad lectores promanaret. Non ignorarunt illam è Scholaſticis multi. D. Thomas eâ uſus fuit. Sed plerique eam celarunt. Superiore ſeculo exeunte multi hujus artis præcepta in publi-
24 cum ediderunt. * Extat Cosmi Rosselii *Theſaurus artificioſæ memoriæ*, Venetiis Anno 1574. in 4. editus. Præcipua vero ejus tractatio verſatur in Locorum diſtributione, figuris rerum, applicatione figurarum ad memoranda, & memorandorum ad figuras. Locorum ſcilicet ſollicita debet eſſe disquiſitio, in quibus aſſumendis magna autorum eſt variatio; aliqui naturales, aliqui artificiales præferunt. Metrodorus ex antiquis in iis ſignis, per quæ ſol permeat, trecentos ſexaginta locos poſuit, è quibus munimenta memoriæ quærantur, & rerum imagines animis hominum inferantur.
25 * Julius Camillus non ad artem reminiſcendi ſolùm, ſed & generalem uſum locos univer-

univerſales commentus eſt. * Mentionem artis ejus reminiſcendi facit *Hieronymus Maraſiotus* in ſuô *de arte Reminiſcentiæ* libro ſtatim ſub initium. *Joannes Sturmius* in libro *de linguæ Latinæ reſolvendæ ratione* de locis, in quos eam reſolveret, ſollicitus cap. 1. de hoc Julio Camillo narrat, quod primus cœperit ſolvere lingvam Latinam, eamque dividere partibus ipſius hominis: putavit enim, ſe in homine poſſe invenire omnem ordinem univerſitatis; & in dividendo homine diſſolvere & dividere poſſe omnem copiam & varietatem vocabulorum: in hominis oſſibus ſiquidem natura inveniatur terræ; in ſanguine natura caloris & ignis; in ſpiritu aër; in urinâ aqua &c. Poſtea tamen ipſe hanc rationem improbavit, & *theatrum* inſtituit, in quo univerſitas naturæ poſſit videri, digeri, diſtingui, cumulari. * Theatrum illud 27
diviſit ſeptem Planetis. In Planetis obſervavit uniuscujusque proprietates, quod & feciſſe Jordanum Brunum in libro de *Compoſitionibus imaginum* videmus. Editus verò eſt liber illius de hac re linguâ Italica, ut Sturmis loco citato teſtatur. * Im- 28
menſæ illius laudes ſunt apud Riccium in *præfatione Apparatus Latinæ locutionis*, qui ſuos defectus ſuppleri poſſe credidit hoc theatro, quod tum non editum erat. *Id à Julio Camillo*, inquit, *Viro in hac una præcipiendi facultate facilè principe cumulatè abſolutum exſpectare licebit, qui in ſuo theatro ita ad ſua capita, vel unumquodque, quod homini in mentem dicere venire poſſit, ex ordine digeſtum habet, ut inde vel infanti Latina oratio, in calamum ſcribenti, quam uberrimè confluere poſſit. Quod quidem divinum opus, ne aliquo maligno fato nobis intercipiatur (nam aliquot annos ad regiam voluntatem nobis proferri, æquo animo perferri poteſt) ſummis precibus à Diis immortalibus contendendum eſt.* * Sed tamen totum hoc divinum opus Lilius 29
Gyraldus *Dialog. 2. de Poëtis noſtri temporis* contra Riccii judicium aſpernari audet: *Fuit*, inquit ille, *Julius Camillus Forojulienſis Polyhiſtor, qui in diſciplinis novas quasdam methodos ſe inveniſſe gloriabatur, ut theatrum illud ſuum, quo miraculosè concluſas diſciplinas prædicabat, ad oſtentationem & quæſtum potius, quam ad erudiendos credulos adoleſcentes: unde non modo ab amicis, ſed & à principibus viris grandem pecuniam interdum extorquebat.* Quare tacitè pungit Riccium, virum alioquin Latinè doctiſſimum, qui in epitaphio ipſi ſcripto vocavit *virum ad omnia ſcientiarum omnium ſenſa mirificè eruenda, & ſcientias ipſas in ſuum ordinem aptè conſtituendas naturæ mirè factum, de Latinis literis inprimis optimè meritum;* cum tamen carmina ejus invitis Muſis & Minervâ compoſita Gyraldus, & rectè quidem, judicet; * Sturmius verò 30
optimi judicii in linguâ Latinâ Camillum fuiſſe fateatur. * In hoc Opere ver- 31
ſatus ille fuit annos quadraginta, nec profecit; nam tanquam myſterium quoddam celavit, ac tandem ab amicis ejus, non ab ipſo, hæc edita eſt theatrica ratio. Illam exponere aliquatenus ipſe Camillus in Carmine ad Petrum Bembum videtur, quod in *delitiis Poëtarum Italorum* reperitur. Totam ſibi diſplicuiſſe ait Sturmius, qui ſatius putabat eſſe ſequi ordinem naturæ, aliosque locos commentus eſt, ad quos ille linguæ Latinæ phraſes referret. * Verum Julius Camillus ad artem memoriæ ſimul reſpexit, ut expreſsè teſtatur Maraſiotus. *Julius Camillus*, inquit, *ſuæ arti reminiſcendi* 32

 locum

locum quærens, delectabilem illam omnibus curioſis intellectibus theatri ſui ideam re-
perit, quam pro univerſali loco memoriæ habens particularibus diſtinxit mediis, variisque
Deorum imaginibus exornavit, ut eo promptior memoria fieret, quo diſtinctior ſit loco-
rum & imaginum apparentia.

33 Non eſt exiguus eorum numerus, qui hanc artem præceptis ſuis illuſtrarunt:
nam præter memoratos ſunt PETRUS RAVENNAS, qui ſcripſit librum hoc titulo:
Phœnix ſeu introductio ad artificioſam memoriam comparandam. Vincent. 4. 1600. &
Colon. 8. 1608. editum. ROMBERGIUS *in Congeſtorio artificioſæ memoriæ*, cujus do-
ctrinam *Ludovicus Dulcis* ſub forma Dialogi Italica lingua Venetiis in 8. 1562. edidit.
Laurentius Gulielmus, *Matheolus Peruſinus*, *Franciſcus Monleus* in libris de arte Rhe-
torica, FRANC. MARTINUS RAVELIN *in Arte Memoriæ* exemplis aucta, Franc. in 8. 1615.
edita. JOAN. MICH. ALBERTI *in libro de omnibus ingeniis augendæ memoriæ*, Bonon.
4. 1591. edito. MEYSSONERUS *in Pentagono Philoſophico-Medico*, *ſive Arte novæ re-*
miniſcentiæ, Lugd. 4. 1639. edita. MENTZINGERUS *in præceptis de naturali memoria*
34 *confirmanda*, Argent. 1568. editis. * JOH. HENRICUS ALSTEDIUS tot artium &
diſciplinarum faber hanc qvoqve partem intactam non reliquit. Scripſit enim *Thea-*
trum Scholaſticum, in quo cum aliis proponitur *Gymnaſium Mnemonicum* de perfe-
ctione memoriæ & reminiſcentiæ, Herborniæ in 8. 1610. editum. Scripſit & *Syſtema*
Mnemonicum, Francof. 8. 1610. *Trigas Canonicas*, quarum I. eſt Artis Mnemologi-
35 cæ Explicatio, Francof. 8. 1611. editas. * Extat Hiſpanica lingua ſcriptus liber
D. JOANNIS VELASQUEZ de AZEVEDO *Fenix de Minerva y arte de Memoria que en-*
ſenna ſin maëſtro a aprender y retiner, Madrit An. 1620. 4. Italica lingua Patavii edi-
tus eſt F. PHILIPPI GESVALDI liber, cum titulo *Plutoſofia*, qui plenius illam artem
36 proponit, & eorum, qui ante ſe de hac arte ſcripſerunt, methodum examinat. * Idem
in Lectione IX. ubi agit de locis per Circulationem, qua intelligitur color Rhetori-
cus, ſingularem *artem & methodum de multiplicandis conceptibus*, ſub titulo *Cor-*
nucopiæ pomiſit, quæ convenire cum totis illis combinatoriis Lullianis videtur.
37 * Promiſerat & MAGNUS PEGELIUS, ſupra nobis laudatus, in illo ſuo Theſauro
rerum ſelectarum pag. 115. *Efformationem perquam puſillam, quam dum certo modo*
apud te recondis, reddere ſive repetere & ſic meminiſſe potes ſummas rerum, quas ſeu
legis, ſeu audis, ſeu animo intentus concipis, ſic ut ſine mora interjecta ulla è veſtigio,
vel quando velis & quidem ordine eodem tum &, ut velis, inverſo ſeu retrogradò or-
dine eaſdem repetere valeas, etiamſi dicta rerum capita centena vel plura, eaque vel
ſimilia, vel utcunque diverſa, ſuo ordine, quocunque oblata fuerint. Quod an à ce-
teris Mnemonices doctoribus intactum fuerit artificium, dicere equidem non poſſum.
38 * Prodierunt Lipſiæ & Francof. 1678. in 8. *variorum de arte memoriæ tractatus ſele-*
cti, quibus perſpicua methodo doctrina illa traditur. In iis primo loco habetur
Gazophylacium artis memoriæ, illuſtratum per LAMBERTUM SCHENCKELIUM DU-
SILVIUM: quod ſub *Martini Sommeri* nomine Venetiis editum eſt. Et iſte quidem
Schenckelius artem hanc paſſim magno cum ſucceſſu nec ſine inſigni ſuo lucro exer-
cuit.

cuit. Edidit quidem nonnulla, verum omiſſione vocalium literarum præcipua artificia obſcuravit, qvæ tamen ab oculatis deprehendi facile potuerunt. Et extat *Arn. Backhuſii* quædam ſuper illa Clavicula. * Eam qvoqve artem Schenckelianam 39
Fr. Martinus Ravellinus explicatiorem dedit, cujus jam ſupra mentionem fecimus, eſtqve & illa Collectioni Lipſienſi addita. Sunt & libelli exigui, titulo *Schenckelii detecti & redivivi*, editi, qvibus Methodus & Praxis Schenckeliana oſtenditur.
* Hanc Schenckelianam methodum, ſed multis acceſſionibus auctam, Gallica lin- 40
gua propoſuit *Adrian. le Cuirot*, ſub titulo, *Magazin des ſciences;* Pariſ. 1623. in 12. editam. Ejusdem *Schenckelii Methodus de Latina lingua intra 6. menſes docenda*, edita eſt Argent. in 8. An. 1609. * Continentur in collectione illa Lipſienſi porro Jo- 41
HANNIS AUSTRIACI, tum & HIERONYMI MARAFIOTI libri optime ordinati, JOHANNIS SPANGENBERGII *Erotemata* etiam illic habentur, minime contemnenda, qui melioris intelligentiæ gratia in hanc methodum ſimpliciorem artem redegit.
* Cæteris tamen omnibus, qvos modo enumeravi, præferendus videtur perſpicui- 42
tate & methodo Anonymus ſcriptor in libro, cui titulus: *ars memoriæ localis, plenius & luculentius expoſita, qvam antehac nunqvam, una cum applicatione ejusdem ad ſingulas diſciplinas & facultates*, Lipſiæ 1620. in 8. edita; qui in Academia Lipſienſi hanc artem docuit, ut ex præfatione apparet, in qva & Terrentium in eadem arte magiſtrum laudat, alterum ævi noſtri Simonidem, qvem Academia Lipſienſis non ſemel cum ſtupore audiverit, aliena, qvantum vellet qvis, recitantem ut ſua. Adhibet in quibusdam locis notas & characteres græcos, ac verba trajecta; ſed facile illa detegi poſſunt: & adjecta eſt quædam pro eorum explicatione clavicula. Ingenua ejus confeſſio hæc eſt: *neminem tam ineptum eſſe debere, ut ex hac arte ſibi ſperet omnis ſcibilis notitiam: quod artis quidem reſpectu non impoſſibile eſſe judicat; ſed vel negligentiam noſtram, vel occaſionem, vel vitæ brevitatem impedimento eſſe, qvo minus ad omnium rerum cognitionem pervenire queamus; ſufficere, hac arte ſibi comparare poſſe diſciplinarum neceſſariarum abſolutiſſimam notitiam, non neceſſariarum ſuperficiariam.* * Non parum lucis huic arte attulit ADAMUS BRUXIUS *in Si-* 43
monide ſuo redivivo, ſeu *Arte memoriæ & oblivionis*, Lipſ. An. 1640. in 4. edita, tabulis comprehenſa. Nam omnia figuranda, voces, ſententias, tempora ad certum ordinem revocat, certasque ſingulis quaſi per indicem imagines adſignat, magno uſui futuras, qui ad praxin hujus artis ſe applicabunt. Subjecit *Nomenclatorem, Mnemonicum*, quem externa ſpecie puerilem, magno tamen uſui futurum dicit. Sed diſſimulavit ejus uſum, quem paulo ſagacior facile deprehendet.

Tota artis hujus ratio in eo conſiſtit, ut locorum, rerum formandarum, 44
imaginum, connexionis, certa & bene ordinata methodus obſervetur. * In Lo- 45
cis diſpeſcendis magna ſollicitudine verſantur multi. Loci ſunt vel naturales, vel artificiales, de qvibus eorumque conditionibus Roſcellius, Ludovicus Dulcis multa tradiderunt; ſed ſcrupuloſa admodum, neqve magno uſui futura; in quibus examinandis operoſus eſt *Philippus Geſvaldas*, qui, me quidem judice, omnium accu-

ratiſſime

ratiſſime hanc doctrinam perſeqvitur. Multa enim contra Roſcellium & alios de Locorum delectu non ſine ratione diſputat: locos imaginarios plane rejecit, Locorum etiam naturalium parciorem eſſe uſum vult, ſed artificiales omnibus præfert. Multa hic de ſenſibilitate, immobilitate, invariabilitate, diſtinctione, numero, diverſitate, lumine, qvantitate, diſtantia, ſucceſſione, ſolitudine, altitudine, ſitu, ſignatione numerica, proportione locorum ordine motus, perſonis immobilibus in locis, de locis numerabilibus, locis directis & transverſis, locis alternatis, locis in progreſſu, & regreſſu, locis per circulationem disqvirit, de qvibus aliis ne cogitatum qvidem vidi. Muta qvoqve habet de Imaginibus, earumqve collocatione, rebusqve per imagines collocandis. *Johannis Auſtriaci* qvoqve in iis laudanda eſt diligentia.
46 * *Schenckelius* novem lectionibus univerſam artem includebat. Prima erat in vocabulis apprehendendis, ſecunda in ſententiis memoriæ mandandis: tertia in librorum ac orationum ſummariis argumentis recenſendis: qvarta in vocabulorum non intellectorum apprehenſione: qvinta in Oratione memoriter recitanda, & ab auditore memoria excipienda: ſexta in diſputatione & Syllogiſmis proponendis: ſeptima in collocatione librorum, citatione autorum, dictatione & ſcriptione diverſarum literarum: octava in applicatione artis ad omnes facultates: nona & ultima in regulis circa hanc artem in univerſum obſervandis. Sed omnia plenius ab Anonymo ſupra laudato explicantur.

47 De Arte omni Mnemonica ita ego judico, in iis diſciplinis, in qvibus è bene ordinatis & connexis principis omnia deducuntur, ſupervacuum eſſe ejus uſum: qvi enim hic imaginibus juvare velit memoriam, duplici onerabit conceptu, cum ſimplex cognitio e recte deductis principiis proveniens, per ipſum illum ordinem memoriæ ſe ingerat. Per imagines autem verus rerum nexus confunditur, ac qvaſi nebulis qvi-
48 busdam involvitur. * Qvare nullatenus probo *Stanislai Mink von Weinsheun*, vel, qvi ſub illo nomine latet, *Winckelmanni* inſtitutum, qvi *Logicam Mnemonicam ſive memorativam* conſcripſit Halæ Saxonum Anno 1659. in 12. editam. Cum enim judicii vim potiſſimum talis diſciplina reqvirat, neqve ideo à pueris apprehendi ſatis poſſit, ejus per phantaſiam novis imaginibus impraegnatam turbabuntur circuli.
49 * Idem de Metaphyſica, Phyſica, Ethica, Politica dico. Studia Mathematica, qvoniam in figuris jam tum verſantur, ſtultum eſſet novis onerare imaginibus: nam figu-
50 ræ ipſæ in ſenſus incurrunt, & imaginem intellectui ſiſtunt. * Ineptum itaqve eſt conſilium *Königii*, qvi *Geographiam* & qvidem *Mathematicam* per aleæ luſum pueris proponendam ſuaſit, edito eum in uſum cum operoſis figuris libro, qvem Imperatori magno apparatu inſcripſit. Ipſæ illæ chartæ Geographicæ coloribus ſuis diſtinctæ Mnemonicum artificium oculis exhibent, in qvibus pueros ſeptennes ita exercitatos vidi, ut objecta charta nominibus nuda, qvalem *Joannes Strubius* in hunc finem edidit, ſine ulla hæſitatione loca urbium & regionum digitis ſignarent. De illis generalioribus imaginibus, qvibus Europa virgini, draconi volanti, Africa leoni, Italia pedi &c. comparari ſolet, nunc non dicam: nam illæ phantaſiam juvant in regionum

finibus

finibus imprimendis, ut ſtellæ in cœlo per certas quasdam imagines ſignari ſolent. Neque de nominibus urbium dicam, quæ per imaginum figuras memoriæ commodius infigi poſſunt. * Ceterum ad omnia, quæ in diſciplinis occurrunt, quatenus 51
in facto conſiſtunt, vel ad memoriam & phantaſiam potius, quàm ad judicium, referuntur, utiliter adhiberi imagines mnemonicæ poſſunt.

Sic in facultatibus, quas vocant, Theologia, Juriſprudentia, Medicina, illæ 52
non ſpernendæ ſunt. Cum enim Theologus in ſacro Codice præcipuè occupetur, ad Hiſtoriam ſacram & argumenta capitum memoriæ imprimenda non parum conferent ſubſidia Mnemonica; * Cujus ſpecimen eximium oſtendit his ſtudiis ce- 53
lebratiſſimus JOHANNES BUNO libro Germanica lingva edito, Anno 1680. ſub titulo: Bilder-Bibel. * Ante illum WINCKELMANNUS generali aliqua tabula 54
ideam Veteris Novique Teſtamenti complexus eſt, libello Germanico, Bremæ Anno 1679. edito, cui titulus Sontags-Arbeit. In illis tamen tabulis, præcipuè Bunonianis, fortè nimiam imaginum conſtipationem & exilitatem improbaveris. * Sed 55
labore improbo, non in his tantum, ſed & in aliis, vir optimus defunctus eſt. In Juriſprudentia enim, ubi pleraque conſtant autoritate librorum juris, ſimilem ille laborem ſuſcepit, quo per omnes juris Civilis, Canonici & Feudalis libros non ſolùm titulos & eorum nexum, ſed & ſingularum legum & paragraphorum argumenta per imagines magna & ſollicitiſſima cura expreſſit. * Antea quoque Ano- 56
nymus aliquis *Introductionem Mnemonicam*, cujus beneficio rubricæ Inſtitutionum & Pandectarum corporis Juris Civilis ſpatio breviſſimi temporis memoriæ mandari poſſint, ſed ſine loco impreſſionis & tempore addito, publicavit. Imagines hic ſatis eleganter depictæ & benè ordinatæ, ſed ad ſolos ille titulos tantum reſpexit, non habita numerorum ratione. Alius quoque NICOLAUS BULACHERUS Lipſiæ tabulas Inſtitutionum ſummarias additis imaginibus mnemonicis edidit. Sed & ille imperfectus labor eſt. * In Medicina etiam ad Nomenclaturam ſimplicium prodeſſe 57
Ars Mnemonica poſſet. In Hiſtoricis præcipuè uſus ejus artis ſe exerit. Habemus in illis Tabulas de IV. Monarchiis, variè interpolatas & recoctas. Qvæ enim primum ſine Autore circumferebantur, ab *Henrico Schævio*, *Winckelmanno*, *Bunone* reformatæ fuere. * *Winckelmanni* extat *Cæſareologia* cum Tabula Mnemonica, qua Cæſarum nomina & tempora exhibentur. * *Buno* multa de rebus geſtis 58
adjecit, per omnes Monarchias & regna, addita prolixa explicatione. Idem *Hiſto-* 59
riæ Univerſalis Ideam Mnemonicam alio labore per millenarios & ſecula deductam in juventutis uſum edidit, connotatis iis, quæ ad revolutiones & mutationes imperiorum & regnorum pertinent; qui labor profectò laudem ſuam meretur. Uſus verò hic eſt locis naturalibus, non caſtris. Qvæ cum in omnium manibus ſint, illis immorari nolumus. * Extat in hiſtoria artis Mnemonicæ ſpecimen, à *Johanne Theo-* 60
doro Dieterico, puero, undecimum agente annum, exhibitum, qui Hiſtorico-Chronologicam ſeriem à Julio Cæſare usque ad regimen Ferdinandi III. memoriter in publico conſeſſu recitavit, ductu *Winckelmanni*, quod editum eſt Gieſſæ Haſſorum Anno

1653. Aliud ſpecimen hujus artis è Scholâ *Bunonis* exhibitum narrat *Frommannus de*
61 *Faſcinatione lib.* 3. *part.* 4. *ſect.* 1. *cap.* 4. * Tale ſpecimen Hiſtoricum à conditu orbis usque ad exciſionem Hieroſolymorum, per Titum Veſpaſianum factam, in Academiâ Roſtochienſi *Johannes Heinl*, Holmiâ Svecus, beneficio hujus artis, & ductu *Caſpari Cloſen*, qui & in præfat. ejus ſpeciminis laudat *Petri Laurenbergii* inſtitutiones Mnemonicas nondum editas, dedit, quod editum eſt Roſtochii Anno 1660.

62 In Linguis addiſcendis non contemnenda ſunt Mnemonica ſubſidia. Becherus quidem in Methodo ſua didactica nullam hic Mnemonices rationem habet, ac laborem Bunonis aſpernatur: putat enim, radicibus cognitis derivata facili negotio addiſci poſſe, ſi literas initiales & terminationes quis in ordinem redigat. Syntaxin quoque levi negotio in compendium reduci poſſe. Qvod aliqua quidem ex parte verum eſt. Neque ego in Syntaxi, quæ ex naturali quadam combinatione dependet, aut in derivatis, magnopere Mnemonica artificia quæſiverim. Sed in radicibus ta-
63 men cujuscunque lingvæ ediſcendis illa uſui eſſe poſſunt. * Hebraicarum Radicum & Græcorum primitivorum ſeriem benè inventis & ordinatis imaginibus olim
64 *Henricus Schævius*, meus quondam Præceptor, vir ingenioſiſſimus, deduxit, quas etiamnum poſſidet *Ægidius Neudorffius*, Scholæ Heidenſis in Dithmarſia Rector, vetus è condiſcipulatu amicus. * Idem Schævius in lingva Latina *Vocabularium mnemonicum* edidit, characteribus rubris nigris & mixtis diſtinctum pro trium generum
65 cognitione. Alii aliis artificiis mnemonicis extra imagines feliciter uſi ſunt. * Ita *Schickhardus* in Horologio Hebraico artificio alluſionum uſus eſt, ac Collega noſter honoratiſſimus, *Matthias Waſmuthus*, Hebraicarum radicum Lexicon perpetuis alluſionibus ex aliis linguis adornavit, quibus tirones cum optimo ſucceſſu eas apprehendunt.
66 * Idem in aliis Græca ac Latina lingua fieri poteſt; & notavi ego voces è Germanica & vulgaribus linguis adeò Græcis & Latinis eſſe affines, ut facillimo negotio ex earum ſimilitudine addiſci poſſint. Qvæ res non ludicrum tantum, ſed & maximè ſerium uſum habet: nam illa affinitas è ſecretis, atque maximè philoſophicis ac na-
67 turalibus, cauſis orta eſt; de quo alio loco plura. * Incidit hîc, quod *Antonius Wood* in Hiſtoria & Antiquitatibus Univerſitatis Oxonienſis *lib.* 1. *ad Anno.* 1292. memorat è MSto libro conſummatiſſimi ſuo tempore philoſophi *Rogeri Baconi*, quo Joannem Londinenſem, diſcipulum ſuum, Clementi IV. commendat, qui hæc de ſe ipſo narrat, qvod, *ex quo Alphabetum didicerit, annos quadraginta in ſcientiis linguisque acquirendis poſuerit, totoque illo tempore, exceptis duobus quibusdam annis, & labores infinitos exantlaverit, & impenſas tamen haud minores fecerit: poſſet tamen quadrante vel ad ſummum dimidio anni virum ſedulum & literarum tenacem totâ ſuâ eruditione imbuere; modò ipſi tabulas aliquot analyticas conficere liceret; quas diſcipulus ille ſuus & in initio ſequeretur, & ſubinde conſuleret. Imò in dubio non ponebat, quin aſſiduæ diligentiæ viro præmonſtraret, qua ratione vel trium dierum ſpatio tam perfectam linguæ Hebraicæ cognitionem nanciſceretur, ut exactè comprehenderet,*

quic-

qvicqvid ſancti Patres viriqve olim ſapientes in dilucidando ſacro Textu ſcripſerint. * Addit Antonius Wood: *adeo non Horologii Hebræi primus inventor Schickhardus;* 68
Porro autem & qvicqvid ad ſacrum eundem textum emendandum pertinet, ſe promiſit oſtenſurum. Qvin etiam ſpopondit, tres tantum ſe dies depoſcere ad aliqvem in lingua Græca ſic erudiendum, ut qvæcunqve non tantum de materia Theologica, ſed & Philoſophica conſcripta ſunt, clare innoteſcant. Profitetur inſuper, unica ſe hebdomada Geometriam, altera vero Arithmeticam penitus aperturum. De iis promiſſis vero Autor ita judicat: *hæc an viis vulgaribus præſtiturus eſſet, an vero methodo Trithemiana, hoc eſt, Steganographia & Polygraphia, neqve mihi ſatis conſtat, neqve ipſe explicat Baconus,* Forte & in hoc Baconus ad artem Mnemonicam reſpicit, qvæ iſto tempore inter myſteria cuſtodiebatur. Qvomodo linguæ vulgares facili via per Latinam addiſci poſſint, monſtrat Winckelmannus in *Proteo ſuo*, Oldenburg. 1657. lingua Germanica edito, pag. 121.

In Orationibus, qvæ ad Principes & ad populum habentur, magno illa ars 69
uſui eſt. Sive enim memoriter à nobis aliqva recitanda ſunt, adjumento erit in iis retinendis; ſive reſpondendum ad illa ſit, qvæ alii propoſuerunt, etiam hic illa locis & imaginibus ſuis, veluti qvibusdam characteribus, ſuccurret: qvam ob cauſam Oratori Eccleſiaſtico & Civili vehementer prodeſſe poterit. Et ſane obtineri poteſt continuo exercitio, ut in hac arte exercenda adeo promptus qvis ſit, ut perinde ipſi ſit, an legat orationem, an è characteribus ac imaginibus animo impreſſis recitet. Qvod in lectione literæ præſtant de verbis, hoc in recitatione imagines præſtant de ſenſibus: una enim imagine integra periodus comprehendi poteſt. Ergo qvo qvis felicior ac promptior in imaginibus concipiendis de re memoranda erit, (qvod exercitio modico facile ab homine, qui εὐφαντασίωτος eſt, impetrari poteſt) eo expeditius ſine ulla hæſitatione, qvaſi ex charta legeret, recitabit.

Sunt præter imagines & loca, qvæ aliqvam curam & moleſtiam reqvirunt, 70
alii qvædam artificia Mnemonica non ſane contemnenda: neqve enim refert, utrum imaginibus, an aliis characteribus, connexio illa rerum concipiatur. * Expedi- 71
tiſſima eſt numerorum per literas exprimendorum ratio, qvæ literæ verbo aliqvo memoriali comprehendi poſſunt, qvod connexionem cum re, cujus reminiſcentia qværitur, habeat; qvod inventum centum boum mactatione dignum vocat Winckelmannus in *ſuo Horto & Arbore Philoſophiæ* pag. 118. * Ita in Hiſtoricis ſolent anni 72
mundi vel æræ Chriſtianæ, vel ætatis Imperatorum, certo aliqvo verbo memoriali exprimi, qvod valde commodum eſt. Ea ratione *Henricus Schævius* per appoſitionem verborum memorialium Titulos Digeſtorum & Codicis eorumqve numerum memoriæ imprimit: ego illud in Inſtitutionum & Decretalium titulis tentavi. Qvis enim, cum audit titulum *Locati conducti*, non facile reminiſcatur vocis *Paſcha?* qvia à Paſchatis tempore illi contractus iniri ſolent. Et hic PS ſignificat numerum libri, litera C numerum tituli. Titulo de termino moto jungitur vox SyNCoPe. Syncope de medio tollit, ita & lapis, qvi terminum notat, de medio tollitur, & in illa voce

 literæ

73 literæ SN ſignificant librum, literæ CP titulum. * Hâc inventione adeo ſe felicem prædicat Winckelmannus, ut in hæc verba erumpat: *Maxime à te peto, ut ſi hoc omnium ſcientiarum ſecretum intellexeris, perpetuò ſerves occultum, nec myſterium tàm mirandum transfundas in indignos. Porci enim non ſunt unionibus exornandi, nec pretioſis onerandi margaritis.* Remittit qvoqve ad *Relationes ſuas ex Parnaſſo, de Arte Reminiſcentiæ*, Gieſſæ in 12. Anno 1661. editas, ubi plura de uſu Alphabeti numerici habet. Aliam qvoqve & expeditiorem per literas numerandi rationem idem pag. 220. *Horti ſui Philoſophici* proponit, de qvâ ita ille: *Modum habeo, qvo numerum omnem ſufficienter & literis paucis conſignare potero & ſcribere; latent in ſingulis paſſibus plura myſteria, ut qvanto ex his majora inveneris, tanto reſtent ampliora invenienda. Via paratur tibi incipienti, in qvâ proficienti non eſt difficile ſucceſſu temporis invenire multa rara & maxima.* Non explicat vero ille, ad qvcs præterea uſus numeri illi literarii applicari poſſint, qvod forte ſibi ſecretum ſervavit: Niſi forte etiam res illis numeris per hypotheſin aliqvam notatæ revocari ſimul in memoriam poſſint; qvod fortè in circulis illis Lullianis Subjectorum, Prædicatorum, Qvæſtionum, qvæ novenario numero, ut numeri ipſi, comprehenduntur, obſervari poſſet. In lectione librorum, ſi paginas aut capita memoriæ imprimere velis, fortè etiam uſus illorum eſſe poterit. *Johannes Buno* in variis qvoqve libris ſuis Mnemonicis feliciter talibus
74 literis uſus eſt. * In extemporali Oratione memoriter recitandâ literis & vocibus qvaſi ſignis & characteribus uti docet *Janus Cæcilius Frey* in Viâ ad Scientias. cap. 1. *Sume*, inqvit, *tibi verſus aliqvos, aut orationem noviſſimam; v. g. verſus* Virgilii: Arma virumqve cano &c. *vel aliqvem pſalmum notiſſimum, aut orationem Dominicam* Pater noſter &c. *Jam igitur prima periodus incipiat à primo vocabulo* Pater; *ſecunda periodus à vocabulo* noſter; *tertia à vocabulo* qvi es; *qvarta à voce* in cœlis *& ſic deinceps. Oportet autem tales voces materiæ, de qva dicturus es, applicare, ſimilitudine aliqva aut diſſimilitudine inſtituta, v. g. ſit loqvendum de Pythagora, ita fieri poteſt:* Pater *omnis ſapientiæ humanæ & divinæ meritiſſimo jure cenſendus eſt Ariſtoteles.* Noſter *Orbis noſtraqve monumenta, noſtriqve auctores hujus rei & veritatis amplum ubiqve dant teſtimonium, & referre facile foret.* Qvi es *inter Græcos eloqventiſſimus æſtimatus Demoſthenes, Iſocrates, & tu, Marce Tulli, qvi es diſertiſſimus Romuli nepotum, annon ubique id fatemini?* In cœlis *non tot micant ſtellæ, qvot honorificis teſtimoniis de Pythagora libri ſunt referti. Qvo facto impoſſibile eſt, humanitus loqvendo, memoriam fallere, qvamvis in longiſſima oratione. Imo breviſſimo momento repeti poteſt longiſſima qvamvis oratio.* Cap. 2. proponit literalem & ſyllabicam memoriam: *Vocabulum aliqvod finge, aut potius vocabulum notum accipe, cujus literæ aut ſyllabæ tibi repræſentent primas literas aut primas ſyllabas materiæ, qvam proferre tibi conſtitutum eſt; v. g. ſit mihi loqvendum de* Alexandro, Romulo, Mercurio, Orpheo, *ſumam hoc vocabulum* armo. *Ergo A ſignificat Alexandrum, R. Romulum, & ſic deinceps; vel ſit mihi loqvendum de* Argonautis, de Mari, *ſumam hoc vocabulum*, Arma. *Itaqve prima ſyllaba refert vocabulum primum, ſecunda ſecundum.* Idem

qvoqve

qvoqve à Schenckelio & aliis Mnemonicis Scriptoribus notatum vidi. * Qvod 75
part. II. cap. 9. *Jan. Cæcil. Frey* proponit, præter reminiſcentiam verborum, inventio-
nis rationem exponit: nam qvia perpetuus rerum analogiſmus eſt, ideo è certis cujus-
dam verſus verbis meditata ſua perpetuâ applicatione depromet ad dicendum plane
imparatus. Ut de mente autoris conſtet, locum totum apponam: *Præceptum hoc
apprimè utile concionatoribus, Advocatis aut aliis, qvibus ex tempore aliqva habenda
oratio, non præmeditatis: & qvo præcepto habitus admirabilis eſt jam regnanti ſummo
Pontifici Religioſus qvidam, à qvo coram collegio Cardinalium concionaturus, in ipsâ
cathedra, petiit ut thema daret concionis; quo dato, ex tempore omnibus admirantibus
concionatus eſt. Præceptum autem hoc eſt per duo inſtrumenta dialectica, ſcilicet ſimi-
litudinem & disſimilitudinem omnium rerum. Omnes enim res aliis ſunt ſimiles &
diſſimiles propter analogiam. Itaqve de qvacunqve re ſive termino ſimplici ſive propo-
ſitione, diſcurrendum eſt, accipe aliqvem verſum notum, v. g. Arma virumqve cano,
Trojæ qvi primus ab oris &c. Jam ſit mihi diſcurrendum de Deo, de femina, de dia-
bolo, de literis; ſtatim, præſertim ſi aliqvis habet aliqvam cognitionem rerum, ſeſe offe-
runt ſimilia, v. g.* per arma, *gravia bella fermè ſunt pro Religione & Deo. Item maxi-
morum bellorum cauſæ fuerunt mulieres, ut Helena & Penelope &c. Jam ſimilitudo
eſt inter virum & Deum. Servire enim Deo regnare eſt. Jam de feminis conſtat; vi-
num enim & mulieres faciunt apoſtatare ſapientes viros. Per* cano, *Muſica, hymni
Deo gratiſſimi. De femina, Sirenes qvot & qvales deceperunt? Per* Trojæ, *Reſpu-
blicas & regna Deus aufert, delet pro libitu, ut Trojam, Babylonem. De femina, Hele-
na, ruina Trojæ: Penelope Procorum &c. Et ſic ordine per omnia licet diſſerere de
omnibus. Debent autem ſimilitudines iſtæ conſiderari, qvod Vetus Teſtamentum nil
aliud ſit, qvam ſimilitudo & figura Novi: & hodie ſunt, qvi totum Plinium in morali
ſuunt. In hoc tota ars fuit Advocati illius* ALARI: *& hodie ferme omnes conciones
in iſtis conſiſtunt.* * Novi, qvi hoc artificio utantur, ut periodos periodis ſemper 76
connectant, tranſitum commodum ſuppeditante ultima periodi voce, ſive illa ſubjecti
ſive prædicati vicem ſubeat. Qvoniam enim nulla vox eſt, qvæ non alia vel ſuo
ambitu comprehendat, vel ab alio comprehendatur, ſub notione generis, ſpeciei, totius,
partis, cauſæ, adjuncti &c. aut alio qvodam modo affinitatem, ſimilitudinem ac diſſi-
militudinem cum aliis habeat; facile ab aliqvo verborum promptu coagmentari perio-
di periodis poſſunt, atqve ita qvalecunqve orationis filum texi, modo id attendat talis
Declamator, ut, qvoad fieri poſſit, enthymematicis tranſitionibus utatur, qvæ ratioci-
nationis aliqvam ſpeciem præ ſe ferant. Sed illa inter præſtigias artis oratoriæ refe-
renda, neqve à viro cordato adhibenda, niſi aliqvo neceſſitatis caſu.

Signis & characteribus qvidam etiam feliciter utuntur in conceptibus expri- 77
mendis loco imaginum; cujus rei exemplum elegans nuper dedit in Chronologicis
Marcellus, Parlamenti Pariſienſis Advocatus. Edidit ille libellum exiguum, Amſtelo-
dami 1686. recuſum, ſed in qvo multæ tamen hiſtoricæ notitiæ per ſigna exponantur.
Titulus eſt: *Tablettes Chronologiqves;* in qvibus à nativitate Chriſti ad noſtra tempora
per

per feriem ſeculorum Chronologia deducitur; ita ut qvælibet pagina ſeculum abſolvat, eademqve ſecundum regna lineis diſtributa ſit, cum numero annorum regiminis. Ab altera parte nomina ſecundum Alphabeti ſeriem poſita, ſignis qvibusdam notata ſunt, qvæ mortem naturalem vel violentam, potentiam, tyrannidem, imperii novi conſtitutionem, ſapientiam, crudelitatem, fortitudinem, mollitiem, eruditionem &c. indicant; qvæ omnia uno qvaſi intuitu patent. Eodem modo *Tabulas ille Chronologicas Eccleſiaſticas* edidit Amſterodami Anno 87. recuſas in 8. qvibus ille notis, qvarum numerus ultra 40. excurrit, ſignificat valorem Conciliorum, eorum rejectionem, dignitates Cardinalitias, Archiepiſcopatus &c. Fundatores Ordinum, Religioſos, Interpretes Scripturæ, Hæreticos, Prædicatores, Caſuiſtas, Juris Canonici Scriptores, Hiſtoricos, Philoſophos, Mathematicos, Oratores, Poëtas, Scriptores dubios &c. ut ita paucis pagellis multa omnino hoc Compendio comprehendat. Scriptæ ſunt illæ
78 Tabulæ linguâ Gallicâ. * Promiſit & alia, qvæ ad artis Mnemonicæ ſpecimina referri poſſunt, *Tabulas ſcilicet Coſmographicas*, continentes deſcriptionem exactam
79 omnium mundi partium, cum particularibus illarum. * Aliqvam hujus conſilii partem jam tum ante executus eſt *Johannes Uppendorffius* in *Schematiſmô ſuô Geographicô*, Rigæ edito, in qvô certis ſignis ſedes Impp. Regum, Electorum, Ducum, Archiepiſcopatus, Academiæ, Parlamenta, Urbes imperiales, Hanſeaticæ, Emporia &c.
80 notantur. * Promiſit idem *Mundum Arithmeticum, in qvo triplex humano generi commodum proponitur.* 1. *Literarum & vocum ſua cuilibet auxiliante patria lingua terrarum ubiqve facilis & enucleata communio.* (De illo invento jam tum Becherus & Kircherus cogitarunt.) 2. *Ordo cenſendi populos, exercitus, imo regna, qvantumvis numeroſiſſima, brevi tempore.* 3. *Citatæ per aëra decurſiones, ab antiqvis fruſtra vel levi commodo pro ſignis duntaxat militaribus tentatæ, nunc claſſiariorum ignium, tintinnabulorum & ceterorum id genus opera pro qvolibet juſſu, tam politico qvam militari, perfectæ.* Scribet Tractatum de *ſimilitudinibus, ex qvibus efficiuntur notitiæ rerum. Qvid ſit illud, qvo meminimus, & qvam habeat vim? Literarios Prodromos, ſive jucundiſſimam memoriæ vel judicii, tam in pueris qvam in adoleſcentibus, præparationem, luſibus & exercitiis juxta mentem D. Hieronymi in epiſtola ad Lætam viduam illuſtratam. Opus cum machinis.* Gallica lingua promiſit libros: *Amphitheatrum Principum, in qvo per machinas informatio magnatum proponitur*: Tractatum *de notis & figuris, qvi reducuntur in qvinarium, & qvibus modo breviori, diſtinctiori, qvam per literas, repræſentari poſſunt omnes cogitationes, etiam arcanæ & abſtractæ.* Ubi in lucem illa mit-
81 tentur, judicari de illis poterit. * Talia artificia etiamſi ad artem Mnemonicam referenda, tamen peculiari nomine *ars Notaria* vel *Notatoria* dici ſolet, qva per notas breves multa ſignificantur. Apud Sinenſes viget illa ars, qva verba & ſenſus uno aliqvo charactere exprimuntur. Talem *Notariam artem* promiſit *Caramuel à Lobko-*
82 *witz.* * Romanis qvoqve talis in uſu ars fuit, qvi per ſigla ſua dicentis verba
83 aſſeqvi poterant, extatqve *Tironis* de ſignis illis liber. * Apud Anglos Georgius Dalgarn *Artem Signorum* ſcripſit, Londini An. 1661. editam, in qva characterem univer-

univerſalem, ſive linguam Philoſophicam, fundavit, qua homines diverſiſſimorum idiomatum, ſpatio duarum ſeptimanarum omnia animi ſui ſenſa non minus intelligibiliter, ſive ſcribendo ſive loquendo, cum aliis communicare poſſint: præterea etiam juvenes Philoſophiæ principia & veram Logicæ praxin citiùs & faciliùs multo imbibere, quam ex vulgaribus Philoſophorum ſcriptis. Adjecit & Lexicon Grammatico-Philoſophicum una in tabula repræſentatum; quo Methodo Prædicamentali omnes res exhibentur cum adjectis vocibus & ſignis confictis. * Cum hac intentione 84
convenire videtur *Ludovicea illa Lingua*, quam auſpiciis Potentiſſimi Galliæ Regis, Ludovici XIV. moliebatur JOACHIMUS FRISICHIUS, Gymnaſii Rigenſis Profeſſor, cujus ideam aliquot ille foliis Thorunii Anno 1681. edidit. Principia, ut ipſe in titulo habet, è Theologia, Matheſi, ceteraque Philoſophia, nec non arte mnemonica ſunt petita, & in claſſes Entium diſtributa, non modò linguarum jam exiſtentium voces in ſua formalitate eſſentiali aut accidentali, proximaque cum rebus convenientia & differentia dijudicantur; ſed & nova lingua naturalis, rationalis, univerſalis & quaſi primæva omniumque facillima concinnatur. Sed huic labori fata interceſſere. * Com- 85
mune aliquod in omni lingua literarum commercium per numeros inſtituit *Becche-rus in ſuo charactere pro notitiâ linguarum univerſali* Francof. Anno 1661. edito, *&* *Kircherus in ſuâ Polygraphiâ.* * Multum huic ſtudio laboris quoque impendit 86
JOHANNES WILCKINS in vaſto libro, quem de *Reali Charactere & Philoſophicâ linguâ* Londini Anno 1668. in folio edidit. Magna ille cura rerum claſſes diſtribuit. Qva ratione etiam illis prodeſſe poterit, qui rerum illa ordinatione inventioni aliquod ſubſidium ex analogiſmo petunt. * Pertinent & ad hanc claſſem, *qui artem* 87
Tachygraphicam vel Brachygraphicam docuerunt, de qua aliquot libri apud Anglos & Belgas prodiere.

Solent & à quibusdam commendari pro memoriæ ſubſidio certa *Chartiludia.* 88
* Meminit Berneggerus *Orat. 2. de parandæ doctrinæ modis illegitimis* ſuprà laudata, 89
alicujus *Chartiludii Logici*, ante centum annos ſuo tempore confecti. *Hujus farinæ*, inqvit, *videri queat Monachi cujusdam, Ordinis Minorum, Thomæ Murneri, Argentoratenſis, Doctoris Theologiæ, chartiludium, ſcriptum annis abhinc centum, & quod excurrit: cujus ope intra ſpatium unius menſis etiam indoctos ac rudes artis Logicæ ad miraculum usque peritos effeciſſe ſe jactat, ut ſuſpicio ſuboriretur, aliquid magicarum artium interveniſſe. Pollicitus etiam eſt, ſe daturum quatuor libros Inſtitutionum Juſtinianearum in ſimilem chartularum luſoriarum formam redactos. Quo præclaro munere an Studioſos Juris beaverit, mihi non conſtat; nec enim vidi. Logicum chartiludium, ſtoliditatem artis vaniſſimæ deteſtatus.* Rectè hac quidem in re Berneggerus judicat. * Ineptus talium mechanicorum inventorum in diſcipli- 90
nis uſus eſt, præſertim in Logicis. Nullus enim rerum nexus eſt. In ſententiis vel vocabulis aliquibus addiſcendis, pueris fortè utilia eſſe poterunt. Ergo non demum à Gallis hæc chartiludia noſtro tempore inventa, qualia ego *Geographica* vidi. * Il- 91
li enim hæc pro informatione Principum commendarunt, à quibus rectè diſſentit So-

relius in Scientia ſua Univerſali Gallicè ſcripta tractat. ultimo illius libri, cujus verba hic apponam; *On peut dire le meſme de quelques Methodes que l' on a trouvées pour reduire la Coſmographie, la Geographie, la Chronologie & l' Hiſtoire, meſmes la Logique & autres Diſciplines, en des jeux de Cartes. Si l' on ſe ſervoit ſeulement d' abord de ces ſortes d' inventions, on ne ſervit qu'embrouiller l' eſprit des enfans; Lors que l' on voudroit apres les inſtruire tout de bon, ils croiroient tousjours joüer, & parleroient pluſtoſt de Ieu que de Science. On ne ſcauroit auſſi apprendre beaucoup de choſes par une maniere ſi contrainte, dautant qu' une Carte ne peut porter qu' un nom, & quelques qualitez ſans rien approfondir davantage; D' ailleurs, il ſemble indigne de la majeſtè des Sciences de les traitter ſi baſſement. Que ſi la Methode en eſt eſtimée ingenieuſe, & ſi elle fert de recreation ceux qui ont reçeu d' autre part une inſtruction plus forte, il ne faut point eſperer que ce ſoit de la vraye erudition procede.*

92 Multa quoque memoriæ ſubſidia promiſit Joannes Caramuel Lobkowitz, mirificarum diſciplinarum Architectus. Nam in Catalogo operum ſuorum, quem ipſe publicavit, quique in *Bibliothecâ Scriptorum ordinis Ciſtercienſis* reperitur p. 179. ubi Grammaticam ſuam Latinam nominat, ait: *Puto formam totius Linguæ Latinæ à clari ingenii juvene poſſe horâ intelligi, & menſe addiſci, ſi iſtæ novæ inſtitutiones admittantur. Puto materiam felicius acquirendam, ſi etiam ante tradetur,*
93 * *Tradatur prius lingua materna ex arte & regulis, quam unusquisque addiſcere poſſe videtur unâ hebdomade; & ſi hanc ſemel altè percalleat, poterit quodcunque aliud idioma acquirere uno aut altero menſe.* Hæc ille quidem magno hiatu pro-
94 mittit, & ſupra Rogerus Baco non niſi triduum poſtulaverat. * Sed Berneggerus in laudata oratione fallacem hujus rei eventum notavit; *Non ita multis abhinc annis talem quendam ſubitæ doctrinæ magiſtrum in hac urbe vixiſſe noſtis, qui ut poſſet jejunæ ſupplicium vitæ tolerare, famemque ſolari ſuam, auſus eſt Græcæ linguæ unius alteriusque ſeptimanæ ſpatio parandæ notitiam pacto certo pretio promittere. Et invenit ille quidem aliquot adoleſcentes credulos, peneque dixero ſtultos, qui ſe ei dederunt in diſciplinam & exploratari, quid ferat hic dignum tanto promiſſor hiatu; quos poſtea tamen emunctis loculis, veluti corvos hiantes, egregiè deluſit, &, cum carnem*
95 *peterent, ne carnis quidem umbram oſtendit.* * Idem tamen Caramuel de arte memoriæ ita judicat eo in loco, quo novam ſe memoriæ artem tradituram promittit; *Puto artem memoriæ altera indigere memoria; interim quid alii dixerunt & docuerunt, examino & methodum commodiſſimam trado, qua poſſit juvari memoria.*

96 Ut tandem hanc de Memoriæ ſubſidiis tractationem concludamus, tenendum eſt, in rebus, quæ ad memoriam propriè pertinent, hiſtoriis, factis, lectione librorum, orationum recitatione, inſignem poſſe eſſe hujus artis uſum (quam ob cauſam non ineptè ſuadet *Schefferus in Graphice pag.* 23. pueros in pingendo maturè erudiendos;), in diſciplinis verò firmiorem ab ipſo rerum nexu & ordine memoriam exſpe-
97 ctandam. * Denique non deſunt, qui etiam naturali memoriæ plus virium accedere quotidiana exercitatione poſſe exiſtimant, quemadmodum è palæſtra ſemper habi-

habitiores pugiles recedunt, & continuo uſu etiam membra novum robur acquirunt; præſertim ſi non obruatur confuſa multorum lectione, quæ nulla certa poſt ſe ducit veſtigia, & firmiora & altius imprimenda, ſi eædem ſemper ducuntur eodem tenore in diſciplinis lineæ. Extat eâ de re paræneſis umbratica in *Paganini Gaudentii Inſtar Academic. pag.* 129. cum epigrammate de Lulliana Memoriæ arte contemnenda. * Legi & in illo argumento poteſt illa jam ſuprà nobis memorata JACOBI 98
LECTII, JCti doctiſſimi, *de memoriâ Oratio*, qui etſi non hanc artem aſpernatur, tamen in eâ plus oſtentationis, quàm frugis, eſſe judicat: qua in ſententia plane illi ὁμόψηφος eſt in Oratione citatâ *Berneggerus*, ut ipſa ejus verba transſcribat, ſcriniorum ejus hac quidem in parte compilator. * Sed ille has forſan extempora- 99
les, & inter negotia deproperatas, Orationes typis non deſtinavit. Nam filius illas poſt mortem viri citra controverſiam doctiſſimi, & qui magnum, dum viveret, Germaniæ ornamentum fuit, edidit.

CAP. VII.
DE METHODIS VARIIS.

§. 1. *Methodus eſt genuina Logices propago.* 2. *vel generatim vel ſpeciatim accipitur.* 3. *quid ſit.* 4. *Oweni Guntheri Tractatus de Methodo laudantur;* 5. *qui poſt Ariſtotelem.* 6. *& Galenum eam doctrinam propoſuit.* 7. *Methodi utilitas.* 8. *Methodus univerſalis.* 9. *Particularis.* 10. *Hac obſervata nullis opus eſt gnoſtologiis. &c.* 11. *Erhardi Weigelii Analyſis Ariſtotelica ex Euclide reſtituta laudatur.* 12. *In illa novaturire quibusdam dicitur.* 13. *Ariſtotelis interpretes in hac arte tradendi ſegnes.* 14. *Ariſtotelis Analyticam male impugnat Nizolius.* 15. *Adverſus quem diſputatur.* 16. *Nizolii cum Majoragio contentio.* 17. *Ramus in Methodo Ariſtotelica novator.* 18. *Verulamii de illo judicium.* 19. *Ejus perpetuas dichotomias carpit.* 20. *Ramus multa debet Agricolæ & Ludovico Vivi.* 21. *Ejus methodum refutavit Digbæus.* 22. *Carteſii doctrina de Methodo.* 23. *Ab Autore artis cogitandi in compendium redacta.* 24. *Peripateticorum in tractanda methodo incuria.* 25. *Autor Medicinæ mentis in hac doctrina laudatur.* 26. *Ejus liber recenſetur.* 27. *Autor is mathematicis ſtudiis ſe totum applicuit.* 28. *Algebræ ſtudio primus in has cogitationes incidit.* 29. *Summa ejus doctrinæ capita recenſentur.* 30. 33. *Artis inveniendi præcepta generalia.* 31. *Definitiones,* 34. *Axiomata, Thoremata quomodo formari debeant.* 33. *Imaginabilium, Mathematicorum, & Phyſicorum certæ claſſes, quorum rationes indagandæ.* 35. 37. 38 41. *Impedimenta ſex indagandæ veritatis.* 36. *ſqq. quorum remedia ſimul docentur.* 39. *Baudelotii de Dairval liber de uſu Peregrinationum.* 40. *Muſeum Italicum Joannis Mabillon & Michaëlis Germain laudantur.* 43. *Methodus veritates incognitas indagandi.* 44. *Artis inveniendi ſpecialiora præcepta nondum edita.* 45. *Verulamii de Methodo cogitata.* 46. *Variæ Methodi diſtinctiones,* 47. *quæ parum utilitatis promittunt.* 48. *Me-*

thodus Exoterica & Acroamatica. 40. *Pythagorica Methodus per numeros.* 50. *à Theodoto* Oſio *reſtaurata.* 51. *Chinenſium methodus philoſophandi per lineas,* 52. *quæ ex ipſis Confucii fontibus recenſetur.* 53. Eorum *mirum acumen.* 54. *Philoſophia eorum myſteria habet non omnibus intelligenda.* 55. *Methodus Cabaliſtica,* 56. *à multis delineata.* 57. *à Scalichio recocta.* 58. *Quâ methodo multi egregiè profecerunt.* 59. *Quatenus conveniat cum arte Lulliana.* 60. *Renaudotii Specimina.* 61. *Budæi judicium de talibus methodis.* 62. *Scaligeri deſiderium de barbarorum doctrinâ diſcenda.* 63. *Autores recentiores Cabaliſtici.* 64. 66. *Roberti Fluddii ſcripta.* 65. *& Philoſophandi ratio.* 67. *Methodi particulares.* 68. *Non niſi unam agnoſcit Autor Medicinæ Mentis.* 69. *qvod re ipſa refellitur.* 70. *Autores, qui* ἐγκυκλοπαιδείαν *ſcripſerunt.* 71. *Sorelli ſcientia univerſalis.* 72. *Martianus Capella.* 73. Euphues. 74. *Alſtedius.* 75. *Judicium de ejus* ἐγκυκλοπαιδεία. 76. *In artibus Mechanicis ejus diligentia.* 77. *ut & Thevenoti,* 78. *Velſchii.* 79. *Alſtedii* ἐγκυκλοπαιδεία *Biblica.* 80. *Velſchii Pædia in Cycliſco.* 81. *J. Fortii Ringelbergii Encyclopædia.* 82. *Ejus vitæ mirabilis conditio.* 83. *Antonius Zara.* 84. *Voſſii opus artium.* 85. *Havemanni Methodus.* 86. *Claude Fleurus.* 87. 88. 89. 90. *Autores, qui de Methodo ſtudiorum ſcripſere, recenſentur.* 91. *quid de illis ſtatuendum ſit.* 92. *Leichneri Apodictica Scholarum reformandarum ratio.* 93. *Baco Verulamius.* 94. *Bayeri Lux mentium.* 95. *Velſchii Somnium Vindiciani.* 96. *Leibnitzii Methodus Juriſprudentiæ.* 97. *Anonymi deſideria literaria.* 98. *Thomæ Broun Pſeudodoxia Epidemica.* 99. *Schookii judicium de Methodiſtis.* 100. *Univerſalis Methodus vix ſperanda.* 101. *Quædam data opera occultantur.* 102. *Sermones Exoterici & Acroamatici.* 103. *Octaviani Ferrarii liber de ſermonibus Exotericis.* 104. Παιδεία *quæ.* 105. Ἐγκύκλια μαθήματα. 106. Ἀκρίβεια *mathematica in omnibus obſervari nequit.* 107. *Qua tamen quidam feliciſſimè in ſcriptis ſuis uſi ſunt.*

DE METHODO ipſa, genuina illa ac primaria Logices propagine, dici etiam
1 hic quædam debebant: quoniam enim *Methodici* titulo totus ille liber inſcribitur, de methodo præcipuè hic agi debere ratio ipſa dictitat. *De
2 methodo itaque agi poteſt, quatenus generatim ea vox accipitur, atque univerſam illam inveniendi demonſtrandique rationem ſignificat, & quatenus illa omnibus applicari diſciplinis ac meditationibus noſtris poteſt; cujus propaginem eſ-
3 ſe diximus omnes illas artes, quas Inventivarum titulo aliqui ſalutant. * Eſt vero *Methodus nihil aliud, quam Ordo, quo ex principiis ac nobis cognitis deducuntur*
4 *incognita; ſive id in ipſis ſcientiis ſive in Syllogiſmis fiat.* * OWENUS GUNTHERUS, Philoſophiæ Ariſtotelicæ quondam in Academiâ Juliâ Profeſſor, vir doctiſſimus, & cui multa ſe debere ait in præcognitis ſuis Logicis Keckermannus, *Methodorum tractatus duos* ſcripſit, *continentes totius artis Logicæ medullam, facultatem omnium ſcientiarum ac demonſtrationum principia inveniendi, dijudicandique rationem,*

nem, Helmſtadii 1586. in 8. editos: qui mihi in hoc genere ità ſemper placuerunt,
ut parum à novatoribus hâc in re novi præſtitum exiſtimem, niſi quod applicatione
ad Mathematica ac Phyſica exempla negotium hoc optime illuſtrarint. * Hæc 5
eſt illa, quæ libris τῶν Ἀναλυτικῶν Ariſtotelis doctrinæ continentur; quorum duæ par-
tes ſunt. Priores duo Analyticorum libri docent ratiocinationis formas conſtruere:
Poſteriores duo libri παιδείαν ſeu eruditionem complectuntur indagandi dijudicandi-
que materias in ſingulis diſciplinis. * Hanc ſcilicet partem Logices εὑρετικὴν & 6
κριτικὴν ab uſu non modo populari remotam, ſed multis etiam parum eruditè uſur-
patam, ſuis Methodorum libris illuſtrare conatus eſt Guntherus, junctis illis, quæ
apud Platonem & Galenum (cujus extat de optimo genere docendi liber) occurrunt.
* De hâc Methodo Plato in Phædro & paſſim pluribus agit, eamque ut divinum in- 7
ventum commendat: eſt enim intellectui, tam theoretico quam practico, inſtrumen-
tum paratiſſimum, ut & acutè intelligamus, & rectè agamus: quare & per habi-
tum organicum methodum definivit Guntherus. * Ille vero habitus methodicus 8
vel in integrâ ſcientiâ tractandâ, vel in aliquâ ejus parte, exercetur. Methodum
Univerſalem διδασκαλίαν vocavit Galenus, à quo tamen diſſentit Guntherus: nam
διδασκαλία ad unam aliquam tantum diſciplinam pertinet; methodus au-
tem eſt communis quædam ſcientiarum norma, nulli propriæ mancipata diſci-
plinæ: cum non ſingularum diſciplinarum ἐπίςητα cognoſcat, ſed ipſas
ſcientias, quarum ſingulæ ſua ἐπίςητα perſpiciunt, dijudicet examinetque. * Me- 9
thodi particulares pro ratione duorum ſummorum generum, Subſtantiæ & Acciden-
tis, duo habent inſtrumenta, definitionem & demonſtrationem. * Quibus pa- 10
tet, nullis nos opus habere vel Gnoſtologiis, vel Hexologiis & Intelligentiis, quas
muſtei illi diſciplinarum fabri nobis extuderunt: nam ſolâ Logices & methodi do-
ctrinâ illud abſolvitur, quod ad diſciplinas ordinandas pertinet. * Hujus doctri- 11
næ ſummum uſum cum perpenderet Erhardus Weigelius, Matheſeos Profeſſor
in Academiâ Jenenſi celebratiſſimus, vir ob egregia & ſingularia in arte ſuâ inventa
ſummam laudem promeritus, atque demonſtrandi artem è Mathematicis principiis
quaſi è fundô aliquô peti debere rectè judicaret, *Analyſin Ariſtotelicam ex Euclide*
reſtitutam ſcripſit, quæ *genuinum ſciendi modum & nativam reſtauratæ philoſophiæ*
faciem per omnes diſciplinas ichnographicè depingeret; editaque eſt Jenæ Anno 1658.
* Eruditionem ille eximiam in doctiſſimô hoc Opere oſtendit, non omnibus qui- 12
dem fortè probatus, quod in aliquibus vel rebus, vel terminis nonnullis novaturire
videatur; ſed ingenium tamen & ἀκρίβειαν non vulgarem in Commentario illo de-
prehendas. * Hujus ſui conſilii rationes prolixius in Inſcriptione libri oſtendit, 13
cum in tot Ariſtotelis Interpretibus & Scholaſticis nihil planè inveniret, quod pul-
cherrimum ipſius opus Ἀναλυτικῶν rectè explicaret, eorumque verum uſum demon-
ſtraret. *Deprehendebam homines iſtos*, inquit, *totâ die non niſi de mente Præcepto-*
ris, conſiliorumque ipſius ſenſu ad ravim usque & nauſeam decertare: alios hoc, alios
iſtud ſuppeditare conſilii: omnes tandem, veræ quippe & priſcæ Architectonicæ (quam
Ccc 2 *obſcu-*

obſcuris aliquantum regulis, obſervatione & reſolutione Mathematicarum, quas ipſis videre non contigit, fundatis, Præceptor tradiderat) ignaros in ſolis liminibus & ſuperliminaribus conclavium hærere, eaque, neſcio quo ruinæ metu, labore non neceſſario quidem, immenſo tamen & tantum non Herculeo, ſtatuminare operoſe ſatagentes: tectorio inſuper gypſoque quam pulcherrime incruſtantes: illigatisque emblematibus, quam fieri poſſet, elegantiſſime conveſtientes, tempus omne conſumere: ſubſtructionibus interim intimioribus ob inſtaurationis & cultus defectum omnimode corruentibus. Quos quidem hominum iſtorum errores, ut primum diu & diligenter attendens, ex mera veræ & priſcæ Architectonicæ, quam à Mathematicis diſcendam Ariſtoteles non neſciebat, ignorantia, indeque regulis Ariſtotelicis non intellectis, ſed pro placito uniuscujusque perverſiſſime explicatis, ortum ſuum traxiſſe & originem deprehendi; ex eo nihil in optatis magis habui, quam videre tandem aliquando, qui omnimodam Philoſophici iſtius ædificii ruinam præventurus, Ariſtotelicam illam Architectonicam, hactenus ſatis perverſam, è Mathematicarum machinarum inſpectione & reſolutione, quibus tota nititur, reſtitueret, modumqve poſtea, collapſam fere pretioſiſſimam ſtructuram ab interitu vindicandi, exinde oſtenderet.

14 Et hæc quidem, quæ de Methodo ac demonſtrandi ratione ab Ariſtotele dicta ſunt, ſatis ſibi conſtant, ut mirer, quomodo Nizolius in libris *de rerum Principiis & vera ratione philoſophandi* omnem demonſtrandi rationem, ab Ariſtotele luculenter adeo traditam, de medio tollere conatus fuerit. Extat enim *libro quarto cap.* 3. de falsâ demonſtratione & ſcientiâ Pſeudophiloſophorum, & ſimul de inutili falſoqve
15 poſteriorum Analyticorum libro. * Adverſus illum peculiari operâ ſe diſputaturum promiſit vir ingenioſiſſimus *Leibnizius in præfatione*, quam iteratæ libri Nizoliani editioni præmiſit. Qvanta illa ſunt παράδοξα, qvum univerſalia in rerum natura negat? qvibus ſublatis, demonſtrationis etiam magnam partem tolli neceſſum eſt. Qvis ferret Logicam diſciplinam Oratoriæ, Metaphyſicam Phyſicæ ſubordina-
16 ri? qvas ſeparandas eſſe ratio ipſa dictitat. * Verum ille ſtudio partium abreptus multa diſputavit adverſus ipſam veritatis rationem, per occaſionem litis cum Majoragio inſtitutæ. Cum enim Majoragius adverſus Ciceronem qvædam ſcripſiſſet, Nizolius prolixam, ſed acerbam, ad ipſum epiſtolam ſcripſit, quam in Bibliothecâ Gudianâ MStam, ſervari ſupra dixi. Ergo Majoragius *duos Reprehenſionum libros* in Nizolium ſcripſit, qui hos de verâ philoſophandi ratione Nizolio extorſerant. Maluit Nizolius elegantiorem aliquam philoſophandi rationem, abjectis terminis phi-
17 loſophicis ac barbaris, quibus tamen major ſubeſt rerum expreſſio. * Et fuit in multis Nizolio ὁμόψηφος Ramus, magnus in re Dialecticâ non tantùm, ſed & in omni Philoſophiæ parte, Novator: novam etenim, ut in ſingulis diſciplinis, ita uni-
18 verſam methodum inſtituit, * de qvo tamen ita judicat Verulamius de Augm. Scientiar. lib. 6. cap. 2. *Methodus veluti ſcientiarum architectura eſt. Atque hac in parte melius meruit Ramus, in optimis illis regulis* (καθόλου πρῶτον, κατὰ παντὸς, κατ' αὐτὸ, &c.) *renovandis, quam in unica ſua Methodo & Dichotomiis obtrudendis.*

Verum-

Veruntamen, neſcio quo fato, fit, ut humanis (ſicut ſæpius fingunt Poëtæ) rebus pretioſiſſi-
mis ſemper adhibeantur pernicioſiſſimi quique cuſtodes. Certe conatus Rami, circa
illam propoſitionum linam, conjecit eum in epitomas illas & ſcientiarum vada; auſpi-
cato & felicis cujusdam genii ductu proceſſerit oportet, qui Axiomata ſcientiarum Con-
vertibilia facere attentaverit, & non ſimul ea reddiderit Circularia, aut in ſemet recur-
rentia. Conatum nihilo ſecius Rami in hac parte utilem fuiſſe non inficiamur. Ergo
tamen, quæ bona in Ramo habentur, ab Ariſtotele potius transſcripta, Verulamio ju-
dice, quam ab ipſo excogitata ſunt. * Methodum quoque Ramæam perpetuis 19
dichotomiis incedentem carpit ibidem in initio capitis Verulamius: *de unica Metho-*
do & Dichotomiis nil attinet dicere: fuit enim nubecula quædam doctrinæ, quæ cito
tranſit: res certe ſimul & levis & ſcientiis damnoſiſſima. Etenim hujusmodi homines,
cum methodi ſuæ legibus res torqueant, & quæcunque in dichotomias illas non apte ca-
dunt, aut omittant, aut præter naturam inflectant, hoc efficiunt, ut quaſi nuclei & gra-
na ſcientiarum exiliant, ipſi aridas tantum & deſertas ſiliquas ſtringant. Itaque in-
ania compendia parit hoc genus methodi, ſolida ſcientiarum deſtruit. * De Ramo 20
& Ramæorum doctrina legi Caſelius poteſt in ſuo Νέῳ & *Prodidaſcalo.* Ceterum
ille jam tum Agricolæ & Ludovico Vivi ſuorum philoſophematum originem in mul-
tis debuit, de quo nos alio loco plura. * Methodum Rami refutavit duobus li- 21
bris *Everh. Digbæus* Lond. 8. An. 1580. editis: qui & *Theoriam Analyticam, viam ad*
Monarchiam ſcientiarum monſtrantem Londin. in 4. Anno 1579. edidit.

Doctrinam de Methodo peculiari quâdam curâ ſibi explicandam ſumpſit 22
Cartesius, vir ad Philoſophiam animo acerrimo inſtructus. Totam hanc artem ad
quatuor Regulas vocavit, quæ tamen, ſi verum fateri velimus, Ariſtotelis jam tum
præceptis continentur. * In compendium traxit *Autor Artis Cogitandi* parte 23
quartâ. Methodum duplicem facit: vel enim veritatem inquirit, eſtque Analyſis,
ſive Methodus reſolutionis, quæ dici poterat methodus inventionis: vel inventam do-
cet, & eſt Syntheſis, ſive methodus compoſitionis, quæ & appellari poteſt methodus
doctrinæ tradendæ. Integrum corpus ſcientiæ raro analytice tradi ait, cum Analyſis
in uſu tantum ſit ad quæſtiones ſolvendas. Atque hic varia quæſtionum exempla
proponit, monſtraturus, quomodo in his procedendum: quorum maximam partem
excerpſit è ſchedis MStis Carteſianis, quas à *Dn. Clerceliero* habuerat. Multa tum è
mathematicis tum è phyſicis adducit pro illuſtratione hujus doctrinæ, quæ ibi cum
fructu legi poſſunt. * Nam ceteri Autores Peripatetici, qui de methodo tracta- 24
runt, parci admodum ſunt in exemplis diſtincte proponendis. Quoniam enim ple-
rique ex illis mathematicæ artis & ſolidioris phyſicæ, & præcipue ἐμπειρίας natura-
lis rudes fuere, quæ firmiorem ἀποδείξεων fundum huic doctrinæ ſubſternunt, mirum
videri non debet, ſi mutilam illam & in multis erroneam dederint. Ceterum nihil
pene novi ab illis, qui tamen nova ſe dixiſſe putant, dictum eſt, quod non commoda
deductione è principiis Ariſtotelicis arceſſi poſſit.

Nuperrime eandem doctrinam Tschirnhausius, Academiæ Scientiarum 25

Pariſienſis membrum, viâ, quoad fieri poterat, expeditâ & accuratâ propoſuit, niſi quod veterum præcepta planè ſeponat, ſuumque omnino ductum ſequatur: cujus tamen Regulæ Generales & cum Carteſianis & cum ipſis Ariſtotelicis, quas Guntherus expreſſit, in multis conveniunt. Libri titulus eſt: *Medicina mentis, ſive tentamen genuinæ Logicæ, in quâ diſſeritur de Methodo detegendi incognitas veritates.* Editus
26 verò eſt Amſtelodami 1687. ac Regi Galliæ inſcriptus. * Prima parte agit de cauſis, quæ nos in varios errores deducunt; quid propriè nos delectet & quam variæ ſint circa illa, quæ delectant, deceptiones; quod ſit omnium conſtantiſſima delectatio veritatis detectio, atque hujus via per nos ipſos indagari poſſit. Parte ſecundâ artis inveniendi generalia præcepta proponit, quibus adjuti nunquam in falſa incidamus, ſed potiùs veritatem ſemper certò aſſequamur; adeò, ut hiſce mediis abſque illo errore ulterius progredi poſſimus, continuò & quantum nobis libuerit, ſemper nova detegendo, ſi modo adſit animus & ſatis temporis nobis ſuperſit ad nosmet ipſos ad id ſtudium applicandos, idque exiguo labore. Excludit hîc primo cogitionem illam, qualis ex Locis Communibus, arte Lullianâ, Prædicamentis, Locis Topicis, Florilegiis, de re aliquâ in pompam potius & admirationem ignorantium hauriri & proponi ſolet: quâ nihil ſolidæ veritatis indagabitur, ſed millies ab aliis dicta recoquentur,
27 variis etiam dubiis & controverſiis incerta. * Cum ergo ſolos Mathematicos nullas fovere controverſias videret, aut eas, ſi quæ exurgerent, ſtatim componi hoc indicio judicabat, hos ſolos exoptatam methodum attigiſſe. Illis ergo ſtudiis ſe applicuit, ut videret, unum idem mutatis mutandis in aliis poſſit obtineri; quod
28 ipſi feliciſſimè ſucceſſit. * Algebram igitur primum adiit, de quâ ita: *cum ego, quam veteres Algebram, recentiores verò Analyſin ſpecioſam vocant, mihi comparaſſem, magnâ meâ delectatione obſervabam, & quod ibi promittitur, non falſo jactari, & reverâ plus in eâ præſtari, quam antehac ullâ ſpe conceperam. Licet verò ſtatim non potuerim perſpicere, quomodo idem in omnibus aliis ſcientiis poſſit effici; quia tamen me hactenus præſtantior latebat methodus, in hac ingenium meum colendo vehementer fui occupatus. Ubi eò denique progreſſus eram, ut quendam adverterem habitum, tàm in ſolvendis iis difficultatibus ab aliis mihi propoſitis, quàm præcipuè in iis, quas mihi ipſe formaveram, intimiùs ſecretam hujus methodi naturam perluſtrando notavi, quicquid ignotum eſt eâdem prorſus ratione non ſolum in Mathematicis, ſed & in omni-*
29 *bus aliis ſcientiis, poſſe detegi.* * Primò ergo ponit certitudinis humanæ fundamentum illa, in quibus præcipuè intellectus operatio manifeſtatur; nimirum quæ à mente noſtra ſtatim ſine contradictione (à cujus ſtudio remotiſſimum jubet eſſe veritatis indagatorem) concipi poſſunt, e. g. Totum parte ſuâ majus eſſe, in circulo omnes radios abſolutè eſſe æquales &c. unde infinitæ aliæ veritates educi poſſunt; ac vice versâ ſequitur, ea, quæ concipi non poſſunt, falſa eſſe. Sed in fundamentô illô rectè ponendô, ne ab imaginatione decipiamur, præcipit: multa enim tantùm imaginatione percipi ait, quorum tamen conceptus certus dari non poſſit, ut in ſonis, coloribus, aquâ, aëre, metallis &c. Quare duo criteria diſcernendi intellectus & imaginationis commen-

mendat. 1. Multa experientia & frequenti utriusque differentiam indagare, quod tamen difficile admodum eſt, nec à quolibet præſtari poteſt. 2. Ut æqualitatem intelligendi reſpiciamus: nam quæ verè concipimus, ea etiam aliis, ut nobiscum concipere poſſint, explicare poſſumus, ut in demonſtrationibus Mathematicis fieri videmus, quas omnes æque bene intelligunt; cum ea, quæ imaginatione percipiamus, variis variè, non æqualiter, percipiantur. Neceſſe proinde erit ſigna dari, quibus certiores fiamus, utrum rem concipiamus, an imaginemur: nam ex confuſione duarum facultatum illarum maximi naſcuntur errores. Format deinde ſibi ipſi varias objectiones, quibus impugnari illa ſua veritatis criteria poſſunt, ad quas operoſe ac erudite reſpondet. * Hinc disquirit, qua quis ratione ſemper absque errore poſſit progredi nova 30
continuò detegendo: ubi primo omnes poſſibiles conceptus, quos mentem obſervare poſſe videmus, nobis magno acquirendos ſtudio ſuadet: ex iis definitiones primum fabricandas docet, è definitionibus proprietates educit, quæ appellat Axiomata: ex definitionibus inter ſe omnibus modis junctis veritates derivatas exſtruit, quas Theoremata vocat. * Definitiones à nobis formari poſſe demonſtrat, & ut definitio 31
aliqua bona ſit, primum rei, quæ concipitur, formationis modum, quam generationem vocat, conſiderare nos jubet, atque ex ea definitionem adornare. * Quod ut 32
eò promptiùs fiat, tres Regulas generales ponit; quarum *prima* eſt de rebus cogitatione ad ſua ſumma genera deducendis, cum quibus cuncta entia diverſam naturam, h. e. nihil commune ac diverſam generationem habere obſervantur vel concipiuntur.
* Conſtituit autem tria cogitationum genera circa Imaginabilia, Mathematica, Phy- 33
ſica, ad quas claſſes omnia entia reduci poſſint. *Secunda* regula eſt: omnibus ad ultima genera reductis obſervandum eſſe, vel ratione vel experientia, quæ in quolibet genere ea ſint, quæ omnibus ſingularibus concipiendis ſemper adſint. *Tertia* regula eſt: omnes conceptus formatos ſic eſſe ordinandos, ut ſibi ſuccedant juxta numerum, quo plura poſſibilia ſeu elementa ſuccedere expoſcunt. Prima elementa Imaginabilium, quæ ſenſu percipiuntur, conſtituit fluida & dura, Rationalium puncta, rectas atque curvas, Realium, materiam, motum & quietem, ſine quibus nihil amplius concipi poſſit. * Hinc ad Axiomata & Theoremata fabricanda procedit, ac magnam 34
exemplorum è Geometricis petitorum copiam ſubjungit, quibus præcepta ac regulas ſuas illuſtrat, adjectis nonnullis phyſicis demonſtrationibus de Montibus ardentibus, quæ ex eodem fonte promanant, quam methodum ex Algebra primùm deductam vehementer extollit. *Hæc eſt*, inquit, *nec ulla alia exiſtit methodus, qua omnes, qui Algebræ ſtudent, utuntur, & cujus ope talia ſolvuntur problemata, quæ cuivis humano ingenio indiſſolubilia primo intuitu videntur: propoſito enim problemate, res integra quaſi jam inventa ob oculos ponitur, ut ita clarè appareat, quænam res hic ſibi invicem conjungantur: harum naturæ ſeu definitiones vel jam notæ ſunt, vel re ipsâ exhibentur; deinde unaquæque diverſarum naturarum ſeorſim expenditur, & per diverſam æquationem ſimplicisſimis, quantum fieri poteſt, characteribus exprimitur: tandem ſingulæ*

gulæ harum æquationum variè inter ſe tamdiu comparantur ſeu junguntur, donec unica
inde oriatur æquatio, cui hæ naturæ quæ antè diverſis æquationibus exprimebantur, in-
cluſæ, hoc eſt, omnes ſimul junctæ ſint, & quæ proinde clarè oſtendit; quo pacto propoſita
quæſtio ſit ſolvenda. De hâc Algebra ſpecioſa *Carteſius*, *Beaumontius*, *Vieta*, *Schoote-*
35 *nius* pluribus agunt. * Hinc procedit ad illam tractationem, quâ ratione verita-
tis acquiſitio exiguô labore perficiatur: quod ut fiat, omnia impedimenta primùm re-
movet, in quibus *primum* locum tenent errores, in quorum originem inquirit, ac quæ-
dam ejus rei in imaginabilibus, rationalibus, ac realibus enumerat. In realibus ſub-
tiliſſimos errores vocat, quando cum realibus imaginabilia confunduntur, quod in
principiis naturæ ponendis à ſubtiliſſimis noſtri temporis Philoſophis factum; atque
36 inde varias enatas ſectas, & multa dominari etiamnum præjudicia oſtendit; * Qvo-
rum remedium quærit 1. in accurata operationum intellectus ab imaginationis opera-
tionibus diſtinctione. 2. In eo, ut intellectus in veritate inveſtiganda adjuvetur ab
imaginatione directa à bona indagandæ veritatis methodo. Inſigne enim, & ſupra
quam credi poteſt, utile adjumentum in indaganda veritate intellectui adferre ait ima-
ginationem benè gubernatam. Adjumentum autem hoc eſſe 1. à vocibus. 2. à chara-
cteribus. 3. à motu. 4. ab externis experimentis. Hôc modô imaginationem hoſtem
intellectus, & noxiam ei, conciliari poſſe contendit, ut impoſterum ad eundem poſſit
37 collineare ſcopum. * *Secundum* impedimentum eſt, quod, quæ cognita ſunt, non
magnifaciamus, nec attentè meditemur; cujus remedia quoque proponit. *Tertium*
impedimentum illi eſt, quod nimis ad utilitatem alicujus notitiæ reſpiciamus: con-
tentos enim nos eo ſolo eſſe jubet, quod novam quandam veritatem detexerimus:
niſi enim ita faceremus, viam ad utiliſſima quæque nobis occluſuros. Præclaris hîc
exemplis demonſtrat exiguam naturæ potentiam, quæ in abſtractione ſua parum utilis
videtur, in progreſſu & applicatione infiniti uſus eſſe, quod pateat magnetis, vitri, nitri
& ſulphuris uſu, quorum ſubjectorum varia applicatione ſtupendæ operationes ſuc-
ceſſu temporis ſint productæ. Qvis enim crediſſet, ſola aciculæ magneticæ dire-
ctione ad Septentrionem multorum aureorum milliones lucrari, orbem novum detegi
potuiſſe? Ac talia infinita excogitari è leviſſimis & contemtis vulgò experimentis
38 poſſe certum eſt. * *Quartum* impedimentum indiſpoſitionem noſtri facit, qua
non ſemper apti ſumus ad veritatem inquirendam; cujus varia remedia recenſet.
Quintum impedimentum illi eſt eruendarum veritatum nimis longa ſeries; cui re-
medium è partitione operis bonoque ordine & numero quærit. Ejus exempla recen-
ſet, & elegantiſſima diſſertatione oſtendit, qvomodo imaginatio extendi poſſit, ut unô
foliô comprehendere poſſimus integro libro materiam præbitura. Imaginationem
verò extendi converſatione cum doctis, & colloquiis mutuis, ubi tum omnia, quæ
inciderunt, ſtatim conſignanda ſunt; lectione eorum, quæ in illo genere ſcripta ſunt
39 à viris doctis. * Et ſane quantum converſationi tùm cum viris doctis, tùm pe-
regrinis, tribuendum ſit, *ſuperiore libro ſingulari capite* diximus, & ſingulari libro
gallice ſcripto de *l' utilitè des voyages Baudelotius de Dairval*, Pariſ. Ann. 1686. edito
prolixè

prolixè declarat: ubi de uſu & commodis peregrinationis in antiquitatum indagandarum ſtudio multa diſſerit, ac exempla varia novarum in iis obſervationum congerit. * Eandem operam in variis literariis monumentis per Italiam conquirendis impenderunt *Joannes Mabillon & Michaël Germain*, Presbyteri, qui illa libro ſingulari, cui titulum *Muſei Italici*, Pariſ. Ann. 1687. editi, fecerunt, collegerunt. Hinc in formatione prudentis magiſtri, quomodo imaginatio noſtra ab ipſa pueritiâ augeatur, copioſâ & eruditâ diſſertatione exponit; quâ de re in ſequentibus plura. * *Sextum* impedimentum ponit, quod commoditate ſæpe deſtituamur ad effectum deducendi ea, quæ ad executionem in veritatis acquiſitione requiruntur, certis vitæ negotiis adſtricti. * Cui remedium hoc opponit, ut ſemper noſtram in ſtudiis inclinationem ſequamur, ita quicquid aggrediemur, facillimum fore, ac multa nos effecturos ait. * Parte tertiâ de methodo detegendi incognitas veritates agit, quam inſtituit 1. reſpectu noſtri, ſi noſtras inclinationes, ut jam ante dixit, ſequamur. 2. reſpectu ſcientiarum, quarum cognitio magis neceſſaria eſt, quam aliarum, quibus magis delectamur; ut ſtudia mathematica, quorum cognitione ad methodum diſcendam magis indigemus, licet aliis magis delectemur: hæc enim viam omnibus ceteris ſternunt. 3. reſpectu ſcientiæ, quæ ſummam delectationem omnibus afferret, modo ipſis eſſet nota. Per quam Phyſicam intelligit, quam vocat ſcientiam univerſi accuratâ mathematicorum methodo à priori demonſtratam, & evidentiſſimis experientiis ipſam imaginationem convincentibus à poſteriori roboratam. * Ita librum hunc ſuum concludit, & ſpecialiora de arte inveniendi præcepta promittit, quæ ut in lucem vir ingenioſiſſimus proferat, vehementer optamus. 40 41 42 43 44

In doctrina de methodo multa quoque magnus ſcientiarum amplificator BACO VERULAMIUS inveniſſe ſibi nova viſus eſt; ſed non ſatis illa diſtincta atqve ad benè ordinatas regulas revocata. Qvare obſcura pleraque ſunt, & planiorem explicationem requirunt. * Diſtinguit ille *lib. 6. de augm. Scient. cap. 2.* Methodum in initiativam & magiſtralem: illam dicit, quæ ipſa ſcientiarum myſteria recludat & denudet; altera illi eſt, quæ uti iis docet, & ulteriorem progreſſum ſibi propoſitum habet, atque telam à priori traditam pertexendam docet. Vocat eam Traditionem Lampadis, ſive Methodum ad filios, quam eleganter his verbis deſcribit: *Artibus idem uſu venit, quod plantis: ſi planta aliqua uti in animo habeas, de radice quid fiat, nil refert; ſi vero transferre cupias in aliud ſolum, tutius eſt radicibus uti, quam ſurculis. Sic traditio (quæ nunc in uſu eſt) exhibet planè tanquam truncos (pulchros illos quidem) ſcientiarum, ſed tamen abſque radicibus, fabro lignario certe commodos, at plantatori inutiles. Quod ſi, diſciplinæ ut creſcant, tibi cordi ſit, de truncis minus ſis ſollicitus; ad id curam adhibe, ut radices illæſæ etiam cum aliquantulo terræ adhærentis extrahantur. Cujus quidem generis traditionis, Methodus Mathematicorum in eo ſubjecto ſimilitudinem quandam habet; generatim autem non video quid aut in uſu ſit, aut quid quis inquiſitioni ejus dederit operam; proinde etiam inter deſiderata numeravimus.* Diſcrimen porro facit inter Traditionem per Aphoriſmos & Methodi- 45 46

cam. Illam laudat, qvæ multa ſæpe in receſſu habeat: Aphoriſmi enim ex medulis
& interioribus ſcientiarum conficiuntur, & magnam notitiam præſupponunt; nam
abſcinditur illuſtratio & excurſio, deductio, connexio, varietas, exemplorum deſcri-
ptio practicæ. Traditio Methodica ſæpe ſpecimen artis oſtendit; ſed ſi ſolvantur,
ſegregentur & denudentur pleraqve, ad nihilum recident. Narrat aliud methodi
diſcrimen, cum ſcientiæ traduntur per aſſertiones adjectis probationibus, aut per qvæ-
ſtiones unà cum determinationibus. Diſtinguit inter methodum univerſalem & par-
ticularem, ſubjectæ materiæ, qvæ tractatur, accommodam. Nam ut Topicas particu-
lares ad inveniendum excogitavit Verulamius, ita methodos particulares ad traden-
dum adhiberi vult. *Videmus enim,* inqvit, *nimium generalia* (*niſi deducantur*) *parum*
informare; quin potius hominum practicorum ludibrio ſcientias exponere, cum nihilo
magis ad Practicam faciant, qvam Chorographia Ortelii univerſalis ad viam monſtran-
47 *dam, qvæ Londino ducit Eboracum.* * Hæc qvaſi nova qvædam de methodo propo-
nit Verulamius, qvæ ab aliis notata non fuerunt. Verum in iis non video, qvid
magnopere adjuvare vel docentes vel diſcentes poſſint: nihil enim hic ex ſtabilibus
ſolidisqve principiis deductum eſt.

48 Illud è veterum inſtitutô commodè notavit, eſſe qvandam Methodum Exote-
ricam & Acroamaticam, ut illi libros ſcripſerint alios Exotericos, alios Acroamaticos.
Acroamatica Methodus ſive Ænigmatica veteribus in uſu fuit, cum ſecretiora ſelectis
auditoribus proponerent. Illa Pythagoræ, illa veterum Cabaliſtarum, informandi
ratio fuit, qvi per numeros ac ſymbola occultarum ſcientiarum myſteria tradebant.
49 * Qvod Pythagoras numeris multas occultas doctrinas complexus fuerit, nunc eò
minus dubitabimus, cum videamus hodie numerorum figuratorum beneficiô intrica-
tiſſima problemata ſolvi poſſe. Nihil enim refert, qvibus notis animi ſenſa explicen-
50 tur, an literis, an aliis qvibusdam characteribus. * Et fuit ſane, teſte *Ghilino* in
Theatro hominum literatorum p. 219. Theodotus Osius, qvi librum ſcripſit, cui
titulus: *Meditationes Rhythmicæ in duas partes diſtinctæ, qvarum una theoreticam, al-*
tera practicam facultatis ſciendi per numeros, ſive reſtitutam Pythagoræorum doctrinam
pollicetur; qvi an editus liber nunc ſit, ignoro: nam ex præfatione libri ejusdem
Autoris, qvi inſcribitur *Novarum opinionum & ſententiarum Sylva*, qvo multa con-
tinentur nova de rebus nonnullis & abſtruſiora cogitata, apparet, tum, cum liber ille
ederetur, nondum fuiſſe publicatum. In iſto vero libro aliqva hujus commatis ſæpe
habentur, ut in capite 61. Autoris iſtius ſenſum & doctrinam Typographus in illa præ-
fatione ad Lectorem pluribus expoſuit: *Obſervabit Lector, eum in his ſcrutiniis non*
uſum ſcholaſticis argumentis, neqve vulgaribus ratiociniis, attamen nec etiam ſimplici-
ter opinatum fuiſſe, neqve ex ſolo mentis diſcurrentis impulſu ſenſiſſe, ſed mathematicis
aliqvando, & ſæpe metaphyſicis argutiis, qvæ melius ad demonſtrationes impellunt, ſi
bene à ſenſibilibus abſtractæ transferuntur ad intellectualia ſua. Ad qvæ dedit ani-
mum diuturnum ferme & longi temporis ſtudium, qvo indulgens applicuit naturæ &
proprietati numerorum abſtractorum à corporibus, & qui ſolo intellectu percipiuntur.

Qvorum

Quorum doctrinam habemus profeſſos fuiſſe Pythagoræos, at non poſteris tradidiſſe, ſive exaltatione famæ ſuæ, ſive potius veneratione doctrinæ, quam tanquam ſuper humanitatem excellentem ab aliis humanis ſtudiis cenſerent ſeparandam. Quod tamen de hac rimatus autor ſcripturis conſignavit, nondum prodiit in lucem; unde cum aliqua ab ipſa eruta legantur in hoc libro pro fulcro aliquot ſenſuum ſuorum, poterit lector vel eis fidem impartiri, vel præterire, judiciove ſuo probare reprobareve, dum unicuique homini quodlibet ſibi opinari licet.

Ab hâc Pythagoræorum philoſophandi ratione non aliena illa Chinenſium videtur, qvi per lineas certo modo figuratas non phyſica tantùm, ſed & moralia, politica & omnium ſuperſtitioſarum artium principia, complexi ſunt, certâ & immotâ aliqvâ ſerie, in numeris tamen & proportionibus fundata. Propoſuit illa MARTINUS MARTINIUS in *Hiſtoriâ Sinenſi libro* 1. & nunc ex ipſis Confucii fontibus eam doctrinam in Europa juſſu Regis Galliæ qvatuor Societatis Jeſu Patres Ann. 1687. publicarunt. Videatur *Confucii iſtius Proœmialis declaratio. Part.* 1. *paragraph.* 6. 51

* Omnium rerum duplex materiale conſtituunt; Perfectum, qvod notant lineâ longâ continua; Imperfectum, qvod linea interrupta exprimitur, qvæ ex Chao proveniunt, (agnoſce hic formam & materiam.) Hæc principiorum qvaſi duo maria in alia duo minora diviſa cum eadem ſecretione perfecti & imperfecti, qvæ qvaſi qvatuor elementa ſunt. Ex his porro octo pari modo diviſa extitere, octo abiere in ſedecim, illa in 32. hæc in 64. & tandem in multa minuta qvaſi fluentia rivulosqve, ſervatâ ſemper primæ diviſionis atqve ſecretionis norma. Illa duo principia, qvatuor imagines ex duobus principiis natæ; octo figuræ ex qvatuor imaginibus promanantes; 64. figuræ, qvibus liber mutationum comprehenditur, illic in tabula exhibentur, adjectis nominibus ſubjectorum naturalium. In his figuris ac lineis ad Philoſophicum ſenſum explicandis, mirum eſt, qvam ſolertes ſint Chinenſium philoſophi. Moralis illa atqve politica explicatio Confucii, qvam illic adducunt hujus libri concinnatores, plena profecto pulcherrimorum ſenſuum eſt, qvæ perpetua ſerie ex illarum ductu ac nexu evolvitur. Imaginibus illi & numeris πυθαγορίζειν ante ipſum Pythagoram videntur. Mirum certè videri poſſit, qvomodo in illas ſpeculationes primi devenerint Chinenſes; nam Confucius, qvi annos 551. ante Chriſtum natum vixit, hæc ex antiqviſſimis Autoribus ſe conſignaſſe ſcribit. In omni penè gente talia obſerves, cum rerum cauſas indagant, præcipuè in Orientalibus, qvibus omnis Philoſophia ænigmatica eſt. Indagatione ſcilicet ducuntur ad neſcio qvæ abſtracta, qvæ vel per numeros vel figuras utcunqve exprimunt. Cum enim videat mens humana, qvædam eſſe illis corporeis altiora, ac poteſtates qvasdam hæc inferiora ſub ſe continentes, nihilqve in natura norit magis abſtractum à rebus, Spirituum verò nullam habeat notionem, ad numeros & figuras dilabitur, easqve vel ut cauſas, vel ut ſigna qvædam rerum archetypa pro veris cauſis venditat. In qvibus omnibus non qvidem adeò certi qvid deprehendimus, ut pectus ſaturare poſſimus, aut aliqva ſuper hoc fundamento exſtruere; ſed arguunt tamen illud, ferri natura ſua animos ad generales 52

 qvos-

qvosdam conceptus & naturas rerum ſpirituales ſeu æternas; qvas etſi explicare con-
ceptibus idoneis non poſſunt, ſufficit tamen, eorum conceptuum umbras qvaſi inhærere
53 menti. * Laudari certè ex eo Chinenſium ingenia debent, qui dudum ante Pytha-
goram & Platonem neſcio qvid illi Philoſophiæ ſimile animo ſpeculati ſunt. Py-
thagoræi enim & Platonici ab Ægyptiis, ut puto, edocti, ad efficientem cauſam po-
tiſſimum reſpiciunt, & Phyſicam qvandam Metaphyſicam, ut Verulamius vocat, pro-
feſſi ſunt. Si verò accuratius rem penſitaverimus, non videntur hæc temerariâ ali-
qvâ ratione, ſed ſummo conſilio, à principibus Chinenſium philoſophis excogitata.
Vix enim in umbraticis illis conceptibus rectus obſervari ordo poſſet, ni clariores
ideæ illos primùm produxiſſent, ut pro ſignis & notis inſervirent iis, qvi ad occul-
54 tam hanc Philoſophiam admittendi aliqvando erant. * Occultiorem autem fuiſ-
ſe illis in phyſicis doctrinam, qvalem Ægyptii olim profeſſi ſunt, ac mille fabulis
involverunt, ut tot viri doctiſſimi & nuper Cl. Tollius luce meridiana clarius oſten-
derunt, totus ille iſtius philoſophiæ nexus oſtendit, in cujus explicatione mirè ſe tor-
qvent, qvi ad omnia alia dilabuntur, interpretes. Si enim illud univerſale princi-
pium, qvod illi *Li* appellant, & de qvo tam intricata illi proponunt, rectè penſita-
veris, nîl in illo aliud notatum obſervabis, qvam illud univerſæ naturæ πρῶτον ἐνερ-
γητικὸν, qvod omnia miſta ſolvit, vinculisqve ſuis ligat; de qvo tot miracula prædi-
cant occultioris Phyſicæ magiſtri. Conferatur procemialis declaratio *partis ſecundæ
paragraph.* I. libri citati, & miraberis, qvam hæc cum Chymicorum doctrinâ con-
veniant. Illorum ſenſum non ceperunt, qvi illa interpretati ſunt. Eſt illud Chinen-
ſium *Li* nihil aliud, qvam illa Cabaliſtarum linea viridis, qvæ ubiqve gyrat. Fuiſ-
ſe verò apud illos Chemiæ ſcientiam vetuſtiſſimam notius eſt, qvam ut in dubium vo-
cari debeat.

55 Ad Ænigmaticam illam Methodum Cabaliſtarum Hebræorum doctrina refe-
renda eſt, de qvâ nos *lib.* I. *cap.* 10. De tali Methodo univerſali Cabaliſtica, qvâ
Picus Mirandula uſus ſit, & ad faſtigium ſcientiarum omnium pervenerit, multa qvo-
qve mirifica narrat *Fichetus* in libro de arcanâ ſtudiorum methodo p. 27. *Hujus myſte-
rii*, inquit, *ea vis eſt, quam in Cabala triginta & quinquaginta portis intelligentiæ ex
arcanis Hebræorum eruit Reuchlinus, ut ſcientiam rerum omnium & mundum doctri-
narum univerſum quaſi viva in tabella depictum ſubiiciat oculis, ordine planè admira-
bili. Denique continet omnia, & ſingula, ſingulaque ut omnia & omnia ut ſingula
ad amuſſim explicat, efformatque illum, quem deſideramus, hominem, ex omnibus
conflatum compoſitumque diſciplinis.* An ad illam methodum quoque reſpexerit
Agrippa, an ſubtiliorem & diviniorem velit, & qvæ ex afflatu doctos formare poſſit,
56 de qvâ nos *lib.* I. *cap.* 12. §. 3. aliis conjiciendum relinqvo. * De Cabala veteri
notiſſimi ſunt præter ipſos Hebræos, *Reuchlini*, *Joannis Pici*, *Hackſpanni*, *Buxtorffii*,
Hottingeri, aliorumqve labores. *Gaffarellus* Indicem Codicum MStorum Cabali-
57 ſticorum, qvibus uſus eſt Picus, edidit Pariſ. 1651. * Hujus Hebraicæ methodi
reliqvias ſe dare venditat Paulus Scalichius in *Epiſtemonis Catholici* libro 12. qvi in-
ſcribitur:

ſcribitur: de *Revolutione Alphabetaria, ſive perfectiſſima ad omne genus ſcientiarum methodo*, qvam ante 12. annos ad Carolum Auſtriæ Archiducem ſcripſerat, ſed aliâ planè ratione inſtitutam, ut conferenti patebit: etſi hanc poſteriorem ſuam ipſe, ut perſpicaciorem priori præferat in recentiori illa editione; in qvâ perpetuo dialogo omnia tractat, cum in priori per capita procedat, ac pluribus exemplis ſuam doctrinam illuſtret. * Hanc ille artem miris modis illic extollit: laudat ibi Petrum Dagui- 58
num Mediatum, virum totâ Italiâ celebratiſſimum, qvi 37. ætatis anno, cum vix prima hauſiſſet literarum elementa, ſeptem tantùm menſibus huic artificio incumbens, omnibus doctiſſimis viris miraculo habitus ſit; Jacobum Januarium, qvi cum ſeptem egiſſet luſtra â literis penitus alienus, in tantum hac arte profecerit, ut nulli doctorum hominum ſit poſtponendus. Laudat Ferdinandum Cordubam Hiſpanum, Raimundum de Sabunde, Jacobum Fabrum Stapulenſem, Carolum Bovillum, qvi omnes hac arte profecerint; Andream, Petrum, Jacobum, Fratres Canterios, qvi unica cum ſorore primi adhuc decennes in omni diſciplinarum genere egregiè diſſeruere; è qvibus alter Cornelii Agrippæ præceptor fuerit, cujus eruditionem nemo ignorat. * Hanc 59
artem corrupiſſe ille ait *Raimundum Lullium*, ab Hebræis acceptam: qvod ſi verum eſt, fortaſſis non de nihilo eſt, qvod ab Arabibus eam deſcripſiſſe qvidam opinati ſunt, qvâ de re ſuprà diximus. Hujus artis corruptæ Lullianæ imitatores omnes fuiſſe dicit, excepto Pico Mirandulano & Capnione Phorcenſi, ex qvorum monumentis ſe illam reſtauraturum promittit. *Niſi quisquam*, inquit, *inde jecerit fundamenta, fruſtra in illa Lulliana diſpoſitione laborabit; quam & nos ad Hebraicam veritatem dum eniteremur ante luſtra tria reducere: ſicut etiam publicis typis Oporini excuſa proſtat: parum plus effecimus, quam vel Lullius ipſe, vel Agrippa. Reliqui enim ut Lavinheta & his ſimiles nedum barbari vocibus, ſed re ipſa quoque ſunt: licet ſua ætate ſummæ admirationi fuerint, & aliquid in ſpeciem præſtiterint;* ſed quod ad ſolidam eruditionem pertinet, nihil in illis ingeniis deprehendes. * Hujus artis 60
procul dubio præceptis aliqvis *Theophraſtus Renaudotius*, Medicinæ Doctor in Galliâ pueros inſtituit, ut intra annum & in Latina lingua & in artibus liberalibus ad omnia interrogata reſponderent, cujus rei hiſtoria exiguo libello cum ipſo examinis actu ac ſubſcriptione teſtium Anno 1636. publicata eſt. * De hac, utut ſecreta, 61
ſciendi & diſſerendi methodo, ſive Lulliana, ſive Cabaliſtica reformata, ego tamen illud Budæi libro de Philologia fol. 63. dixerim: *artis ad naturam eſt quædam imitatio, non æquiparatio. Sunt enim longe uberiores venæ naturæ atque capaciores, quam loculatæ illæ ſedes artificis inventionis, magisque eſt ars naturæ felicis & beatæ accurata adjutrix ad delectum, ſi quid hac in re mei judicii eſt, quam ad copiam prolixa, ſuppeditatrix & magnifica.* Excutiant illa Hebræorum ſacra, qui eas literas rectius intelligunt; certè plura in Cabalæ myſteriis latent, qvam ſola illa Scalichio adeò celebrata methodus: rerum enim occultarum in iis theſauri ſunt, unde in ceterarum gentium fundos tot rivi defluxerunt. In Orientalibus ſupereſſe in hunc usqve diem plurima abſtruſæ ſapientiæ monumenta, non ego dubitarim. * Ad 62

 illa

illa forte reſpexit *J. Caſ. Scaliger*, cum *in Hipponacte ſuo* pag. 403. qverelam illam de ſuis ſtudiis inſtituit:

Plus pœnitet me temporis, quod impendi
In Grammatiſtas & leves locutores,
Vanas poëtarum atque perditas nugas,
Quam barbarorum quæ leguntur in libris.
Hæc eſt mearum tota ſumma ſummarum,
Stultum ac ſupinum, plumbeique delirii,
Rebus relictis conſeneſcere in verbis.

63 Hujus Cabaliſticæ doctrinæ recentiores Scriptores aliqvot in folio voluminibus collecti ſunt; in qvibus eſt *Ricii de Agricultura cœleſti*, *Franciſci Georgii Harmonia mundi*, qvibus multa è natura ſonorum ad Philoſophiam & Theologiam applicantur. Sed de iis verum eſt, qvod Verulamius ait loco ſuprà citato. *Hoc Acroamaticum ſive Ænigmaticum docendi genus poſterioribus temporibus dehoneſtatum eſt à plurimis, qui eo tanquam lumine ambiguo & fallaci abuſi ſunt ad merces ſuas adulterinas extrudendas. Intentio autem ejus videtur, ut traditionis involucro vulgus, profanum licet, à ſecretis ſcientiarum ſummoveretur, atque illi tantùm admitterentur, qui per manus Magiſtrorum parabolarum interpretationem nacti ſint, aut proprii ingenii acumine & ſubtilitate intra velum penetrare posſint.* Qvandam ex Cabala Theo-philoſophica miſtam doctrinam profitentur, qvæ è Paracelſi, Weigelii, Guthmanni, Böhmii, Fra-
64 trum Roſeæ Crucis ſcholâ ſcripta prodierunt. * Eſt his qvoqve annumerandus ROBERTUS FLUDDIUS, Anglus, mirabilis ingenii homo: multa enim è Cabaliſtis, ex numerorum doctrinâ, Tetragrammati admirabili poteſtate, atqve è ſacris literis, ad rem naturalem applicat, & ſui ſenſus qvoddam Syſtema Phyſicum ex illis confi-
65 cit. * In mathematicis multa egregia invenit; in qvibus admodum operoſus fuit: nulla enim Matheſeos pars eſt, qvam ille non attigerit in libris ſuis, Mechanices peritiſſimus, ſuperſtitioſas etiam artes diligenter excoluit, qvarum hyperaſpiſtes eſt, qvas ipſe etiam exercuit per omnia divinationum genera. E thermoſcopio, ſeu vitro, ut vocat, Calendario omnium phænomenorum naturalium rationes, & totius mundi conſtitutionem, explicare laborat; qvod inſtrumentum ex ipſo Moyſe deducere vult, aitqve ſe inveniſſe illud in Codice qvodam, ante 500. annos ſcripto, graphicè delineatum. Spiritum huic vitro incluſum illi, qui mundi magnâ machinâ concluditur, proportione reſpondere ait. Qvare & omnes circulos cœleſtes & plagas in illo præfigurat. Ex eo qvoqve de natura morborum judicat: hominem enim ut microcoſmum cum macrocoſmo & hoc inſtrumento, ac ſpiritum vitro incluſum cum ſpiritu corporis noſtri comparat. Hieroglyphicum morborum corporis & animi typum eo in inſtrumento ob oculos ponit: ſimiliter & urinarum borealium & auſtralium ſcalam in eo repræſentat, uroſcopiam convertens in uranoſcopiam. Qvare mirabiles morborum definitiones extruit in libro ſuo de *eſſentia Morbi*. Morbi autem illi inter meteora referuntur, atqve à ventis (qvos Spiritus & Angelos facit) ortum

tum habere tradit. Qvam ſuam ſententiam ut ſtabiliat, SS. literarum, Galeni & Hippocratis autoritate ſæpè abutitur. Ratione itaqve totius macrocoſmi morbos dividit in empyreos, æthereos, elementares, in plaga ſeptentrionali procreatos, tenebroſos ex plaga occidentali ortos, præternaturales, æſtuoſos, ad plagam meridionalem ſpectantes. Cauſas morborum pleraſqve externas facit, à ſeminario meteororum & à victus ratione. Tu mihi vide lepidum illud ſanitatis munimentum, qvod *libr. 4. Myſter. Morbor. extruit*, ubi & dæmones morborum architectos unà cum ipſis morbis depingit; qvibus adjunguntur etiam Angeli ἀλεξίκακοι, omnes nominibus ſuis appellati. * Scripſit etiam librum, cui titulus: *utriusque Coſmi, majoris & minoris, Metaphyſica, Phyſica & Technica*, ubi poſitis ob oculos ſchematibus ipſum opus creationis demonſtrare laborat. Multa qvoqve de Muſica mundanâ è Monochordi contemplatione philoſophatur. De qvibus omnibus alibi plura. 66

Sed mittamus illam methodum, qvæ admirationi potius excitandæ, qvam 67 veritati inqvirendæ inſervit, ac procedamus ad methodos particulares ſcientiarum, in qvibus non convenire poſſe earum doctores, mirum non eſt, cum in univerſali non conveniant: qvâ ſemel rectè ſtabilitâ, non multum erat de particularibus laborandum. * Certè Autor Medicinæ Mentis ut rem inutilem habet ipſarum ſcientia- 68 rum & methodorum multiplicationem; cujus hæc verba part. 2. p. 23. *Veri Philoſophi Philoſophia ſive unicum ſtudium eſt ars inveniendi. Si hæc, de qvibus modo ſum locutus, animadvertiſſent, ſimul vidiſſent non tot dari diſciplinas, qvot ipſi profitendo enumerant, ſed tantummodo unicam, unde omnia, qvæ ſciri datum eſt, derivantur; qvæ eſt ars ſæpius memorata, inveniendi per nos ipſos. Hanc qvi ſibi comparavit, omnes alias bonas ſcientias unà cum eâ ſibi acqviſivit, aut ea absqve alterius adjumento ſemper ſibi acqvirendi potentiam habet: qvin omnes utiles ſcientiæ, qvæ ab aliis præter hanc ſtatuuntur, non niſi hujus artis ſpecimina ſunt. Ab hâc ſcientiâ vulgares philoſophi longius remoti ſunt, qvam vulgus exiſtimat. Qvi de ſcientiarum vanitate ſcripſerunt, non in eo errarunt, qvod iſtorum philoſophorum ſcientias ad catalogum vanarum ſive inutilium relegarunt, ſed in eo, qvod ex merâ ignorantiâ (uti perfacilè qvis videbit, modo eos autores vel paululum perluſtraverit) omnes omnium philoſophorum ſcientias ſine ullo diſcrimine eâdem cenſurâ notarunt.* * Verùm tantum 69 abeſt, ut convenientia in methodis particularibus ſit, ac eâdem viâ omnes incedant, ut pene ſinguli ſibi ſemitam ſapiant, & qvot capita, penè tot ſenſus ſint, magnô argumentô, etiam illâ ab Ariſtotele traditâ analyticâ parum inſtructos eſſe pleroſqve. Non eſt hujus loci, omnes illos recenſere Autores, qvi diverſa in diſciplinis methodo uſi ſunt; de eo enim in *Polyhiſtore Philoſophico* plenius agetur. * Qvidam 70 Encyclopædiam uno complexu & ſub unâ qvaſi ſcientiâ generali tradiderunt, ut fecit Sorellus in libro Gallicâ linguâ ſcripto, cui titulum Scientiæ univerſalis (*Science univerſelle*) fecit. * Sub generali & corporalium & ſpiritualium rerum diviſio- 71 ne omnem philoſophiam comprehendit. In qvatuor tomos dividit. In *primo* agit de Terra, Aqva, Aëre, Cœlo & Aſtris: *ſecundo* de Meteoris, Lapidibus, Metallis, Plan-

Plantis, Animalibus, Animâ hominis, Angelis & DEO; *tertio* de uſu, melioratione, perfectione & imitatione rerum in mundo: *quarto* de uſu idearum, quæ producunt ſcientias & artes, de linguis, ſcriptura, numeris. Addidit his refutationem errorum vulgarium tractatumque, in quo examen Encyclopædiarum inſtituit, ſuique conſilii rationes in concinnatione hujus ſcientiæ univerſalis exponit. Verum præcipuos aliquos tantùm recenſet, ac non paucos omittit. Sciagraphiam ac rationem ſui Operis in fine Bibliothecæ Gallicæ tradit. Ceterum & alia, quæ pro ſubſidiis ſcientiæ univerſalis inſervire poſſunt, in tractatu Gallico de *perfectione hominis*, quem in Germanicam linguam Baro de Stubenberg convertit, Noribergæ Ann. 1660. editum.
72 * Sunt, qui ſub ſchemate fabulæ amatoriæ univerſam philoſophiam tractant, quod fecit *Martianus Capella libro de nuptiis Philologiæ & Mercurii & ſeptem artibus libe-*
73 *ralibus*, in quem autorem Grotius annos 14. natus ſcripſit. * Non multum diſſimilis argumenti eſt fabula illa, ab Anglo quodam inventa, & in linguam Belgicam translata, ac Amſterodami 1668. edita. Titulus eſt: *De vermaakelcke Hiſtorie Zee en landt-Reyze van Euphues, ofte een Ontleedinge des Vernufts.* Proponitur hic ſub ſpecie Hiſtoriæ fictæ ratio converſandi ac educatio nobilitatis eruditæ methodusque ſtudiorum inſtituendorum. Voluerunt illi Autores utile dulci miſcere; cumque præcepta nuda ſeveritate ſuâ ingrata ſint, hâc novâ ſpecie veſtita illa magis fortè arridebunt.
74 Verùm ut illa Sorelliana methodus hiſtorica, ita hæc Poëtica & comica eſt. * Scientias & diſciplinas particulari methodo tractatas uno volumine congeſſit Joh. Henri-
75 cus Alstedius. * Operoſa fuit illius viri diligentia, non tantum in conſuetis diſciplinis in compendium redigendis; ſed etiam in novis inveniendis. Valdè enim largus eſt in titulis novarum artium, quos effinxit interdum, ut nova res videretur, quæ in aliis diſciplinis jam tum pertractata erat, pertractari & debebat. Nam ſi quis de partibus omnium diſciplinarum ſingulares diſciplinas conficere velit, ut faciunt ejus exemplo nunc multi, non dividere accuratè & methodice, ſed diſcerpere diſciplinas videretur. In uno objecto multa nova formalia conſiderari poſſunt, neque ſtatim nova inde diſciplina formanda eſt. Atque hinc factum eſt, ut, cum Alſtedius nimiam diligentiam affectaret, negligentior fieret. *Gatakerus in præfatione Cinni ſui* parum magnificè de hoc Opere ſentit. Neque ego ſuaſerim inde quis Philoſophiam diſcat; ſuam enim quandam methodum ſequitur à publicâ & uſitatâ diverſam, & uni diſciplinæ detrahit ſæpe, ut eò locupletiorem diſciplinarum orbem
76 habeat. Hinc quas ſucciplenas habere poterat, reddit ſuâ curaturâ junceas. * In nonnullis tamen laudanda ejus eſt diligentia, qui primus tentavit artes mechanicas ad ſua redigere principia, & ſub formâ diſciplinæ proponere; non plene quidem, prout rei conditio poſtulabat: ſed laudabile tamen erat prima ejus rei lineamenta duxiſſe; quæ an rectè ducta ſint, nunc quidem non diſputo. Solet per canones procedere. Iſtarum verò artium principia more mathematico eſſent proponenda. Sunt enim mathematicæ propagines; ac optandum eſſet, ut aliquis emunctioris naris Philoſophus, Phyſicus præcipuè ac Mathematicus, hoc argumentum ſibi ſumeret tractandum;

dum ; præter enim ſpeculationem non pauci inde fructus redundarent in Rempubli-
cam. * *Thevenotius* illud in animo habuit, qui ad hoc opus perficiendum omnes 77
ſuper hoc argumento ſcriptos libros conquiſivit, ut ſuperiore libro jam tum diximus.
Architecturæ Navalis ſpecimen præclarum dedit *Witſenius*, qui vaſtum de eâ arte vo-
lumen Belgicâ linguâ ſcripſit. * *Velſchius* quoque *digreſſiones autumnales in offi-* 78
cinas variorum Artificum, quibus nonnulla arcana illorum minusque cognita enar-
rantur, promiſerat. *. Ut ad Alſtedium redeamus fœcundum encyclopædias ſcri- 79
ptorem, idem quoque *Encyclopædiam Biblicam* ſcripſit ſub titulo: *Triumphi Biblici*, in
quo omnium diſciplinarum Syſtema è S. Scripturâ concinnat. Quâ ratione ego è li-
bris Juris, aut ex Hippocrate & Galeno ſimilem Encyclopædiam conficere velim.
* Velſchius quoque *Pædiam in Cycliſco* occaſione Encyclopædiæ Alſtedianæ medita- 80
tus fuit, cujus conſilium *Schröckius* in ejus vitâ fuſius exponit: *Proficuum maximè
reputavit, ſi quis ejusmodi inſtitutum, reſectis inutilibus omnibus, & prolixis exſcriptio-
nibus omisſis, proſequeretur, Orbique literato aliquando non latius diffuſam* ἐν κύκλῳ
παιδείαν *repræſentaret, ſed nervoſius contractam atque exaſciatam exhiberet* παιδείαν
ἐν κυκλίσκῳ, *non tam nove, quam modeſtè inſcriptam. Hinc ipſe multa etiam hâc
de re meditari cœpit. Aliquando igitur hanc daturus erat, conſilium in longè minori
opere multo majus Alſtediano ſibi fuiſſe, ipſo opere demonſtraturus. Nec enim artes
populares omittere animus erat, nec inſtitutiones Grammatices omnium linguarum,
maxime orientalium, Pangrammatices nomine eas complectens; Pantechnices quoque
nomine artes omnino omnes comprehenſurus, cum iſtarum omnium commoda, arcana
&* ἐγχειρήσεις, *quantum poterat, explorare conatus fuerit. Quibus etiam Emporcti-
cen, Alſtedio neglectam, aliasque ſimiles, Politices non minus, quam Oeconomices
ſoboles ac ſocias adjungere conſtituerat; non minus etiam Stratioticen ejusque partes,
& ſimiles quasdam alias. Sed Opus hoc imperfectum reliquit. Keckermanni* Encyclo-
pædia majori ἀκριβείᾳ ſcripta eſt. * Joachimus Fortius Ringelbergius exi- 81
gvo quodam libro Encyclopædiam complexus eſt, nec operoſa methodo, ſed potius
ἐν συνόψει omnia propoſuit. Ingenium tamen illa ſapiunt. Mathematicis ſtudiis
fuit addictus: nam tres libros Aſtrologicarum Inſtitutionum ſcripſit. Terſam per-
ſpicuamque dictionem ſectatur. Laudavit illum Eraſmus ſingulari quodam epi-
grammate. * Mirabilis vitæ ejus conditio fuit. Primùm enim in aula Maximi- 82
liani pictorem, cælatorem ac calligraphum egit. Anno decimo ſeptimo Lovanii
linguæ Latinæ elementa diſcere cœpit, ac brevi multum profecit. Qvæ ille in En-
cyclopædia ſua de diſciplinis attingit, pauca ſunt, ſed occurrunt tamen in illa brevi-
tate obſervatu digna. Suave illi dicendi genus eſt, neque terminorum ſcabritie in-
volutum. Vitam ſuam ipſe deſcripſit in libro de ratione ſtudii, qui *Cyclopædiæ* ejus
Baſil. Ann. 1541. in 8. editæ annexus eſt; ac plurima rei literariæ ſuppeditat non ſper-
nenda conſilia; etſi in nonnullis ea ridicula ac non imitanda, omnia ejus Opera edita
ſunt apud Sebaſtianum Gryphium, cum Encomiaſtica Hyperii oratione. Hunc li-
brum ita amavit Thomas Erpenius, teſte *Voſſio de ſcientiis Mathematicis cap.* 36. §.

10. ut recudi curaret Lugduni: huic enim libro ille adſcribebat, ſe iſtos in literis
83 feciſſe progreſſus. * Aliqvi generatim tantùm agunt de omnibus diſciplinis, earum naturâ, conſtitutione, ut fecit ANTONIUS ZARA in ſua *Ingeniorum & ſcientia-*
84 *orum Anatome.* * Tale fuit fortaſſis Opus, qvod meditabatur VOSSIUS, qvodqve in libro de *Theologiâ Gentili lib. 6. cap. 8.* ipſe citat eo titulo: *opus artium, & Conſtitutio omnium artium & ſcientiarum;* qvod vel ineditum hactenus eſt, vel imperfectum ab Autore relictum. Ἀποσπασμάτιον ejus videtur liber *de qvatuor artibus popularibus, Philologiâ & ſcientiis Mathematicis.*
85 Ad hanc claſſem qvoqve pertinent illi Scriptores, qvi conſilia in ſingulis diſciplinis addiſcendis ſuppeditarunt. Fecit id HAVEMANNUS *in Methodo* ſuâ, Ham-
86 burgi Ann. 1673. editâ: * CLAUDE FLEURY in libro Gallicè ſcripto, cui titulus: *Traité du Choix & la methode des etudes*, i. e. de ſelectu & methodo ſtudiorum,
87 Bruxellis Ann. 1687. edito. * Ceterum Autorum, qvi conſilia & methodos pro inſtituendis ſtudiis, vel generatim vel ſpeciatim, ſcripſere, vaſtus eſt numerus, qvorum aliqvi ſingularibus Voluminibus collecti, de qvibus *hoc libro cap. 2.* egimus. Prodiere in Belgio qvoqve aliqvot Voluminibus tales Diſſertationes. Amſterodami An. 1645. prodiit libellus, ubi congeruntur *H. Grotii Epiſtola de hoc argumento ad Benjaminum Maurerium; Gabrielis Naudæi Bibliographia Politica & Syntagma de ſtudio liberali; Clapmarii Nobilis Adoleſcentis Triennium; Coleri de ordinando ſtudio politico Epiſtola; Additamentum ex Joh. Caſelii* Νέω; *Jacobi Focani Diſſertatio de Studiis; Joachimi Fortii de ratione ſtudii liber: Eraſmi Roterodami Tractatus ejusdem argumenti; Caſparis* Barclai *Methodus ſtudiorum præſcripta Ducibus Megapolenſibus; Ejusdem Methodus Morum, præſcripta Ducibus Luneburgenſibus; Thomæ Campanellæ de libris propriis & recta ratione ſtudendi Syntagma; Leonardus Aretinus de ſtudio & literis; Scioppii Conſultationes de Scholarum & ſtudiorum ratione; prudentiæ & eloquentiæ parandæ modis; Ludovici Crocii Inſtructio de ratione ſtudii Theologici; Joannis Loccenii de ſtudio Juris Diſſertatiuncula epiſtolica, cum excerpto ex Epiſtola Hugonis Grotii; Johannis Heurnii de ſtudio Medicinæ bene inſtituendo Diſſertatio; M. Hortenſii Diſſertatio de ſtudiis Mathematicis rectè inſtituendis; Sebaſtiani Foxii Morſelii de ſtudii philoſophici ratione Epiſtola; Petri Angeli Bargæi, quo ordine ſcriptorum hiſtoriæ Romanæ monumenta ſint legenda, libellus; Joannis Caſelii Epiſtola de ſtudio liberalis doctrinæ decente equeſtri loco natos, de peregrinatione nobili, de oratione civili perſpicua; Scioppii Diatribe de compendioſa & facili linguam* Hebræam *condiſcendi ratione; Joannis Alberti Bannii Diſſertatio epiſtolica de Muſicæ naturâ, origine, pro-*
88 *greſſu & deniqve ſtudio bene inſtituendo.* * Prodiit alter talium ſcriptorum tomus Trajecti ad Rhenum An. 1658. in qvo habentur *Gerh. Joh. Voſſii Diſſertatio bipartita, cujus pars prior agit, quibus diſciplinis perfecta conſtat eruditio, altera, qvomodo variæ diſciplinæ optime addiſcuntur; ejusdem Introductio in Chronologiam; ejusdem Appendix de* Imperiis, *qvæ potiſſimum in hiſtoriis celebrantur; ejusdem de ratione univerſam legendi Hiſtoriam Diſſertatio; ejusdem de imitatione oratoria & poëtica;*

Lipſii

Lipſii de ratione legendi Hiſtoriam Epiſtola, de recitatione in conventu publico & privato, de notis & notariis veterum, inſtitutio epiſtolica de diſtinctione & interpunctione, de bibliothecis libelli; Hermanni Vulteji de ſtudio juris; Ægidii Mommerii de ratione legendi diſcendique jura; Jacobi Acontii de inveſtigandarum tradendarumque artium ac ſcientiarum methodo; Johannis Hoornbeckii brevis inſtitutio ſtudii Theologici; Henrici Morreiſe Diſſertatio de Manuductione Studioſi juris per Academiam & Rempublicam; Joannis de Raei Diſſertatio de ſubſidiis, gradibus ac vitiis notitiæ vulgaris in naturæ contemplatione & officio Philoſophi circa eandem; Regulæ Vitæ Sapientis, Harmonicæ, tranqvillæ, actuoſæ, negotiis obrutæ, liberaliter otioſæ, peregrinantis deniqve.
* Sunt & Diſſertationes aliorum in hoc tomo, qvæ jam in Amſtelodamenſi habentur, 89
qvibus denuò recenſendis ſuperſedeo. Collegit & Heideggerus hujus generis libellos nonnullos, libro Tiguri An. 1670. edito; in qvo *Henrici Bullingeri de ratione ſtudiorum; J. Jacobi Breitingeri Hypomnemata ſubitanea; Franciſci Junii F. F. Paræneſis; Henrici Bullingeri Inſtitutio pro peregrinaturis.* Cetera, quæ hic habentur, ab aliis jam in cenſum relata ſunt. * Verum longè plures illis addi poſſunt, è qvi- 90
bus præcipui, prout memoriæ illi ſuccurrunt, à me conſignabuntur. *Amphilochii Epiſtola græca de ſtudiis rectè formandis, cum notis Joach. Zechneri; Alſtedii Cynoſura Studioſorum; Caſelii Academicus, Νέ@-, Propoliticus, Rhetor, & plures alii; Arndius de ſtudio linguæ Latinæ; Ruperti Methodus ſtudii Philologici; Mitternachts Pædia; Pomarii Conſiliarius Scholaſticus; Hyperius de ratione ſtudii Theologici; L. Kepleri Methodus conciliandarum ſectarum Medicarum; Veridici de Juſtiniano Ratio corporis juris reconcinnandi; Leibnizii Methodus nova Jurisprudentiæ; Scheurlii Statua Mercurialis; Budæus de ſtudio literarum commodè inſtituendo; Blæmertii de Nobilis Inſtitutione; Joach. Paſtorii Palæſtra Nobilium; Schefferus de Nobilium informatione; Blumii Orator reformatus de Eloqventiæ in Scholis reſtauratione; Böcleri Manuductio ad autores claſſicos, Germanicâ linguâ; Bonnæus de ratione diſcendi; Burenii de ſtatu Scholæ philoſophicæ in Academiâ Roſtochienſi; Bodini Methodus Hiſtoriarum; Reineccii Methodus legendi Hiſtoricos; Henelii Statua Mercurialis ad Jurisprudentiam; Hobokenius de Politices ſtudio; Kilembergii Statua Mercurialis Theologica; Goclenii Praxis Artium generalis; Latomi de trium linguarum & ſtudii Theologici ratione; Puteanus de Collegio trilingui; Nunneſius de ſtudio Philoſophico; Oſiander de ſtudiis inſtituendis; Puteani Methodus literarum; Friſchlini Methodus inſtitutionis puerilis; Dreſſerus de ordine diſcendi; Ernſtii Methodus docendi juris; Fabricii Meditationes circa ſcientiarum ideam atque principia; Freigii Pædagogus; Fungerus de puerorum diſciplina; Gallucii Oratio de doctrinæ fuco; Auſonius de ſtudiis, cum commentario Minois; Mureti Inſtitutio puerilis; Philippi Cattieri Exercitationes de ſtudiis; Gribaldi Methodus ſtudendi in jure; Academicus Somnians Lepidi Philalethæ Sannionis Utopienſis Satyra in perverſam ſtudendi methodum An.* 1659. *in* 12. *edita; Miſonis Erythræi Ludicra & Satyrica, quæ ad ſtudia literarum atque literatos maxime ſpectant, excitandis ingeniis, erudiendæ juventuti, Salisburgi An.* 1687. *in* 12. *edita. Rolandus Ma-*

reſius in ſuis Epiſtolis, ac præcipue lib. 2. ep. 30. Cornucopiæ quoddam talium conſiliorum exhibet. Promiſit etiam Ferretus, qui Muſam Lapidariam ſcripſit, tales epiſtolas conſultationibus literariis refertas. Infinita hic adduci poſſent ejus generis. Sed de iis
91 ſuo loco plura, cum ad ipſas diſciplinas perventum eſt. * Hic quoque illud verum eſt, multos eſſe conſiliarios & parum conſilii, atque à pluribus coquis raro ad palatum cibos apparari. In tot viis difficile eſt veram invenire ſemitam, dum ſuo
92 quisque ſenſu abundat. * Propoſuerat ante multos annos vir doctus, ac Profeſſor in Academia Erffurtenſi clariſſimus, *Eckhardus Leichnerus de Apodictica Scholarum reformatione* conſilia, ſingulari eam in rem edito libro. Sed nihil tamen effectum
93 eſt. * Huc quoque pertinent, qui argumenta ſcientiarum varia propoſuerunt; in quibus primum locum merito occupat magnus ille *Baco Verulamius*, qui inter Anglos primus ſignum ſuſtulit ad amplificandos ſcientiarum terminos; cujus poſtea veſtigia ſecuti ſunt, & hodie quoque ſeqvuntur, tot in Anglia viri docti, qui in Phyſices &
94 Matheſeos ſtudio illuſtrando omni conatu conſpirant. * Ex mente Verulamii quædam in ſua Univerſali Methodo inſtituere voluit *Johannes Bayerus* libro, cui titulus; *Filum Labyrinthi vel Cynoſura, ſive Lux mentium univerſalis, cognoſcendis, expendendis & communicandis univerſis rebus accenſa*, Caſſoviæ in Hungariâ 1663. edito. Verùm obſcurat potius Verulamii ſenſus omnemque philoſophiam, quam ut lumen
95 aliquod accendat. * *Velſchius* etiam noſter multa talia in animo habuit: cujus extat *Somnium Vindiciani ſive Deſiderata Medicinæ*, Auguſtæ Vindelicorum An. 1676. edita, ubi multa proponuntur, quibus non Medicinam tantum, ſed & omnem rem
96 literariam augere voluit. Magna ſane ejus obitu jactura facta eſt. * *Leibnizius in ſua Jusisprudentiæ Methodo* conſilia, quibus augeri diſciplinæ poſſint, ſuppedita-
97 vit. * Eſt & *Anonymus*, qui libellum *deſideriis literariis* plenum publicavit.
98 * Qui de erroribus & defectibus in doctrinis agunt, etiam huc referendi:- ad viam enim ipſam iter ſternunt, qui de via deflectere docent. Ut ſunt, qui de corruptis artibus, quemadmodum *Vives*, egerunt; aut de erroribus vulgi ſcripſerunt, ut *Thomas Broun* in ſua *Pſeudodoxia Epidemica*, quo titulo ille librum Anglicâ linguâ ſcripſit, in Belgicam linguam converſum hoc titulo: *van de allgemeene dwaelingen des volcks*; ſed nunc ille auctior Anglicâ linguâ prodiit. Multa ſunt in illo libro notatu digniſſima. Aliqui per Lexica univerſam philoſophiam tradunt, Hippolyti lacera potius membra, quam integrum corpus, exhibituri, ad quæ ſedibus ſuis reſtituenda Æſculapio aliquo opus ſit.

99 Inter tot tamen methodos ſemper nova deſideratur methodus. Adeo nunquam nobis ſatisfacimus; ac juſta ſane eſt *Martini Schoockii* in præfatione libri *de Scepticiſmo* qverela: *Non inficias eundum, multos occurrere viros egregios, quos fatendum eſt, in ordinanda ſive univerſali, ſive particulari methodo, plurima cum ratione monuiſſe; quæ ſi obſervarentur, & labor compendioſior redderetur, nec periculum foret à variis erroribus, quos veritatis inſignibus velatos, vix ipſi ſenes exuere poſſint, quod à teneris eos imbiberint, diuque in ſinu ſuo quam arctisſimè foverint; ſed dum adverſa*

fronte

fronte inter ſe concurrunt, & unusquisque ex aſſe ſuæ methodo, licet aliorum quoque
obſervationibus ſubſtructæ, omnem laudem & gloriam vindicare contendit, ultra metho-
dum vix proceditur, diſciplinæque non ſolum ſperato deſtituuntur ornamento, ſed ipſi
quoque diſcipuli in veſtibulo ſolo detinentur. Laudare poſſem ultra viginti viros cele-
berrimos, qui intra ſeculum varia evulgarunt ſcripta, aut de perficiendis diſciplinis, aut
de augmento eorundem; qui tamen parum aut nihil in unaquaque diſciplina pro illius
perfectione præſtiterunt. * Et ſane fieri vix poſſe videtur, ut ea in re convenire poſſint 100
ſapientes: nam ex quo ſapientia præceptis tradi cœpit, ſtudio quædam obſcurata ſunt,
ne paterent omnibus arcana: neque etiamnum utile eſt, omnia in vulgus ferri ſcientia-
rum myſteria. * Quare nec conſultum eſt, nec fieri poterit, ut una aliqua clara & 101
diſtincta methodo omnia proponantur. * Ex hâc diversâ docendi ratione diverſi 102
libri apud veteres orti ſunt, quorum aliqui exoterici, mathematici, hypomnematici &
uſuales; aliqui exoterici, acroamatici. Lectiones exotericæ publice inſtituebantur:
acroamaticæ paucis eisque dignis auditoribus habebantur. * Videndus eſt de 103
illa re *Octavianus Ferrarius in libro de Sermonibus Exotericis*, ac in libro de *Diſcipli-*
na Encyclio; qvos è Bibliothecâ Goldaſti Francofurti recudi fecit Goclenius Ann.
1606, cui præfixa eſt elegans *Goldaſti* epiſtola *de Crypticâ veterum Philoſophorum*
diſciplina. * Multa hic de παιδεία Ferrarius, quam ille ſingularem vult eſſe vel 104
facultatem vel habitum, quâ quis rectè de rebus omnibusque ſcientiis judicat. Defi-
nit enim per experientiam; atque ille παιδείαν habere dicitur, qui in rerum tractatio-
ne diutinâ exercitatus collecta ad uſum principia ſcientiis atque artibus cunctis ſuppe-
ditat, ſimulque illa eſſe cognoſcit, ac analyticâ ſcientiâ inſtructo velut miniſter ejus
offert. Verùm in illis de παιδεία & diſciplinâ Encyclio à Ferrario diſſentit Gol-
daſtus: * neque enim per diſciplinam Encyclion ἐγκυκλοπαιδείαν intelligit Gol- 105
daſtus, qui περὶ ἐγκυκλοπαιδείας ſingularem librum moliebatur, in quo probare vo-
luit, ἐγκύκλια veteribus μαθήματα propriè dicta, quibus primum etiam pueri infor-
mabantur: mathematicæ enim artes populares erant, atque iis primum inſtituebantur
ingenui pueri, neque ad acroamaticos ſermones admittebantur, qui in his rudes erant.
Quod quidem in noſtris Scholis quoque fieri deberet: illæ enim quaſi anſæ Philoſo-
phiæ ſunt, ac mirificè acuunt ingenium. Non poteſt etiam eam ob cauſam Metho-
dus aliqua univerſalis inſtitui, quod omnium rerum, imaginabilium præſertim, accu-
rata non poſſit dari ſcientia, ac multa in problematicâ incertitudine ſubſiſtant, etiam
in naturalibus. * Quare ſi vel maximè velis mathematica incedere ἀκριβεία, non 106
licebit in omnibus. Hâc ergo parte ſuccumbimus, ac fit ſæpe, ut illâ methodi ἀκρι-
βεία confiſi temerè de rebus, quas non apprehendimus, judicemus, eaque ut ficta &
falſa repudiemus. * *Borellus* in libro *de motu animalium* aliisque ſcriptis felicis- 107
ſimè mathematicâ methodo in veritates inquiſivit. Etiam *Spinoſa* hujus methodi
fuco *Ethicam* ſuam *profanam* incruſtavit, cui eâdem methodo à *Blienburgio* reſpon-
ſum eſt.

CAP. VIII.
DE VARIIS IN DOCTRINA PARANDA COMPENDIIS.

§. 1. *Methodorum ſcriptores quidam recenſentur, & quidem Ariſtotelici.* 2. *Scherbius, Neldelius, Zeidlerus.* 3. *Alii via mathematica incedunt.* 4. 7. *de quibus judicium.* 5. *Thomæ Angli Euclides Methaphyſicus.* 6. *Malebranchii liber de inquirenda veritate.* 8. *Hobbeſius in plerisque cum Ariſtotelis doctrina conſentit.* 9. *Compendia & præcepta quædam ſtudiorum è Ficheto & Fortio propoſita.* 10. *Noſſe facultates omnes, unam profiteri.* 11. *Certum ſibi ſcopum præfigi debere.* 12. *Incertus Ficheti ſcopus non eſt ſcopus.* 13. *Triplex ſcopus à Fortio conſtituitur.* 14. *Amandos eſſe labores, luxum contemnendum.* 15. *Opes contemnendas.* 16. *Affectandas laudes.* 17. *Peritiam legendo, audiendo, docendo, ſcribendo comparandam.* 18. *Solitariam lectionem improbat Fortius.* 19. *Peritia per Anagnoſtas paranda.* 20. *Lectionis præcepta è Bacone Verulamio* 21. *& è Ficheto.* 22. *In libris vaſtis ſufficit ſummariorum lectio, quæ capitibus præmitti ſolent.* 23. *Libri dogmatici ſummo cum ſtudio legendi.* 24. *Periti doctrinarum Profeſſores audiendi & percontationibus crebris utendum.* 25. *Vivæ vocis magna commoda.* 26. *In prælectionibus publicis minus aſſiduum ſuum Tironem vult eſſe Fortius, ſed minus rectè.* 27. *Docendi occaſiones ſemper quærendæ.* 28. *Quomodo docendum.* 29. *Quæ ejus utilitas.* 30. *Præcepta in ſcribendo obſervanda, è Fortio & Ficheto.* 31. *Remedia pro tædio pellendo.* 36. 37. *Peregrinationes.* 32. 33. *ſqq. Fortii conſilia quædam παράδοξα.* 38. *Cultus eloquentiæ in ſcribendo adhibendus.* 39. *Extemporales impetus non negligendi.* 36. 40. *ſqq. Exercitia corporis aliaque conſilia παράδοξα Fortii.* 43. *de quibus ipſe Fortius judicium profert.* 34. 44. *Conſilia ſtudiorum variant ratione perſonarum & finium.* 45. *Piccolomini liber de inſtitutione hominis nobilis.* 47. *ſeq. it. libri ejusdem argumenti.* 50. *Nimia feſtinatio in ſtudiis vitanda.* 51. *Petavii Oratio in hoc argumento commendatur.* 52. *Sorellus eandem feſtinationem damnat.* 53. 55. *Præcocium ingeniorum exempla recenſentur.* 54. *Rarò illa felicia.* 56. *& prudentibus viris meritò ſuſpecta.* 57. *Ingenia talia lentè tractanda, nec obruenda.* 58. *Feliciores ὀψιμαθεῖς.*

1 DE methodo ſuperiore capite egimus, de qua multa dicenda ſupereſſent. Multos de eâ rectè ordinandâ ſollicitiſſimos vidimus, ſed nemo tamen hactenus ad illorum monita reſpexit. Qvi Ariſtotelis doctrinam ſeqvuntur, ita eam amplexantur, ut neminem ex alia tribu vel hiſcere adverſus illam patiantur:
2 * Qvam præter illos, qvos ſuprà enumeravimus, Altorffini quondam, & in his *Scherbius* in variis ſcriptis, præcipuè *Diſſertatione adverſus Ramiſtas*; apud Lipſienſes

ſes *Neldelius* libro *de Uſu organi Ariſtotelis*; & hodie quoque Regiomontani, & ex
illis *Zeidlerus* ſingulari libro, cui titulus, *Analyſis Poſterior, ſive de variis ſciendi generibus & mediis eò perveniendi, Regiomonti An.* 1675. *edito*, plane ad mentem Ma-
giſtri ſui expoſuerunt. * Qvi via Mathematica incedunt; ita ſuo ſenſu ducuntur, 3
ut Ariſtotelicam illam in conſilium admittere nolint: cum tamen id potius agen-
dum, ut utraque methodus, quæ convenire debent, ſi quid veri habent, in conſonan-
tiam reducatur. Sed utrobique fortè peccatur. * Hi, qui mathematica via uni- 4
cè incedunt, ad ſenſuum evidentiam omnia redigunt & mechanicam quandam certi-
tudinem, cui ita indulgent, ut in iis, quæ ſenſibus nulla ratione ſubjacent, ne latum
quidem unguem ab illa ſibi diſcedendum exiſtiment, ſimiles, ut opinor, illis, qui
rerum menſuras confundunt. Imponit tamen hæc ſpecies ſæpe incautis imaginaria
quadam certitudine; & *fallit pede regula varo*, ut in Ethices illo Fabro videmus.
* Qvi ſimilem methodum in rebus notionalibus & ſpiritualibus ſequitur *Thomas* 5
Anglus, ex Albiis Eaſt-Saxonum, libro, cui titulus: *Euclides Metaphyſicus*, Londini An.
1658. edito, vix ſua omnibus probaverit, etſi in præfatione ejus libri de triumphatâ
Principiorum Sapientiæ ignorantiâ tropæa ſe moliri jactet. * Noviſſimè quoque 6
Malebranchius in libris de *inquirenda veritate* prolixe Mathematicam hanc methodum
commendat, ac operoſè ſatis Carteſianam de methodo doctrinam cum Ariſtotelica
confert; nam parte ſecunda lib. 6. ubi Carteſianas regulas propoſuerat, aliquot ca-
pitibus demonſtrare laborat, *Ariſtotelem in Phyſicis ſuis nihil demonſtraſſe, cum nullam
harum Regularum partem obſervarit.* Ipſe quoque Arithmeticam & Algebram duas
conſtituit ſcientias, quæ ſint fundamenta ceterarum omnium. *Non credam*, inquit,
*eſſe qvicquam utile, quodque accuratè ab hominibus ſciri poſſit, ad cujus cognitionem
Arithmeticæ & Algebræ ope pervenire non poſſint.* Sed de eo alii viderint. * Ego 7
certè miror, qui factum, ut Lyncei iſti homines ſua iſta methodo velut divina aliquâ
virgula ſecreta veterum, nemini in dubium vocanda, non penetraverint; cum tamen
veteres illi Philoſophi ſuis ſuffulti principiis, quæ in analogiſmis potius & conjecturis
interdum ſubſiſtebant, tam prodigioſa extuderint, in quibus hodieque ſtupemus, ac
vel ignorantiam noſtram profitemur, vel, quia nihil ſcire ſine hac methodo nos poſſe
credimus, iſta pervicacia armati pro mendaciis ac fabulis habemus. * Hobbeſius ta- 8
men in ſua Computatione ſeu Logica cap. 6. methodum illam mathematicam omnibus
non convenire judicat, & in plerisque cum Ariſtotelis doctrina conſentit.

Subjungo nunc, quæ aliqui ſpeciatim conſilia in ſtudiis ac doctrinis diſcendis 9
tradidere, quæ hic quoque referri debent. Qvalia præcepta etſi magno numero dari
poſſunt, & inprimis è Vitis virorum doctorum formari: nam ut regulæ exempla
producunt, ita ab exemplis regulæ peti poſſunt: etſi quoque in *libro primo*, ubi *de
converſatione erudita* agimus, non pauca adduximus, & ex ipſo ſtudiorum ſcopo
conſilia variant; tamen illa, quæ nunc occurrunt, præcipuè ex *J. Fortio Ringelbergio & Alexandro Ficheto*, quorum ille in libro *de ratione ſtudiorum*, hic *in arcana
ſtudiorum methodo* quædam notavit, apponemus. * Primum Ficheti præceptum 10

eſt:

eſt: *Noſſe Facultates omnes, unam profiteri:* vir enim eruditus, qui ex omnibus artibus exiſtit, nulla in re hoſpes eſſe debet. Uni tamen & propriæ incumbendum eſt Facultati; de reliquis, quod in rem noſtram facit, delibandum. Qvi ſimul & intempeſtivè adoriuntur omnia, Ardeliones vocantur, riſuque & ſibilo excipiuntur: qui propoſitum mutant, quotidie tirones ſunt, nunquam Magiſtri. *Summus non erit*, inqvit Fortius, *qui non ex unaquaque diſciplina decerpſerit, quod ad ſcopum ſuum conferat. Id citra laborem effeceris, ſi nihil attigeris, niſi locos communes; de*
11 *quibus, cum dabitur occaſio, libellum conſcribemus.* * Secundum, quod primo loco J. Fortio ponitur, eſt: *Certum ſibi ſcopum præfigi debere.* Nam pauci complectuntur animo bonarum artium curricula omnia: amici hic in conſilium adhibendi, ingenium noſtrum explorandum, quid valeant humeri, quid ferre recuſent: periti Magiſtri conſulendi ſunt: difficultas, diuturnitas ſtudiorum expendenda: humaniorum literarum & philoſophiæ loci communes, & claſſicorum autorum lectio nun-
12 quam omittenda. * Incertus ſcopus, quem Fichetus hic nominat, non eſt ſcopus; atque ut ad illum nulla linea tendit, ita nulla conſilia pro illo ſuppeditari poſ-
13 ſunt. * Triplicem ſcopum conſtituit Fortius. Nam vel in tertiis, vel in ſecundis, vel in primis conſiſtere cupimus. Erecta ingenia ſemper ſibi ſummum locum præfigunt. *Humilis, pavidi & abjecti eſt animi*, inqvit Fortius, *mediocrem eſſe velle. Equidem me in mille partes diſcerpi malim (diſpeream ſi ſecus loquor ac ſentio)*
14 *quam remittere animum ad ſumma evadendi:* * Tertium eſt J. Fortii: *Amandos ſemper labores & contemni luxum debere.* Non poteſt eſſe magnum, quod ſine
15 pulvere & ſudore continget; neque unquam deſperandum. * Idem Fortius inter regulas ſuas etiam hanc ponit: *Opes debere contemni: nihil enim videtur*, inquit, *accommodatius, nihil magis neceſſarium penuria, cujus beneficio omnes artes inventæ ſunt: equidem eo ingenio ſum, ſemper fui & ſemper ero, ut ſummam inopiam, quam ſummas opes malim. Metuerem enim, ne pernicioſa eſca mentem occuparet meam.*
16 Sed hoc inter cetera ejus paradoxa referendum. * Qvartum eſt: *Affectandas eſſe ſtudioſo laudes.* Nihil enim poteſt eruditio ſine laudum cupiditate; laudum cupi-
17 ditas ſine eruditione. Alterum alterius præſidio ſemper innititur. * Qvintum eſt: *Peritia comparetur legendo, audiendo, docendo, ſcribendo.* In ſingulis multa
18 ſpecialia obſervanda. * Solitariam lectionem omnino damnat Fortius: E*a maximum*, inquit, *faſtidium affert & vehementer obtundit ingenii vires. Si autorem legere libeat, cum alio id fieri velim. Mirabile enim ex alterius præſentiâ oritur judicium. Adeò ut ſi adſit quiſpiam tanquam apertis oculis res ipſas introſpicere te; ſi nemo, ſomniare duntaxat exiſtimes. Adhæc cum proferenda ſunt ſtudia, caligant in luce & omnia nova offendunt, ut qui ſoli didicerunt, quod inter multos faciendum eſt.*
19 * Fichetus hic inter arcana divitibus commendat, ut aliorum oculis legant, alienis manibus ſcribant, alienis ſtudiis proficiant, Anagnoſtas habeant, qui Autores indicent, compendio referant verbo vel ſcripto, quicquid eſt in optimis libris ſcitu dignum, auditu jucundum, æſtimatione pretioſum. *Hâc arte*, inquit, *quamplurimi hodie paucis*

nummis

nummis & ſportulis exhauriunt omnes virorum doctiſſimorum Bibliothecas. Paupertas eruditiſſima divitum auro ſuſtentata: ſtudet illis, ſcribit illis, ſuas illis refundit opes inæſtimabili fœnore, & majori eos ſolatio remuneratur, maximè cum gratis pro optimatibus elaborat lucubrationes, quod Religioſorum eruditorum eſt negotium perpetuum. Hic modus affinis eſt Regum felicitati, qvi ad menſam inter epularum illecebras paſcuntur eſcâ doctrinarum, & in ipsâ lectuli qviete, auditione rerum optimarum acqvieſcunt. Hanc etiam induſtriam magnâ ex parte imitantur, qvi collatâ cum aliis ſtudiorum operâ ſpolia dividunt militiæ: juvant enim ſeſe mutuo eruditi, & doctus doctum acuit, commilitiqve jura tuenda putat. Simili arte nundinantur ingreſſum Bibliothecarum alii, librariorum officinas freqventes adeunt, indices eorum percurrunt, & Geſneri & aliorum Dictionariûm ſcriptorum: ſcruta librorum ſcrutantur & coëmunt. Bibliothecas hominum doctorum licitantur. De Papyrii Maſſoni Muſæo qvanta & qvam pretioſa venierint, ſcio. Hæ ſunt lucroſiſſimæ omnium nundinæ, noſtra maximè tempeſtate, cum apud Bibliopolas ſumma eſt veterum eruditorumqve autorum inopia, omnibus lucro inhiantibus, & vulgares duntaxat libros, qvi uſu teruntur & conſuetudine qvotidianâ, excudentibus. * Baco Verulamius Sermone fideli 48. illa non con- 20
temnenda præcepta ſuppeditat. *Temporis nimium in lectione & ſtudiis terere, ſpecioſa qvædam ſocordia eſt; iisdem ad ornatum mollius abuti affectatio mera eſt, qvæ ſe ipſam prodit. Libros non legas animo contradicendi & diſputationum prœliis concertandi; neqve rurſus omnia pro conceſſis accipiendi, aut in verba autoris jurandi; neqve deniqve in ſermonibus te venditandi; ſed ut addiſcas, ponderes, & judicio tuo aliqvatenus utaris. Sunt libri, qvos leviter tantum deguſtare convenit; ſunt qvos deglutire, curſimqve legere oportet; ſunt deniqve, ſed pauci admodum, qvos ruminare & digerere par eſt, hoc eſt, libri qvidam per partes tantum inſpiciendi; alii perlegendi qvidem, ſed non multum temporis in iisdem evolvendis inſumendum; alii autem pauci diligenter evolvendi, & adhibita attentione ſingulari. Invenies etiam libros haud paucos, qvos per alios & vicaria opera legere ſufficiat, eorumqve compendia tantum deſumere. Verum hoc fieri nolim, præterqvam in argumentis humilioribus, & autoribus minoris pretii. Lectio copioſum reddit & bene inſtructum; Diſputationes & colloqvia promptum & facilem; ſcriptio autem & Notarum collectio perlecta in animo imprimit, & altius figit. Itaqve ſi qvis in notando ſegnis ſit aut faſtidioſus, memoria illi opus eſt bona: ſi Colloqviis ſe non exerceat, reqviritur ei ingenium promptum; ſin in legendo parcus ſit, hoc ſolum relinqvitur, ut artificio qvodam utatur, qvo videatur ea ſcire, qvæ neſcit. Hiſtoriarum lectio prudentes efficit; Poetarum ingenioſos, artes Mathematicæ ſubtilitatem donant; Naturalis Philoſophia judicium profundum parit; Moralis gravitatem qvandam morum conciliat; Dialectica & Rhetorica pugnacem reddunt & ad contentiones alacrem; abeunt (ut ait ille) ſtudia in mores. Qvin & vix occurrit in intellectu impedimentum aliqvod inſitum, aut naturale, qvod non ſtudio qvopiam idoneo emendari & edolari poſſit.* * Ad lectionis commodum hæc Fi- 21
cheti præcepta inſerviunt. *Multum legamus, non multa. Feſtinemus lente: obrui-*

tur enim memoria multitudine, feſtinatione judicium ingeniumqve corrumpitur. Convivas imitemur oportet, qvi cibis non ingurgitant ſeſe, qvos non concoqverent; ſed ſedata fame & lento dente veſcuntur, eaqve menſura & modo, ut digerere & in ſuccum ſuum demutare queant dapes illatas. Valebit hoc, ſi ea legamus, in quibus magna attentione opus: utpote diſciplinarum ſcriptores, quorum argumenta connexa ſunt, qui fundamenti loco ſubſternendi ceteris ſunt.

22 * Alioquin in libris vaſtis, quales ſcribere JCti ſolent, Hiſtoricis & ſimilis generis ſummariorum lectio, quæ præmitti capitibus ſolent, ſufficiet. Multa enim in illis ſunt aliena, quæ ſine dispendio prætermitti poſſunt.

23 * Pertinet ad tales quoque libros dogmaticos & cum cultu ſcriptos hoc præceptum *Ficheti: Non eſt interrumpenda lectio notis exſcribendis, ſed ad finem à capite ad calcem pertexenda atque reguſtanda denuo, ut ars dicendi judiciumqve combibatur, tum notæ per otium ſignis poſitis indicatæ excerpentur. Bis & ter qvod pulchrum eſt, imo libri præcipui terendi & præ manibus habendi ſunt ſemper: eam ob rem ille ut Amaſium ſuum circumferebat Homerum ſemper, Heſiodum alius, hic Tullii familiares Epiſtolas. Qvare in omnibus fontes qværendi ſunt, qvi enim fonte invenit, multum & mvlta legit, cum principiis inſint omnia: qvi rivulis irretitur, licet multis, legendo multa parum aut nihil legit: mea æterna erunt, ajebat ille apud Valerium Maximum, tua horaria. Fontes autem dicuntur autores ſcientiarum, & in facultatibus principes: Rivuli interpretes, Analectæ, Murileguli, Minorum gentium libri. Fons eloqventiæ Cicero, Hiſtoriæ Livius, Poëſeos Homerus, & magna ingenia fontibus capiuntur, mediocria rivulis.* De illis qvoqve libris verum hoc eſt Ficheti præceptum: *ſic legendi libri, qvaſi non ſimus amplius lecturi, ſic hauriendæ in ſcholis ſententiæ, qvaſi repetituri non ſimus: ſic de fonte aureo & torrente hauriendum, qvaſi deinceps haurire non liceat. Ita fiet, ut accuratiſſime ſtudia obeamus: etſi enim nonnulla crebro retractanda ſint, qvæ in uſum veniunt occupationum, omnia tamen repetenda non ſunt.* Accidit ſæpe, ut quædam ſtudia Genio noſtro adverſentur, quibus tamen neceſſario vacandum eſt. In his utiliter ſuadet Baco Verulamius ſermone fideli 36. *In ſtudiis qvicqvid à natura alienum repereris, ſtata tempora tibi præfigas ad ejusdem exercitationes & meditationes. Sin autem cum Genio tuo convenerit, de ſtatis horis ne ſis ſollicitus: cogitationes enim tuæ ſponte illuc convolabunt, prout negotia & cetera ſtudia permittent.*

24 In audiendo & percontando diligentiſſimum vult eſſe ſuum tironem Fortius. *Accedant*, inqvit, *ad Profeſſorem, interrogent libere, ſed paucis qvæſtionem abſolvant: nam mora viris doctis ſemper infeſta eſt. Si is dedignabitur reſpondere, currendum ad alios. Nihil refert, qvisnam ille ſit, cujus ope opes noſtræ augeantur.* Fioravantus in libro Italica lingua ſcripto *Dello Specchio di ſcientia univerſale lib. 3. cap. 20.* ad diſcenda omnia hoc ſecretum, qvod ipſe ſummum habet, præſcribit, ut Virorum doctorum converſationem qværamus, atqve in omnibus negativam ſententiam arripiamus, ita hac occaſione à viris doctis elici omnem doctrinam ſine noſtro labore poſſe. Qvod tamen non ubiqve, nec apud omnes bene procedit. Plerumqve contradictionibus

nibus offenditur animus. Qvare niſi certâ moderatione id fiat, non probaverim. * Fichetus docet cap. 10. audiendos ſæpe eſſe viros doctos, de pulpito dicentes. *Uno*, 25
inqvit, *momento temporis effundunt in ſinum noſtrum, quod longiſſimo plurimorum annorum labore coacervarunt, atque hoc nullo noſtro labore magnaque cum animi noſtri voluptate contingit. Velint, nolint, cum videri docti appetant, ſua prodant arcana omnia neceſſum eſt, quæ etiam neceſſitas, ut Tantali ſaxum, nobis incumbit: itaque mutui fures doctrinarum ſumus, dum audimus & ſpectamus invicem: ſunt enim oculi & aures ſcientiarum omnium adminiſtri & proxenetæ. Eſt & aliud commodum in lucro reponendum maximo, quod ex hominum eruditæ lectionis ore audiuntur autorum citationes ignotorum, & diſcuntur pretioſa rerum reconditarum nomina. Idem judicium de conſuetudine & converſatione doctiſſimorum eſto. Eadem enim ab illis elicia familiaritate & arte blandiſſime ſuffuraberis, eadem diſces & forte docebis. Mutua enim hæc eſt inter eruditos & ingenuos opera, nam callidi noſtra furantur, & ſua non depromunt, abſit ſupercilium vincendique ſtudium ab hujusmodi familiaritate, adſit diſcendi docendique benevola modeſtia, quam in Nepotiano dilaudat Hieronymus, quamque in veterum libris exploratam habemus atque perſpectam.* * In audiendis præ- 26
lectionibus publicis non usque adeò aſſiduum ſuum vult eſſe tironem Fortius, meo quidem judicio minus rectè: nam ſi Doctores in illa arte excellunt, quam profitentur, viva voce plus docebunt, quam è multis libris capias. * In docendo maximum 27
profectus præſidium, nec immeritò, collocat Fortius: *Simul atque* (inquit) *in literarum judicio promoveris nonnihil, enitere, ut per totum diem, ſi fieri poſſit, doceas; ea doce, quæ noveris, ſi non omnia noſti. Sedulo curandum, ut vel prece vel pretio habeas unum, cui ea, quæ velis, poſſis recitare. Si pro horis ſingulis exiguam pecuniam dederis auditori, atque hoc modo quatuor aut qvinqve aureos expenderis, tantum comperies te profeciſſe tùm in literis, tùm in forma docendi, ut vel palam ea audeas profiteri.*
* Porrò nunquam docendi munus etiam ab imparato omittendum ſuadet: *Reli-* 28
cta oſtentandi libidine quoquo modo affectum te eſſe ſenſeris, ſive per totam noctem vigilaris, ſive altior cogitatio te impedierit, ad exercitium velut ad meſſem currito. In prælegendo omnem ſuperſtitionem vitandam ſuadet. Si quis locus occurrat obſcurus, eum intactum potius relinquere ſuadet. Nam è prælectione magis fructum, quam gloriam quærendam eſſe judicat. Sæpe mihi, ut hoc meo firmem exemplo, cum ad docendum maximè imparatus acceſſi, in extemporali prælectione neceſſitas ipſa extudit, quæ longa meditatione non incidiſſent. A docendo omnem abeſſe vult invidiam. *Si literatus me inviſat*, inqvit, *non occultabo ea, quæ aſſidua peperit conſuetudo: verum ultro ipſa prodam tradamque alteri ferrum, quo me ſuperare poſſit, ſi velit. Sic enim aliis indicando ſæpe ſtudii modum ipſe meliorem ſemper inveniam, quem exercitatio illa ſuggeret docenti.* Qvod Fortii conſilium non erga omnes æqvè laudandum: diſſimulanda enim aliqva erga illos eſſe, qvæ ingenuitate noſtra abuti volent, ipſæ communis prudentiæ regulæ dictabunt. In docendo omnes cavillationes & ſophiſmata abeſſe jubet, qvæ chartarum luſibus comparat, in quibus omnia

29 ficta ſunt. * Suadet porrò, ut etiam pueri ea, quæ didicere, ſtatim doceant alios, propoſito ſingulis menſibus aut prœmio aut honore aliqvo illi, qvi viciſſet; qvod in declamando ſuaſerat Fabius. Sic enim uberiorem relaturos fructum, & juventuti rectius conſultum fore exiſtimat. Novi ego, qvi in numeroſa prole rem optimo cum ſucceſſu ita inſtituerunt, ut natu majores minores ſemper docerent; qva mutua æmulatione excitati fratres feliciter in ſtudiis progreſſi ſunt. Fichetus qvoqve inter arcana ſua etiam τὴν διδασκαλίαν commendat. *Ad comparandam*, inqvit, *ſolidam doctrinam via tritiſſima certiſſimaque eſt docere. Signum enim ſcientis eſt poſſe docere, imò & gradus ad ſcientiam firmiſſimus.* Fortius magnifaciebat hoc docendi exercitium: *Hoc exercitio miram tibi rerum copiam comparaveris. Ubi decies rem eandem docueris, plus te ſenties profeciſſe, quam ſi fugiens lucem magno te domi labore confeciſſes. Per ſingulos dies duodecim docere horis ſolebam; præterque ipſas ſemel interim declamare, vel de Deo, vel de mundo, aut thematibus aliis exercitationis cauſa. Nonnulli inſanire me vociferabantur, ſed utinam ſic ab ineunte ætate contigiſſet inſanire. Tanti ego facultatem iſtam facio, ut malim judicium adoleſcentis, qui perpetuo docuiſſet, etiam res humillimas, quam ejus, qui ſolitaria domi lectione autores optimos perlegiſſet. Multa ſæpe legi, ſed menſis unius intercapedo memoriam ita deleverat omnem, ut vix dum ſcirem, quos legiſſem. At quæ alios docui, ea tàm mihi perſpecta ſunt, quam corporis membra ipſa. Ea non aliter, quam ſolis ſplendorem ante oculos hærere ſentio. Horum cognitionem firmam eſſe, certam eſſe, frugemque proferre ampliſſimam, experimento comperi. Horum memoriam vix morte credam extingui poſſe. Quoties me* (idem in Annotationibus ait) *inſanum vocarunt, cum per integrum menſem quotidie docerem ab ortu ſolis ad occaſum? quoties dixerunt fieri non poſſe, quin ante finem menſis inter labores exſpirarem? fatigor quidem, id non nego, etiam pene usque ad ſpiritus defectionem; ſed fatigatio ea dulcis eſt.*

30 In ſcribendo tum Fortius, tum Fichetus utilia præcepta ſuppeditarunt. Ille ſcribendo omnem operam impendere jubet, cetera omnia floccipendere: *Ubi perveneris ad provectiora, puta te tantum profeciſſe, quantum qvotidie ſcripſeris. Etiam ſi naturâ facundus es, deditâ operâ loquaris incompoſitè. Nam ferè ſit, ut, qui loqvuntur accuratè, minus eruditè ſcribant. Dum enim rerum illarum voluptate afficiuntur, imperfectiores oportet ſint in altero. Nemo pari cura res duas unquam tractaverit. Nulla prælectio mihi tanti eſt, ut cogitationis aliquid illi velim tribuere. Id namque me à ſcopo meo averteret. Ea ſolum profero, quæ primum veniunt in mentem, quæ exercitatio longa mihi comparavit. Et ſi loquendum eſſet cum viris ſummis, etiam in cœtu maximo, ne verbum quidem unum præmeditarer, tàm libens ineptè, quàm aptè ſententiam exprimerem. Quod ſi res majorem curam poſtularet, talem rem, talem cœtum, veluti peſtem, fugerem, ac ſtili amorem continerem in pectore. Certe neminem unquam vidi (niſi me memoria fallat) doctè ſcribentem, cui valde in promptu fuit colloquendi diſſerendique ratio.*

31 * In ſcribendo tædium hac ratione evitare docet: *Statue ac vove voluntate firma, te eo die non cænaturum, quo non*

non tot paginas , non tot verſus, ut decreveras , ſcripſeris. Quod ſi acciderit delin-
quere , tu tibi ignoſcere noli, volo, cœnâ careas. Abſtinere à cibo non parum quando-
que ad corporis valetudinem facit, & alacriorem reddit animum. * Si librum 32
editurus es, hoc conſilium ſuppeditat. *Dic chalcographis, parent ſeſe, librum te da-*
re velle excudendum, etiamſi ne paginam quidem paraveris. Tum facile totam volu-
minis ſpeciem animô concipere, inde ſingulas parteis leviter in comœdiarum argumen-
ti modum deſcribere, denique quotidie, quantum illis ſatis erit, abſolvere poteris. Cum
ſic inceperis aliquid, perficere debes, velis, nolis. Id ego in omnibus pene libris feci,
ac etiam in iſto. Qvod conſilium autoris non ſane in omnibus, quæ ſcribimus, pla-
ceret. Qvædam levi negotio etiam ab otioſis ſcribi poſſunt; quædam attentiorem
meditationem requirunt, qualia ſunt dogmatica, in quibus certa principia ponenda,
& è principiis multa deducenda ſunt. Ac ipſe Fortius non tanquam præceptum, ſed
tanquam conſilium commendat: nam in ſequentibus ita: *Non diſplicet editionem pre-*
mi, quo commendatior liber exeat. Mora tamen aliquid habet incommodi. Homi-
nem facit tranquillum, deſidem, otioſum, ignavum, ſomnolentum. Et neſcio quam
adferat ſuperſtitionem, dum diſſimulat quædam, dum rogari vult, ut librum emittat.
Quare animus, qui graſſari velit, nusquam patiens moræ ſit. Sæpe etiam accidit,
ut ipſe notavit Fortius, quod ad ſtylum aptiores ſimus, ac omnia nobis ſponte pro-
fluant; ſæpe non niſi labore atque longâ cogitatione quicquam poſſimus compara-
re. Unde aliqui minus rectè colligunt, non eſſe ejusdem Autoris, quæ non pari cura
perſcripta ſunt. * Idem ne noctis quidem tempus à ſcribendo vacuum eſſe vult: 33
Noctu ad manum tabulas ceratas vel lapideas habe, aut membranas, quas oſſibus adu-
ſtis in uſum eum præparant. In his ſomno intermiſſo notare poteris, quæ libebit ac luce
diurna melioribus typis reſcribere. Eaſdem tecum circumfer ſemper, ut cum in mentem
aut venuſta verborum connexio, aut rerum obſervatio ulla inciderit, ſcribere ipſam in iis
queas. Bonam partem libri hujus in tenebris ſcripſi, quando ſomnus me ob calculi dolo-
rem reliquerat, idque cum Sol adverſa nobis figeret veſtigia nocte vagante in medio cœ-
lo. Qvod Fortius hic præcipit, jamdudum, antequam Fortiana illa legerem, feci.
Multa ego carmina in tenebris, cum ſomnus me deſtitueret, palimpſeſto illevi, quæ
inſequenti die elaboravi. Diligenter notari quoque vult Fortius, quod per ſingulos
dies profeceris, ejusque ſuadet ephemeridas inſtituendas. * In his tamen omnibus 34
pro ratione ætatis ac ingeniorum temperies quædam adhibenda eſt. *Ratio in his*
habenda eſt, ut præcipit Fichetus, *nationum & ætatum: alia Gallis, alia Italis, Hiſpanis,*
Germanis ſunt ingenia; aliæ juvenum & ſenum vires, alia pericula. Alii diutius ſtu-
dendo, meditandoque perdurare poſſunt, alii non item: temperamentum quoque expen-
dendum. Bilioſi alacriores promptioresque ſunt; ſed difficilius & laborioſius ſtudent.
Pituita qui concreti ſunt, tardiores ſunt, at non ita fatigantur. Melancholici obſtina-
tiores laborando habentur. Sanguinei medii ſunt. Illorum omnium caloribus æſtivis
pomeridianis periculoſa eſt contentio. Eſt quædam in ſtudiis literarum ingluvies &
avaritia, quæ nocet animo, non concoquenti, ſicut cibus avidius ingeſtus ſtomacho. Ne

mihi ſis Helluo librorum, ſed Amicus. Modus ergo adhibendus eſt, qui rebus omnibus
eſt ſalutaris. Illi enim diutius & felicius ſtudent, qui valent diutius. Valent autem illi
diutius, qui ſtudiis moderantur ſapientius ; qui autem effrænatâ ſciendi cupiditate pro-
currunt immoderatè, auferrique ſe ſinunt, in ipſo limine corruunt, ut Claudii cantherius,
35 *fractis momento corporis & animi viribus.* * Temporis quoque ratio habenda.
Illud nempe, quod eſt ab otio, à recreatione diuturniore, à deambulatione & corporis
exercitatione ludicra proximum, maxime opportunum eſt. Dici enim vix poteſt, quantos
animus, corporis motu concitatus, impetus habeat, ait *Plinius Junior*, *quantove curſu*
36 *calamus fluat, otii intercapedine recreatus.* * Ut gratiora illa ſtudiorum intervalla
ſint, duo remedia præſcribit Fortius: *Alterum ut bene nutrias corpus, ambules, lu-*
das, conviveris, corpus vino impleas, ac aliis modis recrees mentem. Idcirco nonnulli
ante concionem integros vini cantharos ſpiritu uno exhauriunt. Alterum, ut multum
dormias. Incredibile enim, quantum lucis, quantum alacritatis, res ea adferat animo.
In hunc finem ſubinde quoque locum mutandum eſſe ſuadet Fortius: *Meâ ſententiâ*
ſenis ferè menſibus aut ſingulis annis urbem quæres aliam. Curas omnes, quæ hunc
impedire morem poſſint, abdicabis. Equidem infeliciſſimos voco, ſemperque vocabo, dies
illos, quibus usquam ultra menſem deſederim. Quod ſi profecturos metus inanis peri-
culorum terreat, cum Cæſare dicant: nunc te, Fortuna, ſequamur. Peregrinatio præ-
cipue confert ad exercitationem. Poſtquam enim in unâ urbe continua lectione eos,
qui te audiunt, fatigaveris, tranſire licebit in aliam, ubi rurſus novos habiturus ſis.
Sunt præterea res complures, tùm in campis, quos peragramus, tùm in civitatibus, ad
quas venimus, quæ nos impellunt ad altiora. Nam animus & varietate mirè excita-
tur, & ſæpenumero rerum conſpectu novarum permotus efficit ea, quæ domi nunquam
agitaſſet. Qvod tamen conſilium omnibus placere ad omnem ſtudiorum rationem
non poterit. Eſt enim, ubi continuæ locorum mutationes ſtudia potius turbant,
37 quàm juvant. * Cui jungendum etiam hoc παράδοξον eſt de libris, quos ſecum
vehere debeat Studioſus: *Qui alium petere locum decrevit, & longam ingredi viam,*
libros ſecum conferat ſolum, in quibus diligenter res aliquas notaverit. Quod ſi in vo-
lumine duæ tantum tresve paginæ notatæ ſint, eas è libro eximat, reliqvum vendat.
Nec ſit adeo ſordidus, ut exigua jactura rei conatum remoretur. Cogitet ſemper, ſi ad
ſumma pervenerit, non defuturas opes. Superiore anno Baſileam profecturus è novo
opere Plinii ſecundum librum à me notatum excidebam, ut mecum ferrem. Amicus
interveniens me mentis eſſe parum ſanæ opinabatur. Sic tractavi libros complures,
ſemperque faciam, cum id poſtularit occaſio. Tametſi mihi eſſent novi codices Cicero-
nis, Platonis, Demoſthenis, grandi comparati ære, omnes tamen paginas erumperem, in
quibus ſcitu dignum aliquid ſcripſiſſem, quando eſſet proficiſcendum. Et hac quidem
38 ratione verè Excerpta adornarent ſtudioſi: qvæ mihi tamen diſpliceret. * Qvi-
bus animus non eſt, ut ſcribant, ſuadet Fortius, ut polite loqvi diſcant: *Diſcant hi,*
qvemadmodum res omnes memorare eleganter poſſint. Illorum tamen gloria, inqvit,
à noſtra laude diſtat, qvantum momentum ab æternitate. Præcipue vero in ſcriptione
eloqven-

eloqventiæ curam adhiberi vult: *Adhæc do operam*, inqvit, *ut numerorum gratia ſit, ſive concentus cohæreat, aut per omnes periodi partes, ſi terſius qvicqvam ſcribere coner, aut ſaltem in fine. Ubi oratio deſinet, qværo ſpondæos, trochæos, epitritos qvartos, παιῶνας ſecundos, tertiosve; ſed per viciſſitudinem. Poſtrema cara eſt, ne multi ſint fines ſententiarum, qvi pedes eosdem habeant. Inſuave enim qviddam, periodos tres ſeu qvatuor eundem habere παιῶνα, epitritum, aut alium qvempiam orationis exitum. In pedum concentu omnem propemodum elegantiam pono. Sed maxima hic varietas exqviritur. Qvocirca majorem multo tum laudem tum occaſionem oſtentandæ doctrinæ conſeqveris, ſi ita occulto nexu orationem vinxeris, qvam ſi ſcripſeris carmen. Illic namqve varietatem, qva ipſa inprimis natura gaudet; heic unum duntaxat florum genus proferre potes. Numeros eqvidem vitam vocaverim orationis; qvod haud obſcure apparebit, ſi ſententiam numeroſam ſolveris iisdem ſervatis ac tranſpoſitis verbis. Qvippe qvæ ante efficax erat, ea ſoluta ridicula videbitur. Qvamobrem in omni opere prima curarum eſſe debet, ut res ſive membra cohæreant; proxima, ut verba ſeu modulatio numerorum.* In libris excudendis, inqvit ille, *cum ſpecioſum aliqvem vocum contextum, aut verba duo ornata invenio, lætitia exulto majore, qvam ſi aureum reperiſſem. Tum mirus ſplendor pectus illuſtrat, hac ἀμβροσίᾳ vivimus, hoc dulci gaudio mens tranqvilla fruitur. Ea mihi ſententia eſt, atqve uti ſpero, ad vitæ exitum permanebit, ut pro ſingulis vocibus nitidis, ſignificantibus, appoſitis, ſingulos recipere aureos nolim, etiam ſi ſumma me premeret inopia. Malo dictionem eſſe decoram, aut voces duas commiſſas apte, aut ſplendide dictum aliqvid in opuſculis meis, qvam aureum in manibus.* * In ſcribendo duplicem qvoqve modum tradebat Qvinti- 39
lianus: aut enim profunduntur impetu ſubito omnia, ut occurrunt, ac deinde ſecernuntur & limantur accurata diligentia; qvi modus eſt eorum, qvi prompto & celeri ſunt ingenio; nam alioqvi, dum moratur mens in elaborando, cogitationes optimæ prætervolant: aut nihil chartæ committitur, niſi diu expenſum; qvæ ratio moroſior eſt ac tardiorum ingeniorum. In his prior illa ratio mihi placet, qvam ego plerumqve ſeqvi ſoleo. Qvæ ſubito ingenii calore inciderunt, qvæcunqve illa demum fuerint, ſive argumenta ſive ornamenta rerum, in carminibus hemiſtichia, ſine modo ac ordine, modo ad rem faciant, diligenter chartis conſignare ſoleo. Hinc commodiori tempore elaboratio eas meditationes perficit, qvæ niſi notatæ primum fuiſſent, periiſſent omnes, è qvibus δεύτεραι φροντίδες plura animo ſuggerunt. * Ad con- 40
ſervationem ſanitatis, qvo eo melius ſtudiis vacare poſſis, παραδοξώτερα qvædam Fortii conſilia ſunt; è qvibus illud de exercendo corpore: *Longa qvies enervat corpus, & calculum parit; ideo præcepere, ut ſtudioſi qvandoqve æreum globum manu agitent, torqveantqve ad fatigationem. Verum hoc exercitium nonnihil aufert temporis, Modum igitur alium excogitavi. In veſtibus interioribus aliqvando conſuo plumbum diſſectum in minutas lamias tanti ponderis, ut utraqve manu univerſam levare molem vix poſſim. Has induo mane, has robur corporis commode ſuſtentat. Caveo tamen, ne inferior ſpinæ pars plus æqvo prematur. Id facio ad octo fere dies, donec æſtu labo-*

ris

ris nimium membra accenduntur. Sed pondus dictum ſenſim augetur ac minuitur:
Repentina namqve mutatio lædere non parum naturam ſolet. Milonem ſeqvor, qvi
qvotidie vitulum ferre ſolitus, tandem geſtavit taurum. Hâc ratione tempore eodem
41 *& ſcribo & firmo valetudinem.* * Ne nimio ſomno indulgeat, ſaxa ſeu ligna
per transverſum lateri ſupponit. Ea namqve principio non ſenties, & poſt horas ali-
42 qvot duritie magis, qvam prius, premente membra ſponte excitaberis. * Illud
qvoqve in converſatione moroſum nunc videri poſſit, cum temporis parſimoniam
hac ratione habendam ſcribit: *ſi qvi ad te acceſſerint, qvi res vanas, qvæ nihil ad*
artes facere videntur, proferant; fuge repente ad ſtudia tua. Satius eſt, ut illi tuam
mirentur impudentiam, qvam tibi pereat tempus. Illud enim unus aut alter, hoc tota
ſentiat poſteritas. Qvot volumina poſſent ſcribi intra horas illas, qvæ per annum
pereunt? cui ſimile illud eſt: *accitus ad convivium, ubi fore putabis eos, qvorum*
audire nugas deberes, ne accedas. Satius eſſet corporis membrum amittere, qvam co-
43 *gitationem per horas duas tam inanibus fabulis impediri.* * Hæc vir ille plura-
qve alia in diſcendo docendoqve compendia ſuppeditavit, de qvibus ipſe ita judica-
vit: *ſcio me ſcripſiſſe in hoc libro multa, qvæ otioſorum hominum fabulas non effu-*
gient: nec me ſcripſiſſe pœnitet. Nam parvipendo judicium eorum, qvibus diverſum
inſtitutum eſt, hoc eſt, qvi decreverunt lente omnia aggredi, qvæ ad mentis decorem
faciunt, ac vigilantius qværere, qvæ ad corpus pertinent. Pleraqve ex illis non ſunt
ſpernenda, è qvibus, qvæ commoda videbuntur, in uſum noſtrum vertemus.

44 Magnus hic nobis panderetur campus, ſi doctrinæ & methodi conſilia pro ra-
tione perſonarum, & ſcopo eorum, qvi ſtudiis incumbunt, expendere vellemus. Si
qvis reipublicæ aliqvando habenas tractabit, is ad ſuum finem omnia diriget, ac cui-
libet ſua facile prudentia dictabit, quos intra limites continere ſe debeat. Secerni
hic debent τὰ ὑπάρχοντα à ſupervacuis, rerum momenta ab ornatu & cultu, & hu-
jus in pompam & decorem ſui oſtentationem multa aſſumi debent. Sapienter Baco
Verulamius ſermone fideli 52. *Non volitabit alicujus fama per ora virûm, neqve be-*
ne alata erit ſine plumis aliqvibus oſtentationis; in actionibus magnis ingenia jacta-
bunda vivacius negotia impellunt. In Ducibus & viris militaribus glorioſum eſſe non
inutile eſt, Jactantia inſtar vernicis videtur eſſe, qvæ ligna non ſolum ſplendere facit,
45 *verum etiam durare.* * In hunc ſcopum integri â multis libri ſcripti ſunt, è qvi-
bus nominabo nunc *Alexandri Piccolomini* librum Italica lingua, *della Inſtitutione*
di tutta la vita de l' Huomo nato nobile & in Citta libera, in gratiam Alexandri Co-
lombini ſcriptum, & loco muneris Luſtrici donatum, editumqve Venet. Ann. 1552.
in 8. Hic è Peripatetica & Platonica Philoſophia traduntur omnia, qvæ in Morali-
bus, Politicis, Oeconomicis ad felicitatem viri nobilis faciunt: de exercitiis qvo-
qve corporis recte inſtituendis inſtituitur diſſertatio, deqve ceteris diſciplinis omni-
bus, qvatenus illis uti Juvenes nobiles debent. A tertio ad qvartum ætatis annum
in matris ſinu puerum nobilem bonis moribus, pietate & linguæ rudimentis imbui
jubet, à qvinto ad decimum inſtitutione grammatica & humanioribus literis; à decimo
ad

ad decimum qvartum Dialecticâ, Rhetoricâ, Poëticâ, Picturâ, exercitiis muſicis & cor-
poris informari vult, meô qvidem judiciô immaturè nimis. Non enim illa ætas Dia-
lectices & Rhetorices capax eſt. Poſt annum decimum qvartum ad mathematica
ſtudia nobilem ſuum ablegat, qvorum vel ante Rhetoricam & Dialecticam puerile
ingenium capax eſſe poteſt. Hinc illi totum illum Ethices & Politices campum ape-
rit. * Verum in iis ad ingenia reſpiciendum eſt: neqve enim, ut non omnis fert 46
omnia tellus, ita qvodlibet ingenium, qva qvis reqvirat ætate, his vel illis ſtudiis
aptum eſt. * Conferri cum his Piccolominianis poſſunt, qvæ *Bloemertius* in libro 47
de Nobilis informatione, *Paſtorius* in palæſtrâ Nobilium, & *Schefferus* in libello de In-
formatione Nobilis, conſilia ſuppeditarunt; de qvibus *capite de Pædagogia regia* plu-
ribus agemus. * Ducis belli ſtudia alia ratione debent eſſe comparata. In his 48
utiliſſima conſilia ſubminiſtrat *Gabriel Naudæus*; cujus extat eruditisſimum Synta-
gma de *ſtudio militari*, Romæ in 4to An. 1637. editum, & Illuſtrisſimo Juveni Ludo-
vico ex Comitibus Guidiis à Balneo inſcriptum. Nullam ſcientiarum partem, qvæ
qvidem prodeſſe Duci militari poterat, intactam in accuratisſimô Opere reliqvit, pul-
cherrimis præterea digresſionibus commentationem hanc ornans. * Diriguntur 49
etiam ad uſum Eccleſiaſticum ac Academicum Studia. In ſingulis ratio peculiaris
habenda eſt: præferendæ enim hic diſciplinæ huic ſcopo inſervientes ceteris. In
feminis qvoqve aliam ſtudiorum rationem qvæſiverim, qvam in viris, ſi forte &
illæ ſtudiis animum excolere vellent.

In omni tamen ſtudiorum genere velocitas & nimia feſtinatio vitanda eſt, 50
qvicqvid etiam qvibusdam volaticis ingeniis videatur. Canes feſtinantes, ut in vete-
ri verbo eſt, cœcos pariunt catulos, nihilqve ſolidi in ſcientiis diſci poteſt, ubi omnia
ſuperficiariâ operâ tractantur. Niſi forte qvis ad pompam uti ſtudiorum qvorun-
dam ſimulachris malit, ut ſolent qvidam genere nobiles, qvi ad ſumma in Republica
munia gerenda non ſatis apti, ſolis titulorum phaleris exiſtimationem apud ple-
bem ſuſtentant. * Legenda eſt ſuper hoc argumento elegans, omnibus eloqven- 51
tiæ luminibus picta, *Dionyſii Petavii* de diſcendi ratione, oratio, qvæ inter ceteras
ejus nona eſt, ubi Crasſi dictum lib. 3. de Oratore: *Niſi qvod qvisqve cito potuerit,*
nunqvam omnino poſſe perdiſcere, ſolidisſimis optimisqve rationibus refutat. Omnem
ergo ille præcipitatam diſcendi rationem, ut ſtudiorum peſtem, a bonarum mentium
officinis eliminat. Stultum enim eſſe oſtendit, cum in corporis illis exercitiis non
niſi diuturnitate temporis ac multo uſu proficiamus, in literarum ſtudiis, ac opero-
ſisſimâ eloqventiæ doctrinâ, ſubito nos velle uno qvaſi ſpiritu haurire omnia, cui to-
tam vitam optimi qvoqve Oratores impenderunt. * *Sorellus* itidem in ſcientia 52
ſua Univerſali circa finem ſingulari capite de magna & perfecta methodo agit; ubi
omnem illam docendi rationem, qvæ exiguo tempore fit, damnat, enumeratqve va-
ria exempla talis inſtitutionis, qvæ male ceſſerunt. Ac ſane rariſſime adeo felicibus
eſſe ingeniis licet, ut exiguo tempore, ac prima ſtatim ætate, multa magnaqve com-
prehendant. * Fuere interdum ſingulari qvodam fato ad res magnas deſtinati, 53

qui mature admirabilia in literis ſpecimina dederunt. (*a*) Talia in *Torquato Taſſo*, *Mazonio*, exempla recenſet Erythræus. Noſtro ſeculo *Grotium* & *Heinſium* habuimus, in ipsâ puerili ætate & libris & carminibus editis celebres. Prodigio ſimilia ſunt, quæ de *Marta Marchina*, virgine Neapolitana, penè infante, memorat *Erythræus. Pinac. III. n.* 75. quæ à nemine, niſi fortaſſis divinitus, edocta egregiè Græcam, Latinam & Hebraicam linguam noverat, tum Philoſophicis, Philologicis ac Liberalibus omnibus diſciplinis non leviter erat, ſed literatè perita; deinde Epigrammata Græca, ſed Latina imprimis, eleganter arguteque concluſa fundebat ex tempore. Singulare quoque *de Jacobo Martino Modoneſio* exemplum ibi memoratur, qui ſeptennis puer à *Joh. Bapt. Mezetto* Servita omnibus ſcientiis imbutus, adverſus omnes ac-
54 curatè diſputare potuit. * Sed infelix hujus rei eventus fuit, teſtaturque *Athanaſius Kircherus in Epiſtolâ ad Quirinum Kuhlmannum*, Modoneſium illum ab omni poſtea ingenio deſtitutum, ſtupidumque & nulli rei aptum fuiſſe. Quod & *Jacobo Marchiſetto* Piſaurenſi contigit, qui tredecim annos natus totam Ariſtotelis Philoſophiam complexus eſt, ut omnes in examen provocare auſus ſit, poſtea illam admirabilem ingenii vim amiſit; epiſtolis tamen ſcribendis à Pontifice admotus: de quo videatur *Erythræus Pinacoth. I. n.* 72. De omnibus Romanis ingeniis judicat Favoritus in Virginii Cæſarini vitâ, quæ inter Poëmata ſeptem illuſtrium Poëtarum habetur, illa primâ ætate ſtatim ſapere, ſed raro eſſe vitalia, ac à vigore illa concidere. Multa ejus generis exempla collegit *Balthaſar Bonifacius in Hiſtoriâ ludicrâ lib.* 19. *c.*
55 10. qui talia etiam apud veteres non rara fuiſſe oſtendit. * Recentiora multa exempla collegit *Colomeſius* in notis ad Quintiliani Inſtitutiones, quæ in *Opuſculis* ejus *literariis* habentur, *procemio lib.* 6. ad illa verba, quibus filii ſui decennis, jam præclara ingenii ſpecimina edentis, obitum deplorat, *non ſloſculus fuit, ut prior, ſed jam decimum ætatis ingreſſus annum deformatos fructus oſtenderat.* In his ſunt *Plinius Junior*, qui decimo quarto anno Tragœdiam Græcam ſcripſit; *Avicenna*, qui decennis literas humaniores calluiſſe, & totam Encyclopædiam ante annum ætatis decimum octavum abſolviſſe dicitur; *Philippus Beroaldus*, qui adhuc puer Servii in Virgilium errores proſecutus eſt; *Ludovicus Stella* quindecim annorum adoleſcens, qui Aureliæ Lucianum, Ariſtophanem, Theodori Gazæ Grammaticam frequentiſſimo auditorio explicuit, cujus memoria à Joachimo Fortio literarum monumentis eſt conſignata; *Nicolaus Borbonius*, qui Ferrariam carmen ſcripſit anno decimo quarto; *Stephanus Boëtianus*, qui de ſervitute voluntaria anno decimo ſexto ſcripſit; *Aldus Manutius*, Pauli filius, qui anno decimo quarto commentarium de Orthographia ſcripſit; *Claudius*

(*a*) Ingeniorum præcocium Hiſtoriam diligentiſſime omnium Gallico ſermone eſt perſecutus Adr. Bailetus, Biblioth. Lamonianæ Præfectus, in Tractatu, Pariſiis A. 1688. *in* 12. edito, *des Enfans devenus Celebres par leurs études, ou par leurs ecrits;* cui Appendix etiam peculiaris περὶ τῶν ὀψιμαθῶν (*les Eſprits tardives*) eſt adjecta. Utriusqve (Libri pariter atqve Appendicis) Supplementum promittit Sebaſt. Kortholtus, Poëſeos Profeſſor Kilonienſis.

dius Salmaſius, qui Nilium & Barlaamum de primatu Papæ recenſuit ac emendavit
nondum quatuordecim annos natus, (cujus laboris ne ſenem quidem pœnituit) &
anno ætatis decimo quinto Florum cum notis edidit. Plura exempla recenſent Tira-
quellus in *Opere de Nobilitate & Jure primogenitorum pag.* 435. 448. Leo Allatius in
Apibus Urbanis p. 144. *& ſeqq.* * Sed prudentibus viris ſemper prodigioſa illa 56
præcocium ingeniorum maturitas ſuſpecta, quæ ſucco tandem ſuo deſtituta extingui-
tur. Qvintilianus eodem, quem ſupra laudavimus, loco filii ſui exemplo teſtatur,
quod obſervatum ſit *celerius occidere feſtinatam maturitatem, & eſſe neſcio quam, quæ
ſpes tantas decerpat, invidiam, ne videlicet ultra, quam homini datum eſt, noſtra pro-
vehantur.* Ipſe Ariſtoteles in Rhetoricis ex vetere Poëta reprehendere videtur magi-
ſtros nimis anxios & ſedulos, qui pueros nituntur triduo Philoſophos efficere. * Ego 57
cum ingeniis iſtis præcocibus lentè feſtinandum, neque obruenda doctrinæ mole, ſua-
derem, etiamſi illi ſuſtinendæ pares fortè viderentur. Et ſanè, quod Erythræus quo-
que *Pinacoth. III. n.* 36. notat, ſæpe acerrimis ingeniis deeſt idonea informatio ac
opes ad doctrinam parandam neceſſariæ. Nec deſunt, qui Magiſtrorum etiam indu-
ſtriam vincant, ac per ludum & jocum plus præſtent, quam ſumma alii diligentiâ;
quale exemplum in Carolo a Servâ notavit *Erythræus Pinacoth. I. n.* 88. * Ex 58
adverſo fuere ὀψιμαθεῖς, qui ceteris omnibus ſuperiores ſummam ac immortalem
gloriam ſunt conſecuti, ut *Jul. C. Scaliger* ac *Iſaacus Caſaubonus*, qui ſera ſua ſtudia
cum Danielis Heinſii præmaturis confert *Epiſtola* 198. felicitatem Danielis Heinſii
adoleſcentis, cum ad Caſaubonum literas has ſcriberet, prædicans. *Sanè*, inquit,
*cum ea ætate eſſem, qua te nunc eſſe ex magni Scaligeri literis conjicio, bonorum autorum
nomina paucis admodum exceptis, ne fando quidem audiveram unquam.* Legimus
ſenes ipſos feliciores ſæpe pueris progreſſus in ſtudiis feciſſe. Exemplum ejus rei de-
dit *Bonciarius*, qui patrem ſuum, ſeptimum & quadrageſimum annum agentem, ho-
minem illiteratum, niſi quod legere ſcribereque ſciret, ſemeſtri ſpatio linguam Lati-
nam docuit, ut in ordinem Patrum Societatis Jeſu ſacerdotis munere functurus coo-
ptaretur, ad quam ſine linguæ Latinæ peritiâ, nullus ipſi acceſſus fuiſſet. Metho-
dum, quâ uſus eſt, deſcribit *Dominicus Paſſionæus Epiſtola ad Scipionem Barnabæum*,
quæ inter Bonciarii epiſtolas reperitur pag. 396. Videatur & *Erythræus Pinacoth.
I. n.* 53.

CAP. IX.
DE METHODO IN LINGUIS, LATINA PRÆCIPUE ET GRÆCA, DISCENDIS TENENDA.

§. 1. *Linguæ, ſcientiarum vehicula, ante omnia addiſcendæ.* 2. *ſqq. Lingua Latina an
è converſatione & uſu diſci poſſit?* 3. *Roberti Gentilis, pueri ſeptennis, exem-
plum,* 4. *qui anno ætatis undecimo lectiones Virgilianas edidit.* 5. *Ejus liber de
metho-*

methodo brevi. 6. *Sermo Latinus per colloquia non ſatis purus obtinetur.* 7. *Italorum ſuperſtitioſa in loquendo abſtinentia*, 8. *& in ſcribendo induſtria.* 9. *quæ moroſa induſtria reprobatur.* 10. *Montanus à primâ infantia linguam Latinam ex uſu didicit.* 11. *Memorabile exemplum pueri quadrimi*, 12. 17. *ſeqq. ejusque hiſtoria prolixius recenſetur*, 13. 18. *cum commodis hujus novæ methodi.* 14. 16. *& incommodis vulgaris illius.* 15. *Multa, nondum inventa, difficilia; inventa facillima videntur.* 19. *Reſpondetur contrariis.* 20. *Grammatices præcepta non minus difficilia, quam ulla alia ſcientia.* 21. *Methodus hæc nova cogitanda relinquitur.* 22. *Civitas aliqua Latina an inſtitui poſſit?* 23. *quod affirmatur.* 24. *ejusque inſtitutio præſcribitur.* 25. *Obſtantibus reſpondetur.* 26. *Magni Pegelii conſilium de Schola pro linguis erigenda.* 27. *An naturali diſpoſitione ad repentinam linguarum notitiam detur aditus.* 28. *Hiſtoria è Mottæo Vayero de Gallo aliquo, qui dormiens linguas omnes loquebatur, quarum ipſe erat ignariſſimus.* 29. *Via per inſtitutionem brevis eſſe debet.* 30. *Ficheti conſilium.* 31. *Beccheri compendium.* 32. *Autoris Medicinæ Mentis conſilium pro linguis addiſcendis affertur.* 33. *Beccheri Compendia Grammatica*, 34. *Kuhlmanni.* 35. *Roſii methodus à Mormio propoſita.* 36. *Schenckelii liber.* 37. 38. *Tuningii & Grunandi exemplum de linguâ Latinâ intra ſex menſes diſcendâ.* 39. *Sorelli iniquum judicium de Montani informatione*, 40. *qvod refellitur.* 41. *Methodus le Maire, qui Hebræam, Græcam & Latinam puerum octennem eodem tempore docuit*, 42. *qvâ viâ inceſſerit.* 43. *Sorello eam improbanti occurritur.* 44. *Tanaquilis Fabri methodus, quâ filium ſuum à* 10. *ad* 14. *annum in Græca & Latina lingua informavit*, 45. *Calligraphiâ an puer neceſſariò inſtruendus*, 46. *Illa methodus per aliquot paginas latè recenſetur.* 47. *Homeri lectio cur puerili ætati præ ceteris conveniat*, 48. *comica ſtudia pueris non negligenda*, 49. *Virgilius cur Homero ſit difficilior*, 50. *Livii Hiſtoria pro pueris difficilior.* 51. *Tanaqu. Fabri filia doctisſima.* 52. *filius* 14. *annorum autoribus optimis legendis occupatus.* 53. *ſeqq. cenſura methodi à Tan. Fabro in informando adhibitæ.* 55. *Poëtarum lectio ſuadetur.* 56. *Periodica connexio pueris ante omnia inculcanda*; 57. *Gnomæ morales.* 58. *Stylus ſedulò formandus*, 59. *Plauti fabulæ à puero nondum legendæ.*

1 PRima, quæ diſci debent, linguæ ſunt, ſcientiarum vehicula, in quibus multum temporis conſumimus, antequam eo perfectionis perveniamus, ut noſtro Marte quicquam agere poſſimus. Vernaculæ ſine magno negotio addiſci poſſunt, modò parentes, præceptores, famuli, & alii, cum quibus converſamur, incor-
2 ruptè loquantur. * Qvod ſi Græca ac Latina lingua ea etiamnum methodo addiſci poſſent, non tanto nunc apparatu opus eſſet, citiusque ad ipſas diſciplinas tranſire posſemus. Qvam ob cauſam in eam cogitationem multi venerunt, ut linguam Latinam è converſatione cum Latinè loquentibus potius, quam è Grammaticis præceptis &
3 lectione, addiſcendam ſuaſerint. * Ejus experimentum in filio *Roberto* pater

Albericus

Albericus Gentilis cepit, qui ſeptennis puer Latinè, Gallicè, Angliceque locutus dicitur;
quod pater ad illum non niſi Latino, mater Gallico, qui ei proprius erat, & Anglica-
no ſermone (Oxonii enim vivebat) familia reliqua uteretur. * Nondum octavum 4
attigit annum, cum Virgilium illi pater prælegeret; ut patet ex Commentariis, quos
lectionum Virgilianarum titulo filius ſub ingreſſu undecimi anni edidit. Ut felicior
ergò fuerit Tanaq. Fabri filio, de quo poſtea dicemus, qui 14. demum anno Græcæ ac
Latinæ linguæ autores optimè intelligere potuit. * Vidi ab ipſo illo *Roberto* ti- 5
tulum libri Anglicâ linguâ ſcripti ſuper hoc argumento, in Bibliothecæ Oxonienſis
catalogo extantis, qui ita habet: *Roberti Gentilis le chemin abregè or à Methode for
attaining of ſciences in a ſchort time*, i. e. *Via brevis*, *ſive Methodus brevi tempore di-
ſcendi ſcientias*, *Londin.* 1654. *in* 8. Sed hactenus librum ipſum videre mihi non li-
cuit. Et fateor ſanè, patris tam docti colloquiis proficere quadantenus in lingua
Latina potuiſſe puerum. * Ceterum colloquia cum iis, qui linguam Latinam ac- 6
curatiſſimè loqui nequeunt, magis turbant ſermonem Latinum, quam juvant; * ut 7
& Itali nonnulli de induſtria ſermonibus Latini, etiam cum viris doctis, abſtinendum
exiſtiment, ne dictio aliquid ex idiotiſmo trahat, quem in colloquiis viri etiam docti
vix evitant, licet eleganter aliàs ſcribant. * Qvam ob cauſam Scioppius Manutio 8
inſultat, qui quadrimeſtre tempus in una epiſtola ſcribenda exegerit. Ac vidi ſanè
viri alicujus celebris (nec gentem nunc nec nomen viri memorabo) ἀυτόγραφον
epiſtolæ in Bibliotheca Gudiana, qui mirabili & anxia diligentia eam ſcripſerat: nam
4. vel 5. chartæ folia in forma majore compegerat, ſingulis paginis tres quatuorve
ad ſummum periodos inſcripſerat, ſpatio interlineari ampliſſimo; ſingulis pene ver-
bis & phraſibus variationes ſuperſcripſerat, atque ipſa loca, undæ illæ deſumptæ, nota-
verat; neque illas tantùm, ſed & poſitus & juncturas verborum, adverbiorum, epi-
thetorum, ſynonymorum è Nizoliano Lexico adjecerat; numero quoque & pedibus
clauſularum connotatis. Hanc ille rationem in ſingulis periodis ad finem usque te-
nuerat, atque in hoc labore 4. menſes exegerat. Inceperat enim (quod manu ſua
annotaverat) corrigere has literas die 6. Aprilis, finierat Kal. Auguſti, Anno 1596.
* Non probarim ego moroſam adeò & ſcrupuloſam diligentiam; etſi hoc exem- 9
plo oſtendi poſſit, quanta accuratione uſi ſint viri docti in ſermone Latino & puro
acquirendo. Sed ita potiſſima vitæ pars in ſola linguæ Latinæ cognitione elabe-
retur.

Non omittenda hic videbantur memorabilia eorum exempla, qui à prima in- 10
fantia ſolo uſu & colloquio mirabilem loquendi Latinè promptitudinem nacti fue-
runt. In his eſt *Montanus*, vir apud Gallos celebratiſſimus, qui in diſſertationibus
(*Eſſays*) quas Gallica lingua ſcripſit, *lib.* 1. *cap.* 25. ſuo hoc exemplo probat. Verba
ejus in Latinum converſa ita habent: *Pater meus in diſciplinam me dedit Germano
homini in Gallica lingua rudi, ſed in Latina verſatiſſimo, cujus ille operam amplisſimo
ſtipendio conduxit. Hærebam illi ſemper in amplexibus, aderantque alii etiam pueri
linguæ Latinæ non ignari. Nihil in ædibus niſi Latinum audiebatur; non mater,*

non famuli niſi Latinis verbis, quæ è converſatione ceperant, ad me præſentem utebantur: unde & mater & famuli tantum in lingua Latina profecere, ut mea verba intelligerent, & in rebus quotidianis mecum ſermones breviores inſtituere poſſent. Sex annos natus eram, cum de Gallica lingua nil amplius, quam de Perſica aut Arabica ſcirem, atque ita ſine Grammatica, ſine præceptis, & plagoſa inſtitutione Latinam linguam didici, ut tantum ſcirem, quantum ipſi in illa lingua Pædagogi, qui me miſcere ſuis diſcipulis non poterant. Nam cum ceteris diſcipulis thema daretur in linguam Latinam convertendum, mihi dabatur Latinum, barbariſmis & ſolœciſmis defœdatum, quod ego in elegantiorem ſermonem converterem. Nicolaus Gruchius, qui de Comitiis Romanorum ſcripſit, Gulielmus Gerentus, qui commentatus eſt in Ariſtotelem, Buchananus Poëta Scotus, Antonius Muretus, præceptores mei domeſtici, ſæpe ad me dicebant, me lingua Latina in prima ætate puerili adeò promptè locutum, ut mecum confabulari vix auderent. Buchananus de Inſtitutione puerorum ſe aliquid ſcripturum ſuſceperat, qua in re meo potiſſimum exemplo uti ſe velle ſignificabat.

11 Aliud exemplum ante hos 19. annos Pariſiis Regi ipſi propoſitum fuit, quod fidem ſuperare videtur; ſed tamen tot teſtibus confirmatum dubitare de rei veritate nos non ſinit. Erat infans 4. annorum, qui adeò expeditè loquebatur Latinam lingvam, ut Regi omnibusque prodigio propemodum fuerit. Illam intra duos annos, ex quo à matris uberibus primùm amotus fuit, apprehenderat. Nullum committebat errorem vel in flexione, vel in Syntaxi, adeo ut quosdam de induſtria ſolœcizantes correxerit. Cum aliqui dicerent: *Ubi ibis à prandio?* ille emendavit: *Quo ibis.*
12 Aliis dicentibus, *conſcendere in equo;* ille regeſſit: *conſcendere in eqvum.* * Ejus hiſtoriæ relatio, cum ratione iſtius informationis, ſingulari libello Gallicâ linguâ tradita eſt, atque ex eâ in Anglicam converſa prodiit Londini Ann. 1669. hoc titulo: *An Examen of the Way of teaching the latin tongue to little children by uſe alone, London.* 1669. *in* 12. Operæ pretium profectò eſt, ejus libri ſummam hoc in loco recenſere, cum libellus ille fortè in paucorum manibus ſit. Pater hujus infantis duos habuit amicos, Latine accurate doctos, quibus in hâc informatione uſus eſt, quorum præcipua cura fuit, ut, quæ cum puero fabularentur, ſelecta eſſent, tum quà voces, tum quà argumenta, eosque reprehenderent, qui minus rectè loquerentur; adeò ut non tàm promiſcua collocutio, quàm methodus colloquendi, illi intellectum habiliorem redderet, quàm aliàs eſt in pueris ejus ætatis: poterat enim puer aptè de rebus plurimis judicare, atque eandem rém variatis verbis & phraſibus efferre. Cum aliqui illum, qui equis præeſt, *Agaſonem* vocarent, ille *Equiſonem* ſubſtituit. Hanc informandi methodum Autor ejus libelli, quicunque ille eſt, antiquam & infallibilem eſſe oſtendit, miraturque non imitari hoc exemplum etiam alios.
13 * Omnes vernaculas, & exoticas linguas uſu continuo ad ſummam perfectionem perducimus, quare & linguâ Latinâ idem fieri poſſe rectè exiſtimat, neque ad hanc requiri ingenia ceteris excellentiora, ſed judicium etiam è converſatione cum magiſtris Latinè loquentibus acui. Duo huic ſimilia exempla adducit puerorum eodem modo informatorum, in quibus nihil

nihil puerile deprehenſum fuit, exceptis motibus & geſticulationibus, quæ ab illâ ætate ſeparari neqveunt. * Præterea metus ille, qvo cohibentur in ludis pueri, & 14
impedita illa naturæ libertas multum detrahunt ſolertiæ naturali, qvæ hac ratione magis excitatur. * Multa qvidem dubia circa hanc rem moveri poſſe fatetur Autor; 15
verum multa ille ait difficilia videri, qvæ nondum inventa ſunt; inventa vero facillima videri, qvod exemplo Typographiæ, acus magneticæ, & circulationis ſanguinis probat. Linguæ Latinæ autem tantam eſſe utilitatem, ut quævis difficultates ſuperandæ ſint, quo hunc finem tam cito aſſequamur. * Prolixè oſtendit è defectibus 16
communis illius methodi in linguâ Latinâ diſcenda, in quâ tantum temporis verbis impendendum, quo ad diſciplinas ipſas expeditius iri poſſit, utilitates hujus viæ brevioris. Primum, inquit, à 6 vel 7 anno ad 17 vel 18 in collegio detinetur puer, intra quod tempus quot ambagibus circumducitur? diſcendæ omnes inflexiones, accidentia vocum, connexio ſententiarum, diſtinguendæ ſignificationes, proprietates, Syntaxeos regulæ: quæ omnia tædioſiſſima pueris ſunt, & pœnas ſcholaſticas provocant, quibus efferatur animus, & ad odium literarum inducitur. Hic Declinationum, Conjugationum, perſonarum, articulorum, Heteroclitorum, Conſtructionum perplexitates notandæ ſunt, qvibus velut eqvuleis & fidiculis torquetur illorum animus. Qui inſcribendo, vertendo, phraſeologiis, exercitiis Rhetoricis labores ſuſcipiendi? poſſet compendium perlectiones quidem inſtitui, ut non ſit opus prolixitate illa regularum; ſed in loquendo & ſcribendo deficiet, atque tum ad priorem viam recurrendum eſt. Quod ſi ad Philoſophicas diſciplinas admoventur, pene nitorem linguæ Latinæ dediſcunt. Ideoque exigua quædam & imperfecta ſummo labore & impenſis in ſcholis diſcuntur, ne quid de temporis irreparabili jacturâ dicamus; cum alterâ illa methodo omnia ſimul comprehendi poſſint. * Accuratius ergo in illam novam metho- 17
dum inquirit. Infans 22. menſium erat, cum primum informationi illi traderetur. Pauca illa vocabula vernacula, quæ à nutrice & matre hæſerant, ſtatim oblivioni tradita fuere. Iisdem magiſtris alius datus 31 menſium, qui multa jam vernacula loquebatur, intra 2, vel 3. hebdomadas omnia abolita, eorumque loco tantum de Latinâ linguâ intra menſem hauſerat, quantum de veraculâ antea ſciret. Ex iis pueris major natu ceterorum quaſi magiſter eſt. Famuli quoque tantum de linguâ Latinâ ſciunt, quantum opus eſt ad quotidiana illa exprimenda. Atque ita Latinam præ vernaculâ didicerunt: quam methodum Quintilianus quoque Romanos ſecutos teſtatur, qui primum Græcâ, tùm Latinâ linguâ pueros informarunt. Facilè autem poſſe pueros plures linguas ſimul ſine confuſione diſcere; quod exemplo Conſtantinopolitanorum & Brabantorum probat, conſtatque è ſuperiore exemplo Roberti Gentilis. Qvare & pueri jam vernaculam loqventes è converſatione cum Latinè loquentibus facilius, quàm per præcepta, Latinam diſcere poſſunt. Hanc viam facillimam eſſe oſtendit Autor cap. 6. Quoniam enim de diſcendâ linguâ ne cogitant quidem, ideoque eò facilius diſcunt, & expeditius ludis jocisque illa inculcatur, ſumma cum jucunditate, citra Orbilii alicujus plagas, procul ab omni metu & dolore, qui affectus puero-

puerorum animos dejiciunt, & ſerviles reddunt ex ingenuis, neqve pravorum affe-
ctuum, iræ, indignationis ſemina inſperguntur, qvæ cum magiſtrorum ferulis implan-
tari ſolent. Nunqvam enim pœnæ in pueros ſtatui debent, niſi ob actiones hone-
ſtati & juſtitiæ repugnantes; qvam ob cauſam eo attentiores in converſatione tam
innoxiâ & humaniſſimâ erunt pueri. Neqve opus eſt, nobis ipſis neceſſitatem caſti-
gandi hâc viâ imponere ob negligentiam, cujus pœnæ in communi methodo inter-
dum vix evitari poſſunt. Seligenda ſunt in colloqviis non ſeria tantum, ſed & maxi-
mè ludicra, in qvibus nil agunt vulgares Scholæ. Argumenta qvoqve de artibus, de
hiſtoriis variisqve rebus immiſcenda ſunt, in qvæ qvotidiano ſermone non facilè de-
ducimur. Atqve hinc occaſiones de induſtriâ captandæ & ſapienti conſilio dirigen-
dæ. Cap. 7. agit de brevitate hujus methodi, qvâ intra novem annorum ſpatium plerà-
qve diſci poſſint, particularibus artium & ſcientiarum exceptis, cum vulgari viâ ne
unam qvidem Latinam linguam eo temporis ſpatio diſcamus. Per uſum ergo, ut
cap. 8. fuſius deducit, accuratior, qvam per præcepta & regulas cognitio habetur, con-
ſtructiones, proprietates verborum ſimul apprehenduntur; copia, promptitudo lo-
qvendi acqviritur, qvam vix totâ vitâ vulgari illa nobis paramus. Major qvoqve
linguæ ipſius extenſio eſt: nam plura in familiari colloqvio incidunt, de qvibus ſilent
libri & Scholæ. Ad lectionem qvoqve longè paratior accedet, ut itaqve è lectione poſt-
ea ſupplere poſſit, qvæ in converſatione defecerunt. Puer ex illis nova methodo inſti-
tutis ſexto ætatis anno Phædri fabulas intellexit, qvas alii vix duodecimo intelligerent.
Qvare omne illud tempus, qvod alii Grammaticæ impendunt & verſionibus, ille im-
pendere lectioni poteſt, Autores omnes qvatuor annis citius leget, decem annis
citius intelliget, & duplo longius tempus illis, qvam alii faciunt, qvi ſero ad bonos
Autores accedunt, inſumere poterit. Fieri deniqve non poteſt, qvin habitus ille à pri-
ma nativitate per 8. & 9. annos continuatus alterum ſuperet, qvi à 14. & 15. anno in-
cipit, & per tres qvatuorve annos tantum continuatur, & acceſſione Rhetorices & Phi-
loſophiæ vel interrumpitur, vel conſtringitur. Qvod ſi vero illis loqvendi Latinè
neceſſitatem impones, crucem illis figere videberis; inviti enim ad loqvelam Latinam
adigentur, eamqve multis ſolœciſmis corrumpent, ut itaqve omne hoc ſcholaſticum
18 exercitium non linguæ, ſed ſcriptioni, inſervire videatur. * Hujus utilitatis ſe-
cundum hanc novam methodum hæc porro conſectaria educit. I. Profeſſionis ſele-
ctum inſtituendum: capacitas enim filiorum, inclinationes ex ipsâ illa matura repræ-
ſentatione artium & principiorum rectius dijudicantur, tum à parentibus, tùm ab ipſis
filiis, unde magna in ſocietatem civilem commoda promanant. Artes deniqve ipſæ
melius excolentur, ſi illæ à non invitis ſuſcipiantur, & facile ad ſummam perfectionem
deduci poſſunt. II. Bonorum morum perfectionem. Illa enim è matura illa per
lectionem bonorum Autorum & artium informatione ſperanda, cum ceteroqvin vel
ineptiis vel voluptatibus tempus tranſigatur, ſi extra parentum conſuetudinem alibi illi
educentur. Hæc enim informatio parentum inſpectioni & obedientiæ illos magis
adſtringet, neqve facile contagium è converſatione malorum in prima pueritia trahent.

In-

In firmiore ætate poſiti, & rectiore habitu adverſus malitiam armati ipſi pravos mores facilius emendabunt.

Non omittit idem Autor incommoda, quæ comitari hanc methodum videntur; 19
ſed quæ leviuſcula ſunt. 1. Quod matres à conſuetudine filiorum per aliquot annos removeantur. 2. Quod peregrinam linguam rectius norint ipſa vernacula. 3. Quod tempus à 7. usque ad 16. annum vacuum ſterile ac otioſum videatur. Sed facile illa removet obſtacula Autor. Primum vix attendendum eſt. Qvæ enim mater duorum annorum jactura nolit totius vitæ commoda redimere? Secundum facile tollitur: nam vernacula lingua, poſtquam Latinam didicerit puer, ſe ipſam non advertendo ingerit. Tertium plane ridiculum eſt. Qvæ enim cauſa otioſum intra illud tempus eſſe jubeat puerum? quot ſunt Autores, Hiſtorici, Oratores, Poëtæ, in quibus legendis occupabitur ejus induſtria. Mathematicæ multæ artes etiam in illa pueritia recte addiſci poſſent, ac aliæ etiam ſcientiæ, qua de re fuſe Autor noſter agit cap. 11. * Oſtendit enim, Grammatices præcepta, quæ primum proponi ſolent, 20
æque difficilia eſſe, quam ullam aliam vel artem vel ſcientiam. Qua ille ſententia plane non fallitur. Abſtractiones in Grammaticis æque ſunt, ut in Metaphyſicis. Infinitivum importat abſtractionem ab omnibus perſonis. Modi, Caſus etiam ſub abſtractione & quaſi in idea aliqua intelligendi. Regula aliqua Syntaxeos plus difficultatis interdum habet, quam Theorema Mathematicum. Genealogiæ Principum eadem facilitate addiſcuntur, quam derivationes nominum. Porro ſunt & Mechanicæ artes, quarum principia noſſe valde acuit puerorum ingenium, quarum demonſtrationes jam ſupra inter conſilia acuendi ingenii propoſui. Neque enim inepte Socrates judicavit, cum ſolos artifices & mechanicos, ut Hortulanos, Textores, Statuarios, Pictores, Piſtores, Piſcatores, Tinctores &c. veram rerum cognitionem habere dixit: hi enim homines Philoſophiæ fundamenta jaciunt.

Illa ex autore hoc anonymo copioſius adducere volui. Res enim attenta 21
conſideratione ac imitatione digna eſt. Ac velim ipſe Autor eſſe iis, qui de emendanda juventutis informatione curas ſuſcipiunt, ut ſerio de hac methodo cogitent.
* Non inepte Autor ille Regi Galliæ ſuadet, ut talem aliquam Civitatem Latinam 22
inſtituat, qua ſola converſatione Latinam linguam doceantur pueri; fore hanc curam tanto Rege dignam, atque inter cetera magna opera forte primo loco ponendam, & facili negotio opus hoc conficiendum. * Ego ſane ipſi plane adſtipulor, & credo, 23
intra 20. annos extrui talem ſocietatem poſſe qua omnes etiam opifices Latine loquantur. * Seligantur ad hoc opus 6. vel 7. homines, accuratam linguæ Latinæ noti- 24
tiam habentes, in quibus tamen ſi quid forte deſideraveris, lectio autorum facile poſtea emendabit leves defectus; illi hac methodo informent pauperum hominum liberos utriusque ſexus aliquo numero. Hi poſtea lingua Latina firmati opificium aliquod diſcant, qui locum huic exercitio deſtinatum incolant; ita fiet, ut brevi tempore talis ſocietas adornetur. * Facile quivis intelliget, ſumptus hos immenſa utilita- 25
te ita reſarciri poſſe, ut maximo etiam lucro eſſe queant. Poſſet & à privatis locu-

pletioribus,

pletioribus, qvi magnam ſæpe pecuniæ vim in ludicra & voluptuaria impendunt, collatis impenſis res illa inſtitui. Poſſet & Græca, & qvævis alia, lingua unà cum Latina eâdem ratione addiſci: Non enim confunduntur pueri pluribus linguis, ut jam antè aliqvot exemplis oſtenſum eſt. Fortaſſis Scholarum pretium qvibusdam vileſcere videretur. Sed qvid tum poſtea? Illæ pro artibus & diſciplinis ſatis, qvod agant, habebunt. Sed vix erunt, qvi ad hæc conſilia reſpiciant: ac miror ſanè Regem Galliæ, qvi qvam facillimè hæc effecta daret, eâ de re non cogitaſſe, præſertim cum tam luculento exemplo incitaretur.

26 Non facilè dixerim, an huc fortè etiam reſpexerit *Magnus Pegelius*, cujus ſæpe mentionem fecimus, qvi in *Theſauro rerum ſelectarum* ſtatim in principio novam Scholarum inſtitutionem proponit. Ejus deſignationem hîc adducere non inconveniens erit. *Schola ſive docendi & diſcendi ratio puerilis, qua juniores inprimis & alii quicunque, etiam adultiores, linguas quascunque, Latinam, Græcam, Hebraicam, & quasvis alias, hodie in mundo uſurpatas, ſeu populares & vernaculas, imò binas vel ternas ſimul, &, quantum rerum humanarum fert conditio, integrè addiſcunt; ſic, ut linguis hujusmodi & audita & lecta mox & plenè percipiant, & quicquid obvenerit ſeu conceptum fuerit, expeditè eloquantur. Id qvod communiter hactenus, præſertim in Græca & Hebræa lingua, cum aliis, tum ipſis etiam hæc docentibus, & in hiſce conſeneſcentibus denegatum fuit; qui quaſi ſcribendo tantùm hinc inde hæc compilant, & ſic fœtum aliquem undique tandem efformant. Qua item ratione rerum omnis generis, in Philoſophicis & Politicis occurrentium, optimarum & ſelectarum, earum præſertim, quæ uſui communi ſine futilibus & phantaſticis figmentis ſunt accommodæ, & ſcientia, & prudentia, & uſus acquiritur. Idque cum linguis, ſive dum de rebus hiſce ſermo confertur, eodem planè & modo & tempore. Inſuper hinc vita communis, affectio & animus hominis, & interea dum ſic diſcit & deinceps, ſuavior, moderatior, & ad omnia quæcunque obeunda habilior & excitatior redditur. Præterea ad perſpicuam, claram & expeditam rerum undecunque occurrentium Enunciationem, ad Affabilitatem & ad corporis totius & vultus convenientes, & rebus quibuscunqve ex propoſito accommodatos, geſtus & mores, quotidiana auditione, intuitu & uſu proprio diſcentes perducuntur. Quin etiam præter verba in ſeſe ipſa, & in ſeſe compoſitiones eorum ſeu locutiones ſive phraſes, rerum quoqve undecunqve cognitarum ſeu oblatarum juſtam conceptionem ſeu apprehenſionem, ſive recordationem & convenientem applicationem, ſeu ad ſe diſtributionem, ſive ut res aptæ ordine ſuo & debito animo occurrant, & hinc extemporali oratione proferantur (idem de ſcriptione, ut par eſt, accipe) ſuppeditat, adeoque hoc modo propoſitionum plurium & ſic orationis totius conformationem elargitur. Et hæc quidem, ut cetera omnia, ſine præſcriptionibus & regulis ſeu Grammaticis ſeu Dialecticis ſeu Rhetoricis perhibitis ullis, ſine pernicioſa, & contra orationis & veritatis finem fictitia extenſione, circumductione, affectatione, pompa, fuco &c. ex naturali & rebus quibusvis dato accommodato uſu certo & inſigni, omnia tam magnatibus, quam inferioribus quibuscunqve, ex voto convenientia. Ex qvibus etiam qvot numero ſunt, iiqve*

indolis

indolis præclaræ, & ad ſumma adeoque ad omnia quaſi nati, qui linguam Latinam, & hinc ea quoque, quæ hanc comitantur, non ſine gravamine & hinc inde quandoque deſiderio & affectione diſcunt: idque ex maceratione dicta, quam ingenia eximia multa non ferunt. Et hoc totum tempore brevi & ſine moleſtia, adeoque cum docentium priſtinorum etiam, ſi ſic vere velint, & diſcentium ſingulari delectatione, & varia ſubinde recreatione, ex ſingulari hîc primum aperto, monſtrato & convicto uſu, & mediis hinc natis & hic præſcriptis conſimilibus; ſine ullis Grammaticis aut aliis hujusmodi ab autoribus & ſcriptoribus effictis, peregrinis, coactis, moleſtis, moratoriis hucusque introductis regulis, præceptis, hinc inde circumductionibus & ſolitariis quaſi tormentis. Unde ſimul judicii & rationis communis uſu poſthabito, ſingularis quædam imaginatio, perſuaſio & animi phantaſia exoritur. Modus quoque ſingularis & perinde facilis, quo legere bene & ſcribere commode tirones & alii diſcunt: item ut ex ipſa lectione ſeu mox ex literarum aſpectu linguam quamcunque vel ex uſu præſente, vel, ut cupis, veterum hactenus latente more, pronunciare & conſimiliter ſcribere conſueſcant. Quomodo & ſyllabarum quarumcunque quantitas dicta, etiam earum, quæ regulis vel autoritate tantum patent, ex ipſa & pronunciatione & ſcriptione mox & per ſeſe cognoſcitur. Qua prolatione non adhibita & exaudita, quantitas quoque talis in vanum hactenus uſurpata fuit. Uti alias etiam, & qvomodocunqve eadem momenti eſt minoris. Poſſunt item ſuo quodam hinc modo alii quicunque homines, linguam aliquam ignorantes, cujuscunque ætatis fuerint, quibus miniſtri vel unici ſeu hominis cujusvis linguam talem ignotam cum alia vernacula ſeu cognita una quacunque promptè eloquentis converſatio aſſidua vel crebra contingere poteſt: etiam extra hunc ſcholaſticum conventum, & apud ſuos & ubique terrarum, & inter negotia, linguam quamcunque ſine omni impedimento & moleſtia, tantum ex aliquo alias parvi æſtimato, attamen ſingulari uſu, & jam prima vice diſcendo inchoare, & tempore exiguo intellectum & uſum mediocriter inibi acquirere, & ſic vitæ prioris neglectum parte non contemnenda reſtituere. Unde & urbes quædam, eæque inprimis alias minus potentes, incolis, ædificiis, mercimoniis, quæſtu & alimentis augmentum capere, & celebritatem acquirere poterunt. Imò & hinc hominum congregatio & cohabitatio, adeoque urbis novæ & Reipub. primordia conſtitui & ſenſim perfici valebunt. Magis minusve, ut plura & perfectiora media oblata & uſurpata ſeu impenſa fuerint. Additur hiſce contrariorum pro larva veterana undecunque conquiſitorum demonſtrativa, item refutatio. Licet ex veritate ſeu re ipſa tradita & in ſe præſertim confirmata, fucus priſtinus quoque ſe ipſum omnino detegat & palpandum offerat.

Propoſuimus hactenus linguarum cognitionem viâ converſationis parandam; 27
cui jam ſubnectimus alteram illam inſtitutionis viam; neque enim credibile eſt, viâ aliqua extraordinaria derepente alicui linguæ intelligentiam oriri poſſe, niſi modo forte miraculoſo, qvalem nemo ſibi nunc facile promittere poterit. Niſi forte etiam naturali aliqua diſpoſitione ad linguarum notitiam repentinam aliquos ferri poſſe credamus, quod de quibusdam maniacis affirmare non veretur *Huartus*, qui lin-

guam incognitam neque antea notam loqvuntur, cujus ille exempla aliqua, & *Pomponatius* in libro *de incantationibus* adducit, qui aſtrorum diſpoſitionem hîc qvoqve
28 in ſubſidium vocat. * Non poſſum hoc loco præterire inſigne ac memorabile exemplum hominis Galli, cujus mentionem facit *Mottæus Vayerus tomo 2. Operum Gallicorum*, *epiſt.* 61. *p.* 657. qui quacunque lingua interrogatus, eadem in ſomnis reſpondere potuit, cum præter Gallicam non niſi rudem Italicæ & Hiſpanicæ notitiam haberet. Vocabatur is *le Fevre*, habitabatque Rotomagi. Vino aduſto aut Hippocratico plenus felicior in linguis per ſomnum loquendis fuit, quàm alias. Fuit qvi illum appellavit Candanenſi lingua, cui eadem ille reſpondit. Alius Anglico ſermone aggreſſus eſt, & eodem reſpondere audivit. Fuit qui Tupinambarum voces, qvas in itinerario legerat, recitabat, cum ille peregrinas voces regereret, qvas adſtans forte nauta Tupinambicas eſſe intellexit. Recitavit aliqua Græca verba ex oratione Dominica, Thema natalitium. Præfecto navis in ſomno clara voce deſignavit prædixitque morte violenta obiturum, quod caput Algol in aſcendente haberet, qui & poſtea duello periit. Vigilans ille dormire videbatur, nam obtuſi aliqvid & ſtupidi præ ſe ferebat, cum dormiens multo alacrior ac vigilantior videretur. Cum evigilaret, nihil de actis ſuis reminiſci poterat, niſi quod ex intenſo capitis dolore ipſe iudicaret, multis ſe qvæſtionibus & reſponſionibus vexatum fuiſſe. Monſtroſum hoc omninò videtur ac altioris indaginis. Sollicitisſimus illo loco in cauſis hujus rei indagandis eſt Vayerus. Sed non ſolvit omnes nodos, neque nos hîc iis recenſendis immorabimur.

29 Ad viam Inſtitutionis in Linguis procedimus. Eam oportet eſſe quam breviſſimam. Non enim probo illos, qui multitudine Regularum & Exceptionum
30 onerant animos juveniles. * Verum ego deprehendo, quod Fichetus in Arcana ſua Methodo cap. 12. monere voluit: *Unum admoneo in linguis perdiſcendis, quas eruditas vocamus, Hebraicis, Arabicis, Græcis, omisſis tricis minutarum obſervationum, tribus lectionibus tradenda legendi, declinandi atque conjugandi principia; quartam, rationem inveſtigandi Thematis ac Radicis: tum ad legendos & interpretandos autores progrediendum & componendum; hoc probavi in viris ingenioſis: pueri diuturniore paulo indigent labore & ſtudio. Vernaculæ porrò linguæ, Italica, Hiſpanica, Germanica, Anglica, uſu & ſimilitudine cum Latina & Gallica percipiuntur, & lectione ac verſionibus, ut vocant, columnis hinc inde oppoſitis. Quanti porrò ſit linguarum peritia, pretio ipſarum ſcientiarum penſitandum eſt & fama doctrinæ.* Pleriqve nunc ita linguas tractant, non ut linguam doceant, ſed ut Grammaticos fa-
31 ciant, qvæ res omnium abſurdisſima eſt. * Beccherus in ſuo *Opere didactico* magnum ſe compendium docuiſſe nos exiſtimat, qvod via derivationis pueros magnam vocabulorum copiam diſcere poſſe oſtenderit; cum ego tamen hoc, ut ſupervacuum, ſeponendum eſſe exiſtimem. Hoc labore annos ille tranſigit. Hæc ſua ſponte in legendis Autoribus occurrent citra ullam memoriæ fatigationem. Pauca ſunt vocabula, qvorum vſus in ſermone civili eſt, cetera quis curet? Artium ſcilicet & Opificio-

Opificiorum vocabula, quæ in ipſa Româ vix omnes noverunt. Variè in addiſcendis linguis peccatur: qvidam nimium ſuperſtitioſi & operoſi ſunt in regulis & præceptis; qvidam exiguo tempore addiſci poſſe volunt. E qvibus tamen hi ceteris tolerabilius peccant. * Autor Medicinæ Mentis *part. 2. p.* 192. rectè de linguis addi- 32
ſcendis judicat. Etſi ea, qvæ de compoſitione ſermonis dicit, cum moderatione qvadam intelligenda ſint; è qvo locum paulò prolixiorem adducam, cum hoc argumentum optimè illuſtret. *Tres dantur in qvalibet lingua perfectionis gradus. Horum primus eſt linguam tantum intelligere, non item loqvi poſſe, id qvod in qvâvis linguâ omnium facillimè contingit. Etenim videmus peregrinantes incolas ejus regionis, qvam adeunt, multo citius poſſe intelligere, qvam eos alloqvi. Secundus eſt præter intelligentiam loqventium aut librorum omnia etiam ordinaria ſine hæſitatione poſſe eloqvi, & hic gradus priore eſt difficilior. Tertius eſt difficillimus, ut eadem lingua de qvavis materia exacte & qvodcunqve libuerit, diſſerere, ſcriptumqve poſſit componere. Cum itaqve ſemper à facillimis ſit exordiendum, non ſatis qvis poterit mirari, qvare contra manifeſtam rationem vulgo à re difficillima, hoc eſt, ab ultimo gradu in puerorum inſtitutione initium fiat. Eſt autem hujus rei ratio in promptu: qvia omnes conſuetudine ducimur, non ſana ratione, & commiſſos hac in re errores, utut qvis palparit, vix tamen emendarit. Præceptor qvippe hac ratione ſuperſedere multo labore poteſt, nec aliud facit, qvam ut exercitia Latine reddenda diſcipulo proponat, reliqvum qvod eſt temporis ipſe in otio transigit, ſudante interim diſcipulo ſibi ſoli relicto, ſeſeque in omnem miſere torqvente formam; ubi è contrario ſecundum methodum à me hic tradendam diſcipulo parum, præceptori multum, imo omnis fere incumbat labor: qua methodo ſi vulgares uterentur pædagogi, non tam multos ſimul diſcipulos, ut jam fit, præ nimio labore poſſent informare. Veruntamen qvia in his ad puerorum utilitatem tantum eſt reſpiciendum, ultimi autem duo gradus ſeu utilitates in tradenda qvavis lingua, videlicet ut ſciamus aut ore aut ſcripto omnia animi ſenſa cum aliis communicare, multo difficilius acquiruntur, nec tantum ſemper, qvantum primus gradus, habent uſum, imo ſi vel maxime eos tibi reddideris familiares, temporis tamen tractu, ni exercitium quaſi continuum adſit, abeunt in oblivionem. Acquiritur vero multo facilius primus gradus ſeu utilitas bonos intelligendi autores, continuum ſemper habet uſum, nec adeo oblivioni eſt obnoxius; quin & hoc acquiſito gradu, reliqui duo multo etiam faciliori negotio obtineri poterunt. Neminem ſane credo exiſtimare, me hic ſanæ rationi contraria tradere, licet conſuetudini quam maxime adverſetur, me primum ſolum hic amplecti gradum. Si vero non alius tibi fuerit ſcopus, quam ut puer autores e. g. Latinos quosvis diſcat intelligere, eo eum licebit hac, quam traditurus ſum, methodo adeo facile pervenire, ac tam brevi, ut, licet à decimo aut duodecimo ætatis anno demum fecerit diſcendi initium, id non impediturum ſit, quo minus ſat adhuc temporis ſuperſit ad æque magnos deinceps, ac quivis alius, qui vulgari ducitur via, progreſſus faciendos in ſtudiis, nec dicam majores. Etenim hic non erit neceſſe, ut puer multas Grammatices regulas magno labore ediſcat tædioſiſſimas, & ne quidem bene intellectas, ullamque*

 ſyntaxin,

ſyntaxin, qvæ tam ſubito oblivioni ac memoriæ traditur; nec qvoqve, ſi ita placet, neceſſe erit, ut ulla vocabula technica, qvæ monſtra pueris videntur, in rationem veniant; ſed ſola hic poſt neceſſariam lectionem reqviretur declinatio & conjugatio cum verborum copiâ. Ne verò hîc denuò multas fingas difficultates, hæ declinationes & conjugationes juxta ordinem tradi ſolitum à puero, ut vulgo fit, memoriæ non ſunt mandandæ, ſed primò, tantum ſcripturâ conſignandæ, tùm plurima vocabula, ad ſe in illâ ſcripturâ exercendum, ſæpè ſecundum hunc ordinem varianda erunt; ſi deniqve ſatis tibi in hiſce exercitatus videbitur, extra ordinem variè interrogando diſcipulum, & qvidem vernaculè, efficiendum eſt, ut tandem latinè absqve unâ hæſitatione reſpondere ſciat, aut vice verſâ, ſi tu Latinè qvæſiveris, ipſe vernaculè reſpondeat; id qvod breviori, ac qvis opinatus fuerit, tempore obtinetur. Sono enim ſæpè audito, qvia ſic per reſponſionem certi in noſtra imaginatione motus freqventer ſe invicem ſubſeqvuntur, puero adeò, continuatâ aliqvantulum hâc repetitione, facilia evadunt, ut, in ipſo præter attentionem rogato, iſti fere motus tandem excitentur, & ita leviſſimo negotio reſpondere ſciat. Sed hoc ipſum, ſi magnâ ideò facilitate, majori certe qvam vulgò utilitate efficitur; qvandoqvidem vocabulorum variationes non occurrunt in libris ſecundum ordinem regularum Grammatices; unde fit, ut pueri grammatico ordini aſſveti ſoleant hîc hærere; id qvod in hâc noſtrâ methodo non accidit, qvâ, turbato qvomodo libet ordine, æqve promptè reſpondere didicerint. Verùm hæc levia ſunt. Maxima tibi fortè videbitur difficultas, unde haurienda ſit vocabulorum copia? forte ex Lexico, Janua qvadam linguarum, ſimilibusqve libris? verùm, qvia multa hîc ſæpe diſcuntur vocabula, qvæ tam parum ex uſu ſunt, ut, priusqvam aliqvando in autorum lectione occurrunt, eorum aliqvoties potuerimus oblíviſci, colliges facilè, hæc magno tædio, exiguoqve è contrario fructu perdiſci. Dices fortè, qvia is, qvi multæ fuerit lectionis, ſuſpicari facilè poteſt, an aliqvod occurrens vocabulum multi fuerit uſus nec ne; indicem idcircò multorum vocabulorum ei fore tali percurrendum cautelâ, ut puero ediſcenda ſeligat vocabula, qvæ judicarit freqventioris eſſe usûs, reliqvis poſthabitis. Conſilium utiqve bonum, qvod etiam, ſi ſeqventia addideris, ſuum poterit habere uſum: qvin auſim ſpondere, tam pauca numero tunc collectum iri vocabula, ad multos autores intelligendos ſufficientia, ut ſi primum hæc alicui narraveris, vix tibi hac in re fidem ſit adhibiturus. Verum hic communicabo una cum tota procedendi methodo, qvod magis profuerit, ut puer quosvis Autores Latinos brevi intelligere diſcat. Sumatur liber, qvem aut puer jam tum ſatis in vernacula lingua cognoverit, aut talia continuerit, qvibus eum qvam maxime delectari ſciveris; in hujus libri qvalibet parte explicanda operam dabis, ut omnia in eo occurrentia vocabula, te continuo rogante, ipſo autem reſpondente, memoriæ mandet: ſecundo, jubeas eadem vocabula omnia ipſum declinare vel conjugare, extra ordinem, ut ſupra docui, ipſum indeſinenter interrogando: tertio, his peractis, ipſi ipſum explices textum. Non video, qvid hic obſtet, qvin, ſi vel ſtupidiſſimus fuerit, longe minori opus habeat labore ad interpretationem Latinorum autorum addiſcendam, qvam ſi aliqvid ex vernaculo in Latinum transferat ſermonem, vel, ut fieri vulgo ſolet, componat. Qvanto autem hæc

omnia

omnia ſucceſſu, ſi ſæpe diu continuentur, quantâque porrò fiant utilitate, facilè tibi apparebit, quia hæc ita continuando per totos autorum tractatus plurima vocabula ſæpiſſime repetuntur. Continuato aliquantiſper hoc negotio, ſenſus etiam trium quatuorve vocabulorum detectus faciet, ut reliquorum ſenſum facilè divinet. Si tandem multum hoc continuetur exercitium, quæ ratio loquendi apud Latinos ſit conſueta, quæve inuſitata, quidque bonam ſapiat latinitatem & quid non, multaque ejusmodi alia, vel ex ipſo phraſium audito ſono levi negotio dijudicabitur. Memini equidem, me vidiſſe puerum annorum circiter decem, qui duorum annorum ſpatio omnes Latinos autores vulgatos benè intelligendi ſibi habitum compararat, tantùm inde, quod varios autores interpretandi conſuetudinem ſibi habuit commendatam: quanquam, ut hoc efficeret, multa ipſi erant imprimenda haudquaquam neceſſaria. Quid itaque hic ſperandum ſit, ipſe judicaveris. Ubi autem cum eò perduxeris, ut libros vulgares Latinos absque ulla difficultate capiat, nec non, ſecundum ea, quæ ſupra dicta ſunt, ardorem in ipſo excitaveris varios evolvendi libros, eos ipſi exhibendo, oſtendet tibi luculenter experientia, quàm incredibiles brevi in linguæ notitiâ progreſſus ſit facturus; adeò ut, ſiquidem é re ſuâ fuerit, ac poſtulaverit neceſſitas, ut ſibi acquirat reliquos duos gradus circa profectionem in eâ linguâ, facili quoque conatu eò pertingere queat; tum demùm fuerit operæ pretium bonam, ſi placuerit, Grammaticam, nec non aliquem in Latina lingua exercitatiſſimum adhibere, quocum de rebus variis frequenter & doctè ſermones habeat, arreptoque calamo de rebus diverſimodè ſe ſcribendo exercere, aliaque compluria exercitia: hæc ille ſibi acquiret minore difficultate, quàm alii in ſcholis, ſed æquali perfectione. Hæc ergo ad benè intelligendum, quæ adminicula, ut imaginatio circa veri & falſi notiones quàm latiſſimè extendatur, quò difficultatem habeat minorem, ſufficiant.

* Proponit etiam *Beccherus* qvædam Grammatices & Syntaxeos compendia, qvæ 33
Praxi Didacticæ ſuæ ſubnectit; ubi ſub typis Declinationum & Conjugationum regularium & irregularium, regularum variarum moleſtiam evitat; quâ de re etiam Autor Medicinæ Mentis loco citato. * *Quirinus Kuhlmannus* qvoque inter 34
ſumma ſua arcana divinitus inſpirata methodum hanc novam Grammaticam refert, qvæ planè cum Beccherianâ convenit. Ita enim ille in Epiſtola de arte Combinatoriâ pag. 22. *Si puerum docerem Grammaticam, uno opere cum Declinationibus Conjugationibusque docerem illum caſuum, numerorum, temporum, perſonarum applicationem ſimpliciſſimam ad omnia, hactenus maximos viros latentem.* Sed non latere etiam alios admirabile hoc ſecretum, ſex annis ante hanc Epiſtolam Kuhlmanni editam Beccherus in Methodo ſuâ didacticâ oſtendit. * *Mormius* qvoqve in Arca- 35
nis Collegii ſui Roſiani ſingularem in linguarum cognitione informationem memorat p. 68. *Roſius, Doctor noſter, condolens ærumnis & impenſis, quas faciunt parentes, qui filios ſuos Latinis literis imbuendos tradunt; ſudoribus item, quibus juvenes pluribus annis anhelant, unicæ linguæ hujus gratia, tum & adultis, qui propter diuturnitatem & difficultatem à tanto gentium vinculo arcentur; excogitavit methodum familiarisſimam & facilem, quâ ad ſummum anni ſpatio Latinam linguam intelligere & eloqui*

quilibet

qvilibet poſſit, cujuscunque ſit ſtatus, ætatis & conditionis. Imo ſi quis diligentius incumbat, menſe ſexto re deſiderata potietur. Regulæ ad id ſunt faciles intellectu, & ita nobiles, ut etiam linguæ cujuslibet vernaculæ rationes & proprietates edoceant. Noſtri vero diſcipuli cum aliis, qui vulgari methodo dant operam, diſputando congredi amant; qvi cum hanc methodum ignorent, noſtri vero norint utramqve, ut nil perfectius deſiderari qveat, ad ſingula illi obmuteſcunt. Hac etiam methodo omnes aliæ linguæ doceri poſſent, ſi nobis vacaret eam illis accommodare. Regulæ enim illæ ex natura omnium linguarum & proportione ſecreta, qva omnes inter ſe conferuntur, ſunt erutæ. De hoc arcano librum conſcripſimus, cum tabulis, rem ad oculos demonſtrantibus, qvem amici iu lucem edi ſæpius petunt: verum hæc temporum malignitas periculum eſt ne ſolidam
36 *literarum culturam minus digne ſit habitura.* * De lingua Latina intra ſex menſes docenda *Schenckelius* ille Mnemonices Magiſter ſingularem librum ſcripſit.
37 * Extat qvoqve *Jani Rutgerſii* Epigramma inter Poëmata ejus in Gerhardum Tuningium, qui ſex menſibus accuratiſſime linguam Latinam didicerit, unoque triennio to-
38 tum ſtudiorum curſum abſolverit. * Geinandi quoque pueri ſingulare exemplum eſt, de quo Grotius in Poëmatibus, pag. 196.

Linguas in ipſis doctus incunabulis
Qvas poſcit uſus, exuiſti infantiam,
Reptaſti ad artes inde properatus puer,
Et imbibiſti, quicquid eſt ſapientiæ,
Cum lacte primo.

Invidendum eſt elogium, quod ipſi tribuit p. 184, atque his verbis concludit:

Inferiora tuis Epinicia ſume tropæis,
Nam qvi digna dares, ipſe, ſed unus, eras,
Artifices naſci tecum non poſſumus omnes:
Hoc eſt Naturæ ſe ſuperantis opus.

39 * Sorellus libro de *Scientia Univerſali*, capite de *perfecta methodo tom. 4. p. 559.* non multum favet methodis illis, quibus infantes celerem Latinæ linguæ cognitionem acquirunt, etſi non negat, compendia quædam adhiberi poſſe. Qvare Montani illam informationem elevare videtur, quod ipſe Montanus non multum ſe ex ea fructum habuiſſe qveratur, loco ſupra citato: qvodqve linguæ vernaculæ uſus plus ad vitam civilem conferat. Methodum illam porro ait potius Ludimagiſtro formando inſer-
40 vire, qvam homini eleganti, & ad vitæ civilis uſum admovendo. * Sed frivolum hoc eſſe judicium qvis non videt? nam qvod Montanus poſtea in Collegiis corruptam ſibi latinitatem primam puriorem qveritur, hominum indoctorum colloqviis factum eſt. Qvod ſi prudens illa manuductio Parentis ſemper adfuiſſet, & converſatio hominum literatorum, aut ipſe in legendis Autoribus ſedulus fuiſſet, non amiſiſſet illam elegantiorem latinitatem: fuere & alii, qvi plures eodem tempore linguas docere voluerunt, per ſubſidium unius linguæ generalis, cui qvaſi inædificarent ceteras, cujus

cujus rei autorem nominat aliquem *des Vallées*. Sed parum ait hoc conſilio effectum fuiſſe.
* Fuit & alius *le Maire*, qui re, ipsâ præſtitit, quod alter ille promiſerat. Informavit 41
enim infantem octo vel novem annorum, ut Hebraicam, Græcam & Latinam medio-
criter ſciret. Poterat enim vertere in eas linguas themata propoſita, & libros
oblatos in vulgarem linguam transferre. * Proceſſit autem illâ methodo, ut ſi- 42
mul cum lectione Autorum præcepta Grammaticæ traderet, prœmia proponendo pro
certo vocabulorum numero, quæ è lectione memoriæ infixerat. * Improbat 43
hanc docendi linguas methodum ſine ulla ratione Sorellus. Eſt enim illa primæ
illi, quæ per conſuetudinem & converſationem inſtituitur, ſimilis, & poſt illam præ-
cipuo loco habenda. Quod enim objicit Sorellus, facile oblivioni tradi poſſe, qvæ
hâc ratione docentur, nullius momenti eſt. De eo viderint, qui informationi præ-
ſunt; viderit ipſe puer, & continuo exercitio facultatem illam alat & ſuſtentet. De-
inde, quod ad ceteras artes & ſcientias quaſi ſtupidus viſus ſit puer, ut idem objicit,
non tam methodo huic, quam inhabilitati peculiari tribuendum eſt. Nulla enim
cauſa in illâ methodo eſt, quæ talem effectum producere poſſit. Voluit ille ludum
aperire, ſed non paucioribus, quam 50. diſcipulis, quorum ſinguli mille libras Galli-
cas pro Minervali darent; vel paucioribus etiam, ſi pretium, quod pro 50. poſceret,
ſolverent. Verum cum nemo inventus ſit, qui ſummam illam impendere voluerit,
irriti hi conatus fuêre.

Illuſtre exemplum ſimilis penè informationis in linguâ Græcâ & Latinâ, ac 44
in præcipuis ejus linguæ Autoribus prælegendis dedit *Tanaquil Faber*, qui filium ſuum
ab anno 10. ad 14. quo ille immaturâ morte ſibi ereptus, utraque linguâ plenè expo-
livit, ut cum viris certare poſſet. Edidit Gallicâ linguâ hanc methodum ſuam exi-
guô libellô, cui titulus: *Methode pour commencer les humanités Grecques & Latines
à Saumur* 1672. *in* 12. Ipſe in epiſtolâ ad illuſtrisſimum Virum de *Morangy* Conſiliar.
Regium de hâc ſuâ methodo teſtatur. *Hoc certè liquido affirmem, intra pauculorum
annorum ſpatium ita inſtitui & informari poſſe, ut, qui viâ pervulgatâ deducti fuerint,
puerulos dicas, illos autem viros eſſe, & ad ſplendorem literarum natos dejeres.* Eò
magis autem prodeſſe hæc methodus aliis poterit, cum non inanem ideam Autor ille
exhibuerit, ſed ipſa illa praxi deduxerit, ut eò major fides hiſtoriam recitanti, quam
conſilium ſuppeditanti, haberi debeat. Scripſerat ille jam Anno 1652. ad *Claudium
Sarravium* epiſtolam, quâ de pueris humanioribus literis imbuendis agit, quæ Operi
Epiſtolarum Sarraviano additur; ſed tum, cum ille hæc ſcriberet, ejus experimentum
nondum in filio fecerat, quanquam in Autorum prælectione ſpecimen amicis dede-
rat nondum προπαιδείᾳ neceſſariâ inſtructis. Qua de cauſa magna hujus ſui conſi-
lii fiducia ſcribit: *Tam id equidem ſcio perfici poſſe, quam me ſcio vivere.* Optimam
in linguis & rebus ipſis informationem in accurata veterum Autorum lectione collo-
cat. Dum enim alii altius hoc negotium repetentes πλατωνικώτερα θεωρεῖν, dum
delectum ingeniorum haberi vellent à principibus, qui non ſunt ea ſapientia inſtru-
cti, aut veterum temporum mores & diſciplinam reduci, aut novos quosdam cœlo

lapſos Doctores dari, tempus & ætas labitur, atque iis ſtudiis tenera ingenia mancipari queritur, quibus inſulſa barbaries hominum animis implantatur. Sed absque veterum Autorum lectione Faber ſuos malit liberos opiliones eſſe & merum rus, quam iis dare literis operam, quas hodie doceri videmus. In Autorum ergo lectione prima & linguæ utriusque & philoſophiæ veſtigia ponere jubet, Methodum vero, quam præſcribit, paucorum ait hominum eſſe & eorum præcipuè, qui opibus idoneis inſtructi. Conduci peritorum Magiſtrorum operam; & in Scholas fortè induci autoritate Magiſtratus talem methodum poſſe exiſtimat. * Hanc methodum conſi-
45 lio viri alicujus illuſtris publicô hoc libellô expoſuit Faber, unde nos pleraque excerpta hic dabimus, cum non ſit in omnium manibus, isque non exiguo multis eſſe uſui poſſit.

Primùm filium ſuum ante decimum ætatis annum non niſi legendo & pingendis literis dare operam voluit; neque calligraphiam multum quæſivit, quoniam illa, ſi à teneris ingeniis affectatur, ſollicitos magis quam incitatos oſtendat, neglectior verò ſcriptura plus ardoris & phantaſiæ arguat: quo quidem judicio ab Huarto diſcedit, qui calligraphiam ad vim imaginationis nimiam referebat, quam ille à puero abeſſe volebat. Ante ſextum annum fruſtraneam in ſcribendo operam impendi judicat; primùm, ut legat accurate, curandum eſt. * Decimo anno (Pater autem
46 duodecimò demum anno rudimentis ſtudiorum admotus eſt) Latinæ linguæ elementa ingreſſus eſt, ſtatimque cum Latinis nominibus Græca quoque legere incepit, quem laborem per quinque dies continuavit, ob illas, quas vocant, in Græcâ lingvâ abbreviaturas. Eum in finem illi magnum Alphabetum Roberti Stephani dedit, unde ſingulis diebus paginam deſcripſit, ac poſtea, cum ab hâc operâ ceſſaret, ſingulis tum hebdomadibus, quæ ſemel didicerat, repetiit. In Latinâ linguâ ita rem inſtituit. Deſcripſit illi primùm Nomina, Pronomina, Verba, Præpoſitiones, & magnum numerum Adverbiorum, unà cum eorum ſignificationibus, charta grandiuſcula in 4to complicata. Et ſic ille omnes Grammatices libellos adornari vellet, cum imaginativam puerorum vim & memoriam adjuvent. Paradigmata quoque non in alteram lineam, ſi fieri poſſit, trahi volebat. Qvare & Autorum editiones majuſculas, grandiore typo impreſſas, minutis illis præfert, ſeque ex illis citius centum, quam ex his ſexaginta, verſus memoriæ mandare eodem temporis ſpatio potuiſſe teſtatur.

Ante nomina ipſa clarè & accuratè explicabat rationem Generis, Caſus, Numeri & Declinationis, quæ repetenda ipſi crebro fuere, ita tamen, ut paucis verbis ad interrogata reſponderet. Damnat enim magiſtrorum morem, qui multa ac inordinata loquacitate aures & animos puerorum obtundunt. Idem in Pronominibus & Verbis fecit, atque ei ſedulo inculcavit, ſi primum verbum accuratè ſciret, etiam reliqua intra 5. dies non ignoraturum, quod & res ipſa comprobavit. Ne vero, dum Verba tractat, memoriam fugiant Nomina, ſingulis diebus illa, cum cubitum it, ac lecto ſurgit repetenda. Ex omnibus vero Orationis partibus mobilibus nulla difficilior eſt, quàm Verbum. Ideoque diutius ſe in his, quam in Nominibus tenere voluit,

luit, usqve dum accurate ad has qvæſtiunculas reſponderet: qvid eſt *audire?* qvid Gallice ſignificat? *audire*, an non pluribus locis reperitur? qvid *amatum iri* &c. In ſingulis Conjugationibus tria paradigmata dari vult, ut Activum *amo*, Paſſivum *amor*, Deponens *contemplor.* Nam deponentia qvodammodo turbabunt, anteqvam continuo exercitio uſum & differentiam deprehendat. Et hoc qvidem modo plus effici una hebdomade poſſe, Faber ait, qvam ab aliis qvatuor menſibus.

Menſe uno & dimidio exacto, ſingulis diebus tres qvatuorve lineas Latina lingva exhibuit, e.g. *Neqve enim datum eſt cuilibet homini, imperare cupiditatibus ſuis, & virtutum Chriſtianarum exempla conſtanter ſeqvi.* Ex his bene inſtructus reſpondet: *Datum eſt*, eſt præteritum paſſivum neutrum; *cuilibet* eſt dativus ſingularis pronominis compoſiti; & ſic in ceteris: in Verbis numeros, tempora, modos; in nominibus caſus nominavit, etſi Syntaxeos nondum peritus. Objicit hic ſibi Faber, puerum, qvi vocum ſignificationem non noſſet, in flexionibus illarum hæſitaturum: cui vero ille experientiam contrariam opponit: hic enim non agi ait, niſi de terminationibus Nominum & Verborum, qvod accurate memoria comprehenſurus ſit puer, ſi recte interrogationes durante illo Declinationum & Conjugationum curſu inſtituantur. Ejusdem rei ſe in Græca lingua periculum ait feciſſe: cum enim eam doceret aliqvando adoleſcentem, perfecte illam didiciſſe, licet ſignificationem ignoraverit: qvæſitum enim, utrum nomen, an verbum; cujus caſus nomen; cujus modi, temporis, verbum ſit, in nullo erraſſe. Idem in Hebræa, Italica, Hiſpanica & omnibus linguis fieri poſſe, neqve qvenqvam linguarum informationem hactenus recte inſtituiſſe exiſtimat.

Interea ne tædium, ut aliqvando fieri ſolet, ſuboriretur puero, fabulas de Diis Deabusqve gentilium narravit, totaqve hebdomade in his narratiunculis detinuit; qvæ ita oblectarunt pueri animum, ut qvatuor integras horas de die interdum impenderit: qvas poſtridie mane repetens firmiter memoriæ inhæſiſſe Pater comperit: qvoniam enim ludicra in his multa ſunt, ea per ſe tenacius hæſerunt, ut poſtea Æneida, Metamorphoſium libros, & Iliada perlegenti illa denuo explicanda non fuerint.

In Conjugationibus ſatis exercitato doctrinam Præteritorum è Grammatica altera Voſſii, qvæ in margine ſignificationes cujusqve verbi cum caſu, qvem regit, adſcriptas habet, propoſuit. Omiſit hic compoſita, exceptis iis, qvorum ſignificatio remotior erat; qvod multum temporis & laboris imminuit. Paululum ultra menſem durabat hoc exercitium, & interrogabat puerum ſimul de regimine Verborum, cum de Præteritis & Supinis illum interrogaret, magno ſane emolumento: nam ea ratione ne advertens qvidem prolixam & difficilem Grammatices partem didicit, Syntaxin ſcilicet, qvæ vehementer fatigare ſolet puerorum animos. Qvare nec tempus illi peculiare deſtinavit. Et qvoniam magna verborum copia in lingua Latina eſt, qvorum ſignificatio cum Gallica lingua convenit, in his leviter, in ceteris accuratius verſatus eſt. Qvo conſilio numerum Verborum qvarta parte, magno in-

formationis compendio, imminuit. Præterea ſingulis diebus, cum cubitum iret, has interrogatiunculas ſuas repetiit: qvod ille vehementer ad memoriam exercendam omniaqve firmius illi imprimenda commendat. Miſcebat illis laudes & blandimenta, qvæ animum pueri erigebant, ut ad qvævis ſubeunda promptiſſimus eſſet.

His Grammaticæ rudimentis noluit praxin & ipſam compoſitionem ſubjungere. Abſurdum enim exiſtimat à compoſitione initium in lingua addiſcenda facere. Cum enim tres gradus linguæ conſtituat, primum intelligere, ſecundum componere, tertium loqvi, qvos gradus etiam natura ipſa ſervet; eam nos ſeqvi debere exiſtimat. Qemadmodum enim ad ædificium exſtruendum materia indigemus, ſine qva nec ipſe Archimedes qvicqvam effecerit: ita verbis eorumqve ſenſu nos primum vult eſſe inſtructos. Ad lectionem ergo puerum ſuum ducit, proponendo ipſi librum, cujus dictio & facilis & perſpicua ſit, materia hiſtorica vel fabuloſa. Ubi uſus illum paululum firmaverit, in vernaculam linguam convertere jubet, quam primum ipſi magiſter ſuppeditet puram & ſimplicem, ſine ullis circumlocutionibus, qvæ pueri intellectum turbant, Initium hic factum parvis lineis, qvæ ſingulis diebus augebantur; taliqve progreſſu plus præſtabatur tribus menſibus, qvam tribus annis vulgari via; qvod ſua experientia didiciſſe Faber fatetur.

Seligi ergo vult primo librum, cujus conſtructio ſit facilis, minime implicata & figurata, voces & meditationes non abſtruſæ, argumenta fabuloſa vel hiſtorica. Moralibus enim meditationibus fatigari pueros, neqve illis delectari exiſtimat. Phædri fabulas difficiliores pro tironibus habet. Qvoniam vero non ſit talis hiſtoricus, qvi reſpondeat primo puerorum captui, duo vel tria capita hiſtorica è S. *Johanne* ſecundum verſionem vulgatam, qvæ ſumme ſimplex eſt, ut omnis Syrorum & ceterorum Orientalium ſtilus, atqve ideo huic ſcopo maxime conveniens delegit: cum præterea notitiam argumenti è lectione qvatuor Evangeliſtarum in Gallica lingua haberet. Qvæ ſingulis diebus lecta fuerunt (fuere autem pauciſſima) accurate fuerunt explicata, & veſpertino ac matutino tempore repetita, ſingulisqve novis lectionibus initium ab illa, qvæ præceſſerat, captum fuit. Ita intra qvindecim dies, ſingulis diebus duas minutas in duodecimo paginas prælegendo, tria capita abſolvit.

Hæc inter, ut ad ulteriorem Autorum cognitionem puerum manuduceret, mappas illi Geographicas explicuit, ſine qvibus Hiſtorici intelligi non poſſunt. Hic primum docuit ſitum partium principalium, plagarum & ventorum nomina in lingua Latina, hinc partes Europæ antiqvæ, nihil de urbibus, fluviis & montibus monens. Monſtravit promontoria, ſinus, freta & ſimilia. Monſtravit poſtea partes Europæ antiqvæ ſecundum qvatuor plagas. Qværebat de ſitu Hiſpaniæ, Galliæ, Germaniæ, Italiæ. Ubi erraverat, in mappa errores oſtendebat: qvi labor adeo bene ſucceſſit, ut in charta inani notare ſitus locorum potuerit. Europæ ſubjungebat Aſiam & Africam notando tantum loca generaliora.

Poſtea

Poſtea Eutropium legendum dedit; & primum quidem exiguam Epiſtolam ad Imperatorem Valentem, & primam libri periodum: qvæ, etſi initio difficiliora viſa ſunt, iterata lectione & veſpertina ac matutina repetitione firmas in animo radices egerunt. Interpoſuit his rudem cognitionem mapparum Italiæ, Græciæ & Siciliæ; ut ſciret tantum præcipuos populos, urbes, fontes, montes &c. Sed repetita Eutropii lectione monſtravit Hetruriam & Latium antiqvum Ortelii & circuitum maris Mediterranei, ab Ægypto ad Pontum Euxinum &c. Qvæ tenuis cognitio Geographica vehementer poſtea profuit Hiſtoricos, Homerum, Virgilium explicanti. Hoc inſtitutum, ut ſane æqvum eſt, mirifice Faber commendat.

Eutropio ſubjunxit Aurelii Victoris libellum de viris illuſtribus, ejusdem cum Eutropio argumenti, ſed ſtyli cultioris; qvem exiguo tempore abſolvit. Commendat ejus uſum Faber pro adoleſcentibus, ſed ſeriem temporum à magiſtro vult oſtendi, qvo qvisqve tempore vixerit. Laudat ſententiam Scaligeri, qvi minutos illos Hiſtoricos plus utilitatis ad hiſtoriam Reipublicæ, qvam majores illos, afferre judicavit. Hinc Juſtinum aggreſſus eſt, qvi valde placuit puero ob magnam eventuum varietatem & novitatem argumenti; in qvo ille tres de die paginas editionis Elzevirianæ abſolvit, præteritis locis difficilioribus e. g. de antiqvitate Scytharum & Ægyptiorum, de Sicilia, orationem Mithridatis, qvæ poſtea tamen reaſſumpſit. Adhibitæ fuere ſemper in ſubſidium mappæ Geographicæ. Hanc Juſtini lectionem ter magna cum voluptate abſolvit.

His hactenus ita abſolutis, ad Græcam linguam acceſſit, cujus Grammaticam eadem ratione, ut antea Latinam, concepit. Habebantur in illa tantum paradigmata ſimplicia Nominum & Verborum, & copia Adverbiorum uſitatorum cum numeris; qvi primo omnium in lingua aliqva addiſci debent: qvod & antea in lingua Latina factum. His enim non recte apprehenſis, ſemper in Verſionibus ad Dictionaria cum magno diſpendio temporis recurrendum eſt. Addidit exiguum diagramma Præpoſitionum, cum earum regimine & ſignificationibus communioribus, ceteris ad uſum ipſum rejectis: qvam Præpoſitionum doctrinam eò diligentius in lingua Græca, qvam Latina excolendam vult Faber, qvod majoris in cauſus ſit. Solet enim verbum ex hac vel illa Præpoſitione compoſitum tres diverſos interdum regere caſus, & diverſas habere ſignificationes. Hoc diagramma ſpatio ſex horarum didicit, ſed ne obliviſceretur, qvotidie repetendum fuit. Docuit hinc Nomina, Pronomina, & primum Verbum viva voce, ac relegendo repetere juſſit, usqve dum perfecte ſciret. Ad primæ Conjugationis normam & ceteras flectere docuit, ita, ut ſingulis diebus novam proponeret, ad primam applicando, & per cognitionem, qvam de figurativis habebat, exercendo. Atqve ita methodo facillima ſex conjugationes ad unam reduci poſſe oſtendebat. Hinc proceſſit ad Verba circumflexa, qvæ non alia ratione conjugari monſtravit, qvam ultimum illud Verbum. Excepto enim Indicativo in qvovis modo, non habere niſi unum tempus, qvod contractionem recipiat. Qvod ut verum eſſe oſtenderet, conjugare juſſit verbum φιλέω ſine contractione, & appli-

care ad verbum τύπτω: qvod optime, etſi primum qvibusdam in locis hæreret, ſucceſſit. Sollicitiſſimus fuit in explicanda proprietate novem *mutarum*, qvæ ſuis converſionibus & mutationibus omne in Etymologia & Conjugatione Græcæ linguæ punctum ferunt. Ad hæc qvoniam pauci attendant, hinc fieri judicat Faber tam paucos eſſe, qvi genium admirabilis hujus linguæ recte intelligant. Multum etiam in augmentis puerum ſuum exercuit.

Reſtabant jam Verba in *Mi*, qvæ negotium faceſſere videbantur, neqve ſine cauſa. Hanc terminationem, ut plures alias, è Scythica lingua deſcendere obſervat Faber; cujus rei veritas è Scholiaſtis, qvi ſuperſint, pateat. Ille hæc Verba à ſexta Conjugatione deſcendere oſtendit, qvodqve Perfectum, Plusqvamperfectum, Aoriſtus primus & Futurum eadem ratione conjugentur. Tria ergo tempora reſtant in Indicativo, ſcilicet Præſens, Imperfectum & Aoriſtus ſecundus. Jam Imperfectum & Aoriſtus ſecundus eandem terminationem & flexionem habent. De tribus temporibus non niſi duo ſuperſunt, qvæ facilis ſunt Conjugationis, præterqvam qvod Aoriſti paſſivi Verborum Barytonorum omnem illam difficultatem tollant. Probat hoc exemplo verbi τίθημι; non enim niſi figurativam vel terminationem cujuscunqve Aoriſti reſpicere nos jubet. Qvando enim Aoriſt. 2. Paſſiv. ita conjugatur, 'ετύπην, ἐτύπης, ἐτύπη, annon eadem ratione in primo verbo Anomalo, Aoriſtus 2. Indicativ. conjugatur ἔθην, ἔθης ἔθη; & in ſecundo verbo ἔστην, ἔστης, ἔστη; & in tertio ἔδων, ἔδως, ἔδω. Nulla hic mutatio niſi figurativæ. In qvarto ἔφυν, ἔφυς, ἔφυ eadem ratio conjugationis eſt, qvæ in primo; niſi qvod figurativa qvartæ Conjugationis appareat loco figurativæ primi Verbi. Qvæ cum non ita diſtinctè & ſecundum analogiam vulgo doceantur, fruſtra hæc memoriæ inculcari qveritur Faber. Cum hæc memoria firmiter teneret filius, in diverſis reduplicationis generibus exercuit; veſpertino ac matutino tempore verba in *Mi* & contracta, omnemqve Grammaticam repetiit, qvæ adeo ad unguem norat omnia, ut ſæpe inter luſus cantillando illa profunderet. Oblectabat ſe puer ſono linguæ Græcæ, qvem ille ſvaviorem in hac, qvam in Latina lingua jam tum ea ætate ſentiebat. Qvod pueri judicium miratus Pater, confirmavit ejus ſententiam. Non eſt, inqvit ille, in Græca lingua vel *ſtrat*, vel *crat*, vel *qvit*, vel *brant*, vel *trant*, vel *mit*, vel *put*, vel *git*, qvæ terminationes in verbis Latinis occurrunt. Hoc qvoqve utiliter inſtituit Faber, ut filius omnia genera Verborum ſine augmentis conjugaret, qvo mature diſceret, non eſſe illa ad Verbi tempora noſcenda neceſſaria: ſufficere enim hanc notitiam, qvalis ſit figurativa Futuri & Præteriti. Fecit vero hoc eam ob cauſam, qvod Poëtæ augmenta plerumqve rejiciant, qvorum lectio morari poſtea potuiſſet puerum, Verba ipſi nova fuiſſent viſa, ni ſatis mature Conjugatione tali huic rei adſueviſſet. Hinc olim Græcis Verbis augmenta defuiſſe Faber exiſtimat.

Magno ducebatur deſiderio legendi puer Græcos Autores. Pater, ut exploraret ejus profectus, librum Græcum impreſſum oſtendit, cujus ne unicam qvidem vocem intellexit, niſi qvod ad has interrogationes: *Eſtne hoc nomen, verbum? qvis caſus?*

qvod

quod tempus? mediocriter reſpondit. Interea Ovidii Metamorphoſeon librum, ut fabulis recrearet, oſtendit, ſeque prælecturum promiſit; poſtquam Græcum S. Matthæi Evangelium inceperit. Qva ſpe ille animatus, in Græcis lectionibus diligentiorem ſe præſtitit. Pater primùm pauca propoſuit, ac Verba difficiliora ad marginem notare juſſit, ſtatimque Metamorphoſes incepit, quarum liber primus & ſecundus difficiliores ob argumenti gravitatem illi viſi ſunt. Sed, cum ad illa, quæ captui ejus accommodatiora erant, accederet, adeò lectione Metamorphoſeon delectari viſus eſt, ut illis abſolutis, novos ſibi Metamorphoſeon libros poſceret. Cui Pater: faciemus ex uno repetendo duos, quod ipſi ſtatim placuit. Interim Matthæum & Marcum in Græca lingua levi opera percurrit, ſimul Latinæ linguæ fundamenta repetens. Hæc lectio Evangeliſtarum adeò benè ceſſit puero, ut, cum non difficilis viſa ſit, ad alia alacrior redderetur. A Verborum conjugationibus repetendis nunquam tamen ceſſavit, adeò ut tædium puero è frequenti repetitione rerum, quas optime noſſet, ſuboriretur. Poſtea S. Lucam, & S. Johannem opinione celeriùs abſolvit.

His abſolutis, Dialectorum doctrinam propoſuit, ita ut ad duas reduceret, Jonicam & Doricam: cum plerumque horrere hanc doctrinam ſoleant tirones ob prolixitatem. Sed facilem illam fore promittit, ſi quis rectè rem inſtituat: ceteris enim Grammaticis rudimentis cognitis, non multum hanc doctrinam pueros turbaturam judicat. Ut hoc filio ob oculos poneret, declinare juſſit Nomina Græca ſecundum duas Dialectos, & ad marginem Nominis notavit caſus dialecti capaces. Idem in Verbis fecit; atque hoc exercitium per ſex dies repetendo ſemper continuavit, nam totum hoc Dialectorum negotium pro nuda repetitione habet; quæ varietas non tam moleſta, quàm grata puero viſa eſt. Satietatem in omni informatione fugiendam jubet Faber, atque hoc magnum arcanum commendat, ut varietate tædium fallamus.

Dum his intentus erat puer, aliquas Æſopi fabulas Græcas interpoſuit, repetitis ſemper Dialectis; qvarum praxin ut oſtenderet, duo exigua poëmata Græca, alterum de pugna murium & ranarum, alterum de Leandri amoribus, explicuit. Fabulas & hiſtorias modô, quàm potuit, ridiculô expoſuit, ut ei firmiùs in memoria hærerent. In Mappa Helleſpontum ac urbes Seſtum & Abydum oſtendit, ac interea Metamorphoſeon libros levi percurſatione iterum abſolvit. Poſtea Homeri Iliada puero non ſine Autoris elogio, quod ſemper fecit, propoſuit. * Hic Faber παρά- 47
δοξον, ſed rem obſervatione digniſſimam, commendat, Homeri lectionem puerili ætati præ ceteris convenire. Provocat ad ſuam experientiam & virorum illuſtrium exempla. Ipſe anno ætatis 14. Homerum legere incepit, cum anno duodecimo primum Muſæ nomen declinare incepiſſet. Joſephus Scaliger ſtudium Græcæ linguæ in Homero & tribus Tragicis Poëtis incepit. Idem fecere antiqui Græci: ſe tamen ideo à Novo Teſtamento initium feciſſe ait, quod Communis Grammaticæ lineamenta primùm ſibi ducenda videbantur, antequam ad Poëtas accederet, quæ in antiquis cum materno lacte imbibebantur. Rationes, quare Homerum vel Hiſtoricis vel

Ora-

Oratoribus præferat, has affert: proſaicos ſermonum circuitus vaſtiores eſſe pro pueris, multas eſſe in illis inverſiones, trajectiones, hyperbata, verba à ſuo regimine nimis remota, adeò ut, quanquam pueri omnem periodi compoſitionem intelligant, hîc tamen ſe expedire nequeant. Multa quidem in Homero ſublimia, ſed compoſitionem facilem ac perſpicuam, & rationem ejus concipiendi maximè naturæ conformem. His addit alias rationes, non minoris momenti, 1. quod Homerus quaſi Commentarii inſtar ſit pro omnibus Poëtis, Oratoribus, Philoſophis, Epicuro excepto, 2. quod ex illo verum particularum uſum, unde elegantiſſima Helleniſmi pars dependet, diſcere poſſimus, in quibus regnat Homerus; niſi fortè Herodotum illi jungere velimus. Ejus rei rationem diſcere nos jubet è Rhetore Caſſio Longino. Præterea puer citius verſus Homeri 50. memoria tenebit, quàm 15. lineas elegantis orationis Proſaicæ Ac ſi verſus benè memoriæ mandaverit, non facilè animo illi excident: menſuræ enim & numerorum ratio voces ſemper in memoriam revocabit, quæ ſine labore inſigni puerorum animis ultro ſe ingerit. *Ego*, inquit Faber, *unâ horâ citius* 100. *verſus Homeri memoriâ comprehendam ſine hæſitatione, quam ſex majores periodos Ciceronis, quin alicubi impingam.* Hanc Homeri Iliada usque ad 12. librum continuavit, ac interea, ne exercitium Latinum deeſſet, Saluſtium explicuit, in quo primò bellum Jugurthinum præ Catilinario, nec ſine cauſa, placuit.

Duodecimô Iliados librô abſolutô ſatietas puerum ejus ceperat; ideoque ſtatim pater: quieſcat ille per quinque hebdomadas, poſtea ejus nova cupido inceſſet; ac Phædri fabulas prælegit magnâ cum pueri voluptate. Vehementer delectabatur legatione canum ceteriſque fabulis. Et hoc Phædro quaſi viam illi ſternere voluit ad Terentium; cum in tota Latinitate non ſit Autor, qui cum Terentio comparari rectiùs poſſit, quàm Phædrus. Ne Græcam linguam negligeret, primam Ariſtopha-
48 nis Comœdiam, locis quibusdam omiſſis, expoſuit. * Hujus lectionis magnam voluptatem cepit puer, ut ſemper illam repoſceret, cumque in eâ eſſet, ſibi in theatro inter hiſtriones verſari videretur. Comœdiæ, ludiones, hiſtriones mirificè acuunt puerorum ingenium, multasque ideas amœnas phantaſiæ ſiſtunt. Non tollendæ à ſtudiis ſunt amœnitates, alioquin ipſe eorum amor peribit.

Jam libros Æneidos Virgilianæ illi oſtendit, argumenta ſingulorum librorum ſtrictim priùs enarrans, & in mappa Geographica Æneæ iter oſtendens. Adjunxit etiam mappam Italiæ antiquæ, repetiitque Eutropium & Victorem usque ad Tiberium, quoniam nominum multorum 6. Æneidos mentio recurrit. Qvæ cum quaſi per ludum jocumque fierent, & Ariſtophanis Fabula Plutus abſoluta, Fabulam Nubes
49 incepit, omnemque Theatri veteris faciem illi ante oculos poſuit. * Hinc ad Virgilii Æneida acceſſit, quæ puero longè difficilior Iliade viſa eſt; nam verſus Homerici fluere ipſi naturali quâdam facilitate præ Virgilianis videbantur. Qvod pueri judicium pater miratus, exhortabatur tamen illum ad lectionem Virgilianæ Æneidos, cujus verſus duriores tantùm ob duritiem linguæ Latinæ viderentur. In prælectione ipſâ ſe notaturum loca promiſit, quæ magis minusve placerent, unde poſtea

ipſe

ipſe judicium formaret, qvare Virgilius difficilior videretur. Poſt lectam Ariſtophanis Comœdiam Nomina & Verba Græca ſecundum Dialectos repetiit: qvâ repetitione ſemper opus eſſe ait, ne memoriâ excidant, qvæ ſemel didicimus. Interea Iliada Homeri ad librum vigeſimum ſine ullâ notabili difficultate continuavit.

Varietatis gratiâ Terentii Fabulas his ſubjunxit, omiſſis Prologis, qvi difficiliores ſunt; & pauliſper ſepoſitis Græcis Autoribus, ut adeò brevi temporis ſpatio abſolverit Terentium & Amphitruonem Plauti: ex qvâ unâ Comœdiâ plus ſe voluptatis, qvâm ex omnibus Terentii, accepiſſe ajebat. Brevem qvoqve Chronologiam à Trojæ expugnatione ad finem Imperii Tiberiani in ejus uſum delineavit, unde qvæſtiunculas minutas ad Eutropium & Juſtinum ipſe formavit, paterqve illi propoſuit: e.g. *Qvot anni intercedunt inter Darium & pugnam Marathonicam, usqve ad natum Chriſtum? qvot à pugna navali Salaminiâ ad Alexandrum? qvot ab Epaminonda ad Jul. Cæſarem?* Præ ceteris memoriam illi fixam eſſe voluit in ſexta Oympiade & Urbe condita, primo, ſecundo, tertio bello Punico, tribus magnis bellis Civilibus, Nativitate Chriſti. Propoſuit ſeriem Regum Perſicorum & Ægyptiorum, cujus magnum in Hiſtoria uſum eſſe ait.

Voluit his ſubnectere Livii Hiſtoriam, qvem in finem illi oſtendit Chartam 50
urbis Romæ, à Pyrrho Ligorio delineatam; ſed autorem hunc difficiliorem pro pueris deprehendit: periodos enim habere longiores, qvam ut duabus abſolvi reſpirationibus poſſint; qvarum ſe non exiguum numerum notaſſe ait, & gigantes præ ceteris periodis nominat. Qvare poſt abſolutum tertium primæ decadis librum, hoc Autore relicto, ad Iliada Homeri ſe recepit, quam puer expeditiſſimè ſine ullâ remorâ intelligere potuit. In tota hac informandi ratione facetias & ridicula qvædam inſperſit, qvod optimum ille deprehendit, pro tædiô evitandô, animô alacri conſervandô, & memoria firmanda. Verum, cum in eo eſſet, ut Iliada repeteret, & qvatuor ultimos Æneidos libros, qvi faciliores viſi ſunt, abſolveret, immaturo obitu circa finem anni
14. patri ereptus elegantiſſimus puer fuit; * cujus jacturam filia, qvam reliqvit T. 51
Faber doctiſſima, Commentariis in bonos Autores editis celebris, ſupplevit. Pater verò hoc filio affectus ſui & præclaræ indolis monumentum extare voluit, qvod
exemplo etiam aliis eſſe poſſit. * Ac ſanè memorabile eſt, puerum 14. annorum 52
bis abſolviſſe Iliada, Æneida Virgilii, Terentium, Metamorphoſes Ovidii, Saluſtium, primam Comœdiam Plauti, primam & ſecundam Ariſtophanis, tres primos libros Livii, præter Eutropium, Aurelium Victorem, Juſtinum, Fabulas Æſopi, qvinqve libros Novi Teſtamenti. Qvid non his fundamentis ſuperſtrui potuiſſet usqve ad annum ætatis vigeſimum? qvare miſeram bonæ juventutis ſortem deplorat Faber, qvæ ineptorum magiſtrorum culpa plerumqve perditur, beſtias potius qvam homines diſciplina ſua efficientium. Primùm Magiſtrum reqvirit doctum; neqve id tantùm, ſed & qvi paterno affectu amet diſcipulum, omniaqve accuratè exigat, procul ab omni faſtu, tœdio, iracundia, qvæ omnia corrumpunt, remotus, non plagoſus, non

moleſtus, ſed patientiſſimus, & humanitate pueros & quaſi quibusdam deliciis in officio retinens.

Mihi ab hoc loco non alienum viſum eſt, ſi inſigne hoc ſpecimen, quod feliciter in rem ipſam deductum eſt, fuſius hîc exponerem: nam qui conſilia ſcholaſtica alias ſuppeditant, magno ſe offerunt numero. Sed intra ideam plerique ſubſiſtunt.
53 Hic vivo exemplo plus docetur. * Non miror, præſtare hoc in puero decenni patrem potuiſſe, & credo ſane, vel citius hoc fieri potuiſſe. Bene ſucceſſit illa informatio, quia pater fuit, qui ſerio atque ex animo omnia egit, qui ipſum urgere continuis exhortationibus potuit, qualem operam à conductis magiſtris nunquam exſpe-
54 ctes. Unus fuit, atque in unum omnem ſuam induſtriam convertit. * In methodo nihil magnopere deſidero, niſi quod omnem ab hac ætate praxin in componendo ſermone ceſſare voluit, cujus leve exercitium, & velut προγύμνασμα, tam in proſa, quam in ligata, inſtituendum arbitror. Pro lectione prima vulgatæ verſionis Latinæ Biblicæ ego elegiſſem minuta quædam Colloquia, qualia à multis ſcripta habemus: eſt enim Vulgatæ dictio quodammodo à genio emendatæ latinitatis alienior.
55 * Poëtarum lectionem ceteris Autoribus præferendam non improbo, quin potius multis ex cauſis ſuadeo, præcipue quod animus ſublimiore quodam ſpiritu excitetur, & numeroſo dicendi generi mature adſueſcat, & concinnitati ſermonis hæc lectio viam
56 ſternat. * Velim tamen à ſermone ſoluto enthymematico & periodico non omnino arceri tironem. Non parum in illo ſitum eſt, ut mature conſecutionem periodicam per particulas cauſales, conditionales, exceptivas, adverſativas &c. cognoſcat. In quem uſum breviores Epiſtolas Ciceronis, & maxime familiares ſelegit *Sturmius*, item ſententias ſecundum diverſitatem periodorum ordinatas. Alia eſt ſermonis in Hiſtoria ordinatio, qui perpetua narratione, & quaſi per membra fuſius
57 decurrit. * Neque ego gnomas morales breves & alicujus momenti in hoc primo ſtudiorum curriculo damnaverim. Hærent animo earum rerum ideæ, etſi non ſatis illa ætate intellectæ. Deinde pro Juſtino, quanquam in hiſtoria elegans compendium præſtat, malim alium aureæ ætatis Scriptorem, Cornelium Nepotem. Sat
58 mature hiſtoria diſcitur. * Ad ſtyli formationem major opera inſumenda eſt. Habet illa Romana aureæ ætatis dictio aliquid ſingulare in vocum delectu, poſitu, concinnitate, ſignificatione phraſium, cum alii Autores à Romana illa puritate multum diſcedant. Et me quidem judice præſtat è lectione optimæ dictionis prima ducere lineamenta ſermonis, quam è variarum ætatum miſtura pravo illum ſucco imbuere, non facile poſtea eluendo. Hærent animo ac recurrunt primi illi Autorum circuitus, formulæ, particularum nexus, ac poſtea non animadvertentibus ſe ingerunt. Faber vero, ut videtur, literatorem potius è filio, quam Oratorem ad puræ antiquitatis guſtum, formare voluit. Ac videmus ſane pleriſque Criticis, quo doctiores illi ſunt, ineſſe peculiarem aliquam dictionis ideam, quam non è genio Claſſicorum Autorum, ſed eorum, in quorum lectione frequentes ſunt, vel à quorum lectione recentes venerunt, ipſi ſibi formant. Nimirum ſi in Eloquentia formanda, quod fieri

prima

primâ debet ætate, à Cicerone paucisqve aliis diſceſſeris, turbabuntur omnia. * Qvare 59 nec Plauti fabulas miſcerem cum ceteris illâ ætate, qvod fecit Faber, etſi puero illæ præ Terentianis placuere, cum à civili & uſitato ſermone longiùs diſcedat ejus dictio, neqve pueri ſatis diſtinguere Comici ac ridiculi ſermonis ideam norint, qvam præ ceteris affectavit Plautus; ne qvid de Archaiſmis & confictis phraſibus dicam. Qvanqvam enim optimæ notæ latinitas in illo ſit, magno tamen cum judicio, cujus capax tenera ætas nondum eſt, legi debet. Si ſermonem purum & aureum velis, omne ſubæratum removeas neceſſe eſt, usqve dum maturioris ætatis uſuqve firmatæ judicio ſeqviorum ætatum ſcripta ſecurè tractari poſſint. Præterea labore continuo tenerum pueri ingenium nimis obrutum videtur, qvod ipſi exitio fuiſſe crediderim. Etſi enim omnia per ludum jocumqve agantur, tamen cum ſemper in cogitationibus imperatis detinetur animus puerilis, labefactare teneros ſpiritus illa aſſiduitas cum violentiâ qvâdam conjuncta videtur; qvi ex intervallo, qvo ſibi relinqvuntur, majores impetus reſumunt.

CAP. X.
DE CURRICULO SCHOLASTICO.

§. 1. *IN privata inſtitutione nonnunqvam felicior via*, 2. *in ſcholis publicis ſecurior illa eſt.* 3. *Præcocium ingeniorum, privatâ informatione educatorum, ſcopuli.* 4. *Philautia ſcilicet*, 5. *& voluptates* 6. *cur communi potius viâ cum aliis incedendum ſit.* 7. *Scholaſticæ informationi magna cura à magiſtratu debet impendi.* 8. *Defectus in illo.* 9. *Maximè in ingeniorum cenſura.* 10. *Curriculi ſcholaſtici tempora varia.* 11. *Ramus nimis anguſtum conſtituit.* 12. *Michaëlis Neandri conſilium enarratur.* 13. *& de eo judicium interponitur.* 14. 16. *Jeremiæ Hölzlini Hexaëtia ſcholica recenſentur.* 15 *& in uno malè ſentire oſtenditur.* 17. *ejus conſilium privatæ informationi aptius videtur.* 18. 20. *Sturmii Methodus ſcholaſtica proponitur & laudatur.* 19. *breves & argutas ſtyli ſententias is rectè improbat.* 21. *Ejusdem Sturmii epiſtolæ claſſicæ plenius hanc deducunt.* 22. *Cum qvâ conſpirat Caſeliana.* 23. *qvæ methodus proponitur.* 24. *qua Logices ſtudium ad Academias rejicitur.* 25. *Nicod. Friſchlini conſilium 6 annos præſcribit.* 26 *Caſpar Scioppius qvatuor.* 27. *id quod, præſertim in pueris, vix procedit.* 28. *Wolffgangi Ratichii methodus non omninò improbanda.* 29. *qvæ recenſetur.* 30. *& contra objectiones defenditur.* 31. *Latinitas è Januis ac Portulis malè formatur.* 32. *qvæ nec emendatæ in ſcholis admittendæ ſunt.* 33. *Vogelii Ephemerides linguæ Latinæ rejiciuntur.* 34. *Clenardi ſingularis qvædam methodus exponitur.* 35. *feſtiva ejus docendi ratio deſcribitur.* 35. 36. *ejusd. epiſtolæ utiliſſimæ.* 37. *ad grammaticam informationem prudentia opus eſt.* 38. *Rhenii labores ſcholaſtici utiles.* 39. *Beccheri methodus in puerorum informatione primâ non ſuadenda.* 40. *Conſultius medium indicatur*, 41. *Wendelini inſtitutum.* 42. *Beccheriana praxis inſufficiens*

ciens. 43. *Mechovii curriculum ſcholaſticum laudatur.* 44. *Anteſcholanorum informatio.* 45. *Scholaſticorum inſtitutio.* 46. *Lenta ad Academias feſtinatio ſuadetur.* 47. *Uberior docendi methodus è libris deſuper ſcriptis inveſtiganda.* 48. *Monita quædam compendio proponuntur.*

1 IN privatâ inſtitutione felicius quidem citiusque omnia procedunt ad præcocem aliquam maturitatem; quemadmodum arbores, quas ſingulari curâ ab aëris injuriâ cuſtodire ac curare cultura noſtra ſolemus, ceteras, quæ è communi fun-
2 do ſuccum trahunt, tempore vincunt. * Sed ſecurior in ſcholis benè inſtitutis via eſt, in quibus etſi tardiores ſint progreſſus, firmiora tamen illic ponuntur veſtigia, & cum ipſo judicio practico, quod cum annis accreſcit, quaſi ſolidatur doctrina. * Rara eſt præcocium ingeniorum felicitas, geminique ſcopuli ſunt, ad quos naufra-
3 gium facere ſolent, capitales ſcilicet animi corporisque peſtes: illa philautia; hæc
4 voluptates. * Debet cupidine laudis accendi animus puerilis; ſed oritur hinc quædam primùm ambitio, quæ extinguenda non eſt, niſi à curſu ipſo revocare properantes velimus. Sed ſuccedit hinc contemptus aliorum, quos infra ſe poſitos vident, & vana quædam perſuaſio, qua ſe plus præſtare poſſe, quàm per ætatem licet, exiſtimant. Linguis, hiſtoriis, ſcientiis ad miraculum excoli multi poſſunt, judicio tamen practico, quod demum ab annis & uſu venit, deſtituuntur. Hinc fit, ut ſibi ſapere contenti ſeniorum monita negligant, neque fructum ex converſatione eruditâ,
5 qui maximus eſt, reportent. * Ab alterâ parte voluptatem ſtimuli illos ſollicitant, ad quas eò ingenioſiores, quò doctiores ſunt, unde facilè in ignaviam & ſocordiam prolapſi, à priſtina illa virtute degenerare videntur, ut à teſtudinibus ſæpe ipſæ aquilæ vincantur. Qui in his vel per naturæ ductum modum tenere norunt, aut prudentis magiſtri monita ſeqvuntur, illi ad maxima eluctari poſſunt.

6 Verum cum paucorum tantùm, quos æqvus amavit Jupiter, illa fortuna ſit, communi potius via ad ſtudia cum aliis contendamus. Nam & in ſocietate puerili & juvenili ſemina quædam ſparguntur officiorum civilium, quorum in Republica olim uſus erit. Qvis non hic præcepta ſuppeditavit? Qvis non novam aliquam methodum confinxit? Aut potius in devia abduxit: nam non tam multis ducibus, quàm
7 peritis & prudentibus, hic utendum eſt. * Qvemadmodum vero, ut Reſpublicæ perennes ſint, vel prudente Legislatore formari debent, vel ſalutaribus legibus conſervari; ita in Schola inſtituenda optimis peritiſſimisque Cenſoribus opus eſt. Non ſufficit, idoneos admovere juventuti Magiſtros, ſed conſtitui debent, qui totius rei
8 ſcholaſticæ curam habeant, idonei Ephori; in quibus plerumque peccatur: * Solet enim hæc cura Sacri Ordinis viris demandari, qui non omnes æque iis ſunt doctrinis exculti, ut de re ſcholaſtica recte ſtatuere poſſint. Etſi enim pietatis præcipua quidem ratio habenda eſt, tamen & lingvæ, & artes, quæ in Scholis tractari debent, non minori cura excolendæ ſunt. * De Cenſura ingeniorum nihil dicam:
9 vix enim à noſtri ſeculi moribus impetrari illa poteſt: quanquam multæ ſunt virorum

rum graviſſimorum de hoc defectu querelæ, multorum deſideriis illud quæratur. Videatur Calixtus Oratione *de recta juventutis inſtitutione & Præceptorum officio*, Mechovius *Hermath. tract.* 1. *cap.* 3. *n.* 13. Legi quoque eâ de re poteſt Jeremias Höltzlin, Holſatus, (*b*) doctiſſimus ille Apollonii Commentator, in eleganti diſſertatione, cui titulus, *Hexaëtica Scholica*, Dörtmündæ Ann. 1625. impreſſa, ubi curam hanc Republica dignam eſſe oſtendit, & emendationem Scholarum ſeriò optat.

Curriculum Scholaſticum non æquis intervallis definitur. Ac ſunt ſanè ejus 10
laxiores & ampliores termini conſtituendi, quoniam ingeniorum non eſt æqualis conditio. Tempora ergo ita ponenda ſunt, ut tardiora ingenia cum ceteris eodem ſtadio ad metam pertingere poſſint. Sunt, qui nimis ampla ſpatia; ſunt qui brevia nimis & anguſta præſcribunt. * Ramus, Freigio teſte, Philoſophiam cum Elo- 11
quentia ita conjungendam cenſuit, ut, cum puerum ſeptimo anno acceperit, anno decimo quinto ætatis perfectus Philoſophus ſit, & jam aptus ad Rempublicam: quod nec privata nec publica informatione effici poteſt. Etſi enim id ſcientiis addiſcendis tempus ſufficere videatur in ingenio excellentiore, non erit tamen ad Rempublicam & publicam functionem aptus, judicio practico, quod in illam ætatem non cadit, deſtitutus, niſi forte in ſpeciem & pompam aliqua ſuſcipiantur. Qvod ſi enim moralis & civilis doctrinæ non eſt idoneus auditor juvenis, è ſententia Ariſtotelis, quomodo ille in vita exercebit?

Michael Neander, vir doctiſſimus, & multæ in informanda juventute 12
ἐμπειρίας, Germanica lingua *conſilium de informanda juventute* edidit, Islebi Anno 1583. in octavo editum, in quo ille monſtrat, quomodo puer à ſexto ætatis anno ad 18. pietate, lingva Latina, Græca, Hebraica, Artibus & univerſa Philoſophia inſtitui poſſit. A ſexto anno usque ad initium noni puerum exerceri vult legendo in utraque lingva, Germanica & Latina: cui uſui adhibendum ſuadet Compendium Grammaticæ Philippi, ut ſimul cum literis ejus libri uſum familiarem ſibi faciat. Anno nono ad Compendium Grammatices & regularum ac exemplorum explicationem manuduci, in vocabulis ſententiisque brevibus de virtutibus & moribus, dictis ſcripturæ, ediſcendis exerceri vult, interjectis aliquot pro Muſica & Calligraphia horis. Decimo anno Melanchthonis Grammaticam parvam unà cum Syntaxi puero explicat, in Declinationibus, Conjugationibus, formationibus, caſuum, temporum, per continuas interrogationes ac reſponſiones exercet, expoſitionem locutionum Latinarum & formularum orditur, quas è Cicerone, Plauto & Terentio in hunc uſum collegit, quibus erudita lingua Latina, adeoque omnia argumenta, de quibus in communi ho-

 minum

(*b*) Jeremias Höltzlinus (qvi Alumnorum initio in Acad. Altorfina Noricorum fuit Ephorus, hinc Gymn. Ambergenſis Conrector, Hammonenſis autem, & Scholæ poſtea in Batavia Brielanæ, Rector, tandem vero Linguæ Græcæ Profeſſioni Leidæ An. 1632. admotus, illic An. 1641. deceſſit) patriam agnovit, non Holſatiam, uti *h. l.* traditur, ſed Civitatem Noribergenſem. V. Ant Thyſii *Or. Fun.* illi habitam, Franc. Martinii *Epiſtolas p.* 31. & Wittenii *T. I. Diar. Biogr. ad An.* 1641.

minum vita ſermo inſtitui ſolet, non ſpernendo invento continentur, ac ſeorſim à Neandro editæ ſunt: atqve ex iis, ubi memoriæ mandavit, Themata pro verſione proponit. E Grammatica & Nomenclatore repetitiones crebras inſtituit, & hanc telam undecimo qvoqve anno pertexit; Duodecimô annô Autores Latinos, Ciceronem, Terentium, Virgilium, Ovidium illi exponit, hinc phraſium ſententiarumqve excerpta colligere jubet, & ad Proſodiam & verſus ſcribendos manuducit. Tribus ſeqventibus annis Græcæ lingvæ rudimenta & Autores prioribus jungit, eâdem ferè methodo procedendo, ut in lingva Latina: cui fini etiam locutiones Græcas eodem qvoqve ordine, ſecundum tria cauſarum genera, ut in lingva Latina, collegit, aliumqve libellum de re poëtica Græcorum, ad exercitationes poëticas in Græca lingva inſtituendas edidit. Anno 16. Hebrææ linguæ rudimenta ſuperioribus addit, & demum 17. & 18. anno per Dialectices, Rhetorices, Phyſices, Chronologiæ, Ethices, Geographiæ compendia circumducit, atqve ita ad Academias illum ſuum diſcipulum

13 ablegat. * Qvâ in methodo tempora, qvæ ſtudio Grammatico impenduntur, nimis protrahuntur, anteqvam ad lectionem Autorum admittatur puer; nam ex uſu & lectione ſuppleri defectus Grammatices majori cum fructu poſſunt. Deinde in exercitationibus Rhetoricis parcior eſt, qvam velim; cui plus ego temporis impendendum exiſtimaverim.

14 Jeremias Holtzlin, cujus ſuprà mentio facta eſt, curriculum paululum anguſtius diſcipulo ſuo definivit, ſex ſcilicet annos, à ſeptimô ætatis annô usqve ad decimum tertium, unde & *Hexaëtia Scholica* inſcripſit. Ac qvoniam tota informatio tribus actibus continetur, qvorum primo via ad Grammaticam munitur; ſecundo ipſa Grammatica cum orationis illius Autoribus traditur; tertio his Græci ſermonis, nec non Dialecticæ & Rhetorices ſtudium adjungitur; idcircò de his ipſis ordine agit, præmittens tres qvaſi canones generales, qvorum primus eſt, in tradendis artibus progreſſum eſſe inſtituendum à facilioribus & notioribus, ita ut ſemper priora poſterioribus facem præferant: Secundus eſt, Plus diligentiæ & temporis conferendum ad finem, qvam ad ea, qvæ ad finem: Tertius, cum finis ſit menſura eorum, qvæ ad finem, qvicqvid ad eum non pertinet, omittendum eſſe. Poſterius verò cum priore comparatum ſemper finis rationem induere, atqve ita non ſolùm artes totas alias aliis eſſe ὑπηρετικὰς, ut tradidit Ariſtoteles, ſed artium etiam partes alias aliis inſervire, & proinde alias qvodammodo ὑπηρετεῖν, alias ἀρχιτεκτονικὰς eſſe. Primùm ergo hic diligentiam in ſyllabis rectè colligendis impendi, ac ſimul ad pingendas literas pueros manuduci vult; Calligraphiam enim vehementer laudat. Grammaticam ſuccinctam & ſemitariam adhibendam primùm judicat, & abſtinendum à Grammaticis definitionibus & regulis intricatioribus, qvarum ſenſum non capiunt pueri; rem ipſam qvàm ſimpliciſſimè proponendam; Latina, qvæ non intelligant pueri, non diſcenda, nec ipſa qvidem præcepta Grammatica, nec Syntaxin, cujus regulæ per numeros diſtinctæ. Verſionis materiam ex probato Autore pro exemplo regulis applicandam ſuadet. His jam præmunitis ad ipſam Grammaticam,

qvi

qui ſecundus totius πραγματείας actus eſt, progreditur: in qua tamen nimis ſcrupuloſum tironem ſuum eſſe vetat; ita ut ex uſu potius & lectione ſibi Grammaticas obſervationes formet, quam è Grammaticis Autores explicet. *Utile*, inquit, *eſt*, *ſibi Grammaticam coagmentare hunc in modum. Prima illa rudimenta jam apprehenſa in libro hos ad uſus quæſito per intervalla & late diducantur; tituli exceptionum, heteroclitarum, ellipſeon, figurarum, ordinibus à magiſtro monſtratis diſponantur, & poſtea depromptis ex autore ad declarandum ſumpto exemplis compleantur. Quod ubi fiet, multo minore cum tædio ars iſta à quocunque non tam diſcetur, quam invenietur, & perbrevi temporis ſpatio res Grammatica felicius parabitur, & firmius tenebitur; ejusque fructus cumulatior ipſo in opere capietur. Nec adeo referet omnia ibi exempla, aut aliqua reponat: quod è nonnullis poſitis reliqua facile poſſint æſtimari.* Phraſeologias ab aliis concinnatas non multum ad uſum puerorum commendat, utut bonas, & à viris doctis congeſtas. Cum enim formulæ & phraſes illic infinitæ ponantur, quæ tamen plerumque κατά τι dicuntur, & conſideratione ſeu σχέσει certa; non poſſe à pueris earum uſum dijudicari. Quare phraſes & formulas ex iis, quos legit, Autoribus colligendas potius ſuadet, quam ut alieno labore collectis utatur. * In quibus Autoribus Plautum Ciceroni prætuliſſe miror, nam Rami erroribus etiam 15
hac in re male adſtipulatur, ac plane inepte judicat, cum Ciceronis quam Plauti ſcripta faciliore cum latinitatis jactura aboleri poſſe exiſtimat. Neque enim latinitas tam è vocabulis, quorum amplior ſeges in Plauto eſt, quam ex decente illo & civili cultu cenſenda. Cum hoc labore aliquid Ovidiani carminis jungendum eſſe exiſtimat. * Tertio actu, qui Græcæ linguæ & Dialectices Rhetoricesque cognitione 16
illi abſolvitur, ſimiliter Græcam Grammaticam rudem & inchoatam primum requirit, quam altera excipit poſtea plenior. Eam duplicem quoque ille habet, unam proſaicam, alteram metricam. Illa communem linguam tradet; hæc dialectos, quibus poëtæ utuntur, de quibus multa immiſcet erudita: fuit enim Græcæ literaturæ peritiſſimus, ut Commentario in Apollonium oſtendit. Quæ de Dialecticis porro apud illum habentur, Rami Scholam ſapiunt, cujus ille partibus addictior fuit. In Rhetoricis variationem per figuras & Aphthoniana progymnaſmata commendat; atque ita diſcipulum ſuum anno decimo tertio ad ἐγκυκλοπαιδείαν totam aliasque ſcientias ablegat.

Verum præſtat, ut jam ante dixi, in Scholis publicis non tam breve ſpatium 17
præſtituere, quo pertingere omnes ſcopum ſibi præfixum poſſint: nam Höltzlini conſilium privatæ, quam publicæ informationi, aptius videtur. * In tota hac 18
Scholarum Oeconomia adornanda miram induſtriam, ut jam ſupra diximus, Johannes Sturmius oſtendit, cujus conſiliis pleræque per Germaniam Scholæ inſtitutæ. Scripſit is primo librum de *Ludo literario recte aperiendo*, quo generatim de re ſcholaſtica egit, & in certos ordines labores ſcholaſticos diſtinguit. Incipit à poſtremo ordine, qui ipſi nonus eſt. Ad illum ſub quintum ſextumve annum duci jubet puerulum, ut legere ſcribereque diſcat, breviore Catechiſmo, flexionibus nominum & ver-

verborum exerceatur, & breviores Ciceronis Epiſtolas, ad Terentiam & Tironem,
exponere incipiat. Qvod unô annô melioris ingenii puerum abſolvere poſſe exiſti-
mat: de qvo tamen ego dubitaverim. In ordine octavo, anno ſcilicet ſeptimo, pri-
mis ſex-menſibus tradit duabus qvotidie horis Grammaticam breviorem, & reliqvum
temporis duas itidem horas, Eclogis Virgilii & Epiſtolis Ciceronis tribuit. Diſſol-
vere jubet Epiſtolas, flectere ac variare verba ſingula, eaqve rurſus conjungere. Ra-
tionem conſtruendæ orationis in poſteriores ſex menſes differt, jungendo Epiſtolas
Ciceronis & Virgilii Eclogas, ut alternatim hæ tractentur, & qvatuor horæ lectioni-
bus de die impendantur. Proponere tum Magiſtrum jubet ſententias Germanicâ lin-
guâ, qvas puer formis Latinis commutet: carminum qvoqve modulationem, ſed
exercitio potius qvam regulis, ſuſcipiendam ſuadet. In ſeptimô ordine annô octa-
vô & ſingula prioris anni acta ſemper repetenda, & verſuum modos & ſyllabarum
qvantitates perdiſcendas monet; cui una de die hora ſuffecerit. Ciceronis libris *de
Amicitiâ & ſenectute* aliam horam tribuit. Tertiam Æneidi Virgilianæ, vel Catul-
lianis & Tibullianis carminibus caſtioribus in hunc uſum ſelectis. Qvartam horam
ſtylo, propoſitis ex explicatis Ciceronis locis thematibus, & verſibus in ordinem re-
digendis aſſignat. Interim & memoriam exercere, & ſemel memoriæ mandata re-
petere jubet. Atqve ita tribus annis conſeqvi poſſe putat puerum, ut Latinæ atqve
dilucidæ orationis præcepta teneat. In ſexto ordine, annô ſcilicet nonô vel decimô
præcepta primum in memoriam revocanda, qvàm tradenda nova. Hîc horam unam
deſtinat Æneidos & Catullianorum Horatianorumqve carminum lectioni; ſecundam
explicationi inſignium locorum communium, argumentationum, periodorum benè
ordinatarum, figuratorum exemplorum, è Cicerone depromptorum, qvæ memo-
19 riæ etiam mandanda, & ad imitationem proponenda, tribuit. * Nam breves il-
las & argutas ſententias ideò damnat, qvod memoriam vaſtent, aciem ſtyli diſtra-
hant, ſæpeqve illæ ineptè ſcriptis interponantur. Qvod ſapienter ſanè ab illo mo-
20 nitum eſt. * Ex Terentio poſtea & Plauto, interpoſitâ his Cæſaris hiſtoriâ, qvi
qvotidiani ſermonis verbis hiſtoriam conſcribere maluit, quædam proponit. Ter-
tiâ horâ iterare jubet, & ad ſtylum accommodare, qvod eſt utilius; ſive in proſâ,
ſive in carmine hoc fiat. Qvartam horam emendationi compoſitionis tribuit. In
Ordine qvinto, Anno vel 10. vel 11. ſex primis menſibus ſemel qvotidie ex Græcæ lin-
guæ præceptis Grammaticis qvid proponere jubet: ſeqventibus tribus menſibus pau-
cas facilesqve Æſopi fabellas Græcas; & poſtremo trimeſtri Demoſthenis Orationes
Olynthiacas. Secundâ horâ in Officiis Ciceronis, ſi priores libri ſunt ſuperiore an-
no abſoluti, verſabitur. Tertiâ vel Georgica Virgilii, vel Oratio aliqva Ciceronis
explicabitur. Qvarta ſcripturæ & compoſitioni relinqvitur, ita tamen, ut libri de
ornamentis orationis ſcripti, qvæ è Ciceronis libris Rhetoricis ſunt petenda, conjun-
gantur. De Elocutione enim prius, quam de inventione laborandum. Verborum
copia tum comparanda, & ſententiarum formulæ cumulandæ. In ordine quarto
anno vel 11. vel 12. informationis quinto horis duabus alternatim cum Cicerone De-
moſthe-

moſthenem, cum Virgilio Homerum jungit. Tertiam primis ſex menſibus Grammaticæ Græcæ impendit. Qvarta cum ſtyli exercitiis præcepta Herenniana & partitiones Ciceronis jungit. Neqve ſine ratione Ciceronis libros ceteris compendiariis libellis præfert. Addit illis Saluſtium & Plautum, ubi tempus ſupererit. Atqve hîc prolixe de ratione reſolvendi orationes, & colligendis phraſibus agit; qvâ de re ſingularem qvoqve librum conſcripſit, & nos alibi plenius. Interſerit etiam qvædam de commentationibus, qvibus adſueſcere pueros maturè vult. Argumentum illis ad narrandum, aut probandum, aut amplificandum proponit, ſpatium dat, eâdem horâ, qvâ docendum erat, ad cogitandum, ut, qvod antea ſcriptum adferre conſueverant, id jam meditatione atqve cogitatione comprehenſum pronunçient. Qvod exercitium ſanè præclarum eſt, & promptitudinem aliqvam in dicendo & cogitando efficit, magno poſtea uſui futurum, ubi ad rem ipſam & negotia vitæ civilis ventum eſt. In Ordine tertio, Anno vel 12. vel 13. præcepta Rhetoricæ Dialecticis jungenda ſuadet, Ciceronis Topica & Ariſtotelis Dialectica, Demoſthenis & Æſchinis adverſarias orationes explicandas: Commentationes continuandas, & partes integras, ſumpto ad cogitandum tempore, oratione Latinâ memoriter dilatandas, tum ſcilicet, cum domo reverſi fuerint. Ad Livium etiam nunc progredi in Hiſtoriis vult. In Ordine ſecundo, Anno 13. vel 14. Demoſthenis orationem pro Cteſiphonte explicari, dialectica præcepta ex Ariſtotele continuari, eâdemqve horâ dialogum è Platone & Cicerone velut in exemplum proponi ſuadet. Partitionibus Oratoriis ſcribendo & commentando inſiſtendum, & ad firmius judicium omnia exigenda. In Ordine primo, anno ſcilicet 14. vel 15. viam ad primas artes maximasqve diſciplinas aperit adoleſcentibus, repetitis tamen prioribus, atqve ſic benè præparatos ad Academica ſtudia transmittit. * Explicatius ſingula poſtea deducit in 21 *Epiſtolis illis Claſſicis*, qvas ad ſingulorum Ordinum vel Curiarum præfectos ſcripſit, additis tum novis præceptionibus, tum exemplis. Multa hîc de ordine, in vocabulis diſcendis ſervando, de volumine ſententiarum, per periodos digeſtarum, de Ephemeridibus faciendis, de modo explicandi epiſtolas Ciceronis, de formulis ſententiarum pro ſtylo exercendo, de carminum, exemplorum volumine, & pluribus aliis utilia monentur. Praxin ulteriorem in *Scholâ Laringanâ exhibet.* Qvæ omnia egregia ſunt, optimoqve conſilio inſtituta.

Sturmianis conſiliis merito accenſeri debent Caſeliana. Nam in variis ſcriptis 22 rem ſcholaſticam Caſelius, qvâ potuit diligentiâ, emendandam ornandamqve ſuſcepit. Extat ejus libellus ſimilis cum Sturmiano tituli *de ludo literario rectè aperiendo*, in qvo pleraque cum Sturmianis conveniunt, niſi qvod Sturmius majori ἀκριβείᾳ in operarum ſcholaſticarum partitionibus uſus ſit. * Primum in infantibus pro- 23 nunciationem literarum & calligraphiam majori, qvam fieri ſolet, curâ tractandam ſuadet. Grammaticam ille ſimplicem, qvæ in ſolis nominum & verborum inflexionibus & exiguis regulis ſyntacticis conſiſtat, reqvirit, cetera ab uſu & lectione diſcenda ſuadet, adhibitis tum in conſilium uberioribus commentariis Grammaticis. In-

terpretationem planam & perſpicuam præſcribit, ſermone Germanico Latino, pro puerorum capacitate, citra commentariorum prolixitatem, qvos tamen veteres & novos perſpectos Magiſter ipſe habeat. In interpretatione moralia immiſceri vult, ut eorum idea animis teneris maturè hæreat: qvam ad rem Terentium ac præcipuè Horatium laudat. A Cicerone prima ſermonis lineamenta potius, qvam à qvopiam alio ducenda præcipit, à loqvendo tamen abſtinere tirones jubet, ne purum ſermonem corrumpant. Sermones qvosdam & Dialogos, ſed ductu præceptoris, Latinâ linguâ inſtituendos; Declamationes intempeſtivas fugiendas ſuadet. Carminum modulatio ex uſu potius & lectione, qvam præceptis operoſis, illo judice, diſcitur. Ad Græcam linguam hinc tironem ſuum vocat, e lectione potius, qvam præceptis multis, hauriendam. Scriptionem non ſuadet, ob magiſtrorum imperitiam & nullum ejus linguæ uſum publicum: tanti enim non eſſe, ut qvis impuro ſermone Græco
24 ſcribere diſcat, cum de puro deſperandum ſit. * Hebræam ad Academias rejicit, Logices & Dialectices præcepta vel ad Academias differt, vel ſumma tantùm eorum rudimenta proponi vult. Neqve enim in hoc ſuo ludo Diſputatores vel Sophiſtas formabit diſcipulos, neqve vitio hoc magiſtris vertendum eſſe judicat, ſi non magnam Logices ſcientiam habeant, qvæ maturius judicium reqvirat. Eventurum, ut vel, qvæ prima jacta ſunt in his fundamenta, hinc in Academiis ſint adjicienda, & majore moleſtiâ dediſcenda, vel nunc humanitatis ſtudia ſegnius tractentur. In Rhetoricis compendia primùm proponit, & ex Aphthonii progymnaſmatibus aliqvid. In Muſicis exerceri pueros vult; in Mathematicis qvoqve qvibusdam, ut Arithmeticâ & Geometriâ, primâ ſtatim ætate, etiam linguâ Germanicâ, ſi haberi poſſit, qvi pueros illa doceat. Nam his ſtudiis qvoqve apud veteres pueri exercebantur.

25 Eſt & Nicodemi Frischlini conſilium non ſpernendum de ratione inſtituendi puerum ab anno ætatis ſexto & ſeptimo ad annum usqve decimum qvartum; ita ut præter duas aut tres maternas linguas etiam Latinam diſcat rectè loqvi & ſcribere, Græcam verò mediocriter intelligere: inſuperqve rudimenta Dialecticæ & Rhetoricæ ad uſum ſcribendi conferre, & primô qvidem annô puerum docet, ut rectè literas legat & pingat; ſecundô initia Etymologiæ, & è ſuo Nomenclatore uſitatiora nomina non ſolùm inflectere, ſed etiam intelligere, & præcipuas loqvendi formulas docet, ſimulqve ad Syntaxin præparat. Tertiô & qvartô annô reliqva Etymologiæ præcepta & præcipuas regulas Syntaxeos, unà cum Declinationibus & Conjugationibus Græcis ſimplicioribus tradit, uſum qvoqve mediocrem Latinæ linguæ è Dialogis ſacris & ſelectoribus epiſtolis Ciceronis comparandum docet. Qvintô annô reliqva præcepta Latinæ, & præcipua Græcæ Syntaxeos (qvæ conjungi ſemper ob affinitatem vult) tradit, unà cum reliqvis Declinationibus & Conjugationibus Græcis, & ex breviſſimis Proſodiæ regulis carmen retexere docet, & inſuper ex Cicerone & Terentio laudabile ſcriptum conficere. Sextô annô præter exercitationem Græcæ & Latinæ linguæ ad rudimenta Dialecticæ & Rhetoricæ manuducit, & ad perfectam iſtarum artium cognitionem præparat. Qvæ Friſchliniana informandi ratio cum

Höltz-

Höltzlini methodo quodammodo convenire videtur, qui & ipſe ſex annis ſcholaſtica
abſolvit ſtudia.

Minori annorum numero CASPAR SCIOPPIUS contentus eſt. Is enim in 26
Conſult. 3. de Scholar. & Studiorum ratione quatuor tantum annos requirit, quibus
non modò Latinam linguam probè intelligant, & cum Grammaticæ regulis, tum do-
ctorum conſuetudini congruenter Latinè ſcribant, ſed etiam Logicam, Rhetoricam,
Phyſicam, Metaphyſicam, hoc amplius autem Ethicæ & Politicæ elementa addi-
ſcant; ſic, ut idonei ſint, qui Profeſſoribus Academicis, Philoſophiam, Theologiam,
Jurisprudentiam & Medicinam docentibus, multò, quam alii, melius & fructuoſius
operam dare poſſint. * Verum iſta in homine provectioris ætatis vel ſaltem ado- 27
leſcente effici quodammodo poſſe non negaverim; in pueris, quorum ingenium iis
ſtudiis aptum non eſt, ut fieri poſſit, vix conceſſerim. Ut enim in linguis forte
compendia quædam cum pueris inſtitui poſſint, in ſcientiis verò maturiore judicio
opus eſt; præſertim in Ethicis & Politicis, quorum idoneos auditores eſſe juvenes
negavit Ariſtoteles.

In linguâ Latinâ addiſcenda compendioſiorem ſibi viam inveniſſe viſus eſt 28
WOLFFGANGUS RATICHIUS, quæ non contemnenda quidem videtur, modo ejus peri-
tiæ & patientiæ Præceptorem quis nanciſci poſſit, quam ille requirit. * Primùm 29
vernaculam aliquam linguam præſupponit, quâ animi ſui ſenſa commodè exprimere
puer poſſit, hinc in lingua Latina puerum informaturus literas docet tùm ſcriptione,
tùm viva voce, earumque poteſtatem explicat, pronunciationemque exprimit, earum
poſtea connexionem & Syllabyſationem tùm vivâ voce, tùm ſcripto oſtendit: qvi-
bus peractis, ſtatim in manum Autorem idoneum ſumit, ſed unicum, e. g. Terentii
Comœdias. Ab initio 4 vel 5 lectionibus voce tardiſſima & quaſi ſemifracta diſci-
pulo præit, qui oculis & animo præeuntem ſequitur, atque ita inconcinna pronuncia-
tio ſilentio devitatur, donec crebra Præceptoris iteratione concinna reddatur. Nam
Præceptore abſente omnis privata repetitio diſcenti interdicta eſt. Poſtmodum ipſa
prælectio hâc methodo procedit, ut 1. ſumma futuræ lectionis luculenter lingua no-
tiori proponatur. 2. Lectio ſequatur diſtincta & perſpicua, probè obſervatis com-
matis & punctis. 3. Expoſitio ſeu interpretatio ipſius textus. 4. Textus relectio &
repetita interpretatio. Terentii ſex ſunt Comœdiæ: ſingulis hebdomadibus unam
Præceptor abſolvit, ſingulis diebus, imò ſingulis unius diei horis Actum totum, ut fa-
bulæ tractatus cohæreat, & intellectui ſiſtatur. Præceptor primò legit periodum
integram, deinde commata iſtius periodi denuò legit, & Germanicè interpretatur, ad
ſenſum ſolum, non ad conſtructionem reſpiciens, atque ita ad finem Actus. Qvæ
prima Terentii prælectio nihil aliud præſtat, quàm ut diſcipulus 1. Latinè legere di-
ſcat, 2. ſummam & ſenſum totius Autoris imbibat. Atque ita ſex hebdomadibus
totus Terentius abſolvitur, bis terve in una hora uno Actu repetito, & d eSaturni,
pluribus horis, tota Comœdia. Nihil verò hactenus de Grammatica diſcipulus au-
divit. Alteris ſex hebdomadibus Terentius denuò ab initio ad finem eodem modo

 expo-

exponitur; ſed circa finem matutinæ aſſumit Præceptor libellum Paradigmatum, & primo ad Conjugationes ſe confert, prælegit Conjugationem primam activam, unà cum interpretatione ſingularum perſonarum ſæpiſſimè, ſequentibus diebus ceteras Conjugationes, depromptis ex Autore exemplis, qvæ ſimiliter flectit, addita ſingulis Germanica ſignificatione. Tum paſſivæ Conjugationes præleguntur ea cautela, ut paſſiva non ex analogia formentur, ſed è ſolo Autore petantur. Hinc prælegit paradigmata Declinationum per intervalla ſecundum earum ordinem, exempla ex Autore adduntur ad ſingulas Declinationes, prout ſe obtulerint, citra interpretationem caſuum Germanicam. Interim ad finem tendentibus hebdomadibus, diſcipulos tentat Præceptor, num in Conjugationibus & Declinationibus prompti ſint? reſpondebit verò diſcipulus omnia è libro. Tertia vice aliis ſex hebdomadibus, dum Terentium repetit eodem modo horis matutinis, pomeridianis Grammaticam proponit, exemplis ex Autore deſumptis, ita tamen, ut ad Syntaxin nondum accedat. Dehinc applicationem præceptorum Grammaticæ hoc modo inſtituit. Hora prima diei ſcenam unam Terentii integram exponit, ſparſim faciliora nomina & verba explicat. In ceteris horis ſcena examinatur accuratius, quoad Verba ſolùm, diductis exemplis per Verbi accidentia: ubi diſcipuli ipſi libros Grammaticos una cum Præceptore inſpiciunt. Altera die ſequens ſcena hoc modo examinatur, qvoad Nomina obſervato ordine Subſtantivorum & Adjectivorum. Tertia die Pronomina, inde Adverbia &c. cum ſuis accidentibus, ut Grammatici vocant. Hinc Præceptor incipit conjungere Verba & Nomina, & integras phraſes ex Autore deducit per Conjugationes, Subſtantiva cum Subſtantivis, Adjectiva cum Subſtantivis &c. ut, *Facio illi injuriam*, *facis illi injuriam*, *facit illi injuriam &c.* idqve exercitium per aliquot hebdomadas continuatur. Hac ratione Comœdia una intra menſem circiter abſolvitur, ut hora matutina Autoris textus exponatur, in ceteris Grammatica potiſſimum tractentur. In tali exercitio Declinandi & Conjugandi detinet diſcipulum usqve ad quartum menſem, a tempore tertium inchoati Terentii, ſeu inchoatæ Grammaticæ in ceteris qvoqve Comœdiis. Tùm ad genuinam vocum ſignificationem, ſpeciem & figuram deducitur, ad Præterita & Supina &c. exceptiones in Grammaticis. Poſtquam jam Etymologiam univerſam cum præcipuis exceptionibus tenet, ad Syntaxin accedit, qvæ ipſi jam qvaſi ſponte fluit è copia vocum, phraſium, ſcientia flectendi, coniugandi, declinandi, derivandi, componendi. Tùm jubetur ipſe diſcipulus Terentium legere & interpretari, auſcultante Præceptore & monente, ſi qvid erraverit; tùm e Latina in Germanicam transferre, atqve ita totum in ſuccum & ſanguinem convertere. Qvod intra anni ſpatium commodè effici poſſe, Autor ille teſtatur.

30 Sed erunt fortaſſis, qvi leve qvid exiſtimabunt, intra anni tempus eo usque in Latina lingua progredi: præſertim cum Scioppius in *Præfat. Grammaticæ Philoſophicæ* tantum poſt Nominum Verborumqve declinationes memoriæ mandatas, ſe è qvotidiana Latinè loqventium conſuetudine, ſex menſium intervallo profeciſſe dicat, ut, quicquid uſus ejus ætatis poſceret, enunciaverit; cum hi Terentiani auditores Latinè

tinè tamen loqvi toto anno non didicerint. Qvi hoc objiciunt, meminerint, plus
eſſe in qvotidianis colloquiis ad linguam diſcendam efficaciæ, quam in quacunque
informatione alia: ſecundas tamen à prima hac maximeque naturali methodo tenet
illa, qvæ è lectione Autorum procedit. Et in Ratichiana tamen illa methodo, pri-
mis illis lineamentis benè è Terentio ductis, juncta ſimul arte Grammatica, facillimus
deinde ad cetera progreſſus fuit. * Illi certè longè præferenda eſt, quæ vel è *Ja-* 31
nua Comenii, Patrum Hibernorum, Mercurio Scioppii, Portulis, Atriis ſimile qvid
promittit. Nihil ſolidi è ſcopis illis diſſolutis diſcitur, in quibus nulla eſt compoſi-
tio, plena barbariſmis omnia. Sermoni ſtudendum eſt, qvi non meris enunciationi-
bus, ſed nexu periodico decurrere debet: qvi, etſi à puero primum non capitur, per
conſuetudinem tamen animo auribusque inhæret. E ſermone ergo ſimplici quidem,
ſed rectè ſuis particulis juncto, potius nomina verbaqve diſcenda ſunt, ſi illa ſic nuda
pueris proponere nolumus, quod prima ætate ſufficere poſſit. * Qvacunque ergo 32
ratione emendentur vel *Comenii* vel *alterius Januæ* (nam in illius Janua multa talia
emendari voluit Vir Cl. & amicus noſter optimus *J. P. Titius*) non poſſum à me im-
petrare, ut earum vſum in Scholis probare poſſim. Qvorſum enim opus, ad lacu-
nas confugere, cum puriſſimos habeamus fontes? Si vocabulorum res agitur, illo-
rum cognitio vel ultro è lectione nobis occurret, ut non ſit magnopere de iis labo-
randum. Deniqve ut vel culinæ, vel opificiorum gratia iſta farragine pueros ma-
ceremus, nulla nos neceſſitas jubet. Talium rarus in ſermone civili uſus eſt. Le-
gatur tamen ea de re Vir Clariſſ. *J. P. Titius in Diſſertatione de Adminiculis Linguæ
Latinæ prima*, ubi Hiſtoria libellorum didacticorum Comenii plenior proponitur, &
operosè de eorum uſu & correctione agitur. * Nihilo meliores illis Januis ſunt 33
Ephemerides linguæ Latinæ ab EZECHIELE VOGELIO, Pædagogii Göttingenſis Con-
Rectore, ſcriptæ, qvibus unius anni ſpatio, duabus ſingulorum dierum profeſtorum
horis, totam linguam Latinam, omniaque ejus vocabula docere vult. Conſtant
verò Ephemerides variis ſententiis, vel confictis, vel à veteribus Autoribus petitis,
ſecundum dierum & alphabeti ordinem, obſervata neſcio qua inepta alliteratione in
vocibus. Has memoriæ mandare pueros jubet, ex iis Grammaticam & Syntaxin
diſci, themata Latinè ſcribendi conformari, ex iis colloquia inſtitui vult. Verùm
non opus eſt, ut labori inutili immoremur. Legatur prolixà earum Ephemeridum
didactica, Lipſ. Ann. 1621. edita.

Simile qvidpiam Ephemeridibus illis ante ipſum commentus videtur CLE- 34
NARDUS, ad cujus ego imitationem Vogelium inſtituiſſe ſuas exiſtimo, ſed longe
diſſimili profectò ingenii acumine, induſtria & judicio. Ille pueros analphabetos,
poſtqvam primò literas oſtendit, & publica voce pronunciavit, omnia docet, mi-
nutis dialogis, ſed Latina Lingua factis, qvibus Grammatica, & qvæcunqve alia qvo-
tidiana, argumenta comprehendit, ſententias etiam & adagia, ſecundum Alphabetum
ordinata, vocis alicujus occaſione, qvæ legat ſemper relegatqve puer. Ille tamen,
qvod mireris, ipſe Grammatica rudimenta non niſi Latina lingua proponit, unde qvoti-

 dia-

35 diano iſto ſono & Grammaticam, & linguam ipſam diſcunt pueri. * Inſtituit ille aliqvando ludum talem Braccaræ, qvem ipſe feſtivè, ut valdè facetæ ſunt omnes ejus Epiſtolæ, deſcribit. Non, puto, ingratum Lectoribus erit, ſi qvædam de illis, ſunt enim rariores hæ Epiſtolæ, adducam. Ita verò ille *lib.* 2. ſub finem prolixæ illius & elegantiſſimæ Epiſtolæ, qvam ad Chriſtianos de profeſſione Arabicâ militiaqve conſtituendâ adverſus Mahometum ſcripſit: *Periculum facturus de ingenio puerorum, civium aliquot liberos publico dono docere cœpi, tam expertes linguæ Latinæ, ut ante eum diem ne literam quidem audiſſent. Et prima ſtatim hora, cum res jam vulgata fuiſſet, concurrebant complurimi, commoti, ut fit, novitate, adeò, ut, creſcente indies multitudine, locus auditores non caperet. Nulla enim ætas novo Gymnaſio deſiderabatur, & omne genus mortalium confluebat. Non deerant, qui vix annum quintum agerent, non ſacerdotes, non ſervi etiam Æthiopes, & quidem natu grandes. Quin & parentes unà ludum frequentabant cum filiis, nec minus præceptori morem gerebant, quam obedientes diſcipuli. Cumque ſolus verſarer in tam diſparibus ingeniis, & apud rudes ne verbulum quidem ſonarem niſi Latinum, ſic ſenſim aſſiduo uſu proceſſit negotium, ut intra paucos menſes, & loquentem ſatis omnes intelligerent, & minimi etiam utcunque Latine balbutirent, cum vix noſſent Alphabetum. Neque enim tenellam ætatem eo trahebam, quod aliquid haberet moleſtiæ, nec per antiphraſin interpretabar ludum, ſed revera ludebam in Scholis. Erant mihi ſervuli tres; quos ſupra nominavi, non ſanè periti Grammaticæ, verum domeſtica conſuetudine tantum conſecuti, ut me perciperent, quicquid dicerem, & contra Latinè reſponderent, licet identidem peccantes in Priſcianum. Hos in ludum productos dialogos agere juſſi, ſpectantibus diſcipulis, & cum eis multis de rebus ſermonem miſcebam, attentiſſimo auditorio, adeò miraculi loco fuit, quod Æthiopes loquerentur Latinè. Heus Dento, inquam, ſalta: mox unum atque alterum edebat ſaltum, ridentibus ſpectatoribus. Tu Nigrine, repe nobis per pavimentum: ſine mora quadrupedem agebat, magis etiam in cachinnos ſolutis, quotquot aderant. Carbo juſſus currere curſum ſtatim expediebat. Sic & alia multa non tam voce docebam, quam geſtu, ut per jocum vocabula puerorum animos ſubirent; minimaque cura fuit, ut initio canones objicerem Grammaticos, rem non ſatis amœnam: ſed omnem adhibebam artem, ut quemadmodum mercatores in variis regionibus uſu perdiſcunt idiomata, ſic in tanta frequentia omnibus in locis ſtreperent voces Latinæ. Quin & illud piaculum erat, primis diebus quippiam ſcribere, ſed oculis in præceptorem intentis, aures aſſueſcebant audiendis vocibus. Et ſi quando ſeſe offerret vel ſententia, vel adagium, pauculis verbis comprehenſum, per diſcipulos in orbem ibat, & tota Schola jactabatur, velut manus manum fricat, me interim rem geſtu declarante. Nam & hoc decretum erat, non ſolenni pompa docere, & aliquid meditatum afferre; ſed, quicquid obiter ac primum occurrebat, de eo fabulabar. Si quem conſpicerem inſigni naſo, ridendo & contrectendo naſo fungebar docentis officio, & obiter mungebat Dento nares. Inde juſſi adferre candelam, &, tu Nigrine, inquam, munge candelam: quam ſi imprudens extingueret, irato vultu objurgantis ſpeciem præbebam, & ſimul videbant, quid eſſet*

cande-

candelam accendere, quid extinguere: hinc labimur ad ſevum, & candelas ſevaceas, inde ad cereum, ceram, ellychnium, & cetera quæ oculis arbitrari poterant, ut utar verbo Gelliano. Dum ſic nugamur, & quamvis ſermocinandi anſam temerè raperemus, ſæpenumero ſine omni tædio tres horæ nobis imprudentibus abibant, cum ſumma puerorum voluptate. Quibus factum eſt, ut à parentibus pueri contineri non poſſent, quin ſummo diluculo pergerent ad Scholas; velut geſtientes audire præceptorem: adeo ut horam quandoque unam anteverterent, & noctu nihil aliud ſomniarent, quam comœdias noſtras ſcholaſticas. Poſtqvam ſermo Latinus familiarior factus, tandem inſtillavit Grammaticam, nominumque Declinationes majuſculis characteribus in parietibus ſuſpendit; è qvibus, qvi noſſent ſcribere, deſcriberent, diligenter cavens, ne cuiqvam codex typis excuſus eſſet, ut eò accuratius memoriæ imprimerent. * Deficit hic qvidem Epiſtola, & editor Cluſius notat, morte præventum 36
non abſolviſſe: verum tota illa praxis Grammatica prolixè ſatis recenſetur eodem libro ſecundo, *Epiſtolâ prolixâ ad Joannem Vaſeum ſcripta pag.* 187. Edit. Hanovianæ. Declinationes & Conjugationes docet, anteqvam vel terminationes nominum & verborum, vel caſus & tempora nominat; qvæ poſtea eò firmius inhærent. Nihil de Paſſivis & Deponentibus agit, niſi omnibus activis Conjugationibus abſolutis. Procedunt hæc omnia per dialogos, qvibus qvotidiana Grammaticis miſcentur. Sententiis potius ex bonis Autoribus, qvam aliis exemplis, illuſtrari vult: qvod conſilium feliciter executus eſt in Grammaticâ ſuâ Latinâ *Cl. Büttnerus.* Verùm ea plenius ex ipsâ Epiſtolâ haurientur, qvæ profectò lectu digna eſt; ac vidi in Catalogis vel hanc Clenardi Epiſtolam, vel aliam de hoc argumento diſſertationem ſeorſim editam. * Certum eſt, eſſe qvandam in illa re ἐμπειρίαν, & qvandam etiam in 37
ipsâ praxi Grammaticæ informationis prudentiam, ad qvam non omnes apti ſunt. Qvare non ſpernendi ſunt Autores, qvi in his minutiis laborârunt; qvales qvidem multos habemus: ſed non omnes thyrſigeri Bacchi ſunt, omnes laurigeri Phœbi.
* Superiorum temporum memoriâ Johannes Rhenius variis libellis non malè de 38
re Scholaſticâ meritus fuit, cujus *Pædagogia ſeu Methodus Inſtitutionis puerilis* conſilia non pauca exhibet.

Qvi novam methodum, de qvâ nos qvoqve ſuprà, excogitavit Joh. Joachi- 39
mus Beccherus, ab iſto invento ſuo non tam amplos ſperare fructus poteſt. Etſi enim ingenium illi non deeſt, & ad linguæ notitiam grammaticam, ac diſſertationes extemporales inſtituendas, non inutilis labor eſt, Latinè tamen, nec Grammaticè ſolùm ſed & eleganter, dicere ſcribereqve cupientibus parum proderit. Non juvat ſola verborum & rerum copia, niſi adſit prudentia, qvæ delectum inſtituere doceat, qvod ex iſtâ vocabulorum farragine, utut bellè ordinatô, non facilè diſci poteſt, niſi maturè ex Autoribus idoneis illam facultatem hauriamus. Qvin potius datò pignore certare auſim, puerum methodo Beccherianâ informatum, totum ſiccum & enervum in omni compoſitione ſuâ fore, plusqve ex illo invento utilitatis ad viros vel juvenes jam tum omni genere ſcholaſticarum exercitationum ſubactos perventurum, qvam pue-

pueros hâc primùm arte erudiendos. Vocabula per derivationem & terminationes diſci citiùs poſſe, uti Beccherus vult, nemo qvidem negaverit. Sed ego potius Ora-
40 torem, qvàm Grammaticum formare malim. * Conſultius ergo erit, Vocabula ſub locis generalibus, qvales *Benzius* præſcribit, diſpoſita ſecundum cognationem, differentiam, contrarietatem, adjuncta &c. puerum diſcere, magno poſtea uſui in amplificatione futura, ubi qvædam ſcribenda ſunt: ductu tamen antiqvi Autoris.
41 * Etſi enim hunc uſum in phraſibus bonis, alphabetico ordine congeſtis, qværat MARC. FRID. WENDELINUS in memoriâ Rudolphi filii, neqve ejus cauſæ nullæ ſint; tamen à boni Autoris verbis benè ordinatis ſolidiora ejus rei ponuntur fundamenta. Ex ipſis tamen vocabulis & phraſibus facilius ego rem illam, qvàm è clavibus & januis confici poſſe, Wendelino libens conceſſerim. Neqve malè judicat Wendelinus, cum ait: *Vocabulorum ſylvam citius ego totam memoriæ & ingenii mediocris adoleſcentulo me impreſſurum puto ſingulari qvodam puerili, & pene ridiculo, memoriæ adminiculo* (qvod velim prodidiſſet), *qvam clavis integræ partem mediam aſſiduo ſoloqve interpretationis labore. Auſim depoſito pignore cum qvovis contendere, & hoc addo, vocabulorum notitiam è Lexico paratam longè certiorem & expeditiorem fore al-*
42 *terâ, qvam aſſidua clavis dederit interpretatio.* * Et nihil ſanè Beccheriana Praxis Anni ſecundi & tertii in opere iſto tironem juvabit, conjuncturum iſto ſuo artificio nomina & verba, qvæ Latinæ linguæ indoli refragantur: qvod è ſolâ & aſſiduâ Autorum antiqvorum lectione & imitatione demum obſervandum eſt; ne quid de numero & concinno poſitu dicam, qvi aliunde, qvàm ex iisdem fontibus, diſci non poteſt.

43 Amplius ſtudiis Scholaſticis ſpatium indulſit vir, dum viveret, harum rerum peritiſſimus optimusqve Mercuriorum ſculptor, MECHOVIUS. Nam in doctiſſimâ ſuâ *Hermathenâ tractat.* 3. *cap.* 2. 3. 4. 5. hoc argumentum copioſiſſimè tractavit, ut nil qvicqvam addi poſſe videatur. Primos ille ſeptem annos Anteſcholanis concedit, qvi intra contubernium parentum educati nondum ad publicas ſcholas accedunt; Scholaſticis totos 14. annos, ut itaqve ante annum 21. è Scholis non exeant, ſuæ ſententiæ ſuffragantem laudans Sturmium, qvi tamen anno 15. ſcholaſtica ſtudia abſolvit, & altero loco ſub illo annorum numero Academica fortè ſtudia comprehendit.
44 * In Anteſcholanorum informatione veterum mores à noſtris diſcrepant; qvibus, cum in linguis non multum laborandum, ſtatim ad rerum cognitionem convertere ſe potuerunt. De his multa Qvintilianus, qvi ne infantiam qvidem ipſam ceſſare à literis vult. Noſtri in formandâ voce, legendo, ſcribendo, primis pietatis rudimentis, vocabulis Donati, qvæ vocant, tirociniis tempus hoc conſumunt, qvibus rectè qvidem Mechovius Tabulas Geographicas jungi poſſe exiſtimat. Voſſius Hiſtoriam ſa-
45 cram & civilem per imagines illis qvoqve inculcari ſuadet. * In Scholaſticis primum ſeptennium in παιδεία τῶν ἐγκυκλίων & in ταῖς λογικαῖς τέχναις, alterum in humanitatis, Dialecticæ ſtudio ac initiis Philoſophiæ transigi vult. Hîc primum de Grammaticæ informationis ratione tenendâ, de exercitiis Grammaticis, de Græcæ linguæ

linguæ rudimentis, Muſica, Geographia, Poëtica, Hiſtoria univerſali, Chronologia, quantum ſatis eſt, poſterioribus annis diſcenda præcipit. In altero ſeptennio Grammaticæ elegantioris cultum, Terentii & Epiſtolarum Ciceronis lectionem, exercitia tàm Latina quàm Græca ex Autoribus optimis, Latinis & Græcis, Poëtarum non lectionem ſolum, ſed & imitationem accuratiorem, per varias metaphraſes aliaque exercitia, Eloquentiæ themata ad orationum Ciceronis ductum adornanda, Hiſtoriæ plenioris ſtudium, Mathematicarum diſciplinarum elementa, denique Dialecticam compendiariam commendat; atque ſic è ludo ſuo emancipatum Academiæ tradit. * Quàm bene cum Republica ageretur, ſi lentis illis modeſtisque gradibus primùm 46
ad Academias, & ab illis ad cathedras, tribunalia & ſubſellia procederemus. Sed volatica hodie omnia ſunt & ſuperficiaria, cum plurima pars juvenum ſolam oſtentare ſpecimen, quam ſolidam præſtare eruditionem, malit; Qvò fit, ut propediem barbaries omnia occupet, & ubique improbitas & ignorantia triumphet.

Si quis in his rebus paululum curioſior eſt, is ceteros, qui ſuper hoc argumento 47
ſcripti ſunt, libros adeat, diligenterque, in quibus conveniant vel diſcrepent, notet. Sua enim cuique inventa & cogitata ſunt; quæ inter ſe comparata, utilitatem non exiguam afferent. Legi poſſunt, quæ aliquot tomis cum Sturmianis illis junctim prodierunt, aliique ſeorſim editi, de quibus jam ſuprà plura diximus. Hic de ſtudiorum non ſolùm, ſed & morum regimine, de legibus ſcholaſticæ ſocietatis, pluribusque aliis explicatè agitur, quæ ab inſtituto noſtro ſunt aliena. Eorum quaſi compendium Mechovius in libro ſuprà laudato exhibet. * Nos ſumma quædam hujus 48
tractationis capiti velut in compendio ſub finem proponemus, quæ in ſcholaſticâ informatione commodiùs inſtituenda attendi merentur. 1. Compendia lectionis & ſcriptionis unô labore conjungenda, ut utilia, cum legimus, ſimul ſcribamus. 2. Grammaticæ rudimenta breviſſimè proponenda. Ea Emund. Richerius in *Obſtetric. Animorum c. 3. n. 8.* ſex menſium ſpatio à pueris percipi poſſe affirmat, qui & *Grammaticam Obſtetriceam* ſcripſit, cujus tantùm titulum in Catalogis hactenus legi, ipſam verò non vidi. Grammaticæ Philoſophicæ, (quicquid Scioppius magno hiatu de illis promittat) à Scholis omnîno proſcribendæ. 3. Latinæ linguæ Græca ſtatim in primordiis jungenda, quod facili negotio fieri poteſt, & in hunc finem unam pro utraque lingua Grammaticam Cl. Dn. Bütnerus ſcripturus eſt. 4. In tenerrima ætate Mathematicarum quarundam diſciplinarum prima lineamenta magna utilitate duci poſſunt, ut Arithmetices, Geometriæ, Picturæ, Geographiæ. 5. Abſit ab omni propoſito præcipitantia. Qvæ hic peccantur, ea multo temporis diſpendio poſtea luuntur. Multa citius ad ſcopum perveniſſent, ſi tardius incedere voluiſſent. 6. Qvamprimùm orationis ſolutæ exiguam facultatem habuerit puer, Poëtas legat, carmina memoriæ mandet: magnum hoc ad ingenii exaltationem, ad concinnitatem in ſermone omni ſoluto adjumentum eſt. 7. Sententiæ partim periodicæ, partim breves & acutæ, ſecundum virtutum capita memoriæ mandentur, uti & dicta præcipua biblica ſecundum locorum ordinem. 8. Omnia nova meritò debent eſſe ſuſpecta: varietas

confuſionem, ſimplicitas conſtantiam ſtudiorum parit. 9. Qvi ſublimes ſcientias pueris proponunt, ante ſolidam linguarum cognitionem, cum ratione ipſa inſaniunt, illosqve inſanire docent. Qvi in Scholis incipiunt fieri magiſtri, in Academiis denuò fiunt pueri, & poſtea ad omnes res inepti. 10. Locutionem, Declamationes extemporales, ut peſtem puræ latinitatis, fugiant: Illa tamen cum peritis, & qvi emendare è veſtigio errores velint, inſtitui poteſt. 11. Qvi pro antiquis Autoribus recentiores vel religionis vel alius cauſæ prætentu ſubſtituunt, intempeſtiva pietate puerorum ſtudia corrumpunt: qvo nomine religioſulos & ſemidoctos Scholarum Inſpectores Jacobus Martini reprehendit. Legendus ſuper hoc argumento præ ceteris Mechovius in Antiph. 12. Qvi Diſputationes tironum inſtituunt, eos Caſelius facetè acies gruum & pygmæorum inſtruere, minusque ſapere, qvam qui hiſtoriam ſomniorum conſcribere jubent, judicat; Hofmannus, Medicus Altorffinus, ludum impudentiæ vocat, in quo ad duritiem frontis erudiantur adoleſcentes. 13. Præceptores etiam in prima infantia optimi deligantur: non eruditi ſolum, ſed & optimo judicio practico præditi, cujus prima lineamenta impreſſa per totam vitam diſcipulum comitabuntur; plusqve exiguo tempore ſub magiſtro tali proficiet puer, quam cum a ſtulto homine, utut non indocto, pravos mores induet, tota vita vix exuendos. Plura hic de Exercitationibus Scholaſticis dici poſſent: ſed illa ſuo loco reſervamus.

CAP. XI.
DE CURRICULO ACADEMICO.

§.1.5.*ſeq.* *ACademiam acceſſurus doctrinam moresque idoneos afferat.* 2. *Cenſuræ morum Academicorum à nonnullis acerbior inſtituitur.* 3. *Iis reſpondetur.* 4. *Lineamenta in prima officina malè ducta, vix in altera rectius formantur.* 6. *Quod iis remedium.* 7. *Scholaſtica ſtudia in Academiis non deſerenda, ſed perficienda.* 8. *Cujus rei utilitas indicatur.* 9. *Græcæ Latinæque linguæ ſtudium ſummè neceſſarium.* 10. *pene in Academiis elanguit.* 11. *Eloquentia ferè negligitur.* 12. *Logica doctrina præ ceteris commendatur.* 13. *Analyticæ & Hermeneuticæ utilitas.* 14. *Ars hermeneutica nondum ſatis exculta.* 15. *Diſputationes tironum non permittendæ.* 16. *Caſelii ſententia.* 17. *Arithmetica & Geometria diligenter excolendæ.* 18. *Hiſtoricæ cognitionis utilitas.* 19. *Hæc ſtudia, utpote fundamenta, præprimis tractanda.* 20. *Panſophiæ titulo inſtituta compendia ad ſolidam doctrinam noxia.* 21. *Crudis ſtudiis imbuti maximo cum damno Eccleſiis & Rebuspp. præficiuntur.* 22. *Honorum Academicorum gradus in indignos collati.* 23. *Studiis παρασκευαστικοῖς imbutus expeditius in reliquis progreditur.* 24. *Juvenes docendo ſe ipſos informant.* 25. *Non cuivis tamen permittendum, ut doceat.* 26. *φιλονεικία in Academiis noxia* 27. *& omni ratione prohibenda.* 28. *Peripateticæ philoſophiæ termini meritò moveri prohibentur.*

E Scholis

E Scholis in Academias tironem noſtrum, velut in alterum orbem, deducimus. Miſerè jam cum illo agitur, niſi doctrinam illo ordine dignam moresqve idoneos afferat. Hîc enim prima & ingenii & judicii ipſi experimenta capienda, qvibus ubi ſuccubuerit, & fortuna & ſalus ejus periclitabitur. * Non deſunt, qvi integris libris malos, qvi in Academiis vigent, juvenum mores acerbius inſectantur. * Horum ego cenſuram eqvidem non reprehendo: ſunt enim eorum qverelæ veriſſimæ, & qvotidianâ experientiâ confirmantur. Verùm meminerint tamen illi, non generari in Academia pravos mores, ſed propagari. Si in puerorum recta educatione domi officium facerent Parentes, in Republicâ Magiſtratus, in Scholis Magiſtri; non eſſet fortè, qvare Academias accuſaremus. * Nunc verò, cum è primâ officinâ, tùm qvà eruditionem tùm qvà mores, mala lineamenta ducta ſunt, an ſperari poteſt, ut ex alterâ illâ officinâ novi & rectiùs formati Mercurii prodeant? præſertim cum libertas, qvam durioribus coërcere legibus non licet, nec expedit, plenius aliqvod bonæ mentis arbitrium reqvirat. Valet hic, ſi usquam, illud Lucretii: 1 2 3 4

- - - in fabricâ ſi falſa eſt regula prima,
Normaqve ſi fallax rectis regionibus exit,
Et libella aliqvâ ſi ex parte claudicat hilum:
Omnia mendoſè fieri, atqve obſtipa neceſſum eſt,
Prava, cubantia, prona, ſupina atqve abſona tecta,
Jam ruere ut qvædam videantur velle, ruantqve
Prodita judiciis fallacibus omnia primis.

Multo rectius ergo ſibi ſuisqve conſulunt, qvi vel domi ſuæ ſub bono magiſtro, vel in Scholis publicis benè inſtitutis ad eos ætatis annos adoleſcentes detinent, ut & eruditione & judicio firmati, non facilè vel pravis malorum ſuggeſtionibus vel ſua ignaviâ ſe abduci patiantur. Niſi forte iis ſint opibus inſtructi Parentes, ut prudentis ephori uti operâ poſſint. Qvô ii, qui excellentioris ingenii ſunt (ii enim ad lapſus proni) maximè indigere videntur. 5

Adeat ergô Academiam Adoleſcens, ſed tum demum, ubi ſtudium Scholaſticum feliciter emenſus fuerit. Niſi enim hæc ſtudia in Academiam intulerit, rudis hinc ſtipesqve redibit, qvibuscunqve etiam phaleris titulisqve ornatus. Nam ſane, qvi 6

- Olim truncus erat ficulnus, inutile lignum,

nunc non repentè fiet Mercurius. * Et verò ipſa ſtudia ſcholaſtica ne nunc qvidem ſeponere debet, ſed ſummâ perficere diligentiâ, cum iis per totam vitam præſidiis qvocunqve in genere niti poſſit. Nemo enim unqvam fuit, qvem his ſtudiis operam dediſſe pœnituerit; plures fuêre, qvi neglectum eorum nimis ſerò doluerunt. * Ac videmus ſanè omnes illos, qvi philoſophiæ humanitatisqve ſtudia in Facultates intulerunt, maximos feciſſe in iis progreſſus, atqve primas occupaſſe, cum eorum rudes ne qvidem in tertiis ſubſiſterent. Eſt qvoqve per ſe ſtultum ad metam 7 8

tendere ſine viâ, qvam illa ſtudia currenti ſubſternunt: neqve qvicqvam ſani veriqve vel in Jurisprudentiâ, vel in Medicinâ, addo & in Theologiâ, qvatenus rationi ſubjicitur, ſciri poteſt, niſi ex iis fontibus, e qvibus illi rivi defluunt, hauriamus.

9 Primùm qvidem Græcæ Latinæqve linguæ diligentior cultura, ſine quibus muta ac elinguis penè eſt omnis doctrina, cum primô annô inſtitui in Academiis deberet, nemo eſt, vel pauciſſimi, qvi ad eas reſpiciat. Et his tamen fulcris niti,
10 his qvaſi pedibus ingredi, plus dicam, his alis volare debemus. * Qverebatur jam ſuo tempore *Johannes Caſelius*, magnus in ſolidâ doctrinâ ſuo tempore Hercules, de hac in Academiis ſocordiâ & negligentiâ: nam in eleganti illô libellô, qvi Νέος καὶ Προδιδάσκαλος ab illo inſcribitur, narrat, qvomodo ſe Juvene in Wittebergenſi Academia *Vitus Vinſemius*, *Georgius Cracovius*, *Philippus Melanchthon;* in Lipſienſi *Joachimus Camerarius*, *Gregorius Bersmannus* Hiſtoricos ac Poëtas Græcos magna ingenii ubertate interpretati fuerint. Viveret ille & veniret nunc in Germaniæ Academias, & in Græcâ linguâ pleroſqve obmutuiſſe, in Latinâ balbutire, ſecu-
11 line dicam an magiſtrorum vitio, deprehenderet. * Donarem Græcam; ſed in Latinâ linguâ & eloqventiâ tantam paſſim regnare ignorantiam, qvis non indignetur? & verò omnis illa Eloqventiæ facultas ſaltem ex Latinis Autoribus, ſi Græcos faſtidias, haurienda eſt. Qvid enim vel Germanicâ linguâ loqvetur Orator ſacer? qvid in ſubſelliis Senator? in aulis Legatus? niſi eloqventiæ lineamenta ex optimo magiſtro diſertiſſimo illo Romuli nepotum duxerit. Conſultus aliqvando, qva via ad eloqventiam ſacram iretur; rectius reſpondi, ſi qvis Ciceronis Orationes legeret relegeretqve ſæpius: illi me albis dentibus riſerunt, ut indigna & abſurda locutum; Sed viri docti ſatis intelligunt, qvid ego ſenſerim: non poſſe ſcilicet artificia etiam in Oratione ſacra melius, qvam è ſummo in eloqventiâ magiſtro diſci. Nunc verò, ut qvisqve ſibi ſapit, ita ſibi loqvitur, non Auditori; qvi, ut in Satyrâ Horatianâ Druſonis debitor.

Porrecto jugulo hiſtorias captivus ut audit.

Qvod alumno ſuo nutricula vovet, *& ſapere & fari rectè, qvæ ſentiat*, id
12 alumno qvoqve Academico noſtro nos voveamus. * Qvomodo fari recte debeat vidimus; nunc etiam ut ſapere diſcat monemus. Ad ſapientiam verò omnem viam ſternit τῶν λογικῶν doctrina, qvæ τρόπος ἐπιστήμης dicitur & ὄργανον, ſine qvâ minus efficere poſſumus, qvàm ſine malleo & incude faber ferrarius, ſine amuſſi & normâ architectus, ſine ſerrâ & dolabrâ ſcriniarius, ſine penicillo pictor. Ideo ſcilicet in Academiis vivimus, ideò ſtudiis incumbimus, ut rationem excolamus: & rationis tamen ac ratiocinationis artem pleriqve aſpernantur: qvo qvid ſtultius fingi poſſit non video. Fundum bene ſubactum volumus, ſemina illi inſpergemus, neqve vomere & aratro, neqve marculo uſuri. Nil ſciri in ſcientiis ſolidi poteſt, niſi hâc duce, digitumqve intendente. Hæc illa divina virgula eſt, qvæ theſauros ſcientiarum indagat; hâc bolide profundum doctrinæ Oceanum exploramus: hâc acu magneticâ incognitas ἐγκυκλοπαιδείας terras venamur. Latè patet divinæ hujus ſcien-

tiæ

tiæ uſus; neqve categoriarum numero, vel nudâ ſyllogiſmorum fabricâ tantum definitur. Sine illâ enervis omnis oratio, veritatis lux in opaco eſt, ſcientiarum definitiones claudicant, methodus omnis à viâ regiâ aberrat. Sæpius ſupra dixi, & nunc repetens iterum iterumqve monebo, non eſſe ſuperficiariam huic diſciplinæ operam impendendam. * Neqve ſententiæ meæ refragabitur, qvi perpendet, qvanta Ana- 13
lyticæ, qvanta Hermeneuticæ utilitas ſit, qvæ geminæ Logicæ propagines per omnem diſciplinarum fundum graſſantur, & individuæ ſcientiis omnibus comites adhærent; in qvibus hodieqve, qvæ deſiderent, docti habent. * Nam ars Hermeneutica, 14
qvam ſingulari libro ſe deducturum promiſerat *Conringius*, & ante illum *Caſelius* in libro ſuprà laudato, nondum exculta eſt. Neuter verò promiſſa ſua explevit. Caſelius in Νέῳ ſuo qvidem ſe teſtatur jam dudum ΕΡΜΗΝΕΥΤΗΝ ſuum animo deſignaſſe, ac debere juventæ, qvi alios erudiet, alios confirmabit. Sed ejus nec vola nec veſtigium in Catalogis Operum Caſelianorum vel editorum vel ineditorum reperitur.

Ne verò qvis exiſtimet, dum Logicam adeò Tironi Academico commendo, 15
me illum in Cathedras novum Sophiſtam detrudere, qvi perverſo nunc in Academiis more, prius de rebus diſputationes miſeras & jejunas inſtituat, qvarum ille ignariſſimus eſt. Peſtis illa juventutis eſt, & tamen ille mos nunc ita invaluit, ut ſuum officium facere non credantur Doctores, niſi diſputatiunculis nugatoriis omnia ſubſellia perſtrepant. Sunt, qvi loco lectionum, qvibus principia ipſa explicari debebant, diſputationes inſtituant inter tirones, ridiculo profecto ac inutili conſilio. * Qvi mihi fidem non habebunt, habeant Caſelio, præclaro his in rebus judici. Ita 16
ille in ſuo Νέῳ καὶ Προδιδασκάλῳ: *Hoc ſtudium divinum* (Logicum intelligit) *magna diligentia colendum judico; nec minus vero privatim, quam publicè: ſed diſputationes tironum non minus mihi ridiculæ ſunt, quam inſtructa acies gruum & Pygmæorum, de qua Poëtæ fabulantur; ac male novitiis conſulunt, qui eos in acie diſputationum collocant, quaſi egregia facinora deſignaturos, qui nec clypeum tenere, nec haſtam vibrare, ac ne pedibus quidem firmiter conſiſtere valeant; quin ii diſputationum ſpectatores, diſputantium auditores fruſtra ferè, opinor, ſint. Ut ſine materia & inſtrumento ne tuguriolum ædifices, ita ſine doctrina & certo de rebus conferendi modo eruditum ſermonem nullum inſtituas, atque inſtitutum ab aliis ne quidem ſatis intelligas. Non eſt enim, ut vel in ſutoria puer momento magiſtrum æquet: nec hic ferat illum ſibi obloquentem in arte tam vili: quin dicto ſibi audientem eſſe jubet; interrogandi fortè ei poteſtatem faciat, ſi humanior ſit. In paulò honeſtioribus diu docent, diu exercent alumnos; nec iis judicii partes infimas permittunt. Sunt profectò adoleſcentum opiniones nihil aliud, quam vigilantum ſomnia. Res enim ipſas nec oculis nec animo viderunt; mens in ea ætate imbecilla, uſus rerum nullus. Hoc igitur efficitur, ut ab initio de rebus non cognitis, nulla explorata ratione controvertentes, ad veritatem nunquam perveniant; ſed vel ſemper, quicquid ſit, de quo agitur, animo hæreant, & à quovis facile huc illuc, non jam rationibus, ſed verborum flabellis, impellantur, aut opi-*

 niones,

niones, vel ab aliis acceptas, vel à ſe excogitatas, ita mordicus teneant, ut nullis rationibus, quantumvis certis & evidentibus, ab iis ſe dimoveri patiantur, ſed valeant etiam volubilitate linguæ tueri. Dum enim non tacent, etiamſi ad rem nihil dicant, ſe ſuperiores eſſe & ipſi exiſtimant, & habent ſui ſimiles, qvi aſſentiantur.

17 Debet & inter ſtudia παρασκευαστικὰ ſuus mathematicis nonnullis diſciplinis locus aſſignari, præcipuè Arithmeticæ & Geometriæ, qvæ ingenium ita acuunt, ut cos ferrum: Logicæ doctrinæ vel ideo ſubſidio eſt, qvod ars demonſtrandi nullis aliis exemplis qvam geometricis plenius declarari atqve ob oculos poni poſſit. Animum qvoqve in rebus apprehendendis certiore viâ ducit, ut non facile ad falſa declinet. Sunt enim in multis rebus neſcio qvomodo ἀπαίδευτοι & ἀναίτιοι, qvi planè ἀγεωμέτρητοι ſunt, ut pueriles ſæpe errores & cuivis palpabiles prodant. Qvantam hæc ſtudia efficaciam in ingeniis excitandis habeant, teſtatur Caſelius in librô modô laudatô: *vidi*, inqvit, *quos ſtupidos diceres, tanqvam è profundâ voragine emerſiſſe, præſidio Geometriæ.* Numeris quantum tribuerint veteres, nemini incognitum eſt, & eo in loco pluribus perſequitur Caſelius.

18 Hiſtoriæ tanta ad omnem doctrinam utilitas eſt, ut ſine illâ nihil planè effici poſſit. Ejus plenior cognitio habenda eſt, non tantum illius, qvæ Politicæ fundamenta ſubſternit, ſed & illius, qvæ ad Theologiam, & ad omnes ſcientias manuducit. Hiſtoriæ omnia penè debemus, quæ ſciri poſſunt: nam qui ἱστορούμενα cujuscunque doctrinæ accuratè novit, plus omnibus in illa magiſtris ſapit. Eâ de re plu-
19 ribus egimus *lib.* I. ubi *de fructu Hiſtoriæ literariæ* diſſeruimus. * In his ſe diſciplinis exerceant juvenes, his illi ſtudiis incumbant, atqve ita incumbant, ut ex earum fontibus non tanqvam canes è Nilo hauſiſſe videantur. Et illæ quidem omnibus, ad quodcunque ſe vitæ genus verterint, exhauriendæ ſunt. Qvi Theologiæ, qui Jurisprudentiæ, qui Medicinæ operam daturi ſunt, præter hæc, in Methaphyſicis, Ethicis & Politicis, Phyſicis, non levi induſtriâ verſari debent; ſunt enim illæ, quaſi radices, è quibus ceteræ propullulant, ac in ramos fructusque diffunduntur. Eſt verò in illâ palæſtrâ aliquot annos ſudandum, donec firmo latere lacertisqve validis in majori te theatro athletam ſiſtere poſſis.

20 Non poſſum probare illum, qui paſſim in Academiis viget, morem, quo tres quatuorve diſciplinæ intra anni tempus levi aliquâ percurſatione abſolvuntur, ſpecioſo *Panſophiæ* titulo. In quibus ſuſcepta tumultuaria opera ſufficere videtur ad Facultates, ad quas illico tranſitus fit. Et hi quidem omninò præmeditati ad eas accedere ſibi videntur, ſatis ſe jam Philoſophiæ præſidiis inſtructos rati, cum aliqvot in
21 ſingulis diſciplinis vocabula memoriâ comprehenderint. * Nam ſunt, qui & hanc operam nimis ſibi moleſtam aſpernantur, & ſtatim ſupervacaneô hoc ac inutili ſtudiô relictô ad metam properant, ne quid temporis ſibi pereat, vel cathedram ſacram vel Reipublicæ ſubſellia occupaturis. Quo fit, ut, cum imperiti vel ſemidocti ubique primas teneant, verè doctis ac prudentibus vix in tertiis ſubſiſtere liceat, aut illi æternùm exulare jubeantur. Quid hinc Scholis, quid Eccleſiis, quid Aulis expe-

ctandum

ctandum ſit, facilè prudentes intelligunt; nam barbaries tandem, excluſa in perpetuum vera ſapientia, dominabitur.

Paulatim etiam in hos mores publica & regia via itur, dum honorum gradus, qvondam adeò ſanctè habiti, & in eos tantum collati, quos ardens ad æthera virtus evexerat, nunc qvibusvis, qvi vix prioribus labris deguſtarunt doctrinam, qvam profitentur, ut has oſtentent ad populum phaleras, ſuſpenduntur. De Gallicarum Academiarum moribus vide, qvæ Menagius ſcribat epiſtola illa, qvam Amœnitatibus ſuis Juris præmiſit: *Bene hodie*, inqvit ille, *cum Jurisprudentia ageretur, ſi ejus ſtudio triennium, ut ætate Cujacii, impenderetur. Sed, ô tempora! o mores! non triennium, non trimeſtre tempus, vix triduum ei impenditur. Citatis equis uno die urbem Aureliam petunt Juris Canditati: altero, Licentiatus, quod vocant, ibi gradum ſumunt: tertio, Juris Conſulti Lutetiam redeunt; ut, quod joco olim de ſe Marcus Tullius, triduo ſe Juris Conſultos profiteri ſeriò velle videantur: Advocati quarto die fiunt: quinto, venia ætatis à principe impetrata, (qua indulgentia nihil pernicioſius eſſe contendo) Judices ſine legitimo examine facti, de fortunis, de vitis hominum judicant. Reipublicæ tam noxium morem à Petro Seguerio, Franciæ Cancellario, Guillelmo Lamonione Senatus Principe, Dionyſio Talonio, Achille Harlæo, Hieronymo Bignonio, Regiis Triumviris, pro eo, quo in Rempublicam flagrant, amore, brevi emendatum iri ſperamus, quotquot ſumus, qui notitiam boni & æqui profitemur. Imo emendare jam cœperunt: Audio enim Principis decreto & conſulto Senatus ſtatutum nuper fuiſſe, ne quis inpoſterum ad Licentiatus gradum, ſine quo nemo Advocatus fieri poteſt, certè non debet, pervenire poſſit: niſi qui annum integrum in Academia celebri Juris ſtudio poſuerit: utqve nemo, niſi qui qvadriennium in foro verſatus, voce aut ſcripto juverit Clientes, (eſt enim Ordo Advocatorum ſeminarium omnium Magiſtratuum) Judicum conſortio adjungatur.* 22

Benè fecerit Tiro noſter, ſi aliâ ac ſecuriori viâ inceſſerit, ſi ſtudia illa παρασκευαστικὰ majore diligentiâ tractaverit: in qvibus & ipſis ſæpe inveniet, qvod vitæ civili magis idoneum reddat, & expeditius ad gloriam, honores, nominisqve immortalitatem iter ſternat: ad Facultates verò ſe applicans dimidium facti, qvi tam benè cœperit, habebit; cumqve alii in luto pulvereqve repent, hi alis per ſublime ferri videbuntur. De Doctorum officiis hîc ſolliciti non erimus. Si præficiuntur muneri Profeſſorio viri omni doctrinâ inſtructi, omnibusqve eo nomine ſpectati ſatis, illi videbunt, ne qvid detrimenti capiat res literaria. Qvæ ſint in Academiis profeſſiones conſtituendæ, qvid in ſingulis publicè privatimqve docendum, de eo prolixè egit Joannes Sturmius *in Epiſtolis ſuis Academicis*, qvas Claſſicis ſuis ſubjunxit. Sed in illis & locorum & auditorum ratio habenda eſt. 23

Non parum & hoc in Academiis viventi proderit, qvod & Fortius Ringelbergius præcepit, ut, qvi aliqvos in diſciplinâ progreſſus fecerit, alios ſuorum commilitonum, hâc parte philoſophiæ minus exercitatorum, erudiat, numerato etiam pretio, ut habeat, qvibus prælegere poſſit. Oratores, Hiſtoricos, Poëtas, (Caſelii 24

idem

idem hoc conſilium eſt) viciſſim legant, ita ut qui quo die interpretis munus gerat,
25 meditatus accedat, ceteri ejus diligentia erudiantur. * Sapienter tamen idem addit: *Hic adoleſcentulos moneo, ut non temere, nec de æqualium puerili ſuaſu aut inſuſurratione, ſed de conſilio docti viri audiant, quem audituri cunque ſunt. Si qui ab iis, quæ publicè docentur, abhorrentia, ſive cum iis pugnantia promittunt, ad eos ne ſe applicent, ac perplexis & inſulſis opinionibus, quam veritate imbui, & apud imperitos videri, quam eſſe, docti malint. Hoc enim agunt Sophiſtæ, ut ex inanibus doctrinæ*
26 *umbris & ſapientes videantur, & compendiis ſuis conſulant.* * Id verò eò diligentius cavendum eſt, quò proniores in φιλονεικίαν eſſe juvenes ſolent, qui ſola novitatis ſpecie inducti nubem pro Junone ſæpe amplectuntur. Qvanta è talium magiſtrorum, quanta è ſtudioſorum φιλονεικία mala in Eccleſiam, Rempublicam totamque rem literariam incommoda promanarint ſæpe, dici vix poteſt. Vide *Voglerum*
27 *in Diſſertatione de ſtudiorum hodiernis corruptelis.* * Qvare mihi potius placeret, ſalutaribus legibus huic obviam ire licentiæ, omnemque illam novaturiendi libidinem enſe reſecare, ne pars ſincera in eundem pruritum trahatur. Convenit enim doctoribus prudentibus, ut omnes in partes vigiles oculos circumferant, ne quid ſtolidioris vel peſtiferæ doctrinæ ſerpat ac paulatim animos inficiat; neque Magiſtra-
28 tus hic ceſſare officium debet. * Non malè ſuis rebus quædam Academiæ conſuluerunt, quæ veteres Peripateticæ Philoſophiæ terminos movere prudenti inſtituto prohibuerunt. Qvod etſi quibusdam aſperum nimis & durum videtur, qui libertatem philoſophicam ſemper crepant, ſciant tamen illi, publicam philoſophandi formam neceſſario tenendam eſſe, quæ in præcipuis partibus ita ab Ariſtotele adaptata eſt in Logicis, Ethicis, Politicis, Rhetoricis, ut non facilè emendari poſſit. Ne quidem in Phyſicis principiis ejus doctrinam publicam repudiandam exiſtimem, ſupplendam tamen novis illis inventis, cumque iis quodammodo conformandam: quod feliciter à nonnullis tentatum eſt.

CAP. XII.
DE PÆDAGOGIA REGIA.

§. I. *Methodus Principis informandi à vulgari differt.* 2. *In quem finem Principis ſtudia dirigenda.* 3. *In principe etiam doctrina requiritur.* 4. *Autores, qvi de principum inſtitutione ſcripſerunt.* 5. *Mores præ ceteris in principe ſpectari debent.* 6. *Ipſi etiam in puerili ætate virtutes inſtillandæ,* 7. *Conſilium Autoris Anonymi Galli.* 8. *Ephori prudentes ſeligendi.* 9. *Ingenia principum conſiderandæ.* 10. *Linguæ ex uſu & converſatione diſcendæ.* 11. *An linguæ & ſcientiæ ſimul diſcendæ.* 12. *Grammaticis minutiis non eſt macerandus Princeps.* 13. *Ab Autorum interpretatione abeſſe quoque debent Grammaticorum tricæ.* 14. *Fabulæ Æſopicæ, ſententiæ, adagia politici uſus proponendæ.* 15. *Styli exercitium in moralibus & hiſtoricis occupetur.* 16. *Hiſtorici prælegendi.* 17. *Politica*

litica ex illis diligenter notanda. 18. *Difficiliora prætereunda.* 19. *Hiſtoria patria iis jungenda.* 20. *Sententiæ Politicæ Lipſianæ commendantur.* 21. *Chronologia.* 22. *Methodus in diſciplinis Theoreticis per compendia inſtituenda.* 23. *Quod ſi velit, per ampliora ſpatia duci poteſt.* 24. *Inter mathematica potiſſimum militaria & navalia inculcanda.* 25. *In Phyſicis è Muſeis & Gazophylaciis informandus.* 26. *Naturalium ſecretorum ſcientia Principem maximè ornat.* 27. *imò ad prudentiam civilem facem accendit.* 28. *In Practicis diſciplinis quæ ratio tenenda.* 29. *Nec Poëtarum, Comicorum lectio Principi negligenda.* 30. *Theologia, in quantum ad fidem neceſſaria, addiſcenda.* 31. *Subſidia à converſatione,* 32. *Anagnoſtis,* 33. *Bibliothecis.* 34. *Nobilium Pædagogia operoſior eſſe debet, quam Principum,* 35. *nec milites literarum expertes eſſe decet.*

A Communi didactica ſejungenda eſt illa, qvæ cum Principibus inſtituitur. 1
Nam, cum illi, qvi ſtudiis operam dant, ſinguli certos ſibi fines propoſitos habeant, ita in Principibus maximè ille ſpectandus, qvi ſtudia omnia eò dirigere debent, ut populo ſuo benè imperent, ut ſuam non ſolùm ſalutem, ſed & populi curent & attendant. * Cum ergo privati eas ſtudiorum partes ſe- 2
ctantur, qvibus ſibi bene ſit, & ſe in ſtatu privato felices fore exiſtimant, Principes ἀρχιτεκτονικὸν illud, qvod in ſapientia omni eſt, & ἡγεμονικὸν ſibi ſervare debent, qvo illi omnia, etiam civium ſtudia, in Reipublicæ bonum ordinent. * Ideoqve 3
ita omnibus imbutus eſſe literis debet Princeps, ut non quidem ad omnes minutias deſcendat, ut illi faciunt, qui hæc in Republica particularia tractanda ſuſcipiunt; ſed generatim tamen atque univerſe de iis judicare, & ex ſapientiorum ingenio illa ordinare poſſit. Inepti ſunt & ſtolidi, qvi infra Principis dignitatem eſſe exiſtimant, linguis & diſciplinis applicare animum: ii enim non Principes ſe formare meminerunt. Si qvi ſunt in Republica cives ceteris & doctiores & moratiores, ut eſſe ſane debent; nam incondita turba regitur à prudentioribus; omnium & prudentiſſimum, & ſi fieri poteſt, doctiſſimum eſſe Principem, qvi ceteris etiam doctioribus & melioribus imperet, neceſſe eſt: ſi non in minutiſſimis doctrinarum partibus, ſaltem in eo, qvod ad ἡγεμονικὸν propiùs pertinet. Graviter in illorum opinionem invehitur, qvi à Principibus abeſſe omnem doctrinam volunt, Caſelius in ea epiſtola, qvam Cyri pædiæ Xenophontis ſubjunxit.

Magnus eſt eorum numerus, qvi de Principe inſtituendo ſcripſerunt, tam inter 4
veteres, qvam inter recentiores, qvorum pleriqve mutuò ſe exſcribunt. Xenophontis Cyri pædia nemini ignota eſt, & Plutarchi libelli de eo argumento. E recentioribus multi ſunt, qvi dum de inſtitutione Principum agerent, omnia penè Philoſophiæ moralis & civilis præcepta in eo argumento exhauſerunt. Conradi Heresbachii extat liber *de educandis erudiendisque principum liberis*, *Francof. ad Mœn.* 1592. editus; quem *Joannes Sturmius* in libello *de Educatione principis* ad Illuſtriſſimum Principem Guilielmum, Ducem Juliacenſem ſcripto, à pietate, prudentia, do-

ctrinâ commendat. Erat verò illi Principi à Conſiliis Heresbachius. MARCI ANTONII *de Principum doctrinâ* extant libri novem, ſub forma dialogi ſcripti, Francofurti, recenſente Zacharia Palthemio, Anno 1603. editi. ERASMI *quoque* ROTERODAMI eâ de re extat *epiſtola: Caſelii* etiam *Oratio* Xenophontis Cyri pædiæ à ſe editæ addita. Sunt porrò HIER. CAGNOLI liber *de rectâ Principis Inſtitutione*, Colon. 1577. in octavo editus: FARNESII *Diphtera Jovis*, ſeu *de antiquâ principis gloria & inſtitutione* libri tres, Mediolani Ann. 1607. in 4. editi: HEROALDUS *de Inſtitutione Principis*, Pariſ. Anno 1617. MARNIXII de eodem argumento libellus: LEONIS BACOVII *Delphinus* ſeu *de primâ Principis inſtitutione*, Pariſ. 1671. in 4to editi. Eſt & Regum Principumque Inſtitutio ab incerto autore Gentis Sueticæ, ante ſecula non nulla Sveticô ſermone conſcripta, quam ex mandato Illuſtriſſimi Regii Cancellarii Comitis Magni Gabrielis de la Gardie in ſermonem Latinum convertit, notisque acceſſoriis illuſtravit Johannes Schefferus, ediditque Holmiæ Svecorum Ann. 1669. in folio. Plerique tamen & penè omnes ad mores potius hic, quàm ad doctrinam, reſpiciunt, de qua nos hoc loco potiùs ſumus ſolliciti.

5 Negari id quidem nequit, eſſe in Principum diſciplina præ ceteris omnibus mores & officia conſideranda, & judicium practicum omnia cura excolendum: Hoc enim illi, qui imperio præeſt, præcipuè exercendum. Debet tamen & intellectus perfici bonis literis, quarum uſus & exiſtimatio in Republica à Principis judicio practico dependere debet.
6 * Earum cognitio præcedere in ætate Principis puerili debet; ut ſemper fieri æqvum eſt. Major tamen in virtutum lineamentis mature ducendis etiam hic diligentia impendi debet & poteſt: Etſi enim privatæ ſortis homines talia ad maturiorem ætatem referunt, Principes tamen, qui in juventute ſæpe Reipublicæ clavo admoventur, earum ſimulacra animo infixa habere debent; qvi quanquam per ætatem abſolutam moralium cognitionem habere vix poſſint, eorum tamen ſemina è converſatione Virorum ſapientum in tenerrima etiam ætate non infeliciter ſparguntur.
7 * Operoſus eſt in ejus rei declaratione Anonymus quidam Gallus, qvi elegantem ſcripſit hoc titulo librum, Amſtelodami apud Danielem Elzevirium Ann. 1679. in 8. editum, *de l' education des enfans & particulierement de celle des princes où il eſt montrè de quelle importance ſont les ſept premieres annees de la vie.* Toto libro nihil aliud agit, qvam ut monſtret, quomodo ſingulæ virtutes implantari animis tenellis poſſint, præſertim iis, qvi opera ſapientum uti poſſunt; qvod felicius in principibus, qvam in privatæ ſortis hominibus, fieri poteſt. In illa enim ætate, ait, exiguo labore ſpiritus imbecilles flecti poſſe, vel per metum levis pœnæ, vel per ſpem exiguæ & innocuæ voluptatis. Pudor, metus, curioſitas, credulitas quatuor illi anſæ ſunt, qvibus animi ipſorum tenelli prenſari, & ad certum finem duci poſſint. De ſingulis ille multa utilia præcepit, qvæ velim ego Principum informatoribus vel informatricibus (nam & graves matronæ in illa ætate plus viris poſſunt) eſſe commendatiſſima.

8 Ut ad doctrinam veniamus, eam ego Principis dignitati & genio attemperandam

randam omnino ſvaſerim. Præcipua hic cura eſt in viro & doctrina & virtutibus etiam civilibus ornatiſſimo, teneræ Principum ætati præficiendo; niſi forte alium informationi, alium moribus Parentes præfectum velint. Sed tamen & in illo, qvi ſtudiis præeſt, omnia illa morum reqviſita abeſſe minime debent: amice enim illa conſpirant, & mutuas ſibi operas tradunt. Characterem talis Ephori optime deſcribit *Joannes Schefferus* in libello de *Generoſi nobilisqve informatione literaria.* * Diligentiſſime 9
hic diſcernenda ſunt Principum ingenia, ſintne φορτικά, tardiora vel obſtinata. Singulorum indoli attemperandæ ſunt doctrinæ methodi. Pernicia enim & agilia ſummaria cognitione per intervalla ſine moroſâ aſſiduitate informanda & velut in curſu per luſum jocumqve propellenda ſunt; tardiora & moderatiora planiore via per doctrinarum adyta circumduci poſſunt, ita tamen, ut tædium omne evitetur.

Primum eſt linguarum ſtudium. Hic ſi velint Principes, cum deeſſe illis 10
opes & ſubſidia non poſſint, compendioſiore via, qvam privatæ ſortis homines procedere poſſunt. Converſatio & colloqvia crebra hic facile, qvam velint linguam qvam commodisſime illis inſtillaverint. *Eqvidem*, inqvit J. Paſtorius in Palæſtra Nobilium cap. 2. *qvod de collegiis, in qvibus domeſtici omnes non aliâ linguâ, qvam Latinâ uterentur, & ego alibi, & alii ante me monuere, id à nemine citius, qvam à nobilibus* (qvanto magis à Principibus?). *dari poſſet effectui: qvippe qvi facillimè omnium ſumptum eum facere ac ſuſtinere qveant. Et miror de tali inſtituto in locis ad rem eam oportunis non cogitari diligentius, neqve inter tot viros magnificos & ad pia alioqvin opera propenſos, reperiri aliqvos, qvi tale velut Latium extra Italiam fundare, ſi non pro vulgo, ſaltem pro nobilibus pueris, aggrediantur.* Diſſeruimus ea de re ſuprà *Cap.* 9. è mente Gallici autoris prolixius. Nunc verò ubi illa deſunt ſubſidia, vulgari via etiam Principibus incedendum eſt: qva vix tamen tantum proficient, ut vel loqvi vel ſcribere expedite Latinam linguam posſint. Neqve ego id valde reqviram, cum & temporis multum hic impendendum ſit, & Principi ſufficere posſit, ſi linguam accurate intelligat, qvod multa Autorum lectione impetrari facile poteſt. Nam ſtyli exercitio, ut qvis emendate ſcribat, triplo majus tempus impendi debet, qvam ſi ſola linguæ intelligentia qvis contentus eſſe velit.

Fortasſis & hic audiendos qvis exiſtimet, qvi linguam & ſcientiam ſimul diſci 11
volunt, qvo ſibi invento plaudere præ aliis *Comenius* viſus eſt: Compendia enim, ſi usqvam, in Principibus ſectari volent, non per multas ambages circumducendis. Verum Comeniana illa methodus non præſtat, qvæ illa magno hiatu promittit. Mallem ego in nudis nominibus & verbis, ſecundum ordinem rerum diſpoſitis, qvamcunqve διατύπωσιν, qvalem Beccherus inſtituit, qvam iſtam Comenianam farraginem: etſi illo conſilio parum in tenera illa ætate proficeretur. * Nugantur, qvi per 12
chartularum luſum vel bella grammaticalia regularum Syntacticarum uſum efformari poſſe credunt, nam laborem potius duplicant, animosqve novis imaginibus onerant. Non alia, qvam per uſum, lectionem & colloqvia, compendia linguæ etiam hic haberi poſſunt. Grammaticis enim præceptis qvi macerare Principem velit, alias in tenera

iſta ætate inutilibus, næ is delirus eſſet: neqve enim Grammaticus è Principe formandus eſt, ſatis & absqve minutiis regularum, etiam ipsâ in linguâ doctum & diſertum. Linguæ vulgares, Gallica, Italica, per luſum jocumqve ſola diſci converſatione Magiſtrorum poſſunt.

13 In Autorum lectione ac interpretatione, ſed eorum, qvi Principi conveniunt, multum poni diligentiæ debet. Procul hinc eſſe debent Grammaticorum & Criticorum tricæ. Ne in puerili qvidem ætate negligenda ſunt, qvæ virtutem prudentiamqve augere poſſunt.
14 * Seligendæ e. g. ſunt fabellæ Æſopicæ, Apologi civilis uſus, qvales multi ſunt, eorumqve uſus in vita civili declarandus. Jungi poſſunt Adagia πολιτικώτερα, Emblemata, Symbola, Sententiæ breves & acutæ, qvorum omnium exempla qvædam collegit, & velut in guſtum dedit Joachimus Paſtorius in ſua *Palæſtra Nobilium cap. 5. 6.*
15 * Si ſtyli exercitium placuerit, moralia, civilia argumenta & hiſtorica, qvibus πρακτικὸν aliqvid ſubſit, ſeligenda. Si epiſtolas malis, fingantur occaſiones ſcribendi ſuper negotio aliqvo morali vel civili. Continua earum rerum tractatio, accedente ſplendore illo externo, animos puerorum etiam in ſublimem qvendam ſtatum extollit, ut ideas ſibi earum rerum formare incipiant, qvæ in humiliore fortuna conſtitutis, & anguſtia rerum preſſis, non facile etiam per operoſa præcepta ſe ingerunt.
16 * Hiſtorici omne punctum ferant, præcipuè illi, qvi Principum ac Imperatorum vitas ſcripſere, ac Reipublicæ Romanæ originem & progreſſum.
17 * In his Præceptoris induſtria omnes ſe in partes verſabit, ut illud, qvod vere πολιτικὸν eſt, ex iis exprimat, Principiqve inſtillet.
18 * Si qvæ non ſatis plana videntur & obſcura, neqve valde ad rem pertinent, ea præterire ſecure poteſt. *Memini*, inqvit Sturmius, *me hoc conſilium dediſſe meis, ut in hujusmodi ſcopulis facerent, qvod boni aratores in ſementee & meſſe faciunt, qvi ſpineta & radices arborum altas, & ſaxa prærupta, arando & metendo prætereunt, ſi impenſa fructum ſuperet: ſic etiam illi notent ea loca, qvæ utiliter in præſenti cognoſci non poſſint. Veruntamen ut illi, qvæ cum emolumento poſſunt, ſaxa evertunt, & truncatas arbores effodiunt, & ſpinas evellunt; ſic etiam illis operæ pretium eſſet in iis ſententiis ſubſiſtere, qvæ intelligi poſſunt, etiamſi ſint difficiles, & ſi absqve iis lumen ceterorum obſcuretur.* Monſtravit Böclerus in peculiari diſſertatione, cui titulus: *Hiſtoria Schola Principum*, qvanta ejus doctrinæ utilitas ſit.
19 * His demum Hiſtoriæ patriæ accuratior notitia ſubjungi deberet, omnisqve domeſtici ſtatus rationes & arcana, accreſcente ingenio & judicio, explicatius proponi. Romani qvondam etiam in Senatum pueros induxerunt, ut qvaſi in rem præſentem venirent, & ipſam rerum civilium ſcenam intuerentur.
20 * Politicorum præceptis, niſi generaliſſimis, macerari illum nolim. Firmius hæret, jucundiorqve eſt, qvæ in Hiſtoriâ invenitur veriùs, qvam diſcitur, civilis prudentia. Non diſplicebunt etiam hic ſententiæ, è bonis Autoribus excerptæ, & ordine ſyſtematico nexæ, qvales dedit in aureo Politices ſuæ Opere Lipſius, in qvod, ut hoc ὡς ἐν παρόδῳ memorem, Böcleri utiliſſimas notas è privatis ejus prælectionibus collectas, publico Orbis Literati bono non invidebit Illuſtriſſimi Comitis RANZOVII Conſiliarius,

ſiarius, *Nobiliſſ. Dn. Friſius*, qvi ſuo conſilio prima latinitatis lineamenta à juniore Comite Friderico b. m. feliciter ex iis ſententiis ducta teſtatur, ut has poſtea ſententias firmiter memoriæ infixas habuerit. * Chronclogia Hiſtoriæ brevior adnecti 21
debet, eaqve duplex, qvarum altera ſub titulis ſeculorum & annorum præcipuas Rerumpubl. mutationes ſignet; altera ſub titulo Rerumpublicarum annos mutationum notet. Qvibus jungi qvoqve Geographicarum tabularum explanatio debet.

In ſcientiis & diſciplinis non omnia cum pulviſculo converrenda ſunt. Ne- 22
qve enim ad minutias ſingulas, in qvibus Profeſſores earum ſatis, qvod agant, habent, deſcendendum eſt. Seligenda ſunt compendia breviora, qvale fortaſſis non ſpernendum eſt, qvod *Joachimus Fortius Ringelbergius* dedit: nam mira brevitate multa complexus eſt, nec ſordido ſermone: continuus enim ille ſermo hîc magis arriſerit, qvam ſchematiſmi tabularum, qvibus res minutatim diſcerpuntur. * Qvod ſi ve- 23
rò ingeniô præditi ſint Principes, eamqve adhibere diligentiam velint, circumducantur per ampliora ſcientiarum ſpatia. Neqve enim dedecori illis erit ad fundum usqve haurire omnia, modò in uno ſtudio immodici intemperantesqve non fuerint. Abstruſior eruditio non obtundit civilem prudentiam, ut multi exiſtimant. Ac fuere olim & noſtro tempore Principes eruditiſſimi, qvi feliciſſimè imperarunt: fuêre, qvi pro uſu Principum ſingulas penè diſciplinas in compendium traxerint, ut *Mottæus Vayerus* & *Philippus Labbeus*, qvorum extant, Geographia, Logica, Rhetorica, Phyſica &c. Principum, de qvibus viderint, qvibus ea conferendi otium eſt. * Mathema- 24
ticas diſciplinas ita tractari velim, ut nullius rudis ſit; militarem verò accuratiùs intelligat, & navalem: magnus enim earum uſus in Republicâ eſt. * Phyſicam 25
potius ex ipsâ naturâ, qvam è libris, diſcat. Si Muſea & Gazophylacia rariorum naturalium, naturali ſerie ordinatorum, illi exhibeantur, ſi domus illi Salomonia, qvalem optabat *Verulamius in ſua Atlantide*, exſtrui poſſit, ut ille rariora naturæ & artis contemplari qveat, hîc ſub unum conſpectum reduci poſſet tota rerum natura; Qvâ de re etiam nos ſuprà diximus. * Nihil magis ornat Principem, addo & vene- 26
rabilem facit, qvam iſta ſtudia, præſertim, ſi & naturæ qvædam ſecreta teneat. Ea olim Regum cura fuit, qvi arcaniſſima naturæ ſibi ſervarunt, neque in vulgus elabi paſſi ſunt. De Chinenſium Regibus notum eſt, qvam illi Aſtrologiæ cognitionem affectent, qvaſi & Rex, qvi inſigni orbis parti præeſt, conſcius qvoqve univerſi iſtius regiminis eſſe debeat. Taceo de utilitatibus, qvæ ex iſtis ſtudiis in Rempublicam ratione redituum è commerciis, ex opificiis, è fodinis & ſimilibus promanant * Poteſt 27
& ipſa naturalium rerum cognitio ad prudentiam civilem facem accendere, ſi earum imagines ad politicam transferantur; qvod ſagaci doctori facillimum erit. Ejus pulcherrimam ideam ſubminiſtravit *Joach. Paſtorius libri ſæpius laudati cap.* 26. & totum illud agit in ſua Philoſophiâ Chinenſium celebratiſſimus Philoſophus Confucius, qvæ nunc Regis Galliæ juſſu in lucem edita eſt. Elegantiſſima plane illa ſunt & perpetua allegoria Phyſica Principia civili doctrinæ hîc accommodantur, ut jam ſuprà qvoqve diximus.

28 In Practicis habitare totus debet. Moralis philoſophia potius per exempla,
qvam ſubtilia præcepta inculcanda eſt: nam qvi illam ſub caſtelli ſpecie repræſen-
tavit, inqve eo munimenta ſingula virtutum nomine ſignavit, contrario vitiorum ca-
ſtello oppugnata, neſcio qvam ſcenicam doctrinæ ſpeciem oſtendere voluit, qvæ mihi
ſane probare non poteſt. Videatur de ea *Sorellus in ſcientia Univerſali Tom. 4. cap.
ultimo.* In Politicis Loci Communes, qvi apud hiſtoricos occurrunt illuſtriores,
qvalesqve notavit Paſtorius *cap.* 15. proponi, vel ad exercitia Rhetorica, ſi eo usqve
deſcendere velit Princeps vel ad lectiones poſſunt. Nam excerpta minutiora Princi-
29 pi non conveniunt. * Lectionem Poëtarum, Comicorum, Tragicorum, Satyri-
corum, Principi qvoqve commendat Caſelius. In his vitæ omnis character ob ocu-
los ponitur, & plenior qvædam vel Ethica vel Politica, qvam in Chryſippi & Cran-
toris præceptis, continetur. Corporis exercitia, qvia ad rem literariam non perti-
30 nent, mittimus. Illa non ſegniter Principi tractanda. * Qvæ ad Theologiam
pertinent, ita ſunt exhibenda, ut, qvantum illi ſatis ad ſalutem, fidem ac civilem dire-
ctionem ſit, norit. Recte enim Caſelius: *ut exqviſita linguæ ratio ad Grammaticum,
ut Cauſæ forenſes ad Jurisconſulum: ita qvæ in Eccleſia moventur de religione, ad
31 Collegia Sacerdotum referenda ſunt.* * Deniqve in tot viris doctis, qvorum con-
ſortio pro lubitu uti poteſt, ſcientias vivas habet Princeps. Horum ex converſatione
plus, qvam multa lectione, diſcitur. Non parum etiam hoc juvabit, ſi ejusdem di-
ſciplinæ ſocios excellentis ingenii pueros habeat, qvorum exemplo ille incitetur, ac
ſimul erudiatur.

32 Multa præterea Principibus ſubſidia ſunt ad ſcientias & bonas artes, modo
ipſi intelligant, & opibus ſuis parare ſibi longe meliores theſauros non omittant.
Poſſunt illi Anagnoſtas alere, qvorum oculis legant, qvorum manibus ex-
33 cerpant, qvorum ore qvotidie ſine moleſtia ſua & labore erudiantur. * Qvan-
tum deniqve commodi capient è Bibliotheca, qvam ſapientis viri conſilio adornare
poſſunt inſtructiſſimam? hic intra muſeum ſuum compingere poſſunt omnem orbis
doctrinam, & qvid ſingulis ſeculis in literis omnibusqve diſciplinis præſtitum ſit, re-
cognoſcere. Qvi per hæc ſubſellia Principem circumduxerit magiſter, plus illum
brevi tempore docuerit, qvam multis annis è qvotidianis capere lectionibus poſſit.
Verum in illis eſt, &, ſi qvis recte uti noverit, amplisſimum compendium, qvod &
brevitate ſua placere, & vaſtitate ſaturare pectus posſit. Recte Schefferus in libello
de Informatione Nobilis p. 24. *Scire*, inqvit, *unde qvid peti debeat, cum inqviren-
dum eſt, ejusqve ratio perſpicienda, eſt penè dimidium ipſius didiciſſe.* Imo plus, qvam
dimidium & totum ego dixerim: nam cum felicitatis ejus participes eſſe neqveant
tenuioris conditionis homines, illis, qvæ à magiſtris didicere, contenti eſſe debent, &
hi, qvi Bibliothecarum fontes adire poſſunt, ab ipſis magiſtrorum magiſtris omnium
ſeculorum diſciplinam haurire poſſunt.

34 Qvi è Nobilium ordine literis operam dant, ſiqvidem ex illis ſe commendare
Principi & Reip. velint, ultra privatorum diligentiam procedere debent. Etſi enim
in

in Principe modica interdum doctrina ſufficere videtur, horum tamen induſtria ſupplere debet, qvod illic deficit. Cum privati iis ſe diſciplinis mancipant, qvibus vitam ſuſtentent, hi complecti omnes debent, ut de iis judicare ſaltem posſint, cum idonei ſunt muneribus homines præficiendi. Juris ſcientia accuratior in illis reqviritur, qvam in Principe qvis non adeo deſideraverit. Architectonicam deniqve, Politices ſcientiam totam in uſus ſuos verterint neceſſe eſt. Et hæc tamen ſtudia, qvibus Reip. prodeſſe poſſunt, intra nobile illud triennium facile abſolvent, qvod illis Joannes Sturmius in libro *de Nobilitate literata* ad Werteros fratres præſcripſit. Ac mihi ſane Principum ſubſelliis dignus videbitur, qviqve in Reip. gubernaculis ſecundas teneat, ſi hoc ille curriculum bene confecerit. Ab illis ſejungendi ſunt omnes, qvi ſtudiis in ſpeciem & pompam abutuntur, & ſi inter imperitos docti tueri nomen posſint, ſatis ſe officio ſuo functos exiſtimant; qvales ad ſumma in Republica munera ſuſtinenda inepti ſunt. * Ne milites qvidem carere literarum præſidiis velim; 35
Mathematicis enim ac Hiſtoricis ſtudiis militaris peritia vere perficitur, de qvo doctisſimus *Naudæus* in libro de *Studio militari* omnino legendus eſt.

CAP. XIII.
DE EXERCITATIONIBUS IN SOLUTA ORATIONE INSTITUENDIS.

§. 1. *Exercitatio ad ſcriptionem neceſſaria eſt.* 2. *Compoſitio ſermonis Latini non differenda ad maturiorem ætatem.* 3. *Quinam ex eo defectus oriantur.* 4. *Exercitia per gradus in pueris inſtituenda.* 5. *Periodica junctura ſtatim pueris inculcanda.* 6. *Verſionis reciprocæ utilitas.* 7. *Themata verſionum per imitationem puerilem primum e Cicerone & Terentio depromenda.* 8. *Ediſci etiam claſſici Autores nonnulli debent.* 9. *Böcleri conſilium pro inſtituenda pueritia expenditur.* 10. *Exercitationes ab illo inſtitutæ non probantur.* 11. *Autorum varii generis & ætatis miſtura ſtylum turbat.* 12. *Themata Hiſtorica & Epiſtolaria primùm ſuppeditanda pro formanda utraque periodo, narratoria & Enthymematica.* 13. *Imitationis maximus uſus & præcipuus.* 14. 16. *Qui de ea ſcripſerint.* 15. *Sturmius ceteris præfertur.* 17. *Aſchamus exemplorum copiam in imitatione docenda deſideravit.* 18. *Ejusdem Aſchami liber, titulo: Præceptor, Anglica lingua ſcriptus, laudatur.* 19. *J. C. Scaligeri opus de Exemplis Eloquentiæ.* 20. *Rapini Comparationes.* 21. *Smidenſtäts Obſervationes Oratoriæ.* 22. *Noſtra exempla quare addita ſint.* 23. *Non contemnenda talia, & ut minutæ ſcholaſticæ rejicienda.* 24. *Studium imitationis male plerumque negligitur.* 25. *Imitationis ratio, qua in re conſiſtat.* 26. *Manutiana imitatio.* 27. *Contra Aſchamum defenditur.* 28. *Ex conſilio Hermogenis per χωρισμὸν & πρόληψιν inſtituenda.* 29. *Variationes per figuras Rhetoricas.*

Parum

1 PArum conſiliis omnibus efficitur, niſi ad rem ipſam accedamus, & fabricando fabri fieri diſcamus. Exercitatio omne in ſtylo punctum feret. Niſi manum admoveamus operi, mentem in partes omnes verſemus, & ad certum qvoddam exemplar ſermonem noſtrum exigamus, nunqvam vel ad mediocre loquendi genus perveniemus. Quemadmodum pictores primum rudia lineamenta ſignant, & imagines ante oculos habent, quas intueantur, & earum ductu ſuas formant, hinc corpora ipſa ſibi delineanda proponunt, ac coloribus ornant; ita orationi poſt prima illa Grammatices lineamenta plenior qvidam habitus ex optimo aliqvo
2 Autore circumponendus. * Non deſunt, qvi omnem compoſitionem ſermonis Latini in puero damnant, & ad maturiores annos ſeponunt; qvibus ego nunquam aſ-
3 ſentire potui: * Eveniet enim, ut, qvod primis annis neglexere, ſero diſcant, & vel viri titubent. Cum enim jam tum accuratè Autores intelligunt diſcipuli, neſcio qvæ ſocordia & ignavia imitationem corrumpit. Nam altera parte tarditas qvædam detinet & faſtidium ex mora illa, quam intellectus in compoſitione habere debet, cui gratior accedit è lectione novorum Autorum oblectatio; altera parte, dum rigor exigentis magiſtri abeſt, remiſſio qvædam obſtat. Ac novi ſane Viros in omnium Autorum lectione, in diſciplinis omnibus verſatiſſimos, cum ad ſcriptionem ventum eſt, aſperos, hiulcos, omnique elegantia deſtitutos. Adeò etiam in compoſitione à
4 teneris aſſueſcere multum eſt. * Fruſtra hic aliqui imbecille puerorum judicium cauſantur, compoſitionem, qvæ ſine judicio inſtitui nequeat, natura ipſa intelligentia poſteriorem eſſe. Nam ſane non ſtatim ad Epiſtolas vel Orationes ſcribendas accedimus. Per gradus procedendum eſt. Primum per ſimplices propoſitiones Regulis Syntacticis accommodandas, ut in Tirocinio ſuo fecit Rhenius. Ubi lectione firmatus puer eſt, quis tam ſtupidus eſſet, ut non unam alteramque periodum ſuis membris & particulis nexam capere poſſit, præſertim ſi è phraſibus Epiſtolæ Ciceronianæ
5 ſimplicioris formetur. * Nam periodicam illam juncturam etiam pueris, qvàm primum fieri poteſt, inculcandam cum Sturmio ob eximium ejus uſum ſuaſerim. Et hinc ſane fieri exiſtimo, quod e multis etiam doctiſſimorum Virorum ſcriptis abſit vera vocum & periodorum concinnitas, qvoniam nulla illi rei cura maturè ſatis impenditur. Hæret verò in teneris animis illa à prudente ac perito doctore ſæpius oſtenſa atque repetita concinnitas.

6 Primum tamen inter hæc exercitamenta locum tenet verſio è Latina in vulgarem linguam, atque ubi maturius judicium eſt, reciproco labore in Latinam linguam repetita converſio. Præterqvam enim, quod in memoriam ipſa Autoris verba revocat, diverſitatem utriusque linguæ evidentius ob oculos ponit, & ad concinnum verborum poſitum Romanis atque Latinis auribus familiarem manu ducit. Sed tamen aliqvo judicio opus hic eſt, ac difficilior labor ille eſt, qvam ſi periodos aliquas Ger-
7 manicas in Latinam linguam tiro converterit. * Verſionem Thematis Germanici in Latinam ego pro lubitu non inſtituendam ſuaſerim. Non probo illos, qvi Hiſtorias qvascunqve vertendas proponunt, inter quos eſt, qvi univerſalem aliquam hiſtoriam,

hiſtoriam, per certas pericopas diſtinctam, phraſibus in margine adjectis, huic fini
publicavit. Nunquam aliquod Thema detur, niſi quod è quadam Ciceronis epiſto-
la, vel Terentii ſcena, per imitationem confictum. Imitatio illa prima puerilis vel
Epiſtolam vel Hiſtoriolam fingat, è phraſibus Ciceronianis vel Terentianis totam
concinnatam: cujus exempla ſuppeditavit Schorus in aureolo ſuo libello de *Methodo
docendæ diſcendæque Latinæ & Græcæ linguæ;* cujus veſtigia Magiſtrum noſtrum ſe-
qui velim; eo enim modo phraſes in uſum converti primùm debent. * Suadet 8
Mareſius *Epiſtolâ Philologicâ* 29. *lib.* 2. ediſcendos Autores Claſſicos nonnullos, Teren-
tium, aliqua Ciceronis. *Nam*, inquit, *ſi exempli causâ quinque aut ſex Ciceronis li-
bros firmiter in mente habeant, nullibi in eo deinceps hærebunt: utroque quid in Lati-
nis ſcriptoribus occurret, quod non intelligant; nec forte quicquam erit, quod Latino
ſermone purè & eleganter exprimere non poſſint.* De quo poſtremo tamen, ſi uſus &
exercitium non acceſſerit, ego dubitaverim. Autor eſt Sturmius in libro de *Exercita-
tionibus Rhetoricis*, ut Ciceronis Orationes per diſcipulos dividantur, publicè è cathe-
dra memoriter recitentur. Ita aliquos memoria comprehenſuros, aliquos ex ipsâ re-
citatione & continua auditione fructum ex omnibus illis Orationibus habituros.

Scripſit poſt multos alios, quos ſuprà laudavimus, Germanica lingua conſi- 9
lium de Inſtitutione puerorum vir nunquam ſatis laudatus, & maximum Germaniæ
noſtræ decus, Böclerus, quod editum eſt Argentorati Ann. 1679. in 12. & ſequente
anno 1680. alius liber ibidem editus eſt, cum titulo: *Minervæ Tirocinium, ſive Praxis
Bœclerianæ Inſtitutionis.* Multi in his libellis de Autorum explicatione, interpreta-
tione, Regulis Grammaticis, elegantiis, deteguntur vulgarium Magiſtrorum errores.
Comeniana quoque ſub examen vocantur, ac meritò è Scholis relegantur. * Ve- 10
rùm in ſtyli exercitiis ipſi aſſentire non poſſum. Qvæ ille vult ex Hiſtoria deſumi,
collatis ſemper ejuſdem hiſtoriæ apud ceteros Autores, Hiſtoricos, Oratores, Poëtas,
aurei, argentei, æneī ſeculi parallelis, quæ tiro noſter legat, & è quibus orationem va-
riet. * Ego verò malim puriſſimos, & nulla ſeculi ſui labe infectos, ut nihil de 11
varia orationis forma dicam, in uſum adhiberi; ne quid è poſteriorum temporum
ſcoreis purioris latinitatis auro adhæreat: cur enim tot Autores miſceret puer? an ad
orationis copiam? ea aliunde, quam ex illa Autorum miſtura purior haberi poteſt,
& potius ex uno, quàm è multis quærenda. An forte ob hiſtoriæ notitiam? illa ve-
rò hic non valde attendenda videtur. Minuta enim omnia ſunt & diſcerpta. Neque
velim ego in prima ætate Hiſtoriam cum Latinitatis diſpendio diſci, cujus potior tunc
ratio habenda eſt. Nam

Quo ſemel eſt imbuta recens, ſervabit odorem
Teſta diu,

neque ulla arte poſtea eluentur ſordes, quas ſemel oratio contraxit. Non dicam de
varietate numeri, periodorum, poſitu verborum, quæ & ratione Autorum, characte-
ris & ætatum vehementer diſcrepant; in qua poſitus tiro, quid ſequi, quid fugere
debeat, omnino ignorat, & inæqualem ſtylum, aſperum, confragoſum formabit.

Qvantum in dictione ipſa diſcriminis ſit, facile diſcerni poteſt, ſi qvis inter ſe contulerit. Lege apud Virgilium hiſtoriam de Trojæ ἁλώσει. Huic ſi quis Petronii, non multum ætate minoris, de eadem hiſtoria jambos jungi atque in unum chaos confundi imitatione poſſe exiſtimaverit, næ ille vehementer falletur: etſi non deerit forte, cui Petroniana ſatis pulchra & minime contemnenda videbuntur. Sed aliter judicabit, cui naris non obeſa eſt, ſi legerit, qvæ doctiſſima illa cenſione ſua in iis notavit elegantis ingenii Vir, Jacobus Tollius, *Cap.* 3. *Fortuitorum Criticorum.*

12 Argumenta ergo pro Thematibus ſeligi velim, non ex ſcientiis & Hiſtoricis, ut vult Sorellus; niſi forte imitatio qvædam è Ciceronis libris Philoſophicis, aut è Cæſaris ac Nepotis hiſtoriis inſtituatur, ſed præcipuè ex Epiſtolis Ciceronis ſimiles fingendo, ita tamen, ut & Themata Hiſtorica vel potius narratoria eis jungi velim. Diſcat formare Tiro periodum, qvalis in narratione adhiberi ſolet, & Enthymematicam, quali in Epiſtola & Oratione utimur: hæc enim præcipua ſunt, in quibus dictio exercenda; decurrit enim vel per narrationes Oratio, ut in ſtylo Hiſtorico; vel per enthymemata, ut in Epiſtola & in elaborata Oratione. Habet illa narrantis dictio ſuos quoſdam particularum nexus, membrorum locationem & proportionem, ſermonem pendulum, à reliqua oratione diſtinctum. Oratoria per particulas illativas, conditionales, exceptivas, adverſativas ſemper in orbem redit, & magis ſe ſucci plenam & copioſam oſtendit. Utriusque dictionis exemplar in antiquis Autoribus qværendum.

13 Omne ergo punctum, me qvidem judice, in exercitatione omni Rhetorica feret IMITATIO, ſive illa *Puerilis* ſit, ſive *Virilis & Oratoria.* Quicquid ſapimus, quicquid diſcimus, qvicqvid agimus, omne ab imitatione eſt, & excellens ſibi archetypum proponit. Qvidni ergo & in Oratione formanda eadem methodo
14 ducamur? * De Imitatione multa ſunt Rhetorum præcepta, ſed nondum idoneis exemplis omnia exhauſta. E veteribus *Dion. Halicarnaſſæus* præclara de imitatione Hiſtorica ſcripſit, pollicitus etiam qvædam de Oratoria & Demoſthenica, qvæ
15 per injuriam temporis interciderunt. * Sed inter recentiores nemo eſt Johanni Sturmio, peritiſſimo Rhetori, præferendus. Multa ille variis in libris: *Exercitationibus Rhetorices: De amiſſa ratione diſcendi: Nobilitate literata, totoque libro de hoc argumento* docet, quæ aurea & egregia tota ſunt, omnibusqve eloqventiæ cul-
16 toribus nocturna diurnaque manu verſanda. * Ex Italis, ſed illo longè inferiores, multi hoc argumentum ſibi qvoqve tractandum ſumſerunt, e quibus præ ceteris *Bartholomæus Riccius* eminet. Sunt alioqvin *Cœlii Calcagnini*, *Gilberti Cognati*, *Foxii*, *Gyraldi*, *Joh. Pici Mirandulani*, *Petri Bembi*, *Jacobi Omphalii*, *Joannis Sambuci*, *Gerardi Joannis Voſſii*, de eodem argumento libri: de Terentiana imitatione *Michaël Ferrerus*; de Ciceroniana *Stephanus Doletus*, *Henricus Farneſius; Andreas Schottus in Tullianis Quæſtionibus*, *Chriſtophorus Mylæus*, *Laur. Palmurenus*, & noſtro tempore *Cl. Sagittarius* ſcripſerunt. Sed noſtri inſtituti ratio non patitur, ut hic præ-
17 cepta cumulemus, qvorum copia forte laboramus. * Plus in exemplis eſt, ſine qvibus

qvibus omnia languent, nihilqve proficimus. Qvam ob cauſam ROGERUS ASCHAMUS, Reginæ Eliſabethæ à ſecretis, magnus Sturmii amicus, & penè ſolus in gente Anglâ Ciceroniani guſtus, in Epiſtolâ ad Sturmium, qvæ inter Marcſianas appendices *pag.* 589. habetur, de exemplorum defectu in omni illâ præceptorum ſylva conqveritur; qvi locus, ut hic legatur, dignus eſt. *Docere perſpicuè & perfectè, qva ratione Cicero vel Demoſthenem vel Platonem imitatur, ſingularis, fateor, doctrinæ, ſummi judicii & raræ laudis exiſtit. Sed hæc laus adhuc præceptionis tota propria eſt. Aliud volo; plus reqviro. Opifex nobis & Architectus opus eſt, qvi ſeparata conjungere, rudia perpolire, & totum opus conſtruere artificioſa ratione noverit. Et illud, mea certe opinione, hoc modo. Hinc Demoſthenis locum, illinc Ciceronis produci cupio. Tum, digito Artificis, me primum duci volo ad ea, qvæ in utroqve ſunt aut eadem aut ſimillima: Deinde, qvæ ſunt in hoc addita, & qvo conſilio, tum, qvæ ſunt commutata, & qvo, ac qvam vario artificio, ſed id in verborum delectu ſive in ſententiarum forma, ſive in membrorum circumductione, ſive in argumentorum ratione conſiſtat. Nec uno aut altero exemplo contentus ero. Numeris multa, genere varia, ex Platone, ex Iſocrate, ex Demoſthene, & ex Ariſtotele in libris Rhetoricis, exempla expeto. Patior præceptorem parcum eſſe in præceptorum traditione, modo liberalem ſe & largum in exemplorum non ſolum productione, quod laboris eſt & diligentiæ, verum etiam tractatione, quod eſt doctrinæ & judicii, oſtendat. Horum volumen, illorum paginam ipſam requiro. Nec mihi moleſtum erit, ſi eadem via & ratione Cæſarem cum Xenophonte, Saluſtium cum Thucydide, Livium cum Polybio, Virgilium cum Homero, Horatium cum Pindaro, & Senecam etiam cum Sophocle & Euripide conjungat: niſi forſan ſatius erit facere, quod hi prudenter faciunt, qui perfecte ſcribere volunt: hærent enim hi, & defigunt ſe totos in uno, & eo perfectiſſimo exemplo, nec ſe vel diſtrahi ad varia, vel deduci ad deteriora exempla libenter patiuntur. Tamen ſi carmen pangere vellem, nihil Virgilio divinius, nihil Horatio doctius, nihil poſſum proponere. Sed ad dicendi facultatem ipſum Ciceronem, ſi non ſolum, certè potiſſimum volo. Et dari mihi exemplum cupio, Ciceronem Imitatorem, non Imitatorem Ciceronis. Equidem amplector unicè Ciceronis imitationem; ſed eam dico & primam ordine, & præcipuam dignitate, qua Cicero ipſe Græcos, non qua Lactantius olim, Omphalius nuper, aut qva multò felicius qvidam Itali, Galli, Luſitani & Angli Ciceronem, ſunt ſecuti. Nam qvisqvis fuerit non ſolum diligens, ſed etiam cum peritus doctrina, tum prudens judicio obſervator, qvibus veſtigiis inſtitit, & qvos gradus facit ipſe Cicero, dum Græcos ſeqvitur, aſſeqvitur aut præcurrit, & ſcienter animadvertit, qvibus in locis, & qvâ ratione hic noſter ipſis Græcis plerumqve par, ſæpiſſime ſuperior evadit, is demum tutò & rectâ viâ ad imitandum ipſum Ciceronem perveniet. Qvi enim intelligenter videt, qvomodo Cicero ſecutus eſt alios, perſpiciet ille longè feliciſſime, qvomodo ipſe Cicero ſit ſeqvendus.* Hæc ad Sturmium tum Aſchamus ſcripſerat, ſed nondum editus erat integer Sturmii de Imitatione liber, in qvo ille magnam undiqve exemplorum farraginem congerit. * Fortaſſis & ipſe in libro, Anglicâ linguâ ſcripto, pluri- 18

bus exemplis illam de Imitatione doctrinam perſecutus eſt. Titulus libri ita habet in Catalogo Bibliothecæ Oxonienſis mihi lectus (nam librum ipſum non vidi) *The Schoolmaſter*, or *the plaan Way of teaching children to underſtand the Latin tongue. Lond.* 1571. Ille verò à Sturmio ſubſidia exſpectat pro hoc libro ſuo. Ita enim ſcribit in ſupra laudatâ Epiſtolâ: *Mitte igitur, & qvam primum mitte, ut Præceptor meus, qvi nunc eſt ferè nudus & planè deformis, iſtinc aliqvem elegantiorem mutuans amictum, nonnihil cultius veſtitus, & inde ſuperbior factus, in lucem audacius pro-*
19 *deat.* Supereſſet nobis *Opus de Exemplis Eloqventiæ* J. C. Scaligeri, in qvo ille Autores Latinos cum Græcis contulit, qvodqve ipſi à Pædagogio Petrocorio ſubreptum eſt; ut ipſe Scaliger in Epiſtolâ ad Boëtium libro commentarii in Hiſtor. Ani-
20 mal. Ariſtotelis præfixâ, qveritur; minus nunc in illâ re laboraremus. * Niſi fortè qvis nunc *Rupinum* in *Comparationibus ſuis* aliqvâ ex parte hoc confeciſſe exiſtimet. Sed ille generali qvadam cenſione contentus, ad ſingularia non adeò deſcen-
21 dit. * Memini & videre me in neſcio qvô librorum Catalogô notatas HARTVIGI SMIDENSTÄTHI *Obſervationes Oratorias ad Ciceronis dilatatam copiam refertas, & exemplis adjectis imitationi in dicendi uſum utrumqve notatas, Helmſtadii Ann.* 1594. *in* 4. *editas*; ſed librum ipſum non vidi. Autor ille magni ſuo tempore nominis, &
22 ab Henrico Meibomio eleganti encomiaſtico carmine ornatus. * Qvam exemplorum utilitatem cum & ipſe viderem, pro juventutis ſtudiis eorum aliqvam farraginem huic capiti ſubjungere volui: qvæ, etſi non vetera, ſed mea ſunt, neqve ego ut omnibus numeris abſoluta vendito (ſunt enim qvædam ex illis datâ occaſione ſine operoſâ meditatione, ac interdum extemporali labore, à me ad calamum dictata) non erit tamen, ut puto, tironibus inutilis opera, qvibus potisſimum toto hoc opere
23 meo inſervire volui. * Qvod ſi fortè erunt, qvi has minutias contemnendas exiſtimaverint, illi ſciant, nihil minutum aut leve eſſe, quod cum juventutis commodo conjunctum eſt. Eraſmus (at qvantus vir!) qvi cavillatorum voculas, ob ſcholaſticos labores μικρόλογον vocantium, effugere non potuit, illorum judicium vilipendebat. Ego qvoqve utilitatem, qvæcunqve etiam ſit, omni pompæ vanæqve glo-
24 riæ præferendam, ac illam præcipuè ſectandam mihi propoſui. * Sæpe ego vicem juventutis dolere ſoleo, qvæ in his primordiis deſtitui à magiſtris ſolet. In Scholis rari ſunt præceptores, qvi veram imitandi rationem ipſi didicerunt. In Academia plerumqve illa ſtudia ſpernuntur, tum à Studioſis, qvi ad alia properantes ſtudia illa, ut minutiora, faſtidiunt. Non rarò etiam ipſi Doctores talia deſpicatui habent. Cum Autores linguæ Latinæ eduntur, variæ lectiones, rituum antiqvorum obſervationes, emendationes vocum utramqve implent paginam. Pulchra hæc qvidem omnia, neqve reprehendenda, ſi illud μηδὲν ἄγαν obſervetur. Sed orationis & carminis artificium, imitationes veterum, in qvibus ego præcipuam Critices partem conſiſtere puto, nemo reſpicit, pleriqve alto ſupercilio, ut res ſcholaſticas & ad pueros ablegandas, aſpernantur. Sturmii, Erythræi aliorumqve utilisſimi in Ciceronis Orationes Commentarii

vel

vel ignorantur vel contemnuntur. Qvo fit, ut pauci è Criticis veram Romani ge-
nii eloqventiam in oratione exprimant. Nam & gloſſematibus interſperſum, & di-
verſarum ætatum phraſi commiſtum, & tum doctrina ipſa, tum ejus menſura varium
& inæqvalem ſtylum in plerisqve deprehendes.

Conſiſtit imitandi ratio non in eo, ut conſuantur pasſim è Cicerone ſenten- 25
tiæ, qvod Itali nonnulli κακόζηλοι fecere; ſed ut ſimilitudine aliqva omnis Autoris
dictionem, formam, phraſin, ſententiam, numeros exprimas; qvæ non niſi à per-
fecto Oratore demum præſtari poſſunt. Nobis hic ſuffecerit, ſi dictionem aliqvâ ra-
tione expreſſerimus. * Primum inter imitandi exercitia hoc nobis eſt, ſi perio- 26
dos dilatatione membrorum & variatione ſententiarum, figurarum qvoqve adje-
ctione, in aliam formam compegerimus; qvam imitandi rationem Manutius ſecu-
tus, eos in oratione Latinâ progeſſus fecit, ut ab hâc unâ exercitatione omnem ſibi
eloqventiam profluxiſſe fateatur. Ita vero ille lib. 1. ep. 4. *Exqviſitas ſententias de Ci-
cerone excerptas, aut de Terentio, tacitus in animo verſabam, eas ornabam verbis
qvam poteram lectiſſimis, ut qvaſi veſtitu orationis mutato, cum eædem eſſent, aliæ ta-
men viderentur. Erat non diſſimilis in verborum figuris commentatio. Si qvas no-
taveram illuſtriores, ad alias ſcientias ita traducebam, ut interdum eandem locutio-
nem ad res prope innumerabiles accommodans, qvaſi ex unâ cerâ plures imagines, nec
tamen ejusdem generis, effingerem. In hac exercitatione qvantum eſſet, utinam aut
mature cognoviſſem, aut ſerò cognitum avideqve arreptum vis occupationum non extor-
ſiſſet. Eqvidem, ſi qvis me neget in ſcribendo qvicqvam eſſe, non pugnabo: ſed ſi
qvid ſum, ab hac una eſſe contendam.* * Non video cauſam, qvare Aſchamus 27
eam Manutii rationem in Epiſtolâ ſuprà laudatâ inſectetur; hac enim ratione Imita-
tio inſtitui præcipuè debet: ac ſanè juvenis, qvi hâc viâ ductus fuerit, ad ceteras
qvoqve orationis virtutes exprimendas non ineptus invenietur. Neqve ſanè in mul-
torum præceptorum ſubtilitate illa res conſiſtit; continua exercitatio, qvæ periti do-
ctoris auſpiciis inſtituitur, omnia efficiet. Non nego qvidem, neqve negaverit fortè
ipſe Manutius, plura eſſe in imitatione attendenda, verùm non omnia ſimul diſci
poſſunt, ſed per gradus eundum. Primum certa ſignare veſtigia diſcimus; hinc qvo-
modo decorè eamus; poſtea qvomodo ſaltemus. Si qvis ad Manutii ſenſum varia-
re primum ſententias didicit, cetera accreſcente judicio & continuata lectione ultro
ſeqventur. * Inter veteres Hermogenes hunc modum præſcripſit, ut 1. per χω- 28
ρισμὸν ſive ſeparationem, 2. per πρόσληψιν ſeu aſſumptionem procedamus. Per χω-
ρισμὸν periodum in aliqvot ſententias dividemus, has ſententias deinde per πρόσλη-
ψιν augebimus. Unaqvæqve ſententia conſtat ſubjecto & prædicato: ſubjectum eſt
vel totum vel pars, vel genus, vel ſpecies; ex aſſumptione ergo generis augebimus
ſpeciem, totius partem, & vice verſâ. Prædicatum vel actionem vel pasſionem no-
tat. Actio habet cauſas vel efficientes, vel inſtrumentales, vel adjuncta, vel effecta.
Pasſio itidem ſuos modos & circumſtantias. Amplificari ergo tota Oratio variè pot-
eſt ex aſſumptione generis ad ſpeciem, totius ad partem, finiti ad infinitum, confuſi

 ad

ad diſtinctum, antecedentis ad conſeqvens, è propoſitionum conditionalium, comparatarum, crypticarum, in plures ſimplices reſolutione &c. de quibus ſingulis plenius *lib. V.* dicetur. Horum exempla non pauca *Cap. ſequenti* adducuntur planè eo modo inſtituta, ut volebat Manutius, & Quintilianus *lib.* 16. *cap.* 5. ut item Hermogenes,
29 & ex Hermogene Sturmius præſcripſit. * Quoniam etiam ſententiarum variæ figurationes ſunt & σχηματισμοὶ, ideo ſententiam Ciceronianam per illas figuras, qvales Emanuel Theſaurus, ordinem rerum ſecutus, in Opere ſuo *de ingenioſâ elocutione cap. 5. pag.* 190. deſignavit, expreſſam dedimus: quem ordinem nunc ſequi maluimus, etiamſi nec ille usque adeo placeat, neque à quoquam hactenus recte ſint è mentis apprehenſione & motibus, unde deduci debent, deductæ. Adjicimus & enthymematicæ dilatationis exemplum, qvæ à prioribus parum differt, niſi qvod Rhetorum artificia preſſiùs ſeqvatur. Plures alias Exercitationis ſpecies *Schefferus in Gymnaſio Styli* enumeravit, qvas vel ad Rhetoricam tractationem remittimus, vel hìc etiam prætereundas duximus, utpote quæ ex hoc fonte deriventur. De Commentatione, neceſſariâ quoque exercitatione, jam ſuprà diximus.

CAP. XIV.
EXEMPLA IMITATIONUM.

§. 1. *Exempla imitationum apponuntur.* 2. *Et qvidem dilatationis periodicæ Imum ex ep. Cic. II. lib. 5. ad Fam. periodo prima.* 3. *qvæ in propoſitiones reſolvitur.* 4. *& deducitur.* 5. *II. ex ep.* 4. *lib.* 6. *ad Fam. per. ult.* 6. *qvæ reſolvitur.* 7. *& deducitur.* 8. *III. ex epiſt.* 21. *lib.* 10. *Fam. in fin.* 9. 10. *qvæ reſolvitur & deducitur.* 10. 11. 12. 13. *ex ep.* 29. *lib.* 10. *init. qvæ reſolvitur & deducitur.* 14. *V. formulæ ex ep.* 17. *lib.* 12. *Fam.* 15. *qvæ decies variatur.* 16. *VI. formulæ ex ep.* 8. *lib.* 1. *Fam.* 17. *per* 77. *figuras oratorias variatæ.* 18. *VII. epiſt.* 17. *lib.* 11. 19. *qvæ per periodos amplificatur.* 20. *VIII. dilatationis periodicæ ex ep.* 3. *lib.* 10. *Fam.* 21. 22. *IX. it. X. imitationis compendioſæ.* 23. *XI. dilatationis enthymematicæ, ex ep.* 3. *lib.* 13. *Fam.* 24. *cujus argumenta recenſentur.* 25. *& dilatatio ſubnectitur.* 26. *ſvadetur exercitium ligatam orationem in ſermonem ſolutum convertendi.* 27. *cujus exemplum XII. datur ex epiſt.* 9. *lib.* 1. *Horatii.*

1 QVoniam *ſuperiore capite* §. 22. EXEMPLA qvædam IMITATIONUM nos daturos promiſimus, ideo illa hic apponere voluimus, qvæ vel diſcipulis, vel etiam Magiſtris ſpeciminis loco eſſe poſſint, quo in illa palæſtra modo exerceri debeant. Ego certè, qvoties privatis illa exercitia Scholis inſtitui, magnum ex iis fructum deprehendi.

2 Exemplum dilatationis periodicæ I. ex periodo 1. Ep. 2. lib. 5. Fam. Cic.

GRata tibi eſſe officia mea non miror: cognovi enim te gratisſimum omnium: idqve

idqve nunqvam deſtiti prædicare, nec enim tu mihi gratiam modo habuiſti, verùm etiam cumulatiſſimè retuliſti. Qvamobrem reliqvis tuis rebus omnibus pari me ſtudio erga te & eadem voluntate cognoſces. * Reſolvitur in has propoſitio- 3
nes. 1. Grata tibi fuerunt officia mea. 2. Id ego non miror. 3. Es enim homo gratus. 4. Qvod multis rebus cognovi. 5. Illud ſemper prædicavi. 6. Non enim tantùm gratiam habuiſti. 7. Sed & retuliſti. 8. Invenies me eundem erga te. 9. In officiis atqve rebus omnibus.

Deductio. 1. *Tam effuſa in me tua eſt humanitas, longèqve excelſior, qvam in* 4
te mea, ut omnia, qvæ à me proficiſcuntur officia, utut parva ſint & exigua, non modo verbis in majus extollas, ſed omni genere officiorum non exæqvare tantum, ſed omni opera ſuperare contendas.

2. *Tu qvidem illud ſolenne tuum ſervas, qvi, qvos induiſti à tenerâ ætate ab optimis Doctoribus mores, ita ſemper excoluiſti, ut nunqvam ab illis deſciſceres: qvominus mirum mihi viſum eſt nunc, cum planè non exſpectarem, & nulla mea in te tanti eſſent merita, tantum gratiarum reponi.*

3. *Tantum apud te grati animi fidelis memoria valet, ut vitam tibi ipſam acerbam putes, ipſi pietate, comitate, fide ſtudiisqve omnibus erga amicos, notos, ignotos illuſtraveris.*

4. *Annales qvosdam virtutum rerumqve tuarum texere mihi viderer, ſi, qvæ tu dediſti grati animi documenta maxima, percenſere numerando velim: nam profecto infinitum hoc eſſet, neqve exiguâ poſſet epiſtolâ comprehendi.*

5. *Nulla mihi dies abit, qvin ob oculos illa mihi verſentur, in animis hæreant; idqve beneficiorum tuorum memoria efficit, ut cum te in oculis etiam abſentem feram, illa mihi ſemper in ore ſint & ſermonibus, & erga omnes illa deprædicem & extollam.*

6. *Longè tu ſemper abfuiſti ab illorum moribus, qvi cum opere ipſo ſtrigoſi ſunt & parci, verbis tamen copioſi gratias, qvas re ipſâ non præſtant, linguâ ſemper circumferunt, vel etiam muſſitant illas & ſilentio ſepultas conſervant.*

7. *Tantum verò abeſt, ut in amicorum officiis qvicqvam tibi exiſtimes diſſimulandum, ut potius non verbis tantùm illa omnia mirificè ornes & augeas, ſed pro plumbeis & æneis beneficiis plusqvam Diomedæa permutatione aurea reponas.*

8. *Qvæ tua tam præclara & aurea beneficia ſi ferreâ fronte exciperem, homo eſſem omnium ignariſſimus & ingratiſſimus. Ego verò illa non ſolum liberè agnoſco & deprædico, ſed &, qvoad ejus fieri poteſt, paria paribus reſpondebo.*

9. *Qvare ne minimam qvidem cauſam & occaſionem prætermittam, qvâ tibi inſerviam, omnemqve vel officii umbram & ſpeciem, qvæ mihi oſtenditur, arripiam: imò omnia, qvæ in poteſtate meâ ſunt, & me ipſum cum omnibus, qvæ à me proficiſci poſſunt, officiis, ſtudiis, beneficiis tibi tradam.*

Exemplum II. ex periodo ultima Epiſtolæ 4. libri 6. Fam.

Verba ſic habent; ego, qvæ te velle, qvæqve ad te & ad tuos pertinere arbi- 5
trabor,

trabor, omnia ſtudioſè diligenterque curabo: qvæ cum faciam, benevolentiam tuam
6 erga me imitabor, merita non aſſeqvar. * Periodus hæc in ſeqventes propoſitiones reſolvi poteſt. 1. Ego omnia ſtudioſè diligenterque curabo. 2. Qvæ te velle intellexero. 3. Qvæ ad te & tuos pertinere arbitrabor. 4. Qvod cum facio, parum tamen mihi feciſſe videor. 5. Nam benevolentiam tuam tantùm imitor. 6. Merita non aſſequor.

7 Deductio 1. *Cum tot obſidearis negotiis, ut earum te penè moles opprimat, me autem ſtrenua nunc exerceat inertia, nihil tam grave arduumque mihi erit, quod tua cauſa non confecturus ſim, qui otia negotiaque mea tuis utilitatibus poſtpono.*

2. *Quicquid enim tu voles, legis mihi inſtar erit, qui omnes tuos nutus obſervo: quicquid me rogabis, imperatum mihi exiſtimabo: quicquid juſſeris, velut ex Apollinis tripode prolatum oraculum venerabor.*

3. *Nihil erit, quod ego in tuam gratiam non ſuſcepturus ſum: nullæ me revocabunt moleſtiæ*, — neqve fervidus æſtus Dimoveat ſtudio, neque hiems, ignis, mare, ferum: Nil obſtet mihi, *dummodo tuis commodis inſerviam, & ex mea opera tu aliquem fructum perſentiſcas.*

4. *Quæ etſi omni conatu agam, etſi Herculeos tibi labores impendam, tanti tamen illi mihi non erunt, ut illis virtuti tuæ ſatisfactum exiſtimem.*

5. *Quoties enim tuum intueor exemplum (ejus autem ſpecies quotidie mihi ob oculos verſatur) toties in me omnem illam facultatem exſtinguit; ut, dum te in officiorum certamine ſuperior eſſe laboro, vix paribus aſſequi paſſibus præeuntem poſſim.*

6. *Quare te potius à tergo ſequar, tuisque veſtigiis inſiſtam, cui umbra hæc Amici circumducenda eſt: beneficiorum enim tuorum luce mea exigua officia ita abſorbentur, ut non niſi vel umbris vel obſcuris coloribus illuſtrari à me posſint.*

8 Exemplum III. ex fine Epiſt. 21. lib. 10. ad Fam.

Verba Autoris ſunt: Meam dignitatem commendatam habeas rogo. Concupiſcere me nihil oportet: habeo te & amantiſſimum mei, & quod optavi, ſummæ au-
9 toritatis. Tu videris, quantum & quando tuum munus apud me velis eſſe. * Reſolvuntur hæc in has propoſitiones: 1. Meam dignitatem tibi commendatam habeas, rogo. 2. Nihil ego nimium deſidero. 3. Tu es mei amantiſſimus. 4. Tu es ſummæ autoritatis. 5. Qvod ego ſemper optavi. 6. Qvantum mihi inſervire poſſis & quando. 7. Hoc tuæ prudentiæ committo.

10 Deductio. I. (1.) *Ea inter nos ſemper viguit, quæ ab ineuntibus annis excrevit amicitia, ut ſubruſtici pudoris ſit, ſi in te rogando cunctari velim. Meam enim dignitatem cum tibi commendatum ivero, tu timidiuſculum me & in amicitia nimium verecundum reprehendere jure poſſis.*

(2.) *Id tamen nunc facio, & quoniam mos ita rogandi eſt, te rogo, ut, quæ ad honorem ac fortunam meam tuendam pertinent, tibi curæ cordique eſſe patiaris.*

II. (1.) *Non ego ex illis ſum, qui & multa & vehementer deſiderant, ut facere*

pueri

pueri & mulierculæ ſolent, qvi rerum obtinendarum cupiditate ita flagrant, ut nullam ſibi modum finemqve ſtatuant.

(2.) *Ego verò ita cupio, ut non inſaniam; neqve qvicqvam ambitioſius facere conſuevi, ut voti mei compos fiam; nihil à te, qvam qvod communia amicitiæ jura poſtulant, reqviro.*

III. (1.) *Jam dudum illam tibi legem ipſi dixiſti, ut in amore non ſolùm amicis reſpondeas, ſed etiam deſideria illorum antevertas.*

(2.) *Etſi enim multi ſunt, qvibus ego utor familiariter; etſi non deſunt, qui officia mihi ſua & ſtudia non ſine pompa & apparatu obtrudunt; nemo tamen unus eſt, qvi te affectu vincat, adeò omnibus tu palmam præripis, ut de principatu certamen qvoddam iniiſſe videaris.*

IV. (1.) *Nec tantùm inane amicitiæ nomen mihi oſtendis, ſed magnum illi autoritas tua robur circumponit; qvâcum illa munita eſt, omnia mea cauſa perrumpit obſtacula, ut nihil in fortunis negotiisqve meis curandis impervium & inexpugnabile eſſe videatur.*

(2.) *Pendet ab ore & conſiliis tuis Senatus, omnes te venerantur & ſuſpiciunt; officiis te ſibi conciliant, ut in omnium, ſuperiorum, mediorum, inferiorum animis regnum aliqvod tibi exſtruxeris.*

V. (1.) *Qvam in poſſeſſionem cum te ipſum jam dudum virtute, prudentia, affabilitate miſeris, ita evenit, & eveniſſe gaudeo, ut ſemper animo meo præcepi.*

(2) *Qvæ ut diuturna tibi ſint propriaqve bona, eo nunc magis omnibus votis exopto, qvo majores ex illis amicitiæ fructus perſentiſco.*

VI. (1.) *Itaqve tui arbitrii res erit (tibi enim me totum & trado & debeo) qvid velis poſſisve in me meisqve fortunis augendis, qvam ego ut voluntate & propenſione mihi addictum, ita facultate ſuâ omnia exhauſturum confido.*

(2.) *Nulla in re tibi moleſtus ero, neqve tempora modosqve præfigam; qvod importuni facere flagitatores ſolent; à qvorum ego moribus planè abhorreo.*

VII. (1.) *Ego modeſtia tibi mea probari malo, qvàm obtundendo injucundus videri; ut gratiam favoremqve tuum, ne in faſtidium degeneret, integrum conſervem.*

(2.) *Meum eſt providere, ne imprudentia mea prudentiam tuam, qvam in rebus meis ſemper oſtendiſti, intervertam, plus enim tu mihi ſapis atqve proſpicis, qvam ego ipſe intelligo aut à me poterat exſpectari.*

Exemplum IV. ex initio Epiſt. 29. lib. 10. ad Fam. 11

De meo ſtudio erga ſalutem & incolumitatem tuam, credo te cognoſcere ex
literis tuorum, qvibus me cumulatiſſimè ſatisfeciſſe certò ſcio: nec his concedo,
qvanqvam ſunt ſingulari in te benevolentia, ut te ſalvum malint, qvam ego. * Re- 12
ſolvitur in has propoſitiones. 1. Vehementer faveo ſaluti incolumitatiqve tuæ. 2.
Id cognoſces ex literis amicorum. 3. Illi contenti erunt meis erga te officiis. 4.

Illi qvidem vehementer tibi favent. 5. Sed ego operam dabo, ut illos ſtudiis meis vincam.

13 Deductio 1. *Adeò mihi ſalus tua ſemper cordi fuit, ut in rebus atqve negotiis tuis curandis hanc mihi legem dixerim, ne qva in re vel ſegnis vel minus officioſus viderer.*

2. *Qvæ cum mea qvotidiana ſtudia fuerint, ſemper enim tu in animo hæſiſti, ſemper tua mihi imago ob oculos verſari viſa eſt, non defuiſſe exiſtimo qvotidianos obſervatores, amicos tuos, qvi hæc ad te accuratè perſcriberent.*

3. *Ideoqve vel illorum teſtimonio vincam, qvi de officiis meis teſtari poſſunt; atqve, ut puto, etiam volent; nam & illorum utilitatibus non modò defui, ſed & omnino eorum cauſa, qvæ potui, feci; tàm officiis operoſus, qvàm opere officioſus.*

4. *Certum eſt, te illos habere tibi amicos, qvos meritis reddidiſti tibi obnoxios, qvis enim tàm vecordis eſſet animi, qvis adeò bonæ mentis boniqve ſenſus expers, ut beneficia ſibi præſtita non agnoſcat, ea apud alios commemoret, atqve ſuis compenſare allaboret.*

5. (1.) *Verùm ſint illi amici tui; prædicent illi te, atqve in cælum efferant; officiis te proſeqvantur, colant, obſervent; ut illi te unum ſibi vindicent, non patiar, nam deſcendam cum illis in pulchrum de principatu inter amicos tuos certamen; qvi (qvæ Dei Termini formula fuit) nemini concedo.* (2.) *Non ego qvidem fidem illorum in dubium voco: qvam enim verbis promittunt, credere nolle ſumma eſſet diffidentia. Ego tamen re ipſâ præſtabo verborum parcum qvidem, ſed opere effuſum, ut majores meos in ſalute tuâ curanda conatus, qvam illorum, deprehendas.*

14 Exemplum V.

Formula Ciceronis hæc eſt ex epiſt. 17. lib. 12. F. Grata vehementer eſt memoria noſtri tua, qvam literis ſignificaſti; qvàm ut conſerves, non qvod de tua conſtantia dubitem, ſed qvia mos eſt ita rogandi, rogo.

15 *Variatio* 1. Nihil eſt noſtri memoriâ jucundius, qvam literæ tuæ nuper mihi declararunt; illam ut propriam perpetuamqve eſſe velis, penitus te rogo, non qvod de voluntate conſtantiâqve tuâ dubitandum mihi eſſe exiſtimem, ſed qvia ſolenne illud noſtrum in Epiſtolis ſervandum eſt.

Variatio 2. Invaluit illa increbuitqve ſcribendi conſuetudo, ut amicis noſtri memoriam ubiqve cantemus: hunc itaqve morem potius ſecutus, à te contendo, ut, qvi fuiſti, noſter eſſe velis; non ut fidem tuam ac amorem, qvem literis tuis mihi repræſentatum eſſe gaudeo, inexploratum aut incognitum mihi credam.

Variatio 3. Multum te ob literas tuas amo, qvibus te nominis mei cupidiſſimum ſtudioſiſſimumqve cognovi: hunc ut animum mihi ſerves, à te majorem in modum peto; non qvod te tam volaticum mobilemqve in affectibus eſſe exiſtimem, ſed qvoniam ille mos eſt, ut mutuis verborum lenociniis, qvi literas ſcribunt, ſe invitent.

Variatio

Variatio. 4. Eo libentius tuas complexus ſum literas, qvo illæ in memoria noſtri pleniores uberioresque fuere. Huic amori tuo ut conſtantiam adderes, rogarem, ſi ullam in te inconſtantiam diſſimilitudinemque rerum & conſiliorum unquam deprehenderem. Hanc cum de te vel cogitaſſe piaculum foret, qvo verborum tamen pompæ ſatisfiat, ut me porro ames, rogatum volo.

Variatio 5. Magna affectus tui vis ex epiſtola tua elucet; multa illic eſt noſtri memoria, ut nihil fieri potuerit honoratius, nihil mihi acciderit jucundius. Non levi fortaſſis te affecerim injuria, ſi rogarim, ut in iſto amore perſeveres: levitatem enim in te amantiſſimo mei viro accuſari viderer. Rogo te tamen, atqve ideo rogo, ne quicquam ab amore conſueto alienum admiſiſſe videar.

Variatio 6. Mirificam è literis tuis accepi voluptatem, quod in memoria tua penitus nomen noſtrum inſediſſe intelligam. Nihil igitur tota cogitatione mea vehementiusque optaverim, quam ut, qvalem te hactenus oſtendiſti, ſemper nobis præſtes, & amori noſtro inſeneſcas. Quo etſi te arguere, ut vagum inſtabilemque videar, tu tamen benignius amicorum vota interpretaberis, qui in iſto literarum commercio ambitioſius in officiis ſe provocare conſueverunt.

Variatio 7. O nos felices, qvi literis tuis non ſolum honorati, ſed ſtudiis officiisque tuis ornati ſumus! quod ſi ad hunc officiorum cumulum perennitas acceſſerit, omnia à te habebo: ſed parum circumſpectè habiturum me dico, qui jamdudum in pleniſſimam animi tui poſſeſſionem miſſus, nunquam, niſi temeritatis te accuſem, inde ejici poſſim. Dabis tamen veniam, ſi ex more literarum iterumque te, ut in amore perſeveres, rogaverim. Paulo enim meticuloſior & λογοδαίδαλος amor eſſe ſolet.

Variatio 8. Si quid rerum mearum gratum mihi unquam fuit, ut ἔπαινος ἥδιστον ἀκουσμα eſſe ſolet, nihil ſane magis me movit, qvam honorifica iſta noſtri memoria, quæ in literis tuis paginam utramque facit. Qvid mihi optabilius, quid ſuavius, qvam ut firmiſſimam hanc habeam tuam benevolentiam. Rogarem te, ut hanc mihi ſerves, niſi levitatis ſuſpicione tam præclaram opinionem tuam ferirem. Quoniam verò vulgò ita fieri ſolet, ut, qui officiis certant, etiam verborum prodigi eſſe ſoleant, te, ut favere mihi porrò velis, non rogo ſolum, verum etiam obſecro.

Variatio 9. Vide, quanta in te ſit ſuavitas, qui non literas tantum humaniſſimas mihi dediſti, ſed tot laudibus præterea ignobile nomen noſtrum cumulas, ut mihi nunc ipſi placere incipiam, poſtquam apud te tam gratioſum me eſſe intelligo. Serva mihi hunc animum ſartum integrumque, vir maxime. Sed parum ego catus orator ad te venio, qvi, cum ita rogo, læſæ amicitiæ reus videri poteram, dum ſuſpicioni levitatis aut inconſtantiæ locum apud me reliqvum eſſe oſtendo. Eris tu, vel non rogatus, noſter. Neque tamen has preces noſtras, ſi te rogavero, in ſiniſtram partem rapies: facio enim, quod ii, qui amicitias ambiunt, facere ſolent, ut precibus verbisque obtundant, ſtudiisque omnibus amorem eblandiantur.

Variatio 10. Non mediocrem animo voluptatem cepi, cum tuas legi, tot amicitiæ tuæ cumulatus documentis. Qvam his favoris tui tropæis triumpho? Rogarem te

te denuo, ne hunc favorem noſtri ulla obliterari oblivione ſinas, neque te aliorum inſuſurrationes mihi auferant, ſi propenſiſſimam voluntatem tuam ulla diffidentis ſpecie tentare fas videretur. Scio, me memorem monere & currenti calcar addere; nam vel ſuſpiciones meas tuis officiis vinces: oro tamen, ut amare nos pergas, potius ut officioſo meo pudori conſulam, qvam ut fidem tuam ulla ſuſpicione adſpergam.

16 Exemplum VI. Variatio Formulæ per Figuras.

Formula Ciceronis hæc eſt ep. 8. lib. 1. ad Familiares: Tu velim tibi ita perſuadeas, nullam rem eſſe vel minimam, quæ ad te pertineat, quæ mihi non charior ſit, quam meæ res omnes.

1. *Eſt Cognitio.* Quod rerum tuarum major mihi cura ſit, quàm mearum, id tibi puto certis ſpeciminibus eſſe cognitisſimum. Dubitare certè te nunquam ſinam.

2. *Ignoratio.* Quanti tibi mea fides ſit, ignoro eqvidem. Eam mihi eſſe ſcias velim, ut vehementius de ſalute tuâ labôrem, qvàm mea.

3. *Oſtenſio.* En dextram cum hoc calamo! en fidem cum hoc animo, qvi non tam ſuus, quam tuus! & quem nullæ tangunt curæ, niſi tuæ.

4. *Narratio.* Quid alii de fide ſua tibi narrent aut jactent, parum tu ad animum revoca. Id ſcio, ſurdis ſæpe narrari fabulas, cum amicorum fidem imploramus. At hæc ego tibi narro, non fabulas, ſed amici oracula: nihil mihi amicitia tua eſſe jucundius; qui fortunas tuas inter meas reputo: ſalute tua meam contineri exiſtimo, cujus ego majorem, quam meæ ipſius, rationem ſum habiturus.

5. *Didaſcalia.* Qui nihil neſcis, id unum à me docebere, vel reclamantibus Philoſophorum Scholis, ne numero quidem differre amicos, ac nos præcipuè; cum te in mei velut poſſeſſionem dudum vocaverim. Quicquid tu volueris, id ita volo, ut nec mea voluiſſe cupidius; quicquid juſſeris, ita exequar, ut nec mea exequi promptius poſſim.

6. *Affirmatio.* Crede mihi, nihil eſt, qvod tua cauſa non velim. Vel me ipſum, ſi juſſeris, odero, ut amem tua.

7. *Negatio.* Nunquam fiet, ut à meo animo tuus vel latum unguem dimoveatur. Pereant, qui inter nos divortium volunt. An unquam per me deſertæ jacuerunt res tuæ? nunquam. Citius mihi oculos, os, manus negaverim, quam ut illos ad nutus tuos cæcutire, hoc ad juſſa tua obmuteſcere, has tibi compreſſas atque deſides eſſe patiar, qvi tuo ſpiritu magis vivo, qvàm meo; tuis oculis magis mihi proſpicio, qvàm meis; tuo ab ore pendeo; tuis manibus fulcior atque ſuſtentor.

8. *Ironia.* Qvi ſuis utilitatibus ducuntur, ſuis in rebus gerendis, opibus corradendis, centimani Briarei in aliorum auxiliis vix Scævolæ, eos amicos appelles, iis committas, ſi quid rectè curatum velis. Sint procul à nobis iſtæ virtutum & amicitiæ peſtes! a me nihil eorum metues. Patet tibi cum animo fides, hominis magis tibi, quam ſibi obnoxii, magis tuis rebus, quam ſuis rebus invigilantis.

9. *Re-*

9. *Reticentia.* De rebus tuis angeris ? Me vide; in me recipio. Sapienti ſatis.

10. *Præteritio.* Non dicam jam, qvanta in me tua ſemper fuerint merita: vivunt tamen illa, ob oculos verſantur, manibus palpantur, aures vellicant, animo inſident, ut mearum citiùs rerum, adeoqve mei ipſius, qvam tui tuarumque rerum, me capiat oblivio.

11. *Jusjurandum.* Ne viam, niſi vivo tuus. Hos ego oculos tango, qvibus te fero. Hanc ego dextram teſtor, fidei meæ pignus, nihil me omiſſurum diligentiæ, in rebus, quæ ad te pertinent, vel cum diſpendio mearum, rectè curandis.

12. *Teſtatio.* Qvid tui cauſa fecerim, tuæ magis deprædicant, qvàm teſtantur literæ. Qvid porrò facturus ſim, faxo, ut re potiùs ipſa, quam meo tibi teſtimonio conſtet. Ubi enim in rem præſentem venero, ita ad ea, quæ ſunt è re tua, animum advertam, ac ſi nullo in momento res meas ſim poſiturus.

13. *Animadverſio ſeu Epitaſis.* Accedam ad res tuas curandas. Nam meæ ſunt: meæ ſunt, quia tuæ. Tu amicum me habeas, ſed inertem, ſed ſuarum rerum ſatagentem, ſed amici rebus ſecurum ? Adeone tua tibi vel diffidentia vel modeſtia imponit, ut fidei amici nihil committas, nullum humeris onus ejus imponas?

14. *Parentheſis.* Si me amas, (amas autem, qvàm qui maxime) non committes, ut ab alio (alii enim alia magis & ſua, qvàm tua curabunt) res tuæ curentur; qui non ut alienas (nihil enim inter amicos alienum eſt) ſed ut meas, & plus qvàm meas, planeque ut tuas curabo.

15. *Correctio.* Tantum mihi non eſt à rebus meis otii, aliena ut curem; ſed curo tamen tua. Imo hæc non ſunt aliena, ſed mea. Sed ego illa curo, plus qvàm mea, qvo tu plus oculis iſtis ac me ipſo mihi charior.

16. *Repetitio.* Qvoties tuas mihi literas mittis, toties præconis cujusdam voces audire videor, qvi mihi ſuum *hoc age* inculcet. *Hoc* ſcilicet *age*, non quod tuum eſt, ſed amici tui negotium. Qvod ideo magis tuum eſt, quia non eſt tuum, ſed amici negotium.

17. *Admiratio.* Papæ quâm tu mirabilis homo! novum hoc mihi monſtrum eſt; nova in amico, in familiari, verecundia, tam intempeſtiva modeſtia. Non audes in me rejicere tua negotia, cui nihil magis eſt in votis, qvam tua ut impleat vota, & in tuis ſua.

18. *Exclamatio.* O fortunatum illum felicemque diem, qvo negotiorum tuorum me facis participem. Jam demum te verè amo, qvia te me amare video, ut fidei meæ aliqvod ſpecimen reqviras, quam ita tibi totam cum animo ipſo addico, ut nec ipſe in aliqvam ejus partem admitti velim.

19. *Exaggeratio.* Qvis credat, tanti tibi nomen meum eſſe, ut negotio tuo arduo conficiendo homuncionem hunc præficere non dedigneris. Ego verò tanti beneficii memor, omnem ei rei curam, operam, diligentiam, nervos, vires, vitam ſpiritumqve ipſum impendam.

20. *Extenuatio.* Res tuas benè ut curem, rogas. Qvàm hoc rogare ridiculum eſt. Hominem tui amantiſſimum ſtudioſiſſimumqve, qvi qvâ polles autoritate, imperare potes, qvo flagras amore, debes. Jube, impera, tuus ſum, mancupii tibi jure acqviſitus; qvanqvam & tuæ mihi preces, qvemadmodum magnatum, ſunt imperia. Nunc cum me rogas, currentem incitas; qvi, tui ut maximam habeo reverentiam, ita majorem rerum tuarum curam gero, qvàm mearum.

21. *Memoratio.* Memorem mones, amice. Et nunc hærent mihi in animo tua juſſa, ac, dum ipſe mei memor ero, hærebunt. Citiùs enim mei ipſius, qvam tui tuarumve rerum, qvas diligentiſſimè curabo, mihi oblivio obrepet.

22. *Præſagitio.* Qvæ mihi in mandatis dediſti, ea, qvâ debeo, fide exſeqvor: & jam neſcio, qvid mihi animus præſagit boni, ut qvàmprimum ad vota tua, imò ſupra illa, expediantur. In me, qvod accredas mihi velim, mora non erit ulla: id enim prædico tibi, habiturum te qvidem aliqvos, qvi res tuas eâ, qvâ ſuas, diligentiâ, neminem, qvi majori qvàm ſuis impendit, curaturus ſit.

23. *Dubitatio.* Tene audiam potius, an me, dubito. Tu rebus tuis rectè curandis me præficere vel non vis, vel non audes. Ego verò volo, & ſi me audis, tibi, ut mihi, qvæ vis, imperes, impero. Res enim tuas diligentiùs, qvam meas, curabo. Amici non ſumus, ſi tu, an imperes, ego, an faciam, dubitemus. Neqve tu fidem meam in dubium, ſcio, vocabis, nec tuam ego fiduciam.

24. *Inqviſitio.* Nunc ego qværo abs te, qvare alii potius, qvàm mihi res tuas curandas commiſeris: qvando me vel infidum vel negligentem in rebus tuis inveneris, qvi plerumqve à meis, qvàm à tuis, ſum omiſſior. Juſtas certe conqverendi adverſus te cauſas habeo. Actio conſtituetur. Tu mihi & reus & judex eris, niſi te ipſum condemnaveris, cave ne te condemnem. Centum enim epiſtolarum numerum ſolves, anteqvam te abſolvam.

25. *Interrogatio.* Ain vero? Non te mihi gravem fore tuis negotiis? An hæ amico, an te, an me dignæ voces ſunt? qua tu mihi fronte id occinis? quo animo? an mea tibi fides ſuſpecta? an tua ego unquam ſegnius curavi? an meæ ſunt tot occupationes, ut tuis excludar? fuitne ſemper major apud me in tuis, qvam in meis rebus, ſollicitudo? quis obſequio, officiis, induſtria promtior? reſponde, ſi vir es; defende te, ſi amicus.

26. *Reſponſio.* Visne ut in me negotii hujus moles recumbat? En Atlantem, qvi ferat animo intrepido, nec latere infirmo. Vis hominem induſtrium, diligentem? En tibi, qui tua omnia ita geret, reget, gubernabit, ut nihil à te ipſo amplius expectes.

27. *Interpretatio.* Amicus tuus ſum, id eſt, res tua. Utere illa, prout libet: verbo innue, occultos interpretabor ſenſus. Optimus amicus amici interpres eſt, i. e. omnia quæ vult, ille volet alter. Manus alter alteri commodabit; ora, animos, res amici curabit, plus qvam ſuas.

28. *Occupatio.* Ergone nullum fuit e tot negotiis, qvæ inter amicos quaſi dividis, cui me admoveres. Jam ſcio, iterum veterem mihi cantilenam occines:

Tot

Tot negotiis circumſideris, ac penè opprimeris, ac nova qværis. Nolo tuâ facilitate abuti, nolo publicis detrahi, qvæ meis impendis, tempora. Tu verò aufer mihi iſtas excuſatiunculas. Non ita aulæ ſervio, ut inſervire amicis vel nolim, vel non poſſim. Totas citiùs dies, omnes, qvæ ſuperſunt, horas, omnia momenta aulæ & mihi eripiam, ut tibi tuisqve rebus impendam. Aulam deniqve res ſ. as ſibi habere malim, qvam, ut à tuarum mihi rerum cura ſit diſcedendum.

29. *Fictio.* Qvod rerum tuarum curam mihi imponis, gaudeo: committe huic homini omnia. Finge ex tuo ingenio promtum, alacrem, officioſum. Argum me finge, qvi centenis oculis invigilet. Briareum finge, qvi centum manus ad opus tuum adferat: non fallam ſpes tuas & vota, mea etiam vota meumque genium fraudaturus, ut tua impleam deſideria, tuæ me accommodem voluntati. Finge deniqve novam aliqvam mei in Te *μεταμόρφωσιν*: ſic idem tecum & plus, qvàm tu ipſe, & cupiam & exeqvar.

30. *Imaginatio.* Jam videor mihi te videre moroſum, meditabundum, circumſpicientem omnes angulos, circumcurſitantem omnes plateas, prenſantem amicos, qvos in negotio tuo expediendo conſulas. Ad me non reſpicis. Qvin dic, qvid velis. Illud mihi Pythagoreum: *αὐτος ἔφα*, tibi erit *αὐτὸς ἐποίησε*. Ni enim ego, qvicqvid tu dixeris, ita effectum dederim, ut ipſe non poſſis accuratius, omnem apud te fidem decoxero.

31. *Expreſſio.* Ego tuas res non curem? plus qvàm meas. Si Jovis qvadrigas inſcenderis; aut Diogenis accenderis lucernam, parem in alio fidem fruſtra qværas. Manibus pedibusqve ſaxum hoc tuum volvo. Si mihi centum linguæ eſſent, centies hæc tibi inculcarem; nihil eſſe, qvod non tui cauſa cupiam. Si centimanus eſſem Briareus, vel centies effecta darem, qvæ ſemel tu facta cupis.

32. *Proſopopœia.* Si charta hæc conſiliorum meorum particeps loqvi tecum poſſet, qvæ vellem, candorem tibi noſtrum vel ipſo colore ſuo confeſſa deſideria noſtra panderet, qvibus in obſeqvia tua rapimur. Si ipſa fides hæc ſcriberet, me, puto, rebus tuis unicè commendaret.

33. *Apoſtrophe.* Agite ergo. Ite literæ noſtræ ad virum noſtri amantiſſimum. Ite atqve hæc ei in aurem: heus tu, ſi qvid curatum velis, huic homini curandum da.

34. *Ratiocinatio.* Nulla mei tibi cura eſt. Qvid ita? rogas? qvia nullam mihi vis eſſe tui tuarumqve rerum curam. Ego vero rogo te non ſolum: ſed & pro jure meo contendo, ut in earum partem me admittas. Debes enim, qvia amicus: velle debes, qvia fidei meæ certus. Ejus, puto, non pauca habes ſpecimina. Qvid enim? Annon ſemper ita curavi res tuas, ut nec tu ipſe diligentiùs?

35. *Concluſio.* Amicus meus es. Ergo fac, ut te videam, non nomine, ſed opere ipſo talem. Feci, inqvies, juvi, qvibus potui, re, opera, conſilio. Sed tuo bono, mutuus amicorum amor eſt. Ergo & reciproca ſunt officia. Niſi enim reſpondere

ſpondere officiis me velis (cupio certè, quam qui maxime) cum omnia mei cauſa agis, nihil agis, ac ipſo beneficio es ingratus.

26. *Epiphonema.* Cum in omnibus & conſilia & operam tuam requiro, ita omnia agis mea, ut nec ipſe diligentiam meam requiram. Ego vero cum tui cauſa omnia agere velim, ne minimâ quidem in re noſtrum deſideras officium. Iſta quidem vis, aut, ut mollius dicam, fraus eſt. Heu quàm eſt miſerum, ita vivere, ut, ſi vel maxime nolis, vivas tamen ingratus! quam eſt hoc in amicitia ambitioſum! addo, quam callidum! ut ſolus bene mereri videaris, amici excludere officia.

37. *Compendium.* Nihil eſt, quod tibi tuarumque rerum commodo impendere nolim: nihil adeò mihi dulce eſt & ſuave, quorum ego jacturam non facere malim, quàm ut tuæ amicitiæ per negligentiam meam vim inferam. Plenum tibi in operas, res, conſilia, fortunas, ſalutem, vitam denique meam, jus transſcribo, atque ut paucis multa dicam, tibi toti me totum.

38. *Perplexitas.* Quid agam? hinc animum timor diſtrahit: hinc amor: illinc mea etiam commoda. Hujus ego Jovis in me fulmina temerè concitare nolim. Te ut iratum mihi habeam! ſancta amicitiæ lex prohibet. Commoda mea ut negligam? amici, uxor, liberi intercedunt. Quid velim ego nolimve, neſcio. At certe tui causâ vel cum ſalutis meæ diſpendio velle omnia debeo.

39. *Approbatio.* Hem iſtud eſt amicum eſſe! O factum bene! Beaſti me tuis literis, quibus rerum tuarum curam mihi imponis. Jam te amicum eſſe ſentio, tuque me eum eſſe, faxo ſentias, cui ſtatutum eſt omnia ferre atque pati, quàm ut in te aut in fortunas tuas iniquius aliquid conſtituatur.

40. *Imperium.* Hoc tibi edico, ſeveritate plus quàm prætoria, ne cuiquam alii, quam mihi res tuas commendes. Eam tibi legem jus amicitiæ ponit, ſanctum, inviolabile; ut parendi mihi neceſſitatem impoſuit, plus in rebus tuis, quam meis laboraturo.

41. *Admonitio.* Quidvis impera. Dictum factum. Visne, curem res tuas? meæ erunt.

Unum illud repetens, iterumque iterumque monebo,

ne mihi magis, quàm tibi ipſi diffidas.

42. *Obſeqvium.* Non ero, ut ille in fabulâ ad mandata claudus, cæcus, mutus, mancus, debilis. Quæ enim apud Maronem ventorum Deus, mihi tibi liceat, non fumos vel ventos vendenti.

Tuus eſt, ò Amice, quid optes,
Explorare labor, mihi juſſa capeſſere fas eſt.

43. *Blanditiæ.* Nunc amo te, anime mi, ocelle jucundiſſime, cum in negotiorum tuorum conſortium me admittis, qui tuis immori malim, quàm meis immorari.

44. *Salutatio.* Salvete mihi vel centies, quæ ſalvum mihi nunciaſtis amicum noſtriqve memorem: ut vos exoſculor; ut lego lubens! nihil enim iſta memoriâ

moriâ mihi accidit ſuavius: præſertim, cum ea obſeqviis officiisqve mutuis fovetur. Qvæcunqve etiam juſſa feratis, ferte, mea ſemper reportaturæ obſeqvia.

45. *Apprecatio.* Dii te ament, amicorum optime, pro amore in me tuo. Jam enim (qvod bonum fauſtumqve tibi mihiqve ſit) totum expedivi negotium: tam benè proceſſiſſe primum hujus amicitiæ ſpecimen, tui causâ gaudeo, mei causâ triumpho, qvi omnia moliturus ſum, ne pœnitere te amicitiæ meæ poſſit.

46. *Veneratio.* Graviſſimum eſt, qvod fidei meæ commiſiſti, negotium, ac periculoſæ plenum opus aleæ: videbo tamen, ut illis difficultatibus te eripiam, nulla etiam ſupplicia formidaturus. Deum veneror, ne tam præclaram bene de te merendi occaſionem mihi è manibus elabi ſinam.

47. *Abominatio.* O factum male! Annon pluris tibi ſum qvam homo ille mercenarius, cujus tu fidei res tam arduas commiſiſti? Aufer lucellum illi, & abierit fides, qvæ non excedit loculorum amplitudinem. Certiora à me, qvam ab illo hominne, rei tuæ præſidia expectare potuiſſes, debuiſſes. Ut tuas enim erigerem res, vel meas paterer deſertas.

48. *Objurgatio.* Verberavi te hactenus cogitationis tacito duntaxat convitio, nunc te palam objurgo, Euclionem temporum, prædonem literarium, helluonem librorum, amicitiæ deſertorem, cauſæ tuæ proditorem: qvi in tam arduo tuo negotio non tantum tibi otii ſumis, ut amico res tuas commendes, qvi certe diligentius quam ſuas, aut tu ipſe tuas, geſturus eſſet. Dicam ego hanc tuam vel ſocordiam, vel ſuperbiam, vel aſtutiam? nam certe vel ſalutis tuæ curam abjeciſti, vel me huic rei ineptum exiſtimas, vel deniqve hoc tam pertinaci ſilentio artes qvasdam, qvibus diſſui amicitia ſolet, alere mihi videris. Vel mores tuos muta, vel amici nomen abjice.

49. *Irriſio.* Vis ſcire, qvid agam? albis, qvod ajunt, dentibus te rideo, qvi dignum abstuliſti diffidentiæ tuæ prœmium: cum amicum haberes, cui ſecurè crederes omnia, qvæſiviſti alios, qvorum vel malitia, vel negligentia res in ſummum diſcrimen tuæ deductæ. Nunc, cum nemini obtrudi poſſunt, ad me itur.

Diſce fidem noſtram, monite, & non temnere Amicos.

I nunc, & impone illis negotia, qui tam pulchre tibi imponunt.

50. *Execratio.* Malè ſit morbo illi, qvi me hactenus rebus & meis & tuis ſubtraxit. Nunc poſtqvam ille à me receſſit, ad me redeo, & ad te, & ad tua negotia, qvantus ſum, omni fide, officio, ſervitio, tuus.

51. *Optatio.* En erit unqvam

Ille dies, mihi cum liceat tua noſcere juſſa!

Totos ego menſes compreſſis manibus ſedeo, totos ego annos expecto, nec qvicqvam in literis tuis comparet, in qvo fidem periclitari velis, qvam tibi propriam perpetuamqve ſpondet amicus.

52. *Vocatio.* Ubi jam ſunt illi Aretalogi, philoſophâ ſuâ ſententiâ, ignavâ operâ? jam veniant, & viros ſe præſtent, verbis adeò ſplendidi. Nunc illi delite-

ſcunt, nec qvisqvam eorum domi eſt. Tu, ſi ſapis, veteribus amicis, qvorum tibi ſpectata fides eſt, utere. Inter eos me habes ſemper tuum, & ὄργανον ἔμψυχον. In tuâ ſum poteſtate, & qvæ de tuis in meâ eſſe vis, in tuâ eſſe non deſinent.

53. *Votum.* Si qvid habes, in qvo amici fidem reqviris; en! tuus ſum; ad aram enim fidei me tibi nunc ſiſto. Tibi victimam me voveo: tibi me totum omniaqve mea conſecro.

54. *Obſecratio.* Non deſinam te fatigare precibus, ut meâ tandem utaris amicitiâ, niſi ipſe habeas inutilem: qvâ ne me afficias injuriâ, tibi ſupplico. Qvanqvam vulgus, ut vetus habet verbum, amicitias utilitate probet; vinculo tamen aliqvo amicitiæ illæ contineri debent, ne collabaſcant,

55. *Commendatio.* Qvi multos commendare tibi ſoleo, nova apud te commendatione ipſe egere mihi videor. Adeò enim oblitus mei es, ut operam noſtram nullâ in re deſiderare videaris; cum nullis libentius qvàm tuis rebus curam intendam.

56. *Conceſſio.* Scribe modò: tuis ego deſideriis ſubſcribam. Nihil ita meæ poteſtatis erit, ut non ipſe velim tuæ. Omnibus, qvibus potero, officiis tibi commodaturus.

57. *Gratiarum Actio.* Gratias tibi ago, qvod magno me beaveris beneficio. Qvod enim majus contingere amico beneficium poſſit, qvam ad officia beneficiaqve invitari? utinam eorum aliqvam partem implere poſſem, qvæ ad Te ornandum pertinent.

58. *Recuſatio.* Odi aulicos illos verborum apparatus, qvibus adverſus amicum uteris. Annon noſti Græcum illud: ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ. Nolo blanditias, juſſa volo; qvæ, qvò ſeveriora, eò mihi blandiora: qvò tu me minus rogas, eò promptiora tibi mea erunt officia.

59. *Exultaltio.* Cum meâ diligentiâ effectum tibi viderem, qvod tu efflagitabas cupidiſſimè, exultare lætitiâ & triumphare gaudio cœpi. Et hunc ego à negotiis tuis fructum primus capio, primum hoc mihi qvod ſit gaudium, tuum vero ſecundum. Qvam effectui meo prærogativam non invidebis, ut, qvi ſtudio ac efficiendi deſiderio me ipſum & induſtria præveni, tua qvoqve gaudia prævenirem.

60. *Jactantia.* Nunc ego de rebus tuis bene à me geſtis gaudeo: hanc enim mihi gloriolam in hoc amicitiæ certamine vindico; nulli fide, diligentia conceſſurus. Tu modò cave, ne tuâ vel diffidentiâ vel ſocordiâ gloriæ huic noſtræ qvicqvam detrahatur; qvam ita cuſtodire cupio, ut, ſi idem mecum velis, res tuæ jaceant nunqvam.

61. *Gratulatio.* Jam licet acclamem tibi *feliciter* & mihi, de feliciter expedito negotio; nec potes tam tibi ipſi, aut alii tibi ita gratulari, ut ego mihi gratulor, atqve in ſinu de hac felicitate tuâ, qvæ & mea eſt, gaudeo. Nihil enim mihi gratius unqvam accidet, qvàm ſi per meam operam grati aliqvid tibi accidere poſſit.

62. *Plauſus.* Plaude, jam peracta tua eſt fabula. Ego Roſcius in hâc ſcenâ perſonam tuam perbellè tractavi. Succeſſit è voto res. Qvid vis amplius? tibi plaudo,

& mihi

& mihi plaudo
Ipſe domi, ſimulac numos contemplor in arca,
qvos tibi induſtria mea extorſit. Plura tui cauſa, ſi velles, vellem.

63. *Ejulatio.* Heu mihi! Adeone me à bonâ fortunâ derelictum, ut tui cauſa efficere nihil valeam, qvi velim omnia. Non eqvidem omnia poſſumus omnes, in aulis præſertim, in qvibus ab unius Jovis nutu pendent omnia. Sed & hic interdum Semideis & Diis Tutelaribus & Satyris aliqvid licet.

64. *Exprobratio.* Satisne tibi cauſæ eſſe ingrato putas, qvod omne inter nos amicitiæ commercium ſublatum velis. Nam certè amicitiam ſuſtuliſſe mihi videris, qvi fomenta ejus tollis, ac iſta mutuorum officiorum ſolatia. Qvænam hæc ſatietas eſt? Qvod faſtidium te à nobis abalienavit? Omnes alii etiam, qvos non ſatis noſti, à Te habent, qvod agant; ego nihil, qvi & animo tibi ſum conjunctiſſimus, & rerum tuarum gerendarum cupidiſſimus.

65. *Pœnitentia.* Jam penè promiſſorum meorum me pœnitet, cum tam ſegniter res tuæ mihi procedant; non meâ qvidem, ſed unius moratoris culpâ. Hæc mihi penè qvotidiana ſunt ſupplicia. Ipſa itaqve neceſſitas mihi manum injecit. Ubi removero hæc obſtacula, ita res expeditas dabo, ut nec me pœnitere laboris, & hujus ipſius tædii poſſit, nec te meæ amicitiæ.

66. *Spes.* Benè te ſperare jubeo: in portu enim tua cauſa navigat, jamqve ad optatum finem res omnes ſpectant. Jam gaudeo impletas Tibi eſſe à me ſpes tuas, qvas de me conceperis. Atqve ut ita ſemper ſperes, rogo. Ego illud operam dabo, ne ſpes tuas fides noſtra deſtituat.

67. *Deſperatio.* Qvanta ſpe decidi; actum de amicitia noſtra eſt! animam agit, niſi tu ſuccurras. Ne qvid enim diſſimulem, non mediocriter animi angor, qvod ab alio qvàm à me, cujus tamen fidei olim credebas omnia, negotia tua velis curari. Ego verò ad inſaniam cupio. Tu vide, ne hoc mœrore & deſiderio contabeſcam. Jam iſtæ res meæ mihi ſordent, ipſe mihi diſpliceo, cùm diſplicere tibi ſtudia mea video.

68. *Timor.* Metue, ô bone, qvem non metuis. Habemus interdum amicos, qvi blandi ſunt oris, amari verò pectoris. Ego profecto non parum tibi tuæqve cauſæ metuo, qvi parum adeo tibi ipſi metuis. Mira alacritate omnia obſervo, omnia etiam tuta timens. Notæ enim mihi ſunt hominum inſidiæ. Atqvi ita, ſpero, lento & ſuſpenſo gradu ipſam cauſæ arcem invadam.

69. *Verecundia.* Pudore confectus penè ſum, cum à rerum tuarum cura excluſum me eſſe ſentio, qvem unum atqve unicum amicum appellare toties conſueviſti; qvi tuis rebus eam ſemper adhibuit diligentiam, qvam non adhiberet vel ſuis vel aliorum negotiis. Nunc itaqve verecundia deterritus, pluribus te verbis non rogabo, ut qvicqvam mihi oneris imponas: metuo enim, ne ſi repulſam feram, ſecundo pudori animus ipſe ſuccumbat.

70. *Audacia.* Magnum in me facinus tui cauſa ſuſcepi: jacta jam eſt alea.

Atqve utinam videre poſſes, qvo vultu, qva confidentia, qvibus cervicibus, qvo ſpiritu, negotia tua ſubeam. Nulli cedere paratus, nec ipſos eqvuleos formidaturus, ut rem tuam tibi conficiam, qvæ meis omnibus meâqve ſalute mihi eſt charior.

71. *Impudentia.* Jam ergo os ferreum & perfrictam tibi frontem opponam, qvi nullis moveri precibus potes. Ingeram me negotiis tuis vel te invito. Velis, nolis, morem te mihi gerere oportet, homini, qvi eadem, qva hæc à te audacia petit, (animos enim addit amicitia) effecta daturus eſt. Si me importunius hæc flagitare mirabeſis, cogita non erubeſcere amici literas.

72. *Excandeſcentia.* Totus in fermento ſum, neqve cui ſuccenſeam ſcio. Non mihi: nihil enim eorum, qvæ ad rerum tuarum curam ſpectant, è manibus dimitto. Indignor tamen, ac propemodum ringor, me nihil adeò promovere. An itaqve cum fato meo expoſtulem? Sed & hoc ſtultum eſt, & homine prudenti indignum tibi videbitur. Ego potius impatienti deſiderio tempus illud, qvo tua mihi vota implere liceat, expectabo.

73. *Minæ.* Qvæ (malum!) iſta cunctatio? Hæc tua mihi verba aures circumſonant: væ illi, qvi has mihi moras nectit, & cujus ego culpâ iſtam apud te ſuſpicionem incurro: ſi non fecero ignavo huic homini mala aliqvo pacto, me eſſe dicito ignaviſſimum. Habebis etiam in me vel Fabium aliqvem, qvi cunctando etiam res tuas ſit reſtituturus.

74. *Nemeſis.* Non ergo impunè tibi abiit iſta nunc injuria. Jam par ego pari. Tu me à tuis excluſiſti negotiis, ego te à meis. Jam diſce impoſterum, ſuo pretio amici æſtimare fidem.

75. *Miſeratio.* Miſeret me tui, qvi adeò cum difficultatibus rerum tuarum conflictaris, nec ex iis eluctari anguſtiis potes. Ergone amici tui ita tibi excidit memoria, ut in earum partem eum admittere nolis, qvi eâ fide tua curat, ut fideliùs non poſſit ſua?

76. *Confeſſio.* Nullæ mihi magis curæ, qvàm res tuæ, ſunt. Eâ enim me, fateor, ambitione teneri, ut inter amicos tuos, & qvi plurimum tui cauſa cupiunt, principatum qvendam affectem.

77. *Deprecatio.* Parce, precor, ô Amice: ſatis pœnarum jam luimus. Citiùs enim aqvâ & igni mihi interdixeris, qvàm officiorum communioni, qvæ ex amicitiâ oritur; ſine qvâ vel ipſa mihi vita acerba eſt.

Certum eſt in ſylvis inter ſpelæa ferarum
Malle pati,

qvàm iis carere utilitatibus, qvas tua mihi parit amicitia, qvæqve in eo præcipuè conſiſtunt, ſi tibi ulla ratione utilis eſſe obſeqvio ac opera mea poſſim. Qva in re omnem pono diligentiam.

18 Exemplum VII. exhibet Imitationem qvandam Epiſtolæ 17. lib. 11.

1. *Cum tot tantisque beneficiis à Te cumulatus ſim, neque adhuc ad manus ſe dederit*

derit occaſio, quâ dignam meritis tuis gratiam referrem, pudor me, neque, ut arbitror, reprehendendus, deterret, ne novis tibi moleſtisque literis aures obtundam.

2. *Quibus me beneficiis ornaris, quibus laudibus cohoneſtaris Agapetus, tibi non eſt incognitum: omnes certè ut virum bonum integrumque mirabili benevolentiâ proſeqvuntur.*

3. *Hic vacuam Senatoriam dignitatem ambit: quo in propoſito, ſi quis auram illi aliquam afflare poterit, id effecerit, ut in portu ſalus ejus navigatura ſit, ipſeque ſummum hoc beneficium interpretabitur.*

4. *Jam ante perpenſum & exploratum habeo, neminem fore ex ampliſſimo veſtro ordine, qui plus ad illum juvandum facultatis, ad ornandum autoritatis, ad negotium conficiendum voluntatis, allaturus ſit, quam Tu, qui in Senatu regnas, omniumque conſiliorum princeps es & architectus; atque præterea hominem ita complecteris, ut vel ſpontè ceteris, qui valde petituriunt, prenſatoribus anteponas.*

5. *Ideoque de manu, ut ajunt, in manum tibi trado hominem, rogoque, ut eum, quibus potes modis, ornes ac tuearis: quâ ex re magnam perpetuamque voluptatem me capturum, ſcias velim.*

6. *Præterea non mihi tantùm id gratum, ſed & Reip. rationibus accommodatum eſſe non ignoras, neque tibi quicquam majori fructui gloriæque eſſe poterit, quàm, ſi de unà, quod ajunt, fideliâ duos parietes dealbaveris: commodi publici ſervantiſſimus, & amicorum non incurioſus. Vale!*

Amplificatio prioris exempli.

Periodus I. 19

1. Tantis ego à Te beneficiis ornatus auctusqve ſum, ut nulla mihi dies eorum memoriam exſtinguere poſſit, nullo qvantocunqve officio vel partem tuorum meritorum aſſeqvi me poſſe confidam.

2. Nam qvanqvam diu multumqve in omnes occaſiones intentus, omnibus votis qvæſiverim, qva in re parem, non dicam, gratiam tibi referrem, ſed gratum ſaltem animum & beneficii memorem oſtenderem; de ſpe tamen illa conatuqve adhuc ſum depulſus.

3. Itaqve tot meritis tuis obrutus, tot nominibus tibi obſtrictus, verecundè dubitanterqve tibi ſcribo, cum grave ſit viro prudenti, novum nomen facere, qvi in veteri penè conturbet.

4. Perfricabo tamen frontem, neqve nunc humanitate tua abuti grave mihi erit, poſtqvam ſemel verecundiæ fines ſum transgreſſus.

II.

1. Non, ut arbitror, animo tuo excidit, cui nihil mearum rerum ignotum eſt, & cujus in ſinu omnia deponere conſuevi: qvibus me beneficiis ornarit Agapetus, qvibus præſidiis, conſiliis, opibus, cum fortunæ iniqvitate colluctanti ſubvenerit, qvam fidenti animo partes ille meas ſemper ſuſceperit.

2. Accedit commune omnium hominum ſuffragium, qvi ut integritate ſpectatum, civilis officii non ignarum, notæqve & expertæ fidei hominem, in cœlum laudibus extollunt, omnibusqve in exemplum proponunt.

III.

1. Senatoris locum fato affinis tui non ita pridem vacuum cum multi affectent, nemo unus, me qvidem judice, eſt præter Agapetum, qvi in locum demortui ſurrogari mereatur.

2. In ampliſſimum hunc ordinem ut cooptetur ille, cupiditate ardet incredibili; etſi nihil ambitioſius more prenſatorum facturus ſit, qvi ſatis in virtute ſua præſidii ad Spartam illam ornandam ſe habere exiſtimet; niſi fortè futuri ſint, qvi modeſtiam ejus ſuam putarint occaſionem.

3. Qvare amicis illi opus eſt, qvi dextram porrigant, qvi ſuis nervis rem agant, ſuis conſiliis viam muniant, ut totum ex ſententia ejus negotium conficiatur.

4. Qvod niſi fiat, ne ille cum omni ſolertiâ ſuâ jaceat vereor, & nunc qvidem illa ſine exitu deliberatio futura ſit.

5. Qva in re ſi juvare ipſum, ut ſane potes, volueris, omni obſervantia, omnibusqve officiis te proſeqvetur, & ut parem referre gratiam poſſit, omni conatu enitetur.

IV.

1. Nam ſi per ordinem veſtrum oculos circumfero, ſingulorumqve rationes, & conſilia perpendo, Tu ſolus eris, qvi & me & illius cogitationes officiis vicerit, atqve adeò omne deſiderium noſtrum exhauſerit.

2. Novi enim tuum ingenium, qvi, qvicqvid facere ſtatuiſti, prolixè cumulatèqve facis, proqve amicis omni contentione tibi dimicandum exiſtimas.

3. Multum præterea in Senatu nomen tuum eſt, qvi omnia prudentia tua gubernas & moderaris, ut gravius futurum ſit verbum tuum ad illam rem unum, qvàm aliorum ſexcenta;

4. Nec metus nobis ullus erit, ne æmulorum auferant conſilia: amas enim hominem, atqve ita amas, ut omnia, dummodo cupiditati illius ſatisfacias, ſis poſtpoſiturus.

V.

1. Qvare, etſi in hoc negotio apud Te, virum prudentiſſimum, proficere poſſumus ſuadendo, gratia tamen nunc contendimus & rogando, ut Agapeti noſtri cauſam omnem ſuſcipias, & ad eam voluntatem, qvâ ipſi cupis, meâ qvoqve commendatione tantus cumulus accedat, qvantum me abs te amari mihi perſpectum exploratumqve eſt.

2. Sic enim tibi perſvadeas velim, ſi ex noſtra ſententia rem confeceris, omnium tuorum officiorum, qvæ & multa & magna ſunt, unum hoc optimum maximumqve me exiſtimaturum.

VI.

VI.

1. Verum de me, ut tibi videbitur; tacita enim hæc relinqvam; tametſi officium neceſſitudinis minime videtur repudiandum.

2. Neqve enim in Reip. negotiis amicitiæ jura vel planè abjicienda vel diſſimulanda ſunt: neqve omnino peccabimus, ſi utriusqve rationes, cum à decoro & honeſtate non diſcedunt, cum doli utilitatisqve noſtræ abeſt ſuſpicio, conjunctas habeamus.

3. Magni vero hoc ad Remp. intereſt, ſi ad graviſſima conſilia hoc præcipuè tempore acceſſerit, & ampliſſimo ordini adjungatur homo non opibus tantùm & amicitiis florens, ſed peritiâ & uſu rerum inſigni ad omnia inſtructus, ut qvi in qvascunqve partes verſatus ſemper τετράγωνος ſibiqve ſimilis exiſtat.

4. Non diſſimulabo & illud, qvam ob privatas rationes te in eo eſſe conſilio expediat, qvi publicam utilitatem, cum opportuniſſimam ſe tibi jam occaſio præbeat, in tuum commodum convertes.

5. Magnus qvoqve ad honorem gloriamqve tuam cumulus accedet, qvem omnes Reipublicæ bono invigilantem, de ſalute civium ſollicitiſſimum, in oculis ferent, & in cœlum laudibus extollent.

6. Qvare è manibus tibi tam ſplendidam occaſionem labi non patieris: in qvamcunqve enim partem agitaveris negotium, omnes viri, amici boni, addo & Senatoris numeros implebis. Senatus in te fidem & honeſtatem, Agapetus noſter favorem, ego amorem, omnes in Te officium ſtudiumqve prædicabimus.

Exemplum VIII. ex epiſt. 3. lib. 10. ad Famil.

1. Etſi rarus ad nos hoſpes venit Agapetus, ita tamen attemperatè hodiè venit, ut qvaſi Deus è machinâ advolaſſe videretur. Magnæ mihi voluptati fuit, variis de rebus miſcuiſſe ſermones, qvi ne momentum qvidem horæ perire mihi paſſus ſum, qvo non ab ore ejus pependerim. Erat enim vel eam ob cauſam jucundior hæc confabulatio, qvod conſilia, animum, mores atqve adeo vultum mihi tuum in ſuaviſſimis ſermonibus ſuis qvodammodo repræſentaret: nam vel ex oculis ejus legere poteram, qvæ literis committere non es auſus.

2. Mirificè ille mihi tuam in re bellica peritiam ſingularem prædicavit, qvæ qvotidie magis eniteſcit, & nunc majoribus qvaſi theatris proponitur. Nihil dicam de juſtitiâ tuâ, qvâ provinciam tuam gubernas, ſagaciſſimus conſiliorum omnium moderator, in qvâ ille efferenda copioſus & freqvens fuit. In rebus verô gerendis neminem te conſideratiorem, & ad omnia momenta circumſpectiſſimum, & præſenti animo eſſe affirmabat. Accedunt virtutibus tuis tam variis tot rerum experimentis ſpectatis mira conſuetudinis ſuavitas, facillimi mores, aditus molles, minimè triſte ingenium, qvo qvaſi coagulo & vinculo familiaritates contrahuntur & retinentur. Qvæ ut ille in cœlum extollebat laudibus, ita è converſatione freqventi mihi non ignota, adhæc commemorabat mihi inuſitatam tuam liberalitatem, qvi non, ut qvidam ſolent, inanibus te promiſſis amicos tuos tractare, ſed reipſa juvare dicebat, tum demum, ubi omne ad rem auxilium emortuum eſt, vel ſolâ oratione beneficus. Libenter

benter amplector tales amicos, apud qvos ſi nomen noſtrum in gratia ſit, in cœlo mihi verſari videor.

3. Qvod vinculum, qvæ res deeſt noſtræ conjunctioni? nam à pueris & à majoribus vetuſtus amor, conſuetudo, ſtudia paria, excreverunt, & qvantum memoriâ præterita repetere poſſum, mutuis ſemper officiis parentes, filii, affines, cognati, certavimus. Te jam inde à puero delegi, qvem amarem, qvem in ſinu foverem, omnibusqve deliciis provocarem, & coaluit cum ipſis annis noſtra familiaritas; ut ab ætate, ita à virtute qvotidiana ſumens incrementa, cum ſtudio meo, tum judicio tuo confirmata.

4. Hinc eſt, qvod mirabiliter tibi favemus, te tuâ virtute frui cupimus, dignitatis tuæ amplificatores. Cujus eò majorem rationem habere debemus, qvo arctior mei tuiqve honoris eſt conjunctio, ut de ſalute meâ ſollicitus mihi eſſe videar, cum in tua laboro.

5. Vide verò, qvantum tibi decoris, qvantum dignitatis adjunxeris, qvi ſummis ornatus honoribus in illud aſcendiſti faſtigium, qvo abjecti aliorum animi non pertingunt. Ipſa tibi virtus hanc gloriæ viam patefecit, illa facem prætulit, illa ſignum ſuſtulit, illa ſolida honoribus tuis fundamenta ſubjecit. Comitata verò res tuas eſt inuſitata qvædam felicitas, & qvædam commoditas, proſperitasqve vitæ. Nam cum omnibus opibus circumflueres, facilè moleſtias omnes avertiſti, contentiones malevolorum ſuperaſti, ut nullæ jam amplius tempeſtates tibi ſint metuendæ. Atqve illa omnia conſecutus primo ætatis tuæ gradu, eaqve adoleſcens ornamenta habuiſti, qvæ viri demum magnis laboribus molitionibusqve vel exblandiri ſolent, vel extorqvere. Expugnaſti æmulorum machinationes, qvas vel ingenii tui acie prævifas ſummoviſti, vel animi tui conſtantia oppreſſiſti.

6. Nihil eqvidem cognitione complecti poſſum, qvod tuæ dignitati accedere poſſit, niſi unum illud, qvo per omnium annalium memoriam triumphare poteris, ac immortalem tibi lauream ſuſpendere. Vides miſera hæc & calamitoſa Reip. tempora, qva jam aliqvot procellis ſubmerſa pene fuit. Illi te totum impende, ruituram & propemodum jacentem erige, libertatem exſtinctam in vitam revoca, cives ſibi ipſis redde, conſiliis, ope, omnibus illis præſidiis, qvæ vel prudentia tibi ſuggeſſit, vel fortuna commodavit. Nam ſi qvis mihi rerum illarum ſenſus eſt, hanc ego palæſtram nulli, niſi tibi, deſignare poſſum, in qvâ ingenii robur exerceas. Hanc viam ut ineas, ipſa te Reip. luctuoſa facies invitare videtur: ipſe ſvadeo, hortor, impello, vel ſocius, vel miniſter conſiliorum tuorum futurus; ne ſit, qvo mihi diffidas. Cujus tantum abeſt ut cauſam vel ſuſpicionem habeas, ut de nullius hominis amore certior eſſe poſſis: qvi, ut tuâ cauſâ omnia cupio & volo, ita Reip. cauſa, cum in tuam incidit, cupere & velle debeo: ut itaqve cauſam communem habere videamur.

7. Solet tibi etiamnum, ut puto, in mentem venire illius temporis (neqve enim ulla te præteritarum rerum cepit oblivio) cum occultæ qvædam de te jactarentur voculæ, ad temporum genium & indolem compoſuiſſe te mores animiqve ſententiam,

ſentiam, & timidiorem in nutibus aliorum obſervandis fuiſſe: ac penè mihi perſuaſum fuiſſet, quod populi rumore ſpargebatur, niſi Te animumque tuum & mores rectiùs noviſſem, ut rumorem hunc, qui jam per ſe raucus factus eſt, contemnendum arbitrer. Multa ſæpe ſilentio transmittimus & diſſimulamus, autoritate & potentia æmulorum territi ac ſupreſſi, cum alia omnia intus ſentiamus, neque in publicum conſilia noſtra proferamus, ne quid diſſenſione noſtra & immaturo conatu turbetur, quod idoneo tempore prolatam rem feliciùs ad exitum perducet. Idem te feciſſe nulla dubitandi cauſa eſt, præſertim cum poſteriorum temporum eventis mihi conſtet, non fuiſſe illum animi tui ſenſum, quem frons, vultus, verba atque externa illa ſpecies tua, præ ſe ferebat.

8. Quandoquidem verò facta nunc eſt aliqua rerum commutatio, nihilque jam obſtat, quo minus publicæ tuæ voces audiantur, illaque in luce omnium proponantur, quæ muſſitanda tibi antea fuerunt, nunc, vel me non monente, quæ tua prudentia eſt, intelligis, qvid tuorum ſit nervorum, ſquidve tua autoritate accedere rebus noſtris momenti poſſit. Qui aliorum vereri judicia antea debebas, & timidiuſculè in nonnullorum voluntatibus hærebas, nunc non ſingula digitis dimetiri opus habes, cum tuum ad arbitrium ceteri libentisſimè omnia conferant, diſſenſioneſque malevolorum obmuteſcant. Exſpectat te celſiſſima dignitatis ſedes, qui ad conſulatum propediem vocaberis. Vivis in illa ætate, quæ vires, nervos, efficacitatem, animum vigilem & ad omnia momenta circumſpectum commodare rebus gerendis poteſt. Tanta præterea ſunt in te naturæ & doctrinæ præſidia, tanta virtutis ornamenta, ut nemo lingua, nemo manu promtior in ſenatu habeatur, & ad eloquentiam tuam Reſpublica tota quaſi attonita videatur. Circumſpice Senatum omnem, & quam habeamus Reipublicæ ſpeciem, animis oculiſque verſa, nemo eſt, qui ruenti libertati lacertos lateraque ſupponat; unus ſolus inventus es, in cujus prudentia poſitas omnes noſtras ſpes habemus.

9. Quare niſi in te ipſum velis eſſe injurius, tuamque dignitatem vilipendere, quæ ut rectè factorum comes à viris bonis repudianda non eſt, & cujus amor honeſtis ingenitus animis eſſe ſolet: illa tibi cura nunc unicè ſuſcipienda eſt, ut gloria tibi cumulatior veniat, omniumque annalium memoria celebretur.

10. Ac ſanè, ſi quid ego rectè judico, nulla tibi firmiora eſſe poſſunt ad famam parandam ſubſidia, hoc tempore, quo Reſp. undique tempeſtatibus obſeſſa præſens exſpectat naufragium, quam ſi tu peritus gubernator à ſcopulis, ſyrtibus in quietum libertatis portum deduxeris.

11. Scribo hæc ad Te, ſed verecundè & dubitanter: vehementer enim animi pendebam, utrum has ad te literas darem, an has cogitationes meas in obſcuritate & ſilentio reponerem. Sed vicit tandem atque expugnavit titubantem animum amor, quem Reip. quem tibi ipſi debeo: cujus geminis incitatus ſtimulis, nihil habeo, quod excuſem. Neque enim, quâ es humanitate, in ſiniſtram partem interpretaberis, quæ bono à me animo ſcripta vel res ipſa teſtari poteſt. Tantum autem abeſt, ut pædagogiam in te exercere animum induxerim, quaſi meo tibi conſilio demum diſcendum,

quid ex re tuâ ſit, ut à te ſapientiæ prudentiæque monita ipſe exſpectem, tuæque ſententiæ (neque enim diverſa à me ſentire potes) ſubſcribam.

12. In eodem prudentiæ civilis ludo inſtituti ſumus, atque eò uterque conſilia noſtra dirigimus, ut ſalus populi ſuprema Reip. lex, ejusque gloria & libertas integra ſit & illibata. Finem itaque ſcribendi faciam, ne, quæ epiſtola mihi ſcribi cœpta eſt, in librum exire videatur.

13. Tu verò ita exiſtimes velim, ſolo amore, non inani aliqua in rebus civilibus σοφιστείᾳ me inductum hæc ſcribere. Interea perſuaſiſſimum habe, nullam in animum altiùs curam deſcenſuram, quam quæ in ſalutem dignitatemque tuam impenditur. Qvantum enim me ipſum diligo, tantum in te adhibeo diligentiæ, qui pro amici rebus tanquam meis, omni, non modo contentione, ſed & dimicatione, elaborabo.

21 Exemplum IX. ex Epiſtola 74. lib. 13. Cic. ad Fam.

Non puto te fugere, quæ & præſens tecum egerim, & per literas de Lucii Oppii familiaris mei & L. Egnatii negotiis. Et novi ſanè tuum in me amorem & obſervantiam, ut non facilè crediderim, te rerum mearum & amicorum obliviſci velle, niſi & mei ipſius oblivifcaris. Ne vero ipſe & literis in te parcior, & in cauſis amicorum ſegnior videri poſſim, iterum de amicorum ſalute ago per literas; quorum tu cauſam agas, etiam atque etiam rogo; cavebisque, quantum in te erit, ne mihi iteratâ hac commendatione acta ſint agenda. De L. Egnatii negotiis inprimis velim cogites: noſti enim, quanti hominem amem, quanta ſit noſtra familiaritas; ut vel eo ſolo, ſi me ames, ad deſideria mea implenda poſſis debeasque permoveri. Puta, eundem eſſe eum, qui petit, & eum, pro quo petit: nec tàm illi tu hoc officium crede, quam mihi, exhibiturum; qui in re meâ non magis laborarem, dum laboro in re amici, quæ etiam eſt è re mea. Fac ergo, ne inter ſolos nos diſpereat amor noſter & illaudato perimatur ſilentio, quod profectò fiet, niſi etiam aliis amoris noſtri conſtantia ſummusque animorum conſenſus innoteſcat. Sit ergo L. Egnatius quoque inter illos, qui è facili tuo aſſenſu cognoſcat, quanti tu me æſtimes: ne ille dubitet, ſe à me æſtimari. Triplicem itaque amicitiam uno quaſi ſolidabis & conſervabis officio, tuam erga me, meam erga te, tuam atque meam erga L. Egnatium. Vide, ne tam ſplendidam bene merendi occaſionem prætermittas; quod te vehementer rogo.

22 Exemplum X. ex epiſt. 75. lib. ejusdem.

Perſcripſi ante hos octo dies ad te de negotio amici, quod multis tibi nominibus ivi commendatum: qvamvis propter ſilentium hactenus tuum vix, quid ſperare habeam, conſtet. Peccare in amicitiam noſtram quodammodo viderer, ſi bis peterem à te, qui vel ad nutum ſolebas eſſe promptus. Cum vero ſciam, tantis te diſtineri implicarique negotiis, ut facilè non quidem amicitiæ officia, ſed illorum maturationem, memoriæ poſſint ſubripere, iterum mitto has meas, quæ aurem tibi vellicent; præſertim cum C. Aviani Flacci amor me ad ſcribendum adegerit, cujus cauſâ nihil non tenta-

tentaverim, & mehercule debeo. Qvod ſi in memoriam hæc tibi revocare attinet, qvæ neſcire te recens tempus non ſinit, noſti qvid præſens ego non ſolum tecum egerim, ſed & qvam tu mihi humaniſſime reſponderis. Nec poteram facilè credere, abiiſſe tibi ex animo argumentum Epiſtolæ, qvam de eo accurate ſcripſeram. Sed putavi tamen, me ejus commodis non vigilaturum, ſi aliqvam ſcribendi occaſionem prætermitterem, freqventiam literarum vocans in ſubſidium commendationis. Non poteram deeſſe amico, cujus preces mihi ſunt imperia: qvamvis in ſuſpicionem me à te adduci poſſe videar, qvaſi in dubium vocem eam, qvam ſemper hactenus tàm erga me, qvam erga alios, exhibuiſti, conſtantiam. Ignoſcat tamen, ſi deſideriis amici occupatus, vehementius flagitem: qvæ & ſemper æqviſſima eſſe credidi, & tibi non ingrata.

Exemplum XI. Dilatationis enthymematicæ ex Ep. 3. lib. 13. ad Fam. 23

In hâc multa enthymemata & argumenta coarctantur, ob qvæ commendari debeat Fuſius Memmio. Epiſtola ita habet: *A. Fuſium, unum ex meis intimis, obſervantiſſimum ſtudioſiſſimumqve noſtri, eruditum hominem & ſumma humanitate tuaqve amicitia digniſſimum, velim ita tractes, ut mihi coram recepiſti. Tam mihi gratum id erit, qvam qvod gratiſſimum. Ipſum præterea ſummo officio & ſumma obſervantia tibi in perpetuum devinxeris.*

Habet illa Epiſtola octo argumenta, duo à perſona Ciceronis, duo à perſona Fuſii, qvatuor à perſona Memmii deſumpta. Illa ſi ſingula Syllogiſtica forma proponantur, magnus apparatus argumentorum naſcetur: ſi per ſuas partes, qvas Rhetores tradunt, dilatetur, longe major apparatus erit. *Primum* argumentum eſt, qvod ſit unus ex intimis Ciceronis. Hinc talis Sollogiſmus: qvicunqve ex intimis meis eſt, illum præ ceteris debeo commendare. Atqvi Fuſius &c. E. Majori propoſitioni poteſt addi alia ratio; nam amicorum commoda ſunt mutua. Minori addatur ratio per comparationem: nemo eſt inter amicos meos, cui plus fidam. Illuſtretur alia ſimilitudine vel proverbio. Concluſio hic omitti poteſt, & ceteris omnibus argumentis ſubjici. *Alterum* argumentum eſt: qvi ſtudioſiſſimus noſtri eſt, debet commendari, &c. Majoris ratio eſt: amor enim amorem provocat. Minoris: nullum officium, qvod amicus amico præſtare potuit, prætermiſit. Addi poteſt illuſtrationis loco enumeratio. *Tertium* à perſona Fuſii: qvi eruditus eſt, debet commendari. Majoris ratio eſt: eruditio enim omnium bonorum complexum habet, & per ſe jucunda eſt & honor illi debetur. Minoris ratio addi poteſt, qvia omnibus eruditis ſe talem probavit. *Qvartum* eſt: qvi ſumme humanus eſt, commendari meretur. Majoris ratio hæc: humanitas enim vinculum eſt, qvo homines inter ſe colligantur. Minoris: qvod plurimos viros inſignes ſibi hâc ratione devinxerit. Seqvuntur argumenta à Perſona Memmii. *Qvintum* eſt: qvi amicitia tua dignus eſt, ille debet tibi commendari. Ratio Maj. delectum enim inter amicos habes. Min:

Virtutes enim in illo ſunt, quæ tibi in pretio, honeſtas & fides. *Sextum* eſt: qui promiſit, ſe amicum ſuſcepturum, ille ſervare debet. Majoris ratio; nam in eo verſatur boni viri & amici fides. Min: noſti, quid nuper inter nos de illo actum fuerit. *Septimum* argumentum: qvodcunque gratum amico amicus eſſe novit, præſtare debet. Atqui Menimium ſibi Fuſium habere commendatum, gratum eſt Ciceroni amico, E. Majoris ratio hæc eſt à contrario: Si ignotos nobis conciliamus quacunque re, mul to magis amicorum benevolentia conſervanda eſt. Minoris ratio: niſi id gratum eſſet, non tam operoſe tantoque ſtudio id à te contenderem. *Octavum* argumentum: qvi novum amicum ſibi parare poteſt, occaſionem non debet prætermittere. Majoris ratio: aucto amicorum numero, fortunas noſtras augemus; nihil eſt ad vitam ſuaviter ducendam commodius: oblata occaſio arripienda eſt. Illuſtretur ſimili; nemo theſaurum ſibi ſponte oblatum reſpuit. Minoris ratio: ipſe ambit; ego illi me proxenetam fore pollicitus fui. Nos exemplum dilatationis ex hac epiſtola proponemus.

25 *Etſi non temerè amicorum negotia turbare ſoleo, nunc tamen hanc mihi epiſtolam imperavit amor, quem virorum optimo, uni ex meis intimis, debeo, qui me parario tuam ſe exorare poſſe amicitiam ſperat. Et ſunt ſanè multa, quæ me inducunt, ut hoc ipſi officium denegandum non eſſe exiſtimem. Nam cum meâ causâ ipſi cupio, tum tuâ; neque ipſius virtus contemptim habenda eſt, quæ vel majoribus theatris proponenda videbatur. Ac primo quidem ipſo intimo amico fruor, quales tenerrime amare ſolemus, inter quos præ ceteris mutua illa florere debent officia. Unus inter omnes amicos meos eſt, quem conſiliorum ſocium omnique cogitatione conjunctum habeo. Ac noſti, etiam inter amicos valere, quod vulgato verbo dicitur: multos eſſe laurigeros, paucos Phœbos: multos thyrſigeros, paucos Bacchos. Multos quidem habui & nunc habeo, qvi mecum loqvuntur ſuaviſſimè, qvotidianas apud me ſalutes deponunt, verbis magnifici, lingua factioſi, inertes opera: neminem unqvam, qvi majori me obſervatione coluit, plusqve beneficiorum in me cumulavit. Cui ſanè niſi memorem animum præſtitero (provocat enim amorem amor, & trahuntur beneficia beneficiis) ingratum me hominem ac inofficioſum omnes, tuque ipſe, cum tibi illa non ſint incognita, dixeris. Verum non meo ſolum nomine ejusqve in me meritis veſtram metiri amicitiam volo. Satis in ipſo virtutum eſt, qvibus omnium hominum ſibi favorem facilè attraxerit. Nihil ipſo fieri poteſt eruditius. Literis omnibus artibusqve eſt inſtructus, quibus & per ſe honos debetur, & omnium honorum complexus ac conſociatio continetur. Omnibus ſane viris doctis dudum ſe talem probavit, qvalem mea tibi commendatione ornatum propono. Si ſuavitatem noſſes hominis ſummamqve humanitatem (qvo nullum efficacius in hominum conciliatione vinculum eſt) nullam ad cuſtodienda vitæ civilis munia præſidium paratius, rueres in amplexus hominis, qvi omnes ſibi cives officiis, obſeqviis, ſtudiis mirificè devinxit. Amabis itaqve hunc hominem, qvem amore dignum ſuæ virtutes declarant, qvem tuæ ſibi conciliare laborent. Si enim conſilia tua ſeqvi vis in delectu, qvem inter amicos conſtituere ſoles, nemo erit tuis moribus ac-*

commo-

commodatior, & te ipſum tuasqve virtutes, & qvicqvid tibi charum amplumqve eſt, ſummam deniqve honeſtatem & fidem, qva nihil acceptius in amicitia eſt, in ipſo deprehendes. Meminiſti ipſe, qvos inter nos ſermones de illo miſcuerimus; qvæ tu ipſe mihi pollicitus fueris. Nihil verò tu etiam primoribus labris polliceri ſoles, qvin promiſſo fidem ſubdas. Neqve inter illos es, qvi amicorum de amicis ſpernere judicia ſolent: tuorum etiam voluntati obſeqvi honeſtas interdum jubet, ſi illi non honeſta tantum, ſed & utilia ſuaſerint. Non ignoras, qvam in prenſandis ignotorum hominum amicitiis ſeduli eſſe aliqvi ſoleant & ambitioſi. Qvo minus dubito, æqve te ſollicitum fore, cum in mea conſervanda, tum in illius, qvi favorem tuum ambit, benevolentia arripienda, ut ille in tua ſibi gratia paranda ſummopere laborat. Niſi enim hoc mihi gratum eſſet, niſi ille tanto amicitiæ tuæ deſiderio flagraret; non ego tam operoſe id à te contenderem, nec ille tam ſollicite & qvaſi cum convicio commendationem ſui flagitaret. Deniqve ſi nihil te movet, illud moveat, qvod amicum tibi novum paras, etiam antiqvis illis antiqviorem tibi futurum. Noſti vero, qvam amicorum acceſſionibus fortunas etiam noſtras augere ſoleamus, qvam nihil ſit ad vitam ſuaviter ducendam commodius, ſi amicis, qvaſi fulcris qvibusdam & præſidiis, res noſtras muniamus. Qvo te beatum fore minimè dubito, ſi occaſionem, qvæ tibi me parario offertur, ut theſaurum, divina virgula oblatum, accipere non detrectaveris.

Exemplum XII. qvo è ligato in ſermonem ſolutum convertitur Epiſtola. 26

Eſt & hoc dignum tirone exercitium, ut poëticam orationem vinculis ſolvat, & ad orationis liberæ habitum efformet. Facillimè hoc fit in Epiſtolis Horatianis, qvæ verſu qvidem ſcriptæ, ita tamen, ut ſermonibus videantur propiores. Si enim periodos aliter formes, atqve illa immutes, qvæ qvodammodo numerum & dictionem poëticam ſapiunt, nullo negotio elegantem Epiſtolam in ſoluta lingua conficies: cui uſui accommodatius erit, ſi aliqvando formulas ex Cicerone parallelas congeras, qvibus ſenſum eorum, qvæ in Ciceronis Epiſtolis occurrunt, eleganter varies. Idem qvoqve tentare poteris in Ovidianis Epiſtolis, qvæ plus habent poëtici, formularum tamen elegantia etiam cum Cicerone certant: qvem paralleliſmum notavit *Henricus Stephani in Diſſert. de Vario Epiſtolarum genere.* Ac poſſunt tales formulæ ex Epiſtolis poëticis inter reliqva etiam colligi, uſui futuræ illi, qvi cum judicio & delectu illis utetur. In Horatianis Epiſtolis præire nobis poteſt Lubinus, qvi perpetuam paraphraſin in Horatii Poëmata edidit. Sed is, qvia ſenſus verborum inveſtigat, multaqve circumſcribere opus habet, qvoniam paraphraſis eſt, & commentarii vice fungitur, non eam habet ſermonis compoſitionem, qvæ convenit Epiſtolæ. * Nos 27
exemplum proponemus *ex Epiſt. 9. lib.* 1. qvæ eſt commendatoria, ſed qvæ mira brevitate omnia iſta comprehendit enthymemata, qvæ poterant afferri ad aliqvem commendandum, qvem potius coacti, qvam ſponte, commendamus.

Qvanti tu me facias, Claudi Nero, Septimius unus intelligit. Vehementer enim rogavit, precibusqve ſuis qvaſi coëgit, ut commendare ſe tibi ac tradere vellem, hominem nec ingenio tuo, nec domo tua, qvi optimos eligere ſoles, indignum. Nam qvoniam me propiori tibi junctum amicitia cenſet, facile qvid apud te efficere valeam, ac me ipſo qvidem novit accuratius. Multa qvidem cauſabar; ſed cum verendum mihi eſſet, ne data me opera extenuare amicitiam noſtram putaret, tui faveris meæqve potentiæ diſſimulatorem, aut utilitatum amici incurioſum, ut ſeqvi meas rectius poſſem, atqve ita apud amicum in culpam incurrerem; perfricare frontem apud te malui, urbanorum more hominum, per impudentiam extorqvens à te, qvod modeſtia vel non poteram, vel non audebam. Qvod ſi apud te violatæ modeſtiæ, amici cauſa, reus non tamen vituperor, rogatum te peramanter velim, ut in domeſticorum tuorum numerum hominem bonum tibiqve, ut ſpero, ad omnia obſeqvia promptiſſimum recipere ne dedigneris.

CAP. XV.

SYLLOGE EXEMPLORUM,

Strictiore imitatione ex Epiſtolis Ciceronis, qvas Melchior Junius ſecundum omnia genera collegit, expreſſorum.

§. 1. *Exempla imitationis ſtrictioris ex* Epiſtolis Ciceronianis, *& qvidem commendatoria.* 2. *cum alia ejus argumenti.* 3. *eadem variata.* 4. 5. *duæ aliæ ejus argumenti.* 6. 7. *cum reſponſoris.* 8. 9. *petitoria.* 10. *eadem variata.* 11. *cum reſponſoria.* 12. *adhortatoria.* 13. *& reſponſoria.* 14. 15. *ſuaſoria cum reſponſione.* 16. 17. *conſultatoria cum reſponſ.* 18. 19. *officioſa cum reſponſ.* 20. 21. *conciliatoria cum reſponſ.* 22. *conſolatoria.* 23. *eadem amplius deducta.* 24. 25. *alia cum reſponſione.* 26. *gratulatoria.* 27. 28. 29. *eadem variata cum reſponſ.* 30. 31. *eucbariſtica cum reſponſ.* 32. *laudatoria.* 33. *reprehenſoria.* 34. 35. *expoſtulatoria cum reſponſ.* 36. 37. *querula cum reſponſ.* 38. 39. *nunciatoria cum reſponſ.* 40. *Imitatio qvomodo inſtituenda.* 41. *eſt triplex.* 42. *puerilis imitationis ratio.* 43. *phraſium collectio.* 44. *earumqve connexio juncto exemplo.*

Epiſtola Commendatoria ex Epiſt. 9. lib. 6.

1 NIhil poteſt Agapeto noſtro fieri jucundius, nihil noſtri amantius. Qvare ab ineunte ætate illum omnibus horis in oculis fero, complexu teneo, non ipſius tantum, ſed & patris favore officiisqve ad hominem illum arctius mihi jungendum incitatus. Mira in illo eſt eloqventiæ vis; abundat præterea doctrinæ incredibili varietate & copia; ut non tam mea commendatione, qvam ſuis niti virtutibus poſſit, ac animis non irrepere tantum, ſed & blanditiis ſtudiisqve ſuis rapere

rapere poſſe videatur. Nihil ergo attinet, argumenta circumſpicere ſolicitius, qvibus favore tuo dignum eſſe oſtendam. Plenam, ut puto, apud te merebitur fidem noſtra de illo homine, non opinio, ſed exiſtimatio: cui accedit impoſita mihi qvædam neceſſitas, ut ipſi benè cupere debeam, & res ejus, qvoad fieri poteſt, ornare, ac ſalutem ejus tueri. Idem tibi apud omnes animus & eadem voluntas, qvi amore tuo ſemper complecti ſoles notæ & expertæ fidei homines, artibus variis inſtructos, & ad Reip. munia tractanda adhibere. Qvo magis etiam hunc Agapetum noſtrum inter clienter tuos numerabis, qvi non ſuis ſolum moribus ſuisqve virtutibus commendatur, ſed noſtro præterea ſuffragio adjutus, apud te aliqvo numero & loco haberi meretur. Curabis igitur hoc negotium, non ut alienum, ſed ut meum, itaqve tuum: qvoniam ut mihi te cupere non ignoro, ita ejus hominis cauſa omnia, qvæ potes, (potes autem omnia) te velle confido. De tuis omnibus officiis id mihi gratiſſimum fore credas velim, cui officia mea ſtudiaqve ad omnes bene merendi occaſiones intenta, ipſeqve me, qvantus qvantus ſum, & omnia mea obſeqvia commendo. Vale.

Alia commendatoria ex Epiſtola 16. lib. 11. Cic. ad Famil. 2

Adcò te qvidem impeditum tenent civilia officia, perpetuisqve clientum incurſationibus, ſtudiis, ſermonibusqve obſideris, ut non niſi per cuniculos obrepere tibi auſit hæc Epiſtola. Qvare negotium hoc dedi fratri meo, ut molles aditus & mollia fandi tempora obſervans, attemperatè tibi traderet has literas. Qvemadmodum enim ſalutatores crebri & importuni obturbare ſolent; ita Epiſtolæ, non loco redditæ, vires, oculos, voluntatemqve hominum occupatorum violant. Si vero ab rebus tuis graviſſimis tantum eſt otii tibi, ut Epiſtolam hanc legere non dedigneris, ſi frater meus te nunc inficientem & vacuum deprehendit, facilè me animum tuum expugnaturum confido. Agapetus noſter ſacro ordini initiari cupit, & Spartam Sacerdotis ambit; in ejus conſuetudinem me penitus immerſi, non blanditiis aſſentationibusqve illectus, ſed virtute, doctrina, optimisqve moribus. Qvare illum in familiariſſimis meis eſſe volui, ac multos jam eo utor annos. Nihil ergo mirum, ſi ejus cauſa & cupio & volo, qvem exiſtimationis meæ ſtudioſiſſimum cupidisſimumqve eſſe ſcio. Illud etiam me non parum commovet, qvod homo ad omnia officia factus, difficillimo planè rerum noſtrarum ſtatu, eis ſibi me beneficiis obſtrinxit, ut, niſi apud me grati animi & fidelis memoria ſupereſſet, ἀχαριςίας mihi crimen ſubeundum ſit, qvod ego toto animo deteſtor & abhorreo. Qvæ, cum in civium noſtrorum ſermonibus ac mentibus hæreant, an unqvam ex animo meo diſcedat illorum memoria? ita ergo exiſtimes velim, me petere munus ſacrum. Qvanqvam enim Agapetum noſtrum virtus ſua commendat, & divinæ humanæqve ſcientiæ cognitio profundior, tamen, qvaſi hæc non ita eſſent, meo potisſimum impulſu, hoc negotium gerendum ſuſcepi; ut ſi fortaſſe ipſi non eſt, à meâ procuratione aliqvod cauſæ æqvisſimæ accedat momentum. Firmiter enim mihi perſvadeo, habituras apud te aliqvid ponderis preces meas: qvanqvam ratum penſumqve nihil habes, niſi qvod

juſtum

juſtum ſanctumque eſt. Id tamen magis nunc curabis, cum à me tibi commendari videas; qvem ut inter amicos tuos repones, ita deſideria explere, quoad poteris, non gravaberis. Qvoniam ergo in ſenatu & populo regnas, operam dabis, ut illorum plurimos Agapetò noſtro conficias. Loquaciores, quàm velim, ſunt literæ meæ; ut ſolent eſſe, quæ in deſideria & affectus ſe diffundunt. Finem igitur ſcribendi faciam, ubi hoc unum tibi ingeſſero, de innumerabilibus tuis in me officiis nullum mihi unquam fore gratius. Vale.

Eadem variata.

Cum tu ſemper ſis occupatiſſimus, dieſque omnes & horas in Reip. negotia impendas, in Reipublicæ commoda peccare videbor, ſi te gravioribus intentum rebus literis meis avocare auſus fuerim. Ideo in mandatis illi dedi, qui has tibi traditurus eſt literas, ne te ex improviſo aggrediatur, ſed mollia fandi tempora diſpiciat, quibus te & alloquatur, & literas legendas exhibeat. Si enim rectè te novi, non commites, ut conqueri de ſtudiis officiiſque tuis amici poſſint, qui totus ad officia factus, nulla in re illorum deſideriis deeſſe ſoles. Non fallar ergo ſpe & opinione mea, ſi literas meas attentè perlegeris, atque omnia illa, quæ à te peto, facillimè impetraturum me confido. Spartam Sacerdotis ambit atque petit noſter. Habes rem totam, quæ me ad ſcribendum impulit, cujus mihi cauſæ nec leves, nec paucæ ſunt. Non ignoras ipſe, quàm ſanctum amici nomen ſit, cujus cauſa cupere velleque omnia debemus, quæ quidem noſtræ facultatis ſunt. Fuit mihi verò cum hoc homine atque per longum uſum quaſi inveterata amicitia atque familiaritas, ut injuriam ille gravem interpretari poſſit, ſi in re, quæ maxime ad illum pertinet, deſtituerem. Converſatio mihi cum illo penè quotidiana eſt, qua ita oblector, ut omne mihi tempus acerbum exiſtimem, quod ſine illo tranſigendum eſt. Non attinet nunc memorare, quam ille in rebus meis curandis, ornandis ac juvandis, fuerit ſollicitus, ut beneficiis ejus obſtrictus, atque illi propemodum obnoxius vivam. Qvæ me cauſa præ ceteris omnibus impellit, ut, quibus poſſum officiis, ipſi voluntatem meam declarem, ne tantorum beneficiorum memoriam planè exuiſſe videar, ac ingratorum hominum numero, qui rectè de rebus judicant, me adſcribant. Tu ergo Tibi non rem ipſam tantùm, non Agapetum noſtrum, ſed & me ipſum Tibi propone, quaſi ipſe Spartam illam ambirem, teque ut mei causâ ſollicitus ſis, rogarem. Nam, quanquam Agapetus noſter aliena commendatione non indiget, iis ornatus virtutibus, quæ omnium facilè ferire oculos poſſunt, quæque à nemine ignorantur; tamen, ut nunc ſunt tempora, quibus ipſa quoque probitas Patrono indiget, ego omnem rem auſpiciis meis agendam eſſe decrevi. Qvod ſi ergo meus Tibi amor cordi eſt, de quo ego quoque minimè dubitandum eſſe exiſtimo, illum nunc erga me affectum oſtende, ut deſiderio Agapeti per tuum & auxilium & conſilium ſatisfiat. Qvod ſi te eâ in re difficilem non præbueris, omnemque tuam induſtriam, fidem, curam in hoc negotio rectè curando impenderis,

deris non Agapetum tantum æternum tibi devincies; ſed & illam, qvæ inter nos eſt, amicitiam novo qvaſi fulcimento firmabis.

Alia commendatoria, ex Epiſt. 17. lib. 13. qvâ Principi erudito Studioſus ad munus Scholaſticum ab Academiâ commendatur. 4

Philomuſum optimæ indolis, præclaræ ſpei, ſingularis induſtriæ juvenem, ſinu noſtro fovimus, atqve omni operâ noſtrâ, monitis, conſiliis, præceptis ita percoluimus & expolivimus, ut neqve nos laboris noſtri, neqve illum pœnitere fructuum poſſit, qvos ex converſatione ac familiaritate noſtra percepit. Qvare è multis, qvos Academia hæc alit, civibus unum hunc deſignavimus, qvem amore noſtro complecteremur, & conſiliis commendationeqve noſtrâ ornaremus. Itaqve cum ſpes illum teneret, fore, ut & apud Te, Princeps Sereniſſime, aliqvo numero eſſet, ſi nobis in pretio fuiſſe intelligeres, ſinceris virtutum in officinâ noſtrâ educatarum teſtibus, ad Te viam affectavit, & Tuâ motus clementiâ & ſuo ductus conſilio, qvod ipſi probatur maxime; cum nobis non diſplicere intelligeret; qvi ita ipſi cupimus, ut rem literariam in patria ab ipſius eruditione ornari magis cupiamus. Non ergo ſollicitius argumenta circumſpicimus, qvæ apud Te in gratiam illum ponant, cúm ipſum per tot annos ſpectata probitas & eruditio oſtendat omnibus, neqve Virtus ejus tam ſit obſcura, ut noſtra illa declaratione demum illuceſcat. Non ipſi hederam ſuſpendimus, non laudibus illum cumulamus, qvod aſſentatorum eſt, aut qvi gratiam aliqvam blanditiis ſuis aucupari volunt: ſed, qvod virorum bonorum eſt, & à nobis reqviri poterat, vitæ eruditionisqve luculentiſſimum ipſi teſtimonium perhibemus: qvo plus apud Te, prudentiſſimum rerum æſtimatorem, perficiet, qvam elogiorum emendicatis lenociniis. Cupit ille palæſtræ Scholaſticæ admoveri, non impar huic congreſſui Achilles: imo ſi rem recte putare velimus, πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων ſuam ipſe cauſam aget ſuis virtutibus. Qvam nos de eo opinionem habeamus, qvod judicium, his literis teſtamur. Non ille majora viribus affectat, magna in illo ingenii vis, lacertos affert & latera, jam pridem ad hoc ſtudiorum genus præparata. Tu vero, Princeps maxime, pro ingenii tui perſpicacitate ſumma ita hæc definies, ut non tam noſtro, qvam tuo ſtetiſſe judicio videaris: qvi, qvod in Principe rarum eſt, penetrare iſta animi tui ſolertia potes. Cui ſi ille cauſam ſuam probaverit (probaturum autem auguramur) nullam ille vel rigidiſſimi cenſoris de ſe ſententiam ſubterfugiet.

Alia commendatoria ex lib. 2. Epiſtolâ 6. 5

Nondum conſtante famâ atqve omnium ſermone celebratum erat, te iter tuum ad urbem directurum, cum negotium villico dedi, ut has ad te perferret literas: ſed tamen, cum propius te abeſſe ab urbe non incertis rumoribus ſpargeretur, compertum

tum vero haberem, dudum te commoviſſe Aſia, tantæ mihi molis res illa viſa eſt, ut præmature factum dici non poſſet, ſi literæ ad te mitterentur, qvas primo qvoqve tempore mitti rei neceſſitas efflagitabat, & ipſe vehementer cupiebam. Qvod ſi mea in te ſtudia ac officia eo loco numeroqve habentur, qvo tu ſemper habes; ſoles enim ſummis ad cœlum efferre laudibus, qvæ ego vix humi repere contendo; pudentius à te, ſi qvæ magna negotia depoſcenda eſſent, aliqvid per literas flagitarem. Perincommode enim accidit illis, ac non parum ſollicitos habet, qvi eos, ad qvos ſcribunt, à ſe beneficiis affectos exiſtimant. Armatæ enim illæ preces ſunt, & qvi ita petunt, vim potius inferre modeſtiæ ac pudori alterius, qvam precario, & leniter, & bonis verbis petere videntur. Nam remunerationem officiorum exſpectant, & merita meritis compenſari volunt. Qvoniam vero beneficia in me tua nemini ſunt obſcura, adeoqve in ipſa luce in oculis omnium verſantur, eſtque liberalis ingenii, illi, cui accepta multa fers, ferre plura, non habui ambiguum, à te per literas contendere, in qvo omnia experiri neceſſitas qvædam cogit. Maximè qvidem illuſtria atqve inſignia tua ſunt merita, qvibus à te devinctus ornatusqve immoderata qvadam profuſione ſum: qvo enim non ſtudio magnificentiæ prolaberis ſupra ſortis tuæ menſuram? ſic tamen mea fert opinio, ſuperari me beneficiis tuis, utut innumerabilibus, utut ampliſſimis, non poſſe, humerosqve noſtros oneri tuo ferendo pares futuros. Sed non parum certe facultate mea confiſus, omnia favoris tui argumenta in me cumulari patior, qvorum velut ſemina voluntas mea concipiat, largiore aliqvando proventu refundenda. Qvocunqve me animo & cogitatione converto, Reipublicæ noſtræ mecum commentor ſtatum: & qvoniam inſtat conſulatus mutatio, in eam deductus ſum cogitationem, neminem dignius, qvam Milonem, Remp. ſuſtinere poſſe. Exiſtimo enim, nullam meam operam eſſe tantam, qvæ ipſi non debeat impendi, aliqvam etiam pietatis rationem habendam eſſe. Nemo unus eſt, qvi vehementius de eo laboret, aut honori ejus inſerviat magis, qvam ego; neqve unqvam mihi penſi qvicqvam erit, qvam ſi toto pectore ad illum ornandum incumbere poſſim. Magni enim tum ad decus, tum ad fortunas meas, intereſt. Hujus tamen tctius negotii conditor, ut intelligo, eſſe poteris, modo id præſtare in animum induxeris. Qvoniam enim unus illa potes, in te omnes noſtras ſpes habemus; neqve qvenqvam miniſtrum, ſocium, adjutorem habebimus. Multa ſe nobis dant ad manum argumenta, qvæ qvaſi prora ſunt & puppis ſpei noſtræ obtinendæ. Firmiſſima benevolentia bonorum hominum muniti ſumus, in qvorum animos influxit, me ex Tribunatu illi januam qvaſi patefaciente; ut ſpero, te habere cognitum. Non deſunt nobis benignitates plebis, in qvam ille ſe pene totum profudit, benigno alloqvio, comitate, invitando, beneficiisqve, qvos poterat, ſibi conciliando. Habet juvenes genere nobiles, ingenio promptos, gratia florentiſſimos, ſibi devinctos. In omni enim officiorum genere eminet ac præfulget in ipſo decori ac honeſti dignitas. Adeſt ipſi præter aliorum parata mea qvoqve ſuffragatio: nec deerunt forte, qvi autoritatem meam ſeqventur. Qvanqvam enim ipſe habeo exiguam efficiendi facultatem; tamen, qvia optima atqve

qve æqviſſima ſuadeo. & publicæ rationes poſtulant, ut qvædam neceſſitas rei ſit impoſita, credo omnes libenter ſententiam meam amplexuros. Deeſt conſiliorum noſtrorum architectus qvidam & machinator, qvem te deſignavimus, in qvo qvaſi prærogativam ſuffragiorum omnem eſſe exiſtimavimus. Nemo unus eſt, qvi tecum æqvari conferriqve poſſit, ut in te qvaſi corpus unum & conſilium totius Senatus eſſe videatur. Qvod ſi memoria hæc referenda gratia jucunda eſt, ſi me bonum, ſapientem, & civilis officii non ignarum, atque ex eo dignum judicas, apud qvem beneficium ponas, juſtam rem & facile oratam à te eſſe volo, ut hac me ſollicitudine liberes, hujus gloriæ cupidum foveas atque ſuſtentes, & conſpiratione conſenſuque tuo ad eum decorandum incumbas. De ipſo amico affirmaté tibi promitto, ſi ad ejus amicitiam aggregare te dignatus fueris, non temere habiturum, in qvo major eniteat virtus, modeſtia, æquitas, altitudo animi, quique honoris tui ſtudioſior cupidiorque futurus ſit. In me vero non parum honorum cumulaveris, ut tum demum cognitiſſimum habiturus ſim, eundem te fuiſſe in laude mea proroganda & extendenda, qvi fueris in ſalute conſervanda. Ego niſi teſtatum tibi ſciviſſem, cum has ad te literas darem, qvam maximis beneficii vinculis obſtrictus Miloni ſim, qvam mihi omnes machinæ ſint adhibendæ, qvam mihi præfulcienda atqve præmunienda ſint amico ſtudia, qvam omni opera, cura, diligentia in hoc incumbendum ſit; crebrioribus te literis appellaſſem. Nunc tibi negotium omne & totum hunc hominem trado de manu in manum, omniaqve, qvæ nobis chara atqve ampla ſunt, in fidem & patrocinium tuum collata volo. Unum hoc tibi declaro, ſi à tuâ virtute perfectum hoc ſit negotium, majoribus beneficii vinculis tibi, qvam Miloni, obſtrictus ero. Non enim mihi tam incolumitas mea ac ſalutis conſervatio cordi eſt, qvam me referendæ gratiæ voluntas delectat; cujus mihi grata æſtimatio animo reſidet. Cujus ut voti compos fiam, tu ex omnibus unus facile præſtabis. Vale.

Reſponſoria ad commendatoriam Studioſi ex Ep. II. *lib.* 5. 6

Mirificus tu ſemper officiorum meorum præco es, atqve in ipſis ornandis adeo effuſus, ut jam placere mihi iſta incipiant, poſtqvam tua interpretatione ſtudioqve ſemper fiunt ampliora. Itaqve nihil miror, pro nuperrimo beneficio meo, quantulum illud etiam eſt, tantum mihi gratiarum reponi. Gratiſſimum enim te ſemper fuiſſe comperi, eamqve animi virtutem, quam tu cumulatiſſime ſemper præſtitiſti, quibus poſſum, laudibus efferre non deſiſtam. Ferream mihi frontem oportet eſſe, niſi amoris illius ſtimulis moverer, animumque in te pronum ſummisque ſtudiis propenſum oſtenderem. Quod ut faciam, nullam patiar elabi è manibus occaſionem, omnes ipſe circumſpiciam. Quare τοῖν ἀμφοῖν amplexus fui, quod mihi ſuppeditaſti bene de amico tuo merendi documentum. Vix deguſtaveram literas tuas, ac ſtatim miſi ad hominem, ſi quid eſſet, qua in re commodare ipſi poſſem, nihil me omiſſurum in rebus ipſius & negotiis tractandis; ſed omnem induſtriam, omnes animi vires impenſurum. Quare ad ipſum ſcribas velim, moneasque, ut ille mihi

adſit frequens ſalutator, ſollicitet, interpellet, nullamque rem adeo gravem exiſtimet, quam ego non ipſius cauſa confecturus ſim, ſi virium illa mearum ſit & facultatis. Voluntatem certè meam ſemper ſibi habebit obnoxiam: neque enim mihi quicquam gratius eſſe poterit, quam ſi (quod vulgari verbo ajunt) de unâ fideliâ duos poſſim dealbare parietes, uno ſcilicet officio & novum parare, & veterem confirmare amicum. Vale.

7 *Reſponſoria ad Commendatoriam, ſub primarii Senatoris perſonâ, modeſtè ſe excuſantis, quod in petitione magiſtratus juvare illum nequeat, ex Ep. 2. lib. 10. ad Famil.*

Male ſit morbo illi, qui me lecto affixum tenuit, prohibuitque, ne in Senatum venirem, cum tua ageretur cauſa: cui ego me totum impendere ut voluerim, ita non licuiſſe, ægrè fero: neque tam malè habuit ipſe morbus meus, quam quod ſegnior nunc in amici negotiis tractandis videor. Neqve ſanè res vel me præſente omnino confecta fuiſſet: ſcis enim, quam ſuſpectæ æmulis voces meæ, quam illi mea judicia non tacitè tantum convellant, ac libidine quadam in transverſum rapti, vim veritatis negligant; modo in alia omnia abeant, & ægrè mihi faciant, cujus honeſtior videri poterat oratio. Nemo ſecum reputat, quid tua vel aliorum virtus mereatur; vel favoribus omnia patent vel nummis; virtus omnis poſt favorem & nummos eſt. Et religio mihi fortè fuiſſet, tot hominum perverſè ſentientium judicio te exponere; à qvibus ſi repulſus fuiſſes, exiſtimationi tuæ labes meo jumento adducta fuiſſet. Vitio itaque mihi non vertes, ſi in tua re expediunda omnia adjecerim conſilia, vel ad publica conſilia vocatus. Si qvæ res ſunt privatæ, quibus operam meam deſtinaſti, impera quidvis, in tua me poteſtate fore confirmo. Neqve in publicis tibi unquam deero, modo ipſe non turbem negotium, cujus conficiendi ſecurior per alios via eſt: ad tuam enim utilitatem omnia refero, eoque conſilia mea dirigo, ne ſaluti tuæ obſiſtant, cum tu profutura exiſtimas, de mea vel dignitate vel commodo parum ſollicitus. Rectius itaqve, me judice, facies, ſi cogitationem omnem de Sparta hac obtinenda abjeceris, & in aliam, qvæ ultrò tibi offertur, animum tuum converteris. Vale.

8 *Petitoria, quâ à Patrono commendationem petimus ad Principem, pro Spartâ aliquâ obtinendâ, ex Ep. 30. lib. 7.*

Ut nullam diem ſine linea abire Apelles volebat; ita tu nullum ſine literis perſcriptis tabellarium. Multæ inter nos magnæque intercedunt officiorum rationes, qvas nunqvam adeò accuratè ſubduxeris, quin potiſſima in acceptis meis referre ſit neceſſe: quibus ego ſolvendis ſi par non ſum, addico me tibi ex ære tuo mancipium, qvo utaris fruariſque, prout commodum tibi viſum fuerit. Tui enim beneficii res eſt, qvod aliquo loco ſumus, quod in luce hominum ſermonibusque verſamur. Qvod placere viris doctis, & quidem eorum principibus poſſumus, a tua autoritate procedit. Quando ergo nos ſemel reddidiſti tibi obnoxios, adde ſuperioribus tuis beneficiis unum

unum hoc maximumqve, ut tua commendatione innoteſcamus Viro illi magno, qvem omnes ſuſpiciunt, admirantur, in cœlum evehunt laudibus, ſi qua tibi ulla homuncionis hujus cura eſt. Hac me ambitione laborare non diffiteor, ut Viro illi placere incredibiliter cupiam. Qvæ ſi in me non reprehendenda eſt penitus, tu facies commendatione tua, ut voto hoc noſtro fruamur, qui & apud illum in gratiam me ponere potes, & qvod ab amico ſperare licet, cupis. Nullum mihi beneficio tuo majus obtingere poteſt, gratulabimurque nobis, ſi per te impetraverimus, quod tam anxiè à nobis qvæſitum eſt. Dabimus viciſſim operam, ne in ingratum hominem tot merita tua collata eſſe videantur.

Alia petitoria, ex Epiſt. 20. lib. 15. quâ quis Amicum, per Galliam & Italiam peregrinantem, petit, ut ſæpius ſcribat. 9

Etſi juxta cum ignariſſimis ſcio, quo in loco te deprehenſuræ ſit meæ literæ, jam κοσμοπολίτην, totoqve cœlo, totque terris à me disjunctum, dedi tamen Agapeto noſtro, ut non illas tantum tibi afferret, ſed & librum, quem nuper in lucem miſimus. Quod ſi ergo ipſi tam felici eſſe licet, ut in te incidat, habe hoc amoris noſtri monumentum, lege, cenſe, & quid tibi ſuper hoc argumento videbitur, reſcribe. Tuas enim literas, ut diuturnam explere ſitim cupiens, exſpecto, qvas cum tu promiſeris frequentiſſimas, adeo malum nunc nomen es, ut totus obmuteſcas. Sunt verò cauſæ & graves & multæ, qvæ te potius ad ſcribendum laceſſant, quam me, qvi excuſatus ero, ſi freqventius etiam ſcribenti tardius reſpondeam. Nusquam tu certo loco conſiſtis, atque eo, qvorſum te impellunt vel repentina vota & deſideria, vel occaſiones temporum & locorum, itinera tua dirigis; cum hic ego patriæ, domui, imo parietibus affixus & libris, exſpectare ſemper poſſim, unde tuæ ad me advolent literæ. Qvod ſi hoc tibi contemnendum videtur, tantine apud te patriæ amor eſt & cognatorum tuorum, ut eorum memoria tibi obverſetur animo, ut aurem vellicet; de qvibus omnibus certior fieri non niſi literis meis potes? accedunt deniqve tua negotia, quæ fidei meæ commendaſti: de iis certe explorare te convenit, utrum feliciter curentur, an ſegnius expediantur, ſi moleſtum tibi eſt, novis exterarum rerum deliciis animum earum cupidiſſimum paſcere. Qvod facere tamen ſolent amici, tam exiguo certè officio non difficiles futuri, ut neceſſariorum integram ſibi amicitiam conſervent. Illud movere te qvoqve poterat, nos tui ſtudioſiſſimos tuæ ſalutis cauſa angi, ne te forte aliqva, ut fieri ſolet in itinere, pericula circumveniant, aut ex incommodis cœli peregrini valetudo tua aliquid detrimenti capiat. Qva ut nos ſollicitudine liberes, tibi omnino danda eſt opera. Qvare ſi nos amas, ſcribe, & ita ſcribe, ut literas à te habeamus non jejunas ac ſtrigoſas, ſed frequentisſimas, & rerum novarum pleniſſimas: qvas ſi preces noſtras aſpernaris, etiam cum convicio pro jure meo & neceſſitudine noſtra efflagito.

10 *Eadem Epiſtola variata.*

Qvæ ego nuper edidi Schediaſmata, ad te jam recta tendunt, ipſa in via, antequam Lutetiam devenies, deprehenſura, quod non crediderim, nimis feſtines. Nactus hominem idoneum, cui recte dare poteram, volui te quoque participem rerum mearum facere, ſi qvid in illis eſſet, quod tibi non ingratum, vel quo alios mihi conciliare amicos poſſes. Fateor enim, hac me duci gloria, ut tenentur plerique, qui in literario hoc pulvere deſudant, ut innoteſcere cupiam Viris doctis, quod fieri nunc te parario poteſt, qui in Galliis, velut in patentisſimo totius orbis literati theatro nunc verſaris; ſed illa rerum mearum cura levior eſt, quam ut earum gratia te interpellem: majus eſt, quod nunc excruciat ſollicitumque habet, tui ſcilicet deſiderium, cujus igniculi tantum abeſt ut abſentia tua ſint exſtincti, ut potiùs in flammas erumpant, tuique memorem ſemper animum conſumant, niſi literis tuis ſubinde refocilletur: quas frequentiores ad me ut mittas, peto. Multæ etenim cauſæ ſunt, quæ ad ſcribendum te impellere debent, meque excuſent, ſi paulatim ab hoc officio ſim remiſſior. Tu itinera ſemper lenta & minuta conficis, incertumque eſt, in iſta percurſatione terrarum, ubi literæ te meæ ſint deprehenſuræ. Ne itaque inanis mihi labor ſumendus ſit, rectius facies, ſi de rerum tuarum ſtatu me feceris certiorem, quocunque in loco vixeris. Neqve enim fallere poſſunt tabellarii, ac tenet me mira rerum novarum cupiditas, cum tibi qvotidie ſe offerant, tam in re civili, quam in literaria, quæ ſcire mea interſit. Sunt præterea multa alia, quæ domi tibi præſtare poſſum officia, qvibus cum ego occupor, ita urgeor, ut parum mihi ad literas ſcribendas temporis ſuperſit; quod deeſſe tibi in iſtis peregrinationibus neqvit. Qvid enim facilius, quid honeſtius, qvam otia ſua amicis impendere, qvæ ne quidem laborioſa tibi eſſe poſſunt, etiam cum integros epiſtolarum libros ad me miſeris. Ut enim indefeſſo nunquam deeſt diſcendi argumentum, ita ſcribendi occaſio nunquam poteſt eſſe injucunda. Nunc hæc primò ex te cupio cognoſcere, quid novi moliatur Rex Galliæ, qvorſum fulmina ſua miſſurus ſit ille Jupiter. Nos enim, qvi procul ab hoc Jove ſumus, non procul ſumus ab ejus fulmine. Tu certè, qvi propior es, minùs pertimeſcis. Qvod ſi qvæ alia ſunt, qvæ ad Remp. pertinent, ſcribe, ut, quo ſtatu nos ſimus, quid metuere, quid ſperare habeamus, exiſtimare poſſimus. Tuæ mihi literæ erunt pro oraculis, & in illorum fide acquieſcam. Vale, tuumque amorem nobis integrum conſerva.

11 *Reſponſoria ad petitoriam amici, qui opem noſtram atque auxilium imploraverat in lite de honore ſuo cum aliquo ſuſceptâ, ex Ep. 6. lib. II.*

Venit ad nos Agapetus noſter, homo diligentisſimus tuique ſtudioſiſſimus ac tuas mihi literas obtulit, quibus negotium tuum forenſe mihi commendas, opemque meam ea in re ſollicitas. Arripui ego hanc benè merendi de te occaſionem ambabus,

bus, qvod ajunt, manibus. Neqve enim qvicqvam gratius accidere poteſt, qvam ſi rebus tuis utilem præſtare operam poſſim; qvas ita ad me pertinere perſuadeas tibi velim, qvam ſi meum in illis commodum unice verſetur. Ideoqve cum cauſas haberem & graves & multas, ne in Senatum venirem, cum tua cauſa diſceptaretur: ſcis enim, qvæ mihi cum nonnullis adverſaria ſit: tamen mutavi conſilium, cum tua cauſa qvidvis me cupere & debere fas eſſet, ne per meam abſentiam tuæ exiſtimationi periculum aliqvod excitaretur, ſi in lite tua dirimenda aliqvid temere cupideqve à nonnullis decerneretur. Noſti enim, qvanta ſit animorum immoderatio apud homines, qvi vel jura ſibi eſſe nata negant, vel eorum rudes ſunt & ignari; qvo hominum genere nihil eſt injuſtius. Mature ergo, & veluti Θεὸς ἀπὸ μηχανῆς conſiliis qvorundam interveni, tuisqve partibus adjunxi homines prudentiſſimos tuiqve amantes: qvorum ſolertia factum eſt, ut in cauſa hac ſuperior eſſes. Verum nolo hæc tibi in os ingerere, aut mea prædicare beneficia: ipſe, qvi literas tuas reddidit Agapetus, cum viderit, qvæ tua cauſa egerim, omnia narrabit. Neqve deerunt alii tibi amici, qvi hæc ad te perſcribant. Illud exploratum habeas velim, me totum in tua poteſtate eſſe, omniaqve facere, & porro facturum, qvæ ad decus & fortunas tuas augendas pertinere intellexero. Qvo ſtudio, etſi plures tibi habes addictos, id tamen operam dabo, ut ſummum & dignitatis & gratiæ inter amicos tuos tenere gradum poſſim. Vale.

Adhortatoria, qva aliqvis ex Ordinibus Status Belgici Collegam hortatur ad Remp. maſcule defendendam, ex Ep.3. lic. 10. cujus fuſior amplificatio cap. 14. n. 20. data eſt. 12

Nullæ me magis recreant deliciæ, qvam tuæ literæ; qvæ rarius ad nos veniunt, cum mitti ſubinde ſoleant. Forſitan in luto hærent cum ſuis tabellariis, qvo viæ omnes nunc pene intercluduntur; vel naufragio terreſtri perierunt, immiſſo omnibus campis Neptuno. Qvare me vehementer tua cauſa ſollicitum opportune refocillarunt ſermones, qvos cum Arnoldo ad nos revertente de te habui, & plurimos & pergratos. Prædicabamus uterqve virtutes tuas, qvibus nihil poteſt fieri præclarius; prudentiam per omnia rerum momenta diffuſam, ſuavitatem tuam incredibilem, qvæ tamen à graviſſimis moribus non deflecteret, qvodqve omnium mihi gratiſſimum eſt, amicitiam tuam jam ab ineunte ætate tot experimentis ſpectatam, tot teſtibus confirmatam. Qvibus de cauſis niſi tibi cuperem, bipedum eſſem perditiſſimus, ab omni bona mente honeſtatisqve ſtudio derelictus. Amor ergo meus impulit, ut ad te ſcriberem; & qvoniam omnia ſumma tum opibus, tum prudentia in Rep. complecteris, animum tibi meum declarare volui, cum ipſe tibi & per te Reip. bene proſpectum vellem. Sic enim exiſtimo, neqve me fallet, ut arbitror, opinio, eodem abs te animo, qvo abs me profecta ſunt, accipi debere, neqve ob ſummam virtutem æqvitatemqve tuam vel ſuſpicari ſiniſtram mentem poſſum. Vides, qvid afflictæ patriæ tempora reqvirant, qvæ illi ſpes, qvæ res, qvam

miſeræ

miſeræ ſint, qvem illa velut è machina Deum exſpectet. Tu vero vivis publico bono, in te ora convertunt omnes, in te velut in anchora ſacra confidunt; nec puto, falli illos opinione ſua, modo tu præſtes, ne ſpe ſua dejiciantur. Noſti optime, qvid hactenus in tuam virtutem injurii rumuſculorum ſparſerint nebulones nonnulli, qvaſi ſcilicet negligentius ſalutem publicam tractaveris, parumqve penſi habueris, an ſtaret caderetve Resp. Illis ego os, qvoties tulit occaſio, obturavi; neqve perſuadere mihi poſſum, in re vel minima fuiſſe abs te peccatum, qvi animum habes ad temporum & fortunæ fulmina jamdudum obfirmatum; aut ſi qvicqvam remiſſius egiſti, ſervaſſe te puto vires integras & latera Reip. ruinam minitanti, alio tempore magis profutura. Nunc ergo cum in illum ſtatum res noſtræ ſint deductæ, ut ſpei vix locus relictus ſit, foris nos vellicante Gallo, domi inſidias ſtruentibus Catilinis, animum tuum extende, exprome iſtorum conſiliorum theſauros, atqve in id curam cogitationemqve impende, qva arte averti à Rep. extrema poſſint pericula. Hæc tibi, ut eſt ad Reip. ſalutem honeſtiſſima, ita unica ad tuam gloriam, via. Niſi publico amore ductus hæc ſcriberem, vix excuſari poſſet mea audacia. Nunc vero cum his ſtimulis agitatum me ipſe ſentire poſſis, da operam, ut iidem à tuo ingenio profecti te fortius incendant ſtimuli; qvo dignitatem, qvæ per ſe ſumma eſt, tam præclara occaſione ad poſteros, & ultra omnia ſecula extollas. Vale.

13 *Reſponſoria ad priorem epiſtolam, ex Ep.* 4. *lib.* 10.

Ita plane eſt, ut ſcribis; viæ omnes intercluſæ ſunt, neqve qvisqvam ad vos excurrere tabellarius per has viarum moleſtias poteſt, qvo factum eſt, ut ſileat inter nos literarum commercium, qvod nullo tempore mihi tecum poteſt eſſe ingratum. Nihil enim profecto eſt, qvod tui cauſa ſubire nolim: patent tibi mea officia, totus ego tuus ſum, & in tui amorem tot me impellunt cauſæ, ut vel ſine literis tuis nominis tui memoria mihi ſemper in animo hæreat, imo plane ob oculos merita tua verſentur. De mea itaqve fide ne dubites, rogo, qvi in te colendo patriam mihi conſtituerim ſanctitatem: parebo tuis conſiliis, qvæ ut ſunt prudentiæ pleniſſima, ita affectum tuum omnibus numeris abſolutum teſtantur. In utroqve te admiror, qvi, ut amorem mihi tuum declarares, prudentiſſimo conſilio ſubveniſti; ut prudentiam oſtenderes, bonæ voluntatis qvaſi nuntio atqve interprete uſus fuiſti. A me ipſo, imo à bona mente abirem, ſi tuis ego monitis locum non relinqverem; ideoqve vel ſola voluntatis tuæ declaratio animum nutantem confirmaret. At vero nihil dubito, nulla in re hæreo, eodem ſpes votaqve mea collineant, qvo tu reſpiciendum eſſe putaſti. Qvid autem eſſet, cujus gratia ab hoc propoſito me paterer dimoveri? dudum ego tot fortunæ beneficiis mactatus, cujus ego favorem ambiam? cujus lucri ſpes me illiciat? qvi cum ſemper mihi honorem propoſitum habuerim, unum hoc bonæ famæ beneficium rebus meis addi poſſe ſperem. Qvicqvid itaqve meis movere potero viribus, id ut Reip. bono fiat, omnem operam curamqve impendam. Scis, qvanta ſit ſenſuum & animorum noſtrorum conſpiratio: nam vel abſentem videre

mihi

mihi videor, ac audire ſalutaria inſtillantem præcepta, qvæ qvidem adeo tenaciter animo meo inſident, ut in tuis totus habitare conſiliis videar. Inſanæ plebis rumuſculos, non eſt, ut cures; non norunt illi, qvid intus geratur, & ſecundum ſpeciem rerum judicant, earum vero abditas cauſas non perrumpunt. Videbis aliqvando, me rem omnem ita geſſiſſe, ut non ſit, de qvo reprehendere me jure poſſis. Ego certe nihil impenſius cupio, qvam ut tibi Viriſqve bonis mea placeant ſtudia: placebunt autem, ſi Reip. illa ſunt ſalutaria, & mihi ipſi non ingloria, qvi poſt Reip. bona meo & amicorum honori ſecundas tribui. Vale.

Svaſoria ad aliqvem Reip. cauſâ abſentem, ut reditum in patriam maturet, ex Ep. 10. lib. 4. 14

Qvandoqvidem apud nos ſilent omnia, dum ubiqve regnat armorum ſtrepitus, atqve adeo omnibus bonis hominibus obturatum os eſt, qvas à me literas exſpectes, niſi miſeriarum plenas, & qvotidianæ calamitatis commemoratione qverulas? Sed ne has qvidem opus eſſet ſcribere, cum propediem oculatum te hujus ſcenæ ſpectatorem fore inaudivimus. Qvoniam vero ad te noſter proficiſcitur Theophilus, non ſine literis meis dimittere volui, ut has tanqvam monitrices haberes, qvæ de reditu in patriam maturando injicere cogitationes poſſent. Nemo in tota urbe eſt, qvi deſiderium tui amplius ferat: implorat opem tuam ipſa Resp. atqve ipſa hæc Senatus ſubſellia alta voce te inclamare videntur. Venies ergo, ſi me amas, ſi Rempublicam, ſi patriam non odiſti, qvæ tuo nunc indiget conſilio: neqve obices tibi poni ab amicis potius patieris aut à negotiis non adeo neceſſariis; plura ſunt domi cuſtodienda, qvam foris recuperanda. Non deſunt forte hic, qvi oculos tuos non ferunt, qvi tamen abſentiam in ſuum vertunt commodum. Non eſt, ut illorum ſuſpicionibus & cavillationibus movearis. Tu potius id age, qvod agendum tibi eſſe, ipſa honeſtas, ipſa officii ratio clamitat. Qvod ſi & rei familiaris curam non abjeciſti omnem, etiam illa te movere poterit, & domum pertrahere. Ego certe mearum partium eſſe ratus ſum, ut tibi ſtatum noſtrum proponerem, ut conſilia ipſe cum nobis capias, qvid afflictis his temporibus nobis omnibus ſit agendum. Vale itaqve, & ſi potes, advola.

Reſponſoria ad Svaſoriam de reditu, ex Ep. 4. lib. II. 15

Fruſtra ſim, ſi, qvod alii facere ſolent, fucatis verborum lenociniis tua in me officia collaudem: faciant, qvi per cuniculos & blandimenta favorem tuum ambiunt. Res ipſa certe loqvitur, qvo me amore ſemper complexus fueris, qvæ propria tibi perpetuaqve fuerint adverſus me ſtudia. Imo, ſi recte te novi, ingrata auribus tuis accidet illa beneficiorum tuorum commemoratio: qvæ etſi ſunt cumulatiſſima, & mihi qvotidie ante oculos verſantur, tu tamen tegi illa mavis, qvam in publicum produci. Oſtendiſti ſane non ita pridem ſingularem in me monendo affectum, pro ſalute meâ excubans, etiam cum ipſe non animadverto, & negotiis pere-

grinis immergor. Svades reditum in patriam iis argumentis, à qvibus diſcrepare mea conſilia neutiqvam poterunt. Certe ſi aliter ſentirem, reprimere me tua admonitio deberet; ſi dubitarem, hortatio impellere. Tu ſcilicet unus es, qvi mihi cupiat, unice inter tot meos propinqvos & neceſſarios, qvi vix ad animum admittunt mea negotia, ſuisqve potius commodis intenti, à me meisqve fortunis oculos dejiciunt. Rara profecto illa fidei & benevolentiæ exempla ſunt, ecqve gratiore animo recolenda. Nihil itaqve cunctatus, arripui monitu tuo itineris conſilia, & qvam primum cœlo ſicciore viæ complanabuntur, hinc diſcedam, propediem, ut ſpero, vos firmos valentesqve viſurus. Me interim, usqve dum veniam, meritorum ac virtutum tuarum paſcet memoria; qvas, ut animo meo propoſitas ſemper habeo, ita tacitus nunc qvidem veneror; ſed dabitur, qvod ſpero, aliqvando occaſio, qva affectum tibi meum fortunæ felicitatisqve tuæ ſitientiſſimum declarem.

16 *Conſultatoria, qva conſilium damus amico, qvid tempore belli in ſumma rerum perturbatione faciendum: ex Epiſt. 14. lib. 14. Cic. ad Famil.*

Tot tantisqve documentis animus tibi conſtat meus, ut nulla in re dubitare de fide ac amore meo poſſis; neqve enim mihi tam ipſa ſalus cordi eſt, qvam mihi eſt veſtra, hoc præcipue tempore, qvo ſumma vobis imminent atqve extrema pericula. Increbeſcit de adventante exercitu fama, eaqve vobis non obſcure minatur. Ac vereor ſane, ne ſuperveniat vobis illa tempeſtas, velut ex improviſo fulmina in caput veſtrum excuſſura: circumſpicietis, ſi ſapitis, effugia, ut elabi aliqvo commode poſſitis; niſi intercludant vos atqve circumveniant, qvod vereor, difficultates, qvales metuere omnes poſſimus. Qvo in ſtatu res veſtræ ſint, ipſi, ut opinor, non ignoratis, & hoſtis fortaſſe melius, qvam vos ipſi, novit. Facile enim vel è ſinu veſtro vobis fieri poſſunt inſidiæ, jugulum libertatis veſtræ petituræ. Qvam gravia illa pericula viris honeſtis ſint futura, facile vos ipſi intelligitis. Qvis enim modus adſit hoſtili furori, per omnia impune graſſanti, atqve internecionem ipſam intentanti? in ipſo veſtigio capienda vobis non ſolum ſunt conſilia, ſed & in effectum deducenda. Si qvid mearum opum rerumqve eſt, qvibus indigetis, nihil in me patiar deſiderari. Qvod ſi mature effugere hanc procellam animus eſt, mecum eſſe belliſſime poteſtis, & ſecuro in loco ſpectare ſtrepitus & turbas ferocientis militis. Sin locum tenere & exſpectare fortunam veſtram animus eſt, id operam date, ut illum præſentem ſemper habeatis, & ad qvoscunqve caſus obfirmatum. Erunt, qvi conſilio ſuo etiam vos juvent, cognati mei, habetis etiam ſortis veſtræ ſocios, viros graves, omniqve rerum palæſtra exercitatos: ad hos reſpicite, & qvomodocunqve res ceciderint, virtutem conſtantiamqve vobis dignam oſtendite. Vale.

Reſpon-

Reſponſoria ad Conſultatoriam, ex Epiſt. 2. lib. 4. 17

Ut nunqvam mihi tuæ literæ ſunt ingratæ, ita difficillimo hoc tempore, ut diuturnam explere ſitim cupienti, venerunt. Verebar enim, ne rebus tuis jam fluctuantibus animo concideres, & quid conſilii tibi capiendum ſit, ignorares. Dum de his cogitamus, mutuosque cum amicis ſermones cædimus, tanquam lupus in fabula venit epiſtola tua, quæ te in his difficultatibus lupum tenere auribus nunciabat. A me itaque conſilium expetis? ſed quod? nam & me ipſa mens in his turbis deſtituit, atqve omnia etiam pejora veretur. Certè vel cum gladiatoribus in arena illud capere vix licet: major enim & propior vis mali eſt, qvàm ut locum relinquat humanæ prudentiæ. Qvod enim illis contingit, qui medio in mari ac immani & ſubita procella deprehenſi, non velum maturè complicare aut ventis ſubducere poſſunt, non clavum alio flectere; ſed irruente aquarum & turbinum impetu in naufragium præcipitantur: idem nobis in hac calamitate evenire videmus. Sola itaque in Deo & in animo forti ſpes poſita erit; vel ſi in fuga præſidium eſſe poteſt, è veſtigio vobis diſcedendum eſt & evolandum in loca vicina & munita. Qvod etſi ſine magna bonorum jactura non fit, tamen nihili hæc habenda ſunt, & in lucro deputandum, ſi vitam, ſi ſalutem, ſi conjugem liberosque ſalvos exportare posſis. Noli itaque moras nectere, ſed id primum tibi nunc eſſe puta, abire in tempore. Si quid officiis meis, conſiliis, opibus, re denique ipſa juvare potero, id ab amico exſpectes velim. Vale.

Officioſa, ex Epiſtola 29. lib. 10. Cic. ad Famil. 18

Cum de fortunæ tuæ iniquitate ad me perlatum eſſet, Amice ſuaviſſime, ita tuo ego malo percuſſus fui, ut meo non potuerim magis moveri. Sumpſi itaqve in manus calamum, & has amoris mei teſtes literas ad te exaravi, quibus animum tuæ ſalutis cupidiſſimum tibi declararem, & me non ſecundis tantum rebus tuis; ſed & adverſis, & penè everſis, amicum oſtenderem. Nihil mihi erit tam carum è fortunæ beneficiis, qvin partiri illud cum amico in extrema neceſſitate velim: depromentur tuæ ſaluti omnia, erogabuntur pecuniæ, qvot quantasque juſſeris; qvicqvid literis, officiis, ſtudiis denique meis, commendatione apud alios amicos, efficere potero, id in tui gratiam à me fiet omnino. Nam etſi non deſunt, qui de officiorum gloria mecum contendunt: habuiſti enim (an nunc habeas, ipſe noveris) amicos & plurimos & neceſſitate tibi conjunctos; me tamen hac laborare laudabili ambitione credas velim, ut in iis appetam principatum, neque à quoquam me vinci patiar, ad utriusque fortunæ vultus idem ſemper & τετράγωνος. Qvam animi conſtantiam ſi exſpectare etiam ab aliis potes, ut ſolent pauci admodum eſſe fortunæ iniquioris comites; in hac tamen calamitate felicem te prædicabo, qui, opibus ereptis, qvas largior fortunæ manus tribuerat, in amicorum præſidio nunc potes confidere, & in ſinu eorum conqvieſcere. Me certè quam cumulatiſſimè amici partes impleturum, neque unqvam à veteri illo animo, qvem adverſus te tuosqve habui, diſceſſurum promitto. Vale.

19 *Reſponſoria ad Officioſam, ex lib.* 10. *Epiſt.* 11.

Obruor tuorum officiorum cumulo, ut, quid primum poſtremumve laudem, non inveniam. Singulis enim me reddidiſti tibi obnoxium, atque ita tuum, ut & poſſesſione & uſu tibi videar mancipandus. Falleris, ſi gratias à me exſpectas; tanta enim tua ſunt beneficia, ut me elinguem reddant, & in eorum cogitatione tantùm, cum verba mihi hæreant, defixum. Quid enim ad beneficium tuum hoc addi poteſt? cum enim à me fugerent amici, trepidarent omnes, qui mihi erant conjunctisſimi, ut ſolus tu ſaluti meæ impendiſti, & cum timidè in medium conſulerent nonnulli, tu tamen in me juvando principatum tenuiſti. De fortunis, de vita, de dignitate mea decernendum erat, iis tuo beneficio fruor intactis atque intemeratis. Interveniſti enim, ut è machina Deus, eo tempore, quo minime exſpectabam, eo loco, quo tua autoritas unico mihi fuit præſidio. Quæ ſi mecum reputo omnia, parum ego feciſſe videbor, ſi vel vitam ipſam pro te profudero. Nihil eſt meorum officiorum, quanta etiam illa ſint, quibus ullam meritorum tuorum partem mihi videar aſſecutus. De eo ſanè animi angor, vivendum atque moriendum mihi eſſe ingrato. Tu verò, quæ tua benignitas eſt, animum hunc potiùs noſtrum reſpicies, quam ullam bene de te merendi facultatem, divini in eo Numinis bonitatem imitatus, cum ita omnes virtutibus tuis ſupergrediaris, ut tenuibus etiam officiis ſolaque virtutum tuarum memoria & prædicatione tibi ſatisfactum putes. Vale.

20 *Conciliatoria, ex Epiſt.* 17. *lib.* 6. *Cic. ad Famil.*

Nulla mihi dies abit, quin de te cogitem; ita animum meum occupaſti nominis tui memoria, ut tum demum ſuaviter me vivere putem, ſi tua mihi obverſetur imago, ut ſummè humani, ita ſumme docti hominis, & paterna etiam neceſſitudine mihi conjuncti. Sed ego propioribus malo cauſis tuam ambire amicitiam & favorem, quam longinquis illis, & quæ mihi cum pluribus eſſe poſſunt communes. Scilicet ut præſtantisſima forma per ſe allicit amatores, & ſui venerationem incutit omnibus, ita pulcherrima illa virtutum tuarum imago facilè in animo meo quotidianas illas formas delet; certè non tam efficaciter illæ me movent. Accedo itaque ad te, quaſi Herculis cujusdam Gallici catenis raptus, atque tuis me tibi compedibus obſtrictum ſiſto, te tuaque conſilia, quo me traxeris, ſecuturum. Quod ſi & illam, quæ tibi cum parente interceſſit, conjunctionem aliquo habere loco velis, etiam hæc te cauſa impellet, ut & filium in ejusdem amicitiæ hæreditatem admittas. Hac itaque fretus fiducia te mihi patronum delegi, imo in te colendo patriam mihi conſtitui ſanctitatem: tibi res meas dirigendas ornandasque trado; tibi, ut ſtudia mea conſiliis juves, ut curſum exitumque illorum deſignes, ſupplico. Qua in animi fluctuatione ſi tu tanquam beneficum ſidus mihi affulſeris, portum ac metam votorum meorum mihi videor aſſecutus. Ac videor mihi videre tempus, quo in hoc virtutis & bonarum artium certamine, te hortatore, triumphos agam. Totus interim

ego

ego tuus ero, & ſi qvid ab homuncione hoc proficiſci officiorum poteſt, tuo nomini tuæque gloriæ omne conſecrabitur. Vale.

Reſponſoria ad Conciliatoriam, ex Epiſt. 18. *lib.* 6. 21

Mirificè gratulatus mihi fui, cum tuas legerem literas, de acceſſione amici, qvi mea, qvalia etiam ſunt, provocare officia voluit. Non eſt, crede mihi, tam gratum, inſigni aliqvo augeri theſauro, qvàm ſi amicum inveniam novum. Sed quid dico novum? cum inter veteres cenſeri mereatur, cujus à parente ad nos quaſi per manus tradita familiaritas eſt. Enimvero commodè tu mihi in memoriam revocas paternam illam neceſſitudinem, qua me nunc etiam poſt fata parentis obſtrictum eſſe ſentio, ut in amicitiam tuam ſponte me immergere velim, ſi tu in mea arripienda eſſes ſegnior. Excute itaque omnem animo trepidationem, & qualem ipſe me eſſe vis, talem habe, meisque officiis arbitratu tuo utere, ſi qua in re tibi illa profutura eſſe exiſtimes. Verùm ut tu largior es facultatis meæ interpres (meo enim me pede metior, & quàm parum in iis rebus poſſim, quarum expetis à me conſilia, novi optimè,) ita tamen operam dabo, ne te ſpes illa fruſtretur; ſaltem aliquo officiorum proventu, ſi tam fœcundam tibi meſſem promittere non poſſum. Rogo te interim, ut hunc mihi animum conſerves, & amorem illum, cujus igniculos reſuſcitaſti, nullo tempore extingui patiaris. Vale.

Conſolatoria in adverſa fortuna atque exilio, ex Ep. 18. lib. 5. Cic. ad Famil. 22

Si quis unquam ex amicorum calamitatibus doloris mihi ſenſus fuit coortus, eſt ſanè maximus, quem ex incommodo tuo, quod a peſſimorum hominum inſidiis tibi illatum eſt, perſentiſco. Quare cum hoc malo te quaſi ſubito fulmine conſternatum exiſtimarem, mearum eſſe partium duxi, ut vel literis meis erigerem animum tuum, &, ſi poſſem, re ipſa juvarem; etſi ipſe eo loco ſum, ut aliorum indigere potius conſolatione videar, quem amicorum ſuorum calamitates æque ut ſuæ affligunt. Verum ut virtutis & ſapientiæ præſidia in omnibus meis caſibus robur animo meo ſubjecerunt, ita tu quoque nunc locum illis relinques, & ad hæc fortunæ tela te Achillem quaſi πάνοπλον oſtendes, vel Antæi inſtar è caſu ipſo novas vires reſumes. Quid enim eſt, quod te angere magnopere poſſit? qui meminiſſe potes & ſanè debes, hominem te eſſe natum, eaque conditione vivere, ut fortunæ viciſſitudines, quas in hac vita ſuſtinemus, ſubterfugere non poſſis. Imò, ſi recte rem putare velis, non eſt, quod fortunæ magnopere ſuccenſeas, quæ plura in te bona largiſſima manu cumulavit, ut leviore hoc malo illorum redimere invidiam poſſe videaris. Cum enim plerumque aliorum exemplo vel felices nos faciamus, vel infelices (nam felicitate illa, quam animo ſuo poſſidet ſapiens, nemo eſt contentus) ab utraque parte ejusdem vitæ fortunæque homines circumſpice: & te præ ceteris illis ornatum commodis videbis, qualia ne votis quidem ſuis homines tibi ſimiles promittere ſibi potuerunt. Florent illa virtutum tuarum

præmia, & ita qvidem florent, ut fructus earum nulla tibi invidia eripiat, nulla temporum calamitas intervertat. Hac itaqve parte ſecurus, ſi jacturam tuam bonorum tuorum cumulo appenderis, ut illis ſupra omnes te conſtitutum, ita hac omnibus te inferiorem eſſe deprehendes. Percenſe enim modo animo, qvot qvantæqve ſtrages nobiliſſimorum hominum in Republica fuerint, qvam illi vita, fama, ſalute, fortunis omnibus everſi, ne minimam qvidem, ſi vita ipſis ſalva eſt, ſpem ſibi reliqvam ſentiant. Rempublicam ipſam vide, nihil profecto eſt in illa, qvod tenere bonos homines tuiqve ſimiles poſſit; omnia flagitiis & ſceleribus ſunt oppreſſa; animam agit libertas, judicia & leges corrumpuntur; ipſa deniqve Salus morientem civitatem ſervare non poteſt. Quid ergo eſt, qvod te hic teneat? an qvod cadaveri ejus velis immori, & communi cum vectoribus ejusdem navis perire naufragio? Itaqve felicem te, qui ex illorum hominum conſortio abis, non tam ab ipſis relegatus, qvam ipſos à te, qvod Diogenes faciebat, relegans. Vivere igitur tibi potes, & ad te bonamque mentem redire, poſtqvam ab illis diſceſſeris. Venies & ad nos tui amantiſſimos, omnibusqve officiis, omni neceſſitudine conjunctos; quorum hoſpitiis, amplexibus, animis gratiſſimus hoſpes excipieris; quorum quotidiana colloquia facile omnem, qvam animo concepiſti, ægritudinem tibi abſtergent. Deniqve & ſolari in hac calamitate te poſſunt honeſta hominum judicia, qvi injuriam tibi factam norunt non ſolum, ſed & ſuis ſententiis damnarunt. Ne qvid de iis dicam, qui ſolam potentioris tui hoſtis autoritatem, ſecuti, eam, quam ore protulerunt, ſententiam toto animo & pectore execrantur, eam publice contrariaqve ſententia damnaturi, ſi, qvod vere ſentiunt, impune etiam in judicio efferre poſſint. Qvare ne te vel relinqvere alios, vel deſertum ab amicis putes, quorum ut aliqui clam tibi favent, ita multi palam tuas partes ſeqvuntur; me habebis, quem ſemper habuiſti, omni officio, ope, operaque tuum, qui te ſemper & obſervet & colat & diligat. Vale.

23 *Eadem Epiſtola amplius deducta.*

Quemadmodum aliorum morbis difficulter medentur, qui ipſi totius corporis doloribus oppreſſi ſunt; ita parum mihi conſiderate agere videor, qui te erigere afflictum & excitare abjectum cupio, cui ipſi optandum erat mali ſui levamentum. Acerbiſſimum enim dolorem hauſi ex tuo incommodo, tuique cauſa intimis ſenſibus angor. Tu tamen mihi ita hæres in medullis, ita te fero oculis, ut, quicquid eſt in pectore meo reliqvum conſilii & opis, id omne tibi cupiam impendi. Singulari itaqve ſtudio à te contendo, ut te ipſum adhorteris & indures, ac dolori tuo manum injicias, ne ille te virum, & quidem ſapientem virum, proſternat. Noſti vetus illud, homines nos eſſe, & nihil humani à nobis alienum. Quod ſi te parum conſolatur, vide in quo motu temporum, quanta in converſione rerum & perturbatione verſemur, qui non modo ſuccum omnem & ſanguinem amiſimus, ſed etiam colorem & ſpeciem priſtinam civitatis. Qvæ ſi recte apud animum reputaveris, moderatiore animo malum tuum feres, & moleſtias parvas ac leves facilesque toleranter experieris. Plura

vir-

virtutis & induſtriæ ornamenta in te ſunt: elucet vel ceteris exſtinctis ſola tua ſanctitas & prudentia: habes, qvæ qvidem in homine dicuntur bona, parentes, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, divitias. His tuis tam excellentibus bonis gaudere jure potes, qvæ in unum collata ſunt. Et nunc te mordet, unico & leviſſimo bono fraudari, & in tanta rerum omnium ſpoliatione levi aliqva deminutione multari. Qvot qvantaqve tuo labore qvæſita & collecta ſunt? qvæ tua virtute perfecta? qvibus tu ornamentis præſidiisqve redundas? ut vel in invidia atqve odio apud nobiliſſimos homines tui novi hominis virtus & induſtria videatur. Cum illi vel in ipſo gloriæ portu naufragium fecerint, tu exiguam accepiſti injuriam & pene nullam, qvi hanc rei familiaris lacunam facile explebis. Tua reſpicis qvidem mala, & tantum privata: nec vides, qvæ nobis imminent, publica. Qvanta rerum noſtrarum varietas atroci hoc & difficili Reip. tempore! ut nemo propemodum conjectando aſſeqvi poſſit, qvi curſus rerum, qvi exitus futurus ſit. Quam invalidum eſt legum auxilium? qvo prolapſa illarum ſanctionibus cuſtodita diciplina? Rogantur novæ, rumpentur rogatæ; judiciis iniqvis exſorbetur ſanguis civium; qvos non iniqvæ litium procellæ pervertunt, qvibus ſæpe ab his in majores plagas incidendum eſt? his tam malis temporibus & moribus, annon ſecundas atqve prolixas ejus res dicemus, qvi minimo cum damno ex illa Rep. evolaverit. Tu vero, qvi & ipſe præſidia tibi genueris, optimos liberos, fortunarum tuarum participes: qvi nos plurimosqve alios ad tuam amicitiam aggregaviſti, omnes amore ac officiis flagrantiſſimos, qvi conſuetudine qvotidiana, familiaritate, aditu, congreſſione noſtra fruaris, ſeria jocosqve nobiscum celebres, his opibus qvaſi per ludum & per negligentiam hunc caſum tuum ſuſtentabis. Noſti ipſe, qvam ſint multi, iiqve optimi viri, qui judicium de te latum, non cogitationis tantum tacito convicio verberent, ſed & magna vocis libertate perſtringant. Ac noſti, qvæ ſit qvorundam animi infractio & demiſſio ſimili nutu ac renutu unius potentioris hominis voto reſpondentium: qvanta fuerit in hac ipſa tua cauſa honeſtorum hominum dubitatio, hæſitatio, tractusqve verborum. In qvæ omnia ubi conſiderationem intenderis, non turbulente, ſed ſilentio ferre has plagas debes. Me qvidem certe tuarum actionum, ſententiarum, voluntatum, rerum deniqve omnium ſocium comitemqve habebis, & illud profecto, mihi te neqve cariorem neqve jucundiorem qvenqvam eſſe, cognoſces.

Alia Conſolatoria ex Epiſt. 14. *lib.* 5. 24

Nihil ad me literarum hactenus datum fuiſſe miror eqvidem, cum te freqventem in hoc officio invenerimus ſemper; niſi forte in muſeum tuum te abdidiſti, atqve ibi Muſis vacans, aliqvid literis mandas, qvod nomini tuo immortalitatem pariat, & doctis ſit in pretio. Qvod ſi ita eſt, vehementer laudo conſilium, qvod his fontibus exſtinguere dolorem tuum velis, qvos ſapientia ipſa tibi propinat. Sin, qvod vereor, doloris te vehementia ab hominum conſuetudine avocat, luctui tuo qvaſi immoriturum, ex lege familiaritatis noſtræ acerbam in te ſententiam pronuncio, ut qvi magna

te

te, magna alios, injuria afficias, cum te Reipublicæ, cum te amicorum utilitatibus ſubtrahis; qvibus, niſi fallor, plus debemus, qvam ut nos ipſos inutiliter affligamus. Ego vero non ſolum ſapientiam, ſed & prudentiam tuam, hic teſtem voco, an cauſa tibi ſit idonea, ob qvam angaris animo, teqve perpetuis lacrymis & doloribus excruciès. Tu ſcilicet, qvi abdita philoſophorum arcana perrupiſti, non ſenties, non intelliges, qvod qvilibet in populo; atqve te ipſum vivus videnſqve conficies? qvam aliqvi in te pertinaciam; qvi gravius qvid dicent, furorem interpretabuntur. Qvis enim ad te fructus, qvæ utilitas ex hoc mœrore promanat? an, qvod morbos in caput tuum laceſſis? an, qvod fata tua præcipias ipſe & præcipites? an, qvod tu intra parietes compreſſis ſedes manibus, lacrymis & vigiliis te maceras, gemitibus & ſuſpiriis omnem vitalem ſuccum exhauris, Reipublicæ cavetur, ne detimentum capiat? an amicis conſulitur, ſpem atqve præſidia in te ponentibus? an deniqve tibi ipſi ex ægritudine ſalus, è dolore gaudium, è ſollicitudine qvies, è deſperatione ſpes exſpectanda? O vero te miſerum! imo bis miſerum, qvi ipſum te vis eſſe miſerum, & ipſas miſeriarum tuarum cauſas adeo perdite amas. Scilicet ut tu diſpellas, novam, qvemadmodum Cæcias, malorum nubem attrahis: & erat tamen prudentis animi, omnes illos evitare ſcopulos, qvibus naufragium tuæ ſalutis ſis facturus. Qvare, ſi rationes non admittis, & has ſurdo narramus fabulas, ſaltem nos audi tui amantiſſimos; qvos dolor tuus ita affligit, ut ſuo non poſſint vehementius affligi; vel precibus noſtris te expugnari patere, ut ad conſuetudinem noſtram te recipere, atqve ex illa lenire dolorem, velis. Non eqvidem te his præceptionibus meis velut in ordinem redigere laboro, aut pædagogiam aliqvam in te exercebo. Si tibi ſtudia noſtra ingrata fuerint, qvantum tamen in me eſt, monere te volui, atqve à qvotidiano luctu avertere: duo enim ſunt, qvæ me in diverſam partem trahunt; qvorum alterum hoc eſt, ut rationibus noſtris tuam voluntatem adjungas; alterum, ut nulla re tibi moleſtus eſſe velim. Vale.

25 *Reſponſoria ad Conſolatoriam ex Ep.* 15. *lib.* 5.

Nihil niſi amorem tuæ ſpirant literæ: adeo, ut in fronte animum geris, ita in his affectum tuum prolixe exponis: de qvo mihi gratulor qvidem, ſed ut ad animum admittam, à me vix impetrare poſſum, iſtis doloribus afflictus, ut nulla mei erigendi ſpes ſupereſſe videatur; tuqve qvi amici qvidem partes agis, planeqve tuas, fruſtra omnino labores. Qvid enim in hac calamitate, qvæ ſubito nec opinantem oppreſſit, in qva nec conſilii locus eſt, nec ſpei, faciendum exiſtimas? ad amicos ut fugiam, ſuades? ſed qvos? qvam enim rarum hoc miſeris nomen eſt! Neqve enim neſcire potes indolem hominum, qvi rebus noſtris ſecundis ſecundos ſe oſtendunt, adverſis ſe avertunt, & qvaſi contagio qvodam infectos fugiunt. Pauci fuerunt, & tu forte ſolus, qvi malis noſtris indoluiſſe viſus es, eo majoris mihi nunc æſtimandus, qvo te promptiorem propioremqve mihi in his anguſtiis oſtendis. Unum hoc eſt, qvod animum mihi proſtratum refocillat, tuqve mihi totus theatrum es in urbem fugienti, in qva inter turbas & negotia forenſia multa qvidem, qvæ turbant, nihil, qvod delectare

poſſit,

poſſit, deprehendo. Accedit temporum ſumma iniquitas, quæ, cum virtute noſtra ſtare poteramus, ſuo qvodam turbine in caſum rapiunt, & communi ruina involvunt. Omnia enim ſunt indies graviora & acerbiora exſpectanda. Ad literas me ablegas & ſtudia, ut in iis conſeneſcam, & in earum ſinu has moleſtias deponam? Magnifica quidem hæc & honeſta eſt oratio. Sed vellem ego hic te videre Hectorem & Achillem, qvi tam forti animo ſit, ut hoc præſidio munitus, ferre hos inſultus æqvo animo poſſit. Vellem, qui os philoſophum ſonas, etiam pectus hoc nobis præſtare poſſis; qui homines ſumus, & miſeriarum ſenſum exuere non poſſumus. Nam ut illam è Stoa ſapientiam profiteamur, à nobis non impetramus, cujus magiſtri ſua ipſi doctrina in ruborem dati in mediis ſuppliciis atque in equuleo ipſo ſe felices gloriantur. Omnes ſcilicet extra neceſſitatis tela conſtituti mirificè animoſi ſunt, & generoſum illud pectus oſtentant, trepidaturi, ubi calamitatum moles oppreſſerit. Suſtineo tamen me, ut poſſum, ſtudiorum conſuetudine, ut, cum ab aliis contemplationibus animus avocatur, paulatim memoriam malorum deponat. Quare ut frequentiora nobis ſint & quotidiana illa ſubſidia, te mihi præſentem velim, ut mutuis confabulationibus ſegniorem ad arripienda hæc levamenta animum excitem, & minus me miſerum eſſe credam, quo magis cogitationum frequentia animum meum obtundo, & ad malorum ſenſum callum illi obduco. Venies itaque ad nos dudum deſideratus hoſpes; imò in hoc ludo ad conſtantiam patientiamque novus qvaſi Doctor, cujus ab ore & præceptis pendeam, & illa, quæ nunc animum meum excruciant, dediſcam. Vale.

Gratulatoria de Conſulatu, ex Epiſtola 8. *lib.* 15. 26

Etſi, quæ à te veniunt literæ, ſemper mihi ſunt exoptatiſſimæ, nuper tamen me mirificè delectarunt, & magnam mihi lætitiam attulerunt, quod ſummis te in Rep. honoribus ornatum eſſe intelligam. Qvoniam itaqve etiam ad meam utilitatem pertinere exiſtimo, ſi qua nova ſalutis dignitatisque tuæ lux effulſerit, affectus gaudii in hanc epiſtolam erupit, qua tibi de honoribus tuis gratularer, quos proprios perpetuosque tibi & Reip. ſalutares eſſe volo. Ingratiſſimus eſſem omnium, niſi & me iſtius tui gaudii ſenſus perculeret, quem ego in oculis tuli ſemper, in quo ego colendo patriam conſtitui ſanctitatem: cujus ego beneficiis propemodum obrutus vivo, ut nullam meritorum partem mihi videar aſſecutus, ſi vel vitam pro ſalute tua profudero. Accedit parentis tui voluntas in me propenſiſſima, qui in me ornando, & adverſus omnes fortunæ inſultus tuendo, nullam unquam occaſionem prætermiſit. Quæ cum animo reputo, totum me vobis debitorem profiteor, &, quoad ſpiritum duxero, profitebor. Quare cum hæc mihi quaſi hæreditaria à vobis bona ſint & perpetua, ineptus ego ſim, qui officioſis vos precibus obtundam, & ad nova officia invitem. Quod enim ſemper feciſti, ne nunc quidem, iſtis honoribus auctus, facere intermittes; qui non es inter illos, qui ad fortunæ ſecundioris vultus frontem ſuam fingunt, & in inferiore loco poſitos deſpiciunt. Imò, ſi te recte novi, ea animi tui honeſtas, ea generoſitas eſt, ut honores tui vel eo nomine tibi gratiores exiſtant, quod novam bene

merendi de amicis occaſionem nactus, me quoque & ornandum & juvandum animo promptiſſimo ſuſcepturus ſis. Vale.

27 *Eadem Epiſtola variata.*

Etſi quotidiana mihi de te eſt cogitatio, nihilque rebus tuis gratius; majore tamen non facilè lætitia elatus fui, quam cum primum in Rep. locum nuper tibi oblatum rumore publico intelligerem. Quare ſtatim exarſit mihi animus, & aurem amor ipſe vellicavit, ut ad te ſcriberem, & eum, quem in ſinu meo foveo, affectum, quia coram non licet, eminus & per epiſtolam declararem. Neque enim aliter fieri æquum erat, præſertim, cum te amarim ſemper, & nunc etiam in illa honoris acceſſione te mihi omni officiorum genere, obſervantia, ſtudio proſequendum exiſtimem. Non excidit animo ſuperiorum temporum memoria, cum ego adverſa cum fortuna conflictatus, tuam tanquam Herculis alicujus opem ſenſi, qui mihi præſidio eſſet, & ab omni injuria defenderet: nam de ſecundis meis rebus non dicam, quibus etiam alii promptos facilesque amicos habuere. Accedunt à Patre tuo tot tantaque beneficia, quorum etiam nomine ego tibi obſtrictus ſum, atque æternum me tibi obnoxium profitebor. Totum me ergo tibi trado, tuis tuorumque vinculis tibi obligatum; neque quoad vivam, ab iſto quaſi mancipii jure, quod tibi in me acquiſitum eſt, diſcedam. Nunc tantùm à te etiam atque etiam contendo, ne in illo honoris faſtigio conſtitutus, me clientem tuum averſeris: ſed majorem in me ornando tuendoque operam oſtendas, quò major tibi bene de me merendi occaſio nunc ſubminiſtratur.

28 *Reſponſoria ad gratulatoriam de dignitate recuperata, ex Epiſt. 14. lib. 4.*

Venerunt ad me literæ tuæ humanitatis tuæ amorisque pleniſſimæ, quibus de honoribus in me collatis gratulabaris, omniaque fauſta & felicia apprecatus, his me laudibus ornaſti, quas ego ſi agnoſcerem, nimis de me magnificè ſentirem. Ego verò voluntatis tuæ in me declarationem omni elogio potiorem habeo, cum amici partes impleas; nam cetera etiam aſſentatoribus tecum poterunt eſſe communia; à quorum ſpecie tantum tu abes, ut tibi in laudibus meis largiori credere malim, quam te in aliquod fucatæ amicitiæ crimen adducere. Gratias itaque tibi ago, quales ab amico exſpectaveris; animo quidem prompto, ſed non ſatis ſereno, ſi ad horum temporum difficultatem reſpexerim. Dubitare enim profectò poſſis, utrum conſolandi argumentis animum ſub onere labantem erigere, an gratulationibus, velut magnum aliquod bonum adepto, applaudere æqvius videatur. Qvæ enim in publicis his calamitatibus animo quies, dignitati autoritas, fortunæ conſtantia exſpectanda? ubi omnia ad caſum ſpectant, & nulli quidem ſunt, qvi ruentem hanc molem ſuſtentant, tibicines, nulla ſecuritatis publicæ præſidia, omnia inſidiis, dolis circumveniuntur. Itaque gaudio parum afficior, quod metus iſte temperat, qvi

Spem

Spem vultu ſimulat, premit altum corde dolorem.

Dabo tamen operam, ut mihi adverſus fortunæ inſultus præſidia circumponam, ut dignitatem hanc, qua poſſum arte & virtute, ſuſtentem. Ego vero tuum, quo me proſecutus es, officium agnoſco, atque eo nomine me obſtrictum tibi ſentio: & ſi quid hoc tempore ſtudio operaque mea prodeſſe tibi potero, nihil earum rerum omittam, quæ ad te juvandum ornandumque pertinere videbuntur. Vale.

Reſponſio ad gratulatoriam de novis nuptiis, ex eadem Epiſtola. 29

Intervenit nuptiis meis, velut capra ad feſtum, tua epiſtola, qua amores meos feliciter evenire vis, votisque uberrimis proſeqveris. Itaque feliciores fortioresque amores meos eſſe neceſſe eſt, tui acceſſione amoris votisque munitos. Nam certe parum hoc tempore in amoribus gratum eſt, quo nihil niſi cædes, rapinas, bella, calamitas publica oſtendit. Quam jucundos ergo Veneris amplexus putas, cum mala nos undique incurrunt. Scilicet nunc res domeſtica curanda eſt & firmanda, cum Resp. ruinam minatur. Novus ego ad hanc navem vector acceſſi, quam tempeſtates undique circumſiſtunt, cui in proximo eſt naufragium. Hæc cum animo meo revolvo, pene eſt, ut ipſe meam damnem ſtultitiam, meque in publico malo delicias ſectaturum, &, ne ſolus peream, uxorem tanquam alteram fato victimam oblaturum. Verum ſumere ex ipſa audacia animos oportet, & ferream non ſolum frontem, ſed & cataphractum pectus ſeculo oſtendere; cui etiam hæc eſt *una ſalus miſero nullam ſperare ſalutem.* Ego amori tuo totum me trado, tuo hoc officio fatorum acerbitatem ſolaturus; meis autem ſtudiis, obſequiis, officiis omnibus, voluntatem in te propenſiſſimam teſtaturus. Vale.

Eucbariſtica, ad aliquem, qui commendatos a nobis benigne tractaverat, ex Epiſt. 12. lib. 13. 30

Cum multa ſunt argumenta, quibus propenſiſſimam tuam erga me voluntatem collegi; tum illud præcipue eſt, quod Agapetum noſtrum, quem tibi literis meis commendaveram, omni officiorum genere es proſecutus. Neque enim is ſolum mirifice humanitatem tuam laudat; ſed & alii commemorant, quibus & tu & ille uſus eſt familiariter. Quanta vero ipſe voluptate perfuſus fuerim, non ſatis literis exprimere poſſum; cum hominem illum ob virtutem & optimos mores tenerrime amem, atqve ita amem, ut è neceſſariis meis vix aliquem ardentius amare poſſim. Nolo hic beneficiis tuis, quæ in ipſo mihi præſtita ſunt, novos è verborum & gratiarum pigmentis colores quærere, ne quid auribus dare & blanditiis quibusdam aſſentari tibi videar; id tantum te rogo, ut affectu iſto, quo ipſum amplecti cœpiſti, porro amplecti velis; non quod dubitem, te hoc, me non rogante, facturum; ſed quod ita rogare moris ſit; & ego amico, quacunque re poſſim, gratificari velim,

ſi non re ipſa, ſaltem verbis, officiis & omni genere humanitatis. Nulla res magis vel me, vel illum, tibi reddere poterit obnoxium, exiguæ quidem facultatis, ſed maximæ optimæque voluntatis homines, ad imperia, imo ad nutus tuos advolaturos.

31 *Reſponſoria ad gratiarum-actoriam, ex Epiſt.* 19. *lib.* 10. *ſub perſona Patroni ad Studioſum.*

Adeo ſunt exigua mea in te beneficia, ut magnificam illam gratiarum actionem non mereantur: tamen, quando ita voluiſti, ut extaret hæc voluntatis tuæ erga me declaratio; vel ideo gratum mihi hoc tuum fuit officium, quod amoris tui non eſſet evidentius argumentum. Acceſſit novum huic affectui tuo argumentum, ea, quam nomini meo inſcripſiſti, diſſertatione, docta ſane & eleganti: qua ut ingenii tui promptitudinem oſtendiſti, ita & aliis ſignificare voluiſti, quanti me faceres, & quo loco haberes. Quare meæ potius partes ſunt, ut gratias tibi largiore manu metiar, novisque officiis, cum vetera nomina jamdudum tibi expuncta, obnoxius tibi fiam. Id ſane operam dabo, ut nihil in me patiar deſiderari eorum, quæ ad te juvandum ornandumque pertinere videbuntur. Fallam interim otia mea tuæ Diſſertationis aſſidua lectione, atque ita fallam, ut plus ab illa ingenio meo contemplationis relinquatur. Quandoquidem igitur tam bene tibi tempora in ſtudiis poſita apparet, omnes tuos nervos, ſpiritus, operam diligentiamque omnem in hæc impendes: ut digna laborum tuorum prœmia aliquando reportes, & Reipublicæ adminiſtrandæ promtiorem aliquando manum adhibere poſſis. Vale.

32 *Laudatoria ex Epiſt.* 15. *lib.* 11.

Nihil me magis hoc tempore delectat, quam quod tuis nonnunquam literis animum paſco, quæ nuper oportunæ venerunt, & quid in literis nunc moliaris novi, ſignificarunt. Quid ego hic in te laudem? an officium? an propenſam in me voluntatem? an divinum tuum ingenium, quod tot novas erudito orbi delicias extundit? an denique ipſos illos ingenii fœtus, aſſiduo labore perpolitos, quos, ut Phidiæ ſignum, ſtatim, ubi aſpexerint, probant viri docti? quare nihil jam amplius, quod ſcribam, eſt, niſi ut currenti ſtimulos novos addam, teque horter, ut orbem eruditum porro ſcriptis tuis doctiſſimis beare velis; quos ita avide exſpectant omnes, ut qui diuturnam explere ſitim cupiunt. Vale & nos ama.

33 *Reprehenſoria ex Epiſt.* 17. *lib.* 16. *Cic. ad Famil.*

Vix oculis meis credere potui, cum in tua, quam mihi inſcripſeras, diſſertatione aliqua offenderem, quæ non è tuo promptuario, ſed aliunde, deſumpta videbantur. Laudo quidem officium, atque eo me nomine tibi obſtrictum eſſe profiteor; verum, ut dicam, quod res eſt, non placuerunt mihi plumæ illæ, quibus te corniculam Æſopicam oſtendiſti: ideoque non parum tibi ſuccenſeo, qui in partem hujus

prædæ

prædæ me quoque vocare voluiſti, cum nominis mei titulum non tuo, ſed alieno, fundo præfigis. Et noſti vero, liberales non eſſe, qui de alieno largiuntur: quid vero putas ad hæc dicturos, ubi viderint, homines doctiores, & in literis bene exercitatos, qui hic naſum rhinocerotis habent, & vel è longinquo Caci raptoris veſtigia odorantur? quare te etiam atque etiam hortor, ut, ſi qua tibi ſuperſunt hujus ſcripti exemplaria, in publicum evolare non ſinas, ne dedecus tuum, quocunque illæ tandem chartæ pervenerint, circumferant. Non ſuccenſebis amico bene monenti, ut qui tuum honorem ad ſe quoque pertinere putat, eoque labefactato, ut ſua quadam injuria afficitur. Tu interim & ſtudia tua omniaque negotia ita tractes velim, ne quid valetudo tua detrimenti capiat. Vale.

Expoſtulatoria ex Epiſt. 5. lib. 5. Cic. ad Famil. 34

Etſi nihil ad te literarum dare conſtitueram, à quo bene longo tempore nihil ad me perſcriptum fuit, precibus tamen Agapeti noſtri permotus fui, ut literas has ad te mitterem, ejusque negotium tibi commendarem: ſi fortaſſis, cum non mea, ſed aliorum cauſa, ſcribo, aliquas à te literas exſculpere poſſim, quarum adeo parcus es: neſcio, utrum ſcribendi tædio, an mei odio. Illud certe vix crediderim, cum quotidianum te in literis ad alios ſcribendis eſſe ſciam; in dandis recipiendisqve ſalutationibus ſolennem, etiam, cum nihil opus eſt, pollicentem, imo obtrudentem officia. Hoc itaque potius videtur, ſimultatibus te, neſcio quibus, inductum, abalienasſe à me animum. Accepi enim, neſcio quibus rumuſculis occultis, te famam meam laceſſere conviciis, & quibus potes artibus, luminibus meis obſtruere. Quod, ut improbum non ſolum eſt & hominis parum officioſi, ita ἀχαριςίας quoque notam tibi inurit. Quid? an jam adeo priorum temporum oblitus es? cum à meo conſilio, ore, præceptis, penderes totus, eaque haberes ad ſtudia adjumenta, absque quibus ſi fuiſſet, nunc non haberes tela, quæ in me jaceres, meo mihi exitio excitatus. Quod ſi harum rerum memoriam depoſuiſti, ſaltem id animo reputa, ut hæc omnia non eſſent, qua fronte auſus ſis laceſſere ſenem juvenis, præceptorem diſcipulus, civem civis. Quam inſignis impudentiæ notam ſi non agnoſcis, frons tibi omnis periit, & cum fronte bona mens, quarum mutua eſſe ſolet conſpiratio. Has ut devorarem & concoquerem injurias, à me impetrare non potui, neque certe ſilere ad illas debui, ne muſſitando creſceret injuria. Reliqvum ergo eſt, ut reſcindam potius, quam diſſuam amicitiam, ſemper, ut video, inſidias mihi ſtructuram. Ut tamen ſatisfacerem roganti amico, cauſam ejus tibi commendare volui, ut ſi non amicitia mea inductus, ſaltem honeſtate impulſus id facias, quod æquitatis ratio & bonæ leges abs te requirunt. Vale.

Reſponſoria ad expoſtulatoriam, ex Ep. 28. lib. 7. 35

Scripſiſti ad me literas; quid dico literas? quot verba, tot convicia: nihil enim ad illam acerbitatem addi poteſt, qua me non innocentem modo, ſed & bene

de te merentem, excipere non es veritus. Enimvero mitius tractari debebam, & ea æquitatis lege, quam tu tibi ipſi ſimili in caſu dixeris. Quis enim probet, damnari aliquem inauditum? læſæ amicitiæ ſententiam pronunciari in hominem, qui ſe nunquam vel dicto vel facto gravem fuiſſe, meminiſſe poteſt? Rogari prius debebam, neque tam facile aures falſis rumoribus fuiſſent accommodandæ; quibus qui duci ſe patitur, impingit, ubi minime cogitat. Si tu hic eſſes, tantum abeſt, ut reprehenderes levitatem vel perfidiam, ut potius induſtriam & fidem & ſtudia mea laudares, qvæ tibi etiam ignoranti & non advertenti ſancte à me cuſtodita fuerunt. Ejus rei documentum non contemnendum eſt, quod, cum famam tuam roderent clandeſtini hoſtes, ego ſolus te defendendum ſuſceperim, tacentibus illis, quos tu primicerios tuos ſalutas. Etſi vero de te querendi cauſæ ſunt & juſtæ & graves, homini tam atroci injuria affecto, eam tamen ad animum nunc admittere nolui, vel hoc ipſo amicitiæ meæ conſtantiam teſtaturus, quæ te etiam vacillante perſiſtat, & tibi etiam renuncianti & repugnanti fidem ſuam ſartam tectam integraque officia conſervet. Cum enim ſciam, animi vehementiam ſemper eſſe cum amicitia conjunctam, & quo flagrantior ea ſit, eo magis ſuſpicionibus & rumuſculis eſſe obnoxiam, in benigniorem partem ego animum tuum interpretabor, atque id ipſum vehementiæ amoris adſcribam, quod inconſulto illo calore peccatum eſt. Quo magis me ſpes illa tenet, fore, ut ſopito hoc friguſculo, ad ferventiora redituri ſimus officia. Noſti enim vetus illud Comici: *amantium ira amoris eſt redintegratio.* Quare etiam atque etiam te rogo, ut hanc animo tuo ſuſpicionem ejicias, ne tibi ab illis, qui divortium inter nos volunt, imponi patiaris. Altioribus fixa radicibus noſtra conſuetudo eſt, quam ut levibus illis ſuſurris & volaticis conjectiunculis exſtirpetur. Ero ſemper, quem habuiſti, amicus tetragonus; neque ab officio meo dejiciam oculos, ſi tu veri amici partes non depoſueris. Vale.

36 *Querula, ex Epiſt.* 16. *lib.* 14. *Cic. ad Famil.*

Scribo ad te literas; non quod cauſas ſcribendi habeam, ſed ne literarum illud commercium, quod inter nos mutuum eſt, rumpere primus, aut officiorum curſum ſufflaminare videar. Familiarius itaque, ut ſolent amici, inter nos confabulemur de rebus, quæ quidem ad te parum pertinere videntur, niſi forte amici etiam negotia tibi non negligenda eſſe duxeris. Non ignoras, quantis à me beneficiis ornatus ſit Agapetus noſter, quam illi ope, conſilio, ſtudio operaque profuerim ſemper; & ille tamen animum ſuum, quem mihi toties profeſſus eſt obnoxium, ita exuit, ut, converſa in hoſtilitatem amicitia, hoſtium meorum partibus ſe adjunxerit, & multa nefaria conſilia machinatus fuerit. Ne quid de conviciis dicam, quæ in me effudit, & quorum ego commemoratione tibi moleſtiam creare, mihi dolorem refricare, nolo. Hæc tamen in ſinum tuum effundere volui, tum ut meo exemplo cautior diffidere amicis diſcas, tum ut in hoc malo levamen aliquod tuo conſilio præſtes. Non ſoleo facile vel de fortuna mea, vel amicis, conqueri, mea ſorte meoque fato contentus;

tentus: verum tanta eſt hujus injuriæ indignitas, ut animum meum exulceratum nihil mitigare poſſit. Cui enim jam fidas? cui animum tuum committas? ſi, quos in animo atque in oculis ferebas, amici fidem omnem ſuam decoxerint. Ad te itaque confugio, qvem præſenti in me animo ſemper fuiſſe novi, ejurata Agapeti amicitia; tibique omnia mea ſtudia, & qvicqvid unqvam mihi dulce eſt, conſecrabo. Vale.

Reſponſoria ad Qverulam, ex Epiſt. 25. lib. 7. 37

Nihil eſt, qvod magis animum recreat difficillimis his temporibus, qvam tuarum ſuavitas literarum: qvæ, ut officiis ſunt pleniſſimæ, ut rerum, qvæ geruntur, memoriam mihi exhibent; ita nullo non tempore poſſunt mihi eſſe gratiæ. Utinam his paribus officiis reſpondere poſſem: ſed nihil eſt, qvod tua notitia dignum ſit. Celare te tamen, ut amicum, non poſſum, qvæ mihi nuper cum Agapeto contentio orta ſit, qvem ex amico mihi inimicum reddidi, quod pecuniam repoſcerem, qvam ipſi mutuo dederam. Nam cum tricas è tricis necteret, diesqve ſolutioni conſtitutos ſemper falleret, pulſandus tandem actione apud judicem mihi fuit, ne ære meo exciderem eo tempore, qvo maxima me urgebat neceſſitas, & à me ſolvenda erat ſumma pecuniæ non exigua. Rupto itaqve amicitiæ noſtræ vinculo, calumniis & conviciis inceſſit non immeritum tantum, ſed & bene hactenus de ipſo merentem. Vides, qvæ ab amicis exſpectandæ ſint gratiæ. Qvos enim beneficiis tibi reddidiſti obſtrictos, eosdem tibi inimicos & hoſtes paras. Neqve ſane ipſi vitio verterem has in ſolvendo debito tricas, ſi ipſum egeſtate preſſum in anguſtias aliqvas redactum iri noſſem: nam florere ipſum opibus & pecunia, exploratiſſimum habeo; ut itaqve fraudulentus ejus animus ubiqve perluceat. Qvare cum videam, malo conſilio ipſum exuiſſe amici animum, & omni ſe adverſus me armaſſe neqvitia, dignis hominem hunc excipiam modis, atqve ita tractabo, ut & mihi ſatis domi conſilii adverſus homines ſceleſtos eſſe ſentiat. Has apud te qverelas depromere atqve in ſinum tuum effundere volui; ſi fortaſſis, qvæ autoritas tua eſt, argumentis expugnare animum hunc fraudulentum poſſis, & bonis verbis eo inducere, ne turpem hanc maculam nomini ſuo inuri patiatur. Fortaſſis enim, ſi amici non habet, ſui tamen rationem habiturus eſt. Vale.

Nunciatoria de adventu, ex Epiſt. 23. lib. 9. 38

Cum multæ ſolent eſſe ſcribendi cauſæ, tum præcipue una novitatis princeps & palmaria multis eſt; qvod in amicorum literis narrationes rerum novarum potius, qvam alia argumenta, reſpiciant. Qvæ vero exſpectes ab amico vetere, niſi vetera, mores antiqvos, priſcam fidem, qvæ apud novaturientes amicos raro eſſe ſolet. Hac parte tibi ſpectari maxime cupio; & niſi me omnia fallunt, tot annis jam ſpectatus fui; & nihil tu forte ipſe hoc novi anni tempore, qvo mala noſtra tot qvotidie nova naſcuntur, à vetere amico exſpectaveris. Illud tamen novi narro tibi, me intra octo proximos dies iter ad vos meditari, qvod εὐαγγέλιον tibi fore, minime dubito.

Jam

Jam enim videre mihi videor, qua fronte excepturus ſis, quo ore, quibus amplexibus hominem tui amantiſſimum. Integram hebdomadem deſtinavi tuis colloqviis. Vivemus itaque unà, confabulabimur, non tam cibis corpus, quam deliciis literariis animum, refocillaturi. Placuit enim maturare iter, quod in venum tempus differre cogitaveram, cum te pedibus laborare intelligerem; ſi fortasſis dulci illo Muſarum balſamo, è confabulationibus noſtris ſtillante, mitigari doloris tui acerbitas posſit. Exſpecta itaque hoſpitem, & cum ipſo facetias omnes, jocos, veneres, lepores. Nam Saturnalia apud te agere, & urbanitates meas deponere conſtitui. Tu interim omnem operam dabis, ut pedes paulatim tibi officium facere diſcant, ac animo præſentiore eſſe posſis. Vale.

39 *Reſponſoria ad nunciatoriam de adventu ex lib. 16. Epiſt. 12.*

Magnoperè me tuæ exhilararunt literæ, variis moleſtiis & ægritudinibus ex temporum noſtrorum difficultate confligtantem: Oportunè enim adventum tuum mihi ſignificabant; quod mihi tam gratum fuit εὐαγγέλιον,

Quale ſopor feſſis in gramine; quale per æſtum
Dulcis aquæ ſaliente ſitim reſtingvere rivo.

Sed nolim tamen, ut mei cauſa te in valetudinis periculum conjicias atroci hac hyeme, qvæ & exſtinxit multos per ſævitiam frigoris, & ad graviſſimos morbos fomitem ſubminiſtravit. Sed tamen & ab inſtituto tuo revocare te nolo, ne videar renuere hoſpitem jucundiſſimum, cujus ego ſaluti ut conſultum cupiam, amor impellit, qvi in varias partes nunc diſcinditur. Idem enim & jungi tecum, & à te disjungi cupit. Quod ſi vincere hujus tempeſtatis ſævitiam idoneo veſtium apparatu potes: ſi valetudinis conſtantia permiſerit; tantum abeſt, ut diſſuadere tibi iter velim, ut & alas tibi aptari, & Cyllaros & Pegaſos currui tuo jungi cupiam, quo ad nos advoles potius, quam adrepas. Vide itaque, ne in via diutius hæreas, ſed alternata corporis recreatione frigoris vim infringas. Sat cito ad nos veneris, ſi firmus valensque veneris. Reviviſcent tuo aſpectu Muſæ noſtræ, quæ jam totæ obmutuerunt & obtorpuerunt, novos à te ſpiritus reſumpturi. Animus certe noſter, qvi proſtratus eſt & jacet penitus, tuis ita erigetur colloquiis, ut moleſtiarum & tædiorum memoriam ſaltem illo, quo nobis ades, tempore, ſit depoſiturus. Interim quotidie pueri mei ante portas erunt, ut tuum mihi adventum nuncient.

40 *Hæc ſunt, quæ in juventutis uſum hic producere volui*, ut his exemplis viam ſibi ſternerent. Ut ad eum modum imitatio inſtituatur, apparatu aliquo & copia verborum opus eſt. Non enim hic tàm Ciceronis verba & periodi, quam ipſa enthy-
41 memata, attenduntur. * Triplex ergo imitatio eſt: 1. *puerilis*, qua è phraſibus Autoris Claſſici ſermo compingitur. 2. *Amplificatoria*, qva periodi ex Autore Claſſico in multas diffunduntur, eodem argumento retento. 3. *Oratoria*, qva variato argumen-

gumento eadem enthymemata aliis verbis ac periodis efferuntur. Ejus exempla in hâc Sylloge exhibentur. * In primâ illâ multum curæ induſtriæqve inſumendum eſt. 42
Etſi enim puerilis illa dicitur, virum tamen maturo judicio reqvirit, qvi dextrâ applicatione phraſes omnes in benè compoſitum ſermonem compingere nôrit; qvalis ſub epiſtolæ formâ qvam commodiſſimè inſtitui poteſt. Ego ante multos annos pro uſu iſto omnes Terentianas elegantias, qvæ in Comœdiis ejus habentur, epiſtolis complexus fui, qvibus in exercendâ juventute feliciter qvidam uſi ſunt. Sed perierunt mihi chartæ, ab aliqvo ſubreptæ. Neqve ſanè indignus viro docto labor eſſet, ac optimè de juventute mereretur, ſi qvis talia Themata Epiſtolaria concinnaret: neqve tamen nullum ingenium & judicium in eo reqviritur. Hæc linguâ Germanicâ proponi pueris poſſent, ut in Latinam convertant. * Ad eundem modum olim ego 43
è phraſium libellis epiſtolas pro tali uſu concinnavi. Verùm cum Phraſes illæ ſolutæ & vagæ ſint, neqve verborum curſu connexæ, non habebunt illum ex eo labore fructum pueri, qvem è verbis ac phraſibus rectè ordinatis habere poſſunt. * Ejus 44
tamen exemplum hîc apponam epiſtolam exprobatoriam, è phraſibus illis extantioribus, qvæ in primis ſeptem foliis Medullæ Latinitatis Wendelini habentur, concinnatam: *Qvanqvam* abalienandus *tibi planè* jure amicorum *videar, volens tamen ego nunqvam* ab *eo* jure abii, *vel abibo.* Abhorret *& animus & auris tua* à nobis; *ſed fac tamen, ne* abhorreat à fide *&* à vero: Tantùm *enim* abeſt, *ut ego aliqvid amicitiâ tuâ indignum admiſerim*, ut potius abſit *ab hoc omnis mea* culpa, *& nunqvam me* abduci *ad hoc crimen paſſus ſim, vel leviſſimis malevolorum hominum rumuſculis. Et qvi tu* abis ad iſtas ineptias *& ſuſpiciones illas*, ab recenti memoria *præſentiſſimi amoris, qvem paucis* abhinc diebus à me tibi exhibitum *eſſe ignorare non potes, dum* à me *integram illam ſummam* perſolvi, *qvam* â te *debueras. Jam &* in mores *tuos* abit *alter ille tuus, qvi neſcio qvid mali de me ſuſpicatur, & qvædam mei cauſa tentavit; ſed cui* non *tam* impunè abibunt *omnia. Adeo parum literarum* ab eo vidi, *ut, qvi* paucorum dierum iter ab illo abſum, *longe gentium abeſſe videar. Hoc ego qvidem audacter affirmo, qvandoqvidem illi plurimum* abeſt de exactâ prudentiâ, *multum illi* (abſit verbo invidia) *ad amicitiam noſtram contuliſſe. Nunc qvidem ingratiſſimus ille* ſe ex conſpectu meo abdit, *& plane illi* animus abeſt, *me vel coram, vel per literas, compellandi. Nec tu* à levitate *ejus multum* aberraſſe *videris. Aut redite uterqve ad frugem, & bonam mentem, aut valete, & res veſtras vobis habete.* Eodem modo particularum A, AB, AD uſum è foro Romano, & Turſellini de particulis libro, prolixâ aliqvâ & certi argumenti epiſtolâ oſtendi. Sed in iſtis aliqvid inviti & ſubornati eſſe, nec evitari poſſe, qvivis facilè videt.

CAP. XVI.
DE EXERCITATIONIBUS IN ORATIONE LIGATA INSTITUENDIS.

§. 1. *Diſcrimen ligatæ orationis & ſolutæ.* 2. *quorum in ligata oratione ratio habenda ſit.*

ſit. 3. *Habent ſingula carminum genera ſpecialem ſuam rationem.* 4. *Præceptis poëticis non nimis immorandum.* 5. *Uſus hîc omnia docet.* 6. *Commentarii in poëticam Ariſtotelis prolixi plus turbant, quam juvant.* 7. *Imitatio anima poëſeos.* 8. *Imitatio duplex.* 9 *Altera in poëmate ad rerum & actionum naturam exprimendo;* 10. *altera in poëmatis ſcriptione.* 11. *De ultima hîc agimus.* 12. *quomodo iſta inſtituenda.* 13. *Prima exercitatio eſt Metaphraſis:* 14. *altera imitatio per dilatationem, variationem, & contractionem ſimilium locorum.* 15. *Virgilius quos Poëtas imitatus ſit.* 16. *Reliqui Virgilium imitantur.* 17. *Exemplum elegans Virgilianæ imitationis è Catullo.* 18. *quæ per ſingulas partes oſtenditur.* 19. *Catullum tamen Virgilius elegantiâ ſuperavit.* 20. *Aliud exemplum Horatianæ imitationis è Virgilio in Epod.* 2. *de laudibus vitæ ruſticæ.* 21. *Plenior ejus imitatio in paraphraſi Jacobi Wallii.* 22. *Oſtenduntur fontes dilatationis poëticæ.* 23. *Ejusdem ep. Odæ Metaphraſis noſtra Elegiaca.* 24. *ſqq. & alia quadam Metaphraſeon noſtrarum exempla.* 29. *Imitationis crebra utilitas.* 30. *in inventionibus ſit imitatio cauta.* 31. *Exempla Epigrammatum, alterius è Mureti quodam à Niendalio,* 32. *alterius è Martiali à nobis per eandem imitationis rationem dilatati.* 33. *Deſcriptiones dilatatæ.* 34. *Exemplum ex Ovidio.* 35. *Praxis conſcribendi carminis per ſententias & lemmata, figuris, expolitionibus ornanda.* 36. *Hâc methodo alicujus Poëtæ carmen eſt reſolvendum & imitandum.* 37. *Habent & antiqui Poëtæ ſuos nævos,* 38. *qui adeò moroſè haud examinandi.* 39. *Ecloga I. Virgilii in ſuas ſententias & ornamenta reſoluta.* 40. *Carmen II. lib.* 1. *Sylvarum Statii de Equo Domitiani reſolutum.* 41. *de Ovidii poëmatibus judicium.* 42. *Horatii Odæ à Parthenio reſolutæ.* 43. *Odæ Cominianæ ad Ducem Condæum de Lactis uſu διατύπωσις exhibetur.*

1 HAbitus Orationis ligatæ à ſolutâ in omnibus diverſus eſt, dictione, compoſi-
2 tione, periodo, numeris, inventione. * Habenda eſt Epithetorum, ceterorumqve ornamentorum, comparationum, Exemplorum, fabularum, iconographiarum, ratio.
3 * Et in ipſis Poëmatibus ſuo ſingulari qvodam genio ſingula carminum genera conſtant, tàm ratione dictionis, qvam ratione numeri & periodi. In Hexametro carmine alia ratio & compoſitio eſt Eclogæ, alia Satyræ, alia Heroici generis ſive Epopœiæ. Et in ipsâ Epopœiâ qvantum à Virgilio, poëtarum Heroicorum principe, differunt Statius, Claudianus, Lucanus. Habet ſuas Elegia, ſuas Epigramma, elegantias: de qvibus multa dici poſſunt, & ſuo loco dicentur. Sed nos nunc hoc loco tantum progymnaſmata illa poëtica producemus, rationem monſtraturi, qvâ ſe in optimo ac divino planè ſtudio tyrones exerceant.

4 Qvandoqvidem verò is, qvi carmen ſcripturus eſt, apparatu aliqvo opus habet, præſupponimus hîc prima rudimenta proſodiæ, mediocrem linguæ Latinæ cultum. *Inſtitutiones poëticas* non pauci ſcripſere, in qvibus tamen cum judicio verſandum eſt, ne ingenium vel præceptorum ſubtilitate extenuemus, vel eorum mole obruamus.

Utraque ratione obtunditur ingenium, & ad exercitium ineptum redditur: & novi ego
plures, qvi in arte hac excelluerunt, lectione potius Poëtarum & exercitio eò perve-
niſſe, qvò prolixis præceptis tardiùs pervenitur. * Præcipuum in illo negotium 5
verſatur, ſi qvis, præſuppoſitis Rhetoricæ & Proſodiæ adminiculis, id quod in car-
mine ejusque generibus artificium latet, multa obſervatione didicerit: quod peritus
Magiſter longè expeditius exemplo præſtabit, qvam multis præceptis. * E ve- 6
teribus Ariſtoteles eſt, ut Philoſophiæ omnis, ita hujus qvoqve magiſter; ſed dolen-
dum, ejus *de Poëtica librum* non perveniſſe ad nos integrum: qvæ illic habentur, ad
Dramaticam poëſin tantum pertinent, utpote qvæ cum Epica ſeu Heroica principem
locum obtinet: conſiſtit enim in imitatione actionum. Reliqva Poëmatia brevio-
ra ſua qvædam ſingularia præcepta habent, qvæ fundamentum tamen in illa prima
habent. Quamvis enim Coloſſus Rhodius majori apparatu & accuratiore συμμετρίᾳ
partium ſpectatur; tamen & minora ſigilla ſua proportione gaudent; eſtque etiam
in minuto carmine ſua qvædam imitatio, tùm morum, tùm affectuum, aliarumqve
rerum, quæ ſunt cum actionibus hominis connexæ. In Ariſtotelis Poëticam Com-
mentatores habemus benè multos, è qvibus Heinſium noſtro uſui ſeponerem. Ceteri
Commentatores non tàm Poëtæ, qvam Rhetores, in carmine ſcribendo ſunt, id eſt, ni-
mia & anxia Ariſtotelicorum præceptorum explicatione animos lectorum fatigant.

Imitatio univerſæ Poëſeos qvaſi anima eſt. * Conſideratur autem illa 7
duplici ratione; primùm, qvatenus illa ad exemplum rerum & actionum inſtituenda 8
eſt; ſecundò, qvatenus ad exemplum alicujus Poëtæ componi debet. * Priori 9
modo conſiderata verſatur ἐν τῷ φυσικῷ & ἠθικῷ actionum exprimendo; * poſte- 10
riori modo ad generales illas imitationis, tàm oratoriæ qvam poëticæ, leges diri-
gitur, quæ in ipſo poëtandi exercitio conſiſtit. Primus imitandi modus proponit
perfectiſſimam imitandi ideam, in ipſa rerum natura formatam; alter præceptoris &
poëmatis vetuſti exemplo agere nos jubet. * De hoc itaqve poſteriore modo 11
tantum agemus: ille enim præmitti debet, cujus beneficio primum illum & præci-
puum imitandi modum obtinemus. * Non debet vero hæc imitatio ita inſtitui, 12
ut verſus hinc illinc è Poëtis congeſtos, qvaſi per centonem qvendam, conſuamus.
Illud enim non eſt imitari, ſed furari; niſi qvis ingenii cauſa datâ operâ tales cento-
nes è Poëtis conficiat, ut fecit Auſonius in *centone ſuo Nuptiali*, & Dan. Heinſius in
aliqvo centone, in Baudium conſcripto; qvales & collegit ſingulari libro *Henr. Mei-
bomius.* Si qvis verò tales verſus undiqve compingat, & ſic ſe Imitatorem præſtet, à
plagii crimine liberari non poteſt. Imitationem puerilem, qvæ in concinnatione
phraſium & verſuum, primâ compoſitione conſiſtit, nunc ſeponimus: nihil enim illa
artis habet. Qvæ cum artificio inſtituitur, eosdem fontes agnoſcit, qvos Oratoria.
* Primum hîc exercitium eſt Metaphraſis, carminis ex uno genere in aliud traductio; 13
ſed cum libertate aliqvâ evagandi. Tales Metaphraſes aliqvot Odarum Horatiana-
rum in Elegias concinnavit ediditqve *Henricus Meibomius*, ac nos infrà aliqvot earum
exempla dabimus. * Plenior illa imitatio non aliter inſtituitur, qvàm Oratoria, 14

per χωρισμὸν & per πρόσληψιν; qva de re jam ſupra diximus. Χωρισμὸς eſt, cum una periodus in plures ſecatur. Πρόσληψις ſive Aſſumtio dicitur, cum aſſumuntur ad genus ſpecies, ad totum partes, ad actionem cauſæ & circumſtantiæ, ad diſtinctum indiſtincta, ad definitum indefinita, & vice verſa. Si quis illa duo bene cum judicio uſurpare norit in oratione, qva ſoluta, qua ligata, bonus imitator erit, & talis quidem, ut deprehendi vix poſſit. Harum imitationum omnia exempla congerenda ſunt, inprimis ex antiquis: nam antiqui eadem via proceſſerunt.

15 * Virgilius in Eclogis Theocritum imitatus eſt, in Georgicis Heſiodum, in libris Æneidos Homerum, imò ipſos illos Latinos, qui ante ſe ſcripſerant, Ennium, Lucretium, Catullum: qvos omnes tamen ita imitatus eſt, ut omnes ſuperaret. Imitationes Græcis ſingulari libro congeſſit Fulvius Urſinus, & eleganti commentario Germanus Valens Guellius, qvi Antverpiæ in fol. prodiit, ubi diligenter notat loca è Græcis transſumpta.

16 * Ut Virgilius antiquiores, ita Virgilium recentiores imitati ſunt. Ceteri enim omnes, Horatius, Statius, Claudianus, Virgilium imitantur, ita tamen, ut, qvod Virgilius fecerat, non ſuperent Autorem ſuum, ſed longè ab ipſo ſuperentur. Qvod *Alexander Roſſæus in Virgilio ſuo Triumphante* aliquatenus ob oculos poſuit.

17 Illuſtre Virgilianæ imitationis exemplum eſt in loco illo *libro IV. Æneidos à verſu* 305. ubi interjectis aliquot dialogiſmis locum apud Catullum de Ariadna à Theſeo deſerta, qvi invenitur in *Epithalamio Pelei & Thetidos*, omnem transtulit, ita ut Enthymemata, ſententias & figuras, ordinem qvoqve verba & periodos mutaret. Qverela Didonis ab Ænea deſertæ planè conveniebat cum hoc argumento; & eleganter eam imitationem delineavit *Bartholomæus Riccius lib. II. de Imitat. p.* 42. *ſqq.*

18 * Ariadna apud Catull. ſtatim ab effectu iracundiæ incipit, v. 132.

Siccine me patriis abductam, perfide, ab oris,
Perfide, deſerto liquiſti in littore, Theſeu!

Reſpondet verſus Virgilianus 305. 306. Ariadne huic indignationi inſiſtit, v. 135. ad 140. Virgilius paucioribus verſibus idem objicit Æneæ v. 307. 308. Addit autem Dido argumentum à periculo. Virgilius v. 9. 10. addit argumentum à loco incerto, qvo perventurus ſit v. 311. 312. 313. Qvæ argumenta à Catullo omiſſa ſunt, qvoniam non conveniebant. Dido apud Virgil. rurſus ſe ad preces & lacrymas convertit & cum Ariadna pactos Hymenæos objicit, Dido per eos ipſos Æneam rogat, ac horum voluptate eum artificioſe tentat. Meritum quoque objicit, qvæ pleraque ap. Catullum; qvanqvam non illo ordine, v. 314. 315. Seqvitur apud Catull. Locus communis de perfidia virorum, v. 141. ad 146. qvem locum communem brevi ſententia complexus eſt Virgilius loco alio, v. 373. Nusqvam tuta fides &c. Poſt perfidiam objectam ingratum ſuum accuſat, & nominatim præſtita officia exprobrat Catull. v. 147. ad 157. Id qvoqve Virgilius expreſſit, v. 373. ad 375. Ariadna fratris mortem, qvam amatoris ſe maluiſſe dicit, ac pro tanta in eum fide relictam ſe eſſe feris avibusque dilacerandam qveritur: Dido Nomadum Regum Libycæ ac Tyriæ gentis in ſe odium, deinde pudicitiæ violatum nomen, poſtremo mortem ipſam objicit v. 320. ad 323. Apud Catullum

lum Ariadna Theſeo objicit crudeles natales v. 152. ad 155. idem imitatur Virgilius v. 365. 366. 367. Hactenus per negationem proceſſit Virgilius, cum Catullus per interrogationes. Jam etiam interrogationibus utitur Virgilius v. 368. 369. 370. Apud Catullum Ariadne conqueritur, ſuum jam longè fugam arripuiſſe, v. 165. 166. Idem facit apud Virg. Dido, v. 582. 583. Apud Catull. Ariadne optat nunquam adveniſſe Theſea. v. 167. ad 171. Dido id ipſum imitatur v. 657. 658. Catullus Ariadnam deſperabundam inducit v. 172. ad 183. Didonem etiam Virgilius v. 534. ad 547. Catullus tandem Ariadnam ad diras & execrationes perducit, v. 184. ad 197. Hunc locum Virgilius copioſiſſimè ac ſplendidiſſimè imitatus eſt, Apoſtrophen faciens ad Solem & Hecaten.

Patet ex illis, qvæ adduximus, qvalis Virgilio in imitando fuerit ratio. Adeo 19
preſſo enim pede ſecutus eſt Catullum, ut harum literarum imperitum eſſe oporteat, qui hæc non ſentiat. Mutavit interim ordinem, qvem Catullus obſervavit, & dialogiſmis cum Anna ſorore interjectis fuſius traxit orationem Didonis. In hiſtoria quoque recenſenda longior eſt Virgilius; ſed ita ille expreſſit Catullum, ut, qui Catulliana poſt hæc Virgiliana leget, jam non inveniat, qvod ipſi magnopere placeat. Ille enim adjectione figurarum vivacium, argumentorum patheticorum, dictione qvoqve ipſa, qvæ horridior paulum eſt apud Catullum, adeò omnes numeros abſolvit, ut vix ab humano ingenio aliquid addi poſſe videatur.

Aliud illuſtre imitationis exemplum, qvò Horatius Virgilium expreſſit, nota- 20
vit *Bernardinus Parthenius* in eleganti libro Italica lingua ſcripto *Del-la Imitatione Poëtica lib.* 1. *p.* 18. *ſeqq.* ubi monſtrat, qvomodo Horatius jam dilatarit, jam contraxerit Virgilii locum *Georg. II. libro extremo in Epod.* 2. *de laudibus vitæ ruſticæ.* Qvod exemplum idem Autor repetiit in elegantiſſimo *Commentario ſuo ſuper Horatium*, illo loco, qvo nemo accuratiùs oſtendit artificium Poëticum. Initium plane idem eſt. Virgilius:

O fortunatos nimium, ſua ſi bona nôrint,
Agricolas!

Horatius: *Beatus ille, qvi procul negotiis &c.*

Virgilius ſignificaturus, ſolutos eſſe omni cupiditate, omni ambitione, omni metu & periculo, agricolas, ſic ſcripſit:

- - - quibus ipſa procul discordibus armis
Fundit humo facilem victum juſtiſſima tellus.

& inferiùs:

Illum non populi faſces, non purpura Regum
Flexit, & infidos agitans diſcordia fratres, &c.

His addantur illa:

- - - - nec ferrea jura,
Inſanumque forum aut populi tabularia vidit.

Sollicitent alii remis freta cæca, ruantque
In ferrum, penetrent aulas & limina Regum.

Hos verſus breviùs ita extulit Horatius:

Non excitatur claſſico miles truci,
Nec horret iratum mare,
Forumque vitat, & ſuperba civium
Potentiorum limina.

Sequitur apud Horatium:

Ergo aut adulta vitium propagine, usque:
Aut tondet infirmas oves.

Locus hic amplior eſt, quam Virgilii, eoque felicior. Virgilius unicum tantum artificium ruſtici meminit, cum dicitur illi:

Agricola incurvo terram molitus aratro.

Horatius dilatatione hîc uſus eſt per enumerationem. Seqvitur apud Horat.

Vel tum decorum mitibus pomis caput
Autumnus arvis extulit,
Ut gaudet inſitiva decerpens pyra
Certantem & uvam purpuræ.

Virgilius ſic:

Et varios ponit fœtus autumnus, & alte
Mitis in apricis coquitur vindemia ſaxis.

Qvod Virgilius contraxerat, Horatius ad ſpecies deduxit. Pergit Horatius:

Qua muneretur te, Priape, & te pater
Sylvane, tutor finium.

quod prius ita Virgilius dixerat:

Fortunatus & ille, Deos qui novit agreſtes,
Panaque, Sylvanumque ſenem, Nymphasque ſorores.

Virgilius porrò:

Speluncæ, vivique lacus, aut frigida Tempe,
Mugitusque boum, mollesque ſub arbore ſomni.

Illa verba eleganter Horatius Illuſtravit dilatatione ſententiarum & membrorum:

Libet jacere, modo ſub antiquâ ilice, usque
Somnos quod invitet leves.

Virgil. *Venit hiems, teritur Sicyonia bacca trapetis.*
Vid. Horat. illo loco: *Aut cum tonantis annus hibernus Jovis.*
& qvæ ſeqvuntur, usqve ad illa verba: *Jucunda captant præmia.*
Confer illa cum loco Virgilii, ubi deſcribit opera hiberna ruſticorum:

Sed tamen & quernas glandes tum ſtringere tempus,
Et lauri baccas, oleamque, cruentaque myrta,
Tum gruibus pedicas & retia ponere cervis,
Auritosque ſequi lepores, tum figere damas &c.

Apud

Apud Virgil. hæc porrò habentur:

Interea pendent dulces circum oſcula nati.
Caſta pudicitiam ſervat domus.

Hæc ſplendidiſſimè dilatavit Horat. his verſibus:

Qvod ſi pudica mulier in partem juvet, &c.

Reperiuntur in Virgil. & illi verſus:

Hanc olim veteres vitam coluere Sabini
Hunc Remus & frater. Additqve poſtea:
Aureus hanc vitam in terris Saturnus agebat.

Qvo reſpexit Horat. in ſecundo illo verſu ſuo:

Ut priſca gens mortalium.

Si qvis jam conferat paraphraſes illas ſoluti ſermonis hujus loci apud *Friſchlinum*, cujus extant in Virgilium paraphraſes; & *Lubinum*, cujus extant in Horat. paraphraſes, videbit varietatem dilatationum. * Nos hîc aliud exemplum paraphraſeos 21
poëticæ ejusdem Odæ Horatianæ dabimus, qvæ inſignis admodum eſt, ex *Jac. Wallii*, Poëtæ nitidiſſimi, Poëmatibus, ex qvâ patebit mira illa fœcunditas locorum ex adjunctis, genere & ſpecie, ex toto & partibus, qvibus præ ceteris utuntur Poëtæ; ut multis exemplis demonſtravit *Bern. Parthenius* in libro ſuo *de imitatione Poëtica.* Primus verſus apud Horat. eſt:

Beatus ille, qvi procul negotiis
Ut priſca gens mortalium.

Vide, qvam eleganter primum illum verſum Wallius ampliavit ex loco generis & ſpeciei, adjectis poëtiſmis. Secundum autem verſum in parentheſi poſitum, rejicit ad alium locum. Sic verò ille:

Felix ſorte ſuâ, qvem non ignava ſeqventem
Otia rus patrium dulci complectitur umbra,

E 2 commatibus facit 2 periodos, additione prædicatorum,

Longè illi curæ inſomnes comitumqve laborum
Inviſæ facies, qvæ multa & magna moventem
Huc celerem atqve illuc rapiant, perqve ardua verſent.

Horatius: Paterna rura bobus exercet ſuis.

Dilatat hæc verba Wallius per ἐξεργασίαν & deſcriptionem ex adjunctis, & per diviſionem verborum, & additionem novorum prædicatorum.

Ipſe ſibi ſemper vacat, aggrediturqve, qvod inſtat,
Arvaqve, qvæ qvondam proavi non magna tenebant,
Exercet, patiens operum, armentoqve qvotannis
Sortitus ſubolem, fortiſſima corpora, tauros
Inde legit, qvos dehinc domitos aſſveſcere cogat
Servitio, & terram impreſſo proſcindere aratro,
Solutus omni fœnore.

Dila-

Dilatat hæc verba Wallius per partitionem illarum rerum, qvæ ad fœnus ſpectant, & per comparationem cum fœnore ruſtico.

Non pretio nummos redimit pretiove redemptos
Occupat & fœnus tabulis ſubducit avaris;
Fœnus amat, quod ſponte ſua juſtiſſima tellus
Et gravidæ pecudes & meſſis reddit & arbor.

Nunc adjicit dilatationem ſecundi verſus per exergaſiam & deſcriptionem ex adjunctis, & dilatationem periodicam.

Sic olim, ut perhibent, cum fraudum ignara vigeret
Simplicitas, neque faſtus adhuc aurique cupido
Improba criminibus nomen poſuiſſet honeſtum,
Innocuæ vixere animæ, parvoque beatæ.

Nec excitatur claſſico miles truci.

Hæc Wallius dilatat per augmentum Sententiarum, addita figura comparationis, dilatatione periodica & deſcriptione ex adjunctis:

Quid refert, alius thalamo ſublimis eburño,
Ille thoro, cui ſponda ſalix aut fiſſile robur,
Componat caput? heic mulcet reficitque jacentem
Alta quies lecto non abrumpenda ſaligno.
Quippe ubi nec primæ nec ſeræ tempora noctis
Diſtingvunt litui, rumpuntque ſilentia cantu.

Nec horret iratum mare.

Wallius hæc iterum periodice dilatat, ſubjectum & prædicatum novis adjunctis illuſtrando, additis ex loco cauſarum ſideribus, tempeſtatem cientibus.

Non ſi diſcordes miſcent freta fervida venti,
Æquoreos horret fremitus, humiliſque pavenſque
Numina conclamat, ne quid nimboſus Orion,
Ne quid atrox peccet Boreas, laceræque carinæ
Addat opus pelago.

Forumqve vitat.

Prolixe hæc verba dilatat Wallius per enumerationem rerum forenſium:

- - - Vitat fora, vitat & æſtus
Undantis populi: nec quid tabularia, nec quid
Jura ferant, meminit. Non illum aurora morantem,
Quæ ſe non alibi, primumque oſtendit Eoum
Pulchrior, ad lites clamoſaque jurgia cogit:
Nec jam defeſſus longas evolvere cauſas
Orando ingratos queritur ſe condere ſolet.

- - & ſuperba civium
Potentiorum limina.

Wallius hæc dilatat 1. per fig. Permiſſionis & comparationem aulicorum, qvorum officia prolixè ab adjunctis deſcribit, & comparat cum ſcopulis marinis.

Sollicitent votis alii invidioſa potentum
Arbitria: obſideant aditus, atqve alta ſuperbis
Atria porticibus, certatimqve oſcula pugnent
Præripere, & primas Dominis jam mane recenti
Dicere blanditias. Hæc ille Caphar ea ſaxa,
Has prudens metuit Symplegades, & ſibi faſces
Ac trabeas ſinit emeritum exorare clientem,
Semotus longè populo & civilibus undis.

Ergo aut adulta vitium propagine
Atlas maritat populos.

Wallius hæc dilatat præmittendo generales ſententias & confuſas: unde procedit ad diſtinctam de laboribus circa vites, qvam dilatatione circumſtantiarum & adjunctorum deſcribit:

Ergo illum aprici colles campiqve feraces
Curarum expertem accipiunt. Hîc imperat arvis
Ipſe ſuis, terrasqve docet parere volentes.
Nec regum, ſua regna videns, ſuſpirat honores.
Nunc vites ſerit, & verni cum palmitis ætas
Prima viret, tenerum virgis furcaqve bicorni
Tollit humo: dein & validi propagine fœtus
Populeas latè ſtirpes ulmosqve maritat.

Aut in reducta valle mugientium
Proſpectat errantes greges.

Wallius hæc dilatat per διάλυσιν verborum in integras ſententias converſorum:

Nunc illum procul umbroſa ſub fronde morantur
Seceſſus pulchri nemorum, vallesqve reductæ
Faunorum domus. Hic pingues errare juvencas
Proſpectat: longè reſonant mugitibus agri
Paſcuaqve & noti gregibus ſitientibus amnes

Inutilesqve falce ramos amputans
Feliciores inſerit.

Mirè hæc dilatat & exornat Wallius ex loco adjunctorum & conſeqventium in varia membra illa partiendo & elegantibus metaphoris illuſtrando.

Venerit inſitio; juvat hunc, juvat arboris illum
Felicis fruticem peregrino includere ligno:
Finduntur nodi; reſecantur, inutile pondus,
Silveſtres rami: ramus felicior alter

Inſeritur; ſurgunt udo nova germina ligno;
Mirantur platani malos; mirantur & ulmi
Ignotas glandes; & non gentilibus ornus
Stat curvata pyris, nec ſeſe agnoſcit in illis.

Aut preſſa puris mella condit amphoris,
Aut tondet infirmas oves.

Dilatat hæc Wallius per ſimplicem exergaſiam, additione qvarundam circumſtantiarum:

Nunc apibus fœtis cellas diſtentaqve melle
Horrea rimatus populat, purisqve recondit
Aurea dona cadis: nunc mollis vellera lanæ
Infirmo pecori frondente ſub ilice tondet.

Vel cum decorum mitibus pomis caput
Autumnus arvi extulit,
Ut gaudet inſitiva decerpens pyra
Certantem & uvam purpuræ.

Dilatat hæc Wall. Sententiarum augmento, epithetis & periphraſticâ dictione poëticâ;

Inde, ubi formoſum pomis & mitibus uvis
Frugifer autumnus flavis caput extulit arvis,
Qvam juvat, hic atqve hic, ut ſe malusve pyrusve
Obtulit, & pomis oculos dextramqve legentis
Prima vocat, fœtu gravidos adducere ramos,
Felices ramos, qvos ipſe inoleſcere nuper
Et genus invitis docuit committere truncis:
Qvam juvat & plenis pendentem vitibus uvam
Carpere, certantem Tyrios anteire rubores.

Qva muneretur te Priape, & te pater
Sylvane, tutor finium.

Latè hæc explicat Wallius, addendo ſententias ætiologicas, & numerando officia ruſtica, qvæ beneficio Numinum ruſticorum bene ceſſerint. Deſcribit & ritum ipſum.

Dum tibi, qvod fruges & munera divitis horti
Servaris, furum cuſtos aviumqve Priape,
Primitias fert in calathis, falciqve ſalignæ
Pampineam circum intexit, ſua vota, coronam;
Teqve vocat, Sylvane pater: tibi pinguia culta
Tuta refert, tibi depulſos à meſſibus apros
Et morſus pecorum, averſumqve à palmite caprum.

Libet jacere modo ſub antiqva ilice,
Modo in tenaci gramine.

Dila-

Dilatat hæc multiplicando ſententias & periodos, incipiens figura occupationis, cui reſpondet. Deſcribit æſtum Solis à conjunctis Solis ſideribus, addendo epitheta ſua & adjuncta nova cumulando.

Fortè aliquis Soles, dum nulla hic porticus Arcton
Excipit & Boream, ſub iniqui ſidere cancri
Ardentes metuat. Sed enim niſi nuda per agros
Corpora meſſorum ſudore fluentia cernas
Ignoues propè, quid rapidi vis ignea Phœbi,
Quid Leo, quid Cepheus ſitiensque canicula poſſit.
Nunc juvat æſtivos ortus vitare ſub alta
Ilice, nunc viridi ſubmittere corpus in herba,
Quæ ripæ, & ripis natæ frondentibus umbræ
Æſtibus & medio ſuadent decedere Soli.

Labuntur altis interim ripis aquæ,
Queruntur in ſilvis aves,
Fontesque lymphis obſtrepunt manantibus,
Somnos quod invitet leves.

Hæc ſimplici converſione metrica & membrorum multiplicatione dilatat.

Interea delidi fugiunt per gramina rivi,
Arboribusque vagantur aves: nemus omne querelis
Perſonat, irriguo qua fons argenteus agro
Labitur attritos inter levis unda lapillos
Obſtrepit, & dulces invitat murmure ſomnos.

At cum tonantis annus hybernus Jovis
Imbres nivesqve comparat:
Aut trudit acres hinc & hinc multa cane,
Apros in obſtantes plagas.

Hæc mirificè explanat per prolixam venationis διατύπωσιν, cui mixtæ deſcriptiones elegantiſſimæ ex adjunctis apri & canum, coloribus Virgilianis illuſtratæ: enumerantur antecedentia, conjuncta & conſeqventia venationis; qvæ cum non attigerit Horatius, magnâ cum voluptate leguntur.

At cum jam pluvia & nivibus canaqve pruina
Frigidus hibernum contriſtat Jupiter annum,
Qvæ non aucupiis, qvæ non venatibus illic
Gaudia proveniant? altis de montibus actus
Fertur aper, fruſtra ille animos ſetasqve comantes
Arrigit, & ſpumis albet ferventibus ora,
Fulmineumqve genus, non certi cedere, qvanqvam
Nunc hos obliqvo, nunc illos diſſipat ictu.

Tantus amor prædæ eſt, & ſævi gloria morſus.
Nec minus & curſu juvenes jaculisque fatigant
Setigerum; hortantur ſeſe & latrantibus addunt
Cum clamore animos; dum tandem in retia trudant
Frendentem & teretes nodos differre parantem;
Accurrit victor, ſplendentique ilia ferro
Transadigit: lato ſequitur de vulnere ſanguis,
Procumbitque ferox, & adhuc in morte minax ſus.

Aut amite levi rara tendit retra
Turdis edacibus dolos.

Amplificat hæc verba Wallius per deſcriptionem hujus venationis uberiorem: Inſtrumenta enim, & quæ cum illis conjuncta ſunt, ad extenſionem ſententiarum, adducit.

Forſitan & tutas placeat levioribus ire
In prædas ſtudiis: venit hinc quoque grata voluptas,
Ex facili capienda: plagas & retia levi
Diſtendit furca, turdosque invitat edaces
Callidus & ſparſis incautos fallit olivis.

Pavidumqve leporem, & advenam laqveo gruem
Jucunda captat prœmia.
Qvis non malarum, qvas amor curas habet,
Hæc inter obliviſcitur?

Extendit illa Wallius per ἐξεργασίαν poëticam, & enumerationem curarum, quas ſimpliciter & indiſtinctè hic ponit Horatius.

Aut pavidum ſequitur leporem, laqueoque tenaci
Strymoniam captat volucrem, jucunda laboris
Præmia. Quis non hac inter, quotcunque malorum
Secum amor infelix trahit, invidiamque metumque
Et ſpes ambiguas, & quas pudor ipſe repulſas
Ingeminat curas, & nunquam longa fruenti
Gaudia, nubiferis tradit diffundere ventis?

Quod ſi pudica mulier in partem juvans
Domum atque dulces liberos,
Sabina qualis aut peruſta Solibus
Pernicis uxor Appuli;
Sacrum vetuſtis exſtruat lignis focum,
Laſſi ſub adventum viri:
Claudensque textis cratibus lætum pecus,
Diſtenta ſiccet ubera:

Et

Et horna dulci vina promens dolio,
Dapes inemptas apparet.

Hæc Wallius per ſimplicem converſionem metricam, uno vel altero epitheto addito, dilatat:

Quid ſi contigerit priſcis quoque moribus uxor,
Quæ caſtum ſervet thalamum, quæ remque domumque
In partem juvet, & dulces educere natos?
Qualis erat Tatio quondam regnante Sabina,
Duratas calloſa manus, aut Appula mater
Sole rubens. Quid ſi poſito cum feſſus aratro
Vir redit, illa focum lignis & cortice ſicco
Exſtruat, ac lento textis de vimine ſeptis
Includat lætum pecus & turgentia ſiccet
Ubera? Si, quanquam calices & pocula ponat
Fagina, vina ferat, quæ dulci condita levit
Ipſa cado, menſisque dapes apponat inemptas
Delicias faciles.

Non me Lucrina juverint conchylia
Magisque rhombus aut ſcari.
Si quos Eois intonata fluctibus
Hyems ad hoc vertat mare.

Dilatat hæc Wallius per figuram Permiſſionis & additionem epithetorum aliorumque verborum, vel actiones vel adjuncta ſignificantium.

--- Non me tum regia, non me
Regum epulæ teneant, per me conchylia teſtis
Tuta ſuis ſaxo maneant affixa Lucrino;
Per me ſecurus Calabro natet æquore rhombus,
Et ſine fraude ſcarus depaſtas ruminet herbas.
Si quem forte procul fluctu tumefactus Eoo
Adria jactatum noſtris acceperit undis,
Aut Tyrrhena fremens ad littora verterit Eurus.

Non Afra avis deſcendat in ventrem meum,
Non attagen Ionicus
Jucundior, quam lecta de pingviſſimis
Oliva ramis arborum,
Aut herba lapathi prata amantis, & gravi
Malvæ ſalubres corpori,
Vel agna feſtis cæſa terminalibus,
Vel hœdus ereptus lupo.

 Dila-

Dilatat hæc Wallius per immutationem membrorum, additionem verborum, epithetorum, deſcriptionem Terminalium, ſed ſuccinctam:

Non mihi tum Libyæ, non mollis Ionia pictas
Mittat aves: tantum glauco mihi Palladis arbor
Caneſcat fœtu, pinguesque miniſtret olivas
Obvia me lapathi prato gaudentis aperto
Herba juvet, malvæque leves gravibusque ſalubres
Corporibus, vel quæ lactens cadit hoſtia feſto,
Termine ſancte, tuo, cum te vicinia ſupplex
Defixum colit, & ſerto frondente coronat:
Aut mea, quod ſatis eſt, hilaret convivia cano
Præda excuſſa lupo, villis ſtillantibus, hœdus.

Has inter epulas ut juvat paſtas oves
Videre properantes domum!

Dilatantur hæc per deſcriptionem ex adjunctis.

Ut juvat has epulas inter ſpectare bidentes
Cum ſeſe è paſtu referunt! ut cruribus ægrè
Ubera circumeunt! ut multo lacte gravatas
Ad mulctram injuſſæ veniunt, gaudentque levari

Videre feſſos vomerem inverſum boves
Collo trahentes languido.

Dilatat per ſimplicem converſionem metricam & immutationem verborum.

Ut juvat ex agro reduces ſpectare juvencos
Longorum feſſos operum & grave robur aratri
Vomere ſuſpenſo attrita cervice trahentes.

Poſitosque vernas, ditis examen domus,
Circum renidentes Lares.

Iterum hæc dilatat ſimplici converſione metrica.

Ut juvat & vernas numeroſæ examina villa
Lucentes ignes circum lætosque penates
Aſpicere agreſti curantes corpora menſa.

Hæc ubi locutus fænerator Alphius
Jamjam futurus ruſticus,
Omnem relegit Idibus pecuniam,
Quærit Calendis ponere.

Eleganter hæc dilatat Wall. deſcriptionibus luculentis, enumeratione partium & adjunctorum (1) circa fœnus, omnemque rem collybiſticam. (2) circa agriculturam, variaque ejus officia & inſtrumenta.

Dixerat

Dixerat hæc dives poſitis in fœnore nummis
Alphius, atqve aliud meditans, & totus in illo
Damnabat tabulas, loculos damnabat & aurum
Innocui ruris ſerò intellecta voluptas.
Una eſt ante oculos, una ſuſpirat in illa.
Nunc placet arvorum cultus, nunc cultus habendo
Impenſus pecori: ſubeunt modo fervida pleno
Muſta lacu, modo qvi pomis exuberat annus,
Et modo delectant ſaltus venatibus apti:
Omnia perſuadent curas mutare priores,
Jamqve empturus agros exacta relegerat æra
Idibus. At (victrix adeò natura recurrit)
Hæc eadem lucro ſervat ponitqve Calendis,
Protinus agrorum oblitus vitæqve beatæ.

Atqve hoc illuſtre eſt exemplum paraphraſeos poëticæ. * Ex qvo patet 22
mira fœcunditas locorum, qvæ ſunt è conjunctis, adjunctis, antecedentibus, conſeqventibus, toto, partibus, genere & ſpeciebus, indefiniti & definiti. Qvibus omnibus ſi qvis jungat phraſin elegantem poëticam, metaphoras vivaces, poëtiſmos, fabularum alluſiones, nunqvam in talibus argumentis ſterilis deprehendetur. Et hoc ſibi exercitium continuum qvis velit, ſi in carmine proficere velit; imo & ad ſolutam orationem labor iſte proderit, modò qvis differentiam poëticæ & oratoriæ dictionis probè obſervet. Plura ſunt exempla apud eundem Auctorem tam nitidarum paraphraſium. Reperiuntur & apud *Car: de la Rue*, Poëtam Gallum, inter *Idyllia* ejus paraphraſes planè his ſimiles, ac elegantiſſimæ omnino, qvales in exemplum poni debent Poëtices tironibus.

Subjungemus huic paraphraſi longiori ſtrictiorem noſtram, qvâ eandem in 23
Elegiam transfudimus.

Felix, o nimium felix, qvicunqve relicta
Urbe procul curis tempora liber agit;
Qviqve vetuſtorum læto de more Qviritum
Exercet bobus rura paterna ſuis.
Qvi ſibi non magnas injuſto fœnore qværit
Ipſe, nec immenſo fœnore limat opes.
Non illi dulces rumpent fera claſſica ſomnos;
Incutient nullos tympana rauca metus.
Non ligno vitam committet nauta doloſo,
Non flebit raptas naufragus, orbus, opes.
Ille fori ſtrepitus, tricas & jurgia vitat,
Patriciæ appendix nec ſtat, & umbra domus.

Ille

Ille vel attondet vitim, fingitque putando:
Cui tenerum fulcit populus alba latus.
Ille ex arboribus ramos ſine lege fluentes
Amputat, & ramos inſerit ille novos.
Jam videt erranteis ſubducta in valle juventas,
Atque ſuum gaudet non numerare pecus:
Jam legit aërii mellis cœleſtia dona,
Queis ſibi non emptas condiat ille dapes;
Aut ſævo ut nudos à frigore protegat artus,
Mollia lanigeræ vellera tondet ovis,
Aut ubi maturis præcinctus tempora pomis
Autumnus gravidis jam caput abdit agris;
Lætus adoptivis carpit nova munera ramis,
Inque manus cupidas penſilis uva venit.
Uva venit, Tyrio quæ non conceſſerit oſtro,
Helleſpontiaco munus itura Deo,
Hæc niſi Sylvano gratus donaria ſervet,
In patrii fines quod vigilavit agri.
Ille modo antiquæ recubat ſub tegmine fagi,
Et modo gramineo ſternitur ille toro.
Interea placidis ſtrepuerunt fontibus undæ;
Plurima per ſylvas carmina fundit avis.
Hæ querulo mentes mulcentque foventque ſuſurro,
Et faciles ſomnos garrula ſuadet avis.
Hinc ubi jam nivibus piger horret & imbribus annus
Et reſides ſtringit frigore Caurus aquas.
Jam populatorem per ſylvas excipit aprum,
Seu malit poſitis illaqueare plagis;
Aut turdis levi rara amite retia tendit,
(Hos bonus ille dolos inſidiasque ſtruit.)
Aut abit in lepores felix prædator inermes,
Aut menſis captat præmia grata grues.
Non illum duræ friguſcula conjugis angunt;
Non animum curæ, qvas amor abdit, edunt.
Ille ſuæ queritur ſylvis & fontibus iras
Conjugis, & mala dat cuncta ferenda notis.
Qvod ſi caſta domum benè qvæ curaverit uxor,
Qvæ famulos, ſocii, qvæ ſacra jura tori:
Appula ceu rapidis excocta à Solibus uxor,
Qvale decus duro, fuſca Sabina viro,

Ligna

Ligna foris ſubdat claro lucentibus igne,
Solamen feſſo, cum redit ille, viro.
Et lætum includens lento de vimine textis
Cratibus exoneret ſedula lacte pecus:
Hornaqve vina cado dulciſſima munera promens,
Ponat, qvos dederant rura benigna, cibos.
Non Lucrina mihi placeant conchylia, rhombi,
Non venient menſis fercula lauta ſcari,
Si qvos, Eois cum ſeſe fluctibus effert,
Ad mare Tyrrhenum turbida vertat hiems.
Non ego barbaricis implevero viſcera ferclis,
Et peregrina meam paſcat Orexin avis.
Felices oleæ ſi detur carpere fructus,
Et ſuccos baccis elicuiſſe novos:
Si doceant molles ventrem miteſcere malvæ,
Si lapathum menſis prata dedere meis.
Me juvet eſca, lupi raptus de faucibus hœdus,
Agnaqve, qvæ feſto, Termine, cæſa tuo.
Interea reduces, epulis dum paſcitur illis,
Ubera balatu plena qveruntur oves,
Et tardos inverſa ſeqvuntur aratra juvencos,
Pabula cum laſſi notaqve tecta petunt.
Ruſtica lucentes famulantum turba coronat,
Appendix regni non inhonora, focos.
Alphius hæc reputans, felicia prædicat arva
Præqve ſuis grati fœnora ruris amat.
Jamqve ſuburbanos urbi præponit agellos,
Hos ut emat, relegens Idibus æra novis.
Illa ſed exſtinguunt venientes vota calendæ,
Alphius ad tabulas, lucraqve nota redit.

Huic Metaphraſi noſtræ alia Metaphraſium noſtrarum ſubjiciemus exempla; 24

Ex Horatii Oda I. lib. I.

Mæcenas, priſco qvi Regum ſanguine natus,
Præſidium Muſis dulce decusqve meis.
Sunt, qveis pulverei rident certamina Circi,
Ut virides palmas, munera pulchra ferant,
Hunc ſi Romulidæ multis inſignibus ornent,
Non paſcant tituli, & nomina vana juvent.
Illum fœcundis ſi meſſibus horrea rumpant,
Et patrios nitido vomere findat agros.

Qvicqvid agas, ſtudiis nunqvam dimoveris iſtis,
Attalicas qvanqvam ſis dare promptus opes.
Navibus ut vaſti pavidus ſecet æqvora ponti,
Committens dubiis lucra ferenda notis;
Per mare velivolum placida cum navigat aura,
Tum ſibi mercator plaudit opesqve parat.
Sed cum tempeſtas ſe toto turbida cœlo
Explicat, inqve undis fracta carina natat,
Tœdia tum ſubeunt vitæ non vana prioris,
Qvæſitas pelago ſpernit & odit opes,
Rura beata vocat, felices rure colonos;
Si dederis illi littus, arare velit.
Cumqve ſilent venti, diſcuſſaqve nubila cœlo,
Mox qvaſſas reficit ſedulus ille rates,
Fortunæ veteres animo cenſusqve recurrunt,
Et miſer eſſe neqvit, pauperiemqve pati.
Eſt, qvi nec veteris contemnit pocula vini,
Atqve dies multos ſæpe bibendo trahit:
Seu viridi patulæ ſedeat ſub tegmine fagi,
Seu penes irriguas ille recumbat aqvas.
Multos caſtra juvant, & cœci prælia Martis,
Arma, enſes, litui, tympana, pila, tubæ;
Bella illis animos & cædes pectora paſcunt,
Qveis matres teneræ, qveis doluere nurus.
Pervolitat ſylvas venator & horrida teſqva,
Non inhibent noctes, frigora, turbo, nives.
Seu ille æripedi cava tendat retia cervo:
Seu populatorem ſternat anhelus aprum.
Me miſcent ſuperis doctorum præmia lauris,
Et nemora & nymphæ me Satyriqve juvant.
His ego commiſtus vulgi commercia ſperno,
Dum mihi caſtalidum ſacra foresqve patent.
Si mihi ſe faciles Clio, Polyhymnia præbent,
Argutæqve dabunt carpere fila lyræ.
Si tu me Lyricis Mœcenas vatibus addis;
Tunc ego me regem, tunc vocitabo Jovem.

25 Ex Od. XXII. lib. I.

Cui pietas cordi eſt, qvi crimine liber ab omni
Vivit, & eſt recti juſtitiæqve tenax;

Non

Non ſicas metuet, non vincula, tela, cataſtas;
Non qua ſe ſalvum caſſide præſtet, eget.
Seu adeat poſitos calidis ſub ſolibus Indos,
Seu per Barbaricas tranſeat ille plagas.
Nam mihi dum ſylvam nuper percurro Sabinam,
Otia dum ſector, dum Lalagenque cano;
Occurrit lupus, & tamen hic me fugit inermem,
Cui clypeum probitas, cui dabat arma fides:
Quale nec in ſylvis tellus alit Appula monſtrum,
Monſtrorum genitrix, quale nec Afra dedit.
Excipiat rigido tellus ſubjecta Bootæ,
Quam Sole averſam nix glaciesve tegit.
Mittar ad exuſtos vicinis ſolibus agros,
Lætus ego Lalagen ſemper amabo meam.

Ex Od. XIV. Lib. II. 26

Poſthume, præcipiti labuntur tempora curſu,
Nec pietas magis his injicit ulla moram,
Non ſi Plutonem tauris placare trecentis,
Non auri dare ſi multa talenta velis;
Exores rigidum: nos Styx atra hauriet omnes,
Quicunque hîc annos ducimus atque dies,
Imperitet populis, terram proſcindat aratro,
Conduntur tumulo ſarcula, ſceptra, pari.
Ut late quatiat magnus ſua ſceptra Tyrannus;
Hæc quoque falce ſua mors furibunda metet.
Mœnibus & telis ſit Rex, ſit milite tutus,
Hunc ex inſidiis mors galeata petet.
Fruſtra veſanis tergum ſubduxerit armis,
Qui procul à belli fulmine cautus agit:
Fruſtra peſtiferis autumnus territat auris;
Fruſtra eſt, qui timida Nerea mente fugit.
Omnibus eſt adeunda palus Acherontis opaci,
Et Plutonia nos regna domusque vocant.
Grata tibi tellus linquenda torique pudici,
Non conjux poſthac baſia læta feret.
Quos colis, ex hortis cupreſſus odora ſequetur,
Funeris appendix ſola futura tui.
Quæ tu centenis ſervaras clavibus, hæres
Dignior expanſo gutture vina bibet.

27 Ex Od. II. lib. I. Carm.

Optima Leuconoë ne ſit tibi diſcere cura,
Quem tibi Dii finem, quem dederintque mihi:
Vivere num Priami liceat, vel Neſtoris annos,
An extrema tibi nunc oriatur hiems.
Ne tu Chaldææ quæras oracula ſortis,
Ne tu fatidicas inſpice ſtulta rotas.
Oblectes animum, nec dulcia vina relinquas,
Deliciis ventrem paſce animumque novis.
Nam quoque dum loquimur, nos invida fugerit ætas,
Ne tibi ſit curæ craſtina, ſera dies.

28 Ex Od. II. lib. II. Carm. Horat.

Euclio ſi fueris, ſi munificentia deſit,
Nullus ab argento ſplendor honosque tuo eſt.
Munificus vivet longos Proculejus in annos,
In fratres cunctas qui pius hauſit opes.
Latius & regnes, auri ſi nulla cupido eſt;
Si non immodicas quæris anhelus opes;
Quam ſi tu Lybicas conjungas Gadibus oras
Subſit & arbitrio Pœnus uterque tuo.
Ipſe ſibi indulgens paulatim augebitur hydrops,
Ni fugiat morbi cauſa, nec ipſe fugit.
Diſſidet à populo virtus magnumque Phraaten,
Felicem ſolio cum ſedet, eſſe vetat.
Hæc vulgi plauſus & inania ſchemata temnit;
Non illi phaleræ, non placuere togæ.
Hæc faſces, regnum diademaque deferet uni,
Qui magnas magno pectore ſpernit opes.

29 Hæ imitationes, ut in majoribus carminibus, ita & in carminum partibus locum habent, & in carminum variis generibus. Ita ex Oda facies Elegiam, ex Elegia Odam, ex brevi aliquo ſententioſo carmine integram vel Odam, vel Elegiam. Ut ſi forte ex Catonis Diſtichis brevibus Odas morales conficias, vel Elegias per χωρισμὸν & πρόςληψιν dilatatis ſententiis. Quale exercitii genus continuum & quotidianum eſſe debet illi, qui ad aliquam in carmine gloriam adſpirat. Ubi imitationibus multis te exercueris, jam liberiori uti calamo poteris in Odis & Elegiis, ſumendo theſes, qvas ductu quidem argumentorum Oratoriorum tractabis, ſed modo tamen poëtico & ſingulari qvodam ornatu, quem ſemper carmen præ oratione ſoluta reqvirit; de quo poſtea dicemus.
30 * Procedit illa imitatio etiam in ipſis inventionibus; ubi tamen cum modeſtia & judicio verſandum eſt, ne quid aliis ſublegere videamur.

deamur. Poſſunt enim inventiones ex aliis facilè excogitari, manuducente nos quadam vel metaphora, vel ſententia.

Exemplum talis imitationis in Epigrammate invenias apud *Laurentium Niendalium* in Poëmatibus ſuis. Scripſerat Muretus in Poëmatibus ſuis juvenilibus hoc Epigramma:

Sutor es & piſtor, lanius, lenoque coquusque
Mercatorque bonus, cauſidicusque bonus,
Te tamen in tota non eſt mendicior urbe,
Nec quem paupertas arctius ægra premat.
Dic agedum, quî fit (num res eſt mira, Corelli,)
Cum tot res facias, rem facere ut nequeas.

Retinuit Niendalius, diſſimulato tamen autore, inventionem & vim acuminis; ſed antecedens ſeu protaſin hujus Epigrammatis Niendalius per πρόσληψιν multarum ſpicierum dilatat, ut penè nimius illa in re ſit.

Noſti blandiſona Philerge canna,
Incautas trahere in plagas volucres:
Noſti ſquammigeros aculeatis
Hamis fallere, caſſibusque piſces.
Noſti pinſere, navigare noſti;
Noſti pingere, literasque noſti.
Noſti, quod nova nupta cum marito
Novit, cum thalamum ſubit pudicum:
Noſti, quod meretrix torum relinquens,
Vino pelliculam replere aduſto.
Noſti cudere, ſarcinare noſti;
Noſti ſuaviloquum ſonare carmen;
Noſti ſuaviſonos ferire nervos.
Noſti ducere, præcinente chorda,
Motus ad numerum lyræ canentis;
Noſti texere tela ſportulasque,
Et pellucida flare vitra noſti.
Noſti concoquere optimum metallum,
Noſti concoquere optimum Falernum.
Noſti, cum moritur vel hic vel ille,
Præconis vice unus indicare.
Mentiri quoque, ſi quid illud artis,
Unus præ reliquis, Philerge, noſti.
Es cuſtos ovium boumque cuſtos,
Es tonſor bonus, & malus Machaon,

Mercator bonus es, bonusqve ſutor,
Patronus bonus es, bonusqve tutor.
Et totis agis hoc & hoc diebus.
Si deſit, qvod agas, Philerge, nobis.
In toto tamen oppido, Philerge;
Non mendacior ullus eſt Philergo;
Nemo pauperior, Philerge, quàm tu.
Quid dicam? Magis hoc magisque miror,
Cum tot res facias, Philerge ſemper,
Rem tamen facias, Philerge, nunquam.

32 Eâdem ratione, ſi qvis Epigramma illud breve Martialis: *Omnia Caſtor emis: Sic fiet, ut omnia vendas*, in Epigramma circumſcriptum mutare velit, hoc modo inſtituet, ut Antecedens: *Omnia Caſtor emis*, per figuram enumerationis dilatarit:

Quid non Caſtor emis? talenta fundis,
Ut poſſis Tibi comparare fundos,
Villas, prædia, vineas & hortos.
Percurſas fora, nundinas, tabernas,
Et merces Tyriasqve Cypriasqve,
Et qvod venerat ultimis ab Indis,
Præſenti licitaris usqve nummo:
Mercaris tabulas, ſpecilla, gemmas,
Sculpta Phidiaco ſigilla cœlo,
Pocla murrhina, vina digna poclis,
Aulæa Attalico ſuperba cultu.
Nil tibi ſatis eſt: ſed hinc ubi omnes
Exhauſti loculosqve zonulasqve,
Qvid nunc Caſtor ages? inepte Caſtor?
Emiſti omnia, Caſtor, empta vendes.

Ita Conſeqvens, in qvo acumen conſiſtit, eleganter Antecedens prolixius deductum terminabit, dum lectoris animus, per ambages illas ſuſpenſus, inexſpectato brevi acumine vehementer delectatur.

33 Inter exercitia Metaphraſium ac Paraphraſium, aliarumqve imitationum referri poſſunt etiam deſcriptiones variæ, Temporum, Locorum, ut Veris, Æſtatis, Sylvarum, Montium, Iconographiæ; item comparationes, qvæ inter ornamenta carminum ſunt. Hîc ad ductum veterum ſe exerceat tyro, jam contrahendo, jam dilatando.

34 * Sic apud Ovid. *lib.* 1. *Faſtor. à verſ.* 152. *ad v.* 156. deſcribitur Ver. Id imitatione per 12. verſus ita extendes:

Hæc eſt, qvæ variis de floribus induit æſtas:
Incipiunt menſes ire diesqve novi.

Por-

Protrudit gemmas vitis rediviva tumenteis,
Spendens Lenæi munera magna Patris
Arboribus redeunt, volucrum ſolatia, frondes,
Qvas rigidi excuſſit triſtior aura Jovis;
Fœcundos nunc Terra ſinus Naturaqve ſolvit,
Et teneris ſeſe frugibus ornat ager.
Tum lætus fervet genialibus ignibus aër,
Plurima qvem variis cantibus implet avis,
Hinc agni ſaliunt, ſaliunt per prata juvenci,
Et pullis miſti rure vagantur eqvi.

Ex illis, qvæ prolixè adduximus, facile patet, qvæ in conſcribendo carmine praxis inſtitui poſſit. Prout jam igitur varia carminum genera ſunt, ita varie inſtituenda inventio, diſpoſitio & elocutio. Integri Poëmatis Epici diſpoſitio eleganter à *Mambruno in Epopœia*, & *Maſenio in Palæſtra Eloqventiæ ligatæ* præfigurata eſt; qvi de eo legi poſſunt. Nos huic rei hic immorandum non putamus, cum nemo facile integra poëmata ſcripturus ſit. Qvare in minora illa carmina potius induſtriam noſtram convertemus. Et in Heroico genere habemus primo Eclogas, deinde carmina encomiaſtica minora, in varias occaſiones concepta. Qvod ad Eclogas attinet, etiam illæ ſuper certo argumento generis Demonſtrativi ſcriptæ. Nam vel gratulamur in illis, vel dolemus, vel ſimile qvidpiam facimus, interveniente Dialogiſmo, qvi pro ratione perſonarum colloqventium inſtitui debet. Argumenta verò in illis debent eſſe humilia, ruſtica, paſtoritia, & per allegorias tales ad argumentum princeps applicata. Id tamen probe notandum eſt, formulas colloqventium poëticas ſingulari ſtudio notari debere. Qvâ in re præire poſſunt illæ Locorum Communium dialogiſticorum ideæ, qvas ſuppeditavit *Starckius*, Iſagogæ ſuæ Epiſtolicæ adjectas. Qvæ autem ſubſint ſententiæ, qvaſi per lemmata notari poſſunt. Illa lemmata amplificantur poëticis formulis, comparationibus, deſcriptionibus, &c. Ita tamen, ut pro ratione poëmatis in omnibus ſervetur modus.

In reliqvis carminibus eodem more procedes. In his argumentorum Rhetoricorum loci ſunt manifeſtiores, ut in eqvo Domitiani, qvem Statius laudat, & in pluribus aliis. Plerumqve enim Demonſtrativo generi ſubjiciuntur Euchariſtica, Soteria, Epinicia, Propemtica, Valedictoria, Salutatoria, Proſphonetica &c. in qvibus unde argumenta primaria deſumantur, Rhetorici libri ſuppeditant. In his delectus inſtituendus eſt, & argumenta veſtienda ornatu poëtico. Si qvis autem carmen cujuscunqve generis ſcribere velit, hanc ſeqvatur methodum, ut, ubi neceſſaria argumenta circumſpexerit. totum illum ſermonem nudum & enthymematicum reſolvat in ſententias breves, ſeu lemmata, qvarum ſententiarum in prolixiore carmine forte 20. vel 30. erunt. Has ſententias enthymematicè vel ſyllogiſticè ſe exhibentes, connectat certis qvibusdam figuris, formulis, Poëtis uſitatis: amplificet, illuſtret vel per

Per expolitiones, vel per aſſumtiones, finiti ad infinitum, partium ad totum, ſpe-
cierum ad genus, diſtincti ad confuſum, cauſarum ad effecta, adjunctorum ad ſub-
jecta & vice verſâ: vel per comparationes & exempla fabuloſa. Huic methodi ſi
qvis inſiſtat, facili negotio carmen concinnabit. Hâc methodo, qvam ipſi antiqvi
Rhetores ſuppeditarunt, plerumqve ipſe uſus fui; & vidi poſtea eandem inſtitutam à
Bernh. Parthenio in Comment. Horatiano, ubi per omnes odas Horatianas oſtendit
primò ſententias carminis, & deinde ornamenta Rhetorica & Poëtica.

36 Ut carmen eâ ratione ſcribere diſcas, exemplum tibi præfigas alterius cujus-
dam Poëtæ, vel antiqvi, vel recentioris, notesqve, qvâ ratione ille in ſcribendo car-
mine verſatus fuerit. Reſolve in ſententias, atqve illis ſententiis ornamenta ſubjice:
ita ſtatim prodibit carminis artificium, & facilè animadvertes ingenium Poëtæ. Ubi
hiant illa, neqve ſatis ſibi reſpondent, ut fit in indoctorum hominum carminibus,
37 contemnere tale carmen potes. * Sed habent tamen antiqvi etiam & optimæ no-
tæ Poëtæ ſuas παρεκβάσεις & digreſſiones, qvæ ita interdum à propoſito diſcedunt,
38 ut non revertantur: qvi tamen eam ob cauſam reprehendendi non ſunt. * Non
enim adeò moroſe ad Rhetorices leges Poëtarum libertas adſtringitur. Sed tamen &
in ipſis Epiſodiis qvædam eſt concinnitas & qvoddam, ut ita dicam, temperamentum
poëticum, qvod facile hanc ἀμεθοδίαν excuſat. Et eſt in minoribus poëmatibus
major interdum Epiſodiorum licentia, qvàm in majoribus. Qvoniam majora poë-
mata perfectius aliqvod ſyſtema habent, qvam minora; & in perfectiore ſyſtemate,
ſi qvid excedat, facilius obſervetur, qvàm in minori aliqvo carmine. Qvemad-
modum in homine perfectæ ſtaturæ defectus magis in oculos incurrunt, qvam in na-
no aut pygmæo: ideoqve Epiſodia majori modeſtia in illo carminis genere adhiben-
da ſunt. Ut illa res clarior ſit, exempla qvædam ſubjiciemus.

39 Laudaturus erat Auguſtum Virgilius ob agrum, bello amiſſum, ejus benefi-
cio redditum. Ergo duos de ſorte ſuâ colloqventes inducit. E qvibus infelicior ſic
orditur. *Melib. Tu Tityre in ſecuro lætoqve otio vivis.* (Illuſtratur exergaſia & ad-
junctis otioſorum hominum ruſticorum, & συγκρίσει ſuæ ſortis.) *Tit. Hæc ego otia
Principi debeo.* (Illuſtratur perpetuâ allegoria & applicatione rituum ſacrificii ad
cultum Principis. Gratiarum actio per ritus illos ſacros, qvibus Dii coluntur, expli-
catur.) *Melib. Non invideo. Ego vero deteriore loco ſum, cujus triſtia ego omnia
habui.* (Amplificatur per hypotypoſin ſuæ ſortis, qvæ conſiſtit in damno agrorum
& pecorum. Adjiciuntur omnia per enumerationem. Id enim familiare ruſticis &
ſimplicibus hominibus eſſe ſolet. Qvis eſt ille Deus, qvi tot otia tibi fecit ſimplici-
ter: qvo tranſitus fit ad cetera) *Tit. Roma præclariſſima urbs eſt.* (Non directe re-
ſpondetur ſtatim ad qvæſtionem, & narratio qvaſi è longinqvo incipit. Laudatur
Roma per comparationes ruſticas & per figuram correctionis & contentionis cum
Mantua) *Mel. Qvid in Romam?* (per ſimplicem qvæſtionem.) *Tit. Spes libertatis
me eò vocavit, qvam ſperare alibi non licebat, etſi plurima ejus cauſâ tentavi.* (Tres
ſenten-

ſententiæ amplificantur 1. per Chronographiam & enumerationem circumſtantiarum, enumerantur enim ruſtica opera; qvæ libertatis gratia fecerant.) *Mel. Mirabar ego, cum tui deſiderium hic omnes teneret.* (Illuſtratur hoc deſiderium per enumerationem votorum, & per figuram imaginis.) *Tit. Eundum mihi illic fuit &c. Vidi illic juvenem &c. Ille libertatem, ille agros reddidit.* (Prima ſententia amplificatur per interrogationem & reſponſionem, & per illuſtrem Metaphoram, à cultu divino petitam. Secunda iterum illuſtratur de aliqvo adjuncto & Metaphora, à cultu divino petita. Tertia illuſtratur per ἐξεργασίαν, à rebus & operibus ruſticis petitam.) *Melib. Contentus eſſe potes hâc fortunâ! etſi inculta omnia, Tuam illic felicitatem exſpectes.* (Tres ſententiæ iterum illuſtrantur. Prima ſimpliciter proponitur. Secunda per deſcriptionem illuſtratur. Tertia itidem per deſcriptionem & per enumerationem deliciarum ruſticarum.) *Tit. Nunqvam memoriâ excidet hoc beneficium.* (Illuſtratur per figuram τῦ ἀδυνάτε) *Melib. Mihi deſperandum eſt. Abeundum hinc mihi nunqvam redituro. Alius hæc occupabit.* (Tres ſententiæ illuſtrantur. Prima per enumerationem locorum, ſecunda per ἀπορίαν ſub forma qvæſtionis propoſitam, tertia per qvæſtiones abruptas & exclamationes per figuras, ironias. Inſere nunc Melib. &c. per Apoſtrophen ad capellas ſuas.) *Tit. Mane mecum hâc nocte. Habeo poma. Jam veſperaſcit.* (Illuſtrantur hæ ſententiæ per deſcriptionem ulteriorem ex adjunctis & Chronographiam.)

Secundum exemplum, è *Statii Carm.* II. *Lib.* I. *Sylv.* qvod eſt encomiaſticum in *Eqvum Domitiani.*

Eqvum hunc Poëta laudat I. *à cauſa efficiente.* Unde hæc moles in forum pervenit? amplificatur per enumerationem variorum operum, qvæ ſub figura dubitationis & interrogationis proponitur: an è cœlo venit? an è ſiculis caminis? an manu Palladis perfectum, per contentionem cum aliis operibus: ubi notentur formulæ connectendi: nunc, age fama prior miretur &c. Hunc non cepiſſet; ipſe nec Æneas &c. Adde qvod ille nocens. Martem non amplior portat. Nec veris majora putes: adduntur variæ exergaſiæ & aliqvæ hypotypoſes, ſed breviores. Laudat 2. hunc eqvum *ab adjuncto circumſtantiarum*, & loci, & à qvatuor poſitionibus. Hinc limina pandit Tiberius; cum qvo Domitianum comparat, ita ut hunc illi præferat & tu mitior illo. A latere Julia templa. Hinc regia Pauli. A tergo templum concordiæ. Amplificantur hæc expolitionibus & proſopographiis brevioribus. Connexio membri: par operi ſedes. Laudat 3. *ab adjuncto proprio*, eqvite ſcilicet, qvem deſcribit per partes. (1) *à facie & capite.* Ipſe autem puero celſum caput & tribuit capiti ſtatuæ, qvæ alias ipſi imperatori tribuenda. (2) *à manibus*, ubi deſcribuntur adjuncta manus, imago ſcilicet Palladis. (3) *à pectore & latere gladioqve ad latus pendente*, qvem comparat cum gladio Orionis. Ubi ſemper ſtatuæ tribuit, qvæ attribuenda perſonæ. Laudat 4. *eqvum à forma externa.* Amplificatur per *deſcriptionem partium*, & *ab effectu vel accidentalibus* conſeqventibus, contentione cum aliis

inſtituta. At ſonipes &c. Perpetuæ hîc ſunt Metaphoræ κατ' ἐνέργειαν. Tribuuntur enim ſtatuæ, qvæ tribuenda alias animali. Laudat 5. *à ſubjecto*, ſcil. ſolo; amplificat variis fictionibus & hypotypoſibus ac comparationibus cum aliis fundamentis, qvæ majora opera portant. Laudat 6. *à celeritate* operis perfecti, per fictionem genii qvaſi cooperantis, & deſcriptionem iſtius laboris per adjuncta. Connexio: nec longæ traxere moræ. 7. *Ornat Proſopopœia* totum hoc carmen. Introducit enim loci cuſtodem ſtatuam & eqvitem alloqventem. Conſideratur hîc triplicis temporis circumſtantia; (1) *Præſentis.* Ipſe loci cuſtos extulit caput, & hæc infit. Amplificantur hæ ſententiæ per πρόσληψιν variarum circumſtantiarum & variarum actionum. (2) *Præteriti temporis:* ſi te noſtra tuliſſent ſecula. Amplificatur autem comparatione diſſimilium. Comparat enim hunc eqvum cum eqvo Alexandri M. Deſcriptiones ornant ſententias. (3) *Futuri temporis.* Opus hoc perpetuum erit. Amplifica hoc per enumerationem earum rerum, quæ aliqvid deſtruere ſolent, & qvidem per ἄρσιν; non hyemes, non ventos, non fulmina horret, non æſtatem. Amplificat deinde per θέσιν certabit cum Roma de perpetuitate. Ornat itidem per fictionem novam Deorum & fratrum cœlo labentium, qvæ huic imagini miſcebant oſcula. 8. *Claudit voto per Apoſtrophen* ad ipſum Domitianum. Amplificat hoc comparatione & inductione artificum, qvæ ipſum vel fingere vel pingere vellent, aut qvæ ipſi templa erigere cuperent. Vive diu, & noſtræ pietatis cultus non ſperne, per Exergaſias & Periphraſes.

41 His exemplis inſiſtere poſſumus in ceteris qvoqve carminum generibus. Nam & Elegiæ & Odæ eodem modo ordinari poſſunt. * Qvod ſi qvis jam Ovidii Elegias, inprimis Heroidum Epiſtolas præ manibus ſumat, & in ſuas ſententias atqve ornamenta reſolvat, ſtatim artificium deprehendet, qvod in illis ſummum eſt. Ovidius enim, ut erat cultiſſimo ingenio, ita nihil qvicqvam omiſit in ornando carmine, Elegiâ præſertim; adeò, ut qvibusdam nimius videretur, qvi declamatorias in illo argutias notârunt. Sed non eſt, ut illorum judicia moremur.

42 In Lyrico carmine eandem rationem ſeqvi poſſumus. Nam, ſi Horatium nobis præfigamus, ſingulas Odas eâdem methodo reſolvit *Parthenius.* Si enim e. g. primam Odam reſolveris, his ſententiis continetur: qvidam agonibus Olympicis ſtudent: qvidam agriculturæ operam impendunt: qvidam navigationibus & mercaturæ ſtudent: qvidam voluptuariam vitam ſeqvuntur: aliqvi militiâ, alii venationibus ſe exercent. Ego verò poëtica ſtudia amo, qvæ me celebrem reddent. ſingulæ ſententiæ ornantur variis deſcriptionibus, Metaphoris poëticis, Epithetis inſignibus, aſſumtionibus ab adjunctis, enumerationibus partium; atqve ita tota hujus Odæ compages abſolvitur, ac videtur Horatius totam hanc Odam per imitationem deſumpſiſſe à Virgilio, cujus ſunt hi verſus lib. 2. Georg.

Sollicitant alii remis freta cæca &c.

Exemplum

Exemplum nobis erit elegans illa Oda, qvæ reperitur apud *Cominium*, Poëtam 43
Gallum, ad Principem Condæum, lacte victitantem. Hac Oda Poëta elegantiſſimus Principi gratulatur de lactis cibo, illudque conſilium laudat; variisque exemplis, fabuloſis præcipuè, oſtendit, lac eſſe Heroum cibum. Pulcherrimæ in illo ſunt deſcriptiones & ornamenta è fabulis: comprehendi poteſt his ſententiis. 1. Ne pudeat lacte veſci (per amplificationem à contrario & exergeſiam.)

Ne ſit puderi lacte regales mero
Mutare, Borboni, dapes;
Luxu & remoto, pellere innocentibus
Sitim famemque poculis.

2. Ille fuit cibus aurei ſeculi, (dilatatur per deſcriptionem prolixiorem à variis adjunctis, quæ reſpondent ſimplici cibo ab effectis.)

Haud alius olim, Rege Saturno, cibus
Heroas aluit, & Deos:
Cum pura adhuc, recensque ab autoris manu
Natura neſciret dolum:
Rivisque latice candido manantibus
Curam & labores mergeret.
Tunc illa lacti concolor proles ſuo,
Agitabat ævum lætius,
Nec quid ſenectus, quidve lautitiæ comes
Foret podagra, noverat;

3. Tunc Jupiter ubera capellæ junxit, eamque cœlo tranſtulit (per Phraſeologiam elegantiorem.)

Tunc & capellæ plena ſiccantem ubera
Tellus adoravit Jovem:
Qui, ne ſibi unqvam tam bonus deeſſet liquor,
Nutricem Olympo tranſtulit.

4. Apollo paſtor factus, ut lacte veſceretur (per Phraſeologiam & αἰτιολογίαν.

Apollo dulci rore cum cuperet frui,
Servavit Admeti boves;
Mammasque crebro ſuxit, ambroſiæ ut vetus
Abſtergeret faſtidium.

5. Hercules lac bibens cœlo viam lacteam fudit, (per Phraſeologiam & deſcriptionem viæ lacteæ breviorem.)

Hoc ipſe madidus nectare Alcmenæ puer
Nova fecit orbi ſidera:

Quot ab ore guttæ, dum bibit, defluxerunt;
Tot iere per cœlum faces.

6. Qvi lacte veſcuntur, fortes ſunt. (Tranſitus fit per prolepſin. dilatatur per Phraſeologiam ex effectis ſynonymicam.)

Languere inerti, ne tamen crede otio,
Queis molle placuit poculum
Lac auget animos. Inde magnorum venit
Effector operum ſpiritus,
Puroque bilis igne, cognata & ferens
Superas ad arces pectora
Æthereus ardor.

7. Conſtat hoc exemplo Herculis, Davidis (per deſcriptiones proſopographicas & amplificationes actionum à circumſtantiis.)

ſic feros idem Hercules
Lactantis in matris ſinu
Eliſit angues; ſeque conſiliis Deum
Patrioque deberi polo
Jam tum probavit. Sed *quid exemplis fidem*
De fabuloſis quærimus?
Ephratæus ille paſtor, immanes manu
Cui luſus urſos frangere;
Cui ſæpe preſſo gutture horrendum fremens
Succubuit in ſylvis leo;
Virtutis unde robur indomitæ hauſerat,
Et cor pavere neſcium?
Per ſola patrios rura ſectantem greges
Succo fovebat vivido,
Expers aratri vitula, & infeſtis lupos
Laceſſere audax cornibus.
Hinc funda vitrix, & Palæſtinus caput
Suo enſe truncatus gigas:

8. Tua facta teſtantur, à lacte magnos tibi triumphos excitatos. (Hic ſe totum effundit Poëta, & per enumerationem prælia & res geſtas Ducis Condæi recenſet additis deſcriptionibus præliorum à variis adjunctis. Adduntur epitheta Hyperbolica. Comparatio cum leonis-catulo.

Tibi ipſe teſtes, Borboni, an lac Martios
Reſtinguat ignes pectore.
Dicat Batavo mutuam in cladem & probrum
Male fœderatus celtiber;

Epuliſque

Epuliſque opimis fruſtra, & ardenti mero
Germanus iram ſuſcitans.
Valles Seneſi ſtrage cumularunt ſuà,
Vinoque rubrum & ſanguine
Auxere Sabim. Pinguia obſcœnas adhuc
Paſcunt volucres corpora.
Seu cum Lybiſſæ matris expreſſum bibit
Mamma furorem turgida.
In Bella catulus fertur, & ſævos boum
Triſtique cuſtodum nece
Exercet ungues.

9. Tibi bibito lacte, vigor redit. (Simpliciter,)

efficaci poculo
Ad arma ſic vigor redit,
Nova & juventus.

10. Nuperi triumphi te juvenem oſtenderunt. (per brevem deſcriptionem.)

Te quidem nuper tribus
Cum vidit auctum laureis,
Hoſtesque trepido fugere cogentem gradu,
Alſatia juvenem credidit.

11. Nunc tuo exemplo lac Heroum cibum facis (per Synonymiam phraſium.)

Nunc ergo dum te rore vitali fovet,
Viresque feſſas recreat;
Lacte viciſſim reddis antiquum decus,
Meritosque honores aſſeris.
Nam jure dici meruit Heroum cibus:
Quando ipſe feciſti tuum.

12. Jam Galli omnes lac vino præferent. (per Synonymiam phraſium, & alluſiones ad nomen & inſignia.

Jam Gallus omnis, nomini fovens ſuo,
Præ delicato nectare
Faſtidioſus diſpuet ſuetas dapes,
Spretique dona Liberi.
Jam rurſus imbre lota divino, novum
Trahent nitorem lilia.

 13. Felix

13. Felix illa juvenca, qvæ liqvorem hunc regali alumno fundit. (His ſingulari artificio Poëta Apoſtrophen facit ad juvencam, comparando illam cum Io, & ſpondendo illi ſidera, qvæ omnia Poëtiſmum ſapiunt. Talia enim mirifice ornant carmen, & colores poëticos addunt. Deſcriptiones breviores illuſtrant ſententias.)

At tu liqvores qvæ gravi nunqvam ubere
Summittere almos deſinis,
Juvenca felix! ſi poteſt qvicqvam meum
Spondere carmen, & poteſt;
Non fabuloſis clara Grajûm verſibus
Io tibi ſe præferet:
Ex homine qvanqvam facta bos, Dea ex bove
Templo remugît aureo;
Populosqve blanda voce poſcentes opem
Oraculis conterruit.
Dicere qvondam nobiles inter feras
Tenere Olympi paſcua:
Vernoſqve cornu ducere aurato dies,
Tauri marita lucidi.
Interea olentes perge regali memor
Herbas alumno carpere:
Præſtesqve Francis, lactea ut ſerus via
Condæus ad ſuperos eat.

His ſententiis elegans illa Oda comprehendi poteſt. Qvæ ad ornatum pertinent ſeorſim obſerventur: elegantes phraſes, ſignificantia epitheta, variationes pulchræ. Vel unum lactis nomen ſæpe περιφράζει. Jam enim vocat pocula innocentia, laticem candidum, bonum liqvorem, dulcem rorem, nectar, molle poculum, ſuccum vividum, rorem vitalem, delicatum nectar, imbrem divinum, liqvores almos. Metaphoræ illuſtriores, fictiones, comparationes notari itidem debent. Qvod ſi in reliqvis Poëmatibus majoribus concinnandis eâdem ratione uſus fueris, facili negotio ad carmen ſcribendum te præparabis. Exemplis enim aliorum nos ipſos inſtruimus.

PO-

POLYHISTORIS LITERARII LIB. III. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΟΣ.

CAP. I. DE EXCERPENDI RATIONE.

§.1. EXcerpendi neceſſitas. 2. Illa malè à nonnullis impugnatur. 3. Exempla Platonis & Thami Ægyptiorum Regis. 4. Sacchini liber de ratione libros legendi laudatur. 5. Ob abuſum aliqvem non tollendus excerpendi uſus. 6. Excerpendi omiſſio viris doctis deplorata. 7. Excerpendi utilitas. 8. Autores aliqvot de Excerpendi ratione recenſentur. 9. Drexelius. 10. Philomuſus. 11. Sturmius, Benzius. 12. Fogelius in Lexico Homonymorum, 13. Udenius, 14. Schraderus, 15. Keckermannus, Bonnæus, 16. Excerpta uſui & ſcopo noſtro accommodanda. 17. Vincentii Placcii liber de arte Excerpendi laudatur. 18. Ejus machina ſcrinii literati. 19. Modus in Excerpendo non usqve adeò operoſus eſſe debet. 20. Excerpta minus neceſſaria per amanuenſes potius inſtituenda. 21. Autor excerpendi ſtudium neglectum dolet. 22. Adverſaria de omnibus rebus, qvæ legimus, videmus, audimus, cogitamus, paranda. 23. Sarpii, 24. Welſchii, 25. Tſchirnhauſii ea methodus. 26. Sacchini libri gemini Excerptorum. 27. Adverſariorum magnus uſus.

POſtquam ſuperiori libro, cui METHODICI titulum fecimus, multa de methodo in ſtudiis diximus, huic librum tertium, quem ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΟΝ inſcripſimus, nunc ſubjungimus, qui cum eo connexus videtur, in quo de RATIONE EXCERPENDI, tùm in Eloquentia, tùm in diſciplinis, agemus: In illa enim quaſi quædam præparatio ad doctrinam conſiſtit. Ut qui domum exſtructurus eſt, lignis & lapidibus opus habet: ita qvi egregium aliqvid in qvocunqve doctrinæ genere conatur ſilvam prius congerere debet ad opus ſuum idoneam. Qvorſum enim multa legere proderit, niſi cum fructu legantur, & in uſus noſtros, velut in horrea qvædam, ſeponantur? qvemadmodum ſcilicet bonus Pater familias promptua- 1

ptuaria habet, è quibus familiam ſuſtentat; Ita vir doctus ſuas quasdam opes conge-
2 rit, quibus bonam mentem alat, ac famam ſibi excitet. * Nolo hic de neceſſita-
te excerpendi multa præfari: ſunt enim, qui de eo copioſè ſatis diſputant adverſus il-
los, qui excerpendi ſtudium ut ſupervacaneum & moleſtum rejiciunt, minimè hac in
re audiendos. Non deſunt, qui, quod de literarum inventione in univerſum judica-
3 runt, etiam ad excerpendi rationem applicent. * Plato jam tum in Phædro di-
ſputavit, plus detrimenti adferre ſapientiæ libros, quàm præſidii. Nam cum literarum
inventor *Theuth* Ægyptiorum Regi Thamo inventum illud memoriæ & ſapientiæ re-
medium eſſe prædicaret, Regem contra dixiſſe narrat, potius oblivionem allaturas
propter negligentiam recordandi. *Quippe qui*, inquit, *externis confiſi literarum mo-
numentis res ipſas intus animo non revolvent: quamobrem non memoriæ, ſed monitio-
nis remedium inveniſti: Sapientiæ quoque opinionem potius, quam veritatem diſcipulis
tradis. Nam cum multa absque Præceptoris doctrinâ perlegerint, multarum rerum
periti vulgo, cum ignari ſint, videbuntur. Conſuetudine quoque moleſtiores erunt,
4 utpote qui non ſapientia ipſa ſint præditi, ſed opinione ſapientiæ ſubornati.* * Et
hæc tria incommoda nunc quoque, inventa Typographia, Sacchinus in eleganti libro
de ratione libros legendi cum profectu cap. 10. paſſim in re literaria dominari judicat.
Plerique omnes, inquit, *ut quicquid in adverſaria retulerunt, omiſsâ curâ ſunt, ſegni-
que animo, tanquam ipſi jam tenerent, quod commiſere membranis: ac non potius
eâ re ſcrinia illorum quam ingenia docta videri poſſent. Quin etiam cum doctrina ex
eo bonorum ſit genere, quæ nec amitti nec auferri poſſunt, nihil proclivius factu eſt,
quam ut ejusmodi commentaria igne, aquis, furto, ab tineis & blattis aliisque caſi-
5 bus pereant.* * Hæc quidem non omninò falsò dicuntur, ſed quia non ſolum
Excerpta, ſed omnem rem literariam & librorum uſum tollunt, qui ita judicant, po-
tius ad majorem utilitatem ea in re reſpiciendum eſt, quam ad eos, qui hominum in-
ventis per ſocordiam ſuam non rectè utuntur.

6 Fateor multos etiam ſine excerptis Viros non doctos ſolùm, ſed & fermè in-
ſignes fuiſſe; quos tamen in juventute negligentiores fuiſſe, in ſerâ ætate impensè pœ-
nituit. Johannes Sturmius, qui in libro de linguæ Latinæ reſolvendæ ratione adcò
operosè colligendi modum in phraſeologiâ deſcribit, de ſe ipſo ait: *Sed ego non fe-
ci, & dolet me non feciſſe, atque utinam monitus fuiſſem à Præceptoribus, ut hoc face-
rem, utilior vobis eſſe poſſem hoc tempore, quam ſum.* Idem vel in ſenectute ad hunc
excerpendi laborem paratum ipſe ait, omiſſis gravioribus, ſi ſocios ejus laboris nan-
ciſci poſſit. Quare juventutem magnopere hortatur, ut mature iſti operi ſe accin-
gant. *Quod nos*, inquit, *ſenes tota noſtrâ ætate aſſecuti non ſumus: vos pauciſſi-
morum annorum labore, & labore facillimo, vobis comparabitis.* Caſaubonus quo-
que in *Epiſtola* 309. eâ de re queritur: *Dolet mihi, quod multa legerim in noſtra bi-
7 bliothecâ, quæ jam pridem in adverſaria mea non retuli.* * Excerpendi ſtudium
ex adverſo multa ſunt, quæ ſvadent. Provocat enim legentium attentionem excer-

pendi

pendi induſtria; ipſa illa ſcriptio intelligentiam juvat, &, qvod præcipuum eſt, cer-
tiſſimæ hoc oblivionis remedium eſt.

De Excerpendi ratione non pauci ſcripſere, tam generatim, qvam ſpeciatim, 8
de qvibus dicas, illis pene, qvot capita, tot eſſe ſenſus. * Notiſſimus eſt Dre- 9
xelii liber, cui titulus: *Aurifodina artium & ſcientiarum*, in qvo multa proponit
excerpendi conſilia, ſed qvæ multis non placuerunt, ob eorum multitudinem & di-
ſtractionem. Pleriqve omnes, qvi de methodo ſtudiorum agunt, aliqvid de excer-
pendi ratione immiſcent; qvorum omnia conſilia enumerare qvid attinet? Genera-
tim aliqva Franciscus Sacchinus in libro ſupra laudato tradit. * Extat cu- 10
jusdam Philomusi è Soc. Jeſu libellus, cui titulus: *Induſtria excerpendi brevis, faci-
lis, amœna, à multis impedimentis, qvibus adhuc tenebatur, exſoluta, Conſtantiæ
Ann.* 1684. *editus.* Ille geminos libros facit Locorum & Adverſariorum, atqve
adeò omnia cujuscunqve farinæ miſcet; qvod mihi omnino diſplicet. Cur enim
Phraſeologica, Sententioſa, Oratoria, Phyſica, miſceantur, atqve in unum cumu-
lum confundantur? qvàm moleſtum erit, in iſto ſingula acervo qværere? neqve
enim compendium illa methodus præſtat; ſed potius turbat. Qvibus arctæ res in
eruditione ſunt, illi de ſingulis pauca congerunt. Qvibus vero magnæ opes ſunt,
illi, niſi per ſuas ſedes diſtincta ſingula habeant, non in bene ordinata penu, ſed in
chao qvodam, verſantur. * Alii ordinem rerum in verbis & rebus ſectantur, 11
alii eo ordine, qvo, qvicqvid illis occurrit, in commentarios ſuos referunt, qvi ta-
men indices bene diſpoſitos illi ſubjiciunt. Ordinem rerum ſecutus eſt Sturmius, &
ex ejus conſilio *Benzius*, ſuntqve eorum διατυπώσεις eâ de re editæ; qvæ fateor in-
ſignem utilitatem in amplificando & in argumentis præſtant, dum omnia inter ſe
connexa, qvaſi ſub unum obtutum cadunt. Sed tamen & moleſta ſunt vacua illa
chartarum ſpatia, qvæ evitari non poſſunt. * Commendavit & nuper ad me- 12
thodum generalem Locorum Communium *Martini Fogelii* Lexicon Homonymorum,
qvid illud edidit, Cl. *Joannes Vagetius*, optime de Viro optimo meritus & meriturus,
ſi cetera ejus inedita in lucem protraheret. * Scripſit & ante aliqvot annos Ude- 13
nius Germanica lingua librum, cui titulus: *Excerpendi ratio nova, Northuſæ Anno*
1681. *in* 4. editum: qvi tamen præcipue ad Locos Communes in orationibus ſacris
concinnandis conſilia ſuppeditat, non utiqve ſpernenda: ſeqvitur enim viri Clariſ-
ſimi *Chr. Schraderi* methodum. * Ille commentario in Rhet. Ariſtot. de excerpen- 14
di ratione qvædam ſe editurum pollicitus eſt, & circumferuntur qvædam ejus de hoc
argumento privatis Scholis propoſita, qvæ ante obitum, ut audio, optimus ſenex per-
fecit, ut typis promulgari poſſint. Ceterum minime eam probat methodum, qva
uno in libro omnia confunduntur. * Scripſit & Keckermannus de Locis 15
Communibus faciendis *Conſilium Logicum.* Legi etiam Bonnæus libro *de Ratione
diſcendi p.* 129. poteſt, qvi facit Locos communes. 1. *Theorematicos*, qvi ſecundum
ordinem diſciplinarum inſtituuntur. 2. *Hiſtoricos*, ubi ſunt Proſopographici, Topo-
graphici, Mythologici, rituales, rerum geſtarum, loci morales exemplorum. 3. *Lo-*

16 *cos gloſſematicos* pro linguis. Sed iis recenſendis non immorabimur. * Nos
potius rationem, qvæ nobis commodiſſima in pleriſqve diſciplinis videbitur, hîc pro-
ponemus. Qvi eis utetur in qvantum ſuo ſcopo commodum videbitur, ſibi appli-
cabit: qvilibet enim è fine ſibi propoſito, ut omnium ſtudiorum methodum, ita ex-
cerpendi rationem metiri debet. Qvemadmodum enim non eadem vel veſtis vel do-
mus menſura omnibus convenit, ſed ſecundum vitæ conditionem, fortunarum am-
plitudinem vel tenuitatem, adornari ſolet; ita Excerptorum planè diſpar ratio & for-
17 ma eſt. * Edidit ſuperiori anno Vir Clariſſimus, VINCENTIUS PLACCIUS *de
arte excerpendi* librum ſingularem, qvo ille ſummâ diligentiâ omnes, qvi de hoc ar-
gumento ſcripſere, Autores, omnes excerpendi formas & modos, ſingulorumqve
commoda, incommoda & præcepta, recenſet. Multa hîc de Excerpendi ratione per
Lemmata, per Schedas, de Excerptis Methodicis, Alphabeticis, commentariis, Ad-
18 verſariis, Socialibus, de libris Excerptorum laxiori compage ordinandis. * Pro-
ponit & *ſectione X.* peculiare cujusdam Anonymi *Scrinii literati* inventum, à ſe verò
multis modis emendatum, cujus ope qvam commodiſſimè inſtitui cujuscunqve gene-
ris excerpta poſſint. Prolixè illam machinam ejusqve apparatum illic deſcripſit, ad-
ditis iconibus & exemplis; qvæ ſingula legere in libro iſto poſſunt rerum illarum
curioſi, atqve inde ſuo uſui accommodare. Non enim eandem omnibus convenire
Excerpendi rationem, non eadem Excerpta, ipſe agnoſcit vir clariſſimus *libri ſui*
19 *cap. 1 §. 9.* * Nos de Excerptorum formâ usqve adeò hîc ſolliciti non ſumus,
qvin potius exiſtimamus, eum, cui theſaurum & opes colligendi facultas non defue-
rit, loculos facile inventurum, qvibus reponat. Ita enim inſtituere excerpta tyro-
nem meum velim, ut non multum ſibi negotii anxiâ & ſcrupuloſâ diligentiâ faceſ-
ſat, potius verò ad utilitatem rerum, qvàm methodi ſubtilitatem, reſpiciat. Parum
refert, qvô locô, qvô ordine arma qvis poſita habeat, modo in promptu ſint, cum
ad pugnam ventum eſt. Et accidit plerumqve, ut, qvemadmodum illi, qvi in num-
mis opibusqve congerendis nimis ſunt ſtudioſi, rarò iis rectè uti norint, ita qvi Ex-
cerptis nimis inſudant, omniaqve illis ſcrinia plena habent, cum qvid in medium
proferendum eſt, jejuni & ſteriles evadant, ac ingenio ſuo, qvod ſui nunqvam ju-
20 ris & arbitrii eſt, ſemper diffidant. * Qvare ego excerpendi laborem, qvi & tæ-
dioſus eſt, ac ingenium fatigat, in rebus non admodum neceſſariis per amanuenſes
inſtitui malim: nam & hic jucundius è conſilio Martialis erit, ſi & in literis nobis ſit
Res non parta labore, ſed relicta vel per homines noſtros noſtris auſpiciis nobis acqvi-
21 ſita. * Ego certè Excerptis congerendis non multum operæ me impendiſſe fa-
teor, etſi aliorum diligentiam laudo, meæqve in his negligentiæ ſuccenſeo, magno
tamen in lucro reputaturus, ſi aliorum mihi operâ uti conceſſum fuerit. Nunc ego
memoriâ promicondâ contentus ſcribo multa, qvæ fallat qvidem nonnunqvam, & res
ſuas repetenti rarò reſpondeat, plerumqve tamen, cum argumenti occaſio ſollicitat,
ultro offerat, & qvaſi ex capſula depromat. Sed nos ad excerpendi rationem re-
dimus.

Utiliſſi-

Utiliſſimum eſt, non tantum ſub Locis Excerpta digerere, ſed & Adverſaria 22
qvædam conficere, in qvibus congeramus, qvicqvid unqvam cogitatum à nobis eſt,
in lectione Autorum, aut in qvotidiana meditatione: deinde qvicqvid vel vidimus,
aut ab aliis nobis narratum eſt. Non credat qvis, qvot ex illo fructus redundare
poſſint. * Fecit id Vir maximus, PAULUS SARPIUS: qvarum notarum integra re- 23
ſtare volumina teſtatur in ejus via *Fulgentius p. 134. 135. 136. edit. Gallic.* Illis nihil
acutius & eruditius fingi poſſe ait. * Idem fecit & πολυμαθέστατος ille WEL- 24
SCHIUS, ut in Vita ejus refert *Schröckius p. 61. n. 27.* * Ex his cogitatis velut 25
ideis qvibusdam integri poſtea libri gignuntur; Id qvoqve experientia ſua teſtatur
Tſchirnhauſ. in Medicina part. p. 2. 176. *Qvia raro ob tot hujus vitæ impedimenta eſt
poſſibile, ut ſemper ſat temporis habeamus rem quandam accurata, ut decet, methodo
tractandi, utiliſſimum, quod hic facere poſſumus, eſt, ut, ſi bonæ nobis cogitationes
ſuggerantur, (id quod non raro præter ſpem in media cum aliis converſatione, dum
ne quidem de veritatis acquiſitione cogitamus, accidit) ſingulis eas diebus, eoque, quo
in eas incidimus, ordine conſcribamus. Hoc ego dum feci, obſervavi, me ſic brevi tempore
ſat multas obſervationes, quæ mihi fundamento fuerunt ad multa ex iis utilia derivanda,
ſic congeſſiſſe, quæ alias memoria dubio procul excidiſſent; quin non potui relegendo
recordari, me eorum, quæ conſignaveram, cogitationes unquam habuiſſe.*

Idem qvoqve ſvaſit SACCHINUS in *libr. ſupr. laudato cap.* 3. ut gemini libri 26
conficiantur, alter Adverſariorum generalis, qvo, ut lectio qvodqve ſubminiſtrat,
omnia colligenda ſunt; alter ſecundum ordinem titulorum congeſtus. Qvemadmodum
negotiatores geminos habent libros, puſillum unum, alterum grandem: illum
adverſaria aut ephemeridem, hunc calendarium & codicem dixeris. In eum ſingulorum
dierum rationes accepti expenſive tumultuarie referunt, nempe ſerie illa, qvam
obtulit uſus: in hunc transferunt inde diſponuntqve certa in loca, qvæ conſervata
volunt. Hujus ſui inſtituti rationem hanc habet: *Priorem librum*, inqvit, *confici
volo, in quem continentur, ut occurrunt, quæ ex quopiam opere ſeliguntur, notentur,
quia magna eſt oblectatio, atque opportunitas, ſi uno quaſi contuitu, quæ in uno quopiam
libro ſunt egregia recognoſcas. Id autem fieri non poterit, ſi in ordinem, non
lectionis, ſed rerum, excerpta diſpenſes: Sparſa enim erunt in plurima capita, quæ magnum
inſulſumque negotium ſit ſingula perſcrutari. Deinde ille contuitus, quo conſequenter
excerpta recognoſcuntur, operis totius memoriam refricat. Præterea multa offeruntur
legenti egregia, quæ certum in caput nullo modo, aut ægre, poſſis referre:
quæ tamen in adverſariis nullo labore conſignabuntur, nec magno opere, cum voluntas
feret, invenientur. Itaque prior hic labor id genus adverſaria conficiendi meâ ſententiâ
multum voluptatis habet, multumque commoditatis: neque ullius tædii declinandus
eſt metu. Altera autem opera diſponendi in ſua loca, & capita, quæ ad eandem
rem faciunt, manifeſtum pretium habet: Namque ſub titulo (exempli gratia)
Amicitiæ, Prudentiæ, Timoris, ac rerum hujusmodi, tam multa brevi videbis coacervata
ex operibus, qvæ legeris, ut ipſemet mireris.* Hæc ille, cujus minime ſpernenda
conſilia ſunt, idemqve *Sturmius* in libro de linguæ Latinæ reſolvendæ ratione

27 ne probat. * Et ſane, quod ad Adverſaria attinet, ea magis, quàm ceteri Excerptorum libri, ſunt neceſſaria. Novi enim Viros doctos, præclarorum autores librorum, qui nullis aliis libris, quàm temere congeſtis Adverſariis uſi fuerunt, quæ ſemper ſecum etiam in itineribus habuerunt, & in iis obvia quæque ſtatim conſignarunt.

CAP. II.

DE EXCERPTIS PHRASEOLOGICIS.

§. 1. *Excerptis Verborum cura præcipua impendenda.* 2. *In oratione tria attendenda, ut ſit pura, ornata, copioſa.* 3. *Excerpta ſecundum hanc diſtinctionem inſtitui debent.* 4. *Willichii methodus colligendi ſecundum ordinem categoriarum.* 5. *Quibus difficultatibus prematur.* 6. *Exemplum excerptorum Willichianorum* 7. *Sturmii methodus illi præfertur.* 8. *Julii Camilli conſilium de Locis inutile.* 9. *Loca quatuor generaliſſima excerptorum.* 10. *Excerpta non ab uno, ſed à multis eâdem methodo inſtituenda.* 11. *Locorum Sturmianorum & Lullianorum aliqua convenientia.* 12. *Lulliani loci Ficheto laudati.* 13. *Beccheri excerpendi inſtitutum.* 14. 15. *Benzius, Sturmii conſilia ſecutus, in Græcis & Latinis vocibus laudatur.* 16. *Ejus diſpoſitio locorum in Latinis.* 17. *Magnum copiæ ſubſidium a Methodo Sturmiana.* 18. *Particularum ſeparata Excerpta & Rhetorica.* 19. *Rhetorica collectanea.* 20. *Encyclopædia Philologica Placcii laudatur.* 21. *Diviſis operis diverſarum rerum phraſes à diverſis colligendæ.* 22. *Donii Hermathene laudatur,* 23. *quanquam in illa omnium coacervatio incommoda ſit.* 24. *Suadetur index & ordo alphabeticus.* 25. *Schönslederi & Benzii collectanea conjungenda.* 26. *Accurata titulorum diviſio non parum ſæpe incommodi habet.* 27. *præſtat quandoque titulos ſuo arbitrio diſponere.* 28. *Baſilii Fabri Sorani phraſeologicæ collectiones laudantur.* 29. *Unus potius autor excerpendus & familiaris reddendus eſt.* 30. *Tituli in Fabri collectis non ſatis accurati.* 31. *Præ aliis Schönslederi apparatus commendatur.* 32. *Quintiliani ſententia reprehenditur,* 33. *& objectis reſpondetur.* 34. *Jul. Pollucis diligentia laudatur.* 35. *Vocum delectus origo eſt eloquentiæ.*

1 PRima Excerptorum cura in oratione verſatur, quorum eò major habenda ratio eſt, qvò magis nitidæ orationis cultus viro docto neceſſarius eſt. Multa enim ſunt & varia & minuta, ad quæ attendere debent, qui orationis nitori ſtudent, ſingularibusque obſervationibus, quæ & judicio & longo uſu demum inſtituuntur, addiſci debent: cum excerpta rerum & ſcientiarum faciliori negotio, vel ex
2 methodo ſingularum diſciplinarum, vel noſtro arbitrio, adornari poſſint. * Sunt vero in Oratione tria, ad qvæ reſpicere debemus; primum ut *pura*, deinde ut *ornata*,
3 hinc ut *copioſa* ſit. * Puritas ergo dictionis primum locum occupabit. Hanc ut obtineamus, variis opus erit Excerptis, Grammaticis & Lexicis. Suadet Vives libro

bro *de Adoleſcentum inſtitutione* confectionem talium librorum, ſed non diſtinctè ſatis eo in argumento verſatur. * Propoſuit Jodocus Willichius in libro *de* 4
verborum copiâ comparanda modum, qvo nomina ſub titulis communibus colligenda ſint, exemplis de veſte, toga, horto, vinea, in medium allatis. Nam ſub Titulo *veſtis* primum omnes phraſes, quæ huic ſubjecto conveniunt, recenſet, ſubjungi vult deinde derivata & compoſita. Hinc ad ſpecies veſtium, ex natione, ex colore, à materia, deſcendit. Deinde ad veſtes, ratione formæ conſideratas, procedit, & ſic in ceteris. Sed ille modus à vulgata Lexicorum ratione non differt, niſi quod claſſibus ſuis ſingula diſtinguuntur, quod non æque illi faciunt. Hinc verò verba pro categoriarum ordine diſponere docet, qua de re ipſum audire juvat: *Prima ratio hæc eſto, quam docendi gratia prædicamentalem appellare viſum eſt. Et ſicut locupletiores arcas ciſtulis aut marſupiis refertas in promptu retinent, ut ex horum ſingulis alia atque alia numiſmata aut depromant aut recondant: Ita ſtudioſi adoleſcentuli vel in dicendo vel in ſcribendo, cum uſus poſcet, locos ſuos in manibus teneant, quos ex prædicamentis certius petent, quam aliundè, cum ſint omnium rerum & vocabulorum, quæ iſtarum ſigna ſunt, veluti promptuaria, & certa ſpatia ſic deſignent, ut ſub ſingulis plerisque locis juſtum intervallum interſit, & eum ſervabunt ordinem. Primò adſit ejus nativa ſignificatio ſeorſum poſita. Deinde formulæ dicendi ſubſtituantur ea diligentia, ut verba nunc cum nominibus conſtructa puris, nunc cum impuris, hoc eſt, quibus præpoſitio aut adverbium, aut dictio una aliqua acceſſit, integra ſubnotentur, juxta cum Autoris libro, pagina & interdum verſu: poſtea idem faciendum eſt in translata ſignificatione, & hanc ſubinde variare nemo addubitabit: utrobique autem derivata & compoſita juxta cum agnatis & ſynonymis adſcribenda ſunt.* * Subjungit hinc abacum ſubſtantia- 5
rum, ſed methodo non bene ſatis ordinata. Neque illa diſponendi ratio omnia colligenda ita comprehendet, ut facilè poſtea inveniantur, niſi longinquis ſubdiviſionibus tituli deducantur; unde labor inquirendi augebitur, & in collocando tyro per varia notionum genera diſtrahetur. Qvod ſi ſub titulis iſtis generaliſſimis omnia ſine diſcrimine ponantur, quam in vaſta ille ſylva errabit! * Rectius hæc intelligentur, 6
ſi exemplo aliquo Willichii hæc ſententia illuſtretur. Aſſumit ille duas ex *Oratione Ciceronis pro Archia* periodos reſolvendas. In prima ita rem inſtituit: *Ingenium eſt in Subſtantia.* Phraſis: ſi quid in me eſt ingenii; item: ſentio, quam exiguum ſit ingenium. *Exercitatio eſt in Actione.* Phraſis: ſi qua ſit exercitatio dicendi, Item: In exercitatione dicendi me non inficior mediocriter eſſe verſatum. *Ratio eſt in Qualitate*; phraſis: ſi hujuſce rei ratio profecta ſit. Item: ſi ea ab optimarum artium ſtudiis & diſciplina profecta ſit. Item: ab eadem ratione nunquam abhorruit. *Tempus in Quando*; phraſis: ab exercitatione nullum confiteor ætatis meæ tempus abhorruiſſe. *Fructus in Qualitate*; Phraſis: eorum omnium fructum vel inprimis Licinius à me repetere propè ſuo jure debet. *Repetere in Actione eſt;* phraſis: repetere ab aliquo fructum jure ſuo. Satis vel ex unica hac periodo conſilii ejus ratio patet, ſed nemo non videt, hanc colligendi rationem moleſtam & tædioſam

futuram, niſi aliis claſſibus & diſtinctionibus multitudini verborum, ſub adeò paucis
titulis locandorum, ſubveniatur. Exemplum ejus plenius ſuppeditare poſſit Ema-
nuelis Theſauri Index Categoricus, de quo & *libro* 2. actum eſt & *infrà* pluribus agetur.
7 * Expeditiorem verò viam optimus ille dicendi magiſter, STURMIUS, ingreſſus eſt.
Nam vigeſimo poſt anno in Academia Argentinenſi *linguæ Latinæ reſolvendæ metho-*
dum tradidit, quam Joannes Lobartus, Boruſſus, poſtea in lucem Argentorati Anno
1581. edidit. Ipſe tamen ante annos 36. cum Argentinam primum venerat, in libro de
amiſſa dicendi ratione lib. 1. *cap.* 11. hujus methodi mentionem fecerat, & ſpecimine
aliquo è Ciceronis oratione Qvintiana, ſed rudiori & imperfecto, uſum ejus oſtenderat.
Ut ego ſuſpicer, Jodocum Willichium, qui anno 1550. librum ſuum de rerum &
8 verborum copia comparanda edidit, hoc exemplo incitatum fuiſſe. * Sturmium
verò JULIUS CAMILLUS, de quo *libro ſecundo c.* 6. §. 25. *ſeqq.* à nobis dictum eſt, ex-
citaverat. Ejus verò conſilia qvia magis acuta erant, quam fructuoſa, rejecit Stur-
9 mius, & rerum ordinem ſecutus commodius rem omnem propoſuit. * Invenit
itaque quatuor loca generaliſſima, τὰ θεῖα. 2. τὰ φυσικά. 3. τὰ τεχνικά. 4. τὰ
ἀνθρώπινα. Singula ſubdividit naturali ſua ſerie & ordine, qvem Dialectica ſup-
peditat, ita ut ordinem prædicamentorum in iis attendat, ſaltem quinque priorum.
Quantitas, qualitas, relatio, actio potiſſimum circumſtantiis res omnes definiunt.
10 * Talia excerpta ſuadet Sturmius à multis inſtituenda uno tempore. Si enim doctio-
res acciperent ſingulos auctores & ſingulas orationes, & eas reſolverent diverſas, non
11 eaſdem, inſignem ille copiam integro biennio comportari poſſe exiſtimat. * Ha-
bet illa methodus aliquid Lullianæ arti ſimile, quæ omnem univerſitatis rerum noti-
tiam una connexione proponi vult, uſui futuram, ut in diſſerendo & philoſophando,
12 ita & in colligendo. * ALEXANDER FICHETUS certè, cujus *libro ſecundo* men-
tionem fecimus in *arcana ſua Studiorum methodo in appendic. capitis.* 3. Lullianis in-
ſiſtere locis jubet, ac Ideam locorum communium, qvam methodo ſuæ ſubjunxit, ad
has rationes ordinavit. Inſigni hanc methodum præterea elogio ornat. *Hujus my-*
ſterii, inquit, *ea vis eſt quam in Kabala triginta & quinquaginta portis intelligentiæ*
ex Arcanis Hebræorum eruit Reuchlinus, ut ſcientiam rerum omnium & mundum do-
ctrinarum univerſum, quaſi viva in tabella depictum, ſubjiciat oculis ordine planè ad-
mirabili: denique continet omnia & ſingula, ſingulaque ut omnia, & omnia ut ſingu-
la ad amuſſim explicat, efformatque illum, quem deſideramus, hominem, ex omnibus
conflatum compoſitum diſciplinis, quem Orator optabat, quem Tacitus indicat, quem
deſcribit Quintilianus. Ac certè verum eſt, qvadantenus convenire Lulliana hæc lo-
ca, quæ illis tamen, ut ego puto, accuratiora; cum prædicata diſtinctiore ordine
13 proponant. * BECCHERUS quoque in novo ſuo organo id egit, ut titulis gene-
raliſſimis verba omnia diſponeret, uſui in collectione & amplificatione futura, de
14 qvo *lib.* 2. *c.* 4. *n.* 32. * Sturmii conſilia, quod ego ſciam, nemo ſecutus eſt, aut
eum in ſe laborem ſuſcepit, præter JOANNEM BENZIUM, qui diſcipulus Sturmii fuit,
ejusque luculentum ſpecimen dedit in *Theſauro Elocutionis Oratoriæ Græco-Latino*

Baſi-

Baſileæ Ann. 1581. in *folio* edito, qvo præſtantiſſimos Græciæ Oratores reſolvit: qvod
ſane opus omnibus in Græcâ eloqventiâ collectaneis præferendum eſt. * Idem 15
qvoqve in Latinâ linguâ ſimile qvid tentavit, ſed compendium tantum ab illo ha-
bemus, vel ſic tamen magno uſui futurum. Qvem ſi ille laborem ad exemplum Græ-
cæ linguæ inſtituiſſet, adductis integris auctorum ſententiis, & appoſito loco, habere-
mus profecto in illo genere Opus elaboratiſſimum. Nunc rudimento illo contenti ſi-
mus, qvod Argentorati Anno 1596. ſub titulo *compendii Theſauri Latinitatis puræ* in
8. prodiit. * Loci omnes LXXVI. ſunt, ſub qvibus ille totam linguam Latinam, 16
ut antè linguam Græcam, diſpoſuit, vocabula qvoqve ſimplicia eo ordine pueris edi-
ſcenda antea in lucem miſerat. Ipſos qvoqve locos, nudos ſcilicet titulos, in uſum
excerpta colligentium Argentorati Ann. 1588. in 12. edidit. In ſingulis locis ita rem
inſtituit, ut primò ponat nomina Subſtantiva cum Synonymis, tam ſimplicibus qvàm
metaphoricis, his ſubjungat adjuncta ſive epitheta, qvæ pleraqve ad prædicamen-
tum qvantitatis vel qvalitatis pertinent: hæc excipiunt Actiones, qvæ phraſes conti-
nent. Hinc ſeqvuntur Perſonæ cum Synonymis: hinc adverbia; qvibus ſingulis ſua
qvoqve ſubjiciuntur Adjuncta & Actiones. Hinc eodem modo procedit ad cogna-
ta, affinia, contraria. In Theſauro Græco præter hæc addit σύνθετα ſive conjuncta,
& ſententias, qvas παραδείγματα vocat. Exemplo eſto *Locus* 47. *Fortiudinis*.
Hîc primo loco eſt ſubſtantivum cum Synonymis, *Fortitudo*, *Virtus*, *Animus*, *Ma-
gnanimitas*, *Strenuitas*, *Vires*, *Robur*, *Nervi*. Subjiciuntur Adjuncta & Actiones.
Hinc ſeqvitur perſona cum Synonymis, *Fortis*, *Vir*, *Virilis*, *Animoſus*, *Magnanimus*,
Fidens, *Strenuus*, *Vehemens*, *Acer*, *Alacer*, *Magnus*, *Altus*, *Celſus*, *Excelſus*, *Ere-
ctus*, *Validus*, *Robuſtus*, *Nervoſus*. Subjiciuntur & hîc Adjuncta & Actiones. Se-
qvuntur jam porro *Audacia*, *Ignavia*, *Securitas*, *Periculum*, *Otium*, *Labor*, *Celeri-
tas*, *Tarditas*, *Patientia*, *Impatientia*, *Conſtantia*, *Pertinacia*, *Inconſtantia* cum Syn-
onymis, Perſonis, Verbis, Adverbiis, ſingulaqve cum Adjunctis & Actionibus, ut
ſi de Fortitudine qvid dicendum ſit, tàm phraſes qvàm ſententiæ mirificê variari poſ-
ſint, ut amplificationibus propemodum infinitis qvaſi via ſternatur. Qvis enim tàm
ſtupidus eſſet, qvi, cum præ oculis omnia, qvæ rei inſunt, habeat, ex illâ ſylvâ li-
gna uſibus ſuis apta non comportet? * Et ſanè ad hunc uſum potiſſimum reſpe- 17
xit Sturmius. *Valeant*, inqvit ille, *libri de copia rerum & verborum*, *valeant Ono-
maſtici*, *valeant Theſauri linguæ Latinæ & Græcæ: nullo loco erunt*, *ſi cum hac ra-
tione comparabuntur*, *& ſi hæc ratio*, *qvæ ſola copiam oſtendit*, *& viam præmonſtrat
orationis copioſæ conficiendæ*, *à vobis perficitur*. *Hoc ſi feceritis*, (alio loco ait) *eum-
qve laborem continuaveritis annum unum & alterum*, *& decem communicaverint
operas ſuas inter ſe*, *videbitis qvantam copiam*, *qvantam lucem vobis hæc ratio ſit al-
latura*, *non ſolum in rebus intelligendis*, *verum etiam in diſſerendo de qvacunqve re
propoſita*. *His enim locis diſtributis & completis*, *qvotiescunqve vobis dicendum erit*,
oratio vos non deficiet, *& qvæ Ariſtoteles habuit prædicabilia*, *id eſt*, *applicabilia*,
vos habebitis applicata, *qvæ Ariſtoteles habuit vacua*, *vos rebus & verbis habebitis*
con-

condenſata. Qvi plenius horum Excerptorum ſpecimen velit, ille adeat ipſum il-
lum de linguæ Latinæ reſolvendæ ratione librum, ubi initium orationis Tullianæ pro
domo ſuâ reſolvit, & exemplo vocabuli VIS rationem adornandi unius loci oſten-
18 dit. * Idem tamen etiam Particularum locos ſeorſim faciendos ſuadet, eorum-
qve inſignem utilitatem ex recenſione Particulæ CUM, TUM, qvæ in illo libro ha-
bentur accuratiſſima, oſtendit. Sed de particularum uſu & ſenſu eorum inveſtigan-
do alibi plenius à nobis agetur: eſt enim hæc linguæ Latinæ pars minimè, prout
19 fieri debebat, exculta. * Rhetorica qvoqve collectanea ſeparata ab illis habet,
qvæ qvamvis ad τὰ τεχνικὰ referri poſſint, utilius tamen erit, illa à generalioribus
illis diſtinguere, ne nimiâ mole excreſcat ille liber, & accuratiora ſint, qvæ ſeorſim
20 inſtituuntur hac in re Excerpta. * Poſſent & cetera omnia τεχνικὰ huc referri,
& tota illa Placcii Encyclopædia Phraſeologica, qvâ ſecundum ordinem ſcientiarum
locutiones proprias & Latinas ex bonis Autoribus excerptas circa qvamlibet materiam
exhibebit, Autoribus ubiqve nominatis. Eam promiſit vir eruditus & ad rei litera-
riæ bonum multa & præclara moliens, neqve fallitur, cum ait in Hiſtoriâ Excerpto-
rum, opus utiliſſimum & tam vendibile futurum, ut, ſi fami aut lucro ſcriberet, aliud
21 nullum ſibi præ manibus capiendum cenſeat: qvod ut facere velit, eum rogo. * Con-
ſilia illic qvoqve ſuppeditat, qvibus tale Opus qvam abſolutiſſimum dari poſſet, ſi
diviſis operis alius rei veſtiariæ phraſes è *Ferrario* & *Rubenio*, alius rem culinariam ex
Apicio, alius militaria ex *Lipſio* &c. excerperet. Notum eſt, in ædium partibus hoc
feciſſe Grapaldum. Bartholomæus Riccius qvoqve obſervationes locutionum *de Re
Ruſtica* congeſſerat, qvæ ipſi incendio perierunt. Johannes Starckius qvoqve *Tech-*
22 *nologiam Phraſeologicam* pollicitus eſt, qvæ lucem non vidit. * Scioppius qvoqve
in auctario Grammatices philoſophicæ *Joh. B. Donii Hermathenas XX. libros*, qvibus
ipſa rerum deſcriptio cum vocibus & phraſibus continentur, laudat, eiqve Principum
23 munificentiam optat. * Sed habet illa omnium uno in libro coacervatio qvæ-
dam incommoda, etiam in optimo ordine, & præſtat technica illa ſejungi, ut eò para-
tiora ad manum ſint. Neqve enim ſemper vacat iſtam titulorum ſeriem recenſere
animo, juvenibus certè & minùs exercitatis illa res ſæpe cum difficultate erit conjun-
24 cta. * Ego vero omnibus votis optarem, ut Sturmianâ iſtâ methodo qvam ple-
niſſimum tale Opus elaboretur; in phraſeologiâ præcipuè magno uſui futurum, ita
tamen, ut inqvirendi difficultas indice adjecto alphabetico ſublevetur: Habet enim &
25 alphabeticus ordo ſuos uſus. * Nunc qvando ſperare tale Opus vix licet, uta-
mur in Latina linguâ Benzii compendio, & Schönsledери *Apparatum*, librum uti-
liſſimum, illi jungamus. Ita qvæ apud Schönslederum per literas Alphabeti disje-
cta ſunt, cognata, affinia, Synonyma, Benziano illo rerum indice qvaſi è latibulis
ſuis educentur, eoqve facilior labor erit, ſi Benzianis vocabulis numeri paginarum,
qvi in Schönslederi Apparatu male omiſſi, & à nobis reponendi ſunt, adjiciantur.
26 * Mallem ego tali Opere univerſali à viro docto & ſagaci ordinato uti, qvam tiro-
nibus autor eſſe, ut illâ ratione excerpta inſtituant, non parum tædii & difficultatis
in

in titulis inveniendis & rectè locandis vocibus habitura; præſertim cum & alia attendenda ſint in oratione & ad Excerpta ſua referenda, qvæ non commodè ad Sturmianos locos reduci poſſunt: Qvo intuiti ſunt, qvi ordinem non adeo ſollicitè qværendum volunt, viri ſummi & qvi in literis magna præſtiterunt. * Sæpe, qvæ no- 27
ſtro inſtinctu qvocunqve ordine collegimus, plus non juvant, qvam qvæ aliorum conſilio colligenda ſuſcepimus. Qvamdiu adeſt ille, qvi methodum colligendi dirigit, omnia expedita erunt: ſed ubi ſuo arbitrio relinqventur tirones, ſæpius hærebunt & in convenientibus titulis inveniendis vehementer laborabunt. Qvando enim omnes illæ notiones ab initiis & primis ac remotis ſedibus arceſſuntur, tenet illa cogitatio animos anxieqve circumducit. Qvare præſtat interdum titulos, qvos res ipſa ſuppeditat, ſine ullo ordine ponere, qvi accuratius ſæpe formabuntur, cum ex rei ſenſu formantur, qvam ubi longâ reductione ad prima illa ſua elementa revocantur. Qvemadmodum in ipsâ corporum ἀναλύσει inutilis eſt & ſupervacanea opera, ſi ad illa ςοιχεῖα prima reducere omnia velimus, plus verò utilitatis habet ad proxima illa, qvæ rem componunt, reſpicere: ita & in oratione fieri æqvum eſt. Qvare mihi ſemper placuit methodus illa, ut tituli ex occaſione inter legendum obvii ponantur, facile per indicem poſtea in ordinem redigendi. * Collectio verò eâ formâ in- 28
ſtitui poteſt, qva uſus eſt BASILIUS FABER Soranus *in Locis Obſervationum ex Epiſtolis familiaribus Ciceronis, qvi Lipſiæ Ann.* 1576. *editi ſunt*, & in libello *de Synonymiâ Terentii ibid. Ann.* 1562. edito. * Fecit verò certo conſilio, ut ex uno potius Au- 29
tore, ſedula lectione trito, qvam ex multis temere lectis excerperet. Sic enim unum familiarem effici Autorem judicat, cum ceteri, qvi ex omnibus aliqvid mutuantur & deſcribunt, ab omnibus ſimul avocent; unius vero Autoris familiari & aſſiduâ lectione orationis virtutes, ab Autore de induſtriâ occultatas, ſæpe deprehendi, & qvidem rectè, putat. Præterea fixam & immotam qvis regulam habebit, ad qvam in omni imitatione reſpiciat. Idem Lipſius in *Inſtit. Epiſtol. cap.* 12. obſervandum autumat, qvi Phraſes ſeorſim poni vult, Tullii ſolas, Plauti & Terentii ſolas, Hiſtoricorum ſolas: cum tamen ipſe in uſu ad hæc non attendat, ſed omnia miſceat. * Sed ta- 30
men & in titulis ponendis non ſatis accuratus eſt Baſilius, ac Lexica excerpta Phraſeologicis miſcet. Cur enim ſub titulo *Abhorrendi* ponam iſta: *Abhorrent à communibus præceptis. Cum ab ea ſententia Pompejus valde abhorreret: Abhorrebam ab urbe relinqvenda?* qvæ rectius ad titulos *Nolle*, *diſſentire*, referentur. Ita: *Incredibile gaudium nobis objicitur*, non ad titulum *objiciendi*, ſed ad titulum *gaudii* pertinet; niſi forte ad Lexica excerpta referre velis. Qvare iſtud Terentianum: *qvæ ſi non aſtu providentur, me atqve herum peſſundabunt*, ſub titulo *Peſſundare* ponitur, nec potius ad titulum *periculi* refertur? nam ad magnum, qvod inſtat periculum, ſenſus verborum reſpicit, qvi ſemper in illis excerptis attendendus eſt: vis enim ſententiæ, non ſignificatio verbi, qværitur. * TITIUS in *Manuductione ad Excerpendum* 31
n. 18. & 21. Schönslederi Apparatum, Comenii Lexicon Latino-Latinum, aut Calviſii Theſaurum pro duce aſſumit, cujus veſtigiis inſiſtere jubet eum, qvi Phraſes colli-

 get;

get: tùm ne labor in colligendis iis, qvæ alii notarunt, inutiliter inſumatur; tùm
ut via ipſi certa ſit, qva ducatur. Ego præ ceteris omnibus Schönslederi Appara-
tum, ut jam antea feci, commendo, optimo delectu adornatum, ſed qvi augeri mul-
tis modis poſſet, tum ex aliis ejusdem generis Scriptoribus, Baſilio Fabro, Pareo, (cu-
jus in calligraphia etſi multa bona ſunt, incondita tamen titulorum & Autorum va-
riæ ætatis farragine obnubilantur) tum novis collectaneis, qvalia ſolertibus Schola-
rum Rectoribus qvotidiano labore, cum Autores Claſſicos juventuti prælegunt, coa-
32 cervari facili negotio poſſunt. * Non audiendus ergo eſt Quintilianus, præcla-
rus alias eloqventiæ Magiſter, cum *lib.* 10. *c.* 1. omnem illam Synonymiorum colli-
gendorum rationem damnare videtur. *Eqvidem ſcio*, inqvit, *qvosdam collecta, qvæ
idem ſignificarent, vocabula ſolitos ediſcere, qvo facilius & occurreret unum ex pluri-
bus, & cum eſſent uſi aliqvo, ſi breve intra ſpacium rurſus deſideraretur, effugiendæ
repetitionis gratia ſumerent aliud, qvo idem intelligi poſſet. Qvod cum eſt puerile,
& cujusdam infelicis operæ tum etiam utile parum: turbam enim modo congregat, ex
qva ſine diſcrimine occupet proximum qvodqve. Nobis autem copia cum judicio pa-
randa eſt: vim orandi, non circulatoriam volubilitatem, ſpectantibus. Id autem con-
ſeqvemur optima legendo & audiendo.* Hæc illo loco Qvintilianus parum conſide-
rate ſcribit. Nam cum antea dixiſſet, verba aliis alia eſſe magis propria, aut magis
ornata, aut plus efficientia, aut melius ſonantia, qvæ nota non ſolum eſſe omnia de-
beant, ſed in promptu atqve in conſpectu, ut facilis ex his ſit optimorum electio: qvo-
modo electionem illam inſtituet Orator, niſi collegerit & in numerato habuerit?
33 qvomodo in numerato habebit, niſi conſignaverit, vel edidicerit? * Dixeris,
ultro ſe ingerent lectione multa freqventata. Sed qvid vetat uſu percepta memoriæ
cauſa congerere? in memoria certe hærere debent; modo cum delectu & judicio ad-
hibeantur, qvod præ ceteris reqvirit Qvintilianus. Vernacula erat ac domi naſce-
batur illis oratio. Qvid tum? etiam in notiſſima nobis lingua, illuſtres formulæ,
verba ſonantia, non ſemper memoriæ ſuccurrunt, ut ego Italis, Gallis in ſuis; nobis
in Germanica lingua omnino qvædam notanda exiſtimem: ut Græci oratores ipſi ver-
ba hiſtorica, politica, oratoria, poëtica, diligenter notarunt, qvorum vel fragmen-
34 ta vel indicia nobis ſuperſunt. * Certe Pollucis magna diligentia fuit in ordi-
nandis & non ſolum ſecundum varios locos diſponendis vocibus, qva in re aliqvid
Sturmiano conſilio ſimile eſt, ſed in ſynonymis & affinibus congerendis, cujus ra-
tionem ipſe addit (1) ὡς ὑπαλλάττειν δύναϑαι, ut ſubalternantia aut transmutata in
orationis habitu variando habeamus (2) καὶ ὅις ἕκαςα ἂν δηλωϑείη, ut ſint ſcili-
cet δηλωτικὰ & explanatoria, qvibus in periphraſibus & circumductionibus utamur.
35 * Ac ſane, ſi vocum delectus origo eloqventiæ eſt, delectum illum cum cura & colle-
ctione qvadam inſtitui debere ipſa res loqvitur.

CAP.

CAP. III.
DE EXCERPTIS SINGULORUM VERBORUM, ET OBSERVATORIIS.

§. 1. EXcerpta circa verba ſingula inſtituenda. 2. *de copia tamen verborum magis oratori laborandum eſt.* 3. *Thomaſii Excerptorum Methodus.* 4. *Liber Lexicus, quid contineat.* 5. *Indicum concinnandorum moleſtia non eſt iſta, quæ Ficheto videtur.* 6. *anxia iſta diſtinctio libri Lexici haud eſt neceſſaria.* 7. *Liber obſervationum quomodo inſtituendus.* 8. *Barbararum civilium vocum collectanea inſtituenda.* 9. *Germanicarum vocum* Excerpta. 10. *in delectu vocum quæ notanda.* 11. *Non omnia confundenda, ſed merè latina à merè criticis & philologicis ſeparanda.* 12. *Glóſſemata Quintiliani.* 13. *Aliorum obſervationes noſtris jungendæ.* 14. *Particularum collectanea.* 15. *Placcii Methodus in Vocabulorum obſervationibus laudatur.* 16. *Ordo Excerptorum Thomaſianorum in obſervationibus recenſetur.* 17. *Non elegantiæ tantum, ſed & ſimplices loquendi formæ, notandæ.* 18. *Formularum collectio in excerptis oratoriis docetur.*

DE *Phraſibus colligendis* multa ſuperiori capite diximus. Sed in Phraſibus ſolis illa cura excerpendi non ſubſiſtit. Plura ſunt circa verba conſideranda, qvæ hanc excerpendi induſtriam reqvirant. Ut oratio culta ſit, etiam ſimplicium verborum debet eſſe nitor, cultus, puritas. Nihil in illis debet eſſe peregrinum, ſolœcum, barbarum. Qvare hæc primo loco cura nobis ſuſcipienda fuiſſet, niſi Lexica aliqua ex parte ea nos ſublevarent. * Ego de copia verborum 2
prius mihi agendum duxi, cum de illa magis Oratori laborandum ſit, quam de ſimplicibus verbis, quæ ad Grammaticos & Criticos magis pertinere videntur, & qvæ ille ſupponit. Videbimus Virorum doctorum aliqua conſilia. * Extat *Cl.* 3
THOMASII *in Erotematibus Rhetoricis* conſilium de Locis communibus, in eloquentia faciendis. Tres ille libros Excerptorum facit. 1. *Librum Lexicum.* 2. *Obſervatorium.* 3. *Formularum.* Sed nos, qvæ ex his ad oratoria pertinent, nunc ſeponemus. * In 4
Libro Lexico ſub ſingulis vocum titulis ordine fortuito colligi vult, I. voces raras, ſingulares, ignotas, alioque & elegantiori quidem ſenſu uſurpatas; quod conſilium jam olim quoque Qvintilianus *lib.* 1. *cap.* 12. ſuppeditavit: *Id quod inter prima rudimenta non inutile eſt demonſtrare, quot quæque verba modis intelligenda ſint. Circa gloſſemata etiam, id eſt, voces minus uſitatas non ultima ejus profeſſionis eſt diligentia.* Ita Statilius olim integro libro ſingularia Ciceronis collegit. II. Flexiones vocum, ſi in nominibus rarum aliquem caſum, aut in verbis præteritum, ſupinum aut participium rarius inveneris. III. Phraſes, ubi eorum differentiam à Germaniſmo notari vult. IV. Epitheta, quibus & Adjectiva & Adverbia comprehendit. V. Appoſita, qvo nomine non ſynonyma tantum, ſed & cognata & affinia, quæ verbis copulata inveniuntur, complectitur. VI. Oppoſita,

qvorſum etiam refert particulas, qvæ ſe excipere ſolent, aut reſpectum aliquem inter
ſe habent. VII. Differentias à vocabulis affinibus: qvæ ut internoſcantur, porro ſin-
gulis præfigi certas quasdam notas jubet. Qvæ quidem omnia bene habent, & notari
ſic primum poſſunt; poſtea verò ſub ſuis titulis communibus inter phraſes locari: illic
enim melius inveniuntur, ac uſui ſunt. Ac pleraque illorum jam tum iſto ordine in ſuo
Apparatu diſpoſuit Schönslederus, qvibus adjici iſta poſſunt ex Autoribus, qui ſingula-
tim iſta omnia tractant, ac in lectione Autorum notata. Nihil tamen prohibet geminos
habere locos communes, tàm ſecundum voces ſingulas, quam titulos rerum diſpoſitos:
5 interdum enim his, interdum illis promptius utemur. * Phraſes itidem ſub titulis
collocandas ſuadet Thomaſius, ſeriem applexus, qua utitur in elegantiis ſuis Calvi-
ſius: quanquam ego etiam hic fortuitam locationem malim, facilè dehinc indicis ſub-
ſidio in ordinem redigendam. Non enim Ficheti judicium me terret, qvi rerum
ordinem præferens Indicem plenum tædii & faſtidii opus, & laborem Pſyches intri-
catiſſimum pronunciat. *Nam cum notæ*, ait, *quæ ad eandem rem pertinent*, *unoque
in loco paratæ & ad manum eſſe deberent*, *ſparſæ ſint ut Oſiridis membra*, *locis mille*,
mille notandi ſunt numeri, *paginæ adeundæ mille*, *quæ res ad reſtim redigit.* Non ſa-
6 nè tanti eſt iſta difficultas, quam ille his coloribus depingit. * Poſſunt & multa
eorum, quæ ſeorſim à Thomaſio notantur, ut Epitheta, Appoſita, Oppoſita &c. ad
titulos phraſium transferri, ut non ſit neceſſe tam anxiè & operosè illa diſtinguere;
7 præſertim cum jam tot Autores viam hanc ſtraverint. * In obſervationibus vo-
cum ego ſelectum aliqvem inſtitui malim, ut disjungantur Civilia, Oratoria, Poëtica,
Singularia, id eſt, qvæ ſemel tantum dicuntur, Dubia ob varias lectiones, Comica,
qualia ſunt Plautina plurima, nequaquam in ſeria oratione uſurpanda. Sunt & Ger-
8 maniſmi vel ex Vorſtio vel è lectione ipſa notandi. * In Civilibus conſulendum
eſt *Opus formularum Briſſonii*, ac Indices illi Freinshemiani & Böcleriani in Hiſtori-
cos confecti. Sæpius enim apud illos alia ſignificatione voces accipiuntur, quam fieri
vulgò ſolet. Novi Virum prudentem, qvi voces & phraſes barbaras civiles, in ſcri-
ptis publicis barbari ſeculi, & iis, qvæ nunc à Viris in Republica viventibus ſcribun-
tur, occurrentes, qvalia ſunt Acta publica, Capitulationes, Transacta, quorum aliqva
Goldaſtus & alii collegerunt, excerpſit, tum ut ipſe intelligeret eorum ſenſus, ac ad
eorum genium, ſi opus eſt, loqvi poſſet: multum enim ea in re conſuetudini indul-
9 gendum. * Idem labor ſuſcipiendus eſt illi, qvi in Germanica lingua civilem
eloquentiam affectat. Colligendæ enim illi ſunt è Receſſibus Imperii, Actis Lundor-
pii, Epiſtolis publicis, aliisque ſcriptis, phraſes, formulæ, particulæ &c. quæ freqven-
tius tibi occurrunt, & civilis uſus ſunt. Nec credat facile aliquis, quam ſit hoc adju-
mento futurum rerum negotia tractanti. Id ut faciamus, ſuadet etiam *Schraderus*
10 Commentar. in libr. 3. Ariſtotelis. De Poëticis poſtea dicemus. * Multa ad
delectum vocum pertinentia *Buchnerus in libro de commutata ratione dicendi* habet.
Imprimis verò hic notari debent 1. Vocum propriæ acceptiones, variæ ſignificatio-
nes. 3. translationes, qvas poſteriores, ſi quis velit, ab his ſejungere & ad Synonymo-
rum

rum loca transferre poteſt. * In his excerptis liberum unicuique eſſe poteſt pro 11
fine & ſcopo ſuo, ſi quis ea, qvæ ad Latinitatem qvà talem pertinent, ab iis, qvæ merè
Critica & Philologica videntur, ſeparare velit. Nam ad eloquentiam utilius eſt, ſi
illa, qvæ puræ Latinitati inſerviunt, ſeorſim habeantur, ne laborem inquirentis gra-
vent. * Philologica verò & Critica Excerpta, quæ propriè γλωσσήματα vocare 12
videtur Qvintilianus, multa habent obſervata de peregrinis, etiam de corruptis voci-
bus, barbariſmis, etymologiis, qvæ ſi cum illis conjunguntur, mire omnia confunden-
tur. * Fundus horum Excerptorum eſt 1. in optimis claſſicisque Autoribus, 13
qvicqvid ipſi obſervavimus aliique viri docti, illuc pertinet. Modus autem obſer-
vandi præſcribitur quam optimè à *Schoro in præfatione phraſium Ciceronianarum.* 2.
Pertinent huc commentarii Criticorum, è quibus ſeligendi ſunt, qvi ad aureæ vel ar-
genteæ ætatis Scriptores notas ſcripſerunt, & ad genuinum vocum uſum præ ceteris
reſpiciunt. Qvicquid enim illi jam tum obſervarunt, velut in lucro deputandum eſt.
Itaque illa tantum notentur quam breviſſime ac velut per indicem ad ipſos Autores
remittendo, ſi ipſos Autores habeamus. Obſervata ſingularum vocum & phraſium,
ſi ipſi peculiares libros huic negotio deſtinare nolimus, poni poſſunt ad Lexici alicu-
jus marginem, aut Grammatici perfecti operis, qvale Voſſianum eſt. Ita & aliorum
& noſtra obſervata juncta habebimus. * De particulis ſeorſim etiam collecta- 14
nea inſtituenda eſſent. Nam, quamvis intermiſceat quædam Thomaſius titulis ſuis
communibus; plura tamen poſſunt de iis notari.

Non contemnendus eſt modus ille, qvo doctiſſimus Placcius in vocum rario- 15
rum collectione uſus eſt. Nam ut *ex Hiſtoria Excerptorum ejus*, libro de arte excer-
pendi annexa, diſcimus, vocabula, qvæ in Calepino habentur, Anagnoſten ſibi præle-
gere juſſit, omiſſis teſtimoniis, iis, qvæ ſibi rariora videbantur, plumbagine ſubductis,
illa in chartis per plicaturam infractis exſcribenda curavit, ſpatio relicto, quo notaren-
tur à Calepino omiſſa. Hæc iterum, cum labor creſceret, per indicem contraxit,
ſignis additis, quæ voces antiquatas, novatas, poëticas, Græcas, barbaras, ſuſpectas,
notatas aliis partim & vindicatas, alioque diſcrimine notabili, obſervatu præ aliis
dignas, qua ſeparatas, qua conſtructas, fruſtra apud alios Lexicographos qvæſitas, ſe-
cernerent. Parvo illo ſemper ad manum poſito codicillo feliciſſime ſe uſum profi-
tetur. Primum enim vaſtorum voluminum mole tractanda ſuperſedere potuit, dein-
de ob coadunationem vocum rariorum, uno intuitu, ſemotis allegatis ſeſe conſpectui
exhibentium, promptior earum inventio fuit: quod certe imitatione dignum com-
pendium eſt.

Secundus Excerptorum liber Thomaſio *Obſervatorius* dicitur. Quanquam 16
enim & illa, qvæ in priori occurrunt, obſervationum nomine appellari poſſint, ac
appellentur etiam ab aliis, maluit tamen ita diſtinguere. Ea, quæ hic ſub titulis lo-
cantur, duplicis ſunt generis. Pertinent enim vel ad copiam verborum, vel ad collo-
cationem eorundem. Copiam verborum ad ſeptem fontes revocat, 1. Synonymiam,
2, Commutationem, Æquipollentiam, 4. Dilatationem, 5. Tropos, 6. Figuras di-

ctionis, 7. Figuras ſententiæ. Ad priores quatuor refert variationem, dilatationem extenſionem, abſorptionem, una cum figuris Grammaticis. Variationis plurima ſunt genera, qvæ recenſentur ſtudioſiſſimè ab Eraſmo, ad cujus exemplum ſimilia notari poſſunt. Vult autem hic non quælibet, ſed illuſtriora notari, ac ea præcipue, in qvibus Germanica noſtra lingua diſſidet à Latina, e. g. cum Latini pluralem adhibent, nos ſingularem; cum illi Conjunctivo utuntur, nos Indicativo, & contrà &c. Dilatatio fit per Epitheta & verba, quæ extenſioni inſerviunt, ut, volo, poſſum, do, eo, facio, ac ſimilia, e. g. velle aliquem mulctatum, pro mulctare; dare expeditum, pro expedire &c. Abſorptio eſt, cum fit mutatio conſtructionis, aut modi finiti in infinitum, aut participium vel Gerundium particulam aliquam abolevit: ubi illa abſorptionum exempla præcipue notanda, quæ in lingua Germanica ſunt aliena. Cum qvibus tamen non confundendæ ſunt Ellipſes & Pleonaſmi, quorum itidem exempla ſunt notanda. Ad collocationem verborum refertur divulſio; cum voces, quas ordo naturalis conjungi poſtulabat, aliis interpoſitis dirimuntur. Interpoſitio eſt, quando vox una vel altera interponitur, aut integrum comma, vel etiam quaſi Periodus, qvorſum & Parentheſes referendæ: Antepoſitio, cum vox, qvæ ſeqvi debebat, antecedit: Poſtpoſitio, cum contra. Pertinent & huc particulæ, verba, nomina periodos incipientia ac finientia, vel connectentia, quæ diligenter notanda: qvorum qvantus uſus ſit, nemo facile credet, niſi qui exercitio didicerit. Notari etiam ſeorſim poſſunt particulæ vel verba, membra Orationis, Hiſtoriæ, Epiſtolæ inchoantia, qvæ vehementer juvant ipſum ſcribendi exercitium. Ceterum cum multa pars horum omnium collecta ab elegantiarum Scriptoribus ac Grammaticis obſervatoribus, legere illa potes, quæ ab aliis jam notata ſunt, & in unum aliquod corpus congerere, iisque deinde ad-
17 dere, quæ tua lectione obſervaveris. * Rectè etiam monet Thomaſius, non elegantias tantum illas, ſed & formas loqvendi ſimplices eſſe notandas. Non enim ſemper elegantiis eſt locus, eſtque ubi faſtidium pariant, nimis frequenter adhibitæ. Idem Sturmius ſuadet, non marmora tantum, ſed et lapides & lateres ad orationis
18 ſtructuram comportandos. * Formulas nos ad Excerpta Oratoria rejecimus.

CAP. IV.

EXEMPLA EXCERPTORUM LEXICORUM ET OBSERVATORIORUM.

§. 1. *EXcerpta lexica & Obſervatoria etiam Græcis in uſu: Adducuntur exempla Phrynichii Strabii, 2. Epiterſis, 3. Hegeſinacis, Parmenionis, Galeni, Lavinii 4. Talia è commentatoribus circumſpectè colligenda. 5. Exempla quædam noſtra libri lexici, Primum de voce Inſanus, Inſania, Inſanire. 6. Ejus variæ ſignificationes. 7. Poſſunt & ad librum phraſeologicum referri. 8. utilius tamen in libro lexico notantur. 9. Loca integra autorum in iis Excerptis non mutilata notan-*

notandæ. 10. *Improbatur eam ob cauſam Wendelini Medulla Latinitatis.* 11. *Secundum exemplum de voce corpus.* 12. *Hujus variæ ſignificationes.* 13. *Verba civilia.* 14. *Singularia.* 15. *Dubia vel falſa.* 16. *Comica.* 17. *Lectio Plautina judicium reqvirit.* 18. *Poëtiſmi ſolutæ orationis.* 19. *Germaniſmi laudabiles.* 20. *Ii temere non affectandi.* 21. *Germaniſmi vitioſi.* 22. *Dilatationes & Extenſiones.* 23. *Parentheſes.* 24. *Connexiones Periodorum.* 25. *Connexiones Hiſtoricæ notandæ.* 26. *Voces ſonantiores & polyſyllabicæ notandæ.* 27. *Minores formulæ phraſibus accenſeri poſſunt.* 28. *plures claſſes excerptorum obſervatoriorum dantur.* 29. *Johannis Rivii Excerpta in verbis recenſentur.* 30. *Titii Diatriba de arte numerandi laudatur.* 31. Σολοικοφανῆ *veterum Autorum ad Excerpta obſervatoria pertinent.* 32. *Boni Autores non ſecundum Grammaticorum regulas, ſed hæ ſecundum illos judicandæ ſunt.*

PRopoſui Thomaſii methodum, à qvâ non magnopere diſſentio, niſi qvod in 1
libro Lexico diſtinctius verba proponi velim. Ac fuit illa excerpendi methodus admodum vetuſta, ut diſcimus ex Photio, qvi meminit cujusdam *Phrynichii Strabii*, qvi de verbis oratoriis, hiſtoricis, vulgaribus, libros 37. ſcripſit, qvorum titulus: Σοφιςικὴ παρασκευὴ h. e. Apparatus Oratorius. Et exſtat adhuc aliqva Epitome ejus, à Petro Nunneſio in lucem edita. * De verbis Comicis ac Tra- 2
gicis *Epiterſes* Grammaticus ſcripſit, ut liqvet ex Stephano de Urbibus. * De Poë- 3
ticis *Hegeſinax* Alexandrinus, ut ex Athenæo diſcimus. De Hiſtoricis *Parmenio* Byzantius. *Galenus* nominum πολιτικῶν libros qvinqve ſcripſit. De verbis ſordidis ſcripſit *Publius Lavinius*, ut patet ex Gellio *lib.* 20. *cap.* 10. Plures Autores veteres enumerat Schefferus *libro de Stylo cap.* 11. §. 12. * Colligi talia multa poſſunt è Com- 4
mentatoribus, in Autores, qvorum ſtudium laborem noſtrum levabit. Sed circumſpecte tamen etiam in his verſandum: nam & illi nonnunqvam labuntur.

Ut exemplum aliqvod adducamus, ad librum Lexicum referas hæc de voce 5
Inſanus, *Inſania*, *Inſanire*. * Voces illæ apud veteres ſingulari ſignificatione in- 6
terdum accipiuntur. Primo pro vehementia omni & excellentia in re ſeu bona, ſeu mala, ut: Plaut. Trinumm. Act. 3. Scen. 2. *Inſanum malum* i. e. magnum. Bacchid. Act. 4. Sc. 5. *Inſanum magnum negotium*. Moſtell. Act. 3. Sc. 4. *Inſanum bona porticus*; Auſonius de Crœſo: *dives inſanum in modum*. Hinc Caſaubonus ad Athenæum *lib.* 13. *cap.* 5. docet, Veteres, cum aliqvid vehementer extollerent, ſolitos tanqvam exclamantes orationi ſuæ vocem μανία inſerere: unde manarunt illæ locutiones, μανικὸν ὅσον μέγα i. e. *inſanum magnum*, Virgilius *turbines inſanos* vocat, & fluctus. Qvin & ipſi Hebræi hac loqvendi formula utuntur. Nam vox הלל ſignificat 1. inſanire, 2. laudare, 3. ſplendere, 4. jactare, 5. inſano impetu agitari: qvæ ſignificationes in eo conveniunt, qvod cum vehementia qvadam conjunctæ ſunt, vid. *Jerem.* 46. *v.* 9. Græcis etiam freqvens admodum eſt: illi enim magnum amorem & ſtudium voce μανίας exprimunt. Ita δοξομανὴς gloriæ cupidus, ἡλιομανὴς cicadæ epitheton, Χρυσομα-

σομανὴς, ἱππομανία ſtudium eqveſtre, ὁπλομανία ſtudium militare. Ad copiam etiam & luxuriem illis transfertur, ut ſunt voces, παρπομανὴς, ξυλομανέω. Ita apud Latinos Plinius *lib.* 16. *v.* 27. vites inſanas vocat, id eſt inſolitæ fertilitatis. Hinc ſingularibus plane ſignificationibus ad alia transfertur. Cicero pro magnificis in ædificando ſumptibus voce illa utitur, pro Milone col. 777. B. *Inſanæ ſubſtructiones.* Autor ad Herenn. lib. 4. col. 71. G. *Tametſi in Tuſculano qvidem cœpi inſanire & in iisdem fundamentis ædificare.* Ad Qvint. Fratrem lib. 3. ep. 1. *Ea villa, qvæ nunc eſt, tanqvam Philoſophia videtur eſſe, qvæ objurget ceterarum villarum inſaniam.* Huc pertinet illud Plinii lib. 18. c. 5. *Optimum eſt aliena inſania frui*, i. e. ſumptuoſa ædificia, ab aliis magnis ſumptibus & laboribus exſtructa, exiguo pretio ſibi comparare, eaqve inhabitare. Falſus itaqve eſt Eraſmus, qvi eundem horum verborum ſenſum exiſtimat, qvi eſt verſiculi illius vulgati:

Felix, qvem faciunt aliena pericula cautum.

Si qvis enim cetera antecedentia & ſeqventia inſpiciat, facile verum hunc eſſe ſenſum videbit. Accipitur etiam vox *Inſanire* de qvocunqve immoderato ſumptu, Plaut. Milit. Glorioſ. Act. 3. Sc. 1. v. 159. *Qvid opus hoſpes ſumptu tanto noſtri gratia? inſaniviſti hercule.* Huc referendum qvoqve illud Virgilii Eclog. 3. *Inſanire libet qvoniam Tibi*, i. e. Sponſionem facere ſumptuoſam. Et illud Terentii Phorm. Act. 4. Sc. 4. verſ. 37. *At primo homo inſanibat*, id eſt, incredibile pretium poſcebat.

Patet vel ex unico hoc exemplo, qvomodo congeri obſervationes ſingularium
7 ſignificationum in libro Lexico debeant. * Qvanqvam etiam iſtæ acceptiones omnes ad librum phraſeologicum ſub titulis ſuis poſſint reponi, e. g. ſub titulo *ædificandi*: Cœpi inſanire in Tuſculano. Inſanæ ſubſtructiones. Sub titulo *Habitandi vel Commodi?* Inſania aliena frui. Sub titulo *ſumptuum:* qvid opus fuit hoc ſumptu noſtri gratia? Inſaniviſti hercule. Sub titulo *laudandi:* Inſanum bona porticus (qvanqvam hæc magis Comica, qvam Oratoria phraſis eſt). Sub titulo *laboris* vel *negotii:* Inſanum magnum molior negotium. Sub titulo *pretii* vel *æſtimationis:* Primo homo inſanibat, i. e. incredibile pretium poſcebat. Atqve ſic notata magis uſui in ſcriben-
8 do eſſe poſſunt. * Utiliſſimum tamen eſt etiam ſeorſim in libro Lexico notare, cum mire hoc faciat ad loca ſimilia in Autoribus explicanda, ad qvod prodeſſe liber phraſeologicus ſub titulis digeſtus non poteſt. Debent etiam ipſa verba ſingula rariora ſub titulis phraſeologicis notioribus conſignari: qvod facit *Schönslederus in apparatu elo-*
9 *qventiæ*, & ſuadet etiam *Titius in Manud. ad Excerpendum.* * Loca etiam integra tam hic, qvam in aliis libris excerptoriis, notanda ſunt: ex appoſitis enim judicium de vero ſenſu ferendum eſt, patetqve ex eo, phraſin, alia occaſione dictam, probam & lau-
10 dabilem, ad aliam translatam ineptam fieri. * Qvam ob cauſam reprehendendi ſunt Autores, qvi phraſes ita nude congerunt, ut fecit *Wendelinus* in Medulla Latinitatis. Cui viæ ſi ſemper inſtiteris, qvæ ſic colliges, plenioris alicujus Lexici vicem præſtare poterunt. Nunqvam tamen obſervationibus ipſis ita fidem habeas, ut loca ipſa Autorum non conferas.

* Si-

* Simile Exemplum eſt, qvod ad hanc claſſem pertinet, etiam illud, qvod 11
Jodocus Willichius libro *de verborum copia comparanda cap.* 15. affert de Voce *Corpus*, qvod proprie eſt maſſa ex artubus, oſſibus, nervis &c. conſtans, aut aliqua mole rei corporeæ. Cic. 2. de Oratore: *Corpus ſine loco intelligi non poteſt.* * Cor- 12
pus pro carne. Cicero: *Et vires & Corpus amiſi.* Idem 2. de Nat. Deorum, *oſſa* vocat *ſubjuncta Corpori*, i. e. carni. Conjunctim dicitur ap. Martialem: *Inque omni nusquam corpore corpus erat.* Apud Ciceronem *corpus defenſionis* per translationem dicitur. Lucretius lib. 2. mare ſalſum *Neptuni corpus acerbum* vocat. Idem: *Condenſa Corpora lapidum.* Idem ventos *cæca corpora* vocat. Accipitur pro opere ſcripto. Cic. *A principio conjurationis usque ad reditum noſtrum videtur mihi modicum quoddam corpus confici poſſe:* pro tribu & turba populari. Livius: *ſui corporis Regem creare volebant.* Cajus *Collegiorum corpus* dixit. Cicero *contemperationem corporum* dicit. Cic. ad Attic. *ad corpus ejus acciperet.* Addimus his illa. Corpus pro *homine ipſo*, quemadmodum & *σῶμα* apud Græcos. Notat Voſſ. *Inſt. Orat. lib.* 4. *p. m.* 141. Vid. Magius *lib.* 1. *Miſc. cap.* 12. Radulph. Fornerius *lib.* 2. *Rer. quotidian. c.* 26. Huc pertinet Anglica illa loquendi ratio *No body; ſom-body*, *nullum corpus, aliquod corpus*: id eſt: *Nemo, aliquis.* Solent & *Servi* ita vocari. Epiphanius in Ancyroto. *δεσπότης ὀγδοήκοντα σωμάτων.* Herus octoginta corporum. Atque hoc nomen credo cum *pecoribus* commune habuiſſe, quæ & corpora vocabantur. Aperte habetur in *l. ſi ſervus* 21. §. *Et ideo ait.* 2. *ff. de Evictionibus & dupli ſtipulationibus.* Vide & Caſaub. *cap.* 10. *lib.* 5. *Animadverſionum in Athenæum* & inprimis Mauſſacum in *notis ad Harpocrationem p.* 125. Gatakerum in *diſſertatione de Novi Inſtrumenti ſtylo cap.* 10. *p.* 104. Corporati inter Studioſos qvi dicantur in *l.* 1. *Cod. Theod. de ſtud. liberal. urb. Rom.* videatur Conring. in *Diſſert. ad illam legem p.* 49. 50. Infinita talia notari poſſunt, & nunc aliqua ex parte Hofmannus in *Lexico ſuo Univerſali Philologico* hujus laboris rudimenta poſuit, in qvo ego accuratiorem Autorum deſignationem, unde illa deprompta fuerunt, reqviro.

Eodem modo colligantur ſeorſim, vel ſaltem notis diſtinguantur 1. *Verba* 13
Civilia. Civilis ſenſus eſt, cum apud Curtium dicitur: *Avare ac ſuperbe imperare.* Phraſis enim hæc de Tyrannico regimine intelligenda eſt. *Suis vel alienis auſpiciis rem gerere* qvid ſit, is ſciet, qui novit apud hiſtoricos *auſpicii* voce intelligi adminiſtrationem atqve executionem, cum ſumma poteſtate conjunctam, de qua videri poteſt integra diſſertatio Böcleri de Auſpicio Regio. *Paulatim inſurgere* apud Tacitum *lib.* 1. *Annal. Cap.* 2. eleganter explicat Böclerus in Commentario ad illum locum *num.* 8. & 9. & Heinſius in laude Aſini. Cum apud Curtium dicitur *Perſarum imperium magis concuti quam affligi*, notabis per concuſſionem ſignificari converſionem Reip. vel mutationem ſtatus, per afflictionem everſionem & interitum. Atque hæc omnia notanda bene ſunt, ut de civilibus rebus loqventibus civiles phraſes, quibus paſſim utuntur hiſtorici, non deſint. * 2. *Singularia.* Qvò referas e. g. iſta. *Vacuefacere* ap. 14
Nepotem; *Leno* pro Legato apud Juſtinum, lib. 1. *Lætacio* pro Lætitia ap. Cæſarem,

Noctuabundus, *Sylva vindicata*, *Muginari*, *Puniri* aliquem pro ulciſci. *Rauduſculum*, id eſt, pecuniola, æs enim veteribus Raudum vocabatur. *Tagax*, *mulieroſcus*, *dieticula*, al. legunt: *diecula*, & complura alia, qvæ ap Ciceronem occurrunt, & colligi poſſunt è Frobenii penu Tulliano. *Adoptatiſſimus* pro Exoptatiſſimus (ita legunt MSS. Gothofrediana editio habet optatiſſimus, qua voce Ciceronis filius utitur *l. 16. epiſt. fam. ep. 21.*) Huc refer etiam, quod ibidem habet: *omnia velles mihi ſucceſſa*, qvod Henricus Stephanus in Pſeudo-Ciceroniano ne Latinum qvidem credit, qvanqvam alii defendant. Vide *Taubm. ad Plauti Pſeudolum Prolog. verſ. 3. Voſſ. de Analogia lib. 4. cap. 13. Dextella* pro dextra *Cic. ad Attic. lib. 14. epiſt. 23. Calculo, onis*, pro Calculatore. His & ſimilibus vel planè non, vel parcius utendum. Plura eorum ſingularium è variis Autoribus dedit Balbinus in *Veroſimil. humanior. diſciplinar. cap. 3.*
15 *& in Notis ad hæc Veroſimilia.* * *Dubia vel falſa ob varias lectiones.* Quorſum referas *Præmiari*, Suet. Tito: cap. 7. *Nundinari præmiarique ſoliti.* Hic vocem præmiari quidam exponunt, præmia largiri, alii præmia accipere. Alii legunt prædari. Rectius itaque abſtinetur hac voce. Ita Bembus utitur voce *multiſſimus*, quod putaret apud Ciceronem ita legi. At legitur in correctioribus exemplaribus: *Ex multis meis miſeriis non multiſſimis.* *Adhibere fidem* pro credere vulgo in uſu eſt, & nititur autoritate loci corrupti ap. Ciceronem de Divinatione lib. 2. Rectiora enim exempla habent: *Fides eſt habenda*, non adhibenda. *Delenitio* ap. Ciceron. 2. offic. legitur. Sed emendatiores Codices habent Delectatio. *Dememiniſſe* multi dicunt pro oblivisci, decepti corrupto loco apud Martialem lib. 2. epigr. 59. *Ipſe jubet mortis dememiniſſe Deus*, ubi rectius legitur *Te meminiſſe.* Apud Plautum legitur Act. 1 Sc. 1. Amphitr. *fugam in ſe convertitur.* Dubia hic lectio eſt, ut phraſis ſecurè adhiberi nequeat.
16 * 4. *Comica:* Qvalia infinita apud Plautum occurrunt, qvæ ſeorſim ponenda ſunt, cum ſint ad ſeriam & civilem orationem inepta, niſi forte in epiſtolis familiaribus, dialogis, ſatyris, aliisqve ſcriptis ludicris, ea joci gratia inſpergas; qvanqvam & hic judicio
17 opus ſit. * Subactum itaque judicium requirit lectio Plautina, ut mirer, in lectione autorum Plautum prætuliſſe Terentio Scioppium in epiſtola de *compendioſa linguæ Latinæ exactius cognoſcendæ ratione*, qvæ additur tractatui ejus de arte Critica. Quod ſi in exemplum proponamus *Act. 1. ſc. 1. Amphitr.* ſtatim videbimus, quam multæ ibi occurrant ſerviles argutiolæ, inaniter nonnunquam confictæ, nec temerè imitandæ. Quot enim hic occurrunt phraſes, qvibus verberatio deſcribitur, nunquam ſic in alia oratione uſurpandæ. *Advenientem hoſpitio pugnæ accepturus eſt. Pugnis facit hodie ut dormiam.* *Pugnos edere* pro vapulare. Sic in Rudente Act. 3. Sc. 4. *Jam tibi meſſis in ore fiet mergis pugneis.* Pœnulo Act. 1. Sc. 3. *majorem partem in ore habitas meo.* In eadem ſcena Amphitruonis. *Homines quatuor in ſoporem collocaſti. Is me interpolabit meumque os finget denuo. Qui pugnis os exoſſas hominibus. Faciam ego hodie Te ſuperbum.* Nec uſurpaverim ego temere alias phraſes, quæ ibi occurrunt v. g. *penetrare ſe in fugam. Pallium alicui detexere. Adveniſti audaciæ columen conſutis dolis. Optime optimo optimam operam des. Nequiter ferire*

rire malam mala diſcit manus. Vulcanum in cornu concluſum geris. Qvæ omnia
neſcio qvid frigidiuſculi acuminis habent. Comicam Plauti & Terenti Latinitatem
nuper ſingulari libro collegit in libro, cui titulus *Hortus Comicus*, Bartholdus Feind, Hamburg.
1688. edito, titulis per claſſes rerum diviſis. Sed vellem hîc Comica à pura Latinitate
fuiſſe ſejuncta. * 5. *Poëtiſmi in ſolutâ Oratione occurrentes.* Sic e. g. planè poëti- 18
cum eſt apud Tacitum lib. 2. Annal. *Sceninus promptum vaginâ pugionem vetuſtate obtuſum
increpans, aſperari ſaxo, & mucronem ardeſcere juſſit.* Livius dicit alicubi: *Pugna
ſeneſcit.* Sic freqventer ap. Tacitum occurrit: *Occultus odii, turbidus conſilii; Cuncta corporum
&c.* Apud Florum multa talia habentur. * 6. *Germaniſmi laudabiles.* Qvales 19
ſunt, *Accredere alicui, Adjurare alicui. Non poſſum ad nummos pervenire. Veſtis bene
ſedet. Febrim nanciſci. Morbum nanciſci. Magnum ſe facere. Facere ſe hilarem: Pro
felici aliquem aſpicere* &c. de quibus plena manu Vorſtius. Sed magna hic cautione
opus eſt, ne mala junctura phraſes illæ vitientur. * Qvod ſi quis integram vel 20
epiſtolam vel orationem è meris Germaniſmis, utut laudabilibus, concinnet, vix crediderim
Latinis auribus illum ſe probaturum: Etſi enim phraſes per ſe bonæ eſſent, affectatione
tamen illa gratia orationi periret. * 7. *Germaniſmi vitioſi.* Qvorum inte- 21
gram ſylvam ſuppeditant Babariſmorum notatores: Voſſius *de Vitiis ſermonis*, Vorſtius
de Latinitate *meritò ſuſpecta*; Borrichius *in Cogitationibus de linguæ Latinæ ætatibus*,
Cellarius in *Antibarbaro* & *Curis poſterioribus*. * 8. *Dilatationes & Extenſiones*, 22
e. g. *Faxo acceptum* pro accipiam ap. Plaut. Cic. 1. off. c. 9. *Non patiar te deſertum*,
pro: non deſeram. Id ad Attic. lib. 1. ep. 5. *Non committam poſthac, ut accuſare me
de negligentiâ poſſis*, pro: non accuſabis. Plaut. *doctè illam perdoctam dabo.* Terent.
Exornatum dabo. Seneca Tragicus: *Demerſas dabo.* Cicero: *Cupiditates domitas
habere.* Plautus: *Carens fui*, pro Carui. Cic. in Orat. *Eſt, ut ſcis, his verbis loquens
Socrates.* Cic. de Divinat. liber. 1. *Faciendum videtur, ut diligenter etiam atque
etiam argumenta cum argumentis comparemus*, pro Comparanda ſunt. Pertinent
huc etiam extenſiones per particulas ab, ad, de, in, ut: *Fulgor ab auro, ſi mihi ſecundæ
res de amore meo eſſent*, pro amoris mei. *Adeone vobis videmur eſſe idonei*, in *quibus
ſic illudatis.* Trium verborum *Eſſe*, *Facere*, *Habere*, ut magnam extenſionem in Latinâ
linguâ eſſe docet Riccius in Apparatu Elocutionis Latinæ, ſub voce *Eſſe*; ita variè
in Dilatationibus illa adhibentur: qvibus *Dare*, *Mittere*, *Ponere* & alia nonnulla addi
poſſunt. Magnus ſanè earum dilatationum uſus eſt in copiâ orationi conciliandâ, in
qva *Plagiaſmi* magnam partem obtinent, de qvibus pluribus infrà agemus. * 9. *Pa- 23
rentheſes.* Qvarum magna interdum elegantia eſt in Oratione tàm ſolutâ quàm ligatâ.
In Orationibus non pauca paſſim occurrunt. In Poëtis qvò magis elegantiæ
illic habent, diligentiùs notandæ. Tales e. g. ſunt. *Ignoſcite faſſo. Sic credidit
alma vetuſtas, Sæpe (recordor enim.) Quis poſſet credere? Sic me mea fata trahebant.
Parentheſis* octo verſuum eſt apud Virgil. 12. Æneid. De artificio hujus Poëſeos
vide Scaligerum libr. 5. cap. 3. libri de arte Poëtica. *Si mens non læva fuiſſet.
Quis talia fando temperet à lachrymis. Quod minimè reris. Res eſt non parva.*

Ut potius reor & potius Dii numina firment. Qui Te feliciter attulit Eurus (Eurus enim attulerat) ſi qua eſt modo corporis umbra. Inſanire libet quoniam Tibi. Liceat
24 *concedere veris. Ne me incuſes. Si quis modus. Nobis meminiſſe relictum.* *10. *Connexiones Periodorum.* Ita notabilia Periodorum principia hæc ſunt, ut inter legendum occurrerunt conſignata, quæ in meliorem ordinem digeri poſſunt; etſi ſic coacervata promptius ſe uſui noſtro ingerunt. *Occurrit ex alio aliud. Neque inficior. Nec ſum ignarus. Non deprehendo illorum ſollicitudinem. Nondum commemoravi. Non alienum erat hoc loco. Ac primò quidem illud prætereundum haud eſt. Jam verò magnæ circumſpectionis opus eſt. Sed ſatius eſſet hæc ſilere, niſi ex ſe calamitates magnæ loquerentur. Dubito autem hic an-an- Oportunum erat hoc loco. Non poterant iſta ſatis occupare induſtriam tuam. Neque verò tantum de hoc, ſed & de illo. Quanquam neſcio magisne-an. Ita habeo & animum induco meum. Illud etiam me commovebat. At enim aridam orationem non ſequitur affectus delectationis. Atque adeò mihi concedendum eſt magis quod. Ad illecebras ætatis accedebat etiam forma. Quid illud quanti tandem faciendum putatis? Et quisquis eſt, qui putat. Niſi Orpheum audire præſtat. Mihi quidem neque fas videtur. Quanquam ego mihi ſic perſuadeo. Sed de his audietis in Locis. Longum eſt ire per ſingula. Mitto jam. Non credat hoc quisquam. Præterea accedit. Præcipuum. Proximum. Adhæc. Huc pertinet. Huic geminum eſt. Quid? quod. Quin etiam. Nam ad illud quod attinet, ſi-- ſi--ſi poſtremo.* Hæc & multa alia colligi poſſunt, ſi velis, diſtincte, ratione membrorum Orationis, ut fecit Hugues, aut ſub certis Particulis, qvibus illæ formulæ reſpondent, ut fecit Elias Major in *libro de variandâ oratione*, &
25 multum adferent ad orationem elaborandam adjumenti. * Inprimis utile erit *connexiones Hiſtoricas* notaſſe, quibus vel ab uno membro ad aliud, vel ab hiſtoria ad hiſtoriam, vel à Circumſtantiâ ad Circumſtantiam pervenitur. Eæ enim multum
26 ſæpe negotii faceſſunt. * Voces numeroſiores, ſonantiores, grandiores, polyſyllabicæ ſeorſim collectæ ac ſub pedibus ſuis diſpoſitæ inſervire numero oratorio formando poſſunt. Hunc colligendi modum vehementer ſuadet Scioppius in Epiſtola Conſultatoria de Stud. *Illud non poſſum, quin diligenter animis Studioſorum inſtillem, ut in lectione Ciceronis ſtudioſè cum vim verborum ſimplicium inveſtigent, eruant, erutasque in librum obſervationum referant: tum compoſitionem & numeros*
27 *à Cicerone, tanquam perfectiſſimo Oratore, frequentatos obſervent.* * *De Formulis* agetur, ubi ad Oratorios Locos communes pervenero. Minores vero formulæ accenſeri phraſibus poſſunt. Ita *e. g.* in Heautontim. I, 1. *verſ.* 4. 5. & 6. formula eſt, qvæ refertur ad Titul. monendi. *Verſ.* 9. & 10. formula eſt expoſtulandi, quibus vel inter phraſes locus poteſt aſſignari.

28 Hæc qvaſi ſpeciminis loco adduximus, quæ de verbis in excerptis obſervatoriis notari poſſunt. Neque enim decem illas claſſes tantum quis eſſe exiſtimet. Longè plura occurrunt, quæ ſeorſim colligi merentur; ut oſtendere præ aliis voluit Johannes Rivius Athendorienſis in libro *Locorum Communium Philoſophicorum*, cujus

jus mentionem *lib.* 1. *c.* 21. §. 115. fecimus. * Primum enim Locos vocum *primæ* 29
impoſitionis, ut vocat, dedit, qvibus comprehendit ſimplicia rerum per claſſes certas deductarum vocabula, & quidem è ſola Herodoti hiſtoria, illum enim quaſi in exemplum & ideam Univerſalem Locorum ſuorum Philoſophicorum propoſuit, Græcasque loquendi rationes, immiſtis interdum Latinis, ex eo Auctore collegit. Typus ille generalis habetur pag. 102. eſtque ad modum Sturmianarum claſſium, ſed diverſa tamen methodo, inſtitutus. Hinc procedit ad vocabula *ſecundæ impoſitionis*, qvibus illi primæ impoſitionis quaſi quibusdam notionibus Grammaticis cohibentur. Eorum locos 31. fecit: ut τὰ γενικὰ καὶ εἰδικὰ, Generalia & ſpecialia. Idem multa, diverſum ſignificantia, Agnomina, Cognomina, Denominata, Gemini nominis, πολυώνυμα, Comparativa, Superlativa, Poſſeſſiva, Diminutiva, Gentilia, Localia, Comprehenſiva, Partitiva, relativa, Χρονικὰ, ea ſcilicet, qvæ tempus ſignificant, Arithmetica ſive Numeralia, &c. Qvorum multa ſeorſum poni non merentur, ſed addi phraſeologicis Excerptis poſſunt, aliqua vero locum omnino in libro Obſervatorio merentur, ut illa, quæ ad numeros exprimendos pertinent: * Quorum colligen- 30
dorum utilitatem ſingulari Diatriba *de Arte numerandi numerosque Romano more efferendi* per ſimplices numeros, Decadas, Hecatontadas, Chiliades, Cl. Titius oſtendit. Neque ſane cuivis in promptu erit illa numeros exprimendi facultas, ſed accurata & multa ex Autoribus claſſicis obſervatione paranda erit: neque adeo diſtincti ê Gronovii libro *de pecunia vetere* aut aliis haberi poſſunt. Et præterea utiliſſimum idem Vir doctiſſimus laborem impendit in re pecuniaria veterum cum noſtrorum temporum moneta comparanda, geminarum tabularum Schematiſmo in lucem edito. Sed hæc & multa alia in Titulis iſtis Rivianis ad τὰ τεχνικὰ generatim conſiderata referri poſſunt. Non exiguum tamen hinc fructum referet, qui Titulorum ſpecialium διατυπώσεις in Autore ipſo recognoſcet. His ſubjungit Locos 35. Exegeticæ Grammaticæ maxime proprios; ſeqvuntur deinde conjuncta vocabula & περὶ τῆς τῶν φράσεων εὐπορίας, Loci XX. quorum-quidem uſus aliquis in Grammatica arte, in Phraſeologicis excerptis, qua talibus, nullus eſt; hic enim titulos requirimus è viſceribus rerum, non è Grammaticis technicisque notionibus, depromptos. Qvæ de Periodis ſeqvuntur, ad Rhetoricam potius, quam ad Grammaticam pertinent. Loci Syntaxeos variæ ad obſervatorium quidem librum referri poſſunt: ſed in illis, quæ obvia, nec rariora ſunt, ſupervacanea colligendi opera eſt: ac notari talia ad accuratioris Grammatici opus poſſunt. * Inter illos tamen Rivianos Titulos ille: Σολοικο- 31
φανῆ *veterum:* locum in obſervatorio libro meretur. Qvalia multa in Auctoribus claſſicis, in Digeſtis è veterum JCtorum libris excerptis, reperiuntur: è quibus nonnulla congeſſit *Anton. Matthæi in Collegio Fundamentorum juris Diſp.* 12. *corollar.* ut vere σόλοικα judicans, quæ tamen ſatis Latina & exemplis optimorum Autorum probari poſſunt: ut ineptè vapulare illis Priſcianum exiſtimet; * neque enim Gram- 32
maticorum regulis boni ſubjici Autores debent, ſed ex illis Regulæ formari, vel Regulis exceptiones poni.

 CAP.

CAP. V.

DE EXCERPTIS CRITICIS, EXEGETICIS, ANTIQVARIIS.

§. 1. EXcerpta Critica & Exegetica ad Autorum explicationem pertinent. 2. Critica à Grammaticis differunt. 3. Excerpta critica variarum Lectionum. 4. Exegetica Excerpta quomodo inſtituenda? 5. Commendatur pro uſu commentationis. 6. Indices Autorum, qui libris ſubjiciuntur, utiliſſimi. 7. quibus deficientibus, excerptorum libri conficiendi. 8. Indices in Face Criticâ Gruteri 9. qui tamen in pluribus iſtius tomis deſiderantur. 10. Uſus talium Excerptorum in Legibus Romanis, 11. in Codice Bibliorum. 12. Biblia Critica, quidque in iis deſideretur. 13. In ſcriptis Hippocratis & Galeni, Hofmanni officinalia. 14. J. C. Scaligeri & Bodæi à Stapel commentarius in Theophraſtum. 15. Salmaſii Hyle Iatrica. 16. Welſchius laudantur. 17. Excerpta Antiquaria quare Criticis jungi poſſint. 18. quid contineant. 19. quomodo inſtituenda. 20. Joſephi Laurentii Polymathia. 21. Cenſura Mareſii circa intemperiem quorundam Criticorum.

1 AD hanc claſſem referuntur qvoqve *Critica & Exegetica* Excerpta, etſi enim non ad Orationem ipſam pertinent, pertinent tamen ad Autorum explicationem, unde oratio formatur, iisque inſervire poſſunt, qui commentaria in Autores parant, aut diſſertationes ſuper argumento aliquo philologico ſcri-
2 bunt. * *Critica* à Grammaticis differunt: nam etſi ſupra mentionem fecimus Gloſſematum & Collectaneorum Lexicorum, diverſa tamen hæc ab illis ſunt, & inſtituuntur ad ſenſus Autorum inveſtigandos, quæ ego vocarim ad diſtinctionem cete-
3 rorum Excerpta *Critica & Exegetica.* * Adornari autem illa hoc modo poſſunt: Senſus accuratos in Autoribus qværimus, vel è variarum lectionum inveſtigatione, vel ex ipſo verborum ſenſu. Quod ad varias lectiones attinet, illæ è MStis codicibus conſignari, vel ad margines librorum poſſunt, vel libris ſeparatis ſecundum Autorum paginas diſpoſitis; nam ex collatione illarum ad veros ſenſus Locorum Autoris pervenimus.

4 *Exegetica Excerpta* ita adornanda ſunt: adſcribenda ſunt ad margines Autorum loca Autorum, qui explicant illa verba; vel ſeparatus adornari liber poteſt ſe-
5 cundum ordinem librorum Autoris; * Illa Excerpta ſi à prima juventute inſtituantur, nunquam deeſſe poterit materia in Autores commentaturo, vel lectiones ſuper illos inſtituturo. Habemus tot libros adverſariorum, obſervationum, quibus varia Autorum loca explicantur: illa omnia referre ad has, velut ſedes ſuas, poſſunt. Illuſtrantur nonnunquam data occaſione in aliorum commentariis Autorum loca; etiam hæc referri illuc poſſunt. Non credat aliquis, quanto uſui talia Excerpta ſint.

Sic qvoties occurrit aliqvid ad Virgilium, illud ad marginem Virgilianorum Operum
ſcribatur: ita fiat & in aliis. * Subſidio hic eſſe poſſunt indices Autorum vel 6
laudatorum, vel emendatorum, qvi ſubjungi ſolent libris Criticis. * Hi ſi in 7
omnes Autores eſſent, & accuratè ſatis conſcripti, ſuperſedere hoc colligendi labore
poteramus. Verum cum in plurimis illi deficiant, ac tumultuarie ſint conſcripti,
nec loca Autorum ſtatim conſpicua ſint, rectius ipſi tales Excerptorum libros conficie-
mus. * Reperiuntur qvidem indices in Tomum 3. & 4. *Facis Criticæ Gruteria-* 8
næ, in qvibus accuratè notata ſunt Autorum loca ac verba ipſa, addito ſemper Autore,
ubi explicatio invenienda; * ſed in reliqvis Tomis labor ille deſideratur, qvi ta- 9
men in tali Opere, & qvod ad illos uſus concinnatum eſt, ſummè eſſet neceſſarius;
eum enim in finem Gruterus hos libros junctim edi curaverat. * Eodem modo 10
in Legibus Romanis vel in Sacro Codice Excerpta Exegetica qvis conficere poterit,
magno futura uſui, ſi labor cum ætate & annis creverit. Nam in explicatione Le-
gum Romanarum vehementer vacillamus; eſſetqve talium Excerptorum ad explica-
tionem legum maximus uſus, ipſis etiam JCtis non obſervatus. Pleriqve enim ex illis
parum de interpretatione genuina Legum Romanarum ſolliciti, ad auream praxin omnia
conferunt: in qva ſolida legum interpretatio, qvæ ex his ſubſidiis petenda eſt, pro Scho-
laſticis tricis & inutili labore habetur. Illud tamen certum eſt, infinita reſtare in his
agenda, qvæ talium Excerptorum beneficio confici poſſunt, ut nunqvam defutura ſit
materia JCto, ſi novas Commentationes ſcribere in Leges velit, & qvidem eruditas:
cum vulgares illi Commentatores non niſi cramben coctam centies recoqvere ſoleant.
* Qvis eorum Excerptorum in Theologicis uſus, qvilibet ſane facile intelligit. 11
* Hinc ſanè *Biblia Critica* ortum ſuum trahunt, in qvibus illud fortaſſis deſideran- 12
dum eſt, qvod nimis conciſè omnia tractentur, & Autorum loca non ſatis accuratè
notentur. Ex his tamen magnum uſum in Theologiam inferri, ſtupidus certe eſſet,
qvi negaverit. * Neqve adeò in Medicis talium Excerptorum uſus contemnen- 13
dus eſt. Etſi enim non tam autoritatibus, qvàm rationibus, illa conſtent, eſt ta-
men, ubi Hippocratis & Galeni verba aliam aliamqve interpretationem admittunt:
eſt ubi in nominibus morborum, in nominibus materiæ medicæ, magnus Philolo-
giæ uſus eſt, qvem aliqvâ ex parte demonſtrarunt *Hoffmannus* in variis ſuis Lectioni-
bus Medicis, in Officinalibus ſuis. * *Jul. Cæſ. Scaliger* in Commentario in 14
Theophraſtum de Plantis; *Bodæus à Stapel* alio in eundem Autorem Commentario;
* *Salmaſius* Commentario in Polyhiſtora Solini, qvi & ipſe Opus vaſtum de mate- 15
riâ medica præ manibus habuit, cujus prolegomena jampridem edita. Nunc vero
ipſum Opus de *Synonymis & Homonymis & Hyles Iatricæ* inter appendices Polyhiſto-
ris Soliniani nuper recuſi curante Lantino prodiit, qvo ille mirifice Medicorum la-
bores juvat, non Latina ſolum & Græca, ſed & Orientali Nomenclatura rerum &
lectione inſtructiſſimus. * Multa in his præſtare potuiſſet *Hieron. Velſchius*, Vir 16
ut in medicinâ, ita & in Græcâ & Orientali literaturâ, conſummatæ eruditionis.

Jungi his poſſunt *Excerpta Antiqvaria*. Qvanqvam enim illa ad Hiſtoricos 17

videntur

videntur pertinere, nolim tamen miſceri cum illis. Cum enim Hiſtorica vel ad Ci-
vilem uſum congeruntur, vel ut accuratior ipſa hiſtoria habeatur, nimis prolixum
18 & tædioſum eſſet, in iſto cumulo iſta quærere. * Continent verò Excerpta
19 Antiquaria ritus variarum gentium circa res certas. *Jam verò methodus illa colligen-
di varia eſſe poteſt: vel enim reſpicimus ritus illos, ſecundum ſolennia actionum hu-
manarum inſtitutos, atque ſic ordo talis adhibendus eſſet, qualis in Antiquitatibus Ro-
ſini & Dempſteri. Sed præſtat potius ſequi ordinem rerum, illisque collectaneis de-
inde ſubnectere indicem rituum, ſecundum varias in Republ. actiones diſpoſitorum.
Placet itaque mihi, nuda hic conſignari lemmata rituum, adjectis Autoribus, qui de
illis agunt: nam exſcribere nimis prolixum eſſet. Velim deinde lemmata illa nu-
merari, appoſitis in fronte numeris, ſi forte unum lemma ad plures titulos pertineat,
ut non opus ſit, integrum exſcribi, ſed tantum paginam alterius tituli & lemmatis nu-
20 merum poni. * *Joſephus Laurentius in Polymathiâ ſuâ* libros & indices tales
confecit ſecundum Alphabeti ſeriem, ſed non ille ordo obſervatus eſt, qui debebat,
& paucula illa tantum ſunt; poſſuntque longè plura illis addi. Deinde neque lem-
21 mata ſunt numerata, neqve ſub titulis diverſis repetita. * In his omnibus ta-
men, ſi ad uſum transferantur, modus tenendus eſt à Viris doctis, ne in Mareſii cen-
ſuram lib. 2. epiſt. 44. incurrant. Ita vero ille: *Nec plurimorum hujus ævi erudito-
rum morem æmulari convenit, qvi toti ſunt in apicibus ſyllabarum examinandis, vo-
cibusque appendendis, & in Criticis quisquiliis & in Grammaticis: nec in ullius libri li-
cet accurata editione unquam acquieſcunt, ſed ſemper hærent: aliunde etiam nimii in
antiquorum ritibus usque ad minutias & extremam anxietatem enucleandis & obſer-
vandis: quorum pleraque talia ſunt, ut ea ignorare Quintilianus fortaſſe inter Gram-
matici virtutes habiturus fuerit, & longe majora ac potiora in libris quærere, nec cir-
ca voces resque minimi ponderis & inutiles conſeneſcere oporteat.*

CAP. VI.
DE EXCERPTIS ORNATÆ ORATIONIS.

§. 1. *EXcerpta ad ornatam dictionem pertinentia.* 2. *Phraſeologia ex Scriptoribus ſeculi aurei ſtruenda.* 3. *Ornatus orationis unde petendus.* 4. *Phraſes ſimplices & Expreſſiones differunt.* 5. *Exempla afferuntur.* 6. *Expreſſiones etiam ex autoribus dijudicandæ.* 7. *Ad eas accedat non nimis maturè tiro.* 8. *Librorum phraſeologicorum defectus hac in re notatur.* 9. *Johann. Merryweather in Anglis ſuis nimiam expreſſionum curam damnat.* 10. *Quæ cauſa malæ & impuræ latinitatis.* 11. *Elegantiarum collectio & uſus difficilis.* 12. *Anonymi Galli liber: La maniere de bien penſer &c. laudatur.* 13. *cujus nævi elegantiſſimis meditationibus penſantur.* 14. *in elegantiis maxime judicio opus eſt.* 15. *Primum inter expreſſiones locum habent Translata.* 16. *horum abuſus cavendus.* 17. *Robortelli in iis colligendis conſilium.* 18. *Moſellani Adagialium*

colle-

collectio periit. 19. *Robortelli judicium de diverſitate Translatorum aureæ & ſeqviorum ætatum.* 20. *Metaphoris qvænam accenſeantur.* 21. *Conſilium de notandis translatis in Schönsledero.* 22. *Expreſſiones etiam è recentioribus colligi poſſunt.* 23. *Joh. Michaëlis Bruti laus.* 24. *Adagiorum collectio huc pertinet.* 25. *Tituli qvomodo formandi.* 26. *Qvæ ad iſtiusmodi collectanea referenda.* 27. *Adagialia è Poëtis Græcis, Latinis.* 28. *Balandus, Rotmarus laudati.* 29. *Adagialia qvædam ex Eclog.* 1. *Virgilii afferuntnr.* 30. *Horatii ſermones laudantur.* 31. *Caſelii de iis judicium.* 32. *Adagialia qvædam ex Sat.* I. *adducuntur.* 33. *Eorum collectio magni uſus.* 34. *Ut & metaphorarum collectio.*

CUm de iis, qvæ ad puram dictionem pertinent, Excerptis, *qvinqve prioribus capitibus* egerimus, jam ad ea venimus, qvæ ad ORNATAM DICTIONEM referri poſſunt. 1
* In Oratione omni primum ad proprietatem, hinc ad cultum reſpicimus; proprietas conſiſtit in phraſeologia pura ſeculi aurei: Nam ex ejus ſeculi Scriptoribus phraſeologia exſtruenda eſt, inde corpus orationis formandum. 2
* Inde cultus & ornatus additur, qvi non tam ex ipſa lingua, qvam conceptibus qvibusdam argutis & analogiſmo rerum, naſcitur & phraſi ſuperimponitur, ſed tamen & ille ſuos qvosdam limites agnoſcit, qvos rei & characterum natura illi circumponit, & qvandam etiam cum genio linguæ convenientiam habet. 3
* Non habemus commodam in Latina lingua vocem, qva exprimamus, niſi forte Græca, non adeo apta, voce Emphaſes, vel Latina Expreſſiones dixeris. Hæ vero à phraſibus ipſis probe ſunt diſtinguendæ, neqve permittendum pueris, qvi nondum firmato judicio ſunt, ut iis temere utantur. Qvod niſi obſervetur, putida & affectata oratio cum ætate in habitum ibit. 4
* Sic e. g. phraſi pura dico *magnas in illo opere moras ducit.* Expreſſio eſt: *dum molitur, dum comitur, annus eſt.* Item: *plusqvam Ulyſſæis erroribus in hoc opere circumducitur.* Item: *teſtudineo gradu ad metam procedit.* Phraſis eſt: *rumor ceſſavit:* Expreſſio: *Rumor raucus factus eſt.* Phraſis eſt: *Securus jam ſum:* Expreſſio: *his tempeſtatibus prope ſolus ſum in portu. In alteram aurem dormio. Aliorum naufragia ex terra intueor. Omnibus machinis inexpugnabilis ſum. Extra teli jactum ſumus. Res eſt in vado ſalutis. In portu navigo. Subducere jam navim poſſum in pulvinarium.* 5
* In his ſemper ad res ipſas, ſemper ad Autores reſpiciendum eſt, & ad genium linguæ, ſi aliunde, non ex claſſicis Autoribus inferantur: ſi deniqve Comici vel Satyrici characteris Expreſſiones ſint; qvalia non diſcernunt tyrones nullo uſu exercitati. 6
* Separanda autem illa ſtatim ſunt, ut ea mature cognoſcere diſcat tyro, niſi forte jam tum in uſum communem ceſſerint: tum enim eodem jure cum ceteris phraſibus, qvæ civilis uſus ſunt, cenſentur. 7
* Vulgarium, qvos habemus, librorum Phraſeologicorum ille defectus eſt, qvod puras phraſes cum Expreſſionibus miſceant; deinde nec vocum phraſiumqve propriæ ſignificationes, aut particularum uſus, accurate exhibentur, qvas in 8

numerato habere oportet primaqve ex iis, ut in pingendo tirones ſolent, lineamenta
ducere, anteqvam elegantiarum colores adhibeamus: nam Expreſſiones magnam par-
tem ex ingenio dependent, niſi qvas forte Autorum uſus magis familiares fecerit.
9 * Scripſit JOHANNES MERRYWEATHER, Religionis Medici Translator, Anglica lin-
gua diſſertatiunculam, cui titulus: *Directions for the latin longue* Londini 1681. im-
preſſam, in eo nobiſcum conſentiens, populareſqve ſuos reprehendens, qvi nihil ele-
10 ganter dictum exiſtiment, niſi qvod poëticis oratoriisqve coloribus pictum ſit; * Un-
de fiat, raros admodum in gente ſua eſſe genuinæ Latinitatis ſcriptores. Qvod in-
genuum ejus de ſua gente judicium laudandum eſt, præ illis, qvi, & Ciceroni & Vir-
11 gilio æqvales Oratores & Poëtas venditant. * Talium elegantiarum collecta-
nea & cenſuram inſtituere difficile eſt: difficilimum recte iis uti, qvod ſummum
12 judicium reqvirit. * Fuit inter Gallos ſuperiore anno Anonymus qvidam, qvi
librum ſcripſit, ejus tituli: *La maniere de bien penſer dans les Ouvrages d' eſprit*, ele-
gantem ſane & doctum, qvo ille argutias & expreſſiones qvaſdam tam veterum qvam
recentiorum ſcriptorum congerit, cenſuramqve eorum inſtituit: qva in re profecto
13 maxima Critices pars conſiſtit. * Nam licet ſint in ipſo illo Cenſore, qvæ cen-
ſuram qvandam mereantur; qvadam enim πατριδομανίᾳ laborat: condonari tamen
illi talia in iſta elegantiſſimarum meditationum copia æqvum eſt. Id tantum miror,
eum, cum haberet inter antiqvos, præcipue Hermogenem in libro *de Ideis*, qvi uber-
14 rimos harum elegantiarum fontes recluderent, ſuo potius ingenio niti voluiſſe. * Ne-
qve ſane ita hæc à phantaſiæ libertate dependent, ut nihil certi in illis conſtitui poſ-
ſit; ſed maximus judicii in phantaſia dirigenda labor eſt, ne illa ultra limites feratur.
Caute ſatis ab Ariſtotele, Longino & aliis τὰ ὑψηλὰ & μετέωρα, frigida & humi-
da, diſtingvuntur, in qvæ vitia incidunt expreſſiones non recte formatæ.

15 Primum inter ornamenta locum ſibi vindicant Translata. Metaphora
enim, præſertim ſi illa latitudine accipiatur vox, qva uſus eſt Ariſtoteles, fons eſt
omnis culturæ & ornatus, imo omnis argutæ inventionis, qvæ in rerum analogiſmo
conſiſtit. In Translatis magna vis eſt Orationis exaltandæ & ad varias ideas forman-
16 dæ. * Ab ejus vero uſu mollis, urbana, acuta, ſublimis, gravis eſt oratio; ab
17 abuſu puerilis, inepta, frigida. * Conſilium hoc colligendi Translata ſuppedi-
tat Robortellus Comm. in Ariſtot. Poëtica p. 264. *Noſtra hac ætate* (inqvit) *puta-
rim nil utilius eſſe, qvam ex veterum libris, qvi dicendi laude floruerunt, omnes trans-
lationis formas modoſqve colligere, ac animo ita complecti, ut ſuis aliqvis utatur,
qvando opus fuerit: periculum enim eſt, ſi ex ſe confingat, ne diſparem habeant analo-
18 giam, ne duriores ſint, ne minus cognitæ, ne inuſitatæ.* * Hoc aliquando Petrus
Moſellanus in animo habuit, de qvo Melchior Adami in Vita ejus: *Erat Moſellanus
Metaphorarum obſervantiſſimus, earumqve è Cicerone aliisqve optimis ſcriptoribus
magnum acervum collectorum inſtar Adagiorum Eraſmi editurus opus, ſi annos ali-
19 qvot ſupervixiſſet.* Sed periit hoc Opus non exiguo rei literariæ damno. * Nam
ut in vocum vero & proprio uſu autoritas omne punctum fert, ita nonnunqvam in
Trans-

Tranſlatis, quod Robertellus quoqve loco ſupra laudato notavit: *Quod ſi Ciceronianas tranſlationes* (inqvit ille) *& eorum, qui eadem ætate vixerunt, conferas cum illis, qui poſtea ſcripſere, jam labefactata ac corrupta Romanorum lingua ob infuſam peregrinitatem, videas multum diſcrepare, magisque capiere illis quam his: Venuſtæ illæ ſunt, pares ac convenientes rebus, notæ, aptæ ac ſuaves, remque ob oculos ponunt, quaſi præſentem intuearis: hæ horridæ, obſoletæ, & à rebus ignotis ductæ, diſpares.* Scilicet qvi optimè judicio in vocum delectu uſi fuere e præceptis eloquentiæ & indole ſeculi optima, ii eodem in Tranſlatis ſine controverſia uſi ſunt. De Flori Tranſlatis & Argutiis vide quid judicet Grævius in Præfatione Commentarii in illum ſcripti. Vide & noſtram *Diſſert. de Patavinitate Liviana cap.* 7.

Metaphoris accenſeri debent omnes illæ vel rerum vel actionum argutæ ex- 20
preſſiones, qvæ apud antiquos tum Oratores & Hiſtoricos, tùm Poëtas, habentur, quibus & addi illa à recentioribus excogitata poſſunt, non utique ſpernenda. Etſi enim hic primæ partes merito antiquis tribuuntur: tamen in ſecundis ab his omninò etiam recentiores conſiſtunt. Nam quanquam in his aliqua autoritatis & uſus, præcipua tamen rerum ipſarum ratio habenda eſt. * Cum neminem habeamus, qvi 21
è veteribus Autoribus Tranſlata collegerit, ut compendium aliquod ſequatur Tiro, in Schönslederi Apparatu lineolis varii coloris illa ſubducat, ut in oculos legentis illa incurrant. Sic e. g. ſub titulo *acquirendi* ſubducas lineola. *Aliquid nummulorum expreſſeris. Videt ſe nihil poſſe ab eo abradere. Quibus allegationibus eam ſibi legationem expugnavit.* Sub titulo *Accipiendi* ſubduces: *Ex eo auro quod exterebratum eſſet. Decerpſimus LXXX. HS.* Doletus in commentariis Latinæ linguæ notata diligenter congeſſit, ſed non ſub titulos redacta.

E recentioribus Autoribus quoque talia colligi poſſunt. Sunt in Lipſii, Bau- 22
dii, Barlæi aliorumque Epiſtolis in Satyricis ſcriptoribus & ſimilibus, multa ejus generis, qvæ obſervari merentur. * Johannis Michaelis Bruti Epiſtolæ ele- 23
gantiſſimæ, quas *lib.* 1. *c.* 23. & 24. neſcio qua incuria omiſimus, multas tales expreſſiones tam Enthymematicas, qua morales, qua affectuoſas, qvam argutas habent. Qvis enim illa non inter elegantias tales ſeponat (cum e. g. *lib.* 4. *epiſtolar. p*, 155. ita epiſtolam concludit: *Quod recta hinc ad Te non avolo, videor mihi Prometheus neſcio quis, non prout ille olim Caucaſi rupibus, ſed pertinaci deſiderio, quod me dies noctesque peredit, crudeli tabe tui videndi complectendique affixus.* Illis enim verbis expreſſio deſiderii, ad cujus titulum etiam referenda, proponitur. Ita cum alibi *pag.* 162. hæc verba habentur: *Non geſtare clitellas eqvum generoſæ indolis, non clitellarium conſpici aureis phaleris ornatum: non præfici pecori venaticum canem, non ſagacem, cujus ſit in venatione certior uſus &c.* hæc ad titulum: *Digna vel indigna dignis vel indignis tributa* referenda ſunt: Infinita ſunt, quæ è variis Autoribus pro hoc inſtituto colligi poſſunt.

Pertinent huc porro *Adagia* & παροιμιώδη, quæ vel jungi prioribus, vel ſeor- 24
ſim colligi poſſunt. De Adagiis eorumque ſcriptoribus prolixe *lib.* 1. *cap.* 21. egi.

25 * Sub certis titulis ſimplicibus Adagia collecta habemus, ut Eraſmiana illa, quæ &
Langius ſeparato libello ad locos Sturmianos vel Benzianos redegit. Verum tituli il-
li non ſufficiunt. Solet enim in Adagio aliquo & ſubjectum & prædicatum involvi,
adeoque integra ſententia exhiberi, qvæ ſub generaliſſimo titulo ſubjecti diffusè ni-
mis quæritur, niſi velimus unum idemque Adagium ſub duplicem, imo interdum tri-
plicem, titulum referre. Nam vel ad ſubjectum enunciationis vel ad prædicatum re-
ferendum eſt, vel ad tertium aliquem conceptum, qui è connexione ſubjecti & præ-
dicati oritur. Ne itaque in vaſta ſylva quærere neceſſum ſit, quod ad ſcopum no-
ſtrum facit, præſtat titulos vel lemmata ſententioſa formare, quæ integram ſenten-
tiam exhibeant, vel ſubjectum poteſt per additionem alicujus adjectivi ad certum ali-
26 qvem & plenum ſenſum reſtringi. * Ad hæc itaque Collectanea referenda ſunt.
1. Omnia Adagia è veteribus Autoribus. 2. Omnia Adagialia & παροιμιώδη ex omni-
bus Autoribus cujuscunque ætatis & linguæ, præcipuè tamen Græcæ & Latinæ, qvan-
quam & ceteræ linguæ maximam ſubminiſtrent talium copiam, quæ ſine ullo ordine
27 collegerunt varii Autores. * 3. Omnia hemiſtichia vel verſus Græci & Latini,
qvi argutum ſenſum habent: qvalia infinita ſunt apud Poëtas Græcos & Latinos, præ-
cipuè apud Satyricos & Comicos, quorum uſus in his omnibus longè eſt maximus, &
28 qui ſæpe de rebus conceptus formant, quos fruſtra apud alios quæſiveris. * Exem-
plum ejus ſuppeditare poteſt *Barlandus & Rotmarus* in Centuriis Proverbiorum Vir-
gilianorum, è quibus aliqua excerpſit Goclenius in *Praxi Artium Generalium p. 64.*

29 E Virgilio, ut exemplis quibusdam conſilia noſtra illuſtremus, multa elegan-
tiſſime ad varia applicari poſſunt; ſive verſus integros & cæſos ſermoni, ſive ſenſum
eorum inſeramus. Sic e. g. ex Ecl. I. *Namque erit ille mihi ſemper Deus*, ad tit. *Patro-
ni*, *laudandi*, *gratias agendi*, referri poteſt. *Sic canibus catulos ſimiles*, *ſic matri-
bus hædos*, referri poteſt ad titulum *comparationis diſparium*: ſive: *Minima cum ma-
gnis comparata.* Qvo referri etiam poſſunt illa: *Tantum alias inter caput extulit
urbes*, *Quantum lenta ſolent inter viburna cupreſſi.* Idem ad titulum: *prærogativæ*
vel *excellentiæ* referri poteſt. *Ipſæ Te Tityre pinus*, *Ipſi Te fontes*, *ipſa hæc arbuſta
vocabant* vel ſerio vel Ironicè uſurpari poteſt de præſentia alicujus deſiderata, vel
neceſſaria vel ſupervacanea. *Non licebat tàm præſentes alibi cognoſcere Divos*, id
eſt, non habebam alibi fortunam adeò faventem: referendum ad titulum *fortunæ*,
favoris Principum. *Nec mala vicini pecoris contagia lædent* referendum ad titulum
converſationis malæ. *En queis conſevimus agros* referendum ad titulum: *Labores
irriti.*

30 Horatio nihil hoc in genere præſtantius eſt, qui ut omnes vitæ rationes in
Satyris ſuis complexus eſt, ita floſculos ſuppeditat, qvibus mirum in modum ornare
ſermonem noſtrum poſſumus. Ego certe Satyras ejus omnes memoriæ mandari ve-
lim, tum in vita ipſa, tùm in ſermone uſui futuras. Elegantiſſima omnia ſunt, di-
ctio nitida, &, ſi numeros tollas, ſermoni ſoluto apta. Urbanitas in eo mira, ſales
candidi, ex abdito erutæ ſententiæ, argutiæ non coactæ, meræ Charites, omni occa-
ſioni

ſioni aptæ. Summum in illo viro ingenium fuit, nec immerito Auguſto & Mæcenati in deliciis, cujus genium ſatyricum nemo ex antiqvis, nemo è recentioribus, ulla imitatione aſſecutus eſt. * Vide, qvæ in ejus laudes ſcribat Caſelius in Neq̃ 31
ſuo, eum vitæ magiſtrum commendans. *Affirmare non dubitem*, inqvit ille, *qvi in hoc Poëtâ multum operæ poſuerit, eumque ita perdidicerit, ut ejus verſus non in ore natos aut extemporaneos, ut putatur non memoriâ teneat (nec verô non ſunt, qui hoc præſtiterint,) ſed probè intellectos ad uſus vitæ transferat, hunc poſſe rebus ſuis ſuorumque rectè in omnibus aliquid boni conſilii invenire: nec minus idem patriæ rectè conſulat, præſertim ſi & ad hiſtoriam ſe conferat, ſpectans id, quod potisſimum oſtendimus.*

Exempla qvædam hic afferemus, quæ locum in Excerptis noſtris merentur. 32
Lib. I. Sat. I. agit de μεμψιμοιρία, è qva illa notari poſſunt. *Cetera de genere hoc (adeo ſunt multa) loqvacem Delaſſare valent Fabium*, referri ad titulum *prolixitatis* poteſt. *Si qvis Deus, En ego, dicat, jam faciam qvod vultis* poteſt referri ad titulum: *qvid ſi ita fiat?* vel *Poſito.* *Qvid cauſæ eſt merito qvin illis Jupiter ambas Iratus buccas inflet*: referri poterit ad titulum: *Principum odia.* *Ridentem dicere verum Qvid vetat?* Titulus: *è jocis ſeria.* *Ut pueris olim dant cruſtula blandi Doctores, elementa velint ut diſcere prima*; titulus: *blanditiæ utiles.* *Ore trahit qvodcunqve poteſt, atqve addit acervo,* poterit eleganter applicari ad hominem δωρόφαγον, rapacem & avarum ſubſtituendo voci *Ori* vocem *Ungue.* *Non usqvam prorepit & illis utitur ante &c.* Hi verſus eleganter applicari poſſunt ad hominem diligentem & in ſtudiis conſtantem, ſi leviter ſic immutaveris:

Non usquam prorepis & illis uteris antè
Qvæſitis ſapiens: nam te neqve fervidus æſtus
Dimoveat ſtudiis, neque hyems, ignis, mare, ferrum,
Nil obſtat tibi, dum ne ſit te doctior alter.

Qvid juvat immenſum te argenti pondus & auri &c. poteſt per ſimilitudinem referri ad Tit. *Eruditio occulta.* Poteſt etiam applicari ad *Locorum communium collectores* opere ipſo ignavos. *Qvid habet pulchri conſtructus acervus?* poteſt referri ad malos ſcriptores, nonniſi Locos communes accumulantes, exiguo judicio præditos; Titulus: *collectio inutilis.* *Cur tua plus laudes cumeris granaria noſtris?* elegans adagiale, qvo contemnenti noſtram inopiam reſpondere poſſumus. Poteſt referri ad titulum ἀυταρκείας. *Qvia tanti, quantum habeas, ſis,* poteſt referri ad titulum *divitiarum & autoritatis.* *Qvid facies illi? jubeas miſerum eſſe libenter, Qvatenus id facit,* referri poteſt ad titulum *contemnendi* vel *permittendi.* Permitte illum ſuo ingenio vivere. *Populus me ſibilat, at mihi plaudo,* ſolitarie accepta propoſitio referri poteſt ad hominem arrogantem, qvi judicium populi de ſe contemnit. *Tu tanqvam parcere ſacris Cogeris aut pictis tanqvam gaudere tabellis*, poteſt referri ad titulum *inutilis parſimoniæ*, ſive: *non uti rebus ad uſum deſtinatis.* Applicari poterit ad ſenem effœtum, qvi juvenculam uxorem duxit. *Horum Semper*

per ego optarim pauperrimus eſſe bonorum, refertur ad titulum; *contemnendi ut bonum inutile. Infelix operam perdas, ut ſi quis aſellum in campo doceat parentem currere frenis*, poteſt referri ad varia. 1. *ad titulum fruſtranei laboris.* 2. ad titulum: *inſtitutio infelix. Eſt inter Tanaim quiddam ſocerumque Viſelli*, referri poteſt ad titulos *differentiæ*, *diverſitatis*, *medii. Nemon', ut avarus Se probet ac potius laudet diverſa ſequentes?* poteſt referri ad titulum *Philautiæ*: *Exacto contentus tem-*
33 *pore vitæ Cedat, uti conviva ſatur*, poteſt referri ad titulum: *Mors ſenis.* * Infinita talia ex Horatio, Virgilio, Terentio, Plauto, Juvenali &c. colligi poſſunt, magno uſui ad omne orationis genus futura, præcipuè ad acrimoniam ſtyli ad varias meditationes, &, ſi qvis credere velit, etiam in ſacris: mater enim omnis acutæ in-
34 ventionis Metaphora eſt. * In qvorum collectione ego induſtrium diligentemqve eſſe tironem meum velim, qvi magnum ſuo tempore ex ea re fructum perſentiſcet.

CAP. VII.

DE EXCERPTIS COPIOSÆ ORATIONIS.

§. I. *EXcerpta copioſæ orationis, qvæ præcipue Oratoria vocanda.* 2. *In iis ad tria attendendum eſt, nempe ad* τὸ πεπλασμένον, Συςηματικὸν & ἐνθυμηματικὸν, 3. πεπλασμένον *in quo conſiſtat.* 4. *De excerptis amplificatoriis pauci egerunt.* 5. *Autoris ad Herennium conſilium pro copioſâ oratione.* 6. *Verborum Synonymia ſimplex.* 7. *Ariſtidis de Synonymia conſilium.* 8. *ea petitur e phraſeologicis libris.* 9. *exempla ſynonymicæ amplificationis.* 10. *Verborum communium uſus in dilatationibus.* 11. *Prædicata Lulliana.* 12. *Sunt abſoluta vel reſpectiva.* 13. *Exempla proponuntur.* 14. *Eodem modo & integræ ſententiæ variantur.* 15. *In expreſſionibus affectuum differunt formulæ & figuræ.* 16. *ut & in expreſſionibus actuum intellectus.* 17. *Verba iſta generalia diligenter notanda.* 18. *referri poſſunt ad generaliſſimos titulos,* 19. *ſeqq. qui recenſentur.* 20. *Verba Eſſendi, Affirmandi, Negandi,* 21. *dubitandi.* 22. *Volendi, Nolendi.* 23. *Affectuum.* 24. πλαγιασμὸς, Περιβολαὶ, Προςλήψεις. 25. *Exempla* Πλαγιασμῶν *ex oratione pro M. Marcello.* 26. *Figurarum.* 27. *ſententiarum amplificatarum; collectanea.* 28. *de Meifarti mellificio oratorio judicium,* 29. *Sententiarum amplificatarum uſus.* 30. *Excerpta ex oratione pro M. Marcello.*

1 VIdimus de *Excerptis puræ & ornatæ orationis*: venimus ad *copioſam*, & ad
2 *Excerpta*, qvæ præcipue dicuntur *oratoria.* * In iis ad tria attendendum eſt, 1. ad τὸ πεπλασμένον. 2. ad τὸ συςηματικὸν. 3. ad τὸ ἐνθυμηματικὸν. In qvibus ſingulis excerpta ſua qvadam ratione ordinanda
3 ſunt. * Τὸ πεπλασμένον orationis conſiſtit præcipue in decenter copioſa ac figurata

gurata oratione. Copia orationis vel à verborum & ſententiarum circumductione
eſt, vel à menſura periodica. * Primum itaqve de Excerptis Amplifica- 4
toriis agemus, in qvibus pauci hactenus induſtriam ſuam exercuerunt. Multi
ſunt, qvi de copia verborum ac Dilatatione & Amplificatione ſcripſerunt, inter qvos
Eraſmus & Ludovicus Regius ſingularibus libris egerunt, & nos ſuo loco, ſed de
Excerptis formandis nemo diſtincti aliqvid docuit. Nos *lib.* 2. *cap.* 13. *& cap.* 14. tùm
præceptis tùm exemplis oſtendimus, qvomodo ſententiæ per aſſumptiones ſint am-
plificandæ. * Eandem methodum *Autor ad Herennium col.* 67. 68. ubi de ex- 5
politionibus agit, præſcripſit, diſerteqve ait; qvod *multo maxime per eam exercea-
mur ad eloqventiæ facultatem.* Bene itaqve fecerimus, ſi talium Expolitionum vel
Amplificationum, qvæ apud optimos Oratores occurunt, Excerpta inſtituerimus.
Nos ex Oratione Ciceronis pro Marcello talium Excerptorum ſpecimen oſtendemus.

Omnis Amplificatio conſiſtit in dilatatione, tum verborum tum ſententiarum, 6
& primum ſimplex eſt ſynonymia. * Diſerte Ariſtides in libro *de Dictione Ci-* 7
vili, qvem è Græca in Latinam linguam convertit notisqve illuſtravit *Laurentius Nor-
mannus*, Vir doctiſſimus, hoc præcepit, cum ita ait: *Ratione elocutionis fit circumdu-
ctio, nempe ſi vocabula idem valentia adhibeantur. Sciendum vero, qvæ ſignificatu
conveniunt, qvædam conſecutione mutua jungi, qvædam contra qvam conſentaneum
fuerat.* * Verborum idem ſignificantium farrago è phraſeologicis libris peti de- 8
bet, tum ex obſervatione crebra. * Ita cum Cicero hîc dicit N. 2. *Dolebam, &* 9
vehementer angebar; inter ſynonyma referri debet. Ita N. 6to, *laudes extenuare ver-
bis, easqve detrahere.* N. 4to, *merito, atqve optimo jure*; & plura alia in hac Ora-
tione occurrentia. Ita N. 6. *fortuna ſibi vindicat & pene omne ducit ſuum.* Neqve
ſimpliciter hæc Synonymia, ſed & κατ᾽ ἀπόφασιν, ſive per negationem inſtitui ſolet,
ut ſtatim in prima periodo hujus Orationis: *Diuturni ſilentii finem hodiernus dies at-
tulit; idemqve initium dicendi.* * Si à ſimplicibus verbis & phraſibus diſceſſeri- 10
mus, veniendum eſt ad *communia verba*, qvæ qvaſi genericam aliqvam naturam ha-
bent, qvibus uti poſſumus in dilatatione verborum & ſententiarum; per periphraſes,
deſcriptiones & ſimilia. * Vocamus autem Communia verba, qvæ non termi- 11
nantur in aliqvod ſubjectum, qvalia verba communia poſſent ſub titulis Lullianis ad
τὰ πρακτὰ præcipue accommodatis comprehendi. * Suntqve illa *prædicata* 12
communia tam abſoluta, qvam reſpectiva. *Abſoluta* ſunt bonitas, magnitudo, dura-
tio, poteſtas, cognitio ſeu ſapientia, appetitus, virtus, veritas, gloria. *Reſpectiva* ſunt
differentia, concordia, oppoſitio ſeu contrarietas, proprium, medium, finis, majoritas,
minoritas, æqvalitas; & qvæ ſingulis opponuntur. * Sub ſingulis comprehen- 13
duntur plura vocabula generalia, atqve illa vocabula generalia magnam ſub ſe iterum
continent ſylvam nominum, verborum & adverbiorum. e. g. hic in Oratione N. 12.
habetur: *Clementiæ tuæ judicio conſervati ſumus.* Satis fuiſſet: Clementia tua con-
ſervati ſumus, vel, judicio tuo conſervati ſumus; ſed jungit Cicero verbum commune
cum ſingulari. Judicium enim latius patet, qvam clementia. Ita N. 13. *Etſi aliqva*
culpa

culpa tenemur erroris hujus; ſatis erat dixiſſe: etſi errore humano tenemur. Ita N. 4. *Tantum apud me grati animi fidelis memoria valuit;* cum ſufficeret: tantum apud me gratus animus valuit. Ita N. 24. *Si ad humanos caſus accedat ſceleris conſenſio;* ſuffeciſſet: ſi ad humanos caſus accedat ſcelus. Et tales non verborum tantum, ſed etiam ſententiarum & formularum amplificationes infinitæ occurrunt, à vocibus illis communibus aſſumptæ. Sic in primo exemplo vox *Judicium* eſt communis, referenda ad titulum *Cognitionis*, poteſtatis. In exemplo ſecundo vox *culpa* referenda ad titulum *malitiæ* bonitati oppoſitæ. In tertio exemplo vox *memoria* referenda ad titulum generalem *cognitionis*. In qvarto vox *Conſenſio* referenda ad titulum gene-
14 ralem prædicati Reſpectivi *Concordiæ*; & talia infinita occurrunt. * Sententiæ integræ eodem modo per communes voces variari poſſunt; qvæ voces etſi è terminis illis generaliſſimis inveniri facile poſſunt, & applicatione ad illos terminos, eorumqve contraria eo magis ampliari, præcipuè tamen referuntur vel ad actus intellectus, vel ad motus animi. Proveniunt itaqve à facultate intelligente tùm formulæ, tùm figuræ, qvæ eam ob cauſam figuræ ſententiarum vel τῆς διανοίας dicuntur, vel à motu animi, & itidem hinc oriuntur formulæ vel figuræ, qvæ figuræ affectuum dicuntur. Formulæ in illo conſiſtunt, qvod dicam, *me ſcire*, *intelligere*, *opinari* &c. Figuræ tales ſunt, qvæ ſcientiam & ſententiam per ſe gignunt; nam omnes illæ figuræ ſententiarum docent aliquid diſtinctius auditores de re, qvàm proponimus; ut figura diſtributionis enumerando vel ſpecies, vel partes, magis dilucidam facit orationem, intel-
15 ligentiorem reddit auditorem. * In formulis & figuris motuum ſollicitè diſtinguuntur formulæ & figuræ ab Hermogene, ejusqve diligentiſſimo Commentatore *Sturmio lib.* 1. *de Univerſa ratione Elocutionis Rhetoricæ c.* 24. Nam cum orator verba motuum præmittit, ut cum dicit, *ſe mirari*, *ſe terreri*, remiſſior ille motus eſt, & vix nomen figuræ meretur. Cum autem affectus ipſis verbis exprimitur, & nihil præmittitur, tum vera figura eſt: animus enim ipſe ideam hujus affectus verbis imprimit. Ita in Exordio Orationis pro Milone Cicero dicit, ſe terreri; qvod mollius & remiſſius eſt, qvam ſi terrorem vultu, geſtu, trepidatione & oratione ipsâ exprimat. Qvod ſi itaqve verba talia motuum in ſententiis præmittantur, πλαγιασμός eſt, & obliqvatio: ſi integris periodis prologus contineatur, aliqvid figuræ ſapit, etſi non ſit
16 ipſa figura. * Similiter accidit in expreſſionibus actuum intellectus, qvæ varios ſuos gradus habet. Nam cum dico, *me aliqvid ſcire*, *opinari*, *æſtimare*, *mirari &c.* non tàm figuram illud facit, qvàm formulam. Si verò affectum illum admirationis exprimam ipſo ſenſu, *Papæ! qvanta enormitas eſt*, *qvantum prodigium!* Ipſa figura
17 admirationis ſub ratione exclamationis proponitur. * His verbis generalibus, qvæ exprimunt vel intellectum, vel affectum, vel aliqvid, qvod illò pertinet, freqventer utitur Orator ad amplificandam & dilatandam Orationem, qvæ proinde diligenter notari debent, & ad terminos ſuos generales reduci, qvos terminos hîc qvaſi per indicem dabimus, ut velut Alphabetum qvoddam ſint, qvo tanqvam elementis qvibusdam dilatetùr Oratio, his formulis adjectitiis ubiqve ſuffulta.

Gene-

Generaliſſimi Tituli, ad quos omnes communes voces ac formulæ referri poſ- 18
ſunt, ſunt Verba 1. *affirmandi & negandi*, 2. *volendi & nolendi* & 3. *laudandi & vitupe-*
randi, 4. *ſuadendi & diſſuadendi.* Quibus contineri omnia illa poſſunt, quæ qvomo-
docunque ad tria cauſarum genera referuntur. Nam generis judicialis communia
verba accuſare & defendere ad laudare & vituperare reduci poſſunt. Pleraque, qvæ
in dicendo occurrunt, vel in rebus, vel in facto, vel in faciendo verſantur. * Vo- 19
ces & formulæ, quibus affirmamus, variè formantur. 1. *Per verba, quæ ſimpliciter ad*
aſſeverationem pertinent, ut: ſtatuo, judico, ſic cenſeo, credo, ſic ſtatui ſemper, ſic mi-
hi perſuaſum eſt, ſic ſentio, & ita ſentio, & ſæpe diſſerui, adducor, ut putem, illud affir-
mo, confirmo, etiam illud adjungo, idem ego contendo, non dubito, non vereor, non
eſt verendum, certum eſt, luce clarius eſt, non dubium eſt, nulla dubitatio eſt, in du-
bium non venit, non ambigitur, nemo negat, negari non poteſt, nemo ignorat, pote-
ſtis recordari; ſic perſpicio, cui perſpicuum non ſit? fateor, non inficior, explora-
tiſſimum habeo, narro tibi, teſtor. Cic. l. 1. De Orat. *Adeſt fere nemo, quin acutius*
atque acrius vitia in dicente quam recta videat, h. e. omnes vident. Id. lib. 1. fam.
3. *nemo eſt, quin cogitet, quam ſit metuendus victor iratus*, h. e. omnes ſcimus. Verrin.
3. *Neminem veſtrum ignorare arbitror, judices, hunc ſermonem vulgi atque hanc opi-*
nionem populi Romani fuiſſe, i. e. Vos ſcitis. Verrin. 4. *Me dies, vox, latera deficiunt,*
ſi hoc nunc vociferari velim, miſerum indignumque apud eos diem feſtum eſſe, i. e. mi-
ſer apud eos dies feſtus eſt. Duplicantur in his πλαγιασμοί. His ex adverſo con-
traria poni poſſunt. 2. *Per verba ſimplicis eſſentiæ vel conditionatæ*, ut evidens eſt,
manifeſtum eſt, patet, fieri non poteſt, contingit, neceſſarium eſt, facile & difficile,
ſunt illa ejusmodi, ut &c. qualia præſupponunt aſſeverationem, vel dubitationem, vel
negationem. 3. *Per verba, quæ intellectum vel propriè, vel metaphoricè inferunt*, e. g.
Cognoſco, intelligo, experior, perſpicio, ſentio, judico, hoc ego te doceo, ſubodoror,
prædico, præſagio, prævideo. Vide vocabula ſub termino Lulliano Cognitionis.
* Comprehenduntur ſub illis contrariæ voces, diſſentire, diſplicet, neſcire, juxta cum 20
ignariſſimis ſcio, neſcio qvo pacto &c. 4. *Per verba opinandi*, puto, credo, exiſtimo,
duco, arbitror, opinor, videtur; qvalis πλαγιασμὸς Rhetoribus ἐνδοίασις dicitur.
5. *Per verba* ἐπικρίσεως, e. g. rectum, juſtum, æqvum, honeſtum, utile, neceſſe, dulce,
odioſum, moleſtum, acerbum, indignum, miſerum, ridiculum eſt, ſatis eſt, parum eſt,
nimium eſt, magni intereſt, ſtultitia eſt me illi vitio vertere, placet, non oportet.
Qvæ actiones pleræque judicantur à qvalitatibus bonis vel malis, ideoque verba boni-
tatis Lulliana hic applicari poſſunt. 6. *Per verba* συγκρίσεως ſeu comparationis, ſuper-
lationis, exæquationis, e. g. ſupra quam credi poteſt, ultra hominum fidem. 7. *Per verba*
illativa & concludentia, e. g. Sic ego colligo, ſic fert ratio mea, &c. 8. *Per verba teſtimo-*
nii, e. g. ajunt, dicunt, perhibent, auditum eſt; fama, rumor eſt; in proverbio eſt, creditur,
veteres comprobant autores, Dialectici perſuadent, per manus traditum eſt, audivimus
ex majoribus, multi prodiderunt, multi ſunt autores, placet Philoſophis hoc, majores
natu dicere audivi, annales refertos habemus, legimus in annalibus, eſt in monumentis

literarum, relatum eſt apud Hiſtoricos, Plato definit, declaravit, &c. Ex his contra-
21 ria facile formari poſſunt. * Dubitandi verba qvaſi intermedia ſunt e. g. dubito,
22 non eſt veroſimile, non liqvet &c. *Verba volendi exprimuntur 1. *per phraſes generatim voluntatem ſignificantes*, e. g. probo, placet, hæc mea mens eſt, hic ſenſus, ita mecum conſtitui, deliberatum eſt, hæc dudum deſignavi, inſtructa ad illam rem omnia, tentare, eligere, repudiare, cunctari, feſtinare. 2. *per generalia verba faciendi & fiendi*, qvoniam facta ad voluntatem referuntur, e. g. Soleo mirari, non eſt meæ conſuetudinis rationem reddere, faciam profecto, non committam ut, &c. non repugnabo, non refragabor. 3. *per verba poteſtatis*; qvo referri poſſunt ceteræ voces, ſub hoc prædicato Lulliano contentæ, e. g. In tuâ poteſtate eſt, nihil impedit, nihil prohibet, nihil vetat; tuarum virium, tuorum nervorum res eſt, *quæ res in civitate multum poſſunt, hæ contra nos faciunt*; *eſt in tuâ poteſtate, ut ille in me ſatis ſibi præſidii eſſe putet.* Cic. 4. *per verba cauſæ efficientis, impulſivæ, finalis.* Qvoniam enim omnis oratio verſatur in aliqvo facto vel faciendo, ideoqve è cauſis verba communia multa deſumi poſſunt, e. g. Ideò hoc factum eſt; omnem operam impendit, ut hoc ageret: ideoqve omnes phraſeologiæ diligentiæ, procurandi, laboris, induſtriæ, conatus, omnesqve voces, qvæ actionem generalem exprimunt, huc pertinent. Cic. 5. fam. 1. *Summa tua autoritas fecit, meumque de tuâ ſingulare virtute judicium, ut magni meâ intereſſe putarem, & res eas, quas geſſiſſem, tibi notas eſſe, & non ignorari à Te*; i. e. res geſtas tibi notas facere volui. 5. *per verba affectuum*: ea enim ad actiones referri
23 debent. * Volumus facienda vel ſimpliciter, vel cum affectu. Facta affectu vel exaggeramus, vel elevamus. His verbis vel morata, vel pathetica ſit oratio; prout formulæ vel affectum vel virtutem exprimentis admiſcentur. Qvando verba affectuum proponuntur ſententiis, ea Hermogenes inter exempla προσλήψεως ſeu aſſumptionis numerat. Formulæ à virtutibus & vitiis deſumptæ moratam reddunt orationem, ſi illis per aſſumptionem ſententiæ amplificantur. Ideoque verba, qvæ ſubjiciuntur prædicato Lulliano Bonitatis & Virtutis, hîc convenient. Poſſunt & ceteri omnes πλαγιασμοὶ Lullianis prædicatis in amplificatione ſententiarum jungi. Exaggeratio poteſt inſtitui per verba magnitudinis & virtutis, quæ apud Lullium habentur. *Laudandi & vituperandi* communes voces & formulæ è prædicatis Lullianis pro rei, de quâ dicitur, naturâ, derivari poſſunt. E loco enim adjunctorum, unde omnis laudandi & vituperandi ratio dependet, ſunt deſumpta. *Suadendi & diſſuadendi* formulæ per omnem ſermonem generis deliberativi ſunt diſperſæ.

24 Solet talis amplificatio per πλαγιασμόν convenire cum περιβολῆ. Sententiæ enim è rectis mutantur in circumductas ſive compoſitas per πλαγιασμὸν, περιβολὴν & πρόσληψιν. Πλαγιασμός conſiſtit in illâ obliquatione per verba & formulas; περιβολὴ fit καθ' ὑπόθεσιν, vel per conditionalem ſententiam inſertam vel præmiſſam, e. g. *Si quid in me eſt eloquentiæ, ejus vel inprimis fructum Licinius repetere debet.* Recta eſt ſententia: eloqventiæ meæ fructum à me repetere Licinius debet; vel κατ' ἀπόφασιν, per negationem contrarii, e. g. *Qui profectò, ſi nihil ad percipiendam colendam-*

laudamqve virtutem literis adjuvaretur, nunqvam ſe ad earum ſtudium contuliſſent. Pro qvo dixeris: literæ valent ad virtutem. Tertiò per propoſitionem relativam, e. g. *Qvia tua voluntas ea videbatur eſſe, ut prorſus, niſi confirmato corpore, nolles navigare*; pro eo diceres: nolebas navigare, ſed hoc exemplum æqve poteſt ad ϖλαγιασμὸν referri. Ita Cic. pro Archia: *nunc inſidet qvædam in optimo virtus, qvæ dies noctesqve animum gloriæ ſtimulis concitat;* pro eo qvis diceret: Virtus concitat. Sed poteſt hoc exemplum æqve ad ϖλαγιασμὸν referri, & qvidem ad titulum exiſtentiæ. Inſidet in optimo virtus. Verba enim exiſtentiæ ſub ſe continent omnia verba generalia, vel exiſtentiam, vel inhærentiam, vel præſentiam, aut ſimile qvid ſignificantia. Πρόσληψις multos habet modos, ut jam ſupra dictum eſt.

Nos jam ad Orationem pro M. Marcello nos convertemus, & qvicqvid in ea 25 ϖλαγιασμῶν & ϖροσλήψεων, in uſum eloqventiæ Studioſorum notabimus, ut ad hoc exemplum obſervata & excerpta amplificatoria ſua inſtituant. Totis duabus primis periodis nihil aliud continetur, qvam hæc ſententia; Hodie de reſtituto Marcello dicere debeo. Tota itaqve periodus prima eſt qvaſi ϖαρασκευαςικὴ & nihil aliud qvam ϖλαγιασμὸν per integram periodum deductum continet: qvare ad formulam aſſeverandi vel dicendi pertinet. Cetera expolitionibus ornantur & figuris, de qvibus poſtea. Verba etiam illa: *tacitus nullo modo præterire poſſum*, pertinent ad formulas affirmandi, dicendi, aſſeverandi. Poteſt etiam hæc formula, qvæ formula ſimul connectendi eſt, referri ad variationem particulæ *etiam*. *Conſervatam ac reſtitutam puto*, pro, reſtituta eſt, ϖλαγιασμὸς eſt, & ad verba opinandi refertur. Formula hæc referenda ad verba affectuum & ἐϖικρίσεως. *Dolebam & vehementer angebar, cum viderem, virum conſtitutum in ea fortuna*, pro, fortuna ejus erat afflicta. *Nec mihi perſuadere poteram, nec fas eſſe ducebam, verſari* me &c. *qvod Marcellus à me iniqve diſtractus fuit*; Formula referenda ad verba ἐϖικρίσεως. *Intellectum eſt mihi qvidem in multis, & maxime in me ipſo, ſed paulo ante in omnibus*, ϖλαγιασμὸς, qvi referendus ad verba intellectus & ſenſus (notetur hic obiter variatio conjunctionis copulativæ, *& maxime in me, ſed paulo ante in omnibus. Ille qvidem fructum omnis vitæ cepit, cum* &c. Videri poterat qvaſi πρόσληψις effectus aut ϖλαγιασμὸς verbi generalis *eſſe* vel *fieri, aut factum eſſe.* Nam e. g. ita dicere poſſum: *ille fructum omnis vitæ anteactæ hodierno die maximum cepit, cùm honores illos conſecutus eſt*, pro: ille honores hodie conſecutus eſt; eſtqve talis generalis formula *eſſendi vel fiendi*, reflexa ad titulum generalem *bonitatis & magnitudinis. Eſt vero fortunatus ille* &c. Referenda hæc formula eſt ad verba *Eſſe vel exiſtentiæ, ad circumſtantiam temporis relata;* Simpliciter enim dicere poterat: Marcellus maximo beneficio à te affectus eſt. Nota iterum variationem Conjunctionis Copulativæ per Comparationem: *cujus ex ſalute non minor pene ad omnes, qvam ad illum ventura ſit, lætitia, pervenerit. Qvod ei qvidem merito ac jure optimo contigit.* Hæc periodus ſeparatim ponitur, ſed partim refertur ad præcedentem, partim connexionem præſtat propoſitioni ſecuturæ: ideoqve vel ad formulas ϖλαγιασμῶν, vel ad formu-

las connectendi referri poteſt. Si ut πλαγιασμὸς conſideratur, referenda eſt ad formulam *eſſe vel fieri, factum eſſe*, h. m. *Qvod ei merito atqve optimo jure contigit, ut hoc beneficio afficeretur.* Qvæ ſeqvuntur periodi aliqvot, hanc propoſitionem continet: *laus reſtituti Marcelli ceteras Cæſaris laudes ſuperat.* Tota hæc periodus: *nullius tantum eſt flumen ingenii* &c. adhiberi poteſt, cum dicimus de rebus magnis vel abſolute vel comparate. Abſolute: *nullius tantum flumen eſt ingenii, qvi enarrare res tuas poſſit*, pro: res geſtæ tuæ ſunt maximæ. Comparato ſenſu ita adhibetur, ut primum ampliſſime laudentur, quæ minora viſa ſunt, ut eo ampliora ſint, qvæ ſeqvantur. Referatur ad formulas *aſſeverandi*, & ſeparatim illa: *tamen hoc affirmo, & hoc pace dicam tua, nullam laudem eſſe ampliorem* i. e. nulla laus major eſt. *Soleo ſæpe ante oculos ponere idqve libenter crebris uſurpare ſermonibus.* Mirabilis hic πλαγιασμὸς eſt ad rem magnam ſignificandam; & referenda hæc formula eſt ad verba *intelligendi & cogitandi.* *Qvæ qvidem ego, niſi ita magna eſſe fatear &c. amens ſim:* Pertinet hæc formula ad formulas *aſſeverandi*, reflexa ad titulum generalem *magnitudinis.* Duplex qvaſi πλαγιασμὸς eſſe videtur; primus: *fateor eſſe magna*, pro, ſunt magna; ſecundus: *niſi magna eſſe fatear, amens ſim.* Eſt πλαγιασμὸς περιβολῇ auctus. Additur tertio *Hyperbole: ut ea vix cujusqvam mens aut cogitatio capere poſſit.* Elegans exemplum in rebus magnis exaggerandis. Poteſt etiam integra hæc formula ad verba Syncritica referri; tota enim hæc formula comparationem auget, cum ſimplex ſententia: hæc facta tua omnium facta ſuperant, vel, factum tuum priora tua ſuperat. *Nam bellicas laudes* &c. Periodus hæc nihil aliud dicit, qvam bellicæ laudes non ſunt propriæ Imperatorum. Hæc ſententia dilatatur vel πλαγιασμῷ vel aſſumptione, præmittendo verba generaliora; qvæ reſolvuntur in formulam generalem negandi. Nam ſi ita formes ſententiam: *negant qvidam laudes bellicas eſſe proprias Imperatorum;* Formula illa negandi per Expolitiones exprimitur: *ſolent extenuare verbis, easqve detrahere ducibus.* *Totum hoc &c. eſt inqvam tuum:* ad titulum aſſeverandi per iterationem verborum refertur. *Domuiſti gentes:* Amplificatio ſententiæ per πρόσληψιν adjunctorum & circumſtantiarum, ut in ſuperiori periodo per πρόσληψιν partium. *Qvæ & naturam & conditionem, ut vinci poſſent, habebant*, pro, vinci poterant. Referendus ille πλαγιασμὸς eſt ad verba generalia *eſſe*, ſive ſimpliciter, ſive per conditionem. *Nulla eſt tanta vis* &c. Vere magna & ampla eſt hæc periodus, & creſcit antithetis, expolitionibus crebris. Notetur ſubjectum totius periodi, qvod in meris infinitivis conſiſtit, præmitti, & prædicatum poſtponi per reſumptionem ſubjecti; cujus formula: *hæc qvi faciat.* Ita enim inſtructa periodus numeroſior eſt, qvam ſi ita concepta fuiſſet: qvi animum vincit, iracundiam cohibet, non ille cum ſummis viris comparandus, ſed &c. Ita enim traheretur ſenſus, & membrum nimis creſceret. Referenda eſt hæc qvoqve formula ad verbum generale *faciendi, vincere, cohibere, temperare, extollere, amplificare: hæc qvi faciat.* Eſtqve hic, qvod bene notandum, πλαγιασμοῦ poſtpoſiti exemplum. Deinde duplex eſt πλαγιασμὸς: poſterior enim formula ad verba *Epicriti-*

ca

ea pertinet. *Non ego eum cum ſummis viris* &c. Poteſt & eadem formula referri ad verba *Syncritica:* eſt enim formula comparandi per ὑπερβολὴν. Ita hic comparat, ut ponat extra omnem comparationem, qvæ ſumma eſt exaggerationis nota. Duæ hæ periodi ſeqventes nihil aliud in ſe continent; qvam hanc ſententiam: qvi ſe ipſum vincit, major eſt omnibus, hæc ſententia per χωρισμὸν, per exaggerationes & αὐξήσεις in plures periodos diſtrahitur. *Qvo ſtudio incendimur?* ita vel ſimpliciter, vel per interrogationem poſſumus dicere; qvo ſtudio incendimur, cum tua legimus. Referri poteſt ad verba generalia *affectuum*, & in ſpecie *amoris*, *deſiderii*, i. e. ac ſi diceremus; res tuas geſtas libenter legimus. *Gratias agere geſtiunt*: πλαγιασμὸς per verbum generale affectus. *Cum lacrymas viderem*, *omnium memoria pectus meum effodit*, pro, tactus ſum commiſeratione Marcellorum, qvibus tu dignitatem reſtituiſti. Etſi hic enthymema latet, referri tamen poteſt ad formulas generales affectuum, & qvidem commiſerationis. Eſt etiam hoc exemplum περιβολῆς per enunciationem relativam. *Hunc tu igitur diem antepones:* poſſunt hæc verba etiam inter formulas referri, ſi ſubintelligantur, qvæ hic ſunt præmiſſa. Ita enim inſtitui ſermo poteſt: *hunc tu diem* &c. *jure antepones*, *qvo hoc beneficio nos affeciſti* i. e. magno beneficio nos affeciſti. Referri poteſt ad verba ἐπικρίσεως vel συγκρίσεως & ſuperlationis. *Vereor hoc* &c. Referri hæc formula poteſt ad verba generalia *intelligendi*, *dicendi & affirmandi*, reflexa ad titulum *magnitudinis*, & accommodatur rei magnæ, de qva dicturi ſumus. *Atqve hoc qvam late pateat*, *attendite:* eſt qvaſi πρόσληψις pollicitationis, qvando aliqvis ſe aliqvid magni probaturum promittit: poteſt etiam ad verba generalia *intelligendi* referri, etſi accedat figura ἐπιστροφὴ, prout ſi diceret: hoc judicium multa complectitur. Nam ſi qvis vocem *Attendite* per Synonyma amplificaret, rectius hujus formulæ uſus pateret. *Jam vero animis veſtris putate*, *atqve ante oculos vobis ponite*, *qvam late judicium pateat*, pro: late judicium patet. *Judicavit à plerisqve ſuſceptum*, pro: abſolvit à crimine perduellionis. Vox itaqve *judicavit* inter πλαγιασμὸς referri debet. Referenda eſt hæc formula ad verba ἐπικρίσεως. Πρόσληψις eſt cauſarum, qva amplificat ſententiam. De pace agendum eſſe exiſtimavi &c. Tota periodus nihil loqvitur, niſi hæc verba: ego pacem ſemper ſectatus ſum, qvam ille circumloqvitur per verba generalia *opinandi*, & in contrariam partem flectendo ſententiam per generalia verba *affectuum*, ſcilicet *doloris*, & verba *negandi*. Formula illa referri poteſt ad verba generalia *perſuadendi*, vel etiam *aſſeverandi*, *notum eſt*, *manifeſtum eſt*, *Tantum apud me grati animi memoria voluit*, *ut nihil illi denegandum arbitrarer.* Eſt etiam formula morata. Sententia enim: nihil ipſi denegavi, amplificatur è loco gratitudinis. Poſſunt enim & tales formulæ è virtutum locis amplificatæ ſeorſum colligi. *Qvod qvidem meum conſilium minime obſcurum fuit.* Hæc verba, etſi hic ſententiam complent, tamen reflectunt ad ſuperiora, & poteſt illa formula adhiberi, cum aliqvid aſſeveramus; & referri ſub titulos, *manifeſtum eſt*, h. m. *Meum conſilium minime obſcurum fuit*, *cum illa res inter nos diſceptaretur.* *Ex qvo nemo* &c. Tota hæc periodus

riodus hanc ſententiam habet: Cæſar voluit pacis autores conſervare; eſtqve in hac ſententia qvadruplex πλαγιασμὸς, 1. ex verbis ἐπικρίσεως 2. ex verbis dubitandi. 3. ex verbis voluntatis. iterum ex verbis ἐπικρίσεως. Eſtqve hæc ſententia ſub modo *concluſionis* ſeu *illationis* concepta. 1. *ex qvo nemo erit tam injuſtus rerum æſtimator.* 2. *qvi dubitet.* 3. *qvæ Cæſaris voluntas fuerit.* 4. *cum pacis autores conſervandos cenſuerit. Atqve id minus mirum fortaſſe tum, cum eſſet incertus exitus.* Eſt formula periphraſtica particulæ præſertim, minus mirum, fortaſſe, cum. Eſt itidem formula connectendi generalior. Poteſt etiam inter πλαγιασμὺς referri ſub verbo generali *fiendi* vel *facere*: atqve id minus mirum fortaſſe tunc accidit, cum eſſet &c. *Is profecto declarat*, *ſe maluiſſe*, pro: is voluit vincere. Πλαγιασμὸς referendus ad verba generalia *Voluntatis*, eſtqve duplex. 1. declarat, ſe voluisſe vincere. 2. verbum *Velle* per comparationem contrarii variatur h. m. *ſe maluiſſe non dimicare*, *qvam vincere.* Ut obiter ſignificem, qvod omittatur altera particularum comparativarum, qvæ abſconditur in voce *Maluiſſe.* Dici enim alias potuiſſet, ſe voluiſſe non tam dimicare, qvam vincere. *Qvoties ego eum*, *& qvanto cum dolore vidi extimeſcentem?* πλαγιασμὸς duplicatus cum περιβολῇ & figura exclamationis. Is enim ſenſus eſt: Marcellus ferocitatem victoriæ extimeſcebat. Additur πάθος doloris. Referendus itaqve hic πλαγιασμὸς eſt ad generalia verba *ſenſuum*, aut ad verba *affectuum*, doloris. *Vidimus* &c. Sententia hæc eſt: bellum finitum fuit, & in urbe pax fuit. Amplificat per πλαγιασμὸν verbi *videndi*, & ἐξεργασίαν phraſium. *Ut dubitare debeat nemo*, *qvin multos*, *ſi fieri poſſet*, *Cæſar ab inferis excitaret.* 1. Eſt πλαγιασμὸς, ad verba dubitandi referendus. 2. Elegans deinde formula hic latet, referenda ad verba συγκρίσεως; & talis qvidem, qvæ involvit voces ſuperlationis, qvibus ipſa ὑπερβολῆς figura additur. Exprimitur autem hic ſumma clementia. Imitari poſſis in multis aliis rebus. Sic ſi hominem miſericordem velis depingere. *Adeo efflictim amat miſeros*, *ut dubitare debeat nemo*, *quin multos*, *ſi fieri poſſit*, *ultimis ſuppliciis deſtinatos eriperet*, *nocenteſqve abſolveret*, *qvam ut innocentes damnaret.* Præterea hæc formula in multas alias figuras converti poteſt. *Alterius vero* &c. In his verbis 1. eſt notanda ſingularis trajectio vocum, qvæ recto ordine ita locari debuiſſet: nihil amplius dicam, qvam nimis iracundam fuiſſe victoriam alterius partis, id qvod omnes verebamur. Cicero vero ita maluit, & propoſuit verba: alterius vero partis, ut ſenſus efficacia major eſſet, & commodior cum prioribus nexus. Duplex hic eſt πλαγιασμὸς, 1. per generale verbum *dicendi* 2. per generale verbum *metuendi*: eſtqve præterea περιβολὴ per particulas relativas, cum figura præteritionis: nihil amplius dicam, qvam id, qvod omnes verebamur. *Cogitandum eſſe dicebant:* πλαγιασμὸς eſt, & qvidem duplex, referendus ad verba *opinandi* & dicendi. *Qvare gaude* &c. Tres periodi nullam aliam in ſe habent ſententiam, qvam: Gratulamur tibi; per figuras & multos πλαγιασμὺς & περιβολὰς ita ornata, ut in exemplum ſimilium formularum eſſe poſſit. πλαγιασμὸς eſt ex verbis *affectuum* reflexis ad titulum *bonitatis.*

Qvare

Qvare gaude iſto tuo tam excellenti bono: alter πλαγιασμὸς *eſt, & ſimul* περιβολή. *Cetera cum tua recordabere &c. felicitati tuæ congratulabere.* Referenda eſt formula ad verba generalia *ſciendi*, vel *intelligendi.* Tertius πλαγιασμὸς & περιβολὴ eſt: *de nobis qvoties cogitabis, toties* &c. Referenda hæc verba ſunt ad formulam *cogitandi.* Titulus ille bonitatis augetur ex cauſis efficientibus hujus beneficii. Qvoniam enim hæ periodi ſola in gratulatione conſiſtant, gratulatio autem fiat de bono aliqvo obtento, ut hic ex laude Clementiæ: & vero bonitatis ac felicitatis multæ ſint cum cauſæ, tum partes, non commodius amplificabitur, qvam ex iis vel cauſis, vel partibus, qvæ generali illo bonitatis titulo continentur. Primo enim ponit generalem illum titulum boni: *qvare gaude iſto tam excellenti bono.* Amplificat partim per effecta, cum enumerat illa, fortunam, gloriam, naturam, mores, fructum, jucunditatem, virtutem, felicitatem; (qvæ duo ſibi hic opponuntur ad amplificationem rei ex comparatione contrariorum) liberalitatem, ſapientiam; & hæc omnia conſiderat, tum ratione ipſius beneficii, tum ratione illorum, qvos beneficio affecit, ita tamen, ut omnia in autorem retorqveantur. Poteſt etiam tota hæc formula referri ad formulam *gratias agendi.* Notetur elegans variatio particulæ *potius. Etſi perſæpe virtuti, tamen plerumqve felicitati,* i. e. potius felicitati tuæ congratulabere. Poteſt etiam tota hæc formulæ: *Cetera cum tua recordabere,* usqve *congratulabere,* referri ad verba *ſyncritica* & formulas comparationum. Ad eadem verba *ſyncritica* referenda hæc eſt formula: *qvæ non modo ſumma bona, ſed nimirum audebo vel ſola dicere:* ad verba ſuperlationis, *ſupra qvam credi poteſt.* Eſt etiam πλαγιασμὸς: qvæ *audeo dicere*, pro: qvæ ſunt. Notetur etiam hic poſitus particularum: *non modo, ſed nimirum.* Alias enim dici ſolet: non modo, ſed &c. *Noli ergo in conſervandis bonis defatigari.* 1. πλαγιασμὸς hic eſt, ad verba generalia *faciendi* referendus. 2. eſt formula *diſſuadendi*; noli defatigari. *Sed qvisnam eſt iſte tam demens?* πλαγιασμὸς ille eſt, etſi omittantur, qvæ ſeqvi debent. Integra enim ſententia hæc eſt: nemo hoc patrare auſit. Poteſt referri ad verba *aſſeverandi* & *negandi.* Utraqve enim ratione conſiderari poteſt formula. Immiſcetur πάθος. Idem πλαγιασμὸς eſt in verbis ſeqventibus: *non eſt credibilis tantus in ullo furor. An, ſi tui nihil cogitant ſceleris, cavendum eſt?* per interrogationem & περιβολὴν format ſimplicem enunciationem. Non inimici tui facient, περιβολὴ eſt: *ſi tui nihil cogitant ſceleris,* πλαγιασμὸς: *Cavendum eſt, ne qvid inimici,* referendus eſt ad verba *metuendi. Cum in animis hominum,* &c. περιβολὴ eſt, formata è verbis generalibus, *occultum eſt. Nam qvis eſt?* periodus elegans eſt, conſtans πλαγιασμῷ, expolitionibus & aſſumptionibus illuſtrata. Expolitiones ſunt *rudis, nihil de ſalute cogitans; qvi non intelligat.* Aſſumptiones ſunt adjuncta illa, vel potius ſpecies illæ, cum 1. ponit res in genere. 2. aſſumit Remp. hinc ſalutem communem & privatam. Recta ſententia hæc eſt: omnium ſalus in te uno poſita eſt. Referendus eſt iſte πλαγιασμὸς ad formulas *aſſeverandi* vel voces *ſciendi & intelligendi. De te dies noctesqve cogitans extimeſco.* Eſt & ille πλαγιασμὸς potius περιβολή, fundata πλαγιασμῷ: nam par-

participium cogitans involvit particulam conditionalem vel cauſalem: cum cogito. Recta ſententia hæc eſt: ego tantum doleo, te immortalem non eſſe. Referenda eſt hæc formula vel ad verba *intellectus*, *cogitandi;* vel ſi vocem doleo & extimeſco reſpicimus, ad voces *affectus*, *Quem Deum, etſi cupiat, opitulari Reipubl. credamus?* Referenda hæc formula eſt ad titulum Impoſſibilitatis, vel ad verba *ſyncritica*, ſub titulo ſuperlationis. *Omnia ſunt tibi excitanda, Cæſar.* Sententia hæc eſt: reſp. tibi iterum erigenda eſt. Qvam ille variat per πρόσληψιν partium, in qvibus Reſp. conſiſtit. *Non fuit recuſandum, quin* &c: elegans eſt πλαγιασμός. Referendus eſt ad formulas *aſſeverandi*, vel ad vocem generalem *ſciendi*. Sententia recta hæc eſt: multa in bello civili turbantur. *Nam tuam vocem invitus audivi.* Formula eſt referenda ad vocem generalem improbandi. Recta ſententia hæc eſt: non laudanda tua vox eſt. *Si ita vis.* Formula hæc ita poſita notanda eſt, & ἐπιπλήξεις illæ, ſi ita vis, ſi ita placet, qvaſi blandiendi gratia adjectæ, quibus utimur, quando cum majoribus nobis res eſt, qvibus adverſari nolimus. Formula illa: *addo etiam ſi placet*, & variatio conjunctionis copulativæ ET. *Quare omitte quæſo iſtam doctorum hominum in contemnenda morte prudentiam.* Formula *diſſuadendi* & *dehortandi: neque noli noſtro periculo ſapiens eſſe. Sæpe venit ad aures meas, te dicere*, pro: dicis. πλαγιασμὸς eſt, referendus ad verba *ſenſuum*, *audiendi: ſcilicet. Tum id audirem, ſi tibi ſoli viveres.* πλαγιασμὸς eſt & περιβολή. Recta ſententia eſt: non credo. πλαγιασμὸς conſiſtit in verbis: *tum id audirem.* περιβολὴ in illis: *ſi tibi ſoli viveres.* Res tuæ geſtæ complexæ ſunt. Vox *Complecti* eſt inter illas, quibus Cicero ad ſenſus abundantiam exprimendam utitur, ut ſunt multæ aliæ in lectione autorum notandæ. Cum enim illæ vi vocis amplitudinem aliquam ſignificent, inter voces etiam communes referri poſſunt. *Tantum abes à perfectione*, pro: nondum fundamenta jeciſti. **1.** Notetur hic periphraſis particulæ *nondum*: tantum abes à perfectione, ut. **2.** πλαγιασμὸς etiam eſt, referendus ad verba vel *aſſeverandi*, vel *negandi*, vel etiam eſſendi & *ſciendi.* Si ſpecialiorem titulum velis ad verba *perfectionis*, vel etiam *imperfectionis.* Poteſt etiam referri ad formulam *improbandi* aut *diſſuadendi* h. m. *Tantum abes à cogitationum tuarum eventu optato, ut fundamenta conſiliorum nondum jeceris. Gloriæ te eſſe avidiſſimum, quamvis ſis ſapiens, non negabis*: pro: gloriæ cupidus es. πλαγιασμὸς eſt, auctus vel περιβολῇ, vel ἐπεμβολῇ, referendus ad verba *ajendi* vel *negandi.* ἐπεμβολὴ vel περιβολὴ eſt: *quamvis ſis ſapiens. Quicquid enim eſt.* Per γνώμην effertur, quæ eſt formula, referenda ad verba *ſyncritica* ſeu *ſuperlationis. Quod ſi rerum tuarum immortalium hic exitus futurus ſit, ut relinqueres.* πλαγιασμὸς eſt, referendus ad verba generalia *eſſendi, accidit, contingit* idem eſt, *Vide quæſo*, ne. Tota hæc periodus nihil aliud in ſe continet, qvam rectam hanc ſententiam: Reſp. in hoc ſtatu relicta, non tantam tibi gloriam pariet. Eſt itaque qvaſi περιβολή: *quod ſi rerum tuarum immortalium* &c. formata per particulas conditionales. Deinde illa quoque verba: *Vide, ne iſta divina virtus admirationis plus ſit habitura, quam gloriæ*, πλαγιασμὸν habent ex comparatione;

aſſumitur

aſſumitur enim alius effectus ad effectum gloriæ. Utraque enim tam admiratio, quam gloria eſt effectus virtutis. Referri quoque poteſt hæc formula ad verba *Syncritica*, & quidem ad talem titulum: *ſimplices ſententiæ per comparationem amplificatæ*. *Hæc igitur tibi reliqua pars eſt, hic reſtat actui, in hoc elaborandum eſt*, *ut* Remp. conſtituas. Elegans eſt πλαγιασμὸς, expolitione auctus, referendus ad verba *faciendi* vel *agendi*: & hoc quoque notandum eſt, quod ſit ſub forma *aſſeverandi* prolatus: qvo reſpectu etiam ad formulas *aſſeverandi* referri poteſt, & ad formulas hortandi & ſuadendi. Quoniam enim hortatio & ſuaſio faciendum aliquid præſupponit, ideoque verba *faciendi* generalia, eorumque periphraſes & ſynonyma, ut: laborare; curam, diligentiam adhibere; induſtrium, ſolicitum, anxium eſſe, & ſimilia, maxime huc pertinent: quæ ut augeantur ſenſu, verba affectuum illis jungi poſſunt. *Tum te ſi voles, ſatis diu vixiſſe dicito*. Iterum hoc exemplum πλαγιασμȣ̃ eſt referendum ad verbum *affirmandi*. *Quid eſt enim hoc ipſum: quod cum venerit.* πλαγιασμὸς, quo exprimitur ſolum futurum tempus. Etſi enim hic ſenſu quodammodo diverſo uſurpetur, tamen in imitatione poteſt pro πλαγιασμῷ accipi, e. g. *Quid eſt enim omnino hoc ipſum, quod cum venerit, ſtatim in aſpectu ipſo extinguetur?* ejus recta ſententia hæc eſt: res illa non erit diuturna. Referendus hic eſt πλαγιασμὸς ad verba generalia *eſſendi*, proponitur autem ſub forma interrogandi. Nam & tales formulæ, quæ indumenta orationis dixeris, probe ſunt notandæ. Nam talium indumentorum, ut voco, variæ occurrunt formæ, quibus in variandis ſententiis uti poſſumus; poſſuntque omnes illæ formulæ verborum generalium ſub certo quodem tali indumento proferri, ut multa applicatione quaſi quibusdam numeris in ſe ductis, ſingulæ ſententiæ ſingulis modis amplificari, vel potius variari poſſint. Ad vitandam enim Orationis nauſeam iſta indumentorum varietas conducit; qua de re alio loco plura. *Nec vero hæc tua vita ducenda eſt* &c. Pertinet hic πλαγιασμὸς ad verba affirmandi. Tota hæc periodus nihil aliud continet, quam hanc ſententiam: niſi Remp. conſerves, incerta erit tua gloria. Illuſtratur per ἐξεργασίαν. Sententia quoque hæc proponitur ſub modo *aſſeverandi*, per iterationes verborum. *Huic inſervias, hic te oſtentes oportet.* Referenda eſt ad formulas *ſuadendi & hortandi*. *Obſtupeſcent poſteri.* Elegans exemplum προσλήψεως; aſſumuntur enim partes ad totum declarandum, quod una hac ſententia continetur: mirabuntur poſteri res geſtas tuas. *Erit inter eos* &c. Hujus periodi ſententia hæc eſt: rerum tuarum fama incerta erit apud poſteros. Quæ ſententia etiam ſuperiori periodo continetur, meriſque expolitionibus dilatatur. Illa enim verba: *vagabitur modo nomen longe atque late: ſedem quidem ſtabilem & domicilium certum non habebit*; nihil circumloqvuntur, quam incertitudinem. Uno enim verbo hæc poterat exprimere. Πλαγιασμὸς eſt in illis verbis: *erit inter illos, qui naſcentur, magna diſſenſio, cum alii* &c. Referendus ad verba generalia *conſenſus vel diſſenſus*, vel etiam *dubitandi*. Referri quoque poteſt ad formulam *dubitandi*, cum ſcilicet res plures proponuntur, quas Cicero per διαίρεσιν proponit. Illa quoque verba: *alii fortaſſe aliquid requirent*, itidem πλαγιασμὸν in ſe con-

ſe continent, ac referenda ſunt ad verba generalia *deſiderii*, e. g. Illud magnopere requirunt eruditi homines, ut ingenii tui monumenta in publicum proferas &c. *Servi igitur iis etiam judicibus*, pro: ratio quoque habenda eſt poſterorum. Poteſt referri ad verba generalia *Curandi*, & præterea exhibet formulam *hortandi*. *Et quidem haud ſcio, an incorruptius, quam nos.* Eſt periphraſis particulæ *forſitan*. Et, & rurſus, &, notetur uſus Conjunctionis Copulativæ. *Id autem etiamſi tunc ad te non pertinet.* Formula periphraſtica eſt, qua exprimitur particula *præterea*. Eſt quoque *πλαγιασμὸς*: *pertinet ad te, eſſe te talem* ut, i. e. debes ſequi gloriam, ideoque ad verba generalia *faciendi* vel etiam *debendi* referri poteſt. Eſt & *hortandi* vel *ſuadendi* formula. *Diverſæ voluntates:* Exemplum *προσλήψεως* eſt. Aſſumuntur enim adjuncta & ſpecies ad ſententiam unam exprimendam, quæ eſt hæc: Diſſentiebant inter ſe cives. *Reſtat, ut unum velint, qui modo habent.* Exemplum aſt *περιβολῆς*, per particulas conditionales. Poteſt etiam inter *πλαγιασμȣ̀ς* referri, ſi e. g. ita proponas ſententiam, quaſi non modo tantum habeat ſapientiæ, ſed & ſanitatis, ut tam imprudenti conſilio ſuum adjungat. *Quare omnes te & hortamur & obſecramus:* Formula hortandi. Omnes idem ſentiunt. Poteſt referri inter formulas *πλαγιασμȣ̃*, & referri ad verba *ſentiendi*, uti & illa, quæ ſeqvuntur: *ex omnium precibus & lacrymis ſentire potuiſti, quam gratum tuum nobis fuerit beneficium.* Adduntur hic verba affectus. *Sed quia non eſt:* plena eſt hæc periodus *πλαγιασμοῖς*. Ejus ſententia hæc eſt: ego pro omnibus loquor. *Quod fieri intelligo: lætari omnes ſentio*, pro: omnes lætantur. *Cum id ſollicitudine, cura, labore, tamdiu præſtiterim.* Etſi hic non illo ſenſu verba capiantur, tamen ad *πλαγιασμὸν* referri illa formula poteſt, & quidem ad verba generalia *laborandi* h. m. Sollicitudine, cura, labore hoc præſtiti, ut tandem res illa ad optatum finem perduceretur.

Et hæc quidem exempla Plagiaſmorum & Aſſumtionum pleraque fuere, quæ in hac Oratione occurrunt. Unde patet, nihil eſſe in Oratione circumducta frequentius, quo illa dilatatur. Hæc exempla, ſi ex omnibus Ciceronis Operibus fuerint notata, incredibile eſt, quantus ex illis cumulus effici poſſit. Referri vero illa exempla non tantum ad verba communia, ſed & ad illa, quæ verbis communibus comprehenduntur, poſſunt: & vix aliter, quam ſententiarum titulis exprimi poſſunt, & nos in ſequentibus ſententiarum amplificatarum ex hac ipſa oratione indicem dabimus. Occurrunt tales *πλαγιασμοὶ* præcipue in Orationibus, ubi numeroſior debet eſſe oratio & magis periodica. In ceteris non ſunt adeo frequentes: in Epiſtolis ad Atticum rara illa ſunt exempla, cum in illis nihil ſcripſerit Cicero, quod circumductum illud & *περιβεβλημένον* dicendi genus ſapiat. Quare & in illis, qui brevi dicendi genere utuntur, tales formulæ non apparent, ut in Tacito, Seneca & Plinio. Multa hic ſunt,
6 quæ ad titulum vel abſolute vel comparate laudandi referri poſſunt. * Occurrunt etiam aliæ ad amplificationem imprimis pertinentes figuræ, quæ ſeorſim notari poſſunt, & ſermonem *πεπλασμένον* ex ornamentis conſtituunt. Colligi autem talia vel ſub titulis figurarum, vel ſub titulis rerum poſſunt. Exaggerationes in ſpecie ita

dictæ,

dictæ, quarum locus eſt in demonſtrativo genere, hic frequentes ſunt, & paſſim per totam Orationem occurrunt, & conſiſtunt in figuris, quæ ſpeciatim rem ampliorem faciunt. Ita e. g. in Oratione n. 21. per ἐπίθεσιν augetur Oratio: ad *graviſſimam querelam & atrociſſimam ſuſpicionem.* Omnia enim adjectiva intendendi, vt: maximus, optimus, ſummus, eximius, egregius, ſingularis, admirabilis, incredibilis, divinus, præclarus, inuſitatus, inauditus, innumerabilis &c. ad hanc figuram pertinent. Item voces: tot, talis, tantus; & adverbia intendendi: valde, vehementer, unicè, maxime, egregie, etiam atque etiam, majorem in modum, miris modis, miris exemplis, immane quantum, mirum quantum, nimium quantum, huc referenda. Pertinent & ex oppoſito particulæ minuendi. Nam & inextenuando poteſt etiam quædam eſſe exaggeratio; item illa adjectiva & adverbia, qvæ per λιτότητα intendunt, ut: non modicum, non exiguum, & ſimilia. Exaggeratio fit per βεβαίωσιν & juramentum, ut in hac Oratione n. 10. *Parietes, medius fidius, gratias tibi agere geſtiunt.* Magna pars Exaggerationis in conglobatione verborum & ſententiarum conſiſtit. Conſiſtit vero conglobatio ex enumeratione, eſtque conglobatio coacervatio vehemens vocum, res diverſas ſignificantium, ut congeries ſimplex Synonymorum coacervatio. Talis conglobatio occurrit hic num. 29. *Obſtupeſcent poſteri certe imperia & provincias &c.* Exaggeratio per reticentiam non parum auget Orationem, cum certe ex eo, quod ſilemus, ejus quantitas concluditur. Differt à præteritione, quæ leviora ſe omittere fingit. Fit illa per ἀποδίωξιν, cum aliquid rejicimus & removemus; vel cum vehementius de re loqui parcimus, ut in hac Oratione n. 17. *Alterius vero partis nihil amplius hic dicam, cruentam futuram fuiſſe victoriam* &c. Eſt etiam qvædam Exaggeratio, quæ fit per adumbrationem: qvæ vocatur, cum ex affectu vel conſeqvente rei magnitudo tacitè concludenda relinquitur. Talis eſt, qvæ occurrit hic n. 14. *Tantum apud me grati animi fidelis memoria valuit*, ut &c. Exaggeratio quædam fit per comparationem στοχαστικὴν, quando ſcilicet ex majore poſito minus conjicitur, & ex minori poſito majus. Fit vero στοχασμὸς vel in verbis, vel in integra ſententia. Ex majore conjicitur minus in illo exemplo n. 24. *Si vero ad humanos caſus &c.* Solet etiam majus per ἀδύνατον deſignari in integra ſententia, ut hic n. 17. *Ut dubitare debeat nemo, quin multos C. Cæſar ab inferis excitaret, ſi poſſet: quoniam ex eadem acie conſervat, qvos poteſt.* Ex minori conjicitur majus in illis Ciceronis verbis n. 17. *Vidimus tuam victoriam, præliorum exitu terminatam, gladium vagina vacuum in urbe non vidimus.* Paucula hæc Figurarum colligendarum exempla adduximus, quæ ad laudem facti in Demonſtrativo genere pertinent. In ceteris figuris ſimili modo rem inſtituamus colligendo è Ciceronis Oratione figuras & ſchemata, quomodo illa partibus Orationis, ejusque argumentis reſpondent: Ille enim ſcopus ſemper reſpiciendus eſt.

Nunc ad Sententias amplificatas procedimus, quarum ego collectionem ſin- 27
gularem ſuadeo. Nam etſi illi tituli πλαγιασμῶν & προσλήψεων varietatem nobis exhibeant, qvam imitari poſſimus, tamen ſcopus ille, quo tendit ſententia amplificata, etiam reſpici debet, & ex eo tituli formari, Cicero in Orationis III. Catili-

nariæ exordio ſententiam illam : *Rempublicam conſervavi*, magnificâ & ſonorâ periodo hoc modo amplificavit, ut Reipublicæ vocem quaſi in partes tribueret, per enumerationem commatibus interciſam, ut eo numeroſior & concinnior eſſet periodus, & epithetis ornatam : conſervandi vero actionem è loco cauſarum efficientium, adjuvantium, adjunctorum, illuſtraret, eleganti metaphora & quaſi imagine, cum fauces fati vocat, adjecta. Inſinuat verò periodus in principio, non membris ſed inciſis ampla, ex recenſione cauſarum, adjunctorum, ac periculorum & beneficiorum ob oculos conſtituta magnitudine amoris in patriam affectum, qui pleniorem quendam ſpiritum & hiatum requirebat. Qvid enim hac periodo ſonorum magis excogitari poſſet? *Rempublicam, Quirites, vitamque omnium veſtrum, bona, fortunas, conjuges, liberosque veſtros, atque hoc domicilium clariſſimi Imperii, fortunatiſſimam pulcherrimamque urbem, hodierno die, Deorum immortalium ſummo erga vos amore, laboribus, conſiliis periculisque meis, flamma atque ferro, ac penè ex faucibus fati ereptam, & vobis conſervatam atque reſtitutam videtis.* Similiter Catilinaria IVta pericula ſua exaggerans, & πάθος commiſerationis in auditoribus movens, in ſe vero ἦθος amoris erga patriam oſtendens, hanc ſententiam : *ego nullo in loco tutus ſum*, per μερισμὸν locorum publicorum, ad perſonam Conſulis relatorum & ſingulorum reſpectu ſecuritatis periculo oppoſitæ deſcriptionem dilatat : *Ego ſum ille Conſul, P. C. cui non forum, in quo omnis æquitas continetur ; non campus, Conſularibus auſpiciis conſecratus ; non curia, ſummum auxilium omnium gentium ; non domus, commune perfugium ; non lectus, ad quietem datus ; non denique hæc ſedes honoris unquam vacua mortis periculo atque inſidiis fuit.* In his, etſi πλαγιασμοὶ & προσλήψεις notari poſſunt, tamen tituli ſententiarum ſeorſim poni debent ſuo ordine ; neque opus eſt, ut labor ille deſcribendi duplicetur ; ſigna tantum poni poſſunt, quæ remittant ad numeros & paginas. Ita hæc ſententia : *Rempublicam conſervavi*, ad vocem conſervandi & ad vocem Reipublicæ referatur. Altera : *nullo in loco tutus ſum*, referatur ad titulum generaliorem Securitatis publicæ. Nam generalem titulum ſemper ego præmitti velim. Talium ſententiarum amplificatarum pauca exempla collegit *Nicaſius Baxius* in *Medulla Eloquentiæ*, quæ hic Kilonii cum mea præfa-
28 tione de omni in Eloquentia excerpendi ratione edita eſt. (*a*) * Congeſſiſſe è recentioribus his quodammodo ſimilia *Meiſartus in Mellificio ſuo Oratorio* videtur : unde non tam mella, quam lutum ſæpe legunt tirones : verum ſine diſcrimine, nec eo ordine, quem deſideramus, nec ad illum uſum. Denique è lacunis maximam par-
29 tem haurit, quod felicius è fonte ipſo ac rivulis limpidioribus hauriri poterat. * His ſententiis amplificatis ita utemur, ut ad illarum exemplum reſpiciamus, aliaque expreſſione imitemur. Nam qui ex his velut centonibus orationem conſuunt, eorum prima tirocinia non quidem culpaverim : ſed quibus maturum in oratione judicium eſt,

(*a*) *Medullæ Eloquentiæ* Nicaſii Baxii. Editio Noviſſima, ab ipſo Morhofio curata, & *Præfatione de omni in Eloquentiæ excerpendi ratione* aucta, Kilonii A. 1685. *in 8vo* prodiit.

eſt, ita has temperabunt formulas, ut eosdem quidem ſenſus retineant, verba tamen ipſa non deſcribant, ac ordinem interdum invertant; recto tamen in omnibus adhibito judicio.

Ex Oratione pro M. Marcello hæc excerpemus. 1. *Hodie mihi verba facienda ſunt.* Diuturni ſilentii, -- more dicendi. 2. *De re magna dicturus ſum.* Tantam manſuetudinem, -- præterire poſſum. 3. *Fortunam adverſam amici ægre fero.* Dolebam enim -- diſtracto. 4. *Dignus eſt beneficio.* Eſt fortunatus ille -- præſtantior. 5. *Res magnas geſſiſti.* Nullius tantum eſt flumen, -- amens ſim. (Tribus enim periodis nihil aliud, quam hoc dicitur.) 6. *Res tuæ cum cæteris conferri non poſſunt.* Soleo ſæpe ante, -- victoriis illuſtratæ ſunt. 7. *Bellicæ laudes minores ſunt.* Nam bellicas laudes -- ducit ſuum. 8. *Laus hæc tibi propria eſt.* At vero hujus gloriæ C. Cæſar, -- propriam fatetur. 9. *Victor es multorum populorum.* Domuiſti gentes immanitate -- abundantes. 10. *Se ipſum vincere maxima victoria eſt.* Domuiſti gentes, -- ſimillimum Deo judico. 11. *Gloria tua ſumma eſt.* Itaque Cai Cæſar -- conticeſcet. 12. *Dignus laudibus es.* Te vero, quem præſentem intuemur, -- complectemur, 13. *Hæc tua maxima laus eſt.* Hunc tu igitur diem, -- tantum afferat laudibus. 14. *Viciſti te ipſum.* Et cæteras quidem omnes -- victis remiſiſti. 15. *Reſtituit adverſarium libertati.* Nam cum M. Marcellum, -- bellum eſſe ſuſceptum. 16. *Pacis conſilia ſemper ego ſectatus ſum.* Qvo quidem in bello, -- armorum fuerunt. 17. *Amici infortunati partes cum meo periculo amplexus ſum.* Hominem ſum ſecutus -- voluntarium. 18. *Victor clementiſſimus fuiſti.* Vidimus tuam Victoriam, -- conſervat, quos poteſt. 19. *Ferocia hoſtium deſcribitur* n. 7. 18. Alterius verò partis, -- contuliſſe. 20. *Gratulamur tibi de tanto beneficio.* Qvare gaude tuo iſto, -- congratulabere. 21. *Laus tua maxima eſt.* De novis, quos in Republica, -- commodata eſſe videantur. 22. *Conſerva bonos viros.* Noli quæſo in conſervandis, -- ſenſerunt. 23. *Tuâ vitâ omnium vita continetur.* Qvis eſt omnium tam ignarus -- pendere omnium. 24. *Omnium ſalus in te uno ſita eſt.* Equidem de te dies noctesque, -- in unius anima conſiſtere. 25. *Vellem te eſſe immortalem.* Equidem de te, -- anima conſiſtere. 26. *Malo geminato non facile medemur.* Si vero ad humanos caſus, -- opitulari poſſe credamus. Imitabimur alio modo e. g. Si ad hoſtium exterorum ferociam rebellionis etiam accedat inſidiarum conſenſio, quem Deum, etiamſi cupiat, Reip. opitulari credamus.) 27. *Reipublicæ conſulendum eſt.* Omnia tibi ſunt excitanda, -- legibus vincienda ſunt. (Poſſumus hanc formulam ad quodcunque negotium, in quo diligentia & induſtria opus eſt, applicare, ſi per μερισμὲν ſingulas ejus rei circumſtantias adducamus.) 28. *Bellum multas calamitates ſecum trahit.* Non fuit recuſandum, -- fieri prohibuiſſet. 29. *Tuo conſilio vive.* Qvare omitte quæſo, -- ſapiens eſſe. 30. *Gloria tua nondum perfecta eſt.* Nunc cum omnium ſalutem -- jeceris. 31. *Gloria non vixiſti ſatis.* Idem 32. *Plus ultra tentandum eſt.* Parumne igitur, inquies, -- cum eſt aliquid amplius. 33. *Gloria tua imperfecta eſt.* Qvod ſi rerum tuarum -- quam gloriæ. (Hanc poſtremam formulam per imitationem applicare ad multa poſſumus. Ita e. g. de ſtudiis dicere

cere poſſis. Vide, quæſo, ne pulcherrima tua ſtudia admirationis plus quam fructus ſint habitura. Poteſt hæc poſterior formula etiam referri ad formulas hortandi vel dehortandi.) 34. *Reſpublica ſervanda eſt.* Hæc igitur tibi reliqua, -- vixiſſe dicito. 35. *Reſpublica compoſita ſatis diu vixiſti.* Hæc ergo - vixiſſe dicito. 36. *Nihil diuturnum eſt.* Qvid eſt enim omnino hoc ipſum diu, -- futura ſit. 37. *Illa tua vita eſt, quæ eſt immortalis.* Iſte tuus animus nunquam, -- quæ laudet, exſpectat. 38. *Gloria tua imfecta eſt.* Vita quidem tua, quæ miretur, multa habet; nunc etiam, quæ laudet, exſpectat. (Idem eſt, qvod antea: virtus tua admirationis plus habet, quam gloriæ.) 39. *Poſteri mirabuntur res geſtas tuas*, vel, *celebris eris.* Obſtupeſcent poſteri, -- legentes. (Poteſt hæc ſententia ad alia negotia applicari, e. g. Obſtupeſcent poſteri certè virtutes, lucubrationes, ingenii monumenta, æſtum, fervorem, pugnas in re literaria, innumerabiles, incredibiles de barbarie victorias & triumphos.) 40. *Fama tua incerta eſt.* Vagabitur modo nomen tuum, -- ſalute patriæ reſtinxeris. 41. *Diſcrepant multi inter ſe ſententiis.* Diverſæ voluntates, -- quid liceret. 42. *Unus nobis Dux erit.* Jam omnis fracta diſſenſio armis, -- ſalvi eſſe non poſſumus. 43. *Nos te defendemus.* Omnes tibi, -- pollicentur. 44. *Interpres aliorum ſum.* Sed quia non eſt, -- fieri intelligunt. 45. *Magna mea fuit diligentia.* Qvod autem ſummæ benevolentiæ, -- præſtare debeo.

CAP. VIII.

DE EXCERPTIS ORATORIIS SYSTEMATICIS.

§. 1. *TO Συςηματικὸν Orationis in formulis conſiſtit.* 2. *Formulæ primo ſunt communes & generaliſſimæ.* 3. *Formulæ ad tria cauſarum genera,* 4. *& ad ſpecialia cujusque generis relatæ.* 5. *Connexiones minores periodorum.* 6. *Starckii Loci communes Epiſtolici, Dialogici.* 7. 11. *Melchioris Junii Reſolutio Orationum Ciceronis in Formulis colligendis laudatur.* 8. *Exordiorum Formulas Cicero,* 9. *& alii Oratores habuerunt.* 10. 12. 13. *Exempla formularum ex Oratione pro M. Marcello.* 14. *Connexionis Periodicæ minores.* 15. *Harum non exigua utilitas.* 16. *Connexiones varii ſunt generis.* 17. *Particularum Periodicarum uſus non eſt in Carmine.* 18. *Connexiones Reales.* 19. *Connexionum minorum exempla ex Oratione pro M. Marcello.* 20. *Collectanea Periodorum.* 21. *Cicero Periodorum talia collectanea habuit.*

2 EXcerpta, quæ ad τὸ συςηματικὸν Orationis pertinent, complectuntur formulas, tam majores quam minores, quibus illa connectitur, vel de membris ad membra tranſitus fit. Formulæ ligamentum præbent orationi, & quaſi vinculum aliquod præſtant, quo partes inter ſe cohærent. Ut enim in corpore membra ſuis quibusdam tendinibus & nervis ligantur, ita his formulis partes orationis, tam

tam majores quam minores. * Si quis librum è formulis ſingularem conficere 2
velit, diſponere illum debet ſecundum cauſarum genera; quibus præmittendæ ſunt formulæ communes ſeu generaliſſimæ, quæ omni orationi citra conſiderationem alicujus cauſæ applicari poſſunt. Sunt enim generalia quædam in orationibus & in Orationum omnium partibus, qvæ ſeorſim ſunt notanda, & non niſi crebra lectione, annotatione & uſu, diſci poſſunt. * Tertio ſubjungendæ ſunt formulæ, quæ ad 3
certa cauſarum genera pertinent, & in iis cauſarum generibus occurrunt ſubordinata quædam, quæ ſeorſim ſingula colligi debent. Ita in genere Deliberativo multæ occurrunt Orationum ſpecies, quæ ad genus Deliberativum reducuntur. Enthymemata tamen è locis generis Deliberativi capiunt, ut ſunt adhortationes, dehortationes, petitiones &c. Omnes enim circa τὸ faciendum verſantur, ideoque neceſſario generis Deliberativi argumenta aſſumunt. * Sed inſunt ſingulis illis Orationum ſpe- 4
ciebus ſuæ quædam formulæ peculiares, quæ diſtingui à ceteris debent, ut in hac noſtra Oratione, quæ ad genus Demonſtrativum referenda, quia eſt gratiarum actio, & ſingularem aliquem characterem delineat. Qui etſi locis generis Demonſtrativi utatur; verſatur enim in laude facti; tamen illa figura Orationis, quam gratiarum actio ipſi circumponit, peculiares habet quaſdam formulas, & ſingulares quosdam argumentandi & amplificandi modos, à ceteris diſtinctos. Quæ proinde omnia quam diligentiſſime notari debent. * Minores formulæ connectendi periodicæ, ſive 5
illæ per particulas ſive per formulas inſtituantur, diligenter quoque notandæ ſunt, &, ut puto, ſeparatim colligendæ, de quibus ſupra *cap.* 4. diximus. * Promiſerat 6
Starckius olim tales Locos communes, quemadmodum conceperat *Epiſtolicos* & *Dialogicos;* ſed iſti lucem non viderunt. * Talium Locorum Communium rudi- 7
mentum ſubminiſtrare poterit *Melchior Junius in Reſolutione Orat. Cic.* nam è lectione Orationem concinnari debent. * Ac videmus etiam, ipſum Ciceronem tali- 8
bus formularum collectaneis fuiſſe uſum: aperte enim de ſe ipſo ſcribit, ſe codicem habuiſſe, quo collegerit varias Exordiorum formulas; ut, cum Orationi ſcribendæ accingeretur, inde, quæ in ſuum eſſent uſum, depromeret. * Teſtatur etiam 9
Quintilianus, cauſarum patronos tales in promptu habuiſſe formulas, quibus illi ut Delphico quodam gladio uterentur, non immerito idcirco ab illo reprehenſi, non qui his ſubſidiis, ſed qui inepte uterentur, & in Locis Communibus ſubſiſterent, cum ſpecialiora argumenta requirerentur. * In hac Oratione ad formulas generales 10
referatur: *Exordium formandi poſt diuturnum ſilentium.* Ad Exordia Generis Demonſtrativi referas hanc formulam; *formulæ Exordiorum in re magna, beneficio, victoria &c. laudandis. Amplificandi beneficium aut factum in illo exordio.* Primo per figuram incrementi: Tantam manſuetudinem &c. n. 1. 2. ab adjunctis n. 2. & 3. *Amplificandi beneficium in gratiarum actione ab adjunctis*, à perſonis reliquisque circumſtantiis. 1. 2. 3. 4. * Vide *Junium in reſolutione Orationis Ciceronis* p. 34. qui 11
liber optime in ſubſidium pro colligendis formulis vocabitur. * *Attentionem* 12
parandi in Exordiis Generis Demonſtrativi: de re magna dicturus ſum. Nullius tantum

tum eſt flumen ingenii &c. *Docilitatem parandi, ex Enumeratione* cauſarum, partium,
adjunctorum. n. 2. & 3. *Benevolentiam captandi apud illum, quem laudamus, & quem*
13 *antea offendimus.* * Exord. Orationis pro M. Marcello. *Proponendi formulæ,*
per remotionem & comparationem. Nullius tantum flumen &c. usque, conſecutus
eſt. *Formulæ Propoſitionis in Demonſtrativo genere: per translationem laudis gene-*
ralis ad ſpecialem. Nullius tantum flumen, usque, conſecutus eſt. *Formulæ præpa-*
randi aditum ad Confirmationem. In Demonſtrativo genere cum perſonam laudamus
è loco totius per comparationem & remotionem, n. 5. Soleo ſæpe ante oculos pone-
re, usqve, victoriis illuſtratæ ſunt &c. *Formulæ comparate laudandi. Ad declinan-*
dum odium & invidiam primo immodice laudando, antequam extenuemus n. 5. *Se-*
cundo per figuram Objectionis & quandam quaſi Proſopopœiam, cum odioſa potius
aliis, quam nobis, affingimus n. 6. Nam bellicas laudes &c. *Formula concludendi*
Enthymema: per γνώμην, ſub finem n. 7. Nunquam temeritas, usque, admittitur,
Reaſſumendi primarium Enthymema: n. 9. itaque C. Cæſar, n. 11. &c. *Concludendi*
Enthymema: per Apoſtrophen & Proſopopœiam, n. 10. Te vero qvem &c. *Tranſeun-*
di ad Enthymema ab Enthymemate: per πάθος miſericordiæ. Equidem cum C.
Marcell. &c. *Laudandi beneficium: per translationem ſingularis ſtatus ad univerſa-*
lem n. 10. 11. *Concludendi gratulationem:* n. 11. Hunc tu igitur diem, usque, antepo-
nes. *Proponendi Enthym. per Paradoxon:* & ceteros quidem omnes &c. n. 12. *At-*
tentionem in medio Orationis excitandi per Paradoxon: vereor, ut hoc, quod dicam,
non perinde intelligi auditu poſſit, atque ipſe cogitans ſentio. *Epiplexis* τοῦ παρα-
δόξου, Αὔξησις τοῦ παραδόξου: ipſam victoriam viciſſe videris &c. *Formulæ digre-*
diendi: atque hoc Caji Cæſaris judicium quam late pateat, attendite. *Digreſſiones*
in laudibus eorum, quos offendimus, quando nos excuſamus, n. 12. 13. *Purgationis for-*
mulæ, quæ ad Genus Judiciale quoque referri poſſunt, n. 13. *Purgatio per* μετάστα-
σιν *ſive remotionem criminis* n. 14. Neque unquam &c. *Purgare ſe ita, ut adverſa-*
rium invitum in noſtras partes pertrahamus: Cicero purgaturus ſe Cæſari, quod ipſius
partibus infenſus fuerit, ita reſpondet, ut Cæſarem ſibi, tanquam pacis autori, ma-
xime favere judicet, cum etiam hoſtes ſuos, ut pacem faceret, in curiam induxerit.
n. 13. 14. *Amplificandi beneficium: à Contrario.* Cicero amplificaturus victoriam Cæ-
ſaris contendit cum ferocia Pompejanorum, ſi vicerint, n. 16. 17. *Concludendi argu-*
menta: per Proſopopœiam vel provocationem ad Deos, n. 18. Ut mihi videantur Dii
immortales &c. Pertinent & huc verba illa n. 17. cum Cic. Cæſari divinam clemen-
tiam attribuit his verbis: ut dubitare nemo debeat, multos Cæſar, usque, quos poteſt.
Concludendi gratulationem: per Apoſtrophen affectuoſam, n. 19. Quare gaude, usque,
videantur. *Reaſſumere in Concluſione purgationem:* n. 20. Noli igitur in conſervan-
dis, usque, cenſerent. *Tranſeundi ad Confutationem?* n. 21. Nunc vero venio ad gra-
viſſimam querelam. *Refutandi alicujus ſuſpicionem: per inſinuationem ita ut non*
offendas, 1. *ſuſpicionem non contemnendo.* Quam etſi ſpero falſam eſſe, nunquam
tamen verbis extenuabo n. 21. 2. *Laudando prudentiam ſuſpicantis.* Tua cautio

noſtra

noſtra cautio eſt n. 21. vid. n. 23. 3. *Declaratione publici periculi*, ſi in alterutro peccandum ſit, malim videri nimis timidus, quàm parum prudens, n. 22. *Reſpondendi negando: per Interrogationem* n. 22. 23. *per Dilemma*, n. 22. *Concedere objecta, ut validiore ratione reſpondeas*: n. 23. Sed tamen cum in animis hominum tantæ latebræ ſint. *Reſpondendi ad Objectionem: ut graviorem facias, qvo gratiori reſponſioni locus eſſe poſſit*, n. 23. *Elidendi Objectionem: per inflexionem ad aliam partem* n. 23. Equidem de te dies noctesque cogitans &c. Cicero ſcil. auget ſuſpicionem, 1. ut oſtendat majorem curam pro vita Cæſaris. Deniqve ita reſpondet, ut non tam ſuſpicionem Cæſaris, quam alios caſus metuat: quod cum facit, oſtendit, ſe ſollicitum pro ſalute Cæſaris, & occaſionem quærit, ut eum exhortetur ad componendam Rempublicam. *Adhortatione finire Refutationem*: n. 24. Itaqve Cai. Cæſar. n. 28. Hæc igitur, &c. n. 30. circa finem, n. 33. Quare omnes te, qui hæc ſalva eſſe, &c. *Transeundi ad novum membrum: per vicinitatem rei, & per ſententias* παρασκευαστικὰς n. 25. 26. Quæ quidem, usque, audivi. Ceteræ periodi, quæ antecedunt, omnes quaſi viam ſternunt alteri parti Refutationis, qua Cic. Cæſaris qvoddam dictum confutat. *Confutandi alicujus dictum. Ita ne offendas.* Itaque tuam præclariſſimam & ſapientiſſimam vocem invitus audivi. Quare omitte &c. Noli noſtro periculo ſapiens eſſe. Sæpe venit ad aures meas &c. *Reſpondendi: per limitationem*: n. 26. Itaque illam tuam, usque, patriæ certe parum. n. 26, Credo, ſed tum id audirem, ſi tibi ſoli viveres. *Tranſeundi ab uno membro Confutationis ad aliud; per interrogationem.* Quid ſi iſtud ne gloriæ quidem tuæ ſatis eſt? n. 26. circa finem. Quid eſt enim omnino hoc ipſum diu? n. 29. *Refutandi, per quæſtiones & reſponſiones breves.* Parumne igitur? inquies, relinquemus, n. 27. per Objectiones, n. 27. per inficiationem. Tota Confutationis prima pars n. 23. *Formulæ concludendi Orationem: ſed unde eſt orſa, in eodem terminetur oratio*, *n.* 34. *Concludendi Orationem, nomine multorum habitam*, n. 34. Sed quia non eſt adſtantibus omnibus neceſſe dicere &c. ſentio. *Cauſas dicendi in fine Orationis allegare*: n. 35. Quod autem ſummæ benevolentiæ eſt &c. præſtare debeo. *Concludendi Orationem Euchariſticam: Formula gratiarum actoria.* Itaque C. Cæſar ſic tibi gratias ago, usque ad finem.

Connexiones Periodicæ minores majoris pene momenti ſunt, quam ceteræ & 14
pene omnes conſiſtunt in variatione particularum, quæ particulæ vel ſunt cauſales, vel conditionales, vel argumentativæ, vel illativæ, qvales præcipue locum in Oratione Enthymematica habent, ut particulæ ordinis & temporis & continuitatis in narratione & hiſtoria. * Earum particularum variatio vehementer prodeſt ad va- 15
riationem periodicam. Qui ergo tales particulas vel aliis Synonymis vel formulis idem ſignificantibus variare novit, non contemnendum habet orationis connectendæ artificium, in quo ſæpe ſolliciti ſunt, qui Orationes ſcribunt. De iis quanquam jam cap. 4. egi, hic tamen ea repetere ductu Orationis Tullianæ pro M. Marcello volui.
* Diſtinguendi hic quoque ſunt characteres; nam aliæ connexiones poëticæ, aliæ 16
orationis contentioſæ, aliæ narrationum & hiſtoricæ, in quibus omnibus adhibere

17 oportet accuratum judicium. * Poëma plane dedecent connexiones periodicæ,
per quas in orbem volvitur oratio, ut: *Quandoquidem*, *Etſi*, *Tametſi*, *Veruntamen*,
Siquidem, *Verum enim vero*, & plures aliæ; quales particulæ omnes pertinent ad ora-
toriam rotundandam periodum, nec occurrunt in carmine: plerumque enim mem-
bratim illic procedit Oratio, & per commata trahitur ſine aliquo notabili in orbem
reditu; etſi Virgilius magis periodicus ſit, quam ceteri, ita tamen, ut ultra decorum
18 poëticum non eat. * Neque ſolùm connexiones verbales, quæ conſiſtunt in par-
ticulis & formulis, ſed reales, quæ vicinitate rerum obtinentur, notandæ ſunt. Ut
enim perpetuus eſt rerum inter ſe analogiſmus, ita nihil adeo inter ſe diverſum eſt,
quin certa quadam ratione jungi poſſit. Qvare diligenter illæ notari debent. Non
crediderim autem opus eſſe, ut ſub certis titulis colligantur: ſufficiet, ſi illæ in cumu-
19 lum comportentur. * Ex hac itaque Oratione, quæ excerpi merentur, notabi-
mus. Non enim omnia exempla parallela & æquali ratione inſtituta notari debent.
Nam cum frequentiſſimæ ſint è cauſalibus particulis connexiones, ineptum eſſet, quo-
ties occurrunt illæ particulæ, notare periodorum initia, ſed tum demum notabuntur,
ſi periphraſtica aliqua formula particula cauſalis varietur. Idem quoque in ceteris
particulis fieri debet. *Intellectum eſt enim mihi qvidem in multis. Ille quidem fru-
ctum omnis vitæ cepit, &c. Ex quo profecto intelligis, quanta in dato beneficio ſit
laus &c. Eſt vero fortunatus ille. Quod ei quidem merito atquè optimo jure conti-
git. Soleo ſæpe ante oculos ponere. Quæ quidem ego niſi fatear. Et certe in armis
multum juvat. At vero hujus gloriæ ſocium habes neminem. Itaque Cai. Cæſar, tuæ
laudes celebrabuntur illæ quidem. Equidem cum Marcelli viri optimi lacrymas video.
Et ceteros quidem omnes viceras. Vereor, ut hoc, quod dicam, non perinde intelligi
poſſit. Atque hoc Cæſaris judicium quam late pateat, audire. Quo quidem in
bello &c. Quod quidem meum conſilium &c. Ex quo nemo erit tam injuſtus re-
rum æſtimator, qui dubitet. Adque id minus mirum fortaſſe tum &c. Atque hujus
quidem rei Marcelli ſum teſtis. Quoties ego illum, & quando cum colore vidi? Quo
gratior tua libertas debet eſſe : Quo* hic eſt particula illativa, & videtur omitti
præpoſitio *Ex :* ante enim ponebatur *ex quo. Alterius vero partis nihil amplius di-
cam, quam id, quod omnes verebamur* (obſerva hic ſingularem illam vocum traje-
ctionem.) *Quæ quidem nunc tibi curanda ſunt. Itaque illam tuam vocem invitus
audivi. Sæpe venit ad aures meas. Nunc cum res tuæ complexæ ſint, tantum ab-
eſt &c. Hic tamen modum definies. Quid enim eſt omnino hoc ipſum? Id etiamſi
tunc ad te non pertinebit, nunc certe pertinere &c. Niſi te ſalvo, ſalvi eſſe non poſ-
20 ſumus. Itaque Cæſar ſic tibi gratias ago, &c.* * Ad Orationis τὸ πεπλασμένον
etiam Periodorum obſervationes pertinent. In his quoque collectanea inſtitui poſ-
ſunt ratione partium Orationis, ratione enthymematum, affectuum, figurarum,
21 ubi illæ longiores, breviores, ἐπεμβολαῖς multis refertæ. * Ciceronem talia
periodorum habuiſſe collectanea vel ex ejus Oratore ad M. Brutum diſcere poſſimus,
ubi multas ex Orationibus ſuis ad Græcorum Oratorum, Iſocratis, Gorgiæ, exem-
plum

plum formatas periodos recenſet, ac ſollicitam in illis verborum ac membrorum locationem oſtendit. Sed illa ſibi quisque pro lubitu formet, vel ſub titulis argumentorum docentium, conciliantium & moventium, diſponat.

CAP. IX.
DE EXCERPTIS ORATORIIS ENTHYMEMATICIS.

§. 1. *AD τὸ ἐνθυμηματικὸν pertinent Loci communes Theſium.* 2. *Collectio Theſium inſtituenda ſecundum cauſarum genera.* 3. *Quæ non in civilibus ſolum, ſed & in ſacris orationibus proficua.* 4. *Baconis Verulamii Conſilium Theſium & Antitheſium colligendarum.* 5. 6. *Quænam ſunt ſingulorum generum theſes.* 7. *Exemplum horum locorum peti poteſt ex Melchior. Jun. reſolut. orat. Cicer.* 8. *generis judicialis uſus hodiernus.* 9. *Theſes vel nudæ colligi poſſunt vel una cum Enthymematibus.* 10. *axiomata Ariſtotelis generalia.* 11. *Exemplum ex Oratione Ciceronis pro L. Muræna, quâ tractatur Locus communis: Jurisprudentia poſtponenda eſt eloquentiæ & rei militari.* 12. *Theſis contraria ex oratione pro Cæcinnâ adducitur.* 13. *cui conſona eſt Aonii Palearii oratio elegans.* 14. *Theſes morales ex Seneca & alliis petendæ.* 15. *Locorum communium collectio ex Oratione pro M. Marcello.* 16. 19. *Loci morum quomodo inſtituendi* 17. *Argumenta ſunt vel logica, vel ethica, vel pathetica.* 18. *hæc quandoque vel unico epitheto exprimantur.* 20. *Schraderus praxin excerptorum moralium docet.* 21. *Magiri Polymnemon laudatur.* 22. *Characteres hominum congerendi.* 23. *qua methodo ſint diſtinguendi.* 24. *Potiſſimum è Comicis & Satyricis notandi.* 25. *Theophraſti liber de characteribus laudatur.* 26. *Exemplum è Fabula Terentiana Adelphis.* 27. *Comœdia, Satyra & Hiſtoria magis characteres illos exprimit, quàm præcepta Moralia.* 28. 29. *Grotii & Lutheri judicium de Comœdiis Terentii.* 30. *è fabulis quoque characteres eruuntur.* 31. *Nathanis Chytræi characteres Terentiani ἀνέκδοτοι.* 32. *Loci Affectuum.* 33. *quomodo iſti diſponendi.* 34. *Exemplo illuſtrantur.* 35. *Chambræus, Carteſius, Williſius, Placcius commendantur.* 36. *Loci Exemplorum.* 37. *Excerpta formularum Dialogiſticarum.* 38. *Excerpta Epiſtolica.* 39. *Materialia & Formalia.* 40. *Melchioris Junii Scholæ Rhetoricæ laudantur.* 41. *Excerpta Epiſtolica etiam è Gallis, Italis, aliarumque gentium Epiſtoliographis, inſtitui poſſunt.* 42. *Collectanea formularum epiſtolicarum.* 43. *E quibus Autoribus illæ colligendæ.* 44. *Ruperti Excerpta Epiſtolica ubi & quomodo adhibenda.* 45. *Eraſmi Roterodami Formulæ Epiſtolares.* 46. *Stephani collatio formularum Ciceronianarum & Ovidianarum.* 47. *Clarkii Formulæ rejiciuntur, Schraderi, Titii, Schönslederi Excerpta rerum deſiderantur.*

1 AD τὸ ἐνθυμηματικὸν pertinent primo Loci Communes Theſium, id eſt, re-
rum omnium, qvæ quomodocunque ad orationes pertinent, aut oratione pro-
2 poni ſolent cujuscunque generis. * Inſtitui vero illa Collectio Theſium
ſecundum cauſarum genera poteſt. Cum enim objectum Rhetorices ſit quæ-
ſtio quælibet, præſertim civilis, illa vero duplex ſit, infinita & finita: infinita vero
Theſis dicatur, finita hypotheſis; & ab illa ad hanc plerumqve pregrediatur Orator,
atque ex theſi argumenta deſumat ad hypotheſin ſuam probandam: conſequens eſt,
quo quis in theſibus eorumque argumentis verſatior ſit, eo majorem inventionis co-
3 piam habiturum. * Ideoque mature talium Theſium Excerpta inſtituantur, quæ
non in civilibus ſolum, ſed etiam Eccleſiaſtici argumenti, Orationibus ſuam utilita-
tem exſerent. Nam iidem fontes ſunt, ſive ad virtutes civiles, ſive ad ſacras reſpicia-
mus: niſi quod illud diſcrimen obſervari debet, ut in theſibus civilibus enthyme-
4 mata è prudentia morali & civili deprompta colligamus; in ſacris & illa & inartifi-
cialia argumenta è dictis Scripturæ petita. * Vidit jam hujus rei utilitatem *Ba-
co Verulamius* in libro ſuo de *Augmentis Scientiarum*, ubi ſpecimen aliquod talium
theſium & antitheſium proponit. Idem negotium etiam *Schraderus in Commentario
5 Rhetoric. Ariſtotelic.* commendat. * In Demonſtrativo genere colligamus ea,
quæ vel laudantur, vel vituperantur, vel ſimpliciter, vel comparatè. Fundus earum
rerum ſit in omnibus Orationibus vel Diſſertationibus, qvæ qvomodocunque aliqvid
laudant, vel reprehendunt. Poſſunt & in ſubſidium vocari Poëtæ: nam & ex iis mu-
6 tuari poteſt Orator. * In genere Deliberativo colligi poſſunt Theſes ad con-
ſultationem pertinentes. Ideoqve hic excutienda ſunt illa themata, qvæ apud Orato-
7 res & Hiſtoricos ventilantur: Singulis illis ſubjici argumenta poſſunt. * Exem-
plum horum Locorum communium qvædam ex parte ſubminiſtrare poteſt *Melchior
Junius in Reſolut. Orat. Cic.* ubi ſecundum tria cauſarum genera Orationes Ciceronis
diſponit, & ſecundum partes oratorias omnes ejusdem generis orationes examinat:
ſed ille ex ſolo Cicerone ſua tantum congeſſit, & partes orationis in fronte poſuit,
8 ſecundum quas colligit argumenta illa Ciceroniana. * In genere Judiciali, cujus
exiguus eſt uſus, aliquis tamen in argumentis affinibus, ut ſi expoſtulationes, expro-
brationes &c. inſtituendæ ſint, colligemus varia genera criminum, de quibus inſti-
tui exprobrationes vel accuſationes ſolent: & notabimus ſub illis varia argumenta,
quæ ad illa probanda adhiberi ſolent. Locos etiam defenſionum colligere poſſumus,
quorum magnus apud Ciceronem cumulus eſt. Nunc quidem illorum non adeo
magnus eſt uſus, cum eloquentia forenſis defierit, JCti vero & Advocati non tam per
eloqventiæ ſubſidia, quam per diſputationes forenſes, omnia proponant. In Eccle-
ſiaſticis non contemnendus hujus generis uſus eſt, cum vitia taxamus, & vitioſos ho-
mines oratione noſtra redarguimus; tum enim communia illa argumenta, quæ
Oratori civili proſunt, facili negotio in ſacra converti poſſunt. Omnis enim illa
doctrina ſtatuum, qui in hoc genere occurrunt, mirifice inſervire huic ſcopo
poteſt.

Si

Si quis itaqve velit has theſes congerere, ut compendium laboris & temporis 9
faciat, nudas theſes poteſt colligere, & qvaſi per indicem addere Autores, ſine enume-
ratione Enthymematum: ſi vero velit, etiam illa poterit adjicere; eò diſtinctior &
utilior labor ille futurus eſt. Qvanqvam & intelligentibus facilè erit revolvere Au-
tores, & tunc, cum opus eſt, apud ipſos breviter Ethymemata recenſere. * Nos 10
exemplo aliquo oſtendemus, quomodo theſis ſit notanda, & Enthymemata ſimul ſe-
cundum Ariſtotelem apponenda. Qvod non ſemper ita facere neceſſum eſt, cum
axiomata Ariſtotelis ſint generalia; Enthymemata autem, quæ ad rem aliquam pro-
bandam afferuntur, ſint ſpecialia. Ut itaque inutilis videatur cumulatio, ſi quis gene-
ralia axiomata cum ſpecialibus ſimul ponere velit. Nam hæc generalia axiomata Ari-
ſtotelica tanquam literæ & ſyllabæ præſupponendæ ſunt illi, qui ſermonem aliquem
ſcripturus eſt. * Ex Oratione Ciceronis pro L. Muræna notetur hæc Theſis ſub 11
titulo Jurisprudentiæ: *Jurisprudentia poſtponenda eſt eloquentiæ, & rei militaris ſcien-
tiæ.* Hanc theſin ut Cic. probet, primò jurisprudentiam contemnit è locis illis, qui-
bus aliquid elevatur. Hi loci reperiuntur apud *Ariſt. lib.* 1. *Rhetor. c.* 9. ubi loci De-
monſtrativi generis occurrunt. Debent vero hic intelligi loci contrarii: nam Ariſto-
teles directos poſuit. Poſtquam itaque primò theſis poſita eſt, ſubjiciantur Enthy-
memata; Jurisprudentiæ dignitas non eſt tanta 1. quod in rebus minutis verſetur, *ex
loco Ariſtotelico lib.* 1. *c.* 9. 33. *n.* 25. *& quæ eximia ſunt* 2. quod omnibus nota minus
ſint in pretio, *Ariſtot. lib.* 2. *c.* 9. *n.* 26. *quæ uni ſunt propria.* 3. Qvæ avaritiæ vel
ambitionis gratia novantur, ſæpe ad libidinem hominum, ea parum æſtimanda. *Ex
loco contrario ejusdem capitis* §. 3. 4. Qvod in ea multa ſint depravata & corrupta,
ideoque ejus ars contemnenda: *ex loco contrario lib.* 1. *cap.* 7. §. 43. *n.* 40. *Stabi-
liora infirmioribus ſunt meliora.* 5. Qvia jurisprudentia τὸ ῥητὸν potius reſpicit, quàm
æquitatem. *Ariſt. c.* 13. §. 65. *n.* 4. Seqvuntur argumenta, quæ utilem eſſe negant
jurisprudentiam ad gratiam parandam, *ex loco Ariſtotelis Contrario lib.* 1. *c.* 9. §. 26.
Hinc ſequitur argumentum à facilitate, *è loco Ariſtot. lib.* 1. *cap.* 7. *n.* 19. *Difficilius eſt
faciliori:* jurisprudentia verò facilis. Qvod oſtendit Cic. quatuor ſpecialibus argu-
mentis. 1. quod jus omnes ſciant. 2. quod præceptis minimè obſcuris contineatur.
3. quod ab homine vehementer occupato diſci poſſit. 4. quod neque jus ſcriptum
vel non ſcriptum ſit difficile, è loco ſpeciei. Jam ſeqvuntur argumenta comparantia,
quæ oſtendunt, jurisprudentiam poſtponendam eloquentiæ & arti militari. Enthy-
mema primum petitur *ex Ariſtot. lib.* 1. *Rhet. c.* 7. *n.* 43. *Quod plures expetunt, me-
lius eſt eo, quod pauciores:* plures vero expetunt eloquentiam, quàm jurisprudentiam:
illam vero quoniam propter difficultatem aſſequi nequeant, ad Jurisprudentiam deve-
niunt. Enthymema ſecundum eſt *ex Ariſtotele ibid. n.* 5. *Quæ majus aliquod bo-
num efficiunt, meliora ſunt:* Eloquentia autem majora commoda affert, quàm juris-
prudentia: quæ per enumerationem explicat Cicero. Enthymema tertium petitum
eſt *ex eodem loco n.* 9. & 10. *Quod minus altero indiget, melius eſt eo, quod indiget;
& quod ſine altero poteſt eſſe, melius eſt eo, quod ſine eo non eſſe poteſt.* Eloquentia ſine

 juris-

juriſprudentia eſſe poteſt, juriſprudentia vero non ſine eloquentia, quia reſponſa & decreta JCtorum firma eſſe neqveunt, niſi Oratoris defenſio adſit, & illa ipſa quoque eloquentia opus habent, ut confirmentur; imo plane interdum enerventur. Quartum Enthymema eſt è *n.* 15. *ejuſdem cap. Quod majoris principium eſt, melius eſt eo, quod minoris eſt principium &c.* Rei militaris peritia & Eloquentia homines ad ſummas dignitates evehunt; quod non facit Juriſprudentia. Enthymema quintum *ex eodem capite eſt, n.* 39. *Diuturniora meliora ſunt brevioribus;* Eloquentiæ uſus diutius, quàm Juriſprudentia, durat, quæ prolixè deducit Cicero. Sextum Enthymema *ex eodem capite eſt, n.* 3. *&* 68. *Meliora ſunt, quibus poſitis alterum ſequitur. Bonum & utile eſt Reipublicæ, quod conſervet ſtatum.* Propter rem militarem, non juriſprudentiam, Roma omnium princeps eſt facta, ideoque juriſprudentiæ præferri debet.

12 Atque ita Locus hic Communis tractatus eſt à Cicerone. * Si quis jam contrariam theſin velit, is notet locum contrarium Ciceronis ex Oratione pro Cæcinna, ubi ille prolixè de Jure & JCtis agit. Affert primo quatuor argumenta, quibus dilemmate eleganter reſpondet, quæ omnia ex illo notari poſſunt. Addit poſtea 7. Enthymemata poſitiva, quibus dignitatem & utilitatem Juris & JCtorum aſſerit. Enthymema primum eſt petitum ex *eodem cap.* 7. *n.* 68. *Bonum & utile eſt, quod conſervat Reip. ſtatum.* Eſt enim Juriſprudentia vinculum, non modo judiciorum, verum etiam utilitatis & vitæ communis, & leges fundamentum Reipublicæ præſtant. Secundum argumentum conſiſtit in dilemmate: ſi propter juris interpretes jus civile contemnendum, aut illi periti ſunt aut imperiti; ſi periti, qui non obtemperant, jus ipſum labefactant: ſi imperiti, qui illos vituperat, non jus civile, verum homines vituperat. Tertium Enthymema *ex cap.* 7. *n.* 5. *Quæ magnum aliquod bonum efficiunt, &c.* Per juris civilis ſcientiam ſuum cuique tribuitur, rerum dominia diſtinguuntur. Qvartum Enthymema petitum eſt *ex eodem cap. n.* 40. *Stabiliora infirmioribus ſunt præferenda.* Jus civile nec gratia inflecti, nec perfringi potentia, nec pecunia adulterari, nec alia ratione corrumpi poteſt: ut comparatione & exemplis oſtendit. Qvintum *ex n.* 63. *Quod ad multa eſt utile &c. it. ex n.* 10. *Quod vim habet prohibendi aut tollendi ea, quæ bonis adverſantur.* Sine jure civili nemo ſibi hæreditates ſalvas promittere poterit: jus enim à violentia & injuriis munit. Sextum ex iiſdem locis eſt, & penè declaratio tantum ſuperioris Enthymematis: major hæreditas unicuique à jure civili in bonis, quàm à parentibus ipſis, venit. Poteſt tamen *referri ad n.* 11. *cap.* 7. *Quod principium alterius eſt, melius eſt eo, quod non eſt principium.* Septimum eſt *n.* 22. *Quo privari majus malum eſt.* Jus amiſſum plurimum nocet in

13 Republica, ergo jus & leges magno in pretio habendæ. * Si quis priori loco Ciceronis contra Juriſprudentiam locum directe oppoſitum velit, is legat *Aonii Palearii Orationem*, plane Tulliano genio ſcriptam, quam ille in *L. Muranam Ciceronianæ contrariam* ſcripſit.

14 Seligi tales Loci Communes multi è Cicerone poſſunt ac aliis, quæ oſtendant, quomo-

quomodo ad hypotheſin ſuam probandam theſi poſſit uti Orator. Poſſunt his addi theſes quæcunque morales, licet non omnino accurate tractatæ per Enthymemata, ſed vel exemplis tantum & ſimilitudinibus, qualia invenias plurima in Senecæ ſcriptis, in quæſtionibus ethicis & politicis, à variis autoribus tractatis; præcipue è Melchiore Junio ſingulari Quæſtionum Politicarum libro. * Ex Oratione pro M. Marcello 15
has theſes ſeu Locos communes colligere poſſumus: I. Generalis theſis totius orationis hæc eſt: *Gratiæ ſunt agendæ ob reſtitutionis beneficium.* Quod variis probatur argumentis, tam docentibus, quam amplificantibus. Conferantur cum hac Oratione Oratio ad Quirites poſt reditum, Oratio ad Senatum poſt reditum, quibus idem locus traditur, & unde argumenta depromi poſſunt. Minores ſententias, quæ Enthymematibus non deductæ ſunt, præterimus, quales paſſim implicantur formulis: argumenta tamen ethica in ſe continent, e.g. In ſumma poteſtate rerum omnium modus tenendus. Qui in eadem cauſa, etiam in eadem fortuna eſſe debent. II. *Clementia major eſt virtus, quam fortitudo militaris, & major ex hac, quam ex illa gloria,* num. 2.6.7. 8. & ſqq. III. *Clementia propria nobis eſt,* n. 7. IV. *Victoriæ ſuæ modum tenere, ſumma virtus eſt,* n. 8. 9. 10. V. *Qui errorem ſuum fatentur, atque inviti in illum inciderunt, venia digni,* n. 13. VI. *Qui privato officio in offenſam potentioris incidit, ei hoc in culpam imputari non debet.* VII. *Qui pacem in bello civili ſuadet, nulli culpæ eſt obnoxius.* VIII. *Videtur placidus præferendus eſſe parti ferociori: niſi meliores partes ſequatur,* n. 16. 17. 18. IX. *Inſidiæ non ſunt timendæ illis, qui publico beneficio venerabiles ſunt,* n. 21 22. X. *Eorum, qui Reip. præſunt, vita & ſalus multa ſollicitudine debet defendi,* n. 23. 24. XI. *Non complebit victoriæ ſuæ gloriam, qui laceratam Remp. non erigit,* n, 25. XII. *Qui Reip. natus eſt, & vivit, nunquam ſatis ſibi vixit,* n. 26. XIII. *Vita principis & viri primarii in Rep. non annorum, ſed meritorum, ratione definienda eſt,* n. 27. 28. XIV. *Diu non vixit, qui non geſſit res perpetuas, & in omne ævum duraturas,* n. 28. 29. XV. *Sola virtutis bellicæ fama non parit tantam gloriam, quantam Reip. reſtauratio,* n. 30. XVI. *Ingrati cives ſunt, qui bello civili compoſito animum rebellem retinent,* n. 31. 32.

Secundo inſtituendus eſt *Codex morum* ſeu *characterum*, in quo colligentur 16
illæ ſententiæ, quæ idoneæ ſunt, ſubminiſtrare argumenta Ethica. * Notum 17
enim eſt, tria eſſe argumentorum genera, *Logica*, *Ethica* & *Pathetica.* Logica, ſive probantia vel docentia, afferuntur ad rem probandam, quorum copia colligi poteſt in *Codice Theſium*: Morata & Pathetica per totam orationem ſunt diffuſa, & maximam orationi conciliant gratiam. Nulla enim pene formula, nulla oratio familiaris, quæ non iis utatur: quibus quo magis referta eſt Oratio, eo illa vivacior & illuſtrior eſt. * Implicantur vero illa argumenta nonnunqvam verbis, ut una 18
ſæpe voce ac epitheto contineantur: neque enim opus eſt, magno cum apparatu illa proponere. Infinita talia occurrunt, non in Oratoribus tantum, ſed & Poëtis, præcipue apud Comicos; qui, ut ſpeculum vitæ humanæ omnium animos repræſentant, ita pleni ſunt talibus ſententiis, qvæ ex abdito eruuntur, atqve iterum aliis argumentis

19 mentis applicari poſſunt. * Fundamentum horum Excerptorum ponendum eſt
in *Ariſtotele lib.* 2. *Rhetor. c.* 12. 13. 14. 17. qvibus ille hominum mores deſcribit ſecun-
dum varios ſtatus. Hæc itaqve omnia, & qvæ hic occurrunt axiomata, pro titulis
uſurpanda; quibus titulis deinde ſubjungendæ ſunt ſententiæ vel ſimiles, vel ſpecia-
20 liores. * Praxin illorum Excerptorum inſtituendorum dilucide ſatis ob oculos
21 poſuit *Schraderus Comment. lib.* 2. *Rhet. l.* 10. *p.* 371. * Inter Gnomologos non
habemus, qvi tali methodo Collectanea ſua inſtituerit. Solus Magiri liber, qvi *Po-
lymnemon* inſcribitur, aliqva ex parte prodeſſe nobis poteſt, & ex illo non exigua
ſylva propoſitionum moralium exſculpi: nam ſummaria omnium illarum ſententia-
rum, quas adducit, in frontiſpicio ponit, unde per Synopſin haberi omnium ſenten-
22 tiarum ſimilium uſus poteſt. * Schraderus primum ponere jubet generalia axio-
mata, qvæ ad omnes homines ex æqvo pertinent. Hæc in genere notanda ſunt. Spe-
cialia referenda ſunt ad homines certi ſtatus & conditionis: ideoqve generales tituli
ponendi ſunt divitum, nobilium, plebejorum, ſenum &c. Poſſunt etiam referri
mores affectuoſorum & iratorum, amantium &c. ſi qvis in codice affectuum chara-
cteres affectuum ponere nolit. Pertinent etiam huc characteres nationum, qvales
23 paſſim occurrunt apud Hiſtoricos, & qvorum ideam dedit Barclajus. * Si qvis
accuratam hic diſtinctionem velit, quod tamen non adeo neceſſarium eſt, poſſet ho-
mines in certas claſſes diſtribuere. In prima claſſe continerentur homines, generatim
conſiderati, qvæ de ipſorum moribus prædicari poſſunt. In ſecunda claſſe homines,
ratione ſexus diſtincti, ut viri & feminæ. In tertia claſſe homines, ratione ætatis di-
viſi, ut pueri, adoleſcentes, juvenes, ſenes. In quarta claſſe conſiderantur variæ
hominum ſocietates. 1. Societas conjugalis. Pertinebunt huc characteres conjugum,
viduorum, virginum &c. 2. Societas herilis: qvo pertinent characteres dominorum,
famulorum, ſervorum & eorum, qui ſub his titulis generalibus continebuntur. 3. So-
cietas patria, ubi parentum & liberorum characteres. Deinde homines ratione ipſius
civitatis conſiderati, varios ſubeunt characteriſmos, vel ut imperantes, vel ut paren-
tes. In Imperantibus ſunt Reges, vel abſoluti, vel limitati, tyranni, optimates, oli-
garchici, tribunitii magiſtratus, vel democratici. In civibus ſunt pro varietate il-
lorum varii characteriſmi, potentium, nobilium, religioſorum, eruditorum, mili-
tum, opificum, ruſticorum; tum ratione munerum, qvæ gerunt in Republica, ut:
Juriſperiti, Cenſores, vectigalium exactores, Qvæſtores, & ſi qvæ porro occur-
runt genera: qvibus omnibus ſuus eſt locus tribuendus, ac notandum, ſi quid de il-
lis memorabile in Hiſtoricis vel Poëtis occurrat, quod χαρακτηρισμὸν aliqvem ſapiat.
24 * Nusquam vero luculentiora exempla ſunt, qvam in Comœdia & Satyra, qvæ hu-
manæ vitæ imaginem repræſentat. Quid enim plenius & præſtantius eſt, qvam lo-
cus ille apud Horatium *lib.* 1. *Satyr.* 9. ubi garruli hominis & moleſti mores deſcribit?
nam ad generales hominum claſſes etiam pertinent homines ratione virtutum & vi-
tiorum conſiderati, ut; ſuperbi, avari, liberales, magnifici, oſtentatores, inepte ſe-
25 duli, aſſentatores, cavillatores &c. * De quibus multa *Theophraſtus in ſuis
Chara-*

Characteribus, cujus liber una cum doctiſſimi *Caſauboni Commentario* magno colligendi onere nos ſublevabit, ſi, quæ in Autore & Commentatore habentur, in ſuos locos redigantur.

Sumamus e. g. è Comœdiis Terentii illam, quæ Adelphi inſcribitur, & edu- 26
camus è quibusdam ejus ſcenis axiomata, tùm ad affectus, tum ad mores ſpectantia, unde methodus & uſus horum Excerptorum patebit. Act. I. Scen. I. introducitur Micio ſenex: ſtatim in primis verſibus elucet affectus ille, qvem στοργὴν Græci dicunt, parentum ſcilicet in liberos; ideoque inter characteres hujus affectus referendum eſt axioma: *Vehemens & acerba parentum ſolicitudo eſt de liberorum ſalute.* Si ad codicem morum referre velis, referre poteris ad parentum titulum. *Ex verſ.* 5. hoc educas axioma: *Multum discriminis eſt inter ſuſpiciones uxoris Zelotypæ de abſente marito, & cogitationes parentum de abſentibus liberis*: hi enim pericula & res adverſas; illi gaudia & voluptates abſentium ſibi imaginantur. Referri poteſt in codice affectuum, ad titulum στοργῆς; in codice Morum ad titulum, *Liberi & Parentes, Uxor & maritus.* Poteſt etiam in codice Affectuum referri ad titulum *Zelotypias.* Ad verſum 10. notandum eſt hoc axioma in codice Morum ſub titulo Senum: *Senes ſunt in minimis rebus anxii* & προφοβητικοί. In codice Affectuum poteſt etiam referri ad titulum Amoris. E verſ. 14. referatur ad titulum στοργῆς in codice Affectuum, & qvidem ad illum titulum: *Erga quos? Liberi & quicunque in cura ſunt aliorum, chariores ſunt parentibus & curatoribus, quam ipſi ſunt ſibi.* E verſ. 16. ſeqq. ad codicem Morum ſub titulo Fratrum referatur: *Magna ſæpe inter fratres naturæ, ingeniorum, voluptatum, morum & ſtudiorum eſt disſimilitudo*, ut fratres illi Micio & Demea: de quibus Cic. in Catone & Horat. lib. 2. Epiſt. ult. Ex v. 16. ad codicem Morum referatur titulus *Urbani* & *Ruſtici*: *Vita urbana clementes & placidos facit, ruſtica duros & incultos.* Ex v. 19. ad titulum *Parſimoniæ* referatur: *Parce vivere & laborare virtutis eſt; ſed ſi id ſemper fiat, reprehenſione non caret.* E. v. 24. ad cod. Mor. ſub tit. Parentes: *Ut amentur à filiis parentes, amabiles ſunto.* Ex v. 25. ad eundem titulum referatur: *Parentes filiis dent neceſſaria, quod eſt liberalitatis: prætermittant delicta tolerabilia, quod eſt lenitatis.* Ex v. 7. ad tit. Filiorum referatur: *Filii liberaliter educati candorem & animum apertum habent, dura educatio fraudulentos & ſimulatores facit.* Ex v. 28. ad eundem titulum referatur: *Liberi, qui patrem fallere audent, alios tanto magis fallent.* Ex v. 30. ad eundem titulum referatur: *Pudore & liberalitate rectius tenentur liberi, quàm metu.* Ex v. 33. ad eund. titul. *Filiorum delicta imputantur parentibus, ut quæ ex mala educatione orta.* Ex v. 35. 36. notetur *character parentum indulgentium*, qvi qvævis delicta filiorum qvodam colore excuſant. Ex v. 37. notetur hic *character hominis commodi*: Hominis commodi & elegantis eſt, non pertinaciter defendere ſententiam. Ex v. 8. notetur hic *character imperantium*: In imperiis, quæ amicitia adjunguntur, poteſt eſſe gravis & laudabilis diſciplina. Ex v. 39. ad eundem titulum Imperantium referatur: *Nulla violenta imperia diuturna.* Ex v. 40. ad titulum Metus in codice Affectuum referatur, & qvidem ad tit. *Qui?*

Qui malo coactus officium facit, in metu eſt, & dum in metu eſt, bonus eſt; ubi metus ceſſat, ad ingenium redit. Nam ut Mimus ait: malus, ubi bonum ſe ſimulat, eſt peſſimus: & licet vi cogatur, tamen omnia ſimulatè & fraudulenter agit. Ex v. 43. ad affectum amoris & benevolentiæ, ſub tit. *Qui?* referri poteſt: *quos benevolentia nobis adjungimus, ultro & ex animo parent.* Ex v. 47. notetur character dominorum & patrum: *Domini per metum ſervos in obſequio retinent: parentes per amorem & gratiam.* Ex. v. 51. Notetur ad Cod. morum character hominum moroſorum: *moroſi ſemper ad jurgia proni ſunt,* ut Demea Terentianus. Ad titulum Liberorum referatur: *Liberi non emendantur jurgiis & verberibus.*

Hæc igitur ad exemplum ſint, ſi quis è reliquis ſimilia colligere velit, ac poſ-
27 ſunt eorum colligi infinita. * Nam Comœdia, Satyra, Hiſtoria, perpetuum
qvaſi theatrum exhibent actionum in vita civili. Hiſtoria recenſet res verè geſtas;
Comœdia argumentum vel verum, vel fictum, velut rem geſtam in theatrum produ-
cit: ſatyra malas hominum actiones, quæ adverſus bonos mores inſtitutæ ſunt, qua-
ſi per ludum jocumque reprehendit. In his plus latet characteris virtutum, vitiorum,
officiorum, quam in omnibus Philoſophiæ Moralis præceptis. Omnis ex his ars no-
ſcendi homines, cum iis converſandi, exſculpitur, quam cum præſupponat Orator
(Scire enim debet ille, cum quibus ſibi agendum) longè felicius pleniusque, quam è
28 Chryſippo & Crantore, ſibi philoſophiam practicam formabit. * Qvod cum
probe noſſet Vir ſummi judicii & πολιτικώτατος GROTIUS, Terentii fabulas legens,
cum eam ob cauſam reprehenderetur ab aliquo, qvaſi rem ſe indignam faceret, re-
29 ſpondit illi: *alia legimus in his pueri, alia viri.* * Ipſe LUTHERUS noſter,
ut refert in præfatione libelli de Synonymia Terentii *Baſilius Faber*, tanta voluptate
Terentii fabulas evolvit, ut a negotiis vacuus duorum menſium ſpatio bis percurrerit
integrum exemplar, atque in ejus lectione deprehenſus dixit: *perſpicere ſe demum fa-*
30 *miliari Terentii lectione, quid artificii in eo autore ineſſet.* * Ne fabulas quidem
ipſas hic excipimus, eſtque eo in genere Phædri Fabulis nihil elegantius. Ut enim
ex hiſtoria elucet typus rei geſtæ, atque ex illo typo characteres hominum, vel virtu-
tum, vel vitiorum: ita è fabula velut qvodam ſimulachro ficto rei gerendæ, ut geſtæ,
31 typus & character proponitur. * In animo habebat NATHAN CHYTRÆUS, omnes
Terentii Comœdias, notatis morum & affectuum characteriſmis in lucem edere. Qvi
profecto labor fuiſſet longè utiliſſimus: ſed ſolam ille fabulam Adelphos ſpeciminis
loco edidit, unde & nos ſupra nonnullos canones excerpſimus. Memini fuiſſe, qui
pro Thematibus in Latinam linguam vertendis diſcipulis ſermones Germanicos propo-
ſuere, perpetuo contextu è Comœdiis Plauti & Terentii, eorumque characteribus
formatos, inſigni cum juventutis fructu.

32 Ut Codex Morum, ita *Codex affectuum* qvoqve inſtituendus eſt. Argumen-
ta enim Pathetica pro movendo auditore inſerenda ſunt Orationibus omnibus, præci-
puè iis, quæ in ſingulari aliquo affectu verſantur. Doctrinam hanc de Affectibus ple-
niſſime tractavit *Ariſtot. Rhetor. 2. à cap. 1. ad 11.* Ubi legendus eſt diligentiſſimus ejus
Commen-

Commentator Schraderus. * Diſponendus itaqve hic eſt liber ſecundum affe- 33
ctus, qvi titulos generaliſſimos repræſentant. Sub ſingulis affectibus ſpeciales tituli ponantur. 1. *Qvi?* 2. *Ob qvæ.* 3. *Adverſus qvos.* Adjici his qvartus titulus poteſt: *Character.* Primum enim noſcendus eſt affectus ex charactere ſuo. Secundo cognoſci debet, qvi ſoleant in tales affectus eſſe proni, ut ſciamus, qvibus perſonis qvos affectus tribuamus, vel ex noſtro, vel ex aliorum ingenio. Tertio, qvibus de cauſis. Hinc patet, qvo in loco Orator enthymematibus affectuoſis uti debeat. Nam e.g. ſi iram provocet contemtus, conſtat ex illa cauſa, hoc affectu utendum eſſe. Qvarto, erga qvos affectus tales induamus, ut ſciat Orator, an enthymematibus talibus uti poſſit apud ſuos auditores, an ſint illi homines, qvi iſtis enthymematibus moveri poſſint. Ubi in ſubſidium ſumi poteſt codex morum: alii enim aliis pro conditione fortunæ & munerum in hos illosve affectus ſunt proniores. Poſſunt & in his affectibus plures numerari, qvos omiſit Ariſtoteles & recenſet Schraderus *Comment. in cap.* 1. *lib.* 2. *p.* 207. * e. g. Si qvis titulum velit facere; *Ira*, ſubjiciat primum 34
characteres hos, 1. qvod ſit inſaniæ qvædam ſpecies. 2. Affectionum peſſima. 3. Dulcis. 4. Vehemens. 5. Loqvax. 6. Maledica. 7. Præceps. 8. Rabioſa in omnes. 9. Inimica rationis, & inops conſilii. 10. Fluctuabunda. 11. Occultari neſcia. 12. Sui immemor. 13. Decoris oblita. 14. Monentibus refractaria. 15. In ſe ipſam ſæviens. 16. Cum vi externa conjuncta. Sub his titulis ſpecialibus ponantur ſententiæ, ſimilitudines, emblemata, adagia, exempla, omniaqve, qvæ characterem illum illuſtrant, ut poſuit hic nonnulla *Magirus* in *Polymnemone.* Hinc ſeqvitur titulus: *qvi ſoleant iraſci.* Recenſentur apud Ariſtotelem non pauci ex illo numero. Illa axiomata pro titulis ponantur, & ſubjiciantur illis axiomatibus ſententiæ breves præcipue & argutæ, qvales occurrunt in *P. Mimi* Gnomis, & iis, qvas collegit *Gruterus.* Novi etiam poſſunt canones adjici, vel ex ſolis illis collectaneis Magiri: nam canones illi Ariſtotelici generaliores ſunt, qvibus plera ſpecialia poſſunt ſubjungi. Ita iraſcuntur facile homines felices, & in autoritate poſiti, potentes, molles, ſenes, infantes, feminæ, ebrii, eruditi, occupati, inſani iraſcuntur omnibus. Hinc ſubnectenda eſt claſſis illa: qvibus de cauſis? in his princeps eſt primo contemptus, ad qvam pleræqve etjam cauſæ referri poſſunt. Secundo inimicitia, qvæ referri etiam ad priorem poteſt. Tertia claſſis: qvibus iraſci ſoleamus, multos habet canones, & qvidem viginti apud Ariſtotelem; qvibus addi plures poſſunt: & in hac claſſe ſimul involvuntur cauſæ ſpeciales. Suppleri hic etiam ex Magiro nonnulla poſſunt: contrarii qvoqve canones non in hac ſolum claſſe, ſed in aliis ponuntur. Ita ad claſſem cauſæ referri debet, iraſci nos non debere ob res leviculas & in poteſtate noſtra non poſitas, ex claſſe tertia, rebus mutis & irrationalibus nos non debere irraſci, non potentioribus, non furioſis, non tam perſonis, qvam ipſis vitiis, imo ipſi iræ, hoſtibus publicis, qvalis ira fortitudinis comes eſt. * Conferri poſſunt, qvi de affectibus ſcripſerunt, *Chambræus* in libro Gallice ſcripto *de Characteribus paſſionum animi*, *Carteſius*, *Williſius* 35
& *Vinc. Placcii* elegantiſſimum Compendium *de affectibus* in *Acceſſionibus ejus* Rhetori-

 tori-

36 toricis. * Quarto *Codex Exemplorum* inſtituendus eſt: Magnam enim exempla
vim habent in Oratione. Exempla autem illa plenius proponi debent, quam in vul-
garibus Locorum Communium libris.

37 Inter Oratoria Excerpta etiam illa numerari debent, quæ de Dialogis & Epi-
ſtolis inſtituuntur. In quibus etſi ſimplicior dictio eſt, cultu tamen & illa ſuo non
deſtituitur. Quod ad *Dialogos* attinet, præcipuum hic eſt connectendi methodus,
quæ conſiſtit in formulis mutuæ ſermocinationis, quales colligi debent è Comicis &
Dialogorum Scriptoribus. Ideoque tales formularum tituli concinnandi ſunt, quales
neminem hactenus concepiſſe memini. In animo quidem habuit *Starckius*: nam in
appendice Formularium Epiſtolarum promiſit tales formularum Locos Communes;
qui vero in lucem hactenus non prodiere. Solus ille titulorum ſyllabus, quanquam
mancus & imperfectus, libello ejus de Stylo ſubjunctus eſt; ſub quibus formulæ dia-
logiſticæ è Dialogis Ciceronis, è Plauti & Terentii Comœdiis, item aliis quibusdam
recentioribus, qui Dialogos ſcripſere, colligi poſſunt. Ita felicior erit Dialogo-
rum concinnatio, de quorum conficiendorum ratione *Carolus Sigonius* ſingulari li-
bro egit.

38 Dialogos excipiunt *Epiſtolæ*, in quibus dictio ſimplicior eſt; etſi in his nonnun-
quam pro re nata ſtylus exaltari poteſt, ſi ad viros illuſtres ſcribamus, & argumentum
39 epiſtolæ ita efflagitet, ut in Dedicatoriis, Gratulatoriis. * Collectanea in his du-
plicis generis formari poſſunt, materialia ſcilicet & formalia. Debent itaque ſub titu-
lis Generum Epiſtolicorum, ut Petitoriarum, Suaſoriarum, Adhortatoriarum &c. colligi
ex Autoribus argumenta, ſuper quibus tales Epiſtolæ ſcriptæ ſunt: qualia Collectanea ex
Epiſtolis Ciceronianis jam tum inſtituit Buchnerus; quibus tamen nos jungere poſſu-
40 mus alias ex bonis autoribus, tam veteribus, quam recentioribus Epiſtolis. * Sub-
jicere etiam poſſumus Collectanea argumentorum & Enthymematum, quæ in ſingulis
Epiſtolis, tum Ciceronis, tum aliorum adhibentur, ita tamen, ut per indicem tantum
excerpamus. Qva in re viam præivit Melchior Junius *in Scholis Rhetoricis* de con-
ficiendis Epiſtolis; qui liber magni ad Epiſtolas contexendas uſus eſt. Si enim e. g.
Conſolatoriam ſcripturus es, invenies illic omnia argumenta, quæ in hoc genere uſur-
pari poſſunt, collecta; notatis ſemper locis, ubi illa in Ciceronis Epiſtolis occurrunt.
Ita ſcripturus Epiſtolam, & ſimili argumento uſurus ex tot Enthymematum exemplis,
unum idemque ſenſu exprimentibus, facile imitationis beneficio tua quodammodo
omnia propones, amputando, ampliando, condenſando, prout commodum tibi videbi-
tur. Atque ita primum ego informari juvenes in epiſtolicis exercitiis velim, ubi pri-
41 ma Rhetorices tirocinia poſuere. * Neque ex ſolo Cicerone talia Collectanea
inſtitui poſſunt, ſed ex aliis etiam Scriptoribus, tum veteribus, tum recentioribus, tam
Latinis, quam Exoticis. Nam & in Gallica & Italica lingua ſunt Autores, omnibus
ad eloquentiam deliciis inſtructi: & in his Collectaneis non tantum ad verba, ſed &
ad ſenſus reſpicimus.

42 *Materialibus Collectaneis* ſubjicienda ſunt *Formalia*. Sub iſtis autem com-
prehen-

prehendo omne illud, quod ad formulas pertinet: qvod præcipuum pene in Epiſtola eſt, adeo ut interdum ſolæ formulæ literas abſolvant, ſi ſint Salutatoriæ, neqve in certo aliqvo genere verſentur. Et illæ qvidem formulæ vel ad nexum partium in Epiſtolis referendæ, ut ſunt formulæ Exordiendi, Connectendi, Transeundi ab argumento ad argumentum, & ſimiles; vel habent in ſe argumenta Ethica & Pathetica, qvibus præcipua illa & Logica argumenta qvaſi inveſtire ſolemus. Eorum Collectaneorum rationem accuratam inſtituit STARCKIUS *in Theſauro ſuo Epiſtolarum;* ubi omne illud, qvod ad formulas pertinet, ſub certis ſuis titulis generalibus & ſpecialibus repoſitum eſt. Qvibus etiam aliqvi tituli addi poſſunt, qvi forte in Epiſtolis occurrunt, ſed pauci illi erunt: nam ſatis uberem ille apparatum ſuppeditavit. * Formulas tamen longe 43
plures vel ſolus Cicero ſuppeditabit: nam multas Starckius prætervidit. E recentioribus Scriptoribus, qvi caſtam ſatis Latinitatem ſervant, ut Manutio, Paleario, Bunello, Bruto, Balzaco, aliisqve Autoribus, etiam Gallicis, longe plura colligi poſſunt.
* Poſſunt & addi, qvæ Rupertus in Mercurio ſuo Epiſtolari è Scaligero, Caſaubono, 44
Wouwerio aliisqve collegit, etſi illa non ſunt cum prioribus comparanda: nitidior enim in illis dictio Latina eſt. Qvanqvam & hic non tam ſemper ad dictionem, qvam ad ſenſus & argumenta reſpicere ſolemus. Verum cum illæ Epiſtolæ pleræqve ſint familiares, ac dictione utantur faceta, acuta, qva delectantur inprimis eruditi, cum judicio formulis illis uti qvis debet. * Collegit & ERASMUS ROTERODA- 45
MUS in libro *de ratione ſcribendarum Epiſtolarum* ſub ſingulis generibus qvasdam ſylvas, ut vocat, formularum & exemplorum; ſed pauca, & ſine ordine, nec memoratis autoribus. * HENR. STEPHANI in *Diſſertatione de variis generibus Epiſtolarum* 46
Ciceronis, qvædam etiam de formulis cujuslibet generis notavit; ſed, ut mos fert ejus, confuſa ſunt omnia. Legi tamen poſſunt, qvæ affert. Σύγκρισιν enim qvandam inſtituit inter formulas Ciceronis, & Ciceronianas cum Ovidianis confert, e. g. in argumento conſolatorio ex libris Triſtium. * Clarckii Formulæ epiſtolares 47
parum bonæ frugis habent, ac multæ illarum neſcio qvibus è lacunis hauſtæ.

Atqve hæc de Excerptis Oratoriis dicta ſunto. * Vellem exirent tandem 48
in publicum, qvæ Schraderus, J. P. Titius, & Schönslederus promiſerunt de Excerptis rerum! Ita plenior luculentiorqve illi rei cura impendi poſſet, & oratoria etiam Excerpta lucem hinc aliqvam acciperent. Schraderianus liber de Excerptis editioni, ut audio, paratus eſt. Titii poſthuma promiſit Patre dignus filius Fridericus Daniel Titius. De Schönsledero vix qvicqvam ſperandum exiſtimo.

CAP. X.
DE EXCERPTIS POETICIS.

§. 1. *Apparatus poëticus ab Oratorio diverſus.* 2. *Latinitas Poëtica.* 3. *Lexicon Translatorum poëticorum colligendum.* 4. *Cui index rerum ſubjiciendus.* 5. *Metaphoras tales collegit Petrus ab Arca Baudoza.* 6. *Ariſtotelis & Fr. Robortelli,* 7. *it.*

it. Sturmii 8. Baldæi, 9. Buchneri de Metaphoris poëticis Teſtimonia. 10. Riccii opus de locutionibus poëticis incendio periit. 11. Rivolæ Sylva Translatorum Poëticorum. 12. Dieterici λεξίδιον poëticum. 13. Latini ejusmodi lexici idea promittitur. 14. Henrici Schævii Lexicon Statianum ac univerſale poëticum ad Mythologiam morte ejus periit. 15 è lexico iſto Statiano exemplum de Hercule adducitur. 16. Phraſeologiam poëticam qui ſcripſerint. 17. Formularum Poëticarum collectanea 18. Ornamentorum, Comparationum, Exemplorum ſylloge. 19. Excerpta Idolographica & Proſopographica. 20. 21. de his qui ſcripſerint. 22. Idolographia veterum. 23. Topographiæ poëticæ. 24. Collectanea quæ Poëtis cum Rhetoribus communia. 25. Indices rerum à Poëtis laudatarum, vituperatarum & deſcriptarum. 26. Farnabii index poëticus. 27. Ab iconologiis & topographiis differunt deſcriptiones minores. 28. 35. In generibus tribus cauſarum differunt Rhetorum enthymemata à poëticis, quoad modum proponendi. 29. 34. Orationum & Figurarum poëticarum collectio, inprimis morum & affectuum, 30. in quibus exprimendis Virgilius artifex eſt, poſtque eum Ovidius. 31. Poëtæ oratorum etiam apparatu uti poſſunt. 32. Exemplum è Virgilio. 33. 35. plura exempla habet Laurent. le Brun. in eloquentia ſua poëtica. 36. Loci Communes Inventionum. 37. qua ratione illi concinnandi. 38, Eorum utilitas. 39. Hyle inventionum poëticarum noſtra. 40. Artificiorum à numero & periodis, callentiſſimus Virgilius. 41. qui artes illas notarint. 42. Connexionum Sylloge inſtituenda. 43. Deckenii obſervationes Poëticæ laudantur, 44. & recenſentur. 45. quænam in illis deſiderentur. 46. Sejugatio, figura illuſtris. 47. Vechneri libellus de figuris commendatur.

1 UT in oratione ſoluta opus eſt apparatu qvodam, ita qvoqve in Carmine. Nam & hic verborum, ſententiarum, amplificationum, ornamentorum, Excerpta
2 facienda ſunt. A verbis itaqve poëticis incipiendum eſt. * Habent Carmina ſuam, ut ita dicam, peculiarem linguam, imo & Grammaticam: occurrunt hic verba, phraſes, conſtructiones, figuræ, nullo modo Oratori uſurpandæ. Qvare recte fecit *Jacobus Maſenius*, qvi in *Palæſtra ſua lib.* 2. *c.* 12. ſingularem diſſertationem poſuit de Syntaxi phraſeos poëticæ ejusqve copia, qvi eo de argumento legendus eſt. Videantur & *Fr. Robortellus in libro de artificio dicendi cap. de poëtico ſerm. diſput.* 1. Ceterum verba qvædam & voces in ſe ſpectatæ, ſunt poëticæ, ſolisqve Poëtis relinqvendæ, qvod facilè obſervabis, ſi Carmen aliqvod in proſam convertas. Eſt & alia membrorum & periodi ſtructura, etſi præcepta tamen ſtructu-
3 ræ Oratoriæ pro fundamento habeat. * Deinde Translata ſunt peculiaria, in qvibus colligendis magna opera inſumenda eſt Poëſeos cultori. Confici itaqve Lexicon aliqvod poteſt, & verba ſecundum ordinem Alphabeti locari, qvibus omnes illæ Metaphoræ poëticæ, qvarum pleræqve ſunt κατ' ἐνέργειαν, per qvas ἐμψυχία qvæ-
4 dam ſive animatio rei paratur, colligantur. * Ubi Lexicon tale perfectum eſt, poteſt

poteſt illi ſubjici index rerum, de quibus dicuntur talia vel Epitheta vel prædicata.
Theſaurum habebis, ſi ex omnibus Poëtis tale Opus collegeris. * Qvasdam Me- 5
taphorarum poëticarum, ſed paucas, collegit *Petrus ab Area Baudoza in ſuis Poëticæ
Elocutionis Formulis, quæ editæ ſunt Lugd. Anno* 1590. *in* 12. & ante illud tempus ſub
nomine *Fundani.* Verum non ille ordo eſt, ut legenti ſtatim occurrat. * Hujus 6
noſtri conſilii multos magnosque autores habemus. Ac primo qvidem ipſe Ariſto-
teles libro de Poëtica prolixè oſtendit, qvis Translatorum uſus: quod exemplis ele-
gantibus in Commentario ſuo declarat *Fr. Robortellus p.* 262. 263. inter alia è Cicero-
nis libro *de Orat.* 3. locum adducens, qvi improbat eorum exercitationem, qvi Ennii
narrationem conabantur aliis verbis exprimere. Cum enim ille optima verba transla-
ta occupaſſet, illi deterioribus exprimebant. Qvare obſervat Robortellus; ſi quis
Virgilii verſum lib. 4. Æneid. *Vulnus alit venis & cœco carpitur igni*, propriis verbis
expreſſerit ita: *Affectionem amoris interiorem paulatim auget, & occulto conſumitur
amore:* totam languere ac humilem fieri orationem. * Sturmius in libro de lin- 7
guæ Latinæ reſolvendæ ratione, optimus in hac re magiſter, ita cap. 4. *Poëtæ habent
raras quasdam metaphoras, differentes ab Oratorum metaphoris: Cujus diſcriminis
ignoratio facit ſcriptores noſtri temporis impuros. Qui putat, quamvis metaphoram
apud quemvis ſcriptorem eſſe bonam, is errat, & nunquam purè ſcribet. Oportet ora-
torias ſeparare à poëticis: Oratores habent metaphoras quaſi nativas quasdam; Poë-
tæ ſuas etiam quasdam nativas habent, ſed ſunt contra naturam Oratorum.* Teſtis
eſt *Erythræus Pinac. II. n.* 14. de Maffejo nitidiſſimo Scriptore: omnia Latina verba
collegiſſe, ac pro ratione temporum, qvibus inventa vel uſu recepta eſſent, diſtribuiſſe,
tum quæque verba hiſtoricis, quæ poëtis, qvæqve oratoribus eſſent aptiora, notaſſe.
* *Baldæus*, Poëta ingenioſiſſimus Germanus, in elegantiſſima illa *Diſſertatione ſua de* 8
*Studio Poëtico: ſunt varii loqvendi modi. Qvi cuiqve carminis generi conveniant,
naſuti ſtatim odorantur. Aliter rem Hiſtoricus vel Orator effert, aliter Poëta, in ipſa
poëſi aliter Elegiacus, aliter Satyricus, à ſe remoti invicem plerumqve non tam ſono
diſtantium verborum, qvam ſtructura totius artificii & fluctuantis ſpiritus, qvi molem
agitans ſenſa vitamqve inſinuat.* Et in eadem diſſertatione Horatium multa verba in
Satyris uſurpare ait, qvæ in Lyricis nunqvam poſiturus erat. * De Metaphoris 9
Poëticis earumqve diſcrimine & abuſu legendus etiam *Buchnerus libro de Commut.
dic. rat. cap.* 2. *ſect.* 5. §. 13. * Eam latinitatis poëticæ rationem ſingulari libro 10
oſtendere voluit *Bartholomæus Riccius*, vir doctiſſimus, bene de eloqventia meritus.
Nam in præfatione iſtius libri, qvem *Apparatum Latinæ Locutionis* inſcribit, à ſe
perfectum illud fuiſſe opus teſtatur, qvod ipſi incendio periit. * Translatorum 11
Poëticorum in Italica lingua Collectanea, *Proſpero Mandoſio* in Bibliotheca Romana
teſte p. 173. molitus eſt *Clemens Rivola*: cum hoc enim elogio recenſet: *la Selva de
Translati Poetici opera aſſai voluminoſa & nobile.* Sed morte præventus abſolvere non
potuit. * Vidit qvoqve ſeparandum à ſermone ſoluto Poëtiſmum, etiam in 12
Græca lingua *Johannes Cunradus Dietericus*, qvi in *Specillo Chreſtomatiæ Græcæ*, ubi
multa

multa ut de Græca lingua, ita de omni didactica præclara habentur, λεξίδιον poë-
13 ticum Græcum ſe daturum promittit. * Nos, qvoniam in Latina lingua nemo
hactenus fuit, qvi hanc operam in ſe ſuſceperit, ideam alicujus Lexici, qvo translata
poëtica contineantur, huic capiti ſubjiciemus. Qvæ veſtigia ſi & alii ſeqvantur, no-
ſtra rudimenta perfecturi, non male de re literaria merebuntur.

14 Non inutilis etiam hic labor eſt, imo vero ad Poëtarum explicationem & uſum
in epithetis & periphraſibus vehementer commendandus, ſi qvis omnia, qvæ occur-
runt in Poëtis Mythologica, Proſopographica, nomina Heroum, Deorum, urbium,
regionum, patronymica, epitheta, ſingulari Lexico ex omnibus poëtis formando
comprehendat. Id in animo habebat *Henricus Schævius*, meus qvondam Præceptor,
qvi ipſe tale Lexicon Statianum congeſſerat, editioni jam tum cum Paraphraſi Statia-
na paratum, niſi immatura viri mors hoc conſilium abrupiſſet. E ceteris qvoqve
Poëtis, ubi diſcipulorum opera eodem modo Lexica congeſſiſſet, inter qvos mihi Se-
neca Tragœdiæ obtigerant, tandem univerſale aliqvod Lexicon poëticum edere in
animo habebat. Qvanti hoc uſus foret, ii intelligunt, qvi in illis ſæpe hærent, cum
15 Poëtas explicant. * Superſunt mihi Statiani iſtius Lexici qvædam laciniæ, un-
de in exemplum, qvæ de Hercule illinc habentur, adducam. Numeri adjecti verſus
notant, qvi citra librorum diſtinctionem à capite ad calcem per omnia Statii opera
numerati ſunt. Primum habet Hiſtorica. 2. Periphraſes. 3. Denominata.

HERCULES *filius Jovis, ex Alcmena uxore Amphitruonis; unde & Amphii tryoniades dicitur, factorum magnitudine celeberrimus.* 6709. 6888. *Juno illi infeſta varia pericula concinnavit* 146. 1611. *Uſa eſt miniſterio Euryſthei Regis Argivorum, qvi fatale jus in ipſum habuit.* 1587. *Numerantur præcipuè duodecim ejus labores,* 915. *In cunis duos ſerpentes à Junone immiſſos exanimavit.* 840. 1612. *Leonem Nemeæum jugulavit & ejus exuviis pro veſte uſus eſt.* 2827. 4262. *Aprum* Erymantium *occidit,* 10178. *Poma Heſperidum à vigili Dracone aſſervata reportavit,* 1723. *Hydram Lernæam interfecit,* 1594. *Diomedem* crudelem *Thraciæ Regem equis ſuis laniandum objecit,* 1595. *Buſyridem cruentum Ægypti Regem ad aras mactavit,* 1596. *Clavam, arcum & ſagittas graviſſimas geſtat,* 1615. 1599. *A Molorcho beneficè hoſpitio exceptus fuit,* 1593. *In monte Oetâ ſe combuſſit, & Deus factus eſt,* 1571. *Apud Tirynthios cultus eſt. Hinc dicitur Tirynthius,* 1565. 1689. *Colitur & in Nemea Sylva, item Tiburi & apud Argivos paſſim* 1587. *Templum ei reparavit Pollius, quod prolixe deſcribitur à verſ.* 1565. *Fuit frater Bacchi,* 1605. *Amavit Hylam puerum,* 647. *Cum Age Nympha Arcadica concubuit,* 1604. *Theſbii quinquaginta filias omnes eadem nocte conſtupravit,* 1607. *Columnas ſuas erexit ad fretum Gaditanum, quod inde Herculeum dicitur,* 1747. 2596. *Hercules epitrapezius, effigies ejus ſub poculo collocata prolixe deſcribitur à v.* 2770. *Hinc vocantur Herculei labores* 146. *Herculeus alumnus, i. e. Hylas* 647. *Herculei Hortatus* 1678. *Herculea gymnas,* 6168. *Herculeus Pæan,* 6219. *Herculeæ vires* 8139. *Herculea moles,* 8497. *Herculei lacerti,* 8551. *Herculeus Hæmon* 9902. *Herculeæ noctes, i. e. Trinox, quam Jupiter ejus generationi inſumpſit* 8795. *Ternox Herculea* 13102. *Herculea*

lea mater, i. e. Alcmena 12179. *Herculeus Agylleus* 11351. 1368. *Herculeæ ſagittæ*, 11365.
Herculei nepotes 13545.

Patet ex his, nihil eſſe hoc labore utilius. Plerumqve enim in illis Poëtarum 15
locis hæremus, neqve ſenſus illorum ſatis percipimus. Talia inprimis apud Statium
multa occurrunt, & apud alios Poëtas. E. g. *Geticus Maritus, pro Vulcano: Geticus
Vates pro Orpheo: Geticum plectrum pro ejusdem Orphei lyrâ: Getica ornus pro arbo-
ribus per ejus lyram commotis: Getici amores, i.e. Orithyæ, qvam Boreas rapuit ab
Ilyſſo, Thraciæ fluvio. Geticæ volucres, i.e. Philomela & Progne. Arcadicus galerus,
i. e. pileus Mercurii, qvi Arcas eſt. Actææ faces, i. e. qvæ in ſacris Cereris vel Palladis
præferuntur. Actæi imbres, i. e. feraces. Auſonia toga, i. e. pacatus Italiæ ſtatus. Cen-
taurica ſemina de Eqvis. Cilicum ver, i. e. odores ſuaviſſimi. Coryciæ comæ, i.e. cro-
cus. Cyclopum labores, pro validis & firmis. Cyniphii campi, i. e. Africani. Cyr-
rhæus hiatus, i. e. antra & umbræ Parnaſſi. Dananeius Augur, i. e. Amphiaraus Argi-
vus. Danacius volucer, i. e. Perſeus, Biſthonius enſis, propter Martem, qvi ibi templum
habebat* &c. Qvæ ſi omnia in unum volumen ex omnibus poëtis collecta ſint, ma-
gnum hinc ad rem poëticam commodum eſſet: ſed nunc forte nemo hunc laborem
ſuſcepturus eſt. * Phraſeologiam poëticam non inepte concinnavit *Nomeſſeus* in 16
Parnaſſo ſuo Poëtico, adductis integris Poëtarum locis. Conciſas & excerptas phra-
ſes ac periphraſes dedit *Bacherius* in *Flaviſſis Poëticis*, aliqvoties recuſis. Qvi liber
ideo utiliſſimus eſt, qvod nominum propriorum, gentium & regionum, comparatio-
num Indices peculiares ſubjiciantur. Omnia ſunt ex probatis autoribus deſumpta,
locis etiam nonnunqvam additis; cum *Weinrichius in Ærario ſuo* pleraqve è lacunis
hauriat recentiorum Poëtarum.

Ut nominum & phraſium, ita & Formularum ac Sententiarum Collectanea 17
inſtitui poſſunt, qvarum uſus maximus eſt in integris carminibus, qvæ in aliqvam mo-
lem excreſcunt. Nam qvemadmodum in Epiſtolis *Joh. Starckius* ſingulares qvasdam
Formulas collegit, easdem etiam daturus in Oratoriis: ita & in Poëticis illa dari
poſſunt, ac promiſerat qvoqve ipſe Starckius. Attendendum hic eſt ſedulo in carmi-
num, præcipue Virgilianorum, lectione, qvibus formulis membris membra connectat,
à narratione ad narrationem tranſiens. Exiguum earum typum exhibuit *Georg. Fa-
bricius lib. 2. de Re Poëtica.* Poſſunt & nonnullæ formulæ Epiſtolares Starckio no-
tatæ, etiam & in Poëticis habere locum, qvarum exemplum habemus in Epiſtolis Heroi-
dum Ovidii, abſoluto omnis elegantiæ Romanæ Opere. Tales e. g. ſunt. *Non
poſſum eloqvi: ne longum faciam: ut verum fatear: ſemper, nunqvam, prius moriar:
exprobrare jactantiam: irriti conatus, irriti ſermones*, &c.

Huc referri etiam debent illa Collectanea Ornamentorum, qvæ in variis con- 18
ſiſtunt. 1. Comparationibus. Sunt enim Comparationes Poëtis, inprimis Heroicis
familiares, ac mirifice ornant carmen. Cum enim Poëta pictorem imitetur, qvi co-
loribus ſuis & luminibus ita rem ob oculos ſiſtit, ut vivam oculis obverſari credas:
ita Poëta comparationibus mirifice rem ornat. Harum collectio diligenter inſti-

tuenda eſt, non è Latinis Poëtis ſolum, ſed & Græcis, Italicis, Germanicis. Hic enim patet, qvam Poëta Poëtam imitetur. Virgilius Græcos; Virgilium ceteri imitati ſunt, & ita qvidem, ut, cum in ſimili re verſantur, tamen Virgilio maxime ſint diſſimiles. Harum comparationum librum integrum concinnatum edidit *Trognæſius Antv. Ann.* 1610. ubi ſub titulis rerum comparatarum Comparationes ipſas congeſſit; qvæ multis augeri modis poſſent. Exigua Comparationum exempla dedit *Georg. Fabricius.* Indices talium Comparationum breviores habet *Maſenius in Palæſtra* ſua, & *Bacherius in Flaviſſis.* Infinitus talium numerus congeri poteſt, magno futurus uſui, ſi non integris comparationibus inſtituendis, ſaltem in exaltanda per metaphoram phraſi. Metaphora enim eſt comparatio contracta; & comparatio metaphora per ſuos ſimilitudinis terminos explicata. Qvod de Comparationibus dixi, idem in exemplorum collectione faciendum. Illis enim Poëtæ freqventer utuntur, fabuloſis tamen potius & fictis, qvam veris. Eorum Indicem dedit Maſenius in Palæſtra: uberiora Collectanea Raviſius in officina, ſed Poëticæ Illuſtrationes his addendæ ſunt. Id enim præcipue qværitur. Nam apud Maſenium & Raviſium nuda tantum exempla ſine expreſſione poëtica recenſentur. De Comparationibus Poëticis videatur *Buchnerus de Com. dic. rat. lib.* 2. *c.* 8.

19 Pertinent huc qvoqve Loci Communes idolographici & proſopographici. Solent enim Poëtæ, uti jam dixi, pictores imitari, ideoqve virtutes & vitia ut perſonas introducunt, vel certis qvibusdam rebus, vel perſonis, orationem affingunt; qvæ propterea diligenter notanda ſunt, ut habeamus exemplum, ad qvod noſtra inventa exigamus. Habemus idolographias Furiarum, Invidiæ, Somni, Muſarum, Virtutum, qvas
20 paſſim apud Poëtas reperias. * Singularem de his idolographiis librum ſcripſit CÆSAR RIPA, qvi pene in omnes linguas converſus eſt, & nunc qvoqve in linguam Germanicam. Verum tamen ejus libri autorem *Jan. Nicius Erythræus* nominat *Johannem Zaratinum Caſtellivium*, Pinacoth. I. n. 27. Prodiit epitome qvædam Germanica ſub titulo *Iconologiæ Poëticæ.* Multa qvoqve illius libri tranſtulit *Harsdörfferus* in libro Germanico de arte poëticâ titulo *Infundibuli* edito, part. 2. & 3. ſub ti-
21 tulis rerum, qvas deſcribit Phraſibus Poëticis. * Poſt Cæſarem Ripam alioſqve totum illud negotium idolopœias ad artis leges examinavit MASENIUS *in Speculo imaginum veritatis occultæ*, qvo in libro fontes monſtravit, ex qvibus variarum rerum idolopœiæ deducendæ. Notavit qvoqve errores in arte idolographica à *Cæſare Ripa*,
22 *Boccho* aliiſqve commiſſos. * Veterum idolographica ex hieroglyphicis PIERIUS VALERIANUS collegit, cui primæ hic deferendæ, ut qvi antiqvitatis interiora rimatus
23 eſt. Sed & Maſenius, qvæ huc pertinent, ex hoc excerpſit. * Referri etiam hic poſſunt fictæ Topographiæ, qvæ paſſim apud Poëtas inveniuntur, qvalis eſt e. g. apud Ovid. *Regia Solis, regia Somni, Invidiæ, apud Joh. Secundum Regia reginæ pecuniæ.*

24 Vidimus Collectanea, qvæ ad poëma ſcribendum per ſe pertinent: ſub-
25 jicimus illis Collectanea, qvæ ipſis cum Rhetoribus ſunt communia. * Qvoniam

niam itaqve res vel laudantur, vel vituperantur, vel ſuadentur, vel diſſuadentur, vel accuſantur, vel defenduntur, vel ſimpliciter tantum deſcribuntur; ideoqve ſub titulis materiarum notari poteſt, qvicqvid apud omnes generis Poëtas Græcos, Latinos, Gallos, Germanos &c. inveneris; ſed per indicem tantum: non enim ſuaſerim, ut exſcribas. * Sciagraphiam talium Locorum Communium dedit FARNABIUS *in* 26
Indice Poëtico; ſed tenuis tantum ille labor eſt, ac augeri multis modis poteſt. Summa enim ille tantum veſtigia legit, & vaga lectione qvædam obſervavit. Exempla talia collegit *Laurentius le Brun in Eloquentia ſua Poëtica lib.* 7. ubi de characteribus Epidicticis. * Ab his tamen ſejungendæ ſunt Deſcriptiones minores, qvando 27
paucis verſibus vel rem aliqvam, vel tempus, vel locum deſcribimus. Hæc enim potius referenda ſunt ad Phraſeologica. In his Deſcriptionibus ut multus eſt Virgilius, ita & parcus. Nam duobus vel tribus verſibus, ſed verbis emphaticis, omnia abſolvit. Legi poteſt de genio Deſcriptionum Virgilianarum *Buſſiers in præfatione Scanderbegi ſui.* *Qvæ ad genus Deliberativum & Judiciale pertinent oratiunculæ, con- 28
ſultationes, exprobrationes, qverelæ, & ſimilia, etſi eadem habeant Rhetorum enthymemata, tamen ſeorſim ea poni conſultum eſt. Habent enim Poëtæ, qvo differant ab Oratoribus proponendi modo. Tales oratiunculæ, epiſtolæ, freqventes occurrunt apud Virgilium reliqvosqve Poëtas Epicos, Ovidium in Epiſtolis Heroïdum. Nam Satyricos aliorſum remitto, qvod plane in alio poëmatis genere verſantur. Etſi enim eorum argumenta vel in genere Demonſtrativo, qvatenus vituperium continent; vel Judiciali, qvatenus aliqvid accuſant, verſantur; alia tamen verſandi ratio eſt. Satyricus enim genius ridendo magis verum dicit, qvam ſeria oratione. Ideoqve & phraſis Satyricorum ſejungenda eſt à reliqva phraſi poëtica: qvemadmodum nec Comica phraſis omnis in ſeriâ oratione poteſt adhiberi. Diſtinguendæ enim ſunt perſonæ, res & tempora. * Qvemadmodum apud Oratores, ita & apud 29
Poëtas morum & affectuum Collectanea ſunt inſtituenda. Cum enim omnis poëſeos vis in imitatione actionum conſiſtat, actiones verò vel mores vel affectus exprimant, utrumqve Poëtæ familiare eſſe debet. Sive enim Epicum carmen ſcribat, ſive Tragœdiam, ſive Elegiam, ſeu de bono aliqvo gratuletur, de malo dolorem teſtetur, Satyramve ſcribat, omni loco & tempore morum & affectum, ipſi ratio habenda eſt. Perpendendi itaqve canones Ariſtotelici, & horum ductu notandi ex Poetis ſub his titulis illi characteres morum & affectuum, qvi apud Poëtas occurrunt. * Vel ſolus 30
Virgilius mirus in iis artifex uberrimam eorum meſſem dat. Si qvis enim inter Poëtas enthymematicus eſt, Virgilius eſt, qvi ſummâ ratione & judicio ſcribit omnia, in qvo mire vacillant ceteri Poëtæ. Ovidius poſt Virgilium ceteris omnibus præferendus eſt. Nam in Epiſtolis Heroidum, in libris Triſtium, mira eſt affectuum & morum repræſentatio, adeo ut nonnulli in eo damnent declamatorias argutias, qvod nimium immoretur argumento ſuo, & manum de tabula tollere neſciat, novis ſubinde argutiis, ultra qvam par eſt, rem ornans: qvâ in re nemo ſibi præter unum Virgilium temperat, qvi illam, qvæ in tacendo conſiſtit, eloqventiam optimè didicit. Non enim

plus dicit, qvàm debet, qvæ maxima omnis eloqventiæ virtus eſt. Ubertate tamen illa vehementer auribus blanditur Ovidius, & ſolet elegantia, etiam nimiâ, vel doctis interdum placere. Affectuum certe & morum tanta apud illum copia eſt, ut locupletare præ ceteris locos noſtros poſſit. Cetera qvoqve Enthymemata, qvæ in Locis qvibuscunqve Rhetoricis ad bonum & malum pertinent, etiam hîc notari poſſunt & debent. Verſantur enim carmina in omnibus cauſarum generibus, & qvoniam illa vel bonum vel malum pro fine habent, ſive qvod laudetur, ſive vituperetur, ſive ſuadeatur, ſive diſſuadetur, ſeu accuſetur, ſeu defendatur, eadem argumenta hic obtinebunt. Id tantum notandum, qvâ ratione ab Oratore hic Poëta differat, & qvomodo ille Enthymemata ſua proponat.

31 Etiam ex Oratoribus qvædam in ſuum uſum transferre Poëtæ poſſunt. Ut à Poëtis ſpiritus ſublimitatem & affectus ſumunt Oratores, atqve ideo illis poëtas commendant Grammatici, certe Qvintilianus initium omnis inſtitutionis puerilis à poëtis ſumendum ſuadet; Ita poëtæ etiam ab Oratoribus multa mutuari poſſunt, atqve debere illud facere judicat *Vavaſſor libro de Epigr. cap.* 14. *p.* 159. à Qvintiliani ſententiâ, ſed
32 ſine cauſâ alienior. * *Nicolaus Borbonius, præclarus Virgilii imitator, dicere ſolitus fuit, ſummo ſibi uſui ſemper fuiſſe in ſcribendis verſibus Ciceronem. Quod mihi tum profecto* (inqvit) *mirum dictu ac ferme incredibile viſum eſſet, niſi meminiſſem adoleſcentem me, ac potius puerum, deprehendiſſe non pauca, quæ Virgilius de Cicerone ſumpſiſſet. Atque hoc ipſum longo poſt intervallo animadverti obſervatum à Macrobio, & proditum ſcriptis etiam tunc, cum nihil eſſet neceſſe. Quippe cum ageret de iis, quæ Virgilius prioribus ſurripuiſſet poëtis, non autem ſcriptoribus orationis ſolutæ.* Nec Tullio, inqvit, compilando, dummodo undiqve ornamenta ſibi conferret, abſtinuit. *Nam & ſententiam hanc,* o fama ingens, ingentior armis, *eſſe Tullii totam vult, neque falſo vult: & verſum hunc,* Proximus huic, longo ſed proximus intervallo, *conceptum totidem verbis à Tullio antea, & ex ejus de Claris Oratoribus libro depromptum. Nuda iſta & unica vox Virgiliana,* recubans, *nonne minus eſt aliquid minusque poëtam ac poëſin redolens, quam Tullianum illud,* Epicuri philoſophia, qvæ in hortulis qvieſcat ſuis, recubans molliter & delicate? *Dicitur ſine dubio à Cicerone multo nitidius ac lætius,* platanus ad opacandum locum patulis diffuſa ramis, *qvam à Virgilio,* patulæ fagi tegmen, *ad umbraculum ſignificandum profertur. Nec video, qvamobrem plurima ejusdem Oratoris ab agitato mari, à ventis, à procellis, à turbinibus petita, ulli cedant tempeſtati Virgilianæ. Et alia ſexcenta ſunt, ex quibus planum fiat, quantum quoque modo adjuvent inter ſe orationis utriusque ſcriptoribus: Itaque ſibi mutuas operas tradant, ut utiles ſint poëtæ Oratoribus, poëtis Oratores neceſſarii.*

33 Hæc ſi diligenter notaverimus, in imitando deinde erimus promptiores. Huic fini inſerviunt Loci illi Communes, qvos in *Eloquentia ſua Poëtica* propoſuit Laur. *le* Brun, qvi farraginem exemplorum dedit è Locis Dialecticis declaratorum. Enthymematum vero oratoriorum nihil hîc apparet, qvorum in ratiocinando uſus præcipue conſiſtit, ut illorum in amplificando. De Affectibus idem *lib.* 6. *Eloq. Poët. part.*

1. exempla propoſuit. Etiam Ethopœiæ & Pathopœiæ, orationes ſcilicet, quæ apud Poëtas occurrunt, ut Didonis morituræ apud Virgilium & ſimiles huc pertinent. * Huic fini etiam inſerviet figurarum poëticarum Collectio, inprimis affectuoſa- 34
rum, quæ mirifice poëma ornant. Cum enim etiam apud Oratores figuræ Orationem quaſi vivificent, multo magis in Carmine facient; ideoque & illarum, ut omnium metaphorarum frequentior hic uſus eſt. * Quoniam vero genius poëticus ab Ora- 35
torio diverſus eſt, ideoque expedit illas notaſſe, quæ ſingularem interdum carmini pariunt elegantiam. Suntque inter illas aliæ, quæ Epicum; aliæ, quæ Elegiacum carmen magis ornant, magnâ cum induſtriâ & delectu notandæ. Habent Lyrica carmina, Phaleuci, Anacreontes, Scazontes, quasdam ſibi peculiares, ut numeros, ita figuras, quæ ſingularem unicuique generi elegantiam circumponunt. Collegit quoque exempla figurarum *Laurentius le Brun part. 2. Eloq. Poët.*

Poſſunt & peculiares Loci Communes Inventionum inſtitui pro uſu noſtro 36
attemperandi, quibus illa Enthymemata, quæ in ſingulis occurrunt, ſubjici poſſunt, una cum argutiis reliquisque artificiis, quæ in illis apud Poëtas exemplis occurrunt. * Quoniam enim vulgò induſtria poëtica noſtra occupatur in Epithalamiis, Epice- 37
diis, Gratulationibus &c. ſcribendis, ſub talibus titulis colligi inventionum genera, e. g. in Demonſtrativo genere inter titulos generales erit *Epithalamium.* Sequantur ſub illo titulo ſpeciales ex circumſtantiis negotii evoluti. Ita ex circumſtantia perſonæ conficias titulos: *Epithalamium Theologi, JCti, Medici, Mathematici, Philoſophi, Mercatoris, &c.* Ex circumſtantia temporis: *Epithalamium in nuptias tempore æſtatis, veris, hiemis, autumni, nundinarum &c. celebratas.* Ceteræ circumſtantiæ alia aliaque ſuppeditabunt, uſui tibi in inventione futura. Nam breviora carmina non ſemper per integra Enthymemata procedunt, ſed argutâ aliquâ vel alluſione vel illatione abſolvuntur. Hæc etſi ingenium facilè per ſe præſtet in ingenioſis, tamen, ſi exempla multa collecta habueris, novæ ſemper cogitationes & inventiones ſub manu creſcent; quæ ita formandæ ſunt, ne exſcriptum carmen videatur, & facilè eſt novo aliquo colore rem incruſtare. Quicquid itaque apud Latinos, Germanos, Italos, Hiſpanos, eleganter excogitatum inveneris, his titulis accommodari poteſt. * Ac 38
incidunt interdum aliqua, quæ tu ipſe inventioni novæ accommodare poſſis, de quibus non cogitarunt Autores, quos legis. Præterea ex magna illa farragine, quæ uno intuitu tibi ob oculos ſiſtitur, facilè aliquid decerpes, quod ad rem præſentem faciat, vel varia miſcendo, vel nova ad eorum ſpeciem excogitando. Labor ille vehementer proderit illi, cujus in inveniendo phantaſia tardior eſt: ingenioſo vero novam dabit occaſionem ad rem & argumentum ſuum ornandum. * Ut hac etiam parte 39
juventuti lucem accendamus, ſubnectam huic capiti *cap. 12. Hylen aliquam inventionum*, ſed per indicem tantum è variis Poëtis meo ductu ab aliis congeſtam, quâ qui uti velit, Autores ipſos ad manum habere debet; ſi quis Autores ipſos non habet, per brevia lemmata ſummam inventionis exprimere poterit Compendioſum etiam illi erit, qui Autores ipſos habet, ſi forte perlegere integra Carmina nolit.

40 Solent Carminibus ſuæ eſſe à numeris Veneres & certa qvædam artificia, qvæ
mirificè ornant verſum; qvales apud Virgilium, mirum numeri poëtici obſervatorem,
freqventer occurrunt, e. g. cum verſus terminantur monoſyllabis, ut: *procumbit humi*
bos: naſcetur ridiculus mus. vel cum ſpondei multi adhibentur, ut: *media agmina*
circumſpexit: Illi inter ſeſe magna vi brachia tollunt. Aut cum Dactyli & Spondæi
ita miſcentur, ut rei naturam exprimant, ut cum de turri ruente ait: *Convellimus altis*
Sedibus impulimusque ea lapſa repente ruinam Cum ſonitu trahit. Talia infinita apud
Virgilium habentur, qvæ homo in iis non exercitatus contemnat, doctus vero & pru-
41 dens admiretur. * Ac ſunt, qvi magnam eorum farraginem notârunt, *Jacobus*
Pontanus Inſtit. Poëtic. lib. 2, c. 8. ſeqq. Joh. Jovianus Pontanus in Dialogo, qui in-
ſcribitur Actius. Jac. Ludovicus Strebæus in lib. de Electione verborum c. 9. & alibi.
Laur. le Brun in Eloq. Poët. lib. 4. Jul. Cæſ. Scaliger in Hypercritico ſuo omnibus pene
paginis; nonnunqvam etiam *Alex. Roſſæus in Virgilio ſuo Triumphante. Nic. Ery-*
thræus in Præliminaribus Virgilianis, cujus labores ceteros, qvos in Virgilium medi-
tatus eſt, lucem non adſpexiſſe dolendum eſt. Promiſit enim *Schema Patheticum*
Virgilianæ Poëſeos: Librum de alliteratione ſeu ſyllabarum alluſione; de qvibus Syl-
burgius in præfatione editionis Virgilianæ.

42 Connexiones poëticæ etiam hîc non ſunt prætermittendæ, qvæ Excerptis For-
mularum vel addi poſſunt, vel ab his ſejungi. Magnus earum connexionum uſus
eſt in prolixo carmine, ubi nihil magis interdum cruciat, qvam membris membra
connectere. Sunt autem Connexiones illæ vel membrorum majorum vel minorum:
fiunt vel per particulas, vel per formulas. Occurrunt illæ in ſingulis periodis, cum
cola colis junguntur.

43 Hæc ego ſcripſeram, cum ex Actis eruditorum Lipſienſibus innotuit de De-
ckenii *obſervationibus Poëticis* Antwerpiæ Ann. 1688. in lucem miſſis, (*b*) qvas pla-
ne ad guſtum meum eſſe ex ipſa argumentorum libri recenſione obſervavi. Qvare
cum nusqvam in officinis appareret liber ille fruſtrà à me qvæſitus, ad manus tandem
meas pervenit, ultro illum mittente, qvâ eſt humanitate, viro mihi amiciſſimo &
celeberrimo *Joachimo Fellero.* Statim ut inſpexi, gratiſſima fuit illa cogitationum
noſtrarum convenientia: videbam enim ab illo Autore plenius eſſe propoſita non-
nulla, qvæ ego dudum & mente deſignaveram, & diſcipulis meis privatâ informatio-
44 ne tradideram, & nunc his chartis notavi. * Parte prima congeſſit ea, qvæ ad
Amplificationem Poëticam pertinent, Diſtributiones, enumerationes, deſcriptiones,
egreſſiones, comparationes, inductiones, Synonyma, Periphraſes, Invocationes, nar-
rationes, Sermocinationes, Figuras, Fictiones, carminum artificia, ut Epithalamio-
rum, Genethliacorum &c. Sub qvibus ſingulis certa Inventionum lemmata ponit.
45 * Hæc qvanqvam optime comparata ſint omnia, confuſa tamen ornamenta rebus ipſis
&

(*b*) Johannis Dekeni, Jeſuitæ, *Obſervationes Poëticas*, *Exemplis illuſtratas*, Morhofius itidem, ad Exemplar Anni 1688. Antwerpienſe, triennio poſt, Anno ſcilicet Emortuali 1691. Kilonii *in 8vo*, adjecta Præfatione ſua, curavit recudi.

& τῷ ἐνθυμηματικῷ & ad generalem amplificationis Poëticæ titulum relata diſplicet. Pars ſecunda proponit characteres Affectuum, ſatis qvidem copioſe, qvæ tamen multis augeri modis poſſint: qvod ſi enim ſolos Ovidii Triſtium libros percurras, longe plures ex eo ſolo Triſtitiæ characteres ego nolim notavi, qvam notavit Deckenius. Nullos qvoqve morum characteres obſervavi, qvi omnino characteribus affectuum jungendi ſunt. Parte tertia ea proponit, qvæ delectabile reddunt poëma, acuminum fontes, in qvibus ducem Maſenium habuit. Parte qvartâ Ornamenta poëtica complectitur, in his numerat figuras, qvarum exempla adducit, ſed inſignes qvasdam omiſit, inter qvas eſt *Sejugatio*, nemini, qvod ſciam, qvam *Danieli Vechnero* in libello de Figuris notata. * Eſt vero illuſtris illa & maximè conſpicua, ut in 46
Ovidiano illo:

Demophoon ventis & vela & verba dediſti:
Vela qveror reditu, verba carere fide.

Ita nos in qvodam carmine:

Fulmina ſic agiles ſervant, ſic flumina, motus:
Fluctibus hæc, flammis illa vibrata ſuis.

Illuſtria qvoqve ejus exempla è Ciceronis Orationibus notavit Vechnerus. Refert qvoqve ad ornamenta formulas & particulas poëticas ad certos titulos redactas; qvi utiliſſimus omnino labor eſt, tum & modos loqvendi ſingulares & alia nonnulla. Hunc ego libellum omnibus, qvi artis poëticæ ſtudio ducuntur, præ ceteris omnibus commendo, & ut pluribus uſui eſſe poſſit, recudi velim.

CAP. XI.

IDEA LEXICI POETICI PRO TRANSLATIS.

Promiſſa cap. præced. §. 13.

A

1. ACcendere. *Infandum* accendere *bellum*, Virgilius Æneid. 12. Idem lib. 7. *belloqve animos* accendit *agreſtes*. Id. lib. 8. *qvos juſtus in hoſtem Fert dolor, & meritâ* accendit *Mezentius irâ*. Id lib. 10. *Nunc prece nunc dictis virtutem* accendit *amaris*. *Sol dicitur* accendere *diem*, Claud. de Conſulatu Mallii. *Ante vetant, qvam maturis* accenderit *annis Ignibus*, accenderit, i. e. accenſus fuerit. Gratius Cyneget.

2. Acclinis. Claud. in Probin. Conſulat. *arbore fultus* acclines *humeros*, *vid. Barth. ibi in Commentar.*

3. Acclinatus. Statius. 4. Sylvar. 4. *occidit horror Æqvoris & terris maria* acclinata *qvieſcunt*.

4. Adorare. Sarbievius lib. 1. od. 3. *de ramis arborum dicit. Pangææ gaudent brachia frondium Longe tetendiſſe, & procul obvios Currus* adorare.

5. Advena. Claud. 6. Conſ. Honor. *Certis ubi legibus* advena *Nereus Æſtuat: loqvitur*

qvitur de maris fluxu & refluxu prope oſtium fluvii.

6. Ædificare corpora *de ſaltatoribus & funambulis.* Claud. Conſul. Mallii, *qvi ſeſe jaculantur in auras.* Corporaqve ædificant *celeri creſcentia nexus.*

7. Æmulus. Claud. 6. Conſ. Honor. *littora lunaribus* æmula *damnis i. e. ad motum lunæ fluxum & refluxum maris patientia.* Æmulus *orbis dicitur Luna ratione Solis.* Claud. Conſ. Probini. *Cum fratre retruſo* Æmulus *adverſis flagraverit ignibus orbis.*

8. Æs vetuſtum, *i. e. imagines majorum.* Claud. Probin. Conſ. *licet* ære vetuſto *Floreat.*

9. Afflare, afflari *de tenui halitu dicitur.* Virgil. *de homine defuncto:* afflatus *vicino ſole refugit.* Stat. l. 9. Theb. *de fulmine: Fulminis haud citius radiis* afflata *cupreſſus Combibit infeſtas &c.* Idem *de odore: Ogygii ſi qvando* afflavit *Iachii Dulcis odor.* Claud. 1. de Raptu Proſerp. afflataqve *curru ſidera Tænario.*

10. Allabi *pro accedere.* Virg. 6. Æneid. 2. *Et tandem Euboicis Cumarum* allabitur *oris.*

11. Alterna *Tethys, i. e. fluens & refluens.* Claud. 3. Conſ. Hon. *Tethyos* alternæ *refluas calcavit arenas.*

12. Ambitioſus. Ambitioſa *colus, qvæ intertexto auro fila trahit, dicitur* Claud. 4. Conſ. Hon. *Qvæ tantum potuit digitis mollire rigorem* Ambitioſa *colus.* Inc. *nimis* ambitioſa *rubeti progenies. i. e. roſa.*

13. Amare. Horat. I. od. 25. *Janua limen* amat.

14. Amicare *pro connectere.* Sarbiev. I, od. 4. *Et ſuper collo tyrias* amicet *Fibula lanas.*

15. Anguſtare *pro cingere.* Stat. l. 4. *Rabidi cum colla minantia monſtri angeret & tumidos animam* anguſtaret *in artus.* Id. l. 12. *At procul ingenti Neptuneus Agmina Theſeus* Anguſtat *clypeo.* Claud. 6. Conſ. Hon. *viridiqve* anguſtat *Iaſpide pectus.* Id. Conſ. Probin. *qvâ fine ſub uno* Anguſtant *aditum curvis anfractibus Alpes.*

16. Anhelus. Silius Ital. *turbinem* anhelum *vocat.* Claud. R. Proſ. *Vorticibus Phlegeton perluſtrat* anhelis.

17. Animoſus *de velis dicitur.* Sarb. I. od. 4. *Et repentinis* animoſa *trudunt Carbaſa ventis. Ita pilam, vel turbinem agitatum* animoſum *dixeris.*

18. Animæ *pro ipſis hominibus inprimis heroibus apud Poëtas uſurpantur. Ita* animæ *mori dicuntur, vel interfici. vid.* Barth. comm. in 1. Theb. v. 660.

19. Animari. Claud. Nupt. honor. *Mavortia ſigna rubeſcunt Floribus & ſubitis* animantur *frondibus haſtæ.*

20. Ariſta *pro anno.* Virgil. *poſt aliqvot mea regna videns mirabor* Ariſtas Claud. 4. Conſ. Hon. *nec dum decimas emenſus* ariſtas *Aggrederis metuenda viris.*

21. Armare *pro munire, inſtruere, addere.* Virgil. lib. 9. Æneid. *Ungere tela manu ferrumqve* armare *veneno.* Id. lib. 10. *Vulnera dirigere & calamos* armare *veneno.* Claud. lib. 1. de Rapt. Proſ. *ceu turbine rauco Cum gravis* armatur *Boreas Ibid. Coge tuis* armata *dolis.* Id 3. Rapt. *cui fundit ab antris Æolus* armatas *hyemes.* Id 6. Conſ. Hon. *Chaldæa mago ſeu carmina ritu* Armavere *Deos.* Id. Conſ. Probin. *pulcherqve ſevero* Armatur *terrore pudor.* Venant. lib. 1. de vita Martini: armant *flamina flammas.* Nos *alicubi: lento Zephyros* armare *veneno.*

22. As-

22. Aſſiduus. Aſſidui honores, *i. e. non interrupti altero alterum velut adſidente.* Claud. Conſ. Mall. *Tam celer* aſſiduos *explevit curſus honores.*

23. Attonitus. Claud. in Conſ. Mal. Attonitas *ſermo qui duceret aures.* Senec. Herc. Fur. *Illum populi favor* attonitum *Fluctusque magis mobile vulgus Aurâ tumidum volvit inani.* Attonitum ignem *vocat* Martialis, *qvo Scævola urebat manum*, lib. 8. Epigr. 33. attonito *regnat in igne manus.*

24. Audax. *Remi* audaces. Claud. 3. Conſ. Hon. audax *mamma de habitu Heroidum ad prælia euntium.* Claud. Conſ. Probin. Audacem *retegit mammam.*

25. Audire *pro obſequi, de rebus inanimatis.* Virg. Georg. 1. *non* audit *currus habenas.* Ovid. Metamorph. V. *de mille ſagittis Unam ſepoſuit, ſed quâ nec acutior ulla, Nec minus incerta eſt, nec quæ magis* audiat *arcum. Hinc ſurdos arcus Stat. vocat. l.* 10. *qui non obſequuntur* Claud. Conſ. Mall. *Deſidis aurigæ non* audit *verbera currus.*

26. Aura. Virgil. l. 6. *Diſcolor unde auri per ramos* aura *refulſit.*

27. Aureus *pro pulcher.* Horat. Od. 5. l. 1. *Qui nunc te fruitur credulus* aureâ, *i. e. pulchrâ.*

28. Auritæ *dicuntur arbores Orphei teſtudinem ſecutæ*, Horat. l. 1. od. 12.

29. Aurora *pro populis auroræ.* Claud. Stilic. 1. *totam pater undique ſecum Moverat* Auroram.

B.

30. B*Landus* pro eo, qvod non nocet. *Claud. Rapt. P.* 1. *blandique* leones Summiſere jubar. *Id.* 4. *Conſ. Hon.* fulvamqve impune pererrans Ægidia tractaſti *blandos* interritus angues. *Ibid.* irent *blandæ* ſub vincula tigres. *Id. Conſ. Probin. blando* teſtetur gaudia fluctu. *Sidonius*: Lambebant teneros incendia *blanda* capillos.

C.

31. C*Alcare. Claud.* 3. *Conſ. Hon.* Tethyos alternæ refluas *calcavit* arenas. *Id.* 6. *Conſ. Hon.* heu terra ſiniſtris Auguriis *calcata* mihi. *Ibid.* patulum proſpectans Narnia campum Regali *calcatur* eqvo. *Idem. Conſ. Mall.* de excelſo monte; & rauca tonitrua *calcat.*

32. *Calcatus. Claud.* 6. *Conſ. Hon.* Meqve minabatur *calcato* obſidere vallo.

33. *Cataphracta* Poma vocat *Cowleus* nuces caſtaneas.

34. *Celare.* Sol *celare* diem & promere dicitur. Horat. Alme Sol curru nitido diem qvi promis & *celas* aliusqve & idem Naſceris.

35. *Cervix* pro forti & elato animo. *Claud. Nupt. Honor.* petulans *alta cervice* juvenca. *Id. in Rufin.* 1. Cumqve fide pietas altâ *cervice* vagantur. *De Tauro Stat.* 2. *Theb. cervixque* recepto Sanguine magna redit.

36. *Circumflexus*, i. e. in ſe rediens. *Claud.* 6. *Conſ. Honor. Circumflexa* rapit centenus ſecula Conſul.

37. *Circumfluus*, i. e. vehementer abundans. *Catullus*: Et ille nunc ſuperbus & *circumfluens* Perambulabit omnium cubilia. *Claud. Conſ. Probin.* mens *circumflua* luxu.

38. *Citius*, i. e. ante *Hor. l.* 13. Supremâ *citius* ſolvet amor die, i. e. ante diem ſupremam.

39. *Clemens Claud.* 3. *Conſ. Hon.* Veneris *clementes* pervolat auras. *Clementem* olivum

clivum vocat, qui molliter elatus *Rapin. de Hort. lib.* 3. Ipſe reclinato *clementis* ab aggere clivi Ordinibus longis lapſuros digere fontes.

40. *Cognatus. Stat.* I. *Theb.* Unde graves iræ *cognata* in mœnia Baccho. *Ibid.* nec enim velocius ullas Itque reditque vias *cognataque* tartara mavult.

41. *Collum* rebus inanimatis applicatum. *Claud.* 6. *Conſ. Honor. Colla* triumphati proculcat Honorius Iſtri.

42. *Colligere. Claud.* 3. *Conſ. Honor.* gentesque remotas *Colligit* auroræ, i. e. peregrinatur in Oriente.

43. *Combibere. Stat.* Fulminis haud aliter radiis afflata cupreſſus *Combibit* ingeſtas & ſtirpe & vertice flammas. *Claud.* 6, *Conſ. Hon.* veſtis radiato murice ſolem *Combibit.*

44. *Comere. Claud.* 6. *Conſ. Hon.* veſtesque & cingula *comit* Sæpe manu. *Petr. Maur. Hymn. in B. Bened.* Sancta te *compſit* puerum ſenectus.

45. *Concolor* effoſſo auro dicitur Foſſor Metallicus. *Stat.* Pallidus foſſor redit erutoque *concolor* auro. *Sil. Ital.* effoſſo *concolor* auro.

46. *Confeſſus. Claud.* 6. *Conſ. Hon.* vultusque palam *confeſſa* coruſcos. *Claud. Conſ. Mall.* Lene fluit Nilus, ſed cunctis amnibus exſtat Utilior, nullas *confeſſus* murmure vires.

47. *Conſcius* de rebus inanimatis. *Claud. Conſ. Probin. conſcia* tunc ſonuit rupes, ſcil. ad adventum Deæ. *Lucan. Lib.* I. Et gens ſi qua jacet naſcenti *conſcia* Nilo.

48. *Conſumere Stat.* I. *Theb.* Spes anxia mentem extrahit & longo *conſumit* gaudia voto. *Id.* 2. *Theb.* in abſentem *conſumit* prælia fratrem, i. e. animo meditatur pugnas nil profuturas. *Claud. Conſ. Mall. Conſumant* totos ſpectacula montes.

49. *Contemnere, Claud.* 4. *Conſ. Hon.* de Equo Caſtoris Cyllaro. Serviretque tuis *contempto* Caſtore frenis Cyllarus.

50. *Convenire. Claud.* 6. *Conſ. Hon.* Tua te benefacta morantem *conveniunt.*

51. *Copia oris*, i. e. eloquentia *Claud. Conſ. Mall.* Et tantas *oris copia* vincit opes. *Copia narium Horat.* pro odoribus.

52. *Coquere* pro fovere. *Stat.* 2. *Theb.* trucem ſecreta *coquebat* Invidiam.

53. *Cor longævum* pro prudentia. *Claud. Conſ. Probin.* Ignea longævo frenatur *corde* juventus.

54. *Coronare* pro cingere. *Stat.* 2. *Theb.* clausâque nemus ſtatione *coronant. Virg. lib.* 9. Objiciunt equites ſeſe ad divortia nota Hinc atque hinc, omnemque aditum cuſtode *coronant. Sarbiev. l.* I. *od.* 3. laurigeris tibi thyrſis *coronatus* Cytheron.

55. *Cornu* pro quavis copiâ interdum à Poëtis uſurpari ſolet. *Stat.* 2. *Theb.* de ſomno dicit, illos *cornu* perfuderat omni. ſed & *cornu* peculiariter ſomno adtributum, vid. Barth. ibi in Comm.

56. *Crinis* pro ſiderum radiis. *Claud.* 4. *Conſ. Hon.* Stella *crine* retuſo languida.

57. *Crudus*, i. e. immaturus, recens. *Horat. lib.* 3. *od.* II. Nuptiarum expers & adhuc protervo *Cruda* marito. *Stat.* 2. *Theb.* Et ſi *crudus* amor. *Claud.* 3. *Conſ. Hon.* Et *crudâ* teneras exercuit indole vires.

58. *Culpa* pro amiſſione virginitatis ap. *Stat* 2. *Theb.* primæque modeſtia *culpæ* Confundit vultus. *Virgil. de Didone.* Huic uni forſan poteram ſuccumbere *culpæ.*

59. *Cun-*

59. *Cunctari* ſigna cœleſtia dicuntur illi, qvi magno tenetur deſiderio. *Stat.* 1. *Theb.* Longum ſignis *cunctantibus* annum Stare gemit.

60. *Currere* de rubore ſenſim genas inficiente, *Virgil.* 12. *Æn. v.* 65. cui plurimus ignem Subjecit rubor, & calefacta per ora *cucurrit. Id. Æn.* 5. *v.* 250. Victori chlamydem auratam, qvam plurima circum Purpura Mæandro duplici Melibœa *cucurrit, Ovid. Ep.* 5. *Heroid. v.* 37. gelidusqve *cucurrit*, Ut mihi narraſti, dura per oſſa tremor. *Stat.* τὸ ambire per currere exponit: ſed falſa *cucurrit* Infula per crines.

D.

61. D*Amnum* pro decremento *Lunæ*, *Claud.* 6. *Conſ. Honor.* nudataqve littora fluctu Deſerit Oceani lunaribus æmula *damnis*. *Hor. IV. od.* 7. *Damna* tamen celeres reparant cœleſtia lunæ.

62. *Damnari* dicitur Luna eclipſin patiens. *Claud. de Conſ. Mall.* quæ linea Phœben *Damnet* & excluſo pallentem fratre relinquat.

63. *Decentior* aër, i. e. magis ſerenus. *Claud.* 6. *Conſ. Honor.* Ipſe favens votis ſolitoque *decentior* aër.

64. *Decreſcere* dicitur locus ex viſu recedens in itinere. Totaque *decreſcit* refugo Trinacria viſu.

65. *Dedocere & dediſcere. Hor. l.* 2. *od.* 2. numero beatorum Eximit virtus populumque falſis *Dedocet* uti Vocibus vid. Docere. *Stat.* 2. *Theb.* moneo regnorum gaudia temet *Dedoceas. Lucan. lib.* 1. longoque togæ tranquillior uſu *Dedidicit* jam pace ducem. *Sulpit. Lupercus:* ſævaque *dediſcet* prælia torvus aper. *Claud. præfat. de R. P.* Cordaqve languentem *dedidicere* metum.

66. *Dedignatus, vid. Indignatus.*

67. *Deprenſus*, *deprendi*, Voces uſitatæ Poëtis in re nauticâ. *Lucret. lib.* 6. Et qvæcunqve in eo tum ſunt *deprenſa* tumultu Navigia. *Virgil. Æn. IV. Deprenſis* olim ſtatio fideliſſima nautis & *lib.* 5. Argolicoqve mari *deprenſus*. *Catull.* minuta magno *Deprenſa* navis in mari veſaniente vento. *Stat.* 1. *Theb.* Ac velut hyberno *deprenſus* navita pontio.

68. *Deprendere*, eſt rem obſcuram detegere *Claud.* 3. *Conſ. Hon.* arcanos Nili *deprendite* fontes.

69. *Deſcendere* pro decreſcere. *Stat.* 1. *Theb.* de Bobus: Ardua nodoſos cervix *deſcendit* in armos. Ita *nos in Amorib. Cymbr.* de Oloribus: Ardua qveis patulas cervix *deſcendit* in alas.

70. *Deſidere* dicuntur campi, cum avis evolat. Ita de Ganymede ab aqvilâ rapto *Stat.* 1. *Theb.* Gargara *deſidunt* ſurgenti & Troja recedit.

71. *Deſpumare. Claud. Conſ. Probin.* qvantas per Lydia culta *deſpumat* rutilas dives Pactolus arenas.

72. *Detergere*, i. e. purificare *Claud. Conſ. Mall.* de Juſtitia: tu prima hominem ſylveſtribus antris Elicis, & fœdo *detergis* ſecula victu.

73. *Deterſus. Claud.* 6. *Conſ. Hon.* Principis & Solis radiis *deterſa* removit Nubila.

74. *Devexior dies*, i. e. occaſus *Cl. de Conſ. Mall.* qvodcunqve rubeſcit Occaſu, qvodcunqve dies *devexior* ambit.

75. *Dies* varie uſurpatur *Statio*, qvæ tamen omnia imitanda non ſuaſerim. Ita 1. *Theb.* eſt Sacra *dies* animi, pro con-

conſcientia: *projicere diem*, i. e. oculos eruere: longumque in ſecula digne Promeriture *diem*, i. e. ævum, & lib. I. *Sylv.* ſtabit dum terra polusque, Dum Romana *dies*. *Id. lib.* I. *Theb.* effuſa ſub omni Terra atque unda *die*, i. e. ſub ortu, meridie & occaſu. *Id.* 2. *Theb.* ſqualentem *diem* dicit pro tempeſtate peſtifera. *In Eloq. Poët. Brun. part.* I. *p.* 204. de flore protuberante: reſerato captat amicum Ore *diem*.

76. *Diffundere* pro hilarem facere. *Ovid. lib.* 4. *Met.* generoſi munere Bacchi *Diffudere* animos. *Stat.* 2. *Th. diffuderat* Argos Exſpectata dies. *Stat. l.* 4. *Sylv.* ſacro *diffuſus* nectare vultus Dux Superum.

77. *Diſcriminare*. *Claud. Conſ. Prob.* nodus, qui ſublevat enſem Album puniceo pectus *diſcriminat* oſtro.

78. *Diſcere*. *Virg. Diſcit* mentiri lana colores. Ap. Græcos diſcere pro ſolere ponitur, ut in illo Empedoclis verſu Αἶψα δὲ θνητὰ φύοντο τὰ πρὶν μάθον ἀθάνατ' εἶναι. Hic τὸ μάθον poſitum pro εἰώθεισαν. Et ſtatim facta ſunt mortalia, quæ didicerant eſſe (i. e. erant, vel *ſolebant* eſſe) immortalia. vid. Caſaubon in Athen. lib. 10. c. 6. p. 452. n. 30.

79. *Ditare* de fluvio dictum *Claud. de Conſ. Mall.* Maria quæ famulus *ditavit* Hydaſpes *Id.* 3. *Conſ. Honor.* quas *ditat* Orontes.

80. *Diteſcere*. *Claud. Conſ. Mall.* de arenâ gladiatoriâ: largo *diteſcat* arena ſanguine.

81. *Docere* pro permittere, *Claud.* 3. *de Raptu:* Inſolitisque *docet* galeam miteſcere ſertis. Ita & vox *jubet* uſurpatur. *Id* 3. *Conſ. Honor.* ſubmiſſus adorat Eridanus blandosque *jubet* miteſcere fluctus.

82. *Doctus* Epitheton omnibus rebus Muſicis applicatur. *Claud. Conſ. Mall. docti* riſerunt floribus amnes, i. e. Muſarum. Ita *docti* montes, laurus &c. *Claud. Conſ. Probin.* & pollice *docto* jam parat auratas trabeas.

83. *Doloſus*. Ignes ſuppoſiti cineri *doloſo*, *Hor. lib.* II. *c. od.* I.

84. *Domare*. *Stat.* 2. *Theb.* de Thracibus ait: lacte novo *domuiſſe* cruorem. In eundum ſenſum indomitum vinum dicitur. *Lucan. lib.* 10. *indomitum* Meroë cogens ſpumare Falernum. *Id. ibid.* Fortunam virtute *domas*. *Id. Sylv. lib.* 2. *cap.* 4. qui pectore magno ſpemque metumque *domas*. *Id.* I. *Theb. perdomitam* ſaxo Cererem vocat panem. *Claud. Conſ. Probin.* Virtutibus ille Fortunam *domuit*.

85. *Dubitandum* lumen pro caliginoſo. *Rutilius*: Sic *dubitanda* ſolet gracili vaneſcere cornu Defeſſisque oculis Luna reperta latet. *Claud.* 4. *Conſ. Hon.* Viſa etiam Stella die *dubitanda* nihil nec crine retuſo Languida. *Dubii* flatus vel venti, *Claud.* Incertam Lunam vocat *Virgil. Æn.* 6. Lucem malignam *ibid.*

86. *Ducere* vox de Fatis proprie uſurpari videtur. Ita Jupiter ap. *Stat.* I. *Theb.* certo reliqua ordine *ducam*. *Ibid.* ævo *ducente*, i. e. implente oracula.

87. *Dulcis*. Genæ *dulces Claud. Conſ. Prob.* dicuntur pulchræ, juveniles *Hor.* *Dulce* ridentem Lalagen amabo *Dulce* canentem. Epithethon *dulcis* non Elegiacis tantum poëtis, ſed omnibus commune, de qvo Balzac. Enthretien: 36. p. 352. & 353.

E.

88. E*Brius amnis* de fonte artificiali vini *Claud. Conſ. Probin.* jam profluat

fluat *ebrius amnis* Mutatis in vina vadis. *Ebria veſtigia* dicuntur hominum ebriorum *Claud. Ebria* Mæonio fulcit veſtigia thyrſo.

89. *Ebur* pro lyrâ *Claud.* Pollice feſtino nobile duxit *ebur.* Pro ædilitio honore *Hor. l. Ep. 6. v. 53.* eripietque curule, Cui volet, importunus *ebur*, Buchn. p. 77.

90. *Edomitus.* Tua per *edomitos* ut Salamandra focos. *Saut. Ann. Sacr. Poët. part. 2. p. 33.*

91. Effeminare, pro deterius, mollius aliqvid reddere. *Claud. I. in Eutrop.* de Eunucho Eutropo: trabeata per urbes Oſtentatur anus titulumqve *effeminat* anni.

92. *Emeritus* Phœbus pro occidente. *Stat. I. Theb. Emeriti* confinia Phœbi, i.e. plaga occidentalis. *Biderman. Epigr. III, 79.* de foco perpetuo lucente: & nusquam *emerito* ligna parata foco. *Ego in Epigr. in Conjug. Vetulæ & juvenis.* Illam fulcire *emeriti* pedes recuſant.

93. *Equitare* de Ventis. *Hor. l. 4. Od. 4.* Per Siculas *equitavit* undas. Vid. Voſſ. Inſt. Orat. lib. 4. p. 107. audax illa translatio, cui extra lyricum carmen ego locum dare nolim.

94. *Errare* de auroræ radiis *Claud. de R. P. II. Errantes* ludunt per cærula flammæ.

95. *Evinctus Virg. Eclog. 7.* Puniceo ſtabis ſuras *evincto* cothurno. *Id lib. 5. Æn.* Puniceis ibant *evincti* tempora tæniis. *Ibid.* Conſeqvitur viridi Mneſtheus *evinctus* olivâ. *Id.* Ipſe caput tonſæ ramis *evinctus* olivæ. *Stat. Theb. I.* famulumque *evincta* pudicâ Fronde manus. *Claud. Stil. I.* roſeisque *evincta* coronis Certantes Aſiæ tædas Europa levaret. Unde patet, familiare id Poëtis verbum eâ in re eſſe.

96. *Exarmare. Boët. I. Conſ. c. 4. Exarmaveris* impotentis iram.

97. *Exaſperare*, i.e. opus cælatum facere. *Cl. 3. Conſ. Hon.* Brontes innumeris *exaſperat* ægida ſignis.

98. *Exclamare* pro ſonitum edere. *Juven. Sat. 6. v. 421.* Dominæ femur *exclamare* coëgit. Sed hæc audax & Satyrica eſt metaphora.

99. *Excuſare* eleganter à Poëtis adhibetur. Ita de Nilo *Claud.* quod *excuſet* raros fœcundis fluctibus imbres *Stat. 2. Theb.* Virgineas libare comas primosque ſolebant *Excuſare* toros, dicit de puellis recens nuptis, qvæ Palladi comas libare ſolebant.

100. *Exertus:* epitheton eorum, qui ad pugnas parati ſunt. *Virgil. lib. II.* medias inter cædes exultat Amazon Unum *exerta* latus pugnæ. *Valer. Flacc. lib. 2.* Et Dolus & Rabies & Lethi major imago Viſa truces *exerta* manus. *Stat. I. Theb.* de pugnâ Polynicis & Tydei: tum vero erectus uterque *Exertare* humeros. *Claud. Conſ. Prob.* niveos *exerta* lacertos. *Prudentius:* nuda humeros, intonſa comas, *exerta* lacertos. *Sidonius:* ſederat *exerto* bellatrix pectore Roma. *Idem:* & *exertam* tetigerunt cornua mammam.

101. *Exſpuere. Senec. Troad. v. 1068.* ubi hanc anilis *exſpuam* lethi moram? reprehenditur hæc translatio à Buchn. de commut. dicendi Ratione pag. 42.

F.

102. F*Aber*, *Fabricator. Lucret.* Nam dolor & morbus lethi *fabricator* uterque eſt. Magis appoſitè Virgilius. qvam Lucret. *doli fabricator* Epeus. II. *Æn.*

103. *Famulus:* epitheton pro ſubjectus. *Claud.*

Claud. 3. *Conſ. Hon. famulis* Gangen palleſcere ripis. *Id.* 4. *Conſ. Hon.* Ipſe tibi *famulas* præberet Pegaſus alas. *Id. de Conſ. Mall.* & condita Pellæ Mænia, quæ *famulas* quondam ditavit Hydaſpes. *Conſ. Probin. Id.* Sic nobis Scythicus *famuletur* Araxes. *Id. Styl.* 1. Cum procerum juſſis *famulantia* cernimus arma.

104. *Fatigare Stat.* 2. *Theb.* Superos in vota *fatigant. Valer. Flacc.* mœſtaque *fatigat* Voce Jovem.

105. *Favere* de agro aptiore. *Claud. Conſ. Mall.* quæ gleba *faveret* Frugibus.

106. *Fax. Stat.* 1. *Ach. fax* vibrata medullis In vultus atque ora redit.

107. *Felix. Claud. Conſ. Mall.* Qvis *felix* oleæ tractus, i. e. magis aptus ad olearum proventum, *felicia* poma, i. e. mala aurea *Cowleus*: *felices* auræ, pro ſuavibus odoribus.

108. *Ferire*, de rebus variis. *Claud. Conſ. Probin.* immenſaque cornus in haſtam Porrigitur, tremuliſque *ferit* ſplendoribus Hebrum. vid. ictus, impulſus. *Id. Stilic.* 1. Cum ſemine jacto Terrigenæ galea matrem naſcente *ferirent*: loquitur de fratribus Cadmæis è terrâ prodeuntibus.

109. *Ferreus* pro torvo & rigido, applicatur rebus infernalibus quoque, ut Rex *ferrugineus Stat.* 1. *Theb.* de Furia, ſedet intus abactis *Ferrea* lux oculis: & de Cerbero 2. *Theb. Ferrea* tergemino domuiſſet lumina ſomno.

110. *Ferrugineus* epitheton rerum infernalium. Ita *Virgil.* Cymbam Charontis *ferrugineam* vocat. Ita *ferrugineam* frontem Strigi adſcribit *Stat.* 1. *Theb.* De infernali nemore. 2. *Theb. Stat.* Et *ferrugineum* nemus adſtupet. *Claudian.* de Ditis veſtimento: Tunc *ferrugineo* lacrymas deterſit amictu. Nox etiam & omne nocti concolor eo epitheto effertur. *Virg.* de Eclipſi Solis: cum caput obſcurâ nitidum *ferrugine* texit. *Ferrugineum* colorem Nonius *cæruleum* exponit. *Et Stat.* Pythonem *cæruleum* monſtrum vocat. 1. *Theb. Auſon. Epiſt.* 24. Livor, ubi ille tuus *ferrugineumque* venenum.

111. *Feſſus. Feſſa* viſcera vocat *Claudian.* quæ jam amplius ad partum idonea non ſunt, *de Rapt. Proſ. l.* 1. *Feſſaque* poſt primos hæſerunt viſcera partus.

112. *Fidus* de eo, quod non lædit. *Ita Claud. Conſ. Mall.* de igne joculari. *Fida* per innocuas errent incendia turres.

113. *Fidem ſervare* nivibus Ætna dicitur ap. *Claud. R. P.* 1. quod non ab ignibus ejus liquefieret: quare fumum *fidelem* vocat eodem reſpectu: fumoque *fideli* Lambit contiguas innoxia flamma pruinas. *Fideles venti* dicuntur, quod ſuſpiria deferant ad amicas. *Fidelis ager* etiam in proſa Ciceroni agnoſcitur, lib. 16. ad fam. epiſt. 17.

114. *Flagellare* de crinibus humeros motu pulſantibus, de ramorum colliſione.

115. *Flagrare. Flagrantes arenæ* dicuntur, quibus auri ramenta immiſcentur. *Cl.* 4. *Conſ. Hon.* Quis divitis algæ Germina *flagrantes* inter qvæſivit arenas?

116. *Florere* de lumine & de gemmis, quemadmodum de *floribus* ardere & incendi dicitur. *Stat.* 1. *Theb.* de atriis cœli: radiant majore ſereno Culmina & arcano *florentes* lumine poſtes. *Id. lib.* 2. arcano *florentes* igne ſmaragdi. *Lucret. Lib. IV.*

Lib. IV. Bina lucernarum *florentia* lumina flammis. *Stat.* 1. *Theb.* de genis pubeſcentibus: Æternum *florere* genas. De exercitu *Claud.* 3. *Conſ. Hon. Floret* criſtatis exercitus undique turmis. Alii legunt; fervet, quod mihi non adeo probatur. *Claud.* *Conſ. Probin.* Licet ære vetuſto *floreat,* i. e. imaginibus majorum. *Id.* 1. *Stilic.* & viridi *floreret* milite fulcus: loquitur de fratribus Cadmæis *Id. de Baccho.* crinali *florens* hedera: ita *nos* de infulatô, *floret* purpureâ caput tiarâ.

117. *Flos* de primâ lanugine. *Virgil. lib.* 7. *Æn.* Tum mihi prima genas veſtibat *flore* juventa. Ita Græci ἀπὸ τῦ ἄνθυς barbam nominant ἀνθορεῶνα. Sic à *Platone* dicti ἀνθῦντες ἐν ὥρᾳ, qui incipiunt pubertatem. Ita *Nonnus lib.* 25. ςάχον ἥβης *ſpicam* juventutis dixit. *Pacuv.* Nunc primum opacat *flore* lanugo genas, ubi *Flora* alii legunt, vide *Scal. in Feſt.* Sic *Claud.* 6. *Conſ. Hon.* Conſpicuas cum *flore* genas. *Ibid.* generum *florente* juventa. *Id.* *Conſ. Probin.* Ante genas dulces quam *flos* juvenilis inumbret. *Id.* 2. *Stilic.* purpureo primæ ſignatus *flore* juventæ. *Lucan. lib.* 6. Illa genæ *florem* primævo corpore vulſit. *Calpurnius Ecl.* 2. qvoties molliſſima tango Ora manu, primiqve ſequor veſtigia *floris*, i. e. lanuginis. *Sammonicus Serenus*: & gaudet rapto nudari *flore* pilorum.

Flores dicuntur abſolute ornamenta dicendi *Claud.* *Conſ. Mall.* Grajorum obſcuras Romanis *floribus* artes irradias. *Panegyrico in Serenam* Carmina dicit *flores*, quos neque frigoribus Boreas, nec Sirius urit Æſtibus, æterno ſed veris honore rubentes. Sidera dicuntur *flores*, & flores ſidera apud Poëtas. Ita *Manil.* Tunc conferta licet cœli fulgentia templa Cernere ſeminibus denſis totisqve micare *Floribus.* Vid. Buchner. de Comm. dic. ratione pag. 25. & Menag. Obſerv. in Malherb. poëmata p. 546.

118. *Fœdare.* *Claud.* 6. *Conſ. Hon.* Quamvis aſſiduo noctem *fœdaverat* imbre.

119. *Fœdus* abſolute pro nuptiis. *Stat.* 2. *Theb.* nec plura tuus deſpexerat Oeneus *Fœdera.*

120. *Formidatum.* *formidatum* clypei lumen *Claud.* *Conſ. Probin.* Et *formidato* clypeus Titana laceſſit Lumine.

121. *Frangere* vel *frangi*, pro curvari. *Ita Stat.* 2. *Theb.* Interiore ſinu *frangentia* littora curvat Tænaros.

122. *Fragiles* aquæ, i. e. glacies. *Ovid. lib.* 3. *Triſt.* *fragiles* effodiuntur aquæ.

123. *Frenari*, Venti *frenantur* & undæ Cl.

124. *Frui.* *Frui pœnâ*, *ſuppliciis* dicitur, quem delectant cruciatus ſontium *Cl.* *Conſ. Mallii*: qui *fruitur* pœnâ, ferus eſt. Id. *lib.* 1. *Rufin.* Crudelibus ante Suppliciis *fruitur.* Ita *Martial. lib.* 8. *Epigr.* 30. Mutium Scævolam ſuâpte pœnâ frui dicit, cum urit manum ſuam: adſpicis ut teneat flammas pœnâque *fruatur* Fortis.

125. *Fulgur* de re qvâvis ſplendidâ. *Claud.* 3. *Conſ. Honor.* galeæ nec triſte timentem *Fulgur.* *Idem* 3. *de Rapt.* Criſtæ placato *fulgure* vernant, quibus ſcilicet flores inſerti. Ita *Balde* vocat eleganter ahenæ *fulgura* barbæ.

126. *Fulmen* dentibus aprinis tribuitur. *Ovid.* *Fulmen* ab ore venit, *Stat.* 2. *Theb.* Erectus ſetis aduncæ *fulmine* malæ.

127. *Ful-*

127. *Fulmineus* Claud. 6. Conſ. Hon. Barbara *fulmineo* ſecuit tentoria curſu. *Id.* Conſ. Mall. Obvia *fulminei* properent ad vulnera pardi, i. e. veloces. *Id. Conſ. Probin. fulmineis* impellens viribus hoſtem. Id. *Stil.* 1. *fulmineum* perſtrinxit iter.

128. *Fultus* pro comitatus *Claud.* 4. *Conſ. Hon.* duplici *fultus* conſorte redibat. Pro confiſus, *Claud.* 6. *Conſ. Hon.* ſolio *fultus* genitoris eburno. Eodem modo vox *ſubnixus* uſurpatur. *Claud. l.* 1. *de Rapt. Proſ.* Ipſe rudi *fultus* ſolio.

129. *Furari*, *Virg. Æn.* 5. Pone caput, feſſosqve oculos *furare* labori. *Nos* in carmine aliqvo: Qvi ſciat obliqvis *furari* vela procellis.

130. *Furere* de aſtris peſtilentibus. *Cowleus*: non aëris agri Circumfuſa lues cœlumqve *furentiaque* aſtra, de immoderato affectu, lætitiâ &c. *Horat. II, od.* 7. Dulce mihi *furere* eſt amico.

131. *Furiæ* de fluctibus dicuntur, *Claud.* 3. *Conſul. Hon.* transnare ſonoras Torrentum *furias*. *Stat. l.* 4. *Sylv.* 6. *v.* 84. honeſtas *furias* vocat fidem Saguntinorum in Romanos, qvi maluerunt ſe ac ſua perdere, qvàm deſciſcere à ſociis. Verſâ in rabiem fide *Florus* ait *l.* 2. *c.* 6. qvi huic pro interpretatione eſt.

132. *Furtivus* pro occultus. *Rapin. l.* 3. *de Hort. furtivo* lubrica lapſu Unda.

133. *Fuſus humo*, i. e. porrectus, jacens. *Stat.* 1. *Theb. Idem*: *effuſa* ſub omni Terra atqve unda die, i. e. orbis totus ab oriente in occidentem extenſus.

G.

134. G*Aviſus*. Claud. *Conſ. Probin. Dominumgaviſa* coronat Terra ſuum.

135. *Gemere*, pro ſono aliqvo ingrato, gemitui ſimili. *Claud.* 3. *Conſ. Hon.* Ignifluisqve *gemit* Lipare fumoſa cavernis. Qvicqvid *gemit* undâ Ioniâ, terram intelligit, *Claud. Conſ. Mall.*

136. *Gemitum maris* dixit *Florus* de navibus, reprehenſus à Buchn. de comm. dic. rat. p. 28. Frigidus enim Florus in metaphoris eſt, vide eundem Buchner. ibid. p. 197. Videatur Grævii præfatio in Florum à ſe editum.

137. *Glaucus* inter epitheta Deorum marinorum, & fluvialium. *Claud. Conſ. Prob.* de Tiberino: Illi *glauca* nitent hirſuto vultu.

138. *Gliſco*, Sanie *gliſcit* cutis, *Stat.* 1. *Theb.*

139. *Glomerare* de rebus in orbem actis vel condenſatis. *Virgil.* de apibus: magnum miſtæ *glomerantur* in orbem. *Idem*: Quam multæ *glomerantur* aves, *Silius Ital. lib.* 3. nives vocat adverſo *glomeratas* turbine. *Lucan. lib.* 6. *glomerataque* pubes. In ſua converſis præceps ruit agmina frenis. De Ætna *Claud. Rapt. P.* 1. quæ tanta cavernas Vis *glomeret?*

140. *Gravatus nube* dicitur dies nebuloſus. *Claud. R. P.* 1. *de Ætnâ.* piceaque *gravatum* Fœdat nube diem.

H.

141. H*Abenæ* pro regimine. *Virg. Æn.* 6. claſſiqve immiſit *habenas*. *Claud. Conſ. Prob. Sol*, qvi flammiferis mundum complexus *habenis*.

142. *Haurire* de velociſſimo itinere uſurpatur. Ut enim aliàs *carpere viam* eſt modicis ire paſſibus; ita haurire eſt magno impetu magnam viæ partem implere: qvemadmodum urnæ magnam aqvæ vim uno tractu ſolent capere. *Stat. de Polynice* 1. *Theb.* Incertusqve viæ per

nigra

nigra ſilentia vaſtum *Haurit* iter. Rectius hoc de nave vel homine natante diceretur. *Virg. Georg.* 4. medium Sol igneus orbem *Hauſerat. Haurire* pro occupare. *Virg. Georg.* 3. Exultantiaqve *haurit* Corda pavor pulſans. *Lucret. lib.* 5. *haurire latus* pro penetrare: Ac latera & ventres *hauribant* ſubter eqvorum. *Virgil. lib.* 10. *Æn.* Per tunicam ſqvalentem auro latus *haurit* apertum. *Lucret. lib.* 6. *de* vi venti: Arbuſta avolvens radicibus *haurit* ab imis. *Lucan. lib.* 10. de amore dicit: Qvis tibi veſani veniam non donet amoris Antoni, durum cum Cæſaris *hauſerit* ignis Pectus. *Stat.* 2. *Theb.* de Eqvo Neptuni; prior *haurit* arenas Ungula, poſtremi ſolvuntur in æqvora piſces. *Id. Ibid.* ſingultibus arctum *Exhaurit* thoraca dolor. *Claud.* 4, *Conſ. Hon.* terramqve & ſtagna propinqvi *Haurirent* radii. & *Conſ. Mall.* nitidis qvisqvis te (Juſtitiam) ſenſibus *haurit.* Apud *Ciceronem eſt: mandata exhaurire*, i. e. perficere tota.

143. *Honeſtus* perpetuum Poëtarum epitheton. *Virgil. de Baccho.* Circum caput egit *honeſtum.* Eodem modo *Horat. II. Carm.* 1. Audire magnos jam videor duces, *Non indecoro* pulvere ſordidos. *Stat.* 2. *Theb.* tunc ora rigantur *honeſtis* Imbribus, id eſt, Lacrymis virginem decentibus. *Honeſtæ furiæ* qvæ dicantur Statio, vid. Tit. Furiæ.

144. *Honor* dicitur omne id, qvod pretium rei conciliat, vel eam ornat. *Ita ſylvarum honores Virgilio* dicuntur folia. Apud *Stat. Calydonis honos* de apro dicitur, *Stat. l.* 10. hi ſertis, hi veris *honore* ſoluto Accumulant artus. *Claud.* 6. *Conſ. Hon. de Eridano*: Non illi madidum vulgaris arundine crinem Velat *honos. Id. Ibid.* læta ſub imagine pugnæ Armorum innocuos paci largitur *honores*; deſcribit hîc choreas armatas, qvas vocat armorum innocuos honores. *Id. Paneg. Serenæ*: Floribus æterno qvos veris *honore* rubentes Fons Aganippæâ Permesſidos educat undâ.

145. *Horrere* de pilis erectis dicitur. *Statius* 2. *Theb. de Tigride*: *Horruit* in maculas, id eſt, maculoſos pilos.

146. *Hoſpes* novæ auræ, de eo, qvi altius evolat, dicitur *Sarbievio lib.* 1. *od.* 3. Ibis ſub pedibus pigras Urbes relicturusqve gentes Attonitæ novus *hoſpes auræ. Claud.* 4. *Conſ. Hon. de novâ ſtellâ:* alieni temporis *hoſpes* Ignis *Hoſpes* honor, i. e. peregrinus. *Claud.* 6. *Conſ. Hon.* qvem non aliena per arva imbuit *hoſpes honor.*

147. *Hyems* pro tempeſtate. *Stat. l.* 5. ferream *hyemem* dicit telorum tempeſtatem. Inſtamus jactu telorum, & *ferrea* nimbis certat *hyems.*

I.

148. J*Actantior*, i. e. majori magnificentiâ, *Stat.* Et ſeptem gemino *jactantior* æthera pulſet Roma jugo. *Claud.* 4. *Conſ. Honor.* & notâ fruitur *jactantior* aulâ.

149. *Ictus*, *Stat. th.* 1. vario ſtrepit *icta* tumultu Regia.

150. *Jejunia* pro inopiâ. *Lucan. l.* 4. *v.* 332. Undæ *jejunia* dixit, pro æqvæ inopiâ & ſiti, reprehenſus à Buchn. de Comm. dic. rat. p. 190.

151. *Igneſcunt* ſpumis eqvorum frena. *Claud.* 2. *Ruf.* ſpumis *igneſcere* frena. *Stat. lib.* 6. ſpumisqve & ſanguine ferrum

rum *Uritur.* *Claud.* 4. *Conſ. Hon. Igneſcunt* patulæ nares: de eqvo dicitur.

152. De *Igne* omnia dicunt veteres Poëtæ, qvæ vivo animali conveniunt. Dicitur mori, vivere, naſci, extinguere, bibere, edere, trepidare, nictare, vorare, dormire, ſopire, excitari, lambere, ali, paſci, nutriri &c. Vid. exempla congerentem Barth. comm. in 1. Theb. p. 174. *Ignis* dicitur fulgor gemmarum. *Stat.* 2. *Theb.* arcano florentes *igne* ſmaragdos. *Claud.* 4. *Conſ. Hon.* fulgor Iberus Temperat *arcanis* Hyacinthi cærula *flammis. Id. ibid.* qvis miſcuit *ignes* Sidonii rubriqve maris. *Id.* 2. *de laud. Stilic.* Et vario lapidum diſtinctas *igne* coronas. *Id.* 6. *Conſ. Honor.* acies ſtupet *igne* metalli. Pro *amore Idem, laud. Stilic.* 1. *ignesque* mariti Vincit cura Patris.

153. *Illabi* uſitatisſima Poetis vox: eleganter dicitur de influxu ſiderum & de Diis. *Claud.* 3. *de Rapt. de Iride.* Illa colorato Zephyris *illapſa* volatu.

154. *Illaudatus.* Buſiris *illaudatus Virgilio* dicitur. Ineptè hoc in Virgilio reprehendit ſtultiſſimus Cenſor Verdierius in Cenſione antiqvorum Autorum p. 50.

155. *Imago jocoſa*, i. e. Echo. *Horat. I. od.* 12. cujus retinet *jocoſa* Nomen *imago*? *Id. od.* 20. *lib.* 1. ut paterni Fluminis ripæ, ſimul & *jocoſa* Redderet laudes tibi Vaticani Montis *imago*. Male reprehenditur à Scaligero hîc Horatius.

156. *Imbellis*, eſt, bello contrarius. Ita *imbellis oliva Valer. Flacco* dicitur, *Horatio imbellis cithara*, qvæ pacis laudes canit. *Imbelles epulæ ap. Claud.* 3. *Conſul. Honor. dicuntur*, qvibus catulus leonis nondum prædæ aptus veſcitur. Jam negat *imbelles epulas* & rupe relicta Gætulo comes ire patri.

157. *Imber* vox ad multa transfertur. *Virg. Æn.* 12. Tempeſtas telorum ac ferreus ingruit *imber*: ad *Ennii* imitationem *lib.* 8. *Annal.* Haſtati ſpargunt haſtas, ſit *ferreus imber. Nonn. lib.* 22. ὄμβρος ὀϊστῶν *imber ſagittarum*, *Stat.* Ducat nubila Juppiter per orbem, Et latis pluvias minetur agris, Dum noſtri Jovis hi ferantur *imbres*. *Idem* 1. *Theb.* vocat *putres ſanguineo imbre genas*, qvæ ſanguine ex vulneribus ſtillante maculatæ erant. *Claud. Conſ. Probin.* Sed largior *imbre* Sueverat innumeras hominum ditare catervas *Ib.* denſo currentia munera *nimbo*.

158. *Immori velis* ventus eleganter dicitur, qvando deſinit tempeſtas. *Stat.* 1. *Theb.* ventis ut decertata reſidunt Æqvora, laxatisqve diu tamen aura ſuperſtes *Immoritur velis*.

159. *Impellere impulſus. Stat. Achill.* 1. fax vibrata medullis In vultus atqve ora redit lucemqve genarum Tingit, & *impulſam* tenui ſudore pererrat. *Id.* 2. *Theb.* Ipſe etiam gaudens nemoroſa per avia ſanas *Impulerat* matres Baccho meliore Cythæron. Vid. *ferire*, *ictus*. *Claud. Conſ. Prob.* Collesqve canoris Plauſibus *impulſi* ſeptenâ voce reſultant *Id. de Rapt. Proſ.* 11. *Impulit* Ionios præmiſſo lumine fluctus Nondum pura dies.

160. *Implere patrias galeas*, i. e. pace, robore & ætate accreſcente. *Claud.* 4. *Conſ. Hon.* Jam *patrias imples galeas*, jam cornus avita Tentatur. *Stat. lib.* 8. de filio Regis Parth. Sumere tunc arcus ipſumqve onerare videtur Patris eqvum, viſusqve ſibi nec ſceptra capaci Suſtinuiſſe

manu, nec adhuc *implere* tiaram. *Idem lib.* 9. ſilveſtria cujus Nondum tela procax arcumqve *implere* valebas.

161. *Improbus* pro immodicus, ut *improbus labor*, *apud Virgil. Valer. Flaccus lib.* 6. *improba* barbaricæ procurrunt tegmina plantæ, i. e. calcei modum pedis excedentes, non purpurei, ut qvidam volunt: nam ap. *Senecam improbi coloris* lacernæ, non purpureæ tantum intelligendæ ſunt; ſed qvæ purpura præſtantiore & colore magis ſaturo tinctæ ſunt. *Idem improba arva* alibi vocat invidendæ fertilitatis. Plura de eâ voce vide ap. Gronov. de Seſtert. lib. 4. c. 8. p. 688. & 689. *Martial. l.* 3. *Improba* nec proſunt jam ſatureja tibi.

162. *Inane*, i. e. inanimatum *Stat.* 1. *Th. Inane vulgus*, h. e. Manes, vid. Vacuus.

163. *Incendere & incendi* variis rebus attribuitur à Poëtis. Prata dicuntur *incendi* coloribus de contagio peſtifero. *Stat.* 1. *Theb.* ſuperjecto nebularum *incendit* amictu, ad exprimendam celeritatem contagii.

164. *Incertus.* Qvale per *incertam lunam* ſub luce maligna Eſt iter in ſylvis, *Virg. Æn.* 6. *dubiam* alii dicunt.

165. *Inceſtare* Poëtis uſurpatur pro pollutione qvacunqve. Ita *Virg. lib.* 6. totamqve *inceſtat* ſumere claſſem. *Stat.* 5. *Silv.* qvas *inceſtavimus* aras, *Id.* 2. *Theb.* Illas ut ſummo vidit Pater almus olympo *Inceſtare* diem trepidumqve Hyperionis orbem Suffundi maculis. *Claud. Conſ. Mall.* non Latios *inceſtant* nomina faſtos.

166. *Inclementia. Claud. Rapt. Proſ.* 1. de Plutone: Diræ riget *inclementia* formæ.

167. *Indigena. Claud. Rapt. P.* 1. de Ætnâ: nunc vomit *indigenas* nimbos, i. e. ex ſe ortos.

168. *Indignari*, i. e. recuſare, detrectare. *Claud.* 4. *Conſ. Hon.* de Pegaſo: melioraqve pondere paſſus Bellerophontæas *indignaretur* habenas *Id. Conſ. Probin.* Plauſtro jam rara intermicat Arctos *Indignata* tegi, ſcil. à Lunâ lucente. *Id.* 1. *Rapt. P.* hinc *dedignata* teneri Concutit objectum rabies Tyrrhena Pelorum *Stat.* 9. *Theb.* cujus cum mollia ſigna Militiamqve trucem ſexum *indignata* freqvento. *Id. lib.* 8. accipit ille preces, *indignatusqve* moveri. *Id. lib.* 10. qvorum poſt funera mœſti Vitam *indignantur. ibid.* inſignemqve animam mucrone coruſco *Dedignantem* artus pridem &c.

Indignatus, *Virg.* 8. *Æn.* Pontem *indignatus* Araxes. Ita *unda indignata* terris dicitur, *Stat.* 1. *Theb. indignata* ſeqvi torqventem cornua Mithram. *Id.* 2. *Theb.* non *indignati* miſerum dixiſſe parentem Oedipodem. *Indignans* pro invito. *Claud.* 4. *Conſ. Hon.* patrio mentem furatus Olympo Continuit clauſtris, *indignantemqve* revinxit. *id.* 6. *Conſ. Hon.* atqve indignantes in jura redegerat Arctos.

169. *Induere* pro aliam formam acqvirere, vel etiam alios mores aſſumere. *Virgil.* cum ſe nux plurima ſylvis *induit* in florem *Stat. Sylv.* 1. Nec tantum *induerint* ſatis nova ſecula *crimen*, *Id. Theb.* 8. Cornipedes flammantur in hoſtem Corpora ceu mixti Dominis, iraſqve ſedentum *Induerint. Claud.* 4. *Conſ. Hon.* Auſpiciis iterum ſeſe regalibus annus *Induit Id.* 3. *Conſ. Hon. Indue* mente Patrem. *Id. Conſ. Prob.* cum floribus

ribus æqvora vernis Bosphorus *indueret. Lucan. lib.* 7. nunqvam tanto ſe vulture cœlum *Induit Homer. Odyſ.* 13. & 19. ὄρος καταειμένον ὕλῃ mons *indutus* ſylvâ. Pari modo uſus *Plin. Paneg. Trajani.* Ægyptus tantis ſegetibus *induebatur. Symmachus ep.* 52. *lib.* 1. roſas humo *exuit.*

170. *Inermis Orion* dicitur cum dubiâ luce fulget. *Claud. Conſ. Probin.*

171. *Iners vulgus Averni*, i. e. manes apud Claudian.

172. *Infamis*, perpetuum Poëtarum epitheton rei, qvæ ob cauſas aliqvas in reprehenſionem & odium incurrit, Ita *infames ſcopuli Horat.* ob crebra naufragia, *Infames aqvæ* ob ſuffocationem multorum. *Infames Scyrone* Petræ *Stat.* 1. *Theb.* ob latrocinia à Scyrone patrata. *Claud. Bell. Gildon.* inſanos *infamat* navita montes. Eodem modo *illaudatus*, *inglorius.*

173. *Infelix* pro triſti, inauſpicato, damnato. *Claud.* 4. *Conſ. Hon.* Non *infelices* tabulæ.

174. *Inflammare. Claud. Stilic.* 1. pretio manus *inflammata*, i. e. donis corrupta.

175. *Infundi* pro applicari. *Ovid. Ep.* 2. *v.* 93. de amplexu: colloqve *infuſus* amantis.

176. *Inglorius* epitheton, qvod Poëtis freqventer uſurpatur. *Ita Stat. lib.* 9. *Ingloria caſſis* dicitur criſtis orbata. Eodem modo per στέρησιν multa concipiuntur Poëtarum epitheta. Ita *ap. Virg. illaudatus* Buſiris, *inamabilis Styx*, ita *indecorus*, qvæ ſuis locis vide. *Macrob. Sat. l.* 6. *c.* 7. Non *indecoro pulvere* ſordidos, *Horat. l.* II. *od.* I.

177. *Ingratus* de agro, *Mart. l.* 10. *Epigr.* 47. Non *ingratus ager*, focus perennis.

178. *Inhorreſcere.* Singularis gratiæ vox apud Poëtas, ſuavem concuſſionem cum leni ſibilo denotans. *Virg. Georg.* 1. de ariſtis: ſpicea jam campis cum meſſis *inhorruit. Id. Æn.* 3. *Inhorruit unda* tenebris. *Horat. I. od.* 13 ſeu mobilibus veris *inhorruit* Adventus foliis *Stat.* 1. *Theb. de* Mercurio volante: tenuiqve exceptus *inhorruit* aurâ. *Claud. Conſ. Prob. inhorruit* atrum Majeſtate *nemus.*

179. *Iniqvus Virg. lib.* 7. *Æn.* plaga *ſolis iniqvi*, h. e. Zona torrida.

180. *Injuſſus*, i. e. ſponte, *Virg.* 1. *Georg. Injuſſa* vireſcunt Gramina.

181. *Innocuus* pro illæſus. *Virg. lib.* 10. & ſedere carinæ Omnes *innocuæ:* ubi *Servius*, *innocuus* primo eſt, cui non nocetur. *Claud.* 4. *Conſ. Honor.* ſubita cum luce comarum *Innocuus* flagraret apex. *Id. Conſ. Mall.* de igne joculari. Fida *per innocuas* errent incendia *turres.*

182. *Inſidi aſtris* dicitur mons editus, *Stat.* 2. *Theb.* Stat ſublimis apex, ventosqve imbresqve ſerenus Deſpicit, & tantum feſſis *inſiditur aſtris.*

183. *Interficere* pro perdere, *Virg.* 4. *Georg.* Fer ſtabulis inimicum ignem, atqve *interfice* meſſes.

184. *Invalidum venenum. Claud. Conſ. Mallii.* Laceris morientes crinibus hydri Lambunt *invalido* furiarum vincla *veneno.*

185. *Inumbrare* de primâ lanugine eleganter dicitur. *Claud. Conſ. Prob.* Ante genas dulces qvam flos juvenilis inumbret.

186. *Ira fulvi Leonis*, dicitur Sydus Leonis ad

ad rubrum colorem accedens. Ita *Claud. Conſ. Prob.* dicit, qvod lunâ lucente *fulvi leonis ira* pereat. *Id. Rapt. P.* 1. Deſpicit Ionias protentis rupibus *iras*, i. e. tempeſtates.

Iratæ terræ unda dicitur, qvod fluctibus ſuis alluit. *Stat.* 2. *Theb. irataqve terræ* Curva Palæmonio ſecluditur *unda* Lechæo.

Iratus dicitur Draco textilis exercitui prælatus & à vento actus. *Claud.* 3. *Conſ. Hon. Iratus* ſtimulante noto. *Irati vultus Lunæ* dicuntur, cum rubet. *Claud.* 4. *Conſ. Honorii.* Decolor *iratos* attollat Cynthia *vultus*.

187. *Irradiare* de floribus, qvibus aliqvid ornatur. *Claud. Conſ. Mall.* Romanis *floribus* arces *Irradias*.

188. *Jubar* Serenitatem Solis paſſim apud Poëtas notat *vid. Barth. in* 1. *Theb. v.* 343.

189. *Jupiter* pro tempeſtate *Virg. Georg.* 2. Et jam maturis metuendus *Jupiter* uvis. *Hor. lib.* 1. *Od.* 22. Qvod latus mundi nebulæ *malusqve Jupiter* urget. *Juvenal. Sat.* 5. fremeret ſævâ cum grandine *vernus Jupiter Stat.* 2. *Theb.* per imbres Fulminibus mixtos intempeſtumqve *Tonantem. Id.* 10. *Theb.* Sic ubi nocturnum tonitru *malus* æthera frangit *Jupiter*. *Claud.* 1. *in Eutrop.* nimboqve minacem Sanguineo rubuiſſe *Jovem*.

190. *Juſſus Plin. Cæcil.* de cerâ *lib.* 7. *Ep.* 9. Ut laus eſt Ceræ, mollis facilisqve ſeqvatur, Si doctos digitos *juſſaqve* fiat opus.

191. *Juvari* dicuntur flumina à ſangvine cæſorum hominum. *Claud.* 3. *Conſ. Hon.* frigidus amnis Mutatis fumavit aqvis turbaqve cadentum Staret, ni rapidus *juviſſet flumina* ſanguis.

192. *Juveneſcere* de opere exſtructo. *Claud.* 6. *Conſ. Honor.* cinctosqve coëgit Septem continuò montes *juveneſcere* muro.

193. *Juventus* de animalibus etiam dicitur: ita *pennata juventus* de apibus apud *Sautel. Juvenile* pro magno, violento. *Stat. lib.* 1. *Sylv. Carm.* 4. & ſubiti præceps *juvenile* pericli. Ita Græci νεανικὸς pro violento & magno, V. Buchner. de C. D. R. p. 305. Galli qvoqve eo modo loqvuntur. Malherbe *mes jeunes deſirs* Vid. Menagii obſervat. in Malherbe p. 390.

L.

194. L*Abi* dicuntur cœlites *Virg. Æn.* 3. At ſubitæ horrifico *lapſu de* montibus adſunt Harpyiæ. *Stat.* 2. *Theb.* ſupero ſi cardine *lapſa* Pallas &c. *Lapſus* pro volatu, *Valer. Flacc. lib.* 1. Accepere Deæ celeriqve per aëra *lapſu* Diverſas petiere vias. *Idem*: Ecce autem molli Zephyros deſcendere *lapſu* Adſpiciunt. *Stat. Sylv. lib.* 1. tua turba relicto *Labetur cœlo. Lucret. Lib.* 6. de fulmine: & celeri ferme pergunt ſe fulmina *lapſu*. *Claud. Conſ. Probin. lapſu* protinus uno, Qvem poſcunt, tetigere locum, vid. *allabi. Id. Rapt. P.* 2. ſerpentibus Triptolemi lapſum adſcribit: *lapſuqve* ſereno erecti. *Labi* qvoqve de ſtellis uſurpatur. *Virgil.* Vos, qvæ *labentem* ducitis annum Sidera.

195. *Labor* apud Poëtas de virtute bellica ſignate dicitur. *Virgil.* Diſce puer virtutem ex me *verumqve laborem*. Fortunam ex aliis. *Valer. Flacc. l.* 8. *Argon.* Concipit optatum decus extremumqve *laborem* Æſonides. *Claud. laud. Stil.* 1. An gelidam Thracen decertatosqve *labores*, Hebro teſte, canam. *Id.* 1. *in Eutrop.* in mercem veniunt Cilices, Judæa,

Sophene, Romanusqve *labor*, Pompejaniqve triumphi. De *liberis* dicitur *uteri labor apud Claud.* I. *de Rapt. Proſ.* tibi gaudia noſtri Sanguinis, & caros *uteri* commendo *labores.*

196. *Laceſſo. Virg. l.* 6. æraqve fulgent Sole *laceſſita* i. e. repercuſſa. *Horat.* qvicunqve Bithynâ, *Laceſſit* Carpathium pelagus carina, vid. ſollicitare. *Claud. Rapt. P.* I. *de Ætna*, motibus aſtra *laceſſit. Id. Conſ. Probin.* Et formidato Clypeus Titana *laceſſit* Lumine. vide Tentare.

197. *Lætare* generale Poëtarum epitheton, cum deſcribunt rem jucundam, gratam, acceptam, uti vice verſa epitheton *triſtis* omnia contraria ſignificat. *Gratius Cynegetico: Lætas* venantibus artes, i. e. acceptas. *Sil. Italicus*, lib. I. At Pœni ſuccenſi ira turbataqve luctu Et ſævis gens *læta* ruunt. *Valer. Flaccus* l. I. Inſtat fama viri virtusqve haud *læta* tyranno. *Stat.* 2. *Theb.* Exulibus qvanqvam patriaqve fugatis Nondum *læta* Venus. *Ibid.* te *lætum* deſcendere regno juſtius fuit, i. e. non invitum, Vid. Gaviſus. *Ap. Claud. Pluto ad Jovem:* cum te *lætiſſimus* ornet Signifer. *Idem Epithal. Palladii:* qvæ *latiſſimus* urbi *Sanguis* erat. *Virg.* Qvid faciat *lætas* ſegetes.

198. *Lævus* pro inauſpicato, triſti. Ita *Virg. de Sirio: lævo* contriſtat *lumine* cœlum. *Stat.* I. *Theb. de peſte:* qvis ab æthere *lævus Ignis.*

199. *Lambere.* Eleganter *Virg.* de Ætna ignivomô: Attollitqve globos flammarum & ſidera *lambit*, *Æn.* 3. *Horat.* I. *od.* 22. de levi tactu: qvæ loca fabuloſus *Lambit* Hydaspes. *Claud. Conſ. Probin.* de Bello Apollinem excipiente: tunc inſula notos *Lambit* amica pedes Verum elegantius de *aqvis* & *ventis* dicitur, qvam de *terra:* eſt enim in iis qvidam motus, qvo qvaſi lambere videntur, qvi non eſt in terra. *Sarbiev.* l. I. *od.* 7. Qvod vexant hodie noti, Cras *lambent* hilares æqvor Eteſiæ.

200. *Laſcivi* vocantur *lembi* ad ludum inſtructi. *Claud. Conſ. Mall. Laſcivi* ſubito confligant æqvore *lembi.*

Laſcivire dicitur *galea* ſertis coronata. *Claud.* 2. *Rapt. P.* Ferratus *laſcivit* apex hororqve receſſit Martius.

201. *Laſſus mons* dicitur, qvi jam ad planitiem inclinat. *Stat.* I. *Theb.* qvam molle ſedens in plana Cytheron Porrigitur *laſſumqve* inclinat ad æthera *montem.* De ſanguine. *Stat.* l. 2. v. 669. Membra negant *laſſusqve* ferit præcordia *ſanguis.*

202. *Late* particula Poëtis uſitata. *Virg.* loca nocte ſilentia *late.* Vide plurima in Indice Erythræi.

203. *Latrare* dicuntur *maria Cl. Rapt.* I. Hinc *latras* Getula Thetys.

Latrans pro cane; *laniger* pro ariete; *auritus* pro lepore; *hinniens* pro eqvo: Vide Buchn. de C. D. R. p. 79.

204. *Laxare Claud. Conſ. Prob.* trepidas *laxaverat* Alpes Auguſtus.

205. *Levantes res* dicuntur proſperâ fortunâ. *Claud. Conſ. Prob.* nunqvamqve *levantibus* altè Intumuit rebus.

206. *Libra animi cunctantis*, i. e. prudentia rerum momenta librans. *Claud. Stil.* I. *v.* 75. vide Barth.

207. *Luctari Virg. Cum* venti poſuere omnisqve repentè reſedit Flatus, & in lento *luctantur* marmore tonſæ. *Monconus carm. in Gaſſ. de lucernâ:* pinguiqve natans luctatur olivo Fomes.

208. *Lu-*

208. *Ludere* de luce & radiis auroræ. *Cl. de R. P.* 2. errantes *ludunt* per cærula flammæ. *Germ.* vocem ſpielen eodem modo uſurpant.

209. *Lumen*: formidatum clypei lumen. *Claud. Conſ. Probin.* Et *formidato* clypeus Titana laceſſit *lumine.*

210. *Lunare*, curvare eſt. *Lunatam fr ontem* vocat *Claud. Rapt. Prob.* 1. cornua gerentem. Nec non *lunatæ* curvavit germina *frontis.*

211. *Lux Stat.* l. 6. *Theb.* Qvalis Biſtoniis clypeus Mavortis in arvis *Luce mala* Pangæa furit. *Id.* lib. 12. campumqve trucem *lux cuſpidis* implet. *Id. Achill.* 1. fax vibrata medullis In vultus atqve ora rediit *lucemqve genarum* Tingit, & impulſam tenui ſudore pererrat.

M.

212. M*Adidum aurum* dicitur, qvod è Tago & Bæti depromitur. *Claud. Conſ. Mall.* qvi ſplendida potat ſtagna Tagi *madidoque* intus conſpergitur *auro.*

213. *Magiſter*, *Magiſtra*, pro epithetis interdum adhibentur. Ita lucem magiſtram dicit *Claud. præfat.* 3. *Conſ. Hon.* ad qvam aqvila pullorum ſuorum indolem explorat: Conſulit ardentes radios & *luce magiſtrà* Notarum vires ingeniumqve probat.

214. *Malignus* de re qvavis periculoſa. *Virg.* lib. 11. Anguſtæqve ferunt fauces *aditusqve maligni. Id.* lid. 6. Qvale per incertam ſylvam ſub *luce maligna* Eſt iter. Ibi per *lucem malignam* intelligit *dubiam*, cui credi non poteſt. Ita *fatuos ignes* poſſes *lucem malignam* vocare. *Martial. lib.* 12. *Epigr.* 56. Nec ſint baſia multa nec *maligna*, i. e. qvæ dente impreſſo fiunt, vel laſciva. *Stat.* 1. *Theb. de* vadis periculoſis: jam jamqve aut ſaxa *malignis* Exſpectat ſubmerſa *vadis. Id.* 2. *Theb.* gemini procul Urbe *malignis Faucibus* urgentur colles. *Id. Silv.* 4. 3. Sorbebatqve rotas *maligna tellus Phæd. maligna ſedes.*

215. *Malus. Mala lux clypei* dicitur *Stat. Theb.* 6. vid. *Lux.*

216. *Manſurus* pro æternus. *Claud.* 4. *Conſ. Honor.* Hinc natis *manſura* fides. *Id. de Conſ. Mall.* Publica *manſuris* teſtantur *vocibus* æra.

217. *Marmor* vocatur mare placidum. *Virg.* Cum venti poſuere, omnisqve repente reſedit Flatus, & in *lento* luctantur *marmore* tonſæ.

218. *Melior. Claud.* 3. *Conſ. Hon. melioris* ſecla metalli, i. e. aurea. *Id.* 4. *Conſ. Hon.* rediit *meliore magiſtro* Machina concentusqve poli. *Ibid. de Pegaſo: melioraque pondera* paſſus Bellerophontæas indignaretur habenas *Baccho meliore*, *Statius luto meliore.*

219. *Memor. Horat.* Cadum Marſi *memorem* duelli.

220. *Mendax fundus Horat.* III. *Carm.* 1. Non verberatæ grandine vineæ *Fundusque mendax.* Eâdem metaphorâ dicit III. *od.* 16. & ſegetis *certa fides* meæ. *Fidelis ager* Cic. *Ep.* 17. *l.* 16. *ad Fam. ad Tyronem.*

221. *Mentiri* de re pictâ, ſculptâ, textâ. *Sidonius de Dracone textili exercitui prælato*: patulo *mentitur* hiatu Iratam pictura famem. *De eod. Claudian.* 3. *Conſulat. Honor.* multusqve tumet per nubila ſerpens Iratus ſtimulante noto, vivitqve receptis flatibus, & vario *mentitur ſibila* tractu. *Mentiri* pro *fallere. Claud.*

Claud. 4. *Conſ. Hon.* qvam felix arcus certiqve petitor Vulneris, & juſſum *mentiri* neſcius *ictum. Id. Conſ. Prob.* ſed perfida tantum Auguſto geminisqve *fidem mentita* tryannis: loqvitur de Alpibus, qvi Eugenium ejusqve magiſtrum qvidem admiſerunt, non transmiſerunt. Id. *Stil.* I. Et Gir notiſſimus amnis Æthiopum ſimili *mentitus* gurgite Nilum. *Ino.* de flore protuberante: ocius emergit viridem *mentita ſmaragdum* Gemma ſolo.

222. *Meſſis* dicuntur *fratres Cadmæi. Cl. Stilic.* I. Dircæis qvalis in arvis *Meſſis* cum proprio mox bellatura colono.

223. *Metalli melioris ſecula*, i. e. aurea. *Claud. Conſ. Hon. Id. Conſ. Mallii*: ductos video mores *meliore metallo.*

224. *Minari.* Virg. Geminiqve *minantur* in cœlum ſcopuli *Stat. de Orione:* Magnus qvanto mucrone *minatur* Noctibus hybernis & ſidera terret Orion. Id. lib. 4. rabidi cum colla *minantia* monſtri Augent. Id. Ducat nubila Jupiter per orbem, Et latis pluvias *minetur* agris *Flumina minari* dicuntur *diluvia Claud. Conf. Mall.* Torrentes immane fremant lapſisqve *minentur* Pontibus. *Id. Conſ. Prob.* pariterqve *minantes* Ardua turrigeræ ſurgunt in culmina ripæ. *Id. Stil.* I. Contraqve *minantia fata* Pervigil. *Minax unda Horat. l.* I. *od.* 12.

225. *Miteſcere* dicitur *galea*, qvæ ſertis coronatur. *Claud.* 3. *de Rapt.* Inſolitisqve docet *galeam miteſcere* ſertis.

Mitis flamma, qvæ non lædit. *Sil. lib.* 16. Criſpamqve involvere viſa eſt *Mitis flamma* comam.

226. *Moderari* de cingulo dicit *Sarbiev.* I. *od.* 4. Gemmeâ veſtem *moderare zonâ.* *Modeſtus* de flammâ non lædente. *Ignis modeſtus Sautel:* Dumqve pias reprimit *miranda modeſtia* flammas.

227. *Molle* pro tenui. *Virgil.* Tunc agri pingues tunc & *molliſſima vina. Calpurn. Eclog.* 2. qvoties *molliſſima* tango *Ora* manu. i. e. lanugine deſtituta. *Mollis* epitheton fluviorum. *Virgil.* ibat jam *mollior* undis *Euphrates.* Menagius Obſerv. in Malh. p. 395.

Mollire Claud. 4. *Conſ. Hon.* Qvæ tantum digitis potuit *mollire* rigorem Ambitioſa colus? loqvitur de tapetibus acu pictis. *Id. Conſ. Mall.* duras ſulcis *mollire* novales, i. e. arare. *Id. Conſ. Probin.* Nam neqve cæſariem crinali ſtringere cultu Colla, nec ornatu patitur *mollire* retorto.

228. *Mordax.* Qvid roſa purpureos *ſpina mordacis* amictus Oſtentare juvat?

Mordere Claud. Conſ. Probin. Laxumqve coërcens *Mordet* gemma ſinum, i. e. qvaſi fibulâ connectit.

229. *Mori* de rebus inanimatis *Claud. Conſ. Probin.* de arundine: Qvam neqve fas Zephyris frangi nec Sole peruſtam Æſtivo candore *mori.*

230. *Movere ſecum vel animo*, i. e. deliberare *Virgil.* Multa *movens* magno curarum fluctuat æſtu. *Stat.* 2. *Theb.* qvæ ſint generis adſcita repertis Fata *movet.*

N.

231. N*Atare lumina* dicuntur in agone mortis vel ſomno. *Virg. Georg.* IV. iterum crudelia retro Fata vocant, conditqve *natantia lumina* ſomnus. *Natare umbra* dicitur, qvæ veſpertino tempore ponto incubat. *Stat.* 2. *Theb.* Aſt ubi prona dies longo ſuper æqvora fines Exigit, atqve ingens medio *natat umbra* profundo. *Stat.* I. *Achillid.* niveo

natat

natat ignis in ore Purpureus fulvoqve nitet coma gratior aura: duriuſculum eſt, qvod hic de rubore dicitur, nec ſatis exprimit vox *nitere*.

232. *Neſcire* pro *nolle*, *non poſſe*. *Stat.* 9. *Theb.* Liber amat campos, & *neſcit* in antra reverti.

233. *Nihil* pro *penitus non Stat. lib.* 9. More *nihil* Grajo. *Id. lib.* 7. Monitus iramqve parentis Ede *nihil* parcens. *Ibid.* qvippe *nihil* graſſata fames. *Id. lib.* 3. *Th.* extremam *nihil* horreſcentia mortem Pectora. *Id. lib.* 2. *Theb.* capto poſtqvam *nihil* obſtat amori Pœna. *Id.* 1. *Sylv.* Veſtes *nihil* tectæ. *Claud. de Conſ. Mall.* *Nil* opis externæ cupiens.

234. *Nimbus. Nimbi Cilicum* pro balſamis. *Martial. lib.* 1. *epigr.* 3. Et *Cilices nimbis* hic maduère ſuis. *Claudian.* 2. *Rufin. pulveris* extolli *nimbos*. *Id. Conſ. Prob.* denſo currentia munera *nimbo*. *De telis Stat. lib.* 5. *Theb.* Inſtamus jactu telorum & ferrea *nimbis* Certat hyems. *Lucan. lib.* 4. *telorum nimbo* peritura. *Id. alibi:* crebroqve ſimillima *nimbo* Trans ripam validi torſerunt tela lacerti *Claud.* 1. *Stil.* Non eqvitum *nimbos* Latiis obſiſtere pilis.

235. *Nimius. Claud. Stil.* 1. Et qvos interior *nimio* plaga *Sole* relegat: deſcribit Zonam torridam, qvæ credebatur inhabitabilis.

236. *Nitidi ſenſus*, i. e. defœcatus intellectus *Claud. Conſ. Mall. nitidis* qvisqvis te (juſtitiam) *ſenſibus* haurit.

237. *Nives Capitis Horat. IV, od.* 13. *Carm.* pro canitie dixit, reprehenſus ideo Qvintiliano, lib. 8. Inſtit. Orat. ſed defenſus à Voſſio Inſt. Orat. lib. 4. p. 101.

238. *Nocens. Claud. Conſ.* 3. *Hon.* flammamqve *nocentem* Gradivi, i. e. ſidus Martis.

239. *Nubes.* Variè hâc voce utuntur Poëtæ. *Stat.* 2. *Theb.* abſolutè pro *curis & cogitationibus* poſuit; talem ſub pulvere *nubem* Conſilio volvens. *Auſ. nubem veterni* dicit. *Valer. Flacc. l.* 3. *nubem meri* vocat ebrietatem. Ita *nubes telorum*, *jaculorum*, *arenæ*, *pulveris* dicitur freqventiſſimè Poëtis, & omnem confuſam copiam denotat. Ita *Sil. lib.* 9. *telorum nubem* & *lib.* 2. telorum *nubibus*. *Lucan. l.* 2. cœcâ telorum in *nube*. *Claud. Bell. Get. Nubes timoris* placet. *id. Conſ. Prob.* nec ignotâ rapiet ſub *nube* vetuſtas. *Id. Stil.* 1. qvod *nube ſoporis* Immunes oculi. *Hom.* 4. *Il.* νέφος πεζῶν *nubem peditum* appellat.

O.

240. *Obliviſci* de re inanimatâ. *Virg. Georg.* 2. Pomaqve ingenerant ſuccos *oblita* priores. *Colum.* Ambroſios præbent ſuccos *oblita* nocendi.

241. *Obluctata* polo ſidera *Cl. Conſ. Mall.*

242. *Obſtetrix. Brun. Eloq. Poët. part.* 1. *p.* 104. Huc Zephyris celeres, huc *obſtetricibus auris* Dum ridet tellus.

243. *Obtexere. Claud. Stilic.* 1. Jaculis *obtexitur* æther. *Virg.* 11. *Æn.* cœlumqve *obtexitur* umbra.

244. *Obtundere. Claud. Conſ. Mall.* Clementia triſtes *Obtundit* gladios.

245. *Occurrere cœlo* pro erigi. *Stat.* 1. *Theb. de monte*, qvâ plurimus arce Cythæron *Occurrit cœlo*.

246. *Opacus* pro cœcus: *Stat.* 2. *Theb. opacos* Tireſiæ vultus.

247. *Opifex* dicitur *timor*, qvi in cauſa fuit, qvod exſtruerentur mœnia. *Cl.* 6. *Conſ. Hon.* Profecitqve *opifex* decori timor.

248. *Opulentia lingvæ*, i. e. eloqventia *Cl. de Conſulatu Mallii.*

249. *Os* de flore. *Inc.* Reſerato captat amicum *Ore* diem. *Nos labella* alibi diximus.

P.

250. P*Allere Virg. pallentes* ruminat *herbas. Id. Eclog.* 3. Diffuſos hedera veſtit *pallente* corymbos. *Gaudia pallere* dicuntur poſt ſuperata magna pericula *Stat.* I. *Theb.* Magnaqve poſt lacrymas etiamnum *gaudia pallent. Cl. Conſ. Probin. Pallentes* herbis *thalamos* vocat Tiberini thalamos muſco obſitos.

Pallor. Auroræ dicitur *Statio*, cum diluculum incipit. 2. *Theb. lib.* Utqve toris primo complexa jacebat *Auroræ pallore* virum.

251. *Parturio Horat.* Notus neqve *parturit* imbres. *Claud. Conſ. Mall. Parturit* innumeros anguſto pectore mundos.

252. *Pater* pro *paterno affectu*, *Claud.* 3. *Conſ. Honor.* Indue mente *Patrem. Id. Conſ.* 4. *Hon.* qvantus in ore *Pater* radiat, i. e. Patris effigies. Pater etiam uſurpatur pro *patrimonio Alberto ab Ines*, *od.* 19. Alter penates, alter & integrum In poculorum naufragio *patrem* Immerſit.

253. *Pati Claud.* 4. *Conſ. Honor. de Pegaſo:* Ipſe tibi famulas præberet Pegaſus alas Portaretqve libens, melioraqve pondera *paſſus* Bellerophontæas indignaretur habenas.

254. *Pauper* pro *raro Virg. Æn.* 12. *Pauperibus* caulem foliis.

255. *Pendere Virgilio capræ* dicuntur, qvæ paſcuntur in Montibus. *Stat.* 2. *Theb.* is *pendere* dicitur, qvi in montis clivo ambulat: hinc arcto ſcopuloſo in limite *pendens. Stat. ibid.* qvoqve de ætate illa, qvæ ad ſenium inclinat, uſurpat: magn s cui ſobria curis *Pendebat* ſomno jam deteriore ſenectus. *De currente Parthenopæo Stat. lib.* 6. Raraqve non fracto veſtigia pulvere *pendent.* Hinc *Pendula veſtigia* dicit *Claud. Conſ. Mall.* qvæ in aëre facit funambulus: *Pendula* librato figit *veſtigia* ſaltu. *Id. Conſ. Probin:* His neqve per dubium *pendet* fortuna pavorem. (Mallem ego hîc *favorem*, legeret.) *Avienus de navigante:* Incerto *penderet* ſæpè profundo; non adeò eleganter, ut ego puto.

256. *Perfidus. Perfida examina apum* vocat. *Claud.* 6. *Conſ. Hon.* qvæ alvearia migrarunt; ſolitæqve oblita latebræ *Perfida* deplorat vacuis *examina* ceris.

257. *Perfundere. Stat. de Fama* 2. *Theb.* totis *perfundit* mœnia *pennis.*

258. *Perſonæ* ponuntur pro *ipſis officiis*, *ut ap. Claud. Conſ. Mall.* An tibi continuis crevit fiducia caſtris, Totaqve jam *vatis pectora* miles habet? i. e. an militare ſtudium *poëtica ſtudia* expulit?

259. *Piger orbis*, i. e. Arctous. *Claud.* 4. *Conſ. Hon. pigra palus.*

260. *Pigritia* pro honeſto otio. *Martial. l.* 13. *Epigr.* 4. Tu das ingenuæ jus mihi *pigritiæ.*

261. *Pingere* pro exornare *Virg. Eclog.* 2. *v.* 50. Mollia luteola *pingit* vaccinia caltha: cujus verſus elegantiam ſingularem examinat Buchn. de Comm. Dic. Rat. p. 46.

262. *Pius* freqventiſſimum Poëtis epitheton. *Virg. Pius* Æneas. *Stat.* I. *Theb. de Virgine:* Mira decore *pio. Claud.* 3. *Conſ. Hon.* Velaretqve *pios* communis laurea *currus*, i. e. currus triumphales. *Id.* 4. *Conſ. Hon.* Splendebatqve *pio* complexus pignora *curru. Id.* 6. *Conſ. Hon.* Circum membra rotat doctus purganda ſacerdos, *Rore pio* ſpargens. *Ibid.* mediumqve per hoſtem Flammatas *virtute pia Id.*

de

de Conſ. Mall. æthereos ſignantem in pulvere currus, qvos *pia* ſollicito deprendit pollice *Memphis*.

Avienus: *pia* volvuntur *cornua* Nili. *Paulinus piam columbam* vocat. *Sautel. pias flammas* vocat, qvæ non lædunt: dumqve *pias* reprimit miranda modeſtia flammas.

263. *Placatus.* Criſtæ *placato fulgere* vernant. *Claud.* 3. *de Raptu Proſerp.*

264. *Pleiades* imbrium effectrices pro ipſis imbribus. *Valer. Flacc. l.* 5. Qvaliter ex alta cum Jupiter arce coruſcat *Plejades* ille movens miſtumqve ſonoribus imbrem. *Stat.* 1. *Theb.* Et plaga lucida cœli *Pleiadum* Boreæqve & hiulci fulminis expers. Qvi per *Pleiades* alia hic intelligunt interpretes, nugantur ad unum omnes.

265. *Plurimus.* Ea voce ſæpe utuntur Poëtæ in re longa, edita, prolixa. *Stat.* 1. *Theb. de monte*: qva *plurimus* arce Cythæron Occurrit Cœlo.

266. *Pondus* pro illo, qvi eqvo inſidet. *Claud.* 4. *Conſ. Honor. de Pegaſo*: melioraque *pondere* paſſus. *Stat. Sylv. I.* 1. Biſtonius portat ſonipes magnoqve ſuperbit *Pondere*.

267 *Populari. Claud. Rapt. P.* 1. *de vento*: Putrida multivagis *populatur* flatibus antra. Ita *de amore*: *populatur flamma* medullas, ovium *populari vellera*.

268. *Populus aſtrorum*: *Capella*, ſed frigide, v. Buchn. p. 198.

269. *Porrigere* ſe dicuntur *montes*.

270 *Præcipitant curæ. Virgil. lib. II.* Sociis dare tempus humandis. *Præcipitant curæ. Stat. Theb.* 1. Sed ſi *præcipitant* miſerum cognoſcere *curæ*.

271. *Prædari.* Apes dicuntur *prædari roſas*. Suam volucris *prædata* ſenectam Phœnix.

272. *Procumbere* dicitur, qvod in planum porrigitur. *Claud. Conſ. Prob.* Eſt in Romuleo *procumbens* inſula Tibri. Vid. *ſedere. porrigi, projectus.*

273. *Prodigus Claud. Conſ. Mallii*, ferturqve nocendi *Prodigus*.

274. *Proflare Deum*, i. e. Bacchum; eſt crapulam edormire. *Stat.* 2. *Theb.* Serta inter vacuosqve mero crateras anhelum *Proflabant* ſub luce *Deum*. Sed hoc Statii genium ſapit.

275. *Profundus. Profundus Jupiter*; *profunda Juno*, i. e. infera.

276. *Projectus*, i. e. per planitiem extenſus. *Valer. Flaccus de Nilo*: ſeptem *projectus* in amnes. Mallem ego *porrectus*.

277. *Promittere ſe. Claud.* 6. *Conſ. Honor.* atqve omne futurum Te Romæ, ſeſeqve *tibi promittit* in ævum.

178. *Propinare pro* tradere *vel* præbere. Ea metaphora paſſim utuntur nonnulli in oratione tam ſoluta qvam ligata, non attendentes phraſin illam Terentii *in Eunuch. V.* 9. 57. Hunc comedendum vobis & deridendum *propino*, è perſona Paraſiti æſtimari debere, qvi ad artem ſuam inſtituta alluſione riſus captandi gratia propinandi verbo utitur: ne qvid de eo dicam, legi in qvibusdam MStis præbeo, non propino. Sed tamen, & alteram qvidam MSti Codices tuentur. Non ſatis commode itaqve Jacobus Balde in Urania victrice ſua, in tertia epiſtola: Tanqvam ſi præſens cœlo delapſa ſereno, Ora *propinaſſet*, ſidereasqve genas. Non eſt locus metaphoræ in hoc verbo, qvatenus ſimplicem traditionem notat, ſed vel in ſenſu ridiculo, ad perſonam Paraſiti relato, ut apud Terentium; vel in

in ſenſu analogo: ſi eluvies *propinare* agris humores, aut Ganymeden *propinare* terris imbres, vel ſimile qvid dixeris.

279. *Pudicæ frondes* dicuntur rami laurei, propter Daphnen in laurum mutatam. *Stat.* I. *Theb. ros pudicus* aqvæ Caſtaliæ dicitur, qvia virgines Muſæ illâ lavantur: ſeu *rore pudico* Caſtaliæ flavos amor eſt tibi mergere crines.

280. *Pulcher* generale epitheton Poëtarum, qvando rem aliqvam laudant. *Claud. Conſ. Probin. pulcerque* ſevero Armatur terrore pudor.

281. *Purus. Pura dies*, i. e. nocte non immiſta. *Claud. de Rapt. P.* II. Impulit Jonios præmiſſo lumine fluctus Nondum *pura dies*, i. e. crepera.

Q.

282. *Quærere* pro deſiderare. *Ovidius de Eriſichthone:* Inqve epulis epulas *quærit. Stat.* 2. *Theb.* jamqve & ſua *quærere* regna.

R.

283. *Rapiunt* cœlum venti, de ventis inter ſe confligentibus. *Stat.* I. *Theb.* dum cœlum ſibi qvisqve *rapit.*

284. *Raucus.* Omnis ſonus ingratus èo epitheto Poëtis exprimitur. *Stat.* I. *Theb. de tempeſtate:* venturaqve *rauco Ore* minatur hyems. *Id.* 2. *Theb. rauca tonitrua. Rauci rivi* dicuntur à *Claud. Conſ. Probin. Cic. rumor raucus* factus eſt.

285. *Rebellis*, i. e. qvietus. *Claud. Rapt. Proſ.* I. *de Encelado*: *Cervice rebelli* In dextrum lævumqve latus.

286. *Recurſare* de memoriâ rerum præteritarum apud Poëtas uſurpatur. *Virgil. Æn.* I. ſub noctem cura *recurſat. Id. lib.* 4. *Æn.* Multa Viri virtus animo multusqve *recurſat* Gentis honos. *it. lib.* 12. Et mihi curæ Sæpe tuo dulci triſtes ex ore *recurſent.*

287. *Redire* pro recolligi. *Stat.* I. *Theb.* de anguibus per extrema ſibi connexis: Cærulei *redeunt* in pectore nodi.

288. *Regnare* de manu Scævolæ flammas perferente *Martialis lib.* 8. *Epigr.* 33. Adſpicis, ut teneat flammas, poenaqve fruatur Fortis, & attonito *regnet* in igne manus. De Sirio dicit *Stat.* I. *Theb.* in totum *regnaret* Sirius annum *Claud. Conſ. Probin.* tacitam Lunâ *regnante* per Arcton, i. e. magis ſplendente.

289. *Relegare* pro inhabitabilem facere. *Claud. Stilic.* I. Et qvæ interior nimio plaga Sole *relegat*: deſcribit zonam torridam.

290. *Relinqvi* dicitur *Lucifer* diſparentibus ceteris ſtellis ob auroram vicinam. *Luc. lib.* I. ut ignes Solis Lucifero fugiebant aſtra *relicto.*

291. *Res. Rerum* pulcherrima Roma *Virgil. Georg. lib.* 2. *Et Æn. lib.* 7. nunc maxima *rerum* Roma colit *Ovid.* I. *art. amand.* Ergo erit illa dies, qvâ tu pulcherrime *rerum*, Qvattuor in niveis aureus ibis eqvis. *Ita Claud. Conſ. Prob.* dic maxima *rerum*. Romam intelligit.

292. *Ridere Virg.* omnia nunc *rident. Claud. Conſ. Mall.* docti *riſerunt* floribus amnes. *Id. Conſ. Probin.* Oraqve *ridenti* lanugine veſtiat ætas.

293. *Rubigo* abſolutè pro deſidiâ. *Claud. Conſ. Mall.* infectum longi *rubigine ruris Ad tua ſigna vocas.*

294. *Rudis* pro inornato, *Virgil. lib.* 9. ille *rudem* nodis ac cortice crudo Intorqvet ſummis adnixus viribus haſtam. *Rudis Luna* pro nova. *Cl.* 6. *Conſ. Hon. Lunamque*

que rudem madefecerat Auſter. *Rudes venæ* pro intactis. Qvantum ſtagna Tagi *rudibus* ſtillantia *venis* Effluxere duris.

S.

295. *SAcer*. Frequentisſimum Poëtis epitheton. *Sacræ iræ* ap. *Stat*. 1. *Theb*. de ira expoſtulantis cum Phœbo: *ſacras* ita vocibus aſperat iras.

296 *Sævus* Bacchi *odor* de vino dicitur *Stat*. 2. *Theb*. qvod ad rixas Thraces incitat. Ogygii ſi quando afflavit Jacchi *Sævus odor*.

297. *Saucius* pro eo, qvi verbis læditur vel pasſionibus animi turbatur. *Stat*. 1. *Theb*. Juno his *ſaucia* dictis. Transfertur ad res inanimatas. *Ita Horat*. *l*. *od*. 24. dicit *malum* celeri *ſaucium* Africo. *Claud*. *lib*. 2. *in* Eutrop. valuit pro vulnere terror, Implevitque vicem jaculi, vitamqve nocentem Integer & ſola formidine *ſaucius* efflat. *Id*. 4. *Conſ*. *Honor*. qvo *ſaucia* vento Decolor iratos attollat Cynthia vultus, i. e. Luna rubens indicio ventoſæ tempeſtatis. *Id*. *Conſ*. *Probin*. ubi deſcribit Romam curru per nubes vehentem: Curſuque rotarum *Saucia* dividuis clareſcunt *nubila* ſulcis.

298. *Scintillare* de gemmis, floribus, purpura, dicitur.

299. *Scrutari* mucrone latebras animæ, i. e. interficere. *Stat*. 1. *Theb*. atqve imas animæ mucrone coruſco *Scrutatur latebras*. *Claud*. 4. *Conſ*. *Hon*. calidi *ſcrutatus ſtagna* profundi. *Id*. *de Rapt*. *P*. 1. de vento ſubterraneo: *ſcrutatur iter*.

300. *Secare profundum*, i. e. navigare. *Claud*. inventa *ſecuit* primus qui nave *profundum*.

301. *Secundus*. *Secundum jus*. *Stat*. 1. *Theb*. *Jurisque ſecundi* Ambitus impatiens *Claud*. *Conſ*. *Probin*. ſed primâ ſede relictâ Anthemiis, de *jure* licet certare *ſecundo*.

302. *Sedere* pro in planitiem porrigi, *Stat*. 1. *Theb*. *de monte*: qvi molle *ſedens* in plana Cytheron Porrigitur, *ſedens Lactuca* dicitur, quia humilis, *Mart*. *l*. 10. In qvibus eſt *lactuca ſedens* & ſectile porrum.

303. *Seditio*. *Severus in Ætnâ*: læta theatri *Seditione*. *Sarbiev*. *Vocalem ſeditionem* dixit, Buchn. de Commut. Dic. Rat. p. 199.

304. *Seges* de copiâ. *Virgil*. *lib*. 7. ferro ancipiti decernunt atraque longè Horreſcit ſtrictis *ſeges* enſibus. *Cl*. 3. *Conſ*. *Honor*. nudiqve *ſeges Mavortia* ferri Ingeminat ſplendore diem. *Seges aëna* vocantur æreæ fiſtulæ in organo Muſico veterum. *Cl*. *Conſ*. *Mall*. Et qui magna levi detrudens murmura tactu Innumeras voces *ſegetis* moderatus *ahenæ* Intonat erranti digito, penitusque trabali Vecte laborantes in carmine concitat undas.

305 *Semina* pro ſtellis *Manil*. *lib*. 5. *Buchn*. *de Comm*. *dic*. *rat*. *p*. 26.

306. *Senecta* pro antiquitate. *Claud*. *Conſ*. *Mall*. Cecropiæ relegis ſecreta *Senectæ*, i. e. antiquitatis Græcæ.

Senium pro reverentia. Firmatur *ſenium* juris, priſcamque reſumunt Canitiem leges, *Claud*. 4. *Conſ*. *Hon*.

307. *Sequi*, *Claud*. *Conſ*. *Probin*. prolem fata *ſeqvuntur*, *Stat*. & vocem fata *ſequuntur*. Sequi pro *flexibilem eſſe*. *Sic Plin*. *Cæcil*. *lib*. 7. *Epiſt*. 9. de cera, quæ ad arbitrium flexilis eſt: Ut laus eſt Ceræ mollis facilisque *ſequatur* Si doctos digitos juſſaqve fiat opus.

308. *Serpere*, *Claud*. 4. *Conſ*. *Hon*. Per tua lanugo cum *ſerpere* cœperit ora.

309. *Servire Claud.* 4. *Conſ. Hon. de Cyllaro, Serviretque* tuis contempto Caſtore frenis Cyllarus, *Claud. Stilic.* 1. placidi *ſerviunt* legibus enſes.

310. *Sidus* pro *fato* videtur accipi ap. *Stat.* 2. *Theb.* fraudes ſine *ſidere* cœptæ, *Germani*: Er hat kein Stern noch Glück. *Sidereus gener.* Claud. *Conſ. Mallii.*

311. *Silentes* dicuntur Manes. *Vulgus ſilentum* Stat. 1. *Th. ſilentem populum* dicit infera.

312. *Sobrius* de igne non urente. *Sobrius* appoſita procul abſtinet *ignis* ab eſca. *Sautel. in epigr. de Agnete*: ita *modeſtus ignis*, pia flamma.

313. *Solari* frequenter Poëtis uſurpatur. *Horat. II. od.* 5. nunc fluviis gravem *ſolantis* æſtum. *Id. II. Sat.* 6. me ſylva cavusqve Tutus ab inſidiis tenui *ſolabitur* ervo. *Stat.* 2. *Theb. ſolanturque* timorem. *Ibid.* tenerumque dolorem conjugis amplexu *ſolatur*. *Stat. lib.* 4. *Sylv.* nos otia vitæ *Solamur* cantu *Claud. Conſ. Mall.* pluviis *ſolabitur* æſtum.

314. *Sodalis Horat. I. od.* 25. Aridas frondes hiemis *ſodali* Dedicet *Hebro*. Ita *lib. III. od.* 18. cratera vocat Veneris *ſodalem.*

315. *Sollicitare. Tibullus Eleg.* 7. *l.* 1. Et teneram ferro *ſollicitavit* humum. *Claud. de Rapt. P. præf.* Et rudibus remis *ſollicitavit* aqvas. Falſus autem hic eſt Barthius, qvi putat hic metaphoram eſſe ab inanimatis ad animata. Eſt enim *ſollicitare* proprie loco movere.

316. *Splendida ſpuma* Tagi, i. e. aurum.

317. *Squalere* dicitur Poëtis, quod denſitate & nova aliqva facie horrorem incutere videtur. Ita *Virg.* 10. *Æn. loricam* vocat *ſqualentem auro* propter copiam denſitatemque auri in ſqvamarum ſpeciem intexti. Vide Gell. l. 2. c. 6. & Henr. Steph. Diſc. Critic. Macrob. l. 6. c. 7. *Stat.* 1. *Theb.* per *ſqualentem diem* intelligit tempeſtatem nebulis peſtiferis obſitam. *Sil.* Cæruleus maculis auro *ſqualentibus* anguis. *Claud.* 4. *Conſ. Hon.* Libyæ *ſqualentis* arenas Audebit ſuperare pedes. *Id.* 6. *Conſ. Hon.* Neglecto *ſqualent* ſenio. *Id. Conſ. Prob.* Filaqve concreto cogit *ſqualere* metallo. *Id. de Rapt. Proſ.* 1. *ſqualent* immania fœdo Sceptra ſitu.

318. *Stare* dicitur *annus* ob deſiderium alicujus. *Stat.* 1. *Theb.* longum ſignis cunctantibus *annum Stare* gemit. *Stare* dicitur *fluvius* ob copiam cadaverum *Cl.* 3. *Conſ. Hon.* frigidus amnis Mutatis fumavit aqvis turbaqve cadentum *Staret*, ni rapidus juſſiſſet flumina ſanguis. *Stare* dicitur qvoqve *fluvius glacie concretus*. *Claud.* 3. *Conſ. Hon. ſtantemque* rota ſulcavimus Iſtrum.

319. *Subire* uſitatum Poëtis, inprimis *Statio*. *Claud. Conſ. Mall.* Jam clavum totamque *ſubit* torqvere carinam, i. e. incipit. *Claud. ibid. ſubit* ille loqventem Talibus, i. e. reſpondet.

320 *Sudare*, i. e. elaborare *Sudata* marito *fibula* Claud. vid. Buchn. p. 71.

321 *Sulcus* de nubibus per lineas ductis. *Claud. Conſ. Prob.* dividuis clareſcunt nubila *ſulcis*.

322 *Superbus* Virgilio pro *nobili & glorioſo* dicitur *lib.* 1. *Æn.* Coniugio Anchiſe Veneris dignate *ſuperbo*. Ita *vox ferox*, *contumax*, *ferus*, laudabili ſenſu accipiuntur. vid. Buchn. de Comm. D. R. p. 194. 195.

323. *Surdus* pro eo, qvod non obſeqvitur; etiam de rebus inanimatis. *Stat. lib.* 10. & *ſurdos* expedit arcus, i. e.

qvos

qvos attrahere neqvit. Sed hoc genium Statianum ſapit.

T.

324. TAcitus. *Tacita arctos* dicitur, vel propter incolarum raritatem, vel propter frigus aut continuas noctes. *Claud. Conſ. Prob.tacitam* Luna regnante per *Arcton.*

325. *Tegmen. Tegmen fagi Eclog.* 1. *Virgil.* dicit. Ita *tegmen cœli Lucret.* Vide de eo Alb. Gentilem in Lectionibus Virgilian. ſtatim ab initio, ubi refutat qvosdam vocem hanc carpentes.

326. *Temperare arva* dicitur *fluvius.Claud. Conſ. Probin.* Oebaliæ qvi *temperat arva* Galeſus.

327. *Tempeſtas* variè apud Poëtas accipitur, & notat copiam aliqvam tumultuariam & violentam. *Virgil. Æn.* 12.it.toto turbida cœlo *Tempeſtas telorum*, ac ferreus ingruit imber. *Id. de ſtrage lib.* 7. Qvanta per Idæos ſævis effuſa Mycenis *Tempeſtas* ierit campos. Qvæ hic *La Cerda* de terreſtri tempeſtate commentatur, nihil ad rem faciunt. *Virg. lib.* 11. *v.* 423. Sunt illis ſua funera parqve per omnes *Tempeſtas.* Obſervat hic *La Cerda*, vocem *tempeſtatis* in re belli à Poëtis poni; ſed ad alia qvoqve paſſim video transferri. Ita *fermentationem vini* poſſes *tempeſtatem* dicere. *Tempeſtas* barathrumqve macelli. *Horat. Tempeſtas comeſſationis*, vid. Inſt. Orat. Voſſ. lib. 4. p. 103. *Claud.* 3. *Conſ. Honor.* Optatas audire tubas campiqve cruenta *Tempeſtate* frui: ubi telorum & enſium inſultus, & cadaverum freqventiam per *cruentam tempeſtatem* intelligit. Ita ap. eundem eſt *tempeſtas pretioſa Tagi*, i. e. magna vis auri. *Id. Conſ. Mallii:* nullaqve mutati *tempeſtas* proditur oris, i. e. impotens qvidam affectus. *Baron. in Sylv. metr.* 11. de organo hydraulico Muſico: blanditurqve *diſerta* canoro *Tempeſtas* numero, *Miſcell. noſtra p.* 65. Te non *tempeſtas calicum* Obruet. *Ibid.* 44. *Tempepeſtas facunda* ſonat per pulpita: de eloqventiâ dicitur. *Vener. noſtr. pag.* 17. Hinc *pia tempeſtas oculorum* ſpargitur, i. e. lacrymæ. Item in *Amoribus Cimbricis:* dum gemina votorum fervet in aulâ *tempeſtas.*

328. *Tendere Claud. Conſ. Probin.* non anxia mentem Spes agit, & longo *tendit* præcordia voto.

329. *Tener. Claud. Conſ. Mall. teneri* primordia mundi.

330. *Tentare. Claud. Conſ. Probin.* & nulla ſub tempeſtate timentes Solſtitio Meroën, bruma *tentabimus* Iſtrum.

331. *Ter* Poëtis pro aliqvoties uſurpatur. *Virg. Ter* revoluta toro eſt.

332. *Terere* pro qvovis tactu. *Claud. Conſ. Prob. de fluvio Liri:* Flaræqve *terens* qverceta Maricæ Liris.

333. *Terrere, Territare. Stat. Theb.* 3. *de globo flammæ:* volat ignea moles Sæva Dei mandata ferens, cœlumqve triſulcâ *Territat* omne comâ. *Id.* Magnus qvanto mucrone minatur Noctibus hibernis & ſidera *terret* Orion. *Id. Th.* 6. Qvalis Biſtoniis clypeus Mavortis in arvis Luce Mala Pangæa ferit Solemqve refulgens *Territat.*

334. *Torvus* pro ſeverus, gravis *Claud.* 3. *Conſ. Hon.* Aſpera complecti *torvum* poſt prælia *patrem. Id.* 4. *Conſ. Hon.* qvam *torva voluptas* Frontis, & auguſti majeſtas grata pudoris!

335. *Trahi* dicitur *qvies* multis curis internu-

terruptæ. *Stat.* 1. *Theb.* Inachio tenuis ſub pectore Regi *Tracta qvies.*

336. *Triſtis* perpetuum apud Poëtas rerum infernalium, inauſpicatarum & ingratarum, epitheton. *Ovid.* 1. *de art. am.* Nec male odorari ſit *triſtis* anhelitus oris. Hinc *contriſtare*, pro maligno aliqvo halitu afflare. *Virg. de Sirio:* lævo *contriſtat* lumine cœlum. *Id. Æn.* 6. *de Styge: triſtiqve* palus innabilis *undâ.* *Stat.* 1. *Theb. de Tiſiphone: Triſtibus* exiluit *ripis.* *Ibidem* fluvium infernalem Cocyton *inamœnum vocat. Id.* 3. *Theb. armaq;* in auro *triſtia. Cl.* 3. *Conſ. Hon.* galeæ nec *triſte* timentem *fulgur. Id. Conſ. Mal.* clementia *triſtes* Obtundit *gladios.* *Ibid.* *triſtem* figat crinita Cometen.

337. *Trux. Claud. Stil.* 1. lucosqve vetuſtâ Religione *truces.*

338. *Tumidus* pro maturo. *Tumere* pro maturum eſſe. *Stat.* 2. *Theb. tumidâ* jam virginitate. *Id. Achill.* 1. Virginitas matura toris anniqve *tumentes. Claud. Epith. Pallad.* matura *tumeſcit* virginitas.

339. *Tumultus.* Claud. *laud. Stil.* 1. varios vocum *tumultus* dicit de variis linguis.

340. *Tundere. Catull.* Longum ubi reſonans Eoûm *Tunditur* undâ ſcil. littus. *Cl. Conſ. Mall.* qvicqvid Tyrrhenâ tunditur undâ, qvod gemit Joniâ.

341. *Turba* catachreſticè de rebus inanimatis. Vid. *Buchn. de Comm. D. R. p.* 198. 199.

342. *Tutus* pro cautus & vice versâ, *Buchn. p.* 6. *de Comm. dic. rat.* Mens male *tuta* i. e. ſana, *Horat.*

V.

343. V*Acuus* perpetuum inferorum epitheton, qvia ibi non niſi vacuæ umbræ. *Inane* vulgus propterea Manes vocat *Statius. Vacuus Lunæ orbis* dicitur, qvando non plenus *Saut. p.* 42. Cynthia jam decies *vacuum* reparaverat *orbem.*

344. *Vectigalis* epitheton Poëtis familiare pro eo, qvod officii gratiâ alicui præſtatur, vel qvod alicui qvaſi proprium & ſubjectum eſt, ut *vectigalibus votis* gratari Domino, *vectigalibus undis* plaudit Oceanus Victori &c.

345. *Venter. Virg.* 4. *Georg.* totusqve per herbam Creſceret in *ventrem* cucumis. *Prop. l.* 4. tumidoqve cucurbita *ventre.*

346. *Verberare* pro qvolibet contactu & motu *Lucret.* pontum ponto *verberari* dicit. *Stat.* 1. *Theb. de Tiſiphone:* hæc vivo manus aëra *verberat* hydro. *Q. Cicero l.* 16. *ad fam. ep.* 26. *Verberavi* te cogitationis tacito duntaxat convitio. Et ſeqventi epiſtola *id.* Mirificam mihi *verberationem* ceſſationis epiſtola tua dediſti. *Verbera Claud. Stil.* 1. Exiguo clavi flexu declinat aqvarum *Verbera.*

347. *Verrere* de lento & longo tractu, ut cum Cometen dico verrere cœlum, aſtra.

248. *Vernare* de genarum lanugine *Mart. lib.* 2. cum tibi *vernarent* dubia lanugine malæ. De galea floribus coronata *Claudian.* 3. *Rapt.* Criſtæ placato fulgure *vernant.* *Claud.* 4. *Conſ. Honor.* lanugine nondum *vernabant* vultus. *Prudentius* de Theodoſii filiis, dominos *vernantes* flore juventæ. *Claud. Stil.* 1. *Senium vernans* dicit vegetum & robuſtum.

349. *Veſtire. Lucret.* Juventas Incipit & molli *veſtit* lanugine malas. Hinc *veſtis* pro *barbâ* ap. *Lucret.* Impubem molli pubeſcere *veſte. Virgil.* 8. *Æneid.* tum mihi prima genas *veſtibat* flore juventa. *Id. Georg.* 2. *de terrâ:* qvæqve ſuo viridi ſemper ſe gramine *veſtit.* *Martial. lib.*

10. *Epig.*

10. *Epig.* 51. Ridet ager, *veſtitur humus, veſtitur & arbos. Senec. Herc. Oet.* Nondum teneras *veſtite* genas. *Claud. Conſ. Probin.* Oraqve ridenti lanugine *veſtiat* ætas. *Idem. veſtitos* gramine campos. *Auſon.* jugum vindemia *veſtit*. Vid. *induere*. Ita vox *inveſtis* de imberbi dicitur. Vid. Lexic. *Claud. Rapt. Proſ.* 1. de Cerere curru ſuo vecta & ſubnaſcente per iter ſegete: *Veſtit iter* comitata ſeges.

350. *Vetare. Stat.* 2. *Theb. de Sole:* ac ipſi radios *vetat* eſſe ſorori i. e. Obfuſcat.

351. *Veteranus juvenis Sidonius:* Emerito ſplendet juvenis *veteranus* in auro.

352. *Violare.* Vox eleganter à Poëtis uſurpatur, cum ſignificare volunt rei ſplendidæ alicujus vel ſacræ obfuſcationem vel abuſum, aut qvamvis rei puræ tincturam. Ita *Stat.* 1. *Theb.* de aureis patinis, qvarum ſpendor pingui cibo qvaſi adulteratur, pulchre dicit *aurum violare cibis*: qvæ locutio inepte improbatur eo in loco Barthio, cum ad Virgilii aliorumqve Poëtarum imitationem facta ſit. Sic *Virgil. Æn.* 12. *v.* 67. *ebur* dicit *violatum oſtro*, ad *Homeri* imitat. qvi μιαίνειν uſurpat. *Stat. Achill.* 1. Lactea Maſſagetæ veluti cum pocula fuſcant Sanguine Puniceo, vel *ebur corrumpitur oſtro. Juvenal.* vocem *violandi* rei præſtantiori applicat, qvi de Jovis ſtatua aurea dicit: hanc rebus Latiis curam præſtare ſolebat Fictilis, & nullo *violatus* Jupiter auro. Puto *violatum auro* dici, qvod aurum furtis & ſceleribus paretur, inqvit *Lubinus* hic. At *ego violare* hic exiſtimo idem ſignificare, qvod *profanare*; eſt enim vox inter ſacra etiam. Ita *Virgil.* 2. *Æn. v.* 189. Nam ſi veſtra manus *violaſſet dona Minervæ*. Ap. *Claudian. in Rufin.* Alecto dicit: jam cupio Stygiis invadere nubibus aſtra Et *flatu violare diem. Id. Rapt. P.* 1. de Cerere lacrymante: *violavit* oborto Rore genas. *Nos in amoribus Cimbricis* de genis rubore intermiſtis, genarum Lilia *Sidonio* placide *violaverat oſtro.*

353. *Viridis* epitheton rerum marinarum. *Claudian.* 3. *Conſ. Honor. virides* Neptunus in alga Nutrit *equos. Stat.* 1. *Theb.* Ita *Deæ virides*, i. e. Nymphæ. *Virides* etiam *Pardi* vocantur ob maculas *Claud.* 3. *Stilic.* Tum *virides Pardos* & cetera colligit Auſtri Prodigia *Id. Conſul. Mall.* Cum forte leænæ, Nobiliorem uterum *viridis* corrupit adulter.

354. *Virere. Ovidius de Athen.* Ingeniisqve opibusqve & feſta *pace virentes. Sil. Ital. lib.* 15. Pars credunt torvos Patrui *revireſcere* vultus. *Claud. Conſ. Prob.* Per faſces numerantur avi ſemperqve renata Nobilitate *virent. Ibid.* prima cum parte *vireſceret* ævi.

355. *Vivere* dicuntur *ſigna* ſingulari ingenio expreſſa, uti & *ſpirare*. Ita *Stat. Theb.* 1. *vivum aurum* vocat artificium ſignorum. *Conſ. Conſ.* 4. *Hon.* picturatumqve metallis *Vivit* opus. *Vivere fontes* dicuntur, qvos loqvi & oracula promulgare tradunt Poëtæ. Vid. Barth. ad v. 32. Claud. de 6. Conſulatu Honorii.

Vivus. Viva pocula, i. e. qvæ parum aqvam propinant. Balde in Lyric.

356. *Umbra* pro prima lanugine. *Stat.* 4. *Thebaid.* Dum roſeis venit *umbra* genis. Hinc *Claud. Conſ. Prob.* genas cum flos juvenilis *inumbrat*, pro colore & ſophiſmate politico. *Claud. Stilic.* 1. ſceleriqve profano Fallax legitimam regni prætenderat *umbram.*

357. *Unda* pro multitudine populi. *Virg.* Mane ſalutantum totis vomit ædibus *undam. Stat.* 2. *Theb.* foribus cum immiſſa ſuperbis *Unda* fremit *vulgi. Claud.* 6. *Conſ. Honor. Undare* videres Ima viris. *Id. Conſ. Prob.* populis *undare* penates. *Undare* de ſermone. *Claud. Conſ. Mall.* Mox *undare* foro victrix opulentia linguæ.

358. *Volvere ſecum vel volutare* pro cogitare uſurpatur.

359. *Vomere* pro emittere. *Virgil.* de ædibus homines emittentibus: mane ſalutantum totis *vomit* ædibus undam. *Claud.* 4. *Conſ. Honor.* Danubii totæ *vomerent* cum prælia ripæ. *Id. Conſ. Prob.* Præceps illa manus fluvios ſuperabat Iberos Aurea dona *vomens. Perſ.* Diſpoſitæ pinguem nebulam *vomuere* lucernæ. *Buchn. de* Commut. *dic. rat. p.* 40. reprehendit *Varronem*, qvi dixit de nubibus, aqvam *vomentes* inferam mortalibus, & ejus verbi in ſatyrâ locum eſſe putat. Si tamen is ad V*irgilii* exemplum reſpexiſſet, credo, aliter ſenſiſſet. *Longinus* περὶ ὕψους c. 2. reprehendit Poëtam, qvi ait, πρὸς οὐρανὸν ἐξεμεῖν, in cœlum *vomere. Tanaqvil. Faber in notis* turpem & fœdam locutionem vocat; mihi tamen aliter videtur, qvia in monte ignes & lapides ejaculante facile locum invenit. Imo vox illa Latinis non æqve turpis erat. vid. *Macrob. lib.* 6. *cap.* 6. Januas, qvibus egrediebantur in Spectaculis, vocabant *vomitoria.* Vid. *Taubman.* ad illud *Virg. Georg.* 2. Mane ſalutantum totis *vomit* ædibus undam. *Id. Æneid.* 5. Stupa *vomens* tardum fumum. *Id. Æneid.* 7. de Caco: atros ore *vomens* ignes. *Id. lib.* 9. de vulnerato Sulmone, dicit: *vomens* calidum de pectore flumen. *Id. lib.* 11. ſanguinis ille *vomens* rivos cadit. Eodem ſenſu *eructare* accipitur. *Id. lib.* 8. Cacum in tenebris incendia vana *vomentem* dicit. *Id. eodem libro*, galeam vocat terribilem criſtis flammasqve *vomentem. Ibid.* de imagine Auguſti in clipeo Æneæ: geminas cui tempora flammas Læta *vomunt.* Unde patet, errare illos, qvi turpem hanc vocem exiſtimant, & è metaphoris poëticis ejiciunt.

360. *Urgere* verbum qvod obſcœnum ſenſum honeſte exprimit. *Horat. lib.* 1. *od.* 5. Qvis multa gracilis te puer in roſâ Perfuſus liqvidis *urget* odoribus.

361. *Vulnus* pro telo. *Buchn. de Comm. dic. rat. p.* 72.

INDEX RERUM DE QVIBUS dicuntur Translata.

A.

ACies ſtupet igne metalli, i.e. ſplendore armorum, vid. numer. 152
Aditum cuſtode coronare, pro cingere, n. 54
Aer æger, qvi peſte infectus eſt, 130
Aer decentior, i. e. magis ſerenus 63
Ære vetuſto florere, 116
Æſtum ſolantur fluvii, 313
Æther jaculis obtexitur 243
Ætna fidem nivibus ſervat 113
Ætna lambit ſidera 199
Ætna vomit nimbos indigenas 167
Ager fidelis 113
Ager ingratus 177
Agmina clypeo auguſtare 15

Alæ famulæ Pegaſo adſcribuntur 103
Alpes anfractibus curvis aditum anguſtant 15
Amazon exerta latus pugnæ 100
Amnis ebrius 88
Amnes docti floribus riſerunt 82
Amor crudus pro immaturo 57
Amoris flamma medullas populatur 267
Amictus Diti ferrugineus adfingitur 110
Animam anguſtare 15
Animos bello accendere 1
Angues blandi, qvi non lædunt 30
Annus ſtare dicitur ob alicujus deſiderium 318
Aper prælia dediſcens 65
Aprorum dentibus fulmen tribuitur 126
Apes pennata juventus 143
Apes & aves glomerantur 139
Apes roſas prædantur 271
Apum examina perfida, qvæ alvearia migrarunt 256
Aqvæ infames ob ſuffocationem multorum 172
Aqvæ fragiles, h. e. glacies 122
Aqvarum verbera 346
Aqvas remis ſollicitare 315
Araxes fl. famulari dicitur 103
Arbor veſtiri dicitur 349
Arbores juxta viam adorant obvios currus 4
Arbores auritæ Orpheum ſecutæ 28
Arcus ſurdi, qvi non obſeqvuntur 25. 323
Arcus mentiri neſcius ictum 221
Arcum audiunt ſagittæ, ſcopum attingentes 25
Arctos tacita 324
Arena diteſcit ſanguine, pro redundat 80
Arenæ nubes 239
Arenæ flagrantes 115
Arenas rutilas Pactolus deſpumat 71
Arma famulantia 103
Arma triſtia 336
Ariſtæ ſuaviter inhorreſcunt 178
Artes lætæ, h. e. gratæ venantibus 197
Arva invidendæ fertilitatis improba nuncupantur 161
Arundo moritur 229
Aſtra peſtilentia furere dicuntur 130
Auræ obſtetrices 242
Auræ clementes Veneris 39
Auræ felices, pro bonâ fragrantiâ 107
Aures attonitæ 23
Auroræ pallor dicitur diluculi adventus 250
Aurum madidum dicitur è Tago Bætiqve depromptum 212
Aurum cibis violare, pro patinæ ſplendorem pingui cibo obfuſcare 352

B.

Bacchi ſævus odor de vino dicitur 296
Baſia maligna, qvæ dente impreſſo fiunt, vel laſciva 214
Bellum accendere 1
Bibere igni tribuitur 152
Boreas rauco turbine armatus 21
Bosphorus æqvora induere dicitur floribus 169

C.

Cacus ignes vomis 359
Cadus Marſi duelli memor 219
Cadmæi fratres meſſis vocitantur 222
Calamos veneno armare. 21
Calicum tempeſtas 327
Calydonis honos aper 144
Campi dicuntur deſidere, ſurſum volante ave 70
Campi gramine veſtiti 349
Caput honeſtum, i. e. venerandum 143
Caput tiara floret purpurea 116
Capitis nives pro canitie 237

Capræ paſcentes in montibus pendere dicuntur 255
Carmina flores appellantur 117
Caſſis ingloria, criſtis orbata 176
Caulis pauperibus foliis, h. e. raris 254
Cœlum umbra obtexitur 243
Cœli tegmen 325
Cœlites labi dicuntur ob velocitatem 194
Cœruleum monſtrum Python vocatur 110
Cera flexilis ſeqvitur doctos digitos 307
Ceres ſaxo perdomita, i. e. panis 84
Cervix in armos deſcendens pro decreſcens 69
Cervix rebellis in dextr. lævumqve latus 285
Cilicum nimbi, pro balſamis 234
Cingula manu comere 44
Cingulo veſtem moderari 226
Cinis doloſus, à qvo periculum, ne ignem alat 83
Cithara imbellis, qvæ pacis laudes canit 156
Claſſi habenas immittere 141
Clivus clemens, molliter elatus 39
Clypeus Martis refulgens dicitur terrere Solem 333
Clypei formidatum lumen 209
Color ferrugineus pro cœruleo 110
Columba pia 262
Colus ambitioſa 12
Copia ſæpe exprimitur per cornu 55
Coronæ igne lapidum diſtinctæ, i. e. fulgore relucente gemmarum exornatæ 152
Corpora ædificant ſaltatores 6
Cometes triſtis 336
Crater Veneris ſodalis vocatur 314
Crimen induere dicuntur ſecula 169
Crinali hedera florens Bacchus 116
Crines humeros flagellant 114
Cruorem Thraces lacte domant 84
Cucumis in ventrem creſcens 345
Cupreſſus fulmine afflata 9
Cura animo recurſans 286
Curſus fulmineus, i. e. velociſſimus 127
Currus pii triumphales 262
Currus non audiunt habenas & verbera aurigæ 25
Cutis ſanie gliſcens 138
Cyllarus ſervire dicitur 309
Cymba Charontis ferruginea 110

D.

Damna Lunæ, i. e. decrementa 61
Deæ virides, i. e. Nymphæ 353
Deos magico ritu armare dicuntur carmina Chaldæa 21
Dentibus apri fulmen tribuitur 126
Dictis ſaucia Juno 297
Dies devexior, i. e. Occaſus 74
Dies nube gravatus pro nebuloſo 140
Dies pura, qvæ non eſt immiſta nocte 281
Dies ſqvalens, tempeſtas, nebulis peſtiferis obſita 317
Dies inceſtari dicitur, qvando ſerenitatem amittit 165
Diem flatu violat Alecto 352
Diem Sol accendit 1
Diem Sol promit atqve celat 34
Doli fabricator Epeus 102
Dolis armari 21
Dolorem ſolari amplexu 313
Dormire de igne 152
Draco textilis iratus dicitur 186
it. mentiri 221

E.

Ebur oſtro violatum 352
Edere, excitari de igne 152. 312
Emenſus decimas ariſtas, i. e. decem annos natus 20
Enſes ſerviunt legibus 309
Epulæ imbelles 156
Eqvus contemnit dominum 49

Eqvus Cyllarus ſervit 309
Eqvi Neptuni virides, qvod in algâ nutriti 353
Eqvorum nares igneſcunt 151
Examina apum perfida, qvæ alvearia migrarunt 256
Exercitus turmis florens 116

F.

Facunda tempeſtas 327
Fagi tegmen 325
Faſti inceſtantur ignobili aliqvo nomine 165
Fata proprie ducere dicuntur 86
Femur exclamare dicitur 98
Ferrum ſpumis & ſanguine uri dicitur 151
Ferrum veneno armatum 21
Ferreus imber 157
Ferrea hyems vocatur telorum copia & tempeſtas 147
Fibula ſudata, i. e. elaborata 320
Fides manſura, pro æterna 216
Flamina armant flammas 21
Flammæ errantes ludunt per cœrula 94. 208
Flamma mitis, pia, qvæ non lædit 225. 262
Flamma territat comâ cœlum 333
Flamma de gemmarum fulgore 152
Flatus dubii 85
Flos protuberans diem ore captat 75
Flores ſcintillare dicuntur 298
Floribus docti amnes riſerunt 82
Floribus induere dicitur Boſphorus æqvora 169
Fluctus miteſcere jubet Eridanus 81
Flumina juvantur à ſanguine cæſorum hominum 191
Flumina minantur diluvia 224
Fluvius arva temperat 326
Fluvius ditat 79
Fluvius glacie concretus, item cadaveribus impletus, ſtare dicitur 318
Focus emeritus 92
Foci edomiti 90
Foliis pauperibus caulis, pro raris atque paucis 254
Fontes Nili deprendere, pro detegere 68
Fontes viventes, qui oracula edebant 355
Formidine ſaucius 297
Fortunam domare virtute 84
Frena eqvorum ſpumis igneſcunt 151
Frons lunata vocatur, quæ geſtat cornua 210
Frons ferruginea Strigi tribuitur 110
Frondes pudicæ dicuntur rami laurei, propter Daphnen in laurum mutatam 279
Fulcire vetulam emeriti recuſant pedes 92
Fulgur triſte galeæ 336
Fumus fidelis 113
Fundus mendax 220

G.

Galea ſertis coronata laſcivit 200
Galea coronata floribus dicitur placato fulgure vernare 348
Galeæ fulgur applicatur 125
Galeam ſertis miteſcere docens 81
Gaudia pallent poſt ſuperata magna pericula 250
Gemmæ ſcintillantes 298
Gemmarum fulgor ignis vocatur 152
Genæ dulces 87
Genæ ſanguineo imbre putres 157
Genæ pubeſcentes florent 116
Genæ lanugine vernant 348
Genarum lux 211
Genas violare oborto rore, pro lacrymis perfundere 352
Genarum lilia 352
Gladii triſtes 336
Glorioſus atqve nobilis Virgilio ſuperbus eſt 322

H.

HAſta rudis pro inornata 294
Haſtæ floribus animantur 19
Hedera crinali florens Bacchus 116
Honor hoſpes i. e. peregrinus 146
Honores aſſidui 22
Humeros acclines fultus 2
Hyems rauco ore minans 234
Hyemes armatas Æolus ab antris fundit 21

I.

JAculorum nubes 239
Jaculis æther obtexitur 243
Janua limen amat 13
Jaſpide pectus anguſtare 15
Ignis attonitus, ob Scævolæ manum 23
Ignis non urens, ſobrius 312
Ignis levis, de peſte 198
Ignis modeſtus de flamma non lædente 226
Imago Auguſti flammas vomere dicitur 359
Imbre fœdare noctem 118
Imbres raros Nilus excuſat fœcundis fluctibus 99
Imbribus honeſtis ora rigare, i. e. lacrymis 143
Incendia fida 112
Incendia blanda, i. e. innoxia 30
Indoles cruda, nondum matura, rudis experſqve rerum 57
Indomitum vinum, qvod aqva nondum dilutum 84
Infera dicuntur populus ſilens 311
Infula per crines currit, h. e. ambit eos 60
Ingeniis virere 354
Ingenua pigritia pro honeſto otio 260
Invidiam coqvere, pro fovere 52
Jocoſa imago, i. e. Echo 155
Iſter glacie obductus ſtare dicitur 318
Iſtro colla tribuuntur 41
Ira accendere hominem 1
Iræ ſacræ dicuntur adverſus Phœbum ſuſceptæ. 295
Iter fulmineum 127
Iter haurire 142
Jubet Eridanus fluctus miteſcere 81

L.

LAbor improbus, i. e. immodicus 161
Lacte cruorem domare 84
Lactuca ſedens, i. e. humilis 302
Lambere ignis dicitur 152
Lana diſcit mentiri colores 78
Lanugo flore ſæpius exprimitur 117
Lanugo genas inumbrat, 185
Lanugo ridens, eſt, qvæ juvenum ora veſtit 292
Lanugo per ora ſerpit, 308
Lanugine genæ vernant 348
Laurus docta 82
Lembi ad luſum parati, vocantur laſcivi 200
Leones blandi, qvi non nocent 30
Lethi fabricator morbus & dolor 102
Linguæ opulentia, i. e. eloqventia 248
Littora æmula damnis lunaribus 7
Littora frangentia, i. e. curva 121
Locus in itinere viſum fugiens, ſeu ex viſu recedens, decreſcere dicitur 64
Lorica auro ſqvalens 317
Luci vetuſta religione truces 337
Lucifer relinqvi dicitur diſparentibus ſtellis reliqvis ob præſentem auroram 290
Lumen dubitandum 85
Lumine lævo contriſtare cœlum, h e. ſiniſtro, triſti 198
Lumine cœlum floret 116
Lumina ferrea Cerbero affinguntur 109
Lumina glauca Tiberini 137
Lumina natant in agone mortis vel ſomno 231
Luna dicitur æmulus orbis 7

Luna

Luna eclipſin patiens damnari dicitur 62
Luna dubitanda, incerta, dubia 85. 164
Luna regnare dicitur 288
Luna rudis, pro nova 294
Lunæ vultus irati appellantur, qvando rubet 186
Lunæ orbis vacuus, i. e. nondum plenus 343
Lux ferrea Furiæ tribuitur 109
Lux maligna, i. e. dubia 214
Luxu circumfluus animus 37

M.

MAlus Africo ſaucius 297
Mamma heroinarum audax dicitur, qvâ arcus innitebatur 24
Manes ſilentes 311
Manus pretio inflammata, i. e. muneribus corrupta 174
Manus Scævolæ in igne regnans 288
Mare placidum marmor dicitur 217
Maria terris acclinata 3
Maria latrare dicuntur 203
Marito cruda virgo 57
Mavortia ſeges ferri, de gladiorum copia 304
Meri nubes vocatur ebrietas 239
Metum dediſcere corda dicuntur 65
Metum domare pectore magno 84
Meſſes interficere, pro perdere 183
Milite floret ſulcus 116
Mons ſylva indutus 169
Mons excelſus aſtris inſiditur 182
Mons calcat rauca tonitrua 31
Mons laſſus, i. e. jamjam ad planitiem inclinans 201
Mons cœlo occurrit, pro erigitur 245
Montes docti 82
Monſtrum cœruleum, i. e. Pytho 110
Moram exſpuere 101
Mori igni tribuitur 157
Mori quoque dicuntur animæ 18
Mundus tener Poëtis qui primum conditus 329

N.

NAres equorum igneſcant 151
Narium copia, pro odoribus 51
Nemus coronare, pro cingere 54
Nemus inferorum ferrugineum 110
Nereus advena, cum in fluxu eſt 5
Nictare de igne 152
Nilus excuſat raros imbres 99
Nilus confitetur vires murmure 46
Nili cornua pia 262
Nimbos indigenas Ætna vomit 167
Nives adverſo turbine glomeratæ 139
Nivibus Ætna fidem ſervat 113
Nodi redeunt in pectora 287
Notus imbres parturiens 251
Novæ auræ hoſpes 146
Nubes aqvam vomunt 359
Nube gravatus dies, i. e. nebuloſus 140
Nubila deterſa Principis & ſolis radiis 73
Nubila rotarum curſu ſaucia dicuntur, illo ſcil. qvo Roma per nubes vehit 297
Nux ſe in florem induit. 169

O.

OCulos furari labori, eſt, à labore acqvieſcere 129
Oculi immanes nube ſoporis 239
Oculorum pia tempeſtas, i. e. lacrymæ largæ & decentes 327
Odor afflare dicitur 9
Odor ſævus Bacchi, i. e. vini 296
Oliva imbellis, i. e. abhorrens à bello 156
Opibus virere 354
Orbis æmulus Luna vocatur 7
Orbis Lunæ vacuus dicitur, nondum plenus 343

Ora

Ora molliſſima, h.e. lanugine deſtituta 227
Oris copia, pro eloqventia 51
Orion inermis dicitur, qvando dubia luce refulget 170
Orion minatur noctibus hibernis, & ſidera terret 224. 333
Otia vitæ cantu ſolari. 313

P.

PAce virere 354
Pactolus deſpumat rutilas arenas 71
Pardi fulminei, i. e. veloces 127
Pardi virides ob maculas 353
Paſcitur ignis 152
Patrem mente induere, pro ejus mores imitari 169
Pater torvus, h. e. gravis, ſeverus 334
Pedes vetulæ emeriti 92
Peditum nubes, Homero uſurpatum 239
Peſtis incendere dicitur propter celeritatem, qvam cum igne participat 163
Perdomita ſaxo Ceres, eſt panis 84
Petræ infames ob latrocinia ſcil. ibi commiſſa 172
Phœbus emeritus, pro Occidente 92
Pluviis æſtum ſolari 313
Pocula viva, quæ puram aquam propinant 355
Pœna frui 124
Pollex doctus 82
Poma cataphracta, ſunt nuces caſtaneæ 33
Poma felicia, i. e. mala aurea 107
Poma oblita dicuntur ſuccos priores 240
Prata dicuntur incendi coloribus 163
Pretio inflammata manus, i. e. donis corrupta 174
Procellis vela furari 129
Prœlia conſumere 48
Profundum ſecare, pro navigare 300
Prudentia περιφράζεται cor longævum 53
Pudor terrore armatus. 21
Pulveris nubes 239
Pulvere non indecoro ſordidus dux 143
Purpura ſcintillans 298
Purpura circum chlamydem cucurrit, h.e. cinxit chlamydem 60

Q.

QVies multis curis interrupta trahi dicitur 335

R.

RAmi arborum adorare dicuntur obvios currus 4
Regio decreſcere dicitur in itinere ex viſu recedens 64
Remi audaces 24
Reverentia per ſenium exprimitur 306
Rex ferrugineus, i. e. Pluto 109
Ridere amnes dicuntur 82
Ripæ famulæ Gangis 103
Ripæ triſtes, Stygis 336
Rivi rauci 284
Roma jactantior æthera pulſet, i. e. majori præſtantia atqve majeſtate fulgebit 148
Rore pio ſpargere dicitur ſacerdos 262
Ros pudicus aqvæ Caſtaliæ, qvia virgines Muſæ illa lavabantur 279
Rubeti ambitioſa progenies 12
Rubor per ora currit, i. e. genas inficit 60.
Rupes conſcia 47

S.

SAgittæ obſeqventes arcum audire dicuntur 25
Salutantum unda, pro multitudine 357
Sanguis laſſus, qvi ſtillare ceſſat 201
Sanguinis rivos vomere 359
Sanguine diteſcens arena 80
Sanguineus imber de ſanguine, copioſe ex vulneribus ſtillante 157
Sceptra ſitu ſqvalent 317
Scopuli in cœlum minantur 224

Scopuli

Scopuli infames, qui male audiunt ob naufragia 172
Secula circumflexa, i. e. in ſe redeuntia 36
Secula fœdo victu detergere, i. e. purificare 72
Secula crimen induere dicuntur 169
Secula melioris metalli, i. e. aurea 218
Sedes maligna 214
Senectus pueritiam comere dicitur 44
Senium vernans, vegetum & robuſtum 348
Senſus nitidi, i. e. defœcatus intellectus 236
Sidera curru afflata Tænario 9
Sidera dicuntur flores 117
Sidus Leonis iratum dicitur, ad rubrum colorem accedens 186
Signa cœleſtia cunctari dicuntur feſtinanti 54
Signa ſingulari ingenio expreſſa vivere & ſpirare dicuntur 355
Sirius lævo lumine cœlum contriſtat 336
Smaragdi igne arcano florent 116
Sol accendit diem 1
Sol celat atque promit diem 34
Solis caput tectum dicitur obſcura ferrugine 110
Soli habenæ tribuuntur 141
Sole nimio plaga, i. e. Zona torrida 235
Somno cornu affingitur 55
Soporis nubes 239
Spectacula montes conſumere dicuntur 48
Spes gaudia conſumit longo voto 48
Sqvalens dies ponitur pro peſtifera tempeſtate 75
Spuma ſplendida Tagi aurum nominatur 316
Stellæ crinis tribuitur 56
Stupa fumum vomens 359
Styx triſtis unda vocatur 336
Sulcus florere dicitur viridi milite 116
Suppliciis frui 124
Surdi arcus non obſecundantes flectenti 25
Sylva ſolatur hominem ſolitudine gaudentem 313
Sylvarum honores folia 144

T.

Tagi pretioſa tempeſtas, h. e. magna vis auri 327
Tellus maligna 214
Telorum tempeſtas ac ferreus imber 157
234. 327
Telorum nubes 239
Tethys alterna 11
Thalami herbis pallentes dicuntur Tiberini muſco obſiti 250
Theatri læta ſeditio 303
Tigres blandæ, i. e. mites, nil nocentes 30
Timor opifex dicitur, qvo impellente mœnia exſtructa 247
Timoris nubes 239
Timorem ſolari 313
Tonitrua mons calcare dicitur 31
Tonitrua rauca propter ingratum ſonum 284
Tremor per oſſa currens 60
Trepidare de igne 152
Turbo anhelus, animoſus 16. 17
Turmis florere exercitus dicitur 116

V.

Vallum calcatum 32
Vela animoſa dicuntur 17
Vela procellis furari 129
Venenum ferrugineum 110
Venenum invalidum 184
Veneno ferrum armare 21

Veneno Zephyros armare 21
Ventus ſubterraneus iter ſcrutari dicitur 299
Ventus immoritur velis, reſidente tempeſtate 158
Venti dubii 85
Venti fideles 113
Venti equitant per undas 93
Venti & undæ frenantur 123
Venti flatibus populantur antra 267
Venti inter ſe confligentes cœlum rapiunt 283
Vento ſaucia Luna 297
Venæ rudes, pro intactis 294
Veſtis Solem combibens 43
Veſtis, pro barbâ 349
Veſtem cingulo moderari, i. e. præcingere ſeſe 226
Veſtes manu comere 44
Veſtigia pendula, qvæ funambulus in aëre facit 255
Veſtigia ebria de ebriorum greſſu 88
Vetuſtas ſub ignota nube rem rapere dicitur 239
Vetuſto ære florere 8
Vinum indomitum, nulla aqva dilutum 84
Vina molliſſima 227
Vires murmure Nilus confitetur 46
Viribus fulmineis impellere hoſtem 127
Virgo cruda marito, pro immatura 57
Virginitas tumida, i. e. matura 338
Virtus haud læta, h. e. ingrata tyranno 197
Virtutem accendere prece 1
Viſcera feſſa 111
Vivere, vorare de igne 152
Umbra obtexitur cœlum 243
Umbra natare dicitur, qvæ veſpertino tempore ponto incubat 231
Unda indignata terris 168
Unda terræ irata 186
Undæ jejunia pro aquæ inopia 150
Vocibus menſuris, h. e. æternis, publica æva teſtari 216
Votis vectigalibus domino gratari 344
Votorum tempeſtas 327
Uri dicitur ferrum ſpumis & ſanguine 151
Uteri labores, i. e. liberi 195
Vulgi unda, i. e. multitudo 357
Vulgus inane, i. e. Manes 162
Vulgus Iners averni h. e. inferi 171
Vulneratus dicitur vomere calidum de pectore flumen 359
Vultus Tireſiæ opacus 246
Z.
Zephyri veneno armati 21

CAP. XII.
HYLE INVENTIONUM
POETICARUM.

§.1. *INventionum poëticarum hyle promiſſa exhibetur.* 2. *Epicheremata Hermogenis.* 3. *unde deſumantur.* 4. Ἐργασία *vel epenthymemata Hermogenis.* 5. *Fr. Robortellus lib. de artificio dicendi.* 6. *Inventio gratulatoria de dignitatibus collatis.* 7 *quæ varia eſt.* 8. *prout variæ ſunt dignitates.* 9. *id quod deducitur è locis* περιςατικοῖς, *juxta verſic: Quis, quid, ubi &c.* 10. *Symbola dignitatum conferen-*

conferendarum. 11. *Gratulatio de Doctoratu.* 12 *in quacunque facultate.* 13. 15. *inſtituitur juxta verſiculum citatum.* 14. *ex argumento diſputationis inauguralis.* 16. *Gratulatio de Rectoratu Academico.* 17. *in quacunque facultate.* 18. *Subſidia ab inſignibus Rectoratus.* 19. *Gratulatio de novo anno.* 20. *Inventio à ſtrenis afferendis.* 21. *Gratulatio de natali.* 22. *de victoriis.* 23. *Exempla gratulationum de dignitatibus.* 24. *de natali primo.* 25. *de natali anniverſario.* 26. *de novo anno.* 27. *de victoria.* 28. *miſcella gratulatoria.* 29. *Inventiones in epithalamiis cum exemplis generalibus.* 30. *Exempla ſpecialia à nomine ſponſorum.* 31. *à perſonis matrimonium ineuntibus.* 32. *à tempore.* 33. *ab occaſione amoris.* 34. *ab adjunctis.* 35. *à genere carminis.* 36. *miſcella.* 37. *Inventiones in epicediis.* 38. *exempla generalia.* 39. *ſpecialia à nomine.* 40. *à perſona.* 41. *à loco & tempore.* 42. *à genere mortis.* 43. *ab argumentis patheticis & conſolatoriis.* 44. *à moralibus.* 45. *à ritibus & antiquitatibus.* 46. *à forma carminis.* 47. *miſcellanea.* 48. *Exempla carminis ſoterii.* 49. *eucharistici.* 50. *propemptici.* 51. *gratulatorii de adventu.* 52. *dedicatorii.* 53. *encomiaſtici perſonarum.* 54. *variarum rerum.* 55. *in imagines.* 56. *Sylloge variarum invectivarum & ſatyrarum.*

PRomiſi *Cap.* 10. §. 39. Inventionum poëticarum aliquam ὕλην in juventutis 1
uſum, id nunc facturus quaſi Speciminis loco præmittam pleniora qvædam
exempla. * Sunt vero hic etiam, ut Hermogenes vocat, Epicheremata, 2
qvorum κεφάλαιον ſeu propoſitio certa eſſe debet. * Illa Epicheremata, 3
docente eodem Hermogene, deſumuntur è locis περιστατικοῖς, προσώπου, πράγματος, τόπου, χρόνου, τρόπου αἰτίας, quæ ille Enthymemata vocat, ac vulgato illo verſu:
Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando, continentur. * Ἐργασία 4
ac deductio ipſa, quæ Hermogeni conſiſtit in Exemplo & collatione ſeu παραβολῇ,
ex iisdem locis ſumitur, ſicut res poſtulat: atque hæ probationes in illa Ἐργασίᾳ
collocatæ Hermogeni vocantur Epenthymemata. * Quæ ſingula fuſius proponit 5
Fr. Robortellus libro de artificio dicendi, capite, quo de methodo perquirendi artificii
in Scriptis Poëtarum antiquorum agit, p. 29. & 30. * Monſtrabimus ergo, quo- 6
modo in locis illis περιστατικοῖς inventio poëtica formari poſſit, exemplo gratulatorii
carminis, & quidem primo de dignitatibus collatis.

Varia hic eſt inventio pro varietate dignitatum, quæ conferuntur, quarum 7
omnium accurata delineatio propter rerum multitudinem dari nequit. * Digni- 8
tates ſunt vel ſacræ vel civiles, vel militares, vel ſcholaſticæ, vel ſummæ vel inferiores. Sacræ ſunt Epiſcopatus, Archiepiſcopatus &c. Civiles, Regnum, Ducatus, præfecturæ &c. Militares etiam variæ. Porro ratione temporis ſunt dignitates perpetuæ vel ambulatoriæ, vel transmittuntur ad hæredes, vel ad vitæ tempus durant, ut Conſulatus, Legationis dignitas &c. Aliæ ſunt ſucceſſivæ, aliæ electivæ. Singulæ ſpecies pro ſua conditione proprias qvasdam inventiones parere poſſunt, qvæ ad certa capita vocari

9 cari neqveunt. * Nos utemur hic locis περιϛατικοῖς, qvi vulgato verſiculo comprehenduntur, *Qvis*, *qvid*, *ubi* &c. τὸ *qvis* comprehendit laudem perſonæ, cui dignitas defertur, vel à qva defertur, qvod ſi is Princeps ſit, in promptu ſunt loci communes apud Poëtas Panegyricos, veteres, & recentiores, Claudianum, Barlæum &c. τὸ *qvid* continet laudes ipſius dignitatis, ubi de magnitudine ejus, de majeſtate & præeminentia, multa dici poſſunt. τὸ *ubi* loci circumſtantiam, ſi ea deferatur in ſolenni loco, in templis, ſub dio, qvod qvibusdam locis fit, coram altari, in urbe aliqva præcipua. Hic Poëta varias habebit occaſiones fingendi allocutiones, ad Deum, ad genium loci &c. Item deſcriptiones Topographicas, in qvibus ſtudioſiores præ Oratoribus ſunt Poëtæ. Τὸ *qvibus auxiliis* involvit concomitantes & impulſivas cauſas, inter qvas referri poſſunt electio & ſucceſſio. Si electio, dicas, illum virtute ſua meruiſſe dignitatem, non emendicatis ſuffragiis, caſu, dolo, fraude, qvod concordia fuerint omnium, ſuffragia. Si ſucceſſio, dicas, hæreditarias eſſe in illo virtutes, &, data occaſione, commendetur ſucceſſionis jus, qvod illuſtrari poterit variis comparationibus à natura animalium, arborum, agrorum petitis. Anteceſſor qvoqve poterit laudari, ita tamen, ut ſucceſſor præferatur. Si qva fuerint ſingularia omnia vel divina auſpicia, ad hanc qvoqve claſſem pertinebunt, ac licet Poëtæ libere nonnunqvam iſta fingere, ſed videat, ne alia fingat, qvam qvæ ſunt poëtica: Hiſtorica enim fingere ſalva veritatis lege non licet. τὸ *cur* cauſam finalem notat, qvæ ſalus eſt publica, Reip. legitima vel in toto vel in parte adminiſtratio, jurium conſervatio, gentis & imperii incrementum, ſacrorum cura, tribunalium & juſtitiæ incorrupta adminiſtratio, literarum, Academiarum, Scholarum, rei militaris cura &c. de qvibus Magiſtratus vel Principis alicujus officiis, tam in pace qvam in bello, plenum Claudianus exemplum præbet in laude Stiliconis, aliisqve Panegyricis carminibus, uti & Barlæus. τὸ *qvomodo* involvit varios ritus, in ipſa dignitatis collatione obſervari ſolitos, qvo pertinent preces, unctiones, inveſtituræ, infulæ, pallia, faſces, coronæ, laurus, ſceptra, claves, gladii, annuli, poma aurea, & ſi qvæ alia ſunt auſpicii Regii, vel Ducalium, vel Epiſcopalium, &

10 aliarum dignitatum ſymbola, ad qvæ variæ alluſiones formari poſſunt. * Hinc in ſubſidium vocari poſſunt, qvi de ſymbolis illis ſcripſerunt. Generatim de plerisqve agit *Böclerus in Diſput. de Auſpicio Regio*, *Sylveſter Petra ſancta de teſſeris gentilitiis*, *de ſceptro Berneggerus*, *de infulis Epiſcopalibus pileo &c. Solerius. De annulis Licetus*, *Kirchmannus.* Potes etiam huc referre ſymbola proverbialia vel gnomica Regum & Principum, qvæ collegit Reusnerus. Poteris etiam ad ritus veteres & aliarum gentium mores, data occaſione, alludere. τὸ *qvando* tempus notat. Hic conſidera, qvo anno, die, menſe fiat, & ſi qvod memorabile antiqvitus geſtum ſit: perpende etiam, an in pacato ſtatu, an in turbulento ſit reſpublica, an præſenti tempore memorabile aliqvid in republica geratur &c.

11 In GRATULATIONE de DOCTORATU eodem modo procedes. Ad τὸ *qvis* pertinent inventiones, qvæ à nomine, patria, gente, familia, aliisqve, qvibus fungitur officiis, peti poſſunt. Si ſit Conſiliarius, Advocatus, Sacerdos, Ar-

chiater &c. Si ægrotus, abſens, præſens &c. e. g. *in Sparmannum Archiatrum Chriſtinæ Reginæ*, Boxhornius in poëmat: p. 24. *de fratribus geminis eodem tempore promotis*, idem p. 6. *ad Patrem, cum filiorum qvartus promoveretur*, id. p. 27. *ad patriam Hagam: de aliqvo in Juriſconſultorum ordinem cooptato*, idem p. 30. *ad aliqvem in patriam redeuntem, poſtqvam laurea medica decoratus fuerat.* Bannin p. 96. *ad urbem Alcmariam, cum qvidam J. U. D. renunciaretur.* p. 185. Ad τὸ *qvid* pertinet ipſe gradus, qvi confertur, ubi in genere formari poſſunt Loci communes de dignitatibus, qvod ſint virtutum præmia, ubi comparare potes Studia cum certaminibus athletarum, eorumqve præmiis, ludis olympicis &c. De titulis virtute & Studiis digniſſimis eorum inſignibus: poſſet etiam, ſi videretur, invectiva inſtitui in indignos graduum captatores, merito de gradu dejiciendos. * Qvod attinet ad gradus ſingularum facultatum, digredi potes in laudes Theologiæ. *Vide carmen de Theologo perfectiſſimo Franciſci Vavaſſoris in Parnaſſo Societatis Jeſu p. 62.* Si in Jurisprudentia tractetur locus communis de ejus laudibus, deſcribatur Juriſconſulti, Advocati, Conſiliarii, officium. *Vide characterem cauſarum Patroni in gratulatione Doctorali ad Johannem à Dans apud Boxhornium p.* 14. & in ſimili gratulatione *carmen de officio boni Advocati apud Niendalium in poëmatibus p.* 84. Si in Medicina; ſuppeditare Locos communes poſſunt *Satyræ Medicæ Jacobi Balden.* Si in Philoſophia, ampliſſimus per ſingulas diſciplinas campus patet. * τὸ *ubi* notat locum, qvi eſt celebris aliqva Academia, templum, collegium: poſſunt ad locum allocutiones formari. Ita *Leidam alloquitur Boxhornius in creatione Doctoris p.* 7. τὸ *quibus auxiliis* notat cauſas ſocias & concomitantia, ut ſi ſub celebri Præſide inſtituatur promotio. *Exemplum vide apud Niendalium p.* 60. ſi Principis ſumtibus fiat, ſi ſolus, vel cum aliis, ejusdem vel diverſarum facultatum, promoveatur, ſi nuptias eodem tempore celebret, ubi variæ inventiones ratione variarum facultatum inſtitui poſſunt. Poſſunt & fingi Veneris, Aſtrææ, Sophiæ, Euſebiæ, Pallados &c. certamina. *Vide ap. Boxhornium p.* 14. & 15. *in qvendam proximè poſt nuptias Doctorem juris renunciatum.* *Ex argumento diſputationis inauguralis inventiones deſumentur, e. g. in *qvendam poſt diſputationem de lue venerea Doctorem medicinæ creatum*, vide Boxhornium *pag.* 48. *Laus febris, qvum Johannes Regius poſt habitam de febri diſputationem medicorum ordini inſereretur.* Vide eundem p. 11. *in qvendam poſt publicam de angina diſputationem Doctorem medicinæ creatum*, vide eundem p. 18. *in qvendam poſt diſputationem de hæredum inſtitutione earumqve querela Doctorem creatum*, vide eundem p. 26. *in qvendam poſt diſputationem de nuptiis Jureconſultorum ordini inſcriptum*, *p.* 41. Poteſt etiam ad Patrem dirigi gratulatio, cujus ſumtibus inſtituitur ſolennitas, vide Boxhornium p. 27. *In qvendam poſt honores obtentos matrimonium ineuntem*, miſcellanea noſtra poëtica p. 75. Poſſunt etiam allocutiones fingi ad Aſtræam, Apollinem, Muſas, e. g. *allocutio ad Themidem in creatione Doctoris juris*, Boxhornius p. 40. ad philoſophiam in creatione Magiſtri; *in qvendam poſt diſputationem medicam de luxatione membrorum Doctorem medicinæ creatum.* Vide primitias Parnaſſi noſtras. Ad

12 13 14

Arminium, qvum poſt diſputationem de dyſenteria medicinæ Doctor crearetur, Bannin. p. 88. *ad alium poſt diſputationem de angina Doctorem Medic. crearetur* id. pag. 175.

15 * Ad τὸ *Cur* refertur cauſa finalis, qvæ eſt in Theologia fidei defenſio contra Hæreticos &c. In Jurisprudentia juſtitiæ adminiſtratio: in Medicina ſalus hominum, à qua pendet ſalus publica: in Philoſophia veritas in contemplatione, beatitudo in actione. Hæc ſingula fuſius deduci & applicari poſſunt. τὸ *Quomodo* continet ritus in promotione adhiberi ſolitos, quales ſunt infula, annulus, amplexus, liber clauſus & apertus, faces ardentes. Si ſinguli ritus ad ſingulas facultates applicentur, varios pro re nata inventiones formabis. Vid. exemplum in Miſcellaneis noſtris pag. 48. *in pileum.* τὸ *quando* tempus notat, ſi forte conferantur honores vel in juventute, vel media ætate, vel die natali, anno ætatis Climacterico, ſi tempore belli, peſtis &c. e. g. *in quendam ſub egreſſum canicularium feriarum Licentiæ gradum adeptum* Boxhorn. p. 77. *in Medicum medio bellorum tumultu creatum, p.* 23. *in quendam prima juventute Doctorem juris creatum, p.* 53.

16 In GRATULATIONE de RECTORATU ACADEMICO præcipuè inventiones deduci poſſunt, *à perſonis, earumque conditione.* Hæ in genere ſunt literati. Hic dies, quomodo Muſis cum Imperio conveniat, non eſſe Tyrannicum ſed virginale & placidum: non jam inter ſteriles tantum Parnaſſi arenas dominari Apollinem: non jam amplius boves paſcere, ſed ſelectiſſimos juvenes, (aut ſic applica: Apollo olim boves pavit, Tu nunc curabis, ne ille leonibus, urſis, lupis imperet; tua Circæis poculis, quæ in feras mutant, abduces) Muſas latius imperium habere, quam

17 Reges, quæ ipſis dominantur Regibus. * Si Theologus eſt, per fictionem poëticam induces Pietatem leges imperio ejus præſcribentem, quod eo perfectius erit, quo perfectior eſt virtus illa, quæ in illo imperat. Dic imperium ejus Hierarchiam, ſed innoxiam, quod contra Gigantes θεομάχους milites. Si Juriſconſultus, induces Aſtræam, Themidos oraculum in Helicone: novum aliquod judicium inſtituendum, in quo non Paris Veneri, ſed Phœbus Minervæ palmam tribuat; tribue illi Pallada armatam Clypeo & haſta, eandemque pacifica olea decoram: dic illum docere omnes, quomodo ſuum cuique tribuant, & ſibi ipſi. Si Medicus eſt, dic: Apollinem illum eſſe, qui & Muſarum & ſanitatis præſes ſit; tollere illum debere morbos Muſis peſtiferos ac noxios, per diſtributionem allegoricam, *Vid. carmen noſtrum in Rectoratum Marchii in primitiis Parnaſſi.* Si Philoſophus eſt, & quidem primo Metaphyſicus, monſtra, quemadmodum illi imperium conveniat in Muſas, qui dominatur ceteris diſciplinis: monebis, ut abſtrahat omnes à malitia, & nihil concreſcere ſinat vitiorum, curet, ut omnes ſint uni (ex Pythagoræ præcepto) veri, boni &c. Si Phyſicus, dic illum ſecundum naturæ leges imperaturum: dic, totam hanc rerum naturam nihil aliud eſſe, quam magnum Imperium, ad cujus exemplum ille imperaturus ſit. Apollinem & novem Muſas nihil aliud eſſe, quam decem orbes cœleſtes: hic monſtra Planetarum & orbium cœleſtium cum Muſis convenientiam. (*Videantur Platonici*) Si Poëta, oſtende Helicona, Pindum &c. Etiam in his montibus inve-

niet

niet auri fodinas, his Caſtaliis fontibus rigabit Muſarum agros, ut varii generis germina felicius creſcant, cedri, lauri, viles etiam alni. Si Ethicus, omnes in illo dic virtutes imperare, & mediocritati aſſvetum, etiam hic medium facile obtenturum. Etiam hic pro ſummo fine eſſe beatitudinem. Si Politicus; dic hoc imperium quandam eſſe rempublicam, ubi Philoſophus imperet, & Philoſophi obediant, Rectorem à Rege non differre, (*huc refer ea, quæ de regno ſapientis in philoſophia Stoico diſſeruntur*) vigere hic ſocietates, excluſa tamen conjugali, qvæ inter virgines Muſas non admittitur, ut qvæ non corporis ſed mentis tantum partus ſuſcipiant. Nullos hic eſſe ſervos, ſed omnes liberos (*Vid. Lipſii manuductionem ad Philoſophiam Stoicam*) ſuam Regi hic eſſe majeſtatem, ſua regalia, ſua Muſis eſſe vectigalia, ſuas nundinas, ſuos vaſallos, ſua feuda, quibus inveſtiantur, Doctores, Licentiati, Magiſtri, ut Comites, Barones, Nobiles: etiam hic eſſe eqvites ſed Pegaſeos, bella etiam geri, ſed cum barbarie & ignorantia, ſed in Muſarum area, non in arena gladiatoria. Poſſes hic formare acclamationes ad imitationem veterum. Si Mathematicus eſt, dic, illum omne tuliſſe punctum, totum eſſe teretem & rotundum, quemadmodum virum bonum deſcribit Horatius; effecturum illum, ut imperium ſuum ſit qvaſi qvidam circulus, in qvo extrema à centro ſeu medio virtutis æqvaliter diſtent: Dic illum omnium rerum menſuram initurum, æqualia inæqvalibus, paria paribus miſturum. Si Orator & Poëta, dic illum inſtar Herculis Gallici eloqventiæ catenis omnes ſibi devincturum. * Poſſunt ſecundò *ab inſignibus inventiones* duci, qvalia ſunt ſceptra, 18
purpura, aureæ claves. Hic ſubſidia ſuppeditabunt, *Berneggerus in Oratione qvadam de ſceptro, Bœclerus de auſpicio Regio, Idem in Apollinis ſceptro ad Comitem Guſtavum de la Gardie, Rectorem Upſaliæ creatum, Ericus Puteanus in purpura Auſtriaca ad Principem Ferdinandum, ubi purpuræ qualitates confert cum Cardinalitia dignitate.* Tertio à *tempore* inventio petetur, ſi fortè dies feſtus ſit, aut qvodam memorabili facto inſignis. Ratione temporis, cum ſemeſtris dignitas ſit, poſſit comparari cum dictatura Romanorum &c.

In GRATULATIONIBUS de NOVO ANNO partes poſſunt conſtitui qva- 19
tuor, è qvibus, quod commodum erit, adhiberi poteſt, *primo* gratulamur de exantlato anno, ubi conſiderabis circumſtantias varias, an annus fuerit Climactericus, an Periodicus aliqvis vel ſimilis, an dies novi anni in natalem ejus incidat, cui gratularis. An annus inter morbos vel alias fortunæ difficultates ſit exactus, (tùm enim in ſubſidium vocabis ideam carminis Soterii) an peregrè, an domi; tum dices ſolis laborem eum imitatum eſſe, cumque eo domum rediiſſe: An in bello vel pace. Ratione perſonæ variari etiam poſſunt argumenta gratulatoria, ſi Princeps ſit, dicas illum cum Conſulibus Romanis annum pandere & faſtos, conferre ſeculo felicitatem. Si Theologus vel Sacerdos, dicas, ad illum non pertinere tempora ſed æternitatem, vel potius veteres annos & mores antiquos, non nova ſecula. Si Conſiliarius, Jureconſultus, gratuleris illi de præterito anno, ex qvo ſibi ipſi formaverit vel prævideri prudentia futurum annum & ceteros: comparabis illum cum Jano bicipiti; Si

Medicus

Medicus, mille illi ſalutes & de morbis triumphos precare. Si Philoſophus, dic illum ſupra annos eſſe, ipſis dominari aſtris, ipſique tempori, cui ipſe orbes ſuos præſcribat, quod numeris ſuis includat: Si dives ſit, precare crumenis & arcis ejus Janum Patulcium & Cluſium, qvi juſto tempore largiatur & recondat. † Poſſumus *ſecundo ad varios ritus* tàm veteres quàm recentiores alludere, de quo nos alibi copiosè diximus. Poſſumus *tertio gratias agere pro præſtitis beneficiis*, ubi ineatur perſonarum ratio: Subſidia hic petes ex idea carminis Euchariſtici. * Poſſumus *quarto ſtrenas afferre* vel veras vel fictitias. Hæ ad morem veterum dari poſſunt, argutè ad illas applicatione facta: vel fictione aliqva poëtica excogitari, prout perſonæ, cui illæ offeruntur, conveniunt. Et ea qvidem ratione Paſſeratius varias obtulit Memmio ſtrenas, auram, nugas, columbam, olivam, morum, ficum, palmam, pſittacum, laurum, roſam, olorem &c. qvæ tamen mihi non adeò probantur, qvoniam indiſtinctè nullo habito convenientiæ diſcrimine offeruntur. Vid. *primitias Parnaſſi noſtras*, ubi varias omnium facultatum Profeſſoribus ſtrenas exhibemus. Ita Theologo vel ſacerdoti poſſes offerre claves Jani, Sphæram cœleſtem cum omnibus circulis & aſtris, qvod continua allegoria rei præſenti applicare poſſes; Juriſconſulto libram, gladium, faſces, fortunæ rotam; Medico coronam qvernam, civicam, pro ſervata ſalute civium, ſerpentem exuvias exſuentem, Phœnicem; Chymico Jovem lapidem; Philoſopho circulum, qvo ipſe annus & tota rerum univerſitas notatur, dolium Diogenis, ſaxum Siſyphi, rotam Ixionis: Metaphyſico nihil, omnia, rem, Chimeras, univerſum, unum, verum, bonum. Phyſico, flores ex hortis, atomos, ſemper vivum, ſimilesque herbas, Laurum e ſylvis, aurum è fodinis, uniones è mari, ovum, qvod omnium rerum principium facit Orpheus; Mathematico annum ipſum & ſecula, puncta, pyramides; Oratori fulmina, mella, Caryotas, Thurſos, bona verba; Poëtæ Pegaſum, fontes Caſtalios, laurum. Ethico centrum. Politico horologium; Patrifamilias opera & dies. Poſſent etiam in forma emblematis efferri. Sed talia infinita excogitari poſſunt, ac ſolent mirè in talibus ſagaces eſſe Oratores ſacri, qvi Strenas pro concione largiuntur. Videatur *Stegmannus* in *Chriſtognoſia ſua*, ſub titulo *Chriſti Strenophori.* Videndum tamen, ne in nugas prolabamur, ut facilè fieri poteſt, ſi nimis in talibus operoſi ſimus. Debet enim modus eſſe in rebus. Poſſumus *quinto* varia ἤθη & πάθη immiſcere, vota pro incolumitate & felicitate ejus, cui gratulamur.

21 In GRATULATIONE de NATALI inventio ducetur *primo* à *perſonis*, ubi ſunt Majores, Parentes, de qvibus loci Rhetorici conſulantur. *Secundo* à *tempore*, qvod anteceſſit partum, ubi oracula, auguria. *Tertio* à *partu ipſo*, ejusqve adjunctis, qvæ ſunt apparatus varii, baſia, cantilenæ ad cunas, dies feſtus, anni tempus, ver fœcundum, ſolſtitium vegetum, autumnus gravidus, hyems genialis. Ornamenta poëtica addantur, de partu mirabili è ſpuma maris, cerebro, femore, Jovis, Chao: de educatione, à columbis, à capra Amalthæa: allocutiones ad ſtellas, auroram, patriam Lucinam, bonam Deam &c. Quartò ab ἤθεσι ſeu *votis* ad infantem

tem, ad parentes, de familiæ incremento. Si maſculus, gratulare de hærede felicitatis ac indolis patriæ, de bellicâ virtute, de ſtudiis, ſi fœmineus, pulchritudinem, ingenium Matris in illo commenda. In *anniverſario natali* inventiones à laude perſonarum additis ornamentis poëticis omne punctum ferent.

In EPINICIIS ſive *gratulatione* de *victoriis* convenient primò *loci perſonales*, 22
laus ſcilicet victoris ex adjunctis huic argumento aptis, quæ ſunt quatuor illæ virtutes Imperatoriæ â Cicerone in Oratione pro L. Manil. notatæ. Secundò *loci, quibus factum laudatur*, omniaque illa Enthymemata apud Ariſtotelem de honeſto & pulchro. Tertiò *loci communes, difficile, impoſſibile*, & quæ ſub his continentur. Quartò *loci octo amplificatorii* apud Ariſtotelem. In his omnibus latent ſpecialia illa, gravitas facti propter firmitatem munimentorum, aliaque impedimenta objecta, fatum, auguria, hoſtium ferocitas, patriæ ſalus, libertas publica, gloria poſt mortem ſuperſtes, vota omnium pro longævitate. Poſſunt addi varia ornamenta Topographica, pathographica, deſcriptiones è locis adjunctorum, pugnarum, periculi. Poſſunt addi comparationes & exempla more Poëtarum.

SYLLOGE EXEMPLORUM.

I. In GRATULATIONE de DIGNITATIBUS. Gratulatio de Præfectu- 23
râ equeſtri & maritimâ *Delitiæ poët. Scot. tomo* 1. *p.* 71. de Inauguratione Jacobi Regis, *p.* 251. *&* 275. Ludovici XIII. *p.* 339. In coronatione Reginæ *tomo* 2. *p.* 71. Jacobi *tomo* 6. *p.* 227. *&* 245. De tribus Regnis unitis ad eundem, p. 279 De Epiſcopatu Wallius p. 41. Senatui populoque ſub Epiſcopo pacem optat, p. 49. Ad Marcellum in prima pueritia legioni patriæ præfectum p. 91. De Epiſcopatu poſt ampliſſimos honores, *alluſio ad gentilitiam teſſeram, quercum & leonem, p.* 197. In duos Epiſcopos ſimul conſecratos, *Wallius p.* 318. In inaugurationem Epiſcopi *Hoſchius* p. 34. ad Belgium cum Marchio militiam regiam adminiſtrare inciperet p. 53. In inaugurationem Epiſcopi, p. 66. gratulatio de dignitate ſenatoria ipſis Jan. Cal. *Neuhuſius p.* 190. De Conſulatu p. 203. gratulatio ad Ferdinandum, *Parnaſſus ſocietatis Jeſu, p.* 559. Maximilianus Bavariæ Dux Cæſari Bononiam reſtituit, *tomo* 2. p. 157. In novam purpuram Cardinalis, p. 563. *Vid. plurima exempla in poëmatibus Barlæanis.* Ad *gratulationem de Doctoratu & Rectoratu* pertinent illa, ad Philoſophiæ Profeſſorem & creatum Medicinæ Doctorem Daniel Heinſius p. 118. Ad Caſtorem & Pollucem geminos fratres, qvum uterque Licentiam in utroque Jure reportaret, p. 397. Ad Martinium juris Doctorem creatum, p. 398. ad Regem Sveciæ; cum JCtorum Ordini aliquis inſertus eſſet, p. 399. Ad Thyſii Filium, J. D. creatum, p. 400. Ode ad Gernandum 13. ætatis anno Philoſophiæ Magiſtrum creatum p. 502. De Rectoratu *Scoti tomo* 1. *p.* 332. *it. tomo* 2. *p.* 224. Ad Leonem Belgicum domi militiæque vulneribus & morbis affectum, cum aliquis, cui Leo inter ſigna erat, Medicus crearetur, *Wallius p.* 416. In J. D. creatum *Bannin. L.* 2. *Elegia* 10. ad urbem Hornam, cum ejus civis Medicinæ Doctor fieret, p. 61. in quendam die ſuo natali J. Doctorem creatum p. 62. In promotionem juris, p. 90, 98, 168, 189, 184. In honorem Doctoralem Voſſii *Barlæus* p. 108.

Ad Dorislaum ex pædagogo D. J. creatum, p. 290. In qvendam D. J. creatum *Baudius p.* 107. ad qvendam Philoſophiæ Profeſſorem p. 110 p. 115. Ad Epiſcopium Magiſtrum creatum p. 430. In Metaphyſicæ Profeſſorem Medicinæ Doctorem creatum, p. 447. in qvosdam D. J. creatos p. 523, 534. In laurum Philoſophico-Medicam. Sententia Apollinis *Placcii poëmata p.* 236. Gratulatio de Doctoratu juris *Neuhuſius pag.* 199, 219, 244, 245, 252, 301, 333, 337, 397. De gradu Medico p. 215, 247, 304, 399. De gradu in Philoſophicis, p. 207. De Rectoratu ſcholaſtico pag. 396. Ad Academiam Regiomontanam Magiſtros creantem *Paſtorius* p. 91. In D. J. creatum *Nicolaus Heinſius* p. 193. In qvendam Medicorum ordini inſertum p. 196. In duos fratres D. J. creatos, p. 272. it. p. 277. De Theologiæ Doctoratu p. 278. In Rectoratum Academic. Cunæi *Barlæus.*

24 II. In GRATULATIONE de NATALI PRIMO. Vide tria genethliaca carmina variis inventionibus elaborata apud *Jacobum Balde*, tomo 2. Poëmatum, (1.) carmen in filium Comiti de Tylli natum (2.) Comiti Palatino Philippo Wilhelmo nomine totius collegii ſcriptum. (3.) in Filiolam eidem Principi ipſo feſto trium Regum natam, ſub perſona trium Gratiarum. Tertio carmini ab ipſo Autore artificium ſubnectitur. De filiolo primogenito Marchionis Montoſerii *Zevecotius* p. 37. Fons bellaqveus Delphini natalibus baptismate ſacer, Idyllion *Scoti p.* 282. Epigramma ad Patrem baptismate ſuſcipientem filium. Comparatio cum Achille, Stygiâ undâ tincto, p. 286. Genethliacon Ducis Andium tertio partu geniti. Comparantur tres filii Geryoni p. 286. Ducis Aurelienſis ad Regem Patrem, p. 306. Oda qva celebrantur Principis Scoto Britanni natales *tomo* 2. *p.* 98. de natâ filiâ prima vice p. 382. ad ejusdem uxorem de partus difficultate, ibidem. Ad Gulielmum Comitis Swartzburgenſis filium ex themate natalitio concinnatum, *Wallius p.* 76. In infantem Principis Arauſiorum natum poſt victam Hiſpanorum claſſem, *Barlæus L.* 2. *Heroicorum p.* 350. in natum Galliarum Delphinum eadem die & hora, qva Amſtelodamo diſceſſit Avia Maria de Medicis *ibid. p.* 356. in Delphinum Galliarum *in Delic. poët. Gallor. Paſſerat. p.* 108. *tomo* 3. Genethliacum nobilis pueri p. 344. In Delphinum Regis Galliarum *Nicolaus Heinſius* p. 205. Vid. eundem L. 4 Elegia 4. Genethliacon Jacobi IV. Regis Scotorum, *Buchananus p.* 309. *In* natalem Delphini Galliarum, *Baudius p.* 633. Carmen conſtans ex meris Chronoſtichis in cunas filioli nati ad natalitia Chriſtianæ ſalutis, *Neuhuſius p.* 26. Cunæ Auriacæ in nat. Princ. Arauſ. *Hugenius in momentis deſultoriis* p. 5. Genethliacon Delphini *Laur. le Brün Eloq. poët. T.* 2. *p.* 488. baptiſmus Dominici Prioli. Infantis crepundia & cunabula *Bonifac. L.* 9. *Muſarum carmine* 61. & *ſeqq.* Marinæ Mauræ puerperium *ibid. carmine.* 64. ad Patrem gratulatio pro nato filio, *ibid. carmine* 79. Ad patrem Bernhardum de filiolo Polo Nano, nato, dum Pater civitati Bellonæ præſideret, comparat cum Hercule, *ib. carmine* 103. Genethliacon ab ominibus inventione petita, *lib.* 10. *carmine* 138. Miraculoſo Galliarum Delphino *Stratenus in Venere Selanda p.* 58. Ad eundem Genethliacon *id. p.* 165. Nova Gallia Delphinum ſalutat *Laurentius le Brün opuſculis ſelectis p.* 486. Nænia pro puero ad ſomnum provocandum: Nænia nutricis: Næniæ aliæ nugatoriæ, *Jovianus*

Ponta-

Pontanus lib.2. de amore conjugali à p. 3351. *ad p.* 3358. Ad Lucinam parturiente Piccolominea Sannazarius *L.* 1. *Elegiarum: p.* 97. de partu Niſææ *id. lib.* 1. *Epigr.p.* 147. in filiolam natam Hugenio poſt qvartam prolem maſculam *Barlæus p.* 494. Genethliacon epicum *Delic. poët. Ital. T.* 1. *fol* 213. infantis Tuſcani *fol.* 351. filii Gonzagæ oda *T.* 2. *fol.* 222. Amſtela exſultans ſuper Galliarum Delphino *Keuchenius* p. 122. ad JCtum, cui uxor primo partu gemini ſexus progeniem peperiſſet p. 130. in Principem die Lunæ natum *Bruno Mengelmoes p.* 279. in Principem Auriacum ſexto conventu die Solis nona veſpertina denatum, & filium ejus poſthumum mox natum, *id.p.* 280. Omen Genethliacon, ad ſereniſ. Principem *Albertus ab Ines oda* 63. Ad uxorem ſuam, cum eſſet gravida *Daniel Heinſ.* p. 382. In filiolum primogenitum Hugenii p. 393. Alluſiones aliqvot in nepotulum Cornelii & Martini natum Petteni ad mare in hoſpitio publico, cum de munimentis maritimis comitia agerentur *Neuhuſius p.* 104. In natalem Delphini vigeſimo poſt connubium anno nati, *Paſtorius parte* 1. *Sylvarum p.* 68. in natalem Principis Ponolorum p. 68. Ad qvendam cum ei uxor in mari filium peperiſſet, p. 117. Choreæ (*Ballet*) in natalem Fridericæ Amaliæ principis Danicæ à Vito Beringo ſcriptæ.

GRATULATIONES de NATALI ANNIVERSARIO. Ad Fulgentium 25
Stephani natalem in Januario celebrantem, Zevecotius *lib.* 1. *Elegia* 2. in natalem amicæ p. 142. Ad Jacobum VI. Angliæ Regem, *Scoti T.* 1. *p.*13. *p.* 221. *p.* 301. comparat cum ſole. Menſis Julii fatalia, qvo natus, maritatus & ad honores promotus fuit, *T. II.p.* 489. In natalem Dionyſii Voſſii Proſopopœia Uranies ad natum qvondam puerum, *Bannin. L.* 2. *Eclog.* 8. in annum ſuum 60. exactum *Galli T.* 3. *p.* 723. Genethl. Roſinæ Meliſſæ. Ad nomen alluditur p. 716. De Climacterico magno p. 714. In natalem Ovidii ab eo proximum, qvi natalis Minervæ eſt, *Daniel Heinſius L.* 2. *El.* 9. in natalem Joſephi Scaligeri oda. p. 504. in natalem diem, ſextum Februarii Electori Brandenburgico ejusqve filio eundem, Carmen noſtrum. In Coſmi Medicæi natalem X. *Nicolaus Heinſ. L.* 2. *El.* 2. in filium primogenitum Ludovici XIV. *L.* 4. *El.*4. in natalem Reginæ Ghriſtinæ p. 146. In natalem Kinſchotii p. 267. in natalem annum Joſephi Scaligeri, qvi tanto æſtu nobilitatus fuit, ut pleriſqve calidioribus locis vineæ fuerint exuſtæ, tria epigrammata Rutgerſii *Nic. Heinſ.p.* 133. Ad Boxhornium Vincentius Fabricius de utriusqve natali, qvi in eundem annum & diem incidit. *Fabric.p.* 126. in natalem Nic. Heinſ. *id.p.* 193. in natalem patris ſui *Grotius p.* 209. in Paſcha anni 1612. natalem ſuum 30. *idem p.* 223. in natalem 31. p. 238. in natalem ſenis, p. 251. in natalem parentis ſui *Nic. Heinſ. l.* 1. *El.* 5. Elegia de natali ſuo Lotichius *l.* 2. *El.* 8. in natalem Vincentii Fabricii El. Nic. Heinſ. *Fabric. p.* 218. in natalem amicæ ſuæ *Winſemius in amoribus p.* 272. In natalem ſuum jambus, *Hugenius p.* 323. Ad Epiſcopum Tauriſinum in natalitiis Chriſti, qvibus & Flaccus natus perhibetur, editum, *Bonifacius l.* 8. *Muſ. Carm.* 55. *&* 56. In feſto die Divi Sannazarii Martyris ſibi natali, *Sannazarius l.* 2. *Eleg. p.* 189. in natalem amici *id.p.* 131. in natali Altilii Vatis *id. lib.* 1. *Epig.p.* 156. Ad Sluſenium tertio poſt Phlebotomiam die natalia celebrantem, *Keuchenius*

nius in Muſ. Juvenil. p. 88. in decimum Auguſti diem natalem ſuum, alludit ad ſidus virginis p. 139. in aliqvem feſto purificationis Mariæ natum *Bruno Mengelm. p.* 306. Genethliac. Belgicum in Principem Arauſionenſem duodecennem, Pro munere donat horologium & alphabetum principale, *id. p.* 372. Ad aliqvem eodem ſecum anno, die, hora, ſidereqve natum, *Biſſelius in delic. æſtat. pag.* 372. In Caroli V. natalem *Johannes Secundus p.* 103. In natalem Douzæ Lipſii elegia, *Douzæ poëmata p.* 665. in qvendam, cum ipſo natali die periculum evaderet *Miſcellanea Genethliaca.* Proſopopœia Pariſienſis Academiæ Regis filiæ ſub natalem principis natalibus reſtituta *Scoti T. 1. p.* 272. ad urbem Gandavum, in qva Carolus V. natus eſt *Becanus p.* 75. In qvendam ipſo natali die D. J. creatum *Bannin. p.* 62. Ad Arnoldum van der *W*alle in cunis adhuc vagientem, cum ei olivam pacis in ſpem olim colendæ poëſeos mitteret, *Wallius. p.* 225. Genethliacorum vanitates irridet, *Caldenbach. l.* 1. *oda* 23. Genealogia Naſſoviorum, *Grotius p.* 28. Ad puerum ſuum in die natali Virgilii, *Lotichius p.* 143. Carmen de excellentia ſexus feminini *Hugenius p.* 46, 47. Carmen Euchariſt. pro Genethl. *Bonifacius l.* 9. *Muſ. Carm.* 65. Puerperium turturis jocoſerium, *Gudberlethius in poëmatibus à p.* 25. *ad p.* 42. ad S. Ignatium, ut Regi Ludovico ſobolem impetret, *Joninus l.* 1. *oda* 10. Ad maciem in die natali *Balde l.* 1. *oda* 54. Irridet Genethliacos *id. l.* 2. *oda* 24. In vaticinium infelix de partu Loſiæ *Barlæus T.* 2. *p.* 455. In natalem 800. urbis Siricææ *Bruno T.* 1. *p.* 39. in falſum de nato princ. rumorem p. 279. Generoſa liberæ gentis Genethlia *Albertus ab Ines oda* 4. Juſtum Lipſium in die natali ad geniale epulum invitat *Douza poëm. p.* 654. Vide Genethl. varia *Antonii Chanuti* in virginem Mariam variis inventionibus exornata *in Parnaſſ. ſoc. Jeſu. T.* 2. *à p.* 190. qvæ mutata applicatione ad Principum nativitates referri poſſunt.

26 III. GRATULATIONES de NOVO ANNO. Vid. Paſſeratii ſtrenas integro libro. *Conſtantinum Hugenium in poëmat. Belgic. p.* 300, 659, 1069. *Parnaſſ. ſoc. Jeſu T.* 1. *p.* 533. Baſia pro ſtrenis data *Scoti T.* 1. *p.* 55. Strena ad Regem Britanniæ *ibidem p.* 83. Strena ad Pro-Regem ex Anagrammatiſmo *p.* 280. Flores pro ſtrenis *T.* 2. *p.* 333. Epigramma de Jano bicipite p. 474. In Cal Jan. p. 383. Strena retrograda, p. 384. Strena ad Galatham *Bannin. in poëmat. Belgicis p.* 145. Opitius carmen German. in Cal. Jan. *Sylvis poëtic. p.* 22. & 28. Jacobi Catzen Cantilenæ in novum annum in *Hof. gedachten p.* 79. *& ſeqq.* Hugenii Strena ad qvatuor filios *in moment. deſult. p.* 50. ejusdem epigramma in Schurmannæ Studium novum novi anni tempore *Ib. p.* 369. Ad eandem *pag.* 379. *&* 376. *Taubmannus in Melodæſia p.* 1, 42, 44, 65, 229, 369, 370, 371, 456. Strena ad Pontificem anno 1666. Inventio ex numero Romano anni. *Nic. Heinſ. in carm. adoptiv. p.* 93. *V. Nathan. Chytræum in faſtis ſacris.* Gratulationes in Cal. Jan. plurimas habet *Neubuſius p.* 1, 2, 14, 15, 16, 18, 20, 21, 23, 24, 29, 32, 41, 43, 47, 51, 52, 61, 70, 71, 72, 75, 79, 83. In qvendam ipſis Cal. Jan. in Senatorum ordinem electum, *p.* 190. *id. p.* 216. 217. Ad diſcipulos *p.* 254. Ad parentem *p.* 274. 359. &c. Carmen ſeculare in Cal. Jan. *Balde Lyr. lib.* 3 *p.* 187. Barbiton pro Strena *id. Sylv. lib.* 5. *oda* 7. *p.* 130. Salutatio ad pontificem centone Virgiliano Ital. *T.* 1. *fol.* 334 Strena qva gratias agit

pro

pro beneficiis, *Bruno p.* 42. parte 1. Strena ad amicam *id. p.* 14. *p.* 123. Ad Conſulem *p.* 292. *parte* 2. *Id p.* 294. Alphabetum Chriſtianum pro Strena *p.* 219. *parte* 2. *Sidronii Hoſchii* fauſti anni apprecatio ad Leopoldum *p.* 85. Vota Belgarum ad eundem p. 87. Vota ex Victoriis Belgicis *p.* 89. pro incolumitate princ. *p.* 90. pro rebus in Germania geſtis *p.* 94. ex aſcititiis inſignibus 98. ex honeſta animi relaxatione 102, ex venatione *p.* 103, ex aucupio 105. ex arte Muſica, 107. ex picturis 108. ex hiſtoria, philoſophia & poëſi, 110, ex virtutibus *p.* 113. &c. Carmina pro ſtrena miſſa ad princ. *Boiſſardus p. III. Flemming. Epigramm. lat. Epigr.* 23, 27. in novum annum in Moſcovia celebratum *l.* 9. *Epigr.* 26. Strena ad Pontificem *Banaventura*, *Baronius in Heroicis p.* 39, 40. querela de temporis fuga in Cal.Jan. *Vinc. Fabric. p.* 135. Allocutio ad ſe ipſum *p.* 141. Querela, quod longam potius vitam quam bonam precemur. *Id. p.* 146. In ſigillum aureum pro ſtrena datum *Menagii poëm. p.* 55. Strena ad fratres Hugenios. Inventio è 12. Zodiaci ſignis *Barlæus T.* 2. *pag.* 211. De pareliis Lutetiæ viſis anno 1539. finiente, Carolo V. Cæſare, Cal.Jan. anno 1540. urbem ingreſſuro epigr. *Adeodati Sebæ* (*Theodori Bezæ*) ipſi Imperatori oblatum *Galli parte* 3. *p.* 692. Ejusdem Xenium Poëticum ad duos Poëtas ibid. p. 594. In Cal.Jan. ad Fuſcum. *Sannazarius l.* 2. *El. p.* 121. humanæ vitæ fuga *Joninus l.* 4. *p.* 145. *Buchananus l.* 3. *epigr.* varias ſtrenas diſtribuit Regi, Reginæ, diſcipulis, Epiſcopo indocto, aliisque Principibus & Matronis *à p.* 352. *ad* 357. Strena ad Comitem Gordonium *Jonſtonus Epigr. p.* 419 & 420. Strena ad Cubicularii Regii Conjugem. *p.* 428. ad Regem, qua recenſitis muneribus, quæ dare poſſet, nihil Regi dari dicit, cujus non pretioſius exſpectet ἀντίδωρον p. 229. querela annuli à Gordonio ad ſe miſſi Cal.Jan. p. 354. De variis ad Cal.Jan. & ſtrenas pertinentibus *V. Owenum l.* 1. *Epigr.* 62, 96, 142, 164, *Lib. ſing. Ep.* 71. *l.* 1. *Ep.* 19. *L.* 2. *Ep.* 4. *L.* 3. *Ep.* 16. Oraculum Julii Mazarini Cal.Jan. *Balzack p.* 18. vota modeſta Cal. Jan. Epigr. *Scoti p.* 128. Muſca Jano oblata, p. 249. De Cal. Jan. Epigr. *Scoti p.* 432. Theocrene pro Hippocrene ad Scotorum Regem *p.* 141. *T.* 2. *p.* 120. Xenium ad parentem p. 180. Meditatio de tempore in Cal.Jan. *Flemming poëm. German. l.* 1. *Sylv. p.* 32. *L.* 1. *oda* 5. *Poëmata German. V. ap. Tſcherningium in Vere p.* 17, 20, 192. *In prodromo æſtatis p.* 20. *Salomonem von Golau in Epigr. Germ. Chil.* 1. *Cent.* 9. *Ep.* 11. *Chil.* 2. *Cent.* 2. *Ep.* 4. 27, 28. *Ib. Cent.* 15. *Ep.* 83 84, 86. 90. *Cent.* 10. *Ep.* 31. *Chil.* 3. *Cent.* 5. *Ep.* 38. 98. *Chil.* 2. *Cent.* 2. *Ep.* 3.

IV. GRATULATIONES de VICTORIA. *Ad Regem Galliæ* poſt pugnam 27
in Alpibus *Balzack p.* 9. ad eundem *El. p.* 10. Ecloga Alcon in victoriam Princ. Auriaci *Banning p.* 120. In eandem ejusdem Panegyricus *p.* 111. ad fortiſſimum Principem poſt urbem expugnatam *Balz. p.* 23. Oſtenda capta, *Scoti T.* 1. *p.* 125. Regis poſt confecta bella proſopopœia *Scoti p.* 274. Poſt bella unio Ecloga *p.* 428. Deditio arcis ad Regem *p.* 151. De profligata Hiſpanorum claſſe, *p.* 534. ad Archiducem Auſtriæ cum expugnata Dünkerka Flandriam ab armis Gallicis liberaſſet, *Wallius p.* 19. Victoria Cæſaris per Metaphraſin odæ 22. l. 1. Horatii *p.* 155. Oliva pacis ad orbem Chriſtianum id. *L.* 3. *El.* 1. *Vid. & ſeqq. Eleg. usque ad* 7. *affinis argumenti.* Ad Davidem de leonis & urſi cæde *Becanus p.* 17. De victoria ad Nordlingam, *p.* 83.

De Moſa hoſti erepta *Hoſchius p.* 68. Briſacum capta ſeu Panegyris, Saxoniæ Duci dicta, *Barlæus p.* 107. Epinicium in captam claſſem Mexicanam *id: p.* 292. Veſalia capta, *p.* 213. Olinda capta, *p.* 242. *V. plura exempla ib: p.* 252, 260, 278, 284, 307, 329. Ad Principem Auriacum poſt expugnatam Hiſpaniarum Claſſem, *Banning. L.* I. *ſylv. Carm.* I. In expugnatam Hiſpaniarum claſſem, *p.* 39. Leucatha triumphans libri duo *Parnaſſ. ſoc. Jeſu T.* 1. *p.* 410. ad Meracum obſidione liberatam *p.* 497. In Regis Galliarum expeditionem, *p.* 517. Ludovici XII. Panegyric. T. 2. p. 649. it. 652. gratulatio ad Monckium de liberata Britannia *Nic. Heinſ. p.* 82. In victoriam Lotharingicam Ludovici XIV. *p.* 207. de Breda expugnata *in adoptivis p.* 51.

28 V. MISCELLA GRATULATORIA. Excuſatio ſilentii in gratulando, *Balz. p.* 36. ad Regem, qvi ereptus fuerat periculo incendiariorum *Scoti T.* 1. *p.* 435. ad qvendam Muſicum *Wallius p.* 200. ad militum Tribunum Carthuſiano ordine initiatum, *p.* 217. ad Xaverium Militiæ ſuæ inſignia in Indiam inferentem, *Wallius p.* 305. Ad qvosdam, ſoc. Jeſu ingreſſos, *p.* 334, 350, 365. Ad qvendam cum Joſepho Sacellum dedicaret, *Becanus p.* 7. Ad Gulielmum cùm templi primum lapidem poneret, *p.* 97. Ad Ploſium in ordinem eqveſtrem cooptatum, *Banning p.* 159. ad qvendam Legatum ad Angliæ Reginam, *Baudius p.* 97. Gratulatio de Syndicatu *Placcius p.* 122. Gratuatio ad qvendam manibus hoſtium elapſum, *Neuhuſius p.* 39. de Qvæſtoratu, *p.* 174. de Secretariatu *p.* 176. de Diſputatione juridica, *p.* 177. ad aliqvem artem cum marte commutantem, *p.* 242. in diſputantem de cœlo *p.* 263. *&c.* Ad emeritum Douzam *Grotius p.* 176. Urbani Octavi Pontificis triumphalis pompa *Parnaſſ. ſoc. Jeſu T.* 2. *p.* 139. Pompa Regia Regis Galliæ *T.* 2. *p.* 642. Gratulationes in orationes habitas *Nic. Heinſ. p.* 201. ad qvendam de principatu Romuli diſputantem *p.* 233. In diſputationem juridicam *p.* 268. ad Curatorem Academiæ electum, *p.* 73.

29 IN EPITHALAMIIS Inventiones ducuntur I. *à perſonis*, ubi loci Rhetorum excutiendi. Conſiderentur adjuncta perſonarum, Nomina, amoris occaſio, vel vera, vel ficta. Vera, ut pulchritudo, virtus, ſponſi vel ſponſæ, fatum. Ad fictiones pertinent Veneris & Cupidinis conſilia & machinationes, qvalia multa in Poëtis & amorum Scriptoribus inveniuntur. (Vid. hortos Veneris Blyenburgii, in qvibus congeruntur varii Loci Communes ejusmodi rerum ex omnibus Poëtis) Profesſio ſponſi, unde perpetuæ alluſiones formari poſſunt, affectus mutui, ſtudia, deſideria, inter præſentes & abſentes; ſi ſponſa ægrè expugnata fuerit, ſi literæ multæ ſcriptæ ſint. Hic varia fingi poſſunt, prout ipſe ingenioſus amoris affectus eſt, cujus Characterographia tàm apud Pathologicos Scriptores, qvàm apud Poëtas perqviratur, ſalutationes, carmina miſſa, inſomnia, excubiæ ad amicæ fores, convivia &c. II. Inventiones peti poſſunt *ab adjunctis* vel circumſtantiis. Hîc Loci Communes de amoris ſvavitate, vehementia, potentia, conjugii laudibus, locum inveniunt. *Vid. Barlæi dialogi nuptial.* & *Jacobi Lydii ſermones convivales, qvæ adduntur facibus ejus Auguſtis*: Item deſcriptiones feſtivitatis nuptialis cum antecedentibus & conſeqventibus, & thalami ab ornatu, colloqviis ante & poſt thalami conſcenſum, cujus generis multa ap. *Joh. Jov. Pontanum*

libris

libris 3. *amorum conjugalium.* Antiquitates quoque huc referri poſſunt, ad quas eruditæ alluſiones inſtitui ſolent, de quibus antiquarii Scriptores. *Vid. Aloyſii Novarini Tomum Electorum ſacrorum, qui inſcribitur Aquæ nuptiales.* A *tempore* inventiones etiam peti poſſunt, ſi ver, æſtas, autumnus, hyems ſit; dies feſtus, caniculares, Bachanalia, December, Saturnalia, nundinæ, dies lunæ, ſolis, veneris &c. III. Ab ἤθεσι *ſeu affectibus mollioribus* multa duci poſſunt. Pertinent huc omnia vera, ficta, vota pro felicitate, & fœcunditate, varii loci morales de amore. IV. A *forma Carminis* inventio peti poteſt, ſi illud vel Epicum vel Anacreonticum, vel dithyrambus, vel cento, vel Ecloga, ita tamen, ut ceteri etiam loci innectantur. Elegans exemplum eſt Epithalamii apud *Statium in nuptias Stellæ & Violantillæ*, in qvo pene omne qvicqvid eſt Enthymematum & ornamentorum qvaſi coacervari videtur.

Subjiciemus exempla ſpecialium inventionum, qvaſi per lancem ſaturam col- 30
lecta, & qvidem I. A NOMINE *ſponſorum & inſignibus:* Carmen Belgicum in nuptias cujusdam Königii *Bruno p.* 198. & 199. Inventio è nomine Petri *Taubmannus in Melodæſia p.* 642. è nomine Zimmermanni *idem p.* 257. In nuptias ſponſæ Barbaræ. *Idem p.* 235, E nomine Mariæ, ubi de dulcore amoris *p.* 243. In nuptias Margaritæ von Hengſt & Sponſi Türcken Carmen Belgicum *Brunonis p.* 65. Vid. ſimile apud eundem *p.* 82. In nuptias cujusdam Luciæ, *idem p.* 259. Leo Liliger & Leæna Roſifera. Inventio ex teſſerâ Gentilitia, *Bonifacius in Muſis l.* 5. *p.* 235. In nuptias Chriſtiani & Chriſtinæ *Hoffmanni in epigr. p.* 198. In nuptias Gailii & Sandiæ. Inv. Gailius practicus in thoro, ut ille JCtus in foro, anchora amoris in arena figenda. *Id. p.* 200. In Pruſſum, ſponſam Pruſſiam ducentem, *Id. p.* 168. Vide Carmina noſtra in *Libro venerum:* Carmen Pancratium in nuptias Pancratii, Venerem piſcatricem, oleariam, fontanam &c.

II. A CIRCUMSTANTIA *Perſonarum matrimonium ineuntium.* An vir- 31
gines viduis ſint præferendæ? *Eleg. Henr. Meibomii.* Deformes pulchris eſſe præferendas *Fabricius L.* 2. *Eleg.* 5. Pulchras deformibus eſſe præferendas *ibid. Eleg.* 8. Puellas ſimplices prudentibus eſſe præferendas *ibid. Eleg.* 9. Prudentes ſimplicibus &c. *ibid. eleg.* 10. In nuptias alicujus cereviſiarii, qvi Oenopolæ filiam ducebat. Sine Cerere & Libero friget Venus *Hofm. p.* 199. In nupt. Typographi. Prælum amoris *idem p.* 180. *Epithalamium in eruditum ſcripturus multas inventiones applicare poterit ex Heinſii ad Jacobum Primerium epiſtolâ, qvâ agitur: An & qvalis viro literato uxor ſit ducenda?* Venus Cimbrica ſeu in nuptiis Chriſtiani IV. Daniæ Regis *Barlæus l.* 1. *Heroic. p.* 75. Venus Britannica *id. l.* 2. *Heroic. p.* 290. In nupt. Ennonis *id. p.* 221. In nuptias Hofdii, Poëtæ Batavi, ſecundum ſponſi *id. p.* 46. amatorem Regi ſimilem eſſe, *Vinc. Fabric. el.* 3. *l.* 2. Amatorem mancipio & captivo eſſe ſimilem *ibid. l.* 4. In aliqvem ſponſum Eccleſiaſten. *Zuber. poëm. part.* 1. *p.* 14. Epithalamium in Notarium. Inventio ex officio & nomine *Henr. Bruno Mengelmoës p.* 46. In nupt. Anton. Matthæi JCti *Boxhorn. Poëm. p.* 3. In nuptias Jacobi VI. Scotorum Regis & Annæ Danorum Regis filiæ in Dania celebratas, Georgio Scotiæ Mareſchallo Regis ſui

vices

vices obeunte *Scoti T. 2. p.* 333. In nupt. Arminii Theologi & Medici: *Banning p.* 60. Epithalam. In Calendrinum ſacerdotem, *Hugen. in moment. deſult. p.* 290. *In* Philoſophi nuptias: Philoſophus eget uxore, claudit: tendimus huc omnes, thalamum properamus ad unum, *Hofman. p.* 172. Huc etiam ille Locus Communis pertinet, uxorem ſtudiorum & actionum finem eſſe *id. p.* 196. Chamæleon grammaticale ludicrum, *Gudberlethius p.* 102. Epithalam. in Vexilliferum. Invent. à re militari ad rem uxoriam applicata *Henr. Bruno p.* 220. Epithalam. in nuptias peregrinatoris, Invent. à peregrinationibus Sponſi petita, *Id. p.* 217. Epithalam. in JCtum, Invent. proceſſus juridicus in judicio Veneris. Carmen Belgic. *id. p.* 209. In nuptias JCti. Invent. ex officio *id. p.* 161. In nuptias principis Mecklenburgici *Nic. Heinſ. p.* 156. *nov. edit.* Epithalam. ſenatoris, *Grotius p.* 90. conſtat variis fictionibus. Epithal. Conſiliarii, deſcribitur hic Veneris Regia & Amorum ſtudia circa nuptias, *Grotius p.* 102. In nupt. Principis Arauſionenſ. *id. p.* 112. Epithal. in nuptias Joh. Bourellii, qvi commendatur à variis peregrinationibus, *Id. p.* 109. In viduam, antea viro militari junctam, *Bruno p.* 267. Carmen Belgicum in Triglandium ſacerdotem. Invent. à ſanctitate conjugii *id. p.* 349. Carmen Belgicum in nuptias Vidui & Viduæ. *id. p.* 351. Venus Batava *Barlæus Heroic. p.* 363. conſtat fictionibus & laude viri nobilis. Epithal. in nupt. Conſtant. Hugenii equitis, & Principi Auriaco à ſecretis *id. p.* 385. Amor ſapiens in nupt. Graſii, tota inventio eſt de ſapientia amoris, poſſunt applicari nupt. Philoſophi *id. p.* 510. In nuptias Conſulis *Barlæus p.* 549. Venus Conſularis in *noſtro Venerum Libro.* In nupt. Redii Equitis, rerum Indicarum Præfecti *Barlæus p.* 434. Epith. in Principem Naſſovium, *Banning p.* 123. Epith. in comitem, *Wallius p.* 204. Epith. in Jacobum Pelitium J. D. Inv. à peregrinationibus, *Barlæus T.* 2. *p.* 74. in nupt. Mylii militis. Inv. à re militari ad Venerem applicata, *id. p.* 135. in nupt. Pickeri, inv. à peregrinationibus Indicis deſumta, *id. p.* 140. in nupt. Hemskerckii JCti & Poëtæ *id. p.* 141. in nupt. Cullinii JCti. Applicantur libri juris & proceſſus ad rem veneream, *id. p.* 145. In nupt. Grotenhuſen JCti, eadem inventio *p.* 145. In nuptias Boy Advocati & Poëtæ eadem invent. *p.* 147. In nupt. Polii J. U. L. ead. inv. ſed aliis admiſta. Tractatur Locus Communis de conjugii dignitate *p.* 148. In nupt. Gronovii, Hiſtoriarum Profeſſoris; comparat uxorem ejus cum toto mundo *p.* 149. poteſt hæc inventio applicari ad Phyſicum vel Medicum. In nupt. Matth. Voſſii Hiſtoriographi &c. Comparat ejus officia cum officio mariti *p.* 151. In nupt. Helmontii J. D. inventio à re juridica *p.* 154. In nupt. Jonckeri, comparat bellum Martis cum bello Veneris, ſponſamque cum toto orbe p. 156. In nupt. Antonii Matthæi JCti, inventio à re Juridica p. 179. In nupt. Arminii Medici, inventio è rebus ſex Hippocratis, inter quas etiam Venus. Applicat rem medicam rei uxoriæ p. 184. in nupt. Corn Blau Mathematici & Typographi p. 203. In nupt. ſecundas ſenis Theologi p. 212. In nupt. Fratrum duas ſorores ducentium, alluditur ad geminum conjugium p. 223. In nupt. Utenbogardi quæſtoris, alludit ad officium p. 246. In thalamum Joh. Fontani, Medici, *Boxhorn. p.* 99. In nupt. Sponſi Batavi & ſponſæ Anglæ, Amor Batavis jungit toto diverſos

verſos orbe Britannos *id. p.* 60. Epith. In Hofdium Poëtam, Plempius in quisquiliis *p.* 96. in Thal. Joh. Fontani Medici *id. p.* 99, in nupt. Chriſtiani Caſſii, inv. à negotiis Aulicorum, *Vinc. Fabritius p.* 99. In nuptiis Lateri JCti *id. p.* 188. In nupt. officialis aulici Belg. *Henr. Bruno p.* 40. In Mart. Braſſium Poëtam laureatum *Taubm. Melod. p.* 266. In nupt. Corn. Mylii JCti, inv. ab officio, *Baud. p.* 411. In nupt. Niporti JCti & Secretarii, ab officio adduntur fictiones & proſopopœiæ Veneris, *Nyendalius p.* 23. Epithal. in Regem Galliarum Henricum IV. & Mariam Medices. Inv. à laude utriusque Principis, allocutione facta ad ſolem diei hujus præſidem *Baud. p.* 96. In nupt. Mathematici & Mechanici, à profeſſione *Flemming. p.* 158. Phalenci an conveniant nuptiis Principum, *Taubm. p.* 22. In nupt. Medici filii & ſponſæ Medici filiæ *id. p.* 233.

III. A TEMPORIS CIRCUMSTANTIA. In nupt. circa ipſum ſolſtitium celebratas, *Vid. Veneres noſtras.* In nupt. die Martis celebratas *Boxhorn. poëmat. p.* 51. In nupt. die Jovis celebratas, *Vid. venerem Joviam in libro noſtro Venerum.* In nupt. Gregorii die celebratas. Vigilantia amoris *Hofman. p.* 181. Hyemem amatori maximè aptam eſſe, *Fabricius L.* 2. *El.* 1. Æſtatem amatoribus aptam eſſe. *id. eleg.* 2. Epithalam. inventio à tempore verno, *Bruno p.* 61. In nupt. Bambeckii inv. à verno tempore, cujus attributa & effectus cum rei venereæ attributis comparat *Barl. p.* 199. In nupt. Appelboem, inv. à verno tempore, alludit & ad ejus officium *p.* 267. In nupt. Jacobi Pergens, à verno tempore *p.* 350. Carm. in nupt. à Schagen, in quo ſingula diſticha annum celebrati matrimonii indicant *Baud. p.* 649. Paul Flemmings carm. German. verno tempori applicatum *p.* 149. In nupt. hyeme & tempore belli celebratas *Flemming. p.* 162. 32

IV. AB OCCASIONE amoris. Epithalamium in nuptias Theodori Boulii & Gertrudæ Bouliæ, inventio petita eſt ex fab. de origine Conjugii, *Banningius l.* 2. *eleg.* 1. In nupt. Petri Boor Secretarii uxorem de rure ducentis. Inv. præfert ſponſam è rure urbanis, *Barl. p.* 183. Ad Joh. Veſalium Epith. occaſione ejus, quod dixerat, ſe novum hortum conducturum, *Taubm. in Melod. p.* 256. introducitur colloquium ſocrus & ſponſæ *id. p.* 235. 33

V. AB ADJUNCTIS, *deſcript. ſcilicet nuptiarum, amoris rituum &c.* In ſecundas nupt. Hofdii *Hugen. in moment. deſultor. p.* 8. In nupt. ſecundas de Brederode *p.* 139. Diſſuadet ſecundas nupt. 6. Epigr. *id. p.* 146. In tertias nupt. Redekeri, *Vid. Veneres noſtras.* Ad amicum ſecundas nupt. ſuadentem, *Hugen. moment. deſult. p.* 347. Soliloquium amantis ſponſi ad ſponſam & ad noctem primam, *id. p.* 186. In nupt. Birckmanni, Inventio: quod uxor ſit omnium actionum & ſtudiorum finis, *Hoffman. p.* 169. Domum ductio ſponſæ, repetitur verſus intercalaris: ducite rite domum mea carmina ducite ſponſam, *Henr. Bruno p.* 217. op eene Brüet op de lüet ſpeelende *id. p.* 165. Henr. Bruno deſcribit feſtivè actum amoris in JCtum *p.* 217. In nupt. Hofdii Poëtæ Batavi ſecundum ſponſi, *Barlæus p.* 469. Epithalamii in nupt. peregrinatoris Inventio à peregrinationibus ſponſi petita, *Bruno p.* 239. Dithyrambus Trochaicus Gudberletii *p.* 133. In Conſiliarium viduum, & ſponſam viduam. Epithalamium in Gronovii nuptias, allocutio ad noctem, quæ deſcribitur à variis amœnitatibus amorum, *Nic.* 34

Heinſ. p. 282. In ægrotum ſponſum *Henr. Bruno p.* 24. Domum ductio Mariæ van der Dühn, deſcribitur ipſa deductio, & adduntur vota pro prole, *Grotius p.* 99. Divas invitat ad nuptias & feſtivitatem earum deſcribit *Bruno p.* 202. Epithal. qvo eleganter deſcribitur amoris actus, *Bruno p.* 187. *it.* 191. *it.* 193. *it.* 196. In nupt. ſecundas *Barl. p.* 520. In nuptias Kerckhofii ſponſam Anglicam ducentis. Inv. potiſſima eſt, qvod amor etiam placere poſſit peregrinus *id. p.* 526. In nupt. ſecundas *id. p.* 541. In nupt. Boyenburgii ſecundum ſponſi, *id. p.* 427. De immani lecto Metellani ad ornatiſſimam ejus conjugem, *Scoti T.* 2. *p.* 336. Epith. in Graſii ſecundas nupt. tractat de neceſſitate & utilitate conjugii *Barlæus* p. 143. In nupt. Van der Hagen, deſcribit apparatum amoris ejusqve ſvavitatem & neceſſitatem, *id. p.* 268. In nupt. Jac. Pergens, deſcribit ſvavitatem amoris & exemplum totius naturæ amantis allegat, *id. p.* 350. In nupt. Helmontii. Inv. à deſcriptione nupt. & commendatione conjugii, *p.* 356. In diem anniverſarium nuptiarum Hofdii *p.* 364. In nupt. Gronovii. Non eſſe cœcum amorem, *Boxhorn. p.* 64. Carmen nuptiale, qvod tibicinem alloqvitur, eiqve præſcribit varios chorearum modos, *Joh. Jov. Pont. lib.* 1. *amorum conjug. p.* 3314. Heſperum alloqvitur, *p.* 3316. Uxorem lecto ſurgentem alloqvitur *p.* 3318. Elegiam alloqvitur, conjugali amori adſit *p.* 3309. animum ſuum alloqvitur, *p.* 3326. In nupt. Giphartii & Ravenſtenii. Supplicium ſumitur de ſponſa, plectitur corpore, qvæ ore rea eſt, *Bruno p.* 178. In nupt. Petri Fabri ſecundum ſponſi, *Taubm. in Melodæſia, p.* 246. Epithal. in Hofmannum, à laude ſponſæ, *p.* 278. In Joh. Specknerum, deſcribit eleganter geſtus amantium, *p.* 282. In nupt. Aberti à Scagen, deſcribit eleganter & feſtivè congreſſum nuptialem, & addit Epitaph. virginitati *Baud. p.* 646. & 649. In nupt. Kirchmanni, deſcribit ib. congreſſum nuptial. partim, ejusqve invent. ducit ab opere ejus de Funer. Rom. *p.* 650. In nupt. Henrici IV. Reg. Gall. ad veſperum citius ſolito irruentem *Baud. p.* 621. Lifländiſche Schnee-Gräfinn, qvo carm. deſcribitur eleganter feſtivitas nuptialis una cum actis thalami, Flemming *p.* 163. Deſcribit eleganter ſvavitatem amoris *id. p.* 352. In nupt. Henr. Tſerlingii, laudat amorem comparatione facta cum tota rerum natura, *id. p.* 355. Pleraqve Flemmingi carmina ex iſta inventione petita. Actio furti contra ſponſam, ut reſtituat cor raptum, *Taubm. Melod. p.* 285. Deſcribit ſoliloqvia ſponſorum *p.* 243. Gevartii hymenæus pacifer, Vid. Columeſium in opuſculis p. 101.

35 VI. A FORMA SEU GENERE CARMINIS. Carmen pancrat. in nupt. Pancrat. *Vid. veneres noſtras.* Cantio nuptialis ex Latinis & Belgicis verſibus mixta *Bruno p.* 202. Parodia nupt. ex omnibus metris Boëthianis conflata. *Id p.* 205 Dithyrambus Trochaicus in nuptias Conſiliarii vidui & ſponſæ viduæ *Gudberletius p.* 133. Carmen in Anacreonticum Taubmanni, columbæ nuptiales, In *Melodæſia p.* 129. Carmen Belgicum, cujus omnes verſus in unum rhythmum terminatur, *Bruno p.* 165. Philandri ad Neæram Enthuſiaſmus, *Gutberletius p.* 90. Feſcennina carmina in nupt. Fontani *Plempius in quisquiliis p.* 102. Feſcennina in thorum Dimeni *p.* 104. In nupt. Bonii *p.* 106. Thyrſis, Lyrico-Bucolicum *Coldenbachius lib.* 3. *Lyricorum carmine* 19. In nupt.

Ele-

Electoris Brandenburgici, quod Phaleuci conveniant nuptiis principum *Taubm. p.* 227.
Cento nuptialis Auſonii.

VII. MISCELLA. Μισόγαμος ſatyra, *Hugenius in mom. deſultor. p.* 287. Varias 36
inventiones non ex certo fonte deſumtas, ſed qvicqvid in buccam venit, qvocunqve
modo, feſtive tamen ad nupt. applicavit *Jan van der Veen à p.* 201. *usque* 335. Odæ nu-
ptiales ad virgines hoſpites, *Bruno pag.* 167. Hymnus ad virgines hoſpites, *Bruno p.*
167. *p.* 63. in diſceſſum filiæ Regis Britanniarum nuptæ Principi Palatino *Grotius p.* 221.
Melidoriæ amores laudat *Scoti p.* 127. Laus amicæ *ibid. p.* 149. *p.* 177. *T.* 2. *p.* 479. *Vid.*
Banning. p. 8. *p.* 16. *p.* 18. Ubi agit de laudibus Fulviæ ſuæ, invectiva in nimium puella-
rum cultum *Joh. Jov. Pontanus, p.* 3336. Excuſat ſe, qvod pro centum Phaleucis 40. ſcri-
bat in nuptias *Taubm. Melodæſ. p.* 272. Numerat Phaleucos ſuos qvos ſcribit in nupt.
id. p. 232. Excuſatio, qvod carmen ſcribere neqveat *p.* 233. Excuſatio carminis & qverela,
qvod ſibi inventio deſit *p.* 253. *Vid. Pierii Winſemii amores.* Elegans epigr. nupt. eſt ap.
Martialem l. 4. *Epigr.* 33. Ubi tractatur Locus Comm. de æqvalitate nuptias contrahentium.

IN EPICEDIIS inventiones ducuntur I. à *laude Perſonarum.* Conſulantur lo- 37
ci Rhetorum. II. *πάθεσιν ſive qverelis*, ubi varii affectus excitentur & variis figuris
res ornetur. Præcipuè hîc conſiderantur jactura publica vel privata è morte, Spei
everſio, ſi immatura ætate deceſſerit, proponatur deſiderium noſtrum, inducantur pro-
ſopopoeiæ valedicentis mundo, laboribus, conjugi, liberis, amicis, aſpirantis ad cœle-
ſtia, contemnentis mortem. Uſui hîc eſſe poterit *Dan. Heinſ. elegantiſſimum poëma de
contemtu mortis.* Solent alii expoſtulare cum fatis & Diis, in morbos, peſtem, bella,
invectivas formare, res inanimatas ad luctum convocare, qvod ineptum interdum eſt.
Poſſunt augeri affectus è circumſtantiis, à genere mortis & à perſonæ conditione de-
ſumtis, ſi morbo vehementi decubuerit, ſi bello, undis perierit, ſi puer, ſenex, maritus,
eruditus, Princeps, miles &c. perierit. III. *à conſolationibus.* Hic conveniunt omnes
illi Loci Communes de fragilitate humana, de mortis neceſſitate &c. Vid. *Neſſelii
meditationes noviſſimorum, de la Serre varia ſcripta*, qvod jactura in hæredibus & li-
beris reſarciri poſſit, qvod Chriſtiano homine indignum ſit, lugere beatos, qvod luctu
nihil proficiamus, fato eſſe acqvieſcendum: quod tumultibus mundi eripiamur, qvod
mala non ſint cumulanda: qvod cœleſti gaudio fruatur defunctus. IV. *à ritibus &
antiquitatibus*, ad qvas alludere ſæpe ſolemus. *De ritibus funeral. Kirchmannus am-
pliſſimè ſcripſit.* *V. à forma carminis*, qvod eſt vel Elegiacum rei funebri inprimis
aptum; illud præcipuè quod numero & periodo Græcis uſitata, & Catullo familiari
ſcribitur, & qvali utitur *Heinſ. in Monobiblo ſuo.* Jambus, qvo plerumqve uſus eſt *Bau-
dius*, qvi integrum librum Jamborum funeral. ſcripſit: ἐπίμικτον, qvod nullo conſtat
certo genere, ſed vario metro compingitur, qvale in uxoris ſuæ obitum fecit *Dan. Heinſ.
p.* 123. Solent & epigrammate ſive inſcriptione Epicedia comprehendi, de qvo *Maſe-
nius in arte argutiarum*, & *Boldonus in Epigraphice* ſua. * Exempla Epicedio- 38
rum multa ſunt in *S*tatio *L.* 1. *ſylv. carm.* 1. Epitaphium in Glauciam puerum Atedii
Melioris *L.* 2. *ſylv. carm.* 8. conſolatio ad Flavium Urſum de amiſſione pueri *l.* 3. *ſylv.*

carm. 3. Lacrymæ Hetruſci in morte parentis *L.* 5. *ſylv. carm.* 1. In uxorem pietas *L.* 5. *carm.* 3. Epicedium in patrem *L.* 5. *capite* 5. Epicedium in filium ſuum vide apud *Sidronium Hoſchium.* Elegiacum præſtantiſſimum novem elegiis, quibus curſum vitæ humanæ cum mari comparat, Vid. *Laurentium le Brün T.* 2. *eloquentiæ poëtic. p.* 505. Ubi plurima exempla habet Epitaphiorum & inſcriptionum *usque ad p.* 586. Varia exempla inventionum in unum virum doctum invenias in Epicediis, quæ vitæ Puteani adduntur à Rigaltio ſcriptæ.

39 Exempla ſpecialium inventionum hæc ſunt. I. A NOMINE. In Hoſpitalii obitum, in exſilio mortui *Galli p.* 91. *T.* 3. In Firmini Durii obitum. Firmus & durus Studiis: hinc firmum illi nomen poſt fata durat, p. 158. in obitum Gohonii cognomento ſolitarii, in vita ſolitarius, poſt mortem volitat per populi ora, cui quondam ſolitudo grata, nunc ad plures abiit, *p.* 161. De inſignibus Farneſianis, (liliis) ejusdem tumulo inciſis *p.* 215. Franciſci Prothei tumulo. Hominem fuiſſe in vita vertumno ſimilem *p.* 429. In obitum felicis Poloni *Philomathus p.* 52. Fortunati *Pontanus p.* 3389. Junii Juniani Maji *p.* 3399. *Puellæ Roſciæ* 3394. Joh. Oecolampadii lampas in æde ſacra *Hoffm. p.* 680. In obitum Muſculi, *p.* 681. In obitum Hyperii nomen è ſuperis ductum *p.* 683. in obitum Urſini Theologi. Inv. Urſus defendit agnos contra lupos *p.* 684. In obitum Secretarii Renard carmen Belgicum *p.* 330. In obitum Poſthumii. *Itali. Fol.* 230. In obitum Carteſii Phyſici *Hugenius p.* 379. alludit ad nomen Renati. In obitum Fabri *Taubm. p.* 311. In nupt. cum Anna quadam, Anna fuit nunc Anna perenna erit, *p.* 386. In obitum Brandii Camerarii ad nomen alluditur *Hoffmannus p.* 153. In obitum Maji ultimo Februarii *Griniſius p.* 253. In obitum Gallæ ſterilis Pontanus 3420.

40 II. A PERSONA *ratione profeſſionis vel ætatis, vel conditionis.* Praſchii elegans elegia in obitum Patris. In tumulum Phrynes meretricis *Zuberus p.* 57. In tumulum Lauterbachii Poëtæ *id. p.* 27. In obitum Guſtavi M. *Balzak. p.* 18 ad Franciæ Cancellarium de obitu fortiſſimi ſui generi *id. p.* 18. In obitum Menardi Poëtæ elegantiſſimi, Inv. Deos ipſos Mercurium Phœbum deprecatos eſſe mortem ejus *id. p.* 54. In obitum Nymphæ præſtantiſſimæ virginis, quam laudat à poeſi, eloquentia, Muſica, *id. p.* 64. Inv. non jam habere Numina, cujus ore canant, cujus animum inſpirent, olim quidem Apollinis oraculum deſiiſſe, nunc vero ipſum Phœbum & Muſas mori, *id. p.* 66. In Borbonium Græcæ linguæ Profeſſorem, Sacerdotem, Oratorem, Poëtam, *id. p.* 106. Ad eundem inter cœlites agentem. Inv. quam Tibi jam dulce eſt mendacia Græcorum, & artem Tuam inter cœlitum carmina contemnere *p.* 107. Amyntas de Thyrſide heu jam non ſuo, id eſt, in funus juvenis fortiſſimi & amici ſui *p.* 111. In obitum Thomæ Rhædi à doctrina varia, prudentia, peregrinationibus, laudati. *Scoti T.* 1. *p.* 51. In funere Raphaëlis Thorii Medici & Poëtæ præſtantiſſimi *Scoti p.* 61. Epicedium illuſtris puellulæ, quæ à variis dotibus laudabatur, *p.* 109. In Principis Aurelianenſ. in pueritia mortui obitum, *p.* 117. Veneris lacrymæ ſuper morte Adon. poteſt applicari in obitum puelli *p.* 178. Epitaphium Petri Ronſardi, *Poëtæ Galli p.* 279. in obitum Nobiliſſimæ Matronæ Baſſompieriæ, de laude illuſtris fœminæ cum fictionibus intermixtis *p.* 375. Epicedium Thomæ

Kreigii

Kreigii Poëtæ, JCti &c. ad filium p. 330. Davidis Blackii profectio in patriam cœleſtem *T. 2. p.* 81. In obitum amici, qvem laudat ab eximiis dotibus *T. 2. p.* 104. Epitaphium Roberti Rollocii Paſtoris, p. 114. Tumulus Joh. Metallani Scotiæ Cancellarii p. 116. In conjuges ſimul febre mortuos *p.* 148. *Vid. Miſcell. noſtra p.* 72. Epitaphium fratris *Scoti p.* 255. Tumulus Camilli. Comparatio cum Camillo Romano p. 382. Epitaphium Glennuſii dum pacis conditiones proponeret mortui p. 384. Epitaphium Matronæ p. 386. Cardinalis Lotharingiæ, Sepulta hîc eſt belli fax, cui aqva inſpergenda p. 387. Epitaphium Henrici IV. Galliar. Regis circa tempus nuptiarum mortui p. 386. Eliſabethæ Henriettæ, Laudatur à pulchritudine p. 487. Kinneri tumulus p. 488. in obitum van der Haagen, Poëtam illum carminibus immortalem factum pag. 489. Leſſus in obitum ſummæ ſpei Princ. Jacobi VI. p. 544. in Manes Medici & Philoſophi. Inv. Fotius orbis volumen ita didicit, ut jam extra orbem feratur p. 549. Epitaphium Scaligero ut Regio ſanguine orto *Dan. Heinſ. pag.* 53. eidem ut temporis emendatori, p. 54. eidem ut linguarum omnium perito, & antiqvæ Aſtrologiæ illuſtratori p. 55. Manes Lipſiani p. 62. ad Lipſium poſt ſcriptum poſtremum ejus, Lovanium, mortuum p. 66. In obitum Memmii Conſiliarii *Galli p.* 3. *p.* 79. *p.* 87. 92 *& ſq.* De Thuani obitu ad Fratrem p. 97. 98. in eqvitem fortiſſimum, p. 101. in Nobiliſſimam Matronam, ſed ſterilem, p. 102. Ronſardi Poëtæ Epicedium *p.* 108. *& ſq.* In obitum Aurati Poëtæ & interpretis Regii p. 105. cauſarum Patroni tumulus. 145. Epitaphium JCti p. 146. Eqvitis tumulus p. 147. (Jam capta in urbe victor cadit, Civis Romani tumulus *ibid.* in Turnebi obitum *Galli p.* 149. 202. Epitaphium à marito uxori poſitum p. 157. Epitaphium Amiralii Galliarum p. 163. Epitaphium Maritæ ſtatim poſt nuptias mortuæ, p. 165. in Manes Puteani *ibid.* Epitaph. illuſtris fœminæ, laus à virtutibus pag. 196. in mortem Galliarum Regis *ibid.* Poëtæ Nænia Pentaſyllabica p. 105. Tumulus Claudiæ conjugis Regiæ. Claudia facta eſt Jovis Conjux, p. 240. Epitaph. magni Medici pag. 242. In obitum Matris Regiæ p. 242. in tumulum militis p. 256. In duos conjuges uno tumulo compoſtos p. 258. Epitaph. ſummi Navarchæ, qvi terra atqve mari floruit aſtra tenet p. 261. Epicedium in ſenem p. 349. Ad manes Ronſardi Poëtæ p. 463. Tumulus Præſidis Alealmi p. 456. Lacrymæ ad buſtum Patris p. 366. &c. in obitum Peruſii Poëtæ Tragici p. 470. Memoria Thuani Conſiliarii. (à munere laudatur comparatione facta cum Medicina) p. 472. Caſtanii eqvitis Epiced. à p. 504. ad 512. In Thuani obitum (deſcribitur vita p. 519.) In ejusdem obitum prima juventute mortui p. 522. In obitum Jani Douſæ prima ætate in peregrinatione exſtincti pag. 515. ad 532. Epitaph. Douſæ Patris p. 532. Epiced. in Juſti Lipſ. obitum p. 538. Advocati Epitaph. raptus eſt ad tribunal Rhadamanti p. 593. Epitaph. Budæi *JCti* (Inops mortuus non eſt, qvi cœlo animum, terræ corpus reddidit, nobis monumenta ingenii) p. 593. In mortem Franciſci, & duorum ejus liberorum p. 597. Franciſci I. Francorum Regis tumulus p. 658. Franciſci Galliarum Delphini tumulus p. 659. Caroli Franciſci Gallorum Regis filii tumulus, pag. 660. in obitum Pro-Regis p. 660. in obitu trium Galliæ Regum Secretarii p. 663. In obit. immat. Caſimiri Comit. Palat. p. 666. Epitaph. Patri poſitum

 p. 680.

p. 680. Epitaph. matri ante 15. annos ſe puero exſtinctæ poſitum p. 668. In obit. Parui, Senat. Pariſ. p. 669. ſororis chariſſimæ p. 669. Stellæ curiæ præſidis p. 670. Eobani Heſſii Poëtæ *ibid.* Porti Cretenſii p. 671. duorum conjugum uno eodemqve die exſtinctorum p. 671. Poëtæ Obeſi. p. 673. Mathematici in ipſo ætatis flore mortui pag. 674. Sambuci Poëtæ p. 675. virginis lectiſſimæ p. 673. Lamonii juvenis admirabilis, p. 676. Martini Lutheri & Philippi Melanchthonis pag. 678. & 679. Bullingii candidiſſimi viri. (Cur fleamus mortuum, qvi vivit aliis & ſibi) p. 680. duorum amicorum p. 681. Gwaltheri filii unici, p. 682. amici Alcoini p. 686. Zwingeri (terra cœlum capit) p. 687. Epitaph. Mönadii Medici *ibid.* in ejusdem obitum trium linguarum periti p. 808. in obitum amici *ibid.* Medici p. 689. Pythæi JCti à pag. 829. ad 836. Henrici III. Galliæ & Poloniæ Regis pag. 877. Prevotii pag. 1075. Franciſci I. Regis pag. 1080. Albæ ſpinæ pag. 116. Borbonii p. 1680. Ronſardi catarrhis & vigiliis exſtincti. p. 1120. Epitaph. Franciſci I. p. 1130. Conſiliarii Regii pag. 1131. in obit. amicæ pag. 1135. Crucii Militis fortiſſimi *pag.* 1134. Boneri Marte & arte clari, *pag.* 1136. Brixii Poëtæ (Gallia deplorat Poëtam ſuum, qvi cives ſuos ſæpius deplorabat) *pag.* 1144. Jacobi Regis *Scoti T.* 1. *pag.* 480. Virginis Metellanæ præmatura morte exſtinctæ (virtutes numeravit Parca non annos) p. 603. In tumulum duorum Conjugum, *pag.* 609. In obit. Ducis Lennovii (non hæc unius Viri mors, ſed publica clades eſt) *pag.* 612. Qvinqvennis puellæ, *pag.* 615. Annæ puerperæ, (comparat illam cum Phœnice) *pag.* 616. Comitis Moraviæ (à variis dotibus laudatur) *Jonſtonus pag.* 355. Boccii vatis p. 418. Maritæ Jonſtonæ, p. 400. Nobiliſſimæ Heroinæ p. 413. Eccleſiaſtæ p. 425. Mercatoris p. 426. Epithalamium in cœnobio deſponſæ (poſſit inſervire Epicedio in ſponſam) *Wallius pag.* 251. Idyllion Theſtylis in puellam ruſticam in ipſo religioſo Divæ virginis cultu exſpirantem, *Becanus pag.* 10. In Hoſchii obitum Idyllion & aliqvot elegiæ, præmiſſæ *poëmat. Hoſchii a p.* 1. *ad.* 12. Epitaphium in Metaphyſicum *Banning. pag.* 166. In obitum Botanici ſingularis p. 181. in Banningicam cognatam p. 185. In tumulum elegantis puellæ, p. 191. Panegyricus Guſtavi Adolphi *Barlæus p.* 45. *it. Wintſemius.* Manes Bavari *Barlæus p.* 91. Gallia plorans *pag.* 159. in funus Princ. Mauritii p. 181. In obitum Rutgerſii Legati (laus *à* doctrina & variis virtutibus,) p. 376. In obitum Schnellii p. 410. Mariæ de Jonge inter primos Mariti amplexus exſtinctæ, p. 479. cujusdam poſt ſponſalia exſtincti, p. 401. alicujus prælio adverſus Turcam cæſi, p 536. Epiſcopii Theologi *p.* 545. Conſulis *p.* 533. Erpeni Profeſſoris Orientalium, *p.* 76. *T.* 2. Pauwii Anatomici (Proſopopœia mortis) *p.* 79. Hiſtor. Profeſſoris *p.* 159. Conſulis *p.* 175. Juvenis *p.* 209. Syndici, *p.* 211. Realii Eqvitis domi foriſqve non uno munere functi, *p.* 221. Mylii, *p.* 222. recens maritæ *p.* 261. Vorſtii Medici, *p.* 184. Præfecti Dongriæ orientalis *p.* 316. *M*anes Molini Senatoris Veneti (Neptunus introducitur. Venetiæ urna Molini, purpura, Adria &c.) *à pag.* 319. *ad* 325. In obitum Joh. Iſaaci Pontani, *p.* 366. Advocati *p.* 383. Nobiliſſimæ Dominæ 387. filiolæ triduo poſt matrem mortuæ 390. Jacchæi Philoſophi (in Te multa ſecula moriuntur) *p.* 418. Uxoris ſuæ *p.* 486. Principis *Mauritii*, *p.* 474. Parentis ſui *p.* 479. Patrui *ibid.* & *p.* 480. Caſimiri

miri Gubernatoris Friſiæ *p.* 559. In obitum Grotii, *p.* 574. Exclamatio in fun. divitis cum ſepeliretur *Balde in lyricis p.* 68. de aliqvo qvinqvies viduo *id. p.* 70. Ara in memoriam defunctorum conjugum poſita p. 81. In obit. Kelleri Rectoris *p.* 26. Genovefa mortem ſponſum ſuum nominare ſolita (inſerviet Epicedio in ſponſam) *p.* 134. In fun. Princ. Bavariæ filii *p.* 387. Matris *p.* 299. Cancellarii Aulici *p.* 357. Fratris *Sarbievius. lib.* 3. *oda* 24. In fun. Palatini filii immaturè defuncti, *ibid. oda* 26. ad qvendam conjugi juſta perſolventem, *lib.* 4. *oda* 30. In obit. JCti Profeſſoris *Niendalius p.* 37. Ducis militaris, *p.* 154. ſcitiſſimæ infantulæ *p.* 155. Eccleſiaſtæ *p.* 162. Scotani Profeſſoris Theologi & Sacerdotis (Telluris hoſpes vivit ætheris cibis) *p.* 186. Epitaph. Jacobi VI. Regis Scotorum, *Buchananus p.* 339. Reginæ Scotorum 16. anno ætatis exſtinctæ, *p.* 340. Valli Doctiſſimi, (lux ejus vel in tenebris micat) *pag.* 341. Præſidis *p.* 342. Fontani Poëtæ & Cauſidici *ibid.* Orbonii adoleſcentis ſummæ ſpei, *p.* 34. Juvenis generoſi *p.* 344. Stuarti Pro-Regis Scotiæ *pag.* 345. Celebris viri *p.* 346. In obitum Catzii, *Bruno Mengelmoës p.* 163. in obit. Voſſii *Boxhorn*, (tacet ævi facundia, qvæ hoc ore locuta eſt) *p.* 204. Conſulis *p.* 223. JCti & Syndici (Vectigal & debitum naturæ ſolvit) *p.* 331. Typographi, *p.* 332. ſuaviſſimæ infantis, *p.* 333. Virginis, *p.* 336. Pharmacopœi ſub inſignibus aurei annuli habitantis *p.* 366. Medici, *Delic. Poëtarum Italorum fol.* 16. Columelli fol. 95. Poëtæ & Logici fol. 98. Politiani, Poëtæ & Philologi fol. 174. Beroaldi Philol. fol. 176. Puellæ *ibid.* Cardinalis à fol. 185. ad fol. 195. Medici & Poëtæ fol. 262. Critici fol. 285. Coqvi fol. 35. Pictoris, fol. 336. Puellæ poſt nativitatem ſtatim mortuæ fol. 337. adoleſcentis armorum & literarum laude inſignis fol. 341. Guiſii Ducis oda fol. 364. Infantis fol. 366. Sylviæ pulcherrimæ fœminæ dialogiſmus fol. 367. Medici T. 2. f. 42. Sponſæ f. 105. Puellæ, f. 106. uxoris f. 125. pictoris, f. 129. Epitaphia aliqvot inſignium Philologorum f. 175. & 176, in obitum illuſtris Viri & fœminæ fol. 212. Leuciæ pulcherrimæ f. 254. Conjugis f. 252. illuſtris Matronæ, 256. Theologi *Fabritius p.* 148. Parentat dulciſſimæ ſuæ Phyllidi *p.* 178. in obit. uxoris Dan. Heinſ. *p.* 106. elegantis puelli *p.* 149. Cornel. Voſſiæ à p. 155. ad p. 162. Principis Sophiæ Hedewigis oda *Gutberletius p.* 199. Advocati & Scabini Scholarchæ *p.* 242. Eccleſiaſtæ, p. 254. JCti *p.* 258. Infantulæ notæ *p.* 250. Patris, *Joh. Secundus p.* 176. Cancellarii Caroli V. (comparat illum cum Mercurio) *p.* 182. Cæſaris filiæ, *p.* 182. puellæ caſtæ *p.* 183. Viri doctiſſimi *p.* 184. Muſici *p.* 185. Matronæ clariſſimæ proſopopœia *p.* 186. formoſi juvenis *p.* 188. fratris *p. p.* 189. uxoris *p.* 190. Patris *ibid.* adoleſcentis JCti *p.* 191. Reginæ Angliæ à Rege repudiatæ *à p.* 201. *ad p.* 210. Eqvitis Sidnei *Baud. p.* 195. Ducis militum febri exſtincti *p.* 208. Matronæ *p.* 210. filiolæ poſt partum exſtinctæ, *p.* 223. Philippi Hiſpaniarum Regis *p.* 224. Lipſii *p.* 230. Profeſſoris Theologi *à pag.* 232. *ad* 247. Filii Regis Britanniæ *p.* 250. Theologi *p.* 270. fratris *p.* 527. Fortiſſimi Herois *p.* 640 In Manes auriacos *Hugen. in mom. deſultor. p.* 65. Epitaph. Muſici elegantiſſimi interfecti *p.* 55. in ſepulchrum Guſtavi Regis Sveciæ *p.* 86. in obit. Infantis Hiſpaniæ, *p.* 86. Filioli Barlæi *p.* 101. Hiſtoriographi *ibid.* Realii Indiæ Expræfecti, philoſophiæ magneticæ peritiſſimi, *p.* 198. Bernhardi Saxonis *p.* 145. Syndici in patria mortui *p.* 155. Baronis de Gent. *p.* 156. pictoris præſtan-

præſtantiſſimi *p.* 159. Mylii Senatoris *p.* 161. In Mercatorem Atlantis ſcriptorem (terra huic levis ſit, qui omnem terram ut Atlas geſſit,) *p.* 166. in obit. Viri fortiſſimi *p.* 179. fratris deſignati *p.* 187. Medici & pictoris (fecit homines immortales, & vetuit mori) *p.* 197. Matronæ ditiſſimæ *p.* 199. Eccleſiaſtæ (vita cum via comparatur) *p.* 307. Pueri quinquennis *p.* 309. illuſtris feminæ *p.* 319. Urbani Pontificis poëtæ *p.* 333 Senatoris Medici *p.* 359. Theologi *p.* 367. Salmaſii *p.* 389. Dan. Heinſii *p.* 395. Principis Saxoniæ *Taubm. p.* 143. Præceptoris ſui *à p.* 288. *ad p.* 298. Equitis Saxonici, *p.* 298. Clariſſimæ matronæ *p.* 306. Juris Candidati p. 308. Sturmii Eloquentiæ Profeſſoris 325. Theologi *p.* 383. Mathematici *p.* 352. Sacerdotis *p.* 385. recens nuptæ *p.* 386. Conjugis decies parentis, *p.* 416. Conſiliarii *p.* 451. In obit. varias fortunæ vices experti Belliſarii, *Baron. p.* 66. Caroli V. *p.* 67. Alexandri Cardinalis de monte alto (Alexander par fit Cynico & mons altus tegitur exigua ſpelunca) p. 68. Cardinalis (mors pallida erubeſcit de rapta purpura) *ibid.* Marchionis Canetti *p.* 61. Poëtæ ſuaviſſimi (miratur, cur illi nemo Epitaphium ſcripſerit. Quia vocalis Poëta abiit, omnes literæ fiunt mutæ & liquidæ) *p.* 70. Infantis Hiſpaniarum *p.* 71. Theologi Junii *Grotius p.* 187. Infantis *p.* 194. Lipſii *p.* 211. & 250. Theologi Bezæ, *p.* 114. Arminii Theologi (tractatur Locus Communis de hæreticis & ſchiſmatibus) *p.* 121. Uxoris Martinii p. 235. Merulæ p. 256. Inter bellica tempora mortui p. 257. Scaligeri, p. 260. puellæ formoſiſſimæ *Lotichius l.* 3. *El.* 3. Viri docti *El.* 7. Mycilli Poëtæ *l.* 4. *El.* 2. Melanch. *El.* 4. Equitis Francii *el.* 5. Fratris *p.* 136. JCti p. 146. amici, p. 141. Crucigeri viri docti, p. 232. ſanctiſſimi Viri *p.* 238. Rubenii Philologi *Nic. Heinſ. p.* 72. viri docti *p.* 78. ſororis ſuæ & viri illuſtris *p.* 107. Puteani viri incomparabilis Scazon. *p.* 183. optimi viri & ſummi Theologi, *p.* 191. Petri Scriverii Philologi *p.* 203. Medici, cum poſt ejus mortem peſtis augeretur *p.* 232. Erpenii Orient. Literarum Profeſſoris, *p.* 333, Cluſii clariſſimi viri *p.* 336. *&* 337. In funus immaturum viri clariſſimi *p.* 352. Gonzaga Victor à morte ſuperatus (applicari poteſt in obit. Theologi) *Guiniſius p.* 116. In obit. Maji ultimo Februarii die (nolite hoc anno ver ſperare, nam hyberno tempore Majus obit) *Guiniſius p.* 253. Duciſſæ *p.* 254. Thomæ Aquinatis ſepulchrum glorioſum, *Parnaſſ. Soc. Jeſu, T.* 1. *p.* 538. Stephonii Sacerdotis & Poëtæ *idem p.* 166. *T.* 2. Elogium funerale Trompio & Salmaſio ſcriptum, (comparantur ſtudia cum militia) *Hofman. p.* 163. Ad Henr. Nicolai de improviſo ſponſi obitu, *p.* 172. Circulus mortalitatis in obitum Braunii (alludit ad omnes figuras Mathemat.) p. 191. & 192. Nobilis Genevenſis *Philomathus* (Pontifex Alexander VII.) *In Muſis juvenil. p.* 18. Mariæ Medices Mantuæ Ducis, *p.* 57. Viri doctiſſimi ſenis p. 67. Manes Juniani in obitum Medici Junii *Janus Douza à p.* 459. *ad p.* 475. filii ſui *à p.* 478. *ad* 492. Walerandi variis legationibus & muneribus ap. Regem defuncti, p. 294. Amici p. 495. Præſidis Curiæ p. 498. Poëtæ Critici p. 138. JCti p. 331. Comitis Ducis militiæ equitum præfecti *Joh. Jov. Pontanus p.* 3375. Puellæ ſub nomine amatoris p. 3378. Proſopopœia puellæ, p. 3379. Ad ſepulchrum fratris querela p. 3380. tumulus Nobilis p. 3381. Eremitæ viatoris Proſopopœia p. 3338. In obit. Viri literatiſſimi *ibid.* Marulli Poëtæ, p. 3382. Epiſcopi & Poëtæ p. 3334. Oratoris ac Philoſophi

ibid.

ibid. Genii Proſopopœia in obitum Poëtæ *ibid.* Parentum proſopopœia in obit. Puellæ 3385. In obitum Villici *p.* 3386. puellæ defunctæ, *ibid.* Aſtrologi 3387. Matronæ caſtiſſimæ *ibid.* Muſici celebris, *p.* 3388. Eqvitis *ibid.* juvenis eruditi *p.* 3389. Juvenis fortiſſimi & formoſiſſimi, *p.* 3390. Muſici inſignis, *ibid.* Grammatici *p.* 3391. Fabularum ſcriptoris *ibid.* Proſopopœia Matris in obitum infantuli, *p.* 3392. Matronæ pauperculæ, ſed pudicæ, *ibid.* Proſopopœia Urnæ è tumulo *p.* 3393. in obitum Roſæ puellæ ante diem mortuæ *ibid.* Candidæ virginis *p.* 3395. Viridellæ *ibid.* Pruinæ puellæ, *p.* 3396. Sulpitianæ *ibid.* Eumolpæ ſervæ 3397. *Patris* qverela de obitu filii *p.* 3400. In obit. puellæ, matris, aviæ maternæ, materteræ, aviæ paternæ *p.* 3402. Moroſæ fœminæ *p.* 3404. *Puellæ* malè ſepultæ 3406. Trium Grammaticorum *ibid.* *Poëtæ*, *Patris*, ſororis, &c. *p.* 3408. Uxoris *p.* 3012. Matronæ fœcundiſſimæ *p.* 3413. ancillæ *ibid.* infantuli dies qvinqvaginta nati *p.* 3415. puellæ naufragæ, Matronæ Conjugis Pictoris per proſopopœiam ad Maritum *p.* 3416. & 19, parum pudicæ, literati Adoleſcentis, infantuli innominati *p.* 3420. Infantuli bis mortui & nunqvam editi (ex utero cæſi) *p.* 3425. puellæ formoſiſſimæ, *p.* 3427. ſui ipſius *p.* 3430. Epicedium Tragici Poëtæ. *Menagius p.* 25. Saraceni Viri docti *p.* 86. *Poëtæ* facetiſſ. *p.* 793. *Poëtæ* teneri. *p.* 101. in obit. feminæ à qvarto puerperio *Flemming. ep. l.* 5. *p.* 123. Medici, ibid. *Cap.* 5. Pii & frugalis Eccleſiaſtæ *carm.* 6. tumulus novercæ, *carm.* 8. & 9. Matronæ poſt nupt. mortuæ 11. Muſici. 12. Medici. 13. Mercatoris docti 16. Rectoris ſcholæ 18. pueri belli 21. puellæ nobilis 22. Tyllii 26. puellæ 27. Buchanani 28. Sacerdotis 30. Duarum Virginum una morte abreptarum 42. Taubmanni 47. inter hyacinthos tumulati 48. Oweni 53. &c. &c. Epitaph. ſibi vivo L. 6. Carm. 1. paſſim in hoc Vid. plura exempla.

III. A LOCI ET TEMPORIS *circumſtantia.* Alcimedontis Romani tumulus, qvi obiit in Qvirinali paucis ante diebus, qvam urbs ab exercitu Cæſareano caperetur, *Balzac. p.* 28. & 30. Epitaph. Roberti Junii poſt reditum in patriam mortui *Scoti p.* 22. Cygnea cantio in fun. Sandovii poſt reditum in patriam mortui, *Vid. noſtrum librum funerum p.* 31. In duo Scoticæ gentis lumina ad ſeptentriones & meridiem nuper exſtincta *Scoti p.* 121. Epitaph. Lyndeſii extra patriam mortui, *p* 122. *T.* 2. De Lipſio inter bella civilia mortuo *Heinſ. p.* 65. in calend. Novembr. Pythæo emortuales & natales, *Galli T.* 3. *p.* 164. In Timoleontis Briſaci obitum à Vere, *p.* 1116. In obit. Juvenis ex Italia & Gallia redeuntis *Banning. p.* 162. In obit. Ploſii in Gallia Extincti, *Barlæus pag.* 235. Henricus Ploos ab Amſtel. in flore ætatis per Galliam peregrinantis, rebus humanis erepti, *Niendalius p.* 50. Filii Regis Angliæ, cujus ſingula diſticha tempus involvunt, *Baudius p.* 261. Ducis Guiſici, Regis Franciſci &c. Chronoſticha varia *à p.* 482. *ad* 486. Winshemii circa vernum tempus mortui, *p.* 315. In puellam initio Maji nuptam, fine mortuam, *Pontanus p.* 3380. 41

IV. A GENERE MORTIS vel *ejus variis cauſis.* In Bergerium à pede ſecto mortuum, *Zuberus, p.* 82. *Vid. Miſcellan. noſtra in* Exequ. *Debuſii.* In obitum fortisſimi juvenis Marchionis Piſanii pro patria occumbentis ad matrem, (Non potuiſſe filium ſplendidius implere vota parentis) *Balzac. p.* 30. Euryalus Rupellenſis, qvi in 42

certamine navali contra Regium exercitum fortisſimè dimicans, tandem viribus exhauſtis, alieno & ſuo ſanguine reſperſus, nec victor, nec victus in mare cecidit, *idem* p. 51. in juvenem ipſo prælio exſtinctum, p. 111. Epitaphium Moravi carcere & aqua intercute exſtincti *Scoti p.* 72. In obit. Ducis Buccinganii à Philtono cultro exſtincti, p. 74. Tumulus præclaræ virginis inter Choreas exſtinctæ, p. 128. Epitaph. in Ducem Hiſpanum, qvi urbem, ſparſis nucibus, occuparat, & glande plumbea, transfixis faucibus, interiit, p. 273. In fratrem ſuum cœlibem, naufragio exſtinctum (qvia uxorem non habuit, Thetis illum generum accepit) p. 373. Epitaph. Stuartæ, illuſtris feminæ, in carcere mortuæ (cum aula illi carcerem dederat, Jupiter pro illo ſuam aulam) p. 376. Epigr. ad noviſſ. Galliæ Martyres, p. 108. & ſqq. Ad Carolum, Gallorum Tyrannum, ſanguinis inuſitato fluxu pereuntem (qvem ſanguinem biberas, non poteras concoqvere) *Scoti T.* 2. *p.* 112. In mortem Mariæ, Scotorum Reginæ, decollatæ, p. 112. Paulatus cum duobus Brickmaldiis in eodem lecto contrucidatis, p. 110. In Claſſis Iberæ & Ducis Gviſii interitum, p. 133. De peſte graſſante nænia, p. 372. Lacrymæ in obitu Sethoni p. 504. in obit. Comitis Briſiaci in prælio ſuo pro patria mortui, *Galli p.* 154. Epitaph. Pro-Reg. Belgii globulo plumbeo transfixi p. 155. In aquis merſum (Nihil iſto tumulo mollius, jacet enim in Veneris cunis) p. 157. De eodem Venetiis nato, & in mari mortuo (in æquore natus, in aquis animam reddidit) p. 157. & aliud p. 158. De animali occiſo prope inſigne Enſis regii p. 204. Tumulus Mariæ Golottæ in juventute exſtinctæ p. 424. in tumulum à rivale occiſi p. 456. In Tumulum Gvinæi, inter prælia mortui (prævidit Jupiter novam Gigantomachiam, ut ergò cœli defenſor eſſet, eum vocavit) p. 452. Epiced. Caſtanii in prima juventute prælio exſtincti p. 105. Epiced. Caſtanii Equitis p. 504. Stephani Doleti exuſtio. Muſæ voluerunt rogum fonte Caſtalio exſtinguere, Jupiter autem prohibuit, & cœlo velut Herculem è flamma recepit p. 596. In Garnerium, aquis exſtinctum, p. 656. In Borbonium Ducem in arca obtruncatum, p. 660. In obit. Lud. Borbonii, in bello transfoſſo equo inter prælia occiſi, p. 661. In Culingium equis dilaceratum, (cui patria tumulum denegavit, illi tota natura, ipſaque patria parente & anima ſua deſtituta fit cadaver) p. 661. In eundem, everſo corpore in cruce ſuſpenſum, p. 662. ad ejus uxorem ſuper hoc obitu *ibid.* In obit. Cunegundis gemellorum partu mortuæ, p. 676. *Vid. miſcell. noſtra p.* 71. In obit. infantulæ ſimul natæ & mortuæ p. 677. in parricid. adverſ. Henr. IV, tentatum p. 718. In parricidam graviſſimo ſed juſtiſſimo ſupplicio affectum, p. 719. In amantes, à viro ſimul confoſſos p. 1118. In Robertum Junium hydrope exſtinctum, (Qvi fontes Caſtalios ſiccaverat, aquis jugulatur) *Scoti T.* 1. 604, In mortem violentam, p. 613. In ſupplicio affectos, p. 684. Elegiæ in mortem duorum militum Hiſpanorum, quorum alter hoſtili telo, alter amore commilitonis cæſi complexu ad Rupellam occubuit, *Hoſchius p.* 123. *ad* 142. In Claudium & Rudolphum, Aquæviras martyres, *Wallius p.* 322. angitur propter rumorem de merſa aquis amica, *Banning l.* 1. & 13. ad Iſam fluvium, cum in eo ſubmerſus eſſet Frider, Henr, Reg, Bohem, filius primogenitus p. 44. In obit. Herois ictu lapidis in obſidio-

obſidione exſtincti, *Barlæus p.* 10. *T.* 2. in extractionem fœtus per uncum p. 447. In necem Ducis Friedlandiæ p. 454. Epitaph. Domini van Duden, in eodem loco mortui, qvem ipſe occupaverat, p. 199. Inclyta mors in pugna Lycia Pappenheimii, *Balde Lyr. p.* 24. de funeſto Wallenſteinii exitu p. 109. In obit. crucis ſeu Crucei Abbatis in cruce exſtincti, *Buchananus p.* 341. Epiſcopi Epitaph. ſuſpendio exſtincti Vituperatorium, p. 34. In maritum flammis exſtinctum & maritam *αὐτόχειρα Itali f.* 175. Epitaph. Tabellarii in itinere occiſi, *Joh. Secundus p.* 193. Epitaph. Thomæ Mori decollati, (Dialogus inter hoſpitem, & civem, & in ejusdem mortem nænia) *p.* 196. *ad* 201. In obit. Conſtantiſſ. Martyris Angeli Merulæ jambus, *Baudius p.* 204. In obit. infortunatiſſ. Ducis Bironii Franciæ Mareſchalli decollati *à p.* 485. *ad* 489. Vid. ibi plura Epitaphia in Principes, violenta morte exſtinctos. Epitaph. Muſici interfecti *Hugen. Mom. deſult. p.* 65. in tumulum convitiatoris, qui accuſationem publicam ex officio intentaturus obmutuit, & mox animi ægritudine obiit, 6. Epigr. p. 85. & 86. In mortem ſceleſti, à plebe diſcerpti mox à patrato immani facinore p. 136. In ProRegem Hiberniæ ſecuri interfectum p. 157. In mortem pulcherr. Matronæ ſub ponte Londinenſi ſubmerſæ Epigr. p. 175. &c. Epitaph. infantis in utero matris ſuffocati p. 178. Epitaph. Thuani criminis rei, quod à ſe improbatum in gratiam amicorum celaverat p. 180. In ejusdem mortem imperitia carnificis lanienæ ſimilem p. 181. In mortem Cinckmartii Galliæ Hippocomiæ præfecti, *ibid.* In mortem Marchionis propugnaculi minis obruti, p. 144. In obit. Archiepiſcopi, capite truncati, (Hoc capitis ſchiſmate Eccleſia in duas partes ſcinditur) p. 345. In obit. infantis feſtinato occaſu exſtincti *Banning. p.* 70. Epitaph. Pungii pro patria morientis, (Hoc, pro quo jacuit, nunc jacet ille ſolo *Grotius* 239. In Marchionem Piſanium, prælio Nordlingano fortiter dimicando, occumbentem, *Nic. Heinſ. p.* 253. Manibus Colonii Lugduni peſte exſtincti p. 338. In obit. Benſoti Præfecti Sclopeto transverberati carmina 6. *Janus Douza à p.* 478. ad 483. Centurionis ictu tormenti extincti p. 479. Claudii Puteani Senatoris ap. Gallos regii ſupplicio exſtincti, p. 500. in obit. Colvii comment. in Apuleji aſinum ictu mulæ mortui, p. 138. Tumulus puellæ ripa oppreſſæ. *Pontanus p.* 3396. Nymphæ à ruſticis cæſæ p. 3398. In adulterio occiſæ p. 3405. Ducis militiæ à ſecuris ictu mortui *Flemmingus lib.* 5. *Ep.* 24. Pappenheimii *ibid.* comitum ab Indis interfectorum p. 51. virginis parietis mole obrutæ p. 79.

AB AFFECTUM MOVENTIBUS *πάθεσιν & argumentis Conſolatoriis.* Conſolatur aliquem de exceſſu amici *Zuber pag.* 23. Conſolatur aliqvem ob obit. uxoris p. 45. it. p. 49 Conſolatur aliquem ſuper morte filioli p. 33. Proſopopœia Alcimedontis morientis pridie ante occupationem urbis Romæ *Balzac. pag.* 29. Ad Melibœum Niſam cœlo receptam intemperantius lugentem (Funde potius roſas & thura, quam lacrymas, quas non ſitiunt Numina) *id. p.* 53. Ad Georgium Strachanum popularis ſui obitum undatim lachrymantem *Scoti pag.* 141. Margaretæ Macchiæ Matris ſuper immatura & triſti morte IV. filiorum lachrymæ p. 364. Brickmaldus ad ſupplicium tractus primo Tyrannum, deinde proceres ac tandem Chriſtum alloquitur T. 2. 43

 p. 10.

p. 110. Epitaph. Alex. Artuthneti (Defleo in te privata & publica incommoda. Tuis verò commodis gratulor) p. 120. Qverela in obitum Scaligeri *Heinſius* p. 56. Threnus elegia Catulliana in eundem p. 58. Luctus Memmii Patris ſuper obitu filii *Galli T.* 3. *p.* 80. Ad Rapinum ſuper filii morte: (Qvem genuiſti patriæ, impendis patriæ) p. 165. Ad eundem ſuper morte alterius filii (ſat benè, pro patria qvi cecidere, jacent.) *Ibid.* Egenors voces in funere Farneſii p. 215. ad Macrinum in morte Patris conſolatio p. 471. Ad Puteanos fratres de morte Patris p. 512. *ad* 519. Elegia ad Epiſcopum fratris ſui obitum deflentem, *Scoti* T. 1. *p.* 528. Ad Ducem Bulloniæ filiam deflentem, *Jonſtonus p.* 312 Ad ſe ipſum cum Sidronius Hoſchius amicorum & Poëtarum maximus è vivis exceſſerat, *Wallius p.* 116. Ad patrem de obitu Fratris *Banning p.* 101. In obit. præmat. Dionyſii Voſſii ad Patrem *id. pag.* 130. De Hortenſio lugente obitum Schickardi *Banning. p.* 166. Ad Corn. van der Mylen de obitu filii conſolatio *Barlæus T.* 2. p. 113. in fun. conſolatio Stoica, *Balde Lyr. p.* 45. ad Patrem ſuper obitum filii, p. 239. Conſolatur aliqvis de obitu fratris & Patris, *Sarbievius L.* 3. *od.* 24. 25. Conſolatio Mariti de obitu uxoris, *Bruno pag.* 330. proſopopœia Pici Mirandulani, *Itali* T. 1. f. 65. ad Bembum in filii obitum oda Pindarica f. 134. ad manes Poëtæ f. 242. In obit. Tunii Elegia conſolatoria ad fratrem T. 2. fol. 29. Ad manes amici T. 2 fol. 147. ad Gonzagam de obitu uxoris f. 223. ad vice-Comitem in Maximillæ uxoris obitum oda, f. 226. Amatoris lacrymæ ad tumulum ſponſæ fol. 283. Ad Carolum Sabaudiæ Princ. de obitu matris, f. 257. proſopopœia Mariti in obit. conjugis *Gudberlethius p.* 136. Proſopopœia pie defuncti Parodia ad Horatium *L.* 2. *od.* 2. *p.* 253. In obitum Patris qverela, *Secundus p.* 176. alloqvium moribundi ad amicos Jambus, p. 202. Proſopopœia Puteani moribundi ad uxorem jambus, *Baudius p.* 212. Proſopopœia filiorum ad matrem Eliſabetham, p. 216. Proſopopœia Mariti in morte conjugis p. 222. Conſolatio ad matrem ſuper mortem infantis *Hugen. p.* 148. ad amicum de inſperata fratris morte conſolatoria *Albertus ab Ines od.* 45. Conſolatoria oratio verſibus intermixta in obit. fratris ſui ad Patrem *Grotius*, *à p.* 329. *ad* 337. ad Regem de obitu matris, (Non fac, ut tibi Regi dominetur mœror Tyrannus) *Guiniſius p.* 254. ad Maximum Patrem filii natu minimi obitum lugentem, *Hofmann. Ep. p.* 167. conqveritur de obitu amici deſideratiſſimi *Philomathus od. p.* 25.

44 VI. MORALIA ſive LOCI COMMUNES Mortem vitari non poſſe *Wallius p.* 125. Carmen de termino vitæ *Barlæus p.* 181. Choreæ mortuales, *Balde Lyr. p.* 104. De æternitate p. 140. Omnia divina providentia gubernari, p. 203. Heliotropion ſeu mens hominis ad Deum verſa p. 277. Carmen votivum pro εὐθανασία p. 278. Corona Regia tegumentum humanæ miſeriæ, p. 302. in qvendam poëmata ſua de vanitate mundi inter negotia poſcentem, p. 213. autor de ſepulchro ſibi proſpicit, ſupervacuam Epitaphiorum curam irridet. *p.* 230. Hymnus ſpirantis ad cœleſtem patriam, *p.* 231. Meditatio mortis ex interitu arborum, *p.* 279. aſpirat ad cœleſtem patriam, *Sarbievius L.* 1. *od.* 19. Exceſſus è rebus humanis *L.* 2. *od.* 5. ſepulchra & tumulos ſibi Regum Scholam eſſe, *l.* 2. *od.* 29. omnia humana caduca eſſe & incerta

l. 3.

l. 3. *od.* 12. Optatum genus mortis, *Italiſ.* 275. Cujusmodi tumulum poſt vitam cupiat f. 276. in deliberatam mortem, *Secundus p.* 125. Cupio diſſolvi, & eſſe cum Chriſto, *Baudius p.* 53. Humanæ vitæ fuga, *Joninus Lyr. l.* 4. *od.* 30. Qvod mors ſit pallida, & callida, frigida, & rigida, *Baronius p.* 133. Fuga humanæ gloriolæ od. p. 161. ſuſpiria ad cœleſtem paradiſum p. 224. Elegia de humanæ mortalitatis miſeriis p. 237. Stoicus Chriſtianus, mortem non eſſe timendam, *Albertus ab Ines od.* 2. Miſerum eſſe, qvi nunqvam fuit miſer, *od.* 14. Rerum humanarum viciſſitudines, *Nic. Heinſ. p.* 76. Cœleſtes deliciæ elegia, *Guiniſius p.* 139. varia moralia Epicediis inſervientia habet *Balde* in libro *de vanitate mundi.* Sepulchralis urna pro fonte in atriis Romanorum, *Philomathus p.* 54. 55. Vid. Dan. Heinſ. libro de contemtu mortis.

VII. A RITIBUS ET ANTIQVITATIBUS. Allocutio ad manes Hieronymi Wolffii *Zuber. p.* 10. *parte* 1. *poëm.* Veneris lacrymæ ſuper mortem Adonidos *Scoti p.* 178. Epitaph. Metellani Scotiæ Conſiliarii. Inv. à diluvio & pluviis continuis mortem ejus præcedentibus p. 267. In defectum lunæ, qvi ſupremam Scaligeri noctem præceſſerat, *Heinſ. p.* 52. Epitaph. Budæi à pluviis & diluviis continuis, Galli p. 593. Mauſoleum Arauſiorum Principis, *Barlæus* p. 96. De more ungendorum cadaverum *Balde* p. 123. In infantis morte matris Auriacæ luctus aëre tempeſtuoſo, *Hug.* p. 148. In obit. Schillingi à variis ritibus tumulandi, *Taubm.* p. 320. In obit. Cluſii inter flores tumulati, *Nic. Heinſ.* p. 335. & 387. De pluvia in Magii obitu, *Guiniſius* p. 253. Viatoris Proſopopœia in obit. Duciſſæ Calabriæ *Joh. Jov. Pont.* 3377. Puellæ in florem verſæ 3398. Matris ad filiæ tumulum varia dona p. 3401. 45

VIII. A FORMA CARMINIS. Amici obitus ſub Paſtoris Jolæ perſonâ defletur *Balzac.* p. 101. Ecloga Daphnis in obitum Principis *Scoti* p. 101. Idyllium noſtrum Adonis in obitum Principis Meclenburgici. Ecloga Philomela in mortem Amaryllidos pulcherrimæ puellæ *Scoti* p. 418. Ecloga altera ejusdem argumenti p. 420. Ἀποθέωσις Liddelii Philoſophi & Medici T. 2. p. 550. Jacobi Auguſti Thuani ἀποθέωσις *Heinſ.* p. 38. Scaligeri ἀποθέωσις p. 49. Thyrſis ecloga in obitum ejusdem p. 59. Franciſci Lotharingi tumulus. Colloqvium inter hoſpitem & ſacerdotem *Galli T.* 3. *p.* 14. Epitaph. in ſe ipſum p. 171. Poëtæ nænia pentaſyllabica p. 205. Ἐπίμικτον in obitum Geſneri p. 677. Ecloga Alexis in obit. Henrici Bellagi p. 818. Epimicton in fun. nobiliſſ. Poëtæ *Balde Lyr. p.* 139. Ecloga Alcon in obit. præmaturum juvenis Itali T. 1. f. 61. In obit. Cardinalis ἐπίμικτον fol. 91. Eclogæ tres in obitum Bembi Cardinalis f. 178. *ad* 184. ἐπίμικτον in mortem uxoris dilectiſſimæ *Hugen. in mom. deſult.* p. 36. in obit. fratris ἐπίμικτον *Grotius p.* 188. Dialogus inter viatorem genium & ſacerdotem in obitum Civium Hidruntinorum *Pontanus* 3376. Colloqvium inter viatorem & genium p. 3381. 46

IX. MISCELLANEA. Ad Jacobum Regem ægrotantem, cum Cometa apparuit ante mortem Reginæ, *Scoti* T. 1. p. 70. in rumorem de cæde Regis Jacobi, *id. p.* 70. Epitaph. qvod ſibi ipſi ſcripſerat, *Galli* T. 3. p. 110. Cor Henrici III. à Monacho occiſi, p. 144. In Paſſeris interitum p. 159. in lacrymas & verſus Henr. III. ſu- 47

per cædem Gaſtii p. 160. In Cor Caroli Saldanæ à conjuge ſepultum 3. Epigr. p. 166. Brutus moriens p. 189. Tumulus hominis furacis, abſumto patrimonio mortui, p. 442. Ad Maculum Pomponium, cum falsò diceretur in Alpibus occubuiſſe *Galli p.* 594. Ad Chloridem falsò nunciata morte Pomponii p. 608. De Pſittaco ſpecie qvadam mœroris Domino ægrotante mortuo p. 689. Epitaph. Acantulæ p. 690. Epitaph. in obeſum (ampliſſimus vir hic jacet) p. 691. Κενοτάφιον Theſaurarii ſuſpenſi *ibid.* in obit. Præſidis palo affixi. (Qvi male ſederat judex, male ſtat poſt mortem) *ibid.* In obitum Mureti (Nulla dignius in urbe qvàm Roma mori debebat) Cinædus, *ibid.* de ignobili Arverno in ſepulchro nobili poſito p. 1146. Epitaph. trium ſimiarum *Scoti* T. I. p. 609. Eudemiæ umbra ſcribit ad Eudemium, *Jonſtonus poëm. p.* 320. ad Ludovicum de Rohmen commune ſibi & conjugi defunctæ ſepulchrum erigentem, *Wallius* p. 208. cauſas dat, qvare ob peſtilentiam non diſcedat *Barlæus* p. 62. T. 2. in anatomiam Spigelii, p. 153. Diræ Franciſci Petrarchæ in tumuli ſui violatorem p. 317. in Cleopatræ obitum, *Itali* T. 1. fol. 64. Epitaph. Canis. *ibid. fol.* 82. Tumulus canis *fol.* 197. Catuli fol. 213. Tumulus Epicurei fol. 334. Tumulus Barbatillæ catellæ fol. 347. In catellum virginis Urſulæ mortuum *od.* T. 2. fol. 148. & ſeqq. Epitaph. Penelopes meretriculæ fol. 258. Manes turturis: Luſus Saturnalitius, *Gudberletius p.* 2. In mortem ſenis cujusdam Pædagogi *Joh. Secundus p.* 189. ad Berſum Jano Douzæ parentantem Jamb. *Baudius* p. 197. Epitaph. vetulæ uxoris viri non ſenis *Hugen. pag.* 95. in Principis infantem mortuum gypſo efformatum, p. 147. Epitaph. Mulieris prodigæ. p. 183. exſtincti crapula p. 188. in Cippo fratris tumulo a vidua impoſito, p. 194. Catella veneno caſu ſumto interempta, *Hugen.* p. 387. Epitaph. Lepuſculi *Taubm.* p. 357. excuſat ſe, quod non ſcribat elegiam in morte amici, p. 385. Epitaph. canicula leunculi p. 497. oda de peſtilentia, *Joninus in Lyr. lib.* 1. *od.* 16. & 17. Vid. Samſonis, Belliſarii, Caroli V. Hannibalis, Lucretiæ, epitaph. ap. *Baronium in metris Miſcell.*, *à p.* 66. *ad p.* 73. Impiæ & informis vetulæ epitaph. p. 72. Simonides Poëta mortuum ſepelit. p. 97. in effig. Scaligeri paulò ante mortem expreſſam, *Grotius p.* 262. Elegia de ſe ægrotante, *Lotichius l.* 1. & 6. cujus bonam partem deſcripſit *Bertilius Canutus in eleg. p.* 71. De Lojola, cujus in ſepulchro viſa ſunt ſidera, *Gviniſius p.* 289. Epitaph. ſepulchro inciſum, *Philomatus p.* 112. Inſcriptio ſepulchralis Rhythmica p. 139. Alia inſcriptio Rhythmica p. 142. Inſcriptio p. 142. Epitaph. Adonidis ex Græco redditum *Janus Douza* p. 521. Tumulus moroſæ fœminæ *Pontanus* p. 342. Certeri hominis furaciſſimi 3404. Mendici 3405. hominis bibaciſſimi 3406. Ruſticani 3420. Inertiſſimi nani, Ichthyophagi, Pegaſi, aviculæ Sturni, Vocis motoriæ, Meretriculæ p. 3420. *ad* 25. Achillis ſepulchrum, *Bonifacius in Muſis p.* 22. Herculis & Alexandri p. 26. & p. 31. Inferiæ Cleopatræ ad tumulum M. Antonii p. 47. In mortem Caballi, Parodia ad paſſerem Catulli, *Menagius* p. 62. Mauſolea Regum Perſarum, Flemming. *l.* 6. *c.* 15. Imperatoris Ferdinandi. 58.

48 Subjiciemus his minora quædam carminum genera, non adeo frequentis uſus, ut *Soteria*, *Euchariſtica*, *propemptica*, *valedictoria*, & *ſalutatoria*, *Epibateria*, *dedicatoria*, quæ ſingula ad demonſtrativum genus pertinent, ac præcipua Enthymemata à

laude

laude vel perſonarum vel factorum capiunt. Exemplum *Soteria* eſt ap. *Statium lib.* 1. *Sylv. carm.* 4. *Pro Rutilio Gallo.* Elegantiſſimum quoque exemplum eſt in itinerario Gallico Monconiſii, ubi Gaſſendo gratulatur de valetudine recuperata. Exſtat Barlæi gratulatio ad Hugenium febri liberatum *Heroic. p.* 396. Ad Cardinalem Mazarinum graviſſimo morbo liberatum, *Balzac. p.* 17. Morbus Scarronis *id.* p. 57. Corydon ad autumnum, cum Phœbum ſuum ea anni tempeſtate ægrum videret, *Scoti p.* 113. ad Lud. Duræum Medicum, ut febris quartanæ ægritudine ſe levet, T. 2. p. 147. ad Matrem miſericordiæ, cum Sidronius Hoſchius in gravi morbo carmen illi voviſſet, ſi convaleſceret, *Wallius p.* 37. ad Aloyſium Lauenbach, ſanguinem vomentem, *id. p.* 253. ad eundem, cum à gravi morbo nondum liberatus ſe ad literas dediſſet, p. 263. Votum Matri miſericordiæ, cum à lethali morbo liberatus eſſet, *Hoſchius pag.* 29. pro valetudine alicujus votum p. 79.

Euchariſtici carminis exemplum eſt ap. *Statium lib.* 4. *Sylv. carm.* 2. Apud 49
Barlæum eſt euchariſticon pro torque aureo à Britanniæ Rege oblatum. Ad Bernerum pro muneribus miſſis, *Zuberus parte* 1. *p.* 43. ad Martam Ingolſtadienſem pro corona natali die ad ſe miſſa, p. 90. ad Cancellarium, *Balzac. p.* 34. gratiarum actio, cum in privatum cubiculum admitteretur, *Scoti* T. 1. p. 66. expoſtulatio cum Jacobo Rege, quod munus non accepit p. 71. Corydonis carmen Euchariſticum *id.* p. 69. armilla à Melidoria donata p. 115. Euchariſticon pro domo, in qua habitabat T. 2. p. 361. gratias agit pro carmine in ſe conſcripto, p. 503. ad ſenatum annua præmia juventuti erogantem, *Wallius* p. 91. Euchariſticon ad Antonium de Burgundia, cum emblemata in lucem daret, p. 353. Antonio, cum annua præmia juventuti donaret, *Hoſchius* p. 61.

In *Propemptico*, qvo iter alicui gratulamur, inventiones ducuntur vel à tempo- 50
re, vel à loco, vel à conditione perſonæ iter facturæ. In tempore adjuncta ejus conſiderabuntur, num æſtivum, hyemale, commodum, incommodum. Locus eſt vel is, à qvo fit diſceſſus, qvi conſideratur cum relatione ad perſonam. Convenient hic loci Rhetorum in laudibus locorum. Similiter locus, ad qvem tendit, deſcribatur ex iisdem locis, & à deſiderio amicorum expectantium. Locus, per qvem qvis tendit, vel mare eſt, vel terra, ſi prius, allocutiones fingantur ad Deos marinos, ventos, tempeſtates, nautas, navem ipſam. Si poſterius, optamus illi Pegaſum, aqvilam Ganymedis, injurias aëris deprecamur. In Conditione perſonæ eſt, qvod vel munus publicum ſuſtineat, ut Legatus, ubi excurſus fieri poſſunt in Principem mittentem, expeditionem ipſam, virtutes Legati, ſpem Patriæ. Si Dux eſt exercitus, Locus communis de bello feliciter gerendo conveniet: ſi literatus, multa de ſtudiis, de ingenio fingere poſſumus. ἤθη & πάθη ubiqve miſceri poſſunt, conteſtatio doloris, deſideria amicorum, vota pro felici reditu. Exemplum eſt ap. Barlæum ad commenſalem, cum Britanniam adiret. In diſceſſum Poëtæ (Phœbus è nubibus abiit,) *Zuber. parte* 1. *p.* 12. ad amicum navigaturum, *Zevecotius p.* 46. ad amicam Coloniam proficiſcentem *id. p.* 61. ad amicam navigaturam, *Fabricius p.* 71. ad Regem Jacobum VI. Angliam peten-

petentem *Scoti* T. 1. p. 40. ad Daniæ Regem, cum ex Anglia ſolveret *ibid. p.* 117. aliud Propempticon p. 137. ad Jacobum VI. Scotiâ diſcedentem, p. 241. Propempticon Legati ad Regem Britanniæ, p. 281. deſiderium Patriæ ad Regem abeuntem p. 372. ad Regis è Scotia diſceſſum, T. 2. p. 470. Propempticum Charitum Abredonenſium ad Regem p. 566. è Belgio in Indiam abeunti *Wallius p.* 102. Ad eundem Idyllion Amyntas p. 166. ad amicam navigantem *Banning. p.* 15. ad qvendam de peſtis seceſſu *id. p.* 20. In abitum Boulii Phaleucium *id. Hendecaſyll.* 7. ad Walæum in Galliam diſcedentem p. 137. ad Balium in peregrinas oras diſcedentem *ibid. p.* 161. in abitum Martini, p. 189. Valedicit Regi Britanniæ *Scoti p.* 266. T. 1. in qvendam, cum è Belgio in Germaniam revocaretur, *Hoſchius p.* 70. In ſuum ad urbem Venetam appulſum *Scoti p.* 268. ad nobiles duos fratres, qvi Sileſiam repetebant, *Barlæus Heroic. p.* 392. ad eqvitem, cum Haga Leidam repetebat, *ibid. p.* 445. ad Jacob. van der Burg p. 533.

51 Ad *Epibateria ſive gratulationes de adventu* iſta pertinent. Hylas redux, *Balzac.* p. 55. Nympha hoſpes, *id.* p. 64. ad Regem Jacobum Parthenam urbem ingredientem, *Scoti* p. 18. Ecloga 1. Amaryllis cum Rege Jacobo in Scotiam reduce, *ibid.* p. 33. Amaryllis exſultans ad Regem ingredientem urbem p. 36. Ad Daniæ Regem Angliam ingredientem p. 88. Ad Regem Scotiam reviſentem, p. 374. Patriæ ſub Amaryllis nomine gratulatio de reditu ex Anglia ad Jacobum Stuartum Scotiæ Pro-Regem, *T.* 2. p. 163. ad Regem in Scotiam redeuntem p. 233. ad Reginæ Angliæ Oratorem Pictavium ingredientem p. 351. De Scotiæ procerum reditu ab exilio p. 365. de pompa introitus in urbem Regis Jacobi p. 519. in reditum Regis in Scotiam p. 500. ad Gandavillanum oppidum Regi Catholico reſtitutum primo ingredientem, *Wallius* p. 240. ad Florentium, cum in navi à Batavis captus ſuæ provinciæ redderetur, p. 327. ad Belgium de Ferdinandi gubernatoris navigatione *Becanus* p. 79. ad eundem de mora illi in Italia injecta, *id.* p. 81. ad Philippum Regem p. 86. Gandavenſis urbis in ejus adventu gratulatio p. 89. ad Ferdinandum, cum primùm in Belgium veniret, *Hoſchius* p. 44. adventus Reginæ Britanniæ, *Barlæus* p. 155. Mauritius redux p. 335. in adventum Principis ſub veſperam poſt ſuperatam Grollam, p. 343. De eodem Principe ad Iſalam *ibid.* in adventu amicæ, *Banning. l.* 1. *eleg.* 12. In adventum nobilis Poloni in Academiam Leidenſem, *Banning.* p. 49. Expoſtulat cum amico, qvod diutius, qvàm convenerat, abſuerit, *id.* p. 77. Ad qvendam poſt Medicinæ gradum in patriam redeuntem, *id.* p. 96. ad Principem Auriacum, expugnata Hiſpanorum claſſe, reducem, *id. l.* 1. *ſylv. carm.* 1. ad cognatum è Gallia & Anglia reducem, p. 158. ad qvendam, ut, deſinente peſtilentiâ, in urbem revertatur, p. 177. ad qvendam, qvi Golium de cœli aſpectu conſulturus erat, qvando in urbem rediturus ſit, *id. ibid.* In qvendam ex Italia, Gallia, Sicilia reducem p. 190. De Pareliis Lutetiæ viſis anno 1539. finiente, Carolo V. Cæſare Calend. Jan. urbem ingreſſuro Epigramma Theodori Bezæ, *Galli parte* 3. *p.* 692.

52 Ad *Dedicatoria* pertinent hæc. Ad Urſinum Poëtam ſibi non viſum, cui carmina offert, *Zuberus poëm. parte* 1. *p.* 30. Dedicatio carminum ad alios, *id. p.* 34.

34, 36, 63, 76, 78, 83, 94, 99. ad Chriſtinam Reginam, cum quædam opuſcula illi mitteret, *Balzac. p.* 25. ad Comitem p. 27. De Poëſi amatoria ad Patrem Februarium *id. p.* 134. Luſus ruſtici dedicati Conſiliario Regio *id. p.* 137. Dedicatio hymnorum ad Regem, *Scoti* T. 1. p. 142. Dedicatio Eclogarum ad Regem p. 417. carmen de anatome, T. 2. p. 36. dedicatio ſacri carminis ad Regem p. 84. ad Scævolam p. 385. ad ordines Hollandiæ cum illis carmina emblematica offerrentur, *Wallius* p. 71. dedicatio carminum ad Pontificem p. 187. ad Arnoldum van der Valle adhuc in cunis vagientem, cum ei olivam pacis in ſpem colendæ olim poëſeos mitteret, *id. p.* 225. ad Claudium Comitem, dum Ferdinando Theſes quasdam dedicaret, *Becanus* p. 99. Dedicatio hymni in Chriſtum *Barlæus* p. 1. aliæ dedicationes p. 28, 46, 49. Mittit ad Barlæum carmina ſua, *Banning p.* 73. ad Nyendalium, cum carmina ſua bellica illi traderet *ibid. p.* 86. Diſputationes Ethicas dedicat Heinſio p. 126. Ad legatos Principis Holſatiæ in Perſiam, cum ei dedicaret aliquid *id. p.* 140. Laurentio Reali carmina mittit p. 169. referantur huc dedicationes ſingulorum librorum in Martiali.

Subjungimus hiſce *encomiaſtica perſonarum variarum rerum*, quæ apud varios Poëtas inveniuntur. Panegyricos in Imperatores, Principes, Duces, Viros Literatos, Conſiliarios &c. Vid. ap. Claud. & Barlæum paſſim. Ad Regem Chriſtianiſſimum, *Balzac. p.* 10. Ad Claudium Memmium Regis Galliæ Legatum *id. p.* 19. Ad invictiſſimum Heroa Ludovicum Borbonium *id. p.* 12. Laus Gavini Conſiliarii *id. p.* 26. & 27. Olor Gallicus ad Principem Henricum *id. p.* 31. Ad Antonium præſulem *id. p.* 107. Pompa Regia Ludovici XIII. *Petavii Panegyr. XI. Parnaſſ. Soc. Jeſ. p.* 642. Panegyricus in Pontificem Urbanum VIII. in quo ejus poëmata potiſſimum laudantur, *id. p.* 639. Panegyrici de Ludovici XIII. rebus ad Rupellam geſtis p. 649. & 652. Vid. ibid. plura. Petavii Panegyr. ſacros. Laus Caroli Britanniæ Principis *Barlæus ap. Scotos* p. 78. Jacobi I. p. 83. T. 1. ibid. Princip. Henrici p. 91. Comitis Roberti Cœcilii p. 104. Panegyricus ad Regem *ibid. p.* 302. Scoti Cancellarii Directoris p. 304. Panegyricus Jacobi I. p. 318. Regis Galliæ Ludovici XIII. p. 338. Eliſabethæ Angliæ Reginæ p. 431. Vid. Jonſtoni Heroës *ibid. T.* 2. *p.* 118. & 119. Ad Jacobum VI. Regem & Poëtam *T.* 2. *p.* 142. De Catharina Medicea p. 381. Laus Naſonis p. 488. Laus Jacobi Regis p. 509. Ad Carolum IV. Lotharingiæ Ducem *Wallius poëm. p.* 67. Laus Heinſii *Banningius L.* 1. *El.* 3. Boxhornii id. p. 20. Catſii p. 53. Voſſii ab inſigni eruditione pag. 46. Barlæi p. 50. & 73. Salmaſii p. 70. Heinſii p. 126. Laus duorum fratrum, p. 171. Conſulis Foreſti p. 72. Graswinkelii cauſarum Patroni 172. Gronovii 176. Annæ Schurmanniæ p. 176. Meſtertii p. 183. Declamatoris eximii *Balzac. p.* 89. Elegantiſſimi Poëtæ, ſed aulici infortunatiſſimi *id. p.* 62. Poëtarum Scotorum *Iſaacus Gruterus in carm. Encomiaſt. editioni Poëtarum Scotorum præfixo.* Viri duri ac honeſti, *Scoti p.* 73. puellæ Aurelianæ p. 72. Medicinæ Doctoris p. 219. Cohortium Scoticarum Dictatoris p. 296. Viri conſtantis p. 304. Daphnidos Poëtæ Encomium ſub Ecloga repræſentatum p. 421. Cœliæ T. 2. p. 114. Eſtheræ Anglæ bellæ pictricis *idem p.* 119. Guldenſtein hoſpitis ſui p. 139. Tychonis Aſtrologi pag. 142. Puellæ, cui nomen Barbara p. 174. Vid. Carmen 53

Barlæi in uxorem ſuam ejusdem nominis *l.* 2. Eleg. p. 88. Joh. Gordinii *Scoti p.* 174. Rhodenburgii, Taubmannianæ Cathedræ Succeſſoris p. 260. Laudes fœminarum pulchrarum, amicorum, amaſiorum &c. *Vid. magnam copiam in libro Blyenburgii, quem inſcribit* Veneres Blyenburgicas, *in quo collegit varias materias de amoribus, illasque ſub certis titulis congeſſit. Vid. ibid. titulum de epithalamiis & de amoribus. Adolphus à Dans l.* 3. de laudibus Eliſabethæ, Vid. panegyrin heroicam Caroli V. ap. Maſenium in palæſtr. p. 214.

54 *Variarum rerum laudes.* Laus capri *Balzac.* p. 130. Eqvus Domitiani *Statius L.* 1. *Sylv. c.* 1. Laus Roſæ *Scoti* p. 181. Violæ p. 183. Lilii p. 185. Croci p. 186. Hyacinthi p. 187. Papaveris p. 190. Lavendulæ p. 192. Nardi p. 193. Thymbræ p. 194. Lini p. 197. Iridis p. 199. Fœniculi p. 201. Haſtæ p. 202. Enſis p. 206. Caſſidis p. 207. Fluvii Moſellæ *ap. Auſonium.* Montis Ætnæ *ap. Corn. Severum.* Villæ Tyburtinæ Manli Vopiſci *ap. Statium L.* 1. *ſylv. c.* 3. Balnei Claudii Hetruſci *id. L.* 1. *carm.* 5. Calendarum Decembrium ſaturnalium *ibid. Carm.* 6. Calend. Maji ſimul vernum tempus eleganter deſcribitur, & laudatur, *Buchananus* p. 282. Villæ Surrentinæ Pollii Felicis, *Statius L.* 2. *carm.* 2. Pſittaci *ibid. Carm.* 4. Leonis manſueti *ibid. Carm.* 5. Herculis Surrentini *ibid. l.* 3. *c.* 1. Conſulatus Germanici *id. l* 4. *c.* 1. viæ Domitianæ *id. l.* 4. *carm.* 3. Herculis Epitrapezii *id. l.* 4. *Carm.* 6. Laus Bruxellæ *Zevecotius el.* 10. *lib.* 2. Laus invidiæ *Caldenbach. Lyr.* 2. *c.* 2. Balneorum Dianæ *Balzac.* p. 90. vitæ ruſticæ *id.* p. 138. & 140. Genius novæ Baſilicæ ad venalia mercimonia exſtructa, *Stoti* p. 129. In fontem juventæ ap. Thaduanos, *Scoti* p. 373. Laureæ Poëtarum coronæ p. 31. Laus Muſei pag. 105. Hymnus in Hygeam. p. 107. & *Balde in præfat. ſatyr. Medicarum.* laus hiſtoriæ, *Scoti* p. 114. Pacis ſanctæ 119. Encomium domus Ledintonæ, p. 167. Laus artis typographicæ & pyxidos nauticæ, *Scoti* p. 350. Sacellum Muſis & Muſicæ dedicatum pag. 350. Laus monarchiæ, p. 383. Ruſticæ vitæ *μετάφρασις* Epodi ſecundæ Horatianæ, *Wallius in poëmat.* p. 163. Literatum Philomathi otium celebrat *id.* p. 190. Laus antiquitatis *id.* p. 259. In cultiſſimam elegiam *Hoſchii id.* p. 232. In Lyram *Sarbievii id. p.* 333. Poëtas vitæ Magiſtros eſſe, *id.* p. 347. Belgium Muſarum ſedem eſſe *id.* p. 369. ad Petrum Claſſenium lucubratiunculam de rebus creditis evulgantem, id. p. 375. Laus abſynthii pro abſynthio in monte D. virginis retinendo *id.* pag. 88. Elegia de regno à Chriſtina depoſito *Becanus carm.* 1. In opera Theologica poſthuma Leſchii, *Hoſchius* p. 37. Ad Montmorenum Idyllia ſua edentem *id.* p. 41. In Viſerii opus medicum Antidotarium *id.* p. 59. Laus Theriacæ, *Banning.* 55. Encomium Torvitatis, *Jac. Balde.* Diſputationis de morbis capitis *Banning.* p. 91. In Burgersdici Inſtitutiones logicas *id.* p. 135. In Boxhornii quæſtiones Romanas, p. 142. De Scriverii commentario Venatico p. 147. in ædes ſplendidas Matenæſii p. 156. In theatrum urbium Hollandiæ Boxhornii p. 163. & 164. In Voſſiorum annales *id.* 165. In Eliſam Danſii *id.* p. 167. Laudat poëmata Rutgerſii id. p. 175. In orationem Boxhornii de majeſtate eloq. Romanæ *id.* p. 177. In Delmenhorſtii Etymologicon, *id.* p. 183. In Screvelii Carmen de peſte, cum illa paulo poſt ceſſaret, *id.* p. 181. Laus Patavii *Lotichius l.* 3. *Eleg.* 4. Lau-

dat

dat oblectationes ruris *ibid. eleg.* 8. laudat monumenta in agro Nemauſenſi. *id.* 2. *lib. eleg.* 20. Allocutio ad rempublicam Venetam, *Barlæus in heroic.* p. 97. In ſpectacula exhibita Amſtelodami ad adventum Mariæ de Medicis &c. *id.* p. 153. & 157. artis gladiatoriæ laus *id.* p. 457. in phyſicam Jachæi *id. in eleg.* p. 127. In Metaphyſicam Jachæi *id.* p. 128. in nummos argenteos, Cæſarum imaginem exhibentes, *id.* p. 123. In partem auſtralem Hollandiæ aqvis ſubmerſam *id.* p. 121.

Encomiaſtica in Imagines. Vid. l. 1. Epigr. Naudæi, qvo continentur variæ 55
illuſtrium Heroum imagines. Vid. Adolphi à Dans peculiarem librum, qvem inſcribit *Imagines.* In effigiem Caroli V. à Conſtantino Hugenio metallo donatam, *Barlæus in eleg.* p. 121. in effigiem Richelii, *id. in her.* p. 173. in effigiem Eliſabethæ Bohemiæ Regis, Friderici Palatini Comitis, filiam *ibid.* p. 178. In effigiem deformis Camillæ, *Scoti* p. 177. Elegia ad pictorem, qvomodo velit pingi Glycinnam ſuam, *Scoti* p. 143. T. 2. Banningii elegia ejusdem argumenti p. 28. In imaginem Glycinnæ, *Scoti* T. 2. p. 178. in Homeri effigiem p. 179. In imaginem Epici Poëtæ *Menagius* p. 81. In effigiem Heracliti, Ciceronis, Virgilii, Catonis, Platonis, Ariſtotelis, Pythagoræ, *ibid.* p. 179. In effigiem matronæ ſingularis exempli *Balzac.* p. 52. In effigiem feminæ, qvæ ſe ipſam depinxerat, *id.* p. 53. de Diana ad Pictorem *id.* p. 89. in effigiem Flavii Domitiani Cæſaris, *id.* p. 128. imago Aloyſiæ, *Barlæus inter Scotos* p. 135. & 136. in effigiem Tychonis Aſtrologi, *Scoti T.* 2. pag. 142. In effigiem Ducis Brunſvicenſis Auguſti *Vid. epigr. noſtra ſelecta,* p. 1. In effigiem Principis Cimbriæ, Friderici, item Cæſaris Leopoldi &c. *Vid. primitias noſtras Parnaſſi.* In effigiem Mauritii Theologi *vid. miſcell. noſtra poëtic.* p. 31. In imaginem Poëtæ elegantiſſimi, *Menagius* p. 76. item p. 77. in imaginem Chriſtinæ p. 79. & 82. In imaginem virginis, *Menagius* p. 87. In imaginem Brunonis Carthuſianorum Parentis p. 86. In imaginem Hiſtorici p. 93. In imaginem Cardinalis Mazarini p. 94. In ſuam imaginem, qvam amico mittit, p. 95. In effigiem Roſillæ defunctæ, *Janus Douza* p. 238. In effigiem Johannis Secundi p. 237. Vid. epigrammata multa in effigies *ap. Barl. miſcell. l.* 2.

Sylloge variarum invectivarum & ſatyrarum. Inter recentiores Satyricos ne- 56
mo Jac. Balde melior. Scripſit is Satyras medicas, Satyram de eclipſi ſolis, contra Tabacum, contra pingues & macilentos, in podagricos, de vanitate mundi &c. Vid. Sulpitiæ Satyram de corrupto reipublicæ ſtatu cum notis Boxhornii & Val. Catonis Diras, cum notis Arnoldi. Apud Gallos prodiit Liber. var. Satyr. Le Cabinet ſatyriqve anno 1666. Le Parnaſſe ſatyriqve du Sieur Teophile 1660. Jani Gulielmi Laurenbergii & Rachelii Satyræ Germanicæ. Apud Belgas Vid. Joſt van de Vondels Heckeldicht. Nebulo Nebulonum per Petrum Baardt, Haerlem anno 1634. Vid. Maſenii Satyr. I, in avarum, in nimiam opum cupiditatem Sat. 2. in imperitum Controverſ. Scriptorem, Sat. 3. In ſuperbum Sat. 4. Vid. Buchanani fratres fraterrimos in Franciſcanos ſcriptum. Vid. Heinſii Scazontem in Scioppium *p.* 75. In barbaros qvosdam, qvi ſub verorum JCtorum & Medicorum nomine bonas literas allatrant, *p.* 73. in Maledicum qvendam Pædagogum ſibi ſoli eloqventiam vindicantem p. 98.

p. 98. Conſilium Collegii medici Pariſienſis de mania Hypermori Medicaſtri pro Buchanano ſcriptum, *Jonſtonus p.* 185. Onopardus furens, *Jonſtonus p.* 193. Tumulus Onopardi *p.* 207. in rabulas duos, Patrem & filium, *p.* 242. De furoribus Brentotyphæis *p.* 300. Baudii jambi in Scioppium, *p.* 169. In Pſeudo-Celtam *p.* 170. In tres Juris perverſores, *p.* 171. In famoſum rabulam, à qvo indignis modis cicumventus erat *p.* 172. & 173. Adverſus inſignem falſarium *id. p.* 178. In duo Gallicani nominis opprobria *p.* 180. In Typhæum *id. p.* 184. In qvendam ſine nomine fragmentum Satyræ *p.* 192. Nicol. Heinſii Scazon in Alaſtorem in Salmaſium, ut videtur, ſcriptus *p.* 165. *noviſſ. edit.* Ejusdem Luſus Saturnalitius in Corn. Coſſum & Franciſc. Santram Poëtaſtros *p.* 187. Menagii Gargilius ſeu Metamorphoſis Gargilii Macronis Paraſitoſophiſtæ in Pſittacum, *Menagius poëmat. pag.* 3. in epulo paraſitico *pag.* 93. ubi præterea vita Gargilii Mamurræ continetur. Caroli Feramuſii Hemera Macrini Paraſito Grammatici ad Celſum epulum Paraſiticum *pag.* 3. Indignatio in Gargilium Anagrammatiſtam *Menagius p.* 68. In Macronium nothum *id. p.* 56. Proſopopœia Gargilii ad ſe ipſum *id. p.* 57, in Hermogenem avarum *id. p.* 52. In Albemanni libellum de morte, qvem cordi ſuo dedicaverat *p.* 58. In Cottam ſcriptum qvoddam *id. p.* 89. & 90. In malum medicum Hermogenem *p.* 90. In Sabellum pædagogum *p.* 70. in Lupam mulierem deformem *p.* 98. Amator decrepitus ad Cupidinem *Menagius p.* 100. Indignatio in Theonem Ludimagiſtrum ExJeſuitam laudatorem ineptiſſimum Cardinalis Faletæ *epul. paraſ.* 310. In qvendam ſemigrammaticum viri doctiſſimi ſcripta chartarum cacatarum convitio traducentem *vid. miſcellanea noſtra p.* 88. In cujusdam carmen euchariſticum ex Secundi carmine exſcriptum *ibid. p.* 91, in oſculum ab anu illatum, *p.* 44. Lubini Satyræ tres in malè doctos Academiarum peſtes, *Roſtochii* 1618. In invidum *Zevecotius l.* 3. *eleg.* 17. miſeria ſeculi *id. p.* 167. In Sycophantam genere & moribus infamem, *id. p.* 178. In Mopſalum, qui ſibi adoleſcentiam objecerat, *Fabricius p.* 182. In formoſam virginem deformi marito nubentem *id. p.* 184. Diræ in Catarrhum *Gudberlethius p.* 82. Diræ in culices Mydenſes *Barlæus miſcell. L.* I. *p.* 360, ad Zoilum & Momum, *Gudberlethius p.* 85. De hypercritico Galeſo ad Menagium *Balzac. p.* 48. De non optimo Poëta, qvem per humanitatem ſummam laudaverat *id. p.* 67. Orbilius ſatyra *p.* 67. & 68. In Grammaticum Generatem *p.* 71. Ad Marc. Licinium de vita Mamurræ *id. p.* 72. Crudelis umbra. Hoſti mortuo non eſſe fidendum *id. p.* 77, ad Metellum de Boſco Roberto Poëtaſtro & Criticaſtro *id. p.* 73. *ad* 76. in ſenem ægrotum amantem *id. p.* 80. In Galathei inſaniam *p.* 81. *ad* 83. De temeritate novæ & profanæ Criticæ *p.* 100. Balzac. in Amyntæ audaciam *id. p.* 121. in Tiberium Cæſarem *id. p.* 123. ad eundem in morbo mortem ſæpe optantem *id. p.* 124. De libertatis ſpe poſt mortem Tiberii *p.* 124. Indignatio in Poetas Neronianorum temporum *id. p.* 125. Ridendæ lacrymæ ad Franciſcum Mariam Fulvium in obitum Poëtaſtri *p.* 130. Philomela ingratum canens *p.* 133. Valedicit aulæ, *Scoti p.* 61. in Camillam deformem puellam, *iidem p.* 118, 119, 122, 129, & 130. Ad Camillæ matrem pulchram de deformi filia, *p.* 130. In Vappam circulatorem, 139, 141. in qvendam incon-

incondito & obſcuro verſu Oſtendam captam deſcribentem *p.* 126, & 127. in quendam cauſidicum cognomine Regem *p.* 433. in Quindecim viros litem ſibi protrahentes, *ibid.* Deteſtatio conſpirationis de perdenda pulvere pyrio tota aula *p.* 433. expiatio *p.* 434. In Jeſuiticum pulveris pyrii conatum, *T.* 2. *p.* 200. Diræ in febrim, *p.* 106. Fibra Thuſca cum catulis, p. 111. Ad Carolum Galliarum Tyrannum ſanguinis inuſitato fluxu pereuntem p. 132. ad Venetos de Papa *ibid.* in Myſtomaſtyga p. 117. in pediculoſum Grammatiſtam 117. In Italum ſororem ſuam inviſo Scoto obtrudentem p. 137. in Philippum Hiſpaniæ Regem tria epigramm. p. 138. in rebelles, qui Ducem Parmenſem ſecuti ſunt, alluſio ad nomen *ibid.* in aulicum quendam mandato Regis ex aula diſcedentem, p. 140. In cuculum quendam Cauſidicum p. 141. & 142. in corruptum Senatorem, nummus νόμ☉ p. 174. In gallum cuculum (accreſcit Domino, quod alieno fundo inſeritur) p. 175. In Gyllam laſcivam p. 177. Echo in meretricem p. 176. in Janum Virbium *p.* 177. Apologia contra Theonis cujusdam nomen ſuum occultantis calumnias & contumelias *p.* 337. de bello civili ad juventutem Gallicam *p.* 376. De Dardano mercatore annonam exurente *p.* 387. In Chriſtianorum carnificem, *ibid.* Diræ in Bajulum, qui urnam fregerat, *Wallius p.* 262. in Pædagogum ἄτιμον Parodia ad Catulli Phaſelum *carm. illuſtr. Poët. Ital. T.* 2. *p.* 351. In Hermogenem peſſimum Poëtam *p.* 351. in Planum impoſtorem *p.* 352. in Virianum Pſeudo-Poëtam *p.* 354. in ſciolos quosdam *p.* 365. In Franciſcanum quendam, 372. in Theodorum Bezam & Buchananum *p.* 373. In Jeſuitas Comœdia ſub nomine Lojolæ edita Londini anno 1648. In Ducem de Alba, *Janus Douza, poëm. p.* 127. *& ſeq.* In Morum *p.* 129. In invidum *Zuberus parte* 1. *poëm. p.* 7. in hominem inconſtantem *id. p.* 31. in quendam unum ſcriptum pluribus dedicantem *p.* 19. In naſutum *id. p.* 20. in quendam glorianteni de amicitiis Magnatum, *p.* 24. & 25. In verborum aucupem, *ibid.* In Cachecticum, quem toties inviſens domi non offenderat, *id. p.* 28. in Vulpionem *ibid.* in Poëtam ineptum laureatum *p.* 29. in Willium ſibi minantem *id. p.* 31. in Quinquillum Medicum nunquam ſanantem *id. p.* 31. in Patrem Lenonem & filiam Meretricem, *ibid.* in quendam primarium *p.* 34. In Rontam, non niſi mortuos Poëtas æſtimantem, *p.* 35. In Philobiblum poſt mortem ſuam ſcripta editioni deſtinantem *ibid. p.* 34, in Bibianum ſemper ſe invitantem & nunquam domi inventum *p.* 50. in collegium Patrum Viennenſium (Parodia ex l. 12. Mart. Ep. 95.) p. 51. in quendam fœdam uxorem ducentem, p. 55. In Philoſophum ſuperbum, *ibid.* in peſſimum nebulonem p. 56. In qvendam generis fungini poëtam *id.* p. 61. In Lipſio-Maſtyges *id.* p. 65. In quendam nulla ſibi munera pro carminibus mittentem p. 67. In Luſcavii immanes Ronchos, *id.* p. 68. In Trollum ſtultum alieni artificii exiſtimatorem p. 78, in parcius convivium Torgæ p. 78. in pappulum omniſcium, p. 80, in Epiſtrum ſeu nimis credulum *id.* p. 82. In Ramiſtas p. 84. In parvum p. 94. In honores indignis collatos, p. 96, & 97. In Ariſtomachum de vino ſcribentem p. 105. In Strigonum epigrammata ſua poſcentem p. 87, in qvendam Georgium ebrium p. 89. in Latruſcum invidum p. 51, in qvendam, paupertatem ſibi objicientem p. 87. In Quarculum p. 97, in Querlini uxorem ſemper pedentem, p.

87. In Pignantiam ebriam Maritum deplorantem p. 88. In Matthæum Bonficinium, hominem ſimplicem, p. 95, in Mergum p. 96. In Grungraſianam Maritum verberantem *id.* p. 47, in Criſpum p. 60, in Digloſſum *ibid.* In qvendam, qvi ſe Dominum vocarit p. 61, in priſcam virginem, p. 20. In Picem & Cantorem eadem utentes uxore p. 12. In Sixtum laude datâ indignum p. 15. in vitam aulicam p. 58. & 59. In qvendam nulli credentem p. 68, in ſcripta Poëtica ſorti ſuæ exitioſa *id.* p. 36. In girgillum p. 37, in Plandum allatrantem p. 78. In qvendam qvi ſchomnia pronunciabat pro ſomnia p. 29. In fuſculam p. 36. In locum ubi vivit p. 60. Aëroſophum p. 76. In Cardopum *ibid.* In Auſtraſipiam, *Balzac.* p. 13, in puerum præcipitem p. 14. In lubricum omnia vendentem *Zuberus* p. 87. In lurcum, ſe ejus favorem nihil æſtimare p. 96, objurgatorium in ſe ipſum de credulitate ſua, *Jul. Cæſar. Scalig. poëm.* 47. In judices, qvi ancillam, arcas effringentem, abſolverant, *id.* p. 33. In ſuam Arthritidem p. 48. In invidum qvendam Medicum p. 49. In barbariem ſui temporis, p. 46. In larvatos Græcarum literarum ſectatores p. 34. *Vid. Jul.* C*æſ. Scalig. L.* 2. *Poëmat.* qvem inſcribit *Nemeſin.* in Medicum, *id. p.* 101. *Vid.* 3. *Libr. Scalig. Teretismata*, in qvo Satyræ inveniuntur. In Calvi impuritatem, *id.* p. 611. Vid. ejusdem Atam. In calvum & mulum ſuum p. 616. In monſtrum invidentiſſimum, 614. In multitudinem furum ſui temporis 619. De Pædagogorum colluvie, qvi medicinam primoribus labris temerè profitentur, 607. In qvendam Noctuinum, qvi fugit ignis ſupplicium p. 381. In Noctuini perfidiam p. 173. Diræ in Lycorium. *ibid.* In Sedulium, *ibid.* in qvendam Caciatrum, qvi fuerat Carthuſianus p. 397. Ad Striges p. 382. In Doletum p. 401. In Strumam, p. 418. & 419. *Vid. tot. Libr. XIII. partis I, variis Satyris plenum.* In qvandam Roſomacham cuculatam 192. *part.* 2. In qvendam Medicum & Legulejum p. 194. In Calvum, p. 179. *idem.* In anum nubere parantem *Barlæus L.* 2. *Eleg. p.* 81. Diræ Franciſci Petrarchæ in tumuli ſui violatorem improbum, *id. l.* 1. *Miſcell. p.* 317.

CAP. XIII.

DE EXCERPTIS AD DISCIPLINAS ET FACULTATES PERTINENTIBUS.

§. 1. *Excerpta diſciplinarum ſecundum cujusque ordinem inſtituenda.* 2. *Excerpta Phyſica.* 3. *In Phyſica ſpeciali utiliſſimus per indicem excerpendi modus.* 4. *Et Medico utilis futurus.* 5. *Cogitata notanda.* 6. *Velſchii Philomathetica.* 7. *& Axiologa antiquorum.* 8. C*apponi cogitationes.* 9. *Bernhardus in theſauro Rhetorico per indicem excerpta congeſſit.* 10. *Mathematica excerpta.* 11. *quomodò ad uſum Phyſicum dirigenda.* 12. *& quomodo inſtituenda.* 13. *Velſchii ſermones fideles.* 14. *Loci communes Morum:* 15. C*haracteres hominum in vita civili utiliter notantur.* 16. *Loci communes Politici duplices, Methodici & axiomatici.*

17. *Ex-*

17. *Excerpta axiomatica ex Hiſtoricis præcipuè petenda.* 18. *qualia à Conſtantino Porphyrogenneta olim collecta potiſſimam partem perierunt.* 19. *Iſta excerpta quomodo diſponenda.* 20. *Weiſii ad hæc manuductio.* 21. *Excerpta hiſtorica.* 22. *Excerpta notitiarum politicarum.* 23. *quomodo ordinanda.* 24. *Conringii conſilium.* 25. *Excerpta memorialia.* 26. *horum utilitas ſumma.* 27. *Excerpta ſpecialiſſima.* 28. *rituum in conventibus & actis publicis.* 29. *it. commerciorum.* 30. *Excerpta Juris publici.* 31. *Loci communes Hiſtorici*, 32. *Theologici*, *Exegetici*, 33. *Dogmatici*, *Controverſiarum*, 34. *Oratorii ſacri.* 35. *In Jurisprudentiâ itidem Exegetici*, *Dogmatici*, 36. *Practici.* 37. *Autores practici juris qui dicantur.* 38. *Collectanea Medica.* 39. *An in illis exegetica alicujus uſus.* 40. *Secundum materiam medicam inſtituenda*, 41. *Botanica*, 42. *Chymica.* 43. *Collectanea in mineralibus quomodo conſtruenda.* 44. *In his magnâ cautelâ opus.* 45. *Collectanea de rebus animalibus.* 46. *Autores materiam hanc tractantes.* 47. *Practica morborum ac ſubjectorum ratione adornanda.* 48. *Simplicia*, εὐπόρισα *diligenter notanda.* 49. *Hiſtoriæ felicium curationum à plebejis inſtitutarum.* 50. *Sympathetica & ſuperſtitioſa non omnino negligenda.* 51. *Circumſtantiæ loci*, *corporum*, *climatum & aliæ diligenter notandæ.* 52. *Collectanea Medica ratione ſubjectorum.* 53. *Pantothecæ ſingularis Machinæ ad colligendum & excerpendum inventæ deſcriptio è Bodini Dialogo inedito de abditis rerum ſublimium arcanis.*

EXCERPTA DISCIPLINARUM non poſſunt commodius inſtitui, quam ſecundum diſciplinarum ordinem, quanquam & promiſcuus placere poſſit, ſi indice accurato labor inquirendi ſublevetur. Sed tamen ordo iſte eò proderit, ut connexa ſe ſimul oculis ſiſtant. Excerpta illa magno uſui eſſe poſſunt in diſciplinis ipſis. * Et quidem, quod ad *Phyſicam* attinet, ſecundum duplicem partem generalem & ſpecialem inſtituenda illa excerpta ſunt. In parte generali colligantur ſub ſuis titulis Philoſophorum placita & ſectarum diverſæ ſententiæ circa principia. Deinde ſubjiciantur, quæ ſunt apud omnes diſputata in utramque partem, è quibusvis Philoſophis tàm Græcis quàm Latinis, veteribus & recentioribus. In parte ſpeciali diffuſior eſt colligendi ratio. Tota enim hiſtoria naturalis huc refertur. * Per indicem itaque ſub ſingulis Phyſicæ ſpecialis titulis, tùm ex hiſtoria naturali veterum, Ariſtotelis, Plinii, Æliani, Solini; tùm recentiorum, ut Voſſii, Salmaſii aliorumque, qui obſervationes, experimenta, diaria & ſimilia ſcripſerunt, omnia congerantur. Incredibile eſt, quam quis theſaurum ſuum locupletare poſſit, ſi mature huic ordini & ſtudio inſiſtat. * Medico eò utilior futurus eſt ille labor, quod Specialium illa cognitio magis ad artem illam pertineat, qui animalium plantarumque hiſtoriam ſeorſim ponere debet: accuratius enim circa hæc argumenta illi verſandum eſt. Poſſunt eodem modo, ut in parte generali, illic notari varii Autores, variæ ſententiæ, & in utramque partem diſputatæ. Argumenta autem illa

1 2 3 4

illa ſtrictim poni debent, non diffusè. Qvi id ſedulo fecerit, illi nunqvam vel diſpu-
5 tandi vel commentandi occaſio defutura eſt. * In his præcipuè locum habet illa
6 cogitationum noſtrarum in Adverſariis conſignatio, de qvâ ſuprà dixi. * Eo
modo conſcripſit doctiſſimus VELSCHIUS *Philomathetica ſua:* nam ut Schröckius in
ejus Vitâ teſtatur, *ſine ullo ordine, ut in mentem veniebant, conjecit omnia, quæ ali-
cujus momenti aut conſiderationis videbantur, tàm ad Naturæ cognitionem, quam ad
Medicinæ uſum, ac quamvis aliarum artium incrementum. Unde Syllabi centenarii
ſeptem enati, quos octavo Ægyptiorum adauxit. Ut verò hoc ſimpliciſſime enumeravit;
ita breviſſimis expoſitionibus additis, quid ſibi videretur, edixit, hanc ſolam ob cau-
ſam, ut aliorum judicia venari poſſet, & ſubtiliora ingenia excitaret, qui maturis
deliberationibus experimenta caperent, & remp. literariam ditarent. Poſtquam enim
vidiſſet, ſocietatem Regiam in Angliâ id jamdudum agere, & ſecutos mox Gallos,
deinde Italos, & nunc quoque Germanos, ſuas quoque* Cogitationes *eandem ob cau-
7 ſam proferre conſtituerat.* * Subjuncturus etiam illis erat, ut in præfat. Hecaco-
ſtheæ ipſe memorat, *Axiologa* antiquorum, *ut tanquam incognita & plerisqve ne-
glecta ceu nova reducantur, quorum plena* Chilias *deſignata eſt, ex Hippocrate, Ari-
ſtotele, Theophraſto, Galeno, Plinio, Athenæo, Græcis Medicis, editis & ineditis, Ebu-
ſina & Arabibus ceterisque Orientalibus & Latinis deſumta: quæ omnia omiſſis ſpe-
culationibus ad ſolam praxin ſive experientiam direxit.* Sed hos theſauros cum cete-
8 ris ejus ineditis acerba tanti Viri mors nobis eripuit. * Etiam CAPPONUS *Co-
gitationum de rebus naturalibus*, ut menti irrepſerant, è calamo præcipitatarum li-
9 bros tres ſcripſit, teſte *Gregorio Leti Ital. regn. part. 3. lib. 2. p.* 90. * Et talia qvo-
que in Rhetoricis & Poëticis inſtitui poſſunt, ſi ad diſciplinam potius & commenta-
tionem, quam ad praxin reſpiciamus. Talium excerptorum ſpecimen in Rhetoricis
dedit BERNHARDUS *in Theſauro ſuo Rhetorico* ſuperiori ſeculo in Italia edito, qui ex
omnibus veteribus & recentioribus Rhetoribus per indicem excerpta ad artem perti-
nentia congeſſit.

Excerpta talia inſtitui in omnibus diſciplinis poſſunt, ubi ipſa diſciplinarum
10 methodus ordinem oſtendet. * In *Mathematicis*, quorum maxima utilitas eſt,
præter diſciplinaria Excerpta etiam miſcellanea inſtitui poſſunt, quoniam diſciplinæ
illæ latiſſime ſe diffundunt. Quicquid itaque problematum, variorum artificiorum
mechanicorum, vel ab aliis inventum legitur, vel per analogiam à nobis poteſt in-
veniri, illud ſub titulis claſſibusque rerum, quas Phyſica ſubminiſtrat, congeri poteſt,
11 atque ita pro diverſo fine diverſa methodo adornari excerpta illa poſſunt. * Qvem-
admodum enim Phyſica & Matheſis mutuas ſibi operas tradunt, ita conjungi illa ex-
cerpta poſſunt, eſtque pene nulla pars Phyſices, quin Mathematica aliqua ſpecula-
12 tione vel experimento adjuvetur. * Qvod ſi quis ad illuſtrationem Theorema-
tum Mathematicorum ſpecialia experimenta mechanica pro exemplis adducere velit,
tum pro titulis ipſis concipiantur theoremata mathematica, & pro exemplis ſubjici-
antur experimenta rerum naturalium mechanica, quæ ex hoc principio mathematico
fluunt,

fluunt. Conducit hoc ad ſcientiæ perfectionem, cum ex ipſis fundamentis eruuntur rerum affectiones. Qvi ad ſeculi noſtri genium philoſophari in rebus naturalibus velit, excerptis utatur tali modo inſtitutis, & experietur, qvam hoc ſibi profuturum ſit. Eſt ſane & in Excerpendo qvædam ἐμπειρία, qvæ ex ipſa Virorum do- 13
ctorum praxi diſcenda eſt. * Editurus erat πολυμαθέςατ☉ Velschius *Sermones fideles de modo legendi & Excerpendi:* nam ut Schröckius teſtatur, relictâ de hâc materiâ Drexelii laborioſâ & tædioſâ diligentiâ ſedulò obſervavit, qvo pacto ad tantas eruditionis opes viri docti perveniſſent.

In *practicis* diſciplinis eadem colligendi ratio eſt, ſi diſciplinas ipſas earumqve 14
profeſſionem & explicationem ſpectemus, ſi vero uſum in vitâ civili, aut ad alias diſciplinas, alia inſtitui excerptorum ratio debet. Qvatenus moralis philoſophia uſum habet in civili converſatione, qvatenus Oratori accommodatur, varia ſunt excerpta. In converſatione ac vita civili utilis eſt doctrina de hominum moribus.
* Ideoqve characteres hominum ratione ætatum, ſtatuum, notari debent: qvales 15
etiam eſſe uſui poſſunt in Rhetoricis, de qvibus ſupra diximus. Uſum characterum in re civili oſtendit *Böclerus* in *Characteribus ſuis Velleanis*, & *Brochmannus in Ethicâ ſuâ hiſtoricâ.* Sed illa Characterum ratio ad perſonas pertinet: non potius hîc rem ipſam ſpectamus variasqve vitæ ſtatuum, affectuum, virtuoſorum & vitioſorum conditiones. Talia excerpta ſub titulis claſſibusqve Virtutum & vitiorum colligi posſunt, ut fecit qvadam ex parte *Mechovius in Parænetice* ſuâ & *Magirus in Polymnemone.*

Politica Excerpta primum methodo diſciplinæ inſtitui poſſunt, ad uſum com- 16
mentationis & diſqviſitionem controverſiarum. Secundo methodo axiomaticâ inſtituuntur, qvatenus ad uſum practicum referuntur, habentqve pro fundo non tam generalia Politices præcepta, qvam Hiſtoricos, præcipue pragmaticos. * Qvoniam 17
enim in enarratione rerum geſtarum typus aliqvis civilis & practicus è rerum circumſtantiis elucet, ideoqve qvam optime ex illis talia colligenda. * Fuerunt jam 18
olim, qvi conſilium hoc ſuo probarunt exemplo: nam Constantinus Porphyrogenneta, Leonis Philoſophi filius, ſuo tempore ex Hiſtoriis qvaſi flores in unum corpus collegit, & in 53. partes digeſſit, ſingulos locos duobus libris comprehendens, è qvibus non niſi duo libri ad nos pervenerunt; alter videlicet *de Legationibus à Fulvio Urſino* & *Davide Höſchelio* editus, alter *de Virtute*, & *Vitio:* qvos *Nic. Peireſcius* ære ſuo redemit, ac Græcè Latineqve *Henricus Valeſius* edidit. Reliqvi libri omnes deſiderantur: qvi ſi inveniri alicubi poſſent, non exiguum prudentiæ civili & hiſtoriæ lumen afferrent. Multa etiam illic habentur è libris deperditis Hiſtoricorum, qvæ fruſtra nunc qværimus: nam in iis, utut paucis, qvæ ſervavit nobis Peireſcius, occurrunt aliqva è libris Polybii deperditis excerpta. * Excerpta illa inſtitui poſſunt 19
per axiomata ex hiſtoriis & earum circumſtantiis contrahenda: unicuiqve axiomati numerus addendus: locus ex Hiſtorico apponendus: Spatium aliqvod ſeu intervallum relinqvendum, ut poſſint parallela exempla ex aliis Hiſtoricis vel Obſervationi-

bus addi. Si qvod axioma ad titulos diverſos referri poteſt, ſub altero ponatur, ſub altero per numeros citetur. Qvod ſi Loci communes integri apud Obſervatores & Commentatores politicos tractentur, ſola Autorum loca notari poſſunt. Qvod ſi ex omnibus Commentatoribus tales Locos communes inſtructos haberemus, via præſtructa eſſet illis, qvi de chartâ in papyrum ſcribunt, & cum e. g. in locum Flori incidunt, omnia exempla parallela, qvæ aliqvis fortaſſis Commentator in Saluſtium aliumqve Autorem congeſſit, diſſimulato Autore, deſcribunt, qvod alius iterum faciet, cum in
20 ſimilem alterius Autoris locum incidet. * Scripſit Cl. Weisius *Manuductionem ad Locos Communes Politicos*, qvi pene in eâdem nobiſcum ſententia eſt. Indicem is addit locorum Politicorum, ſub qvibus tituli ſpeciales diſponi poſſint. Sed puto magis ſpecialem hîc eſſe operam impendendam, imprimis in axiomatibus collo-
21 candis. * Qvod ſi in Hiſtoricis interpretandis operam qvis ponere velit, Locos communes exegeticos in illos exſtruere poteſt, eô modô, qvô ſupra diximus apponendo ſemper ad Hiſtorici locum, locum Commentatoris, ubi nota qvædam politica habetur.

22 Sunt & alii Loci communes Politico-Hiſtorici, qvos inſcribere *Excerpta Notitiarum Politicarum* poſſumus. Notitiæ autem vocabulo notari apud Autores ſolet cognitio Politico-Hiſtorica uniuscujusqve imperii, ut habemus Notitiam imperii Orientalis & Occidentalis, Notitiam domus Auguſtæ ſimilesqve libros. Hanc viam nobis monſtravit Ariſtoteles *lib.* 1. *Rhet. c.* 8. ubi ſuadet, ut qvisqve mores gentium
23 ſibi reddat familiares. * Loci itaqve communes ita ordinandi ſunt, ut ponantur tituli generales imperiorum. His ſubjiciantur ſpeciales e. g. forma regiminis, populorum origo, migrationes, leges, judicia, proventus & commercia, utilitates publicæ, finis & ſcopus. His enim capitibus præcipuè omnia conſtant in Republica. Sub ſingulis notentur 1. qvæ ex veteri Hiſtoria habentur 2. qvæ ex recentioribus Hiſtoricis aut Itinerariis peti poſſint 3. qvæ experientia noſtra vel aliena conſtant 4. è relationibus publicis, in qvibus tamen delectus inſtituendus eſt, ne falſa pro veris accipiamus,
24 5. prudentum hominum judicia, 6. noſtræ etiam conjecturæ. * Talia *Adverſaria* concinnari jubet Conringius in *Prolegomenis Collegii ſui Rerumpublicarum*, qvibus ſe ab adoleſcentia ipſa uſum fuiſſe fatetur, unde ipſi magna illa rerum politicarum notitia ſuccrevit. In qvibus autem rebus propriè conſiſtat notitia alicujus imperii, ibidem ſecundum omnes cauſas definit. Legendus qvoqve eſt Boecleri liber *Hiſtoria Schola Principum*.

25 Eſt & alius qvidam colligendi modus, ſed viris in negotiis ipſis verſantibus convenientior, cum ſibi ipſi Obſervationum ſuarum excerpta & commentaria privata inſtituunt: *Weiſius* hanc excerpendi methodum Heroicam vocat. Continentur verò in illis libris vel res ab ipſis geſtæ, qvales ſunt Memoriæ (*les memoires*) Gallicorum ſcriptorum, vel qvæ noſtro tempore illic ab aliis geſta deprehendimus. Talem librum conficiendum ſuaſit *Franc. Joſeph. Burrhus* Regi Daniæ in *Inſtructione* illa ſua *Politica*
26 lingua Italica ſcripta, qvæ inter opuſcula ejus Genevæ edita habetur. * Qvod ſi

qvis

quis hac methodo ſemper uſus fuerit, & vulgaria illa Politices præcepta adjecerit, facile illi erit, divinatorem de rebus politicis agere, conſilia Principibus impertiri, cujus prudentiæ ſpecimina paſſim à viris politicis exhibentur.

Poſſunt & nonnunqvam *excerpta ſpecialiſſima* pro inſtituto & ſcopo noſtro con- 27
cinnari, ut ſi quis aulæ alicujus omniumque miniſtrorum à ſummo ad imum mores, virtutes, affectus, inclinationes, utilitates, quas in amicitia ejus habere poſſit hic vel ille ſtatus, cujus ille miniſtrum agit, qvi illa notat. Hujusmodi obſervationum exemplum præbet illa Relatio PHILAGATHI SECURI *de Notabili aula Romana*, qva ille Pontificis omniumqve Cardinalium mores, inclinationes & favorem erga Statum Venetum examinat. * Sic faciat qvis rituum & morum civilium excerpta, qvid obtineat in 28
conventibus actibusqve publicis, qvorum ſæpe uſus eſt viro civili in negotiis tractandis occupato. Ejus ſpecimen qvoddam dedit CL. WAGENSEILIUS in Collectaneis qvibusdam MStis de *Ritibus civilibus*, qvæ nunc, credo invito autore, in lucem prodierunt. Ita, ſi qvis in uſum ſuum materiam de legationibus excolere velit, huic fini excerpta illi inſtituere magnopere proderit, qvi aliqvando iſto officio defungetur. Ejus ſpecimen nobis dedit VICQVEFORTIUS *in libro de Legato*, nunc è Gallica in linguam Germanicam converſo. * Sic Commerciorum excerpta ſpecialiſſima con- 29
ficiet ex omnibus tam Politicis qvam Hiſtoricis, qvi hoc præ ceteris argumentum ſibi perquirendum ſumit, ad Commerciorum conſilia aliqvando vocandus. Qvo pertinent omnia publica acta, qvorum non pauca collegit MARQVARDUS in libro de *Jure Mercatorum* & pulcherrima illa lineamenta, qvæ WERLHOFIUS *in erudita Diſſertatione de Commerciis* duxit.

Ad Excerpta politica referenda etiam ſunt *Excerpta juris publici.* Horum ide- 30
am nemo melius dedit qvam BÖCLERUS *in Notitia Romani imperii* & in *Excerptis illuſtrium Controverſiarum* non ita pridem editis, qvod argumentum ſpeciale eſt. Ipſius Limnæi vaſta Opera non ſunt niſi mera collectanea. Ordo à Böclero inſtitutus præ ceteris placet.

Qvæ de Politicis excerptis diximus, illa ad alia etiam applicari poſſunt. Ideoqve nihil amplius reſtat in Philoſophicis diſciplinis, de qvo moneri qvædam ratione excerpendi poſſunt. Multa occurrunt in ſingulis diſciplinis ſpecialia, de qvibus excerpta pro ſingulari aliqvo uſu formari poſſunt, ut ſi qvis forte librum ſpecialis argumenti ſcribere velit, tunc congerenda omnia ſub ſpecialibus titulis capitum, è qvibus tota illa tractatio ordinabitur.

Loci Communes Hiſtorici vel ſecundum regnorum ac populorum ſeriem inſtitui 31
poſſunt, vel ſecundum numerum annorum & ſeculorum, vel ſecundum ſeriem rerum. Primus modus parum differt à Locis communibus politicis, de qvibus ſupra diximus. Secundum ordinem ſeculorum inſtitui illi poſſunt pro uſu chronologico. Ac poſſunt omnia tabulis qvibusdam & laterculis comprehendi, primo pro Rebuspublicis illuſtrioribus, qvarum tituli in fronte cujusvis laterculi ponantur, & illis mutationes ſecundum ſeriem ſeculorum ſubjiciantur: Secundo pro ſeculis, qvibus vice verſa ſubjici Rerum-

publicarum mutationes poſſunt. Si qvis Chronologica excerpta ſecundum rerum capita diſpoſita velit, uti poterit Chronologiâ Alſtedianâ, qvæ eleganti methodo diſpoſita eſt. Titulos, qvi illic deficiunt, facile ſupplere poterit, nova notata Alſtedianis addere, & errores ab Alſtedio commiſſos corrigere.

32 Venimus ad Facultates, qvas vocant. In *ſtudio Theologico* pro vario ſcopo inſtitui *excerpta* poſſunt. Qvemadmodum in Philologicis & Philoſophicis Locos communes *Exegeticos* adornandos eſſe dixi, ita & hîc notentur explicationes locorum ſcripturæ vel Philologicæ vel Dialecticæ, vel ex ipsâ etiam Theologicâ doctrinâ deſumptæ. Illa omnia vel diſtingui vel miſceri poſſunt pro lubitu. In *Criticis* exemplo ſuo præivit POLUS, in qvibus collectaneis non pauca tamen multi deſiderant. DORSCHEI *Biblia numerata* poſt mortem ejus edita omnia miſcent, Philologica, Critica, Dogmatica, Practica, ſed omnia ſunt per indicem tantum notata. Fortaſſis non ſpernendus labor eſſet, ſi qvis Dogmatica & Practica cum curâ colligeret. Talia inſtitui collectanea è Theologis Practicis Anglis optabat Verulamius. Similis pene labor CROWÆI, qvi *indicem* edidit *Scriptorum Exegeticorum in libros & loca Scripturæ*, ſed ille ad minuta & ſpecialia non deſcendit. Ad talia Excerpta conficienda indices illi locorum Scripturæ S. qvi libris adjungi ſolent, viam quodammodo ſternunt. Sed è lectione ipsâ accuratius omnia notabuntur.

33 Loci communes *Dogmatici*, qvi proprio nomine Loci Communes Theologici dici ſolent, colligendi ſeorſim ſunt. Qvibus etiam, ſi ita viſum fuerit, miſceri controverſiæ poſſunt. Ordinem ipſum Theologiæ Syſtema ſuppeditat. Autorum, qvi Locos communes ſcripſerunt, explicationes qvaſi per lemmata poni poſſunt. Qvi ſingulari libro vel unum locum integrum vel ejus partem explicuerunt, hi diligenter notandi. Commodum & hoc eſt, ut in omnibus diſciplinis, ita etiam in Theologiâ, ſecundum materiam diſpoſitos habere Scriptores controverſiarum. Si qvis illas præ ceteris excutere velit ſtudioſius, ſingulari libro deſtinari poſſunt, ne in uno cumulentur omnia. Poſſunt pro ſingulis ſectis adornari libri, ſi qvis in illis operoſior eſſe velit, in qvibus ordo alius non eſt, qvam locorum controverſorum. Svaſerim in excerptis Locorum communium Theologicorum, ſi ſingularibus libris colligantur *controverſiarum* excerpta, ponenda tantum eſſe ſumma controverſiarum capita, & remittendum ad excerpta controverſiarum. Si qvis hiſtoriam potius qvàm dogmata ipſa reſpiciat, ſecundum titulos ſectarum & ſeculorum adornare excerpta poſſit. In omnibus enim uſus & ſcopus reſpiciendus eſt. De cetero cum in Facultatum ſtudio multa occurrant ſpecialiſſima, tùm ratione muneris, tùm ratione ipſius doctrinæ: alium enim ſibi ſcopum habet propoſitum Eccleſiaſtes, alium Doctor vel Profeſſor Theologiæ; ita pro vario illo fine & ſcopo etiam in ſpecialiſſimis argumentis colligenda qvædam ſunt. Accidit interdum, ut de caſibus conſcientiæ conſulantur Theologi: Qvapropter etiam illâ in re inſtitui promptuaria poſſunt, collectanea ſcilicet caſuum ex Autoribus, qvi de his argumentis ſcripſere, ut ſunt ſanè multi, tùm Scholaſtici Theologi, tùm noſtrates.

34 Ad Theologica excerpta etiam referri poſſunt *Oratoria ſacra*, qvorum fundus

dus eſt Scriptura Sacra, Patres aliiqve Scriptores Homiletici. Qvoniam vero oratio ſacra præter argumenta fidem facientia, qvæ ipſi cum Rhetoricâ civili ſunt communia, in exegeſi & διδάξει verſatur, uſui eſſe poſſunt illa excerpta, qvæ *Textualia* vocamus, ſecundum libros Biblicos adornata. Poſſunt & ipſi Loci communes Theologici, tituli virtutum ſacrarum, & qvæcunqve argumenta pro titulis poni, & ſub iis utilia per indicem colligi, ut fecit in *Repertorio ſuo Cl. Wittenius*. De cetero Oratoria excerpta, de qvibus ſupra diximus, etiam his accomodari poſſunt & debent.

Excerpta in Jurisprudentia pene ſimili modo inſtitui poſſunt. Primò *exegetica* formanda ſunt ad Leges, illa colligenda è JCtis non ſolum, ſed & è Philologis, qvi vel ſuper leges ſpeciales ſcripſere, vel qvi in miſcellaneis ſuis nonnunqvam leges explicant, vel illuſtrant, vel in iis aliqvid emendant. Notari etiam poteſt, qvicqvid ad hiſtoriam ejus pertinet. Atqve illa pertinent ad verbalem legum ſenſum. Qvæ ad explicationem & doctrinam ipſam referuntur, qvanqvam ſub titulis certis aliaqve colligi formâ poſſunt; non inconſultum tamen erit, ſi etiam qvaſi per indicem ad leges apponantur: in explicationibus enim legum magnus eorum uſus eſt, ſi qvis illa ſemper in promptu habeat. Notari etiam ſimul poſſunt leges, qvæ contrariæ videntur, ac Autores per indicem deſignari, ubi illæ conciliantur. Si qvis velit perfectos Locos communes adornare, colligat illos ſecundum methodum Pandectarum reducendo ad Digeſtorum titulos etiam ceterorum librorum titulos, exemplo Schotani in Examine Juridico. Poſſent etiam è jure Canonico, Feudali, Statutario, ſuis convenientia locis adjungi. Si qvis excerpta pro novis in jure argumentis colligere velit; alium ſeqvi ordinem debet. Nam ſub titulis materiarum colliget, qvæ vel in libris Juris vel in Jureconſultis inveniet. Multa enim conſideratione Jurisconſulti digna, de qvibus vix peculiaria in Jure loca occurrunt. Qvo in labore ſi qvis ſedulus fuerit, facilè de ſelectis argumentis qvædam ſcribet. Et ſunt, qvibus librorum indices in inſtructâ bibliothecâ officium hoc præſtant. Sed de iis omnibus aliqvando copioſius alio loco agam. 35

Loci communes *Practici* in Jure formandi è ſcriptoribus practicis. Tituli horum excerptorum formari poſſunt ſecundum titulos Pandectarum, vel ſecundum materias juridicas. Specialiſſimos titulos facere poſſunt leges; ſub legibus notentur caſus ſingulares. Subjiciantur Autores, qvi tales caſus decidunt. Formentur illa excerpta, qvantum fieri poteſt, per lemmata. Exemplum talium Locorum communium ſuppeditat Index practicus ſuper opera Carpzovii. Jam verò ſi qvis ex omnibus Autoribus practicis, qvi interdum incidenter aliqvos caſus proponunt ac ſolvunt, tàm veteribus Bartolo, Baldo, Jaſone &c. qvàm recentioribus, illa omnia colligat, qvæ illuc pertinent, mature ſibi acqviret cognitionem talium rerum, qvæ utiliſſima per omnem vitam futura eſt, ſi qvis vel de Jure reſponſurus ſit, vel cauſam aliqvam ut Patronus aget. Ita enim nunc Jurisprudentia comparata eſt, ut plus ſæpe valeant præjudicia & Doctorum ſententiæ, qvam ipſæ leges. Qvare ſi qvis caſum in terminis, ut loqvuntur, pro ſe allegare poſſit, is non parum in judicio proficiet. Qvod ſi qvis JCtum vel Judicem aliqvando acturus ſit, is maturè ſatis ſibi de talibus excerptis pro- 36

37 ſpiciat. *Fundus horum collectaneorum in practicis Autoribus eſt: Sunt verò omnes illi practici, qvi de actionibus, proceſſibus ſcripſere, item de præſumptionibus, probationibus, teſtibus, omnibusqve illis, qvæ ad proceſſum pertinent: deinde qvi conſilia, deciſiones, ſententias receptas tradidere, item qvi de omnibus materiis Juris agunt, non tam ut leges explicent, qvàm ut obſervationem earum in praxi oſtendant, qvales ſunt multi, Itali præſertim & Hiſpani, qvi libros operoſos ſcripſere, præcipuè de argumentis practicis. Bibliothecam aliqvam præſtat liber ille, qvi vocatur *Oceanus Juris*, multis conſtans voluminibus, qvo continentur particulares illi tractatus veterum Autorum Bartoli, Baldi, Jaſonis, Accurſii, Decii &c. Ex omnibus illis ſi qvis tales locos confecerit, mirifice his in rebus proficiet, non qva ſcientiam ſolum, ſed & qva lucrum & opes. Talia enim excerpta meræ ſunt aurifodinæ, neqve gratis conficiuntur.

38 Pergimus ad Collectanea *Medica*, atqve hîc è Phyſicis patet, de qvibus ſuprà egi-
39 mus, qvomodo illa conſtruenda ſint. * Non eſt hîc *exegeticis* collectaneis adeò opus, cum non tam autoritate, qvàm ratione & experientiâ, ſtudium medicum conſtat. Interim ſi qvis Academiæ labores ſuos deſtinavit, aut libris ſcribendis operam dabit, illi non inutilis labor futurus eſt, ſi ad Hippocratis libros notet (1.) Commentatores (2.) loca, qvæ tàm à Medicis qvàm à Philologis illuſtrantur (3.) experimenta in morbis ipſis vel ab aliis vel ab ipſo probata, è variis obſervationum practicarum libris. Idem in Galeno fieri poſſet; ſed opera ejus nimis ſunt diffuſa, qvàm ut tàm vaſto Oceano qvis ſe credat. Si *Hoffmanni* commentarii prodiiſſent in lucem, uno illo poſſemus eſſe contenti.

40 Poſſunt & collectanea ſecundum materias inſtitui, qvod aliqvi fecerunt. Pro *phyſiologicâ* cognitione, ſecundum claſſes rerum naturalium & Phyſicam ſpecialem or-
41 dinanda illa ſunt. Sed miſceri uno omnia libro non poſſunt. * In *Botanicis* peculiaria inſtitui debent. 1. Herbarum in natura, qvæ Herbaria viva appellantur. 2. Hiſtorica & Medica de iis, magno futura uſui, qvæ apud Herbarios veteres & recentiores, Theophraſtum, Dioſcoridem, Plinium, Tabernæmontanum, Simonem Pauli, aliosqve notata ſunt, illa per indicem tantum colligantur. Beniamin Priolus in *Appendice hiſtoriæ ſuæ Gallicæ* promiſit tractatum *de universâ re plantariâ*, ſed præter titulum adhuc nil vidimus, & dubito an unqvam proditurus ſit. Certe multæ magnæqve diſputationes circa rem herbariam ſunt. Conferendi *Scaliger*, *Bodæus à Stapel* in Theophraſtum, *Salmaſius* in Solinum, & in Hyle Iatricâ. Addendus etiam eſt *Hoffmanni Tractatus de Officinalibus*.

42 Subjungi illis collectaneis etiam poſſunt *Chymicæ* operationes, & qvidem ſingulis herbis ex *Angelo Sala* aliisqve Scriptoribus recentioribus, è *Conradi Geſneri Euonymo*, & colloqviis ac communicationibus cum Chymicis. Uſitatas & officinales præparationes jamdudum collegit *Schröderus in Pharmacopœia*, in qvam extant *Hoffmanni* commentarii. *Zwelfferus* in Pharmacopoeia ſua, & qvi pleraqve ex illo cepit
43 *Feburius* Gallus, ac plures alii. * Ut in Botanicis, ita & in *Mineralibus* inſtitui collecta-

collectanea poſſunt. Tituli formandi ſecundum claſſes Mineralium. Subjicienda illis ſunt (1.) præparationes rudiores in fodinis ex Agricola, Erikero, Lohneiſen &c. (2.) præparationes officinales communes, è libris Pharmaceuticis, qvos modo nominavimus. (3.) ſecretiores præparationes è communicationibus privatis notandæ. Conjici in hunc librum omnia poſſunt audita, viſa, cogitata. Exierunt hodie in lucem talia collectanea, hiſtoriæ laboratoriorum, & nuper qvædam invitis Autoribus ſubrepta ac publicis typis promulgata. * In his præcipuum locum merentur, qvibus viva 44
manus acceſſit, & qvorum fides in dubium vocari non poteſt. Solent enim hîc multi promiſſis eſſe divites, multas operationum vias oſtendere, qvas ipſi non ivêre, à qvibus ſibi qvisqve caveat: inprimis ſi ad metallica tendant, qvorum integram Chiliada *Johann. Joach. Becherus* edidit. Sed ab illis ſibi qvis temperet, niſi opum & temporis irreparabilem facere jacturam velit. Multa enim ſunt ab impoſtoribus & agyrtis conficta: in multis etiam, qvæ bono fundamento nituntur, ἐγχειρήσεις qvædam celantur.
*De rebus *Animalibus* collectanea qvoqve ſingularia inſtitui poſſunt, in qvibus no- 45
tentur (1.) phyſiologica vel circa geneſin illorum ſeu ortum, vel circa anatomen è vaſtis commentariis Geſneri & Aldrovandi per indicem: è ceteris Scriptoribus, obſervationibus anatomicis ſimilibusqve, qvalia nunc plurima in Diariis & Ephemeridibus eruditorum occurrunt, majori cum cura: Illa enim accuratius hoc in argumento verſantur. (2.) Colligendæ ſunt Medicæ præparationes ad varios morbos ex animalibus animaliumqve partibus. * Rudem ejus laboris ideam dedit GULIELMUS VAN DEN 46
BOSCH, *in Hiſtoria animalium Medica Bruxellis Ann. 1639. edita.* Multa talia collegit HABDARRAHMANUS Ægyptius in libro de *proprietatibus ac virtutibus Medicis Animalium, Plantarum ac Gemmarum*, qvem ex Arabico latinitate donavit Abrahamus Echellenſis Pariſiis è MSto codice Cardinalis Mazarini An. 1648. editum. Sed multa in illo vana ſunt & ſuperſtitioſa. E ſimilibus excerptis natum videtur, & aliqvod eorum ſpecimen præbet, *Königii Regnum Vegetabile, Animale & Minerale.*

In *Praxi Medica* aliter res inſtituenda eſt. Nam hic ad illum finem omnia 47
referenda ſunt, ut morbis rectè medeatur Medicus. Cetera enim, qvæ conſiſtunt in præparationibus & operationibus, ad theoriam ſunt referenda: pertinent enim tantùm ad cognitionem ſubjectorum, licet aliqva operatio accedat. Sed in praxi medica omnia applicantur ægrotis: ideoqve & ratione morborum, imo & ratione ſubjectorum & individuorum, collectanea talia inſtituenda. Ratione morborum ita illa ordinanda ſunt, ut ponantur morborum tituli. Subjiciantur illis characteriſmi, cauſæ, ſigna diagnoſtica, notetur in qvibus illa fefellerint interdum, qvod vel ab aliis vel noſtra praxi obſervatum eſt. Subjiciantur remedia, vel methodica vel ſpecifica, imprimis ſimplicia. Et hîc qvidem, qvod ad ſimplicia attinet, magnam curam impendendam exiſtimo Medico, ut ſimplicium vires in ſingulis morbis probe notet, qvorum ſingularem uſum & prærogativam doctiſſima παραινέσει docuit R. Boilius, qvæ additur Diſſertationi ejus de Specificorum remediorum cum corpuſculari philoſophia concordia.
* Inprimis notanda ſunt medicamenta εὐπόριστα, domeſtica, ruſtica. Plus interdum 48
illis

illis efficitur, qvam multis pretioſisqve compoſitis. Unde fit, ut empirici & plebeji homines deſperatis ſæpe morbis medeantur, qvibus non poſſunt mederi Medici omni
49 ſuâ arte inſtructi. * Memorat *Agricola Obſervationibus in Poppi Chymiam*, fuiſſe ruſticum in ſuperiore Germaniâ, qvi feliciſſimè Cancrum curaverit, qvod nulli poterant vel Medici vel Chirurgi. Et ille tamen ſucco unius herbæ id effecit, qvam in ſylvâ Herciniâ legerat, Medicisqve monſtraverat, ſed omnibus ignotam. Fioravantus in *Coron. Med. lib. 2. cap.* 16. recitat hiſtoriam de deſperatâ urinæ ſuppreſſione à vetulâ pulvere ignotæ herbæ curata, qvam nullis medicamentis tollere potuerunt Medici. Novi, qvi dyſenteriam, icterum curarint feliciſſime, fruſtrà id tentantibus Medicis. Talibus experimentis inſidiæ ſtruendæ ſunt à Medico, & qvâcunqve fieri poteſt arte, qvocunqve pretio comparanda. His principiis primum crevit medicina, qvibus ſi accedat uſus & judicium Medici in principiis artis ſuæ probe ſubacti, rectius ille applicabit, qvam plebeji homines, qvi cauſas rerum non æqve ſcrutantur. Præterea magno illa res adjumento eſt Medico in loco aliqvo certo praxin inſtituturo: ſtatim enim novit vel commoda illius vulgaris Medicinæ, vel errores. Notavit *Thomas Bartholinus* diligenter Medicinam Danorum domeſticam, & ſingulari illam libro complexus eſt. Praxin qvoqve utiliſſimam inſtituendam plantis indigenis docet Olaus Borrichius *libro de uſu plantarum indigenarum.* Qvod ſi facerent etiam ceterarum nationum Medici, & qvidem eâdem fide & diligentiâ, non parum augeretur res Medica.

50 Ego nec *ſympathetica* illa, imo nec *ſuperſtitioſa*, qvibus vulgus uti ſolet, prætereunda cenſeo. Etſi enim in illis ineptiæ nonnunqvam miſcentur, prudens tamen Medicus facilè, qvid in illis vel veri vel vani ſit, facilè exiſtimabit, ubi ad judicii Lydium lapidem omnia revocaverit. Latitant ſæpe in ruſticorum & vetularum obſervatiunculis, qvæ non credas, magnisqve contemplationibus occaſionem dare poſſint. Talia multa in *Theatro Sympathetico* Norimbergæ edito, in Maxveldii *Medicinâ Magneticâ*, occurrunt; cujus libri mentionem *lib.* I. *Polyhiſt. noſtri cap.* II. §. 13. fecimus. Ille qvidem à Medico Heidelbergenſi Cl. Francio An. 1678. editus eſt; ſed parte practicâ mutilus, ut ipſe MStum accepit: ſed deprehendi poſtea, eundem pene librum in paucis diſcrepantem à qvodam *Samuele Boultono* Anglicâ linguâ Anno 1656. editum. Sed tamen & ille autor, qvisqvis eſt, fatetur, non omnia ſua eſſe, ſed aliunde, & ut ille ſuſpicatur, à qvodam Chymico D. Everardo transſumpta.

51 Diligenter in talibus Excerptis notandæ ſunt circumſtantiæ perſonarum, qvibus adhibentur vel adhibita ſunt remedia. Loci, Cibi variatio corpus ipſum variant. Evenit interdum, ut qvibusdam proſint medicamenta, minimè verò aliis: Obſtat enim ſingularis corporis diſpoſitio, qvod vel è purgantibus manifeſtum eſt, qvæ apud aliqvos vim ſuam planè perdunt, & in emetica vel diaphoretica degenerant. Pro variatione etiam Climatum remedia variant, qvod vulgò parum conſideratur à Medicis. Hinc fit, ut, cum principia Medicinæ à Græcis ſint tradita & remedia morborum, Medici, qvi ſub frigido climate curationes inſtituunt, alios interdum effectus ſentiant. Præterea herbæ originariæ alicujus loci majorem ſæpe vim habent, qvam transplantatæ, imo interdum

planè

planè aliam. Homines, qvi continuo vini potu utuntur, aliam adminiſtrationem me-
dicam reqvirunt, quam qvi aqvæ, lacti, cereviſiæ & craſſioribus cibis adſueti ſunt.
Omnis enim corporis ſanguis, ſucci & humores, è varietate ciborum & potus alteran-
tur, atqve inde ingenio ipſi omnibusqve morbis ſua indoles eſt. Omnes illas circum-
ſtantias attendere Medicus debet. Poteſt qvidem aliorum etiam colligere obſerva-
tiones & formulas; ſed illis non usqve adeò ſecurè inſiſtet, cum ipſi, qvi obſervatio-
nes Medicas ſcribunt, non ſint ſemper adeò diligentes in notandis circumſtantiis.
In conſiliis Medicis interdum illæ operoſius excutiuntur qvam eſt neceſſe. * Poſ- 52
ſunt & Collectanea inſtitui ratione ſubjectorum, qvæ neceſſaria ego eſſe Medico puto
ad cognoſcendam hominum naturam. Eſt enim ſingulis ſubjectis ſua qvædam *ἰδιο-
συγκρασία*, qvæ etiam per ætates mutari ſolet, qvàm diligenter notare debent Medici,
qvi è felici curatione gloriam & lucrum ſperant. Sanè in hâc arte dies diem docet,
& prioris diſcipulus poſterior dies. Qvi antea, etſi ceu digitos unguesqve ſuos omnia
Medicorum ſcripta noverat, hiſtoricam tantum cognitionem habuit, nunc judicii et-
iam regulas ſeqvi debet. Sub titulis itaqve perſonarum notandum eſt, qvibus morbis
aliqvis laboraverit, qvâ ætate, qvâ conſtitutione, & ſimilia. Ita felicius procedere
poteſt Medicus in aliis morbis, qvi forte ſubjectum illud occupabunt.

Ad finem hæc perduxeram, cum ſingulari caſu mihi ab Amico Bodini inedi- 53
tus hactenus Dialogus de *abitis rerum ſublimium arcanis* (cujus ſupra *lib.* 1. *c.* 8. §. 7.
mentio facta eſt) offerretur. Qvem cum perlegerem, ipſo illo primo libro, qvo occaſio-
nem Dialogi illius Bodinus exponit, Coronæi Pantothecam deſcriptam vidi, qvâ ille
univerſam rerum naturam omnemqve ejus ſupellectilem & inſtrumentum mirabili ſo-
lertiâ collegerat, ac omnia, qvæ legerat & audiverat, velut in promtuarium aliqvod
contulerat. Statim hîc in mentem mihi venit Scrinium literatum Cl. Placcii, cui
illa Pantotheca qvodammodo ſimilis videbatur, niſi qvod rerum naturalium collectio-
ni potius deſtinata ad iſtud Naturæ & Artis Theatrum Beccherianum, (de qvo *lib.* 2.
cap. 4. §. 4c.) qvodammodo accederet. Qvoniam vero etiam ad excerpendum &
colligendum machina illa inſtituta fuit, operæ pretium me facturum exiſtimavi, ſi è
libro rariſſimo omnem ejus, ut illic legitur, delineationem proponam. Ita verò hæc
habet: *Illud optimum, quod* Coronæi *domus cum infinita librorum ac veterum monu-
mentorum varietate & copia, tum etiam inſtrumentorum, ſive ad Muſicam, ſive ad omnes
artes Mathematicas, refertiſſima eſſet; nihil tamen mihi rarius viſum eſt, quam* Panto-
theca *quadrata ſex pedum, diviſio cujusque pedis in ſex Apothecas quadratas, numerum
ex quadrato XXXVI. in ſe ducto conficiebat capſulas mille ducentas nonaginta ſex. Se-
narium autem ſelegerat, quod is numerus ſolus inter digitos perfectus eſſet, ac latiſſimè
in universâ naturâ pateret, non modo ad plurium animantium ætates, quæ hoc numero
terminantur, verum etiam, quod in tota natura ſex tantum corpora ſint perfecta, ſex
tantum colores ſimplices, ſex ſapores ſimplices, ſex harmonici concentus, ſex tantum me-
talla ſimplicia, ſex locorum ſitus, ſex etiam ſenſus cum ſenſu communi. Pantothecam
ex oleâ, id eſt, ex incorruptibili prope materia fabricari juſſerat, mundi univerſitate*

ejusque ſupellectilem & omne inſtrumentum contineret: principio imagines octo & quadraginta inerrantium ſiderum, Planetarum, Cometarum, ſimiliumqve impreſſionum, elementorum, elementarium corporum, lapidum, metallorum, foſſilium, ſtirpium, animantium, quæcunque nanciſci poterat, ordine quæque ſuo, aptaverat. Et quoniam ſtirpium ac inſectorum omnium forma exigua pantothecâ nec contineri, nec haberi propter raritatem poterant, pictura vel ſcriptura vel genere quæque ſuo capſulis denotabantur, ut Caper, Rhinoceros, Cobras Indicus, hisque ſimilia: Cetera vel inferri curaverat, vel illata coëmerat. Seorſum autem ſtirpes integras aut radices grandioribus chartis habebat contentas, ſic tamen ut particulam ſtirpium & animantium capſulæ quæque continerent, eo tamen ordine, ut extrema primis, media utrisque, omnia omnibus, aptâ ſerie cohærerent: Quippe terram inter & lapides argillam & cretam utriusque naturæ media collocarat, inter aquam & adamantes Cryſtallum, inter lapides & metalla Pyrgiten ſive marcaſitarum genus, inter lapides & plantas Corallium, inter animantes & ſtirpes ea, quæ Zoophyta dicuntur, inter animantes aquátiles ac terreſtres amphibia, inter aquatilia & volatilia piſces volatiles milvum inqvam & loliginem, inter volatilia terreſtriaque bruta veſpertilionem. Sic autem compleverat Pan*tothecam, ut ſex coloribus ſimplicibus capſulæ diſtinguerentur, ad memoriam firmiorem, & adversâ luce ita collocarat, ut omnia facile proſpicerentur, neque enim ad angulos rectos dirigebatur, ne quid è capſulis excideret; nec rurſus in plano jacebat, quò minus lucis reciperet:* Sed *hypotenuſæ modo innixa parieti ſpecies omnes eminus intuenti reducto velo proderet, ut temporis diuturnitate ſingula ſæpius legendo fideli memoriæ commendarentur. Et quidem in eo tantum profecerat* Coronæus, *ut omnes loculorum ſpecies animo comprehenſas haberet, quæ utilitas non modo in iis, quæ* Pantothecâ *continebantur, ſed etiam in rebus omnibus, quas audiret & legeret, ſe oſtentabat. Neque enim ſcribendo vel legendo tempus terebat, ne tantundem de valetudine detraheret, ſed audiendo, diſſerendo, meditando, judicii vim acerrimam ſibi compararat. Et cum cibum caperet, aderat Anagnoſtes, qui tantiſper aliquid legeret, dum fames ac ſitis commodius jucundiusque expleretur.* Hæc eſt illa Pantothecæ deſcriptio, qvam Coronæus primus ex illis Collocutoribus, cujus in ædibus ceteri convenerant, ita inſtructam habuit. Prodigio penè ſimile eſt, exiguo hoc ſpatio totam Naturæ œconomiam potuiſſe concludi. Ego eam ob cauſam hîc producere ejus machinæ delineationem volui, ut de eâ Viri docti arbitrentur.

FINIS LIBRI TERTII.

POLY-

POLYHISTORIS LITERARII
LIB. IV.
GRAMMATICUS.

CAP. I.
DE LINGVIS ET SCRIPTURA.

§. 1. *Grammatices Vindiciæ, contra ejus Contemptores.* 2. *Ejus Diviſio & Partes.* 3. *Hominum præ Brutis circa Sermonis Uſum Prærogativa, fruſtra a Scriptoribus qvibusdam Priſcis ac Modernis (Plutarcho, Sex. Empirico, Porphyrio, Hier. Rorario, Iſ.* Voſſio, *&c.) Brutis partim Rationem, partim Sermonem, vindicare auſis, extenuata.* 4. *Primus Sermonis ac Linguarum ortus a Deo, non autem* Caſu, *aut* Conſenſu *Hominum Fortuito, cum Diod. Siculo, Greg. Nyſſeno & Rich. Simone, derivandus.* 5. *Autores, qvi Literas, & earum pronunciationem, Phyſice conſiderarunt, Pet. Montanus,* Cordemoy, *Joh. Walliſius, Wilh. Holderus, &c.* 6. *De arte natu Surdos & Mutos Linguas & Artes docendi Paralipomena qvædam.* 7. *Ars per nutum ac Digitos Conceptus Mentis exprimendi, à Joh. Bulwero tradita.* 8. *Scripturæ Præſtantia ac Neceſſitas.* 9. *Literarum Ortus a Deo, juxta Judæos. Inventæ illæ, juxta Paganos, vel ab Aſſyriis, vel a Taauto ſive Hermete Ægyptio, vel a* Cadmo. *Scriptores de Literis, Joſ. Scaliger, Herm. Hugo, Guilh. Poſtellus, Car. Cæſ. Baudelot, Claud. Molinettus, &c.* 10. *Literarum* Cœleſtium, *Anglicarum, Adamicarum, Henochearum, & ejusdem furfuris aliarum, Hyperaſpiſtæ recenſiti, ac, Thomæ Bangii exemplo, exploſi; Autores item, qui Alphabeta varia collegerunt, enumerati.* 11. *Ars e Scriptura de Hominum ingenio divinandi, a* Camillo Baldo *tradita.*

SUccedat nunc, perductis ad finem BIBLIOTHECARIO & METHODICO *Polyhiſtoris Literarii* LIBRIS, qveis de EXCERPTIS qvoqve LIBRUM adjungere viſum eſt, jure ſuo, qvod illi olim nos aſſignaſſe meminimus, LIBER GRAMMATICUS. Ita nimirum decet, ut, poſtqvam generatim fon- 1

tes literariæ πολυϊστορίας monſtravimus, ſingulas nunc ejus partes juſto ordine percurramus.

Dum vero *Grammaticam* nominamus, non ſane multum præjudicatas nonnullorum opiniones morabimur, qvibus omne id ſordidum atqve vile eſt, qvod è Grammatica proficiſci audiunt: arte nimirum, quæ, prout ipſi judicant, vix aliud qvid præter puerile τὸ ἀναγινώσκειν καὶ τὸ γράφειν edoceat: hinc objectum toties qvaſi convitii loco Scaligeris, Caſaubonis, Salmaſiis, aliisqve viris magnis nomen *Grammaticorum:* qvod tamen non illi minus, qvam naſutiores qvilibet laudi potius, tantum abeſt ut ignominiæ, duxêre. Tolle enim Grammaticam & fruſtra te ſenties conari, qvicqvid uſpiam feliciter in literis peragendum ſumſiſti. Enimvero prolixe de uſu & præſtantia hujus artis diſſerere noſtri nunc inſtituti non eſt: factum id jamdudum ab aliis, e qvibus unum nunc *Joh. Wouwerium* Polymath. c. XIX. nominamus, & à nemine, qvi ſapere optat, in dubium temere vocabitur. Unum hoc monere ſufficiat, falli, qvi Grammaticen nihil præter lectionem jejunam, rudemve ſcriptionem docere perſuaſi ſunt, cum hæ præliminaria ſolum artis abſolvant: ipſa interim proprie in intellectu, ſcriptorum prompta expoſitione, & in recte loqvendi ſcribendiqve ratione conſiſtat. τό γε μὲν γράφειν καὶ ἀναγινώσκειν γραμματικῆς τῆς ἀτελεστέρας; ait Philo Judæus lib. περὶ τῆς εἰς τὰ προπαιδεύματα συνόδου: τῆς δὲ τελειοτέρας, ἀνάπτυξις τῶν παρὰ ποιηταῖς τε καὶ συγγραφεῦσιν. *Legere qvidem ſcribereve Grammaticæ imperfectioris eſt, perfectioris vero, evolvere, qvæ apud Poëtas & Scriptores occurrunt.*

2 Circa *diviſionem Grammaticæ* variæ veterum opiniones ſunt, qvas ſtudioſe Joh. Wouwerius Polymathiæ c. 8. & Phil. Jac. Mauſſacus in Diſſertatione Critica Notis in Harpocrationem præmiſſa collegerunt: poſterior tamen, uti perpetuus Wouwerii inſectator eſt, ita eum in hac etiam de diviſione Grammaticæ controverſia paſſim carpit. Communiter ſuam artem in τεχνικὴν ſeu μεθωδικὴν, qvæ rationem recte loqvendi edocet; ἐξηγητικὴν, qvam auctorum enarrationem transfert Qvintilianus; & κριτικὴν, ſeu judicium, Grammaticorum filii dividunt. Ipſe tamen Quintilianus Grammaticen in duas tantum partes diſtribuit, tertiam utriqve immixtam ratus, Inſtit. l. 1. c. 4. Nobis peculiari *de Critice* libro agere conſtitutum eſt. De Grammatice nunc exordiamur; &, cum τεχνικὴ, prima pars ejus, de linguis & ſcriptura inprimis agat, generatim ante omnia de iis diſpiciendum eſt.

3 Linguæ uſum una cum ratione homini a prima ſui creatione innatum eo minus à qvamplurimis dubitatum ſemper fuit, qvo illuſtrius iſtud donum eſt, qvod hominem à brutis animantibus, qveis nec ratiocinium competit, neqve ſermo, ſecernit. Fuere qvidem olim æqve ac recentioribus ævis, *qvi & his rationem tribuere non dubitarent:* PLUTARCHUS peculiarem librum ſub dialogi forma ſcripſit περὶ τοῦ τὰ ἄλογα λόγῳ χρῆσθαι: T. II. Opp. p. 965. (qvanqvam Franc. Vavaſſor *de Ludicra Dictione p.* 215. illum Dialogum falſo ab homine parum ad ſententiam Operis attento inſcriptum putat,) qva in opinione non abluſiſſe illum à veterum philoſophorum placitis

citis præter dogma *μετεμψυχώσεως* Sextus qvoqve Empiricus fidem facit, qvi Lib. II. de Philoſophia, Opp. p. 272. non ſolum ab Empedocle brutis æqve & plantis, rationem diſerte attributam fatetur, ſed & probabiliter id aſſeri omnino cenſet: *εἰ γὰρ*, inquit, *πάρεστιν αὐτοῖς ὁ προφορικὸς λόγος, ἀνάγκη καὶ τὸν ἐνδιάθετον αὐτοῖς παρεῖναι. δίχα γὰρ τούτου ἀνυπόστατός ἐστιν ὁ προφορικός. Nam ſi eſt eis qvæ profertur oratio, neceſſe eſt etiam, eis ineſſe internam rationem: nam ſine ea non poteſt conſiſtere, qvæ profertur, oratio.* Et Porphyrius libro *περὶ ἀποχῆς* hoc uno inprimis argumento ad abſterrendos ab eſu brutorum homines nixus apparet, qvod parem illa nobiſcum rationem habeant: cui ſententiæ Philo etiam & Maimonides Judæi accedunt: ſuperiore autem ſeculo Hieron. Rorarius, Exlegatus Pontificius, novus æqve & ingenioſus hyperaſpiſtes acceſſit, qui duobus libris, mole qvidem exiguis, ſed non ſermonis nitore minus, qvam ingenio, commendandis, demonſtrare annifus eſt: *qvod animalia bruta ratione melius utantur homine.* Edidit opuſculum iſtud, qvod manu Auctoris ſcriptum Romæ nactus erat, primus Gabr. Naudæus, puteanis fratribus nuncupatum Pariſ. 1645. recuſum poſtea Amſtelodami 1666. in 12. Porphyrius vero, ſicut ad evehendam brutorum animantium dignitatem exæqvandamqve hominibus nihil non tentat: ita colloqvi etiam illa inter ſe, certoqve ſermonis genere ſua ſibi mutuo cogitata aperire, probatum it: qvod idem ut confeſſum arripere Sextum Empiricum modo vidimus: & de Apollonio Thyanæo Philoſtratus ejus vitæ ſcriptor refert, illum paſſeres colloqvutos intellexiſſe: ſic & Lucretius ait:

- - - Varii ſenſus animalia cogunt,
Multa tamen cum ſint, varias emittere voces.

His & aliis *ὁμόψηφος* è recentioribus Is. Vossius lib. de Viribus Rythmi pag. 66. non dubitat, *animalium, quæ vulgo bruta creduntur, meliorem quam noſtram hac in parte vocare conditionem, utpote, quæ promtius & forſan felicius ſenſus & cogitationes ſuas ſine interprete ſignificent, quam ulli queant mortales: præſertim, ſi peregrino utantur ſermone.* Verum hæc partim aperte falſa ſunt; *nec omnino quisquam*, uti recte Lactantius *de Ira Dei c. 7. modo qui ſapiens videri velit, rationale animal cum mutis & irrationalibus coæqvaverit:* partim, ſi aliqua ſui ratione vera ſint, neqvaqvam tamen ratio, ſed ſolers qvædam ſagacitas, non ſermo vox eorundem, ſed cognatum aliqvod ſermonis humani eſt: *Dignoſcant invicem ſe vocibus, &, cum iraſcuntur, edant ſonum jurgio ſimilem: cum ſe ex intervallo vident, gratulandi officium declarent voce, qvæ, licet nobis incondita videatur, ipſis tamen verba ſit: demum in omni affectu certas vocis notas exprimant, quibus habitum mentis oſtendant*; qvæ omnia admittit loco cit. Lactantius; ſemper tamen effato ejus veriſſimo *proprius homini ſermo eſt, in illis qvædam ſimilitudo ſermonis:* hominum ſane converſationi neutiqvam comparanda, cum hæc & rationem pro fundamento habeat, & diſtincte ſingula animi cogitata eloqvatur.

Videbatur hæc hominis prærogativa tanti, ut multis gentilium à Deo orta 4
crederetur: cui qvidem opinioni Chriſtiani eò lubentius acceſſere, qvo certius è

Scripturis Deum cum Adamo collocutum, hunc brutis nomina impoſuiſſe, Evam cum ſerpente ſermones miſcuiſſe ſciverant; qvæ & alia argumenta, ut è multis unum nominemus, Brianus Waltonus *Prolegom. I. in Biblia Polygl.* deducit. Non omnes tamen uno modo gentiles de his ſenſerunt; potius Diodoro Siculo l. 1. *Biblioth. Hiſtor. p.* 8. & Vitruvio *lib. II. de Architectura c.* 1. homines primitus more beſtiarum voces inarticulatas & confuſas protuliſſe videntur, donec per timorem congregati, ſenſimqve ſibi mutuo aſſuefacti voces flectendo, & de rebus ſingulis verba qvoqve apta fingendo notam ſibi omnium interpretationem fecerint. Diodorum ſibi explodendum ſumſit Euſebius *Præp. Evang. lib. I. c.* 7. Nihilo tamen ſecius repertus jam antiqvis temporibus inter Chriſtianos doctores Gregorius Nyſſenus eſt, qvi *Orat. XII. contra Eunomium* Deo indignum exiſtimaret in Grammaticorum qvaſi cenſum deprimi, & linguam homines edocuiſſe credi: ipſummet potius hominem auctorem ſui ſermonis extitiſſe eodem fere, qvo Diodorus, modo ratiocinatur. Nyſſeni ſententiam avide arripit, & expoſitam pluribus tuetur, Scriptor recens & celebris Rich. Simonius *Hiſt. Crit. Vet. Teſt. lib. I. c.* 14. & 15. *lib. III. c.* 21. qvi, non multiplicanda præter rem miracula Dei ratus, cum ratione religionem, qvoadusqve fieri poſſit, mavult conciliari. Videri tamen poterunt, qvæ Simonio opponit Joh. Clericus, Autor libri, qvi ſub titulo *Sentiments de qvelqves Theologiens de Hollande ſur l' Hiſt. Crit.* lucem aſpexit, epiſt. XIX. p. 122.

5 Qvandoqvidem vero prima linguarum rudimenta literæ ſunt: *Primordia Grammaticæ artis*, ait Iſidorus Orig. lib. I. c. 3. *literæ communes exiſtunt, qvas librarii & calculatores ſeqvuntur: qvarum diſciplina velut qvædam Grammaticæ artis infantia eſt:* ita recta earundem pronuntiatio, & ad ipſa organa accommodatio phyſice qvoqve conſiderari poteſt. Pauci tamen thema iſtud tractarunt. Præcipuus eſt Petrus Montanus, Delphenſis Eccleſiaſtes, qvi Belgica lingua librum ſcripſit, cui titulus; *Bericht van eene niewe Konſt, genant de Sprakkonſt.* Delph. 1635. in 4. in qvo literarum, vocalium & diphthongorum ſonos, earumqve formationem, ſatis, ut mihi qvidem videtur, accurate examinat. Certe magna diligentia & cura naturam literarum & pronuntiationum in omnibus linguis explicuit, ac nemo fuit, qvi ipſum hoc qvidem in argumento ſuperarit. De eadem materia ſecundum Carteſiana principia agit Scriptor Gallus, Cordemoy, in libro, qvem inſcripſit: *Diſcours Phyſiqve de la Parole:* in qvo non ſolum de ratione ſoni in literis, ſed & qvomodo verba prolata in ſpiritus animales operentur, & perſvadere poſſint, multa eleganter diſſeruntur: dignum certe judicavit librum Societas Regia Anglicana, qvem in linguam ſuam converteret. Ex Anglis ipſiſmet hanc materiam de vocum flexione tangit Joh. Walliſius *in Prolegomenis ſuæ Grammaticæ Angl.* qvæ nihil aliud ſunt, qvam Diſſertatio de natura literarum & pronuntiatione. Cum vero Actorum Soc. Regiæ Scriptor, hujus mentionem faciens, ante Walliſium, ait, neminem hunc ſibi laborem ſumſiſſe; in eo fallitur: nam *Hier. Fabricius ab Aqvapendente* idem argumentum tractaverat in Operibus ſuis; tum ille, qvem ſupra nominavi, *P. Montanus*, & præterea

alii

alii nonnulli. Walliſium ſecutus alius qvidam Theol. Doctor, idemqve membrum Societatis Regiæ, WILLIAM HOLDER, 1669. in 8. librum de elementis loqvelæ vernaculo idiomate Londini publicavit: *Elements of Speech: or an eſſay of enqviry into the natural production of lettres*, qvo in libro pluſcula notaſſe mihi videor vel è Montano deſcripta, vel certe ὁμόψηφα. Qvid in libro de Ortu Sermonis egerit *Mericus Caſaubonus*, ignoro, cum nunqvam librum eum, qvantacunqve diligentia qvæſitum, videre licuerit. Neqve prodiit unqvam, qvantum ſcio, *Ægidii Menagii* de Linguis liber generalis & amplus: qvem in præfatione ſuarum Originum Gall. promiſit. Non pauca vero huc ſpectantia hauriri poſſunt è BERN. MALLINCROT, viri doctiſſimi, *de Natura & Uſu Literarum tractatu*, Monaſterii 1638. in 4. edito: nec non è GERH. JOH. VOSSII *de arte Grammatica libro I.*

Ex accurata iſthac obſervatione motus organorum factum eſt, ut certis regulis 6
à monacho qvodam Hiſpano, PETRO PONTIO, ars comprehenſa ſit, qva ſurdum natu, & hinc mutum, etiam ſolo viſu mediante eousqve tandem produxit, ut & loqveretur ipſe, & ab aliis qvacunqve lingua prolata recitare potuerit ac intelligere, etiamſi lingua ex informatione ſibi ſolum cognita loqverentur: qva de re cum jam *lib. Methodico c.* 3. prolixe ſatis egerimus, non eſt, cur hic denuo actum agamus. Id tamen addimus: *Emanueli Ramirerio de Carrion*, de qvo perturbate nonnulla poſuiſſe Nic. Antonium monebamus, non Velaſcium Fraxini Marchionem, ſed alium tamen illuſtrem diſcipulum obtigiſſe; nimirum è Sabaudorum Principum ſtemmate Emanuelem Philibertum, Carignani Ducem, qvi hodieqve ſupereſt, & trium qvatuorve linguarum peritiam, Carrionio manuducente, eam nactus, ut, qvamvis non loqvatur: hoc enim deeſt: ſcribat tamen promte & intelligat. Recentiſſima omnium artis hujus exempla ſunt, qvæ apud Belgas impigro labore ſuo JOH. CONR. AMMANN, Scaphuſa Helvetius, Med. D. dedit. Aliqvot enim ille ſurdas loqvi edocuit, & teſtem ejus rei *Surdum Loqventem*, Amſtelod. 1692. Latino idiomate editum, Petro Kolardo, cujus filium ita informaverat, nuncupavit: qvinimo tam certam ſe reddidiſſe ſuam artem confidit, ut in epiſtola nuncupatoria promittere auſit: *Surdum non fore, modo ſana ipſi mens conſtet, nec lingua ſit impedita, nec ætas immatura, qui ſe præceptore, bimeſtri ſpatio non expedite ſit locuturus.* Qvoqve magis propriam eſſe Ammanni eam methodum agnoſcas, ſancte teſtatur in præfatione, ſibi, anteqvam ipſe excogitarit, ne veſtigium ejus apud ullum auctorem occurriſſe. Ceterum, cum ſolo viſu verba loqventium ſurdi aſſeqvantur, fit, ut etiam voce maxime ſubmiſſa loqventes, vel potius ſibilantes intelligant: qvod idem Auctor de ſuis diſcipulis teſtatur.

Et hæc quidem prima exprimendorum conceptuum noſtrorum maxime natu- 7
ralis via eſt, qvæ per linguam fit. Eſt &, qvæ nutu digitisve, qvam amantium eſſe linguam Ovidius, amorum magiſter, docet, inſtituitur. Ejus artem aliqvam tradidit Anglus qvidam, JOH. BULVVER, è qvo excerpta nonnulla apud Harsdœrfferum in ſeinem Geſprächſpiel und im Teutſchen Secretario reperias.

Longe vero illuſtrior eſt, aptiorqve ſua cogitata aliis communicandi modus, 8
per

per ſcripturam, qvam ſermonis imaginem eſſe ſymbolumqve res ipſa clamat. Sane enim, ſi præſentes ſermone humano maxime affici & edoceri qvam aptiſſime ſolent; eſt tamen, ubi ſcriptura vim loqvelæ exſuperat, atqve vivo ſermoni ſermo pictus præfertur. Scriptura nempe ad abſentes loqvimur, & remotos longa locorum temporumqve intercapedine, æqvè ac ſi nobiscum viverent, compellamus: hac hiſtorias temporum conſignamus, qvæ, ſi per oralem ſolum traditionem propagentur, incredibile dictu, qvantum fabularum pro veris breve tempus attrahat, & renitentibus fruſtra poſteris obtrudat: imo evaneſcit prorſus rerum, licet egregie geſtarum memoria, ni literæ & ſcriptura in ſubſidium advocentur. Ita cum ſcientiis qvoqve comparatum. Non hodie de tot magnorum olim virorum nominibus, nedum dogmatibus ſupereſſet qvicqvam, ſi ſcripturæ beneficio careremus, qvod unum tot illuſtres antiqvorum labores excolendis uberius animis noſtris datos ſervavit. Furere profecto magis, qvam humano more loqvi cenſentur merito, qvi ſcripturam & literas rei humanæ peſtem vocant, è noſtro ſodalitio exterminandam. Qvanto ſanius viri ſapientes ſummis illam in cœlum laudibus extulerunt, & orginem ejus inveſtigantes Dis acceptum tantum beneficium referebant.

9 Et qvidem, ſi Judæos audias, *Deus* extra dubium *literarum inventor* eſt, qvippe qvi ante conditum mundum Legem literis igneis nigris dorſo ignis candidi inſcriptum penes ſe habuit. Ita qvidem nugantur hi. Plinius Hiſtor. Nat. lib. VII. c. 56., de *literarum* ortu verba faciens, *æternum* earundem *uſum* pronunciat: qvod effatum multis diſceptationibus anſam dedit: ſine dubio autem ita accipiendum eſt, ut una cum hominibus, qvorum ortum neſcit Plinius, ortas arbitretur. Dum vero ibidem *ex Aſſyria* literas in orbem manaſſe credit; latet in eo veſtigium veritatis, cum Aſſyriam primo ſtatim tempore ab hominibus cultam (ſi non omnino Paradiſus ibi fuit) dubium nullum ſit. Alii *ex Ægypto* potius primitias literarum arceſſunt, qvod non ſolum Gellius à Plinio adductus facit, ſed dudum ante Gellium idem Diodorus Siculus docuit, & Philo Biblius in promœio ad Sanchoniathonem, cujus hæc verba ſunt: τῶν ὑφ' ἥλιον γεγονότων πρῶτος ἐστι Τάαυτος ὁ τῶν γραμμάτων εὕρεσιν ἐπινοήσας, καὶ τῆς τῶν ὑπομνημάτων γραφῆς κατάρξας: apud Euſebium Præp. Evang. l. I. c. 9. hunc vero Taautum Ægyptia voce eundem eſſe, qvem Græci ἑρμῆν (Latini Mercurium) vocant, Philo mox addit. Græci ceteri communiter ferme *Cadmo* literarum inventionem tribuunt, & è *Phœnicia* ad *Iones* illas perveniſſe tradunt: hinc Jonicæ literæ Herodoto omnium antiqviſſimæ. Legi ea de re præcipue Joſephi Scaligeri eruditiſſima diſſertatio meretur, qvam *de Literis Jonicis* ad illuſtrandum Euſebii locum ſcriptam ſuis animadverſionibus Euſebianis p. 110. ſqq. inſeruit: ut & Bocharti Geographiæ Sac. P. II. lib. I. c. 20. qvod totum huic materiæ impendit. Multum qvoqve ſtudii & doctrinæ HERMANNUS HUGO, Jeſuita, in pulcro *de Ratione ſcribendi apud veteres* libro oſtendit: prodiit ille liber Antwerp. 1617. in 8. ex officina Plantiniana: multa ibi habentur de characteribus variis variorum generum: de re notaria veterum Græcorum & Romanorum, & ſimilia, qvæ apud ipſum Auctorem videri

poſſunt

poſſunt. Juvabit qvoqve lectorem GVIL. POSTELLUS *de Phœnicum literis*; ſeu *de priſco Latinæ & Græcæ linguæ charactere, ejusqve antiquitate, origine & uſu*, Pariſ. 1552. in 8. nec non GERH. J. VOSSIUS *de Arte Grammatica* l. 1. c. 9. & 10. CAROLUS CÆSAR BAUDELOTIUS de DAIRVAL libro Gallico *de l' utilité des Voyages, & de l' avantage, qve la recherche des antiqvitez procure aux ſcavans*, Pariſ. 1686. in 12. cujus P. II. poſtqvam de variis linguis, Chaldæa, Phœnicia, Punica &c. earumqve characteribus prolixe actum eſt; Græcas etiam & Latinas literas Auctor per ætates certas diſtinguit, deqve uncialibus, capitalibus, qvadratis & minuſculis literarum elementis erudite disqvirit. Referri qvoqve huc poterit P. CLAUDII MOLINETTI Hiſtoria *de Fatis Literarum Romanarum*, inſerta Ephemeridibus Eruditorum Gallicis A. 1684. in qua non prius Auctor ad Latinas literas tranſit, quam omnium originem ab ultima inde antiquitate repetiiſſet, hinc mutationes varias & fortunam elementorum Rom. eleganti commentariolo exponit.

Qui è S. Scriptura fundamenta dirimendæ litis iſtius quærunt, ii partim in *cœlo* ſtellis efformatas eſſe literas ſibi perſuadent, eamqve Scripturam vocant *Anglicam;* quos inter eminet (*a*) JAC. GAFFARELLUS in tractatu Gallico quem *Curioſitéz Inouies Curioſa inaudita, de Sculptura Talismanica Perſarum, horoſcopo Patriarcharum, & lectura Stellarum*, inſcripſit, ediditque Pariſ. 1637. Latine verſa poſtmodum & recuſa Hamb. 1676. Merito autem Gaffarellum, Judæis ipſis, è quibus iſta mutuò petiit, ineptiorem, rejicit & confutat latè *Thom. Bangius* Cœli Orientis Exerc. II. Habet & formas literarum Anglicarum aliaque de iis varia Athan. Kircherus T. II. Oe-

(*a*) Jac. Gaffarelli, Galli, Th. & J. Can. Doctoris, Protonotarii Apoſtolici, Prioris D. Catharinæ ac D. Aumelii Commendatoris perpetui, Ludoviciqve XIII. Regis Galliæ, Theologi, Conſiliarii & Eleemoſynarii, Viri eximiæ, in Literatura imprimis Orientali, Eruditionis, *Curioſitates inauditæ* Gallice prodierunt Pariſiis Ann. 1629. ac 1630. Rhotomagi An. 1631. & 1650. ac ſine Loci mentione An. 1637. in 8*vo* (Vid. Michaelis *Præfat.* & Labbei *Biblioth. Bibliothecarum p. m.* 597.) Anglicam illarum Verſionem dedit Edmundus Chilmead, Gloceſtrienſis, Ædis Chriſti apud Oxonienſes Sacellanus, teſte Henn. Wittenio *T. I. Diar. Biogr. Sec. XVII. ad An.* 1653. Latinam autem figuris, Notis Eruditis, indicibusque, illuſtratam, M. Greg. Michaelis, Roſtochienſis, Præpoſitus tunc in Cimbria Flensburgenſis, & Comitatus poſtea Oldenburgici Superintendens, Hamburgi A. 1676. in 8vo. Ob Vanitates Chaldæorum & Aſtrologorum profanas, aliasqve Opiniones Paradoxas, audacius in hoc Scripto defenſas, Autor Cenſuram Sorbonæ Pariſienſis incurrit, ejusqve Juſſu, d. 4. Oct. An. 1629. Retractionem illius αὐτόχειρι conſcripſit, a Claudio Sorello ſuo contra idem Tractatui *des Talismaines, ou Figures, faites ſous certaines Conſtellations*, Pariſiis An. 1636. & 1640. in 8vo edito (Labbeo l. c. p. 586. 597. teſte,) ſubjunctam. Nugas de Literatura Cœleſti eruditas Thom. Bangius, in *Cœlo Orientis*, Hafniæ An. 1657. edito, *Exerc. II. Qv. VIII. p.* 140-208, diſcuſſit, Hyperaſpiſten nihilominus Gaffarellus nactus eſt Jac. Gaufridum Tauroentium, Gallum, cujus *Parecbaſis pro curioſitatibus* his Encomaſtica, Parmæ An. 1634. in 4to excuſa, a Labbeo l. c. p. 597. allegatur.

dipi Ægyptiaci. Alii *Adamo* donum ſcripturæ acceptum ferri debere arbitrantur. In his *Suidas* uti ceteras artes omnino omnes, ita literas etiam ab Adamo profectas non dubitat: immemor tamen ſui alibi, nunc Setho, nunc Abrahamo, nunc Cadmo & Phœnicibus earum inventionem tribuit. Adamo inventum id aliqvot rationibus Theod. Bibliander adſtruxit in libro de communi ratione linguarum. Et qvo minus de veritate aſſerti illus dubitaretur, reperti complures ſunt, qvi formas literarum Adamicarum è vetuſtis marmoribus eruerent. Ita *Laurent. Schraderus* illas è columna Vaticana deſcriptas Memorandis Italiæ, 1592. Helmſtadiæ à ſe editis, una cum 23. alphabetis, ut vocant, aliis, inſeruit; 24. inventores literarum in univerſum credens: atqve adeo duplo plures, qvam Joh. Matthæus Lunenſis, in Tract. de Rerum Inventoribus, ab Auguſtino Juſtiniano Pariſ. 1520. edito, in qvo 12. linguarum inventores narrantur. Ceterum rudis nimium figura literarum apud Schraderum eſt, & longe nitidior character, qvi in *Aurea Virga*, i. e. 70. alphabetis à Jac. Bonaventura Hephurno, Scoto, S. Franciſci monacho, Romæ 1616. nitide editis, reperitur: ut & in *Tabellis Alphabetariis* variorum characterum variis gentibus uſurpatorum Francof. 1596. per Joh. Theodorum & Joh. Iſraël de *Bry* æri affabre inciſis. Videas in his libris, & ex iisdem in Bangio, alphabeta Adamicum, Henocheum, Noachicum, vetus Aſſyrium, Mercurianum, Iſiacum, aliaqve hujus generis plura. Defendunt præterea characteres illos Adamicos Angelus Roccha in Commentario Bibliothecæ Vaticanæ: Claud. Duretus in Hiſtoria de Linguis Univerſi inferius memoranda, Theſeus Ambroſius in Appendice Introductionis in Chaldaicam, Syriacam, Armenicam & x alias linguas, Papiæ 1539. excuſæ. Qvibus omnibus ſe opponit, adductis atqve confutatis eorum rationibus, *Thomas Bangius* in Cœlo Orientis Exerc. I. & II. (qvi liber An. 1661. ſub titulo *Exercitationum de Ortu & Progreſſu Literarum* denuo excuſus eſt,). Nemo tamen usqve adeo παράδοξος, in erudiendis Graphices ab Adamo inventæ principiis, eſt ac Joh. PETRUS ERICUS, Iſennacenſis, qvi in libro ſuo, qvem *Renatum è myſterio Principium Philologicum* inſcripſit, ediditqve Patav. 1686. in 8. Adamum inducit cum nomina animalibus, ſecundum ſonum cujusqve, ſeu ſonorum voces, imponeret, à volatilium concentu vocales, à terreſtrium ſtrepitu conſonantes ſemivocales, à mutis natalibus mutas mutuatum, poſtea ex animalium rugitu & grunnitu loqvelæ elementa compoſuiſſe, eaqve intelligibilia reddidiſſe: v. Act. Er. Lipſ. A. 86. p. 328. ſeq. Verum, miſſis hiſce paradoxis, nunc ad Bangium revertimur. Credit is, dediſſe forſan originem literarum inventioni Adamum; ſed ita, ut magis cœperit formare à poſteris ſuis expolitas, qvam ut integer certorum elementorum ordo ad illo fluxiſſe credi qveat. Ita reliqvos, qvi literarum inventores dicuntur, certos ſuarum qvemqve gentium characteres excogitaſſe forſan, non vero ſtatim propterea ſcripturæ repertores dici mereri. (*b*) Henochum revera ſcripſiſſe librum extra dubitationis aleam ponit, qva

(*b*) De libro Henochi, Columnisqve Sethianis, conferri merentur Joh. Henr. Urſini Exercitationes de Zoroaſtre Bactriano, Hermete Triſmegiſto, Sanchoniathone Phœnicio,

qua in re Brianum Waltonum ſibi conſentientem habet Proleg. Bibl. II. diſſentientem vero Rich. Simonium, cui prophetia Henochi nonniſi è traditione Judæ Apoſtolo fuiſſe nota videtur. Nec deſunt, quibus columnæ Sethianæ, quarum unam ſuo adhuc tempore ſtetiſſe Joſephus l. 1. Antiq. c. 3. auctor eſt, ſuſpectæ admodum, ſi non penitus fabuloſæ, videntur. Et quis, in tanta rerum ultima antiquitatis caligine, certi quid absque hæſitatione proferre auſit? Interim non tamen dubitandum videtur, quin haud procul ab origine generis humani ſcripturæ inventum arceſſendum ſit. Conferri præter auctores, qui de Lingua & Scriptura agunt, & ſuperius recenſiti ſunt, meretur quoque *Caramuel*, qui in Apparatu Philoſophico multa, quæ illuc ſpectant, habet. De Literarum Dimenſionibus tractatum ſcripſit *Geofry*.

Ceterum, ut in verbis ore prolatis, ita & in literis manu exaratis phyſicum aliquid, quod de ingenio ac moribus hominum teſtetur, latet: ita, ut ars quædam prognoſtica inde formata ſit. Rabbinos aliquos ea de re cogitaſſe legi: & eſt inter Italos *Camillus Baldus*, Bononienſis, Philoſophiæ olim in academia patria Profeſſor, qui *de Divinatione Epiſtolari* librum Italica lingua ſcripſit, translatum poſtea in Latinam, & editum Bononiæ 1664. in 4.

CAP. II.
DE VARIIS SCRIPTURÆ MODIS.

§. 1. *Literæ ſive Figuræ Hieroglyphicæ Ægyptiorum, de quibus Horus Apollo, Nic. Cauſinus, Joh. Pierius Valerianus, Ath. Kircherus, Laur. Pignorius, aliique, ſcripſere. 2. Æthiopum, Scytharum, Sinenſium, Peruvianorum. 3. Græcorum & Latinorum Notæ* Cryptographicæ *& Tachygraphicæ, harumque Inventores, & varii de iisdem Scriptores. 4. Notæ Tyronis, Senecæ, Cypriani, Joh. Pici, & aliorum. Joh. Trithemii Polygraphia, à Guſtavo Seleno in* Cryptographia *illuſtrata. Alii Tachygraphiæ, Steganograpraphiæ, & oppoſitæ huic Artis Decifratoriæ, Scriptores recentiores. 5. De Characttere ſive Scriptura Univerſali, Linguis omnibus communi, & Linguæ Univerſali inſerviente,* Conatus *& Scripta Georg.*

nicio, eorumqve Scriptis, & aliis contra Moſaicæ Scripturæ Antiqvitatem afferri ſolitis, Familiares, cum Chriſtoph. Arnoldi Spicelegio Noribergæ A. 1661. in 8vo. excuſæ. In qvibus is, ſuæ de ſcriptis Moſaicis omnium antiqviſſimis ὑποθέσει δουλεύων & hæc, & alia Monumenta literaria, qvæ Moſis ævum ſuperare creduntur, omnia, tanquam fabuloſa & ὑποβολιμαῖα, rejicit atqve explodit. Adde Joh. Joach. Maderi Diſſ. de Scriptis & Bibliothecis Antediluvianis, Tractatuum de Bibliothecis Variorum Syntagmati, Helmſtadii A. 1666. a ſe recenſito, Præfationis inſtar, præfixam, Joh. Druſii Librum de Henocho, ejusqve Scripto, peculiarem, Franeqveræ A. 1615. in 4to excuſum, & pleroſqve tùm Hiſtoriæ Librorum Biblicorum Scriptores, tum in Epiſtolam Judæ (cujus Verſu 14. Henochi Prophetia allegatur) Commentatores.

Dahlgarni, Joh. Wilkinſii, Galli Anonymi, Ath. Kircheri, J. Joach. Beccheri, de quibus, uti & Andr. Mülleri Clave Sinica, ſobrium fertur Judicium. 6. *Typographiæ Inventio, Germanos inter & Batavos controverſa, Germanis, Gallorum complurium ſuffragiis allegatis, vindicatur, Scriptores hujus Argumenti recenſentur, Diſcrimen Typographiæ Europææ, & hac antiqvioris Sinenſium, ex Iſ. Voſſio oſtenditur, abuſus Artis nobiliſſimæ deplorantur, & Typographi potiores Eruditi recenſentur.*

1 SCripturæ licet maximus & incomparabilis uſus ſit, id unum tamen adhuc deeſſe videbatur, quod lente nimis rem ſuam peragat, & longis calami tractuum ambagibus id eloquatur, quod multo breviori ſpatio lingua dicit. Accedebat, quod quicquid per eam ſemel literis mandatum eſt, promiſcue ſtatim cuivis pateſceret, cum res non omnes omnium oculis exponendæ olim judicarentur. Nati exinde partim arcani atque ſacri, partim uſui ταχυγράφων inſervientes varii ſcriptionum modi ſunt, queis per compendia longus ſermo abſtruſis quibusdam notis aut imaginibus incluſus contineretur.

Ægyptii, ſapiens olim & ob id notiſſima toto orbe gens, cum in vulgus nollet inventa ſua ſpargi, literas hieroglyphicas, ceu ſymbola rerum, excogitavit; quæ ſuo ſe nomine ſtatim, quam ſancte fuerint in intimis templorum adytis cuſtodita, produnt. Ab Hermete inventa gloriabantur, & non ſolum extraneos ad ea difficillime admittebant, (qvod exemplum Pythagoræ oſtendit, qui, circumciſus licet, & à Polycrate viro potentiſſimo commendatitiis literis inſtructus, ægre tamen admiſſus eſt) ſed & paucis ex ipſorummet ſacerdotum ordine latentia figurarum myſteria pandebant. Succeſſu temporum non ſecreta tantum, quæ recondi in delubris voluerant, verum alia quoque characteribus iſtiusmodi notabant; cippos maxime, quorum nonnulli ſuperſunt adhuc. Varii vero auctores in eruendis abſtruſarum figurarum ſignificationibus deſudarunt. Ex antiquis reſtat ORUS, ſive HORUS APOLLO, quem *Horapollinem* nonnulli vocant, auctoritate ſcilicet Photii atque Suidæ nixi; quos falli tamen, & *Horum* Ægyptium ab *Horo* ſeu *Horapolline* Græco Grammatico diverſum, probabiliter contendit Cauſinus. Scripſit *Horus* iſte *Niliacus* (ita enim vocatur, non à flumine, ſed ab urbe Ægypti Nilo, de qua Hecatæus apud Stephanum) *Hieroglyphica* Ægyptiaco ſermone: Græcè ea vertit Philippus neſcio quis recentioris ætatis Græcus. Græca Latinè tranſtulit, edid itque Baſil. 1518. Bernardinus Trebatius, Vicentinus. Novam verſionem publicavit Pariſ. 1551. in 8. Joh. Mercerus; alia editio Romæ excuſa eſt ex Merceri aliisque verſionibus conflata 1606. in 12. ſed cum gravibus eam erroribus ſcatere deprehendiſſet Cauſinus, errores expunxit, notas & obſervationes addidit, ſubjunctis inſuper ex Clemente Alex. & Epiphanio, quæ huc pertinebant atque Polyhiſtorem Symbolicum, libris XII. conſtantem, adjecit: totumque librum *de Symbolica Ægyptiorum Sapientia* inſcriptum publicavit Pariſ. 1618. Coloniæ poſtmodum 1631. in 8. recuſum. Jam ante vero quam Cauſini editio prodiiſſet, Græce Horapollinis

linis Hieroglyphica correcta & ſuppleta David Hœſchelius 1605. in 4. edi curavit Auguſtæ Vind. E recentioribus laudem meret JOH. PIERIUS VALERIANUS, cujus *Hieroglyphica, ſeu de ſacris Ægyptiorum aliarumqvé gentium literis Commentarii* Lugduni 1610. editi, & inde multoties in Germania recuſi, Italicè etiam Venetiis 1625. typis exſcripti, in omnium manibus ſunt. Secutus hunc celebris ATHANAS. KIRCHERUS, vaſtiori adhuc molimine iſta myſteria aggreſſus, varia ejus ſtudii monumenta reliqvit. *Oedipum Ægyptiacum*, cujus pars una *Theatrum Hieroglyphicum* ſiſtit, Romæ 1654. *Obeliſcum Pamphilium*, ſeu interpretationem novam Obeliſci hieroglyphici, qvem Innocentius X, P. R., erexit. ibid. 1650. *Obeliſci Ægyptiaci*, inter rudera Minervæ effoſſi *interpretationem* Hieroglyphicam Romæ itidem 1666. & alia forſan, qvæ huc pertinent. Uti vero non male hoc ſuo ſtudio meruit de re literaria Kircherus, ita num ſemper vera etiam ſuis ſuſpicionibus aſſecutus ſit, dubitandi locus ſupereſt. Certe Oedipum ejus ſpernit Iſaacus Voſſius, & amicos Kircheri nolle ab ipſo ſcriptum ait: *Caſtigat. ad Objecta Hornii c. XII. p.* 338. Ita Pariſiis eum aliqvando ludibrium jocantibus nonnullis, & neſcio qvam informem ſtatuam, pro cippo afferentibus, debuiſſe legi. Pertinent ceteroqvin huc *Laur. Pignorii Menſa Iſiaca*; ſeu vetuſtiſſimæ tabulæ æneæ, ſacris Ægyptiorum ſimulacris cælatæ, explicatio; qvæ Venetiis 1605. & Amſtelod. 1670. lucem publicam aſpexit, nec non *Mich. Meyeri Arcana Ægyptiorum & Græcorum Hieroglyphica*, ſine loco & anno impreſſionis in 4. edita.

Non vero Ægyptii ſolum, ſed *Æthiopes* etiam atqve *Scythæ*, hieroglyphicis characteribus uſi deprehenduntur, ut è Pherecyde Syro apud Clementem, & è Diodoro Siculo, bene Cauſinus animadvertit. Hinc eo facilius ad Sinas & Japones, à Sinenſibus ad Peruvianos, penetrare potuerunt; nec opus eſt, ut cum Kirchero neſcio qvas Ægyptiorum ad Sinas colonias ſomniemus, qvas merito ut intempeſtivè admodum adſtructas ridet l. c. Voſſius. Vide qvæ de literis Sinenſium *Spizelius in libro de Re Literaria eorundem* collegit, & *Kircherus Oedipi* T. *III. Diatr. I.* 2

Græci & Latini, qvanqvam hieroglyphicis abſtinebant, habuerunt tamen σημεῖα ſua ſeu notas, qvibus vel ad occulte, vel ad breviter ſcribendum, uſi ſunt. *Notario* Latini, Græci ταχυγράφυς σημειογράφυς notis ac σημειόις vocabant, qveis cura ſcribendarum compendiariis characteribus rerum commiſſa erat: qviqve adeo freqventer in publicis æqve & privatis negotiis adhibebantur, ut nihil crebrius apud Auctores, qvam illorum mentio occurrat. Ita laudant hanc artem è veteribus Plutarchus, Dio, Suetonius, Seneca, Martialis, Auſonius, Hieronymus, Iſidorus, Suidas, alii, qvorum loca paſſim a recentioribus allegata videre eſt. Sed, ut omnium rerum eſſe etiam qvidam abuſus poteſt, ita hæc inprimis *ars notaria* fraudibus multis, ſcriptorumqve corruptioni, patuit, præſertim, ubi, inoleſcente jam barbarie, genuina notarum interpretatio expiravit: qva re motus publica lege vetuit Imp. Juſtinianus *per ſignorum captiones & compendioſa ænigmata codicis ſui textum conſcribi.* INVENTORES *artis illius* varii à variis perhibentur. Lipſius libenter Græcis gloriam daret, & nominatim Xenophonti, motus auctoritate Diogenis Laertii. Salmuthus, in Not. 3

ad Pancirollum, ex Æliano Myrmecidem Mileſium, & Callicratidem Lacedæmonium celebres eà arte fuiſſe tradit. Latini tamen ad ſe trahunt: quorum alii Ciceroni ipſimet & Mæcenati, alii libertis eorundem literionibus, gloriam inventarum iſtiusmodi notarum adſcribunt. Peculiarem de *Notis Romanorum librum* Sertorius Urſatus, Patavinus, ſcripſit, qui 1672. Patavii in fol. excuſus eſt. Valerii Probi *de Siglis*, ſeu *de interpretandis Romanorum literis*, librum è MSS. quam plurimis altero pene tanto auctum, notisque illuſtratum. Soræ 1647. in 4. Henr. Ernſtius publicavit. (*c*) Diligentem quoque, in clandeſtinâ ſcribendi ratione docenda, operam Rob. Valturius navavit *lib. VII. de Re Militari* cap. 17. (prodiit ille liber Veronæ 1483. fol.) longe vero majorem ac diligentiorem, Henr. Salmutho judice, Joh. Bapt. Porta, in IV. libris *de Furtivis literarum notis*, (Mompelgardi An. 1593. in 8vo excuſis) & lib. XVI. Magiæ Naturalis. Verum nec ipſe Salmuthus cum Pancirollo debitâ ſua laude fraudandus eſt, qui ſtudioſe admodum rem hanc exponit, Nov. Repert. Tit. XIV. Conferatur præterea elegans Lipſii *epiſtola cent. I. ad Belgas*, *ep.* 27. Petri Bembi Cardin. *epiſtola ad Julium II. P. R. lib. V. ep.* 8. Wouwerii *Polymathia c. VI.* Voſſii de *Arte Gramm. lib. I. c.* 41. & Becmanni *Notitia Orbis c. IX. p.* 391.

4 Extant adhuc *Notæ M. Tullii Tyronis*, liberti Ciceronis, quas ille ad ſignandas voces excogitavit, miſtis, quas *Ann. Seneca* parens, Lipſio judice, addidit, quasque *Cyprianus*, Trithemio referente, earum inſuper vocum notis auxit, quæ ad uſum Chriſtianorum neceſſariæ fuerant. Rariſſimæ jam ævo Trithemii erant, qui, cum forte fortuna illas ex Abbatiæ cujusdam bibliothecâ an. 1497. vili pretio à monachis rerum imperitis emiſſet, multum ſibimet in ſua Polygraphiâ gratulatus eſt. Noſtro autem ævo Janus Gruterus, è duobus Codicibus, ſuo uno, altero Joh. Piſtorii, Notas Tyronis & Senecæ, cum Cyprianicis unà immiſtis, edidit, Corpori Inſcriptionum adjectas. Neque vero dubitat in præfatione Gruterus, forte notas has uſus alicujus, & gloſſarii quaſi locum expleturas in libris, qui meris iſtiusmodi notis conſcripti hic illic forſan in bibliothecis lateant: qualis ille codex eſt, quem è Dacia Julio II. miſſum, & Hygini de Syderibus commentariorum portionem comprehendentem, Bembus l. c. refert: aliusqve Curtii codex Bongarſianus, cui ſub finem, & variis ad marginem locis, notas iſtiusmodi illitas ipſe Gruterus narrat. Imprimis vero memoratu dignum *Pſalterium* notis iſtiusmodi deſcriptum, & Argentorati ſervatum, cujus hiſtoriam,

(*c*) Ante Ernſtianam Editionem, alia Lugduno-Batava Libelli M. Valerii Probi *de Notis Romanorum interpretandis* Ann. 1600. (non 1504. ut in Joh. Alb. Fabricii *Append. Biblioth. Lat. p.* 85. perperam legitur,) apud Andream Cloucquium, in 8vo. prodiit. Editor fuit Frid. Lindebrogius, JCtus Hamburg. πολυμαθέςατος, qvi (Teſte Typographi Præfatione) & Probum ipſum, & Magnonis, Archiepiſcopi Senonenſis, Carolo M. coævi, Collectionem Notarum Juridicarum, Carolo inſcriptam, Petrique Diaconi, & aliorum Anonymorum Explicationes Veterum Notarum, Probo ſubjunctas, cum Codicibus diverſis contulit & emendavit, Magnonem primus edidit, & Obſervationes aliqvot ſuas ſub finem adjecit.

ſtoriam, lepidam ſimul, his verbis Trithemius c. l. exponit. *Biennio poſt* (nempe ab acqviſito Notarum Tyronis codice, adeoqve ann. 1499.) *eques Argentinam in cauſis ordinis mei aſcendi, admiſſusque per Joh. Keiſersbergium, inſignem loci concionatorem, in bibliothecam majoris Eccleſiæ, Pſalterium reperi totum hiſce Tullii & Cypriani notis exaratum, aureisque capitellis decentiſſime ſcriptum. Superſcriptio autem ab ignaro myſterii talis fuerat extrinſecus poſita*: Pſalterium in Armenica Lingua; *Ego doctorem adhibui, falſitatem oſtendi, ita reſcribendum admonui*; Pſalterium notis Ciceronis deſcriptum: *quod fecerit, nec ne, incertum habeo, quoniam ad eam bibliothecam poſtea non ſum reverſus.* Pertinent qvoqve huc Notæ Mathematicæ, Aſtronomicæ, Chymicæ, Jatricæ, qvas, in Scriptoribus Mediæ & Infimæ Græcitatis repertas, è Codicibus MSS. eruit, & cum explicatione Gloſſario ſuo Græco annexuit, *Carolus du Freſne.* Diſtinguenda tamen à ſe invicem ſunt σημεῖα notariorum, celeri ſolum ſcriptioni inſervientia, & notæ, qvæ ad κρυπτογραφίαν ſpectant. Illorum rationem uti vix qvisqvam reſtituet: qvoniam, niſi qvis à pueritia artem illam ſtudioſè didicerit, ægre rem difficillimam aſſeqvetur: ita ſuaſerim tamen Studioſis, ut ad celeriter exſcribendum notas proprias, & qvidem qvamplurimas, ſibi conſtituant, ſicut legimus *Joh. Picum Mirandulanum* proprias ſibi notas conſtituiſſe, qvibus libros ſuos conſcripſerit, qvi propterea, ut in Vita Patrui Joh. Franc. Picus teſtatur, à nemine poſt ejus obitum legi potuerunt. Harum vero artem *Joh. Trithemius* in Polygraphia ſua tradere aggreſſus eſt. Uſus earum antiqviſſimus deprehenditur: ut enim Scytalam Lacedæmoniorum taceamus à Gellio lib. XVII. c. 9. Noct. Attic. fuſe ſatis deſcriptam; nec Cæſaris etiam, nec Auguſti arcanos ſcribendi modos, qvos Svetonius detegit, memoremus; nihil aliud ſuis notis primum Cicero voluit, qvàm occulte ſcribere; ita enim l. 13. ad Atticum: *Et quod ad te de decem legatis ſcripſi, parum intellexti credo: quia διὰ σημείων ſcripſeram.* Talis occultæ ſcriptionis, uti diximus, ars illa eſt, qvam tradere, ſuis tamen myſteriis involutam, voluit Trithemius Abbas: qvæ evolvit poſtea ſcripto in ejus Polygraphiam Commentario Illuſtrisſimus Gustavus Selenus, i. e. Auguſtus Brunſvic. Dux, edita in fol. Lunæb. 1624 *Cryptographia.* Jam ante Selenum tractarunt idem argumentum Abr. Colornus in *Scotographia Italica*, Dan. Schwenterus in *Stenographia aucta*. Caſp. Schottus in *Schola Steganographica*, & paſſim apud Magiæ Naturalis Scriptores ſingularia hujusmodi artificia monſtrantur. Nuſpiam tamen æqve floruit illa & celeris & occultæ ſcripturæ ars, ſtudiove majore culta eſt, qvam apud *Anglos*, qvi, cum veterum notas, celeritati ſcribentium conſulentes, non amplius reſtare vidiſſent, novas ipſi notas commenti ſunt, librisqve peculiaribus expoſuerunt: qvales ſunt Thomæ Willis Manuductor artis Steganographicæ: *The Schoolmaſter in the art of Steganography.* Lond. 1647. Thomæ Schelton *Tachygraphy or Schortwriting.* Joh. Wilkius *Mercury, or the Swift Meſſenger*, aliiqve à Becmanno Hiſt. Orbis *c. 9. p.* 391. laudati. Qvibus addi Belga etiam Scriptor, J.S.S., Verbi Div. Miniſter, poteſt, qvi *artem brachygraphicam* certis qvibusdam regulis eſt complexus, & diſtincte admodum tradidit. Lugd. Bat. 1666. 8.

Germa-

Germanice quoque poſtea, ſub *Tachygraphiæ* Titulo, editam. Nec minor apud Anglos Cryptographiæ in bellis præcipue civilibus erat uſus, modo per ciphras, modo per notas alias facta ſcriptione: cui tamen multum obfuit oppoſita illi *Decifratoria*, quam vocant, *ars*, quæ ex characterum ductu, frequentia & nexu inter ſe eorum ſenſa occulta inveſtigat, ſi Alphabetum quidem ſit ordinarium, & characteres linguam cognitam exprimant. (Multum inprimis valuit illa arte ſuperſtes hodieque vir celeberrimus, & in ſcientiis Mathematicis plane incomparabilis, *Joh. Walliſius*, cujus manu ſcriptam vidimus, ſeu potius enodatam Legati cujusdam Gallici ad Polonos, March. Bethunenſis, Epiſtolam, meris numeris adeo abſtruſe ſcriptam, ut inextricabiles videantur labyrinthi, è quibus tamen vir doctus ſe miro artificio expedit.) Editus quoque hanc in rem Gallicus quidam liber eſt. *L' interpretation des chiffres, tirée de l' Italien du S. Ant. Maria Caſpi, Secretaire du Grand Duc de Toſcane, augmentée & accommodée particulierement à l' uſage des langues Françoiſe & Eſpagnole. Pariſ.* 1641. in 8. Memini mecum quondam communicatum ab Aurato Equite Scoto quodam artificium Steganographicum, ipſi magno pretio comparatum, quod decifrationi obnoxium non eſſet. Id vero poſtea in Thavmaturgo Schotti, vel Phyſico, vel Mathematico, publicatum inveni. De Cryptographia recentiorum Græcorum Leo Allatius epiſtolam ad Car. Moronum ſcripſit.

5 Nondum tamen in his occultarum ſcriptionum inventis doctorum quorundam ſolers ingenium acquievit. Amplius progreſſi beneficio characterum iſtiusmodi univerſalem linguam moliti ſunt, ita nimirum, ut pictos in charta characteres unaquæque gens patria lingua legere reddereque poſſit. Eſt qui hoc ſaxum inprimis magno conatu volvit Anglus ſcriptor, GEORG. DAHLGARNUS, cujus hic liber ſplendido admodum titulo in lucem prodiit: *Ars Signorum: vulgo, character univerſalis & lingua philoſophica, qua poterunt homines diverſiſſimorum idiomatum ſpatio duarum ſeptimanarum omnia animi ſui ſenſa non minus intelligibiliter, ſive ſcribendo, ſive loquendo, mutuò communicare, quam linguis propriis vernaculis. Præterea hinc etiam poterunt juvenes Philoſophiæ principia, & veram Logicæ praxin, citius & facilius multo imbibere, quam ex vulgaribus Philoſophorum ſcriptis.* Londini 1661. in 8. Sed ſcriptum hoc eruditionem affectatam & pædagogeum nimis olere judicat Becmannus. Præter vero Dahlgarnium JOH. WILKINS, membrum Societatis Regiæ, & poſtea Epiſcopus Ceſtrienſis, aliam Philoſophicam quandam linguam invenit & characterem, è figuris Mathematicis concinnatum: Liber Anglica lingua ſcriptus prodiit Lond. 1668. in fol. hoc titulo: *An Eſſay towards a real character, and à Philoſophical language.* Admodum vero operoſus eſt in rebus naturalibus & arte factis ſub ſuas claſſes redigendis, qvæ opera in illo laudanda eſt. Ineſt enim ſignis rerum, ut ſunt voces, eadem diviſio, quæ rebus ipſis: ineſt porro ipſis vocibus certus quidam & inſeparabilis character, è quo dijudicari tota lingua poteſt, & pene mathematica demonſtratione ſignificationes deduci: ille character latet in ſolis terminationibus, quæ quaſi formam largiuntur vocabulis, ut certæ quædam conſonantes materiam ipſi voci, radi-

ces

ces ſcilicet, qvæ plerumqve ex aliis linguis ſunt transſumtæ. Commendari utiqve meretur Wilkinſius, qvod linguarum fundamenta philoſophica haud ſane levi opera fuerit perſecutus. Similem laborem linguæ alicujus Philoſophicæ in animo habuit olim Gallus ille, cujus *Carteſius P. I. Ep. III.* ad Merſennum ſcribens meminit. Expoſuerat Merſennus Carteſio iſtud viri inſtitutum, ejusqve de illo judicium popoſcerat: qvapropter Carteſius rem omnem ſolidiſſime examinat determinatqve, qvoad procedi poſſit in hoc negotio. Linguam putat inveniri poſſe commodiorem & breviorem; Grammaticam qvoqve faciliorem, & communiſſimos aliqvot characteres, ſecundum qvos intelligi poſſint omnium linguarum ſenſus; ſed ulterius procedere non audet. Nam, qvod Gallus ille jactabat, per hanc artem ſuam, linguæqve ſuæ cognitionem, ceteras omnes, & dialectos illarum, cognoſci poſſe, id plane falſum putat Carteſius, & in oſtentationem argumenti confictum. Athanas. Kircherus & Joh. Joah. Beccherus artem commenti ſunt, qva notis numerorum, ſecundum ordinem diſpoſitorum, univerſalem in qvacunqve lingua ſenſum exprimere qvis poſſit & ſcribere, legere, & ſine interprete intelligere. Kircheri liber ſub titulo *Artis Polygraphicæ* Romæ 1665. fol. in vulgus exiit: Beccheri liber inſcribitur: *Character pro notitia linguarum univerſali: inventum ſteganographicum hactenus inauditum*, Francof. 1668. Beccherus ille vir fuit non contemnendi ingenii, ſed varii, & in multa diſtracti. Multa animo concepit pro augendis ſcientiis, multa qvoqve ipſe invenit diſciplinarum ſubſidia; & in Mathematicis Chymicisqve qvædam ſingularia. Ita & in Didacticis nonnulla monuit viros doctos, pro qvibus illi gratiæ debentur: atqve hoc ipſo libro ſuo, cujus uſus revera aliqvis eſt, gloriam meruit, qvod primus laborem eum ſuſceperit. Nam Dahlgarnus, Wilkinſius & Kircherus, poſt Beccherum ſcripſere; videturqve is nonnullis in locis indicare, ſe viam Kirchero ſtraviſſe: qvod & verum exiſtimo; qvanqvam alia Kircherus via incedat: facile enim eſt conſilio ſemel detecto, novam formam ſuperinducere. Neqve vero propterea contemnendum Kircheri artificium eſt; plane ad eum modum excogitatum, qvem ſuggeſſerat Ep. 109. P. 1. Carteſius: nec inutile illud conſilium, modo non operoſa negotia expedienda ſint: tunc enim labor moleſtus fiet. De dictionis elegantia hic fruſtra laborabitur; talis enim epiſtola non concinnius ſcribetur, qvam Latina oratio à Latinæ linguæ ignaro conſcribenda; de qvo invento gloriatur Kircherus, ſed tanqvam arcanum ſibi ſervat. Meminit ejus in libro ſuo de Arte Combinatoria. Similiter docet, in Arte ſua Muſica, cantilenam conficere beneficio cujusdam inſtrumenti illum, qvi Harmonicæ artis ignarus eſt. Verum in his inventis plus eſt ſubtilitatis, qvam utilitatis: parum ſane eſt, componere aliqvot verba ſecundum ordinem ab alio inſtitutum. Non hic hominis, ſed pſittaci, labor eſt. Utut enim oratio grammatice compoſita ſit; utut cantilena nihil peccet adverſus harmoniam; ingenium tamen, judiciumqve ἡγεμονικὸν, qvod rem totam conficit, abeſt. Inveniri autem talia facile poterunt ad imitationem aliorum: dudum enim in iſtiusmodi cogitationes venerunt viri aliqvot eruditi. Ceterum idem fere, qvem Beccherus tenuit, modus eſt Caramuelis in Ap-

paratu Philoſophico p. 128. ubi de literis Sinicis agit. Pertinet qvoqve huc promiſſum *Andr. Mülleri* Greiffenhagii, Præpoſiti olim Berolinenſis, qvi in *Clave* ſuâ *Sinicâ*, tanto promiſſâ ſtrepitu, ope characterum Chinenſium (quorum lectionem facilè, & facilius qvam ullius alius ſcripturæ, expediendam in ſe ſuſceperat,) mulierculas etiam & pueros, intra paucos dies, ſe docturum ſpoſpondit, ut nihil non integrorum contextuum, ex qvibuslibet libris, aliisqve congrue ſcriptis chartis, non Sinicè qvidem, ſed Latinè vel Germanice, vel Anglicè, vel Gallicè, vel Belgice, vel alias, legant. Verum & Clavis Sinica, & qvicqvid una cum ea promiſſum eſt, in fumum abiit, foco nimirum ab ipſomet Auctore moribundo injecta. Et ſanè, qvi linguam univerſalem moliuntur, in vanum omnes videntur laborare: nam lingua ab uno homine conficta, utut ſpecioſa & in rationibus philoſophicis fundata, nullum habet uſum, niſi impetrari conſenſus poſſit. Imo & in characteribus excogitandis nemo hactenus ita felix fuit, ut ab aliis receptos ſuos viderit. Poſſibilem interea ſcripturam iſtiusmodi univerſalem eſſe, recte Becmannus judicat, l. ſæpius cit. idqve liqvere ait: *I. ex characteribus Chymicis, Aſtronomicis, Muſicis, Arithmeticis, &c. qvi ab omnibus Europæis æqve intelliguntur, licet diverſis pro varietate linguarum verbis expreſſi. II. Ex Chinenſium charactere, quem Chinenſes, Corcani, Japonii, Tonchinenſes & Conchinienſes æquè intelligunt, licet communi ſermone non participent. III. Quia gentes, licet verbis diſcrepent, conceptu rerum tamen conſentiunt: ſi igitur & charactere conſenſerint, qui res & conceptus, non autem verba, deſignet, non dubium eſt, quin, quod ſcribitur eo, omnes æque intellectura ſint.*

6 Arti Scriptoriæ reſpondet *Typographia*, à Germanis inventa, qvicqvid contradicant Batavi, qvorum cauſam Marcus Zuerius Boxhornius Diſſert. ſingulari egit, Lugdun. Batav. An. 1640. in 4. edita, ſed qvos injuſtè ejus inventionem ſibi vendicare luculentis demonſtrat argumentis Gabr. Naudæus, in Additionibus ad Hiſtoriam Ludovici XI. Gallice ſcriptis, cap. 7. Pariſ. 1630. in 8. Idem agit ſingulari libro Bernh. à Mallincrot de ortu & progreſſu artis Typographicæ, Colon. Agr. 1640. in 4. Neqve invident Germanis eam gloriam Cl. Molinettus in ſuâ de Fatis Literarum Hiſtoriâ, ſupra jam à nobis laudatâ, qvi, è præfatione Epiſtolarum Hieronymi, Romæ 1467. impreſſarum, producit qvædam, ut Germanos, non Belgas ſanctæ, qvam vocat, artis inventores probet. Joh. de la Caille, typographus & bibliopola Pariſinus, qvi ſuæ arti illuſtrandæ integrum librum 1689. in 4. vernaculo ſermone dedit, inſcripſitqve: *Hiſtoire de l' Imprimerie & de la Librairie*: æqvè ac Molinettus, Joh. Guttenbergium, Argentoratenſem, (non Laur. Coſterum, neqve Joh. Mentelium, qvod aliis eruditorum videtur) primum typographiæ inventorem tradit. Ut jam taceamus *Adr. Bailletum*, qvi T. II. P. I. ſuorum Judiciorum (*Jugemens de Scavans*) Germanis eandem laudatiſſimam artem acceptam fert, qvanqvam ejus expolitionem aliis nationibus tribui debere mox addat: & *Joh. Mabillonium*, qui T. I. Muſæi Italici, ex Joh. Alerienſis epiſtola ad Paulum II. probat, Conradum & Arnoldum Germanos primos artem typographicam Romam invexiſſe: expleto ſic Cardinalis Nic. Cuſani voto, qvi

id,

id, referente Molinetto, unice ſemper optarat. (*d*) Certe omnibus elogiis atqve panegyricis digna illa ars eſt, qvam præfiguratam in Apocalypſi credidit MICH. STIFELIUS, celeberrimus ſui temporis Arithmeticus, ſub ſpecie eqvi, cui inſidebat ille,

(*d*) Typographiæ Hiſtoria, præter allegatos *h. l.* Autores, conſuli merentur: 1. Matthæi Judicis (qvi unus fuit e Centuriatoribus Magdeburgenſibus) *Liber de Typographia inventione, & de prælorum legitima Inſpectione*, Haffniæ An. 1566. in 8vo editus; 2. Andr. Rivini, Prof. Lipſienſis, Panegyrica Declamatio, qva artis Typographicæ Initia, Progreſſus, Nobilitas & utilitas ſumma, celebrantur, Scopuli Abuſionum devitandi indicantur, atqve ipſa Germanis ſuis Autoribus, ab Exterorum Criminibus, & ſuorum qvoqve Falſariorum Injuriis vindicatur, Lipſiæ A. 1640. habita, &, cum Notis Parallelis, in 4to excuſa; 3. Henr. Salmuthi, Syndici Ambergenſis, Commentarius ad Guil. Pancirolli Rerum Memorabilium, Deperditarum, vel recens inventarum, Partis II. Tit. XII. & Appendix peculiaris, ſub finem Partis II. (p. 310. 311. 312. *Edit. Francof. An.* 1646.) adjecta; 4. Andreæ Chevillier, Doctoris & Bibliothecarii Sorbonici, *L' Origine de l' Imprimerie de Paris*; *Diſſertation Hiſtoriqve & Critiqve diviſée en qvatre parties*, Paris 1695. in 4to, ut defectus, in Joh. Caillii Scripto ejusdem argumenti, *h. l.* memorato obvii, ſupplerentur publicata. Qvi uti Germanorum Cauſam contra Batavos, eorumqve Patronos, Boxhornium (h. l. allegatum,) Hadr. Junium (*Cap.* 17. *Bataviæ*) & Pet. Scriverium (in Comm. peculiar. qvem laudat, ac ſimul Elegos ejus Scazontesqve, pro Harlemenſibus ſcriptos, recitat Gotfr. Hegenitius in *Itinerario Friſio-Hollandico*, *p.* 89-97.) itidem maſcule agunt, ita dolendum, inter ipſos Germanos, de Artis hujus inventione, diſſidium ab Argentinenſibus eſſe excitatum, qvi non contenti Civi eam ſuo, Johanni Guttenbergio, Typographo Moguntino, omnium ferme tribui conſenſu, ut ipſi etiam Urbi ſuæ eandem, Moguntiæ ereptam, vindicarent, Joh. Mentelium, primum ejus Typographum, in Guttenbergii locum ſubſtituere non dubitarunt. Vid. hanc in rem D. Joh. Schmidii, Theologi Argentinenſis, Sermonem Sacrum Euchariſticum de Typographia, Argentorati A. 1440. inventa, Vernaculum, cum adjuncta Joh. Henr. Boecleri Or. ſeculari de Typographiæ, Argentorati inventæ divinitate & fatis (inter Orationes etiam Boeclerianas, *num.* XI. *p*, 323-344. obvia,) illic A. 1641. in 4to. excuſum, & Jac. Mentelii, Prof. Medici Pariſienſis (qvi ab Argentinenſi illo Mentelio genus ſuum derivabat,) Paræneſin ad Bernh. a Mallincrot, de vera Typographiæ Origine, Pariſiis An. 1650. in 4to editam. Verum ſolide, & iſtis Argentinenſium Patronis, & Henr. Salmuhto, inventionis gloriam ſoli Johanni Fauſto vindicanti, Guttenbergium autem ab ea excludenti, haud ita pridem eſt reſponſum a Viro Celeb. Wilh. Ern. Tenzelio, Ducum Saxoniæ Hiſtorico, im Diſcours von Erfindung der löblichen Buchdrückerkunſt in Deutſchland, bey Gelegenheit ihres anſcheinenden fünfften Jubel-Jahrs entworffen, qvi Gothæ Thuringorum An. 1700. in 12mo. prodiit. Librorum, primo poſt Inventionem Semiſeculo, ad A. usqve *Æræ* Chr. 1500. Artis hujus beneficio, Juris factorum publici, Catalogos exhibuerunt, e Bibliotheca Noribergenſi Joh. Saubertus Senior, in illius Hiſtoria (Norib. 1643. in 20.) e Regia Pariſienſi Phil. Labbeus, in Novæ Bibliothecæ Librorum MSStorum, ſive Speciminis Antiqvarum lectionum qvadripartiti, Pariſiis An. 1653. in 4to editi, Supplemento IX. ex Auguſtana vero Publica Ant. Reiſerus, in peculiari Indicis Codicum il-

cui nomen erat, *Verbum Dei.* In libro illo Germanicâ linguâ edito, ſub titulo: **Eine ſehr wunderbahrliche Wörterrechnung ſamt einigen Merckzahlen Danielis und der Offenbahrung Johannis 1553.** Regiomonti. Operoſiſſime auctor numeros Propheticos per literas Latinas explicans mirabiles inde ſenſus elicit, qvibus ipſe myſterii vim ineſſe perſuaſus eſt. Neqve ſane absqve labore & ingenio illa perfici potuêre. Ceterum eſt, qvæ ut alias artes plures, ita typographiam qvoqve multis, anteqvam Europæis innotuiſſet, ſeculis à ſe uſurpatam jactat, Aſiatica Serum ſive Sinarum gens. Certe mille & qvingentis annis eam apud illos eſſe antiqviorem Iſ. Voſſius capite de Artibus & Scientiis Sinarum, qvod eſt Variar. Obſ. XIV., refert. Neqve vero cum noſtra eadem omnino eſt. S*eres*, ait Voſſius, *non uti apud nos fieri ſolet, ſingulos ſuos characteres ſeparatis exprimunt formis: hoc enim apud illos commodè fieri non poteſt, propter immenſam characterum multitudinem: ſed ſingulas pagellas ſingulis inſculpunt tabellis ligneis, haud multum abſimili ratione, ac apud nos imagines æri aut ligno inſculpuntur, qvæ poſtea committuntur prælo. Hoc pacto efficiunt, ut vili pretio, minimo labore, & breviſſimo tempore, quorumvis librorum editionem abſolvant.* Diſpar igitur apud utrosqve artificium: Europæorum ſine dubio longe majus magisqve ingenioſum, qvicqvid contradicat Voſſius: qvanqvam Sinenſe forſan facilius fortunæ luſus evitet, & laborioſum multo minus ſit. *Siqvidem non multa, uti nos, ſimul excudunt exemplaria, ſed, ſi emptor acceſſerit, ſumtis tabellis, iisque atramento ſuo librario tinctis, & interpoſita ſingulis tabellis chartæ faſcia, centum vel plures aliquando pedes longa, unius vel duarum horarum ſpatio perficiunt editionem voluminis, quod, exemtis tabellis, ita complanatas habet oras, quantum vix habeant noſtri, qui cultris circumciduntur, libri.* Hæc iterum Voſſius ingens Serum admirator: qvi hac una ratione optime typographorum jacturæ conſuli poſſe putat; cum noſtri nimiis impenſis haud raro bona omnia perdant, vana ſpe & inanibus promiſſis confiſi. Addit inſuper, imitatos complures compendioſam Sinenſium typographiam, fruſtra tamen fuiſſe, qvod ſeu atramenti, ſive chartæ minus bibulæ, culpa factum ſit. Poſſet fortè concinnius minutis linguarum Europæarum characteribus, qvæ ligno affabrè inſculpi vix poſſunt, culpa tribui. Sed qvicqvid demum ejus ſit, non ſane tam è re orbis literati eſt, ut compendioſè, qvam ut emendate, libri publicis typis exſcribantur: cum contra videas nihil minus vulgò in officinis typographicis attendi. Conqveſtus jam olim de illa typographorum, ſive ignorantiâ, ſeu avaritiâ, Henr. Stephanus in epiſtolâ ad qvosdam amicos eſt, qvam ſuæ de Vitis Stephanorum Diſſertationi Theod. Almelovenius ſubjecit: longe gravius adhuc in Qverimonia Artis Typographicæ, ibidem reperiunda ſtomachatus. Nempe correctioni typorum adhiberi viros,

lius MSStorum, Auguſtæ An. 1675. in 4to impreſſi, Appendice. Recentiſſimus omnium, idemqve pleniſſimus, ſed haud ſatis accuratus, eſt, qvem ex indice Labbeano, aliisqve, congeſſit, & ſub *Incunabulorum Typographiæ* titulo, Amſtelod. An. 1688. in 12. edidit, Corn. a Beüghem, Bibliopola Embricenſis.

viros, qvi vix tria verba Latina, totidemqve Græca, norint; & his nobiliſſimos qvosqve utriusqve linguæ Scriptores committi: hoc vero nihil aliud eſſe, qvam furioſis gladios in manus tradere; multâ cum indignatione ſcribit Stephanus. Qvid diceret, ſi hodie noſtras officinas intraret? Longe aliter in domo patris Roberti Stephani, qvem unum omnibus fere omnium ætatum typographis anteponas, res agebatur. Decemviratum is qvendam literarium domi habuit, ex omnibus pene nationibus conflatum: horum præcipui correctorio munere fungebantur; ipſe tamen revidit omnia, proprio & accurato ſtudio libris â ſe editis conſulturus: imitatus nimirum, ſed & longo intervallo ſupergreſſus, Aldum, &, qvi ante Aldum, vel eodem cum illo tempore, emendandis typis manum admoverant Marcum Muſurum, Janum Laſcarem, Demetrium Chalcocondylam, aliosqve viros iſtorum temporum ſummos. Uti vero hæc ad inſtitutum noſtrum nonniſi indirecte ſpectant, ita recenſendis eruditis typographis non immorabimur. (*e*) Satis nota ſunt nomina Jodoci Badii Aſcenſii; Mich. Vaſcoſani; Sebaſt. Gryphii, Adr. Turnebi; Mamerti Patiſſonii; Guilielmi & Claudii Federici Morellorum; Andr. Wecheli, Chriſtoph. Plantini, Johannis & Balth. Moretorum, trium Manutiorum, Franc. Raphelengii, Hub. Golzii, Andr. Turriſani, qvi ſocer Aldi fuit, & Federici, Andr. Filii, Philippi & Bernardi Juntarum, Dan. Bombergi; Joh. Frobenii, Joh. Oporini, Joh. Amersbachii, Hier. Commelini, aliorumqve recentiorum, (ut ſunt Cramoiſii, Petiti, apud Anglos theatrum Scheldonianum; apud Batavos Elzevirii, Blavii &c.) qvi noſtros typographos penitus in ruborem dant: & utinam ita darent, ut de emendatione ſolliciti imitandos, ut Batavi ſibi antiqvos ſumerent. Alia illorum qverela eſt, qvi tot futiles & nullius pretii libros obtrudi mundo per typographos indignantur; certè neutiqvam ſpernendi. Neqve vero qvis propterea damnandam artem egregiam cenſuerit: cum nihil tam bonum ſit, cui non vitio hominum mali qvid admiſceatur. Legi ea de re meretur *Nicolaus Francus*, elegantis ingenii homo, ſed qvi ob Satyras tandem furcæ ſupplicio periit, in tractatu Italo *Utile e Danno delle Stampe.*

CAP. III.

DE LINGVA UNIVERSALI ET PRIMÆVA, ALIAQVE DE LINGVIS GENERALIORA.

§. 1. *AN Lingua olim Univerſalis exſtiterit, & an ea fuerit Hebræa, Franc. Merc. Helmontii Delineatio Alphabeti Naturalis Hebraici exploſa.* 2. *Joh. Webbius Chinenſem primævam fuiſſe ſtatuit, de cujus genio complura afferuntur.* 3. *Georg. Stiernhelmius & Ol. Rudbeckius Svecicam, Cl. Salmaſius M. Z. Boxhornius & Phil.*

(*e*) Typographos Eruditos, *h.l.* enumeratos, aliosqve plures, paulo fuſius celebrat Bernh. a Mallincrot, Decanus Monaſterienſis *in Diſſ. de Artis Typographicæ Ortu & Progreſſu*, *cap.* 14. 15. 16., p. 91-106.

Phil. Cluverius, hujus, aliarumque modernarum, Matrem, Scythicam ſive Celticam. Ad Bohoritzii de Slavonica Liber commendatur. 4. *In aſſerendo Belgicæ, ſive Cimbricæ, Primatu Conatus Abr. Mylii laude, Joh. autem Goropii Becani & Adr. Schrieckii riſu & exſibilatione digni.* 5. *Jac. Hugonis abſurdi pro Latina, & in Romæ Italiæqve Originibus veſtigandis, Labores, ſimilesque Joh. Pet. Erici, in primævæ Dignitate Linguæ Græcæ vindicanda.* 6. *De Besnierii Jeſuitæ Reunione, quam vocat, Linguarum per Latinam, & Conatibus Variorum in Lingua univerſali excogitanda fruſtraneis, judicatur.* 7. *Scriptores de Linguarum Natura & Attributis, in genere: Henr. Schævius, Ath. Kircherus, Ol. Borrichius.* 8. *Scriptores de Linguarum Harmonia, Thom. Hayne, Guilh. Lamplugh, Chriſt. Nirmuthanus, Georg. Cruciger.* 9. *Conr. Geſnerus, Sigism. Gelenius, Mev. Caſaubonus, Steph. Skinnerus.* 10. *Scriptores Hiſtoriæ linguarum, Claud. Duretus, Edv. Brerewod, Theod. Bibliander, Joſ. Scaliger, &c.*

1. QVemadmodum in ſuperiori capite Auctores nonnullos recenſuimus, qvi characterem univerſalem ad intelligendas omnes totius unverſi linguas commenti ſunt: ita eorundem nonnulli partim, partim & alii qvidam, cogitare cœperunt, annon aliqva analogia vocum ratione ſoni cum re ſignificata naturalis ſit, unde lingua naturalis vel extiterit olim, vel inveſtigari etiamnum denuo poſſit. Olim quidem univerſalem iſtiusmodi linguam extitiſſe apud veteres adeo conſtanter creditum eſt, ut, obſervante Bocharto *Geograph. S. P. l. l. l. c. XV.* Euſebius & Joſephus, & cum his gentiles etiam Scriptores, Sibylla & Abydenus, diro certo tradiderint: qvin & Plato tam perſuaſus ea de re erat, ut brutis qvoqve communem fuiſſe linguam illam fabularetur. Sed qvænam tamen fuerit ea lingua, non una omnium mens eſt, aliis Hebræam, aliis veterem aliam, aliis demum novam aliqvam ex omnibus collectam, pro univerſali lingua venditantibus. De *Hebraicæ linguæ primatu* controverſiam inter Philologos tantis conatibus agitatam non movebo. Notum eſt, multos magni nominis viros Hebræam, qva ſcripti S. Codicis V.T. libri ſunt, primam omnium aſſerere atqve univerſalem; è quibus Bochartum & Buxtorffios nominaſſe ſat eſt. Longius adhuc progreſſus FRANC. MERCURIUS HELMONTIUS in *Libello*, qvem *Alphabeti vere naturalis Hebraici delineationem* inſcripſit, Annoqve 1657. Sulzbaci in 12. edidit, demonſtrare annifus eſt, Hebræam linguam adeo eſſe naturalem, ut characteres ejus hominibus velut connati ſint: & hæc ſomnia ſua ut evidentius ob oculos poneret, delineationem qvaſi anatomicam exhibet figurarum, qvas organa loqvelæ deſtinata faciunt, cum ſonus alicujus literæ effertur; eamqve figuram cum characteribus Hebraicis convenire vult. Verum & libellus ipſe miris ineptiis, ac plus qvam Cabbaliſticis nugis refertus eſt, & imagines, qvas inciſas æri adjecit, jure dicas *ægroti veteris meditantis ſomnia myſtæ.* Neqve vero viciſſim deſunt, qvibus omne id diſplicet, qvod de Hebræa lingua aſſeritur, & interiiſſe prorſus lingua prima hominis, eademqve univerſalis, exiſtimatur, ita ut nonniſi tenues reliqviæ, hinc illinc è linguis ſuper-

ſuperſtitibus haurienda, ſuperſint. Gregorius Nyſſenus in ea, qvam ſupra allegavi, Or. XII. adverſus Eunomium, Hebræam linguam demum in Ægypto ſingulari miraculo Dei natum, parum ſane veriſimiliter, credit: hinc & à Simonio deſertus. Jos. Scaliger *Epiſt. 362. ad Steph. Ubertum* Phœniciam potius appellandam cenſet linguam, qvam Hebræam vulgo vocamus, qvippe qvam Abrahamus (transeuphratenſis dictus) à Phœnicibus didicerit: hos vero nativum linguæ primigeniæ florem atqve nitorem etiam tum propter rarum exterarum gentium appulſum ad eos tractus (anteqvam Sidonii Tyriiqve maris imperium obtinerent, non exploratos) ſervaſſe integrum, Scaliger conjectat; cum in regione Aſſyriæ, in qva nata primi hominis lingua eſt, ob innumera gentium commercia, crebrasqve imperiorum mutationes, florem iſtum diu retinere non potuiſſet. Falluntur itaqve, qvi hanc Scaligeri epiſtolam à vulgari opinione diſſidere, & Hebrææ, qva ſcriptus eſt S. Codex, linguæ primigeniam vetuſtatem dubiam reddere ſuſpicantur. Grotium vero, Capellum, aliosqve plures viros doctos, id facere è Philologorum ſacrorum libris abunde patet; qveis litem iſtam dirimendam relinqvimus.

Dum vero ad alios pergimus ſimilis controverſiæ tractatores; primo ſe nobis 2
Johannes Webbe offert, Anglus homo, qvi edito peculiari libro, Anglica lingua ſcripto, *Sinenſium linguæ* primam antiquitatem adſtructum ivit: *Hiſtorical Eſſay, that the Language of China is the primitive language, Lond.* 1669. in 8. Argumenta ejus præcipua ſunt, qvod terra illa fuerit inhabitata ante exſtructionem turris Babylonicæ: & qvod ejus incolæ linguam ſuam, ſimpliciſſimam longe, ſemper pertinaciſſime ſervarint, peregrinis gentibus non immixti. Atqve id verum omnino eſt; ſunt enim nonnulla ſingularia ejus linguæ, qvæ in aliis non deprehendas: tota enim lingua muſica eſt, & ex accentu vario ſignificationes ſuas ſæpe accipit una aliqva vox; qvæ ratio eſt, qvod ſit omnium difficillima. An vero hinc ſeqvatur, omnium eſſe primam, aliis judicandum permitto. Certe prima hujus gentis exordia, æqve ac ceterarum, fabulis permixta ſunt, ut itaqve argumentum illinc peti non poſſit. Poteſt & innata qvædam genti alicui ad certum ſonum inclinatio ita corrumpere linguam ex aliis deductam, ut ægre ejus origo appareat. Gutturales & naſales literæ dominantur in hac lingua (ut hoc obiter addamus), & ſecundum illarum pronuntiationem tota etiam lingua inflectenda eſt. Totam ejus fabricam Andr. Müllerus, ipſe qvamvis imperitus illius, demonſtrare ac docere alios voluit, uti ſupra monitum jam eſt: ediditqve *Inventum Brandeburgicum* atqve *Propoſitionem ad Clavem ſuam Sinicam;* qvo libello è Kirchero aliisqve extraxit nonnulla, qvæ ad eam linguam ſpectant.

Suedicæ, ſeu *Scythicæ* potius antiquæ linguæ, (qvam cum Suedica eandem fa- 3
cit) primævam antiqvitatem aſſertum ibat Georgius Stiernhielm, nobilis Suecus, vir in patria antiqvitate verſatiſſimus. Meditabatur ille, ſi diutius vixiſſet, *Runam Sueticam*, magnum lexicon univerſale, qvo demonſtrare ſibi propoſuerat, linguam Scythicam omnium eſſe primam, reliqvasqve linguas ex hac una ortas, atqve hujus eſſe dialectos. Eqvidem de toto opere judicium ferri non poteſt, cum nihil auctor publi-

publicarit, niſi ſynopſin qvandam capitum, ideam magni operis proponentem; qvam prout in manus meas venerat, ob argumenti dignitatem, & memoriam auctoris, totam meo *de lingua Germanica* commentario inſerendam curavi: nec vero ipſum Opus abſolutum eſt; neqve etiam ſchedæ hujus argumenti poſt Stiernhelmii mortem inventæ digeri à qvoqvam potuere: poteſt tamen ex ejus Gloſſario Ulphila-Gothico qvod prodiit, & ad Gothicæ linguæ illuſtrationem non parum facit, multum ejus peritiæ hauriri. (*f*) Plura de hoc Auctore loco allegato videri poſſunt: ubi & Olaum Rudbeckium, Virum clariſſimum laudamus, qvi in *Atlantica* ſua, &, qvod iſtam ſecutum eſt, *Lexico*, (*g*) antiqvitates Sueo-Gothicæ linguæ & gentis ſummo ſtudio perſecutus eſt: ſuperaſſe etiam cenſendus Stiernhelmium: cujus *diſſertationem de Linguarum Origine*, aliamqve *de Scandia, antiqvorum Gothorum ſede, contra Cluverium,* prodiiſſe ex aliorum allegatione comperimus. Qvæ Sueticæ proxime accedit Linguam *Runicam* variis ſcriptis Olaus Wormius illuſtravit: editis *Monumentis Danicis*, & *Literatura Runica*, (*h*) *una cum Lexico ejus linguæ*, adjecta qvoqve *diſſertatione de priſca Danorum Poëſi: Hafn.* 1651. in fol. Verum Sueci controverſiam illi movent, ac ſi plurima à Sueco qvodam, Joh. Buræo, habuerit, qvæ ad ejus libri ſtructuram pertinent. Magna enim eſt apud Suecos copia lapidum ſepulchralium, qvibus illi characteres inſcripti ſunt; in qvibus interpretandis & in lucem protrahendis diligen-

(*f*) Runæ Georg. Stiernhelmii Sveticæ Synopſin verbotenus Tractatui ſuo de Lingua & Poëſi Germanica Vernaculo, Kilonii A. 1682. edito, *P. I. c.* 1. *p.* 11-18. Morhofius noſter inſeruit. Gloſſarium Ulphilano-Gothicum ejusdem Autoris ab eo cum ipſa Ulphilæ Verſione IV. Evangeliorum Gothica, Holmiæ An. 1671. in 4. eſt editum, Diſs. autem de linguarum Origine eidem Ulphilæ Editioni, Præfationis inſtar, præfixa. Anti-Cluverius, ſeu Tractatus, Gentis Gothicæ Originem, & antiqviſſimam in Scandia Sedem, contra Phil. Cluverii Germaniam Antiqvam vindicans, tum adjecta Diſſ. de Hyperboreis, poſt mortem demum Stiernhelmii Autoris, Holmiæ A. 1685. in 8vo. prodiit, & *in Actis Erud. Lipſ. M. Jan. A.* 1686. *p.* 32. 33. fuſius eſt recenſitus. De his aliisqve Viri illius Eruditi Laboribus, editis atqve ineditis, V. Joh. Schefferi, *Sueciam Literatam p.* 178. 179.-180. & noſtra ad illam *Hypomnemata* (in qvibus etiam Hypotheſin ejus, & Aſſeclarum, de Lingua Suecica muſteam paucis notavimus) *p.* 401-404.

(*g*) *Lexicon*, qvod Olao Rudbeckio *h. l.* Morhofius, ſive interpolator Laborum ejus tribuit, *Linguæ veteris Scytho Scandicæ*, ab eo qvidem Upſaliæ A. 1691. eſt editum, ſed Autorem agnoſcit alium, Olaum, ſc. Verelium, Linguæ Gothicæ in Acad. Upſalienſi Profeſſorem, de qvo, uti & ipſo Rudbeckio *Atlanticæ*, Operis (cujus jam tres Tomi prodiere) decantatiſſimi, Autore Inclyto, nec non utriusqve nimio in gentem ac Linguam ſuam affectu, *Hypomnemata* noſtra *ad Scheff. p.* 408-410. 413-423. de Collegio autem antiqvitatum in Svecia Regio Prolegomena, univerſæ *Septentrionis Eruditi Bibliothecæ* à nobis præmiſſa, §. 38. 53. poſſunt conſuli.

(*h*) Qvid de Svecorum contra Ol. Wormii de Literatura Runica labores, in qvos multa ê Joh. Buræi ſui Scriptis ſimilis Argumenti translata eſſe cum Rudbeckio opinantur, Criminationibus ſit judicandum, *in Hypomn. ad Scheff. p.* 375. expoſuimus.

diligentiſſima Sueca natio eſt: cui fini peculiare etiam Collegium Antiqvitatum & linguarum ſeptentrionalium apud illos inſtitutum eſt. Sane multa adhuc latere circa Scythicam magnam linguam, ejusqve propagines Gothicam, Svecicam, Germanicam, eruenda, Viri doctiſſimi dudum agnovere. *Salmaſius in Helleniſtica P. II. c. 2. p.* 366, Græculorum inanem in jactitanda antiqvitate faſtum retundens, *Nulla*, inqvit, *Europæ fere gens, nec Aſiæ, quin à Septentrione promanaverit. Inde propagines profectæ populorum, quibus Europæ Aſiæque pleræque partes conſitæ fuerunt. Scythia igitur, quæ ad ſeptentrionem omnes ferme gentes evomuit cum ſuis linguis, quæ Europam & Aſiam inundarunt. Ut autem vaſtiſſima illa Scytharum regio fuit, & late porrecta ad Orientem & Occidentem, verſus Meridiem eructando varias hinc in Europa, inde in Aſia, produxit gentes.* Idem alibi prærogativam linguæ Germanicæ præ Græcâ & Latinâ paſſim, quod antiquitatem attinet, concedit, à doctiſſimo Joh. Elichmanno ſuo, ut videtur, multis rationibus, linguarumque oſtenſis cognationibus, perſuaſus. Hinc illi Σκυθης, Γέτης & Γότθος idem eſt: homonymi quoque Δᾶοι, Δάαι, Δάσαι, Δάκοι, & poſtremo Dani, exiſtimantur. Eodem tempore Marc. Zuer. Boxhornius ſimile quid de lingua Scythica in animo habens, quale Salmaſio in mentem venerat, antiquitatem ejus & primatum integris libris aſſerere moliebatur. Verum immortuus labori eſt; comparuitque poſt ejus obitum imperfectus *Originum Gallicarum* liber, cui additum fuit *Lexicon antiquæ Linguæ Britannicæ, Britannico-Latinum*: editus eſt Amſtelod. 1654. in 4. & habet utique multa præclara magni Operis initia: repetuntur ibi etiam, quæ libellis peculiaribus antea editis ſeorſim Boxhornius tractaverat: ut in libello de Dea Nehalenia, cujus ſimulacrum aliquo in loco effoſſum nonnullorum quæſtionibus de vetuſtate linguæ antiquæ Scythicæ anſam dedit. Edidit præterea *diſſertatiunculam de Græcorum, Romanorum & Germanorum linguis, earumque ſymphonia*, Mallincrotio, Harsdœrffero & Buchnero, inſcriptam, quæ addita eſt Grammaticæ Regiæ, quæ pro Regina Succiæ, Chriſtina, à Johanne Matthia, Epiſc. Strengnenſi, edita eſt Lugd. Bat. 1650. in 12. ſed ſyllabus ille vocabulorum harmonicus occurrit & in Originibus Gallicis. Gallicas autem Origines librum illum Boxhornius vocavit ob Celtas, antiquos Galliæ populos, è Scytharum propagine oriundos: & quorum ramus cum lingua in Belgium quoque penetravit. Scripſit de convenientia priſci Gallorum ſermonis cum Phœnicum lingua Caput, vir omnes fere alios in hoc eruditionis genere ſupergreſſus, Samuel Bochartus, Geographiæ ſuæ Sacræ P. II. l. 1. inſertum, p. 42. in quo è nominibus Deorum, dignitatum, officiorum, rerum bellicarum, veſtium, animalium, plantarum, Geographicis tandem chorographicisque vocabulis, iſtam cognationem magno vaſtæ doctrinæ apparatu oſtendit, ſimul datâ occaſione vocum Anglicarum, Germanicarum, Suecicarum, analogiam addens. Multum quoque illi Celticæ linguæ Phil. Cluverius tribuit *German. Antiq.* lib. I. eamque per maximam Europæ partem, Hiſpaniam nempe, Germaniam, Galliam, inſulasque Britannicas & Illyricum, longe lateque diffuſam fuiſſe, integris aliquot prolixis capitibus demonſtrare nititur. Quod dum refert *Lambecius l. 1. Biblioth. Vindob. p.* 92. ſimul

ſe de illa re ex profeſſo in Prolegomeniis Annalium Auſtriacorum acturum ſpondet: neqve ſolum, qvæ ex Tacito aliisqve auctoribus colligi loca poſſint, ſedulo congeſturum, verum &, qvæ à Cluverio, ut & à Wolffg. Lazio de Migr. Gent. l. IV. à Conr. Geſnero in Mithridate, aliisqve recentioribus auctoribus, eo de argumento ſcripta ſint, accurate examinaturum. Uti vero ſpes omnis de juſto Lambecii Opere cum tot aliis penitus dudum decollavit: ita contenti ſimus oportet Auctore, qvem ipſe in anteceſſum laudat, ut ad hanc materiam ſolide pertractandam plurimum profuturum: nimirum ADAMI BOHORIZI *Arcticis Horulis ſucciſivis de Latino-Carniolana literatura, ad Latinæ linguæ analogiam accommodata*; *Witteb.* 1584. *in* 8. editis: hoc enim libello, tanqvam lingvæ Slavonicæ Grammatica, non tantum Moſcoviticæ, Rutenicæ, Polonicæ, Bohemicæ & Luſaticæ linguæ cum Dalmatica & Croatica cognationem indicari memorat: ſed & ipſam orthographiam, tam Cyrillicam ſeu Moſcoviticam (qva, præter Janizaros Boſnenſes, Ruteni atqve Moſcovitæ utuntur), qvam Glagoviticam ſeu Croaticam, ſynopticis aliqvot tabellis comprehendi.

4 Enimvero, ne nimis evager, nunc in orbitam redeundum eſt, &, qvicqvid de antiqvitate linguæ Scythicæ Celticæve dictum hactenus fuit, cum ABRAHAMO MYLIO, viro doctiſſimo, ita intelligendum, ut Hebrææ cedat. Habemus viri hujus *de Linguæ Belgicæ cum aliis linguis communitate* librum magna cura elaboratum, editumqve *Lugd. Bat.* 1612. in 4. in qvo de antiqvitate linguæ iſtius, ejus convenientia cum Latina, Græca, Perſica; deqve illius convenientiæ cauſis: tum de linguæ Belgicæ origine, & latiſſima per nationes qvamplurimas diffuſione, erudite & cum judicio agit: argumentisqve, ut mihi qvidem videtur, ſolidis, linguæ illius prærogativam præ Latina & Græca ſufficientiſſime demonſtrat. Editi præterea ſunt aliqvot iſtius Auctoris libri poſthumi *de Migratione Populorum, & Origine Animalium*; ſed imperfecti in 12. Non ita ſobrie eruditeve rem pertractarunt JOH. GOROPIUS BECANUS; & ADRIANUS SCHRIECKIUS, Rodornius. De illo Scaliger dicebat, mirari ſe, eſſe homines, qvi, qvicqvid ſomniarent, pro oraculis haberi vellent. Et ſane haud immerito. Namqve is novam plane atqve inauditam hactenus, ſimul tamen & ridiculam omnino ſententiam nugacemqve, protulit de primatu linguæ Cimbricæ (ita enim Belgicam ſuam vocat), à qva & Hebræam, & linguas omnes ceteras, defluxiſſe exiſtimat. Fateor, aliqvis huic viro fuit in illo argumento ſenſus: nam antiqvitas iſtius linguæ, ut omnis Germanicæ, Græcâ & Latinâ ſuperior eſt: ſed in rationibus & in cauſis hujus ſui argumenti deducendis enthuſiaſta plane & fanaticus eſt. Mirabiles ac ridendæ occurrunt apud ipſum ineptiæ, ſæpe ultra cabaliſticas Rabbinorum ſubtilitates argutæ: cujus exemplum eſt, cum de vocibus Mann & Man philoſophatur, qvaſi ſcilicet in ipſo hominis nomine Cimbrico æterni qvoqve τοῦ λόγου nomen ſit reconditum; ſed infinita apud illum ſunt talia, qvæ admiratores aliqvos, plures deriſores, inveniunt. Non negari tamen poteſt, primum illum veniſſe in has cogitationes non omni ſui parte abſurdas: ac habentur apud illum argumenta pro antiqvitate linguæ Germanicæ non contemnenda. Sed ineptias viri non probo; qvalis illa eſt;

cum

cum ex alphabeto ſuo Hebraico, è Cimbrica tamen lingua conſtipato, concinnat cujusdam orationis genus, qva Deo commendat præceptor ſuos diſcipulos. Hiſce talibus argutiis ille totos libros implet; qveis ſi qvis indulgere velit, omnium linguarum cognationem facile oſtendet, & omnium inter ſe vocum affinitatem demonſtrabit. Si enim licitum eſt, pro lubitu voces contrahere, divellere, ac analogiſmos & compoſita fingere, ex albo atrum, & ex atro album efficiemus. Libri, qvos edidit eam in rem Becanus, vaſti in folio ſunt, impreſſiqve Antwerpiæ omnes 1569. & 1580. *Origines Antwerpianæ: Hieroglyphica, Hermathene, Vertumnus, Gallica, Francica, Hiſpanica, Indò-Scythica:* Videatur de iis judicium *Scaligeri ad Velſerum Epiſt.* 146. & Juſti Lipſii Epiſt. 44. Centur. III. ad Belgas. Goropio Becano aliqvanto ſanior eſt, qvem comitem ſupra illi addebamus, ADR. SCHRIECKIUS. Is Hebræam qvidem linguam primigeniam agnoſcit, & in Becanum aliter ſentientem invehitur: ſed ipſe neſcio qvam cerebrinam linguam Hebræam cominiſcitur, cujus cum Celtica, ut prima ejus propagine, convenientiam ineptis alluſionibus, qvæ Becanianis nihil ſtultitia concedunt, paſſim jactat: ex Celtica vero illa omnium linguarum, populorum ac nationum, primordia deducit. Scripſit *Originum Celticarum libros XXIII. Ypris Flandriæ editos* 1614. *in fol.* in qvibus, ſi originationes ineptas ſegreges, bona multa ſunt: Poſt Origines *Monitoria* concinnavit *prima & ſecunda, ibid.* 1615. luci expoſita.

Major adhuc longe inſania eſt JACOBI HUGONIS, Belgæ Inſulenſis, qvi librum ſcripſit ultra omnia Becaniana & Schriekiana deliria abſurdum, cui titulum fecit magni apparatus & pompæ: *Vera hiſtoria Romana, ſeu Origines Italiæ ac Romæ, ad hunc diem ignotæ.* (*i*) At vero μετὰ πολλῆς φαντασίας in hoc famæ theatrum irruens iſtud Horatianum, ſi qvis alius, lectoribus occinendum meret: *Spectatum admiſſi riſum teneatis amici.* Qvantum enim eſt in titulo venditare originem Latii, Italiæ, Romæ, ante hanc diem ignotam, è tenebris longæ vetuſtatis in lucem productam: qvaſi primordia Europæ & Latii primævi Annales demonſtrârit? cum interim nihil aliud agat, qvàm qvod Latinam linguam facit Japheticam & generales aliqvas ſibi ſyllabas fingit, unde phrenetica qvadam licentia voces Hebræas, Græcas, Latinasqve deducit; ut mirum ſit, in tantas ineptias hominem ſanæ mentis incidere potuiſſe: multa ibi de Japheti in Italiam adventu, multa de Æneæ ac Trojanorum appulſu in typum facit. Verum ipſe titulus, & imagines Operi præfixæ, oſtendunt argumenti abſurditatem. Nihilominus, ut eo illuſtrius eſſet ſcriptum, ipſimet Pontifici Rom. Alexandro VII. nuncupatum, Romæ A. 1655. in fol. prodiit. Bene tamen Cenſores addiderunt, rerum, qvæ in illo libro tractantur, fidem penes ipſum Auctorem eſſe debere. 5.

(*i*) Jac. Hugonis Etymologias ineptiſſimas, Nugasqve reliqvas Hiſtorico-Typicas, qvas *non ſani eſſe hominis non ſanus juret Oreſtes*, fuſius recenſuit, &, prout par erat, exploſit, Eberh. Rud. Rohtius, Gymnaſii patrii Ulmenſis Profeſſor, in Diſſ. peculiari de Bello Trojano, illi oppoſita, ac Jenæ A. 1672. edita. Conf. de iisdem Matth. Zimmermanni *Analecta Menſtrua, M. I. num.* 34. *p.* 41. 42. 43.

bere. Non felicior in aſſerendo Græcæ linguæ radicali primatu fuit JOH. PET. ERICUS, cujus jam ſupra mentio aliqva injecta eſt, in *Principio Philologico.* (*k*) Qvis enim ferat hominem Moſis nomen ἀπὸ τȣ̃ μόσχȣ deducentem: quaſi, ob tuberculos in fronte prominentes, ſic dictus ſit; & hinc occaſionem captârit Aaron, in Moſis abſentia, vitulum erigendi? Quis Adamum quaſi ἄδημον, peregrinantem atque è Paradiſo exulem, vocatum: Cainum ab ἀκεανὸς, leguminum genere Deo oblato, dictum, etiam ſomnians ſibi imaginari queat? Interim ſibi multum placet Auctor, & grandi Opere *de omnium vocabulorum Europæorum originibus* idem ſe demonſtraturum minatur.

6 Aliam, ſed prudentiorem viam, in eligenda præ cæteris Latina lingua trivit BESNIERIUS quidam, Jeſuita Gallus, qui vernacula ſua lingua tractatum ſcripſit, cui titulus: *La reunion des langues: ou l' art de les apprendre tous par une ſeule* 1674. in 12. Duxit in hoc opuſculo lineamenta quædam magni Operis, quo, prout ſub una lingua omnes diſci poſſint, monſtrare moliebatur. Elegit vero Latinam linguam pro regula omnium reliquarum: principia poſuit ſolum generaliſſima, ſpecialiora ſecum retinuit; quæ ſi ſecundum ſua principia adornare vellet, perfectiſſimam habere deberet omnium gentium æque & linguarum notitiam, quæ an in unum hominem cadere poſſit, judicent alii. Ego certe, uti regulas ejus & principia ſpernenda non duco, ſed ſatis ingenioſe excogitata exiſtimo; ita tamen an res perfici poſſit ipſo exercitio, de eo dubitare auſim. Poſſunt utique principia mutationum in linguis ratione dialectorum, ratione temporum, ratione vocalium & conſonantium denique ratione organorum, quaſi in idea proponi, & propoſita dudum ab aliis ſunt: aſt vero ad individua & ad praxin ipſam deſcendere hoc opus, hic labor eſt. Præterea vix credo, linguam Latinam huic negotio aptam eſſe, ut quæ omnium linguarum una cum Græcâ artificioſiſſima eſt, & à naturali via recedit. Facilis vero redderetur hac ratione, ſi quidem Beſnierii aliusve ſimilis conatus procederet, via ad univerſalem linguam, cujus reductionem aliquando futuram *Phil. Cluverius in Germania antiqva* ſperat: & de qua ſua exponit deſideria J. AMOSUS COMENIUS in *Via Lucis*: ubi de univerſalibus libris, univerſali ſchola & univerſali lingua, multa habentur. Promiſit & PETRUS BORELLUS in Catalogo operum edendorum, qvem addidit *libro de Antiquitatibus Gallicis*, Gallice Pariſ 1667. in 4. ſcripto, *tractatum de Lingua univerſali*: à quo tamen, ſi è ceteris ejus ſcriptis augurari licet, non admodum præclara poſſunt ſperari.

7 Ægre, ut jam ſemel monuimus, à quoquam homine tale quid expectari poteſt:

(*k*) Plures ineptias Philologicas Joh. Petri Erici, Iſenacenſis Thuringi, Ling. & Geogr. Prof. Patavini, dum de Primo Signorum, Punctorum, Literarum, Numerorum ac Linguarum, ortu, tum de vocum omnium Europæarum, imo & Hebræarum, aliarumqve, è Græcia Originibus, ex *Principio* ejus *Philologico è Myſterio renato*, Majoris operis prodromo Patavii A. 1686. in 8vo edito, exceptas, exemplisqve plane ridiculis illuſtratas, invenies *in Actis Erud. Lipſienſibus, M. Jul. A.* 1686. *p.* 327-330.

eſt: fruſtranei potius ſunt conatus omnes. Non vero eorum æque, qui vel generaliter de linguis agunt, earumque naturam examinant: vel hiſtoriam earundem exponunt: vel harmoniam. HENR. SCHÆVIUS, Vir doctiſſimus, Profeſſor quondam Gymnaſii Stetinenſis, primus ex iis, qui de linguis generatim egere, prodeat: Scripſit nimirum *Diſſertationes Philologicas de origine linguarum & quibusdam earum attributis*; *Stetin. in* 4. qvi liber rarior eſt, cum pauca ejus exemplaria excuſa ſint. Decem vero diſſertationes de hoc argumento ſunt, ſelectæ omnes, & cum cura expenſæ. Erat enim Vir ingenioſiſſimus, & in his rebus accurate doctus. Diſſertationibus Schævianis brevem addimus diſſertatiunculam, ſed doctam & argutam, viri eruditiſſimi OLAI BORRICHII, Medici Hafnienſis, *de cauſis diverſitatis linguarum*, Hafn. in 4. 1675. editam: in qva de cauſis linguarum ex ipſa earundem natura, ex conformatione organorum, & natura gentium, judicat. Non æque felix ATHAN. KIRCHERUS operoſum pro more ſuo de hoc argumento librum conſcripſit, inſcripſitque *Turrim Babel*, in fol. 1679. plenum iconibus: ſed in quo parum invenias, quod ad rem ipſam pertinet. Nam hiſtoria linguarum ſatis tenuiter tractatur, cum tractari hoc loco quam copioſiſſimè deberet. De lingua Germanica, ut hoc exempli loco proferam, non ſatis ſincerum fert judicium, & raro vias novas aperit, ubi non habuit anteceſſores.

THOMAS HAYNE, Oxonienſis Anglus, ſcripſit *de Linguarum Harmonia*, 8
ſeu de lingua in genere, & de variarum linguarum cognatione, diſſertationes, Lond. 1648. in 8. editas: quo ille libello per propoſitiones certas argumentum hoc tractat, & principia nonnunqvam ponit, ſecundum quæ inſtituenda ſit illa linguarum inter ſe cognatio, derivatio, mutatio, in quarum cauſis inveniendis admodum diligens ille Auctor eſt. Conſilium ejus eſt, lexicon aliquod harmonicum univerſale inſtituere, cujus adornandi præcepta tradit, illudque commendat in pleniorem linguæ Hebraicæ cognitionem, quippe cui primatum absque ulla hæſitatione defert. Non damno viri inſtitutum, cujus utilitates multas ipſe recenſet: inprimis uſui eſt in originationibus correctioribus. Verum quod ad pleniorem linguæ Hebraicæ cognitionem talem operam requirat, in eo videtur aliquantulum ſuæ opinioni indulgere. Teſtatur inter alia idem Vir doctus, aſſervari in Bibliotheca Oxonienſi MSS. Opus *Guilielmi Lamplugh*, Angli, quo vocabula Latina, Græca, Anglica, cum Hebraicis vocibus conferantur. Scripſit ante Hayniun tale *Dictionarium Harmonicum*, Francof. 1625: fol. impreſſum CHRISTIANUS NIRMUTHANUS, in quo harmoniam linguæ Latinæ cum Græcâ, Gallicâ & Italicâ, oſtendit, & in præfatione operis utiliſſimas regulas ſubminiſtrat de mutatione & permutatione literarum. Simile inſtitutum tenuit GEORGIUS CRUCIGER, qui *Harmoniam Græcæ, Latinæ & Germanicæ linguæ* edidit, vocibus per tabularum ſchematiſmos diſpoſitis, quod molem libri vehementer auget. Editus eſt ille liber Francof. 1616. fol. eam ſolum ob cauſam ſcriptus, ut oſtenderet Auctor, linguas illas ab Hebræa derivari: quod ut efficiat, mire torqvet tùm Hebræas, tùm aliarum linguarum voces.

9 Longe minor, quoad molem libri, *Mithridates* CONR. GESNERI eſt, in quo de differentiis linguarum agit, tùm veterum, tùm earum, quæ hodie apud nationes diverſas in toto terrarum orbe in uſu ſunt. Nimirum ut in omni ſtudiorum genere ſe exſeruit Viri hujus diligentia, ita in hoc qvoqve doctrinam ſuam & induſtriam oſtendit. Libellus exiguus eſt, & pauca ſolum de illo argumento delibat, cum nimis vaſtum ſit de differentiis omnium linguarum diſſerere: eſt tamen elegans variarum obſervationum eam in rem factarum, qvaſi tot nucleorum, collectio. Editio prima prodiit Tiguri 1555. in 8. poſt id tempus auctior variis exemplis, & qvibusdam notis, in lucem emiſſa per Caſp. Waſerum. Gesnero alium addimus æqve celebrem ſuperioris ſeculi Virum, SIGISMUNDUM GELENIUM, qvi præter alia, qveis innotuit orbi erudito, *Lexicon*, ut vocat, *Symphonicum*, Baſil. 1537. in 4. edi curavit, in qvo vocabulorum Latinorum, Germanicorum, Slavonicorum, cum Græcis concentum, labore ſane utili, oſtendit: operæqve pretium eſt, tales vocum parallelismos inſtituere, qvippe qvod ad illarum originationes non parum conducit. Maxime vero commendari meret labor Gelenii ob linguam Slavonicam, cui multa inſunt Græcæ & Latinæ affinia, prout Lambecius qvoqve loco ſupra citato annotavit. Ut vero triumviratum virorum eruditiſſimorum in hac palæſtra occupatorum compleam, MERICUM CASAUBONUM, Iſaaci F. præcedentibus duobus adjungo. Is *commentationem de IV. linguis*, Hebraica, Græca, Latina & Saxonica, orſus, *primam ejus partem edidit de lingua Hebræa & Saxonica Lond.* 1650. *in* 8. Multa ibi ſunt elegantia atqve curioſa: multa qvæ ad hiſtoriam utriusqve linguæ pertinent: monſtratur & Saxonicæ cum Græca cognatio perpetuo qvodam vocabulario deducta. Errat tamen Auctor doctiſſimus, cum è Græca Saxonicam linguam deducendam putat: lingua enim illa vetus Anglica Saxonum Germanica genuina eſt; hæc vero prima Scythicæ ſoboles, qvæ originem Græcæ & Latinæ dedit: qva de re ſupra jam actum eſt. Taceo nunc STEPH. SKINNERI *Etymologicon Anglicanæ linguæ*, Londin. 1671. fol. publicatum, in qvo Auctor XII. linguarum, maxime ſeptentrionalium & occidentalium, parallelismum inſtituit: ſed qvi, licet magna de hoc ſuo labore polliceatur, nihil minus qvam veras Anglicanarum vocum etymologias atqve adeo ſcopum ſuum aſſecutus eſt.

10 Ab harmonia linguarum ad earundem Hiſtoriam progredior: qvam ſuperficiariè ſolum attigiſſe Kircherum modo dixi. Prolixius atqve data opera idem argumentum aggreſſus CLAUDIUS DURET in libro Gallico, qvem inſcripſit *Threſor de l' Hiſtoire des langues de cet univers:* Coloniæ 1613. in 4. impreſſo: de originibus, perfectione, mutatione, converſionibus & excidiis linguarum omnium ſe acturum promiſit: & ea qvidem diligentia linguas omnes, qvarum hiſtoriam pertexit, in titulo enarravit, ut nec animalium nec avium linguas omiſerit. Utiliſſima vero ex variis Auctoribus ea, qvæ ad linguas ſpectant, uniuscujusque gentis collectanea ſunt. Exhibentur & alphabeta varia, qvæ tamen, an ſatis genuina ſint, ambigo. Ceterum diligentia in eo Dureti libro laudanda; neminem enim novi, qvi parem induſtriam huic argu-

argumento adhibuerit: qvanqvam non deſint, qvi per compendium aliqvid tentarint, ut EDV. BREREWOODUS *in Scrutinio Linguarum & Religionum* Francof. 1659. in 12. THEODORUS BIBLIANDER in libro *de ratione communi omnium Linguarum & literarum:* Tiguri 1548. edito in 4. Conferri etiam meretur Jos. SCALIGER, tum in Diſſertatione *de Jonum literis*, & epiſtola ad Steph. Ubertum, ſupra laudatis, tum in Diatriba *de Europæorum linguis*, qvæ inter Opuſcula Scaligeriana, à Caſaubono Pariſ. 1610. edita, comparet: breviſſima illa, & qvam binæ aliæ, æqve breves ſimilisqve argumenti, ſeqvuntur: nempe *de Hodiernis Francorum linguis: & de Literarum Pronunciatione.* Iſtud mirum, qvod in prima diatriba Scaliger qvatuor Europæ matrices, ut ille vocat, majores, qvæ per omnia inter ſe diſcrepent, vocat Græcam, Latinam, Germanicam, Slavonicam, cum & prior & poſterior biga multum cognationis inter ſe habeant. Scaligero addendi *Joh. Chriſtoph. Becmannus* in Hiſtoria Orbis P. I. c. 9. *Chriſtoph. Crineſius* in Diſcurſu de Confuſione Linguarum, Norib. 1629. vulgato: *Joh. Henr. Hottingerus* in Smegmate Orientali. *Joh. Henr. Heideggerus* Exercit. XVI. de linguis & literis Patriarcharum, Amſtel. 1667. in 4. *Brianus Waltonus* in Diſſert. de Linguis Orientalibus, Davent. 1658. in 12. *Chr. Beſoldus* in tractatu de Natura Populorum, & Linguarum ortu ac immutatione, Tubingæ 1623. in 4. *Henr. Kippingius* in Exercitationibus Sacris, aliiqve plures. De linguis exoticis, earumqve origine & mutatione doctè Waſius in præfatione Lexici ſui Anglicani diſſerit: & inprimis eleganter ſuccinctèqve, circa Britannorum & Gallorum linguas veteres ac hodiernas, idem argumentum tractat Joh. Walliſius in docta ſuæ Grammaticæ præfatione.

CAP. IV.

DE LINGVIS VULGARIBUS EUROPÆIS.

§. 1. *Multiplex peritiæ Linguarum Exoticarum Utilitas.* 2. *Πολυγλοττία ſingularis Theod. Bibliandri, Bernh. Baldi, Joſ. Scaligeri, & aliorum, miraculoſa autem Liburni peſte laborantis, & Galli dormientis.* 3. *Linguæ Germanicæ præ aliis prærogativa, & Scriptores, qvi ſuperſunt, Vetuſtiores, Parænetici à Goldaſto editi, Willeramus, Otfridus Weiſſenburgenſis, Ulphilas, aliiqve Gothici & Anglo-Saxonici ſuperſtites.* 4. *Culturæ ejus incubuere jam olim Otfridus & ipſe Carolus M. Grammaticæ Vernaculæ Scriptor, poſt Literarum vero παλιγγενεσίαν Joh. Camerarius à Dalburg, Andr. Althammerus & Jod. Willichius, qvorum Conatus è Græca eam derivandi improbatur.* 5. *Mart. Lutherus, in Lib. de Nominibus Germanorum propriis, de qvo complura afferuntur, & Conr. Geſnerus, opus de iisdem peculiare molitus.* 6. *Recentiores alii, Origines ejus in Græca itidem perperam veſtigantes, & Joh. Claubergius, illis hac in re cordatior.* 7. *J. G. Schottelius, Joh. Clajus, G. P. Harsdörfferus, Joh. Vorſtius.* 8. *Lexica & Gloſſaria Germanica Corn. Kiliani & Georg. Heniſchii edita, Marq. Freheri, Franc. Pithœi, Frid. Lindebrogii & Joh. Bernh. Zinzerlingi, affecta.* 9. *Gloſſariorum*

riorum Exoticorum Scriptores, qui Germanicæ etiam Linguæ illuſtrandæ inſerviunt, enumerantur. 10. *Linguæ Gallicæ, & ſtudii, quod ejus Culturæ impenditur, laudes. Immodici ejus obelo notantur Encomiaſtæ, inprimis Ant. Verdier, &, qui Latinæ matri eam prætulit, Joh. Loboureríus, à Sluſio & Iſ. Voſſio confutatus.* 11. *Gallorum Scriptores Etymologici, Joh. Picardus, Henr. Stephanus & Joach. Perionius, è Græca Linguam ſuam perperam derivantes, & à Joſ. Scalirero ac Caſp. Barthio, Germanicæ Vindice, merito exploſi, Joh. Iſ. Pontanus.* 12. *M. Z. Boxhornius, Car. du Freſne, Æg. Menagius, aliiqve è Menagii Præf. enumerati.* 13. *De Menagii & Vaugelaſii Obſervationibus Grammaticis in L. Gall. Ant. Fureterii & Acad. Francicæ Lexicis illius, & Scriptoribus ejusdem Criticis, ſæpe ineptientibus.* 14. *Jac. Hovvelius Linguam Gallicam è Britannica, Joh. Henr. Ottius è Germanica, derivat.* 15. *De Grammaticis Gallicis, Scriptorum Galliæ Vernaculorum multitudine & Nomenclatoribus, jactantiaqve, Vitio illis familiari.* 16. *Italicæ Linguæ Genius; Dictionarium ejus ab Academia della Cruſca editum. Pauli Benii, in illa Græcæ Latinæqve præferenda, ſtulta Jactantia, Hier. Rorarii Popularis verbis caſtigata.* 17. *Originum ejus Scriptores, Æg. Menagius & Oct. Ferrarius. Franc. Alunni, Bened. Floretti & Aug. Maſcardi, in illam merita. Scriptorum ejusdem Vernaculorum Nomenclatores.* 18. *Linguæ Hiſpanicæ, è Gothica & Latina mixtæ, Genius, Originum ejus Illuſtratores, Scriptorumque Laudes.* 19. *Linguæ Anglicæ Commendatio, & è Saxonica, aliis permiſta, ortus. Scriptores de illa Hiſtorici, Etymologici, Grammatici, Lexicographi. Poëtæ ejusdem potiores, horumqve Vindices adverſus Gallos.*

1 POſtquam ita de generalibus, quæ linguas & ſcripturam attinent, dictum eſt: ad ipſas nunc linguas ſpeciatim pedem promovere congruum exiſtimamus. Ubi quidem ab iis, quæ vulgares ac vivæ ſunt, auſpicabimur: de *Europæis* primò, tùm & de *Aſiaticis*, nonnihil dicturi.

Equidem utilitatem peritiæ linguarum exoticarum plurimam in quovis ſtudiorum genere nemo temere negabit, niſi qui tot libris egregiis orbem literatum in maximum ſui detrimentum carere æquo animo patietur: atque adeo ſimul culturam animi, magna ſui parte hinc hauriendam, ſomnolenta naſutaque ignavia contemnet. Certe non à politico homine ſolum, quod omnes largiuntur, iſtarum cognitio requiritur, ſed & à Polyhiſtore, cui ob tantam librorum omnis generis farraginem linguæ utique tenendæ ſunt. Quantum Philologo proſint, oſtendit *Freinshemius* in comparatione verſionum in quatuor priores libros Annalium Taciti, annexa *Specimini Paraphraſeos Cornelianæ.* Theologo autem, in conferendis variis S. Scripturæ verſionibus; in legendis meletematibus aliorum; in excolendo Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ſtudio, adeo non inutiles linguæ ſunt; ut potius omnes ejus conatus mire juvent: quod plurimis magnorum virorum exemplis conſtat. Neque vero, ut omnes iſtas linguas loquatur Polyhiſtor opus eſt: dummodo intelligat ſcripta: alias enim major longe diligentia requi

reqviritur, otiumqve, qvod aliis ſtudiis rectius poterat impendi. Ut autem linguas multas intelligas, res adeo difficilis non eſt, cum ſint pleræqve inter ſe cognatæ, & é Germanica Latinaqve imprimis miſtæ.

Superiore ſeculo THEODORVS BIBLIANDER, Helvetius, *Vir* (judice Mich. Neandro) *magnus ſive doctrinam, ſeu linguarum multiplicium ſcientiam, ſive literas ſpectes, ſive plurimarum rerum cognitionem conſideres*, adeo callens plurium linguarum erat, ut, in Comment. de Ratione Communi omnium linguarum & literarum, de ſe ipſe ſcribat: *conſecutum ſe gratia Dei O. M., cujus dono totum id adſcribit, facultatem aliquam ſcribendi aut loquendi, aut certe judicandi de iis linguis, quæ totum terrarum orbem longe lateque poſſident.* Vid. Neandri epiſtola dedic. Erotematum L. Hebr. p. 10. ſq. Helvetio Italus ſuccedat inſigni linguarum variarum peritia clarus, BERNHARDINVS BALDVS, qvem Erythræus, in Pinacotheca I. p. 7., refert, præter Latinam atqve Græcam, Hetruscamqve vernaculam, adeo exacte Germanicam, Gallicam, Hiſpanicam & Illyricam, calluiſſe, ut eas non aliter, ac ſi vernacula qvæqve fuiſſet, loqveretur: non minus in Hebrææ, Chaldaicæ, Arabicæqve cognitione pares paucos, ſuperiorem forte neminem, habuiſſe: inveſtigaſſe præterea veterem Siculorum atqve Narbonenſium linguam, & eâ rhythmos plures juvenem compoſuiſſe: qvin & Hetruſcam veterem, ante tot ſecula ſepultam, aſſecutum tamen è perpaucis æneis tabulis, qvæ ab Eugubino Senatu aſſervantur, non ſine magna admiratione, teſtatur. Eadem linguarum ope inprimis etiam ad ſummum illud & ſtupendum eruditionis cacumen aſcenderunt Scaligeri, Salmaſius, Bochartus, aliiqve nonnulli. Prorſus autem ſingulare, atqve ob id ipſum memorabile, eſt hominis cujusdam Liburni peſte laborantis exemplum; qvem, Narſete Italiæ Exarcha, Fulgoſus refert, in domo Valeriani, Romæ, cum putaretur pene mortuus, ſtatim ad ſe reverſum vocato domino illi nunciaſſe, vere ſe in cœlo fuiſſe, ibiqve intellexiſſe, qvot & qvi ex domo peſte morituri eſſent, iisqve nominatis affirmaſſe dominum ſuperviсturum. Et, ut fides dictis haberetur, oſtendiſſe ſe omnes linguas callere; atqve ea ipſa hora cum domino Græcè locutum, aliarum qvoqve linguarum cum his, qvi earum notitiam habebant, periculum feciſſe, cum ante ſolam Romanam didiciſſet. Et ubi biduum ita vixiſſet, correptum denuò, & in rabiem prope verſum obiiſſe, ſecutosqve illum, qvos nominaverat, domino ſuperſtite. Hæc ex Fulgoſo repetit, cauſasqve naturales ejus rei indagat, licet non ſatis aſſeqvatur, Joh. Marcus Marci, in Philoſophia Veteri reſtituta, P. III. p. 274. Simile exemplum ex Mottæo Vayero, *in libro noſtro Method. c. 9.*, relatum fuit de Gallo, qvi dormiens omnes, etiam Indicas linguas loqvebatur, qvas vigilans omnino neſcivit. 2

Age vero, ut propius accedamus, prodeat nunc è linguis primo loco GERMANICA, cujus tanta eſt antiqvitas, ut certare cum Græca & Latina poſſit; ceteras vero, Italicam, Gallicam, Hiſpanicam, longe nobilitate antecedat. Et dolendum qvidem eſt, adeo ſegniter linguam vernaculam à Germanis tractari, ut in tot Scriptorum numero vix aliqvi ſint, qvi origines intelligant. Inter vetuſta Germanicæ linguæ 3

monumenta numerandi ſunt *Parænetici veteres*, à *Melch. Goldaſto editi*, *Inſulis* 1604. in 4. *Tam bene* nimirum (judice Conringio in præfat. ad Tacitum de Mor. Germ. quæ inter epiſtolas ab ipſo relata eſt. p. 42.) *editis antiquis Germaniæ monumentis, de patria meritus, ille vir eſt; ut absque dubio Athenienſes illum in Prytanæo aluiſſent, ſi in illud ævum incidiſſet.* Non adeo æqvus Goldaſto Scaliger eſt, qui laudat equidem veterum verborum Germanicorum apparatum, ſeque ex Paræneticis ab illo editis dictionarium quoddam earum vocum in ſuum privatum uſum concinaſſe memorat; mallet tamen, loco paræneticorum, qvorum pretium nihili æſtimat, vetera inſtrumenta publicaſſet Goldaſtus: e qvibus nempe de nobilium familiis diſci ſemper aliquid potuiſſet. *Vid. Excerpta Scaligeriana p. 95. & 154.* Pertinent inſuper ad antiquam Teutonum linguam libri aliqvot ſacri: qvalis eſt Willerami, Monachi Fuldenſis: Paraphraſis Cantici Canticorum, qvam Paulus Merula Lugd. Bat. 1598. in 8. edidit, è codice tamen mendoſiſſimo, miſereqve interpolato, qvod è Lambecio patet, qui T. II. Biblioth. Vindob. p. 765. genuinum operis Willerami exemplar, ipſiusque auctoris ævo ſcriptum, non ſolum aſſervari in Cæſarea Bibliotheca luculentus teſtis eſt, ſed & amplum paraphraſeos ſpeciem una exhibet: notas vero in illam paraphraſin 1655. Lugd. Bat. edidit Franc. Junius. OTTFRIDI *Weiſſenburgenſis*, noniſeculi Scriptoris, librum Evangeliorum ab Auctore (ſi Trithemio credimus) *Gratia Theotiſtæ* inſcriptum, Francicoque rhythmo veteri deſcriptum, Baſil. 1571. 8. ſub *ficto Achillis Gaſſari nomine* publicavit *Matth. Flacius Illyricus* hoc titulo: Evangelienbuch in alt Fränckiſchen Reymen durch Ottfridum von Weiſſenburg, Münchn zu S. Gallen, vor ſiebenhundert Jarn beſchrieben: jetzt aber in den Truck verfertiget. Enimvero non hiulco ſolum & mendoſo codice Flacius uſus eſt, cujus lacunas Lambecius ex optimæ notæ Cæſareo codice ſupplevit lib. II. Bibl. Vind. n. 420. ſed & multum alias cum Trithemio deceptus, deprehenditur. Neqve enim Ottfridus monachus S. Galli fuit, ſed Weiſſenburgenſis, qvod Alſatiæ cœnobium eſt: nec unqvam librum ſuum inſcripſit *Gratiam Dei Theotiſce*, ſeu, ut Trithemius habet, *Gratiam Theotiſtæ*, ſed *Volumen Evangeliorum*: neqve etiam Opus iſtud verſio Evangeliorum eſt, IV. libris abſoluta; ſed potius Harmonia quædam ſeu Diateſſaron Evangeliorum, V. libris conſtans: quæ omnia obſervavit l. c. p. 419. Lambecius, exhibetque titulum, prout in vetuſtiſſimo MSS. Codice Vindobon. habetur, h. m. *Incipit Liber Evangeliorum primus, Domini gratia Theotiſce conſcriptus.* Addit, aſſervari in bibliotheca Cæſarea ejusdem Ottfridi ſolutam Pſalterii verſionem: e qua Pſalmum primum Lambecius p. 461. ſq. una cum Oratione Dominica, ſub finem codici annexa, exhibuit. Eo magis autem commemorari Ottfridus hoc loco meret, quo majus ſuo tempore ſtudium ad excolendam Germanam linguam adhibuit: de inculta ejus, quæ vulgo videbatur, aſperitate multum in præfatione ſui Evangeliorum libri queſtus. Quin (directe id Trithemio *in Catalogo* referente,) exemplo Caroli Imperatoris Magni, conatus barbariem linguæ Teutonicæ ad regulas grammaticales reducere, illud & ex parte perfecit. Idemque adeo Trithemius *Polygraphiæ l.* 6, nonnihil ejus Grammaticæ, quam à Carolo inceptam,

ptam, ab Ottfrido auctam abſolutamque, refert, in manus ſuas incidiſſe, locuples teſtis eſt. Cujus aliud præterea teſtimonium ea de re, alias ἀνέκδοτον, è codice MSS Lambecius lib. II. Comment. p. 464. ſq. refert. Inprimis vero illuſtre veteris linguæ Germanicæ monumentum Gothica ſunt Ulphilæ Evangelia: ex argenteo codice à Franc. Junio cum doctiſſimis notis Thomæ Mareſchalli Dordraci 1655. in 4. in lucem publicam una cum Gloſſario Gothico Junii emiſſa (*l*). Addi poteſt Hiſtoria Gothrici & Rolfi, Gothica lingua ſcripta, & ab Olao Verelio edita: nec non Anſileubi cujusdam, Gothorum Epiſcopi, Gloſſarium, qvod è veteri bibliothecæ Moyſacienſis codice erutum ſe vidiſſe Mauſſacus, in Diſſertatione Crit. Harpocrationi præmiſſa p. 355. ed. Pariſ. auctor eſt, inibiqve plura Gothorum aliorumqve populorum barbara vocabula explicata refert. De Literis & Lingua Getarum ſive Gothorum Commentarius Anonymi, à Bonavent. Vulcanio Lugduni Bat. 1597. in 8. editus, huc qvoqve inprimis ſpectat; cujus auctorem Anton. Morillonium eſſe, Granvellani Cardinalis Secretarium & bibliothecæ præfectum, Uſſerius olim ſuſpicabatur; qvod dum in *Selecta Bibliotheca* Colmeſius p. 158. refert, addit. *Ce ſoupçon n' eſt pas, à mon avis, mal fondé, y ayant dans ce Commentaire des remarqves aſſez recherchées, & qvi ne s' accordent pas mal avec le grand ſavoir, qve l' on attribue à ce Morillon.* Referri etiam merito ad antiqua Germanicæ linguæ monumenta poteſt, quicquid Scriptorum Anglo-Saxonicorum ſupereſt, ab Anglis ſtudioſiſſime conqviſitum evulgatum-

(*l*) De Ulphila, ejusqve Metaphraſi IV. Evangeliorum Gothica, (poſt Franc. Junii Editionem, ex eodem, qvo ille uſus erat, Codice Argenteo, per Georg. Stiernhelmium, Literis Latinis (cum Gothicis edidiſſet Junius) denuo Holmiæ A. 1671. in 4to recenſita, additisqve tribus Verſionibus Parallelis, Sveo-Gothica, Islandica & Vulgata Latina, nec non Gloſſario, Gothica Ulphilæ cum hodiernis conferente, illuſtrata), præter Editores, Junium, Mareſchallum & Stiernhelmium, Patrologosqve modernos accuratiores, conſuli poſſunt Ol. VVormius, *in Literatura Danica Antiqviſſima*, *c.* 4. *p.* 23. 31. *c.* 6. *p.* 45-49. *c.* 11. *p.* 74. & *c.* 20. *p.* 113-117. VVilh. Ern. Tenzelius *in Diſſ. de Bibliis Polyglottis*, §. 9. & 18. ac, præ aliis omnibus, M. Georg. Frid. Heupelius, Argentinenſis, in Svecia antehac aliqvandiu commoratus, in peculiari, qvam VVitebergæ A. 1639. publicavit, de Ulphila disqviſitione. Ceterorum, qvæ ſuperſunt, Linguæ Veteris Arctoæ, ſive Islandicæ (Gothicam Sveci, perperam ea ſuis vindicantes; uti in *Hypomn. ad Scheff. p.* 409 410. eſt monitum, minus accurate appellant), Monumentorum Notitia haurienda eſt, tum ex Snorronis Sturleſonii, Ol. VVormii, Magni Olavii, Steph. Joh. Stephani, Pet. Reſenii, Joh. Schefferi, Thomæ Bartholini Junioris, Georg. Hickeſii, aliorumqve Scriptis variis, eam ſuggerentibus, prolixeqve a nobis, *in Hypomn. ad Alb. Bartholini Lib. de Scr. Dan. p.* 151. 152, *ac in Bibliotheca Septentrionis Eruditi Prooemio*, §. 40, enumeratis, tum ex Thormodi Torfæi, Islandi, Hiſtoriographi in Norvvegia Regii, Dynaſtarum & Regum Daniæ Seriei, qvæ Hafniæ hoc ipſo A. 1702. prodiit, *Libro I.* ferme integro. Cujus Labor eo magis commendari debet, qvod, Hiſtorica illorum Nomenclatura, ſive Recenſu non contentus, Examine etiam Critico in potiorum Autoritatem, ac rerum, qvas tradunt, Veritatem inqvirat.

qve, (*m*) *Erat enim*, ut ait in ſuæ Grammatices præfatione Walliſius, *illa Anglo-Saxonum lingua antiqvæ Teutonicæ propago; ut & Francica illa in Galliam advecta, & hodierna Germanica, Belgica, Danica, Suevica, Boruſſica, aliæqve affines linguæ. Et fere pura manſit in Anglia, ſeu impermixta, usqve ad Normannorum tempora: niſi qvod voces aliqvot Cambricas admiſerit, & Cambrica vice verſa ex hac nonnullas. Qvamvis enim Dani interim hic pedem poſuerint, nulla tamen inde lingvæ mutatio ſecuta eſt: nam & eorum lingua vel plane eadem erat, vel ſaltem maxime affinis.*

4 Ut vero revertamur, unde divertimus pauliſper, non adeo aſperam eſſe incultamqve linguam Germanam, ut delicatiorum auribus ſe inſinuare non poſſit, qvod Iſaacus Voſſius lib. de Poëmatum Cantu criminatus eſt, jam alibi ſufficienter, niſi fallor, evictum dedi; ſimul & graviores aliorum voces, præcipitis ignorantiæ teſtes, confutavi: allegatis pro linguæ noſtræ vera antiqvitate, &, qvæ naturæ omnium maxime vicina eſt, ſimplicitate, rationibus, & virorum clariſſimorum teſtimoniis haud contemnendis, qvæ jam repetere tædioſum foret. Dignum vero memoratu eſt, iis etiam ſeculis, qveis dira barbaries regnabat, & vernaculæ Francorum, ſeu Germanicæ linguæ culturam nemo ne per ſomnium qvidem ſperaſſet: fuiſſe tamen, qvi tentarunt id, & curam patriæ linguæ non omnino abjiciendam putarunt. De Ottfrido Weiſſenburgenſi dictum paulo ante, Scriptore ſeculi Carolini, qvam avide is horridiora linguæ eorum temporum removeri deſiderarit. Fertur & ſub ipſius CAROLI M. Imperatoris nomine Grammatica prodiiſſe: ita enim Eginhardus in vita Caroli: *Incoavit &* (Carolus) *Grammaticam patrii ſermonis: Menſibus etiam juxta pro-*

(*m*) De Anglo-Saxonicis, qvæ vel jam prodierunt, vel MSSta in Bibliothecis adhuc deliteſcunt, ſatis numeroſis, Scriptorum Angliæ Nomenclatores ſunt conſulendi, imprimis autem Thomæ Smithii *Catalogus MSStorum Bibliothecæ* (qvæ iſtis abundat, ac, ab Hærede Ultimo nuper A. 1701. Regno patrio donata, Londini in Æde VVeſtmonaſterienſi locum obtinuit perpetuum, publicoqve Senatus Anglicani Decreto alienari unqvam, aut diſtrahi, eſt prohibita) *Cottonianæ*, Oxoniæ A. 1696. in fol. excuſus, iſtumqve A. ſeqv. 1697, ſubſecuti, & ibidem Tomis II. in fol. editi, *Catalogi Librorum MSS. Academiarum Oxonienſis & Cantabrigienſis, celebriumqve per Angliam & Hyberniam Bibliothecarum*, ab Edv. Bernhardo congeſti, & Indice Alphabetico Univerſali inſtructi. Monumenta Dialecti Anglo-Saxonicæ Hiſtorica diligenter recenſet Gvilhelmi Nicholſoni, Archidiaconi Carlelolenſis, *Engliſch Hiſtorical Library*, ſive Bibliotheca Angliæ Hiſtorica Vernacula, cujus Pars Prima A. 1696. Secunda A. 1697. & Tertia A. 1699. Londini *in* 8*vo* prodiit. Sed hi Triumviri aliarum etiam Linguarum MSSta Anglo Saxonicis, pro Inſtituti ratione, immiſcent. Solorum Librorum Anglo-Saxonicorum, Editorum pariter atqve Ineditorum (qvibus pauci aliqvot Linguarum Veteris Germanicæ, & Borealis ſive Islandicæ, ſub finem acceſſerunt), indicem ſatis copioſum Georg. Hickeſius, Decanus VVigornienſis, congeſſit, & *Inſtitutionibus* ſuis *Grammaticæ Anglo-Saxonicæ ac Moeſo-Gothicæ*, Oxonii A. 1689. in 4to. impreſſis, ſubjunxit, VVilh. Ern. Tenzelius autem, Vir Cl. in gratiam Germanorum, Notis illuſtratum eruditis, ſeorſim recudi curavit, & Dialogis ſuis Menſtruis Vernaculis, M. Aug. A. 1691. inſeruit.

ta propriam linguam vocabula impoſuit, cum ante id tempus apud Francos partim Latinis, partim barbaris nominibus pronunciarentur &c. Recenſetqve Eginhardus menſium & ventorum nomina à Carolo inventa. Grammaticam ejus adhuc ſupereſſe ex parte ſunt qvi perhibent: ſine dubio, ut in omni bonarum literarum genere, auſpiciis magni Imperatoris, erectæ ubivis ſcholæ ſunt: ita, ut non in vernacula hoſpites forent in alienis linguis erudiendi, provida Divi Principis cura cavit. Neqve id fruſtra. Nam curam geſſiſſe linguæ patriæ viros ejus ſeculi doctos haud perfunctoriam RABANUS etiam MAURUS fidem facit: cujus non ſolum *Gloſſarium Latino-Theotiſcum in tota Biblia Veteris & Novi Teſtamenti* MSS. *Petr. Lambecius*, Vir in conqvirendis optimæ notæ libris longe ſolertiſſimus, è qvadam Tyrolis Bibliotheca eruit, inſeruitqve Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſi: de qvo ipſe Lib. II. *Bibliotb. Vind.* c. 5. p. 416. videri poteſt: ſed & ejusdem Rabani *Gloſſæ Latino-Theotiſcæ de partibus humani corporis; ut & de Inventione linguarum ab Hebraica ad Theotiſcam*, ſuperſunt, qvas ex ejus ore olim *Walafr. Strabo* excepit: *Melch. Goldaſtus* vero ineunte hoc ſeculo edidit *T. II. Rerum Alemannicarum* Francof. 1606. P. I. p. 65. & 66. eædemqve comparent inter *Opera Rabani Colon.* 1627. *edita.* Alius ſeqviorum temporum Germanicæ linguæ inveſtigator, KERO, Monachus S. Galli, fuit: cujus *Interpretationem Vocabulorum barbaricorum* (ita ille Germanica vocat) Goldaſtus idem eodem loco, à p. 69. usqve ad 92. publici juris fecit. HUGVICONIS, *vetuſtiſſimi & ampliſſimi Terminiſtæ*, nomen conſervavit nobis *Clivenſis olim Cancellarius, Gerhardus de Schuren*, cujus *Lexicon Germanico-Latinum*, ſub titulo *Teuthoniſta* Coloniæ 1477. emiſſum, vidi: qvodqve, ut annexa ſub finem ſubſcriptio teſtatur, *vocabulorum materiam* exhibet *ex diverſorum terminiſtarum voluminibus contextam:* cuiqve non Huguiconis ſolum labor, ut in præfatione auctor ait, pene totus immiſtus eſt, ſed & inſerti integri aliorum tractatus. Patet ſane ex his, non neglectum à Germanis unqvam ſuæ linguæ ſtudium: qvod non ſolum, præter ea, qvæ jam allata ſunt, Gloſſarium Latino-Germanicum MSS. in Kilonienſi Bibliotheca aſſervatum, probat: ſed & ſecuti aliorum labores. Poſtquam enim renaſci paululum literæ, caputque primis modo initiis levare denuo cœperunt: inventus ſtatim unus atque alter Germanus, isque inprimis etiam eruditus, eſt, qvi Origines ſuæ linguæ altius repetitum iret. JOH. CAMERARIUS de DALBURG nobili apud Vangiones gente Dalburgiorum, hodieqve clara, oriundus, Epiſcopus Wormatienſis, JCtus, Geſnero in Bibliotheca teſte, celeberrimus, & Rudolphi Agricolæ auditor; hanc primus poſt renatas literas gloriam inveſtigatarum noſtræ linguæ originum ab Aventino reportat, qvi eum aliqvot millia Græcorum ac Teutonicorum vocabulorum, quæ utraque lingua idem ſignificent, collegiſſe refert. Dolendum profecto, non in lucem prodiiſſe Opus extra controverſiam eruditum, viri, qvem plura excellentis ingenii opuſcula, tam metro, qvam proſa oratione, ſcripſiſſe, ſed non in lucem venire paſſum, Geſnerus l. c. auctor eſt. Idem argumentum deinde attigerunt ANDR. ALTHAMERUS in *Scholiis ad Tacitum* Noribergæ 1536. in 4. editis, qui Germanos

antiquos Græcæ linguæ non omnino ignaros è vocum convenientia oſtendere ſategit: & JODOCUS WILLICHIUS, Medicus & Theologus, Academiæ Francofurtanæ ad Viadrum Profeſſor: qui & ipſe, in eruditis (Mich. Neandro judice) *commentariis in Tacitum*, Græcam linguam Germanis fuiſſe familiarem credidit: & *ſua adhuc ætate, prope Pruſſiam, gentem, quæ dicatur* die Bockheiligen, *extitiſſe teſtatus eſt, Græca lingua, ſed corrupta, uſam.* Quinimo adjecit: *circa Caroli Magni tempora Græcis literis Teutones Germanica ſcripſiſſe: adeo, ut omnes rationes ſuas, omniaque acta Græce, usque ad tempora Rudolphi Habſpurgici, ſcriberent. Tunc enim primum Germanicas literas Latinis literarum elementis ſcriptas fuiſſe: quemadmodum ex vetuſtiſſimis rationibus idipſum longe certius colligi poſſit.* Hæc è Willichio excerpſit MICHAEL NEANDER, celeberrimus ille polyhiſtoriæ atque omnis humanioris literaturæ ſtator, in *Deſcriptione Orbis Terræ*, P. I. p. 279 ſq. ubi non miror equidem, illum præceſſoribus in eo aſſenſum præbuiſſe, qvod Germanica lingua è Græca ortum traxerit: hoc enim pro ingenti, quo in Græcas literas ferebatur, amore ſibi perſuaderi paſſus, cum plurimis aliis commune habet. Iſtud vero, qvod Sorabos, gentem, quæ inde à Moravia per Luſatiam, Marchiamque Brandeburgitam, usqve in Boruſſiam, longo tractu, ſed non æque lato, porrecta habitat, & à Deaſtro quodam ſuo, hircino capite deformi, ſcomma in ſe derivatum ſenſit: quod hos, inquam Slavonicæ veteris linguæ dialecto uſos ſemper, hodieque utentes, Græce unquam locutos credit, ingens error eſt. Uti neque illud ferendum, quod Germanos ævo Carolino Græcis characteribus acta ſua conſignaſſe exiſtimat; cum vix unus & alter Eruditorum ejus ævi Græcas literas vel primis, quod ajunt, labris deguſtavit. Profecto, ſi inſpiciendi antiqua diplomata, ad quæ provocat Willichius, ipſi unquam occaſio conceſſa fuiſſet, vel doctiſſimo etiam Neandro, neuter aſſertionem falſiſſimam poſuiſſet.

5 Neandro jungimus, quem mirifice ſemper æſtimavit, B. LUTHERUM, qui circa vernaculam quoque Grammaticen occupatus *libellum de Nominibus propriis Germanorum* edidit ſæpius recuſum, Urſellis 1559. Wittebergæ 1611. alibique: nonnunquam & ἀνωνύμως prodiit, ut in Opere Hiſtorico Simonis Schardii Baſil. 1574. ubi hunc titulum præfixum habet: *de nominibus propriis Germanorum opuſculum Studioſi Antiquitatis.* Idem titulus & in Schardii Redivivi T. I. manſit. Ultimò *cum notis Gotfridi Wegneri*, Theologi jam Regiomontani, excuſus eſt. Totum vero hunc B. Lutheri libellum paſſim interpolatum, mutatoque ſaltem ordine, inſigni plagio RUD. GOCLENIUS *Lexico ſuo Philoſophico* inſeruit, ne verbulo quidem ejus mentione facta; cum tamen plurima Lutheri αὐτολέξει retinuiſſet: ſed omnino ſuis miſcet, & prorſus ita ſe gerit, ut ex alieno labore hauſta, ne divinando quidem, ſi neſciat, facile quisquam aſſequatur. Quapropter haud immerito Goclenium virgula percuſſit cenſoria *Thomaſius de Plagio* §. 449. & 450. Idem, circa nomina propria Germanorum, virorum æque & mulierum, labor CONR. GESNERUM tenuit, qui, in catalogo Operum ſuorum, ſe aliquot illorum millia ſecundum terminationes diſ-

poſita

poſita habere refert, atque ita de iis judicat: *Apparet in ſingulis ferme certa aliqua ſignificatio, ut vel ominis gratia, vel ſaltem non temere, ſed certam ob cauſam, impoſita videantur, ſicut & apud Græcos fere. Nihil enim antiquius in noſtra lingua, & unde, qualis ante multa ſecula fuerit, magis appareat, extare puto.* Friſius, qui catalogum Geſneri ſuæ Bibliothecæ inſeruit, addit, *Marcum Widlerum*, Tigurinum, id Opus, à Geſnero inchoatum, auxiſſe, ejusque editionem polliceri. Verum nihil ejus excuſum eſt: uti nec abſolutæ Geſneri Vocum Germanarum Origines, quas meditari ſe, l. c. ſibi tamen ipſi diffiſus, narrat.

Uti vero locum Taciti, libro de moribus Germanorum, Althamero & Willichio de lingua Germanica nonnihil cogitandi occaſionem dediſſe modo diximus; quod idem ſupra de Phil. Cluverio relatum fuit; ita Matthias Berneggerus quoque anſam inde captavit Quæſt. XI. in Tacitum ſimile argumentum tractandi. Sed & ille cum tot aliis è Græca linguæ Germanicæ etymologias aucupatur: quod præterea faciunt *Georgius Chriſtoph. Peiskerus* in Indice pro Græcæ & Germanicæ linguæ analogia evulgato Lipſiæ 1685. in 12. latius id in Lexico Græco-Germanico-Analogico ſeſe deducturum minatus: & *Joh. Maria Bellini* in epiſtola ad celeberrimos Actorum Lipſienſium Collectores; cujus ipſi in Actis ſuis Anni 1686. p. 419. ſeq. mentionem faciunt; ſed poſtremi inprimis hujus etymologiæ nimium duræ coactæque ſunt, quam ut aſſenſum facile reperire poſſint. 6

Imo vero omnibus, ſi vel maxime Rigaltii, Meurſii, Voſſii, Cangii, aliaque magna nomina communi opinioni, ſeu errori potius, accedant, audacter olim jam occurſum abs me non diffiteor, neque nunc ſane ejus me opinionis pœnituit. Inter alios, qui mecum in ea ſententia conſpirant, JOH. CLAUBERGIUS eſt, in *Arte Etymologica Teutonum è Philoſophiæ fontibus derivata*; editaque *Duysburgi* 1663. *in* 8. Exiguus ille liber eſt, & breves tantummodo 22. regulas complectens; quas promulſidis loco magno Operi *de Cauſis Linguæ Germanicæ*, quod moliebatur, vir doctiſſimus, præmiſit; aſt vero tam doctus ille, tamque in criſi, quam adhibet, ἀκριβὴς, ut cum Scaligeri, Voſſii Sanctiive circa Latinam linguam laboribus componi poſſe alibi haud immerito à nobis aſſertum ſit, ubi & excerptas regulas iſtas damus.

De cetero Grammatica noſtræ linguæ accurata, quæ ſufficere animo harum rerum avido poſſit, inter deſiderata magis noſtra, quam inter ea quæ habemus, ponenda eſt. Congeſſit quidem *Magnum Opus Grammaticum* JUSTUS GEORGIUS SCHOTTELIUS, cui præmiſit Panegyricos in laudem Linguæ Germanicæ ſcriptos; addiditque Lexicon Etymologicum (Brunſvigæ An. 1663. in 4. maj.) ſed vehementer ſæpe in vocum derivatione fallitur. Inter optimas Germanas Grammaticas numerari meret *Joh. Claji*, edita Jenæ 1651. in 12. Præterea non contemnendum eſt, multaque continet notatu digna *Specimen* Philologiæ Germanicæ à Georg. Phil. Harsdörffero ſcriptum Norib. 1646. in 12. Aliud *Specimen Obſervationum in Linguam vernaculam* publicavit Colon. Brandeb. 1669. in 12. *Joh. Vorſtius.* De Dialectis linguæ Germanicæ *Gaſp. Scioppius* in Conſultationibus egit. Conſult. II, p. 28. & ſeq. Verum, uti hæc omnia 7

magis

magis cœpta qvam perfecta ſunt; ita qvid de iis aliorumqve ſimilibus laboribus judicemus, in allegato ſæpius noſtro de Lingua Germanica commentario fuſe indicatum eſt.

8 Qvod Lexica concernit; illorum, qvæ alicujus momenti ſint, admodum exiguus certe numerus eſt. Antiqva enumeravi. Jam ſuperiore ſeculo bene meruit de Germana lingua CORNELIUS KILIANUS, edito lingua Belgica *Etymologico Teutonicæ linguæ*, qvod multoties recuſum, atqve à Lipſio, aliisqve viris eruditis, magni æſtimatum, tandem ſub titulo *Kiliani Aucti* miſere truncatum eſt, ut indignabundus qviritatur in præfatione ad Notas ſuas in Willeramum Fr. Junius. Noſtro ævo MARQUARDUS FREHERUS *Lexicon Etymologicum* magnum meditatus eſt; ut & ὀνομαθέτην ſeu de Nominibus propriis Alemannorum, prout in ejus vita Melch. Adami teſtatur. Verum nihil horum in lucem prodiit. Uti nec à Franc. Pithæo qvicqvam, qvem in Gloſſariis Germanorum antiqvis habilem inprimis eſſe, multumqve tempus triviſſe, Scaliger in Excerptis Scal. pag. 95. refert: optatqve proin, ut Leges Longobardicas cum Gloſſario edat. Præfert vero illum *Goldaſto*, cujus *Gloſſarium* T. I. Rerum Alemannicarum ſubnexum habemus. Utinam & haberemus Gloſſarium FRID. LINDENBROGII, de qvo in Epiſt. 144. ad Gallos Jano Cordeſio ſcribens Hugo Grotius ita: *Laborat nunc Lindenbrogius in concinnnado Lexico veteris ſermonis Germanici, & multa habet adjumenta, quæ nec Spelmannus, nec alii habuerunt. Erit id opus eruditis nec ingratum, nec inutile.* Sicuti vero vix qvisqvam aptior ad id operis Lindenbrogio fuiſſet; Viro in antiqvis iſtiusmodi Gloſſariis verſatiſſimo: ita maxime dolendum, intercidiſſe promiſſum id. Nam, qvod MSS: ejusdem Gloſſarium in Hamburgenſi bibliotheca hodieqve ſervari ajunt; ſuſpicor eſſe *Gloſſarium Latino-Theotiſcum*, qvod paſſim ipſemet allegat, (*n*) Unum, qvod de illo habemus, Gloſſa-

(*n*) Recte Morhoſius conjecit, falſum eſſe Rumorem de Frid. Lindenbrogii ipſius Gloſſario, ſive Lexico Veteris Sermonis Germanici affecto, in Bibliotheca Hamburgenſi etiamnum reliqvo. Id qvod mihi, qvi omnia hujus MSSta ſedulo olim excuſſi, eorumqve Catalogum concinnavi, certo ſatis conſtat. Superſunt autem in illa, è Gloſſariis, qvorum ope Laborem hunc eſt aggreſſus, Vetuſtis, non ſolum Latino-Theotiſcum illud Membranaceum, cujus Noſter h.l. mentionem injicit, ſed Bedæ etiam, ſive Ælfrici, Gloſſaria duo Alphabetica, Latino-Anglo-Saxonicum & Anglo-Saxonico-Latinum, Liber Gloſſarum Iſidori, Gloſſarium Latino-Saxonicum è Cod. Marci Velſeri, & Theotiſcum è Membranis Franciſci Pithoei tranſcriptum, ut alia ejusdem generis Scripta ἀδέσποτα, ac Fragmenta qvamplurima, taceam. Ceterum Jacturam Operis Lindebrogiani ſolatur Expectatio ſimilis, qvod Joh. Schilterus, JCtus Argentinenſis πολυμαθέστατος, publicè haud ita pridem promiſit, *Gloſſarii ad Scriptores Linguæ Franciciæ & Alemannicæ Veteris, in qvo Vocabula & Formulæ obſoletæ aut obſcurioris ſignificationis, aut uſus rarioris Alemannica & Francica imprimis, ſed & Gothica, Anglo-Saxonica, Cimbrica, Longobardica, ex Libris Vetuſtiſſimis, tàm editis, qvam MSS. Legibus, Statutis, Chartis & Documentis, ad res divinas*

Gloſſarium eſt *Codici Legum* ab eo edito ſubjunctum 1613. A. 1616. in lucem prodiit GEORG. HENISCHII, viri docti, liber, *Theſaurus Linguæ & Sapientiæ Germanicæ* inſcriptus; atqve utinam totus prodiiſſet, uſui haud contemnendo futurus: qvippe qvi omnia uniuscujusqve vocis ſynonyma, derivata, phraſes, compoſita, epitheta, proverbia, antithetaqve, unà exhibet ſtudioſe congeſta. Verum non ultra partem primam, qvæ litera *H* terminatur, perventum eſt. Mitto nunc affectum JOH. BERNH. ZINZERLINGII, Profeſſoris Roſtochienſis, *Lexicon*, qvod concinno qvidem ordine digeſtum, ſed tamen immaturum ab Auctore præmature defuncto relictum eſt. Expectat adhuc noſtra lingua Virum eruditum, qvi dignam homine Germano atqve docto operam eo animoſius ſuſcipiat, qvo alacrius gentes alias, Gallos, Italos atqve Anglos, certatim ad evolvendas ſuarum qvamlibet linguarum origines concurrere videt.

Interea proderunt ad Germanicæ illuſtrationem, præter ea, qvæ diximus, ii 9
etiam Auctores, qvi de vocibus mixo-barbaris, terminis forenſibus, barbaris, feudalibus, aliisqve horum generum commentati ſunt: qvos inter G. JOH. VOSSIUS in Tr. *de Vitiis Latini Sermonis*; (qvem doctiſſimus vir, noſtræqve, dum viveret, Germaniæ decus, Thom. Reineſius infinitis in locis emendavit, interpolavit, auxit: ſervaturqve iſtud exemplar cum libris Reineſianis reliqvis in Cizenſi Bibliotheca.) JOH. MEVRSIUS, NIC. RIGALTIUS in *Gloſſariis Græco-Barbaris*; GODEFR. WENDELINUS *in Gloſſario Legum Salicarum*, Antwerpiæ edito 1649: HENR. SPELMANNUS *in Archæologia* Lond. 1626. GVIL. SOMNERVS *in Gloſſario Saxonico-Anglico* Oxon. 1659. CAROLUS *du* FRESNE *in Gloſſario Græco-Latinoqve*, & ſi qvi alii hujus inſtituti libri ſunt. Multa enim in iis continentur, qvæ Germanicæ originis ſunt; falſo licet utplurimum è linguis aliis deducta.

Germanam ut in multis, præſertim in conſtructione, matrem agnoſcit; ita ſe- 10
qvatur nunc preſſo pede LINGUA GALLICA, omnium, qvotqvot Europa habet, vulgarium cultiſſima nitidiſſimaqve: & qvæ ob ingentem bonorum librorum omnis generis apparatum (prætereo enim nunc inſertum ipſi linguæ incomparabilem nitorem),

Cccc c

divinas pariter & humanas pertinentibus, *explicabuntur*, *Origines & variæ Significationes retegentur; Leges*, *Mores & Antiquitates Teutonicæ recenſebuntur & explanabuntur.* Specimen Operis hujus Utiliſſimi, uti & duo alia editionum Paraphraſeos IV, Evangeliorum Ottfridi VVeiſſenburgenſis, & Translationis Pſalmorum Notkeri Labeonis, Abbatis R. Galli, Monumentorum Linguæ Germanicæ antiquiſſimorum (quæ idem emendata, Latinisque Verſionibus, Notis & Variis Lectionibus, illuſtrata, à ſe jubet expectari), Anno jam 1698. Argentinæ prodierunt. Vid. de iis Tenzelii *Dialogos Menſtruos Germanicos*, *M. Aug. A.* 1698. *p.* 746-749. Linguæ Saxonico-Cimbricæ (inter reliquas Germanicæ Veteris Dialectos, & puritate, & ſimplicitate maſcula atque incorrupta, eminentis, proximeque ad Matrem accedentis) Gloſſarium expectamus à Gerh. Meyero, Theologo Civitatis patriæ Bremenſis Erudito, quem, ſe Autore atque Ergodiocta, Laborem hunc eſſe aggreſſum, illuſtris Leibnitius, *in Præfat. Tomi I. Acceſſ. Hiſtor.* teſtatur.

rem), non facile à qvoqvam viro docto, nedum Polyhiſtore, ignorari poteſt. Eqvidem elogia linguæ hujus, ut à Germano homine conſcribantur, opus non eſt, cum prolixa ſatis apud ipſosmet Gallos reperiantur. Jam ſuo tempore ANTONIUS VERDIERIUS, in *præfatione Bibliothecæ p. 23.* verboſus in laudes ſuæ vernaculæ, illam nonniſi è lectiſſimis Græcæ, Latinæ, Italiæ recentioris, aliarumqve, ſi qvæ ſint, celebriorum linguarum floſculis, non à vulgo hominum, ſed eruditiſſimis Gallicæ gentis viris adhibito inſigni ſelectu conſtipatam credit: qvos propterea miris encomiis extollit; Poëtasqve ac Oratores Gallos, Græcis & Latinis palmam dubiam reddere poſſe perſuaſus eſt. Hæc & alia Verdierius ſuperiore ſeculo non ſine multis verborum ampullis jactitans, præcipuas tamen Gallicæ linguæ elegantias ignoravit. Qvam in immenſum enim ex illo tempore creverit linguæ ejus nitor, nemo ignorat: & vel ex eo dijudicari poteſt, qvod inter poëtas primo loco Petrum Ronſardum laudat, qvem tamen nonniſi rudem materiam & initium magni poëtæ Balzacius nominandum judicabat. Sed nec defuêre ſecutis temporibus linguæ Gallicæ ſui encomiaſtæ: inprimis poſtqvam incrementum celeberrima Academia Francica, auſpiciis Richelii Cardinalis, erecta eſt. Atqve ut è ſexcentis unum nominemus: Joh. LABOURERIUS, Gallus nobilis, eo audaciæ proceſſit, ut Latinæ ſuam linguam præferre libro peculiari non dubitaverit; prodiit libellus ille hoc titulo: *les Avantages de la Langue Françoiſe ſur la Langue Latine.* *Pariſ.* 1669. in 8. ſtudio Sam. Sorberii, Medici & Hiſtoriographi Regii procuſus. Additæ in fine duæ Sluſii epiſtolæ ſunt, qvibus linguæ Latinæ primatum contra Laboureriuin defendit, totidemqve hujus reſponſiones; ab utroqve enim Sorberius qvaſi arbiter ejus litis electus erat. Iniqvum vero eſt, ſpurium matri pulcerrimæ, ancillam dominæ præferre. Magisqve propterea laudem meret ANONYMUS elegantiſſimi libelli auctor, qvi *Hiſtoire de la Bataille entre les Anciens & les Modernes* inſcribitur, & non ita pridem lucem aſpexit. Multa qvidem ibi in laudem ſcriptorum Gallicorum dicuntur; ſed non ita tamen, qvin Græcis & Latinis Poëtis ac Oratoribus præ Gallicis palma, ipſomet Apolline judice, tribuatur. Qvanqvam in eo viciſſim haud parum iniqvus Auctor ille ſit, qvod Anglicam, noſtramqve Germanicam linguam, barbaris, (qvæ ipſi Suecica, Danica, Polonica, aliæqve ſunt) accenſet; ſuam vero ſimul ignorantiam indicio manifeſto prodens. Ut autem ad Labourerium revertamur: is inter alia documenta, qveis adſtruere ſuam opinionem vult, Horatianam qvoqve Oden apponit, ejusqve una translationem à celebri poëta Gallo factam, ut ſic è comparatione appareat, qvantum Gallico Latinus ſermo concedat. Enimvero recte Iſaacus Voſſius, *lib. de Viribus Rhythmi p.* 36. & 39. longe aliud ſentit, & judicio Viri ingenioſiſſimi, ut vocat, minime acqvieſcere poteſt. Certe levia ejus, & tantum non futilia argumenta ſunt, jureqve iis iſtud laudati Voſſii cp. 47. opponas: *Quanto melius Romani, qui, licet gloriæ ſuæ ſtudioſiſſimi eſſent, nunquam tamen ſuam cum Græca auſi ſunt committere linguam: quin potius eam propemodum barbaram eſſe affirmant, ſi cum hujus ſermonis ſplendore & elegantia conferatur. Etiam,*

qui

qui florentiſſimis vixere temporibus, ſufficere ſibi hanc laudem teſtantur, ſi non ut æmula, ſed ut diſcipuli Græcæ linguæ haberetur Latina.

Uti vero idipſum ſua de lingua in oppoſitione ad Latinam Gallorum plurimi agnoſcunt fatenturqve; ita circa origines atqve etymologiam ejus minus inter ſe conſentire deprehenduntur. E Græcia petendum linguæ Gallicæ ortum jam olim *libris V. de priſca* Celtopædia Pariſ. 1556. editis Joh. Picardus, *Toutrerianus*, contendit, qvi & lingua & philoſophia vicinos Græcis Gallos exiſtimat. Idem Vir doctiſſimus, Henr. Stephanus, peculiari Gallico tractatu evincere anniſus eſt: *de la Conformité du language Françoiſe avec le Grec*, Pariſ. 1610. (qvæ tamen prima editio non eſt). Et inprimis coævus Picardo Joach. Perionius magno conatu idem argumentum tractavit, ediditqve Pariſ. 1555. in 8. *Dialogorum libros IV. de linguæ Gallicæ origine, ejusque cum Græca cognatione.* Viciſſim vero jam olim huic opinioni, qvæ omni probabilitate caret, à Viris doctis occurſum eſt. *Fruſtra laborant*, ait Scaliger in Primis Scalig. p. 99. *Perionius, H. Stephanus, & alii, in Gallicæ linguæ ex Græca repetenda origine, ac utriusque cognatione probanda, quaſi res ita ſe haberet: cum certiſſimum ſit, & hanc, & Hiſpanam Italamque, à Romana Italaque, corrupta fluxiſſe. Hinc non mirum, ſi ſæpiſſime ineptiant in ſuis etymologiis frigidiſſimis: ut vel ex hoc uno Perionii exemplo patet, qui* maiſon *deducit à Græco οἶκος, cum ſine dubio originem trahat à* manſione. Sic recte omnio Scaliger, cui *Caſp. Barthium* qvoqve addo, qvi in ſuis *Adverſariis* locis aliqvot mentionem hujus controverſiæ facit, Lib. XIII. cap. 4. Picardum ſibi confutandum ſumit: eòqve ait omnia deduci poſſe; Teutoniſmum, Latiniſmumqve ſingulas fere voces & modos loqendi univerſos dediſſe hodierno Gallicismo. Propius adhuc iſtud lib. XLIII. c. 20. tangit: ubi vocum nonnullarum è Latinis in ſemi-barbaras, & ex his ſemi-veteribus in hodiernas Gallicas deformationem haud infeliciter tentat. Aliud tamen de priſca Celtarum lingua ſtatuit, qvam interiiſſe penitus & abolitam ægre fert: niſi qvod è monumentis, qvæ hic illic ſparſim apud Auctores adhuc ſuperſunt, corrupta tamen uno fato omnia aut mutata, colligit, illam cum veteri Germanica inſignem cognationem habuiſſe, lib. XL. c. 17. Qvemadmodum & lib. XLVI. c. 1. Germaniæ gentem atqve nomen Francorum, contra Turnebum, docte atqve ſtrenue vindicat, conſentientem Joh. Iſaac. Pontanum in Originibus Francicis, allegans *libro*, ut ait, *adeo docto, adeoque acuto, ut nihil clarius & inſtructius hujus generis extare exiſtimem, aut ab alio quoquam poſſe in medium proferri:* (longe aliud, ut hoc ὡς ἐν παρόδῳ addam, ſtatuente Menagio, cui in epiſt. nuncupatoria ſuarum Orig. Gall. Pontani Origines Becanianis non videntur multum ſaniores.) Caroli M. linguam patriam Germanam puram putam fuiſſe idem Barthius lib. XXII. c. 6. probat: per barbaram vero, qvam linguæ Francicæ ante Carolum immiſtam Walafr. Strabo auctor eſt, Gothicam, vel è Vandalorum Hunnorumqve reliqviis corruptam, indigitari ſuſpicatur. 11

Marci Zuerii Boxhornii *Origines Gallicæ* ſupra jam memoratæ ſunt: ut adeo nunc earum mentionem brevibus denuo innuiſſe magis, qvam feciſſe, ſufficiat. 12

CAROLUS *du* FRESNE *breve Etymologicon vocabulorum linguæ Gallicæ* Gloſſario ſuo Græco ſubjunxit: qvod tamen magis indicis vicem præſtat, remittitqve ſemper ad utrumqve Gloſſarium, in qvibus fuſe ſimul originationes iſtæ deducuntur. ÆGIDIUS MENAGIUS, Vir dudum orbi erudito è ſcriptis variis notiſſimus, dudumqve immortalitatis famam adeptus, in hoc etiam circa ſuam linguam genere eruditionis qvantum valeat, oſtenſurus, Origines Linguæ Gallicæ: *les Origines de la Langue Françoiſe*: *Pariſ.* 1650. in 4. edidit, nuncupavitqve Puteano. In Epiſtola nuncupatoria poſtqvam eos, qvi Latinæ Linguæ origines explicârunt, antiqvos pariter & recentiores non ſine addita criſi, recenſuiſſet: Gallorum, qvotqvot ſua de vernacula prodierunt, labores ne qvidem veriſimiles cenſet. Verba ejus apponam, ut ſimul de viris doctis, qvi id argumentum ante Menagium attigêre, conſtet. *Les Origines Françoiſes de Budée, de Bayf, de Henry Etienne, de Nicod, de Perionius, de Sylvius, de Picard, de Tripault, de Guiſchard, de Pasquier, ne ſont pas ſeulement vrayſemblables: & on peut dire avec verité, que les etymologies jusqu' icy ont été l' écueil de tous ceux, qui en ont écrit.* Addi his à Menagio enarratis Auctoribus CLAUD. FAUCHETUS poteſt, Præſes Curiæ Monetalis apud Pariſios: qvi ſuperiore ſeculo ſimilem librum edidit: nimirum *Recueil de l' Origine de Langue Francoiſe, Ryme, & Romans*, è qvo Verderius locis aliqvot ſuæ Bibliothecæ nonnulla excerpit non contemnenda. Reqvirit vero Menagius ab eo, qvi cum ſucceſſu verſari iſto in negotio vult, omnium prope, non Europæ ſolum, ſed & Aſiæ, linguarum cognitionem, aliaqve qvamplurima, qvæ ſibi etiam deeſſe magnam partem non negat. Laudat vero præcipuum adjutorem ſuum atqve impulſorem operis, FRANC. GVIETUM, cui & origines infinitas, & modum eas per analogiam qværendi, ſe debere gratus agnoſcit. Multum præterea ſe adjutum addit à Puteano, Hadr. Valeſio, Nubleo, Saraſino, Salmoneto, Bocharto, Launoyo, Launæo, Doujatio: ut à tantis nominibus non poſſis niſi ſelectiſſima expectare. Et ſane rebus etiam ac etymologiis elegantioribus plenus liber eſt. Sed patitur tamen ſuos qvoqve manes Menagius: &, ob imperitiam linguæ Germanicæ, qvam cum omnibus ſuis dialectis ob immenſam vocum, qvæ è Germania in Galliam transmigrârunt, copiam pernoſcendam evoluturo Gallicas origines ipſe fatetur: in etymologiis haud raro labitur. Sarravius, qvi recens è prælo Opus in Sueciam Chriſtinæ Reginæ & Iſ. Voſſio miſit, ita ad hunc in Epiſtolis p. 315. *hic habes linguæ noſtræ origines, collectore & editore Menagio: cujus votum eſt, tantum ſcire, qvantum ſcit ejus liber. -- Multa addentur in ſecunda editione, de qua jam cogitatur. In tam vaſto quippe argumento ſemper ſuppetet ſcribendi materia, & poſſit quilibet ſymbolam conferre.* Qvid judicârit de lectis his Originibus Regina Sueciæ, legi in Sorberianis poteſt, p. 138. ubi in hunc modum illa jocatur. *Certainement M. Menage eſt un tres-ſçavant & tres-honnête perſonnage: mais il eſt le plus incommode du monde: il ne ſçauroit laiſſer paſſer le moindre mot ſans ſon paſſeport; il veut ſçavoir d' ou il vient, & ou il va.* Ceterum, ſi Sorberium ipſummet audis, de Menagianis originibus magna tibi promittere non potes, qvippe qvæ *rumori faciendo potius, quam ſerio juvandis*

dis diſciplinis, ut omnia ejus viri tentata, ſunt. Erat enim homo laudis ſitibundus, genii non magni, ſed labore improbo, immiſcens ſe vividiorum ingeniorum ludis, qvorumvis eruditorum imitabundus: neqve tamen feliciter: cum in ejus libris multum qvidem variæ lectionis, ſed parum ratiocinii inveniatur. Ita qvidem Sorberius, qvi qvamvis unicæ veritati litaſſe videri velit, non ſatis tamen ab affectuum intemperie purgatum animum, ſed eâ potius infectum, oſtendit: pertinetqve ad eos Menagii criminatores, à qvibus ſe ipſe in Anti-Bailletto vindicat. Secunda illa Originum Menagianarum editio, qvam, cum prima vix prodiiſſet, ab Auctore paratam ipſe & Sarravius teſtantur, demum poſt fata Menagii lucem publicam aſpexit, ſed tam multis tamqve magnis acceſſionibus locupletata, ut priori nonniſi rudimenta poſterioris abſolviſſe credendus ſit. Curam editionis in ſe *Simon de Val-Hebert* ſuſcepit, emiſitqve hoc titulo: *Dictionaire Etymologiqve; ou Origines de la L. Fr. &c. Pariſ.* 1694. *fol.* Luculentam huic editioni *Besnierius* Jeſuita Diſſertationem præfixit, in qva non ſolum à malevolorum cavillis ſtrenue Menagianam eruditionem, ingenium, famam, & laborem in ſtruendo Etymologico, vindicatum it: ſed & generatim de præſtantia librorum hujus generis agit. Etymologica omnium prope gentium percenſet: eorum antiqvitatem è vetuſtiſſimis temporibus, longoqve ſeculorum uſu, eruit: utilitatem in omni ſcientiarum genere commonſtrat: & ipſius qvoqve artis etymologicæ principia proponit.

Neve qvid nitidiſſimæ editioni deeſſet, adjecit inſuper Val-Hebertus PETRI CASANOVÆ (Mr. de Caſeneuve) *Origines:* qvarum expectationem haud exiguam ſcriptor Vitæ ejus, Bern. Medonius, Nic. Heinſio nuncupatæ, his verbis jam olim excitaverat: *Linguæ Gallicæ Origines, opus ſummo acumine, ingenio, & multorum annorum emendationibus, elimatum ad finem usqve perduxerat: qvo ſine dubio expleviſſet omnium exſpectationem, ſi ullis amicorum aut rationibus, aut precibus, adduci potuiſſet, ut mature typis mandaretur. Atqvi ſolitus erat, hos ingenii ſui fœtus ultra maturitatem fovere.* Idem prorſus cum Medonio de Caſanova judicaſſe Menagius ipſe deprehenditur; qvi, in præfatione primæ ſuarum Originum editionis, & magni ſe ceteros viri ejus labores æſtimare ait; &, ſi de illius Originibus qvicqvam re adhuc integra inaudiviſſet, ſuo ſe incepto deſtiturum fuiſſe fidem facit.

Neqve vero ſolum de Etymologiis Gallicis bene mereri *Menagius* decrevit: 13
ſed & de iis, qvæ Grammaticen, conſtructionem & elegantias, attinent, qvam in rem *Origines Proverbialium apud Gallos locutionum meditabatur.* Has vero cum non dediſſet, dedit tamen orbi literato *ſuas in Malherbam, Gallorum poëtarum*, ipſo judice, *principem, Notas una cum ipſo Poëtæ textu, Pariſ.* 1668. in 8. qvæ vel propterea commendandæ ſunt, qvod varia ad Hiſtoriam literariam pertinentia una immiſcet. Molitus, ut in præfatione refert, adhuc juvenis illas notas erat: primitias ſuarum lucubrationum daturus: ſed à viro qvodam docto monitus diſtulit: communicavit interim multas Obſervationum ſuarum cum *Vaugelaſio:* cujus Obſervationes, *Remarqves ſur la Langue Françoiſe* adeo celebres, totiesqve recuſæ ſunt, ut anony-

mus qvidam Gallus auctor in libro, qvem inſcripſit; *Nouvelles Obſervations, ou Guerre civile des François ſur la Langue Pariſ.* 1668. Menagium, Vaugelaſium, &, qvem iis addit, Jeſuitam Bouhurſium, æqve rigidum & inexorabile judicium circa ſuam linguam exercere perhibeat, ac apud inferos Minos, Æacus & Rhadamanthus, exercere olim crediti ſunt. (Diceret, rigidiorem tamen adhuc, magisqve inexorabilem, *Academiam Francicam* Pariſienſem: qvæ ut ANTONIO FURETERIO, ſocio qvondam ſuo, ſed expulſo: licentiam emittendi *Lexion Univerſale* non invideret impediretve, permoveri nullis rationibus, nullis qvoqve ſatyris, potuit. Notæ ſunt illæ lites, nec hoc loco repeti opus habent. Prodiit tandem, poſt ingentem plurium annorum digladiationem, & poſt ſævum grammaticale bellum, Roterodami apud Batavos, cum in Gallia bibliopolam non reperiret, *Lexicon Univerſale Antonii Fureterii; omnes Gallicas voces, antiquas ac recentiores, cum terminis quarumvis artium & ſcientiarum, evolvens*, An. 1690. ubi tamen per antiqvas voces non veteres Francicæ Celticæve indigitantur; ſed, qvæ præterlapſis poſtremis ſolum ſeculis uſurpatæ, nunc in deſuetudinem abierunt. Ex qvo autem impreſſum publicè Fureterii paulo ante impreſſionem defuncti opus eſt; Francica Academia in perficiendo ſimili fœtu, qvem ultra 50. annos ingenti parturitione geſtarat, non ceſſavit: ediditqve tandem illum Pariſ. 1695. ſpiſſis duobus voluminibus comprehenſum. Qvanqvam vero miris ex eo tempore laudum cumulis â panegyriſta qvodam vel onerata, vel ornata, Francica Academia ſit: non tamen viciſſim defuit, qvi ſub titulo *l' Apotheoſe du Dictionaire de l' Academie Françoiſe* nuperrimè barbariſmos, falſas vocum evolutiones, aliaqve iſtiusmodi, partim in epiſtola Lexici nuncupatoria ad Regem, partim in ipſo Opere, reperiunda falſe perſtrinxit.) Mitto nunc tot aliorum Dictionaria; qvæ magno qvidem numero affluxêre; ſed utplurimum non magni momenti ſunt: cui rei Menagius *Supplicem Libellum Dictionariorum Gallicorum* â ſe editum, & in Anti-Bailleto vindicatum, aptavit. Certatum qvoqve inter Gallos de lingua ſua ſæpius præter rem, & de lana caprina litem inter Grammaticos eorum motam nemo negaverit; niſi qvi phraſes multas commendari ab hoc, & inter elegantisſimas reponi, ignoret, qvas alter non ut inelegantes ſolum rejicit, ſed & ut barbaras proſcribit. Næ faciunt qvandoqve intelligendo, ut nihil intelligant. Habet nimirum lingua Gallica ſuos Criticos, uti doctos, ita inſulſos etiam & ineptos homines, æqve ac Germanica noſtra, cui â novis grammaticaſtris adeo facies ſæpe defœdata eſt; ut Slavonica potius, qvam Germanica, videatur. Auctores, qvi ad puritatem linguæ Gallicæ aliqvid contulere, ſtudioſe enarrat peculiari capite *Sorellus in Bibliotheca Gallica*, & annectit judicia.

14 Unum addimus tot Gallis Anglum, JACOBUM HOWELIUM, qvi, *Epiſtolarum familiar. volum. IV. ep.* 19. prolixe *de ortu, de mutatione ac variatione linguæ Gallicæ*, disqvirit. Ortum è Britannia derivare vult, qvia detur multorum veteris Britannicæ Gallicæqve linguæ verborum manifeſta cognatio: qvia *Gallia*, nomen regionis, idem qvod Britannorum *Wallia* ſit; qvia juncta olim fuerint iſthmo regna Galliæ & Bri-

Britanniæ, qvæ nunc freto à ſe invicem divelluntur: qvia freqvens olim Gallorum in Britanniam iter, ut à Druidibus inſtruerentur, qvod ſine cognitione linguæ Britannicæ fieri non poterat: & qvæ alia habet vir doctus argumenta parum utiqve firma, niſi Celticam antiqvam (qvam à Romanis rerum dominis plane apud Gallos extinctam vult) & Britannicam veterem ex una Scytharum lingua ortas, adeoqve ea ratione cognatas inter ſe, arbitretur. Docte vero eadem epiſtolâ de expolitione linguæ Gallicæ, de variis ejus dialectis & proverbiis, agit: inter alia celeberrimum iſtud lemma eqvitum periſcelidis: *Honny ſoit, qvi mal y penſe;* ita explicat, ut à maculatis infantum faſciis metaphoram eſſe deductam, & in malevolos dicterio applicatam, arbitretur. E Germanis Joh. Henr. Ottius in *Franco-Gallia* ſua Gallicarum vocum è Germanis ortarum originem tradere aggreſſus eſt.

Grammaticas Gallorum non recenſebo, cum infinitæ propemodum ſint, & 15
qvæ præ ceteris emineant ubivis notæ. Exactiſſimam parat adhuc Academia. Multo minus de librorum eâ linguâ ſcriptorum ingenti copia qvisqvam dubitat: cum jam ſuperiore ſeculo magnum in folio volumen meris Gallicorum Auctorum librorumqve recenſionibus adimplerit diligentiſſimus *Antonius* Verdierius, nempe *Bibliothecam* ſuam, Lugduni 1585. editam. Cui ſucceſſit Claud. Sorellus, & ipſe talis Bibliothecæ Auctor, ut & Franc. Grudeus Crucimanius (de la Croix du Maine) ſive de Cruce Cenomanenſi: de qvibus omnibus vid. *T. I. Polyhiſt.* lib. I. c. 18. §§. 21. 22. 23. 25. Poſſet tamen adhuc altero tomo minimum augeri Verderianus Sorelliqve labor, neqve ſic omnes recenſerentur. De Poëtis infra mentio recurret. Politioris ingenii fœtus plurimos ea lingua tulit, debita ſane laude non fraudandos, modo non intolerandus tumor bona nonnullorum ingenia fœdaret. Solos ſe homines, ſe ſolos ingenio præditos, ridiculâ ſæpe oſtentatione jactitant: (o) cum haud raro videas delicatulos nodum in ſcirpo qværere: & cum plurima magno ſtrepitu locuti ſunt, nihil vel parum dicere. Certe non adeo obeſæ naris, vervecum ex patria, craſſove ſub aëre nati, ſumus Germani (vel qvæcunqve demum illi nobis convitia impingant,) qvin ſumum vendi ab iis ſæpius, & præter vocabula vix qvicqvam rei in ipſismet cenſorum rigidiorum ſcriptis occurrere, animadvertamus. Sed hæc obiter.

ITALICA LINGUA gravior aliqvanto & ſeverior Gallicâ eſt, magno in pre- 16
tio ipſis Gallis. E Gothica, Germanica & Latina, coaluit: Syntaxis plane Germanica eſt. Uti vero Galli Francicam ſuam Academiam excolendæ linguæ vernaculæ deſtinatam habent: ita jam ante hos Itali ſimile inſtitutum tenuere, viguitqve inprimis apud illos (ut jam Humoriſtarum Romanam, & Intronatorum Siennenſium Academias taceamus) Florentinorum *Academia della Cruſca*, jam ante initium ſeculi hujus

(o) Scriptorum Galliæ Modernorum Jactantiam, & Maledicentiam in Germanos, aliasqve Gentes, effrænem, juſta haut ita pridem παῤῥησία caſtigavit Joh. Frid. Cramerus Conſil. Brandeburgicus, in *Vindiciis Nominis Germanici, contra qvosdam Obtrectatores Gallos*, præfixis Solis Literis Nominis Initialibus J. F. C. Berolini A. 1694. in fol. editis, ac eodem mox Anno, Amſtelodami in 8vo recuſis.

jus noſtri clara: qvippe cujus Dictionarium, ſeu, ut vocant, *Vocabularium* linguæ ſuæ jam 1592. *in fol. Venetiis* primo lucem publicam aſpexit: recentiore dein editione plus ſemel recuſum. Qvanqvam non eo apud omnes applauſu, ut auctores qvidem ſperaverant, receptum eſt; ſed à *Paulo Benio* tam ſtrenuè acriterqve impugnatum, ut Thomaſinus palmam Benio porrigendam judicaverit. Malè Benium habuit, qvod Academici debitis Torqvati Taſſi laudibus detraxiſſe viderentur: cujus vero ille poëma de capta Hieroſolymorum urbe tanti æſtimat, ut Homeri, Virgiliiqve laboribus anteferendum ducit. Verum de Taſſo reliqvisqve Poëtis Italis, qvi & multi & egregii ſunt, in *Poëtico Polyhiſtore* dicendum erit. Illud non ferendum, qvod communi cum Italis Gallisqve multis, ſed & præpoſtero amore ſuæ vernaculæ abreptus *Benius Latinæ* etiam & *Græcæ* linguam *Italam* præferre non erubeſcit. Non poteſt vana iſta jactantia melius retundi, qvam graviſſimis rationibus, verbisqve ſtomachabundis Itali doctrina & facundia præcellentis *Hier. Rorarii*, qvi in tractatu, *Qvod bruta melius ratione utantur homine*, *lib. II. p.* 82. poſtqvam luſcinias ſingulari ſui cantus excellentiâ contentas reliqvos contemnere memoraſſet, ſubdit: *Qvanto rationis capaciores, qvam noſtratium nonnulli, qvi vernaculam linguam, vere vernaculam, â vernis Gothis & Vandalis ortam, Latinæ præferre audent, cujus majeſtate amiſſum orbis imperium, ob eam unam non de poſſeſſione penitus dejectis adhuc retinemus.* Hinc vilem redditurus linguam Italicam, cum Gallos, Hiſpanos, Germanos, Turcas irruentes, cladem qve Italiæ inferentes, ei originem dediſſe, narraſſet: *I nunc*, ait, *& te Romanæ ſtirpis propaginem jacta. Ab his nempe barbaris hæc lingua, quam veluti filiolam exoſcularis, originem hauſit: qvi, cum Latine loqvi vellent, nec poſſent ejus excellentiam magis exprimere, qvam ſturni noſtram ſolent, præclaram iſtam, qvam Latinæ (ſi Deo placet) anteponis, condidere.* Digniſſima lectu ſunt, qvæ ſeqvuntur, qvippe in qvibus eloqventiam & poëſin veterum cum Itala recentiore confert, tum horum objectionibus ſatisfacit, exclamatqve tandem: *Hercle non poſſum me continere, cum videam Latini ſermonis candorem, & qvaſi ſacramentum qvoddam, qvod per tot ſecula tam ſancte, tam religioſe cuſtoditur, apud peregrinos, apud barbaros, apud hoſtes; à media in Italia natis non pollui modo, verum etiam aboleri, non ob aliud, qvam ob imperitiam, & qvod vel ad minimam eloqventiæ partem aſcendere poſſe deſperant. Qvi ergo Latinus ſermo barbaras gentes liberalibus artibus ditavit, qvi leges docuit, mores inſtituit, viam ad omnem ſapientiam munivit: qvem ipſi barbari tanqvam Deum de cœlo delapſum ſuſpiciunt, ac venerantur, qvod illo duce videant ſe in media barbarie natos ſic erudiri, ut non amplius barbari dicantur: hunc Itali, ejus alumni, pravo judicio, inſipido guſtu, ferro, igne, qvacunqve vi, perſeqventes extinguere conabuntur.*

DI prohibite minas: DI talem avertite caſum!

Non piguit iſta paulo prolixius referre: non, ac ſi penitus Italam damnaremus linguam, qvam potius magni æſtimamus, fatemurqve adeo, in ſcriptionibus Italos acumini magis, qvam verbis inaniter ſonantibus, ſtudere; præſtantesqve plurimos illorum

rum Oratores proſtare: ſed ut juſtus matri Latinæ honos conſtet; & perverſus ſeculi novaturientis pruritus valeat abeatqve.

Origines linguæ Italicæ, æqve ac maternæ Gallicæ, ſcripſit ÆGIDIUS MENA- 17
GIUS, qvarum editio poſtrema, Genevæ in fol. 1685. prodiit. Scriptas eas ab Auctore ſolum, ut in Italia inclareſceret, cum Sorberio aſſerere temerarium foret: neqve diffitendum tamen eſt, in multis illum, ob ignorantiam Germanicæ linguæ, falli. Scripſit alias idem Vir doctiſſimus in Caſam & Taſſum, poëtas Italos: ſed de qvibus alibi. Origines linguæ hujus alias *Oct. Ferrarius Patavii* 1672. in fol. orbi erudito dedit: ſed qvas non vidi: uti nec *Origines Italicas Monoſini*, qvas Menagius allegat. Primus ferme, qvi magnam famam claritatemqve linguæ Italicæ attulit, FRANCISCUS ALUNNUS, Ferrarienſis, eſt, edito duplici fœtu bene meritus: qvorum prior Dictionarium eſt, hoc lemmate: *Le Ricchezze della lingua vulgare: Venet.* 1551. alter inſcribitur *la Fabrica del Mondo; nella qvale ſi trovano le voci del Dante, del Petrarca, del Bocacci &c. Venet.* 1562. Jac. Gaddius, *de Scriptoribus Non-Eccleſiaſt. T. I. p.* 24. tertium qvoqve librum ejus viri addit *Oſſervatione ſopra il Petrarca.* Reliqvos, qvi bene de Italica lingua meruere, non memoro, biga ſolum excepta Virorum, qvi maxime in ſoluta ejus linguæ oratione excelluerunt. Unus illorum BENEDICTUS FLORETTUS eſt, qvem Erythræus *Pinacoth. II. p.* 106. refert, in cognoſcendis funditusqve percipiendis Etruſcæ linguæ divitiis, omnes fere nervos ætatis induſtriæque ſuæ conſumſiſſe; usque adeo, ut ad Cruſeani lexici marginem, quo utebatur, multa perperam dicta correxerit, multa etiam nova atque egregia addiderit. Hinc ei libro tantus honor eſt habitus, ut è multis Viris illuſtribus atque ſummis expetitus tandem Joh. Carolo Mediceo, Ferdinandi Hetruriæ Ducis germano, cederet: qui theſaurum ſe accepiſſe ratus omni cuſtodiæ ſubjecit. Major tamen adhuc gloria eſt AUGUSTINI MASCARDI, cujus dignitatem eloqvii, ſummamqve in Hetruſca lingua dicendi peritiam, Tullianæ Latinæ comparandam cenſuit idem Janus Nic. Erythræus *Pinacoth. I. p.* 112. Verba hæc ſunt, poſtquam à variarum rerum inſigni peritia commendaſſet Maſcardum. *Verum omnium in ſe oculos Hetruſci ſermonis inprimis novitate convertit; qui ſermo ita ejus eſt proprius, ut, quemadmodum à Marco Tullio Tullianum, à Saluſtio Saluſtianum dicendi genus, eſt ortum, ita etiam à peculiari ipſius dicendi ſcribendique ratione novum genus, Maſcardio nomine, deducatur. Etenim in hujus orationem omnes virtutes conveniunt, quæ cadere in ſummam ac perfectam eloquentiam poſſunt; eſt enim translatis frequens, ſententiis celebris, verborum luminibus ſplendida, compoſitione ſuavis; majeſtate ſublimis, ſine arrogantia gravis, ſine vanitatis ſuſpicione elata, ſine cincinnis, fucoque puerili ornata atque compoſita.* Hæc Erythræus, qui in ſequentibus actionem quoque in eo viro ſummi Oratoris fuiſſe docet. Ceteros, uti dictum, Oratores Auctoresque Italos nunc præterimus: quos in omni ſcientiarum genere egregios abunde prodiiſſe nos non latet. Atque utinam, ad Gallorum exemplum, omnium eorum catalogus uno volumine comprehenſus proſtaret? Nimis enim exigua eſt ANT. FRANC. DONII Florentini, *Bibliotheca Italica*, ſcriptoribus at-

que translationibus Italis recenſendis dicata equidem, ſed longe impar. Prodiit Venet. 1550. in 12. multoties repetita. Grande opus Bibliothecæ Hiſtoricæ Italicæ, referente Labbeo, *Raphael Triquetus*, Traxineus, moliebatur; ſed nihil dedit. Parabat & Opus tale ANT. VERDIERIUS, ſupra laudatus: jamque maturandæ editionis ejus, *in præfatione ad ſupplementum ſuum Gesnerianum*, ſpem fecit his verbis: *Scito, lector, me nunc ampliſſimam ſcriptorum Italicorum nomenclaturam apparare, in qua diffuſe, quos libros ſinguli eo ſermone conſcripſerint, aperio: argumento qvin etiam ſæpiſſime ſingulorum librorum explicato. Quod opus propediem, ſi Deus dederit, emittam: ſicut enim Gallicam Bibliothecam nuper in vulgus protuli; ita non abs re mihi facturus videor, ſi & Italicam, ubi hominum ingenia florent, propter mirificum meum in eam linguam amorem, in ſtudioſorum gratiam & utilitatem emiſero.* Eo magis vero dolendum eſt, conatum hunc omnem penitus intercidiſſe, quo majori videbatur diligentia Verdierius eam hiſtoriam pertractaturus. (De Neapolitanis Scriptoribus, tum qui ex eo regno vel urbe orti ſunt, tum qui illuc ſe contulerunt, amplum Opus habemus NICOLAI TOPPII Patricii Theatini & J U.D. in II. Partes diſtinctum excuſumque in fol. *Neapoli A.* 1678. hoc titulo: *Bibliotheca Napoletana, & Apparato à gli Huomini Illuſtri in Lettere di Napoli, è del Regno; delle famiglie della citta è religione, che ſono nello ſteſſo regno: delle loro origini per tuto l' anno* 1678. Prolixe ibi de Auctorum notitia adductis quoque aliorum ſcriptorum teſtimoniis & elogiis agitur; recenſentur ſcripta non Italica ſolum, ſed & Latina; adduntur quandoque epitaphia, & alia hujus generis ſtudioſe admodum colliguntur. Cum vero, ut in iſtiusmodi ſcriptionibus ſolet, multa adhuc deeſſe viderentur, ſupplementum Toppii *Addizioni Copioſe* adornavit an. 1683. in fol. ibid. editum *Leonardus Nicodemus*: qui & Auctores plurimos addit, & Auctorum Toppio memoratorum ſcripta, quæ ille ignoravit. Uterque ordinem alphabeticum obſervat, & adeo veteres non negligunt, ut & Pythagoras apud Toppium compareat, quia Crotonæ obiit, & Caſſiodorus aliique apud Nicodemum.)

18 Non adeo multum ab Italica lingua differt LINGVA HISPANICA, quam & inter eas, quæ è Latina ortæ ſunt, matri proximam Barthius judicavit. Multa vulgo de illius majeſtate ab Hiſpanis creduntur, adeo, ut in proverbium abierit, *cum Deo Hiſpanicè ob majeſtatem eſſe loquendum.* Orta vero una maxime è Gothicæ cum Latina commixtione eſt, &, quem eſſe genium Gothici idiomatis Baco de Verulamio obſervavit, lenes in aſpiratas utplurimum mediasve mutat. *Origines linguæ Hiſpanicæ* à COVARRUVIA ſcriptas allegat atqve ſpernit, in præfatione ſuarum Originum Gall. Menagius. Alias adornavit Romæ 1606. BERN. ALDRETE hoc titulo: *Origen, y principio de la lengua Caſtillana:* in 4. Habemus & ejusdem Auctoris *Antiquitates Hiſpanicas & Africanas*, Caſtellano ſermone Antwerpiæ 1614. in 4. editas, quæ multas multarum vocum Hiſpanicarum origines ſimul pandunt. Libri cetera Hiſpanis nec pauci, nec juſta, aut exquiſita etiam, eruditione deſtituti, ſcribuntur; cum ipſa regio, uti poſt alios Erythræus refert *Pinacoth. III. p.* 163 magna cœli ſalubritate, puritateque ſpirituum, aptos præcipue ſuos incolas reddat, ingeneret una laborem, patientiam & ſollicitudinem, ut non in theologia minus,

nus, qvàm bonis artibus, excellant. Verum raro admodum ad nos iſti libri perveniunt. Theologi ſupra modum ſcholaſticæ philoſophiæ addicti ſunt. Politici & Poëtæ laudem merent: ut alibi oſtendetur.

Reſtat adhuc ex Europæis vulgaribus LINGVA ANGLICA, qvæ tamen non 19
propterea ultimo, ſi dignitatem ſpectes & neceſſitatem, loco ponenda eſt; imo potius ob qvamplurima ſcripta Theologica, non practica minus, qvàm qvæ ſcientiam pariunt, & Eccleſiaſticas antiqvitates mire illuſtrant: tum & philoſophica, præſertim phyſica, qvorum major eſt ibi, qvàm apud ullas alias gentes, copia, inprimis tenenda eſt. Ut nunc Hiſtoricos civiles libros, & ingenii elegantioris fœtus, qveis ſe mutuo certatim exercent Angli, taceam. Fundamentum illius linguæ, & qvaſi ſolum lingua Saxonica eſt, unde & hodieqve Anglo-Saxonica vocatur: qvæ amplius qvidem publica non eſt, ſed qvà leges patriæ & antiqva monumenta plurima conſcripta ſunt, qvorum multa Speelmannus, Seldenus, aliiqve, edidere. De harmonia linguæ Anglicæ veteriſqve Saxonicæ peculiare ſchediaſma ſcripſit Thom. Brovvn, qvod inter Opera ejus Anglico idiomate Lond. 1686. excuſa prodiit. Sed vero miſcentur cum iſta veteri Saxonica multæ Britannorum veterum voces, multa Latina, Græca, Danica, Gallica, qvæ pro lubitu illis levi mutatione fiunt Anglica: de qvibus mutationibus, earumque cauſis, docte agit in præfatione Lexici ſui *Waſius*: & *Joh. Walliſius* in præfatione *Grammaticæ ſuæ Anglicanæ*, qvæ compendioſiſſima & fere optima eſt, prodiitque 1664. in 8., quamplurimis inde locis & annis repetita. De excellentia linguæ Anglicæ in *Guil. Cambdeni* libro, qvi inſcribitur *Remains* (i. e. *Reliquiæ*) reperitur aliqvid, ut in ejus *Britannia* ſparſim linguæ Origines quoque attinguntur. Lexicographi apud illos plurimi ſunt: *Joh. Minsheu*, cujus *Dictionarium Hiſpano-Anglicum & Anglico-Hiſpanum* Londini 1623. excuſum circa vocum origines nonnunquam curioſius exſpatiatur: *Thomas Thomaſius*, à quo *Dictionarium Latino-Anglicum*, & *Anglico-Latinum*, Lond. 1615. editum habemus: præterea *Waſius*, *Riderus*, *Gouldmannus*, *Coleſius*, aliiqve. Poëtas Anglos, contra Sorberium Gallos nimis extollentem, vindicavit *Thomas Spraat*, non minus eleganter, quam docte, in Obſervationibus ad ſcriptum Sorberii Anglico ſermone procuſis. Idem argumentum celeberrimus Anglorum Dramaticus, *Joh Dryden*, tractavit in libro cui titulus: *An Eſſay of Dramatick Poeſy* Lond. 1668. in 4. evulgato. Et ſane, ut, in Epico Carminum genere, *Joh. Miltoni* inſigne poëma *The Paradis Loſt* Gallos omnes in epicis infeliciores longo poſt ſe intervallo reliqvit: ita & Drydeni aliorumque nonnullorum Dramata palmam iis ſi non præripere, profecto admodum dubiam reddere, poſſunt. Enimvero hæc hujus loci non ſunt, ſed in alium differenda. (*p*)

(*p*) Ducentos Poëtas Gentis Anglicæ celebriores, tùm Vernaculos, tùm Latinos, qvi à Guilhelmi Conqveſtoris ævo, ad Jacobi usqve II. Imperium, floruerunt, Guilh. VVinſtanley peculiari celebravit Libro Anglico (*The Lives of the moſt famous Engliſch Poetes*), Londini A. 1687. in 8vo edito, & *in Actis eruditorum Lipſienſibus M. Oct. A.* 1687.

CAP. V.

DE LINGVIS ORIENTALIBUS ET COGNATIS.

§. 1. *QUantam ſibi illarum peritiam, itineribus in ipſum Orientem ſuſceptis, Georg. Gentius & Gvilh. Poſtellus paraverint.* 2. *Linguæ Hebrææ Characterum, Vocalium & Accentuum, Antiquitas inter Criticos controverſa. Grammaticorum ejus in docenda illa Cacoethes. Mich. Neandri Erotemata Grammatica commendata. Caſp. Scioppii, in Diatriba de ratione eam addiſcendi, turpe plagium.* 3. *Doctrinæ Accentuum Hebræorum Scriptores.* 4. *Lexicographi Hebræi.* 5. *Autores, qui Bibliothecas Scriptorum Hebræorum, ac Rabbinicorum, deque rebus Hebræis commentatorum, congeſſere. Nonnulla obiter de Judaiſmo Ariſtotelis fictitio inſperſa. J. C. Wagenſeilii Juſta in Plagiarios Literaturæ Rabbinicæ ineptos Invectiva.* 6. *Linguæ Arabicæ in Vocibus Luxuries ac Fœcunditas, aliquot Exemplis & Teſtimoniis oſtenſa. Uſus ejusdem multiplex. Peregrinatores per Orientem, aliique Eruditi, qui MSSta Arabica, aliaque Orientalia, ſtudioſe collecta, in Europam invexerunt, celebrati. Herm. Conringius, ob iniquius de iſtis Judicium, notatus. De Verſionibus & Lexicis Linguæ Arabicæ nonnulla.* 7. *Linguæ Ægyptiæ, ſeu Copticæ, cum Græca Cognatio. Ath. Kircheri in reſtituenda illa Labores. Er. Vindingii de his Cenſura.* 8. *Linguæ Punicæ Hiſtorumena Thomæ Reineſii. Fragmentum ejus inſigne, in Plauti Pœnulo reliquum, à Philologis compluribus illuſtratum.* 9. *Linguæ Perſicæ, cum Germanica Convenientia, à J. Lipſio, Joh. Elichmanno & Sam. Bocharto, demonſtrata.* Λείψανα *ejus à Guilh. Burtono collecta. Lexica potiora* ἀνέκδοτα.

1 EX *Europa* tendimus nunc in ORIENTEM, non fuſe, *quid de* LINGUIS *illius dici poſſet, inquiſituri*, ſed pro inſtituti noſtri ratione paucis delibaturi, qvæ ab aliis operoſo magnorum voluminum apparatu dicta ſunt. Qvemadmodum vero multum in omni genere ſtudiorum prodeſſe linguarum Orientis peritiam facile omnium conſenſu conſtat: ita ſunt, qvi, earum flagrante cupidine incenſi, orbem fere totum longis itineribus peragrarunt: ut eo promptiorem linguarum Aſiæ Africæqve ſibi notitiam pararent. Eſt inter eos nomen haud incelebre GEORGII GENTII, cujus *Hiſtoriam Judaicam*, ſeu verſionem libri *Schephet Jehuda*, Amſtel. 1651. excuſam, aliaqve pauca, habemus. Is olim aulæ Saxonicæ Electorali à miniſteriis, ſtudio linguarum orientis captus, munere abdicato Vienna Conſtantino-

A. 1687 *p.* 577-580, recenſito. Dramaticorum Angliæ Poëtarum Vitæ & Characteres, à Langbainio inchoati, a Car. Hildono autem ad finem usque Sec. XVII. continuati, Vernaculo item Gentis illius Idiomate Londini A. 1699. in 8vo prodierunt Vid. de iis Lipſienſes *l. c.* M. Sept. A. 1699. *p.* 424-427.

ſtantinopolim petiit, & hinc late Aſiam omnem per complures annos emenſus, rediit tandem in Bataviam, è Belgio Dresdam, linguarum omnium Medicæqve artis apprimè gnarus: ibi vero, cum & itineris diuturnitate ignotus eſſet omnibus factus, & morum incultâ ſimplicitate nemini placere ſtuderet, ſpretus in obſcuro latuit, ab amico veteri, qvem unum adhuc repererat, ſuſtentatus; hoc autem defuncto, ſenex admodum & miſer Berolinum abiit, ibidemqve in ſumma pauperie, qvam oſtiatim petita ſtipe ſublevabat, ferme præ ſenio delirus, fatis conceſſit, poſtqvam ultra octuageſimum noſtri ſeculi annum vitam protraxiſſet. Celebrior adhuc longe Gentio GVILIELMUS POSTELLUS ſuperiore ſeculo fuit, & ipſe per annos bene multos Aſiæ Africæqve hoſpes: qvas more antiqvorum philoſophorum diſcendi cauſa peragravit. Linguarum adeo callens fuit, ut referente in Elogiis Teiſſierio, per univerſum orbem ſe ſine interprete commeare poſſe jactârit. Edidit XII. *Linguarum characteres & legendi modum:* qvi liber, Mich. Neandro in præfatione ad Erot. Ling. Ebrææ p. 11. referente, *præceptiones Grammaticas XII. & Lexicon totidem linguarum continet: Hebrææ videlicet, Chaldaicæ veteris, Chaldaicæ recentioris, quam à tranſitu fluminis vocant, Samaritanæ, qvæ priſca Hebraica eſt; Arabicæ vel Punicæ; Indicæ; Græcæ, Georgianæ, Tzeruianæ, Hieronymianæ vel Illyricæ, Armenicæ & Latinæ.* Pariſ. 1538. Geſnerus in Bibliotheca, fol. 292. dum hunc Poſtelli librum recenſet, addit; in ſingulis illis (linguarum expoſitionibus) rariſſimas Chriſtianorum, in diverſis orbis partibus agentium, hiſtorias haberi, qvibus illæ linguæ ſint in ſacrorum uſu. Nihilominus, poſt tantum de tot linguis ſtrepitum, Joſ. Scaliger de Poſtello aliter ſenſit: Arabiſmi imperitiam illi impingens, qvam, partim è familiari converſatione, eodem cubiculo per aliqvot dies uſus, deprehenderit, partim è verſione Alcorani oſtendi poſſe perſuaſus eſt. *Sed nondum*, ait, *hebdomadem integram mecum habitaverat, cum in carcerem conjectus fuit, homo, quem inſania ab omnis malitiæ ſuſpicione vindicare poterat. Et qui aliter de eo judicant, longe decipiuntur.* Hæc Scaliger Epiſt. 362. Plura de Poſtello non addimus, de qvo jam alibi à nobis dictum: unum addo, qvi variorum de illo varia teſtimonia collegit, Paulum Colomeſium in Gallia Orientali p. 60. ſeqq. qvi videri poterit. Nunc ad linguas.

Earum princeps HEBRAICA habetur: qvanqvam non deſint, qvi ejus primatum impugnent. De antiqvitate linguæ Hebrææ dictum jam ſupra. De characterum ejus, punctorum, vocalium, accentuumqve antiqvitate vel novitate inter criticos acriter diſputatum eſt; qvorum principes LUDOV. CAPPELLUS & JOH. BUXTORFFIUS, uterqve ſuos aſſeclas habuit, qvi litem hanc ſtrenue reſumſerunt. Literarum, qvales hodie ſunt, qvadratarum antiqvitatem præter alia argumenta ex numorum veterum inſcriptionibus vulgo impugnant: qvo tamen argumentationis genere non usqve adeo decidi rem, qvin in adverſam qvoqve partem ventilari poſſet, obſervat Vir in rei numariæ ſtudio ante omnes alios laudem meritus EZECH. SPANHEMIUS *Diſſert. II. de Præſtantia & Uſu Numiſm. p. 66.* ubi nonnulla de Samariticis & Hebræis characteribus è numis haurienda exponit. PETRUS LAMBECIUS *in Commen-* 2

tario de Bibl. Vindobon. lib. III. p. 55. Codicem quendam Cæſareæ Bibliothecæ recenſet, qui poſt alia Alphabetum quoque Hebraicum contineat, literis ab hodierna ſcribendi ratione valdè diverſis exaratum, & adjuncta explicatione Græca illuſtratum: cui ſubjuncta quoque Nomina Hebraica IV. Archangelorum, ceterorumque Angelorum, & IV. fluviorum paradiſi, cum interpretatione. Figuras vero literarum non addit vir doctus, neque etiam, an Samaritano vel cui demum characteri accedant, quicquam dicit. Inquirant hoc, quibus id licet. De Grammaticis Hebræorum, earumque delectu, nihil dicam: abundet quilibet ſuo ſenſu: hoc certum, complures hodie diſcere docereque Grammaticam, non ut linguam ſciant, ſed ut fiant faciantque Grammaticos. Non trivit ignobilem viam hanc doctiſſimus MICHAEL NEANDER, cujus *Erotemata Linguæ Hebrææ* è Grammaticis, quæ ſuperiore ſeculo ſcriptæ ſunt, ſola profero, excuſa Baſil. 1567. in 8. Certè, ſi in eruditiſſimâ ejusdem præfatione, quam Erotematibus Græcis præfixit, quamplurima ad notitiam literariam contineri alibi dictum à nobis eſt: non minorem arbitror Hebrææ rei literariæ lucem Hebræis Erotematibus ſuis attulit. Ibi enim, in præfatione, de variis viris doctis in ſtudio linguarum orientalium celebribus agit, ut & de lingua Hebræa in univerſum, deque Rabbinorum ſcriptis: tum exhibet Erotemata: & Erotematibus annectit varia Rabbinorum de Chriſto teſtimonia, haud utique contemnenda: hisque demum poſtponit Catalogum & Bibliorum, prout variis editionibus excuſa ſunt, & aliorum ſcriptorum plurium, quæ ad Orientales linguas ſpectant, maximâ ſanè diligentiâ undique conquiſitum, ita, ut æquiparari Græcis Erotematibus Neandri Hebræa absque hæſitatione poſſint. Aliud judicium meret GASPAR SCIOPPIUS, homo Latinæ quidem linguæ ad miraculum gnarus, aſt non æque linguarum Orientis: quarum tamen ne imperitus videretur, *Diatribam* edidit *de compendioſa & facili linguam Hebræam & Chaldæam addiſcendi ratione*, quæ tum ſeparatim, tum cum aliis libellis de ſtudiorum ratione, 1645. & 1658. in 12. apud Batavos excuſa eſt. Verum turpi plagio ſurreptam Joh. Buxtorffio, Filio, totam hanc Diatriben obſervat Placcius de Pſeudonymis p. 254.

3 In accentibus Hebræis quæſita noſtro ſeculo nova aliqua doctrina eſt, cui occaſionem primam dedit *Samuel Bohlius*. Hunc ſecutus *Caſpar Ledebuhrius*, improbo plane labore collectis è S. Codice exemplis, certis regulis rem complexus eſt. Hinc *Auguſtus Varenius*, Profeſſor Theologus in Academia Roſtochienſi, commentariis exegeticis in libros V. T. editis uſum accentuationis oſtendit, ac omne negotium accentuatorium diffuſis præceptis jam à multis retro annis integro libro complexus eſt, ſed qui hactenus nondum editus inter diſcipulorum, doctorumque virorum, manus latet. Demum & Cl. *Matthias Waſmuthus* ſymbolam ſuam in rem accentuatoriam contulit in Hebraiſmo ſuo, ut vocat, Reſtituto: ut aliorum nunc Spicilegia tranſeam.

4 Idem vero memoratus paulo ante Bohlius formales quasdam ſignificationes radicum Ebraicarum qvæſivit: ad quas reliquæ unius radicis ſignificationes, velut ad genericos quosdam conceptus, referantur. Earum *Lexicon aliqvod MSS.* olim inter

per ſchedas meas habui, quod nunc habet à me amicus. *Lexica Hebraica* Forſteri, Pagnini, Avenarii, Buxtorffii, Cocceji, aliorumque, ſatis nota ſunt: & memorata ſtudioſè *Aug. Pfeiffero in Critica S. c. V.* §. 10. qui & multos ineſſe his omnibus defectus non diffitetur. (q) Rariſſimum linguæ Hebrææ Lexicon, & cujus nonniſi unum exemplar in toto orbe extare putat, Petrus Lambecius recenſet inter libros MSS. qui à Sebaſt. Tengnagelio Cæſareæ Bibliothecæ legati ſunt: titulus eſt *Mechaberoth*, ſeu Compoſitiones *R. Salomonis ben R. Abraham.* Antiquius iſtud Lexicon Kimchi Libro Radicum eſt, quippe jam ſeculo XII. ſcriptum, collectumque, ut additur, ex R. Saadi Gaon, R. Jehudæ B. Chiug, B. Jonæ, B. Gana, Arabicis Gloſſariis: item è R. Samuel Hannaggid & R. Salomon Hakkaton. v. *Lambec. L. I. Bibl. Vind. p.* 177.

Qui vero plura de libris Hebraicis, Rabbinicis, reliquisque Orientalibus, co- 5.
gnoſcere deſiderat, adeat Joh. Buxtorffii Bibliothecam Rabbinicam, libro de Abbreviaturis additam: J. Henr. Hottingeri Bibliothecam Orientalem, Heidelbergæ 1658. in 4. excuſam: Johannis Plantavitii, Epiſcopi Lodovenſis, Bibliothecam Rabbinicam Florilegio ejusdem Hebraico, Lodovæ 1645. edito, ſubnexam: qui omnes magno ſtudio ſuis laboribus functi ſunt. Omnes autem locuplete librorum Auctorumque numero longe ſuperavit Judæus de polyhiſtoriâ ſuæ gentis ſollicitus R. SCHABTAI BEN JOSEPH, cujus liber inſcriptus *Labia Dormientium*, excuſusque Amſtelod. in 4. 1681. Hebraico idiomate ingentem ſegetem aperit, (r) in certas, haud incongruo ordine, claſſes diſtributam, ſcriptorum omnis generis Rabbinicorum, quæ ut eo felicius indagaret, varia per Europæ Synagogas itinera multorum annorum ſpatio ſuſcepit. Mole hunc, non Auctorum Apparatu, vicit JULIUS BARTOLOCCIUS, emiſſis in lucem tribus ſat magnis in fol. voluminibus, quæ *Bibliothecam magnam Rabbinicam* inſcripſit, ordine alphabetico juxta Auctorum nomina digeſtam; excuſamque Romæ 1672. 1678. & 1683. Prolixè ibi de vitâ & ſcriptis cujuscunque differit, & quan-

(q) Fuſius de Lexicis Hebræis diſſeruit, eorumqve Nomenclatorem egit & Cenſorem, idem (cujus Criticæ Sacræ de iis Locus hic allegatur) Aug. Pfeifferus, Superint. Lubecenſis, in *Conſultatione Epiſtolica de Editione Lexici* (qvale ipſemet moliebatur) *Biblici Ebræo-Chaldaici Novi, mole modici, ſed planioris atqve plenioris omnibus hucusqve* editis, Dreſdæ A. 1679. in 4to excuſa.

(r) Duplicem hactenus Bibliothecæ R. Schabtai Ben Joſeph. Rabbinicæ (qvam *Labia Dormientium* Autor appellavit) Verſionem è Septentrione expectavimus Latinam, alteram Chriſtiani Wormii, Ædis Haffnienſis Nicolaitanæ Antiſtitis Doctiſſimi, Notis adjectis illuſtrandam, qvam, in *Præfat. Libri Secundi de Corruptis Antiqvitatum Hebraicarum apud Tacitum & Martialem Veſtigiis*, A. 1694. eſt pollicitus; alteram Guſtavi Peringeri, Strengnenſis, L. L. Or. in Acad. Upſal. olim Profeſſoris, nunc autem Librorum in Regia Holmienſi Cenſoris, qvam, Autoris ipſius concinnatam poſtulatu, Anno jam 1690. ab eo juſſit expectari Magnus Ronnovius, Svecus, *in Notis ad Cod. Talmudicum de Æſtimationibus p.* 9. Utinam alterutra ſaltem primo qvoqve tempore prodeat, & novam Orienti è Septentrionis tenebris lucem foeneretur.

qvandoqve integras ferme diſſertationes immiſcet, qvalis eſt; qvam *de Judaiſmo Ariſtotelis* habet *T. I. pag.* 471. ubi cujusdam R. Gedaliæ Ben-Jachija inſaniam recenſet, Ariſtotelem Hieroſolymitanum, Koliæ filium, de tribu Benjamin, aſſerentis: eaqve occaſione fuſe in originem putidi erroris inqvirit, & non ſine probabili ratione, e loco *Euſebii L. IX. c.* 3. *Præpar. Evang.* male intellecto deducit. Neqve vero mirum cuipiam videatur, admiſſum inter Rabbinos Ariſtotelem: facilis enim & Chriſtianis, & Gentilium Philoſophis Medicisqve, aditus ſine invidia patefit, qvotqvot ulla ratione illuc referri poſſe videntur: adeo, ut *Æſopo* etiam *inter Rabbinos locus ſit.* Mirum inde non eſt, licet in magnam molem Opus creverit, non tamen ad umbilicum per omnes alphabeti literas eſſe deductum. Supplementum Bartoloccio ſcripſit Car. Josephus Imbonatus, ſeu *Bibliothecam Latino-Rabbinicam*, Romæ 1694. Verum & hic, dum Scriptores undecunqve corradit, erroribus haud raro jocularibus locum dedit. Poteſt interim, ex his Bartoloccii atqve Imbonati laboribus, longe plurimorum è recentioribus, qvi Hebræam eruditionem præ ſe tulerunt, notitia hauriri. Quam juvabit qvoqve Pauli Colomesii *Gallia Orientalis*, Hagæ Com. 1665. in 4. edita, qvæ Gallorum, qvi linguam Hebræam, vel reliqvas orientales, excoluerunt, Vitas, opera, & judicia variorum de iis, ſiſtit. Daturus ſimilis inſtituti libros de reliqvis etiam Europæ provinciis Colomeſius *Italiam Orientalem* bibliopolæ jamjam tradidiſſe fertur, ſed qvæ neſcio qvâ fraude ſurrepta eſt. Interim notari meret juxta celeberrimi WAGENSEILII expoſtulatio, qva, in *Sota p.* 202. in plagiarios Rabbinicæ eruditionis invehitur; qvorum neqve finem eſſe, nec modum, indignatur, & oppido paucos, qvi profiteantur, qvorum corticibus natent, qvibusve adjutoribus uſi ſint: ſed ſe Talmud inſpexiſſe, ſibi lectos Rabbinos, ſuas ſe in medium verſiones afferre, videri velint: idqve eo ægrius fert, qvo ſe certius *in ſcenam producere poſſe novit Viros egregios, qui non contenti ea gloria, quam in divinæ humanæque literaturæ partibus aliis, doctrina & induſtria ſua, ad invidiam usque ſibi paraverant, dum etiam reliquæ ſcientiæ inſignem in Rabbinicis literis peritiam adjeciſſe ſe credi poſtulabant, & Rabbinorum dicta, Raymundis, Buxtorffiis, Seldenis, Coccejis, Voiſiniis, Schickardis, clam erepta, cumularunt, hic quidem turpiter ſe dederint, eruditis ſuis alioquin ſcriptis fœda inurendo ſtigmata.* Monet vero Wagenſeilius, nusqvam periculoſius, qvam in hoc genere plagiorum, errari, qvæ ſe utplurimum ipſa prodant. *Nam*, ait, *dum non ſatis tenent, quid alii citent, aut quomodo, proinde ipſi nunc ex libris Vulgarium Rabbinorum faciunt Talmudicos, nunc hos in illorum convertunt: jam propria nomina pro appellativis; appellativa pro propriis, accipiunt: conjungunt divellenda, ſeparant quæ cohærent, commutant priora cum poſterioribus: exſcribunt teſtimonia cum vitiis typographicis: laudant nobis* R. Raddak, R., Raſchi, R. Rambam, R. Smag. *& ſi qui ſunt ſpiſſi ridiculique errores alii.* Exempli loco dein Petrum Galatinum profert: & *Dominicum Garciam*, Hiſpanum, qvi cum in Complutenſi Academia *Hebrææ linguæ moderator primarius* extitiſſet, edidiſſetqve Cæſarauguſtæ 1606. ſuperbo titulo *Propugnacula Religionis Chriſtianæ contra obſtinatam*

perfidiam

perfidiam Judæorum, qvibus confectam rem omnem ipſe exiſtimarat; puerili tamen errore R. Salomonem cenſuit eſſe auctorem libri, *Directoris Dubitantium* (qui Maimonides eſt), aliosqve errores plusqvam putidos committit. Hæc è doctiſſimi viri libro excerpſiſſe è re utiqve videbatur: ſimulqve iſta de Hebræa lingua ſufficiant. De Antiqvitatum enim Hebraicarum Scriptoribus alio in loco dicemus.

ARABICA Lingua omnium inter Orientales diffuſiſſima eſt, ob infinitam 6
pene vocabulorum multitudinem, dum una res, pro variis accidentibus, quibus diſtinguitur, varia habet nomina, ut ex Anton. Giggeji & Jac. Golii Lexicis patet: Qvinimo tantam eſſe linguæ ejus luxuriem P. Angelus à S. Joſepho, in *Gazophylacio Perſico*, obſervat, ut 1000. habeat vocabula, qvæ gladium, 80. qvæ mel, 500. qvæ leonem, & 200. qvæ ſerpentem ſignificent. (*s*) Divina nomina, ſeu attributa uno plus mille, Arabicè & Perſicè exarata, ſe Latine interpretaturum promiſit Petrus à Valle, Epiſt. ad Tengnagelium. *Tantum eſt pelagus illius ſermonis*, ait Joſephus Scaliger Epiſt. 90. ad Caſaubonum, *ut*, *qvo plura in illo diſcimus*, *eo plura occurrant*, *qvæ ſine magiſtro nunqvam didicero.* Hæc ille Scaliger, cui tam familiaris ſermo Arabicus, ut ad lexicon Antonii Nebriſſenſis ultra 20000. vocum, & inter eas minimum 8000. radicum (alibi ſcribit 14000.), è variis Arabum variorum ſcriptis, collegerit; ut, in iisdem Epiſtolis p. 531. & 646., refert. Nihilominus tamen, non obſtante ejus difficultate, jamdudum ſalivam eruditis ea lingua movit, qvod audirent, multos veterum philoſophorum libros, in hanc linguam converſos, apud Arabes latitare, ut inde jactura eorum reſtaurari poſſit: multa enim Medicis ex Arabibus haurienda, qvæ absqve illorum lectione prorſus ignorarentur. Hinc Iſaacus Caſaubonus, jam ætate paulo provectior, eam addiſcere cœpit: qvod idem Salmaſius etiam vir facit. Alii in Orientem profecti magna ſecum literatá ſpolia retulerunt: *Petrus à Valle;* (qvi ipſe, in variis epiſtolis ad Morinum datis, ut & in ea, qvam ad Sebaſt. Tengnagelium ſcripſit, qvamqve libro I. Comm. de Bibl. Vindob. Petrus Lambecius ſub finem p. 165. ſqq. inſeruit, ſua ſtudioſe recenſet) *Reinardus* qvidam Mathematicus (cujus bibliothecam Arabicam, ſummo labore & ſumptu colle-

(*s*) Qvæ de Linguæ Arabicæ Ubertate & Luxurie, fide Angeli à S. Joſepho, *h. l.* narrantur, Monachus ille, ni fallor, Edvardo debet Pocockio, cujus ex *Notis in Abulf. p.* 153. Aug. Pfeifferus (*in Introd. in Orientem*, *Diſſ. II. Qv.* 9. *p.* 27. 28. de eadem, qva Græcam etiam ſuperat, ubertate differens) verba allegat ſeqventia, digna qvæ & *h. l.* recitentur: *Qvantum Græcam*, *Latinam*, *aliasqve Linguarum præcipuas*, *verborum copia ſuperet*, *hinc conjicere licet*, *qvod aliqvando vel ſola diverſarum unius rei appellationum enumeratio & explicatio Juſtam Voluminis integri materiam præbuerit. Sic doctiſſimo Grammatico*, Ebn. Chalawain, *Libri unius Subjectum Leonis nomina*, *qvæ qvingenta*; *alterius Serpentis*, *qvæ ducenta*, *teſte* Jallaloddino in Mezhar. *Autor Kamuſi*, Mohammed Al Eirauzabadius, *Librum integrum de Mellis Appellationibus & Utilitate ſe conſcripſiſſe ait*, *in qvo cum* 80. *ejus nomina recenſuerit nomenclaturam*, *totam tamen ejus non abſolviſſe notatur. Teſtatur idem*, *Enſis appellationes ultra mille ſe in Libro*, *à ſe compoſito*, *enumeraſſe.*

ctam, abſorptam tandem, poſt collectoris mortem, à Vaticana refert atqve dolet Holſtenius in epiſtola ad eundem Tengnagelium, ap. Lambec. T. I. Comment. de Biblioth. Vindob. p. 110.), *Jac. Golius*, qvi theſaurum ſuum Leydenſi Bibliothecæ intulit; de qvo maxime Holſtenius l. c. gaudet, & *orbi Chriſtiano gratulatur*, *incidiſſe in illorum manus*, *qui nihil publico invident*, & *qui ex iſto theſauro evulgando laudis materiam quærunt*: *Nicol. Clenardus*, qui & linguarum & religionis cauſa ſeceſſit in Africam, ac de fructu ſuæ profectionis in epiſtolis agit: *Chriſtianus Ravius*, qui ſuorum librorum titulos Spolio Orientis annexuit: *Eduardus Pocockius*, aliique. *Nicol. Peireſcius*, ſublime iſtud Galliæ literatæ ſidus, cum in Orientem ipſe proficiſci non poſſet, nullo tamen ſumtui, ut inde libri ſibi aſportarentur, pepercit, quorum aliquando numerum haud contemnendum naufragio amiſit; ut è prolixâ ejus ad Joh. Morinum epiſtolâ, quæ inter Morinianas (ſub titulo Antiquitatum Eccleſiæ Or. emiſſas) 36. eſt, videre licet. Eodem tempore bis jam memoratus Vindobonenſis Bibliothecæ præfectus, *Sebaſt. Tengnagelius*, omnia tentavit, ut Cæſaream Bibliothecam Arabicis quoque Perſicisque libris, vel qvicunqve demum ex Oriente comparari poſſent, locupletaret: nam, ut erat ſtudio earum linguarum mirè deditus, ſuis ſumptibus undiqve libros eos conqviſivit, præſtititqve etiam, ut inſigni tandem copiâ abundaret, qvæ poſt ipſius mortem Auguſtæ Cæſaris ſuppellectili legata ceſſit. Catalogum exhibet Lambecius lib. I. à p. 168. usqve ad 184. Verum, ſi Conringio aurem præbeamus, non adeo magni Orientales libri æſtimari merentur, qvi ſcilicet, quicquid boni habent, à Græcis hauſêre, & magnam qvoqve partem meræ Græcorum translationes ſunt: qvæ vero propria Arabum, longe infra Græcam eruditionem ſubſident; Perſicum vero, Copticum, vel Æthiopicum qvid, aptum ſapientiæ, ne ex fama qvidem accepimus, qvod non liceat longe plenius ex editis aliorum ſcriptis addiſcere. Ita qvidem Conringius in *Epiſtola de Biblioth. Auguſta p. 64. ſq.* qvi, ut ipſe eodem loco hiſtoriam excipit, ejusqve è libris Orientalibus hauriendæ aliam eſſe rationem fatetur: ita ſe non in omnibus audiendum ſimul ſubobſcure innuit; eamqve ſolum ob rationem iſtud ſcripſiſſe videri poſſet, ne Auguſtæ ſui Principis Bibliothecæ aliquid alicujus momenti deeſſe fateri neceſſe habeat. In eo autem Conringio haud ſane cunctanter aſſentimur, tantos Principum, Rerumqve publicarum ſumtus, tantos privatorum labores, licet non ſine aliqvo ſucceſſu fuerint, parum tamen in Auctorum veterum reſtitutione orbem literatum juviſſe. Suntqve inter ipſosmet barbaros libri melioris notæ rari admodum, magno pretio veneunt, & rarius adhuc peregrino vendendi proſtant: ut ex aliqvot Petri à Valle epiſtolis liqvet. De incomptis Arabum verſionibus, qveis Græcos Auctores male tranſtulerunt, earumqve cauſis, videndus Salmaſius, in præfatione ad Tabulam Cebetis, Græcè & Arabicè editam. Præter Lexica linguæ Arabicæ, qvæ edita ſunt, MSS. aliqvot Gloſſaria atqve Dictionaria, Arabica, Arabico-Turcica, Syro-Arabica, libelloſqve ejus linguæ Grammatices, in Cæſarea Bibliotheca aſſervari Catalogus Tengnagelianus, apud Lambecium, l. c. fidem facit. Memorat & ibidem ſua lexica MSS. P. à Valle. Salmaſius l. c. refert, Joh. Elichmannum lexicon Arabicum

locu-

locupletiſſimum abſolutiſſimum paraſſe, cui nihil niſi forma & ordo defuerit, materia jam undiqve congeſtâ; Verum illud cum Auctore intercidit.

ÆGYPTIACA vel COPTICA lingua multum cum Græca, & ratione chara- 7
cterum & vocum, affinitatis habet: ita, ut ſcribendi morem etiam Græcis veteribus uſitatum obſervet: neque enim ſeparat voces, ſed literas unius lineæ velut unicam vocem conjungit; Morino teſte, in epiſtolis. De voce *Coptarum* unde derivanda ſit, num à *Copto* celebri Ægypti emporio: an ab *Ægyptus*, quæ & quandoque *Æcyptus* ſcribitur, quærit Salmaſius in Epiſt. p. 100. & 178. Loco poſteriore admiratur laudatque Athan. Kircheri promiſſa, quæ de reſtituenda antiquiſſima ea lingua dederat; cum antea primum ſe exiſtimaſſet Salmaſius, qui ad id muneris obeundum animum applicuerit: Fecit etiam Kircherus quod potuit, tùm *in Prodromo Copto*, tùm *in Lexico.* An vero tam integram ille meſſem exhibuerit, ut ne quidem ſpicilegium ſuperſit, quod è promiſſis concludebat Salmaſius, dicant alii. Videatur interim, ſi tanti eſt, Eraſmi Vindingii *Diſſertatio de Linguæ Græcæ & Ægyptiacæ affinitate*, in qua nonnulla contra Kircherum habet, prodiit Hafn. in 4. A. 1660. (*t*)

De PUNICA lingua tradit aliqua Thom. Reineſius, in libro, cui titulus: *Ἱςο-* 8
ϱȣ́μενα linguæ Punicæ, 1636. Altenb. in 4. (*u*) Supereſt ferme unum, ſed inſigne ejus linguæ fragmentum, in *Plauti Pœnulo*, quod doctorum ingenia exercuit. REINESIUS de illo, in epiſtolis ad Daumium, agit p. 309. SAM. PETITUS, diu ante illum in Miſcellaneis eum Plauti locum explicare aggreſſus, Salmaſio tamen Grotioque ſe adeo non probavit, ut Plauto cæciorem illum in plerisque deprehendiſſe ſcribat Salmaſius ad Grotium Ep. 18. Poſt eum itaque Samuel Bochartus feliciori eventu iſtud negotium in ſe ſuſcepit, deditque explicatos Plautinos verſus P. II. Georg. Sac. lib. II, c. 6. qui totum cetera eum librum evolvendæ Phœniciæ Punicæque linguæ impendit, &, ſi quis alius, de illa bene meritus eſt. Mentionem verſuum Plautinorum alicubi in Epiſtolis Joſ. Scaliger facit (ep. 362. p. 643.) putatque illam Pœnuli dialectum parum à puritate Hebraiſmi abeſſe. *Tempore enim Eliſæ*, ait, *quæ coloniam Pænorum in Africam deduxit, univerſa Phœnicia puro Hebraiſmo utebatur, ut & literis, quæ hodie ſuperſunt apud Samaritas, & quæ puræ ſunt Phœniciæ.* Poſt hos omnes JOH. CLERICUS quoque prolixè ſatis in ſenſum verſuum Plautinorum inqviſivit, in nonnullis

(*t*) Athanaſio Kirchero, in Copticis, non ſatis tuto ſemper credi poſſe poſt Vindingium, Aug. etiam Pfeifferus monuit, ſub finem Præfationis, *Introductioni in Orientem* præmiſſæ, idqve à ſe, *in Exerc. Bibl. p.* 49. 50. aliqvot exemplis oſtenſum eſſe teſtatur. Nova Luce, qvam Literatura Coptica à Theod. Petræo, Flensburgenſi, Cive meo in LL. Or. univerſis verſatiſſimo, præter Pſalterii Coptico-Arabico-Latini (cujus Specimen ſiſtit Pſalmus I, Lugd. Bat. A. 1660. in 4to maj. editus) Editionem, Lexicon etiam in eandem Copticum, à ſe concinnatum, & Angliæ Philologis ſummopere probatum, pollicito, expectabat, obitus ipſius, ſecundum in Orientem iter meditantis, immaturus illam orbavit.

(*u*) Thomæ Reineſii *Ἱςοϱȣ́μενα* L. Punicæ recuſa ſunt in Syntagm. Diſſert. rariorum & Muſeo J. G. Grævii edito Ultraj. A. 1702. in 4to.

à Bocharto diſſentiens *T. X. Biblioth. Univerſ. Hiſtor.* Conferendus quoque huc Ant. Borremanſius eſt, *Var. Lect. c.* 14.

(x) PERSICÆ *linguæ cum Germana convenientiam* integro libro oſtendere voluit JOH. ELICHMANNUS, ut teſtatur Salmaſius in præfatione ad Tab. Cebetis, cum Arabica Verſione (Latine ab Elichmanno tranſlatæ) editam his verbis: *Quod ad hoc ævi latuit pleroſque eruditorum, ex eadem origine compererat fluxiſſe Germanicam & Perſicam linguam, ad hanc illum conjecturam ducente infinita vocum copia, utriqve linguæ communium, ſed & verbis ſimiliter terminatis, eodem modo compoſitis, aliisqve multis argumentis.* Hæc de Elichmanno Salmaſius, viro, *cui*, ipſo judice, *in intima linguæ Perſicæ cognitione vix videtur Europa parem tuliſſe, fortaſſean & vix feret.* Verum immatura mors, qvam acerbe ibi Salmaſius deplorat, & conatum hunc egregium intervertit, & gloriam Germano nomini invidit. Ne vero effectui qvid dediſſe Salmaſium, aut amori in linguam patriam Elichmannum, obvertas: en tibi Bochartum, qvi, cum de Perſarum lingua *in ſuo Phaleg* nonnulla diſſeruiſſet; *lib. I. c. XV. Hanc*, ait, *quod viri docti ſcribunt accedere ad Germanicam in tanta locorum intercapedine nemo ſibi facile perſuaderi ſinat. Tamen rei probandæ tot exempla congerunt, ut ab invitis pene fidem extorqueant.* Allegat inſuper epiſtolam 44. Cent. III. ad Belgas Juſti Lipſii, qvi nempe jam ante Elichmannum ſimile quid in linguâ Perſicâ, adductis in medium exemplis, obſervavit. Qvædam *λείψανα* veteris linguæ Perſicæ, qvæ quidem apud priſcos Scriptores reperiri poterant, collectiva edidit & explicavit *Guil. Burtonus* Londinenſis, qvæ adjecta ſunt ejus *Hiſtoriæ Græcæ Linguæ. Lexicon Perſicum priſcarum vocum*, pretioſum volumen, poſſidere ſe refert in epiſtola ad Tengnagelium ſæpius laudata, Petrus à Valle, *ætate noſtra à docto viro (Perſo) ingenti cura elaboratum, & apud Perſas magnæ exiſtimationis, cujus exemplar, quod habeo, unicum, ut puto, in Europa auctoris nepos propria manu exaravit, ejusque ſcriptioni & auctor ipſe adhuc vivens Sphahani, librumque novis quotidie obſervationibus augens plurimum diligentiæ adhibuit, ut illius opus in Europam nonniſi correctum perfectumque aſportaretur.* Ipſe PETRUS à VALLE *Dictionarium ſex mille circiter vocum Perſicarum* Italica verſione illuſtratarum compoſuit è Doctrina Chriſtiana, qvam Jeſuitæ in regia Lahor eleganti ſtylo ſcripſerunt. Qvanqvam vero omni ſtudio nixus Petrus à Valle ſit, ut imprimeretur hoc Lexicon ſuum Romæ typis Congregationis de Prop. Fide: non id tamen, qvantum memini,

(x) De Linguarum Perſicæ & Germanicæ convenientia plura, è variis Autoribus, eruditè congeſſit Morhoſius, *P. I. Commentarii ſui Vernaculi de Lingua & Poëſi Germanica, c. 2. p.* 39-43. Marci Zuerii Boxhornii Epiſtola huc etiam ſpectat, ad Nicol. Blancardum Kal. Dec. A. 1648. ſcripta, qva Vocum, qvæ apud Curtium ſuperſunt, Veterum Perſicarum Origines, è Lingua Germanica, ſatis feliciter detexit. Legitur illa inter reliqvas ipſius Epiſtolas, Amſtelodami A. 1662. in 12mo junctim editas, *p.* 220-229. Tacito qvoqve ipſius, ibidem A. præced. 1661, excuſo, & Curtio etiam Nicol. Blancardi, ni fallor, ſubjuncta.

memini, factum eſt: uti nec ingreſſum *Lexicon Linguæ Perſicæ*, quod Adamus Olearius affectum habuit, ſed an & ad finem perduxerit ignoro.

CAP. VI.
DE LINGVA GRÆCA.

§. 1. Linguæ Græcæ Neceſſitas & Utilitas à Viris doctiſſimis inculcata. 2. *An Judæis eam diſcere licuerit, inqviſitum.* 3. *Hiſtoria ejus tradita à Laur. Rhodomanno & Guilh. Burtono, Origines ab Æg. Menagio promiſſæ. De Literis Græcis Diſſ. Joh. Scaligeri. Franc. Guieti, J. Franc. Grandis, & aliorum, Labores in illa Etymologici.* 4. *Grammatici Græci Veteres Inediti obiter memorati. Ex Editis Baſilius M.* ψευδώνυμος, *Phrynichus, Helladius, Apollonius Dyſcolus, Proclus, Moeris, Joh. Philoponus, Thom. Magiſter, Theod. Gaza, & alii, recenſentur.* Additur παρέκβασις *de Græcis Literaturæ ſuæ in Europa Inſtauratoribus.* 6. *Scholiaſtæ Poëtarum Græcorum Veteres, lucem Grammaticæ ſæpe fœnerantes, enumerantur.* 6. *Grammatici Græci Recentioris ævi* ἐξοχώτεροι, *Ang. Caninius.* 7. *Nic. Clenardus, Urbanus Bellunenſis.* 8. *Mich. Neander (cujus etiam ſimul Diſcipulus, Laur. Rhodomannus, ob L. Gr. peritiam, & Venam in ea Poëticam præſtantem, extollitur.)* 9. *Matth. Devarius de Particulis L. Gr.* 10. *Franc. Vigerius de Idiotiſmis L. Gr.* 11. *Joh. Poſſelius, Ant. Schorus, aliique Phraſium & Adagiorum Græcorum Collectores.* 12. *Jer. Tſchonderus.* 13. *Mart. Cruſius & Nicod. Friſchlinus.* 14. *Grammatici alii moderni, uti & Scriptores de L. Gr. & Lat. convenientia.* 15. *Joh. Conr. Dieterici Chreſtomathia Græca promiſſa.* 16. *Scriptores de Dialectis.* 17. *Scriptores de Accentibus. Origo & Novitas illorum à Cl. Salmaſio, Iſ. Voſſio & Henr. Chr. Henninio, detecta. Bibliothecæ Græcæ, ab Henninio & Joh. Meurſio promiſſæ.* 18. *Controverſiæ de Pronunciatione Linguæ Græcæ Hiſtoria & Scriptores.* 19. *Prolixior Hiſtoria Certaminum, de Dialecto Heleniſtica, & Styli N. T. puritate, Literariorum.* 20. *Scriptores, qui Stylum Homericum cum Phraſi Librorum Sacrorum contulerunt.*

DE GRÆCA lingua nunc, illa omnis eruditionis ac ſapientiæ nutrice, di- 1
cendum eſt. Omnia, qvæ ad illam ſpectant, perſequi noſtri inſtituti non eſt, utpote qui non Volumina ſcribimus, ſed præcipua tantum ſectamur, ac ab aliis omiſſa. De ſummâ qvidem ejus *præſtantiâ & neceſſitate* convictos arbitor, quotquot in humanioribus ſtudiis vel leviter ſaltem emergere laborant: atque, ut in uno hiſtoriæ literariæ capite perſiſtamus; quot quæſo nos Auctores laterent, ſi Græcâ literaturâ careremus? Enimvero, uti ſingulæ bonarum artium è Græcia ſuum ortum trahunt; ita veriſſimè Eraſmus lib. X. Epiſtolarum ſcribit: *Hoc unum expertus video, nullis in literis nos eſſe aliquid ſine Græcitate.* Latius hoc argumen-

tum alii deduxere. Plena ſunt iſtiusmodi commendationibus Mich. Neandri ſcripta. De præſtantia & neceſſitate linguæ Græcæ Orationem *Matthæus Dreſſerus* habuit *Orat lib. III. p.* 25. Diſſertationem de ea ſcripſit more ſuo egregiam *Ludovicus Creſollius* in *Myſtagogo.* Idem, in libro de Natura & viribus Rythmi, *Iſaacus Voſſius* paſſim adſtruit: & nihil tam enixè Iſaaco filio, in Salmurienſi Academia degenti, commendavit *Claud. Sarravius*, (*alter ille Peireſcius, gente nobilis, dignitate nobilior, doctrina nobiliſſimus, amicitiis clariſſimus, ac ſtudiis erga literas & literatos omnibus ſuſpiciendus*: qvo illum elogio Steph. le Moyne ornat) qvam familiarem prorſus Græci & Latini ſermonis uſum. Sed quid multis? nemo eruditus eſt, qui non Græca ſummo ſtudio perdiſcenda ducat.

2 Qvo in loco apud Judæos Græca lingua ſit, eruditiſſimus *Wagenſeilius* exponit *in Sota* p. 967. ſeqq. Nimirum pugnant inter ſe Apellæ variis ſententiis ſciſſi: cum ne Gemaræ quidem, ſeu Commentario Talmudico, cum ſuo textu conveniat. Futile eſt, quod illa refert, Chaſamonæorum temporibus, cum Hyrcanus & Ariſtobulus fratres in ſe mutua oppugnatione ruerent, exerabilem eſſe publico edicto declaratum, qui Græcam linguam filium edoceret: cum Ariſtobulus Peripateticus, Philo & Joſephus, in Græcorum ſcriptis & ſapientia mirum qvantum verſati, maximum quoque inter ſuos nomen habuerint. Non minus apertè falſum, quod *Miſchna* refert, tempore belli cum Tito tale ſcitum prodiiſſe: nam usque ad Juſtiniani Imper. tempora Græcam Bibliorum interpretationem in Synagogis lectam, Novella nos ignorare non patitur. Succeſſu temporis vero abrogata in Synagogis Græca Legis lectio eſt, & planè in deſuetudinem abiit; quod &, niſi fallor, unum Maimonides voluit in eo loco, ad quem Celeb. Wagenſeilius ſtupet; cum ait Maimon: *pridem in deſuetudinem abiit lingua Græca, confuſa eſt ac periit.* Non ſane videtur de linguæ interitu in univerſum loqui, ſed de ejus uſu in Synagogis. Hinc neque ipſemet ignoravit Græca, nec Judæi Hiſpani pari cum antiquis inſania acti ſunt: ſed potius, obſervante eodem viro doctiſſimo, longe prudentiores ſe præſtiterunt, dum Philoſophiam Græcam diſcendi facultatem ſaltem iis, qui adultæ ætatis ſunt, adimere haud fuere auſi.

3 *Hiſtoriam Græcæ Linguæ* LAURENTIUS RHODOMANNUS, ipſe linguæ ejus peritiſſimus, peculiari oratione deduxit, quæ addita eſt Orationi Petri Moſellani de variarum linguarum cognitione paranda, Jenæ 1634. Verſatur etiam hoc in argumento GVIL. BURTONUS, Anglus, qui peculiarem de eo libellum conſcripſit, editum Londini 1657. in 4. & qui exigua brevitate ſua non pauca continet ad hiſtoriam Græcæ linguæ pertinentia. (*y*) Multa habet inprimis de antiquo ejus in Anglia uſu, deque

(*y*) Poſt Burtonum, Linguæ Græcæ Hiſtoriam qvadripartitam ſcripſit Laur. Ingewaldi Elingius, Dalecarlus, Log. & Metaph. in Acad. Upſalienſi Profeſſor, poſt Autoris, A. 1688. defuncti, obitum, ab Ad. Rechenbergio, Theologo Lipſienſi, cum Præfat. ſua, Lipſiæ A. 1691. in 8vo editam. Autor, uti diligentiæ laude non eſt privandus, ita Eruditis Exteris vix approbabit muſicam, qvâ, Rudbeckii, aliorumqve popularium, Hypo-

qve ſcholis Græcis illic ante Chriſtum natum inſtitutis : de qvo argumento agit qvoqve Ant. Wood in Antiqvitatibus Oxon., ſub initium : Adjecit qvoqve Burtonus λείψανα linguæ Perſicæ, ut jam cap. anteced. dictum : ſed, dum origines ejus ex Græca deducere molitur, fallitur, cum pleraqve ſint Germanica, ut oſtendit Boxhornius in Diſſert. peculiari ad Blancardum, Curtii editorem, ſcripta, qvæ invenitur in editione Curtii Blancardiana. *Origines linguæ Græcæ* promiſit ÆGID. MENAGIUS *Obſerv. in Malherb.* p. 362. & 389. ſed non dedit. *De literis Jonicis ac Græcis, earumque cum Phœniciis affinitate*, prolixam & eruditam Diſſertationem JOS. SCALIGER ſuis Animadverſionibus Euſebianis inſeruit p. 110. ſeqq. in qva de inventione earum & natura fusè ſatis disqvirit. JOH. FRANC. GRANDIS promiſit librum, cui titulus: *Demonſtratio philologica; quâ patet, Helleniſmi & totius ferme Grammaticæ Græcæ rationem, ipſamque anomaliam, tam nominum, quam verborum, in ſola literarum, ſive alphabeti cognitione, conſtare.* Aſt non magis qvicqvam ejus libri prodiit, qvam FRANCISCI GUIETI labor. Peculiare is aliqvod conſilium habuit Latinas voces à Græcis derivandi, in qvo prima omnia, unde cetera deducerentur, monoſyllaba eſſe voluit. Hoc profundum ſtudii genus, qvod ante ipſum nemini in mentem venerat, totum vitæ Guieti tempus occupavit. Sed, cum ſollicite rem illam celaret, ne admiſſis qvidem amicis intimioribus, poſt mortem ejus omnis induſtria periit, nec vel divinando è ſuperſtitibus ſchedis rationem operis iſtius qvisqvam aſſeqvi potuit. Refert Anton. Periander, ſeu potius, qvi ſub ficto nomine iſthoc latet, Joh. Albert. Portnerus, celebris Ratisbonenſium JCtus, *in vita Franc. Guieti, addita editioni Terentii Bœcleriana.* Originem linguæ Græcæ è monoſyllabis hauriendam Iſaacus qvoqve Voſſius animadvertit, in libro de Natura Rythmi p. 44. cujus locum, cum & ad commendationem ſermonis Græci, & ad illuſtrationem præſentis inſtituti, haud parum faciat, apponam. *Sed neque invidioſum fore arbitror, præſertim apud gnaros, ſi dixero: priſcum Græcorum ſermonem ex omnibus iis, quorum ſupereſt notitia, non primum tantum tenere locum, ſed & illum tenere ſine æmulo, ne ipſo quidem contradicente olim omnium gentium victore populo. Nec tamen exiſtimandum, iſtiusmodi eum fuiſſe ab ipſis ſtatim incunabulis. Primam quippe hujus ſi excutiamus originem, nihilo meliorem aliarum gentium linguis eam fuiſſe deprehendemus: aſperam, ſcabram, & omnis dignitatis & elegantiæ expertem, fuiſſe, vel inde ſatis intelligas, quod vix alia, quam monoſyllaba, priſcis temporibus habuerit vocabula, ſeu illa nomina eſſent, ſeu verba.* Hucusqve Voſſius, qvi in ſeqventibus augere pergit iſtam antiqviſſimæ linguæ Græcæ barbariem, & modos, qvibus illam ope Muſices ac Poëſeos expoliverint, exponit. Ceterum, qvænam ineptiæ in vocum etymis, ob ignorantiam Græcæ linguæ, hic illic commiſſæ ſint, ſingulari Oratione docuit JOH. CONRADUS DIETERICUS, *in Græcia Exulante,*

Hypotheſes ſecutus erroneas, Literarum Græcarum Origines à Runis Gothorum derivavit, ſententiam. Vid. de illo Joh. Schefferi *Sveciam Literatam* p. 245. & noſtra ad hanc *Hypomnemata* p. 431.

Exulante, ſive, *de infelicitate ſeculi ſuperioris ob Græcæ Linguæ imperitiam* Diſſertatione, Marpurgi edita in 4. 1640.

4 *Grammaticos Græcorum* qvod attinet, eorum ſane & fuit olim, & eſt adhuc, larga fœcunditas, & ferme dixerim abundans: niſi qvod apud recentiores plus exſcribitur Grammaticarum, qvam ſcribitur. Olim qvidem magno numero proſtitiſſe libros Grammaticos, qvi modo linguam in univerſum, aut communem Phraſeologiam, evolverant, modo unius ſolum dialecti, Atticæ inprimis, rem omnem fuſius explicarant, non crebræ ſolum allegationes recenſionesve Athenæi, Photii, Suidæ, Magni Etymologici, &c., facilè probatum dant: ſed & editi partim Græcorum veterm Grammaticorum fœtus; partim adhuc inter inedita bibliothecarum latentes, id ipſum extra omnem dubitationis aleam ponunt. (Ut taceam, jam Pompeji M. ævo Romæ Aſclepiadem Grammaticum Opus de Grammaticis vaſtum conſcripſiſſe, cujus ſextum librum à Suida, undecimum ab auctore vitæ Arati allegari, obſervat Jonſius de Script. Hiſtor. Philoſ. p. 205. ſq.) Atque, ut ab ineditis incipiamus, magnam ſatis eorundem farraginem, è Regia maxime Pariſienſi Bibliotheca, Phil. Labbe recenſet in *Nova Bibliotheca MSSrum. P. IV. p.* 103. Non minorem apparatum in Anglicis aliisve celebrioribus bibliothecis aſſervari, teſtantur, qui viderunt. Ii vero, qui typis editi proſtant Græci veteres Grammatici, omnes tam antiqui non ſunt, ut non magnam partem everſam Conſtantinopolin demum ſecuti ſint. Quanquam enim ſub MAGNI BASILII nomine *de Grammatica Exercitatione liber* Græce apud Morell. Pariſ. 1583. in 8. & jam diu ante Florentiæ 1515. lucem aſpexerit: ſuppoſititium tamen eſſe fœtum, Manueli Moſchopulo debitum, jam pridem Rob. Stephanus in emendatiſſima ſua editione An. 1545. monuit; obſervante Placcio *de Script. Pſeudon.* p. 158. Antiquior Muſchopulo & everſâ Conſtantinopoli PHRYNICHUS, quippe jam Photio memoratus, & eodem referente ſub Marco Aurelio & Commodo Impp. vivens, libellum reliquit *de Dictionibus Atticis:* cujus editio prima Zach. Calliergo debetur, Romæ 1517. inde repetita eſt Venetiis apud Aſulanum, 1524. & Pariſiis apud Vaſcoſanum 1532. optima editio eſt & nitidiſſima Auguſtana 1601. in 4. ſtudio Dav. Hœſchelii, cum ejusdem, & prolixioribus Petri Joh. Nunneſii notis, in lucem publicam emiſſa. Alios ejusdem Phrynichi tractatus Grammaticos, ſed qui non ſuperſunt, Photius atque Suidas recenſent. Notandum vero, in ipſius Nunneſii notas Anonymum quendam eruditiſſimum, quem Caſaubonum eſſe ſuſpicantur aliqui, doctiſſimas notulas confeciſſe: uti *Menagius* refert *in Anti-Bailleto T. I. p.* 170. ubi & errorem Bailleti caſtigat, qui, Heinſium Nunneſii notas publicaſſe pro ſuis, & proinde ſugillatum à Salmaſio fuiſſe, ſcribit: quod utrumque longè falſiſſimum eſt: cum Nanſii correctiones in Epictetum pro ſuis ediderit Heinſius, & proinde ſit à Salmaſio in præfatione ad Simplicium cenſoria virgula percuſſus. Nihil ibi de Phrynicho, vel Nunneſio, cogitatum. Phrynicho jungit ob ſimile inſtitutum Photius Cod. 158. HELLADIUM, cujus *Lexicon* Suidæ inſertum inſcriptio teſtatur: *Chreſtomathiam* vero, prolixe idem Photius Cod. 279. excerpit. Verum quicquid hujus ſupereſt, non-

nisi

niſi fragmentum eſt. Totum habemus APOLLONII DYSCOLI (ſeu *Difficilis*, ut Geſnerus vertit,) Alexandrini Grammatici, & Phrynicho adhuc ſenioris, *de Conſtructione Orationis* librum, Græcè Venet. 1495. apud aldum excuſum in fol. item Florentiæ 1515. in 8. & cum Latina verſione Franc. Porti, ejusdemqve & Frider. Sylburgii noti, in 4. Francof. apud Wechelos 1590. Apollonio, in editione Auguſtana, adjuncta etiam PROCLI *Chreſtomathia* eſt ab Andr. Schotto Græco-Latine, additis qvoqve Nuneſii notis, edita. MOERIDIS *Atticiſtam* Photio olim lectum, nunc in Vaticana Bibliotheca latere Friſius refert: ſed in Gallicis & Anglicis Bibliothecis eſſe narrat Salmaſius, qvi, in Comment. de Helleniſtica, eum à ſe lectum paſſim allegat, & p. 46. in tota ejus συλλογῆ nihil freqventius notatum ait, qvam differentiam nominum Atticorum & ἑλληνικῶν. Uſus qvoqve eo libro eſt, cum Gloſſarium ſuum Græcum conſcriberet, Carolus du Freſne: & Steph. le Moyne illud MSS. poſſedit, allegatqve in Not. ad Var. Sacra p. 479. in eo tamen errat, qvod Atticiſtam nomen viri putat, qvod libri eſt. *Johannem Grammaticum*, qvem & Philoponum vocant, & *Corinthum* qvendam, ſubjecit ſuo Linguæ Græcæ Theſauro Henr. Stephanus, qvi & cum Lexico Scapulæ edi ſolent. THOMÆ MAGISTRI *Selecta Dictiones Atticæ* Romæ 1517. Pariſ. 1532. & nuperrimè Franeckeræ 1690. prodierunt: (Conſtituerat aliqvando Martinus Brunnerus, Gr. Linguæ Profeſſor Upſalienſis, Thomæ Magiſtri librum, recenſitum à ſe, & cum Codicibus MSS. collatum, nova editione publicare: qvam in rem ſubſidia If. Voſſii per Nicol. Heinſium imploravit: uti conſtat ex epiſtola Heinſii ad Voſſium, qvæ inter Colomeſii notas in Gyraldi Dialogos de Poëtis legitur p. 67. ſed non credo editum eſſe qvicqvam.) Poſt everſam Conſtantinopolim THEODORUS GAZA primus *Introductionem in Grammaticam* ſcripſit, magno omnium applauſu, magnoqve ad id ſtipendio conductus, Græcè Venet. apud Aldum 1495. fol. excuſam, repetitamqve poſtmodum editione Græco-Latina Baſileæ 1523. in 4. Nimirum erat inter novem exules è Græcia Romam profugos, qvi præcipuè Græcas literas in Occidenten & Septentrionem intulerunt, haudqvaqvam poſtremus. Sunt vero illi *Beſſario Cardinalis*, *Eman. Chryſoloras*, *Demetr. Chalcocondylas* tot egregiis diſcipulis clarus: Leon. Aretino, Franc. Barbaro, Fr. Philelpho, Bapt. Guarino & Poggio Florentino, cujus Inſtitutiones Grammaticæ Græcæ variis locis impreſſæ ſunt: *Theod. Gaza*, *Joh. Argyropulus*, *Georg. Trapezuntius*, *Marcus Muſurus*, *Mich. Marullus*, & *Joh. Laſcaris*: qvi poſtremus, ex Illuſtri Laſcarina Imperatorum familia oriundus, Medicæam Bibliothecam inſigni Græcorum codicum theſauro ditavit; cum legatus à Laurentio Medicæo Conſtantinopolin ad Bajazetem miſſus omnes Græciæ Bibliothecas ſcrutaretur. Eodem Laſcare auctore Leo X. Pontifex Romanus (Laurentii Medicæi Filius), ipſam propemodum Græciam in Italiam qvaſi in novam coloniam deduxit. Pueros enim ex tota Græcia, in qvibus vis ingenii & bona indoles ineſſe videbatur, cum ſuis præceptoribus, Romam evocavit, ut linguam Romani ſuam ipſis commodius traderent, viciſſimqve ſuam illi Romanis. Vid. Miræi *Biblioth. Eccleſ. T. II. p.* 17. De ſingulis prolixè ſatis agit, eorumqve ſimul icones è muſeo

muſeo P. Jovii exhibet, Petrus Lambecius *T. VI. Comment. de Biblioth. Vindob. Addit. II. p. 274. ſqq.* Addendus vero his novem Græcis decimus *Antonius Eparchus* eſt, Corcyrenſis, qvi ſuperiore ſeculo per aliqvot annos Venetiis Græcas literas docuit, proſecutusqve eſt elegiacis verſibus ruinam Conſtantinopolis, demum Corcyram regreſſus inter ſuorum literatos conſenuit: is qvoqve centum codices Græcos ſecum attulit vanùm, Imperatori Carolo V, & Franciſco I. Galliarum Regi, oblatos: uti Lambecius *T. V. Bibl. Vind. p.* 118. refert: e qvo, & aliis, varia de Eparcho collegit Stephanus le Moyne, Proleg. ad varia Sacra, Lugd. Bat. 1685. in 4. edita: qveis nempe è codice Sarraviano, catalogum inſeruit contentorum in volumine qvodam, qvod Eparchus olim Franciſco R. dono obtulerat. Præterea è Græcis, qvibus Græca eruditio multum debet, Hieronymus Spartiata, nec non Franciſcus Portus, Cretenſis, & Æmylius, Franciſci filius, memorandi ſunt, omnes laborioſiſſimi: ut & Nicolaus & Zacharias Calliergi, Cretenſes itidem, qvorum utriqve curam impreſſi primò Magni Etymologici; poſteriori inſuper collectionem Scholiorum Theocriti, debemus.

5 Ceterum vendicant ſibi ſuo jure præcipuum locum inter Grammaticos *Scholiaſtæ Græci*, utpote qvorum magna pars ad ἐξηγητικὴν ferme tota componitur: qvanqvam & immiſta haud raro ſint hiſtorica, & auctorum hodie incognitorum allegationes; qvæ eo magis commendabiles illorum labores reddant. Familiam inter eos, nemine contradicente, ducit EUSTATHIUS, Theſſalonicenſis Sec. XII. Archiepiſcopus, eruditiſſimus Commentator Homeri, cujus vaſtum Opus, & omni doctrinâ, grammaticâ præſertim atqve hiſtoricâ, refertiſſimum, Romæ primum IV. Voluminibus 1550., & Baſileæ Vol. III. Ann. 1560, prodiit. Priusqvam vero recuderetur Opus integrum, epitomen ejus, ſub titulo *Cornu Copiæ, ſive Oceani Enarrationum Homericarum, ex Euſtathio excerptarum*, concinnavit, atqve uni juſto Volumini incluſit, *Hadr. Junius* Baſil. 1558., ſcilicet ne privarentur in univerſum labore Euſtathii, qvibus ad totum Opus coëmendum ſumptus non ſufficerent. Sunt præterea alia in Homerum *Scholia*, qvæ Didymo vulgò adſcribuntur, & ſub ejus nomine tàm apud Aldum & Baſileæ aliqvoties, cum Homeri textu, qvàm Lugduni Batav. ex editione Schreveliana, excuſa ſunt. Verum uti jam ſuperiore ſeculo Jacobus Bedrotus, cum ea Scholia ſine Homeri textu ederet, Argent. 1539. in 8., in præmiſſa præfatione, num recte illa Didymo tribuantur, dubitavit, & ἀνωνύμȣ potius eſſe cenſuit. qvi Didymum toties laudat & allegat; ita Henr. Stephanus qvoqve idem ſenſit, & Heracleoni potius vindicanda judicavit: qvem ſecutus in Diſſertat. de Stylo N. T. Thom Gatakerus, qvamplurimos, & tantum non omnes, ſecum ſentientes reperit. Recentiſſima illorum Scholiorum optimaqve editio, qvæ ſimul inedita prius Scholia multa dedit, eſt nupera Cantabrigienſis 1689. in 4., ſed Iliados tantum, cui ut ſuccedat Odyſſea, optandum. Non longe ab Euſtathio collocandus *Apollonii Argonautæ Scholiaſtes:* ſed, qvod aliis videtur, *Scholiaſtæ tres, Lucillus, Sophocleus, Theon*, qvorum labor in unum collectus apud Aldum primò, tum Baſileæ 1521. & 1549., tum & apud Henricum Stephanum prodiit in 8. Utiliſſima Scholia illa ſunt, & accurata, multumqve ad veterem polyhiſtoriam

condu-

conducunt. E reliqvis præcipuè commendari merent *Scholaſtes Ariſtophanis*, prorſus egregius ille, & inter optimæ notæ Commentatores numerandus; cujus editionem primam apud Aldum Marcus Muſurus adornavit Venet. 1502. inde Florentiæ 1515. & Baſil. 1543. recuſam: revidit vero, cum antiqvis Codicibus contulit, ſupplevit, ſuisqve inſuper Græcis qvoqve ſcholiis auxit Odoardus Biſetus, Genevæ 1607. *Scholiaſtes Sophoclis*, Florentiæ apud Juntas, Venetiis apud Aldum, & Francofurti plus ſemel editus: *Iſaacius Tzetzes*, Johannis frater, *Lycophronis* Commentator, fratre multo eruditior, & inter optimos locum tenens: excuſus una cum Joh. Meurſii in Lycophronem Notis, Lugd. Batav. 1597. apud Raphelengium: *Johannis Tzetzæ in Heſiodum Scholia*, una cum Scholiis Procli, Moſchopuli, Johannis Diaconi, qvi & Pediaſimus & Galenus, Johannis cujusdam Protoſpatharii ἐξηγήσει φυσικῇ τῶν ἡμερῶν Ἡσιόδυ, & antiqvis in Theogoniam Scholiis ἀνωνύμυ, Venet. apud Trincavelum 1573. in 4. edita ſunt; qvæ poſtmodum nitido charactere denuo imprimi curavit Lugd. Batav. 1603. adhuc adoleſcens Dan. Heinſius: Ejusdem Johannis Tzetzæ Scholia in Homeri Iliadem, ſed mutila, non contemnenda tamen, in Bibliotheca Paulina Lipſienſis Academiæ aſſervantur. Prætereo nunc Scholiaſtas Pindari, Æſchyli, Euripidis, Φαινομένων Arati, Theocriti ſuprà jam memoratum; Thucydidis, aliosqve plures: neqve enim nunc inſtituti ratio patitur, ut de ſingulis fuſius agamus. Optandum vero, ut curatius aliqvando Scholiaſtarum veterum Hiſtoria ex antiqvorum monumentis erueretur: multum illa orbi literato prodeſſet: inſtigandusqve adeo Vir ille eruditiſſimus è noſtris eſt, qvi ſpem ejus Hiſtoriæ aliqvando fecit, ut eam impleat.

Pergimus ad *Grammaticos recentiores*: qvos qvidem ſi enumerare omnes animus foret, in immenſum caput hoc extendi neceſſum foret. Enimvero paucos recenſebimus atqve potiores. Primus ſit ANGELUS CANINIUS, Italus ſeculi ſuperioris, Linguarum longe peritiſſimus, eoqve nomine per Italiam, Hiſpaniam, Galliam & Hungariam, clarus doctor *Helleniſmum* ſcripſit, librum mole qvidem non magnum, ſed nec vulgaris etiam eruditionis. Eqvidem Joſephus Scaliger Caninium plagii accuſat, eumqve è cujusdam Hiſpani Franc. Vergaræ Grammatica optima qvæqve deſumſiſſe, additis de ſuo nonnullis, criminatur, in Excerptis Putean. p. 248. Aſt affectui Scaligerum indulſiſſe, &, qvanqvam in primis Scaliger p. 47. ei ſe nihil invidere profiteatur, invidiſſe tamen, dubitare nos non ſinit ſubjuncta ſtatim Tanaq. Fabri nota. *Is eſt angelus* Caninius, *Anglarenſis*, *quem nos*, *ſi quid in hoc genere ſapimus*, *omnibus Grammaticis* Græcis *quot ſunt*, *quot fuerunt*, *longe anteponendum eſſe judicamus. Nam*, *quod qvidam de Vergara dixerunt*, *id nec probatur*, *nec videtur veriſimile. Liber ipſius editus eſt Lutetiæ Pariſ.* 1555. *apud* Guil. *Morellium*, *in* 4. *Theſaurus Helleniſmi dici poteſt. Nunc illum cum maxime lego*, *neque pœnitet me operæ.* Hæc Faber, candidior judex, cui qvodammodo præivit Jac. Gretſerus, dum, in præfatione ſuæ Grammatices, Clenardo atqve Varennio Vergaram facit longe inferiorem; & præſertim ordinem ejus perturbatum & implicatum notat. Ceterum editus etiam ille Caninii Helleniſmus in 8. Pariſ. 1578. cum auctario Caroli Hauboeſii, prodiit. 6

Thuanus, Caninium ſuæ Hiſtoriæ inſerturus, de ejus patria Scaligerum interrogavit, ut è Gallicis ad Scal. epiſtolis videre eſt p. 329.

7 Caninium ſeqvantur NICOLAUS CLENARDUS, Vir doctiſſimus. Scripſit is *Inſtitutiones Linguæ Græcæ*, Pariſ. 1549. in 8. 1553. in 4. apud Wechelum & multoties alibi, impreſſas, qvas pro abſoluto perfectoqve Opere habent nonnulli. De ejus tamen (ut & de Caninii) defectibus jamdudum monuit *Henr. Stephanus, in Dialogo de Infidis Linguæ Græcæ magiſtris:* qvi & ſupplementum ſcripſit hujus Grammatices, qvod, una cum Frid. Sylburgii recognitione, Francofurti editum eſt. Gretſerus, loco paulo ante cit., qveritur, in ſingulos prope annos nova facie Clenardum prodire: novis notis, notationibus, animadverſionibus, paralipomenis & cenſuris, qvaſi vinculis & compedibus onuſtum. *Scaligero* in Scaligeranis *Clenardus diligentiſſimus potius Grammaticus, quam doctus ulla in lingua, videtur:* Sed & hoc ego judicium nimis ambitioſum eſſe crediderim.

Adhuc ante Caninium & Clenardum, URBANI BELLUNENSIS, Monachi Franciſcani, *Inſtitutiones Grammaticæ* ab Aldo primum, tum à Curione ſumma cura Baſileæ, cum præfatione Henrici Glareani, excuſæ proſtant 1524. 1535. & 1539. in 4. qvo qvidem in ſcripto Auctor non ſane contemnendam operam poſuit, & à viris doctis probatam. Et qvi poſſet aliter, qvi, ut in præfatione teſtatur, *Grammaticorum ingentem copiam ex omni propemodum Europa collegit, moxque eos omnes ſane quàm accurate perlegit, habitoque delectu rerum annotatu dignarum, duos compoſuit libellos, quorum alter tyronibus manum leviter præberet, alter penitiora profectis paululum recluderet.* Atqve, ut eo magis ſuum iſtud opuſculum probaretur, laudabili inſtituto de paſſionibus dictionum ex Tryphone: de ſpiritibus ex Theodorito; ac de Dialectis ex Corintho excerpta, ſuis Inſtitutionibus adjunxit.

8 Poſt hunc MICHAEL NEANDER memorandus eſt, ille meritiſſimus Gymnaſii Ilfeldenſis Rector, ubi tot præclaros Viros formavit, & inter alios LAURENTIUM RHODOMANNUM ex Gymnaſii Stralſundenſis Rectore Profeſſorem Hiſtoriarum Wittebergenſem: cujus qvidem promotio num Scaligeri commendatitiis, Electori monſtratis, debeatur, ut ipſemet in Excerptis Puteanorum jactat, incertum. Hoc certum, adeo in Græcis literis, & poëſi inprimis, excelluiſſe Rhodomannum, ut admirationi ſtuporiqve fuerit ipſimet præceptori Neandro, ut & Dav. Chytræo, Joh. Caſelio, Mart. Cruſio, Nicod. Friſchlino, Joh. Leunclavio, Henr. Stephano, Chriſt. Plantino, aliisqve Viris ejus ævi in Græca eruditione principibus, & ut idem *Scaliger Epiſt.* 401. ad illum data miris eum elogiis extollat, ſcribatqve inter alia: *Equidem memini, quum illa tua inuſitatæ venuſtatis Leſtiaca, Iliaca, & reliqua, tacito nomine tuo prodiiſſent, non potuiſſe me continere apud amicos, præſertim apud Germanos, quin ea dicerem cum præſtantisſimis Græcorum certare, multis etiam longe præſtare: quod qui negare vellet, aut imperitum aut malignum eſſe.* Sic & Gallus Jeſuita eruditiſſimus, *Franciſcus Vavaſſor, lib. de Epigrammate c.* 17. Rhodomanni Græca poëmata, qvi rarus Gallorum in Germanos candor eſt, Jul. Cæſaris & Joſephi Scaligerorum

ligerorum

ligerorum carminibus præfert, & ipſis antiquis dubiam reddere poſſe palmam cenſet. Optimis vero ejus poëmatibus accenſenda inprimis etiam *Palæſtina* eſt, puriſſimo verſu Græco ſcripta, & ad invidiam usque nitida: cui præfationem in laudes Rhodomanni effuſam Mich. Neander præfixit. Inter cetera Græca ejus poëmata *encomiaſticon* qvoqve *carmen* in præceptorem ſuum, Michaëlem Neandrum, extat, (qvem ſcilicet, ipſo Neandro teſte, in amore ſemper habere, amore etiam & ſermone nunqvam deſiit,) prolixum non minus ac egregium, qvod in libro ejus Phyſico reperitur. Ceterum, ut ad Neandrum nunc propius à laude diſcipuli redeamus, ut ille Vir in omnibus penè diſciplinis utiliſſimos longe libros ſcripſit; ita *Erotemata* ejus *Græca* aliqvoties edita, ſatisqve vel è noſtris qvoqve ſuperioribus libris nota ſunt, ita, ut nec de prolixa præfatione, longè eruditiſſima, qvæ nonnullis editionibus præfixa eſt, quicquam dicere attineat.

MATTHÆUS DEVARIUS, Vir Græcè doctiſſimus, aureum plane librum 9
de particulis linguæ Græcæ ſcripſit, qvi olim Romæ An. 1588. in lucem emiſſus in 4., poſtea, A. 1657. in 12. in Anglia, recuſus eſt. Liber eſt omnibus elogiis dignus, & miror, illum tamdiu latere potuiſſe. Namqve & nunc, recuſus licet, etiamnum rariſſimus eſt: (z) cum tamen ne unus qvidem nec veterum, nec recentiorum, in hoc argumento qvicqvam tentarit, huic Operi comparandum, qvod proin ſedulo Juventuti harum rerum cupidæ commendandum exiſtimamus, qvippe, in qvo maxima elegantiæ Græcæ pars proponitur. Ceterum idem ille Devarius eſt, qvi copioſiſſimum indicem in Euſtathium, Homeri interpretem, ſummo utiqve labore confecit. Qvinam vero reliqvi ejus in Lingua Græca fuerint labores, ipſemet, in dedicatione & præfatione ſui de particulis libri, exponit.

Ob ſimilem laborem Devario FRANCISCUM VIGERUM, Gallum Jeſui- 10
tam, ſurrogamus, doctiſſimum: cujus *de Idiotiſmis præcipuis linguæ Græcæ* liber aliqvoties, ſine addito nomine Auctoris, lucem aſpexit Pariſ. apud Sebaſt. Cramoyſium 1627. in 12. 1644. in 12., & alias: una cum nomine auctoris prodiit Lugd. Batav. in 12. 1680. Multa ſunt in illo libro recondita, qvæ ad Syntaxin Græcam ſpectant: magnâ etenim cum curâ ac diligentiâ differentiam Attici ſermonis notat, ceteraqve linguæ Græcæ ſcita eleganter pertractat; qvibuslibet ſub certis regulis, juxta Grammatices ordinem, locatis. Certe facem præfert Vigerus hoc ſuo libro ad pernoſcenda linguæ Græcæ interiora. Conſilium opuſculi patet ex præfatione, qvæ qvaſi in anteceſſum & *παρασκευὴν* legi poteſt.

JOHANNES POSSELIUS, Roſtochienſis, Græcæ linguæ Profeſſor, rem 11
Grammaticam Græcam variis libris à ſe editis locupletiorem reddidit. (*aa*) Ejus extat

(z) Matthæi Devarii de Particulis Linguæ Græcæ Liber nuperrimè, uno eodemqve Anno ſeculari 1700. duobus in locis eſt recuſus, Noribergæ ſcilicet (in uſum Scholarum Urbis illius) in 8vo, & Amſtelodami in 12mo, nec proinde jam adeo rarus inventu.

(*aa*) De Joh. Poſſelii Senioris (Filium enim habuit ὁμώνυμον, Parentis in Linguæ Græcæ

extat *Syntaxis Græca*, non contemnendum Opus. Scripſit & *Calligraphiam*, Francof. 1590. in 8. editam, librum ad conficiendam orationem Græcam utiliſſimum: qvanqvam omnibus numeris abſolutus non ſit; Benziiqve Theſaurus illi præſtet. Eſt tamen uſus apud tyrones non contemnendi. Multa ſanè ad perfectum aliqvod Opus hujus argumenti reqviruntur, neqve illud ſtudium Græcæ linguæ nunc eſt, ut qvis hunc ſibi laborem ſumere velit: ideoqve in pretio habendi, qvos nanciſci poſſumus. Maxime in hoc genere commendari meretur ANTONIUS SCHORUS, aurei libelli Auctor *de ratione docendæ diſcendæque Græcæ & Latinæ Linguæ*, Argent. 1549. in 8. editi, in qvo, ex Iſocratis paræneſi ad Demonicum, modum oſtendit, qvo phraſium in lingua Græca, quas perpetuo cum Latinis confert, obſervationes inſtituendæ ſint. Extat & MICH. NEANDRI *phraſeologia Iſocratis*, quam ille, ex hujus Orationibus collectam, & ſub titulis locatam, retentis ſui auctoris verbis integris, vulgavit Baſil. 1557. in 8. Ejusdem inſtituti eſt JACOBI BILLII, Abbatis Græcé eruditiſſimi, *Locutionum Græcarum, in communes locos per alphabeti ordinem digeſtarum, volumen:* qvod Pariſ., vergente ad finem ſuperiore ſeculo, lucem publicam aſpexit. Poëticarum phraſium congeriem collegit JOH. PHIL. PAREUS, *in Mellificio Attico*, qvanqvam & illic non minus, qvàm in *Calligraphiâ* ejus *Romanâ*, delectum majorem, & diſtinctiorem ordinem, qvis reqvirat. Porro & in floſculis ſententiarum, formularum ſolennium, adagiorum, pro ornatu orationis colligendis, aliqvi ſalubrem operam navârunt. Legas itaqve *Mich. Apoſtolii*, *Andr. Schotti Proverbia:* JANI GRUTERI *Gnomas Jambicas*, qvas, in Opere Adagiorum ſuorum, ex omnibus gentibus collectorum, congeſſit Francof. 1610. in 8. Ex Homero ſub titulis collectos habemus verſus, qvi Adagiorum inſtar nonnunqvam Latino ſermoni inſpergi poſſunt, à JACOBO DUPORTO, in libro, cui titulus: *Gnomologia Homeri*, duplici parallelismo illuſtrata, uno ex locis S. Scripturæ, qvibus gnomæ Homericæ aut prope adfines, aut non prorſus abſimiles afferuntur: altero ex gentium ſcriptoribus. Cantabrigiæ 1660. in 4. Formulis iſtiusmodi nemo aptius & adpoſite magis utitur, qvam Caſaubonus & Reineſius in ſuis epiſtolis: e qvibus excerpere illas poteſt, qvi bilinguis in epiſtolis eſſe vult. Revertor nunc ad Grammaticos.

12 JEREMIAS TSCHONDERUS, in Gymnaſio Vratislavienſi Græcæ Linguæ Profeſſor, ſcripſit *Syſtema Grammaticæ Græcæ*, qvod magnô elogiô extollit Caſpar Scioppius. Nam in fine *Conſultationum* ſuarum *de ſtudiis*, ita habet: *Græcam Tſchonderi Grammaticam qui nanciſci poteſt, magno paradigmata, multasque regulas, addiſcendi*

ex Profeſſione Roſtochii Succeſſorem) in Literaturam Græcam Meritis, & Scriptis variis eam illuſtrantibus, toties cuſis ac recuſis, in *Cimbria Literata* fuſius ſumus commentati, & Judicia de iisdem Eruditorum honorifica quamplurima collegimus. Nunc unici ſaltem de *Calligraphia Linguæ Græcæ Oratoria* mentionem injiciemus, à Nicol. Friſchlino, Poeta & Didactico celebri, profecti, qui, teſte Petr. Bambamii *Poſſelio Redivivo*, tanti librum hunc fecit, ut Diſcipulos eum ſibi, vel veſte nummis permutata, comparare juſſerit.

diſcendi labore ſe levatum lætabitur. Et verum utiqve eſt, magnâ diligentiâ tradidiſſe Auctorem illum Grammatices præcepta: pleniſſimè ſimul & compendioſiſſimè Dialectorum & Poëtiſmorum ad ſingula præcepta applicationes inſtituit: ſyntaxin ordinate proponit, uſumqve particularum monſtrat: qvanqvam Matth. Devarii liber in hoc labore multum illi profuerit; ut, præter alia, ex ſyllabo Auctorum patet, qvos nominat. Editus eſt liber Jenæ Ann. 1618. in 8.

MARTINUS CRUSIUS, Profeſſor Græcæ linguæ Tubingenſis, multa edidit in lingua Græca. Variæ ejus extant Commentationes Grammaticæ, & cum Nicodemo Friſchlino lites, qvi & ipſe Grammaticam Græcam ſcripſit, & in ea, qvavis data occaſione, Cruſium ſugillat. Sed erat Friſchlino ingenium ſatyricum, qvo magnas ſibi calamitates, & exitium, attraxit. Eqvidem Cruſius Vir non adeo emunctæ naris, ſed diligens tamen & laborioſus erat, & in vulgari illa Græca verſatiſſimus, cujus varia ab illo extant monumenta in ejus *Turco-Græciâ*, Epiſtolarum ab ipſo ad Græcos modernos, & horum viciſſim ad illum, ſcriptarum: multos enim impendit ſumtus in literas ultro citroqve latas. Habetur vero in illis eximia notitia ſtatus religionis, qvalis nunc eſt in Græcia, cujus cum noſtra Aug. Confeſſione Symboliſmus haud raro luculentus oſtenditur. 13

Non vacat autem, recenſere omnes Grammaticos, illos præcipue, qvibus pro lege eſt ſe mutuo exſcribere, ut qvidem recte mea ſententia judicat *Dietericus* in *Specillo Chreſtomathiæ Græcæ*, qvi addit; *inter tot Grammaticorum compendiorum Auctores vix unum eſſe, qvem in omnibus ſeqvi poſſis.* Oſtendimus Auctores præcipuos, unde pleriqve ceperunt ſua, vel in compendium traxerunt: de reliqvorum, qvi ſuperſunt, nonnullis, carptim brevia dicemus. Eſt nempe *Grammatica Ott. Gualtperii*, *Theoph. Golii*, *Jac. Gretſeri* (ſua utiqve laude non privanda cujus jam ſeptima editio ante An. 1606. Ingolſtadii prodiit) JOHANNIS VARENNII, Mechlinienſis, qvi Lovanii Græcas literas docuit, *Syntaxis Græca*, Baſil. An. 1536., & iterum cum annotatiunculis Joach. Camerarii, apud Oporinum Anno 1550. edita, qvam laudat, & Vergaræ ſine controverſia præferendam ducit, Gretſerus. Alex. Scoti, qvi & in Clenardum ſcholia ſcripſit, prodiit Colon. An. 1633. in 8. Rich. Croci, Angli, in Grammaticam Gr. Introductiones & Tabulæ Grammaticæ Colon. An. 1520 excuſæ commendantur à nonnullis; qvos inter præcipue Eraſmus eum Auctorem, ob linguæ Græcæ peritiam, vehementer extollit. Extat qvoqve PETRI RAMI *Grammatica Græca*, Pariſ. An. 1567. & Francof. 1580. in 8. edita. Alia item ejusdem Auctoris Francof. Ann. 1581. prodiit, qvæ in id ſcripta eſt, ut, *qvantum differat lingua Latina à Græca*, oſtendat: qvod argumentum licet à Ramo plene pertractatum non ſit, eſt tamen conatus Operis haud vulgaris. Utiliſſimum enim eſt, noſſe differentiam linguarum à ſe invicem & convenientiam; cum utrumqve faciat ad proprietatem Latinæ Lingvæ, & ad Idiotiſmos rectius cognoſcendos. Convenientiam Græcæ linguæ cum Latina deſcripſit DANIEL VECHNERUS, in libro, cui titulus *Hellenolexia*, ſeu Paralleliſmus Græco-Latinus, imitationem Græcorum in lingua Latina oſtendens. 14

Liber

Liber non ita pridem recuſus eſt, utiliſſimus ſanè, è qvo maximè patet græciſſatio linguæ Latinæ: editus eſt dudum Argentorati Ann. 1630. in 8. Jacobi Welleri *Grammatica* laudatur ob declinationum ſpecies in compendium redactas: verum non fuit hoc ejus inventum, ſed Laurentii Rhodomanni, qvi, *in Philomuſo ſuo*, jam tum ejus meminit; qvod Wellero diſſimulatum. Extat qvoqve *Græca Grammatica* Joh. Caselii, à Nathane Chytræo edita Roſtochii Ann. 1581. in 4. Francisci Sanctii *Grammatica*, Antwerpiæ eodem anno in 8. procuſa, exiguus libellus eſt, ſed ob Auctoris nomen in aliqvo pretio habendus, qvi fuit in Salmanticenſi Academia Rhetorices & Græcæ linguæ Profeſſor. *Græcæ Vulgaris hodiernæ Grammaticam* Simon Portius, Theologus Romanus, ſcripſit, nuncupavitqve Cardin. Richelio Pariſ. 1638. in 8. qvam tanti æſtimavit Carolus du Freſne, ut recuſam Gloſſario ſuo Græco præfigeret.

15 Dolendum vero, intercidiſſe conſilium JOH. CONR. DIETERICI de *Opere* χρηςομαθείας *Græcæ*, cujus Synopſin, ſeu, ut ipſe vocat, *Specillum*, editum habemus. Sex ille partes Operis ejus facit. I. *Breviarium*; in qvo artem Grammaticam tradere meditatus eſt. II. *Radicale*, ut vocat, qvod primitiva Græca, eorumqve deducta, certis regulis proponere debuit, pene eâ ratione, qvâ Andr. Pauli in Thematologia Novi Teſtamenti uſus eſt. III. partem facit *Theatriolum ſententiarum*, ſex ordinibus diſtinctum: qvo in loco multa de Auctorum Græcorum delectu non aſpernanda habet. IV. Pars illi eſt *Inventarium Harmonicum*, qvo recenſet Vocabula ac Phraſes cum Latinis convenientes, & è Græcis deductas voces Latinas (Qvo conſilio Jac. Maſenius in Palæſtra Styli Romani, l. II. c. 2. & 3. à Græcis derivata peculiari Lexidio complexus eſt). Seqvitur apud Dietericum V. pars, *Rationale vocum*, ubi etyma ac origines Vocabulorum inveſtigat. Sextam deniqve partem vocat *Flaviſſam Poeticam*, qvâ proponere voluit Lexidion vocum & tranſlationum Poëticarum, qvas qvidem à ceteris optime ſejunxit. Addit deniqve *Mantiſſam artificii mnemonici*, qvam illorum ingeniis, qvi non adeo incapaces artis iſtius ſunt, tantum commendat. Memini, Henricum Schævium Eilhardi Lubini Clavem L. Gr. ad artes mnemonicas redegiſſe, atqve his non ſine aliqvo ſucceſſu Græcæ linguæ radices pueros docuiſſe.

16 Hæc de Grammaticis in univerſum. Partes Grammatices ſigillatim nonnulli peculiaribus libris expoſuere. *Dialectorum Græcarum originem & naturam* prolixè, & more ſuo eruditiſſimè, pertractavit Salmasius in ſuo *de Helleniſtica Commentario*, inprimis P. II. inter alia contendit, male κοινὴν dialectis annumerari: qvippe qvæ tum demum invaluerit apud Græcos, ubi ceteris dialectis abolitis ſola ἑλληνικὴ (qvæ olim in dialectorum cenſu fuerat Theſſaliæ ac Macedoniæ incolis uſitata) per Macedones introducta ubiqve fuerit: qva re motos ait illius temporis Grammaticos, qvi qvatuor dialectos ab antiqvis traditas ſcirent, viderentqve vigere ubiqve locorum in Græcia linguam illam, qvæ κοινὴ vocabatur, hanc qvintam addidiſſe dialectis antiqvis qvatuor, qvæ proprie tamen dialectus non ſit. Egit qvoqve de dialectis fuſe Henr.

Stepha-

Stephanus in *Theſauri parte ultima.* Omnem vero ejus aliorumqve de dialectis doctrinam tabulis commode & ſuccincte incluſit Jacobus Zwingerus, Prof. Baſileenſis, qvæ cum Scapulæ Lexico edi ſolent.

De *Accentibus Græcis* peculiares libros ſcripſerunt Antonius Dangalieres, 17
& Phil. Labbe: qvorum hic editus eſt Lugduni 1650. in 12. alter ibid. A. 1655. in 12. Et hi qvidem nihil de accentuum novitate tradunt. Cl. Salmasius, in eâ epiſtolâ ad Sarravium, qvam *libro I. T. I. noſtri Polyhiſtoris, c.* 7. totam excerpſimus, Ariſtophanem primum & proſodiæ, & accentuum, repertorem facit: Byzantium nempe, Grammaticum ſub Ptolomæis Philopatore & Epiphane clarum, ut in alia iterum epiſtola, inter Sarravianas p 241. & 242., ſemet explicat. Neqve id ſane falſum, qvippe qvod ex Apollonio, Arcadio, aliisqve Græcorum Magiſtris, didicit: uti, poſt Salmaſium, ISAACUS VOSSIUS lib. *de Viribus Rythmi* obſervavit p. 18. qvi ſimul brevem *hiſtoriam Græcorum accentuum literariam* ſubjungit, his verbis: *Hujus* (Ariſtophanis) *diſcipulus Ariſtarchus, præceptoris inſiſtens veſtigiis, auxit & illuſtravit accentuum numerum, idemque ſtudium tenuit Dionyſium Thracem, Ariſtarchi auditorem. Nec aliam inſtitere viam, qui poſtea in ſchola Alexandrina ſibi invicem ſucceſſere: Apollonius nempe Dyſcolus, Orion, Herodianus, Appollonii Dyſcoli filius, Alexander, Aſtyages, Origenes, Agapetus, Philoponus, Sergius, Apollonius junior, Ariſtarchus junior, Johannes Charax, Herodianus* Magnus, *Auxonius, Georgius Chœroboſcus: qui omnes quanto ætate poſteriores, tanto pluribus præceptis accentuum rationem involverunt, ut multa horum quæ ſuperſunt, ſatis declarant ſcripta.* Qvemadmodum vero Salmaſius l. c. negare non poteſt: non propterea, qvod inventi dudum accentus fuerint, eorum qvoqve in ſcriptione marmorum, numiſmatum, codicumve uſum, fuiſſe: imò potius nullum codicem nongentorum aut mille annorum deprehendi fatetur, cui, niſi forte à recentiore manu, appicti accentus ulli ſint: ita hoc etiam inprimis Voſſius pro novitate accentuum hodiernorum urget; olim ſcilicet, florentibus etiamnum Græciæ rebus, longe aliam proſodiæ & accentuum fuiſſe rationem perſuaſus: ad qvæ roboranda veterum Grammaticorum *Dionyſii Thracis, Apollonii Alexandrini, Æl.* D*ionyſ. Halicarnaſſenſis, Ariſtarchi junioris, & aliorum,* qvæ ſuperſunt ſcripta & fragmenta allegat, colligitqve, *non Grammaticorum olim ſed muſicorum fuiſſe officium, notas, ſeu diagrammata proſodica, unde cantus cognoſceretur, appingere poëmatis.* E qvibus omnibus concludit; repudiandos in poëtarum lectione Græculorum recentiorum accentus, *qui nihil aliud ſignant, quàm ſonum abſonum, ridiculum, & verſus, qui cantari nequeant, denique quidvis potius, quam carmen:* contra apponendos alios, qvi pedum ac rythmorum rationem obſervent: cujus laboris ſpecimen ipſe in tribus Homeri verſibus exhibet. His Voſſii aliisqve novis rationibus nixus Henricus Christianus Henninius, item παράδοξον eleganti diſſertatione adſerere conatus eſt, qvæ ſub titulo ἑλληνισμοῦ ὀρθωιδοῦ Trajecti ad Rhen. An. 1685. in 8, in publicum exiit. (*bb*) Sane,

(*bb*) Henninii de Accentuum Græcorum novitate Sententiam confirmare ulterius aggreſſus

uti hæc opinio ſuis, probabilibus etiam, fundamentis deſtituta dici non poteſt, probataqve Henninii diſſertatio, ipſomet id referente, compluribus apud Belgas eruditis primi ordinis eſt: ita eo magis optandum, ut aliæ ejusdem viri duæ Diſſertationes, qvas ſe jam paratas habere ait, excudantur: qvarum una inſcribitur ἑλληνισμὸς ἐυμάθητος, & annexum *indicem Bibliothecæ Græcæ* habebit 1. *Philologorum*, ſeu Grammaticarum, Lexicorum, Phraſeologiarum, particularum linguæ Græcæ, ſimiliumqve ſcriptorum. 2. *Literatorum*, qvi Græcas antiqvitates illuſtrârunt. 3. *Auctorum Græcorum*, qvi ab Homero ad captam usqve Conſtantinopolin urbem ſcripſerunt. & 4. *MSS. Græcorum ἀνεκδότων*, qvæ hic illic in Bibliothecis latent. Incidit hâc occaſione, ut id ὡς ἐν παρόδῳ, ſed tamen non extra oleas, addam, JOHANNEM MEURSIUM, egregium illum Græcæ antiqvitatis vindicem, ſub manibus ſimili labore *Bibliothecam Græcam*, ac *Bibliothecam Atticam*, habuiſſe: Atqve, ut erat prorſus eximiâ in eruendis colligendisqve rebus Græcis ſolertia, ſtupendiqve laboris vir: ita neqve hoc in opere ceſſavit: ſed jam ad finem perduxerat Atticam Bibliothecam, qvæ Scriptores Athenis oriundos continet: & in qvatuor libros Alphabetico ordine diſtributa Holmiæ in Regia Suecorum Bibliotheca MSS. ſervatur: hinc vero ut communi eruditorum uſui, per Clar. Normannum, vel alium Virum doctum, eruatur, ſane perqvam optandum eſt. *Græca* vero *Bibliotheca* Meurſii, qvæ ibidem latet, & omnium Græciæ provinciarum Auctores itidem alphabeti ordine digeſtos recenſere debuerat, manca nimis eſt, & non ultra primam δυάδα literarum aſſurgit. *(cc)* His ita de Meurſio inſperſis

greſſus eſt Medicus alter eruditus, Joh. Dan. Major, Prof. Kilonienſis, in *Epiſtola de Nummis Græce inſcriptis, ad D. Joh. Diecmannum, Ducatus Bremenſis Eccleſiarum Supremum Antiſtitem, qua præcipue Paradoxon Viri Cl. Henr. Chriſt. Henninii, Linguam Græcam non eſſe ſecundum Accentus pronunciandam, Orbi Literato ulterius conſiderandum committitur*, Kilonii A. 1685. in 4to edita. Adjecta eſt illi *Appendix de ſuſpecta, imo olim nulla, Jotorum Subſcriptione.*

(ee) Bibliotheca Joh. Meurſii Senioris Græca Alphabetica, de Antiqvis Scriptoribus Græc*is*, eorumqve Operibus, tum etiamnum reliqvis, tum deperditis, Libris IX. totidem Muſarum nominibus, ad exemplum Hiſtoriæ Herodoti, inſignitis, abſoluta, ſæpius ab Autore (*Lib. 2. Athen. Batav p.* 197. 198. *in Lib. de Fortuna Attica c.* 3. *& in Lect. Theophraſticis cap.* 1.) eſt promiſſa, Editioqve illius a Viris Eruditis, Andr. Schotto & Luca Holſtenio (in Epiſtolis ad eum ἀνεκδότοις), Phil. Labbeo (*in Bibliotb. Bibliothecarum p.* 205.), Joh. Jonſio (*L.* 3. *de ſcript. Hiſt. Phioloſ. c.* 20. *p.* 313.) aliisqve, vehementer deſiderata. Supereſſe eam etiamnum inter ἀνέκδοτα Bibliothecæ Regiæ Svecicæ Holmienſis Meurſiana, qvæ Sam. Pufendorffius Joh. Georgio Grävio, ut, ipſo curante, ederentur, tranſmiſit, verum imperfectam nec ultra Literam H productam, Chriſt. Thomaſii *Cogitata de Libris Recentioribus Jocoſeria Germanica* (*M. Nov. A.* 1688. *p.* 585. 586.) teſtantur. Si Morhofio, vel interpolatori ejus (h. l.), credendum, longe adhuc magis eſt mutila & imperfecta, nec ultra primam Literarum δυάδα aſſurgit. Abſolutam tamen ego illam ab autore eſſe non dubito, cum edendæ ejus poteſtatem Guilh. Noomſio, Arlaudervenix Domino, Anno jam 1634. fecerit in

inſperſis, nunc ad Henninii promiſſam alteram Diſſertationem revertor: eam inſcribit Ρωμαϊκισμὸν βαρβαρόφωνον: demonſtrabitqve, Græcos hodiernos, eorumqve ſeqvaces, vitioſe literas & diphthongos Helleniſmi enunciare.

Atqve ita nos manuducit ſuâ hac promiſſione Henninius ad controverſiam 18 *de genuina linguæ Græcæ pronunciatione*, multa utrinqve contentione, ſcriptisqve multis, inter literatos agitatam: qvibusdam hodiernum & vulgarem pronunciandi morem, qvo diphthongos αι per ſimplex ε, οι vel ει per ι ſimplex, efferunt, qvemqve nunc jotaciſmum appellare nobis liceat: aliis contra vehementer eam pronuntiationem impugnantibus, & oppoſitum adeo eſſe clarum manifeſtumqve contendentibus, ut contrahiſcere idem ſit, ac os nullum, vel potius pugilis, habere. Sic utraqve cauſa ſuos patronos, ſua etiam argumenta, habet. Mihi tamen ſemper potior eſt viſa poſteriorum ſententia, qvi jotaciſmum iſtum improbant. Id eqvidem præfracte adeo negare non auſim, aliqvo tempore, & apud aliqvos Græciæ populos fuiſſe talem pronunciationem in uſu: namqve obſervatum eſt in inſcriptionibus Græcis vetuſtiſſimis (è qvibus potiſſimum, & è verſionibus Latinis, qvando Græcas literas æqvali charactere exprimunt, res decidenda eſt,) pro η & ει ſubſtitutum fuiſſe purum jota: ſed tamen hæc rem nondum decidunt. ISAAC. VOSSIUS, qvi, ſuarum in *Melam Obſervationum l. I. c.* 12. *p.* 65. ſe *de Literis & pronunciatione linguæ Græcæ ſcripturum*, promiſerat, *in libro de Natura Rythmi* p. 15. graviter in eos invehitur, qvi credunt, *beta* literam ſonaſſe ut *vita*, aut vocales η, ι, & υ, eodem pacto pronunciatas fuiſſe: contra is non ſolum florentibus adhuc Græciæ rebus, ſed & qvamdiu ſteterit Romanum imperium, diverſum accidiſſe, audacter aſſerit: aliam tamen diphthongorum eſſe rationem fatetur: qvanqvam enim utraqve earundem vocalis exaudita in veterum pronunciatione fuerit, priusqvam Græcia Romanis ſerviret: ſub Nerone tamen, & Claudio, cum nimium delicatuli eſſe homines cœpiſſent, diphthongos Græcas una cum Latinis, fruſtra etiam renitente Claudio, expiraſſe. *Non tantum inſolens qvid* (ita Voſſius p. 16.) *ſed & vaſtum, & ruſticum præ ſe ferre videbantur diphthongi* AI & OI: *Nec defuere credo, qvi fauces non ſatis patere, nec ſine dolore in tam latos ſonos diduci & explicari poſſe, adfirmarent. Sine mora itaqve à Romanis tranſiit vitioſus hic pronuntinandi ritus ad Græcos; gentem adulandi peritiſſimam, fruſtra reclamantibus doctis & antiqvi moris ſtudioſis: qvi licet aliqvandiu reſtitere, brevi tamen & ipſi qvoqve in mollius loqvendi genus conceſſere: & adeo qvidem, ut Trajani & Adriani ſeculo bivocalium uſus penitus ceſſaſſe videatur. Hinc eſt, qvod in illis marmoribus, qvorum inſcriptiones factæ ſunt poſt ea tempora, mera diphthongorum confuſio appareat, cum* E *pro* AI,

 I *pro*

in Epiſt. ad Gerh. Joh. Voſſium d. 12. Jul. ſcripta, & in Appendice Voſſianarum (*num.* 200. *p.* 127.) obvia. Bibliothecam Atticam (L. 2. *Athen. Batav. p.* 197. 198. *in Præfat. Græciæ Ludibundæ*, & *in lib. de Fortuna Attica* c. 8. promiſſam) Autor prælo itidem paratam habuit, ac Gerh. Joh. Voſſio Amſtelodamum A. 1633. tranſmiſit, ut illic, in Tomo Operum ſuorum Hiſtorico-Philologicorum Primo, ederetur. V. Epiſt. ejus ad Voſſium, d. 20. Aug. A. 1633. exaratam, *in Appendice Voſſianarum*, *num.* 175. *p.* 113.

I *pro* OI *vel* EI, *paſſim occurrat, cum tamen in vetuſtioribus lapidibus orthographiæ ratio optime ſibi conſtet.* Hæc Voſſius, cujus ego judicio multum in hoc negotio tribuo: eſt enim illarum literarum doctiſſimus, &, in iſta multitudine Auctorum, qvi de hoc argumento ſcripſere, procul dubio nova qvædam vidit & obſervavit. Scripſerunt alioqvin *de pronunciatione linguæ Græcæ* JOH. CHEKUS, *Anglus*, cujus de illa controverſia *diſputationes, cum Stephani Wintonienſis Epiſcopi VII. epiſtolis*, junctæ prodierunt Baſil. An. 1555. THOMÆ SMITHI *de recta & emendata pronunciatione linguæ Græcæ* liber Pariſ. apud Rob. Stephanum an. 1568. in 4. excuſus eſt. ADOLPHI MEKERCHI, *Brugenſis de veteri & recta pron. l. Gr.* ſcriptum Plantinianis typis Antwerp. 1576. in 8. impreſſum eſt. HENR. STEPHANUS vero integrum corpus Auctorum, hanc materiam evolventium, collegit, hoc titulo: *De linguæ Græcæ ac Latinæ vera pronunciatione commentarii doctiſſimorum virorum.* An. 1587. in 8. Scripſit præterea JOH. CAJUS, *Londinenſis*, *Medicus* clariſſimus, πολύγραφος (ut è Gaddio de Scriptor. Non-Eccleſiaſt. Friſiiqve Bibliotheca liqvet) & Collegii cognominis apud Cantabrigienſes fundator, *de Pronunciatione linguæ Græcæ & Latinæ, cum ſcriptione nova* Londini 1574. in 4. Adverſus jotaciſtas diſputat qvoqve LAURENT. RAMIREZ de PRADO in Πεντηκοντάρχῳ ſuo, Antwerp. 1612. edito, c. 34. qvi & hac in parte profligare ignorantiam vulgarem voluit. Contra vero non ita pridem JOH. RUDOLPH. WETSTENIUS, Græcarum literarum in Academia Baſil. Profeſſor, doctusqve vir, omnes has de pronunciatione Græcæ linguæ lites, editis *de illa Orationibus* Amſtelod. 1681. in 8., ita reſumſit, ut jotaciſtarum partes agat, & ſollicite ad adverſariorum argumenta reſpondeat: nondum tamen perſuaſit.

19 Ad doctrinam de Dialectis, cujus ſupra mentionem fecimus, pertinet qvoqve πολυθρύλλητος illa, & tot infeſtis acerbisqve ſcriptionibus actitata, *de Helleniſtica Lingua* controverſia: cui occaſionem primam JOSEPHUS SCALIGER, tùm *in Animadverſionibus Euſebianis* p. 134., tùm in converſatione familiari dedit: à qvo, magiſtro ſuo, hauſtam opinionem DANIEL HEINSIUS, *in Prolegomenis ſuarum Exercitationum Sacrarum*, earumqve perpetuo decurſu, magno conatu uberius, expolire peculiaremqve Dialectum ejus, in translatione τῶν LXX., & ſtylo Novi Teſtamenti, obviam, conſtituere anniſus eſt. Cui vero ſe acri ſcriptione oppoſuit CLAUDIUS SALMASIUS, tùm *in Commentario de Helleniſtica*, Lugd. Bat. 1643. in 8. edito; tùm *in Funere & Oſſilegio Helleniſticæ*, ibidem eodemqve anno procuſo, cum Heinſius ſcripta diſſertatione ſui vindicias tentaſſet. Et ſcripſit qvidem Salmaſius eo eventu, ut cauſa Heinſium cecidiſſe viri docti palam tum judicarent. Ita enim Sarravius ad Alex. Morum Epiſtol. pag. 71. *Omnes docti & probi in amici noſtri ſententiam palam eunt. Familiam duxere Gerh. Voſſius, Conſtantinus Imperator, Joh. Latius: qvos numeri innumeri ſecuti ſunt.* Hos inter non ultimum ipſummet Sarravium fuiſſe, alia ejus ad Gronovium, qvem noverat Heinſii amicum, verba teſtantur *Epiſt. p. 69. Sed qvid de ejus* (Salmaſii) *Helleniſticis cenſetis? Tu præſertim qvid de Oſſilegio? Niſi enim me viri amor turbat, vix aliqvid majori cum fructu, venuſtate & elegantia, ab eo unqvam*

ſcriptum

ſcriptum fuiſſe edico. Hinc cum MARTINUM SCHOOCKIUM, Ultrajectinum, *Rogum Funeris Helleniſtici* moliri audiviſſet; *Viderit ille,* inqvit, *num moleſta tunica indutus in ipſa tæda lucere velit:* pag. 87. Nihil vero hujus edidit Schoockius: ſed Auctor eſt Diſſertationis *de Helleniſtica lingua,* Lugd. Batav. 1643. in 8. evulgatæ, qvam ab Heinſio ipſo ſcriptam male Salmaſius ſuſpicabatur, eapropter caſtigatus à Placcio *in Anon. Detectis* p. 66. Præter Salmaſium vero alium qvoqve adverſarium, non minus acrem, & eruditum, nactus eſt Dan. Heinſius, amicum olim, &, qvod mireris, contra Balzacum defenſorem, JOH. CROJUM, cujus *Obſervationum Sacrarum Pars prior*, Genevæ 1645. in 4. publicata, Heinſii Prolegomena diſcutit: & multis profecto egregiis atqve eruditiſſimis obſervationibus ſcatet. Sarravius, qvem paulo ante laudavimus, *in Epiſt. p.* 135. ita de Croji libro ad Morum: *Reddita mihi ſunt amici tui obſervationes in Prolegomena jacentis & afflicti auctoris, pro qvibus magnas tibi debeo & ago gratias. Opus eſt eruditum, varium, elegans, multijugi doctrina & lepore refertum. Placet præſertim* θυμὸς ἀγήνωρ, *qvo hominem audacter, nec ſub perſona, aggreditur. Si autem in ſolo pene hærens* προπυλαίῳ *tot inſcitiæ &* ἀκρισίας *portenta profligavit, qvid non ſperemus amantes, ubi ipſa adyta reſeraverit?* Qvæ ſeqvuntur, non addo, cum è Salmaſianis relationibus hauſta juſto acerbius Heinſium perſtringant; (de qvo alibi in epiſtolis dignius atqve moderatius loqvitur) ut recte etiam Colomeſius in Gallia Orientali p. 186. obſervavit. Certe, uti Leydenſes edita Ann. 1646. Apologia Heinſium tuiti ſunt, ita nihil amplius à Crojo lucem in hac controverſia aſpexit: qvanqvam ipſe plures adhuc Obſervationum partes ſub finem editæ promiſerit. Utrum vero earundem editio à collegis Croji impedita ſit (à qvibus, *cum barbarum iſtud facinus illis diſpliceret, Crojum ſui officii admonitum reſipuiſſe,* Nicol. Heinſius, D. F., ſibi narratum refert, *Not. in Ovid. T. I. p.* 375. *edit. in* 12.) an alia illum cauſa retardaverit, incertum. Servare partes reliqvas Croji Obſervationum nepotem ejus D. Roure, è Colomeſio l. c. didici. Adeo vero rejicit Helleniſtarum nomen in LXX. Interpretibus Vir ille doctus, ut eos potius *Ex-helleniſtas & Aphelleniſtas* dici debere pag. 254. *Obſerv.* aſſerat. Neqve etiam ſubſtitit inter hos triumviros controverſia: ſed & MATTHÆUS COTTERIUS, ſcripta *de Helleniſtis & lingua Helleniſtica Diſſertatione*, Heinſio ſe oppoſuit, & complures alii, modo pro Heinſio, modo contra illum, argumentum hoc pertractarunt; qvos recenſere nimis prolixum foret. Inprimis vero recruduit illa lis inter *Richardum Simonium* & *Iſ. Voſſium:* qvorum ille, Salmaſium, nonniſi de umbra aſini diſputantem, lites de nomine tantum concitaſſe, ſcribit: hic vero Simonium vulgi more loqvi ait, non attendentem, res eſſe mortuas, niſi vocum acceſſerit poteſtas. Videantur eorum ſcripta ἀμοιβαῖα: *Simonii Caſtigationes*, & *Voſſii Reſponſiones.* Qvemadmodum vero plerisqve negandum non videbatur, peculiarem eſſe librorum N. T. & LXX. Interpretum loqvendi modum: ita *Græcum Synagogæ* illum vocavit Simonius, cum *Helleniſticum* non vellet. Salmaſius vero *Idiotiſmos, ſolœciſmos, barbariſmos*, ſacro etiam textui immiſtos aſſerere non dubitat: qvod cum nimis durum aliis videretur, eo ipſi tetenderunt, ut puram omnino eſſe, nec Hebraiſmos, nec idio-

tiſmos, & multo minus ſolœci qvid barbarive, redolere evincerent. Hoc jam, ante lites Helleniſticas, probare Henr. Stephanus eſt conatus, in erudita qvadam *præfatione, qvam novo Teſtamento à ſe in 12. edito præfixit:* inſecutus eum Sebaſtianus Pfochenius, *Diatriben de Linguæ Græcæ puritate absqve Hebraiſmis* edidit Amſtel. 1629. in 8. inde aliqvoties recuſam. Poſt lites Heinſianas idem valide, conqviſitis undiqve ſcriptorum profanorum locutionibus, aſſertum ivit operoſo *Annotationum in Nov. Teſt. volumine*, Wittebergenſis Academiæ clarum ſidus, Erasmus Schmidius; prodiit illud Noribergæ an. 1658. in fol. Haud ſegnior diſcipulus Schmidii, Balthasar Stolbergius, & ipſe Græcæ L. Profeſſor Wittebergenſis, non ſolum variis *Exercitationibus*, qvas *uno Tractatu comprehenſas*, poſt Auctoris fata, *Clar. Schurzfleiſchius* præfatione ornavit, Witteberg. 1685. in 4., ſolœciſmos & barbariſmos, Novi Fœderis dictioni tributos, profligare ſtrenuè molitus eſt: ſed & paratum jam editioni Opus magnum reliqvit, ſummâ diligentiâ elaboratum, qvo puritatem ſtyli N. T. oſtendere ſatagit. Servatur illud adhuc manu Auctoris ſcriptum à *Theod. Daſſovio*, L.L. Or. in eadem Academia Profeſſore, Viro clariſſimo, & Stolbergiani tori ſucceſſore: qvi & edendi Operis plus ſemel ad amicos ſpem fecit. Eodem propoſito ſcripti apud Anglos Joh. Pricæi *Commentarii in Nov. T.* ſunt, qvi & junctim uno Volumine Londini lucem aſpexerunt An. 1669., & in Opus Criticorum S. Scripturæ Interpretum una recepti ſunt, ut à barbariſmis Novi Teſtamenti phraſin vindicent. Enimvero, ut jam olim Pfochenio ſeſe *Thomas Gatakerus* oppoſuit, magnum in omni re literaria nomen, edita *Diſſertatione de ſtylo Novi Teſtamenti, Londini* 1648. in 4., utqve *Iſ. Caſaubonus, in Notis ad N. T. à ſe editum*, auctoritati ſoceri ſui Henr. Stephani non ceſſit: ita Wittebergenſibus Viris doctis Joh. Henr. Boeclerus brevi qvidem, ſed eruditiſſima *Diſſertatione de Lingua N. T. originali* (qvam recudi, ſuæqve de eodem themate addi, Celeb. Lipſienſium Theologus *D. Joh. Olearius* curavit,) ea objecit, qvæ nondum ſoluta, ſi verum fateri decet, etiamnum prævalent. Mediam ille viam tenet, &, qvid in Salmaſii opinione, qvid in ſententia Heinſii, culpandum ſit, egregie & cordatè, tectis tamen ſemper nominibus, exponit. Contra eos vero, qvi puritatem Græci ſermonis in N. T. aſſerunt, multisqve corraſis undiqve ſimilibus locutionibus probant, illud inprimis monet: *non eſſe qvæſtionem, an phraſes & verba, quæ in Novo Teſtamento occurrunt, è perreptatis ſcriptorum profanorum monumentis poſſint erui; (præſertim ſi raro hic, ibi vero ſemper, occurrant) ſed, an tota dictionis indoles, faciesqve ſtyli, totumqve orationis corpus, conveniat cum ea Græcitate, qvæ in profanis ſcriptoribus occurrit. Ex hoc enim principio de idiomate eſſe judicandum.* Eandem cum Bœclero viam Jac. Bolius trivit, Regiomontanus Profeſſor, qvi an. 1647. in 4. peculiarem edidit diſſertationem hoc titulo: *Juſta & moderata abſentia ab exeqviis, & juſtis funebribus, funeri linguæ Helleniſticæ excuſatio & venia, qvam ab iis, qvi, idiotiſmum Hebræum in Tabulis Teſtamentariis Novi Fœderis Salvatoris noſtri J. C. negando, funus linguæ Helleniſticæ procurant; iis vero, qvi, Solœciſmos & barbariſmos eidem impingendo, prorſus efferunt & contumulant, -- impetrare conabitur &c.* uti Placcius loco ſup. cit. indicat.

indicat. Ex Italis doctè & copiosè materiam iſtam, in utramqve partem diſſerendo, tractaſſe *Petrum Laſenam* Erythræus in *Pinacoth. I. p.* 108. auctor eſt. Verum longe plures adhuc Philologi eruditi ſuperſunt, qvorum tractatibus illuſtrata & pertractata illa controverſia eſt: *Glaſſius* noſter & *Joh. Vorſtius*; uterqve in Philologia Sacra: ille carptim, hic luculenter: *Caſpar Wyſſius* in Dialectologia Sacra: *Georg. Paſor* in Idea Dialectorum N. T., *Joh. Olearius* ſupra laudatus in Diſſertatione de Stylo N. T. *Anton. Borremanſius* in Variis Lectionibus c. 1. *Joh. Leusdenius* in Philologo Ebræo-Græco: & tot alii, qvos nunc præterimus.

Sunt alii, qvi conformitatem phraſeos Græcæ & Hebraicæ aliqvot libris in- 20
tegris tradidêre: ZACHARIAS BOGANUS, Anglus Devonienſis, cujus extat *Homerus ἑβραΐζων*, ſeu comparatio Homeri cum Scriptoribus Sacris, qvoad normam loqvendi: editus eſt ille liber Oxonii An. 1658. in 8. Simili labore *Homeri Hebraiſmos* annotavit JACOBUS CAPPELLUS in Vindic. Caſaub. L. IV. c. 11, 12. Eandem operam *phraſeos Homeri cum Syriaſmo collatæ* jamdudum ante hos ANGELUS CANINIUS promiſerat, Buchnero teſte in Paraphraſi ſuæ Eclogæ de Philoſophia: Idem promiſerat & Heinſius in Sacro Ariſtarcho.

CAP. VII.

DE LEXICOGRAPHIS GRÆCIS, ET GLOSSARIIS ANTIQVIS.

§. 1. *Lexicorum Græcorum Hiſtoriæ Scriptores.* 2. *Lexicographi Veteres Editi, Autor ſc. Magni Etymologici.* 3. *Svidas.* 4. *Jul. Pollux.* 5. *Harpocration.* 6. *Heſychius Alexandrinus.* 7. *Stephanus Byzantinus.* 8. *Lexicographi Veteres Inediti, Phrynichus, Helladius, Panſanias.* 9. *Photius (Patriarcha Conſtantinopolitanus)* 10. *Joh. Zonaras, Eudemus, Arſenius.* 11. *Cyrillus Alexandrinus, aliiqve complures, magnam partem Anonymi.* 12. *Gloſſariorum diverſa acceptio. Gloſſariorum apud veteres Copia.* 13. *Gloſſariorum, à Pet. Daniele, Henr. Stephano, Bonav. Vulcanio, Car. Labbeo, J. Rutgerſio, editorum, Hiſtoria.*

UTi præcipua ἐξηγήσεως Græcæ pars è LEXICIS atqve GLOSSIS haurienda eſt; 1
imo & etymologiarum ratio ibi omnium maxime habetur; ita de his nunc poſt Grammaticas, qvarum pars magna ſunt, juſtam tractationem inſtitui res ipſa jubet. De eorum ratione in univerſum, origine, inſtituto, differentiis, aliisqve notatu dignis, magna ſane diligentiâ, & judicio haud minore *Phil. Jac. Mauſſacus* agit, in Diſſertatione Critica, ſuis in Harpocrationem notis præmiſſa. Attigit qvoqve iſtud argumentum *Joh. Wowerius* cap. IX. ſuæ Polymathiæ: qvem Mauſſacus identidem, ſed nonnunqvam immerentem, caſtigat. De Lexicis Græcis præ-

præterea Diſſertationem edidit *Joh. Henr. Bœclerus*, qvæ reperitur inter Diſſertationes ejus Academicas: videndus qvoqve *Joh. Martinius*, in præfatione Lexici ſui Philologici, (& poſt hos *Joh. Alb. Faber*, qvi Exercitationem de Lexicis Græcis Decadi Decadum, Lipſiæ 1689. editæ, annexuit: qvam vero nunc ſecundis curis plus altero tanto auctiorem, & accurato ſtudio recognitam paratam habet, propediem editurus.)

2 Etymologiam vocum Græcarum non Platoni ſolum, cui primo illam curam Dionyſius Halicarnaſſenſis adſcribit, ſed & Philoſophis aliis, nec non JCtis, Poëtis, Comicis, & Tragicis, imo & Chriſtianæ Theologiæ Magiſtris, cordi fuiſſe eleganter Mauſſacus, ex ipſorum monumentis, oſtendit. Hinc nata jam olim varia variorum Etymologica, qvæ nunc periere, & è qvibus conflatum, qvod ſupereſt adhuc, MAGNUM ETYMOLOGICUM eſt, pulcherrimum iſtud antiqvitatis Græcæ fragmentum, magnumqve penu Grammaticæ, in qvo & originum & anologiæ doctrina, ex veterum ſententiis, copioſiſſimè proponitur; hiſtoriæ item & antiqvitatis monumenta paſſim attinguntur: adeoqve liber omnino neceſſarius ad linguæ rerumqve Græcarum cultiorem notitiam. Auctor illius ignoratur, licet nonnulli *Marcum Muſurum* (qvi in Thomaſii de Plagio Diſſert. vitio typographi male *Martinus* ſcribitur,) alii *Nicolaum & Zachariam Calliergos; Nicam*, cum Politiano, alii, pro eo habeant. Muſurus cum Calliergis primum editi ejus curam geſſit, cum Venet. 1499. publicaretur: hinc nata de iis, ut Auctoribus, ſuſpicio. Unde vero ſuam de Nica opinionem hauſerit Politianus, & annon falli potuerit, incertum. Juvat illum, qvod Phil. Labbe, *in Bibliotheca Nova MSS. Supplem. II. p.* 170. è Catalogo Scipionis Tettii, Neapolitani, Nicæ Lexicon qvoqve inter alia recenſet. Qvicqvid ſit, Chriſtianum fuiſſe, Compilatorem Etymologici, & non nimis antiqvum, ea, qvæ Mauſſacus profert, & allegationes Auctorum recentium, ignorare nos aut dubitare non patiuntur: Plagiariis eum accenſet Caſaubonus, & cum Caſaubono Thomaſius, qvi etiam ab iſto crimine non excuſandum exiſtimat l. c. §. 663. *ſeqq.* Interim perneceſſarium & utiliſſimum Græcæ linguæ Studioſis librum eſſe, ipſe uſus omnium optimè probat. Poſt primam ejus editionem, alteram Venetiis A. 1549. excudit, non Aldus, uti perperam Auctor Catalogi Thuanei prodit, (deceptus, ut videtur, Delphini anchoræ circumplexi pictura, qvæ alias Aldi inſigne eſt); ſed Federicus Turriſanus, Andreæ, qvi Socer Aldi fuerat, filius. Is non magno ſolùm ſtudio Etymologicum emendavit, verum & de ſuo adjecit nonnullâ, aſteriſcis notata: qvæ tamen adeo non ſpernenda Frider. Sylburgius judicavit, ut ea omnia novæ editioni à ſe procuratæ inſereret: prodiit illa Heidelbergæ ex officina Commeliana A. 1594. cum Sylburgii notis & indicibus præſtantiſſimis. (Iſaacus Voſſius MSS hujus Etymologici Codicem longe antiqviſſimum poſſedit, qvem &, ne nimiâ vetuſtate exeſæ literæ prorſus evaneſcant, deſcribi ſumma fide curavit: eſt vero is edito longe amplior: atqve utinam è Leydenſi Bibliotheca, in qvam cum reliqvo ejus Viri librario apparatu tranſiit, editum aliqvando iri ſpes eſſet: & non idem experiatur fatum, qvod Catalogus Bibliothecæ Voſſii, juſſu Guilh. Sancrofft, Archiepiſcopi olim Cantuarienſis, â Paulo Colomeſio elegantiſſimo ordine con-

confectus, jamqve non ſolum paratus editioni, ſed & Londinenſi cuidam typographo ab amico, cujus relationi rem totam debeo, in manus traditus, ut propediem edatur: cujus tamen editio vel dilata nimium, vel omnino omiſſa eſt.)

Præter Etymologicon Magnum ἀνωνύμου, SUIDÆ ETYMOLOGICUM qvoqve ſupereſſe, diverſum à Lexico & ineditum, in Bibliotheca Palatina olim aſſervatum, ſeqventia Mauſſaci verba evincunt, qvæ cum ad pleniorem libri notitiam haud parum conducant, huc è Diſſert. Crit. p. 341. ſq. tranſcribam. *Ex profeſſo* (ita ille) *huic parti* (etymologicæ) *incubuere ultimæ antiqvitatis auctores, Suidas & Etymologus. Et Suidas qvidem, cujus Etymologicum, Mich. Apoſtolii manu in Creta, ἀπὸ πρωτοτύπου πάνυ διεφθαρμένου (ut ipſe teſtatum reliqvit), deſcriptum, in luculentiſſima Electoris Palatini Bibliotheca ſervatur. Opus, ut ego judico, perneceſſarium: ſed, niſi me fallit conjectura, qvamvis nunqvam in illud inciderim, in gloſſarii modum potius, qvàm Etymologici, confectum. In hanc ſententiam me duxere varia, qvæ à Joh. Meurſio, in Gloſſario ſuo Græco-Barbaro, ex eo proferuntur fragmenta: qvid enim illa præter verba κατὰ γλώσσας explicata?* Cave in his Mauſſaci verbis ultimam antiqvitatem pro ultima abhinc, i. e. prima, accipias, cum ultimam ad nos verſus indigitet, qvæqve antiqvitatis titulum ferme ultima promeretur. Sine dubio autem, cum univerſo Palatinatus literati theſauro, in molem Vaticanam iſtud Suidæ Etymologicum tranſiit, e qvo aliqvando liberatum iri compedibus ſpes nulla omnino eſt. Ceterum, qvod, ad illam de Etymologico Suidæ in Gloſſarii modum ſcripto Mauſſaci ſuſpicionem attinet; poſſunt utiqve gloſſemata etymologiis eſſe interſperſa, qvæ non ſtatim faciem libri mutant: qvemadmodum in magno Etymologico innumera vocabula 25. aut 30 diverſarum nationum afferri, & gloſſematicè explicari, ipſemet Mauſſacus p. 360. l. c. refert, allatisqve exemplis pluribus probatum dat. Nempe iſtiusmodi peregrina vocabula ortum primò Gloſſis, tùm & Lexicis, præbuerunt, qvæ omnia fusè laudatus Auctor exponit; &, qvid diſcriminis inter Gloſſas Lexicaqve ſit, qvod nullum arbitratur Caſaubonus; magnum Wowerius credit, ipſe medius commonſtrat.

Negari interim non poteſt, adeo ſtrenuè Gloſſatores Lexicographos, & hos illos viciſſim, mutuò tranſcripſiſſe, compilaſſeqve, ut in morem res prorſus abierit. Poſtulatur vero inprimis ejus criminis SUIDAS, paulo ante memoratus, cujus *Lexicon* nil niſi centonum, ex variis auctoribus, haud raro præter rem ſilentio preſſis, conqviſitorum, congeriem, ſeu ῥαψῳδίαν potius eſſe, viri graviſſimi Beatus Rhenanus, Iſ. Caſaubonus, Andr. Schottus, aliiqve haud pauci, non ſine omni ſtomachatione, memorant: à qvibus non adeò multum in diverſum abit Q. Septimus Florens Chriſtianus in Notis ad Irenèam Ariſtophanis; & Mauſſacus, niſi qvod hic non ſuccenſet Suidæ, ſed eum commendat potius, & de ejus nomine aliisqve Suidis, contra Politianum & Gyraldum eruditè diſſeruit l. c. p. 373. ſq. Excuſandum qvoqve a plagio Suidam ſibi ſumit Thomaſius *Diſſert. de Plag. Liter.* §. 551., qvippe qvem & fontes, e qvibus hauſerit, præmiſſo Lexicorum catalogo, indicaſſe, & a recentiori manu plus ſemel interpolatum, haud immeritò credi poſſe cauſatur. Mereri ſane illud eruditionis & rerum

quarumvis pretioſiſſimarum penu, ut hoc quicquid eſt plagii condonetur, cum Reineſio ſciſcit, cum id omne nonniſi in commodum Orbis eruditi vergat. Utique, dum Philoſophorum plerorumque Vitas exhibet, eô non infimum locum inter βιωγράφυς ſibi vendicare Jonſius *de Scriptor. Hiſtoriæ Philoſ. l. III. c.* 20. *p.* 308. judicat, plura aliquando de eodem daturus, ni mors egregios conatus oppreſſiſſet: ſecutus autem in hoc de Suida Judicio Voſſium eſt *de Philologia c.* 14. §. 9. Prima Suidæ, eademque rariſſima, & longè emendatiſſima editio Græca, Mediolani prodiit An. 1499. in fol. ſummo ſtudio DEMETRII CHALCONDYLÆ procurata: typis Joh. Biſſoli & Bened. Mangoli Carpenſium, quos eum in finem advocârat: ſed id tamen, ne perfecta ſit, incommodi habet, ut lemmatibus aliqvot deſtituatur, qvæ in Aldina editione anni 1515. conſpiciuntur: habet tamen & ipſa qvædam, qvæ in *Aldina* non ſunt, (ſiqvidem non diffitetur in Græca præfatione Chalcondylas, ſe ex aliis quoque libris Suidæ ingeſſiſſe, qvæ deeſſe adhuc ipſi videbantur) ſed pauciora. Poſt Aldinam prodiit tertia *Baſileenſis* An. 1544. Frobenianis typis exſcripta, qvæ nec ipſa in omnibus cum Aldina conſentit. Tres has Græcas Suidæ editiones Latina excepit HIER. WOLFFII A. 1564. & ſecundis curis iterata 1581. ſed qvæ nonniſi Hiſtorica Suidæ ſelecta, & Latinè tranſlata, ſiſtit. Suidam integrum Latinè vertit Seculo jam XIII, ROBERTUS GROSTHEAD, ſeu *Capito*, Epiſcopus Lincolnienſis, ſui ævi miraculum & ob ſummam eruditionem ſtupor. Nondum quidem edita illa verſio eſt, ut ſunt plures ejus viri labores ἀνέκδοτοι, ſed ejus tamen in Hiſtoria meminit Matthæus Paris, & ex hoc Balæus de Scriptor. Angl. Cent. IV. p. 306. qui & Roberti Animadverſionum in Suidam librum allegat. Noſtro ſeculo Suidam integrum Latinè reddidit verſione liberiore, notis inſuper atqve emendationibus illuſtratum ÆMIL. PORTUS, II. Tomis, Genevæ 1619. editum: ut adeò vaſtus liber ſit. Enimvero non omnino probata eruditis iſta Suidæ verſio eſt; ſeu obtineat hic, qvod ſub finem ſuæ in Harpocr. præfationis laudatus ſæpiſſimè Mauſſacus verbis juſto durioribus ſcribit; *ſana mente præditis & literis, ut decet, imbutis ludibrio eſſe & contemptui, quotquot è trivio interpretum Pollucem, Suidam aliosve id genus auctores, in Latinam transfundere inſtituunt*: ſeu aliud obfuerit Porto, Viro cetera doctiſſimo. [Ita enim non in verſione ſolùm, ſed & emendationibus, impegiſſe illum Pearſonius, in eximiis ad Hieroclem Prolegomenis p. 31. notat. *Suidam*, inquiens, *admodum infeliciter tranſtulit, maculisque pluribus aut affectum invenit, aut affecit.* Ipſummet vero JOH. PEARSONIUM novam & luculentam Suidæ editionem moliri, refert Mericus Caſaubonus in Not. ad Hieroclem p. 181. Quodſi hanc molitionem abſolvere datum fuiſſet Viro ſummo, haberemus hodie Suidam, emaculatum, illuſtratum, & tantum non omnibus numeris abſolutum. Hoc autem fata non ſivere. Qvæ ſuperſunt apud Anglos ex ejus collectione, maximam partem ſpectant Auctorum nomina, è quibus exempla toties ἀνωνύμως producit Suidas; inſperſis & hic illic emendationibus; ut ex ore Clar. Dodvvelli amicus hauſit. Plane itaque convenire videntur collectanea Pearſonii cum Reineſiano ad Suidam apparatu. Infinita ſiquidem THOMAS REINESIUS, profundæ eruditionis Vir ac inter præcipuos noſtræ

ſtræ Germaniæ numerandus, margini ſuæ Suidæ allevit, ad ejus illuſtrationem aut emendationem facientia. Nam & ipſe aliqvando Suidam edere meditabatur, nil utiqve, ſi perficere meditata ætas ſiviſſet, conceſſurus Pearſonio. Sed & cum ipſo omnis illa ſpes evanuit. Servatur interea Suidas Reineſii, ex Genev. editione, cum reliqvâ viri ejus ſupellectile in bibliotheca Cizenſi: è qva illum aliqvando videre licuit. Idem Reineſius, *Epiſt. XLVI. ad Rupertum*, Thomæ cujusdam Hieromonachi Cretenſis, Suidæ Epitomatoris, meminit, cujus liber MSS. in Dresdenſi Seren. Electoris Bibliotheca asſervatur, hoc titulo. *Ἀπὸ τοῦ Σουΐδα παρεκβολὴ καὶ συνάθροισις λέξεων χρησίμων, τῶν μάλλον τετριμμένων ἐν λογογράφοις καὶ ῥήτορσι, κατὰ στοιχεῖον διηκριβωμένη.* Breviſſima vero eſt ea Epitome, & qvodvis verbum uno tantum alio reddit: nulla nomina propria, nulla hiſtorica, nullas Scriptorum auctoritates, habet.] Vitas Cæſarum, è Suida excerptas, Tomo III. Scriptorum Hiſtoriæ Rom. Minorum, Francof. apud Wechelos A. 1627. excuſo, Græcè & Lat. Frid. Sylburgius inſeruit; qvas jam A. 1557. in 8. Wittebergæ Latinè edi curavit Hermannus Wittekindus. Taceo nunc Adagia, è Suida per Andr. Schottum excerpta, editaqve cum Scholiis Antwerp. 1612. in 4., & ſi qvæ alia è Suida ſeparatim prodierunt. Id unum addo, adeo multum juvare polyhiſtorem Suidæ Lexicon, ut ne carere qvidem illo poſſit, qvisqvis vel tantillum in hiſtoria literaria antiqviore proficere animum induxit.

Strictior in Grammatices circulo obſervando, & qvi nunqvam temerè excurrit, 4
JULIUS POLLUX eſt, Grammaticus Commodi ævo clarus, cujus *Onomaſticon*, X. libris conſtans, ac ſub eleganti titulorum diſpoſitione rerum nomina exhibens, habemus, primum ab *Aldo* Venetiis A. 1498. & 1502. tum Florentiæ apud Juntam & Baſileæ, ſed utrinqve plane ad Aldinum exemplar, editum. Optima illius editio Wolffgango Sebero debetur, qvi cum Palatinis atqve Auguſtano Codicibus textum contulit, emendavit, notas & indices laborioſiſſimos adjunxit: atqve adeo præclarè de Polluce meritus eſt. Fatetur tamen Rod. Gualtheri verſionem, qvam adjecit, nimis caſtigatam non eſſe: (ſicut & Scaliger, eâ ſe magis traduxiſſe Gualtherum qvàm commendaſſe, ſcribit *in Epiſt. p.* 485.) prodiit liber apud Wechelos An. 1608. in 4. Neqve etiam ita emaculare potuit Pollucem Seberus, ut non qvamplurima emendanda ſuperſint: qvod ipſe etiam in præfatione agnovit, & hinc non ſolùm Caſauboni, atqve Hœſchelii, manus ſocias imploravit, ſed & à Jungermanno è codice Pollucis MSS. nova ac non pœnitenda promiſit. Colomeſius, *in Biblioth. Choiſie p.* 105. *ſeq.* aliqvot adhuc Onomaſtici codices MSS. recenſet, atqve refert, Bonav. Vulcanium aliqvando novam ejus editionem promiſiſſe, *mais*, addit, *il s' eſt contenté de nous la promettre.* Extant breves qvædam Notæ *Joach. Kuhnii*, Gryphiswaldenſis, Profeſſoris Argentinenſis, in hoc Onomaſticon ſane eruditiſſimæ, & magnam oſtendunt hujus Viri in iſto litteraturæ genere peritiam: impreſſæ ſunt Argentorat. An. 1675. in 12. [Is ipſe Vir, celeberrimus, cui egregiam Pauſaniæ editionem debemus, novam nunc Pollucis faciem apud Belgas excudendam ſummâ diligentiâ parat; qvæ ut optatum finem nanciſcatur, in omnium votis eſt.]

§ Felicior Polluce HARPOCRATION eruditiſſimos longe viros nactus eſt, qui ei emendando bonas horas impenderent. Quamvis enim ejus *Lexicon Decem Oratorum* per integros centum & quod excurrit annos, à prima ſui editione, quæ Venetiis ab *Aldo* 1503. una cum Ulpiani in Demoſthenem commentariis data eſt, miſerè afflictum jacuerit; ſecunda editione Venetâ Anni 1527. (quam ab Aldo itidem & Aſulæno procuratam neſcio quo calami feſtinantis errore Mauſſacus aſſerit; cum Aldus jam An. 1516. diem clauſerit ſupremum) magis etiam deformatum: Surrexit tamen, ſub initium hujus Seculi, PHILIPPUS JACOBUS MAUSSACUS, tum juvenis, exqviſiti judicii & ſubactæ eruditionis: poſtmodum Senatus Tholoſani Præſes: qui, ope MSS. codicum, totum *Harpocrationis Lexicon*, mancum hactenus & hiulcum, reſtituit, emendavit, *Diſſertatione* præliminari *Critica*, toties jam nobis laudata, & notis uberioribus, illuſtravit, Pariſiis An. 1614. in 4. nihilque oblitus eſt eorum, quæ ad commendandum Auctorem ſuum undecunque facerent. Anno ſequente 1615. *Notarum in Harpocrationem Appendicem*, Claud. Salmaſio nuncupatam, edidit, Plutarcho de Fluviorum & Montium nominibus, Tholoſæ à ſe primùm edito, annexam in 8. *Lectiones* vero *Græcas, Operis Harpocratiani interpretes*, ut & volumen *de derelictis ab Harpocratione vocabulis rhetoricis*, non dedit, licet in præfatione promiſerit, uti nec *Indicem Auctorum* in Lexico allegatorum, quem privatâ induſtriâ ſibi confeciſſe, & ad finem libri ſui ſcripſiſſe Alex. Morum, Colomeſius in Bibliotheca ſelecta p. 113. refert; ubi & de Mauſſaci ſcriptis editis ac promiſſis, eruditione, morte, clarorumque virorum elogiis, ſuccinctè agit. Non tamen memorat ſingularem caſum, quem illi accidiſſe referunt, ut, cum linguæ Græcæ extra controverſiam longe peritiſſimus eſſet, ex morbo quodam adeo ejus uſum perderet, ut ne legere quidem amplius Græce ſciret. Obiit An. 1650. Poſt Mauſſacum Gallus alter celebris HENRICUS VALESIUS, ille tot lucubrationibus exquiſitis inter principes literatorum clarus, Harpocrationi, quo frequentiſſimè utebatur, manus obſtetricantes admovit, ac tùm in ipſum notas confecit, tùm in Mauſſaci Diſſertationem & Notas, novas denuo Animadverſiones compoſuit; qvas è Bibliotheca Guil. Pruſteau, Anteceſſoris Aurelianenſis, nactus vir celeberrimus, Jac. Gronovius, publico non invidit; ſed Lugduni Batav. An. 1682. edidit: è quibus quamplurima, non Critica ſolùm, ſed & ad indagandam veteris fori Græci rationem, hauriri poſſunt. Nam cum id præcipuè inſtitutum tales Lexicographos, qualis eſt Harpocration, qualesque Julianum Diodorum, atque Philoſtratum, Photius in Biblioth. Cod. 150. recenſet, tenuerit, ut è decem Rhetoribus, quorum vitas Plutarchus deſcribit, Demoſthene, Antiphonte, Andocide, Lyſia, Iſocrate, Iſæo, Æſchyne, Lycurgo, Hyperide & Dinarcho voces Alphabetio ordine diſpoſitas explanarent. non potuit certe non quamplurimum fori veteris unà inſpergi: eoque magis commendandum Jurium Studioſis eſt Harpocrationis Lexicon. Cujus, poſt Mauſſaci & Valeſii curas, novam editionem NICOLAUS BLANCARDUS, cum ſua Latina verſione, Notis ac Diſſertationibus Duumvirorum iſtorum Integris, nitidiſſimo charactere procuravit Lugd. Bat. 1683. in 4. additis, præter Auctorum ab Harpocratione allegatorum Catalogum, ſuis ipſiusmet annotationibus. [Enimvero peſſimè à

Jacobo

Jacobo Gronovio propterea exceptus, qui in noviſſima ſua Harpocrationis editione, quam nuper cum optimæ notæ Codice Florentino, & Aldina editione, Xylandri, Fabri, Sylburgii, Freheri, Rutgerſii & Heinſii, manibus notata, collatam, Lugd. Bat. 1696. in 4. emiſit, qvavis occaſione data in Blancardum acerrimè invehitur, tum verſionem ejus, tùm notas & emendationes, acerbiſſimè perfricans. Illud præterea in præfatione, adductis Mauſſaci ad Meurſium literis, obſervat, Meurſium ab edendo, ut conſtituerat, Harpocratione, nonniſi precibus ac blanditiis Mauſſaci motum, abſtinuiſſe.]

HESYCHIUS *Alexandrinus:* qvem cum Mileſio ejus nominis plurimi perpe- 6
ram confundunt, ut jam olim in Bibliotheca Geſnerus animadvertit, non attendentibus id licet recentiorum haud paucis: *Lexicon* reliqvit, ex antiqvioribus, qvorum nomina ipſemet in præfatione refert, collectum: qvod in cœlum alii laudibus extollunt, Auctoremqve cum Heinſio *Grammaticæ eruditionis abyſſum*, aut cum Sarravio *Jovem Grammaticorum*, nominant: alii cum Reineſio eruditionem, qvæ paſſim illi tribuitur, potius Auctoribus, qvos excerpſit, tribuendam judicant, neſciuntqve, cum nihil pene ejus ſit, qvomodo eruditum ἐξαιρέτως fuiſſe colligere debeant? Vix vero dubitandum eſt, primorum judicia prævalere, tot magnis ſuffragiis Scaligerorum, Caſaubonorum, Salmaſiorum, Voſſiorum aliorumqve eruditorum tantum non omnium ſubnixa. Qvodſi enim centies *aliena paſſim ab indoctis inſerta* cum Barthio Adverſar. lib. XLII. c. 26. aſſeramus, aut cum Tanaq. Fabro *pretioſiſſimo Helleniſmi Theſauro carbones admixtos è Græcitate vulgari* concedamus: manet tamen theſaurus, & absqve Heſychio plurima Græcorum magni etiam momenti, circa voces, antiqvitates, Auctores, ignorarentur: Magnam proinde gratiam eruditi orbis inivit ALDUS, qvi, inter tot alios Scriptores Græcos, Heſychio qvoqve primus vitam dedit. Hujus editionem ſecuta *Hagenoenſis* anni 1521., qvæ communisſima, & *Baſileenſis* apud Cratandrum. Exinde multi neqvaqvam de plebe viri, cum depravatis lectionibus ſcatere Auctorem optimum indignarentur, ad emendandum illum & perpoliendum manus ſedulas admovere cœperunt, certatim qvaſi novam ejus editionem promittentes: *Joh. Meurſius*, *Dan. Heinſius* juvenis adhuc, *Joh. Caſp. Suicerus*, qvi per Vorſtium Specimen ſuarum notarum ad Reineſium miſerat, uti patet *ex Rein. Epiſt. 26. ad Vorſtium p. 56. ſqq.* Horum labores, cum ſeparatim non prodiiſſent, nempe qvod ad finem non ſunt perducti, conjunctim tamen ſuo modo in nitidiſſimam Lugdunenſem apud Batavos editionem Heſychii 1668 in 4. fluxere, qvam CORNEL. SCHREVELIUS, dum viveret, adornavit variis virorum doctorum caſtigationibus ditiorem melioremqve. Præterea cogitaſſe aliqvando de editione Heſychii *Alex. Morum*, è Sarravii epiſtola, An. 1639. ad illum data, liqvet; ubi ita Senator Clariſſimus; *Ante annos XL. ille Heinſius, magnæ tunc, qvam nunc implevit, ſpei adoleſcens, totum ſe prædicabat in Heſychio adornando, ejusqve editionem, ut opus confectum putares, proxime ſeqventibus ſcilicet nundinis, ut moris erat, pollicebatur. Credibile eſt, illum eam provinciam dudum Nicolao F. demandaſſe. Sed nunc hic tantum cogitat de Ovidio emaculando. Itaqve occupa. Dignus enim Grammaticorum ille Jupiter, in qvo tua deſudet induſtria: tum, qvia multa habet pere-*

 grina,

grina, qvæ non cuivis ſunt obvia, tum qvia tot tantisqve ſcatet lectionum monſtris, ut in his debellandis non poſſis exiſtimare operam tuam male poſitam. Omnes certe linguæ Græcæ ſtudioſos iſto labore tibi devinxeris. Hæc Sarravius, in Heinſium utcunqve vehementior qvàm decebat, non memor, ſuſceptam & à Salmaſio olim novam editionem Heſychii, qvæ non prodiit, licet ejus, defuncti jam, emendationes Clementius, Vitæ ſcriptor, brevi excudendas promiſerit. Morus vero nihil omnino præſtitit. Qvæ de peregrinis vocibus ait, Mauſſacus etiam *in Diſſ. Crit. p.* 356. uberius per exempla confirmat: & qvoad Phænicia Bochardus, *Chanaan. l. II. c.* 11. (Apud Anglos is, qvi Suidam edere moliebatur, *Joh. Pearſonius* de Heſychio idem, referente J. c. Merico Caſaubono, cogitabat: ſed utrumqve cogitabat ſolum, Deo aliter diſponente. *Richardus Bentlejus* vero, Anglus itidem doctiſſimus, in erudita illa ad Clar. Joh. Millium epiſtola, qvam Hiſtoriæ Joh. Malalæ, Oxonii 1691. à ſe in 8. editæ, ſubnectit, poſt tot magnorum Criticorum caſtigationes de qvinqve plus minus millia mendorum in Heſychio, aliis nondum obſervata, poſſe producere, dato etiam ſpecimine, profitetur.)

7 Dubitari poteſt, num in Lexicographorum Græcorum cenſum STEPHANUS qvoqve BYZANTINUS Grammaticus, ἐθνικόγραφος, referri debeat, qvippe qvi, licet ordine alphabeti procedat, præcipuum tamen ſcopum habet enumerationem provinciarum, gentium, urbium, marium, &c., adjectis una illorum originibus, conditoribus, aliisqve, ſeu veris, ſeu fabuloſis rebus: verbo: inſignem ex inſtituto agit Geographum. Aſt vero, ſecuti jam olim Guilh. Xylander in præfatione ad Stephanum obſervavit, ubiqve deprehendi in hoc Auctore permulta, qvæ proprie pertineant ad Grammaticam Græcam & vocabulorum Græcorum etymologiam; illaqve ipſa judicat præclara, multisqve modis cognitu digna, atqve etiam ad multa menda ex auctoribus tollenda plurimum conducere arbitratur: ita hoc idem Jacobus Gronovius inculcat: Theodorus Ryckius vero falli putat, qvotqvot Geographica pro ſcopo inprimis Stephano fuiſſe contendunt, cum ille ἐθνικὰ ſcripſerit, i. e. Gentilia, qvæ à gentium, regionum, urbiumve nominibus, deducuntur, nomina fœminina æqve ac maſculina, adeoqve Opus mere Grammaticum ſcribere animum induxerit. Qvâ in re licet haud dubie fallatur, mixtusqve ex utroqve Stephani ſcopus ſit, patet tamen hinc, eum haud injuria inter Lexicographos recenſeri, cujus opus egregium *Lexicon Geographicum* eſt. Utinam integer Stephani labor (qvem περὶ πόλεων alii, alii rectius ἐθνικὰ, inſcribunt) ſupereſſet: cum nonniſi epitome Hermolai Grammatici Conſtantinop. qvi juxta Suidam ſub Juſtiniano claruit, omnium conſenſu reſtet. Multa enim ex Ethnicographi vaſto Opere, qvod ultra 30. libros complectebatur, in Excerptis Conſtantini Porphyrogenneti, ſeu, ut vulgo audiunt, Peireſcianis, qvæ cum ſuis notis Henr. Valeſius edidit è Peireſcii Bibliotheca depromta, ut & in Euſtathii Commentariis in Homerum ac Dionyſium Periegetem, allegantur, qvæ in compendio amplius non ſuperſunt, uti poſt alios Berkelius obſervavit: & dubitationem hac in re omnem ademit fragmentum Stephani de *Oraculo Dodonæo*, qvod, è Bibliotheca Seguieriana, Samuel Tennulius, Vir. Cl. & Jacobi Gronovii avunculus eruit, Amſtel. 1669. editum in 4. & iterum

iterum à Gronovio ipſo, cum triplici verſione Lat., & Diſſertationibus Lugd. B. 1681. in 4. editis Stephani exemplaribus longe auctius. Quinimo ne Hermolai quidem, quam habemus, Epitome omni parte ſua ſatis integra eſt: potius multos hiatus habuit, qvos partim ſupplevit Berkelius, partim vero & hiantes reliqvit; ut in κε poſtrema & qvæ ſequuntur κη, κι, κλ, κν, & prima à κο incipientia. Nicol. Lloydius integro Stephani exemplo uſum Janum Parrhaſium ſuſpicatur, diſſentiente Berkelio: & Joſ. Scaliger ad Gruterum, in epiſtola qvadam, Nicol. Sophianum, Corcyræum, medio ſuperioris ſeculi clarum, præter alios Græcos codices multos, integrum qvoqve Stephanum, cum toto κ & λ, poſſediſſe ſcribit: uti Colomeſius in *Biblioth. Sel. p.* 49. annotat. Magno autem in pretio ſemper Stephanum fuiſſe, ex eo colligi poteſt, quod, poſt primas ejus editiones, tot ſummi nominis Viri ad eum à mendis perpurgandum manum adjecerint: Primus, qui ederet, iterum ALDUS fuit, communis ille renaſcentium Auctorum Græcorum parens, Venet. 1502. quem ſecutus Junta Florentiæ 1521. eam editionem iteravit. Non multo poſt JOH. HARTUNGUS, cum tot lectionum monſtris Auctorem egregium deturpatum videret, ei emendando manum admovit: è cujus curâ, & Oporini officinâ, propediem proditurum Stephanum, Simlerus in *Bibliotheca* promittit. Cum vero non ſequeretur iſta editio, aliam, ſuo tempore egregiam, GUILH. XYLANDER Baſil. 1568. adornavit: non cum verſione Latina, ut Simlerus refert, neqve enim id ob tot Grammatica commodè fieri poſſe in præfatione indicat, ſed merè Græcam. Hujus margini plurimas emendationes inter legendum JOH. SCALIGER allevit, adeo, ut emptum illud exemplar Sebaſt. Tengnagelius, referente Lambecio, Cæſareæ Bibliothecæ inferret. Idem in Stephano, qvod Scaliger, Iſ. Caſaubonus fecit, qui & notas in eum Auctorem aliqvando ad Canterum *Ep.* 2. ſcribens promiſit: cujus codicem poſtmodum Lucæ Holſtenio à Bibliothecario Regis Angliæ, Patric. Junio, communicatum novimus. Majore ſtrepitu extremis Scaligeri temporibus, negotium emendandi, vertendi, & illuſtrandi Stephanum, in ſe CLAUD. SALMASIUS ſuſcepit, ſed abſolvit nunquam: niſi quod ſuum exemplar cum duobus Codd. Palatinis MSS. magno ſtudio contulit, & in Exercitationibus Plinianis ſæpiſſimè Stephanum emendat: Omnem vero lapidem, in ornando Stephano, movit LUCAS HOLSTENIUS (ille, qui magnum Syntagma Geographorum Græcorum edere aliquando molitus eſt, quorum Catalogum Lambecius *T. I. Comment. de Bibl. Vindob. p.* 113. *ſq.* recenſet) qui Salmaſii librum ab Iſ. Voſſio impetravit, Codices, numos, auctoresque inſpexit, adeoque notas eruditiſſimas confecit, quas, dudum poſt ejus mortem, è Bibliotheca Barberina nactus Theod. Ryckius tandem Lugd Batav. 1684. ſeparatim fauſto omine evulgavit, qvæ in omnium manibus nunc ſunt: ut & recentiſſima & accurata Stephani ipſius editio à doctiſſimo viro, ABRAH. BERKELIO, plurimorum annorum ſudoribus elucubrata, emiſſaque in lucem, poſt ejus mortem, cum verſione Latina, notis ipſius laborioſiſſimis ut & Salmaſianis, & Jac. Gronovii (qui poſtremus vir Cl. & inſignem Codicem Peruſinum, à ſe, dum apud Italos verſaretur, collatum, pro fundamento ſuarum annotationum habet, & in præfatione eximiè modum librorum, in qvos diviſum olim Stephani Opus fuerat, oſtendit) L. B. 1688. fol. Decennio illam

ante-

anteceſſerat Judæi Luſitani, THOMÆ de PINEDO, Amſtelodamenſis, Editio; ſed qvam non admodum commendat Colomeſius *Biblioth. Select. p.* 46. *ſeq.*, qvi præterea *Bened. Ægium*, Spoletanum, *Ezech. Spanhemium*, & Venetorum Bibliothecarium, *Gradenigum*, Stephano inſudaſſe memorat. Ægii verſionem Latinam Stephani, in Vaticana Bibliotheca ſervatam, ope Steph. Gradii, Bibliothecarii, deſcriptam impetravit Theod. Ryckius, ſecumqve in Bataviam aſportavit, illam cum notis Holſtenii, ipſoqve Stephani textu, editurus, ni jam à Pineda atqve Berkelio ſe præventum vidiſſet.

8 Atqve hæc de Lexicis Græcis antiqvorum dicta ſunto, qvæ prodierunt. Sunt vero præterea plurima plurimorum adhuc, vel certorum Auctorum, vel ἀνωνύμων, ἀνέκδοτα, qvæ hic illic in Bibliothecis latent; aut qvorum fragmenta etiamnum edita proſtant: ut ea jam taceamus, qvorum mentio apud Photium, Suidam, aliosqve Auctores, fit, ſed nil niſi nomen ſupereſt. De PHRYNICHI *Eclogis*, qvæ per Dav. Hœſchelium editæ ſunt, ſupra jam dictum eſt: nullo modo autem illæ cum *Lexico* ejusdem Auctoris operoſo admodum confundendæ ſunt; cujus nempe 36. libros, à ſe viſos, Photius in Bibliotheca Cod. 158., cum elogio inſignis doctrinæ, ſed nec ſine cenſura prolixitatis nimiæ, & ἀκυρολογίας recenſet. Servari hoc Phrynichi Lexicon alicubi MSS. è catalogis ineditorum, qvos ſuo Supplemento Geſneriano Ant. Verdierius ſubjunxit, didici. Ceterum, qvod de Phrynicho monebamus, idem de HELLADIO capiendum, cujus ætatem in Theodoſii Jun. tempora incidiſſe, & *Lexicon* in Suidam transſcriptum, Suidæ titulus teſtatur: ſed qvi non ſolum cum Helladio Beſantinoo (qvem ipſum à nonnullis perperam in duos dividi Jonſius *de Scriptor. Hiſt. Philoſ. p.* 13. monet) neutiqvam confundendus eſt, qvippe cum hic diu jam ante illum ſub Licinio & Maximiano vixerit, juxta Photium, qvi ex ejus *Chreſtomathia* haud contemnenda nobis fragmenta Cod. 279. conſervavit, & qvæ ſeparatim edidit cum notis Joh. Meurſius: ſed & Lexicon ipſummet mire eſſe epitomatum oportet. Nam Photius Cod. 145. integris ſeptem voluminibus comprehenſo ſe vaſto Helladii Opere uſum refert: tantæ molis erat: uti vero, non Scriptoribus ſolum, verum & reliqvis; qvi πολυμάθειαν in pretio habent, iſtud Helladii Lexicon prodeſſe, Photius l. c. animadvertit, qvippe qvod, præter voces, etiam elogia Rhetorum & celebrium Poëtarum contineat: ita, qvæ ex alterius Helladii Chreſtomathia ſuperſunt, Græcam profecto linguam haud vulgariter illuſtrant. EROTIANI *Lexicon Dictionum Hippocratis*, ſeu, ut Græca habet inſcriptio, τῶν παρ' ἱπποκράτει λέξεων συναγωγή, ab Henr. Stephano primum An. 1564., tum Venetiis, cum Commentario Barthol. Euſtachii A. 1566., edita, multum diſſidii de vero Auctore inter eruditos peperit, cum Erotiani nomen alias inauditum eſſet. Omnium vero probabiliſſima videtur Mauſſaci opinio, qvi, in Diſſert. Crit. ad Harpocr. p. 354., ſcribarum vitio, pro *Herodiani* nomine, falſum *Erotiani* irrepſiſſe ſuſpicatur. Fueritqve adeo hoc etiam ſcriptum nonniſi qvoddam ἀποσπασμάτιον de multis, qvæ ab Herodiano, Alexandrino Grammatico, & ſub Marco Imp. claro, confecta Suidas auctor eſt: ſicut & Carolus du Freſne, in conficiendo Gloſſario ſuo Græco, Diſtributionibus Herodiani, ἐπιμερισμοῖς κατ' ἀλφάβητον, ab Euſta-

Euſtathio laudatis, uſus eſt. PAUSANIÆ *Lexicon*, ad evolvendas præcipue Atticas locutiones compoſitum, licet non nimis verboſum, adeo magni Photius æſtimavit, ut id cum Æl. Dionyſii Halicarnaſſenſis Lexico ex duplici editione conjunctum ſufficere exiſtimaret ad pernoſcendam Atticam dictionem, *Bibl. Cod.* 153. Hoc vero Lexicon adhuc ſupereſſe, catalogus Scipionis Tettii, Neapolitani, teſtatur, qvem Labbeus *Novæ ſuæ Bibliothecæ MSS.* inſeruit p. 171.

Sed & ipſe PHOTIUS, ult. erat inexhauſtæ eruditionis promus condus, in 9 Lexicographis nobis memorandus venit. Siqvidem & ejus *Lexicon* multis viſum, multisqve, qvod imprimatur, digniſſimum judicatum eſt. Poſſidere illud Illuſtrem Virum, Marq. Gudium, Tom. I. *noſtri Polyhiſtoris lib. I. c.* 16. §. 17. dictum eſt. Antea eunden Codicem, craſſum ſatis, ſe in Bibliotheca Iſ. Voſſii Hagæ Comitis vidiſſe, Colomeſius, de Scriptis Photii *in Paralip. ad Caveum p.* 273., refert. Habuit & illud Lexicon olim Rich. Thomſonus, ex Italia ſecum aſportatum, qvod poſt reditum cum Joſ. Scaligero communicavit, ut ex hujus *Ep.* 235. videre eſt, ubi Thomſonum ad id edendum inſtigavit. (Extat præterea in Bibliotheca Mendozana & Schoziana, ut ex Labbei *Nova MSS. Bibliotheca p.* 173. conſtat, iſte Photii liber: & in Angliâ Londini pars ejus apud Celeberrimum Thom. Galeum latet, qvi ejus editionem aliqvando moliebatur, eamqve ob rem ad Marq. Gudium ſcripſerat, ut vel ipſummet Photiani Lexici Codicem, vel ſane deſcriptum, bona fide edendum ſibi mitteret; vel, ſi hoc etiam diſpliceret, acciperet ipſe tamen ſub conditione certa edendi, qvæ Galeus prompto animo miſſurus erat, qvi multa ſimul de antiqvitate Codicis, & de reliqvis, qvæ ad illum pertinere exiſtimabat, erat percontatus. Verum, cum, ſueto ſibi more, Gudius conditiones nec audire, nec accipere, ſuſtineret. Galeus etiam, mutilum edere librum nolens, ab incepto deſtitit. Utinam vero nunc tandem in reipublicæ literariæ bonum exeat: duriore, poſt mortem Viri Ampliſſimi, Domino liberatus. Vereor tamen, ne nimia libri magnitudo & editorem abſterreat, ſi qvis forte de illo cogitaverit; & multo magis adhuc Bibliopolam: ſiqvidem ſpiſſis duobus in fol. voluminibus conſtat. Eſſet vero operæ pretium edi Lexicon, qvod nec Grammaticarum, nec Literariarum rerum copia Suidæ, Heſychiove, aut cuicunqve demum alii Lexico, cedere fidem faciunt, qvi viderunt.)

Non minore deſiderio qvàm nos Photianum Joſ. Scaliger JOH. ZONARÆ 10 *Lexicon* flagitavit. Nota alias Hiſtoria Zonaræ, qvâ perpetuum ille ſibi nomen peperit. Lexicon vero, qvod in Henr. Stephani ἀνεκδότοις Codicibus latere Scaliger ſcivit, his à Caſaubono, illius genero, verbis Ep. 46. petiit: *Sed Lexicon Zonaræ, qvod in illis ἀνεκδότοις reperies, tuam qvoqve operam flagitat: qvod utinam menſem unum habere liceret! certe neqve te pœniteret expletæ ſitis meæ (avidiſſime enim illud deſidero,) neqve operæ noſtræ in illud collatæ; ſiqvidem ejusmodi eſt, qvale amici retulerunt. Si vobis tanti, noſtro voto ſatisfacere, nihil eſt, qvod gratius nobis facere poſſis: ſin autem, æqvo animo feremus.* Haud obſcure inde conjici poteſt, qvanta fuerit Scaligeri cupido: præſertim, cum *Ep.* 48. ſuam iſtam petitionem repetat. An indeptus ſit, qvod

petierat, incertum. Caſaubonus equidem in ſe recepit qvod potuit, ſed videtur ſibi non ſuffeciſſe. Digna ſunt ejus verba, quæ apponantur: *de Zonaræ Lexico* (ita reſpondet Ep. 176. p. 199.) *ſubiraſcor tibi. Sic enim id petis à me, quaſi diffideres daturum, ſi poſſem. Tene id de me potuiſſe cogitare? facis mihi magnam injuriam: teſtor Deum! Videbo igitur, quid poſſit fieri: & ſi ulla μηχανῆ poſſum, ſtatim id curabo ad te mittendum. Volo tamen ſcias, nondum mihi viſam τῦ μακαρίτυ* Stephani *Bibliothecam: non dico ab ejus obitu, ſed omnino inviſam eſſe eam nobis. Tanta fuit in optimo ſene ἀναρμοςία τῶν τρόπων.* Hæc Caſaubonus, qui in ſequenti epiſtola, ſe id negotii apud Paulum Stephanum, affinem, ſerio acturum, denuo ſpondet. Mireris interea inconditam Henrici auſteritatem. (Zonaræ Lexicon vero ter in Vindobonenſi Cæſarea Bibliotheca MSS. adeſt: ut è Dan. Neſſelii *Supplem. Lambeciano* liqvet: in qua & Eudemi Lexicon: quod à Suida in titulo operis laudatur, atque è Regia Galliæ Bibliotheca uſurpatum Carolo du Freſne eſt; & Arſenii, aſſervantur.

XI CYRILLI, ArchiEpiſcopi Alexandrini, *Lexicon*, juxta ordinem Alphabeti compoſitum, in Regia Pariſienſi & Colbertina Bibliothecis extare, indicat laudatus Vir maximus du Freſne: qui & hoc, & præterea Philemonis Lexico Technologico; Nicomedis Jatroſophiſtæ, & *ἀνωνύμων* XVII. Auctorum; Lexicis; (è quibus unum notæ optimæ, foliis 167. conſtans, ante omnia commendat,) Etymologico item ex Orione Thebano in compendium contracto; alioque Etymologico *ἀνωνύμυ*, in conſcribendo laborioſiſſimo Græcitatis mediæ infimæque Gloſſario, uſus eſt. Ant. Verderius, in illis catalogis MSSrum, quos ſuo Supplemento Geſneriano addidit, Cyrilli Lexicon ter etiam relatum ſiſtit. Sed, cum id tertia vice refert, neſcio quid Scriptori ejus Catalogi in mentem venerit, recenſenti: *S. Cyrilli ArchiEpiſcopi Alexandrini Lexicon de Legibus Matthæi Blaſtaris, in charta bebraina.* Nempe earum legum Cyrillus Lexicon confecit, quas ferme integro poſt ejus ævum millenario Matthæus Blaſtares in unum Syntagma compilavit! Fuit, cum ſuſpicarer, Gloſſographum forte Cyrillum innui, de quo paulo poſt: ſed nec hoc quadrat. Dicendum igitur, ſomniaſſe Catalogi auctorem, cum hæc ſcriberet; aut Codicem vitioſiſſimè inſcriptum fuiſſe. Et ſunt ſanè, in iis Catalogis Verderianis, libri complures, ad quorum titulos rideas: v. g. *Cyrilli Alex. Expoſitio in S. Hierotheon Areopagitam: Juſtini Philoſophi & Martyris Explicatio in S. Dionyſii Areop., Epiſcopi Athenienſis, Hierarchiam Eccleſ. S. Apoſtoli Lucæ Evangeliſtæ Medicinale, continens præparationes ſeu curas, quas ſe vivo fecerit; liber appellatur XII. curarum. Liber ſancti & juſti Lazari, qui IV. diebus ſepultus fuit apud inferos, & quemadmodum excitavit illum* Chriſtus, *libri IV., quos videntes Apoſtoli tres eorum abſconderunt, unusque inventus eſt, eſtque primus, in urbe Roma, prout Cardinalis S. Crucis retulit:* & aliæ iſtiusmodi nugæ. Sunt tamen & immiſti libri egregii. Ut in Lexicis tantum ſubſiſtamus, videas ibi Joh. Tzetzæ Lexicon Rhetoricum juxta alphabetum: Lexicon Juſtiniani Magni (qvis ille, non capio) bis relatum: & Cabi Polydori Lexicon. Cyrilli Lexicon Herbarum in catalogo Scipionis Tettii, apud Labbeum, eſt *l. ſæpius cit.*, quod iterum alterius Cyrilli, alteriusqve generis, eſt ab

eo,

eo, qvod du Freſne ad manus habuit. Allegatur & ibi Athanaſii Lexicon artis ſacræ, quod alias eſt ignotum: &, ſi per τὴν ἱερὰν τέχνην chemia intelligitur, ut alias in iſtiusmodi lexicis libriſque illa communiter indigitari conſuevit, annotante Cangio, ſine controverſia ſpurium. *vid. du Freſne præfat. Gloſſ. Gr. §. XXII.* Non deſunt tamen & ſacra, id eſt, Biblica ſive Chriſtiana Lexica: ut enim Gloſſas in Jobum, Proverbia, alioſque libros Biblicos; item in Athanaſium à Cangio allegatas uſurpataſque, non memorem, integrum Lexicon Biblicum Salmaſius vidit. *Vidi integrum* (ita ipſe *de Helleniſtica p.* 157.) *Lexicon ſatis craſſum Anonymi MSS., quo Veteris & Nov. Teſtamenti voces exponuntur, quod & totum percurri.* Tale Lexicon in Auguſtana etiam Bibliotheca ſervatur: *Expoſitio vocum occurrentium in Epiſtolis D. Pauli, & XII. Prophetarum, & libris Regum.* Vid. Catal. Reiſeri p. 80., ubi & aliud refertur *Dictionarium vocum Græcarum, collectum ex Autoribus variis, tam ſacris, quam profanis.* Claudat agmen Lexicographorum (non enim nimium de iis dicendum eſt) *Auctor Anonymus*, cujus inſigne Lexicon, multis veterum fragmentis refertum, in Collegio Jeſuitarum Claromontano ſe vidiſſe Colomeſius in Particularibus p. 104. his verbis refert: *Etant au College de Clermont, avec Mr. Voſſius, je me ſouviens, qu' entre autres Manuſcrits, què nous móntra le P. Coſſart Bibliothecaire il y avoit un Lexicon Grec in folio, ſans nom d' Autheur, fort bien écrit, ou je lûs quelques fragmons tres-conſiderables d' Autheurs, que nous n' avons. Si quel cun vient à avovi aſſez de credit ſur l' eſprit des Jeſuites, pour les obliger à les publier; ou à permettre, qu' on le publie, j' oſe me perſuader, que les Doctes n' en trieront moins de profit, qu'ils font tous les jours de Pollux, d' Heſychius & de Suidas.* Poſſent adhuc plura de Lexicis Diogeniani (quod Heſychius compilavit) Juliani, Maximi (quæ in Labbei Bibliotheca MSS. nominantur,) Longini περὶ λέξεων Ἀττικῶν (cujus meminit in præfatione ad Longinum de Sublimi Tollius: & Svidas in titulo) Pollionis, Timæi, Boëthi, aliorumque, apud Photium recenſitis, addi: ſed nimium excreſceret tractatio, quæ nunc potius contrahenda eſt. Sufficiat adhuc animadvertiſſe ſummam Græcorum veterum in Lexicis adornandis exactitudinem, qua non ſolum dialectis, ſed & ſingulis dicendi generibus, peculiaria aptarunt. Hinc Lexica X. Oratorum; Lexica Puræ Ideæ, Styli Gravis, Sermonis Politici: Platonica: aliaque horum generum: quæ ſane, quantopere expolive-rint ſuam linguam Græci, abunde manifeſtum reddunt.)

Aliud adhuc Lexicorum genus *Gloſſæ* ſunt, ſeu GLOSSARIA, à variis varie 12
collecta. Et primitus quidem, uti γλώττας per ἀπεξενωμένην διάλεκτον, aut ἀπεριλήπτους τὰς τῶν βαρβάρων φωνὰς, interpretabantur, vel etiam omne id, qvod inuſitatius & per metaphoram dictum erat, ſub G*loſſarum* nomine comprehendebant: ita priſci, quos apud Athenæum & Suidam paſſim laudatos legimus, γλωσσογράφοι, Callimachus, Democritus, Seleucus, Philetas, Simmias Rhodius, Philemon, Pamphilus, Clitarchus, Timachides, Hermonax, Nicander Colophonius, Amerias Macedo, aliique, nihil aliud maximam partem egiſſe credendi ſunt, quam ut, non obſervato ſemper Alphabeti ordine, peregrinas, aut inſolitas voces, notioribus redderent: *vid. Wo-*

werii Polymath. c. IX. & Mauſſaci Diſſertatio Crit. p. 362. ſeq. Recte vero Henr. Stephanus, *in præfat. Gloſſarii à ſe editi*, recentiorem vocat eam Gloſſarum ſignificationem, qva pro ſcholiis & interpretatione linguæ ſecretioris accipiuntur, abuſumqve potius, qvàm uſum vocis: recte etiam, ex loco Qvintiliani, male intellecto, errorem eum hauſtum animadvertit, è qvo ſe, ut id credat, inductum ingenue Cujacius, *in Orat. de Ratione docendi Juris*, fatetur: cum tamen apud veteres, ipſumqve adeo Fabium, eodem Stephano monente, Gloſſæ non expoſitiones vocum obſcuriorum & minus freqventium, aut etiam peregrinarum, vocatæ ſint; ſed illæ ipſæ voces, qvæ tales erant. Verum invaluit nunc penitus conſuetudo, ut priori ſignificatu Gloſſas & Gloſſaria capiamus. Fuiſſe vero priſcis etiam temporibus inſignem Gloſſarum iſtiuſmodi copiam, vel ſola Pariſienſis Regia & Colbertina Bibliothecæ luculenter evincunt: qvæ nimirum Carolo du Freſne XXII. Gloſſaria variorum generum ſuppeditarunt: partim Grammatica ad Ariſtophanem, Lucianum, Herodotum, Homerum, &c. partim Exotica: ut & Chemica: jatrica: Botanica: Juridica: partim Eccleſiaſtica in Athanaſium & Gregorium Naz. & Biblica: *vid. Index Auctor. Cangii p. 35. ſeq.* ut adeo nullum ſtudii genus ſine gloſſis facile fuerit.

13 Qvanto vero pretii Gloſſæ iſtæ ſint, vel ex eo concludi poteſt, qvod ſtatim, ac innoteſcere eruditis ſuperiori ſeculo cœpere, omnium applauſu & elogiis exceptæ ſunt. Primus, qvi è Monaſterio S. Germani à Pratis Gloſſas Græcas atqve Latinas eruit, PETRUS DANIEL, JCtus Aurelianenſis celeberrimus, cui & Servium, Virgilii Scholiaſten, debemus, extitit. Hic primum Adr. Turnebo, & Cujacio inde miſit, apud qvem Scaliger illas qvoqve vidit. Exinde in manus HENR. STEPHANI, qvanqam non ex eodem codice, ſimiles Gloſſæ pervenerunt: qvi cum inſigne illarum pretium perpenderet, & qvantum illæ vocum antiqvarum egregie explicent, primi plurimarum in Græcâ æqve & Latinâ linguâ vocum Doctores, penſitaret, non ultra celandum ratus, qvod proderat, An. 1573. Gloſſaria duo, unum Latino-Græcum, & Græco-Latinum alterum, qvaſi in Supplementum ſui Theſauri, anno præcedente editi, cum annotationibus & excerptis ex ineditis Gloſſariis aliis, evulgavit, è duobus vetuſtis Codicibus: Et qvidem obtinuit certe apud eruditos, qvod cupiebat, Stephanus, nempe ut eas Gloſſas antiqviſſimas, magnæqve auctoritatis, pronuntiarent, Philoxenum auctorem rati, qvi ſub Juſtino Seniore Conſul Romanus fuit: qva tamen in re dubium magis illos, qvam verum, aſſeruiſſe, Auctor præfationis ad noviſſimam Editionem Labbeanam obſervat. Poſt Stephanum eadem Gloſſaria, ſub Philoxeni nomine, Lugd. Batav. edidit BONAVENT. VULCANIUS, emendationibus munita A. 1600. adjunctis una Iſidori Hiſpal. Gloſſis Latinis; nec non Grammaticis nonnullis, qvi de proprietate utriusqve linguæ ſcripſerunt, Collectione vocum Græcarum, in qvibus diverſus accentus ſignificationem immutat, &c. Longe felicius vero, & majore niſu, aggreſſus Gloſſariorum editionem CAROLUS LABBEUS, à Petro fratre adjutus, illa inter ſe contulit: & poſt emiſſas in lucem primo Gloſſas Baſilicorum ſeu Juris Græci, qvas è variis Regiis Codd MSS. collegerat, notisqve etiam illuſtrârat, Pariſ. 1607. univerſa Cyrilli, Philoxeni, aliorumqve, Gloſ-

ſaria

ſaria in partes duas, Græco-Latinam & Latino-Græcam digesſit, cum MSS. contulit, caſtigationes adjecit, omnemque adhibuit laborem, quo emendata ſatis & nitida illa in orbem denuo exirent. Verè autem Joſ. Scaliger, qvi præcipuus Labbeo ad id laboris in ſe ſuſcipiendum ſuaſor impulſorque fuerat, divinavit, fore, ut moleſtia, ipſi â typographorum imperitia creetur, *Ep.* 232. *p.* 594. ſiquidem, cum jam anno ſeculi noſtri IV. laborem in digerendo abſolviſſet Vir doctus, adeo tamen editio non feſtinavit, ut ne ipſe quidem, A. 57. hujus ævi defunctus, illam viderit, ſed demum A. 1679. Pariſiis illa, obſtetricante alio quodam Viro erudito, tandem carceribus liberata prodiit. Quodſi vero è Barthio, *Adverſ. l. I. c.* 1. Gloſſæ Baſilicæ extolli meruêre: & idem alibi, lib. XIV. c. 8. rectè judicat: *Gloſſas veteres Latinas, Græcasque, copiæ bonarum rerum cornu dicas, adeo profunde eruenda quædam, nec pauca, in illis habeas, ſi inquirere velis;* merito ſane in pretio Gloſſæ Labbeanæ habentur, qvæ & apud Salmaſium in ejus ſcriptis paginam utramque faciunt. Non tamen æqua omnium Gloſſarum auctoritas ſtatuetur. Cur Cyrillo tribuantur, auctor præfationis ad Gloſſ. Labb. aperit; nempe, quod H. Stephanus eas ſe ad calcem ſcriptorum nonnullorum Cyrilli reperiſſe teſtatur. Incertum igitur adhuc, an Cyrillus ſit auctor; &, quis ille Cyrillus, multo incertius. Alexandrinum eſſe Epiſcopum, nemo, quod ſciam, credit: licet mille abhinc annis antiquiorem complures ſtatuant. Verum, quicquid hujus ſit, parum intereſt: modo de bona libri ipſius nota conſtet. Aliud Gloſſarium Græcum, à vetuſto Codice, *Janus Rutgerſius* Lugdun. Batav. 1618. una cum libris VI. Variarum Lectionum ſuarum, edidit. Iterum aliud MSS. *Caſp. Barthius* poſſedit: aliudque allegat variis in locis *Salmaſius.* Neque omnino dubium eſt, varia adhuc, qvæ neſcimus, Gloſſaria hic illic in Bibliothecis celebrioribus latitare.

CAP. VIII.
DE LEXICOGRAPHIS GRÆCIS RECENTIORIBUS.

§. 1. *EX iſtis celebrantur, Joh. Creſtonus.* 2. *Varinus Phavorinus Camers.* 3. *Guilh. Budæus.* 4. *Joach. Camerarius.* 5. *Lexicon VII. Autorum Baſileenſe.* 6. *Henr. Stephanus, ejusque Epitomator Joh. Scapula, & Emendator Joh. Conr. Dietericus.* 7. *Rob. Conſtantinus, Gvilh. Robertſonus, Joh. Criſpinus.* 8. *Joh. Bentzius.* 9. *Joh. Caſp. Suicerus, cujus etiam Theſaurus commendatur Eccleſiaſticus, è Patribus Græcis congeſtus.* 10. *Lexicorum ac Indicum in Certos Autores Architecti, Corn. Schrevelius, Æm. Portus, Wolfg. Seberus, &c.* 11. *Linguæ Græco-Barbaræ modernæ Lexicographi: Sim. Portius, Nic. Rigaltius, Joh. Meurſius, &c.* 12. *Car. du Fresne, reliquorum omnium recentisſimus pariter atque præſtantisſimus.* 13. *Monita nonulla de Autorum Græcorum, Juventuti proponendorum, delectu, Verſionum Latinarum fide Lubrica & defectibus, & Latinis Oratoribus, Hiſtoricis*

ac Poëtis, Græcos ſtudioſe ſemper imitatis. Animadverſio in L. Allatii de Thucydide Errorem. 14. Scriptores moderni, de Græcorum Poëtis & arte Poëtica commentati.

1 POſt enumerata *Veterum Lexica Gloſſasque* jure merito addimus nunc, veluti partem prioris tractationis, recentiorum, non omnium ſed optimorum tamen, LEXICORUM *recenſionem.* Nec enim poterat iſte labor capite antecedente unà tractari, qvô ſuum tamen ſibi locum vendicare aliqvatenus viſus eſt; ne in molem caput unum excreſceret, juſtamqve menſuram ſuam excedat. Omnium vero primus, qvi, poſt renatas è veteri lethargo literas, Lexico Græco-Latino conficiendo manus admovit, JOH. CRESTONUS, ſeu, ut alii vocant, CRASTONUS fuit, Placentinus, Italus natione, Carmelita & Doctor Papienſis. Hic enim, circa A. D. 1480. & ſeqventes clarus, atqve, ob eruditionem, referente Simlero in Bibliotheca, à Gvil. Tardivo, Bono Accurſio, Franc. Philelpho & Ptolem Spagnolo, commendatus, præter Grammaticam Græcam *Lexicon* qvoqve *Græco Latinum* ſcripſit, Venetiis 1492. editum. Uti vero tum infantilis adhuc renaſcentium literarum ætas extitit, ita non adeo mirandum, ſi, poſt complures in eo deprehenſos errores, varii ad illud Opus accurandum aut ſupplendum acceſſerint: qvod qvidem non adeo accuratê factum Henr. Stephanus, in epiſtola de ſtatu ſuæ typographiæ, his verbis perſtringit. *Iis, quæ circumferuntur, Lexicis Græco-Latinis primam impoſuit manum monachus quidam, F. Joh. Craſtonus, Placentinus, Carmelitanus: ſed, quum is jejunis expoſitionibus (in quibus vernaculo etiam ſermone interdum, i. e. Italico, utitur) contentus fuiſſet, perfunctorie item conſtructiones verborum indicaſſet, nullos auctorum locos proferens, ex quibus illæ pariter & ſignificationes cognoſci poſſent, multi poſtea certatim multa, hinc inde ſine ullo delectu ac judicio excerpta, inſeruerunt: donec tandem, indoctis typographis de augenda Lexicorum mole inter ſe certantibus, & præmia iis, qui id præſtarent, proponentibus, quæ jejunæ, &, ſi ita loqui liceat, macilentæ antea erant expoſitiones, adeo pingues & craſſæ redditæ ſunt, ut in illis nihil aliud, quam Bœoticam ſuem, agnoſcamus.* Nimirum ſugillat Stephanus, qvæ ſub variorum auctorum nomine Lexica ſæpius, variato ſemper habitu, recuſa & recocta Baſileæ ſunt: ſed de qvibus paulo poſt.

2 Creſtono longe accuratior VARINUS PHAVORINUS CAMERS, Epiſcopus Nucerinus, ſub initium ſeculi ſuperioris, utiliſſimam Græcæ Linguæ Studioſis operam duplici nomine navavit: dum & *Theſaurum Græcum, ſeu Cornucopiæ & Hortos Adonidis*, apud Aldum in fol. A. 1504. edidit, eoqve inſignem veterum Grammaticorum collectionem (qui in Bibliotheca Gesneriana enumerantur) complexus eſt: & *Lexicon*, ſeu uberrimos Græcæ totius linguæ commentarios, ita adornavit, ut Heſychii, Suidæ, Harpocrationis, aliisqve ineditorum adhuc Lexicorum laboribus compilatis, in unum corpus, qvicqvid ad explicandas voces Græcas pertinuit, omiſſis hiſtoriis & nominibus propriis, conflaret. Editum primo eſt Romæ An. 1523, deinde Baſileæ mox repetitum A. 1538. cùm uberrimo indice, minutiſſimis tamen typis: Simlerus & ter-

tiam Pariſinam editionem addit Morellii, ſed de qua certi qvid mihi alias non conſtat. Ceterum, ut jam olim Geſnerus mirabatur, non memoratos, in præfatione Varini, Suidam & Heſychium, quos tamen totos ille transſcripſit: ita, poſt edita ipſorummet horum Lexicographorum volumina, non adeo magni uſus eſſe Varinum, licet in magna gratia apud Studioſos ſit, Joſ. Scaliger *Epiſt.* 235. judicat: cui ſuccinens etiam Mauſſacus, *in Diſſert. Crit. ad Harpocr.*, illud inſuper obſervat, errores, qvos Phavorinus forte in Suida & Heſychio invenit, retentos tantum non omnes & in corpus unum redactos. Sunt tamen alii, qui & emendatiorem nonnunquam in Varino, quam in editis Suidæ & Heſychii exemplaribus, lectionem offendi animadvertunt, & uſum ejus non nimis extenuandum cenſent, cum multa præſertim habeat Varinus, quæ, ex aliis haud dubie ineditis adhuc lexicis hauſta, fruſtra in Suida, Heſychio & Harpocratione quæruntur.

Varinum excipiat GVILIELMUS BUDÆUS, magnus ille non generis, munerumve ſplendore minus, quam literis, in Gallia ſuo tempore Vir, Conſiliarius Regius, & libellorum ſupplicum magiſter; omnis literaturæ lumen, qui primus in Gallia ſuſcitavit bonarum literarum amorem. Eraſmo par habitus fuit, imo ſuperior à nonnullis. Et ſane, qvamvis arctam, ut ex epiſtolis colligi poteſt, amicitiam cum Budæo Eraſmus coluiſſe videri voluerit: ab eo tamen præreptam ſibi pulcherrimam doctrinæ gloriam æmulatum calumniis aliorum faces admoviſſe, cumque Budæo principem in literis locum invideret, tacitè illius exiſtimationem, qvam aperte invadere auſus non ſit, cuniculis oppugnare non deſiiſſe, Sammarthanus in *Elogiis* auctor eſt: qvod & non adeò à vero abſimile videtur. Uti vero Græcam inprimis linguam Budæus ita percalluit, ut nemo illum ejus peritiâ vinceret: judiceque Græcorum doctiſſimo, Jano Laſcare, Vir ille ſummus, quod nulli dum extra Græciam nato contigerat, veterem Atticorum facundiam adæquavit: quod eodem loco Sammarthanus refert: ita, plus eum in Græcis calluiſſe Eraſmo, dubium ferme nullum eſt. Teſtantur de hac ejus incomparabili prorſus eruditione *Commentarii Græcæ Linguæ;* in quibus an immenſam lectionem potius, an judicium exaſciatum, aut rerum inſignem varietatem, primò ſtupeas incertum. Prodierunt primò Pariſiis A. 1529, Franciſco Regi Græcâ epiſtolâ nuncupati, tùm apud Baſileenſes recuſi 1530. Sub vitæ finem vero Budæus plus tertiâ parte auxit illos, editos poſt mortem auctoris ex officina Rob. Stephani Pariſ. 1548., quam editionem itidem Baſileenſes A. 1556. repetivêre. Ex hoc fonte omnes ſua hauſerunt Lexicographi recentiores: adeo omnia diligenter eſt perſecutus. Probe id ſuo tempore jam agnovit Joſ. Scaliger: qui nunc quidem, poſt Budæi commentarios, facilè eſſe Græcis incumbere, judicavit, cum omnem ille ejus linguæ naturam, omnes elegantias exhauſerit: omnium Græcorum totius Europæ maximus, & cui ſimilem Gallia non datura ſit. *vid. Excerpta Scalig. utraque.* Diſplicuit tamen, quod nullo ordine, more Locorum communium, ſuos Commentarios ſcripſit: Alii ex Oratoribus & Hiſtoricis, Philoſophisque illum omnia protuliſſe obſervant, è Poëtis parum. Franciſcus Floridus ægre tulit, nihil Budæum Latinis, nec eruditionis, nec judicii, reliquiſſe, 3

præfer-

præferreqve viliſſima Græcorum præſtantiſſimis Romanorum: *apud Gaddium de Scriptor. Non-Eccleſ. T. I. p.* 98. Verum hæc nihil qvicquam obſunt Budæo, neqve ſummam Operis elegantiam minorem reddunt.

4 Junginius Budæo ſuo merito JOACHIMUM CAMERARIUM. Erat ille, dum viveret, apud Germanos vere literatorum Hercules, & non cum vulgo nominandus: Sed potius ſui temporis phœnix, omnium doctrinam non ſuperficiariâ, ſed ſolidâ ſcientiâ, inſtructus: ubiqve domi fuit, ſeu in Mathematicis, ſeu in enarratione auctorum, ſeu Philologicis, aliqvid ſuſceperit. Ejus qvoqve extant *Commentarii utriusqve linguæ, in qvibus eſt diligens exquiſitio hominum, quibus partes corporis humani appellari ſolent, additis & eorum functionum nomenclaturis, & aliis his accedentibus, poſitis fere contra ſe Græcis & Latinis vocabulis. Baſil.* 1551. *apud Hervagium.* Hic titulus libri eſt, qui ſatis, quid ſe contineatur, aperit: ſane quamplurima de Græcarum vocum origine, aliisque ſcitu neceſſariis, inibi notata non ſolum inſpectio probat, ſed &, qvod ejus plumis ſe ornare non deſinunt lexicographi. Nempe ubi primam glaciem heroës fregerunt, viamqve patefecerunt, facile ſuo exemplo alios excitarunt, linguæ iſtius adornandæ ſocios.

5 Interea temporis, dum Budæus atque Camerarius Baſileenſium præla fatigabant: variis ſæpe formis prodiit à variis Auctoribus recognitum, emendatum, interpolatum, donec in ſpiſſam tandem libri molem excreſceret, LEXICON VII. AUCTORUM BASILEENSE, cui Viri, ſi titulum ſpectes, ſine controverſia eruditiſſimi ſuas curas impenderunt; nempe G. Budæus, Jac. Tuſanus, Conr. Geſnerus, Hadr. Junius, Rob. Conſtantinus, Joh. Hartungus & Joach. Hopperus; adeo, ut putares, nil niſi exactum à tantis nominibus tibi expectandum. Sed tamen hoc ipſum lexicon illud eſt, qvod paulo ſuperius §. 1. ab Henr. Stephano traductum animadvertebamus, & qvod ille, uberiori deductione, infinitis ſcatere erroribus vitiisqve, oſtendit: dum contraria vocibus nonnunquam ſignificatio detur; conflentur voces duæ in unam, aut novæ & Græcis inauditæ cudantur; auctorum loca perperam allegentur, aut duo itidem malo omine confundantur & quas alias ille errorum graviſſimorum claſſes magno numero recenſet. Et, ne in virorum doctiſſimorum, qui præfiguntur, nomina injurius videretur: *Pauca*, dicit, *ex Budæo, aliisque idoneis auctoribus, & ea quidem parum fideliter deſcripta: (utpote parum intellecta,) multa contra ex Lapo Florentino, Leonh. Aretino, aliisque ejusdem farinæ interpretibus (ut ſimiles haberent labra lactucas,) in opus illud tranſtulerunt. Ex iis quidem certe locis, in quorum interpretatione felix fuit Laur. Valla, pauciſſimos protulerunt; ſed, pro perverſo ſuo judicio, perverſiſſimas quasque ejus interpretationes delegerunt egregii illi Lexicorum, ſeu conſarcinatores, ſeu interpolatores, quibus tanquam gemmis illa inſignirent.* Hæc Stephanus, in Epiſtola *de ſuæ typogr. ſtatu*, ab Almelovenio Vitis Stephanorum ſubjuncta: qvem, ne affectibus abreptum in ſui Theſauri laudes hæc præpoſterè criminatum, ſuſpiceris; conſentit illi Conr. Geſnerus, in Catalogo librorum ſuorum: nam, cum ab initio ſtatim reviſum à ſe aliqvoties, & ex Auctoribus fide optima emendatum,

tum, Lexicon Græcum retuliſſet; licet non ſemper promotus eâ fide, qvâ decuit, à typographo labor ſit:) *Quod ſi alii etiam*, addit, *multi Lexicorum corruptores potius, qvam Authores, obſervâſſent, non usqve adeo aliqvot millibus locorum corrupta hæc volumina hactenus in publicum prodiiſſent, non ſolum typographicis erratis paſſim innumeris abſurdiſſime referta, propter imperitiam illorum, qui ad præla corrigunt; ſed ipſorum etiam Authorum, quorum plurimos idcirco ſua nomina profiteri puduit.* Diſcrimen tamen inter illas editiones faciendum eſt, nec omnes promiſcuè pro mendoſis & conſpurcatis rejiciendæ: ultimam, à ſe locupletatam, ex officina Hier. Curionis, Baſil. 1560. prodiiſſe Geſnerus ſcribit, & ſunt adhuc aliæ, è qvibus haud utiqve contemnendum fructum Studioſi hauriant, licet mala etiam bonis immixta deprehendantur. Uſus tali Lexico Baſileenſi ſemper ad manus olim eſt celeberrimum Jenenſis Academiæ decus, Joh. Andr. Boſius, atqve ad ejus marginem plurima annotavit. Omnium præcipuus ille defectus eſt, qvod vocabula non ſolum ſub radicibus non ordinantur, ſed ad illas ne remittuntur qvidem.

Longe accuratior proinde HENRICUS STEPHANUS, Alpha illud Lexicographorum Græcorum, ſub primitivorum ſerie derivata, & ſub derivatis compoſita & decompoſita, primus omnium, Herculeo labore, & exqviſitiſſimo omnis Græcæ literaturæ apparatu, congeſſit, in *Theſauro Linguæ Græcæ*, qvi verè promptuarium & horreum totius Græciſmi eſt: cujus vaſta IV. voluminum moles multo vaſtiorem Auctoris peritiam, & prodigioſum laborem, abunde teſtatum reddit. Abſoluta ejus impreſſio eſt An. 1572. cum hoc Epigrammate in fronte tituli. *Theſaurus Lectori:* 6

Nunc alii intrepide veſtigia noſtra ſequantur:
Me duce plana via eſt, quæ ſalebroſa fuit.

Nec vanum certe iſtud Stephani diſtichon fuiſſe eventus docuit. Omnes enim illum exſcribunt. Inprimis vero dolendum, poſt exantlatos tot immenſos labores, impenſamqve in Theſauri impreſſionem ſuam omnem ſubſtantiam, bonum Stephanum, lucri loco, qvod haud vulgare inde ſperaverat, damnum rei familiaris irreparabile ſenſiſſe: cum non ſolum à principio ſtatim, & priusqvam liber totus imprimeretur, nonnulli, nimiam molem veriti, ejus inſtitutum averſarentur: ſed & maxime propterea, qvod in epitomen redigendum Theſaurum JOH. SCAPULA, olim famulus Henr. Stephani, ſuſcepit: qvâ re ut de juventutis commodo non malè, imo optimè, ita de Stephano longe peſſimè, meritus eſt: omnes enim, relicto Theſauro, Scapulæ Epitomen ſibi comparârunt, ut adeo ad extremam fermè pauperiem miſer redactus ſit. Luxit ipſe ſuam ſortem hoc Epigrammate:

Theſauri momento alii ditantque beantque,
Et faciunt Crœſum, qui prior Irus erat.
At Theſaurus me hic ex divite reddit egenum,
Et facit, ut juvenem ruga ſenilis aret.
Sed mihi opum levis eſt, levis & jactura juventæ;
Judicio haud levis eſt ſi labor iſte tuo.

Sunt nihilominus, qvi poſt diſtracta prioris editionis exemplaria, Stephanum ſuum Theſaurum recudiſſe perhibent, præfixo in titulo epigrammate, qvo falsè Scapulam exagitârit; dum ſe ægrum prius à ſcapulis nunc ſanum in theatrum redire ſcribat. Verum, ſi qvicqvam hujus epigrammatis in libri titulo excuſum eſt, citius titulum, qvàm univerſum Theſaurum, denuo impreſſum crediderim: nunquam enim eæ vires Stephano redière. Qvanqvam verò ſummô, qvi in hominem cadit, ſtudiô confectus ille Theſaurus ſit; non tamen immunem ab erroribus, aut Auctor unqvam ipſemet venditavit, aut crediderunt alii. Ipſe, in laudatâ ſæpius epiſtolâ *de ſtatu Typographiæ ſuæ*, poſtqvam fusè ſuum Theſaurum cum reliqvis Lexicis compoſuiſſet: *Abſit*, inqvit, *ut ſibi qvisqvam perſuadeat*, *ita me aliorum errata proferre*, *qvaſi ipſe ſim* *ἀναμάρτητος*, *& hominem me eſſe non meminerim*, *i. e. eum*, *cujus ſit errare*, *labi*, *neſcire*, *decipi. Imo vero me & colloco in hoc numero*, *& jam nunc in meo opere eſſe*, *in qvibus lapſum me exiſtimem*, *ingenue fateor.* Idem & alii obſervant. JOHAN. CONR. DIETERICUS, Profeſſor Academiæ Gieſſenſis, variis commentariis in Hiſtoricos & S. Codicem notiſſimus, *Auctarium* qvoddam ſub manu habuit ad illum *Stephani Theſaurum*, in qvo craſſos ejus errores ſe detecturum eſt pollicitus; Sed, cum viveret, non invenit typographum, & poſt mortem ejus omnis ille labor in irritum cecidit. Fuit autem Vir ille linguæ Græcæ peritiſſimus, &, deprehendere id qvodammodo licet è qvibusdam libellis exiguis, Marpurgi Cattorum editis: inter qvos eſt Diſſertatio, cui titulus: *Græcia Exulans*, *ſeu de infelicitate ſeculi ſuperioris in Græcarum literarum ignoratione*: & alia qvoqve Diſſertatio, ſub titulo *Specilli Chreſtomathiæ Græcæ*, ibid. 1649. in 4. edita, ubi varia ſunt, quæ ſpectant ad Veneres Græcæ linguæ, copiam & ornatum verborum, tàm in oratione ſoluta, qvàm ligata. Ad Scapulam ut redeam, prima ejus editio Baſileæ 1579. lucem publicam aſpexit: ultima, & uſui commodiſſima, prodiit Amſtelodami apud Elzevirios, cum Latino Indice copioſiſſimo, qvem Laurent. Martius, Palatinus, ſummâ diligentiâ confecit, ediditqve primum Baſil. 1630. Adjectæ præterea, ut in ultimis Baſileenſibus, Jac. Zwingeri, Medici & Philologi inſignis, de Dialectis Græcorum, uberrima hypotypoſi deductis, tabulæ: Corinthus de Dialectis: ut & epitome qvædam Gloſſariorum Græco-barbarorum Rigaltii & Meurſii; & Epitome etymologica, ex Magno Etymologico contracta. Prodiit iſta Scapulæ nitidiſſima plane editio Lugd. Bat. 1650. in fol.

7 Priusqvam Theſaurus Stephani prodiiſſet, alium *Græcæ Linguæ Theſaurum* ROBERTUS CONSTANTINUS congeſſit, qvi etiam haud parum eruditis probatur. Bœclero certe majori cum judicio ſcriptus, qvàm Theſaurus Stephani, viſus aliqvando eſt: & qvanti Conr. Geſnerus Conſtantinum æſtimârit, ſatis hæc ejus verba indicant, qvæ in Catalogo librorum ſuorum, poſt mentionem de Lexicis Græcis Baſileenſibus, habet: *Ceterum hoc anno*, inqviens, *qvo hæc ſcribo*, 1562. *Genevæ prodiiſſe audio longe copioſiſſimum emendatiſſimumqve Græcæ linguæ Theſaurum*, *à Rob. Conſtantino*, *incomparabilis doctrinæ viro*, *adornatum*, *ex Joh. Criſpini officina.* Conſtat hic Theſaurus II. Tomis, & ſecunda editione ab Æmil. Porto auctus eſt Genev. 1592. Qvodſi Colo-

meſio

meſio credimus, GUILIELMUS ROBERTSONUS etiam *Græcæ Linguæ Theſaurum* ſcripſit, qvem, 80000. vocabulis ab Hillio qvodam Anglo auctum, Londini A. 1676. in 4. prodiiſſe, auctor eſt *in Bibliothec. Selecta p.* 80. Mihi alias nil de Robertſoni Theſauro conſtat; & vereor, ne cum Roberto Conſtantino forte confundatur Robertſonus: qvanqvam & hunc, tot millibus vocabulorum auctum, in 4. prodiiſſe, cum antea juſta duo in fol. volumina compleviſſet, credibile nullo modo ſit (*dd*). Viderit itaqve Colomeſius oportet, qvod nos latet: qvemadmodum & eodem loco Joh. Criſpini, Genevenſis typographi, Lexicon ab Eduardo Grant, 4. aut 5000. vocum auctum, Londini 1581. in 4. excuſum, narrat.

Alium adhuc *Theſaurum Elocutionis Oratoriæ Græco-Latinum* ſcripſit JOH. 8
BENZIUS, Bruxellenſis, qvi Argentorati Græcas literas docuit, ex officina Hervagiana Baſil. 1581. in fol. in lucem emiſſum. Magnam Vir ille operam in ornanda Græca lingua locavit; qvamvis non tam pertineat ad auctores Grammaticos aut Lexicographos, qvippe qvi ornatum potius verborum ſpectat, & ad Rhetores magis referendus eſt. Non incommodè tamen huc referri poteſt. Neqve verò ordine alphabeti ſuum hunc laborem digeſſit, ſed ſub 66. titulis generalibus, ceu locis totidem communibus, ad qvos præcipua univerſitatis rerum commodiſſimè revocari poſſe perſuaſus erat. Sub his titulis primo loco abſtracta poſuit, ſive ſubſtantiva; poſt hæc adjectiva, ſeu concreta; tandem verba: tandem adverbia. Iterum vero ſub unoqvoqve horum, veluti tot titulis ſpecialibus, exempla ex Auctoribus optimis locavit: tum σύνδετα, ſeu complexas voces, qvibus varie rem unam Oratores eloqvuntur: porro ἐπίθετα illarum vocum: & tandem ipſammet phraſium atqve elegantiarum πράξιν: ſubjecto Latino indice uberrimo. Eundem ordinem, in Theſauro Eloq. Latinæ, tenuerat, (edoctus illum à Joh. Sturmio, magno in Germania Rhetore.) de qvo *T. I. hujus noſtri Operis lib.* 3. *c.* 2. §. 14. *ſeqq.* dictum fuit. Auctores Græci, è qvibus Theſaurum compilavit, præcipui ſunt, Demoſthenes & Iſocrates: præterea Plato, Ariſtoteles, Xenophon. Non habemus profecto Auctorem ullum, qvi Veneres linguæ Græcæ diligentius, & majori judicio, congeſſerit: qvas enim alias habemus Calligraphias, vel Poſſelii, vel Neandri, vel Paræi, non ſunt cum hoc labore conferendæ.

(*dd*) Fallitur *h. l.* Morhofius, dum Guilhelmi Robertſoni Theſaurum Linguæ Græcæ, à Colomeſio laudatum, haud diverſum eſſe conjicit a Rob. Conſtantini Opere ſive Lexico Græco ejusdem Tituli eximio. Revera enim Guilhelmus ille, qvem Noſter ignoravit, Robertſonus, gente Anglus, & Artium Magiſter, *Theſaurum Linguæ Græcæ* edidit *Reſeratum*, & huic poſtea A. 1686. *Theſaurum* qvoqve *Linguæ ſanctæ* ſubjunxit, ſive *Lexicon Concordantiale Hebræo-Latino-Biblicum*, *in quo Lexica omnia Hebraica, hucusque edita, Methodice, ſuccincte, & quaſi* συνοπτικῶς, *una cum Concordantiis ſingularum Vocum Biblicarum, Grammatice ſub Radicibus ſuis reſolutarum, Hebraicis, exhibentur*, Londini in 4to excuſum. Vid. de utroqve iſto Lexico, imprimis tamen de Hebraico, *Acta Eruditorum Lipſienſia, M. Jun. A.* 1687. p. 308-311.

9 JOH. CASP. SUICERUS duplici nomine ſuum, inter Lexicographos Græcos, locum meret: partim ob *Lexicon*, qvod concinno non minus ordine, qvàm inſigni vocabulorum copiâ, magno labore adornavit, Tiguri 1683. in 4. editum: qvod ſane uſui Studioſorum maxime accommodatum ac proficuum eſt. Qvemadmodum vero idipſum nonniſi minus Lexicon eſt, & qvaſi epitome Majoris, qvod, immenſo prope labore collectum & diſpoſitum, ordine naturali, duobus in fol. Tomis, aliqvando ſe editurum ſpem fecit: ita multo majorem gloriam Viro Clariſſimo paravit *Theſaurus Eccleſiaſticus*; Amſtelodami 1682. in fol. in lucem datus: in qvem dum voces & locutiones Patrum Græcorum, à Lexicographis vulgò vel omiſſas, vel non pro dignitate expoſitas, ſummo plurimorum annorum ſtudio, congeſſit, ritus ſimul, & alia ad Antiqvitatem Eccleſiaſticam pertinentia, magno numero immiſcet: ut adeo non poſſit non φιλαρχαίοις in re Eccleſiaſtica longe plurimum prodeſſe. Qvanqvam, ut ſunt labores hominum imperfecti, & huic Theſauro deeſſe qvædam, eruditorum aliqui obſervarunt: qvos inter Cl. Schurtzfleiſchius, in Diſſertatione Academ. de χειροτονίᾳ §. 14.

10 Taceo nunc *Lexica Græco-Latina* minora, & qvæ uni inprimis Auctori, aut dialecto, ſcripta ſunt, ſua tamen laude minime carent: ut ſunt *Cornel. Schrevelii* Lexicon, qvod præcipue Homero reſolvendo inſervit: *Æmyl. Porti* Lexicon Pindaricum Hanov. 1606. in 8. *Lexicon Jonicum*, Herodoto illuſtrando; & *Doricum*, Theocrito, Moſcho, Bioni, aliisqve explanandis accommodatum: Hanov. 1603. in 8., qvo Dictionariorum genere non minus certe incipientium inprimis labor juvari ſolet, qvàm indicibus qvibusdam, qvi ſuo modo ad Lexica reduci poſſunt: partim, qvod omnium ſunt abſolutiſſimi, ut *Wolffg. Seberi* Index in Homerum eſt: partim qvod unâ verborum, in illo auctore occurrentium, Analyſin dant, qvalibus inſtructos habemus Heſiodum, cura Schrevelii: Herodianum cura Balth. Scheidii, aliosqve.

11 Ceterum, cum ſucceſſu temporum Græcitas regionis genium imitaretur, atqve, ut hæc variis variorum barbarorum irruptionibus patuit, eorumqve domicilium facta eſt: ita & lingua ſenſim ſenſimqve tantum barbariſmi attraxit, ut hodie Græciam in Achaja media atqve Peloponneſo qværas: nullibiqve corruptior Græca lingua ſit, qvam Athenis, & in Areopago. Factum hinc, ut in Patrum, Auctorumqve aliorum ævi recentioris, ſcriptis ubivis iſte ſe barbariſmus prodat, fueritqve adeo neceſſum, ad Byzantinorum ſcriptorum lectionem peculiaria qvoqve *Lexica Græco-Barbara* ſtrui. CAROLUS *du* FRESNE, qvi in hoc ſtudio omnes omnium labores longe poſt ſe intervallo reliqvit, & de qvo mox aliqvanto prolixius agendum erit, in *præfatione ſui Gloſſarii Græco-Barbari* §. II., enumerat eos, qvi ante ſe ſimile quid in ornanda illa ſparta tentârunt: Stephanum à Solio; Dion. Gothofredum; Nic. Rigaltium; Joh. Meurſium; Chriſtoph. Germanum; Geraſimum Vlachum; Simonem Portium; Carol. Annibalem Fabrottum; Jac. Gretſerum; Joh. Morinum, & Jacobum Goarum. Ex his aliqvi particularia tantum Scriptoribus Byzantinis Gloſſaria ſubjecerunt: alii ſparſim illud negotium in ſuis ſcriptis notisve attigerunt: alii forte aliter; neqve enim

omnes

omnes viſi nobis ſunt. SIMON PORTIUS Romanus, Doctor Theologus, is ipſe, qvi τῆς Ρωμαΐκῆς γλώσσης, i. e. Græcæ Vulgaris, Grammaticam, Cangii Gloſſario præfixam, dedit, *Lexicon Latinum, Græco-Barbarum & Græco-Literatum* edidit Pariſ. 1635. NICOLAUS RIGALTIUS celeberrimus olim Regiæ Pariſienſis Bibliothecæ cuſtos, *de verbis, qvæ in Novellis Conſtitut. poſt Juſtinianum occurrunt, Gloſſarium μιξοβάρβαρον* Pariſ. 1601. in 4. edidit, atqve, ut erat in ſuis laboribus exactiſſimus: judiceqve Scaligero vir talis, è cujus qvotidiano congreſſu aliqvid ſemper diſci poterat; qvamobrem & Carolo Labbeo, Gloſſariorum ſupra recenſitorum editori, ut Rigaltium amicum habeat, omniqve officiorum genere proſeqvatur auctor eſt: *Epiſt. p.* 591. ita, in Gloſſario etiam, ſuis partibus ſtrenue functus deprehenditur: niſi qvod, dum exiguam ſolum barbarorum vocabulorum particulam, nempe Juridica, ſelegit, imperfectus nimium labor eſt. Uberior JOH. MEURSIUS *Gloſſarium* ſuum *Græco-Barbarum* primò An. 1610. apud Elzevirios in 4. tum, ſecunda editione 1800, vocibus auctum, ibid. 1614. dedit.

Verum, cum & ab hoc neqvaqvam è materiæ dignitate pertractatum opus videretur, exhauſtumqve vocum Græco-Barbararum pelagus; Joh. Bapt. Cotelerius, & Emericus Bigotius, Viri duo Clariſſimi, qvos, Cangio dicente, in perfecta Græcæ linguæ, ut & ceterarum diſciplinarum, cognitione conſummatiſſimos eſſe, nemo neſcit, CAROLUM *du* FRESNE, Dominum *du* CANGE, adierunt, ut, qvemadmodum Latinitati mediæ atqvæ infimæ vaſto III. Voluminum Gloſſario lucem prorſus egregiam affuderat, ita & Græcitatem eodem modo illuſtrandam in manus ſumeret. Id qvod & ille, ſenex admodum licet & jam morti vicinus, non minus promptè qvam feliciter, in ſe ſuſcepit; conqviſitis undiqve, & immenſa diligentia pervolutatis, editis, ineditis, Theologorum, JCtorum, Medicorum, Chymicorum, Philoſophorum, Grammaticorum, Hiſtoricorum, ætatis mediæ atqve infimæ, monumentis longe plurimis: è qvorum accurata perveſtigatione emerſit tandem *Gloſſarium ad Scriptores Mediæ & Infimæ Græcitatis*, non minus vocabulorum, qvam omnis generis rerum, unà inſperſarum inſigni copia admirandum. In præfatione, luculenter admodum cauſas corruptionis linguæ Græcæ exponit, totiusqve declinationis ejus hiſtoriam. Prodiit illuſtre Opus Lugduni 1688. in fol. II. Tomis, ultimusqve Viri laborioſiſſimi conatus eſt, qvi, paulo poſt abſolutam ejus editionem, prope ſtans obiit; de Byzantina Hiſtoria inprimis ante alios omnes meritus, qvam non ſuo ſolum peculiari volumine, ingenti eruditionis apparatu, illuſtratam dedit, ſed & in ornandis edendisqve Chronico Paſchali, Zonara, Annæ Comnenæ Alexiade, aliisqve Auctoribus, inſigniter juvit. Hæc vero cum hujus loci non ſunt, prætereo. Non ſilebo tamen elegans epigramma, qvo doctus qvidam inter Gallos vir *de la Monnoye*, in Latinum & Græcum Cangii Gloſſaria ingenioſe luſit h. m. 12

Auſonios poſtqvam Grajosqve effuſa per agros
Barbaries Romam preſſit utramqve diu:
Cangius, hanc vinclis qvi tandem & carcere frenet,
Res mira! è Gallis ecce Camillus adeſt.

13 Et hæc de Lexicis ſufficiant; quorum uſus juventuti vel ob id maxime commendandus eſt, ut ad colendam linguam pulcerrimam eo alacrius accedant. Qvod vero Auctorum Græcorum delectum attinet, certum eſt, antiqvos recentioribus præferendos: ac tyronibus qvidem inſervire poſſunt *Orationes Hiſtoricorum Græcorum* ab Henr. Stephano & Eilhardo Lubino collectæ. Qvanqvam enim vulgò Novum Teſtamentum eligere ſoleant; negari tamen non poteſt, peregrinitatem aliqvam dictionis Græcæ illic occurrere: adeoqve, licet ante omnia Novum Teſtamentum ab adoleſcentibus penitus imbibendum ſit; addi tamen & alios priſcos auctores Græcos oportet. Neqve enim in lectione veterum à Latinis interpretibus ſtandum, qvos ſæpe multumqve inſigniter falli fallereqve videt, qvisqvis Græca conſulit; & apparet idem ex freqventibus eorundem caſtigationibus, qvæ in Virorum doctorum ſcriptis paſſim obvias ſeſe præbent. Unus inſtar omnium Barthius recentiores illas antiqvorum auctorum verſiones, prout vulgo excudi ſolent, adeo non fert, ut novam inde barbariem extimeſcat. Nam dum, *l. XL. Adverſar. c.* 19. de Epiſtolis Græcanicis loqvitur, qvæ Genevæ junctim excuſæ ſunt: *Dolui*, inqvit, *cum earum interpretationem dari Jac. Cujacio vidi, & Juris, Antiqvitatumque, & linguæ Græcæ, ſolertiſſimo: qua jurare auſim tota Latinitate futiliorem non inveniri traductionem: licet in hoc campo ad arbitrium fere ſuum debacchentur homines de Schola, qui neminem ullum Græcum auctorem ſine futili verſione jam fere excudi faciunt: adeo denuo in judiciis vulgi regnare incipiunt, quibus uno jam fere ſeculo ipſorum tyrannis excuſſa erat.* Idem, lib. XLV. c. 6. iſtud de verſionibus auctorum Græcorum argumentum reſumit, oſtenditqve, qvanti momenti res ſit, Latinè Græcum exprimere: qvod qvidem omnium optimè Joſiam Mercerum, interpretem Ariſtæneti, feciſſe putat. Conferendi inſuper de Latinis Græcorum translationibus ſunt Pet. Nannius Συμμίκτων *lib. I. c.* 3., & Ant. Borremanſii *Var. Lection c.* 11. Sane Latini ipſimet, ſuam ſemper linguam Græcæ poſtpoſuêre, pauperemqve arbitrati ſunt, ſi cum illa componeretur: qvod non probat Barthius *lib. LVIII. c.* 9. multum errari in judiciis talibus perſuaſus. Negari interim non poteſt, tum demum Romanos ad aliqvem in ſcribendo, vel perorando, canendove, gradum ſublimiorem aſcendiſſe, cum Græcos ſibi imitandos ſumſerunt, uti Cicero Demoſthenem, Thucydidem aliosqve, Livius, & Virgilius Homerum. De Thucydide illud obiter memorandum: graviter hallucinatum Leonem Allatium, dum eum à Cicerone *pene puſillum* dici perhibet: cum tamen non ſolùm abſurda hæc lucutio foret, ſed & Cicero, *l. II. Epiſt. ad Quintum T. ep.* 12. de Philiſto Syracuſio verba faciens dicat: *Siculus ille capitalis, creber, acutus, brevis, pene puſillus Thucydides:* longè alio ſenſu, uti cuivis patet, qvam qvem Allatius male ceperat, haud immeritò proin à Franc. Vavaſſore notatus, de *Dictione Ludicrâ p.* 167. Qvæ de poëtis Græcis Theocrito, Homero, Heſiodo, Virgilius ſua fecerit, ſingulari induſtriâ collegit Fulvius Urſinus libro Antwerpiæ in 8. edito hujus tituli: *Virgilius collectione Græcorum ſcriptorum illuſtratus:* cui rei præterea inſervire poſſunt Germani Valentis Guellii Commentationes & Paralipomena in Virgilium; Antwerp. apud Plantinum in fol. A. 1580. excuſa.

De Poëtis Græcis eorumqve ætatibus peculiari libro poſthumo egit Gerh. Joh. 14
Voſſius, qvem tamen ineditum manſiſſe mallet Colomeſius in Bibliotheca Selecta. Artem Poëticam, qvantitatem ſyllabarum, phraſes etiam poëticas, tradiderunt Colemannus, Neander, Pareus. Satyricam Græcorum Poëſin peculiari tractatu expoſuit Iſaacus Caſaubonus, in duos libros diviſo, editoqve Pariſ. 1605. in 8. ſed is dudum rarior eſſe cœpit. *(ee)*

CAP. IX.

DE LINGVA LATINA.

§. 1. *Scriptores de Literis Latinis atque Orthographici, quorum Princeps eſt Cl. Dausquejus.* 2. *Originum Ling. Lat. Scrutatores Etymologici, Iſidorus Hiſpalenſis (merus Rhapſodus,) Jul. Cæſ. Scaliger, Celſus* Cittadinus. 3. *Melch. Inchoferus, Seb.* Corradus, *Joh. Nieſſ.* (*Hiſtoriam Ling. Lat. Libris perſecuti peculiaribus*) 4. *Gerh. Joh. Voſſius, Matth. Martinius, Joh. Fungerus, Chr. Becmannus, Chr. Daumius.* 5. *Latinitatis Priſcæ & Agreſtis ruderum, ſeu* Vocum *antiquatarum, Collectores, Eilh. Lubinus & Janus Guilh. Laurenbergius, additis Recentioribus quibusdam, vetuſto iſto* Sermone *commentatis.* 6. *Nomenclatorum Scriptores, Hadr. Junius, Henr. Schævius, Joh. Joach. Beccherus (de cujus etiam Scriptis aliis Didacticis fertur Judicium,) Jac. Engelbrecht.* 7. *Lexicon perfectum Linguæ Latinæ deeſt.* 8. *Lexicographi Ævi barbari rudiores, Papias, Neſtor Dionyſius, &c.* 9. *Recentiores, qui poſt Literarum vixêre* παλιγγενεσίαν, *Nicol. ſcil. Perottus, Ambr. Calepinus.* 10. *Rob. Stephanus, ejusque* σύνεργοι *ac Plagiarii, Epitomator item* Marcus Frid. *Wendelinus.* 11. *Steph. Doletus, Joh. Friſius.* 12. *Marius Nizolius, ejusque Theſauri Ciceroniani* Continuatores, *& Ant. Schorus, Theſauri itidem Ciceroniani Scriptor.* 13. *Henr. Decimator.* 14. *Caſp. Scioppius, cujus Mercurius* ἀνέκδοτος *eſt.* 15. *Ol. Borrichius, G. M. Königius.* 16. *Baſil. Faber, ejusque Continuatores, Aug. Buchnerus, Jac. Thomaſius, Chriſtoph. Cellarius, Tob. Magirus. Monita de ſubſidiis Lexici conficiendi, inprimis Autorum Indicibus.* 17. *Latinitatis Ævi medii corruptæ Lexicographi, Gerh. Joh. Voſſius, Joh. Pet. Titius, Joh. Vorſtius,* 18. *Car. du Freſne, Voſſio, & ceteris omnibus luculentior.* 19. *Solœciſmi* Virorum *Doctorum à* Caſp. Scioppio, *Franc. Vavaſſore & Joh.* Pet. *Titio, notati.* 20. *Phraſium Ling. Lat. qvarum Selectus prudentis ſimul inculcatur necesſitas)* Collectores, *Hadrianus VI, Pont. Rom. Aldus Manutius, Ant. Schorus,* C. *Scioppius, Georg. Crauſerus, Wolfg. Schönſlederus, Hub. Giſanius, &c.*

(ee) Is Caſauboni Tractatus de Satyrica Græcorum Poëſi (de qvo Autor, in *Polyhiſtore Poëtico*, ſive *Lib. VII. c.* 1. *§.* 11. plurima monuit) à Thoma Crenio haud ita pridem, *in Muſæo Hiſtorico & Philologico*, Lugd. Bat. A. 1699. in 8vo edito, denuo eſt recenſitus.

&c. Barn. Briſſonii Opus de Formulis & ſolennibus Verbis Pop. Rom. commendatur, & à Scaligeri Cenſura vindicatur.

1 A *Græcâ Linguâ*, cujus beneficio omnes ſcientiæ ad Romanos, omnesqve artes tranſierunt, ad LINGUAM LATINAM nunc progredimur, de qva συλλήβδην qvædam dicturi ſumus, cum plenius alibi egerimus. *De literis* videatur Hermannus Hugo in libro de priſca ſcribendi origine, ſupra laudato: Voſſius in Arte Grammatica: Scioppius in Arte Critica, Noribergæ 1597. & Amſtel. An. 1668. in 8. edita: ubi multa habet ſcitu neceſſaria de literis, qvorum beneficio MSSrum antiqvitas vel novitas internoſci poteſt. *Bivocales*, ſive *diphthongos* qvasdam vir ſummi apud Anglos ob inexhauſtam plane doctrinam nominis, *Thomas Gatackerus*, peculiari Diſſertatione, Londini 1646. in lucem emiſſa, impugnavit: ubi etiam multa diſſerit de literarum qvarundam ſono germano, natura genuina, figura nova, idonea ſcriptura veteri atqve vera. Inprimis vero diligenter *orthographiam Latinam*, juxta temporum ſeriem explicatam, dedit CLAUDIUS DAUSQUEIUS, ſeu *Dausquius* libro, cui titulum fecit *Antiqui novique Latii Orthographia, II. Tomis in fol. Tornaci An.* 1632. Magna profecto cura Opus elaboratum eſt, atqve ita omnem apud veteres ſcribendi rationem evolvit, ut illa in lapidibus, inſcriptionibus, monumentisqve publicis, variavit: atqve adeo utiliſſimam arti Criticæ operam navavit. Non parum enim negotii faceſſit ſcripturæ varietas in veteribus monumentis, è qva tamen, bene intellecta, ſtatim judicium de antiqvitate ſcripti formari poteſt: qvare, ut characteres hi accuratius dignoſcantur, opera danda eſt. Attigit nonnihil ejus argumenti Henr. Stephanus, in præfatione Gloſſariorum à ſe editorum: ſed parciſſimus eſt, pleniorqve & illo, & reliqvis ad unum omnibus, Dausqveji liber, complexus omnia, qvæ tùm veteres, tùm recentiores, de hoc argumento ſcripſêre. Sunt autem illi *Victorinus Velius Longus*, qvi Romæ prodiit An. 1587. in 8. *Caſſiodorus*, cujus de Orthographia libellus prodiit ſeparatim, cum notis Carionali, Antwerpiæ 1597. in 8. *Bedæ* liber de Orthographia, qvem Hanoviæ 1609. imprimi curavit Hel. Putſchius. *Aldi Manutii* junioris, Pauli F., opuſculum de Orthographia, diligentiſſime è libris antiqvis, tabulis, numis, lapidibus, congeſtum editumqve ab ipſomet Venetiis 1566. in 8. *Hier. Cardani* de Orthographia tractatus, qvi T. I. ejus Operum reperitur: & forſan alii.

2 *Origines* atqve *etymologiam* Latinæ Linguæ Veteres jam Grammatici, Varro, Feſtus, Flaccus, Iſidorus pertractârunt, conatu non nimium felice: vapulatqve, ob compilatos veteres, ISIDORUS præſertim plurimis; qvapropter haud raro caſtigantur: qvi modo *rhapſodiam* vocant ejus Origines, *è pluribus undecunque conſarcinatam*, qvod B. Rhenani judicium eſt: mox cum Jano Douſa auctorem ipſummet *fartoribus Semipriſcis* annumerant, *centonumque ſarcinatorem* vocant: qva de re vid. *Jac. Thomaſius Diſſ. de Plagio* §. 474. Poteſt cetera veteribus ſuo modo adnumerari nomenclatura variorum utenſilium, aliàs ignota, qvæ in *Inſtrumento plenæ Securitatis*, à Naudæo è Bibliotheca Pariſ. Regia Romæ in 4. edito, continentur. E recentioribus JULIUS

CÆSAR

CÆSAR SCALIGER magnum *Opus Originum linguæ Latinæ* moliebatur, 24. libris abſolvendum, qvod una cum ipſo tamen intercidit. Nec adeo multum, ſi prodiiſſet etiam, inde fructus ſperavit Menagius, in ſua Originum Ling. Gallicæ ad Puteanum epiſtolâ nuncupatoriâ, hunc in modum ſcribens: *Jule Cæſar Scaliger, un des premiers Critiques, & le premier Philoſophe de ſon tems, a composé des Origines de la Langue Latine jusqu' à 24. livers. La groſſeur de cet ouvrage étoit ſi prodigieuſe, que durant ſa vie il ne ſe trouvit point de Libraire, qui en voulut entreprendre l' impresſion, & il a été perdu apres ſa mort. Mais pour les etymologies, qu' il a inſeré en ſon livre des Cauſes de Ling. Latine, & qui ne ſont pas meilleures que celles des anciens, nous pouvons juger, que cette perte n' a pas été grande.* Poſt Scaligerum, CELSUS CITTADINUS, Vir, judice Erythræo, in legendis explicandisqve veterum Latinorum monumentis, eâ eruditione ac ſcientiâ præditus, ut paucos pares, ſuperiorem haberet neminem: & qvi ſpecimen ſuæ eruditionis dedit *Dialogum de Origine Uſus, quo plurali numero ſingularis perſona cœpta eſt nominari*, referente eodem J. Nicio *Pinacoth. II. p.* 71. is, inqvam, Celſus præ manibus habuit Opus *de Ortu & progreſſu linguæ Latinæ & vulgaris Italicæ:* prout Gaſſendus in Vitâ Peireſcianâ memorat: verum ne ab hoc qvidem aliqvid in lucem exiit.

MELCHIOR INCHOFERUS, Jeſuita Bavarus, aliqva ex parte hunc utriusqve defectum ſupplevit *Hiſtoria ſua Sacræ Latinitatis*, qvam libris VI. comprehendit, ediditqve Monachii An. 1638. in 8. Optimus profecto liber eſt, multaqve proponit eruditiſſima, & ſcitu maxime digna, qvæ ſpectant ad ortum, progreſſum & mutationes iſtius linguæ, qvæ præcipue ab illo ſunt tradita; dum ſtatum Latinæ linguæ, per omnia ſecula, usqve ad ipſam barbariem & recentiora tempora, deducit. Habentur præterea ſingularia nonnulla de cauſis corruptæ linguæ Latinæ, ejusdemqve ad noſtra usqve tempora conſervationis. Gothos, qvi vulgò corruptæ Latinitatis incuſantur, ille ab hoc crimine abſolvit, eosqve potius, ut Latinæ linguæ conſervatores, honorandos exiſtimat; non omiſſis qvoqve Curiæ Romanæ laudibus, qvam ſcilicet de propagata, imo canonizata lingua Latina præclarè meruiſſe perſuaſus eſt; qva in re non qvidem omnino fallitur; ſed ſimul tamen, monachorum ſocordia miſere deturpatam linguam pulcerrimam, negare non poterit. Laudandum, qvod *lib. III. c.* 10. confutandos ſibi Laborerium & Sorberium ſumit, Latinæqve linguæ prærogativam præ Gallica debitis argumentis extollit. Illud vero perridiculum, qvod, *lib. V. c.* 2. beatos in cœlo Latine aliqvando locuturos exiſtimat. Ante Inchoferum, SEBAST. CORRADUS luculentum *librum de lingua Latina* ſcripſit, in qvo multa continentur de mutationibus ejus linguæ, aliæqve obſervationes egregiæ: qvapropter & eum librum maximoperè commendo. Verſatus in eodem argumento eſt JOHANNES NIESS *in libro de ortu & occaſu Latinæ linguæ, cum ejusdem inſtaurandæ modo*, qvi tamen non eâ diligentiâ, qvâ poterat, argumentum iſtud tractavit, Dilingæ 1627. in 12. 3

Præcipuum vero in hoc ſtudiorum genere, ut in aliis fere omnibus, nomen acqviſivit GERH. JOH. VOSSIUS *Etymologico ſuo* (qvod haud ita pridem, Iſaaci Fi- 4

lii additamentis auctum, nova facie prodiit.) Multum illud præcellit *Lexico* MARTINII, qvi Voſſii præceptor erat, ſed multa immiſcet aliena, qvæ judicium ejus tantum non eſſe produnt, qvantum erat diſcipuli: qvanqvam & in diſcipulo paſſim deprehendas præceptoris ſui veſtigia, adeo qvidem clara, ut typographus, qvi Martinii Lexicon edidit, ſibi ab opere Voſſiano damnum metuens, plagii crimen intentaſſe dicatur hujus editori, Elzevirio, qvi id An. 1662. in fol. primum excudit. Præfixus eſt utiliſſimus liber de *permutatione literarum in etymologia inveſtiganda*, qvam doctrinam Voſſius eo loco pleniſſime proponit, cum, qvi ante illum in hoc argumento fuere occupati Grammatici, leviter illud ſaltem attigerint. (*ff*) JOH. FUNGERI *Etymologicum Latinum* Francof. in 8. An. 1605. editum, & CHRIST. BECMANNI *Origines*, cum his qvidem comparari non poſſunt, habent tamen interdum, qvæ in aliis non invenias: Becmannus inprimis, qvi erat elegantis ingenii Vir, & in luculenta ſua præfatione de Latinitate non pauca notatu digna obſervat. Verſabatur usqve ad vitæ finem eo in argumento CHRISTIANUS DAUMIUS, qvi Indices Latinæ linguæ Analogicos, & Indagatorem Radicum, dudum promiſit, ut patet ex Epiſtolis Reineſio-Daumianis, ubi multa inveniuntur ejus argumenti. Ac publicavit jam pridem Daumius tractatum *de cauſis amiſſarum qvarundam Latinæ linguæ radicum, ut & multarum vocum derivatarum:* qvod eſt Commentationum ejus de Latinæ linguæ ἀναλογίᾳ & uſu ἀποσπασμάτιον, Cygneæ 1642. in 8. eoqve libro contineri fundamenta qvædam voluit magni Operis, qvod moliebatur: abſoluti nimirum ſuis numeris Lexici Latini, præcipue illarum vocum, qvæ ætate ſeqviore in uſu fuerunt; qvam ob cauſam magna diligentia pervolutavit omnia illa, qvæ nanciſci potuit, ſcripta eorum temporum, edita, vel inedita. Etſi vero in ejus Diſſertatione, qvæ prodiit, omnia non probem; multa tamen inibi habentur & docta, & ſubtiliter excogitata; & ſolidiora haud dubie ab illo expectanda fuerant, ni mors illum una cum conatibus intercepiſſet.

§ Antiqvas veteris illius & agreſtis Latinæ linguæ voces ê paucis, qvæ hic illic in fragmentis Nævii, Pacuvii, &c., ſuperſunt ejus ruderibus utili labore collegit, poſt EILHARDUM LUBINUM (qvi jam An. 1594. Amſtelod. in 8. edito *Antiqvario*, ſeu priſcarum & minus uſitatarum vocum interpretatione, id tentavit) JANUS GUILH. LAURENBERGIUS, qvi & ipſe, ſub *Antiqvarii* titulo, collegit omnes voces antiqvas & obſoletas, easqve explicuit, Lugdun. Batav. 1622. in 4. Adjecit & in fine veteres gloſſas qvasdam Græco-Latinas, qvas ediderat Henr. Stephanus; & ex iis tantum excerpſit, qvan-

(*ff*) Gerh. Voſſii Etymologicon Linguæ Latinæ, cum præfixo de permutatione Literarum Tractatu, qvampluribus Iſ. Voſſii, Autoris Filii, obſervationibus auctum, Amſtelodami An. 1695. in fol. eſt recuſum. Matthiæ Martini Lexicon Philologicon, adjectis ejusdem Cadmo Græco-Phœnice, ſive Etymologico, & Iſidori Gloſſario, per Joh. Georg. Grävium emendato, ſuisqve Annotationibus, & aliorum collectaneis, illuſtrato, Trajecti ad Rhenum A. 1697. in fol. Grävio curante itidem denuo prodiit.

qvantum ad illuſtrationem hujus ſui Antiqvarii facere exiſtimabat. Continentur enim in Gloſſaris illis voces, qvarum nec vola, nec veſtigium, in ipſis Auctoribus eſt: unde apparet, fuiſſe in ipſa etiam aurea ætate plebejas voces in publico uſu, ſed non ita foro & civitate donatas, ut in orationis civilis uſum cooptarentur. Inveniuntur in iis interdum voces, è qvibus reſtitui ſuſpecta Auctorum loca poſſunt, cum occurrant ibi vocabula, qvæ homo imperitus facile, ut peregrina & barbara, expungeret, qvæ tamen genuina & Latina ſunt, qvanqvam rarioris uſus. Fuere autem aliqvi inter eruditos, qvi, dedita opera, ex priſcis illis vocibus orationem contexuerunt ingenii oſtentandi gratia: inter qvos doctiſſimus Mariangelus Accurſius in Dialogo, qvem *Oſcos & Volſcos* inſcribit: Jul. Cæſar Scaliger in *Poëmatibus*, *libro Teretiſmatum p.* 103., ubi pædagogum aliqvem inducit antiqvo iſto ſermone loqventem: & Jac. Balde in *Dramate qvodam Oſco.* Referendum qvoqve huc carmen Philoxeni Gonæi, ſeu qvi ſe illo nomine texit, Caſp. Barthii, ea lingua ſcriptum, qvod ſtatuæ ſuæ Mercuriali Henr. Jul. Scheurlius adjecit.

Ad voces linguæ Latinæ perdiſcendas comprehendendasqve, Nomenclatores partim, partim & Lexicographi data opera manuducunt. (gg) Optimus HADRIANI JUNII *Nomenclator*, Antwerpiæ in 8. Ann. 1577. editus, tanta cura adornatus eſt, ut non ignominiæ ſibi Auctor duxerit, qvandoqve in media opificum viliorum turba in cauponis ſedere, unaqve compotare, qvo accuratius, vel inter pocula inſtrumentorum proprias appellationes in lingua vernacula ediſceret: teſte Colomeſio in particularibus relationibus, qvæ inter ejus Opuſcula habentur: p. 131. ſq. qvi & addit, Joh. Sambucum propterea alieniorem à Junio factum; cum cauſam ſordidæ ſocietatis ignoraret. Alium *Nomenclatorem* HENR. SCHÆVIUS edidit *Mnemonicum*: atqve, ut erat Vir doctiſſimus, & in omni diſciplinarum genere verſatiſſimus; ita hic etiam contemnendus non eſt: *Maſculina* nigro; *fœminina* rubro charactere ſignavit: *neutra* utroqve comparent. Conſilium nomenclaturæ prolixius exponitur in præfatione libri, cujus altera editio prodiit Heidelbergæ 1673. in 8. Mihi commodius videtur, verba nominibus ſuis jungi, eo, qvo derivantur, ordine, qvod conſilium nuper amplexus eſt JOH. JOACH. BECCHERUS, Vir, qvi omnibus pene diſciplinis ſe immiſcuit, adeo ad Latinæ etiam linguæ rudimenta felicius tractanda conſilia propoſuit, in *Methodo ſua didactica:* in *Praxi ejus methodi*, & in *Organo* ſuo, qvomodo poſſit tyro rerum vocabula, Grammaticam, & ſignificationem integri ſermonis, addiſcere beneficio derivationis à primitivis: cui rei potiſſimum inſervit Praxis illa, velut in ſpecimen primo loco procuſa. Fateor, non temnendam eſſe ejus Viri induſtriam; ſed fuit illius diligentia pene nimia & ſuperſtitioſa. Collegit ille ſub ſuis 6

 primi-

(gg) De Nomenclatoris Hadr. Junii Hiſtoria, Variis Editionibus, Prærogativa, Nævis, & horum Cenſoribus, plurima lectu digna congeſſit, & proinde ad *h. l.* conferri meretur, Thom. Crenius, Vir. Cl. *Parte I. Animadverſionum Philologicarum & Hiſtoricarum*, c. 3. §. 1-5. p. 33-41.

primitivis derivativa, qvæ non ſunt omnia notæ melioris: citra delectum enim obſoleta, & nova, & barbara, ſimul proponuntur tyronibus ediſcenda, qvod illorum animos imbuit non optimo colore. Ut in vocabulis praxin ſuam oſtendit, ita aliud ſubſidium eſt commentus in enunciationibus formandis, & ſententiis: cui ſcopo ſcripſit novum Organon, in qvo ſub claſſibus conceptuum univerſalium ac prædicamentalium diſponit voces: cujus qvidem diſpoſitionis uſus, præter illum, qvem ipſe intendit, alius quoqve eſſe poſſit non contemnendus in inveniendis conceptibus argutis: nam cum hi fundentur in analogiſmo rerum, qvilibet intelligit, eo feliciorem fore hanc operam, ſi directorio indicum iſtiusmodi categoricorum uti poſſumus. *Methodus Didactica* edita eſt *una cum Appendice* Monachii An. 1668. in 4. *Novum Organon* Viennæ 1671., qvod poſtea diſtinctius prodiit, & cum Germanicæ linguæ additione, & cum ſubdiviſione paragraphorum, Francofurti, ſi recte memini, in 8. Tertius tomus illorum librorum nondum lucem vidit, qvo proponere argumentationum fontes voluit: ſed, ut ipſe nihil certi promiſit, ita nec dedit qvicqvam, dum viveret, aliis nempe perplurimis occupationibus negotiisqve diſtrictus.

Becchero, ob argumenti ſimilitudinem, jungimus JACOBUM ENGELBRECHT, qvi *Complementum Latinæ Linguæ* ſcripſit: qvo, certæ methodi beneficio, derivata & compoſita omnia, è facillima ſuis in claſſibus analogia, ſolo aſpectu tyronum memoriæ infigantur. Diſtinguit nimirum voces ſecundum claſſes rerum & terminationes: & ſane in terminationibus, niſi fallor, idea totius linguæ latet; ut ego qvidem exiſtimem, totam aliqvam linguam breviori ſpatio poſſe comprehendi, ſi qvis ad terminationes illas reſpiciat: prout enim ſunt conceptus de rebus, ita pene ipſa natura determinat terminationes, qvæ ſi reſpiciantur, ſtatim judicari de ipſa vocis ſignificatione poteſt. Primitiva enim & ſimplicia pauca ſunt, qvæ, ſi memoria teneat puer, & ideam harum terminationum habeat, ipſe ſponte eliciet, & ſine operoſa memoria, voces à primitivis ſecundum hunc ordinem derivatas. Hoc conſilium fuit Engelbrechti, qvod in lingua Græca præterea ſecutus eſt Andr. Pauli, qvi *Thematologiam Novi Teſtamenti* concinnavit, qva docet ſecundum hunc ordinem inveſtigare ſignificationes vocum. Ejus conſilii ratio explicatur in præfatione libri, qui prodiit Lubecæ 1661. in 12. Verum de methodis hujus generis alibi.

7 Nomenclatoribus Lexicographi ſuccedant. Hic vero cum pudore noſtri ſeculi dicendum eſt, non habere nos perfectum aliqvod Lexicon Latinum. Græca lingua ea parte longe felicior: nam Theſaurus Stephani adeo copioſum dedit apparatum, ut paucis vel emendari, vel augeri, poſſit: at in Latina lingua omnium opera fuit imperfecta, & in partibus tantum exculta. Conqveſtus eſt ea de re Olaus Borrichius in libello *de Lexicorum Latinorum Jejunitate*; ubi pluribus demonſtrat, qvantopere laborent vulgaria illa Lexica, etiam optima: & illud ſub *Fori Romani* nomine toties repetitum, & à novis plagiariis interpolatum. Hactenus tamen tot prodierunt inſtrumenta conficiendi plenioris Lexici, ut mera ignavia ſit, non impendi operam diligentiorem. Habemus notas, commentationes, indices doctiſſimorum virorum in

Aucto-

Auctores pene omnes, è qvibus vel ſolis, ſi conferantur, & cum judicio digerantur, Lexicon egregium confici poſſit. Atqve illa cura pertineret ad voces tantum, non ad phraſes, in qvibus congerendis laborioſum eſt Forum Romanum; cui certe ex his virorum doctorum curis magna fieri acceſſio poſſet, qva parte ſæpe Forum Romanum deficit.

Non potuere vero non lutulenti eſſe Lexicographi, qvi è luto barbariei ſeculo- 8
rum ſuperiorum vix tandem conſpurcati niſere emerſerunt: namqve, ut ex aqva naſcitur Venus, non ex luto; ita nec linguæ Latinæ Veneres è barbarorum temporum ſterqvilinio peti poſſunt. Eapropter ſufficiat, nomina illorum appoſuiſſe, ne ignorentur: qvanqvam & occurrant interdum apud illos nonnullæ gloſſulæ, qvas è vetuſtioribus Auctoribus transſcripſerunt. Primus illorum Papias eſt, Lombardus circa A. C. 1200. clarus, juxta Trithemium, qvi eum ſcribit, Grammaticorum omnium ſuo tempore fuiſſe clariſſimum, Græco & Latino ſermone inſtructum. Scaligero, *in Excerptis Putean.*, futilis eſt, & tot errores habet, qvot verba. Contra vero Caſp. Barthius, primò ſtatim ſuorum Adverſariorum capite, *non ſemper futilem veterum gloſſariorum compilatorem* vocat: imo, *lib. LV. c.* 4, qvæ ex veteribus Grammaticis undecunqve corraſerit, *raro non notabili aliqva explicatione ornaſſe* ait: diſſidet etiam qvoad ejus ætatem à Trithemio, &, *lib. III. c.* 3. *Adv.*, non diu poſt Henrici II. Imp. tempora, i.e. poſt A.C. 1000. eum ſcripſiſſe ê Catalogo Imperatorum colligit, qvem in voce *Ætas* Papias habet, ubi in Henrico II. deſinit. *Vocabularium* vero Papiæ, de qvo nobis hic ſermo, & qvod aliqvamdiu apud imperitos auctoritatis aliqvid obtinuiſſe Raphael Volaterranus memorat, Venetiis A. 1491. impreſſum prodiit. Secuti hunc Nestor Dionysius, Novarienſis Minorita, Papiam in ordinem redigens, ipſe ab aliis redigendus, cujus Dictionarium Argentorati A. 1507. excuſum eſt: Joh. Werdena in ſua *Gemma Gemmarum:* Johannes de Janua, & Simon Januenſis, qvi tamen vix ab illo ipſo limine, qvod nomen profitetur, linguam Latinam ſalutarunt.

Nebulas horum hominum diſſipavit NICOLAUS PEROTTUS, Saxoferratenſis, 9
Sipontinus Epiſcopus: cujus præclarum opus *Cornu Copiæ*, ſeu Commentariorum Latinæ linguæ volumen (qvod idem commentarius in Martialem eſt,) omnem Latini ſermonis elegantiam & rationem niſu eximio complectitur, tum qvæ apud Martialem occurrit, tum qvæ ad Martialem ex aliis ab ipſo afferuntur. Optima ejus editio prodiit apud Aldum Venetiis An. 1513, qvæ poſtmodum Baſileæ apud Curionem & Walderum aliqvoties iterata eſt. Et ſane honor illi Viro habendus, primo purioris Latinæ linguæ collectori, unde ſua præcipue derivarunt, qvi poſt illum ſcripſere. Eqvidem amolitur à ſe intentatum crimen iſtud Angelus Politianus *in Miſcellaneis*, cui objectum fuerat, factam ipſi ante Perotti editionem ejus archetypi inſpiciendi copiam, Urbinatium Duce in gratiam Laurentii Medicis tradente. Verum id omne ita à ſe depellit Politianus, ut ad editi exemplaris *αὐτοψίαν* provocet. *vid. Thomaſius de Plagio* §. 525. Sed ſi excuſandus eſt Angelus, certe non idem merentur alii Perotti ſtrenui transſcriptores. Hos inter non minimus AMBROSIUS CALEPINUS: qvi qvidem,

ſi in nomine aliqvod omen eſt, per anagrammatiſmum *Pelicanus*, ſanguine ſuo & ſucco minorum gentium Lexicographis vitam dedit: fuitqve diu ſacra ſtudiorum anchora, ad qvam confugiebant, qvi in Latina lingua ſe exercere volebant. Sed ipſe interim Calepinus merus Perotti deſcriptor eſt, qvapropter acerbis paſſim cenſuris Scioppii & Franc. Floridi vexatur: à qvibus non adeo multùm abludit Erythræus, *Pinacotheca II. p.* 202. Stetit olim, & in ſcholis regnavit, adverſus omnes cenſuras, & præla typographorum calefecit, ac loculos ditavit, bonus ille Calepinus, qvi toties caoctus & recoctus parum ſapit. Illi enim aliena ova ſuppoſuerunt paſſim nonnulli, & fœtus qvoscunqve, undecunqve corraſos, ſub Calepini perſona in theatrum produxere: tandem & nova mole, novarum linguarum miſtura, auctior liber ille prodiit, qvaſi conjuratum eſſet ab omnibus typographis in unum hoc Lexicorum chaos, qvo, tanqvam illo Bacchi dolio, & cicer, & piſa, & allium, & lana, & omnia, continebantur. Qvæ, cum omnia illic ſint permiſta, nihil ſolidi & genuini deprehendes: non poſſunt enim ſimul & ſemel diſci & colligi tam diverſa; qvoqve ornatus magis illis auctariis liber fuit, eo magis deformatus, &, ut ſimius ille apud Claudianum, claro deformis amictu. Prodiit poſt longe plurimas editiones Lugduni A. 1587, recognitus à Jano Paſſeratio, & Ludovico la Cerda: ſed, ut puto, abuſi ſunt typographi horum virorum nomine, ut eo promptiores invenirent ſuis mercibus emptores. Videatur de hoc Paſſeratii Calepino Borrichius *de Lexicorum Latinorum Jejunitate.*

10 Longe vero vicit Calepinum, qvacunqve etiam manu auctum emendatumve, exqviſito labore ROBERTUS STEPHANUS, dum ab aliis decem viris Tuſano, Budæo, Baifio, ſimilibusqve doctiſſimis adjutus incomparabilem illum Latinæ Linguæ Theſaurum elucubravit; cujus hic titulus eſt: *Dictionarium, ſeu Latinæ Linguæ Theſaurus, non ſingulas modo dictiones continens, ſed integras qvoqve Latine & loqvendi & ſcribendi formulas, ex* Catone, *Cicerone, Plinio, Avunculo, Terentio, Varrone, Livio, Plinio ſecundo, Virgilio, Cæſare,* Columella, *Plauto, Martiale: cum Latina tum Grammaticorum, tum varii generis ſcriptorum, interpretatione Pariſ.* 1536. *fol.* Nova editione ingenti acceſſione auctus III. Tomis prodiit A. 1542., tandem & Lugduni 1573. repetitus, ſed dempta tamen male præfatione, in qva ſuos adjutores Stephanus enumeraverat. Mirum, qvam à plagiariis conſpiratum ſit in hoc Opus: nam tanqvam ad prandium paratum venerunt, non ſuis laboribus Opus alienum exornaturi, ſed ſubmoto Auctoris nomine ſuum impudentiſſima audacia repoſituri. Ita CÆLIUS SECUNDUS CURIO, ſub *Romani fori* nomine, THEODOSIUS TREBELLIUS, ſub titulo *Promptuarii*, Baſil. apud Oporinum 1542. excuſi, alii ſub aliis titulis, preſſo veri Auctoris nomine, Theſaurum Stephani ediderunt, cujus facti, certe minus ingenui, nulla ab ipſis ratio redditur: niſi forte eam ob cauſam hoc evenit, qvod, aſcitis in ſocietatem Viris tot eruditis, partem aliqvam hujus laboris in ſe jure qvodam derivare voluerint. Alii, ne nihil omnino in eo Opere recuſo viderentur egiſſe, auctius id, &, ſi DIs placeret, emendatius procudere annitebantur, intruſis vocibus & loqvendi modis, qvi, à genuina Latinitate alieni, prius à Stephano ob id ipſum repudiati fuerant: qva de re lepidam hiſtoriolam refert

Henri-

Henricus, Roberti F. Stephanus, *in Epiſtola de Statu ſuæ Typographiæ p.* 161. *edit. Almelov.* *Quum pater meus*, ait, *Venetiis agens, quandam officinam typographicam ingreſſus eſſet, in qua excudebatur ejus Theſaurus linguæ Latinæ, ſumpta in manus charta, oculos ſtatim in quoddam vocabulum conjecit, quod ſe olim rejeciſſe, dum opus illud conſtrueret, recordabatur. Miratus ergo, ſuum exemplar afferri ad ſe juſſit, quod memoriæ ſuæ non omnino fidendum putaret. Ibi certe vocabulum illud non invenit, ſed margini adſcriptum, ut infereretur, videt. Tunc eum, cujus manu adſcriptum erat, convenire, & quo id conſilio feciſſet, interrogare. Hic vero non aliud reſpondere, quam ſe non vocabulum hoc ſolum, ſed aliquot alia itidem adjeciſſe: quæ, cum patri meo oſtendiſſet, ea ipſa eſſe comperit, quæ itidem olim rejecerat. Qua ex re tanto dolore exarſit, ut continere ſe non potuerit, quin illum aliosqve, qui ad ditandum præclaris hiſce divitiis Theſaurum operam ſuam itidem locarant, aſinos Arcadicos vocaret.* Hæc dum narrat Henr. Stephanus, ſuo Græcæ L. Theſauro paria planè fata ominatur; eadem & ſecuto tempore, ſi non graviora expertus. Ceterum habet tamen & hoc Rob. Stephani Lexicon ſuos defectus: ſæpe enim è corruptis Auctorum exemplaribus loca non ſana afferuntur: multa qvoqve παροράματα in ipſa phraſi: ſed tamen ob phraſeologiam qvam maxime commendari meret: nullum enim habemus Lexicon eâ parte plenius inſtructiusqve. Excerpſit ex illo *Medullam* ſuam *Latinitatis* MARCUS FRID. WENDELINUS, addito in tyronum uſum locupletisſimo indice Germanico. Liber non contemnendus eſt, de quo in præfatione Wendelinus multa magnifica promittit, putatque ex nullo libro commodius addiſci poſſe linguam Latinam, quam ex hoc, ſi perpetuæ inſtituantur imitationes, & ſermones continui ex iſtis phraſibus connexi, qui, Germanica propoſiti lingua, in Latinam converti debeant. Sed, quod primarium eſt in imitatione, hic deficit: ſermonis ſcilicet nexus, unde potisſimum dependet omnis linguæ genius: deinde ſermones ita concinnati neſcio quid inepti ſapiunt, ſi ſecundum ordinem iſtum alphabeticum inſtituantur, quod ταυτόλογον & jejunum videtur. Quanquam enim obtendit Wendelinus, longo tempore opus eſſe, ſi ex lectione proficere velimus; omniumque rerum Latinitatem uno Auctore minime comprehendi: tanti tamen omnino res eſſe videtur, ut plus temporis illi impendatur ab initio, quam ut immaturâ feſtinatione iſta tela præter rem abrumpatur. Deinde, poſtquam ſtructura ſermonis ex lectione Auctorum ſatis in ſolido locata eſt, facile in ceteris, ubi auctores deficiunt, Lexicorum opem implorare poſſumus.

Inter plagiarios Rob. Stephani STEPHANUS DOLETUS, Lugdunenſis typo- 11
graphus eruditus, etiam referendus eſt, ſed ſubtiliores: namque alia methodo diſpoſuit Opus ſuum, & è Stephani materia novum ædificium exſtruxit. Commendari quoque meret labor illius: nam, quæ tumultuariè apud Stephanum, hic diſtincto ſecundum ſignificationes ſuas ordine exhibentur. Neque tamen propterea à plagii crimine abſolvendus eſt, licet ipſemet adhuc illud, ſibi â Carolo Stephano objectum, diluere omni ſtudio ſit annifus; qua de re legi poteſt Thomaſius *de Plagio Literario* §. 409-412. Nempe nimium ſubito creverunt in molem *Latinæ Linguæ Commentarii*, qvi

qui ante Theſaurum Rob. Stephani, & Nizolii, magnitudine Laur. Vallæ Elegantias non ſuperabant: fruſtraque exſcribendi licentiam Lexicographis conceſſam Doletus prætendit, qvi Barthol. Riccio inſuper atqve Lazaro Bayſio eum in modum turpiter abuſus eſt, nunqvam eos nominans, niſi ubi caſtigat. Prodière *Tomi II. Commentariorum* Lugduni apud Sebaſt. Gryphium A. 1538. in fol. Guilh. Budæo nuncupati. Tertium adhuc tomum addere ſibi propoſuerat Auctor, collocatione oratoria, compoſito & numeroſo dicendi genere in univerſum acturum; ſed qvò minus deſtinata perficeret, fati acerbitate factum: qvippe vivicomburio miſer ob religionem exuſtus eſt, meliore fortuna dignus utiqve, & Vir doctus. Extat in mortem ejus epigramma Theodori Bezæ, quod legitur *in Deliciis Poëtarum Gallorum*, ſub nomine Adeodati Sebæ. Erat unus è præcipuis Ciceronis admiratoribus, qvapropter Eraſmi Ciceronianum, tum in præfatione ſui Operis, tum in ipſomet Commentationum corpore, haud raro acriter ſugillat. Scripſit & libellum *de phraſibus Latinæ Linguæ*, qui ſolet edi cum Huberti Suſannæi *Connubio adverbiorum Ciceronianorum*. Dedit etiam Formulas Latinarum locutionum illuſtriorum, qvæ ferme in Commentariorum ſupplementum ſcriptæ ſunt. Cum vero jam tum, paulo poſtqvam excuſi ſunt, Commentarii nimio venire pluribus viderentur, *Compendium Doleti* Vir qvidam doctus Baſileæ A. 1540. adornavit; ſuntqve etiamnum Commentarii ipſimet rariſſimi. Uti vero Doletus è Theſauro Stephani ſua maximam partem hauſit; ita genuina Fori Romani filia eſt *Lexicon Trilingue Joh. Friſii*: totum nempe Opus ex illo Foro excerptum eſt, auctorum nomina negligenter addita, libris capitibusque omiſſis. Prodiit Argentorati A. 1612. fol. Minoris formæ *Lexicon Friſii* in 8. Tiguri 1586. ſæpeqve alias, excuſum proſtat.

12 Superiore ſeculo, cum in unum Ciceronem qvaſi conjuratum eſſet ab eruditis, ſtudioſè admodum collectæ ſunt voces Ciceronianæ ac phraſes: fuitque; MARIUS NIZOLIUS, Brixellenſis, qui *Theſaurum Cicèronianum*, ſeu, ut primo vocabantur, *Obſervationes in Ciceronem*, ordine alphabetico digeſtas, ſcriberet, prima vice An. 1520. Baſil apud Rob. Winter editas. Exinde vero plurimis iſtum Theſaurum acceſſionibus auxerunt Baſilius Zanchus, Cælius Secundus Curio, Marcellus Sqvarcialupus, & Jacobus Cellarius. Atque eſt utique præclarus liber, & ad Latinitatem Ciceronis utiliſſimus: tamen & multa ei Operi deſunt. Neqve enim exiſtimandum eſt, qvæ à Cicerone prætereuntur, barbara eſſe aut rejicienda: hinc fit, ut illa vocum barbararum farrago, qvam adjecit Operi Cellarius, ſub iſto ordine multa recenſeat, qvæ non erant atro carbone notanda. Poſtremò prodiit, niſi fallor, ex officina Hervagiana Baſil. An. 1583. in fol. Videnda vero de hoc Nizolii Lexico Leibnüzii præfatio in Nizolium *de Natura Philoſophandi*.

Alium à Nizolio *Theſaurum Ciceronianum* ANTON. SCHORUS edidit, is ipſe Vir laude digniſſimus, qvi primus incorruptam pandere viam ad Latinitatem veram aggreſſus eſt, & cujus præfationem in Phraſes Ciceronianas, Coloniæ 1578. in 8. editas, auream Franciſcus Vavaſſor vocat, ob egregiè monſtratam obſervandi è veteribus rationem. Theſaurus Ciceronianus vere brevis qvidem eſt, nec omnia diſertiſſimi

mi Oratoris comprehendit, ſed pleraque ſingularia, & ſignificationibus diviſa. Edidit illum, cum præfatione & elogio ſuo, Joh. Sturmius Argentorati apud Rihelium 1580. in 8. apud quem ejusdem doctiſſimi Auctoris libri II. *de ratione diſcendæ docendæque Latinæ & Græcæ linguæ* prodierunt An. 1571. in 8. Utinam ejus liber de Particulis Linguæ Latinæ non intercidiſſet, habuiſſemus profecto Theſaurum auro cariorem.

HENRICI DECIMATORIS *Theſauro* miror pretium aliquod Borrichium 13 ſtatuere, homo enim ineptus fuit, & in Latinitate nihilo plus ſapuit, quam occiſa ſus, quod ex ejus Sylva vocabulorum deprehendas, qvam miris modis exagitat Siberus paſſim in Epiſtolis & opuſculis ſuis, monetque, ceu peſtem fugiendam eſſe tironibus. Monendum tamen, fuiſſe inter utrumque lites agitatas publicè, ac argutiſſima ſunt, quæ in Decimatorem ſcripta edidit Adamus Siberus.

Quodſi prodiiſſet *Mercurius Trilinguis* CASP. SCIOPPII, id eſt, *Lexicon,* quod 14 præ manibus habuit, & abſolvit; haberemus omnino, de quo nobis præclara quæque polliceri poſſemus. Fuit enim Scioppius homo, licet ſumme maledicus, in Grammaticis tamen, ſi quis alius, naſutus & doctus. Servatur iſtud Lexicon adhuc ἀνέκδοτον Patavii apud Joh. Michaëlem Pieruccium, Profeſſorem Juris, ubi & reliqua ejus ſcripta latent, teſte Gaddio *T. I. de Scriptor. Non-Eccleſ. pag.* 210. Vidit & legit illum librum Marq. Gudius, qui mihi aſſeveravit, eſſe digniſſimum, qui publicis typis exſcribatur: eſſe enim accuratas inibi de lingua Latina obſervationes.

OLAUS BORRICHIUS, cujus de Jejunitate Lexicorum Latinorum Diſſerta- 15 tionem jam aliquoties allegavimus, librum conſcripſit integrum, cui titulus: *Cogitationes de variis Latinæ linguæ ætatibus:* quibus integrum continetur Lexicon vocum Latinitati reſtitutarum, quæ à Voſſio, Scioppio, aliisque, rejectæ erant. Præmiſit elegantem Diſſertationem *de variis variæ Latinæ linguæ ætatibus, & charactere ſcriptorum ſecundum genium temporum illorum.* Editus eſt liber Haffniæ Ann. 1675. in 4. Præceſſerat jam iſtas *Cogitationes Syllabus quarundam vocum*, quæ tanquam barbaræ rejiciuntur à Voſſio, adverſus cenſuram illius vindicatarum. Feliciter, quod nec ipſe diffitetur, in eo labore uſus eſt Borrichius GEORG. MATTHIÆ KOENIGII, Profeſſoris Altdorffini, Lexico, ſeu, ut ipſe appellat, *Gazophylacio Latinitatis*, qui liber ante annos non ita multos prodiit, in 4. modicus, nec tam diffuſus, ut alii: & multa tamen in eo habentur, qvæ fruſtra in operoſiſſimis aliis Lexicis qværuntur, ipſoqve adeo Foro Romano. Uſus vero eſt in concinnando hoc Lexico operâ Chriſtiani Daumii, qui magnam impendit curam, ac ſollicitè disquiſivit Latinitatem genuinam. Comparent in illo voces, aliis ut barbaræ notatæ & rejectæ, quarum ille auctoritatem diligentiſſimè appoſuit.

Omnium nunc manibus teritur, velut in Calepini locum ſurrogatus, BASILII 16 FABRI *Theſaurus Eruditionis Scholaſticæ*, ſecundum ordinem primitivorum & derivativorum collocatus: cujus quidem exigua primum ipſe rudimenta poſuerat Lipſiæ An. 1571. impreſſa, & repetito ſæpe labore dehinc auxerat, ſed imperfectum tamen reliqvit. Admovit poſtea illi expoliendo manus AUGUSTUS BUCHNERUS, & Auctariis

inſignibus locupletavit: verum unus Vir tam vaſto labori non ſuffecit, qvanqvam illa, quæ adjecit, optima ſint, & ex optimis obſervationibus, tàm ſuis, quàm aliorum, deprompta. Nova Buchneri Additamenta, poſt Auctoris mortem, ab ejus hæredibus Bibliopola editor coëmit, qveis nonnulla addidit JACOBUS THOMASIUS. Dicitur & Francofurti ad Viadrum uberior latere vocabulorum collectio, quam TOBIAS MAGIRUS ad Fabrum ſibi collegerit, quod ſi verum eſt, non inanis fortaſſe fuerit labor ille, ſi è ceteris Magiri, Viri diligentiſſimi, ſcriptis eum judicare velimus. Miror autem, Bœclerum Foro Romano Fabrum à Buchnero reviſum præferre, *in Diſſertatione de Lexicis*. Quamvis enim illi ſui defectus ſint, quos præter alios, Caſpar quoque Scioppius *in Conſultatione II.* notavit: longè plura tamen jure in Fabro deſiderari poſſunt, adeo ut cauſa, cur præferatur Foro Romano, nulla omnino ſit. Reperiuntur equidem in Fabro quædam notatu ſingularia, quæque alibi fruſtra quæras: aſt vero parcior illorum numerus eſt, quam ut Lexici perfecti nomen ſuſtinere queat. (Quapropter & toties jam, poſt Buchnerum atque Thomaſium, CHRISTOPH. CELLARIUS, Vir Celeberrimus, &, ſi quis alius, peritiâ linguæ Latinæ exquiſitâ clarus, Fabrum auxit, locis innumeris emendavit, reſecavit quæ nihil attinebant poni, Auctorum loca diligentius appoſuit, atque adeo totum pene Fabrum recudit: ſubinde tamen vel addenda vel corrigenda denuo deprehendens.) Nec poteſt adornari Lexicon juſtum, ſuisque partibus abſolutum, ni operas inter ſe conferant Viri eruditi, ut unus hunc, alter alterum Auctorem, ſecundum indices componat, unde poſtea Lexicon aliquod univerſale formetur: quod conſilium eſt Borrichii. Tot vero ſunt hodie obſervationes egregiæ Grammaticorum atque Criticorum, indicesque luculenti, è quibus confici tale Lexicon poſſet, ut longe maximâ laboris parte ſublevatos ſe ſint ſenſuri, quotquot tale Opus aggredientur. Diſcernendi tamen indices ſunt, nec promiſcuè omnes commendandi: ante omnes alios commendari merent Bœcleriani & Freinshemiani in Hiſtoricos; quemadmodum Gifanii in Lucretium: ceteri non ſunt pari cura congeſti; ſed, contenti nuda nomenclatura, de uſu & acceptione vocum civili nihil monent, qvod tamen feciſſe maxime è re erat. De defectibus indicum iſtorum vide Vorſtii præfationem in Cornel. Nepotem à ſe editum. De uſu Indicum in Poëtis legi poteſt Horatius Tuſcanella in præfatione ad Catulli, Tibulli, Propertiiqve opera, à ſe in indices digeſta; Baſil. 1569.

17 Ne vero barbaris quoque ſeculis aliqvid deeſſet, aut linguæ Latinæ in pejus mutatæ copia ignoraretur, cura Duumvirorum, eruditione ac meritis longe clariſſimorum, obſtitit: Prior GERHARDUS JOH. VOSSIUS de *Vitiis Latini ſermonis, & Gloſſematis Latino barbaris*, libros IV. dedit Amſtelodami An. 1645. in 4. collegitqve in iis voces, qvæ barbaræ ſunt & exoticæ. Sed dum in earum cenſum etiam illas refert, qvæ revera barbaræ non ſunt, cenſuram incurrit Scioppii primò, qvi peculiari libello, Ravennæ 1647. edito, Voſſium caſtigat, & poſtmodum Borrichii. Nobis non placet, admiſcuiſſe illum barbariſmos omnibus notos reliqvis, qvi minus cogniti & vulgò etiam apud literatos in uſu ſunt. Nam gloſſemata qvidem, & voces barbaræ, pur-

ræ, prima ſtatim fronte occurrunt, apparentqve tales: ſed qvæ, ſub ſpecie Latinitatis, vel oculatiſſimos fallunt, eæ fuiſſent à ceteris ſeparandæ. Nec tamen illæ omnes eâ diligentiâ ſunt hîc notatæ, qva fieri poterat: ſed longe plures adhuc reſtant. In compendium tamen illas traxit Joh. Petr. Titius in *Manuductione ad Excerpendum*, adjectis aliis nonnullis: tum qvoqve Joh. Vorstius in libris *de Latinitate falſo & merito ſuſpecta*, qvi tamen id argumentum plenius copioſiusqve exſecutus eſt. Sed vero barbaræ & peregrinæ voces longe plures ſunt, qvam notavit in hoc exiguo libro Vorſtius. Voſſii libros multo auctiores edere in fol. Iſaacus filius aliqvando ſibi propoſuerat, qvod ex ejus ore Colomeſius refert, in Bibliotheca Selecta p. 146., qvi tamen dilationem promiſſi non nimium ægrè fert. *Mr. Voſſius*, ait ille, *promettoit de faire imprimer ce livre de M. ſon Pere in folio, beaucoup plus ample. Cependant nous n' avons pas vû jusqu' ici l' effet de ſa promeſſe. Qvand cet ouvrage ne paraiſtroit point, nous n' aurions pas de peine à nous en conſoler, puisqve le docte & infatigable M. du Cange vient de nous donner ſon Gloſſaire, en trois volumes in folio.*

Nempe Voſſium longo poſt ſe intervallo reliqvit alter, qvi in hoc immenſo 18
prope vocum barbararum campo deſudavit, CAROLUS *du* FRESNE. Dici vix poteſt, qvantum ſtudii attulerit, Vir ille ſummus, & qvantâ ex innumeris prope monumentis copiâ, non res minus, qvam voces atqve phraſes ſemi-barbaras, depromat *in Gloſſario ſuo Latinitatis mediæ atqve infimæ*, Pariſiis An. 1678. III. voluminibus edito. Profecto Augiæ ſtabulum illo, ſtupendo plane, labore non tàm repurgavit, qvàm ornavit, potuiſſetqve ſummo jure Herculem κοπροφόρον inſcribere Opus ſuum, qvem titulum olim Caſpar Scioppius Invectivæ in Scaligeri, Caſauboni, aliorumqve Virorum doctiſſimorum, nævos grammaticos, à ſe colligendos, deſtinaverat. Aurea vero in illo Gloſſarii Cangiani ſtercore longe plurima ſunt, & veluti in fodina ſcoriis circumſepta latent. Præmittitur elegans Diſſertatio *de cauſis corruptæ Latinitatis*: & ſubjungitur alia de *inferioris ævi numiſmatibus*, præcipue Conſtantinopolitanis; qvalia & in luculentiſſimo de Familiis Byzantinis Opere infinita producit illuſtratqve. Recuſum Gloſſarium Latinum eſt Franc. An. 1687. Tomis II. Appendix ad illud in Gloſſario Græco reperitur, neqvaqvam ſpernenda.

Ceterum, qvod de Scioppii in colligendis virorum doctorum ſolœciſmis inſti- 19
tuto diximus, illud ex parte in *Infamia Famiani* ipſo jam opere effectum dedit, notavitqve varios Fam. Stradæ, cui præcipue libellus ille oppoſitus eſt, Scaligeri, Caſauboni, Lipſii, barbariſmos. Mirum enim eſt, qvam ſæpe Viris etiam magnis, & Linguæ Latinæ ſine controverſia longe gnariſſimis, ſolœciſmi atqve barbariſmi excidant: qvi quidem tum eo magis feriunt oculos, cum ab iis prolati ſunt, qvi adverſarios ſuos, forte in pari paroramate deprehenſos, acriter ſugillare ſolent. Hos inter Joſephus Scaliger crebro aliis vitia iſtiusmodi orationis objiciebat, ipſe interim adeo non immunis, ut Alexander Morus magnam ſuæ præfationis partem, qvam ſecundæ editioni Theſauri Temporum Scaligeriani præmiſit, ſimilibus peccatis, ſive excuſandis, ſeu emolliendis, impenderit. Idem in Salmaſio notatum: cui, cum præfervidus atqve

præceps fuerit, ſolœciſmorum affatim excidiſſe, non adeo miratur Franc. Vavaſſor qvam qvod Joh. Miltonus, probri loco eam Salmaſio ſegetem vitiorum objiciens, feſtive eopſe loco Solœciſmi flagitium admittat, dum dicit; *vapulandum ſe præbuit.* Vid. *Vavaſſor de Epigrammate c.* 22. *p.* 300. *ſeqq.*, qvi præterea Thuani, Bezæ, Caſauboni & Rich. Montacutii, lapſus ſimiles, ſed modeſte, oſtendit; in poſtremo tamen ægre fert, qvod, qvi nec ſatis pure, nec ſine ſolœciſmis, Epiſtolas Photianas tranſtulerit, ipſum tamen Photium turgentem atqve inflatum in epiſtolis, atqve Aſiaticum dicere audeat: qvod ſecus Vavaſſori videtur in eo Auctore, cujus tam prudens de multiplici ratione ſcribendi optimorum Auctorum, tamqve ſincerum habeamus judicium. Conferatur qvoqve Titius *in Manuductione ad Excerp. p.* 157. qvi qvaſi per lancem ſaturam pluſcula iſtius generis exempla collegit.

20 Lexicis Auctoribus, (ut nunc in viam è diverticulo redeamus) annumerandi ſunt etiam illi, qui phraſes Latinæ linguæ collegerunt, qvorum magnus eſt numerus. Eſt vero in ſelectu phraſium magna qvoqve cautio adhibenda: multæ enim ſunt phraſes, qvæ communiter pro bonis & optimis habentur, & ſunt tamen ſæpe à recentioribus absqve veterum auctoritate confictæ. Ita ut hic, ſi qvid bene judico, maxime audiendus ſit Franc. Vavaſſor, qvi, in hanc materiam, *libro de Epigrammate c.* 14. *p.* 162, forte data occaſione delatus, monet, in excerpendis phraſibus Scriptoribus antiqvis novos non admiſceri debere, cum novi illi, etſi maxime laudabiles, atqve ad veterum bonitatem & præſtantiam aſpirent, non ii tamen ſint, qvibus in dictione utriusqve linguæ, qvæ jamdudum in uſu eſſe deſiit, recte credatur. *Itaqve*, ait porro, *probare nunqvam potui aut Rob. Conſtantinum, qvi in Lexico Græco-Latino, qvemadmodum appellat, Budæi epiſtolas proferret; aut Juſtum Lipſium, qvi in epiſtolis Angelum Politianum Ciceroni & Plinio ſocium adjungeret, aut Franc. Sylvium, qvi recentioribus aliis qvibusdam locum eſſe vellet inter antiqvos. Qvam enim fidem obtinere iſta novitas poteſt apud eruditos, niſi, qvam ab annis & antiqvitate acceperit? Qvo magis etiam prudentiam reqviro non paucorum tantum hominum, ſed nationum & Academiarum, qvæ ſuperiore ſeculo prælegerent pueris, & traderent in manus docendi cauſa, & editis qvoqve commentariis illuſtrarent, fabulas Æſopi Planudeas, Emblemata Alciati, Eraſmi Colloqvia, Dialogos aliorum: non contemnenda qvidem illa ſingula, ſed tamen auctoritate carentia, qvam ſola poteſt afferre ſeculi vetuſtas, qvo linguæ, nunc qvidem intermortuæ, maxime vigerent.* Hæc Vavaſſor, qvi Hadrianum Cardinalem in *libro de modis Latine loqvendi;* Aldum in *Elegantiarum libello*, & Anton. Schorum *in libr. de phraſibus Latinæ linguæ*, diligenter & curioſe partibus ſuis functos judicat. Eſt vero HADRIANUS is ipſe Caroli V. Imp. præceptor, qvi poſtea factus Pontifex Rom. nomen ſuum retinuit, & Hadrianus VI. vocatus eſt: licet id non animadverterit in Bibliotheca ſua Joſias Simlerus, ſed ex uno perperam duos fecerit: qvi error in Bodlejanum qvoqve catalogum irrepſit. Prodiit vero ejus opuſculum, Carolo, tum Principi Hiſpaniarum, inſcriptum, aliqvoties: Baſileæ 1518, Coloniæ 1522. 1528. 1533. Cui poſtremæ editioni ejusdem Hadriani Venatio, hendecaſyllabis puriſſimis deſcripta, & Iter

Juli

Julii II. heroico carmine expreſſum, acceſſere. De SCHORO dictum jam eſt, qvi primas in hoc genere ſine dubio tenet, & hinc à Vavaſſore plus ſemel legendus recte judicatur. Secutus qvoqve ejus conſilia SCIOPPIUS in breviorem ordinem phraſes Schori redegit, ut ipſe teſtatur in *Epiſtola de compendioſa linguæ Latinæ cognoſcendi ratione*, qvæ additur libro ejus *de Arte Critica*. Eqvidem ſcriptor vitæ Scioppii, Confutationi Tabulæ Burdonianæ præmiſſæ, Giphanio furtim ſurreptas à Scioppio refert Obſervationes Latinæ linguæ, & ex iis corraſa ejus opuſcula, qveis primum orbi innotuit, conqveritur: prout videre eſt apud Thomaſium *de Plagio* §. 542. Verum potius ea Schori videntur: qvem præterea exſcripſit ante annos aliqvot Georg. Crauſerus, editis *Scintillis Tullianis*, qvas Schoro pene unice debet, niſi qvod interdum ex aliis Auctoribus qvædam admiſceat, & Germanica addat. Sunt tamen & Schori phraſes cum Germanis editæ. Qvid de Wendelini labore judicem, paulo ante dictum. Magis laudari meretur WOLFG. SCHOENSLEDERI *Apparatus Eloqventiæ*, qvi ſub communibus vocibus phraſes ſynonymicas, ex optimis auctoribus ſelectas, ſiſtit, ut antea ex ſolo Terentio fecerat Baſilius Faber. *Promptuarium* Schœnslederi tyronibus inſervit. De utroqve ejus libro judicium vid. apud *Titium in Manuduct. ad Excerp.*, §. 18. & 21. Oberti Giphanii Obſervationes linguæ Latinæ, quas à Scioppio compilatas modo retulimus, prodierunt Francof. 1624. in 8. ſua utiqve laude non privandæ: poſt qvas memorandæ etiam Stephani Doleti Formulæ Latinæ linguæ, & Joh. Godeſchalci obſervationes Latini ſermonis, Coloniæ 1540. auctiores editæ. Pene oblitus fueram operis aurei, qvod primo etiam loco memorandum fuerat, BARNABÆ BRISSONII *de Formulis & Solennibus Populi Rom. verbis*, Pariſiis A. 1583., Francofurti, & Genevæ, plurimis vicibus recuſis. Magno uſui opus hoc ad proprietatem linguæ Latinæ & eloqventiam civilem futurum non immerito commendat Bœclerus, *in Diſſertatione de Comparanda linguæ Latinæ facultate* (ſi modo ea Bœcleri eſt, contra qvam in præfatione ad Notitiam Imperii tam acriter proteſtatur.) Longe aliter de Briſſonio judicat Scaliger tum in Epiſtolis *lib. I. ep.* 8. & 9., tum in Excerptis Scaligeranis utrisqve. *Immanem* vocat *librum de Formulis, in qvo plus laboris, qvam induſtriæ ſit collatum: pauca in eo bona, maximamqve partem à ſtudioſis eſſe concervatum: Briſſonium nihil tam metuiſſe, qvam ne liber nimis brevis ſit: neqve ſic tamen collectas omnes formulas. Vellem omnes colligi, & edi ſelectiores; Briſſonius in ſuo munere capiebat utraqve manu.* Hæc & alia Scaliger, qvi idem de libro ejus de Regno Perſarum judicat, parumqve dignitati atqve exiſtimationi ſuæ illum conſuluiſſe cenſet. Qvicqvid autem hujus ſit, non nimium certe deprimendus Briſſonii labor, ſed, ut ipſe Scaliger nec judicium, nec delectum, in ſcriptis ipſius deeſſe faſſus eſt, ita, qvin in plurimis bene ceſſerint illius conatus, dubitari non decet.

CAP. X.

DE GRAMMATICIS LINGVÆ LATINÆ.

§. 1. *Grammaticæ Latinæ Subtilitas & Difficultas*, 2. *Grammatici Veteres*, & *ſeorſim editi*, & *junctim à Dion. Gothofredo ac El. Putſchio evulgati.* 3. *Inter Recentiores eminent Eman. Alvarez*, *Franc. Sanctius.* 4. *Caſp. Scioppius* (*cujus genius maledicus obiter notatur.*) 5. *Jul. Scaliger.* 6. *Laur. Valla*, & *Elegantiarum ejus Scholiaſtæ.* 7. *Q. Marius Corradus.* 8. *Gerh. Joh. Voſſius*, *omnium optimus*, *Thom. Bangius.* 9. *Joh. Matthiæ*, *Autor Gallus de la* Nouvelle Methode pour apprende facilement la Langue Latine. 10. *Joh. Rivius*, *Nicod. Friſchlinus*, *Thom. Linacer*, *Joh. Ern. Bütnerus*, *Guilh. Bateus*, *Cæl. Secundus Curio.* *Additur Cenſura de Joh. Georgii Seyboldi*, *J. A.* Comenii, *Caramuelis* & *Thomæ Campanellæ*, *Laboribus exigui pretii Grammaticis.* 11. *Scriptores varii de Particulis* & *elegantiis L. Lat. Deſid. Eraſmi Lib. de Copia Verborum* & *Rerum commendatus.*

1 PRocedamus nunc ad Auctores, qvi ſtructuram Latini ſermonis ad regulas vocarunt, i.e. GRAMMATICOS. Hujus vero artis ſubtilitates longe majores ſunt, qvam qvis parum in iis exercitatus credat: æqve enim difficilis eſt Grammatica, qvam vel Metaphyſica vel Logica, ideoqve non cadit in pueros, qvi rectius ex uſu linguam Latinam, qvam è regulis Grammaticis, diſcunt: ſunt tamen iis communiſſima qvædam artis principia imprimenda, artificio potius aliqvo mnemonico, qvam regularum multitudine.

2 *Veterum Grammaticorum* partim integra adhuc ſcripta ſuperſunt, partim eorundem fragmenta. Familiam inter omnes ducit *M. Terentius Varro*, cujus de Lingua Latina librorum 24. qvod ſupereſt, virorum doctiſſimorum Anton. Auguſtini, Adriani Turnebi, Petri Victorii, Joſ. Scaligeri notis & emendationibus ornatum variis in locis prodiit; optima Editio eſt, qvam, cum horum omnium notis junctim collectis, publicavit Henr. Stephanus An. 1581. in 8. *Pompejum Feſtum* & *M. Verrium Flaccum* itidem Joſ. Scaliger poſt alios caſtigavit, & ante illum adhuc Ant. Auguſtinus, Venet. 1560. & Pariſ. 1576. in 8. *Nonium Marcellum* præter alios notis illuſtravit Joſias Mercerus Pariſ. 1614, cum prima ejus editio Tuſculani Ann. 1522, una cum Varrone & Feſto, fuiſſet procurata. Collegit hos atqve alios plures veteres Grammaticos in unum corpus DIONYS. GOTHOFREDUS, ſuasqve ad illos notas addidit, Genevæ 1595. in 4. Qvanqvam, ſi verum fateri velimus, Auctores hi etymologiam potius tractant, qvam ut artis Grammaticæ regulas pertractent: ſuntqve in iis etymologiis multa eorundem deliria: cum nemo infelicius in hoc ſtudiorum genere ſit verſatus, qvam ipſi Romani, ut ſunt pleriqve nationis vernaculæ Grammatici peſſimi verborum interpre-

tes.

tes. Aliud corpus veterum Grammaticorum, & quod propius ad artem, prout nunc eam accipimus, accedit, ab ELIA PUTSCHIO collectum, & è MSS. veteribus reſtitutum, Hanoviæ lucem publicam aſpexit A. 1601. in 4. maj.

Deliria veterum Grammaticorum primus oſtendit, & ſaniora ſubſtituit, EMANUEL ALVAREZ, Hiſpanus, è qva natione primi orti ſunt linguæ Latinæ reſtauratores, qvod Grammaticam attinet: eſt enim illa gens præ ceteris perſpicax, & in occultis rebus indagandis haudqvaqvam infelix: veruntamen Alvarez non abſolvit omnia, ſed aliis poſt ſe aliqvid elaborandum reliqvit. Prodiit ejus *Grammatica* Dilingæ in 8. A. 1574. & Venetiis 1580. Abſolvit autem feliciſſimè, qvod alii inceperant, Hiſpanus alter, FRANCISCUS SANCTIUS: multa enim Latinæ linguæ abdita primus revelavit, ac infinitos Grammaticorum veterum errores redarguit. Ejus extat *Minerva*, ſeu *de cauſis Latinæ linguæ commentarius;* in qvo multas Grammaticorum regulas explodit, & ſub conſtructione elliptica multa in Latina lingua fieri oſtendit, de qvibus alii regulas ſuperfluas condunt. Rarior ille liber fuit olim in Germania, qvem ipſe Auctor Salmanticæ in 8. An. 1587., & in Italia etiam, ediderat; donec eum apud Batavos è Bibliothecâ ſuâ recudi curaret Marqv. Gudius, qvi & præfationem dignam lectu præfixit. Atqve hic Sanctius auctor fuit, qvi feneſtram ceteris patefecit, tùm Scioppio, cui & Auctarium Sanctii debemus, (& poſt qvem Jac. Perizonius Minervam Sanctii multo etiam inſignioribus additamentis auxit Franecker. 1687. in 8.) tùm Voſſio, aliisqve: cujus adhuc plura extant opuſcula, qvæ apud nos raro videntur, digna, qvæ in lucem protrahantur: vide de illis Nicol. Antonium in *Bibliotheca Hiſpana Nova.* Adſcribi etiam haud abs re ſolet Sanctio Laurentii Ramireſii de Prado *Pentecontarchus*: ſub hoc enim thraſonico atqve prorſus inepto titulo inſignem librum edidit, optimis obſervationibus criticis plenum, Antwerp. A. 1612. in 4. Et forte conſtituerat ſtipendio ſuum hunc Pentecontarchum Ramireſius: nam Fr. Sanctius genuinus ejus Auctor eſt. 3

Præter notas verò, in Minervam Sanctii ſcriptas, CASPAR SCIOPPIUS *Grammaticam* qvoqve *Philoſophicam* edidit, hoc titulô propterea inſignitam, qvod cauſas Latinæ linguæ accuratius indaget. Verum, ſi recte hunc titulum tueri velit, poterat aliter ſuam methodum inſtituiſſe. Habentur autem in eo libro multa Grammatica problemata, accuratè excuſſa, multaqve ex occultis protracta qvaſi & denudata. Prodiit Amſtelodami A. 1659. in 8. & ſecunda editione plurimis in locis inſigniter è ſchedis auctoris, qvi paulo ante mortem accuratius omnia recognovit, locupletata, A. 1664. Grammaticæ plura alia adduntur ſub fictis nominibus; v. g. Mariangeli à Fano Benedicti Auctarium ad Grammaticam Philoſophicam, Paſcaſii Groſippi: (i.e. Caſp. Scioppii) Paradoxa Literaria: item Animadverſiones in Voſſium de vitiis Latini ſermonis, de qvibus ſupra. Nempe in id unum maximè incumbebat Scioppius, ut maximos qvosqve Viros aggrederetur, & utplurimum acerbiſſimis ſcommatibus petulantiſſimè profſcinderet, qvâ in re magnus artifex erat, deditqve ſpecimen illius inſigne libro fœdiſſimo, qvem *Scaligerum Hypobolimæum*, i. e. Elenchum Epiſtolæ Joſephi Burdonis 4

nis

nis Pſeudo-Scaligeri de vetuſtate & ſplendore gentis Scaligeræ nuncupat. Moguntiæ 1607. in 4. editum: & in quo innumerabilia habentur ſcommata; elegans convitiorum & calumniarum ſterquilinium ſiſtentia. Verum hæc non ſunt hujus loci.

5 Diu ante Sanctium ac Scioppium, bene meruit de Latina lingua JULIUS CÆSAR SCALIGER, à Burden, Joſephi pater, qvi novo ſuo cognomine anſam fabulæ Burdonianæ, à Scioppio excogitatæ & in ſcenam productæ, dedit. Is, ut erat acutiſſimus rerum non minus philoſophicarum, quam philologicarum obſervator, ita *de Cauſis Latinæ linguæ*, ad Sylvium Cæſarem filium, libros XIII. ſubtiliſſimos compoſuit, Lugduni primùm A. 1540. apud Sebaſt. Gryphium publici juris factos: qui, uti primus ſignum in iſto ſtudio ſuſtulit, qvod alii deinde ſecuti ſunt, ita primo etiam loco numerari debuiſſet. Multa profecto docet egregia, & qvæ à vulgaribus illorum temporum ſordibus erant maxime aliena, qvæ etiam ſe in ſtudiis nullo in tempore ſectatum, ipſemet, in præfixa ad Sebaſt. Gryphium epiſtola, non diffitetur.

6 Scaligerum in ſedulo linguæ Latinæ cultu ætate adhuc anteceſſit LAURENTIUS VALLA, celebris ſuo tempore Scriptor, & rigidiſſimus Latini ſermonis cuſtos, (*hh*) Scripſit *Elegantiarum Latinæ linguæ libros VI.* qui tùm inter opera Vallæ Baſileæ A. 1540. alibiqve ſeparatim excuſi ſunt, tùm ſcholiis Guyberti Longolii, aliorumque doctorum Virorum, illuſtrati Coloniæ apud Joh. Gymnicum 1539. Cum Poggio Florentino controverſias Grammaticas Valla aluit, & uterque ſe mutuis maledictis lacerarunt. — Exſtant ejus *in Poggium Antidoti libri IV*, qvibus ventilantur & vellicantur multa Latinæ linguæ interiora, Coloniæ 1527. in 8. Prodierunt etiam cujusdam Joh. Theodorici, Joh. Rænerii, aliorumqve nonnullorum, annotationes in Vallæ libros de Elegantiis Baſil. 1541. in 8. Præterea eosdem ſuis notis ac obſervationibus illuſtraſſe Angelum Roccam, Bibliothecarium Vaticanum, Erythræus in *Pinacoth. I. p.* 105. refert, ubi & Obſervationes latinæ linguæ, de occultis ejusdem locis, ac de ſcribendis epiſtolis lucubrationes, recenſet. Priusqvam vero adhuc prodiiſſent Elegantiæ Vallæ, eas

(*hh*) Arguta ſunt, &, qvæ *h. l.* recitantur, digna, Tria, qvibus Laurentium Vallam, Aſſertorem Latinitatis purioris ſtrenuum, ſed in diſſentientes juſto acerbiorem, poſt obitum, Viri aliqvot ævi iſtius Eruditi perſtrinxerunt, Epigrammata. Primum horum eſt ſequens Tetraſtichon:

Poſtqvam nunc manes defunctus Valla petivit,
Non audet Pluto verba Latina loqui.
Jupiter hunc cœli dignatus ſede fuiſſet,
Cenſorem linguæ ſed timet eſſe ſuæ.

Alterum Franc. Sweertius *in Selectis Orbis Chriſtiani Deliciis p.* 45. recitat:

Tandem Valla jacet, ſolitus qui parcere nulli:
Si quæris, quid agat, nunc quoque mordet humum.

Tertium apud Sweertium *l. c.* itidem obvium, una cum illo Adverſarium ejus, Bartholom. Facium, brevi poſt ipſum tempore extinctum, ita perſtringit:

Ne vel in Eliſiis ſine vindice Valla ſuſurret,
Facius haud multos poſt obit ipſe dies.

eas furto ablatas pro ſuis edidiſſe Antonium Raudenſem, atqve intentatum à Valla crimen plagii joco & urbanitate depuliſſe, Jac. Thomaſius obſervat *Diſſert. de Plagio* §. 531.

Vallæ ſubjungimus Italum alium, QUINTUM MARIUM CORRADUM Martianum, qvi de *Copia Latini Sermonis* libros ſcripſit, Venetiis An. 1582. in 8. editos. Non usqve adeo autem convenit ille titulus libro huic: eſt enim grammaticus, & de analogia verborum agit; copia autem verborum ad Rhetores pertinet. Utiliſſimus cetera liber eſt, qvanqvam ſententiæ qvædam apud illum ſint, qvas ſeqvi nollem: magnam enim licentiam admittit in vocum analogia, putatqve, licitum eſſe fingere voces ad aliarum compoſitionem, qvod minime tamen fieri poteſt: qva de re merito illum reprehendit Olaus Borrichius, in cogitatis ſuis de Variis Latinæ Linguæ ætatibus, in præfatione: qvi tamen, exceptis his, p. 211. vocat *Virum acerrimi judicii & dictionis cultiſſimæ.* 7

Omnibus vero Grammaticis Latinis palmam facile præripuit maximæ diligentiæ Vir, GERH. JOH. VOSSIUS, cui conſummatum Opus de *Arte Grammatica* debemus, Amſtel. An 1635. in 4. editum, & ſecunda vice, poſt Auctoris obitum, A. 1653. ſub *Ariſtarchi* titulo, multo auctius recuſum. Sane hoc qvoddam qvaſi penu eſt rerum Latinarum: ſed ſunt tamen in magno illo cumulo non pauca, qvæ vel cenſuram aliqvam mererentur, vel ab illo omiſſa ſuppleri poterant. Interim nemo hactenus fuit, qvi perfectius abſolutiusqve Opus Grammaticum dederit, Sanctii veſtigia qvædam in eo deprehenduntur, qvæ interdum ſeqvitur, interdum refutat. Subjungi autem Voſſio poſſunt, & una cum illo adhiberi, THOMÆ BANGII *Obſervationum Philologicarum libri II.*, Hafniæ 1640. in 8. excuſi. Namqve, ut magnam habuit ille Vir rerum Grammaticarum peritiam, curioſa varia ſuis his Obſervationibus immiſcuit, & ſubtilitates Grammaticas, de qvibus nihil innotuit Voſſio, vel minimum non notatæ ſunt. Additus eſt ſub finem index abſolutiſſimus triplex, in qvo omnes minutiæ qværi ac inveniri poterunt. 8

CHRISTINA, Sueciæ Regina, in ſui uſum conſcribi etiam *Grammaticam Regiam*, ut vocatur, curavit, qvæ qvidem exiguo libello traditur, & in titulo JOHANNI MATTHIÆ, Epiſcopo in Svecia Strengnenſi, adſcribitur, à nonnullis vero pro M. Z. Boxhornii fœtu reputatur, cujus *de Symphonia Linguarum* Diſſertatio illi adjecta eſt (*ii*). Nihil autem habet admodum peculiare Auctor, qvicunqve demum ille ſit, cum nonni- 9

Nnn nn ſi in

(*ii*) Grammatica Regia, ſeu nova & Facilis Latinæ Linguæ Præcepta diſcendi Ratio, in Chriſtinæ, Svecorum Reginæ, uſum, Holmiæ An. 1635. in 12mo, à vero illius Autore, Johanne Matthiæ, Oſtrogotho, Studiorum tunc Reginæ Moderatore, poſtea autem Doctore Theologo & Epiſcopo in Svecia Strengnenſi, eſt edita. Boxhornius illam, tribus poſt luſtris, adjecta ſua de Linguarum Symphonia Diſſertatione, recudi tantum Lugd. Batav. An. 1650. in 12mo curavit, V. de illa, ac ejus Autore, Joh. Schefferi *Sveciam Literatam p.* 123-126. & noſtra ad hanc *Hypomnemata*, p. 387. 388. 389.

ſi in Compendio Grammaticam Latinam tradere ſibi propoſuerit. Dignior eſt, qvi non ſine laudis præfamine in hanc Grammaticorum claſſem referatur, *Gallus auctor anonymus*, qvi & compendioſam & copioſam ſcripſit *Grammaticam.* Complexus ſcilicet omnia ſuorum anteceſſorum, Sanctii, Voſſii, aliorumqve, neceſſaria multitudine tantum exemplorum abſtinuit. Hinc liber non adeo ſpiſſus eſt, minuto tanmen charactere in 8. majori impreſſus. Scriptus eſt lingua Gallica, in gratiam Gallicanæ juventutis: maluit enim ſeqvi Auctor ille Rolandi Mareſii conſilium, qvi Grammaticam linguæ ignotæ eadem lingua ſcriptam pro abſurda & inepta re habet: cujus qvoqve conſilium, alias inter Epiſtolas Mareſianas reperiundum, præfixit operi ſuo Gallus. Titulus libri hic eſt: *Nouvelle Methode pour apprendre facilement la langue Latine; contenant les regles des Genres, des Declinaiſons, des Preterits, de la Syntaxe, de la Quantité, & des Accents Latins, miſes en François, avec un ordre tres-clair & tres-abregé: preſentée au Roy, augmentée d' un grand nombre des remarqves tres-ſolides, & non moins neceſſaires pour la parfaite connoiſſance de la Langue Latine, que pour l' intelligence des bons Auteurs. Tirée de tous ceux, qui ont travaille ſur cette langue, avec plus de ſoins, & plus de lumiere: avec un traité de la Poëſie Latine, & une brieve inſtruction ſur les regles de la Poëſie Françoiſe. Septieme edition, chez Pierre le Petit, A.* 1667. Præmiſſa eſt præfatio Rolandi Mareſii. Haud immerito autem mirificè iſtum librum probat Placcius *de Scriptor. Anon.* pag. 109. ſeq., qui D. Trigny ejus auctorem facit, & digniſſimum judicat, qui, à capite ad calcem in Latinam linguam translatus, ab eruditis legatur, quapropter & ipſe verſionem in ſe ſuſcepit, eam, ni majora obſtent negotia, aliquando daturus.

10 Addi Grammaticis memoratis poſſunt JOH. RIVII, Viri doctiſſimi, & qui inter præcipuos noſtræ Germaniæ eruditos locum tuetur, *Grammaticæ libri VIII.* omni laude digniſſimi, Lugduni An. 1591. in 8. excuſi. NICODEMI FRISCHLINI *Syntaxis Latina*, maximoperè commendata à Scioppio in Epiſtola de compendioſa Linguæ Latinæ cognoſcendæ ratione. EDMUNDI RICHERII *Ars Figurarum*, Pariſ. 1605. edita. THOMÆ LINACRI *de Emendatâ ſtructurâ Latini Sermonis libri VI.* Pariſiis Ann. 1532, & Coloniæ dein ac Baſileæ, repetitis identidem editionibus, procuſi. Maximopere enim Viris doctis ſuperioris Seculi commendantur: ſic multa Latinæ linguæ myſteria in iis oſtenſa Ludov. Vives judicat *de Diſcipl.* pag. 521. Eraſmus, in Epiſtolis, paſſim prolixius in ejus laudes eſt; exacti Virum judicii & ſeveri vocat, qvi non qvemlibet temere probet; ac, de Operibus ejus apud Badium imprimendis loqvens, nil ab eo non omnibus numeris abſolutiſſimum expectare ſe profitetur. Mich. Neander, in Præfatione ad *Erot. Græcæ L.* p. 122., libros emendatâ ſtructurâ copioſos vocat, doctos, & omnium in hoc genere præſtantiſſimos. JOH. ERNESTI BYTHNERI, Conrect. Stadenſis, *Grammatica* etiam non contemnenda eſt. Fuit ille Vir doctus, & e Sanctio & Scioppio inprimis, collatis etiam aliis, præcipua in compendium elegantiſſimum redegit, rei Grammaticæ, ut videtur, præ aliis peritus: quid in ea præſtiterit, & amplius ſit præſtiturus, docet luculentiſſima libri præfatio, in qua generalis habetur recenſio

cenſio Grammaticorum, præcipue recentiorum, è quibus quid in uſum ſuum converterit, magna cura & induſtria proponit. Laudandum in hoc compendio, quod ordinatiores regulas inſtituat, quàm ipſe Scioppius & Sanctius, quodque exempla regularum conſiſtant in meris ſententiis, ne pueri inutili exemplorum farragine graventur, & ſimul tamen ea diſcant, quæ uſui eſſe poſſint. Placet & illud, quod Germanico idiomate Grammaticam Latinam moliatur, in uſum incipientium, & aliam, qua una eademque opera poſſint Græcam & Latinam linguam tyrones, ſecundum eaſdem regulas, perdiſcere. Et hæc omnia quidem ſatis benè inſtituta ſunt: præſtat enim Grammaticas concinnare omnium optimas, ad qvas recurrere puer ſæpe poſſit. Interim ego potius ſuaſerim, non eſſe ab initio fatigandos puerorum animos his ſubtilitatibus, ſed, ubi prima jacta ſunt rudimenta Declinationum, Conjugationum, præcipuarumque Regularum, rectius uſu ipſo, quâm multitudine præceptorum, perdiſci linguam Latinam, pene ad eum modum, quo Nic. Clenardus uſus eſt, de quo alibi. Habemus quidem & Joh. Georgii Seyboldi alicujus varia adminicula & *tirocinia Grammatica*, ſed lutulenta ſunt illa, & ab homine ejus linguæ non admodum gnaro ſcripta: vix itaqve adhiberi poſſunt, niſi probe emaculata & perpurgata. Qvod idem judicium de Joh. Amosi Comenii *Janua* ferendum, licet ea multis probetur, & ipſemet apologiam ejus ſcripſerit. Non citius barbariſmorum ſcabies affricatur, quam prima illa inſtitutione, majoriqve negotio res dediſcitur, qvam diſcitur. Aliam *Januam Linguarum*, nomine Hibernorum Salmanticenſium Jeſuitarum, à Guilh. Batteo qvodam, ejus Societatis Hiberno, Salmanticæ An. 1611. editam, & ad Latinam præcipue linguam accommodatam, refert Placcius *in Catal. Pſeudon. p.* 207. idqve opus à Philippo Alegambio admirabile vocari annotat. Legi etiam de re Grammatica poteſt Cælii Sec. Curionis Diſſertatio *de Perfecto Grammatico*, tribus libris deducta, & ejusdem *de Literis doctrinaqve puerili* libri V. & libellus *de ratione docendi Grammaticam*. Caramuelis & Campanellæ *Grammatica* nugatoria eſt, & pene fanatica.

De *particulis*, qvarum accuratiſſima cognitio eſſe debet, egerunt Hadrianus Cardinalis, Pareus, Durerus, Godſch. Stewechius, Horat. Turſellinus: qvi omnes diligenter legendi. Ant. Schori liber *de particulis*, ut jam ſupra monitum, nunqvam prodiit. *Elegantias* vero, præter Vallam, & qvi in eum commentati ſunt, collegit Franciscus Sylvius, *Ambianus*, de qvo illud inprimis notatu dignum, qvod, cum prius horride, inſolenter, & ad clauſtralem usqve fœtorem barbare, ſcripſiſſet, adeo tamen ſedula bonorum Auctorum tractatione ſermonem ſuum emendaverit, ut à ſe totus diverſus, & alius plane Scriptor, viſus ſit: aliisqve regulas haudqvaqvam contemnendas dederit: qva de re Franciſcus Vavaſſor *de Epigramm. p.* 256. *ſeq.* legi poteſt. Augustinus Dathus, Senenſis, Orator & Philoſophus, atavorum memoria ingenii & eloqventiæ non vulgaris Scriptor, juxta Barthium *Adverſar. lib.* LIII. c. 13. pag. 2513., & ipſe *Elegantias* edidit, ſed qvæ multi adeo pretii non ſunt, cum ipſemet Auctor contra illas haud raro peccet. Pertinent qvoqve huc Jacobi Ludov. Strebæi *de verborum electione, & collatione oratoria libri* II. Baſil. 1539. in publicum emiſſi: II

Parei *Obſervationes & Elegantiæ* Calligraphiæ additæ: Joh. Buchleri & Georg. Vogelmanni Regulæ elegantiarum; &, qvi ſe ex omnibus iſtis quaſi Pinnum feciſſe putat, Christophorus Arnoldus in *Ornatu Linguæ Latinæ*. Subjungendus qvi *de copia verborum & rerum* agit, aureus libellus Erasmi, in qvem commentarium non contemnendum ſcripſit Joh. Micrælius.

CAP. XI.

DE LINGVÆ LATINÆ AUTORIBUS AUREÆ ÆTATIS.

[De horum, uti & tribus ſeqq. Capitibus, de Argenteæ, Æneæ ac Ferreæ Ætatis Scriptorum, Vitâ, Biographis, Stylo ac Genio, Scriptis (editis, ineditis ac deperditis,) Editionibus, Commentatoribus, Cenſoribus æquis pariter ac iniquis, aliisque ad illorum accuratiorem ſpectantibus notitiam, ἀξιομνημόνευτα & rariora quamplurima, diligenter undecunque conquiſita, larga manu exhibentur.]

§. 1. *Catalogus Scriptorum Recentiorum, de Antiquis Linguæ Lat. Autoribus ex profeſſo commentatorum.* 2. *Monitum, quorum Typographorum Editiones aliis ſint præferendæ, & Invectiva in Editiones* Variorum *(quas vocant) Batavicas.* 3. *Diviſio Scriptorum Linguæ Lat. Veterum in Quatuor ætates, Stylique in ſingulis mutatio. Impoſturæ Literariæ* Car. *Sigonii & M. Ant. Mureti, ſuos fœtus Autoribus priſcis ſupponere aggreſſorum. Mich. Hoſpitalii de Lite,* Satyra *Vetuſti Poëtæ eſſe falſo ab Henr. Stephano, Caſp. Barthio, aliisque, credita. Styli multiplex in ſingulis etiam ætatibus variatio,* Criticis *non raro crucem figens.* 4. *Inter* Scriptores *Ætatis Aureæ primi celebrantur Ennius Lucilius, ceterique, quorum Fragmenta tantum ſuperſunt, Poëtæ Latini vetuſtiſſimi ac rudiores, M. item Porcius* Cato, *qua occaſione de Diſtichis etiam Moralibus Dionyſii Catonis, longe Junioris, diſſeritur.* 5. *M. Plautus, (ubi obiter Judicium additur de Editionibus Vet. Autorum Gallicis, in Delphini uſum publicatis,)* 6. *P. Terentius.* 7. *M. Tullius Cicero, de cujus etiam Scholiaſtis Vetuſtioribus, Aſconio Pediano, Mario Victorino, aliisque, complura inſperguntur.* 8. *C. Salluſtius Criſpus.* 9. *C. Julius Cæſar & A. Hirtius Panſa.* 10. *Cornelius Nepos, ubi obiter etiam nonnulla adduntur de Joſepho Iſcano, Poëtâ Sec. XIII. Anglo, ejusque Hiſtoria Belli Trojani, Nepoti olim perperam adſcripta.* 11. *T. Livius.* 12. *T. Lucretius Carus.* 13. *C. Valer.* Catullus, *Alb. Tibullus & Sex. Aurelius Propertius.* 14. *P.* Virgilius *Maro, ubi etiam de Servio, aliisque Virgilii Exegetis Veteribus, Nicolaique Erythræi Indice Virgiliano, & Scriptis plurimis effectis, diſſeritur.* 15. *Q. Horatius Flaccus.* 16. *P. Ovidius Naſo.* 17. *M. Vitruvius Pollio.* 18. *Æthicus Iſter, controverſæ ætatis* Coſmographus.

Dicen-

Dicendum nunc de Auctoribus Latinæ Linguæ, eorumque optimis editionibus, quos noſſe præcipuum ſane eſt, quanquam omnes editiones cumulare velle ineptiſſimum foret. Jamdudum hoc argumentum Viris doctiſſimis dignum viſum eſt, quod ſuis commentationibus illuſtrarent. De antiquis quidem editionibus conſuli cum fructu poſſunt Conr. Geſnerus, & Continuatores ejus, Joſ. Simlerus & Joh. Jac. Friſius, in Bibliotheca: atque Iſraël Spachius in Nomenclatore Scriptorum Philoſophicorum & Philologicorum, Argent. 1598. in 8. edito. Auctores ipſos plurimi commemorant: *Hadrianus Cardinalis* (ſecuto poſt tempore ejus nominis VI. Pontifex,) in elegantiſſimo de Latino Sermone commentariolo, qvem ſuo de Modis Latinè loqvendi libro præfixit, & in qvo Auctorum in certas ætates diviſorum dictionem accurate examinat: *Franc. Floridus Sabinus*, qvi in calumniatores Plauti ſimul & aliorum Latinæ linguæ Scriptorum Apologiam ſcripſit. Baſil. 1540. editam: *Balthaſar Caſtilioneus*, P. I. Aulici ſui, Venetiis 1587. Italico ſermone excuſi: *Ludov. Vives* in Tr. de Diſciplinis: *David Chytræus* in lib. de Ratione Diſcendi, & ordine ſtudiorum in ſingulis diſciplinis inſtituendo: *Degoreus Whear*, in Relectionibus Hyemalibus de ratione & methodo legendi utrasque hiſtorias, Civiles & Eccleſiaſticas; Oxon. 1625. & 1635. editis, & in Germania Norib. An. 1660. in 12, curante Chriſtoph. Arnoldo, recuſis: *Balth. Bonifacius* in Hiſtoria Ludicra, lib. XV. c. 2-8; ubi diligenter varia de Auctoribus Latinis collegit: qvanqvam jam antea qvoqve 1627. Venetiis de Romanæ hiſtoriæ Scriptoribus Excerpta dederit, Helmſtadii A. 1674. curante Joh. Eberh. Buſmanno, iterum in 4to publicata: *Caſp. Scioppius* in Conſultationibus: *Gerh. Joh. Voſſius* in Hiſtoricis & Poëtis Latinis, nec non in Arte Hiſtorica, alibiqve paſſim; *Caſp. Barthius* in recenſione Auctorum Latinorum, eorumqve editionum, qvam ſedecennis adhuc adoleſcentulus ediderat, ſed cujus ſenem adeo non pœnituit, ut in Adverſariorum Opus lib. L. c. 9. omnem transſcriberet: *Olaus Borrichius* in Cogitationibus: *Joh. Henr. Bœclerus* in libello de Scriptoribus Græcis & Latinis; ut & Diſſertatione de Eloqventia Civili: *Henr. Jul. Scheurlius* in Statua Mercuriali: *Val. Henr. Volgerus* in Introductione in Notitiam Scriptorum, qvam haud ita pridem Vir Cl. Henr. Meibomius novo additamento auctam prodire juſſit: *Mart. Hanckius* in Libb. duobus de Rerum Romanarum Scriptoribus: *Leo Allatius* in Tr. de Erroribus magnorum virorum in dicendo: *Franc. Vavaſſor* in libris de Dictione Ludicra, de Epigrammate, alibiqve: *Melch. Inchoferus* in Hiſtoria linguæ Latinæ: *Mart. Zeilerus* in Indice Hiſtoricorum: *Chriſt: Daumius* in lib. de Amiſſis radicibus linguæ Latinæ: *Gabr. Naudæus* in epiſtola qvadam de ſtudio humanitatis: *Franc. Mottæus Vayerus* in peculiari qvodam Opuſculo de Hiſtoricis Latinis: (&, ut alios nunc taceamus, nuperrimè *Joh. Alb. Fabricius* in diligentiſſima Bibliotheca Latina, Hamburgi edita 1697. in 8.) 1

Prius verò, qvàm ad ſpecialem recenſionem ipſorummet Auctorum pergamus, pauca ſolum generaliora de editionibus ac de ætatibus præmonenda ſunt. Nimirum, qvanqvam recentiorum longe plurium editorum ea laus ſit, ut, ob inſignes curas, Au- 2

ctoribus à ſe caſtigatis editisqve impenſas, haud immerito palmam vetuſtioribus nonnullis editionibus præferant: ita negari tamen viciſſim neqvaqvam poteſt, multum hîc ſubeſſe diſcriminis, & qvicqvid ex Manutiorum, Stephanorum, Juntarum, Gryhii, Plantini, Frobenii, & ſimilibus officinis, prodiit, adeo ſæpe nihil recentioribus concedere, ut potius harum etiam haud paucis præſtent, pretioqve MSSis codicibus (è qvibus opera doctiſſimorum virorum ea omnia emendatiſſima prodiere) non multum inferiores à Viris Criticis exiſtimentur. Sane ne comparandæ qvidem illis ſunt ineptæ Variorum editiones, qvam nuper peſtem bonis Auctoribus Bibliopolæ Batavi inducere cœperunt, reclamantibus fruſtra Viris doctis: nec defuerunt, emtores ſtultitiâ qvidem Bibliopolis pares, qvi ſe ſic ſumtuum atqve operæ compendium facere poſſe exiſtimabant. Illi interea, lucri ſpe, non ceſſabant in bonorum Commentatorum ſævire viſcera, & qvomodocunqve lacinias aliqvas conſuêre: operam venalem commodantibus pædagogis neſcio qvibus, qvi in Auctorum ſcriptis nihilo plus ſapiebant, qvam ſus occiſa. Variæ ſunt variorum Criticorum de his editionibus qverelæ & regulæ, Gronovii, Grævii, Heinſii: Mericus Caſaubonus, in peculiari diſſertatione de editione Homerica Belgarum, vehementer illos typographos exagitat. (kk) Vid. Borremanſii *Lect. Var.* c. 7. & Sarravii *Epiſtolas p.* 317. ubi ſolam typorum elegantiam commendare ſcribit doctiſſimus Senator, Curtium, Suetonium, Florum, qvos ita cum variorum notis Belgæ ediderant; non vero laborem editorum: atqve eos proinde cum Gronovii altioribus in Senecam curis ne qvidem comparandos jure merito cenſet. Olim editiones variorum parabantur, cum junctim uno corpore exhiberentur integri Virorum doctorum Commentarii, non mutilati, ut habemus Livium, Cæſarem, Svetonium, aliosqve

hâc

(kk) In Typographos Batavos, eorumqve Adminiſtros, Eclogarios & Literatores Semidoctos, qvi, Scripta Veterum cum Notis Variorum publicare aggreſſi, è Virorum Superioris ævi in iſta Annotationibus & Commentariis, improbo auſu miſere mutilatis, aliisqve, qvibus σπερχείδην illuſtrata eadem erant, Monumentis (omiſſa plerumqve Librorum & Capitum Mentione,) ſolas Varias Lectiones, ſimilesqve Minutias Grammaticas, neglectis Obſervationibus majoris momenti egregiis, indicibusqve utiliſſimis, absqve Judicio excerpſerunt, & Lectoribus obtruſerunt, præter Morhofium, &, qvos ille laudavit, Gronovium, Grævium, Nic. Heinſium, Mericum Caſaubonum, Sarravium, Borremanſium, alii etiam Viri Eruditiſſimi ſerio ſunt invecti. V. Joh. Galloeſii (*Excerpta talia in Præjudicium magis Literarum, quam utilitatem, cedere,* judicantis) *Ephem. IV. Erud. Gall.* An. 1667. (*ad d. 7. Febr.*) p. 619. 620. *Edit. Lat. Nitſchianæ*, Caſp. Sagittarii *Commentationem de Vita & Scriptis Plauti, Terentii ac Ciceronis, pag.* 67. 68. 69. Adr. Baileti *Tomum III. Judiciorum de Eruditis Gallicorum p.* 583. *& ſeqq.* Joh. Clerici *Artem Criticam, P. I. c.* 2. p. 67. 68 *& Tomum I. Parrhaſianorum, ſub Theod. Parrhaſii larva, Gallici, Amſtelodami An.* 1699. *editorum*, p. 229-234. Heur. Chriſt. Henninii *Præf. Juvenalis ſui*, &, qvi hunc allegat, Joh. Alb. Fabricii *Biblioth. Latin.* p. 86. Pet. Burmanni *Præfat. noviſſimæ ſuæ Fabularum Phædri Editionis*, eumqve laudantis Thomæ Crenii *Partem V. Animadverſionum Philol. & Hiſtor. c.* 1 p. 21. 22.

hac forma editos: iſti ſunt è Commentariis optimi: qvanqvam è recentioribus etiam Commentarios variorum habeamus non contemnendos, qvi curante Gronovio, Heinſio atqve Grævio prodierunt: nam & ipſi notas ſuas adjecerunt integras, & ex aliis commentationibus excerpſerunt ea, qvæ eſſent optima: qvorum judicio itaqve cum collectanea iſta inſtituta ſint, haberi in pretio debent: Clar. tamen Grævius, qvantum in ſe eſt, hanc peſtem abolere conatur, editis plus ſemel integris Auctorum annotationibus. Sic Svetonium, ſic Ciceronis Epiſtolas, edidit, aliaqve qvotidie molitur. Bene etiam rei literariæ conſuluit, qvi editioni Scriptorum Hiſtoriæ Auguſtæ apud Belgas A. 1671. recuſæ præfuit, curavitqve, ut non truncatæ prodirent Gruteri, Caſauboni Salmaſiiqve notæ, ſed integræ: qvod in repetita editione Salluſtii, & aliis forſan adhuc, recte factum.

Solent Latini Auctores in *ætates* certas diſtingui, qvarum vulgo qvatuor enumerantur; *aurea, argentea, ænea, ferrea:* qveis Scioppius *luteam* atqve *ligneam* addit; ipſe tamen in Indice Auctorum, Paradoxis Literariis ſubjuncto, & in Conſultationibus, non ſatis ſecum convenit. Poſſunt vero, ſecundum diverſitatem ætatum illarum, notari Linguæ Latinæ mutationes, tam in vocibus ſimplicibus, qvam in phraſibus, dictione tota, imo & ſcriptione: Qvare, qui emunctioris naris ſunt Critici, ſtatim è dictione libri divinant, cujusnam ille non tantum ætatis, ſed & Auctoris, Opus ſit. Verum longo ad hanc rem opus eſt exercitio, cujus peritiam tamen Guil. Cantero, Critico ſagaciſſimo, Melch. Adamus in illius vita adſcribit. Vix autem ſperare in qvoqvam tantum peritiæ criticæ poterimus, ut non decipi aliqvando ſe patiatur: imo, qvam ſæpe viri etiam ſummi eâ in re decepti ſint, aliqvot exemplis ſuperiore atqve noſtro ſeculo patuit. Ita *Conſolatio Ciceronis* diu ambiguos Viros doctos tenuit; nec defuere, qvi ab ipſomet ſcriptam Romano eloqventiſſimo Conſule judicarent: donec omnibus manifeſtum fieret, à *Car. Sigonio*, ſcriptam, callideqve Ciceroni ſuppoſitam. Joſephus Scaliger, qvo Viro nemo magis intima qvæqve ſecreta Critices penetravit, ſibi tamen inſigni fraude vidit à *Mureto*, qvi carmen à ſe compoſitum, pro veteri, nuper è vetuſto codice eruto, ipſi obtruſerat, & in aſſenſum qvoqve pertraxerat Virum magnum: qvi tamen, poſtqvam ſecuto tempore ſibi fuiſſe illuſum comperiſſet, adeo graviter tulit Mureti dolum, ut ſeſe vindicandum falſo hoc Epigrammate putaverit: 4

Qui rigidæ flammas evaſerat ante Toloſæ,
Muretus, fumos vendidit ille mihi.

Reus autem actus aliqvando Muretus Toloſæ criminis Sodomiæ fuerat, & jam ignis ſupplicio deſtinatus, fuga ſibi conſuluit: qvæ res occaſionem dedit epigrammati. Vid. Colomeſ. *Cimel. Liter. c.* 19. *Opuſculorum p.* 39. *ſeq.*, & Erythræi *Pinacoth. I. p.* 13. Henr. Stephanus, inter alia veterum opuſcula, Satyram edidit *de Lite*, ſcriptam à veteri poëta ratus, qvem ignoto Galeoti nomine deſignat. Eam Satyram Caſp. Barthius qvoqve totam ſuis Adverſariis *lib. V. c.* 17. inſeruit, & in eam κρίσιν exercens, homini priſco aut ſemipriſco adſcribit: ut à recentiore aliqvo ſcriptam, & vetuſtæ ætatis nomen mentitam, crederet, à ſe impetrare non potuit: Et tamen *Michaëlem Hoſpitalium,*

Can-

Cancellarium Gallicum, ejus eſſe Auctorem non ſolum Deliciæ Poëtarum Gallorum, à Ranutio Ghero collectæ, evincunt, qvarum Parti II. p. 71., inter Hoſpitalii Poëmata, iſta qvoqve de Lite ſatyra inſerta eſt: ſed & Ant. Verderius, qvi, in Bibliotheca ſua Gallica, diſerte Hoſpitalio iſtam Satyram deberi teſtatur. (*ll*) Atqve adeo deceptus haud dubiè Caſp. Barthius eſt. Ita & alii ſeducti, qvi nimium in hac arte ſibi tribuebant; magna enim ac circumſpecta cautione hic opus eſt. Sane, ſi priſcus etiam haud dubie Auctor ſit, nec certo tamen ſeculo definiri ætas illius poſſit, multis ſæpe diſputationibus, diſſenſuqve multo inter doctos agi conſuevit; cum, qvod imprimis etiam annotandum, non ejusdem notæ omnes unius ætatis Scriptores ſint: imo habet aurea ætas interdum, qvos aliqvis ad ferream rejiceret, ſi ſolam dictionem videas. Nam, ut varia eſt Scriptorum indoles, varius ſtatus & conditio; ita ſermonem temperabunt: aliter ſcribet è plebe homo, aliter, qvi reipublicæ adminiſtrandæ adhibetur, & civili eloqventiæ adſuetus eſt. Hinc non mirum, ſi fallat interdum unius ætatis dictio. Juſtinum aliqvi ad argenteam ætatem referunt, ut qvi Trogi Pompeji, puriſſimi Scriptoris, hiſtoriam in epitomen redegerit: ſed falluntur illi vehementer ſuo judicio: Sic enim & Florum Livio qvis æqviparare poſſit, cum ejus Hiſtoriam in epitomen redegerit; & tamen ænea ſunt illa Flori ſcripta præ Livii aureis: eſt enim totus tumidus ac ineptus phraſi & dictione, ideoqve cum judicio legendus, nec ad Latinitatem formandam adhibendus, qvanqvam utile compendium Hiſtoriæ Romanæ exhibeat.

4 Ceterum ut ad Auctores nunc ipſos propius accedamus, ENNIUS agmen ducat, inter antiqvos Ciceronis ævum adhuc antegreſſos inprimis clarus: Ovidii judicio ingenio maximus, arte rudis, erat: illum tamen vehementer extulit Joſephus Scaliger, ſcripta ejus, ſi ſolum integra haberi poſſent, omnium juniorum, Lucani, Statii, Silii Italici, & ſimilium, jactura facile redempturus; prout in Excerptis Scalig. Puteanorum eſt. Verum nihil integrum Ennii habemus. *Fragmenta Enniana* huc illuc è ſcriptis veterum in unum corpus colligere jam olim in animo habuit Ludov. Vives, ut pollicetur in Not. ad Auguſtinum *de Civ. Dei lib. II. c.* 21.: id vero nunqvam ab illo eſt præſtitum. Tentarunt idem Robertus ac Henricus Stephani in Fragmentis Veterum Poëtarum; ſed poſtea Hieronymus Columna ſeparatim illa collegit, & cum Notis ſuis ac Vita Ennii edidit Neapoli 1590. in 4. Hinc Paulus Merula Ennii Annales & Fragmenta, cum Commentario, denuo edidit Lugd. Batav. in 4. De emendatione verſuum qvorundam Ennianorum apud Gell. *lib. XII. c.* 4. qvam Hub. Giſanio per inſigne plagium ſurre-

(*ll*) Præter Henr. Stephanum & Caſp. Barthium, Marcus etiam Zuerius Boxhornius Mich. Hoſpitalii *de Lite Satyram* pro Veteris Poëtæ fœtu habuit, & in Syntagmate *Poëtarum Satyricorum Minorum de corrupto Reipublicæ Statu*, Lugd. Bat. An. 1633. in 12mo excuſo, una cum Sulpitiæ Satyra, ac Valerii Catonis Diris, præfixo *Satyræ Anonymi Auctoris Franci de Lite* Titulo, edidit, Notisqve propriis (qvibus Jani etiam Douſæ & Caſp. Barthii in Sulpitiæ Poëmation obſervationes acceſſerunt) illuſtravit.

ptam Lipſium ſibi tribuiſſe narrat Scioppius, videndus Thomaſius eſt in *Catal. Plagiar.* §. 492. Ennii æquales ſunt *Livius Andronicus*, *Nævius*, *Cæcilius Statius*, *Pacuvius*, *Attilius*, *Lucilius*, *Afranius*, *M. Porc.* Cato: qvorum omnium vitam Caſp. Sagittarius ſpeciali commentatione perſecutus eſt: libellus prodiit Altenburgi 1672. in 8. *Luciliana* Fragmenta edidit ſingulari libro, cum commentario, Franc. Douza Lugd. Batav. 1597. in 4. Ceterorum fragmenta ſolent cum Ennianis jungi. Adſcribuntur CATONI qvoqve *libri Originum*, qvorum fragmenta Joh. Annius Viterbienſis cum aliis ejusdem generis publicavit. Uti vero è tot vetuſtorum Scriptorum teſtimoniis dubium nullum eſt, à Catone libros Originum olim ſcriptos fuiſſe; ita qvæ publicavit Annius, dudum ſunt à Viris doctis proſcripta: qvamvis Mazzam & Macedum Annius ſuos viciſſim habuerit defenſores; de qvibus *Lib. I. cap. 6. Polyhiſtoris noſtri Literarii* abunde. Alia Catonis fragmenta collegit ediditqve Anton. Riccobonus, qvæ habentur in ejus de Hiſtoria libro Venetiis 1568. in 8. Baſil. 1579. edito. Eadem auctiora poſtmodum edidit, libris Catonis *de Re Ruſtica* adjunxit, & notis illuſtravit Auſonius Popma, Friſius, optime, Scioppio judicante, de illo Auctore meritus: poſt cujus editionem ſuas qvoqve Joh. Meurſius illi curas impendit, ediditqve Popmæ ac ſuis notis inſtructum Catonem Lugd. Bat. apud Raphelengium 1597. qvæ editio Franeckeræ 1620. repetita eſt: Libros Catonis de Re Ruſtica, præter Popmam & Meurſium, ediderunt Aldus, Venetiis 1514. in 4. una cum Varrone, Palladio atqve Columella, ejusdem argumenti Scriptoribus: & Rob. Stephanus, itidem Scriptorum Rei Ruſticæ collector, nitidiſſima editione Pariſ. 1543. in 8. A Marco Porcio Catone vero plane alius eſt junior qvidam, *diſtichorum moralium* Auctor, cui Catonis nomen præfigitur, non qvod Vir ejus nominis illa ſcripſerit, ſed qvod dignæ Catone ſententiæ videantur. Dionyſii nomen illi præfigi ſolet: qvod inde fieri Lambecius ſuſpicatur; qvoniam *dium* veteres Catonem vocaverint: ut Horatius Serm. l. 1. Sat. 2.

- - - - - - - - *Macte*
Virtute eſto: inqvit ſententia dia Catonis.

Sed hanc conjecturam ſuo loco relinqvo. Dignum certe libellum Joſephus Scaliger habuit, qvem, poſt Maximum Planudem, Græcis diſtichis converſum exprimeret: qvod & idem Joh. Mylius & Matth. Zuberus fecerunt. Horum omnium verſiones, & Germanicam inſuper Mart. Opitii, conjunctim, una cum Scaligeri ſuisqve notis, edidit Chriſtianus Daumius, Cygneæ 1672. in 8. Olim, in emendando Catone hoc, diem unum conſumſit Deſiderius Eraſmus: ob qvem laborem à Budæo reprehenſus eſt, qvod exiguum adeo opuſculum tanto Viro indignum videretur: verum non ſiluit ad eas incuſationes Eraſmus, nec ſe præter rem aliqvid ſuſcepiſſe eſt faſſus: ut ex Epiſtolarum *libro I.* videre eſt.

5 Ennium & Catonem ſeqvatur PLAUTUS, qvi inter primos Latinæ linguæ Auctores eſt, non tamen pueris, ut qvidam voluere, prælegendus, niſi id fiat à Viris judicii ſubactioris, qvi multiplicem dictionem Plauti, neqve ita promiſcue ad uſum & imitationem commendandam, probe diſcernere noverunt. EDMUNDUS certe RI-

CHERIUS, *in Obſtetrice animorum*, prolixe agit *de Plauti Latinitate* è puerorum manibus excutienda. Notum eſt HORATII judicium in Arte Poëtica:

At noſtri proavi Plautinos & numeros &
Laudavere ſales: nimium patienter utrumqve,
Ne dicam ſtulte mirati; ſi modo ego & vos
Scimus inurbanum lepido ſeponere dicto,
Legitimumqve ſonum digitis callemus & aure;

qvod ſane verum eſt, qvicqvid etiam alii judicent adverſus Horatium. Legi poteſt diſſertatio Dan. Heinſii de hoc loco Horatiano, qvæ addi ſolet Terentii editionibus. Scripſit & HENR. STEPHANUS diſſertationem *de Plauti Latinitate*, qvæ addita eſt Diſſertationi ejus de Latinitate falſo ſuſpecta; ubi ſecundum certas claſſes diſponit inſolentiores Plauti voces & phraſes. Plane vero miror, qvid BARTHIUM moverit, lib. L. Adverſar. c. 9., ut prolixe Plautinam lectionem Tullii ac Terentii præferendam ſuaderet. Nemo, inqvit, Plauto *magis proprie locutus eſt, nemo magis ad uſum: ut, qvi Ciceronem, hoc ſepoſito, juventuti prælegunt, hoc mihi videantur agere, ut ſcilicet, priusqvam Latine, eloqventer doceant tironem ſcribere.* Verum valeat ille cum ſuo judicio: neqve enim ſtatim ab orationibus elaboratiſſimis qvis incipere ſuadebit tironibus. Plautus vero, qvanqvam in phraſi purus ſit, qvod in illo agnoſcit FRANC. VAVASSOR in libro de Ludicra dictione; tamen, ob admixtos archaiſmos multos, phraſes fictas & ex ingenio perſonæ inventas, ineptit, qvi puerum in has ambages ducere velit. LIPSIUS Plautum prætulit Terentio; qva in re merito reprehenditur à Balzaco, in ſuis Diſſertationibus, Gallica lingua editis, qvæ adjiciuntur Socrati ejus Chriſtiano, p. 83, 84. Nec mirum hoc Lipſii judicium cuiqvam videri debet: nam, ut ipſe fuit in oratione mire interdum κακόζηλος, ita ex ſuo ingenio judicavit Plautum. Præferendum hic potius ſeculi Auguſtei judicium, qvod expreſſit, ut vidimus, in ſua Arte Poëtica Horatius. Plauti *editiones* variæ recenſentur à Geſnero & Spachio in Nomenclat. Philoſophico p. 207., de qvibus illic legi poteſt. Varii ſunt in illum ſcripti *Commentarii*, tum cum auctore juncti, tum ſeorſim editi. Antiqva variorum editio prodiit Venetiis in fol. 1511. & iterum 1522. in 4., Pariſiis apud Rob. Stephanum in fol., & Lugduni apud Seb. Gryphium 1540. in 8. Commentarii ſic junctim editi ſunt Bern. Saraceni, Joh. Petri Vallæ, Pii Bononienſis, Pyladis Brixiani, Ugoleti, & Franc. Marii Grapaldi. Joach. Camerarius & Georg. Fabricius verſus in ordinem redegerunt, & breves notulas addiderunt, uti & Joh. Sambucus: Dionyſ. Lambinus commentarium in illum ſcripſit, qvi in fol. editus eſt Pariſ. 1587: Janus Douſa Plautinas Explanationes ſeorſim, & auctori junctas: Valens Acidalius divinationes in Plautum ſcripſere. Edidit & Philipp. Pareus Plautum cum ſuo Commentario & Lexico, qvi liber editus eſt Francof. 1610. in 8. ſed huic qvidem viro ſolenne eſt alios exſcribere, & male audit, ut fucus ad Criticorum pabula: ideo enim Lexica ſcribit, ut poſſit commentarios aliorum, diſſimulatis ſemper nominibus, in ordinem alphabeticum compilare. Multo utiliorem Plauto navavit operam *Frider. Taubmannus*, è cujus editio-

ne

ne ter iſte Comicus lucem vidit, non ſolum luculento Commentario illuſtratus, ſed & iis fragmentis auctus, qvæ è deperditis fabulis pauca adhuc vetuſtas nobis ſervavit. Secunda editio Francof. 1621. in 4. & tertia Wittebergæ prodiit. Præterea Boxhornius Plauto operam impendit, cujus notæ cum excerptis variorum prodierunt Lugd. Batav. 1645. in 8. Aliam exinde dedit Joh. Frider. Gronovius. Comœdia Plauti, qvæ Qveroli ſive Aululariæ habet titulum, & ab Aulularia inter Plautinas omnium conſenſu receptas diverſa eſt, primum eſt à Petro Daniele edita, cum notis, apud Rob. Stephanum Pariſ. 1564. eandem poſtmodum, ad Camerarii codicem collatam, in verſus digeſtam, & præterea elegiaco Vitalis Gallici novo carmine expreſſam, cum Notis P. Danielis, Conr. Rittershuſii & Jani Gruteri, Heidelbergenſes Commelini 1595. repetivere; & tandem Phil. Pareus ſecundæ ſui Plauti editioni Spiræ 1619. in 4. illam addidit. Enimvero ſatis conſtat, fabulam illam ad Plautinam ætatem nullo modo qvadrare: & videndus de illa Barthius *lib. XLIV. Adverſar. c.* 13. qvi Plautum eqvidem, ſed multo juniorem, illius Auctorem facit. Punicorum, qvæ in Pœnulo Plautino ſunt, explicationem primus tentavit Joſephus Scaliger in libris de Emendatione Temporum, qva de re ipſe etiam in Excerptis Puteanorum gloriatur: poſt illum Grotius in Epiſtolis ad Gallos, *Ep.* 113. ad Salmaſium, aliqva ejus comœdiæ eſt interpretatus: de ceteris Punicarum reliqviarum interpretibus, Thoma Reineſio, Sam. Petito, Sam. Bocharto, Joh. Clerico *ſupra c. V.* diximus. Noviſſimam Plauti editionem, in Delphini Galliæ uſum, adornavit Pariſ. 1679. in 4. Jac. Operarius. Non autem hîc diffitendum exiſtimamus, Auctorum illorum, qvotqvot eâ ratione in Gallia prodiêre, perpaucos eſſe, qvorum editio novi qvid ſecum afferat, aliisve præferri tantopere mereatur, niſi qvod magnificus plane atqve ſplendidiſſimus typorum chartæqve nitor gloriam Regis indicant, harum etiam rerum curam gerentis. Ea vero methodo editores iſti utuntur, ut interpretationem ſeu paraphraſin Latinam Auctoris primò præmittant, deinde notas adjiciant veteres, ſi vetus aliqvis Commentator reperiatur; ſecus aliorum Auctorum è fontibus decerptas, ita ut non integra illorum verba retineantur, qvod in Batavis variorum editionibus fit, ſed aliis reddantur. Index ſubjicitur plenior, ad verborum ſtructuram & ad phraſin accommodatus, ut Latinæ linguæ ſimul ratio haberi poſſit.

Poſt Plautum Comicus alter in ſcenam prodeat TERENTIUS, optimus linguæ Latinæ Auctor, qvem Grotius qvidem tanti faciebat, ut ſecum ſemper ferret: ac propterea increpatus à Viro qvodam politico, reſpondit: *alia in illo legere pueros, alia viros.* Magna enim in ejus fabulis elucet morum actionumqve civilium diverſitas, & qvidam qvaſi character. Plauto longe ſuperior judicio eſt: & recte omnino pronuntiavit in Epiſtolis Erasmus pag. 1700. in una Comœdiâ Terentianâ plus judicii eſſe, qvàm in omnibus Plautinis: qvicqvid etiam contradicat Scheurlius, qvi aliud, non è ſingulis tantum fabulis, ſed & è fabellarum pagellis, patere falſo perſuaſus eſt, *Stat. Mercurial. P. II. Sect. II. c.* 3. *p.* 91. Idem tamen c. 4. in laudes Terentii non parcus, eum â Joſ. Scaligero ſene ſemper lectum, & à Joh. Caſelio etiam, inter deambu- 6.

landum colloqvendumqve cum ſuis, in manibus perpetuo geſtatum refert. *Veteres* qvidam GRAMMATICI inepte de Terentio judicarunt; dum nonniſi verborum ac dictionis proprietatem in illo laudant, in aſſeqvendo vero comœdiæ genio ignaviorem cenſent: Sane hîc ut minuti Grammatici judicârunt, nec ſe Poëſeos, nec Rhetorices, nec civilis prudentiæ, gnaros haud obſcurè faſſi: qvorum qvi non omnia arcana plane excuſſa habet, fruſtra de Comœdia judicabit: eſt enim *Comœdia imitatio omnium actionum humanarum in ſocietate civili, quæ tantum artis habet, quantum ipſamet actio.* Atqve in hoc artificio Terentius Plautum longe ſuperat: cujus propterea lectionem Caſp. Barlæus Lunæburgenſibus qvoque Ducibus, in epiſtola ad illos ſcripta, commendandam duxit. *Editiones* Terentii plurimæ omnino ſunt: magnam earundem copiam recenſet Spachius in Nomencl. p. 208. ſeqq. Haud immerito autem Barthio lib. L. Adverſ. c. 9. elegantiſſima omnium & nitidiſſima habetur, qvæ cum commentario Æl. Donati à Frider. Lindenbrogio Francof. 1623. in 4. curata, & in paucorum manibus eſt, (*mm*) Tritior *Bœcleriana*, qvæ prodiit Argentorati 1627. in 8., ceteris etiam

(*mm*) Terentii Comœdiæ, & in eas Æl. Donati, V. C. Oratoris Urbis Romæ, & Eugraphii, Veteris Scholiaſtæ, Commentaria, a Frid. Lindebrogio, collatis MSStis, Veteribus Exemplaribus, recenſita, aucta & obſervationibus, Indiceqve uberrimo, illuſtrata, Anno jam 1602. Pariſiis, ubi Lindebrogius tunc vivebat, in 4to prodierunt. E Pariſina hac expreſſa eſt altera, qvam Morhofius laudat, Editio Francofurtenſis Anni 1623. Heringiana. Terentium ipſum, *ad cujus nitelam & ſplendorem qvod facere poſſet, nihil ſe* in hac Editione, Ergodiocta Joſ. Scaligero (*Epiſt.* 213. & 216. p. 464. 466.) maturata, *ſcienter omiſiſſe*, vere *in Præfatione* affirmat, è Codice Bibliothecæ Regiæ Pariſinæ optimo & antiqviſſimo, duobus Pet. & Franciſci Pithoeorum Exemplaribus, manu utriusqve emendatis, aliisqve nonnullis MSStis, recenſuit. In Donati Commentario, qvem Textui interſeruit, lacunas plurimas ſupplevit, & Errata infinita emendavit, adjutus, tum duobus Exemplaribus, accurata Fratrum Pithoeorum diligentia ad MSS. Ant. Contii & Jac. Cujacii collatis, tum Collectaneis Bibliothecæ Regiæ, & Schedis Petri Danielis Veteribus. Eugraphii, ſub finem Comœdiarum omnium adjecti, cum pauca tantum in Italia olim Gabr. Faernus edidiſſet, ipſe longe plura, ex Codice Ant. Loiſelli, JCti, antiqviſſimo, primus publicavit, &, qvæ huic deerant ex altero Franc. Olivarii ſupplevit. Lindenbrogii ipſius Obſervationes breves ſunt, & circa Varietatem Lectionis potius, qvam Textus explicationem, occupantur. Hæc Sciagraphia eſt compendiaria Editionis iſtius Geminæ Terentianæ Lindebrogii, qvæ (imprimis Pariſina, ipſi ignota Morhofio) hodie eſt rarior, ſed omnium tamen, unanimi criticorum plerorumqve conſenſu, optima & elegantiſſima. Nec enim Barthius & Morhofius ſoli ceteris eam præferunt, ſed Caſp. etiam Scioppius, *Conſult.* II. *de Scholis & Studiorum ratione p.* 64. Joh. Henr. Bœclerus *in Comm. de Script. Gr. & Lat. p.* 38. Henr. Jul. Scheurlius (Indicem imprimis uberrimum extollens) *P. II. Statua Mercurialis*, *c.* 4. *p.* 97. Caſp. Sagittarius *in Comm. de Vita Terentii p.* 61. 66 Adr. Bailetus (Textum in ea judicans exhiberi emendatiſſimum) *T. IV. Judiciorum de Eruditis Gallicorum*, *P. II. p.* 69. Joh. Alb. Fabricius *P. I. Biblioth. Lat. p.* 5. aliiqve, qvos taceo, complures.

etiam jure merito præferenda, non ſolum ob elegantem commentarium, & accuratas
metri recenſiones, ſed & ob Chreſtomathiam Terentianam, qvæ adjicitur: id eſt, in-
dicem elegantiarum Terentianarum. Qvanqvam enim jam antea Jac. Kockertus in-
dicem adornaverit non contemnendum, Bœclerianus tamen ille eſt ad uſum accommo-
datior: eſt & in Terentium index Auguſtini Gambarellæ, qvem nunqvam vidi: Ad-
jecit vero ſuæ editioni Bœclerus notas Franc. Guyeti, Galli doctiſſimi, ſed moroſioris,
de qvo jam ſuperius aliqvando dictum. Eſt & qvædam variorum editio, Lugd. Ba-
tav. 1644. excuſa, ſed non magni momenti. In Delphini uſum prodiit Terentius, cum
interpretatione ac notis Nicol. Cami, Pariſ. 1675. Vitas Plauti, Terentii ac Ciceronis,
peculiari commentatiuncula expoſuit Caſp. Sagittarius, ediditqve Altenburgi 1671.
in 8.

Incedat nunc M. TULLIUS CICERO, prioribus duobus multis modis illu- 7
ſtrior, & in aurea Latinæ linguæ ætate primas extra controverſiam tenens: cujus au-
rei Oratoris ſi libros omnes, & librorum editiones, perſeqvi vellemus, multarum pagi-
narum res foret: nos igitur tantum potiora ſectabimur. In illo Viro majeſtas Ro-
manæ eloqventiæ & ſapientiæ ſummum apicem eſt conſecuta. Tot ſeculorum judi-
cio princeps habitus, obtrectatores non invenit, niſi homines malos aut indoctos.
Fuere inter antiqvos tales malevoli ASINIUS *uterque*: Pollio pater, & Gallus filius;
qvorum ille qvidem permultis occaſionibus inimicum animum, ſucco loliginis atræ
plenum, in Ciceronem oſtendit, ut ex Senecæ Suaſoria VI, & Gellii lib. XVII. c. 1.
Noct. Att. jam alibi obſervavimus, cum ejusdem de Livii Patavinitate convitium ab-
ſtergeremus: hic vero, inſaniæ paternæ hæres, libros *de Ciceronis ſuique patris Aſinii
comparatione* ſcripſit, in iisque hunc illi longisſimè antepoſuit, & indigna multa evo-
muit in Ciceronem: qvæ non ſolum ut prodigioſa Gellius execratur, ſed dudum ante Gel-
lium Claudius Imperator Ciceronis defenſionem ſatis eruditam, memorante Suetonio c.
41. adverſus Aſinii Galli libros concinnavit. Ejusdem cum Aſiniis furfuris LARGUS LI-
CINIUS fuit, cujus liber infando, ut ait Gellius, titulo *Ciceromaſtix* ferebatur. His
conſtans reliqvorum veterum, in laudando veris elogiis Cicerone, conſenſus, atqve etiam
indignatio in vituperatores iſtos, haud abs re poteſt atque debet opponi. Fasſi enim
omnes cum QUINTILIANO Inſtit. Orat. lib. XII. c. 1. ſunt, ſtetiſſe illum in faſtigio elo-
qventiæ, cui quid adjici poſſet etiam ignorare ſeſe ajebant. Et, quanquam nec ipſe Ci-
cero ſua omnia, præſertim juvenilia, approbarit, ſed & coërcuerit ipſe, & ab amicis Bru-
to, Calvoque obſervata æquo animo tulerit: qvamvis etiam Qvintilianus ſummam
Ciceroni perfectionem adſcribere vereatur, qvippe cui nonnihil vitiorum etiam adhæ-
ſiſſe non dubitat, adeoqve perfectum omnibus partibus Oratorem adhuc qværat; mox
tamen addit: *ego non audeam dicere, aliquid in hac, qvæ ſupereſt, æternitate inveniri
poſſe, eo quod fuerit perfectius.* Hæc cum veteres magni nominis Oratores judicave-
rint, &, qvæ vis veritatis eſt, ne ipſe qvidem juratus hoſtis, Aſinius Pollio, in Hiſtoria
ſua juſtum Ciceroni elogium (qvod M. Seneca Suaſor. VII. nobis conſervavit) dene-
gare ſit auſus: qvid tandem de recentioribus nonnullis Cicero μάστιξ dicemus, qvos

inter eminet Petrus Ramus, qvi, in ejus eloqventia, ſi DIs placet, aliqvam multa deſideravit, ſciolus & ſophiſta potius, qvàm verus Philoſophus. Alii qvidam ἑλληνομανεῖς, inter qvos Budæus, Latinos omnes præ Græcis contemnentes, etiam de Cicerone minus honorificè ſentiunt: ſed illi ſunt ingenio ſuo relinqvendi. Budæus certe in phraſi Latina nihil habet, qvod magnopere laudari debeat, utut cetera vir doctiſſimus. Verum ſane eſt, multa Græcis debuiſſe Ciceronem; ſed ita tamen debuit, ut magiſtros deinde Græcos ſuperaret, qvod nec ipſimet diffitebantur: uti vel ex uno Dion. Longino perſpici poteſt, qvi in eruditiſſimo ſuo de Sublimitate libro, Sect. XII. eleganter admodum oſtendit, qvid inter Demoſthenem atqve Ciceronem interſit. Extat hujus argumenti integra atqve luculenta Renati Rapini diſſertatio, Gallico idiomate ſcripta, qva copioſius, & per partes, Auctor exſecutus eſt, qva in re alter alteri, vel præſtet, vel par ſit. Conferendus præterea in hanc rem Leo Allatius, lib. de Erroribus magnorum virorum in dicendo p. 48, ſq., & Eraſmus in Epiſtolis p. 1708. Qvæ ad *vitam* Ciceronis attinent, ſingularibus libris ſunt deſcripta, qvi vehementer conducunt ad intelligentiam rerum, qvæ in Cicerone ſunt. Ex antiqvis Scriptoribus vitam Ciceronis, eo modo conſignatam, reliqvit Plutarchus in Parallelis: ſed cum ab eo multa omiſſa deprehendiſſet Leonardus Aretinus, ſupplenda cenſuit illa ſcribendumqve librum de Vita Ciceronis peculiarem, qvem propterea *Ciceronem Novum* vocabat: teſte Jac. Gaddio *de Scriptor. Non-Eccleſ., P. I. p.* 136. *in Cicerone, & in Leon. Aretino P. II.* Sebastianus Corradus, vir doctiſſimus, inter alia, qvibus optime de bonis literis meruit, eruditiſſimum *de Qvæſtura* librum reliqvit, Venetiis 1537. excuſum, in qvo non ſolum Ciceronis vita per dialogum proponitur; ſed & inprimis multa, qvæ ad Opera ejus atqve ſcripta pertinent, afferuntur: qvinimo deſcribuntur eodem libro M. Ciceronis filii vita; Q. T. Ciceronis fratris, & eorum tandem, qvi ſcribunt ad Ciceronem: ut adeo, judice Mich. Neandro in præfat. Gr. Ling. p. 154, omnibus Ciceronem lecturis & expoſituris non ſolum lectu dignus, ſed & neceſſarius & utilis ſit. Rariſſimus olim fuit, donec Joh. Frider. Gronovius Lugd. Batav. 1667. eum nova editione nitidiorem in 12. edi curaret. Extat & Francisci Fabricii, Marcodurani, *Hiſtoria Ciceronis* ad rationes temporum alligata: dum ſcilicet, ſecundum annos Urbis & Conſulum, ſcripta & res geſtas Ciceronis diſtinxit. Liber ad lectionem Ciceronis utiliſſimus, ac propterea aliqvoties recuſus: ſecunda editio prodiit Coloniæ 1570. in 8. eſtqve dehinc nonnullis Ciceronis editionibus addita. Poſt hunc alii fuere, qvi Ciceronis vitam ſcripſerunt: Chriſtoph. Preiſius, Pannonius; Benedictus Herbeſtus, Polonus; Jac. Angelus de Scarparia; qvi nonnunqvam conjunctim edi ſolent: poſtremi librum ab interitu vindicavit, Romæ inventum, atqve in lucem emiſit Berolini 1553. in 8. Wolffg. Periſterus, Boruſſus. Verum hi omnes compendioſam magis, qvam locupletem, Ciceronis hiſtoriam ediderunt; qvibus accenſendi etiam Jacobus Maſenius l. II. Palæſtræ Orat., carptim vitam Ciceronis percurrens, Petr. Ramus, in cujus Ciceroniano varia occurrunt, qvæ ad Ciceronis vitæ, laborum, ac periculorum hiſtoriam pertinent, & Casp. Sagittarius in libello *de Vita Ciceronis*, qvi inprimis Fabricium ſibi, qvem ſeqva-

ſeqvatur propoſuit. Et ſane hujus libro nil venuſtius fieri poſſe judicat Andr. Schottus, qvi & ipſe de interpretibus Ciceronis, hiſtoria operum illius, eloqventia & imitatione, elegantiſſimum librum ſcripſit, eiqve titulum fecit *Tullianarum Qvæſtionum:* qvi editus eſt Antwerp. 1610. in 8. Multa hic diſcutiuntur, quæ ſpectant ad imitationem & lectionem tam genuinam, qvam pravam. Notum eſt, qvam ſuperiore ſeculo κακοζηλία Ciceronis inſaniverint nonnulli, qvos integris libris acerbiſſimè Viri qvidam doctiſſimi exagitarunt. Spectat huc Erasmi *Dialogus Ciceronianus*, qvem ille juvenis adverſus hos homines conſcripſit: male propterea exceptus à Jul. Cæſare Scaligero, qvi acerrimas in Eraſmum invectivas edidit pro Cicerone. Sed Eraſmus præceps judicium ſuum poſtea correxit ipſe, & Ciceronis lectionem atqve imitationem præ omnibus inculcavit: qvemadmodum & non minus Scaligerum ſuæ in Eraſmum acerbitatis plus ſemel pœnituit. De hac re vero, & de prava illa imitandi ratione, alibi à nobis dictum eſt. Marius Nizolius huic fini ſcripſerat *Theſaurum* ſuum *Ciceronianum*, qvem Henr. Stephanus libello peculiari exagitavit, cui titulum fecit *Nizoliodidaſcalus*, ſeu Monitor Ciceronianorum Nizolianorum; ubi defectus ejus lexici plenius recenſentur, Pariſ. 1578. in 8. Edidit qvoqve Stephanus Dialogum alterum, cui titulus *Pſeudo-Cicero:* in qvo non ſolum de multis ad Ciceronis ſermonem pertinentibus monetur, ſed & qvis delectus editionum, & qvæ in legendo cautio adhibenda ſit, Pariſ. 1577. in 8. apud auctorem. Plura de his Ciceronianis κακοζήλοις legi poſſunt apud Taubmannum in Diſſert. de Lingua Latina. Pergimus nunc ad *editiones* Operum Ciceronianorum. De *ineditis* videatur Hieron. Cardanus in libro de clarorum Virorum vitâ & libris; qvi reperitur in operum ejus Tomo X. Illuſtre inter deperdita Ciceronis *Opus* eſt *de Republica*, cujus jacturam merito lugemus: ſupererat adhuc tempore Petri Pictavienſis monachi, obſervante Barthio Adverſar. l. XXXII. c. 5. Idem Barthius ibidem c. 18. refert, ſuperfuiſſe illum ante annos non adeo multos in monaſterio qvodam Rittershuſio, cujus in rei fidem citat Joh. Henr. Meibomium: Verum errat procul dubio Barthius, tum in nomine Monaſterii; qvod neqvaqvam Rittershuſium, ſed Riddaghuſanum, dici debuerat; tum in nomine ipſius Meibomii: nam Henricus Meibomius, pater, qvem is intelligit, qvodam loco hujus libri faciens mentionem, *periit*, inqvit, *iſte theſaurus in bello Germanico.* Perierunt qvoqve libri Ciceronis *de Gloria*: niſi, qvod magnam partem tranſcriptos illos à Petro Alcyonio in libro de Exilio, qvem conſcripſit, Colomeſius annotat Cimel. Literar. c. 15. Operum, qvæ ſuperſunt, editiones plurimæ ſunt. Venetæ editiones male audiunt apud Scioppium in Syllabo Latinæ linguæ, Paradoxis Literariis adjecto; ubi ſic ille: *Ciceronis editiones Venetæ recentiores flammis aboleri debebant, cruces vero figi typographis ut documento ſint aliis, ne tam deformem Veneto nomini maculam imprimant.* Qvam ille cauſam tam acerbi judicii habuerit dicere non poſſum: neqve etiam Aldi aut Pauli Manutiorum editiones eum his verbis ſugillare opinor, qvorum ille primus Opera Ciceronis junctim edidit: hic vero inter præcipuos ejusdem M. Tullii emendatores & commentatores omnium conſenſu numerari meruit. Prodiit editio Pauli Venet. 1540.

& 41.

& 41. Aldinæ magnitudinem & paginas plane exprimit Riheliana Argentinæ 1540., poſt Andr. Naugerii & P. Victorii correctiones, à Joh. Sturmio emendata. Uno anno hanc antevertit editio Ciceronis à Roberto Stephano Pariſ. An. 1539. elegantiſſimis typis data è codicibus Petri Victorii. Ipſe vero Victorius omnium, judice Cl. Grävio, ingeniorum ſui temporis princeps, & cui uni præ reliqvis ſalutem M. Tullius debet, à vetuſtiſſimo Mediceo codice illum primo Venet. 1537. edidit: poſtremas vero ejusdem curas optima editione Juntæ Florentini an. 1571. dederunt. Dionyſii Gothofredi editio vehementer placuit Barthio Adverſar. l. L. c. 9, & index in Ciceronem, qvem ille multis Nizolianis habet præſtantiorem. Ceteroqvin inter Ciceronis editiones optima eſt Hamburgenſis illa Frobeniana, A. 1618. fol. excuſa. Debetur potiſſimum *Jano Guilielmio*, Lubecenſi, juveni doctiſſimo, qvi nullis laboribus in hoc opere procurando pepercit. Ejus conatus à *Suffrido Petro*, Friſio, adjuti ſunt, qvi collationem cum MSS. diligenter à ſe inſtitutam cum Guilielmio communicavit. Adjectus eſt Operi index; cui titulus: *Penu Tullianum decem cellis ſeu indicibus expromens, qvicqvid uſpiam divitiarum in Ciceronis opibus habetur.* Collegit Georgius Ludov. Frobenius: procuravit editionem Janus Gruterus, in cujus manus & Suffridi Petri & Jani Guilielmii notæ pervenerant: ceterum index ille ſeparatim qvoqve editus proſtat. Fuerunt alii, qvi in animo haberunt univerſa Ciceronis Opera edere: qvos inter Andr. Schottus, cujus conatus mors interrupit. In Belgio prodiit nitida ſatis editio, Cornelio Screvelio accurante, cui Guilielmii & Gruteri aliorumqve notæ, ſed ſelectæ, additæ ſunt, 1661. in 4. eadem deinde 1687. Genevæ (licet Baſileam titulus præ ſe ferat) recuſa eſt. Integram vero Hamburgenſem Gruteri editionem recuderunt Londinenſes typographi in fol., ſed nitoris magis, ut videtur, qvam emendationis habita ratione, demptis qvoqve præter rem capitum numeris, Lond. 1681. [Male vero omnes feciſſe, & neſcio qvo ſe conſpurcaſſe luto, Vir. Cl. *Jac. Gronovius* arbitratur, qvotqvot in recudendis Ciceronis Operibus Gruterianum textum ſecuti ſint, qvem ſcilicet ipſe pro mendoſiſſimo habet, & occaſionem inde arripuit novam Ciceronis editionem, cum variis Codicibus MSS., collatam, & à ſe emendatam, publicandi: qvod Lugduni Bat. 1692. forma duplici in 4. & in 12. præſtitit: præter Gruteri atqve Guilielmii notas, ſuas qvoqve adjiciens: Orationibus inſuper totum Aſconii Pediani Commentarium, & Anonymum Scholiaſten addens.] Jamdudum qvoqve adornandam per partes Ciceronis editionem abſolutiſſimam vir magnus, *Joh. Georg. Grävius*, ſibi ſumſit; deditqve orbi literato Epiſtolas Ciceronis ad Atticum & ad Familiares, ut & libros Officiorum, cum P. Manutii aliorumqve integris, & ſuis notis: nunc Orationes pari inſtituto parat: adeo, ut ſpes ſit, nos ab ejus manu locupletiſſimum Opus aliqvando habituros. Reliqvas editiones Elzevirianam 1642, X. tomis minoribus comprehenſam: Blavianam 1657. tomis totidem; Hervagianam tomis 4, aliasqve Baſileenſes, Lugdunenſes, Pariſienſes, Francofurtenſes, Genevenſes, nil moror: jam enim plus ſatis de editionibus dictum eſt. Habentur inter Opera Ciceronis qvædam, qvæ *nomen illius mentiuntur:* ut *Orationes illæ Ciceronis & Saluſtii mutuæ;* de qvibus vid. Sanctius in Minerva p. 258.

qvi

qui miratur Qvintilianum, Linacrum, Vallam & ceteros, putidas iſtas & barbaras oratiunculas non vidiſſe ab aliquo ſciolo & barbaro eſſe compoſitas. Longe rectius id animadvertiſſe monuiſſeque Pet. Victorium & Seb. Corradum. Idem Sanctius l.c. p. 253. Pauli Manutii oſcitantiam caſtigat, qui titulos Paradoxorum ipſimet Ciceroni adſcripſit: cum nugæ ſint ea lemmata ab imperitis Grammaticaſtris præfixa: velut omnes iſtiusmodi tituli ad Martialis Epigrammata, ad Horatii Odas, & ad Valerium Maximum: non ſolum alieni ab inſtituto Autorum, ſed & alieniſſimi haud raro. De *Orpheo Ciceronis* dubitandum non eſt, quin ſuppoſititius ſit, idque deprehendet, qui vel unam ſolum alteramve periodum perlegerit. De *Conſolatione* diximus jam, eam à Car. Sigonio confictam, ut imponeret doctis perſonatâ eloqventiâ ſuâ: ſed fucus haud diu poſt animadverſus eſt. Hiſtoria ejus rei continetur in Epiſtolis quibusdam, quæ habentur in Ant. Riccoboni Deſcriptione Gymnaſii Patavini. *Commentatores* Ciceronis tàm in omnia ejus opera, qvàm in libros ſingulares, ſunt longe plurimi. E veteribus ad nos pervenit Aſconius Pedianus, qui Veſpaſiani ævo floruit, cujus tamen Commentariorum maxima pars injuria temporum intercidit: in reliqvis emendandis & reſtituendis laborarunt Paulus Manutius, Franc. Hotomannus, Titus Popma Friſius: (& poſt hos omnes Joh. Frid. Gronovius, è cujus emendatione Jacobus filius Aſconium, uti diximus, publicavit. Primus Aſconium in Helvetia, in monaſterio S. Galli, invenit Poggius Florentinus; Aldus poſtea impreſſit. Præter Pedianum vero reſtat adhuc alius quoque Scholiaſtes Antiqvus, quem neſcio qua occaſione acquiſitum ſive Pithœus ſeu Petavius ad Iſ. Voſſium miſit, & ab hoc impetravit Jac. Gronovius, ediditque.) In libros de Inventione ſcripſit Marius Victorinus, Seculi IV. Scriptor, ac præceptor Hieronymi: cujus in Ciceronem Commentarius Venetiis 1500. Coloniæ 1535. apud Joh. Gymnicum, & 1537. Pariſiis apud Rob. Stephanum, ex caſtigatione Guyb. Longolii, alibique lucem publicam aſpexit. Venetam editionem inprimis commendat Caſp. Barthius, eamqve facile locum codicis MSS. tueri cenſet: qui cetera ipſummet Victorinum optimæ notæ veteribus Criticis accenſendum plane non dubitat, Adverſar. lib. XXXVI. cap. 1. E recentioribus in ſingulos Ciceronis libros complures extant Commentatores. Librum de claris Oratoribus expoſuit Sebaſt. Corradus: eſtque hic ejus Commentarius impreſſus Florentiæ 1552. Idem in epiſtolas Ciceronis omnes, tam familiares, quàm ad Atticum, juſta commentaria ſcripſit, quorum illa Baſileæ, hæc Venetiis excuſa ſunt. In Partitiones Oratorias Claudius Minos ſcripſit, Francofurt. 1584. In Oratorem, poſt Corradum, Melch. Junius, Argent. 1585. Joh. Sturmius quoque, magnus eloquentiæ per Germaniam magiſter, edidit in eundem librum commentaria. Exiſtunt præterea ejusdem Sturmii & Claudii Minois Commentarii in ſpeciales quasdam Orationes. In omnes Ciceronis Orationes varios variorum Commentarios Franc. Hotomanni, Joach. Camerarii, M. Ant. Mureti, Adr. Turnebi, Val. Erythræi, aliorumque, in unum corpus congeſtos, junctim edidit Oporinus Baſil. 1553. in fol. quem Lugdunenſes An. 1574. ſecuti ſunt. Vaſtum volumen, ſeu potius tomos II. Commentariorum in tertiam Orationum Ciceronianarum partem, ſtruxit ediditque

Pariſ. A. 1631. Nicol. Abramus, Soc. Jeſu (is ipſe, qvi Nonni Paraphraſin Johanneam cum notis ſuis, ſane doctiſſimis, eleganti editione Cramoiſiana 1623. dedit,) in qvo Commentario tàm hiſtorica, qvàm rhetorica & grammatica longe plurima, expediuntur. Plures Orationum Cicer. explanatores recenſet magno numero Spachius Nomencl. Philoſ. p. 289. ſeqq. Commentarii P. Victorii, & doctorum Virorum plurium in libros Cic. de arte Rhetorica in unum qvoqve corpus collecti ſunt, editiqve ab Aldo juniore Venet. 1546. in fol., qvos etiam Baſileæ neſcio qvo anno recuſos vidi. Qvi in Epiſtolas Ciceronis ſcripſerunt, magno numero apud Spachium l. c. p. 313. ſeqq., ut & à Cl. Grævio, poſt præfationem in Epiſtolas Famil., recenſentur. Atqve hic etiam omnes illos noviſſima editione ſua collegit. Eminet vero inter omnes Paulus Manutius, cui palmam in eo genere nemo dubiam reddet. Gaddius T. I. 98. Budæum qvoqve refert Commentarium in Epiſtolas familiares ſcripſiſſe, de qvo nihil alias mihi conſtat. Philoſophica Ciceronis à variis illuſtrata ſunt. Libri de Legibus prodierunt cum Commentario Adr. Turnebi, Pariſ. 1557. in 4. Tuſculanæ Qvæſtiones cum Commentario Joach. Camerarii Pariſ. 1558. & cum notis Franc. Fabricii 1568. Academicæ Qvæſtiones cum Commentario Turnebi 1553. Libri de officiis, primus recentis typographiæ partus extiterunt, editi an. 1466. Commentatores eorum ſunt Aldus Manutius, Car. Langius, Fulv. Urſinus, Dion. Lambinus, Franc. Fabricius, Deſ. Eraſmus, M. Ant. Muretus, Joach. Camerarius, Petr. Victorius, Phil. Melanchthon, Hier. Wolffius, Xyſtus Betulejus, Wolffg. Anemœcius, Pet. Balduinus, Pet. Ramus, Franc. Sylvius, El. Vinetus, Sam. Rachelius, alii. Tanti nempe omni tempore Viris doctis Officia Ciceronis viſa ſunt; qvorum pretio vel inde etiam decedere aliqvid Hugo Grotius olim exiſtimabat, qvod omnium manibus terantur. Ceterum Commentatores modo laudatos qvinqve priores integros, reliqvos omnes magno cum judicio excerptos, dedit, ſuasqve inſuper notas, verbis ac rei lucem uberrimam affundentes, adjecit in exqviſitiſſima Editione ſua Joh. Georg. Grævius, Amſtelod. 1688. in 8. Cato Major Ciceronis, Lælius, Paradoxa, & Somnium Scipionis jungi ſolent Officiis, & hinc plurimorum qvoqve laboribus illuſtrantur. Seorſim Catonem Majorem illuſtravit Ludov. Vives libello, cui titulus, Animæ Senis: cui addi qvoqve poteſt Gabr. Paleotus in Tr. de Bono Senectutis. Lælium, ſeu de Amicitia Dialogum, illuſtravit Victorinus Strigelius, & alii nonnulli. In Paradoxa fuſe, copioſe, &, ut Wolffius judicat, ad oſtentationem ingenii ſui, ſcripſit M. Anton. Majoragius. In fragmentum libri VI. de Republica, qvod ſub titulo Somnii Scipionis ſupereſt, è veteribus copioſe ſcripſit Macrobius: in qvod etiam extant Ludov. Vivis Vigiliæ. Atqve hæc de editionibus & Commentatoribus Ciceronis dicta ſufficiant. Ceterum, ſi eloqventiæ Ciceronianæ repreheníores ſupra enumeravimus, paucis etiam *cenſores* alii nunc ſunt enarrandi. Exqviſitiſſimos Ciceronis libros Officiorum aggredi, & criminationibus ſeu calumniis potius variis onerare, veritus non eſt Cælius Calcagninus, editis eam in rem anno 1543. Diſqviſitionibus: ſed qveis M. Anton. Majoragius & Jacobus Grifolus commodum occurſum ivere, ille Diſpunctionibus, hic Defenſionibus, maledica convitiatoris crimina

mina diſpungentes: ac proinde etiam dignas merito judicavit Cl. Grævius, Diſpunctiones Majoragii, qvæ una cum Calcagnini Disqviſitionibus, in nova ſua Officiorum Cic. editione recuderentur. Verum ipſe ille defenſor Ciceronis MAJORAGIUS alia ratione Cenſor illius eſt, ſeu iniqvus potius reprehenſor, dum nempe Paradoxis Ciceronianis *Anti-Paradoxa* oppoſuit, Ciceronem plane ignarum Philoſophiæ, & totius Dialectices expertem, demonſtraturus: qvam fœdiſſimam calumniam vocat, & contundendam ſibi ſumit Sanctius in *Minerva* p. 252. ſeq. Jam olim vero Marius Nizolius, non diu poſt edita Anti-Paradoxa, Majoragium data ad illum objurgatrice Epiſtola confutare inſtituit: ſed peſſimè ab hoc exceptus primo Apologiâ, tum &, cum Nizolius Antapologiam oppoſuiſſet, duobus Reprehenſionum libris, Mediolani Ann. 1549. editis. Conciliatorem inter litigantes egit Seb. Corradus: prout *Tom. I. Polyhiſtoris lib. I. c. 25. §. 26. ſqq.* ex epiſtolis ineditis Gudianis, commemoravimus. (qvæ, cum editæ jam ſint, dicta tum temporis confirmant, ſuntqve hoc ordine legendæ. Nizolii epiſtola ad Majoragium num. XLVII. p. 132. ſeqq. Majoragii ad Cicerinum n. XL. & XLI. p. 126. & tres Corradi ad Major. XXXIV. XXXV. XXXVI. p. 121. ſeqq.) Verſus Ciceronis, in qvibus pangendis non nimium felix videbatur Orator incomparabilis, ludum etiam de ſe jocumqve inimicis dediſſe notum in vulgus eſt. Sed tamen jocos illos magis linguâ, qvàm animo, fuiſſe dictos Janus Nic. Erythræus exiſtimat, cui verſus M. Tullii nitidiſſimi lepidiſſimiqve videntur. Idem Nicius ægrè fert, objectam Ciceroni ab Hieronymo imperitiam linguæ Græcæ, ac ſi vim ejus ſermonis in vertendo parum feliciter eſſet aſſecutus. Ipſe vero ſe magnâ perfundi voluptate profitetur, qvoties dulces ac perſpicuos locos illos perlegat: *qvod ſibi non contingere ait in iis, qvi, hanc bene interpretandi laudem ſuam eſſe propriam ajentes, ita perplexe, ita inſuaviter, ita inamœne loqvuntur, ut celeriter faſtidio & ſatietate à ſe homines abalienent.* Neqve etiam credibile ullo modo eſſe addit, eum, qvi in ipſa Græcia à magiſtris optimis edoctus toties Græce declamarit, ac commentatus ſit, Græci ſermonis proprietatem ignoraſſe. vid. Pinacoth. III. p. 34. 35. De plagii crimine, cujus à Græcis jam olim reus poſtulatus Cicero, as Hieronymo autem abſolutus eſt, vid. *Thomaſ. de Plag. Liter.* §. 392. Nos, de Cicerone plus ſatis pro inſtituti ratione dictum putantes, ad alios nunc Auctores Latinos pergimus.

Et qvidem is, qvi Hiſtoriam ejus, qvod Catilinariam conſpirationem attinet, 8
expoſuit, cetera non usqve adeo amicus Ciceroni, CRISPUS SALLUSTIUS, eum primo excipiat: qvi non eandem ab omnibus laudem retulit: inveniunt enim multi in eo, qvod reprehendant. Brevitatem illi tribuunt omnes: ea vero, judice QVINTILIANO l. X. c. 1, nihil apud aures vacuas atqve eruditas poteſt eſſe perfectius: alii contra vitio illam ei vertunt. Qvos inter JOH. PETRUM MAFFEJUM qvoqve fuiſſe Erythræus refert Pinacoth. II. p. 53. *Illud*, inqviens, *in eo ferendum non erat, qvod Salluſtium Criſpum, Romanæ decus hiſtoriæ, ad ſui judicii calculum revocare & damnare audebat; ideo fortaſſe, qvod divinam ejus prudentiam, illuſtremqve brevitatem, qva nihil eſt in hiſtoria dulcius, ſe imitari poſſe diffideret: nam tantum qvisqve laudat, qvantum ſe imi-*

imitari poſſe non deſperat. JUL. CÆS. SCALIGER *lib. IV. Poëtices* c. 24. plane miratur, & ſibi nondum compertum ait, qvamobrem Salluſtio attributa ſit ab omnibus præter ceteros brevitas: qvi enim prælongas haud raro conciones inſerat, quas nullus habuerit Imperator; qvi toties ad alia à propoſito exſpatietur; qvi, Catilinianæ conjurationis hiſtoriam traditurus, ipſamet urbis Romæ initia arceſſat; illum vero prolixum potius, vel etiam nimium, ſupervacuumqve, vocandum cenſet. Sub finem capitis tamen, in eo ipſe brevitatem Salluſtii agnoſcit, quod tribus verbis integras expleat ſententias, non circumducat, non interponat, aſyndetis utatur, & omittat verba. Quapropter cauſas omnino habuit, ut Scaligerum confutaret, Leo Allatius, in libro de Erroribus magnorum virorum in dicendo p, 36. qvi legi poteſt. Judicium BARTHII de Salluſtio vid. Adverſar. l. XLVIII. c. 19. SCHEURLII in Statua Mercur. Sect. II. P. II. c. 8. & BOECLERI in Diſſert. de Eloq. Civili. SCIOPPIUS, in Diſſertatione de *Rhetoricarum Exercitationum generibus p.* 13. *&* 14. Salluſtium exagitat, ut κακόζηλον, verborum obſoletorum & archaiſmorum ſtrenuum affectatorem; quod etiam non omnino falſum eſt. In ſcribenda hiſtoria Criſpus Thucydidem ſibi imitandum ſumſit: uti deinde Salluſtium imitatus Tacitus eſt. Fuit, cum Salluſtius, doctorum apud Romanos hominum judicio, primas inter Hiſtoriographos Latinos partes obtinere viſus eſt. Hinc Martialis:

Hic erit, ut perhibent doctorum corda virorum,
Primus Romana Criſpus in hiſtoria.

Editiones ejus variæ ſunt. Ut enim Aldinas, Argentoratenſes, Colonienſes, taceamus: prodiit in fol. Salluſtius cum notis integris Variorum Baſil. 1564. Auctores notarum atqve commentariorum illorum ſunt Barthol. Zanchus, Henr. Glareanus, Jac. Bononienſis, Joh. Chryſoſt. Soldus, Jod. Badius Aſcenſius, Laur. Valla, Omnibonus Leonicenus, Vincent. Caſtilioneus. Aliam editionem integris notis variorum H. Glareani, Joh. Rivii, A. Manutii, Auſ. Popmæ, J. Palmerii, Pet. Ciacconii, Fulv. Urſini, El. Putſchii, J. Douſæ, & ſuis, inſtructam Francof. in 8. edi curavit Janus Gruterus. Similiter Ludovicus Carrio Salluſtium à ſe recenſitum, ſuisqve & Joh. Rivii, Manutii, Cypriani à Popma notis illuſtratum, è Plantiniana officina in 8. 1597. prodire juſſit. Eſt qvoqve inter optimas Auctoris hujus editiones memoranda, quæ ex recenſione Pet. Victorii Florentiæ apud Juntas 1576. in 8. excuſa eſt. In Belgio Ant. Thyſius, cum ſelectis variorum notis, Salluſtium prodire juſſit Lugd. Bat. 1649. in 8. Aliam integris aliquorum notis inſtructam ejus editionem accuravit Joh. Frid. Gronovius 1665. 8. Joh. Janſonius nitidam qvoqve Salluſtii editionem dedit Amſtel. 1667. in 12. vel propterea commendandam, qvod qvamplurima deperditorum veterum Hiſtoricorum fragmenta, ab Auſon. Popma collecta, ſubjuncta habet. In uſum Delphini Salluſtium Dan. Criſpinus edidit Pariſ. 1674. in 4. Præter illos vero Commentatores, quos diximus, Laurent. Craſſus Paulum quoque Benium, moroſum iſtum veterum Auctorum cenſorem memorat in Elogiis Hominum Literator. P. II. p. 83, & Johannem Delphinum, patritium Venetum, Patriarcham Aquilejenſem, qvem in Bellum Catilinarium ſcri-

ſcripſiſſe refert p. 209. & 211. Notis politicis & hiſtoricis Salluſtium illuſtravit Chriſtoph. Ad. Rupertus, Noribergæ 1671. in 8.

Salluſtio atqve Ciceroni coævus, C. JULIUS CÆSAR, tot rebus maximis geſtis 9
æternum per univerſum orbem nomen adeptus, inter Auctores etiam Latinæ linguæ præcipuos locum haudqvaqvam infimum ſibi vindicat; nempe non minus inſigni facundiâ, qvam fortitudine exqviſitâ, clarus. Illum certe MANUTIUS Hiſtoricis Latinorum omnibus præfert, in *præfatione Commentarii in Cæſarem;* & LUDOV. VIVES, *in Lib. de Tradendis Diſciplinis*, adeo Cæſaris libros commendat, ut prima etiam ætate, una cum Epiſtolis Ciceronianis, legendos exiſtimet: qvem tamen ea in re haud immerito confutavit Joh. Schefferus *lib. de Stylo.* Sunt, qvi putent, librorum de Bello Gallico auctorem Cæſarem non eſſe, uti nec eorum, de civili ſive Pompejano: de prioribus id LUDOV. CARRIO, de poſterioribus FRANC. FLORIDUS SABINUS affirmavit, Julio nempe Celſo (qvi tamen ſeculi XV. Scriptor nonniſi recenſuit commentarios Cæſaris & emendavit) eos adſcribentes: qvos Ludovicus Caduceus male Oroſium ſecutus Suetonii opus eſſe, exiſtimabat. Verum iis omnibus ſatisfecit Gerh. Joh. Voſſius, *in Hiſtoricis Lat. l. I. c. 13. p. 62.* qvanqvam & jam olim Lipſius diſſenſum ſuum ad Carrionem non diſſimularit, Epiſtolic. Qvæſtion. l. II. ep. 2. [Hujus tamen, ut puto, Carrionis veſtigiis inhæſit auctor ridiculæ opinionis neſcio qvis; qvem Iſaacus Voſſius, prudentem cetera, magnæqve apud ſuos auctoritatis, vocat, ſibiqve in familiari congreſſu ſæpius affirmaſſe refert: ſcriptam à ſe, poſt plurium annorum cogitationes, luculentam de Cæſaris de Bello Gallico Commentariis diſſertationem; qvæ invictiſſimis argumentis omnia illa falſa eſſe evinceret: nec Cæſarem tranſiiſſe unqvam Alpes, nec vidiſſe Galliam. Qvæſitum vero, qvibus rationibus & teſtibus tantam rem peregiſſet? reſpondiſſe: mille teſtium loco, ad hoc probandum, ſuffeciſſe ſibi rectos bonosqve ſenſus, qvos ſemper ſeqveretur. *vid. Iſ. Voſſ. Reſponſ. ad objecta Crit. Sim. p. 336.* Sane vix poterat qvicqvam magis ab omni ratione boniſqve ſenſibus alienum excogitari: ſi modo ita cenſuerit ſerio qviſpiam, & non joco Voſſius ſuis lectoribus imponat.) Stylum Cæſaris, qvem in commentariis adhibet, ſtrigoſum MASENIUS vocat: inepte ſane: non poterat enim alio ſermonis genere uti Cæſar, Commentarios ſcribens, qvibus ſucciplena aliqva Oratio non conveniebat. Et adeo qvidem nihil puriſſimæ Cæſaris Latinitati qvicqvam præjudicat iſtud Maſenii judicium, aut Lipſii qvoqve, qvi lib. IV. Poliorcet. Dial. IX, non nimium præclarè de illa ſentit, ut eis contra facile Qvintilianus, peritiſſimus dicendi magiſter, os obſtruat; cum lib. X. c. 1. Inſtit. ait.: *C. Cæſar, ſi foro tantum vacaſſet, non alius ex noſtris contra Ciceronem nominaretur: tanta in eo vis eſt, id acumen, ea concitatio; ut illum eodem animo dixiſſe, quo bellavit, appareat. Exornat tamen hæc omnia mira ſermonis, cui proprie ſtudioſus fuit, elegantia.* Exprimendum ſibi è Græcis Cæſar haud infeliciter ſumſit Xenophontem. Fidem in Commentariis C. Cæſaris deſiderant nonnulli, qvos inter olim Aſinius Pollio inprimis multa deſideravit: ſed qvi aſſiduus erat optimorum qvorumvis calumniator;

non adeo à nobis attendi meret. vid. de ea re Voſſius pater *in Hiſtor. Lat. l. c.* & Scheurl. *in Stat. Mercuriali, P. II. Sect. II. c.* 9. Septem de Bello Gallico libris Commentariorum Cæſaris octavum adjecit A. Hirtius Pansa, familiaris ejus, Balbo nuncupatum. Idem & Commentarios de Bello Alexandrino, & de Africano cum Juba, compoſuiſſe eo majore conſenſu creditur, quod ipſemet in epiſtola ad Baldum à ſe ſcriptam bellorum eorum hiſtoriam fidem facit. Sed tamen, jam Suetonii tempore, dubitatum, fuit, Hirtius an Oppius horum æque & Hiſpanienſis bellorum in commentarios relatorum auctor ſit: ita tamen, ut Suetonius ipſe magis ad Hirtium propendere videatur. *vid. Sueton. Cæſ. c.* 56. Hiſpanienſe bellum à Balbo deſcriptum ſuſpicatur Voſſius. Idem Julii Celſi Commentarios de Vita Cæſaris, an. 1473. editos, primus indicavit. (Clar. Grævius vero in elegantiſſima Cæſaris editione nupera A. 1697. in 8. denuo eos edidit.) Græcus librorum de Bello Gallico interpres, qvem, ex Bibliotheca Pauli Petavii, primus Gothofr. Jungermannus edidit, num Theodorus Gaza, an vero Maximus Planudes, ſit, ambigit, in lib. de Claris Interpr., Huetius; ita tamen de illa judicat, ut nec impuram dicat eſſe, nec invenuſtam. Prodiit illa Jungermanniana Cæſaris variorum Henr. Glareani, Aldi Manutii, Franc. Hotomanni, Joh. Brantii, Andr. Schotti, Fulvii Urſini, aliorumqve, & ipſiusmet Jungermanni,) Commentariis integris illuſtrati editio Francofurti 1606. in 4., etiam 1669, ſed parum feliciter, recuſa. Plurimæ vero ſunt Cæſaris editiones aliæ, Aldinæ, Gryphianæ, Plantinianæ, Baſileenſes Pariſinæ, &c., qvas recenſere hîc nimis longum foret. Ex recenſione Joſ. Scaligeri prodiit Cæſar Lugd. Batav. 1606. in 8. ſæpe per Germaniam, ſed, ut fit, infelicius ſemper recuſus. Cum variorum ſelectis notis Cæſarem Arnoldus Montanus Lugd. Bat. 1651. & 1680. in 8. dedit; in uſum Delphini Pariſ. 1678. Joh. Godwinus. Dedit etiam ſuperiore ſeculo Cæſaris Commentaria, à ſe emendata, ſuisqve & Hotomanni commentariis illuſtrata, Jac. Strada, Francof. in fol., qvæ editio plane egregia eſt. Ineditas Dionyſii Voſſii notas in Cæſarem in Iſaaci fratris bibliotheca latuiſſe, Colomeſius in Opuſculis p. 141, refert. Silentio autem hîc prætermitti non debet inſigne plagium Fulv. Urſini, qvem ſuas in Cæſarem notas maximam partem Petro Ciacconio, amico, debuiſſe, &, illius tacito nomine vulgaſſe, jam olim Joh. Brantius, & ex eo Thomaſius Diſſ. *de Plag. Liter.* §. 583, annotavit. Namqve, ut erat Ciacconius in emendandis Auctoribus mire ſagax, adeo, ut, dicente Erythræo Pinac. I, p. 192. Auctorum eorundem animi immigraſſe qvaſi in ipſum, ſuamqve illi de iis rebus, qvæ erant in qvæſtione, ſententiam qvodammodo aperuiſſe, viderentur: ita nihil minus erat, qvam ſuarum rerum ambitioſus aut invidus, ſed cum amicis qvam lubentiſſimè omnia communicavit. Ita factum, ut & ad Fulvium notæ in Cæſarem pervenirent: qvas cum, poſt Ciacconii mortem, ab Andr. Schotto Joh. Brantius accepiſſet, ſuo domino à Fulvianis ſeparatas reſtituit. Ceterum eſt qvædam Italica Operum Cæſaris translatio, ab Andr. Palladio, architecturæ civilis & militaris peritiſſimo viro, adornata, editaqve Venetiis 1619. in 4, qvæ maximi habenda eſt, omnibus qvippe commentariis accuratior meliorqve, ob exqviſitam rerum & actionum per imagines repræſentationem. (Parem imaginum curam Clar. Grævius

qvoqve

quoque geſſit in poſtrema, quam nuperrimè dedit, Jul. Cæſaris nitidiſſima editione, A. 1697., una cum Jul. Celſi libro de vita Cæſaris, Ultrajecti, uti diximus, emiſſa.]

Ante Cæſaris dictaturam, eo Dictatore, & poſtea, vixit CORNELIUS NEPOS, 10
M. Tullii amicus, familiarisque, teſte Gellio, optimus Latinitatis Auctor, è cujus tot ſcriptis, quæ apud Veteres laudantur, & quorum hiſtoriam accurate Voſſius expoſuit *Hiſt. Latin. l. I. c.* 19, nonniſi *Vitæ illuſtrium Imperatorum*, nec eæ quidem integræ, hodie ſuperſunt: ſiquidem quæ de Romanis Imperatoribus ſcripſit, excepta Attici Vita, & Catonis Vitæ compendio, perierunt. Vulgo *Æmilius Probus* dicitur, & ſub hoc nomine veteres aliquot editiones prodierunt: ſuntque haud pauci, qui Æmilium auctorem putant eſſe Vitarum, quæ exteros Imperatores ſiſtunt. Sed eos vehementer falli, & Æmilium Probum librarii fuiſſe nomen, qui Cornelii Nepotis vitas Theodoſio Imp. obtulit poſt Savaronem, Voſſius l. c. oſtendit. Idem, tacito quidem nomine, Barthium confutat, exiſtimantem, Vitas illas Cornelii ab Æm. Probo in compendium eſſe redactas, ſolamque Attici vitam integram adhuc atque genuinam ſupereſſe: qua in re multum falli Barthium, nec operis concinnitatem ævum Theodoſianum admittere, non Voſſius ſolum oſtendit: ſed & Janus Gebhardus, in Spicilegio ſuo ad præfationem Corn. Nepotis, & in Not. ad vitam Datamis: Scioppius quoque, naſutus adeo veterum Auctorum cenſor, nihil in Nepote reperit, quod ſequiorem ætatem ſpiret. Utinam haberemus ceteros ejus Auctoris libros Chronicorum, exemplorum, librum Illuſtrium Virorum, qui ſcriptis inclaruerunt, qualem de Hiſtoricis Græcis ſe ſcripſiſſe in vita Dionis auctor eſt, & de Latinis Hiſtoricis, alium ab illo ſtructum, tùm ex antiquo Giſanii quodam Codice, tùm ex rationibus aliis, Voſſius obſervat: neque dubitat, vitam Attici, Ciceronis, ampliorem Catonis, ſingulas ejus libri partes fuiſſe. Quicquid ejus ſit, haberemus utique, ſi modo ſupereſſent plures præſtantiſſimi Scriptoris fœtus, magnos hiſtoriæ & Latinitatis theſauros. Prodierunt Opera Nepotis, quæ ſuperſunt, cum emendationibus & notis Dion. Lambini, Pariſ. in 4. 1569., quanquam Obertus Giſanius multum de ſurreptis ſibi à Lambino per plagium notis ſuis conqueſtus ſit: qva de re vid. Thomaſius *de Plagio Liter.* §. 448. *lit. e.* In colligendis fragmentis Nepotianis omnes facile vicit Andr. Schottus, à cujus manu eximiam habemus Nepotis editionem, Francofurti in fol. 1609. excuſam. Eodem loco anno præcedente 1608. Vitæ imperatorum Cornelii, cum notis Lambini, Guyb. Longolii, Hier. Magii & Joh. Savaronis, lucem aſpexerunt. Savaroniana editio primo Pariſ. minutiore forma An. 1602. prodiit. Jani Gebhardi Lugd. Bat. 1644. in 12. & Lipſiæ An. 1653. Joh. Henr. Boecleri editio ſexies minimum prodiit Argentorati: nam hoc ipſe in præfatione teſtatur ſextæ ſuæ, An. 1656, cum egregio Commentario pragmatico, ut ſolent eſſe Bœcleriani, & indice doctiſſimo, excuſæ. Indicem illum Bœcleri Vorſtius augere voluit, falſa ſe etiam expunxiſſe, & tranſpoſita ſuis locis reddidiſſe, gloriatus in præfat. ſuæ editionis, A. 1662. Lipſiæ in 8. vulgatæ: ubi multa de Corneliani, aliorumqve judicum, defectu habet. Enimvero malam ea re gratiam iniit apud Bœclerum, qui multa reprehendit in hoc indicis ſui augmento, *præfatione Comment. ſui in Vellejum.* Apud

Bata-

Batavos cum notis variorum, Rob. Keuchenio curante, in lucem emiſſus eſt Nepos Lugd. Bat. 1675. in 8. quo ipſo anno Pariſiis, in Delphini uſum, Nicol. Courtin eundem edidit. Eſt & quædam hujus anni Oxonienſis editio, è Theatro Sheldoniano profecta, quæ reliquis Græcorum Impp. ex MSS. vitam Ariſtomenis Meſſenii additam habet. Aug. Buchneri notulæ, cum quibus aliquoties excuſus Cornelius eſt, ab Auctore minime videntur eum in finem ſcriptæ, ut ederentur: ſiquidem nuda tantum eſt paraphraſis Latina atque Germanica. Omnium vero Nepotis editionum abſolutiſſima mihi videtur, quam adornavit Joh. Andr. Bosius, ſecunda vice, cum luculentiſſimo indice, ſuisque notis edita Jenæ in 8. 1675. [Commodiſſima etiam eſt, quam ad juventutis uſum, Chronologicis atque Geographicis tabuſis, notisque novis, inſtructam emiſit Clar. Christoph. Cellarius Lipſiæ 1689. in 12.] Pomponii Attici vitam ſeparatim, cum notis, Gloſſario, & Nomenclatore, Henr. Ernſtius apparavit Lugd. Bat. 1637. in 16. *Daretis Phrygii*, qui circumferuntur, de *Bello Trojano libros VI.* à Corn. Nepote translatos crediderunt olim nonnulli: nemo hodie, cum omnes immane dictionis diſcrimen videant: ut adeo Voſſius haud abs re in Glandorpio id credente judicium deſiderarit: *de Hiſtor. Lat. l. III. p.* 701. Interim ex hac de Nepote, Daretis interprete, fama erronea error alius, atque is multo gravior, ortus eſt: ut nempe Cornelio adſcriberetur *Carmen heroicum libris VI. hiſtoriam belli Trojani pandens*, expriniensque Daretem, cujus Auctor prima etiam facie ſeſe prodit recentiorem, quanquam non indoctus ille ſit, imo ſæpe plusquam opus erat, argutulus: cujus Cenſuram inſtituit Maſenius *in Palæſtra Eloq. Ligatæ, l. II. c.* 6. *&* 14. Eſt vero is auctor Joſephus Iſcanus, ſive Devonienſis, vel Devonius, ſive demum Exceſtrienſis (omnibus enim iſtis nominibus compellatur, viderique poteſt ratio illorum apud Voſſium *l. c. p.* 450,) ſub initium Seculi XIII., Johanne tum apud Anglos ſceptra moderante, clarus: Balduino Cantuarienſi ArchiEpiſcopo, patrono ſuo, & hos, & alios libros plures, nuncupans. Adeo magni vero iſtud Iſcani de bello Trojano carmen, tot figuris atque deſcriptionibus ornatum, facit Gabr. Naudæus, in Addition. ad Hiſtoriam Ludovici XI. p. 149., ut cum Joviano Pontano & Hier. Fracaſtorio ejus Auctorem comparet. Fatendum tamen, quanquam in illo ſint non pauca, quæ laudem, præſertim in ea ſeculorum barbarie, juſtiſſimam utique mereantur, longe tamen ineſſe plurima frigida atque affectata. Primus illud Poëma publicavit Albanus Torinus, Baſil. 1541. in 8, noſtro autem ſeculo A. 1620. cum notis Samuel Dreſemius, Dithmarſus: qui &, in præfatione ad lectorem, de Iſcano auctore multa habet.

11 De TITO LIVIO, hiſtoriæ Latinæ principe indubio, aurei Auguſtei ævi maximo ornamento, & in quo grandior ſublimitas dictionis cum lactea ubertate ſummum fere apicem conſecuta videtur, eo nobis nunc brevioribus eſſe licet, quo plenius de illius ſermone, libris, deperditorum ſpe vel exigua vel nulla, monumentis, æmulis, Criminatoribus, &c. in Diſſertatione ſatis ampla *de Livii Patavinitate* egimus, quam hic in compendium contrahere plane non lubet. Tantum *de editionibus* quædam commemorabimus. Omnium primæ ſunt Romanæ duæ, quas eodem tempore bini

Italiæ

Italiæ Epiſcopi, Joh. Andreas Alerienſis, & Joh. Anton. Campanus Interamnienſis, adornarunt dederuntqve novo tunc imprimendi artificio excuſas, ille an. 1470. hic 1471. & 1472. Iſtas inſecutæ ſunt Mediolanenſis An. 1478. Tarviſina à Luc. Porro recenſita 1482., Venetæ duæ apud Barth. Zanetum una à Porteſio An. 1498. & altera à Georg. de Ruſconibus, Mediolanenſi, 1501. procurata. Inde Jodocus Badius, Aſcenſius, Pariſ. A. 1513, munitam variis lectionibus Livii editionem exhibuit: Et, cum omnes hactenus editiones in libro 33. & magna parte qvadrageſimi, finiiſſent auctorem, Moguntinenſes An. 1618. ediderunt, Ulr. Hutteni & Eraſmi Epiſtolis honeſtatam. Eodem anno, & inſecutis duobus, Aldina minoris formæ III. tomis apud Aſulanum excuſa eſt, cum qvamplurimis optimæ notæ Codicibus collata: qvam hæredes Phil. Juntæ Florentiæ A. 1522. denuo expreſſerunt. Poſt has Editiones memoranda præcipue Baſileenſis Frobeniana A. 1535, qvæ non ſolum tres Decades, ab aliis jam excuſas, ſtitit, ſed & dimidiam qvartam è monaſterii Lauriſſeni bibliotheca erutam: curam gerentibus Sim. Grynæo, Eraſmo & B. Rhenano, una cum Notis virorum doctorum qvorundam, & Chronologia Henr. Glareani. Exinde epitomas amiſſorum librorum, qvas reliqvi hactenus neglexerant, ſtudioſe adjecit, Liviumqve omnem, ſerio caſtigatum, ſuis ſcholiis & nova Chronologia illuſtravit, Car. Sigonius, operæ impenſas ferente Paulo Manutio, Venet. 1555. qvi denuo editionem iſtam A. 1566. repetiit, demptis tamen nonnullis Sigonii ſcholiis, & interſperſis aliqvibus Franc. Robortelli atqve Glareani: hæc tamen iterum omiſit Aldus nepos, & Sigonianam editionem ſolam tertium expreſſit A. 1592. Manutianum textum expreſſerunt qvoqve Francofurtenſes, & notas variorum Virorum doctorum adjecerunt Tomis II. in fol. 1578. Aliæ ſunt Francofurtenſium editiones, qvæ Jani Gruteri nomen præſcriptum habent in fol. & in 8. 1619, ſed qveis non adeo multum ejus curæ acceſſit, cum, ob abſentiam viri docti, mendoſiſſimè excuderentur. Adjectæ ſunt illis editionibus notæ in Livium Wilhelmi Godelevæi, cum qvibus antea Londini A. 1589. in 8. jam excuſus erat. Tranſeo nunc editiones alias Francofurtenſes, Baſileenſes, Argentoratenſes, Lugdunenſes, Pariſienſes (niſi qvod ex his ultimis unicam Mich. Vaſcoſani de anno 1551. commemorabo,) & qvæ aliis etiam in locis infinitæ propemodum excuſæ ſunt. Lib. XL. III. initium, qvod ad eum usqve diem deerat, è Bambergenſi qvodam pervetuſto Codice, eruit A. 1615. Joh. Horrion, Jeſuita illius loci, qvi deſcriptum illud Barthol. Urbinati transmiſit, hujus cura mox Venetiis, cum notulis, Ant. Qværengi, editum: ſed An. 1617. ipſemet Horrion inventor, emendatius multo fragmentum illud Paderbornæ, tacito licet ſuo nomine, vulgavit. Et qvanqvam Voſſius, *in Hiſt. Lat. p.* 94., fucum feciſſe Horrionem non dubitet, nec genuinum eſſe Livii fœtum partem illam credat; vindicat tamen illam animoſe Joh. Frid. Gronovius, Vir eruditiſſimus, & cui uni Livius longe plurimum debet, *in præfat. ſua edit.* in qva & magno ſtudio Livianas editiones recenſet, & de ſuo inſtituto ita diſſerit, ut nihil ab eo eſſe prætermiſſum, qvod ad ornandum ullo modo Auctorem præſtantiſſimum pertinere exiſtimabat, facile videas; idqve magis adhuc, ſi textum ipſum atqve notas evolvas. Ter autem editio Gronoviana ſemper emendatior nitidiorqve

diorqve in lucem prodiit: primò qvidem in 12. an. 1645. 4. vol., tum tribus in 8. maj. A. 1665, ſubjectis unicuiqve paginæ, non (ut in prima editione factum) ſeparatim excuſis notis Gronovii, qveis Sigonii integræ, & ſelectæ Variorum adjiciuntur: demum tertia vice A. 1679, eâdem formâ, filio Jacobo obſtetricante, edita eſt, & ab hoc etiam adjectæ notæ novæ. (Nec vero dubium, qvin idem Vir Cl. Jac. Gronovius, ſi qvando forte nova editione repeti Livius opus habeat, eum multo emendatiorem adhuc editurus ſit, cum Marqv. Gudii Livium, cum triginta circiter MSS. codicibus ſtudioſiſſimè collatum, interea nactus ſit, ingens novæ editionis adjumentum.) Ante Gronovium Dan. Heinſius qvoqve in reſtituendo Liviō laboravit, & recenſitum à ſe ex officina Elzeviriana tribus tomis in 12. A. 1634. emiſit, qvæ editio A. 1653. repetita eſt. His omnibus tamen editionibus præſtat adhuc Pariſina, in Delphini uſum à Joh. Doujatio luculente admodum, tomis V., A. 1678, 80. & 81., adornata: qvæ, præter interpretationem vocum difficiliorum, notas tàm Criticas, qvàm Hiſtoricas aut Philologicas, Effigies clarorum Romanorum è numis petitas, faſtos magiſtratuum, aliaqve ad illuſtrandum Livium pertinentia, Supplementa etiam Liviana integra, à Joh. Freinshemio CV. libris adornata, continet. Nempe, cum maxima Operum Livianorum pars interciderit, absqve etiam magna recuperandi ſpe; medelam ingenti jacturæ haudqvaqvam vilipendendam attulit Joh. Freinshemius, & ex aliis Scriptoribus, ſtilo non inconcinno *Supplementa Liviana* ſtruxit: qvorum qvidem libros X. primos, ſecundæ Decadis Supplementum, Holmiæ A. 1649. in 12. Chriſtinæ Suec. Reginæ nuncupatos, edidit: redux ex itinere munereqve Suecico, decem illis, jam editis, 50. alios adjecit, nempe Decadis qvintæ dimidium, tum integras ſextam, ſeptimam, octavam, nonam, decimamqve dimidiatam, Argent. A. 1654. recuſas ibidem 1672. in 4. Reliqvos autem 45. libros, decadis decimæ partem poſteriorem, tum undecimam, duodecimam, decimam tertiam atqve decimam qvartam, cum apud Hæredes diu in ſcriniis delituiſſent, ab iisdem redemtos, tandem Doujatius publicavit: ut adeo juſtum nobis hiſtoriæ Romanæ Syſtema dederit; Priores 60. libros Freinshemianos Gallicè qvoqve, una cum Livii operibus tranſtulit Gallus auctoris hujus interpres, Petrus Ryerius, Lugduni A. 1663. in 12. tom. XIV. Italâ veſte Livium induit Jac. Nardus, Venet. in fol. 1554. Germanicæ etiam verſiones Livii duæ ſunt, Zachar. Münzeri, una Hanov. A. 1568. fol., & recentior altera Argentinenſis A. 1574. cui nomen Interpretis additum non eſt. Hæc de editionibus atqve translationibus Livianis: nunc de *Vitæ ejus hiſtoria* duobus verbis qvædam annectemus. Sebaſtianum Maccium de Hiſtoria Liviana volumen integrum, idqve ſatis amplum, ſcripſiſſe Jan. Nic. Erythræus Pinac. I. imag. 152. teſtatur. Vitam Livii ſingulari etiam libro deſcripſit Jac. Phil. Thomaſinus, in qvo magno cum apparatu recenſetur fabula de brachio Livii reperto, & Patavii denuo non ſine magna pompa ſepulto, exſtructo etiam unà monumento: qva de re Laur. Pignorius qvoqve in Originibus Paduanis, Ital. Idiomate ſcriptis, agit. Verum non recte cepiſſe bonos illos Viros inſcriptionem, qvæ de Livio qvodam liberto agit, primus illos Marq. Gudius monuit, cui tamen aurem non præbuere, ne ſcilicet pretioſum antiqvitatis κειμή-

λιον

λιον ipſis interiret. Aliter tamen ſenſit Gronovius, qvi, cum in prima editione inſcriptionem iſtam propoſuiſſet, monitus in iterata delevit. Conf. Voſſius *de Hiſtor. Lat. l. I. c.* 19. & Scheurlius *Stat. Mercur., P. II. Sect. II., c.* 9. *p.* 125. *ſq.*

Ab Hiſtoricis aureæ ætatis ad Poëtas vel pergimus, vel revertimur, poſtqvam 12
ſcilicet ſupra jam de eorum aliquibus dictum eſt. Primum vero hîc nominamus celebrem Epicureæ Philoſophiæ ſectatorem, TITUM LUCRETIUM CARUM, cujus *de Rerum Natura libros VI.* per intervalla furoris, è poculo amatorio contracti, ſcriptos, & à Cicerone poſtmodum emendatos, habemus. Latinitatem ejus tanti æſtimavit Jos. SCALIGER, ut eô ne qvidem eſſe meliorem Latinæ linguæ Auctorem judicaverit *Prim. Scalig. p.* 104. Utrum plures qvam VI, qui ſuperſunt, libros ſcripſerit, qvod contra aliorum opinionem Lambinus probatum it, in medio relinqvimus: illud haud dubie verum eſt, graviter, eleganter & docte ſcriptos eſſe libros, qvos habemus, qvod CONR. GESNERI judicium eſt: nec deſunt, quæ ad loca Ciceronis atqve Qvintiliani, Lucretio facilitatem ſermonis & ingenium abrogantia, obverti poſſunt; prout inter alios monet Henr. Jul. Scheurlius Stat. Mercur. P. II. Sect. II. c. 5., de Lucretio prolixe agens. Primus Lucretium è veteribus membranis *edidit* Hieron. Avantius apud Aldum Venet. A. 1500. in 4. & 1515. in 8. inde Florentiæ atque Baſileæ recuſum; ſed, cum mendis pene infinitis ſcateret, medicas illi manus admovere cœpit Mich. Marullus, ipſe tamen audaci nimis correctione plurima corrumpens; ſed in aliqvibus interim non infelix. Poſt hunc idem Joh. Bapt. Pius tentavit: cum cujus commentario Lucretius A. 1514. ap. Jod. Badium Pariſ. editus eſt in fol. Utroqve longe fuit felicior Dionyſ. Lambinus, qui edidit probe caſtigatum à ſe Lucretium cum commentariis Pariſ. in 4. 1563. Hanc editionem Gifaniana ſecuta eſt: ab Oberto nempe Gifanio mille locis emendata, notis ac inprimis indice copioſiſſimo, inſtructa Antwerp. 1566. in 8., & Lugduni Batav. apud Raphelengium 1595. recuſa; qvi etiam multa in illa editione præſtitiſſe ſibimet ipſi viſus eſt; verum peſſimè cum illo labore ſuo exceptus Gifanius, triplicisqve plagii reus verbis atque carminibus mordaciſſimis a Jano Douſa & Lambino actus; ac ſi nempe, in emendando Lucretio, ſcrinia Lucæ Fruterii, (popularis ſui eruditiſſimi juvenis, Brugenſis, qvi moriens commentationes ſuas amico Gifanio publicandas commiſerat,) Victoris Giſelini, ipſiusque adeo Lambini, compilaſſet: qva de re prolixe admodum Thomaſius Diſſert. *de Plagio Literar.* §. 445, 446, 447. 448. agit, ipſe ad excuſandum in lite cum Lambino Gifanium eo promptior, qvo iniqviorem callidioremque illius animum ex epiſtolis Mureti atque Gifanii mutuis collegit. (Enimvero, etſi de Lambini maligno etiam animo nobis conſtet, non minor tamen impudentia Gifanii qvoqve fuit, ſi Scaligerum audias, in epiſtola ad Scip. Gentilem, qvæ eſt in Appendice Gudianarum XXV., p. 356. ita ſcribentem: *Audio Gifanium teſtamento ſua opuſcula & lucubrationes Rittershuſio legaſſe ea conditione, ut ab eo ederentur. Memini me ante biennium illi longam epiſtolam ſcripſiſſe, in qua non ſolum locos Lucretii, de quibus conſuluerat me, explicabam, ſed & multa alia adjeceram, quibus editionem Lucretianam exornaret: quam, tametſi ac-*

 cepiſſet

cepiſſet, tanta tamen fuit ejus impudentia, ut negaret, ad ſe perveniſſe. Idque ſemper ſolebat facere, ut ſibi attribueret ea, quæ ab aliis didicerat, & ſi quis plagii eum poſtulare vellet, haberet ἀπολογίαν *paratam, ſe nullas literas accepiſſe. Bis terve auſus eſt apud amicos noſtros queri ſe nihil literarum à nobis accepiſſe, qui omnes, quas illi ſcripſi, recte accepit. Sed eum hominem nunquam fuiſſe puto, qui & in illis ſordibus, quas omnes norunt, vixit, & nullum amicum ſibi quæſivit, & qui bene de illo meriti erant, illis ſe quoque nihil debere profitebatur. Intereſt tamen Reip. literariæ, ejus lucubrationes edi. Fuit enim doctior, quam probior, & nos ejus doctrinam probamus, mores exſecramur.* Hæc Scaliger, qvi ferme eadem de Giſanio in Excerptis Puteanorum narrat, ſordidam inprimis ejus avaritiam in magno divitiarum apparatu dominantem perſtringens, ſed Lucretium tamen magni æſtimat. Poſt ejus mortem, ait, Jeſuitam neſcio qvem complures ſchedarum Giſanianarum ſurreptas Romam abſtuliſſe.) Ceterum Lambini editio multoties qvoqve repetita eſt, cum in tertiæ demum præfatione Giſanium ſit aggreſſus, & illam tamen ante annum 1569. prodiiſſe neceſſe eſt, qvo ipſo nempe hic de illata ſibi gravi injuria qveritur ad *M*uretum. Editionem Pariſienſem An. 1570. expreſſit Francofurtana A. 1483. in 8. Noſtro ſeculo Dan. Pareus Lucretium, cum notis ſuis, atqve Lexico elegantiarum Lucretianarum, in lucem emiſit Francof. 1631. in 8. ſed Lexicon iſtud maximam partem è Giſanii indice compilatum eſt. Poſt hunc Johannes Nardus Florentiæ A. 1647. in 4. Lucretium, paraphraſtica explanatione, & annotationibus illuſtratum, dedit, phyſicè tamen magis, qvàm philologicè, commentatus. Exinde ſtrenuam, in emendando Lucretio, operam navavit Tanaqvil. Faber, cui debemus Poëtam iſtum, Salmurii A. 1662. in 4. typis exſcriptum, & Fabri annotationibus expolitum. (Editionem illam, absqve tamen Fabri notis, additisque Mich. Fayi argumentis librorum, minuto admodum charactere, repetiit Neapoli Buliſonius A. 1693. in 12.) Prodiit & apud Belgas Lucretius. In uſum Delphini Michaël Fayus eundem apparavit Pariſ. 1680, (infeliciſſime tamen iſtud negotium aggreſſus, cenſente nupero Lucretii editore, Thoma Creechio, qvi rejecta Fayi barbara, ut vocat, interpretatione, novam paraphraſin atqve notas uberiores adjecit; præter ceteros interpretes bonæ notæ Giſanium, Lambinum, & alios, inprimis etiam ſecutus Gaſſendum, qvippe qvem lucem maximam Lucretio, in ſuo de Epicuri Philoſophia Opere, affudiſſe rectè animadvertit. Prodiit illa Creechii Editio Londini A. 1695. in 8. cum ante 13. A. 1682. ibidem Anglica ejusdem verſio prodiiſſet, magno Anglorum omnium applauſu. Gallicè poëtam illum, cum notis ſuis, edidit, Baro de Coutures Pariſ. 1685. in 8.)

13 *P*rodeant nunc Triumviri amorum, puriſſimi neqvitiarum Scriptores, C. VALER. CATULLUS, ALBIUS TIBULLUS, & SEXT. AUR. PROPERTIUS, in qvibus ſane omnia ſunt mollicula, delicatula, terſa, limpidæqve Latinitatis. Ut à Catullo incipiam, nolo prolixior eſſe in ejus elogio, non poſſum tamen præterire ſtultos cenſores, & inter illos præcipue JACOBUM GADDIUM, qvi libro ſuo *de Scriptoribus Non-Eccleſiaſt. T. I. p.* 125. ita loqvitur, vel rudit potius: *Majoris famæ ac exiſtimationis poëta*

quam

quam præſtantiæ & molis, cum pauca poëmatia ediderit. Docti nomen obtinuit, cujus rationem ignoro, & liberè fateor ignorantiam meam. His ita pro inſigni ſapientia ſua dictis, Pet. Victorii judicium de Catullo carpit, qui Var. Lect. l. XXIV. c. 15. *Catullo nihil ingenioſius, nihil expeditius, excogitari poſſe*, dicit. Gaddius contra iterum p. 186. ſub Florido Sabino: *Judicarem doctum*, ait, *Catullum, ſi non legiſſem ejus carmina, in quibus nullam inveni doctrinam.* Sed nos hominem illum inficetum cum bellis ſuis judiciis valere jubebimus, qvi ad cenſuram de poëtis ferendam æqvè aptus eſt, ac aſinus ad lyræ cantum judicandum. Firmiora ſunt tot ſeculorum teſtimonia, à qvibus *Docti* cognomen velut proprium Catullus indeptus eſt, tot eruditiſſimorum Virorum judicia, qvàm ut turbare nos poſſit aliqvis Gaddius. Cum qvo eandem fovit ſententiam ſeu furorem JOHANNES CIAMPOLUS, qvi cum Virginio Cæſarino & aliis, inito qvaſi fœdere, vetera, pura atqve incorrupto nitore fulgentia contemnens, ea de cauſa in Catullum qvoqve graviter invectus eſt, ſed neminem ſapientem movit: vid. *Erythræi Pinac. III. p.* 214. JUL. CÆS. SCALIGER, Docti nomen male Catullo eſſe ab antiqvis tributum, autumavit, cujus rationem ignorat ipſe, & nil niſi vulgare reperit. Verum ei reſpondit Henr. Jul. Scheurlius in *Stat. Mercurial.*, *P. II. Sect. II. c. 6.* & Catullum ex merito defendit; qvem alibi ipſe etiam ille Scaliger contra Cardanum ſtrenue tuetur Exerc. 341. de Subtil. Aſt tamen non audiri MURETUM cupio, qvi, perverſo qvodam affectu raptus, ita extollit Catullum in epigrammate & elegia, ut omnes alios præ illo contemnat. Martialem, ſi cum illo comparetur, vocat aliqvem è trivio ſcurram; plane ut Ovidii elegias Victorius neſcio cujus barbariſmi, vernilitatis & affectationis, incuſat: Hi vero diſtinguere non norunt inter elegiæ naturam, & inter dictionis characterem: utut enim Catullus ſuperet dictionis puritate, epigrammatis tamen genio ſuperatur. ANDR. NAUGERIUS, nobilis & poëta Italus, qvotannis ſolenne inſtituebat, qvo Manibus Catullianis tria exemplaria Martialis, velut victimam, immolabat. JOSEPHUS SCALIGER, Jul. Cæſ. F. *nunqvam plura apud ullos auctores ſe legiſſe* dicebat, *quæ ſe magis ad interpretationem S. Literarum ducerent, quam apud Ariſtophanem, Catullum, Tibullum, Propertium, & ejusmodi ſalaciſſimos auctores. Prim. Scaliger. p.* 20. ad qvæ verba Tanaq. Faber annotat, reſpexiſſe Scaligerum haud dubie ad locos nonnullos Moſis, Canticum Canticorum, Hiſtoriolam, qvæ in libris Regum eſt, librum Ruth, verſiculos aliqvot epiſtolæ ad Romanos, & ſimilia. Verum nimis profanè locutus uterqve eſt: nec decent Chriſtianos iſtiusmodi cogitationes: neqve verum eſt, ſi demum è laſcivis iſtis ſtercoribus auri qvid forte peti poteſt, è profanis Scriptoribus aliis non multo etiam plura, ad S. Scripturæ illuſtrationem, hauriri. De Catullo alias pluribus agunt Vives p. 541. Bœclerus de Scriptor. Gr. & Lat. p. 43. ſeqq. Barthius in Adverſariis paſſim, lib. LII. c. 15. l. VIII. c. 22. & alibi. Idem de Tibullo l. IX. c. 19. de Propertio l. XXXII. c. 9. Catullum primus è tenebris eruit, judiceqve Barthio, ex membranis vetuſtis, bona fide exhibuit, ſimul & recenſitum ſuis commentariis illuſtravit, Ant. Parthenius, Laciſius, Veronenſis, Venetiis A. 1488. per Andream de Pataſcichis excuſum. An. 1493. recuſa editio iſta ibidem eſt, addi-

tiqve Tibullus cum Benardini Veronenſis, & Propertius cum Phil. Beroaldi Commentariis. Hinc ſecuti Commentatores alii magno numero: & ut plurimum junctim triga iſta Poëtarum lucem aſpexit. Sic illos edidit, ſuis commentariis & ſcholiis illuſtratos, Muretus apud Aldum jun. Venet. 1562. in 8. Joſ. Scaliger, cum caſtigationibus eruditiſſimis, qveis tamen, ut ipſe jurat, nonniſi Menſem unicum impendit, ex officina Patiſſoniana Pariſ. 1577. in 8. Junctim deinde horum duumvirorum labores Antwerpiæ 1582. in 8. recuſi ſunt: Scaligeri etiam apud Commelinos Heidelbergæ 1600. auctiores. Interea etiam cum Achillis Statii, Luſitani, commentario Catullus impreſſus eſt Venet. 1566. in 8. & è recognitione Jani Douſæ Lugduni Bat. apud Raphelengium 1592. in 12. Indicem in tres hos Poëtas laborioſiſſimum Horatius Tuſcanella compoſuit, emiſitqve cum iisdem Baſileæ 1569. recuſum Hanoviæ 1608. in 8. ſed rectè Boeclerus illum indicem magis laborioſe, qvàm erudite, ſcriptum judicat. Vaſtiorem adhuc indicem, & præterea vaſtum qvoqve commentarium & abſolutiſſimum, in eosdem Poëtas ſcripſit Joh. Paſſeratius, Pariſ. in fol. A. 1608. emiſſum; qvo Opere nihil perfectius eſſe viſum Scioppius cenſet. Joh. Livineji & Jani Gebhardi Commentarios, cum indice Tuſcanellæ, Catullo, Tibullo atqve Propertio adjunxerunt Francofurtenſes A. 1621. in 8. Omnium Commentarios, notas, obſervationes, emendationes, paraphraſes, in unum copus congeſſit Pariſienſis typographus, Ourrius, An. 1604. in fol. Apud Belgas cum variorum notis Triumviros noſtros procuravit Simon Abbes Gabbema, Friſius: multo accuratiorem vero editionem, cum integris aliqvorum & nonnullorum ſelectis notis, exhibuit Clar. Grævius Lugduni Batav. An. 1680. qvi in præfatione rationem inſtituti abunde aperit. Poſt hos omnes novo commentario Catullum explanavit Iſaac. Voſſius, & inprimis bene de illo meruit Londini 1684. in 4. apud Belgas paulo poſt repetitum ſuum laborem videns. Moliebatur ſimilem in Tibullum atqve Propertium, ſed non dedit. In Delphini uſum Pariſiis 1685. omnes tres ita publicavit Philippus Sylvius, ut obſcœna, qveis ſcatent iſti amorum impuriorum magiſtri, & ob qvæ merito Chriſtianis exoſi ſunt, è corpore ipſo carminum reſecaret, & ſub finem libri adjiceret; qvâ re num conſuluerit magis caſto pudori, an laſcivam ſalacitatem juviſſe etiam haud parum videri qveat, aliorum eſto judicium. De Tibullo atqve Propertio illud præterea annotandum, Elegias illorum, plerumqve more Græco ſcriptas, ad venuſtatem Ovidianam haudqvaqvam accedere: deeſt enim ornatus ille figurarum & argutiarum; qvem dum alii Victorius, Muretus, Vavaſſor, reprehendunt, male judicant. Epiſtolia amatoria, qvæ lib. IV. carminum Tibulli extant, & à nomine Sulpitiæ ordiuntur, Barthius Adverſar. l. LIX. c. 16. p. 2811. cum à Tibulli ſtylo plane abſcedere, ſeculumqve aliud ſapere, videret, Sulpitiæ illius poëtriæ eſſe ſuſpicatur, qvæ ſub Domitiano cum marito ſuo Galeno clara fuerat, & cujus ſatyra aqud Juvenalem & Auſonium reperitur.

14 Incedat poſt hos Phœnix ille poëtarum Latinorum, P. VIRGILIUS MARO, cujus tot ſunt Editiones atqve Commentatores, ut numerari vix poſſint: tot nempe circumducit ille ſecum aqvilas, philomelas, ſed & addo regulos & graculos atqve picas

cas: non enim omnes, qvi in illum ſcripſere, paris præſtantiæ ſunt. Nihil vero ſapit in poëticæ eruditionis genere, cui Virgilius non ſapit: qvem, præter Poëticæ facultatis laudem, ad qvam adſpirare nemini licet, in omni doctrinæ & eruditionis genere excelluiſſe, peculiari libro, eoqve ſatis amplo, oſtendit SEBAST. MACCIUS, de qvo vid. Erythræus, Pinac. I. imag. 152. Fuere qvidem, & olim, & noſtro tempore *Virgiliomaſtiges* nonnulli, ingenio non deſtituti, ſed nullius plane judicii. Militant contra pro Virgilio omnium ſeculorum ſuffragia, qvorum judicio potius ſtandum, qvam unius alteriusve hominis inepti. Fruſtra ipſi objicitur aliena inventio, cum à Græcis illum omnia hauſiſſe ajunt: nam, ſi vel maxime illud in dubium magna ſui parte vocari non poteſt, rudera tamen ille veterum ita coagmentavit, ut ſplendidiorem domum inde extrueret, qvam à Græcis factum usqvam repererat. vid. Thomaſii *Diſſ. de Plagio Lit.* §. 576. *ſq.* Haud dubie etiam ex dignitate materiam iſthanc pertractaſſet Menagius, ſi Diſſertationem *de plagio, Furtis & imitatione Poëtarum*, qvam in not. in Malherb. *p.* 257. promiſerat, per fata abſolvere illi licuiſſet. Nihil ſane decedit famæ eximii pictoris, qvi antiqvam aliqvam hiſtoriam penicillo ſuo delineat: ingenium ſiqvidem & judicium illius vel in minimis qvoqve circumſtantiis eluceſcit. Qvare inepti ſunt, qvi inventionem in Virgilio deſiderant: nam tàm in toto, qvàm in partibus Operum illius, ea elucet. Qvid Homero præſtet, dudum notavit JUL. CÆS. SCALIGER, in *lib. V. de Re Poëtica. c.* 2. & 3, ubi luculenter iſtud argumentum exſeqvitur: BARTHIO*que Adverſar. lib. LVIII. c.* 9. judice haud immerito totius antiqvitatis judicio opponi poteſt, qvippe qvi *non rationibus, ſed demonſtrationibus*, egit: adeo qvidem certis, *ut neminem fuiſſe aut futurum etiam eſſe* credat, *qvi eas poſſit ita confutare, ut liberi judicii hominem in contrariam captæ pro Scaligero ſententiam deducere poſſit.* Hæc Barthius, qvem hic profecto ſui plane immemorem fuiſſe oportuit, qvippe qvi alio in loco, *lib. XLVII. Adv. c.* 22., poſtqvam de imitatione Homeri, qvam perpetuo ſectatus Virgilius eſt, diſſeruerat, ita ſcribit: *Et hæc Virgiliana imitatio adeo mihi omni comparationi Homerum eximere videtur, ut, illum ipſum Scaligerum uno perpetuo errore totos illos ſuos divinos de Poëtica commentarios attaminaſſe, ſæpius dixerim, dum Virgilium Homero opponere, aut etiam præferre, molitur. Nihil enim aliud agit iſta molitio, niſi quod in ſumma peritia ſummam oſtendit imperitiam: non videns aut attendens, minime convellere Homerum ex uſu eſſe Virgilium laudantis; ſed ita in hoc Latino agnoſci demum poſſe perfectionem, ſi perfectiorem etiam, quam vel perfectiſſima eſſe poſſit, in fonte, doctore, magiſtro, modimperatore, unicoque omnis Poëſeos Apolline contemplere.* Poterantne magis contraria ab eodem dici? Sed pergimus. Poſt Scaligerum idem argumentum latius ſummaqve eruditione pertractat RENATUS RAPINUS, Jeſuita Gallus, elegantiſſimo libello, qvem *Comparaiſon d' Homere & de Virgile* inſcripſit, & qvi Pariſiis primo A. 1669. in 12. editus, ibidem poſtea A. 1684. in 4. una cum aliis iſtiusmodi comparationibus Rapinianis recuſus, in Belgio Gallice & Latine etiam prodiit. [JACOBUS TOLLIUS qvoqve in *Acceſſione Animadverſionum ſuarum ad Longinum*, Trajecti ad Rhen. 1694. in 4. nitidiſſima editione à ſe editum, comparatio-

rationem Virgilii & Homeri inſtituit p. 271. ſqq., & imitationem Homeri in Virgilio plane non negat, ſed ita, ut omnia in hoc compta magis, & omni cultu curaqve exornata, grandia ſimul, magnifica, illuſtria, ſplendida, & qvamvis laudem vincentia, deprehendat: in eo tantum Homericis inferiora, qvod, ad illam affectuum veritatem atqve δεινότητα non accedere ipſi videntur: qvod aliis tamen Viris doctis longe ſecus videtur.] Qvid in Eclogis Virgilio Theocritus, & hic illi viciſſim præſtet, docuit nos elegantiſſima Diſſertatione de Carmine Paſtorali idem, qvem modo laudavimus, Ren. Rapinus cum Eclogis ejus edita Pariſ. 1659. 4., & apud Batavos in 12. recuſa, & Barthius, poſtqvam *Adverſar. l. XLI. c.* 26. plurima eſſe Theocriti inacceſſa Maroni, plurima viciſſim Virgilii Theocriticis meliora, eſſet faſſus: *Tamen*, ait, *Græcus ſcriptor immani intervallo Latinum relinqvere videtur.* Hinc & alibi idem Barthius inconvenientia qvædam in Eclogis Virgilianis notat: qvale eſt, cum Ecl. I. paſtorem Virgilius inducit, vicinam urbem Romam qvæ aut qvalis ſit ignorantem, & eundem tamen mox de Arari atqve Tigri, remotiſſimis imperii Romani fluminibus, perite diſſerentem, *vid. Adverſ. l. XXVII. c.* 3. *&* 4. Idem *l. XXX. c.* 24., Bucolica iſta Virgilii triennio eſſe ſcripta, è ſcriptore vitæ Virgilii obſervat; qvem, vel Tiberium vel Ælium Donatum eſſe, ſine ratione à qvibusdam viris doctis dubitari judicat. Tanaqv. Faber nonnunqvam Virgilium nimis eſſe turgidum putat. *In ea ſum ſententia* (ait in Not. ad Longin. p. 250.) *Virgilium ſæpe hypertragicum eſſe, & dithyrambico tumore turgidum; qvi tumor tamen fere plerumqve ὑπόκενος, & inaniis plenus reperietur, ſi omnia πρὸς αὐτὰς ἀνασκοπῆς.* Promitit & ibi Faber, ſe aliqvando ejus rei exempla prolaturum. *Commentarios* in Virgilium tùm totum, tùm ſpeciales ejus libros, habemus permultos: neminem vero, qvi artificium Poëticum Virgilii, qvod ſummum eſt, latius data opera oſtenderit. In animo illud habebat BERNARDINUS PARTHENIUS, *Spilenbergius*, ut ipſe meminit in præfatione Commentarii Horatiani: ſed in lucem illum unqvam editum fuiſſe dubito. Fuiſſet autem præclarum Opus, qvantum conjicere licet ex commentario ejus Horatiano, de qvo poſtea. *Editiones* Virgilii longe plurimæ ſunt. Inter primas eſt, qvam Aldus Venetiis in 8. an. 1503, edidit. Cum Servii commentariis pulcerrima editione Rob. Stephanus Pariſ. 1532. in fol. Virgilium exhibuit, ibidem 1541. in 4. recuſum. Cum Servii, Donati, Probi Grammatici, Julii Pomponii Sabini (cujus in Virgilium commentarios jam antea ſeparatim Oporinus A. 1544. excuderat) Phil. Beroaldi, Joh. Hartungi, Jod. Willichii, Georg. Fabricii, Ludov. Vivis, Adriani Barlandi, & aliorum, Commentariis in fol. Baſileæ 1575. Virgilii Opera prodierunt. Plures alias Baſileenſes non tango. Mauri Servii Honorati (hoc enim integrum docti Commentatoris nomen eſt) Commentarios, eruditis omnibu longe acceptiſſimos, ex antiqviſſimis exemplaribus, meliores atqve auctiores protraxit, deditqve ſumma cura unà cum Virgilio ipſo recenſitos, Petrus Daniel, Pariſ. 1600. fol. qvæ editio reliqvis merito præfertur, & in pretio viris literatis eſt, Servium qvippe multo pleniorem, & haud paulo accuratiorem, ſiſtens. Eandem deinde, Salmaſii manibus tritam, & hic illic ad oram codicis emendatam, laudabili ſtudio expreſſerunt Batavi in

ea

ea editione, quam cum integris Servii ac Donati, & ſelectis variorum notis, in 4. Lugduni 1646. nitidiſſimis & emendatiſſimis typis, publicè exſcripſerunt, obſtetricante Cornelio Screvelio, qvi & alteram editionem Lugduno-Batavam in 8. priore recentiorem, è Servii & Donati aliorumqve Commentariis compilatam, adornavit, ſed qvæ cum priore in cenſum non venit. Præter Servium ac Donatum alium qvoqve veterem Virgilii Gloſſatorem optimæ notæ laudat vehementer Barthius Adverſ. l. XXXIII. c. 13. qvi è priſcis nempe Grammaticis interlinearia præſtantiſſimi Codicis annotata congeſſerit: ſed eundem, neſcio cujus tenebrionis imperitiâ, maxima gloſſarum parte truncatum non ſine multa indignatione commemorat. Libri Æneidos, cum allegoriis Platonicis Chriſtoph. Landini (à Florido Sabino acriter alicubi traductis) Venetiis 1507. in 4. & Baſileæ editi ſunt; cum Lamberti Hortenſii Commentariis ibid. 1596. Joh. Ludov. de la Cerda commentarii perpetui primum per partes Madriti 1608. & Lugduni 1612. & 1617. tandem & junctim Coloniæ, duobus in fol. tomis, editi, magnâ diligentiâ omnia ferme explicant, qvæ in Virgilio occurrunt: adjicitur & paraphraſis, qvalem in aliqvot Æneidos & Georgicorum libros jam ante inſtituerant Nicod. Friſchlinus & Jac. Pontanus, cum cujus commentariis Virgilius Auguſt. Vindel. 1599. lucem aſpexit. Editio Frider. Taubmanni, Francof. 1618. in 4. procuſa, commodo uſui eſt: & adjecta qvoqve duo poëmata, Culicem & Cirin, alias utplurimum omiſſa, habet. An. 1589. ex officina Commeliniana in 8. Prodiit Virgilius ex correctione Joh. Pierii Valeriani, una cum Fabii Planciadis Fulgentii libro de expoſitione Virgilianæ continentiæ, Junii Philargyri commentario in Bucolica & Georgica, Fulvii Urſini notis, Velio Longo, & Caſſiodoro de orthographia. Phocæ neſcio cujus Grammatici Vitam Virgilii, verſibus deſcriptam, cum Operibus Virgilii Genevenſes 1610. ediderunt. Germanus Valens Guellius commentationes & paralipomena in Virgilium Antwerp. 1575. fol. una cum ipſo Auctore, edita ſcripſit, in qvibus accuratè paralleliſmi Græci notantur: eodem ſcilicet inſtituto, qvo jam olim Paulus Manutius locorum Homeri inſigniorum, qvæ Virgilius imitatus eſt, comparationem inſtituit; & Georgius Fabricius in Imitationibus Virgilianæ lectionis: quos etiam Fulv. Ursinus ſecutus eſt, dum Homeri, Theocriti, Heſiodiqve Græca, qvæ Virgilius verſibus Latinis expreſſerat, collegit, ediditqve ſub hoc titulo: *Virgilius cum Græcis Auctoribus collatus*. Antwerp. in 8. 1568. In reſtituendo Virgilio multum operæ impendit qvoqve ſuperiore ſeculo Nicolaus Erythræus, inprimis utiliſſimum & pleniſſimum *indicem* conficiendo, in qvo tamen illud deſideres, qvod nudæ voces absqve ullis interpretationibus ponuntur, cum hæ tamen neceſſariæ omnino fuiſſent. Editus primum eſt Venetiis 1539. poſtmodum ſæpius eadem in urbe repetitus, ſed adeo putidis mendis conſpurcatus, ut nil ſupra: qvapropter Joh. Opſopæus atqve Frider. Sylburgius caſtigandum tum auctorem, tum indicem, magno in ſe labore ſuſceperunt, ediderûntqve Francof. 1583. in 8. qvæ editio Venetis omnibus præferenda. Nuncupavit illam Sylburgius Natali Comiti, memoratqve in epiſtola iſta plures Erythræi tractatus, qvos vel abſolutos, vel inchoatos, vel ipſummet hic illic in Indice Virgiliano

allegare obſervat, nempe *Indices in Ovidium, Martialem, Theocritum, Callimachum: in Lucretium non ſolum indicem, ſed & annotationes. Inprimis vero,* ait Sylburgius, *exoptandus videtur index in Homerum, in quo exponi à ſe ſcribit, quid Græcorum & Latinorum Poëtarum quisque ex uberrimo iſto fonte acceperit. Nec minus expetendos reos, quos in Salluſtium, Cæſaris Commentarios & Ciceronem, conſcripſit Indices. JCtis quidem certe non inutilis fuerit index, quem in Pandectas Juris Civilis edere paravit. Præter hos indices meminit etiam aliarum lucubrationum: è quibus Commentarios de Lingua Latina, mox poſt Virgilium, à Studioſis expectari jubet: Stoicum quoque, ſeu Etymologicum, à ſe ſcriptum teſtatur; & Mithridatem 60. & amplius linguarum à ſe concinnari, itemque librum de origine linguæ vernaculæ: de Alliteratione quoque, ſeu Syllabarum alluſione, juſtum â ſe eſſe libellum confectum, nec non de pathetico Virgilianæ poëſeos ſchemate: præterea librum de Poëtica & perfecto poëta. Adhæc juſtum librum de dignitatum nominibus ac titulis: de vocibus animalium: de coloribus: de nucum, malorum, pirorum, ficuum, uvarum & olearum generibus: de inſulis duos item libros, quorum alteri Navis, alteri Equi titulum fecerit: & tertium de Ventis, quem Æoliam inſcripſerit.* Hanc adeo largam ſegetem librorum promiſerat Erythræus: & nihil omnino tamen ejus in lucem prodiit, qvod haud immerito Sylburgius l. c. miratur. Ceterum, indicem ejus Virgilianum, ad qvem nunc regredimur, Batavi etiam in illa editione recuderunt, qvam tribus tomis in 8., cum Servii & Donati integris, & variorum ſelectis notis, Jac. Emmeneſſio curante, adornarunt Lugd. Batav. 1680. In Delphini uſum Pariſ. 1675. Virgilius prodiit, cum notis Caroli de la Rue, ſive Ruei, illius ſcilicet, cujus Idyllia elegantiſſima extant. Thom. Farnabii & Joh. Minellii editiones Virgilianas, in Belgio & Germania identidem repetitas, nôrunt omnes: tyronibus inſerviunt eorundem labores, & ex alienis utplurimum hauſti ſunt. *Catalecta Virgilii*, qvæ adjici Operibus illius ſolent, & qvorum dubia eſt auctoritas, peculiari commentario illuſtrata ſunt à Joſ. Scaligero & Frider. Lindenbrogio, cum qvorum notis prodiit *Appendix Virgiliana* Lugd. Batav. 1595. in 8. & 1617. Præter Catalecta vero, qvæ diximus, Appendici alia qvædam, & qvamplurima veterum poëtarum deperditorum fragmenta, adjecta ſunt. Priapeja etiam carmina illi inſunt, fœdiſſima illa, ſed eleganter ſcripta: qvæ, poſt Scaligerum Scioppius qvoqve recenſuit: dignum patella operculum: è cujus cura Patavii 1664. in 8. & Amſtelodami ſeorſim, & una cum Operibus Scioppii, edita ſunt. Eqvidem Angelus Politianus Priapejorum Virgilio tributorum auctorem Ovidium eſſe perſuaſus fuerat, ſed haud immerito diſſentit ab illa Claud. Verderius *Cenſur. in Auct.* pag. 156. Ceterum adeo omnium nationum applauſum tulit Virgilius, ut in ſingularum prope vernaculas etiam transfuſus ſit, Hiſpanicam, Italicam, Gallicam, Anglicam, Germanicam: ſed non eadem apud omnes felicitate.

15 Poëtarum vel omnino omnium, vel certe Latinorum, principi addendus nunc ſuo merito, qvi dextrum latus claudat, Lyricorum Princeps, Pindariqve, velut Virgilius Homeri, aſſiduus imitator erat Q. HORATIUS FLACCUS, qvem GODELLUS, in

in ſuis ad Malherbium Poëtam Gallum Diſſertationibus (*Monſ. Godeau Diſcours ſur les Poëmes de Malherbe,*) tanti fecit, ut ejus Odas Græcis præferre haudqvaqvam dubitaverit. Franc. Florido Sabino Sermones ac Epiſtolas Horatius tam venuſtè condidiſſe viſus eſt, ut in illis egregius, in his autem prope inimitabilis, videretur, referente Gaddio *T. I. de Scriptor. Non-Eccl. p.* 185. poteritqve ipſe Floridus conferri *Lection. Subciſiv. p.* 120. Mich. Neander Artem Poëticam Horatii eqvidem ſine arte traditam; ſed libros Carminum, vel jucundâ inventione, vel puritate ſermonis, vel figurarum cum novitate, tum varietate, majores omni non ſolum vituperatione, ſed etiam laude judicat: Pindaricis nempe accuratiores, & ſententiis crebriores: ut nectar merum Criticis interdum videantur: *Præf. Erot. Gr. L. p.* 192. Hæc illi. Contra Horatio non admodum æqvus eſt Claud. Verderius, cujus tamen ineptum de Horatio judicium neqvaqvam dignum, qvod hic apponatur, exiſtimamus. Legi poteſt in ejus *Cenſura Auctor.* pag. 57. Præterea inter adverſarios Horatii numeratur Jul. Cæs. Scaliger, qvi non ſolum de illius Arte Poëtica abjectè ſentit, ſatyræ propius accedere totum opus, qvam arti; ſed & in Hypercritico in eundem indignis ſane modis invehitur: qvamobrem non ſolum à Wallio *in Poëmatibus p.* 224. iterum ipſe Scaliger caſtigatus eſt; nec non à G. Joh. Voſſio *de Poëtis Lat. p.* 29. (qvi obſervat, inſcriptionem libri de Arte Poëtica non magis ab Horatio ipſomet fluxiſſe, qvàm titulum Epiſtolæ ad Auguſtum de Veteribus & novis Poëtis, aut illius ad Numicium de Finibus Bonorum: Veram itaqve libri de Arte Poëtica inſcriptionem eſſe Epiſtolam ad Piſones.) Sed multo amplius etiam confutatur Scaliger à ſtrenuo Horatii defenſore, eodemqve luculento admodum Commentatore, Bernardino Parthenio, Spilenbergio, qvi tàm ſolide, tàm eleganter, adverſus Scaligerum omnia illa loca, qvæ atro iſte lapillo notaverat, vindicavit, ut vix credam hiſcere adverſus illum qvenqvam poſſe. Nonniſi ſemel vero mihi contigit Viri eruditiſſimi Commentarium Horatianum videre, A. 1584. Venet. in 4. apud Dominicum Nicolinum impreſſum: & crediderim pauca ejus exemplaria eſſe excuſa, cum in nullis penè Bibliothecis publicis, qvarum ego Catalogos pervolvi, inveniatur. Et tamen longe præſtantiſſimus ille eſt: novam ſiqvidem commentandi viam ingreſſus Auctor, de verbis Horatii enodandis non adeo ſollicitus, artificium poëticum magno ſtudio oſtendit, atqve ita perſpicue ob oculos ponit, ut neminem in eo genere habeat, qvi cum ipſo conferri poſſit. Dolendum, non in omnes Horatii libros illum ſcripſiſſe: neque enim ſatyras, nec Epiſtolas, attigit, ſed tantum Carminum atque Epodon libros. Scripſit idem Carmina varia: & de Imitatione Poëtica libros V. ad Maximilianum Imp., Venet. 1565. in 4. editos: ſed quos hactenus non vidi. Ex antiqvis Horatii *Commentatoribus ſcholiaſtæ* ſuperſunt, Helenius Acron, & Porphyrion, qvos jam ſuperiore ſeculo Henr. Petri, Horatio junctos, Baſil. 1545. in lucem emiſit: qvanqvam commentarios iſtos Auctorum nomina mentiri, cucullatamqve barbariem inepte tam præcellentibus Scriptoribus, Acroni & Porphyrio, nuncupari Reineſius judicat *Defenſ. Var. Lect.* p. 107. Eosdem tamen decennio poſt emendavit, admiſcuitque C. Æmilii, Junii Modeſti & Terentii Scauri anno-

tatiunculas, Georg. Fabricius, Baſil. 1555. fol. Ipſius Horatii editiones longo ordine recenſet Spachius *Nomencl. Philoſ. pag.* 197. 198. 199. Antiqva admodum eſt Argentinenſis A. 1498., cum commentariis Jac. Locheri. Ex Aldi officina Venetiis A. 1519. prodiit. Inter Commentatores optimus videtur Lævinus Torrentius, cujus Commentarius in Horatium, cum ipſomet Auctore, & Pet. Nannio in Artem Poëticam Horatii, Antwerp. An. 1608. in 4. apud Balth. Moretum lucem vidit. Pet. Gualtherus Chabotius vaſtos in Horatium commentarios conſarcinavit, Grammaticos, Logicos, Rhetoricos, nimia, & plusqvam pædagogicâ diligentiâ, Baſil. A. 1591., qvanqvam Torrentius illo etiam uſus deprehendatur, &, qvæ in eo bona repererat, in ſuum inde commentarium tranſtuliſſe videri qveat. Dionyſius Lambinus inprimis multum Horatio emendando atqve illuſtrando impendit, cum cujus prolixo commentario prodiit Poëta noſter Francofurti ex officina Wecheliana A. 1577. in fol., repetita editione poſtmodum denuo Pariſ. 1605. fol., una cum Adriani Turnebi atqve Theodori Marcilii Lectionibus Horatianis datus. Memini & recentiorem Francofurtenſem in 4. vidiſſe. Ceterum inſigne plagium Lambini; in explicando ſuis commentationibus Horatio, ex Mureti epiſtolis, Thomaſius annotavit *de Plag. Lit.* §. 448. p. 200. Scilicet, cum admonitus à Mureto Lambinus eſſet, de locis qvibusdam Horatianis, qvos adeo imperite erat interpretatus, ut omnibus eruditis debere ludibrium videretur; ille non eſt veritus dicere & ſcribere, eam ipſam ſententiam, à qva monitu Mureti diſceſſerat, ipſiusmet Mureti fuiſſe, eaqve propter his ipſis argumentis Muretum exagitare inſtituit, qvæ ab hoc in ſuæ ſententiæ oppugnationem acceperat. Veteres Scholiaſtas, Acronem & Porphyrionem, ſi modo genuini ſint, auctiores, cum ſuis in Horatium Commentariis, edidit Jac. Cruqvius Antwerp. 1578. in 4. Cruqvianos autem commentarios parvi pendunt Tanaq. Faber *P. I. & II. Epiſtolar. ep.* 2. & 54., & Barthius Adverſar. lib. XLII. c. 22. Eodem circiter tempore Guilh. Xylander, doctiſſimus vir, Horatium, ad optimas qvasqve editiones accuratiſſime caſtigatum, & copioſis annotationibus illuſtratum, emiſit Heidelberg. 1585. in 8. Qvinqvennio poſt Baſileæ A. 1580. Horatius, cum omnium, qvotqvot tunc noti erant, 40. circiter veterum & recentiorum commentatorum, curis in fol. editus eſt. Jani Rutgerſii Editio, qvæ primum apud Rob. Stephanum juniorem Pariſ. 1613., & deinde apud Janſonium Amſtel 1619., edita, præter præclaras in Horatium ipſum emendationes, inſignes qvoqve in vitam Horatii, à Suetonio haud dubie ſcriptam, ac utplurimum ejus Poëmatibus præfigi ſollitam, caſtigationes continet, cum prius eſſet illa inqvinatiſſima. Dan. Heinſius bene etiam de Horatio meruit duplici editione; prima apud Raphelengium Lugd. Bat. 1609. in 8., & auctiore multo curis poſterioribus, præfixoqve libro de Satyra Horatiana eleganti utiqve, & qvi multa de Satyræ natura, & Scriptoribus ſatyricis, præclara habet: nec non fragmentis Lucilii ac Timonis, apud Elzevir. 1612. Joh. Bondii & Minellii paraphraſes marginales, qvemadmodum Farnabianæ in Virgilium & Martialem, tironibus utiles ſunt; ſed illi alieno ingenio ſapiunt, & interdum verba Auctorum, qvos excerpere aggrediuntur, corrumpunt. Minelliana tamen paraphraſis Lipſiæ, cum Commen-

mentario Frider. Rappolti in Satyras, Epiſtolas, Artemqve Poëticam, plane eximio, eſt recuſa. Supplementum Commentariis Rappoltianis addidit gener Joach. Fellerus Lipſiæ 1675. in 8. Tom. II. In Delphini uſum bina vice Horatius, & à duobus etiam viris, adornatus eſt, Petro Rondelio primum, Jeſuita Toloſano, Toloſæ 1683. in 8., tum & à Ludov. Desprezio, Pariſ. in 4., qvæ poſterior, juſſu Regis adornata, priore melior eſt, indiceqve omnium verborum auctior. Dudum vero talem Indicem confecit Thom. Treterus, ediditqve Antwerpiæ apud Plantinum 1576. in 8., qvem poſtea omnibus Horatii editionibus accommodavit Dan. Avemannus, in libro, cui titulus, *Hodogeta Horatianus*, qvi editus eſt Brunſwigæ 1667. in 8. oblongo. Paraphraſes in Horatium ediderunt Anton. Cerutus, & Eilhardus Lubinus, qvibus ſenſus verborum commode explicatur. Cum variorum notis Corn. Screvelius Horatium edidit Lugd. Batav. 1663. in 8. Memoranda adhuc editio Horatii ab Henr. Stephano profecta, ſcholiisqve & argumentis ab eodem illuſtrata: cujus ſecundæ editioni, Genevæ 1588. editæ in 8., Diatriben de hac ſua editione Horatii, & variis in eum obſervationibus, adjecit. Artem Poëticam ſeparatim paraphraſi & commentariolo explicavit Joh. Sambucus A. 1564. in 8. editam: nec non Franc. Robortellus, Pet. Victorius, F. Luiſinius, Vincent. Madius, Paulus Benius, aliiqve. Epiſtolarum libri prælectionibus methodicis Claudii Minois explanati ſunt, iisdemqve Logica analyſis & moralis doctrinæ ratio illuſtrata. Pariſ. 1584. in 4. Præterimus Theod. Pulmanni, Joh. Hartungi, M. Ant. Mureti, Franc. Irenici, aliorumqve annotationes, commentationes atqve editiones Horatianas, aliunde vel ſatis notas, vel hauriendas. Non vero hic prætermittendus Mæcenas Joh. Henrici Meibomii, liber doctiſſimus, & qvi ad Horatii ac æqvalium Poëtarum intellectum haud parum facit. Nec ſine magno fructu etiam amœniſſima Horatii cum Pindaro comparatio legi poteſt, qvam Gallico ſermone ſcripſit Franc. Blondellus, ediditqve Pariſ. 1673. in 12., & qvæ à Batavis recuſa, utplurimum Rapinianis comparationibus addi ſolet, nimirum ob materiæ atqve eruditionis paritatem ſimillima. Alius è Gallis, Vir eruditiſſimus, Andr. Dacerius, Annæ, Tanaq. Fabri doctiſſimæ filiæ, maritus, Horatium in vernaculum ſermonem transfudit, & non ſolum, in præfigenda uberiore vita Horatii, ſcriptorumqve ſerie juxta temporum rationes collocanda, occupatus fuit, ſed & ampliſſimis Commentariis ita exornatum dedit, ut nec vocum figurarumqve & epithetorum ſedula enodatio, nec ſenſus allegorici evolutio, neqve adeo ad verborum aut artis explicationem qvicqvam, jure deſiderari poſſit. Prodiit voluminoſum opus tomis X. Pariſ. 1691. Anglicis Verſibus Horatianas Odas, & librum Epodon, Thom. Hawkins, & Henr. Ridder expreſſerunt, Londini aliqvoties editas.

Alterum Virgilii latus occupet jam, qvi, per complures annos in Auguſti Imp. 16
aula æqve gratus acceptusqve, tandem ſiniſtro fati acerbioris ſidere in exilium pulſus eſt, P. OVIDIUS NASO, Scriptor terſiſſimus, & merito ætati aureæ accenſendus, qvicqvid etiam contradicant alii, ad argenteam illum, qva vi, qva injuria, rapientes. Sane Veneres omnes in Ovidium qvaſi conjurarunt, adeo totus mollis eſt, delicatulus, venuſtus, argutus. Neqve eſt, qvod moremur moroſos iſtos Cenſores, PET. VICTORIUM, qvi

qvi inclementiſſimo judicio, corruptam, neſcio qvam, Latinitatem in Ovidio deprehendit; Muretum, Scriverium, Vavassorem, vel idem in Poëta pulcerrimo accuſantes, vel declamatorium neſcio qvid infra aurei ſeculi genium deprehendentes, aut, qvod Lipſius fecit, non bonum judicantes Poëtam Ovidium. Scilicet, ſuos interdum in judicando manes patiuntur Viri doctiſſimi; &, ut palatis hominum, ita & ingeniis, aliqvid indulgendum eſt. Mihi qvidem barbarus videtur, qvi barbariſmi arguat elegantias Ovidianas, qveis ille Carmen Elegiacum plane ad faſtigium deduxit, adeo ut Elegiarum pulchritudini vix qvicqvam addi etiam poſſe videatur. Non omnino tamen luxurians ejusdem ingenium, &, qvi ſeqvebantur exinde, nævos defendimus: qvos à veteribus, Seneca, *Natural. Quæſt. l. III. c.* 27., Qvintiliano *l. X. Inſtit. c.* 1., aliisqve, notatos, à recentioribus denuo ſub incudem vocatos, ſcimus. Et hos inter Buchnerus etiam eſt, *libro de Commutata Rat. Dicendi p.* 237. & 407., qvi inprimis nimium in ſynonymis & ταυτόλογον eſſe Ovidium animadvertit. Non ſatis ex dignitate illum ſemper ſcripſiſſe, præſertim in Metamorphoſeon libris, notat aliqvot locis Adverſariorum Barthius *l. XLII. c.* 18. *l. LVIII. c.* 9. 10. *&c.*, qvi tamen elegantiſſimum, ingenioſiſſimum & eruditiſſimum cetera fuiſſe, non diffitetur. Infenſus olim Ovidio erat Marcus Marullus, ſed adverſus iſtum defenſionem Ovidii in ſe ſuſcepit Franc. Floridus Sabinus *Apolog. p.* 48. (è qva nos etiam aliqva excerpta damus libro de Patavinitate Livii; ubi Dan. Heinſium qvoqve, copiam Ovidii defendentem allegamus.) Conf. Vives *de Diſciplinis pag.* 541. Eraſmus *l. I. de Copia Verb. c.* 3. Voſſius in Inſtitutionibus Oratoriis & Poëticis, aliiqve. *Editiones* Ovidii & *Commentatores* varios Spachius recenſet p. 193. Vetuſta eſt editio Aldina & rarior, Venet. 1502. & 1503. tribus voluminibus in 8. impreſſa: qvamvis jam ante hanc Veneta An. 1485. & Parmenſis 1489. prodierit. Cum variorum notis, commentariis ac ſcholiis integris, Opera Ovidii ediderunt Joh. Hervagius Baſil. 1550. fol., & multo amplius, III. in fol. voluminibus, Wecheliani Francof. A. 1601. Eminent autem inter eos, qvi, vel emendando, vel illuſtrando Ovidio, operam novarunt, *Hercules Gioſanus*, Sulmonenſis, adeoqve popularis Ovidii, cujus in omnia Ovidii opera obſervationes, una cum præmiſſa poëtæ vita, Plantinus excudit Antwerp. A. 1583. in 8., & qvas nonnullis in locis Barthius caſtigat *Adverſ. lib. XXXI. c.* 3. *Raph. Regius & Jac. Micyllus*, qvorum notis illuſtratum Ovidium Hervagius impreſſit Baſil. 1543. fol. *Andr. Naugerius*, è cujus caſtigatione purior Naſo prodiit ex officina Plantiniana 1566. in 12. *Jac. Pontanus*, cujus in Metamorphoſεων opus extat commentarius, una cum Valerii Andr. Deſſelii in Ibin & Franc. Sanctii notis, Antwerpiæ 1618. fol. procuſus; Triſtium & de Ponto libri jam, cum ejusdem Pontani commentario, & Hortulo Ovidiano, præceſſerant Ingolſtad. 1610. fol. Ut in libros Amorum & Heroides ſcriberet, ſanctitas Jeſuitica non permittebat. *Carolus Neapolis*, qvi in Faſtos Ovidianos ſcripſit Commentarium, Antwerp. A. 1639. publici juris factum, ſed qvi mihi ſapere Puteaneam officinam videtur. In eosdem Faſtos ſcripſit etiam *J. Bapt. Guarinus*, teſte Gaddio p. 219. *Dan. Heinſius*, e cujus recenſione Ovidius Lugd. Bat. An. 1629. 3. vol. in 12. in orbem exiit. Vicit tamen

omnes

omnes filius Danielis, *Nicolaus Heinſius*, qvem ipſum Ovidii genium appelles, adeo feliciter in carmine illum imitatur. Propterea eundem ſibi etiam elegit, qvem in primis magno ſtudio emacularet: &, cum id per annos pluſculos præ ſe ferret, ironiam Sarravii evitare non potuit, prout ex Epiſtol. hujus ad Alex. Morum p. 15. patet. Dedit tamen, magno cum Virorum doctorum applauſu, Heinſius primo Ovidium à ſe recenſitum Amſtelod. A. 1658. in 12., mox iterum 1661. in 12. voluminibus, cum notis ſuis, qvæ editio, & nitore, & præſtantia, reliqvas fere omnes ſuperat. Excuſat qvidem Heinſius feſtinationem editionis: ſed non nimiam tamen illam fuiſſe, ex epiſtola Sarraviana modo allegata diſcimus, qvæ ſcilicet, jam A. 1639. ſcripta, occupatiſſimum Ovidiano labore Heinſium nobis narrat. Heinſianum textum ſervarunt poſtmodum reliqvi Editores omnes Ovidii, Corn. Screvelius, qvi eum Lugd. Bat. 1661. in 8. 3. volum. cum variorum notis, dedit; Burchardus Cnippingius, alterius Batavæ editionis, cum Nicol. Heinſii omnibus, & variorum ſelectis notis, editæ, curator Amſtelodami 1670. 3. volum. in 8., atqve Daniel Criſpinus, Helvetius, qvi, in Delphini Galliæ uſum, Lugdun. A. 1689. in 4. Ovidium, interpretatione ac notis, indiceqve omnium vocabulorum, ornatum exhibuit. Gallicos in Ovidii Heroides Commentarios ſcripſit Claudius Bachetus Meziriacus, qvos eruditiſſimos vocat, commendatqve lectoribus ſuis Menagius *Obſerv. in Malherb. p.* 329. Prodierunt Burgi Sebuſianorum A. 1626. in 8vo. Propoſuerat etiam ſibi aliqvando Salmaſius emendationes & notas in Ovidium ſcribere, teſte Craſſo *in Elogiis T. II. p.* 211. Verum, inter tot alios Viri ſummi conatus, iſte qvoqve unà evanuit. Metamorphoſeos Ovidianæ Epitomatorem, qvi proſa oratione libros ſingulos in compendium redegit, Luctatium Placidum, laudat Barthius *Adverſar. l. X. c.* 8., idem, de Halievtico male Ovidio tributo, *l. XLVIII. c.* 11. alibiqve, videndus.

Claudat agmen ſcriptorum Latinorum aureæ ætatis vir Mathematicis artibus 17 ævo Augusteo clariſſimus M. VITRUVIUS POLLIO, qvem pro Marco Lucium, in editione Florentina anni 1496., contra codicum plerorumque fidem, dici, Voſſius *de Scientiis Mathemat. p.* 292. obſervat. Aliter circa nomen Vitruvii errare Andr. Alciatum; qui Pollionis nomen labefactavit, & Janum Parrhaſium, qui Veturrium Rufum noſtrum auctorem hunc appellari voluit, Casp. Barthius annotat *Adverſ. l. I. c.* 10., ibidem de ſtylo Vitruvii tale ferens judicium. *Eſt ſtyli genus in hoc auctore, quod alii ævo cuilibet potius des,* (quam Auguſteo,) *ſi certa fides abſit: coactim nimirum eruditionem Græcam ſapiens, & manum opificis, non ingenium ſcriptoris, olens.* Sic & Scioppius peregrinitatem & plebitatem in Vitruvio agnoſcit: hoc item alii. & hinc, poſt curas aliquot Virorum doctiſſimorum, obſcurus tamen & difficilis Scriptor eſt. Poſt illam antiquiſſimam Florentinam *editionem*, quam diximus, Vitruvii de Architectura libros X. ad Auguſtum Imp caſtigatos à ſe, Venetiis A. 1511. dedit Joh. Jocundus, quæ editio apud Juntas Florentiæ A. 1522. recuſa eſt. Inde Guil. Philander Caſtilioneus, emendando illuſtrandoqve noſtro manus admovens, præſtantiſſimas notas, qvæ præ ceteris commendari merent, in eundem conſcripſit; ediditque ita Vitruvium primo Romæ A. 1544. apud Joh. Andr. Doſſenam; qvi, mox Pariſiis 1545. & Argentinæ 1550. repeti-

petita, tandem cum auctioribus notis Lugduni 1552. in 4. prodiit. Poſt Philandrum, Daniel Barbarus ad ornandum Vitruvium acceſſit, ediditqve & Latinum, cum notis ſuis atqve figuris, & Italice à ſe verſum Venetiis 1567. in 4. Inde *Bernardino Baldo*, Urbinati, occaſionem Vitruvii illuſtrandi VESPASIANUS GONZAGA, Sabionetæ Princeps, dedit, qvi Virum iſtum doctiſſimum, præter prodigioſam linguarum variarum peritiam (de qva alibi hoc ipſo commentario actum,) Mathematicas etiam artes omnes apprime callentem, accerſivit ad ſe, & in locis Vitruvii obſcuriſſimis difficillimisqve, præter eum, alio interprete aut magiſtro uſus non eſt. Atqve hinc natum præclarum Opus *de verborum Vitruvianorum ſignificatione*, ſeu perpetuus in Vitruvium Commentarius: præfixa ejusdem vita, Auguſtæ Vindel. 1612. in 4. emiſſum: qvod, uti loqvitur Erythræus *Pinacoth I. p.* 5. immortalem illi famam apud Tranſalpinos homines peperit. Conf. Gaddius de Script. T. I. p. 81. cujus de Baldo judicium qvid obſtat qvo minus hîc apponamus: *Bernad. Baldus*, ait, *vir doctiſſimus fuit, multarum linguarum, multarum ſcientiarum. Scripſit & Latina poëmata omnis generis, in ſingulis, præcipuos imitatus. Edidit quoque varia Mathematica & Theologica. Omnium regionum hiſtoriam ac deſcriptionem aggreſſus abſolvere non potuit.* Totum vero Baldi Lexicon Vitruvianum, integras item Guil. Philandri notas, & excerptas Dan. Barbari, una cum adſperſis Claud. Salmaſii haud paucis, & Scamilli Imparibus Vitruvianis nova ratione expoſitis, qvæ olim Auguſtæ ſeparatim prodierunt, in nova atqve nitidiſſima editione ſua, multis iconibus æri inciſis exornata, junxit Joh. de Laet Lugd. Batav. 1647. in fol. Cum autem è lectione Vitruvii ad architectos etiam, Latinæ linguæ ignaros, multum fructus redundet, mirum non eſt, ſi in vulgares etiam linguas translatus ſit. Sic, præter illam Barbari, qvam diximus, Italam verſionem, alia antiqvior, Mediolani A. 1521. cum commentario Cæſaris Cæſareani excuſa, extat Germanica etiam verſio Vitruvii à Gualthero Rivio, Medicinæ D. adornata, Baſileæ A. 1575 fol. lucem aſpexit. Gallicè autem ut qvam accuratiſſime redderetur Architecturæ magiſter Pollio, ipſe etiam Colbertus, dum in aula Regis Gall. primas teneret, curam geſſit, deditqve id negotii Claudio Perralto, Medico & regiæ Scientiarum Academiæ membro inſigni, qvi An. 1673, ſex priores de Architectura libros, figuris affatim, ſuisqve etiam notis, illuſtratos, Pariſ. fol. prodire fecit. Molitus etiam aliqvando in Vitruvium aliqvid Hier. Cardanus erat, ſed nihil dedit. Conf. aliàs de Vitruvio Vives *de Diſciplinis p.* 524 & Voſſius *de Scient. Mathem. p.* 463. ubi docet, extare etiam incertum, ſed veterem fortaſſe ſcriptorem, qvi ex Vitruvio Architecturam compendio conſtruxerit, editum à Guilh. Poſtello Pariſ. 1540. apud Mich. Vaſcoſanum.

18 Qvod ſi Barthio aurem præbeamus, pertinet adhuc ad ætatem Latinitatis auream ÆTHICUS, *Iſter*, cujus *Coſmographia* cum *Antonini Itinerario* ſemper excudi ſolet. Hujus enim ſtylum adeo Vitruvianum genus ſcribendi referre ait, ut nihil ſimilius viderit: cenſetqve adeo BARTHIUS, fuiſſe Æthicum qvendam mechanicum, Julii Cæſaris ætate, qvi primùm forte Coſmographiam literis conceperit, *Adverſ. l. XLV. c.* 13. & 18.; ubi interpolatum tamen mirum qvantum à Chriſtianis eum Scriptorem ſuſpicatur, &

inpri-

nprimis ab homine ævo Theodoſii M. claro. Contra G. J. Voſſius, qui non recte Barthium cepit, ad Theodoſii tempora ipſiusmet Æthici ætatem, cum Simlero & aliis, collocat, quanquam nonnihil fluctuabundus *de Hiſt. Lat. p. 692. & de Scient. Mathem. p. 411.* Sunt utrique ſuæ rationes, quæ commodius ibi legi poſſunt. Antonini Itinerarium Barthius haud dubie etiam ab eodem Æthico ſcriptum retur: qvàm recte, non dico, nec inquiro nunc, ſed me magis cum Voſſio ſentire fateor *de Philologia p. 52.* Plane autem inſaniunt, qui Coſmographiam Æthici, ſeu Julii Oratoris (ut habent codicum aliqui,) Julio Cæſari adſcribunt. Prodiit jam apud Aldum Venet. A. 1513. in 8. Æthicus cum Antonino, exinde Lugduni, recuſus, & Baſil. A. 1575. cum ſcholiis Joſiæ Simleri, & additis fragmentis ſimilibus è bibliotheca P. Pithœi; prodiitque illa editio etiam Pariſiis 1577. Auctiorem & emendatiorem editionem, ex antiqviſſimis ſchedis, Cl. Salmaſius promiſerat: verum ſatis habuit promiſiſſe.

CAP. XII.

in qvo pari celebrantur diligentia, & accuratione Critica,

AUTORES LINGVÆ LATINÆ EX ÆTATE ARGENTEA.

§. 1. *M. Manilius.* 2. *C. Julius Hyginus.* 3. *Cæſar Germanicus Arateorum Interpres.* 4. *T. Phædrus.* 5. *Vellejus Paterculus.* 6. *Valerius Maximus.* 7. *Corn. Celſus.* 8. *L. Annæus Seneca, Philoſophus, M. Annæus Seneca, Rhetor, & Seneca Tragicus.* 9. *M. Annæus Lucanus.* 10. *T. Petronius Arbiter.* 11. *Pomponius Mela.* 12. *Gratius, Cynegetici Scriptor.* 13. *A. Perſius Flaccus.* 14. *Q. Curtius Rufus.*

1 EXcrevit præter opinionem in molem juſto majorem caput præcedens, quod Scriptores Latinos, *ad* Ætatem Auream *pertinentes*, recenſuit. Nunc ad Argenteam Ætatem, quæ ab Imperii Tiberiani temporibus ad Veſpaſianorum usque tempora ſupputari ſolet, pedem promovemus. Et in ea primum ponimus MARCUM MANILIUM, Poëtam & Aſtrologum celeberrimum: ut ſic à Mathematico ſcriptore caput iſtud incipiat, velut præcedenti colophonem Vitruvius atque Æthicus impoſuêre. Quod vero Manilium attinet, ſeu, ut alii vocant, Plinii præſertim adducti auctoritate, Manlium, cujus *poëma Aſtronomicon* ad Auguſtum Imp. ſcriptum habemus, diverſa admodum de ejus ætate recentiorum eſt opinio. Quamplurimi enim nequaquàm ad argenteum, ſed omnino ad aureum ſeculum illum referendum ajunt, quippe qui ſub Auguſto vixerit, extremis ejus temporibus ſcribens. Alii contra demum ad ferream ætatem Manilium relegant: qvâ in ſententiâ fuit Gaſpar Gevartius *in Electis*, idemque ſenſit olim Ger. J. Voſſius *lib. II. de Arte Grammat. c. 26.*, nempe Theodoſii temporibus eum demum vixiſſe tradentes, celebratum à peri-

tia Aſtronomica à Claudiano Poëta, & Julium Firmicum, qui ſub Conſtantino M. vixerat, etiam imitatum. Verum revocavit deinde iſtam ſententiam ſuam Voſſius *de Poëtis Lat. p.* 36., & legenti ſibi Manilium iterum iterumque omnia Auguſti temporibus convenire videri, faſſus eſt. Hinc Buchnerus, neque Gevartii, neque Voſſii, rationibus adductum ſe profitetur, ut Manilium Auguſteo ævo eximat; *de Commut. Rat. Dic. p.* 326., & Barthius ſub Auguſto ſcripſiſſe Poëtam hunc dubitare non poſſe certò pronuntiat, quicunque modo finem libri primi perlegerit. Quod idem etiam aſſeverat Salmaſius, & male Theodorum Manlium, quem Conſulem creatum laudat Claudianus, & qui pedeſtri ſermone librum de Rerum Natura, cauſis naturalibus & aſtris ſcripſerat, cum Manilio Poëta confundi, notat: *præfat. ad Luc. Ampelium ſuum.* Et quemadmodum, hoc ſemel poſito, plane abſurdum eſt, Firmicum à Manilio, multo quippe antiquiore, uſurpatum exiſtimare; contra neque Manilium è Firmico viſum, aut ad imitationem propoſitum, unquam fuiſſe, pluribus argumentis ſe oſtendere poſſe idem Salmaſius fidem facit, *de Annis Climacter. p.* 587., cum alias Scaliger exſcriptum haud raro totidem verbis à Jul. Firmico Manilium contendat, & aſſentiatur G. J. Voſſius. Ceterum, uti ſtylus Manilii jam aſperior nonnihil ævo aureo eſt, & extremis ejusdem annis cuſus; ita non male adeo feciſſe putabimus, ſi Scriptorem, cujus vita ad Tiberium magna ex parte pertigit, Scioppium ſecuti ad argenteam ætatem referimus. Neque vero integrum ejus Aſtronomicon ſupereſt, ſed ſolum libri V., & quinto tamen aliquid deeſt. Iidem libri Maniliani ob res & materiam difficiles admodum & obſcuri ſunt. Interim Auctorem eorundem, qvanqvam non principibus poëtis annumerandum, ornatiſſimum tamen vatem, & multis ex tumidis buccinatoribus ingenio priorem, recte Barthius judicat, *Adverſ. l. X. c.* 26. Lud. Vives de Diſcipl. p. 541. *Manilii Aſtronomicon*, ait, *grave eſt, ſed didaſcalicon & ſine motu, quemadmodum de Arato Quintilianus inquit: etſi hic noſter aſſurgit nonnunquam, & ardentius ſpirat.* Primus Manilium edidit Poggius Florentinus Bononiæ A. 1474., quam editionem MSto Codice haudquaquam minorem habet Barthius *l. I. c.* 8. Decennio poſt Florentiæ Laurent. Bonincontrius, cum notis ſuis, eundem evulgavit A. 1484., poſtmodum ab Aldo editus eſt Venet. 1499. fol. & ab Hervagio Baſileæ 1551. fol. utriqve cum Firmico, Arato Græco & Latina Germanici Cæſaris verſione, aliisque adhuc ſimilis inſtituti Scriptoribus. Editus etiam eſt Romæ apud Mazochium in 4., & Lugduni apud Torneſium 1566. in 16., Jos. SCALIGER autem, cum in Manilio complurima inquinata, corrupta, aut obſcura, deprehendiſſet, ad emendandum non minus qvàm illuſtrandum Romanum Aſtronomum ſeſe applicuit, atque id ſuis Annotationibus conſecutus eſt, ut omnium vel laudes, vel invidiam, mereretur. Edidit primò Pariſ. A. 1577. apud Mamertum Patiſſonum in 8. quæ editio apud Commelinum Heidelb. 1590. in 8. denuo prodiit, Franc. Junii Variis Lectionibus & notis auctior; (in quibus præclarè multa eſſe obſervata, Gerh Joh. Voſſius monet, eaque minus candide à Scaligero celata ait, Epiſt. 24. ad Hug. Grot. p. 82.) Auctior ſecundis curis Scaligeriana editio, à Raphelengio Lugd. Bat. in 4. 1600. excuſa eſt. Tertiam vero, multis iterum additionibus

locu

locupletatam, una cum Thomæ Reineſii & Iſm. Bullialdi quibusdam animadverſionibus, Argentinæ procuravit Joh. Henr. Bœclerus A. 1655. in 4. Quanquam vero tantum ſibi ipſi tribuerit Scaliger, ut, neminem ita, prout ipſe, Manilium, intelligere poſſe, jactitarit, Juniumque accuſarit delirii ob tentatam locorum aliquot correctionem, *in Excerpt. Putean. p.* 215., non ſemper tamen acu rem tetigiſſe Scaligerum, ſed in emendationibus crebro impegiſſe, aliquando non ſatis bene intellexiſſe Manilium, Caſp. Barthius paſſim in Adverſariis animadvertit, *l. I. c.*8. *IV.*3. *VI.* 10. *XVIII*, 12. *&* 18. *XXII.* 15. *&c.* Qui & Franc. Junium parum attente codice ſuo, qvem poſtmodum Barthius etiam inſpexit, uſum obſervat. Colomeſius *in Opuſculis* p. 101. Caſp. Gevartium, ait, ſibi Commentaria in Manilium, jam parata typis, & propediem edenda, monſtraſſe. Nihil tamen eorum prodiit. Salmaſius vero multum inſeruit Manilio illuſtrando tùm in Exercitationibus Plinianis, tùm in Diatriba de Annis Climactericis & Aſtrologiæ veritate. In uſum Delphini editus eſt Manilius, cum Commentar. Mich. Fayi, Scaligerique & Pet. Dan. Huetii notis, Pariſ. 1679. in 4. Guido Fabricius Boderianus Manilium Gallicis verſibus exprimere olim cœpit, jamque librum primum ad finem ſe perduxiſſe ad Scaligerum ſcribit, reliquos etiam adjecturus, ad quod negotium curas Scaligerianas ſibi longe plurimum profuturas ait. *Vid. Ep. Gall. ad Scal. l. I. ep.* 17. *p.* 28.

Cum Manilii Aſtronomico, in Aldina & Hervagiana Editionibus, excudi et- 2
iam ſolet C. JUL. HYGINI *Aſtronomicum Poëticum*, ſeu *Hiſtoria ſiderum*: fabulas de eorum in cœlum translatione narrans. Non in eodem verò pretio Hyginus apud omnes habetur. Nam, qui eum Auguſti Cæſaris libertum credunt, Polyhiſtorem, & Palatinæ Bibliothecæ præfectum, de quo Suetonius agit de Illuſtr. Grammaticis c. 20., illi ad ætatem auream eum referunt, quod BORRICHIUS facit, & alii. Contra, nonnullos deprehenſa in Hygini ſcriptis barbaries offendit, ne idem crederent, & mentio *ſuorum Imperatorum*, quæ Auguſti ævo non convenit; adeoque ad Antoninos potius illum Auctorem referendum cenſet BARTHIUS *lib. II. Adverſ. c.* 20., aut potius veterem Hyginum ab alio, neſcio quo, recentioris ævi homuncione contractum putat, ſimul & alia quædam ex aliis Autoribus conſtipata, ut non integer Hyginus amplius ſuperſit, ſed contractus parum judicioſe & interpolatus. Priori Barthii opinioni non multum adverſatur VOSSIUS *de Scientiis Mathem. c.* 34. §. 8., & adſtipulatur JOH. SCHEFFERUS, qui conjunctim Hygini opera Hamburgi & Amſtelodami A. 1674. in 8. edidit, in Diſſertatione de vero hujus operis Auctore ætate atqve ſtylo, quam libro præfixit. Addidit vero etiam Schefferus tùm ſuos, tum Thomæ Munckeri Commentarios. Separatim alias Hygini *Liber Fabularum* editus Baſileæ 1570. Heidelbergæ 1599. Poëticon Aſtronomicum præter alias editiones Venetiis 1485. lucem publicam aſpexit. *Gromaticon* ejus, ſive librum *de Caſtrametatione*, primus edidit Adr. Turnebus Pariſ. 1554. in 4., poſtmodum Nicol Rigaltius illum notis illuſtravit, & Petr. Scriverius ſuo Vegetio adjunxit Lugd. Batav. 1607. Fabularum liber cum Palæphato, Phurnuto, Fulgentio, aliisque Scriptoribus mythicis, Pariſ. 1578. in 8. editus eſt, & Amſtelodami 1681. cum Notis Th. Munckeri.

3 Non minus ratione inſtituti, qvàm temporis, jungi prioribus duobus, Manilio & Hygino, ſolet CÆSAR GERMANICUS, qvi Arati Poëtæ Græci Phænomena Latino carmine expreſſit. Eqvidem hunc Cæſarem Suidas & Julius Firmicus C. Julium Cæſarem, Dictatorem, fuiſſe ſcribunt: ſed eos falli, & Cæſarem Domitianum, à victis Germanis Germanicum dictum, ejus *μεταφράσεως* autorem eſſe, Voſſius contendit *de Poëtis Lat. p.* 48. Plurimi Cæſarem Germanicum eſſe magnum illum Auguſti Imp. nepotem, Druſi F., credunt, quod etiam haud improbabile. Præter Bononienſem editionem anni 1474., Aldinam & Hervagianam, qvæ Manilium, Hyginum Firmicum, ipſumqve Aratum, aliosqve, una cum metaphraſi Germanici, exhibent, omnium optima eſt & elegantiſſima Arateorum editio, quam Hugo Grotius Lugd. Bat. in 4. A. 1600. adornavit.

4 Hyginum Auguſti Imp. libertum diximus. Alius ejusdem Imperatoris libertus eſt TITUS PHÆDRUS, Thrax, cujus *Fabulæ*, ſub Tiberio Imp. ſcriptæ, elegantiſſimæ Latinitatis, & planè aureæ, certatim commentariis Virorum doctiſſimorum illuſtratæ ſunt. Expertus eqvidem & hic Autor rigidos Latinitatis ſuæ Cenſores eſt, delicatulos illos, qvi omnem fere cibum faſtidiunt: ſed repreſſit illos, atqve optimi ſermonis Auctorem ſtrenue defendit, JOH. SCHEFFERUS. Vide, ſi placet, qvæ de ea re libro *de Patavinitate Livii p.* 159. diximus. Diu autem in ſcriniis veluti ſepultus delituit Phædrus, donec illum protraheret, ederetque libros ejus V. Fabularum Æſopicarum, jambis elegantiſſimis ſcriptos, Petrus Pithæus, cum Notis ſuis, Conr. Rittershuſii & Gaſp. Scioppii, qui poſtremus Auctarium quoque fabellarum ex aliis auctoribus adjecit, Auguſtoduni 1596. in 12., repetita mox illa editione Lugduni Batav. 1598. in 8. Inſeqvente anno Nic. Rigaltius Pariſiis Phædrum cum ſuis notis emiſit: eſtqve ea editio curis ſecundis Rigaltii Pariſ. 1617. & tertiis 1630. recuſa. Rigaltianis notis ſuas adjecit in librum I. Phædri Petrus Axenius Hamburgi A. 1671. in 8. Textum ex emendatione Rigaltii retinuit, ſuasque Phædro notas, & Gallicam Albini neſcio cujus verſionem, appoſuit Tanaqv. Faber, Salmurii 1657. in 4. & 1665. (Verum & de Rigaltianis, & Fabri curis, abjectiſſimè judicat MARQ. GUDIUS Epiſt. VII. ad Nic. Heinſium p. 8., ubi poſtqvam ſatis diu in Tanaqv. Fabri Epiſtolas & alia varia *φλυαρίας*, ut ille loqvitur, documenta, eſſet invectus: de Phædro etiam ejus ita ſcribit. *Quam ſunt inanes ad Phædrum conjecturæ, in quibus nihil ſani reperio: miſere omnem operam ludit ὁ κράκτης.* S*i quis mihi fidem non habeat, loquatur Phædrus ipſe:*

- - - Materiæ tanta abundat copia,
Labori Faber ut deſit, non Fabro labor.

Inſpice locum, & videbis præſagientis ſibi ſuaviſſimi fabulatoris venuſtum oraculum: non indigna eſt ἐπιγραφὴ, quæ curis Salmurienſibus præfigatur. Hoc inprimis non poſſum exputare, quod judicio Rigaltianam tertiam editionem typis repeti curaverit. Nulla eſt minoris fidei & probitatis. Rigaltius ibi contra veterum librorum Auctoritatem, locis paulo corruptioribus, aut plane deletis, aut frivole mutatis, ſuo arbitratu textum turpiter deformavit, peſſimo exemplo, ut lectori ne minimam quidem rationem

audaciæ

audaciæ ſuæ redderet. Pergit Gudius, idqve exemplo probare, & tum in Salmaſii emendationes nonnullas Phædri ſtylum ſtringit) Fabrum in adornando ſuis ſtudiis Phædro excepit Joh. Schefferus, & omnino ter illum edidit, ſuis & Franc. Guieti notis, indiceqve Freinshemii locupletiſſimo, illuſtratum, Upſaliæ 1663. 1666. & Hamburgi 1673. in 8. Addidit quoque Albini verſionem Gallicam. Poſthumas Joh. Freinsmii in Phædrum notas cum indice Henr. Holſtius Argent. 1664. in 8. edidit. Scripſit & in eundem Auctorem notulas qvasdam Iſaac. Neveletus, & Joh. Ludov. Praſchius. In uſum Delphini illum edidit Pariſ. 1675. in 4. Petrus Danetus. Apud Batavos, cum figuris æneis & notis Variorum, Joh. Laurentius: Amſtelod. 1667. in 8. Poſt tot multorum Criticorum labores, multi ſuperſunt tamen in textu Phædri errores, ac vincet omnium conatus, ſi qvando in lucem prodibit, *Marq. Gudii Commentarius* (*nn*) qvi Vir Illuſtris, Rigaltiano codice uſus, magnam invenit emendationum copiam, qvas non obſervaverat Rigaltius ipſe. (Rogatus fuerat olim Gudius à Scheffero, ut ipſi Phædrum edituro notas ſuas una edendas communicaret, verum abnuit ille, qvanqvam paucis diebus colligi ſua, & in ordinem digeri poſſe, faſſus, rationem vero denegati officii iſtius adjecit graviora in itinere ſuo negotia. *vid. Epiſt. cit.* Nihil omnino dedit autem ille, dum viveret: nunc poſt mortem ejus, in Belgio eſſe, qvi digerat, & qvi editionem Phædri paret, ajunt: qvod ut qvamprimum fiat optandum eſt: neqve enim vulgaria Gudius promittit) Refert in Epiſtolis ad Scaligerum Gallicis Nicol. Fabricius Peireſcius, ſe ex Pinello aliqvoties audiviſſe, Scaligerum eſſe in Phædrum aliqva molitum, cujus rei certitudinem expoſcit. Verum nihil earum Animadverſionum unquam comparuit. *vid. Ep.* 46. *lib. I. & ep.* 39. *lib. III.* In Rigaltiana Phædri editione multas eſſe notas Salmaſianas Laur. Craſſus teſtatur Elogior. P. II. p. 210 Ceterum de dictione Phædri inprimis etiam conferri merent Vavaſſor *de Ludicra Dictione p.* 205. *ſeqq.* & Barthius *Adverſar. l. XLVII. c.* 10. *& l. LII. c.* 3., qvi eum à cenſura naſutulorum defendit, ſimul loca qvædam illuſtrat.

Poëtas inſeqvatur elegans ejus temporis Hiſtoriæ Romanæ Scriptor, VELLEJUS PATERCULUS, ſeu Cajus ille, ſeu Publius, ſive demum Marcus vocatus fuerit, 5
miles olim, & ſub Tiberio in Germanico bello peditum præfectus, in Pannonico ſub eodem legatus; poſtea, abdicata militia, *Hiſtoriam rei Romanæ* ſcribere aggreſſus eſt, librisque duobus compendium illius dedit; qvorum prior tamen, gentium aliarum hiſtoriam enarrans, magna ſui parte mutilus eſt. Poſtqvam Vellejum primus Beatus Rhenanus, cum qvibusdam notis Joh. Alb. Burerii, è typographia Frobeniana, Baſileæ

 Ann.

(*nn*) Marq. Gudii in Phaedrum Commentationes, in Joh. Georgii Grævii manus, poſt Autoris mortem, delatæ, &, hujus Viri Summi ductu atqve auſpiciis, a Pet. Burmanno, Ultrajectino, e Schedis minutis ac palantibus, magno cum labore, collectæ digeſtæqve, in Editione Phædri Amſtelodamenſi, a Burmanno A. 1698. in 8vo curata, Notisqve Variorum inſuper aliis, partim integris, partim excerptis, locupletata, lucem jam aſpexerunt publicam, & a Literarum iſtarum Amaſiis ingenti cum applauſu ſunt exceptæ.

A. 1520. in lucem protuliſſet, neſcio quid Andr. Asulano in mentem venerit, ut, in *præfatione ad Livium* à ſe editum, graviter ob id in Baſileenſes inveheretur, velut ſpurii Scriptoris intempeſtivos admodum protruſores, queis omni modo propterea detractum cupit. Verum longe aliter omnes eruditi judicarunt, queis Vellejum inſpiciendi cura fuit; recteque Lil. Greg. Gyraldus, *Dial. II. de Poëtis*, inſulſam vocat ſeqviorem illam ſuſpicionem Aſulani. Atque hinc certatim Vellejum *illuſtrârunt* Jac. Bongarſius, Valens Acidalius, Janus Gruterus, Juſtus Lipſius, Jac. Schegkius, Aldus Manutius junior, Fulv. Urſinus, Frid. Sylburgius, Godeſchalcus Stewechius, Gerhardus Voſſius adoleſcens, Gerhardi Johannis F., Chriſtoph. Ad. Rupertus, Joh. H. Bœclerus, alii, qvibus ob paſſim obſervata in Vellejum etiam Scaliger & Salmaſius annumerari merent. Ex omnium horum laboribus notas, quas præcipuas judicabat, excerpſit, ediditque ita, Anton. Thyſius Lugd. Bat. 1668. in 8. Bœcleri editio duplici vice prodiit, elegantisſimo commentario inſtructa: ſemel illi adjecta etiam eſt diſſertatio de Amneſtia, ſed quæ in editione ſecunda, Argent. 1663. in 8. excuſa deeſt, & loco ejus adſunt *Characteres politici Vellejani*, elegans libellus, ſeorſim & ipſe A. 1672. editus, quo examinat Auctor deſcriptiones perſonarum, quas inſtituit Vellejus coloribus politicis. Editio Lipſii cum Tacito procurata eſt apud Moretum Antwerpiæ An. 1607., poſtquam an. 1592. jam cum illius emendationibus prodiiſſet. Aldus Manutius ſuam Venet. A. 1581. in 8. exhibuit. In Delphini uſum Rob. Riguez, Jeſuita, Vellejum, paraphraſi, notis & indice vocabulorum omnium, inſtructum, dedit Pariſ. 1675. in 4. [Nuper etiam An. 1693. Vellejus Oxonii editus ab anonymo quodam Viro docto eſt, additique Henr. Dodwelli, Viri eruditiſſimi, Annales Vellejani.] *Fragmentum* quoddam *Velleji* magno ſtrepitu Wolffg. Lazius è bibliotheca Cæſarea protraxit; ſed cui ſe opponunt, falſique nominis fragmentum, ex Abbate Urſpergenſi depromptum, oſtendunt Velſerus & Voſſius, ille Rer. Auguſtan. l. III., hic de Hiſt. Lat. l. I. c. 24. p. 120. ſeq.

Sub eodem Imp. Tiberio vixit VALERIUS MAXIMUS, paulo tamen, ut obſervat Voſſius, poſt Vellejum, quippe qui Sajano turpiter adhuc adulatur, quem contra Valerius interemptum jam vehementer exagitet. Dictio tamen ejus tam aſpera eſt horridaque, ut jam olim Erasmus, in *Ciceroniano*, Afro magis ſimilem eſſe, quam Italo, eum Auctorem judicarit, nec magis Ciceroni ſimilem, quam homini mulus. Hinc in varias opiniones itum à Viris doctis. Plerique non integrum Valerium, ſed ejus epitomen, tantum ſupereſſe volunt: quod tamen non usque adeò certum. Reliquit *Exemplorum, ſeu dictorum factorumque memorabilium, libros IX.* In exemplaribus hujus Auctoris tantam eſſe varietatem, notat Barthius *Adverſ. l. XIX. c. 15.*, ut componere nova veteribus adorſus vix ſcias, quorſum vertere ſententiam velis. Idem Barthius *l. I. c.* 10. Valerium Maximum, minime ex genio ſeculi locutum, Vitruvio leviorem invidiam facere poſſe ait: adeoque quin ipſiusmet Valerii labor is, quem habemus, hodieque ſuperſit, non dubitat. Conf. Ludov. Vives de Diſcipl. p. 521. Antiquiſſima Valerii Maximi *editio* eſt Veneta, quæ apud Joh. Foroliviumu, cum Omniboni Leoniceni commentariis, An. 1482. in fol. prodiit. Alia Veneta eſt anni 1494, cum commen-

commentario Oliverii Arzignanenſis, cui poſtmodum Jod. Badius Aſcenſius notas ſuas adjecit, & recudit ita Valerium Pariſ. 1522. Prodiit & Aldina Valerii Maximi editio, aliaque iterum Veneta, cum notis Sebaſt. Corradi: Baſileenſes aliquot ſuis notis illuſtravit Henr. Glareanus: Steph. Pighius autem repurgando è codicibus MSS. Auctori horas bonas optimo cum ſucceſſu impendit, & locis ſexcentis caſtigatum, cum ſuis notis edidit apud Chriſt. Plantinum A. 1567. in 8. Repetitis inde editionibus Juſtus Lipſius quoque ſuas notas adjecit: ibid. 1585. & 1592. in 8. Hanovienſes Lipſii Pighiique curis Chriſtoph. Coleri animadverſiones adjecerunt A. 1614. in 8. Extant & in Valerium CHRIST. AD. RUPERTI *Diſſertationes & obſervationes*, ſeorſim editæ, una cum obſervationibus ad Vellejum, quibus multa, qvæ ad variam eruditionem & civilem prudentiam ſpectant, continentur. Ex his omnibus excerptis ſyſtema editionis Valerii cum variorum notis confecit Anton. Thyſius Lugd. Bat. 1651. 1655. & 1670. in 8. Joh. Vorſtii editionem Berol. 1672. in 8. nemo ignorat. In Delphini uſum edidit Valerium Maximum Petrus Joſephus Cantelius Pariſ. 1679. in 4.

Ad hanc claſſem Auctorum etiam pertinet CORNELIUS CELSUS, qui caſtiſſima Latinitate ſua, qua rem difficillimam, artem Medicam, expreſſit, id conſecutus eſt, *ut Latinorum Hippocrates*, & *Medicorum Cicero*, diceretur. Sed mendis plena ſunt hactenus Opera ejus. *Primùm prodiere* apud. Joh. Rubeum, cum ejusdem notis, Venet. 1493. in fol., inde ſæpius Venetiis, Pariſiis, Baſileæ, Lugduni, Aureliæ Allobrogum, Hagenoæ repetita ſunt, & notis identidem variorum doctorum virorum, Bapt. Egnatii, Guil. Pantini, Rob. Conſtantini, Jerem. Thriverii Brachelii, Balduini Ronſſei, Pet. Pauvvii, Joh. Cæſarii, Joh. Ant. van der Linden, emendatus illuſtratusve eſt, ſed multa tamen ſuperſunt in ipſo textu ſphalmata, MSS. codicum & Criticorum defectu nondum ſublata. Et miror ſane, ex tam ampla Criticorum gente neminem fuiſſe hactenus, qui ſufficientem laboranti medico manum medicam adhibere voluerit. Optima fere eſt editio, qvæ cum notis Brachelii & Ronſſei Lugd. Batav. 1592, apud Franc. Raphelengium, in 4, excuſa eſt: Lindeniana Elzevirianis typis in 12. 1657. prodiit. Nuper vero A. 1687. inſignis ille Philologus atqve Medicus, Theodorus Janſonius ab Almeloveen, non minus nitidam, quam emendatam Celſi editionem, Amſtelodami in 12., adornavit, inſeruitqve illi Scholia, qvæ inter legendum ſuo codici Iſaacus Caſaubonus adſcripſerat, addit & Rob. Conſtantini notulas, tum locos ubique parallelos, tàm ex ipſomet Celſo, qvàm qvæ ex Hippocrate ad eum illuſtrandum facerent, appinxit, indiceqve rerum & verborum locupletavit. *Uberrimum indicem*, ſeu *Lexicon* potius, in Celſum, unà cum *Variis lectionibus & notis*, olim JOH. RHODIUS confecerat, qvæ, cum ampliſſimis ſuis commentariis medicis, Philologicis, Antiqvariis, in Celſum edere moliebatur Thomas Bartholinus, verum utriusqve curas longe utiliſſimas ferale Bibliothecæ Bartholinianæ incendium ſufflaminavit: qva de re Bartholinus in Epiſtola de incendio Bibliothecæ ſuæ qveritur. E laboribus Rhodii Vita tamen Celſi ſuperſtes manſit, qvam editioni ſuæ Almeloveenius præmiſit. Ceterum aliorum qvoqve Virorum doctorum molitiones in Celſum evanuerunt. Fuit Tonningæ Medicus qvidam doctiſſi-

ctiſſimus JACOBUS HOLSTIUS, qui à multis annis ſaxum hoc volvit: ac vidi ipſe aliqvando *commentarii* ejus partem aliqvam, qvem ille triplicem ſtruxit, *Medicum, Philologicum* & *Grammaticum:* ſed, cum MSS. codicum copia fuerit deſtitutus, non ſatis feliciter hoc in argumento verſari poterat: aſt tamen luce dignus labor illius eſt, quam an aliquando aſpecturus ſit, dubito, cum jam ipſe fatis conceſſerit. Similiter Joſ. Scaligeri, Joh. Walæi, Ælii Everh. Vorſtii, Jac. Mentelii, conatus in Celſum perierunt.

8 Quod ſi verò de Juſtino, num recte ad ætatem argenteam referatur, dubitarunt aliqvi, de M. ANNÆO, & L. AN. SENECIS dubitari haudquaquam poteſt. Pulcerrima utriusque Rhetoris ac Philoſophi, Opera illa ſunt, & inprimis hujus ſcripta ſapientiæ moralis pleniſſima. De ſtylo Senecæ jam tunc aliquid à nobis dictum, cum de ejus Epiſtolis ageremus *lib. I.* Recte ſane judicavit QVINTILIANUS, *Inſt. lib. X. c.* 1. ejus imitationem adoleſcentum manibus excutiendam, cum Eloquentia Senecæ dulcibus vitiis abundet, quæ facilius, quàm ſaniora, à juventute in imitationem trahuntur: quare, ut à robuſtioris ingenii hominibus, & ſeveriori lectione ſatis firmatis, legatur, ſuadet. Luculentum de Seneca, & prolixum judicium ERASMI vid. in Epiſtolis ejus, lib. XXVIII. ep. 12., p. 1663., cui addi etiam poteſt GRONOVIUS in epiſtola nuncupatoria ſui Senecæ. PATINUS tanti Senecam fecit, ut eum, Plutarcho & Ariſtoteli junctum, Bibliothecam integram conſtituere poſſe crediderit. Præcipuæ Senecæ *editiones* ſunt Pariſienſis, quæ cum Ferd. Pinciani, M Ant. Mureti, Nicol. Fabri, Jani Gruteri, Franc. Jureti, Andr. Schotti, aliorumque, notis A. 1637. in fol. excuſa eſt: Lipſianæ aliqvot, Antwerpiæ, Lugduni Batav. & Amſtelodami, diverſis formis editæ, & identidem à Lipſio reviſæ: inprimis vero ceteris præſtant Gronovianæ duæ, qvarum prior Amſtelodami apud Elzevirios 1659. in 12., IV. voluminibus, lucem publicam aſpexit; poſterior junctas qvoqve Lipſii notas integras, & in Rhetorem Senecam Andr. Schotti curas, ut & notas Joh. Schultingii, habet, prodiitqve iterum apud Elzevirios 1672. in 8., voluminibus tribus. Miſerat jam olim GRONOVIUS A. 1650. ſuas in Senecam notas, tum adhuc MSS. Sarravio, ejusqve judicium flagitarat: ad quod petitum ita Sarravius Epiſt. p. 317. *Naudæo tuas in Senecas notas tradidi. Mihi ſane eximiæ videntur: fere enim omnes ad ipſum textum contuli, ut melius de illis judicarem. Tibi gratulor, quod iſtis nactus ſis typographum, virum honeſtum & locupletem: nec poſſit typos ſuos nobilitare meliori & magis vendibili libro. Perge ergo in iſto quoque Seneca literas demereri. Te ſane ſolum iſtis in regionibus excellere video, & eruditam criſin exercere.* Moliebatur jam tum quoque Gronovius Senecæ Tragici editionem, ut ex eadem epiſtola Sarravii clarum ſit, in qua monet, ne curam ejus ſuſcepti in ſe operis deponat. Neque etiam factum id, ſed, inprimis ope cujusdam Florentini optimæ notæ codicis, Tragicum Senecam eſſe præclariſſime emendatum res ipſa probavit, cum A. 1661. ille in 8. cum notis Gronovii prodiret. Notas autem ex Avtographo parentis auxit, adjecitqve variorum ſelectas, Jac. Gronovius Amſtelod. 1682. in 8. Qvàm alias circa Senecam Tragicum inter ſe varient Autores, & ut à nonnullis ille idem cum Philoſopho judi-

judicetur, ab aliis ejusdem filius: rurſus ab aliis frater, aut ex fratre nepos: denium à nonnullis non unus omnium Tragœdiarum Auctor, ſed varii reputentur, ut hic prolixe recenſeatur, opus non eſt, cum ex aliorum ſcriptis abunde notum ſit. Tantum *de diſſenſu Lipſii & Scaligeri* aliqva ſubnotabimus. Mutarat ordinem Tragœdiarum Lipſius, Troadas magiſtelli potius, qvam Senecæ opus eſſe judicabat, Octaviam plane ſpreverat, & ſub Domitiano ſcriptam futilem & ineptam ajebat. Contra Scaliger pueriliter maximum Criticum judicaſſe inqvit; Troadas divinam tragœdiam, omniumqve principem, vocat, neminemqve Lipſio aſſenſurum confidenter affirmat, niſi imperitos. Novem illarum unum genium, unum parentem agnoſcit. Octaviam optimum poëma à domeſtico Octaviæ, Senecæqve amico ſcriptum autumat. Et id qvidem eo animo dicit Scaliger, ut, ſe nemini iſta Critica ſua conceſſurum, multa cum confidentia inculcet. *Epiſt.* 247. & 414. Neqve tamen propterea omnibus perſuaſit: ſed aliter, præter multos, qvos non nomino, judicarunt Gronovius, & Barthius Adverſ. *lib. XLIV. c.* 25. Jac. Gaddius Franc. Florido Sabino ſuccenſet, qvod Lection. Subciſiv. p. 119. Senecam Tragicum nullo in ſubſellio ponat, cum tamen comparate ſolum Floridus loqvatur, &, ſi Græcis comparetur Tragicis Seneca, illum multo eſſe minorem dicat: adeoqve male idem Gaddius: *Erratum palmare*, ait, *vel flagitium potius, committet* (*Sabinus*) *ſuo judicio, dum Senecam, Latinæ Tragœdiæ Monarcham vel Dictatorem ne nominat quidem inter Latii Tragicos imitandos; ſed nos mittit ad Græcos, illo iniquiſſime prætermiſſo. Hic me continere non poſſum.* Verum, ſeu ſe continere poſſit Gaddius, ſive neqveat, parum intereſt, cum Hiſpanicus ille tumor in Seneca à nemine peritiorum negetur. Ampliore commentario illuſtravit Senecam Tragicum M. Anton. Del Rio, ediditqve Antwerpiæ 1576. in 4. Jamdudum ante hanc editionem apud Jodocum Badium Aſcenſium, cum ejusdem & Bernardi Marmitæ Cajetani commentariis, 1514. Seneca Tragicus in fol. & apud Aldum 1517. prodierat, ab Hier. Avantio caſtigatus, & præmiſſa hujus de variis carminum Senecæ generibus Diſſertatio. Avantii Diſſertationem, cum alia de eodem argumento Georgii Fabricii, copulavit, adjecitqve ſuæ editioni Petrus Scriverius, qvam ex recenſione ſua, cum integris J. Lipſii, Franc. Raphelengii, Q. Septimii Florentis Chriſtiani, Hier. Commelini, Joſ. Scaligeri, Jani Gruteri, Dan. Heinſii & Joh. Iſ. Pontani, Lugd. Batav. 1621. in 8. emiſit. Scripſerat etiam Lectiones in Senecæ Tragœdias Mich. Piccartus: verum illæ in manus rapaces inciderunt, atqve ob id ipſum ſuppreſſæ ſunt, ut eo tutius plagio aliorum inſervirent: prout ex epiſtola Nic. Rittershuſii ad Richterum notat Thomaſius *Diſſert. de Plagio* §. 288. Cum notis ſelectis variorum edidit Senecam Ant. Thyſius Lugd Batav. 1651. in 8. breviſſimis vero notulis inſtructum Oxonienſes è theatro Sheldoniano 1679. in 12. dederunt. Farnabianam editionem taceo, qvæ etiam ſpernenda non eſt.

Senecæ Nepotem ex fratre addimus M. ANN. LUCANUM, Cordubenſem Poëtam, cujus *Pharſalia* varia doctorum virorum judicia ſubiit. HUGO GROTIUS tanti eum fecit, ut, referente Patino in Epiſtolis, illum perpetuo in ſinu geſtaret, & nunqvam ambularet ſine Lucano. E contrario tantopere illum ſpernunt alii, ut ne qvidem

inter Poëtas ferant, ſed ad Hiſtoricos ablegent. Sic jam olim coævus ſcriptor Petronius illum ſugillavit: *Ecce*, ſcribens in Satyrico, *belli civilis ingens opus quisquis attigerit, niſi plenis literis, ſub onere labetur. Non enim res geſtæ verſibus comprehendendæ ſunt, quod longe melius hiſtorici faciunt, ſed per ambages, Deorumqve miniſteria, & fabuloſum ſententiarum tormentum præcipitandus eſt liber ſpiritus, ut potius furentis animi vaticinatio appareat, quam religioſæ orationis ſub teſtibus fides.* Idem etiam noto epigrammate innuit Martialis, de qvo vid. Voſſius de Hiſtor. Lat. l. I. c. 26. Qvintilianus *Inſtit. l. X. c.* 1. Oratoribus magis, qvam Poëtis annumerandum cenſet Lucanum, ardentem, & concitatum, & ſententiis clariſſimum. Nihilominus illum adeo magni fecit Trajanus Boccalinus, ut, *Relat.* 86., cum Virgilium Imperatorem Heroicorum conſtituiſſet, Lucanum ejus faciat Vicarium. Male utiqve, cum Statius minimum par, melior autem Claudianus ſit. Ceterum Statius, qvem modo diximus, *Genethliacon Lucani* ſcripſit, quod in Sylvis ejusdem reperitur, & in eo verſum qvoqve hunc poſuit,

Bœtim Mantua provocare noli.

Hunc verſum cum Anton. Mancinellus pro Lucano, Virgilio præferendo, allegaſſet; Franc. Floridus Sabinus, acerrimus Mancinelli hoſtis, longe aliter & in opprobrium Lucani explicat, qvaſi nempe à Statio Virgilius admoneretur ironicè, ne Lucanum, miſerum poëtam, provocet ad certamen, eadem ratione, ac ſi fortiſſimum Achillem moneres, ne imbellem Therſitem forte ſibi adverſarium poſceret. Addit Floridus, *Subſiciv. Lect. l. II. c.* 20. *Quodſi non hæc fuit Statii ſententia, nihil unquam ſtultius prolatum fuiſſe affirmarem.* Perſuaſiſſimus enim eſt Sabinus, ne juvenilia qvidem Virgilii carmina cum Lucano ulla ratione comparari poſſe, ſed *Culicem* Maronis plus artis & elegantiæ habere, qvam omnia ad unum Lucani ſcripta: unicamqve Eclogam Virgilianam ſexcentas Thebaidas Statianas ingenio, judicio, candore, antecellere. Adeo autem ægre fert iſtud Floridi judicium Jac. Gaddius, ut, poſtqvam illa verba: *Quod ſi non hæc* &c. recenſuiſſet, *p.* 185. *T. II.* mox ita ſuam epicriſin addat: *Hæc merito poſſem uſurpare de Florido ſcribente. Intolerabile eſt hoc judicium ſine judicio, cum Eclogæ illæ ſint longe impares mole ac dignitate poëmatibus epicis Statii, Lucani,* Ovidii, *Claudiani, Valer. Flacci: ut prætercam Tragica Senecæ, Lyrica Horatii: aliorum Latii principum elegias, ſatyras. Impares etiam illas judico poëmatiis heroicis Sannazarii, Pontani, Fracaſtoris, Vidæ, Politiani, & recentiorum.* Verum hoc longe ineptius eſt hominis imperiti judicium, quam ut ullo etiam modo ferri poſſit. Ita vero ſemper judicat Gaddius, & inepit, ne ſui diſſimilis forte videatur. Simile eſt, cum alibi Lucanum ait orationis præſtantia meliorem Homero, nec deteriorem Virgilio, videri poſſe, qvicqvid etiam ſcripſerint Jul. Cæſ. Scaliger, Idololatra Virgilii, & Lil. Gyraldus, Virgilii & Homeri nimius cultor. Nempe his longe præſtat judicio Gaddius, ſæpe vix mentis compos. Scaliger, *de Re Poëtica l. III. c.* 26. Lucani orationem vocat ſuperbam, & minacem, qvæ auditorem invitum, atqve alibi animo hærentem, ubi vult tenere aut trahere, abigit: tyranno haud abſimilem, qvi mavult metui, qvam

amari. Idem prolixe, in comparatione Lucani cum Nicandro, oſtendit *l. V. cap. 15.* GYRALDUS *in Hiſtoria Poëtar. Dial. IV.* (Operum nuper editorum P.II. p. 238.) *De Lucano,* ait, *ſic ſtatuatis velim, ut eum non modo cum Virgilio non conferatis, ut Statius fecit & Martialis, ſed eum neqve ſecundum, neqve tertium, dicatis: vel, ſi dixeritis,*

- - - Longo proximus intervallo:

cum neqve in qvadrigis eum ſecundum numeremus, aut tertium, qvi vix è carceribus exierit, cum palmam jam primus acceperit: ita nec in poëtis, qvi tantum abſit à primo, vix ut in eodem curriculo eſſe videatur. Sunt tamen qvædam in Lucano, qvæ qvi ſine Virgilii comparatione ſpectavit, ſatis magna dicat, qvæ, ſi cum judicio & delectu legantur, non indigna ſint imitatione: id tamen caute, & diligenter, nec vitia ſpecie virtutis irrepant. - -- Illud auſim de Lucano affirmare, qvod M. Tullius de Cordubenſibus ſuorum temporum poëtis: qvi eos neſcio qvid pingue & peregrinum ſonare putabat, Hæc ibi Gyraldus, qvi in ſeqventibus etiam præcipitem Lucani calorem notare pergit. De comparatione ejus cum Virgilio, agit AUGUST. MASCARDUS *de Arte Hiſtorica p.* 444. atqve idem, qvam non habeatur poëta, p. 551. conferendus. Peritiam rei Aſtronomicæ hauriri etiam è Lucano poſſe, crediderunt nonnulli, &, cum Jos. SCALIGER, in libris *de Emendatione Temporum*, illorum errorem caſtigaſſet, ſeu potius notaſſet errata Lucani, hyperaſpiſten Poëtæ egit FRANC. INSULANUS, Pariſienſis, edita adverſus Scaligerum *Apologia Mathematica pro Lucano* Pariſ. 1582. in 4. Verum acri Epiſtola, ad Mamertum Patiſſonum ſcripta, librum illum excepit Scaliger, nec magis ſcientiæ aſtronomicæ Inſulano, qvam Lucano ipſi, relinqvit: Ait inter alia: *Tu* (Inſulanum ita illoqvitur,) *qui neque, quid ſit poëſis, quod quidem aperte clamant tua carmina, neque quid aſtronomia, niſi qvod quidam tibi dictavit, ſcis; tu, inquam, nos docebis & poëſin Lucani & Aſtronomiam: qui, ſi propius totum opus Lucani putare volueris, non ſolum nullam Aſtronomiæ peritiam in eo homine reperies, ſed & importune ſemper interjectam rerum cœleſtium mentionem, & levem, vanum & oſtentatorem juvenem illum fuiſſe deprehendes.* Sed qvorſum ea nos hîc apponemus, qvæ prolixe apud Scaligerum ipſummet Ep. 3. tota legi poſſunt. Interim, licet nævis hiſce, notatis hactenus, ſcatere Lucanum negari utiqve non poſſit, recte tamen in eo aliqvi entheum ardorem & furorem illum poëticum animadverterunt: & inter alios qvoqve GADDIUS, qvi libro V. tali furore abreptum præcipue agnoſcit: ubi deſcribens maximam tempeſtatem, qva jactitatus in navicula Cæſar eſt, extraordinarias animi conceptiones & hyperbolas effudit, immodicas certe, ſed ſublime & peracutum Poëtæ ingenium indicantes; qvæ hac ætate Italis placerent, ſupra modum amantibus & admirantibus acumina & ſenſa inuſitata, ac ſupra commune faſtigium evecta. Et eundem qvoqve eloqventiæ genium ſeculo Neroniano fuiſſe, probe BARTHIUS animadvertit, adeoqve condonandum aliqvid, vel ex iſto qvoqve capite Lucano, haud abs re monens: ipſe etiam in eodem doctrinam haud vulgarem, ſpiritumqve prorſus heroicum, agnoſcit: propter grave, nervoſum & acutum vibransqve &

 pene-

penetrabile ſententiarum pondus, qvibus univerſa ejus oratio mirifice floret, adeo, ut in eo genere parem nullum unqvam habuerit. vid. Adverſ. Lib. LIII. c. 6. toto: & de auctore vitæ Lucani l. XXIII, c. 3. Conf. Roland. Mareſius Epiſt. l. I. ep. 8. Hallervordius in Spicilegio p. 126., Mich. Neander Erotem. Gr. L. præfat. p. 192. ſeq. Vives de Diſciplinis p. 520. (qvem tamen, dum Virgilio Lucanum præfert, falli, Scaliger haud abs re in Primis Scaligeranis p. 149. monet,) & alii. Eſt vero Lucanus inter primos Latinæ linguæ Auctores, qvi, poſt artis typographicæ inventionem, typis exſcripti ſunt, nimirum Romæ A. 1469. cura Joh. Andreæ, Epiſcopi Alerienſis, impreſſus in fol. Eodem ſeculo Venetiis, & haud multo poſt initium inſeqventis Pariſiis, in lucem prodiit Lucanus variis Virorum doctorum, Joh. Sulpicii, Verulani, Phil. Beroaldi, M. Anton. Sabellici, & qvi Pariſiis eum ſuis typis excudit, Jodoci Badii Aſcenſii, aliorumqve, illuſtratus: repetita qvoqve ejus Editio cum Lamberti Hortenſii, Sulpiciiqve, notis Baſil. 1578. in fol., & Francofurti, cum Jac. Micylli aliorumqve annotationibus in 4. Nemo vero diligentiorem utilioremve operam Lucano navavit, qvam Hugo Grotius, è cujus recenſione primo prodiit ille apud Raphelengium Lugd. Batav. 1614. in 8., cum notis: hinc altera vice una cum notis Farnabii editus in 12. 1651. Uberrimum indicem Theod. Pulmannus adjecit. Servavit hunc; & Grotii, Farnabiiqve integrás, reliqvorum ſelectas notas, collegit in ſua Lucani cum variorum notis editione Corn. Screvelius, Amſtelod. 1658. in 8., cui qvoqve Supplementum *Pharſaliæ* Lucani libris VII. ab Anglo homine, Thoma Majo, ſcriptum adjecit, qvod antea ſeparatim A. 1640. Lugd. Batav. prodierat. Eadem vero editio Screveliana Lugduni in Gallia A. 1670. repetita eſt. Jac. Gaddius refert, Joh. Bapt. Guarinum aliqvid in Lucanum ſcripſiſſe: ſed nihil vidi. Forte igitur ineditum illud eſt, velut notæ Joh. Wowerii in eundem Poëtam, qvæ MSS. in Bibliotheca Gottorpienſi adſervantur.

10 Qvem paulo antea Lucani Pharſaliam ſugillaſſe diximus, T. PETRONIUM ARBITRUM, in eadem Neronis Imp. aula vixit, Maſſilienſis, Eqves Romanus, atqve etiam aliqvando Conſul, nullâ aliâ ferme re, qvàm erudito luxu ad id famæ atqve dignitatis prolatus, referente Tacito, atqve hinc inter paucos familiarium Neroni adſumtus eſt, elegantiæ arbiter, dum nihil amœnum aut molle affluentia putaret, niſi qvod Petronius approbaviſſet. Tandem vero tamen ab æmulis Cæſari redditus inviſus, venas ſibi præcidit, per intervalla obligatas iterum, reſolutasqve, ut eo mollius vitam expelleret, eſſetqve coacta mors fortuitæ ſimilis. Impuriſſimum ille *Satyricum* moriens jam loco teſtamenti conſcripſit, in qvo Principis flagitia ſub nominibus exoletorum, feminarumqve, laſciviſſimâ ſcriptione, ſed terſâ tamen nitidâqve perſtrinxit. Fuerunt, qvi Petronium, Satyrici Auctorem, eundem cum Petronio Bononienſi Epiſcopo fuiſſe arbitrarentur, ſeculi poſt C. N. qvinti præſule, vitæ ſanctitate claro. Verum iis haud immerito ſuccenſet, acriterqve turpem adeo ἀνιστορησίαν caſtigat, Lil. Gyraldus de Poët. Dial. IV. Qvanqvam autem non integer ſuperſit Petronius, ſed primo exiguum tantum ejus fragmentum prodierit, idqve immani laſcivarum ſpurcitierum ingluvie ſcatens; mirum tamen, qvàm multi Chriſtianorum reſtituendo, illuſtrandoqve

turpi

turpi neqvitiarum promocondo inſudarint, bonasqve interdum horas male perdiderint. Prima ejus *editio* eſt Veneta A. 1499., qvam infinitæ propemodum aliæ ſunt ſecutæ: non paucas tantum recenſebimus. A. 1610. Helenopoli, ut titulus præ ſe fert, Melch. Heimsfeldius Goldaſtus, cum variorum notis, Petronii Satyricon dedit. Francofurti alia, cum variorum integris notis An. 1621. in 8. prodiit, & alia multo amplior in 4. A. 1629., in qvam Pet. Pithœi, Joh. Wowerii, Joh. Alex Braſſicani, Joh. Aurati, Erici Memmii, Alph. Delbenii, Claud. Puteani, Jac. Bongarſii, Mam. Patiſſonii, & Joh. Weizii notæ, emendationes & obſervationes, ac Joſephi Anton. Gonzalez Commentarii, confluxerunt, adjectis præterea Joh. Pet. Lotichii vaſtis Excurſibus Phyſico-Medicis, qveis longe plurima ad rem Veneream facientia continentur: hac enim parte ad ſuperſtitionem usqve diligens fuit. Lotichius, eamqve in rem, ne forte aliqvid talium elegantiarum deeſſet, Scioppii notulas adjecit, qveis hic venereas phraſes in Petronio occurrentes verbis Germanicis expreſſit, nempe, ut ſe diligentem oſtenderet Commentatorem, monſtraretqve ſimiles habere labra lactucas. Perſtringit illum Lotichii commentarium ſatis acriter Goldaſtus in Epiſtola qvadam ad Caſp. Hoffmannum, qvæ in Mantiſſa ſecunda Epiſtolarum, Georg. Richteri Epiſtolis addi ſolitarum, p. 555. legitur. Ita autem ibi Goldaſtus. *Vides, quantum à te, tuo inſtituto ac judicio, Lotichius diſſideat. Volebam hominem amicum hac occaſione ad lectionem veterum Medicorum deducere, quorum illum prorſus expertem & negligentem eſſe advertebam: ſed judicio deſtitutus, nec in bonis Auctoribus verſatus, nobis undiquaque compilavit, quæ ad grandem efficiendum librum convaſare, ex Cornucopiæ, Calepino, Textoris officina, Eraſmi Chiliadibus, & conſimilibus ſcriptis, poterat, ut tandem monſtroſum, horrendum & inſanum magnum iſtud commentum pareret.* Ceterum eſt & qvædam Petronii editio, cum notis Joh. Burdelotii criticis & gloſſario Lugduni Batav. 1645. in 12. vulgata. Eodem anno Ultrajecti Petronium, cum notis variorum, in lucem emiſit Simon Abbes Gabbema. Poſthæc inſigne aliud *fragmentum Petronii*, integram fere Cœnam Trimalcionis deſcribens, in Dalmatia Tragurii, è Nicol. Cippici Bibliotheca, eruit Marinus Statilius, i. e. vero nomine Petrus Petitus: atqve id, Oratore Veneto, qvi tum Romæ degebat, auctore à Paulo Frambotto, typographo Patavino, editum eſt Patavii Ann. 1664., præmiſſa præfatione, qvæ rem omnem uberius edocet. Hoc exemplum Nicol. Heinſ. ad Joh. Schefferum transmiſit, qvi Upſaliæ A. 1665. recudi curavit, cum notis indiceqve ſuo, & Diſſertatione præliminari, qva genuinum iſtud fragmentum aſſerit. Hinc edidit Thom. Reineſius Lipſiæ 1666. in 8. cum Schefferi ſuisqve notis: is qvidem non omnia ſuppoſita, ſed tamen aliqva à barbara manu agnoſcit; diſſentitqve in nonnullis à Scheffero, qvi viciſſim illi qvædam repoſuit in Appendice ſeorſim edita. Seqventi Anno 1667. Chriſtoph. Arnoldus fragmentum Petronii Tragurianum denuo edidit Noribergæ in 8., cum Joh. Caji Tilebomeni conjecturis, Hadriani Valeſii & Joh. Chr. Wagenſeilii Diſſertationibus Epiſtolicis, & aliorum Clariſſimorum virorum judiciis, qvibus res illa in utramque partem diſputata eſt. Tilebomenius, qvem per anagramma Jacobum Mentelium eſſe Placcius aperit de Pſeu-

 don.

don. p. 266., genuinum, ut videtur, agnoſcit, cujus præfatio multa prolixe de Petronianis editionibus in unviverſum commemorat: Valeſius, Wagenſeilius, & alii qvidam, diverſum judicant, de fide Statilii & MSS. codicis dubitantes: qveis accedunt etiam Placcius l. c. & Joh. Frid. Gronovius, lib. Novo Obſervat. pag. 198. & Franc. Vavaſſor Epigrammatum lib. II. ep. 81. 82. 83. Tandem vero productus codex MSS. ille Dalmaticus Romæ eſt, & ſcriptura ejus ſatis antiqva obſervata, ut dubium qvoqve amplius nullum ſupereſſet. Id docent me literæ Clar. Schefferi, Ann. 1669. Menſe Martio ad me ſcriptæ, qvarum verba apponam. *Ego nihil habeo, qvod nunciem, niſi hoc unicum, quod ſcribam non meis, ſed Clar. Falconerii verbis, ex epiſtola Romæ exarata ante ſex hebdomadas ad Nobil. Nicol. Heinſium. Exciderat, inquit, pene, quod Cl. Schefferum ſcire præcipue intereſt, allatum huc tandem è Dalmatia Petroniani fragmenti codicem, quem, conſtanti eruditorum omnium ſuffragio, ante 300. circiter annos ſcriptum fuiſſe conſtat: ut inde validiſſimum argumentum peti poſſit ad eorum opinionem evertendam, qui id fragmentum ſuppoſititium aſſerere præcipiti judicio conati ſunt. Nemo enim erit, cui perſuadeant, ea ætate quenquam fuiſſe, cui Petronii larvam geſtare, atque in Autore ſuppoſito parvo edendo, qui ea tempeſtate, ut credibile eſt, vix eruditioribus notus fuerit, gloriam qværere in mentem venire potuerit. Ex his verbis*, inquit porro Schefferus, *potes intelligere, me non eſſe tam ſtolidum, ut viſus ſum aliquibus per Germaniam.* Poſt tantas itaqve magnorum virorum lites, tandem iſtud fragmentum ſuo loco apud Petronium inſertum eſt, in optima Editione, qvam, cum Variorum Commentariis, Amſtel. 1669. in 8. Mich. Hadrianides procuravit. (Exinde vero ſurrexit, qvi, præter iſtud fragmentum Petronianum, non alia ſolum multa, ſed totum, ſi credere fas eſt, Satyricon Petronii, Albæ Regali à Chriſtianis A. 1688. expugnatæ, erutum, ſibiqve à Du Pinio qvodam, Gallo nobili, ſub Imperatore ſtipendia merente, communicatum Franc. Nodotius, itidem miles, Roterodami An. 1693. in 12. in lucem publicam exire juſſit, non ſine confidentiſſima Criticorum provocatione, qvos non temere nova fragmenta iſta rejecturos autumat. Atqve idem etiam Gallus alius, Satyrici Interpres, ſenſit: cujus verſio, cum Latino Nodotii, apud Belgas Amſtelodami (etiamſi Coloniam titulus præ ſe ferat) An. 1694. in 12. prodiit. Verum is nimius Petronii petulantiarum amator eſt, adeoqve non mirum, ſi avide, qvæ ad eum ſupplendum Nodotius produxerat, approbavit. Sunt alii, neqve ii in arte Critica poſtremi, qveis de Nodotiani Petronii Editione aliter viſum eſt.)

11 POMPONIUS MELA, Geographus Latinorum celeberrimus, collocari adhuc ante Senecas debuiſſet, ſi ſtrictam adeo ætatis ſeriem in ſingulis Auctoribus ſeqveremur. Namqve is ſub Claudio Imp. vixit, Hiſpanus natione. Libri ejus III. *de Situ Orbis* primum ab Aldo Venetiis, tum & Florentiæ apud Juntas editi ſunt: ſcholiis, emendationibus ac animadverſionibus illuſtrati caſtigatiqve à Joh. Pet. Olivario, Joach. Vadiano, Hermolao Barbaro, Ferdinando Nonio Pintiano, aliisqve. Poſteriorum duorum caſtigationes Melæ, à ſe emendato, & ſpicilegio notarum aucto, addidit Andr. Schottus Antwerp. 1582. in 4. Sed tamen nemo melius, aut tam bene de Mela meruit,

qvam

qvàm Isaacus Vossius, qvi Autorem illum è plurimis MSS. codicibus emendatum, & eruditiſſimis longe Animadverſionibus illuſtratum, Hagæ Com. 1658. in 4., non ſine magno doctiſſimorum Virorum applauſu, dedit. Sed, cum in notis ſuis nimis freqventer, & præter rem etiam, Salmaſii Plinianis in Solinum Exercitationibus inſultaſſe Jac. Gronovio Voſſius videretur; novâ ille editione Melam Lugd. Batav. 1685. in 8., cum ſuis annotationibus, dedit, Voſſium ſubinde haud paulo vehementius caſtigans. Verum neqve Voſſius impune ſe perſtringi paſſus eſt, edita Londini 1686. in 4. Appendice obſervationum ad Melam, in qua Gronovium ſtrenue depexum dat: [qvam tamen acerbitatem Gronovius cum concoqvere non poſſet, magno animi efferati impetu in nova ſua Melæ editione, nuper A. 1696., poſt obitum Voſſii, vindicavit.] Refert alias Scioppius, ſe Madriti, apud Joh. Fonſecam, Petri Ciacconii Commentarium MSS. in Melæ de Situ Orbis libros vidiſſe.

Meruerat qvoqve ſupra jamdudum memorari GRATIUS, Poëta Auguſto rerum potiente clarus, memoratusqve Ovidio, qviqve adeo magis ad ætatem auream referendus foret. Scripſit *Cynegeticon*, ſive *de Venatione librum*, qvi hodieqve, ſed non integer, ſupereſt: editus à Senaſt. Gryphio Lugduni cum aliis A. 1537., à Petro Pithæo inter Poëmata veterum Pariſiis 1590. in 12., à Caſp. Barthio, tum duodecenni (vid. Adverſ. lib. LVII. c. 17.), Hanov. 1613. in 8., & qvi commentarium elegantiſſimum in Gratium ſcripſit, à Joh. Ulitio Lugd. Batav. 1653. in 8. Sed, cum hic Barthium, in eo commentario ſuo, ſæpe & acriter refutaſſet, occaſionem Matthæo Lago dedit, ut ſingulari Diſſertatiuncula Barthium adverſus Ulitium tueretur, Lipſiæ 1659. in 4. Manutius in qvadam epiſtola de Gratii Cynegetico judicat, eidemqve, qvod miror, Petrum Bargæum, novitium Scriptorem, præfert. 12

Ceterum refertur etiam ad argenteam ætatem Lucano coævus Poëta alius, A. PERSIUS FLACCUS, Satyricus ſæpe plus qvam ferreus, imo ſaxeus: nam ſatyrica ejus dictio ſupra modum horrida eſt, & Juvenali, ætate licet inferiori, poſtponenda. Extat antiqvus in illum *Scholiaſtes*, non Cornutus, licet id nomen in Codicibus aliqvibus præ ſe ferat, cum tamen Cornutus fuerit Perſii præceptor, ſed Acron, ut probabilius aliqvi opinantur: vid. Placcius *de Pſeudon. p.* 179. Indiget autem aliqvo ſcholiaſte Perſius, nimium aliàs obſcurus, & propterea contemptus Scaligero aliisqve nonnullis: ſed qvem tamen recentiores aliqvot Commentatores adeo egregie illuſtrârunt, ut vix qvicqvam amplius deſiderari jure qveat. Antecellit omnes Isaacus Casaubonus, cujus *Commentarium* Joſ. Scaliger in epiſtolis ſatis extollere non poteſt, prodiit primo Pariſ. 1605. in 8., aliqvoties deinde recuſus: optima editio eſt, qvæ Londini à filio Merico Caſaubono Lond. A. 1647. in 8vo eſt procurata. Veterem ſcholiaſten è Bibliotheca ſua primus Pet. Pithæus publicavit. Cum variorum integris commentatiis, El. Vineti, Joh. Britannici, Phil. Beroaldi, Ang. Politiani, Pet. Pithæi, Theod. Marcilii, prodiit Lutetiæ 1613. in 4. Jodoci Badii, Joh. Britannici, Joh. Bapt. Plautii, Ant. Nebriſſenſis & Joh. Murmelii Commentaria jam A. 1551. fol. junxerat Baſileæ Frobenius. *Paraphraſin* in Perſium ſcripſit Eilhardus Lubinus, qvæ additur ejus Commentario in Juve- 13

Juvenalem, (cum qvo ſcilicet utplurimum edi Perſius conſuevit) Hanov. 1629. in 8. Scripſit & Frider. Ceruthus paraphraſin, qvæ Veronæ A. 1600. prodiit in 4. Indicem omnium vocabulorum Joſ. Langius compoſuit, cum Juvenale Friburgi A. 1608. in 8. editum. Barthol. Fontii commentarium eximium in Perſium, alias ἀνέκδοτον, Auguſtus, Dux Brunſuicenſis, adhuc Junior, edidit, memorante Conringio de Biblioth. Auguſta p. 86. Cl. Salmaſii notas etiam pluſculas acceſſiſſe ad nitidiſſimam Juvenalis & Perſii editionem Lugduno-Batavam, qvæ, Screvelio procurante, cum ſcholiis veteribus, A. 1648. edita eſt, Laur. Craſſus Tom. II. Elogior. p. 210., & Clementius in Vita Salmaſii p. 67. teſtantur. Alia editio Batava cum notis variorum A. 1684. prodiit. In uſum Delphini à Ludov. Prateo Perſius eſt, una cum Juvenale, datus Pariſ. 1684. in 4. Th. Farnabii Wedderburnii & Joh. Bondii labores tironibus inſervire poſſunt. De patria Perſii ſingularem diſſertationem ſcripſit Ludov. Aproſius teſte Greg. Leti Ital. Regn. P. I. l. III. p. 372. ſeq.

14 Obſcurum Poëtam Hiſtoricus excellentiſſimus, Q. CURTIUS RUFFUS, excipiat, cujus dictio omnium conſenſu præ ceteris, ob nitorem in verbis, argutiam in ſententiis & orationibus, & periodorum concinnitatem, commendanda eſt. De ætate autem infinitæ propemodum eruditorum Virorum lites: dum aliqvi ad Auguſtum, ad Claudium alii, ejus tempora referenda putant; Trajanum nonnulli imperaſſe autumant, cum ſcriberet Curtius, plurimi Veſpaſianum: Barthius ad Theodoſiana tempora illum refert. Demum nonnulli plane ſuppoſititium eſſe fœtum cenſent, ab Italo neſcio qvo, ante hos trecentos annos, effictum. Nolumus, in allegandis variarum opinionum Auctoribus, eſſe prolixiores, qvandoqvidem id non ſolùm à Voſſio in Hiſtoricis Latinis, lib. I. c. 28., factum, ſed & multo adhuc fuſius à Freinshemio, qvi omnes, qvotqvot reperire potuit, Virorum doctorum de Curtio opiniones ſuæ editioni inſeruit. Declamatorium qvid, & argutias ſcholæ umbram oſtentantes, in illa floriditate Curtii BARTHIUS agnovit, l. XXVII. Adverſar. c. 15., atqve id in orationibus præcipuè pateſieri contendit: cui non obſcure conſentit etiam BUCHNERUS, Epiſt. P. II., Ep. 32. p. 116. ſeq., qvi argutam comtulamqve brevitatem Curtii, & propius ad dulcia illa, qvæ Fabius vocat, vitia accedentem, adoleſcentibus unice ad imitandum proponi non probat; cum multo citius illi ſimplicem Cæſaris Nepotisqve facilitatem, aut fuſam orationem Tullii, qvam anxium iſtud & elaboratum, demorſosqve ſapiens ungues dicendi genus aſſecuturi videantur. Interim tamen neqve rejicit Curtium, neqve inter fictos ab impoſtoribus Auctores ablegat: qvod præter illos, qvi à Freinshemio alleganțur, fecit qvoqve neſcio qvis Gallus, Guidonis Patini præceptor, de qvo Patinus ipſe Epiſt. 27. p. 96. ſeq. videri poteſt. [Multo majore verò, qvam omnes, qvi præceſſerant, apparatu JOH. CLERICUS, Vir Cl., in libro *de Arte Critica*, nuperrime in lucem emiſſo, Curtium è genuinorum Latinorum auctorum numero excludere allaborat, eiqve rei probandæ totum partis ſecundæ librum impendit. Enimvero, ſi in Bibliotheca Florentina Codex Curtii, ſeptingentis minimum abhinc annis, Luca Holſtenio judicante, ſcriptus, latet, & ſi eum vidit in illa Bibliotheca Celeb. Wagenſeilius, approbatq;e

Hol-

Holſtenianum judicium (qvod utrumqve in Pera Juvenil. Libror. T. IV. p. 178. teſtatur, & facit) fruſtra profecto è ſcribendi ratione, è vitiis in Geographia commiſſis, ſimilibusqve aliis, Curtius Auctor novellus eſſe impoſtor probatur: ut alias multas rationes taceam, qvas loco cit. Auctor celeberrimus apponit,] *Editiones* Curtii ſtudioſiſſimè recenſet Joh. Freinshemius, qvi cum egregiis plane ſupplementis, Commentario luculento, & omnigenâ eruditione referto, indiceqve ampliſſimo, Curtium Argentorati An. 1640. 2. tomis in 8. edidit. Ea editio Freinshemiana poſtmodum ſemper reliqvis omnibus præſtare exiſtimata eſt, & recuſa Argentorati 1670. in 4., à Belgis autem excerptæ Freinshemii notæ ceteris variorum adjectæ ſunt. Præterea ſuas curas Curtio impenderunt Franc. Modius & Valens Acidalius, nec non Matthæus Raderus, cum cujus commentario Curtius Coloniæ An. 1628. in fol. editus eſt. Elegantem qvoqve editionem Curtii, iconiſmis multis interſtinctam, & notis ad explicationem Auctoris facientibus illuſtratam, dedit Ultrajecti A. 1685. in 8. Sam. Pitiſcus: nec non aliam, à ſe novis ſupplementis, notis, tabulisqve Geographicis, inſtructam, Chriſtoph. Cellarius Lipſiæ 1688. in 12. (Utraqve vero tum Pitiſci, tum Cellariana, A. 1693. iterum recuſa eſt.)

CAP. XIII.

QVO AUTORES ÆTATIS ÆNEÆ LATINI RECENSENTUR.

§. 1. *C. Plinius Secundus, Hiſt. Nat. Scriptor.* 2. *C. Plinius Cæcilius Secundus, Epiſtolographus, & Panegyriſtæ Veteres, Pacatus, Mamertinus, Nazarius, &c.* 3. *M. Fabius Quintilianus, & Declamationes ei jungi ſolitæ.* 4. *C. Cornelius Tacitus, & Autor Dialogi de Cauſis Corruptæ Eloquentiæ.* 5. *Sex. Julius Frontinus.* 6. *L. Annæus Florus.* 7. *Silius Italicus.* 8. *Valer. Flaccus.* 9. *Papinius Statius.* 10. *Dec. Junius Juvenalis.* 11. *M. Valer. Martialis.* 12. *Sulpitia Poëtria.* 13. *C. Suetonius Tranquillus.*

SUb Veſpaſianis, ad qvorum tempora Curtium à nonnullis relatum paulò antea diximus, ÆNEAM LATINORUM SCRIPTORUM ÆTATEM cœpiſſe, argentea nonnihil pejorem, ſed tamen meliorem ferreâ, ſtatuentibus multis aſſentimur. Sit itaqve primus, qvi in aula Veſpaſiani magni nominis Vir fuit, & familiariter admodum Imperatoribus uſus eſt, C. PLINIUS SECUNDUS, *Naturalis Hiſtoriæ* conditor, ob qvod Opus ſervatum cauſam profecto habet literatus orbis, cur ſibi gratuletur: ut viciſſim etiam tot aliorum ejus laborum (qvos longo ordine Plinius junior recenſet Epiſt. lib. III. ep. 5.) jacturam ægrè fert; inprimis dolet Germania deperditos *de Bellis Germanicis libros XX.* Nam, licet, eos in Bibliotheca Auguſtana latere, ſe alicubi legiſſe Geſnerus in Bibliotheca memoret, nihil tamen ejus in Catalogis MSS. Auguſtanæ Bibliothecæ reperitur: nec abs re G. Joh. Voſſius Geſnero eſſe fucum per 1

epiſtolam ab aliquo factum ſuſpicatur, cum jam Symmachi ævo non usque adeo obvii illi Commentarii fuerint, de Hiſtor. Lat. lib. I. c. 29. Indignum quoque profecto, nondum hactenus prodiiſſe Naturalis Hiſtoriæ editionem tam docto ſeculo dignam, ſed in tenebris macularum ſuarum tam pulchrum Opus diu adeo delituiſſe. Neque enim ullum è veteribus Auctoribus eſſe credo, qui fœdioribus erroribus ſit oppletus, queis non ſine magno labore medicina adhiberi poteſt. Nec ſuppetit ea MSS. Codicum copia, quibus ſupplere hos defectus poſſimus: nam &, qui adſunt Codices, corruptiſſimi ſunt, ſi Joſ. Scaligero & Tanaq. Fabro fides *Prim. Scalig. p.* 20., à deſcriptoribus nempe, Monachis utplurimum Benedictinis, imperitiſſimis rerum harum, depravati. Eſt tamen Codex unus Plinii notæ optimæ in Bibliotheca Gottorpienſi. Primus emendando Plinio manus admovit Hermol. Barbarus, poſtea Sigiſm. Gelenius, & Beatus Rhenanus, è qvorum curis aliqvoties Baſileæ Plinius prodiit: Ferdin. Nunnez, ſeu Nonius, Pintianus, & Steph. Aqvæus, Commentariis & Obſervationibus Plinium illuſtrârunt, ille MSS. duobus uſus. Poſt hos, JACOBUS DALECHAMPIUS Plinium ad MSS. Codices recognovit, ſuisqve notis ac obſervationibus illuſtratum dedit Lugduni in fol. 1587. ſed quem non adeo feliciter ſuo labore functum Scaliger teſtatur Prim. Scaligeran. p. 69., ubi ita: *Dalechampius, vir alioqui bene doctus, Plinium emendandum & excudendum ſuſcepit: ſed, qua eſt audacia, omnia invertet & corrumpet: quia, quod multi ſolent, ſi hoc illudve vocabulum non arridet, ſtatim immutat, ac ſæpe in deterius.* [Vatem fuiſſe Scaligerum, & audaciuſculas eſſe omnes Dalechampii conjecturas, nec ullas omnino ex iis ſat felices, Joh. Hardunius ait, adeoqve non pauciores ſibi pugnas cum illo, qvam cum Amanuenſibus corruptoribus, conferendas fuiſſe adjicit.] Recuſa eſt editio Dalechampii Francof. 1608. in 8. Cum emendationibus Salmaſii Plinius Lugd. Batav. apud Elzevirios, tribus in 12. tomis, editus 1631. Cum Variorum, Pintiani, Gelenii, &c., ſuisque notis eum procuravit Joh. Frid. Gronovius Lugd. Bat. 1669., 3. vol. in 8., ſed commentaria tenuia ſunt, & lectorem ſæpiſſime deſtituunt. (Interim, quas Gronovius notas in libros poſteriores Plinii, inde à viceſimo incipiens, anno 1648. ediderat, tanti Harduinus, haudquaquam prodigus aliorum encomiaſtes, æſtimat, ut ſuas obſervationes illis ſimiles univerſas optet.) Extat & Jac. Milichii Commentarius in librum ſecundum Plinii, Lipſiæ editus apud Vœgelinum: ſed ille res potius ipſas tractat, quam ſenſum Auctoris inveſtigat. (Sunt præterea longe plurimi, qui per partes Plinium illuſtrarunt, modo librum integrum, modo libri particulam, aut Operis totius prologum, ſibi explicandum ſumentes, quorum integrum Catalogum Harduinus recenſet.) Inſignes in Plinium labores elucubraverat, & typis mandaverat, Auguſtus Valdus, ſed qui maligno fato à militibus diſcerpti ſunt & incendio conſumti, referente Pierio Valeriano de infelicitate Literator. p. 44. Locum *Tom. I. noſtri Polyhiſtoris, lib. I. c.* 25. §. 25, excerpſimus. Petrum Ciacconium notas in Plinium ſcripſiſſe teſtatur Scioppius, eidemque conſentiens Jan. Nic. Erythræus, Ciacconi Majorum Vigiliarum Opus in Plinium extare ſcribit Pinacoth. I. p. 191., quod tamen editum non credo. (Sane nec Harduinus, diligentiſſimus talium librorum inveſtigator,

veſtigator, illud novit, adeoqve ne qvidem nominat.) Quam maxime vero ad Plinii illuſtrationem faciunt CLAUD. SALMASII *Exercitationes Plinianæ*, qvæ nihil aliud ſunt, qvam vaſtiſſimus in C.Jul. Solinum, Pinii exſcriptorem & epitomatorem coævum, Commentarius, Pariſiis A. 1629., duobus in fol. voluminibus, primum vulgatus; & recuſus A. 1689. Trajecti ad Rhenum: in qvod opus Salmaſius omnes fere vaſtæ eruditionis ſuæ theſauros, credo, exhauſit: omniumqve meruit admirationem. [Sed tamen infenſior illis HARDUINUS eſt, &, licet plurima iis ineſſe erudite dicta non neget, eſſe tamen ait plurima ab illuſtrando Plinio aliena: difficillima pleraque ſicco pede transmiſſa queritur, quæ bona ſint & Plinianis locis aliquid lucis afferant, ea fere tota ex alienis hortis eſſe ſubrepta: quæ ab ipſo primum excogitata, pleraque nigrum theta poſcere. Hæc de Salmaſianis Exercitationibus juſto (ſi maxime deprecetur) acerbiora Joh. Harduinus, celeberrimus Jeſuita Gallus: qvi Plinium nova ac ſplendidiſſima facie, & à ſordibus mirifice perpurgata, Pariſiis, in uſum Delphini, A. 1685., quinque voluminibus in 4. dedit, exquiſitum Opus & æternitate digniſſimum: ad quod edolandum non ſolum MSS. codicibus Regiis, Colbertinis, Vaticanis, Lugdunenſibus, San-Victorino, Rhedonenſi, uſus eſt, ſed & editos omnes libros Plinii, & Commentatores, & veteres ſcriptores Græcos Latinosque magna copia, nec minore diligentia judiciove, evolvit, ut ſic Plinium ſibi redderet, interpretatione ac notis eruditiſſimis illuſtraret, nec non indicibus ampliſſimis ornaret. In præfatione Editores & commentatores omnes longo ordine, addita de quampluri mis criſi ſua, commemorat, tum & uberrimè inſtituti rationem exponit. Præterea, cum librum primum, qui nihil aliud, quam index totius Operis ab ipſomet Plinio confectus eſt, ſimulque Auctores, qveis uſus erat in conficienda ſua Hiſtoria Naturali Plinius, ſtudioſiſſime recenſet, cum eum, inquam, hactenus mire corruptum, ope codicum MSS. egregie reſtituiſſet, Indicem Auctorum illi annexuit, quo juxta ſeriem alphabeti diſpoſitorum Auctorum, quotquot à Plinio uſpiam allegati ſunt, omnium hiſtoriam pro inſtituti ratione luculenter exponit: adeoque modis omnibus de ſuo Auctore benè mereri ſtuduit.]

Referemus huc quoque haud immerito Plinii ex ſorore Nepotem & ex adoptione filium, C. PLINIUM CÆCILIUM SECUNDUM, qui & *Plinius minor* dicitur, ille Trajani Imp. familiaris, ſplendidiſſimis muneribus functus. Ejus extat *Panegyricus* arte magna, nec minore dictionis concinnitate, compoſitus, & haud abs re prudentiæ civilis Imperatoriæ penu dicas: & *Epiſtolæ* elegantiſſimæ, quas ob concinnam adeo brevitatem, ipſismet Ciceronianis nonnulli præferunt; cum contra Politianus (Epiſt. I.) & alii, totum illud Plinii ſeculum aſpernantes, Plinios etiam Senecis judicent ratione ſtyli deteriores. Conjunctim Panegyricus & Epiſtolæ aliquoties prodierunt: inprimis vero commendanda editio, quæ, cum Iſ. Caſauboni notis, adjectis una Pacati, Mamertini atque Nazarii Panegyricis, ex officina H. Stephani An. 1591. in 12. prodiit. Panegyricum ſeorſim, cum doctorum Virorum notis, edidit Matth. Berneggerus Argentinæ 1635. in 4. Alios quosdam Commentatores in illum videas in Opere Panegyricorum, 1643. edito in 12. Epiſtolas notis ac obſervationibus, indicibusque ampliſſimis, illuſtravit Claud. Minos Pariſ. 1588. in 12., quæ rarior editio eſt, nec notæ 2

illæ comparent in editione Buchneriana, Francofurt. ad Viadrum 1664. in 8. excuſa, cum notis Aug. Buchneri ipſiusmet & aliorum, addito qvoqve Plinii Panegyrico, ceterisqve Panegyriſtis Latinis, ſed ſine commentario. Multum operæ, poſt hunc & alios, in Plinii epiſtolis emendandis illuſtrandisqve, poſuit Jac. Thomasius, qvi præfatione fuſè de ſingulis Editionibus agit: tum ipſimet libro ſuas & aliorum, partim integras, partim ſelectas, animadverſiones adjecit, Lipſiæ 1675. in 8. & 1685. (Deniqve nuper etiam A. 1693. Christoph. Cellarius Plinii Epiſtolas & Panegyricum, cum novis ſuis Commentariis, ſane qvam elegantiſſimis, tabulis nonnullis Geographicis, qveis ad intellectum Epiſtolarum Plinianarum opus eſſe putabat, & novo Latinitatis indice, Lipſiæ in 12. exhibuit.) Memoranda inter epiſtolas Plinii potiſſimum illa, qva Chriſtianorum mores deſcribit, adeoqve cauſam agit perſecutionem paſſorum: qvam præter alios noſter etiam Chr. Kortholtus peculiari commentario 1674. Kilonii illuſtravit (oo) Veteres Panegyricos, adeoqve in iis etiam Plinium, in uſum Dephini, edidit Jacobus de la Baune Pariſ. 1676. Eſt vero, ut hoc obiter hîc addamus, pro temporum varietate, varia qvoqve horum Panegyriſtarum Latinitas; inceduntqve ii, qvi poſt Plinium ſcripſere, miro dictionis tumore verborumqve intempeſtivo admodum poëtiſmo: ut adeo non temere iis uti qvis debeat, niſi qvi prius aureæ ætatis Scriptoribus ſe firmaverit.

3 Plinii junioris præceptor fuit, prout ipſe id Epiſt. lib. II. ep. 14. indicat, M. FABIUS QVINTILIANUS, ille veteris eloqventiæ ſtrenuus reſuſcitator, totiusqve Italiæ magiſter optimus: in qvo Hiſpanitatem (erat enim Calaguri, oppido Hiſpaniæ, natus) perperam à Franc. Philelpho eſſe notatam, libro *de Patavinitate Livii* dictum à nobis eſt c. 9. Ejus *Inſtitutiones Oratorias*, ſub Domitiano Imp. ſcriptas, elegantiſſimum Opus, primus in Conſtantienſi Concilio, in Salſamentarii officina, reperit Poggius Brandolinus, ſeu Florentinus, referente in Elogiis Jovis. Eæ vero multoties per Italiam, Germaniam, Galliam, Belgium & Angliam impreſſæ ſunt. Adſcribuntur illi qvoqve *Declamationes XIX*, qvæ in qvamplurimis Editionibus, una cum

(*oo*) Ante Chriſt. Kortholtum, Theologum Kilonienſem (cujus Commentarius Kilonii A. 1674. & ſeqq. Diſputationibus ventilatus eſt publicis) Plinii Junioris de Chriſtianis Epiſtolam ſeorſim illuſtrarunt Franc. Balduinus, Atrebas, JCtus Seculi XVI. eximius, in *Legibus & Edictis Veterum Imperatorum de Chriſtianis*, ab ipſo collectis, explanatis, ac Baſileæ in 8vo editis, & Gerh. Joh. Voſſius, cujus in eam Commentarius haud adeo magnæ molis, una cum Opuſculis de Cognitione ſui, & Ratione Studiorum Amſtelodami A. 1656. in 12mo prodiit. Pliniani Panegyrici illuſtratoribus addantur Marcus Zuer. Boxhornius, qvi ſeorſim eum Lugd. Bat. 1632. in 12mo, & deinde junctim cum epiſtolis ibidem A. 1648. & Amſtelodami A. 1659 in 12mo, recenſuit; Johannesqve Henricus Boeclerus, cujus *Commentationes Plinianæ, qvibus præcipuæ incomparabilis Panegyrici materiæ explicantur*, Argentorati A. 1640. in 8vo ſunt excuſæ. Dominici Baudii Commentarium itidem, a nonnullis video allegari, mihi nunqvam viſum, cui ſola ejus innotuit Oratio in C. Plinii Panegyricum Auſpicialis, publicis in eum Lectionibus præmiſſa, qvæ inter Orationes ejus, junctim cum epiſtolis ſæpius publicatas, eſt Septima.

cum Inſtitutionibus, conjunguntur, ſed qvas non eſſe hujus Qvintiliani, jam olim Eraſmus, & cum eo non pauci, dubitarunt. Alias itidem CXLV. *Declamationes* Qvintiliani, qvæ ex 388. ſuperſunt, à Pet. Pithœo partim emendatæ, partim primum editæ, pariter ejus nomen mentiri, longe plurimi arbitrantur. Prodiit illa Editio Pithœana, Pariſ. apud Mamertum Patiſſonum 1580. in 8. recuſa, Heidelbergæ apud Commelinum 1594. in 8. & una cum Inſtitutionibus Genevæ 1591. ac 1604. in 8. Alias memoratu digna eſt editio illa Qvintiliani, qvam, cum Pet. Moſellani, Joach. Camerarii, Ant. Pini ſuisqve commentariis, Petr. Gallandius Pariſ. 1549. apud Vaſcoſanum in fol. publicavit. Edidit illum qvoqve cum ſuis commentariis Dan. Paræus: ſed, ut ille ſemper eſt plagiarius, & Criticorum potius ſimius, qvàm filius; ita hic qvoqve Ludov. Creſollii Theatrum Rhetorum, Vacationes Autumnales, librosque de pronuntiatione & actione, ſtrenue exſcripſit. Editio variorum Qvintiliani prodiit Lugd. Bat. 1665. in 8. Breves notulæ Pauli Colomeſii in Inſtitutiones Qvintiliani in ejus Opuſculis, Ultrajecti 1669. in 12. editis, leguntur. (Oxonii haud ita pridem Edmundus Gibson Inſtitutiones Qvintiliani nova editione in lucem emiſit, è tribus MSS. codicibus emendatas, & novæ cujusdam hactenus ineditæ declamationis (cum reliqvæ aliàs editæ non adſint) acceſſione locupletatas. Memorat qvoqve, Henr. Dodwellum, V. Cl., Annales Quintilianeos apud ſe confectos habere, vitam Oratoris hujus uberrimè exponentes. Prodiit liber Oxon. 1693. in 4., ajuntqve nunc Argentinæ illum denuo recudi. Anno præcedente 1692. Oxonienſes Quintiliani Declamationes ediderant, & qvidem ſolas XIX. priores, miſeras illas, quas vocant 145., à Pithœo editas, ne quidem ſuis laboribus dignas judicantes. Adjectus vero etiam eſt Dialogus de cauſis corruptæ eloqventiæ, qvi à nonnullis, ſed male adſcriptus Tacito, cum ejus Operibus una edi ſolet, ab aliis Quintiliano, & hinc in Genevenſi aliisqve editionibus hujus reperitur: de quo paulo poſt.)

Eodem cum Plinio & Quintiliano tempore vixit C. CORNELIUS TACITUS, nempe qvi à Veſpaſiano inde ad Trajanum publicis muneribus functus eſt; Plinio etiam, prout ex Epiſtolis liqvet, familiaris: plane ſingularis prudentiæ Vir, eamqve ob cauſam maximis qvibusqve principibus ſemper in oculis geſtatus. Maledicum enim eſt judicium Scioppii, qvi libro ſuo *de Stylo Hiſtorico* Tacitum malignum & ſolœcum Autorem, atqve adeo neqvitiarum Magiſtrum juventuti è manibus excutiendum putat: ſubſtitutis (qvæ pietas viri eſt) Siracidis ſententiis & Machiavello. Non magis ſanum erat, qvod de ſtylo ejus dixit Alciatus, eum præ Pauli Jovii ſcriptis mera eſſe ſenticeta; aut qvod Æmil. Ferretus Tacitum non ſatis Latine ſcribere judicabat. Satis duobus his obviam ivit Vossius *de Hiſtor. Lat. l. I. c.* 30., qvi terſam, elegantem & limatam Taciti dictionem agnoſcit. Sed tamen nonnunqvam Tacitum nimis Politico ingenio ſuo indulſiſſe, magisque finxiſſe, qvam indagaſſe aut expoſuiſſe actionum eorum Imperatorum, qvorum hiſtoriam exponit, cauſas, haud abs re aliqvi animadverterunt, Rupertus ſc. in Obſervat. ad Hiſtor. Univ. Beſoldi p. 281. ſq., &, qvi conſentit illi, Gallus Jeſuita Bohursius, in libello elegantiſſimo 4

ἀνωνύμως edito, qvem inſcribit *La maniere de bien penſer ſur les ouvrages de l'eſprit p.* 308., ubi hunc in modum de Tacito: *Tacite eſt à la verité un grand Politique, & un bel eſpirt, mais ce n' eſt pas un excellent Hiſtorien. Il n' a ni la ſimplicité, ni la charté, que l' hiſtoire demande: il raiſonne trop ſur les faits: il devine les intentions des Princes plûtot qu' il ne les découvre: il ne raconte pas les choſes, comme elles ont été; mais comme il s' imagine, qu' elles auroint pû être. Enfin, ſes reflexions ſont ſouvent trop fines, & peu vrayſemblables.* Conferendus etiam huc Scriptor plane eximius, RENATUS RAPINUS, in Meditationibus ſuis ad Hiſtoriam (*Reflexions ſur l' Hiſtoire*) p. 293. ſq., qvi, quid in Tacito laudem, qvid vituperium mereatur, candide exponit. Ceterum Commentariorum in hunc Auctorem integra pene Bibliotheca extat, quorum catalogum inire peculiaris Diſſertationis res eſt. Sunt, qui in illum Criticas notas; ſunt, qui Politica commentaria ſcripſerunt. E Criticis, ſeu Philologis, poſt Franc. Puteolanum, Phil. Beroaldum, Beat. Rhenanum, Andr. Alciatum, Vincent. Lupanum, Marcell. Donatum, Æmil. Ferretum, M. Vetranium Maurium, Fulv. Urſinum, Joſiam Mercerum, Curtium Pichenam & M. Ant. Muretum, inprimis clarus Taciti Commentator JUSTUS LIPSIUS eſt, qvi tanto eum amore deperibat, ut integrum teneret memoriâ, nulliusque dubitaret, quin, etiamſi interiret Tacitus, è ſua, Lipſii, memoria reſtitui commode iterum poſſet: Juvenis eum primò edidit Antwerpiæ 1574. in 8., mox ſecundùm, deinde tertiùm, quartùm, atque quintùm revidit. Et poſt tot tamen ſuas repetitas identidem curas atque emendationes Lipſium Tacitum non intellexiſſe, & nihil minus feciſſe, quam ut eundem illuſtraret, Bohurſius, libello allegato p. 358., contendit: quod tamen judicium nimis acerbum eſt. Alias non diu poſt editum primo Tacitum Lipſius cum Mureto de locorum quorundam emendatione acriter digladiavit, dum nempe Muretus eas Emendationes ſibi ſurreptas quereretur, & vero pernegaret Lipſius. Hiſtoriam fuſe ſatis Jac. Thomaſius exponit *Diſſert. de Plagio Liter.* §. 115. *ſeqq.* & 222., qvi Lipſium non omnino à plagii crimine abſolvit. Tendit eodem liticula, quam cum perſonato Scriptore, Pompejo Lampugnano (Palatini Electoris Conſiliario,) Lipſius aluit, & quæ, tum è Thomaſio ll. cc., tum è Placcio *de Pſeudonymis p.* 216., peti poteſt. Poſt eum LUDOV. AURELIANENSIS (d' Orleans,) in Tacito emendando, ſuam operam collocavit Paris. 1622. in fol. editam: ſed parum feliciter omnino; qvandoqvidem audaciſſimus in corrigendo, ſeu potius, qvo nihil pejus in arte Critica, ex ingenio ſuo depravando Auctore eſt, neque adeo multam gratiam promeruit. Cum Variorum notis Tacitum Janus Gruterus edidit Francof. 1607. in 8., Si indicem velis, Tacitus Matth. Berneggeri præſtat ceteris, editus Argentorati 1664. in 8., cui nempe præſtantiſſimum indicem Melchior Freinshemius (Johannis aut frater, aut Agnatus) ſubjecit. Moliebatur Johannes Freinshemius, qui præfationem præmiſit, longe ampliorem Taciti editionem, paraphraſi, commentariis indiceque luculentiſſimis inſtructam; jamque ediderat A. 1641. Specimen Paraphraſeos Cornelianæ in Tiberiani Principatus annos XV., cum verſionibus quinque linguarum comparatum; quod ſi ad finem perduxiſſet, non fuiſſet labor inutilis. In

Germa-

Germaniam Taciti ſeorſim editi ſunt Commentarii Andr. Althammeri, Jod. Willichii, Cyriaci Lentuli, Georg. Caſp. Kirchmajeri, Herm. Conringii. In Agricolam extat Commentarius Mich. Virdungi, Matth. Berneggeri, Marc. Zuer. Boxhornii. Commentatores Politici hujus quidem loci non ſunt, ſed notari tamen nomina nonnullorum poſſunt: Scipio Ammiratus, qui inter optimos eſt, cujusque in Tacitum Diſcurſus Italico ſermone conſcriptos Juntæ 1598. in 4. Florentiæ excuderunt: Phil. Cauriana, itidem Italus, qui vernaculo ſermone in quinque primos annalium libros ſcripſit Romæ 1609. in 4., & Trajanus Boccalini itidem peculiari commentario Italico; qui & in Relationibus ſuis ex Parnaſſo hic illic de Tacito lectu digniſſima & jucunda inſpergit. Latine in Tacitum Commentarios Politicos adornârunt Annibal Scotus Francof. A. 1609., qvi aphoriſmos politicos extraxit: Chriſtoph. Forſtnerus, cujus notæ & diſſertationes elegantisſimæ, Argentorati & in Belgio, niſi fallor, impreſſæ, in omnium manibus ſunt: Joh. Henr. Bœclerus, à quo Notas Politicas in primordia Annalium Taciti & Hiſtoriarum libros, Argent. A. 1664. editas, habemus: Andr. Canonherius, à quo Qvæſtiones & diſcurſus in primos duos Taciti libros, Romæ 1609. in 4. editi, fluxerunt: & forſan alii. Pulcerrima editio Taciti, cum notis Variorum, à Joh. Frid. Gronovio adornata, prodiit Lugduni Bat. tomis II. in 8., quam ille moriens Regi Galliæ inſcripſit. Integræ illic notæ ſunt Lipſii, Rhenani, Urſini, Mureti, Pichenæ, Merceri, Gruteri, Acidalii, Grotii, Freinshemii, & ſelectæ aliorum. Gronovius integras notas ſuas adjecit, quas ſeorſim antea publicaverat: adjecit iis quoque Excerpta variarum lectionum è codice Oxonienſi Jac. Gronovius. In Delphini uſum Abbas qvidam Julianus Pichon, tomis quatuor, ab anno 1682. ad 1687., Tacitum edidit: Poſt hunc vero Theod. Ryckius, cum MSS. codicibus collatum, ſuisqve illuſtratum animadverſionibus, Lugd. Bat. 1687. in 12. emiſit. Solet cum Taciti Operibus una excudi *Dialogus de cauſis corruptæ Eloquentiæ*, quem tamen ejus non eſſe, ob evidentiſſimam maximamque ſtyli diſparitatem, docti fere omnes conſentiunt. Qvintiliano autem, qui alicubi ſe talem librum ſcripſiſſe refert, tribuunt plerique, queis tamen contradicunt Lipſius, Barthius, Voſſius, & Tanaq. Faber, incertum ejus Auctorem exiſtimantes, & propterea abjudicantes Fabio, quod Auctor dicit, ſe quæſturam, tribunatum, præturam, Romæ accepiſſe; cum de Quintiliano conſtet, eum nihil unquam dignitatis in republica eſſe conſecutum. Vid. Voſſ. Hiſt. Lat. p. 159., cujus in eo qvoqve judicium approbamus, quod Autorem Dialogi, qvisqvis demum ille ſit, diſertum & ſani omnino judicii fuiſſe ſcribit. Conf. Barthii Adverſ. lib. XLIV. c. 8. Placcius de Pſeudon. p. 261. Tan. Faber Not. ad Longin. p. 239. & Ger. Langbainius ad eund., qui ſatis etiam exinde concludi poſſe, falſo tribui Qvintiliano dialogum iſtum, arbitratur, ſi quis ea, quæ ad finem libri octavi dicit Qvintilianus, cum iis, quæ in Dialogo dicuntur, conferat. Voſſius alibi, nempe de Natura Rhetor. c. 15. pag. 107., præter Tacitum & Qvintilianum, quibus Dialogus adſcribi ſolet, Junium quoque Gallionem nominat, M. Annæi Senecæ filium ſecundo genitum, Luciique fratrem, quem Eloqventia claros etiam ſuæ ætatis viros viciſſe ex ipſius patris, tum & Statii, teſtimoniis confirmat. Ce-

terum, cum ſe Tacitus politicis adeo probarit, mirum non eſt, ſi in omnium cultioris Europæ gentium linguas translatus ſit, Italicam, Gallicam, Germanicam, Belgicam, Hiſpanicam, Anglicam : & in aliqvibus etiam plus ſemel verſus compareat. Sed tamen non ejusdem qvoqve generis verſiones omnes ſunt : ſane enim, qvantis obſcuritatibus Tacitum Itala verſione ſua involverit Bernardus de Avanzatis, Interpres ne qvidem ipſismet ſuis civibus, Florentinis, intellectus, ſed è Latino ſemper Taciti textu explicandus, enarrat prolixe Erythræus Pinacoth. III. p, 218. ſq.

5 Sub iisdem plane Imperatoribus, ſub qveis clari erant Tacitus, Pliniusqve, floruit qvoqve SEXT. JULIUS FRONTINUS, cujus *Stratagemata una cum Vegetio* Pariſ. 1607. edita ſunt. Ejusdem de *Aquæductibus & Cloacis* libelli ab Onuphrio Panvinio Commentariis Reip. Romanæ inſerti ſunt Pariſ. 1588. in 8vo. Opera omnia, cum notis variorum Arnhemii prodierunt : ut & Amſtelodami 1661. in 8., curante Rob. Keuchenio, qvi ſuas qvoqve Notas adjecit.

6 Frontino L. ANNÆUM FLORUM addimus, Hiſtoriæ Romanæ Scriptorem compendiarium, qvi ſub Trajano Imp. ſcripſit : qvanqvam & Hadriani tempora illum attigiſſe, eumqve ipſum fuiſſe Poëtam, cujus in Cæſarem, & Hadriani viciſſim in illum, verſiculos Spartianus narrat, perſuaſus non ſine ratione eſt Voſſius, de Hiſtor. Lat. l. I. c. 30. Dictionem ſi ſpectes, ad ætatem ferream referendus videtur, adeo multa in illo ſunt non tantum non Latinè, ſed etiam ſtulte, dicta. Eſt enim in illo neſcio qvæ ventoſa & panegyrica loqvacitas, metaphoræ ineptæ & pueriles : ut adeo peſſimè faciant, qvotqvot ipſum ad Latinitatem tironibus commendant. Eſt tamen hiſtoriæ Romanæ non inutile compendium, cujus jacturam facilius ferremus, ſi Livium haberemus integrum. Florum inſigni plagio exſcripſit; nulla ejus facta mentione JORNANDES GOTHUS, hiſtoriam rei Romanæ à Romulo ad Auguſtum narrans; ſed & idem barbaro, qvi ſeqvitur, ſtylo ſuo ſorex ſui ipſius proditor. vid. Thomaſ. de Plagio §. 472., qvi è Voſſio eam obſervationem hauſit. Variæ vero ſunt *Editiones* Flori. Prodiit Venetiis apud Aldum 1521., una cum Polybio à Nic. Perotto Latinè reddito: cum annotationibus Joh. Camertis Baſileæ 1528. & 1532. cum Frid. Sylburgii notis Francof. 1588., Tom. I. Scriptorum Hiſtoriæ Rom., ex recenſione & cum notis Eliæ Vineti Pictavii 1554. cum notis Jan. Gruteri & Claud. Salmaſii, tum adoleſcentuli adhuc, Heidelb. 1609. neque virum Salmaſium ejus in Florum collatæ operæ puduit, qvippe qvi Florum denuo, cum amplioribus notis, & Luc. Ampelii Libro memoriali, Lugd. Bat. 1638. in 12. vulgavit. Freinshemiana Flori Editio Argentorati A. 1632., & iterum 1636. in 8., ſummo ſtudio eſt adornata, nec temere cuiqvam alii concedit, ſeu textum, ſeu notas, & chronologiam, ſive demum indicem, ſpectes: recuſa etiam A. 1669. Extant & *Obſervationes Politicæ & Philologicæ in Florum*, CHRISTOPH. AD. RUPERTI, ſeorſim editæ, in qvibus multum bonæ frugis eſt. Optime enim de Hiſtoricis meritus eſt Vir ille, ut teſtantur ejus ſcripta, pleraqve poſthuma: nam ipſe maturè fatis conceſſit. A. 1680. Celeb. JOH. GEORG. GRÆVIUS Florum, cum ſuis unius notis, edidit Ultrajecti, in qva Editione illud præcipue laudandum, qvod ſubjecerit imagines & nu-

& numos, in qvibus vel Imperatores, vel alii clariſſimi Viri, vel Actus deniqve reipublicæ & antiqvitates repræſentantur: qvibus oculo una cum hiſtoria objectis, tenacior inhæret memoria rerum illarum. Præmiſit & luculentam Diſſertationem de Flori ſtylo, in qva per totum Florum excerpit ineptè ac affectatè dicta, à qvibus cavere ſibi debeant, qvi eum legunt. In uſum Delphini prodiit Florus, notis illuſtratus ab Anna, Tanaq. Fabri filia, virgine tum, nunc uxore Andr. Dacerii, cujus fama cum Patris fama pari paſſu ambulat. Pariſ. 1674. in 4.

Paulo ante Florum, nempe ſub Domitiano, *Hiſtoriam belli Hannibalici*, ſive *Punici II.*, heroico carmine deſcripſit SILIUS ITALICUS, magnis dignitatibus in republica functus, (eo enim anno, qvo Nero periit, Conſul erat) opibusqve clariſſimus: ſed minorum gentium Poëta, qvippe qvi magis fidem hiſtoricam, qvàm ingenium, in ſubſidium adhibuiſſe videtur. Sane illum Poëtam omnium antiqvorum maxime tavtologum, & ingenio poſtremum, vocat Barthius Adverſ. lib. XXXIII. c. 3., idqve plenius oſtendit c. 4., ſecutus jam olim ita cenſentem Plinium juniorem Epiſt. l. III. ep. 6. Scripſit in illum Dan. Heinſius, 12. circiter aut 14. annos natus, *Crepundia* qvæ vocat, i. e. notas Lugduni Batav. apud Raphelengium 1600. & Cantabrigiæ in 12. edita: qvibus additur qvoqve Diſſertatio de veræ criticæ apud veteres ortu, progreſſu, uſuqve. Jam vero A. 1483. Venetiis, cum Petri Marſi commentariis, Silius editus eſt: & cum locuplete Commentario Claud. Dausqveji An. 1618. in 8. (Nuper etiam à Chriſt. Cellario Lipſiæ, cum notis, vulgatus.) 7

Ut erat ferax Virorum doctorum ætas, qva Veſpaſiani imperabant, ita pertinent qvoqve huc Poëtæ M. Valer. Flaccus, Statius, Martialis, Juvenalis, de qvibus nunc ſigillatim dicendum. Et qvod quidem VALERIUM FLACCUM attinet, qvi ætate reliqvos antecedit, illum unum è Latinis feliciſſimum in Epico carmine, poſt Virgilium, fuiſſe Nicol. Heinſius, peritiſſimus de his judicandi artifex, cenſuit. *Argonautica* ejus (qvæ morte præventus juvenis ad finem perducere non poterat,) poſt alios Commentatores, notis egregiis illuſtravit Ludov. Carrio, Antverp. 1585. in 8. apud Plantinum, una cum Flacco primum editis, & deinde additis Juſti Zinzerlingii notis, Lugduni 1617. in 12. denuo recuſis. Inde Lampertus Alardus Flaccum, cum ſuis, Chriſtoph. Bulæi & Joh. Weizii notis, adjecto indice luculento, edidit Lipſiæ in 8. 1630., omiſſis tamen notis Zinzerlingianis, qvas interim ſubinde compilavit: volueratqve illas vindicare Zinzerlingii filius, ſi ſupervixiſſet. Nitidiſſima autem eſt & emendatiſſima editio Valerii Flacci, qvam Amſtelodami A. 1680. Nicol. Heinſius edidit, cum præfatione, in qva de curatoribus priorum editionum, notarumqve Auctoribus, agit. 8

Flaccum ſeqvatur Epicus poëta alius, PAPINIUS STATIUS, generoſus Vates, ut eum Buchnerus nuncupat, magni, ſi qvisqvam alius, ſpiritus, & haud procul à Virgilio locandus. Qvanqvam enim longe illo minor ſit, ob tumorem iſtum & loqvendi catachreſticum morem; ingenii tamen in eo magna eſt præſtantia. Putarim interim cum judicio legendum: multa enim ſunt apud illum audaci furore dicta, qvæ temere imitari nemo debet. Diſſuadeo igitur omnino ejus lectionem in prima ætate, 9

in qva ad imitationem optima ſunt proponenda. Nam plus eſt in illo phantaſiæ, qvam judicii, ac veriſſimum, quod Borrichius de illo dicit, cum iſtar Alexandri, ut magnis virtutibus, ita magnis vitiis, ſcatere. PAGANINUS GAUDENTIUS peculiarem librum *de audacia ſtyli Statiani* conſcripſerat; de quo ſic ipſe in Epiſtola ad Jac. Gaddium, quæ præfixa eſt hujus libro de Scriptoribus Non-Eccleſiaſticis: *Librum ego ſcripſi, editionique paratum habeo, de Audacia ſtyli Statiani, cui multa antiquaria philoſophica atque alia, admiſcentur. Magni nempe facio Statii ſublime ingenium. Dum autem audaciam illi tribuo, non hoc ago, ut eum reprehendam: tantum cupio lectorem cogitare, an imitatione dignos judicet quosdam dicendi modos, qui in Thebaide, atque alibi, occurrunt.* Hæc ibi Gaudentius: ſed cujus liber non magis in publicum exiit, quantum ſcio, quam ſimilis Caſp. Barthii, quo contra Scaligerum demonſtratum dare volebat, non fruſtra Statium tumiditatis argui: vid. *Adverſar. l. II. c.* 18. Prodiit Statius, ut editiones alias taceamus, ex emendatione cum ſcholiis Joh. Bernartii, Antwerpiæ 1595. in 8. Sed vehementer illam editionem perſtringit Barthius Adverſ. lib. VI. c. 4. Cum notis Caſp. Gevartii editus eſt Lugduni Batav. 1616. in 8. Sylvarum libri cum paraphraſi marginali Thomæ Stephani, ut & libri duo Achilleidos, prodierunt Cantabrigiæ 1651. in 8. Commentarium in Statii Sylvas ſcripſit Domitius Calderinus, quem vero Dominicum de Caldariis vocari debere alicubi Colomeſius annotat, editum ſeparatim Venetiis, & Pariſ. 1600. Cura Joh. Frid. Gronovii recenſitus prodiit Statius Amſtelod. 1653. in 12., cum jam antea A. 1637. Hagæ Comitis ejus in Statium Diatribæ editæ fuiſſent. Eſt vero illi de notis in Statii Sylvas lis nata cum Emerico Cruceo, qui ſe Mercurium Frondatorem vocat; quem eleganti & feſtivo ſcripto, cui titulus Elenchus Anti-Diatribes, Pariſ. 1640. in 8., Gronovius retudit, (*pp*) Anno 1664. Cygneæ

(*pp*) Hiſtoriam Certaminis inter Joh. Frid. Gronovium & Emericum Cruceum, Monachum, & Collegii cujusdam Pariſienſis Pædagogum; de Statio Literarii cum obiter ſaltem Morhofius attigerit, paucis, e *Cimbria* noſtra *Literata*, & Elogio Gronovii, iſti inſerto, exponemus. Statium, cum Veterum & Recentiorum Commentariis, edidit Cruceus Pariſiis A. 1618. in 4to. Hanc ejus Editionem cum Gronovius, in ſua *ad Libros V. Sylvarum Statii Diatriba*, Hagæ A. 1637. in 8vo publicata, & Grotio, Salmaſio, Heinſiis, Vinc. Fabricio, aliisqve Reip. Literariæ Principibus, ſummopere probata, Virgula ſubinde notaſſet Cenſoria, Cruceus, ſua vindicaturus, ſub larva *Mercurii Frondatoris* (qvam, ante Morhofium, Chr. Ad. Rupertus, *in Annott. ad Synopſin Hiſtoricam Chr. Beſoldi* p. 29. eumqve ſecutus Vinc. Placcius *in Tr. de Scriptoribus Anonymis & Pſeudonymis* p. 225. nec non Adr. Bailetus *in Tr. Gallico de Satyris Perſonalibus*, *T. II.* p. 328. Illi detraxerunt,) *Antidiatriben, ſeu Frondationem Sylvarum Papinii Statii*, Stylo inſigniter maledico, Pariſiis A. 1639. in 24. ei oppoſuit. A Gronovio viciſſim Cruceo repoſitus *Elenchus Antidiatribes Mercurii Frondatoris ad Statii Sylvas*, Libellus adverſarium facete admodum exagitans, Pariſiisqve A. 1640. in 8vo, una cum Claudii Salmaſii (cujus nonnulla Cruceus itidem vellicaverat) ad Gronovium Epiſtola, excuſus. De hoc Elencho Claud. Sarravius, Ep. 10. ad Vinc. Fabricium (*p. m.* 16.), ſequens Anno jam 1639. anteqvam prodiiſſet, tulit judicium:

Cygneæ in lucem editus eſt vaſtiſſimus Caſp. Barthii in Statium commentarius, duobus ſpiſſis in 4. voluminibus conſtans, cum indice Chriſt. Daumii; in qvo qvanqvam non pauca ſint laudabilia, longe tamen plura limam merentur. Veterem Scholiaſten Placidum Luctatium (qvem Scaliger & alii Lactantium vocant) produxit, ſuasqve adjecit notas, Frid. Lindenbrogius Pariſ. 1600. in 4. (qq) Magnam illi operam olim Henr. Schævius impendit, cujus paraphraſis & Lexicon Statianum prælo paratum erat, ſed illius morte omnis labor periit. Sic & periit labor Wowerianus, de qvo Joſ. Scaliger in Epiſtolis p. 658, aliam tamen ob cauſam, neſcio qvam, ſufflaminatus. Gallice Statium convertit Mich. Marollius Pariſ. 1658. in 8. Prodiit & Paraphraſis Gallica, cum notulis Franc. Guyeti & aliorum.

DEC. JUNIUS JUVENALIS, Poëta ſatyricus poſt Horatium primo ſtatim loco ponendus eſt. Qvanqvam enim non deſint Viri eruditiſſimi, qvi Juvenalem Satyræ leges minime impleviſſe judicant, ut Buchnerus de Commut. Rat. dicendi p. 28. obſer- 10

cium: *Dabit Gronovius noſter Elenchum Antidiatribes Emerici Crucei, in quo miſer ille Cruciarius miris vapulat & torquetur modis. Nil mihi dudum lectum eſt amoenius hoc poſtremo Amici noſtri Opere, quod ſub prælo ſudat.* Novam adverſus *Elenchum* hunc Gronovianum Apologiam Cruceus, teſte Chr. Ad. Ruperto (*in Epiſt.* ad Georg. Richterum A. 1641. ſcripta,) minatus qvidem eſt, ſed in lucem nunqvam protulit. Coeterum de Meritis Gronovii in Statium Joh. Veenhuſius, *in Præfat. ſuæ Editionis Poëtæ ejusdem*, vere ita judicavit: *Gronovio præ reliquis tantum Statius debet, quantum coeteris omnibus, qui aliquid lucis ei affuderunt.* Plura vero haud dubie Poëta hic eidem debebit, ſi reliqvæ ad eum Diatribæ, Obſervationes in Opera illius omnia, & Commentaria in Thebaidem & Achilleidem, qvæ ſuperſtes publice promiſit, e Scriniis defuncti aliqvando prodierint.

(qq) Uti omnes Autorum Veterum, qvas Frid. Lindebrogius curavit, Editiones eximiæ ſunt, ita etiam Statiana, qvam, e MSS. Pauli Petavii, Pet. Danielis, Puteanorum & Nicol. Fabri, accurate emendatam, adjectis, præter Placidi Lactantii in Thebaida & Achilleida Commentarium, e Codd. Biblioth. Regiæ & Pithæanæ recenſitum, locisqvs infinitis emaculatum, ſuis Variar. Lectionum Obſervationibus, Indiceqve uberrimo, Pariſiis, apud Andream Perier, A. 1600. in 4to maj. evulgavit. Acceſſit ei, biennio poſt (A. 1602.) Appendix, ibidem Claudii Morelli Typis excuſa, qvæ Frid. Morelli Commentationes & Conjectanea, Domitii Calderini Commentarium, & Lindebrogii ipſius Breve Corollarium Obſervationum ſuarum in Statii Sylvas, complectitur. Editionem hanc (qvam, novis in Statium pariter atqve interpretem ejus, Lactantium Placidum, Obſervationibus atqve Emendationibus αὐτογράφοις a Lindebrogio auctam, in Bibliotheca vidiſſe recordor Hamburgenſi) aliis præferunt, nec immerito, Ol. Borrichius *Diſſ. II. de poëtis p. m.* 62. Joh. Hallervordius *in Biblioth. Curioſa p.* 303. & Joh. Alb. Fabricius *in Biblioth. Latina*, *P. I. p.* 101. Qvorum Ultimus recte effectam tum Statii, tum Placidi Lactantii, qvam ſociata opera A. 1600. moliebantur, Editionem, Pariſienſi hac, eodem Anno, a Lindebrogio, Wouwerii Æmulo, vulgata, eſſe ſufflaminatam. Conſuli de Conatibus his Wouwerii & Scaligeri poſſunt Wouwerii *Ep. IV. & XIV. Cent. II. ad Scaligerum p.* 214. 239. ac Scaligeri *Ep.* 374. *ad Wouwerium p.* 716. & ſeqq.

obſervavit; ſunt tamen viciſſim, qvi immerito iniqvius de illo cenſeri autumant. Ita JAC. GADDIUS de Scriptoribus Non-Eccleſ. T. I. p. 264. *Juvenalem*, ait, *quidam exiſtimantes non Satyricum poëtam, ſed declamatorem, Horatio in Satyricis imparem, perperam judicarunt: ſiquidem, cum prima ſatyræ pars ſit objurgatio, in hac unice regnat & triumphat Juvenalis. Nec deſideratur in eo riſus aliquando, excitatus à feſtiva & ſalſa urbanitate. Admirandis autem Acuminibus & ſententiis vicit Horatium in ſatyris. Sextam Juvenalis ſatyram Scaliger divinam totam vocat, & quæ grandem ſpiret poëtam: primam valde celebrat: decimam vero appellat optimam, ac longe præfert primæ Horatii.* JOS. SCALIGER, *in Excerptis Putean. p.* 133., *Juvenal eſt un admirable Poëte: il y a de belles choſes a dire la deſſus: c' eſt un ſi beau poëte à prix de Perſe, qui s' eſt plus à écrire obſcurement:* Idem, in *Primis Scalig. p.* 95. Juvenalem excellentem poëtam vocat, & in qvo præclara multa ſint. Miratur tantum, cur ſe dicat ſcripſiſſe ſtylo Lucilii, cum nihil ſit diſſimilius. Non minora loquitur MICH. NEANDER *in præfat. Erotem. Ling. Gr. p.* 192., qvi Horatium Juvenali, neqve argumentorum varietate, neqve dexteritate inventionis, neque crebritate ſententiarum, neqve acrimonia reprehenſionis, neqve acumine dicendi, neqve facetiis aut urbanitate, parem judicat: ſed Juvenalem longe accuratioris ſatyræ auctorem eſſe, candidum, ac Satyricorum facile principem. Extat in Juvenalem Vetus Scholiaſtes, cum ipſis Satyris à Pet. Pithæo editus Pariſ. 1603. in 4. Hunc Scholiaſten, cum pervetuſto qvodam & optimæ notæ codice MSS. Gerh. J. Voſſii (cui multa qvoqve Anonymi ſcholiaſtæ annotamenta erant addita) collatum, auctiorem & emendatiorem edere olim Pet. Lambecius moliebatur, eaqve in re Avunculum ſuum Luc. Holſtenium conſuluit: cui vero hic Epiſt. 8. ita reſpondit. *Proba eam, quam Juvenali, veterique ſcholiaſtæ, operam impendis, cum & me aliquando idem ſtudium inceſſerit. Sed quotquot iſtorum Scholiorum exemplaria inſpexi: inſpexi autem plurima & antiquiſſima: à Pithœanis illa toto, quod ajunt, cœlo diſcrepant, ut fruſtra ex illis medelam locis hiulcis ſperes.* Labores Lambeciani in lucem non prodierunt, ſed extant tamen in Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi. Solet Perſio jungi Juvenalis: atqve adeo pleræqve editiones, qvas ſub Perſio enumeravimus, etiam ad hunc ſunt referendæ. Addendus iis commentarius in ſatyras Juvenalis, à Domitio Calderino ſcriptus, editusqve Romæ 1474. in fol. Juvenalis Nicol. Rigaltii prodiit apud Stephanum 1613., Bonav. Gangrei Pariſ. 1614. in 8., cum Cælii curionis, Britannici, aliorumqve notis, Baſil. 1551. fol. Sunt & aliæ ejus Editiones, de qvibus ſub Perſio egimus.

11 M. VALERIUS MARTIALIS, argutiſſimus *Epigrammatum* ſcriptor longe magis adhuc qvam Juvenalis adverſa Criticorum judicia excerptus eſt, Mureti, Gyraldi, Volaterrani, Naugerii, de qvibus in libro de Patavinitate Livii nos aliqvid *cap.* 9. *p.* 128. memoraſſe meminimus: addimusqve nunc ſolum ea, qvæ indignabundus BALTH. BONIFACIUS, in Conjecturis in Martialem, dicit; cum ait: *Ælius Verus Cæſar, apud Spartianum, diu noctuque hunc poëtam evolvens, & Virgilium ſuum appellavit: at non tetricus ille cenſor Claudius Verderius, qui eum paraſiten obſcurum, & Poëtam*

tam ſcurrilem, impudentiſſime nominavit: at non atrox ille incendiarius, vir alioqvin eruditus ac nobilis (Andr. Naugerius), *cujus nomini mea Muſa parcendum exiſtimavit, qui Martialem qvotannis, qvod virgunculas Muſas deprædicaſſet, publicé comburebat. Cujus facti indignitate commotus me non continui, qvin conceptam inde indignationem effunderem.* MICH. NEANDER, l. c. p. 194., poſtqvam obſcœnitatem Martialis devitandam monuiſſet, de reliqvis ejus ita judicat. *Multa ejus Epigrammata divina plane ſunt, in quibus & ſermonis caſtitas, & argumenti ſpecies luculenta eſt: verſus vero candidi, numeroſi, pleni, deniqve optimi.* Obſcœna reſecare è Martiali viſum nonnullis eſt, unde nati ejusdem Caſtratores, Conr. Geſnerus, Matth. Raderus, aliiqve plures, qvorum aliqvi, in titulo mira de hoc ſuo reſecandi ſtudio promittentes, nihil tamen in textu ipſomet præſtiterunt: de qvibus omnino conſulendus Vavaſſor lib. de Epigrammate c. 20., qui de toto hoc ſtudio detruncandi plura lectu digniſſima affert. (*rr*) Scripſit

(*rr*) Inter Caſtratores Martialis primus fuit Conr. Geſnerus, Medicus & Polyhiſtor Civitatis Tigurinæ inclytus, qvi Tiguri A. 1544. in 8vo edidit *Epigrammata* ejus *recens ab omni Verborum obſcoenitate, in Adoleſcentium præcipue Scholarumqve uſum, expurgata, & in Locos Communes LXXXIV. digeſta, una cum Tribus Dialogis, qvibus ratio hujus Inſtituti redditur; & Jac. Micylli in Martialem Annotationibus.* Secuti ſunt hujus Exemplum Jeſuitæ nonnulli, Andr. ſcil. Fruſius, Carnutenſis Gallus, cujus *Martialis repurgatus* ἀνωνύμως (teſte *Biblioth. Jeſuitica*, Phil. Alegambii & Nath. Sothwelli *p. m.* 51.) Romæ A. 1558. in 8vo, & Lugd. Gall. A. 1598. in 16. prodiit, Matthæus Raderus, Tyrolenſis, qvi Martialem, omiſſis obſcoenis, emendatum, ac Commentariis illuſtratum, ter edidit, ac tertiis qvidem curis auctiorem Moguntiæ A. 1627. in fol. & Pet. Rodellus, qvi libros V. Epigrammatum, reſectis itidem laſcivis, e Poëta hoc collectos, cum Notis ſuis, Toloſæ A. 1680. in 8vo. (referente Joh. Alb. Fabricio *P. I. Biblioth. Lat. p.* 113. 114.) publicavit. Non deſunt Inſtituto huic ſui Patroni, Vinc. Placcius *in Tr. de Scriptoribus Anonymis & Pſeudonymis detectis*, *P. I. c.* 10. *p.* 79. 80. Ol. Borrichius *Diſſ. II. de Poëtis Latinis*, §. 39. *p.* 63. 64. &, ut alios ſileam, Conr. Geſnerus in tribus, qvos ſuæ Editioni annexuit, Dialogis, paulo ante laudatis. In qvorum Tertio Rhadamanthus Judex, poſt cauſam hanc in utramqve partem, a Mitione & Demea, coram tribunali ſuo, fuſe diſceptatam, ſeqventem fert ſententiam: *M. Val. Martialis principio caſtrari debet, dein ferro membratim diſcindi, ita ut nulli artus ei cohæreant amplius: mox diligenter a perito aliqvo Medico, qvæcunqve particulæ ulla lue infectæ fuerint, igne urentur: reliqvæ de integro in corpus novum articulatim concinnatæ conglutinentur, qvemadmodum Æſculapius olim fertur ab eqvis diſcerpta Hippolyti Athenienſis membra, ope artis Medicæ, in priſtinam integritatem reduxiſſe. Qvod ſi temere qvisqvam huic ſententiæ meæ contradixerit, in illo qvoqve caſtrationis poenam exerceri volo.* Sed nec eidem ſui defuere Cenſores, iiqve patronis longe numeroſiores. Qvos inter, ex ipſis Pontificiis atqve Hiſpanis, Laur. Ramirez de Prado, *in Hypomn. ad Martialis Amphitheatr. Epigr.* 25. acerbe ſatis in Raderum Jeſuitam, Caſtratorum iſtorum celeberrimum, invehitur. Morhofio noſtro iſtud inſtitutum itidem non admodum fuiſſe probatum, ſatis arguit argutum ejus ad Joh. Owenum, Epigrammatographum Anglum Martialis Æmulum, a Jeſuitis pariter caſtratum, Tetraſtichon, *in Epigrammatibus Selectis p. m.* 28. obvium.

Commentarium in Martialem jam decimo quinto ruente ſeculo Domitius Calderinus, Laurentio Mediceo nuncupatum, editumqve Venet. 1493. in fol., in quo præter emendationem Autoris, qvam è quinque codicibus MSS. inſtituit, multa è veterum Græcorum, Latinorumqve diſciplina obſervat. Noſtro ſeculo ſimilem Commentarium ſtruxit adoleſcens, ac pene puer adhuc, Laurent. Ramirez de Prado, Pariſ. in 4. 1607. editum: in qvem tamen multa congeſta ſunt, qvæ jam prius ab aliis erant obſervata, annotante Scaligero Epiſt. 466. Hinc non adeo mirum, ſi ex Pierii Hieroglyphicis, aut ex Raderi Annotationibus, etiam nonnulla, tacitis Auctoribus, videantur ſubrepta; qva de re Jac. Pontani & Raderi verba allegat Thomaſius *de Plagio Liter.* §. 137., & Placcius *de Pſeudon. p.* 228. integrum librum Claudii Muſambertı, ſeu, ut evolvit ille Theodori Marcilii, Commentariorum in Laur. Ramireſii Hypomnemata ad Martialem, Pariſ. 1607. in 8. impreſſum, memorat, qvo Ramireſius traducitur. Verum haud abs re addit Placcius, longe magis eſſe audiendum l. c. Scaligerum; qvi, ſi puerilem ardorem inclareſcendi, nimiumqve alios vituperandi pruritum, demas, egregiam adoleſcentis indolem vehementer etiam collaudandam putat, parumqve abeſt, qvin ipſi præferat Theod. Marcilio. Idem Placcius, *eod. lib. p.* 243., in eam adducitur ſuſpicionem, ut non tàm Ramireſium adoleſcentulum diſcipulumqve, qvam Franc. Sanctium, ejus præceptorem, Auctorem eſſe commentariorum in Martialem conjiciat; velut & Latinæ Grammaticæ, ſeu (qvo nomine notior eſt) Minervæ Sanctianæ auctor aliqvando Ramireſius falſo jactatus eſt. Matth. Raderi vaſtus in Martialem commentarius Mogunt. in fol. A. 1627. prodiit. Ex emendatione Hadr. Junii, cum indice omnium vocabulorum, cura Joſ. Langii Martialis Argentinæ A. 1595. in 12. lucem aſpexit: cum commentariis Variorum, & indice Langii, Pariſ. 1607. in 4. Prodiit & Editio, cum notis Variorum integris, è muſeo Pet. Scriverii, Lugduni Batav. 1619. in 12. De Thom. Farnabii notis, ſive paraphraſi potius, parum benignè judicat Franc. Vavaſſor, in lib. de Epigrammate p. 288. Iſ. Voſſius commentarium qvoqve in Martialem ſcripturus fuit, ſi credendum Colomeſio. Deſid. Heraldus, jam in ſcribendis animadverſionibus in Martialem accinctus, Scaligerum, ut ſuppetias ſuarum notarum mitteret, oravit Ep. 67. Ep. Gallii ad Scaligerum. Scaliger autem qvædam Martialis Epigrammata Græce vertit, qvæ, cum præfatione Iſ. Caſauboni Pariſ. in 8. edita ſunt. In catalogo Bibliothecæ Thuanæ reperitur Index in Martialem ſeorſim editus Auctore Pet. Etloiſio in 8, de qvo tamen nihil mihi conſtat. Cæſaris Zarotti, Philoſophi & Medici Veneti, Commentaria in Martialem Medica Venetiis Ann. 1657. in 4. prodierunt.

12 Ne vero viri ſolum famam eruditionis ſibi eo tempore vindicare poſſent, SULPITIA effecit Poëtria, qvæ *de corrupto Reipublicæ ſtatu*, cum Domitianus publico edicto

Pegaſus ergo tuus factus Cantherius eheu!
Ipſeque Apollo tuus factus Appella fuit!
O ſcelus! aut illos Eunuchos convenit eſſe, aut
Marſyæ ad exemplum crimina pelle luant.

cto, philoſophos urbe exegiſſet, *ſatyram* ſcripſit. Reperitur illa in libello, qvo continentur Epigrammata & Poëmata veterum, è Bibliotheca Pet. Pithœi edita, Pariſ. 1590. in 16. Reperitur & inter poëtas ſatyricos minores, qvos M. Z. Boxhornius recenſuit, atque Commentariis illuſtravit Lugd. Batav. 1633. in 12. Accedit & Jani Douſæ Schediaſma in Sulpitiæ ſatyram, A. 1633. (*ss*)

Agmen Auctorum æneæ ætatis claudat præclarus Vitarum veterum Imperatorum Scriptor, qui ſub Trajano atque Hadriano inprimis claruit, C. SUETONIUS TRANQUILLUS, cujus, ut jam ceteras taceamus, elegans editio prodiit cum Commentariis variorum integris, Phil. Beroaldi, Lev. Torrentii & Iſ. Caſauboni (qui alias & ſeorſim ſinguli prodiêre) Pariſ. 1620. in fol. Caſauboni Commentarium, qui ceteris fere omnibus præſtat, & à Scaligero ſatis laudari non poteſt, J. H. Boeclerus, cum ſuis Diſſertationibus politicis, edidit Argentor. in 4. 1647. adjuncto indice locupletiſſimo. Sunt & Matthiæ Berneggeri Diſſertationes in Suetonii Cæſares aliquot, Argentor. 1655. in 4. editæ. Quæ cum notis Variorum Lugdun. Batav. Ann. 1656. in 8. lucem aſpexit, Editio Suetonii Joh. Schildio curante, bona eſt, in qua multa nova ſunt, ab aliis non obſervata; Salmaſianæ etiam obſervationes multæ. Omnium optima vero illa Editio, quam Ultrajecti A. 1672. in 4. Joh: Georg. Grævius nobis dedit, cum integris Commentariis atque notis Lev. Torrentii, Iſ. Caſauboni, Theod. Marcilii, Franc. Guieti, Joh. Frid. Gronovii, & ipſiusmet Grævii: Achillis Statii item & Eliæ Vineti ad libros de Grammaticis & Rhetoribus: denique etiam adjectus index copioſiſſimus Berneggeri, qvem Typographus à Freinshemii hæredibus redemit. Edidit quoque Suetonium Carolus Patinus, ſuisque notis, ac præcipue numiſmatibus, illuſtravit Baſil. 1675. in 4. Longe pluribus autem Iconibus & ſelectis notis Suetonium illuſtratum dedit Sam. Pitiſcus Ultraject. 1690. 2. Volum. in 8. In uſum Delphini Auguſt. Babelonius Pariſ. 1684. In Suetonii Julium Cæſarem exſtant Jac. Zevecotii Obſervata Politica elegantiſſima, qui & in ceteros Cæſares Notas Politicas ſcripſit, ſed breviores. 13

CAP. XIV.

QUO AUTORES LATINI ÆTATIS FERREÆ RECENSENTUR.

§. 1. *JUſtinus Hiſtoricus, Trogi Epitomator.* 2. *Aulus Gellius.* 3. *Apulejus.* 4. *Q. Sept. Florens Tertullianus.* 5. *Cenſorinus.* 6. *Julius Obſequens, M. Aur. Olympius Nemeſianus, T. Jul. Calpurnius, Q. Serenus Sammonicus, Rutilius Numatianus.* 7. *Scriptores Sex Hiſtoriæ Auguſtæ, Æl. Spartianus, Jul. Capitolinus, Æl.*

(*ss*) Sulpitiæ Poëtriæ Epiſtolas Amatorias, Libro IV. Carminum Tibulli inſertas, vindicat, & Tibullo adjudicat, Caſp. Barthius, ſtyli diſſimilitudinem, aliaqve argumenta, pro ſententia hac ſua, allegans, *Lib.* 59 *Adverſar. c.* 16. *p.* 281. Conf. Placcium verba ejus qvædam recitantem, *in Tr. de Script. Anon. & Pſeudon. P. II. p.* 265. 266.

Æl. Lampridius, Vulcatius Gallicanus, Trebellius Pollio & Flav. Vopiscus. 8. Sex. *Aurelius Victor.* 9. *Minutius Felix.* 10. *Arnobius.* 11. *L. Cæl. Lactantius.* 12. *Ammianus Marcellinus.* 13. *Flav. Vegetius Renatus.* 14. *Q. Aurelius Symmachus.* 15. *Dec. Magnus Auſonius.* 16. *Cl. Claudianus.* 17. *Aurelius Prudentius, & Poëtæ Chriſtiani ceteri, à Georg. Fabricio junctim editi.* 18. *Dracontius & Venantius Fortunatus.* 19. *Macrobius.* 20. *Severus Sulpitius.* 21. C. *Sollius Apollinaris Sidonius.* 22. *Martianus Capella.* 23. *Anicius Manlius Sever. Boethius.* 24. *M. Aurelius Caſſiodorus.* 25. Scriptores *Finium Regendorum. Accedunt Monita de Latinitate Pandectarum, uti & Scriptoribus Ævi Medii, ob Hiſtoriam, non autem Stylum, legendis, generalia.* 26. *Appendix de Inſcriptionibus Antiquis, Latinis pariter atque Græcis, earumque Collectoribus, inprimis Jano Grutero, Thoma Reineſio, Marq. Gudio, Raph. Fabretto, Seb. Maccio, Joh. Zaratino, Joh. Seldeno, Jac. Sponio, Guilh. Fleetwodo, &c.*

1 AB Antoninis FERREAM ÆTATEM LATINI SERMONIS ſupputari debere judicant haud abs re pleriqve. Sed tamen ſunt, qvi ſub iis Imperatoribus vixerunt, Auctores bini, de qvibus non rectè ſeveram adeò ſententiam pronuntiari aliqvi putant. Prior illorum eſt Juſtinus, alter Gellius. JUSTINUM eqvidem inter Argenteæ etiam ætatis Scriptores cooptant, cum *Trogus* ille, cujus Epitomen ipſe contexuit, Auguſti vixerit ævo, & vero probabile ſit, Juſtinum Trogi verba in pluribus retinuiſſe. Sed enimvero ſupra monuimus, ita Florum etiam ætati præſtantiori, qvam æneæ, adſcribendum fore, qvi Livium in epitomen contraxit. Rectius itaqve Scioppius, Juſtini ætatem, qva vixit atqve ſcripſit conſiderans, eum ferreæ ætati adſcripſit: qvamvis diffitendum non ſit, ejus Latinitatem non eſſe usqve adeo ferream: imo Floro multo melior eſt puriorqve. Ceterum primus libros ejus Hiſtoriarum (ut vocavit ipſe) Philippicarum XLIV, maximi ſane æſtimandos, edidit Aldus Manutius, *de Externis Hiſtoriis* inſcriptos: atque is Aldus etiam ſibi ab Amico quodam perſuaderi paſſus eſt, extare in illius bibliotheca Trogum ipſum, & brevi etiam edendum: ſed deceptus inſigniter. vid. Voſſius de Hiſtor. Lat. l. I. c. 19. p. 100. Præterea apud Rob. Stephanum in lucem emiſſus eſt Juſtinus Pariſ. A. 1543. in 8. Ibidem ex emendatione Jac. Bongarſii, cum ejusdem notis, A. 1581. in 8. Cum Bongarſii, Franc. Modii & Matthiæ Berneggeri notis, indiceqve luculento Joh. Freinshemii, Argentor. 1631. in 8. Cum notis Iſ. Voſſii, Lugduni Bat. apud Elzevirios in 12. 1640. Cum notis Variorum, curante Ant. Thyſio, ibid. 1650., & alia ex officina Hackiana nitidior multo meliorqve, cura Grævii, qvi notas integras Virorum doctorum atqve ſuas, una cum indice Freinshemiano, per Schefferum & Vorſtium aucto, adjecit A. 1683. in 8. Prodiit & editio Tanaqv. Fabri, cum notis ejus, Salmurii A. 1671.

2 AULUM GELLIUM vero, ſeu, ut alii ſcribunt, Agellium ad ferream ætatem à Scioppio ablegari, non fert Vavaſſor de Ludicra Dictione pag. 270., ſed, qvod & Lipſius

Lipſius fecit, optimæ Latinitatis autorem vocat. Variæ ſunt ejus *Editiones*, quanquam multo plures à Viris doctis promiſſæ, varia culpa ſeu infortunio, interierint. Inſumſit noctes aliquas Gellio eximio cum ſucceſſu HENR. STEPHANUS, queis propterea nomen quoque fecit: *Noctes Pariſinæ Atticis Gellii invigilatæ*, quas, cum Ludov. Carrionis notis in Gellium imperfectis junctas, edidit Parif. 1585., in 8. Adjecit quoque Noctibus illis ſuis Apologiam pro Gellio contra iniquam Ludov. Vivis cenſuram, cui nimirum Gellius vocatur *homo rhapſodus plane*, *congeſtor potius*, *quam digeſtor*, *& oſtentator*, *quam peritus: loquaculus ſine eruditione*, *in verbis ac ſententiis putidulus: legendus quidem*, *ſed ita*, *ut te rem levem inſpicere ſcias:* & qvæ alia indigniſſima & ſe & Gellio convitia Vives cumulat *de Diſciplinis l. III. pag.* 532. *&* 537. Qvapropter & Joſ. Scaliger, in Excerptis Putean. p. 253., Vivem, ait, malo animo de Gellio judicaſſe: miror tamen, quod addat; *ſed tamen bene.* Melius profecto egit Stephanus, qvi defendit Gellium. Sed in eo male conſuluit orbi literato Stephanus, qvod Carrionis notas, qvas perfectas jam, ut mandaret typis, acceperat, imperfectas tamen reliquit: cujus rei cauſam eam aperit in libris de Vita ſua Thuanus; quod, ob rei familiaris anguſtias, cum jam non amplius ſufficeret Gellio, Stephanus ſuis typis edendo, ad conducendos ab alio typos fuerit coactus: ortis autem inter utrumqve rixis (ut erat plane moroſus rixoſusqve Stephanus,) ita ſuppreſſæ doctiſſimi Carrionis egregiæ animadverſiones ſunt. Quod, cum non noſſet Barthius Adverſ. lib. XXXV. c: 6., male Carrionem ipſummet ſuas notas ad finem perducere non potuiſſe exiſtimavit: recte cetera eas præſtantiſſimas judicans: atqve idem de nomine A. Gellii locisque aliquot cap. ſeq. 7. conferendus. PET. LAMBECIUS, inter alia molimina ſua, *Lucubrationes* quoque *in Gellium Criticas* numeravit, earumque *Prodromum*, una cum diſſertatione de Vita & nomine Auli Gellii, Parif. 1647. in 8. apud Seb. Cramoyſium edidit: ſed hunc Prodromum Epidromus non magis ſecutus eſt, qvam imperfectas Carrionis notas perfectæ. Similiter inter promiſſa evanuerunt Cl. Salmaſii Commentarius in Gellium; de quo, tum Clementius in Catalogo Operum Salmaſii, qui ejus Vitæ Epiſtolis præmiſſæ annectitur, p. 68.: tum Laur. Craſſus Elogior. T. II p. 211., videri poſſunt: Richardi Thomſoni nova editio Gellii, qvam, è Codice MSS. bonæ notæ, meditabatur, teſte Joh. de Bumery in Epiſt. Gall. ad Scalig. lib. III. ep. 9. editio Oberti Giphani, qvam, è ſpoliis Lucæ Fruterii, doctiſſimi juvenis, cui paratum jam editioni Gellium ſurripuerat, inſigni plagio parabat; teſte Scaligero in Excerptis Putean. p. 87. & 94. aliæque. Philippi Caroli Animadverſiones poſthumas in Gellium, ſed nec eas ob fatum Auctoris integras, publicavit, cum præfatione de Gellio, Chriſtoph. Arnoldus Noribergæ 1663. in 8., additis qvoqve ejusdem Animadverſionibus in Curtium, & Diſſertatione de Criticis. Jodoci Badii & Petri Moſellani notæ Parif. junctim A. 1536. prodierunt. Cum Variorum notis, apud Belgas Gellium Lugd. Batav. A. 1666. in 8. apparavit Ant. Thyſius: cum ſuis & aliorum caſtigationibus obſervationibusque, Joh. Frid. Gronovius Lugd. Bat. 1687. in 8. cui editioni Index quoqve Auctorum à Gellio citatorum acceſſit.

3 APULEJUM Afrum, monſtroſæ & vere Africanæ dictionis Auctorem, ad ferream ætatem, non ſolum Antoninorum tempus, qvo vixit, ſed & ipſemet tumidus ac ineptus ſermonis character, ablegant. Melanchthon dicebat illum rudere cum Aſino ſuo. Et tamen is adeo nonnullis amatoribus ſuis perplacet, ut non ſolum pro ſatis Latino venditent, Plautiqve imitatore, ſed & Phil. Beroaldus non dubitaverit, Muſas Apuleji ſermone locuturas, ſi Latine loqvi vellent. Viciſſim vero Franc. Floridus Sabinus acriter in Beroaldum, ob præpoſterum illum Apulejum imitandi amorem, invectus eſt. *Vitioſiſſimum ſcribendi genus*, dicebat, *ex Apulejo, Martiano, Capella, Sidonio, & ſimilibus, primus ſuis temporibus excitavit, & in multas Europæ partes, è quibus undique ad eum confluebant Auditores, ita diffudit, ut plurima adhuc ſuperſint ejus veſtigia, nec penitus deleri posſint.* Hanc Floridi vocem de Beroaldo annotavit Gaddius T. I. Scriptor. Non-Eccleſiaſt. p. 79., ubi prolixe ſatis de Philippo Beroaldo utroqve: (ſenior enim atqve junior fuerunt) de illius virtutibus, vitiis ac operibus agit. Idem Gaddius, cum de Apulejo agit, l. c. p. 33. varia qvoqve de illo judicia variorum apponit: in eo tamen, ut mihi videtur, ineptus, qvod Apuleji ſtylo nimis faveat, putatqve, condonari illi figuras qvasdam, Epitheta, & hujus generis alia, qvoqve poſſe; qvia non ſcribat dogmata religionis, aut arcana Politices, aut hiſtoriam gravem. Sed non omittit tamen etiam allegare rigidos Apuleji cenſores; veluti Laur. Vallam, lib. in Antonium Raudenſem; Jan. Parrhaſium Epiſt. cent. II, Jac. Pontanum Progymnaſm. P. I. n. 25., Franc. Robortellum, Joh. Bapt. Pium, Jac. Durantium Caſellium, Juſtum Lipſium, Janum Guilielmium, Raph. Volaterranum; qvorum ſingulorum loca adducit. Poteſt his addi, præter alios, Buchnerus de Commutata Rat. dicendi c. 13. p. 228. ſeq. & Daumius in lib. de Cauſis amiſſarum Lat. linguæ radicum, ubi pluribus agit de Apulejo. Conf. qvoqve Jul. Cæſ. Capaccius Elogier. lib. II. pag. 242. Prodierunt Apuleji Opera, poſt Romanas, Aldinas, Baſileenſes editiones aliqvot, Lugduni Batav. ap. Raphelengium 1588. in 8. cum notis Petri Colvii, Brugenſis; cujus Viri ſingulare illud fatum fuit, qvod calce mulæ ictus perierit: à mula ſcilicet referens pretium laborum in Aſinum Apulejanum impenſorum. Extant de eo bina Jani Douſæ Epigrammata, qvæ reperiuntur lib. V. Epigramm. p. 138 ſeq. Phil. Beroaldi prolixus eſt in Apulejum Commentarius, qvi in 8. Baſil. 1560. 3. Volum., &, una cum notis Godeſchalci Stewechii, in fol. ibidem editus eſt. Scripſit & Apuleji Vitam Beroaldus. Sed qvid de illo ſenſerit Floridus, dictum jam. Multo abjectius adhuc illius mentionem facit Claud. Verderius, cum in Cenſura Auctorum pag. 158. ita infit: *Phil. Beroaldus vir dictionariis qvibusdam addictus fuit, è qvibus ſua eruit omnia: ſegniſſimus: in Apulejum oſcitat. Hujus ſi vellem errata omnia perſeqvi, magni voluminis liber emittendus eſſet.* Extat vero elegantiſſimus Angli doctiſſimi, Joh. Pricei, Commentarius in Aſinum Apuleji, Goudæ A. 1650. in 8. vulgatus. Opera ejus Geverh. Elmenhorſtius Francof. 1621. in 8., cum ſuis & aliorum notis, egregia editione in lucem prodire juſſit: cum caſtigationibus ſuis Bonav. Vulcanius An. 1594. Lugduni Bat., Apologiam Apuleji Commentario illuſtrarunt Iſ. Caſaubonus Pariſ. 1594. in 4.,

Scipio

Scipio Gentilis, Hanoviæ 1607. in 8., & Joh. Pricæus Pariſ. 1636. in 8. Caſp. Scioppii Symbola in Apulejum recuſa ſunt Amſtelod. 1664. in 8.

Immiſcendi nunc, ferentibus ita ſeculis, Chriſtiani qvoqve Paganis ſunt, atqve hos inter prodeat primus Afer, qvem Africitatis multum habere, aſperum & in verbis monſtroſum, alibi diximus, Q. SEPTIMIUS FLOR. TERTULLIANUS, omni ſane eruditionis genere tinctus, verum dictionis & ingenii elegantias ordinemque aſpernantis. Primus eum edidit, è MSS. duobus, Baſil. A. 1521. Beat. Rhenanus, cum notis haud qvaqvam aſpernandis; quæ editio ter poſtmodum Baſileæ, & bis Pariſiis, repetita eſt: præſtat reliqvis vero, qvæ, Pariſ. 1566., duobus in 8. tomis, nitidiſſimo charactere, impreſſa, integram quoque Franc. Zephyri paraphraſin Apologetici habet, quæ alias tota nuſpiam reperitur: obſervante Colomeſio Biblioth. Choiſie p. 163. Jac. Pamelius exinde, cum notis ſuis, edidit Tertullianum Antwerp. A. 1579., qvam editionem Pariſienſes A. 1583. recuderunt, & Colonienſes A. 1617. Commentatus in eundem eſt LUDOV. *de la* CERDA ampliſſimè, & tres Tertulliani ſuis notis illuſtrati tomos edidit 1624. 1630. & 1641., neque tamen ad finem opus perduxit, &, ut varia Philologica atque antiqvaria ſacra coacervat; ita ſupervacua nimis freqventer immiſcet. Non minus prolixè in eundem Auctorem ſcripſit Georgius Ambianenſis, edito tribus vaſtis voluminibus Tertulliano Reſuſcitato, Pariſ. 1648. & 1650., ſed minus tamen illo probatur. Pamelianis notis Franc. Junius ſuas addidit Francof. A. 1597. Omnium optime vero de Tertulliano meritus eſt NICOL. RIGALTIUS, qvippe qvi & ſummo ſtudio illum cum MSS. codicibus contulit atque emendavit, & ſuis illum notis atqve obſervationibus doctiſſimis illuſtravit: primo qvidem novem ſolum ejus libros edens, Pariſ. A. 1627., ſed deinde Tertullianum integrum A. 1634. Librarius, qvi eam Editionem imprimebat, ne quid illi deeſſet, Anno ſequente 1635. Tomum peculiarem adjecit notarum & Commentariorum Rhenani, Pamelii, Junii, aliorumque, qvi in Tertullianum ſcripſerant. Sunt & ſingulares libri Tertullianei aliqvorum commentariis illuſtrati: ut ejus liber de Pallio cum notis Latinis & interpretatione Gallica Edm. Richerii Pariſ. 1600. cum notis Cl. Salmaſii Pariſ. 1622. qvas tamen Dion. Petavius, ſub ficto Ant. Cercoëtii nomine latens, Animadverſionibus ſuis, Rhedonis (Pariſ.) A. 1622. in 8. editis, impugnavit: & cum ſe Salmaſius, Franc. Franci nomen aſſumens, anno ſq. 1623. vindicaſſet, edita Confutatione Animadverſionum Cercoëtii, hic A. 1624. Maſtigophoros tres in Elenchum Franci edidit: atque hinc poſtmodum irreconciliabiles inter utrumque lites, odiaque immenſa nata. Affectas vero Salmaſius notas quoque habebat in Tertulliani Apologeticum, libros de corona Militis, de Spectaculis, de Habitu mulierum & cultu fœminarum: prout Laur. Craſſus in Elogiis T. II. p. 211. teſtis eſt: ſed nihil eorum dedit. Apologeticum Deſider. Heraldus, cum notis ſuis, Pariſ. 1613. in 4. vulgavit: Ejus ad Nationes libros Jac. Gothofredus An. 1625. in 4., itidem notis illuſtratos. In Poëmata Tertulliani notas ſcripſit, poſt Junium, aliosque, Andr. Rivinus, Lipſiæ A. 1651. Omnium Tertulliani Operum nitidiſſima Editio eſt, qvam Pariſ.

A. 1663., cum Notis integris Nicol. Rigaltii ſuisque, & ſelectis Pamelii, Lacerdæ, aliorumque, Phil. Priorius edidit, & qvæ ibidem A. 1675. recuſa eſt.

5 Paulo poſt Tertullianum, nempe ſub Alexandro Severo, CENSORINUS ſcripſit librum *de Die Natali*, qvem pereruditum, & Chronologis, ob connexas egregie æras potiores, utiliſſimum eſſe, jamdudum Voſſius monuit de Hiſtor. Lat. lib. II. c. 3. Nimiam tamen dictionis ſimplicitatem in eo Barthius notat Adverſar. lib. XIIX. c. 14., ubi locis ejusdem aliquot, è codice MSS., lucem affert. Prodiit vero libellus ille, ex officina Aldi, Venet. An. 1528., cum notis Ludov. Carrionis & Petri Joh. Nunneſii Hanov. 1615., ex recenſione Eliæ Vineti, una cum Solino ejusdem, Pictavii in 4. A. 1568. Optima editio eſt Henrici Lindenbrogii, Hamburgi primum A. 1614. in 4., & deinde emendatior Lugduni Batav. 1642. in 8. impreſſa.

6 Memorandi porro carptim nonnulli, qvorum fama non adeo magna eſt, & ætas tamen in hæc tempora incidit. JULIVS OBSEQVENS, cujus de *Prodigiis*, quæ Romæ & in vicinia acciderunt, lib. II., poſt Aldinam editionem A. 1508. in 8., aliasque plures, Amſtelodami A. 1689, cum notis Joh. Schefferi, prodierunt in 8. M. AUREL. OLYMPIUS NEMESIANUS, cujus *Cynegetica*, & T. JUL. CALPURNIUS, cujus *Bucolica* ad Nemeſianum ſuperſunt: uterqve, cum Rob. Titii notis, Florentiæ in 4, & in Venatione Novantiqua Jani Ulitii, ſeu Venaticis & Bucolicis Poëtis, quos Ulitius cum notis Lugduni Bat. in 12. A. 1645. edidit, una cum Gratio prodierunt: ut & cum Caſp. Barthii, duodecennis adoleſcentuli, notis Honov. A. 1613. QV. SERENUS SAMMONICUS, cujus *Carmen de Medicina* extat inter Poëmata Vetera à Pithœo edita Pariſ. A. 1590. RUTILIUS NUMATIANUS, cujus *Itinerarium* ab eodem Pithœo, eodemque libro, editum eſt; qvamvis jam antea Romæ An. 1582. in 8. à Joſepho Caſtalione evulgatum, notisque illuſtratum.

7 Majoris longe momenti ſunt, qvi vocantur SCRIPTORES HISTORIÆ AUGUSTÆ, *Ælius Spartianus, Julius Capitolinus, Ælius Lampridius, Vulcatius Gallicanus, Trebellius Pollio atque Flavius Vopiſcus*, qvorum omnium ætas in Diocletianum, Conſtantium Chlorum, ejusque filium Conſtantinum M., cadit. Qvamvis autem certo non ſatis conſtet, qvæ Vitæ à qvibus ſigillatim ſcriptæ ſint: nec præterea dictionis character aut Latinitas ea reperiatur, quæ tuto in imitationem trahi poſſet: nihilominus, ob rerum, qvas tradunt, magna pondera, maximi haud immerito æſtimantur; præſertim, poſtquam exqviſitiſſimis Iſ. Caſauboni Salmaſiique annotationibus illuſtrati ſunt. Junctim labores horum Duumvirorum, una cum ſex iis Scriptoribus, prodierunt Pariſ. 1620. in fol. Prodierant jam antea Francofurti A. 1588. apud Wechelos, cura Frider. Sylburgii, *Scriptores Hiſtoriæ Auguſtæ minores*: ſed multi erant illi collectioni, præter hos ſex, additi: velut & in Editione Jani Gruteri factum; qvi Scriptores Hiſtoriæ Aug. à Jul. Cæſare usque ad Carolum M. collectos, cum notis ſuis, in fol. A. 1611. Hanoviæ excudi curavit. Sed & ad illam Editionem Scriptorum Hiſtoriæ Aug., qvam M. Z. Boxhornius Lugduni Batav. An. 1632., 4. voluminibus in 12., procuravit, plures pertinent: in qva ſcilicet Suetonius, niſi fallor, auſpicatur, atqve finit Ammianus

nus Marcellinus. Sciendum vero, eſſe nonnulla commentatum ibi Boxhornium, qvæ ipſemet alibi non ſcripta mallet. Vid. Not. in Taciti Vit. Agric. p. 174. [Voſſius profecto, cum infeliciter adeo tractatum ab illo Suetonium deprehendiſſet, nec de Hiſtoriæ Auguſtæ Scriptoribus ſibi magnam ſpem fecit: ſed, poſtquam ingenue, quid monendum in Suetonio Boxhornii ſit, data ad ipſummet Epiſtola ſignificaſſet: *Laudo,* pergit, *quod etiam cogites de aliis hiſtoriæ Auguſtæ ſcriptoribus: etſi difficile ſit poſt Homerum* (Salmaſium Caſaubonumque) *Iliada ſcribere. Verum* χαλεπὰ τὰ καλά. *Nec tu, ut cenſeo, tam meſſem uberem, quam ſpicilegium, promittis: atque id colligo ex parte ea, quam miſeras. Legi in iis, quæ ſatis arriderent, ſed cogitare de ſingulis non licuit.* &c.] Ceterum recudendam ſibi nitidiſſimis characteribus, ſed minore forma, Batavi Editionem ſex Scriptorum horum ſumſerunt Lugd. Batav. An. 1670., 2. vol. in 8., ex officina Hackiana, &, præter Caſauboni & Salmaſii notas integras Gruterianas etiam adjecerunt. Longe inferior illa eſt, qvæ cum notis Variorum ſelectis, per Corn. Screvelium An. 1661. eſt exhibita. Commoda vero atque emendatiſſima, qvæ, cum notis Ulrici Obrechti, Argentorati A. 1677. in 8. lucem adſpexit.

In Collectionibus illis Scriptorum Hiſtoriæ Auguſtæ, quas à Sylburgio atque 8
Grutero editas modo commemoravimus, reperitur quoque SEXTUS AURELIUS VICTOR, cujus libri *de origine gentis Romanæ, de viris illuſtribus, & de Cæſaribus*, ibi reperiuntur. Non ſpernendæ vero Latinitatis Auctor eſt, & ſub Conſtantio Imp. claruit. Libellum de Cæſaribus, ab Auguſto ad Conſtantium, primus protulit Andr. Schottus Antwerpiæ A. 1579. in 8. Prodiit deinde aliqua ejus Editio, cum Notis Variorum, And. Schotti, El. Vineti, Iſ. Caſauboni, Juſt. Lipſii, Jani Gruteri, integris, Lugduni Batav. An. 1670. in 8. [& non ita pridem novam ſtruxit Cl. Joh Geor. Grævius Ultrajecti. In uſum Delphini Anna Daceria, Tanaq. Fabri filia, dedit Pariſ. 1681. in 4.]

Anteverterunt adhuc ætatem Aur. Victoris Chriſtiani aliquot Scriptores, *Mi-* 9
nutius Felix, Arnobius & Lactantius. MIN. FELICEM jam Lactantius commendavit. Extat ejus *Octavius, i. e. Dialogus de vanitate idololatriæ, & veritate religionis Chriſtianæ*, ſtylo ſatis pro illorum temporum ratione terſo atque puro compoſitus, nec minus ingenioſe. Diu jam & aliquoties editus fuerat Dialogus ille, priusquam extare crederetur: nempe qui pro octavo Arnobii contra gentes libro reputabatur, cum qvo ſemper etiam prodiit. Verum animadvertit errorem, primusque detexit JCtus celebris, Franc. Balduinus, edito, cum prolixa præfatione, Minutio Felice Heidelbergæ A. 1569. in 8., qvem ſecuti poſtmodum Fulv. Urſinus, Joh. Wowerius, Geverh. Elmenhorſtius, Deſid. Heraldus, & Nic. Rigaltius, Minutium ſuis Commentationibus illuſtrarunt. Horum omnium notas conjunxit, & ſtipatum iis Minutium, à ſe denuo recenſitum, una cum Jul. Firmico Materno de errore profanarum religionum, Wowerii notis illuſtrato, edidit Lugd. Batav. 1651. in 4. Jacobus Oizelius. Sed, qvod obiter addo, Oizelius ille plagiarius eſt, cui corniculæ jamdudum plumæ ſunt evulſæ: ut patet ex Commentario, quem in Caji Inſtitutiones ſcripſit, & qui pene totus ex Hier. Alexan-

dri commentario deſumptus eſt. Ceterum Minutius etiam, cum ſelectis Variorum notis, prodiit Lugd. Batav. 1672. in 8.

10 ARNOBII, qvi ſub finem ſecundi & initio tertii poſt C. N. Seculi clarus fuit, Latinitas mediocris eſt, ſed ſequior tamen. Barthius facundum atque doctum Scriptorem, ſuo qvodam & Afro dicendi genere, penetrante qvidem & nervoſo, ſed parum polito & jucundo, uſum, non male cenſet, Adverſ. Lib. XLVIII. c. 4. Septem ejus *libri adverſus Gentes* extant, qvorum optima *Editio* eſt, qvæ textum ex emendatione Cl. Salmaſii accuratum, notas autem (ut titulus præ ſe fert) omnium, ſimul comprehendit, Theodori Canteri, Deſ. Heraldi, Gev. Elmenhorſtii, & Godeſch. Stevvechii, Lugduni Batav. 1651. in 4. Omiſſæ tamen ſunt notæ Pet. Ciacconii & Fulvii Urſini emendationes, qvæ Romæ A. 1583. in 4., cum Minutio & Arnobio, prodierunt. Omiſſus itidem Criticus Arnobianus Joh. Meurſii Lugd. Batav. 1598. in 8., una cum ejusdem Hypercritico Minutiano, editus: cujus ne obiter qvidem meminiſſe bonos illos tam curatæ editionis Curatores, haud abs re miratur Phil. Labbe Diſſert. de Scriptor. Eccl. T. I. p. 105., Meurſiumqve ornat elogio illuſtratoris Athenarum Lugduno-Batavarum, de tota Hollandia, adeoqve & univerſa re literaria, bene meriti. Parabat juſtum Commentarium in Arnobium Salmaſius, eiqve præfigendam Diſſertationem de ratione nominum, cognominum & agnominum apud veteres: de qvo ſuo propoſito, tum ipſe paſſim in Epiſtolis, tum & Cl. Sarravius, ſtrenuus inſtigator in literis ad eundem, meminere: & ex his Ant. Clementius, in Catalogo Operum affectorum Salmaſii, & Laur. Craſſus in Elogiis. Sed evanuit tamen omne, qvod ſperabatur. Caſp. Barthius, Adverſar. l. XLIII. c. 2., ægre fert, Arnobium ab Hieronymo inæqvalem nimium, & absqve operis ſui partitione confuſum, dici: cum in præſtantiſſimo Auctore ordo ſatis formoſus, etſi minime Scholaſticis Rhetorum legibus alligatus, compareat: Qvapropter & Hieronymi locum pro ſuſpecto habet, & (non ſatis tamen feliciter) emendat: Obſervat ceteroqvin, Arnobium fuiſſe Lucretii imitatorem, cujus ſæpe res & verba exprimat. Loca etiam aliqvot l. c. c. 6. & lib. XLIV. c. 1., ſeu tentat, ſeu reſtituit; Gellenianæ inprimis editioni Arnobii non ſatis æqvus, qvippe qvam totam ad Editoris captum reformatam, ſeu transformatam potius, animadvertit.

11 Multo autem Arnobio præferri meret L. CÆL. LACTANTIUS, ejusdem diſcipulus, & Criſpi Cæſaris magiſter, cujus Tulliana Latinitas vehementer plurimis probatur. Et ſane fluida eſt atqve mire decora: non tamen usqveqvaqve pura; ſed ſunt & huic Auctori admiſti barbariſmi: ut in ea ætate vix qvisqvam ab iis ſibi ſatis cavere poterat. Infinitæ propemodum ejus *Editiones* ſunt. Præcipuæ: Xyſti Betuleji, Baſil. in fol. A. 1563., cum pereruditis, Lambecio judice, Commentariis: Mich. Thomaſii, Antwerp. 1587. apud Plantinum in 8. Joſephi Iſæi in fol. Cæſenæ 1646., Ant. Thyſii, cum notis Variorum, Lugduni Batav. 1652. in 8. Servatii Gallæi, qvæ & ipſa cum notis Variorum, ipſiusqve Gallæi; Lugd. Bat. 1660. in 8., Thom. Sparckii Oxon. 1684. in 8. &c. Varias lectiones qvasdam, è Codice Vindobonenſi, excerpſit Lambecius lib. II. de Bibl. Vindobon. p. 288. In editione Oxonienſi Sparckii, ut & in Can-

tabrigienſi

tabrigienſi Anni 1685. in 8., comparet etiam Lactantii liber *de Mortibus Perſecutorum* exiguus qvidem ille, ſed uſus maximi: qvem primus è Colbertino codice qvodam eruit, & Miſcellaneorum Tom. II. Pariſ. A. 1679. inſeruit, Steph. Baluzius, notis doctiſſimis illuſtratum: inde variis Virorum doctorum obſervationibus atqve notis illuſtrior redditus ille libellus eſt, Gisberti Cuperi, Joh. Columbi, Nic. Toinardi: Gallica etiam Maucroixii, atqve Anglica Gilb. Burneti, verſione donatus. (Notas omnium collegit, & ſecundis curis auctiores multo Baluzianas, non Cuperi ſolum, Columbi atqve Toinardi, ſed & J. G. Grævii, Eliæ Boherelli, Thom. Galei, Jac. Tollii, ſuisqve, junxit Paulus Bauldri, Ultraj. A. 1692. in 8., adjecta etiam Diſſertatione Henr. Dodwelli, & Theod. Ruinarti præfatione ad Acta Martyrum: nempe qvas ad Lactantium partim, partim ad hiſtoriam perſecutionum facere arbitrabatur. Parat nunc novam Operum Lactantii editionem Chr. Cellarius) *(tt)* Poëmata qvædam de Paſchate, de Reſurrectione, de Paſſione Domini, falſo Lactantio adſcribi nemo dubitat; ut carmen de Phœnice, & Luctatii commentarium in Tacitum, non dicam: notha omnia, vid., præter alios complures, Placcius de Pſeudon. p. 216. *(uu)*

Incedat nunc gravis Hiſtoricus, AMMIANUS MARCELLINUS, homo na- 12
tione Græcus, & miles, & gentilium ſuperſtitioni addictus: ſed qvi optima fide res geſtas Romanorum Imperatorum, inde à Nerva usqve ad Valentis interitum, XXXI. libris, qvorum XIII. tamen primi periere, deſcripſit: Latinitate tali, qvæ expectari à tali homine, atqve eo tempore, poterat. Gaddius, T. I. de Scriptor. p. 27., ſtylum ejus eſſe poëticum dicendum putat: ſed eſt potius, pro ratione temporum illorum, aſpere tumidus, & inflatione affectata horrens. Prodiit ille in Collectionibus Scriptorum hiſtoriæ Auguſtæ Sylburgiana Gruteriana; & Boxhorniana, in qva ſimul notis aliqvibus eſt illuſtratus, ſed qvæ non ſemper magni adeo momenti ſunt. Longe majoris ducendæ animadverſiones Frider. Lindenbrogii, cum qvibus Hamburgi A. 1609. in 4. Ammianus prodiit. Poſtmodum Henr. Valeſius eruditiſſimas notas in eundem compoſuit, ediditqve Pariſ. 1636. in 4. Erat olim ille liber rariſſimus: ſed recuſus poſtmodum eſt Pariſ. A. 1681. in fol., magnifica ac eleganti Editione. Frater Henrici, Hadrianus Valeſius, Hiſtoriographus Regius, illam procuravit, addiditqve Lindenbrogii obſer-

(tt) Noviſſimam omnium Lactantii Operum (quibus Libellus qvoqve de Perſecutorum Mortibus acceſſit) Editionem, ad IV. Codicum (Trium ſcil, Bibliothecæ Academicæ Lipſienſis, uniusqve Saxo-Gothani) fidem denuo emendatam, & Annotationibus ſuis atqve aliorum inſigniter illuſtratam, Typis Lipſienſibus, Batavicos nitore propemodum æquantibus, A. 1698. in 8vo dedit Chriſtoph. Cellarius, Lit. Eleg. in Acad. Saxo-Halenſi Profeſſor. Recenſum illius ac Laudes V. *in Actis Erud. Lipſienſibus, M. Nov. A.* 1698. *p.* 535. 536.

(uu) Placidum Lactantium, ſive Luctatium, a L. Cælio Lactantio, Scriptore Eccleſiaſtico, recte Morhofius, Placcium ſecutus, diſtinguit, ſed incaute ἁμάρτημα ejus μνημονικὸν, alibi a nobis jam notatum, tranſcribendo ſuum facit, dum priori (Placido ſcilicet), Statii Poëtæ Interpreti, *Commentarium in Tacitum* perperam attribuit.

obſervationes, & fratris annotationes, utrasqve auctiores, collectanea variarum lectionum è codice Colbertino, ſuasqve notas: ut & vitam Ammiani, à Claudio Chiffletio compoſitam. (Et tamen, qvod vix ſperandum videbatur; adhuc præſtantiorem Marcelli Editionem elucubravit Jac. Gronovius, præter omnes eorum, qvos enumeravimus ſuis qvoqve notis inſignitam, & præterea faciebus Imperatorum, numis, obeliſco, variisqve imaginibus aliis, æri inciſis, & ad explicationem illuſtrationemve Auctoris mire facientibus, exornatam, Lugduni Bat. 1693. in fol. & in 4.)

13 Militem hiſtoricum excipiat Auctor de re militari ſcripto agens, FLAV. VEGETIUS RENATUS, cujus *de Re militari lib. V.*, cum Commentario Godeſchalci Stewechii, prodierunt in 4. Pariſ. 1607., poſtmodum Lugduni Batav. Coloniæ, alibiqve, plus ſemel recuſi. Extat & editio Petri Scriverii, cum ejusdem notis, Lugduni Batav. 1633. in 8., & alia iterum Franc. Modii. Omnium trium annotationes junctim cum Vegetio prodierunt Veſaliæ 1670. in 8. Idem Auctor *de Veterinaria*, ſeu *Mulomedicina*, editus eſt à Joh. Sambuco A. 1574. qvamvis & jam antea Baſil. 1528. apud Fabrum Emmeum fuerit excuſus. In eum Vegetii librum Joh. Rhodii Emendationes & notæ ſervabantur in Bibliotheca Thomæ Bartholini, ſed qvæ, una cum Lexico, qvod additum fuerat, in ferali illius incendio conflagrarunt.

14 Eodem ſeculo, ſub Valentiniano atqve Theodoſio Imp., clarus erat Q. AUREL. SYMMACHUS, Vir Conſularis ac doctiſſimus, ſed infenſus Chriſtianis. Ejus *Epiſtolæ*, cum Franc. Jureti & Job. Lectii notis, prodierunt Genevæ 1587. in 8., & cum additis X. Miſcellaneorum libris Pariſ. 1604. in 8. Eqvidem Juretum Petrus Faber plagii poſtulavit, ob aliqvam obſervationem notis ad Symmachum inſertam; qvam ſibi ſurreptam ait: verum non tanti crimen eſt, ut attendi mereatur. vid. Thomaſius de Plagio Liter. §. 425. & 477. Magis inſigne eſt, digniusqve notatu, plagium Casp. Scioppii, qvi Oberto Giphanio, hoſpiti ſuo, integrum codicem MSS. Symmachi ſurripuit, & ex eo poſtmodum ſuas emendationes magnam partem hauſit: tùm qvas in editione Symmachi Moguntiæ A. 1608. in 4. publicavit, tùm qvas in libris Veriſimilium, in qvibus qvamplurima ejus loca reſtituit. Edidit Symmachum etiam Phil. Pareus cum Electis, Lexico & Calligraphia Symmachianis, Neapoli Nemetum A. 1618. in 8. Latinus Latinius qvoqve in Bibliotheca Profana Symmachi locis aliqvibus medelam tulit.

15 Symmacho coævus D. MAGNUS AUSONIUS, Poëta pro illa ætate non contemnendus eſt; qvanqvam Joſ. Scaliger vellet, illum nunqvam *Epigramma* ſcripſiſſe. Ejus *Latinitatem* tanti Barthius æſtimavit, ut, qvicqvid apud eum legitur, pro vere Latino habendum exiſtimarit. *Nil enim qvicqvam*, ait, *ſine antiqvitatis exemplo poſuit, ut fuit eruditior, qvam pro eo ævo, & ſcriptorum eorum amator, qvi nobis ademti ſunt, nec ſperantur unqvam è tenebris emerſuri oblivionis. Adverſar. lib. III. c.* 7. Idem qvoqve divinitatem Auſonianæ poëſeos admiratur c. 18., alibiqve paſſim eum Scriptoribus ſuæ ætatis longe præfert. *Epiſtolam* vero, quæ ſub Theodoſii Imp. nomine ad Auſonium ſcripta libro Epigrammatum præfigi ſolet, plane ſpuriam judicat,

judicat, L. XII. c. 12., ut jam ante nos Placcius annotavit de Pſeudon. pag. 264. MICH. NEANDER librum Epigrammatum Auſonii, magnam partem à Græcis acceptum, mira elegantia, pariqve ingenio, translatum ait: Præf. Erotem. Gr. L. p. 196. (Ita & BOHURSIUS, rigidus alias veterum æqve ac recentiorum Auctorum cenſor, nihil concinnius Epigrammate Auſoniano eſſe poſſe ait, in qvo omnia miro artificio qvadrent. vid. *la Maniere de bien Penſer p.* 41.) FRANC. VAVASSOR, lib. de Epigrammate c. 15. p. 171., de Auſonio. *Repræſentare nobis Auſonius* Græcos *velle viſus eſt, qvippe cum epigrammata ſcripſerit: pauca ſupra centum, à Græcis amplius qvinqvaginta ſumſerit, vel ut æmulus, vel ut interpolator.* Idem vero Jos. SCALIGER, qvem de Epigrammatibus Auſonianis non ſatis ex dignitate judicaſſe diximus, ſingularem tamen curam Auctori illi impendit; ediditqve adeo Lectiones Auſonianas, in qvibus multa ejus emaculat, vitamqve Auſonii capite ultimo ſuccincte tradit. Prodierunt iſtæ Scaligeri Lectiones, cum Auſonio, adjectis qvibusdam notulis Ad. Turnebi, Adr. Junii, Gu. Canteri. J. Lipſii, El. Vineti, Genevæ 1588. in 12., apud Jac. Stoerium. Plenior eſt editio Eliæ Vineti, una cum Scaligeri Lectionibus Auſonianis edita Burdegalæ A. 1590. in 4., qvibus acceſſit Rerum Burdegalenſium Chronicon, auctore Gabr. Lurbeo. Atqve hæc eſt illa ſecunda editio Vineti, cujus poſt mortem Vineti editæ Scaliger in Epiſtolis meminit: Ep. 199., qvæ & ipſa Auſonio illuſtrando tota inſumitur, ubi ſimul parum æqve judicat de Vineto. Franc. Sylvius qvoqve vapulat, qvi in Gryphum Auſonii erat commentatus. Nil eum niſi triviali moneta percuſſiſſe Scaliger ait: cum tamen multum bonarum rerum, ex philologia ſatis accurata depromptum, habeat, judice Ludov. Vive de Diſciplinis p. 542., qvi nullum ſe in bonis literis doctiorem noſſe ait. Ceterum optima Auſonii editio eſt, qvam procuravit Jac. Tollius, cum notis integris Joſ. Scaligeri, Mariangeli Accurſii, Marq. Freheri, Pet. Scriverii: ſelectis El. Vineti, C. Barthii, Val. Acidalii, J. F. Gronovii, J. G. Grævii, aliorumqve Amſtelodami apud Blavios 1671. in 8.

Auſonio addimus æqvalem temporis ratione Poëtam alium, CL. CLAUDIANUM, qvi ultra genium ſeculi ſui floridus eſt, elegans, ac numeroſus, ſed in phraſeologia intemperans, &, dum ſublime ſectaretur, κακόζηλος luxurie ſua: qvam ob rem à compluribus Viris doctis notatur. Vid. præter alios VAVASSOR de Epigramm. c. 15. p. 170. 171. qvi miratur, atqve etiam ægre fert, Claudianum vulgo, ut puriſſimæ Latinitatis Scriptorem, aut etiam Poëtam exqviſitiſſimum ab aliis proponi, cum non major tamen ejus auctoritas ſit, qvam Auſonii & Prudentii. *Eſt ille qvidem*, ait, *& dulcior ſtructura verſuum, quam Auſonius; & ſyllabarum menſura emendatior, quam Prudentius cum Auſonio: non is tamen, qui ad auream antiquitatem adſpiret, neque dignus, qui conferatur cum Martiale, aut qui peræque ac Catullus diſcentium manibus teratur. Sed eſt hoc præclarum judicium ſeculi noſtri quorundam, qui quanti pretii quisque apud nos ſcriptor eſſe debeat, maxime ignari, ſummis Poëtis medios anteponunt, infimos & recentiores utrisque. Dixi porro, dulciorem Claudianum conſtructione verſuum facili & expedita, & ſine ullis ſalebris, aut eliſionum quaſi ſcabritie ac no-* 16

dis: ſed ea tamen dulcedine parum ſuavis & jucundus, qvod idem omnium verſuum curſus, idem tenor, nihil mutatis, qvas vocant, cæſuris, varietur, ut, qvi tres numero verſus legerit, omnes legerit. Pro Chriſtiano eum habent aliqvi, ſed pro gentili pleriqve, Auguſtini ac Oroſii teſtimoniis ſubnixi. Barthius Victori Giſelino præcipue indignatur, qvod is, dum Prudentii nonnulla loca enarrat, Claudianum & Auſonium Chriſtianos fuiſſe, ſed à Symmacho paganiſmo redditos, confidenter affirmet, absqve tamen addito ullo tantæ aſſertionis teſtimonio. Ipſe ſimulatorem credit fuiſſe Claudianum, animive dubium, qvi nec à Chriſtianiſmo, nec à Paganiſmo abhorruerit, *lib. I. Adverſar. c.* 7. Qvæ vero ſententia ſuo auctori relinqvenda. Memorat Gregorius Leti, Ital. Regnante P. IV. l. III. p. 335., Mazzani aliqvem Vitam Claudiani, & Analogiam, qvod fuerit Chriſtianus, conſcripſiſſe. Aliis longe ſatius, ut videtur, carmina in Chriſti honorem ſcripta, qvæ inter Claudianea reperiuntur, ad Damaſum pertinere. Prodierunt Opera Claudiani cum notis Steph. Claverii, Jani Parrhaſii, & Marci Ant. Detrii Pariſ. A. 1602. in 4. Jam antea Theod. Pulmannus Claudianum, ope veterum codicum reſtituerat, emiſeratqve in lucem Antwerp. 1571. in 16. Cum Caſp. Barthii commentario vaſto, ſed mendoſiſſime edito, prodiit Claudianus Hamburgi 1650. in 4., cum jam ex ejusdem emendatione, & cum animadverſionum libris, antea A. 1612. minore forma in 8, Hanoviæ lucem adſpexiſſet. Inde Nicol. Heinſius, Claudiani præcipuus Cultor, illum edidit elegantiſſime impreſſum, cum notis, Lugduni Batav. 1641. in 12., qvi in multis reprehendit Barthium, cum notis variorum, Heinſiiqve integris, eundem Poëtam nobis dedit Corn. Schrevelius Lugd. Batav. A. 1665. in 4. In uſum Delphini ejus editionem adornavit, cum notis, Guilh. Pyrrhus 1677. Pariſ. in 4.

7 Accedat tertius Poëta, ſed haud dubie Chriſtianus, optimusqve morum magiſter, licet non optimâ ſemper arte carmina pangendi inſtructus, AURELIUS PRUDENTIUS; qvem adeo in oculis tulit miratusqve eſt olim LUCAS HOLSTENIUS, ut animam jam agens ac moribundus per Ferdinandum Fürſtenbergium, incomparabilis eruditionis Principem, & Epiſcopum poſtea Paderbornenſem ac Monaſterienſem, hymnum eum ex Cathemerinis Prudentianis, qvi exſeqviis defunctorum datur, recitari voluerit, atqve eo pacto in ſolatium vitæ melioris mente erectus expiraverit: referente in Epiſtola nuncupatoria ad Ferdinandum Nic. Heinſio, qvi, poſt aliorum omnium labores, in Prudentio emendando, egregiam plane operam navavit, ediditqve librum nitidiſſima editione apud Elzevirios Amſtelod. An. 1667. in 12. Antea dudum Victor Giſelinus Prudentium ediderat, junctis qvoqve Theodori Pulmanni notis, Antwerp. A. 1564. in 8. Variorum Commentarios integros collegit, atqve una cum Prudentio, à ſe caſtigato, emiſit Joh. Weizius, Hanov. 1613. in 8., quæ editio præſtantiſſima eſt. Ceterum in ſyſtemate Poëtarum Chriſtianorum, à Georg. Fabricio edito Baſileæ An. 1564. in 4to, Prudentius qvoqve locum haudqvaqvam infimum tuetur. Sunt autem illi Poëtæ, qvi corpore iſto continentur, Tertullianus, Cyprianus, Victorinus, Pitabionenſis, Juvencus, Hilarius, Paulinus, Ambroſius, Damaſus Papa, Victorinus, Afer Dracontius,

contius, qvos non omnes tamen ea, qva decuit, fide Fabricius edidit. Meminit Heinſius, in præfatione ſuo Prudentio præmiſſa, Editionis Joh. Sichardi, qvam mire depravatam ait; impreſſa eſt Antwerpiæ A. 1536., & poſtea Baſil. 1540: imo &, antequam Antwerpiæ ederetur. Baſileæ primo prodiit apud Cratandrum A. 1527. Huic Varias è codicibus variis lectiones, ſimulque conjecturas ſuas, alleverant Joh. Cauchius & Cl. Salmaſius, qveis poſtmodum uſus in Editione ſua Heinſius eſt, qvi & Grævio ſe adjutum profitetur, memoratque præterea, Franc. Juretum aliquando de edendo Prudentio cogitaſſe, ut & Geverh. Elmenhorſtium: ſed à neutro eſſe præſtitum quicquam: uti nec lucem aſpexerunt notæ in eundem Auctorem Oberti Giphanii, quas reliquiſſe in Prudentium fertur, cum emendationibus Lucretianis ſparſim nonnulla ejusdem loca correxiſſet. Aug. Buchnerus etiam in hymnos aliquot Prudentianos aliquid commentatus eſt.

Duobus verbis etiam de duobus Poëtis aliis dicemus. DRACONTIUM ſeparatim edidit, cum notis, indice, & gloſſario, Joh. Weitzius Francofurt. A. 1610. in 8. Male autem Voſſius de Poëtis ævo poſt Carolum M. adſcribit Dracontium, cum ad Theodoſium Juniorem Elegiam ſcripſerit: ut jam ab aliis eſt notatum. VENANTII FORTUNATI Poëmata apud Oporinum edita ſunt Baſil. An. 1562. Hymnum ejus de Reſurrectione Aug. Buchnerus edidit cum ſuis notis. Edita qvoqve ſunt Venantii poëmata à Chriſtoph. Browero Moguntiæ 1603. in 4. Fuit autem hic ſexti ſeculi Scriptor. 18

Antevertit igitur illum plus integro ſeculo MACROBIUS AURELIUS THEODOSIUS, qvi ſub Honorio & Theodoſio juniore vixit, magnis in aula dignitatibus functus: cujus Opera varia maximam partem ex aliis Græcis & Latinis Auctoribus collecta ſunt, qvapropter & vehementer vapulat aliqvibus ille, maleqve inter plagiarios collocatur, cum ipſe tamen in præfatione ſuum colligendi inſtitutum haudqvaqvam diſſimulet: qvamobrem non immerito Virum doctiſſimum à plagii intentato crimine Thomaſius, cum Conr. Heresbachio, Ludov. Vive ac Thoma Reineſio, vindicatum it, Diſſ. de Plag. Liter. §. 503. Prodierunt Opera Macrobii, cum Caſtigatione Joh. Iſaaci Pontani & Joh. Meurſii, Lugduni Batav. A. 1597. in 8., iterum 1628. recuſa. Poſtmodum vero revidit Macrobium J. Fr. Gronovius, ac præcedentium Duumvirorum notis ſuas qvoqve adjecit Lugd. Batav. 1670. in 8.; qvæ editio optima. Præter hos in Macrobio emendando multum operæ ſtudiiqve poſuit Nicol. Heinſius, teſte Luca Holſtenio, qvi antiqviſſimi exemplaris Neapolitani indicium illi ſe feciſſe narrat Epiſt. 14. ad Lambecium, qvi & ipſe ſe Macrobio operam impendiſſe refert. Verum apud utrumqve res intra conatus ſubſtitit. 19

Non omittendus vero nunc, qvi Macrobium ætate adhuc ſuperavit, ab initio ſtatim ſeculi qvinti clarus, SEVERUS SULPITIUS, Scriptor elegantiâ Latinitatis ſuam ætatem plane ſuperat. Editus eſt olim apud Oporinum, per Matth. Flacium Illyricum, in 8., ut cum notis Pet. Galeſinii Romæ 1564. Scholia Galeſinii retulit, & emendatum denuo, illuſtratumque, adjecta chronologia, Sulpitium Severum edidit Antwer- 20

piæ Victor Giſelinus A. 1574. in 8. Hiſtoriam ejus Sacram Carolus Sigonius qvoqve Commentario illuſtravit, Bonon. 1581. in 8., nec non Joh. Druſius Franekeræ 1607. in 8., & Joh. Vorſtius Berolini A. 1668. in 12. Vaſtum opus vero in eandem Severi Sacram Hiſtoriam, ſub titulo *Bibliothecæ Sacræ*, conſcripſit Chriſtianus Schotanus Franeck. fol. 1664. Omnium, qvæ tum habebantur, Sulpitii Operum Editio nitidiſſima plane eſt Elzeviriana A. 1656. in 12. & alia, quæ cum notis Variorum à Georg. Hornio procurata eſt aliquoties, Luduni Batav. impreſſa A. 1647. 1654. 1665. in 8. cui editioni Salmaſianæ etiam notæ aliquæ acceſſerunt. Neque tamen adeo præclare ſua illa editione meritum Hornium, ſed plurima male poſita aut omiſſa eſſe, peculiari diſſertatione Sam. Bochartus oſtendit: cujus dum meminit Colomeſius, & ſimul Epiſtolas aliqvot Sulpitii Severi à Dacherio & Baluzio editas, nulli adhuc Editioni operum illius illatas refert, optat, ut nova Severi editio à Viro qvodam docto ſuſcipiatur, Biblioth. Select. p. 99. ſeq.

21 Eodem quidem ſeculo vixit, ſed non eodem dictionis genere eademve puritate ſcripſit, C. SOLLIUS APOLLINARIS SIDONIUS, Vir genere illuſtris, & reipublicæ primum, dein & Eccleſiæ, magna pars. Ejus extant *Epiſtolæ & poëmata.* Qvod proſam ejus attinet, plena eſt peregrinitatis, ac Latinitatem habet plane ferream: Poëſis vero eſt tolerabilis. Id enim obſervare poſſumus in Scriptoribus illis, Poëſin tardius degeneraſſe, qvam proſam: eam ob cauſam, qvia in Carmine major vocum delectus adhibebatur, atque imitatio veterum neceſſaria qvadam lege præſcribebatur, vide, qvæ de Sidonio diximus, *Tom. I. Polyhiſtoris lib. I. c.* 23. §. 25. Editus eſt Sidonius cum Commentario Joh. Bapt. Pii Baſil. A. 1542. in 4. decennio poſt Lugduni ab Elia Vineto recognitus. Inde Joh. Savaro, Claromontanus, Vir Illuſtris, doctiſſimum Commentarium edidit in Apollinarium, Pariſ. 1599. in 4., & poſt eum Jac. Sirmondus, è Soc. Jeſu, Pariſ. 1614., & cum auctioribus notis An. 1652. in 4. Ambo doctiſſimi longe Viri ſunt, ac in medii temporis Scriptoribus verſatiſſimi. (*xx*)

22 Longe inferior adhuc Apollinaris Latinitate MARTIANI CAPELLÆ ſtylus eſt, qvem *pecudalis eloquentiæ auctorem* C. Barthius vocat Adverſar. lib. XXV. c. 13. *Encyclopædiam* ſcripſit, ſub forma fabulæ alicujus de Nuptiis Philologiæ & Mercurii, ac ſeptem artibus liberalibus; ſermone pedeſtri ſcriptam, ſed cui metra ſparſim admixta

(*xx*) Inter Sidonii Appollinaris Editiones præſtantiores, mentionem etiam honeſtam mereri mihi videntur duæ Wowerianæ, h. l., prætéritæ, Pariſienſis ſcilicet, ab ipſo Johanne Wowerio A. 1598. in 8vo publicata, Textumqve, Autoris e Codicibus, tum ſuo, tum Gallicis compluribus, dextre emendatum, ac Notis præterea Criticis illuſtratum exhibens, ac Hannovienſis poſthuma, qvam, ex poſtrema Wowerii ad Codicem Achillis Statii Romanum Recognitione, Civis ejus, Geverh. Elmenhorſtius, apud Aubrios, A. 1617. in 8vo edidit, &, à ſe itidem ad Vett. Codd. fidem locis infinitis emaculatam, indice qvoqve Vocum Sidonii obſcurarum copioſo inſtruxit.

mixta ſunt. Tota hæc inventio Africam ſapit, quæ plerumqve monſtri aliqvid, & novi parit. Stylus qvoque ipſe patriam Auctoris ſpirat: pinguis dictio, audaces metaphoræ, verba inſolita: ſed tamen ingenio privandus non eſt. In eum Hugo Grotius annos XIV. natus commentatus eſt Lugd. Batav. 1600. in 8. Poſtea Joh. Frid. Gronovius illi emendando tempus aliquot impendit. Ita enim in epiſtola ad Virdungum (qvæ reperitur in Mantiſſa V. Epiſtolar. Richterianar.) ſcribit. *Incidi in MSS. Capellæ codicem, quem cum editione Grotii conferre cœpi: non eſt quidem antiquisſimus, ſed ex antiquo tamen & probo exemplari deſcriptus. Non eſt quidem auctor ejus notæ, ut multum temporis in illo ſit impendendum; quem barbarum Scaliger, lippitudinem Latinitatis vocat Scriverius: interim, cum nihil agam, hoc nihil agere aliquid agere eſt.* Primus imprimi Martianum curavit Vincentiæ An. 1499. Franc. Vitalis Badianus, poſtquam Thadæus Ugolenus illum ſemel in lucem protraxiſſet. vid. Voſſ. de Hiſtor. Lat. lib. III. p. 713.

Sequenti ævo, ſexto poſt C. N. floruit Vir, præter generis muniorumve ſplendorem, omni doctrinarum genere abundantiſſimè excultus, ANICIUS MANLIUS SEVERINUS BOETHIUS, cujus num philoſophiam, an eloquentiam, aut poëſin, potius admirere, dubium eſt. Plane enim excellit, ac, doctiſſimorum quorumvis judicio, cuilibet ſuperiorum & magnorum comparandus eſt. Ut vero cetera ejus plurima Opera omittamus, libellus *de Conſolatione Philoſophiæ*, quem, in mediis calamitatibus carceris, partim proſaico, partim metrico ſcribendi genere compoſuit, incomparabilis fere eſt, totusque etiam imbibendus. Prodiit apud Jodocum Badium Aſcenſium Pariſ. An. 1502., cum ejusdem notis: additus Thomæ Aquinatis commentarius apud eundem 1514. Theod. Pulmannus illum è codicibus MSS. emendatum dedit Antwerpiæ in 12. Conr. Rittershuſius Lugd. Batav. 1600. Joh. Bernartius, cum notis, Antwerp. 1607. in 8. Petrus Bertius 1633. &, ſi recte memini, etiam cum variorum notis prodiit. Opera Boëthii omnia cum variorum notis Baſil. An. 1570. in fol. lucem aſpexerunt: jam antea ibidem 1546. & Venetiis 1491. excuſa. (Libellus ille de Conſolatione Philoſophiæ in Gallicam qvoqve Anglicamque linguam translatus eſt: imo & in Germanicam eodem plane dicendi genere, qvo eſt a Boëthio ſcriptus; nempe, ut proſaicæ dictioni verſus immiſceantur, iique haud parum profecto apti concinniqve; operam commodante Viro illuſtri, dum viveret, Chriſtiano Knorrio, Lib. Barone de Roſenroth. Editus eſt poſt translatoris mortem ſecunda vice cum præfatione Franc. Mercurii Helmontii.) 23

Qvam inter Gothos abſterſit pro viribus Latini ſermonis peregrinam ſtribliginem Boëthius, ea undiqvaqve conſperſus incedit, qvi in eadem Theodorici Regis Goth., & ſucceſſorum aliqvot, aula ſummis muniis functus eſt MAGNUS AURELIUS CASSIODORUS; cujus Opera tàm junctim, qvàm ſeorſim, prodière. Conjunctim illa publicavit, duobus in 8. voluminibus comprehenſa ſuisqve illuſtrata notis, Guil. Fornerius, Pariſ. An. 1588., Genevæ in 4. Pet. Broſſeus 1601. & 1650. in 4. Tandem 24

ſtudioſiſſimè omnia collegit, & emendata ſuis inſuper notis ac diſſertationibus illuſtravit, Joh. Garrettus, Bened. Monachus Rothmagi 1679. in fol. 2. tomis.

25 Sunt & non pauci incertæ ætatis: ut (qvos unos è pluribus nominamus) AUCTORES FINIUM REGUNDORUM, quos cum obſervationibus ſuis Nicol. Rigaltius edidit, in præfatione de ætate ſingulorum diſquirens, Pariſ. 1614. in 4., qvosque poſtmodum iterata Editione, cum ampliſſimo Commentario, publicavit Wilhelmus Goeſius Amſtelod. in 4. 1674. *De Juriſconſultorum Latinitate*, quæ *in Pandectis* reperitur, optime Sanctius judicavit Minervæ p. 259., male omnino illos facere, qui eos cum Cicerone comparant, aut Latini ſermonis puritatem inde hauriri poſſe credunt. Non illud fuiſſe ſeculum Juſtinianeum, quod Latinas literas poliret: imo multa in Pandectis reperiri, quæ à genuina Latinitate abhorreant. Satis ſuperque gloriæ Scriptoribus juris tribui, ſi inter ſui ſeculi homines eos præſtantiſſimos dicamus. *Medii ævi Auctores* plurimi ſunt, quos ad ligneam, luteam, ſaxeamque ætatem Scioppius refert, & quos, ob barbaram ſermonis ſtribliginem, neque legendos ſtyli cauſa, neque etiam ſollicite recenſendos, puto. Qvamvis non negem, eſſe inter illos, qui ultra genium ſeculi ſeſe erigant: ſed tamen iis ſecurè fides in Latinitate haberi non poteſt. Pleriqve illorum vel Hiſtorici ſunt, qvorum Catalogum magno ſtudio à Gerh. Joh. Voſſio, &, qui notas in eum ſcripſit, Chriſt. Sandio, congeſtum invenies: vel Poëtaſtri, alios recenſet idem Voſſius in Diſſertat. de Poëtis Latinis. Peritiſſimi in illorum lectione fuere Caſp. Barthius, Thom. Reineſius, Chr. Daumius, qui in ſcriptis ſuis hic illic floſculos ex iisdem decerpunt. Barthius in nonnullos integros commentarios ſcripſit: ut in Guil. Britonem poëtaſtrum. Ego Latinitatis cauſa ſterqvilinium hoc movere conſultum non puto: nec certe legerim, niſi ob hiſtoriam, cui ſingularem nonnunquam lucem præferunt, & in principum rerumque publicarum controverſiis magna cum utilitate à politicis leguntur. Excelluit qvoqve, eam unam ob rationem inductus, in Scriptorum medii ævi lectione Pet. Pithœus: cui addendi è Germanis Frid. Lindenbrogius, & Herm. Conringius: è Gallis Jac. Sirmondus, & qvi inſtar omnium fere unus eſt, Carolus du Freſne, ſeu Cangius: nec non ſuperſtes hodieqve Vir ſummus, Stephanus Baluzius: aliiqve. De temporibus obſcurorum Virorum dicere operæ pretium non erit. De Auctoribus, qvi ſub παλιγγενεσίαν Latinitatis orti fuere, dici qvidem hic aliqva poſſent; ſed commodius eos ſuis locis reſervabimus: præſertim, cum de eorum bona parte jam dictum ſit, qvum *de Epiſtolographis* ageremus; ceteros inter Oratores enumerabimus.

26 Jure merito autem inter antiqvæ Latinitatis monumenta locum ſibi vendicant INSCRIPTIONES, qvarum ingens Volumen, auſpiciis Joſ. Scaligeri & Marci Velſeri, promotoribus compluribus Viris doctis, collegit ediditqve Heidelbergæ 1603. fol. JANUS GRUTERUS, cum uberrimis indicibus, qvos ipſemet Scaliger ſumma cura, maximoqve integrorum decem menſium labore, confecit: & qvi tamen à nominis ſui mentione

mentione omnino abſtineri voluit. vid. Epiſt. 413. & ſeq. Scaligeri pag. 703. Jam ante Gruterum Inſcriptiones antiqvas tales colligere cœperunt Conr. Peutingerus, Marc. Velſerus, Jac. Mazochius: Pet. Appianus, Mart. Smetius, aliiqve: ſed minor eſt collectarum numerus, qvam ut cum Gruteriano opere comparari qveat. Sed, cum & hic deeſſe adhuc longe plurimas accuratior ſecutæ ætatis inveſtigatio demonſtraſſet, ſupplementum velut illius, eadem plane methodo, adornavit volumen aliud, ferme non minus vaſtum, idqve Commentariis illuſtravit, Thomas Reinesius; qvod poſt mortem viri doctiſſimi Lipſiæ A. 1681. fol. lucem adſpexit. Aliud adhuc Volumen præ manibus habet Marq. Gudius, Gruteriano & Reineſiano longe accuratius: totam enim Italiam perreptavit ad congerendos hoſce theſauros. [Verum, uti Vir ille ſummus, neſcio qvâ invidiâ, maluit ſecum retinere premereqve qvod habuit, qvam cum erudito orbe communicare; ita inſcriptiones qvoqve ſuas in tres qvidem tomos eleganter admodum digeſſit, nec tamen alii, qvamdiu viveret, edendas permiſit. Nunc, poſt ejus mortem, in Clar. Grævii manus eas omnes perveniſſe fama aliqvando fuit; ſed & illam non ſatis certam exinde comperi: potius adhuc in Gudiana Bibliotheca tres illos Tomos aſſervari fidem αὐτόπτου aliqvi fecerunt: ut adeo ne nunc qvidem eas Inſcriptiones in lucem emiſſum iri ſpes ſit. Interea Supplementum tale Gruterianum ac Reineſianum Italus qvidam eruditiſſimus, Raphaël Fabrettus, moliri cœpit, jamqve pars operis Romæ impreſſa eſt, dubiumqve nullum, integrum proditurum, cum id urgeat Editor. Continebit ultra duo Inſcriptionum, alias ignotarum, millia.] Præter hos Inſcriptionum colligendarum edendarumqve curam in ſe ſuſceperunt Sebaſt. Maccius, qvi è tota Italia congeſſit illas, comprehenditqve uno volumine: teſte Erythræo Pinac. I. p. 278. Joh. Zaratinus Caſtellinius: *adeo*, referente eodem Erythræo l. c. p. 51., *Inſcriptionum veterum ſtudioſus, ut in eis perquirendis interpretandisque pene mori videretur. Hinc fiebat, ut, quoad Romæ vixit, nullus fere dies fuerit paulo ſerenior, quin in aliquo prædio vel agro conſpiceretur, ubi ex veterum villarum ruinis ſaxa vel lapides effoderentur: ut, ſi quæ in eis tabulæ marmoreæ, Græcis vel Latinis notis inſculptæ, inventæ eſſent; vel eas precio auferret, vel quod in eis ſcriptum eſſet, in ſua pugillaria referret:* Georg. Gualtherus, cui *collectionem Inſcriptionum & tabularum Siciliæ atqve Brutiorum* debemus, cum animadverſionibus ejusdem Meſſanæ 1624. in 4. editam: Carolus Cæſar Malvaſia, qvi *Marmora Felſinea*, ſeu *Bononienſia*, Bononiæ A. 1690. in fol. publicavit: Henricus (Cardinalis) Noriſius, cui *Caji & Lucii Cæſarum Cenotaphia Piſana*, eruditiſſimis longe diſſertationibus illuſtrata, & Venetiis in fol. 1681. edita, in acceptis ferimus. Sertorius Urſatus, qvi *Monumenta Patavina* collegit, digeſſit, atqve commentariis illuſtriora reddidit Patav. 1652. in fol. Joh. Jac. Boiſſardus in *Antiqvitatibus urbis Romæ* Francof. 1692. in fol. Paul. Aringhus in *Roma Subterranea* Romæ 1651. fol. J. Bapt. Ferretius in *Muſis Lapidariis:* Joh. Seldenus, qvi *Marmora Arundeliana*, Græcè inſcripta & ex Oriente in Angliam allata, cum aliis vetuſtis Inſcriptionibus, Commentariis ſuis illuſtravit Londini 1629. in 4., qvibus

bus poſtmodum Oxonii 167., in theatro Sheldoniano ſplendide recuſis, & auctis, ſuas qvoqve notas adjecit Humphridus Prideaux. Exinde Græcarum Inſcriptionum major apparatus comparere cœpit: ſiqvidem Jac. Sponius, Græcarum antiqvitatum vindex, in itinere ſuo per Orientem nihil ferme tam avide inqviſivit, ac propterea magnam Inſcriptionum vim partim Itinerario ſuo literatiſſimo inſeruit (cui in ſupplementum Georg. Wheleri, qvem comitem itineris Sponius habebat, Itinerarium addimeret,) partim Curioſæ Antiqvitatum Inveſtigationi, Lugduni 1683. in 4. Gallico idiomate excuſæ. Idem Sponius Supplementum qvoqve Gruterianum edidit Lugduni A. 1679. in fol., qvod & 1683. recuſum eſt; titulum dedit: *Miſcellanea Eruditæ Antiqvitatis:* qveis ſecundum qvoqve Tomum A. 1685. adjecit. Taceo nunc Claud. Salmaſii Explicationem duarum Inſcriptionum Herodis Attici rhetoris, & Regillæ conjugis, una cum notis ad Doſiadæ aram, Pariſ. 1619. in 4. editam. Caroli Patini Commentarium in tres inſcriptiones Smyrnenſes; Patavii 1685. in 4., Joh. Smetii antiqvitates Noviomagenſes: Gisb. Cuperi Syllogen variarum veterum inſcriptionum, ejus Harpocrati ſubjectarum: atqve alia hujus generis ſcripta plura, qvæ indies fere creſcunt. E vaſtis illis Gruteri, Reineſii, Sponii, aliorumqve corporibus Inſcriptionum Syllogen præcipuarum ſelegit ediditqve Londini in 8. An. 1691. *Guil. Fleetwodi;* qvæ cupidos antiqvitatum talium ſtudioſos, & tamen emendis ſumptuoſis voluminibus impares, juvare poteſt. De inſcriptionum veterum ætate dignoſcenda, & ſtylo, qvædam docere poterit Octavius Boldonius, in Epigraphica ſua, vaſtiſſimo Opere, nec ita tamen adornato, ut fieri vel poterat, vel debebat, Auguſtæ Peruſiæ 1660. fol. de qvo alibi mentio recurret.

FINIS LIBRI QUARTI.

POLY-

POLYHISTORIS LITERARII LIB. V. CRITICUS.

CAP. I. DE SCRIPTORIBUS CRITICIS.

§. 1. *Artis Criticæ cum Grammatica Cognatio & Uſus multiplex.* 2. *Scriptores de arte Critica Hiſtorici, Joh. Wouwerius, Phil. Jac. Mauſſacus, Henr. Stephanus, Dan. Heinſius, &, qui artem ipſam methodice tradiderunt, Franc. Robortellus, G. Scioppius, Guilh. Canterus, Joh. Clericus.* 3. *Invectiva in Pſeudo-Criticorum nimium emendandi Autores pruritum.* 4. *Jani Gruteri Theſaurus Criticus, ſive Collectio Scriptorum Criticorum Recentiorum ἐξοχωτέρων.* 5. *Diverſæ Criticorum Claſſes. Miſcellaneorum Criticorum Scriptores potiſſimi, in Gruteri Theſauro haud obvii, Pet. ſc. Victorius.* 6. *Adr. Turnebus.* 7. *Lud. Cœlius Rhodiginus, Juſtus Lipſius (de cujus Plagiis aliqva adduntur.)* 8. *Jac. Cujacius, Guilh. Canterus, Yvo Villiomarus (i. e. Joſ. Scaliger.)* 9. *Thomas Reineſius, Caſp. Hofmannus, Jac. Palmerius.* 10. *Andr. Schottus, Caſp. Barthius.* 11. *Janus Rutgerſius, Joſ. Caſtalio, Sam. Petitus, Thom. Gatakerus, Sam. Bochartus.* 12. *Claud. Salmaſius, Joh. Frid. Gronovius.* 13. *Deſid. Heraldus, Laur. Rameſius, Lat. Latinius, Tanaqv. Faber, Joh. Meurſius Sen., Gisb. Cuperus, aliique in Belgio, vel antehac, vel etiamnum, celebres.* 14. *Iſ. Caſaubonus, Henr. & Hadr. Valeſii, Æg. Menagius. Querela de Criticorum numero indies decreſcente.*

SEpes veluti bonorum Auctorum, atque totius cultioris literaturæ, eſt *Ars κριτικὴ*, qvam Grammaticæ partem Veterum nonnulli cenſent; alii vero diverſam longe eſſe, & haudquaquam in unam cogi debere claſſem, rectius arbitrantur: qvos ſecuti proinde nos ita POLYHISTOREM CRITICUM a *Grammatico* peculiari libro ſejunximus, ut tamen preſſo pede alter alterum, arctiori qvippe junctum 1

cognatione, ſequeretur. Qvam vaſtus autem, & qvantus Criticæ uſus ſit, in dignoſcendis ac dijudicandis omnis generis Auctorum, Græcorum, Latinorum, Sacrorum, profanorum, ſcriptis; in caſtigandis, emendandis ac reſtituendis iisdem, & qvæ alia artis exqviſitiſſimæ munia ſunt: ii demum recte intelligunt, qvi, ſine illius adjumento, confuſa omnia, & miſerrimis impoſturis plena, fore animadvertunt.

2 Sunt, qvi de illius uſu aliqva generatim ſcripſere. Inſervit huic inſtituto *Joh. Wowerius* cap. 16, 17, & 18. ſuæ Polymathiæ, qui haud contemnenda in medium profert. *Phil. Jac. Mauſſacus*, in præclara illa Diſſertatione Critica, qvam Lexico Harpocrationis præfixit; qvanqvam iniquiori animo in Caſauboni plagiarium, ut male ſuſpicatur, doctiſſimum Wowerium ſit, eumque toties, qvoties poteſt, carpat. (*a*) *Henr. Stephanus* in Diſſertatione de Criticis Veteribus Græcis & Latinis, Pariſ. 1587. in 4. edita: & *Dan. Heinſius* in Diſſert. de veræ Criticæ apud veteres ortu, progreſſu, uſuque, tum in diſciplinis ceteris, tum in ſacris, quæ una cum Crepundiis ejus Silianis, & Lugduni Batav. prodiit, & Cantabrigiæ 1646. in 12. eſt recuſa. Qvi Artem Criticam ad regulas redegerit, novi neminem, niſi *Franc. Robortellum*, cujus ea de re exiguus libellus exſtat, Patavii 1557. & Francof. 1604. in 8. excuſus; & *Gaſp. Scioppius*, qvi & hunc Auctorem, & ſuum Commentarium de arte Critica, & præcipue de altera ejus parte, emendatrice, edidit Noribergæ 1597 in 8., quem Jodoc. Pluymerus, Amſtelodamenſis typographus, A. 1662, in 8., recudi fecit: Docet inprimis eo libello Auctor, qvænam ratio in emendandis ex ingenio Latinis Scriptoribus obſervari debeat. De ratione emendandi Græcos Auctores peculiare Syntagma conſcripſit *Guil. Canterus*, qvod Novis ejus Lectionibus additum prodiit Antwerp. 1571. in 8., & ſeparatim Baſileæ 1566. fol. (Nuperrime An. 1697., duobus in 8. tomis, Artem Criticam, à ſe compoſitam, Amſtelodami orbi erudito dedit Vir doctiſſimus *Joh. Clericus*, ſed non talem tamen, cui non addi etiam adhuc aliqva poſſint.)

3 Ceterum orta primum ſuperiore ſeculo accuratior illa Critices tractatio eſt paucis ante Scaligeros annis: qvibus ipſismet deinde ſigna tollentibus, ſecuti magno numero ſunt Scriptores, qvos omnes hîc recenſere non lubet, maxime, cum non unius commatis ſint. Neque enim hîc diffitendum, qvemadmodum nonnullorum è veteribus Criticis nimius emendandi pruritus rei literariæ vehementer obfuit, & ridiculos non ſolum ipſosmet illos Criticaſtros reddidit, ſed & immani lectionum Variantium, atque haud raro monſtroſarum, mole optimos Auctores peſſimè inqvinavit: qva de re Veteres paſſim conqveruntur: ita recentiorum qvoqve Criticorum non pauciores, dum medi-

(*a*) Commentarium de Critica promiſit If. Caſaubonus, de quo, uti & Joh. Wowerii & Phil. Jac. Mauſſaci Operibus affectis de Studiis Veterum, eidem Argumento illuſtrando præcipue deſtinatis, Jac. Thomaſius, in Prolegomenis Editionis Tractatus de Polymathia Wouweriani Lipſienſis, An. 1665. publicatæ, plurima collegit, & nos etiam in Wowerii (cujus Polymathiam plagii in Commentarium Caſauboni, modo laudatum, Joſ. Scaliger, Mauſſacus, & alii, inſimularunt) Elogio, *Cimbriæ Literatæ* inſerendo, fuſius aliquando differemus.

medicam manum admovere Autoribus tentant, magis lacerant illos corrumpuntqve: nimirum vel ea, quæ non intelligunt, in alia omnia pro captu inepte ſæpius transmutantes; aut intempeſtiva corrigendi libidine, ut ingenium oſtentent, nihil non, ut corruptum, mira audacia tentantes. Illorum ineptias caſtigant Henr. Stephanus in Epiſtola de ſtatu typographiæ ſuæ: & Baco Verulamius lib. VI. de Augm. Scient. c. 4., qvi propterea recte monet: *niſi Critici fuerint eruditi in ſcientiis illis, de qvibus libri ab illis editi tractant, periculo diligentiam illorum non vacare.* Hos vero non minus depingit graphicè, qvam caſtigat, Vir doctus, Phil. Priorius in præfatione ad Optatum Milevitanum, ſeculi IV. ſcriptorem Afrum, à ſe Pariſ. 1679. fol. editum, cum ait: *De meo illud aſſero, abſtinuiſſe me ab illa Critica prurigine, quæ ſciolorum animis inſedit, qui nihil præter mendoſam ſcripturam crepant, luxatum locum, deſperatum, depravatum, clamitant, & à ſe feliciter reſtitutum unius literulæ mutatione. Permulti ſane ſunt hiſce temporibus, quorum intra has metas eruditio tota conſiſtit, & qui, ſolidioris literaturæ ope deſtituti, in minutiis ejusmodi & λεπτολογήμασι tempus omne & ætatem miſere impendunt. Hos bene valere jubeo: iis bonam mentem opto. Nobis non licet eo audaciæ perrumpere, ut veterum ſcripta tam temere corrumpamus.* Scilicet, uti nihil adeo inſigne eſt, cui non ob id ipſum aliqvis abuſus adhæreat, ita cum Critice idem actum.

Inſigniores ævi ſuperioris Critici, qvi non nimis vaſtos commentarios ſcripſe- 4
re, collecti ſunt, ſeptemqve tomis in 8. chartæ majoris editi, à Jano Grutero ſub titulo *Facis Liberalium artium, ſeu Theſauri Critici*, Francofurti 1601. 1604. 1605. 1606. 1607. & 1623. Sed de ultimo iſthoc tomo, qvi tam magno à prioribus intervallo prodiit, ſciendum, illum non à Grutero fuiſſe curatum, ut reliqvi, ſed à Dan. Pareo ſuppoſitum, qvo ille Gruterum ſugillat, & acerbe in eundem invehitur, vindicaturus nempe hac demum ratione ſe à convicíis, qvibus paſſim illum Critici exceperunt. Nihil attinet eos, qvi his tomis congeſti ſunt, recenſere: ſufficiat illuc remiſiſſe, indicaſſeqve, Theſaurum illum qvaſi Pandectarum inſtar eſſe Criticarum. Nos hic ſparſim aliquam multos enumerabimus velut per lancem ſaturam Auctores, qui in illa Face non ſunt. Fuit, cum in catalogo nundinarum Francofurtenſium acceſſorius Faci novus tomus promitteretur: ſed nec prodiit, neque, ut nunc ſunt tempora, facile prodibit: ſolent enim illi Catalogi promiſſis eſſe divites, & corvos deludere hiantes.

Solent vero Critici ſuas divinitationes, conjectanea, racemationes, præcidanea, 5
veroſimilia, ſuſpicationes, Lectiones, Caſtigationes, pericula, &c. vel Autoribus ipſis adjungere; quorum multos jamdum ſupra recenſuimus: vel eas edere ſeparatim. Aliqui facultatum certarum Auctores emendare ſolent, atque hinc habemus Criticos Sacros, Criticos in libros Juris, Criticos Medicos in Hippocratem, Galenum, aliosqve, de quibus ſuo loco. Nunc tantum aliquos commemorabimus, qui vagi argumenti libros ſcripſerunt, nec in certos Autores, nec de certis argumentis. Sunt tales Petri Victorii *Variæ lectiones*, libris XXV. conſtantes, multa refertæ eruditione & obſervationibus in bonos Auctores linguæ utriusqve; qvæ Florentiæ 1553. in fol. apud Torrenti-

rentinum, & ibidem A. 1582. apud Juntas, prodierunt. Erat Vir ille ſine dubio literatiſſimus, & non per Italiam ſolum, ſed & per totum orbem literatum, celeberrimus, nec Philologus tantum, ſed & Philoſophus & Orator inſignis, quod doctiſſima ejus in Ariſtotelem atqve Ciceronem Commentaria abunde teſtantur. Parum benigne alias de illo Joſ. Scaliger judicavit in Excerptis Putean. Scalig. p. 251. Doctum vocat ibi, ſed vulgare ingenium: ſe juvenem magni aliqvando Varias Lectiones illius æſtimasſe, in qvibus tamen non habet niſi verba, & paucas conjecturas bonas, qvippe qvi multum in libris conferendis fecerit, ſed non habuerit genium librorum. Miſeras ait illum Epiſtolas ſcribere, & cum magnis ambagibus: &c. Qvanqvam vero poſtremum crimen aliqva ex parte verum ſit: nam regnabat tùm apud Italos circumducta illa & fuſa ſcribendi ratio, & pene ſuperſtitioſa imitatio Ciceronis; qvo factum, ut ſæpe magis verborum culturæ incumberent Viri eruditi, qvàm rebus ipſis; cum inſecutis temporibus preſſior dictio doctis placere cœperit: eſſe tamen à Scaligero in Victorium aliqva inclementius dicta, ut ſunt in iis Excerptis plurima, negari non poteſt.

6 ADRIANI TURNEBI *Adverſaria*, elegans ac doctum Opus, varia in Latinos Auctores varios obſervata continet, Pariſ. 1580. in fol. Tomis duobus editum, & recuſum Argentorati 1599. De illo tam ſplendide Scaliger libro citato judicat, ut uno ejus libro plus haberi cenſeat, qvam Victorii totis 25. & alia Turnebus in Latinos Auctores eruditiſſima, tum & alia nonnulla, inter qvæ eſt elegans *Diſſertatiunculo adverſus vini potum:* in qva plane alia ſentit, qvam popularis ejus Guyetus. Lepidum eſt, qvod de ſe puerulo Thuanus lib. I. de Vita ſua narrat, ſe, cum aliqvando obambulans in platea Adrianus Turnebus monſtraretur, tanta aviditate faciem viri oculis ſuis hauſiſſe, ſuoqve impreſſiſſe animo, ut continuas aliqvot noctes nil niſi Turnebum ſomniaret: nempe, qvi tum jam incredibili doctorum Virorum amore tenella ætatula flagrabat.

7 De Ludov. Cælio Rhodigino diximus in Locorum Communium ſcriptoribus, qvi & huc referri poteſt: multa habet ad emendationem Auctorum ſpectantia. JUSTI LIPSII *Opera Critica*, ut ſunt Antiqvæ lectiones Epiſtolicæ qvæſtiones, Electa, Variæ Lectiones, &c., variæ ſunt eruditionis: nam & antiqvaria multa habet, & emendat in Auctoribus. Sed plagii ille accuſatur à multis, & forte non injuria. Nam Petrus Faber olim Agoniſtica ſua ab illo in Variis libris ſuis, qvi ſimilis argumenti ſunt, compilata clamavit, & nova tantum ſtyli Lipſiani veſte induta: & Joſ. Scaliger refert, in libris de Militia Romana Lipſium omnia cepiſſe ex Franc. Patricio, qvi Italice ea de re ſcripſerit, ſcilicet in tractatu, qvem inſcripſit *La Militia Romana di Polibio, di Tito Livio, e di Dionigi Alicarnaſſeo dechiarata, e con varie figure illuſtrata.* Ferrara 1583. in 4. Ingenuum de Lipſio judicium eſt Jul. Cæſ. Bulengeri, Viri alioqvin non adeo acuti, cum Hiſtoriar. lib. XII. p. 389. illum, cum Scaligero & Caſaubono comparatum, utroqve minorem facit.

8 JAC. CUJACIUS *Obſervationes* ſcripſit, pleraſqve ſuper textus Juris, ſed qvibus tamen

tamen immiſcentur multa ad alios Auctores pertinentia. Vir ſuit doctiſſimus, à qvo ſe multa didiciſſe agnoſcit Scaliger: cum ſe nauſeantem jam omni bonorum ſtudiorum guſtu reficeret Cujacius, languentem recrearet, & jam prope deploratum, & ſibi ſuisqve rebus omnibus diffidentem, ad lucem iterum revocaret. vid. Epiſt. Scalig. 92. Eundem de ſe bene meritum Pet. Pithœus, Jac. Aug. Thuanus, aliiqve ſummis elogiis extulere. Obſervationes ejus, qvas diximus, editæ ſunt Coloniæ 1598. in 8. In illas promiſerat Jac. Franc. Grandis accuratam Criticen, ſed qvam ego nunqvam eſſe editam comperi. GUIL. CANTERI *novæ Lectiones* additæ ſunt Faci Criticæ Gruterianæ: ut & Franc. Floridi Sabini Subjeciva. Sed & plura ſcripſit Floridus, qvam ibi habentur, & plura etiam Canterus. Canteri Syntagma de ratione emendandi Græcos Auctores ſupra memoravimus. Novas Lectiones aliqvoties recenſuit auxitqve, & libellum Variarum Lectionum in Græcis Bibliis à Plantino excuſum concinnavit. Neqve dubium, qvin multo plura etiam ab illo expectanda fuerint, ni mors juvenem anno æt. 33. abripuiſſet. In laudata ſæpius jam Face Critica habentur YVONIS VILLIOMARI *Animadverſa in locos controverſos Rob. Titii.* Sciendum, ſub illo nomine latitare Joſ. Scaligerum, qvi tum, ut famam aucuparetur, Rob. Titium adortus eſt. Erant, priusqvam verum nomen Auctoris ejus libelli innoteſceret, qvi Cujacium ipſummet ſub Yvone perſonato latere ſuſpicarentur, ſed mox Scaliger innotuit: qvi tantum ſibi ipſi cum ſua illa ſcriptione placebat, ut Cujacium edendæ tali imparem judicaverit. *Monſ. Cujas n' euſt ſceu écrire comme Yvo Villiomarus*: inqvit in Excerptis Scal. p. 60.

THOMÆ REINESII *Variæ Lectiones* Opus ſunt multâ doctrinâ refertiſſimum: in qvo varia habentur ad hiſtoriam Romanam ſpectantia, ad genealogias, item Medica. Jungi iis poſſunt Epiſtolæ ad Hofmannum & Rupertum, nec non ad Daumium & ad Neſteros: de qvibus alibi. Adverſus Lectiones Varias ſcripſerat qvædam *Andr. Rivinus*, Profeſſor Poëſeos apud Lipſienſes: ſed mox iterum à Reineſio confutatus, qui Variarum Lectionum ſuarum Defenſionem Roſtochii 1659. in 4. edidit. CASP. HOFMANNUS ipſe etiam *Varias Lectiones* ſcripſit, quæ rariores ſunt, & multas habent emendationes locorum Dioſcoridis, Athenæi, Plinii, Hippocratis. Editæ ſunt Lipſiæ 1619. in 8. JACOBI PALMERII de Grentemesnil *Exercitationes* extant *in Græcos Auctores*, in qvibus multa præclare emendantur Græcorum poëtarum, hiſtoricorum, oratorum loca. Vir enim ille in Græcis Scriptoribus multum operæ impendit, belli, pacis ac literarum artibus ac diſciplinis inclytus, ut eum Steph. le Moyne vocat. Exercitationes ejus editæ ſunt Lugduni Batav. apud Gaesbergios 1668. in 4. Ejusdem *Græcia Antiqva*, poſthumus liber, decennio poſt editus eſt apud eosdem 1678. in 4., una cum præmiſſa Autoris vita. 9

ANDREÆ SCHOTTI, Jeſuitarum, Scaligero judice, doctiſſimi, *Obſervationes Humanæ & Nodi Ciceroniani* multa in Cicerone, Græcisqve & Latinis Auctoribus aliis, pulcre emendant, in lucem prodierunt Hanoviæ 1615. in 4. In CASP. BARTHII *Adverſariis*, vaſtiſſimo Opere, vel potius vaſtioris Operis parte (longe etiam plures 10

libri, ut audio, adhuc inediti ſervantur, multa qvidem non contemnenda reperiuntur loca, & Auctores haud raro eximie explicantur: ſed tamen non usqve adeo placet eruditioribus: eſt enim in judiciis præceps, in emendando temerarius, pluribus etiam frivolis & inanibus indulget. Atque, ut Vir mirifici ingenii fuit & moroſus, qva de re lepidæ aliqvot hiſtoriolæ in Epiſtolis Buchnerianis leguntur; ita etiam Adverſaria genium Scriptoris retinuere. Excuſa ſunt Francofurti 1624. fol. (*b*)

XI JANI RUTGERSII *Variarum Lectionum Opus* Lugduni Batav. 1618. editum eruditiſſimum eſt. Nec ſpernendæ *Lectiones Variæ* JOSEPHI CASTALIONIS, quas, Romæ 1605. impreſſas, extinctam propemodum apud Transalpinos de Italorum eruditione laudem revocaſſe Nicius Erythræus auctor eſt Pinacoth. I. p. 168., refertqve, *ſe a Meurſio audiviſſe, Varias Lectiones Caſtalionis, cum eſſent Lugdunum Batavorum allatæ, cum omnium riſu exceptas fuiſſe, quod exiſtimaretur, luteum eſſe negotium, nec dignum, quod lucem aſpiceret, quoniam nullum jamdiu eruditum opus ex Italia prodiiſſet: ſed, ſimul inſpectum hoc, adeo probatum eſſe, ut ſententiam mutaverint; ſtatuerintque, eſſe Italis ingenium, dummodo adſit ſtudium & exercitatio.* SAMUELIS PETITI *Obſervationes* Pariſ. 1614. in 4.; item *Variæ ejus Lectiones* A. 1633., nec non *Miſcellanea* A. 1630. edita, multa habent Chronologica notata, & in Græcos Auctores animadverſiones. THOMÆ GATAKERI *Adverſaria* Londini 1659. in fol., item *Cinnus* ejusdem, ſeu *Animadverſionum variarum liber*, in 4. 1651. emiſſa, multa emendant in Patribus Græcis, multa obſervant in textu Græco Bibliorum, & incidenter in aliis qvoqve Auctoribus profanis. Vir enim fuit ſtupendæ lectionis, magniqve judicii, & qvi in commentando diligens atqve operoſus eſt. (*c*) Similiter SAM. BOCHARTI

(*b*) Caſp. Barthii *Adverſariorum* Libri LX. tantum priores Francofurti A. 1624. in fol. ſunt editi, Libri autem CXX. reſidui Hæredum, vel negligentia, vel malignitate, perierunt, qua de jactura Chriſt. Daumius Amicorum Autoris Intimus, in Scriptis & Epiſtolis ſuis, paſſim conqueritur. Sequius de iis, ante Morhofium, etiam alii judicarunt Eruditiores. E quibus ſolos jam allegabo Triumviros in Literis Elegantioribus paucis ſecundos, Thomam Reineſium (cujus Variarum Lectionum Libri, Apologia contra Andr. Rivinum, & Epiſtolæ ad Chriſt. Daumium, tantum non ubique Barthii crebra in hoc Opere παροράματα & lapſus detegunt, inque eos Virgula ſæviunt Cenſoria), Vinc. Fabricium (qui in *Pranſu Parato*, Sive Satyra in Poëtas, ac horum Contemptores, ſatis acerbe eadem perſtrinxit), & Paulum Colomeſium, cui (*in Opuſc. Literariis* p. 250.) Barthius *Vir* audit *multæ quidem lectionis, ſed naris haud prorſus emunctæ.*

(*c*) Thomæ Gatakeri Opera Critica omnia (1. Diſſ. de N. T. Stylo adverſus Sebaſt. Pſochenium; 2. Cinnus, ſive Adverſaria Miſcellanea: 3. Adverſaria Poſthuma, a Carolo Filio publicata; 4. M. Antonini, Imperatoris, Libri XII. περὶ τῶν εἰς ἑαυτὸν, Latine verſi, & Commentario illuſtrati; 5. Diſſ. de Diphthongis ſeu Bivocalibus; 6. Diſſertationes duæ pro Nominis יְהֹוָה vulgari pronunciatione; 7. Diſceptatio cum Sam. Wardo de Baptiſmi Infantilis Vi & Efficacia) junctim, curante Herm. Witſio

CHARTI ſcripta, *Hierozoicon*, *Geographia Sacra*, Criticis obſervationibus abundant, &, in hac qvoqve arte excelluiſſe Virum, cetera eruditione omni cumulatiſſimè inſtructum, probant.

Nemo tamen adeo ut propriam, ſuumqve veluti regnum, ſibi Criticen vindicatum ivit, ac CLAUD. SALMASIUS, qvi, qvemadmodum nihil unquam ſcripſit, in qvo non inſignia multa Artis Criticæ veſtigia deprehendas, ita inprimis, ut Autores cum notis & caſtigationibus abſolutiſſimis editos taceamus, vaſto illo *Plinianarum Exercitationum Opere*, qvantum in eo eruditionis genere valeret, demonſtratum dedit: nec minus in libris *de Uſuris*, *Fœnere Trapezitico*, *Nautico*, critica varia coacervat. Sed tamen ſuos qvoqve manes paſſus eſt incomparabilis Vir, dum qvandoqve pro ſuis venditaret emendationes, qvas dudum ante illum, aut Scaliger, aut alii Critici inſignes, poſuerant: qvandoqve etiam, intempeſtiva invidia percitus, ab aliis idonei qvid ſcribi non ferret, ſuæ id decedere famæ arbitratus, qvicqvid aliorum laudi accreſceret. Qveſtus eſt inprimis de maligno iſthoc animo Salmaſii, magnum qvondam noſtri ſeculi decus, JOH. FRIDER. GRONOVIUS, in *Epiſtola ad Anton. Clementium*, Epiſtolarum Salmaſianarum Editorem. Nam cum hic Epiſtolam qvandam Salmaſii ad Sarravium, Gronoviano de Seſtertiis tractatui haud paulo iniqviorem, ſecum ſervaret, &, licet metu Gronovii, ejus editionem ſupprimeret, legendam tamen deſcribendamqve aliis permitteret; Gronovius ab ea ſe contumelia vindicare decrevit, ediditque adeo acriorem epiſtolam ad Clementium, in qva mores Salmaſii malos vivis coloribus depingit, ejusque ſimul plagia Critica pluſcula recenſet. Editæ ſunt illæ epiſtolæ tum Salmaſiana tum Gronoviana, ad calcem novæ editionis libri *de Pecunia Veteri Romanorum*, *ſeu de Seſtertiis*, Gronovii: qvem, cum primum vidiſſet legiſſetque Sarravius, plenum bonæ frugis eſſe cenſuit: licet poſtmodum, in Salmaſii gratiam, aliter judicârit. Propterea autem Salmaſius edito illi Operi ſuccenſebat, quod ſibi partem ablatam qvereretur vaſtiſſimi Operis, qvod *de Re Numaria* veterum moliebatur. Sed, cum de mole illa ne particula qvidem unqvam prodierit: laudandus vel maxime Gronovius ob inſignem fœtum: qvi primo editus eſt Daventriæ 1644. in 8., tum auctior Amſtelodami 1656. in 8., & tandem, tertiis curis è MS. Auctoris auctus, à filio Jacobo Grono- 12

Witſio, Theologo Ultrajectino, cum ejusdem Præfatione, Trajecti ad Rhenum A. 1698. in fol. nitide ſunt recuſa. Recenſum illorum exhibent, juſtasqve ſimul iis laudes admetiuntur, *Acta Erud. Lipſienſia*, *M. Febr. A.* 1699. p. 63. 64. Eadem felicitate Sam. Bocharti Opera omnia, tum antehac edita (Phaleg ſc. & Canaan, ſive Geographia ſacra, & Hierozoicon), tum hactenus inedita, aut Latine e L. Gall. nunc demum verſa (Diſſertatiuncula ſcil. & Epiſtolæ varii argumenti, circiter quadraginta), una cum Steph. Morini (in Cadomenſi olim Munere Eccleſiaſtico ipſius Collega) Vita Autoris, & Paradiſi Terreſtris ad mentem ejus Recenſione, curantibus eodem Morino, Joh. Leusdenio & Petro de Villamandii, tribus incluſa Voluminibus, & longe, quam antehac, auctiora atque emendatiora, Lugduni Batav. & Ultrajecti lucem tertio An. 1692. aſpexere publicam. V. & de iis *Acta Erud. Lipſ. M. Mart. A.* 1693. p. 97-105.

Gronovio *Lugduni* Batav. in 4. 1691. Idem Gronovius Pater, ut erat in emendandis bonis Auctoribus accuratiſſimus diligentiſſimusque; ita more Criticorum ſeorſim qvoqve *Obſervationum libros tres* publicavit Amſtelodami 1639. in 8., & Daventriæ *Monobiblon Obſervatorum in Scriptoribus Eccleſiaſticis*, 1651. in 8. nec non *novum Obſervationum librum* in 12. 1652. in quibus plurima ſunt ad profanos & Eccleſiaſticos Scriptores eruditè & ingeniosè excogitata: ne quid dicam de aliis ejus Obſervationibus ſeorſim editis in Statium, & Livium. Librum ejus de Seſtertiis in compendium redegit Joh. Pet. Titius, addiditque Manuductioni ſuæ ad excerpendum.

13 DESIDERIUS HERALDUS in hunc quoqve cenſum pertinet, qvi tàm in ſcriptis ſuis adverſus Salmaſium, qvam in *adverſariorum libris*, & *obſervationibus ad Jus Atticum & Romanum*, aliisqve ſimilibus, non pauca critica erudita continet. Ut & LAURENT. RAMIREZ de PRADO in *Pentecontarcho* ſuo, de qvo libro jam ſupra aliqvid nos dixiſſe meminimus. Sunt qvi Franc. Sanctio, Ramireſii Præceptori librum illum adſcribunt: alii, ut Nicol. Antonius in Bibliotheca Hiſpana annotavit, ejus Sanctii genero, cujus nomen jam non ſuccurrit. Verum Antonius, ipſimet Ramireſio, tot aliis nempe ſcriptis induto, adſcribi debere Pentecontarchum, haudquaquam dubitat. LATINI LATINII *Bibliotheca Latina* nihil aliud eſt, quam Criticarum obſervationum in varios Auctores collectio, juſtis encomiis extollenda; quippe quæ præſtantiſſime multa obſervata habet. TANAQVILIS FABRI *Epiſtolæ Criticæ*, duobus voluminibus Salmurii 1659. in 4. excuſæ, huc qvoqve pertinent, qvamvis jam inter Epiſtolographos earundem mentio facta ſit. Variorum enim Auctorum, & inprimis Ovidii atque Ariſtophanis, loca corrupta emendant, in qvibus ille ſuum ingenium ſatis exercet: nam pleraque conjecturis ſuis reſtaurare nititur, ingenioſis qvidem, ſed qvæ ſolæ rem non conficiunt absque MSStorum ope. Guidonis Pancirolli Lectiones Variæ, Ant. Auguſtini Emendationes & Opiniones, Jac. Rævardi Conjecturæ, Scipionis Gentilis Parerga, juridica tractant, ſed qvæ tamen ſubinde in campos optimorum Auctorum excurrunt, ac flores ibi colligunt. JOH. MEURSIUS longe plurima ſcripſit, qvæ ſpectant ad illuſtrationem Græcorum Auctorum, Græcæqvè antiqvitatis. Is ipſe ſcripſit etiam *Exercitationes Criticas*, Lugduni Batav. 1599. in 8. editas, qvarum pars prima emendationes in Plautum, altera Miſcellanea continet. Publicavit etiam *Obſervationum librum* GISBERTUS CUPERUS Vir illuſtris, qvi in Senatu Ordinum Belgii Fœderati conſcriptis Patribus annumeratur; atque ut eſt inuſitatæ prorſus eruditionis, plurima habet ſingularia obſervata. Prodiit liber Ultrajecti 1670. in 8. Novimus aliàs ejus Apotheoſin Homeri, Harpocratem (Notas in Lactantium de Mortibus Perſecutorum) præter profundam omnium antiquitatum peritiam Criticen exactiſſimam indicantes. Alit præterea Belgium, tot olim illuſtrium ingeniorum mater, duumviros in arte Critica præſtantiſſimos, Joh. Georg. Græviam, & Jac. Gronovium: qvêis Joh. Clericus etiam addi meret, & qvi haudquaquam omittendus, ultimôve locô ponendus fuerat, Marcum Meibomium. Heinſios, Grotios, Douſas, Voſſios, & qvi præterea olim de principatu Critico inter ſeſe certarunt inclutæ Bataviæ

filii,

filii, jam commemoravimus, cum de Auctoribus Latinis, eorumqve editionibus, verba faceremus.

ISAACI CASAUBONI etiam mentio tum plus ſemel facta, qvem virum à 14
Joſ. Scaligero doctis omnibus ſui temporis prælatum nemo ignorat: & qvem peritiâ Artis Criticæ paucos ſui ſimiles habuiſſe, invidi etiam æmuli atqve hoſtes fatentur. Sufficiat ejus *Annotationes in Athenæi Dipnoſophiςῶν libros* commemoraſſe, qvi inſtructiſſimum penus Criticæ eruditionis ſunt. Idem tot aliæ ejus in bonos Auctores notæ abunde teſtatum reddunt. Neqve hic ſunt omittendi HENRICUS atqve HADRIANUS fratres VALESII, qvos tum Ammianus Marcellinus, tum notæ in Excerpta, qvæ vocantur, Peireſciana, Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Scriptores Græci, notis ampliſſimis inſtructi, aliaqve, qvanti fuerint, ſatis declarant. ÆGIDII MENAGII peritiam in re Critica oſtendit luculentiſſimus *in Diogenem Laërtium Commentarius*, & liber *de Amœnitatibus Juris Civilis* (*d*) Verum in omnibus iis recenſendis Auctoribus, qvi huc ſpectant, nimis operoſi eſſe non poſſumus. Neqve tanta eſt hodie illorum ſeges, qvalis ſuperiore ſeculo, aut hoc noſtro ineunte fuit: vergentibus ad barbariem literis, paucisqve ſuperſtitibus, qvi lacertos adverſus ſegnem temporum noſtrorum ignaviam movent.

CAP. II.
DE SCRIPTORIBUS ANTIQVARIIS.

§. 1. *Monita de Antiquitatum Græcarum & Romanarum Scriptoribus generalia.* 2. *Scriptorum Rei Nummariæ, inprimis Ezech. Spanhemii, Commendatio.* 3. *Antiquitatum Græcarum Scriptores, Joh. Phil. Pfeifferus & Joh. Meurſius.* 4. *Antiquitatum Romanarum Scriptores præcipui, Joh. Roſinus, Thom. Dempſterus, Henr. Kippingius, Jac. Maſenius, Pet. Joſ. Cantelius.* 5. *Scriptores varii de Urbe Romana, ejusque Ædificiis, Familiis, Nominibus, Ordinibus & Cryptis Subterraneis.* 6. *Scriptores de Gentilium, inprimis Græcorum & Romanorum, Diis, Religione, Sacris, Sacerdotibus, Feſtis, Templis, Faſtis, Annis, reliquisque temporibus.* 7. *De Græcorum & Romanorum Magiſtratibus, horumque etiam Jure, Legibus, Judiciis & Comitiis.* 8. *De Ritibus Nuptiarum, Puerperii, Dierum Natalium & Funerum.* 9. *De Re Veſtiaria, tàm in genere, quam in ſpecie, Coma item, Annulis, Torquibus, &c.* 10. *De Re Militari, Nautica, Donariis & Strenis.* 11. *De Conviviis & Jure Hoſpitii.* 12. *De Ludis, tùm Scenicis, tùm aliis ac Certaminibus Gymnaſticis.* 13. *De Poculis, Sellis, Campanis, Tintinnabulis, Vehiculis, Fibulis, aliaque ſupellectile.*

(*d*) Æg. Menagium *in Comm. in Diogenem Laërtium* Joh. Jonſii *Libros IV. de Scriptoribus Hiſtoriæ Philoſophicæ*, in *Amoenitatibus Juris Civilis* autem, Lutetiæ An. 1664. in 8vo, editis, Scipionis Gentilis *Libros II. Parergorum ad Pandectas*, ſtrenue compilaſſe Morhofius, *in Prælect. Polyhiſtoricis* MSS. obſervat.

14. De Suppliciis, Cruce, Statuis & Pictura. 15. De Acclamationibus & Plauſu, Triumphis, Archivis, Jurejurando & Auctionibus. 16. Scriptores de Antiquitatibus Romanis potiores, à Joh. Georg. Grävio, in Theſauro illarum, junctim recenſiti.

1 SUbjungimus ANTIQVARIOS *Criticis*, ut qvi inter ſe ſunt qvam maximè cognati: in eâdem enim aurifodinâ utriqve laborant, Græcis ſcilicet & Latinis Auctoribus, & utplurimum fit, ut, qvi antiqvitates ſcribunt, iidem κριτικὴν in Auctores varios exerceant. Intellectos igitur hic præcipue Græcarum Latinarumqve antiqvitatum Collectores atqve vindices volumus, cum Septentrionalium populorum antiqvitates proprie huc non ſpectent, utpote qvæ parum ad elegantiam literarum conferunt. Proinde huc pertinent Auctores, qvi primo in genere agunt de variis antiqvitatibus miſcellaneis ſine certo aliqvo ordine, ſeu id ſub Polymathiæ, ſeu ſub electorum, aliove titulo, factum ſit; Sunt enim illi in hoc genere velut Locorum Communium Scriptores: qvorum etiam tum aliqvam ſylvam dedimus, cum de Locorum Communium Scriptoribus ageremus; qveis accenſeri merito poſſunt Alexandri ab Alexandro Dies Geniales, præſertim cum Andr. Tiraqvelli & Chriſt. Coleri commentariis editi, Francof, 1594., etiam in Batavia recuſi.

2 Multum qvoqve ſtudium Antiqvariorum juvant Inſcriptiones, de qvibus ſupra: nec minus Numiſmata vetera Græca & Romana. Adeo multi vero rem nummariam veterem excoluerunt excoluntqve indies, ut integram conſtituere Bibliothecam poſſint. Eos ſic ſatis diligenter collegit Phil. Labbe in Bibliotheca Nummaria, qvæ Bibliothecæ Bibliothecarum annexa eſt: ſed tamen qvamplurimi adhuc, præſertim qvi poſt Labbeum inclaruerunt, addi poſſent, ſi iſtud nunc ageremus. (*e*) Nemo melius uſum numiſmatum declaravit, qvam EZECHIEL SPANHEMIUS, Vir illuſtris, in peculiari Opere *de Præſtantia & Uſu Numiſmatum*, in qvod non Criticarum minus, qvam aliarum omnis generis obſervationum exqviſitarum, magnum theſaurum congeſſit. Editum eſt illud opus primo Romæ 1664. in 4., & deinde multo auctius, apud Elzevirios Belgas, An. 1671. in 4. Præmiſſa eſt operi Præfatio de Autoribus omnis generis Numariis, editis atqve ineditis. Batavica Lingua prodiit Joachimi Oudaan Roomſche Moogenheit, (i.e, Romana Potentia,) qvo in Libro Autor, Vir qvidem non adeo literatus, ſed Hiſtoriæ peritus, & inſtructiſſimo gaviſus Nummophyla-

(*e*) Scriptores Rei Nummariæ, non Alphabetico (quem Labbeus elegit), ſed materiarum Ordine, commode digeſtos, diligenter, additis etiam judiciis, recenſuerunt Car. Patinus, Studii iſtius noſtro ævo principibus merito annumeratus, in Introductione ad Hiſtoriam & Cognitionem rei Nummariæ, quæ Gallice Pariſiis A. 1665. Latine autem Amſtelod. A. 1683. in 12. prodiit, iſtique ob Scriptorum hujus generis recentisſimorum notitiam, jungendus Burch. Gotthilfius Struvius, Acad. Patriæ Jenenſis Bibliothecarius, in Bibliotheca Nummismatica, ante luſtrum circiter unicum Jenæ in 12. publicata.

phylacio, magna cura Hiſtoriam Romanam, ex nummis præcipuè inſtauravit & illuſtravit. Et ſane Nummi interdum plus loqvuntur, quam ipſi Auctores, & repræſentata in iis picta rerum publice geſtarum, antiquitatum, hiſtoria rerum harum indagatores mire juvat. Spectant etiam huc gemmæ, annuli & ſimilia, qvæ inſculptas ex antiqvitate imagines varias oſtendunt.

3 Ceterum, qvi *de Græcis Antiqvitatibus* aliqvod ſyſtema ſcriberet, neminem habuimus, anteqvam JOH. PHIL. PFEIFFERUS Regiomonti A. 1689. in 4. libris IV. comprehenſum nobis daret; qvod opus ſtudioſis tironibus inſervire ſatis commode poteſt, pro perfecto autem Græcarum Antiquitatum corpore nequaquam habendum. Eminet alias inter Antiqvitatum illarum Evolutores, qvi per partes rem ſtrenue egerunt, JOH. MEURSIUS, Vir in iſto præſertim eruditionis genere ſummus, & cujus pene extat librorum Bibliotheca. Atticas antiqvitates inprimis ſedulo illuſtravit, ut teſtantur varia ejus ſcripta, de qvibus poſtea in ſpecialibus illis claſſibus videbimus.

4 *Corpus Antiquitatum Romanarum* curatum eſt à quodam JOHANNE ROSINO, ſed qvod verius Sceleton appellaveris: namque omnis auctoris opera in eo verſatúr, qvod lacinias Auctorum ſub ſuis quibusdam titulis congeſſit. (*f*) In illum THOM. DEMPSTERUS, Scotus, *notas* ſcripſit plenas bonæ frugis & doctiſſimas. Sæpe Commentarius ille una cum Roſino prodiit, additis figuris ligno inciſis, Pariſiis, Genevæ atque Coloniæ Agrippinæ; ſed nitidior editio eſt, qvæ cum figuris æri inciſis lucem aſpexit Lugduni Batavorum. Verum, uti longe plura huic argumento addi poſſent; ita, ſi qvis juſtum Opus vellet conficere, tot conficiendi nunc inſtrumenta haberet, ut, præter laborem & mediocre judicium, non multum reqviratur. Edidit qvoqve HENR. KIPPINGIUS collectanea qvædam Antiqvaria ſub generalibus illis titulis, qvales nobis exhibet Roſinus; labor eſt non omnino inutilis: occurrunt enim ab illo interdum qvædam notata, qvæ aliis forte in mentem non venerant: editus eſt liber Bremæ 1664. in 8. ſub titulo: *Recenſus Antiquitatum Romanarum novus & methodicus.* Compendiolum earundem *Antiquitatum* non inelegans paravit JACOBUS MASENIUS, qvod reperitur in ejus Palæſtra ſtyli Romani hunc in finem ab illo ſcriptum, ut haberent tirones qvaſi uno in conſpectu poſita ſumma illa Antiqvitatum Roma-

(*f*) Plenius omnibus hactenus editis Antiqvitatum Romanarum Syſtematibus pariter atque Compendiis eſt grande & quadripartitum iſtud earum Syntagma, quod Vir Doctiſſimus, Burch. Gotthilffius Struvius molitur, & ob judicii præterea atque ordinis ἀκρίβειαν commendandum. Liber Primus de Ritibus & Antiquitatibus Sacris, cum præmiſſa Bibliotheca Antiquitatum Romanarum Hiſtorico-Critica eleganti Jenæ, A. 1701. in 4to. jam prodiit. Sequentur hunc, uti ſperamus propediem, & non minorem Eruditorum reportabunt applauſum, tres reliqui de Antiquitatibus Civilibus, Militaribus & Oeconomicis. Poſt Laborem iſtum abſolutum, ſe Antiquitates etiam Veteris Eccleſiæ Chriſtianæ Sacras, nec non Ægyptiacas, Longobardicas, aliarumque Gentium Barbararum, Methodo ſimili, propoſiturum & illuſtraturum pollicetur.

Romanarum capita. Cui tamen rei longe melius adhuc inſervit *Compendium* aliud, à doctiſſimo Jeſuita Gallo, PETRO JOSEPHO CANTELIO, compoſitum, alteraqve vice editum Ultrajecti 1688. in 12., qvod de Romana Republica inſcribitur, & civiles æqve ac militares ejusdem res, non minus ſtudio accurato, quam concinno ordine, exhibet.

5 Qvodſi vero ſpeciatim de certis Antiqvariorum claſſibus agi deceat, ponendi ſunt primo loco *Autores, qui de urbe Roma, ejus amplitudine, ædificiis, &c.* ſcripſerunt. Habemus vero non paucos hic, qvi iſtud argumentum tractârunt. Sunt Juſti Lipſii Admiranda urbis Romæ, ante qvæ tamen & Itali fuere, qui viam huic operi ſtraverunt. Eſt Alex. Donati Roma Vetus & Nova; liber doctus & olim rariſſimus, editus Romæ 1639. in 4., ſed poſtmodum in Batavia bis recuſus. Eſt Georg. Fabricii Roma, Baſil. 1587. in 8. edita, Joh. Barthol. Marliani Topographia urbis Romæ, cum præmiſſis obſervationibus de prænomine, nomine & cognomine, Romæ 1544. & Baſil. 1550. publicata, atque illuſtrata Iconibus in fol. Juſti Rycqvii liber de Capitolio Romano, qvi primum Gandavi in 4. 1617. prodiit; tum & à Gaesbergio A. 1669. in 12. Lugduni Batav. eſt recuſus. Italicè idem argumentum tractavit Lucius Faunus, edito libro delle Antichita della Cita di Roma Venet. 1558. in 8. Fauno jungendi ſunt Pyrrhus Ligorius, Lucas Maurus, Ul. Aldrovandus & Vincent. Scamozzus, omnes Itali, & in deſcribendis ſermone vernaculo Romanis antiqvitatibus occupati. Andr. Marianus Bononiæ in 8vo edidit de Ruinis urbis Romæ Epigrammata A. 1641., qvibus, ut titulus habet, miranda Urbis cognoſcuntur, Sacra viſitantur, Nova & Vetera Elogiis recenſentur. Sed parum ea in ipſis ruderibus ob oculos ponendis laborant, licet non ſpernendæ illis inſint argutiæ Epigrammaticæ. Pet. Angelus Bargeus de publicorum & privatorum urbis Romæ ædificiorum Everſoribus. Iconismos ædificiorum veterum elegantes dedit Ægidius Sadeler, ſculptor Cæſareus, libro Italice ſcripto, ſub titulo: Veſtigi della Antichita di Roma, Pragæ 1606. fol. Jac. Laurus ſcripſit de Antiqvo Urbis ſplendore librum, qui prodiit Romæ 1612. in 4. Andr. Fulvius de eodem argumento librum edidit, cum annotationibus Hier. Ferruccii editum, Venet. 1588. in 8. *De Familiis* Romanorum velut per lancem ſaturam & lexicon egit Joh. Glandorpius, in Onomaſtico Hiſtoriæ Rom. Francof. fol. An. 1569. edito, qui liber rudimentum tantum operi juſto præbet, & multis modis augeri poſſet: & auxit illum ſane poſtea Fulg. Urſinus ſingulari libro de Familiis Romanorum, cui Anton. Auguſtini ſimile plane Opus de XXX. familiis Romanorum adjunctum eſt, Romæ 1577. in 4. Uti vero è numis veteribus inprimis iſta familiarum Romanarum hiſtoria hauſta eſt; ita auxit illam, recognitam prius à ſe atqve reſtitutam, Carol. Patinus Pariſ. 1663. fol. *De nominibus* Romanorum Franc. Robortellus librum ſcripſit Florent. 1548., & alium Onuphrius Panvinius Venet. 1558., cui & *de ludis* Romanorum *ſecularibus* librum debemus: uti Robortello *de Victu & Vita* Populi Romani Pariſ. 1565. Generalia qvædam, ad *Ordines* reipublicæ Romanæ & familias ſpectantia, tractavit Pet. Servius, in Juvenilibus Feriis, ſeu Antiquitatum Romanarum Miſcellaneis Romæ 1640. in 8. editis.

tis. Romanorum officiales ſub Imperatoribus in peculiari & diffuſo libro deſcripſit Jac. Gutherius, qvem de Officiis domus Auguſtæ inſcripſit Pariſ. 1628. in 4. eſtqve is liber haud ita pridem Lipſiæ recuſus. Roma ſubterranea, ſeu ſtructuræ & cryptæ Veterum Chriſtianorum ſubterraneæ, cum iconibus repræſentatæ ſunt ab Ant. Boſio Romæ 1632. Librum hunc, in Latinam linguam converſum, notis poſtmodum illuſtravit, ediditque duobus tomis in fol., Paulus Aringhus Romæ 1651., magnificum opus, &, qvod hiſtoriam Eccleſiaſticam attinet, commendandum: multa enim in illis notis habentur, ad hoc argumentum ſpectantia: In Epitomen poſtea redactus eſt liber à qvodam Arnoldo Lubecenſi, ſub titulo: Unterirdiſches Rom. Amſtel in 12.

Veniamus nunc ad Auctores, qvi *de Græcis Latinisque antiquitatibus particulatim* egere: & primo hîc compareant libri, qvi *de Diis & religione gentilium* agunt. Voſſius in libris ſuis de Idololatria hîc omne punctum ferat: de qvibus alibi à nobis abunde dictum. Diu ante illum de Diis Syntagmata aliqvot publicavit Lil. Gregor. Gyraldus, varia eruditione, ut ſunt omnia ejus viri, refertiſſima. Subtilius de Idololatria gentilium philoſophatus eſt, & errorum origines indagavit, libro peculiari eam in rem ſcripto, Eduardus Herbertus, Baro de Cherbury, Amſtelod. 1663. in 4. Verum ille tam inter Antiqvitatum Scriptores, qvam inter philoſophos, commemorandus eſt. Syſtema Theologiæ Gentilis adornavit Tob. Pfannerus. [De Idololatriæ Origine & progreſſu nuperrime Anton. van Dalen librum edidit lectu digniſſimum, Amſtel. 1696. in 4.] Joh. Frieder. Herwartus *Admiranda Theologiæ Ethnicæ myſteria*, ut titulus habet, in lucem emiſit Ingolſtadii 1623. in 4., qvo in libro demonſtrare laborat, magnetem lapidem antiqviſſimis populis pro Deo eſſe cultum: qvam ſententiam ſuam ut ſtabiliat, pleraqve Orientalium, Græcorum, Ægyptiorumqve, ſacra huic argumento applicat, mirificis interpretationibus, ut facile eſt ingenioſis hominibus in interpretamentis ſuarum delitiarum. Reineſius illum qvodam in loco ingenioſe ridiculum vocat. *De Sacris*, *Sacrificiis & Sacerdotibus*, ſunt qui ſingularibus libris egerunt. Hoc in argumento commendari meret Guilielmi du Choul, Conſiliarii regii, liber de Religione veterum Romanorum, Lugduni in fol. lingua Gallica excuſus, ubi & Italice & Hiſpanice prodiit. De Sacris & Sacrificiis Joh. Guil. Stuckius librum in fol. edidit Tiguri (nuper in Belgio, cum Antiqvitatibus Convivalibus reliqvisqve Stuckianis Operibus recuſum), in qvo multa ſunt parum accuratè & confusè tradita. De eodem argumento peculiari libro Jenæ 1659. in 8. edito egit Joh. Saubertus. De vaſis, qvæ ad Deorum ſacrificia, & eorum ceremonias pertinent, ſcripſit Lil. Gyraldus. De Veſta & Veſtalibus ſpeciatim Lipſius ſcripſit. De Cereris Eleuſiniæ Sacris apud Græcos Joh. Meurſius in Eleuſinia Lugd. Bat. 1619. qvi & de feſto gemino Minervæ in Panathenæa & de feſtis Græcorum in Græcia Feriata egit: edidit qvoqve de Feſtis Græcorum ſingularem librum Pet. Caſtellanus, ſed infra Meurſium eſt. Saturnalia Lipſius expoſuit libro peculiari. De *Templis* & ædificiis publicis ſcripſerunt non tam generatim, qvam ſpeciatim nonnulli, ut de Capitolio Juſtus Rycqvius, de qvo dictum. Petrus Bartholdus peculiarem librum de Ara ſcripſit: Joh. 6

Bapt. Bellus de Partibus templi auguralis, Toloſæ 1607. in 8. Joſeph. Maria Suareſius de foraminibus lapidum in priſcis ædificiis diatriben; Lugduni 1642. in 8. Nicol. Alemanni Diſſ. de Parietinis Lateranenſibus, Romæ 1626. in 4to. De *Faſtis* Romanorum è veteribus Ovidius ſupereſt, in qvem extat Commentarius Caroli Neapolis, ſub titulo: Anaptyxis ad Ovidii Faſtos: Antwerpiæ 1639. editus, & Erycii Puteani ſapiens officinam. Cujus Puteani de Nundinis Romanorum Libellus exiguus Lovanii An. 1646. in 12mo prodiit. De *Annis*, menſibus, diebus & horis veterum librum, cum Calendario Græco Romano, edidit Lilius Gyraldus. Multo autem præſtantius Romanum calendarium illud eſt, qvod Ægid. Bucherius Antwerpiæ A. 1633. in fol. publici juris fecit, poſtqvam jam A. 1600. Amſtelodami Sibrandus Siccama Calendarium faſtorum ex veteribus monumentis, marmoribus, nummiſmatibus aliisqve antiqvitatum fragmentis, auctum atqve emendatum dediſſet. De Veterum Romanorum Anno Seculari ſeu jubilæo, ejusqve per ſeculares celebritate, eorumqve chronologia, ſcripſit Pet. Taffinus, liber editus eſt Tornaci Nerviorum 1641. in 4. ut & Juſtus Rycqvius, cujus liber prodiit Antwerp. in 8. A. 1625.

7 *De Magiſtratu, Comitiis, Legibus, Judiciis Romanorum* varii ſunt Auctores. Extat Wolffg. Lazii commentarius Reip. Romanæ, in qvo multa de iis: ut & in Pet. Fabri Semeſtribus. Scripſit & Franc. Hottomannus de Magiſtratu Romano, item M. Anton. Majoragius: nec non Paulus Manutius de Senatu Romano & de Legibus: Nic. Gruchius de Comitiis Pariſiis A. 1555. in folio, adverſus qvem Carolus Sigonius tres Sententiarum libros ſcripſit: is ipſe, qvi antea de antiqvo jure civium Rom. de Jure Italiæ; nec non de Jure Provinciarum: ut & de lege curiata magiſtratuum & Imperatorum, & de ejus jure: de judiciis jurisprudentiæ Romanæ; de Conſulibus, Dictatoribus & Cenſoribus, ſigillatim libros plures ediderat. Andr. Alciatus de Magiſtratibus civilibus & militaribus Romanorum ſcripſit, edita ſimul Notitia utriusqve Imperii. Guido Pancirollus de Magiſtratibus Municipalibus: & ipſe Editor Notitiæ Imperii. Pertinet qvoqve huc Jac. Gutheri Notitia Domus Auguſtæ: Jul. Cæſ. Bulengeri de Imperatore & Imperio Romano, ut & de vectigalibus reliqvisqve dignitatibus ac officiis Lugd. 1618. in fol. De Senatu Romano Car. Sigonius, (g) ſub ficto Joh.

(g) Liber de Senatu Romano, ſub Joh. Sarii Zamoſcii nomine aliquoties editus, Carolo Sigonio recte *h. l.* vindicatur. Non tamen fictum, uti Morhofius credidiſſe videtur, Nomen eſt Joh. Sarii Zamoſcii. Eſt enim is Heros hujus nominis, Arte pariter atque Marte Seculo XVI. famam adeptus immortalem, Regni Polonici Cancellarius & Archiſtrategus, aliis quoque monumentis Literariis, & Academia Zamoſciana, ſuis ſumptibus erecta, de Patria & Orbe Literato optime meritus. Liber hic (quem Sim. Staravolſcius, in *Centuria Scriptorum Polonorum*, *num.* 19. ipſi tribuit, Henr. Ernſtius autem, *Lib. 2. Obſervat. Var. c.* 36. & Joh. Rhodius, *in Catalogo Autorum Suppoſititiorum, cum Vinc. Placii Notis edito*, *num.* 19. Sigonio, ejus, cum in Italia ſtudiorum gratia verſatur, Præceptori, aſſeruerunt) non videtur mihi per ipſum Magiſtro plagio turpi eſſe ſubreptus, ſed a Sigonio potius Diſcipulo huic generoſo benevole, ut fa-

mæ

Joh. Sarii Zamoſcii nomine, librum ſcripſit editum Venet. 1563. in 4., & recuſum Argentor. 1608. in 8., cui editioni additus etiam eſt Joach. Perionii de Græcorum & Romanorum Magiſtratibus liber: ubi conferuntur utriusqve gentis magiſtratus ac utriusqve etiam parallelismus oſtenditur: adjectus præterea Wilh. Poſſardi liber de Atheniensium Magiſtratibus, eorumqve cum Romanis, Gallis, Venetis, Turcis, comparatione. Sed *de Atticis Magiſtratibus* accuratius libris aliqvot egit Joh. Meurſius, uno Regnum Atticum, altero Archontes, tertio Senatum Areopagiticum pertractans. Habebat in animo Cl. Salmaſius ingens opus de Officiis domus Auguſtæ, teſte Laur. Craſſo in Elogiis T. II. p. 211, ſed nihil dedit, niſi, qvod ſparſim, in notis ad Scriptores Hiſtoriæ Auguſtæ, illud argumentum attigit. De Comitiis egit P. Manutius ſingulari libro, edito Bononiæ 1580. in fol.

8 *De nuptiis, earumqve ritibus* Andr. Tiraqvellus, Barn. Briſſonius, Franc. Hotomannus, Albericus Gentilis, & alii, tractatus peculiares conſcripſere. De Coronis nuptialibus qvædam collegit Joh. Joach. Maderus, maximam tamen partem è Car. Paſchalii libro de Coronis excerpta, qvi recuſus eſt Lugduni Batav. 1671. in 8. De *Puerperio* Joh. Meurſius ſcripſit: de cujus ritibus vaſtum qvoqve librum parabat olim Thomas Bartholinus incendio abſumptum. Ejus Synopſin miſit ad filium Caſparem, in eodem argumento occupatum: qvippe cujus extat expoſitio Veteris in puerperio ritus, ex Arca ſepulchrali antiqva deſumpti: qvæ edita eſt Romæ 1677. in 8. Referendus hic qvoqve Cenſorinus de *Die natali*, de qvo ſupra: & Martini de Roa liber de Natali ſacro & profano. Exſtat & Joach. Hildebrandi de Natalitiis Chriſtianorum Libellus, De *ritibus Funerum* Thomas Porcachius, homo Italus, vernaculo ſermone ſcripſit, ſed pauca, & non magnæ rei, Venet. 1574. 4. Scripſit dehinc Claud Guichardus Gallicâ linguâ librum de Funeribus Romanorum, Græcorum, aliarumqve gentium. Lugduni Gall. 1581. in 4. Utrumqve præceſſerat Lil. Greg. Gyraldus, de Sepulchris & vario ſepeliendi ritu ſcribens Baſ. 1539. in 8., qvem cum Animadverſionibus ſuis recudi fecit Helmſtadii Joh. Faes A. 1676. in 4. Præceſſerat & Onuphrii Panvinii liber de ritu ſepeliendi. Joh. Meurſii de funeribus Romanorum liber Hagæ Com. An. 1604. in 8. prodiit: & anno ſeqvente 1605. Hamburgi luculentius de eodem argumento opus Jo. Kirchmanni. De Funeribus Chriſtianorum Jac. Gretſerus, Scheckgius, & J. Andr. Qvenſtädius egerunt.

9 *De Veſtitu* multi ſunt Variorum Commentarii. Primus, qvi eam materiam pertractavit, eſt Lazarus Bayfius: ſed pauca ſunt, qvæ ſcripſit, & admodum imperfecta. Poſtea Octavius Ferrarius libros tres de Re Veſtiaria edidit Patavii 1642. in 8vo, & qvatuor alios ibidem in 4. 1654., Opus profecto doctiſſimum, & qvod argumentum hoc haud vulgariter illuſtrat. Idem poſtea continuavit Albertus Rubenius, qvi ſupplet

mæ illius velificaretur, transſcriptus. Quo pacto Scholia etiam ſua in Orationes Ciceronis & Comm. in Or. de Lege Agraria, ſub Bernh. Lauredani, Commentarium autem in Epiſtolas ejusdem Familiares, ſub Hier. Ragazonii, utriusque Auditoris ſui, Nominibus prodire, A. 1558. & 1555. eſt paſſus. V. Rhodium & Placcium, *loco cit. num.* 19. 20. 21.

plet & emendat Ferrarium, addiditqve nonnulla de lato clavo, & veſtibus laticlaviis, Antwerp. An. 1665. in 4. Verum indigne id ferente Ferrario, qvi ſe à Rubenio ſubinde ſtringi non paſſus, Analecta de Re Veſtiaria illi oppoſuit Patavii An. 1676., qvæ & 1685. denuo ibidem recuſa ſunt, in qvibus Rubenium ſatis acriter caſtigat. Jam ante hos Claud. Salmaſius rem veſtiariam erat explicando aggreſſus, in ſuis notis ad Tertullianum de Pallio: promiſitqve tum ampliſſimos de omni hoc argumento Commentarios, qvibus ſe inſudare haud raro in Epiſtolis memorat. Verum, etſi adverſus Kerkoetium, i. e. Dion. Petavium, ſuas has in Tertullianum notas, ſub Franc. Franci nomine, etiam circa rem veſtiariam, defenderit Salmaſius, Commentarios tamen illos non publicavit. Abſolvit attamen, & eorum etiam proxime edendorum ſpem Orbi literato fecit Divionenſis ſenator, Jo. Bapt. Lantinus, cui Salmaſianum de Homonymis Hyles Iatricæ Commentarium, Plinianis Exercitationibus, in Belgio editis, adjunctum, in acceptis ferimus. [Interea, cum Salmaſius penitiore rei nummariæ notitia fuerit deſtitutus, è qva tamen qvamplurima ad rem veſtiariam hauriri potuiſſent alias non obſervata, nihil ab eo perfectum ſperat Vir Illuſtris, Ez. Spanhemius, Epiſtola III. ad Morellium p. 189., qvi & propterea laubabilem Ferrarii Rubeniiqve induſtriam magis attigiſſe celebre argumentum, qvam pertractaſſe, judicat: & priorem inprimis Latinis magis literis, qvam Græcis, accurate doctum, tum à tractatione veteris hujus ampliſſimæ, minimeqve antea obviæ ſupellectilis, ſi vulgares nummos, eosqve jam tum editos, excipias, imparatum, ait in id argumentum incubuiſſe.] Separatim de *Calceo* Bened. Balduinus ſcripſit, cujus librum recudi fecit Amſtelodami Andr. Friſius, addiditqve Jul. Nigronum de caligis. De *Perſonis* & Larvis, earumqve apud Veteres Uſu & Origine Ageſilaus Mareſcottus Librum Romæ A. 1639. in 8vo publicavit, qvi rariſſimus eſt. De *Pileo*, ceterisqve capitis tegminibus, tam ſacris, qvam profanis, Anſelmus Solerius librum ſingularem ſcripſit, Lugduni editum A. 1655. in 4., qvi poſtmodum in 12. Amſtelodami recuſus A. 1662. prodiit, addito vero Autoris nomine Theophili Raynaudi, qvi ſub Anſ. Solerio delituerat. De pileo etiam egit ſingulari Diſſertatione Henricus Thomas Chiffletius, quæ Lugduni An. 1665. in 4. edita eſt. Orationem de eodem argumento elegantem habuit Ant. Matthæus, JCtus celebris. De *Capillamentis* Conr. Tyburt. Rango ſingularem librum ſcripſit, Magdeb. A. 1662. in 12. editum. De *Coma* Hadrianus Junius & Cl. Salmaſius, de Barba Ant. Hotomannus egit. De *Pænula* Bartolus Bartholinus & Joh. Bapt. Donius. De *Toga*, tunica & tibiis veterum ſcripſit Aldus. De *Annulis* Fort. Licetus; poſtea Joh. Kirchmannus de eodem argumento: & multo latius, cum iconibus annulorum, Abr. Gorlæus in Dactyliotheca, Amſtelod. 1650. publici juris facta: [& nuper aucta explicationibus Jac. Gronovii Lugd. Bat. 1695. in 4.] Egit qvoqve de Annulis Salmaſius in libro adverſus Heraldum ſcriptum, de Teſtamentis ſubſcribendis. De Annulis Signatoriis Georg. Longi prodiit Opuſculum. De *Torquibus* aureis extat elegans Syntagma Joh. Schefferi, quod additum eſt Edmundi Figrelii libro de Statuis Romanorum, Upſaliæ An. 1656. edito in 8. De *Armillis* veterum librum ſcripſit Thom. Bartholinus.

De

De Militia Romana ſingularem librum Juſtus Lipſius ſcripſit, cui & Poliocre- 10
ticon ejusdem addi ſolet: in qvo multa de Machinis & Inſtrumentis militaribus habet, ſecutusque eſt, ut ſupra dictum, non ſine plagii crimine Franc. Patricium. De militia Equeſtri antiqva & nova librum peculiarem Antwerpiæ An. 1631. in fol. edidit Hermannus Hugo. De Militia Romana multa etiam præclara annotârunt Henr. Savilius: &, qvi plurima ſe nova reperiſſe plane perſuaſus erat, Claud. Salmaſius libro eam in rem, juſſu Principis Auriaci, ſcripto, qvem Latine Georg. Hornius Lugd. Bat. An. 1657. edidit. Gallicos autem longe fuſiores Commentarios, prout à Salmaſio ſcripti ſunt, idem, qvi Opus de Re Veſtiaria poſſidet, Lantinus habet, ejusque Scripti nobis aliqvando potiundi ſpem fecit. Commentatores Æliani, Vegetii, Frontini, aliorumqve, ſupra jam memoratos, ſtudio nunc prætérimus. De Scutis Signisqve militaribus non Romanorum ſolum, ſed & aliarum gentium, egerunt Henr. Speelmannus in Aſpidologia ſua, & Nicol. Uptonus de ſtudio militari, qvi libri Londini ſimul editi ſunt in fol. An. 1654. De ſtudio militari, ejusque ritibus & legibus, prolixe egit Gabr. Naudæus integro libro Romæ A. 1637. in 4. Exſtant & Rob. Valturii libri XII. de Re Militari, Veronæ A. 1472. & Pariſiis apud Andr. Wechelum A. 1532., in fol. editi. De *militia navali* Joh. Schefferus, ante annos complures, Upſaliæ An. 1654. in 4. librum ediderat, qvem altero tanto auctiorem dudum edidiſſet, ſi per typographi moras licuiſſet: miſerat enim ad Elzevirium. Sed interim prodiit vaſtus liber Belgica lingua de Navium Architectura ſcriptus, Auctore Witſenio, in qvo multa deprehendiſſe ſibi viſus fuit Schefferus, è Schedis ſuis deprompta, ut ipſe in literis ad me conqverebatur. (*h*) *De Donariis* & votivis tabellis veterum Jac. Phil. Thomaſinus ſingulari libro egit, Utini An. 1639., & poſtmodum Patavii qvoqve 1654. in lucem emiſſo, qvem Joh. Rhodio Colomeſius in Opuſculis Literariis vindicat. Pertinet qvoqve huc materia de *Strenis*, de qvibus Theod. Marcilius qvædam ſcripſit (*i*). Integrum hu-

(*h*) Nicol. Witſenius, qvem Joh. Schefferus Plagii *h. l.* Interprete Morhofio, inſimulavit, Conſul eſt Reip. Amſtelodamenſis, hodienum, niſi fallor, ſuperſtes, & accuratiore Geographiæ, aliarumque Matheſeos partium, peritia inclytus. Opus ejus de Architectura Nautica Belgice, Amſtelodami An. 1671, in fol. ſub hoc prodiit titulo: Aanlânde en Hedendaegſche Scheepsbouw en beſtier-Waer in wiitloopigh werd verhandelt de wiiſe von Scheepstimmern bey Grincken en Romeynen, Scheepsöffeningen, Striiden, Jûcht/ Straffe, Wetten en Gewonten: Beneffens evenmatige Grootheden van ſcheepen vaſes tiidts, ontleet en alle hare deelen: Verſchill van bouwen tuſchen uytheemſchen en unſen Landaert: Indiſch en Ruſch Vaertûrgh, Galeybouw, hedendaeghſche Scheepsplichten: Verriickt met een reep verklaerde Aanmanus ſpreckworden en Benamingen. V. Corn. à Beüghem *Bibliogr. Mathem. p.* 458.

(*i*) In *Prælect. Polyhiſtoricis MSS c.* 15. Morhofius, inter Scriptores de Strenis, commendat, præter Marcilium, Ioh. Strauchii, JCti Celebris, *Diſſ. de Votorum Oblatione & Calendis Januariis.* In Mart. Lipenii, Conrectoris Lubecenſis, *Strenarum Civilium integra, à prima origine, per diverſas Regum, Conſulum & Imperatorum Romano-*

jus argumenti Commentarium de Re Donatica veterum promiſit Valer. Chimentellius, cujus Synopſin adjecit libro ſuo de Sellis veterum, addito Gloſſario omnium Donaticorum, qvæ habentur apud veteres.

11 *De Conviviis* exſtat Joh. Guil. Stuckii liber, cui titulus: Antiqvitates Convivales, in qvo multa non recte, aut non ſuo loco, poſita. Eryci Puteani Reliqviæ convivii priſci Mediolani 1598. in 4. excuſæ; & Joh. Manelphi liber, cui titulus: Menſa Romana: Romæ 1650. in 4. editus. De Triclinio Romano eruditiſſimum Tractatum ſcripſit Fulv. Urſinus, cui Petrus Ciacconus viam monſtravit, qvippe cujus extat peculiaris qvoqve liber de Triclinio, 8. editus Romæ, una cum Urſini labore (qvem hic nonniſi Appendicis loco ad Ciacconium eſſe voluit) 1588. poſtmodum plus ſemel apud Batavos recuſus. Scripſit qvoqve de Conviviis Jul. Cæſ. Bulengerus, Lugduni 1624. in 8. Pertinet qvoqve huc Jac. Phil. Thomaſini liber de Teſſera hoſpitalitatis & *jure hoſpitii*, qvem, primo Utini in 4. 1647. editum, Andr. Friſius Amſtelodami 1670. in 12. recudit.

12 *De ludis*, prout varia illorum genera ſunt, multi ſcripsêre. De Theatro & ludis Scenicis in genere egit Bulengerus libro, Tricaſſibus A. 1603. in 8. edito, ſed privatos tantum eo labore ac domeſticos ludos exſecutus eſt, non publicos. Idem tamen & de Circo, ludisqve Circenſibus, qui publici ſane erant, peculiarem tractatum compoſuit; de qvibus itidem ſcripſit On. Panvinius. De Gladiatoribus & Amphitheatro Romano egit Juſtus Lipſius, antequam Petrus Faber (qvi Plagii Lipſium poſtulavit, Vid. Thomas. de Plagio, §. 487. & ſeq.) libros Ἀγωνιςικῶν ſcripſerat. Editus eſt liber Lipſii Lugduni Batav. 1592. De *arte Gymnaſtica* ſpeciatim Hier. Mercurius ſcripſit Venet. 1573, qvem librum, curis novis interpolatum, editurum ſe promiſerat aliqvando Andr. Friſius, &, ſi recte memini, dedit. De *Alea* Veterum Car. Paſchalius & Andr. Senftlebius egerunt. De *Saltationibus* legendus eſt Joh. Meurſius in Orcheſtra ſua, qvæ edita eſt Lugduni Batav. 1618. in 4. Scripſit idem de Græcis ludis tractatum, ſub titulo Græciæ Ludibundæ, ibid. 1622. in 8vo.

13 *De Inſtrumentis* Romanorum, & ſupellectile varia, multi egerunt. De Vasculis & Poculis Lazarus Bayfius, ſed modicè tantum rem eam tangit, & hunc poculorum fundum non exhaurit: longe enim plura de eo ſcribere poterat. Extat & Nicol. Guyberti de Murrhinis poculis Diſſertatio, Francofurti edita 1579. in 8. De Sellis veterum extat Diſſertatio Valerii Chimentellii, addita Marmori Piſano de Honore Biſellii; Bononiæ, in 4, 1666. De *Campanis* ac *tintinnabulis* Commentarium Angelus Rocha in

manorum, nec non Epiſcoporum, ætates, ad noſtra usque tempora deducta, quæ Lipſiæ A, 1670. in 4to prodiit, *multa* judicat *miſceri*, *quæ commode poterant omitti*, *multa quoque inepte cumulari. Diſſertationem* tandem Joh. Gothardi Böckelii Philologicam *de Novo Anno*, *ejusque Ritibus*, Roſtochii A. 1663. in 4to editam, ſibi vindicat, è Prælectionibus quippe ſuis privatis ab illo, iſtarum Auditore, hauſtam.

in lucem emiſit Romæ 1612. in 4. Scripſit & Hier. Magius eo de argumento librum, ſed plane extemporalem, qvod nec ipſe diffitetur: prodiit fœtus Autoris poſthumus, cum notis Franc. Sweertii, Hanoviæ 1608. in 8., & Amſtelodami apud Andr. Friſium in 12. 1664. eſt recuſus. Eſt & Henr. Arnoldus Stockfleth, qvi de campanarum uſu apud veteres aliqva collegit, & edidit Altorfii A. 1665. in 12. De *Curribus* & Re vehicularia abſolutum & plane perfectum Commentarium, duobus libris conſtantem, adornavit Joh. Schefferus; qvi, una cum Pyrrhi Ligorii de eodem argumento fragmento, Francofurti in 4. 1671. prodiit. Valentinus Paſchalius, Utinenſis, de Curru carmen aliqvod facetum compoſuit, cum notis, in qvibus habentur Antiqvaria qvædam, ad rem vehiculariam ſpectantia. Carmen autem in eos ſcriptum eſt, qui curru tum in rei familiaris, tum in ſalutis jacturam, abutuntur, eosqve potius pedibus, qvam curru, ire jubet: impreſſum eſt Bracciani 1637. in 4. De hoc Paſchalio videndus Erythræus Pinacoth. I. imag. 142. Non viderat hunc librum Schefferus, primum à me monitus. De varia Veterum Romanorum ſupellectile, è terra effoſſa prope Noviomagum, agit in Antiqvitatibus Noviomagenſibus (Amſt. 1645. in 4to.) Joh. Smetius, copioſiorem qvoqve de iisdem Tractatum promittens; ſed, qvi lucem, qvantum memini, non vidit. Multa in Smetio præter alia de *fibulis* veterum Romanorum, qvod argumentum, qvatenus uſum præſtat in re Medica, exſecutus eſt Joh. Rhodius libro de Acia, qvem edidit Thom. Bartholinus Haffniæ in 4. A. 1672., qvi & libellum ejusdem Rhodii de Ponderibus & menſuris Medicis adjunxit.

De ſuppliciis & torturis extat Ant. Gallonii tractatus, in Batavis recuſus, uti & 14
Bourdelotii de eodem argumento. De *Cruce* Juſtus Lipſius ſcripſit, cui additamenta qvædam ſubjunxere Georg. Calixtus, Thom. Bartholinus & Claud. Salmaſius. Edidit & Jac. Gretſerus ampliſſimum de Cruce Opus, qvod in fol. & in 4. Ingolſtadiæ, multoties excuſum eſt. De *Statuis* & ſtatuariis Edmundi Figrelii, Viri doctiſſimi, extat liber, Holmiæ A. 1656. in 8. excuſus, de quo paulo ante dictum, cum Schefferi de torquibus librum commemoraremus. Fuit FIGRELIUS Regis Sueciæ, Caroli XI., præceptor, & ex Upſalienſi Profeſſore Regius Conſiliarius, ſub nomine Greiffenhelmii notus. De Pictura plaſtica & ſtatuaria librum ſcripſit Jul. Cæſ. Bulengerus, Lugduni 1637. editum. De *Pictura* veterum Opus inſigne ſcripſit, ediditque jam olim Amſtelodami An. 1637. Franc. Junius in 4. qvô tantopere plauſum Virorum doctorum temporis illius meruit, ut in Anglicum Belgicumqve ſermonem converteretur. Reſtat vero adhuc aliud ejus de Pictoribus celebribus Opus, cujus tum una ſpem fecit. [Neque paſſus eſt diutius illo orbem litteratum carere Clar. J. G. Grævius: ſed cum catalogum pictorum, ſtatuariorum, cælatorum, tornatorum, aliorumqve artificum, à doctiſſimo Junio confectum, apud aliqvem propinqvorum ejus latere ſciret; & præterea ipſum de Pictura Opus, ampliſſimis additamentis ubiqve auctum, ibidem ſervari didiciſſet; impetratum utrumqve Opus conjunctim edidit, &, ut nil qvicqvam ſplendori ejusdem debito parceretur, curam geſſit, Roterodami 1694 fol.] Iconiſmos antiqvarum ſtatuarum collegit Joh. Bapt. Cavalerius Romæ 1569. & 1583. Principia artis Pi-

ctoriæ è Veteribus Auctoribus tradidit Joh. Schefferus, in Graphice, Noribergæ 1669. in 8. edita.

15 Variæ præterea ſunt ſingulares materiæ, qvæ ad certa capita reduci commode non poſſunt, ſed de qvibus tamen ſpeciatim nonnulli egerunt. Sic de veterum *acclamationibus* & *plauſu* libros VII. ſcripſit Franc. Bernardinus Ferrarius, Mediolani 1628. editos in 4. De *Triumphis* Onuphr. Panvinius Commentarium, ex veterum lapidum monumentis, compoſuit ediditqve Venet. 1571. in fol., qvi Antwerpiæ A. 1596., & Helmſtadii etiam cura Joh. Joach. Maderi recuſus eſt, qvi ſuas notas addidit. Exſtant & Franc. Modii Pandectæ Triumphales, qvibus varios Iconiſmos repræſentat Triumphorum. De *Archivis* librum compoſuit Balth. Bonifacius, Venet. 1632. in 4. editum, & Helmſtadii Maderi cura, in Syntagmate Scriptorum variorum de Bibliothecis atqve Archivis, A. 1666. recuſum. De *Jurejurando* Veterum peculiari tractatu egit Joh. Bapt. Hanſenius Toloſæ 1614. edito in 4. De *Origine, ratione* ac *ſolennibus Auctionum*, Junius Rabirius ſcripſit Pariſ. 1554. in 4.

16 Atqve hæc per lancem ſaturam de Antiqvariis Scriptoribus dicta ſufficiant, [qvorum magnam partem, nempe præcipuos, qvi antiqvitates Romanas illuſtrarunt, collegit nuperrimè, in vaſto non minus ac præclaro Antiqvitatum Romanarum Theſauro, celeberrimus Joh. Georg. Grævius, (*k*) unoqve corpore longe ſplendidiſſimo junctos publico dedit, cum alias ægre hic illic ſolummodo pars offenderetur.] Occurrunt quidem adhuc alia minutiora, ſed qvæ omnia perſeqvi noſtri inſtituti ratio non permittit. Præſtantiora tamen, & qvæ ſcire inprimis intereſt, indicavimus. Procedimus nunc ad Rhetores atqve Oratores.

(*k*) Joh. Georgii Grävii Diligentiam in Scriptoribus Antiqvitatum Romanarum colligendis, junctimque in iſtarum *Theſauro*, Vaſto Opere, Decem, ni fallor, Tomis Trajecti ad Rhenum, ab A. 1695. ad 1700. in fol. edito, publicandis, laudabilem feliciter æmulatus Jac. Gronovius, ſimilem Græcarum Antiquitatum Theſaurum A. 1697. Lugd. Bat. in fol. cœpit edere, cujus Volumina tria priora Virorum Illuſtrium Icones & alias Græcarum Antiquitatum reliquias, in Metallo Lapidibusve olim expreſſas, æri nunc inciſas, & Obſervationibus eruditis illuſtratas, exhibent; Quartum autem, A. 1699. juris factum publici, Libros Antiquariorum Græcorum de variis hujus generis argumentis Selectiores quamplurimos ſtudioſe ſiſtit congeſtos, & eleganter nitideque recuſos, Autores, in Opere Utroque denuo evulgatos, enumerare non vacat, præſertim cum Ephemerides pleræque Eruditorum Recentiores, locis diverſis, in recenſu illorum jam fuerint occupatæ.

FINIS LIBRI QVINTI.

Po-

POLYHISTORIS LITERARII
LIB. VI.
ORATORIUS.

CAP. I.
DE SCRIPTORIBUS RHETORICIS.

§. 1. *Rhetorica Grammaticæ & Critices cognitionem prærequirit.* 2. *Scriptores ejus Græci, Princeps ſcil. omnium Ariſtoteles, ejusque Commentatores.* 3. *Demetrius Phalereus ὁ ψευδώνυμος, ejusque Exegetæ, quibus alii de Periodis Scriptores adduntur.* 4. *Dionyſius Halicarnaſſeus.* 5. *Hermogenes, variique ejus Commentatores.* 6. *Dionyſius Longinus Caſſius, ejusque Editores, Interpretes & Illuſtratores.* 7. *Rhetores alii Græci, ab Aldo Manutio & Leone Allatio junctim editi.* (*Additur Monitum de Sophiſtis in genere.*) 8. *Aphthonius, Theon, & Ulpianus, Demoſthenis Explanator.* 9. *Rhetores Antiqui Latini, Cicero ſc., Quintilianus, & complures alii, junctim à Pet. Pithœo editi.* 10. *Scriptores Rhetorici Recentiores, Ant. ſc. Lullus.* 11. *Franc. Robortellus.* 12. *Franc. Patricius & Thom. Campanella, Novatores, Paulus Benius.* 13. *Joh. Sturmius.* 14. *Melch. Junius.* 15. *Aug. Buchnerus.* 16. *Valent. Thilo.* 17. *Lugd. Creſollius, Nicol. Cauſinus, Jac. Maſenius, Alb. de Albertis, Franc. Vavaſſor, omnes Jeſuitæ.* 18. *Franc. Pomey, Janus Cæcil. Frey, Mich. Radau, Novatores, & Eloquentiæ (de qua ſimul fertur h. l. judicium) Extemporaneæ Magiſtri: Sigism. Lauxmin & Jac. Hugues, Jeſuitæ.* 19. *Georg. Trapezuntius.* 20. *Joh. Lud. Vives.* 21 *Er. Roterodamus, Edm. Richerius, Jac. Omphalius, Joh. Benzius, Nicol. Suſius, Joh. Schefferus, Jovita Rapicius, Jac. Lud. Strebæus.* 22. *Gerh. Joh. Voſſius, Rhetorum modernorum Princeps.* 23. *Pet. Joh. Nunneſius, cui adduntur Epithetorum, Adverbiorum, Synonymorum & Antithetorum, Collectores (Seb. Figulus, Hub. Suſannæus, Steph. Ubelius & Aug. Gambarella.)* 24. *Wolfg. Schönslederus.* 25. *Joh. Tesmarus, M. Z. Boxhornius & Chr. Schraderus, Diſpoſitt. Oratoriarum Scriptores.* 26. *Melch. de la*

de la Cerda & Joh. Matth. Mayfartus, quorum Collectanea Oratoria obcu notantur. 27. *Joh. Clarckius & Car. Pajot, Rhapſodi ineptientes.* 28. *Car. Zigonius.* 29. *Seb. Maccius, & Aug. Maſcardus, Styli Hiſtorici Cenſores.* 30. *Leo Allatius, qui de Erroribus magnorum Virorum in dicendo ſcripſit, exploſus.* 31. *Rhetores è Gallis Vernaculi, Ren. Rapinus, Dom. Bouhourſius, & aliqvot Anonymi.* 32. *Rhetores Germaniæ Vernaculi, Chriſt. Weiſius & Rud. Sadelerus.*

1 EX qvo de *Grammaticis Criticisqve* Scriptoribus, &, qvos his annexuimus, *Antiqvariis*, actum à nobis eſt, nihil magis concinnum, quam ut ad RHETORES nunc vel ORATORES progrediamur; videlicet qvorum ars, ſi velit eſſe alicujus momenti, Grammaticen Criticenqve haud dubie præreqvirit: qvum ſine judicio, & Antiqvitatum cognitione, infelix plane Orator ſit, nedum Grammatices ſcientia deſtitutus eum in cenſum venire ullo modo qveat. Contra ſubactus probe iis artibus animus magno ſe in Oratoria arte adjumento eſſe levatum, longeqve felicius, qvam ſi careret, progredi poſſe ſentiet.

2 Ut autem communis omnis ſapientiæ Artiumqve omnium fons è Græcia arceſſendus eſt: ita ſane Eloqventiæ flumen haudqvaqvam ex alia regione profluit: ſed inde potius hauſiſſe ſua Latinos magnos etiam & incomparabiles Oratores cernimus, atqve eâ undâ totos prolui ſeſe paſſos, qvotqvot uſpiam clari Rhetores extiterunt. Sed vero inter Græcos etiam Rhetores late regnum tenet optimus maximusqve eloqventiæ magiſter, ARISTOTELES, qvô Virô nemo plenius, in iſta brevitate, ſubtiliusqve artem Oratoriam tradit, qvam exigua trium librorum mole fere omnem exhauſtam cernas: exceptâ ſolum figurarum doctrinâ, qvæ ab ipſo non eſt exculta; neqve Characterum diverſitas, in qvibus ceteri poſt Ariſtotelem præclaram operam poſuerunt. Extat vero in Rhetoricos illius libros integra *Commentatorum* ſylva, qvos Iſraël Spachius, in Nomenclatore Scriptorum Philoſophicorum, recenſet. Græcorum veterum ἀνωνύμων Volumen Pariſ. 1539. in fol. publicavit Conr. Neobarius. E recentioribus M. Ant. Majoragius, Ant. Riccobonus, Pet. Victorius, ceteris meliores ſunt; & præſertim præſtat poſtremus, Florent. 1579. apud Juntas in fol. excuſus: ſed, ſi uſum ſpectes, omnibus antecellit Chriſtoph. Schraderus, Profeſſor Helmſtadienſis, cujus extat Commentarius in Ariſtotelis Rhetorica uberrimus Helmſtadii 1674. in 4. editus. Solet alias objici Ariſtoteli aridum dicendi genus, & qvod nihil minus, qvam eloqventiam præ ſe ferat. Attamen, & eloqventem illum fuiſſe, & male tantum ab interpretibus acceptum, defendit Leon. Aretinus Epiſt. lib. IV. p. 177.

3 Proximus ab Ariſtotele Rhetor, cujus ſcripta noſtram ætatem attigerunt, eſt DEMETRIUS PHALEREUS, ſi modo genuinus ille Auctor libri περὶ ἑρμηνείας, *de Interpretatione*, ſeu, ut alii vertunt de Elocutione, qvem, ſub Demetrii nomine, primus edidit Aldus Venet. Græce in fol. An. 1508, & qvem non ſolum Fred. Morellus Pariſ. 1555. in 8. recudit, ſed & qvem ſuis Commentationibus illuſtrandum ſumſere Viri doctiſſimi, Petrus Victorius Florent. A. 1562., Stanislaus Ilovius. Baſil. 1557. Franc. Panica-

Pancarola, paraphraſi Italice ſcripta, cui titulus: *Il Predicatore, overo Parafraſe al libro dell' Elocutione di Demetrio Falereo:* Venet. 1609. Joh. Caſelius, aliiqve. Panicarola etiam inprimis in eo occupatus eſt, ut præcepta Demetrii ad ſacram Elocutionem applicet. Sed tamen non deſunt interim rationes, qvæ falſo adſcribi Demetrio illum librum perſuadeant: qvas inter inprimis eminet illa, qvod Auctor libri Demetrii teſtimonio in tertia perſona utatur. Ob hanc, & alias, Nic. Cauſinus, in libro de Elocutione, Demetrio fœtum illum abjudicat. Et, qvanqvam Gaddius, T. I. de Scriptoribus Non-Eccleſ. p. 155., affirmativam adverſus Cauſinum tueatur: male tamen id fieri, perperamqve tribui Demetrio librum, qvi Dionyſii Halicarnaſſei ſit, Iſ. Voſſius de Poëmatum cantu p. 91. monet. Ceterum extant præterea qvædam opuſcula Demetrii, qvibus præcepta continentur de membris & inciſis: de periodo ejusque partibus: de componendis Epiſtolis, & de Characteribus dicendi: qvæ Latine apud Rob. Winter in 4., ex interpretatione M. Antonii Antimachi, Baſileæ edita ſunt: &, ob egregie monſtratam periodorum rationem, legi omnino debent. Jungi iis poſſunt, ob vicinitatem materiæ, è recentioribus Strebæus de Electione verborum; Jovianus Rapita, Brixianus de Numero Oratorio: Sigiſm. Lauxmin in Praxi Oratoria: Joh. Sturmius & Val. Erythræus de Periodis: Paſcutius de dignitate, copia, pedibus in oratione ſervandis: Joach. Fortius de formis dicendi & periodis: &c. ſed de qvibus paulo fuſius infra.

Is vero DIONYSIUS HALICARNASSÆUS, cui librum περὶ ἑρμηνείας, Demetrio male adſcriptum, deberi paulo ante è Voſſio monebamus, aliis qvoqve ſcriptis editis de Rhetorice præclare meruit. Proſtat enim *Ars* ejus *Rhetorica* de compoſitione orationis, elocutione, præceptis orationis panegyricæ, nuptialis, natalitiæ, &c. qvam Græce primus excudit Aldus Venet. 1508. Latine poſtmodum tranſtulit M. Anton. Antimachus, & Baſil. 1539. in 4. publicavit. Extat ejus de Compoſitione Orationis liber ſcriptus ad Ruffum, editusqve Græce, una cum Arte Rhetorica Pariſ. 1547. apud Rob. Stephanum nitidiſſimè. Extant *Judicia de priſcis Oratoribus, eorumque Characteribus*, qvi liber eruditione multa & judicio inprimis refertus eſt, ſeparatim editus Venetiis An. 1513. apud Aldum. Pertinet qvoqve huc libellus περὶ συνθέσεως ὀνομάτων, de *nominum collocatione*, Argentorati à Joh. Sturmio, in ejus libello de Periodis publici juris factus. Ut adeo non hiſtorici minus, qvam clariſſimi Rhetoris Criticiqve, nomen doctiſſimis lucubrationibus ſibi paraverit Dionyſius. 4

Sed tamen ſuperatur in Rhetorice tractanda, à duobus aliis, qvos poſterior ætas tulit, HERMOGENE, qvi Marci Aurelii tempore clarus erat, & LONGINO, qvem, Zenobiæ in pretio habitum, interemit Aurelianus: uterqve inter Rhetores magnum nomen. Et prior qvidem ille plus valuit adoleſcens juveniſqve, qvam vir aut ſenex: qvippe qvi anno ætatis 15. tanto cum applauſu docuit, ut Marcum qvoqve Aurelium Imp. ad ſe audiendum acciret, haberetqve admiratorem: contra vero, 24. natus annos, omnem illam ingenii præcocis vim, miro naturæ deliquio absqve morbi ullius vi, amiſit penitus, & ſibimet ipſi diſſimillimus vulgaribus è plebe hominibus poſthac accenſi- 5

cenſitus eſt: non ſine ſalſo Adverſariorum ſcommate, qvi Hermogenem *inter pueros ſenem, & inter ſenes puerum*, dictitabant: prout è Philoſtrato refert Suidas. Decimo octavo autem ætatis anno libros ſcripſit, qvi & tunc probati omnibus unâ conſenſione ſunt, & hodie ſuperſtites inter præcipua artis Rhethoricæ κειμήλια numerantur. Suntque illi; *liber de Statibus: de Inventione libri IV: & liber de Ideis:* qvos primus Græce Aldus edidit Venet. An. 1608., tum Wechelus Pariſ. 1530. in 4. Exin latinè vertit, ſed ineptiſſimè & infeliciſſimè (Conr. Geſnero in Bibliotheca annotante) Anton. Bonfinius, publicique juris fecit Lugduni in 8. A. 1538. apud Gryphium. Longe felicius vero, & vertit Hermogenem Latinè, & Scholiis doctis illuſtravit Joh. Sturmius Argent. 1570. in 8., eo ipſo anno, qvo Franc. Portus Herennium Græce ſolum, cum ſcholiis Græcis, ediderat Genevæ recenſitum à ſe. Poſt hos tandem novis Hermogenem commentariis illuſtravit, emiſitqve Græco-Latinum, Genevæ 1614. in 8. Gaſp. Laurentius. E vetuſtioribus ſuperſunt qvoqve tres in Hermogenem Commentatores, Syrianus, Sopater & Marcellinus, qvos, in Corpore Rhetorum veterum XII. Græcorum, Venetiis 1508. in fol. excudit Aldus. Hermogenis de Ideis libros tantopere laudat æſtimatque Andr. Schottus; ut & methodum ejus Ariſtotelea aç Tulliana longe cenſeat ſubtiliorem, putetqve, & olim fuiſſe paucos, & eſſe hodie, inter tot admiratores Hermogenis, ejusdem imitatores. *Præter Dionyſium enim Halicarnaſſeum* (ait) *in Rhetoricas; & Ulpianum, Græcum Demoſthenis explanatorem, quotus eam quisque hoc ſeculo tractat? Trapezuntii olim talem Rhetoricum cum ſtupore vidit Italia: duos fortaſſe Germania numeravit, Sturmium & Erythræum: Gallia Jul. Scaligerum libris de Poëtica: Hiſpania unum literis cognitum laudare poteſt, Pet. Nuneſium, Rhetorem ac Philoſophum, editis Rhetoricorum libris IV., Hermogenis quidem præceptionibus & Aphthonii & Theonis; ſed Tullianis exemplis.* Hæc ille in Prolegom. ad Photium, qvem, Hermogenis methodo, ubique Auctoribus ſuam κρίσιν addidiſſe obſervat.

6 Etſi vero ita celebre Hermogenis nomen ſit, cedit illud tamen DIONYSIO LONGINO CASSIO, cujus plane aureolus περὶ ὕψους, *de Sublimitate*, Commentarius ingens doctis omnibus deſiderium excitavit reliqvarum Viri in eloqventia & Philoſophia incomparabilis lucubrationum, qvæ perierunt. Erat ille Malchi Porphyrii præceptor; & Zenobiæ, Orientis Reginæ à conſiliis, & in ſtudio Græcæ linguæ magiſter: qvem, qvod ſuperioris Epiſtolæ, à Zenobia ad Aurelianum Imp. ſcriptæ, Auctor præcipuus ſuo conſilio extitiſſet, occidi imperavit Cæſar gravi omnibus, ut Vopiſcus refert, ſupplicio. Libellum, qvem laudavimus, non minus accurata ſublimitatis in oratione præcepta maximo lectorum bono ſuppeditantem, qvàm ſublimi ſcriptione conditum ipſummet, primus è tenebris eruit, atqve Græce evulgavit cum notulis, Baſileæ 1554. in 4. Franc. Robortellus, mox anno ſeqvente Venetiis recuſum. Inde A. 1569. recenſuit librum, ſcholiisqve Græcis illuſtravit Genevæ in 8. Franc. Portus. Latinam ejus verſionem ſuſcepêre qvidem in ſe, promiſeruntqve, M. Ant. Muretus in Commentario ad Catullum, & Andr. Dudithius, cujus verſionem Latinam Hermogenis Longini περὶ ἑρμηνείας (ita enim non ſatis accurate conjungit), inter impreſſa Dudithii opera, recenſet

ſet Clar. Teiſſierius, Addit. ad Elogia Thuan. T. II. p. 133., ſed rectius tamen puto Tanaq. Fabrum, tum Mureti, tum Dudithii, verſiones ſufflaminatas, vel fato, vel alia cauſa, credere. Fueritqve adeo primus, qvi Longinum in ſermonem Latinum haud infeliciter convertit, Gabriel à Petra, atqve ſic Græco-Latinum Genevæ 1612. in 8., notis ſuis inſtructum, edidit. Fuere quidem, præter illum, neſcio quis Paganus, aliusque Pizimentius, Latini interpretes Longini: quorum verſiones etiam Verſioni Petræ, & Græco textui, junxit, ſuisque ſimul Auctorem prælectionibus illuſtrare conatus eſt Carolus Maloneſius, Bononiæ 1644. in 4. Enimvero adeo infelices interpretes illos judicavit Gallus interpres Boileavius, ut ne nominare quidem ſuſtineat, ſcilicet, ne plus gratiarum reddere videretur incolis, quam merebantur. Et Tanaquil. Faber itidem, in Latio atque Græcia plane hoſpites illos atque peregrinos judicans, totam editionem Bononienſem temnit, dignitate, ut ait, omnium poſtremam. Ipſeque adeo potius apparavit novam cum Verſione Petræ, & caſtigationibus notisque ſuis, Salmurii in 12. 1663. Promiſit etiam notas uberiores: ſed quas fato præventus non dedit. [Splendidiſſima vero eſt & emendatiſſima Longini Editio, quam Jac. Tollio debemus, poſt omnes Virorum doctorum, qui præceſſere, curas, è quinque MSS. codicibus eximie emendata, & notis illuſtrata eruditiſſimis uberrimisque. Ac, ne quid elegantiæ deesſet, adjuncta quoque eſt nitidiſſima Gallica verſio celeb. Boileavii, antea Pariſiis duplici vice, cum ejusdem Andr. Dacerii notis evulgata, ſed & ipſa nunc novis notis Gallicis aucta à Tullio. Prodiit liber Ultrajecti 1694. in 4. maj.] Ceterum, quantopere præclariſſima illa de ſublimitate præcepta inſerviant Oratori, dici vix poteſt: neque id profano ſolum, ſed & ſacro, ſi quis ea commode applicare queat: ut adeo libellus, ob eximium plane uſum, omnibus commendandus, omniumque terendus manibus ſit. Solet à nonnullis quæri, cur de eodem argumento ſcribentes, Longinus atque Hermogenes, idem tamen tam diverſa & à ſe diſſentiente ratione tractaverint? cui qvæſtioni Faber ita commodiſſime reſponderi poſſe putat, ſi dicatur, μέγεθος Orationis, de quo Hermogenes, & ὕψος, de quo Longinus, omnino à ſe invicem differre. Vid. ejus præfatio lectu digniſſima, quam Longino præmiſit.

Præter hos vero, quos diximus, Græcos Rhetores, ſunt & alii adhuc, quorum 7
labores ad noſtram usque ætatem pervenerunt, & quos, prioribus (ſi Longinum excipias) junctos, uno corpore & typographiâ ſuâ Aldus An. 1508. in fol., 2. voluminibus, Venetiis editis, complexus eſt. Videlicet Ariſtides de Civili Oratione, περὶ λόγου πολιτικοῦ, qui μελέταις Sophiſtarum, i. e. Scholaſticis declamationibus opponebatur, & cujus ingens Lexicon ἀνωνύμου Photius recenſet Biblioth. cod. 148. Apſini de Arte Rhetorica præcepta. Sopatri Quæſtiones de componendis declamationibus. Alexandri Sophiſtæ de figuris ſenſus & dictionis liber. Menandri diviſio cauſarum in genere demonſtrativo: atque Cyrus ſophiſta de ſtatuum differentiis. Aliam collectionem, ſeu, ut ipſe vocat, *Excerpta varia Sophiſtarum & Rhetorum*, Græce & Latine Leo Allatius Romæ 1641. in 8 publicavit. Verum hi omnes, quanquam ſuâ laude privandi non ſint, ad priorum tamen illorum gloriam haud quaquam aſcendunt. Erat

quidem laudabile. Sophiſtarum, i. e. Rhetorum ævi recentioris, ſtudium in colenda & perpolienda, cui inprimis ſtudebant, orationis ſuavitate & concinnitate periodorum ac veluti quadam modulatione. Sed id ipſum, dum in eo nimii eſſent, κακοζήλυς effecit, & nimia figurarum affectataque frequentia ridiculos & elumbes: quod vitium cum jam olim multos tenuerit, haud injuria etiam à Longino & Quintiliano notatum eſt. E recentioribus vero nemo melius id explicuit Ludovico Creſollio, qui, in Theatro Rhetorum A. 1620. in 8vo. Pariſiis edito, & progreſſus in illo cultu orationis, & vitiorum hiſtoriam, habet.

8 Inſerta quoque conſpiciuntur Corpori Rhetorum Aldino, quod diximus, APHTHONII Sophiſtæ *progymnaſmata*, ſeu Exercitamenta quædam orationis, quibus tirones ſolent exerceri. Liber utilis, ſed cujus non omnia eloquentiæ ſtudioſo ſunt neceſſaria: cum multa habeat ad ſophiſticas tantum declamationes excogitata: quibus repudiatis ea tantum ſervari ad imitationem par eſt, quæ juſtæ orationi inſervire poſſunt. Vid. de iisdem Schefferus in Gymnaſio Styli, qui de his progymnaſmatum ſpeciebus utilia multa annotavit. *Commentati* vero in Aphthonium ſunt varii: quos recenſet Spachius in Nomenclatore. *Editus* eſt cum notis à Joh. Maria Cataneo, Baſil. apud Frobenium in 4. A. 1521., à Joach. Camerario Lipſiæ 1570. in 8., & ab aliis, quos hic commemorare non vacat. Additur iis aliquando THEON Sophiſta, ipſe etiam Progymnaſmatum Auctor, à Joh. Scheffero etiam, una cum Aphthonio, Upſaliæ A. 1670. in 8vo. Græco-Latine editus, & Notis illuſtratus brevioribus. Addi tandem & Rhetoribus Græcis meret ULPIANUS, Græcus Demoſthenis explanator, cum quo & in Aldina & Baſileenſibus Editionibus Græcis, aut Græco-Latinis, edi conſuevit.

9 Inter Latinos Rhetores ſummus eloquentiæ Magiſter, CICERO, principatum tenet. Noti ſunt ejus *libri Rhetorici*, in quos multi multorum Commentarii ſunt, ut jam ſupra dictum, & è Spachio luculentius liquet: Sebaſt. Corradus, Claud. Minos, Joh. Sturmius, Melch. Junius, præferri ceteris debent. E Ciceronis præceptis fuſioribus Compendium elegans extruxit Guilh. Mechovius, cui titulum dedit *Tulliolæ*, Cellis 1678. in 8. Poſt Ciceronem Quintilianus eſt, cujus *Inſtitutiones Oratoriæ* liberiores ſunt, quam ipſiusmet Ciceronis ſcripta. Sane, non poteſt quis ſolidum de oratione ferre judicium, niſi etiam Quintilianum perlegerit, cujus ſunt de quacunque dictione & charactere, & omni orationis parte, præcepta utiliſſima. Sed de illo æque ac de Cicerone ſupra diximus: Succedunt Quintiliano *Rhetores* illi *antiqui*, quos uno Volumine collegit Pet. Pithœus, editos in 4. Pariſ. 1599. Illa enim Editio auctior multo eſt pleniorque, quam quæ prodiit Baſileæ An. 1521. in 4. Sed ſunt tamen alii adhuc plures Veterum Rhetorum, qui vel ſeorſim prodierunt, vel MSti adhuc in bibliothecis deliteſcunt. Edidit bis Leo Allatius Collectiones duas Rhetorum & Sophiſtarum antiquorum, quorum fragmenta ſervavit, & Latine vertit. Nos vero, miſſis nunc veteribus, ad recentiores ſparſim enumerandos progredimur.

10 Occurrit inter hos primus ANTONIUS LULLIUS, Balearis: à Raymundo Lullio, extemporaneæ iſtius loquacitatis intempeſtivo doctore, ut nemo non videt, plane

plane alius. Scripſit *de oratione libros VII.*, qvibus non ſolum Hermogenes ipſe totus, verum etiam qvicqvid fere à reliqvis Græcis & Latinis de arte dicendi traditum eſt, explicatur. Magna cura ſcriptus liber eſt, qvem adhibuit ſæpe Voſſius in concinnandis ſuis inſtitutionibus Oratoriis, ſæpe etiam refutavit. Editus eſt Baſileæ in fol. A. 1558. Extant alias ejusdem *de Exercitatione Grammatica* liber, aliusqve *Progymnaſmata Rhetorica* tradens.

Eodem tempore clarus erat Rhetor Patavii FRANC. ROBORTELLUS, cujus 11 beneficio extractum primo è tenebris Longinum nos debere ſupra indicabamus, Vir doctiſſimus, & eloqventia inprimis inſignis. Scripſit varia ad Rhetoricen ſpectantia *de Rhetorica facultate* librum, Florentiæ editum A. 1548., ut & alium *de artificio orationis*; in qvo præcipue figurarum doctrina ad fontes & capita ſua revocatur, & differentia oratoriæ & Poëticæ dictionis oſtenditur. Inſtituit & Catalogum figurarum omnium, ex omnibus Auctoribus Græcis & Latinis, & ad generales qvasdam diviſiones reduxit, ſecundum animi vel conceptus, vel motus. Memorabile eſt, qvod de hoc Viro Joh. Imperialis refert in Muſeo Hiſtorico: eum, qvum facundiâ longe plurimum valeret, ac ſæpiſſimè publicis in ſolennibus peroraſſet, infelici tamen conatu Carolum V. Imperatorem defunctum oratione panegyrica laudare conatum vix Exordium abſolviſſe, cum memoria ipſum deſtituerit, ut recitandæ Orationi par amplius plane non eſſet. Accuſant in illo aliqvi ſuperbiam, nimiumqve in exercendis adverſus pares aut ſuperiores inimicitiis faſtum, qvo Sigonium, Egnatium, Muretum, Manutium, H. Stephanum, aliosqve contemptim habere, & ludibrio aliorum pro viribus exponere, veritus non ſit. Verum hæc non obſtant, qvo minus Rhetor ingenioſiſſimus dici haberiqve jure potuerit.

Qvemadmodum vero Robortellus Veterum, qvos magno ſtudio ſectabatur, 12 placitis, & in arte Rhetorica præceptis, ubivis inſiſtere ſolebat: ita aliâ plane viâ inceſſit erudititiſſimus Italorum, FRANC. PATRITIUS, cujus Viri multa fuêre circa ſingulas fere diſciplinas nova. Neqve vero contentus in Philoſophia innovaſſe omni, in Rhetorice inſuper & Poeſi nova multa dedit. Prodierunt Italica lingua ejus *decem Dialogi della Rhetorica*, Venet. 1560. in 4. Sed qvænam præcipuè illa ſua ſcriptione intenderit, dicere nequeo, cum librum ipſum nunqvam viderim. Addi vero meret Patritio THOM. CAMPANELLA, qui æque ut in aliis rebus omnibus, ita & in Rhetorica, mirus novator eſt; prout è *Rhetoricis* ejus liqvet, qvæ una cum *Dialecticis & Poëticis* ſuis edidit Pariſ. 1638. in 8. Neqve tamen eſt hujus loci, recenſere omnes Viri Paradoxologias. Ceterum eâdem in Patavina Academia, in qva Patritius per annos aliqvot publicum Philoſophiæ doctorem egit, Eloqventiam è prima ſede, per annos 24. profeſſus eſt PAULUS BENIUS, Eugubinus: cujus extant *Oratoriæ Diſputationes* ſeu Rhetoricæ controverſiæ, in qvibus cum Veterum multorum, tùm inprimis etiam Ariſtotelis, præcepta explanantur, & cum Platone Ciceroneqve conferuntur. Prodierunt Venet. 1624. in fol.

E Germanis de Rhetorice nemo melius meruit JOHANNE STURMIO, qvem 13

Virum qvanti in eloquentiâ æſtimârit, & quantopere aliis antetulerit, Andr. Schottus, paulo ante monitum. Et fuit ſane in oratoria facultate ſummus, ſuoque tempore communis fere ſcholarum per Germaniam moderator: cujus proinde longe plurimi ſunt ad id ſtudium libelli: de informanda juventute, de informatione Principum & nobilium: Epiſtolæ claſſicæ: liber de reſolvendæ linguæ Latinæ ratione (Argent. 1581. in 8.) In partitiones oratorias Ciceronis Dialogos duos compoſuit Argentorati, 1539. in 8. editas, una cum libro de amiſſa dicendi ratione, & quomodo ea recuperari poſſit. Liber ejus de Periodis, cum ſcholiis Valentini Erythræi, editus eſt ibid. 1567. in 8. Liber de imitatione prodiit A. 1576. Hi omnes in pretio habendi, iisqve jungendi plures alii, qvos qui nanciſci omnes poterit, non parum Eloqventiæ ſtudium augebit.

14 E Sturmii ſchola prodiit MELCHIOR JUNIUS, orationis quidem facultate Sturmio inferior, ſed præceptis, ac artificio dicendi, non poſtponendus. Diligentiâ enim ſuâ ſuperavit magiſtri induſtriam; & tironibus eam ob cauſam aptior eſt, qvod ad minutias ſe demittat, ad quas ſe Sturmius non demittit. Extat ejus *Eloquentiæ comparandæ methodus*, Argentorati 1591. in 8. excuſus liber, quo multa tradidit utiliſſima ad facultatem oratoriam ſibi parandam, quæ ſubſidio eſſe poſſunt, ſi quis exercere vires ſuas velit. Exſtant *Scholæ* ejus *Rhetoricæ* de contexendarum Epiſtolarum ratione; utiliſſimus profecto liber, qui Ciceronis Epiſtolas, ſecundum omnia genera epiſtolarum, & ſingulorum generum argumenta, diſpoſuit, adjecta ſemper imitatione. Recuſus eſt ille liber, cum Commentario Phil. Horſtii, Jenæ in 8., & ſub *Epiſtolographiæ* titulo editus. Scripta inſuper eſt à Junio Reſolutio Orationum Ciceronis, ſecundum cauſarum genera, orationum partes & materias; unde præclara poſſunt haberi orationis amplificandæ ſubſidia, qvacunque in parte Orationis aut cujuscunque generis verſemur: nam Enthymemata, in ſingulis à Cicerone adhibita, diligenter notavit, qvorum uſus inſignis eſſe poteſt, ſi quis in ſimili argumento occupetur. Adjectus eſt index utiliſſimus, ubi ὡς ἐν τύπῳ proponitur omnium Orationum atque argumentorum ſumma & idea; Argentorat. 1594. in 8. Nec prætereundus hic ille Junii liber utiliſſimus, qvem pro inveniendis argumentis Ethicis & Patheticis ſcripſit, & ſub titulo: *Animorum conciliandorum ac movendorum rationis* in lucem emiſit Montisbelgardi 1596. in 8. ubi ſingula illa capita tàm morum, quàm affectuum, ab Ariſtotele propoſita, exemplis, non tantum è Cicerone, ſed & è Græcis Auctoribus, illuſtrat: atqve adeo egregiè inſervit eloqventiæ, ſive ſacræ, ſive humanæ, ſtudioſis: quibus & aliis rebus multis eſſe commodo quæſivit: Collectione brevium orationum Politicarum, quas ex hiſtoricis, tàm Græcis, qvàm Latinis, collegit, præfixa ſemper diſpoſitione Rhetorica: congeſtione Epiſtolarum: editione Orationum, ſub ejus directione Argentorati habitarum, quarum integri aliquot tomi proſtant, & in quibus occurrunt pene omnia, qvæ ſub argumentum orationis venire poſſunt. Tam diligens erat ille Vir, & in profeſſione ſuâ ornanda profecto, ſi quis alius, ſollicitus.

15 Non minor illo, niſi ætate, ſed eruditione etiam multo major Wittebergenſis

Elo-

Eloquentiæ Profeſſor, AUGUSTUS BUCHNERUS, Orator atque Philologus celeberrimus, librum *de commutata ratione dicendi* ſcripſit Rhetoricum: in quo multa habentur egregia de figuris orationis: plerisque tamen Grammaticis, cum Rhetoricas nonniſi parcius attingat. Prodiit ille libellus Witteb. 1665. in 12. Et poſt mortem Buchneri editæ quoque ſunt Epiſtolæ ejus & Orationes, quæ non ſolum ſtyli Ciceroniani flumen, ſed & artis ſublimitatem, abunde docent.

Non idem judicium de VALENT. THILONE ferri poteſt, Rhetore potius, quam Oratore laudabili: cujus libri in argumento Rhetorico ſcripti non tamen usque adeo ſperni merent. Extant ejus *Exercitia Oratoria*, per omnia cauſarum genera: in 8. Regiomonti 1645. excuſa. *Curtius Orator;* qvo tum reſolvit Orationes Curtianas, tum, qvomodo amplificari poſſint, oſtendit: *Pathologia*, affectuum movendorum rationem exponens, una cum exemplis, eorumque ideis: *Topologia Oratoria*, ſeu praxis locorum Dialecticorum in Oratoriis, præceptis, exemplis atque ideis illuſtrata: *Rudimenta Rhetorica* de periodis, amplificatione & connexione: Quæ omnia partim Regiomonti, partim Amſtelodami, prodierunt, & è mediocrium claſſe ſunt. 16

Ceterum, ut in omni ſcientiarum genere, ita & in Rhetoricis, gnavos ſe Jeſuitarum aliqui præſtiterunt, & eximie profuerunt publico. De LUDOV. CRESOLLIO dictum jam eſt, cum Theatrum ejus Rhetorum allegaremus, atqve, ut non ſatis laudari poſſit iſte labor, narratum. Scripſit ille præterea *Vacationes Autumnales de perfecta Oratoris actione & pronuntiatione*, libris III. Pariſ. 1620. in 4. editas, in qvibus, è Scriptorum elegantium monumentis, geſtuum & vocum rationes pulcherrima copia & varietate explicantur, & vitia in agendo notantur. Opus plenum varia doctrina, qvodqve artem illam, qvam Veteres *Hiſtrionicam* vocabant [ad hanc enim pertinebat formare vocem & geſtum Oratoris, teſte Ariſtotele,] luculente atque copioſiſſime exponit. Alius ex eodem Ordine, NICOLAUS CAUSINUS, *de Eloquentia ſacra & humana libros XVI.* compoſuit, Pariſ. 1643. in 4. editos, in quibus præ ceteris magna cura diverſitas Characterum explicatur: allatis uberrime exemplis, tum ipſorummet Characterum, tum vitii in quovis ſtylo. Eſt tamen ad uſum accommodatior JACOBI MASENII, Jeſuitæ, *Palæſtra Oratoria*, Coloniæ primo 1659. evulgata; in qua primum progymnaſmata Eloquentiæ, hinc Exercitationes Rhetorum propriæ, ad lectionem ſimul & imitationem diſtribuuntur: adjicitur Reſolutio & artificium Tullianarum Orationum. Scripſit & idem *Palæſtram ſtyli Romani*, Coloniæ eod. A. 1659. editam, in qua & genera ſtyli perſequitur & Characteres, omniaque diligentiſſimè, propoſitis ſemper exemplis, illuſtrat: addito in fine antiquitatum Romanarum Compendio. Maſenio ordinatius diſtinctiusque procedit, adeoque illi me judice præferendus eſt, MARTINUS du CYGNE, in cujus *Explanatione Rhetorica* omnium Ciceronis Orationum habetur Analyſis ſecundum partes, Enthymemata, Periodos, & figuras, cum notis ad ſingulas Orationes, earumque Characteres. Excuſus eſt Coloniæ An. 1670. in 8. liber ille, omnium in hoc genere optimus. Huic ſubjungimus ALBERTUM de ALBERTIS, Jeſuitam alium, cui debemus *Theſaurum Eloquentiæ ſacræ & Profanæ*, per actionem 17

contra ejusdem corruptores, olim Mediolani 1639, poſtmodum Coloniæ 1669. in 12., typis publicis exſcriptum. Auctor præcipue invehitur in argutulos illos frigidosqve affectatores, qvi ſpecie acuminum & ſententiarum præpoſtere phaleratam orationem faciunt. Proponitur autem res omnis non methodo qvadam didactica, ſed ſingulari qvadam atque inſolita: ut mihi qvidem videatur ipſe Auctor Eloqventia ad notanda ejusdem vitia abuti. Occaſione vero hujus incidit nomen FRANC. VAVASSORIS, qvi, ut erat ipſe etiam ex Ordine Jeſuitarum, bonisqve literis apprime tinctus, ita inſolitum tale, & nudius tertius introductum, dicendi genus ferre non potuit. Scripſit ille inter alia de *Ludicra Dictione* elegantiſſimum librum, ad Balzacium, Pariſ. 1658. in 4. Totoque eo impugnat plebejum iſtum jocandi in ſcribendo ſuorum popularium morem, quem communi nomine *burleſque* vocant. Demonſtrat vero Vavaſſor, nulli vel Veterum, vel Recentiorum, tale dicendi genus in mentem unquam veniſſe: ſimulqve utiliſſima longe plurima, qvæ ad Rhetoricen faciunt, inſpergit.

18 Neque tamen hæc ingenui Veterum æſtimatoris, doctiſſimi Vavaſſoris, auctoritas ſocios ejus movit, ut, miſſo novandi ſtudio, vetera & ipſi ſectarentur. Qvin potius, qvoties novus talis Orator in ſcenam prodit, toties novo ille, & à reliqvis diverſo habitu, incedit. Referendus eſt ad hanc novatorum claſſem FRANCISCUS POMEY, Jeſuita, cujus proſtat liber hoc titulo: *Novus Rhetoricæ candidatus, altero ſe candidior:* editus Monachii: 1672. in 12. Inſtituit hic Rhetorices præcepta ſuo qvodam ductu & genio: qvanqvam utplurimum novi nihil afferat, ſed plus interdum turbet, qvàm juvet. Diligens tamen eſt in figuris & amplificationis præceptis; qvæ vero ipſa tradit, ſingularia plane & peregrina: qvale eſt illud ſubſidium inveniendi argumenta amplificantia, qvæ progymnaſmate VI. proponuntur: nam nullo artificio opus eſt, ſed velut ſorte qvædam capiuntur. Quam enim inane hoc eſt, ex iis, qvæ cadunt ſub oculos, ſtatim invenire argumenta: deinde è qvibusvis ſubſtantivis & adjectivis, primo occurrentibus in Lexico; hos vero modos Autor ille commendat. Non reddit, niſi inanes locutores, iſta inartificialis methodus; cui ſimilis eſt illa Lulliana loquacitas, qvæ etiam tamen aliquibus mirificè placet. Eſt certe qvidem rerum omnium inter ſe analogiſmus, unde & deprehendere ſagaci quadam connexione prædicata nonnulla, qvalicunqve ratione ſubjecto ſuo convenientia, licet: ſed tamen hic modus artem jam præſupponit. Ac viderem ego ſane, qvam bellam mihi orationem concinnaret, qvi ſolis hiſce præſidiis munitus, nec multa arte Rhetorica imbutus, prodiret Orator in publicum. Non nego tamen, exercitatis in dicendi arte Viris aliqvando neceſſitatis tempore, cum deficit memoria, talia in ſubſidium vocari poſſe. Qvalia ſunt illa, qvæ commendat JANUS CÆCIL. FREY Part. II. c. I. Viæ ſuæ *ad ſcientias, linguas, ſermones extemporaneos novæ & expeditisſimæ*, Pariſiis olim editæ, poſtea recuſæ Jenæ 1674. in 12. Tale eſt & illud ſubſidium, qvo uti Concionatores alioquin ſolent, cum ultima vox periodi, ſubſtantiva inprimis, reflectitur ad novam periodum, ut connexione ſenſuum in voce ultima qvæſita tandem exſurgat aliqva oratio. Extemporaneam elocutionem pro viribus etiam promotum ivit MICH. RA-

DAU,

DAU, in *Oratore Extemporaneo*, qui liber ſub perſonati primum Auctoris, Georg. Beckeri) mox, ſub vero ejus, qui ſcripſit, nomine prodiit. Unicum ejus opus eſt, ſub varia epicherematum forma orationes extemporales formare. Sed, ſi verum fateri velimus, nequaquam eſt plus facultatis extempore perorandi in hac ratione, quam alia: omnes enim orationes præſupponunt argumenta: ſive illa uno ſyllogiſmo, ſeu pluribus, comprehendantur: eodem res recidit. Interea tironibus eo modo non male conſultum eſt; qui ad epicheremata elaboranda maturius, quàm ad aliud progymnaſmatum genus, præparari debent. Chriæ quoque ipſæ nihil aliud, quam ſyllogiſmi & epicheremata ſunt, quorum medii termini, ut in ſcholis vocant, locis quibusdam Dialecticis ſunt illuſtrati. Atque huic etiam ſcopo præcipue inſervit alius Jeſuita, SIGISM. LAUXMIN, *Praxi Oratoria* ſua Francofurt. A. 1665. in 12. excuſa, quâ illud potiſſimum intendit, ut doceat, periodos & enthymemata conficere, atque ex iis Orationes integras: exiguâ quidem, quod non diffitendum, operâ, ſed tironibus tamen non inutili, in rudimentis artis Rhetoricæ per ἐπιχειρήματα ponendis. Nec defuit ex eadem Societate alius, qui connectendi ad tranſitionum artificium libello erudito oſtenderet, JACOBUS HUGUES, cui titulum qvoqve fecit *Artificium Connexionum & Tranſitionum:* Moguntiæ primum, edito, ſi recte memini, ac deinde Wittebergæ, obſtetricante G. C. Kirchmajero, A. 1657. recuſo. Eo majorem vero laudem meruit, quo certius conſtat, primum illum connexiones formare docuiſſe per periodos, membra majora & minora, tam per particulas, qvam per figuras & formulas, in proſa æqvè & ligata Oratione.

Præterimus Jeſuitas alios: cum, qvi ſuperſunt, præter eos, qvos diximus, in Rhetorica arte clari, pauci admodum ſint. Sunt vero & ante illos ponendi alii, qvorum nomina prætereunda non duco. Quam ſplendide de GEORGIO TRAPEZUNTIO ſenſerit Andr. Schottus, atque ut eum recentioribus prope omnibus præferat, & ſuo merito doctis admirationi fuiſſe dicat, ſupra jam, cum de Hermogene diceremus, indicatum eſt. Et quid mirum, *Rhetoricen* ejus magni habitam, jamque olim *perpulchram* à Trithemio judicatam; cum ex optimis Ariſtotelis Hermogenisque præceptis tota coaluerit, ſuppletumque ex alterutro habeat; quod alteri deeſt. Prodiit ea Rhetorica Trapezuntii, poſt alias editiones, emendatius Baſileæ 1522. in 4., ibid. 1538. & Venet. 1560. in 4to. 19

Haudquaquam Trapezuntio minor JOH. LUDOV. VIVES intra paucos annos (erat enim ὀψιμαθής) nobiliſſimas aliquot lucubrationes, docte prorſus & accurate conſcriptas, edidit: in quibus, ut ait Geſnerus, eloquentiæ ſapientiam ita conjunxit, ut nemo eruditus non cum aliquo fructu earum ſe lectionem hauſiſſe fateatur. Sunt vero lucubrationes illæ, quæ ad inſtitutum iſtud noſtrum pertinent, præter librum *de conſcribendis Epiſtolis*, qui in pretio habetur, *Commentarii de ratione ſtudii legendi interpretandique: De ratione colligendi exempla: Latinæ linguæ exercitatio* Inprimis vero ſpectat ad h. l. *Rhetorica*, ſeu de ratione dicendi libri III., ac *de conſultatione liber*; quos conjunctim Rob. Winter Baſileæ A. 1537. in 8. excudit, Pertinet quoque huc, 20

huc, ex aureo de tradendis diſciplinis opere liber Quartus, qui *de corrupta Rhetorica* agit, eique reſtituendæ ſubſidia undique conquirit.

21 Neque hic ſilentio prætermittendus ERASMI ROTERODAMI *de copiâ verborum & rerum* libellus utiliſſimus, notior nomine, qvam uſu frequens: & qui tamen optimas profecto dat orationis ornandæ atque amplificandæ regulas. Edidit illum, cum Commentario & Exemplis, Joh. Micrælius anno, ni fallor, 1655. in 8. EDMUNDI RICHERII librum *de figurarum arte, & cauſis eloquentiæ*, Pariſ. 1605. in 8. editum, etiam nominandum arbitror, quippe in quo figuras Grammaticas egregiè explanavit, ſed non æque Rhetoricas. Edidit tamen librum alium *de arte & Rhetorica*, quo methodum quoque monſtrat eam ad uſum vitæ civilis revocandi, Pariſ. 1629. in 8. De Elocutionis imitatione ac apparatu JACOBUS OMPHALIUS, JCtus, edidit Opuſculum non contemnendum: nam & optimas imitandi regulas propoſuit, & formularum conficiendarum rationem dedit. Adjunctæ ſunt ejus Epiſtolæ familiares in uſum tironum, Pariſ. 1579. Col. 1602. in 8. Transeo JOH. BRENZII *de figuris* libros, Argentorati 1606. editos in 8., qui nihil aliud, quam figurarum Catalogum, & applicata iis magno numero ex Oratoribus & Poëtis exempla continet. Neque admodum iſthuc pertinet NICOL. SUSII *Lima Ciceroniana*, quo libro generalia quædam de charactere & ſtylo præcepta continentur. Prodiit Antwerpiæ 1620. in 8vo, &, cum Nic. Vernuleji Rhetorica, Jenæ 1631. in 12. Magis adhuc ſollicite de ſtylo agit vir doctiſſimus, JOH. SCHEFFERUS, in *Gymnaſio ſtyli*, Upſaliæ A. 1657. & 1665. primò, mox & Jenæ 1670. edito. Multa enim inibi de hoc themate, tum & de progymnaſmatibus Sophiſtarum, & orationum variis characteribus, utiliſſima Collectanea & præcepta traduntur. *De numero Oratorio* libros quinque ſcripſit, & ad hanc doctrinam ſingulari cura explicatam dedit JOVITA RAPICIUS, Brixianus. Elegans ejus editio prodiit Venetiis in fol. 1554. Recuſus poſtmodum liber ille in Germania Coloniæ A. 1632. in 8vo, comitem nactus eſt JAC. LUDOV. STREBÆI *de Electione & oratoria verborum collocatione* librum, qui olim A. 1540. prodierat; & in quo, quæ ad numerum linguæ Latinæ, tam in proſa, quam in ligata oratione, ſpectant, exponuntur. Eſt alias iſte Strebæus inter Ciceronis Commentatores, in cujus ſcilicet libros de Arte Rhetorica & de Perfecto Oratore ſcripſit.

22 Dum vero ita de iis agere inſtituimus, qui per partes ſolum artem Rhetorum pertractant, pene dememiniſſe videri poſſumus Virorum doctorum, qui artem integram magno conatu, neque minus felici, tradunt. Atque hic primum ſibi ante alios omnes locum vendicat GERHARDUS JOH. VOSSIUS, cujus non ſolum *de Natura & Conſtitutione Rhetorices* liber, & ſubjuncta illi Tractatio de antiquis Rhetoribus, Sophiſtis ac Oratoribus, quam calluerit Vir ille magnus artem lectiſſimam & quantâ curâ è veteribus collegerit, notum facit; ſed luculentius adhuc operoſæ & pleniſſimæ *Oratoriæ Inſtitutiones*, Opus mirâ diligentiâ concinnatum, & quod in Veterum Rhetorum lectione illum longe fuiſſe verſatiſſimum demonſtrat, quos etiam niſi habuiſſet anteſignanos, vix adeo feliciter in hoc argumento verſatus fuiſſet. Recte interim judicavit

Buch-

Buchnerus, lib. de Commutata Rat. dicendi p. 444., Voſſio neminem temere, poſt Ariſtotelem, orandi artem uberius & accuratius tradidiſſe. Multoties, tum in Belgio, tum in Germania, variisqve formis, excuſum recuſumqve Oratorium iſtud Opus Voſſianum. Inter primas *editiones* ea eſt, qvæ An. 1606. prodiit in 8., ſed optima, qvæ Lugduni Batav. 1643. in 4. lucem adſpexit. Liber de natura Rhetorices iterata Editione auctior editus Hagæ Com. 1658. in 4. Reliqvit & *de imitatione Oratoria* librum, ſuo Auctore non indignum: & *Rhetoricam contractam*, qvæ in uſum ſcholarum fœderati Belgii ſcripta eſt, & ita Compendium Rhetoricæ majoris ſiſtit, ut exemplis aliis utatur.

Voſſium ſeqvatur Hiſpanus PETRUS JOH. NUNNESIUS, magni nominis 23 apud ſuos Vir, & qvem, uti ſupra dictum, Andr. Schottus ex Hiſpanis noverat, inter claros Rhetores nominandum. Nec putandum eſt, amicitiæ hic aliquid dediſſe Schottum, qvam cum Nunneſio arctiorem coluit: ſed fuiſſe id commune Hiſpanorum ſuffragium, inde diſcas, qvod ingenti ſtipendio à Barcionenſibus ad docendam ibi Eloqventiam Græcamque linguam evocatus eſt, referente de Scriptor. Sec. XVI. Miræo, c. 133. *Rhetoricam* ejus, cujus meminit Andr. Schottus, nunqvam vidi: ſed tantum *collectionem Epithetorum*, qvorum in amplificandis periodis magnus uſus eſt, è Cicerone: qvi liber, poſt plurimas Germanas atqve Gallicas Editiones, Coloniæ qvoqve 1571. prodiit. Scripſit alias de Epithetis etiam *Sebaſt. Figulus*: aſt qvo melior eſt Nunneſius. Similis ferme labor eſt, qvem de Adverbiis epithetorum vicem haud raro explentibus, ſibi ſumſit *Hubertus Suſannæus*, qvi Connubium Adverbiorum Ciceronianorum edidit; qvod & ſeorſim, & cum Steph. Doleti formulis linguæ Latinæ ſimul, Argent. 1585. in 8. prodiit. Et qvoniam ſemel ſcriptoribus hujus qvoqve generis indulgere cœpimus, nominabimus qvoqve *Stephanum Ubelium*, qvi Synonyma Ciceroniana edidit, collectis nimirum vocibus illis, qvæ apud Ciceronem & alios conjunctim ponuntur vel vere vel apparenter ſynonymiæ. Vehementer facit ille labor ad periodum concinnandam. Prodiit Leovardiæ 1607. in 8. Et ne qvid genus vocum absqve illuſtratione maneret; en tibi feſtivum libri titulum: *Antithetorum amica ſimultas, arbitris Plauto, Terentio, Cicerone, Cæſare.* Scripſit illum *Auguſtinus Gambarella*, & collegit inibi voces, qvæcunqve ſibi aliqvâ ſaltem ratione opponuntur: ut ſic eo faciliorem vocum proprietatem redderet addiſcendam. Mediolani 1606. in 4. Videntur qvidem Auctores, qvos modo recenſuimus, magis ad Grammaticum Polyhiſtorem, & caput de Collectoribus phraſium, pertinere: noluimus tamen, cum occaſio ſe offerret, hîc qvoqve eorum recenſionem omittere, præſertim cum ad Rhetoricen ſuo etiam modo ſpectent.

Hinc temperare nobis non poſſumus, qvin adhuc addamus WOLFFGANGUM 24 SCHOENSLEDERUM, *Apparatus Eloquentiæ*, Monachii primo 1630. in 8. & ſæpius alibi, evulgati, Auctorem: qvo libro, dum Synonyma ſub titulis generalibus collegit, optimè omnino de eloqventiâ meruit, nullusqve & ad uſum accommodatior liber, qvam

ille: adeo optima ſemper ex Auctoribus, non qvibusvis, ſed præcipuis, magno judicio collegit. *Phil. Paræi* minimum Calligraphiam, ſimili in arena currentem, longo poſt ſe intervallo relinqvit, qvæ merum chaos eſt, ac mira titulorum confuſione ſumma imis miſcet. Dolendum vero, non prodiiſſe Schoenslederi partem alteram, qvo collecturus erat locos communes rerum: abſolutiſſimos haud dubie, qvantum ex hoc Opere judicare licet, daturus. Sed nunc revertimur ad Rhetoricarum Scriptores.

25 JOH. TESMARUS, Rhetoricæ in Bremenſi ſchola Profeſſor, ſcripſit *Rhetoricarum Exercitationum libros VIII.*, Amſtelodami apud Elzevir. 1657. in 8. publici juris factos: qvorum priores qvinqve ſunt analytici, reſolventes oratiunculas hiſtoricorum, poëtarum, &c., ſecundum genera cauſarum: reliqvi tres proponunt ideas Orationum, Epiſtolarum, Carminum. *Ideas Orationum* edidit qvoqve MARC. ZVERIUS BOXHORNIUS, civilium plerorumqve argumentorum, qvorum in civili vita uſus præcipuus eſt Politices & Jurisprudentiæ ſtudioſis. Liber editus eſt aliqvoties in Belgio, & ſemel 1661. Lipſiæ recuſus: in eo tantum reprehendi meret, qvod artificium orationis non ſatis diſtinctè exprimat: in qvo longe magis ſollicitus eſt *Chriſtoph. Schraderus* in ſpecimine Orationum Livianarum & Sleidanianarum, qvæ itidem hujus ſunt argumenti, & civilis eloqventiæ ſtudioſis commendandæ. Ineditas aliqvot ejusdem Boxhornii poſſideo.

26 Extant MELCHIORIS *de la* CERDA, cujus mentionem ſupra, inter Ordinis ſocios Jeſuitas, facere dememinimus, *Campi eloqventiæ*, Coloniæ 1637. in 8. impreſſi; ſed me judice, pleni ruris: nam nihil uſpiam ſelecti: deſcriptiones vagæ & variæ ſine inventione ac ordine. Adjungo de la Cerdæ ſimilis farinæ Scriptorem, ſed magnum tamen puerorum delicium, JOH. MATTH. MAYFARTUM, ſcripſit ille *Mellificium Oratorium*, in qvo Eloqventiæ flores è variis Oratorum viridariis defracti, & in ſuas velut areolas ſunt digeſti. Tres vel qvatuor ejus Tomi Lipſiæ prodierunt A. 1633, & ſeq. in 8. Non placet Viri iſtius labor: nam pauciſſima habet ex Cicerone, unde tamen mellificium ſuum locupletare unice potuiſſet. Tum & inter recentiores delectum non habet, ſed promiſcue è qvibusvis colligit, cum præferendi fuiſſent probatiores. Deniqve nec ordo, nec ratio colligendi bona eſt. Longe diſtinctius & ordinatius procederet negotium, ſi qvis ſecundum ſeriem vel theſium, vel rerum, vel argumentorum & enthymematum, collectanea talia inſtitueret: nec formulas cum rebus ipſis miſceret, uti factum à Mayfarto, cum rectius ſeorſim poni ſecundum omnes orationis partes debuiſſent: qvod conſilium ſibi propoſuerat *Joh. Starckius*, qvi ſpecimen ejus dedit elegans in Locis Communibus formularum Epiſtolicarum: ſed labor iſte in oratoriis præmatura optimi viri morte intercidit.

27 Æqve ſperandæ ſunt ac de la Cerdæ & Mayfarti labores Tranſitionum Rhetoricarum formulæ, à JOH. STARCKIO collectæ, editæqve Londini 1628. in 8, qvas miror etiam in Germania recuſas. Etenim parum omnino bonæ frugis habet totus ille liber

ber: & male faciunt, nec intelligunt linguam Latinam, qui eum pueris obtrudunt: totus enim ineptis qvibusdam argutiis plenus eſt, vel ex ingenio ſuo, vel ex vernaculi ſermonis adhærente vitio, confictis. Ut non poſſit adeo frugis quicquam ex eo libro meti: & infelices ſane ſunt, qui tirocinium ſuum in quisquiliis iſtiusmodi terere coguntur. Idem eſto judicium THOMÆ FARNABII *Indice Rhetorico & Oratorio*, Libello exiguo, Amſtelod. 1659. in 12. edito, in quo Formulas quasdam, in Orationibus & Epiſtolis obvias collegit, ſed, ut in porta cantherius, defecit, Henn. Arningio, & Ivaro Petri Adolpho, & quibus Formulæ itidem ſunt congeſtæ, palmam relinquens. Tale qvoque eſt *Tirocinium Eloquentiæ*, ſeu Rhetorica Nova (ſi DIs placet), CAROLI PAJOT, qui, cum multa promittat, nihil omnino habet præter vulgaria artis præcepta, ſummatim ex aliis Auctoribus, ſive excerpta, ſive deſcripta. Editum eſt miſellum Compendium Dauderſtadii 1673. in 8.

Pertinet qvoqve ad Rhetores CAROLUS SIGONIUS, cujus non ſolum inter Antiquarios Scriptores mentio cum honore facta eſt, ſed & tum, cum eum conſolationem Ciceroni ſuppoſuiſſe diximus, & inferius inter Oratores forte recurret. Is ipſe igitur librum *de Dialogo* ſcripſit. Venet. 1562. in 4. editum, in quo tradit præcepta Dialogi ſcribendi. Hanc vero ſcribendi rationem omnino ad eloquentiam pertinere, vel illud argumento eſt, quod ab eloquentiſſimis viris Græcis & Latinis frequenter fuerit adhibita, ut teſtantur Platonis & Ciceronis ſcripta. 28

Spectat quoque ad Rhetoricen ſcriptio Hiſtoriarum. Rhetoris enim eſt, præſcribere, qvo charactere hiſtoria ſit ſcribenda: quod argumentum diligenter admodum perſequitur SEBAST. MACCIUS, Philoſophus, Theologus, & JCtus, Eques & Comes Palatinus, in libris tribus *de Hiſtoria ſcribenda*, qvos Venet. 1613. in 4. publici juris fecit. Idem argumentum poſtea fuſius deduxit AUGUSTINUS MASCARDUS, libro elegantiſſimo Italica lingua ſcripto *della arte Hiſtorica*, Venet. 1655. in 12. Eſt & Caſp. Scioppii judicium de ſtylo hiſtorico, quod editum cum ejus Infamia Famiani, Soræ 1658. in 12. 29

Peculiare ſibi & plane elegans argumentum è Rhetoricis pertractandum ſumſit Vir πολύγραφος admodum, & aliis è ſcriptis notiſſimus, LEO ALLATIUS, ſcripta *de Erroribus Magnorum Virorum in Dicendo Diſſertatione* Hiſtorica, ad Slingelandum, Protonotarium Apoſtolicum: Romæ A. 1635. in 8. Cenſuram illic inſtituit in Autores tùm veteres, tùm recentiores, monſtratque, ubi illi defecerint in orationis Charactere idoneo exprimendo. Veterum pleraque hauſit ex Claud. Verderii ſtulta Auctorum cenſura, non appoſito interdum illius nomine. Et ſane Leo Allatius non valuit iſto judicio, ut cenſuram ſibi in re tantâ ſumere potuiſſet: aliis plane hîc ingeniis opus eſt. 30

Talia vero ubere proventu ferre inprimis hodie Gallia conſuevit, in qua pulcherrimorum librorum, ad Rhetoricen facientium, & vernaculo ſcriptorum ſermo- 31

ne, magna ſatis copia eſt, inprimis poſtqvam optimatum favore iſtiusmodi ingenia provocantur. Eſt, qvi Rhetoricam Ariſtotelis in Gallicum tranſtulit ſermonem, & eximiis inſuper commentationibus illuſtravit. Ariſtotelem enim è veteribus unum acu rem tetigiſſe haud abs re judicant, nec ab eo facile recedunt: qvorſum & RENATUS RAPINUS legi meret in elegantiſſimis ſuis de Eloqventia cogitationibus: *Reflexions ſur l' Eloqvence:* qvæ Miſcellaneis ejus operibus, ad juvandas bonas literas ſcriptis, inſertæ ſunt. Eſt alias & ANONYMUS quidam, qui duobus libris Rhetoricam tradidit: quorum prior vocatur *de l' Art de Parler;* alter *de l' Art de Perſuader* 1676. in 12. Non quidem differunt ejus Viri præcepta à communibus; ſed occurrunt tamen aliqua commatis non vulgaris, fuitqve Vir ſine dubio doctiſſimus, & judicii non contemnendi: diſtinxit autem artem perſuadendi ab arte dicendi, & priore illo agit de inventione enthymematum; altero de variis characterum generibus, figuris, ceterisque ad orationem ornandam pertinentibus. Taceo Renatum Bary, conſiliarium & Hiſtoriographum Regium, qvi librum edidit, ſub titulo: *la Rhetoriqve Françoiſe.* Amſtelod. 1669., inprimis, quod figuras ſpectat, non contemnendum. Ei diſſertationem præliminarem præfixit Joh. Franc. Grandis, qvæ intentionem Auctoris & Operis pluribus declarat. Dirigit autem omnia ad ſermonis Gallici genium, cum alter ille magis in communi & abſtracto Rhetoricam proponat. Multa vero egregia, ad Rhetorices explicationem, libellis variis in medium attulit DOMINICUS BOUHOURS, Jeſuita Pariſienſis, qvi utplurimum exemplis docet, quæ ex antiquis æquè ac recentioribus ſcriptoribus hinc illinc collegit, & ſua deinde κρίσει examinat illuſtratve. Eſtque inprimis commendandus ejus libellus, qvem Rationem bene cogitandi inſcripſit, *la Maniere de bien Penſer dans les Ouvrages de l' eſprit:* in quo ſummo ſtudio τὸ περὶ τὰς νοήσεις ἁδρεπήβολον, ut Longinus vocat, ſive ſenſuum ſublime, examinat, variasque in claſſes diſtributum ita egregie, allatis ubique plurimis exemplis, pertractat, ut non minorem fructum, qvàm delectationem, afferat. Editus eſt libellus ſecunda vice Amſtelodami 1688. in 12. cui & in vicem partis ſecundæ additus libellus alius, ſub titulo: *Penſées ingenieuſes:* in quo itidem longe plurima ejus generis, & jucunda & utilia, occurrunt. Sunt & plures adhuc Gallici Eloqventiæ magiſtri, ſed qvos nunc qvidem recenſere non vacat.

32 In Germanicâ lingua artis Rhetoricæ laborem in ſe ſuſcepit CHRISTIANUS WEISIUS im politiſchen Redner. Diu fuit ante ipſum deſideratus talis labor: in qvo tentavit tamen aliqva RUDOLPHUS SADELER in ſeiner Teutſchen Rhetorica, & Meyfartus: neque diſplicuit mihi Sadeleri labor: qvi, in Orthographiâ & Phraſeologiâ ſuâ Germanicâ, alio libro, monſtravit veram contexendi Germanicas periodos rationem. Alioqvin pleriqve Scriptores illi plus artis & eruditionis oſtentare volunt in rebus ipſis, quàm opus eſt. Et forte nimio cultu laborat Weiſii inſtitutio, nam multa immiſcet orationibus ſuis, inprimis civilibus, ornamenta, vel poëtica, vel alia, qvorum nullus in aula uſus eſt.

CAP.

CAP. II. (a)

DE ORATORIBUS ANTIQVIS, PRÆCIPUE GRÆCIS.

§. 1. *NOn recenſentur hoc capite deperditi, à G. J. Voſſio celebrati;* 2. *Nec Hiſtorici Græci, v.g. Herodotus ac Thucydides, qvorum dictio commendatur:* 3. *Sed Oratores ſoli Græci, quorum aliqua hodie ſuperſunt Monumenta, Gorgias ſc. Leontinus.* 4. *Antiphon, Andocides, Lyſias.* 5. *Iſæus.* 6. *Iſocrates.* 7. *Æſchines.* 8. *Demoſthenes.* 9. *Hyperides.* 10 *Dinarchus.* 11. *Lycurgus.* 12. *Mutatio Eloquentiæ Forenſis & Degeneratio, poſt amiſſam Græciæ Libertatem, Romæ itidem deinceps obſervata.* 13. *Numerus Oratorum Græcorum hinc imminutus.* 14. *Oratores, ſeu Sophiſtæ potius Græci, ſub Cæſarum Imperio celebres, Dio ſc. Pruſaenſis, ſive Chryſoſtomus.* 15. *Polemo Laodicenſis & Herodes Atticus.* 16. *Æl. Ariſtides.* 17. *Dionyſ. Longinus, Hermogenes, Proæreſius.* 18. *Julianus Imperator.* 19. *Libanius.* 20. *Himerius.* 21 *Themiſtius.* (*De ſingulorum Vita, Stylo, Scriptis, Editionibus, Commentatoribus, Memorabilia plurima, una cum Veterum atqve Recentiorum de iis Cenſuris, haud parce exhibentur.*) 22. *E Latinis Ævi Veteris Oratoribus, illi, quorum Scripta ſuperſunt, Lib. IV., Cap. XI. XII. XIII. XIV., jam ſunt celebrati, ceteri autem, quorum Orationes perierunt, à G. J. Voſſio*, in Lib. de Natura Rhetoricæ, *recenſentur.*

A *Rhetoribus* venimus ad ORATORES, quorum magnam vim *olim Græcia tulit*, 1
omnis eloqventiæ ſi cujusqvam alius artis, certe mater. Nolumus autem hic congerere ſeriem aliquam Oratorum, inde à Solone & Piſiſtrato, qvi primi Eloquentiæ laude apud Athenienſes floruerunt, auſpicandam, pertexendamque usque ad poſtremas celebrium apud Græcos Sophiſtarum ætates: nam, cum hoc Voſſius admodum ſtudioſe egerit, libro de Rhetorices natura & conſtitutione, c. 10, 11, 12., ad eum avidos rerum harum lectores ablegamus, de iis interim, qvi ad nos usque è tot veteribus pauci pervenerunt, qvædam dicturi.

(a) Totum hoc de Græcis Oratoribus Antiquis Caput, Obſervationibus ſcatens eruditis, non ipſi debetur Morhofio, cujus in Prælectionibus, tum Polyhiſtoricis, tum de Notitia Autorum, Academicis, nihil plane de iſtis annotatum reperi, ſed a Viro Docto, qui Lipſiæ IV. Libros Polyhiſtoris Literarii poſteriores, e MSStis illis, Frid. Bened. Carpzovii, auſpiciis, congeſſit, una cum Libri VII. Capite de Poëtis Græcis Secundo (cujus itidem vix tenuia quædam lineamenta Schedæ Morhofianæ ſuggerunt), totum, ne inſigni adeo defectu Opus deformaretur, eſt adjectum. Id quod monendum *h.l.* denuo putavi, ne Morhofio, quæ illius non ſunt, ab incautis Lectoribus, forte tribuantur.

2 Neqve vero in numerum Oratorum computamus HERODOTUM, aut THUCYDIDEM, Hiſtoricos. Quanquam enim neqve priori lactea dicendi ubertas, melleumve velut quodam eloqventiæ flumen; neque poſteriori maſcula eloqvendi vis, & grave ſententiarum pondus, deſit, utraqve antiquis adeo in pretio habita, ut Thucydidem decies ſua manu deſcripſiſſe Demoſthenes perhibeatur; Herodoti autem ne quidem reprehenſor Plutarchus famam eloquentiæ imminuere auſus ſit: attamen in Oratorum cenſum, qvi ſive πολιτικὸν λόγον ſectati cauſas in foro publicas egerunt, ſive, Sophiſtarum in morem, ἐριστικοὺς λόγους inter diſcipulos fieri, inſtituto quodam dicendi certamine, curârunt, eos computare non poſſumus.

3 Inter Sophiſtas ſeu dicendi magiſtros veteres, qui eloquentiam in artis regulas compactam aliis tradiderunt, ſimul & ipſi ſcriptis orationibus inclaruerunt, antiquiſſimus eſt GORGIAS LEONTINUS, nomen apud Græcos longe clariſſimum, & cujus aliqvot *Orationes* hodieque ſuperſunt ab Aldo, cum orationibus Æſchynis aliorumque Oratorum, Venet. 1513. fol., & ab Henr. Stephano iterum cum Oratoribus Antiquis editæ A. 1575. in fol. Fuiſſe vero Gorgiam inanis frigidique tumoris præpoſterum affectatorem, & qui præter rem, poëticum in morem, ſua ſæpe extulerit, jam olim Dionyſius Halicarnaſſeus, Hermogenes & Longinus, annotârunt: quapropter & riſui illum eſſe prudentioribus Longinus ait; & Hermogenes eum τοῖς ὑποξύλοις σοφισταῖς *ſubligneis ſophiſtis* annumerat. Cicero autem quotidianam ejus loqvacitatem ſine uſu, & è ſcholis cantilenam vocat, omnibus ſpernendam eloquentiæ ſtudioſis. Orat. l. I. Conf. Longini περὶ ὕψους liber, ſect. III., & Langbænius atque Faber in Not. qui plura de his.

4 Virile magis dicendi genus, & quod non ſcholarum ſuperfluas nugacesve curas, ſed politicum characterem præ ſe ferret, primus ANTIPHON invenit, teſte Hermogene; is ipſe, qvi inter decem, quos numerant, Oratores antiquiſſimus, complures nobis orationes reliquit, è quibus illius in dicendo vim, & efficaciam in perſuadendo, miris ſe artificiis inſinuantem, ſat abunde colligere eſt. Sequitur hunc non æque clarus ANDOCIDES: tum LYSIAS, Iſæi præceptor, ob nativam dictionis elegantiam, quam ubique, rejecto ardentiore & excelſo dicendi genere, ſummo ſtudio ſectabatur, adeo multis olim adamatus; ut ipſe ſolus etiam velut idea orationis Atticæ, in quantum ea tumori Aſiano opponitur, regulaque & norma crederetur: quos tamen falli multum, neque Atticum Characterem intra anguſtos nimis terminos *lucidi, tenuis & ſignificantis*, includendum fuiſſe, rationibus pluribus & exemplis demonſtrat Quintilianus Inſtit. lib. XII. c. 10. Conf. Longinus de Sublim. ſect. 35. ubi Lyſiam Platone, cum quo illum comparat, longe inferiorem pronuntiat, vitiisque etiam abundare monet. Interea tamen magna eloquentiæ laus, & inprimis fluidæ & inaffectatæ gravitatis gloria, Lyſiæ nullo modo abroganda eſt: ſed potius omni modo approbandum Photii Patriarchæ, peritiſſimi judicis, judicium, quo Lyſiam maximis quibusque oratoribus, Demoſtheni, Æſchyni, Platoni, comparat: Bibliothecæ Cod. 262. ubi & vehementer Paulo cuidam ex Myſia, quem Suidas Paulum Germinum vocat, ſophiſtæ

phiſtæ

phiſtæ ſuccenſet, cujus ineptiſſima cenſura, ſeu calumnia potius, complures Lyſiæ orationes, velut ſpuriæ, perierint. Dionyſius Halicarnaſſeus tantam in orationibus ejus ἐνέργειαν, i. e. evidentiam atqve illuſtrationem, deprehendi teſtatur, ut nemo adeo lævus mente & ingenio tardus futurus ſit, qvin qvæ repræſentat Orator, velut facta ipſemet intueri, & perſonis, qvas introducit velut præſentibus intereſſe etiam, & cum iisdem converſari, propemodum videatur.

Lyſiæ diſcipulus ISÆUS eſt, tam felix magiſtri imitator, ut niſi qvos magno 5
ſtudio attendat, difficulter etiam characteris utriusqve diverſitas, obſervante Photio, agnoſci poſſit: qvum aliàs Lyſias in tanta facilitate, qvam præ ſe fert, & innata ſua gravitate, difficillimus imitatu ſit. Prodierunt Lyſiæ & Iſæi Orationes, ut & Andocidis & Antiphontis, in Corpore veterum Oratorum, qvod Aldus Venet. 1513. fol. in lucem emiſit; tum & in ſimili, qvod Henr. Stephanus in fol. 1575. edidit. Aldi collectionem Latine vertit, ediditqve Baſil. 1566, Guilh. Canterus. Lyſiæ orationes ſeparatim qvoqve aliqvoties prodierunt, Latine Baſileæ interprete Franc. Fabricio: Græce & Lat., cum notis Jodoci Van der Heidii, apud Wechelum Hanoviæ 1615. in 8. Simon Goulartius qvoqve duas Lyſiæ orationes, Latine à ſe redditas, publicavit, cum ejusdem vita ex Dionyſio Hallicarnaſſenſi appoſita Pariſ. 1575.

Coævus Lyſiæ, & Iſæo nonnihil antiqvior, erat ISOCRATES, Gorgiæ Leontini 6
diſcipulus, Orator adeo clarus, ut ejus domus velut qvædam Academia videretur, in qvam confluebat, qvicqvid erat juvenum, qveis oratoriæ artis addiſcendæ cupido animos inſederat: neqve id ſane fruſtra; cum ex ejus ludo, ut ait Cicero l. II. de Oratore tanqvam ex eqvo Trojano, meri principes exierint. Sectabatur ille comptulam, nitidamqve penitus, & qvæ variis picturis ſchematibusqve ſuperbiret, orationem: qvam ob rem, in ſeligendis verbis atqve nominibus, in Colis, Commatibus digerendis, formandisque adeo periodis, & ſimilibus, ad ſuperſtitionem usque ſollicitus, cenſuram incurrit antiquorum complurium, à quibus inprimis Dionyſius Halicarnaſſenſis in Iſocratis vita legi meret. Commune omnium judicium eſt, aptiorem ſcholis, qvam foro, Iſocratis dictionem fuiſſe. Et ipſe quidem Iſocrates nunquam pro concione dixit, tot Oratorum ſtrenuus atque ſolers efformator, uti notum: qvemadmodum & mora 10. vel 15. annorum, in adornando Panegyrico ab Iſocrate conſumta, ne pueros quidem latet. Orationum ejus prima *editio*, quam novi, Mediolanenſis eſt, Græcè in fol. A. 1493. excuſa. Secuta hanc Aldina Venet. A. 1513., in corpore Oratorum, cui & Epiſtolæ Iſocratis inſertæ ſunt. Poſtmodum ſæpius Venetiis atque Baſileæ, modo Græcè, modo Latinè, prodierunt: inprimis ex emendatione Hier. Wolffii, qui Latinam verſionem cudit recuditque multoties. Ex ultima ejus recognitione editus Iſocrates eſt Baſileæ, apud Oporinum, Gr. & Lat., cum notis, 1570. in 8., poſtmodum Pariſ. 1615. Genevæ 1609. &c. ut & Cantabrigiæ, recuſus. Verum & Genevenſes duæ & Cantabrigienſis Editiones non ſatis emendatæ ſunt. Taceo nunc tres primas Orationes Iſocratis, quæ, in ſcholarum uſus, infinities ſeparatim prodierunt.

Erat vero Athenis eodem, qvo Iſocrates tempore, & poſt ejus obitum, Orato- 7
rum

rum Triga, qvi, ut reliqvos omnes haud dubie ſua arte longo poſt ſe relictos intervallo viccrant, ita de palma inter ſe mutuo æmuli certabant: Æſchines nimirum, Demoſthenes & Hyperides, omnes in gerendis publicis magiſtratibus haud raro adhibiti, rebusqve pro Græciæ libertate geſtis clari. Primus eorundem, ÆSCHINES, tres nobis orationes reliqvit plane eximias, nec minore elegantia dictionis atqve puritate, qvam argumentorum pondere & perſpicuitate, inſignes. Qvartam orationem Æſchinis, qvæ à nonnullis ipſi tribuitur, *Deliacus* inſcripta, ejus non eſſe, ſed Hyperidis, jamdudum à Photio annotatum eſt: & è recentioribus, præter alios, à Conr. Geſnero in Bibliotheca. Eminet vero inter tres Æſchinis, qvæ ſuperſunt, Oratio contra Cteſiphontem, qvæ in Demoſthenem, & honores illi à Senatu, cenſente Cteſiphonte, collatos, habita eſt; infelici tamen ſucceſſu, cum victus à Demoſthene Æſchines in exilium, qvod multam pecuniariam pendere vel non poſſet, vel nollet, pulſus ſit. Adeo tamen Rhodiis, ad qvos Æſchines aufugit, admiranda illius Oratio, cum prælegeret, viſa eſt, ut vinci ab alio potuiſſe ſtuperent: magnoqve ſemper in pretio iis haberetur ille, ſcholamqve celebrem erigeret, unde poſtea tertium dictionis genus emerſit Rhodium, ab Attica puritate, & tumore Aſiano, diverſum, miſtumque ex utroque: de qvo vid. Qvintilianus Lib. XII. Inſtit. c. 10. Ceterum Æſchinem Demoſthene multum eſſe in dicendo inferiorem, aliqvot locis Cicero evincit, à quo neque Plutarchus, neqve Photius, in diverſum abeunt, nec qvisqvam temere, qvi collatas utriusque Orationes legerit. *Editæ* ſunt ab Aldo & Stephano, in Collectionibus veterum Græciæ Oratorum: tum & una cum Operibus Demoſthenis, in præſtantiſſima editione, qvæ qvartis Hier. Wolffii curis Baſileæ 1572. fol. debetur: Orationem contra Cteſiphontem Latinè verterunt ediderunteqve, vel cum Demoſthenis oratione pro Corona, vel cum Ciceronis Operibus, Leonh. Aretinus, Joach. Perionius, & Dionyſ. Lambinus. Græcis etiam aliqvoties ſeparatim, cum Demoſtheniana περὶ ςεφάνȣ, in lucem emiſſa eſt.

8 Ipſas autem DEMOSTHENIS orationes ut hic multum laudemus, opus non eſt: ſatis notum eas ab omnibus Veterum, qvotqvot artem oratoriam calluerunt, (ceteros enim cœcos admiratores ne qvidem dicimus) ſummo cum ſtupore lectas, inſitamqve iis divinam propemodum vim perſuadendi movendiqve, qvo vellet, & exqviſitiſſimum illud ὕψος, qvod ubivis in Demoſthene regnat, non ſine ſummis admirationibus agnita, & in cœlum laudibus ſublata. Pleni de hoc ſunt Cicero, Dionyſius Halicarnaſſenſis, Qvintilianus, Plutarchus, Hermogenes, Longinus, Photius, Suidas: Auctorum pars ita de Demoſthenis virtutibus agunt, ut ſimul vitiorum non obliviſcantur; ſed qvæ, ſi ad virtutes componantur, propemodum omnia evaneſcunt. Ineptum eſſe ad jocos & facetias, in adverſarii, ſine ſcurrilitate exagitandis, fatetur Longinus, *de Sublimi ſect.* 34, eaqve in re longe illi præferendum Hyperidem, animadvertit, harum facetiarum mirum artificem: verum facile iſtum, ſiqvidem alicujus ille nominis eſt, defectum compenſari mox addit ignea illa & omnibus inacceſſa dicendi vi, qva non tam movet auditores, qvam terret & obſtupefacit, Demoſthenes, ignito ſpiritu armatus. Non tamen parem, in omnibus ejus Orationibus, eſſe artis ſublimitatem, monet Pho-

Photius, *Cod.* 265. *p.* 800., eaqve propter nonnullas eſſe Demoſtheni à qvibusdam abjudicatas narrat: verum & rectè Criticos illos rejicit, & mirum non eſſe ait, ſi qvis Autor diverſas orationes, ut diverſo tempore ſcribit, ſic diverſo qvoqve modo ſcripſiſſe aliqvando deprehendatur, cum id promiſcue in rebus humanis accidat, ut non ſemper iidem ſimus, & in Oratorum laboribus id ſibi ſæpiſſimè obvenerit: *ἐγὼ δὲ εἰδὼς*, ait, *πολλάκις καὶ λόγους διαφόρων γεννιτόρων πολλὴν ἔχοντας τὴν ὁμοιότητα, καὶ διάφορον ἐργασίαν λόγων, τὸν αὐτὸν ἐγνωκώτων γεννήτορα. οὐ γὰρ ἀεὶ καθέστηκεν ἄτρεπτος καὶ ἀναλλοίωτος κατὰ πάντα, ὥσπερ οὐδὲ ἐν τοῖς ἄλλοις, οὕτως οὐδὲ κατὰ τοὺς λόγους ἡ ἀνθρωπίνη δύναμις, ἄλλως τε οὐδὲ ἐν τοῖς καιριωτάτοις τῶν ἰδιωμάτων τοῦ ῥήτορος*. De *Demoſthenis comparatione cum Æſchine*, quam Cicero lib. de Claris Oratoribus inſtituit, vid. Voſſius de Natura Rhetor. p. 80. Cum Cicerone ipſo Demoſthenem comparat Longinus, de Subl. Sect. 12., ubi &, ſi Tollium audimus, cum Platone illum prius comparaverat, qvæ tamen pericope temporum injuria periit. Comparationem cum Cicerone, cum paucis abſolvatur, & tamen elegantiſſima ſit, nec ab inſtituto noſtro aliena, age huc, è verſione Jac. Tollii, apponemus. *Eſt hic* (inqvit Longinus de Demoſthene) *prærupta ſublimitate ſtrictior & conciſior: Cicero vero magis fuſus: noſtrum, qvod vi, celeritate, robore, vehementia animi deniqve, cuncta inflammet ſimul & abripiat, procelloſo cuidam turbini, vel fulmini, recte comparaveris. Contra ea Cicero, velut longe lateque ſerpens flamma, cunctaque depaſcens, & , poſt multos gyros ac ambages, in ſe ſemper revoluta, cum copioſum habet ignem, tum qvi perſeveret, partitisqve vicibus nunc hanc, nunc illam materiæ partem corripiens, non ante ceſſet, qvam cuncta abſumſerit, ſeqve ipſe expleverit atqve ſatiaverit.* En tibi diſcrimen inter granditatem Demoſthenis atqve Ciceronis: de hac enim ſola Longino ſermo. Uberius vero, operoſis duabus Vitis idem argumentum Plutarchus eſt exſecutus, qvi late nec minus docte ſingula utriusqve exponit, ſecutus hunc è Gallis recentioribus elegantiſſimus Renatus Rapinus novam duorum Eloqventiæ principum comparationem ſcripſit vernaculo ſermone, & quidem talem, quæ non poteſt non vehementer eſſe ad palatum omnibus, quotquot elegantiorum literarum guſtu imbuti ſunt. Longinus vero, præter hanc Demoſthenis cum Cicerone collationem, aliam quoque ejusdem cum Hyperide inſtituit, è qua paulo ante nonnulla etiam à nobis prolata ſunt, & quæ plane itidem eſt, ut ſunt omnia Longini, ad unguem facta: *Sect.* 34. Plura de Demoſthene, illiusque præſtantia, non addo, cum ubique ejus Elogia occurrunt. Atque utinam non laudaretur ille & algeret! quod commune bonorum Auctorum, & inprimis Græcorum, fatum Demoſthenem quoque publicæ calamitati involvit; dum interea, deſertis adeo limpidis fontibus, certatim ad lutoſos impurosque rivulos decurrere homines imperitos, & ſe ſatiare iisdem, velut ipſius Hippocrenes aquis, cernimus. Sed ſurdo fabulam narramus. Demoſthenis Opera *primus è tenebris eruit*, & Orationes illius 62., cum Libanii argumentis, & Vita Autoris per Libanium & Plutarchum ſcripta in lucem protraxit Græce, Venetiis 1504. in fol., magnus ille Græciæ renaſcentis ſtator, Aldus Manutius: qui, præcedente jam anno 1503., Ulpiani in 18. orationes Demoſthe-

nis Commentarios, una cum Lexico Harpocrationis (de qvo ſupra ſuo loco à nobis actum), ediderat. Ulpiani ſcholia Demoſtheni ad marginem junxit, ubiqve textui adaptata, Joh. Hervagius Baſileæ, qvi, poſt Aldum, Demoſthenis Opera Græce excudit; adjecitqve collectas à Joh. Oporino, ex Exaſmi, Budæi, aliorumqve, lucubrationibus Annotationes in 26. primas Orationes Demoſthenis; promiſſis etiam notis in reliqvas Orationes; & locorum qvorundam variis lectionibus, ad vetuſtiſſimum exemplar, à Pet. Daneſio collatum. Verum, obſervante Geſnero, horum poſtea nihil præſtitum eſt. Interea, cum Viri docti complures ſingulas hactenus Orationes Demoſthenis Latine reddidiſſent, primus omnia illius Opera in eum ſermonem tranſtulit, ſeu translatas ab aliis Orationes revidit, ediditqve Hier. Wolfius, (nam etſi Carolus Clutinus, Pariſienſis, Orationes omnes Demoſthenis, una cum Libanii argumentis, & Ulpiani Comentariis, ante Wolfium tranſtuliſſe à Mich. Neandro perhibeatur, ab eodem tamen illas, immatura morte præventus, non ediſſe dicitur. Præfat. Erot. L. Gr. p. 231.) primo A. 1545., Tomis 5. in 8., apud Joh. Oporinum: &, cum ille doctiſſimi Wolfii labor eruditorum calculis approbaretur, factum eſt, ut mox ſecundum, atqve item tertium, ederetur. Tandem vero, è qvarta Interpretis recognitione, una cum Æſchinis Orationibus, Commentariis Ulpiani, Wolfiiqve notis, prodiit elegantiſſima Demoſthenis Editio, Baſileæ apud Epiſcopum A. 1572., cum biennio ante Græcè tantum, cum Commentariis Ulpiani, Pariſ. 1570. fol., ex Dion. Lambini & Guilh. Morelii recenſione prodiiſſent. Francofurti vero A. 1604. apud Marium, Baſileenſis poſtrema Editio recuſa eſt. Epiſtolas Demoſthenis, in volumine veterum Epiſtolarum Græcarum, Venetiis 1499. in 4. publicavit Aldus.

9. Amicus Demoſthenis & æqvalis, HYPERIDES Athenienſis, nec ſegnior patriæ libertatis, qvanqvam jam expirantis, promachus (pro qva & mortem oppetiit, ab Antipatro, linguâ præciſâ, interemptus) *Orationes* 52. genuinas reliqverat, Photii tempore adhuc ſuperſtites: è qvibus tamen hodie nonniſi pauciſſimæ ſuperſunt, & eæ qvidem ſub falſis nominibus, Æſchinis, nempe cui Deliacus male vulgo tribuitur, & Demoſthenis, cujus Oratio de conventis cum Alexandro, Libanio judice, Hyperidi potius adſcribenda eſt. Tanta autem fuit eloqventia Hyperidis, ut, Longino ſententiam ferente, plures etiam virtutes, ſed non tanti momenti, poſſederit, qvam Demoſthenes, cujus alias ſtrenuus imitator erat: &, referente Photio Cod. 266., dubitatum ab aliqvibus ſit, uter ex duobus alteri præferendus eſſet; cum non deeſſent, qvi pro Hyperide ſententiam ferrent: qvem etiam, ſi venuſtatem ſpectes orationis, dulciſſimamqve animos blanditiis penetrandi vim, Demoſthene ſuperiorem, ipſe Longinus non diffitetur: cujus caput 34. hic omnino conferri meret. Mirum vero eſt, qvod, cum Hermogenes Hyperidem carpat, ob non ſervatum, ut decebat, τὸ καθαρὸν καὶ ἠθικὸν, *terſum ac moratum genus:* Longinus contra in eodem laudet, qvod τό τε ἠθικὸν ἔχει μετὰ γλυκύτητος ἡδὺ, λιτῶν ἐφηδυνόμενον, *in morata oratione ſuavitatem obtineat, eximia quadam dulcedine, absqve ſatietatis & faſtidii periculo, leniter imbutam.* Eſtqve hic præferendus Hermogeni Longinus. Porphyrius, apud Euſebium Præpar. Evang.

Evang. lib. X. c. 3., Hyperidem plagii reum agit, & ex Demoſthene tranſtuliſſe in ſuas Orationes, ſed parum feliciter, aliqva ſuſpicatur: qvod nos qvidem dubium arbitramur. Qvidni enim in easdem cogitationes forte devenire potuiſſet uterqve, absqve ullius furti crimine. Facile autem intelligitur, dum, nonniſi inter Demoſthenis Æſchinisqve orationes Hyperidianas legi, dictum eſt, nec aliam qvoqve peculiarem earundem Editionem prodiiſſe.

Superſunt adhuc è decem Oratoribus recenſendi DINARCHUS & LYCURGUS, qvorum ille Corinthius Athenis cauſas egit, non tam ipſe in foro ſuas orationes recitans, qvam aliis recitandas tradens. Obiit, juxta Suidam, poſt Antipatri mortem, à qvo præfectus Peloponneſo fuerat, inſidiis Polyſperchontis interemptus. Photius vero cod. 267. poſt Antipatri mortem illum Athenis, & actitaſſe cauſas, & feliciſſimam in civitate vitam tranſegiſſe, ſcribit, amicumqve factum Caſſandro: cumqve ob id ipſum ſuis ſuſpectus redderetur, Chalcidem abiiſſe, & transacto ibi qvindecennio rediiſſe Athenas, ibidemqve ſenem admodum, poſt bonorum ſuorum magnæ partis jacturam, deceſſiſſe. Ut adeo non audiendus hic Suidas ſit. In Orationibus ſuis Dinarchum aliqvando Hyperidem, ſed ſæpius Demoſthenem, eſſe imitatum, idem Photius refert, à qvo & incitatum ad affectus commovendos, vehemensqve dicendi genus, tum ſchematum qvoqve typum & varietatem imitando addiſcere annisum ait; non ſemper tamen eâdem felicitate, ſed haud raro præter rem turgidus: qvapropter & obſervante Hermogene περὶ ἰδεῶν, à nonnullis κρίθινος Δημοσθένης, *Demoſthenes hordeaceus*, falſe appellatus eſt. Porphyrius, loco paulo antea allegato, Dinarchum in Oratione I. contra Cleomedontem, multa è Demoſthenis Or. adv. Canonem totidem verbis deſcripſiſſe, notat. Ceterum, è 64. ejus Orationibus genuinis (qvibus ſpuriæ connumeratæ numerum 160. Suida referente, confecerant,) nonniſi tres hodie ſuperſunt Græcæ ab Aldo Stephanoqve editæ. Græcè & Latinè Hanoviæ in 8. 1619. ubi & Lyſias, & Antiphon, & Iſæus, ceteriqve, qvos recenſuimus, exceptis Demoſthene & Iſocrate, duobus tomis in lucem editi ſunt: præmiſſis qvoqve eorundem Vitis è Philoſtrato, niſi fallor. 10

LYCURGUS Athenienſis in maximis dignitatibus, (qvippe qvi per annos 15. ærarii præfectus erat aliisqve rebus bello & pace ſummis admotus eſt) maximisqve opibus, tanta tamen morum innocentia vixit, ut jam morti vicinus ſe in fanum matris Deûm, atqve in curiam, deferri juberet, qvo ibi, ſi qvis eſſet actæ hactenus vitæ accuſator, pœnas criminum, ſi convinceretur, daret adhuc; nemine tamen, niſi Meneſechmo impudentiſſimo calumniatorum, culpare in eo qvicqvam auſo; prout Photius atqve Suidas referunt. Orator erat haudqvaqvam extemporaneus, ſed qvi longa meditatione, curisque longis, opus haberet, ingenio quippe natura tardiore, ſed qvod ferrea laboris aſſiduitate correxit. Hinc factum arbitror, ut urbanus nunqvam aut ſuavis ſit, ſed ſerius ſemper, ubiqve fuſus, elatus, gravis, imò gravitatis propemodum exemplar, οὐ χρὴ ζηλοῦν μάλιστα τὰς δεινώσεις, ut Dionyſius Halicarnaſſenſis loqvitur. Ejus Orationes, ab Aldo Stephanoque editæ, a Cantero in Latinum Idioma transfuſæ ſunt. 11

 Quem-

12 Qvemadmodum vero vivida illa fori eloqventia, atqve igneus ad populum perorandi vigor vix in alia niſi in libera republica, locum invenit: dum ſub principibus virtus iſta molleſcit veluti, & è concitato vehementiqve dicendi genere remiſſius placidiusque; è gravi, maſculo ſublimiqve blandum, & qvod placere magis, qvàm movere, ſtudet, evadit: ita ſane apud Græcos idem, poſt feralem Græcæ libertatis everſionem, accidiſſe, teſtis omni exceptione major Cicero nobis eſt: qvi, lib. II. de Oratore poſt recenſitos Iſocratem, ejusqve diſcipulos, in dicendo principes, poſt nominatos Demoſthenem, Hyperidem, Lycurgum, Æſchinem, Dinarchum, illuſtres cauſarum patronos: *Hi*, inqvit, *aliique complures, etſi inter ſe pares non fuerunt, tamen ſunt omnes in eodem veritatis imitandæ genere verſati. Quorum, quamdiu manſit imitatio, tamdiu genus illud dicendi ſtudiumque vixit. Poſtquam, extinctis his, omnis eorum memoria ſenſim obſcurata eſt, & evanuit, alia quædam dicendi molliora ac remiſſiora genera viguerunt. Inde Demochares, quem ajunt ſororis filium fuiſſe Demoſthenis: tum Phalereus ille Demetrius, omnium iſtorum mea ſententia politiſſimus, aliique eorum ſimiles extiterunt.* Autor Dialogi de cauſis corruptæ eloqventiæ, qvem aliqvi Tacitum, nonnulli Qvintilianum, alii Julium Gallionem, putant, idem ſane in Romanis qvoqve Oratoribus obveniſſe monet: ſcilicet, ut antiqvus ille vividus dicendi character, ille impetus juſtaqve in dicendo maturitas, qvæ in Ciceronis, Grachi, Craſſi, aliorumqve, Orationibus deprehenduntur ſucceſſu temporis in calamiſtros neſcio qvos, & præpoſteros tinnitus deflecteret; qvales in Mæcenatis Gallioniqve ſcriptis occurrant: qvibus qvidem tantopere Anonymus iſte indignatur, ut dicat, *malle ſe Oratorem vel hirta toga induere, quam fucatis & meretricis veſtibus inſignire. Neqve enim* (ita pergit rationem reddens) *oratorius iſte, imo hercule ne virilis qvidem cultus eſt, quo plerique temporum noſtrorum Auctores ita utuntur, ut laſcivia verborum, & levitate ſententiarum, & licentia compoſitionum, hiſtrionales modos exprimant: qvodqve vix auditu fas eſſe debeat, laudis, & gloriæ, & ingenii loco pleriqve jactant, cantari ſaltarique commentationes ſuas.* Hæc ille: qvi, inter ceteras corruptionis tam fœdæ cauſas recte etiam Reipublicæ Democraticæ in Monarchiam mutationem recenſet, Oratoribus nempe mirum qvantum adverſam. Nimirum longe plura à populo obtinebant Oratores, qvam à Monachis unqvam expectare poterant: cum ſcilicet mixtis omnibus, & moderatore uno carentibus, tantum qvisqve Orator ſaperet, qvantum erranti populo perſuaderi poterat. *Et qvanto qvis plus poterat dicendo, tanto facilius honores aſſeqvebatur, tanto magis in ipſis honoribus collegas ſuos anteibat. Hos ituri in provincias magiſtratus reverebantur, hos reverſi colebant, hos & præturæ & conſulatus vocare ultro videbantur: hi neqve privati qvidem ſine poteſtate erant, cum & populum & ſenatum conſilio & poteſtate regerent: qvin imo ſibi ipſi perſuaſerant, neminem ſine eloqventia aut aſſeqvi poſſe in civitate, aut tueri conſpicuum & eminentem locum &c.* Hi tot ſimilesqve complures ſtimuli cum in monarchia penitus ceſſent, mirum non eſt, ſi remiſerit etiam dicendi vis.

13 Atqve adeo, ut ad Græcos nunc revertamur, magna fuit Athenis, poſt nobiliſſimam

mam illam Decadem, Oratorum penuria: cum præſertim id ſemper maximo ſtudio agerent Græciæ ex Antipatri & Antigoni ſtirpe Reges, ne qvis Orator alicujus nominis Athenis eſſet, qvem iſti hoſtem, libertas vero adſertorem, experientur. Præterea tot inteſtina bella, qvibus Græcia univerſa ambitione Regum, ſe mutuo atterentium, ad internecionem fere qvaſſata eſt, ingenuis artibus nuncium ad tempus miſerunt. Non tamen defuere unqvam, qvi dicendi artem excolerent inter Græcos; & qvi Latinos, Româ ad ſe proficiſcentes, inſtruerent: qvorum, etſi à decem illis maximo intervallo ſejunctorum, ductu ad id culmen Latina pervenit Eloqventia, ut victis longe Græcis inferioribus magiſtris ſuis, cum ſupremis etiam de palma decertare auderet. Sed de Latinis qvidem, qvi ad noſtram pervenerunt ætatem, abunde ſupra. De Græcis, qvi, ab illo Regum, Antigoni poſterorum, tempore, usqve ad Imperatores Romanos viguerunt, nil propemodum, niſi nomina & Elogia, ſuperſunt: de qvibus Voſſius.

Inter eos autem Recentioris ævi Sophiſtas (Græcos namqve ad hos nunc pro- 14
grediemur,) qvi ſub Imperatoribus aliqvod ſibi nomen pepererunt, & ætate eminet, & dignitate, DIO PRUSÆENSIS, Chrysostomus ab inſigni facundia cognominatus. Hic ſub Domitiano Imp. clarus Sophiſta, mox Philoſophus, & Philoſophorum Apollonii Thyanæi, Euphratisqve Tyrii, auditor & familiaris, cum à Principe Philoſophos undiqvaqve pelli audiret, ſponte ad Getas exulatum abiit. Inde reverſus poſt Domitiani mortem, Trajano tam carus fuit, ut aurato ſuo receptum vehiculo aſſidere ſibi à latere pateretur Princeps Dionem. Multis vero erroribus doctorum Virorum anſam Autor iſte præbuit: dum nonnulli cum Dione Caſſio illum confundunt, (cujus tamen proavus maternus erat), qvod à Raph. Volaterrano & Antonio Bonfinio eſſe factum annotat in Bibliotheca fol. 208. b. Geſnerus. Notandum tamen, cum Gesnerus Bonfinium, *Getica* Dioni Pruſæenſi tribuentem, caſtigat, eaqve ex Suidæ auctoritate potius Dioni Caſſio tribuenda exiſtimat; falli & Suidam ipſummet, & Geſnerum cum illo, Voſſiumqve de Hiſtor. Gr. p. 238, aliosqve Suidæ aſſeclas: ſiqvidem Philoſtratus in Dionis Pruſ. vita diſerte hunc *Getica* poſt exilium ſcripſiſſe teſtatur. Ceterum alii Pruſæum à Chryſoſtomo Dione diſtinguunt, qvod in Catalogo Bibliothecæ Bodlejanæ fit: demum alii, in recenſendis ejus Editionibus, non ſatis accurate verſantur: nam, in Catalogis Bodlejano & Thuanæo, refertur qvædam Editio Dionis Græca Aldina in 8., cujus tamen annus neutrobiqve appoſitus cernitur. At enimvero, cum Geſnerus, in Bibliotheca, Dionis orationes, ut ineditas, ex Diegi Hurtardi de Mendoza, aliaqve itidem Itala Bibliothecis recenſeat; qvi tamen Aldinas Auctorum Editiones & noverat accurate, (qvippe Catalogum librorum, in Aldi officina impreſſorum, ſuis Pandectis inſerens,) nec unqvam omittere conſuevit; non dubito, qvin Aldinæ loco reponenda in Catalogis illis Veneta alia ſit, Anno 1551. apud Feder. Turriſanum, Andreæ, qvi ſocer Aldi fuerat, filium, in 8. excuſa, qvam Simlerus recenſet: & qvam ab Aldo ipſomet editam forte inſpectus obiter Delphinus, anchoræ circumplexus, perſuaſit, qvi & aliis Viris doctis impoſuit. Proxima poſt Venetam Pariſienſis eſt Græca Dionis Pruſæenſis Editio, apud Andr. Wechelum A. 1554. in 4. excuſa. Hanc anno uno inſecuta

Latina Baſileenſis, ex interpretatione Thomæ Nageorgii, apud Oporinum impreſſa A. 1555. in fol., & Venetiis alia ab Hieron. Zenaro ſive apparata, ſive emendata, A. 1585., ubi & Græca quædam Editio Dionis in 4. 1567. prodiit. Demum nitidiſſimam Dionis Editionem Græcam & Latinam, è verſione Nageorgii, reviſa à ſe, una cum Iſ. Caſauboni ad Dionis Orationes diatriba doctiſſima, præfixisqve Excerptis Photii, Vita Dionis è Philoſtrato, & Syneſii Cenſura, adornavit Pariſ. A. 1604. fol. apud Claudium Morellum Federicus Morellus, qvi textum ipſummet è Regiis aliisque Codicibus MSS. emendavit, ſuaque inſuper ſcholia, animadverſiones & Conjectanea adjecit. Idem ſpeciminis loco anno 1598. Orationem Dionis unam de lege Græcè & Latinè ediderat in 8. Sunt vero & aliæ ejus Orationes ſeparatim excuſæ: v. g. de Ilio à Græcis non capto (id enim Dio audaci oratione, adverſus omnem totius antiquitatis conſenſum, defendere aggreſſus eſt) Gr. & L., cum Scholiis Laur. Rhodomanni, ap. Wechelianos hæredes Hanov. 1604. in 8. quæ & ſæpius alibi recuſa eſt: de Homero Oratio Græce Pariſ. 1566., & Latine Baſil., 1544. in 8.. Orationes quatuor de ſervis, ſervitute & libertate Pariſ. 1555. in 4. Græc. Oratio de non temere credendo, Latine per Joach. Camerarium Norib. 1531. in 8., de regno Orationes 4. (ſive, ut Interpres vocavit, libri: cui etiam accedit Caſauboni Diatriba in Dion. c. 2., qui inepte Orationes vocari putat, quas ipſe Auctor διατριβὰς φιλοσόφους appellet,) Latine ab Andr. Mylio converſæ Roſtochii 1578. in 4., & aliæ forſan adhuc plures. Ceterum eò cariora doctis Opera hujus Dionis ſunt, qvò magis non ſolum ſtyli & orationis nitore, pro iis ſane temporibus prorſus eximio, ſed & rerum inibi contentarum momentis, eminent: non minus ſapientem reddere lectorem apta, quam probum.

15 Dionis σύγχρονος erat ſub Trajano POLEMO Laodicenſis, qvanqvam & ſub Hadriano adhuc vixerit: Sophiſta Smyrnenſis, qvi 56. annorum ſenex, morbo articulari confectus, ipſe ſe vivum adhuc ſepulchro ingeſſit. *Orationes* ejus aliqvot, ſive Declamationes potius (non alii enim niſi ſcholarum uſui inſerviebant iſtæ Sophiſtarum μελέται), junctas cum Himerii Declamationibus, edidit Græcè Henr. Stephanus An. 1567. in 4., alias vero duas, cum Latina interpretatione & notis, A. 1637. in 8. Pet. Poſſinus. Hujus loci non eſt ejus *Phyſiognomicon*, qvod Romæ primum Græce à Camillo Peruſco An. 1545. in 4., & Venetiis Latine 1552., in lucem prodiit. Æqvalis Polemoni, vel, ut alii referunt, auditor erat HERODES Atticus, Sophiſtarum longe celeberrimus, & qvi ſui, dum viveret, nominis fama omnes facile anteibat, magnitudine ſenſuum, & ſententiarum ſublimitate, conſpicuus. Supereſt una ſolum ejus *Oratio de Republica*, Græce ab Aldo, Stephanoqve, Latine à Guilh. Cantero, Græce & Latine apud Wechelianos, Hanoviæ edita.

16 Utriusqve horum, & Polemonis, & Herodis, diſcipulus, ſuis magiſtris non minor, ÆLIUS ARISTIDES, ſub Antonino Pio, & Marco, vixit, Adrionopoli Mœſiæ oriundus, ſed Sophiſta Smyrnæus. Hujus *Orationum* neqve finem, nec numerum eſſe, refert Suidas, & identidem novas denuo reperiri ait. Verum, nihil numerus earundem præſtantiæ derogavit, neqve impedire potuit, qvo minus ampliſſima ex iisdem

Excer-

Excerpta Photius ſuæ Bibliothecæ insereret *cod.* 246. 247. *&* 248. *Vitam* Ariſtidis, inter Sophiſtarum Vitas ſcripſit Philoſtratus. Eunapius, in Vita Libanii, eum θεῖον vocat. *Orationes* illius duas de laudibus Athenarum, & urbis Romæ, Aldus Collectioni ſuæ XII. Rhetorum inſeruit An. 1513: poſtmodum Ariſtidis Orationes 56. Græce Florentiæ A. 1517. in fol. prodierunt. Latine illas reddidit Guilh. Canterus, cum cujus verſione, & Variis Lectionibus, in duo volumina diſtributæ prodierunt apud Paulum Stephanum, Genevæ A. 1604., cum ſeparatim Verſio Canteri Baſileæ A. 1566., apud Pet. Pernam, eſſet impreſſa. Neqve vero ſolum Orationibus de eloqventiæ ſtudio bene mereri voluit Ariſtides, ſed & Rhetoricis libellis aliqvibus de civili, & de ſimplici oratione, qvos Aldus An. 1508. publici juris fecit. Apologia pro Rhetorica arte contra Platonem tribus Orationibus abſolvitur, & qvarta Periclem, Miltiadem, Themiſtoclem & Cimonem, qvatuor Viros, qvod non adulatores fuerint, ſed Oratores, defendit: Ariſtidis Orationes, cum Scholiis Græcis, Romæ extare refert in Bibliotheca Simlerus, & illa ſcholia eſſe Sopatri conjectat, illius nempe, cujus præfatio in libros de Rhetorica, & de qvatuor Oratoribus, in Florentina editione conſpicitur. Refert qvoqve, Phyſicam Ariſtidis Romæ latere, cum prolegomenis cujusdam de vita ipſius, & arte dicendi. Artem vero illam Ariſtidis in dicendis, qvæ præmeditatus fuerat, plane admirandam eſſe Voſſius judicat, de Nat. Rhetor. c. 12. p. 87. Addit etiam eum ad ſubitam dictionem minus idoneum fuiſſe: qvod ipſe, ut excuſaret, ajebat, non eſſe ſe ex eorum numero, qvi vomerent, ſed qvi cum cura dicerent. Cujus dicti Eunapius in vita Proæreſii meminit. Ceterum Jac. Gaddius perpetuum vitium in Ariſtidis orationibus parenthyrſum notaſſe vult; i. e. ineptam Affectuum concitationem, ubi tragœdia in nugis agitur, & in rebus parvis magnæ ad accendendum faces adhibentur, adeoqve, ubi mediocribus opus eſt, modus omnis exceditur: de Scriptor. Non-Eccleſ. p. 51., qvam recte, hic non inqviro: ſane non perpetuum arbitror.

Poſt Ariſtidem claruerunt eloqventiæ laude LONGINUS, Zenobiæ dicendi magiſter, & à ſcribendis Græcis Epiſtolis: de qvo *capite præced.* actum, ut & de HERMOGENE, Ariſtidis coævo. PROÆRESIUS, qvarti poſt C. N. ſeculi Sophiſta, ſub Juliano Imp., ad ſummum absqve dubio apicem famæ, ſuâ ſibi facundiâ partæ, pervenit, aliqvando pro Deo habitus; & qvem, jam ante Julianum, etiam Conſtantinus magnis honoribus affecit. Sed, qvia nihil ex ejus *μελέταις*, ſ. Declamationibus, qvas ediderat, ad nos pervenit, malumus ad Eunapium lectorem remittere, facundiſſimum ejus vitæ Hiſtoricum & Panegyriſtam, qvam nimis pauca de illo dicere. 17

Poſſet vero, niſi auguſta dignitas illum ſublimiori in gradu collocaſſet, Sophiſtis annumerari ipſe etiam JULIANUS IMP., qvô nimirum nemo magis Sophiſtas ſui temporis coluit, nemo avidius eſt imitatus, nemo familiarius cum iisdem vixit. Extant profecto adhuc ejus *Orationes* aliqvot, & *Epiſtolæ* complures, non à Scribis, ut mos alias Principum rarorum eſt, alienâ manu, ſed ab ipſomet compoſitæ, & ad omnem, pro illorum temporum genio, elegantiam factæ. Accedunt *Cæſares & Miſopogon*, Satyræ duæ, prior in Imperatores, qvi præceſſerant, altera in Antiochenſes, æqvè 18

ad

ad ingenium oſtentandum ſcriptæ. Ediderunt Juliani Opera conjunctim primi Petrus Martinus, Carolus Cantoclarus & Theod. Marcilius Pariſ. 1583. in 8., una cum Variis Lectionibus notisqve & Latina interpretatione librorum aliqvot: ſed liber περὶ βασιλείας, ut & *Hymnus in Solem* Latinè redditi ſunt, qvamvis de poſteriori id affirment aliqvi, & Marcilio verſionem tribuant, in qvo tamen falluntur. Ceterum Cantoclari Verſionem non magni æſtimat Voſſius de Hiſtor. Græc. lib. II. p. 250. ſed illi aliam Petri Cunæi, etſi tum admodum adoleſcentis, Verſionem, ut haud paulo feliciorem, præfert (*b*). Auctiora dedit opera Juliani, Dionyſius Petavus, addita Latina Verſione ſua & notis. Pariſ. 1630. in 4., poſtquam ante ſedecim annos tres ejusdem Orationes Panegyricas, è MSS. Regiæ Bibliothecæ primum erutas, ſeparatim A. 1614., cum Latina Verſione notisque ſuis, Flexiæ edidiſſet, quod ipſum Colomeſio, ut videtur, impoſuit, ut quædam tantummodo Juliani à Petavio edita putaret, Gall. Orient. p. 218. Tandem & nuper Vir illuſtris, Ezechiel Spanhemius, Julianum emendatum denuo à ſe, & lacunis aliqvam multis ſuppletum, illuſtratumqve notis, edidit Lipſiæ 1696. in fol., ita, ut ampliores adhuc Commentarii Tomo ſecundo exſpectentur. Ceterum, priusqvam Opera Juliani à Viris doctis colligerentur, ſeparatim aliqva illius identidem in lucem emiſſa ſunt. Epiſtolas primus aliqvot publicavit Aldus, in Collectione Epiſtolar. Græc. 1499. in 4. Miſopogona, cum Epiſtolis, Andr. Wechelus Francofurti 1565. in 8. De Cæſaribus illud obſervandum, eos, prout Voſſius annotat de Hiſtor. Græc. lib. II. c. 18. p. 250., in veteribus libris Κρόνια, i.e. *Saturnalia* & *Sympoſium*, inſcribi: male, ut arbitror, cum è Suida conſtet, aliud plane à Cæſaribus ſcriptum Juliani, Κρόνια fuiſſe. Interea tamen, ſub *Sympoſii* titulo librum prodiiſſe Baſileæ, à Bonav. Vulcanio Latinè verſum, refert in Bibliotheca Gemeriana Simlerus: qvem non recte inſpexêre, qvi ex ejus teſtimonio perhibent, Miſopogonem à Vulcanio eſſe verſum & Baſileæ editum. Idem Simlerus, in Strozzæ Bibliotheca duo Juliani in Solem Encomia ſervari refert: cum impreſſus nonniſi unicus hymnus extet.

19 Inter Sophiſtas eos, qvibuscum Julianus Imp. familiare commercium Epiſtolicum coluit, & qvos præcipuè honoravit, haudqvaqvam poſtremus eſt LIBANIUS, patriâ Antiochenus, qvi Rhetoricam artem (qvam e veterum lectione ſuo inprimis ductu didicerat) Conſtantinopoli, tunc haud adeo pridem dedicatæ, Nicomediæ, & in patria ſua, profeſſus, magnoqve auditorum concurſu ubivis inclutus, à Juliano Imp. Qvæſtor factus eſt: à qvo &, referente Socrate Hiſt. Eccl. L. II. c. 1., juvene adhuc Nicomediæ clam erat in Eloqventiæ magiſtrum electus. Eſt vero à ſecutis qvoqve Imperatoribus honoratus, adeo, ut Theodoſius illum Prætorio Præfectum crearet: in qva etiam dignitate ſenex admodum deceſſit. Si qvis illum ex diſcipulis judicet, Baſilio atqve Chryſoſto-

(*b*) Pet. Cunæi Verſio Cæſarum Juliani Imp. Latina, & præfixa huic Præfatio pro Juliano Apologetica, una cum Cunæi ipſius *Sardis Venalibus* ſive *Satyra in hujus Seculi homines pleroſque inepte eruditos Menippea*, Nicolai item Rigaltii *Funere Paraſitico*, & Juſti Lipſii *Satyra Menippea*, Lugduni Batavorum ſæpius prodierunt. Quinta Editio, quæ ad manum jam eſt, illic A. 1620. in 12, eſt excuſa.

ſoſtomo, næ is magnum Oratorem illum putabit. Et tamen Orationes Libanii, qvarum magna ſatis copia hodieqve ſupereſt, plane non eas eſſe, qvas â tanto ingenio magiſtroqve dicendi aliqvis expectet, ſed aſperas, ſalebroſo dicendi genere multaqve obſcuritate implicitas, omnes uno ore fatentur. Eunapius adeo abjecte de illis ſentit, ut dictionem plane mortuam judicet, ſucco & ſanguine, omniqve adeo vitâ deſtitutam, & cui vulgaria qvoqve deſint, qvæ alias vix pueris ignorentur: cauſam inde arceſſit, qvod deſtitutus magiſtro Libanius ſuo unius ductu omnia perfecerit. Verum hic nimis ſevere judicaſſe Eunapium, Libanio non usqve adeo æqvum, dubitari non poteſt. Sit enim in Orationibus ille ſalebroſus, ſit obſcurus, non tamen adeo elumbis eſt, nec pueriliter ignarus. Et qui poſſet, qui in epiſtolis, ne ipſo qvidem id Eunapio diffitente, mire comptus antiquisque ſua puritate & elegantia, inſperſoque identidem ſale comico, comparandus eſt? Quanto rectius igitur de illo Photius cenſet; nulla alia re ſibi magis obfuiſſe Libanium, innatasqve ſuæ dictioni gratias, & qvæ vel in ipſa ſe feſtinatione ſponte oggerebant, venuſtates corrupiſſe, ut in obſcuritatem degenerarent: qvam nimia diligentia, & præpoſtera rerum, qvæ rectius negligi debebant, cura: cum de cetero vere Canon & regula ſermonis Attici ſit. Obſervat præterea, longe illum ſeipſo præſtare in gymnaſticis declamationibus de objecto ficto ſcriptis, qvam in Orationibus argumenti veri; qvod ibi ſcilicet ſuperſtitioſas inanesqve curas omiſerit: qvarum in his nimia copia. Audiamus ipſum. *οὗτος δὲ*, inquit *Cod.* 90. *ἐν τοῖς πλασματικοῖς αὐτοῦ γυμναστικοῖς λόγοις μᾶλλον ἐστὶν, ἢ ἐν τοῖς ἄλλοις αὐτὸς ἑαυτοῦ χρησιμώτερος. τῇ γὰρ πολλῇ περὶ τοὺς ἄλλους φιλοπονίᾳ τε καὶ περιεργίᾳ τήν τε ἔμφυτον τοῦ λόγου, καὶ αὐτοσχέδιον, ὡς ἄν τις εἴποι, χάριν ἐλυμήνατο καὶ τέρψιν, καὶ εἰς τὸ ἀσαφέστερον περιέτρεψε. πολλὰ μὲν ἐπισκοτίζων παρενθήκαις, ἔνια δὲ ἀφαιρέσει καὶ τῶν ἀναγκαίων. τὰ δ' ἄλλα ἐν τούτοις κανὼν ἐστι καὶ στάθμη λόγου Ἀττικοῦ· ἐστὶ δὲ δόκιμος κἀν ταῖς ἐπιστολαῖς.* Nihil poterat mehercule magis ſanum dici. Eruditionem Libanii, qvæ in Orationibus ſe oſtendat, ipſe etiam extollit Eunapius: & inprimis laudat veneres ſtyli, comicasqve urbanitates & lenocinia, qvæ *τὸ κατὰ θύραν τερπνὸν καὶ γοητεῦον τὴν ἀκοὴν* vocat, *gratam ſenſibus ſuavitatem, atqve aurium qvandam veluti incantationem*, (*non illam à limine ſuavitatem*, uti nullo ſenſu Hadr. Junius transfert,) & cui, velut præcipuo eruditionis capiti, Libanium inſudaſſe perhibet. Pro Chriſtiano Libanium Amphilochius haberi vult, eum ſcilicet converſum & baptiſmum anxie à Baſilio, ſuo diſcipulo, flagitantem, ferens, qvum Julianum in Perſia cæſum cognoviſſet. Verum, uti hoc ab Amphilochio eam ſolum ob rationem confictum videtur, ne forſan Marſilio, in cujus Vita fabulam illam narrat, detrahere aliqvid de famæ magnitudine videretur: ita longe aliter ſe rem habere, & Libanium potius omnem cæſi Juliani invidiam in ipſosmet milites Chriſtianos, qvos in exercitu habuit, conjicere, ultionemque peculiari Oratione à Joviano Imp. flagitare, Langbænius obſervavit in Not. ad Longinum, æqve ridicule Chriſtianis ab aliqvibus accenſitum, *περὶ ὕψους* Sect. 9. Libanii Opera, uti longe plurima ſunt, ita per partes variis Editionibus prodierunt; ſed non ita tamen, qvin ineditorum hic illic magna ſatis adhuc copia ſit. Ut jam taceam

ceam Epiſtolas illas, qvas, cum Epiſtolis compluribus Græcis, Aldus publicavit & 1499. Declamationes Libanii 39. editæ ſunt Græce Ferrariæ 1517. in 4., qvæ Editio longe rariſſima eſt: ut è Gallicis ad Scaligerum Epiſtolis, qvas Jac. Revius edidit, p. 165. patet: ſcribit enim ibi Chriſtoph. Puteanus ad Scaligerum, nonniſi unicum in integra Pariſiorum urbe exemplar repertum fuiſſe. Poſtea Deſid. Eraſmus aliqvot Libanii Orationes, cum Latina verſione ſua, edidit Baſileæ in 4. 1522. Argumenta in Orationes Demoſthenis cum hujus operibus prodierunt. Epiſtolæ 12. ad Baſilium M. inter opera Baſilii. Aliæ ejusdem Epiſtolæ Latinitate donatæ per Franc. Zambicarium, Bononienſem, & emendatæ per Joh Sommerfelt, cum argumentis, prodierunt Cracoviæ 1504. in 4, prout Geſnerus in Bibliotheca fidem facit. Sed cum idem refert, plurimas Libanii Declamationes jam olim ſatis craſſo Volumine Romæ typis impreſſas, valde vereor, ne Ferrarienſem editionem dicere voluerit, & memoriæ lapſu pro hac dixerit Romanam. Sed nemo magis, in Libanio è tenebris partim eruendo, partim vertendo, illuſtrando, emendandoqve laboravit, qvam Federicus Morellus, qvippe qvi non ſolum, in editis Libanii ſingulis Orationibus, an. 1601. 1602, & 1605. ſuam diligentiam demonſtravit; ſed & omnia collegit illius Opera, Orationes, Declamationes, Præludia Oratoria, Diſſertationes, Epiſtolas, ediditqve typis ſplendidis Pariſ. A. 1606. in fol., Tomum primum; alterum vero ibidem 1627., poſtqvam intermediis annis 1610, 12, 13, 14. plurima itidem, aut ſingula, aut parvis collectionibus incluſa, Libanii edidiſſet. Qvanto autem ardore Morellus traducendo in Latinum ſuo Libanio inſudarit, ſufficienter docere poterit Hiſtoriola, ſeu fabella, qvam ex Iſ. Voſſii ore Colomeſius recenſet in particularibus p. 99. ſeq., ubi, neqve morbum feralem ſuæ Conjugis, nec Agonem, neqve deniqve mortem ipſam crebris nuntiis unum poſt aliud allata, abſtrahi ſe à traductione Libanii paſſus fertur avidiſſimus translator. Et tamen invita plane Minerva, Muſisqve renitentibus, illam Verſionem eſſe à Morello ſtructam, non poteſt dubitare, qvisqvis evolverit: adeo ne Latinis qvidem ſæpe ſenſus eſt: qvæ ſcribi ab illo potuiſſe longe magis adhuc miratur, qvi eadem Græcis applicat, videtqve toto ſæpiſſime cœlo aberrare. Jamdudum eſt, qvod id ipſum monuit Henr. Valeſius ad Socratem. Etſi locus nunc non ſuccurrit; Ceterum, poſt Morellianam hanc Operum Libanii Editionem, novos qvosdam Sophiſtæ illius fœtus, antea ineditos, varii protraxerunt è tenebris Viri docti. Jac. Gothofredus ejus Orationes aliqvot, partim ad Imperatorum Conſtitutiones ſpectantes: partim templa gentilium à communi ruina, cui tum juſſu Theodoſii M. involvebantur, vindicantem, Græce & Latine, cum notis, vulgavit Coloniæ Allobr. 1631. & 1634. in 4. Deſcriptiones, & Progymnaſmata Rhetorica, Leo Allatius Romæ 1641. in 8. publicavit. Qvatuor Orationes alias, & inter has eam, qvæ occiſi Juliani ultionem expoſcit, hactenus ineditam; aliamqve, qvam pro ſeipſo ſcripſit Libanius aſperitatis criminatione impetito: (Gr. πρὸς τὰς βαρὺν αὐτὸν εἶναι λέγοντας) itidem typis hactenus non exſcriptam: nec non funebrem Orationem Juliano ſacratam, qvam & corruptiſſimam, & ingenti lacuna mutilam, edidit Morellus, ſuæ integritati reſtitutam, paratas jam typis habet Vir qvidam Clariſſimus, & propediem, ut ſperamus,

ramus, edet, Latina verſione & notis doctiſſimis illuſtratas. Addet etiam Epiſtolas aliquot ineditas Libanianas, ſed quarum longe majorem adhuc numerum (trecentas credo) ſervat ſecum, aptiori occaſioni deſtinatas.

HIMERIUS Sophiſta, Pruſia Bithyniæ oriundus, iisdem cum Libanio tempori- 20
bus, eidem Imperatori Juliano acceptus fuit, & cum illo vixit: poſt cujus mortem peregrinationibus ſeſe dedit, &, cum extinctum audiret Proæreſium, conceſſit Athenas, ubi & ſenio, & comitiali morbo, conſumtus tandem periit. Erat & hic non è multis unus, ſed qui in paucis utiqve dicendi peritia excelluit, judicibus Enapio, Photioque. Suidas refert, illum Proæreſii æmulum Athenis ſcholam adverſus eundem erexiſſe; qvod etiam ex Eunapio concludi poſſe videtur, cum qvidem Himerium, ad Imperatorem, non ex invidia in Proæreſium, ſed ut ſe oſtenderet Juliano profectum refert, ſed tamen nonniſi poſt mortem Proæreſii Athenas eſſe reverſum addit. Ceterum Orationes Himerii laudat Photius, tum ob ſententiarum floriditatem & vim, ad Demoſthenis imitationem expreſſam, tum ob figurarum idearumqve, apte cum argumentis commiſtarum ſublime, cui dictio qvoqve ſatis pro dignitate reſpondeat, magno proprietatis, emphaſeos & perſpicuitatis ſtudio elaborata. Et id ipſum Photium qvoqve ſine dubio permovit, ut cum jam Cod. 165. de Himerio egiſſet, iterum tamen Cod. 243. ejusdem Declamationes in manus ſumeret, prolixiſſimis Eclogis præclara quæqve & eximia ex iisdem excerpens. Qvæ ſuperſunt Himerii Declamationes, cum Polemone editæ ſunt ab Henr. Stephano Græce A. 1567. in 4.

Supereſt è Græcis adhuc unus, Sophiſtis temporum horum accenſendus, THE- 21
MISTIUS, Euphraſtes à facundia dictus, ſeu, ut Hermol. Barbarus voluit, à perpetua librorum Ariſtotelis enarratione Ecphraſtes: dubium, Philoſophus major, an Orator: certe qvi utroqve hoc genere eruditionis tantopere præ reliqvis eminebat, quanto profundius ea erat ſcrutatus. Floruit & ipſe ſub Juliano, tum juvenis, & usque ad Theodoſium M. vitam magna cum nominis ſui gloria protraxit: Chriſtianis etiam ea inprimis re acceptus, quod Valentem Imp., hæreſi Ariana imbutum, & acerrimum Orthodoxorum perſecutorem, ſuis ipſe, Ethnicus licet, rationibus à ſævitie abſterruit mitigavitqve, prout Socrates L. IV. c. 32. & Sozomenus L. VI. c. 36. teſtantur. Perſuaſus enim erat Themiſtius, velle Deum varie ab hominibus coli, ut ſic eâ opinionum de ſe varietate attentos magis redderet ad reverendam majeſtatem ſuam Divinam animos, incomprehenſibilem illius eſſentiam, & ſui intellectus infirmitatem cogitantes. Philoſophus erat Ariſtotelicus, atqve hinc tantum non omnes Ariſtotelis libros ſuis Paraphraſibus illuſtravit, qvorum & bona pars adhuc ſupereſt Venetiis A. 1534. in fol. Græce, Aldinis, apud Turriſanum, ni fallor, literis excuſa: & ex Latina Hermol. Barbari verſione Baſil. 1533. in 4. Græce. Editioni Venetæ inſertæ quoque ſunt octo Themiſtii Orationes: qvas Latine vertit poſtmodum atque ſeparatim edidit Baſil. 1559. in 8. Hieron. Donzellinus. Has ipſas Emendationes, & ſex novarum acceſſione auctas, Græce iterum publicavit Henr. Stephanus A. 1562. in 8. Stephanianas 14. duabus auxit, Latine omnes vertit, notas & Conjectanea ſua addidit, Dionyſius Petavius Flexiæ 1613. in 8.

Anno ſeqvente 1614. easdem, cum notis ſuis, edidit Pet. Pantinus Lugd. Bat. in 8. Auguſtales Themiſtii orationes, qvarum ſex ſunt, à ſophiſticis declamationibus ſejunctas, jam A. 1605. Ambergæ in 4. cum notis ſuis ediderat Georg. Remus. Petavius autem, non contentus XVI. Themiſtianas edidiſſe, earundem nova editione dedit XX, Pariſiis 1618. in 4. cum animadverſionibus & notis. Imo ne ſic qvidem à conqvirendo qvievit; ſed tanta ſedulitate Veteres libros volutavit, ut, inventis novis 13., tandem XXXIII. Orationes Themiſtii poſſideret: jamqve undecim novas Latinè qvoqve reddiderat, cum eum mors abripit. Ergo ſucceſſit in labore Gabr. Coſſartius, &, cum hic itidem fato præventus Orationem poſtremam ſine verſione reliqviſſet, Joh. Harduinus in ſe onus edendi Themiſtii ſuaſu Garnerii ſuſcepit: Auguſtales Orationes juxta ordinem chronologicum, qvo ſunt ſcriptæ, digeſſit; reliqvas eo, qvo ſunt repertæ: Petavianis notis ampliſſimas ſuas notas addidit, deditque adeo Themiſtium omnibus fere numeris abſolutum: Pariſ. 1684. in fol. Memini tamen audiviſſe me, Harduinum è Petavianis in Themiſtium animadverſionibus inſignem aliquam omiſiſſe, in qua Plinii locus quidam forte inſigniter reſtitutus deprehendatur: idqve ideo factum ab Harduino dicebant, ut eo tutius latitaret illius plagium, emendationem ſibi, in ſua editione Plinii, non ſine arrogantia adſcribentis. Verum hæc alii curent. Nos de Themiſtii Elocutione judicium Photii apponemus, qvi 36. illius Orationes legerat, ut è Codice 74. Biblioth. conſtat: ita vero ibi de Themiſtio: ἐςι δὲ τὴν φράσιν σαφής, ϗ ἀπέριττος, ϗ ἀνθηρὸς, ϗ λέξεσι πολιτικαῖς, ϗ εἰς τὸ σεμνόν τι ἐπικλινούσαις χρώμενος: *dictione utitur perſpicua, quæ ſuperfluis caret, floridaque, tum locutiones adhibet, quales iis qui in foro & judiciis* (non in umbra ſcholarum) *verſabantur, & quæ gravitatem aliquam præ ſe ferunt.*

22 Et hæc de Græcis Oratoribus & Sophiſtis dicta ſunt. De Latinis ſi Ciceronem, M. Senecam, Qvintilianum Pliniumqve, excipias, de quibus ſupra, cum de Latinis Autoribus ageretur, actum ſimul eſt, nihil noſtram ætatem vidit: etſi feraciſſimum Virorum doctorum Ciceronis ævum qvampluriмos diſertiſſimos Viros, ipſiusque Ciceronis æmulos, tulerit: Qv. Hortenſium, C. Curionem, C. Licinium Calvum, M. Brutum, M. Cælium, M. Callidium, C. Jul. Cæſarem Dictatorem: ævum Auguſteum non pauciores, M. Valer. Maſſalam Corvinum, C. Aſinium Pollionem, M. Porcium Latronem, T. Caſſium Severum, T. Labienum, Sext. Jul. Gabinianum, C. Aſinium Gallum Pollionis filium, Junium Gallionem, M. Senecæ filium ſecundo genitum: & alios à ſeculo quidem aureo Auguſteo, qvam hi remotiores: de qvibus omnibus, ut & iis, qvi ætate Ciceronem anteibant Serv. Galba, Tib. & Cajo Grachis, C. Carcone, Q. Catulo, &c. more ſuo diligentiſſimè collectis Veterum teſtimoniis, agit Voſſius de Nat. Rhetor. c. 14. & 15., qui legatur. Barbarorum vero ſeculorum Oratores, ſi qui tamen præter Eccleſiaſticos extiterunt, nihil moramur; ſed omiſſis iis, ad recentiores Viros Eloqventiæ laude inclutos, & orationum Scriptores progredimur.

CAP.

CAP. III.
DE ORATORIBUS RECENTIORIBUS.

§. 1. *HOrum Princeps eſt M. Ant. Muretus, (de cujus Impoſturis qvædam adduntur Literariis,) iſti autem proximi Joh. Caſa, M. Ant. Majoragius, Aonius Palearius.* 2. *Sequuntur Tarqu. Galluccius, Dion. Petavius, J. Bapt. Evangeliſta, Jul. Nigronus, Janus Paſſeratius, Oct. Ferrarius, Pet. Joh. Perpinianus, Vinc. Guiniſius, Bonav. Baronius, Franc. Vavaſſor, Bernh. Stephonius, Jul. Cæſ. Scaliger,* Itali pleriqve aut Galli. 3. Germanici ac Danici Oratores, *Phil. Melanchthon, Ad. Theod. Siberus, Joh. Caſelius, Aug. Buchnerus, Matth. Berneggerus, J. Freinshemius, Joh. Henr. Bœclerus, Mich. Virdungus, Mich. Piccartus, Thom. Lanſius, J. Balth. Schuppius, Jac. Maſenius, Thom. Bartholinus, Chr. Schraderus.* 4. Belgæ, *Dan. Heinſius, Petr. Cunæus, Caſp. Barlæus, M. Z. Boxhornius, Dom. Baudius, Juſtus Lipſius, Eryc. Puteanus, Ant. Æmilius, Mart. Schookius. Nicol. Nancelius, Jac. Crucius, Rein. Neuhuſius, Hier. Donatus, Pet. & Joh. Vinc. Gravinæ, Ant. Malagonellius, aliique è variis Gentibus Recentiores. (De ſingulorum, hactenus recenſitorum ſtylo, aliisque dotibus aut vitiis, judicia ab Autore proponuntur, tum propria, tum interdum etiam aliena.)* 6. *Panegyricorum Recentiorum Collectio Hanovienſis. Judicium de Er. Roterodami, Joh. Wouwerii utriusque, & Val. Thilonis, Panegyricis. Index Panegyricorum aliquot Recentiorum, ſpurſim editorum, &, ut junctim recudantur, dignorum.* 7. *Theſaurus Orationum Panegyricarum Gallicarum, An.* 1665. *editus.* Italici, *Eman. Theſauri, Aug. Maſcardi & Joh. Bapt. Mancini.* 8. *De Dictione Modernorum in Inſcriptionibus, aliisque Orationibus, Argutiarum plus juſto ſtudioſa, Variæ Eruditorum Cenſuræ, Exemplis κακοζηλίας iſtias nonnullis illuſtratæ.* 9. *De Dictione Ludicra, quam Galli* Burlesqve *vocant, à Franc. Vavaſſore impugnata, judicium.* 10. *Inſcriptionum origo à Jac. Gaddio, conjectura dubia, à Græcis derivatur. Eman. Theſauri Comm. de Eloqventia illarum arguta Didaſcalicus. Inter Scriptores earum eminet idem Theſaurus, de cujus Plagiariis, Nic. Avancino & Joh. Bapt. à* Cruyce, *quædam adduntur.* 11. *Ceteri earundem Artifices, Aloyſius Juglaris, Laur. Pignorius, Octav. Ferrarius, Alb. ab Ines, Lamb. Villaſanus (aliorum Plagiarius,) Octav. Boldonius, Franc. Pona, Hier. Boncompagnus,* Pet. *Labbe, Leo Matina, & de ſingulis judicia.* 12. *Jac. Maſenii & Chriſt. Weiſſii de Inſcriptionibus argutis Libelli.* 13. *Inſcriptiones J. Bapt. Maſculi, Laur. le Brun, J. Ant. Petramellarii, & aliorum, deque iis judicia.*

UT ſuperius ſeculum multos genuit fama Eloqventiæ ſuo merito inſignes, & qvos ipſismet Veteribus aliqvando æqviparari potuiſſe dubium non eſt: ita palmam omnibus præripit, ſibi adeo depoſcit, M. ANTON. MURETUS, Ora- 1

Orator exquiſitiſſimus, de qvo jam aliqvoties à nobis variis occaſionibus dictum eſt. Inter alia recenſuimus alicubi *lib. IV. ſcil. Polyhiſt. Literar. c. XI.* §. 3. facetam illius impoſturam, qvâ Scaligero verſiculos aliqvot, à ſe factos, pro Veteribus obtruſit: & cujus Erythræus in Pinacotheca, Colomeſius in Particularibus aliique mentionem fecerunt. Addimus nunc aliam plane ſimilem, quâ, ut emendationem qvandam ſuam Catulli eo felicius tueretur, verſum ſub Pacuvii nomine allegat, qvem tamen ipſe modo confinxerat, & qvi nullibi alias reperitur: obſervante ad Catullum Iſ. Voſſio p. 46., qvi addit: *Mirum, fraudem hanc non detectam fuiſſe à Scaligero, cui merito ſuſpectæ eſſe debuerant merces ſub quocunque demum titulo è tam doloſa prodeuntes officina; utpote qui adulterinis hujus viri verſibus deceptum ſe fuiſſe optime noſſet. Sed profecto tanti apud Scaligerum ponderis fuit Mureti facundia, ut his quoque ab eo paſſus ſit ſe decipi.* Sed, ut ad *Orationes* Mureti nunc regrediamur, certe, ſeu ſermonis numeriqve ſpectes eximiam puritatem & artificium, ſeu miram concinnitatem periodorum, Mureto peritior artifex non eſt: qvam ob rem etiam Joſ. Scaligero in Excerptis Puteanorum hoc nomine ceteris prælatus eſt. Editio Veneta 1583. in 8. & Ingolſtadienſis 1600. ceteris haud dubie præſtant. JOH. CASÆ *Monumenta Latina* Orationes & Epiſtolas comprehendunt, tàm nitido ſtylo ſcriptas, ut provocare ipſummet Ciceronem poſſint: adeo omnes perfectæ orationis numeros implent: prodierunt Florentiæ 1567. in 4. Eſt hic ille Beneventanus Archi-Epiſcopus, qvem de *Sodomiæ laudibus* librum ſcripſiſſe communis fama fert; qvæ plurimis Virorum fide dignorum teſtimoniis probari poſſet. Sed novimus defendiſſe Caſam, in ſuo Anti-Baileto, Menagium, variaqve conqvirere argumenta, qvibus illum à tam immani crimine excuſet. Interea tamen ipſe Menagius non negat, prodiiſſe omnino laſciva iſtiusmodi Caſæ juvenis Carmina, *Capitolo di Forni* inſcripta, è qvibus intentatum illi crimen haud difficulter adſtruxeris. Sed nos qvidem illa tanto vehementius deteſtamur; qvanto ſe magis alias ſtyli puritas nobis probat. M. ANT. MAJORAGII *Orationes*, conjunctim primo Venetiis 1582. in 4. & inde aliqvoties, editæ & recuſæ, exqviſitæ Latinitatis laude privandæ non ſunt. Fuit enim Vir ille nitoris in iſtâ linguâ ſtudioſiſſimus: etiam, cum interpretaretur Ariſtotelis libros. Lites ejus cum Calcagnino & Nizolio alibi relatæ ſunt. Ad reſtituendam eo felicius Eloqventiam Latinam, morem declamandi in ſcholis, antiqvis temporibus uſitatum, reduxit, magnoqve cum applauſu Mediolanenſium, qvam id eſſet utile inſtitutum, exemplis egregiis puerorum demonſtravit. Idem qvoqve tentaverat aliqvando AONIUS PALEARIUS, qvo Viro nemo unqvam felicius Ciceronem expresſit, ut jam tum à nobis monitum eſt, cum ejus Epiſtolas recenſeremus. Sane ſunt ejus Orationes omnibus numeris abſolutæ: oſtenditqve inprimis, qvantum in dicendo valuerit, Oratio in L. Murænam, qvam Ciceroni contrariam ſcripſit Palearius, dictione, figuris, argumentis, adeo ſimilem Ciceroni, ut nec ovum ovo poſſit eſſe ſimilius. (Novam & nitidiſſimam Operum ejus Editionem nuper apud Batavos Henr. Wetſtenius dedit, Amſtelod. 1696. in 8., cum præmiſſa optimi Palearii vitæ atqve Mortis Hiſtoria.)

TAR-

TARQVINIUS GALLUCCIUS, Jeſuita, *Orationes* ſcripſit, & ob ſtylum, & ob materias, commendandas, Coloniæ 1618. in 8. DIONYSII PETAVII *Orationes* elegantiſſimæ ſunt: ut fuit Vir in literatura ſubactus, qvem unum pene inter omnes Jeſuitas aliqvo numero habuit Scaliger; forte non habiturus, ſi tam male ſe ab illo acceptum iri divinare potuiſſet. Prodierunt ejus Orationes Pariſ. 1620. in 8., Coloniæ ſeqventi anno recuſæ. JOH. BAPTISTÆ EVANGELISTÆ, Piceni, Orationes XLIV. magnum in titulo præ ſe ferunt elogium: dicuntur enim *Latinæ locutionis mirificam elegantiam, magnamqve argumentorum varietatem accurate & docte diſpoſitam continere*, Venet. 1596. in 4. Enimvero phraſeologia in illis Orationibus Latina eqvidem eſt, ſed ſupra modum coacervata, periodiqve immanes, qvibus transmittendis vix ſpiritus ſufficiat. Utitur qvoqve JULIUS NIGRONUS, Jeſuita, in ſuis Orationibus, Moguntiæ 1610. in 8. editis, prolixioribus periodis, qvam decet cultam & elaboratam Orationem. JANI PASSERATII, qvi Pariſiis Eloqventiæ Profeſſor & Interpres Regius fuerat, *Orationes & Præfationes* varii argumenti, ibidem 1606. in 8. & 1637. editæ, eleganter qvidem, nec minus argute, ſcriptæ ſunt, ſed non ſervant Orationis illum tenorem, qvem reqvirit caſtigata illa Ciceronis Eloqventia, nec tam nitidæ, terſæ aut numeroſæ ſunt. OCTAVII FERRARII *Proluſiones*, ut vocat, Epiſtolæ & formulæ, primo Patavii editæ, dein Chemnitii in Germania recuſæ, ſimiliter aliqvid vernilitatis habent, etſi florido ſtylo ſcriptæ. Optimus autem in numero PETR. JOH. PERPINIANUS, Hiſpanus homo, cujus *Orationes*, Monaſterii in Weſtphal. 1602. in 8. & Coloniæ 1650. in 12. editæ, ſucci boni & ſtyli ſunt, nam & Latine, periodice, ſcribit. Qvapropter & tanti eum Janus Nicius Erythræus facit, ut, cum in Exteris omnibus, etiamſi copioſe eleganterqve ſcribentibus, aliqvid peregrinitatis deprehendere ſibi videatur, nec orationem urbanitate qvadam veluti coloratam; duos tamen, Gallum & Hiſpanum Oratores, excipiat, Muretum, & noſtrum hunc Perpinianum, qvorum in orationibus recinere qviddam & reſonare adeo urbanum ait, ut in Romana civitate nati, non autem in eam aſciti videantur, Pinacoth. III. p. 74. Non contemnendæ etiam ſunt VINCENTII GUINISII *Allocutiones Gymnaſticæ*, Antw. 1638. in 8. auctiores editæ, poſtqvam A. 1623. in 24. primo prodiiſſent, argumentis rariſſimis, & ſtylo ſat bono, commendandæ: niſi, qvod acumina interdum, plus, qvam decet, affectant: neqve tamen inelegantes ſunt, ſed in multis etiam ſalivam movere poſſunt. Sed BONAVENTURA BARONIUS, ut argutus poſſit eſſe, vel barbariſmos interdum admittere non veretur, perpetuus frigidusqve tumoris, haud raro puerilis, affectator. Aſt FRANCISCI VAVASSORIS *Orationes* omnes complent Latini ſermonis numeros: nihil ibi tumoris affectati, nihil frigidi barbarive, ſed terſiſſima omnia, caſtigatiſſima, & qvæ in ſummo floridiſſimæ elocutionis nitore nativi decoris longe plurimum oſtentant: adeo, ut nihil illis nitidius ſit. Editæ ſunt Pariſiis 1644. in 8., ob ſelecta etiam argumenta digniſſimæ, qvæ ab omnibus legantur. Alium Jeſuitam BERNARDINUM STEPHONIUM, Sabinum, claris etiam Oratoribus accenſendum, narrat nobis Nicius Erythræus Pinacoth. I. p. 160., qvem non ſolum plane egregium fuiſſe Poëtam ait, ſed & non minorem præ-

præterea Oratorem: profertqve inprimis ibi duas orationes Erythræus, qvas qvi legerit, meliores non deſideraturum ſpondet: adeo nec verborum copiam, nec ſententiarum ſplendorem, nec eorum pigmentorum, qvæ ornant ac diſtinguunt orationem, qvicqvam iis deeſſe, fidem facit: tanto magis cum ſuo teſtimonio admittendus, qvanto ipſe erat artis peritior. JUL. CÆS. SCALIGERI *Orationes*, qvæ paucæ ſunt, & cum Epiſtolis ejusdem Lugduni Batav. 1600. in 8, alibiqve in Germania, editæ prodierunt, magnos ſpiritus habent, ut acre Viri ingenium & vehemens inde etiam facile pernoſcas.

3 E *Germanis*, qvi eloqventiæ laude claruerunt, primum merito nominamus PHILIPPUM MELANCHTHONEM, cujus *Orationes*, in Tomos ſex diſtributæ, ſua etiam juſta laude privandæ haudqvaqvam ſunt. Candorem qvendam & ſimplicitatem in dictione ſemper ſectatus eſt Vir ille; atqve id conſecutus, ut ſuo tempore *Philippicus ſtylus* inter elogia audiretur: non aſſurgit unqvam, aut vires vel robur aliqvod oſtendit, ſed tamen ita tractat argumenta, qvæ tractat, ut nihil omittat eorum, qvæ ad rei ſummam pertinent. AD. THEOD. SIBERI, qvi Oratoriæ Profeſſor in Academia Wittebergenſi fuit, *Orationes*, elegantes qvoqve ſunt & multam habent argumentorum varietatem, nec deſtituuntur acumine, judicio & nervis. Editæ ſunt Witeb. A. 1617. in 8. Longe vero his præferendæ JOH. CASELII *Orationes*, ſparſim editæ, nitidæ, eruditæ, rerum varietate plenæ, eruditis magno in pretio ſemper, ut reliqua ejus Viri habitæ: ac optandum omnino eſſet, ut eximia ejusdem ſcripta junctim aliqvando in lucem prodirent; in qvibus colligendis laborarunt Henr. Ernſtius, Marq. Gudius, aliiqve. Non minore elegantia AUG. BUCHNERI *Orationes* nitent, vere caſtigatum puriſſimum, terſiſſimumqve dicendi genus, qvale in Cicerone eſt, mirumqve periodorum artificium, oſtendentes. *Diſſertationes* ejusdem academicæ conciſiores periodos, ad Plinianum genium inſtitutas, amant. MATTHIÆ BERNEGGERI qvoqve *Orationes*, Argentorati 1640. editæ in 12., ut & *Orationes* JOH. FREINSHEMII, Francof. 1662. impreſſæ, admodum elegantes ſunt, & tum argumento, tum ſtylo, laudabiles. In JOH. HENR. BOECLERI *Orationibus* magnus eſt ſpiritus, grandia & ſonantia verba, qvibus præ ceteris indulget, exqviſita & ex optimis Hiſtoricis congeſta dictio: editæ ſunt Argent. 1650. in 8. MICH. VIRDUNGI *Orationes* & MICH. PICCARTI, Profeſſorum Aldorffinorum, potius ob argumentum, qvam ob dictionem, commendandæ ſunt, qvanqvam non usqve adeo humi repant, puræ qvoqve & Latinæ ſint. THOM. LANSII *Orationes* nemo Eruditus facile legerit, niſi ob materias, qvas tractat. JOH. BALTH. SCHUPPIUS in *Orationibus* ſuis plagiarius eſt, in qvibus cetera, præter ſtyli barbariem, & joculos qvosdam triviales, nihil laude dignum invenias. JAC. MASENIUS in *Exercitationibus Oratoriis jocoſeriis* aliqvando non inelegans aut ineruditus Sophiſta eſt. Nec THOMÆ BARTHOLINI *Orationibus* deeſt vel acumen vel elegantia, in qvibus argutiſſima & elegantisſima de dolio Diogenis Oratiuncula. In CHRISTOPH. SCHRADERI *Progymnaſmatibus & Orationibus* nonnullis ſtylus ad antiqvitatis genium, elegantiam & numerum, optime formatus eſt.

DANIE-

DANIELEM HEINSIUM, ut à Germanis ad Belgas nunc abeamus, non tàm pro 4
Oratore, qvàm Sophiſta haberi voluit Maſenius, ſed ipſe Sophiſta merus & inepte ſe nonnunqvam jactitans in palæſtra, cui non ſemper par erat. Sane Heinſius, etſi Ciceronianum in eloqvendo characterem non ſervet, periodorum menſura & concinnitate infra illum ſubſiſtens, (ut pleriqve Batavorum non amant circumſcriptum illud dicendi genus, ſed potius libertas familiaris illis perplacet, qvalis in familiari, vel Epiſtola, vel Sermone, uſu venire ſolet) elegantiſſima tamen tractat argumenta, ſtylo inprimis comto & eleganti, qvanqvam non ſemper Ciceroniano, ſed qvi, ut arbitror, Plinianum qvid fere ſapit. Prodierunt aliqvoties Lugduni Batav. 1612. in 8., 1627. in 8., 1657. in 12. & forſan pluries ejus Orationes: qveis Iſaacus Voſſius, delicatulus cenſor, exprobrat perpetuam relativorum pronominum, *qvi*, *qvæ*, *qvod*, repetitionem. Joh. Scaliger in Scaligerianis Heinſii qvandam ſtyli varietatem notat, prout ſcilicet ab Autoris hujus vel illius lectione receſſerit, dicitqve inprimis illum Lipſii, Mureti ac Eraſmi libris captum, atqve adeo inebriatum velut fuiſſe, ſpretis contemptim reliqvis. *Heinſius vient qvelqvefois yvre de Lipſius, qvelqvefois de Muret, quelqvefois d' Eraſme; & dit, qve les autres ſont des aſnes.* Æmulus Heinſii in Academia Lugduno-Batava Profeſſor, PETRUS CUNÆUS, Vir doctiſſimus atqve diſertiſſimus, ipſe qvoqve *Orationes* publicavit, qvæ admodum terſæ ſunt ac Latinæ, & quas Aug. Buchnerus dignas judicavit, ut, cum ſua præfatione, Wittebergæ recuderentur A. 1643. Qui eodem tempore, quo Heinſius & Cunæus, & ibidem, in eademque dignitate, vixit, CASP. BARLÆUS, ut in *Carmine*, ita & in *Oratione*, periodum contortam amat, membris non bene junctis, ſed infinitè per mera membra & commata vagatur, qvanqvam argutus ſatis & feſtivus declamator: ſuo enim qvodam genio magis ad ludicra & feſtiva, qvam ad ſeria, ducebatur. Dictio non ſemper ſatis pura: in phraſibus enim non diu ſe torſit, obvia rapiens ad argutos animi ſenſus exprimendos. In Marci Zueri Boxhornii *Orationibus*, tumor aliquis verborum eſt, & quædam, ut ita loquar, vaſtiloquentia; quemadmodum & in Dom. Baudio, qui phraſin Domitianei temporis, judice Scaligero, expreſſit. JUSTI LIPSII *Orationes*, Epiſtolis ejus additæ, plenè alterius ſunt ſtyli, quàm Epiſtolæ, & quidem melioris & Latinioris, ut judicat Scaliger *in Excerptis Put.*, qvi Orationem de duplici Concordia, & illam, qvæ eſt in obitum Ducis Saxoniæ, Latiniſſimas vocat, creditqve etiam eſſe Lipſii, qvanqvam ipſe ſuas neget; Miræus etiam à Melch. Goldasto ſcriptas referat Lipſioqve ſuppoſitas credi velit: qvod & idem vult Carolus Scribanius. vid. Placcius *de Pſeudon. p.* 219. Erycius Puteanus, in *Suada ſua Attica* λιψιανίζει, nec tamen aſſequitur Lipſii elegantias: ut ſunt plerique, auſim propemodum dicere ad unum omnes, ejus Viri in ſcribendi ratione imitatores frigidi, & puerili minutorum ſenſiculorum coacervatione plane inſipidi & infelices. Et tamen Puteani dictio adeo placuit Anton. Æmilio, Profeſſori Ultrajectino, in Orationibus ſuis, ut integras periodos & lacinias ex ipſo exſcriberet, transferretque in ſuas, quæ lucem aſpexerunt Ultrajecti 1651. in 12. Mart. Schookii *Orationes* non ubivis puræ ſunt, ſed interdum barbariſmos admittunt, interdum aliquam ſtyli philoſophici ſtribliginem: prodierunt Daventriæ 1665.

NICOL. NANCELIUS, in *Declamationibus* ſuis, Pariſ. 1600. in 8. editis, merus 5

declamator eſt, ſtylo interdum barbarus. Jac. Crucii etiam, Rein. Neuhuſii, Melch. Junii, Chr. Ad. Ruperti, Rhetorum Porcenſium, *Orationes*, ut ſunt maximam partem à diſcipulis exercitii gratia conſcriptæ, ita, non ob nitorem ſtyli, ſed ob materias forte, legendæ ſunt. Hieronymum Donatum luculentas compoſuiſſe *Orationes* Jac. Gaddius teſtis eſt: ſed eas equidem ego nunquam vidi, uti nec Petri Gravinæ *Orationes* & *Epiſtolas* Neapoli 1589. in 4. impreſſas. (Alius eſt ab hoc recentiſſimus Autor, longeque diſertiſſimus Joh. Vincentius Gravina hodieque ſuperſtes: cujus *Opuſcula*, nuperrime 1696. in 12. Romæ publici juris facta, oſtendunt, quantum Vir ille in dicendi ſcribendique facultate profecerit, & quam omnem terſe, eleganter, nitide, ſemet explicandi artem, tum & alios permovendi vim, unus optime calleat. Adjungendus illi Antonius Malagonellius, Summo Pontifici & Cardinali Spadæ ab Epiſtolis ſcribendis, cujus itidem permagna Romæ celebritas eſt: nec immerito, quod *Orationes* & *Epiſtolæ* Romæ 1697. in 12. editæ, teſtantur, ſane quam elegantiſſimæ: ſed quæ tamen, ut fatetur, quisquis eſt, Autor præfationis, Vir doctiſſimus, non tam caſtigatam illam Ciceronis, aliorumve aurei ſeculi ſcriptorum, facundiam, quam Plinianum potius argutum, & quod florida ſententiarum varietate aures permulcet, dicendi genus, ubique ſapiunt. Uterque verò, & Gravina & Malagonellius, ex Arcadum Societate ſunt, quæ hodie præ ceteris omnibus clara per Italiam eſt, & inprimis magno niſu ingenuarum artium incrementa promovet.)

6 Panegyrici Recentiorum, ſparſim antehac editi, aliquot Voluminibus collecti, Hanoviæ prodierunt A. 1613. in 8. ſed non omnes unius commatis. Eminet inter omnes Erasmi ad Burgundum Principem *Panegyricus*, optimus, multaque eruditione refertus, in cujus etiam ſtylo non facile quisquam habebit, quod deſideret. (c) Jo. Wowerius, Hamburgenſis, in Oratione ad Chriſtianum IV, Daniæ Regem, in multam luxuriem ſe diffundit: de quo, in Epiſtolis alicubi Joſ. Scaliger judicavit, nimiam illum curam adhibuiſſe, & in Locis communibus tractandis eſſe prolixiorem. Quemadmodum verò notum eſt, Hamburgenſem à Wower, quem diximus, ab Antwerpienſi Senatore Joh. Wowerio, qui eodem tempore vixit, longe alium eſſe: ita cavendum, ne Joh. Wowerii Panegyricum Archi-Ducibus Auſtriæ, Belgii Principibus, ſcriptum, Hamburgenſi itidem tribuamus, qui Antwerpienſi debetur, & ſeparatim apud Balthaſ. Moretum Antwerp. 1609. in 8. excuſus eſt. Valent. Thilonis *Panegyrici* non ubique puræ Latinitatis ſunt. Recenſebimus vero hîc *Orationes* aliquot, maxime *Panegyricas*, quæ, ſparſim hic illic editæ, melioris commatis ſunt, & dignæ, *quæ junctim Voluminibus*

(c) Voluminis Orationum Panegyricarum Recentiorum, à Viris Clariſſimis ſparſim antehac editarum, peculiaris Editionem ipſum olim Morhofium eſſe meditatum, autor vitæ ejus, *Diſſertationum Syntagmati* præfixæ, Anonymus, in Scriptorum ejus affectorum Catalogo, p. 39. e Schedis defuncti, teſtatur. Collectioni iſti haud dubie ab eo deſtinatæ fuerunt, quas §. hac recenſet atque commendat. De Joh. Wouwerii, Hamburgenſis, Celebri, cujus nimiam Morhofius notat, luxuriem, *in Chriſtianum IV. Daniæ Regem*, *Panegyrico*, fuſius diſſeruimus, & judicia de illo Joſ. Scaligeri, Dom. Baudii, ipſiusque Autoris Wouwerii, partim benigniora, partim ſequiora, recitavimus *P. I. Iſagoges ad Hiſt. Cimbricam*, c. 12. §. 6. p. 186. 187. 188.

minibus aliquot ederetur. Inter illas ſunt Pierii Winſemii Oratio in memoriam Guſtavi Adolphi, Suecorum Regis, qvem ille Guſtavum II. vocat, directa, & excuſa in Friſiis A. 1633. in fol. Ejusdem Regis Panegyricus Poëticus ab eodem ſcriptus ſublimi Stylo, & Amſtelod. 1632. in fol. editus: Ejusdem Winſemii Oratio in exceſſum Henrici Naſſovii. Franekeræ 1641. fol. Oratio pro reparata æde Academica, ibid. 1643. Oratio in abitum Guilh. Stakmanni, Viri Conſularis, A. 1641. & aliæ. Joach. Paſtorii Gratulatio ad Regem Angliæ de Regno, Gedani 1661. in 4. Ejusdem Orationes de præcipuis Hiſtoriæ Autoribus, & de potiſſimis ejusdem argumentis: ibidem eodem Anno. Alex. Mori Gratulatio ſuper Venetorum de Turcis Victoria, Amſtelod. 1658. in fol. Joh. Frid. Gronovii Gratulatio ad Guilielmum Arauſionum Principem, cum Imperator per Belgium creatus eſſet, Amſtelod. 1647. in fol. Ezech. Spanhemii Panegyricus ad Chriſtinam, Sueciæ Reginam, Genuæ 1652. in 4. Ejusdem Oratio genethliaca de nato Electori Brandenburgico filio Principe. Joh. Schefferi Oratio Valedictoria ad Chriſtinam, Suec. Reginam, regno ſe abdicantem, Uſpaliæ 1654. in fol. Ejusdem Oratio ad Regem Carolum (XI.,) cum primùm Upſaliam ſtudiorum cauſa veniret, Upſal. 1665. in 8. Georgii Oſſolinskii Orationes, quas ut legatus habuit, Dantiſci 1647. in 4. Staudii Oratio in exceſſum Caroli Guſtavi, Regis Sueciæ, Stralesund. 1660. in fol. Viti Beringii Oratio de Hiſtoria, Haffniæ 1651. fol. Ejusdem Oratio in memoriam Regis Daniæ, Friderici III., & Gratulatio ad Chriſtianum V. Haffniæ 1670. fol. Bartholi Bartholini Laudatio funebris Friderici III., ut & Matthiæ Foſſii Atrata Pallas, Haffniæ eod. anno. Ejusdem Bartholini Oratio in Exceſſum Chriſtiani IV., Eraſmi Bartholini Panegyricus in nuptias Chriſtiani Alberti & Fridericæ Amaliæ, Haffniæ in fol. Elogium Forſtneri à J. H. Bœclero ſcriptum in 4. & fol., J. Henr. Bœcleri Sceptrum Apollinis, ſive Gratulatio de Rectoratu Academico Comitis de la Gardie; Argent. in fol. Aug. Blommertii Panegyricus in Ordines Hollandiæ, in fol.; Claud. Memmii Avauxii Elogium Franc. Vavaſſoris, Pariſ. 1651. fol. Chriſtiani Oſtenfeldii Laurus Würtenbergica pro reſtituta Academia Tubingenſi, 1652. fol. Dionyſ. Voſſii Panegyricus dictus Principi Arauſionum: Amſtelod. 1633. in fol. Panegyrici duo in Cromwellium Anonymi alicujus, 1654. in 4. Octavii Ferrarii Panegyricus in Ludovicum XIV., Regem Galliæ, Venet. 1666. in 4. Joach. Paſtorii Calendæ Regiæ ſive Gratulatio ad Joh. Caſimirum, Regem Poloniæ, de auſpicato ejus in Thorunium, à ſe recuperatum, ipſis Calendis Januariis ingreſſu: Dantiſci in 4. 1659. Eryci Puteani Purpura Auſtriaca, ſive Gratulatio de Cardinalatu, Antwerpiæ 1635. in 4. Plures Orationes colligere poterit, qui volet. Illæ verò, quas enumeravimus, dignæ ſunt, quæ colligantur & ſerventur.

7 Nec verò deſunt inter exteros Gallos Italosqve, in vernaculo ſermone Oratores Elegantiſſimi, quibus nonnunquam in Latina etiam lingua commode utaris. Talis eſt liber, cui titulus: *le Threſor des Harangues*, Pariſ. 1665. in 12. editus: in qvo continentur aliqvot Orationes, in receptionibus Principum ac Regum; gratulationibus de matrimoniis, & aliis argumenti Politici panegyrici materiis. Sunt & EMANUELIS THESAURI

Panegyricorum tria volumina, Italico ſermone ſcripta, argutiisqve pleniſſima, è qvibus nonnunqvam petas aliqua, qvæ inventionibus aliâ occaſione inſervire poſſint. Turin. in 8. AUGUSTINUS MASCARDUS Orationes Italicas argutiores, tàm ſuas, qvàm aliorum, uno collegit libro, impreſſas Venetiis 1646. in 4., ſub titulo: *Proſe Volgari*. JOH. BAPT. MANCINI Exercitia oratoria Italico ſermone ſcripta, ſub titulo: *Furori della Gioventa*, Bononiæ 1636., tumida aliqvantulum ſunt, & acumina habent affectata ac declamatoria.

8 Ceterum, ſicut Itali utplurimum argutiis in ſuis Orationibus indulgent, qvos Galli etiam haud raro imitantur: ita non omnium calculum eo labore ſuo merent. Sane Franc. Vavaſſor, in libro de Ludicra dictione, & in Oratione 3. pro veteri dicendi genere contra novum, horum generum acuminibus, qvæ Hiſpanis originem debere magnamqve cladem puritati Latinæ intuliſſe, monet, boni non multum tribuit, ſed ex Orationibus propemodum proſcripta mallet, niſi forte cum Auguſtei ævi acuminibus plane conſentiant. Atqve id in univerſum negari utique non poteſt, per inſcriptiones, præcipuum argutæ illius novæqve dictionis fœtum, Italis primo debitum, anſam eſſe multis in lingua Latina corruptelis datam: qvod, præter alios, etiam Bœclerus, in Muſeo, monet: ſed qvi tamen ſimul omne illud ſtudium rejicere non audet: ſed, poſtqvam in utramqve partem diu diſputaſſet, ferendum cenſet, ſi adhibeatur commode, & modus in re ipſa ſervetur. At Hiſtorias & Panegyricos eo modo ſcribere velle, quod faciunt tamen aliqui, plenum frigidiſſimæ affectationis & ineptiarum videtur, nec immeritò à Bœclero ex Hiſtoria atqve Panegyrico mixtum chaos vocatur. Eſt enim poëtiſmo propior, qvam orationi, talis ſcriptio, & qvæ utplurimum nil niſi coactum ſapit frigidumqve: adeoqve nihil omnino horum ad imitationem proponendum eſt, qvanqvam extantiora qvædam acumina enotare nihil vetet. Contra ineptum vero uſum acuminum vide, qvæ habet Famianus Strada Proluſionum Academ. lib. II. proluſ. 12. Albertus de Albertis in Actione contra corruptores eloquentiæ paſſim: Oct. Boldonius in Epigraphica VI, Vavaſſor locis, quæ allegavimus: & lepida qvædam Satyra Gallico ſermone ſcripta, atqve Heidelbergæ A. 1670. in 12. impreſſa, hoc titulo: *Nouvelle Allegorique, ou Hiſtoire des dernieres troubles, arrivées au royaume de l'Eloquence*: quâ, ſub fictione belli alicujus Rhetorici, multi iſtius ſeculi Scriptores argutuli perſtringuntur. JAN. NIC. ERYTHRÆUS etiam, paſſim in Pinacothecis, intempeſtivos iſtiusmodi argutiarum aucupes ſalſe ex merito perſtringit: cum v. g. Franc. Carettonium ridet, qui ſummam eloqventiam in ſententiolis venuſtulis ac vibrantibus, breviter arguteque concluſis, non in verborum ac ſententiarum magnitudine ac ſplendore, nec in rerum argumentorumve copia, ſitam eſſe putabat: atque hinc, in quadam Oratione ſuâ, cum qua ſibi mirum qvantum ſapere viſus eſt, nil niſi conciſum hoc membrisque minutioribus velut captum, dicendi genus, tot fere argutiis ſententiarum refertum, quot verbis, adhibuit: in ſcholaſtico pulvere (& addit Erythræus) peringenioſis adoleſcentibus illuſtris, ſed nec Summi Pontificis auribus ſatis digna locutus (dicebat autem ad Clementem VIII.) nec Auguſtiſſimo illi Patrum purpuratorum Senatui apta, *Pinacoth. I. p.* 162. Alibi, quum de Fulvio Teſta agit, integram talium hominum ſocietatem nobis deſcribit, qvibus vetera pura atque incorru-

incorrupta plane ſordebant, & qvi nil niſi argutulum, è ſuis officinis profectum, laude dignum exiſtimabant: quorum inſania complures etiam optimorum ingeniorum Viros ad pueriles nugas abripiat. vid. Pinac. III. p. 212. ſeq. (*d*)

Alii, dum in jocis facetiisqve acumen præpoſterè præ ſe ferrent, inſana ejusdem 9
affectatione in grande vitium prolapſi ſunt: ortumqve exinde illud dicendi genus, qvod Galli *Burlesque* vocant, cujusqve Specimen Scarron, & alii, apud Gallos dederunt, aliqvid identidem è Belgica lingua vernaculæ immiſcentes: ſed qvos ſingulari libro de Ludicra dictione impugnavit Franc. Vavaſſor, Pariſ. 1658. in 4. edito. Sed ut de cetero ſalibus facetis acumina adeo abroganda non ſunt, ut potius vel maximè ad eadem reqvirantur: qva de re & Cicero, in ſecundo de Oratore, & è recentioribus alii: ita de affectatis acuminibus, ſeu in jocis, ſeu in Oratoribus, ea occurrant, alio loco à nobis actum: cùm aliqvando penitius naturam acuminum & uſum perluſtraremus.

Interea recenſebimus tamen inſigniores aliqvot Inſcriptionum & Elogiorum, tali 10
acumine elaboratorum, Auctores. Jac. Gaddius lubenter è Græcia originem eorundem arceſſeret, ſed dubius tamen eſt. *In Elogiis* (ita inqvit T. I. de Scriptor. Non-Eccleſiaſt. p. 266., ſub titulo Philoponi) *Latini ſuperant Etruſcos ac Græcos, qui hoc breve, ſed egregium, curioſumqve ſcribendi genus forſitan ignorarunt; certe minime nobis oſtenderunt: ni tamen libeat elogia compellare laudationes heroum ac imagines, à Græco Philoſtrato ingenioſe ac feliciter concinnatas. Nec inficior, egregia Thuſco etiam calamo formata extare Elogia: ſcilicet liber Elogiorum Academiæ Ignotæ: atque non pauca* Ponæ: *ſed hæc numero, varietate ac pondere, imparia videntur Latinis Elogiis Jovii, Folietæ, Sammarthani, Theſauri, Franciſci del Monaco, & aliorum, quorum in hoc ſcribendi genere nomen eminet.* Verum, ut jam preſſius ad acuminum argutiarumqve magiſtros accedamus, nemo eſt, qvi majore niſu, & feliciore etiam ſucceſſu, eam Eloqventiam omnem late pertractavit, certisqve etiam præceptis ſcrupuloſe admodum incluſit, qvam EMANUEL THESAURUS, qvem, per integros 40. annos, labori huic inſudaſſe teſtis Boldonius eſt. Præcepta Inſcriptionum argutarum dedit libro Italico, cui titulus: *Il Canochiale Ariſtotelico, ſeu Idea del l' ingenioſa Elocutione* Venet. 1664. in 4. (*e*) Male omnino in libello de Diſciplina Argutiarum Morhofii, qvi A. 1693. prodiit, iſte Theſauri liber *Pan-*

(*d*) Cum iis, quæ ſequentibus Capitis hujus Paragraphis, ad finem usque ejusdem, de Arguta Dictione, Rhetoribusque & Oratoribus ejus ſtudioſis, traduntur, conferri ab illius Amaſiis poſſunt Morhofii Prælectiones de Arguta Dictione Academicæ, quæ, ſub *Commentationis de Argutiarum Diſciplina* Titulo, biennio poſt Autoris obitum, A. 1693. ſine loci mentione, *in* 12. ſed admodum mendoſe, prodierunt.

(*e*) Emanuelis Theſauri *Il Canocchiale Ariſtotelico, o ſia Idea della argutezze Heroiche, vulgarmente chiamata Impreſſe*, ſive Opus de Argutiarum Arte Italicum, Taurini primum A. 1654. impreſſum, & Romæ dein ac Venetiis vel ſexies recuſum, Latine tandem vertit, &) ſub Titulo *Idea argutæ & ingenioſæ dictionis, ex Principiis Ariſtotelicis ſic erutæ, ut in univerſum Arti Oratoriæ, & inprimis Lapidariæ atque Symbolicæ, inſerviat*) Francofurti A. 1698. in 4to, Lingua hac Eruditorum communi, omnium uſibus expoſuit Caſp. Corberus, Eloquentiæ in Acad. Julia Profeſſor. Recenſum Operis eximii V. in *Actis Erud. Lipſienſibus, M. Jun. A.* 1680. *p.* 255-259.

dochiale Ariſtotelicum vocatur.) Multa Theſaurus in illo libro affert egregia, de metaphora tanqvam fundamento omnis acuminis, & ſecundum principia Ariſtotelica, omnem illam acuminis rationem indagat, additis ubiqve exemplis. Ipſe qvoqve Inſcriptiones peculiari Volumine edidit, de Genealogia Chriſti & Patriarcharum: item qvas in funebribus apparatibus, natalitiis pompis, ſacris celebritatibus, publicis Principum receptionibus, Regiarum ædium monumentis componi ponive debere exiſtimavit: omnes ſimul Taurini 1666. in 12. editæ, & poſtea, ſplendidiore typo, Berolini in 4., curante Joh. Ravio. *Infulatas* ejus *Virtutes*, Oxon. 1638. editas, unâ cum *Cæſaribus*, qvas ejus Autores eſſe negat publicator Editionis Taurinenſis, ego eidem tribuere non vererer. Scripſit & *Orationes Panegyricas* Theſaurus Italicâ linguâ argutiſſimas, è qvibus alios video multa ſublegiſſe; inprimis *Nicol. Avancinum* in orationibus ſuis. Qvemadmodum & *Joh. Bapt. van de Cruyce* Auguſtinianus, qvi Genealogiam Chriſti, verſibus expoſitam, Antwerpiæ A. 1654. publici juris fecit, è Theſauro omnia exſcripſit.

11 Proximus à Theſauro locari meret ALOYSIUS JUGLARIS, cujus *Elogia Sacra*, cum Theſauro, Moguntiæ A. 1665. edita ſunt, & Chriſti Servatoris Vitam & Hiſtoriam complectuntur. Scripſit & LAURENTIUS PIGNORIUS *Miſcella Elogiorum, Allocutionum, Epitaphiorum &c.* Patavii 1626. in 4. edita. Brevis eſt, & ad genium inſcriptionum accommodatius omnino ſcribit: quæ enim per integra folia extenduntur, vix talem titulum merentur. OCTAV. FERRARII *Inſcriptiones*, qvarum pars I. & II. Patavii, 1668; tertia 1674. prodierunt, Noribergæ etiam recuſæ, acuminum parciores ſunt. ALBERTUS ab INES in *Elogiis Regum Polonorum*, Cracoviæ 1655. in 4. editis, è Theſauro aliiſque floſculos decerpit, quorum tamen nomina etiam apponit: & in præfatione nonnulla de hoc ſcribendi genere habet. Eſtque adeo modeſtior, qvam LAMBERTUS VILLAFANUS, qvi in *Inſcriptionibus* ſuis, qvæ poëmatibus adjectæ ſunt, pene omnia è Theſauro & aliis eſt furatus. Non item amicus illi OCTAVIUS BOLDONIUS, qui *Epigraphicam* ſcripſit, ſeu Rationem Elogia Inſcriptioneſque pangendi, editam Auguſtæ Peruſiæ 1660. in fol. Spiſſus liber eſt, & propemodum omnia Rhetorices præcepta nullo judicio coacervat, variaſque digreſſiones inſtituit, parum ad rem ipſam facientes. FRANC. PONÆ *Elogia XII. Cæſarum*, adjectis unicuique Elogio Epigrammatibus, Veronæ 1641. in 8. edita, acuta omnino ſunt. Ediderat jam A. 1626. librum, in dialogi forma, de Epitaphiis ad morem antiqvum efformandis *L' Epitaphio dialogo: nel quale ſi ingegna il modo di comporre gli Epitaphi all' antica:* ſed quem non vidi. Videatur interim de Pona ejuſque Scriptis Hier. Ghilinus in Theatro Hominum Literat. P. I. p. 62. Pertinent verò huc præterea HIERON. BONCAMPAGNUS, qui *Seculum Momi* ſcripſit: ſeu, in corruptos Seculi mores Execrationes Elegiacas, Bononiæ 1667. in 4. editas. Sed ex ipſo titulo apparet, parum ſubeſſe huic Viro judicii & elegantiæ. Coacervavit quaſdam ſententias ſine magno delectu & judicio; cumque profiteatur acumen, ſatis interdum obtuſus eſt. PETRUS LABBE ſcripſit *Elogia* varii generis, Gratianopoli 1664. in fol. edita (& recuſa poſtmodum in Germania in 8), quibus addidit Carmina nonnulla. Argutus eſt pene in omnibus verbis; ita qvidem, ut interdum fri-

gus

gus orationis non effugiat; neqve enim aliter fieri poteſt, cum affectamus acumina. Non melior eſt LEO MATINA, qui librum ſcripſit, cui titulus: *Unguis Elogiorum Leonis Matinæ.* Facile ex hoc titulo de Leone judicium ferri poteſt. Tantum enim abeſt, ut habeat aliquid Elogiis acutis ſimile, ut potius totus frigeat torpeatque. Editæ poſtea ſunt ab illo *Ducum Venetorum Icones & Elogia*, A. 1665. in fol.

E Germanis JACOBUS MASENIUS, Jeſuita, *Artem novam Argutiarum, tam* 12 *Epigraphicarum, quam Epigrammaticarum* edidit Colon. 1660. in 12. Libellus non inelegans eſt, & ſecundum locos Dialecticos inventiones acuminum diſtinguit: tradit quoque modum inveniendi Apophthegmata acuta: Exemplaque tam ſua, quam aliena, addidit. Speciminis loco acerba in Lutherum convitia habet. Alius, neſcio quis, Jeſuita *Juſta Ferdinando III.* (inſcriptionibus) *perſoluta* edidit Osnabrugi. Scripſit quoque Vir doctus, CHRISTIANUS WEISIUS, in hoc genere aliqua, edito libro *de Poëſi hodiernorum Politicorum*, ſeu de argutis inſcriptionibus, Weiſſenfelſæ 1678. in 8., & multa habet de origine harum Inſcriptionum & natura, nec non de uſu & imitatione multa quoque exempla coacervat. Sed defuerunt illi plura ſubſidia: nam Theſauri librum Italicum non habuit, qui tamen primus eſt, qui in hoc genere quædam tentavit, & longe uberiores fontes, quam ceteri omnes, recluſit.

Sunt adhuc plures alii, qui in hoc genere quid ſcripſerunt, ut JOH. BAPTISTA MASCULUS, cujus extant *Elogia*, mihi quidem non viſa, niſi, quæ excerpſit inde paſſim Jac. Maſenius, & è quibus de ceteris judicare licet, eſſe neutiquam ſpernenda. Habet & LAURENTIUS de BRUN, in *Eloquentia* ſua *Poëtica*, varia Inſcriptionum Exempla, hinc illinc congeſta, ſatis quidem elegantia. JOH. ANT. PETRAMELLARIUS, Bononienſis, Eques S. Lazari Hieroſolymitanus, *Elogia* edidit; ſed quæ acuminibus deſtituta cenſet, pluribusque examinat Gaddius T. I. de Script. Non-Eccleſ. Eſt & ANONYMUS quidam, qui *Regum Hungariæ Monumenta* ſcripſit, Noribergæ 1663. *Epitaphia* editurus erat FAMIANUS STRADA; ſed mors intercluſit; teſte in elogiis Craſſo P. I. p. 237. Ceterum cum his horum generum Inſcriptionibus plane non confundendæ ſunt JAC. PHIL. THOMASINI *Inſcriptiones Patavinæ*, Patav. 1649. editæ in 4. namque in illis eæ tantum habentur, quæ hinc illinc in templis atque monumentis ſepulchrorum comparent, quæ plane alterius commatis ſunt. 13

CAP. IV.

DE RHETORIBUS ATQVE ORATORIBUS SACRIS.

§. 1. *NUllum diſcrimen Oratoriæ Civilis & Sacræ, niſi quoad argumentum, præcepta autem & methodus plane eadem, ex Ariſtotele haurienda. Fruſtra igitur tot aliæ methodi concionandi protruduntur, Patribus priorum Seculorum, Ariſtotelicam communem ſecutis, ignotæ, & ævo Scholaſticorum barbaro primum introduci cœptæ. Artificia in Sacris etiam Literis, & Paulinis inprimis Epiſtolis, Oratoria. 2. Rhetores Sacri, ſive Rhetoricæ Eccleſiaſticæ Scriptores* ἐξοχώτεροι*: Deſid.*

Deſid. Eraſmus Roterodamus. 3. Ludov. Wolzogenius. 4. Melch. Zeidlerus. 5. Franc. Panicarola, Demetrii Phalerei Paraphraſtes, de cujus etiam Eloquentia Sacra ſingulari diſſeritur. 6. Corn. Muſſus, Eloqu. Sacræ inter Italos Inſtaurator. Certamen Hiſpanos inter & Italos de S. Eloqu. palma, quæ Hiſpanis tribuitur. Laur. à Villavincentio: Andr. Hyperii Plagiarius. 7. Ludov. Carbo, Paulus Areſius (Emblematis, quorum Uſus nimius improbatur, delectatus,) Joh. Caramuel à Lobkowiz. 8. Renatus Rapinus. 9. Oratorum Sacrorum Varietas. Lud. Bailii Hiſtoria illorum. Cenſores, Janus Nic. Erythræus & Frid. Borromæus. 10. Locorum Oratoriæ Sacræ Communium & Subſidiorum Scriptores, Didacus Stella, Thom. Stapletonus. 11. Ludov. Creſollius. 12. Guilh. Peraldus, Franc. Labata, Joh. Euſeb. Nierembergius, Aloyſius Novarinus. 13. Pet. Aloyſius, Janus Nicius Erythræus. 14. Jac. Maſenius, Nicol. Avancinus, Franc. Saleſius. 15. Dan. Bartolus, Jerem. Drexelius. 16. Pet. Berchorius. 17. Pet. Molinæus Jun., Pet. de la Serre. 18. Angli in hoc ſcribendi genere aliis ſuperiores, imprimis Joh. Donne, (de cujus pro Ἀυτοχειρία Libro complura adduntur.) 19. Joſ. Hallus, Rich. Whitlock. 20. Rob. Boyle. 21. Henr. Hammondus, Anonymus Officii Chriſtianorum Scriptor. 22. Angli alii, à Guilh. Crowæo, & Anonymo quodam, Libris peculiaribus enumerati. 23. Oratores Sacri in Germania Lutherani complures, è quibus Conr. Dietericus, Salomon Glaſſius & Frid. Balduinus, ſpeciatim commendantur 24. Oratores Sacri & Scriptores Aſcetici Hiſpaniæ potiores, Joh. de Valdes. 25. Ludov. Granatenſis. 26. Joh. de Aquila. 27. Alph. Lobo, Didacus Perez, Franc. Arius, Ludov. de Ponte, Joh. Palafoxius, de cujus Litibus cum Jeſuitis nonnulla narantur,) &c. 28. Oratores Galliæ Sacri ἐξοχώτεροι, Claud. de Lingendes & P. Caſtillonius, Jeſuitæ. 29. Joh. Dallæus Jun., Alex. Morus, Pet. du Boſc. & Joh. Claudius, Theologi Reformati. 30. Lites de Prærogativa, & Plagio mutuo, inter Anglos & Gallos Belgasq;, Hiſpanos item & Gallos, hoc in argumento verſantes.

1 NOn differt Oratoria Sacra à Civili, niſi argumento: ſiquidem præcepta eadem ſunt: perſuadet Orator Civilis, perſuadet & Eccleſiaſticus: ſi docet, Dialecticas interpretando rationes ſequitur. Duplici proin ratione ſacra conſiderari poſſunt; ut didactica, & ut parænetica: atque hactenus diverſum quid eſt in Oratione ſacra. Qvamvis enim & in civili Didacticum genus aliqvod commenti ſint juniores Rhetores; id tamen proprie ad fontes Rhetoricos non pertinet: utut non negem, Didacticam orationem etiam ornari coloribus oratoriis poſſe: ut ornari quidem poteſt hac in parte Oratio ſacra, imo debet, ne jejuna nimis & macilenta videatur. Ceterum, qui præcepta Orationis ſacræ ſcripſerunt, tot ſunt, ut Bibliothecam pene ſoli conficiant: ſed parum illis juvamur. Qui à communibus præceptis diſcedunt, tot habent methodos, quot capita; facileque adeo quis ex illa confuſione judicare poterit, quid de iſtiusmodi methodo ſit ſtatuendum. Sane nihil facilius eſt, etiam in Oratione civili, quàm novas invenire methodos: nec unquam deſunt, qui malint artem Lul-

lianam

ſanam aliquam, aut novum huic ſimile in oratione commentum, qvàm puros illos limpidosqve fontes, qvi ex natura ipſius ſubjecti prodeant. Enimvero non opus eſt his pluribus immorari. Unicus Chriſtoph. Schraderus ſatis ſuperqve docuit, ne qvid de Eraſmo dicam, qvam ſolis etiam Ariſtotelis præceptis rem omnem conficere poſſimus. Veram præterea eloqventiam oſtendunt Veteres Græci & Latini Eccleſiarum Doctores, qvibus ſi periret artificium Oratorium, omnis ſcriptionis gratia periret. Hos duces in hoc genere habemus præcipuos; quorum exemplo ſi qvis ſuam orationem inſtituere poteſt, is revera boni Oratoris titulum merebitur. Erat enim illis pleniſſima omnium ſcientiarum cognitio: ideoqve omnia, qvæ ad populum dicebant, profundam doctrinam non minus ac ſingulare artificium ſpirabant. Poſt illa tempora, cum barbaries regnare inciperet, & omnia occupaſſent Scholaſtici, ceu liqvidis immiſſi fontibus apri, prodigioſum neſcio qvod horridumqve dicendi genus oriebatur, ut barbara locutione ingratum, ita perplexis diſputationibus adeò involutum, ut propemodum nihil ſani ſubeſſet; ſed ſcoriæ pro auro Patrum, imò lutum. Hos vero temporum infelicium *ineptisſimos Poſtillatores*, qvi ſermones de tempore, ſimilesve, conſcribillarunt, qvis non maximo cum faſtidio legat? & his tamen omnia diu erant repleta: optimi nugas proponebant, meraſque argutias ſcholaſticas, qvæſtiones, definitiones, diviſiones, terminos, qvibus, dum pulcerrime rem egiſſe ſibi viderentur, omnia miſere lacerabant confundebantve: atqve erant tamen interea, qvod infelix ſeculi fatum fuit, Academici Doctores & Oratores plane, ſcilicet, eximii. Imo, qvod longe adhuc magis mirêre, tàm altas ille modus radices in hominum animis egerat, ut, poſt renatam etiam literarum lucem, tamen ſupereſſent, qvi mallent hirſuto illo aſperoqve dicendi genere uti, qvam cultiore nonnihil, & ad artis præcepta inſtituto. Qvaſi vero ars ſacrum interpretem dedeceret, aut tum demum recte proponerentur Sacroſancta myſteria, qvum barbare proferuntur. Imo ſi Sacri Codicis Scriptores intuemur, ſi *D. Pauli Epiſtolas*, cœcus eſt, qvi non egregia Oratoris artificia illic videat: non, qvod ipſis, de induſtria multo labore conqviſitis, uſus D. Paulus ſit: ſed, qvod, cum eruditus eſſet, non rejiceret id, qvod eſſet, & qvod in ipſa ejus oratione fluebat. Qvodſi igitur naturæ ductu gratior eſt oratio, ſecundum Oratoriæ regulas inſtituta: qvidni illa arte utamur, qvam divinam eſſe nemo negavit, utut à gentilibus Scriptoribus traditam.

Verum miſſis his, qvæ reipſa jam ſatis probant, recenſebimus nunc præcipuos aliqvot Autores, tùm qvi *præcepta Oratoriæ Sacræ* dederunt, tum qvi ipſi *Orationes* ſcripſerunt. Atqve hic locum principem ſuo merito aſſignamus DESIDERIO ERASMO, qvi, uti paſſim, in Epiſtolis ſuis, librisqve aliis, invehitur in ſui temporis ineptos è ſuggeſtu Declamatores; ita viam oſtendit expeditam, quâ incederent, qvi Orationes Sacras ad populum eſſent habituri. Libri titulus eſt *de Ratione Concionandi*, Baſileæ editi A. 1536. in 8., & aliqvoties recuſi. Totô hoc librô nihil aliud continetur, qvàm communia Rhetorices præcepta; qvorum uſum in ſacris Orationibus oſtendit: adjunctis ſemper ſuorum temporum exemplis, qvibus tum à monachis declamantibus peccatum fuit. Inprimis autem operæ pretium fuerit prælegiſſe, qvæ ſunt fuſe ab illo, de 2

allegoriarum uſu in concionibus, dicta lib. III. Ut enim tunc ſuperſtitioſa erat, & haud raro præpoſtera locorum moralium affectatio: ita nunc pene in illa tempora incidimus, ubi plus allegorici, quam genuini ſenſus, quæritur. Prolixus admodum ea de re Eraſmus eſt, &, adductis ubique veterum Patrum præcipuorum locis, oſtendit, quid peccetur eo in argumento, & quid laude dignum viciſſim ſit.

3 E Reformatis *Oratorem Sacrum* ſcripſit LUDOVICUS WOLZOGENIUS, i. e. de Ratione concionandi librum, Ultraj. 1671. in 8., quem ſane negari non poteſt, ſcriptum eſſe eleganti ſtylo: & in quo partim communia Rhetorices præcepta præſupponit Auctor, partim ſua quædam peculiaria in textus explicatione tradit. Carteſianæ Philoſophiæ addictus eſt, ideoque doctrinam de affectibus luculenter proponit, eorumque uſus oſtendit. In partibus Sacræ orationis multa nova docet; varioſque modos comminiſcitur. Ut in uno exordio v. g. admodum prolixus eſt, variaque tradit genera exordiorum: primo quidem illa, quorum in Oratoria Civili uſus eſt, deinde propria quædam Oratori ſacro: reſpectu ſcilicet textus, ad quem illa referenda. Habet igitur baſes exordiorum varii generis: unam, quæ textui eſt innixa: alteram, quæ fundatur in connexione: aliamque iterum, quæ ſcopo innititur. Inventa baſi Exordiorum, viam habet eadem conſtituendi triplicem, Analyticam, Syntheticam, Syncriticam. Analyticum & Syntheticum illi eſt vel perfectum, vel imperfectum. Habet dein Exordia ex illis generibus mixta. Hæc vero omnia, ut mihi quidem videtur, plus habent ſubtilitatis, quam uſus: ut &, quæ de pronuntiatione & actione ſigillatim enarrata habet, prolixius tractantur, quam opus eſt; & excerpta ſunt, licet ſtrenue diſſimulet, ex Eraſmo atque Ludov. Creſollio.

4 E noſtris, ut ſexcentos ſilentio prætereamus, MELCH. ZEIDLERUS *Rhetoricam Eccleſiaſticam* ſcripſit, ad methodum Oratoriæ Civilis, qvam Ariſtoteles, Cicero, aliiqve præſcripſerunt, adornatam, editamqve Regiomonti 1672. in 8. Bonus autem omnino liber eſt, multisqve exemplis uſum Ariſtotelicorum præceptorum oſtendit: ut ego qvidem exiſtimem, hoc & Schradero Ducibus optimas poſſe conciones formari, qvod Argumenta ſpectat & Enthymemata. Sed ſtylus cultum reqvirit paulo accuratiorem, & qvi ex ſententioſo dicendi genere, atqve admirabili, ſeu ſublimi (cujus præcepta Longinus dedit, mirifice Oratori Sacro accommodata,) aliqvid trahat: qvale ſectatus eſt olim Ambroſius, qvem Chriſtianum Senecam ob eam cauſam vocat Eraſmus. Præfatio, quæ Zeidleri libro præfigitur, oſtendit neceſſitatem artis Oratoriæ in concionibus: ad Patrum Veterum & Theologorum conſilia: de qvo argumento Conr. Rittershuſius quoque videri meret Sacrar. Lectionum lib. IV. c. 13., ubi inter alia agit de S. Pauli Apoſtoli Rhetorica, atqve è Chryſoſtomo oſtendit ſingulares eloqventiæ hujus Apoſtoli dotes, & ſtratagemata Rhetorica, quibus in Epiſtolis uſus fuerit.

5 Italorum ſui temporis Concionator longe celeberrimus fuit FRANC. PANICAROLA: de qvo ſic Gaddius T. II., de Scriptor. Non-Eccleſiaſt. p. 155. *Oratoriam Sacram reformavit, magnificum atq; pulcherrimum Rhetorices ædificium attollens, Demetrii fundamentis innixum.* Nempe Demetrii Phalerei liber de Elocutione fuit, quem

in

in omni perorandi ad populum ratione ſua ſecutus eſt, quemque etiam, Itala paraphraſi illuſtratum, velut Sacræ Oratoriæ magiſtrum, ediderat, hoc titulo: *Il Predicatore; overo parafraſe al libro dell' Elocutione di Demetrio Falereo: Venet.* 1609., cujus libri jam ſupra, cum de Græcis Rhetoribus ageremus, mentio facta à nobis eſt. Quam vero mirifice Italis iſta Panicarolæ Eloquentia, liquida, amœna, fuſa, profluens, omnibus prædulcium ſententiarum floſculis & amœnitatibus reſperſa, denique ars meris calamiſtris haud paulo licentius ad aucupium aurium efformata, ſeſe probaverit: quam illius audiendi gratia concurſus ex Italia tota facti ſint: quam fuerit publicis civitatum legationibus à Romano Pontifice identidem expetitus: & quam ingenio, induſtria, memoria, actione, incredibili quadam ratione pollens, nimia ſuavitatis affectatione gravitatem Sacri Oratoris, & veram animos perſuadendi atque perturbandi vim omnem perdiderit: eapropter prudentiorum aut riſum, aut ſtomachationem juſtamque indignationem, expertus, legi prolixe poteſt apud Erythræum Pinacoth. I. p. 81. ſeqq.. & III, p. 36., & comparationem inſtituit inter tres ejusdem temporis Sacros Oratores, Lupum, Toletum, Panicarolam: *Cumque tria*, inqvit, *videantur eſſe, quæ Orator efficere debeat: ut doceat, ut delectet, ut moveat: docendi laus, omnium conſenſu, Toleto tribuebatur: Panicarolæ, ut animos eorum, qui audirent, devinciret voluptate: Lupo, ut permoveret atque incitaret animos, & quocunque vellet, impelleret: neque quidquam frequentius in ore vulgi verſabatur, niſi illud: Lupus movet, Toletus docet, Panicarola delectat.* Hæc Erythræus: qui Panicarolam ſub vitæ finem, poſtquam Epiſcopus eſſet factus, cincinnulis atque fuco detractis, grave dicendi genus, & quod auctoritati munerique ſuo eſſet convenientius, elegiſſe refert.

Præceptor Panicarolæ (nam & ſic aliquando ſcribitur) erat CORNELIUS MUSSUS, 6
Italus, cujus invidendæ laudes extant apud Capaccium in Elogiis lib. II. p. 360. Extant & Muſſi ipſiusmet Homiliæ lingua Italica ſcriptæ: *Prediche Sopra il Simbolo de gli Apoſtoli, il Decalogo, le due Dilettioni di Dio e del Proſſimo, e la Paſſione di Chriſto. Venet.* 1601., diffuſo quidem ſtylo, ſed elegantia ac multitudine rerum adeo refertæ, ut mihi ſanè impenſe placuerint. (*f*) Vidi & alios Concionum illius Tomos Quadrageſimales, Genuæ 1591. & Venet. 1596., quinque voluminibus in 4. conſtantes, &, niſi me omnia fallunt, alibi in Latinam Linguam converſos. Primus ille alioquin inter Italos eſt ſpiritus paulum in hoc doctrinæ genere evectioris: poteritque Hiſpanis Prædicatoribus opponi. Eſt enim aliàs inter Hiſpanos Italosque lis, cui nationi palma in hoc ſacræ eloquentiæ ſtudio debeatur, neutris per æmulationem cedentibus. Hiſpanis inter alios eandem aſſignat & vindicatum it NICOL. ANTONIUS in præfatione Bibliothecæ ſuæ Hiſp.: qui, etſi popularium cauſam ex amore in ſuos agere videatur, malim tamen hic potius cum illo facere, quam aliis. Lubet vero ipſa ejus verba adſcribere, cum liber in paucorum manibus ſit: *De Sacris*, inquit, *actionibus cum Italis nobis controverſia eſt. Hi artificio prævalent,*

(*f*) Latine prodierunt Corn. Muſſi Sermones in Evangelia Dominicalia & Feſtivalia, ex lingua Italica per Michaëlem ab Iſſelt, Doccomia Friſium, translati, cum Vita ipſius, iisdem præfixa, Coloniæ A. 1594. & 1603. in 8vo.

rhetoricantur; verbis, geſtuque & tota corporis conformatione & motu, Veterum imitatores videri volunt: noſtrorum ſtrictior, & nec affectata eſt Eloquentia, non coagmentata domi oratione, aut verbis utuntur artificioſe reſpondentibus; ſed naturali, & quaſi extemporali facundia, quidquid judicii, quidquid acuminis, quidquid eruditionis eliciendum eſt rebus ipſis, & argumentis perſuadendis confirmandisque ex S. paginæ ac Doctorum teſtimoniis, ingenioſe ac prudenter impendunt. Eaque ſolerter inveniendi, excogitandi acute, atque apte in rem præſentem cogitationibus utendi, nota ſic vulgo placuere, ut etiam Vernaculi ſermonis conciones communiter apud Italos in ulnis gerantur, & propriæ horum linguæ interpretatione donentur. Nec paucos vidimus ex probatiſſimis, qui ſic formam hanc noſtram ſuam fecerunt, ut Italico ſermone loquentes more concionarentur prorſus Hiſpano. Ceterum ſplendidiſſimum Cornelii Muſſi (ut ad eum nunc revertamur) elogium legi etiam apud Eman. Theſaurum poteſt, in *Canochiali Ariſtotelico p.* 458. Agit quoque de illo Iſaac. Bullartius in libro, quem vocat *Academie des Sciences*, ubi Cornelium Muſſum vocat *Iſocratem Italiæ.* Idem & Panicarolam laudibus effert: cujus in Demetrium Commentarius iterum prodiit Venetiis 1642. in 4, adjectis variis de Eloquentia Eccleſiaſtica Opuſculis, Latinè & Italicè ſcriptis: nimirum additæ ſunt Quæſtiones Panicarolæ: Beda de S. Scripturæ tropis & ſchematibus: Auguſtinus de Rhetorica Eccleſiaſtica: & F. Laurentius à Villavincentio, Xereſanus, de formandis Sacris Concionibus, & de interpretatione S. Scripturarum populari. Ceterum eſt hîc nequaquam ſilentio prætermittendum inſigne Villavincentii, impudentiſſimi hominis, plagium, qui totum hunc, quem modo diximus, librum, retento etiam titulo ipſomet, Andr. Hyperio ſurripuit, cujus labor primum An. 1522. apud Oporinum Baſileæ in 8. lucem adſpexit, deinceps ſæpius recuſus. Nec contentus hoc plagio Villavincentius, ejusdem Autoris librum alterum; qui *Theologus* inſcribitur, *ſeu de ratione ſtudii Theologici*, Baſil. 1556. in 8. editum ab Oporino, & ſæpiſſime recuſum, pari immodeſtia exſcripſit, tranſtulitque in ſuos de recte formando Theologiæ ſtudio libros IV. (totidem vero Hyperius habet) Antwerpiæ 1565. in 8. Nempe qui alias ob hæreticam pravitatem legi non poterant in Pontificiis terris libri, hos, nomine ſuo ſolo, velut antidoto, munitos, ſuis ſecure propinavit Villavincentius. Notavit plagium præter alios, Valer. Andreæ in Bibliotheca Belg p. 40.

7 LUDOVICUS CARBO à Coſtiario, ſeu Coſtacciaro, Academicus Parthenius, & Theologiæ in Academia Peruſina magiſter, ſcripſit librum, cui titulus: *Bonus Orator*, ſeu libros VII. de Rhetorica divina. Editus eſt liber ille Venetiis 1595. in 4., & Auctorem utique eruditum demonſtrat, qui toto libro nihil aliud agit, quàm ut genuina Rhetorices præcepta ad argumentum ſacrum applicet: erat enim in Civili etiam Oratione Rhetor minimè contemnendus, quod varii ejus libri oſtendunt. Alius Italorum PAULUS ARESIUS, vernacula lingua librum ſcripſit *Arte di prædicar bene*, Venet. 1611. in 4, quem vehementer laudat Craſſus in Elogiis Hominum Literator. P. II. p. 90. 91. Scripſit idem & Sacras Orationes, ſeu. ut ipſe vocat, *Lezzioni, Sermoni e Oratione diverſe.* Super Evangelia liber ille ſcriptus eſt, & Emblematibus multis ſcatet, quorum tamen nonniſi

nonniſi modicum eſſe uſum velim. Minimè omnium enim placent, qui Emblemata velut in Scenam magno apparatu producunt, nec facile membrum unum ſuæ orationis dimittunt, quod non aliquo emblemate incruſtatum ſit, inepti Eccleſiaſtæ: qui phaleras iſtiusmodi haud raro nugaces ad populum puerosve, ſive oblectandos, ſive decipiendos, excogitatas non animadvertunt. Interea tamen multum quoque commodi afferre *Emblematographi* ſacri poſſunt, ſi modo quis recte illis uti noverit: nec ſpernendi utique tales aut *Areſii*, aut *Engelgravii*, ſimiliumque ſimiles labores: ſed poſſumus inventionibus eorundem uti modeſtius, & ſimilium loco adhibere, quæ forte Emblemata eſſe commode non poſſunt. Videndum tamen, ne Allegoriæ nimiæ, frigidæve ſint, ac vitium inde contrahat oratio. Singularis enim judicii eſt, bene transferre; ut optime docuit Ariſtoteles. Eraſmus vero, quæ moderatio in iisdem adhibenda ſit, docet libro III. de ratione concionandi. JOH. CARAMUEL, uti in omni doctrinæ genere libros edidit novitatibus plurimis refertos; ita quoque in hac palæſtrâ ſeſe oſtendit: ſcripſit enim *Encyclopædiam Concionatoriam:* quo libri titulo quid ſibi velit, augurari non poſſum, ut qui hactenus non vidi, ſed ejus indicium ſolum debeo Laur. Craſſo in Elog. Hom. Literat. P. I. p. 363.

His omnibus nulla ratione minor eſt, etſi mole libri plurimis cedat, elegantiſſimus REN. RAPINUS, Pariſienſis Jeſuita, in omni politioris literaturæ genere excellens, & 8
jam plus ſemel in Polyhiſtore nobis laudatus. Is itaque in ſuis de Eloquentia Meditationibus, peculiarem quoque librum de Sacra Eloquentia dedit, *Reflexions ſur l' Eloquence de la Chaire*, breviter quidem & ſuccincte, ſed magnâ curâ pondereque multo, & vere ex dignitate argumenti, quod explicat, tum præceptis, tùm exemplis luculentis, inſtructum: quæ è genuinis fontibus omnia ſummo judicio derivat.

Atque hæc de Rhetoribus ſacris dicta ſunto. Quanquam enim longe plures ſint,
atque adeo vix propemodum numerari poſſint, non tamen operæ pretium eſt, diutius il- 9
lis immorari. Suô hìc ſolet quisque geniô duci, &, quod de Oratoribus civilibus Quintilianus dicit; ſtyli eſſe tantam varietatem, quanta vultuum humanorum: idem quoque de ſacris Oratoribus verum eſt. Quidam artis præcepta preſſius ſeqvuntur: alii, miſſis his, libero ſpiritu impetuque feruntur: quod inprimis eximius ille Franciſcanus, Joh. Vitarius, fecit, qvem Eraſmus, Epiſtol. lib. XV. ep. 14., multis elogiis, atque, ut videtur, omnino veris extollit: digniſſimus qui legatur: tertii medium quærunt, quod ſequantur: & ſic ſuo quisque ſenſu abundat.

Hiſtoriam illuſtrium Concionatorum ſcripſit LUDOV. BAIL, ediditque Pariſiis A. 1666., ſub titulo: *Sapientiæ foras prædicantis*: qua illuſtrium per omnes ætates & Secula Concionatorum Elogia, Hiſtorias, artes, florilegia, nec non plurimas ex ineditis Codicibus lectiones exhibet: de quo vid. Spizelius Fel. Literat. p. 1033 & in Ephemeridibus anni 1666. Galli Pariſienſes. JAN. NIC. ERYTHRÆUS, ſcripto Dialogo, vitia Sacrorum Oratorum perſtrinxit. Scripſit quoque FRIDER. BORROMEUS, Cardinalis & Archi Epiſcopus Mediolanenſis, librum *de Sacris noſtrorum temporum Oratoribus:* teſte Ghilino in Theatro Illuſtr. Viror. T. I. p. 50., ſed quem non magis vidi, quam ejusdem

de concionante Epiſcopo libros tres, quos Mediolani editos è Catalogo Bibliothecæ didici. Recenſebo interim aliquos, qui vel ipſi Conciones Meditationesve ſcripſerunt, vel Locos Communes Concionatoribus ſubminiſtrant.

10 Et quidem è poſteriori ordine primo prodeat, DIDACUS STELLA, Hiſpanus, Ord Fratrum Minorum, qui *Commentarium in Evangelium Lucæ* ſcripſit, Lugduni 1592, in fol & Antwerpiæ 1665. editum: vere penu variarum meditationum ſuper univerſam Chriſti Servatoris hiſtoriam: qui præclari omnino fundi vicem ſuſtineat, quo utantur Evangelicas Pericopas pro concione explanaturi: & ſunt ſane paſſim, qui eo utuntur. Editum primo fuerat iſtud opus Compluti apud Andr. de Angulo 1575. in fol. 2. tomis: ſed prohibuit eam Editionem Index Romanus, & multa in eo opere, Luca Wadingo referente, quæ nimium pietatis ſtudium, vel Concionatorius exaggerandi modus, extorſit, expungenda cenſuit. Editum poſtea hoc Opus aliquoties Pariſiis & Lugduni, adjectusque Index, quo materiæ, quæ occurrunt in hoc commentario, ad dies Dominicos atque feſtos accommodantur. Ex illo in compendium ſua redegit Thom. Stapletonus in Promptuario. Scripſit vero etiam Stella de ratione concionandi librum, ſeu *Rhetoricam Eccleſiaſticam*, Salmanticæ 1576. & 1596. inde Venetiis, Lugdini, & Coloniæ editam, una cum ipſomet Commentario in Lucam. Ceterum obſervavi quædam in Joſephi Hallii Scriptis Aſceticis, quæ è Stellæ Commentario hauſta videntur.

11 Jeſuita doctiſſimus, cujus jam ſupra, cum de Rhetoribus ageremus, mentio facta à nobis eſt, LUDOVICUS CRESOLLIUS, ſcripſit quoque, qui ad hanc claſſem Sacrorum Oratorum pertinent, libros, *Myſtagogum, ſeu de ſacrorum hominum diſciplina*, Pariſ. 1629. editum, & *Anthologiam, ſeu Dacadem de ſelectis piorum hominum virtutibus.* Pariſ. 1632. in lucem emiſſam, cui altera quoque Decas Anno 1638. ſucceſſit. Sane, uti præclari omnes hujus Viri labores ſunt: ita in his, quos nominavimus, exquiſitiſſima è Scriptis Patrum collegit, & partim ipſemet commentatus eſt. Dictio præterea elegans, & mere Latina, cujus magnus uſus in ipſis rerum argumentis eſſe poſſit. Quanquam vero non ad finem perducta ſit illa Creſollii de piorum virtutibus Commentatio: id tamen, quod prodiit, certo modo ſuppleſſe, quod deeſt, ſuâ præſtantiâ credi poteſt.

12 Aliam virtutum vitiorumque tractationem Theologicam in ſe ſuſcepit GUILH. PERALDUS, edita *Virtutum Vitiorumq; Summa*, Lugdini 1585. in 8. & Moguntiæ 1618. in 4. Non infeliciter & is, è Patrum aliorumque Autorum ſcriptis, varia non vulgaria collegit, quibus ipſe ſua quoque addidit, commode ſane uſui Concionatorum futurus, ſiquidem in tractandis vitiis ac virtutibus, locorum Communium inſtar eſſe poſſit. Quos etiam data opera, juxta ordinem Alphabeti digeſtos, ſcripſit, ediditque *Apparatum Concionatorum* FRANC. LABATA, Hiſpanus, Jeſuita Cæſarauguſtanus, primum Lugduni variis annis recuſum; & tandem novis Commentariis, iisque uberrimis à Guilh. Stanihurſto; cum cujus Auctario opus ſub titulo *Theſauri Moralis*, prodiit Antwerpiæ 1652. in fol., 2. volum. Non contemnenda quidem illa farrago eſt ampla ſatis nec uſu ſuo deſtituitur: ſed tamen, ut ſunt iſtiusmodi labores, admodum imperfecta: & cui, è Patrum ſcriptis, è quibus ſua maximam partem deprompſit, addi infinita

finita poſſunt. Multa qvoqve, qvæ vehementer ad Locos Communes Oratoriæ ſacræ pertinent, JOH. EUSEBII NIERENBERGII Scripta prodiere: quorum Catalogus apud Philippum Alegambe in Bibliotheca Jeſuitica legi poteſt: nec minus apud Nicol. Antonium in Biblioth. Hiſpana T. I. p. 522. Etſi enim patre Tirolenſi, & matre Bavara, prognatus ſit ille, qvia tamen Madriti natus eſt, inter Hiſpanos locum invenit, ibidem ſcilicet & omnem vitam terens. Fuit enim primus in Academia Madritenſi naturalis hiſtoriæ, & poſtmodum S. Theologiæ lector. Omni vero eruditionis genere cumulatum deſcribit Nierenbergium Antonius: maxime tamen formandis hominum moribus, & inſtillandæ erga Deum pietati vires ingenii atqve eruditionis omnes adhibentem: qvo factum, ait, ut Aſceticæ doctrinæ præceptor eximius atqve paucis comparandus eſſet; ejusqve libri, qvi ſalutis negotium promovent, (& qvorum magnum Catalogum recenſet) vix è manibus ac ſinu Hiſpanorum exfluerent, in alias qvoqve linguas translati. Non minori uſui eſſe poſſunt, qvæ feliciter in hoc genere commentatus eſt ALOYSIUS NOVARINUS, qvi in IV. Evangeliſtas ſcripſit, eosqve notis practicis illuſtravit: Moſen, Davidem, Salomonem, ſingularibus libris expendit: ſcripſit Amoris Delicias è Cantico Canticorum: Amoris Triumphum: Alchymiam ſpiritualem: Riſum Sardonicum, ſeu de ficta mundi lætitia: Sanctitatis Characteres: Horologium Spirituale de beneficiis Dei cognitis, & varia alia Opuſcula, qvæ tribus Tomis ſimul excuſa ſunt.

Magna ſpe nos de PETRO ALOYSIO implet Laur. Craſſus in Elogiis Hom. Literator., P. I. p. 380. ubi narrat, eum edidiſſe in lucem *Tomos II. ſuper Evangelia*, jamqve in eo eſſe, ut *tertium* ſubjungat. Vocat ipſe hoc Opus *Ærarium inexhauſtum Oratorum Apoſtolicorum:* qvo invidendo elogio omnibus ſane videndi ejus legendiqve ſalivam movet: mihi vero viſum id nunqvam eſt, nec ſcio, Italicâ ſit, an Latinâ potius linguâ, ſcriptum. Poëta alioqvin idem Craſſo argutiſſimus audit: & memini me aliqva ejus Epigrammata videre, qvæ laudem iſtam merentur; ut bene hinc etiam de non viſo Opere ſperare auſim. Solet enim Poëticis ingeniis uberior patere ad præclaras meditationes campus. Contra non ita felix in iis fuit ſæpius à nobis memoratus JANUS NICIUS ERYTHRÆUS, qvi in *Documentis ſuis ſacris*, & *Homiliis*, Coloniæ una cum reliqvis ejus Operibus editis, præter nitidam Latinitatem, vix qvicqvam habet; nec unqvam profundis meditationibus ſe immergit. 13

JAC. MASENIUS, cujus itidem jam alibi mentio facta à nobis eſt, præter Rhetoricos illos libros, qvibus & Civilibus & ſacræ Oratoriæ non parum prodeſt, librum qvoqve Homiliarum ſcripſit, cui titulus *Concionator*, Coloniæ poſt annum hujus ſeculi ſeptuageſimum excuſum: in qvo collecti ſunt ejus ſermones in Evangelia Dominicalia & Feſtivalia, ut vocantur: multa è Patribus collecta habent, multa quoque ab ipſomet Maſenio addita qvorum uſus in argumento ſacro commodus eſſe poteſt. Viennæ NICOL. AVANCINUS *Orationes* edidit, de variis argumentis, tàm Sacris, qvàm Civilibus, ſcriptas. Sed nimium in iis eſt argutiarum ſtudium, qvod ubivis frigidè affectat. Scripſit & idem *Collecta è IV. Evangeliſtis de vita & doctrina D. N. Jeſu Chriſti*, qvæ 14

medi-

meditationibus ad ſingulos totius anni dies factis expendit: prodierunt A. 1674. in 12. Has meditationes ſæpe per mera tantum lemmata exponit, & admodum brevis eſt: eam tamen ob rationem non plane negligendus, qvod ſæpe unica meditatio talis, metaphora aut Enunciatio, occaſionem prolixæ inventioni dat; ſi tamen ſobrie, non ridiculè, tractetur. Idem de *Meditationibus* FRANCISCI SALESII, profundi ingenii Viri, & Epiſcopi Genevenſis, tenendum: qvas ille multas & varii argumenti edidit: eminent tamen inter eas, qvæ ſunt de *Amore Divino*, Coloniæ, ſi recte memini, in 8. editæ: aureum Opus, ut eas alicubi Nic. Antonius, in Hiſpana Bibliotheca, vocat: qvanqvam nec reliqvi ejus fœtus contemni mereant. Certè *Introductio* ejus *ad vitam devotam* adeo Anglis probata eſt, ut in Vernaculam ſuam converterent, ederentqve Londini 1616. in 8. *An Introduction to a devout life.* Vitam Franciſci hujus Saleſii deſcripſit, una cum addito Operum illius Catalogo, Carolus Auguſtus Saleſius, Franciſci Gentilis propinqvus, editam Lugd. 1634. in 4.

15 Addimus huic Jeſuitam Italum, DANIEL. BARTOLUM, cujus *moralia* varii argumenti lucem aſpexerunt, & in Germanicum aut Latinum idioma pleraqve transfuſa ſunt. *Geographia* ejus *Moralis*, Italice edita Romæ 1665. in 12., in linguam Latinam converſa prodiit Conſtantiæ in 8. A. 1674., multasqve continet argutas admodum de variis argumentis, moralibus æqve ac ſacris, ſpeculationes: qvæ & in reliqvis ejus ſcriptis magno numero deprehenduntur, ſuo uſu in variis occaſionibus conſpicuæ. Et qvid de HIEREMIA DREXELIO dicemus, celebri Jeſuita Germano? cujus libri propemodum omnes argumenti practici & ſacri meditationibus ſylvam præbent, & proinde etiam magno ſtudio teruntur, & ſeorſim & junctim editi, etiam in Germanicam linguam partim converſi.

16 Apertius vero Locos communes Concionatoribus ſcripſit PETRUS BERCHORIUS, cujus *Dictionarium ſeu Repertorium Morale*, duobus in fol. Tomis, & *Reductorium Morale, perfectam officiorum & morum rationem complectens*, Tomo uno, qvi tertius totius Operis eſt, Venet. A. 1583. prodiit; Coloniæ Agripp. A. 1631. recuſum. In Repertorio, ſecundum Alphabeti ſeriem, verba moraliter, è S. Scriptura, explicantur: in Reductorio autem ſub claſſibus rerum continentur moralia: ut adeo conceptui meditationum illud Lexicon qvam optimè inſerviat.

17 E Reformatis Gallis PETRUS MOLINÆUS, (g) ut aliis in rebus multis excelluit, &

(g) Confunduntur *h. l.* ob ὁμωνυμίαν duo Petri Molinæi, Senior atque Junior, ille Pater, hic Filius. Pater, Profeſſor initio Academiæ Lugduno-Batavæ Philoſophicus, dein Eccleſiæ in ſuburbio Pariſienſi Reformatæ Charentonienſis Paſtor, & Athenæi tandem in Gallia Sedanenſis Theologus, Scriptor πολύγραφος, & plurimis præſertim bellis Sacris, adverſus Pontificios depugnatis, inclytus, qui d. 10. Mart. An. 1658. nonagenarius obiit, à Claud. Sarravio, *Ep. 31. ad Vinc. Fabricium p. 33. Veteranus Chriſti Miles, fortisq; Athletha*, ſalutatur, Autorque eſt *Tractatus de Cognitione Dei*, Latine Lugd. Bat. An. 1625. in 12. Gallice Hagæ Comitum A. 1631. in 18. Germanice autem Uratislaviæ A. 1632. & Lipſiæ A. 1694. in 12. publicati. Qui, licet à Morhofio *h. l.* non celebretur, Scriptoribus tamen

& inprimis πολύγραφος erat, *Veteranus Chriſti miles*, *fortisqve Athleta*, ut eum Sarravius in Epiſtola quadam vocat: ita inter Aſceticos ejus libros eminet ille, quem de *de Pace animæ* Gallico ſermone conſcripſit, in Germanicum poſtea translatus, & multoties editus. Plura ejus alia extant in Galliis junctim edita; etiam Belgicè, ni fallor: ſed in Germanicam linguam verſum nihil ab eo quicquam vidiſſe me memini, quàm librum jam memoratum. & alium de *Cognitione Dei*. Sunt vero omnia ejus ſolida, & è principiis ſuis conſtanti & ornata oratione deducta. Longeque adeo ſuperat Molinæus . ETRUM SERRANUM, ſeu *de la Serre*, popularem ſuum Scriptorem, aliàs haud incelebrem: cujus libri multi Theologici & Moralis argumenti extant, omnes etiam in Germanicam linguam noſtram converſi. Nimirum multa apud illum ſunt inania rerum & verborum ſimulachra, quæ tinniunt tantum & aures implent; non afficiunt animum aut movent. Nec reſpondet ſibi ſemper ille in Operibus ſuis: interdum enim argutius ſcribit, inderdum jacet & humi repit: adeo, ut ſuſpicer, eum non ſemper fuiſſe uſum ſuo ingenio, & ex aliorum fontibus nonnunquam quædam in ſuum alveum derivaſſe. Liber ejus de æternitate argutiſſima multa habet, ſed mere gnomica, allegoriis multis veſtita.

Inprimis autem hoc Aſceticum ſcribendi meditandique genus excoluerunt *Angli*, 18
apud quos ingens librorum talium numerus reperitur: è quibus ſi Obſervationes Practicæ, omiſſis prolixioribus illis digreſſionibus & applicationibus, in ordinem colligerentur, tale opus emerſurum Franc. Baco Verulamius olim judicabat, quo, poſt Apoſtolorum tempora, nullum prodiiſſet in Theologicis melius. Nec cunctanter aſſenſum Verulamio præbuit Hottingerus, qui & rationes aſſerti ejus allegat, & magnum Scriptorum Anglicorum Catalogum, juxta literarum ſeriem digeſtum, exhibet. Bibliothecarii Quadrip l. 1. c. 3. Vellem vero, ſelectum aliquem in illo Catalogo adhibuiſſet Hottingerus, nec, cum de Aſceticis eum ſolummodo acturum putares, alia quo-

tamen Eccleſiæ in Gallia Reformatæ Homiletico-Aſceticis potioribus, ob non pauca Monumenta Sacra hujus argumenti inſignia, recte accenſebitur, imo à Gisb. Voëtio (*Lib. 1. Biblioth. Stud. Theol. c. 17. p. 256 257. & Lib. 2. c. 3 p. 649.*) ac Gerh Meiero (*Lib. II. Biblioth. Theol. Contractæ, c. 11. p. 255.*) jam eſt annumeratus. Petrus autem Molinæus Junior, Canonicus Cantuarienſis, & Aulæ Regiæ Anglicanæ Eccleſiaſtes, cujus Scripta Morhofius *h. l.* deprædicat, libro Gallico plane aureolo *de la Paix de l' Ame*, *& du Contentement de l' Eſprit*, præcipuè inclaruit, Sedani A. 1660. in 4to primum edito, eademque lingua Genevæ, Salmurii & Amſtelodami, ſæpius recuſo, in Germanicam autem à Chriſt. Ryſſelio (dem Beſchirmten in Carpophororum Ordine) Lipſiæ A 1666. & 1685. in 12. ac in Belgicam à J. Sandero Amſtelod A. 1662. in 12. transfuſo. Præter hunc Germanice etiam leguntur, & una cum illo Hamburgi A. 1693. in 8vo lucem viderunt publicam, ejusdem Molinæi Junioris Meditationes de Amore in Homines divino Preces & Meditationes Sacræ in Dies Septimanæ totius ſingulos, Præparatio ad Cœnam Dominicam, & Commentatio de Fide Juſtificante. E quibus Preces Quotidianæ & Præparatio ad Cœnam Dominicam (ſeorſim etiam Danicæ Hafniæ Anno 1657. in 12. edita,) cum eodem de Pace Animæ Libro, Anno ſequenti 1694. Amſtelodami in 12., Belgice itidem, Interprete H. Dullarto, prodierunt.

qve Theologica magno numero admiſcuiſſet: cum ſatius fuiſſet, ex ipſismet Obſervationum Practicarum (uti vocant) Collectoribus nonniſi præſtantiſſimos apponere. Inter qvos numerandum puto JOHANNEM DONNE, Eccleſiæ S. Pauli apud Londinenſes Decanum. Ingenioſiſſimum fuiſſe, *Poëmata* ejus *juvenilia* oſtendunt, Londini A. 1633. in 4. edita, qvæ anno ætatis 18. ſcripſit, plena argutiſſimorum conceptuum: quorum aliqvot in linguam Belgicam vertit Conſtantinus Hugonius, à Carolo II. Rege ſollicitatus, qvi inimitabilem Germanis & Belgis hujus Viri ſtylum putabat. *Sermones* vero *Sacros* elegantiſſimos & multos, & in varios S. Scripturæ textus, emiſit Londini diverſis annis. Scripſit & *Meditationes* ſuper morbo ſuo *Sacras*, qvæ in linguam Belgicam converſæ, & Amſtelodami 1655. in 12. editæ ſunt. Scripſit & librum, qvem à tali Viro ſcribi potuiſſe plane mirere, qvippe qui αὐτοχειρίαν certis in caſibus licitam qvoqve eſſe affirmaret: titulus: Βιαθάνατος: *that Self-murder is not ſo naturally a ſin, that it may never be otherwiſe:* editus vero liber demum poſt mortem Auctoris eſt: atqve, ut ajunt, ipſo etiam, dum viveret ejus editionem ſerio deprecante prohibenteqve, Londini 1648. in 4. At mox, cum prodiiſſet, adeo ſe multis hominibus probavit, ut haud pauci ejus lectione ad mortem voluntariam adacti memorentur: recuſus certe iterum Londini eſt 1664. Et haud dubie dedit occaſionem ſcribendo alii libro, neſcio cujus Anonymi, qui pernicioſiſſimam opinionem ex animis hominum evellere haud abs re tentabat: *Pellicanicidium: or the Chriſtian Adviſer againſt Self-murder: together with a guide, & the pilgrims paſs to the land of the living.* Lond. 1653. in 8. Sed ad alia.

19 JOSEPHUS HALLUS, notiſſimus omnibus Scriptor eſt, Epiſcopus Exceſtrienſis, cujus varia extant, qvæ plurimam partem, vel in Belgicam linguam, vel in Germanicam converſa ſunt. *Biblicæ* ejus *Viſiones* meditationes morales continent in hiſtorias utriusqve Teſtamenti; qvarum uſus ad argumenta Sacra non ſpernendus eſt. Scripſit & ſeorſim alia Opuſcula multa, qvæ in vernaculam noſtram transfuſa vidi. Nec minus ſtrenuè adverſus Pontificos & Browniſtas ſuæ Eccleſiæ veritatem libris aliqvot defendit. Ingenioſus etiam eſt & argutus RICH. WHITLOK, à qvo ζωοτομίαν habemus, i. e. *Obſervationes*, qvibus Anatomen vivorum per mortuos tractavit: Londini 1654. in 8.

20 Sed & ille celeberrimus nominis inter Anglos Vir, Phyſicæqve inprimis doctrinæ magnus Reſtaurator, ROBERTUS BOYLE, Sacris meditationibus ſe impendit libro Anglico, cui titulus: *Of the Seraphic love, or Motives and incentives to the love of God:* qvi, in Germanicam qvoqve linguam converſus, der himmliſche Liebes-Triumph dictus eſt. Occaſionem ſcribendo dederat Vir illuſtris, neſcio qvam mulierculam perditè amans: qvem Boylius, ut ab iſto amore ad amorem puriſſimum ſanctiſſimumqve abduceret, eum, qvem diximus, librum, eleganter ſcriptum, multisqve repletum egregiis meditationibus, illi nuncupavit. Idem *de Stylo S. Scripturæ* librum compoſuit: aliumqve, mole qvidem exiguum, ſed haudqvaqvam momentis, *de Natura,* in quo Deum in Creaturis monſtrat.

Alias

Alias præſtantiſſimus *ἀνωνύμου* cujusdam liber eſt Aſceticus, omnibusque Anglis maximo in pretio habitus: *the Holy Duty of men;* quod Latinè *Sacrum Chriſtianorum officium* vocares: cui multum omnino tribuendum eſt, utpote optimis meditationibus undique repleto. Neque tamen hic omittendus inter Oratores Sacros & Anglos erit HENR. HAMMONDUS ſummus Vir, cujus *Homiliæ*, ut adſperſam ubivis exquiſitam eruditionem, ſine omni affectatione aut thraſonico frigore, oſtendunt, ita non minor maſculæ eloqventiæ ars, & illa animos penetrandi blanda vis, quæ ſe legentibus usqve inſinuat, & argumentorum pondere cito vel nolenti perſuadet.

Sed quis omnes tandem recenſere poterit? Et hoc peculiare Virorum aliquot in- 22
ſtitutum. Nam, ſicuti Guilh. Growæus, Anglus, Elenchum Interpretum S. Scripturæ edidit Londini 1672. in 8., in eoque quotquot noverat S. literarum Comentatores Græcos, Latinos, Anglos, Gallos, Germanos, Hiſpanos, Italos, ſedulò digeſſit (etſi imperfecta opera, cui plus altero tanto propemodum addi poteſt,) eoque labore bene de ἐξηγήσεως ſacræ ſtudio meritus cenſeri debet: ita ad moralem quoque Theologiam & Homileticam aptatus præcipue index alius eſt Scriptorum Anglicorum, præcipuè moralium, ſuper Vetus & novum Teſtamentum, editus Londini 1668. in 8., cui, tanquam Locis Communibus, addere quis poteſt Autores alios, quos obſervat: ſiquidem longe plures in ipſa Anglia quoque ſunt, quam qui illic notantur. Poſſunt verò tum & aliarum nationum Autores ſimili planè modo addi. Qvodſi qvis ex omnibus quaſi cinnum confecerit, & explicationes ſingulis textibus adjecerit, vaſtum ille Opus poſſet conſarcinare, & magni omnino in Sacris Oratoribus usûs.

Si noſtratium Sermones ſacros recenſere velimus, inprimis Vernaculo ſermone 23
conſcriptos, quos *Poſtillas* vulgò vocamus, unus iisdem liber non ſufficeret. Et præterea nimis clara ſunt notaque nomina *Chemnitii*, *Arndii*, *Hunnii*, *Gerhardi*, *Glasſii*, *Lütkemanni*, *Balduini*, *Schmidii*, *Dannhaweri*, *Geieri*, *Waltheri*, *Mülleri*, *Strauchii*, quàm ut noſtra hic inſtituendâ recenſione opus haberent (*b*). Sunt & ſexcenti alii,

 quos

(*b*) Inter Scriptores Homileticos & Poſtillatores, quos vocant, Eccleſiæ Lutheranæ, Morhofio præ aliis probati ſunt Mart. Lutherus ipſe Joh. Arndius & Henr. Müllerus, Theologi eximii, & in verâ Chriſtianiſmi, tum doctrinâ, tum Praxi, inculcandâ nulli ſecundi, de quibus Verba ejus ipſiſſima, è Prolegomenis *Collegii Sacri Oratorii in Pericopas Evangelicas Anniverſarias* ἀνεκδότου, lubet addere: *De Germanis Scriptoribus pene prætermiſiſſem aliqva dicere. Et, ſi verum fateri velimus, parca illorum ſeges eſt. Poſtillarum & Poſtillatorum turba infinita pené, ſed è quibus oppido pauci ſunt, qui elegantius quid ſapiant. E quibus ſuperiore ſeculo habemus Lutheri, aliorumque doctiſſimorum Virorum, Scripta Practica, plena pietatis & ſolidorum Enthymematum, ad Themata Oratoria neceſſariorum. Sed ii, contenti rem docuiſſe, de ornamentis non multum ſolliciti fuere: quanquam in Lutheri ſcriptis nihil poſſit deſiderari etiam ad ornatam elocutionem. Mihi præ cæteris vehementer ſemper placuit Joh. Arndius, profundorum ſenſuum inveſtigator, qui ea ſæpe affert, de quibus non cogitarunt alii, fæcundus Enthymematibus & argutioribus etiam meditationibus. Noviſſime Henr. Müllerus magnâ diligentia conquiſivit rariora Cogitata, in ſuis ad Pericopas Evangelicas & Epiſtolicas Homiliis. -- Nullus*

eſt

quos aut ſponte præterimus, aut ne cognitos quidem ſatis habemus. Eos inter ea, quos nominavimus, ceteris palmam præripere, ſeu quod Exegeſin dictorum Biblicorum & pericoparum ſpectat, ſeu quod moralem eorundem applicationem, forte nemo negaverit. Latinè Meditationes in Evangelia plane eximias compoſuit CONR. DIETERICUS, in celebri illa omniumque Studioſorum manibus ſuo merito trita *Analyſi:* in qva non ſolùm Evangelicas pericopas ſolide explicat, ſed & in pertractandis Locis Communibus præcipue eſt, adhibitis quoque frequentiſſimè Patrum Sententiis, operoſus. Non minus præclare idem argumentum pertractat SALOM. GLASSIUS, Vir in Sacra Philologia omnium longe verſatiſſimus; & præterea ſolidæ pietatis laude clarus; in *Explicatione Evangeliorum & Epiſtolarum Dominicalium & Feſtivalium*: qui liber in omnium quoque manibus eſt: in allegoriis felix eſt ante omnes *Frid. Balduinus*, à quo *Chriſti Adventum Typicum*, & *Paſſionem Typicam*, *duabus partibus abſolutam* habemus. Conquirit ille è Veteri Teſtamento typos, & ingenioſe non minus ac eleganter ad Chriſtum egregiis Meditationibus applicat.

24 Longe plura poſſent hic proferri ex omnium nationum Scriptoribus, ſi id nunc noſtri inſtituti res foret. Nondum enim è Gallis quenquam produximus, quorum tamen, egregiorum, magna copia eſt: nec ex Hiſpanis, niſi unum alterumve, cum prolixum eorundem Catalogum, ſub finem Tomi ſecundi Bibliothecæ ſuæ, Nic. Antonius recenſeat. Neqve ſane poſſumus, qvin ex Hiſpanis proferamus unum, qvem quidem Antonius nonniſi obiter fere memorat, ſibi qvippe ignotum, ſed qvi nobis maximopere commendandus videtur. Eſt is JOHANNES de VALDES, qvi, præter *Commentarium in Epiſtolam Pauli ad Corinthios*, Antonio memoratum *Decem* qvoqve *Divinas Conſiderationes* Hiſpanico ſermone ſcripſit, qvæ à Claudio de Reqviſien, Pariſino, in Gallicum idioma; à Cælio Gurione vero in Italicum ſermonem, converſæ ſunt editæque poſtremum Lugduni 1563. in 8. Pleniſſimæ pietatis illæ meditationes ſunt, & plane ad guſtum Theologiæ ſincerioris ſcriptæ, adeo, ut nihil Pontificii fermenti occurrat. Et mirum omnino eſt, vixiſſe jam tum illo tempore homines ſub illis Papismi tenebris latentes, qvi altius rimati fuerint pietatis arcana. Dignus profecto eſſet liber, qvi in linguam Latinam verteretur aut Germanicam: qvi interdum adeo cum noſtro Arndio conſpirat, ut uno ore propemodum locutus videatur. Intimè ſemper actiones noſtras rimatur, veramqve Chriſtianiſmi praxin magnâ diligentiâ oſtendit, ob id unice commendandus.

25 Solet alias ex Hiſpanis maximopere laudari, atqve adeo ceteris anteferri omnibus, LUDOV. GRANATENSIS, de qvo tacere mavult Antonius, qvam pauca dicere, omnium qvippe nationum hominibus mirifice probato: & in qvo, ut ait, Deus illam ſapientiæ atqve eloqventiæ formam, qvâ arduum illud ad neceſſarium ſalutis negotium tractan-

eſt è recentioribus Homileticis Scriptioribus, qui fœcundior ſit Poriſmatibus, è textu deductis, quam Mûllerus: Horreum Opus illud dicas, & quaſi Locos Communes Locorum, quibus magno cum fructu quis uti poterit. Sunt enim omnia pulchra, arguta & illuſtria, ſed, ſi juſtæ Orationis concinnitatem videas, ejus ſane menſuram multis modis excedunt. Exiſtimem ego, multorum Annorum Labores, vel multos Sermones, in unum ab Autore compactos, unde illa totius inconcinnitas oritur,

tractandum & familiare imbecillitati humanæ reddendum eſt, oſtendere nobis & commendare voluiſſe videtur. Proponit quoque illum, ut exemplum eximii Oratoris ſacri ſuis lectoribus Ren. Rapinus. Vix autem numerus iniri poteſt Concionum & librorum Aſceticorum, quos edidit Ludovicus, & qui tanto omnium applauſu, ſtatim atque prodierunt, excepti ſunt, ut, referente Nic. Antonio, in novem diverſarum nationum, etiam barbararum, linguas converterentur: ipſeqve Granatenſis modo ad Bracharenſem Archi Epiſcopatum à Catharina, Luſitaniæ Regina, matre Sebaſtiani Regis; modo ad purpuratorum Aulæ Romanæ dignitatem Cardinalitiam à Sixto V. Pontifice, ultro peteretur; quem tamen utrumque ſummæ dignationis honorem ipſe conſtanter abnuit. Catalogum librorum illius omnium exhibet laudatus ſæpe jam Nicol. Antonius T. II. p. 31. ſeqq. Neque vero ſolum *Conciones* ſcripſit ille, ſed & *Rhetoricam Eccleſiaſticam*, Olyſſipone primum 1576. in 4., & Coloniæ poſtmodum 1578. & 1582. editam: & *Sylvam Locorum Communium*, qui in Concionibus occurrunt: Lugd. 1582. in 8. &c.

Stupebat vero ipſemet Ludov. Granatenſis JOHANNEM de AVILA, Almodovera Caſtellanum, qui cum alio hujus nominis Jeſuita Madritenſi confundendus non eſt, cujus tanta erat, ut ajunt, perorantis & inſectantis vitia vis, ut vix concipi major robuſtiorve poſſit, ipſique propemodum muri ædium, in queis concionabatur, concuti, auditoresque, velut fulmine aliquo tacti, toti cohorreſcere & ardere viderentur. Meruit ſane iis orationibus ſuis, & ſacro per Hiſpaniam Bæticam munere docendi, nomen *Apoſtoli Bætici*; ſperatque Nic. Antonius fore, ut aliqvando Eccleſiaſtica ἀποθεώσει in Sanctorum numerum recipiatur. Non alio vero ſcripſit ille, niſi vernaculo ſermone: quanquan aliqua ejus in Italicum ſermonem æque ac in Gallicum, Belgicum, Anglicumque, converſa ſunt. Adeo ſcilicet omnibus magni fit: idque, ſi Andr. Schottum in Hiſpana Bibliotheca audis, non immerito. *Magna enim in dicendo ei fuit & ſcribendo energia, vis atqve efficacia, ut, quæ velit, perſuadeat, ſenſusque rapiat & extra ſe ponat, nec doceat ſolum, ſed & delectet, flectat deniqve ad omnem impetum. Summa ſermonis venuſtas, qvia verborum affectatio abeſt, & perſpicuitas maxime elucet, quæ prima Orationis laus eſt Oratoribus. Chriſtiana vero Eloquentia eſt ab animo profecta, non in labiis natans, ad oſtentationemque, vel inanem gloriam captandam, plauſusque imperiti vulgi comparata, ſed communem utilitatem, ſalutemque animæ unice ſpectans.* Hæc Schottus, qui de Epiſtolis Avilæ æqve præclare ſentit: *in quibus*, ait, *tum alia innumerabilia, quæ lectorem, ſi utilitatem ſpectat, alliciunt & retinent, lectæque iterum invitant (expertus loquor,) tum vero maxime optimi verbi Dei præconis Evangelicæ prædicationis exemplum vivis coloribus ita depingit, ut nullum in eo genere pingi poſſit perfectius.* Et ſane non de vulgo Declamatorem fuiſſe, vel illud etiam argumento eſt, quod Hiſpali ob ſacros ſermones ſuos, velut reus impietatis aut hæreſeos, ad Inquiſitionis judices delatus eſt, coram quibus tamen, vel tacendo, nihilque omnino reponendo, calumnias actorum retudiſſe dicitur à Nicol. Antonio: qui & Opera ejus edita, inedita, magno ſtudio recenſet; & Vitæ Scriptores Ludovicos duos, Granatenſem ſcilicet atque Munnozium. 26

27 Idem Antonius ex Hiſpanis Oratoribus ſacris Aſcetisque, præter eos, quos enumeravimus, inprimis extollit Alphonsum Lobo, ſeu Lupum, Seraphicorum ordinis Franciſcanum, & æqualem Avilæ, cum quo aliquibus comparatus eſt: etſi, ſi ad Eloquentiæ regulas ſevere exigeretur, Frider. Borromeo Card. judice, nec eloquentiæ multum haberet, nec doctrinæ, nec verborum nitor elucere in ejus Oratione, nec ordinis, nec gratiæ ſatis: ipsâ tamen ſimplicitate ſermonis, & piâ gravitate, tum movendi animos vi magnum ſibi nomen acquiſivit. Celebrantur præterea Hiſpani Aſcetæ, Alphonsus Madritius, ex Ordine Minorum: Didacus Penz de Valdivia, Joh. Avilæ diſcipulus, Eccleſiaſtes & S. Literarum Profeſſor Barcinonenſis: qui & conciones plurimas, librosque Aſceticos, Latinè & Hiſpanicè ſcriptos edidit, & librum *de Sacrâ concionandi ratione*: Barcinone 1588. in 4., Antwerpiæ 1598. in 8. recuſum. Franciscus Arias, Jeſuita Hiſpalenſis, Avilæ familiaris, cujus librorum magna pars à Joh. Buſæo, Leonh. Credero, aliisque Jeſuitis, Latine ex Hiſpano verſi, in Germania prodierunt; & quos ad devotam vitam inprimis Franc. Saleſius, annotante Nic. Antonio, juxta cum Granatenſis Operibus, commendavit. Alphonsus Rodriguez ſeu *Roderici*, Pincianus, Jeſuita, variis per Hiſpaniam urbibus datus Eccleſiaſtes; Hieron. Gracianus, *à Matre Dei* cognominatus, Carmelita, variis procellis jactatus, ſuorum ſodalium invidiâ, & piratarum barbarie excitatis. Ludovicus Pontanus, vel Hiſpanice *de la Puente*, Jeſuita magni nominis, & de quo inter ſanctos referendo Romæ jam agitari cœpit: adeo ſcilicet erat ipſe de ſanctitate ſua perſuaſus, ac, ſi DIs placet, etiam certus, ut non ſolùm lethalis nullius culpæ conſcius ſibi eſſe vellet, ſed &, vigeſimo ante obitum ſuum anno, voto quoque ſeſe adſtrinxerit venialium leviorumque peccatorum deliberatam admiſſionem evitandi: quo ex tempore nihil potuiſſe in ipſo notari contendit Phil. Alegambe, quod conſtaret eſſe reprehenſionis capax. Sed nos quidem ſanctos tales ſuis cultoribus relinquimus; Pontani mentionem hîc, nonniſi Aſcetæ inter Hiſpanos celebris facientes. Cui tandem Antonius *Joh. Euſeb. Nierembergium* adjungit, de quo ſupra; & Joh. Palafoxium, Epiſcopum Angelopolitanum in Nova Hiſpania Americæ, cujus etiam Prorex conſtitutus erat. Hujus vero cum Jeſuitis lites multæ & graves admodum fuêre; adeò, ut plus ſemel capitis periculum adiret, & in latebris occultare ſe cogeretur: Vir optimus, & virtutibus, quæ Epiſcopum decerent, abunde ornatus, Nic. Antonio referente. Et multo etiam magis innocentiam vitæ ejus atque dogmatum urget, & adverſus Jeſuitas perſecutores graviſſimè inſurgit Anton. Arnaldus Tom. III. *de la Pratique Morale des Jeſuites*. Edita quoque eſt peculiari libello Hiſtoria hujus Epiſcopi, Gallicè conſcripta, apud Batavos, Amſtelodami, ni fallor, A. 1690. in 12. Sed & ipſe ſui Hiſtoriam vernaculo ſermone conſcripſit, ſub titulo: *Vita interior cujusdam Peccatoris pœnitentis*. Illud inprimis in hoc Viro mirum: eum, cum perpetuò Juris ſtudio operam navaſſet, eſſetque ad eum usque diem, quo Epiſcopus factus eſt, ampliſſimis muneribus politicis reipublicæ procurandæ addictus, tanto tamen animi vigore, tantoque ſpiritu, ſacra dein tractaſſe. *Sane, ſi Theologiam profeſſus fuiſſet*, ait Nic. Antonius, *haberet planè hæc ætas, quem, in promovenda coram populis morum*

doctri-

*doctrina, concitandis, componendiſque affectibus, audientiumque animis ad arbitrium
fingendis, veterum novorumque eloquentiſſimis opponeret. Quem tamen defectum
egregie ſupplevit libris quamplurimis, pro ſe relictis, quos inſigni quodam elegantiæ
atque facundiæ paratu, nunquamque ceſſantibus vivaciſſimi ac fertiliſſimi ingenii lumini-
bus, quaſi ex tempore, nullo utique lituræ diſpendio, à domeſticis accepimus, inſtruebat
ſimul, & ad unguem perficiebat.* Libri illi omnes Hiſpanicâ linguâ ſcripti ſunt, ad-
eoqve apud nos rariores. Catalogum ex Antonio pete.

Sed propemodum nos longius avexit Hiſpanorum Oratorum recenſio, qvam de- 28
cebat. Qvodſi è Gallis unus etiam aut alter addendus eſſet, ecqvos rectius eligeremus,
qvam Jeſuitas duos, qvorum Rapinus meminit libro ſuperius citato, qvos omnium
hujus ſeculi Oratorum ſacrorum, ſibi qvidem notorum, perfectiſſimos fuiſſe cenſet.
Unus eorum eſt CLAUD. LINGENDIUS, *le Pere de Lingendes*, cujus non ſolum omnem ha-
bitum corporis atqve mentis à natura prope ad ſacram Oratoriam efformatum affirmat,
cui ſubacta qvoqve Theologiæ omnis peritia acceſſerit: ſed & inprimis eloqventiâ fu-
iſſe plane admirandâ. Audiamus ipſum, qvandoqvidem paucis verbis tantum non o-
mne Concionatoris egregii artificium pandit, ac velut ideam nobis aliqvam repræſen-
tat. *Ses raiſons ſe ſoutenoient tellement* (ita de Lingendio Rapinus) *les unes les autres,
que les dernieres étoient toujours puis fortes, que les premieres: & outre, qu' il n' y avoit
rien de faux, ny rien d' égaré dans ſon raiſonnement, que tout y étoit ſolide, la force
de ſon diſcours alloit toûjours en s' augmentant comme par deviez pour frapper encore
davantage les eſprit à la fin, qu' au commencement. Enfin ſon veritable talent étoit
d' éclairer pleinement, l' entendement, & de toucher encor plus fortement le coeur.
Tout ſon Diſcours étoit un éclaireiſſement merveilleux des matieres, qu' il traitoit: &
apres avoir jettè dans l' eſpirt la ſemence des mouvemens, qu' il ſe propoſoit par une
abondance & un epanchement de lumiere, dont il étoit plein, il faiſoit Joüer tous les reſ-
ſorts de l' ame par tous les mouvemens, dont il la ſugoit capable d' etre touchée: & il
enflammoit le coeur par tout ce, qu' il y avoit de feu & d' ardeur dans les paſſions, dont
il ſcavoit l' art par une Rhetorique particuliere, qu' il s' étoit faite. On ne craignoit
jamais tant de voir finir, que quant il étoit preſt de le faire: car c' étoit alors qu' il
entroit dans les coeurs, pour s' y rendre le mâitre, & pour y faire ce, qu' il luy plaiſoit.*
Addit Rapinus, tantam fuiſſe ejus eloqventiæ vim, ut nonnulli vitæ liberioris homi-
nes impii auſi non ſint eum audire, veriti, ne rationem, ab ipſo allatarum pondere
vincerentur, & vel inviti ad ſaniorem redire mentem cogerentur. Enimvero præ-
cipue terrendo ſuorum animos in officio tenere ſolebat: perſuaſus cum Qvintiliano,
naturaliter plus valere apud plurimos malorum timorem, qvam ſpem bonorum.
Cum contra longe alio modo ſuas ad populum ſacras orationes efformavit alter è
duobus, CASTILLONIUS, *le Pere Caſtillon.* Omne hujus artificium in eo inprimis ſe
exerebat: qvod ſine arte ſe ſua proferre ſimularet, ingenioſiſſimè cogitata, velut
è veſtigio ſibi ſubnata, noſſet eloqvi: haudqvaqvam qvæſitis argutiolis, aut fucatis,
pictæ orationis incruſtamentis, adſuetus, qvi mos nonnullorum peſſimus eſt; ſed po-
tius

tius magnam ſimplicitatis neglectæque artis imaginem in arte ſumma; & in exquiſita argumentorum collocatione nil præter ipſum naturæ ordinem; in efficaciſſima animos ſolidis argumentis penetrandi vi colloqventis ſpeciem præ ſe ferre & retinuiſſe perpetuo videretur. Quo factum, ut & gratiſſimus omnibus eſſet, & perſuaderet, quodcunque vellet, pro lubitu: volebat autem ſemper in argumentis graviſſimis.

29 E Reformatis Gallis celebres inprimis ſunt Joh. Dallæus, junior, editis Sermonibus Sacris, rerum ubertate ſcatentibus, celebris: Alexander Morus, cujus concionibus, Genevæ editis in 8. nihil ingenioſius ſuaviusqve. Petrus Boscius, (i) magni nominis apud illos Vir; nec ſane ſpernendus ullo modo Orator; Joh. Claudius, cujus tempore motuum poſtremorum circa religionem in Gallia, magna inprimis in avertendis, quam diu licuit, Eccleſiarum Proteſtantium, malis, pars fuit: nec minor apud ſuos æque ac Pontificios bene multos auctoritas. Hujus igitur Sermones etiam prodierunt ingenioſi, ut ſunt omnia Ejus Viri, ſolidâque Eloquentia commendabiles, dictione vero longe ſuaviſſimi.

30 *Utrum Anglis ſua ſurripuerint Galli*, vicina quæſtio eſt, nec tamen usque adeo magni momenti. Thomas Spraat, in Obſervationibus ſuis ad Sorbieri Iter Anglicum, Belgas Theologos hujus plagii inſimulat. Sed quid inde? Ita fieri ſolet, & factum ab omni ævo eſt, ut gens altera alteri exemplo & diſciplinæ eſſet. A Græcis pleraque ſua capiebant Latini: Græci ex Oriente & à Barbaris: Latini poſtea, prorogatione dominatus ſui, pene totius terrarum orbis fuerunt pædagogi. Verum eſt, Anglos in hoc genere reliquas gentes antecellere: ſed id nec difficile eſt, nec mirum eſt, cum otio abundent, & rebus omnibus, quæ ad dignè elaborandum aliquid requiruntur. Hiſpanos Anglis Galliſque præfert Barthius: & aſſerere non veretur, omnes Gallorum libros Hiſpanis eſſe per plagium ſurreptos: injurio, & neſcio quâ affectuum intemperie protruſo judicio. Sed hæc alius loci ſunt: & à noſtro inſtituo propemodum aliena. Ergo nihil amplius in Sacra Oratoria moramur, ſed ad aliud argumentum procedimus.

(i) Petri du Boſe *Sermons ſur divers Textes de l' Ecriture*, junctim Tomis II. Roterodami A. 1692. in 8vo. Joh. Claudii autem *Oeuvres Poſthumes* (*Opera Poſthuma*, non Dogmatica ſolum & Polemica, ſed & Homiletica,) Tomis V. Amſtelodami An. 1688. & 1689. in 8vo. prodierunt.

FINIS LIBRI SEXTI.

POLY-

POLYHISTORIS LITERARII LIB. VII. POETICUS.

CAP. I.
DE SCRIPTORIBUS, AD ARTEM POETICAM FACIENTIBUS.

§. 1. *POëſeos antiquitas, dignitas, utilitas. Invectiva in ejus Calumniatores, inprimis Tanaquillum Fabrum Juniorem.* 2. *Artis Poëticæ Magiſter Antiquiſſimus & præcipuus ARISTOTELES, qui contra Cenſores iniquos defenditur.* 3. *Poëticæ Ariſtotelis Editores, Interpretes & Commentatores, fuſe enumerantur, duoque noviſſimi, Ren. Rapinus, Jeſuita, & Andr. Dacerius (quorum de reliquis recitantur Judicia, ſibi invicem contraria,) omnibus præferuntur. Controverſia inter Rapinum, & Sodalem ejus, Franc. Vavaſſorem, de illius Scripto, Literaria.* 4. *Latinus Artis Poëticæ Scriptor, Q. ſcil. HORATIUS FLACCUS, cujus etiam Cenſores, Vindices Interpretes & Exegetæ, recenſentur.* 5. *Græculi Ævi Medii, Anonymus Certaminis Homeri ac Heſiodi Scriptor, & Iſaacus ac Johannes Tzetzæ. Latini Recentiores, Macarius Mutius, Camers.* 6. *Jul. Cæſ. Scaliger, cui plagium à Caſp. Barthio, Editionibus autem ejus Genevenſibus falſi & hæreſeos crimen à Poſſevino, fruſtra intentatur.* 7. *Jac. Pontanus, Gerh. Joh. Voſſius, Laur. le Brun, Jac. Maſenius, & aliquot Hiſpani.* 8. *Hiſpani de Comœdia & Tragœdia Scriptores, qua occaſione adverſus Nicol. Antonium, Comœdiam Hiſpanicam, ejusque præcipuum Inſtauratorem, Lupum Felicem de Vega, Græcis atque Latinis Comicis Tragicisve Veteribus præferentem, fuſe diſputatur, nec tamen veræ iſtius laudes reticentur.* 9. *Scriptores de Poeſi Dramatica Galli ac Itali, Pet. præſertim Cornelius, Novator & Jaſon Denores, Antiqvorum Hyperaſpiſtes, cujus Litium de Tragico-Comœdiis modernis cum Joh. Bapt. Guarino Hiſtoria è Thuano repetitur, addito Niciæ, Comœdiæ Nicol. Machiavelli, Elogio.* 10. *Alii*

de Dramatica Poëſi Scriptores, Joh. Dryden, Joh. Meurſius, &c. Controverſiæ, Dan. Heinſio, ob Fabulas Ethnicas Sacris, in Herode Infanticida, immiſtas, à Joh. Ludov. Balzacio motæ, Scriptorumque Utriusqve, nec non Claudii Salmaſii & Joh. Croji, quibus iſta ventilata eſt, Eriſticorum, Hiſtoria, adjectis Æg. Menagii & Autoris Judiciis. **11.** *De Satyris Scripta Franc. Robortelli, Iſ. Caſauboni, Dan. Heinſii, Ezech. Spanhemii, Nicol. Rigaltii.* **12.** *Artis Epigrammaticæ Scriptores, Thom. Correa, Car. a S. Antonio, Nicol. Mercerus, Franc. Vavaſſor, Jac. Maſenius, &c.* **13.** *De Epico Carmine Mambrunus, Torqu. Taſſus, le Brun, Ren. le Boſſu, &c., De Elegia Thom. Correa; De Eclogis Ren. Rapinus & Æg. Menagius.* **14.** *De Poëmatum Cantu & Rythmis Iſ. Voſſius & Arius Barboſa: De Furore Poëtico Pet. Petitus & Joach. Fellerus.* **15.** *De Imitatione Poëtica Bern. Parthenius & Caſp. Barthius. De Furtis Poëtarum & Similibus Cogitatis, Aretades & Ægidius Menagius, ipſe plagiorum talium ab Adr. Bailleto inſimulatus, contra quem in Anti-Bailleto ſe defendit. Dion. Longini & Autoris de his Judicia. Speronis Speronii in explicandis Scriptoribus obſcurioribus verſutia. Monitum de Oratoribus à Poëta legendis.* **16.** *Inter Autores, qui Syllabarum Quantitates collegerunt, Sam. Glonerus & Ol. Borrichius eminent. Magnorum Virorum in Metro errores a Caſp. Barthio, aliique notati.* **17.** *Mythologiæ Poëticæ Scriptores, Lil. Greg. Gyraldus, Gerh. Joh. Voſſius, Nat. Comes, Henr. Schævius; Franc. Pomey, Jac. Maſenius, Ezech. Spanhemius, Rob. Stephanus (Raph. Volaterrani plagiarius,) Car. Stephanus, à Thoma Reineſio & Nicol. Loydio emendatus & auctus.* **18.** *Georg. Cheroboſcus de Tropis Poëticis.* **19.** *Collectores Phraſium & Epithetorum Poëticorum, tàm Græcorum, quam Latinorum, varii. Conſilium de ratione concinnandi Lexici Poëtici.* **20.** *Scriptores aliquot de Vernacula variarum Europæ Gentilium Poëſi.* **21.** *Philautia Poëtarum a Jac. Gaddio & Caſp. Barthio notata, ab Æg. Menagio defenſa.*

I ABſoluta Eloqventia ſoluta ad ligatam accedimus; qvæ, ut antiqvitate illam, nemine contradicente, multis etiam ſeculis anteit: ita dignitate profecto etiam haudqvaqvam illi tantillum concedere eſt exiſtimanda: Ecqvis enim neſcit, omnem Veterum Sapientiam, omnem Philoſophiam, atqve Theologiam, in Poëtarum Scriptis reconditam fuiſſe? qvis Tragœdiæ Veteris gravem in coërcendis emendandisqve hominum animis vim? qvis Comœdiæ non feſtivos minus & acres, qvàm ſalubres ad perfricanda vitia ſpectatorum, ſales? qvis Epopœiæ ingentia ad virtutem, etiam in Heroum animis, incitamenta ignorat? Civilemqve prudentiam, & ſubactiſſimam moralis Philoſophiæ, qvandoqve & Phyſices, peritiam, omnisqve denium eruditionis multifarium apparatum uno qvandoqve poëmate deliteſcentem? Ut jam de Elegantia poëmatis nihil dicam. Certe, qvanqvam acriorem illum Jul. Cæſ. Scaligeri, indignantis, fervorem meum non faciam, qvi *ne in hominum qvidem cenſu reponendos*

des putarit, *qvi Poëtarum lectionem damnent, agreſtes atqve aſpero ſupercilio brutos homines:* tamen, nulla ratione detractoribus Veterum Poëtarum, ipſiusqve adeo Poëſeos, accedendum ſerio, atqve haud invitus, ajo. Fruſtra enim abuſus hic adducuntur, qvi, hominum improborum ſcelere, ne è ſanctiſſimâ qvidem noſtrâ Theologiâ abſunt, ceteras vero artes humanas omnes latè pervadunt. Sed non opus eſt, ut hîc Poëtices Apologiam ſcribamus, qvam tot ſummi Viri ſatis jam defenderunt; & cui propria virtus inſtar clypei eſt, inanes Calumniatorum ictus impune excipiens confringensqve. Scripſit, ut è plurimis unicum nominemus, adverſus iniqvos illos hoſtes Poëticæ, Orationem elegantiſſimam JOH. CASELIUS, *de Arte Poëtarum* inſcriptam, qvam ut ſunt omnia ejus Viri plane eximia, legiſſe non pœnitebit. (Nuperrime vero novus præſtantiſſimæ Artis accuſator, DI magno apparatu, in ſcenam prodiit, TANAQUILLUS FABER, Tanaqvilli illius celeberrimi filius, qvod mirêre, Annæqve Daceriæ germanus frater. Hunc, neqve inſtitutio Patris, neqve ipſa Poëtarum lectio, nec eruditiſſimæ Sororis exemplum, dimovere potuit, qvo minus *de Futilitate Poëtices* futilem librum ſcriberet, Amſtelodami A. 1697. in 8. editum; qvem legere profecto non poſſis absqve tacita admiratione, qvi in hæc frigida delabi Vir doctus potuerit: adeo nihil contra Poëticen in medium affert, de qva tamen loqvi inſtituit: Poëtas ſolum ubiqve, & utplurimum præter rem, carpit, certe ſemper ἀπροσδιονύσως. Nec dubito, qvin Daceria, ſi fratris librum legerit, jure etiam ſit uſurpatura illud Juliani: ἔγνων ἀνέγνων, κατέγνων).

Miſſis autem his intempeſtivæ κρίσεως Autoribus, ad eos Scriptores accedamus, 2
qvi Artis præcepta tradiderunt. Primus omnium, qvi glaciem in difficili argumento fregit, &, cum ante ſe neminem habuerit, viam feliciſſimè invenit, poſterisqve ſtratam egregie reliqvit, ARISTOTELES eſt; qvem etiam communi conſenſu eruditi primam tenere ajunt: præcipue, cum ex antiqvis Græcis unicus etiam ille ſit, & è Latinis Horatius non ſane melius Ariſtotele artem Poëticam explicuiſſe dici qveat. Non ignoro eqvidem, multis rem creditu impoſſibilem videri, Philoſophum, qvi meris ſpeculationibus per omnem ſuam vitam deditus fuit, nunqvam ipſe Poëta, nunqvam theatri praxin expertus, ſcribere tamen cum laude *de Poëſi*, ac de tragœdiæ ratione aliqvid potuiſſe. Alii mancum eſſe Opus qveruntur, maximâqve ſui parte temporum injuriâ mutilatum, ut adeo nihil perfecti ex reſiduis velut laciniis hauriri poſſit. *Ariſtotelis Commentarii*, inqvit in præfatione ſuæ Poëtices Jul. C. Scaliger, *mutili ſunt*, *ne quid liberius excidat nobis*, Jac. Gaddius, *Tom. I. Scriptor. Non-Eccleſ. p.* 42. *Licet Poëtica Ariſtotelis, qvæ nunc extat, imperfecta ſit ac mutilata: præterea ſubobſcuris & parum firmis aliquando fundamentis ſubnixa, tamen duo de ea facultate volumina conſcripſerat, forte meliora & pleniora.* Taceo alios, qui idem ſentiunt, & qvorum numerus haudqvaqvam exiguus eſt. Enimvero, uti prius illud ἔγκλημα, qvod proferebamus, ſolidiſſime ANDR. DACERIUS abſtergit, oſtenditqve, Poëticen è Philoſophia ortam, adeoqve illius tractationem plane non eſſe ultra terminos Philoſophi; dein multo eſſe ferendo de arte aliqva judicio aptiorem haud raro, multoqve ad præſcribendas regulas magis perſpicacem, qvi ſolidis ſpeculationibus intima ejus perſcrutatur, qvam qvi,

dum artem ipſe exercet, citius ſuorum fœtuum amore in transverſum rapi ac cœcutire poteſt: ita, qvod poſterius attinet, non eadem omnium Doctorum mens eſt. Certe Nicius Erythræus FEDERICUM BONAVENTURAM oſtendiſſe refert, Ariſtotelis Poëticam non eſſe inchoatam aut mancam, ſed abſolutam & perfectam, ſi unicus tantum locus excipiatur, *Pinacoth. I. p.* 176. Idem alii cenſent. Qvicqvid autem ejus ſit; ea profecto, qvæ ab Ariſtotelis Poëtica reſidua nobis ſunt, adeo bona ſunt, & adeo è naturæ ipſius penetralibus hauſta, ut meliora dari vix poſſint, atqve ut non ſolum Tragœdiæ, ſed & Epopœiæ, ratio accuratiſſime explicetur.

3 Atqve hinc etiam certatim à Viris doctis *edita* Ariſtotelis *Poëtica* Latine, Italicè, Gallicè, Hiſpanicè verſa, notisqve illuſtrata eſt. Separatim illam Græce edidit Aldus Venet. 1508. in fol. Græco-Latinum adjecit, ſuosqve addidit Commentarios Franc. Robortellus, Florent. 1548. fol., qvi Baſileæ poſtmodum apud Hervagium A. 1555. denuo impreſſi ſunt. Poſt hunc idem opus in ſe ſuſceperunt Vincent. Madius, Brixianus, & Barth. Lombardus, Veronenſis; cum qvorum Commentariis Ariſtotelis Poëtica prodiit. Venet. A. 1550., Petr. Victorius, Florent. 1573. fol. Ant. Ricobonus Venet. 1579. in 8. Dan. Heinſius, qvi Verſionem recenſuit & notas adjecit, Lugduni Batav. 1610. in 8. Idem in Diſſertatione de Tragœdiæ conſtitutione Lugduni Batav. 1643. in 12. edita, Interpretem Ariſtotelis egiſſe dici poteſt. Paulus Benius, Eugubinus, Commentarium itidem Græco-Latinæ Ariſtotelis Poëticæ adjecit, & Platonis poëticam inſuper ex ejus Dialogis collegit, Venet. 1616. Italice illam vertit & Commentariis illuſtravit Ludov. Caſtelvetro, Mutinenſis, Baſil. 1570. & 1582. liber poſt mortem Autoris editus eſt; ipſe enim An. 1571. ex hac vita migravit: alium Commentarium Italico idiomate ſcripſit in Ariſtotelem Alex. Picolomineus Venet. in 4. An 1575. Præterea Ariſtotelis librum eundem explanandum ſibi ſumſerunt Franc. Patricius libro, cui titulus: *Della Poëtica la Deca Hiſtoriale, & la Deca Diſputata* (prodiit Ferraræ A. 1584.) Ant. Sebaſt. Minturnus, Epiſcopus Uxentinus, libris VI. de Poëta Venet. 1559. in 4. editis. M. Ant. Majoragius libro ſimili, & M. Hier. Vida in libris III. de Arte Poëtica ad Franciſcum, Delphinum Franciæ, Franciſci Regis F., Baſil. 1534. in 8. de qvo Jul. Cæſ. Scaliger: *prudens ille qvidem multa bene monet, qvibus cautior Poëta fiat, verum factum jam inſtruit, ut perficiat.* Demum Gerh. Joh. Voſſius. in libris ſuis Inſtit. Poëtices, nihil aliud ferme, qvam Ariſtotelis Scholiaſten egit. Verum, è tantâ Commentatorum copiâ neminem tamen pro dignitate Ariſtotelis librum explicaſſe, celebris Poëta Gallus, PET. CORNEILLE, aſſeveravit, doctos qvidem interpretes illos fuiſſe non negans, ſed dum Grammaticos potius aut Philoſophos agerent, illos id, qvod Poëſin inprimis attinet, & theatri rationem, utplurimum neglexiſſe, ait. Etſi vero non undiqvaqve vera locutus ſit Cornelius, uti poſtea dicetur; attamen in iis, qvos recenſuimus, interpretibus Poëticæ Ariſtotelcæ multa moneri poſſe, alii qvoqve Viri docti obſervarunt. REN. RAPINUS, qvi & ipſe, poſt tot alios, libro Ariſtotelis, qvem in hoc genere longe perfectiſſimum judicat, lucem ſuis meditationibus (*Reflexions ſur la Poëtiqve*) afferre, neutiqvam vilipendendo, conatus eſt, ſpeciatim, in præfatio-

ſatione ſui libri, qvid in unoqvoqve Commentatorum Ariſtotelis deſideret, exponit, digna omnino, qvæ huc apponatur, cenſura. Ita vero ille: poſtqvam ſuperiore ſeculo allatam Conſtantinopoli Ariſtotelis Poëticam commemoraſſet: *Il s' eleva alors une foule de Commentateurs, qui écrivirent ſur cette Poëtique, dont les premiers furent Madius, Victorius, Robortellus, qui interpreterent aſſez literalement le texte de ce Philoſophe, ſans entrer fort dans ſon eſprit. Ceux cy furent ſuivis de Caſtelvetro, de Piccolomini, de Beni, de Riccobon, de Majoragius, de Minturnus, de Vida, de Patricius, d' André Gili, de Voſſius, & de quantité d' autres. Mais Voſſius a commenté Ariſtote en pur Scholiaſte, Gili en Rheteur, Patricius en Hiſtorien, Vida en Poëte, qui veut plaire plus qu' inſtruire, Minturnus en Orateur, Majoragius & Riccobon en Dialectique, Beni en Docteur, qui a le jugement ſain, quand il ne s' agit pas de l' honneur de ſon pais. Car il comparé mal-a-propos l' Ariſtote à Homere, & le Teſſe à Virgile, dans un traité, qu' il en à fait exprés. Piccolomini & Caſtelvetro l' ont fait en Critiques fort habiles, & mieux que les autres. Piccolomini traite Ariſtote plus honnetément que Caſtelvetro, lequel eſt un eſpirt naturellement chagrin, qui par une humeur contrariante ſe fait une loy de trouver tôujours à redire au texte de ce grand homme, qu' il embarralle d' ordinaire en l' expliquant. Apres tout, c' eſt le plus habile de tous le Commentateurs de la Poëtique d' Ariſtote, & celuy, dans lequel il y a plus à apprendre.* Hæc Rapinus non ſine magno judicio: ſed qvi tamen & ipſe, cum ſuo libro, è qvo iſta excerpta ſunt, virgulam Cenſoris alius, non minus in omni literarum cultiorum genere verſatiſſimi, ſuiqve adeo ſodalis, experiri neceſſe habuit. FRANC. VAVASSOREM ajo, qvem Rapini librum, editis Animadverſionibus (*Remarques ſur les Reflexions*) An. 1675. caſtigaſſe refertur in Menagianis, Editionis ſecundæ, (in prima vero Editione male dicitur liber de Epigrammate oppoſitus Rapino, qvem errorem in Editione altera editor correxit.) Librum tamen ipſum non vidi, qvod ægerrimè fero: neqve enim vulgare qvicqvam ab eo viro expecto. Non ingratum erit autem, ut puto, totam litis ejus Hiſtoriam lectori è Menagianis apponere. Ita igitur ibi: *Le P. Rapin a eu de grande demeslez avec le P. Vavaſſeur au ſujet du livre des Reflexions ſur la* Poëtique *d' Ariſtote qu' il fit imprimer chez Mugult, ſans y mettre ſon nom. Le P. Vavaſſeur, qui n' etoit pas contant de lus, mit au jour peu de temps apres des* Remarqves ſur ces Reflexions, *dans lequelles l' Auteur reflexit, qu' il feint ne pas connoitre, eſt fort mal mené. Le P. Rapin fit grand bruit, & ſe plaignit hautement du procedé de ſon confrere: qui repondit, qu' il ne devoit s' en prendre qu' à lui méme, & que s' il eut en dit, qu' il etoit l' Auteur des* Reflexions, *jamais il n' auroit écrit contre. Le temperament, que l' on trouva pour accommoder ces Peres fut de ſupprimer les Remarques du P. Vavaſſeur, ce qui ſe fit par l' autorité de Mr. le Premier Preſident de Lamoignon: de ſorte, que ce livre, qui eſt imprimé chez Billaine en 1675, & qui ne contient que 141. pages, eſt devenu fort rare.* Conf Dictionarium Hiſtorico-Criticum Eruditiſſimi *Bailii* Tom. *II. p.* 934., qvi diverſitatem Editionis Menagianorum obſervat. Ceterum lenire dolorem Vavaſſoris non viſi poteſt Verſio Gallica Poëticæ Ariſtoteleæ omni ex parte nitidiſſima,

ma, uberrimisqve & eruditiſſimis notis affatim inſtructa, qvam Clariſſimo ANDR. DACERIO, Annæ Fabræ marito, debemus: qvamqve Pariſiis primo excuſam Belgæ nuper A. 1692. repetiverunt. Nihil illo libro accuratius, nihil magis in hoc genere exaſciatum, ſeu rem ipſam, ſive dictionem ſpectes. Summô cum judiciô expendit omnia, examinat, exemplisqve uberrimis illuſtrat. Sane Tragœdiæ Conſtitutionem melius poſt hunc exponi poſſe, vix crediderim. Epopœiæ leges curavit eqvidem, cum Ariſtotelis verba id vellent, ſed tamen in his non tam ſcrupulosè fuit ſollicitus, qvàm in tragœdia: ut qvi poſſet, Viri doctiſſimi Ren. le Boſſu librum, Autore ſuo, totoqve Orbe literato digniſſimum, de Poëmate Epico omnem jam prope materiam dicendi de Epopœia ſurripuiſſe: tantoqve cum ſucceſſu ſcriptum, ut melius omnino non poſſit: nec meſſis poſt tam amplam ſegetem, ſed Spicilegium ſolum ſuperſit. Inter Commentatores Poëticæ Ariſtotelis Dacerius Pet. Victorium ceteris anteſert, ut eruditione & accuratione, prudentiaqve, præſtantem. Caſtelvetro autem adeo nihil tribuit, ut tum dicat fuiſſe bonum Interpretem, ſi virtutes Interpretis omnes invertas: neqve enim theatri leges ſciviſſe, nec affectuum neqve characterum habuiſſe peritiam, nec rationes Ariſtotelis nec methodum conſideraſſe, nec tam ad explicandum, qvam ad contradicendum fuiſſe intentum: hominem multæ qvidem lectionis, cetera, nec ſane rebus bonis in ſuo Commentario deſtitutum, ſed qvas qvæſiviſſe tanti non ſit: cum, præpoſtero ſuæ gentis amore, ad κρίσιν de Poëſi ferendam plane inhabilis videatur. Meminit præterea Dacerius Meſnarderii Poëticæ: *la Poëtiqve Françoiſe de la Meſnardiere:* quam, etſi in aliqvot Ariſtotelis Capita vicem Commentarii ſuſtinere poſſet, ut indignam & nimis ſterilem temnit. Laudat Abbatis Aubignaci librum, qvi inſcribitur *la Pratiqve du Theatre*, eumqve priore infinities meliorem judicat, magis tamen Ariſtotelis ſupplementum, qvàm Commentarium. Mihi ut horum duorum neuter viſus eſt, ita nec addo de iis qvicqvam. Tertium tamen, qvem æque non vidi, Interpretem Ariſtotelis addo Hiſpanum, JOH. ANTONIUM GONZALEZ *de* SALAS: cujus *Illuſtration à la Poëtica de Ariſtoteles* Nic. Antonio memoratur: Italumqve alium JOSEPHUM BAPTISTAM, cujus Commentarium in Poëticam Ariſtotelis ineditum, & Autoris manu Italice ſcriptum ſervari, Laur. Craſſus autor eſt, in Elog. P. I. p. 341.

4 Poſt Ariſtotelem, è Veteribus *de Arte Poëtica* ſcripſit HORATIUS: qvamvis fere dubium nullum ſit, ab ipſo titulum præfixum non eſſe, ſed à librariis demum, aut verius à Criticis. Ipſam vero illam Artem ſine omni arte eſſe ſcriptam, Satyræ ſimiliorem, olim Jul. Cæſ. Scaliger judicavit: cui conſentit ex parte Caſp. Barthius, *Adverſ. lib. XXXVII. c. 6.*, minime Horatium perfectam artem numeris includere voluiſſe arbitratus, alioqvi frigidum artificem: ſed more ſuo vagabundum docere, qvæ obveniebant, qvaſi ludendo voluiſſe, parum ſollicitum de iis, qvæ Grammatici dicturi videbantur, qvæqve nunc à Criticis extundantur. Similia habet Barthius *lib. XLII. c. 22.* ubi Scholia qvædam in Artem Poëticam Horatii, è MSS. veteribus eruta (ſed non magnopere æſtimanda) publicat. Enimvero, ut jam ſupra, cum de Horatio inter Latinæ linguæ Autores ageremus, monitum eſt, immitem Scaligeri cenſuram eſſe, præ-

tes

ter alios, egregie a Bernardo Parthenio confutatam rejectamqve: ita Barthium non eſt qvod multis hîc confutemus: cum id noſtri inſtituti ratio non ferat. *Commentatores* Horatii ſollicitè recenſet Spachius *in Nomenclatore Philoſoph. p.* 85., qvo in loco plures etiam de Arte Poëtica Scriptores commemorat. Retulimus Commentatores Horatii & nos ſupra, cum de Horatio inter Latinæ linguæ Scriptores ageremus: qvibus nunc adjungimus Franc. Luiſinum, Italum, cujus in Artem Poëticam Horatii Commentarium Venet. 1554. in 4. editum habemus: aliosqve item Hiſpanos Luſitanosqve, qvorum notitiam Nicol. Antonio debemus. Sunt hi Achilles Statius, Luſitanus, cujus in Artem Poëticam Horatii liber Antwerpiæ 1553. excuſus eſt. (Neſcio autem, qvid ſibi velit, qvod in titulo apud Antonium additur, *ex fontibus Græcis:* ni forte conſultum ſimul è fontibus Ariſtotelem id ſignificet.) Franc. Caſcales, à qvo Ars Poëtica Horatii in methodum redacta Valentiæ 1659. prodiit. Thomas Correa, Luſitanus, æmulus & æqvalis Mureti, cum qvo eodem tempore Romæ bonas literas docuit: poſtmodum Bononiæ: olim Jeſuitarum ſodalitio addictus, ſed qvod deſeruit, & averſior ſemper ab eo fuit. Is Explanationes in librum Horatii de Poëtica Venet. 1587. in 8. edidit, præter alia ad illuſtrandam ornandamqve Poëticen facientia, de qvibus paulo inferius ſuo loco. Fuit qvoqve qvi Hiſpanico Carmine Artem Poëticam Horatii exprimeret, qvam deinde cum variis Carminibus ſuis, ſub titulo *Arte Poetica Eſpannola* edidit, Vincentius de Eſpinel.

Hæc de antiqvioribus Artis Poëticæ Scriptoribus: Plures enim non habemus. Niſi forte qvis iſthuc trahat *Homeri & Heſiodi Certamen Ludicrum* à neſcio qvo recentioris ævi Græco confictum, qvod primum Henr. Stephanus A. 1573. in 8. Græce & Latine edidit: poſtmodum Dan. Heinſius pulcerrimæ Editioni Heſiodi, à ſe A. 1603. in 4. datæ, absqve tamen Latina verſione, annexuit. Verum, qvi inde Poëticam artem hauriendam putat, fallitur profecto. Poſſes vero huc rectius referre ISAACIUM & JOHANNEM TZETZAS fratres, qvorum ille in Acceſſu ad Scholia in Lycophronem, λίαν κάλλιϛα ϗ φιλοτιμότατα, ut frater ait, de Poëmatum atqve Poëtarum differentiis egit: hic vero tùm peculiari libello, jambis extemporaneis, i. e. Verſibus Politicis, ſcripto, tum ſtrictim, & per ſumma capita, in præfatione ad Scholia ſua in Heſiodum, idem Argumentum tractavit. Sed & in omnibus prope Græcis Scholiaſtis qvamplurima ad Artem Poëticam apprime facientia reperiuntur. E recentioribus, ſub initium ſeculi ſuperioris, MACARIUS MUTIUS, CAMERI Eqves, librum edidit *de ratione ſcribendi Poëmata:* qvem Ant. Poſſevinus ſuo de Poëſi Tractatui, de qvo mox, addidit, una cum exemplo Poëmatis ſacri. de Crucis victoria, ſeu de Triumpho Chriſti: qvod alias Baſileæ & Coloniæ prodierat. Fuit Mutius amicus Angeli Politiani, ad qvem Epiſtola ejus extat lib. 8. Epiſtolarum Politiani; ut jam olim Lil. Gyraldus annotavit. 5

Poſt hunc memorandus, ceteriſqve adeo præferendus, omnibus eſt, JUL. CÆSAR SCALIGER, cujus libri *de Re Poëtica*, multoties Pariſiis, Genevæ & Heidelbergæ editi, divini ſunt: neqve enim ſolum omnia Carminum genera percenſentur inibi & expli- 6

explicantur, ſed & ipſimet Veteres ac recentiores Poëtæ ſub examen vocantur. Non neſcio eqvidem, Scaligerum, cum hac Poëtice ſuâ, plagii reum agi; & Barthium, in ſuis ad Claudianum notis pag. 972. referre, ſurreptam eſſe à Scaligero materiam ejus libri omnem Lud. Cælio Rhodigino, præceptori ſuo, & trans Alpes latam poſtea, ſub Scaligeriano nomine perperam prodiiſſe, cum Rhodigino adſcribi debeat. Cujus relationis Autorem Barthius Qv. Sept Florentem Chriſtianum, in hujus notis ad Ariſtophanem, laudat: & motus ea re Thomaſius Scaligerum plagiorum Catalogo inferre non dubitavit, *Diſſ. de Plag. Liter.* §. 537. Enimvero ut res ipſa mihi plane ſuſpecta eſt, & crimen ex invidia potius confictum, qvam è rei veritate intentum, videtur: ita ſane mirabor Florentem Chriſtianum, ſi id ipſum negare auſit. Etſi enim ejus notas in Ariſtophanis Comœdias, qvæ poſt mortem illius prodierunt, nunc non anxiè perqviſiverim: habeo tamen prolixas, qvas ipſe edidit, notas in Ariſtophanis Irenam, Pariſ. A. 1589 in 8. publici juris factas; in qvibus non ſolum toties cum elogio Scaligeri mentionem facit, qvoties ejus nomen ponit, ſed & ipſum de Re Poëtica opus *Divi Jul. Cæſaris Scaligeri opus perfectiſſimum vocat.* Alibi p. 11., poſtqvam de nonnullis ad Comœdiam pertinentibus dixiſſet, ait: *Hæc aliaque ſimilia qui certius & clarius intelligere volet, Hephæſtionem, eruditiſſimum Grammaticum, legat, vel potius J.C. Scaligeri libros de Poëtica. Sane enim maximi illius herois ingenium vetuſtatem æquat, poſteritatem & novitatem omnem ſuperat: ſed, quod miſerum eſt, pauci ſunt adhuc, qui ejus ſcripta aut legant, aut intelligant. Eum ego quotidie miror & miror magis: imo erit ille mihi ſemper Deus. Quidni enim hoc autumem de Clariſſimo Viro, cum Philoſophus ille σκοτεινὸς de humili & obſcuro loco dixerit: Etiam hic ſunt Dii?* Anne putes hæc de Scaligero, mortuo jam, & à quo cur ſibi timeret, nil quicquam habuit, dicturum fuiſſe Florentem, ſi pro turpi plagiario habuiſſet? an credibile eſt, cum *Dictatorem literarum; maximum Heroëm; Principem non ſolum Veronenſium, ſed omnium Criticorum, quorum intereſt vacare Muſis: &, ſi Veteres etiam adducas, uno tantum Ariſtotele minorem* vocaturum fuiſſe, tum, cum de ejus Poëtica loqvitur, ſi pro alieni laboris nefario uſurpatore, & meſſore meſſis alienæ habuiſſet? Mihi ſane id non videtur. Adeoqve, aut fefelliſſe memoriam Barthium allegantem dicendum eſt: aut ſibi cum ſua accuſatione minime conſtare Florentem: vel demum intruſam eſſe notis illius ab aliena manu pericopen, qvæ ejus non erat. Qvicqvid demum ejus ſit, à Scaligero tam turpe plagium eſſe commiſſum, ni liqvidius demonſtretur, non credo. Aliud crimen, non ipſimet qvidem Scaligero, ejusve libro, prout ab ipſo ſcriptus eſt, ſed tamen Editionibus Poëtices Scaligeri Genevenſibus, movet Anton. Poſſevinus *in libro de Poëſi & Pictura, Ethnica, humana, fabuloſa, collata cum honeſta & Sacra:* (qvi liber Lugduni A. 1595. in 8, & præterea Romæ alibiqve, editus eſt, pars etiam illius Bibliothecæ Sanctæ adjecta) hæreſeos ſcilicet, qvod mirere: qveritur enim, multa eſſe ab Hæreticis Genevenſibus inſerta, qvæ fidem Catholicam labefactent; nonnulla etiam ad artem ipſam ſpectantia. Pariſinam vero Editionem ab his Emblematis hæreticis liberam eſſe ait: & rationem corruptionis expoſiturus: *Eo proclivius*, inqvit, *errores hæretici in opera*

Sca-

Scaligeri irrepſerunt, quod apud Joh. Criſpinum Calvinianum primo (An. 1561.) *editi ſunt, licet locum ſuppreſſerit, ut venalia magis eſſent exemplaria: cum & quæ Rob. Conſtantini, Medici, ad eundem Joh. Criſpinum de Scaligeri libris inſerta eſt epiſtola, poſt ejusdem Scaligeri ad Sylvium filium præfationem, tollenda ſit, nec ipſe Criſpinus à Senatu Pariſienſi edendi eos Poëtices libros facultatem exprimere potuiſſet, niſi Lugdunenſis typographi Ant. Vincentii, opera & nomine abuſus fuiſſet. Quare & privilegium, & quod ſubjectum eſt, Franc. Beraldi Epigramma Græcum, tum in Scaligeri, tum etiam in ipſius Criſpini, hominis peſtilentis, laudem ſcriptum, pari cura ex hoc opere eximendum eſt.* Ingenue fateor, me hæc multo etiam minus credere, qvam priora. Vix enim eſt, ut qvisqvam Poëticæ Theologica, præter Autoris mentem inſerere voluiſſe credi poſſit: &, qvod cetera attinet, non tuliſſet Jul. Cæſaris filius, Joſ. Scaliger: tantus Criticus, tantusqve patris hyperaſpiſtes: qvem hæc talia fugere non poterant. Qvæ vero de expreſſo fraude privilegio Bibliopolæ Poſſevinus refert, haud invitus conceſſerim. Eſt hoc enim his hominibus familiare. Ceterum, qvod κρίσιν Scaligeri concernit, non ſemper illa probanda eſt, qvippe audacior haud raro & tantum non temeraria: id qvod ex ejus judicio de Statio manifeſte patet, qvem nimiis laudibus extollit: ut de iis nil dicam, qvæ in contemptum Homeri & Horatii affert, & qvæ ab aliis confutata alibi indicavimus.

Habet interea eam gloriam ſibi propriam Scaliger, qvod primus & unus omnem Poëtices rationem doctiſſime explicuit, qvod ne qvidem poſt illum qvisqvam tentavit. Nam qvæ Jac. Pontanus habet in *Inſtitutionibus Poëticis*, Ingolſtadii 1597. editis: qvæ item Gerh. Joh. Vossius in *Libris III. Inſtitut. Poëticarum*, etſi non contemnenda ſint; his tamen utiqve non ſunt comparanda: ſed plane alius generis præcepta. Laurentius *le* Brun, in *Eloqventiâ Poëticâ*, non tam methodica & ornata de rebus Poëticis præcepta, qvam neſcio qvos Locos Communes & Exempla Poëtica, ex aliis conſcripſit potius, qvam ipſe ſcripſit, qvæ tamen uſui eſſe poſſunt, Jac. Masenii *Palæſtra Eloqventiæ Ligatæ* præ ceteris mihi ſeſe probat: qvod commoda methodo utatur, præcipua, qvæ apud alios inveniuntur, colligat, tum obſervata & notata alia, qvæ alibi non invenias, ponat, ſemper allatis in medium exemplis. Fuerunt etiam Hiſpani, qvi hanc artem in formam præceptorum redigere laborarunt. Ut enim de Thom. Correæ, de qvo paulo ante dictum eſt, oratione *de Antiqvitate dignitateqve Poëſeos*, & *Poëtarum differentia*, Romæ in Gymnaſio Sapientiæ habita, editaqve à Ludov. de S. Franciſco, non dicam: Artem Poëticam juſto volumine tradidit Polygraphus ille neqvaqvam ineptus, Franc. Macedus; ſed qvam lucem non vidiſſe *Lib. I. c.* 22. §. 40. *Polyhiſtoris Literarii*, ubi Catalogum operum Macedi exhibemus, monitum eſt. Hiſpanico ſermone *de arte Poëtica* librum ſcripſit Emanuel Faria *de* Sousa, cujus Nic. Antonius meminit: qvi & Ludov. Alphonsum *de* Carvallo refert librum edidiſſe de dignitate & præſtantia Poëſeos, omniqve eo, qvod ad artem illam pertinet: titulus eſt: *Ciſne de Apollo, de las excellencias y dignidad, y todo lo qve al arte Poëtica y verſificatoria pertenece, Medinæ* 1602. in 8. Ut jam 7

Petri *de* Salas libellum *de Arte Poëtica*, ineditum, prætereamus. *Philoſophiam antiquam Poëticam* concinnavit, ediditqve Madriti A:1596. in 4., Alph. Lopez, Pintianus, lingua Vernacula; in qva & Carmina quædam ſcripſit, ſed miſera: Antonio referente.

8 Iidem Hiſpani, in Comœdiæ qvoqve & Tragœdiæ ratione explicanda mire ſolliciti fuerunt. Qvandoqvidem non ſolum is ipſe, qvem Ariſtotelis Poëticam Commentario illuſtraſſe ſupra diximus, Joh. Ant. Gonzalez *de* Salas *Novam* qvoqve *Ideam Tragœdiæ* publicavit, & Dialogos, omnem hiſtrionicam Comœdiorum artem complectentes, ſub titulo *Viage entretenido*, Madriti 1583. editos in 8. Celebris Hiſpanorum Comœdus, ac inter primos gentis illius numerandus Augustinus Roxas: qvibus etiam Josephi Pellizerii *de* Salas *Idea de la Comœdia de Caſtilla* addi poteſt: ſed & eousqve longo cultu productam putat Hiſpanam comœdiam Nicol. Antonius, ut, ipſo judice, non vulgarium ſolum linguarum omnes Comœdiæ (nimis enim hoc parvum foret,) ſed & Græcorum Latinorumqve celebratiſſimæ illi, loco decedere non dedignentur. Si qværas, unde tantum dignitatis acceſſerit Hiſpano Dramati, & qvis præcipuus ejus artifex? LUPUM (Hiſp. Lopez.) FELICEM DE VEGA CARPIO tibi memorat, qvem totam propemodum Divinam auram adeo ſibi incubantem habuiſſe perſuaſus eſt, demonſtraſſeqve prodigiosâ illâ copiâ & facilitate verſus ingenio & urbanitate plenos fundendi; *ut tota, qvanta eſt, antiqvitas, ne dum proximiora retro Secula, quem Lupo comparent, ſe non habere neceſſario fateri debeant. Huic*, inqvit in præfatione, *debetur Comœdia Hiſpana: in qua, compenſatis nonnullis levioribus vitiis, cum majoribus pluribusque virtutibus, absque controverſia regnamus.* Enimvero, ut negandum non eſt, fuiſſe, in pangendis Verſibus Vernaculis, præ omnibus Hiſpanis popularibus ſuis, felicem Lupum, cujus non ingenium minus naturâ ad Poëſin aptiſſimum, qvam immenſa, & inexhauſta verſus fundendi vis multorum admirationem excitavit. Ecqvis enim non ſtupeat, cum, præterea Epica Carmina, ceteraqve varia prope innumera, qvæ compoſuit, ab illo ſcriptas 1800. Comœdias, Sacras actiones 400, legerit? ita ſane, neqve Græcis illum eſſe, nec Latinis Gallisve, ſine diſcrimine præponendum, res ipſa & Antonius ipſe dicant. Nam, qvod artem ejus Poëticam attinet, qvam novam vocat, & qvæ in Epicis Comicisqve plane ab Ariſtotele eſſe recedendum, novaqve inſiſtendum viâ, ſuadet, adeo illa Hiſpanis, at qvantis Vegæ admiratoribus, diſplicuit, ut ne qvidem inter Opera ejus admitterent unà excudendam, prout Rapinus in præfatione ad ſuas de Poëtica meditationes refert. Ipſas vero Comœdias, omnes Veterum prætergreſſas leges, effrenesqve adeo, qvis laudet, aut qvis optimis anteponendas exiſtimet? Audi Antonium. *Præter qvamplures fictarum actionum repræſentationes, in qvibus continebat ſe usque ad eum Comœdia, nil ferme hiſtoria cujusvis gentis, ſeu Græcæ, ſeu Latinæ, ſeu barbaræ, at multo magis Hiſpanæ, celebrioris cujusqvam eventus nota impreſſum habet, quod particularis Comœdiæ argumentum Lupus non fecerit. Idcirco minime ei vitio verti debet, quod, Veterum prætergreſſus leges, licere ſibi exiſtimaverit quascunque res & quomo-*

quomodocunque in theatrum invehere, hiſtoricis fabuloſa, Comicis tragica, ridiculis ſeria, miſcendo: ita, ut nullum ſocci & cothurni diſcrimen, nullæ intervallo temporis ac perſonis theatralibus præſcriptæ leges liberum frenarent ſpiritum; dum tantum placeret populo, actionum hujusmodi vero Cenſori. Mirabor, ſi rudis plebs optimus fabularum atqve verus Cenſor eſt: ſi hoc virtus Poëtæ eſt, neglectis legibus, ima ſummis miſcendo aſſenſum vilis popelli qværere: ſi vitium non eſt ſocci & cothurni, i.e. Comicæ tragicæque actionis, diſcrimen tollere? Non ſane video, qvi non eodem jure poſſis loquacem rabulam, ad auram plebis captandam unice ſuis fucis intentum, & neſcio quibus verborum ſublimium lenociniis, in tenui charactere, pueriliter luſitantem, optimo Oratori præferre. Quanquam nolim profecto quicquam exiſtimationi Vegæ detrahere; nec cum tam promiſcue omnia confudiſſe cenſeo. Nolo ſolum Veteribus tanto ſupercilio præferri. Interea lubens illud quoque confiteor, & Hiſpanis omnibus Poëtis longe longeque præſtitiſſe Vegam, & exteris haud immerito admirationi fuiſſe. Quapropter, cum anno 1635. Madriti ſeguagenario major deceſſiſſet, non ſolum communi Hiſpanorum Poëtarum luctu deploratus eſt, quorum labores peculiari libro congeſſit Joh. Pet. Montalbanus, & ſub titulo *Famæ Poſtumæ* Madriti 1636. in 4. edidit: ſed & Italis ejus caſus acerbus fuit; à quibus eodem anno emiſſus in lucem Venetiis liber eſt: *Eſſequie Poëtiche overo lamento delle Muſe Italiane in morte del Signor Lope de Vega Poëta Spagnolo.* Imo & Gallis ejus Poëſin perplacuiſſe, partim Bohurſius Jeſuita in libro, quem vocat *la Maniere de bien penſer ſur les ouvrages de l' Eſprit*, paſſim; partim Anonymus Autor Gallus, qui ſub Belli atque Pacis inter Veteres ac Recentiores, hiſtoricâ fabulâ deſcriptæ, ſchemate, elegantiſſimam utrorumque comparationem inſtituit, locupletes teſtes ſunt.

Sed, ut ad Comœdiam ac Tragœdiam redeamus à Lupo, qui nos paulo diutius detinuit: illius rationem omnem, legesque & regulas, præter Dan. Heinſium, quem ſupra diximus, & Aubignacum, inprimis magno ſtudio exponere atque illuſtrare aggreſſus eſt PETRUS CORNELIUS, primas inter Gallorum Dramaticos omnium conſenſu tenens. Is *de Dramatica Poëſi* librum compoſuit: in quo non ſolum Veterum præcepta ſibi enumeranda, aut etiam explicanda putavit. Sed invenit & ipſe aliqua, abiitque ſubinde ab Ariſtotele in diverſum. Non tamen, ſi Dacerium audire velimus, eo ſucceſſu id fecit Cornelius, quem fortaſſe ſibi promiſit; nec naturæ ordinem, ſed ſuum ſecutus genium diſſenſit à Veterum præceptis; ſæpius præter rem tantum, ut, novis his, quas ſibi formabat, regulis, ſuis forte erroribus ſubveniret. *Vid. Dacerii præfatio Ariſtotelis Poëticæ, à ſe verſæ, præmiſſa, & notæ*, in quibus id, quod in præfatione notaverat, argumentis variis probat atque illuſtrat. De Poëmatis Cornelii hujus paulo inferius mentio recurret. Ex Italis, qui plane mirifici alias ſunt ludorum Scenicorum magiſtri, ut ex ipſa Dramatum copia, & vel ex centum locis Erythræi, conſtat, C. JUL. CAMILLUS *Ideam Theatri* linguâ vernacula vulgavit, Florentiæ in 4. A. 1550. editam: ſed qualis illa neſcio, cum non viderim: non magis ac JASONIS NORES, natione quidem Cyprii, ſed Profeſſoris tamen Patavini librum, 9

qvem inſcripſit *Trattato intorno à quei principii, cauſe & accreſcimenti che la Comedia, la Tragedia, & il Poema Heroico ricevona dalla Philoſophia morale:* Patav. 1587. in 4. de qvo ſane libro multum bonæ frugis mihi promitto, cum Vir fuerit absqve controverſia doctiſſimus. Ediderat jamdudum interpretationem ad Horatii Epiſtolam de Arte Poëtica, ex qvotidianis Thryphonis Gabrielii ſermonibus hauſtam, Venet. 1553. in 8., eratqve animoſus veterum legum tragicarum comicarumqve vindex, qvas contemni ab Italis ſui ævi non ſine dolore animadvertebat. Quapropter & lites magnas aluit cum Joh. Bapt. Guarino, qvas, cum memoratu dignæ omnino ſint, & ad hoc pertineant inſtitutum, verbis Thuani ad A. C. 1590., è libro 99. Hiſtoriar., referemus. *Inter alia, quæ ſcripſit, cum, de Poëtica differens, Tragi-Comœdias Paſtorales, quæ hodie inter Italos uſurpantur, tanquam monſtra quædam, & nullo veterum exemplo, contraque Poëticæ priſcæ leges, ab imperitis rei antiquariæ introducta exagitaſſet, Baptiſta Guarinus, lectiſſimus Eques Ferrarienſis, qui ſub id Paſtorem Fidum, magno plauſu ubique in Italia exceptum, ediderat, eum ſermonem ad injuriam ſuam pertinere exiſtimans, defenſionem, ſub nomine Verati, publicavit: quam Apologia contraria ſtatim Denores refutavit. Sed, dum alteram defenſionem meditatur Guarinus, morte minime fatali Denores conceſſit. Quæ niſi dilectiſſimi filii* (ob homicidium finibus Venetis ejecti) *calamitate fuiſſet præcipitata, alterius Verati lectione accelerari potuiſſe credita eſt: tanta ſiquidem vi eloqventia ſimul & aſperitate, ac verborum amaritudine, in Jaſonem invectus eſt Guarinus, ut Archilochum ipſum, in Lycamben jambos ſtringentem, eo ſcripto ſuperaſſe paſſim jactaretur.* Quicquid autem ſit de acerbitate Guarini, qvæ rectius haud dubie omiſſa fuiſſet: in re ipſa plus Aſſeclarum invenit per Italiam Guarinus, quam Denores, cum & Trajanus Boccalini, in ſuis, facetiſſimis juxta & acutiſſimis, *Relationibus ex Parnaſſo, Centur. I. Relat.* 31. ſibi à perſtringendo Noreſio temperare non potuerit, ſed, ut faſtidioſum nimis, & præpoſtere nauſeantem, traducat: & ubivis Drama Guarini triumphaverit; in alias qvoqve linguas, Gallicam & Germanicam, uti notum, plus ſemel translatum. Probe tamen hic teneatur non eſſe credendum, ac ſi promiſcue permiſceri Soccus & Cothurnus poſſent, & Tragico-Comœdiæ qualescunque valerent. Imo vel maxime hîc judicio opus eſt, & raro aliquid elaboratur, quod, ſi recte examines, rectâ inceſiſſe viâ dici poſſet. Sane falli, qvibus vetera ſordent omnia, & qvi tum demum perditam in dramatibus conficiendis operam ludi cenſent, cum antiquorum, ſive regulas, ſive exempla, preſſo pede exprimenda imitandaque ſibi quis ſumit, vel unus quoque Nic. Machiavellus demonſtraverit: qui, cum aliqvando Comœdiam plane ad morem Ariſtophanis, & juxta regulas Veteres, Italico ſermone ſcripſiſſet, atque etiam Florentiæ repræſentaſſet; tantum meruit omnium hominum applauſum, ut, Paulo Jovio *in Elog.* c. 87. teſte, *illi ipſi ex perſona ſcite expreſſa in Scena ducti cives, quanquam præalte commorderentur, totam inuſtæ notæ injuriam civili lenitate pertulerint: actamqve Florentiæ, ex ea miri leporis fama Leo X. Pontifex, inſtaurato ludo, ut urbi ea voluptas communicaretur, cum toto Scenæ cultu ipſisque hiſtrionibus, Romam acciverit.* Nomen illi comœdiæ

mœdiæ fuit *Niciæ*, ut ex eodem Jovio conſtat. Sed inter Machiavelli Opera non comparet.

Ex Anglis, qui, præ ceteris propemodum omnium gentium aliarum Poëtis, ad Dramata perpolienda ita accedunt, ut Veteres Comicos Tragicosqve præcipue ſibi imitandos ſumant, magni nominis Tragicus Poëta, JOH. DRYDEN, præcepta Dramatica compoſuit, *An Eſſay of Dramatik Poeſi* inſcripta, editaque Londini 1668. in 8., quæ recondita multa continent, & artem egregiam prorſus egregiè, datâ velut ideâ repræſentant. Ceterum ad Tragœdiæ rationem & naturam rectius pernoſcendam haud dubie multum quoque conducit JOH. MEURSII liber, quem inſcribit: *Æſchylus, Sophocles, Euripides, ſeu de Tragœdiis eorundem, Lugd. Batav.* 1619. *in* 4. vulgatus: nec non FRANC. PORTI, Cretenſis, *Diſſertatio de Tragœdia*, unà cum ejusdem Prolegomenis in Sophoclem edita. JAC. MICYLLUS etiam, in Prolegomenis ad Euripidem, *de Tragœdiâ* egit (& multo adhuc luculentius Vir Cl. JOS. BARNES, noviſſimus Euripidis Editor Cantabrigienſis, in præmiſſa Diſſertatione *de Tragœdia Veterum Græcorum*, deque Scena & illius apparatu, nec non de Muſica theatrica, deque Verſuum Tragicorum legibus). HENR. STEPHANUS quoque *de Tragœdia Sophoclis* Diſſertationem ſcripſit. Pertinent etiam huc libri amœbæi, inter JOH. LUDOV. BALZACUM, ac DAN. HEINSIUM commutati, quibus Epicriſin adjecit ſuam *Cl. Salmaſius.* Nota eſt hiſtoria. Cum Heinſius in *Herode Infanticida*, Tragœdia ſua, Lugd. Bat 1632. in 8 edita, Angelos & Eumenides, ſive Furias in eadem Scena in theatrum induxiſſet: Balzacius, qui exiſtimaret, male in Fabula Argumenti Judaici rem ſuperſtitionis Græcanicæ admiſceri, Diſſertationem Gallicam oppoſuit Heinſio, ad Conſtant. Hugenium ſcriptam, Pariſ. 1636. in 8. (poſtmodum inter Opuſcula Balzaci in Belgio 1651. in 12. recuſam,) & in ea errorem iſtum ita examinavit, ut & exempla ſimilia Oratorum atque Poëtarum produceret, & rationes, ob quas ferri non queat talis error, ſtudioſe congereret: multa inſuper alia, ad Dramaticam rem facientia, admiſcens. Verum, cum eodem anno Heinſius, qvi caſtigationem non ferens, neqvaquam ſibi ſilendum arbitrabatur, Balzaco Epiſtolam Apologeticam repoſuiſſet: tum vero, arbitrium litis ſibi ſumſit Claud. Salmaſius, ſcriptaque ad Ægid. Menagium Epiſtolâ omne hoc argumentum latius exſecutus eſt, & Heinſium cum ſua Apologia non bene admodum exceptum dimiſit, quippe cum qvo tum, cum ſcriberet, apertas etiam inimicitias alebat. Etſi vero interea, dum apud Menagium Epiſtola per aliquot annos deliteſceret, ſopitis inter Salmaſium Heinſiumqve litibus, mitius nonnihil agi cœpiſſet: nihil tamen hoc impedire potuit, quo minus prodiret Salmaſiana Epiſtola, Pariſiis 1644. in 8. Auctore ſcilicet editionem ſero deprecante: ut è *Sarravii Epiſtolis* liquet *p.* 88., qui addit: *Poteram aliquando tenerum iſtum, & naſcentem fœtum ſuffocare:* ἀλλ' ὄτως ἀςεῖον εἶδον τὸ παιδίον, *ut ſine ſumma injuria & crudelitate non potuerim ei lucis uſuram denegare.* Recuſa, poſt Salmaſii mortem, Epiſtola illa eſt in Belgio, & Epiſtolis reliquis ab Ant. Clementio annexa. Biennio, antequam Salmaſii Epiſtola lucem adſpexit, JOH. CROJI liber pro Heinſio adverſus Balzacum prodiit, non appoſito quidem nomine

Autoris, ſed ἀνωνύμως: *Reſponſe à la lettre & au Diſcours de Balzac ſur la Tragedie d' Heinſius, intitulée* Herodes Infanticida, 1642. Statim atque prodiit liber hic, cognoviſſetque ex Alex. Moro Sarravius Autoris nomen, res prodigio ſimillima videbatur, quandoquidem jam tum paratum habuit Crojus grandem librum, in quo acriter Heinſii Sacras Exercitationes perſtringeret, & cujus pars poſtmodum etiam eſt Genevæ excuſa. *Ergo*, ait Sarravius *Epiſt. p.* 54., *quem Gallice, h. e. quaſi intra privatos parietes, opus ob muſteum laudaverit, Latine, i. e. per totum orbem terrarum in re non nauci ſugillabit. Explica mihi quæſo iſtud, quicquid eſt ænigmatis.* Hæc Serravius, qvi Gronovio imputandam libri hujus Editionem divinat: quem cetera non adeo magni æſtimat, præſertim quod ſtylum concernit, ut qui diſſipatus & incultus fluat: ſed tamen & plurima in eo libro altiſſimam eruditionem ſapere non diffitetur. Putat reſponſurum Balzacum. Sed hoc, quantum memini, factum non eſt. Tetigit vero rem ipſam *de præpoſtera Sacrorum cum profanis commiſtione*, in Dramatibus, aut Poëmatiis aliis occurrente, *Menagius in Obſervationibus ad Malherbium* p. 279. ac, dum laudat Epiſtolam Salmaſii adverſus Heinſium, excuſat tamen SANNAZARIUM & PET. BEMBUM, qvorum alter in Carmine de Conceptione Chriſti, *Mariam, cum ab Angelo ſalutaretur, Sibyllinos libros* legiſſe ait; alter *Chriſtum Heroa* vocat: uterqve vero à Jul. Cæſ. Scaligero perſtringitur. *Mais*, inqvit Menagius, *comme pluſieurs docteurs de l' Egliſe ont pretendu, que pluſieurs myſteres de noſtre religion ſe trouvient marquez dans ces livres, je n' eſtime pas, que ce grand Critique ſoit bien fondé dans cette accuſation. Je ſuis perſuadé, qu' il reprend auſſi à tort le Card. Bembo d' avoir uſé du mot de Heros en parlant noſtre Seigneur: ce mot de Heros ſignifiant pas autre choſe en cet endroit, qu' une perſonne extraordinaire.* Enimvero, ſi excuſari poteſt Sannazarius, qui Sibyllæ folia præ vaticiniis Jeſaiæ, Protea præ Angelo Gabriele, partus miraculoſi præconem elegit, qui Dryades & Nereides in ea fabula produxit, non video, cur non & Heinſius veniam mereatur. De Bembo nihil dicam, cum omnino commodus eſſe poſſit ſenſus vocis Heros, niſi loco plane non congruo adhibeatur. Poſſet interea ad argumentum iſtud cum fructu conferri Laurent. Gambaræ Tractatio peculiaris de abuſu fabularum in Carmine, Venetiis, neſcio quo anno, edita, in 12.

II De *Satyra* FRANC. ROBORTELLUS aliqua habet, ſubjuncta Commentario in Ariſtotelis Poëticam; ſed pauca illa ſunt, & tantum ad Horatium illuſtrandum ſcripta. Fuſius idem exequitur inſtitutum IS. CASAUBONUS in tractatu *de Satyricâ Græcorum Poëſi, & Romanorum Satyrâ*, Pariſ. 1605. in 8. edito, qui magnam eſſe utriusque differentiam, nec Græcorum Satyricam poëſin cum Latina eandem eſſe evictum it. Cui vero ſe oppoſuit DAN. HEINSIUS ſcriptis duobus libris *de Satyrâ Horatianâ*, Lugd. Batav. 1629. in 12., qui utriusque paritatem amico diſſidio, adverſus Caſaubonum, propugnat: aſt & ipſe adverſarium poſt fata expertus placidiſſimum, ſummum in omni genere Eruditionis Virum, Illuſtrem EZECHIELEM SPANHEMIUM. Hic enim in ſcitiſſimâ præfatione, quam Cæſaribus Juliani, Gallice verſis à ſe, & luculentiſſimis Commentationibus Pariſ. 1683. in 4. illuſtratis, præfixit, poſtquam & Caſaubo-

ſauboni & Heinſii opiniones recenſuiſſet, agit arbitrum, Heinſiumqve falli oſtendit: cum in Græcorum Satyrica Actus Comici Satyrorum, Faunorum, Silenorum, ipſarumqve illarum perſonarum utplurimum ſaltationes actusve ſimiles, & inter hos projecti ſales, neceſſario fuerint reqviſiti; qvorum nihil apud Latinos erat: ipſa etiam vocis ſignificatione longe in diverſum abeunte. Sed plura adhuc ſunt argumenta, qvæ apud doctiſſimos Autores, qvos nominavimus, legi poſſunt. *Satyram Juvenalis* peculiari diſſertatione explicavit NICOL. RIGALTIUS, qvam Editioni Juvenalis Pariſ. 1613. in 12. annexuit.

De *Epigrammate*, & de iis, qvæ ad illud pertinent, doctiſſimum librum ſcripſit 12
THOMAS CORREA, cujus jam ſupra mentio facta à nobis eſt, & qvem male aliqvi Gorræum, Erythræus in Pinacotheca I. p. 253. Choream vocat: liber editus eſt Venet. 1569. in 4. & Bononiæ A. 1590. recuſus. Præterea de Epigrammate ſcripſerunt VINCENTIUS GALLUS, qvem Octav. Boldonus in Epigraphia p. 32. laudat. CAROLUS *à* S. ANTONIO *Patavinus*, Colon. 1650. in 8. qvi non tam Epigrammatum conficiendorum præcepta dat, qvam titulos, ſeu Locos Communes, ſub qvibus illa ordinat. *De figurarum* tamen *cultu in Epigrammatibus* prolixè agit NICOL. MERCERUS, Pariſ. 1653. in 8. qvi nihil aliud agit, qvàm qvod Jul. Cæſ. Scaligeri præcepta de Epigrammate, lib. III. Poët. c. 126. data, exemplis operoſe illuſtrat: ſed, cum parum emunctæ naris ſit, multa immiſcet lutulenta, & qvæ non ſapiunt ætatis priſcæ ſapientiam & elegantiam: interea multum tamen ſibi cum ſuo labore, etſi præter rem ſane, placet. FRANC. VAVASSOR, qvi nitidiſſimè qvidem ſcripſit *de Epigrammate* Pariſ. 1672. in 8. ſed ſpecialia artis non tangit, majorqve, ut mihi videtur, in præceptis, qvam in exemplis, artifex eſt. Id vero inprimis agit, ut Petrum Nicolium, qvi tum forte cum ſua præfatione Epigrammatum aliqvam collectionem in lucem publicam ediderat, confutet, perſtringatqve, & male literato Orbi conſuluiſſe oſtendat. Subinde tamen alios qvoqve caſtigat, ut c. 9. Th. Corream, qvi, fabulis plane proſcriptis, in Epigrammate nihil, niſi verum factumqve, à poëta voluit adhiberi. Peculiare etiam caput habet de laſcivâ ſpurcitie ex Epigrammatibus exterminanda, qvam alias ſæpe ſolam Epigramma conficere, & tantum non neceſſariam eſſe, IS. VOSSIUS ad Catullum, & docti complures Viri, putant: contra qvam opinionem Vavaſſor plane egregie inſurgit. Annexuit libro de Epigrammate ſua ipſe Epigrammata libris tribus diſtincta: qvæ, ut puriſſima ſunt, ita non ubiqve acuminum ſatis habent: qvippe qvæ ſciens volensqve ille præteriit, & contemſit, niſi ævum ſaperent Auguſteum. Edidit tamen anno 1675. Appendicem libri tertii Epigrammatum ſuorum, & paulo poſt librum etiam qvartum. Scripſit & de *Epigrammate* librum COTTUNUS, Profeſſor Patavinus, ſed qvem non vidi. JAC. MASENIUS, in *Arte nova argutiarum*, certos qvosdam fontes invenit, ac perpetuis Exemplis illuſtravit.

De *Epico Carmine* extat Diſſertatio MAMBRUNI, qvam Menagius *une docte* 13
& curieuſe diſſertation vocat *Obſerv. in Malherb. p.* 441. Præterea TORQVATI TASSI, at qvanti poëtæ! extant *Diſcorſi del Poëma Heroico* Venet. 1587. & Neapoli in 4. impreſſi:

preſſi: qvem librum una cum poëmatibus Taſſi (de qvibus infra) tanti æſtimant Italorum plerique, ut & viciſſe omnes ante ſe, & nihil addi à qvoqvam, nedum ex Ariſtotele, poſſe, perſuaſi ſint, prout præter alios, e *Relationibus Boccalini* liqvet *Cent. I. Rel.* 28. Sed agnoſcunt tamen ſagaciores errores Taſſi, qvos ne ipſe qvidem laudare aut diſſimulare ſuſtinuit: dum interea viciſſim juſtiſſima laude admiranda illius Scripta non privant. Scripſit & *le* BRUN aliqva de hoc argumento, qvæ Virgilio ſuo Chriſtiano addidit: ſed non adeo magnæ rei. Qvalia ſint CAMILLI PELLEGRINI, qvi & ipſe de *Epica Poëſi* Italicum librum ſcripſit, non novi: cum non viderim. Omnes vero in hoc genere vicit, longeqve ſupergreſſus eſt, qvem paulo ſuperius nominavimus, Gallus Erudititiſſimus, RENATUS le BOSSU, in vernaculo de *Epico Poëmate* tractatu, qvi Pariſ. 1675. primum prodiit, dein apud Belgas 1693. recuſus eſt. De Elegia librum THOM. CORREA ſcripſit, Bononiæ 1590. in 4. editum, una cum libro *de Proſodia*. De Ecloga, ſeu, qvod idem eſt, *de Carmine Paſtorali*, eſt exqviſitiſſima Commentatio REN. RAPINI, qvam *Eclogis* ſuis Sacris addidit, plane ad genium puræ Latinitatis & dictionis ævi aurei conſcriptis, ut cum antiqvis etiam certare poſſit. Pariſ. 1659. in 4. Multa etiam de Ecloga habet non vulgaria ÆG MENAGIUS *in Anti-Bailleto, T. I., n. LIV. p.* 195., *ſeqq.*, & inter alia probat, falli Bailletum, cum Taſſum Paſtores primum in theatrum induxiſſe putat: qvod tamen, ut Menagius annotat, ante ipſum Auguſtinus Beccari Ferrarienſis, fecit in Dramate, qvod inſcripſit, *Sacrificio*. Sed hæc recentiora tantum Carmina paſtoralia attinent.

14 De *veterum Poëmatum cantu, & Viribus rythmi*, peculiarem librum conſcripſit, cui præclara multa inſunt, IS. VOSSIUS, Oxonii 1673. in 8. editum: in qvo Veterum Græcorum poëſin, novâ plane ratione juxta metri muſicas leges explicatam, unam maxime æſtimat. Eodem aut ſimili videtur inſtituto ductus homo Hiſpanus, ARIUS BARBOSA, *Epometriam* ſcripſiſſe, in qvâ Veterum poëmatum cantum, & pronuntiationem poëticam, jam amiſſam, explicat: Nicol. Antonio teſte. Liber Salmanticæ prodiit in 4., una cum Proſodia ejusdem, ſeu de Re Poëtica, & recta ſcribendi ratione libro. De *Furore Poëtico*, qvem ἐνθουσιασμὸν Græci vocant, qvemqve Longinus elegantiſſimè circumſcribit γενναῖον πάθος, ἔνθα χρὴ, μεγαλήγορον, ὥσπερ ὑπὸ μανίας τινὸς καὶ πνεύματος ἐνθουσιαστικοῦ ἐκπνέον, καὶ οἱονεὶ φοιβάζον τοὺς λόγους. *Audit ſc. ei nobilis affectus, atque ubi decet magnificus, qui velut furore qvodam & cœleſti aliquo mentis inſtinctu actus, fundit verba: & aliquid, ut ita dicam, grandius ore mortali loqvitur, cum ſcilicet*, juxta Claudianum,

totum ſpirant præcordia Phœbum.

De hoc, inqvam, Poëtico furore elegantiſſimam diſſertationem concinnavit, ſuisqve præfixam Poëmatibus edidit, PETRUS PETITUS Pariſ. An 1683. in 8. digniſſimam utiqve, qvæ legatur. Egit & de eodem argumento BERNARDINUS PARTHENIUS, Spielenbergius, in ſuo Commentario ad Horat. Od. III. 25. nec non LIL. GYRALDUS Dial. I. de Hiſtoria Poëtarum Diſſertationem Academicam de Furore Pëotico ſcripſit

ſcripſit Clariſſimus, dum viveret, Lipſienſis Poëta JOACH. FELLERUS, quæ & ipſa negligenda non eſt. (*a*)

Idem Parthenius, quem modo laudavi, de *Imitatione Poëtica* præclaros quoque libros V. compoſuit, ad Maximilianum II. Imp. ſcriptos, editosque Venetiis 1565. in 4. Etſi enim illos evolvere nunquam licuerit; haud difficulter tamen conjicio, Virum doctiſſimum, qui in Commentario in Horatium tam pulcre de imitatione Horatiana ſubinde ſcripſit, quam alius quisquam, profecto multo etiam magis accurate hoc argumentum in Tractatu peculiari exſecutum: ut non dubitem eum, ſi haberi poteſt, ceteris omnibus eſſe anteferendum. Perſii Imitationem Horatianam ſuo in Perſium Commentario annotavit Iſ. Caſaubonus. De Virgilii imitatione Homerica tot loquuntur, quot Poëma utriusque attingunt. Aliorum Poëtarum Latinorum ſtudium in imitandis Græcis annotat Barthius Adverſar. lib. XXXIV. c. 14. qui tamen non in omnibus æque felix eſt: aliquando enim, quæ ad imitationem Græcorum expreſſa putat ille, forte ſecus videbuntur aliis. Ceterum ſub ſpecie imitationis nunquam furta Poëtarum admitti certum eſt: etſi viciſſim nimis rigidi ſunt & iniqui accuſatores, qui promiſcue imitationem, ſimilemve ſententiam pro furti argumento arripiunt. Sane enim quandoqve fit, uti recte MENAGIUS ad *Malherbium* p. 255. obſervat, ut in easdem cogitationes, eosdemque Verſus, totidem conceptos verbis Poëtæ incidant, abſit tamen, ut alter alteri quicquam ſurripuiſſe dici queat. Notat Menagius, Porphyrium apud Euſebium Præp. Evang. lib. X. c. 3., commemorare Aretadem, qui integrum de his librum ſcripſerit. Inſcribebatur vero liber Aretadis περὶ συνεμπτώσεως, & in eo multa etiam, ut teſtatur Porphyrius, plagia Eruditorum annotabantur. Feſtivum eſt, qvod Hieronymus (& ex eo Menagius) ad illud Eccleſiaſtæ; *Nihil ſub ſole novum*: de Donato, Præceptore ſuo, refert: eum, cum illa Terentii explicaret: *Nihil dictum eſt, quod non dictum ſit prius*: ſtomachantem & indignabundum identidem exclamaſſe: *pereant, qui ante nos noſtra dixerunt*. Hæc qvidem, ſimiliaque, quæ in veteribus ac recentioribus Poëtis ſæpius occurrunt, pro furtis reputanda non ſunt. Atqve hinc Æg. Menagius, qui *de Furtis & Imitationibus Poëtarum* peculiarem librum ſe ſcripturum promiſerat; *l. c. & in Addend.* p. 559., de his etiam, quæ furta non eſſent, ſimilibus eorundem cogitatis latius agere ſibi propoſuerat. Sed, dum cum illa ſui libri Editione cunctatur Menagius, cogitur tandem à ſe amoliri plagii crimen, qvo carmina

(*a*) De Enthuſiaſmo ſeu Furore Poëtico Morhofii etiam ipſius exſtat Oratio, Roſtochii Lectionibus in Claudiani de Raptu Proſerpinæ libros Publicis, M. Nov. A. 1661. præmiſſa, ſed, triennio abhinc, demum, in Volumine *Diſſertationum* ejus *Academicarum & Epiſtolicarum*, Hamburgi A. 1699, in 4to excuſo, *pag.* 71-82. edita. Prolixius ille quidem de eodem Argumento Volumen, tum ſub finem *Orationis hujus p.* 81., tum *P. II. Operis de Lingua & Poëſi Germanica*, *c.* 1. *p.* 201. & alibi, eſt pollicitus, ſed non perfecit. Digna etiam lectu eſt Diatriba de Enthuſiaſmo Poëtico Academica, ab Henr. Muhlio & Sebaſt. Kortholto, illo Præſide, hoc Reſpondente, utroque autem Morhofii diſcipulo, utroque item ejusdem in Profeſſione Poëtica Succeſſore, Kilonii A. 1696. in 4to publicata.

mina ejus onerant Andr. Bailletus; qvi tot Veterum ac Recentiorum dimidios verſus integrosve, in Poëmatis Menagii, occurrere criminabatur, ut nihil aliud prope, niſi muſivum opus ſit, qvicqvid carminis ab illo fluat, è variis nempe Poëtarum variorum fruſtulis artificioſe congeſtum: transfuſis etiam aliqvando Latinis aliorum Carminibus ab illo in Græcum. Hæc igitur ut pro viribus dilueret Menagius, neqve furtis annumerari poſſe, quæ ſuis aliena inſeruit, neqve peccatum eſſe à ſe quicquam oſtenderet, operoſe *in Anti-Bailleto*, multis capitibus, laborat, P. *II. à pag.* 202. *usqve ad* 277. §. 128. 135. ſimulqve toti argumento lucem non exiguam fœneratur. Ex antiqvis conferri ad rem eandem cum fructu poteſt Longinus, *lib.* περὶ ὕψους *ſect.* 13. qvi veterum & celebrium ante nos Scriptorum imitationem qvam maxime ad apicem illum ſublimitatis conducere ſapienter judicat: qvum ſcilicet haud raro aliqui, alieno velut ſpiritu, ut Pythia Deliaco anhelitu, impleti, quædam illorum, qvos aſſidue legunt & imitantur, Autorum præſtantiſſimorum effluvia in ſe ſentiunt delabi, tumque furorem illum, qvaſi ex Apollinis ſpecu petitum, æqva cum aliis ſublimitate oſtendunt, ὅταν ἀπὸ τῆς τῶν ἀρχαίων μεγαλοφυΐας εἰς τὰς τῶν ζηλούντων ἐκείνους ψυχὰς, ὡς ἀπὸ ἱερῶν στομίων ἀπόρροιαί τινες φέρονται, ὑφ᾽ ὧν ἐπιπνεόμενοι καὶ οἱ μὴ λίαν φοιβαστικοὶ ἑτέρων συνενθουσιῶσι μεγέθει. Recte vero addit mox idem Longinus: ἔστι δὲ οὐ κλοπὴ τὸ πρᾶγμα, ἀλλ᾽ ὡς ἀπὸ καλῶν ἠθῶν, ἢ πλασμάτων, ἢ δημιουργημάτων ἀποτύπωσις. *Quæ quidem imitatio tantum abeſt, ut furti nomine inſimulanda videatur, ut potius velut quædam excellentium ſeu formarum, ſive ſimulachrorum, aut operum, exiſtimanda ſit expreſſio atque exemplum.* Cur Poëtis Latinis in hiſtoria Heroum Romanorum, ſi qvando mentionem eorum faciunt, tot ſimilia dicantur, Barthius Adverſar. lib. XVIII c. 18. Scholis declamatorum imputat, qvorum induſtria geſta talia non ſolum repetita indies, ſed & in omnes facies ſententiis torta ſunt. Conf. Vavaſſor de declamatoriis argutiis Ovidii. Singularis plane & mira furandi ratio eſt, quam de Sperone Speronio narrat Janus Nic. Erythræus Pinacoth. III. pag. 202. *Semper ille ante ſe exiguos tenuium, neſcio quorum, Autorum fœtus habebat: interrogatus, cur id faceret, homo ſui ævi doctiſſimus? reſpondiſſe fertur: ſe furem eſſe literarium, & inprimis cupere, ſua furta eſſe occulta; idque ſibi ex ſententia eventurum putare, ſi pauperum tuguria perſequeretur: unde ſi quid abſtuliſſet, propter eorum, qvos expilaſſet, obſcuritatem omnibus etiam futurum eſſet incognitum: longe ſecus futurum eſſe, ſi furtificas in locupletum & illuſtrium Virorum domos manus vellet afferre, qvorum res, propter ipſorum nobilitatem & amplitudinem omnium jam patent ad oculos: nam, ſi quid mihi vellem ex illis arrogare, ac proprium facere, continuo clamarent furem manifeſtarium, qui ea pro meis venderem, quæ jamdudum in illius vel illius beatiſſimi hominis ſuppellectile numerarentur.* Hanc Speronii rationem furandi ut haud dubie mirabuntur, qvotqvot è trivio parum bonæ frugis colligi poſſe intelligunt: ita non parum profecto ſuæ exiſtimationi detrahit, qvisqvis hac via incedit ignobili & indecora. Neſcio autem, utrum in Dramata, an in Dialogos, plumas alienas tam pulcre transtulerit Speronius, Æſopi graculum imitatus. Franc. Vavaſſor putat, Elocutionem

nem in carmine multa ab elocutione oratoria mutuari, adeoqve Poëtis Orationum lectionem commendat, de Epigr. p. 159. Qvod qvidem aliqvâ ex parte verum eſt, ſed niſi lectio Poëtarum præponderet, periculum eſt, ne, ſuppreſſis ſpiritibus poëticis, lectio talis ex Poëta Oratorem faciat.

Inter eos, qvi *Proſodias*, & Abacos qvantitatum ſcripſerunt, optimus eſt, SAM. 16
GLONERUS, qvi è proſodia Gieſſenſium, aliisqve collegit præcepta neceſſaria, ad quantitates vero ſemper Autorum verſus quoque ſignavit: quod non facit Henr. Smetius, cui propterea fides haberi ſemper non poteſt, quod corrupta nonnunquam ſequitur exemplaria. OLAUS BORRICHIUS *Parnaſſum in nuce* ſcripſit, quo, ſingulari compendio, paucioribus Verſibus plura quantitatum exempla comprehendit, quam Glonerus & Smetius; Haffniæ 1654. in 4. Idem *Linguam Pharmacopœorum* ſcripſit, quo libro de accurata vocabulorum in pharmacopoliis uſitatorum pronunciatione agit. *Errores* magnorum Virorum *in metro*, utriusque Scaligeri, Bonav. Vulcanii, Gabr. Lermæi, Frid. Taubmanni, Joh. Aurati, Fulv. Urſini, Joh. Meurſii, H. Grotii, Car. Paſchalii, Achill. Statii, notat Barthius *Adverſ. lib. XVI. c. 3.* E Joſ. Scaligero ſeptem pedum verſum producit, quem poſt illum etiam obſervavit Vavaſſor *de Epigr.* p. 193. Quinarium jambum pro Senario Jul. Cæſ. Scaligeri idem Barthius notat lib. XXVI. c. 25. ubi Angeli Politiani, Vincent. Opſopæi, aliorumque, hallucinationes in ſyllabis oſtendit.

Ad Poëſin *fabularum cognitio* neceſſaria eſt. Hanc vero diſcas ex LIL. GREG. 17
GYRALDI *Hiſtoria Deorum*, quæ complutibus Syntagmatibus ab illo prorſus eleganter tradita eſt; & ex G. J. VOSSII *Theologia Gentili*, elaboratiſſimo Opere, & gentilium ſuperſtitionum verè theſauro: quô elogiô illud ornat Gisb. Cuperus *in Harpocrate p.* 107. quo in libro ipſe etiam mythicam gentilium Theologiam haud parum illuſtrat. Sed ſunt majora adhuc & plura operis Voſſiani elogia, Grotii, Serravii, aliorumque, Epiſtolis haurienda. Sed ſe quam optime commendat liber ipſe, cum legitur. Quæ ſub Fulgentii, Ruſpenſis Epiſcopi, nomine prodiit *Mythologia*, Auguſtæ Vindel. 1521. fol. cum Scholiis Philomuſi edita, non ejus eſſe, ſed Furii Publ. Fabii Fulgent. Plancridis, Grammatici, poſt alios multos Placcius obſervat de Pſeudon. p. 197. Natalis Comes in *Mythologia* ſua ineptus eſt, & allegoriis ſuis occupatus: Henr. Schævii *Mythologia* contracta, ob ordinem, tyronibus commendari poteſt, quibus etiam commode inſervit Franc. Pomey, Jeſuitæ, *Pantheon Mythicum*, ſemel iterumque in Germania Belgioqve impreſſum. Jac. Masenii *Mythologia* breviſſima eſt, ac propter indicem locorum communium exemplarium, quorum magnus in poemate uſus eſt, commendanda. [Luculentiſſima vero ſunt, & plane exquiſita, quæ in Commentariis ad Callimachum, nuperrime An. 1697. Ultrajecti editis, Vir noſtrâ laude multo major EZECH. SPANHEMIUS, de Deorum Veterum genealogia & hiſtoria, ex infinitis obſervationibus ſuis, congeſſit: qvæ cum præſtantiſſimis qvibusque de palma certant.] Rob. Stephanus quoque *Elucidarium Poëticum* edidit, nominum mythicorum explicationem continens. Verum illud, maximâ ſui parte, toti-

 dem

dem verbis eſſe è Raph. Volaterrani Anthropologia ſic deſcriptum, ut errores quoque ſuos fecerit Stephanus, qui tamen interea nusquam ſuum Autorem nominavit, obſervat, nec ignoſcit, Thomaſius de Plagio Liter. §. 549. CAROLUS STEPHANUS, Roberti frater, *Lexicon Poëticum* ſcripſit, multoties variis in locis, & præſertim Genevæ, excuſum, recuſum, auctum: ſed ſemper tamen imperfectum eſt, multisque in locis corruptum. Emendavit illud, ac ſupplementum ſcripſit THOM. REINESIUS, quod ineditum adhuc eſt. In Anglia magnis Acceſſionibus idem Stephani Dictionarium auxit, & ſimul locis prope innumeris emaculatum bis edidit, ſemel Oxonii A. 1671. iterumque Londini A. 1686. in fol. NICOL. LOYDIUS: ſed etiamſi Editio illa prioribus longe melior ſit, non eo tamen accuratio ubique adhibita eſt, quæ debebat: quantum ex inſpectione fugitiva cognoſcere licuit. Vellem ego Lexicon ita ordinari, ut volebat quondam Henr. Schævius: qui omnia veterum poëtarum denominata & Epitheta mythologica conſignari jubebat, exemplumque dabat in Lexico Statiano, qvod hactenus ineditum eſt.

18 De *Tropis Poëticis* antiqui Autoris Græci, GEORGII CHÆROBOSCI, libellus, quem ſe MSS. in Italia vidiſſe Geſnerus in Bibliothecâ teſtatur, à Leone Allatio Græc. & Lat. cum aliis quibusdam Rhetoribus, editus eſt, Romæ 1641. in 8. Idem libellus Græce etiam ſervatur MSS. in Bibliotheca Cæſarea, teſte Lambecio Tom. IV. Bibl. Vindob. p. 23. Græcus illius titulus eſt: *Γεωργίȣ χοιροβόσκȣ περὶ τρόπων πάσης παλαιᾶς καὶ νέας γραφῆς.* Poëticos tropos 27. refert, *ἀλληγορίαν, μεταφορὰν, κατάχρησιν, μετάληψιν* &c. Meminit Georgii hujus alio quoque loco Allatius: nempe in Diatriba de Georgiis: obſervatque ibi; eum non recentem, ſed ſatis antiqvum fuiſſe, & ante Imper. Anaſtaſii Dicori tempora, adeoque ſub finem ſeculi poſt C. N. quinti, famam ſibi comparaſſe: idque exinde colligi poſſe ait, quod Stephanus Byzantinus, Grammaticus, in libro de Urbibus, ejus teſtimonio utatur.

19 *Phraſes poëticas* ſub Locorum Communium titulis congeſſit NICOL. NOMESSEUS in *Parnaſſo poëtico*, Colon. 1602. in 8. edito, & mox appendice aucto; qui quidem optimus videtur: Virgilii phraſes ſeorſim ſub titulis ſunt congeſtæ. *Calligraphiam Ovidianam* ſcripſit GEORG. BERSMANNUS. ALEXANDER ROSSÆUS *Enchiridion Oratorium & Poëticum*, in quo formulas oratorias Morelli Sermone Poëtico expreſſit, Londini 1650. in 8. MELCH. WEINRICHIUS in *Ærario Poëtico* phraſes è Recentioribus potius, quàm Veteribus collegit, quem exagitat eapropter VINCENT. FABRICIUS, in *Pranſu Parato*, i. e. Satyra in Poëtas, earumque contemptores, Amſtelodami edita. *Flaviſſæ Poëticæ* BACHARII omnium optimæ ſunt, propter elegantem ordinem ac digeſtionem ſynonymorum, Epithetorum, comparatorum, phraſium, &c. *Epitheta* conſcripta ſunt à JOH. RAVISIO. Ex eo, additis quibusdam ſuis obſervationibus, concinnavit ſelectum Epithetorum Latinæ Poëſeos NICOL. *le* ROUX. Pariſ. 1631. in 8. *Græca Epitheta* diligentiſſime collegit ediditque CONR. DINNERUS. Ad Epithetorum inventionem facit etiam JOH. BUCELLENI *Officina:* quanquam & alias voces, ſubſtantiva & verba, apud illum reperire poſſis; indicem enim dedit 1. nominum, 2. adjectivorum & par-

& participiorum: 3. nominum propriorum, ſingulorum ſub titulis pedum ita locatorum, ut in frontiſpicio paginæ ſtatim pes, & ſubjectæ illi voces appareant: è qvibus excerpere potes, qvæ uſui ſunt accommodata. Hujus libri auctarium ſcripſit Bohuslaus Balbinus in *Auxiliis Poëtices*, uti vocat. Verum habent & hi Autores ſua vitia: multa enim in illis occurrunt barbara & antiqvata: multa etiam in qvantitatibus errata ſunt: qvare circumſpectè iis utendum. Uterqve vero inventionem debet Anglo cuidam homini, Josiæ Webbe, Med. Doctori Londinenſi, qvi A. 1626. in 8. librum edidit, qvem inſcripſit *Uſus & Autoritas, ſeu Carmen Hexametrum & Pentametrum*: in qvo ita particulas & verba Ovidiani poëmatis digeſſit ſub ſuis pedibus, ut jactet, hoc artificio qvemcunqve artis Oratoriæ & Poëticæ ignarum orationem & poëma ſcribere poſſe: qvæ, qvamvis ſtulta, jactantia metrorum tamen & pedum inventionem facilitat: qvâ in re præivit Bucelleno & Balbino. Exſtat ſimilis labor Georg. Matthiæ Koenigii, qvi in Græca lingua eo modo Epithetorum & Nominum Syllabum locavit. Libri titulus: *Tyrocinium Poëticum Græcum, Norib.* 1637. *in* 8. Ego vero phraſeologiam poëticam longe aliter colligi & inſtitui poſſe cenſeo. Concinnarem Lexicon aliqvod Poëticum, qvo notarem omnes illas voces, qvæ ſingularem aliqvem ſenſum, non tantum apud Claſſicos poëtas, ſed & nonnullos, præſtantiores tamen, recentiores inveniunt: cum ratio phraſeos poëticæ unice pene in translationibus, Poëtis familiaribus, conſiſtat: qvanqvam & aliqva Syntaxeos ratio diverſam orationem Poëticam à ſoluta faciat. Huic Lexico deinde ſubjungi poſſet index locorum communium, qvi remitteret ad voces ipſas. Sed de omni inſtituto illo, in lectionibus publicis plura diximus. Pene ad illud conſilium noſtrum inſtitutæ ſunt, qvæ Lugduni A. 1590. in 12. prodierunt *Petri ab Area Baudoza, ſive Baudoziani*, Poëticæ Elocutionis formulæ: à qvo & Poëticæ Latinæ Theſaurus Lugdun. 1586. in 8. decem libris confectus eſt.

Extant & *de vernacula gentium variarum Poëſi* ſcripta varia. De *Germanica* 20
nos peculiari libro egimus aliqvando, ac tum Scriptores recenſuimus omnes; tum quid præterea dici ad rem poſſet, congeſſimus: quæ nunc repetere opus non eſt. De ludis Poëticis apud *Gallos* fuſe Joh. Caſaneuve agit in libro, qvem inſcribit *Jeux fleurans.* De *Caſtellana*, ſeu *Hiſpana* Poëſi ſcripſerunt *Didacus Garcias de Rongifo*, Salmant. 1592. in 4. & *Mich. Sanchez de Viana*, Compluti, 1580. in 4. *Itali* de ſua Poëſi tot agunt, qvotqvot vel Guarinum, vel alios novi generis Tragico-Comici, aliarumque novitatum Autores ſuos, contra veteris Poëſeos propugnatores ſibi defendendos ſumunt.

Uti vero hoc Scriptionum genus utplurimum non ſine præpoſtera ſui admiratione adornari ſolet: ita *philautia* vulgare vitium eſt, qvod tantum non omnibus Poëtis tribui ſolet: de qvo multa Gaddius colligit *T. I. Scriptor.* ubi de Galeno agit: nec non. ubi de Juſto Lipſio. Addi vero & Barthius meret *Adverſ. lib. XLIV. c.* 25: Nemo autem prolixius laudes poëtarum, è philautia tali profectas, nec ſtudioſe magis, ex antiqvis & recentioribus, collegit, ſimulqve ut licitas defendit, qvàm Menagius *T. II*, *Anti-*

Anti-Bailleti p. 277-324. qvi ſcilicet ipſe erat, ob nimias laudes ſuas & elogia, qvæ ipſe de ſe cumulare conſueverat, ab adverſario vanæ arrogantiæ accuſatus.

CAP. II.
DE POETIS GRÆCIS. (*b*)

§. I. *POetarum Hiſtoriæ Scriptores Antiqui ſc. complures, obiter tantum nominati, è Recentioribus autem (de quibus paulo diſſeritur prolixius)* Pet. *Crinitus, Pomp. Gauricus, Lil. Greg. Gyraldus, qui præ aliis commendatur, & adverſus iniquam Joſ. Scaligeri cenſuram, crimenque plagii, à Jac. Gaddio objectum vindicatur,) Joh. Guidiccionius, Gerh. Joh. Voſſius, Ol. Borrichius, Tanaqu. Faber, Caſp. Cælius.* 2. *Poëtæ Græci Antiqui: Homerus (de cujus ſimul Exegetis Veteribus, Porphyrio, Euſtathio, Didymo ψευδωνύμῳ, Anonymis aliquot, & Actio Labeone, complura monentur.)* 3. *Heſiodus.* 4. *Orpheus & Muſæus.* 5. *Æſchylus.* 6. *Sophocles.* 7. *Euripides.* 8. *Ariſtophanes.* 9. *Menander.* 10. Pindarus. 11. *Narratio de abolitis, per Monachos Græcos, ceterorum* Poëtarum *Græciæ Lyricorum & Eroticorum Carminibus.* 12. *Lyrici, præter Pindarum, quorum aliqua ſuperſunt, Græciæ reliqui, Anacreon, Alcæus, Sappho, Steſichorus, Ibycus, Bachylides, Simonides, Alcman; Archilochus item Jambographus, & alii Poëtæ, quorum Fragmenta, non minus, quam Lyricorum, Henr. Stephanus collegit, & cum iſtis junctim edidit.* 13. *Pſeudo Pythagoras, Carminum Aureorum Scriptor, in quo Hieroclis aureus exſtat Commentarius, fuſe h. l. celebratus.* 14. *Pſeudo Phocylides.* 15 *Theognis, Moſchus.* 16. *Bion Theocritus, Simmias Rhodius.* 17. Callimachus *Cyrenæus.* 18. *Apollonius Rhodius.* 19. *Nicander Colophonius.* 20. *Aratus.* 21. *Dionyſius Periegetes.* 22. *Lycophron.* 23. *Quintus* Calaber, *Tryphiodorus*, Coluthus, *Cointus* Smyrnæus. 24. *Oppianus & Phile.* 25. *Fragmenta IX. Poëtriarum & Fulvio Urſino, Philoſophorum autem Poëtarum ab Henr. Stephano, collecta & publicata. Oraculorum Sibyllinorum Variæ Editiones.* 26. *Anthologia Græcorum Epigrammatum, a Maximo Planude collecta.* 27. *Poëtæ Græci inter* Chriſtianos *Veteres, Apollinaris, Gregorius Nazianzenus, Nonnus, Paulus* Silentiarius, *Joh. Tzetzes. Fragmenta aliorum, & hos inter Ezechielis, a Frid. Morello junctim edita. (De omnibus hiſce Poëtis Græcis fuſe ſatis plerumque diſſeritur, multaque de illorum Vita, Scriptis, Stylo, Editionibus, Scholiaſtis Veteribus, Interpretibusque & Exegetis recentioribus, Obſervationes, adjectis Eruditorum judiciis, aliisque ἀξιομνημονεύτοις, in medium afferuntur.)*

Seqvi-

(*b*) Caput hoc de Poëtis Græcis non ipſi Morhofio deberi, ſed Viri illius Eruditi, qui Lipſiæ Libros IV. Polyhiſtoris literarii poſteriores, e Prælectionibus ejus Academicis, collegit, digesſit, & plurimis in locis auxit atque interpolavit, diligentiæ acceptum eſſe ferendum, ſupra jam ad *Libri VI. Cap. II.* monuimus.

SEqvitur jam, ut *Poëtas* nobiliores, *Veteres* ac *Recentiores*, enarremus: qvod qvidem inſtitutum jam olim complures Græcorum æqve & Latinorum Autores tenuit: adeo dignum eſt omni tempore viſum doctorum Virorum curis argumentum hoc. Siqvidem è Græcis, ut Gyraldus, in Epiſtolâ ſuis Dialogis præfixa, obſervat, Ariſtoteles, Zeno, Antiphon Ramnuſius, Nicander Colophonius, Lobus Argivus, Demetrius Magneſius, Dionyſius Phaſelites, Damaſtes Sigeæus, Phania Peripateticus: (qveis addi præ ceteris etiam debuiſſet Callimachus) ex Latinis M. Varro, & Volcatius Sediginus de Poëtis ſcripſerunt (*c*). E *Recentioribus* RAPHAEL VOLATERRANUS, in *Anthropologia* ſua, qvæ magna Commentariorum Urbanorum pars eſt, carptim de Poëtis egit. Sub idem fere tempus PETRUS CRINITUS *de Poëtis Latinis* libros V. compoſuit, Baſileæ 1505. excuſos. Orditur à Livio Andronico, & usqve ad Sidonium Apollinarem, qui Theodoſii M. tempore vixit, hiſtoriam 96. Poëtarum continuat, ſtylo conciſo, & qui, ut ipſe ait in præfatione, Suetonium de Rhetoribus ſcribentem imitatur. Poſt Crinitum, cum reſtare adhuc ſermo de Græcis Poëtis videretur, id operis in ſe POMPONIUS GAURICUS, Poëta inſignis, &, Antonio Teiſſierio *in Addit. ad Elogia Thuan.* referente, Lucæ Gaurici frater, ſuſcepit, planeqve ad imitationem Criniti ſcripſit: uti Paulus Jovius in Elogiis, & ex eo Jac. Gaddius, affirmant. Hos vero ſuperavit accurato ſtudio & labore ſuo LILIUS GREGORIUS GYRALDUS, erud itiſſimus & infeliciſſimus Vir; qvi luculentiſſimos, & omni eruditione refertos *de Poëtis Græcis & Latinis Dialogos* compoſuit: editos primo Baſileæ A. 1545., poſtmodum recuſos inter opera Gyraldi, ibid. 1580. 2. tomis in fol. excuſa [& nuper repetita Lugduni Batav. 1696., nitidiſſima Editione: in qva Dialogis Lilii notæ qvoqve doctiſſimæ Pauli Colomeſii, antehac ineditæ, acceſſerunt.] Neqve vero ſolum de antiqvis Poëtis extantibus atqve non extantibus ſcripſit: ſed & de recentioribus usqve ad ætatem ſuam: ac de iis judicia ſemper ſua annexuit. Novi qvidem, qvod *Joſ. Scaliger, in Confutatione Fabulæ Burdonum*, dicat, p. 85., *neminem infelicius de Poëtis judicaſſe, quam qui de Poëtis ſcripſerit, Lil. Greg. Gyraldus, Vir multæ lectionis & magnæ eruditionis: ſiquidem de Poëtis judicare Poëtarum duntaxat ſit, idque non omnium, ſed optimorum:* qvam in rem Cleanthis dictum allegat:

Οὐ γὰρ πλῆθος ἔχει συνετὴν κρίσιν, οὔτε δικαίαν,
οὔτε καλήν· ὀλίγοις δὲ παρ' ἀνδράσι τοῦτο κεν εὕροις.

Enimvero, ut hic minus attendamus Scaligerum, qui alibi, uti Teiſſierius annotat, judicii laude Gyraldum non privat, facit Viri affectus, qvi, à Scioppio petulantiſſimâ planeqve venenatâ Satyrâ irritatus, in toto hoc ſcripto ſe prodit adverſus omnes, qvotqvot nomini Scaligeriano, & familiæ illuſtri qvicqvam detrahere velle videbantur. Dederat vero imprudens Lilius, neſciusqve ac litium futurarum, occaſionem bello Bordoni-

(*c*) Scriptoribus Vetuſtis Latinis, Poëtarum, perſecutis Hiſtoriam, addendus etiam C. Svetonius Tranquillus, é cujus Libro de Poëtis (Latinis haud dubio ſolis) Vitæ tantum Terentii, Horatii, Perſii & Lucani, ſuperſunt. V. Voſſii *Lib.* I. *de Hiſt. Lat.* c. 31. p. 166. & Joh. Jonſii *Lib.* 3. *de Script. Hiſt. Philoſ.* c. 8. p. 249.

donico, inter Scioppium & Scaligerum atroci calamorum pugna pugnato, dum Julium Scaligerum olim Burdonem vocatum fuiſſe dixit: qvod deinde præter Gyraldi mentem in calumniam raptum eſt. Qvanto rectius itaqve hic Gerh. Joh. Voſſio aurem præbebimus, qui, & ab affectibus liber, & ferendo judicio non minus atque Scaliger par, ita de Dialogis iſtis loquitur, lib. de Poëtis Lat. p. 82. *Lilii Gyraldi extat hiſtoria, dialogis decem perſcripta, de Poetis antiqvis, duobus de ſui temporis Poetis: opus, ſicut magni ingenii & judicii, ſic ingentis doctrinæ atque induſtriæ: ita, ut expectandum non ſit, ut quis deinceps hanc denuo provinciam ſuſcipiat. Eſt, ubi hujus vel illius poëtæ Hiſtoriam accuratius aliquis tractare valeat, & ſane id in paucis: at ab aggrediundo iterum tam vaſto labore, non modo Eruditorum vulgus, ſed etiam ſanos omnes deterruit. Videlicet, poſt meſſem tam luculentam nihil fere, niſi quædam Spicilegia, reliquit.* Hoc Voſſii judicium veritati etiam eſſe maxime conforme fatebitur, quisquis, ſpretis nonnullorum Lilio adverſorum autoritatibus, librum ipſum æquo animo leget. Sed eſt utplurimum ingenuæ virtutis comes invidia, & probiſſimum quemque peſſime ſuo dente habitum rodit. Fuitque hoc inprimis perpetuum fere fatum optimi Gyraldi, Thuano teſte, ut præter acerbiſſimos arthritidis cruciatus, & perpetuam duræ paupertatis miſeriam, calumniatorum quoque injuriis aſſidue impeteretur. *Jac. Gaddius* inter hos etiam eſſe voluit, nec contentus, tacito nomine Gyraldum ſubinde ſugillaſſe, aperte etiam, ubi de illo agit, & de Crinito, carpit illos præſtantiſſimos Dialogos, modo, quod maligne, Pet. Criniti mentione omiſſa, ejus tamen ſcrinia compilaverit, *T. II. de Scriptor. Non-Eccleſ. p.* 129.; modo, quod multa è Scaligeri Poëtica ſublegerit Gyraldus: *p.* 212. Verum, uti ſtupidius nihil dici poſſet, quam hoc poſterius, cum anno 1545. Gyraldus ſuos Dialogos ediderit, Scaliger Poëticen ſexennio demum poſt A. 1551: ita prius etiam infirmis profecto conjecturis innititur: nec probavit unqnam Gaddius plagium, cujus reum hominem innocentem audacter facit. Neque quis mihi hic Conr. Gesnerum forte obvertat, idem de Gyraldi plagio ſentientem *Bibliothecæ p.* 548. *b.* ſiquidem longe modeſtius ille loquitur, nudamque ſuam conjecturam fatetur. *Crediderim*, ait, *Lil. Gyraldum, quicquid in eis* (Criniti libris de Poëtis Lat.) *ſcitu dignum legitur, transtuliſſe in ſuum opus de Poëtis.* Hæc vero conjectura Gesneri facili negotio refelli poteſt. Sed de Gyraldo ſatis. (Prius tamen adhuc, quam illum penitus miſſum faciamus, age Epitaphium apponemus, quod ſibimetipſi ſcripſit, dum vixerat, & quod monumento, in Æde Civitatis Ferrarienſis Cathedrali, inſculptum eſt, Joh. Jenſio referente.

D. M.

Qvid hoſpes adſtas? tymbium
Vides Gyraldi Lilii,
Fortunæ utramque paginam
Qui pertulit: ſed peſſima
Eſt uſus altera, nihil
Opis ferente Apolline.

Nil

Nil ſcire refert amplius
Tua, aut ſua, in tuam rem abi.)

Cenſuram Poëtarum Italicâ linguâ ſcripſit JOH. GVIDICCIONIUS; ſed qvæ ἀνέκδοτος adhuc eſt, referente *Gaddio T. I. p.* 212. Exinde GERH. JOH. VOSSIUS qvoqve librum *de Poëtis Græcis & Latinis* conſcripſit, qvanqvam non ediderit ipſe, dum in vivis eſſet; ſed editus tamen eſt non diu poſt mortem auctoris 1654. in 4: Verum, ut ipſe in loco, qvem paulo ante produximus, fatetur, nonniſi ſpicilegium ſupereſſe poſt largiſſimam meſſem Gyraldi; ita ſane liber hic non adeo eſt à Viro illo ſummo exaſciatus, ut reliqva illius ſcripta: præſertim, cum ultima manus non acceſſerit. Qvapropter & Paulus Colomeſius, in *Bibliotheca Selecta p.* 89. nunqvam edendum fuiſſe judicat librum illum, ut qvi tanto nomini ignominiam qvaſi afferat. Dignius Auctore ſuo eſt Opus *de Poëtis* doctiſſimi Hafnienſis Medici, OLAI BORRICHII, qvo ille, præter magnam ſermonis Latini elegantiam, magnum qvoqve in congerendo ſtudium, & judicium in diſcernendo, oſtendit. Prodiit qvoqve TANAQ. FABRI libellus Gallicus, Vitas Græcorum Poëtarum in compendio exponens: *Abregé des vies des Poetes Grecs*, Salmurii, 1664. in 12. qvem qvidem ille nonniſi in uſum adoleſcentis alicujus nobilis confecit; ſed tamen pro more ſuo eruditiſſimis obſervationibus, qvæ captum adoleſcentis ſuperant, & conſummatiſſimis in doctrinâ Viris novæ videri poſſunt, hic illic implevit. Hinc paſſim à Colomeſio, aliisqve laudatur. Non memorabo jam *Carmen* CASPARIS CÆLII, qvo illuſtrium Poëtarum vitæ deſcribuntur, referente Nic. Erythræo *Pinac. I. p.* 231. qvum &, eodem teſte, ſine nitore ſcriptum fuerit, neſciamqve, num veteres Poëtas, an ſolum recentiores, eo ſuo Poëmate comprehenderit. Adeoqve ſine ambagibus nunc ad Poëtas *Græcos* accedo.

Ex his nemo antiqvior ſupereſt HOMERO, omnis Poëſeos, Eloqventiæ & ſapientiæ Græcæ, fonte: cujus tamen neqve ætas certa, neqve patria, definiri poteſt. Inprimis, qvod *patriam* concernit; incertiſſima omnia: nimirum adeo ambitiosè non ſolum unaqvæqve propemodum Græciæ civitas Homerum civem ſuum optabat, ſed & Smyrna Aſiæ, & Phrygum Troja, & Ægyptiorum Thebæ, & Italiæ urbes Luca & Roma, adſcriptum ſuis civibus Homerum multorum Autorum teſtimoniis vindicare poſſunt: qva de re Gyraldus *Dial.* II. prolixe agit, oſtenditqve, tantæ ſententiarum diverſitati occaſionem haud dubie dediſſe Homeros multos, qvorum octo recenſet, & qvi poſtmodum in unum imperite conflati ſunt. Peculiarem vero librum de Patria Homeri ſcripſit *Leo Allatius*, Chius, Lugduni 1640. in 8. editum: in qvo Chium illum fuiſſe, cum Simonide & Harpocratione, contendit. (*d*) Ceterum Homeri *Poëmata*

Oo oo oo

(*d*) In diſceptationem de patria Homeri tot urbium decantatisſimam complura Poëtarum Græcorum Epigrammata, non invenuſta, *Lib. IV. Anthologiæ* harum, a Maximo Planude collectæ, *Tit.* 27. (*fol.* 214. *Edit. Aldinæ*), occurrunt. Septenarius illic Civitatum & Inſularum, quæ civem iſtum ſibi vindicabant, hoc exprimitur Diſticho:

Ἕπτα ἐριδμαίνουσι πόλεις διὰ ῥίζαν Ὁμήρου
Κύμη, Σμύρνα, Χίος, Κολοφὼν, Πύλος, Ἄργος, Ἀθῆναι.

mata non ab ipſo in literas relata, ſed canticorum in morem recitata populo, indeque memoria ſervata, & tandem, non ſine multa exemplarium diſſonantia, in unum cor-

Aliter vero in altero, iſti immediate ſubjuncto:

> Ἑπτὰ πόλεις μάρναντο σοφὴν διὰ ῥίζαν Ὁμήρου,
> Σμύρνα, Χίος, Κολοφὼν, Ἰθάκη, Πύλος, Ἄργος, Ἀθῆναι.

Antipater & Anonymus, quorum de patria Homeri controverſa ibidem leguntur Octaſticha, omiſſis locis quibusdam, in gemino hoc Diſticho memoratis, alia ſubſtituunt, ille quidem Jum, Salaminem & Theſſaliam, hic vero Ægyptum, Cyprum, Mycenas. Uterque, litis iſtius ſibi ſumens arbitrium, coeleſtem Homero tribuit originem; Antipater quidem hoc Diſticho:

> Πάτρα σοι τελέθει μέγας οὐρανος: ἐκ δὲ τεκούσης
> Οὐ θνατᾶς, ματρὸς δ' ἔπλεο Καλλιόπας.

Anonymus autem, ita canens:

> Οὐ γὰρ ἔφυ χθονὸς ἔργον; ἀπ' αἰθέρος ἀλλά ἑ Μοῦσαι,
> Πέμψαν, ἵν ἡμερίοις δῶρα ποθητὰ φέρῃ

Plura diverſorum argumenti hujus Epigrammata *l. c.* legi merentur. Nos olim in poſthumam hanc de Homeri, dum vixit, contempti & cum dura colluctati paupertate loco natali contentionem ita luſimus:

> *Septem Græcorum atque Aſiæ prædivitis Urbes,*
> *Queis opibus paucæ ac nobilitate pares,*
> *De patria ingentis certaſſe feruntur Homeri,*
> *Et quævis civem hunc aſſeruiſſe ſibi.*
> *Smyrna, Chius, Colophon, Salamin, Pylus, Argos, Athenæ,*
> *Hinc voluere ſibi grande parare decus.*
> *Fallimini, o Stolidæ! quod enim decus eſſe putatis.*
> *Nemo non ſummum dedecus eſſe videt.*
> *Tanti etenim Civis, quæcunque eſt Patria, dotes*
> *Sprevit, dum in vivis atque ſuperſtes erat.*
> *Dura vagabundum atque extorrem presſit egeſtas:*
> *Non fuit Urbs tanto patria digna Viro.*

Qui octo Homeros, ob Homonymiam confuſos, effingunt, & hos inter tot loca natalia, uni attributa, cum Gyraldo, *h. l.* allegato, & quem illi comitem adjungimus, Jacobo a Cruce, Bononienſi (*in Annot. in Autores varios, c.* 19. *Tomo I. Theſauri Critici Gruteriani p.* 693. 694.), partiuntur, ſola Archilochi nituntur auctoritate, non Veteris illius Homeroqve ipſi, uti fertur, coævi, ſed ſpurii atque ψευδωνύμου, cujus Libellum de Temporibus Joh. Annius, Viterbienſis, Falſarius atque impoſtor famoſus, cum aliis ejusdem furfuris Mercibus Literariis, Orbi erudito obtruſit, nec attendi proinde a cordatis merentur. Vid. *Homonymoſcopiam* noſtram, *Sect. II. cap.* 3. *§.* 37. *p.* 315. 316. Plura de Homero addere non vacat. Conſulantur, præter alios *h. l.* jam laudatos, Ludolphi Küſteri, Marchici (qui *Neocorum* ſe deinde, μεταφράσει *h. l.* Cognominis Græca, in *Bibliotheca* ſua *Librorum Novorum* appellavit *menſtrua*) *Hiſtoria Homeri Critica*, erudita ſane & lectu digniſſima, Francofurti ad Viadrum A. 1695. in 8vo edita, & Gisberti Cuperi *Apotheoſis vel Conſecratio Homeri, ſive in Lapidem, in quo exſculpta illa eſt, antiquisſimum Commentarius*, Amſtelodami An. 1683. in 4to excuſus.

corpus congeſta, jam olim, è Græcorum antiquiorum Scriptis, obſervavit *Joſephus*, Judæorum Hiſtoricus *lib. I. contra Appionem p.* 1034. & cum eo etiam Plutarchus (qui de Homeri Vita & poëſi librum conſcripſit, alterumqve de Dialectis apud Homerum occurrentibus,) nec non Stephanus Byzantinus, aliiqve conſpirant. E qvorum teſtimoniis patet, disjecta hinc illinc, & laceratis velut membris diſperſa, Homeri Opera partemqve jam perdita, ne penitus interirent, magno ære à Piſiſtrato, Athenarum Duce, eſſe conqviſita, operaqve 72. Virorum doctorum, qvibus ſingulis (ſi credere fas, & non fabula potius ad exemplum hiſtoriæ de 72. Interpretibus Biblicis efficta eſt,) omnia Homeri poëmata Piſiſtratus in ordinem cogenda dedit, eo tandem eſſe ordine collocata, prout nunc ſunt, Ariſtarcho inprimis Grammatico atqve Zenodoto, qvi primas omnium 72. conſenſu tenuerunt, opem ferentibus. Verum errare graviter Stephanum, dum Piſiſtrato Socios Ariſtarchum atqve Zenodotum dat, qvatuor integris minimum ſeculis juniores, Gyraldus, &, poſt illum, Langbainius *in Not. ad Longin.* *περὶ ὕψους Sect. IX.* annotârunt. Interea tamen per partes collecta olim Poëmata Homeri fuiſſe, inde etiam patet, qvod, eodem Langbainio obſervante, antiqva partim Iliados nomina adhuc hodieqve apud Autores reperiuntur: imo & Odyſſeæ, ut è Scaligeri Poëtices lib. I. c. 41. patet, qvi illa ex Æliano affert. Ceterum non poterat non hac ratione evenire, ut multi etiam ſpurii verſus, nunqvam ab ipſomet Homero ſcripti, ſimul unà intruderentur: qvibus tamen ut mederentur Grammatici, obeliſcum appoſuerunt. Qvodſi inter ipſa Homeri poëmata duo, qvæ habemus, comparatio inſtituatur, Iliadem Odyſſeâ multis modis eſſe præſtantiorem, nemo unqvam negavit, qvippe qvam vegetus adhuc, & poëtico ſpiritu totus turgens, conſcripſit: qvæqve proin totius Carminis Epici πρέπον ubivis accurate ſervatum oſtendit: cum contra, in Odyſſeâ ſcribendâ, jam ad ſenium proclivis fabulas & relatiunculas magis, ſolenni ejus ætatis vitio, amare cœpiſſet, neqve amplius fabulæ unitatem ſervaret: prout ad Ariſtotelem de Poëtica Paulus Benius: ac diu ante Benium Scriptor κριτικώτατος, Dionyſ. Longinus, l. c. obſervavit: qui poſterior propterea Odyſſeam occiduo Soli comparat, magnitudinem ſine ardoris vehementiâ retinenti; aut Oceano intra ſemetipſum regreſſo, & ſedato, æſtu interiore littorum ambitu ſe continenti, absqve tamen, ut ingentium ſtagnorum magnitudo ipſa decreſcat. De Virgilii cum Homero *comparatione* dictum eſt, ubi de Virgilio, inter Latinos Scriptores, ageremus. [Illud nunc ex Menagianis de Ren. Rapini Comparatione duorum Poëtarum horum addendum eſt: Rapinum inſtituto illi difficili plane imparem à Menagio dici: nec Græca Homeri loca habuiſſe, niſi commonſtrante ſuppeditanteqve Tanaq. Fabro, qvem tunc reducere ad Pontificios, ſeu, ut ipſe loqvitur, convertere ad fidem Catholicam voluerit. Notum aliàs, qvod ad Annam, Tanaq. Fabri filiam, elegiam ſcripſerit, ut deterreret alienaretqve à Proteſtantium religione, Menagius. Sed de patre ejus, per Rapinum tentato, nihil aliunde conſtat: niſi, qvod Huetius, in Evangelica Demonſtr. *Propoſ. III.* §. 18. refert, Fabrum paucis ante obitum annis, literis ad ſe datis, eſſe teſtatum, ſe de regreſſu ad Eccleſiam, in qva natus erat, Pontificam cogitare; qvod eum vero, morte præven-

tum, non præſtitiſſe dolet Huetius.] Merito autem, ſeu Virgilio præſtet Homerus, ſive non, reliquis Epicis Poëtis ad unum omnibus longiſſimè anteferendus judicatur. Certe non epicos ſolum, ſed Poëtas propemodum omnes, quin & Hiſtoricos, Philoſophosque & Oratores, ex Homero, velut inexhauſto fonte, hauſiſſe ſua, Longinus non ſolum obſervat *Sect. III.* exemplisque Steſichori, Archilochi, Herodoti & Platonis clarum facit: ſed & Ammonium Alexandrinum ſcripto peculiari libro exempla ad eam rem ſigillatim omnia collegiſſe & notaſſe refert, ut longiore demonſtratione opus non ſit. Et tamen ſunt inter recentiores aliqui, qui Homerum vernaculis Poëtis ſuis poſtponunt. Sic Dante Aligerio illum inferiorem judicat Leonardus Salviatus, Florentinus Eques, Oratione III. in laudem Florentiæ ac Florentinorum Autorum: aliqui Torqu. Taſſum majorem habent, ut Scriptores vitæ ejus, Joh. Bapt. Manſus & Barthol. Barbatus: Claud. Achillinus Marinum prætulit. Sed, ut hi omnes præpoſtero ſuæ gentis amore abrepti ſunt, nec Homerum unquam ipſi legerunt, ita judicium eorundem non ſane magnopere attendi meret. Taſſus profecto ſemet Homero inferiorem nunquam ipſe diſſimulavit, Taſſo vero Marinum, multoque etiam magis Dantem, cedere confecta res eſt. Alium vero Adverſarium Italum Homerus in ALEX. TASSONO expertus eſt, atque, ut videri volebat, ceteris multo etiam magis formidandum. Etenim is Erythræo narravit, ſe quingentas Homeri ſententias, & etiam amplius, in unum Volumen collectas habere, quas editurus eſſet, ſtulte ridiculas. Vid. *Pinacoth. I.* p. 186. Verum talem deſcribit eodem loco Erythræus Taſſonum, ut nec ejus autoritas facile ponderis alicujus eſſe queat: ambitioſulum ſcilicet, & qui ſuas laudes nonniſi cum aliorum vituperio ſtare poſſe exiſtimabat: *Fuit*, inquit ibi, *ingenio magno, eleganti, atque amœno: ſed turbulento ſuperſtitioſoque; quod clarorum Virorum, Poëticæ facultatis laude omnium ſeculorum ſuffragio principum, labores ad ſuæ cenſuræ rationem normamque redigeret.* Contra inſano quodam amore in Homerum ferebatur CLAUDIUS BELURGERIUS, Gallus Homo, & in Gymnaſio Navarræo Pariſiis magnus Græcarum literarum reſtaurator: qui, non contentus, Homerum ſemper in manibus habuiſſe, non, totum edidiciſſe, in templa detuliſſe ſecum, & ſacrarum precum loco recitaſſe: non, pictam à celeberrimo pictore habere deformiſſimi Therſitis imaginem, qualem ipſe ex Homero dictaverat, & qvâ nihil illuſtrius, nihil magis dignum viſu, cenſebatur: voluit inſuper ipſos Trojæ campos, vetuſtique Ilii loca, late omnia oculis ſuis uſurpare, revertensque omnem perluſtrare Græciam, Neque ſe à quoquam hominum dimoveri à propoſito iſto paſſus, relictâ ſtatione in Italiam abiit conſcenſaque Venetiis navi in Ægyptum navigavit, inde abiturus in Aſiam. Verum Alexandriæ molientem iſta feralis morbus oppreſſit: atque ſic magno etiam Orbis literati damno interiit unà inſignis *Commentarius in Homerum*, quem infinito multorum annorum labore confecerat, & ad quem amplius perpoliendum tantum iter ſuſceperat. *Vid. Erythr. Pinac. I. p.* 206. *& Jac. Gaddius de Scriptor. Non-Eccleſ. T. I p.* 238. Sed non ſolus ille Commentarius in Homerum Belurgerii interiit. Perierunt Veterum Græcorum longe plurimi. Adeo enim magnus Commentatorum illorum ab omni

ævo

ævo numerus fuit, ut, Menagio in præfatione ad Malherbium dicente, magnam quoque efficerent Bibliothecam. Hodie perexiguus eorundem apparatus eſt. Vetuſtiſſimus, qui hodie ſupereſt, Commentator Homeri, etſi nequaquam totius, eſt Porphyrius: à quo *Quæſtiones Homericas* habemus ad Anatolium, ſpeciminis loco magno Operi in eundem Poëtam, quod moliebatur, præmiſſas: in quibus ſelecta quædam loca Homeri per ſingulos ejus libros, ſervato eorundem ordine, exponit. Scripſit quoque Commentationem de Antro Nympharum, cujus in Odyſſeæ libro XIII. mentio fit. Juncta hæc ab Aldo primum edita ſunt, Geſnero teſte, dein Romæ 1517. & 1518. in 4. Græce: tum Baſileæ 1541. Hervagianæ Editioni Homeri addita. Quæſtiones ſeorſim, cum ſuis annotationibus, Henr. Stephanus in lucem edidit A. 1566. Tiguri quoque ſeorſim A. 1542. in 8. Græc. & Lat. à Conr. Geſnero, & Argentorati 1539. una cum Anonymi morali errorum Ulyſſis Explicatione prodierunt. Demum utrumque librum, & emendatum, & doctiſſimis obſervationibus ſuis illuſtratum, adjectumque libris de Abſtinentia, in lucem emiſit Lucas Holſtenius, Romæ, 1630. in 8. quæ editio Cantabrigæ A. 1655. quoque recuſa eſt. Poſt Porphyrium, Eustathius, *Theſſalonicenſis* Archi-Epiſcopus, nominandus eſt, poſt medium ſeculi XII. ſub Manuele, Alexio & Andronico Comnenis, Impp. Conſtantinopolitanis, clarus: nequaquam confundendus cum Euſtathio alio, Archi-Presbytero, & Patriarcha poſtmodum Conſtantinopolitano, qui ſub initium XI. ſeculi clarus erat: à Marqv. Frehero autem cum priore idem perperam in Chronologia exiſtimatur, ut Clar. Guilh. Cave, in Hiſtoria Liter. Scriptor. Eccleſ. p. 475. annotat. Scripſit ille Theſſalonicenſis Euſtathius vaſtiſſimum *Commentarium* in Homerum: in quo non ſolum Scholiaſtarum reliquorum ad morem Autorem ſuum Grammaticè explanat: ſed præter hæc perpetuo Poëtæ artificium eruit & lectoribus ad imitandum, monſtratâ quoque methodo, proponit; neque præterit dictiones locutionesve & ſenſus proſaicæ orationi idoneos: tum Hiſtoriarum fabularumque immenſum prope apparatum late congerit; & innumera alia, quæ proſunt. Editiones ejus Operis Romanam An. 1550. atque Baſileenſem 1560, jam in *Grammatico Polyhiſtore*, ubi *de Lingua Græca*, agimus, commemoramus. Addenda tamen nunc mentio Editionis quinque librorum Iliados, cum Euſtathii Commentario, Romæ A. 1542. in fol. excuſorum. Prodierunt è typographia, quam Cardinalis, neſcio quis, egregie inſtruxerat. & cui præerat Nic. Sophianus: factaque erat ſpes, reliquam Euſtathii partem ſubſecuturam. Verum, uti Geſnerus (è cujus Bibliotheca p. 237. hæc habemus) è Sophiano cognovit, mox iterum diſſoluta illa typographia eſt, omnisque edendi ex eadem Euſtathium ſpes exſpiravit. (Nihilominus tamen, in Catalogo Bibliothecæ Tellerianæ p. 293. commemoratur Euſtathius integer Romæ 1542. apud Anton Bladum, 4. voluminibus impreſſus. Igitur, cum duæ editiones Romanæ non ſint & Baldus in Catalogo Thuanæo Editionem anni 1550. excudiſſe legatur, dicendum forte, Typographiam, quam diſſolutam certo affirmarat Sophianus Geſnero, poſt octennii moram, reſumtis viribus, primo Tomo Euſtathii, anno 1542. jam impreſſo, reliquos tres anno 1550. adjeciſſe: gerente curam editionis atque emendante Nicolao Ma-

jorano: qvi & in ea, qvæ in fronte tomi qvarti legitur, præfatione, multa de Homero & Euſtathio commentatur. Ipſum vero Indicem illum non Majoranus, ſed Matthæus Devarius confecit. Ceterum, cum in Bibliotheca Friſii legeris, *Euſtathii in Homerum & Dionyſium de Situ Orbis Commentarios Romæ, & Baſileæ, & Pariſiis apud Rob. Stephanum, excuſos;* cave, id ita de Homericis Commentariis accipias, ac ſi illi qvoqve Pariſiis prodiiſſent; cum nonniſi Dionyſius, qvi nec Romæ, neqve Baſileæ, impreſſus eſt, ex officina Rob. Stephani A. 1547. in 4, cum Euſtathii Commentario emiſſus in lucem ſit.) De Compendio Euſtathii, qvod Hadr. Junius confecit, ediditqve, ſub titulo *Cornu Copiæ*: ut & de Didymi, qvæ vulgo vocantur, ſed vel Heracleonis, vel alius Anonymi, ſunt, Scholiis in Homerum, ſupra etiam ſatis dictum eſt. Memoratur qvoqve & laudatur alicubi Index Wolffg. Seberi in Homerum, omnes voces continens, editus apud Commelinos 1604. in 4. Alium Indicem confecit Aſcanius Perſius, qvi Bononiæ A. 1591. in 8. prodiit. Homericæ Odyſſeæ in errores Ulyſſis Græcam Anonymi Eplicationem Hagenoæ in lucem protraxit A. 1531. in 8. Vincent. Opſopæus. In nonum Iliados librum Scholia pervetuſti Autoris, è MS. Codice Pet. Victorii, deſcripſit olim Joh. Caſelius, laudatqve illa in libro de Ludo Literario. Ea poſtmodum Conr. Hornejus, à præceptore ſuo Caſelio accepta, Helmſtadiæ A. 1620. in 8. edidit. Neqve vero ſolum Græcos interpretes Veteres nactus eſt Homerus, ſed obtigit illi qvoqve Latinus, infelix tamen & barbarus, ACTIUS LABEO, Flacci Perſii, Satyrici Poëtæ, æqvalis: qvi, ut, è Scholiaſte Perſii, Gyraldus Dial. VIII. obſervat, Iliada Homeri verſibus fœdiſſime in Latinum vertit; ita qvidem obſcure, ut nec ſua ipſe agnoſceret. De *Editionibus* Homeri recentioribus, qvæ typis impreſſæ ſunt, non eſt, cur admodum prolixi ſimus, cum Spachius longum earundem Catalogum enumeret pag. 178. *Nomenclatoris Philoſ.* Scripſit qvoqve Mericus Caſaubonus de optima editione Homeri Commentariolum: ſimilemqve diatriben Joh. Rud. Wetſtenius: ſed neutrum unqvam videre contigit. Inter primas Homeri Editiones (omnium primam enim vix eſt ut credam) numero Florentinam, An. 1488. duobus Tomis in fol., excuſam. Splendidiſſima eſt, qvam, cum reliqvis Poëtis Epicis Græcis, Henr. Stephanus 1566. edidit. Non minus nitida, qvæ, cum Scholiis Didymi, Græce & Latine, Amſtelodami 1656. in 4. C. Screvelio obſtetricante, prodiit: Qvanqvam recentiſſimus Iliados Editor Cantabrigienſis haud parum accurationis in ea deſideret. Merent adhuc adduci Pariſinæ duæ editiones, una Morelliana, 2. voluminibus 1562. impreſſa in 4. & altera in 8. apud Adr. Turnebum 1554. Cum perpetuis Joh. Spondani Commentariis editus eſt Homerus in fol. A. 1583. Baſileæ. Communiſſima fere eſt in Studioſorum noſtrorum manibus Editio Argentinenſis (qvam pro Baſileenſi, in Catalogo Bibliothecæ Tellerianæ p. 396. haberi miror) 2. voluminibus in 8vo, ex Oberti Giphanii Caſtigatione, cum ejusdem notis, edita primum An. 1572. ſed poſtmodum plus ſemel, niſi fallor, apud Richelium, recuſa: ſemel qvoqve Lugduni Batavorum, ſed parum accuratè. Ceteras Editiones ſtudio hîc non tangimus. Eſt vero *translatus* Homerus non ſolùm in Latinam linguam, Verſusqve etiam Latinos à variis, ſed & in vulgarem

garem hodiernum Græcum Sermonem, ſuperiore ſeculo An. 1526. Venetiis, in 4. per Nicol. Lucanum: nec non in Gallicum, & in Anglicum. *Clavem* Homericam, cum Appendice de Dialectis edidit Anton. Robertus, Duaci 1636. in 8. à qva diverſa, ut puto, eſt illa Clavis Homerica, qvæ, ſine Auctoris nomine, Roterodami A. 1662. in 8. prodiit. *Gnomologiam* Homeri doctiſſimam ſcripſit aſſiduus ejus imitator, Jac. Duportus, in eaque Sententiarum Homeri duplicem parallelismum cum S. Literis, & Gentium Scriptoribus, inſtituit: Cantabrigiæ, 1660. in 4. Feſtivum eſt, ſed profecto illiberale plagium Angeli Politiani, qvi Iliados explicationem ſolenni Oratione Florentiæ auſpicaturus nihil omnino dixit de illo Poëmate, qvam qvod in Plutarchi libro, tunc nondum Latinè translato, extiterat: tantumqve placuit ſibi cum illo labore, ut monitus licet à Jano Laſcare, non reſipiſceret, ſed imprimendam qvoqve illam orationem daret: qvo ſic ſcilicet patefieret fucus: prout è Prudæo, Duareno & Heresbachio, Thomaſius annotavit *Diſſert. de Plagio Liter.* §. 525. Sed de Homero plus ſatis.

Pergimus ad HESIODUM, qui à nonnullis Veterum Homero antiquior, ab 3 aliis multo junior, σύγχρονος illius vero à qvamplurimis exiſtimatur: quorum pars etiam, ut Philoſtratus aliique, certaſſe utrumque, coram Panide Rege, poëtico agone referunt. Heſiodo, juxta Qvintilianum, palma in mediocri dicendi genere concedenda eſt; ut qvi raro aſſurgit, verborum tamen lenitate, utilibusqve circa præcepta ſententiis, commendabilis eſt. Sunt tamen, qvi de illo inclementius judicant. Plane nihil intellexiſſe de ipſis rerum naturis, ſed ſolum fabulas qvasdam, qvas ab Aſcra, vici ſui, vulgo acceperat, ut ſolet ſimplex & imperitum paſtorum genus, verſibus utcunqve narraſſe, ait Guilh. Parkerus *Diſſ. IV. de Deo p.* 378. Ita Joh. Tzetzes & quamplurimi alii, nimiam ſimplicitatem Heſiodo exprobrant: Jul. Cæſ. Scaliger ejus *Opera & Dies*, quæ rei ruſticæ præcepta eſſe, & de agricultura agere conſtat, cum Virgilii Georgicis comparat, & præ his plane penitusqve temnit. Verum horum omnium criminationes ægre admodum Dan. Heinſius fert: ut qvi nativam illam ſimplicitatem, purumqve & æquale orationis filum, in Heſiodo non minus, ac in Homero admiratur, tantumqve adſcititio aliorum fuco præferendum judicat, qvantum virgo caſtiſſima meretrici præfertur. Nec adeo in Philoſophiâ infantem credi Heſiodum permittit. Scaligerum vero non ſcripturum fuiſſe acria illa in Heſiodum putat, ſi cogitaſſet, non hunc eſſe, qvi hodieqve ſupereſt Operum ac Dierum liber, Heſiodi librum de Agricultura, quem ſibi imitandum ſumſerit Virgilius, & cujus alii plures Veterum meminêre: ſed illum penitus intercidiſſe cum aliis ejusdem Poëmatibus, qvorum exigua ſolum fragmenta ſuperſunt. Adeoqve eos etiam falli Heinſius cenſet, qvotqvot rei ruſticæ præcepta contineri in Heſiodi libris ἔργων ajunt, cum Oeconomia præcipuum ſit, quod intendat, & cujus pars agricultura non major, qvam mercatura aut navigatio, aut qvam juſtioris vitæ ſtudium, ſit. *Theogoniam* Heſiodo adjudicandam Heinſius retur, nec Platonem & Ariſtotelem, quoties illam ſub Heſiodi nomine allegant, aliter id, quam ex vulgi opinione, facere, perſuaſus eſt. Alii *Scutum Herculis* alius eſſe Autoris credunt, Homericum Achillis Scutum imitari volentis: qvod ex Veteribus Ariſtophanes Gram-

Grammaticus cenſuit: contra vero diſerte Heſiodo tribuebat Steſichorus. *Interpretes* priſcos aut ſemipriſcos Heſiodus varios nactus eſt. Operum qv dem & Dierum Proclum, Platonicum magni nominis Philoſophum: deinde Joh. Tzetzam, qvi & Procli perpetuus, & identidem ipſius Heſiodi, utriusqve utplurimum intempeſtivus, cenſor eſt: (Erat enim homo ſtulte arrogans, & qvi ſolus ſapere ſibi videbatur: Grammatica tamen utilia multa habet,) deniqve Manuelem Moſchopulum. Dierum Phyſicam explanationem ſcripſit libello brevi Johannes quidam Protoſpatharius. Scutum Herculis expoſuerunt Scholiis ſuis Joh. Diaconus, Pediaſimus: qvem cum Johanne totius Bulgariæ Cartophylace eundem Conr. Geſnerus eſſe putat: iterumqve Joh. Tzetzes. Theogoniæ interpres obtigit iterum Johannes Diaconus, cognomento Galenus: & Anonymus antiqvus, quem tamen & ipſum Tzetzam eſſe Baſileenſis Editio vult, cui non aſſentitur omnino, ſed ſubdubitat. & vetuſtiorem putat variorum Scholiorum à Variis confectorum collectionem, Heinſius. Hos Scholiaſtas cum Operibus Heſiodi primum *excudit* Venetiis A. 1537. in 4. Hier. Trincavelus. Hinc Baſileenſis qvædam Editio prodiit, Oporiniana, ni fallor, qvam multo auctiora ſcholia illa, inprimis Tzetzæ, exhibere Heinſius ſcribit. Et hanc propterea ipſe qvoqve Dan. Heinſius ſecutus eſt in pulcerrima Editione ſua Heſiodi, qvam, cum Græcis omnibus Scholiis, ſollicite prius emendatis, & cum nova Introductione ſua, notis item, Emendationibus atqve Obſervationibus in Heſiodi textum & ſcholia, Lugd. Bat. in 4. A. 1603. ex officina Raphelengii, in lucem emiſit. Poſt hanc Scholia nunqvam edita ſunt: etſi Summus Vir, Joh. Georg. Grævius eorum denuo edendorum aliqvando ſpem fecerit. Heinſii Editio autem, absqve Scholiis, retenta ſolum ejus Introductione & notis, quæ ad textum pertinent, Lugd. Batav. A. 1613. in 8. repetita eſt. Memini vero, in Joh. Croji Obſervationibus Sacris argumentum Operum ac Dierum Heſiodi, qvod Græcâ linguâ Heinſius præfixit, & ὑπόθεσιν διεξοδηκὴν vocat, ſatis acriter perſtringi, ut Græco-barbarum & qvod Latinam phraſin redoleat: qvo in loco etiam Crojus alia qvædam Heinſii errata caſtigat. Reliqvæ Editiones Heſiodi potiores ſunt Aldina, qvæ etiam prima eſt, 1495. in fol. una cum Theocrito, Theognide & Phocylide data; Frobeniana Græca, 1521. in 8. Græca & Latina cum Commentario Joh. Spondani, Rupellæ, 1592. in 8. cum notis à Corn. Screvelio collectis, & addito Indice Georg. Paſoris, Lugd. Bat. 1653. in 8. cum Variis lectionibus & notis marginalibus Jac. Lectii, Genev. 1606. In corpore Poëtarum Heroicorum Græco-Latino: qvod Græcum H. Stephani præceſſerat A. 1566, in qvo etiam Heſiodus eſt: qvi præterea prodiit cum variis lectionibus è MSS. codicibus Palatinis, & notis doctorum Virorum, ap. Commelinum, Heidelb. 1591. in 8. Inprimis elegans qvoqve eſt Joh. Georg. Grævii Editio, qvam ille, probe à ſe magnâ curâ è codicibus MSS. Iſ. Voſſii, & antiqvis interpretibus, librisqve aliis, emendatam, tum & eruditiſſimis notis, qvas *Lectiones Heſiodeas* vocat, inſtructam, Amſtelodami 1667. in 8. edidit: adjectis qvoqve Joſ. Scaligeri notulis qvibusdam, & uberioribus Franc. Guieti, qvas, ex libris, qvibus hi Duumviri erant uſi, excerptas, cum Grævio celeberrimus Emer. Bigotius communicavit. Meditabatur tum novam Editionem Vir

erudi-

eruditiſſimus, qvæ & Scholia Vetera & omnes recentiorum omnium notas, contineret: ut jam diximus: ſed illa qvidem ſufflaminata videtur. Fuerunt vero varii, qvi Heſiodum Verſibus Latinis exprimerent. Sic Opera & Dies *tranſtulit* Ulpius Franekerenſis, Friſius; nec non Nic. Valla; Theogoniam, Boninus Mombricius, Mediolanenſis, Aſpida Joh. Ramus de Goes, medio ſeculi ſuperioris linguæ Græcæ in Academia Viennenſi Profeſſor. Hos omnes in ſua editione Joh. Oporinus excudit: ut & Pyladem Brixianum, qvi Genealogiam Deorum Heſiodi Latino carmine qvinqve libris expreſſit.

Sunt, qvi Homero Heſiodoqve antiqviores ſtatuunt MUSÆUM & ORPHEA: 4
qvi qvidem tum non errant, ſi antiqviſſimos illos Poëſeos inventores intelligunt, de qvibus tam multa apud Græcos feruntur: ſed adeo incerta, ut Ariſtoteles & Ælianus, & è Latinis Cicero, unqvam fuiſſe Orpheum & Muſæum, dubitarent: qvibus è Recentioribus Gyraldus *Dial. II.* & Voſſius *de Nat. Poët. c.* 3., ut & lib. *de Poëtis Græc. c.* 2, adſtipulantur: Sed enimvero, ſi putant, Orpheum & Muſæum, qvorum *Carmina* hodieqve ſuperſunt, (illius hymni ſcilicet, ut & hujus Poëmation de Amore Herus & Leandri) eosdem eſſe cum illis antiqviſſimis, qvo in errore Jul. Cæſ. Scaliger fuiſſe videtur, næ tum graviter hallucinantur. Siqvidem communi Veterum Græcorum conſenſu conſtat, nihil hymnorum carminisve, ſub Orphei nomine, ante Piſiſtrati tempora, extitiſſe, qvo circiter tempore, qvinqvageſima jam Olympiade, ab Onomacrito Athenienſi ſcriptos conſentiunt hymnos. *Argonautica* vero etiam à recentiore qvodam, qvàm Onoſcrito confecta, dubio amplius caret. *Prodierunt* Orphica, qvæ habemus, & qvæ ſane vilipendenda non ſunt, primum ab Aldo An. 1517. in 8. una cum Muſæo, Græce excuſa: deinde Latine Baſileæ 1523. in 4. Notas marginales, & Varias lectiones, adjecit Jac. Lectius, Genevæ 1606. Inſeruit qvoqve Argonautica Collectioni Poëtarum Epicorum Henr. Stephanus A. 1566. uti hymnos reliqvaqve fragmenta, Poëſi Philoſophicæ A. 1573. in 8. Poſtrema Editio omnium, qvæ ſub Orphei nomine ſuperſunt, poëmatum eſt ab Andr. Chriſt. Eſchenbachio curata Ultraj. 1689. in 12. Sed multo adhuc recentior Pſeudo-Orpheo eſt MUSÆUS, *qui*, ut Heinſius, in præf. ad Heſiodum, ait, *præter nomen, vetuſtatis ne hilum habet: adeo, ut ex molliculis illis Grammaticulis, aut dicendi magiſtellis, vel prima fronte fuiſſe appareat*, qvi in umbra ſua, & pulvere, luxuriari, & Veterum nomen induere, qvàm ſuum tueri, maluerunt: qvi ne tam felici qvidem ſucceſſu digni fuerunt. Voſſius illum poſt qvartum à C. N. ſeculum fuiſſe, Muſæumqve Grammaticum eſſe dictum, obſervat. *Editus* eſt Muſæus utplurimum cum Orpheo: ſed præterea etiam, cum Commentario Dan. Parei, *Mellificio* ejus *Attico* ſubjunctus, Francof. 1627. In Anglicum Sermonem Muſæus à Rob. Stapletono *translatus* eſt, editusqve Oxoniæ, An. 1645. in 4. & diu ante verſibus Anglicis expreſſus à G. Chapmanno Londini, 1616. 8.

Antiqviores his ſunt, longeqve etiam præſtantiores, Græci Tragici, qvorum 5
eximia plane triga nobis ſupereſt. Primus inter illos, ut qvi & ætate ceteros anteit, imo, Qvintiliano teſte, tragœdias primus in lucem protulit, ÆSCHYLUS eſt, Athenienſis,

ſis, *nonaginta tragœdiarum*, Suida referente, parens, & in ludis Olympiacis tredecies, vel, ut alii volunt, viceſies octies, victor: &, qvod multo etiam majus eſt, mortuus qvoqve in Dionyſiorum feſto Athenis vicit: cum ſcilicet fabulas illius correctas poſterioribus qvoqve Poëtis in certamen deferre Athenienſes permiſerunt, factumqve eſt, ut & hi eo modo coronarentur: qvod inter alios filiis qvoqve Æſchyli contigit, Euphorioni & Bioni: ut ex Philoſtrato & Qvintiliano Voſſius obſervat, de Poët. Græc. p. 30. Corrigi vero prius vitia Æſchyli oportebat, qvod eſſet eqvidem ſublimis, gravis, & grandiloqvus, ſed ſæpe usqve ad vitium, & in plerisqve rudis & incompoſitus: qvod Qvintiliani, bis jam è *lib. X. c. 1. Inſtit.* allegati, teſtimonium Longinus etiam, in libro ϖεὶ ὕψȣς, confirmat *Sect.* 3. ubi exemplum ὑποκένȣ ὄγκȣ, inanis tumoris, profert ex Æſchylo: & *Sect.* 15. ubi diſerte ait: illum, cum aliqvando magnificas, vereqve heroicas viſiones in ſuis tragœdiis adhibeat, eas tamen nonnunqvam rudibus & impexis, ac nondum ſubactis Sententiis veſtire. Sed tamen non dedecere hanc ſenſuum atqve dictionis ſingularitatem tragœdias, Dio Chryſoſtomus exiſtimat, qvi in Æſchylo characterem antiqvitatis, gravemqve magniloqventiam, ab omni humilitate remotiſſimam, extollit. Ceterum è tot Æſchyli tragœdiis, qvæ olim fuerunt, hodie vix ſeptem amplius ſuperſunt. Sex primo tantum *edidit* Aldus, aut, qvi poſt mortem illius officinam curavit, Aſulanus, Græcè, Venet. A. 1518. præfixo omnium Æſchyli fabularum Catalogo, qvot ſcilicet ab Autoribus allegatæ reperiuntur. Sed corruptiſſimam eſſe illam Editionem, omnes uno ore teſtantur. Igitur ad emendandas Æſchyli tragœdias, ope MSS. codicum, acceſſit Franc. Robortellus, Ludovico etiam Caſtelvetro & Mich. Sophiano ſymbolas ſuas conferentibus: atqve ſic ab erratis infinitis purgatas, addita qvoqve ſeptima, hactenus inedita, edidit Venetiis in 8. 1552. cum ſuis & Sophiani conjectaneis; mox & ex eadem officina ſcholia Græca in Æſchylum, ex antiqvis exemplaribus collecta, anno eodem in lucem emiſit. Qvo & ipſo anno Pariſiis Adrianus Turnebus ſex Æſchyli tragœdias, qvæ in Aldi officina prodierant, magno ſtudio emendatas Græcè recudit, additis variis lectionibus. Qvinqvennio poſt, Petrus Victorius Æſchylum multo etiam, qvam ante fuerat, nitidiorem atqve emendatiorem dedit: Agamemnone inprimis fabula, qvæ mutila usqve in eum diem fuerat magno labore ſuæ integritati reſtituta; opem ad id ferente Barthol. Barbadoro: cui cur Friſius, in Bibliotheca, Hier. Mæum, omiſſo Victorio, adjungat, non capio. Præterea Victorius auctiora Scholia qvoqve dedit: qvibus ſuas etiam Obſervationes adjecit Henr. Stephanus, in cujus officina liber An. 1557. in 4. excuſus eſt. Poſt hos cum reſtare tamen emendanda plurima, & inprimis pandenda carminum ratio videretur, Guilh. Canterus acceſſit, reſtitutumqve à ſe mille locis, &, præter adſcripta carminum genera, ſuis inſuper notis illuſtratum, & Victorio nuncupatum, reliqvit, in lucem emiſſum Antwerpiæ 1580. in 8. Idem qvoqve Canterus Latinam Æſchyli, ceterorumqve Tragicorum, verſionem omnibus partibus elaboratam & accuratam, moliebatur, ut ſub finem præfationis in Æſch. ipſe indicat. Sed intercepit conatum immatura Viri mors, qvæ juvenem 33. annorum anno 1575. abripuit. Latine vero Poëtam hunc noſtrum *tranſtulit* primus Joh. Sauromannus, eſtqve Verſio ejus apud Oporinum excu-

ſa:

ſa: ſed infelix admodum, & obſcuriſſima: & cui vix interpretationis nomen relin-
qvendum judicat Stanlejus. Prometheum jam antea Matth. Garbitius Latine verterat,
Scholiisque additis ediderat apud Oporinum An. 1559. Septem Thebanam ſtylo Veteri
tragico Q. Septim. Florens Chriſtianus feliciſſimè reddidit: idem etiam eodem ſtylo
Prometheum Deſmotam reddiderat: ut & Joſ. Scaliger Eumenides: neutra tamen, ob-
ſervante Stanlejo, lucem vidit: uti nec Editio Æſchyli, qvam Iſ. Caſaubonus in Notis
ad Strabonem promiſit. Ipſe vero modo laudatus Thomas Stanlejus ſplendidiſſimam
Æſchyli Editionem orbi literato dedit. Londini 1663. in fol. in qvam non ſolum, qvic-
quid à prioribus Editoribus, Robortello, Sophiano, Turnebo, Victorio, Stephano, Can-
tero, notarum & emendationum editum eſt, confluxit: ſed qvæ & denuo cum MSS.
Codicibus collata & emendata, novâ verſione Latinâ luculentâ donata, atqve amplis-
ſimo Commentario illuſtrata eſt: locupletato inſuper Scholiaſte Victorii, & novo è
MSS. addito, inſignis: ut nihil amplius prope deeſſe videatur. (Sed tamen multo ad-
huc illuſtriorem Æſchyli Editionem paratam habet illuſtriſſ. Ezech. Spanhemius uber-
rimis ac eruditiſſimis longe Commentariis inſtructam.)

Æſchylo non multo junior eſt Tragicus alter, SOPHOCLES, ſed qui longe 6
illum arte vicit, graviſſimus & ſublimis Scriptor, ut qvi, judicio Dionis Chryſoſto-
mi, amabat *σέμνην τινα, καὶ μεγαλοπρεπῆ ποίησιν, τραγικώτατα καὶ ἐυεπίςητως
ἔχουσαν*, gravem & magnificam prorſus poëſin, quæ aptiſſima tragœdiis eſſet, & ſum-
mam artis peritiam oſtenderet. Qvapropter & *ἄνθος ἀοιδῶν*, flos poëtarum, Si-
monidi dicitur, in Epigrammate, quod in Anthologia ſupereſt, lib. III. c. 25. &, cum à
filio Jophonte Senex dementiæ, ob neglectam rem familiarem accuſaretur, lecto co-
ram judicibus Ooedipo Coloneo, fabula, publice cum honore eſt abſolutus: imo illa
tragœdia ceteris etiam omnibus palmam præripuiſſe viſa eſt: referentibus Cicerone,
Suida, Philoſtrato. Conf. quoque Longinus *περὶ ὕψους*, Sect. 15. & 33. qui Sopho-
clem cum Pindaro ait nonnunquam ad inſtar rapidæ flammæ magno impetu cuncta
corripere & inflammare: rurſus tamen, ubi minime expectes, deſubito reſtingui ſæpe,
& perquam infeliciter ex inopinato deficere. Neque tamen propterea quicquam ejus
tragœdiis detractum, aut illi alium præferri vult: cum in aliis ſcilicet multo plures &
majores errores agnoſcat. Verum non ea mens aliis Autoribus fuit. Namque, ut
mores Sophoclis non tangam, quos, cum Cicero, Plutarchus atque Philoſtratus, ad-
modum pudicos deſcribant, alii fœdos & laſcivos faciunt: prout apud Gyraldum
Dial. VII. legi poteſt; furta quoque ſeu plagia tam immania Sophocles ex ſententia
nonnullorum commiſit, ut Philoſtratus Alexandrinus librum peculiarem *περὶ τῆς τοῦ
σοφοκλέους κλοπῆς*, *de furtis Sophoclis*, Porphyrio apud Euſebium *Præp. Ev. l. X. c.* 3.
referente, ſcripſerit: è qvo id Gyraldus & Thomaſius annotarunt. E *Tragœdiis* ejus,
quarum longe plurimas compoſuit, ſeptem adhuc hodie reſtant, qvas primus in lucem
Aldus Venet. A. 1502. *edidit* in 8. poſtea Simon Colinæus Pariſ. 1528. in 8. Scholia in Tra-
gœdias Sophoclis, quæ Sophoclei, Theonis & Lucilii eſſe, alio loco indicatum à nobis eſt,
Romæ primo prodierunt, ſeparatim, à neſcio quo Græco homine, quem in præfatio-

ne ad Æſchylum Pet. Victorius commendat. Ipſiſmet tragœdiis addita poſtmodum Scholia Græca ſunt Romæ A. 1518. & qvidem auctiora : qvæ iterum deinde auxit & emendavit Bernardus Junta in binis Editionibus Sophoclis, qvas excudit; & qvæ Francofurti A. 1544. & 1555. recuſæ ſunt. Verum de his argumentis non æque præclare ſentit, ut de prima Scholiorum Editione, Victorius: Crevere, inqvit l. c. *opera cujusdam, qui magis numerum eorum augere voluerit, quam intelligentiam ejus Poëtæ adjuvare ſtuduerit: immiſcuit enim cum ipſis nonnulla, doctrina & acumine priorum illorum indigniſſima.* Andr. Maſius, in Commentario in Joſuam p. 241. Scholiorum iſtorum Autorem Demetrium Triclinium fuiſſe ſuſpicatus eſt. Sed ſunt alia Triclinii Scholia, qvam qvæ diximus: nempe qvæ ab Adr. Turnebo, una cum Sophocle emendato, Pariſ. 1553. in 8. edita ſunt: & qvæ præcipue de metris agunt, qvibus in tragœdiis ſuis uſus Sophocles eſt. Joach. Camerarius in Sophoclis fabulas argumenti Thebaici primo Commentationes ſcripſit, editas Hagenoæ apud Secerium A. 1534. in 8. qvas etiam Romæ in admiratione fuiſſe, è Sabini literis, ſcribit ad Camerarium Melanchthon *Epiſt. ad Camer. p.* 237. Igitur his, ut videtur, laudibus animatus novam ſuarum Commentationum editionem paravit Camerarius, qvâ notas in tragœdias omnes continet, omniumque præfixit argumenta: ſed verſionem nonniſi in tragœdias duas, eamqve duplicem, habet: ad verbum unam, Ajacis Lorarii; & liberiorem alteram, Electræ. Ceterarum verſionem propterea omiſit, qvod Vitum Winſemium in interpretatione Latina Sophoclis laborare audiviſſet. Prodiit liber Baſileæ apud Oporinum in 8. 1556. Verum, ut in præfatione primæ Editionis non diſſimulat Camerarius, ſe à Græcis Scholiis alicubi adjutum: ita fatendum ſane, ſi qvis notas Camerarii cum Græcis Scholiis comparet, parum omnino in illis reperire, qvod non ex his pene ad verbum translatum ſit. Sed non tamen propterea ſpernendæ ſunt. Meminit vero Camerarius in Epiſtola ad Oporinum, qvæ poſteriori Commentationum Editioni præfixa eſt, copioſarum Expoſitionum Sophoclis, qvas libro grandi in Galliâ editas ſibi narratum refert. Arbitror autem, famam illam falſam fuiſſe: vix enim adeo latere poſſent, qvo minus apud alios Autores, aut in celebrium Bibliothecarum Catalogis, nomen illarum conſpiceretur. Viti Ortelii, Winſemii (hoc enim integrum Viri nomen eſt) Verſio Latina tragœdiarum Sophoclis, ad verbum facta, Wittebergæ primo A. 1549. in 8. excuſa eſt. Retinuit eandem in pulcerrima, qvam habemus, Editione Sophoclis Henr. Stephanus, qvi ipſe Tragœdias emendavit, notisqve illuſtravit: tum ſcholia omnia Græca ἀνωνύμων æqve ac Demetrii Triclinii addidit, & Camerarii commentationes adjecit; A. 1568. in 4. qvam Editionem, ſub initium noſtri ſeculi, Henrici filius, Paulus Stephanus, A. 1603. recudit. Mireris autem, H. Stephani Diſſertationem de orthographia Sophocli peculiari, & de tragœdia ejusdem; qvæ cum notis illius in Sophoclem Euripidem (neſcio an diverſis ab iis, qvas cum Autore ipſomet edidit) 1568. in 8. prodiit, non ipſi potius Poëtæ præfixam eſſe. De cetero Sophocles è correctione Guilh. Canteri qvoqve Græce prodiit, Antwerpiæ 1579. in 12. & Lugduni Batav. 1593. Cum Scholiis Græcis & Verſione Latina Cantabrigiæ 1667. in 8. Latine ſolum ex interpretatio-

tatione Georg. Ratalleri, Antwerpiæ, 1570. in 8. Græcè cum Latina Verſione Winſemii, Heidelbergæ apud Commelinos 1597. in 8. Philocteten, Sophoclis fabulam, ſeparatim Latino carmine, dramatum ſtylum imitato, ſcitiſſimè expreſſam, una cum Græco textu, & notis ſuis, Pariſiis 1556. in 4. edidit Q. Septimius Florens Chriſtianus. Ajacem lorarium ſimili Carmine Latino reddidit Joſ. Scaliger. Andr. Dacerius Oedipum Coloneum & Philocteten elegantiſſimè in Gallicum idioma transfudit, notisque illuſtravit, qvæ tamen & ipſæ magnam partem è Græcis Scholiis natæ ſunt. Prolegomena in omnes Sophoclis Tragœdias, una cum Vita Sophoclis, ejusqve cum Euripide collatione: nec non Diſſertatione de Tragœdia ejusqve origine: & nonnullis Orationibus ſuis, in lucem emiſit Franc. Portus, Cretenſis, Æmylii pater, Morgiis 1584. in 4.

Tertius Tragicorum EURIPIDES, ætate minimus, non ſapientiâ, neque arte 7
eſt. Etſi enim gravem illum cothurnum Sophoclis, qvi pene in proverbium abiit, in ſuis fabulis non oſtendit, nihilo minus tamen animos penetrat, &, Qvintiliano judice, *lib. X. Inſt. c. 1.* cum magis oratorio generi accedat, ſententiis denſus, & in iis, quæ à Sapientibus tradita ſunt, pene ipſis par, in dicendo ac reſpondendo cuilibet eorum, qvi fuerunt in foro diſerti, comparandus eſt: in affectibus vero cum omnibus mirus, tum iis, qvi miſeratione conſtant, facile præcipuus. Huic judicio Qvintiliani Longinus quoque, peritiſſimus harum rerum Cenſor, accedit, *lib. de Sublimi c. 15.* cum ait, Euripidem natura plane non ad granditatem aliqvam aut magniloqventiam factum, improbo tamen labore ſuo naturæ aliqvando veluti vim inferre, arteqve in ſublimitatem efferri, qvotiescunqve opus ſit: præcipue tamen in exprimendis affectibus animi, ſeu perturbationibus, furoris ac amoris ante ceteros omnes felicem. Idem qvoqve Dionyſius Halicarnaſſæus cenſet: idem Dio Pruſæenſis, qui ſapientiam Euripidis & exqviſitam illam curam, ne neglecti quid uſpiam videatur, nec citra perſuaſionis vim dictum; ſed recta omnia, & non minus Oratorem decentia, qui perſuadet, qvam Philoſophum, qvi maximopere prodeſt, admiratur. Nec ſane inter minoris momenti elogia reponendum eſt, qvod Socratis amicus fuerit & familiaris Euripides: & qvod ejus mortem, cum aliter non poſſet, tragœdiâ ultus eſt, magnamque hoſtibus Socratis invidiam undique conflavit. Superſunt *Tragœdiæ* illius integræ XIX. ab Aldo Manutio primum Venetiis A. 1503. excuſæ: dein Baſileæ apud Hervagium A. 1537. in 8. recuſæ: mox etiam à perſonato quodam Dorotheo Camillo ad verbum Latine redditæ, & in lucem emiſſæ ibidem 1541. in 8. apud Rob. Winter. Aliam Verſionem Latinam Euripidis ſtruxit Gaſp. Stiblinus, quam, una cum ejus præfationibus & annotationibus, Græco textui Euripidis adjunxit: tum & Joh. Brodæi notas in Euripidem addidit; præfixitqve Jac. Micylli de vita Euripidis, ac de tragœdia, ejusque partibus, prolegomena Joh. Oporinus Baſileæ in fol. 1558. & 1562. Falluntur vero, qvi Philippi Melanchthonis Verſionem in hac Editione excuſam ajunt. Nunqvam enim, qvantum ſcio, vertit Euripidem Melanchthon: & Stiblinus certe in Oporini editionum præfatione nimis clare indicat, ſe Autorem novæ tum à ſe concinnatæ interpretationis eſſe. Brodæi annotationes jam antea qvoqve Pariſ. 1545. in lucem prodierant. In ſeptem primas

mas Euripidis fabulas Scholia antiqua Græca è libris Veteribus collegit, non ſcripſit, ut male in Friſii Bibliotheca dicitur, ediditque apud Juntas Venetiis in 8. Arſenius, Monembaſiæ Archi-Epiſcopus A. 1534. qvæ deinde apud Hervagium Baſileæ A. 1544. recuſa ſunt. Atqve hæc eadem Scholia ſubjecit tragœdiis in ſua Euripidis Editione Græco-Latina, Paulus Stephanus, Genevæ 1602. in 4. Emendaverat diu jam ante hanc Editionem Euripidem, & metro reſtituerat: non vero, ut perperam cenſent aliqui, Latine vertit, Guilh. Canterus, è cujus recenſione prodiit apud Plantinum Græce An. 1571. in 16. Secutus Canteri recenſionem Æmyl. Portus, Euripidem, una tragœdia, Danaë, etſi non integra, è Codd. Palatinis hauſta auctiorem, cum addita Verſione Latina Camilli recognita à ſe, & notis quibusdam, Heidelbergæ apud Commelinos An. 1597. in 8. imprimi curavit. Taceo nunc Editionem Græco-Latinam Euripidis, una cum Sophocle Æſchyloque, in Corpore Poëtarum Græcorum Dramaticorum, Genevæ 1614. editi. (Sed non ſilentio prætermittenda eſt poſtrema illa Editio Euripidis, omniumqve longe optima, qvam nuper Cantabrigiæ A. 1694. in fol. Vir. Clar. JOSUA BARNES apparavit, ut qvæ non ſolum emendatiſſimas exhibet tragœdias, qvas alii jam publicaverant, una cum Scholiis Latinaque Verſione: ſed & aliarum plus quam 60. fabularum fragmenta, tum Epiſtolas 5. Euripidis & qvæcunque alia poterant reperiri illius monumenta, collecta ſiſtit; præmiſſis inſuper doctiſſimis Diſſertationibus duabus; qvarum prior Vitam Euripidis, ferme Annalium in morem, diligentiſſime recenſet: altera de tragœdia Veterum agit, Scenæ apparatu, Muſica, & legibus Verſuum Tragicorum.) Fuerunt etiam, qui ſingulas Euripidis Tragœdias Verſionibus Latinis ἐμμέτροις redderent: Sic Eraſmus Hecubam & Iphigeniam in Aulide vertit: Georg. Buchananus Medeam & Aliceſten; Hugo Grotius Phœniſſas, qvas Pariſ. 1630. in 8. edidit. Eraſmi & Buchanani Verſiones excuſæ ſunt ab Henr. Stephano in Collectione Selectarum Tragœdiarum Æſchyli, Sophoclis & Euripidis, qvas cum duplici Verſione edidit in. 16. An. 1567. Andromachen Euripidis, metrica verſione tranſtulit Q. Sept. Flor. Chriſtianus Hamburgi 1619. in 8. editam: ut & Cyclopem fabulam, qvæ Pariſ. 1605. in 8. lucem vidit. Veterum Tragicorum, Comicorumque extantium & non extantium, fragmenta aut Excerpta, emendata prius, Latinis verſibus expreſſit Hugo Grotius, Pariſiis in 4. A. 1626. publici juris facta.

8 Pergimus nunc ad ARISTOPHANEM, Comicum Poëtam, Euripidis æqvalem & perpetuum adverſarium, utpote in quem non ſolum illum invidia ſtimulavit, qvod eſſet Dramatum celeberrimus artifex; ſed & hoſtilis in Socratem animus armavit. Erat vero Euripidi diſſimillimus, ſi mores ſpectes, utpote pudoris omnis & honeſtatis contemptor: qvo fit, ut fœdiſſimis ſpurcitiebus ejus *Comœdiæ* aliqvando ſcateant. Sed, qvod dictionem attinet & artem, dici vix poteſt, qvam acutus, copioſus, doctus, mereque adeo Atticus, ſit: ut vix poſſit ad linguæ Græcæ notitiam dignior Autor commendari: cenſente Theodoro Gaza: & cum illo omnibus, qvotqvot Græcas literas norunt. Prætereo nunc feſtiviſſimos jocos, ſalesqve acerbiſſimos, qvibus vitia civium ſuorum, etiam principum in civitate, dum deſcribit, impetit & inſectatur.

Sane

Sane adeo placuiſſe Ariſtophanem Johanni Chryſoſtomo ajunt, ut perpetuo ſecum geſſerit 22, qvæ tum reſtabant, ejus Comœdias, & lectitârit. Contra Plutarchus Ariſtophani Menandrum longe præferendum cenſuit in libro, de utriusqve comparatione ſcripto: cui tamen Nicod. Friſchlinus ſeſe oppoſuit in Defenſione Ariſtophanis, contra criminationes Plutarchi: qvæ in fronte Comœdiarum Ariſtophanis, ab illo editarum, conſpicitur. Reſtant vero è tot Comœdiis Ariſtophanis hodie nonniſi Undecim; nec eæ omnes ſimul repertæ. Sed novem tantummodo earundem primus in lucem è MSS. Codicibus protraxit Aldus Manutius, qveis ſtatim Vetera qvoqve Scholia Græca adjecit, qvibus, ut recte judicat, nihil aptius Græcè diſcere cupientibus, nihil melius legi poteſt, Venetiis in fol. An. 1498. & iterum 1502. De Scholiis jam alibi monitum, magnam partem in Suidæ Lexico reperiri. Collegit illa, diverſa prius atqve confuſa, Marcus Muſurus, qvi & in ordinem redegit, & impreſſioni libri præfuit; prout ex præfatione illius Græca apparet. Poſt Aldum edendi Ariſtophanis curam in ſe Bernh. Junta, Florentinus Bibliopola, ſuſcepit, & per Anton. Fracinum, à qvo Arſenius Cretenſis. Monembaſiæ Archi-Epiſcopus, etiam ſæpe in conſilium advocatus eſt, recognitas novem illas Comœdias, Indiceqve copioſo auctas, denuo edidit in 4. A. 1515. Florentiæ: &, cum eodem anno, poſt abſolutam novem Comœdiarum editionem, ex Urbinate Bibliotheca Codicem Ariſtophanis eſſet nactus Junta, in qvo, præter illas novem, duæ aliæ reperiebantur; *Lyſiſtrata*, qvam, qvod non integram haberet, omiſit Aldus: & θεσμοφοριάζουσαι, ſeu Cerealia Sacra celebrantes; non diſtulit earum Editionem, ſed & eodem mox anno 1515. in 8. dedit: absqve tamen Scholiis, qvippe qvæ non reperit. Obſervat vero Geſnerus, admodum corruptum fuiſſe illum Codicem Urbinatem, qvippe in qvo integræ nonnunqvam dictiones mutilæ ſint. Secutæ ſunt Italas Editiones Ariſtophanis Baſileenſes Frobenianæ, qvæ omnes XI. Comœdias complectuntur: prior qvidem A. 1536. in 4. & altera 1548. in fol.; ſed illa, ſi recte conjicio, ſcholiis inſtructa non eſt. Sine ſcholiis Græcè qvoqve Pariſiis, apud Gormontium, A. 1528. in 4. Ariſtophanis novem priores Comœdiæ prodierunt: omnes undecim ibidem apud Andr. Wechelum, referente Geſnero. Eædem Francofurti An. 1544. in 8. Græce lucem adſpexerunt. Inde aliqvamdiu tantum per partes editæ ſunt Ariſtophanis Comœdiæ. Θεσμοφοριαζούσας, Græcis Expoſitionibus ſuis (antiqvis enim carebant) edidit, & Franciſco I. Regi Galliæ, nuncupavit Ægid. Bourdinus, Pariſiis, 1545. in 8. *Irenam*, cum Latina Interpretatione, ſtylum Comicorum Latinorum imitata, & eodem genere verſuum cum Græcis ſcripta; nec non uberioribus & doctiſſimis notis Q. Sept. Flor. Chriſtianus, Jac. Aug. Thuano inſcriptam Pariſ. 1589. in 8. Idem Florens *Lyſiſtratam* qvoqve & *Veſpas*, eadem ratione verſas, & Commentariis illuſtratas, reliqvit. *Plutum* uberrimis Commentariis illuſtravit Carolus Gerardus. Qvinqve Ariſtophanis Comœdias *Plutum*, *Nubes*, *Ranas*, *Eqvites*, & *Acharnenſes*, Latina interpretatione donatas, edidit Francofurti A. 1586. in 8. Nicod. Friſchlinus: qvæ etiam A. 1600. Lugduni Batavorum, apud Raphelengium, recuſæ ſunt. Omnes, ut puto, Comœdias Ariſtophanis Latinè *tranſtulit* Andreas Divus, Juſtinopolitanus, Venetiis, ut

ut Simlerus refert, impreſſas. Ex his vero omnibus Editionibus Ariſtophanis conflata tandem, omnium præſtantiſſima eſt: qvam Genevæ in fol. A. 1670, ÆMYLIUS PORTUS, Franciſci filius, excudi curavit: & cui, præter antiqva Græca Scholia, & illa, qvæ in Lyſiſtratam Bourdinus compoſuit, alia qvoqve Græca in integrum Ariſtophanem, eaqve longe doctiſſima, acceſſerunt, Odoardi nempe Biſeti, Charlæi Domini, Galli nobilis, qvi ea cum Porto communicavit: tum Florentis Chriſtiani in Lyſiſtratam & Veſpas Verſio atqve commentarii, qvas à Claudio Florente, Q. Septimii filio, accepit: prætcrea Gerardi Notæ in Plutum: & Index tandem copioſiſſimus: ut ſane melior Poëtæ editio temere ſperari non poſſit. Et tamen graviſſimè de eadem conqveritur Claudius Florens, Epiſtola ad Scaligerum Pariſiis data: truncata ſcilicet multa patris ſui, mutatum ordinem & tantum non everſa omnia, indignatus. *Je n' oſe vous parler de l' Ariſtophane:* inqvit Epiſt. Gallic. ad Scalig. à Jac. Revio editarum, p. 61. *vous l' avez veu, je m' aſſeure, permier que nous: car l' ouvrage en eſt ſi laid, que je le puis avouer pour parent. Le mal eſt arrivé de l' avoir envoyé hors d' icy, & en ville, ou ils ne croyent aujourdhuy qu' à leur teſte. Ils ont mépriſé l' ordre, que je leur avois envoyé, ont retranché pluſieurs choſes de mon pere, l' epiſtre méme à Mr. de Thouſur l' Irene, & y en ont mis des gens, qui n' ont de tout rien contribué à leur ouvre: puis ont tellement mêlé ce que je leur avois baillé, qu' il ſemble, que leur deſſein avoit eté plutot de l' étouffer, que de luy faire voir le jour.* Ita nihil eſt ex omni parte beatum. Et ſane ſupereſſe adhuc hodieqve longe plurima in Ariſtophane, poſt tot Criticos emendanda, dubium eo minus eſt, qvo major eſt circa id doctorum omnium conſenſus. Joſ. Scaliger margini libri ſui Emendationes plurimas adſcripſerat: qvas retinuit dein illa Editio Ariſtophanis, qvæ Lugduni Batav. apud Joh. le Maire An. 1625., duobus Tomis in 12., Græcè & Latinè, excuſa eſt minutioribus typis. Tanaq. Faber in Epiſtolis ſuis, qvamplurima Ariſtophanis, qvem unum ſcilicet in deliciis ſummè habebat, loca reſtituit: ſed & integram Comœdiam, *Concionantes* dictam, ſecundæ parti Epiſtolarum annexuit, ingenioſiſſime emendatam à ſe, &, ſpreta Verſione Andr. Divi, qvem vix alternos Poëtæ verſus intellexiſſe, nec ullum Helleniſmi ſenſum habuiſſe, ait, de novo Latinè redditam. Mich. Neander, in præfatione ad Erotemata Ling. Græcæ p. 169. refert, Thomam Venatorium *Plutum* Ariſtophanis Latinè vertiſſe: omnes vero Comœdias illius Sebaſtianum Guldebeck, Tigurinum, cujus tamen poſterioris laborem nondum eſſe in lucem editum ſcribit: qvod nec poſthac factum autumo. Italum vero Interpretem omnium Comœdiarum, neſcio qvem, jam ſuperioris ſeculi medio nactus Ariſtophanes eſt: prodiit enim Verſio Anonymi Venetiis An. 1545. in 8. E Gallis nemo fuit, qvi attingeret Ariſtophanem, interpres: usqve dum Eruditiſſima Virgo tum, Anna, Tanaqv. Fabri filia, qvæ hæreditario amore Ariſtophanem deperit, non diutius ferendum rata, ut illa ſuavitas Poëtæ, ingenii mira qvadam præſtantia & recondita prudentia commendandi, Gallis ſuis ignoraretur, fabulas duas, *Plutem & Nubes*, elegantiâ ſummâ, & qvæ cum Græco ferme certare poſſit, in vernaculum Idioma transfudit: præmiſſa præfatione in laudes Ariſtophanis concinnata, & Obſervationibus

longe

longe doctiſſimis adjectis: Pariſiis 1684. in 12. Eædem Comœdiæ duæ nuper A. 1696.
Oxonii, è Theatro Sheldoniano, Græcè, cum Scholiis, nitidiſſime denuo prodierunt
in 8.]

De reliqvis Græcis Comicis, qvorum olim magna copia fuerat, nihil ſupereſt, 9
niſi fragmenta qvædam. Eqvidem MENANDRI, qvem paulo ante Ariſtophani à
Plutarcho prælatum diximus, & cujus tam in Græcia, qvàm in Latio, magnum no-
men fuit, adeo, ut à Terentio in Latinam linguam converteretur, *viginti & qvatuor Co-
mœdias* integras, à Michaële Pſello explicatas, extare ſcribit, in ſupplemento Bibliothe-
cæ Geſnerianæ, Anton. Verderius p. 57. ubi Catalogum Grammatici, neſcio cujus, libro-
rum hinc inde extantium exhibet. Sed nusqvam hactenus illæ Comœdiæ repertæ ſunt,
minimum typis non impreſſæ. Fragmenta ſolum, è Stobæo, aliisqve Autoribus, colle-
cta, plus ſemel excuſa. Cum Philiſtionis Sententiis comparatas Menandri edidit, &
notis illuſtravit Nicol. Rigaltius Pariſ. in 8. 1613. Idem Janus Rutgerſius lib. IV. Varia-
rum Lectionum ſuarum fecit. Qvantum vero amiſerimus in Menandro, dicat Qvin-
tilianus, *qui vel unum illum, diligenter lectum, ad cuncta ea, quæ præcipimus, effingenda
ſufficere judicat: ita omnem*, ait, *vitæ imaginem expreſſit, tanta in eo inveniendi copia,
& eloqvendi facultas: ita eſt omnibus rebus, perſonis, affectibus accommodatus -- Atqve
ille qvidem omnibus ejusdem operis Autoribus abſtulit nomen, & fulgore quodam ſuæ
claritatis tenebras obduxit. Inſtit. l. X. c.* 1. Menandri *Sententias* qvæ ſuperſunt, ſen-
tentiis L. Comicorum, qvorum Opera interierunt, inſeruit, & in locos certos digeſtas
Græcè & Latinè Baſileæ A. 1560. in 8. edidit Jac. Hertelius: qvod idem Henr. Stephanus
qvoqve fecit.

Sed à Dramaticis nunc ad *Lyricos* progrediendum eſt. Horum princeps PIN- 10
DARUS, Sophocli coævus, Doricâ dialecto ſcripſit, grave, ſed difficile & obſcurum
Carmen, jamqve olim pro inimitabili habitus ab Horatio eſt, *lib. IV. Carm. Od. II.* qvi
tamen unus omnium optime illum eſt imitatus, aut vicit etiam: qva de re legi Compa-
ratio Pindari & Horatii meret, Sermone Gallico à Franc. Blondello ſcripta, qvæ cum
Ren. Rapini Comparationibus, poſt Pariſinam Editionem, in Belgio edita eſt. Myrtidis
Poëtriæ diſcipulus fuit Pindarus, & à Corinna, alia Poëtria qvinqvies in certamine vi-
ctus: qva de re Pauſanias, Ælianus, Plutarchus, agunt: & ex iis omnes, qvotqvot de Poë-
tis ſcribunt, recentiores. Qvatuor ejus Carmina, aut, ſi mavis, libros, qvos habemus,
Olympia, Pythia, Nemea & Iſthmia, qvæ laudes continent Victorum, qvi in qvatuor iſtis
ludorum generibus apud Græcos vicerant, primus, qvi omnes fere Græcos Autores, in lu-
cem emiſit Venetiis A. 1513. in 8. Aldus Manutius. Biennio poſt A. 1515. Romæ Pinda-
ro vetera Scholia Græca acceſſerunt, qvorum partem Demetrio Triclinio eſſe vindi-
candam, ex præfatiuncula qvadam, qvæ poſt Olympia legitur, obſervat Geſnerus: ex-
cuſus eſt liber in 4., & non adeo multo poſt Florentiæ apud Juntas recuſus: nec non
Francofurti apud Brubachium 1542. in 4. præfixa Pindari Vita, qvam Thomas Magiſter
compoſuit. Omiſſis Scholiis, Aldinam ſolum Editionem Pindari repetiit Baſileæ Andr.
Cratander, A. 1526. in 8. curam Editionis gerente Ulr. Zwinglio, qvi & præfationem

præfixit. Addita eſt, poſt Græcum textum Latina verſio ad verbum facta, Auctore Joh. Lonicero, qvi poſt aliqvot annos reviſam eandem Verſionem, una cum notis in Pindarum, qvas, ut ipſe non diffitetur, è Græcis Scholiis, aliorumqve Virorum doctorum ſcriptis, hauſit, recudi A. 1535. curavit. Liberiorem Pindari Verſionem, qvæ non adeo verbis ſeſe adſtringeret, ſtruxit Philippus Melanchthon, qvæ in Henr. Stephani manus pervenit: ſed qvam, etſi laudaret Stephanus, non tamen excudit in ſua Pindari Editione, quam minutiore forma, ſed commodiſſima, nec minus nitida, edidit, cum adhuc Ulrici Fuggeri eſſet Typographus, Heidelbergæ 1560. in 16. anno 1566. repetitam: cui ſuam Verſionem ad verbum factam, ut tironibus inſerviret, appoſuit: etſi alias liberiorem magis amaret, compararetqve Græcos Poëtas ita ad verbum translatos cum arboribus ſoleret, qvarum folia autumnus dejecit. Repetiit, poſt Henrici obitum, illam Editionem Genevæ, ſub initium hujus ſeculi, Paulus Stephanus: qvi & idem cum Scholiis Pindarum, & Latina verſione recudit A. 1599. in 4. qvod ante illum Pariſiis A. 1558. Guilh. Morellus fecerat. Noſtro ſeculo Pindarum, cum Latina Paraphraſi, præter verſionem appoſita, & Commentariis doctiſſimis, Joh. Benedictus Salmurii in 4. 1620. edidit: &, qvi illum adhuc præceſſit, Erasmus Schmidius Wittebergæ 1616. in 4. qvi & miro ſtudio miraqve felicitate emendavit Poëtam ſuum, denuo vertit, metrorum rationem exactam dedit, de ipſo Poeta, tum de Olympionicis, qvorum luculenta una exhibetur Chronologia, & de carminibus lyricis, uberrime præfatus eſt: magnamqve adeo apud exteros laudem cum illa Editione ſua conſecutus eſt, ut qvi in mentem Poëtæ altius, qvam Criticorum ceteri penetrarit. Commentarii, qvos annexuit, bonam partem ſunt è Scholiis Græcis hauſti; ſed qvibus ipſe ſuas obſervationes denſa ſegete immiſcuit. Memoranda hic qvoqve eſt Latina Verſio Nicolai Sudorii, carmine lyrico, juxta numeros Horatianos ſcitiſſimè, ut antiqvorum propemodum nulli cedat, exarata, qvam, cum ejusdem Commentariis in Nemea, Feder. Morellus Pariſiis A. 1582. in 8. emiſit. (Rariſſima jam à longo tempore fuit: bene vero actum, qvod nuperrimè illam recudi curârunt Oxonii, è Theatro Sheldoniano, Clariſſimi duo Pindari Editores, qvi Poëtam hunc, cum plurimis Codicibus MSS. collatum, Scholiisqve non minus Græcis, ac Verſione Latinâ, & excerptis Animadverſionum Schmidii, qvæ ſcilicet in Scholiis non continentur, ac Joh. Benedicti paraphraſi, tum Variis lectionibus, notis novis, & copioſiſſimo Indice, illuſtratum, ſplendidiſſimè A. 1697. in fol. ediderunt. Præfixa inſuper nova Olympicorum ludorum Chronologia, cujus Autor Epiſcopus Lic. Abieldenſis, Guilh. Lloyd eſt, & qvæ æque ut Schmidiana Olympiadum cum Annis Mundi, ante Chriſtum natum, ab Urbe condita, & Epocha Chriſtianorum, collationem oſtendit.) (e) Italice etiam verſus eſt Pindarus, & cum Commentario Alexan-

(e) Inter Pindari Editores atque illuſtratores mentionem etiam honeſtam meretur Mich. Neander, toties, aliis in locis, a Morhofio, ob Merita in Literas, inprimis Græcas, eximia, haud immerito celebratus, cujus exſtat, & Baſileæ A. 1556. in 8vo prodiit, *Ariſtologia Pindarica Græco-Latina, quicquid in Pindaro, Vate, ut vetuſtiſſimo, ita quoque caſtiſſimo & ſapientiſſimo, memorabile, notatu dignum & rarum, nec alibi ſimiliter obvium*

Alexandri Adimari Piſæ 1631. in 4. editus. Bened. Aretium Commentarium in Pindarum edidiſſe, A. 1587. impreſſum, Catalogus Bibliothecæ Bodlejanæ teſtatur. Qvi tamen, ut hoc obiter addam, male Pſeudo-Pindarum, qvi Epitomen Iliados Homeri Heroico carmine Latino ſcripſit, & Hagenoæ primum 1531. deinde Baſileæ 1541. editus eſt, cum Græco Poëta Pindaro confundit: qvi idem error in Catalogo Bibliothecæ Thuaneæ qvoqve deprehenditur. De Dorica Dialecto Pindari meretur qvoqve legi Salmaſius libro de Helleniſticâ p. 28. qvi ex Philopono obſervat, non puram illam, ſed ex communi mixtam fuiſſe. Omiſiſſem prope *Lexicon Pindari* cum Æmylii Porti, qvô lectores non parum juvantur: prodiit Hanoviæ, 1606. in 8.

Lyricorum reliqvorum etſi non contemnendus olim apud Græcos, poſt Pindarum, numerus erat, hodie tamen vix qvicqvam, præter fragmenta, ſupereſt, qvæ ex aliis Autoribus colligenda ſunt. Cujus qvidem infelicis fati cauſam non ſolum in temporum injuriam, ſed & in præpoſteram Monachorum religionem, devolvi debere, Petrus Alcyonius obſervavit: cujus è libro de Exilio locum cum auro contra carum Colomeſius duxerit, nec ſibi ab eo in Cimelia ſua Literaria c. 15. transſcribendo temperare potuerit, age & nos apponemus. *Audiebam puer*, inqvit, *ex Demetrio Chalcondyla Græcarum rerum peritiſſimo; Sacerdotes Græcos tantâ floruiſſe auctoritate apud Cæſares Byzantinos, ut integra, illorum gratia, complura de Veteribus Græcis Poëmata combuſſerint, imprimisqve ea, ubi amores, turpes luſus, & neqvitiæ amantum, continebantur: atqve ita Menandri, Diphili, Apollodori, Philemonis, Alexis, tabellas, & Sapphus, Erinnæ Anacreontis, Mimermni, Bionis, Alcmanis, Alcæi, carmina intercidiſſe: tum pro his ſubſtituta Nazianzeni noſtri poëmata, qvæ etſi excitant animos noſtrorum hominum ad flagrantiorem religionis cultum, non tamen verborum Atticorum proprietatem, & Græcæ linguæ elegantiam, edocent. Turpiter quidem Sacerdotes iſti in Veteres Græcos malevoli fuerunt, ſed integritatis, probitatis & religionis maximum dedere teſtimonium.* 11

Quanquam vero hæc ita ſint, non tamen omnes Poëtas Lyricos idem interitus perdidit. ANACREONTIS profecto partem maximam (quis enim omnia ejus in univerſum, integraqve Poëmata ſperet?) è tenebris eruit, per multos labores, multaqve, ut ait in præfatione, pericula, jugulatis cuſtodibus multifariam oculatis & abruptis adamantinis vinculis, qveis adſtrictus bonus Anacreon detinebatur, carceres perrumpens, HENRICUS STEPHANUS; qvi idem Latino carmine Anacreontico venuſtiores & à corruptionibus puriores Odas expreſſit, ediditqve primò A. 1554. in 4. majuſculis literis, adjectisqve uberioribus notis, quâ quidem re magnam apud Viros doctos gratiam iniiſſe Stephanum ignotum nemini eſſe poteſt, qvisqvis exqviſitam illam ſuavitatem Anacreontis, &, ut cum Cicerone loqvar, mollitudinem carminis, conſideraverit: qvapropter & Jul. Cæſ. Scaliger Anacreontem non ſolum μέλη dediſſe, ſed & in ipſis mella, inqvit, Poët. l. I. c. 44. Utut cetera negari non poſſit, nimiam ipſius Poëtæ voluptatum cupi- 12

obvium, cum Prolegomenis de Vita ejus, & IV. Ludis Græcorum Solennibus, Notisque Marginalibus, ac IX. Lyricorum Sententiis, hinc inde collectis, eodemque pacto illuſtratis exhibens.

dinem fuiſſe, Venerisque, qvod jam olim illi à pluribus objectum eſt: etſi Henr. Stephanus excuſet. Hujus Stephani non fuiſſe Verſionem illam metricam, qvæ ſub ejus nomine prodiit, ſed Joh. Aurati, vel ut alii proferunt, Dorati, Colomeſius, ex Iſ. Voſſii relatione, in *Particularibus* narrat, aitqve Voſſium id à Scaligeri manu, qva is id ſuo Anacreonti adſcripſerit, edoctum noſſe. Verum adeo impudentem Stephanum ego ſane non credo, nec impune id laturum pro certo habeo, cum poſt primam Anacreontis Editionem Doratus integros 34. annos vixerit, tam impudentem plagiarii impoſturam neqvaqvam impunem laturus. Poſt primam illam Editionem Stephanus Anacreontem totum Latinè vertit: ex Eliæ Andreæ verſione vero, qvæ itidem carmine Anacreontico ſcripta eſt, & apud Morellum Lutetiæ primo prodierat, Odas qvasdam adjecit, & ſic Anacreontem, cui breviſſimas nonnullas Notulas ſub Voluminis finem addit, minutiore typo exſcriptum, Lyricis Poëtis reliqvis inſeruit, & cum Pindaro. qvi Volumen primum conſtituit, Tomo ſecundo edidit A. 1566. in 16. Sunt vero Lyrici illi, ALCÆUS, omnium antiqviſſimus, ut qvi *Pittaci*, Athenienſium tyranni, qvi inter ſeptem Græciæ Sapientes numerari ſolet, æqualis atque etiam hoſtis fuerat, tyrannidem patriæ non ferens, qvam in aliis etiam civitatibus inſectabatur: atqve hinc *Staſiotica* ſcripſit, librum, qvô tyrannos inſectatus eſt, ob qvod Opus aureo plectro illum meritò donari ait Qvintilianus, qvi in eloqvendo Alcæum brevem, magnificum & diligentem, Homeroque ſimilem vocat: cum qvo Horatius etiam conſpirat, & è Græcis Dionyſius Halicarnaſſenſis, qvi τὸ μεγαλοφυὲς, καὶ βραχὺ καὶ ἡδὺ τοῦ Ἀλκαίου μετὰ δεινότητος, ἔτι δὲ καὶ τοὺς σχηματισμοὺς μετὰ σαφηνείας, ὅσον αὐτῆς μὴ τῇ διαλέκτῳ τὶ κεκάκωται, καὶ πρὸ ἁπάντων τὸ τῶν πραγμάτων πολιτικῶν ἦθος, (*magnificum, breve ſuaveque dicendi genus Alcæi, cum eximia tamen gravitate conjunctum, præterea figurarum uſum, cui juſta perſpicuitas, niſi ubi Dialectus nonnihil impedit, adhæret, & præ omnibus civilem characterem*) conſideratione digna judicat. Enimvero, qvicqvid ejus hodie ſupereſt, ex Athenæo, Heraclide Pontico, Stobæo, Scholiaſte Pindari, Ariſtotele, Plutarcho, Hephæſtione, Euſtathio, excerpendum fuit. Seqvitur Alcæum SAPPHO, inſignis Poëtria (à qva genus Sapphicum,) & qvæ cum præſtantiſſimis qvibusqve Poëtis certare poterat, mortalisqve credebatur, & habitum hominis induta Muſa: cujus, Longino περὶ ὕψ. *Sect.* 10. judice, illud erat præcipuum artificium, quod noſſet τὰ ταῖς ὕλαις συνυπάρχοντα μόρια ἅπασι τοῖς πράγμασι φύσει συνεδρεύει, ἐκλέγειν ἀεὶ τὰ καιριώτατα, καὶ ταῦτα τῇ πρὸς ἄλληλα ἐπισυνθέσει καθάπερ ἕν τι σῶμα ποιεῖν. *Sermonis illas particulas, quæ rebus ipſis veluti connatæ ſunt, & iisdem natura inſident, ſemper maxime proprias & validiſſimas excerpere, & ex iisdem, aptiſſime inter ſe conſtructis, unum quaſi corpus facere:* qvâ qvidem exqviſita particularum congerie non poterat non, & altitudinem ſuo carmini debitam conciliare, & vim in animos percellendos capiendosve habere, qvam vellet ipſa. Certe Longinus meliorem artificii ſummi iconem exprimi non poſſe exiſtimabat, qvam ſi *Odarium Sapphus* apponeret: illud ipſum, qvod Catullus non minore artificio Latinum fecit: Catullus inqvam, qvi Sapphus carmina unice deperibat, ſolaqve præ omnibus aliis poëmatibus imitanda ſibi propoſuit. Aliud Sapphus *canticum ad Venerem*, non minus

molle,

molle, Dionyſius Halicarnaſſeus ſervavit, in libro de Structura ſermonis. Præter hæc duo nihil Sapphus ſupereſt, niſi exigua qvædam fragmenta: qvæ tamen & ipſa ex Plutarcho, Stobæo, Scholiaſtis Pindari, Apollonii Rhodii, Euripidis, Ariſtophanis, Sophoclis, Euſtathio, Hermogene, Macrobio, Ariſtotele, Ariſtide, Polluce, Etymologici Autore, Athenæo, Hephæſtione, Achille Tatio, Demetrio Phalereo, Maximo Tyrio, & Anthologia Epigrammatum Græcorum, Stephanus ſtudioſiſſimè conqviſivit. Poſt Sapphon STESICHORUS ponitur, *ingenio validus*, dicente Qvintiliano *Inſt. lib. X. c.* I. *& qui Epici carminis onera lyra ſuſtineret. Reddit enim perſonis in agendo ſimul loqvendoqve debitam dignitatem: ac, ſi tenuiſſet modum, videtur æmulari proxime Homerum potuiſſe: ſed redundat atque effunditur; quod, ut eſt reprehendendum, ita copiæ vitium eſt.* Similia ſunt, quæ Dionyſius Halicarnaſſeus, & qvæ Hermogenes habent. Dignum memoratu eſt, qvod Svidas de illo refert; Tiſiam fuiſſe primo vocatum, ſed Steſichori nomen accepiſſe, ὅτι πρῶτος σὺν κιθαρῳδίᾳ χορὸν ἔστησε, *quod primus cum citharæ cantu chorum inſtituiſſet.* Filias habuit, qvæ & ipſæ Carminum laude inclutæ fuerunt. *Carmina* varia multorumqve generum ſcripſit: de qvibus Gyraldus videatur. Fragmenta, quæ habemus, non multa ſane ſuppeditarunt Athenæus, Stobæus, Scholiaſtes Euripidis, Plutarchus, Strabo, Plato, Euſtathius, & Apollonii Rhodii Scholiaſtes. Nec plura IBYCI nobis reſtant, patriâ Rhegienſis Itali, qui in Samo Inſula vixit, à latronibus tandem interemptus: qva de re & de ultione ſecuta, ut & de laſcivo Ibyci in pueros amore, nec non de ſeptem ejus Operibus, multa è Veteribus colligit Gyraldus, Dial IX. Fragmenta Stephanus collegit ex Athenæo, Plutarcho, Platone, Suida, Scholiaſte Pindari & Porphyrio. Sextus inter Lyricos Stephani, neqvaqvam juxta rationem ætatum collocatos, eſt BACCHYLIDES, ex Ceo inſula, urbeque Julia oriundus, ut Suidas refert; adeo celebris Poëta, ut cum Pindaro ab Hierone, Syracuſarum tyranno, prælatum Pindari Scholiaſtes ſcribat, è qvo id annotavit Gyraldus, qvi & ex Porphyrione notat, Horatium plus ſemel eſſe imitatum Bacchylidem: & ex Ammiano Marcellino refert, Julianum Imp. adeo carminibus Bacchylidis delectatum fuiſſe, ut & vivendi præcepta inde ſumeret. Fueritque adeo Juliani ævo integer adhuc Poëta ille neceſſum eſt, cujus exigua hodie fruſtula ſolum habemus, ope Autorum allegantium, Stobæi, Athenæi, Plutarchi, Dionyſii Halicarnaſſei, Clementis Alexandrini, Scholiaſtarum Pindari & Apollonii Rhodii, ac Hephæſtionis, conſervata. Bacchylidis Conſanguineus, Suida teſte, fuit SIMONIDES, ex eadem cum illo urbe & inſula oriundus, tum pietate in Deos, tùm variis inventis ſcriptisqve, rebus & libris inclutus. Namqve ab eodem Suida literas longas duplasqve (Plinius has qvatuor tantum ait, η, ω, ζ, ψ,) inveniſſe dicitur, & tertium in lyra ſonum: præterea artem qvoqve memoriæ: ſcripſiſſe vero Elegiaco carmine hiſtoriam regnorum Cambyſis & Darii, lyrico hiſtoriam pugnæ navalis ad Artemiſium, tum threnos, Encomia, Epigrammata, pæanas, tragœdiasqve, & alia. Characterem ejus dicendi tenuem qvidem, at ſuavem, & in movendo commiſerationis affectu virtute præcipua pollentem, deſcribit Qvintilianus l. c.: Dionyſius Halicarnaſſeus, in movendo affectu iſto, etiam Pindaro judicat præſtantiorem Simonidem: & præterea τὴν ἐκλογὴν τῶν ὀνομάτων, καὶ τῆς συνθέσεως τὴν ἀκρίβειαν, delectum ver-

borum, & accuratam orationis ejus ſtructuram, obſervare jubet. Longinus etiam in Viſionibus Simonidem ceteris aliqvando omnibus præſtare docet, *de Sublimi Sect. XV.* Cetera, qvæ de Simonide dici poſſunt, Gyraldus & Voſſius ſtudioſe admodum congeſſerunt. Ille tamen labitur, cum, Simonidem annum ætatis nonageſimum nonum exceſſiſſe, è Suidæ teſtimonio refert: cum Suidas nonum & octuageſimum ſolum eum attigiſſe ſcribat. E tot vero Scriptis Simonidis nihil præter fragmenta ſupereſt, è Dionyſio Halicarnaſſeo, Clemente Alexandrino, Athenæo, Scholiaſtis Apollonii Rhodii, Euripidis, Sophoclis, Stobæo, Plutarcho, Ariſtide, Platone, Ariſtotele, Philoſtrato, Galeno, Hephæſtione, Thucydide, Polluceqve, ab Henr. Stephano collecta, & in ordinem aliqva ſaltem ratione digeſta. Ultimo inter Lyricos loco ponitur ab eodem Stephano ALCMAN, qvem primum omnium, ratione ætatis, eſſe, è Veterum teſtimoniis Gyraldus, Voſſiusqve obſervant: Laco fuit, Carminum amatoriorum inventor, ut Suidas ait, & qvi primus in Carminibus, alios, quam hexametros, verſus adhibuit. Diſtinguendus ab Alcmane Meſſenio, itidem Lyrico. (Nuperrime aſportatum Venetias è Græcia eſt monumentum aliqvod marmoreum pervetuſtum, cui ſuperſcriptæ literæ, nimia temporis longinqvitate exeſæ, docto cuidam apud Italos Viro Alcmanis hujus nomen & laudes continere viſæ ſunt: qvapropter & æri incidi marmor illud Venetiis curavit A. 1697. in 4. una cum addita Diſſertatione brevi, qva Conjecturam ſuam exponit atqve tuetur. Enimvero, cum ille, qvisqvis denium fuerit, cui marmor erectum eſt, ut clariſſimus militiæ Imperator celebretur, & non ſine magna pompa ſepultus, inſculptusque marmori ſit; Alcman vero, Poëta lyricus, nuſpiam inter Duces militiæ numeretur, tum miſerrimè, pediculari morbo perierit, ut diſerte Plutarchus in Sylla refert: vix eſt, ut locum Viri docti conjectura invenire qveat.) Perpauca reſtant hujus fragmenta, ex Athenæo, Hephæſtione, Scholiaſte Pindari, Euſtathio, & Plutarcho, collecta. Atque hi ſunt octo, aut cum Pindaro novem Lyrici Poëtæ, qvos uno Volumine collectos, & Latine verſos, ut diximus, Henr. Stephanus ſemel iterumque publicavit. Adjecit etiam, qvæ colligere potuit de ARCHILOCHI, celebris Poëtæ, qui *Jambos* & *Elegias* ſcripſit, & Longino, ob ſublimitatem ſemel iterumque laudatur, Carminibus: tum Melanippidæ, Teleſtæ, Pratini, Erinnæ Lesbiæ, Alphei Mitylenæi, Juliani Ægyptii, *Verſus* varios & *Odas* undiqvaqve mirâ induſtriâ conqviſitas. Poſt primam illam Stephani Editionem ſeculo pene integro ceſſatum eſt: imo nunquam ſimul omnes Lyrici, ab eo tempore, ſunt excuſi; ſed qvi Alcæi, Steſichori, Ibyci, Bacchylidis, Simonidis, Alcmanis & Archilochi, reliquias legere voluerit, ad illam Stephani collectionem, aut Editionem Fulvii Urſini cum notis Antw. A. 1568. in 8. excuſam, recurrat neceſſe eſt. Anacreon tamen & Sappho, ceteris feliciores, doctiſſimos aliqvot Editores, ac Interpretes novos, nacti ſunt. Neqve enim nunc niſi obiter memorabo Editionem ſeptem Anacreontis Epigrammatum, qvæ in Maximi Planudis Florilegio Venetiis, apud Aldi hæredes, A. 1521. excuſa ſunt; ut & Verſionem Gallicam Remigii Bellaqvei ἔμμετρον, qvæ biennio ſtatim, poſt primam Editionem Anacreontis, ab Henr. Stephano datam, in lucem emiſſa eſt A. 1556. Noſtro ſeculo TANAQ. FABER Anacreontis & Sapphus Carmina ſub incudem vocavit, & poſtqvam locis plurimis emendaſſet,

daſſet, & ſub ſeverioris qvoqve criticæ regulas coëgiſſet, *illuſtraſſetqve notis*, emiſit in lucem Græca, Salmurii 1660. in 12. Moliebatur qvoqve Verſionem Latinam, ſed proſa oratione, utpote cui metricæ Verſiones, & Carminis neceſſitate adſtrictæ non ſolum duriora multa & obſcuriora continere videbantur, ſed & non ſatis perite intellecta aut converſa; qvapropter illas ſibi nunqvam probatas non diſſimulabat; qvippe qvæ doctis hominibus non neceſſariæ, ſemidoctis autem pene inutiles ſint, atqve adeo propter inevitabilem obſcuritatem nonnunquam obſint. Deſtitit vero tandem ab omni Verſione Faber. Hujus itaque Eruditiſſima filia ANNA DACERIA, tum quidem adhuc innupta, relictam ſibi Spartam interpretandi rata, Gallicâ Verſione proſaicâ Anacreontis & Sapphus quod ſupereſt tranſtulit, pro more ſuo prorſus egregiè, ut ſic notas etiam Gallis faceret delicias Græcorum: additisque Obſervationibus Criticis textui ſui Autoris lucem haud vulgarem affudit, haud raro adverſus ſuum ipſiusmet Parentem aliquid affirmare auſa: præmiſit quoque vitam Anacreontis & Sapphus admodum luculentam, Pariſiis, 1682. in 12. Mox biennio poſt alia eſt Poëmatum horum Græco-Gallica Editio inſecuta, quæ quidem à Daceriæ verſione non ſolum in eo diſcrepat, quod metri legibus adſtricta eſt, ſed & circa mentem Autoris haud raro, nec docte minus, quàm ipſa à Parente ſuo in diverſum abit. Autor illius Nobilis Burgundus eſt, Dominus de Longepierre, qvi Vitam Anacreontis & Sapphus novam ipſe qvoqve compoſuit & in præfatione præmiſſa cauſas ſui ab Anna Fabra diſſenſus aperit: Liber prodiit Pariſiis, 1684. in 12. poſtea Amſtelodami, etſi falſo Pariſiorum nomen ibi qvoqve in titulo reperiatur, 1692. in 12. recuſus. Prodiit & Itala qvædam verſio metrica Anacreontis, ſed cui non adeo multum defert Fabra. (f)

Jamdudum fuiſſet PYTHAGORAS recenſendus, qvippe multo Lyricis omnibus 13
antiqvior, ſi *Carmina* illa *Aurea*, qvæ ſub Pythagoræ nomine circumferuntur, revera etiam illius forent. Sed, cum doctiorum omnium conſenſu conſtet, Carmina illa non Pythagoræ eſſe, ſed Pythagoræorum, & forſan, ut Joh. Picus exiſtimabat, à Philolao confecta, non eſt, cur loco non ſuo poni exiſtimemus: præſertim, cum hîc de Chronologiâ non ſimus ſolliciti. Ne tamen ea prætereamus, non ſolum antiqvitas facit, qvæ illis utiqve abjudicanda non eſt, ſed & præſtantia, dudum aliis commendata. Infinitæ ſunt eorum *Editiones*, neqve hic à nobis enumerandæ. Melioris notæ ſunt, qvas Vitus Amerbachius, Mich. Neander, Theod. Marcilius, Frid. Sylburgius, dederunt. Omnium vero optima, qvæ cum aureo Commentario Hieroclis lucem adſpexit, primo Latine ſolum, Baſileæ 1543. in 4., Interprete Joh. Auriſpa, Siculo, qvi, ob utriusqve linguæ peritiam, ab Eſtenſi Principum familia in pretio habitus eſt, qviqve jam octogenarius librum Hieroclis tranſtulit, tanto qvidem ardore animi, ut, per omnem vitam doctius nil, nilqve magis proficuum ſe legiſſe, in præfatione profiteatur: adeo parum aut nihil à fide Chriſtiana differre. Qvemadmodum vero absqve controverſia recte de præſtantia Commentariorum

(f) Non contemnenda etiam eſt Editio Anacreontis Tubingenſis Græco-Latina, quam Frid. Herm. Flayderus, Lit. Human. in Acad. Tubingenſi Profeſſor, An. 1622. in 12mo, triplici Verſione Latina, ſua nempe ad verbum pedeſtri, Metricis autem Henr. Stephani & Heliæ Andreæ, & Notis Analectisque Criticis illuſtratam juris fecit publici.

rum Hieroclis judicavit Auriſpa: utpote qvibus vix qvicqvam ſimile in omni antiqvitate ſcriptum unqvam eſt, nilqve adeo prope comparandum; ita infelix admodum eorundem Interpres fuit: qvandoqvidem obſcuram, inelegantem, tædioſamqve lectu ejus Verſionem eſſe Geſnerus qveritur in Bibliotheca fol. 321. b. Igitur eo majores gratias promeritus eſt Joh. Curterius, qvi, qvadraginta annis poſt Auriſpæ Latinam illam ſcabram Verſionem, Græcum è MSS. Codicibus eruit incomparabilem Commentarium, &, cum nova Verſione Latina doctisſima, Pariſiis 1583. in 8. in lucem edidit: Poſt id tempus Londini etiam recuſum, una cum Theod. Marcilii notis in Pythagoræ Carmina, Mer. Caſauboni notis in eadem & Hieroclem Joh. Pearſonii eruditiſſima præfatione, (in qva plurima notatu digna de Hierocle aliaqve occurrunt,) fragmento Hieroclis de Fato, qvod apud Photium ſupereſt, cui Latina etiam paulo liberior Hug. Grotii verſio acceſſit, & Lil. Greg. Gyraldi Explicatione Symbolorum Pythagoræorum: Lond. 1654. in 8. Arabicam Carminum aureorum Pythagoræ Verſionem, à Joh. Elichmanno erutam & Latinè redditam cum præfatione ſua edidit, Simplicii in Epictetum Commentariis adjectam, Claud. Salmaſius, Lugduni Batav. 1640. in 4.

14 Æqve vetuſtus eſt PHOCYLIDES, Mileſius Philoſophus, Olympiade 59. juxta Suidam, clarus: qvi, præter *Carmina & Elegias*, *Sententias* qvoqve ſcripſit, quas, qvod ex Sybillinis Carminibus eſſent deſumta, κεφάλαια vocavit. Supereſt hodieqve Carmen νυθετικὸν, i. e. *admonitorium ad bene beateqve vivendum*; qvod, poſt Frobenianas aliasqve Baſileenſes veteres Editiones, Argentinæ à Vito Amerbachio An. 1561. à Mich. Neandro in Opere Aureo, Lipſiæ 1577. in 4. ab Henr. Stephano cum Poëtis Gnomicis 1573. in 12. & in Poëtarum Heroicorum Græcorum Corpore A. 1566. in fol. à Jac. Lectio in ſimili Corpore Genevæ 1606. & ab aliis ſexcenties excuſum recuſumqve eſt. Verum obſervat Jos. Scaliger, *Animadv. ad Euſeb. Chron. p. 95. ſeq.* Carmen illud, qvod ſub Phocylidis nomine toties excuſum eſt, etſi elegantiâ, nitore, verborumqve cultu, cum qvolibet Veterum certare qveat, non tamen eſſe Veteris illius Phocylidis, nec ullius alterius Philoſophi pagani; ſed hominis vel Judæi Helleniſtæ Alexandrini, vel, qvod magis credit, Chriſtiani: cum non ſolum antiqvus ille Græcus Philoſophus, Phocylides, nil, præter breves γνώμας, haud ſecus ac Theognis, ſcripſerit, non continuum aliqvod carmen, ſed &, qvod ea in hoc, qvod habemus, Phocylidis Carmine νυθετικῷ contineantur; qvæ non poſſint niſi ab homine Judæo aut Chriſtiano ſcribi: qvæ omnia exemplis in medium allatis fuſe probat: obſervatqve, cum apud Clementem Alexandrinum, Stobæum, & alios nonnullos Phocylidis γνῶμαι paſſim legantur, nusqvam tamen è Carmine, qvod ejus nomen præ ſe fert, aliqva adduci, etſi id omnium maxime è re Chriſtianorum fuiſſet. Primum, qvi id alleget, atqve unum, eſſe Scholiaſten Nicandri ad Alexipharmacum: ſed illum hominem recentiorem fuiſſe monet.

15 Coævus Phocylidi THEOGNIS, Philoſophus item, & gnomicus Poëta: de cujus tamen *Sententiis*, qvæ ſuperſunt, nihil admodum dicere attinet, qvandoqvidem in omnium, etiam puerorum manibus ſunt, ac toties excuſæ, qvoties Poëtæ gnomici: quapropter jam è Phocylidis Editionibus de Theognide quoque judicari poterit. Erat vero

vero Theognis natione Siculus, urbe Megarâ oriundus: ni forte rectius Scaliger, in Animadverſionibus Euſebianis, Theognidem è Megarâ Græciæ oriundum facit. Ex eadem inſula ortus quoque fuit MOSCHUS, vetuſtiſſimus etiam, ſed tamen non Sententiis conſcribendis intentus, verum Bucolicus Poëta: cujus tamen, præter *Idyllia*, alia qvoqve Carmina extant Heroicis verſibus conſcripta, ut & Epigrammata aliquot. *Amorem fugitivorum Moſchi*, qui in Planudis Florilegio excuſus eſt, primum Baptiſtam Varinum, qui celeberrimi Bapt. Guarini pater fuit, & deinde Angelum Politianum, Latinè tranſtuliſſe, Gyraldus Dial. III. de Poëtis teſtatur, qui Varinum Virum tàm ſanctum, quàm doctum, vocat. Idyllia ejus Græce & Latine, cum notis Bonaventura Vulcanius edidit Antwerpiæ 1568. in 8. eodemque anno & ibidem Fulvius Urſinus: poſtea Joſ. Scaliger Moſchi carmina ſibi recenſenda ſumſit, vulgavitque, cum notis ſuis Heidelbergæ apud Commelinum 1596. in 8. Inde Iſ. Caſaubonus, qui ſe in aliqva Genevenſi Editione Iſ. Hortibonum vocavit: & poſt Caſaubonum Dan. Heinſius, eundem Autorem ſunt aggreſſi: cum omnium trium, Scaligeri, Caſauboni, Heinſii, notis prodiit Moſchus Heidelbergæ 1604. in 4.

Jungitur ſemper Moſcho BION, Bucolicus Poëta celebris, & cui, judice Gyraldo, 16
tertia in iſto Poëſeos genere palma defertur. Dorica Dialecto ſcripſit, uti & Moſchus, & Lyrici, quos ſupra enumeravimus, tantum non omnes: Eadem dialecto ſcripſit THEOCRITUS, qvi primam Carminis Bucolici palmam haud dubie ſibi vindicat, ſive Chius, ſive Chous, ſive Syracuſanus: nobis enim nunc parum intereſt: quemadmodum & illud ſolum indicaſſe ſufficit, eſſe, qui eundem cum Moſcho Theocritum arbitrantur, obſervante Gyraldo Dial. III. Dicitur plurima Carminum genera ſcripſiſſe à Suida: *Proetides; Elpides; Hymnos; Heroides; Epicedia, Odas, Elegias, Epigrammata.* Ex his tamen omnibus, præter Epigrammata quædam nihil admodum ſupereſt. Superſunt vero Bucolica illius Idyllia longe ſuaviſſima, & quæ haud abs re magnos Viros in amorem ſui abripuere. Siquidem ii ipſi Triumviri, Joſ. Scaliger, Iſ. Caſaubonus & Dan. Heinſius, quos in Moſcho & Bione recenſendis occupatos fuiſſe diximus, multò adhuc majorem curam Theocrito impenderunt, notis & lectionibus eum illuſtrantes: atque hinc nata pulcerrima Bucolicorum Poëtarum Editio Commeliniana Anni 1604. in 4. Alias ſeparatim qvoqve Theocritus ex eadem officina, una cum Scholiis Græcis, ceterisqve doctorum Virorum notis in 8. A. 1612. excuſus eſt. Prima Editio Theocriti, quantum memini, eſt Aldina, quæ A. 1495. in fol. Theocritum, cum Phocylide, Theognide & Heſiodo exhibuit ſed absque Scholiis. Secuta eſt Editio Romana anni 1516. in 8, cui Zacharias Calliergus Græca Scholia adjecit: non ſua, ut perperam multi autumant, ſed antiqva, quæ è Veteribus libris excerpta in unum ſolummodo corpus redegit: plane, ut M. Muſurus cum Scholiis Ariſtophanis fecit. Geſnerus in Bibliotheca, Venetam Theocriti Editionem commemorat, in 8. excuſam: recuſus inde eſt Theocritus Hagenoæ apud Secerium: & Baſileæ apud Cratandrum An. 1530. tum, una cum Scholiis Græcis, Francofurti apud Brubachium, 1553. in 8; cui Editioni Scholia quoqve nonnulla Joach. Camerarii acceſſerunt, & præfixa Scholiis Græca præfatio, in qua varia Theocrito falſo eſſe adſcripta monet; Bioni vel Moſcho potius tribuenda: præterea Helii Eobani

Heſſi Metrica Idylliorum Theocriti Verſio qvoqve acceſſit. Poſtea Theocritum Henr. Stephanus, cum Bucolicis reliqvis, Græce & Latine vulgavit A. 1579. in 12. qvem deinde Scaliger, hunc Caſaubonus & tandem Heinſius, uti dictum, ſecuti ſunt. Idem Stephanus Oden Theocriti in Adonin mortuum ſcriptam, qvam Bioni Camerarius in Græca præfatione, alii alii Autori tribuendam cenſent, cum Lyricis qvoqve ſuis edidit, An. 1566. Hoc ipſo anno Pariſiis, apud Morellum Græce Theocriti omnia, quæ ſuperſunt, excuſa ſunt. *Fiſtulam* ejus, una cum SIMMIÆ RHODII, qui & ipſe Poëtis Bucolicis addi ſolet, *Ovo, Alis, Securi*, peculiari explicatione & notis illuſtravit Salmaſius in Explicatione duarum Inſcriptionum Herodis Attici, Pariſiis, 1619. in 4. Prætereo jam editiones Theocriti, qvæ in Corporibus Poëtarum Heroicorum H. Stephani & Jac. Lectii, aliqvoties jamjam memoratis habentur. Qvid de Virgilii & Theocriti Comparatione varii Viri docti cenſuerint, dictum jam alio loco eſt, ubi de Virgilio agebamus.

17 Nunc accedimus ad æmulos duos, non ſolum Poëtas cultiſſimos, ſed & Viros in omni genere eruditionis exercitatos, & præfectos Alexandrinæ Ptolemæorum Bibliothecæ: Callimachum & Apollonium. Et CALLIMACHO qvidem, natione Cyrenæo, infinitos propemodum libros tribuunt Suidas, Strabo, & Apollonii Scholiaſtes: Suidas certe illum ultra 800. ſcripſiſſe dicit, & argumenti omnino varii. Neqve enim ſolum in omni *Carminum* genere illum aliqva concinnaſſe refert, ſed & *Grammatica, Hiſtorica, Geographica*, aliaque longe plurima, vixit temporibus Ptolomæi Philadelphi Regis, & usqve ad ſucceſſorem ejus in regno, Ptolomæum Evergetem, vitam protraxit: perpetuus Apollonii æmuli inſectator, in qvem & Satyricum carmen ſcripſit ficto nomine in Ibin: qvod ipſum Ovidius è Latinis imitatus eſt. Inter alia compoſuit qvoqve vaſtum Opus qvod **πίνακες** inſcripſit **τῶν ἐν πάσῃ παιδείᾳ διαλαμψάντων, καὶ ὧν συνέγραψαν**, *Tabulas*, ſive *Indices omnium celebrium doctorum, eorumq; Scriptorum:* libris 120. conſtans. Tum aliud qvod etiam magis ad præſens inſtitutum pertinet, de Poëtis, cui titulus: *πίναξ καὶ ἀναγραφὴ τῶν κατὰ χρόνους καὶ ἀπ' ἀρχῆς γενομένων διδασκάλων*; qvi male redditur à Simlero in Bibliotheca: *Tabula & deſcriptio, ſerie temporum obſervata, Doctorum omnium, qui ab initio fuerunt*: pro *Doctoribus* enim *Poëtæ* erant ſubſtituendi: qvandoqvidem *διδάσκαλοι* ſpeciatim fabularum Poëtæ ſunt, ut è Suida, Harpocratione, aliisque, obſervat Jonſius de Scriptoribus Hiſtoriæ Philoſoph. lib. II. cap. 5. ubi prolixè admodum & docte de his Callimachi libris agit: ut & de tertio, qvem de obſcurioribus vocibus, & de libris Democriti ſcripſit Callimachus: ſed qui, una cum ceteris omnibus, magno reipublicæ literariæ damno, interiit. Hodie enim, è tot Scriptis Callimachi, præter *Hymnos in Jovem, Apollinem, Dianam, Delum, Lavacrum Palladis & Cererem*; qvibus temporum antiqviſſimorum hiſtoriam, & originem gentilis Mythologiæ tradit: *Epigrammata & fragmenta* Poëmatum, hinc inde collecta, nihil ſupereſt Sed ea tamen ſpreta neutiquam ſunt. Primus Hymnos Callimachi *edidit* una cum Pindaro Aldus, Venetiis A. 1513. in 8. Inde, apud Frobenium, cum Commentariis Græcis, ſunt excuſi, Baſileæ 1532. in 4. ut & Pariſiis apud Vaſcoſanum. Recentiorem eſſe Scholiaſten illum, non admodum antiqvum, Geſnerus conjicit in Bibliotheca, & annotat: Suidam meminiſſe alicujus Archibii, qvi Epigrammata Callima-

chi

chi expoſuerit: ſed qvi hodie non amplius ſupereſt. Poſtea Henr. Stephanus caſtigatos Callimachi hymnos Corpori Poëtarum Heroicorum inſeruit A. 1566. &, cum Nicodemus Friſchlinus eosdem, Latino carmine redditos à ſe, una cum Scholiis veteribus, ſuisqve notis ſat amplis, Tubingæ 1571. edidiſſet: repetiit pauló poſt illam Editionem Stephanus, ſuasqve annotationes & emendationes inſuper, ut & duplicem hymni primi Verſionem adjecit, A. 1577. Mox alia iterum prodiit, nitidiorqve ferme quoad verſionem Callimachi Operum (nam & Epigrammata & fragmenta, & Pëomation de Coma Berenices, à Catullo Latine redditum, jam à Stephano & Friſchlino adjici cœperunt) editio, cum nova Verſione Latina metrica Bonavent. Vulcanii, & ejusdem Notis, Antw. 1584. in 12. Inde Seculo fere integro qvietum fuit: donec Anna Daceria, filia Tanaq. Fabri, luculentis annotationibus denuo illuſtratum daret Callimachum, egregie caſtigatum à ſe, & fragmentis haud paucis auctum: Pariſiis 1674. in 4. (Verum & hanc, & priores omnes Editiones Callimachi reliqvas, longe vincit poſtrema Ultrajectina, qvippe qvæ & Epigrammatibus, fragmentisqve longe plurimis ope Rich. Bentleji aucta eſt: & in qvam præter omnes Commentatorum priorum curas Theodori Grævii, qvi Joh. Georgii, Viri Summi, filius erat, ante abſolutam Operis Editonem defunctus, Pauliqve Voëtii, notæ, & ampliſſimus Viri illuſtriſſimi, Ezech. Spanhemii, Commentarius, congeſta ſunt, Ultraj. 1697. in 8.)

Diſcipulus primò fuit Callimachi, ſed deinde Adverſarius æmulusque, APOLLO- 18
NIUS, RHODIUS cognomento, non à patria, namque Alexandriâ ortus erat, ſed, quod invidiâ Poëtarum Alexandrinorum, & inprimis haud dubie Callimachi, traductus, cum non ferret contumeliam, in Rhodum inſulam migravit, ibidemqve civium numero adſcriptus fuit, donec reverſus tandem in patriam, magno etiam in honore habitus, & Bibliothecæ regiæ præfectus eſt. E compluribus Scriptis, quæ ab ipſo edita referuntur, ſola *Argonautica* ſuperſunt, is ipſe liber, ob quem ludibrio Poëtis Alexandriæ fuit, Rhodus admirationi. *Opus non contemnendum*, judice Qvintiliano Inſt. lib. X. c. 1. *æquali quadam mediocritate ſcriptum:* juxta Gyraldum Dial. III. *Opus varium, & multis vigiliis elucubratum: durum tamen, & alicubi ingratum; niſi qua parte Medeæ amores deſcribit, ubi & P. Vergilii judicio ita excellere videtur, ut Vergilius ipſe non aliunde plura in ſuos Didonis amores facile tranſtuliſſe videatur: ut Grammatici annotarunt.* Hæc Gyraldus, qui, cum Grammaticos nominat, inprimis in Servium digitum intendit. Sed tamen impudentiam vocare non dubitat Jul. Cæſ. Scaliger, ſi qvis cum Servio idem credere velit: tantumque abeſſe cenſet à veritate, ut pene pudeat illum apponere loca, è quibus comparatio Virgilii & Apollonii inſtitui queat: *de Re Poët. lib. V. c.* 6. id quod deinde locis quamplurimis confirmatum. Aſt contra Scaligerum Apollonii cauſam in ſe ſuſcepit Jac. Gaddius, utinam dignior patronus, de Script. Non-Eccleſ. T. I. Ceterum primum edita ſunt argonautica iſta apud Aldi hæredes, Venet. 1521. in 8. non ſolum diligenter prius ad fidem plurium Codicum examinata: ſed & eximiis plane illuſtrata Scholiis; quæ Lucillo Tarrhæo, Sophocleo & Theoni, ut Autoribus, adſcribi debere, Anonymus vitæ Apollonii Autor Græcus, Argonauticis præfixus, indicat: (atque idem etiam confirmat Ariſtophanis Scholiaſtes; obſervante Colomeſio in Not. ad Gyraldum p. 154. qui &, adverſus Caſaubonum, Mauſſacum & Tan. Fabrum, contendit, Sophocleum Sophoclem dici non debere,) Sunt vero hæc

Scholia ex eorum genere, qvæ longe plurimum ſuis lectoribus conducunt; nec Grammatica ſolum, ſed varia omnis generis erudita, complectuntur. Recuſa cum his ſunt Argonautica Apollonii Baſileæ ſemel iterumqve; ita, ut in poſteriori editione, qvæ A. 1570. ex officina Henricpetrina prodiit, Latina etiam verſio Valentini Rotmari, heroico verſu ſcripta, acceſſerit: qvæ ſi non ubiqve felix eſt, laudem tamen meret diligentiſſima digeſtio in locos communes rerum omnium, qvæ in Apollonio, ejusqve Scholiis occurrunt, cujus qvartum caput Autorum, in ſcholiis magno numero allegatorum, indicem accuratum ſiſtit. Ante Rotmarum Latine Apollonium verterat, ſed non metrice, Joh. Hartungus, ediditqve apud Oporinum 1549. in 4. Poſtea Henr. Stephanus Græcum textum, una cum antiqvis Scholiis, ſuisqve Annotationibus, repetiit A. 1574. in 4. & noſtro ſeculo Jerem. Hœlzlinus Græco-Latinum addidit, Scholiisqve Veteribus ſuas Annotationes Lugd. Bat. 1641. in 8. Claudius Florens Chriſtianus, Q. Septimii filius, Epiſt. Gall. ad Scalig. lib. II. ep. 31. novam verſionem & notas in Apollonium promiſit: ſed qvas non magis dedit, ac cetera, qvæ in alios Poëtas Græcos ibi promiſit.

19 Apollonio coævus creditur NICANDER, Colophonius, vel juxta alios Ætolus, aut iterum alios Alexandrinus: præclarus Poëta, etſi in agro viveret, minimeqve ruſticus, judice Cicerone: & qvem, ut Qvintilianus ait, Macer & Virgilius non fruſtra imitati ſunt; Jul. Cæſ. Scaliger non ſine magno uſu illum cum Lucano comparari poſſe cenſuit: & adeo magni æſtimavit, ut *vix inveniri* credat *apud Græcos Poëtam politiorem: magna ei cura, ne qvid ineptum aut inepte dicat*, Poët. lib. V. c. 15. ubi & comparationem illam inſtituit. Cum vero plurima ſcripſerit Verſu heroico Nicander, de qvibus apud Athenæum & Suidam mentio fit, hodie duo ejus libri tantum ſuperſunt: *Theriaca & Alexipharmaca* dicti. In illis remedia docet adverſus ſerpentes, & alia animalia, qvæ morſu vel ictu virus infligunt: in his adverſus cetera venena, cibo aut potui miſta. Primus illa, cum luculentis Scholiis Græcis *edidit*, cum Dioſcoride, Aldus, Venet. 1499. in fol. Conſtat alias ex Athenæo & Stephano, ex antiqvis Diphinum Laodicenum, Demetrium Phalereum, Theonem atqve Plutarchum eſſe in Nicandrum commentatos: prout id Gyraldus atqve Geſnerus annotârunt. Sed, ſi qvis eorum omnia eſſe, qvæ in Scholiis ad Nicandrum hodie reperiuntur, exiſtimaverit, eum erroris arguet Joſ. Scaliger in Animadverſionibus Euſebianis p. 95. qvi dicit, Scholia illa eſſe centones, ex Veteribus optimis Commentariis excerptos ab homine recentiore, qvi de ſuo qvasdem etiam barbaras voces admiſcere ſoleat: id qvod jam ante Scaligerum Geſnerus etiam, in Bibliotheca, obſervavit. Poſt Aldum ſeparatim excudit Nicandrum, cum Scholiis Græcis Joh. Soter, Coloniæ 1530. in 4. Sine Scholiis Græcè ſolum eundem inſeruit Corpori Poëtarum Heroicorum H. Stephanus, A. 1566: Latine ſolum, è Verſione ſua, cum ſuis Scholiis eundem Poëtam dedit Joh. Lonicerus, Coloniæ, 1531 in 8. Græce & Latine Jac. Lectius, inter Poëtas Græcos Genevæ 1606. & dudum ante hunc, ex interpretatione Joh. Gorræi cum Scholiis Græcis Guil. Morellus, Pariſ. 1557. in 4., in qva Urbe & noſtro ſeculo 1622. eadem Editio repetita eſt. Jac. Grevinus Nicandrum Verſu Gallico tranſtulit, ediditqve apud Plantinum Antwerpiæ 1567. in 4.

20 Nicandrum ARATUS inſeqvatur, ei non ſolum, è ſententia aliqvorum, coævus; ſed & adeo amicus, ut illi *Phænomena* ſua, priusqvam publicaret, legenda tradiderit, & viciſſim

ciſſim Nicander Arato Theriaca ſua. Verum falli, qvi ſic cenſent, & Nicandros Colophonios duos male confundere, jamdudum Gyraldus annotavit Dial. III. cum Arati tempore, qvi Nicandro Poëta junior eſt, & in aula Demetrii Poliorcetæ vixit, alius vixerit Nicander, inſignis Mathematicus. Ceterum, etſi non adeo magni æſtimaverit Aratum Qvintilianus Inſt. lib. X. c. 1. ſed *totum in nominibus conſumi* dicat: *cujus materia motu careat: ut, in qva nulla varietas, nullus affectus, nulla perſona:* qvo minus tamen omnino vilipendatur à nobis ille, certe vel ſolum qvoqve Prooemium facit Phænomenῶν, adeo pium, ut *Apoſtolus Paulus* illud etiam, qvod allegaret, dignum habuerit. Neqve eſt, ut omnibus qvoqve Latinis adeo fuiſſe vilipenſum exiſtimemus. Qvin potius nonniſi cum ſole interitura ejus Phænomena Ovidius cecinit, Amor. lib. I. Eleg. 15.

Cum Sole & Luna ſemper Aratus erit.

Nec fuit è Poëtis Græcis qvisqvam, qvi tot præclaros interpretes Latinos nactus eſt, qvam Aratus: ſiqvidem à M. Cicerone translatus eſt, à Germanico Cæſare, de qvo inter Latinos Scriptores actum. Adde ipſummet Ovidium, & Sextum Ruffum Avienum. Multo vero etiam major numerus Græcorum eſt, qvi in Aratum commentati, & qvorum Voſſius de Scient. Mathematicis, c. 37 p. 156. triginta & qvinqve enumerat: non connumerato tamen Theone, cujus Scholia in Aratum hodieqve ſuperſunt: nec Achille Statio, qvem præter Florentinam Arati Editionem Dion. Petavius etiam in Uranologio edidit. Græce Aratum primus edidit, niſi fallor, Aldus cum Manilio & Hygino, Venet. An. 1499. fol. inde multoties excuſus eſt. Latinas editiones, & Græco-Latinas præſtantiores jam in *Grammatico Polyhiſt.* enumeravimus. Græcas nunc paucas & præſtantiores dicemus. Ex his Pariſienſis eſt A. 1566, Florentina 1567., cui Commentarii Græci Ach. Statii acceſſerunt, cum jam An. 1559. Pariſiis, cum Theonis Commentariis, & Leontii κατασκευῇ Arateæ ſphæræ Aratus apud Morelium prodiiſſet. Elegantiſſima omnium eſt Græca Oxonienſis A. 1672. in 8. cui præter memorata jam Scholia, Eratoſthenis qvoqve, qvod ſupereſt adjectum fuit. Græco-Latina vero Aratæorum Editio omnium optima Hugonis Grotii, Lugd. Batav. 1600. in 4. Prodiit & qvædam Editio Phænomenῶν Arati Græca, cum Interpretatione & notis exiguis Jac. Ceporini, Baſil. 1534. in 8. una cum Dionyſio Afro.

Iſte DIONYSIUS, PERIEGETES dictus à libro, qvem ſcripſit, περιηγήσει οἰ- 21
κουμένης, ſeu de *Orbis circuitu*, aut, ut communiter redditur, de *Situ orbis*, Afer natione fuit, etſi Byzantinum perhibeat Svidas, cujus argumentum pluribus confutat Voſſius de Hiſtor. Gr. lib. II. p. 172. ſeq. Longe qvidem Arato, ceterisqve, qvos enumeravimus junior eſt; utpote demum ſub Auguſto, vel, ut alii volunt, ſub Nerone, clarus: ſed præſtantiâ neqvaqvam cedit: imo nonnullis etiam haud parum præſtat. Hinc jam olim Latinos Interpretes Sextum Rufum, Feſtum, Avienum, & Rhemnium Fannium, vel, ut alii judicant, Priſcianum (nolente tamen Gyraldo, qvi, *ignoſcant mihi*, inqvit, *Priſciani manes, ſi eum non Poëtam ego fuiſſe credo:* Dial. IV. de Poët.) nactus, Græcum qvoqve omnium longe præſtantiſſimum atqve eruditiſſimum habet commentatorem, Euſtathium, eundem, qvi in Homerum commentatus eſt. Primus, qvi Dionyſium hunc è tenebris eruit, Anton Becharia, Veronenſis, fuit: qvi ſcilicet Latine illum Oratione proſaica redditum, & Hieronymo de Leonardis inſcriptum edidit Venet. in 4. A. 1477., ſed plane infeliciter vertit, ut Geſnerus

obſervat in Biblioth. p. 54. a. quædam enim de ſuo addidit, quædam omiſit, multa perperam reddidit. Recuſa tamen eſt peſſima illa Verſio apud Henr. Petri, Baſileæ A. 1534. in 4. Græce primus Dionyſium edidit Aldus, ſeu, qui poſt ejus mortem typographiæ præfuit, Arulanus, A. 1518. una cum Latina interpretatione Priſciani, quæ, juxta alios, Fannii Rhemnii aut Ræemnii eſt, jam ſexennio ante, cum Joach. Camerarii annotatiunculis, Viennæ 1512 in 4. prodierat. Cum Euſtathii Commentario prius edidit Dionyſium Rob. Stephanus, Pariſ. 1547. in 4. nitidiſſime: quem recudit, poſt mortem Patris Henricus filius A. 1577. in 8. qui ſuas & aliorum Annotationes adjecit. Noſtro ævo Dionyſium, cum Euſtathii Commentario, ſuisque ampliſſimis notis, publicavit Guil. Hill, Londini A. 1658. & iterum 1688. in 8. (Verus in his omnibus Dionyſii Euſtathiique Editionibus magna quædam lacuna deprehendebatur Scholiorum, per aliquot folia protenſa, quæ cum ſuppleri è Codicibus Regiis non poſſet à Rob. Stephano, reliquis etiam intacta manſit: donec Anno ſuperiore 1697. bis ederetur: ſemel Hamburgi à Joh. Alb. Fabricio, Viro clariſſimo, nobisque amiciſſimo, Bibliothecæ Latinæ, qvam edidit, inſerta; ubi de S. Ruffo Feſto Avieno agit, p. 180. ſeqq. & Oxonii deinde, ſuo loco, nimirum in nova Dionyſii Editione longe optima & elegantiſſima, qvam V. Clar. Edu. Twaites procuravit, non ſolum cum MSS. Codicibus ſedulò collatam: ſed & gloſſis interlinearibus Græcis, & Scholiaſte alio, inedito hactenus, auctiorem. Dignus notatu eſt numerus Editionum Dionyſii, qvem laudatus modo Clar. Twaites iniit, triginta & tres computans.)

22 Neqve hîc omittendus LYCOPHRON, qvem Tragicis Poëtis Laërtius annumerat, quod & Suidas facit, qui *tragœdias* ejus etiam recenſet: ſed & præterea inſignem Grammaticum fuiſſe notat. Erat unus, ut ibidem Suidas addit, è Plejade Poëtarum; cujus magna olim apud Græcos medii ævi fama erat, cum una omnes vixiſſe exiſtimarent. Computabant in eum numerum Theocritum, Nicandrum, Callimachum, Apollonium, Homerum Tragicum, Aratum & Lycophronem. Enimvero, ut in iſta temporum ſupputatione inſigniter ſunt hallucinati Græculi, quod præter alios Gyraldus maxime oſtendit: ita non eſt, cur multum de excuſatione, ob divulſum à reliqvis Lycophronem ſimus ſolliciti: non magis ac ob omiſſum Tragicum Homerum, cujus nihil hodie ſupereſt. Lycophronis etiam Tragœdiæ omnes interierunt, nec ſupereſt niſi *Alexandra* ſeu Caſſandra ejus, *σκοτεινὸν ποίημα*, ut jam olim Suidas vocavit, jambico Verſu ſcriptum, quod proxime ad tragœdiam accedere multi Viri docti cenſent, & propterea Guilh. Canterus monodiam qvandam tragicam poſſe vocari judicavit in prolegomenis ad Lycophronem, quæ Latinæ ejus Poëtæ Verſioni à ſe ſtructæ præfixit. Eo vero minus miranda eſt in Lycophronis dramate obſcuritas, quod ille Oracula loquentem Priami filiam Caſſandram, ſive, quod idem eſt, Alexandram, inducit. Ex Antiqvis Interpretes ad hoc poëma acceſſerunt Dection, Theon, Orus; qui ab Autore Etymologici, Stephano Byzantino aliisqve Autoribus, allegantur. Ex illis vero dein ſuos compilavit Commentarios, qui ſoli hodie ſuperſunt, Iſaacius Tzetzes, Johannis frater, multo doctior, ne ipſo quidem id diffitente, in præfatione ad Scholia in Heſiodum: [ſed tamen Colomeſius, in Not. ad Gyraldi Dial. III. de Poëtis, notat, Iſaacium hunc Tzetzam doctis veterum Scholiaſtarum obſervationibus nugas ſuas immiſcere.] Primus Lycophronis Caſſandram Græce edidit,

cum

cum Pindaro & Dionyſio, Aldus, Venetiis, 1513. If. Tzetzæ Scholia: textui juncta, Baſileæ 1546. in 4. prodierunt. Latine primus vertit Lycophronem Bernardus Bertrandus, ſed infeliciter, ediditqve Baſileæ A. 1558. Novam igitur Verſionem, & multò accuratiorem in ſe Guilh. Canterus ſuſcepit, quæ, cum Prolegomenis & Commentariis luculentis, edita eſt Baſileæ, 1566. Pariſiis 1601. cum Græco textu recuſa. Sed & Joſ. Scaliger Lycophronem Latinè vertit, etſi non multo dilucidius, quam in Græco eſt: prodiit Pariſiis & Lugduni Batavorum, ubi Joh. Meurſius revidit illam Verſionem Scaligeri, & ſub incudem vocatam plurimis in locis emendavit, notasque adjecit A. 1597. in 8. non magnâ tamen cum Scaligeri gratiâ. [Poſt hos omnes nuper Joh. Potterus, Vir Clariſſimus, apud Oxonienſes, è theatro Sheldoniano, ſplendidiſſimam Lycophronis Editionem adornavit; in eamqve non ſolum tranſtulit priorum omnium labores, quos alicujus momenti exiſtimabat, ſed & novos adjecit Commentarios, textu prius cum cura ad MSS. Codices reviſo & emendato: Oxon. 1697. in fol.]

Inter alios Autorès, quos Iſaacius Tzetzes in ſuo Commentario ad Lycophronem allegat, QVINTUS CALABER qvoqve eſt, Poëta Heroicus, qvi παραλειπόμενα ὁμήρȣ ſcripſit, i. e. de iis, qvæ in Deſcriptione belli Trojani ab Homero relicta ſunt, libros XIV, qvos primus una cum TRYPHIODORO *de Excidio Trojæ:* & COLUTHO *de Raptu Helenæ* (qvos hic per tranſenntiam ſolum nominaſſe ſuffecerit) edidit in 8. Aldus. Latine Quintum Calabrum reddidit Joh. Vellaræus: & poſt hunc multo elegantius Laur. Rhodomannus: prodiit Græcè & Latinè apud Wechelianos hæredes Hanoviæ, 1604. Idem cum Quinto nomen habet diverſus Poëta COINTUS SMYRNÆUS, qui *de Trojæ excidio* libros II. & *de reditu Græcorum* unum, compoſuit, quos, præter alias Editiones Operi ſuo Aureo inſeruit Mich. Neander, A. 1577. Lipſiæ in 4. Omnium Poëtarum ab Homero præſtantiſſimum eſſe hunc Barthius cenſet, in Adverſar. p. 1021. 23

OPPIANUM hucusque non nominavimus, præſtantiſſimum tamen Poëtam, qui ſub Severo claruit, & Antonino Caracalla, non ſub M. Aurelio Antonino, qvi vetus jam Euſebii error eſt, & multos recentiorum decepit, recte tamen Joſ. Scaligero in Animadv. ad Euſeb. p. 221. contradicente. Scripſit *Halievtica*, ſeu de Piſcatu libros IV, multo auro à Severo Imp. penſatos: *Cynegetica* i. e. de Venatione libros V, & *Ixevtica*, ſive de Aucupio libros V, quibus in poëmatibus quam plurima etiam de natura animalium, longe præclariſſima habet. Franc. Vavaſſor, in libro de Dictione Ludicra, Oppianum in exprimenda affectuum teneritudine, quam animalibus ſuis erga parentes, aut prolem, demonſtratum tribuit, inprimis multum valuiſſe annotat, atque eum propterea nunquam ſe ſine magno deliciarum ſenſu legere profitetur. *Editus* eſt Oppianus apud Aldum Venetiis, apud Juntas Florentiæ, apud Adr. Turnebum Pariſiis 1555. Græcè: Latinè libros de Venatione reddidit Laur. Lippius, ediditque Argentorati 1534. in 4. cum Scholiis Joh. Cæſarienſis: Commentarium ſuum Latinæ huic verſioni recuſæ adjecit Pariſ. 1555. apud Vaſcoſanum Joh. Bodinus; qvanqvam Rittershuſius, in Epiſtola quadam ad Georg. Richterum, & ex illo Thomaſius Placciusqve Bodinum è Turnebi Lectionibus omnem ſuum Commentarium compilaſſe, adeoque fœde ſurripuiſſe notent. Ipſe vero doctiſſimus Vir, Nicol. Rittershuſius, præſtantiſſimam Oppiani editionem adornavit, 24

cum

cum Scholiis antiquis Græcis, ac ſuis notis, Lugduni Batav. 1597. in 8. (g) Libros de Venatione Gallico verſu reddidit Q. Septimius Florens Chriſtianus, Pariſiis apud Mamertum Patiſſonum 1575. in 4. Libri de Aucupio interierunt, aut certe latent hactenus. Nam non penitus interiiſſe, ſed MSS. adhuc à ſe ſervari, Andr. Aſulanus olim Geſnero retulit, prout hic in Bibliotheca refert, ſed permoveri ſe nunqvam paſſus eſt, ut oſtenderet; qvo ipſo ſuſpectam reddidit ſuam relationem. Interea Geſnerus, Græcam Ixevtικῶν illorum paraphraſin nactus, eo indignius factum hominis tulit, & paraphraſin illam Latine redditam à ſe, variis in locis ſui de Avibus libri inſeruit. Ceterum pertinet ad Oppianum, ob argumenti vicinitatem PHILE, neſcio cujus ævi Poëta, & an idem cum illo, cujus Verſus in Spiritum S. Cotelerius T. III. Monumentorum Eccleſiæ Græcæ publicavit: Scripſit, qui huc pertinent, Verſus jambicos *de Animalium proprietate*, quos Græce & Latine Joach. Camerarius edidit Lipſiæ A. 1575. & poſtmodum Aureo Operi inſeruit ibidem A. 1577. Mich. Neander.

25 Atqve hæc de Poëtis Græcis, quorum integra Opera ſuperſunt. *Novem Poëtriarum* illuſtrium Carmina collegit, ediditque cum notis, Fulvius Urſinus, Antwerpiæ A. 1568. in 8. *Teleſillæ* nimirum, *Sapphus*, *Erinnæ*, *Myrtidis*, *Corinnæ*, *Myrus*, *Praxillæ*, *Noſſidis*, *& Amytæ.* Veterum Philoſophorum fragmenta metrica collegit, & ſub titulo Poëſeos Philoſophicæ, edidit Henr. Stephanus A. 1573. in 8. utiliſſimo labore, cui tamen ſubinde addi aliqvid poteſt: Et quid mirum in tanta autorum copia? Oracula, qvæ ſub *Sibillæ* nomine feruntur, octo libris comprehenſa, una cum fragmentis, qvæ hic illic in Scriptis Chriſtianorum reperiuntur, primus edidit apud Oporinum Baſileæ A. 1545. Xyſtus Betulejus, cum annotationibus ſuis. Inſecuto mox anno Sebaſt. Caſtalio, apud eundem Oporinum, heroico Carmine Latine à ſe reddita Oracula illa publicari curavit, ac pro genuinis etiam habuit, ſed cui Eruditorum perpauci aſſentiuntur. Oporinus inde An. 1555. Oracula Sibyllina Græce & Latine recudit: Mich. Neander vero magnam eorum partem Apocryphorum Collectioni inſeruit, qvæ Catecheſi ejus Græcæ adjecta eſt A. 1567. Novam Editionem eorundem Oraculorum Græco-Latinam, cum notis, adornavit Joh. Opſopæus Pariſ. 1589. in 8. qvi, Appendicis loco, Oraculo metrica Jovis, Apollinis

(g) Fallitur Capitis hujus Autor, dum Nicol. Rittershuſium, Academ. Altdorfinæ JCtum, An. 1670. mortuum, Autorem Epiſtolæ de Plagio Literario, pro ſua de Hannonis περιηγήσει Oratione, ejusdem Criminis a Barth. Nihuſio incuſata, ad Georg. Richterum Apologeticæ, in Richterianarum Syntagmate, *p.* 204. *& ſeqq.* obviæ, Oppianum Lugd. Bat. A. 1597. credit edidiſſe. Debetur enim editio iſta Conrado Rittershuſio, Nicolai Parenti, Anteceſſori itidem Altorfino, A. 1613. jam extincto. Pari vel errore, vel memoriæ lapſu, Jac. Thomaſius *in Tr. de Plagio Litterario*. §. 373. & Vinc. Placcius, hunc ſecutus, *in Tr. de Scriptoribus Anonymis & Pſeudonymis P. II. p.* 166. Epiſtolam Nicolai Filii de Plagio, modo laudatam, Conrado Rittershuſio, Parenti tribuunt. Ceterum, quæ Filius, de Bodini in Oppianum Commentario, turpi plagio ex Andr. Turnebi Lectionibus compilato, Richterus narrat, e Jac. Bongarſii haud dubie hauſit Epiſtola, ad Parentem ſuum, Conradum, d. 4. Apr. A. 1600. exarata, & a Paulo Colomeſio (in Vita Joh. Bodini, *Galliæ ſuæ Orientali p.* 74-87. inſerta) A. 1665. edita. Iſta enim cum multa alia refert Bodino parum honorifica, tum hæc de ejus Oppiano: *Jam edidiſſe illum Lectiones Turnebi in Oppianum pro ſuis, nemo noſtrorum* (Gallorum. ſc.) ignorat.

nis, Hecates, Seraphidis aliorumqve Deorum & Vatum, ex variis Autoribus antiqvis collecta, Græcè & Latinè, cum Notis, ut & Zoroaſtris oracula, cum Scholiis *Plethonis* & Pſelli adjecit. Recuſa eſt Editio illa auctior *Pariſ.* 1599. & 1607. Tandem novam Sibyllinorum Editionem, longe nitidiſſimam ac emendatiſſimam, in Belgio dedit Servatius Gallæus, Amſtelodami, 1689. in 4.; cui Caſtalionis & Opſopæi notas, ſuosqve inſuper prolixiſſimos Commentarios adjecit: nec non Oracula reliqva, qvæ Opſopæus ediderat.

Reſtat mentio veterum Epigrammatum Græcorum, qvæ in locos communes magno ſtudio digeſſit, & in unum Corpus collecta reliqvit, ſub *Anthologiæ* titulo, MAXIMUS PLANUDES: diviſa in ſeptem libros: qvorum *primus* varios locos communes continet: *ſecundus* Scommata, dicteria & ſales; *tertius* Epitaphia: *quartus* Epigrammata in Deorum imagines, hominum ſtatuas, animalium effigies: & in loca qvædam, ſive topographias: *quintus* Chriſtodori, Poëtæ Ægyptii, è Copto urbe oriundi (qvem in Planude male Copitam vocari, pro Coptitio, & confundi perperam cum Thebano Chriſtodoro, alio hujus nominis Poëta Chriſtiano, Gyraldus Dial. IV. de Poët. monet.) qvæ è multis poëmatibus ſuperſunt: inprimis Explicationem ſtatuarum, qvæ in Gymnaſio publico, qvod Zeuxippi cognominabatur, ſupererant; qvibus exprimuntur laudes compluriumi doctorum & inſignium Virorum: nec non ejusdem Chriſtodori Epigrammata in Aurigas hippodromi Conſtantinopolitani: *Sextus* liber Anthologiæ complectitur Epigrammata anathematica conſecrationum & dedicationum: *poſtremus* meretricia & amatoria. Prima hujus Anthologiæ *Editio* vetuſtiſſima eſt in 4: capitalibus literis impreſſa, ſed cui annus impreſſionis non ſubjicitur. Deinde ex Aldi, defuncti jam, officina prodiit, Venet. A. 1521. in 8. poſtmodum à Joh. Brodæo emendatam, & notis illuſtratam, Frobenius Anthologiam in fol. Baſileæ excudit A. 1549. tum Henr. Stephanus, additis qvoqve Græcis Scholiis & notis ſuis, denuo emendatiorem dedit in 4. 1566. Vincentius Opſopæus ſuas in Anthologiam notas ſeorſim excudi apud Oporinum A. 1540. in 8. curavit. Tandem, cum horum omnium annotationibus, Scholiisqve in pleraqve Epigrammata Græcis, & Latina Verſione, nova Anthologiæ Editio, plane nitida, procurata eſt Francof. 1600. in fol. Absqve notis horum Autorum Græco-Latinam ejus Editionem dedit, apud Commelinum in 4. A. 1604. Eilhardus Lubinus. Selecta ex Anthologia Epigrammata Latine vertit ἐμμέτρως, edid itqve apud Rob. Stephanum, juniorem, Pariſ. A. 1608. in 8. Idem fecit qvoqve Joſ. Scaliger, ſuntqve Epigrammata illa Latina, è Græcis facta, inter Opuſcula excuſa. Omnium vero ſalivam movit olim, & expectationem excitavit Salmaſius, dum novam Anthologiæ Editionem, infinitis Epigrammatibus auctiorem, novâ Verſione Latinâ, & luculentis Commentariis, illuſtratam ſæpiſſimè, & magno cum apparatu, promitteret. Aſt nunqvam promiſſis ſtetit. 26

PAULI SILENTIARII *Epigrammata*, qvæ ſeorſim aliqvoties Venetiis, ac Pariſiis excuſa ſunt, nunc indicamus magis, qvam recenſemus, propterea qvod Semipriſcus tantum Autor ille eſt: qvales etiam MICH. PSELLUS, cujus, præter tot Scripta alia, *jambos* in *vitia & virtutes* habemus; & JOH. TZETZES, cujus *Politicorum*, ut vocant, *Verſuum Chiliades* notæ alias, ſed vix pro verſibus habendæ ſunt. Antiqviores his longe alii Chriſtiani Poë- 27

tæ: Apollinarius Laodicenus, Gregorius Nazianzenus, Nonnus: de quibus pauciſſima ſolum dicemus, cum de illis alii prolixiſſimè egerint. Apollinarius quamplurima poëmata ſcripſit: è quibus nil niſi *Verſio Pſalterii* ſupereſt, heroico carmine, eaque ſatis culto, expreſſa. Primus illud è Regia Bibliotheca eruit, & regiis typis nitidiſſimè excudit, Pariſ. 1552. in 8. Hadr. Turnebus: poſtea ibidem 1580. recuſum: Latinam Verſionem addidit, & apud Commelinos in lucem emiſit, Frider. Sylburgius, Heidelbergæ, 1596. in 8. (b) Gregorii Nazianzeni *poemata* 64. ſuperſunt, ſed non eo nitore ſcripta, qui antiquis comparari poſſet: Primo vitæ ſuæ hiſtoriam conſignavit: reliqua ſacri utplurimum argumenti ſunt, pia omnia. Neque vero ſolum cum operibus Nazianzeni prodierunt: ſed & ſeorſim varia variis in locis. Omnia, qvæ nanciſci poterat, collegit, Latinis verſibus reddidit, & emiſit in lucem, Pariſ. A. 1564. Jac. Billius. Melior Poëta Nonnus *profanum Poëma* reliqvit atqve *Sacrum.* Illud inſcripſit *Dionyſiaca*, & libris 48. omnem de Baccho, ejusqve ſacris, ſermonem abſolvit. Edidit primo Joh. Sambucus Græce, cum lectionibus ac Conjecturis Gerh. Falkenburgii, & emendationibus Guilh. Canteri, Antw. 1569. in 4. inde, ſervatis Falkenburgii Conjecturis, cum Latina Verſione Eilh. Lubini, prodiit Hanoviæ 1605. in 8. Sacrum Poëma Nonni *Paraphraſis Evangelii Johannei* eſt, centies edita. Editiones præcipuæ ſunt Aldina, qvæ & prima, 1501. Pariſina, 1561. cum Latina Verſione Bordati, & notis: Raphelengiana. qvam Franc. Nanſius magnâ curâ emendavit, ſuisqve Supplementis auxit, 1589. in 8. Heidelbergenſis a Frid. Sylburgio curata 1596. Pariſina alia, quam Nicol. Abramus. Jeſuita doctiſſimus, emendavit, ſupplevit, & eruditis obſervationibus Theologicis & Eccleſiaſticis illuſtravit, apud S. Cramoyſium, 1623. in 8. quæ Editio ſane cum reliqvis omnibus certare poſſet: & denique Heinſiana in celebri illo Sacro Ariſtarcho Dan. Heinſii, qui nihil aliud continet, quàm Exercitationes ad Nonnum Criticas, peſſimè à Salmaſio exceptas, nec admodum probatas doctis Viris plerisqve: primum prodiit A. 1627. ni fallor in 8. poſtea plus ſemel recuſus. Prodiit apud Feder. Morellum Pariſiis A. 1609 in 8. liber, cui titulus: *Poëtæ Græci Chriſtiani*: quem, ſi quis collectionem eſſe eorum, quas modo recenſuimus, exiſtimaverit, errat: ſiquidem exiguus liber eſt, & nonniſi fragmenta Veterum Poëtarum, quorum Opera perierunt, è Scriptis Patrum collecta, ſiſtit. Maximum inter eos fragmentum eſt *Ezechielis* Tragici, qui tamen Judæusne fuerit, an Chriſtianus, adhuc ambigua ſub judice lis eſt, neque ſane eſt improbabilis opinio Stephani le Moyne, cui & Clar. Guil. Cave, in Hiſtoria Literaria, aſſentitur, Judæum fuiſſe hominem, &, paulo poſt immanem illam gentis Judaicæ, ſub Barcozba Pſeudo-Meſſia ſuo, ſtragem, ad erigendos tribules poëma ſuum ſcripſiſſe, quod ἐξαγωγὴν vocat: ſpem velut novæ liberationis dans. Allegatur hic Poëta, qvisquis demum fuerit, à Clemente Alexandrino & Euſebio. Sed plus ſatis hactenus, qvantum ſcilicet ad rem noſtram, de Græcis Poëtis dictum eſt, jamque adeo tempus, ut ad alios accedamus.

CAP.

(b) Gregorii Nazianzeni Carmina XX. hactenus ἀνέκδοτα (quorum prolixisſimum eſt primum Verſuum 835. de ſeipſo, & adverſus Epiſcopos, a quibus Epiſcopatu erat ſpoliatus, vitia Ordinis Eccleſiaſtici ſatis libere notans), e Biblioth. Cæſarea Vindobonenſi, cum Joh. Leunclavii Verſione Latina, & Notis Jac. Tollii eruditis, in hujus *Inſignibus Itinerarii Italici*. Opere Poſthumo, Ultrajecti A. 1696. in 4to; una cum aliis Antiquitatis Eccleſiaſticæ Monumentis ineditis, prodierunt.

CAP. III.
DE POETIS RECENTIORIBUS.

§. 1. *Poëtæ Latini Veteres in Grammatico jam Polyhiſtore, ſive Lib. IV. celebrati.* 2. *Poëtæ Latini Recentiores, & primo quidem* EPIGRAMMATOGRAPHI. *J. C. Scaliger, H. Grotius, Dan. Heinſius, M. Z. Boxhornius, Joh. Ovvenus.* 3. *Conſt. Hugenius, Nic. Borbonius, Franc. Vavaſſor, Matth. Caſim. Sarbievius, Ant. Stratius, Jac. Jolius. Aug. Maſcardus, Jac. Biedermannus, Bern. Bauhuſius, Bald. Cabillavus, Coſtobadæus, Joh. Cœlius, Frid. Hofmannus.* 4. *Henr. Bruno, Alb. ab Ines, Joach. Rachelius, Pet. Juſtus Sautel, Hier. Angerianus, M. Ant. Caſanova, Domin. Gravina, Pet. Aloyſius, Joh. Zaratinus Caſtellinus. Aur. Urſus, Bernh. Baldus, Joſ. Baptiſta.* 5. EMBLEMATUM *Scriptores, Andr. Alciatus, Theod. Beza, Joh. Sambucus. &c. Uſus illorum immodicus reprehenſus.* 6. ANAGRAMMATUM *(quibus parum Autor, cum Jac. Baldeo, tribuit) Inventor Joh. Auratus, Scriptores præcipui, Guilh. Blancus, Joh. Mautnerus. Matth. Zuberus, &c. Vulgus Anagrammatiſtarum ineptiens exploſum.* 7. *Verſuum Cubicorum, Quadratorum, Retrogradorum, Cabaliſticorum, aliarum iſtius generis Nugarum difficilium Autores, Publilius Optatianus Porphyrius, Rhabanus Maurus, Paſchaſius Carmelita, aliique, una cum Judæis, ad ſimiles prolapſis ineptias, exſibilati.* 8. POETÆ EPICI *Recentiores: Dan. Heinſius, Ren. Rapinus, Franc. Vavaſſor, Varq. Gallucius, Hier. Fracaſtorius, Hugo Grotius, Act. Sinc. Sannazarius, Caſp. Barlæus, Joh. Buſſiere, Bapt. Mantuanus, Scæv. Sammarthanus, Jac. Aug. Thuanus, M. Hier. Vida, Calvidius Lætus, Abr. Cowlejus, Aug. Maſcardus, Frid. Rappoltus, Bonav. Baronius, Joh. Lud. Praſchius, Alex. Morus, Henr. Meibomius Sen., Pierius Winſemius, Laur. le Brun, Publ. Fontana, Mutius Ricerius, Jul. Caſ. Stella, Eliſius Calentius. Immiſcentur etiam judicia de Poëtarum Scotorum, Italorum, Gallorum & Germanorum, Deliciis.* 9. ELEGIACI *Pet. Lotichius: Joh. Secundus, Dan. & Nicol. Heinſii, Caſp. Barlæus, Vinc. Fabricius, Jac. Wallius, Sidron. Hoſchius, J. Bapt. Stella, Bald. Cabillavius, Jac. Bidermannus, Joh. Biſſelius, Æg. Menagius: Art. Jonſtonus, Herm. Hugo, Jac. Balde, Pierius Winſemius, Ferd. Fürſtenbergius, Janus Douſa, Alex. VII. Pont. Rom., Sangeneſius, Pet. Francius, & Joh. Jov. Pontanus, de cujus etiam Poëmatibus aliis diſſeritur, variaque afferuntur judicia.* 10. LYRICI: *Georg. Buchananus, Matth. Caſim. Sarbievius, Pet. Dan. Huetius, J. Bapt. Maſculus, Gilb. Joninus, Jac. Balde, Alb. ab Ines, Urbanus VII., Pont Rom., Nicol. Avancinus, Paulus Meliſſus, Lev. Torrentius, Jacomotius, Chriſtoph. Caldenbachius.* 11. PHALEUCORUM *Scriptores: Joh. Bonefonius, Joh. Jov. Pontanus, Frid. Taubmannus, Jac. Bidermannus.* 12. JAMBICI & CHOLIAMBICI: *Dom. Baudius, Caſp. Barthius, Caſp. Barlæus, Jul. Caſ. Scaliger.* 13. *Odæ Latinæ Rythmicæ ab aliis jam, ante Phil. Cæſium, qui illarum ſibi falſo vindicat inventionem, concinnatæ.* 14. *Parodiarum, Odarum Pindaricarum, & Carminum* ἐπιμίκτων, *Scriptores varii Latini, Centones, poſt Auſonium inventorem, conſarcinarunt Pelagius Patritius, Proba Falconia, Jul. & Læl. Capilupi, Steph. Pleurius, Henr. Meibomius, Joh. Bapt. Spadius, Dan. Heinſius, Henr. Stephanus.* 15. COMICI: *Nicod. Friſchlinus, Corn. Schonæus,*

J. Lud. Praſchius, Jac. Maſenius; TRAGICI: Dion. Petavius, Bernh. Stephonius, Jac. Balde, Jac. Corn. a Marca, Dan. Heinſius, Hugo Grotius. 16. *SATYRICI: Jac. Balde, Pet. Dan. Huetius, Janus Douſa, Eilh. Lubinus, Sangeneſius.* 17. *Judicia de Poëtis quibusdam Latinis mediocribus, Rob. Keuchenio, Joh. Caſa, Er. Michaëlio Lato. Rein. Neuhuſio, Joach. Paſtorio, J. Pet. Tito, Joh. Miltone, Zach. Lundi, Balth. Bonifacio, Pierio Winshemio. Thoma Bartholino, &c. Vitus Beringius & Ol. Borrichius* ἐξοχωτάτοις *accenſendi.* 18. *Innumera Poëtarum modernorum multitudo. Conſilium de Poëmatibus minutioribus egregiis, ſeorſim editis, colligendis.* 19. *Mentio Carminum Macaronicorum, Latino-Italicorum (Merl. Coccaji & Bernh. Stephonii,) Græco-Latinorum (Dom. Baudii) & Latino-Germanicorum, uti & Verſuum Ævi Sequioris Leoninorum, obiter facta.* 20. *FABULARUM ROMANENSIUM (quorum Nomen pariter atque Originem a Normannis Galliæ, conjectura incerta, Claud. Verdierius derivat) Scriptores Græci, Achilles Tatius, Heliodorus, Euſtathius vel Eumathius & Jamblichus; Latini Veteres, Apulejus & Mart. Capella; Recentiores Joh. Barclajus, ejusqve Continuator infelix Mouchenbergius, & alii deinde innumeri, a Cl. Sorello partim enumerati. Pet. Dan. Huetii Diſſ. de Fabulis his peculiaris. Hug. Grotii in easdem Affectus.*

1 Eſſet jam de *Latinis Poëtis Veteribus* ordine agendum, ni ſupra jam, in *Grammatico Polyhiſtore*, inter Latinæ linguæ Scriptores abunde de iis dictum arbitraremur. Miſſis igitur illis RECENTIORES ſolum enumerabimus, & quidem in certas claſſes diſtributos, ut eo commodius ſermo de iis inſtitui qveat.

2 Prodeant ergo primo *Epigrammatum Scriptores*. Horum ut apud Veteres pauci ſunt boni, ita & apud Recentiores major eorum numerus occurrit, qvam dignitas: pauci enim hic punctum ferunt. *Julius Cæſar Scaliger*, rigidus aliorum Cenſor ac delicatus, ipſe hebetes interdum figit aculeos. *Hugonis Grotii* in Epigrammate elegantia incomparabilis eſt: nec Heinſiana Epigrammata ſpernenda, ut & *Boxhorniana*, quæ Epiſtolis ejus ſunt addita. *Joh. Owenus* ſatis qvidem acutus, ſed nonnunqvam ratione ſtyli lutulentus, ac haud raro abit à genio Veteri: certe figuræ Orationis poëticæ, qvales ad Epigrammata etiam requiruntur, nullæ illic ſunt. Memorabile eſt, quod de Oweno Craſſus, in Elogiis ſuis Literator. P. II. p. 97. refert, ejus Carmina apud Italos magni æſtimari illa quoque Monoſticha, Satyrica, quæ adverſus Monachos & Pontificios ſcripſit. Contra Ant. Wood, in Hiſtoria & Antiqvitatibus Oxonienſibus, lib. XI. p. 143. de eodem Oweno refert, illum, ob unicum hoc Epigramma:

An Petrus Romæ fuerit? ſub judice lis eſt:
Simonem Romæ nemo fuiſſe negat:

ampla hæreditate, quam ab Avunculo locuplete expectaverat, excidiſſe. Adeo Poëtis fatali lege invidentur divitiæ, & ingenioſos Vates preſſo pede mendicitas inſeqvitur, ut ſæpe ingenio ſuo acuto pereant.

3 *Conſtantinus Hugenius*, in Momentis deſultoriis, qui titulus eſt Carminum illius, ſæpe in Batavia impreſſorum, Epigrammata complura habet egregia: ſed acumina interdum affectata & frigidiuscula ſunt. Nec deficit nitor Belgicis ejus Poëmatibus, quæ

ſub

ub titulo *Koren-bloemen* HagæCom. 1658. in 8.prodierunt,& Epigrammata multa continent. *Nicolai Borbonii* Epigrammata, Lugduni apud Gryphium An. 1538. excuſa, qvæ tantopere ab Eraſmo, aliisque, laudantur, ſatis quidem Latina ſunt: ſed argutias ego nonnunquam deſidero. (*i*) Idem & de *Franc. Vavaſſoris* Epigrammatibus judico, qui nihil argutiarum, niſi quod cum Auguſteo Seculo conveniret, admiſit. Sed pro hujus Epigrammatibus ego Grotiana & Heinſiana legere malim. Paucula illa, quæ *Matthias Caſim. Sarbievius* Lyricis ſuis addidit, divina ſunt: niſi quod ars nimia interdum apparet affectatione antithetorum, quorum etiam ut modus ſit, caſtigata modeſtia reqvirit. *Antonii Stratii*, Jeſuitæ, Epigrammata puerilia interdum ſunt, nimiumque affectata: aliquando tamen etiam bona. *Jac. Jolii* Epigrammata parum bona, niſi quando furatur ex aliis. *Auguſtinus Maſcardus* Sylvis ſuis elegantiſſima quædam inſeruit; quorum aliqva impudentiſſimo plagio deſcripſit Lambertus Villovarus. Sunt & inter Jeſuitas non contemnendi Epigrammatum Scriptores. *Jac. Bidermannus*, *Bernh. Bauhuſius*, *Balduinus Cabillavius*: è quibus poſtremi Epigrammata mihi præ duobus reliquis placent; quanquam nec illis etiam deſint acumina. Sunt & *Coſtobadei*, Aqvitani, non ſpernenda: etſi in qvantitatibus Syllabarum aliquando erratum ſit: prodierunt Salmurii, 1655. in 8. *Joh. Cæli* Epigrammata, & Latinitate, & acumine, aliquando commendari merent. *Frid. Hofmanni* multa qvidem ſunt, ſed frigida, affectata, & quæ multum plebeji habent: invenias tamen interdum, quæ tollere velis.

Prodierunt *Henrici Brunonis*, quædam Epigrammata Latina, Belgicis mixta, in quibus, nec acumen, nec nitorem, deſideres: titulus eſt: *Henr. Brunonis Mengelmœs. Alberti ab Ines* Acroamata Epigrammatica non vidi: bona tamen eſſe credo, ſi ex Odis æſtimentur. *Joachimi Rachelii* Panegyris Menippea ad rationes Apophoretorum Martialis inſtituta laudari etiam meretur, Kilon. 1669. in 12. edita. Simili modo *Hugenius* Tricas ſuas Morales, & Grotius Inſtrumentum ſuum Domeſticum ſcripſit. *Petrus Juſtus Sautel* ſcripſit *Annum Sacrum Poëticum*, ſeu ſelecta de Divis Cœlitibus Epigrammata in ſingulos Anni Dies diſtributa, quibus & elegans ſtylus eſt, & acumen Pariſ. 1665. Scripſit idem *Luſus Poëticos allegoricos*; in qvibus proponuntur fabulæ & allegoriæ variæ, carmine Elegiaco expreſſæ, Monachii, 1676. *Hieronymus Angerianus* inter Latii recentioris Epigrammatographos excellit, numero, argutia, & inventione ingenioſa, judice Gaddio de Scriptor. Non-Eccleſ. p. 32 T. I., qui tamen paulo poſt, mutata ſententia, arguta mille parum argute proferre Angerianum ait: neque enim ſatis eſſe ſententiam pedibus concluſiſſe: idem Gaddius l. c. p. 131. alium Epigrammatum Scriptorem *M. Antonium Caſanovam* laudat, eumqve Martialis genium Catulliano candore temperatum poſſediſſe ait. Sed tamen utrique horum præfert *Domin. Gravinam*, eiqve palmam in Epigrammatibus Sannazarium tribuiſſe

 buiſſe

(*i*) De Nicol. Borbonii, Vandoperani, *Nugis & Epigrammatibus*, Lugd. Gall. apud Gryphium, A. 1538. editis, multo adhuc inclementius Morhofio judicat Joh. Ovvenus, *Lib. I. Epigr. n.* 42. *p. m.* 10. Autorem ita alloquens:

Quas tu dixiſti Nugas, non eſſe putaſti:
Non dico nugas eſſe, ſed eſſe puto.

Ol. Borrichio contra, *in Diſſert. de Poet. Lat.* §. 126. Carmina Borbonii *non invitis Muſis concinnata* videntur.

buiſſe annot. p. 217. *Petri Aloyſii* elegantia & arguta Epigrammata commendat Laur. Craſſus Elogior. T. I. p. 379. & ſane eſt apud eundem Craſſum T. II. p. 309. aliquod Epigramma Aloyſii, quod elogium non præter rem eſſe datum, abunde comprobat. Janus Nicol. Erythræus, *Joh. Zaratinum Caſtellinium*, refert, Epigrammata multa, tum jocoſa, tum gravia, multoque ſale conſperſa ſcripſiſſe, Pinacoth. I. p. 51., qui & in Epiſtolis, lib. III. Ep. 4. & lib. II. Ep. 9. conferendus eſt. *Aurelium Urſum* fere ex tempore Epigrammata optima fudiſſe & argutiſſima refert idem Pinac. I. p. 165., ac alibi in eodem libro p. 7. *Bernardinum Baldum* miratur, qui, rariſſimo exemplo, in omni genere carminum excelluerit, in Epigrammatibus Martialis argutias, in Odis cultum ac nitorem Horatii, in Epicis poëmatibus Virgilii majeſtatem, feliciſſime imitatus. *Joſephi Baptiſtæ* Epigrammatum Centurias tres mirifice commendat Craſſus in Elog. P. I. p. 337.

5 Pertinent quoque in Epigrammatum cenſum EMBLEMATA, quæ quidem non ſemper adeo acuta ſunt, niſi quod conciſas comparationes concinno aliquo & brevi carmine exprimant. Clarus in ea arte ſuperiore Seculo in primis fuit *Andr. Alciatus*, & tanto in pretio habitus, ut Emblemata ejus, quanquam non ſatisfaciant omnibus artis Emblematicæ regulis, publice etiam in Scholis, Claſſici Autoris inſtar, prælegerentur; cui inſtituto ſuccenſet Vavaſſor in libro de Epigrammate: nihilominus doctiſſimos Interpretes & Commentatores nactus eſt libellus iſte, Claudium Minoem, Franc. Sanctium, Laur. Pignorium, Joh. Thuilium, aliosque. *Theodori Bezæ* Emblemata, *Joh. Sambuci*, & aliorum, ad artis præcepta plane non formata ſunt: quorum Cenſuram videbis apud Maſenium in Speculo Imaginum Veritatis occultæ. Hodie Emblematum neqve finis, nec modus, eſt, ſed miſerrimorum, & quorum præpoſterus uſus ſevere etiam coërceri deberet.

6 ANAGRAMMATUM inventio, quæ utplurimum Epigrammatibus inventionem ſuppeditat, neſcio quid plebeji & jejuni habet, nec ſane decet multum elegantes Poëtas, qui ad Antiquitatis genium ſcribere contendunt. Primus fere, qui uſum Anagrammatum ſuſcitavit, *Johannes Auratus* ſive Doratus, Vir ſuperiore Seculo paucis conferendus: & ille quidem parce & ſobrie id egit: ſed mox, veluti ſigno dato, imperiti omnes, qui nihil cum doctis commune, niſi laborem, habent, ut feciſſe aliquid viderentur, ita in nominum inverſionem cœperunt incumbere, ut nihil, præter nugamenta, in lucem publicam prodiret, pulchrumque & laudabile duceretur, tranſpoſitis literis Schema aliquod exſculpere, quod imperfectam ſententiam, aut ridiculum plane & nullum etiam ſenſum, gigneret (k) Quodſi vero

(k) Veriſſimum eſt Morhofianum hoc judicium de Anagrammatibus, quibus multi, judicii laborantes infirmitate, & ingenio genioque vere Poëtico deſtituti, labore inglorio, & indole generoſa plane indigno, miſere inſudant, neſcii, crepundiis ea atque ineptiis Poëticis, Artifices autem illorum Poëtaſtrorum, vulgo ab omnibus vere eruditis atque cordatis accenſeri. Hadr. Valeſius, Galliæ æternum decus, his eos perſtrinxit Scazontibus, inter Valeſiana Poſthuma obviis: *Citharoedus eſſe qui nequit, ſit Auloedus:*
Anagrammatiſta, qui Poëta non ſperat.
Chriſtoph. Frid. Buchero, in *Privata Pietate*, Lipſiæ A. 1673. edita, *Epigr. 27.* his in Anagrammatographos Verſibus invecto:
Inſontes miſcere torquent Anagrammata Muſas;
Carnifices poſſem dicere, Phoebe, tuos;

Frid.

vero Anagrammata elegantem & acutiorem aliqvem ſenſum inferant, adhiberi illa nonnunquam poſſunt, ſed in Verſus cogere, obſcura eſt diligentia; atque tum non immerito mechanicum ac circulatorium inventum dicitur à Jac. Baldeo. De ratione Anagrammatiſmi *Guil. Blancus* librum conſcripſit: Anagrammata non inconcinna *Joh. Mautnerus*, Pannonius, in Roſa Varniaca; Frid. Taubmannus & *Matth. Zuberus* ſæpe iis utuntur, & poſterior acutus nonnunqvam in Epigrammate eſt. (*l*) Sic nonnemo ex nomine hoc: *Ludovicus decimus tertius, à Borbonio, Henrici quarti & Mariæ filius:* viginti & uno Anagrammatibus Pſalmum, pii illius Regis precationem complectentem, confecit. Vid. Laur. le Brun. p. 601, ubi plura ſimilia.

Vix recenſeri merentur hîc, qvi in Verſibus *quadratis, cubicis, retrogradis, Cabaliſticis*, excogitandis verſati fuerunt: non enim niſi obſcuri laboris res eſt, & nullius ingenii: Janus Nic. Erythræus Pinac. I. Imag. 144., nugas trans Alpinas vocat. E nugis iſtiusmodi conflatus *Publilii Optatiani Porphyrii* Panegyricus eſt, Conſtantino M. Imperatori conſecratus, & ex operoſis ineptiis conſtans. Seculo poſt C. N. nono *Rhabanus Maurus* verſus etiam tales qvadratos ſcripſit, magno labore excogitatos, qvibus varias Crucis figuras ob oculos ſiſtit, induſtriâ profecto mirabili. Manuſcriptum vidi apud Clar. Tribbechovium. Habemus inter Theocritea Carmina Verſus, bipennis, aræ, alarum figura expreſſos: qvod & Germani aliqvot imitati nunc ſunt: Patini nunquam, quibus iſta inventionum vernilitas non placuit: niſi, quod otioſi Monachi talia interdum excogitarunt. Ac prodiit Carmelitæ alicujus *Paſchaſii* liber, ſub titulo Poëſeos Artificioſæ, quo integram farraginem crepundiorum talium poëticorum exhibet. Sed iſta imbecilles ſolum animos delectant: qvales argutiæ etiam illorum ſunt, qvi Hieroglyphica qvædam nominalia ſigna excogitarunt, quibus nomen alicujus literis, quarum ſingulæ Emblema aliquod continent, repræſentatur. Nugæ ſunt hæ: non minus ac Judæorum certum Carminum genus, de quo Celeberrimus Wagenſeilius agit in Not. ad Cod. Sota, c. 49., ubi nimirum verba, etſi Hebræa ſint, ipſique etiam Verſus integri, nihilo tamen minus ſimilitudine & identitate verbis linguæ alterius reſpondent. Sed hæc miſſa jam faciamus. 7

Qui ad Epici Carminis majeſtatem inter *recentiores* accedant, non ita multi ſunt: nec multos reperit Virgiliana illa gravitas idoneos imitatores. Omnibus enim nu- 8

meris

Frid. Rappoltus, Theologus & Poëta Academiæ Lipſienſis ἐξοχώτατος, in Elegiis præfixis ita applauſit;

Carmina cuncta placent tua, mi Buchere; ſed audi:
Eſt, quod præ reliquis mi nimiumque placet.
Plauti ad Felicem quod nempe Anagrammata ſtringit,
Carnifices Phoebi, Pieridumque cruces.
In reliquis Vates, ut mos eſt, plurima fingis:
In ſolo hoc tantum, credito, vera canis.

Alios addere ſuperſedeo.

(*l*) Merito a Morhofio coeteris Anagrammatographis præfertur Joh. Mautnerus, Tranſylvanus, Studioſus Roſtochienſis, cujus Roſa Varniaca, ſive Lyceum Roſtochienſe Anagrammaticum, & Curia Roſtochienſis Anagrammatica, utraque Roſtochii A. 1636. in 12mo. edita, talia ſiſtunt in Profeſſores, Conſules ac Senatores Urbis illius, Anagrammata, quibus elegantiora, concinniora, magisve perſpicua, dari vix credo, legiſſe certe haud recordor.

meris abſoluta eſt: ut delirent plane, qvi vel Statium, vel Claudium, illi præferre non erubeſcunt. Inter recentiores tamen *Daniel Heinſius*, in Carmine de contemptu mortis, non multum ab ejus genio abit, ut recte judicavit Buchnerus in tract. de Commutata dicendi ratione, c. 8. p. 157. *Renatus Rapinus* in Eclogis, & in libris de Hortorum cultura, plane Virgilianus eſt, & ſtyli nitidiſſimi artifex. Reperias etiam in Parnaſſo Societatis Jeſu (cujus hactenus Tomus tantum Primus Francofurt. A. 1654. in 4. prodiit) nonnulla *Vavaſſoris*, *Gallucii*, aliorumqve, qvæ genium Virgilianum habeant. *Hieron. Fracaſtorius*, Medicus & Poëta Veronenſis, medio ſuperioris ſeculi defunctus, inter præcipuos Virgilii imitatores ponendus eſt, qvandoqvidem, Thuano teſte, tam feliciter in ea imitatione profecit, ut illum proximè ad Virgilii majeſtatem acceſſiſſe æmuli qvoqve faterentur: & in his Sannazarius, alioqvi parcus & amarulentus alienæ eruditionis laudator: qvi, viſa ejus Siphilide (qvam poëma plane divinum vocat Mich. Neander, in præf. ad Erot. L. Gr. pag. 207.,) non ſolum Joh. Jovianum Pontanum, ſed ſe qvoqve ipſum, in Opere accuratâ viginti annorum limâ perpolito, victum exclamavit. Admiratus qvoqve Fracaſtorium eſt, & Aras erexit defuncto, Carmine exeqviali ita inſcripto, Jul. Cæſar Scaliger. *Hugo Grotius* in Heroico carmine varius eſt, qvod ipſe de ſe in præfatione fatetur: modò enim ad Virgilianos numeros, modo ad Statianos, modò ad Claudianeos, accedit, prout à lectione incaluerat. *Act. Sannazarius* felix Virgilii imitator eſt; ſed in eo peccat, qvod, in Verſibus Virgilianis retinendis, ad ſuperſtitionem usqve ſtudioſus eſt: vera autem imitatio tàm conſiſtit in conferruminatione phraſium, qvàm in expreſſione dictionis ipſius. *Caſp. Barlæus* totus Claudianeus eſt: adeo, ut Claudiani umbra à Nic. Heinſio, in Præf. Luſus Saturnalitii, per jocum appelletur. *Joh. Buſſiere*, in Scanderbego ſuo, non videtur privandus laude Virgiliani Carminis, niſi forſan moroſior aliqvis levia qvædam nimis urgere velit. Deliciæ *Poëtarum Scotorum* nonnulla etiam habent non contemnenda, niſi qvod ad Statii & Claudiani genium pleraqve accedunt. *Georg. Buchananus*, Scotus, qui in iis non comparet, in Libro de Sphæra, aliisqve Carminibus, propius ad Virgilianam elegantiam accedit. Carmina Illuſtrium *Poëtarum Italorum*, uno volumine collecta, plurima etiam bona habent: in his Sannazarius, de qvo diximus. Qui *Bapt. Mantuani* poëmata Virgilianis æqvare voluerunt, næ illi multum lapſi judicio ſunt. Facilis ille qvidem verſu, ſed ineptus interdum prolixis deſcriptionibus, & tautologiis; nonnunqvam etiam barbarus: judicium de eo vide apud Rapinum de Carmine Paſtorali p. 177. Deliciæ *Poëtarum Gallorum*, ut vero *Poëtarum* Deliciæ adeo ſunt mole ineptorum Carminum oppletæ, ut nomen Deliciarum profecto non mereantur. Acerbior autem eſt in illos Cenſura Galli illius Epigrammatum electoris, [Nicolii] cujus meminit Vavaſſor de Epigrammate, qvi vix duo Epigrammata laude digna invenire ſibi viſus eſt: adverſus qvem, laudabili ſane, & rariſſimo in Gallis candore, Germanum nomen tuetur animoſe Vavaſſor. Poëmata Didactica, qvæ humiliori ſtylo, qvam Heroica ſcribi debent, aliqva in Deliciis Gallorum inveniuntur; ut *Scæv. Sammarthani* libri παιδοτροφίας, & *Jac. Aug. Thuani* de Re Accipitrarii libri. Inter Italos eſt *M. Hier. Vidæ* Poëma de Bombycibus: eſt & *Calvidii Læti*

Calli-

Callipædia, (*m*) ſive de pulchræ prolis habendæ ratione, Lugd. Batav. 1655. in 4., quæ Virgiliani Carminis imitationem pro lege ſibi propoſuerunt. In Vida tamen vide, quid deſideret Scaliger. Nemo autem felicius Virgilium, quam Rapinus expreſſit. De Plantis *Abr. Cowley*, ſeu Coulejus, poëmata Latina ſcripſit, qvorum aliqva Heroici, aliqua Elegiaci carminis, Londini, 1668. in 8., elegantia quidem, ſed quæ ad genium Virgiliani Carminis non accedunt: argutiis enim nimium indulget, ut Epigrammaticum potius qvid interdum ſcribat, quàm planum carmen: ac præterea non ubique purus eſt: qvanqvam Angli illum omnes Veterum Poëtarum numeros impleviſſe ſibi perſuadeant. *Auguſtus Maſcardus* ſublimis eſt, & quaſi ex Statiano & Claudianeo genere temperatus: *Bonaventura Baronius* ad tumorem usque ſublimis eſt, methaphoris elatis: Latinitas non ſatis pura, magna in verſibus licentia: legi tamen meretur, qvod ſubminiſtrare nonnunquam elegantes metaphoras poſſit, ſi quis modeſtè uti novit: nec Epigrammatibus deſunt acumina. *Joh. Ludov. Praſchii* Carmina Heroica Virgilianum aliquid ſpirant, & nitidum: de Eclogis qvæ pronuntiare debeam, non liquet, cum nondum viderim. *Alex. Mori* Poëmata Claudianeum aliqvid ſpirant, & extemporali impetu effuſa apparent: *Frid. Rappolti* Poëmata caſtigatiſſima ſunt, & ad Virgilianam compoſita imitationem, multam granditatem & jucunditatem præ ſe ferentia: nec contemnenda Poëmata *Henr. Meibomii* Sen., qvæ eruditiſſimus ac æqve celebris nepos ejus in lucem edidit. *Pierius Winſemius* duos, qvod memini, Panegyricos ſcripſit, in quibus ſublimitate Statium, & periodorum formatione Claudianum, imitatur, vel potius excedit: nec enim placet mihi adeo pendens & contorta periodus, qvâ utitur, & ſemper in cæſuris periodum finit. *Laurentius le Brun*, in Virgilio Chriſtiano, Virgilium imitaturus, multum abit à genio Virgiliani Carminis: non enim nitidus ſatis eſt, nec illa artificia Virgiliana capit. *Publii Fontanæ* Heroica Carmina vehementer laudat Erythræus, atqve Pythagoreorum commento Virgilii animam in illum inmigraſſe dici poſſe, judicat, nec in contentione, ſi qva inſtitueretur recentiorum Poëtarum de principatu, Pontanis, Vidis, Fracaſtoriis, Sannazariis, ceſſurum, Pinac. I. p. 75. & II. p. 50. Tum & extollit *Mutium Ricerium*, ut qvi germanam imitandi Virgilii rationem eſſet aſſecutus, ſed qvam inertiâ ſuâ, & deſidioſo vivendi genere, iterum amiſerit. Demum & *Jul. Cæſ. Stellam* laudat, ad heroicum carmen à natura factum, Pinac. II. p. 82. Vixit, ſub finem Seculi decimi qvinti, in Italia *Eliſius Calenitus*, cujus mentionem nullam Scaliger facit; ſed tamen prodierunt illius Carmina, à filio edita Romæ A. 1503. ſatis elegantia & arguta.

Inter ELEGIACOS SCRIPTORES *Veteres* primas ego deferam *Ovidio*, quicquid etiam 9
alii moroſuli de Catullo, Tibullo & Propertio ſentiant: qvos ego quidem ratione Latinitatis æſtimem, non ratione genii Elegiaci: etſi Tibullus & Propertius illum felicius fuerint, qvàm Catullus, aſſecuti: Ovidius autem in genio Carminis Elegiaci exprimendo adeo felix eſt, ut nemo mortalium illum ſuperet. Inter *recentiores*, primus locus debetur *Petro Lotichio Secundo*: qvo, vel ipsâ fatente invidiâ, nemo unqvam melius exprimeret Ovidium, qvod candidum eſt judicium Dan. Heinſii, lib. II. Eleg. 8. Unum hunc Germanum

(m) De Calvidii Læti, ſive, qui ſub larva hac deliteſcere voluit, Claudii Quilleti, Abbatis Galli, *Callipædiæ Libris IV.* fuſius diſſeruit Morhofius *Lib. II. Polyhiſtoris Literarii, Cap. I. §. 8.*

manum omnibus Exteris poſſumus opponere, non negantibus ipſis Batavis, & nuper qvoqve Rapino, in Commentationibus ſuper Ariſtotelis Poëticam Gallicis. Hunc excipiat *Iohannes Secundus*, Belga, cujus Poëmata recognita à Pet. Scriverio ſunt. Hinc *Heinſii*, Pater & Filius, mire in Elegiis etiam felices. Superare tamen Patrem Danielem videtur Nicolaus Filius. *Caſp. Barlæus* ſuavis etiam ac facilis, at nimis interdum diffuſus, nec impetus illos naturæ ſatis temperat. *Vincentius Fabricius* terſus etiam ac nitidus; obſerves tamen in illo veſtigia nonnunquam Lotichiana. *Iacobus Wallius*, & *Sidronius Hoſchius*, Jeſuitæ, omnem Elegiaci Carminis laudem merentur, Latiniſſimi, facillimi, nec Elegiacis argutiis deſtituti: Wallius etiam in Heroico carmine laudandus. *Ioh. Bapt. Stellam* Elegias prope ad Veterem elegantiam ſcripſiſſe teſtis eſt Erythræus, in Pinacoth. I. p. 154. Nec contemnendæ ſunt Epiſtolæ Heroum & Heroidum, ad Ovidii exemplum, à *Balduino Cabillavio* & *Iacobo* Bidermanno, Jeſuitis, ſcriptæ; qvi poſterior, Epico carmine, Herodiados libros tres, ad Claudianei Carminis genium, ſcripſit, Antwerp. 1634. in 12. Sunt & Deliciæ vernæ & æſtivæ *Ioh. Biſſelii*, qvibus veris atqve æſtatis commoda Elegiaco carmine deſcribuntur, notæ melioris. *Æg. Menagius*, cujus poëmata ſæpe excuſa ſunt, identidem auctiora, in Elegiis non ſolum, ſed & omnium Carminum genere, Latinus, nitidus ac elegans eſt. (Magnas vero lites, ob hæc ſua Poëmata, aluit cum Adr. Bailleto, qvi illa multis modis perſtrinxerat, hoc ſua vindicante Anti-Bailleti Tom. II.) Si qvis ſacri argumenti ſcripta velit, *Arturus Ionſtonus*, in Pſalmorum verſione, quemadmodum & in Operibus ceteris, ubiqve purus & terſus eſt, ut ego qvidem nihil in illo deſiderare poſſim. *Hermannus Hugo*, in Piis Deſideriis, Heſius in Emblematibus ſacris omne punctum ferunt. *Iacobus Balde*, in Urania Victrice, acutior interdum eſt, qvam decet Elegiam: qvemadmodum & *Pierius Winſemius* in Amoribus ſuis, qvos Senex ſcripſit, in qvibus Græcum Elegiæ genium imitatur: qva in arte alias ſingularem peritiam habet Dan. Heinſius in Monobiblo ſuo. Septem Illuſtrium Poëtarum Poëmata, Amſtelod. A. 1672. edita, non in Elegiis ſolum, ſed & in aliis Carminum generibus, Latiniſſima ſunt & ſuaviſſima: inprimis qvæ *Ferdinandus Fürſtenbergius*, immortale Principum Germanorum decus, Epiſcopus Paderbornenſis & Monaſterienſis, compoſuit, & qvæ ſeorſim qvoqve excuſa ſunt: quibus nihil ferme nitidius ſcribi poſſet, & qvæ majorem vetuſtatis Characterem animo Poëtæ impreſſum oſtenderent. Taceant omnes Itali & Galli ad majeſtatem & ſuavitatem horum Carminum. *Iani Douſæ* Elegiæ horridulæ aliqvantum ſunt, interdum & Catullianum qvid ſapiunt: ſed Latinæ. *Alexandri* VII. *Papæ*, cujus poëmata ſub nomine Philomathi prodierunt, Elegiæ non vel Latinitatis, vel inventionis, laude privandæ: prodierunt Amſtelodami A. 1660. in 12. *Sangeneſii* Elegiis nihil etiam deeſt, qvo laudari mereantur: qvanqvam Satyræ ejus mihi non placeant, in qvibus nullus plane eſt Satyricæ dictionis genius. *Petri Francii* tum juvenis viginti annorum Elegiæ aliqvot de Candia ſcriptæ, ſupra qvam credi poteſt, nitidæ ſunt & elegantes. *Ioh. Ioviani Pontani* Elegiæ negligentius qvodammodo ſcriptæ videntur, eamqve ob cauſam qvibusdam non magno pretio veniunt: qvod mihi ſecus videtur. Qvamqvam enim non negem, in qvibusdam numerum, in aliis ſpiritum deficere, excuſari tamen illa poſſe arbitror. Phaleuci ejus mirum in modum mihi ſemper placuêre: Urania ejus, Poëma didacticum, qvo Aſtrologiæ

ogiæ rationem & præcepta tradit, ut & libri ejus Meteororum, deqve Hortis Heſperi-
dum, qvibus docet modum ſerendi poma aurea, dictionem habent, qvæ modeſta, elegans,
& à Virgiliano genio non multum abiens mihi videtur. De Eclogis ejus parum benigne
ſentit Rapinus Diſſertatione de Carmine Paſtorali. Barthius, in Adverſariis col. 1299., Pon-
tanum non nimium ſuo ingenio indulſiſſe optaret. Divinum furorem in illo & Jac. San-
nazario agnoſcit Bernardinus Parthenius, in Comment. ad Horat. lib. III. od. 25. Ita vero
Eraſmus de Pontano, in Dialogo, qvem Ciceronianum inſcribit: *Non ſum tam hebes vel
invidus, ut non fatear, Pontanum multis egregiis ingenii dotibus Virum eſſe Summum.
In Epigrammatibus plus tuliſſet laudis, ſi vitaſſet obſcœnitatem, quod nec in Dialogis ſuis ca-
ret. Ciceronianus non erit, in quo ſexcentas voces poſſem oſtendere, quæ nusquam ſunt
apud Ciceronem.*

Inter LYRICOS *veteres* Latinos unicus atqve ſummus eſt *Horatius*. *E recentioribus* 10
primas ego tribuo *Georg. Buchanano*, cujus terſiſſima Latinitas, elegans dictio, & plane
ad genium lyrici carminis, informata eſt: qvanqvam non adeo ſublimis, ut eſſe debere
cenſent, qvi oden proxime ad heroici carminis dignitatem accedere, cum Scaligero,
arbitrantur: atqve ut eſt *Matth. Caſim. Sarbievius*, qvi etiam affectat metaphoras ex-
celſiores, de cetero inter optima ſane lyricorum exempla ponendus. Buchananus vero
in ceteris qvoqve Carminum generibus feliciſſimus eſt, ac dignus, qvi inter optimos è
recentioribus numeretur. Scripſit & odas qvasdam *Petrus Daniel Huetius*, qvæ mirificè
genium odæ Horatianæ exprimunt (*n*). Nec pejoris ſunt commatis *Ioh. Baptiſtæ Ma-
ſculi & Gilberti Ionini* Lyrica, ut & *Iac. Baldei*, qvæ omnia, & Latina ſatis ſunt, & ge-
nuinum Lyricum ſatis exprimunt: & ultimus qvidem ille, Baldeus, ob ſingularem feſti-
vitatem, & materiarum varietatem, vehementer mihi placet. Judicium Barlæi de illo
videatur in Epiſtolis 467. & 487. Scripſit & libros de vanitate mundi mire elegantes, &
libellum, qvi Philomela inſcribitur: in qvibus miſcet verſus pro ratione materiæ. *Alber-
tus ab Ines*, in Centuria Lyricorum ſuorum, ac in Lechiade, metaphoris ſplendet: nu-
meris etiam ſatis concinnus eſt, niſi, qvod interdum aliqva non ſatis Latina occurrere
videntur. *Urbani VIII.* odæ, cum commentario Henr. Dormalii diffuſo, & ambitioſo
editæ ſunt, qvæ mediocris bonitatis mihi videntur: nec eſt, quare adeo magnificè de iis
ſentiamus, etiamſi Jeſuitæ illas, vivo adhuc Urbano, in Scholis ſuis, loco veterum Poëta-
rum, diſcipulis prælegerent, & ad imitandum proponerent. Nemo enim non videt, ex
adulatione illud inſtitutum eſſe profectum, neqve adeo exinde de puritate odarum terſiſ-
ſima judicium ferri poſſe, ut qvidem exiſtimavit Erythræus, Pinac. II. p. 152. Certe ſimpli-
cior ille ſtylus eſt, nec lyricâ dictione aſſurgit, neqve eſt numerorum illa concinnitas, qvæ
maximam lyrico carmini elegantiam conciliat, & occurrunt aliqvando minus Latina.
Nic. Avancinus, in Poëſi lyrica, illatinus interdum eſt, & fictis à ſe metaphoris, longius-
qve petitis, ac nonnunqvam frigidis nimis indulget; eſt tamen, ubi bonus eſt, & qvædam
habet non contemnenda. *Pauli Meliſſi* odæ, à qvibusdam magno in pretio habitæ, Vin-

 centio

(n) Pet. Dan. Huetii, Epiſcopi in Gallia Abrincenſis, ob eruditionem omnigenam ubique gentium celeberrimi, Poëmata Latina & Græca, quotquot colligi potuerunt, Trajecti ad Rhenum A. 1694. in 8vo, Joh. Georgio Grævio, Viro Summo, Editionem curante, prodierunt.

centio Fabricio, in Pranſu parato, merito ſaxeæ vocantur: nulla enim in iis eſt numerorum concinnitas, nec decora translatio, ac Epitheta apte propoſita. Occurrunt & in *Lev. Torrentii* Poëmatibus nonnunqvam, qvæ legi mereantur, qvemadmodum & in *Iacomotii* Poëmatibus, qvem laudat Joſ. Scaliger in Excerptis Puteanorum. *Chriſtoph. Kaldenbachii* lyrica non omnino ſpernenda.

11 Inter eos, qvi PHALEUCOS ſcripſerunt, nitidiſſimus delicatiſſimusqve eſt *Joh. Bonefonius*, Gallus, cujus Carmina merito aurea vocat Scaliger: ejus Baſia omni melle ſuaviora. Hinc ſunt Phaleuci *Joh. Jov. Pontani*, elegantes quidem, & Latini, ſed nequam interdum & laſcivi, quique parum decent Virum profeſſionis ſacræ. *Frid. Taubmannus* in phaleucis, & in Anacreontico carmine, feſtivus eſt, magisqve genium horum carminum, qvàm ceterorum expreſſit. Nec ſua laude privandi ſunt *Jac. Bidermanni*, Soc. Jeſu, Sylvulæ Hendecaſyllaborum, quippe in ſacris & gravibus argumentis elegantes, & dignam habentes argumento elocutionem: prodierunt Lucernæ, 1647.

12 In JAMBIS nemo felicior eſt *Dom. Baudio*, qvi in reliquo carminum genere deficit. In SCAZONTIBUS qverqverus eſt & plane ridiculus Tarræus Hebius, vel, qui ſub eo nomine latet, *Caſp. Barthius*: cujus & Anacreontes lignei plane, imo ſtercorei ſunt. *Caſp. Barlæus* ſingularis Scazontum artifex. *Jul. Cæſar. Scaligeri* duriſſimi ſunt, nec imitandi.

13 Fuere, qui in *lingua Latina odas Germanorum rhythmicas* imitati ſunt: ut *Plempius* in Quisquiliis ſuis Poëticis, editis Amſtelodami A. 1637. in 4. Fruſtra itaque *Phil. Cæſius* tam lepidi Carminis ſe inventorem vocat, qui, in præfatione ſeiner Aſiatiſchen Roſemunda, ſpecimen aliquod hujus Carminis, à ſe inventi, recitat; ſed longe antiquiora ſunt talia Carmina: & plura eorundem collegit *Camdenus*, in Reliquiis ſuis Britannicis.

14 Ad ODARUM *Scriptores* illi etiam pertinent, de quibus paulo antea dictum eſt, qui PARODIAS ſcripſere: quarum aliquas uno libro collegit, & ipſe fecit *Henr. Meibomius* Sen. Sunt & aliorum, Havemanni, Sagittarii, Rhodii, Bertilii Canuti, Parodiæ. Ad imitationem ODARUM PINDARICARUM ſcripſerunt Latini recentiores Scævola Sammarthanus, Dan. Heinſius, aliiqve, Odas Strophis, Antiſtrophis Epodisqve ſuis, diſtinctas. Alii, liberius adhuc divagantes, carmina ſcripſerunt, qvæ vocarunt ἐπίμικτα vel σύμμικτα, nullo certo metro contenta, ſed probabiliter arrepta. Tale eſt *Dan. Heinſii* Carmen in Uxoris ſuæ obitum, & Hugenii. Habet & Jac. Baldeus, in Lyricis ſuis, aliqvot tales vagos Dithyrambos. Spectant etiam huc CENTONES, è Poëtis congeſti, qvorum mentio prorſus omittenda non eſt. Eos primum invenit Auſonius ex Virgilio: hinc ex Homero & Virgilio qvi facerent, plures ſecuti ſunt. Homerocentra, ſeu Homeri Centones à *Pelagio Patritio* factos, falſo nonnulli Eudociæ, Imperatrici, Leontii, Philoſophi, filiæ, & longe pejus alii Probæ Falconiæ, adſcribunt, notante, poſt alios, Placcio de Pſeudon. p. 191. Aldus Manutius, à Joh. Candido acceptos, excudit. Morellus vero in Collectione Poëtarum Græcorum Chriſtianorum recudit. E Virgilio *Proba Falconia*, *Julius & Lælius Capilupi*, Centones congeſſerunt, de qvibus præclare ſentit, in Tract. de Poëſi c. 16., Ant. Poſſevinus. Qvin fuit, qvi Acta Chriſti collecta è Centonibus Virgilianis conflaret, ederetqve ſub titulo Sacræ Æneidos, *Stephanus Pleurius*, Pariſ. 1618. Qvos vero paulo ante memorabamus Capiluporum & Falconiæ Centones collegit, & ſuos addidit Helmſt. A. 1597.

Henr.

Henr. Meibomius. Eſt & qvidam *Joh. Bapt. Spadius*, cujus Centones Virgiliani An. 1614. editi ſunt Placentiæ in 4: *Dan. Heinſius* ſcripſit Idyllion aliqvod, Centonem Virgilianum ad amicum, cui ex congreſſu cum ancilla proles nata. (*o*) *Henr. Stephanus* qvoqve Centones Græcos & Latinos, non ſemper magno, ut mihi qvidem videtur, cum judicio ſcriptos, collegit ediditqve.

COMOEDIARUM ac TRAGOEDIARUM hodiernarum ratio ab Antiqvis maximo- 15
pere differt. Multa de Veteri cantandi in Comœdiis more agit Iſ. Voſſius libro de Natura & viribus rhytmi. Et fuit ex Italis Octavius Rinuccinus, qvi Veterum iſtum, ac multorum ſeculorum ſpatio intermiſſum, ad tibias vel fides decantandi morem magna ex parte revocavit: de qvo vid. Erythræus Pinac. I. Im. 34., qvi & Andream Salvadorum Im. 35. & Jacobum Cicognium Pinac. III. Im. 25., in eo genere vehementer laudat. Sed hos qvidem vernaculos tales ludos Scenicos ſcripſiſſe, qvos nunc Operas vocant, manifeſtum eſt. E recentioribus Comicis *Nicod. Friſchlinus* non contemnendus eſt. *Cornelius Schonæus*, in Terentio ſuo Chriſtiano, laudem ſane aliqvam meret: ſed errant omnino, qvi juventuti librum, ut Claſſicum aliqvem Autorem, prælegunt. *Jac. Ludov. Praſchii* Comœdia, Amici, elegans eſt & Latina. Scripſit & *Jac. Maſenius* aliqvas, qvas Palæſtræ ſuæ Dramaticæ ſubjungit. Tragœdias Jeſuitarum aliqvot habemus, ſcite elaboratas, *Dion. Petavii*, *Bernh. Stephonii*, *Jac. Baldei*, aliorumqve. Nec ſunt *Jacobi Cornelii à Marca* tragœdiæ contemnendæ. *Daniel Heinſius* Herodem Infanticidam ſcripſit, eleganti ſtylo: ſed qvæ male Gentilium Deorum cum Judaica religione commiſtionem inſtituit, ut illi haud abs re à Balzacio objectum eſt, cum qvo inde Heinſio lites natæ, qvas ſupra ſatis prolixe recenſuimus. Scripſerat idem Heinſius, admodum juvenis adhuc, Auriacum, ſive libertatem ſauciam, Tragœdiam: qvæ vero inter poëmata ejus poſtmodum edita non eſt, fortaſſe, qvod aliqva adhuc juventutis veſtigia apparerent; edita eſt Lugd. Batav. 1602. in 4. ſubjunctis etiam Jambis aliqvot, qvi pariter non ſunt inter poëmata recuſi. Similiter & *Grotius* Tragœdiam, Adamum Exulem, cum aliis qvibusdam Carminibus, qvæ in Opere Poëmatum non occurrunt, edidit Hagæ Com. 1600. in 4. pene in pueritiâ ſuâ, qvam ob rem illa omiſſa ſunt: ſervari tamen poſſunt, qvod multa bona in illis reperiantur, & deprehendi in illis ſuccreſcens perfectio poſſit.

SATYRICI poſt Veteres non adeo multi occurrunt inter recentiores, qvi magno- 16
pere commendari poſſint, præter *Iacobum Balde*, qvi in Satyricis ſuis Medicis, Encomio torvitatis, Satyra in tabacum, (qvem contra Raph. Thorius, Med. Londinenſis, Hymno peculiari, Libris II., Ultrajecti An. 1644. in 12. editis, comprehenſo, celebravit) in pingues & macilentos, in Aſtrologos, circa Eclipſin An. 1654. delirantes, in Podagricos, mire vetuſtæ dictionis Satyricæ genium exprimit. *Pet. Dan. Huetius* paucas qvasdam Satyras ſcripſit, qvæ ita Horatium imitantur, ut nec ovum ovo ſit ſimilius. Scripſit & *Janus Douſa* Satyras non contemnendas. *Eilh. Lubinus* tolerabilis eſt, ſed illis, qvos diximus, non comparandus. *Sangeneſius* dictionem nimis plenam affectat, qvam qvæ decet Satyram.

(o) Centonem Virgilianum Dan. Heinſii ad Amicum, cui ex Congreſſu cum Ancilla proles erat nata, ad Caſp. Barthium eſſe ſcriptum, in MSto Polyhiſtoris hujus Morhofiani Lipſienſi perperam traditur. Fuit enim Amicus ille Heinſianus non alius, quam Dom. Baudius, in cujus etiam *Amoribus*, à Pet. Scriverio Lugd. Bat. An. 1638. in 8vo editis, Cento idem p. 77-80. occurrit.

17 Recenſuimus præcipuos Poëtarum Latinorum: ſubjungamus aliqvos, qvaſi per lancem ſaturam, qvi ad mediocrium claſſem referendi. Inter illos ſunt Poëmata Petri Molinæi, Cantabrigiæ A. 1670. edita in 8., qvæ pleraqve Sacra: Schonhofii Poëmata: Vinc. Placcii Poëmata puerilia & juvenilia: Joh. Iſaaci Pontani Poëmata: Nicol. Suſii Elegiæ Marianæ; Nicaſii Baxii Poëmata: Jani Bodecheri Banningii poëmata: Adolphi à Danz poëmata, qvi Claudiani genium in carmine imitatur: Laurentii Niendalii poëmata: Jac. Zevecotii poëmata; *Rob. Keuchenii* Muſæ juveniles negligenter admodum ſcriptæ, & nonnunqvam peccant in qvantitatibus Syllabarum, non tamen contemnendæ. *Joh. Caſæ* Carmina, Latina qvidem, ſed parum habent genii poëtici. *Eraſmum Michaëlium Lætum* (*p*) Virgilium Danicum appellant aliqvi: ſed multum à Mantuano illo differt: aliqvot Volumina poëmatum in 4. ſcripſit: ſed illatinus interdum eſt, & numeros tantum ſcribere voluit, vaſtosqve libros. *Reineri Neuhuſii* poëmata pueris ſolent eſſe in pretio: humilis plane eſt, nec unqvam aſſurgit, & eâdem ſemper chordâ oberrat: qvanqvam numerus facilis ſit. *Ioach. Paſtorii* Sylvæ, & cetera Carmina, docta ſunt & elegantia. *I. Pet. Titii* Latina, & numeri facillimi. Ab Anglis commendari *Ioh. Miltonus*, ut in Anglicis, ita in Latinis poëmatibus, ſolet. *Zachar. Lundii*, Dani, Elegiæ Venatoriæ bonæ, quas juvenis ſcripſit; plura ſcripſit poëtica, ſed qvæ, ob mortem præmaturam, inedita manent. (*q*) *Balthaſ. Bonifacii* Muſas extemporales eſſe facile apparet: Scribaciſſimus enim homo fuit: ſtercus ut accipitris, nec bene, nec male, olent: bona qvædam ſunt, qvædam inepta, ut ſolet evenire in extemporalibus laboribus. *Pier. Winſemius*, in Syrio ſuo, ut in reliqvis operibus, elegans eſt, nec poëtici genii parcus. *Thomæ Bartholini* Carmina pauca, cum Diſſertatione de Medicis Poëtis Haffniæ prodierunt; non qvidem contemnenda, ſed qvæ nonnunqvam ſua, i. e. Medica & alia à Poëſi, agenti excidiſſe videri qveant. *Vitus Beringius*, *Ol. Borrichius*, poëmata qvædam ſparſim edidere, elegantiſſima ſane, & omnibus numeris abſoluta. (*r*)

18 Sed qvis omnes Poëtas, aut multo magis Poëtarum umbras, ceteros volantes, in ordinem cogat? Citius Jovis imbres qvis vocet ad numerum, qvam innumerabilem iſtam copiam

(p) Eraſmus Michaëlis Lætus, Theologus Hafnienſis (cujus Operum Poëticorum Indicem in Alb. Bartholini *Tr. de Script. Dan. p.* 40. invenies,), *Daniæ Maro elegantiſſimus* ab Ol. Wormio (*L.* 1. *Monum. Dan. c.* 14. *p.* 99. *& L.* 5. *p.* 306. & *Poëta Maroni æmulus* a Thoma Bartholino (*in Tr. de Medicina Danorum Domeſtica p.* 522.), ſalutatur. Qui Duumviri uti affectui in Popularem forſan aliquid dederunt, ita non contemnendum tamen plane eſſe, ſed inter Seculi ſui Poëtas locum meruiſſe ſatis honeſtum, Borrichius oſtendit *Diſſ.* 5. *de Poëtis p.* 168. 169.

(q) Zachariæ Lundii, Nübela Cimbri, qui Friderico III. Danorum Regi, fuit a Secretis, & ob Venam Poëtiam plane eximiam, ab Ol. Borrichio l. c. p. 169. prout par erat, eſt celebratus, Elegiarum lib. II. Sylvarum autem & Epigrammatum ſinguli, ſub *Poëmatum Juvenilium* Titulo, Hamburgi A. 1635. in 12mo prodierunt. Ἀνέκδοτοι in Joh. Mohtii, Conſiliarii Danici, Bibliotheca, Haffniæ ſuperſunt Sylvarum Libri Duo, Elegiarum Quinq́, Carminum Unus, Epigrammatum Tres, & Poëmatum Moralium quatuor, cum Satyra unica. Quæ omnia luce publica digna merito a Borrichio judicantur.

(r) Viti Beringii & Ol. Borrichii Poëmata junctim jam ſunt edita, una cum Henric. Albertii, Joh. Höpneri, Chriſt. Aagardi & Henr. Harderi, Flensburgenſis (Epigrammatographi nullo modernorum inferioris) Poëmatis varii generis, in Deliciis VI. Poëtarum Danorum, per Frid. Rooſtgardum collectis, in Tomos II. diviſis, & Lugd. Bat. A. 1693. in 12. publicatis. Quæ ſane Deliciæ, Danos Poëſeos laude vix ulli Gentium Europæarum cedere, luculenter & ἀναντιῤῥήτως oſtendunt.

copiam Poëtarum, qvæ orbem literatum intempeſtivis ſuis Scriptis vexat. Nobis hi, qvos
enumeravimus, ſufficiant. Ac ſolent interdum brevia qvædam Carmina ac Epigrammata
à qvibusdam ſcribi, integris Carminum ineptorum ſylvis præferenda: qvæ in unum vo-
lumen colligenda ſuaſerim, Epigrammata præſertim, qvorum rarior meſſis eſt.

Non erit operæ pretium, qvædam de barbaris illis Carminibus dicere, qvæ MA- 19
CARONICA vocantur, Italo ac Latino ſermone miſta, qualium integrum Opus prodiit
Merlini Coccaji, Venet. 1554. in 8. plus ſemel recuſum, & qvale feſtivum admodum ſcri-
pſiſſe *Bernardinum Stephonium* Erythræus refert Pinacoth. I. p. 160. Sunt & Latina Græ-
cis quibusdam miſta ſcripta, v. g. *Dom Baudio*: quod in Latina & Germanica linguis
imitati ſunt aliqui. Leoninorum Verſuum, ſive rythmicorum, ferax Seculum monachale
fuit, quibus hæ qværebantur eximiæ deliciæ & ſunt plerumqve Epitaphia barbarorum
ævi medii Seculorum lepido iſto carminis genere conſcripta.

Ceterum ad Poëmata FABULÆ qvoqve ROMANENSES, ut eas vocare ſuevimus, ſpe- 20
ctant. Hiſpanis *Romanzes*, Gallis *Romans* dictæ: cujus nominis originem è Gallia eſſe,
atque à Normannis arceſſendam judicat Claud. Verderius, in Cenſura Autor. p. 43. his
verbis: *Cum veteri lingua Normannorum ſcriptæ eſſent hujuscemodi fabulæ, Gallica lin-
gua Normans, h. e. Normanni appellati ſunt libri, quibus enarrarentur. Poſtea, ut vide-
mus, populares multa ob imperitiam invertere, idque præſertim in Italia (quod, quamvis
extra rem, dictum tamen eſſe volo,) duabus prioribus literis inverſis* Romans *dixere. Hi-
ſpani deinde in hoc ſcribendi genere Gallos æmulati* Romanzes *appellavere. Id vocabuli
poſtea uſurpatum fuit ab Italis; cujus originem petendam arbitror, unde dixi rejecta eorum,
opinione, qui ἀπὸ τῆς ῥώμης deducunt.* Hæc Verderius: qvàm vere, alii videant: certe
fabulas tales ab antiquis Normannis ſcriptas vix eſt, ut credere qveamus. Græcas vero Ve-
teres etiamnum habemus: *Achillis Tatii* (qvem perperam Statium Gesnerus aliiqve ap-
pellant) de Amoribus Leucippes & Clitophontis; qvem librum ob laſciviam nimiam ve-
hementer Photius Cod. 87. improbat: editus eſt Heidelbergæ, 1601. in 8. è Bibliopolio
Commeliniano: qvam vero Editionem admodum eſſe mendoſam ſcribit ad Scaligerum
Nicol. Rigaltius Epiſt. Gall. lib. II. Ep. 77. ſeque centum locis eam ſuppleturum promittit:
qvod non præſtitit, prodiit tamen Tatius nova facie Lugduni Batav., ex recenſione Sal-
maſii, 1640. in 8; & minutiore iterum forma: verſus qvoqve in linguam Anglicam
Oxoniæ, 1638. in 8. *Heliodori* Æthiopica, dum caſtos Charideæ & Theagenis amores
mirifico ſermonis nitore exponunt, & præterea ad hiſtoriam Æthiopicam longe pluri-
mum conducunt, omnium approbationem meruêre. Primus illa, è *Budenſi* Codice, qvem
è communi clade ſervaverat gregarius miles, apud Hervagium, Baſileæ A. 1534., Græce
edidit Vincent. Opſopæus: ſed mendoſe admodum, ut Geſnerus qveritur: inde Latinam
verſionem libri ſtruxit, ediditqve apud Oporinum, Stanislaus Warſcheiwizki, Eqves
Polonus A. 1551. Græce & Latine prodiit apud Commelinum 1596. in 8: Optima vero
Editio eſt & emendatiſſima, qvam curavit, & cum notis ſuis edidit Joh. Bourdelotius,
Pariſiis 1619. in 8. *Euſtathii* Hiſtoriam Amorum Iſmenes & Iſmeniæ publicavit Gilb.
Gaulminus, Græce & Latine, cum notis ſuis, A. 1617. & 1618, putatqve eſſe illum Euſtathi-
um, qvi commentarios in Homerum ac Dionyſium ſcripſit. Sed dubitat ea de re Voſſius de
Hiſtor.

Hiſtor. Gr. lib. IV. c. 19. p. 491., & *Eumathio* potius Macrembolitæ, Protonobeliſario, adſcribendum librum cenſet, cum ita nomen in Codice Mediolanenſi legatur. Simile fuit Drama *Iamblichi*, non Philoſophi iſtius celeberrimi Chalcidenſis, ſed Senioris alius, qui ſub Marco Aurelio Imp. vixit, & de Rhodanis ac Simonidis amore ita ſcripſit, ut inter caſtitatem Heliodori & Achillis Tatii laſciviam medius velut incedat: compendium libri Photius habet Cod. 94. E Latinis Autoribus iſtum in modum ſcripſerunt *Apulejus* & *Martianus Capella.* E recentioribus *Ioh. Barclaji* Argenida & Euphormionem habemus, libros non eodem ab omnibus judicio exceptos: ſiquidem laudatur ab his, culpatur ab illis: certe Latinitatem ejus non ſatis puram eſſe terſamqve, peritiſſimi judices, Scaliger, Scioppius, aliiqve, judicant. Argenida in varias linguas verſam continuavit etiam Gallus qvidam Autor *Mouchenbergius*, uſus tamen Joh. Ludov Gothofredo, qvi Latina ſuggereret: prout è Weitzio Placcius annotavit in Anon Detect. c 9. p. 64. Enimvero multum ante ſe relinqvit Barclajum iſte parum felix Continuator; & interdum ſtrenue alios exſcribit: id quod inprimis de Petri Caſanovæ Charitina, Romanenſi fabula, Medonius, vitæ Caſanovæ Scriptor, commemorat: *usque adeo*, inquit, *arriſit Charitina Autore ignoto*, *alioquin ingenioſe*, *qui Barclaji Argenida continuavit*, *ut eum non pœnituerit plurimas ejus pagellas totidem fere verbis in ſe transmovere.* Ex eo tempore autem innumerabilis pene talium Scriptorum copia, ab otioſis hominibus conſarcinata prodiit in Italia, Gallia, Germania, Hiſpania: qvorum aliqua laudari poſſunt, ut quæ inventione, rebus & elocutione commendari merentur: plurima vero, præſertim Germanica, nauci ſunt, & abſurda, ac à verſimilitudinis lege aberrantes fabulæ. Eas omnes recenſere noſtri non eſt inſtituti: vid. *Soreli.* in Bibliotheca Gall. c. 9., ubi fabulas illas diſtinguit in allegoricas, veroſimiles, heroicas, comicas. Eſt enim omnino inter eas diſcrimen: qvædam ſub ratione fictionis illius Status publici arcana deſcribunt, qvædam alia recondunt. Elegantem de iis Diſſertationem ſcripſit *Petrus Daniel Huetius* Gallica primum, deinde & Latinâ Linguâ in vulgus editam: promiſit etiam aliqvando *Æg. Menagius* ſingularem de illa materia tractatum. Commendat illas, ut rei politicæ & moralis non inutiles præceptiones, Vir quidam illuſtris, qui Gallicâ linguâ, Teſtamentum Patris ad filium ſcripſit: &, ut amicus narravit, nullorum librorum lectione magis delectatus eſt *Grotius*, quam fabularum iſtarum. (*s*)

(s) Sub finem hujus capitis Morhofius Autor, in Prælectionibus, & Polyhiſtoricis, & de Notitia Autorum, MStis, de potioribus Poëtis Germaniæ, Hiſpaniæ, Galliæ, Italiæ, Angliæ & Belgii, Vernaculis paucula qvædam adjecit. Verum cum & imperfecta illa ſint, & omnia ferme, in Commentario de Lingua & Poëſi Germanica, bis jam edito, longe accuratius ab ipſo expoſita, non immerito Celeberrimus Carpzovius omittenda ea h. l. eſſe judicavit.

FINIS LIBRI SEPTIMI.

(o)

D. G. MOR-

SPECIAL 86-B
25607
V.1

THE GETTY CENTER
LIBRARY

Morhof, Daniel Georg

Polyhistor literarius, philosophicus et practicus cum accessionibus a Johannes Frick et Johannes Moller. Editio IV, cui praefationem praemisit J. A. Fabricius, notitiamque diariorum litterariorum Europae, nunc auctam et ad a. 1747 continuatam a J. J. Schwab. 3 tomi in 2 vol. Neudruck der 4. Ausgabe 1747. Aalen 1970. Gr8°. Mit Bildnis. LVI, 1072 S.; 814 S. Plastik. DM 300.–

Umfassendes bibliografisches Werk, das sich in allen Kapiteln mit klassischer Philologie befaßt.

Inhalt:

Tomus I: Polyhistor literarius
Brevis notitiae alphabetica ephemeridum literarium, a J. J. Schwab (= Bibliografie auf 42 Seiten)
I. Bibliothecarius. – II. Methodicus. – III. Paraskeyastikos. – IV. Grammaticus. – V. Criticus. – VI. Oratorius. – VII. Poeticus.

Tomus II: Polyhistor philosophicus
I. Philosophico-historicus. – II, 1. Physicus I. – II, 2. Physicus II. – III. Mataiotechnos. – IV. Mathematicus. – V. Logico-methaphysicus.

Tomus III: Polyhistor practicus
I. Ethicus. – II. Politicus. – III. Oeconomicus. – IV. Historicus. – V. Theologicus. – VI. Iuridicus. – VII. Medicus. – Index autorum et rerum.

Lieferbar ISBN 3.511.o1680.0.

1885. VIII, 175 S. Kart. Subskriptionspreis DM 40.–

Neudruck mit Genehmigung des Verlags B. G. Teubner, Stuttgart

Müller-Strübing, Hermann
Aristophanes und die historische Kritik. Polemische Studien zur Geschichte von Athen im 5. Jahrh. v. Chr. Neudruck der Ausgabe 1873. XVI, 735 S. Geb. Subskriptionspreis DM 125.–

Die Originalausgabe erschien im Verlag B. G. Teubner, Stuttgart

Mutzbauer, Carl
Die Grundbedeutung des Konjunktiv und Optativ und ihre Entwicklung im Griechischen. Ein Beitrag zur historischen Syntax der griechischen Sprache. Neudruck der Ausgabe 1908. X, 262 S. Geb. Subskriptionspreis DM 58.–

Neudruck mit Genehmigung des Verlags B. G. Teubner, Stuttgart

library of about 50,000 volumes. R. Copley Christie. The

Title and early leaves waterstained.

233 *OXFORD.*—Catalogus Impressorum Librorum Bibliothecae Bodleianae Academia Oxoniensi.—Oxford, E. Theatro Sheldoniano, 1738.—2 vols. W. engraved front. Calf.

235 **Possen,** die Zeit beachtend, bei Gelegenheit des Rueckzuges der Franzosen, Seitenstueck

library of about 50,000 volumes. R. Copley Christie The Bignon Family, The Library, Vol. 1, 1889, 97-102 Oldham, Shrewsbury School Library, XXXI.

234 **Pomey** (Francisens, *S.J.*) Pantheum cum, seu fabulosa doerum, historia, quinta, Ultrajecti, 1697, *numerous fu illusts. engr. by I. van Viamen, tear in 3 some ll. foxed*, sm. 8vo, *contemp. calf*, *Brunet IV/793*, *Mueller-Singer V/2*

235 **Possen,** die Zeit beachtend, bei Gelegenheit des Rueckzuges der Franzosen, Seitenstueck

HOF. D. G. Polyhistor, Literarius, Philosophicus et Practicus cum ionibus . . . Ioannis Frickii et Ioannis Molleri. Ed. III.—Lübeck, 4to. With engr. portrait. Contemp. vellum. $12.50

ains interesting chapters: De Scriptoribus Bibliothecariis, De Catalogorum ribus, De Manuscriptis, De Epistolarum Scriptoribus, De Curriculo Scholastico emico, De Paedagogia Regia, etc., etc.

Title and early leaves waterstained.

233 *OXFORD.*—Catalogus Impressorum Librorum Bibliothec Academia Oxoniensi.—Oxford, E. Theatro Sheldoniano, 17 W. engraved front. Calf.

206 **Morhof** (Daniel Georg) Polyhistor, Literariis, Philosophicus et Practicus, cum accessionibus virorum clarissimorum I. Frickii et I. Molleri, editio tertia, cui praefotionem, notitiamque diariorum litterariorum Europae praemisit J. A. Fabricius, 2 vols., *Lubecae*, 1733, *fine portrait*, 4to, *contemp. calf, slightly rubbed*, *Ebert* 14406 £10/10/–

In an interesting chapter "Typographiae" are Matthias Corvinus, the famous book collector, and Gabriel Naudé mentioned.